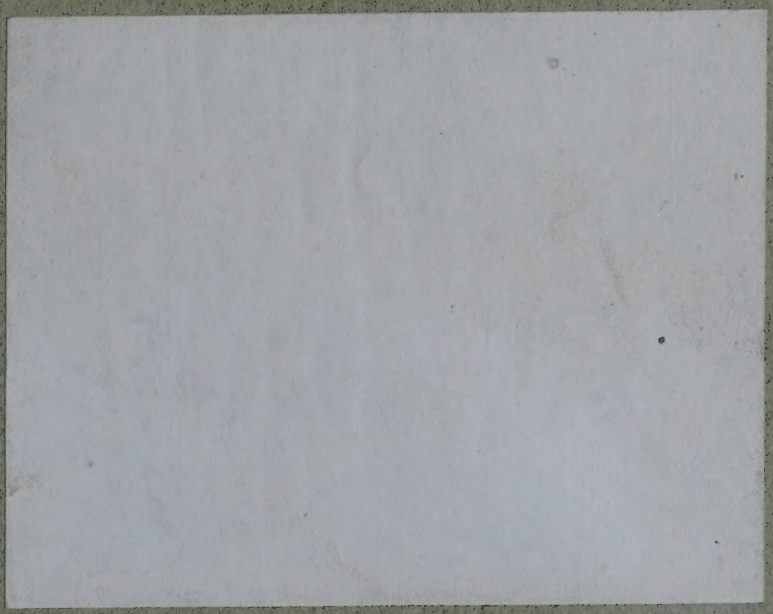

THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY
328.43911
H89n
1922/26
v.41-42

AZ 1922. ÉVI JUNIUS HÓ 16-ÁRA HIRDETETT

NEMZETGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

NAPLÓ. XLI.

AZ 1922. ÉVI JUNIUS HÓ 16-ÁRA HIRDETETT

NEMZETGYŰLÉS NAPLÓJA

*

NEGYVENEGYEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

THE LIBRARY OF THE
JUL 12 1935
UNIVERSITY OF ILLINOIS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1926

3624

35977. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

328.H3911
H89n
1922/26
v.41-42

THE LIBRARY OF THE
JUL 12 1926
UNIVERSITY OF ILLINOIS

TARTALOM.

525. ülés. 1926. évi március hó 24-én. Lap

Elnöki előterjesztések. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgróf Pallavicini György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Rubinek István előadó, Rupert Rezső. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Sütő József ügyében. — Interpellációk: Nagy Vince, a miniszterelnökhöz, a genfi tárgyalások eredménytelensége tárgyában. — A miniszterelnök válasza. — Malasits Géza, a miniszterelnökhöz, Sir William Good és a magyar állam viszonyairól. — A miniszterelnök válasza. — Drozdy Győző, a földmivelésügyi miniszterhez, a váci földbirtokreform-ügyben. — A földmivelésügyi miniszter válasza. — Malasits Géza, a pénzügyminiszterhez, az Egyesült Fővárosi Takarékpénztár R.-T.-nak nyujtott 20 milliárdos hitel tárgyában. — A pénzügyminiszter válasza. — Szabó József, a kereskedelemügyi miniszterhez, a Máv. alkalmazottai részére folyósitott 70 milliárd korona üzemhaszonrészesedés szétosztásáról tapasztalt aránytalanságok és egyéb sérelmek tárgyában; a Máv. gépgyárnál és a diósgyőri vasgyárnál elmaradt üzemhaszonrészesedés és a tervbevett ujabb munkáselbocsátás tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. 1

526. ülés. 1926. évi március hó 26-án.

Elnöki előterjesztések. — Elnöki megemlékezés Rákóczi Ferenc születésének 250-ik évfordulójáról. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgróf Pallavicini György mentelmi ügyében. — Felszólaltak: Maday Gyula, Kiss Menyhért, Erdélyi Aladár, Horváth Zoltán, báró Kaas Albert, Pikler Emil. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. 37

527. ülés. 1926. évi március hó 27-én.

Elnöki előterjesztések. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgr. Pallavicini György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Propper Sándor, Rakovszky István. — Határozathozattal Nemes Bertalan és társainak inditványa felett, hogy őrgr. Pallavicini György mentelmi ügyének tárgyalása tartamára a tanácskozási idő napi 12 órában állapittassék meg. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — A kereskedelemügyi minister irásbeli válasza Szabó Józsefnek 1926. március 24-én előterjesztett interpellációjára. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 63

528. ülés. 1926. évi március hó 29-én.

Elnöki előterjesztések. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgr. Pallavicini György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Vázsonyi Vilmos, Nemes Bertalan, Pakots József, Herczegh Béla, Hegymegi-Kiss Pál, Farkas István. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Hir György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Rakovszky István. — A mentelmi bizottság jelentéseinek tárgyalása Hir György, Dénes István és Gaál Endre mentelmi ügyében. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Huszár Károly sürgős interpellációja a kormányhoz a sárvári müselyemgyár megszüntetése tárgyában. — A pénzügyminister válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. 81

529. ülés. 1926. évi április hó 15-én.

Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi minister benyujtja az Ausztriával kötött kereskedelmi egyezményre vonatkozó törvényjavaslatot és a Törökországgal kötött letelepedési egyezményre vonatkozó törvényjavaslatot. — Lendvai István bejelenti mentelmi jogának megsértését. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. 109

530. ülés. 1926. évi április hó 16-án.

Elnöki előterjesztések. — A nemzetgyülés gazdasági bizottságának jelentése a nemzetgyülés 1926/27. évi költségelőirányzata tárgyában. Felszólaltak: Urbanics Kálmán előadó, Hegymegi-Kiss Pál, Bud János pénzügyminister. — A magánalkalmazottak nyugdijának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. Felszólaltak: Dréhr Imre előadó, Bud János pénzügyminister, Várnai Dániel. — A pénzügyi bizottság benyujtja jelentését az épitkezés előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925. évi XVIII. tc. kiegészitésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 117

901031

Lap

531. ülés. 1926. évi április hó 17-én.

Elnöki előterjesztések. — Az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925 : XVIII. tc. kiegészitéséről szóló törvényjavaslat általános és részletes tárgyalása. Felszólaltak : Őrffy Imre előadó, Szeder Ferenc, Sütő József, Bud János pénzügyminister. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Hegymegi-Kiss Pál interpellációja a belügyministerhez egy különleges moziügy tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 137

532. ülés. 1926. évi április hó 19-én.

Elnöki előterjesztések. — Az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925 : XVIII. tc. kiegészitésére szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak : Temesváry Imre előadó, Hegymegi-Kiss Pál, Kabók Lajos. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. 157

533. ülés. 1926. évi április hó 20-án.

Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak : Schandl István, őrgróf Pallavicini György, Alföldy Béla, Propper Sándor. — A vallás- és közoktatásügyi minister benyujtja a leányközépiskoláról és leánykollégiumról szóló törvényjavaslatot. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 195

534. ülés. 1926. évi április hó 21-én.

Elnöki előterjesztések. — Gr. Bethlen István ministerelnök napirend előtti felszólalása. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak : Ernszt Sándor, Saly Endre, Pikler Emil. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk : Farkas Tibor, a földmivelésügyi ministerhez, a mezőgazdasági üzemeknél kifizetett jutalékok tárgyában. — A földmivelésügyi minister válasza. — Farkas Tibor, a földmivelésügyi ministerhez, a biztositás terjesztése érdekében kiadott rendelet tárgyában. — A földmivelésügyi minister válasza. — Farkas Tibor, a földmivelésügyi ministerhez, a méneskari felügyülő lakpénze tárgyában. — A földmivelésügyi minister válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 235

535. ülés. 1926. évi április hó 22-én.

Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak : Griger Miklós, Baticz Gyula, Jászai Samu, Klárik Ferenc. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgr. Pallavicini György ügyében. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 281

536. ülés. 1926. évi április hó 23-án.

Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak : Szabó Sándor, Szeder Ferenc, Malasits Géza. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 321

537. ülés. 1926. évi április hó 24-én.

Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak : Früwirth Mátyás, Esztergályos János. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk : Huszár Károly a kereskedelemügyi és a pénzügyministerhez, a sárvári műselyemgyár üzembeszüntetése tárgyában. — A pénzügyminister válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. 357

538. ülés. 1926. évi április hó 26-án.

Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak : Karafiáth Jenő, Várnai Dániel, Kéthly Anna, Sütő József, Györki Imre. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 393

AZ 1922. JÚNIUS HÓ 16-ÁRA HIRDETETT

NEMZETGYŰLÉS NAPLÓJA

XLI. KÖTET.

HITELES KIADÁS.

A nemzetgyülés 525. ülése

1926. évi március hó 24-én, szerdán,

Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgróf Pallavicini György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Rubinek István előadó, Rupert Rezső. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Sütő József ügyében. — Interpellációk: Nagy Vince, a miniszterelnökhöz, a genfi tárgyalások eredménytelensége tárgyában. — A miniszterelnök válasza. — Malasits Géza, a miniszterelnökhöz, Sir William Good és a magyar állam viszonyairól. — A miniszterelnök válasza. — Drozdy Győző, a földmivelésügyi miniszterhez, a váci földbirtokreform-ügyben. — A földmivelésügyi minister válasza. — Malasits Géza, a pénzügyminiszterhez, az Egyesült Fővárosi Takarékpénztár R.-T.-nak nyujtott 20 milliárdos hitel tárgyában. — A pénzügyminister válasza. — Szabó József, a kereskedelemügyi miniszterhez, a Máv. alkalmazottai részére folyósitott 70 milliárd korona üzemhaszonrészesedés szétosztásáról tapasztalt aránytalanságok és egyéb sérelmek tárgyában; a Máv. gépgyárnál és a diósgyöri vasgyárnál elmaradt üzemhaszonrészesedés és a tervbevett ujabb munkáselbocsátás tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Vass József, Bud János, Walko Lajos, Mayer János, Pesthy Pál.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 50 perckor.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Forgács Miklós jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Héjj Imre jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Láng János jegyző ur.

Bemutatom a t. Nemzetgyülésnek a miniszterelnök ur átiratát, amelyben tudatja, hogy a megdicsőült IV. Károly Ő császári és apostoli királyi felsége lelkiüdvéért elhunytának évfordulóján, folyó évi április hó 12-én délelőtt 10 órakor a budavári koronázó főtemplomban ünnepélyes gyászistentisztelet fog tartatni.

E gyászistentiszteleten a nemzetgyülés képviseletében Huszár Károly alelnök ur fog megjelenni.

Tudomásul vételetik.

Bemutatom a t. Háznak a budapesti királyi ügyészség megkeresését, amelyben a frankhamisitási bűnügyben kiküldött parlamenti bizottság üléséről felvett gyorsirói feljegyzések és beadványok megküldését kéri.

Méltóztatnak ezek kiadásához hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Napirend szerint következik a mentelmi bizottság jelentésének (Irom. 1045) tárgyalása őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében. **(Pikler Emil:** Hir György ügye nem volna sürgősebb?) Az ügyeket csak abban a sorrendben tárgyalhatjuk, amint napirendre kitüzettek. **(Rothenstein Mór:** Addig Hir György megszökik! — **Pikler Emil:** Az utlevél a zsebében van, minden pillanatban megszökhetik! De Pallavicini nem fog megszökni! — **Rubinek István:** Ki van mondva a sürgősség, még ma sorra kerül!)

Az előadó urat illeti a szó.

Rubinek István előadó: T. Nemzetgyülés! A budapesti kir. főügyészség a budapesti kir. büntetőtörvényszék vádtanácsának megkeresése alapján 2365/1926. számu átiratában őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kéri, hogy ellene az idézésre való meg nem jelenése esetén a Bp. 195. §-ában meghatározott elzárásra átváltoztatható pénzbüntetés és elővezetés, továbbá, a vallomástételnek megtagadása miatt a Bp. 195. §-ában meghatározott kényszerrendszabályok foganatosithatók legyenek

Őrgróf Pallavicini György a nemzetgyülés folyó évi március hó 16-án tartott ülésében mentelmi jogának megsértését jelentette be, részben a miniszterelnök urnak folyó évi március hó 2-iki ülésen tett kijelentése, részben pedig a m. kir. államrendőrség és a kir. ügyészség által a nemzetgyülés folyó évi március hó 2-án tartott parlamenti beszédével kapcsolatban hozzá intézett kérdések miatt.

A mentelmi bizottság folyó évi március hó 19-én tartott ülésében a két ügyet tárgyalás alá vette és tekintettel a tényállás azonosságára, a két ügy egyesitését határozta el, egyuttal az ülésre megidézte személyesen őrgróf Pallavicini György képviselő urat, aki az ülésen megjelent és akit a bizottság személyesen is meghallgatott.

A mentelmi bizottság a rendelkezésére álló iratok és őrgróf Pallavicini nemzetgyülési képviselő meghallgatása alapján a következő tényállást állapitotta meg.

Őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő a nemzetgyülés folyó évi március 2-án tartott ülésében a következő kijelentéseket tette: Ha jól emlékszem 1921-ben Windischgraetz elmondta nekem, hogy, igenis, foglalkoztak a szokolhamisitás fantasztikus terveivel. Én erről őt természetesen lebeszéltem. Azután sokáig nem hallottam az ügyről.

Sokáig nem hallottam erről a kérdésről, mig végül egyszer kérdőre vontam, azt mondtam neki: remélem, felhagytál ezzel a bolondsággal, — mire ő azt mondta: nem, sőt ellenkezőleg, hiszen a kormánnyal együtt csinálom.

Én Windischgraetz kijelentésének akkoriban nem sok hitelt adtam, állitásának igazságát azonban elfogadtam, mikor láttam, hogy a Bécsben elfogott Mészárost és társait a kormány intervenciójára, mind pedig az ott elfogott bűntársakat a tárgyalás után elbocsátották a börtönből,... semmi kétségem nem volt az iránt, hogy Windischgraetz a kormány tudtával folytatta kalandos terveit. ... Állitom azt, hogy Bethlen István miniszterelnök hónapok óta tudomással birt a készülő frankhamisitásról, tudta azt, hogy az országos főkapitány részese ennek a bűnszövetkezetnek. Általam nem ismert okból hivatali kötelességének eleget nem tett és ezt a frankhamisitást kellő időben meg nem akadályozta. Tovább megyek. Legjobb tudomásom szerint állitom azt, hogy amikor Jankovichék letartóztatása folytán az ügy nyilvánosságra került, a kormány elkövetett mindent, hogy a frankhamisitás tetteseit és résztvevőit leplezze és az egész kérdést eltakarja és csak akkor és olyan mértékben járul hozzá az ügy kideritéséhez, amikor és amily mértékben erre a lépésre a külföld nyomása kényszeritette. Egyetlen kérésem ebben az ügyben, hogy mód adassék a teljes igazság felderitésére és összes bizonyitékaim előterjesztésére.

Ezt a kijelentését a következő napon, március 3-án a nemzetgyülési képviselő ur a sajtóban is megismételte. A nemzetgyülés ugyanezen ülésén, tehát március 2-án felszólalt a miniszterelnök ur is és beszéde folyamán a következőket mondotta: Felszólitom Pallavicini György képviselő urat, hogy az ülés után azonnal jelentkezzék az ügyésznél, hogy bizonyitékait előterjessze. Ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen.

A budapesti m. kir. államrendőrség főkapitánysága folyó évi március hó 3-án délelőtt kilenc órára őrgróf Pallavicini György képviselő urat vallomástétel céljából megidézte, az idéző végzésen azonban a Bp. által előirt azon intézkedéseket, amelyek a tanu meg nem jelenése esetére rendelkeznek, kihagyta. Március 3-án őrgróf Pallavicini György titkára utján levelet intézett az idézést kibocsátó rendőrfőtanácsoshoz, amelyben a következőket közli *(Olvassa):* »Budapest, 1926 március hó 3-án. Nagyságos Katona Rezső m. kir. államrendőrségi főtanácsos urnak, Budapest. Igen tisztelt Főtanácsos Ur! A Főtanácsos Ur aláirásával a tegnapi napon a m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalától idézést kaptam, melyben felszólittattam arra, hogy folyó évi március hó 3-án délelőtt 9 órakor a főkapitányi hivatalban tanukép leendő kihallgatásom végett jelenjek meg. Amidőn ez ellen az idézés ellen, tisztán elvi szempontoktól vezéreltetve, mint nemzetgyülési képviselő óvást emelek, egyuttal értesitem Főtanácsos Urat, hogy amennyiben hozzám ilyirányu felkérés intéztetik, (**Erdélyi Aladár:** Bukétával, fehér keztyüvel!) a legnagyobb készséggel állok a Főtanácsos Ur rendelkezésére. Kérnem kell azonban, hogy meghallgatásomra a reggeli 9 óra helyett lehetőleg későbbi időpontot sziveskedjék kijelölni. Kiváló tisztelettel Pallavicini György nemzetgyülési képviselő.«

A levélben tehát őrgróf Pallavicini György elvi szempontokból vezéreltetve kifogást emel az ő tanukénti kihallgatása ellen, kijelenti azonban, hogy amennyiben tanukihallgatás céljából meghivatnék (**Erdélyi Aladár:** Mit szólnak hozzá a demokraták? — **Esztergályos János:** Rákóczi Ferenc ott ül önök között? — **Rupert Rezső:** Kis Gajzágó Salamon! Majd mindjárt megmagyarázom!) az idéző államrendőrségi főtanácsosnak rendeldezésére áll és személyes tanuvallomást tenni hajlandó.

Az eljáró rendőrfőtanácsos abból az elvből indulva ki, hogy az ügyben az a fontos, hogy őrgróf Pallavicini György minél hamarább vallomást tegyen, eleget tett ennek a kért udvariassági aktusnak és őrgróf Pallavicini Györgyöt titkára utján március 4-én délelőtt 11 órára kérte tanukihallgatás céljából. Március 4-én délelőtt 10 órakor a képviselő ur titkára utján telefonon közölte Katona Rezső államrendőrségi főtanácsossal, hogy másként nem hajlandó megjelenni, csak irásbeli meghivásra. Ennek a telefonértesitésnek vétele után Katona Rezső államrendőrségi főtanácsos március 5-re szóló szabályszerü idéző végzést bocsátott ki, amelyben március 5-én délelőtt 11 órára idézte meg a nemzetgyülési képviselő urat. Ez az idéző végzés azonban nem volt kézbesithető, mire ugyanerre a napra szóló azonnali megjelenésre kötelező idéző végzést bocsátott ki a rendőrfőtanácsos. Ennek az azonnali idéző végzésnek alapján őrgróf Pallavicini György megjelent a m. kir. államrendőrség főkapitányságán és a következő nyilatkozat jegyzőkönyvbe vételét kérte *(Olvassa):* »A március 2-iki nemzetgyülésen képviselői kötelességemet teljesitettem, amikor a miniszterelnök urat egyes tényeiért és mulasztásaiért felelősségre vontam. Alkotmányunk értelmében ezért egyedül a nemzetgyülésnek tartozom felelősséggel és semmiféle hatósági intézkedés ilyen irányu cselekvéseimben nem korlátozhat és nem befolyásolhat. Ez a felelősség nem az én egyéni mentességem előjoga, hanem a törvényhozó testület politikai teljes szabadságának és függetlenségének oly elengedhetetlen feltétele és követelménye, amelynek érvényesitését egyéni lemondással sem gátolhatom meg. A Bt. 19. §-a és a Bt. 32. §-a előirják, hogy a törvényhozás tagjainak mentelmi jogát a hatóságok is tiszteletben tartani kötelesek. Minthogy pedig a képviselői minőségben végzett ténykedések tekintetében fennálló felelősséget illetékes törvényhozási határozat tette a mentelmi jog kötelező tartalmává, ezért kénytelen vagyok minden oly hatósági intézkedést, amelynek törvényhozói tiszt korlátozására vagy befolyásolására irányuló látszata van, zaklatásnak minősiteni és a fenforogni látszó mentelmi sérelmet kötelességszerüleg a nemzetgyülésnek bejelenteni. Mindaddig, mig ebben a kérdésben határozat nem keletkezik, az alkotmány sértése nélkül nem állhat módomban semmiféle további nyilatkozat tétele.«

Ennek alapján a budapesti kir. ügyészség elnöke március 6-án a budapesti büntetőtörvényszék vizsgálóbirájához inditványt tett, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselőt a pénzhamisitás büntettével terhelt herceg Windischgraetz Lajos és társai bünügyében idézze meg és hallgassa ki a bűnügygyel összefüggő és a nemzetgyülés folyó évi március hó 2-iki ülésén tett és a sajtó utján is megismételt nyilatkozatában ismertetett állitólagos ténybeli tudomására nézve, ha pedig nevezett az idézésre meg nem jelenik vagy az érdemleges vallomástételt megtagadja, a vizs-

gálóbiró a nemzetgyülést keresse meg nevezett képviselő ur mentelmi jogának felfüggesztése céljából, hogy vele szemben a bűnvádi perrendtartás 194. és 195. §-ában előirt rendszabályok, esetleg kényszerrendszabályok alkalmazhatók legyenek. A vizsgálóbiró ezen inditvány alapján március 8-iki kelettel idézést bocsátott ki, amelyben őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselőt március hó 9-én délelőtt 11 órára tanuként való kihallgatás végett megidézte.

A képviselő ur március 9-én délelőtt 11 órakor a vizsgálóbirónál meg is jelent, s kihallgatásáról a következő tartalmu jegyzőkönyv vétetett fel *(Olvassa):* »Én a frankhamisitási bűnügyről egyebet nem tudok, mint amit a lapokból és a parlamenti bizottság jelentéséből tudok. Azon kérdés feltevésére, hogy mit tudott Bethlen István a készülő frankhamisitásról, hogy ő hónapok óta tudomással birt arról, s tudta azt, hogy az országos főkapitány részese ennek a bűnszövetkezetnek, továbbá ő hivatali kötelessége elmulasztásával a frankhamisitást kellő időben meg nem akadályozta, sőt azt és a tetteseket leplezni igyekezett — kijelentem, hogy miután ezen kijelentéseimet a nemzetgyülésen mint képviselő tettem, az erre vonatkozó tanukénti kihallgatásomat mentelmi jogom megsértésének tartom. Vizsgálóbiró közli, hogy nem a nemzetgyülésen, képviselői minőségében tett kijelentéseire vonatkozó tanukihallgatásáról van szó, hanem arról, hogy e kijelentésekből az a következtetés vonható le, miszerint tudomása van arról, hogy gróf Bethlen István ministerelnök tudott volna a készülő frankhamisitásról, továbbá hogy a kormány azt és a tetteseket leplezni igyekezett, ezen tudomására pedig tanuképen mindenki vallani köteles. Erre is csak ugyanazt válaszolom, mint amit fentebb előadtam. Arra vonatkozólag, hogy a feltett kérdésekre megtagadom-e a vallomástételt, nem nyilatkozom. Egyebet előadni nem kivánok, annak dacára, hogy figyelmeztetve lettem az iránt, hogy mentelmi jogom felfüggesztése esetén a Bp. 195. §-ában foglaltak alkalmazhatókká válnak.«

A mentelmi bizottság ezen megállapitott tényállás alapján mindenekelőtt egyhangulag hozott határozatával megállapitotta azt, hogy a jelen ügyből kifolyólag őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő ur mentelmi joga a ministerelnök ur részéről nem sértetett meg. Megállapitotta azt, hogy magában véve az a körülmény, hogy a ministerelnök ur vagy a nemzetgyülésnek bármely más tagja egy nemzetgyülési képviselőhöz ülés közben azt a felhivást intézi, hogy azokról a tényköriilményekről, amelyek bizonyos bűnügyben akár a tettesek és részesek büntetőjogi beszámithatóságának mérve, akár a minősités, akár pedig a büntetés mértékének megállapitása tekintetében jelentőséggel birnak, a biróság előtt vallomást tegyen, a mentelmi jog megsértése nem lehet, mert ez egyáltalában nem alkalmas arra, hogy a nemzetgyülési képviselő törvényhozói működését akadályozza, vagy gátolja, vagy akár csak befolyásolja is.

Ugyancsak egyhangu határozattal állapitotta meg a mentelmi bizottság azt is, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő ur mentelmi joga annak következtében, hogy őt a nemzetgyülésen tett azon kijelentésére, miszerint bizonyos tényköriilményekről tudomása van, a rendőrség tanuként megidézte, majd ezután megidézte a vizsgálóbiró is és tanuként meghallgatta, sem az ügyészség, sem a vizsgálóbiró részéről sérelmet nem szenvedett. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egyhangu határozattal?* — **Propper Sándor:** Ott kell kezdeni, hogy az ellenzéki képviselőnek nincs mentelmi joga!) Én a t. képviselő uraknak csak azt válaszolom, hogy a mentelmi bizottságban az ellenzék két taggal volt képviselve, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kik voltak azok?)* akik közül az egyik a szociáldemokrata párt tagja volt, és egyhangu határozattal hozatott meg a határozatnak ez a része, amelyet bátor voltam ismertetni. (**Rupert Rezső:** Ezt nem hiszem el! — **Halász Móric:** Hogy lehet ilyet mondani? Nem fogunk itt az ön szép szeme kedvéért füllenteni! — **Klárik Ferenc:** Miért nem tetszik megmondani, kik voltak? — **Pakots József:** Tessék a neveket megmondani!) Györki Imre és Rassay Károly képviselő urak! Módjukban van róla meggyőződni. (**Farkas István:** De azóta megváltozott!)

Áttérve most már a mentelmi jog felfüggesztésére irányuló kérelemre, a mentelmi bizottság a következőket állapitotta meg: Őrgróf Pallavicini György március 2-án a nemzetgyülésen elmondott beszédében többek között a következő kijelentést tette *(Olvassa):* »Állitom azt, hogy Bethlen István ministerelnök hónapok óta tudomással bir a készülő frankhamisitásról, tudta azt, hogy az országos főkapitány részese ennek a bűnszövetkezetnek. Általam nem ismert okból hivatali kötelességének eleget nem tett és ezt a frankhamisitást kellő időben meg nem akadályozta.« Kétségtelen, hogy ezen kijelentés a frankhamisitás bűntettével terhelt herceg Windischgraetz Lajos és társai bűnügyének elbirálása szempontjából lényeges jelentőséggel bir. Mert hiszen egészen természetes, hogy amennyiben ezen kijelentésben foglalt vád, tényköriilmény a valóságnak megfelel, amennyiben ez bizonyittatik, abban az esetben a frankhamisitás bűntettével terhelt tettesek és részesek beszámitásának mértéke, egyuttal a kiszabható büntetés nagysága lényegesen befolyásoltatik. A büntetőtörvénykönyv 230. §-a imperative rendelkezik, hogy *(Olvassa):* »Aki oly ténynek vagy bizonyitéknak tudomásával bir, amelyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyének felmentése vagy ártatlanul elitéltnek kiszabadulása függ és azokat az illetővel vagy hozzátartozóival, akár az illető hatósággal nem tudatja... vétséget követ el és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.« A Bp. 192. §-a kimondja, hogy *(Olvassa):* »Tanu gyanánt, amennyiben kihallgatásuk szükségesnek mutatkozik, megidézendők mindazok, akikről fel lehet tenni, hogy a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal biró tényköriilményekről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.«

Ezen büntetőjogi rendelkezések tárgyában sem a büntetőtörvénykönyv, sem a bűnvádi perrendtartás különbséget nem tesz képviselő és nem képviselő között. Ezen rendelkezések tehát alkalmazást nyernek az ország minden egyes polgárára nézve, tekintet nélkül arra, hogy az illetőt mentelmi jog védi-e, vagy sem. A jelen esetben a tényállást nem módositja ama körülmény sem, hogy e kijelentéseket az illető nemzetgyülési képviselő nemzetgyülésen tartott beszédében tette. Mert hiszen kétségtelen tény ugyan az, hogy egy képviselő a nemzetgyülésen elmondott kijelentéséért felelősségre csak a nemzetgyülés által vonható, jelen esetben azonban nem is arról van szó, hogy a biróság a nemzetgyülési képviselő urat a nemzetgyülésen tett kijelentéséért felelősségre vonja, hanem arról van szó, hogy olyan kijelentést tett a képviselő ur, amelyből a biróság

és az ügyészség arra a megállapitásra jutott, hogy a képviselő urnak olyan tényközülmények vannak birtokában, *(Ugy van! jobbfelől.)* amelyek egy, a büntető bíróság előtt folyamatban levő perben relevanciával birnak.

Már most azáltal, hogy ezen tényközülmények valóságára nézve tanuként kihallgattatik az illető nemzetgyülési képviselő ur, ezáltal törvényhozói működésében sem akadályozva, sem gátolva, sem befolyásolva egyáltalán nincsen. Amidőn tehát az ily módon tanuként megidézett nemzetgyülési képviselő a bíróság előtt azon tényközülményekre vonatkozólag, amelyeket a nemzetgyülésen jelentett ki és amelyekre vonatkozólag a bíróság őt meghallgatja, a tanuvallomást megtagadja, vele szemben igen természetesen indokolt a bűnvádi perrendtartás 195. §-ának alkalmazása.

Nem helyt álló jelen esetben az az érvelés sem, amely szerint őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő ur a vizsgálóbiró előtti megjelenése alkalmával a bűnügy lényegére vonatkozóan vallomást tett, kijelentve azt, hogy ő a bűnügyre vonatkozólag egyebet előadni nem tud, mint amit a lapokból és a frankbizottságnak a nemzetgyülés elé beterjesztett jelentéseiből tud. Nem helyt álló ezen kifogás azért, mert hiszen a tanuvallomásnak megtagadása azon tényközülmény alapján birálandó el, vajjon az illető tanu azokra a kérdésekre vonatkozólag tagadta-e meg a vallomást, amely kérdésekre vonatkozólag tanukénti kihallgatása elrendeltetett. A jelen esetben tehát, amikor pontosan és precizen megállapitotta a vizsgálóbiró azokat a kérdéseket, amelyek hozzá intézendők, illetőleg a kérdéseknek azt a körét, amelyre vonatkozólag a tanukihallgatás elrendeltetett, egyáltalában nem bir relevanciával ama körülmény, hogy mielőtt még a vizsgálóbiró e kérdéseket feltehette volna, kijelentette az illető megidézett tanu, hogy ő azonban a bűnügyre vonatkozólag többet előadni nem tud, mint amennyit az ujságokban olvasott.

Miként emlitettem, a lényeg az, hogy a tanu a vallomást azokra a kérdésekre vonatkozólag tagadta meg, amelyekre vonatkozólag tanukénti kihallgatása elrendeltetett. Jelen esetben tényként állapitható meg, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő ur tanukénti kihallgatása a nemzetgyülés folyó évi március hó 2-án tartott ülésén tett és sajtó utján megismételt nyilatkozatában ismertetett állitólagos ténybeli tudomására nézve rendeltetett el, és ő ezekre vonatkozólag a vallomástételt megtagadta.

Mivel ily módon a mentelmi bizottság állásfoglalása szerint a jelen esetben a bűnvádi perrendtartás 194. és 195. §-ainak alkalmazása indokolt, a mentelmi bizottság a következő javaslattal járul a t. Nemzetgyülés elé *(Olvassa):* »Mondja ki a nemzetgyülés, hogy:

a) a ministerelnök ur folyó évi március hó 2-án a nemzetgyülésen őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő urhoz intézett felhivásával nevezett képviselő ur mentelmi jogát nem sértette meg;

b) hogy a m. kir. államrendőrség és a budapesti kir. büntető törvényszék vizsgálóbirája azon tényével, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselőt a nemzetgyülésen elmondott beszédében foglalt s a sajtóban is megismételt kijelentései miatt tanuságtétel céljából megidézte **(Propper Sándor:** Tessék a sajtópert meginditani!) és hozzá ezen kijelentéseire vonatkozóan kérdéseket intézett, nevezett nemzetgyülési képviselő ur mentelmi jogát meg nem sértette; javasolja tehát a t. Nemzetgyülésnek, hogy ezen bejelentések felett térjen napirendre. Javasolja továbbá a t. Nemzetgyülésnek, hogy a budapesti kir. főügyészség 2365/1926. f. ü. számu megkeresés alapján őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát függessze fel, hogy nevezettel szemben a Bp. 194. §-ában körülirt eljárás foganatositható és a tanuságtétel ujabb megtagadása esetén a Bp. 195. §-ában körülirt kényszerrendszabályok alkalmazhatók legyenek.« *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Méltóztassanak megengedni, hogy egyuttal reflektáljak arra a közbeszólásra is, hogy: tessék sajtópert inditani. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Rupert Rezső:** Hogy néz ki az kifelé, hogy nem mernek sajtópert inditani!) Most nem óhajtok erre a kérdésre válaszolni, mert nem tudom a mai napig — amint a képviselő ur sem tudja — hogy sajtóper fog-e indulni, vagy sem. **(Propper Sándor:** Kijelentették, hogy nem fog indulni!) Ki jelentette ki? **(Propper Sándor:** Félhivatalosan jelentették ki! Az ilyen sajtópert 24 óra alatt szokás meginditani!)

A jelen esetben azonban a jelen ügytől teljesen független az a kérdés, vajjon sajtóper indul-e ebben az ügyben, vagy sem, mert ezt a kérdést sajtóperrel elintézni nem lehet. *(Zaj és élénk felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Miért?)* Meg fogom magyarázni! **(Farkas István:** Bizalmi szavazattal nem lehet elintézni! — **Fráter Pál:** Tanuzási kötelezettsége áll fenn az őrgróf urnak! — **Propper Sándor:** Az igazságügyminister ur lutrinak minősitette a birósagot! Ezt én is aláirom! — **Pesthy Pál igazságügyminister:** De én nem irom alá! — **Propper Sándor:** Ahol szerencsét próbálnak, az lutri! — *Állandó zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Rubinek István előadó: Nem lehet ezt a kérdést sajtóperrel elintézni a következő okokból: Miként előadmányom során előadtam, a jelen esetben arról van szó, hogy egy nemzetgyülési képviselő ur a nemzetgyülés nyilt ülésén olyan kijelentést tett, amely kijelentéséből a magyar büntetőbiróság, illetőleg az ügyészség azt a tudomást meritette, hogy az illető nemzetgyülési képviselő urnak olyan tényközülmények állanak rendelkezésére, amelyek a büntetőbiróság előtt folyamatban lévő bűnügyben jelentőséggel birnak. A jelen esetben arról van szó, hogy amennyiben azok a tényközülmények, amelyekről itt a nemzetgyülési képviselő ur kijelentéseket tett, a valóságnak megfelelnek, az esetben esetleg a büntető perben egyes vádlottak a vád alól teljesen felmentendők mert hiszen cselekményük beszámitása büntetendő cselekmény szempontjából minimumra fog redukálódni, más részesekre és tettesekre nézve pedig a beszámitás mértéke szintén lényegesen változik. Hiszen egészen más a helyzet, ha igazoltatik az, hogy a tettesek és részesek a bűncselekményt a kormány tudtával és hallgatólagos hozzájárulásával követték el, mintha az igazoltatik, hogy a tettesek és részesek önként, minden felsőbb tudomás és hozzájárulás nélkül szövetkeztek egy bűncselekmény elkövetésére. **(Propper Sándor:** A sorrend azonban az, hogy előbb a kormány felelősségét kell megállapitani! — **Gr. Szapáry Lajos:** Azért idézik meg tanunak!)

Már most méltóztassék elképzelni azt, hogy milyen lenne a helyzete annak a birónak, amely lelkiismerete parancsát követve van hivatva itéletet hozni egy ügyben, ha tudomására kerülnek bizonyos tényközülmények, ame-

lyek a büntetés mértékére befolyással lehetnek, de nincs módja ezeket a ténykörülményeket kivizsgálni. (**Rupert Rezső:** Miért nem védekeznek a vádlottak azzal, hogy utasitották őket?) Akadhat-e birróság, amely ilyen körülmények között itéletet mer hozni, akadhat-e biró, aki elitéli esetleg nagyon súlyos fegyházvagy börtönbüntetésre a vádlottakat, amikor abban az esetben, ha azok a ténykörülmények, amelyekről egy nemzetgyülési képviselő a nemzetgyülésen tett kijelentést, a valóságnak megfelelnek... *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Rubinek István előadó: ...nem börtönvagy fegyházbüntetés lenne kiszabandó, hanem esetleg a 92. § alkalmazásával a legenyhébb fogházbüntetés volna alkalmazható, *(Zaj a szélsőbaloldalon* — **Rupert Rezső:** Ösztöndíjat kapnak!) esetleg egyes tettesek vagy részesek teljesen felmenthetők volnának? (**Propper Sándor:** És kormányfőtanácsosi kinevezést kapnának!)

Ez a kérdés sajtóperrel nem intézhető el, mert hiszen eltekintve attól, hogy abban az esetben, ha sajtóper indulna is, a büntetőtörvényszék kénytelen volna a jelenlegi tárgyalást felfüggeszteni addig az időpontig, amig a sajtóperben jogerős itélet keletkezik, egyébként is a sajtóperben hozott itélet és ezen itéletben megállapitott tényállás ebben a perben semmi körülmények között döntő befolyással nem birhat és nem alkalmazható. *(Ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A büntetőperrendtartás imperativ rendelkezései alapján ez a kérdés csakis és kizárólag ennek a bűnügynek keretében dönthető el. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. — Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kérem javaslatom elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Őrgróf Pallavicini György képviselő ur személyes megtámadtatás címén kért szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Őrgr. Pallavicini György: T. Nemzetgyülés! Nagyon köszönöm az igen t. elnök urnak, hogy diszkrecionális jogával élve megengedte, hogy személyes megtámadtatás címén felszólalhassak. T. i. nem szerettem volna, ha hosszabb idő mult volna el addig, amig Pesthy Pál t. igazságügyminister ur tegnapi felszólalására válaszolhatok.

Az igazságügyminister ur egy olyan módszerrel élt, amelyről eddig azt hittem, egészen távol van tőle, t. i. beszédemet teljesen kicsavarta, olyasmit állitott rólam, amit én nem mondottam. (**Pesthy Pál igazságügyminister:** Nem akartam kicsavarni!) Fel fogom olvasni. A minister ur azt mondotta rólam, hogy *(Olvassa):* »A képviselő ur abban a beszédében, amelyet március 2-án tartott, kijelentette azt is, hogy ő bizonyitani tud.« Én ennek épen ellenkezőjét mondottam, igen t. minister ur. Ha méltóztatott volna elolvasni beszédemet, méltóztatott volna látni, hogy én azt mondtam *(Olvassa):* »Csak egyet kérek, hogy bizonyitékaimat szabadon előadhassam és azokat be is bizonyithassam.« Ez épen az ellenkezője annak, amiről a minister ur azt mondotta, hogy én állitottam. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A retrospektiv analitika!)*

A másik módszer, amelyet a minister ur használt... *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Pakots József:** Be kell csukni a retrospektiv analitikusokat!)

Elnök: Csendet kérek!

Őrgr. Pallavicini György: ... az, hogy azt mondotta, hogy beszédemet nem ide, hanem Genfbe szántam. Az igen t. minister ur nem olvasta el beszédemnek ezt a részét sem, mert épen én voltam az, aki kijelentettem, hogy a kormány elleni támadást teljesen függetlennek tartom a külföld állásfoglalásától, sőt az volna az egyetlen dolog, amely engem esetleg még a kormány mellé is állitana, hogyha külföldi nyomásra volna kénytelen a helyéről távozni. Hogy beszédem összeesett a ministerelnök ur genfi utázásának időpontjával, arról én nem tehetek. *(Egy hang a jobboldalon: Jól volt rendezve!)* mert hiszen hogy mikor szólal fel egy képviselő, azt a ministerelnök utazásától igazán nem teheti függővé. Nekem azelőtt nem volt alkalmam beszélni, mert más beszédek hangzottak el, amelyeknek elmondását szükségesnek tartottam. *(Zaj.)*

A harmadik invektiva, a harmadik inszinuáció a minister ur részéről (**Pesthy Pál igazságügyminister:** Abszolute nem akartam inszinuálni!) — nagyon örülök, akkor vissza is vonom ezt a szót — az, hogy szerencsét megyek próbálni a birróság elé. Igen t. igazságügyminister ur, most először hallom igazságügyministertől azt, (**Pesthy Pál igazságügyminister:** Bocsánat! Ezt nem az őrgrőf urnak mondtam!) hogyha valaki a birróság elé megy, az kockázat és ahhoz szerencse kell, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. — Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Lutri!* — **Propper Sándor:** Egyébként igaza van a minister urnak ez esetben! — **Pakots József:** Itt megint egy olyan dolgot mondott, hogy fel kellett volna függeszteni az ülést!)

Elnök: Csendet kérek!

Őrgr. Pallavicini György: Én igazam teljes tudatában ajánlottam azt, hogy méltóztassék ellenem kijelentéseim miatt sajtópert inditani. A mai napig sem tudom, hogy ez meg fog-e történni, vagy nem. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor:** Majd sietnek!) Erre nézve autentikus nyilatkozat a kormánytól nem jött.

Egészen természetszerü, hogyha engem, mint tanut kihallgatnak — minthogy a Ház ezt nem mint elvi kérdést, hanem mint többségi kérdést fogja tekinteni valószinüleg, — nem fogom azt a szivességet megtenni, hogy büntetőszankciónak teszem ki magamat, hogy esetleg két hónapi fogházzal büntessenek (**Hegymegi-Kiss Pál:** Többet kapna, mint Nádosy!) és el fogom mondani, amit tudok. Akkor azonban egyrészt kockára teszem azt, hogy bizonyitékaim el fognak tünni, *(Mozgás a jobboldalon.* — **Pikler Emil:** Talán még nem történt meg?) másrészt pedig annak is ki vagyok téve, hogy tanuimat megfélemlitik. Csak ezeket akartam mondani.

Elnök: Az igazságügyminister ur kiván szólani.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt kijelentem, hogy távol állt tőlem minden olyan szándék, hogy a képviselő ur felszólalását ki akarjam csavarni valódi értelméből és lényegéből. Bevallom őszintén, ujabban nem olvastam el a képviselő ur akkor elmondott beszédét. Ugy emlékszem azonban rá, — és azt hiszem, nem emlékszem rosszul — hogy legalább is olyan kijelentést tett a képviselő ur, hogy itt ezt nem hajlandó bizonyitani. (**Őrgr. Pallavicini György:** Nem azt mondottam, hogy nem tudom bizonyitani, hanem azt, hogy itt a Házban nem vagyok hajlandó! Igenis tudom!) Ilyen értelemben a rektifikációt a magam részéről is elfogadom (**Őrgr. Pallavicini György:** Nagyon köszönöm!) és bocsánatot kérek azért, hogy ennek

más értelmet lehetett tulajdonitani, vagy más értelemmel mondottam, mint az igen t. képviselő ur.

Ami az itteni bizonyitást illeti, ebbe kapcsolódik be annak a bizonyos sajtópernek kérdése. Erre vonatkozóan tegnap tettem nyilatkozatot. Elmondtam azt, hogy ilyen módon ez a kérdés elvonatnék illetékes fórumától, mert annak megvan a maga politikai és alkotmányjogi indoka, hogy a kormány jogi felelősségének megállapitása kérdésében nem a rendes birróságok hatásköre, hanem a parlamenti birróság hatásköre állapittatott meg. Én a precedensek dolgában már igen szomoru tapasztalatokat tettem, amikor t. i. ezek a kérdések innen elvonattak. Ezért azon az álláspónton vagyok és mindig azon az álláspónton is fogok maradni, hogy minden ügy a maga illetékes birája előtt tárgyaltassék le és biráltassék el. (**Rupert Rezső:** Bethlennek, mint sértettnek, nem illetékes fóruma a birróság?)

Ami a genfi bombát illeti, arra vonatkozólag csak arra vagyok bátor felhivni a figyelmet, hogy ez az állitás, — vagy hogy helyesen és nevén nevezzem a dolgot — ez a vád, a képviselő urak részéről abban az utolsó pillanatban állittatott ide, amely a parlament részére rendelkezésre állt, Bethlennek Genfbe való menetelekor. Beállittatott ez a kérdés a képviselő ur által ugy, hogy ő ezt itt nem hajlandó bizonyitani. Igy egymagában ez az állitás, bizonyitási hajlandóság nélkül (**Őrgr. Pallavicini György:** Bármilyen birróság előtt bizonyitok!) ugy hat, mintha külföldön elhelyezendő bombaként állittatott volna be. De tovább megyek. Nem ismeretlen előttünk és senki előtt a parlamentben, hogy e beszéd elhangzása után gang und gebe ugy beszélték, hogy az ellenzéki folyosón elhangzott az a kijelentés, — nem tudom, kinek a részéről — hogy: most már mehet Bethlen Genfbe. (**Propper Sándor:** Ilyen jó spicliszolgálatuk van?) Ez tényleg igy volt beállitva.

Ami az igen t. képviselő urnak azt a kijelentését illeti, hogy én azt állitottam volna, hogy szernesét megy próbálni a birróság elé, ennek értelme nem az, hogy a birróságnál a döntés mikéntje szerencse dolga, hanem én ezt ugy fogtam fel és ugy értelmeztem, hogy az ellenzék taktikailag választja ezt az utat azért, hogy kinyujtva a vitát, az idő telésével, mulásával valamiképen eszközt és bizonyitékot teremtsen a maga részére, hogy a kormányt pozíciójának elhagyására birja. (**Rupert Rezső:** Akkor csak rajta! — **Rakovszky István:** Alkotmányos eszközökkel szabad!) Igen, alkotmányos eszközökkel szabad, azonban ma, amikor az alkotmányos utról kivánják ezt az ügyet elvonni, én ezt nem minősithetem egyébnek, mint próbálkozásnak és szerencsekeresésnek. Még egyszer ki akarom jelenteni, hogy én a t. képviselő ur felszólalását vagy személyét semmiféle inszinuációval érinteni vagy szavainak értelmét kicsavarni nem akartam; lehet, hogy elszólásból, vagy a tény nem helyes beállításával nem mondtam ugy, ahogy a képviselő ur mondotta, azonban az elcsavarás és inszinuáció nem volt célom. Kérem ezt tudomásul venni.

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Baross János!

Baross János: T. Nemzetgyülés! Hónapok óta betegeskedvén, nem is akartam a frankvitával összefüggésben felszólalni. Hogy mégis megteszem, erre két okom van. Az első személyi ok, mert bizonyos jóindulatu emberek kezdték hangoztatni irásban és szóval, mintha nekem megváltozott volna a véleményem ebben a kérdésben az ellenzék álláspontjával szemben. Felszólalok tehát, hogy tanuságot tegyek amellett, *(Zaj jobbfelől. — Elnök csenget.)* hogy a legteljesebb meggyőződésbeli és érzésbeli szolidaritás van köztem és az ellenzék többi pártjai között. (**Hegymegi-Kiss Pál:** A választóinkat nem hagyjuk cserben! — **Propper Sándor:** Bethlen nagyon örült tegnap a renegátoknak! — **Farkas István:** Tegnap kapott megint egyet! — **Pikler Emil:** III. Rákóczi Ferenc! — **Rupert Rezső:** Aki azonban szintén jeleskedett a forradalmakban! — **Rothenstein Mór:** A legujabb kisgazda! — *Zaj. — Elnök csenget.)*

Az ember különös megfigyeléseket tesz a betegszoba ablakából, kissé távolabb ennek a teremnek túlfütött levegőjétől, amely megfigyelések különösen a mai nappal, a mai témával vannak összefüggésben. Ugy emlékszem, tegnap Rakovszky belügyminister ur kijelentette, kvázi az egész ügyre vonatkozólag, mintha ez nem volna más, mint embervadászat, hajtóvadászat. (**Saly Endre:** Ő mondja ezt, a fővadász!) T. Nemzetgyülés! Soha életemben embervadászatban részt nem vettem; 24 éves politikai multamból huszat az ellenzéken töltöttem el. Tudom, nagyon kellemetlen ellenzéki voltam, azonban soha nem személyeskedtem, és soha embervadászatban részt nem vettem; (**Propper Sándor:** A legfőbb embervadász a belügyminister ur!) ellenben igenis, megfigyeltem, hogy soha még kormány, kormánypárt és rendszer oly kevés türelemmel nem türte a kritikát, mint a jelenlegi. *(Ugy van! balfelől.)* Én - édes istenem Nagy-Magyarországon micsoda nagy kormányokkal szemben voltunk mi ellenzékiek! Kikkel szemben mertünk mi kritikát gyakorolni és milyen türelemmel türték azok a nagy államférfiak a kritikát, tárgyilagosan hallgatták meg és igyekeztek a kritikából az ország javára leszürni a tanulságokat. Érveltek ellene, de megbecsülték az ellenzéki álláspontot is. (**Urbanics Kálmán:** Mert az némelykor tárgyilagos volt, most pedig soha! — **Esztergályos János:** Más volt a kormányzópárt is!)

Mit figyeltem meg? Igenis azt, hogy valamely korai januári naptól fogva, amikor az ellenzék elhatározta, hogy a kormány lemondását követeli ebből az ügyből kifolyólag, a vádaknak és inszinuációknak láncolata következett az ellenzék ellen. Pedig mit tettünk mi, ellenzék? Hol volt az embervadászat, hol volt a hajtóvadászat? Azóta, amióta a kormány a szanálási javaslatot beterjesztette, és amióta annak kétségbeejtő, rettenetes következményeit a társadalom összes rétegei a hihetelen nyomorban, munkanélküliségben, kétségbeesésben saját testükön-lelkükön tapasztalják, azóta az ellenzék minden negyed esztendőben, minden költségvetési és indemnitási vitában nem követelt mást, mint hogy a kormány mielőbb hagyja el és adja át a helyét egy olyan kormánynak, amelynek pénzügyi, közgazdasági, szociális és külpolitikai képességei a mai rettenetes időknek megfelelnek. A józan észbe ütközött volna, hogy amikor mi ellenzék, mindig a kormány távozását követeltük, most a frankügyből kifolyólag egyszerre megváltoztattuk volna álláspontunkat és azt mondottuk volna, hogy eddig a kormány távozását követeltük, de most, hogy kiderült, hogy a kormány rendőrministere (**Propper Sándor:** Ugy van, ez a helyes kifejezés! A kormány Trepowja!) élet és halál ura, az Állami Térképészeti Intézetben bankót hamisit: hogy ennek kiderülése folytán megváltoztassuk véleményünket és azt mondjuk, hogy ezután most már nem kiván-

juk a kormány lemondását: ezt igazán mégsem lehetett az ellenzéktől követelni. Az ellenzék, gróf Apponyi Albert nagyon szellemes megállapitása szerint, a legkönnyebben határozhatta el magát erre az állásfoglalásra, mert Apponyi kifejezése szerint az elégedetlenség eddigi nagy pakettjéhez semmi mást nem kellett hozzá tennie, mint ezt az egy tényt.

Az ellenzék tehát csak kötelességét teljesitette akkor, amikor eddigi meggyőződéséhez konzekvens maradt és az eddigi óriási mulasztások és hibák alapján követelte a kormány lemondását is és követelte már azért is és már akkor is, amikor még semmi más nem derült ki — mint az, hogy a kormány egy olyan faux tirage-t csinált, hogy rendőrministerré egy olyan embert nevezett ki...

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi ügyét tárgyaljuk, tehát méltóztassék lehetőleg ehhez a témához tartani magát. (**Hegymegi-Kiss Pál:** A hajtóvadászatról van szó! — *Zaj a baloldalon.*)

Baross János: ... akiben a politikai rezon a politikai előrelátás — ujra nagyon enyhén akarok disztingválni — csak egy vásott gimnazista Robinson Crusoe elképzelésének mértékéig volt meg. *(Helyeslés balról.)* Egy olyan kormány, amely rendőrministerré ilyen embert nevez ki és akinek kormányzása alatt olyan gyenge az ellenőrzés, hogy a Térképészeti Intézetben bankót hamisitanak, a világon mindenütt az első órában felajánlja lemondását. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezt követelte az ellenzék. (**Propper Sándor:** Ehelyett a kormány bizalmat szavaztat magának! — *Zaj.)* Az ellenzék évek óta kifejtett kritikája után most már határozottan követelte a kormánytól, hogy eme incidens után mondjon le. Ezt a követelést támasztotta alá az egész akció, mert a kormány ennek a legprimitivebb parlamenti kötelezettségének sem felelt meg! *(Helyeslés a középen és a baloldalon.)* Ezért kell ma délelőtt is itt a Pallavicini-féle üggyel foglalkozni. (**Fráter Pál:** Arról beszéljen!) Feltétlenül arról beszélek. *(Zaj.)*

Betegszobám ablakából meg kell állapitanom azonban, hogy, igenis, az ellenzék ellen folyt a hajtóvadászat. (**Propper Sándor:** Ugy van! Folyik állandóan! — **Fráter Pál:** Kis ártatlanok! — *Zaj. — Elnök csenget.)* A hajtóvadászat, ismétlem, folyik attól a kora januári naptól kezdve, amikor mi a kormány távozását követeltük. Tessék csak megnézni a beállitást: közlemények jöttek, hogy az ellenzék a kormányzó ur őfőméltóságát és családját akarja bevonni a vitába. Az ellenzék határozott és kissé goromba nyilatkozata ezt a rágalmat elhallgattatta. Azután jött a hazafiság kérdése, hogy az ellenzék hazafiatlan, mikor ezt a kérdést felveti és feszegeti. A hazafiság kérdésében...

Elnök: Ujból kénytelen vagyok figyelmeztetni a képviselő urat, hogy semmi körülmények között sem járulhatok hozzá ahhoz, hogy a tegnap lezárt vitát ujra egész terjedelmében folytatni méltóztassék. *(Zaj a baloldalon.)* Csendet kérek!

Ezt más alkalommal megteheti a képviselő ur, de ma egy mentelmi ügyet tárgyalunk és igy méltóztassék szorosan arról beszélni. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Összefügg vele. — *Zaj.)*

Baross János: Csak a politikai miliőt akarom megfesteni, amelybe az egész kérdés be van állitva; enélkül képtelen vagyok erről az ügyről beszélni.

Kérem az elnök urat, sziveskedjék nekem módot adni arra, hogy az ezzel a tárggyal szorosan összefüggő politikai miliőt meg tudjam festeni. (**Fráter Pál:** Ez szimpla jogi kérdés, nem pedig politikai kérdés! — **Hegymegi-Kiss Pál:** És politikai kérdés! — *Zaj.)*

Elnök: Én a szólásszabadságot itt, ezen a helyen és ezenkivül is, teljes mértékben respektálom, azonban megengedhetetlen dolog, hogy a képviselő ur egy második frankvitát próbáljon csinálni egy mentelmi ügy kapcsán. (**Szakács Andor:** A szónok kérte a tárgytól való eltérésre az engedélyt!) Ha a Ház az engedélyt erre megadja, az más kérdés. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Tessék feltenni szavazásra a kérdést! — *Felkiáltások a baloldalon: Kérd a tárgytól való eltérésre az engedélyt! — Zaj.)*

Baross János: Én nem is akarom kérni az engedélyt, annyira összefügg a tárggyal az, amiről beszélek.

Itt az ellenzéket Pallavicini őrgróftól kezdve végig üldözőbe fogták. (**Fráter Pál:** Szegények! — *Zaj.)*

Ha az ellenzékről azt irják és a túloldalról azt mondják, hogy hazafiatlan, képzelhető-e ennél nagyobb inszinuáció? Vajjon az országnak érdekében áll-e, hogy a magyar pártok egymásra a hazafiatlanság bélyegét igyekezzenek sütni? Vajjon ellenségeink e rágalomra bazirozva nem spekulálhatnak-e arra, hogy itt esetleg lehetnek hazafiatlan pártok?

Nem! Ebben a parlamentben vannak egymással elkeseredetten szembenálló pártok, de hazafiatlan pártok nincsenek. *(Zaj a jobboldalon. —* **Esztergályos János:** Miért zajonganak önök? A tegnapi vacsora hatása! — **Klárik Ferenc:** Nyugalom! Nyugalom! — **Propper Sándor:** Jön a leltár befelé! — *Zaj.)*

Azután jött a társadalmi és felekezeti gyülölség felszitása. Azt mondták, hogy az ellenzék zsidóbérenc társaság. (**Fráter Pál:** Komoly ember ezt nem mondja!) Jöttek azzal a témával, hogy az ellenzékben véletlenül Vázsonyi Vilmos, a legkiválóbb kriminalista, zsidó. (**Kováts-Nagy Sándor:** Most itt van! — **Rupert Rezső:** Ő hamisitott frankot? — *Zaj.)* Ezzel a fáradsággal az ellenzék legprimitivebb, legelemibb követelésére is rá lehet fogni, hogy az egész csak zsidó akció, s hogy csak azért követeli az ellenzék a jelen esetből és a kormány előző hibáiból kifolyólag is, a kormány lemondását.

Csak annyit mondok, hogy ezzel az állitással szemben könnyü volna egy kis analógiát szembehelyezni. (**Horváth Zoltán:** A szózatot aláirók között 25 a zsidó! — *Zaj.)* A földreformvitában velünk, agrárdemokratákkal szemben, az agrár-konzervativ álláspontot egy, a túlsó oldalon ülő képviselőtársunk képviseli, *(Ellenmondások a jobboldalon.)*, aki szintén zsidószármazásu. Miért nem mondják az urak ugyanezzel a logikával, hogy a latifundiális érdek képviselete szintén zsidóérdek? *(Helyeslés balról. — Zaj. — Elnök csenget.)* A gazdag zsidók odaát ülnek, a mi táborunkban azok a zsidó rétegek vannak, akik május elsején a boltbért sem fogják tudni megfizetni. *(Zaj. — Igaz! Ugy van! a középen.)*

Elnök: Immár harmadszor vagyok kénytelen figyelmeztetni a képviselő urat, hogy ne méltóztassék a tárgytól eltérni. Most nem a zsidókérdés van napirenden, hanem őrgróf Pallavicini képviselő ur mentelmi ügye. Erről méltóztassék beszélni.

Baross János: Ismétlem, hogy ezek a politikai megfigyelések a mai szőnyegen forgó eset hátterének megfestéséhez tartoznak. Ez tiszta

politika. *(Zaj a Ház minden oldalán.)* Azután ki lett dobva az, hogy mivel mi megtámadtuk őfőméltóságát, — szeretném tudni mikor, mert a bizonyitással adósok maradtak, — tehát egy tüntetőfelvonulást fognak őfőméltóságához vezetni, amely meg fog állani a ministerelnökség előtt és át fog adni neki egy memorandumot a százpercentes, keresztény politika mellett. Milyen szép lett volna ez a farsangi felvonulás!...

Elnök: Utoljára figyelmeztetem a képviselő urat, méltóztassék a napirenden levő kérdéshez beszélni, mert nem engedhetem meg, hogy a képviselő ur most egészen más, politikai természetü általános vitát rendez. Vétenék elnöki kötelességeim ellen, ha ezt megengedném. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Baross János: Az összefüggés a Pallavicini-üggyel kézzelfogható; az összes politikai szálak, amelyek ezt az egész ügyet mozgatják az ellenzékkel szemben, ezzel vannak összefüggésben. Ma véletlenül Pallavicini áll a kérdés középpontjában, mert az ő ügyét tárgyaljuk, nem tudom tehát logikusan másképen előadni mondandóimat, mint hogyha kellő megvilágitásba helyezem. *(Egy hang a jobboldalon: Az előadói jelentéshez! —* **Kuna P. András:** Negyvennyolc, vagy semmi!) Kuna bácsi, azért, mert a biróválasztásnál szemben állanak az emberek, nem szabad egymás jóhiszemüségét kétségbevonni. Pallavicini ügye van ma szőnyegen, tehát az egész kérdés, annak összes vonatkozásai, azzal függnek össze, és ismétlem, nem tudom megvilágitani a kérdést másképen, mint hogyha a legutóbbi heteknek ezzel az üggyel összefüggő összes politikai eseményeit felvonultatom. Megigérem, hogy 10 perc alatt bevégzem. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Általános keretet akar adni a vitának!) Ha elvégre az előadó ur adhatott általános keretet, és a minister ur is kitérhet már tegnap, előre, ennek politikai vonatkozásaira, akkor nekünk, az ellenzéknek is meg kell lenni azon jogunknak, hogy a mai probémával összefüggően az összes kérdéseket röviden reasszumálhassuk. Én tehát csak be akarom fejezni mondatomat, t. elnök ur, csak a felvetett kérdésre akarom a választ megadni, amit különben már Kiss Menyhért képviselőtársam is a multkor előhozott, hogy vajjon milyen szép lett volna az antiszemita felvonulás a kormány mellett, amikor a ministerelnök ur iránt bizalommal viseltető aláirók közül összesen 45 százalék, tehát a numerus clausus-os lényegesen túllépő zsidószármazásu polgárunk volt, amikor a sors véletlene folytán a kormánnyal és kormánypárttal összesógorosodott zsidó családok ott lettek volna egy külön páholyban a ministerelnökség mellett és jött volna a százpercentes keresztény politika felvonulása az Erger-Berger hangjai mellett. *(Taps balról.)* Ez megint csak egy inszinuáció volt, és a vallási gyülölködés felszitása az ellenzék ellen a kormány mentése végett. (**Lendvai István:** Már a zsidókat is kezdik összeveszíteni!)

A végső pedig az volt, hogy mi a kommunistákkal szövetkeztünk. (**Fekete Lajos:** Mi köze ennek a mentelmihez!? Megmagyaráztam a képviselő urnak, hogy nem tudom a politikai miliőt másképen festeni, csak ugy, ha megengedi a képviselő ur, hogy öt perc alatt elmondjam. Az utolsó inszinuáció pedig az ellenzék ellen az volt, — és itt a keresztény középosztály előtt akarták befeketiteni az ellenzéket, — hogy mi a kommunistákkal szövetkeztünk és titokban előkészitjük a kommün visszatérését. Az első hét cikkei után, amelyeket odahaza, betegágyamban olvastam, megdörzsöltem a szemeimet, és nem tudtam, hogyan ébredek fel, hogy én itt hazaáruló, zsidó bérenc, titkos kommunista vagyok. *(Igas! Ugy van! a középen és a baloldalon.)*

Elnök: A házszabályok 240. §-a a következőképen szól *(olvassa):* »Ha a Ház valamely tagja felszólalása során a 209. § rendelkezése ellen vét, vagy azon tárgytól, amelynek jogcimén a házszabályok alapján felszólalt, eltér, az elnök őt figyelmeztetni köteles. Ha a felszólaló ugyanazon beszéd folyamán kétszeri figyelmeztetés dacára ismétli a fentebbi hibát, az elnök tartozik tőle a szót megvonni.« A képviselő urnak felolvastam a házszabályok idevonatkozó rendelkezését s kérem, méltóztassék ehhez tartani magát, mert ha a képviselő ur ettől eltér, végre fogom hajtani a házszabályok rendelkezését. (**Rothenstein Mór:** Éljen a klotür! — *Felkiáltások jobbfelől: Ez nem klotür! Már is megvonhatta volna az elnök a szót!)*

Baross János: Mivel az elnök ur olyan szigoruan alkalmazza velem szemben a házszabályokat... *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Én a képviselő urral szemben a legenyhébben járok el, mert már háromszor figyelmeztettem. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Baross János: A Háztól kérek engedélyt a tárgytól való eltérésre. *(Felkiáltások a baloldalon: Megadjuk! — Felkiáltások a jobboldalon: Nem adjuk meg!)* Három hónapja nem beszéltem, tehát lojális lehet az ellenpárt.

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz, hogy a képviselő ur a tárgytól eltérhessen, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik hozzájárulnak ahhoz, hogy a képviselő ur eltérjen a tárgytól, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. — Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A nemzet többsége mi vagyunk!)* Méltóztassanak állva maradni. Kisebbség. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát kérünk!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik nem kivánják az engedélyt megadni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház az engedélyt nem adta meg.

Kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni.

Baross János: Az az atmoszféra, amelyet a túloldal teremtett meg, nem alkalmas arra, hogy a nemet érdekében oldassék meg és tisztáztasék ez a kérdés. *(Helyeslés balról.)* Az olyan esetben, mint amilyen a Pallavicini-féle eset, (**Urbanics Kálmán:** Csunya eset!), jogi csürésekkel-csavarásokkal nem lehet a kérdést megoldani a nemzet érdekében. Ne feledjük, hogy az országban száz- és százezer munkanélküli ember van, kétségbeesett iparosok és kereskedők vannak, akiknek hitelét megvonták ezen affér miatt. Ne feledjük, hogy odakünn nyomorgó árvák és özvegyek vannak, akiknek nincs mit enniök, s akik mind ennek a kérdésnek a megoldását kivánják, de ez a megoldás: egy egyszerü bizalmi szavazat, az ellenzék üldözése nem vezetnek ahhoz az uthoz, amelyen a jószándéku magyar emberek megtalálhatják egymást, és ezt a nehéz követ, amelyet egy-két félbolond ember dobott a nemzet utjába, igy el nem távolithatjuk onnan. *(Helyeslés a középen és a baloldalon.)*

Nem akarok a kérdés jogi részével foglalkozni, ezt majd barátaim, akik az ügy összes fázisaiba beledolgozták magukat és jelen voltak a parlament tárgyalásain, feltárják. Én itt ennek az ügynek csak a politikai ante-aktáira akartam rávilágitani, és politikai, szociális és

külpolitikai következményeiről akarok még csak pár szót szólani. Ha kinézünk a parlament ablakain... (**Kuna P. András:** Magasak!) Ugy látszik azért nem látják meg micsoda bajok vannak a faluban is, mert magasra jöttek fel az urak, s nem látnak vissza a faluba. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. — Ellenmondások a joboldalon. — Propper Sándor:* Az alsó arisztokrácia! — *Zaj.)*

Mi sohasem mondottuk azt, hogy nem kivánjuk a kormány lemondását. Évek óta egyebet sem csinálunk, amióta megjósoltuk, — és sajnos az utolsó betüig bevált, — hogy a szerencsétlen szanálási szisztéma anyagilag tönkreteszi az országot, külpolitikailag pedig rabszolgaságba hajtja...

Elnök: A képviselő urtól megvonom a szót, mert a képviselő ur a szanálásról beszél, ami pedig nincs napirenden. (**Propper Sándor:** A házszabályokhoz kérek szót!) Először Halász Móric képviselő ur jelentkezett, őt illeti a szó. (**Pakots József:** A szanálásról ne beszéljünk, mert az nincs! — *Zaj.)*

Halász Móric: T. Nemzetgyülés! Méltóztassék megengedni, hogy a legrövidebb időre igénybevegyem a t. Nemzetgyülés idejét. Itt egészen egyszerüen és tisztán Pallavicini képviselő mentelmi jogának felfüggesztéséről van szó, olyan szempontból, hogy tanuzási kötelezettségének a bíróság előtt eleget tegyen. (**Farkas István:** Arról van szó, hogy a kormány nem mer sajtópert inditani!) Nekem semmiféle sajtóperhez ezidőszerint közöm nincs, s ugy tudom, hogy ezidőszerint a nemzetgyülésnek sincs joga és módja ezzel foglalkozni. (**Farkas István:** Mórickám, ez a lényeg!) Semmi egyébről nincs szó, mint hogy az illető képviselő ur tanuzási kötelezettségének eleget tegyen. *(Farkas István közbeszól.)*

Elnök: Farkas István képviselő urat kérem, sziveskedjék csendben maradni.

Halász Móric: T. Nemzetgyülés! Kötelességemnek tartom a nemzetgyülés figyelmét felhivni arra, hogy ebben az ügyben már több precedens is van. Jelinek Arthur a mentelmi jogról irott könyvében kimondja, hogy szabályként ismertetett el, hogy képviselő, ugy panaszos, mint tanu minőségben polgári, vagy büntető ügyben megidézhető anélkül, hogy e célból a bíróság az illető képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kénytelen volna kérelmezni. (**Horváth Zoltán:** Ezt Jelinek mondja? Az is zsidó volt! — *Derültség.)*

Minek alapján mondja ezt az egyetemi tanár? Kikerestem az 1887. évi országgyülési naplóból az idevonatkozó precedenst. Bátorkodom felolvasni ezt azért, hogy belássa a nemzetgyülés, hogy akár felfüggeszti Pallavicini képviselő ur mentelmi jogát, akár nem, ez végeredményben a dolog lényegére nézve irrelevans, irrelevans pedig azért, mert amennyiben a nemzetgyülés üléseit a mai napon elnapolja, akár kényszereszközökkel is módja van a bíróságnak foganatositani Pallavicini képviselő ur kihallgatását. (**Rupert Rezső:** Ne mondja! Ilyen zöldséget még sohasem mondtak ebben a nemzetgyülésben. — *Zaj.)*

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat rendreutasitom. *(Kuna P. András közbeszól.)* Kuna P. András képviselő urat is kénytelen vagyok rendreutasitani. Nagyon kérem a képviselő urakat, méltóztassanak minden oldalon csendben maradni.

Halász Móric: Nekem semmi okom sincs arra, hogy a képviselő urral gorombáskodjam. Előttem van a Ház naplója, abból olvasom fel a precedenst; ha a képviselő ur nem tudja ezt, nagyon kérem, olvassa el szintén. Ugy tudom, hogy a képviselő ur ugyancsak tagja a mentelmi bizottságnak, illenék tehát, hogy a mentelmi jog kérdésével foglalkozzék ugy, mint más. (**Szakács Andor:** A mentelmi jogban mindenre van precedens! — *Közbeszólások a baloldalon.)*

Elnök: Szakács Andor képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. Ha igy elfajulnak a tárgyalások, ha minden mondatba tizen szólnak közbe, lehetetlen lesz a tárgyalás.

Halász Móric: 1889 április 10-én a mentelmi bizottság a Ház ülésén a következő határozatot terjesztette elő, amely még a mai napig sincs megváltoztatva. *(Propper Sándor közbeszól.)*

Elnök: A képviselő ur, ugy látszik, magatartásával minél szigorubb elnöki intézkedést akar kiprovokálni. Figyelmeztetem a közbeszóló képviselő urakat, hogy kénytelen leszek velük szemben a házszabályok legszigorubb alkalmazásához nyulni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Csendet kérek!

Halász Móric: Ez a határozat a következőképen szól *(olvassa):* »Országgyülési képviselőnek tanuságtétel végett való megidéztetéséhez a képviselőház előzetes engedélye nem szükséges. Midőn azonban törvényszerüen annak elodázhatatlan szüksége forog fenn, hogy az országgyülés tanácskozásainak és működésének tartalma alatt akár polgári, akár bünügyekben tanuként megidézett országgyülési képviselő ellen személyes szabadságát korlátozó kényszereszközök alkalmaztassanak, ezek foganatositására a képviselőház beleegyezése, illetve a képviselő mentelmi jogának felfüggesztése kérendő.« (**Rupert Rezső:** Ez ellenkezik azzal, amit az előbb mondott!) Tessék csak megvárni a folytatását. Tovább megy azonban a bizottság és kimondja, hogy *(tovább olvassa):* »Ebben a konkrét esetben — Svastits Gyula esetéről van szó — akkor sem követtetett volna el sérelem a mentelmi jogon, ha az elővezettetés tényleg végre is hajtatatott volna, mert amint az iratokból kitünik, azon időben, midőn a képviselő megidéztetett, az országgyülés szünetelt.« (**B. Kaas Albert:** Si tacuisses!)

Ebből következik, hogy ha a képviselő mint tanu megidéztetik, több szempont veendő figyelembe. Először a tanuzási kötelezettség teljesitése a képviselőház tanácskozásának és működésének ideje alatt, másodszor ugyanennek teljesitése a képviselőház tanácskozásainak szünetelése alatt és harmadszor a tanuzási kötelezettség nemteljesitése folytán alkalmazandó kényszereszközök alkalmazása a képviselőház működése alatt és negyedszer működésén kivül. Itt egyszerüen arról van szó, hogy egyszerü tanuságtételre hivta fel a bíróság — ezt a kifejezést használom, hogy hivta fel, mert idézésre nem jelent meg a képviselő ur, de ezenkivül fel is hivatott arra, hogy jelenjék meg, de ennek a felhivásnak eleget tenni nem akart, illetve amidőn megjelent, a vallomástételt megtagadta. Amennyiben a mai napon a nemzetgyülés elnapoltatnék, holnap, vagy holnapután, vagy bármely napon a bíróság ennek a precedensnek és ennek a házhatározatnak alapján teljes joggal járhat el (**Farkas István:** A bíróság nem házhatározat, hanem törvény alapján jár el!) — mert ez egyszerüen a mentelmi jognak lefixirozása — és akár kényszereszközök igénybevételével is vallomásra szorithatja Pallavicini képviselő urat.

Éppen ezért, hogy ez az eset be ne követ-

kezzék, a magam részéről javaslom a t. Nemzetgyülésnek, méltóztassék a mentelmi bizottság javaslatához hozzájárulni, ugyszintén annak kimondásához is, hogy a képviselő ur által bejelentett mentelmi jogsérelem tényleg fenn nem forog. — az sem, amelyet a képviselő ur itt bejelentett — annál kevésbé, mert ez a mentelmi bizottságnak egyhangulag hozott határozata.

Ezeket kivántam megjegyezni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Propper Sándor képviselő ur a házszabályokhoz kért szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Elismerem, hogy az egységespárti házszabályok 240. §-a...

Elnök: A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreutasitom, mert ezek a nemzetgyülés házszabályai.

Propper Sándor: Annak tárgyalásánál az ellenzék nem volt jelen, tehát ez az egységespárt házszabálya. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Propper Sándor: A 240. § második bekezdése igy szól *(olvassa)*: »Ha a Ház vulamely tagja felszólalása során a 209. § rendelkezése ellen vét vagy azon tárgytól, melynek jogcimén a házszabályok alapján felszólalt, eltér, az elnök őt figyelmeztetni köteles. Ha a felszólalók ugyanazon beszéd folyamán kétszeri figyelmeztetés dacára — gyönyörű magyarsággal mondja — ismétli a fentebbi hibát, az elnök tartozik tőle a szót megvonni.«

Amidőn ezt elismerem, kifogást kell emelnem az ellen, hogy viszont ezt a szakaszt nem egyformán alkalmazza az elnökség. Hivatkozom arra, hogy pl. Viczián képviselőtársam, ha akármiről van is szó, akár a Duna—Tisza szabályozásáról, akár pénzügyi vagy gazdasági kérdésekről, vagy bármilyen törvényjavaslatról, rendszeresen és következetesen feláll és bebizonyitja, hogy a könyvnyomdászok szakegyesülete csak három évenként tart közgyülést (**Rothenstein Mór:** Erről tart egyórás előadást!) és ezen rágódik másfél óra hosszat anélkül, hogy akármelyik elnöklő ur őt ebben megzavarná vagy megakadályozná, anélkül, hogy ebben az elnök megakadályozta vagy őt kellő mederbe szoritani igyekezett volna. Pláne nem történt meg az, hogy ezen jogcimén őt megrendszabályozták volna. Hivatkozhatom arra, hogy a minister urak kivétel nélkül és állandóan, különösen a frankvitában és annak zárószavában mindenről beszéltek, csak magáról a franküggyről, csak magáról a tárgyról nem. Mindenről ejtettek szót, csak éppen annyi fáradságot nem vettek maguknak, hogy a frankvitában elhangzott vádákra válaszoltak volna.

A tegnapi napot teljes mértékben — szerintem a házszabályok megkerülésével — a minister urak foglalták le maguknak és a klotürrel elszakitott vita utolsó napját elvonták a birálat elől. Nem a tárgyhoz beszéltek, obstruáltak és ennek az obstrukciónak az egész nap folyamán nem volt elnöki beavatkozás vagy figyelmeztetés a következménye. Nyugodtan beszélhettek félre és térhettek el a tárgytól. Ma pedig az történt, hogy egy képviselőtársunk Pallavicini őrgróf képviselőtársunk mentelmi jogához szót kért, és állásfoglalását meg akarta alapozni a kérdés előzményének ismertetésével. Ezt azonban csak az elnök sürü figyelmeztetése mellett tudta megcselekedni nagy akadályok között, és végre az elnök ur a szót tőle megvonta.

Az ilyen eljárás mellett, eltekintve attól, hogy ezeket a házszabályokat az egységespárt kritika és ellentmondás nélkül az ellenzék távollétében a saját maga szükségletének megfelelően a saját maga testére szabta és az ellenzéki birálat megszoritására készitette el, eltekintve ettől a borzalmas hiánytól és szépséghibától, még az a baj is fennáll, hogy az elnökség ezeket a házszabályokat sem alkalmazza egyformán és pártatlanul. Más a szabály és a gyakorlat az egységespárti képviselőkkel és a minister urakkal szemben és más a felfogás és a gyakorlat az ellenzék szónokaival szemben.

Én azt hiszem és ugy tudom, amennyiben a külföldi parlamentek házszabályait ismerem, hogy a megszoritó rendelkezéseket egyfelől teljesen egyformán és pártatlanul alkalmazzák, másfelől pedig a megszoritásokat nem megszoritó, hanem kiterjesztő értelemben magyarázzák. Az én szerény felfogásom szerint az elnökség kötelessége nemcsak a tárgyalás rendjét és nyugodt menetét biztositani, hanem az is, hogy az ellenzék és a kisebbség jogait megvédelmezze. Ez a gyakorlat az angol parlamentben, amelynek házszabályai szigoruak, de joggal szigoruak, mert az a parlament titkos, demokratikus választójog alapján választatott. Az angol speaker sohasem téveszti szem elől azt, hogy a kisebbség jogainak védelme tekintetében is vannak kötelezettségei, és az angol alsóházban a kisebbség jogait az elnökség, a független és pártatlan elnökség, amely nem függ pártoktól és politikai nézetektől, mindenkor meg is védelmezi.

Miután én itt ezt nem látom, sérelmezem, kifogásolom és az ellenzéknek kvázi üldözését, szólásszabadságának megröviditését látom abban az elnöki intézkedésben, amelyet Baross János képviselőtársunkkal szemben alkalmaztak. Én az ellenzék megnyugtatása és a szólásszabadság biztositása, a parlamenti tárgyalások aggálytalansága szempontjából kénytelen vagyok tehát az elnök urat arra kérni, hogy ezt a felfogását méltóztassék revizió alá venni és Baross János képviselőtársunknak lehetőséget adni arra, hogy a beléfojtott mondandóit itt, a nemzetgyülés szine előtt elmondhassa. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Más lapra tartozik azután a mélyen t. kormánypárt magatartása az ellenzéki szónokkal szemben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassanak elhinni, hogy az az intolerancia, amely a túlsó oldal részéről állandóan és következetesen megnyilvánul, egyáltalában nem alkalmas arra, hogy a parlament zavartalan működését biztositsa. Ha egy képviselő, aki bejelenti itt a Házban, hogy három hónap óta beteg, de mondanivalója van, ha a házszabályadta jogával élni kivan és megkéri a t. túloldalt, hogy tegye neki lehetővé a tárgytól való eltérést és ezt a t. többség nem teszi meg, nem teszi lehetővé annak a képviselőnek, aki három hónapja betegsége miatt nem vehet részt a nemzetgyülési tárgyalásokon, hogy ezt most engedéllyel pótolhassa: ez olyan hiánya a kölcsönös lojalitásnak, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* olyan hiánya a tulsó oldal részéről a szólásszabadság tiszteletének, amit házszabályszerüleg nem lehet ugyan kifogásolni, de lehet emberileg és a parlamentáris rend szempontjából. Én kijelentem, hogy a túlsó oldal a házszabályadta keretek között nem támaszthat olyan igényt, amelyet az ellenzék ne elégitene ki. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hivatkozom arra, hogy a túlsó oldalról számtalanszor kértek házszabályszerü kedvezményeket, és az ellenzék, tekintet nélkül a tárgyra és a személyre, mindenkor megadta azokat, mert ugy éreztük, hogy ez kötelességünk, a kölcsönös lojalitásnak ez a mértéke elmaradhatatlan. Ezeket akartam elmondani. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Nagy Vince képviselő ur személyes megtámadtatás cimén kért szót.

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! A tegnapi nap folyamán a belügyminister ur beszéde alatt

egy közbeszólásra Urbanics Kálmán képviselő ur a túlsó oldalról azt kiáltotta felém, hogy a tussolásban szakértő vagyok, mert a Tisza-gyilkosságot én tussoltam el.

Erre a vakmerő állításra nyomban megadtam a kellő választ és ezt a tényállást hazugságnak és rágalomnak jelentettem ki. De méltóztassék megengedni, hogy pár pillanatra igénybevegyem a t. Ház türelmét személyes megtámadtatás címén, mert e közbeszólásban adott válaszommal még nem lehet az ügy elintézve.

A tények tisztázása céljából kötelességem elmondani, hogy 1918 december 13-án vagy 14-én lettem belügyminister, amikor már a Tisza-gyilkosság nyomozása eredménytelenül befejeződött és én elém, mint belügyminister elé semmiféle jelentést ebben az ügyben már nem terjesztettek. Én erről semmiféle intézkedést sem szóban, sem irásban, sem a belügyministeriumban, sem a rendőrségen ki nem adtam; ha tehát semmifélét nem adtam ki, ugy eltussolót sem. De erről a helyről, a nemzetgyülésből hivom fel a belügyministeriumnak és az egész államrendőrségnek tisztikarát, ugy a mostani, mint az azóta nyugalomba ment tisztviselőket, jelentkezzék a nagy nyilvánosság előtt bárki a belügyministerium vagy államrendőrség tisztviselői, alkalmazottai közül, aki azt mondhatná, hogy én akár szóbeli, akár irásbeli, akár közvetett, akár közvetlen utasitást vagy rendelkezést adtam volna ki a Tisza-ügyben annak eltussolására.

Amikor tehát megállapitom, hogy aki ilyesmit mond, rágalmaz, akkor én ezzel a felhivással ennek az ügynek a tárgyi részét elintéztem.

De kénytelen vagyok a személyi részhez is hozzányulni. T. i. ha nézem azt, hogy ha valaki erkölcsbiróként ilyen alaptalanul lép fel velem szemben, ki lehet az, és amikor itt Urbanics Kálmán képviselő urról van szó, igenis meg kell mondanom, hogy az elmult napokban egy nagy társaság előtt egy ismert báró kijelentette, hogy Urbanics képviselő ur egy kártyaklubban ő vele szemben nagyobb kártyaadósságban maradt *(Zaj jobbfelől.)* — hadd mondjam meg csak! — és amikor felszólitották ennek kifizetésére, azzal intézte el, hogy kilépett a klubból. Az ilyen urak ne álljanak fel erkölcsbirákként, különösen akkor amikor rágalmaznak és alap nélkül vádolnak. (*Ugy van! a szelsőbaloldalon.* — **Klárik Ferenc:** Miért nem fizeti meg az adósságát? — **Szeder Ferenc:** Kaszinói erkölcs! Ezek az uriemberek! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! Szeder Ferenc képviselő urat ezért a kifejezéséért rendreutasitom!

Szólásra következik Rupert Rezső képviselő ur.

Rupert Rezső: T. Nemzetgyülés! Halász Móric képviselő ur a Pallavicini-esettel kapcsolatban egy precedensre hivatkozott. Felemlitette precedens gyanánt az 1887. évbeli Svastics-esetet, amikor a mentelmi bizottság, az ő állitása szerint, azt az álláspontot foglalta el, hogy a hatóság a Svastics-esetben akkor sem követett volna el mentelmi jogi sérelmet, hogy ha Svasticsot mint tanut elővezettette volna, mert abban az időben a Ház szünetelt. (**Vázsonyi Vilmos:** Hogy lehet ilyet mondani? — **Farkas István:** Ezt az egységes Móric mondta!)

A képviselő ur súlyos tévedésben van, mert a Svastics-eset a Pallavicini-esettel össze nem hasonlitható.

Én most nem foglalkozom azzal, hogy az a precedens, amelyre hivatkozott helytelen és hogy az régen meghaladott álláspont, ezzel nem foglalkozom, erre majd lesz idő egy más eset kapcsán, csak azzal foglalkozom, hogy ő applikálni akart valamely precedenst olyan esetre, amely esetre az semmiféleképen sem illik rá.

A Svastics-esetben arról volt szó, hogy Svastics a Házon kivüli kérdésben, a Házon kivüli incidens kapcsán és a hatóságnak a Házon kivül szerzett tudomása alapján idéztetett meg tanunak, lett volna tanuként kihallgatandó. Erre nézve az a helyes jogi álláspont, hogy Házon kivüli dolgokra, Házon kivüli incidensekből kifolyólag vagy a Házon kivül szerzett tudomásra vonatkozólag a képviselőt is meg lehet tanuként idézni, csak épen a kényszereszközöket mint szankciókat nem lehet vele szemben kilátásba helyezni.

E tekintetben a t. képviselő ur nem mond semmi ujat, de ami ujat mond, az régen meghaladott álláspont, különösen az 1896: XXXIII. t-c. meghozatala óta meghaladott álláspont, mert azóta nemcsak a Ház helyezkedik arra az álláspontra, hogy ilyen extraneus esetekben sem lehet kényszereszközök alkalmazásával idézni a képviselőt, hanem ezt a biróság is sok esetben kimondotta és igen sok esetre az igazságügyministeri instrukciók is ugy szóltak, hogy a képviselőt tanuként lehet ugyan idézni, de csak kényszereszközök kilátásba helyezése nélkül.

De a Pallavicini-esetben nem is erről van szó, mert a Svastics-eset, amelyre a képviselő ur hivatkozik, csak inviolabilitási eset. Ott csak arról volt szó, hogy a hatóság a Ház engedélyével vagy engedélye nélkül megidézheti-e Svastics képviselőt tanunak, vagy pedig szükséges-e az, hogy mielőtt megidézi, vele szémben kényszereszközöket alkalmaz, azt megelőzőleg a mentelmi jog felfüggesztését kell kérnie.

Igenis, tudjuk azt, hogy az inviolabilitási esetekben a képviselőt nem illeti feltétlen védelem, hogy az inviolabilitási esetekben, amikor csak arról van szó, hogy megengednek-e ellene valamely eljárást, igenis szó lehet arról, amit a t. képviselőtársam itt emlitett. Itt azonban nem az inviolabilitás esete forog fenn, itt nem függ a nemzetgyüléstől az, hogy Pallavicini György megjelenjék-e a biróság előtt, hogy ott tanuvallomást tegyen-e, mert ez tiszta immunitási eset, a tiszta felelőtlenség esete, amely azt jelenti, hogy még a Ház engedelmével sem vonható felelősségre a képviselő, mert olyan tényéről, olyan nyilatkozatáról van szó, amely nyilatkozatát mint képviselő tette itt a nemzetgyülésen.

Ugyanis különböztetni kell. A magyar mentelmi jog — ami az alsóházat, a képviselőházat illeti, amelynek szabályai reánk is állanak — tulajdonképen kodifikálva nincs, a gyakorlat azonban mindig az volt, hogy ez a mentelmi jog fennáll, még pedig kettős irányban áll fenn. Egyik irányban a teljes felelőtlenséget, a mentességet, az immunitást jelenti, vagyis azt, hogy amit a képviselő mint kepviselő tesz vagy mond a Házon belül vagy a Házon kivül, azért senkinek a világon felelősséggel nem tartozik, csak az illető Háznak, amelynek tagja, csak az vonhatja érte felelősségre. A másik irányban a mentelmi jog mint inviolabilitás van szabályozva, ami azt jelenti, hogy olyan esetekben is, amikor valamely hatóság egy képviselőhöz hozzáférhet, nem képviselői minőségében mondottakért vagy cselekedettekért, a hatóságnak akkor sem korlátlan joga ez, hanem előzőleg az illető Háznak engedélyét kell kérnie ahhoz, hogy az illető képviselő ellen el lehessen járni.

Igy fogták fel ezt már a pozsonyi országgyülésen is. Amint azt az 1867-iki országgyülésnek több felszólalásából ismerjük, a pozsonyi országgyülésen az volt az elv, sőt — amint ők mondották — az volt a szent jog, a szent elv, hogy arra, amit valamely követ valamely ülésben mondott, annak az ülésnek feloszlatása után többé visszatérni nem lehetett, többé arról a nyilatkozatról

szó nem lehetett, tehát még akkor sem, ha valamely olyan cselekményt követett volna is el, vagy olyan kijelentést tett volna is az illető képviselő, amelyért a Ház felelősségre vonhatja, ha felosztattatott az ülés enélkül, a következő ülésen ezért már őt felelősségre vonni nem lehetett.

A mentelmi jognak ilyen felfogása kérdésében az álláspont a mentelmi jog javára később még erősbödött, mert hiszen az 1867 : XII. tc. 47. §-a egyszerüen az abszolut felelőtlenséget proklamálja a delegáció tagjai számára, mondván, hogy a bizottságban tett kijelentéseikért soha feleletre nem vonathatnak. Ez a törvény még az illető bizottságnak is megtiltja azt, hogy a képviselőt a bizottságban tett nyilatkozatáért felelősségre vonja.

Ezen a nyomon haladt azután a consuetudo parlamenti kifejlődése a 67-es országgyülésen és a későbbi országgyüléseken is. Ebben a tekintetben a döntő lépést különösen az 1867. évi országgyülés képviselőháza tette meg, amikor 1867. évi november 18-iki ülésében határozattá emelte a tizes bizottságnak egy javaslatát a hires Böszörményi esetben. Ez az alapvető jogforrás azóta a mentelmi jog kérdésében. Ez az alapvető jogforrás, a képviselőház 1867. november 18-iki ülésében hozott határozat már világosan kifejti, hogy a képviselőt két irányban illeti meg a sérthetetlenség. Egyrészt megilleti őt a valódi immunitás, vagyis az a jog, az a privilégium, hogy amit mint képviselő mond vagy tesz, akár a Házon belül, akár a Házon kivül, azért más által, mint az illető Ház által felelősségre nem vonható. Ugyanez a határozat azután körvonalazza a képviselőnek egy másik privilégiumát, a nem szorosan vett mentelmi jogot, hanem csak az inviolabilitást, amely azt jelenti, hogy — amint már emlitettem — amikor a képviselőt nem képviselői minőségében mondottakért vagy tettekért vonják felelősségre, akkor is csak az illető Ház engedelmével lehet a hatóságnak az illető képviselő személyéhez nyulni.

Ez a bizottsági határozat, amely alapforrása a mentelmi jognak és a mentelmi jog praxisának, hangsúlyozza, hogy a képviselőt, az ő törvényhozási szabadságát és egyuttal magának a törvényhozásnak szabadságát és tanácskozásainak szabadságát is kivülről származó minden nyomás ellen biztositani kell. Ebben találja a bizottság határozata alapindokát annak, miért van szükség immunitásra, vagyis arra, hogy a képviselő felelőtlensége minden külső hatalommal szemben biztosittassék.

Itt erről az esetről van szó. Itt Pallavicini György őrgróf mint képviselő, képviselői minőségében, a kötelességének teljesitése közben a Házban mondotta mindazt, amit mondott Bethlen Istvánnal és a kormánnyal kapcsolatban. Eszerint itt a teljes felelősségmentességnek esetéről van szó. Ezzel szemben, noha mindig követte ez a Ház ezt a gyakorlatot — hiszen soha még a legfelfordultabb időben sem volt eset, precedens arra, hogy egy képviselőt az itt mondottakért más, mint a Ház felelősségre vonta volna, hogy külső hatóságnak eszébe jutott volna, hogy a képviselőházban mondottakat felhasználja — most azt látjuk, hogy a képviselő ellen, elvonva őt az egyedüli illetékes bíróságától, a Háztól, kényszeritő rendszabályokat, nyomást akarnak alkalmazni azért a nyilatkozatért, amely nyilatkozatot itt a képviselőházban megtett. Nyomást akarnak alkalmazni, holott az 1867. évi november 18-i határozat a képviselővel szemben minden nyomást, bármilyen kivülről jövő nyomást perhoreszkál, sőt azt mondja, hogy esetleg még inviolabilitási esetekben is — ahol különben meg van annak a lehetősége, hogy valaki a képviselőház engedelmével a hatóság elé kényszerittessék — vigyázni kell arra, fontos szempont az, hogy a képviselő még erkölcsi vagy anyagi nyomásnak se tétessék ki, mert ha csak erkölcsi nyomásról van is szó, abban a pillanatban a zaklatás esete már fenforog.

Itt azt akarja vitatni a t. előadó ur, hogy itt nyomásról, korlátozásról nincs szó. Hát nemcsak hogy korlátozásról, nyomásról, kellemetlenkedésről és hajszáról van szó, hanem szó van arról is, hogy Pallavicini György őrgróf immunitási jogát el akarják kobozni, azt a jogát sem akarják elismerni, hogy amit itt mint képviselő tett, azért felelőtlen, legfeljebb a Ház vonhatja őt felelősségre. *(Ügy van! balfelől.)* Mert méltóztassék tudomásul venni, itt arról van szó, hogy őt képviselői minőségében mondottakért háborgatják, teszik ki nyomásnak külső hatóságok, **Halász Móric:** Meg az ujságcikkért!) teszik ki erkölcsi kényszernek, sőt mi több, törvényes pressziónak, pénzbüntetés és esetleg fogság szankciójával. Aki erre azt mondja, hogy ez nem kivülről jövő nyomás, nem erőszak és nem zaklatás, aki azt mondja, hogy ebben még csak erkölcsi nyomás sincs, az, azt hiszem, elvesztette ép érzékét, annak sem egészséges erkölcsi érzéke, sem pedig értelmi képessége nincs. *(Ügy van! a baloldalon.* — **Halász Móric:** Aki állit, bizonyitani tartozik! Ez régi dolog!) Hogy mikép fogták fel egy képviselő mentelmi jogát, vagyis felelőtlenségét, erre nézve bátor vagyok klaszszikusabb példákra hivatkozni, mint amilyenre hivatkozott Halász Móric t. képviselőtársam, aki kiböngészett egy esetet Jellinekből. (**Halász Móric:** Szoktam egyetmást kiböngészni.) Ott van egy hasonló eset a képviselőháznak 1869 junius 24-én tartott üléséből. Az ülésen akkor a birói kinevezésekről, a birói kinevezési rendszerről volt szó. Az ellenzék támadta a kinevezési rendszert. A támadók között volt Irányi Dániel, aki amellett érvelt, hogy nem helyes a birák kinevezése a kormány által, mert az ilyen kinevezett birák leköteleze érzik magukat a kormánnyal szemben és többé nem függetlenek. Bizonyitani akarván ezt a tételt, igy folytatta beszédét *(olvassa):* »Nem akarok hazai példákat felhozni, pedig lehetne. Lehetne különösen nekem, aki azon férfiunak utóda vagyok egy politikai lap szerkesztésében, aki a kormány által kinevezett birák áldozata lett.« Böszörményi Lászlót értette, azt a Böszörményi Lászlót, akinek nevével van kapcsolatban az az 1867 november 18-iki határozat is, s akit a hatalom birósága egy évi fogságra itélt el azért, mert Böszörményi László, ez a kiváló lelkü magyar képviselő, közzétette Kossuth Lajosnak 1867 augusztus 20-án kelt levelét, amelyet a váciakhoz intézett és amelyben a crimen az volt, hogy Kossuth Lajos azt vitatta, hogy a Habsburgok uralma és Magyarország függetlensége és önállósága egymással inkompatibilis, össze nem férő.

A hatalom hajszát inditott ellene és a hatalom birósági — ma tudjuk csak megérteni annak az aljasságát, amit cselekedtek — ezért Böszörményi László magyar képviselőt egy évi fogságra vetették. Egészen szomoru véletlen, szinte valami omen is van abban, hogy épen ma van 57-ik éve annak, hogy Böszörményi László fogságában meghalt, — mert március 24-én történt a haláleset.

Irányi Dániel ezen a junius 24-iki ülésen, amelyről az imént szólni kezdtem, erre a szomoru esetre gondolt vissza, ehhez asszociálta, amit mondott, mert hiszen akkor már pár hónapja halott volt szegény Böszörményi László. Erre a szomoru esetre alludált akkor, amikor a birói kinevezést kárhoztatva, azt mondotta, hogy például hozhatná fel, hogy a kormány által kinevezett birák áldozata lett Böszörményi László is.

Irányi Dániel felszólalását — és nagyon érdekes lesz ennek tükrében azután a mai helyzetet, mint analógiát nézni — igy folytatta *(olvassa)*: »Én most néhány szót intézek az igazságügyminister urhoz.« — Az igazságügyminister pedig nem kisebb ember volt, mint Horváth Boldizsár. — »Ő olyan melegen és olyan fényesen dicsérte a 48-iki törvényhozást, hogy már köszönetet valék neki mondandó, és elhalt ajkamon a szó, amidőn meggondolám, hogy a 48-iki törvények dicsőitője ugyanaz az igazságügyminister, aki a 48-iki törvények egyik leghivebb, legjelesebb, legtisztább jellemü bajnokát, elődömet törvénytelen itélet következtében halálra kinozta.«

Ezért a kijelentéséért Irányi Dániel — hiába üvöltött a többség — az elnöktől nem kapott egyebet, mint rendreutasitást... *(Mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Ruppert Rezső: ... és amikor Horváth Boldizsár felállott és szót kért, berekesztette az ülést, ugyhogy a ministernek nem volt alkalma arra, hogy erre az igen súlyos invektivára azon az ülésen válaszoljon. Az elnököt, ugy látszik, szintén meghatotta a hónapforduló, mert Böszörményi László is az egyik hónap 24-én halt meg és az az ülés is pár hónap mulva 24-ére esett; talán nem tudott szigoru lenni a szomoru emlék hatása alatt ő sem.

De másnap azután felállott Horváth Boldizsár és elégtételt kért Irányi Dániel sértéséért. De nemcsak elégtételt kért, — és ez a fontos — hanem alkalmat is kért Horváth Boldizsár, hogy igazolja magát Irányi Dániel vádjával szemben. Abban mutatkozik meg az idők különbsége, amit ekkor mondott Horváth Boldizsár, aki vitatta, hogy neki alkalmat kell kapnia arra, hogy elégtételt kapjon és igazolhassa magát, mert ugymond *(olvassa)*: »Az ország és a Ház méltósága követeli, hogy egy pillanatig se foglalhasson akár a vörös székben, akár a képviselői padokon helyet olyan férfiu, aki a közvélemény előtt gyilkosnak van bélyegezve.«

Ime Horváth Boldizsár érzékenysége, korrekt felfogása, fair play-je. **(Horváth Zoltán:** Tempora mutantur!) Róla mindenki tudta ebben az országban, — amint később ugyanezen az ülésen Deák Ferenc beszédében is kifejezésre jutott — hogy ő nem gyilkolta meg Böszörményit, sőt róla mindenki tudta, hogy amikor Böszörményi Lászlót a szolgalelkü aljas biróság a Kossuth-levél közzétételéért egyévi fogságra itélte, mindent elkövetett, üzeneteket küldött Böszörményinek, hogy hajlandó neki salvus conductust adni, hogy külföldre gyógyfürdőre mehessen, ahol gyógyittassa magát, amikor meghallotta, hogy beteg volt. Horváth Boldizsárt illetőleg tehát tisztában volt a közvélemény, nem rótta terhére azt a gonoszságot, amelyet a szolgalelkü biróság elkövetett ezzel a nagy magyarral szemben, mégis Horváth Boldizsár, aki tisztán érezhette magát, odaállott a képviselőház elé és azt mondotta, hogy amig nem tisztázom magamat, nem foglalhatok helyet a vörös székben vagy a képviselői padokban, mert nem lehetséges, hogy ezekben a padokban vagy ebben a vörös székben helyet foglaljak, amig ott állok a nemzet előtt gyilkosnak bélyegezve. **(Horváth Zoltán:** Tempora mutantur!)

Méltóztatik látni, milyen érzékenység az alkotmányos szempontok iránt és a nemzettel szemben — mert ő ezt a nemzet becsülete szempontjából tartotta szükségesnek — nyilatkozott meg ebben a beszédben.

Ezzel szemben, noha tagadhatatlan, hogy Horváth Boldizsár jogosan érzékenykedhetett, és noha lelki érzékenységének és a nemzettel szemben való lovagias gavallér, finom felfogásának is kifejezést adott, még Horváth Boldizsár se kapott pardont, még Horváth Boldizsár lábai elé se siettek, hogy a mentelmi jogot megsértsék, hogy a mentelmi jogot az ő lábai elé áldozatul odavessék. Pedig Horváth Boldizsár talán pár fejjel mégis magasabb volt, mint ezek az urak, akikről ma szó van. Még Horváth Boldizsárral szemben is szükségesnek tartották a mentelmi jog megvédését. Akadtak ugyanabban az időben is képviselők, Rubinek István és mások, akik megpróbáltak a kormány álláspontjára helyezkedni, próbálták szállitani a törvényhozás szabadságot védő mentelmi jogot. Felállott Gajzágó Salamon — de sok Gajzágó Salamon van most is — *(Derültség balfelől.)* és a következő inditvány tette: »Mondja ki a Ház, hogy az immunitási bizottság utasittatik, hogy jelen esetben adandó elégtétel módjára nézve véleményt adjon, amely hasonló esetekben a jövőben követendő szabályozásra is kiterjedjen.«

Mi történt erre? Jobbnál-jobbak állottak fel a képviselőházban és tiltakoztak ez ellen az inditvány ellen. Felállott Vukovich Sebő, vázolta az 1848-as pozsonyi országgyülés álláspontját s azt mondotta: az országgyülés mindig legszentebb joga gyanánt vallotta azt az elvet, amely szerint bármit jelent is ki valamely követ valamely ülésben, az ülés feloszlatása után az ő kijelentéséről szó nem eshetik, és tanuként hivatkozott a pozsonyi országgyülés tagjaira, hogy ugy-e, akkor ez igy volt, ezt igy tudjuk mi, akik a pozsonyi országgyülés tagjai voltunk. Pedig a pozsonyi országgyülés még nem annak az alkotmányosságnak jegyében ülésezett, amely alkotmányosságot mi 1848-cal elértünk és 1867-tel folytatni véltünk, mert mindez az 1848 előtti pozsonyi országgyülésekre vonatkozott.

A Gajzágó-féle javaslattal szemben, amely pedig nem volt valami tulságos szigoru támadás, nem volt egészen sötétszándéku támadás a mentelmi jog ellen, mint ahogy azt ma látjuk, még ezzel a szelid indítvánnyal szemben is s bocsánatot is kérek Gajzágó Salamon szellemétől, hogy a maiakat vele összehasonlitottam, mert bár támadott a mentelmi jog ellen, de nem olyan sötéten, mint ezt mai utódai teszik — felállott Tisza Kálmán és ezt a kijelentést tette Gajzágó inditványával szemben *(olvassa)*: »Olyan szomoru ez az inditvány, amelyet vajha ne kellett volna megérnem, hogy itt ilyen inditvány tétessék.« Tisza Kálmán ezt felelte erre a szerény javaslatra, amelyben csak arról volt szó, hogy az immunitási bizottság kezdjen tárgyalni egy képviselő ellen és kezdjen megtorlási módot keresni a jelen esetben és a jövőben is szemben a képviselővel azért, mert a képviselőházban ilyen megjegyzést tett, amilyent tett Irányi Dániel, aki azt mondotta, hogy halálra kinoztatták Böszörményi Lászlót az elitéltetéssel.

Simonyi Ernő — néhány fejjel megint nagyobb azoknál, akik ma a maguk érdekében a mentelmi jogot szét akarják tépni, — ezzel az inditvánnyal szemben röviden azt az álláspontot foglalta el, hogy azt még csak kinyomatni, tárgyalni, felvenni sem lehet, mert hiszen ez az inditvány a Ház létének lényegét támadja meg, a szólásszabadságot, ami nélkül parlament nem létezik, ami nélkül nem vagyunk, vagy ha nem vagyunk, hiába vagyunk.

De felszólalt ennek az inditványnak kapcsán Deák Ferenc is *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Deák Ferenc szintén azokhoz csatlakozott, akik azt mondották, hogy a mentelmi bizottságot nem kell kiküldeni. Csak azt hibáztatta Deák Ferenc, hogy Irányi Dániel azt, amit mondott, nem vád alakjában terjesztette elő. Azt fejtegette Deák Ferenc, hogy amikor Irányi Dániel azt mondotta Horváth Boldizsárra, hogy halálát okozta Böször-

méltó Lászlónak, ezt nem egyszerü diszkusszió alakjában kellett volna fejtegetnie, hanem határozott vádat kellett volna emelnie Horváth Boldizsár ellen, amely esetben a Házra az a feladat és kötelesség várt volna, hogy ezt a vádinditványt tárgyalja.

Azt kifogásolta Deák Ferencz, hogy ez a kijelentés ilyen egyszerü diszkusszió alakjában történt, és elfogadni azt az álláspontot, hogy ezért a nyilatkozatért, amennyiben az sértő volt, az illető képviselőt csak a Ház maga vonhatja felelősségre és a Gajzágó féle javaslattal szemben — minthogy az eset egészen tiszta volt, és minthogy ugy sem lehetett másról szó, mint arról, hogy a Ház a felelősséget megállapitsa és a Ház nyilatkozatot tegyen, megrovást alkalmazzon a kifejezésekért — ő maga tett inditványt, ez pedig ugy szólott, hogy Irányi Dániel kifejezéseit a Ház rosszalja. Nem Irányi Dánielt rótta meg tehát, az akkori parlamenti nyelvből ez hiányzott, mert magát a személyt, aki igy cselekedett, őrizkedtek, óvakodtak felelősségre vonni azért, hogy ő mint képviselő nyilatkozott, hanem mert szerencsétlen kifejezést használt, a kifejezéseit rosszalták.

Amikor tehát arról volt szó, — mint ahogy most van szó arról, — hogy egy képviselő nyilatkozatával szemben esetleg mi az orvoslás, ime, a magyar országgyülés az óriások idejében igy tárgyalta le ezt az esetet, de esze ágában sem volt az, hogy Irányi Dánielt egyszerüen a bíróság elé idéztessék tanunak, hogy vallomást tegyen, vajjon mit tud arról, hogy Horvát Boldizsár Böszörményi Lászlót meggyilkoltatta. Nem is jutott senkinek eszébe az a perverz, az a bizarr, az a beteg gondolat, hogy azt a nyilatkozatot még tovább üzzék füzzék, és annak boncolásához külső tényezőket is valamiképen hozzáengedjenek.

Most itt az történik, hogy Pallavicini György őrgróf tett egy nyilatkozatot, amely szerint neki biztos tudomása van arról, hogy a kormány a frankhamisitásról már hónapokkal előbb tudott, és biztos tudomása van arról is, hogy a kormány a frankhamisitókat és az egész ügyet leplezte és erre nézve hajlandó is bizonyitékait előterjeszteni. Ekkor gróf Bethlen István megengedhetőnek tartotta azt, amire egy sokkal hatalmasabb valaki még Deák Ferenc sem mert gondolni, pedig a maga korának erkölcsiekben is szuverénje, erkölcsiekben is diktátora volt. Nem volt egy kétes egyéniség, akinek kapcsolata lett volna valamilyen büntetendő cselekményhez. *(Mozgás a jobboldalon.)* Még Deák Ferenc sem vette magának azt a bátorságot, hogy egy képviselővel szemben megengedhetőnek tartotta volna, hogy annak nyilatkozatáról bárhol künn procedálni lehessen.

A miniszterelnök pedig, amikor a képviselő ur nyilatkozata elhangzott, egyenesen megfenyegette. *(Olvassa):* »Felszólitom, hogy a képviselő ur azonnal jelentkezzék az ügyészségnél, hogy bizonyitékait előterjessze. (**Gr. Hoyos Miksa:** Helyesen járt el!) Ha pedig önként nem fog jelentkezni, a kormány kötelességének tartja intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen.« A t. képviselő urnak nincs joga a mentelmi jog kérdésében rendelkezni, vagy intézkedni, Sokkal különb hazafiak, különb emberek voltak azok, akik a mentelmi jogra vonatkozó felfogásukat megörökitve, megjelölték annak irányát, hogy a mentelmi jog kérdésében miféle jogszabályok érvényesek és mik a tisztesség szabályai. (**Gr. Hoyos Miksa:** Azt ön nem fogja megszabni!) Hogy ön Deák Ferenccel és a többi nagyokkal szemben ellenkező álláspontra helyezkedik, amikor a miniszterelnökéről van szó, ez nem számit, sohasem számit, ez csak szánalmas kisérlet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ebben a miniszterelnöki nyilatkozatban egyenesen fenyegetés van, a presszió alkalmazásának kilátásba helyezése van és mert ezt a pressziót a képviselőnek olyan ténye ellen irányitja, amely tényért őt abszolut feleletmentesség illeti, igenis, ebben súlyos és otromba kényszer a magyar történelmet és a nemzetgyülést is sértő kijelentés van, amely mellett annak a képviselőháznak, amely önmagára ad, amely a maga becsületét félti, elhaladni nem lehet. Ha elhalad mellette, akkor azok, akik ezt cselekszik, a maguk becsületét tépik ronggyá.

Ez a miniszterelnöki nyilatkozat ellentétben van az 1867: XVIII. alapvető határozattal, hogy a képviselőt a képviselőházban mondottakért semmiféle külső nyomásnak, még erkölcsi nyomásnak sem szabad kitenni.

De ez nem volt elég, hanem most, miután a miniszterelnök ur olyan nagyon tagadta azt, hogy itt milyen titkos társaságok vannak, és hogy ő azokban a titkos társaságokban tényező, egyszerre, vigyázatlanul, egy óvatlan mozdulatával felrántja az ő mechanizmusáról a leplet és bebizonyitja előttünk, hogy van ilyen titkos, ellenforradalmi mechanizmus. Mert mi történik? Mikor bejelenti, hogy meg fogja a képviselőt idéztetni egy itteni nyilatkozatáért, az ő ellenforradalmi apparátusa tényleg kezd megmozdulni és a hatóságok — még birói személyek is — odaadják magukat arra, hogy egy képviselő ellen eljárjanak és külső nyomást irányitsanak egy képviselő ellen az ő nyilatkozatáért. Itt van a rendőrség és az ügyészség, ezeknek sokféle intézkedése, és — ami a legszomorubb — itt van a vizsgálóbiró intézkedése is, itt van a vádtanács intézkedése is. Ezek mind a hétrendbelileg Pallavicini György ellen sorakoznak fel, ellene támadnak és őt végeredményben kényszeritő eszközökkel akarják maguk elé idézni azért, hogy számonkérjék tőle a parlamentben tett nyilatkozatát, hogy nyilatkozata tartalmának bővebb kifejtésére rászoritsák. (**Kuna P. András:** Szegény!)

Ez ellenkezik a fair play-vel, a tisztesség minimumával, és ellenkezik a méltóság szempontjával is, amelyet a miniszterelnök urnak figyelembe kellene vennie, ha nem a maga érdekében, akkor az ország érdekében. Ez akkor történik, amikor őrgróf Pallavicini különben is könnyitette a kormány helyzetét és nem utalta arra, hogy az ő március 2-iki nyilatkozatán kérődzenek, hogy azt akarják felhasználni, mert hiszen március 3-án reggel már korán a lapokban megjelent a nyilatkozata, melyben szóról-szóra megismétli a parlamentben tett nyilatkozatát. Most tehát már lett volna matéria, lett volna konc, amelybe belekapaszkodjanak a kopók, de nekik az kellett, hogy a mentelmi jog csuffá tétessék, hogy a nemzetgyülésen megint rugjanak egyet, hogy a gazdájuk, főnökük, a mechanizmus főnökének parancsát, kéjes kedvtelését keresztülvigyék. Ráfeküdtek a március 2-án a parlamentben tett nyilatkozatra. Ez törvénytelen cselekedet, még akkor is, ha ehhez az alantas hatóságok felsőbb utasitásra járultak hozzá. Megsértették a képviselő ur mentelmi jogát. De nemcsak azt sértették meg, hanem megsértették törvényhozás szabadságát.

Tessék elgondolni, hogy mi lehetséges ilyen körülmények között. Ide jövünk mi képviselők, sokszor tudott tényekkel. Mindenki tudja, a verebek csiripelik a sok visszaélést, gaztettet, amelyet itt esetleg szóvá teszünk. Csak épen perrendi bizonyitékok nincsenek, mert a perrendi bizonyitékok azoknak kezében vannak titkos zárak alatt vagy a hivatali titoktartás oltalma alatt, kik ellen épen bizonyitani kell, akik a vádlottak. Ide jövünk talán legközelebb a pénzügyminister ur ellen az engedélyezett vámhitelek miatt,

amidőn 200 milliós objektumra 15 milliárdos vámhitelt adtak; ide jövünk a Bacher-üggyel, ide jövünk a Viktória ügyével, (**Erdélyi Aladár**: Miért ilyen későn?) ide jövünk Baross Gábor 2 milliárdos finanszirozásával, amely valami tombolaesetre vonatkozik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindezeket a gaztetteket szóvá tesszük itt, és akkor nem az a legfontosabb, — amint most látom — hogy a t. kormány tisztázza magát, alapos, komoly helyről jövő vádakkal szemben, — amidőn az állíttatik róla, hogy részes a frankhamisitásban, — hanem az a fontos, hogy meg lehessen tudni, vajjon honnan származik ez a súlyos vád, hogy információkat lehessen szerezni, — mint ahogyan ma is arról van szó — hogy valami vigasztalást, mentséget, megnyugvást találhasson az illető vádlott, hogy vajjon azok a bizonyitékok veszedelmesek-e vagy pedig nem veszedelmesek. Kifurfangoskodják tehát ezt az eljárást, hogy megidézik tanunak, és mint tanut a hatalommal vagy a hatalom által sugalmazott eszközökkel — amint azt az 1867. évi határozat is mondja, hogy védeni kell a képviselőt nemcsak a hatalommal szemben, hanem a hatalom által sugalmazott közegekkel szemben is — oda kényszeritik, igyekeznek bizonyitékait valahogy kivenni, de mindenesetre igyekeznek őt terrorizálni és más esetekre a többi képviselőt is terrorizálni, hogy aki pedig ide jön és itt a vádat megemeli, legyen elkészülve arra, hogy tanuként fogják ráncigálni, és ha tanuként nem vall, nem adja ki forrásait — mert hiszen erre akarnak bennünket kényszeriteni, tudva, hogy gyakran kapunk adatokat, amint most is kezünkben vannak, birói oldalról is a biróság belső életére vonatkozó szörnyü adatok, — hogy akkor is majd arra fognak kényszeriteni bennünket, hogy ezeket az adatokat adjuk ki, amire pedig nem vagyunk hajlandók. Az, amiről szó van, a mi törvényhozási szabadságunk ellen intézett leggaládabb támadás. Ezt akarják elérni.

A t. ministerelnök ur beszél arról, hogy forradalom van, mert valahányszor arról van szó, hogy valamiben bűnös, mint az most is állittatott vele szemben, hogy részes a frankhamisitásban, — mert hiszen közhivatalnok részéről részességet jelent, ha tud a frankhamisitásról és azt nem akadályozza meg, ez a Btk. 478. §-a szerint háromévi fegyházzal büntetendő bűntett — akkor, mint Bodóné, mindig másról beszél, amit nála is éveken keresztül megszoktunk. Neki nem az a fontos, hogy a frankhamisitás alól tisztázza magát, nem az a fontos, ami Horváth Boldizsárnak is fontos volt, de a nemzet méltósága is megköveteli, hogy a nemzet közvéleménye előtt ne álljon egy minister annak gyanuja alatt, hogy gyilkos, amikor pedig nyilvánvaló, hogy nem volt az; a t. ministerelnök ur ahelyett, hogy Horváth Boldizsár receptje szerint járna el olyan esetben, amely kissé komolyabb, mint az volt, amely esetben nem lehet neki kiállitani azt az alibit, mint Horváth Boldizsárnak, hogy nem részes valamiben, hanem minden ok, a legnagyobb valószinüség megvan rá, hogy igenis részes abban a cselekményben, amellyel megvádoltatott, ehelyet elfut a birósághoz és egy nagy forradalmi cselekedetet visz végbe, az alantas hatóságaival, egyenesen megtámadja azt az alkotmányt, amelynek utolsó foszlánya a szólásszabadság az, amely ebben a szörnyü, sötét gonosz országban, ebben a közjogi banditizmusban, ami itt van, a közérdeknek még valami védelmét nyujtja.

A t. ministerelnök ur és ministertársai hivatkoznak arra, hogy mily nagy konszolidációt értek el. Most lerántotta a leplet erről a konszolidációról. Ez a konszolidáció az, hogy a hatalom főnökének, tehát a banda fejének módjában áll alantasait megmozgatni és gonosz támadásra vinni, a nemzet legféltettebb alkotmányos szabadsága, a szólásszabadság, a parlamenti szólásszabadság ellen. Ez az ország elveszett, ha még ezt az egyetlen palladiumot is elpusztitják. A nemzetnek már nincs egyebe. Ha még az is lehetségessé válik, hogy itt ne beszélhessünk szabadon, hogy az ellenőrzés jogát innen ne gyakoroljuk, akkor ez az ország egyszerü martalékká, prédává válik, már pedig az ország nagy részét már felosztották egymás között azok, akik ennek az országnak sorsát intézik és akik a maguk egyéni és önző érdekeiért már ugyis eléggé kihasználták.

Nekünk nem Pallavicini György esete fáj. Pallavicini György majd megfelel magáért. Nekünk az fáj és az ellen kell védekeznünk és tiltakoznunk, hogy egy egészen sötét és gonosz forradalmi támadás intéztetett a nemzet alkotmányos szabadsága ellen, s felhivattak az állam törvényes hatóságai is, hogy abban a forradalomban résztvegyenek, amely hatóságok pedig kötelesek — mert esküt tettek rá — az alkotmányvédelem szempontjait respektálni. *(Ugy van! a baloldalon.)* Ebbe vitte bele a hatóságot a ministerelnök ur, aki jónak látja velünk szemben, az ellenzékkel szemben a folytonosan a forradalom rémképét a falra festeni, jónak látja az ellenzéket szinte forradalommal megvádolni, szinte azt mondani róla, hogy a forradalomnak avant gárdája. Nagyon érdekes ez a beállitás, mert a tisztelt ministerelnök ur egy oly rohamcsapat élén áll, amelyről nem mondható el, hogy közülük bárki is — egészen nyiltan kockázatot vállalva, — az elmult idők forradalmaival szemben állt volna. Ellenkezőleg, a t. ministerelnök ur is megalkudott, csatlakozott Károlyi forradalmához, (**Klárik Ferenc**: Előszobázott!) vállalta a székely Nemzeti Tanács elnöki tisztjét, passzive viselkedett, a bolsevizmus alatt pedig megszökött. Érdekes, hogy az ellenzék élén olyanok viszik ellene a harcot, akik között igen sokan vannak, akik a forradalommal erélyesen szembeszállottak, nyilt homlokkal, nyilt mellel és a forradalom fegyvereitől is véreztek. Hiszen itt erkölcsi anarchia van, itt hazardőrség a kormányzat alapja, itt egy nagy hazárdőr előáll, *(Ugy van! a balfelől.)* és szemben minden igazsággal, minden erkölccsel, kezdi a maga bűneit megforditani és ezeket a bűnöket valahogyan másokra szórni. *(Ugy van! Taps a balfelől.)*

Hiszen méltóztassék csak szétnézni, hogy mi van e perc történelmében is. Nemcsak egy nyilt forradalmat, egy közjogi formák közé szoritott forradalmat vezet az ő hatóságaival, alattasaival szemben, a nemzet szabadsága s a törvényhozás szabadsága ellen. Látjuk, mi történik. Ugyanaz az ember, aki bennünket forradalommal vádol meg, egymás után fogadja keblére az ellenzék részéről azokat, akikre csakugyan ráillik, hogy »forradalmárok vannak«. Egymás után lépnek be a pártjába, szedegetik őket innen az ellenzékről. Nagyon szivesen adjuk őket, és véletlenül egy sincs közöttük, aki ne lett volna forradalmár. Ennyit ér a ministerelnök ur erkölcsi megitélőképessége. Ennyit ér a paktum is a szocialistákkal. De leleplezte magát; nem kell mindezeket bizonyitékul felhozni, leleplezte magát azzal a támadással, amelyet Pallavicini Györgyön keresztül a törvényhozás szabadsága ellen intézett, melyhez fogható példa nincs a magyar parlamentarizmus történetében és más parlamentek történelmében sem, az utolsó században. Nincs erre példa még a darabont korszakból sem, mert kidobálhatták ugyan a képviselőket, de akkor is a Ház ellenzése mellett s a közvélemény ellen cselekedtek nyiltan, törvénytelenül. De még a darabontok ellen való ellenállás közben formailag

elkövetett büntetendő cselekményekért sem indítottak soha eljárást képviselők ellen, és nem üldözték őket.

Előáll azonban a mai parlamenti korszaknak kis Gajzágó Salamonja, Rubinek István képviselő ur *(Derültség balfelől.)* és elkezd beszélni arról, hogy igenis, tanuzási kötelezettségről van szó, és ezt Pallavicini Györgynek teljesitenie kellett volna, mert hiszen ettől vádlottak sorsa függ, és elkezd itt krokodiluskönnyeket sirni. *(Zaj.)* Tisztelt Gajzágó Salamon, (**Rubinek István előadó**: Több a haj, mint az ész! — *Zaj. Elnök csenget.*) erre csak azt felelem, hogy ha azoknak a szegény vádlottaknak szükségük van arra, hogy bizonyittassék, miszerint a kormány is, Bethlen István gróf is fülig, nyakig benne van a frankhamisitási ügyben, tessék azoknak a tisztelt vádlottaknak erre hivatkozni. Álljon elő Windischgraetz herceg, álljon elő Rába Dezső, Nádosy Imre és valamennyien s mondják, hogy: nekünk mentségre van szükségünk, mi szegény, ártatlan, utasitott emberek voltunk, akik parancsra jártunk el, mert hiszen mindent a mi főnökünk, Bethlen István cselekedett. *(Zaj jobbfelől.)* Önök ezt akarják, de a t. előadó ur szive megszánta a vádlottakat, s valósággal vivmánynak tekinti, hogy Pallavicini oda fog állani a bíróság elé és vallomást tesz arról, hogy a kormány benne van és ő örömtől repes, hogy akkor a vádlottak milyen jól fognak járni, milyen enyhe büntetést fognak rájuk kiszabni a 92. § alkalmazásával.

Ha a mélyen t. képviselő ur ezért sir, bátor vagyok figyelmeztetni arra, hogy Pallavicini nyilatkozata március 3-án a sajtóban is megjelent, tehát a hatóságnak, hacsak nem akar nyiltan brutalizálni, semmi szüksége arra, hogy a március 2-iki nyilatkozatba kapaszkodjék, hiszen ott van a március 3-ki nyilatkozat.

Eredményesebb bizonyiték abban az irányban, amit a t. előadó ur oly óhajtva vár, hogy csakugyan rábizonyuljon a kormányra a bűn, nem lehet, mint hogyha a kormány szembeáll a maga vádlójával. Mert ha Pallavicini odaáll a bíróság elé s megteszi tanuvallomását, akkor azt a bíróság szabadon fogja mérlegelni és esetleg azt fogja majd reá mondani, hogy nem ér semmit. De ha szembeáll a vádló Pallavicinivel a vádlottal, akkor ők ketten viaskodnának, és igy egy kontradikció után keletkeznék egy itélet, amelyben Pallavicini vagy felmentetnék, (**Rakovszky István**: Ez fáj nekik! Ezért csinálták ezt! — *Zaj.*) mert amit állitott, igaz, vagy elmarasztaltatnék.

Elnök: Csendet kérek!

Rupert Rezső: Mindkét esetben egy jogerős itélettel lehet a kormánynak odaállani, a pénzhamisitásban itélkező bíróság elé, hogy, ime, itt van egy res judicata. (**Horváth Zoltán**: Ugy van, nagyon helyes!)

Csupa rabulisztika, csupa hombárkodás az, amit ebben az ügyben a t. előadó ur részéről hallottunk, ugy, hogy aki jogász, annak szégyelnie kell magát, mert az előadó ur a kormány védelmében a mentelmi jogot rabulisztikával kezeli. Ezt talán nem lehet rossz néven venni tőle, de mindenesetre elitélendő és megvetendő cselekedet akkor, amikor a mentelmi jog lerombolása érdekében folyamodnak a rabulisztikához. *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon.)*

Kellett-e nagyobb rabulisztika annál, amikor megfeledkezve a március 3-iki nyilatkozatról, amely pedig prédája lehetne Bethlen ministerelnöknek és a hatóságnak *(Zaj. — Elnök csenget)* a március 2-iki nyilatkozat alapján, azon a cimen akarják egy külső hatóság eljárása alá vonni Pallavicinit, hogy a Btk. 230. §-a szerint kötelesség terhel mindenkit, hogy vallomást tegyen, sőt, ha nem tesz vallomást, büntetendő cselekményt követ el, ha tudomása van olyan dologról, amely valamely eljárás alá vont egyén felmentését, vagy elitélt kiszabadulását vonhatja maga után.

Bocsánatot kérek, itt erről az esetről nincs szó, Ez a hivathozás teljesen jogásziatlan. Ha a kormány parancsára követte is el Windischgraetz, Spannring, Vargha, Gerő vagy Kurtz a pénzhamisitást, legfeljebb arról lehet szó, hogy a ministerelnök ur, vagy azok a ministerek, akik benne vannak az ügyben, szintén részesei a büntetendő cselekménynek. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalonal).* bűntársai Spannringnak, Gerőnek és a többieknek, mert — bocsánatott kérek — a mi alkotmányunk sincs olyan ostoba — még a Dientsreglement sem olyan, — hogy ne mondanák azt, hogy a parancsot teljesiteni kell, de ha büntetendő cselekményről van szó, meg kell tagadni, Tehát még a Dianstreglement szerint is, amely pedig e tekintetben a legtágabb keretet nyujtja, csak bűnrészes — ezuttal felbujtó — lehet a kormány, amely a maga alantasait pénzhamisitásra utasitja. Lehetséges, hogy Spanring, Kurtz és a többiek magatartása enyhébb megitélés alá fog esni, de az nem lehetséges, hogy az ellenük inditott eljárás megszüntettessék, nem lehetséges, hogy azok, akik le vannak fogva és elitéltetnek, kiszabaduljanak.

Tisztelt előadó ur, ez nem függ attól a kérdéstől, hogy a kormány bűnös-e, részes-e ebben a dologban, legfeljebb ezen csak az mulhatik, hogy a t. kormány tagjai is besétálnak a fegyházba. — **Györki Imre**: Ez lenne a helyes! — *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon. — Zaj a jobboldalon.)* de nem az, hogy Spannring és a többiek kiszabaduljanak.

Egy helyen mutatkozik csak némi jóhiszemüség az előadó ur jogi érvelésében és pedig akkor, amikor a 192. §-ra hivatkozik. A jóhiszemüség alapját azonban lábai alól elvonja az, hogy a képviselőházban képviselői minőségben tett nyilatkozat abszolute nem eshetik semmiféle külső procedura alá, azt tudomásul venni hivatalos célokra nem lehet. *(Helyeslés a balodalon.)* Tehát még jóakarattal sem lehet annak megvitatásába belemenni, hogy valamely törvényes szempont talán megengedhetné, lehetővé tehetné azt, hogy ez a vallomás később birói fórum előtt szerepeljen és az aki ezt a nyilatkozatot, megtette, ezért ott helyt álljon. De, ha feltesszük, hogy ez lehetséges, akkor van némi alap arra, hogy a Bp. 192. §-ára való hivatkozással értelme legyen annak, hogy Pallavicinit ki kell hallgatni, mert a büntető eljárásra nézve fontos körülményekről tud, amelyek olyanok lehetnek, hogy egyrészt a t. kormány is a vádlottak közé kerüljön, másrészt a többi vádlottak szerepe enyhébb megitélés alá essék. *(Igaz! Ugy van a baloldalon.)* Ehhez azonban először is az kell, hogy tudjuk, szükséges-e ez a tanukihallgatás? Megállapithatjuk, hogy ez a tanukihallgatás nem szükséges a március 2-iki nyilatkozattal kapcsolatosan, mert március 3-áról is van egy nyilatkozat, amely már nem esik a mentelmi jog védelme alá. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez a tanukihallgatás tehát a március 2-iki nyilatkozattal kapcsolatban nem szükséges. Másodszor nem szükséges ez a tanukihallgatás, mert annak előfeltétele az, hogy közvetlen észleleten alapuló tudomásról legyen szó. *(Helyeslés a baloldalon.)* Erről pedig nincs szó, mert Pallavicini maga beszámolt arról, hogy tudomása nem közvetlen észleleten alapszik. (**Horváth Zoltán**: Ez fallácia! — **Kiss Menyhért**: Ez hamisitás, misztifikáció! — **Rubinek István előadó**: Ugyan, azt sem tudják mi az! — **Horváth Zoltán**: Nem igaz, hogy Pallavicini közvetlen észlelet alapján nem tudja ezeket a dolgokat? — **Rakovszky István**: Jó kezekben

van a mentelmi jog! — **Esztergályos János:** Ez a mentelmi jognak bitófára huzása! — *Zaj!)*

Hogy ismételten hangsulyozzam, ennek az érvelésnek nincs törvényes alapja, de nincs benne jóhiszemüség sem. Ha egyéb argumentumot nem mondok is, ez az egy argumentum is elég. Március 3-áról is van nyilatkozat, tessék abba belekapaszkodni és ne a március 2-ikiba. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon. — Elnök csenget.)*

Én ennélfogva ugy látom, hogy igenis Pallavicini György őrgróf mentelmi joga, a törvényhozás szabadsága, s rajta keresztül a mi törvényhozási szabadságunk is megsértetett. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ennélfogva a mentelmi bizottság jelentésével szemben ellenkező véleményen vagyok. Ellenkező a felfogásom már csak azért is, mert nekem és mindnyájunknak kegyeletbeli és tisztességbeli kötelességünk, hogy ha egyszer elődeink ezt a szabadságjogot igy hagyták ránk és olyan nagy magyarok, mint Deák Ferenc, mindig szükségesnek tartották a mentelmi jog elszánt megvédelmezését, akkor mi, az ő utódaik, nem lehetünk olyan rongyok, olyan hitványak, hogy bármiféle kormány kedvéért vagy bűncselekményéért eláruljuk az őseink által kivivott és biztositott szabadságjogot. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ebben a jelentésben emlittetik az is, hogy a mentelmi bizottság egy-két kérdésben egyhangu határozatot hozott. Nem tudom, hogy igaz-e ez? Én lehetetlennek tartom, de ha az előadó ur itt előttünk olyan bátran és nyiltan nem állitotta volna, kétségbe kellene vonnom az igazságát. A magam részéről csak azt mondom, hogy én is tagja vagyok annak a mentelmi bizottságnak, amelytől most betegség tartott távol, és utólag tiltakozom az ellen, hogy a mentelmi bizottság megsértessék azzal, hogy ilyen álláspontra egyhangulag akart volna helyezkedni. (**Györki Imre:** Az egységesek egyhanguak!)

A mentelmi bizottság javaslatával szemben a következő javaslatot teszem *(olvassa)*: »Mondja ki a nemzetgyülés: Pallavicini György őrgróf nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát megsértette a miniszterelnök, amikor őt az 1926. évi március 2-iki ülésben megfenyegette, hogy tanuvallomástétel vegett meg fogja idéztetni a nemzetgyülés ugyanezen ülésében tett kijelentéséből kifolyóan s ugyancsak megsértették nevezett képviselő mentelmi jogát azok a bűnügyi hatóságok is, amelyek őt az 1926. évi március 2-án mondott beszédjére támaszkodva, a beszéd tartalmát illetőleg tanunak idézték, majd pedig hogy tanuságtételre kényszeritsék, mentelmi jogának felfüggesztése érdekében alkotmánysértő lépéseket tettek. A nemzetgyülés utasitja a kormányelnököt, hogy alkotmánysértő magatartásának következményeit vonja le, a kormány pedig tegyen lépéseket, hogy a visszaélést elkövető alantas hatósági közegek felelősségre vonassanak s erről a kormány tizenöt nap alatt tegyen jelentést a nemzetgyülésnek.« *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon. — Derültség jobbfelől.)*

Ezzel egyuttal implicite azt is kijelentettem, amit ezennel ismét kijelentek, hogy ezt a szégyenletes javaslatot, amellyel a mentelmi bizottság a nemzetgyülés elé lépett, amely megsérti az elődeink iránt tartozó kegyeletet is, felháborodva visszautasitom és nem fogadom el. *(Taps a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom és megteszem előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket folyó hó 26-án, pénteken délelőtt 11 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki a mentelmi bizottság jelentésének folytatólagos tárgyalása őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében, továbbá a mai napról visszamaradt többi mentelmi ügy tárgyalása. Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Mielőtt az interpellációkra áttérnénk, Urbanics Kálmán képviselő ur a házszabályok 205. §-ának *a)* pontja alapján kért felszólalásra engedélyt. A képviselő urat a szó megilleti.

Urbanics Kálmán: T. Nemzetgyülés! A tegnapi ülésen a belügyminister ur beszéde közben Nagy Vince képviselő ur olyasvalamit szólt közbe a belügyminister urhoz, hogy »tussolták a dolgot«. Erre én azt a megjegyzést tettem, hogy »ön a tussolási szakértő, amint a Tisza-pörből ez kitünik«.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Sem Nagy Vince képviselő ur, sem a túlsó oldalról egyik képviselő ur sem állitotta és bizonyitotta be itt azt, hogy a belügyminister ur akár az államrendőrség tisztikarában bármelyik személyt vagy bármilyen tisztviselőt is, személy szerint megnevezve, arra akart volna akár szóbelileg, akár irásbelileg, akár közvetett, akár közvetlen utasitás vagy rendelkezés utján biztatni, hogy ebben az ügyben bármit is eltakarjanak. Én tehát épen Nagy Vince képviselő urnak véleménye alapján, amint itt a naplóból citáltam, egész nyugodtan állithattam azt, hogy a frankügyben tussolás nem történt. Ha ebben az ügyben Nagy Vince képviselő urnak állitása szerint tussolás történt, — minthogy azok a kritériumok, amelyeket Nagy Vince képviselő ur felhozott, fenn nem forogtak — akkor igenis csak az lehetett a tussolás, hogy egyesek elhallgattak vagy nem cselekedtek meg valamit a Nagy Vince képviselő ur véleménye szerint. Ennek én az ellenkezőjét állitom. Ha erre alapitja Nagy Vince képviselő ur azt, hogy tussolás történt, akkor én nyugodtan állithattam Nagy Vince képviselő urról, hogy ő a Tisza-perben tussolt. Mert ő az ő szavai szerint 1918 december 13-án vagy 14-én lett belügyminister, amikor a Tisza-féle gyilkossági pörben a tettesek kinyomozva még nem voltak. Ő maga állitja azt, hogy ebben az ügyben neki semmiféle jelentés nem tétetett és semmiféle intézkedést nem tett. Azt a tisztelt képviselő ur azonban nem állithatja, hogy nem tudott Tisza meggyilkolásáról és nem tudott arról, hogy a tetteseket még nem állitották a biróság elé. Ennek ellenére ő a saját beismerése szerint intézkedést nem tett, tehát az ő értelmezése szerint minden körülmények között tussolt az ügyben. (**Szeder Ferenc:** Mit csináltak a Somogyi-Bacsó-ügyben — **Rupert Rezső:** A Bethlen-kormány sem tudta kinyomoni!)

Nagy Vince képviselő ur ezzel kapcsolatban tegnap egy sértéssel válaszolt nekem, azért én a magam részéről sem tartom az ügyet befejezettnek. A t. képviselő ur itt a mai napon azonban egy rámnézve kellemetlennek látszó ügyet hozott fel, erre kivánok nyilatkozatot tenni. Tény és való az, hogy az egyik kártyaklubban, — ha kártyaklubnak óhajtja nevezni a képviselő ur azt a klubot, mert nem kártyaklub — nekem egy követelésem volt, azt hiszem 1923. vagy 1924. évi teléről, amellyel szemben nagyon sokkal később egy tartozásom keletkezett. En ezt a követelésemet levonva óhajtottam az illető tartozásomat kifizetni. Ezt részemről nem fogadták el, s ezért tényleg ezt a tartozásomat ki nem egyenlitettem. Ez azonban — a bon a zsebemben van ma is követelésemről — semmi körülmények között nem

tartozik a nemzetgyülés elbirálása elé. Itt elvi differencia van köztem és az illető ur között és ez semmi körülmények között sem való a nyilvánosság elé.

Elnök: Györki Imre képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a. pontja alapján kér szót.

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! A nemzetgyülés tegnapi ülésén a belügyminister ur, hogy a maga bűneit mentse és a maga tussolási szándékát leplezze, végül, hogy a bűnpártolásról valahogyan elterelje a figyelmet, jónak látta a szociáldemokrata párt padsoraiban ülő képviselők felé a következő kitételt alkalmazni *(Olvassa):* »Ne méltóztassanak a kritikában odáig menni, hogy minden egyes szót, minden egyes cselekményt minden egyes állitólagos mulasztást ugy méltóztassanak odaállitani, mint olyan bűnt, amelytől az az oldal mentes.« Ennek az oldalnak a bűnösségére vonatkozólag pedig a belügyminister ur jónak látott felolvasni egy, a belügyministerium blankettáján 1919. augusztus 2-án feladott táviratot, amelyet a királyhidai határrendőrséghez cimeztek. Ugy állitotta be e tényállást, kogy Peyer Károly képviselő ur, aki annakidején belügyminister volt Magyarországnak, adta volna fel ezt a táviratot, amely táviratban elősegitette volna a népbiztosoknak Magyarországból való elvonulását. Erre a tényre vonatkozólag nagyon illojális magatartásnak tetszik a belügyminister ur személyi minőségét és személyi cselekedetét illetőleg az a tény, hogy jónak látta itt megrágalmazni egy képviselőtársát, s egy tényt hozni fel vele szemben, aki itt védekezni nem tud azért, mert a többség erőszakos magatartása folytán elnémittatott és a nemzetgyülés üléstermében ki van zárva. Én a távollevő képviselőtársam helyett kénytelen vagyok itt, minthogy ebben a magunk sérelme is bennfoglaltatik, felolvasni a következő nyilatkozatot *(Olvassa):* »Rakovszky belügyminister a nemzetgyülés március 23-iki ülésén, felhasználván azt a körülményt, hogy a mögötte ülő többség engem 30 napra kirekesztett, és igy nem lehetek jelen az ülésen, távollétemben megtámadott. Azt állitotta rólam, hogy én segédkezet nyujtottam a népbiztosoknak ahhoz, hogy az országból kiszökhessenek. Ha valóban igy történt volna, nyugodtan vállalnám érte a felelősséget, de egy szó sem igaz ebből, és ezt a belügyminister ur épen olyan jól tudja, mint én. De ha nem tudná is, hogy egy szó sem igaz abból, amit állitott, könnyen meggyőződhetett volna arról, hogy a népbiztosoknak a határon való átsegitésében semmi részem sincs. Egyébként módot fogok találni arra, hogy ez esetben gyorsabban kapjon felvilágositást, mint amilyen gyorsan — állitása szerint — tudomást szerzett a frankhamisitásról, noha a frankhamisitók főnökével éveken át egy hivatalban ült.«

T. Nemzetgyülés! Ehhez a nyilatkozathoz nekem még csak az a hozzátennivalóm van, hogy kezeim között van a budapesti kir. büntetőtörvényszék végzése, amely szerint B. 6080/1920/20. szám alatt a budapesti kir. törvényszék vizsgálóbirója bűnpártolás vétsége miatt Peidl Gyula, Peyer Károly, dr. Ágoston Péter, Haubrich József Csorbai Sándor, Weltner Jakab és Böhm Vilmos ellen indított bűnügyben a következő végzést hozta: »A vizsgálatot a Bp. 128. §-a alapján megszüntetem. Indokolás: mert a kir. ügyészség a vádat elejtette.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: No tessék!* — **Propper Sándor:** Rágalmazó minister! — **Horváth Zoltán:** Mondjon le! — *Egy hang jobbfelől* Kire vonatkozik ez? — **Rothenstein Mór:** A magyar Trepsora! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Györki Imre: Nyilvánvaló, hogy a belügyminister ur — aki jónak látta 1919-ben állitólag feladott, de nyilvánvalólag már a bűnvádi hatóság által bebizonyitottan nem Peyertől eredő táviratot feltüntetni itt a nemzetgyülésben mint olyat, amelynek alapján Peyer Károly bűnrészességét és bűnpalástolását bizonyithatni, — tudatosan rágalmazott. A belügyminister urnak, akinek kezei közt van a távirat, akinek ministeriumában adták fel annakidején a táviratott, ahogy látta és meg tudta szerezni ennek a táviratnak hamisitott másolatát, ugy nagyon jól kellett volna tudnia, hogy ebben az ügyben már büntetőbirói végzés van, amely szerint Peyer Károly ellen az eljárást megszüntették. Részéről ismétlem, nem volt más ez a cselekedet, mint bűnpártolással való elterelése a figyelemnek és ha Payer Károly bűnrészes lenne, ha még ez fenforogna is, hogy a népbiztosokat az ország határán átsegitette volna — és ezt a belügyminister ur állapitotta meg — méltóztassanak megállapitani, hogy mennyire bűnpártoló és bűnrészes az a belügyminister, aki három éven keresztül egy födél alatt, majdnem egy szobában ült azzal az országos főkapitánnyal, aki a frankhamisitást elkövette és mennyivel nagyobb bűnpártoló az a belügyminister, aki két héten keresztül hamis nyomokon vezette a franküygyben a nyomozást, hogy attól a figyelmet elterelje.

Egyébként az a meggyőződésem és az az érzésem, hogy olyan belügyministernek, és olyan emberek bankoktól kedvezményes részvényeket és hasonló előnyöket élvezett, *(Ugy van! Ugy van! Taps a szélsőbaloldalon.)* nincs erkölcsi jogosultsága bármiféle bűnös felett — ha lenne bűnös — itt kritikát mondani; *(Ugy van! Ugy van! a balés szélsőbaloldalon.)* először önmagával számoljon.

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok ezért a kijelentésért rendreutasitani.

Következik Nánássy Andor képviselő urnak mint a mentelmi bizottság előadójának jelentése.

Nánássy Andor: T. Nemzetgyülés! A nemzetgyülés folyó évi március hó 23-án tartott ülésében a ministerelnök ur beszéde közben az elnök ur Sütő József nemzetgyülési képviselő urat folytonos közbeszólásai és zajongásai miatt három izben rendreutasitotta. Midőn nevezett képviselő ur ezután is zajongott, az elnök ur javaslatára a Ház őt a mentelmi bizottsághoz utasitotta. A bizottság megállapitotta, hogy Sütő József képviselő ur az imént jelzett ülésben tanusitott magatartásával az ülés rendjét zavarta és ezzel a Ház méltóságát megsértette. Tekintettel arra, hogy nevezett képviselő ur még ugyanazon ülés folyamán felszólalt és kijelentette, hogy senkit sérteni nem akart és amennyiben magatartásával a Ház méltóságát megsértette, e felett sajnálkozását fejezi ki: ennek alapján a mentelmi bizottság javasolja a t. Nemzetgyülésnek, hogy Sütő József képviselő ur ezen mentelmi ügye felett térjen napirendre. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, akkor ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Nagy Vince képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján kért szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! Urbanics Kálmán képviselő urnak előbbi felszólalására egész röviden csak a következőket kivánom megjegyezni. A képviselő ur megállapitja, hogy ő direkt tussoló intézkedésekkel engem nem gyanusitott és nem vádolt meg a Tisza-gyilkosságra vonatkozólag. Amikor ezt konstatálom, akkor azonban logikai rendszertelenségnek tartom azt, hogy a képviselő ur engem váddal akar illetni, illetőleg az ellenzék álláspontját ugy látja, hogy az a kormányt tussolással vádolja. Ha ez a kormány nem tussolója

ő szerinte a franküygynek, akkor én sem voltam tussolója a Tisza-ügynek, de, ha mi tussolással vádoljuk a kormányt, akkor én is tussolója voltam a Tisza-gyilkossági ügynek.

Méltóztassék megengedni, hogy itt feltevések nélkül két óriási különbségre mutassak rá ennek a két dolognak. A Tisza-gyilkosság befejezett bűncselekmény volt, itt pedig egy bűncselekmény előkészületeiről tudott a miniszterelnök ur, neki alkalma és módja lett volna a tudomására jutott bűncselekményi előkészületeket megakadályozni és a kész hamis bankókat elkoboztatni. De nekem nem lett volna módom megakadályozni a Tisza-gyilkosságot, mert hiszen azt nem is állitja a képviselő ur, hogy én annak előkészületi cselekményeiről tudtam volna.

A másik konkrét dolog az, hogy a nyomozati hatóság, a királyi ügyészség — és abban a Tisza-gyilkossági ügyben is a kir. ügyészség folytatta le a nyomozást — megszüntette az eljárást, mielőtt én még belügyminister lettem volna. Ezt méltóztassék tudomásul venni. A másik részére a dolognak, a személyi kérdésre vonatkozólag csak azt konstatálom, hogy Urbanics képviselő ur előadása megerősitette állitásomat, én tehát valótlanságot nem mondtam.

Elnök: Áttérünk az interpellációkra. Az első interpelláló Nagy Vince képviselő ur. Kérem a jegyző urat, méltóztassék az interpelláció szövegét felolvasni.

Forgács Miklós jegyző *(olvassa)*: »Interpelláció a miniszterelnök urhoz.

1. Igaz-e, hogy a genfi tárgyalások során nem sikerült a magyar kormány képviselőinek elérni sem államháztartásunk ellenőrzésének julius 1-től való megszüntetését, sem a külföldi kölcsönből ujabb részleteknek a beruházások céljaira való felszabaditását?

2. Mi vezethette erre a barátságosnak nem mondható állásfoglalásra a Népszövetséget?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! Interpellációm tárgyát tulajdonképen elmondtam a frankvitában történt felszólalásomban, ugyhogy tárgytalan volna most a kérdésem, ha a miniszterelnök ur más választ adott volna arra, vagy pedig jelezte volna, hogy most kiván választ adni. Csak azért szólalok fel, mert a miniszterelnök ur kitért a genfi tárgyalások érdemére és nem adott megnyugtató feleletet. Tulajdonképen tehát interpellációm mostani során rövid pár perc alatt inkább az ő válaszára akarok rámutatni, hogy az mennyiben nem fedi azokat a kijelentéseket, melyeket ő Genfbe való menetele előtt tett és hogy mennyire nem megnyugtatók azok a magyar közgazdasági helyzetre nézve. Azt mondotta a miniszterelnök ur tegnapi beszédében, hogy a Népszövetség már decemberben hozzájárult az 1926/27. évi budgetévre kért 50 millió aranykorona felszabaditásához, a többi rátára nézve pedig ugy döntött, hogy akkor hoz végleges döntést, ha biztos képet kap az állam pénzügyi helyzetének végleges rendezéséről. Ezzel tehát a Népszövetség a többi ráták felszabaditását összekapcsolta a kontroll-kérdés eldöntésével. Ugyanekkor, ugyancsak a tegnapi nap folyamán megállapitotta, hogy a kontroll-kérdés eldöntése nem is lehetett most márciusban aktuális s ezt előbb nem is lehet felvetni — mondotta a miniszterelnök — mint juniusban, mert a Népszövetségben nem elég költségvetést bemutatni, hanem a szanálási periódus havi zárszámadásait is produkálni kell.

Egyébként intervjut is adtam, amikor kimentem, ugymond erről a kérdésről, most nem szándékozom erről beszélni a Népszövetség előtt. Ha a t. miniszterelnök urnak ez lett volna a pénzügytechnikai és közgazdasági szempontból való álláspontja erről a két fontos kérdésről, a kontroll megszüntetéséről és a kölcsön rátáinak felszabaditásáról, és ennek tényleg pregnánsul kifejezést adott volna, akkor nekünk nem lehetne semmi kérdésünk erre vonatkozólag a genfi ut után, hogy vajjon miért nem hozta szóba, vagy amennyiben szóbakerültek ezek a kérdések a magyar kérdésnek zárt ülésen való tárgyalásánál, miért nem kapott ezekre kedvező döntést. A helyzet azonban az, hogy az elmult év decemberében, amidőn Genfből hazajött a miniszterelnök ur december 15-én, elsősorban az egységespárt értekezletén számolt be részletesen a genfi ut történetéről, az elért eredményekről és arról, hogy melyek az általa kitüzött célok a jövendőre és pedig a Népszövetség legközelebbi márciusi ülésezésére vonatkozóan. Ebben a beszédében, amely az ő félhivatalos lapjában, a Budapesti Hirlapban egészen részletesen megjelent, kifejezetten mit mondott a miniszterelnök ur? — »Most már együtt beszélek a két kérdésről, ugy a kölcsön felszabaditandó ujabb részletéről, valamint a nemzetközi ellenőrzés megszüntetéséről, mert hiszen teljesen aláirom és akceptálom azt az álláspontot, hogy ez a két kérdés érdemileg is összefügg és a Népszövetség is ugy birálja el a két kérdést, hogy amikor aktuális lesz, együtt fog ebben a két kérdésben dönteni, tehát most már, amikor a nemzetközi ellenőrzés megszüntetéséről beszélek, ebben implicite benne van a kölcsön rátáinak felszabaditási kérdése is.« December 15-iki beszédében a miniszterelnök ur ezeket mondotta *(olvassa)*. »Egyelőre nem vetettük fel a julius 1-én lejáró szanálási akció befejezésének kérdését, mert nézetem szerint ezt márciusban kell majd tárgyalni, amikor bizonyitani tudjuk, hogy az eredmény túlszárnyalja a várakozást. Ez lesz a legfontosabb probléma márciusban — mondta a miniszterelnök ur — és benyomásom az, hogy ezt közmegelégedésre meg lehet majd oldani.«

Nem mi imputáltuk tehát a miniszterelnök urnak vagy a kormánynak, hogy márciusban ezzel a kérdéssel oda kell mennie, hanem abban a pillanatban, amint hazajött a decemberi genfi utról, jelentette be, hogy ezt a kérdést akkor nem tárgyaltatta, hanem márciusban fogja tárgyaltatni és minden bizalma megvan, hogy kedvezően el is fogják intézni. Aminthogy meg is van ennek az érdemi értelme, mert hiszen nem a szanálási kontroll-időszak lejárta után kell beszélni arról, hogy megszünjék az ellenőrzés, mert Smith Jeremiás ur itt marad folytatólag, ha nem szüntették meg előbb az ellenőrzést és az egész apparátusnak költségét viseljük tovább. Amint a miniszterelnök ur bölcsen előre mondotta december 15-én, ennek az évnek márciusában nemcsak preliminálni kell, s a magyar kormány részéről tervezetet benyujtani, hanem a Népszövetségnek döntenie is kell, hogy a szanálási akciónak ebben az utolsóelőtti órájában megérett-e a helyzet arra, hogy az obligó alól felszabaditsák az országot és a kontroll-tmegszüntessék.

Ha ezzel szemben a miniszterelnök ur tegnapi beszédében intervjura hivatkozik, amelyet talán a vonatraülés pillanatában most a márciusi ülésszakra vonatkozólag adott és amelyben bejelentette, hogy most nem kivánja felvetni a kérdést, ez novum, már pedig december óta a szanálási ügyekben, magukban pénzügyeinkben és a kontroll megszüntetésének kérdésében semmiféle novum nem merült fel. Csak politikai novum merült fel, amely tehertétellel a vállán ment a miniszterelnök ur Genfbe. Akceptálom, hogy ott már nem vetette fel a kérdést, de mégis csak a frankügy lehetett ennek oka, ez lehetett az a súlyos

handicapelése a kormánynak, hogy nem is állott elő ezzel a követeléssel, vagy kéréssel, amelynek márciusban való aktualitását már decemberben bejelentette. (**Horváth Zoltán**: Tehát az ország károsodott! — **Kiss Menyhért**: Fizetjük tovább! — **Barabás Samu**: Elérte a célját! — *Zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Nagy Vince: A harmadik kérdés, a nyugdíjaknak kérdése is oly súlyos és közérdekü, hogy annak megoldását az ország már régen várta és ennek megoldását, illetve legalább felvetését is márciusra jelezte a ministerelnök ur ebben a december 15-iki beszédében, mert megmondotta akkor, hogy *(olvassa):* »A nyugdíjak kérdésétől eltekinteni nem vagyok hajlandó, mert a magyar állam oly terhet visel e téren, amelyet viselni nem köteles. Ujból felvetettük tehát a kérdést és nem fogunk szünni felvetni, mert ez a magyar államnak oly sérelme, amelyet orvosolni kell.« (**Gróf Bethlen István ministerelnök**: Ez a menekültek nyugdíjára vonatkozik!) Nem tudom, hogy kétfelé méltóztatott-e választani e tekintetben a nyugdíjak kérdését.... (**Barabás Samu**: Aki interpellálni akar, annak mindent tudni kell!)

Én nagyon komoly és objektiv svájci lapnak, a Neue Zürcher Zeitungnak tudósitására hivatkoztam *(Zaj.)* a frankvitában elhangzott beszédemben. Ebben az ujságban fel van sorolva, hogy a magyar kormány négy kéréssel járult a Népszövetség elé. Az egyik a kontroll megszüntetése, a másik a kölcsön ujabb rátáinak felszabadítása, a harmadik nyugdíjkérdés rendezése és a negyedik volt az anyagbeszerzési központ felállitása. Azt állitja a Neue Zürcher Zeitung, hogy a Népszövetség az első három kérést kategórikusan elutasitotta. Interpellációmnak már ebben a beszédemben elmondott részét ezek szerint bátor vagyok megismételni és megnyugtató választ kérek a ministerelnök urtól arra nézve, méltóztatott-e ezeket az ügyeket kérés formájában tényleg felvetni ugy, amint decemberben az egységes pártnak bejelentette, ahol ezeknek elintézését halasztathatatlannak és a Népszövetség márciusi ülésén aktuálisnak mondotta; amennyiben méltóztatott felvetni, milyen választ kapott erre a Magyarország képviseletében eljárt igen t. kormány, elutasitották-e a kérést, vagy pedig ők halasztották-e el a döntést, amennyiben pedig nem méltóztatott felvetni ezeket a kérdéseket, mi okozta azt, hogy elállott attól a szándékától, amely decemberben meg volt?

A ministerelnök ur tegnapi beszédében volt egy rész, amelyben Rakovszky István képviselő urnak az angol, francia és svájci lapokból vett idézeteit diffikulálni méltóztatott és egyuttal azt mondotta *(olvassa):* »Rakovszky István képviselőtársam arról szólott és hirlapi idézeteket olvasott fel, hogy engem Genfben hidegen fogadtak.« stb. Erre a ministerelnök ur az felelte *(olvassa):* »Én csak annyit mondok, hogy pozitiv tudomással birok arról, hogy ezek a hirek milyen forrásból kerültek ki. Egy előkelő francia ujság Genfben nem adta le ezeket a hireket és utána jártam, ki adta le ezeket« és egyuttal négyszemközti felvilágositást igért be Rakovszky képviselő urnak.

Bennünket nem érdekelnek a négyszemközti felvilágositások, azonban ha egy csomó angol, francia, belga és svájci ujságnak Genfből származó tudósitásai, amelyeket a kormány nem cáfolt meg, kőnyomatosa utján a külföldön, tényleg arról szóltak, hogy a ministerelnök urat jéghidegen fogadták — mint ahogyan beszédéből az idézetet veszem — sőt azt is megirták, hogy a szokásos európai és diplomáciai formáknak meg nem felelő hidegséget gyakoroltak vele szemben, akkor nem tudom, milyen névnélküli tudósitásokra méltóztatik gondolni, hiszen ezeknek a lapoknak kiküldött szerkesztői vettek részt a genfi értekezleten. De itt van a kezemben a Berliner Tageblattnak egy cikke, amely szintén nem névtelen tudósitás, hanem dr. Michael Beermann képet közöl a Népszövetség genfi üléséről és ebben egész hasábot szentel a ministerelnök urnak. Összefoglalva megerősiti mindazokat a külföldi egyéb laptudósitásokat, amelyeket a ministerelnök urnak nem méltoztatott megcáfolni. Én igazán nem akarok itt felolvasást tartani arról, hogy milyen részletei voltak annak a hideg és negativ fogadtatásnak, amiben a ministerelnök urat részesitették, de felolvasok a cikk végéből egy sort, mert jellemző arra, hogy a ministerelnök ur erről az ülésről a melyen oly hideg fogadtatásban részesült, hogyan távozott szállására a magára erőltetett nyugalom látszatával. Azt irja *(olvassa):* »Auf seiner kalten Stirne sitzt die Ruhe des grossen Hazardörs.« *(Derültség és mozgás jobbfelől.)* Azt jelenti magyarul *(olvassa):* »Hideg homlokán ül a nagy hazardőrnek a nyugalma.«

Én tisztelettel arra kérem a ministerelnök urat, hogy interpellációm érdemi részére érdemi választ adni méltóztassék! *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök ur kiván szólani.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Én tulajdonképen a t. képviselő urnak már tegnap megadtam válaszomat, akkor, amikor beszámoltam azokról a tárgyalásokról, amelyeket Genfben folytattunk és beszámoltam arról is, hogy bizonyos kérdéseket miért nem hoztam elő. Ha tehát a t. képviselő ur ezeket a kérdéseket ujból előhozza, erre egyszerüen utalhatnék a tegnap már megadott felvilágositásokra. De miután, úgy látszik, a t. képviselő urnak mindez még mindig nem elég, ennek folytán még egyszer el kell, hogy mondjam válaszképen az ő interpellációjára azokat az okokat, amelyek arra inditottak, hogy bizonyos kérdéseket, amelyekre a t. képviselő ur utalt, elő ne hozzak.

Ő azt mondja, hogy december 15-iki egységespárti beszédemben én azt mondtam volna, hogy majd a kontroll kérdését márciusban fogjuk a Népszövetség előtt hivatalos formában tárgyalni. Hát kérem, méltóztassék először elolvasni azt az ismertetést, amelyet a genfi decemberi tárgyalásokról a pénzügyminister ur hivatalosan itt a Házban mondott el. (**Nagy Vince**: De a ministerelnök ur mást mondott!) Kérem szépen, hivatalosan a Házban nem a ministerelnök, hanem a péhzügyminister számolt itt be akkor a nemzetgyülés előtt. (**Nagy Vince**: Szóval, azt nem kell komolyan venni, amit a Házon kivül tetszik mondani?) Majd erre is rátérek, tessék kivárni. (**Hováth Zoltán**: Vacsora előtt vagy vacsora után,?) Nem vacsora előtt vagy vacsora után, hanem hivatalos alakban itt a Házban számolt be a pénzügyminister ur a kormány nevében, és ha van egy deklaráció, amely a hitelességre számot tarthat, az az a deklaráció, amelyet a kormány hivatalosan a nemzetgyülésen tesz. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tehát nem vacsorán! Most már tudjuk, hogy az egységespártban elhangzó kijelentéseket hogyan vegyük!)*

A pénzügyminister ur megmondta, hogy a kontrol kérdése juniusban lesz aktuális és juniusban fog hivatalosan tárgyaltatni a Népszövetség előtt. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A tényleges megszüntetés!)* Kérem, bizonyára itt egy ellentét látszik az én nyilatkozatom és a pénzügyminister ur akkori nyilatkozata közt. Amit én az egységespártban mondtam márciusra nézve, az arra vonatkozott, hogy bizonyos előkészitő kérdéseket nem hivatalos formában már márciusban

is kell a Népszövetségnél tárgyalni. Azért hogy a sajtóban hogyan adják vissza egy pártértekezleten leadott nyilatkozataimat, igazán nem én vagyok felelős, hanem azok, akik ezeket a nyilatkozatokat leadják vagy felveszik. *(Ugy van! jobbfelől.* — **Kiss Menyhért:** A kormány hivatalos lapjában volt! — *Zaj.)* Akkor is ezt mondtam, tehát e tekintetben nincs ellentét az én nyilatkozatom és a pénzügyminister ur nyilatkozata között. **Drozdy Győző:** Mit csinált Genfben, ha nem volt dolga? — *Mozgás jobbfelől.)*

Ami azt a kérdést illeti, hogy hidegen fogadtak-e vagy melegen fogadtak-e, azt hiszem, ez a nemzetgyülés tagjait igazán nagyon kevéssé érdekelheti, mert hiszen ez anyira relativ fogalom. Nekem nagyon meleg lehet egy olyan fogadtatás is, amely egy olyan emberrel, történik, akivel különben én nem vagyok különösen jólában. Ha példának okáért én a t. képviselő urral találkozom, s a t. képviselő ur engem nagyon hidegen fogad, ez reám nézve még mindig túlmeleg fogadtatás lesz. *(Éljenzés, derültség és taps jobbfelől.* — **Nagy Vince:** De Briandról, nem rólam van szó!) Én melegen fogadom az ön hidegségét! A francia miniszterelnökről van szó! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ami pedig a Berliner Tagblattnak azt a bizbnyos ismertetett tudósitását illeti, erre nézve épen abban a véletlen szerencsében részesülök, hogy a Berliner Tagblattnak Genfben jelen volt tudósitójával beszéltem, aki személyesen exkuzálta magát én előttem azért, hogy a lapjában ilyen tudósitás jelent meg, amely a tényeknek nem felel meg, s amely, ugy látszik, valamely más helyről került a lapba, mert ő ezt nem adta le.

Ezeket voltam bátor a t. képviselő ur interpellációjára válaszolni. Kérem a t. nemzetgyülést, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől és a középen.* — **Horváth Zoltán:** Ez nagyon gyenge volt!)

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó!

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! A miniszterelnök ur beszédéből meg kell állapitanunk, hogy azokat a beszédeket, amelyeket ő az egységespárt ülésein mond, nem kell komolyan venni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. — Felkiáltások jobbfelől: No! No!* — **Farkas István:** Nem komoly az egész egységespárt! — *Horváth Zoltán közbeszól.* — **Barabás Samu:** Hazugság, kérem!)

Elnök: Csendet kérek! Barabás képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Zaj.)* Csendet kérek minden oldalon! (**Zsirkay János:** A Samuk és a Mórok összevesznek! — **Farkas István:** Sámuel, én téged bámuel! — *Berki Gyula közbeszól.)* Berki képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Állandó nagy zaj.)* Csendet kérek a Háznak minden oldalán.

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! Régi szokás volt a magyar kormányzó pártokban mindenkor, — ezt nem az egységespárt és nem a miniszterelnök ur honositotta meg — hogy a kormány fontos kormányzati dolgokban, igy a kormány programmjáról, teendőiről és jövendőiről elsősorban a saját többségi pártját tájékoztatta. Mi azt hittük, hogy ez történik akkor is, mikor a miniszterelnök ur a genfi utjáról hazatérve, minden céfolat és ellenmondás nélkül beszámolt ott, és programmot adott a népszövetség márciusi ülésére vonatkozólag. (**Horváth Zoltán:** Ne tessék komolyan venni! — *Mozgás jobbfelől.)*

Ha a miniszterelnök ur ezen az álláspónton van, hogy a saját beszédének a saját lapjában közölt tudósitásait nem kell komolyan venni, ezt a jövendőre tudomásul fogjuk venni. Ettől eltekintve azonban a t. miniszterelnök ur nem válaszolt arra a kérdésre, hogy hazugság-e, valótlanság-e a Neue Züricher Zeutungnak az a tudósitása, hogy a magyar kormány ebben a három fontos kérdésben kérést terjesztett elő és e három kérését a limine visszautasitották. Amennyiben ez hazugság volt, méltóztassék a miniszterelnök urnak ezt megcáfolni, hiszen ilyen komoly lapot is meg lehet hazudtolni, legfeljebb válasz fog rá következni. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Tegnap megmondtam, hogy ez hazugság! — **Kiss Menyhért:** Az első ujság Genfben! — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** A Neue Züricher Zeitung első ujság Genfben? Az nem Genfben jelenik meg! — *Derültség jobbfelől.* — **Kiss Menyhért:** Svájcnak és Genfnek is legnagyobb lapja!)

T. Nemzetgyülés! Nem a tárgyalások külsőségeiről van szó: én nem vagyok hajlandó mellékvágányra terelni a kérdést. *(Zaj.)* Nem a Berliner Tagblattnak a külsőségekről irt tudósitása a fontos ebben a kérdésben, hanem az, hogy a magyar kormány érdemi előterjesztései megtörténtek-e vagy nem. És erre vonalkozólag nem egy, a miniszterelnök ur által is diffikultálható lapnak tudósitására vagy véleményére hivatkoztam, hanem egy nagyon komoly svájci lapnak tudósitására, amely azt irja, hogy a magyar kormánynak ezt a három kérését a limine visszautasitották.

Tehát vagy az az eset, hogy igazat irt ez az ujság s akkor arra vonatkozólag kérnék felvilágositást, hogy miért változott meg a Népszövetség hangulata és álláspontja a magyar kormánnyal szemben, hiszen még decemberben az volt a reménye a miniszterelnök urnak — s ezt be is jelentette, — hogy hiszi, hogy márciusban kedvezően fogják elintézni a kontroll megszüntetésének kérdését; vagy pedig az az eset, hogy a Neue Züricher Zeitung hazudott, vagyis a miniszterelnök urék nem terjesztették elő ezeket a kéréseket s akkor az a tiszteletteljes kérdésem — amelyre szintén nem kaptam választ, — hogy miért állottak el ezeknek előterjesztésétől, holott ez szándékukban volt? Hogy a pénzügyminister ur tett a miniszterelnök ur kijelentésével szemben egy másik kijelentést, azt, hogy márciusban még nem lesz aktuális a dolog, ez csak arra vonatkozott, hogy márciusban még nem következhetik be a felszabaditás perfektuálása, de a felszabaditás kérdésében az elvi jelentőségü döntés igenis megtörténhetett volna márciusban. Erre célzott a miniszterelnök ur akkor, amikor bejelentette, hogy ezt a kérdést márciusban szóvá fogja tenni és hiszi, hogy kedvezően fogja azt elintéztetni.

Minthogy én ezekre a kérdésekre érdemben megnyugtató feleletet nem kaptam, ennél fogva nem vagyok hajlandó a ministelnök ur válaszát tudomásul venni. (*Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván válaszolni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Csak röviden azt akarom megmondani, hogy a Neue Züricher Zeitung-ban megjelent hir hazugság. Semmiféle előterjesztést olyan irányban, ahogy jelezve van, a Népszövetség előtt nem tettem. *(Helyeslés a jobboldalon.* — **Farkas István:** Nem is akart tenni!)

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. nemzetgyülést, méltóztatik-e a miniszterelnök urnak Nagy Vince képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a választ tudomásul veszik, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a választ tudomásul vette.

Következik Malasits Géza képviselő ur első interpellációja. Kérem a jegyző urat, szivesked jék az interpelláció szövegét felolvasni.

Forgács Miklós jegyző *(olvassa):* »Interpelláció a ministerelnök urhoz Sir William Good és a magyar állam viszonyáról.

1. Nem tartja-e a ministerelnök ur a magyar állam presztizsére sértőnek, hogy egy, a nemzetközi pénzpiacon ismert pénzügynök minden alkalommal a magyar állam megbizottjának adja ki magát?

2. Van-e megbizatása Sir William Goodnak arra, hogy a magyar állam megbizottjaként szerepeljen a külföldi pénzpiacon, és ha van, akkor e megbizatásáért milyen jutalékban vagy fizetésben részesül, és ezeket az összegeket melyik tárca terhére és milyen címen folyósitják?

3. Van-e tudomása a ministerelnök urnak azokról a hirekről, amelyek Sir William Good külföldi szereplésével kapcsolatban a magyar szanálásról és a magyar kormánynak tett politikai szolgálatokról szólanak?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! *(Állandó zaj. — Elnök csenget.)* Kérem a t. képviselő urakat, hogy tekintettel arra, hogy csak rövid idő áll rendelkezésemre, méltóztassanak engem meghallgatni.

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Malasits Géza: A népszövetségi kölcsön realizálása alkalmával tünt fel Budapesten egy előkelő angol idegen, Sir William Good, aki akkoriban a népszövetségi kölcsön realizálásánál állitólag igen becses szolgálatokat tett, Azokkal a szolgálatokkal, amelyeket ő a kormánynak pénzügyi téren tett, nem vagyok tisztában, nem tudom azokat értékelni, hogy mennyit értek, mennyit nem; kétségtelen azonban előttem az a tény, hogy azóta az egész angol-szász világban Sir William Good mint a kormány protektora tünik fel. Nem jelenhetik meg akár amerikai, akár angol lapban egy-egy cikk a magyar kormány vagy a magyar kormány valamely intézkedése ellen, amely Sir William Good figyelmét elkerülné és amelyre abban a lapban ne válaszolna.

Igy a Times 1925 október 20—29-iki számaiban középeurópai tudósitójától jelent meg egy cikk, amelynek címe: »Hungary to-day«, ami azt jelenti: »A mai Magyarország«. Ez a tudósító ebben a cikksorozatban a magyar választójogról, nem különben a Somogyi—Bacsó-perről emlékezik meg, Beniczky Ödön letartóztatásával kapcsolatban. Bár a cikk nagyon élesen és határozottan kritizálja a magyar közállapotokat, különösen a választások nyiltságát, a választási rendszerben mutatkozó megszoritásokat, azonkivül a főrendiházat, általában sem hangja, sem tartalma nem olyan, hogy abban Magyarország bármely vonatkozásban is meg lenne sértve. Ez teljesen tárgyilagos cikk, amilyent a Times fennállása óta ezerszámra közölt egyes országokról.

Erre a cikkre azután Sir William Good jónak látta válaszolni a szerkesztőséghez intézett levelében. Méltóztatnak tudni, hogy Angliában a lapok azonkivül, hogy munkatársaik tudósitásait leadják, ha egy angol gentleman a lap szerkesztőjéhez levelet ir, azt a lap leközli, akkor is, ha annak a levélnek irója ellenkező pártállásu lenne is. Igy tehát, amikor ez a cikksorozat 1925 október 20-ikán és a következő napokon megjelent, Sir William Good egy cikket irt a Timesbe, amelyben védi a magyar kormányt ama támadások ellen, amelyekben a Times középeurópai tudósitója részesitette. Nevezetesen ugy állitotta be Sir William Good a dolgot, hogy Magyarországon a lakosság, különösen a mezőgazdasági lakosság nem érett még a titkos választójogra, (**Farkas István:** A kormány szerint! — *Zaj. — Elnök csenget.)* hogy Magyarországon forradalmi hangulat van, hogy Magyarországon a kommunista áramlat ma is jelentkezik, és igy természetes és érthető, hogy Magyarországon egészen mások a viszonyok, egészen más a társadalmi struktura, a gazdasági helyzet s ennélfogva azt a választójogot, amelyet a müvelt Nyugaton már megvalósitottak, Magyarországon az állam veszedelme nélkül megvalósitani nem lehet. Azután következik egy áradozó folytatás a magyar kormány szerepléséről. (**Horváth Zoltán:** Mennyit fizettek ezért? — *Zaj.*)

A frankhamisitás kipattanása után megint találkoztunk Sir William Good cikkeivel a Timesben. Nevezetesen a Times február eleji számában a következőket irta *(olvassa):* »Bethlen István gróf ministerelnök kormányát különösen a vörös emigráció gyalázza. A tömérdek, szenzációt hajhászó hir elárulja a magyarellenes propaganda nyomát. A kormány bukásával azonban a viszonyok nem javulnának. A parlament túlnyomó többsége a kormány mögött áll, az ellenzék csak szociáldemokratákból áll. A magyar politikában a személyi gyülölködés nagy szerepet játszik, s a Bethlen és kormánya ellen intézett legutóbbi támadások is erre a szellemre vezethetők vissza. Az ellenzéknek azonban nincs arra kilátása, hogy kormányt alakithasson.«

Erre a Timesben megjelent cikkre azután a »Nation« nevü előkelő, nem kommunista, hanem erősen keresztény irányzatu lapban — amennyiben Angliában keresztény irányzatnak lehet nevezni azt, ami van — amelyet a puekerek adnak ki, megindult egy cikksorozat, amelyben elsőnek Robert Dell irt egy cikket »Fascizmus és pénzhamisitás« cimen, amelyben a lapok és a tudósitások nyomán leirja nagyjából, hogy a frankhamisitással kapcsolatban mi történt, és meglehetősen élesen támadja meg a magyar arisztokráciát, annak léhaságát; rámutatva arra, hogy ime: Magyarországon még hercegek is pénzhamisitásra adják magukat.

Erre a cikkre azután ugyanabban a lapban Sir William Goog felelt és szokott modorával ismét nekitámadt a szociáldemokratáknak s azoknak az elemeknek, akik ezt a kormányt nem hagyják békében. Azt irja ebben a cikkben, hogy a magyar kormány minden külső nyomás nélkül fogatta el Windischgraetzet és Nadosyt, dacára nagyszerü teljesitményeiknek, s azután igy folytatja *(olvassa):* »A frankhamisitást csak a kisentente fujja fel, annak az elvnek az alapján: rugd a kutyát, s ha sántit, rugd még jobban.« Sir William Good magasztalja ebben a cikkben gróf Bethlen Istvánnak a frankhamisitási ügyben mutatott erélyét és szükségesnek tartja, hogy az angol közvélemény támogassa a magyar kormányt a kommunistákkal és fascistákkal szemben.

Eddig semmi közünk nem volna ahhoz, hogy Sir William Good mit talál jónak az angol-szász világban összeirkálni. Én tartom magamat nagy mesterünknek, Lassale Ferdinandnak tanitásához, tisztelem mindenki meggyőződését s igy addig, amig az a politikai meggyőződés talaján mozog, semmi kifogásom nem lehet az ellen, amit Sir William Good ott összeirkál. A mi angol barátaink és elvtársaink majd megadják neki a választ.

Ami interpellációra késztet engemet, ez az, hogy a »National«-nak egy további számában ugyanaz a publicista ezért a cikkért, amelyet Sir William Good ebben a lapban elhelyezett, meglehetősen élesen megtámadja. Ebben a támadásban ez a kitétel van *(olvassa):* »Sir William Good valóban nagyon szerény, amikor Magyarország pénzügyi helyreállitásának érdemét gróf Bethlenre háritja. Pedig nem szabad elfelejteni Sir William Goodnak, mint a magyar kormány

pénzügyi tanácsadójának értékes szolgálatait sem. Senki sem fogja kétségbevonni, hogy Sir William Good csakugyan megszolgált azért a kis fizetésért — 3000 font évenkint, ha nem tévedek, — amelyet ő szolgálataiért a magyar kormánytól kap.« *(Zaj.)*

Ez az, ami engem interpellálásra késztet. **(Drozdy Győző:** Ezért dobolnak falun az adóért! Ezért van a sok árverés! — *Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Ha'ljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Malasits Géza: Még egyszer kijelentem, nekem nem szándékom Sir William Gooddal itt a nemzetgyülés szine előtt vitába szállani. Azt a kérdést, amely közöttünk fennáll, elintézték a Nation-ben és a többi angol lapokban. Én abban, amit az én angol barátaim és elvtársaim Sir William Good ellen irnak, teljesen megnyugszom. Amit kifogás tárgyává teszek, az az, hogy a magyar kormány a mai rettenetes gazdasági viszonyok között, amikor exisztenciák mennek tönkre, amikor az öngyilkosságok halmozódnak, amikor az árverések száma nap-nap után emelkedik, egy előkelő idegennek évi 3000 font sterlinget, azaz több mint egy milliárd magyar koronát fizet azokért a cikkekért, amelyeket Sir William Good angol lapokban jónak lát elhelyezni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez az egyik szempont, amiért interpellálni vagyok bátor,

A másik szempont pedig az, hogy Magyarországnak van Londonban hivatalos követe, aki éppen elég dotációban részesül; éppen elég pénzébe kerül az országnak az a külügyi reprezentáció, amely ma van és amelyről kritikámat a legutóbbi költségvetési vita alkalmával már elmondottam. Ha tehát a magyar kormánynak kell képviselő Angliában, és ha kell valakinek lennie, aki az angol-szász világban a magyar kormányt portálja, akkor azt hiszem, mégis csak megfelelőbb embert lehet arra találni, mint Sir William Good, akit sem egyénisége, sem közéleti szereplése nem predesztinál arra, hogy Magyarország patrónusaként tüntesse fel magát, és mindenütt ugy tekintesse magát és mindenkivel szemben ugy viselkedjék, mintha Magyarország összes pénzügyi és politikai gondját az angol-szász világban ő viselné.

A magyar állam méltóságának nevében tiltakozom az ellen, hogy Sir William Good külföldön mint a magyar állam protektora szerepeljen. Ennek az államnak, amely ezer éve áll fenn, nincs szüksége arra, hogy Sir William Good pártolja őt.

A régi világban is voltak pénzügynökök, és a Rotschildoknak, a Bleichröderekneк, akik az államoknak pénzt kölcsönöztek, szintén voltak előkelő társadalmi állásu gentlemanjeik, akik a pénzt közvetitették a kormányok és az érdekelt bankárok között. De sem a Rotschildok, sem a Bleichröderek exponenseinek soha nem jutott eszükbe az, hogy olyan tüntető melegséggel, olyan tüntető szeretettel álljanak egy kormány mellé, és sohasem érezték szükségét annak, hogy annak a kormánynak vagy államnak belpolitikai ügyeibe avatkozzanak, amely kormánynak vagy államnak pénzügyi téren szivességet tettek. Ha Sir William Good azon a téren maradt volna, amelyet magának választott, amikor a népszövetségi kölcsön realizálását vette kezébe, nekünk igazán nem volna semmi kifogásunk ellene. Amikor azonban arra a térre tért át, amely már a belpolitikát, a magyar állam tekintélyét érinti, akkor óvást kell emelnünk és tiltakoznunk kell az ellen, hogy Sir William Goodnak évi 3000 fontot fizessen a magyar kormány azokért a cikkekért, amelyeket a magyar követség Londonban sokkal olcsóbban és sokkal megfelelőbben tudna elhelyezni.

Interpellációm beszél magáért. Mégegyszer nyomatékosan kijelentem, hogy a magyar állam megbecsülése és tekintélye szempontjából tiltakozom az ellen, hogy a drága magyar pénzből egy olyan állami protektort tartsanak az angol-szász világban, aki sem egyéniségével, sem szereplésével, sem tevékenységével nem felel meg annak a szerepnek, amelyet önmaga választott, és amelyre feltolta magát. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon).*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván válaszolni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Igen szomoru jelenség az, **(Farkas István:** Hogy ön itt van, az a szomoru jelenség! — *Zaj.)*, hogy azon kevés barátaink egyikét... *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon:* Drága barát!) Ezt kiabálással nem fogják elintézni, ez nagyon csunya dolog. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ismétlem, igen szomoru jelenség az, hogy azon kevés barátainknak egyikét, akik Magyarország érdekeiért sikra szállottak a külföldi publicisztikában, tisztán azért, mert egy-két cikket irtak a magyar kormány politikája mellett, most már ugy akarják a t. képviselő urak feltüntetni, mint aki nem tudom, milyen anyagi haszonért és előnyökért szolgálja a magyar ügyet. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Kap-e 3000 fontot?)

Sir William Good nem egy pénzvigéc, hanem a reparációs kommissziónak volt tagja angol részről, aki annak idején Ausztriába lett kiküldve, mint a szövetségközi élelmezési bizottság elnöke, és aki az angol közvélemény előtt és az angol publicisztikában igen előkelő szerepet tölt be. Róla ilyen hangon, mint ahogy a t. túloldal egyes képviselői beszélnek, igazán nem való és nem szabad beszélni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.* — **Kuna P. András:** Az ország szégyene! Hazaárulók! — *Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Sir William Goodnak igenis, ez az ország nagy hálával és köszönettel tartozik... *(Ugy van! jobbfelől.* — **Klárik Feren:** A kormány!) Nem a kormány!

Elnök: Klárik képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: ... mert abban a rekonstrukciós munkában, annak a programmnak kidolgozásában és azokban a diplomáciai tárgyalásokban, amelyek ezt megelőzték, a reparációs kommisszióval való tárgyalásnál és a Népszövetség előtt való tárgyalásnál igenis, nagy hasznát vette az ő szolgálatainak a kormány és a kormányon keresztül a nemzet és az ország. *(Ugy van! Ugy van! Taps a jobboldalon és a középen.* — **Csontos Imre:** Ez szégyene az ellenzéknek! El kellene sülyednie Magyarországnak az ilyenek alatt!) Sir William Good volt az, aki igenis közbenjárt és segitett a magyar kormánynak, a magyar pénzügyministernek a hosszu lejáratu mezőgazdasági hiteleknek az angol piacon való elhelyezésében. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, azt az embert, aki ilyen szolgalatot tett, itt a nemzetgyülésen... **(Horváth Zoltán:** Kap-e 3000 fontot? — *Zaj.)* Tessék várni, majd arra is felelek! Mondom, ezt az embert tisztán azért felelősségre vonni és meggyanusitani, mert irt egy-két cikket, amelyek a magyar kormány álláspontját is alátámasztják, nézetem szerint a legérdemetlenebb dolog. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.* — **Hedry Lőrinc:** Sauerweinről nem beszélnek!)

Ami most már azt az állitást illeti, hogy Sir William Good cikkeiért fizetést kap a magyar kormánytól, ez egyszerüen nem igaz, ez hazugság. *(Taps jobbfelől. — Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! *(Foly-*

tonos zaj. — Perlaki György közbeszól.) Perlaki György képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! — *Nagy Vince közbeszól.)* Nagy Vince képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Vázsonyi Vilmos közbeszól. — Folytonos zaj.)* — Vázsonyi Vilmos képviselő urat is hasonlóképen kérem! — *(Lendvai István közbeszól.)* — Lendvai képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni!

Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! A miniszterelnök ur azt állitja, hogy én azon kedves barátaink egyikét támadtam meg, akik Magyarország érdekeiért sikra szállanak.

Tartozom kijelenteni, hogy én imént mondott beszédemben elismertem, hogy Sir William Goodnak Magyarország pénzügyi helyreállitása körül érdemei voltak, olyan érdemei, amelyeket, mivel nem ismerem őket, nem tudok kellőképen értékelni, elfogadom azonban, hogy ebben neki érdemei voltak.

Ami pedig azt illeti, hogy Sir William Good a mi barátunk volna, erre nézve nem tartozom kijelenteni, hogy Sir William Good nem a magyar népnek és a magyar dolgozóknak a barátja. Sir William Good nem tudja azt megitélni... *(Zaj. — **Hedry Lőrinc:** Az önök barátja Sauerwein!)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak! (**Drozdy Győző:** Azt irta, kogy a nép éretlen a titkos választójogra!)

Malasits Géza: Sir William Good, bármilyen intelligens ember legyen is, — egyszer volt alkalmam életemben vele beszélni, meggyőződtem arról, hogy képzett, tanult ember, de bármilyen legyen is a képzettsége — nem tudja azt megitélni, hogy a magyar munkás érett-e a titkos választói jogra, vagy sem? *(Zaj a jobboldalon.)* Megállapitom, hogy az ő kijelentése sértő az ország lakosságával szemben, és tartozom kijelenteni, hogy néhai Buday Lászlónak »Dismembred Hungary« cimü könyve, amelyet igen nagy példányszámban terjesztettünk Angliában, sokkal több és önzetlenebb barátokat szerzett Magyarországnak, mint Sir William Good.

Azt méltóztatott a miniszterelnök urnak mondani, hogy én felelősségre vonom és támadom Sir William Good-ot, mert a kormányt védte. Bocsánatot kérek, én kijelentem, hogy nekem semmi közöm ahhoz, hogy ki kit szeret és ha lehetnek Angliában vagy Franciaországban urak, akik szeretik a magyar kormányt és annak politikáját, ez ellen nincs és nem is lehet kifogásom, ha ezt azok a gentleman-ek őszintén és főleg önzetlenségből és meggyőződésből teszik. Megállapitom azonban, hogy a Nation-ben — amely, hogy közkeletü szóval éljek, nem mucsai lap, hanem igen előkelő angol publicisztikai orgánum — megjelent ez a támadó cikk — az melyet idő rövidségére való tekintettel nem akarok felolvasni — s ez a február 27-én megjelent cikk keményen nekitámad Sir William Goodnak. Azóta Sir William Goodnak épen háromszor lett volna alkalma megcáfolni a rá, mint gentleman-re nézve nem hizelgő beállitást, hogy a szegény magyar kormánytól 3000 font sterling évi járadékot kap.

Kijelentem, hogy nem volt szándékomban Magyarország barátját megtámadni és nincs is szándékomban senkit támadni, aki Magyarországgal szemben őszinte barátsággal viseltetik. Meg kellett azonban emlitenem a dolgot, mert ez a beálitás a »Nation« cimü előkelő angol lapban minden cáfolat nélkül jelent meg, mely szerint Sir William Good a kormánynak tett kedvező szolgalatokért 3000 font sterlinget kapott. Ez az, amiért én felszólalok, s nem azért, amit Sir William Good összefirkál, mert ahhoz nekem semmi közöm nincs.

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Köszönettel tudomásul veszem a t. képviselő urnak azt a kijelentését, hogy nem volt szándékában Magyarországnak egy barátját megtámadni és amennyiben az én felszólalásom ezzel szállott szembe, méltóztassék ezt tárgytalannak tekinteni. Én is a magam részéről azt találom, hogy legalább abban értsünk egyet, hogy azt, aki Magyarország barátja, oktalanul és céltalanul nem szabad támadni. *(Helyeslés. — **Farkas István:** De ne pénzért!)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a miniszterelnök urnak Malasits Géza képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a választ tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség a választ tudomásul vette.

Következik Györki Imre képviselő ur interpellációja. A képviselő ur kérelmet kiván előterjeszteni.

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! Három interpellációt kivántam előterjeszteni, egyet a pénzügyminister urhoz és kettőt az igazságügyminister urhoz. Kérném a t. Ház engedélyét ahhoz, hogy mind a három interpellációmat a legközelebbi interpelláció napon mondhassam el. *(Felkiáltások: Megadjuk!)*

Elnök: Tekintettel arra, hogy a három interpelláció egymásutáni sorrendben van beirva, jogában állott a képviselő urnak halasztás iránti kérelmét mindhárom interpellációra együttesen előterjeszteni. A házhatározatot azonban minden egyes interpellációra külön-külön kell meghozni.

Kérdem tehát a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz, hogy Györki Imre képviselő ur első számu interpellációját a következő interpellációs napon mondhassa el? (*Igen.*) Ha igen, ily értelemben mondom ki a határozatot.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz, hogy Györki Imre képviselő ur a második számu interpellációjának elmondását is elhalaszthassa? (*Igen.*) Ha igen, ily értelemben mondom ki a határozatot.

Méltóztatnak-e ugyancsak megadni az engedélyt ahhoz, hogy a képviselő ur harmadik számu interpellációját is a legközelebbi interpellációs napon terjessze elő? (*Igen.*) Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következik Drozdy Győző képviselő ur interpellációja. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék azt felolvasni.

Forgács Miklós jegyző: *(olvassa):* »Van-e tudomása a minister urnak arról, hogy Vác városának hadirokkantjait, hadiárváit, özvegyeit, nincstelenjeit, vitézségi érmes törpebirtokosait a földreform áldásaiból kinullázták?

Van-e tudomása arról a minister urnak, hogy a 450 váci hadigondozottból 410-et mellőztek?

Van-e tudomása nagyméltóságodnak arról, hogy Vác városának határában a püspöki, káptalani és egyéb nagybirtokokból a földbirtokreform céljaira mindössze 59 és fél kataszrális hold földet vettek igénybe?

Van-e tudomása a földmivelésügyi minister urnak arról, hogy a hadirokkantak, hadiárvák, özvegyek, vagyontalanok és törpebirtokosok már többizben panasszal fordultak az Ofb.-hez, amiatt, hogy a tárgyaló birót, akiben a földigénylők ezernyi tömege nem bizik, kicseréljék?

Hajlandó-e a minister ur intézkedni az iránt, hogy az Ofb. a váci igényjogosultaknak a földreform áldásaiból való kinullázásának történetét felülvizsgálja és a törvényes igényjogosultakat földhöz, illetve házhelyhez juttassa?

Hajlandó-e a minister ur az OFB elnökségét utasitani arra, hogy a fegyelmi vizsgálatot a törvény kijátszóival szemben meginditsa?

Budapest, 1926 március 22. Drozdy Győző nemzetgyülési képviselő.«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó!

Drozdy Győző: T. Ház! Amikor a mult esztendő végén lejárt az 1920: XXXVI. tc. hatálya, a kormány feje, a ministerelnök ur egy pártközi értekezletet hivott össze annak megbeszélése céljából, hogy a földbirtokreformtörvény befejezését, további részleteinek végrehajtását és likvidálását hogyan lehetne ugy megoldani, hogy az közmegelégedést keltsen.

Azon a pártközi értekezleten résztvett az ellenzék is. Valamennyien megegyeztünk abban, hogy a félbenlevő ügyeknek teljes befejezése és az olyan ügyeknek ujrafelvétele is lehetővé tétessék, amely ügyekben több községnek érdemes földigénylőit oktalanul zárták ki a földbirtokreform áldásaiból. Ennek a pártközi értekezletnek nem volt ugyan olyan határozata, mely szankcióval birt volna, mégis azt kellett hinnünk, hogy a kormány az ott leszürődött eredményt csakugyan átviszi a gyakorlatba; azt kellett hinnünk, hogy a kormánynak komoly szándéka a földbirtokreformtörvényt ugy likvidálni, hogy az közmegelégedést keltsen.

Rá néhány hétre elmondottam a t. Ház előtt egy interpellációt. Ez az interpelláció szólott a Kiskomárom környéki falvak földbirtokreform ügyéről. Elmondottam itt, hogy a legelső kilenc község, amely 1920-ban kérvényét nyomban a törvény megalkotása után az Ofb. elé terjesztette, annak ellenére, hogy a mult esztendő junius havában jogerős itéletet kapott, a törvény ennek a jogerős itéletnek végrehajtását a mai napig sem garantálta és ez a kilenc Kiskomárom környéki község a mai napig sem jutott földhöz.

Rámutattam a ministerelnök ur előtt azokra az okokra, amelyek kizárják ezekben a községekben a földbirtokreform végrehajtását. Rámutattam arra, hogy nem az ott élő nagybirtokosok, ezerholdasok gáncsolják el a földreformot; rámutattam arra, hogy a székesfőkáptalan, a budapesti papnevelő intézet, gróf Somsich és több nagybirtokos velem együtt talpalt és kilincselt az Ofb.-nál, hogy a földbirtokreformot gyorsabban hajtsák végre, azonban minden erőlködés dugába dőlt azokkal szemben, akik különös érdekek kapcsán mindent elkövetnek, hogy még ebben az esztendőben azt a földet egy bizonyos nagybirtokos használja és hogy a földreform jogerős itélettel ott végre ne hajtassék.

Az igen t. minister urnak emlékezetébe idézem azt az itt a nemzetgyülés szine előtt tett igéretét, hogy a Kiskomárom környéki falvak földbirtokreform-ügyének végrehajtását szorgalmazni fogja és mint minister mindent el fog követni, hogy azokban a községekben a nép végre hozzájusson a földhöz. Most szemrehányást teszek az igen t. minister urnak, hogy ebben a dologban egy jóindulatu átiratnál többet nem tett és nem támogatta kellőképen a földigénylők ügyét. (**Mándy Sámuel:** Mit tehet még? Mondja meg a képviselő ur!) Majd megmondom.

Ez alkalommal ujra egy igen szomoru és sérelmes ügyben szólalok fel. Arról van szó, hogy Budapest tőszomszédságában, Vác városában a földigénylők, a hadirokkantak, hadiárvák, hadiözvegyek, nincstelenek és törpebirtokosok, akik szintén az első kérelmezők között voltak, hiába fordulnak az Ofb-hoz, mert az olyan birót delegált oda, aki az ezren felüli igényjogosulttal, a 480 hadiellátottal szemben képes volt egy olyan javaslat megtételére, amelynek értelmében mindössze 69·5 katasztrális hold földet juttatnak a 480 hadiellátottnak kiosztás céljára.

Nem kell erről hosszu interpellációt mondani, az a 10 perc, amelyet megállapit a házszabály, elég erre, mert elegendő, ha valaki azt mondja, hogy Vác városa több mint ezer földigénylőt elutasitott földigényével, elegendő, ha valaki azt a kijelentést teszi, hogy 480 hadiellátott közül 410-et elutasitottak, különösen ha még hozzáteszi azt is, hogy Vác városában a kiosztásra javasolt 60 házhelyhez sem tudnak az igényjogosultak hozájutni, még pedig annál az egyszerü oknál fogva, mert Vác városa a házhelyeket uzsora áron akarja a szegény rokkantaknak kiosztani, (**Mándy Sámuel:** Nem tőle függ!) Vagyis ugyanakkor, amikor már akadt ott egy nemeslelkü földbirtokos, aki egy csomó házhelyet ajándékba adott, Vác városa a házhelyekért uzsoraárat, 10 aranykoronát akar megállapitani, ami katasztrális holdanként 232 millió koronának felel meg.

Vác városa abban a kiváltságos helyzetben van, hogy tart magának egy polgármestert, aki nem tudom milyen magyarázattal nemzetgyülési képviselő is lehet — bár az összeférhetetlenség nyilvánvalóan fenforog — és itt van egy váci városi képviselő, aki egyszersmind polgármester is. És egy ilyen városban mégis el merik követni azt a vakmerőséget, hogy szegény hadirokkantaknak katasztrális holdanként 232 millió koronáért akarnak házhelyet adni. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Ilyen körülmények között...* — **Mándy Sámuel:** Bocsánatot kérek. bizóság állapitja meg az árat, nem Vác városa! Vác városa kérhet, amit akar, de nem kapja meg!) T. képviselőtársam, mindnyájan nagyon jól tudjuk, hogy ki állapitja meg *(Zaj.)*, de maga az, hogy Vác városa meggátolja, hogy ezek hozzájuthassanak a házhelyhez, hogy 10 aranykoronás áron akarja odaadni ezt a földet, 10 aranykoronát kér négyszögölenként (**Mándy Sámuel:** Hiába kér!) azoktól a szegény rokkantaktól, akik otthagyták a kezüket, lábukat, vagy a szemük világát a harctéren, olyan uzsorás jelenség, amely ellen a nemzetgyülésen tiltakozni kell. 232 millió koronát elkérni egy vagyontalan embertől, egy rokkant embertől, egy koldusembertől, ez a legnagyobb gyalázat, amit ebben az országban elkövethetnek. Azoknak az embereknek ingyen föld és ingyen házhely dukált volna. *(Mozgás a jobboldalon.)* Ha meg tudta tenni Debrecen városa, Kiskunfélegyháza városa, Mád és számos község ebben az országban, hogy ingyen adott házhelyet (**Mándy Sámuel:** Én is megtettem, de azért követelni nem lehet!), ha megtette ezt az esztergomi főkáptalan és a papnevelő, akkor Vác városának sem szabad uzsoraárat követelnie azért, hogy kimérjék a 60 házhelyet.

Ha már itt vagyunk a házhely-kérdésnél, engedjék meg, hogy talán kissé eltérően az interpellációtól is, nyilatkozzam erről a kérdésről. Mit tett az igen t. kormány abban az irányban, hogy a Magyarországon házhelyhez jutott 250.000 kisexisztenciát abban segitse, hogy fel is épithesse a maga kis hajlékát. Csinált valamit a t. kormány. A Faluszövetség útján 10—15 milliós kölcsönsegélyhez juttatott néhány embert — mert azt hiszem, az igényjogosultaknak 3—4%-át sem tudta kielégiteni — ami határozottan szép, nemes gesztus és eltekintve attól, hogy kevés, mégis köszönettel tartoznánk a kormánynak érte, ha ezt a cselekedetét is nem kötötte volna össze nagyon alacsony jellegü, nagyon közönséges kortesfogással, amely abban nyilvánult meg, hogy csakis az juthatott ehhez a házhelysegitséghez, aki bemegy a kormány egy szervezetébe, a Faluszövetségbe és a jövendő választáson mint kitünő kortes előre biztositja a Faluszövetséget és igy a

kormányzatot. (**Mándy Sámuel**: Az lehetetlen!) Lári-fári minden t. képviselőtársam, ez közönséges korteseszköz. Tudok önnek példát mondani, amikor hiába küldtem oda gazdákat, sirva utasitották vissza ezt a kölcsönt, azt mondván: a lelkemet nem adom, még ha házat sem tudok épiteni. Ezenkivül semmit sem csinált a kormány.

Az egész világon érdeklődnek most egy magyar találmány iránt, amely talán a Later-részvénytársaságé, az a Capax-gép, amelynek révén hidraulikus sajtolással állitják elő olcsón és egészséges módon a vályogot, amely ugyanolyan egészséges, mint a tégla. Az egész világon érdeklődés van ezirant. Hol látok itt egy megmozdulást, hogy a földmivelésügyi kormányzat legalább mintaképen leküldött volna egy-egy ilyen gépet azokba a községekbe, ahol uj házakat épitenek az igényjogosultak? Vajjon nem lett volna-e kötelessége a földmivelésügyi kormányzatnak, hogy egy ilyen uj találmányt, amely lehetőséget nyujt arra, hogy a sárfalak helyett végre egészségesebb módon és olcsón, talán 1/10-ért epitkezünk, mintha téglával épitkeznénk, egy-egy felvilágositó akcióval a közönség körében ismertessen és igy hozzajáruljon ahhoz, hogy az igényjogosultak a maguk kis fészkét olcsobban emelhessék fel.

Ezzel szemben azt látjuk, hogy a kormány teljesen ridegen elzárkózik az ilyen szociális kérdések megoldása elől. A kormánynak semmiféle érzéke nincs az iránt, hogy a nép bajain segitsen. (**Mándy Sámuel**: Dehogy nincs! Tévedés!), hogy egy kis felvilágositással, jó példával, propagandával rávezesse ezeket az uj épitőket arra, hogy miképen tudják egészségesen felépiteni otthonukat. A kormány részéről e tekintetben semmit sem tapasztaltunk. Más országokban, ahol tömeges épitkezés van, bazárban árulják a házakat. Amerikában levelezőlapon rendelhet házat a bazárban bárki, egy hét alatt ott van s két hét alatt fölépül az egységes tipusu ház. Magyarországon még azt sem tudják megérteni, hogy a népnek szakszerü előadásokat tartsanak a százszámra épülő házakról, hogy azokat hogyan, mikepen csinálják.

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy még egy perc áll rendelkezésére. Kérem, sziveskedjék a beszédét befejezni.

Drozdy Győző: Röviden összegezve azt, amit mondani akartam volna. Lehetetlennek tartom, hogy Vác városának, egy Budapest környékén levő városnak hadirokkantjai, nincstelenjei, vagyontalanjai, törpebirtokosai és talán százan felüli magyar államvasuti alkalmazottai, akik a törvény értelmében házhelyre jogosultak, kinulláztassanak és lehetetlennek tartom, hogy ez a dolog egy olyan biró kezében maradjon, akinek javaslatait már maga az Ofb. is nullifikálta és őt uj javaslattételre utasitotta. Lehetetlennek tartom, hogy ez olyan biró kezében maradjon, aki minden váci látogatása alkalmával magas uraknak és földbirtokosoknak vendége, akiknek körében sokkal szivesebben tartózkodik, mint a nép között, az igényjogosultak körében.

Tisztelettel kérem az igen t. minister urat, hogy amikor át fogom neki nyujtani a váci igényjogosultak ezreinek aláirását, a hadirokkantak névsorát és annak a 410 embernek névaláirását, aki kimaradt, az igen t. minister ur szóljon bele az ügybe és ne mondja kifogásképen, hogy a földmivelésügyi kormányzatnak nincs semmiféle joga beavatkozni az Országos Földbirtokrendező Bíróság ügykörébe. (**Mándy Sámuel**: Csakis interveniálhat!) Mert ha az igazságügyminister ur elzárkózik ez elől, hogy az Ofb. ügyeibe beavatkozzék s a földmivelésügyi kormányzat is elzárkózik ettől, hát vajjon kihez menjünk? Hát az Ofb. senki gyereke? Egyik ministeriumnak hatáskörébe sem tartozik? Sem az igazságügy, sem a földmivelésügy nem tud belenyulni az ottani dolgokba? (**Mándy Sámuel**: Független bíróság!)

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék most már beszédét befejezni, mert különben kénytelen volnék a szót megvonni.

Drozdy Győző: Tulajdonképen van-e az egyik ministeriumnak perseveranciája arra, hogy ilyen dolgot elintézzen? Tegyenek valamit, hogy Vác városában 69 holddal és néhány házhellyel ne lehessen az embereket elütni a földreform áldásaitól.

Elnök: A földmivelésügyi minister ur kiván szólani.

Mayer János földmivelésügyi minister: T. Nemzetgyülés! Vác város megváltási ügyére vonatkozólag a következő adatok állanak a földmivelésügyi ministerium rendelkezésére:

A mult évi február 24-iki 8530/1924. Ofb. számu itélet szerint a bíróság megváltott a váci róm. kath. püspökségtől 227 katasztrális holdat, a váci róm. kath. székeskáptalantól 20 kat. holdat, László Fülöp és feleségétől 8 kat. holdat. Ebből juttatott Kósd községbeliek részére 210 kat. holdat, váciak részére egyéni juttatásokra 71 kat. holdat, házhelyekre 54 kat. holdat, csendőrőrsnek 9 kat. holdat, Vitézi Széknek 8 kat. holdat, egy továbbszolgáló altisztnek 3 kat. holdat.

Az itélet Kósd község közlegelőhöz juttatása érdekében póttárgyalást rendelt el.

Az indokolás nem tartalmaz adatokat arra vonatkozólag, hogy a birói eljárás során hány igénylő jelentkezett, hánynak igénye állapittatott meg és hányan maradtak meg, igy hát idevonatkozólag adatokkal nem rendelkezem. A váci házhelyigénylők kérelmére a Földbirtokrendező Bíróság szintén póttárgyalást rendelt el, amely tudomásom szerint most van folyamatban.

A t. képviselő ur több kérdést intéz hozzám, nevezetesen, hogy van-e tudomásom arról, hogy a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvák, vagyontalanok és törpebirtokosok már több izben panasszal fordultak az Ofb.-hez amiatt, hogy a tárgyaló birót, akiben a földigénylők ezernyi tömege nem bizik, kicserélje. Hajlandó vagyok-e intézkedni az iránt, — kérdi a t. interpelláló képviselő ur — hogy az OFB a váci igényjogosultaknak a földreform áldásaiból való kinullázása történetét felülvizsgálja és a törvényes igényjogosultakat földhöz, illetőleg házhelyhez juttassa? Kérdi továbbá, hogy hajlandó vagyok-e az Ofb. elnökségét utasitani arra, hogy a fegyelmi vizsgálatot a törvény kijátszóival szemben meginditsam?

T. Nemzetgyülés! Nekem, mint földmivelésügyi ministernek a Földbirtokrendező Bírósággal szemben sem felügyeleti, sem utasitási jogom nincs. (*Ugy van! a jobboldalon.*) A törvény keretében csak bizonyos érdeklődési jogom van és hasonló esetekben kérhetem a Földbirtokrendező Bíróságot, hogy az elnöki tanács elé vigyen valamely sérelmesnek vélt itéletet, vagy ha azt magam is sérelmesnek tartom, és hogy az elnöki tanács módot és alkalmat adjon arra, hogy valamely tanácsülési itéletet ujra áthatározzon és a sérelmeket orvosolja. Nekem azonban nem áll jogomban sem utasitani, sem felülvizsgálni a Földbirtokrendező Bíróságot. Annak, hogy a t. képviselő urak interpellációt intézzenek hozzám valamely sérelmesnek vélt földbirtokrendező birói itélet miatt, alkotmányjogi szempontból semmi alapja nincs.

Az ilyen interpelláció ugyanis azt a hamis látszatot kelti, mintha a földmivelésügyi ministernek volna ingerenciája, arra, hogy valamely Ofb. itéletét igy, vagy ugy hozzanak meg. (*Ugy*

van! a jobboldalon. — **Drozdy Győző:** Gyönyörü jogállapot!) A t. képviselő ur ezt bölcsen méltóztatik tudni, hiszen a novella tárgyalásánál jelen volt, a tárgyalásban részt vett és jól tudja, hogy a novella 26. §-a az igazságügyminister ur felügyelete alá helyezte a földbirtokrendező bíróságot. (**Drozdy Győző:** Ő a franküggyel van elfoglalva!) Ha tehát hasonló ügyekben interpellálni akarnak, vagy valamely sérelmesnek vélt itélet ellen, vagy az adminisztráció ellen, vagy akármilyen szempontból kifogásuk van, méltóztassanak talán az igazságügyminister urhoz intézni az intepellációt, mert hiszen — ismétlem, — a Földbirtokrendező Bíróság az ő felügyeleti hatósága alá tartozik.

A t. képviselő ur felteszi a kérdést, hogy hát a földbirtokrendező bíróság sem ide, sem oda nem tartozik és senki sem felelős azért, amit ez a bíróság felső fokon itél, ha tehát senkihez sem tudunk interpellálni, kihez menjük? A földbirtokrendező bíróság a Curiához és a ministeriumhoz hasonló legmagasabb testület, amelynek itéletei ellen jogorvoslatnak helye nincs, mert felső fokon, felebbezhetetlenül hozza meg itéletét. Ha tehát a földbirtokrendező bíróság döntött, az ellen sem ön, sem én, sem a kormányzat, sem senki sehova sem mehet, mert a döntés joga felső fokon, felebbezhetetlenül illeti meg.

Ez tulajdonképen a törvényes helyzet. Ez azonban nem azt jelenti, mintha most már nem tehetnők szóvá és ne is tegyük szóvá azt, ha valahol valamely sérelmesnek vált Ofb. itéletnél azt látjuk, hogy a jogos igénylők, — akiknek érdekében ez a törvény meghozatott, akiknek igényeit ki akarjuk elégiteni és kell is, hogy ezek az igények ki legyenek elégitve, — nem jutnak igazukhoz. Igenis, felszólalunk s mindent elkövetünk, — én a saját hatáskörömben eddig is mindent elkövettem — hogy azokat az itéleteket, melyekben én sérelmet láttam és ahol ugy láttam, hogy az igénylők érdekei nem eléggé vagy nem ugy vannak kielégitve, mint ahogy a törvény alapján kielégitendőnek véltem az adott viszonyok között és az adott esetben, mindannyiszor a Földbirtokrendező Bírósághoz fordultam és Földbirtokrenrendező Bíróság az én felszólalásomat számtalan esetben figyelembe is vette.

A t. képviselő ur eltért interpellációjának tárgyától és más kérdéseket is szóvátett. Szemére vetette a kormánynak, hogy nincs érzéke az iránt, hogy módot és eszközöket nyujtson a házhelyhez juttatottaknak a tekintetben, hogy necsak házhelyet kapjanak, hanem a házukat fel is tudják épiteni. Bizonyos tekintetben elismeréssel adózik az iránt, hogy talán valamit mégis csak tettünk, hogy t. i. 10—15 millió koronát ötszázalék kamatra kölcsönként adunk a házhelyigénylőknek, akik azt kérik.

Azonban ezt az ő kijelentése szerint olyan — nem is tudom, hogy fejezte ki magát — (**Drozdy Győző:** Kortézia céljaira!) valami olyan alpári kortézia céljaira forditja. (**Drozdy Győző:** A legközönségesebb kortézia!) Nem is tudom visszaadni azt a kifejezést, amelyet itt a t. képviselő ur használt és megemlitette azt, hogy van itt egy világhirü találmány, az ugynevezett Kapax-gépek, amellyel hidraulikus uton állitják elő az épitő-anyagot, amelyet égetés nélkül a legsikeresebben lehet átépités céljaira felhasználni. Én visszautasitom a t. képviselő urnak ezt a kijelentését és kijelentem azt, hogy épen a t. képviselő ur kijelentései olyanok, mint amilyeneknek jellemezte a kormánynak ezt az intézkedését. Könnyelműség és nagyszájuskodás az, t. képviselő ur, amikor valaki nem ismeri a dolgokat és idejön és a nyilt fórumon tesz szemrehányást a kormánynak és kritizálja a dolgokat amelyeket nem ismer. Ha a t. képviselő ur 5 perccel előbb eljött volna hozzám és a Kapax-gépekről emlitést tett volna, megmondhattam volna, hogy már százat beszereztünk, már száz áll rendelkezésünkre. (**Drozdy Győző:** Hát ezért gorombáskodik a minister ur?) Gorombáskodom azért, mert ön igy jellemezte azokat az intézkedéseket, amelyekkel én megelőztem önt, t. képviselő ur. Ezekkel az intézkedésekkel megelőztem önt, tehát ne jöjjön ide a fórumra nekem jogtalanul és méltatlanul szemrehányást tenni. (**Drozdy Győző:** Jogom van ehhez, t. minister ur! Tessék! Az ember interpellál és azt mondják, hogy nagyszájuskodik! Én interpellálok tisztességesen és nekem szalad! Kikérem magamnak ezt a modort!)

A t. képviselő ur nem először teszi szóvá a Faluszövetség kérdését. (**Drozdy Győző:** Azért mégsem lehet ugy beszélni, hogy nagyszájuskodik!) Nekem kell egy szerv, amelynek utján végrehajtom ezeket az intézkedéseket. Nem mehetek ki én a falvakba s nem hajthatom végre én az intézkedéseket. Ez a szerv a Faluszövetség. Mondja meg a t. képviselő ur, kit bizzak meg? Valakit meg kell nekem biznom, hogy ezeket az intézkedéseket végrehajtsa. Ismétlem, t. képviselő ur, hogy ezekkel az intézkedésekkel mi már megelőztük a képviselő urat, tehát ne méltóztassék ugy feltüntetni a dolgot, mint hogyha nekünk semmiféle érzékünk ezek iránt a szociális intézkedések iránt nem volna. Nekünk van érzékünk, sőt vesződünk, fáradozunk és tudjuk azt, hogy keveset teszünk, mert hogyha eleget akarnánk tenni, akkor túlhaladnánk azt a határt, amelyet az ország teherviselőképessége jelent. Amit azonban meg tudunk tenni az adott viszonyok között, t. képviselő ur, mindent megteszünk, és ha jön a t. képviselő ur okos ideákkal és eszmékkel, mindig jónéven vesszük, ha felhivja figyelmünket a szociális intézkedésekre, amelyeknek megtételére szükség van, de arra kérem a t. képviselő urat, hogy ne tegyen jogtalan és méltatlan szemrehányást akkor, amikor mi már azokat az intézkedéseket, amelyekre a t. képviselő ur hivatkozik, már megtettük.

Ezeket voltam bátor a t. képviselő ur interpellációjára válaszolni és kérem a Nemzetgyülést, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Drozdy Győző: T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt méltó felháborodással utasitom vissza a minister urnak az én legjobb szándékkal (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Nincs joga hozzá!) és legnagyobb tisztességgel előterjesztett interpellációmra adott válaszának hangját, azt a hangot, amely nagyszájuskodásnak minősiti azt, hogy ha az ellenzék padjaiból feláll egy képviselő és elmondja a nép baját, elmondja a siró panaszokat és azokat a keserüségeket, amelyek miatt zokog az egész ország. Visszautasitom a minister urnak ezt a modorát, mert egy olyan ember, aki a nép baját önzetlenül küzd, nem érdemli meg azt, hogy ministeri székből nagyszájuskodásnak bélyegezzék, amikor a nép szociális javáért küzd. Mert, t. minister ur, ha önnek van is egy századrésznyi igaza, azért még nincs joga ezt a hangot használni egy képviselővel szemben. Mert ha, t. minister ur, igaza is van önnek abban, hogy azokból a bizonyos téglasajtoló gépekből ön az én megkérdezésem és tudtom nélkül, amit természetesnek találok, már beszerzett néhányat, (**Mayer János földmivelésügyi minister:** De érdeklődjék a képviselő ur

és én megmondom önnek!) még sincs joga ilyen nagyhangon beszélni, amidőn nyilvánvaló, hogy 250.000 házépitőt 100 darab géppel mégsem lehet elintézni. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Bár csak mind fel tudnám épiteni; az fáj nekem is, hogy nem tudom felépiteni!) 250.000 darab házépitőről van szó s erre 100 géppel előáll a t. földmivelésügyi kormányzat és még ráadásul azt meri mondani, hogy nagyszájuskodom. (**Halász Móric:** Leszögezem, hogy 250.000 házhelyről beszélt. Ne tessék akkor azt mondani, hogy nincs házhely kiosztva!) Én sohasem mondottam, hogy nincs kiosztva, mert 250.000 ki van osztva, azt elismerem, ellenben azt is állitom, hogy a 250.000-ből nem tudja ilyen körülmények között felépiteni a házát 100.000 sem, ha a kormány nem siet segitségére.

Ami pedig azt a segitséget illeti, amelyet a Faluszövetség révén juttat a t. kormányzat a házhelyépitőknek, ami a házépitőknek csak 3—4%-ához juthat el, nyomatékosan kijelentem, hogy a kormányzat megtalálhatta volna itt is a módját annak, hogy rendes uton, ne kortesuton juttassa az illetők kezeihez azt az összeget. Azt mondja a t. minister ur, hogy nincs szerve hozzá. Vajjon micsoda az Okh., micsoda az Altruista Bank, ha pénzintézetet keres? Vajjon a községek nem méltóbban kezelnék-e azt az összeget, mint a Faluszövetség, amely mégis egy felelősségnélküli magántársaságnak minősithető csupán, és amely a kormánnyak egy kortestestülete. Miért nem adják ki a községek előljáróságának azt az összeget, amely pártállásra való tekintet nélkül és nemcsak kormánypártinak juttatna házat. Hát már a községek előljáróságában sem bizik meg a kormány? (**Perlaki György:** Maguk nem biznak meg benne!) Ha én azt mondom, hogy adják nekik, egészen biztos, hogy jobban megbizom bennük, mint azokban a tisztelt urakban, akik a Faluszövetséget reprezentálják. Ha én egyszer a községi jegyzőkben és a községi képviselőtestületekben megbizom, legyenek egészen nyugodtak, hogy jó helyre adresszálom. (**Héjj Imre:** Az a kérdés, alkalmas-e vagy sem!) Ezek sokkal alkalmasabbak, mint egy budapesti központtal rendelkező szerv, amely nem szállhat ki minden egyes hitelezőhöz, hogy megvizsgálja az ottani állapotokat. A község elöljárósága bizonyára jobban tudná, hogy ki érdemli meg a kölcsönt, nem ugy, mint itt, ahol a képviselő urak protekciója révén juthat csak hozzá egyik-másik főkortes a segélyhez. Az a községi elöljáróság jobban tudná méltányolni, hogy ki van rászorulva. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Megint nem ismeri a dolgot! Ha ismerné, tudná, hogy a községi elöljáróság véleményezi! — *Zaj.*) Sokat törődik a Faluszövetség azzal! Az a fontos, hogy milyen kortes az illető. A Faluszövetség kortesegyesület, amely a jövő választást fogja intézni, és csak az kap a házhelyhez kölcsönt, aki jó kortes és nagyszáju ember a falusiak között. *(Közbeszólás a jobboldalon.)* Nem lehet oda belépni, nem is veszik be az ellenzéki embert. (**Csontos Imre:** Ha a képviselő ur belépne, első táncos lenne benne! — *Derültség.)* Kérdezze meg a szomszédját, hogy bevesznek-e? *(Zaj. — Elnök csenget.)*

Az igen t. minister urnak a konkrét részre adott válasza, hogy a váci földreform-ügyben ő, mint földmivelésügyi minister nem tehet semmit, legfeljebb az elnöki tanács elé utalhatja a kérdést, az egyetlen momentum, amelyet én szivesen fogadok. Fel kell azonban hivnom a minister ur figyelmét arra, hogy a kezeim között levő végzés szerint az elnöki tanács már eddig is elutasitotta azt, hogy ebben a dologban ujrafelvétel legyen. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Nem áll képviselő ur, póttárgyalás van elrendelve.) *(Olvassa):* »Végzés. Az Ofb. értesiti folyamodót, hogy a fenti kérése nem teljesithető, mert az Ofb. határozatai végérvényesek.« (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Hányadik itélet? Mikorról kelt?) Október 22-éről. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Ha azt mondom, hogy póttárgyalás van elrendelve, akkor higyje el ezt nekem a képviselő ur!) De az igényjogosultak kérésének felülbirálására nincs póttárgyalás elrendelve. Én pedig épen erre nézve akarok póttárgyalást, mert ha a házhelyek kiosztására lesz is póttárgyalás, ez még nem jelenti azt, hogy ezenfelül az igényjogosultak uj felülbirálása tárgyában is lesz póttárgyalás.

Helyes volna, ha kivánságomhoz képest a minister ur segitséget nyujtana Vác város igényjogosultjainak arra, hogy az ottani földmivelők számára reviziót csináljanak, ügyüket ujra letárgyalják. Ha a minister ur ezt megteszi, akkor válaszát tudomásul veszem, ha azonban ezt nem teszi meg, sajnálattal bár, de válaszát nem vehetem tudomásul. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal.

Kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e a földmivelésügyi minister urnak Drozdy Győző képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Többség.

A Ház a választ tudomásul vette.

Következnék Beck Lajos képviselő ur interpellációja, de tudomásom szerint a képviselő ur kérelmet kiván előterjeszteni.

Beck Lajos: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem interpellációm elhalasztását. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem, hozzá méltóztatnak-e járulni ahhoz, hogy Beck Lajos képviselő ur interpellációja elhalasztassék? *(Igen!)* Ha igen, akkor ily értelemben mondom ki a határozatot.

Következik Malasits Géza képviselő ur interpellációja a pénzügyminister urhoz.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni!

Forgács Miklós jegyző *(olvassa):* »Interpelláció a pénzügyminister urhoz az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak nyujtott kamatmentes kölcsön tárgyában:

1. Mivel indokolja a pénzügyminister ur az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak nyujtott 20 milliárd korona husz évre szóló kamatmentes kölcsönét?

2. Összeegyeztethetőnek tartja-e a pénzügyminister ur a közpénzekkel való ilyen gazdálkodást az állami és a közérdekkel?

3. Mivel indokolja a pénzügyminister ur azt a tényt, hogy ezt a jelentős összeget a legszükségesebb beruházásoktól elvonta s a gazdasági életet ezzel megkárositotta?

Budapest, 1926 március 22. Malasits Géza nemzetgyülési képviselő s. k.«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó!

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* A ministerelnök ur a tegnapi napon állandó és még mindig élő valóságként a társadalomban létező forradalmi áramlatokról beszélt, melyeknek ellenszerét az ellenforradalmi szervezetek fentartásában találta. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Ezt ugyan nem

mondotta!) Ha a ministerelnök ur a dolgozóknak azt a törekvését, hogy egy héten egyszer jól lakjanak, valamivel jobb lakásuk legyen, valamivel jobban ruházkodhassanak, az élet örömeiből valamivel többet nyerjenek forradalmi tettnek minősiti, és forradalmi áramlatnak tartja a közéleti tisztaságra és a közéleti rendezettségre irányuló törekvésünket, akkor, igenis — és csakis ebben az esetben — van ebben az országban forradalmi állapot.

A forradalmi áramlatok fentartásához nagyban hozzájárul néhány olyan intézkedés, néhány olyan eset, amelyet leszek bátor elmondani és amelyek nagy mértékben irritálják elsősorban a dolgozó társadalmat a kormány ama igéreteivel szemben, amelyeket a beruházási kölcsön folyósitására nézve tett.

Nevezetesen a közvéleményben hetek óta keringenek hirek arról, hogy az államkincstárt a vámhitelek könnyelmü kiutalása következtében mintegy 500 milliárdos kár érte. Ez a kérdés a gazdák országos adóügyi értekezletén is szóba került, ahol Gaal Gaston igen t. képviselőtársam nagyon energikus szavakkal mutatott rá arra, hogy ezeknek a vámhiteleknek könnyelmü kiadásával milyen óriási kár — szerinte 500 milliárdos kár — érte az országot.

Egy másik eset a következő:

Méltóztatnak emlékezni arra, hogy Zsirkay igen t. képviselőtársam és szükebb társasága valakinek találmánya révén ugynevezett tombola-levelezőlapokat bocsátott áruba. Ezeknek finanszirozására Baross Gábor, a Postatakarékpénztár vezérigazgatója a Tesz.-nek kétmilliárd kölcsönt adott, amelyet a Tesz. ennek a vállalatnak adott tovább. Miután a tombola-levelezőlapokat nem lehetett olyan eredményességgel forgalomba hozni, mint ahogy azt a feltalálók és a forgalomba hozók remélték, ennélfogva a tombola-levelezőlapokat, azoknak összes berendezéseit Marcsényi és Gstettner nevü uraknak adták el, maguknak pedig nem kötöttek ki mást, mint a várható haszon 25%-át, mint részesedést. Ezek az urak hozzáláttak a tombola-levelezőlapok árusitásához, az eredmény azonban oly kevésnek mutatkozott, hogy még az első huzást sem merték megtartani, arról pedig, hogy az államkincstár, jobban mondva a Postatakarékpénztár, mikor kapja vissza a maga kétmilliárd koronáját, a fáma hallgat és arról sincs semmi szó, hogy hová lett ez a kétmilliárd, ki tartozik vele elszámolni.

Egy másik eset, amely interpelláció előterjesztésére késztetett, az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár szanálása. Ez a takarékpénztár régi polgári intézmény. 1846-ban alakult Budai Takarékpénztár rt. cégjegyzés alatt. 1869-ben magába olvasztotta a Budai Takarékpénztárt, 1881-ben a Pestkülvárosi Takarékpénztárt, 1924 március 29-én a Debreceni Ipari- és Kereskedelmi rt.-ot, ezenkivül van még egy egész sereg affiliációja. Igazgatóságában benne van Berzeviczy Albert, mint elnök, Adler Lajos bankár, Kollár Lajos udvari tanácsos mint alelnök, Széchy Lajos vezérigazgató, Böhm Miksa, Gerlóczy Béla kormánytanácsos, Havass Rezső és ezenkivül a budapesti ugynevezett előkelő társaságnak néhány prominens tagja.

A takarékpénztár fizetési nehézségek közé került és hogy ezeken túltegye magát, állitólag a kormányhoz fordult. A kormány 10 évre 20 milliárdot bocsátott az intézet rendelkezésére abból a célból, hogy az valamikép szanáltassék.

Közhiteli szempontból nincs ellene kifogásom, hogy ilyen régi pénzintézeteket, amelyekben benne vannak a dolgozók garasai is, ha bajba kerülnek, a Pénzintézeti Központ a saját veszélyére és számlájára szanáljon, bár ez is kifogásolható volna. A mai katasztrofális időben, ahogy én azt egyszerü eszemmel megértem, talán helyes, ha ilyen intézkedéseket tesz a kormány, ami azonban ebben a kérdésben súlyos, azaz, hogy ismét az a tünete az egész dolognak, mintha politikai szolgálatok jutalmazásáról lenne szó, s ezeket voltam kénytelen előző interpellációmban is szóvá tenni.

Igy például az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztárral kapcsolatban az a hir kering, hogy ez a takarékpénztár az államtól ezt a 20 milliárdos, állitólag kamatmentes kölcsönt tiz esztendőre Gratz Gusztáv volt külügyminister ur közbenjárására kapta meg, aki — mellesleg legyen mondva — egy orosz-magyar kereskedelmi társaságot akar létesiteni, állitólag 7000 dollár alaptőkével, melynek túlnyomó részét ugyancsak az állam pénzéből kivánja előteremteni. Ez a hir van elterjedve, de soha cáfolatot nem hallottunk arról, hogy Gratz Gusztáv volt-e az, aki a kormánynál közbenjárt abban az irányban, hogy az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak 20 milliárdos kamatmentes kölcsönt adjanak? Az Egyesült Fővárosi Takarékpénztár ezt a kölcsönt meg is kapta azzal a feltétellel, hogy a legközelebbi közgyülésen a régi igazgatóságot ki fogják cserélni, az igazgatóság élére Gratz Gusztáv fog kerülni, s rajta kivül az ő benső barátai, akik Gratz Gusztávval együtt politikai szolgálatokat tettek a kormánynak, bekerülnek az igazgatóságba.

Nagyon nehéz az ilyen kérdést megfogni, hiszen párnázott ajtók mögött tárgyalnak ilyeneket; nagyon nehéz — hogy igy fejezzem ki magam — perrendszerü bizonyitékokat hozni arranézve, hogy ez igy van, azonban egy pár szimptóma, amelyet bátor leszek felemliteni, előttem legalább is valószinüsitik azt, hogy itt a dologban valamilyen szerepe van Gratz Gusztáv urnak és hogy a kormány politikai okokból Gratz Gusztávnak megteszi azt a szolgálatot, amelyet ő a kormánytól vár.

Méltóztatnak tudni, hogy Gratz Gusztáv volt külügyminister ur nem tartozik azok közé a spártai szilárd jellemek közé, akik, ha valamely álláspontot elfoglalnak, holtuk napjáig azt képviselik. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Amikor bécsi nagykövet volt, liberális ember volt, sőt a Társadalmi Tudományi Társaságnak is tagja volt és tetszelgett magának abban, hogy szociális, liberális ember. Később a kommun bukása után mindenáron propagálta azt az uralmat, melyet öt év óta keservesen érez a magyar munkásság. Gratz Gusztáv azokban a napokban, amikor napirenden voltak az atrocitások, fulmináns cikkeket irt eleinte a Teleki-kormány mellett, majd a Bethlen-kormány mellett és igyekezett a külföldi közvéleményt a magyar kormány mellett hangolni, azt mondván, hogy a megtörtént atrocitásokról a magyar kormány nem tehet, mert hiszen az azoktól teljesen távol áll. Valószinü és lehetséges, — ugymond — hogy pillanatnyi felháborodás hatása alatt történtek ezek a dolgok, de csak szórványosan és a kormány minden igyekezetével arra törekedett, hogy ezeket kellő korlátok közé szoritsa. Később Gratz Gusztáv külügyminister lett, a királypuccs idejében azonban nagyon erősen kompromitálta magát a szabadkirályválasztó közönség előtt azzal, hogy legitimista lett és egy időre disgráciába esett. Ebből az előkelő rezerváltságából a frankhamisitáskor került ki ez az ur, amikor ismét el kezdett

fulmináns cikkeket irni a kormány mellett, bizonyitván a kormány jóhiszemüségét, bizonyitván, hogy a kormány a frankügytől teljesen távol áll s azért semmiféle felelősség nem terheli.

Ezek a cikkek részben a Pester Lloydban, részint bécsi és németországi ujságokban jelentek meg, s mind azt bizonyitják, hogy amidőn Gratz Gusztáv a magyar kormányzat érdekében cikkeket irt, ha nem is kapott ezekért közvetlenül a kormánytól fizetést, — mint ahogy meggyőződésem szerint közvetlenül fizetést kapott Sir William Good — bizonyos, hogy azokért a szolgálatokért, amelyeket ilyen módon a magyar kormánynak tett, amint a fáma hireszteli, olyan ellenszolgáltatásban részesült, hogy a kormány szanálja az állam pénzéből azt a takarékpénztárt, amelynek ő lesz a vezérigazgatója. Nem kivánok itt közhelyekkel foglalkozni, nem kivánom hosszasan magyarázni, hogy milyen rettenetes állapotban vannak a dolgozók, hogy a közmunkák elmaradása következtében ugy a vidéken, mint a fővárosban milyen hihetetlen módon felszaporodott a munkanélküliek száma, hogy milyen borzasztó a nyomor és kétségbeesés ezek között az emberek között, milyen nagy az öngyilkosok száma és igy mennyire érthető az a feszültség, amely a munkanélküliek között van. Nem frázis, ha azt mondom, hogy ha Magyarországból könnyüszerrel ki lehetne vándorolni, három hónap alatt minimo calculo másfélmillió ember hagyná el ezt az országot, mert nem tud megélni. Multkori interpellációmban voltam bátor már rámutatni arra, hogy a nagyobbarányu épitkezések elmaradása, a munkaalkalmak teljes elsorvadása, a vas- és gépipar katasztrofális helyzete olyan ideges feszültséget teremtett az emberek lelkében, hogy hova-tovább már nem lehet birni az emberekkel, mert a végső kétségbeesés olyan lépésekre ragadtatja el őket, amelyektől tartózkodnának, ha szociális gondoskodás történnék érdekükben. Évek óta sürgettünk szociális reformokat, évek óta kérjük a munkásbiztositópénztár reformját, a bányatársládák koncentrációját, a munkanélküliség elleni biztositás behozatalát és iniciáltuk a szociális reformok egész sorát anélkül, hogy felszólalásainknak bármilyen hatása is lett volna.

A ministerelnök ugyan alludált arra, hogy a belső békesség és a lelkek megnyugvása érdekében szociális reformokat kell hozni, hogy az emberek megélhetését kell javitani, de ezek szerintem mind csak szavak, mert nem követik őket tettek. A nép, a dolgozók tömege nem lát mindezen szavakból mást, mint azt, hogy amikor egy pénzintézet fizetési zavarokba kerül, azonnal akad egy előkelő protektor, mint Gratz Gusztáv, aki a kormánynak szolgálatokat tett azáltal, hogy cikkeket irt mellette, aki a kormányt portálta és ennek kedvéért és azért, hogy az illető ur vezérigazgató, vagy igazgatósági elnök lehessen, szanálják ezt a pénzintézetet az ország pénzéből, annak az összegnek rovására, mely összeget a kormány a beruházásokra szánt. Mondom, a vámhitelek elvesztése, az az 500 milliárd veszteség, amelyről a közvéleményben szó van, nemkülönben az a 2 milliárd, amelyet a Postatakarékpénztár kiadott, és az az összeg, amelylyel a Viktóriát szanálták, hozzátéve mindezekhez ezt a 20 milliárdot, apródonként felhalmozódik az ember lelkében és ne csodálkozzunk azon, hogy nincs meg az a szükséges társadalmi béke, amelyre az urak mindig hivatkoznak. Abban az államban, amelyben nem a dolgozók érdekeivel törődnek, hanem a kapitalisták érdekeivel, abban az államban, amelyben politikai szolgálatokat súlyos milliárdokkal jutalmaznak, abban az államban, amelyben vigéceknek milliárdokat utalnak ki, csak azért, hogy a kormányt dicsérjék, abban az államban, amelyben bajbajutott pénzintézeteket szanálnak óriási pénzekkel, mondom, abban az államban és kormányrendszerben nem bizhatik a nép, amely nem láthat mást, mint azt, hogy a kormány szociális gondoskodása nem reá, hanem azokra terjed ki, akik ezekben a segélyekben részesülnek. Ez az, amit interpellációmban elmondani szándékoztam és mégegyszer hangsúlyozom, hogy a dolgozó nép nevében a leghatározottabban és a legenergikusabban tiltakozom az ellen, hogy az államkincstár ilyen pénzeket adjon bankok szanálására, amelyekkel közvetlenül vagy közvetve politikai szolgálatokat jutalmaz.

Elnök: A pénzügyminister ur kiván szólani!

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Végtelenül sajnálom, hogy igen t. képviselőtársam interpellációja végén más hangot ütött meg, mint amelyet interpellációjában egyáltalában használt. A képviselő ur visszatért a ministerelnök urhoz intézett interpellációjára, amelyben ő is elismerte, hogy ha az országnak van egy jó barátja, azt ugy kell megbecsülni, mint annak az országnak jóbarátját. Azt hiszem a képviselő ur önmagában revizió alá veszi azt a kijelentését, amelyet az illető egyénnel szemben tett.

Hivatkozott a t. képviselő ur a ministerelnök ur tegnapi beszédére. A képviselő ur is jelen volt a beszédnél, amelynél világosabban kifejteni valamely álláspontot régen nem hallottam. A ministerelnök ur nem azt mondotta, hogy forradalmi szellem van az országban, amellyel szemben táplálni kell az ellenforradalmat, hanem objektive leszögezte, hogy mindakettő meg van és meg is mondotta mindakettőre nézve véleményét és álláspontját.

A t. képviselő ur interpellációjában szóvátette a vámhitelek kérdését és köszönettel veszem, hogy szóvátette, mert a közvéleményben a leglehetetlenebb hirek kezdenek már a kérdést illetőleg elterjedni. Egyik rettenetes hibája a mai viszonyoknak, hogy az emberek felelősségérzete a minimumra csökkent. Különösen zokon lehet ezt venni akkor, ha olyan embereknél tapasztalhatjuk, akiknek a közéletben való beilleszkedésük olyan, hogy többszörösen latba esik, amit mondanak. Gaal Gaston t. képviselőtársam, akit én a magyar közélet egyik legértékesebb egyéniségének tartok, az Omge. legutóbbi ülésén azt mondotta, de óvatosan, hogy »hallomásom szerint 500 milliárd vámhitelt vesztett el az ország«. Ez a kijelentés most futótüzként terjed a sajtó utján, de remélem és el is várom a sajtótól, hogy rektifikálni fogja ezt a helytelen és teljesen hamis beállitást.

Teljesen részletesen fogok a kérdésről most beszámolni, amelyet óvatosan kell kezelni azért, mert ha talán nem is egészen ide vág, de nekem mindig eszembe jut Goethe-nek egy verse, amelyet a rágalmazókkal szemben irt, akikről azt mondja, hogy ugy cselekszenek, mint az, aki a torony tetejére visz fel egy zsák tollat, szélnek ereszti, de később megbánja, megpróbálja összeszedni, de az sohasem sikerül. Hasonlit ehhez az ilyen hirek terjesztése is a közvélemény szempontjából. A közvéleményt nagyon nehéz megnyug-

tatni, mert mindig marad benne valami abból, hogy talán a dolog nem felel meg az objektiv igazságnak. Egyének, akik komolyan átérzik felelősségük tudatát, nem tehetnek könnyelmü kijelentéseket és kétszeresen kell, hogy megfontolják mielőtt ezeket megteszik, mert az vezet társadalmi életünk teljes aláásásához, ha mi ilyen hamis hirekkel próbáljuk a közvéleményt megmérgezni.

Ami a vámhitelek kérdését illeti, Eckhardt Tibor t. képviselőtársam, az adatoktól eltekintve, egyébként igen objektiv interpellációban szóvá tett egy ügyet, amelyre vonatkozóan menten elismertem — mert hiszen azok ellen, akik benne szerepeltek, meginditottam már régen a fegyelmi eljárást — hogy nemcsak hiba, hanem visszaélés is történt. Ő ezzel kapcsolatban azt kérdezte tőlem, hajlandó vagyok-e a nemzetgyülés elé hozni az adatokat, hogy a közvéleményt tájékoztassam.

Igen röviden csak pár adatot kell előadnom. A vámhitelek a mult félévig körülbelül 600 milliárdot tettek ki félévenkint. Én a magam részéről ezt az összeget túlsoknak találtam, habár elismertem azt mindig, hogy végeredményben vámhitel nélkül a gazdasági élet sehol sem funkcionál, mert tessék végignézni az összes államokon, mindenütt kivétel nélkül sokkal terjedelmesebb formában élnek vámhitellel, mint nálunk. Kénytelen voltam azonban számolni azzal, hogy bár megszoritom a gazdasági élet szempontjából a forgalmat, nekem kötelességem a lehető legteljesebb biztositékot nyernem arra vonatkozólag, hogy csak azok éljenek vámhitellel, akik erre jogosultak.

Ami az első félévet illeti, ez teljesen le van zárva; erre vonatkozólag tehát kijelenthetem, hogy egyetlenegy fillér vesztesége az államnak nem volt és nincs. Most következik a második félév. A második félévben az engedélyezett vámhitel a 653 milliárddal szemben — amely általában ilyen hitelkeret volt — csak 344 milliárd volt. Ez a 344 milliárd természetesen hat hónapon át engedélyeztetett, még pedig juliusban 43, augusztusban 77, szeptemberben 71, októberben 74, novemberben 47, decemberben 32 milliárd. Ebből máris befolyt 227 milliárd. Aszerint, hogy milyen hónapban engedélyeztetik a vámhitel, a lejárati idő is természetesen más és más. A kintlevőség tehát ezidőszerint mindössze 117 milliárd, amely összeg természetszerüen szintén be fog folyni.

Kétségtelen, hogy a mai nehezebb gazdasági életben sokan voltak, akik részletfizetésre kértek engedélyt. Engedelmet kérek, az állami pénzügyi adminisztrációban ez mindenütt elfogadott dolog. Az adóknál épugy vannak hátralékok és az adóügyekben épugy jönnek részletfizetési kérelmekkel. Kérdezem, nem az egyenes adóknál van-e a legtöbb hátralék? Vajjon akkor járnék-e el helyesen, — pedig ép olyan kötelezettség az állami adót megfizetni, mint bármi mást — ha a hátralékot kiméletlenül végrehajtanám és nem számolnék az illetők gazdasági exisztenciájával? Talán ez volna a politikus? Látva a nehezebb gazdasági helyzetet, igenis megadtuk ezt az engedményt, hogy az illetők a hátralékot bizonyos részletfizetésekben törleszthessék. Kijelenthetem, hogy ezidőszerint ebben a félévben sincs egyetlenegy fillér veszteségem sem. De különben is mint hogy 227 milliárdot már befizettek és minthogy a lejárati idő szerint csak ezután esedékes a nagyobb rész, legfeljebb fantáziával lehet elképzelni a veszteséget ugy, ha valaki talán inflációra gondol és egyszerüen megsokszorozza azt az összeget, amit kihiteleztünk és azt veszteségnek akarja tekinteni. De ismétlem, ezidőszerint semmi veszteségünk nincs.

Kénytelen voltam azonban megszigoritani a vámhiteleket. Jelzem, hogy erre a félévre a vámhitel keretét mindössze 148 milliárdban állapitottam meg, épen azért, hogy mentől kevésbé legyen meg a lehetősége annak, hogy az országot bárhol is veszteség érje.

Még csak azt akarom kijelenteni, hogy a vámhitelek egy része árukkal, azonkivül ingatlanokkal fedeztetett, vagy pedig megfelelő bonitásu pénzintézetekkel. Sajnos azonban, megtörtént egy-két esetben, hogy a vámhitelek kiutalványozásánál nem történt meg a kellő gondosság, amint az kivánatos lett volna. De végeredményben méltóztassék tudomásul venni mindenkinek, hogy nekünk nincs évtizedekre vagy évszázadokra visszamenő vámszolgálatunk, nekünk most kell ezt kiépitenünk, rendkivül fáradságos munka ez, amig az lassan ugy ki fog épülni, hogy minden tekintetben kifogástalan lesz. Eléggé szomoru dolog, hogy nem volt megfelelő erélyes vezetés alatt a vámigazgatás, ugy, hogy ki kellett cserélni a vezetőket, továbbmenve bekövetkezett a visszaélések sorozata, aminek következtében több mint 50 ember elvesztette már állását. Én igérem, hogy ahol a legkisebb visszaélést is tapasztaljuk, nem leszek hajlandó semmiféle kiméletet sem gyakorolni, és legyen bárki is az illető, mindig el fogja venni a méltó büntetését.

Ez a tényállás a vámhiteleket illetőleg. Itt semmiféle veszteségekről beszélni nem lehet és nem szabad a közvéleményt helytelen adatokkal ok nélkül izgatni. (**Pikler Emil:** A franknyomó gépért sem fizettek vámot, amikor behozták!)

Az igen t. képviselőtársam szóvátett egy tombolaügyet. Erre vonatkozólag ezidőszerint nem tudok felvilágositást adni; hiszen a postatakarékpénztárt méltóztatott megemliteni, amely nem is az én ügykörömbe tartozik. Egyet azonban meg kell jegyeznem. Nem tudom, miért kell ebből oly nagy dolgot csinálni, hiszen abban az időben, sajnos, annyira szokásosak voltak a különböző sorsolások, — én abban az időben távol voltam, a külföldön, — hogy az ujságok is egymás után rendeztek sorsjátékot stb. Természetesen megtörtént, hogy ez az engedély is megadatott, de hogy hogyan és miként bonyolittatott le, arról tudomásom nincs. Ezidőszerint tehát erre vonatkozólag semmiféle álláspontot nem tudok elfoglalni. (**Szabó József:** Mások is kaptak engedélyt!) Mások is kaptak, majdnem az összes ujságok, méltóztassék csak utánanézni, mind hirdettek és rendeztek sorsjátékot. (**Szabó Imre:** Az a baj, hogy két miliárdot adtak neki!) Méltóztassék egyforma kritika alá vonni az eseteket. Én, amint hazajöttem, azt az álláspontot foglaltam el, hogy hasonló természetü sorsjátékra semmiféle engedélyt adni nem szabad. Ezt megértem, de hogy egyoldaluan lehessen álláspontot elfoglalni, — az egyikkel szemben igen, a többivel szemben nem — ezt nem tudom soha megérteni.

Igen t. képviselőtársam ezután áttért az Egyesült Fővárosi Takarékpénztár ügyére. Ami ezt a kérdést illeti, legyen szabad arra utalnom, hogy ő egészen objektive megállapitotta azt, hogy nemcsak nagyon régi jóhirnevü és az egyik legprimább hirnevü intézetről van szó, hanem egyben olyan intézetről is, ahol épen a kispolgárság és a munkásság nagy része érdekelve van. Ő ugy véli a kérdést megoldottnak, hogy itt politikai szolgálatok lennének megjutalmazva. Elsősorban kijelentem, hogy

én erre soha nem lennék hajlandó, és azt hiszem, igen t. képviselőtársam sem fog tudni ellenem adatot felhozni, amely igazolná azt, hogy én politikai szempontokat próbálok ilyen kérdésekbe belevinni.

Másrészt méltóztatott ezzel kapcsolatban az Orosz-Magyar Kereskedelmi Részvénytársaságot emliteni, amely állami pénzen létesült volna. (**Malasits Géza:** Kétezer dollár alaptőkével, amelyet nagyrészt az állam adna hozzá!) Kijelentem igen t. képviselőtársamnak, — ezért helytállok a végletekig, és tessék szavamon fogni — hogy most hallom az egész ügyet először, hogy ilyen részvénytársaság akar létesülni. De másrészt nem tudok elképzelni olyan pénzügyminister és a kormánynak bármely tagját, aki állami pénzeket akarna ilyen célokra felhasználni. Ez csak hir, amelynek semmiféle alapja nincs. Lehet ilyen részvénytársaságot alakitani a magángazdasági életnek, de az állami életnek ehhez semmi köze nincs, az államnak egyetlen garasa sem lehet arra, hogy ilyen részvénytársaságot alapitson.

Ami végül a kérdésnek lényegét illeti, hogy az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnál mi történt, legyen szabad felhivnom az igen t. Nemzetgyülés figyelmét arra, hogy végeredményében a Pénzintézeti Központ annakidején azért létesült, és az jelöltetett meg hivatásának, hogy amikor válságba kerülnek egyes intézetek, vagy amikor a gazdasági élet ezt önmagában szükségessé teszi, segitségére jöjjön az egyes hitelszerveknek. Méltóztassék a törvénynek utánanézni, hogyan szabályoztatott eredetileg a kérdés.

Lehet, hogy az adatokat talán nem egészen helyesen idézem, de, ugyebár, 120 millió aranykorona alaptőkével volt tervezve, amelynek jelentékeny része mint ugynevezett veszteségi tartalékalap szerepelt. Most sokan nem értik e veszteségi tartalékalap kérdését. Ez természetes, hiszen annyira nem lehet kivánni senkitől, hogy minden kérdéssel behatóan foglalkozzék. Ennek nem az a lényege, hogy megtörtént veszteségeket fedezzen, hanem az, hogyha a Pénzintézeti Központ a maga részéről azt véli, hogy adott esetben egy intézet szanálását átvéve, az az intézet igenis szanálható, akkor legyen egy tartalékalap, amennyiben ő tévedett volna; de nem lehetséges ezt a tartalékalapot ugy felfogni, hogy ennek az a hivatása, hogy már megtörtént veszteségeket fedezzen. Ezt le kivánom szegezni annál inkább, mert tudom, hogy ez sokszor fel fog még merülni, és most ujból át akarjuk szervezni az egész Pénzintézeti Központot, aminek lényege az, hogy visszavisszük eredeti hivatására. Megint lesz alaptőkéje és ilyen veszteségi tartalékalapja olyan esetekre, amikor jónak itélt egy intézetet, annak szanálását kézbevette, azonban szuppoziciója még sem vált be.

Ami ezt az intézetet illeti, kétségtelen, hogy hónapok óta, idestova egy éve foglalkozik a Pénzintézeti Központ ezzel a problémával. Én ezt meg is értem. Azért is foglalkozott vele, mert végeredményben a közhitel szempontjából nem mellékes kérdés, hogy egy ilyen évtizedekre visszanyuló pénzintézettel mi történik. De a Pénzintézeti Központnak kötelessége az, hogy megállapitsa, lehet-e ezt az intézetet rendbehozni, vagy nem. Ha lehet, terveket kell a maga részéről kieszelnie, ha pedig nem lehet, természetesen a maga utjára kell bizni a dolgot.

Már most az a beállitás, mintha az állam, mint állam ehhez hozzájárult volna, szintén egyáltalában nem felel meg a tényállásnak; nem felel meg azért, mert az állam ehhez egyetlenegy fillért nem adott. Tehát nem áll az a beállitás, hogy valami elvonatott volna a beruházások összegéből, mert ezen a cimen egy fillér sem vonatott el.

A Pénzintézeti Központnak megvan a maga tőkeereje és az ezidőszerint — azt mindenki tudja nagyon jól — felhasználja még a gesztiójához azokat a pénzösszegeket is, amelyek még a Jegyintézet felszámolásából fennmaradtak s amelyeket tulajdonképen a Nemzeti Banknál levő tartozásunk kiegyenlitésére kell felhasználni. Ennek más célja nem lehet. De a Nemzeti Bank épen a nehezebb gazdasági helyzetre való tekintettel ezt az összeget még egy ideig ott hagyta a Pénzintézeti Központnál és aztán szukcesszive fog kelleni ezt az adósságot a Nemzeti Banknál törleszteni. Igy áll tehát a kérdés ebből a szempontból.

A Pénzintézeti Központ tényleg megpróbálta és megpróbálja ezt az intézetet szanálni, anélkül azonban, hogy az állam mint állam hozzájárulhatott volna más pénzekből, mint amelyek a Pénzintézeti Központnak a hivatásához mérten rendelkezésre állanak. Az a beállitás tehát, hogy itt 20 milliárd ajándékot kapott volna, teljesen téves, ez nem áll; hanem igenis, mivel a helyzet az ennél az intézetnél, hogy egy budgetje van, amelyet ezidőszerint nem tud fedezni, a budget-differenciát vállalja mint kölcsönt esetleg a Pénzintézeti Központ, amit azután az vissza fog tériteni megint a Pénzintézeti Központnak. Hogy azután ez kamatmentesen vagy milyen kamat mellett történik, ez megint a Pénzintézeti Központ megitélése alá tartozik; hiszen ha egy nagy intézetet meg tud menteni a Pénzintézeti Központ, ebben több eredmény van, mint ha hagyjuk a hiteléletünket szabadjára és egy ilyen jóhirnevü pénzintézet felbomlik. Ha ezt meg tudja oldani, ez csak érdeme lesz. Aki tudja, hogy hogyan szoktak történni a szanálások, az tudja azt is, hogy a multban is ugy történtek, hogy kevés kamattal vagy kamatmentesen helyeztetett el egy betét. Egy nagy különbség volt abban, hogy akkor senki sem tartotta szükségesnek, hogy lépten-nyomon ezekkel a kérdésekkel foglalkozzék, mert sokkal nagyobb közérdek az, hogy ez a megsegités megtörténjék, mint az, hogy ezért folytonos szemrehányások hangozzanak el. Ez tehát az igazi helyzet.

Ami Gratz Gusztáv szerepét illeti, igen t. képviselőtársam, Gratz Gusztávnak annyi szerepe van mint, nem tudom, önnek, vagy nekem abból a szempontból, amelyet ön itt felemlitett. A kormány nem kérte őt fel külön, de végeredményben, ha az illető pénzintézet jónak talál valakit felkérni arra, hogy próbálja az ő ügyeit kézbe venni, különösen amikor felkérte arra, hogy egy megfelelő tőkét szerezzen, — mert hiszen a Pénzintézeti Központ részéről keresztülviendő szanálásnak is az a bázisa, hogy meg kell egy bizonyos tőkét szerezni arra, hogy ez keresztülhajtható legyen — ha ez véletlenül Gratz Gusztáv, nem tudom megérteni, miért lehet ezt kifogásolni? Gratz Gusztáv ezért sem a Pénzintézeti Központtól, sem a kormánytól, sem senkitől semmiféle jutalmat nem kap, itt semmiféle politikai jutalmazásokról sincs szó, ez egyszerü gazdasági ténykedés, amelyet épen ugy kell megitélni, mint minden másnak hasonló gazdasági ténykedését.

Ez lévén tehát a tényállás, azt hiszem, hogy teljes felvilágositást adtam az összes felmerült kérdésekre. Kérem ezek alapján vá-

laszomnak tudomásul vételét! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó!

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt végtelenül sajnálom, hogy nem ismertem a házszabálynak azt a rendelkezését, hogy egy minister ur válasza után még egyszer lehet nekem szólanom, mert ha ezt ismertem volna, akkor a ministerelnök urnak megmondottam volna azt, amit itt vagyok kénytelen megmondani, hogy a ministerelnök ur alaposan félreértett engem.

Én azt mondottam és azt vallom most is, hogy nem szándékom sem nekem, sem pártunknak Magyarország egyetlenegy jóbarátját sem attól elriasztani, hogy az ország érdekében tegyenek valamit. *(Helyeslés jobbfelől.)* De tartozom kijelenteni, hogy a minister ur nagyon rosszul ismeri az angol pszichét, ha azt hiszi, hogy az angolok között az a barát, aki a barátságát meghagyja fizetni. Az angol nem tesz semmit ingyen. Ha az apa a fiának azt mondja: »Hozz egy pohár vizet!«, a fiu tartja a markát és azt mondja: »Father, give a penny!« — Apám, egy pennyt! ingyen nem. De ha az angol valakinek valamit ingyen tesz, azt tényleg nagyon szereti. Ebből a szempontból tehát azt kell mondanom, hogy a ministerelnök ur is és a minister ur is szörnyen tévednek, ha azt hiszik, hogy Sir William Good Magyarországnak jóbarátja. Lehet pénzért a magyar kormány jóbarátja, elhelyezhet a magyar kormány érdekében cikkeket a lapokban, de semmi körülmények között nem lehet Magyarország jóbarátja az, aki a kölcsönnel kapcsolatban olyan lesujtó itéletet mondott a magyar népről, anélkül, hogy a magyar népet, a magyar nép intelligenciáját, pszichéjét ismerné.

Arra nézve, amit a minister ur mondott, legyen szabad megjegyeznem a következőket. Én nem kifogásoltam azt, hogy méltóztatott a tombola-sorsjegyekre engedélyt adni, mert hiszen X. társadalmi egyesület kapott efféle sorsjegyekre engedélyt. Én azt kifogásolom, hogy a Postatakarékpénztár, eredeti rendeltetésétől eltérőleg, egy magánvállalkozásnak szolgálatába állitotta a postát, — mert magánvállalat szolgálatába állitotta — és azt kifogásoltam, hogy a tombola-levelezőlapok érdekében 2 milliárdos kölcsönt folyósitott a Postatakarékpénztár, ami, mondom és meg kivánom állapitani, eredeti rendeltetésétől eltérőleg történt.

Ami az Orosz-Magyar Kereskedelmi Részvénytársaságot illeti, ebben is talán kissé félre méltóztatott engem érteni. Én nem azt kifogásoltam, hogy ilyen társaság alakul; sőt kijelentem azt, hogy azt nagyon okos dolognak tartom. Ennek a társaságnak az volna a célja, hogy a haldokló magyar gépipart valahogyan feltámassza és elősegitse a magyar gépipar gyártmányainak Dél-Oroszországba való vitelét, amely azelőtt a magyar gépipar természetes lerakodó helye volt. **(Bud János pénzügyminister:** Csak azt mondtam, hogy az állam nem vesz részt ebben!)

Csak azt kivántam tisztázni, igaz-e a magyar keresekdelmi körökben elterjedt az a hir, hogy 2000 vagy 20.000, nem tudom pontosan megmondani, mennyi ezer dollár alaptőkéhez a kormány adja a pénzt. Ezt kifogásoltam. **(Bud János pénzügyminister:** Erre adtam választ!) Mert ha alakul egy társaság magántőke, vagy külföldi tőke segélyével, amelynek az volna a hivatása, hogy a magyar gépipart lábraállitsa azzal, hogy a magyar gépipar termékeinek piacot szerezzen Oroszországban, én volnék a legelső, aki ezt üdvözölném, csak azt kifogásolnám, ha valaki politikai tevékenységének jutalmazása céljából kapna ilyen összegeket. **(Bud János pénzügyminister:** Megmondottam, hogy nem kap!)

A minister urnak azt méltóztatott mondani, hogy a Pénzintézeti Központ szanálja ezt az intézetet. Lehet, hogy nem helyesen és nem precizen fejeztem ki magamat. Soha nem volt kifogásom, nem is lehet az ellen, hogy a Pénzintézeti Központ saját tőkéjéből szanáljon pénzintézeteket, amelyek egyszerüen fizetési nehézségek közé kerültek, mert még azt sem akarom mondani, hogy ennek a pénzintézetnek valami súlyosabb bajai vannak. A mai világban megtörténhetik bárkivel, hogy fizetési nehézségek közé kerül, amellett erősen aktiv, aminthogy erősen aktivnak tartom ezt az intézetet is. Nem is azt kifogásolom, hogy a Pénzintézeti Központ szanálja. Amit én kifogásolok, az az, hogy csodálatosképen akkor mozdul meg a Pénzintézeti Központ jó szive, és akkor siet a Pénzintézeti Központ ennek az intézménynek a segitségére, amikor Deus ex machinaként Gratz Gusztáv kapcsolódik bele a dologba. **(Bud János pénzügyminister:** Egy év óta tart!) Ez teszi gyanussá előttem a dolgot.

Én a minister ur szives engedelmével mindenesetre nyilván fogom tartani azt, hogy Gratz Gusztáv ur nem kapott politikai szerepléséért és politikai szolgálataiért semmit. **(Bud János pénzügyminister:** Tessék! — **Perlaki György:** Ellenzéki képviselőjelölt volt a IV. kerületben!) Ebben az esetben a pénzintézet nagyon jó protektort választott magának.

Akárhogy nézem a dolgot, nem tudom elválasztani a személyt a közéleti szereplőtől, és az a szerep, amelyet az utolsó időben Gratz Gusztáv itt betöltött, és amelyet magyarán minden lében kanálnak szoktak mondani, rendkivül jól kamatozik neki és a kauzális nexust valahogy megtalálom a között a szerep között, amelyet Gratz Gusztáv ur a kormány megmentése és a között, amelyet ennek az intézetnek megmentése érdekében fejt ki.

Egyelőre ad notam veszem a minister ur válaszát, el fogom magamnak tenni és őrizkedni fogok a jövőben is attól, hogy előkelő pénzintézetek hitelét megrontsam. Mindenesetre azonban figyelemmel fogom kisérni Gratz Gusztáv szereplését és amennyiben rájönnék arra, hogy Gratz Gusztáv ur a minister ur kijelentése ellenére politikai szolgálataiért kapott jutalmazást, leszek bátor a nemzetgyülés szine elé adatokkal jönni és bizonyitani azt, ami ma sejtésekként él bennem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem, méltóztatnak-e a pénzügyminister urnak Malasits Géza képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen, vagy nem? *(Igen!)* A nemzetgyülés a választ tudomásul vette.

Következik Szabó József képviselő ur interpellációja. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Forgács Miklós jegyző *(olvassa):* »Interpelláció a kereskedelemügyi minister urhoz.

Van-e tudomása az igen t. minister urnak arról, hogy a Máv.-nál a közelmultban üzemhaszonrészesedés, illetve támogatás címen kifizetett 70 milliárd korona elosztásánál kirivó, igazságtalan aránytalanság történt? Az aránytalanság oly nagy, hogy amig egyesek, — nem is szólva az elnökigazgató részesedéséről —

7200 aranykoronát kaptak, másoknak mindössze 18—20 aranykorona jutott.

Tudja-e a t. minister ur, hogy ez az eljárás az alkalmazottak körében jogos elégedetlenséget váltott ki? A Máv. munkásai körében fokozza ezt az elégedetlenséget még az is, hogy nekik ez a csekély összeg nem az őket jogosan megillető üzemhaszonrészesedés címén, hanem önérzetüket is sértő, de jogilag is sérelmet képező támogatás címén folyósittatott?

Hajlandó-e a t. minister ur az egész kifizetést revizió alá venni és a sérelmeket orvosolni olyképen, hogy akik méltánytalanul keveset kaptak, utólag kárpótoltassanak?

Tudja-e a t. minister ur, hogy az állami gépgyár és a diósgyőri vasgyár tisztviselői és munkásai egyáltalán nem kaptak üzemhaszonrészesedést, illetve segélyt?

Hajlandó-e a t. minister ur intézkedni, hogy a fenti két gyár tisztviselői és munkásai haladéktalanul, még pedig husvét előtt megkapják az őket jogosan megillető és fizetésük szerves kiegészitő részét képező üzemhaszonrészesedést?

Végezetül kérdem a t. minister urat, van-e tudomása arról, hogy a gépgyárban ujabb 350 munkást készülnek a közeljövőben elbocsátani és ezzel az amugy is nagy munkanélküliséget fokozni?

Hajlandó-e a t. minister ur intézkedni, hogy ezek a tervbevett elbocsátások meg ne történjenek?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Szabó József: T. Nemzetgyülés! Végtelenül sajnálom, hogy az előrehaladott idő ellenére is el kell mondanom interpellációmat, mert az tárgyánál fogva olyan, hogy arra a husvéti ünnepek előtt nem választ, hanem intézkedést várok, illetőleg nem is annyira én várok, mint inkább az érdekelt munkások várnak. Sajnálom, hogy a kereskedelemügyi minister ur nincs jelen, hogy igy közvetlenül válaszolhatna interpellációmra, de remélem, talál módot arra, hogy előterjesztéseimre kielégitő választ adjon.

Ami magát az interpellációt illeti, tulajdonképen két interpellációt mondok el egy interpelláció keretén belül.

Az egyik az államvasutaknál a közelmultban szétosztott üzemhaszonrészesedés kérdése és az e körül tapasztalt méltánytalanság. Közismert dolog ugyanis az, hogy a vasuti alkalmazottak, tisztviselők és munkások hosszu harc, ülésezés és deputációzás után a közelmultban végre megkapták a szokásos üzemhaszonrészesedést. Amilyen nagy volt az elkeseredés addig, amig ezt nem kapták meg, olyan öröm váltotta fel egyszerre az elkeseredést, amikor elterjedt a hire annak, hogy az üzemhaszonrészesedést ki fogják fizetni. De hamarosan ujra megváltozott ez az öröm, amikor megjelent az idevonatkozó rendelkezés is, amely nekik és különösen azoknak, akik minél kevesebb fizetést kapnak, nagy csalódást okozott.

Tudni kell mindenekelőtt, hogy a Máv. 400 milliárd korona üzleti felesleggel rendelkezett és ebből 70 milliárdot forditott üzemhaszonrészesedés céljaira. Azt hiszem, a t. Nemzetgyülés és mindenki természetesnek fogja találni, hogy ez a nagy felesleg a munkásoknak, a dolgozóknak, a tisztviselőknek, szóval, mindazok szorgalmas munkájának köszönhető, akik ott tevékenykednek. Ennek következtében természetes volna az is, hogy mindazok, akik szorgalmas munkájukkal ezt a felesleget megteremtették, arányosan és igazságosan jutalmaztassanak. *(Zaj jobbfelől.* — **Lendvai István:** Nagy az érdeklődés a vasutasok iránt!)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Az a módszer azonban, ahogy ezt a 70 milliárd koronát szétosztották, sajnos, igazán nem nevezhető igazságosnak. Méltóztassék néhány pillanatnyi időt szentelni azoknak az adatoknak, amelyeket idevonatkozólag bátor leszek a t. Nemzetgyülés elé terjeszteni.

Az üzemhaszonrészesedés a következőképen oszlott meg. Az elnökigazgató ur 12.000 aranykoronát kap évente üzemhaszonrészesedés címén, a igazgatók — kilencen vannak a Mávnál — évi 7200 aranykoronát, a helyettesigazgatók és üzletigazgatók, a volt üzletvezetők 3600 aranykoronát, huszonhatan összesen tehát egy évre 134.400 aranykoronát kapnak. Ezzel szemben a legkisebb dolgozó munkások minimális jutaléka 18 aranykorona volt. Amig tehát az egyik oldalon 12.00 aranykoronás jutalék áll, mint maximum, a másik oldalon minimumként 18, sőt még ennél kevesebb aranykoronát is találunk. Amig huszonhatan kaptak 134.000 aranykoronát, tehát majdnem kétmilliárd papirkoronát, addig a dolgozó embereknél 7466-an kapták összesen ugyanazt az összeget.

Azt hiszem, ezt igazságosnak nevezni nem lehet. Erre azt mondani, hogy ez méltányos, hogy ez alkalmas volna arra, hogy az emberekben a munkakedvet serkentse, hogy őket szorgalomra birja, hogy ők ebből azt lássák, hogy ime, a munka gyümölcsét közösen kapjuk, igazán nem lehet. Igaz, hogy a közelmultban a vasutnál változtatás történt. Ezek az urak, akiket az imént emlitettem, — bizonyára a kormány tudtával, bizonyára a ministertanács határozata alapján — ezeket az üzemhaszonrészesedéseket havonta kapják meg, most már nem is, mint eddig, üzemhaszonrészesedés címén, hanem működési pótlék címén. De ez mindegy! Nem azon mulik, minek nevezik ezt; tény, hogy még Szterényi idejéből való ez a rendszer és állandóan üzemhaszonrészesedés címén kapták. Csak az utóbbi időben változtatták meg a címét működési pótlékra, s azóta nem üzemhaszonrészesedés címén kapják azt a szokásos összeget, amelyet addig kaptak.

Ha százalékban nézzük az üzemhaszonrészesedés összegét, azt találjuk, hogy az elnökigazgató 100%-át kapta illetményeinek, az igazgatók majdnem 80%-át, a helyettes-igazgatók és az üzletigazgatók 50%-át, a tisztviselők a B-státusban 10%-át, az A-státusban 6%-át kapták illetményeiknek, a segédtisztek és az altisztek pedig 8%át. Ugyanakkor a szakmunkások, akik nagy képzettségüek, akik évtizedes multra tekinthetnek vissza s akik sokszor jelét adták annak, mennyire áldozatkész munkásai elsősorban a Máv.-nak, de akik sokszor megmutatták azt is, milyen magyarok és milyen áldozatkész napszámosai a nemzetnek, mindössze nem egészen 4%-át kapták évi illetményeiknek. Ők már nem is százalékokat kaptak, hanem órabérüknek százszorosát kapták egyszermindenkorra üzemi haszonrészesedés címén.

Az igazságtalanságot fokozza az is, hogy a segédtisztek és altisztek illetményeiknek 8%-át kapták, — összegszerüleg 1.300.000 koronát — amit én, szociális ember lévén, nem sajnálok, de kénytelen vagyok ezekkel a tanulatlan, iskolázatlan emberekkel szembeállitani a tanult szakmunkásokat, akik maximálisan 500.000 koronát kaptak, a napszámosok vagy a kevésbé idős munkások pedig csak 250.000 koronát.

Jogosan súlyosbitja a munkások panaszát az is, hogy ezt az összeget nem üzemhaszonrészesedés címén folyósitották nekik, hanem támogatás címén. Felfogásom az, hogy ezekkel a támogatásokkal egyszersmindenkorra fel kellene hagyni. Itt jogos munkabérről van szó! Tessék a jogos munkabért biztositani az embereknek és akor nem fognak támogatásra szorulni. Azt hiszem azonban, ez a »támogatás« jelző csak azért van ott, hogy a legközelebbi alkalommal a Máv. igazgatósága talán még ezt a keveset is elvonja az emberektől. Én ez ellen már eleve tiltakozom és ha a minister urnak esetleg nincs is módjában már ezen az aránytalanságon változtatni, — bár én azt hiszem, hogy 400 milliárdnyi feleslegből még módjában lesz kárpótolni azokat, akik aránytalanul keveset kaptak az üzemhaszonrészesedésből — mindenesetre remélem, azt elérem felszólalásommal, hogy ez az aránytalan szétosztás nem fog még egyszer ismétlődni a vasutnál.

Interpellációm második része, amely tulajképen külön interpelláció is lehetett volna, a Máv. gépgyári alkamazottak ügye. A Máv.-gépgyárban és a diósgyőri vasgyárban eddig az volt a rendszer, hogy ugyanabban az elbánásban részesültek, mint a vasut alkalmazottai. Most a vasutnál már megkapták ezt az üzemhaszonrészesedést, — méltánytalanul osztották ugyan szét, de megkapták — a Máv.-gépgyárnál és a diósgyőri vasgyárnál azonban sem a tisztviselők, sem a munkások ezideig egy fillért sem kaptak. Nem tudom megérteni, miért kezelték őket mostohábban, mint a vasuti alkalmazottakat? Az nem lehet érv, hogy az állami gépgyár és a diósgyőri vasgyár jelenleg nem tud felesleget felmutatni. A vasutnál akkor is folyósitották minden évben üzemhaszonrészesedés címén vagy más címen ezeket a segélyeket, amikor a Máv. mérlege nem zárult felesleggel. Nincs tehát ok arra, hogy a Máv.-gépgyárnál és a diósgyőri vasgyárnál ezt az üzemhaszonrészesedést ne biztositsuk.

Az ellen emelek még kifogást hogy ezt a megkülönböztetést teszik a munkások és tisztviselők között. Ez a kifogás kereszténysocialista felfogásomból fakad. Én ugyanis elitélem azt, hogy társadalmi osztályok társadalmi osztályokkal álljanak szemben, az ilyen intézkedés azonban épen feléleszti az osztályharcot és ezzel alkalmat adunk arra, hogy a munkás gyülölettel nézzen a szellemi munkásokra, a tisztviselőkre. Márpedig ez nem helyes, ezt el kell kerülnünk és módot kell találnunk arra, hogy ők egybeforrjanak ennek a hazának többi gyermekeivel.

Kivánságom tehát az, hogy a vasutnál revizió alá vétessék ez a szétosztás a Máv.-gépgyárnál és a diósgyőri vasgyárnál pedig a szokásos üzemhaszonrészesedést haladéktalanul folyósitsák.

Még csak egyet teszek szóvá ezzel az interpellációval kapcsolatban. A Máv.-gépgyárban ugyanis ujra az a hir terjedt el — azt hiszem, nem alaptalanul, mert közvetlenül az igazgatóságtól jött ez a hir — hogy a közeljövőben 350 munkást készül elbocsátani az igazgatóság. Ma, amikor olyan nagy a munkanélküliség, amikor az elhelyezkedési lehetőség annyira nehéz, azt hiszem, igazán nem indokolt és nem célszerü a nagy munkanélküliséget még ilyen intézkedéssel is fokozni. Az állami gépgyár igazgatóságának, vagy a kereskedelemügyi minister urnak minden körülmények között módot kell találnia arra, hogy munkaalkalmat biztositson ezek számára. A munkanélküliséget ilyen indokolatlan elbocsátásokkal nem szabad fokozni.

Ezeket szándékoztam röviden előterjeszteni interpellációmban és nagyon szeretném, ha a kereskedelemügyi minister ur nem rám, hanem az érdekeltekre való tekintettel módot találna arra, hogy még husvét előtt választ adjon erre az interpellációra.

Elnök: Az interpelláció kiadatik a kereskedelemügyi minister urnak.

T. Nemzetgyülés! Mai elnöklésem során Rupert Rezső képviselő ur beszéde közben a következőket mondta *(olvassa):* »Minden ok, a legnagyobb valószinüség megvan rá, hogy a ministerelnök ur igenis, részes abban a cselekményben, amellyel megvádoltatott. E helyett elfut a birósághoz és egy nagy forradalmi cselekedetet visz végbe az alantas hatóságaival, egyenesen megtámadja azt az alkotmányt, amelynek utolsó foszlánya, a szólásszabadság az, amely ebben a sötét, gonosz országban, ebben a közjogi banditizmusban, ami itt van, a közérdeknek még valami védelmét nyujtja. A t. ministerelnök ur és ministertársai hivatkoznak arra, milyen nagy konszolidációt értek el. Most leráncfotta a leplet erről a konszolidációról. Ez a konszolidáció az, hogy a hatalom főnökének, tehát a banda fejének módjában áll alantasait megmozgatni és gonosz támadásra vinni.«

Nagyon sajnálom, hogy a nagy zajban, amely a beszéd alatt állandó volt, ezeket nem hallottam. A gyorsirói jegyzetekből megállapitván ezt a hiteles szöveget, a képviselő urat ezekért a kifejezésekért rendreutasitom.

A mai ülés napirendje ki lévén meritve, hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése. Kérem a jegyző urat, hogy a jegyzőkönyvet felolvasni sziveskedjék.

Forgács Miklós jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 4 óra 10 perckor.)

Hitelesitették:

Nánássy Andor s. k. *Szabó Zoltán s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 526. ülése

1926. évi március hó 26-án, pénteken,

Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Elnöki megemlékezés Rákóczi Ferenc születésének 250-ik évfordulójáról. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgróf Pallavicini György mentelmi ügyében. — Felszólaltak: Maday Gyula, Kiss Menyhért, Erdélyi Aladár, Horváth Zoltán, báró Kaas Albert, Pikler Emil. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

(Az ülés kezdődik d. e. 11 óra 35 perckor).

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Forgács Miklós jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Héjj Imre jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Láng János jegyző ur.

Bemutatom a t. Háznak a II. Rákóczi Ferenc Emlékünnepély Rendező Bizottság meghivóját, amellyel II. Rákóczi Ferenc fejedelem születésének 250-ik évfordulója alkalmából az 1926. évi március hó 27-én, szombaton délelőtt 10 órakor a budavári Koronázó templomban tartandó ünnepi hálaadó istentiszteletre, valamint a március 28-án vasárnap délelőtt ½11 órakor a fővárosi Vigadó termében rendezendő országos Rákóczi ünnepélyre a nemzetgyülés tagjait meghivja.

Ugy az ünnepi istentiszteleten, mint az országos ünnepélyen a nemzetgyülés képviseletében magam fogok részt venni és felkérem a t. Ház tagjait is, hogy az emlitett ünnepségeken minél számosabban résztvenni sziveskedjenek.

Egyben felhivom a képviselő urak figyelmét arra, hogy az ünnepségeken a képviselő urak részére megfelelő helyek fentartásáról gondoskodás történt.

Tudomásul vétetik.

T. Nemzetgyülés! E bejelentésemmel kapcsolatban el nem mulaszthatom, hogy meg ne emlékezzem a március 27-én bekövetkező évfordulóról, mely nemzeti Pantheonunk egyik legfényesebb alakjának, Rákóczi Ferencnek halhatatlan emlékét ragyogtatja felénk.

Az az életpálya, melynek csillaga a borsii kastély bölcsője fölött 250 évvel ezelőtt gyult ki, hogy 59 évvel később Rodostónál a Marmora zugó habjaiban hunyjon le, nemcsak nemzeti létünk és alkotmányos szabadságunk védelmében évszázadokon át folytatott küzdelmeink egyik tragikusan dicsőséges korszakát töltötte be, hanem az ideális hazaszeretetben tündöklő emberi nagyságnak, a közügyért mindent feláldozó önzetlenségnek olyan fenséges példáját is szolgáltatja, amelyhez foghatót keveset mutat föl a világtörténelem. Mithikus varázs őrizte meg ennek a küzdelemnek és vezéralakjának emlékét a magyar néplélek költészetének, zenéjének legszivhezszólóbb hagyományaiban, mintegy ezzel engesztelve ki a nemzeti hálátlanság példátlan megnyilatkozását, mely az 1715-iki XL. tcikkel Rákóczit és szám üzött társait hazaárulóknak bélyegezte.

Közel két századon át kellett a nemzetnek ezt a szégyenlapot megtürnie törvénykönyvében, mig végre az 1906. évi XX. tc. kitörölte onnan s helyébe kapcsolatban a fejedelem hamvainak hazahozatalával az emlékét hiven őrző nemzeti kegyelet hálaját iktatta. De mintha a tragikus végzet árnya ebben a visszatérésben is ott borongana szent emléke fölött: néhány esztendő multán a haza testéből elszakitott területté tette ezt a pihenőhelyét is a világtörténelem legkegyetlenebb hálátlansága, mellyel a nyugati civilizáció Rákóczi nemzetének egy évezreden át teljesitett szolgálataiért fizetett.

»Recrudescunt vulnera« — igy ujulnak meg az ő manifesztumának kezdő szavai a magyar nemzet lelkében ezen az évfordulón is, amikor áldást mondva halhatalan emlékére, az erős hit türelmével várjuk az igazságosztó idő teljességét, mely ezt a hálátlanságot is jóvá fogja tenni.

Bemutatom a t. Háznak Erődi-Harrach Tihamér képviselő ur levelét, amelyben egészsége helyreállitása céljából folyó évi május hó 1-ig szabadságidő engedélyezését kéri.

Javaslom, hogy a kért szabadságot megadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

A nemzetgyülés a kért szabadságot engedélyezi.

Napirend szerint következik a mentelmi bizottság jelentésének (Iróm. 1045) tárgyalása őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi ügyében.

Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Maday Gyula!

Maday Gyula: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* A frankvitát, hála Istennek, bezártuk és igazán nem kivánatos, hogy az ujra meginduljon. Bár az előttünk fekvő mentelmi ügy meglehetős szoros vonatkozásban van a franküggyel, mondhatnám, hogy annak egy mellékhajtása, úgy hogy meglehetősen nehéz a két ügy között a szükséges demarkációs vonalat megvonni, mindamellett minden igyekezetemmel azon leszek, hogy részint a házszabályok, részint az elnökség intencóinak megfelelően, mindaz, amit mondok, még azok is, amelyek kikerülhetetlenül a franküggyre vonatkozó reflexiók, szoros kontaktusban legyenek a szőnyegen forgó mentelmi kérdéssel.

Rupert Rezső képviselőtársam tegnapelőtti beszédében igen lendületes szavakkal emlékezett meg a mentelmi jogról. Azt mondotta, hogy a

mentelmi jog a képviselői függetlenség talpköve, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* sőt a nemzet egész alkotmányos életének palládiuma. Azt hiszem, nincs közöttünk senki, aki ennek az elvi megállapításnak helyességét kétségbe akarná vonni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Valóban, a mentelmi jogot én is piedesztálnak tekintem, amelynek magasságából a képviselő, a törvényhozó szabadon hirdetheti a maga politikai eszméit, még abban az esetben is, ha ezek az eszmék a nemzet egész alkotmányos berendezkedésének törvényes megváltoztatására irányulnak is. A képviselő munkáját ilyen ideális értelemben felfogó törvényhozóval szemben ennek a piedesztálnak magasságába rendőrkéz valóban nem érhet fel és nem nyulhat fel, azonban még sem engedhetjük meg azt, hogy egyes törvényhozók a mentelmi jogot egyszerüen spanyolfalnak tekintsék, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* amely mögül azután kényelmesen és mintegy biztos fedezékből szórják a gyanusitás sarát egyes személyekre, legyen bár az a személyiség a legutolsó sarki hordár vagy pedig Magyarország ministerelnöke.

Ha én vádat emelek valaki ellen, önként leszállok arról a piedesztálról *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* és adataimmal odafordulok az ezenknek az adatoknak felülvizsgálására egyedül hivatott fórumhoz, a független magyar birósághoz, mert ezzel a mentelmi joggal szemben, ezzel a gyönyörü képviselői kiváltsággal szemben nekünk, képviselőknek is, igenis kötelességeink vannak, nekünk ezt a kiváltságot nem szabad soha szükségtelen teherpróbának kitennünk; ez nem szabad és nem is illik.

Engem Dénes István képviselőtársamtól, akinek egy mentelmi ügye ép most került a nemzetgyülés elé, kapcsolatban vagy legalább is egyidejüleg a Pallavicini-féle mentelmi bejelentéssel, mondom, Dénes István képviselőtársamtól, az ő személyiségétől és egész politikai egyéniségétől engem mérhetetlen distanciák választanak el, azonban nem hallgathatom el azt, hogy végtelen rokonszenves benyomást tett rám a mentelmi bizottság jelentésében foglalt az a tény, hogy Dénes István képviselőtársam az ő ismeretes ügyében mentelmi jogának felfüggesztését önmaga kérte *(Helyeslés a jobboldalon.)* s én ezt vártam volna március 2-iki beszéde után őrgróf Pallavicini György képviselő urtól is. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

Igaz ugyan, hogy ő vádjait a Magyarság március 3-iki számában, tehát sajtó utján megismételte és ezzel ki akart provokálni egy sajtópert, én azonban ezt, bocsánatot kérek, egyenes és nyilt eljárásnak nem tekinthetem. Ez tipikus esete annak, hogyan lehet valamely ügyet mellékvágyányra terelni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Mert hiszen egy perből kettőt csinálni és a rendes bűnvádi eljárást a sajtóper befejeztéig megakasztani semmiesetre sem lehet az igazságkeresésnek legegyenesebb és legrövidebb utja, mert kétségtelen az, amire az előadó ur előadói beszédében hivatkozott, hogy a sajtóper kimenetele igenis befolyással van a frankügy bűnügyi lefolytatásának kimenetelére.

Hogyha Pallavicini György őrgróf képviselő ur bizonyitani tudja vádjait, akkor egészen bizonyos, hogy azok a bűncselekmények egészen más birói elbirálás alá esnek, mint hogyha nem tudja azokat bizonyitani. Hogyha nem tudja bizonyitani azt, hogy a kormány részes lenne az ügyben, vagy legalább is tudomással birt volna ezen bűnügyről és ennek következtében bizonyos részességnek felelőssége terhelné, akkor egészen bizonyos, hogy a frankhamisitás bűntényének résztvevőit fokozott felelősség fogja terhelni és a büntetés kiszabásának mértékére is ez a ténykörülmény egészen bizonyos, hogy befolyással lenne. Minden logika tehát odasarkallik, hogy őrgróf Pallavicini György képviselőtársunknak a rendelkezésére álló adatokat az igazság kideritésének érdekében a jelenleg folyamatba tett bűnvádi eljárás során kell minél előbb beledobnia a birói döntés mérlegébe.

Az előttünk fekvő mentelmi ügynek három része van, az három kérdésre tagozódik. Az egyik a mentelmi jogsérelem dolga a ministerelnök urral szemben. Itt teljesen a mentelmi bizottság felfogásának alapjára helyezkedem, mert lehetetlenségnek tartom, hogy egy képviselő törvényes jogát, t. i. mentelmi jogát, meg lehessen sérteni akkor, amikor a ministerelnök ur őt egy törvényes fórum, t. i. a bíróság elé irányitotta.

De épen ugy kizárt dolog az is, hogy a főügyészség vagy a főkapitányság, pláne tudatosan, megsértette volna a mélyen t. képviselő ur mentelmi jogát, mert hiszen nagyon jól tudjuk részint a jelentésből, részint a vádiratból, a lapok közleményeiből, hogy a budapesti főkapitányság az udvariasságnak igazán mindenféle hangnemén és módján próbált a képviselő urhoz hozzáférkőzni és őt arra rábirni, hogy fáradjon el az ügyészségre és ott a vizsgálóbiró előtt tegye meg a maga vallomását. A képviselő ur azonban tudvalevőleg ez elől elzárkózott, pedig, ismétlem, három formában is megismételte ezt a főkapitányság: ha jól tudom, egyszer telefonon, egyszer küldönc utján, egyszer pedig egy udvarias irásbeli meghivás formájában, amely a szokásos szankciókkal egyáltalában nem rendelkezett. A képviselő ur meg is jelent, de a vallomástételt mindezek ellenére megtagadta. Minthogy pedig ez a rendőrhatóság semmiféle kényszereszközt nem alkalmazott és ilyen kényszereszközök alkalmazásával egyáltalában nem is fenyegetődzött, ennélfogva a mentelmi jog megsértésére tulajdonképen alkalom sem volt, ugy hogy e tekintetben is teljes meggyőződéssel teszem magamévá a mentelmi bizottság felfogását és jelentését.

Hogy pedig őrgróf Pallavicini György képviselőtársunk mentelmi joga felfüggesztessék, — ez a kérdésnek a harmadik része — ezt én egyenesen az ország érdekében valónak látom. Igenis, a frankügy teljes likvidálása az, hogy mi ezzel az ominózus, keserves problemával leszámoljunk, mégpedig ugy büntetőjogi, mint politikai vonatkozásában: ez a nemzet presztizsének kérdése, nekünk tehát ezen a leszámoláson túl kell esnünk, még pedig sommásan, végérvényesen és sürgősen. *(Helyeslés.)*

Látva azt a vonakodást, amelyet képviselőtársunk tanusit a bíróság előtt való vallomástétel tekintetében, ez engem arra indit, hogy annak az ellenzéknek eljárásában, amelyhez őrgróf Pallavicini György képviselőtársunk is tartozik, egy bizonyos feltünő jelenségre mutassak rá. Ez a feltünő jelenség pedig a következő. Rendkivüli lassuságot, késedelmeskedést és huzódást tanusitanak odaát a frankügy bűnügyi kivizsgálásának tekintetében, ellenben túlságos türelmetlenséget és mohóságot tapasztalunk a frankügy politikai konzekvenciáinak forszirozásában. *(Ugy van! jobbfelől.)* Propper képviselőtársunk tegnapelőtt Rupert képviselő ur beszéde alatt célzást is tett erre, amikor a sorrendre hivatkozott, hogy t. i. az ő felfogása szerint a prius a politikai felelősség kérdését illeti, a mi felfogásunk szerint pedig a frankügy birói kivizsgálásáé a prius, mert a politikai konzekvenciákat csakis egy, a bűnvádi perrendtartás szabályai szerint, tehát perrendszerü pontossággal lefolytatott eljárásra alapitott birói itéletre lehet épiteni.

Csak ez lehet a politikai konzekvenciák levonásának alapja! Odaát azonban ugylátszik, másként gondolkodnak és igy kénytelen vagyok Petőfinek egyik versét olvasni rá erre az eljárásra, aki

»Az országgyüléshez« címzett versében az eféle politikára a következő sorokat alkalmazza: »Ki látott olyan templomépitőt, aki a tornyot építi fel előbb s azt a levegőbe tolja, hogy az ott fenn maradjon és majd valahogy azután alárakja a falat és legeslegvégül jönne az alap.»

Az a politika, amelyet ellenzéki képviselőtársaim eljárásában tapasztalok és konstatálok, az ilyen templomépítő módszerére és felfogására vall. Egyáltalában, ha a nemzetgyülés nem követte volna el ezt a nagy sorrendi hibát, azt hiszem, igen sok felesleges idő- és erőpazarlástól megkímélhettük volna önmagunkat, t. i. a nemzetgyülést és rendkivül sok felesleges izgalomtól az országot, amelyet ez a kérdés tudvalevőleg hónapokon keresztül részint ingerelt, részint pedig untatott. (**Dénes István**: Ebben igaza van!) Ezt a dolgot nyugvópontra lehetett volna juttatni — legalább is jó időre, — t. i. már a január elején összehivott pártértekezlettel. Ott a ministerelnök ur a meghivott pártvezérek előtt ennek a kérdésnek minden vonatkozását feltárta és a megjelent pártvezér uraknak ott már látniok kellett azt, amit most már mindenki lát ebben a Házban és a Házon kivül, hogy itt ugyan egy politikai vonatkozásu bűncselekménnyel állunk szemben, a politikai konzekvenciák levonásának alapfeltétele azonban az ügy birói feldolgozása, a kriminalisztikai bűncselekmények birói felderitése és annak megfelelő minősitése. E helyett bizony egyes törvényhozó társaink a jólértesültség misztikus palástjába burkolódzva a parlament tribünjéről dobálták a ministerelnök ur felé a gyanusitás nyilvesszeit, pedig sokkal jobb, sokkal célravezetőbb lett volna, ha egyelőre megelégedtek volna a tanunak sokkal szerényebb szerepével. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ha nyugodtan megvárták volna a birói itéletet, akkor egy birói itéletnek sokkal szilárdabb talapzatára állva, sokkal több erkölcsi jogosultsággal is öltheték volna fel azután a politikai arbiter tógáját. *(Ugy van! jobbfelől.* — **Klárik Ferenc**: Csakhogy a bíróságnak parancsol a kormány.)

Elnök: Klárik képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Ne méltóztassék a birói függetlenséget érinteni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Maday Gyula: Nem vezet engem semmiféle animozitás sem jobbra, sem balra; igazán igyekszem ebben a nagy, a nemzet sorsába belevágó kérdésben objektiv lenni, de nem hagyhatom szó nélkül, hogy kierőszakolták azt a bizonyos parlamenti bizottságot is. Kierőszakolták és mi hozzájárultunk, hogy itt félreértések és hamis látszattok ne forogjanak fenn, azonban már akkor nyilvánvaló volt, hogy egy bűnügy a nyomozati stádiumában, a maga felderitetlen, nyers, hibrid voltánál fogva egyáltalában nem lehet alkalmas materia arra, hogy később, legalább is egyidőre, egy politikai felülvizsgálatnak is anyaga legyen.

Előállt azután az a sajátságos hangzavar, amelynek két vagy három hónapon keresztül tanui voltunk. (**Vázsonyi Vilmos**: Még lesznek tanui vagy három hónapig!) Folyt a nyomozati hatóság munkája az egyik oldalon, más vonatkozásban pedig folyt a parlamenti frankbizottság munkája zárt ajtók mögött. De t. képviselőtársaim még ezzel sem elégedtek meg, hanem a mohóság valahogy kihajtotta őket a párnázott ajtókon túl, és ezt a frankügyet szinte hajánál fogva idehurcolták a parlament plenuma elé (**Kiss Menyhért**: Ide való!) részint interpelláció, részint egyéb felszólalások keretében.

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék a tárgyhoz, a mentelmi kérdéshez, közeledni.

Maday Gyula: Be is fejezem erre vonatkozó reflexióimat. Ebből a hangzavarból tudta meg az ország, hogy végeredményben itt bizony nem ennek az ügynek nyugodt és tárgyilagos birói kivizsgálása a fontos, nem ennek a külpolitikailag is kényes és bonyolult ügynek hazafiasan óvatos kibogozása a lényeg, hanem a kormánybuktatás. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Amit most mondok, az talán közelebbi vonatkozásban van ezzel a mentelmi üggyel. Nem mulaszthatom el, hogy csodálkozásomnak ne adjak kifejezést egyes képviselőtársaim és más urak eljárása felett, akik részint fehér asztalnál, részint más uton közvetlen forrásból értesültek bizonyos frankhamisitási tervezgetésekről és erről a dologról három-négy esztendeig szépen hallgattak és most ők a leghangosabbak és legtürelmetlenebbek, akik gróf Bethlen Istvántól azt a három heti mulasztást, amelyet különben is a genfi ut magyaráz és ment, olyan kiméletlen maliciával kérik számon. Bocsánatot kérek, ezt nem tudom másnak minősiteni, mint hipokrizisnek.

Még csak egy észrevételt füzök ehhez az egész problémához, nevezetesen azt, hogy megütközésemnek kell kifejezést adnom egyes képviselőtársaimnak — akik ezeknek az ügyeknek kezdetén, amikor még embrióban voltak mindezek a dolgok, felelős állásban voltak, — azon eljárása felett is, hogy olyan indiszkréciókat követtek itt el, amelyeket igazán megrendülve hallgattunk, mert ezek az indiszkréciók és indiszkrécióval való fenyegetőzések mélyen belevágnak a nemzet dolgába és sorsába, s rendkivül éles füllel figyeltek fel azokra ellenségeink.

Amikor én ezt hallottam, amikor láttam és átéltem azokat a szörnyüséges perceket, amikor — mondom — egyes felelős állásban volt képviselőtársaim még további leleplezésekkel is fenyegetőztek, akkor önkéntelenül visszagondoltam a multra, visszagondoltam azokra a zürzavaros időkre, amikor a kisgazdapártnak még olyan jelentékeny szerepe volt a dolgok irányitásában. Rágondoltam arra, hogy azokban a kaotikus időkben három egyszerü kisgazda volt a kabinet tagja és egyáltalában az a kisgazdapárt és annak ministeri rangban levő tagjai soha semmiféle ilyen indiszkréciókat el nem követtek, ilyen leleplezésekkel soha nem fenyegetőztek, semmiféle bombamerényletekben, frankhamisitási manőverekben részt nem vettek, egyáltalában semmiféle, a nemzetre végzetes honmentő tervezgetésektől teljesen távol állottak s ez a kisgazdapárt ugy vezérében, mint tagjaiban haladt mindig a nemzeti erőgyüjtés rögös, de nyilegyenes utján. *(Ugy van! jobbfelől.* — **Rakovszky István**: Eskütt!)

Magyarországot mindenféle izmussal próbálták megmenteni. Próbálták a pacifizmussal, a szociálizmussal, radikálizmussal, internacionalizmussal, próbálták a bolsevizmussal (**Szeder Ferenc**: Ez pedig a frázizmus!), ez az agrár tömeg, ez a magyar nép azonban, amelynek a képviselői igenis a vérbeli kisgazdák, akikkel egy pártba van szerencsém tartozni, mindenféle izmust lerázott magáról. Ez a nép dolgozott, szántott és vetett, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ma is dolgozik! — Zaj. — Elnök csenget.)* ma is dolgozik, (**Dénes István**: És fizet!) mert nagyon jól tudja azt, hogy nem a kalandok, nem a merényletek és trükkök, hanem a nemzet és egyáltalában a nagy magyar népközösség együttes verejtékes munkája és — ha kell — vérhullatás fogja ezt az országot a trianoni sirból kiemelni. Ezt jegyezzék meg jól a jövőre a sötétben ilyen nemzetmentő merényleteket szövögető kalandor politikusok, hogy a magyar nemzet jövője csak a magyar nép alapjellemének acélsinjein haladhat előre, ez az alapjellem pedig nem egyéb, mint a nyilt, dolgos és katonás becsületesség. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek. A képviselő urat pe-

dig másodizben kérem, méltóztassék a tárgynál maradni!

Maday Gyula: Még egy mondatot, és azzal be is fejezem beszédemet. Ezek az erények tették lehetővé, hogy Árpád kétszázezer magyarja itt ezer éven keresztül tizmillióra tudott szaporodni, és hogy azután Európa közepén egy huszmilliós államot tudott megalkotni. Ezt vegyék tudomásul a kalandorok és mindenki, hogy a magyar nemzet felemelkedésének a jövőben is nem az intrikáknak, nem a hazárdjátékoknak politikája, hanem a magyar nép őszinte, becsületes, nyilt, dolgos és katonás alapjelleme lesz az egyetlen biztositéka és záloga. *(Szeder Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Kérem Szeder Ferenc képviselő urat, méltóztassék csennben maradni.

Maday Gyula: A mentelmi bizottság jelentését egész terjedelmében elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Kiss Menyhért!

Kiss Menyhért: T. Nemzetgyülés! Maday Gyula t. képviselőtársamnak a kisgazdákat dicsőitő és érdemeit elismerő szavaihoz az a megjegyzésem van, hogy amit ő a kisgazdatársadalom megerősitéséről és nemzetmentő szerepéről mondott, továbbá azt, ami az agrártömegek millióira vonatkozott, amelyek kint élnek az országban, dolgoznak és kisgazdálkodnak, ezt mind aláirom, ellenben nem hozom vonatkozásba a kisgazdapárt azon tagjaival, akik annak ugynevezett kisgazdacsoportját alkotják.

Utalok itt Hegedüs Loránt tegnap közzétett szenzációs cikkére, (**Halász Móric**: Szerencsétlen cikk!) amelyet ő a magyar kisgazdáktól kapott levelére válaszképen adott meg és amelyben azt mondja, hogy az a kisgazdapárt, akárhogy nevezze magát, amely a titkos választójog ellen foglal állást és tagjaival a nyilt szavazás mellett kötötte le magát, elárulta Nagyatádi Szabó István végrendeletét és azt a 16 pontot, melynek legfőbb kikötése a titkos szavazás megteremtése volt; és azt mondja, hogy az a kisgazdapárt a nyilt szavazással tulajdonképen a gyárosoknak, nagybirtokosoknak és nagytőkéseknek biztositott 100—400 szavazatot, mert a szavazatok felett a nagytőke fog rendelkezni, nem a kisgazdatársadalom.

Ezek után vagyok bátor áttérni erre a nagyfontosságu ügyre, őrgróf Pallavicini György képviselőtársam mentelmi ügyére, amely ma már második napja foglalkoztatja a nemzetgyülést.

Előttem szólott képviselőtársam helyesen állapitotta meg, hogy ez szervi összefüggésben áll a franküggyel és frankvitával, mert hiszen a frankvitának és franküguek egyik legnagyobb eseménye az volt, hogy 245 képviselő közül felállott itt egy ellenzéki képviselő és vádat emelt nyiltan, becsületesen, homályt nem türő módon a kormánnyal szemben és azt kivánta, hogy a kormány e kijelentéseért őt vád alá helyezze. És hogy alkalmat adjon a kormányzatnak arra, hogy ezt megtegye, nemcsak bent a nemzetgyülésben, a mentelmi jog védelme mögött mondta el ezeket a vádakat, hanem az előttem szólott t. képviselőtársam által olyan magas piadesztálra helyezett trónusról leszállt, kiment a nyilvánosság elé és nemcsak a megemlitett sajtóorgánumban, hanem az összes lapokban szóról-szóra közreadta ezeket a vádakat és felszólitotta a kormányelnök urat, hogy ezekkel a vádakkal szemben pedig ültesse őt a vádlottak padjára. (**Perlaki György**: Ez mellékvágány! — *Zaj.)* Mellékvágányról akkor lehetne beszélni, ha ezeket a vádakat elmondotta volna itt a nemzetgyülés szine előtt és nem akarna a bíróság elé állani. Ő akar a bíróság elé állni, *(Nagy zaj a jobboldalon.)* csak azt kéri, hogy ne tanuképen hallgassák ki. Ő felfokozta magát a judikatura előtt, (**Kováts-Nagy Sándor**: Nem ő határozza meg! — *Zaj.)* mert a tanunak, mint méltóztatik tudni, harmadrangu szerepe van a birósági eljárás során, idedobják, odadobják, jelentékeny vagy jelentéktelen kérdéseket intéznek hozzá, azokra felelhet, de egyébbel nem jöhet elő.

A tanu és a vádlott szerepe két külön világ, Ő épen azt akarja, hogy még súlyosabb helyzetbe kerüljön a kormánnyal szemben a biróság előtt, *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Mi megelégszünk ezzel is!)* ő a vádlottak padjára akarja leültetni magát és nem tudja rábirni az igen t. kormányelnök urat, hogy kérésének eleget tegyen és belőle vádlottat csináljon. *(Ellenmondások a jobboldalon. — Kováts Nagy Sándor közbeszól).* Ilyen tartalmatlan megjegyzésekkel nem lehet ezt a dolgot mellékvágányra vinni, mert hiszen ezt a kérdést tisztán, minden politikától mentesen kell megitélni. *(Mozgás a jobboldalon.)* Meg kell állapitani, hogy őrgróf Pallavicini György képviselőtársunk ezeket a vádakat elmondta a nemzetgyülésen és nehogy azzal vádolják, hogy a mentelmi jog védelme alatt mondta e ezeket a vádakat, ezeket másnap közzétette a magyar sajtóban és felszólitotta a kormányt, hogy igenis, helyezze őt a vádlottak padjára. *(Folytonos zaj a jobboldalon. —* **Forgács Miklós**: Ezenkivül tanuskodhatik is!) A ministerelnök ur ezzel szemben azt mondta, hogy majd gondoskodik arról, hogy tanuképen megidéztessék. *(Zaj. —* **Klárik Ferenc**: Miért nem emelnek vádat ellene! Mit taktikáznak! — *Zaj. —* **Klárik Ferenc**: El akarják kenni az ügyet!) A rendőrségre meg is idézték tanuként, s ott olyan kérdéseket intéztek hozzá — természetes dolog — amelyek nem kellemetlenek a kormányra nézve, mert hiszen nagyon jól tudjuk, hogy a vizsgálat lefolytatása tisztán kormányutasitás szerint történik.

Itt azt kellene tenni, amit Polónyi Géza tett annakidején, amikor lehetetlenné vált a helyzete az ellene felhozott vádakkal szemben. Egyszerüen lemondott az igazságügyi tárcáról, mint magánember a biróság elé állt és védte a maga igazságát Lengyel Zoltánnal szemben. Tulajdonképen ezt kellene tennie a ministerelnök urnak, mert ma nem olyan váddal van vádolva ő, mint annakidején a Lengyel Zoltán-féle vádak voltak. Nem egy jelentéktelen belpolitikai kérdésben van nézeteltérés közöttük, hanem olyan dologban van megvádolva az igen t. kormány, amely az egész világot bejárta, az ország helyzetét külpolitikailag súlyosabbá és lehetetlenné tette s állandóan foglalkoztatja nemcsak a magyar közvéleményt, hanem az egész európai közvéleményt.

Csak tegnapelőtt hangzott el az igen t. ministerelnök ur válasza Malasits t. képviselőtársam felszólalására, amely válaszban ő genfi fogadtatásáról tett nyilatkozatot. A tegnapi napon pedig megérkeztek Párisból az ujságok s az egyik legnagyobb, nem szocialista, hanem polgári lapban megjelent az egész genfi fogadtatásról egy teljesen hiteles közlés, amely homlokegyenest az ellenkezőjét állitja annak, amit a ministerelnök ur mondott Malasits képviselő urnak. (**Kováts-Nagy Sándor**: Én mégis a ministerelnöknek hiszek! — *Zaj.* — **Propper Sándor**: Megszokott dolog! — **Szabó István** *(sokorópátkai)*: Maga kinek hisz?)

A ministerelnök ur nyilatkozata és az ellenzék részéről elhangzott beszédek között, a ministerelnök ur állitásai és védekezése és a mi vádjaink között óriási ur tátong, amelyet nem lehet ilyen könnyen áthidalni s hiába méltóztatnak azt gondolni, hogy többségi szavazattal ebben a kérdésben nyugalmat tudnak teremteni, ez nem fog sikerülni. A franküggyet, amely ennek a mentelmi ügynek is kiinduló pontja, feltétlenül közmegnyugvást keltően, igazságosan kell elintézni, a

bíróságnál kell elintézni, őrgróf Pallavicini György képviselőtársunkat pedig a vádlottak padjára kell ültetni, hadd mondja el bizonyitékait. A független magyar bíróság majd dönteni fog abban a tekintetben, hogy tudta-e bizonyitani állitásait Pallavicini képviselőtársunk, igen vagy nem. ha bizonyitani tudja állitásait, akkor felmentik, akkor a ministerelnök urnak le kell vonni a konzekvenciákat és el kell hagynia állását *(Mozgás a jobboldalon.)*; ha pedig nem mentik fel őrgróf Pallavinicini György képviselőtársunkat, mert nem tudta bizonyitani azt, hogy a kormányelnök ur hónapokkal ezelőtt tudott a frankhamisitásról és semmit sem tett, hogy megakadályozza, akkor alulmarad, és a ministerelnök ur triumfátorként, győzőként fog ujra bevonulni a nemzetgyülés fórumára, és akkor önök ebben a kérdésben politikailag is teljesen felülmaradtak. De ehhez az szükséges, hogy őrgróf Pallavicini képviselő urat a bíróság elé állitsák. *(Felkiálások a jobboldalon: Azt akarjuk!* — **Klárik Ferenc**: Nem biznak a bíróságban? — **Perlaki György**: Menjen oda a bírósághoz! — **Viczián István**: Az ellenzék akadályozza a hosszu vitával!) Alkalmat kell neki adni arra, hogy ez a dolog a bíróság előtt teljesen tisztáztassék. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Azt akarjuk!)*

Ha a ministerelnök ur azt a módszert, amelyet meginditott, folytatni próbálja, hogy t. i. a nemzetgyülésen elhangzott beszédekért tanuképen, vagy másképen eljárást indittat a képviselők ellen, ezzel a legélesebben, legkeményebben és legelitélendőbb módon megsérti az alkotmányosság egyik alapkövét, *(Zaj.)* egyik palládiumát, a mentelmi jogot. (**Perlaki György**: Szóval a nemzetgyülésen szabad vádolni és gyanusitani és a bizonyitástól tartózkodni! — **Klárik Ferenc**: Bizonyitani akar!)

A parlamentarizmus ellen lehet felhozni indokokat, és vannak emberek, akik például diktaturát akarnak. *(Zaj.)* Én ezt a felfogást nem osztom, hanem helytelenitem. Mindaddig azonban, amig parlamentarizmussal, parlamentáris rendszerrel kormányoznak ebben az ország ban, addig a parlamentarizmusnak, az alkotmányos életnek alapkövét nem lehet épen a kormányelnöknek büntetlenül felrugni. Ha a parlamentarizmus rendszere fenmarad, akkor mindent el kell követni, hogy ez a rendszer a maga egészében érvényesüljön. Ha itt a kormányelnök és ministertársai ellen beszédeket mondanak el, amelyeknek kitételei, állitásai nem tetszenek nekik, és ezért ők eljárást indithatnak a képviselők ellen, akkor hova lyukadunk ki? Minek tartják akkor a nemzetgyülést? Minek fizetik akkor azt a rengeteg pénzt a nemzetgyülés fentartásáért? Akkor tessék szétkergetni az egész nemzetgyülést. *(Zaj a jobboldalon.)* Szüntessék azt meg és térjenek át a diktatorikus kormányzatra. De amig a parlamentarizmus alapján állunk, el akarjuk mondani teljes egészében, szájkosár nélkül az igazságot, amelyet tapasztalunk az életben, amelyet hallunk választóink részéről, s amelyről az élet megnyilatkozásaiban alkalmunk van meggyőződést szerezni. Ha ezt megakadályozzák, akkor semmiféle értelme nincs a nemzetgyülés fentartásának, és helyesen teszi a kormány, ha szétkergeti a nemzetgyülést és kijelenti, hogy katonai vagy más diktaturával akarja az ország ügyeit továbbvinni. (**Propper Sándor**: Tiszta diktatura, a parlament csak fügefalevél!)

Ezelőtt pár hónappal tárgyaltuk egy másik képviselőtársunknak, Patacsi Dénes képviselő ur nak mentelmi ügyét, akit tanuképen megidézett egy járásbíróság vidéken és mert nem volt hajlandó megjelenni azon a tárgyaláson, elmarasztalták és megbüntették. *(Zaj a jobboldalon.* — **Perlaky György**: De hogyan idézték meg. Büntetés mellett és meg is büntették. — **Halász Móric**: És a nemzetgyülés együtt volt!) Meg is büntették, azt hiszem, pár millió koronára. Mikor ezt bejelentette, beszédek hangzottak el a túlsó oldalról, amelyekben kifogásolták ezt és nagyon élesen állást foglaltak az ellen, hogy képviselőt megidézzenek és megbüntessenek. Nagyon helyesen. (**Barthos Andor**: Elővezetés mellett nem lehet!) Jól emlékszem az akkor hozott határozatra. Nagyon ki volt domboritva benne, hogy nagyon tiszteljük a bíróság eljárását, de a nemzetgyülési képviselő, ha jónak tartja, megjelenik ott, de ha ki nem kérték és nem tartja szükségesnek, nem jelenik meg. (**Lendvai István**: Én is emlékszem, a grófokat nem védte a képviselő ur olyan nagyon!) Én most sem grófot védek. Engem nem érdekelnek a grófok, engem a jogok érdekelnek. (**Klárik Ferenc**: Nem az egyént védi, hanem a mentelmi jogot! — *Zaj.)* Én a mentelmi jogot védem, amely az ellenzéki oldal szempontjából meg van támadva. Nagyon jól emlékszem a képviselő urnak megválasztása alkalmával elhangzott beszédeire, melyekben annyira ellenzékinek vallotta és hirdette magát, hogy az akkori fajvédőpártba sem lépett be, ezzel szemben most mindig a kormánynak tesz szolgálatot, a ministerek válaszait tudomásul veszi (**Lendvai István**: Ön tesz szolgálatot a kormánynak ezekkel a beszédeivel. — *Derültség jobbfelől.)* és a frankügyben is a kormány mellett szavazott. (**Lendvai István**: Önt a tények ismerete sohasem zavarja, ugy látom. — *Derültség.)* Annál kevésbé lehet joga velem szemben igy fellépni, mert én a képviselő urat megválasztásában politikailag és anyagi módon támogattam, tehát elvárom, hogy méltóztassék türelemmel és nyugalommal meghallgatni. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon:* Anyagilag?) Ezt a kis szivességet jogom van kérni és el is várom a képviselő urtól, hogy ne zavarjon. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Kiss Menyhért: E kitérés után (**Erdélyi Aladár**: Sokszor kitért már! — *Derültség jobbfelől.)* megállapitom, hogy a túlsó oldal — hogy segitségére siessen az igen t. minister urnak — pártpolitikai szempontból magyarázza a mentelmi jog mostani felfogását és a mentelmi jogot, ugyhogy a ministerelnök urnak lehetőséget nyujtson a tekintetben, hogy a frankügyben valamiképen tisztázni tudja szerepét és meg tudja tartani a hatalmat. Nekünk ragaszkodnunk kell a jogszabályokhoz, ragaszkodnunk kell a mentelmi jog védelméhez, mely évtizedeken keresztül a képviselői szabadságnak egyetlen biztositéka volt. *(Zaj.)*

A mult ülés alkalmával Rupert képviselőtársam több esetet sorolt itt fel, többek között felhozta — ha jól emlékszem — Horváth Boldizsár volt igazságügyminister mentelmi sérelmét; elmondta, hogy Horváth Boldizsár annak ellenére, hogy minister volt, a legigazságosabb és legobjektivebb álláspontra helyezkedett s már akkor nagyon vigyáztak arra, hogy a képviselők mentelmi jogát meg ne sértsék, mert hiszen a mentelmi jog sérelme nem egy kormánypárti vagy ellenzéki képviselőnek sérelme, hanem tulajdonképen a parlamentarizmusnak és a szólásszabadságnak sérelme. (**Perlaki György**: A szólásszabadság nem jelenti azt, hogy szabadon lehet rágalmazni és gyanusitani. — *Zaj.)* Amikor tehát a mentelmi jog érdekében emeljük fel szavunkat, akkor tulajdonképen nem ellenzéki érdeket védelmezünk, hanem magát a parlamentarizmust, a magyar alkotmánynak egy rendkivül fontos intézkedését. Nagyon szomoru és a politikai viszonyok elfajulására lehet következtetni abból, hogy most pártszempontokat visznek bele a mentelmi jogba is ennél az ügynél és más mentelmi ügy tárgyalásánál is s ezeket a szempontokat nem tudják eliminálmi, pedig az ország érde-

kének s a parlamentarizmus jövőjének tennének szolgálatot, ha ebben az ügyben pártpolitikától mentesen igyekeznének a mentelmi jogot megvédelmezni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ki merné ebben a parlamentben tagadni, hogy Pallavicini György őrgróf megjelenése és beszéde, a ministerelnök ur válasza s az egész kérdés nem a legsúlyosabb politikai küzdelem magva? Amikor ilyen nyilegyenesen van felvetve a kérdés, amikor egy képviselő önmaga leteszi a mentelmi jog védelmét és a mentelmi jognak — hogy ugy mondjam — nagy előnyét, kimegy a bíróság elé, odaáll és kijelenti, hogy szivesen szembenéz a ministerelnök urral, de nem tanuképen, hanem vádlottképen, (**Halász Móric**: Nem ő mondja meg, hogy vádlott-e vagy sem. — *Zaj a szélsőbaloldalon.)* abban az esetben feltétlenül alkalmat kell adni a kormánynak arra, hogy ez megtörténhessék és ezt ne ugy eszközöljék, hogy a kérdések lényege megkerültessék, hanem nyilegyenesen, tisztán, becsületesen oda kell ültetni, igen t. képviselőtársunkat a vádlottak padjára. (**Halász Móric**: Még oda is kerülhet! — **Klárik Ferenc**: Miért nem engedik? — **Drozdy Győző**: Minden héten ülünk ott, nem nagy dolog! — *Felkiáltások jobbfelől: Mi engedjük!* — **Klárik Ferenc**: Maguk nem engedik! — *Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kiss Menyhért: A ministerelnök ur annakidején a következő kijelentést tette *(olvassa)*: »Felszólitom Pallavicini György képviselő urat, hogy az ülés után azonnal jelentkezzék az ügyésznél, hogy bizonyitékait előterjessze, ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen«. Ez valóságos fenyegetés. (**Halász Móric**: Az, hogy vallomást tegyen, sohasem volt fenyegetés! — **Propper Sándor**: Nincs joga a ministerelnöknek egy képviselőt utasitani. — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Ne méltóztassanak állandóan közbeszólni. (**Propper Sándor**: A ministerelnöknek joga van vitatkozni, de nem utasitani.)

Kiss Menyhért: Ebben a teremben egyetlenegy ministernek sincs joga a képviselőket utasitani. Ebben a teremben minden képviselő azt mondja és azt csinálja, amit a lelkiismerete sug neki. (**Perlaki György**: Akár szabadon legazemberezhet valakit, ugy-e? — **Klárik Ferenc**: Ez szuverén testület! Semmi köze a ministerelnöknek hozzá! — *Zaj.*) Ugyanigy cselekedett ministertársa, a honvédelmi minister ur, aki ugyancsak ebből az ügyből kifolyólag azt mondta: »felelősségre vonom azt a képviselőt, aki bennem kételkedni mer«. Ezt a hangnemet lehet meghonositani a kaszárnyákban, hivatali szobákban, de egy nemzetgyülés nyilvános termében nem, mert ez a parlamentarizmus lényegének felrugása. (**Halász Móric**: Itt felelőtlenül beszélhet mindenki? — **Perlaki György**; Legazemberezhetnek bárkit? — **Dénes István**: Ugyis többször megtették már, fájdalom. — **Klárik Ferenc**: A ministernek nem szabad fenyegetni! — **Perlaki György**: De képviselőnek sem szabad senkit legazemberezni és gyanusitani! — *Zaj.*

Elnök: Csendet kérek mindkét oldalon. Méltóztassanak már csendben maradni.

Kiss Menyhért: A nemzetgyülés teréből ezt a hangot, a kormánynak ezt a szellemét és azt a szokását, hogy itt rendelkezik, utasit és megfenyeget képviselőket, ki kell irtani, mert ez diktatúrát jelent, a parlamentarizmus felrugását jelenti és én nem tudom, hogy az igen t. kormányelnök ur ma, amikor a világ kilenctized részében parlamentarizmussal kormányoznak, milyen más rendszert akar itt meghonositani és milyen más rendszerrel akarja ezt a szegény tönkretett csonka országot boldogitani. (**Propper Sándor**: Diktaturával, ami most is van!) Bárcsak megtenné ministerelnök ur az, amivel Berki képviselő uron keresztül fenyegette meg a nemzetgyülést, hogy ha nem lesz rövidesen rend, nem szállittatik köszönet és hála« — vagy nem tudom mit vár ő a kormány részére — bizalom a frankügyben kifejtett tevékenységéért, akkor majd appellálni fog a nemzethez.

Nem egy alkalommal, hanem számtalan alkalommal rámutattam arra, hogy a világtörténelemben nincs példa rá, hogy egy nemzetgyülés öt esztendeig maradjon együtt, mert egy nemzetgyülésnek épen az a lényege, hogy rövid időn belül rendkivül nagy, alapos, radikális reformokkal csinálja meg az utat, amelyen az ország népének haladnia kell. Ezzel szemben a ministerelnök ur által vezetett második nemzetgyülés, (**Halász Móric**: Mi köze ennek a mentemi joghoz? — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igenis köze van!)* nem hajtotta végre ezeket a reformokat, és most az ötödik esztendőben kezd fenyegetőzni a ministerelnök ur a nemzetgyülés feloszlatásával. Nagyon helyesen teszi, mi kérjük is rá, állunk elébe, méltóztassék a nemzetgyülést feloszlatni, méltóztassék a frankügyből kifolyólag s a mentelmi jog sérelme tekintetében megkérdezni az ország közvéleményét, hogy helyesnek, jónak tartja-e ezt a kormányzást, jónak tartja-e azt, hogy itt képviselők vannak, akik jelentkeznek és vádolják a kormányt azzal, hogy tudott a frankhamisitásról... (**Perlaki György**: De nem bizonyitják! — **Horváth Zoltán**: Ez nem fórum a bizonyitásra! Itt pártok vannak, itt nem lehet bizonyitani! — *Zaj.* — **Halász Móric**: Itt csak gyanusitani lehet, bizonyitani ellenben, ugylátszik nem! — **Dénes István**: Önök is ezt csinálták! — *Klárik Ferenc közbeszól.* — **Halász Móric**: Rám ne kiabáljon! Micsoda dolog ez!? Nem is szóltam önhöz; Horváth Zoltánnak feleltem! — *Nagy zaj.)* A kormány e kérdések elől kitér, nem lényegben oldja meg ezeket, hanem mindent elkövet, hogy a maga párturalmát fentartsa és hogy azokat a képviselőket, akik neki nem tetszenek, lehetetlenné tegye. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Óva intem a t. túlsó oldalt is, hogy a mentelmi jog védelme tekintetében más álláspontot foglaljon el, mint amilyen álláspontot párt szempontokon felülemelkedve megkiván ez a jog. Ez nem a baloldal, nem a közép, és nem a jobboldal, hanem az egész parlamentarizmus legfontosabb kérdése, és nagyon helyesen, nagyon jól tenné az igen t. túloldal, ha ebből nem csinálna pártpolitikai kérdést, hanem nézné, hogy a ministerelnök ur érdeke, hogy ez a kérdés igy intéztessék el, hanem ezen az érdeken felülemelkedve arra az álláspontra helyezkednék, hogy a parlamentben elhangzott kijelentésért senki a bíróság előtt felelősségre vonni, sem tanunak megidézni nem lehet, csak azért, amit a képviselő a parlamentben kivül olyan módon mond, vagy tesz, hogy alkalmat is ad arra, hogy felelősségre vonják. (**Halász Móric**: De hiszen a nyilatkozata az ujságokban is megjelent! — *Zaj.)*

Ebben az esetben vád hangzott el — rendkivül súlyos vád — a kormányelnök ur ellen, amely egész politikai rendszerét borzalmasan fenyegeti, de viszont megtörtént, hogy egy ellenzéki képviselő, aki ezt a vádat hangoztatta, bár joga lett volna megmaradni azon álláspont mellett, hogy a Házon kivül ezt nem mondja el, és elégnek tarthatta volna, hogy csak a parlamentben, a szólásszabadság köpenyege alatt emeljen vádat, mert ehhez is joga van, mégis megirta ezeket a vádakat a sajtóban is. A parlamentarizmus lényegéből folyik, hogy itt mindent el lehet és el szabad mondani. *(Felkiáltások jobbfelől: Csak azt, ami igaz!)*

Pallavicini t. képviselő ur ezzel nem elégedett

meg, hanem alkalmat akar adni a bíróságnak is ahhoz, hogy beleszóljon a dologba, mert nyilatkozatokban adta közre a maga felfogását és vádjait és ő maga kérte a kormányelnök urat, hogy állitsa bíróság elé. Az igen t. képviselőtársunk teljesen a jognak, az alkotmányosságnak, a férfiasságnak és a tisztességnek szabályai szerint járt el, helyesen és okosan.

Ezek alapján inditványozom, hogy méltóztassanak eldobni a többségnek ezt a jelentését, amelyet én lelkem egész felháborodásával utasitok vissza, mert nem tartom jogosnak és a mentelmi bizottsághoz méltónak, hogy ilyen jelentést szerkesszen a mentelmi bizottság és hogy ilyen jelentéssel igyekezzék a ministerelnök ur védelmére sietni. A mentelmi bizottság javaslatával szemben a legmelegebben ajánlom, méltóztassanak elfogadni azt a javaslatot, amelyet Rupert Rezső képviselőtársunk terjesztett be, amely homlokegyenest ellenkezik a mentelmi bizottság és a kormányelnök ur felfogásával.

Nagyon sajnálom, hogy ebben a jelentésben az is benfoglaltatik, hogy a bizottság ezt a határozatot egyhangulag hozta meg. Valószinünek tartom, hogy a bizottság ellenzéki tagjai akkor nem is voltak jelen az ülésen, mert lehetetlenségnek tartom, hogy akár egy ellenzéki képviselő is aláirta volna mindazt, amit a bizottság javaslatában a kormányelnök ur személyének védelmére összefoglalt. Ez csak ugy történhetett meg, hogy az ellenzék részéről ezen az ülésen senki sem vett részt és igy a bizottság kormánypárti tagjai teljesen odahaza voltak, ezt a kérdést házilag intézték el pártjuknak és kormányuknak védelme érdekében. (**Halász Móric**: Ott volt Rassay és Györki is, tehát nem igaz az, amit a képviselő ur mondott!) Nem volt ott. (**Horváth Zoltán**: Györki kijött az ülésről, nem volt ott a szavazásnál! — **Klárik Ferenc**: Györki kijelentette, hogy nem volt ott a szavazásnál! — **Halász Móric**: Azt állitottam, hogy ott volt a bizottsági ülésen! Rassay Károly szintén ott volt! — **Klárik Ferenc**: Rassay Londonban van! — **Halász Móric**: Ott volt! Ezt állitottam, nem azt, hogy most Londonban van! — *Nagy zaj.*) Mégis csak igaz, amit állitottam, (**Halász Móric**: Nem igaz, mert ott volt mindkettő!) A szavazásban résztvettek (**Halász Móric**: Az egyik igen, a másik nem, az elsőben mind a kettő! — **Csontos Imre**: Miért mentek ki — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! Ne méltóztassanak elfeledkezni arról, hogy Kiss Menyhért képviselő urat illeti a szó!

Kiss Menyhért: Nem tudom elhinni és elfogadni azt, hogy Rassay Károly képviselőtársunk ebben a tekintetben a kormánnyal szavazott volna. (**Halász Móric**: Azt nem mondottam! Azt mondottam, hogy ott volt a szavazásnál! — *Zaj.*) Ebben a szavazásban ellenzéki képviselő nem vehetett részt. Amennyiben résztvett, le kell, hogy vonja a politikai konzekvenciákat, mert semmi sem választaná el az ő felfogását az önökétől és igy nem lenne más utja, minthogy átsétáljon önökhöz. (**Dénes István**: Rassay Károly leszegezte álláspontját az Esti Kurirban! — *Zaj.*) Rassay Károly, mint hallom, leszegezte álláspontját és ez az álláspont nem egyezik meg a kormány álláspontjával. (**Halász Móric**: Az első kérdésben egyhangu volt a bizottság véleménye, hogy mentelmi sérelem nincs! — *Zaj.*)

Befejezem beszédemet. Szerettem volna még az igen t. túloldalon ülő képviselőtársaimat figyelmeztetni arra is, hogy amint a Nemzetgyülés eddigi négyéves ciklusában egyik-másik mentelmi ügynél méltóztattak a pártszempontokat alárendelni a mentelmi jog szempontjainak, ugy méltóztassanak ezt az álláspontot, ha nehéz szivveli is, de mindenesetre a kormányelnök urral szemben is elfogadni, mert hiszen nem volt még Magyarországon ministerelnök, aki örök életében ministerelnök maradt volna; mindegyik hatalmának elkövetkezett a bukása, és végül is az önök pártjának is az érdeke, hogy ne személyekre épitsék hatalmukat, hanem programmokra, erkölcsi és etikai alapokra, mert, amennyiben a vitáknál és a mentelmi ügyek biralálatában erkölcsi, etikai alapokat méltóztatnak érvényesiteni, akkor nemcsak saját maguknak, hanem az ország jövő fejlődésének tesznek szolgálatot. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Erdélyi Aladár!

Erdélyi Aladár: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután azok közé tartozom, akik a Ház minden egyes szabályát a legnagyobb tiszteletben szokták tartani *(Helyeslés.)* s miután nem akarom magam kitenni annak, hogy az elnök ur esetleg beszédem folyamán figyelmeztessen, hogy ne térjek el a tárgyról, — bár hangsúlyozom, nem kivánok eltérni, de látszólag lesznek beszédemben olyan részletek, amelyek talán nem tartoznak közvetlenül ide — mély tisztelettel kérem a t. Házat, méltóztassanak nekem megengedni, hogy a tárgytól eltérhessek. Hangsúlyozni kivánom azt is, hogy amikor Baross János t. képviselő ur bár szerintem is teljesen más térre vitte a vitát, a tárgytól való eltérést kérte, mégis amellett voltam, hogy méltóztassanak neki megadni a tárgytól való eltérésre az engedélyt, tehát bizonyos mértékben erkölcsi alapon állok, amikor a t. Háznak hozzájárulását kivánom a tárgytól való eltéréshez. *(Helyeslés.)*

Elnök: Erdélyi képviselő urnak a házszabályok 19. §-a alapján előterjesztett kérelme folytán kérdem, meg méltóztatnak-e engedni, hogy a tárgytól eltérhessen? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a kérelmet teljesitik, méltóztassanak felállani! *(Megtörténik.)*

Többség. A Ház az engedélyt megadta.

Erdélyi Aladár: Mindenekelőtt méltóztassanak megengedni, hogy ismételten leszögezhessem azt az álláspontot, amelyet én a frankvitában — amely tulajdonképen ennek a mentelmi ügynek megelőzője — követtem.

Hangsúlyozni kivánom, hogy a pártban talán én voltam a legelső, aki, amidőn ez a franküggy kipattant, mindjárt sürgettem, hogy a kormány a legszigorubb eljárást inditsa meg, *(Ugy van! Ugy van!)* deritse fel ennek minden vonatkozását és tekintet nélkül a személyek rangjára, hivatására, azokat, akik ezt elkövették, kérlelhetetlenül sujtsa a legmélt6bb büntetéssel. *(Ugy van! Ugy van!)* Sőt tovább megyek: volt bátorságom ahhoz is, hogy amikor ez a dolog kipattant, egy kérdésre adott feleltképen hangsúlyoztam, hogy amennyiben ebben az ügyben bárki résztvett volna a kormányzat részéről, egy pillanatra sem lennék abban a helyzetben, hogy a kormányt továbbra is támogassam.

Ebből a körülményből azt szegezem le, hogy igenis, ebben az egész vitában a kormány szerepére nézve épen ellenkezőjéről győződtem meg mind a mai napig, amit a túloldalon állitanak és ezért támogatom a kormányt. (**Horváth Zoltán**: Ez csalhatatlansági teória! — *Zaj.*)

Ezeket azért bocsátottam előre, hogy amit el fogok mondani, azt ebből a szemszögből méltóztassanak megitélni.

Az összes szónokok, akik itt felszólaltak, mindnyájan megállapitottak egy ténykérdést és pedig azt, hogy ennek az egész frankhamisitásnak Trianonhoz semmi közének nem szabad lennie *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon)*, mert — bocsánatot kérek — el tudok képzelni lelki felháborodottságot, el tudom képzelni, hogy valaki, talán az első pilla-

natban, felhevülésében megtorlásra gondol, de engedelmet kérek, a jelen esetben erről egyáltalában szó sem lehet.

De továbbmegyek. Amikor az emberek szeretnek hazafiságra hivatkozni, amikor ebbe burkolják bele az ő gonoszságukat, hitványságukat és munkakerülésüket, akkor én szkepszissel fogadom ezeket a kijelentéseket, mert első gondolatom az, hogy megkérdezzem, vajjon azok, akik erre hivatkoznak, akik most el akarnak olvadni a hazafiságtól: mit csináltak a négy esztendeig tombolt világháboru alatt? Meg tudom én azt érteni, ha egy csonka, ha egy béna vagy vak rokkant elibém jön és elgyötörve a keserüségtől, talán túlmegy a megengedett határon; meg tudom érteni, vele tudok szenvedni és könnyezni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ha a frankhamisitók sorát végignézem, szomoruan kell megállapitanom, hogy ezek között egyetlen egy sem akadt, aki elmondhatná, hogy mindent megtett ugy, amint igazán ezekkel az elvekkel, ezeknek hangsúlyozásával megtennie kötelessége lett volna. Engem nemcsak a frankhamisitási bűntett gonoszsága rendit meg, mert ez nem egyszerü büntetendő cselekmény. Én nemcsak azért büntetném őket, mert a büntető-törvénykönyv paragrafusai erre az esetre is szólnak. Ezek sokkal borzalmasabb bűnt követtek el. Amikor ismerjük az ország gazdasági életét és konstrukcióját és amikor látjuk, hogy nekünk a külföld hitelére és bizalmára van szükségünk és csak ez az egyetlen, ami megszüntetheti azt a szomoru helyzetet, hogy annyi munkanélküli, keresetnélküli, annyi éhező és szenvedő ember van, akkor ezeknek jól meg kellett volna gondolniok, hogy ennek a szomoru frankhamisitásnak mik lesznek a következményei.

Rátérve a büntetendő cselekményre, megdöbbenéssel kell észrevennem, hogy ebben az ügyben a gonoszságnál csak az unintelligencia és a tudatlanság a nagyobb. Megdöbbenek akkor, amikor azt látom, hogy egy herceg, aki bekóborolja az egész világot, akinek vagyoni állapota megengedhette volna, hogy tudja a közgazdasági törvényeket, amelyeknek érvényesülniök kell; megdöbbenek, amikor egy országos főkapitányt látok a sorban, aki a legmagasabb polcon van és amikor hallom, hogy takarékpénztári igazgatók vannak ott; meg kell döbbennem, hogy ezeknek annyi tudásuk sem volt, mint amennyit a legközönségesebb tőzsdeügynöknek is tudnia kell. Elképzelem azt is, hogy valaki ellopja azt az eredeti klisét, amellyel a Banque de France csinálja a bankjegyeket, de még ekkor is azt kell mondanom, hogy nem sikerülhet a hamisitás, mert előbb-utóbb ki kell tudódnia. Hiszen csak józan értelem kellett volna ehhez, semmi más. Ha valaki nem azt akarja, hogy pár rongyos fillért szerezzen magának, hanem ha tényleg azt akarja, hogy nagymennyiségü összeggel segitségére siessen az országnak, nagy mennyiséget dobjon piacra, még abban az esetben is okvetlenül rá kellett volna jönni erre a bűncselekményre előbb-utóbb, de inkább előbb, mint utóbb, ha a folyószámok és egyéb más számok mind pontosak és az eredeti klisékkel vannak nyomva. Ha ilyen szempontból nézem a dolgot, meg kell állapitanom, hogy ebben az egész ügyben sokkal nagyobb volt a tudatlanság, az anintelligencia, mint bármi más.

De tovább megyek. Hangsúlyoztam, hogy soha sem teszek kivételt senkivel és semmivel szemben. Ezért majd rátérek arra a szomoru megállapitásra, amelyet gróf Andrássy Gyula igen t. képviselőtársunk tett, amikor azt mondotta, hogy ő még továbbra is hajlandó barátságot tartani azokkal, akik ebbe a bűncselekménybe bele vannak keverve. Később majd rátérek, hogy ezt igen súlyos megállapitásnak tartom. Hangsúlyozom tehát, hogy erre előbb-utóbb rá kellett jönni, de az unintelligencia nemcsak ebben áll. Méltóztassanak csak meggondolni a következőket. Hol értékesitették volna ezeket a bankókat, talán Franciaországban? Nem voltak olyan vitéz legények, hogy odamenjenek az oroszlán barlangjába. Elmentek jőhiszemű, semleges államokba és azokat akarták megkárositani. Ez a leggonoszabb, ami egyáltalában csak előfordulhat. Talán még meg tudnám érteni, ha azok az ezerfrankosok a nagy, dúsgazdag és minket megnyomoritó államok kezéből vették volna ki a felesleges nyereséget. Azonban nagyon helyesen jegyezte meg a ministerelnök ur, hogy e helyett a kispolgárok óraláncára utaztak. Ott akarták értékesiteni a hamis pénzt Svédországban, Dániában és Hollandiában, ahol a magyar gyermekeket szeretettel fogadták, táplálták és jóakarattal viseltettek velünk szemben, hogy kisegitsék az országot a nyomoruságból. Ezt tehát én ebből a szempontból még súlyosabb hazaárulásnak mondhatnám, mint az elkövetett bűntettet, mert becstelenséggel akartak fizetni azért, hogy külföldi semleges államok velünk szemben szeretettel viseltettek. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha ilyen szempontból fogom fel a kérdést, igazán csodálkoznom kell azon, hogy a végén idejutottunk, ennek tárgyalásához. Méltóztassanak nekem megengedni, hogy egy kis történelmi visszatekintéssel mást állapithassak meg. Vázsonyi igen t. képviselőtársam felszólalásakor már odakiáltottam, hogy eleinte nem igy indult meg ez a frankügy. A frankügy hogy kezdődött? Mindenki azt képzelte, hogy itt egy nagy politikai puccs áll a háttérben. Mindnyájan emlékezünk arra, hogy az Albrecht-puccsot hangoztatták. Mindnyájan emlékezünk arra, hogy amikor egymásután fogják le Marsovszkyt, Mankovicsot és a többit, akiknek bizonyos nexusaik voltak a fajvédőkhöz, akkor azt hirdették, hogy ennek az ügynek politikai hátterét azért kell megvizsgálni, mert ez Albrechttel és a fajvédőkkel van összeköttetésben. Méltóztassanak visszaemlékezni arra, hogy Windischgraetzet nem védelmezték az igen t. képviselőtársaim ennek a frankügynek első fázisában. Miért? Mert a legitimisták azt gondolták, hogy Windischgraetz elhagyta a legitimizmust, azt hitték és hivatkoztak mindenféle közjegyzői okiratra, hogy elkötelezte magát. Csodák-csodája, bár akkor is vízbe akart fulladni a herceg ur, senki sem kiáltotta, hogy mentsük meg őt! Csak később, amikor Windischgraetz odaállt és hitvallást tett, hogy nem akart letérni a legitimizmusról, változott meg egyszerre a mentalitás, akkor hangzott fel a kórus, hogy mentsük meg őt, mert legitimista. Csak igy tudom megérteni, hogy Andrássy Gyula gróf igen t. képviselőtársam továbbra is barátjának tekinti őt. Ezt csak igy vagyok képes megérteni. De bocsánatot kérek, lehet, hogy másnak más a felfogása, én azonban nyiltan meg merem mondani a magam véleményét.

Én objektiv alapon állok, mert az első naptól fogva az utolsóig ott ültem a frankvitánál és felhivom mindazokat, akik jelen voltak, hogy egyetlenegy alkalommal is visszautasitottam-e én a felajánlott bizonyitékokat. Még a saját pártfeleimmel szemben is mindig azon az állásponton voltam, hogy derüljön ki minden, derüljön ki az igazság ebben a dologban. (**Horváth Zoltán**: Sajnos, hogy egyedül volt!) Nem egyedül voltam, tévedni méltóztatik. Épen ebből a szempontból igen különösnek találom, hogy állandóan azzal vádolnak bennünket, hogy a bizonyitékok elől elzárkóztunk. És itt akarok rátérni arra a kérdésre, hogy akkor, amikor mi bizonyitékokat keresünk és bizonyitékokat óhajtottunk, milyen különös módon vitték a szerepet az igen t. vádlók.

Mert ki kell emelnem, hogy igen t. ellenfeleink közül Vázsonyi képviselő ur volt az, aki tulajdonképen nem a karmesterséget vállalta. A karmesterséget, ugy tudom, hogy egészen máshonnan vállalták Vázsonyi képviselőtársam csak az észt és a fáradságot bocsátotta rendelkezésre Sajnos azonban, meg kell állapitanom, hogy ő is elfeledkezett sok minden dologról. A többek között arról volt szó, hogy miért nem hallgattuk mi ki Pallavicinit és Károlyi Imrét. Én amellett szavaztam, hogy hallgassuk ki mind a kettőt, de megdöbbenve veszem észre, hogy azok, akik tőle olyan nagy bizonyitékokat vártak, csak pár esztendővel ezelőtt is, milyen egészen másként gondolkodtak Károlyi Imre grófról. Hogy ne hivatkozzam másra, itt van a kezemben Károlyi Mihály emlékirata. Azt hiszem, senki sem fogja t. képviselőtársaim közül azt mondani, hogy ez annyira kormánypárti biblia, hogy erre én nyugodtan hivatkozhatom, ami bűneink takarására. Azt hiszem, Károlyi Mihály sokkal közelebb áll igen t. képviselőtársaimhoz, általában a t. túloldalhoz. (**Farkas István**: Főispánjai mindenesetre az önök soraiban ülnek! — *Zaj.*)

T. Nemzetgyülés! Nézzük csak, mit mondtak akkoriban gróf Károlyi Imréről? Gróf Károlyi Mihály a lehető legrosszabbat mondotta róla, bár első unokatestvére. Tehát semmi okom sincs feltételezni, hogy rosszakaratulag mondotta volna, mivel azonban ez nem tartozik szorosan ehhez az ügyhöz, nem kivánok felolvasni ebben a vonatkozásban semmit. De egészen másképp áll a dolog Vázsonyi Vilmos igen t. képviselőtársammal. Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam azt mondotta: ime, Károlyi megirta levelét, Károlyi tud mindent, Károlyi az igazmondó tanu. A hires Désyperben azonban egész mást mondott róla, mert ime olvasom: Vázsonyi Vilmos, akinek jogászi és politikai talentuma segitette győzelemre a panamaperben — tehát a Désy-féle perben — az igazságot, és aki e tantuszok megtartójában — igy nevezte Károlyi Imrét — a leghitványabb, a legerkölcstelenebb jellemet látta.

Annak, aki most ilyen módon hivatkozik Károlyi Imrére, hogy perdöntő tanunak kivánja, azt hiszem, nagyon meg kellett volna gondolnia, hogy szabad lett volna-e rá hivatkozni, amikor csak pár évvel ezelőtt ilyen nyilatkozatot tett gróf Károlyi Imréről. (**Farkas István**: Ez áll Nádosyra is!) Kérem, nekem nincs szavam védeni Nádosy Imrét, nincs okom védeni, nem is fogok rá pazarolni egyetlen egy szót sem, mert én következetes maradok: én akit bűncselekményben részesnek tartok, azt nem tudom sem menteni, sem barátomnak nevezni, mert felfordul az erkölcs s én csak egy erkölcsöt ismerek, a polgári erkölcsöt, amely nem tud különbséget tenni. *(Általános élénk helyeslés.)*

T. Nemzetgyülés! Ugyanigy meg kell döbbennem... *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Erdélyi Aladár: Amikor arra hivatkoznak épen igen t. képviselőtársaim, hogy egyetlen vádló tanu, aki terhelőleg nyilatkozott a kormányról és akinek a vallomására a kisebbségi vélemény is felépül Windischgraetz Lajos herceg. Állitólag Windischgraetz vacsorázott együtt az urak közül sokkal, akik — a vacsora résztvevői — itt egymásután és nem egyszerre állottak fel s egymásután nyilatkoztak. (**Barla-Szabó József**: Négy év mulva!) És csodálatosképen az ugynevezett narancssalátára emlékeztek a legjobban, *(Derültség.)* s később kellett memóriájukat feleleveniteni, hogy történt ott más is, nemcsak narancssaláta-evés. (**Barla-Szabó József**: Mészárost, a notórius bankhamisitót még mindig barátjuknak tartják!) Ezek az urak akarják azt mondani, hogy a kormány tudott róla? Tehát a kormány tudott róla — mondják ők — és ez nagy bűn. De kérdezem: nem nagyobb bűn-e az, hogy ők már előbb tudtak róla és mégsem léptek fel ellene és nem mondották meg? Én nem tudok kétféle igazságot osztani, csak egyfélét, és ezzel végezni kell, akár vacsoránál, akár reggelinél, mindenkor meg kell mondani az igazságot egyenesen, őszintén. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.* — **Propper Sándor**: Ki volt felelős állásban, ez a kérdés! — *Nagy zaj a jobboldalon és a középen.* — **Barla-Szabó József**: Mindenki felelős, aki bűntakargató! Kik főzték a tervet?)

Azt mondják, hogy Windischgraetz a szavahihető tanu, hogy Windischgraetz az, akinek joga van a kormányt vádolni. Gróf Andrássy Gyula igen t. képviselőtársam azt mondja, hogy ő továbbra is barátjának tartja azt, aki barátja volt. Ahogyan én ismerem az ő gondolkozását, nem tudom elképzelni, hogy Spannring, Rába és Gerő barátjai lettek volna Andrássy Gyulának, s úgy hiszem, csak kettőről lehet szó, aki barátja volt: Nádossy Imréről és Windischgraetz Lajos hercegről. Hogy Nádosy Imre barátja volt-e, azt önöknek kellene eldönteniök, mert nem képzelhetem, hogy önök annak a bizonyos karmesteri pálcának engedelmeskednének, ha barátja lett volna az, aki önöket négy esztendőn keresztül vasvesszővel verte, *(Derültség jobbfelől.)* marad tehát az egy Windischgraetz Lajos herceg. Hogy róla mi volt a vélemény, különösen a Nemzeti Kaszinóban, de a legszükebb Andrássy-körzetben is, erre vonatkozólag méltóztassék ismét elolvasni gróf Károlyi Mihály emlékiratait. Gróf Károlyi Mihály nem állt olyan messze Andrássy Gyula gróftól, hiszen méltóztassék csak megnézni, ebben a könyvben meg van irva, hogy nemcsak családilag tartozott hozzá, hanem legszükebb politikai köréhez is oda tartozott, vele beszélte meg mindig a dolgokat. Nem tudom, de azt hiszem, jogositva volt Károlyi megirni róla azt, hogy milyen volt a felfogása. Ime, azt mondja Andrássy Gyula, »hogy neki mindig a legrosszabb véleménye volt Windischgraetzről és különösen ebben az ügyben rosszhiszemünek tartotta». Ez volt az a bizonyos Károlyi-féle Costen-ügy és egyéb ügyek *(olvassa)*: »Andrássy számtalanszor mondotta, hogy Windischgraetzet hazug, megbizhatatlan fráternek tartja . . .« *(Derültség a jobboldalon és a középen.)*

T. Nemzetgyülés! Nem tudom, hogy mennyire felel meg ez az igazságnak, de feltételezem, hogy Károlyi Mihálynak joga volt ezeket a dolgokat megirni. Ez a könyv százezer példányban nemcsak Magyarországon, de külföldön is el van terjedve. (**Horváth Zoltán**: Magyarországról ki van tiltva!) Erre is ki kell terjeszkednem. Ha tőlem függne, ezeket a könyveket saját költségemen százezer példányban terjeszteném. (**Szeder Ferenc**: Mondja meg ezt az ostoba belügyministernek, az tiltja ki! — *Nagy zaj a jobboldalon és a középen.* — *Felkiáltások: Rendre!)*

Elnök: Szeder Ferenc képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. (**Barla-Szabó József**: A szakszervezetben igy beszélnek! — **Propper Sándor**: Ott nem! Önök beszélnek igy! Nem volt még szakszervezetben! — **Barla-Szabó József**: Nem is leszek!) Csendet kérek, képviselő urak!

Erdélyi Aladár: Szeder Ferenc igen t. képviselőtársam közbeszólására csak a következőket van szerencsém megjegyezni: én ezt olyan formában mint ő jelezte, sohasem tudnám megtenni, mert én mindenkivel, még ellenfeleimmel szemben is a legillendőbb hangot használom. *(Egy hang a jobboldalon: Ez a műveltség!* — **Szeder Ferenc**: A belügyminister nem ellenfél, hanem ellenség!) Én még az ellenfeleimmel is ilyen módon beszélek! (**Propper Sándor**: Ellenség! — **Vázsonyi Vilmos**: Teljesen rosszhiszemü fiatalember! — *Zaj.)*

Én egy-két olyan tanuról, akiről azt állitották, hogy őket feltétlenül meg kell hallgatnom, ime, nem az én, hanem Károlyi Mihály gróf véleményét olvastam fel, akinek pedig joga volt ezt mondani, mert közelebb állt azokhoz a férfiakhoz, akikre ezt a nyilatkozatot tette. (**Vázsonyi Vilmos**: Joga volt füllenteni.) Vázsonyi igen t. képviselőtársam nem volt itt az előbb. (**Vázsonyi Vilmos**: Higyje el, hogy sokat hazudott ebben a könyvben.) Kérem, az meglehet. (**Vázsonyi Vilmos**: Beigazolom.) Ez lehet, megengedem, hogy sokat hazudott, ezt t. képviselőtársam jobban fogja tudni, mert többet érintkezett Károlyival, mint én, mert én soha sem érintkeztem vele; azonban engedje meg t. képviselőtársam, hogy azokban a dolgokban, amelyeket az előbb felolvastam, amikor hivatkoztam Károlyi Imrére, talán mégis igazat irt. (**Vázsonyi Vilmos**: Nem! Ez az első hazugsága!) Ez a könyv igen szépen nyilatkozik igen t. képviselőtársamról, ugyhogy nem akarom elhinni, hogy épen ebben a részben nem mondana igazat. (**Vázsoyi Vilmos**: Hazudik abban is!) Hivatkozik arra is, hogy a periratokban is meg lehet találni, hogy gróf Károlyi Imrét »tantuszok megtartójának« méltóztatott nevezni. (**Vázsonyi Vilmos**: Látja, ez is hazugság!) Nagyon örülök, ha megcáfolja t. képviselőtársam. (**Vázsonyi Vilmos**: Megmondtam, hogy hazugság! — **Meskó Zoltán**: Ki irta a könyvet? mert Károlyi igy nem tud irni!) Ki irta a könyvet, az a kérdés! — *Zaj jobbfelől.* — **Friedrich István**: Amikor az Omge. elnöke volt, akkor is érintkeztem vele! — **Propper Sándor**: Meskó Zoltánnak nem illik volt gazdáját hátbatámadni! Szolgálta valamikor! — **Vázsonyi Vilmos**: Azt irja rólam, hogy a magyar irás-olvasást propagáltam. Ez is hazugság.) Azért mondom, hogy Vázsonyi igen t. képviselőtársamnak legkevesebb oka van azt mondani, hogy nem igazat irt, mert Vázsonyiról sok olyant ir, ami elismerésreméltó épen Vázsonyi igen t. képviselőtársamnál. *(Felkiáltások jobbfelől: Ha hazudott, akkor is!)* Felolvashatnék egész sor Károlyi-nyilatkozatot, ahol azt fejtegeti, hogy Windischgraetz mennyire képtelen, mennyire alkalmatlan volt mindenféle komoly szerep vitelére.

Bocsánatot kérek, ha ez igy van, akkor nagyon csodálkozom, hogyan emelhetik képviselőtársaim a culpa in eligendo vádját, amikor azt látom, hogy ők voltak azok, akik támogatták azt a kormányt, amelyben Windischgraetz burgonyaügyi, vagyis közélelmezési minister volt, sőt Windischgraezet Andrássy Gyula igen t. képviselő társam az utolsó percekben maga mellé vette a külügyi osztály vezetőjének. Ha ezeket tudták róla, — aminthogy a nyilatkozat szerint tudták — akkor csodálkoznom kell, hogy épen nem ők voltak azok, akik ezt már akkor kifejezésre juttatták, mert ha megtették volna, már akkor elvágták volna az ő politikai karrierjének fonalát és bizonyára nem következhetett volna be, hogy a frankhamisításban is szerepet vigyen. Ha nem emelik fel a ministeri székbe, akkor Nádosy sem fogja őt alkalmas embernek tekinteni és mások sem.

Ne méltóztassék azt gondolni, hogy én ezzel Nádosyt védelmezem. Szó sincs róla. Az én ítéletem és szerény meggyőződésem a legelsujtóbb, ami csak lehet egy Nádosyról. De ha Nádosyra vonatkozott az a megállapítás, hogy továbbra is barátja marad, — mert Andrássy nem nevezte meg, hogy kit tart továbbra is barátjának — ha Nádosy is ezek közé tartoznék, amit kétkedve hiszek, akkor figyelmébe ajánlom, hogy Nádosy nem közönséges bűntettet követett el, hanem hivatali esküjének megszegésével követte el a bűnt. Ha tudok is Trianon vagy bármi más alapon rájuk nézve mentséget találni, a hivatali eskü megszegésére nem tudok semmiféle mentséget sem.

Amikor végigtekintettem a frankügy odisszeáján, a frankvitán és amikor megállapítottam, hogy csak akkor kezdték védelmükbe venni Windischgraetz herceget, amikor ujból kijelentette, hogy ő nagy legitimista, akkor már az egész ügyet megtudtam konstruálni. (**Vázsonyi Vilmos**: Ellenkezőleg. — *Zaj balfelől.)* Miattam méltóztassanak mondani, amit akarnak, nekem ez a meggyőződésem és ennek nyiltan kifejezést is adok minden körülmények között. (**Vázsonyi Vilmos**: Hol jelentette ki?) Ha annyira nem méltóztatnak ismerni a dolgot, méltóztassanak elolvasni a bizottsági ülés jegyzőkönyveit, ott méltóztatnak megtalálni az errevonatkozó adatokat. Én jól vagyok értesülve, de úgylátszik, a t. képviselőtársaim nincsenek jól értesülve. (**Vázsonyi Vilmos**: Ellenkezőleg, ön van rosszul értesülve!).

Csodálkozva kell látnom, hogy önök tudnak egy büntetendő cselekményt először elitélni, azután pedig felmenteni, sőt kijelenteni azt, hogy az illető bűnösök továbbra is barátjaik maradnak. Ezt tisztára lehetetlenségnek tartom. Ebben az országban egyszer már nyiltan és őszintén ki kell jelenteni, hogy semmi más morált el nem fogadhatunk, mint azt, amelynek alapja a törvénynek tisztelete, és ha valakinél büntetendő cselekmény állapitható meg, azt nem lehet menteni semmiféle más erkölccsel.

Megdöbbenéssel kell megállapitanom, hogy amikor tanuzásról van szó, akkor egyesek felállnak itt, vagy leveleket irnak . . . *(Zaj a balközépen.* — **Lendvai István**: Zadravetz is legitimista?) Nem azt mondtam, hogy aki ebben az ügyben szerepel, mind legitimista, mert meg vagyok győződve róla, hogy Spannringgel meg a többiekkel nemnagyon törődnek. Ez természetes dolog, és én ebben az ügyben csak azokat neveztem meg, akikkel van okuk, hogy törődjenek. (**Vázsonyi Vilmos**: Ez sem igaz! — **Pakots József**: Azok a szegény emberek nem tehetnek semmiről! — **Nagy Vince**: Azokat szabadlábra kell helyezni!)

Elnök: Csendet kérek!

Erdélyi Aladár: Amennyire csodálkozva láttam ezt a változást, ugy csodálkozva láttam a tanuzási kérdésben elfoglalt álláspontot is. Én az első perctől fogva azon a véleményen voltam, hogy mindenkinek, aki feláll a forumon és valakit vádol, erkölcsi bátorságának is kell lennie, hogy odamenjen az illetékes hatóság elé és őszintén, nyiltan megmondjon mindent. Hangsúlyozom, hogy mindent, mert a tanu nemcsak arra teszi le esküjét, hogy vallomásában mindent elmondott, hanem arra is, hogy semmit el nem hallgatott.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

És épen ez az, ami csodálatos. Ez benne van a törvényben és mégis, méltóztassanak megnézni, a tanu urak egy része elmegy bizonyos határig és akkor kijelenti hogy nincs tovább Ezt, bocsánatot kérek, elfogadni nem tudom. (**Friedrich István**: Maday képviselő ur az előbb mást mondott!) Nem tudom, mit mondott, méltóztassék elfogadni azt, amit én mondok.

Én már az előbb elmondottam szerény véleményemet, de méltóztassanak megengedni, hogy erre ujból hivatkozzam. Elismerem, hogy azok az igen t. képviselőtársaim, akik most mint tanuk szerepelnek, eddig hozzá voltak szokva ahhoz, hogy nem igen jártak a biróság elé természetes tehát, hogy nem is tudták ezeket a konzekvenciákat. Ahhoz voltak szokva, hogy mindenki megelégedett azzal, amit ők egyszerüen ki jelentettek. Ez az a bizonyos caezura, amiről ők azt hiszik, hogy a törvény előtt is meg lehet tenni, de a törvény ilyent nem ismer. Aki tanu akar lenni, annak tes-

sék elmondani mindent. (**Horváth Zoltán**: A miniszterelnök részessége nem tartozik Windischgraetz ügyéhez! Erről nem is lehet szó! — **Perlaki György**: Micsoda beszéd ez! Egészen más lesz az itélet, ha igazolja az állitását!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat minden oldalról, méltóztassanak csendben maradni.

Erdélyi Aladár: Én tehát akkor, amikor őrgróf Pallavicini mentelmi ügyéről van szó, annyit vagyok bátor leszögezni, hogyha Pallavicini képviselő ur itt felállott és ország-világ előtt vádolt . . *(Zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek! Lendvai képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Erdélyi Aladár: . . . akkor le kellett volna vonnia azt a konzekvenciát, hogy a törvény tisztelete mellett megjelenik a bíróság előtt, mert bocsánatot kérek, az ujságokban azt olvastuk, hogy hajlandó lett volna megjelenni, de csak különböző formalitások kikötése mellett. Ezt leszögezték. (**Őrgr. Pallavicini György**: Vallomást is tettem a bűnügyre vonatkozóan, hiába beszél!) Lehet, hogy sok embernek hiába beszélek. (**Őrgr. Pallavicini György**: A vallomást letettem!)

Én tehát, amikor a mentelmi ügyben, igenis, pártolom a mentelmi bizottság inditványát, nem azt kivánom, hogy őrgróf Pallavicini azért adassék ki, mert itt mint képviselő szólalt fel, hanem azért, mert neki is mint képviselőnek, ha egyszer vádol, az ország érdekében — és én itt nem tekintem a kormányt, nem tekintek mást, mint az ország érdekét — kötelessége megjelenni és vallomást tenni. Mert, bocsánatot kérek, mi ezt az ügyet nem ugy nézzük, hogy ez csak a kormány kérdése, nekünk ez a nemzet kérdése is, *(Ugy van! jobbfelől.)* és ebben van a különbség közöttünk és képviselőtársaink között, mert képviselőtársaink megelégednek azzal, hogy bukjék meg a kormány és maradjon meg Windischgratz szelleme. Ezért fogadom el a mentelmi bizottság javaslatát. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől. Szónokot többen üdvözlik. — Zaj. Egy hang balfelől: Személyes kérdésben kérek szót!)*

Elnök: Az engedélyt most nem adhatom meg. Az elnök diszkrécionális jogához tartozik, hogy az engedélyt most vagy napirend után adja-e meg. Egy képviselő ur már kért az előbb ilyen engedélyt és az előttem elnöklő elnök ugy döntött, hogy az illető a napirend után szólalhat fel és én ettől nem térhetek el. (**Rothenstein Mór**: Mindig attól függ, hogy kiről van szó!)

Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Horváth Zoltán!

Horváth Zoltán: T. Nemzetgyülés! Mivel az előttem szólott t. képviselőtársam az igen t. Háztól engedélyt kért és kapott arra nézve, hogy a tárgytól eltérjen, méltóztassanak megengedni, — már csak abból a szempontból is, hogy az előttem szólott igen t. képviselőtársamnak egyik-másik megjegyzésére reflektálhassak — hogy a tárgytól rövid időre én is eltérhessek. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik hozzájárulnak ahhoz, hogy a képviselő ur szintén eltérhessen a tárgytól, méltóztassanak felállani! *(Megtörténik.)* Többség. A ház a kéréshez hozzájárul. *(Zaj.)* Csendet kérek! *(Folytonos zaj.)* Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, különben kénytelen lennék az ülést felfüggeszteni!

Horváth Zoltán: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Erdélyi Aladár t. képviselőtársunk a szavazással lezárt frankügyet elevenitette fel és beszédének egy tekintélyes részével magam is egyetértek *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*, voltak azonban beszédének olyan részei, amelyek mindenesetre kihivják a jogi és a politikai kritikát.

Hátulról kezdem a reflektálást, ott, amikor t. képviselőtársam beszédét azzal fejezte be, hogy ők nem a kormányt védik, hanem a nemzetet. (**Pakots József**: Már megint összetévesztik a kormányt a nemzettel!)

T. képviselőtársam! Mi ennek a sokat gyötört, ártatlan nemzetnek nevében tiltakozunk az ellen, hogy a franküggyel összekeverjék a magyar nemzetet, a magyar népet! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A francia miniszterelnök is, — aki tehát teljesen idegen hozzánk — megtette ott a francia parlamentben ezt a finom disztinkciót, amikor kijelentette, hogy a magyar nemzetet olyan lovagiasnak, olyan törvénytisztelőnek ismeri, hogy megvan róla győződve, hogy attól a becstelen, aljas bűncselekménytől távol áll. (**Rakovszky István**: Csak a nemzetről állitotta ezt!) T. képviselőtársam, mi itt semmi mást nem tettünk, mint hogy a kormány felelősségét óhajtottuk megállapitani. (**Erdélyi Aladár**: Ohajtották csak!) Óhajtottuk. (**Erdélyi Aladár**: Bizonyiték? — **Vázsonyi Vilmos**: Közjegyzői okiratot akar? — **Erdélyi Aladár**: Azt igérte a képviselőtársam Windischgraetz ügyében! — **Friedrich István**: Nádosyval a választások alatt nagyszerüen együttvoltak! — **Lendvai István**: Legalább most ne rugdalják meg! — **Friedrich István**: Ugy van! Ne rugdalják.)

Elnök: Friedrich képviselő urat kérem, ne méltóztassék közbeszólni. *(Friedrich István ismét közbeszól.)* Friedrich képviselő urat másodszor is kérem! *(Lendvai István közbeszól.)* Lendvai képviselő urat is kérem! *(Erdélyi Aladár közbeszól.)* Erdélyi képviselő urat is kérem, méltóztassék most már csendben maradni! (**Erdélyi Aladár**: Magyar karakter!)

Horváth Zoltán: Erdélyi t. képviselőtársamnak a bizonyitékokra vonatkozó közbeszólása egészen laikus, hiszen a nemzetgyülés nem alkalmas arra, hogy itt bizonyitékokat szolgáltassanak. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen ha itt bármiféle bizonyitékot produkálnának is, azokat mindenki a maga pártállása szerint magyarázná és fogadná el és egyszerüen leszavazná. *(Ugy van! balfelől.)* Itt a nemzetgyülés előtt tehát nem lehet mást tenni, mint amit Pallavicini képviselőtársunk tett: állit és kéri, hogy az illetékes bíróság elé állhasson. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.* — **Lendvai István**: Én ellenem tudtak sajtópert inditani, csak Pallavicini ellen nem! Nem értem, kezd már egészen komplikált lenni!)

T. képviselőtársam nem átallotta azt, hogy távollevőket, sőt szabadsággal nem rendelkező egyéneket is birálat alá vegyen itt, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* sőt a legsulyosabb szavakkal illette őket. (**Erdélyi Aladár**: Kit? — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak türelem!)* Erre vonatkozólag ketté választom t. képviselőtársamnak felszólalását. Az egyik vonatkozik Károlyi Mihályra, a másik pedig a franküguyben szereplő és szabadságot nem élvező egyénekre.

Hogy Károlyi Mihály mit irt abban a könyvben, hogyan irta meg azt a könyvet, annak elbirálása lehet gusztus dolga. De őt itt ebből a könyvből kifolyólag megvádolni, vagy hazugnak, vagy bármiféléuek is minősiteni, — miután ő nincs abban a helyzetben, hogy ez ellen védekezhessék, — méltóztassék megengedni, de ez az én ízlésemmel ellenkezik. (**Erdélyi Aladár**: Ki az?) Károlyi Mihály. (**Erdélyi Aladár**: Egy szót se szóltam Károlyi Mihály ellen, tessék a beszédemet elolvasni! — **Csontos Imre**: Vázsonyi mondta, hogy hazudott! — **Nagy Vince**: Csak a Vázsonyi idézetét nem fogadta el és más idézetet tart igaznak felőle!)

A másik a Károlyi Imre személye. Én Károlyi Imre grófot nem is ismerem. (**Erdélyi Aladár**: Én sem! — **Friedrich István**: Én a Tisza perből ismerem! Igazmondójuk volt! — **Erdélyi Aladár**: Ezért hivatkozom rá!) Károlyi Imrét úgy méltóztatott aposztrofálni, hogy ez izlésemmel szintén nem egyeztethető össze. Károlyi Imre itt ugyancsak nem tud védekezni azon erős szavak ellen, amelyeket méltóztatott használni. (**Erdélyi Aladár**: Hivatkoztam Vázsonyi képviselő ur idézetére! — **Vázsonyi Vilmos**: Mondtam, hogy hazugság! Ez erős és velős, sőt parlamentáris is Bethlen óta! — *Derültség balfelől.)*

Azután t. képviselőtársam Károlyi Imrével kapcsolatban az ő szavahihetőségét méltóztatott itt megforgatni. Eltekintve izlésünk differenciájától (**Erdélyi Aladár**: Ebben igaza lehet!) méltóztassék megengedni, nem a mi kötelességünk, hogy mi a tanuk szavahihetőségét mérlegeljük, ez az önök által igen gyakran emlegetett független bíróság kötelessége. Károlyi Imrét a bíróság meg fogja idézni, Károlyi Imre ott vallomását le fogja tenni és a bíróság törvényeinek értelmében szabadon fogja mérlegelni Károlyi Imre tanuvallomását, hogy mit ér. De, ugyebár, erre mi alkalmatlan testület vagyunk. (**Erdélyi Aladár**: Nem erről van szó!)

Azután azt mondotta t. képviselőtársam, hogy a frankbizottságban olyan álláspontot foglalt el, hogy minden egyes bizonyítást célzó inditványt elfogadott. Örömmel veszem tudomásul, hogy a t. képviselőtársam ezen az álláspontom volt, de méltóztassék megengedni, hogy azt a kérdést vessem fel, hogy akkor az az 55 vagy 63 inditvány, amelyet a frankbizottság más véleményben lévő tagjai előterjesztettek, miért részesült elutasításban, ha a túloldali pártnak olyan illusztris tagja, mint a képviselő ur, amellett volt, hogy az inditványokat elfogadják. (**Erdélyi Aladár**: Én épen olyan tagja voltam a bizottságnak, mint a többiek!) Akkor ez a dicsőség egyedül az ön személyének szól. (**Erdélyi Aladár**: Téved! Voltak ott mások is!) Akkor két vagy három képviselőnek szól ez az elismerés.

T. képviselőtársam azzal kezdte beszédét, hogy teljesen tárgyilagos, és felháborodott akkor, amikor meghallotta a frankügy kipattanását, és hogy ő volt az első, aki követelte, hogy a legszigorubb büntetéssel sujtsanak le a bűnösökre (**Rakovszky István**: De kivétel nélkül!) és miután az ön véleménye szerint a parlamenti bizottságban és a parlamentben lefolyt tárgyalásokból az derült ki, hogy a kormány nincs benne a dologban, ennélfogva marad továbbra is a kormány támogatói között. (**Erdélyi Aladár**: Ugy van!) T. képviselőtársam, egyetértek felszólalásával abban, hogy felháborodott, mert hiszen törvénytisztelő embernek ismerem, és meg is vagyok róla győződve, hogy felháborodott, csupán azt kifogásolom, hogy felháborodásának konzekvenciáit már nem vonta le, mert hiszen az az anyag, amely nyilvánosságra került — akár a frankbizottság többségi jelentését méltóztatik szemügyre venni, akár pedig a parlamentben lefolyt tárgyalás anyagát méltóztatik mérlegelni — mindenre alkalmas, csak arra nem, hogy a kormányt abszolválják a politikai felelősség alól.

Hiszen ön mondotta, t. képviselőtársam, hogy az országos főkapitány a Térképészeti Intézet, a külügyminister, a belügyminister, tehát az adminisztrációnak 80%-a inficiálva volt ezzel a bűncselekménnyel. (**Erdélyi Aladár**: Én külügyministerről, belügyministerről egy szót sem szóltam!) Méltóztassék tehát nekem objektiv választ adni arra: ki felel ezért a korrupcióért, ha a kormányzat, a kormányzat élén álló férfiak nem felelnek? (**Nagy Vince**: Az ellenzék és a sajtó!) Ki fogja ezért a felelősséget állani, hiszen ők ennek az országnak urai, az adminisztráció minden szála az ő kezükbe fut össze, tehát ők felelőssek? A pártfegyelem odáig nem mehet, hogy az ember helyes premisszákból teljesen illogikus és inkonzekvens következtetéseket vonjon le.

Azt vártam t. képviselőtársamtól beszédének bevezető része után, amikor felháborodását kifejezte s leszögezte, hogy károsnak és hátrányosnak tartja az országra nézve az ügyet, hogy levonja a kenzekvenciákat és ön is azok közé áll, akik a teljes igazságot és purifikációt akarják. (**Erdélyi Aladár**: Én is és mindnyájan azt akarjuk! — **Farkas István**: Csak mást csinálnak!) Azután mint slágert méltóztatott kijátszani, hogy az ellenzék eleinte a frankügyet nem ugy kezelte, mint most, szerinte azért, mert akkor még nem voltunk tisztában, illetőleg baloldalon ülő t. képviselőtársaim nem voltak tisztában azzal, hogy Windischgraetz legitimista-e vagy sem. Először is levonom ebből azt a következtetést, hogy ön teljesen helytelen vágányon mozog, amikor nekünk azt imputálja, hogy a frankügyet mint politikumot nézzük, hogy mi azt nézzük, hogy a tettesek, mielőtt ebbe a bűnbe beleestek volna, milyen politikai árnyalathoz tartoztak. Én igazán nem tudom, vajjon Windischgraetz legitimista-e vagy sem. (**Rakovszky István**: Már régen nem az!) Nekünk tökéletesen mindegy, hogy Windischgraetz micsoda. *(Zaj. — Elnök csenget.)* Ennek a bűncselekménynek elbirálásánál ez igazán egészen utolsó kérdés, mert ha mindjárt köztársasági volna is, akkor is elitélném és pereat-ot kiáltanék reá, aki ilyen súlyos, katasztrofális hatásu bűncselekmény elkövetésére határozta el magát.

Ebből vonja le t. képviselőtársam azt a konzekvenciát, hogy az ellenzéki akciónak, amely semmi egyebet nem céloz, mint az igazság és a jogrend helyreállitását, tulajdonképen nem is Vázsonyi Vilmos a karmestere, hanem más valaki. T. képviselőtársam, én sem Vázsonyit nem ismerem, mint karmestert, sem mást nem ismerek, én lelkiismeretemet és választóim megbizatását ismerem, akik azért küldtek be ide, hogy az igazság és törvénytisztelet mellett szálljak sikra.

Engem, t. képviselőtársam, semmiféle grófszeretet nem vezet s ezt azért jegyzem meg, mert azt is közbekiáltották, — ha nem is t. képviselőtársam részéről — hogy a demokraták most egyszerre odaállnak az őrgróf pártjára! (**Rakovszky István**: Igaz vagy nem, amit mondott, az a kérdés!) Ha képviselőtársam a frankvitában mondott beszédemet elolvassa, abból méltóztatik látni, hogy én a leghatározottabban kijelentettem, hogy a grófok társadalmi osztályát nem tartom történelmi osztálynak, hanem a polgárságot és munkásságot tartom annak, mert a polgárság és munkásság volt az, amely mindig kivette részét a szenvedésből és vérhullatásból. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A polgárság nem tartozott ahhoz a történelmi osztályhoz, amely annak idején ezt kiáltotta: Vitam et sanguinem, sed avenam non. A polgárság mindig odaadta legkeservesebb és legutolsó falatját is. Engem tehát az előbbi vád nem érhet.

Ennek előrebocsátása után azt mondom, hogyha az a mentalitás uralkodnék a velünk szemben ülő többségi pártban, amelynek igen t. képviselőtársam kifejezést adott, akkor Pallavicini György t. képviselőtársunk beszéde után nekünk tulajdonképen csak azt kellett volna tennünk, amit annak idején Cato tett, aki valahányszor felszólalt, mindig azt mondotta: Ceterum censeo Carthaginem esse delendam! Nekünk is azt kellett volna tehát tennünk, hogy Pallavicini bejelentését felolvassuk mindaddig, amig a kormány és a miniszterelnök módot nem ad neki arra, hogy

Pallavicini a bíróság előtt, sajtóperben állításait bizonyithassa.

Önök abban a hitben élnek, hogy azzal, hogy a többségi jelentést elfogadták, a frankügyet lezárták. Ez, t. képviselőtársaim, optikai csalódás, nagy hiba, és csak a következmények mutatják majd meg, hogy milyen helytelen volt az önök eljárása. Hiszen méltóztatik látni, hogy a képviselő ur maga is abba a kényszerhelyzetbe került, amikor Pallavicini mentelmi ügyét tárgyaljuk, hogy kénytelen volt a Háztól engedélyt kérni, hogy ezzel a tárggyal foglalkozhassék, azért, mert könnyiteni akart lelkiismeretén, érezve, hogy a jelenlegi miliőben beszélnie kell erről az ügyről, nehogy egyenlő elbirálás alá vegyék azokkal, akik csak szavaznak és nem beszélnek.

A mentelmi bizottsági jelentéssel kapcsolatban méltóztassanak megengedni, hogy kijelentsem, hogy én, mint a mentelmi bizottság tagja, ezzel egyet nem értek, annak meghozatalánál jelen nem voltam, (**Nemes Bertalan**: Meg volt hiva!) de meg vagyok róla győződve, hogy ha jelen lettem volna is a mentelmi bizottság kérdéses ülésén, akármikép fejtegettem volna is ott álláspontomat, semmiesetre sem terjesztetett volna a Ház elé más jelentés, mint az, amely előttünk fekszik.

Ez a mentelmi bizottsági jelentés két részből áll. Az első rész őrgróf Pallavicini György képviselőtársunk bejelentése, amely szerint megsértve érzi mentelmi jogát azért, mert a ministerelnök neki, nemzetgyülési képviselőnek azt mondotta *(olvassa)*: »Felszólitom Pallavicini György képviselő urat, hogy az ülés után azonnal jelentkezzék az ügyésznél, hogy bizonyitékait előterjessze. Ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen.«

Erre ibolya szerénységével azt mondja ez a mentelmi bizottsági jelentés, hogy a ministerelnök urnak ez a felhivása nem mentelmi jogi sérelem. Én azt hiszem, hogy ez a kitétel, ez a szerény »felhivás« szó nem is fedi a ministerelnök ur kijelentéseit, mert a ministerelnök ur először felszólitotta képviselőtársunkat, — ebben még nem látnék mentelmi jogsérelmet — de azután megfenyegette, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* azt mondotta: ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen. (**Rakovszky István**: Hát a kormány fenhatósága alatt állunk?)

Akik a büntetőtörvénykönyvnek és a büntetőperrendtartásnak intézkedéseit a tanukra vonatkozólag ismerik, azoknak tudiok kell azt, hogy a tanu nemcsak pénzbirság, hanem szabadságvesztés büntetés mellett is kényszerithető arra, hogy a hatóság vagy a bíróság előtt megjelenjék. (**Propper Sándor**: Ha jól emlékszem, még rendreutasitást sem kapott! — **Rakovszky István**: Ha én ülök ott az elnöki székben, kap a ministerelnök ur rendreutasitást!)

Micsoda ez, t. képviselőtársaim, ha nem fenyegetés? Fenyegetés, mert hiszen a ministerelnök ur nem is illetékes személy arra, hogy valakinek a kihallgatását elrendelje. (**Rakovszky István**: Ugy van! Ugy van!) Valakinek a kihallgatását elrendelni a megfelelő hatóságok jogosultak, tehát a nyomozás során vagy a rendőrség, vagy ujabb rendelet szerint az ügyészség, vagy a vizsgálat során a vizsgálóbiró, vagy pedig az itélőbiróság. Kérdem, hogy a ministerelnök ur melyik hatóság nevében bátorkodott itt ilyen kijelentést tenni egyik képviselőtársunkkal szemben? (**Rothenstein Mór**: Hatalma révén! — **Rakovszky István**: Milyen jogon! — **Csontos Imre**: Azért, hogy mondja meg a valót! — **Rakovszky István**: Már megint a kisgazdák védik a közszabadságokat! — **Csontos Imre**: Necsak beszéljenek az urak, hanem bizonyitsanak is!)

Ez elég szomoru és a független bíróság nevében utasitom vissza a ministerelnök urnak ezt a kijelentését, hogy ő tehet arról, hogy egy képviselőtársunkat megidézzék, mert ha tehet arról, akkor az a bíróság, az a hatóság, amely az ő parancsára intézkedik, többé nem független. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát képviselőtársaim nem fogják megállapitani ebben Pallavicini György képviselőtársunk mentelmi jogi sérelmét, akkor engedjék meg, t. képviselőtársaim, de kénytelen leszek azt mondani, hogy pártszempontból hozzák azt a határozatot.

A mentelmi bizottság jelentésének első részével nem kivánok tovább foglalkozni, mert, azt hiszem, elég pregnánsan kimutattam, hogy itt a mentelmijogsérelem fenforog.

Most rátérek a másik kérdésre, amely tulajdonképen a fő ütközőpont. Ezt a franküget, vagy ha ugy tetszik, Pallavicini ügyét kétfelé kell választani. Az egyik maga a bűnügy, a franküg, amely semmiféle vonatkozásban nem tartozik hozzánk, kivéve a kormány politikai és esetleg büntetőjogi felelősségét. Ez a maga processzuális utján megy tovább: az ügyész a nyomozást elvégezte, a vádtanács a döntését meghozta, majd az itélőbiróság a főtárgyalást is meg fogja tartani és itéletet fog hozni. A másik része azonban ennek az ügynek Pallavicini őrgróf képviselőtársunk ügye. Képviselőtársunk itt a nemzetgyülés szine előtt világosan, határozottan, minden félreértés és kertelés nélkül kijelentette a kormányról azt, hogy a frankhamisitásról már hónapokkal előbb tudott és hogy mindent elkövetett arra nézve, hogy a frankhamisitás ki ne nyomoztassék.

Ez tehát súlyos megállapitás, súlyos kijelentés, amely ha való, akkor, ugyebár, a kormánynak egy percig sincs jussa ezekben a bársonyszékekben maradni? (**Perlaki György**: És az itélet is más lesz, amelyet a bűnügyben hoznak? Azért tartozik össze!) Nem vagyok még ott, t. képviselőtársam. Én csak szupponálom azt, hogy »ha ez igaz«, akkor — azt hiszem, ezt nem méltóztatik kontradiktálni, — hogy ennek ez a konzekvenciája. (**Perlaki György**: Az igaz, de a másik is igaz!)

A másik pedig az, hogy ez nem igaz. Hogy ez igaz vagy nem igaz, ennek kideritése — méltóztassanak megengedni — egyáltalában nem tartozik a franküghöz. (**Perlaki György**: Dehogy nem!) Ez Pallavicininek és a kormánynak az ügye. Pallavicini képviselőtársunk a kormányról ezt állitotta s a kormánynak kötelessége a megfelelő fórumot megtalálni arra, hogy az igazság kiderüljön.

Pallavicini képviselőtársunk a mentelmi bizottság jelentése szerint sem lett volna felelősségre vonható azért, amit itt a Házban mondott, mert itt véd bennünket a mentelmi jog. De Pallavicini képviselőtársunk nem bujt e mögé a mentelmi jog mögé, hanem kiment a nyilvánosságra és a sajtóban közzétette ugyanazt a kijelentést, amelyet itt a Ház szine előtt tett, szóról-szóra megismételte, hogy módot adjon a ministerelnök urnak és a kormánynak arra, hogy őt az illetékes bíróság elé állitsák.

T. képviselőtársaim, amikor önök most Pallavicini képviselőtársunknak ezt a kijelentését és ezt az állitását hallatlanná igyekeznek tenni, igyekeznek elkenni, akkor önök nem tesznek jó szolgálatot az országnak. Pallavicininek a bíróság előtt a helye, ott kell neki alkalmat adni arra, hogy ezeket a súlyos kijelentéseit igazolja. De nem ám úgy, hogy megidéztetem a vizsgálóbiróval, —

ahogy a miniszterelnök ur előre kijelentette és bemondotta, hogy fogok rá módot találni, hogy a képviselő urat megidéztessem, — hanem úgy kell odaállítani, hogy mint egyenlő ellenfelek álljanak a biróság előtt, hogy tehát ne az az ügyész legyen a vád képviselője, akinek végeredményben az igazságügyminister a legfőbb hatósága, aki az igazságügyminister utasítására emeli vagy ejti el a vádat. Ne legyen tehát t. képviselőtársunk inferioritásban a kormányhatalommal szemben, hanem teljesen egyenlő ellenfél legyen. (**Klárik Ferenc**: Helyes! Le kell tehát mondania!) Az volna az egyetlen mód, hogy a kormány az ország érdekében és saját becsületének helyreállítása érdekében lemondana és ilyen lemondott állapotban állana a biróság elé.

De van egy másik megoldás is, ha nem megyünk ki a Házból, ha tehát nem megyünk az ugynevezett sajtóbiróság elé, hanem az 1848. évi III. t.-c. alapján itt az alkotmányjogi biróság előtt adnak módot képviselőtársunknak arra, hogy vádjait igazolja. Miért nem méltóztattak elfogadni Nagy Vince képviselőtársunk vádaláhelyezési inditványát? (**Perlaki György**: Nem adott be indítványt! — **Nagy Vince**: Formalitásból vetették el! Elvileg fogadták volna el!) Ez is alkalmas mód lett volna arra, hogy a kormány ártatlanságát tisztázza.

Azt mondja t. képviselőtársam, hogy formahibából vetették el. (**Perlaki György**: Ott mondták, hogy formahibából!) Ha csak az a baj, méltóztassék garanciát nyujtani, akkor a legházszabályszerübb formában be fogjuk nyujtani. Ezen ne muljék az igazság kideritése. Ha t. képviselőtársamnak kijelentése fedi pártjának a felfogását, akkor ezt örömmel üdvözlöm.

A mentelmi jog, amint nagyon jól tudjuk, nem külön-külön tulajdonunk nekünk képviselőknek, hanem az a Háznak, a Ház tagjainak joga, tehát igen fontos, fundamentális alkotmányjogi biztositék. Ezt nem szabad a muló napnak a szemszögéből nézni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Önök talán most előnyben vannak, önök biztosnak érzik poziciójukat. (**Lendvai István**: Látszik hogy Erdélyi a paksi követ, mert Vázsonyival tanácskozik! — **Erdélyi Aladár**: Ön tudja, hogy nekem nem volt szükségem senkivel tanácskozni! Akkor is megválasztottak volna!) De hodie mihi cras tibi. És ha valamikor fontos volt a mentelmi jog megvédése... *(Lendvai István közbeszól.* — **Erdélyi Aladár**: Nem akarok személyeskedni, de esetleg jogom volna másra hivatkozni!)

Elnök: Erdélyi Aladár képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni! Lendvai István képviselő urat is kérem, méltóztassanak ezt az ügyet talán a Házon kivül elintézni. (**Lendvai István**: Szeretem a paksiakat!)

Horváth Zoltán: ... ha valamikor védenünk kellett a mentelmi jogot, akkor ez az a történelmi idő, amikor minden erőnket, minden energiánkat meg kell feszitenünk, hogy ezt a fundamentális alkotmányjogi biztositékot sértetlenül megőrizzük és ugy adjuk át az utókornak.

Ha ez a parlament az általános, egyenlő, titkos választójog alapján jött volna létre, akkor ilyen defektus bizonyára nem fordulhatna elő, hogy akadnak egyes képviselőtársaim, akik azon törik eszüket, azon gondolkoznak, hogy miképen lehetne a mentelmi jogot megszoritani. (**Lendvai István**: Nincs mindenkinek módja az eszét törni. Ahhoz ész is kell! — **Propper Sándor**: A holnapra nem gondolnak!) Amikor nincs egyesülési jog, nincs gyülekezési jog, és nincs sajtószabadság, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* kérdem a t. Nemzetgyülést: olyan jog-e a mentelmi jog, amelyet nélkülöznünk lehet? (**Propper Sándor**: Alapja a parlamentarizmusnak! — **Nagy Vince**: Ugy van! Ezt is meg akarják szüntetni!) A parlament az egyetlen fórum, ahol szabadon, igazán őszintén beszélhetünk. Hiszen ha gyülést akarunk tartani, ha gyülekezni akarunk, ha sajtót kérünk, mindenütt kinai fallal találkozunk. Ha akárhol a nyilvánosság előtt meg akarjuk tárgyalni az ország súlyos ügyeit, a jelenlevő rendőrtisztviselő felsőbb parancsra megakaszt bennünket. *(Lendvai István közbeszól.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Horváth Zoltán: Ha tehát ezt a mentelmi jogunkat is feladjuk, ha lehetséges az, hogy amit itt mi képviselői minőségünkben elmondunk, az valamely bűnvádi eljárás alapja lehet, akkor csakugyan azt mondom, (**Halász Móric**: Erről szó sem volt!) hogy sokkal helyesebb lesz, ha ezt a nagy luxust, azt az óriási kiadást, amibe ennek a nemzetgyülésnek adminisztrációja kerül, egyszerüen félre dobjuk, (**Lendvai István**: Éljen a nemzeti diktatura!) és ne játszunk tovább itt parlamentarizmust, legyen nyilt diktatura, mely sokkal helyesebb, mintha itt port hintünk a nemzet és a világ szemébe. (**Nagy Vince**: Ugyis csak látszat a parlamentarizmus! — **Propper Sándor**: Fügefalevél!)

Majd a történelem fogja önöktől számonkérni azt a működést, amelyet itt kifejtettek, hogy olyan kevésre becsülték a mentelmi jogot ezekben a szomoru időkben. Az elmult 67-es világban is sokkal jobban őrködtek a mentelmi jog felett, pedig akkor szemben állottunk Ausztriával és az érvényesülés, a hatalomhoz való jutás nem a nemzettől jött, hanem a császári hatalomtól. Elődeink mégis szigoruan megőrizték és sértetlenül hozták át reánk a mentelmi jogot. Mi lennénk most azok, amikor pedig teljesen függetlenek és szabadok vagyunk,... *(Lendvai István közbeszól.)*

Elnök: Lendvai István képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Horváth Zoltán: ... akik ezt a fontos és súlyos jogunkat igyekszünk megnyirbálni Én a mentelmi bizottság jelentéséből azt látom.

Ezek az én politikai indokaim, amelyek miatt a mentelmi bizottság jelentésének második részét sem fogadom el. Méltóztassanak azonban megengedni, hogy áttérjek jogi aggályaimra is. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az előadó ur citálja a büntetőtörvénykönyv 230. §-át, azonban természetesen nem hűen, nem ugy, ahogy a büntetőtörvénykönyv azt megirja. (**Farkas István**: Azt is hamisitják, nemcsak a frankot!) A vonatkozó szakasznak csak azokat a kitételeit nyomatta be a jelentésbe, amelyek alkalmasak a felületes szemlélőt esetleg megtéveszteni és alkalmasak esetleg abban azt a hitet kelteni, hogy ez a jelentés igy jogilag alá van támasztva.

A 230. § azt mondja *(olvassa)*: »Aki oly tények vagy bizonyitékok tudomásával bir, melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyénnek felmentése vagy ártatlanul elitéltnek kiszabadulása függ és azokat akár az illetővel vagy hozzátartozóival, akár az illető hatósággal nem tudatja, ámbár azt magának, hozzátartozóinak vagy más ártatlan személyek veszélyeztetése nélkül megtehette volna, elköveti ezt a bűncselekményt.

Maradjunk csak egy percig ennél a szakasznál. Ennek a szakasznak alapja az, hogy »vizsgálat alá vont egyénnek felmentése.« Ugyebár azon már túl vagyunk, hogy azok, akik ebben a bűncselekményben le lettek tartóztatva, le lettek fogva, felmentessenek. Tehát, — természetesen a jognak, az igazságnak és a törvény uralmának feltételezése mellett — semmiesetre sem fog bekövetkezni az, hogy azok közül bárki is felmentessék.

A másik kérdés, melyet mindenki szuverénül maga intéz el saját lelkiismeretével, hogy azzal, ha ő vallomást tesz, nem árt-e magának, hozzá-

tartozóinak, vagy más ártatlan személyeknek. Ugyebár Pallavicini képviselőtársunknak ez belső szuverén ügye. Lehet, hogy ő olyan bizonyitékokat kapott kijelentésének alátámasztására, amely bizonyitékoknak idő előtti nyilvánosságra hozatalával esetleg önmagának vagy hozzátartozóinak ártana. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Horváth Zoltán: Ezt is bele kellett volna tehát tenni az előadói jelentésbe. Ha ezt beletették volna, akkor Pallavicini képviselőtársunknak eljárása már egészen másképen festett volna, mert ő egyszerűen azt mondhatná, ha ezt a kijelentést megteszem, ezzel ártok magamnak és más ártatlan személyeknek. Ilyen módon idézve, ez a 230. § mindenesetre nem támasztja alá a mentelmi bizottság előadójának jelentését.

A másik, amire az előadói jelentés hivatkozik, a büntetőperrend 192. §-a. Itt azután az idézés egészen jól ment, mert hiszegn idézi a törvénynek olyan kitételét is, amely teljesen agyonüti az előadó ur jelentését. Azt mondja a törvény *(olvassa)*: »Tanuk gyanánt, amennyiben kihallgatásuk szükségesnek mutatkozik... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Horváth Zoltán: ... megidézendők mindazok, akikről fel lehet tenni, hogy a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.« Itt a súlypont a »közvetlen« szón van.

Aki tehát közvetlenül tud arról, hogy a frankot ki hamisitotta, hol hamisitották, mikor hamisitották, miért hamisitották, aki annak szemés fültanuja volt, az a büntetőperrendtartás 192. §-a alapján megidézhető. De Pallavicini György képviselőtársunk kijelentette, hogy ő közvetlenül nem tud semmit, ő nem látta, mikor szállitották a hamisitósajtót, nem látta mikor a frankot nyomták, mikor kofferbe rakták, mikor kiadták, tehát közvetlenül nem tud semmit sem. Ő csak azt állitja, hogy a kormány erről tudott és a kormány kötelességét elmulasztotta. Ő tehát nem olyan tanu, akit a büntetőperrendtartás 192. §-a alapján arra lehetne kényszeriteni, hogy valljon. Ez a kitétele az előadói jelentésnek megdönti az egészet, mert hiszen azután jelentkezett Pallavicini György képviselőtársunk a rendőrségen és a vizsgálóbirónál is és kijelentette, hogy közvetlenül semmit sem tud.

Ezek után kérdem, hogy mi ez a mentelmi bizottsági javaslat és mi lesz a Ház döntése, ha csakugyan elfogadjuk a mentelmi bizottság jelentését? Semmi egyéb, mint hogy megsértjük egy képviselőtársunk mentelmi jogát, kiadjuk őt egy valóságos spanyol inkviziciónak, hogy hivják meg, és ha ő ott azt fogja mondani, hogy nem tudok közvetlenül semmit, akkor a büntetőperrenntartásban biztositott pénzbüntetést és szabadságvesztésbüntetést végig fogják rajta zongorázni. (**Propper Sándor**: Ez a cél, ezt akarják!) Ha bennünk csak egy csepp alkotmányos érzés is van, és ha pártállásra való tekintet nélkül akarjuk ezt az ügyet elbirálni, akkor teljesen kizártnak tartom azt, hogy Pallavicini György képviselőtársunk mentelmi jogát felfüggesszük.

Ebben az egész vitában, abban, hogy nekünk most a mentelmi jogról vitatkoznunk kell, dekadenciát, súlyos eltévelyedést látok. Azt látom, hogy mi nem abban az irányban törekszünk és nem arra haladunk, hogy emberi mivoltunkhoz jobban illő szabadságjogainkat minél jobban kiterjesszük, hanem a hatalomnak szervilis módon való kiszolgálására törekszünk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* saját jogainknak, kivivott, sokszor vérrel kiharcolt jogainknak megnyirbálásához adjuk oda erőnket. Igazán sokszor kétségbeesik az ember, vajjon egy állam kormányzatában tényleg a megfelelő mód-e a parlamentarizmus, igen vagy nem?

Ha a magyar közéletet, a magyar parlamentarizmust nézném, akkor azt kellene mondanom, hogy egy állam fennállására, egy állam polgárainak szabadon való érvényesülésére, a szabadságjogok kivirágzására a parlamentarizmus igazán nem alkalmas. De, hála Istennek, a parlamentarizmus prototipusa, példányképe nem Magyarország; Magyarország nem is volt — azóta, mióta Szent István koronáját a Habsburgok fejére tették és nem is lesz addig parlamentáris állam, amig itt az általános, egyenlő, titkos választójogot be nem hozzák. *(Ugy van! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* El lehet-e itt képzelni azt, amit Franciaországban látunk, hogy a kormányt máról-holnapra leszavazzák, mert egy olyan közgazdasági, pénzügyi vagy politikai kérdést vet fel, mely a Ház többségének felfogásával nem egyezik? Van-e itt t. képviselőtársaimban olyan önállóság, olyan függetlenség szavazatuk nyilvánitásában, mint ott? Nincs. (**Halász Mórie**: Közelebb vannak a franciák a diktaturához, mint mi! — **Rothenstein Mór**: Ott nem lehet szuronyokkal választani!) Amig itt az általános, egyenlő, titkos választójogot be nem hozzák, amig itt minden egyes képviselő mandátumát és megbizását nem a polgárságnak és a munkásságnak fogja köszönni, addig itt ilyen önállóság, függetlenség nem is lesz. Addig itt a ministerelnök és a kormány akármiféle bűnnel, gyanuval vagy váddal terhelten, egészen nyugodtan uralkodhatik, kormányozhat, mert egészen bizonyos affelől, hogy a háta mögött ülők, akik cesndőrszuronnyal, pénzzel és egyéb korrupt eszközökkel kerültek ide, tüzön-vizen keresztül követni fogják, hogy a hatalom mellett maradhassanak. *(Zaj.* — **Kabók Lajos**: Kötelességük is! — **Propper Sándor**: Rozsdaszinü tehenekkel!)

Épen ezért, amig az általános, egyenlő és titkos választójogot meg nem alkotják, ne méltóztassanak a mentelmi joghoz nyulni. Addig önök nem jogosultak a mentelmi jogot bármiképen is megnyirbálni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tökéletesen megfelelnek szerepüknek akkor is, ha a mentelmi jogot — ugy ahogy — átmentjük majd az alkotmányos érába. Mert ez az éra, t. képviselőtársaim, nem alkotmányos, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ez egy nagy, csendes temető, amelyben a nyomor, az öngyilkosok tobzódnak, ahol mindenki máról-holnapra gondok között küzd. Ennek a korszaknak, mintegy rossz álomnak, el kell tünnie és én hiszem, hogy ez a nemzet, amely annyi megpróbáltatásban élt már, amely annyi szenvedést, annyi kint átélt, ezt az önök veszedelmes, káros kormányzását is át fogja élni.

Mindezek alapján a mentelmi bizottság jelentését, amely politikailag és büntetőjogilag is nonsens és abszurdum, el nem fogadom, ellenben méltóztassék Rupert Rezső képviselőtársam inditványát elfogadni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Báró Kaas Albert!

B. Kaas Albert: Mélyen t. Nemzetgyülés! (**Pikler Emil**: Meghalt édesatyja szellemében méltóztassék beszélni, akkor megtalálja a helyes utat!) Aki édesapám szellemét idézni akarja, annak teljes joga van ehhez, de a kritika elbirálása alá fog kerülni, vajjon méltón és helyesen idézte-e?) (**Lendvai István**: Kaas Ivor antiszemita volt! — *Zaj.*) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy saját fejével gondolkozzék. A képviselő urtól sem kivánom, hogy más fejével gondolkozzék — akár kis fej, akár nagy fej legyen is az, akár helyesen, akár nem helyesen gondolkozik is — méltóztassék tehát

megengedni, hogy én is saját fejemmel gondolkozzam. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, hogy a vitának mai stádiumában azt a kérést kell a Ház plénumához intéznem, engedtessék meg nekem, hogy visszatérjek ahhoz a tárgyhoz, amely a valóságban napirenden előttünk fekszik. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hozzájárulunk! — Zaj a bal és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ugy értettem, hogy a képviselő ur nem azt kéri, hogy a tárgytól eltérjen, hanem azt kérte, hogy visszatérjen a tárgyhoz. (**Lendvai István**: Én a visszatérést megszavazom!)

Br. Kaas Albert: Azt kérem, hogy szoros értelemben a tárgynál maradhassak. *(Helyeslés a jobboldalon. — Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. —* **Rakovszky István**: Nem értjük!) Lehetséges, hogy a vita menetét előrevitte a tárgytól való eltérés, *(Zaj a szélsőbaloldalon. —* **Rakovszky István**: Azt kérni kell!) de a nemzetgyülés feladata mégis az, hogy határozatát készitse elő abban az ügyben, amely előttünk fekszik, amely Pallavicini képviselőtársam mentelmi ügye. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. —* **Rakovszky István**: Ezt tisztázni kell!)

Elnök: Kérem, az ügy teljesen tisztázva van. A képviselő ur nem kéri azt, hogy tegyem fel a Háznak a kérdést arra vonatkozóan, hogy a tárgytól eltérhessen. Miután mások kérték, hogy eltérhessenek, ő kijelentette, hogy nem fog a tárgytól eltérni. Ez nagyon egyszerü. *(Zaj. —* **Halász Móric**: Nem is adjuk meg az engedélyt, ha ei is akarna térni!)

B. Kaas Albert: T. Nemzetgyülés! Ha a mentelmi jogot nem akarjuk mindenféle elhomályositó körülménnyel összekeverni, akkor nem szabad szem elől tévesztenünk azt az objektivitást, melyet a mélyen t. előttem szóló képviselő ur beszéde folyamán nem egy izben, és talán leginkább akkor sértett meg, amikor a mentelmi kérdés jogi részét vitatta. A mentelmi jog tárgyában nem juthatunk egy véleményre akkor, ha a mentelmi jogot még ma is lehet ugy definiálni, mint ahogy mélyen t. előttem szóló képviselő ur tette, aki ezt mint szabadságjogot állitotta oda. Szerény véleményem szerint a mentelmi jogot sem szabadságjognak beállitani, sem annak nevezni nem lehet. Nem lehet abból az egyszerü okból, mert ha ez szabadságjog volna, akkor az egész ország polgárságának csak egy igen kis töredékét illetné meg, s akkor ez azoknak határozottan igazságtalan, privilegizált helyzetet biztositana a törvény általános uralma alól. A mentelmi jogot nem lehet sem mint szabadságjogot, sem mint egyéni privilegiumot felfogni. A mentelmi jog egy szorosan körülirt alkotmányjogi fogalom, melyet nem lehet junktimba vonni más fogalmakkal, sem a választójoggal, sem mással, sőt még a frankvitával sem.

Mert habár Pallavicini György őrgróf mentelmi ügye a frankvita kapcsán pattant ki, törekedni kell ezt sine ira et studio, objektive elbirálni, ugyhogy ebbe más szempont bele ne kevertessék s a frankvita levegője a szemeket el ne homályositsa. Itt nem szabadságról, nem is egyéni politikai jogról van szó, hanem alkotmánybiztositékról, amelynek precedensei és kialakulása az egyedüli ut, amelyről nekünk elinnulni kell, és Horváth Zoltán t. képviselőtársunk beszédére meg kell jegyeznem, hogy a mentemi jog tárgyalásánál mégsem lehet az objektivitást annyira mellőzni, (**Propper Sándor**: Amennyire azt a bizottság mellőzte!) amint a biróság eljárását és itélkezését jellemezni méltóztatott; ugyanis hogyha Pallavicini György őrgróf kiadatnék, akkor spanyol inkiziciónak volna kitéve. Én sem a terheltre, sem a büntetőperben szereplő egyetlen egyénre sem merném azt mondani, hogy a mai magyarországi jogrendszerben spanyol inkvizitorikus eljárás alatt állana, de talán méginkább túlzás, hogy ezt az epitetont — nem mondom, hogy: ornanst — a tanukihallgatásra méltóztatik applikálni. Egyáltalán, a vita medre talán azért szélesedett ki, mert nem tették meg azt a disztinkciót, amely nélkül itt el nem igazodunk, hogy tulajdonképen miről is van szó. Felelősségrevonásról-e vagy sem? A tanukihallgatás felelősségrevonás-e, igen vagy nem? Elsősorban ezt kell eldönteni, és ha ezt eldöntjük, akkor látjuk, hogy a mentelmi jog kérdésének speciális esetével állunk szemben, amely — hogy ugy monnjam — a mentelmi jog területének épen a határán fekszik.

A hires, ismételten, gyakran idézett Böszörményi-esetben azt olvassuk, hogy a mentelmi jog csak arra van hivatva őrködni, — és ugyanarra van hivatva őrködni a törvényhozó testület is, — hogy a törvény álcája alatt megkisérelt erkölcsi és anyagi nyomás és zaklatás ellen védve legyen minden egyes tag. A mentelmi jog tehát megvéd, egyrészt a feleletrevonástól, másrészt a zaklatástól. Nem hiszem, hogy jogászilag megállana vagy komolyan alátámasztható lenne az az érvelés, hogy a tanukihallgatás feleletrevonásnak tekinthető. A tanuzás egy egyszerű állampolgári kötelezettség, amely mindenkit egyformán érint és amelyre egyforma szankciókkal kényszeriteni lehet mindenkit, magán- vagy büntetőperben egyaránt. A zaklatás esete a tanukihallgatásnál egészen másként alakul, mint a feleletrevonás esetén. Ha egy képviselő azért, amit itt a Házban mond, vagy tesz, más hatóság által feleletre vonatnék ez a mentelmi jognak a legflagránsabb megsértése, sőt megsemmisitése volna. De Pallavicini György t. képviselőtársamat a rendőrség, ügyészség nem a beszéde miatt akarja felelősségre vonni, nem a beszéde miatt idézi, hanem nyilatkozatával kapcsolatban, a nyilatkozat tartalma felől kivánja tanuként kihallgatni, amely eset tehát teljesen más. Ilyen esetben zaklatás még elvileg is nagyon nehezen volna megkonstruálható. A mentelmi jogot a hatóság akkor sértené meg, ha az ő megtett tanuvallomása alapján, vagy az után az ő személyével kapcsolatban bármily uton-módon ellene fordulna. De magát a tanukihallgatást erre magyarázni nem lehet. Nem lehet objektive, de nem lehet szubjektive sem igy magyarázni, nem lehet szubjektive zaklatásnak minősiteni ezt az esetet, amidőn Pallavicini György t. képviselőtársam maga azon animussal, hogy épen a mentelmi jog védelme, vagy vélt védelme alól meneküljön és hogy az őreá ne vonatkozzék azért, hogy bizonyithasson és arra kényszeritessék, hogy bizonyitson ha tud, nyilatkozatát a napilapokban megismételte. Nem lehet zaklatásnak tekinteni, ha Pallavicinit mint tanut felelősségre akarja vonni a hatóság, amely elé oda akart állani. Az egész beszéde arra irányult, hogy biróság elé állhasson, tehát zaklatásról szubjektive sem lehet beszélni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Pallavicini György t. képviselőtársamnak igaza van abban, amit nyilatkozataiban a rendőrség előtt mondott, hogy: »alkotmányunk értelmében egyedül a nemzetgyülésnek tartozom felelősséggel és semmiféle hatósági intézkedés ilyen irányu cselekvéseinkben nem korlátozhat és nem befolyásolhat«.

De a t. képviselőtársam abban már téved, amikor ugy folytatta, hogy »kénytelen vagyok minden olyan hatósági intézkedést, amelynek a törvényhozó tiszt korlátozására vagy befolyásolására irányuló látszata van, zaklatásnak minősiteni«. Itt a t. képviselő ur egy látszatból indul ki és látszatot minősit zaklatásnak. Ez a látszat pedig téves, mert a tanukihallgatásra való megidézés általában az ő törvényhozói tisztének korlátozására nem irányul.

Itt a látszat a t. képviselő urat megcsalta, de csalódtak az eljáró hatóságok is. Mert a képviselői immunitás odáig semmi esetre sem megy, hogy egy képviselő a hatóság idézését el ne fogadja és maga akarja azt a formát megjelölni, amelynek betartásától függővé teszi, hogy megjelenik-e és hajlandó-e az illetékes fórum előtt vallani és olyan formát szabjon, amely sem nem törvényes szellemü, sem nem szokásos forma, amellyel tehát magának egy privilégiumot vindikál, melynek értelmében ő idézésre nem, csak meghivásra hajlandó a hatóság előtt megjelenni. A bíróság nem hivhat meg, csak idézhet embereket. A kérdés tehát az: joga volt-e a hatóságnak a képviselő urat a mentelmi jog sérelme nélkül megidézni, igen vagy nem.

Objektiv szemlélő előtt pedig a felelet adva van abban a pillanatban, ha a feleltrevonást a tanuvallomási kötelezettségtől megkülönbözteti. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Horváth képviselőtársam beszédében elismerte, hogy őrgróf Pallavicini György t. képviselőtársamnak a biró előtt van a helye. Ezt ő koncedálta, ellenben elfelejtette először is azt, hogy ha valakinek a biró előtt a helye, ez nem involválja, hogy a birói formát és az eljárási módot maga válassza meg.

Továbbá Horváth t. képviselőtársam hivatkozott őrgróf Pallavicini György egy mondására, mint vallomására, amelyet azonban rosszul méltóztatott idézni. Azt méltóztatott mondani, hogy Pallavicini György azt állitotta a vizsgálóbiró előtt, hogy a frankügyről közvetlen tudomása nincs. Legyen szabad vallomásának idevonatkozó részét felolvasni, mer ebben a »közvetlen« szó egyáltalán nem fordul elő *(olvassa)*: »Én a frankhamisitási bűnügyről egyebet nem tudok, mint amit a lapokból és a parlamenti bizottság jelentéséből tudok«. Ebben a nyilaktozatban nincs benne sem az, hogy közvetett, sem az, hogy közvetlen tudomása van vagy nincs róla. A mélyen t. képviselő urnak tehát erre nem lehet hivatkoznia s ez a nagyon fontos, mert ehhez az egy szóhoz füzte hozzá további egész argumentációját.

Pallavicininek ezt a nyilatkozatát azonban én vallomásnak el nem fogadhatom. Ez a nyilatkozat csak egy formája a vallomás megtagadásának, amely utána ki is jelentetett, mert ha erre a mondatra nagyobb súlyt helyeznénk, mint amit ez a mondat a következők által kap, amelyek a vallomás megtagadását tartalmazzák, akkor ez egy komoly és súlyos váddal illetné Pallavicini György képviselő társunkat. (**Halász Mórie**: Mi a következő mondat?) A következő mondatban megtagadja a vallomástételt! (**Halász Mórie**: Ugy van!)

Mert ha ezt a mondatot venném, akkor hogyan állna a helyzet? A nemzetgyülés szine előtt Pallavicini t. képviselőtársam azt mondotta, hogy a kormány a dologról tudott és tussolta. Kijelentette, hogy ő ezt bizonyitani is tudja, de hogy hogyan, azt közölni nem akarta s ugyancsak ő az, aki mondja, hogy a frankügynél egyebet nem tud, mint ami a lapokban és a parlamenti bizottság jelentésében foglaltatott.

Azonban, ha valaki semmi egyebet, mint ami a lapokban és a parlamenti bizottság jelentésében foglaltatik, nem tud, akkor részleteket sem tudhat. Ha az egész dologról egyébként sem közvetlenül, sem közvetve egyebet nem tud, ugy nem tudhat semmit a kormánnyal való kapcsolatban sem.

E két nyilatkozatot nem lehet egymással szembeállitani *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* anélkül, hogy a szembeállitás folytán olyan helyzet ne álljon elő, amelyet tisztázni legelső sorban Pallavicini képviselőtársam érdeke. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.* — **Horváth Zoltán**: Azt akarja!) Ha a két nyilatkozat szemben áll, akkor melyik áll meg? (**Halász Mórie**: Módot kell adni neki, hogy bizonyitson!) Pallavicini t. képviselőtársam a franküggyel kapcsolatban a kormány ellen vádat hangoztatott, amelyet tovább taktikázva felhasználni nem szabad *(Ugy van! Ugy van! fa jobboldalon.)*, mert lehet a politikában taktikázni, de a tényeket eltaktikázni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha Pallavicini György képviselőtársam a kormányt a nemzetgyülésen jónak látta megtámadni, ugy ez lehet az ő képviselői joga, azonban ha valakit megtámadnak a parlament nyilt szine előtt vagy bárhol is a világon, ugy a megtámadó félre ebből az a következmény háramlik, hogy ő nem adhatja elő és nem szabhatja meg a másiknak sem azt, hogy ne védekezzen, sem azt, hogy esetleg hogyan védekezzék, azért, mert azt a támadó fél magára nézve a legelőnyösebbnek látja.

Ha a megtámadott másképen védekezik, mint ahogy a támadó azt gondolta és ez a támadóra nézve kellemetlen is, azért ebből még a mentelmi jog sérelmét megkonstruálni nem lehet. (**Horváth Zoltán**: Ez két ügy: franküg y és Pallavicini és a kormány ügye!) Méltóztatott mondani, hogy két ügy: tehát ne méltóztassék összekeverni őket. Legyen két ügy: ez az első kérdés, miben egyetértünk.

Pallavicini György t. képviselőtárs m zt állitotta, hogy tud tényeket, olyanokat, melyek a frankhamisitási bűnüggyel kapcsolatosak, és olyanokat, amelyek minden egyszerü birói kognició mellett evidensen kell hogy a letartóztatottak további sorsára és beszámithatóságára nézve enyhitően játszanak közre.

Ezt tehát meg kell vizsgálni. Pallavicin maga hozta fel, ő maga akart ezzel a bíróság elé menni s nyilatkozatát a sajtóban is ezért tette közzé. Pallavicini György képviselő urnak csak az volt a tévedése, hogy ő nem hitte, hogy ezt más uton is lehet törvényesen kivizsgálni, mint azon az uton, amely neki talán eszébe jutott, vagy amely talán az ellenzéki taktikának jobban megfelelt volna, ez legfeljebb egyéni tévedés, amely miatt azonban ezt az ügyet nem lehet sem elhomályositani, sem más területre átjátszani, ugy amint Horváth t. képviselő ur tette.

Nagy szomorusággal látom nem egyszer, hogy ha Magyarországon egy ügy felmerül, rögtön keresik a junktimokat azért, hogy az össze nem tartozókat összekapcsolva, az egészet elgáncsolják, és nem egyszer tagadásba vesznek — hihetetlen naivitással — megtörtént tényeket, mert abban az esetben ez talán momentán jól hat, s amely beállítás lehet jó retorikai frázis, de semmiesetre sem logikus eljárás. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Pallavicini György képviselőtársunk mentelmi ügyében is ezt láttuk. A tegnapi nap folyamán Rupert Rezső t. képviselőtársam per longum et latum idézte itt az Irányi-féle esetet olyan beállításban, hogy azok, akik ezt a precedenst ismerik és olvasták, csak ámulattal hallották *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon)* és felnéztek (**Halász Mórie**: Te jó Isten mi történik itt?) az égre, pedig ha valaki le is tagadja a csillagot az égről, mégis van csillag az égen, legfeljebb a rövidlátó vagy a vak nem látja azt. Rupert képviselő ur azt állította, hogy az Irányi-féle esetben nem adtak pardont az akkori igazságügyministernek, sem a többség üvöltése dacára. Ezt a szót használta azzal a többséggel szemben, melynek álláspontját Deák fejtette ki. Erre mondotta Rupert képviselő ur, azt hivén, hogy ezt az esetet más nem tudja és úgy folytatta, hogy nem terelték a

mentelmi bizottság elé Irányi felszólalását, mert a képviselői szólásszabadság ettől megvédte, pedig ellenkezőleg, azért nem terelték oda — mert felesleges nek tartották, hogy odatereljék — hiszen az eset a Ház plénuma előtt történt s nem hogy pardont nem kapott az illető minister, hanem reparációt kapott az egész Ház plénumától. Mert ha Rupert képviselőtársam nem tudja, is Deák Ferenc állott fel, nem üvölteni, hanem súlyos szavát hallatni és azt mondotta: ő nem tartja szükségesnek, hogy előzőleg megkérdeztessék a mentelmi bizottság az iránt, hogy miként lehessen itt elégtételt szerezni, mert a Ház plénumában történt a sértés és csak egyetlen módot lát, azt, hogy a Ház határozatilag mondja ki rosszalását. Ez nem tartozik ugyan ide, de nem állottam meg, hogy a parlament történelmének ezt a meghamisítását egész egyszerüen szó nélkül hagyjam.

Befejezem beszédemet. Ennél a komoly ügynél eszembe jut nekem Rákosi Jenőnek egy nagyon szellemes, keserü-gunyos cikke, amelynek gunyjánál csak a keserüsége a nagyobb, ami ezt diktálta afelett, hogy a nemzetgyülésen mindenfajta kérdést előrangatnak és szőnyegen tartanak csak azért, hogy lehetetlenné tegyék a további konstruktiv munkát más kérdésekben. Ezt a keserü, maró, ezt a Juvenálishoz illő szatirát fel kell olvasnom, amely, fájdalom, nagyon illik ránk és amit én veszélyesebbnek tartok a mentelmi jog vélt megsértésénél, ez pedig a parlament nivójának olyan sülyedése, mint amit itt tapasztalunk.

Ennek a cikknek a címe a »Tizenkettedik óra«. Azt irja Rákosi Jenő *(olvassa)*: »Emlékezem egy utcai előadásra, gyerekkoromból. Akkor még sürün jártak utcáról-utcára vándor kóklerok, s leteritve valamely fakult szőnyeget, az összeverődött járókelők számára komédiás-előadásokat tartottak. Két tarkaruhás bohóc produkálta magát s az egyik ugy fejbe találta kólintani a másikat, hogy ez utóbbi holtan terült el a szőnyegen. Persze ugy, mintha halott lenne. A gyilkos pojáca nagy bajban volt, hogy mit csináljon áldozatával. Legjobb lesz elszállitani, gondolta, s hozzáfogott, hogy rendbeszedje. Először odacsapta a holt ember félkezét az oldalához. Ekkor azonban a halott kidobta a másik kezét. A gyilkos lefogta most ezt. A halott pedig szétvetette megint a másikat. Most egyszerre fogta le a bűnös áldozatának mind a két kezét. De az áldozat erre szétvetette a két lábát. És igy ment ez tovább. Ahányszor azt gondolta emberünk, hogy most már elintézte az ügyet, a halott pojácának mindig volt ujra mit kidobni, hogy vége ne legyen az esetnek.«

T. Nemzetgyülés! Választójog, frankvita és idézhetnék több és több esetet, nagyon sokszor csak arravaló ebben a Házban, hogy mint a két utcai kókler, játsszák kisded játékaikat. Csakhogy azok a piac mulattatására játszanak, mi pedig a nemzetnek nem vagyunk sem mulattatására hivatva, sem arra, hogy itt komolytalan játékkal a nemzet komolysága ellen merényletet elkövetve, ezt a közéletet és közvéleményt megmérgezzük. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Az elmondottak alapján a mentelmi bizottság javaslatát elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik

Héjj Imre jegyző: Pikler Emil!

Pikler Emil: Kérem az igen t. elnök urat, hogy a Ház tanácskozóképességét megállapitani méltóztassék.

Elnök: Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jelenlévő képviselő urakat megszámlálni.

Perlaki György jegyző *(megszámlálja a jelenlévő képviselőket)*: Huszonhét!

Elnök: Miután csak huszonhét képviselő van jelen, az ülést negyedórára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom. A szó Pikler Emil képviselő urat illeti.

Pikler Emil: T. Nemzetgyülés! Eltérve azoknak a t. képviselőtársaimnak a felfogásától, akik a most szőnyegen fekvő mentelmi bizottsági jelentéssel foglalkoztak, ezt a kérdést én egyáltalában nem látom semmiféle kapcsolatban a lezajlott frankvitával s nem is ebből a szempontból akarom birálni a mentelmi bizottság jelentését.

Már Horváth Zoltán t. képviselőtársam említést tett arról, hogy nálunk, ahol az igazi alkotmányosság legfőbb kriteriuma, az általános egyenlő és titkos választójog hiányzik, sokkal féltékenyebben kell őrködni a képviselői mentelmi jog fölött, mint más államokban. Mert hiszen ha mindannyian, akik ebben a teremben ülünk és törvényhozóknak nevezzük magunkat, tényleg hivatott törvényhozók volnánk, abban az értelemben, hogy hús volnánk a nép húsából, és vér a nép véréből, hogy tényleg a nép igazi akaratának reprezentánsai volnánk, akkor elő sem fordulhatna az, ami Pallavicini György őrgróf t. képviselőtársunkkal megtörtént, hogy egy kijelentéséért, amelyet a nemzetgyülésen a mentelmi jog védelme alatt tett, őt kényszerítsék arra, hogy ezt a kijelentését mint tanu a biróság előtt ismételje meg, és ott bizonyitsa. *(Egy hang a szélsőjobboldalon: Ez erkölcsi kötelessége!)*

Nem kötelessége, mert Pallavicini őrgróf t. képviselőtársunk ezt a kijelentését azért tette, (**Kovács-Nagy Sándor**: Nem erről van szó, hanem arról, hogy mit tud a frankügyről!) mert a kormány politikai felelősségét akarta megállapitani. (**Perlaki György**: Utravalót akart neki adni!) Ő nem állitotta azt, hogy Bethlen iniciálta vagy rendezte a frankhamisitást, csak azt állitotta hogy tudott róla és nem akadályozta meg, tehát politikailag felelős. Hogy ehhez a megállapitáshoz miképen jutott, az az ő dolga. (**Perlaki György**: Dehogy az ő dolga, a biróság dolga! — **Kovács-Nagy Sándor**: A büntetőbiróság dolga!) De miután nem akart elzárkózni az elől, hogy állitását illetékes helyen a biróság előtt bizonyitsa, ezt a kijelentését, amelyet a nemzetgyülésen tett, a sajtóban megismételte és igy a kormánynak módot adott arra, hogy sajtóper utján őt felelősségre vonja. A kormány azonban a sajtópertől fázik, jóllehet a magyar biróságoknak mai gyakorlata szerint talán nem ismétlődnék meg az az eset, ami a hires Lukács-Désy pörben megtörtént, ahol Magyarország aktiv ministerelnökével szemben a biróság Désy Zoltánnak, a harc mezején elesett képviselőnek adott igazat. Ma őszintén kijelentem — anélkül, hogy a biróságokat ezzel sérteni akarnám — hogy a biróság, azt hiszem, arról az erkölcsi magaslatról, amelyen abban az időben Magyarországon az egész közügy és a biróságok is állottak, erősen lecsuszott. *(Zaj és ellenmondások jobbfelől.* — **Perlaki György**: Ilyesmit nem szabad mondani! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Pikler Emil: Ezt szabad mondani, mert épen Pesthy Pál igen t. igazságügyminister ur állapitotta meg amikor a Ház alelnöki székében ült, hogy a biróságokat is szabad itt a nemzetgyülésen kritizálni. Igen szivesen elismerem, hogy a birói karban is vannak igen jóravaló, igen nemesen gondolkodó és a birói hivatás magaslatán álló férfiak, azonban . . .

Elnök: Kérdem a képviselő urat, méltóztatott a biróságra vonatkozóan valami dehonesztáló

kijelentést tenni? (**Szabó Imre**: Csak azt mondta, hogy lecsuszott az erkölcsi magaslatról.)

Pikler Emil: Azt mondtam, hogy a bíróságok egy része lecsuszott arról az erkölcsi magaslatról, amelyen régebben állott.

Elnök: A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreutasítom.

Pikler Emil: Illő tisztelettel meghajlom az elnöki rendreutasítás előtt, azonban ez nem változtat azon a véleményemen, hogy őrgróf Pallavicini az esetleges sajtópörben talán nem érné el azt, hogy bizonyítékait szabadon és minden korlátozástól menten a bíróság elé terjeszthesse, mert hiszen akárhányszor tapasztaljuk azt, hogy a bíróság a valódiság bizonyítása tekintetében érthetetlen akadályokat állított a vádlott elé. (**Szabó Imre**: Ha vádlott akar lenni, hagyják őt vádlottnak lenni! Hadd menjen a bíróság elé! Miért akarják tanunak degradálni? — **Kováts-Nagy Sándor**: Ez a bíróságtól függ, mit akar! — *Zaj balfelől.* — **Szabó Imre**: Ő a nehezebb szerepet vállalja.)

Amikor ilyen viszonyok vannak, amelyeket őrgróf Pallavicini ép ugy ismer, mint én és ennek ellenére vállalkozik arra, hogy vádlottként álljon a naiv a bíróság elé, akkor nagyon sziklaszilárd lehet a meggyőződése abban a tekintetben, hogy neki sikerülni fog bizonyítani. Ha a kormány kényelmesebbnek és a maga szempontjából sikeresebbnek tartja azt, hogy Pallavicini őrgrófot ne vádlottként, hanem tanuként állítsa a bíróság elé, ebben — hogy egészen triválisan fejezzem ki magamat — egyenesen kilátszik a lóláb, mert hiszen nem az első eset ez, hogy a tanuból hamarosan vádlottat akarnak csinálni, sőt a tanukat le is tartóztatják. (**Kováts-Nagy Sándor**: Ha az akar lenni, nem baj; a többi a bíróság dolga.) De nem ezen az uton. (**Szabó Imre**: Indítsák meg a sajtópört.)

Továbbmegyek. A mentelmi bizottságnak azt a megállapítását, hogy Windschgraetz Lajos és társai bűnügyének elbirálása szempontjából lényeges jelentősége van Pallavicini tanuként teendő vallomásának, egyenesen tagadom, mert csak akkor volna ennek jelentősége, ha Pallavicini őrgróf expressis verbis azt állította volna, hogy a Bethlen-kormány bűnrészes annyiban, hogy Nádosyékkal és Windschgraetz-cel együtt aktive csinálta a frankhamisítást. Ezt azonban nem állította. (**Perlaki György**: Ha tud róla és nem tesz ellene semmit, az is enyhítő körülmény!) Ha tudott róla és nem intézkedett, ez Nádossy vagy Windschgraetz bűnössége tekintetében nüanszóbeli enyhítést vagy súlyosbítást nem jelent. *(Ellenmondások jobbfelől.)* csak azt jelenti, hogy a kormány bűnösen vagy hanyagságból és felületességből vagy bizonyos más politikai szempontokból mulasztott el valamit, vagy nem tudom milyen okból nem akadályozta meg annak a bűncselekménynek végső kifejlődését, amelyről tudott. De ha gróf Bethlen István miniszterelnök nem beszélt személyesen Nádosyval és Windischgraetz-cel a bűnényről, vagyis ha nem adta nekik közvetlenül tudtukra, hogy jól, helyesen csinálják a dolgot a haza érdekében, szóval, ha csak tudott róla, harmadik vagy negyedik személy beszámolása vagy elbeszélése alapján, akkor Windischgraetz vagy Nádosy bűnösségére nézve teljesen mindegy, hogy volt-e tudomásuk arról, hogy a kormány tudja-e vagy sem, hogy ők mit cselekszenek.

Ha megnézzük, hogy milyen perek folytak itt a tanácsköztársaság összeomlása után, látjuk, hogy a vádlottak mind azzal védekeztek, hogy Kun Béla és Szamuely kezében volt az ország felett a tényleges hatalom és ők parancsra cselekedtek. Ennek ellenére őket gyilkosságban való bűnrészesség miatt és egyéb emeken is súlyos büntetésekkel illették. Pedig tagadhatatlan, hogy 1919 március 21-től julius 31-ig tanácsköztársasági kormány volt Magyarországon.

Hogy ez bitorolt kormányzat volt és nem legálisan létrejött kormányzat, az mellékes, de facto az erőtényező, a hatalmi tényező, a fegyveres hatalom az ő kezükben volt, tehát teljesen igazságtalan és jogtalan volt eszerint azoknak az elitélése, akik kénytelenek voltak a fegyveres hatalomnak engedelmeskedni. (**Rákóczi Ferenc**: De figyelembe vették politikai multjukat, és ha igazolták, hogy parancsra cselekedtek, ez enyhítő körülmény volt!) Nem vették figyelembe és épen Rákóczi Ferenc képviselőtársam jobban tette volna, ha nem szól közbe, mert önnel kapcsolatban ismerek eseteket, amelyekben nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy egészen ártatlan emberek nagyon súlyosan szenvedtek. (**Rákóczi Ferenc**: Nem lehetséges!) Ha kiváncsi rá, az ülés után a folyosón fogok nevekkel szolgálni, akiknek esetében nagyon is hozzájárult az ő szenvedésükhöz. (*Zaj.* — **Rákóczi Ferenc**: Börtönbe hurcolták még a gyermekeket is! És ezek csak 8—10 hónapot kaptak!) Ez nem tartozik ide, lehet, hogy Rákóczi képviselő ur akkor hazafias felbuzdulásában jóhiszemüen cselekedett. (**Rothenstein Mór**: Épugy, mint most! Közjegyző akar lenni!) Hogy ne legyen félreértés, ezzel semmiképen sem akarom védeni a bolsevistákat; teljesen távol álltam a bolsevistáktól, én szociáldemokrata vagyok és minden erőszakos uralmat, terrort, akár Kun Béla, akár Bethlen csinálja, egyformán elitélek. *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Talán mégsem lehet őket egymás mellé állitani.)* Vannak nüanszbeli eltérések, és Bethlen nagyon jól érti az európai módszerrel való alkotmányosság nélküli kormányzást, amihez Kun Béla nem értett, mert neki nem volt meg a politikai iskolája. Ő inficiálva jött haza Oroszországból és itt nagy marhaságot csinált, azonban tény és való, hogy a Pallavicini őrgróffal szemben követett eljárás egyik tünete az alkotmányosságnélküli kormányzásnak. De meg vagyok győződve róla, hogy ha akármelyik olyan európai országban, ahol igazi alkotmányosság van, egy képviselő a parlament üléstermében olyan kijelentést tesz, amellyel a kormányt ilyen súlyos váddal illeti, nem az következik utána, hogy tanuként idézik a bíróság elé, (**Kováts-Nagy Sándor**: Ismételje meg a bíróság előtt!) hanem az, hogy magában a Házban, vagy az országgyülésen kialakul egy politikai vélemény a kormányról és az ott jelenlévő képviselők megalkotják a véleményüket arról, hogy az illető képviselőtársuk joggal vádolt-e, vagy sem. (**Kováts-Nagy Sándor**: Önök nem akarják elismerni ezt a kialakult véleményt! — *Zaj.*)

Nem tudom, hogy a képviselő ur is azok közé tartozik-e, akik Marsovszky Györgynek köszönhetik a mandátumot, de tudom, hogy vannak ott néhány ilyenek, mert Marsovszky akkor Gömbös mellett intézte a választásokat. (**Kováts-Nagy Sándor**: Ez nekem szól?) Nem önnek; mondom, hogy nem tudom, ön azok közé tartozik-e, mert én nem ismerem a választásának körülményeit. (**Kováts-Nagy Sándor**: Akkor ellenjelöltem sem volt!) Akkor ne vegye magára! — De nem tudom, hogy a mentelmi bizottság tagjai között, akik ezt a határozatot hozták, nincsen-e egyik-másik olyan képviselő, aki a frankügyben annyiból bizonyos zsénben van, és ha nagyon szentimentális lelkületű, akkor talán bizonyos fájó érzéssel gondol arra, akinek a mandátumot köszönheti és aki most Hágában szépen csücsül a hüvösön. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Pikler Emil: Nekünk, szociáldemokratáknak, szemünkre vetik, hogy a grófok kocsiját toljuk (**Kováts-Nagy Sándor**: Húzzák!) és Pallavicinek szolgai módon segédkezünk.

Ez a megállapítás nem ellenünk, hanem mellettünk szól. Mi akár grófról van szó, akár másról, az igazság mellett állunk! (**Szabó Imre**: A mentelmi jog mentelmi jog mindenki részére!) Tény és igaz, hogy semmi okunk nincs arra, hogy a gróf urakba szerelmesek legyünk, sem Pallavicini őrgrófba, sem más grófba, de ebben az esetben az igazság mellette van, az ő mentelmi jogáról van szó, nekem is van mentelmi jogom, más képviselőnek is van; nem az ő személyéről van szó, hanem egy alkotmányjogi biztosítékról, amely az ő személyén keresztül támadtatik meg, nekem tehát nagyon mindegy, hogy grófról, vagy másról van-e szó. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Meg lehetnek róla győződve, hogy ha pl. valamelyik fajvédő képviselőtársunkról is lenne szó, akkor is igy gondolkoznánk, pedig igazán egy egész világtenger választ el bennünket egymástól; igy gondolkozunk akkor is, ha akár Zsirkay képviselőtársunkról, akár Lendvai képviselőtársunkról van szó. (**Lendvai István**: Én nem vagyok fajvédő párti!) Kérem! — Több esetben történt már, hogy amikor Lendvai képviselőtársunk kiadását kérték, ennek ellene szavaztunk, mert kötelességünknek láttuk, hogy ellene szavazzunk, miután nem volt jogos az a kérés, hogy az ő mentelmi joga felfüggesztessék. Előttünk tehát nem egyéni szimpátiák, vagy antipátiák mérvadók, hanem az, hogy az alkotmányosság egyetlen még megmaradt foszlányát, a mentelmi jogot megvédjük.

Hiszen ha az urak ott a túloldalon nem is igen tapasztalják, de mi szociálisták uton-utfélen tapasztaljuk azt, hogy a mi képviselőségünket csak amolyan fél-képviselőségnek tekintik; akárhányszor az a mulatságos eset történik velünk, hogy a társadalom körében is a mi pártállásunk iránt érdeklődnek, szóval azt akarják velünk éreztetni, hogy mi szociálisták nem vagyunk teljes értékü, egyenrangu képviselők. Ez a felfogás nyilvánul meg a társadalomban, a bíróságoknál, a hatóságoknál mindenütt. És Pallavicini, jóllehet nem szocialista, *(Egy hang jobbjelől: Rosszabb annál!)* hanem őrgróf, (**Kováts-Nagy Sándor**: Károlyi Mihály!) de az adott esetben ő az igazság mellett áll, miután ugy látja, hogy a kormány a frankhamisitási ügyben súlyos mulasztásokat követett el és ő azt itt nyiltan megmondja. Megengedem, hogy eljárásában nemcsak igazságkeresés van, hanem politikum is. Az enyémben is van, nem tagadom. De Apponyi Albert gróf t. képviselőtársunk, akit sokan, szent aggastyánnak szoktak nevezni, — én nem vagyok ugyan a személyi kultusz hive, de el kell ismernünk, ha nem is mindenben irom alá azt, amit tett és hirdetett, hogy ő 80. életévével, sok évtizedes politikai tapasztalataival és politikai szereplésével, továbbá erkölcsi tisztaságával és puritánságával mindnyájunk tiszteletét megérdemli — mondom, Apponyi Albert gróf megállapitotta szintén, hogy jogos az, hogy mi ebből a kérdésből politikát csinálunk és a kormány sok mulasztása és hibás ténykedése mellé hozzáillesztjük ezt a franküygben való szereplését is, mint olyant, amely alkalmas a kormány megbuktatására. Mi nem is tagadjuk, hogy ez nekünk naayon is helyesen megválasztott eszközünk arra, hogy a kormányt megbuktassuk. (**Berki Gyula**: 1965-ben, már megmondtuk! — *Derültség jobbfelől.* — **Rubinek István előadó**: Piklernek akkor majd térdig ér a szakálla!) Nagyon fogok örülni, hogyha 1965-ben Berki képviselőtársammal együtt még itt fogunk ülni: ön is, én is öreg emberek leszünk, de remélem, hogy akkor más lesz a helyzet (**Kováts-Nagy Sándor**: Szeretnék ezt, ugy-e?) és hogy akkor már az általános, egyenlő és titkos választójog alapján jutunk be mindaketten, ám, ha ön megmarad a mai álláspontja és politikai felfogása mellett, akkor nem fog ide bejutni *(Derültség. — Felkiáltások jobbfelől: Elég volt már, három óra!* — **Zsirkay János** Pikler Emilhez: Akkorára már főrend leszel!)

T. Nemzetgyülés! Horváth Zoltán t. képviselőtársam megállapitotta, hogy alkotmányosság ebben az országban nincs és ahol alkotmányosság nincs, ott tulajdonképen ... *(Derültség, zaj jobbfelől.* — **Kováts-Nagy Sándor**: A képviselő ur ezt nem meri maga megállapitani, csak Horváth Zoltánnal állapittatja meg! Saját maga már ilyet nem mond. Sokkal komolyabb ember Pikler, mintsem, hogy ilyet megállapitson! — *Derültség jobbfelől. Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Pikler Emil: Én nem tudom, hogy a t. képviselőtársaim miért olyan jókedvüek, hiszen nem éltem a humor fegyverével, nem humorizáltam és egyáltalában nem adtam okot erre a nagy jókedvre. (**Kováts-Nagy Sándor**: Komolyabb ember mint Horváth!) Az egész dolog ugy néz ki, mintha önök a frankvita eredményével nagyon meg volnának elégedve és mintha azt tartanák, hogy óriási erkölcsi diadalt arattak. Nagy tévedésben vannak. A matematika brutális erejével leszavaztak bennünket és bizalmat szavaztak a kormánynak. Mi azt előre tudtuk. De valaminek az igazságát nem a matematika dönti el. Ha a többségi arány döntené el az igazságot, akkor pl abban az esetben, ha engem az uton három utonálló megtámad és agyonüt: miután ők harman voltak, én meg csak egyedül, nekik volna igazuk. Csakhogy nem igy van. *(Derültség jobbfelől.)* Mi itt a parlamentben kisebbségben vagyunk, de meg vagyunk róla győződve, hogy az ország népének többségét képviseljük *(Derültség és ellentmondások jobbfelől: Na! Na!)* — **Kováts-Nagy Sándor**: Elveszti a komolyságát!) Engedjenek csak bennünket az ország népe elé az általános, egyenlő és titkos választójog mellett, szuronyok és csendőrök nélkül, akkor majd meglátják! *(Csontos Imre közbeszól.)* Csontos képviselőtársam, én tudom, hogy ön nagyon régi kortes ott Karcagon, már a régi függetlenségi pártnak nagyszerü választási macherje volt; önnek tudnia kell, ismernie kell a nép hangulatát, de tessék elhinni, hogy a világháboru után ön a régi kortes eskedési módszerével már nem tudna mandátumot szerezni (**Kováts-Nagy Sándor**: Már kétszer választották meg!) Igen, de ha megalkotjuk az általános, egyenlő és titkos választójogot, akkor nem lesz ott a kerületben Csontos bácsinak olyan nagy népszerüsége

Elnök: Kérem, képviselő ur, nem Csontos képviselő ur mandátumának a kérdése van most napirenden, hanem egészen más! *(Derültség.)*

Pikler Emil: Igaza van a t. elnök urnak, de a túlsó oldal kedélyeskedése és jó hangulata eltéritett a tulajdonképeni tárgytól. Egyébként az elnök ur helyett én magam állapitom meg, hogy a tanácskozás ideje lejárt és be is fejezem beszédemet azzal, *(Helyeslés és felkiáltások jobbfelől: Folytassuk holnap!)* hogy tegyék kezüket a szivükre, helyezkedjenek okos álláspontra, vessék el a mentelmi bizottság jelentését és tessék Pallavicini György őrgrófot vádlottként és nem tanuként bíróság elé állitani. A mentelmi bizottság jelentését nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom.

Jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy Nemes Bertalan képviselő ur inditványt nyutott be, amelyben az ülések idejének meghosszabbitását kéri.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az inditványt felolvasni.

Héjj Imre jegyző *(olvassa)*: »Tisztelettel inditványozom: a mentelmi bizottság őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyére vonatkozó jelentésének tárgyalása tartamára a napirendre szánt időnek 12 órában való megállapitását.« *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Pikler Emil**: Nagyon jó, rendben van! — **Rothenstein Mór**: De itt is kell lenni, el kell jönniök, máskülönben lesz katalógusolvasás.)

Elnök: Csendet kérek! Az inditvány felett a házszabályok értelmében a holnapi ülés végén vitanélkül dönt a Ház. (**Pikler Emil**: Mi a nyolc órai munkaidő alapján állunk! — **Szabó István** *(sokorópátkai)*: Mi a 12 órai alapján!)

Most megteszem előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, f. hó 27-ikén szombaton d. e. 10 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki:

a mentelmi bizottság jelentésének folytatólagos tárgyalása őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében;

továbbá a mai napról visszamaradt s le nem tárgyalt többi mentelmi ügy tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Mielőtt az inditvány- és interpellációs-könyveket felolvastatnám, jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy a kereskedelemügyi minister ur a holnapi nap folyamán irásbeli választ fog adni Szabó József képviselő urnak f. évi március hó 24-én az államvasutak alkalmazottai részére engedélyezett üzemrészesedési jutalék felosztása körüli állitólagos méltánytalanságok, továbbá az állami vasgyári alkalmazottak részére részesedési jutalék engedélyezése és végül az állami vasgyáraknál tervezett munkáselbocsátások tárgyában előterjesztett interpellációjára

A ministeri válasz a házszabályok értelmében holnap, a következő ülés napirendjének megállapitása után, illetőleg az interpellációk előterjesztése előtt fog felolvastatni.

Tudomásul vétetik.

Most pedig következik az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása.

Kérem a jegyző urat, hogy az inditványkönyvet felolvasni sziveskedjék.

Héjj Imre jegyző: Az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Kérem a jegyző urat, hogy az interpellációskönyvet felolvasni sziveskedjék.

Héjj Imre jegyző: Az interpellációs-könyvben a következő ujabb bejegyzések foglaltatnak *(olvassa)*.

»Fábián Béla — a pénzügyministerhez — a Pénzintézeti Központ kiutalásai és az általános gazdasági helyzet tárgyában (szóval);

Györki Imre, — az igazságügyministerhez — Márffy vallomásai tárgyában;

Györki Imre — az igazságügyminiszterhez — a Leirer Amália-féle gyilkossági pör főtárgyalásának kitüzése tárgyában (szóval);

Györki Imre — a pénzügyminiszterhez — a Viktória-malom szanálása tárgyában (szóval);

Beck Lajos — a miniszterelnökhöz — Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után (szóval).«

Elnök: Ezzel kapcsolatban jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy Fábián Béla képviselő ur interpellációjának elmondását f. hó 23-án a holnapi napra halasztotta s Beck Lajos képviselő ur interpellációja elmondására a folyó hó 24-én tartott interpellációsnapon a Háztól halasztást nyert s igy interpellációját a holnapi ülésünkön terjesztheti elő.

Györki Imre képviselő ur hozzám intézett beadványában jelenti, hogy az ugyancsak holnapra halasztott három interpellációjának elmondását a holnaphoz legközelebb eső interpellációsnapra kivánja halasztani.

Tudomásul vétetik.

Lendvai István képviselő ur a házszabályok 20. §-a a) pontja alapján kért szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! Nem szeretném — nem is rajtam mulik — ha én személyes kérdésben felszólalván, politikai harcban politikai Fischer Mihálynak bizonyulnék. Nem szeretem azt a harcot, amely harcban nekem igen gyenge ellenféllel van dolgom. *(Derültség.* — **Zsirkay János**: Majd a végén látjuk meg!) Mielőtt azonban a fajvédő párt egyik jelenlévő tagja tombolni kezdene, kénytelen vagyok megállapitani azt a tényt, hogy a nemzetgyülés mai ülésén én azt találtam kiáltani Kiss Menyhért igen t. képviselőtársam felé, aki jelenleg is aktiv, praktizáló ébredő velem szemben, aki exébredő vagyok: »Csodálatos, hogy a képviselő ur végre egy grófot talált, akit véd.«

Amikor ő azt kiáltotta felém, hogy neki anyagilag és erkölcsileg módja volt engem ahhoz segiteni, hogy engem Cegléd nemes városa képviselőjévé választott (**Klárik Ferenc**: Nem a város, hanem a polgárok!) Kénytelen vagyok kijelenteni igen t. jelenleg is praktizáló ébredő bajtársammal, Vázsonyi Vilmos legujabb kedvencével szemben, *(Derültség.)* hogy nem tudom, milyen erkölcsi és anyagi módja volt engem támogatni. Ezek következtében kénytelen vagyok személyes kérdésben megállapitani azt, hogy Cegléd városával kapcsolatban Kiss Menyhért igen t. képviselőtársamnak mi az erkölcsi és anyagi kapcsolata velem.

Az erkölcsi kapcsolat az, hogy amikor még szó sem volt arról, hogy én valaha Cegléd városában mint képviselőjelölt felléphessek, ő már akkor is, mint ébredő magyar — nem tudtam, hogy már akkor is mint Vázsonyi Vilmos ébredő magyarja-e, de mindenesetre mint legnagyobb antiszemita propagátor — megjelent s olyan beszédet tartott, amely beszéd következtében abban a Cegléd városban, amelynek a legegészségesebb birtokviszonyai vannak, énhozzám fordultak, hogy ha Héjjas, Prónay és Lendvai ébredővezérek itt voltak, akkor mit keresett itt az a Kiss Menyhért képviselő ur, aki földet osztott ott is, ahol már nem kellett földet osztani? *(Derültség.)* Én kénytelen voltam ébredő bajtársamnak — igaz, ezt már nem mondhatom, mert már nem vagyok ébredő — ajánlani, hogy addig, amig a választás meglesz, Cegléd városába ne tegye be a lábát.

Ami azt illeti, hogy anyagilag módja volt-e engem támogatni t. képviselőtársamnak, az lehet. Önnek mindenesetre volt módja hozzá, hiszen ön nyilván azért demokrata, nyilván azért proletárvezér, mert anyagi eszközei vannak, nekem azonban sohasem volt eszközöm hozzá, hogy én magamat anyagilag alátámasszam. Én ébredő voltam, ma is annak tekintem magamat, de nincs mit tagadnom, én az ébredő magyarok egyesületéből azért léptem ki, t. képviselőtársam, mert én antiszemitának születtem, antiszemita maradok s antiszemitizmusomat még az ébredő magyarok egyesületével sem zavartatom meg. (**Zsirkay János**: Azért lépett ki, mert Gyöngyösön berugott és randalirozott, ez az igazság!) Nem akarok visszaélni a helyzettel Zsirkay t. képviselőtársammal

kapcsolatban, aki most is visszaél a helyzettel. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lendvai István: Énbennem mindig volt annyi politikai erkölcs, hogy én Bethlen István csendőreinek szuronyaival sohasem támogattattam magamat, s ha megtettem volna, legalább annyi elemi érzékem lett volna Bethlen István kormánya iránt, hogy nem fordultam volna vele szembe. *(Helyeslés jobbfelől.)* — **Zsirkay János**: Nem ugy van!)

T. képviselőtársaim, ami az anyagi részét illeti a dolognak, hogy t. i. Kiss Menyhért támogatásában részesültem volna, ezt nem tudom. Én elmentem a magam szegénységével, amely szegénységem valóban nem ér fel az ön anyagi helyzetével, demokratikus, humánus és liberális t. képviselőtársam. Én akkor is, ha engem anyagilag támogatott — bár nem tudom, hogy támogatott-e, — akkor is mint az ébredő magyarok exponált képviselőjelöltjét támogatott. Igaz? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem mer nyilatkozni!)* Nyilván azért van ez, mert önnek valahol a gyóni határban — tessék gyónni! — *(Derültség.* — **Kiss Menyhért**: Csak nem önnek!) módja van, t. képviselőtársam, anyagi helyzetére hivatkozni. Nekem nincs módom, mert én talán azok közé a szegény, lehetetlen emberek közé tartozom, akik egy eszmét szegényül is tudnak szolgálni, s aki ma is abban a kétszobás lakásban lakom, ahol laktam tizenöt évvel ezelőtt.

Önnek, t. képviselő ur, talán nagyobb anyagi módjai vannak, de én meg viszont nem mentem el sehova azt kiabálni a tömegnek, hogy a grófokat ki kell irtani, (**Kiss Menyhért**: Ez hazugság!) hogy a grófoknak még a kriptában is jobb életük van. Ez az ön logikai salto mortale-i közé tartozik, hogy a grófoknak még a kriptában is jobb dolguk van, mint a szegény dolgozó magyaroknak. És ön mindezt hirdette — ugy tudom — odalenn valahol az ön kerületében, (**Kiss Menyhért**: Rosszul tudja!) hogy ha a földbirtokreformot nem fogják majd ugy rendesen végrehajtani, akkor majd ön, mint a Matin-nek olvasója — mert hiszen végre egyszer megtanult franciául, állitólag, *(Derültség.)* mert én még gyermekkoromban megtanultam — ir a Matinnek és akkor majd jön ide nem tudom hány millió sárga és azok majd rendbehozzák azt a földbirtokreformot. Amikor azután én önnek azt mondottam annakidején a folyosón: »Szent Isten, jönnek a sárgák, de azok bizony Gyónnál sem fognak megállani és azok a szőlőbirtokok egészségtelen elosztását is rendbehozzák«, — akkor ön megijedt. Ön provokálta ezt ki tőlem, mint kedvence Vázsonyi-Weiszfeld Vilmosnak, aki valószinüleg engem még mindig többre becsül, mint önt, mert én egyenes ellenfele vagyok, ön meg a kedvence neki. (**Vázsonyi Vilmos**: Aki a saját szemében nem látja meg a Lehnert, az más szemében meglátja a Weiszfeldet! — *Zaj.)*

De mindettől eltekintve, én nem mertem volna soha, sehol ebben az országban fellépni képviselőjelöltnek, nem mertem volna a nemzet törvényhozásának termébe belépni és különösképen irónak azzal az ódiummal kellene megterhelve lennem hogy az a mi boldogtalan, tragikus nagy költőnk, Ady Endre — tisztelettel kérem ennek a névnek — nem épen önnel kapcsolatban irta a Nyugatnak az ő utolsó cikkét, amely cikkében önt egyszerüen plagizátornak nevezte. (**Kiss Menyhért**: Ez nem igaz, mert nem plagizáltam!) 1918-ban történt, amikor a liberális pacifizmus által bucsusztatott oláh csapatok már Csucsa felé vonultak s amikor ő reszketett mindenféle liberalizmustól és pacifizmusa dacára azért, hogy az ő Erdélye is idegen uralom alá kerül. Állitólag ez az ön Erdélye is, ahol ön egyszer darabont-szolgabiró volt. (**Kiss Menyhért**: Hazudik! Szégyelje magát!) Önt Nyárádszeredán szolgabiró korában — a Budapesti Hirlapban olvastam akkoriban mert én már akkor olvastam, amikor ön még sem olvasni, sem irni nem tudott *(Élénk derültség)* — kikoplalatta a nemzeti ellenálló közönség. (**Kiss Menyhért**: Több volt nekem az ennivalóm, mint magának!) Az lehet, hiszen nem vagyok olyan kövér, mint ön.

Akkor szegény Ady Endrének hattyudala az volt — tiszteletet kérek neki, s ha iránt nem érez tiszteletet, Ady Endre iránt érezzen tiszteletet, mert ő költő volt, t. képviselőtársam — hogy önről megirta, hogy tolvaj, hogy lopott, mert ön Daudet Alfonz egyik novelláját egyszerüen szóról-szóra ellopta, (**Kiss Menyhért**: Hazugság!) amely novellájában Daudet Alfonz az ő francia sovinizmusában . . . *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lendvai István: . . . az ő irói tehetségével, — amit ön állandóan nélkülöz, t. képviselőtársam — megírta, hogy amikor Elzász-Lotharingiába a poroszok bejöttek, akkor az a szegény öreg tanitó legalább meg akarta magyarázni a gyerekeknek, hogy pacifizmus ide, pacifizmus oda, most jönnek »les prussiens messieurs« és legalább azt irta fel: Vive la France, — éljen Franciaország, és akkor ott esett össze halva.

Ön egyszerüen mit csinált? Az »Alkotmány« cimü, akkoriban még megjelent lapban, — amelyről nincs tudomásom, hogy liberális lett volna, mint pl. a Vázsonyi Vilmos közelében levő mostani lapok — ön egy tárcát irt, amelyben egyszerüen ellopta ezt, (**Kiss Menyhért**: Hazudik!) mert ön csak lopni tud. (**Fábián Béla**: Mi van itt? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lendvai István: Ön nem tagadhatja le a saját tárcáját. Ön 1918-ban egyszerüen áttranszponálta Erdélyre ezt a tárcát, a helyszint egyszerüen áttette Erdélybe s ugyanazt, amelyet Daudet Alfonz megirt, megirta ezzel a különbséggel. (**Kiss Menyhért**: Szó sem igaz belőle! — *Zaj.)* Saját tárcáját letagadja? Én még olyan minister nem láttam ebben a Házban, aki saját tárcáját letagadta volna. (**Kiss Menyhért**: Egy hang nem azonos az én tárcámban Daudet elbeszélésével!) Csak az volt az egész különbség, hogy ön Erdélyről irt s hogy »éljen Erdély!« Ady Endre ezt megirta a Nyugatnak 1918. évi őszi számában. Ön nem tiltakozott, ön nem cáfolt azzal a lángelméjü költővel szemben, aki azt irta, hogy éljen a kisember, éljen a háboru, de lehetőleg tolvaj ne legyen — mert akkor nem is tudott cáfolni.

Ellenben kitört az a kurzus, amelyet sajnos, keresztény kurzusnak neveznek. Akkor ez arra volt jó, hogy önnek módja volt még egy novellás kötetét is kiadni és akkor ön, t. képviselőtársam, tudja, mit csinált? A Szent István Társulat költségén kiadatta egy novellás kötetét, ebben kiadta ezt a tolvajlott novellát is, és mint előkelő és arisztokratikus férfiu csillag alatt csak azt jegyezte meg: megtörtént az oláh berohanás idején, mesélnem nekem nem kellett. Francia mesemondóhoz nem fordult. Természetes, hogy önnek elég volt egy könyves boltba menni, ahol Daudet novelláit megkaphatta.

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy beszédideje egy percen belül lejár, méltóztassék beszédét befejezni.

Lendvai István: Tisztelettel kérem a t. Nemzetgyülést, méltóztassék 10 percnyi meghosszabitást adni, mert kénytelen vagyok itt egyszer már elvi leszámolást elkövetni.

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a képviselő ur beszédidejét 10 perccel meghosszabbi-

tani, igen vagy nem *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a beszédidő meghosszabbításához hozzájárulnak, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.* — **Csontos Imre**: Adjuk meg, hadd teljék kedve!) Többség. A Ház a képviselő ur beszédidejét 10 perccel meghosszabbította.

Lendvai István: Ezek után kénytelen vagyok még reflektálni t. képviselőtársamnak azokra a kijelentéseire, hogy engem Cegléden ellenzéki programmal választottak meg, én azonban állandóan szolgálatot teszek a Bethlen-kormánynak. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem vettük észre!)* Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy nagyon szeretném, ha a t. képviselő ur olyan szolgálatokat tenne a Bethlen-kormánynak, mint amilyeneket én tettem és teszek, amely szolgálatok miatt én állandóan a vádlottak padján vagyok kénytelen ülni. Én elhiszem, képviselő ur, hogy ön sok szolgálatot tesz a Bethlen-kormánynak az ön beszédeivel, mert valahányszor ön felszólal, meg vagyok róla győződve, magam is nem egyszer éreztem, hogy akaratlanul is a Bethlen-kormányt támasztja alá. De ön a nemzettel szemben követett el nagy vétket, bűnt.

Ön állítólag nacionalista politikus, jelenleg is az Ébredő Magyarok Egyesületének igazgatósági tagja, egyike azoknak a vezető ébredő magyaroknak, akik miatt én hónapokkal ezelőtt kiléptem az ÉME-ből. T. képviselő ur, az én számat sohasem hagyta el az a kijelentés, hogy a trianoni szerződésben a franciák nem bűnösek, hogy a trianoni szerződést azok a háborus uszító magyarok követték el. Mert higyje el, hogy ha ugy lenne is, még akkor sem mondanám én. (**Kiss Menyhért**: Ez is hazugság, mese a varrógépről!)

Elnök: Kiss Menyhért képviselő urat kérem, méltóztassék megvárni, míg a szónok beszédét befejezi.

Lendvai István: De ön játszotta itt a nacionalistát, az ébredőt. Hát nem érez ön valami lelkiismeretfurdalást, t. képviselőtársam? Hát azt hiszi ön, t. képviselőtársam, hogy én ennek a kormányzatnak valaha szolgálatot tettem? Ám olvassa rám azt a szolgálatot, amelyet valaha elkövettem. Most már kénytelen vagyok önnel szemben megmondani a következőket. Ön többet tett ennek a kormánynak a szolgálatában, mint amit talán az eredeti és az igazi vörös ellenfelei tehettek. Ön az ön beszédeinek intellektuális nivójával, az ön viselkedésének minősithetetlen erkölcsiségével alátámasztotta ezt a kormányzatot, amellyel szemben én állok és leszek mindaddig, amig ezek között a padok között leszek.

De t. képviselőtársam, én nem értem, hogy ha ön ébredő volt és ma is ébredő, hogy egyeztetheti össze az ébredőségét Vázsonyi Vilmos és Fábián-Feuermann t. képviselőtársaim barátságával? *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Egy eshetőség van erre, de akkor tetszett volna ezt megmondani, hogy igenis Vázsonyi t. képviselőtársam mint zsidófaju származásu egyén egyenes és 25 esztendős politikai pályafutása alatt mindig egyenesen a zsidó érdekeket szolgálta. (**Vázsonyi Vilmos**: Nem igaz!) Tetszett volna a nép tömegei előtt megmondani, hogy azért tiszteli és becsüli Vázsonyi t. képviselőtársamat, mert ő 25 esztendővel ezelőtt Kinizsi Pált és Zrinyi Miklóst kulturbestiának nevezte. (**Vázsonyi Vilmos**: Ez hülyeség!) Én hivatkozom Rakovszky István igen t. képviselőtársamra, aki önt akkor ki akarta dobni a régi képviselőházból. (**Vázsonyi Vilmos**: Hazudik!) De én mindig ellentétben voltam ezekkel az álébredőkkel szemben. Akkor tessék kiállani. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Önökkel nincs bajom, Vázsonyi Vilmos és Fábián Béla t. képviselőtársaim, mert önök helyesen, ha nem is tudatosan, de 6000 éves beidegzettséggel saját fajuk érdekében dolgoznak; nekem csak ezekkel a rodhadt kereszténnyekkel, álkeresztényekkel, álébredőkkel van bajom. *(Zaj!)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak. Lendvai István képviselő urat ezért a kifejezésért kénytelen vagyok rendreutasítani. *(Kiss Menyhért közbeszól.* — *Zaj.)*

Lendvai István: Én rábizom a nemzet itéletére, hogy az ön közbeszólására mit fog mondani. Csak egyet mondok, azt, hogy a becsületes szociáldemokraták és komoly liberálisok önt továbbra is csak Kiss M-nek fogják nevezni, mint akiknek neve úgy kezdődik mint ébredőé, és azután a zsidó-pártot támasztja alá.

Kénytelen vagyok megkérdezni, hogy ennyire kompromittált képviselőtársam szólhat-e erkölcsi és anyagi okokból velem szemben? Ha Vázsonyi t. képviselőtársam, ha Fábián Béla t. képviselőtársam önnel meg van elégedve, akkor én ebben a pillanatban kimondom önre a halálos itéletet. Csak ennyit akartam megjegyezni. *(Zaj.)*

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok ezért a kifejezésért rendreutasítani. Nem tudom, a képviselő ur mire céloz, de egy képviselőtársával szemben ilyen fenyegetést használnia nem szabad. (**Kováts-Nagy Sándor**: Azt mondta, hogy halálra itéli! — *Kiss Menyhért szólásra jelentkezik.)* Vázsonyi Vilmos képviselő ur előbb iratkozott fe szólásra, a szó tehát őt illeti.

Vázsonyi Vilmos: Én nem kérek szót. Lemondok a vizisikló javára. *(Zaj.)*

Elnök: Kiss Menyhért. Ha a képviselő ur eláll a szótól, akkor — ugyancsak személyes megtámadtatás cimén — képviselő urat illeti a szó.

Kiss Menyhért: T. Nemzetgyülés! A nemzetgyülést hivom fel tanunak arra, hogy én ma Pallavicini György képviselőtársunk mentelmi ügyének tárgyalása során egy szóval, egy hanggal nem bántottam Lendvai István képviselő urat, hanem védelmeztem az ellenzék álláspontját és semmiféle személyes vonatkozásu invektiva részemről őfelé, de senki felé nem hangzott el. Ennek ellenére a képviselő ur korán bejött ide a terembe (**Lendvai István**: Dehogy! Egy óra körül!) és minden indok nélkül belém kötött, megtámadott és a grófokat dörgölte az orrom alá azzal, hogy én azokat védelmezem. (**Kováts-Nagy Sándor**: Valahogy ugy van! Azért, mert elosztotta a földeket! — *Derültség.)* Nem a grófok védelméről volt szó, hanem tisztán és kizárólag a mentelmi jog védelméről. Ezuttal azt mondottam, hogy a képviselő ur valami mérges kigyókat melenget szivén, amelyeket itt majd szerteereget és kisült, hogy ugyanaz történt meg most is, ami a Ráczvárosban, hogy mérges kigyókat igért a szeliden vacsorázó publikumnak és a végén közönséges vizisiklót vett ki a zsebéből. Itt is ilyen vizisiklókat eregetett szerte ellenem. (**Édes Antal**: Nem volt ez elég?)

Én két állitást tettem Lendvai képviselő urról. Dacára annak, hogy ő Ady Endrétől Müller orvosig mindent felsorakoztatott ellenem, még sem tudta megcáfolni azt az állitásomat, hogy igenis választása alkalmával én háromszor voltam kénytelen lemenni Ceglédre megválasztása érdekében. Párttitkára is feljött hozzám és anyagi támogatást kért tőlem, aminek eleget is tettem. Mindezt nem is hoztam volna elő, de kénytelen voltam előhozni, mert olyan képviselőtől, akinek érdekében háromszor kellett Cegléden választási beszédet mondanom és anyagilag kellett hozzájárulnom megválasztásának költségeihez, mégis elvártam volna annyi tisztességet, emberiességet és udvariasságot, hogy engem minden indok nélkül meg ne támadjon.

Az igen t. képviselő ur ugy szerepelteti és ugy tünteti fel magát, mintha valami roppant paten-

tizozott ébredő volna, aki az ébredők mai mozgalmát nem tartja jónak és ezért volt kénytelen otthagyni az Ébredő Magyarok Egyesületét. Megállapítom, hogy ez sem ugy van, mint ahogy előadta ma a büffében való szereplése után, mert az történt, hogy ön Gyöngyösön ugyanugy szerepelt, mint ma s ugyaniyen beszédet tartott, amelyen felháborodtak az ottani vezető emberek és lépéseket tettek az igazgatóságnál ön ellen, amire az igazgatóság egyhangulag hozta azt a határozatot, amelyet ön tud. Eckhardt Tibor képviselőtársam lesz hivatva megmondani, hogy miért kellett meghozni ezt a határozatot.

Ami már most 1918-ban annak a novellának megirását és közreadását illeti, amelyet itt 10 percen keresztül elbeszélt és ugy tüntetett fel, mintha én azt Daudet Alfonse-tól loptam volna, (**Lendvai István**: Nem! Daudet lopta Kiss Menyhérttől!) az a novella megjelent azután, hogy az a vád elhangzott. S a képviselő ur azt teljesen magához méltóan, nagyzolva és tárgyilagosságmentesen állította be, mert Ady Endre nem azt irta rólam, hogy elloptam, hanem azt, hogy hangulatért mentem Franciaországba. Erről irt egy szatirikus cikket, amely után én, aki a kultuszminiszterium ügyosztályában állásban voltam, bemutattam a cikket és Adynak egy másik cikkét, Kupcsay Feliciánnak és más miniszteri tanácsosoknak, akik végighallgatták, végigolvasták azokat és megállapították, hogy még arra sem tartják méltónak, hogy bepereljem őt.

Azután az történt, hogy Ignotus, akinek két levele itt van a birtokomban, nekem teljes elégtételt szolgáltatott és kijelentette, hogy nemhogy az a hangulat nincs meg benne, nemhogy hangulatot nem menlem lopni Franciaországba, de egy hang, egy beállitás, egy szó sincs Daudet-től. Mert a novellám, amely csak hat krampli volt és az ő elbeszélése, amely kis regénynek felel meg, két különálló műfaj és semmiféle közösség nem volt bennük ugyannyira, hogy nagyon rossz tanácsot adott a képviselő urnak, aki ebbe a dologba be akarta vonni, mert ez könyvalakban is megjelent, letehető a Ház asztalára, ott volt a kiadóknál is és az ilyen dologban nagyon könnyü a magam igazságát megállapitanom. Különben is 16 önálló kötetem van, nem szorultam rá, hogy valamit Daudet-tól vagy öntől vegyek, mint olyan patentirozott lángelmétől, aki legalább 24-szer állapitja meg napjában, hogy milyen saját egyéni patentirozott lángelme. *(Zaj.* — **Lendvai István**: Önt a zsidólapok nevezik zseninek! Legyenek büszkék rá, liberálisok! — **Vázsonyi Vilmos**: Menjen Braun Sándor sirjához és boruljon le! Ott volt munkatárs! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Ami azt illeti, hogy én átmentem Vázsonyi képviselőtársamhoz . . . *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Kiss Menyhért: . . . erre azt felelem, hogy sem én nem mentem át Vázsonyi képviselő társamtól, sem Vázsonyi képviselőtársam nem jött át hozzám. Itt csak egy dolog történt és ezt ön nem tudja az ön fraziologiájával, az ön demagógiájával lehetetlenné tenni. *(Zaj.* — **Lendvai István**: Én megmondtam, hogy én germán származásu vagyok!)

Elnök: Csendet kérek, Lendvai képviselő ur.

Kiss Menyhért: Az történt, hogy ebben a frankügyben ön a kormány mellett van, én pedig ellenzéki álláspontón vagyok, épen ugy, mint Vázsonyi képviselő ur. (**Lendvai István**: Megint hazudik!) Ugyanebben az ügyben pedig 25 milliárdos és billiárdos gazdag nemzetközi tőkés zsidó ember ott van a tulsó párton, ahol ön is van, *(Zaj.)* én pedig ugy látom, Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársammal a szegény zsidóság mellett állok . . . (**Lendvai István**: De a II. kerületi ébredők vezére volt!)

Elnök: Csendet kérek!

Kiss Menyhért: Ezek a vádak engem nem érintenek. Nem érintenek azért, mert hisz az ön irodalmi pályája a Nap szerkesztőségében kezdődött, ahol ellenzéki cikkeket irt még. (**Lendvai István**: Azokat vállalom is, öcsém! — *Derültség.)*

Én ugyancsak ott voltam Mátészalkán és Magyaróváron, ahol az igen t. képviselő ur háromezer ember jelenlétében a most általa olyan nagyrabecsült Bethlen Istvánt közönséges gazembernek titulálta. (**Lendvai István**: Nem igaz!) Ennek volt eredménye Komoróczy István alispán felfüggesztése és üldöztetése. (**Halász Móric**: De vállalta? Nem bujt a mentelmi jog védelme mögé.) Ön volt az, aki nyilvános népgyüléseken még a magunk megbotránkozására is ilyen módon állitotta be a kormányt és ma a legnagyobb egyetértésben van velük, (**Lendvai István**: Én? — *Zaj.)* a ministeri válaszokat az interpellációkra tudomásul veszi. Az ön politikai szereplése most nem az, mint annak idején Cegléden volt, ahol annyira ellenzékinek mondotta magát, hogy még a fajvédő pártba se lépett be, mert túlkormánypártinak tartotta. (**Lendvai István**: Ugy van! Ön pedig kilépett!) Ma pedig ön tudomásul veszi a ministeri válaszokat. *(Zaj.* — **Perlaki György**: Tárgyilagos ember tudomásul veheti a tárgyilagos választ.) Ha változtatni akar álláspontján, semleges álláspontra helyezkedhetett volna, de e helyett állandóan támadja a harcos ellenzéket, minket, a szociáldemokratákat, ellenben minden közbeszólásában, minden beszédében igyekszik a többség véleményét alátámasztani. Mindenesetre egy metamorfózison ment át, amikor annak a miniszterelnöknek politikáját szolgálja, akit népgyülésen többször közönséges gazembernek titulált. *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Kénytelen vagyok a képviselő urat ezért a kifejezésért, habár csak citálta is, rendreutasitani. (**Lendvai István**: Nem citálta, mert én nem mondtam ezt soha! Ez a különbség! — *Derültség jobbfelől.* — **Szabó Imre**: Én hallottam Jászberényben ott abban az udvarban! — **Lendvai István**: Hazudsz, mert szoci vagy! — *Nagy zaj. Derültség a jobboldalon.* — **Klárik Ferenc**: Ilyen szamárságot nem mondhat! Micsoda aljasság ez? — *Nagy zaj.)*

Elnök: Kérnem kell a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni! Csendet kérek!

Kiss Menyhért: Nem vártam volna, hogy a képviselő ur letagadja . . . (**Lendvai István**: Jászberényben még életemben nem voltam! — *Zaj.)*

Elnök: Lendvai István képviselő urat kénytelen lennék a mentelmi bizottság elé utasitani, ha nem marad csendben.

Kiss Menyhért: . . . amit több ezer ember jelenlétében mondott Mátészalkán is, Magyaróváron is. *(Folytonos zaj.)* Különben ugy látszik, utalhatok Berki képviselőtársam beszédére is, ő is utalt rá mult alkalommal mondott beszédében.

Egyébként annak a képviselőnek, aki egy képviselőtársának erkölcsi és anyagi támogatását igénybe veszi és minden indok nélkül személyes motivum és felhivás nélkül beleharap a lábikrájába, csak azt mondhatom, hogy hátrább az agarakkal. *(Zaj.* — **Perlaki György**: És mi van a sárgákkal? — *Derültség.)*

Elnök: Lendvai István képviselő ur személyes kérdésben szót kér. (**Halász Móric**: Elég volt már!)

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! *(Zaj.)* Valóban nem tudom, hogy ezt a családi jelenetet tovább folytassam-e? *(Felkiáltások a jobboldalon*: *Ne! Ne!)* Csak annyit kivánok megállapitani, hogy én ébredő voltam, Kiss Menyhért igen t. képviselő-

társam tovább is maradt ébredő igazgatósági tag és ő az erkölcsi nivójánál fogva ezt összegyeztethetőnek tartja azzal, hogy Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársammal, Fábián Béla t. képviselőtársammal és Pikler Emil t. képviselőtársammal egy fronton harcoljon.

Ami az ő kiejelntéseit illeti, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azt érzem, hogy nekem egy állitólagos iróval szemben még a humorhoz is jogom van, mert egy irónak ez iránt is kellene érzékének lenni, tisztán csak azért, mondtam ma délelőtt, hogy egy grófot védelmez, mert nekem rendkivül megtetszett, hogy egy őrgrófot védelmez, miközben odakint a népnek azt hirdeti, hogy minden gróf gazember. (**Kiss Menyhért**: Hazudik ujra!)

Elnök: Csendet kérek! Kiss Menyhért képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy már két izben rendreutasitottam. Méltóztassék csendben maradni.

Lendvai István: Azt azonban mondhatom, sohasem szálltam át az utolsóelőtti állomáson egy harmadik osztályu kupéba. *(Zaj és élénk derültség.)* **Kiss Menyhért**: Ez is hazugság!) Én igazán gratulálhatok annak a zsidó fajvédő frontnak ehhez a legujabb szerzeményéhez. (**Kiss Menyhért**: Sok spriccert ivott! — *Zaj.)*

Elnök: Kiss Menyhért képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Lendvai István: Én nem ittam sok fröccsöt, mert nekem nem állt rendelkezésemre anyagi alátámasztás. Ha ön anyagilag alátámasztott volna, valószinüleg sok fröccsöt ittam volna. (**Kiss Menyhért**: Többször alátámasztottam! — *Zaj és derültség.)*

Elnök: Kiss Menyhért képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Lendvai István: Kénytelen vagyok azonban megmondani azt, hogy soha életemben Jászberényben nem voltam. Szabó Imre szociáldemokrata képviselőtársammal, (**Szabó Imre**: Makón volt az, a Fő-téren!) egyszer tallákoztam, akkor is egy vasuti kocsiba beszállván, őt Kiss Menyhért képviselőtársammal találtam ott. De ha a képviselő ur memoriája nem olyan csalfa, mint az egész marxi világnézet, *(Élénk derültség.)* emlékeznie kell arra, hogy engem nagy szeretettel és örömmel üdvözölt és nagyboldogan elmondta nekem, hogy hiába van nemzetköziség, mikor ön külföldön járt, akármenynyire szakszervezeti pénzen járt is kint, mégis mikor magyar cigányzenét hall, amikor azt hallja: Káka tövén költ a ruca — mégis elkölti ott utolsó pénzét s azt mondotta nekem, ennek a jelenleg is praktizáló ébredő képviselőtársamnak jelenlétében, hogy hiába csinálnak futurizmust, hiába csinálnak modern irodalmat, ön mégis csak Gárdonyi Gézát, Mikszáth Kálmánt, Jókai Mórt tartja igazi magyar irónak. *(Zaj.)* Erre emlékeznie kell. Ha máskép emlékszik, akkor téves a memóriája. *(Egy hang balfelől: Játék ez!)*

T. képviselőtársam, én örülök, hogy a t. Nemzetgyülésnek ezt a játékot szolgáltathattuk s nem tudom, hogy Eckhardt Tibor képviselőtársam, az Ébredő Magyarok Országos Egyesületének elnöke, mit fog szólni ahoz, hogy a nemzetgyülésnek meg kellett érnie (**Pikler Emil**: A zsidókkal ping-pongozik!) hogy én, mint ál-ébredő, mint privát ébredő vagyok itt, miközben ön, mint ébredő igazgatósági tag támad engem s alátámogatja az ő tisztelt fajvédő társait. (**Kiss Menyhért**: Hazugság! — **Vázsonyi Vilmos**: Maga támogatja! — *Zaj.)* Nekem nem öröm ez a játék. (**Kiss Menyhért**: Nagyon beteg!) Nem tudom, én a Nemzetgyülés s általában a nemzet megitélésére bizom, sőt itt még a zsidó sajtóra is hivatkozom, mert a zsidó sajtó bármit hazudhatott rólam, bármennyire támadhatott, de legalább az én keresztnevemet egészen kiirta; legalább annyi különbséget tett közöttünk, hogy azért mégsem irt engem Kiss M-nek. *(Derültség.)* Hát, t. képviselő ur, önt, aki most veszélyes konkurrenciát csinál Pakots József adoptált kereszténynek, *(Élénk derültség jobbfelől.)* én átengedem az ön adoptáló szüleinek *(Derültség és zaj.)*, de ha ön erkölcsről mer beszélni, ha konzekvenciáról mer beszélni, akkor nem értem, hogy hogyan mer még mai napig is az Ébredő Magyarok Egyesületének nemcsak egyszerü tagja lenni, hanem igazgatósági tagja is lenni, mikor az Ébredő Magyarok Egyesülete az én egyszerü itéletem szerint annyira eltért az antiszemita gondolattól, hogy kénytelen voltam kilépni onnan. (**Pikler Emil**: Az elnök a zsidókkal ping-pongozik! Mit szól hozzá? — *Derültség és zaj.)*

Ami azt illeti, hogy én kigyókkal jelentem meg valahol, legyen szabad pár percig ezekről a kigyókról is beszélni. Ő mérges kigyóknak nevezte azokat a kigyókat, mert ő nemcsak irodalmilag zavaros férfiu, hanem állattanilag is, a zoológiában is járatlan férfiu. (**Vázsonyi Vilmos**: Csalódott önben! — *Élénk derültség és taps a szélsőbaloldalon.)* Dehogy! Nagyon téved, felsőbükki Weiszfeld ur! Épen azért csalódott állattanilag, mert önben megszagolhatta volna a zsidót! *(Élénk derültség jobbfelől és a középen. —* **Kiss Menyhért**: Ez izléses! Stilusos a magyar parlamentben!)

Elnök: Lendvai képviselő urat rendreutasitom.

Lendvai István: Nem tudom, miért nevezi mérges kigyónak . . . *(Vázsonyi Vilmos közbeszól.)* Befejezte felsőbükki Weiszfeld ur (**Vázsonyi Vilmos**: Igen, bortermelő ur!) Azt olvasom, hogy ön a demokrata vacsorákon állitólag bort iszik. (**Vázsonyi Vilmos**: De nem látszik meg rajtam, ha beszélek.) De a zsidó meglátszik az orrán is, a lábán is. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, ne méltóztassék a parlament nivójáról megfeledkezni.

Lendvai István: Az agyvelő dolgában majd az utókor fog dönteni köztem, ön között és Kiss M. között. *(Zaj.)* Ami azokat a kigyókat illeti, azok nem is voltak mérgesek, mert csak ön tudja elképzelni, hogy mérges kigyókat táplálok a keblemen és viszek magammal. Hát én nem tehetek arról, hogy Jehové s az ébredő igazgató ur által oly nagyon szeretett fajta (**Fábián Béla**: Mindig a zsidókkal van baja!) — bocsánat, nem neveztem meg a fajt — olyan gyáva, hogy mérges kigyóknak nevezi az egyszerü vizisiklókat. Én gyerekkoromban megszoktam, hogy megfogom őket és beszalasztom . . . (**Klárik Ferenc**: Kocsmába is avval jársz — *Zaj. Elnök csenget. — (Vázsonyi Vilmos közbeszól.)* Ön vitéz Vannai Lászlóval aludt gyerekkora óta! (**Vázsonyi Vilmos**: Próbálja meg ugyanazt, amit Vannai! Majd kellő fogadtatásban részesül!) Rendben van! Örülök annak, hogy egy pacifista végre kijelentette, hogy a pacifizmus mellé néha nem árt a somfabot sem! *(Élénk derültség.)* — **Fábián Béla**: Nem, ha az embert rablók támadják meg!)

Azt hiszem, t. képviselőtársamat, aki itt ellenem felszólalt, nevetségesebbé nem tehetem, mintha kijelentem, hogy ő Kiss Menyhért. *(Derültség és zaj.)*

Elnök: Kiss Menyhért képviselő ur személyes megtámadtatás címén kért szót. A szót a képviselő urnak megadtam.

Kiss Menyhért: T. Nemzetgyülés! Személyes megtámadtatás címén még egyszer kell válaszolnom. *(Zaj.)* Az igen t. képviselő ur, ugy látszik avval, hogy 50 krajcárért nevet vásárolt magának s Lehnerből Lendvaivá léptette magát elő s avval, hogy Kalocsán nagynehezen tanitói oklevelet szerzett magának, salvus conductus-t akar vásárolni

ahhoz, hogy belém törölje a bocskorát. **(Lendvai István**: A bocskoromat többre becsülöm, mint önt. *(Zaj.)* Ön igenis az én támogatásommal jött ide.

Elnök: Lendvai képviselő urat kénytelen vagyok még egyszer rendreutasitani s ha igy folytatja, kénytelen volnék a mentelmi bizottság elé utasitani. *(Zaj.)* Csendet kérek!

Kiss Menyhért: Semmiféle erkölcsi joga és alapja nincs ahhoz, hogy engem kioktasson. Hiszen az az egész beszéd, amelyet itt eldünnyögött, tulajdonképen tökéletes tükörképét adja az ön gondolkodásának s az ön abnormis állapotának. Én önnel, aki képviselőket vádolt, képviselőknek becsületébe gázolt s amikor önt a legsúlyosabb parlamenti kifejezésekkel illették, azokért elégtételt nem vett, nem állok szóba és sem itt, sem másutt nem tárgyalok. *(Nagy zaj.* — **Lendvai István**: Vállalom ezt a megtiszteltetést!)

Elnök: Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Héjj Imre jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv hitelesitése ellen? *(Nincs.)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki s az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 3 óra 50 perckor.)

Hitelesitették:

Nánássy Andor s. k. *Szabó Zoltán s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 527. ülése

1926. évi március hó 27-én, szombaton,

Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgr. Pallavicini György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Propper Sándor, Rakovszky István. — Határozathozattal Nemes Bertalan és társainak inditványa felett, hogy őrgr Pallavicini György mentelmi ügyének tárgyalása tartamára a tanácskozási idő napi 12 órában állapittassék meg. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — A kereskedelemügyi minister irásbeli válasza Szabó Józsefnek 1926. március 24-én előterjesztett interpellációjára — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Vass József, Bud János, Mayer János.

(Az ülés kezdődik délelőtt 11 órakor.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Forgács Miklós jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Héjj Imre jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Láng János jegyző ur.

Bemutatom a t. Háznak a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének Szeder Ferenc képviselő ur által ellenjegyzett és benyujtott kérvényét a magyar földmunkásság gazdasági helyzete tárgyában.

A kérvény a házszabályok 226. §-a alapján előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatika kérvényi bizottságnak.

Napirend szerint következik a mentelmi bizottság jelentésének (Irom. 1046) tárgyalása őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi ügyében.

Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Propper Sándor!

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Ma — ugy tudom — Rákóczi emlékezetére ünnepélyt tartanak, és a nemzetgyülés a magas kormány bölcsesége következtében szokása ellenére mégis ülést tart. Azonkivül tegnap inditványt nyujtottak be aziránt, hogy a nemzetgyülés tanácskozási idejét 12 órára emeljék fel, amely inditvány felett ennek az ülésnek végén történik meg a szavazás. Ezt a két tényt azért emlitem meg, mert ezek egybevetéséből kitünik, hogy az egységespárt reakciós csákányosait túlságosan irritálja a közszabadságoknak és alkotmányosságnak még fennálló egyetlen csonkja, a mentelmi jog, és határidőre akarják ezt is lecsákányozni, hogy azután a parlamentárizmus lerombolásának művét befejezhessék. **(Herczegh Béla:** Lecsákányozták már a vörös kalapácscsal!)

Azt hiszem, engem a túlsó oldalról sem fognak megvádolni azzal, hogy a gróf és a herceg urakat védelmezem. Az illető urak, akik itt szóba kerülhetnek, legitimista főnemesek. Én magam plebejus vagyok, érzelemre nézve köztársasági s igy közöttünk áthidalhatatlan szakadék tátong. Engem tehát nem vádolhatnak meg azzal, hogy a grófot és a herceget védelmezem. Én az igazság védelmében emelek szót és szeretném jobb belátásra birni a nemzetgyülést a parlamentarizmus védelme terén, szeretném megvédelmezni a szabadságjogok maradványait és szeretném a nemzetgyülést ennek a gondolatnak megnyerni.

T. Nemzetgyülés! Szabadságjogainkból már igen kevés van meg. A sajtószabadság csak látszat, a sajtó élete egyetlenegy férfiu kezébe van letéve; az egyesülés és gyülekezés szabadsága — ha erről egyáltalában beszélni lehet — csak a kormánypárt részére van meg, tehát nincs szólásszabadság, nincs megmozdulási lehetőség. A parlamenti szólásszabadságot egyoldalu házszabályokkal megnyirbálták, majdnem lehetetlenné tették. Hátra van még egy, a mentelmi jog és most ezt csákányozzák, ezt akarják lerombolni, talán abban a tudatban és abban a szük látókörü gondolatban, hogy a mentelmi jog megmaradhat a kormánypárt részére. Talán ugy gondolkoznak, hogy a mentelmi bizottság a mienk, már t. i. a kormánypárté, afelett mi rendelkezünk, a mi részünkre tehát lesz mentelmi jog. De a kormánypárt részére nincs is szükség mentelmi jogra, mert a szavazásnál, a mindent megszavazásnál nincs különösen nagy szükség ilyen alkotmánybiztositékokra, az ellenzék harcát pedig a mentelmi jog lerombolásával lehetetlenné lehet tenni.

Most a tények egybevetéséből azt látjuk, hogy a mentelmi jog határidőre való szállitásával ezt az utolsó alkotmányjogi biztositékot is lehetetlenné akarják tenni. A kormánypárt egy illusztris tagja penditette meg az eszmét, hogy a mentelmi jogot egyszerüen meg kell szüntetni. A kormánypárt egy másik illusztris tagja nem ment el ilyen messzire; megelégedett volna azzal, ha a mentelmi jogot kiadjuk egy, a nemzetgyülés keretén kivül álló testületnek, biróságnak vagy intézménynek.

Én azt hiszem, hogy a mentelmi jog a parlamentarizmus alapja. Ahol nincs mentelmi jog, aggálytalan, teljes és tökéletes mentelmi jog, ott nem lehet szó parlamentarizmusról.

(Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Ott lehet szó egy látszatról, egy fügefalevélről, amellyel takarni akarják a diktatura nem egészen esztétikus részeit, de nem lehet szó igazi, komoly parlamentarizmusról, nem lehet szó népképviseletről. S aki figyelemmel kiséri ennek a kornak történelmi eseményeit, az tisztában lehet azzal, hogy ezek a felvetett eszmék a mai korszellemmel szöges ellentétben állanak. Aki pedig különösképen figyelembe veszi Magyarország mai helyzetét a világpolitikában, annak ilyen gondolatot megpenditenie sem volna szabad.

A kormánypárt egy harmadik illusztris tagja, báró Kaas Albert képviselőtársunk, a tegnapi nap folyamán egészen furcsán értelmezte és interpretálta a mentelmi jogot. Azt mondotta, hogy a mentelmi jogot nem lehet szabadságjognak tekinteni, *(Derültség a balés szélsőbaloldalon.)* a mentelmi jog nem szabadságjog, mert hiszen — ez az ő okfejtése — a nemzetnek csak egy kis részét illeti, a nemzet csak egy kis részének ad bizonyos előnyöket és jogokat, **(Rakovszky István:** Nem tudja, hogy ő a nemzetet képviseli!) a nemzet túlnyomó nagy része nem részesül ebben, tehát ez közszabadságnak nem nevezhető.

Végtelenül sajnálom, hogy báró Kaas Albert képviselőtársunk nincs idebenn. Szeretnék tőle vagy bővebb információt kérni a mentelmi jog ilyetén értelmezéséről, vagy szeretném vele közölni az én gondolataimat, az én felfogásomat a mentelmi jogról.

Én a mentelmi jogot, igenis, szabadságjognak, közszabadságnak tartom. **(Rakovszky István:** Helyes!) a legbecsesebb közszabadságnak, amely a parlamentáris képviseleti rendszernél nélkülözhetetlen és mellőzhetetlen. **(Halász Móric:** Nem onnan datálódik!) És nemcsak egy kis részét az országnak érinti, mert a képviseleti rendszer azt jelenti, hogy azok a képviselők, akiket megválasztanak és egy parlamentbe beküldenek, az egész ország népét képviselik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek a képviseleti rendszernek alapján ez a közszabadság igenis az ország egész népére kisugárzik, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az ország egész népét érdekli és érinti. Az én felfogásom és értelmezésem szerint tehát a mentelmi jog közszabadság, sőt a közszabadságok legbecsesebbje. **(Halász Móric:** A tévedés ott van, hogy akkor is volt mentelmi jog, amikor nem volt parlamenti kormányforma! — **Rakovszky István:** Ugy van!) Ha tehát még akkor is volt mentelmi jog, amikor parlamentáris kormányzás nem volt, ez csak alátámasztja és megerősiti az én álláspontomat. **(Szabó Imre:** A Habsburgok jobban megbecsülték, nem merték megtámadni! — **Rakovszky István:** Nem ám!)

Relativ igaza van báró Kaas Albert képviselőtársunknak, mert ez a nemzetgyülés nem képviseli az egész országot. **(Halász Móric:** Sajnos, csak csonka Magyarországot!) Ez a nemzetgyülés, amelyet jogfosztásos, nyilt szavazásos választási terrorral végrehajtott választás küldött be a parlamentbe, ez valóban csak az ország egy részét képviseli. **(Sütő József:** Az egész világon titkos a választójog!) Ebben a relativ formában a képviselő urnak tehát igaza van, mert a mentelmi jog, mint közszabadság, a képviseleti rendszeren keresztül csak a választókat érdekli és érinti, de nem ér el azokhoz, akiket az egységespárt és a kormány a választói jogosultságból kitaszitott. Ebből azonban nem lehet levonni azt a konzekvenciát, hogy most a mentelmi jogot ne sorozzuk a közszabadságok közé és megfosszuk ettől a jellegétől, hanem ebből az következik, hogy törekedni kell egy komoly, igazi népképviseletre, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* amely forma azután a mentelmi jogot, mint közszabadságot kisugározza az ország egész népére.

T. Nemzetgyülés! A parlamentáris szólásszabadság függ a mentelmi jogtól. Beszédem későbbi folyamán bátor leszek utalni arra, hogy a miniszterelnök ur március 2-iki kijelentése, felhivása vagy parancsa — méltóztassék minősiteni, hogy mi volt az — amelyet őrgróf Pallavicini György képviselőtársunkhoz intézett, ebből az okfejtésből kiindulva milyen elbirálás alá esik. Én most azt állapitom meg, hogy a mentelmi jog teljessége nélkül parlamentáris munkát elképzelni lehetetlenség. A parlament tagjainak szólásszabadsága függ attól, hogy az, amit a parlamentben tesznek, beszélnek, a parlamenten belül maradjon és amennyiben az eljárásra szorul, az a parlamentáris biráskodás dolga legyen. Mihelyt a parlament tagjainak beszédeit és cselekvéseit kivülálló hatóságok figyelik, mihelyt a parlament tagjai beszédének következményei túlmennek a parlament falain és más hatóságok hatáskörébe kerülnek, a parlamenti tevékenység — legalább az ellenzék számára — lehetetlenné, illuzóriussá válik, értéktelen lesz, semmi értelme nincs, ezzel a parlamentarizmus után pontot lehet tenni. **(Esztergályos János:** Az elnöki székbe egy szolgabirót vagy rendőrfogalmazót ültethetnek majd!)

Ha az a cél, ha azt a diktatórikus hajlamot, amely lépten-nyomon megnyilvánul a kormány részéről és a kormánypárt részéről, végre akarják hajtani, ha pragmatikussá akarják tenni, akkor ez az eljárás a kormánypárt szempontjából helyes, de még akkor sem helyes az a módszer, hogy darabonként akarják lefaragni ezt az utolsó szabadságjogot és alkotmánybiztositékot, akkor is sokkal helyesebb volna, ha egyszerüen és nyiltan, habár erőszakosan, bevallanák, hogy hatalmuk lényege a diktatura, a parlamentet csak látszatnak tartják fenn... **(Rothenstein Mór:** Ahhoz gyávák!)

Elnök: Rothenstein Mór képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani.

Propper Sándor: ...mert hiszen egy ilyen nyilt, őszinte és becsületes eljárás rengeteg költségmegtakaritással járna és tiszta helyzetet teremtene, ami mindenesetre helyesebb, mint az az álarcosbál, amelynek most már négy esztendő óta vagyunk szomoru szereplői.

Báró Kaas Albert képviselőtársunk egyéb furcsaságot is mondott. Azt mondotta, hogy miért félnek attól ellenzéki oldalon hogy őrgróf Pallavicinit tanuként megidézik, hiszen a tanuzás nem inkvizició. **(Halász Móric:** Ez arra vonatkozott, amit Horváth mondott!) Normális időkben a tanuzás valóban igen egyszerü szerep volt, nem volt inkvizició. Ma azonban nem élünk normális időket, ma a tanuzás legalább is lehet inkvizició. Ki lehet téve a tanu annak, hogy inkvizitórius eljárás alá kerül. Azt hiszem, példákért nem kell túlságosan messze menni.

Én különben ebben a tanuzásra való erőszakolásban tendenciát látok. Annak a tendenciának érvényesitését, amelyet eddig gyakoroltak, hogy t. i. nem a vádlottak részesültek különösképen szigoru elbirálásban és elbánásban hanem a tanuk. Számtalan esetet tudunk, ahol a tanuk már leülték büntetésüket, amikor a vádlottak ellen még az eljárás sem indult meg. **(Klárik Ferenc:** Pl. Beniczky, ő is

tanu volt!) De ebből nem akarok messzebbmenő konzekvenciákat levonni, csak azt állapitom meg, hogy korunkban, ebben a mi mai magyar szomoru korszakunkban, a tanuzás valóban kockázatos valami. Ha az igazságszolgáltatás a tanuzás alapján épül fel mint ahogy azon épül fel, akkor az igazságszolgáltatás is nagyon szomoru helyzetbe került, mert a tanuk túlnyomó nagy része nagyon meggondolja, mielőtt arra vállalkoznék, hogy valamilyen ügyben tanuságra menjen, mert a példák azt bizonyitják, hogy a tanuból könnyen lehet vádlott, sőt fogoly, sokkal könnyebben lehet fogoly, mint magából a tettesből.

Valami logika van azonban abban, hogy őrgróf Pallavicini képviselőtársunkból mindenáron tanut akar csinálni, noha ő lejebb akarja magát fokozni az igazságszolgáltatás létráján és megelégednék a vádlott szerepével. Valami logika van ebben, mert ugylátszik, arra számitanak, hogy a tanuból automatikusan ugyis vádlott lesz, tehát kezdje meg karrierjét az őrgróf az igazságszolgáltatás előtt a tanuzással, hiszen egészen bizonyosan, logikusan el fog érkezni oda, ahová el akart érkezni rögtön a legelején, t. i. a vádlottak padjára. Erre számitanak és itt látom én báró Kaas Albert t. képviselőtársunk logikáját, mintha azt mondaná: légy egész nyugodt, a végefelé ugyis vádlott leszel. *(Derültség a jobboldalon.* — **Halász Móric:** Ez tagadhatatlanul ügyes volt!)

Én azonban nem tehetek róla, ebbe a gondolatvilágba nem tudom magam beleélni. Én ezt átmeneti állapotnak tartom, amelyet ma élünk, minden tekintetben, az igazságszolgáltatás terén is. Azt hiszem, hogy ez az ellenforradalmi mámor el fog mulni, mert el kell mulnia, vissza fognak jönni a normális állapotok, és szeretném, ha a túlsó oldalnak is minél kevesebb megbánnivalója és az országnak minél kevesebb visszacsinálnivalója lenne, hogy azután egy normális helyzetben csakugyan értékes alkotó munkát lehessen végezni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, hogy ezt a csunya játékot, amelyet az egész frankbotrányban elejétől végig folytattak, azokat a módszereket, melyeket annak likvidálásában alkalmaznak, nagyon rövid idő mulva nagyon meg fogják bánni épen azok, akik ezt a kérdést ilyenformán megrendezték. (**Csontos Imre:** Önök keverték a dolgot teljes három hónap óta! Miért kavarták ennyire fel? Mit akarnak? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! (**Esztergályos János:** Azt fogják mondani, hogy kényszeritették önöket arra, hogy védjék ezt az ügyet! — **Csontos Imre:** Ne félj tőle, nem védenélek, ha majd a biró elé állnál. — *Zaj.)* Csontos és Esztergályos képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni!

Propper Sándor: Teljesen objektive akarom a kérdést kezelni. Semmi okom nincs arra, hogy letérjek az objektivitás utjáról. A frankvitában mondott beszédemben utaltam arra és elismerésemet fejeztem ki egy egységespárti képviselőtársunknak, amiért ezt a kérdést objektiv alapon fogta meg és kezelte. Ugyanigy megállapitom azt is, hogy akadt egy másik egységespárti képviselő is, aki szintén nem lépte túl a tárgyilagosság kereteit, (**Horváth Zoltán:** Ritka, mint a fehér holló!) Erdélyi képviselőtársunk, aki tegnap fentartás nélkül a frankhamisitók ellen foglalt állást. (**Csontos Imre:** Természetes!)

Volt elitélő szava a frankhamisitók ellen, s ez mindenesetre méltánylandó, noha nem lehet erénynek feltüntetni, ha valaki a bűnt elitéli, csak a mi nagyon szomoru és züllött viszonyaink között lehet elismerő szavakat mondani, ha valaki a bűnt elitéli, de mégis konstatálni kell, hogy Erdélyi Aladár t. képviselőtársunk volt a másik, aki levette a frankbotrányról és annak hőseiről a rájuk teritett himes trianoni takarót és ugy kezelte őket, ahogy bűntetteseket kezelni kell. Ezzel szemben tudjuk, hogy a hivatalos álláspont az, — ezt a ministerelnök ur ajkáról hallottuk többször, igen sok kormánypárti képviselő ajkáról hallottuk rendszeresen, s a kormány sajtójában állandóan olvassuk — hogy a frankhamisitók mellé oda állitják védőfalnak Trianont. Én ezzel szemben azt mondom, hogy akkor lehetne erről szó, ha munkanélküli éhes emberek, hivatalvesztett egzisztenciák, földönfutók követték volna el ezt a bűneselekményt, de tudom, hogy akkor viszont a hivatalos szigor teljes erejével találták volna szemben magukat, ha nem tartoztak volna a társasághoz, vagy ahhoz a világnézethez. (**Farkas István:** Ahhoz az uri társasághoz!) Azt hiszem, Nádosy ur és társai nem emelhetik maguk elé védőfalnak Trianont, mert Nádosy boldogulásához kellett Trianon. Merem állitani, hogy a régi Nagy-Magyarországon, a régi erkölcsök, a régi kormányzati módszerek, a régi kritikai idők mellett Nádosy nem lehetett volna az ország főinkvizitora, (**Farkas István:** Ez igaz!) maradhatott volna szürke hivatalnok. Neki és társaságának Trianon csak használt, mert a zavarosból halászták ki maguknak azokat a közjogi funkciókat, amelyekhez különben soha sem juthattak volna hozzá. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A nemzetgyülés március 2-iki ülésén őrgróf Pallavicini képviselőtársunk súlyos vádat emelt a kormány ellen. Az előttünk fekvő mentelmi bizottsági jelentés és a Napló szerint a következőket mondotta *(olvassa):* »Állitom azt, hogy Bethlen István ministerelnök hónapok óta tudomással birt a készülő frankhamisitásról, tudta azt, hogy az országos főkapitány részese ennek a bűnszövetkezetnek. Általam nem ismert okból hivatali kötelességének eleget nem tett és ezt a frankhamisitást kellő időben meg nem akadályozta. Tovább megyek. Legjobb tudomásom szerint állitom azt, hogy amikor Jankovichék letartóztatása folytán az ügy nyilvánosságra került, a kormány elkövetett mindent, hogy a frankhamisitás tetteseit és résztvevőit leplezze és az egész kérdést eltakarja és csak akkor és olyan mértékben járult hozzá az ügy kideritéséhez, amikor és amilyen mértékben erre a lépésére a külföld nyomása kényszeritette. Egyetlen kérésem ebben az ügyben, hogy mód adassék a teljes igazság felderitésére és összes bizonyitékaim előterjesztésére.«

Ilyen súlyos kijelentések parlamentekben nem igen hangzanak el, nagyon ritkán hangzanak el, de ha elhangzanak, akkor ezeknek olyan rezonanciája van, amely a kijelentésekkel súlyban arányos. A t. túloldal e súlyos vádemelés után, amely — amint méltóztatnak tudni és látni — nem a szélsőbaloldalról jött, nem volt kiváncsi a bizonyitékokra. (**Csontos Imre:** Dehogy nem! Most kell bizonyitania a biróság előtt!) noha Pallavicini képviselőtársunk kijelentette, hogy hajlandó a mentelmi jog védelme alól kijönni és ezt a kijelentését a sajtóban megismételni s magát a birói eljárásnak, mint vádlott, kitenni. Szavát állotta, vádjait a napisajtóban közölte (**Farkas István:** A bizonyitástól akarják elütni! — *Zaj.)* és alkal-

mat adott arra, hogy ellene a sajtópert megindítsák. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Propper Sándor: Az első napon, március 2-án, az volt a látszat, hogy a sajtóper gyorsan meg is fog indulni. Ilyen hiradások is voltak, ilyen kijelentések is történtek. (**Farkas István:** A miniszterelnököt egyenesen erre hivta fel!) Azóta elmult több, mint három hét, ugy tudom, és a miniszterelnök ur a sajtópert még mindig nem inditotta meg. Nagyon érdekes, hogy az első-három-négy nap alatt teljes tanácstalanság uralta a helyzetet; a miniszterelnök ur Genfben volt, helyettesei voltak csak itthon, a parlament nem ülésezett; mondom nagy tanácstalanság uralkodott az egész egységespártban, mig végre találtak egy formulát, nem az egyenes utat, amelyet felkináltak és amelyen járni célszerü befejezéshez vezetett volna, hanem kitaláltak valamit, hogy nem fogják sajtóperelni őrgróf Pallavicinit, hanem majd tanuzásra fogják kényszeriteni egy ettől független ügyben, amely bár ugyanez az ügy, mégis a politikai felelősségtől és a kormány szerepétől teljesen független, büntetőjogilag semmi köze a kettőnek egymáshoz. Amikor tehát Pallavicini őrgróf képviselőtársunk itt a parlamentben a kormány ellen, a kormány jogi és politikai felelősségének megállapitása céljából vádat emelt, rá akarják őt szoritani a mellékösvényre, a mellékvágányra, ahol a büntetőjogi részben akarják tanuként kihallgatni, noha valamennyien tudjuk, — a jogászok is tudják és mi laikusok is tudjuk — hogy a tanu kihallgatása és mikénti kihallgatása szabad birói mérlegelés tárgya. Ha a biróságnak jól esik, vagy ugy tetszik, akkor őrgróf Pallavicinit ezekre a vádakra ki sem hallgatja, hiszen a kérdés feltevését mellőzheti, megtilthatja, tehát a kérdés zsákutcába vezethető és ez a súlyos vád, amely a parlamentben elhangzott, egyszerüen kikapocsolható. (**Csontos Imre:** Egy kis zsidóban ennyi furfangot nem tapasztaltunk még!) Mit mond, kérem? (**Csontos Imre:** Azt, hogy egy kis zsidóban ennyi furfangot elképzelni sem lehet!)

Elnök: Csontos képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani! Méltóztassék tartózkodni attól, hogy képviselőtársát személyében bántsa. (**Rakovszky István:** Kérem, ez még sem járja! Mi köze ehhez annak, hogy zsidó! Én nem vetem senkinek a szemére, hogy kálvinista és nekem sem vetik a szememre, hogy katholikus vagyok!)

Propper Sándor: T. Csontos képviselő ur, én nem tudom, mit méltóztatott ma früstökre kávézni, azt hiszem, talán pálinkát?

Elnök: Propper képviselő urat is rendreutasitom! A képviselő urakat egyformán kérem, méltóztassanak az inszinuációktól minden oldalon tartózkodni. (**Saly Endre:** Snapszbutik!) Saly képviselő urat is kénytelen vagyok rendreutasitani!

Propper Sándor: Nem akartam a Ház méltóságát megsérteni, de az ilyen pálinkaszagu böffentésekre más szavakat nem találok. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: A képviselő urat már másodszor utasitom rendre és kérem, ne méltóztassék igy folytatni, mert kénytelen lennék a házszabályok teljes szigorát alkalmazni!

Propper Sándor: Egyáltalában nem akarom folytatni, mert én az ügyhöz akarok szólni.

Kiviláglik ez az én álláspontom a miniszterelnök ur megnyilatkozásából is, amit ugyancsak március 2-án, a vádak elhangzása után közölt a nemzetgyülésen. Rögtön felállt az őrgróf kijelentései után és azt mondotta *(olvassa):* »Felszólitom Pallavicini György képviselő urat, hogy az ülés után azonnal jelentkezzék az ügyésszégnél, hogy bizonyitékait előterjessze. Ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen.« Erre mondja a mélyen t. mentelmi bizottság, hogy a miniszterelnök ur nem sértette meg a mentelmi jogot. Az én igénytelen felfogásom szerint kint, a parlamenten kivül a miniszterelnök ur az ő hatóságaival, pártjával és az ő alárendeltjeivel szemben lehet parancsnok, lehet diktátor, intézkedhetik és parancsolhat, lehet fiókatyaisten, de idebent a parlamentben nem lehet több, mint felelős minister, aki a nemzetgyülésnek felelős, és nem lehet több, mint egyenrangu képviselő, aki vitatkozhatik, támadhat és vádolhat, aki azonban parancsokat itt nem osztogathat. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ha a miniszterelnök ur, mint egyszerü képviselő teszi meg ezt a kijelentést, joga van hozzá. Idebent, legalább formailag, egyforma jogokkal rendelkezünk. Nekem is jogom van felhivni valakit valamire, ha jónak látom, a miniszterelnök urnak is joga van, mint képviselőnek, de nincs joga mint miniszterelnöknek, akinek szava rezonanciát kelt az ő hatóságaiban, akinek szava parancs, felhivás kifelé, a hatóságokhoz, hogy cselekedjetek! Amint tudjuk, cselekedtek is és a március 3-ikára virradó hajnalon intézkedett a hatóság a miniszterelnök ur felhivása alapján őrgróf Pallavicini képviselőtársunk kihallgatása iránt. Ha ez itt bent igy fog tovább folytatódni, akkor, ha egy ellenzéki képviselő — tegyük fel — birálat tárgyává teszi majd a legfőbb rendőrnek, a belügyministernek intézkedéseit, a belügyminister ur majd hasonló intézkedésekkel fog válaszolni s akkor el lehetünk készülve arra, hogy minden parlamenti ülés után hajnalban ott áll a rendőr az ajtónkban az idézéssel, be fog bennünket citálni és ki fog bennünket hallgattatni azokra vonatkozólag, amiket mi a parlamentben elmondottunk. Hát hová jutunk? Nem méltóztatott alaposan megfontolni ezeket a kérdéseket? Szabad a pillanatnyi pártérdek és a párturalom oltárán felpörkölni az alkotmánybiztositékoknak ezt az utolsó csonkját? Csonknak mondom azért, mert már alaposan kikezdték és nagy lyukakat ütöttek rajta.

Azt mondja erre a mentelmi bizottság jelentése, amelyről az előadó ur azt mondotta, hogy egyhangu vélemény volt — ez nem igaz, a bizottság ellenzéki tagjai kijelentették, hogy azon nem vettek részt, tehát nem volt egyhangu (**Nemes Bertalan:** Mulasztottak!) — azt mondja *a)* pontjában a konkluzió, hogy *(olvassa):* »a miniszterelnök ur f. évi március hó 2-án a nemzetgyülésen őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő urhoz intézett felhivásával nevezett képviselő ur mentelmi jogát nem sértette meg.« Én megállapitom, hogy igenis megsértette, sőt ennek már a következménye is jelentkezett abban, hogy 3-án a kora hajnali, vagy a kora reggeli órákban őrgróf Pallavicini képviselőtársunkat a hatóság zaklatta azzal, hogy a mentelmi jog ellenére tanuságtételre megidézte. Ha ez nem flagráns megsértése a mentelmi jognak, akkor egyáltalában sérthetetlen ez a mentelmi jog, akkor lehet vele szemben elkövetni bármit,

akkor a mentelmi jog valami nem létező dolog, akkor légnemüvé, értéktelenné válik, akkor nincs is mentelmi jog s nekünk felesleges itt egymás szemébe porthintve játszani, akkor felesleges a mentelmi bizottság is, akkor tessék egy inditványt tenni, — önök feltétlenül el fogják azt fogadni — hogy mentelmi jog egyáltalában nincs, mert arra az egységespártnak ugy sincs szüksége, vagy ha mégis van mentelmi jog, ugy csak azon képviselők számára van, akik az egységespárthoz tartoznak. *(Zaj.)* Harmadik eset nincs. Amikor egy képviselőtársunk súlyos vádemelésére a ministerelnök ur feláll és ilyen parancsszerü kijelentéseket tesz és mintegy felhivja a hatóságot arra, hogy cselekedjék a mentelmi jog felfüggesztése előtt, akkor nincs tovább, akkor azt kell megállapitanunk és leszögeznünk, hogy a mentelmi jog az egységespárt értelmezésében és kezelésében megszünt létezni. Azt mondja a ministerelnök ur, amint felolvastam az idézett passzusból, hogy »Pallavicini az ülés után azonnal jelentkezzék az ügyészségnél.«

Akkor körülbelül este nyolc óra volt. **(Rakovszky István:** Az elnöknek kellett volna megvédenie az immunitást!) Ha figyelembe vesszük a gyakorlatot, hogy éjszaka senkit sem szabad zaklatni, még nemképviselőt sem, akkor azt kell feltételeznünk, hogy a ministerelnök ur azt gondolta, hogy másnap, harmadikán reggel, kell jelentkeznie őrgróf Pallavicini képviselőtársunknak. Nem tudom, hogy a ministerelnök ur nem tudta-e, hogy van mentelmi jog is a világon, vagy hogy a képviselők mentelmi jogát először fel kell függeszteni, mielőtt a hatóság őket meghallgatja, vagy vallomástételre berendelheti. **(Rakovszky István:** Nagyzási mánia!) Ebből a mondatból, hogy az ülés után nyomban jelentkezzék az ügyészségnél, kettő vehető ki, vagy az, hogy a ministerelnök ur pillanatnyi idio sincrasiában szenvedett és elfelejtette, hogy van mentelmi jog a világon, vagy elfelejtette, hogy melyik környezetben áll és beszél, vagy pedig, hogy semmibe veszi a mentelmi jogot és a mentelmi jog felfüggesztése nélkül utasit egy képviselőt, hogy jelentkezzék az ügyészségnél. Ezzel egy másik bűnt is elkövetett, t. i. azt, hogy a hatóságot a maga hatáskörének túllépésére ösztökélte, mert a hatóságnak viszont nem szabad a mentelmi jog felfüggesztése előtt a parlament tagjait megidézni. **(Klárik Ferenc:** Itt sétált három napon keresztül a főügyész!)

T. Nemzetgyülés! Azt hiszem, hogy a konkluzió első pontjára ezzel megfeleltem. Nyilvánvaló, hogy a ministerelnök ur március 2-iki parancsával és utasitásával, parancsszerü felszólitásával őrgróf Pallavicini képviselőtársunk mentelmi jogát súlyosan megsértette *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* s végtelenül sajnálom és fájlalom, hogy az akkor elnöklő elnök ur vagy alelnök ur nem talált módot arra, hogy a képviselői mentelmi jogot megvédelmezze, még akkor is, ha az ellen a ministerelnök ur követte el a támadást. Merem állitani, hogy a világ bármely komoly parlamentáris testületében egy felelős ministernek ilyen fellépése és ilyen kijelentése az elnökség részéről nem maradt volna hangtalanul. **(Farkas István:** Az angol speaker nem csinált volna ilyet!) Ha az angol ministerelnök állt volna fel és beszélt volna hasonlóan az angol alsóház bármely tagjához, tartozzék az munkás-, konzervativ, vagy liberális párthoz, egészen bizonyos, hogy a speaker részéről igen alapos kioktatásban és megrendszabályozásban részesült volna. De azt hiszem, nem kell az alkotmányosság őshazájába elmenni példákért. A balkán bármelyik parlamentáris államának elnöke is talált volna módot arra, hogy a ministerelnök ilyen kisiklását kellő mederbe terelje vissza. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Még Honoluluban is!)* Honolulut ne bántsuk, mert az egy igen haladó szigetország, s bár itt volnának olyan állapotok, mint Honoluluban. **(Horváth Zoltán:** Itt csak Luluk vannak!)

T. Nemzetgyülés! A konkluzió b. pontja tovább szövi a hálót a mentelmi jog ellen és azt mondja *(olvassa):* »a magyar királyi államrendőrség és a budapesti királyi büntetőtörvényszék vizsgálóbirája azon tényével, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselőt a nemzetgyülésen elmondott beszédében foglalt s a sajtóban is megismételt kijelentései miatt tanuságtétel céljából megidézte és hozzá ezen kijelentéseire vonatkozóan kérdéseket intézett, nevezett nemzetgyülési képviselő ur mentelmi jogát meg nem sértette.«

Erre vonatkozólag ugyanazokat kellene ismételnem, amit már elmondottam. Azt mondottam, hogy kettős botlást követett el a ministerelnök ur, egyrészt megsértette idebent a mentelmi jogot, másrészt hatáskörének túllépésére biztatta a hatóságokat. Itt ez az eset áll fenn. Ha az ügyészség a mentelmi jog felfüggesztése előtt idézte volna meg vagy idézte meg Pallavicini György képviselőtársunkat, vagy a nemzetgyülésnek akármelyik más egyszerü tagját is, szerintem igenis, megsértette a mentelmi jogot, mert a mentelmi jog nem arravaló, hogy pártérdekek és pillanatnyi szituációk szerint alkalmazzák, aszerint, hogy a kormánynak mi kedves, kellemes vagy kellemetlen, a mentelmi jog arravaló, hogy a nemzetgyülés tagjait működésükben biztositsa a zaklatások ellen és ha a nemzetgyülés a konkluzió b. pontját magáévá teszi és kiszolgáltatja a képviselőket a hatóságoknak, akkor, ha ma csak az történik meg hogy egyes képviselőket talán a mentelmi jog felfüggesztése nélkül becitálnak, kihallgatnak, holnap megtörténhetik az is, hogy le is tartóztatják őket, de mindenesetre generaliter alkalmas ez az intézkedés és felfogás arra, hogy a nemzetgyülés tagjait megfélemlitse, hogy őket cselekvésükben, fellépésükben, a kormánnyal szemben tanusitott birálatukban befolyásolja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Dénes István:** Már aki megijed tőlük!) T. képviselőtársam, én azt hiszem, hogy semmi okunk nincs arra, hogy a közigazgatás és az igazságszolgáltatás mai menete alatt ne ijedjünk meg. Mindenkinek megokolt, azt hiszem, a megijedése akkor, amikor ellenzéki létére ma a hatóságokkal kerül szembe.

Egyénileg azt hiszem, közülünk senki sem ijed meg, — ezzel tisztában vagyok — de nekünk kötelességünk a parlamentarizmus alapjait megvédelmezni és átmenteni egy jobb korszakra s ebben a müveletben nekünk igenis, ragaszkodnunk kell a mentelmi joghoz, mert amint már emlitettem beszédem elején, ha jön egy tisztultabb korszak, amikor országépitő, termékeny munkát lehet végezni, akkor megint ne kezdjük ott, hogy az alkotmány alapjait kell ujból leraknunk és meggyőznünk bizonyos csoportokat arról, hogy a mentelmi jogra szükségünk van. A mentelmi jogot meg kell óvni és át kell menteni arra a várt és remélt jobb korszakra, s nagyon rossz szolgálatot tesznek azok a túloldalon ülő igen t. képviselő urak, akik csákányaikkal belefaragnak a men-

telmi jogba, nagyon rossz szolgálatokat tesznek a magyar ügynek, a parlamentarizmusnak s a magyar jövendőnek. (**Klárik Ferenc:** A hazának! — **Pakots József:** Mentelmet kell biztositani a mentelmi jognak! — **Horváth Zoltán:** Nádosy szelleme ez is még! — **Dénes István:** De Teleki Pál még szabadlábon van! — *Derültség a jobboldalon.* — **Herczegh Béla:** Ez igazán jó! — **Horváth Zoltán:** Sőt az egységespárt tagjai bankettet adtak tiszteletére és üdvözölték! — **Klárik Ferenc:** Zadravetzet meg majd bolondnak nyilvánitják! — *Derültség.* — **Herczegh Béla:** Igazán nem szégyeljük, hogy Teleki az egységespárt tagja!)

A mentelmi bizottság jelentése a maga konkluziójának a végső dupla vastagon szedett részében ellentétbe kerül önmagával, mert azt mondja *(olvassa):* »Javaslom tehát a t. Nemzetgyülésnek, hogy ezen bejelentések felett térjen napirendre. Javasolja továbbá a t. Nemzetgyülésnek, hogy a budapesti királyi főügyészség 2365/926 f. ü. számu megkeresése alapján őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát függessze föl, hogy nevezettel szemben a Bp. 194. §-ában körülirott eljárás foganatositható és a tanuságtétel ujabb megtagadása esetén a Bp. 195. §-ában körülirott kényszerrendszabályok alkalmazhatók legyenek.«

Hát t. Nemzetgyülés, van szükség a mentelmi jog felfügesztésére? Most már én kérdezem. Kérdezem a kormánypárt igen t. bölcseit és közjogászait, van-e erre szükség vagy nem? Ha van szükség, akkor az *a)* pontban megsértették a képviselői mentelmi jogot, mert nem kérték ki előzetesen. Ha nincs szükség, akkor ugyebár felesleges a mentelmi jog felfüggesztése, mert hiszen az előző passzusban a mentelmi bizottság megállapitotta, hogy őrgróf Pallavicini képviselőtársunk megidéztetésével mentelmi joga nem sértetett meg. Mégis azt javasolja a végén, mint végső konkluziót, hogy a Ház függessze fel a mentelmi jogát.

Hát igen t. kormánypárti képviselő urak akik ebben a kérdésben exponálták magukat, (**Horváth Zoltán:** Marsovszkyék!) legyenek szivesek és most már teremtsenek tiszta helyzetet. Azt hiszem, ez elég szerény igény. Persze Rubinek előadó ur sincs itt, nem tudom, hol van, nagyon jó volna, ha itt volna, mert hiszen ő volna a legalkalmasabb arra, hogy... (**Halász Móric:** Itt vagyok én helyette!) Igen? Akkor lesz kegyes, ugy-e, erre válaszolni és megmagyarázni a logikai összefüggést a mentelmi bizottság konkluziójának b) pontja és végső konkluziója között és tessék a nemzetgyülés s a nemzet előtt tisztázni azt is, hogy a mentelmi bizottság mai gyakorlata értelmében, — mert hiszen tudjuk, hogy a mentelmi jog kodifikálva nincs, de van egy régi tradicionális gyakorlat amelyet eddig minden kormány, még a legdiktatóriusabb hatalmu kormány is tiszteletben tartott — mondom, tessék tisztázni azt is, hogy: ha egy képviselőt a hatóság megidéz és ki akar hallgatni: kell-e a mentelmi jog felfüggesztése vagy sem? Tisztázni kell ezt a kérdést, mert, ismétlem, nem győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy a b) pont súlyos ellentétben áll a végső konkluzióval mert vagy az egyik vagy a másik nem helytálló, vagy megsértette a hatóság a mentelmi jogot, midőn a mentelmi jog felfüggesztése előtt az illető képviselőtársunkat megidézte, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* vagy ha nem sértette meg, akkor a mentelmi jog felfüggesztése teljesen felesleges, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor tessék szabad utat biztositani mindig, mindenkivel szemben. Ez azonban azt jelentené az én szerény felfogásom szerint, hogy a mai nappal, illetőleg ezzel a határozattal az ősi parlamentáris mentelmi jogot sirba temettük. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Bár már az egységespártot tennék sirba! — *Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Pakots József:** Erre feltámadnak a halottak! — *Egy hang jobbfelől: Mire?* — **Rothenstein Mór:** Lesz nagy temetés! — **Horváth Zoltán:** A koszorukat mellőzzük! — **Pakots József:** Szép sirfeliratot fogunk majd csinálni!)

Pallavicini őrgróf képviselőtársunk március 2-iki vádemelése nem vonatkozott szorosan és szigoruan magára a bűnügyre, mert hiszen, ha ő az ő tanuságtételét vagy vádemelését a bűnügyre vonatkoztatta volna, akkor nem a nemzetgyülésben kellett volna elmondania emlékezetes beszédét, hanem egyszerüen mint törvénytisztelő és jogtudó honpolgár jelentkezett volna az illetékes hatóságnál tanuságtételre, azzal, hogy van mondanivalója a frankügyre vonatkozólag, amit el akar mondani, s ez nem ritka eset az igazságszolgáltatásban. De őrgróf Pallavicini képviselőtársunk nem a bűnügyre vonatkoztatta beszédét és nem a bűnügybe akart befolyni, hanem a kormány jogi és politikai felelőssége szempontjából itt a nemzetgyülés házában emelt súlyos vádat a kormány ellen. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem hiszem, hogy olyan épeszü ember akad az országban, vagy az egész világon, aki e mögött a mellékvágány mögött nem azt látná, hogy a kormánynak van félnivalója őrgróf Pallavicini tanuságtételétől. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Utaltam arra, hogy hasonló precedens Magyarországon már volt, amidőn Désy a mentelmi jog védelme nélkül, azt állitotta Lukácsról, hogy Európa legnagyobb panamistája. Lukács akkori minister és az akkori kormány nem bujt el holmi paragrafusok utvesztői mögé, hanem, amint tudjuk, megindittatta Désy ellen a rágalmazási pert. Más ut ebben a kérdésben sincs. Ha a kormány ebben a kérdésben olyan tisztának tudja magát, ha olyan biztosnak érzi magát a maga dolgában, ugy nem tudom, mi állja utját annak, hogy ezt a vádemelést sajtóper tárgyává tegye. Legegyszerübb dolog a sajtóbiróság; egészen bizonyos, hogy az nem lesz elfogult Pallavicini őrgróf javára. Ezt, sajnos, tudjuk a praxisból; talán inkább a vádlottnak kell attól félnie, hogy bizonyos elfogultsággal találkozik, a kormánynak semmiesetre sem.

Azután őrgróf Pallavicini még egy súlyos tehertöbbletet is vállalt magára akkor, amikor egy aktiv ministerelnökkel szemben hajlandó leülni a vádlottak padjára és még azt a követelést sem támasztotta, hogy a ministerelnök tegye le mandátumát és mint egyszerü polgár álljon vele szemben a sajtóbiróság elé. Egy súlyos tehertöbbletet vállalt tehát azzal, hogy egyrészt a birósághoz megy, mint vádlott, másrészt a birósághoz megy az aktiv ministerelnökkel szemben.

Én azt hiszem, hogyha a frankbotrányt le akarjuk vezetni és ha a kormány magát a frankbotrányból tisztázni akarja, ha azt akarja bizonyitani ország és világ előtt, hogy őrgróf Pallavicininek példátlanul súlyos vádjai nem igazak, akkor már régen meg kellett volna inditania a sajtópert. Amennyire ismerjük a magyar igazságszolgáltatás gépezetét, azt az ügyet ma talán már főtárgyalásra is

kitüzték volna. A sajtótörvény egyébként is ugy rendelkezik, hogy a sajtópereket sürgősen le kell tárgyalni és amikor egy kormány becsülete függ a sajtóper kimenetelétől, egészen bizonyos, hogy a sajtóbiróság a sajtótörvénynek ezt a sürgető rendelkezését száz százalékig respektálta volna és ma már talán a tisztázódás stádiumába juthatott volna az ügy és erre a pót-frankvitára nem volna szükség, hanem valóban odakerült volna az ügy, ahova való: a biróság elé és a kormánypárt is és a kormány és az ellenzék is megvárta volna, meg kellett volna várnia, amig ebben a kérdésben sajtóbiróság dönt és amit döntött volna, azt mindenkinek tudomásul kellett volna vennie. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Azt látjuk, hogy a kormány ettől az uttól, az egyenes uttól, a sajtóbiróság döntésétől ebben az ügyben valahogyan irtózik, nem akar hallani a sajtóperről, bele akarja azonban kapcsolni a kormány politikai és jogi felelősségét vitató képviselőt a bűnügy szövevényébe, azzal a gondolattal vagy azzal a célzattal talán, hogy itt a tanuzás szerepe teljesen mellérendelt jelentőségü lesz, ezekre a vádakra talán ki sem terjeszkednek, mert hiszen ott nem a miniszterelnök lesz a vádlott, ott a frankhamisitók lesznek a vádlottak, ott nem fogja túlságosan érdekelni a biróságot az, hogy ki tudott róla, mikor tudott róla, hogyan tudott róla, pláne, amikor tudjuk, hogy ma a kormányt és a kormány tagjait a közigazatás és igazságszolgáltatás megteszi Tabuvá. Én a multkor láttam egy birósági tárgyalást *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ha különben is nem tudnám és nem vallanám azt, hogy az egyenlő elbánás elve nagy sérelmeket szenved, ha nem tettem volna már sokszor szóvá ezt az abuzust itt, a nemzetgyülésen is, ott, azon a tárgyaláson meg kellett volna győződnöm arról, hogy tényleg nem egyenlők a polgárok még a biróság előtt sem. A miniszterelnök ur egy ügyét tárgyalták egy ujságiróval szemben és az ujságirót per maga szólitotta az elnök, a miniszterelnöknek pedig azt mondotta: »nagyméltóságu ur« és azt mondotta: »kegyelmes uram, méltóztassék felszólalni vagy beszélni!«, a védőnek pedig azt mondotta: »ne járjon a szája, üljön le!« *(Mozgás.* — **Klárik Ferenc:** Független biró!)

Mégis akad egy bátor férfiu, aki kilép a mentelmi jog védelme alól, megvádolja a kormányt és vádlottnak akar odaállni ilyen tehertöbblet mellett. És azt látjuk, hogy valaki vádlott akar lenni és nem akarják őt a vádlottak padjára ereszteni. Ebből én nem tudok mást kiolvasni, mint azt, hogy őrgróf Pallavicini képviselőtársam vádjai igazak és megfelelnek a valóságnak. (**Szijj Bálint:** Akkor miért védi a mentelmi jogát!?) Ha a képviselő ur itt lett volna beszédem elején, akkor ezt a kérdést nem tette volna fel. (**Klárik Ferenc:** Le kell mondania a kormánynak!) Én nem az őrgróf mentelmi jogát védelmezem, (**Szijj Bálint:** Pedig az van napirenden!) hanem a mentelmi, jogot, mint alkotmánybiztositékot és közszabadságot általában, és hogy ebbe a védelmi zónába beleesik-e őrgróf Pallavicini, azt nem keresem. Ha Szijj Bálint képviselőtársam fog beleesni, akkor is védelmezni fogom a mentelmi jogot. (**Szijj Bálint:** Kétséges!) Egyáltalán nem kétséges. (**Szijj Bálint:** Amikor urak voltak, amikor önöké volt a hatalom, nem védtek minket, nem vettem észre! — **Klárik Ferenc:** Szegények voltunk mi mindig! — **Szijj Bálint:** A hatalom a kezükben volt! — **Klárik Ferenc:** Nem igaz! Hatalmunk nem volt!) Egyszer már megkérem Szijj Bálint képviselőtársamat, annyival igazán tartozik boldogult nagyatádi Szabó István iránt, hoy a kegyeletét állandóan ne sértegesse. (**Szijj Bálint:** Én? Ki jelent meg ellene gépfegyverrel? Nem önök?)

Elnök: Csendet kérek.

Propper Sándor: Az ön vezére, nagyatádi Szabó István tagja volt annak az októberi forradalmi kormánynak, amelybe ön minduntalan belerug. (**Szijj Bálint:** Az a forradalom nem októberben, hanem márciusban volt!)

Elnök: Csendet kérek. Nagyon kérem Propper képviselő urat, tessék a tárgynál maradni.

Propper Sándor: Nagyon szivesen, de nem hagyhatok szó nélkül bizonyos közbeszólásokat, amelyek tisztázásra szorulnak. (**Pikler Emil:** A házszabály szerint nem is szabad közbeszólni. — **Szijj Bálint:** Akkor miért teszik?)

Súlyos veszedelmet látok abban, hogy az alkotmánybiztositékokat sorra lerombolják apró, piciny, sötét, félreértett, kicsi érdekekért. Sokat megszoktunk már ettől a rezsimtől, sok olyan dolog van itt, amin már nem is csodálkozunk, de azt hiszem, ha részekre lehetne osztani az egységespárt uralmának egész korszakát, (**Farkas István:** Gyönyörü korszak!) akkor ezt a kicsi korszakot, amikor nekilendültek... *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni.

Propper Sándor:... nem tudom mással, mint fejvesztettséggel jellemezni. Az egységespárt életében ez a kis korszak a fejvesztettségnek korszaka. Azt kell gondolnom és feltételeznem, hogy már nem tudják, mit cselekszenek, mert nem hiszem, hogy az ezeréves alkotmányos országnak nevezett Magyarország parlamentáris alapját akarnák lerombolni.

Kimutattam, az önök többségének tendenciózus irásából mutattam ki, hogy ezen a rövid háromoldalas iráson is, bár ugy látszik, nagyon keresték és kutatták a lehetőségeket és réseket, mégis szöges ellentétbe kerültek egymással. Tessék a konkluziót összevetni az előzménnyel. Ezt a képviselő urakra bizom, erről tovább nem beszélek. Tessék a jelentés B) pontját összevetni a végső konkluzióval és rá fognak jönni arra, hogy a kettő egymással logikai ellentétben áll. Az egyik mást állit, mint a másik.

Én a magam részéről nem vetném ily könnyen kockára a mentelmi jogot. És tessék elhinni, hogy mi ebben a pillanatban — hangsúlyozom, hogy ebben a pillanatban — nem látnók túlságos nagy kárát a mentelmi jog megszünésének, mert számtalanszor kijelentettem, állitom, fentartom és bizonyitom, hogy a mi számunkra mentelmi jog nincs. Ami mentelmi jogunkat a közigazgatás kedve és tetszése szerint rugdossa össze-vissza akkor, amikor akarja és jónak látja. (**Farkas István:** És a mentelmi bizottság sohase mondja ki, hogy a mentelmi jogunk megsértetett. Nem akarok esetekre hivatkozni, csak megemlitem, hogy épen tegnap adták tudtomra, hogy vasárnap Pécsett egy népgyülés, illetve beszámológyülés keretében én és Györki képviselőtársam nem szólalhat fel. Végzésben hozták meg, hogy Esztergályos János, Pécs egyik kerületének képviselője, megtarthatja ugyan beszámolát, de nem ott, ahol akarta, hanem más helyiségben és hatósági végzéssel tiltják meg, hogy két képviselőtársa a kerületébe lekisérje és a be-

számológyülés keretében a maga véleményét elmondja.

A mi számunkra tehát, méltóztatnak látni, nincs mentelmi jog, csak a formája van meg. A lényege, a mi részünkre már régen elveszett. Mi azonban a jövendőt védelmezzük, még pedig nem a magunk, hanem az ország számára. Ezt a jövendőt, a jövendőnek lehetőségeit védelmezzük. Nagyon szeretném, ha a túlsó oldal az utolsó pillanatban meggondolná magát és meggondolatlan cselekedetet nem követne el. Nagyon szeretném, ha az alkotmánybiztositékoknak és a közszabadságoknak ezt az utolsó torzsáját megtartanók a jövőre. Kijelenthetem és elhihetik nekem, hogy semmi más célom nincs, mert nem egy — hogy ugy fejezzem ki magamat — elvtársam, nem szélsőbaloldali radikális képviselő védelmében állok itt és beszélek, hanem egy főnemes, legitimista, mágnás mentelmi jogának védelmében. Már beszédem elején mondottam, hogy közöttünk nagy ür tátong, amelyet nem lehet áthidalni. A plebejus köztársasági párti és a legitimista- főnemes társadalmi állás és politikai felfogás szerint két pólusa az életnek. De a mentelmi jog védelme, a közszabadságok védelme terén találkoznia kell minden alkotmányféltő, becsületes embernek és ha van egy ut, amely zökkenések nélkül járható, ha van egy férfiu, aki odadobja magát a vádlottak padjára, — ismétlem és hangsúlyozom, tehertöbblettel, mert aktiv ministerelnökkel áll szemben, aki több parlamenti kijelentése és a konkrétumra vonatkozó nyilatkozata szerint is parancsol a biróságnak, — akkor a kormánynak nincs erkölcsi jogosultsága arra, hogy ezt az utat elzárja és önmaga mondjon maga felett itéletet a biróság nélkül, mert akkor mindenki azt fogja hinni, hogy ezek a vádak az első betütől az utolsóig helytállók és igazak.

Mindezek alapján nem fogadom el a mentelmi bizottság jelentését, hanem csatlakozom Rupert képviselőtársam inditványához. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Rakovszky István.

Rakovszky István: T. Nemzetgyülés! Nem akarok akadékoskodni, de amikor ilyen fontos tárgy van napirenden, mégis illenék, hogy a többség, amely 12 órás ülések tartására adott be inditványt, a tanácskozáson jelen legyen. Kérem az igen t. elnök urat, méltóztassék a tanácskozóképességet megállapitani.

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelenlevő képviselő urakat megszámlálni.

Héjj Imre jegyző *(összeszámlálja a jelenlevőket).* Harmincöt!

Elnök: Minthogy a Ház nem tanácskozóképes, az ülést öt percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Rakovszky István képviselő urat illeti a szó.

Rakovszky István: T. Nemzetgyülés! Ha van olyan kérdés, amelyben felül kell emelkedni minden pártszemponton, az a mentelmi jog kérdése. A mentelmi jog kezelésénél sohasem szabad szem elől téveszteni ezt a közmondást: ma nekem, holnap neked. Ha már nem tudunk arra a magaslatra emelkedni, hogy ezt mint nagy alkotmányjogi biztositékot tekintsük, legalább ez az önérdek játsszon szerepet és szolgálja ezen alkotmánybiztositék védelmének elvét.

Ahogyan ezt az ügyet ide a Ház elé hozták, az már önmagában bizonyos szándékosságot mutat. A mentelmi ügyek között van egy mentelmi ügy, amely már nagyon-nagyon régen huzódik. Ez egy képviselő mentelmi ügye, amelyben jogosult magánérdekekről, nagy összegekről van szó, amelyeket veszélyeztet az, hogy a mentelmi bizottság jelentését mai napig sem intézte el a Ház, és bár ez a mentelmi ügy sürgős a legsürgősebb jogos magánérdek szempontjából, mind a mai napig hónapokon át nem tárgyaltuk. **(Halász Móric:** Ötször volt kitüzve!) Nem akarok ezzel szemrehányást tenni, csak párhuzamot vonok a kettő között. Most is, amidőn végre a Ház elé került, nem legelőször vették elő, bár ennek a mentelmi ügynek tárgyalása nagyon rövid időt foglalt volna le a Ház idejéből, hanem háttérbe szorult a Pallavicini-ügy miatt, amely pedig csak néhány napos. Egészen őszintén kijelentem, hogy ha ez a másik ügy, amelyre céloztam, itt a Házban tárgyalásra került volna eddig is, én ott is felszólaltam volna, mégpedig az illető képviselővel szemben követett birói eljárás miatt, amelyet én aggályosnak tekintek. Én ehhez nem járultam volna hozzá, ha csak engem a t. előadó ur álláspontom tarthatatlanságáról meg nem győzött volna. Ebben az esetben én mindenképen deferáltam volna, mert engem csak az alkotmányjogi biztositék érintetlensége érdekel.

Most pedig áttérek magára erre a mentelmi esetre és engedtessék meg nekem, hogy legelső sorban Erdélyi t. képviselőtársam tegnapi felszólalásával foglalkozzam röviden, azután pedig kitérjek dabasi Halász Móric igen t. képviselő ur nagy szakértelmet tanusító multkori igen érdekes felszólalására.

Erdélyi t. képviselő ur a Ház engedelmével eltért a tárgytól. A Ház erre az engedelmet megadta neki. **(Szabó Imre:** Egyhangulag!) Az ellenzék honorálta az ő kérését és az egész ellenzék hozzájárult ehhez. Az én nézetem szerint ez a kérés teljesen felesleges volt, mert nem kell igen nagy parlamenti gyakorlat ahhoz, hogy az összefüggést a frankügy és a Pallavicini-ügy között megtaláljuk. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Ha azonban már ezt megtette, akkor a kölcsönösség elvét kellett volna érvényesiteni és amikor az ellenzék részéről is megtörtént ez a teljesen felesleges kérés a Házhoz, akkor — tisztelet a kivételeknek, mert odaát is voltak képviselő urak, akik felkeltek és ezt megszavazták — a túloldal nagy többsége nem járult hozzá ehhez a kérelemhez és ez csak ugy volt teljesithető, hogy az ellenzéki szavazatok az ülve maradottakat ellensúlyozták. **(Perlaki György:** Ez tévedés!) Ez igy volt. A képviselő ur nem látta azokat, akik a háta mögött ülve maradtak. De ha az ellenzék nem lett volna ilyen számban, akkor az engedély nem adatott volna meg. **(Perlaki György:** Akkor is! Csak páran maradtak ülve! Óriási többséggel megadták az engedélyt!)

Ebből kifolyólag természetes, hogy a felszóláló képviselőnek jogában áll polemizálni Erdélyi t. képviselő urral, mert különben nagyon kényelmes helyzete volna a többségnek, ha a többségi szónokoknak megadatnék a felszólalás joga és azok támadnának, ezzel szemben az ellenzék nem reflektálhatna a támadásokra.

Az igen t. képviselő ur tegnap a legitimistákat vádolta meg, mégpedig azzal, hogy a legitimisták kezdetben nem is érdeklődtek olyan nagyon ez iránt az ügy iránt és csak amikor a kormánynak az állása kezdett kényelmetlenné válni, akkor jöttek a nagy támadá-

sok. Ezenkivül azt is mondotta, hogy Windischgraetz herceg a legitimistáknak egyik exponense.

Hát Erdélyi t. képviselő ur, először is Windischgraetznek már évek óta semmi összeköttetése a legitimistákkal nem volt, másodszor legyen meggyőződve a t. képviselő ur, hogy ha Windischgraetz herceg fentartotta volna velünk az összeköttetést, akkor nem lett volna rá eset, hogy ezt a bűntényt elkövesse, mert nemcsak hogy lebeszéltük volna erről, hanem a legerélyesebben felléptünk volna és meghiusitottuk volna ezt a csunya dolgot, ha arról tudomásunk lett volna. Velünk nem történhetett volna meg az, hogy könnyüszerrel Genfbe megyünk, amikor tudjuk, hogy otthon ilyen súlyos bűntény lappang; nekünk nem lett volna lelkiismeretünk leülni azzal a francia miniszterrel tárgyalni és tőle az ország javára kérni dolgokat, amikor tudjuk, hogy a hátunk mögött ugyanannak az országnak a hitele le van rontva. Ahhoz a lelkiismeretnek nagy, de igen nagy nyugalma kell, hogy valaki ezt megtehesse.

A t. képviselő ur a továbbiakban azt is mondotta, hogy itt e támadásokban Vázsonyi adja a fáradságot és észt, mig a karmester csak hátul lappang. Ilyen kijelentésekkel éppen a t. többségnek igen vigyáznia kell, mert itten nem is egy, hanem több karmester volt a háttérben és ezt a karmestert leleplezték; Pallavicini György őrgróf megnevezte itt a házban a karmestert és az a karmester felkelt itt és hallottuk, amikor odadörmögte: Őrgróf Pallavicini oly merész volt, hogy ezt és ezt állitotta és kiváncsi vagyok, hogy lesz-e merészsége ezért helytállani. Akkor Pallavicini felkelt és mindnyájunk füle hallatára azt mondotta: igenis, leszek olyan merész és azt, amit mondottam, meg fogom ismételni másnap a hirlapokban, de előre mondom, a miniszterelnök ur nem lesz olyan merész, hogy pert inditson ellenem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Amikor itt egy frankügy lappang közismert karmesterekkel, *(Derültség balfelől.)* akkor ne keresse Erdélyi képviselő ur a karmestereket. Mert a karmesterek mi valamennyien vagyunk, akikben az az érzés él, — hogy gyengén fejezem ki magamat — hogy jóakaratu neutralitással keletkezett ez a bűncselekmény, amely az országnak szégyenére és legnagyobb kárára volt. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

De teljesen felesleges is volt Erdélyi t. képviselőtársamnak ez a vádaskodása. Annak, amit itt egy szürke képviselő állit, még olyan nagyon káros hatása nem lehetne, de az a nagy baj, hogy a franciákat nem lehet félrevezetni. Azok nagyon jól tudják, hogy miben áll ez az ügy és ki a főbűnös; nagyon jól látják ezt mind s a franciák különös következtetéseket fognak levonni, ha majd meghallják ennek a mentelmi ügynek tárgyalását, ahol azt az őrgróf Pallavicinit, aki a vádlottak padjára kivánkozik, hogy bizonyithassa, onnan elvonják és tanunak akarják degradálni.

Ebben végeztem is t. képviselőtársam felszólalásával és áttérek magára a jelentésre. Itt legelső sorban feltünik nekem, hogy miután két különböző mentelmi eset forog fenn — Geschwindigkeit ist keine Zauberei — a t. előadó ur kinjában ugy segitett magán, hogy a két jelentést összecsapta. **(Farkas István:** Az sem lett volna szabad!)

Ez a két mentelmi eset homlokegyenest különböző eset. Az egyik egy bejelentés, amélyet egy képviselő tett, a másik egy hatóságnak kivánalma az iránt, hogy ennek a képviselőnek mentelmi joga függesztessék fel. Az egyik egy sérelem bejelentése, a másik egy hatósági lépés, amely a képviselőt a mentelmi joga alól el akarja vonni. Miért egyesitette ezt a t. előadó ur? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kérek erre magyarázatot. Egyszerüen azért egyesitette, mert nem tudta volna külön-külön képviselni ezt az álláspontot s a két különféle hatáskör összezavarásával bizonyos homályt terjesztett az egész ügyre. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Farkas István:** Megfelel a kormánypolitika atmoszférájának!) Én ezt nem akartam mondani, mert ha csak lehet, minden aggresszivitástól távol akarom tartani magam. Nekem valóban csak a mentelmi jog védelme fontos és teljesen mindegy, hogy őrgróf Pallavicini mentelmi joga forog-e kérdésben, vagy annak a képviselőnek mentelmi joga, akiről az előbb emlitést tettem. Az egyiknek mentelmi joga olyan fontos, mint a másiké. Ha igaza van az illetőnek, mellé állok, ha nincs igaza, ellene foglalok állást.

T. Nemzetgyülés! A mentelmi jog első részével akarok foglalkozni, amely a t. miniszterelnök ur fellépéséből származott és amelyet Pallavicini őrgróf bejelentett. A miniszterelnök ur a nemzetgyülés március 2-iki ülésén a következő kijelentést tette *(olvassa):* »Felszólitom Pallavicini György képviselő urat, hogy az üllés után azonnal jelentkezzék az ügyésznél, hogy bizonyitékait előterjessze. Ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen.« *(Zaj a szélsőbaloldalon.* **Klárik Ferenc:** Hogy mert ilyent mondani! — **Pakots József:** Ők beszélnek folyton független bíróságról és utasitást adnak a bíróságnak! — **Drozdy Győző:** Arról bezzeg nem gondoskodnak, hogy a spiritus rector, Teleki is letartóztassék!) Igy egy naposkáplár beszélhet a kaszárnyában a bakával, akinek azt mondhatja: Ha pedig azonnal nem tisztogatod a kaszárnya udvarát, lecsukatlak. *(Ugy va ! a szélsőbaloldalon.)* De egy miniszterelnök hogyan jut ahhoz, hogy egy képviselőt utasitson, hogy mit tegyen itt a Házban, annál kevésbbé a Házon kivül? Honnan veszi erre a jogcimet? Méltóztassanak nekem válaszolni, melyik jogcim alapján hivja fel, utasitja ily peremptorikusan őrgróf Pallavicini Györgyöt, hogy mit cselekedjék, vagy mit ne cselekedjék!? Én azt, amit itt a Házban mondok, azt kötelessége minden képviselőnek elhinni mindaddig, amig az ellenkezőjét nem tudják bizonyitani, *(Zaj jobbfelől)* mint ahogy nekem is kötelességem bármit is, amit odaát mondanak, igaznak és jóhiszemü kijelentésnek venni mindaddig, amig az ellenkezője nincs bizonyitva. **(Nemes Bertalan:** Aki vádol, az bizonyitson is!!) Aki vádol, az bizonyitson, — teljesen igaza van a képviselő urnak. De továbbmenni a bizonyitásban nem lehet, mint ahogy a képviselő ur kijelenti: én az immunitás védelme alatt beszéltem; senkinek sincs joga engem azért, amit mondok, kérdőre vonni, de hogy lássák, hogy nem térek ki más helyen való bizonyitás elől, ugyanazt szóról-szóra közzé fogom tenni másnap a hirlapokban és ezennel szabad az utja a miniszterelnök urnak, hogy engem rágalmazás miatt a vádlottak padjára ültessen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mitől fél a miniszterelnök ur, hiszen még esküdtbiróság sincs? Mitől tart a minister-

elnök ur, hogy ezt az egyenes utat nem választja? *(Zaj. — Elnök csenget.)* Felhivom a t. ministerelnök ur figyelmét arra, hogy még külföldön is feltünt — abban az ujságban, amelyet felolvastam, benne is volt — hogy két napi tétovázás után jelent meg a Távirati Irodának egy közleménye, mely szerint a ministerelnök ur kijelentette, hogy nem fog sajtópert inditani. Ez még a külföld előtt is gyanussá vált és még a külföld is hihetetlennek tartja, hogy egy ilyen erősen megvádolt ministerelnök nem meri eljárás tárgyává tenni azt, hogy egy képviselő a nyilvánosság előtt a mentelmi jog hiányában megismételte vádját, hanem kifundálnak egy más dolgot: odavonjuk majd őt, mint tanut. (**Klárik Ferenc:** Érzi, hogy bűnös!) Azt gondolják, hogy senkisem lát át a szitán? Hiszen más az állása a vádlottnak és más a tanunak. (**Farkas István:** Nem akarják engedni, hogy Pallavicini bizonyitson!) A tanu köteles nemcsak igazat vallani, hanem a tanu a tárgyalási elnök fegyelmi hatósága alatt áll a vizsgálóbirónak. Ezzel szemben a vádlott sokkal rosszabb helyzetben van. Igaz ugyan, hogy a vádlott meg van terhelve azzal, hogy esetleg megbüntetik, elitélik. De más tekintetben a vádlott tanukra hivatkozhatik, a tanuk megjelenhetnek; a vádlottnak a bizonyitásban semmi korlát nem tehető, kimutathatja igazát a biróság előtt. Épen ma vagy tegnap történt, hogy megjelent egy tanu a Somogyi—Bacsó-ügyben, (**Pakots József:** Szenkovich Dénes!) igen, Szenkovich Dénes, aki deponálni akart, de kijelentette, hogy ebből kára származik. A biró mindjárt kapott is ezen a kijelentésen és azt mondotta: nincs szükség a vallomására.

Ez önmagában is mutatja, hogy itt egy játék folyik (**Rothenstein Mór:** Komédia!) és félnek attól, hogy ha a rendes egyenes uton folytatják a dolgot, akkor nagy baj keletkezhetik, őrgróf Pallavicini György képes, mint vádlott bizonyitani. Most tehát el akarják vonni ettől a lehetőségtől s ki akarják tudni, ki akarják kémlelni, mit is tud ez az őrgróf Pallavicini, kik az ő tanui, s abban a titkos eljárásban, amely itt a frankügyben folyik, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — mert a túloldal nem fogja tagadásba venni, hiszen bizonyitom is, — majd megdolgozzuk ezeket a tanukat, majd megteszük az ellentámadásunkat és összeszedjük az ellenbizonyitékokat.

Egy olyan igazán expressis verbis politikai perben, mint amilyen ez is, nagyon óvatosnak kell lenni az eljárás folyamán, nem őrgróf Pallavicininek, hanem a kormánynak. Én nem emlékszem bűnperre — még az Eskütt ügyet sem véve ki, — ahol az egész eljárást ministeri tanácskozások után irányitották volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Akármikor olvashatták, t. többség, az ujságban, hogy Strache volt a ministerelnöknél, Strache volt a belügyministernél, Strache volt az igazságügyministernél, az igazságügyminister volt Strachenél. *(Ugy van a szélsőbaloldalon.)* Mi közük a ministereknek egy folyamatban lévő bűnperhez, még hozzá politikai bűnperhez? Ez olyan beavatkozás, amely megrendítette a bel- és a külföldön a birói függetlenségbe vetett bizalmat. *(Ugy van Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a birósággnak meg nem engedett belfolyásolása. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez nem járja és lehetetlen, hogy egy büntetőperben, amely ilyen nagy horderejű, mindig a ministerrel tanácskozanak, hogy micsoda lépéseket lehet, szabad tenni, melyek előnyösek, melyek hátrányosak a kormányzat politikai helyzetére nézve? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. — Zaj a jobboldalon.* — **Rubinek István előadó:** Az ügyész alárendelteje a ministernek és a minister utasításait követi! — **Farkas István:** De nem a ministerelnökét, hanem az igazságügyministerét! — *Zaj.* — **Perlaki György:** Az is baj, hogy utasítást adott, az is baj, hogy nem adott utasítást. — *Kállay Tamás közbeszól.)*

Ez a közbeszólás... *(Klárik Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Klárik képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Rakovszky István: ... alkalmat ad, hogy hivatkozzak egy olyan dologra, amelyet kerülni kivántam. Az igen t. képviselőtársam azt mondotta, hogy azelőtt az volt a szemrehányás, hogy miért nem tartóztatták le Nádosyt? (**Kállay Tamás:** A kormánynak tették azt a szemrehányást hogy nem intézkedett. Most az a baj, hogy intézkedett.) Először is a kormánynak nincs intézkedésre joga, hanem az intézkedést az ügyészségnek vagy a rendőrségnek kellett volna megtennie. *(Helyeslés a baloldalon.)*

De ha már itt tartunk, akkor ki kell jelentenem, hogy ha a kormány tudott a dologról, akkor a kormányt kettőzött felelősség terheli. Mert ha nekem, magánosnak, tudomásom van erről, én megteszem a feljelentést, de ha a kormány tudja, ugy fennáll egyrészt az a kötelesség, amely reám, mint közönséges állampolgárra hárul, másrészt fennáll a másik, sokkal sulyosabb kötelessége, amely a kormányt, mint kormányt terheli, mint amely a közrendért felelős. *(Ugy van! Ugy van a baloldalon.)*

Amit mi mondottunk, igaz, mert már vagy négy-öt napja tudva volt, hogy Nádosy ludas ebben a dologban és megjöttek — parlamentáris kifejezés lett a gróf Bethlen által használt »hazugság« kifejezés *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — megjöttek a hivatalos hazugságok. *(Derültség.)* Az első szerint Nádosy csak egészségi okokból ment kurára, később, pár napra rá, felfüggesztették, de a felfüggesztés után még barátságosan tárgyalt a ministerekkel, (**Sütő Ferenc:** Bolonddá akarták tenni az országot! — *Zaj.)* és napok állottak rendelkezésére, amelyek alatt a nyomokat szépen elsimithatta és eltüntethette és amikor már tudva volt, hogy ludas, a kormány még nagyon hosszu ideig szabadjára engedte. Nem állitom, de kérdem, vajjon ha a franciák nem léptek volna fel erélyesen, nem sétálna-e ma is ugyanugy, mint Baross Gábor? (**Sütő Ferenc:** Ma is főkapitány volna! — *Zaj.)* Hiszen a francia ministerelnök nyiltan kimondotta, hogy: azok az eredmények, amelyeket elértek, nekünk franciáknak köszönhető. (**Farkas István:** Ugy is van! — **Perlaki György:** Számtalanszor megcáfolták!) Ez bizonyitja, hogy igazunk volt, amikor ezt a kormánynak szemére vetettük, mert a kormány sokkal gyorsabban, sokkal határozottabban kellett volna ebben az ügyben eljárnia. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De mit jelent az, hogy gróf Bethlen István azt mondja *(olvassa):* a kormány kötelességének fogja tartani, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen«.

Én értem, bár nem identifikálom magam azzal, hogy az ügyész vagy a vizsgálóbiró erről a kijelentésről a hirlapokból tudomást szerez, de nem adom meg neki a jogot, hogy e nyilatkozat alapján eljárhasson. Lehetetlen, hogy a ministerelnök ur az ő saját ügyében,

ahol ő az egyik fél, a másik fél őrgróf Pallavicini képviselő ur, a ministerelnök intézkedjék, irányitson, csinálja ezt vagy azt egy képviselővel.

Kérdem a t. előadó urat, hogy ha a t. előadó urral szemben emeltetett volna ez a sajnálatos vád, képes lett volna-e intézkedni az ügyészségen, vagy a hivatalokban, hogy a saját ügyében hogyan járjanak el? **(Rubinek István előadó:** Akkor bizonyitom a Ház előtt azt, amit a Ház előtt mondtam és nem bujok a mentelmi jog védelme mögé! — *Zaj.* — **Sütő Ferenc:** Az ujságban is megjelent a nyilatkozat! — *Nagy zaj.)* Őrgróf Pallavicini képviselő ur nevében visszautasitom a t. képviselő urnak ezt az inszinuációját. *(Zaj a jobboldalon.)* Ha bujkál valaki, ugy az ön ministerelnöke bujkál, de nem őrgróf Pallavicini képviselő ur. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.*

Elnök: A képviselő urat rendreutasitom! **(Klárik Ferenc:** A ministerelnök bujkál!)

Klárik Ferenc képviselő urat rendreutasitom.

Rakovszky István: Őrgróf Pallavicini képviselő ur kötelességét férfiasan megtette. *(Ellenmondások a jobboldalon.* — **Hajós Kálmán:** Nem egészen! A tanu menjen el vallani, azért tanu! — *Nagy zaj.)* Ott vall, ahol neki tetszik, nem ott, ahol önnek és a ministerelnök urnak kényelmes. *(Klárik Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Klárik képviselő urat figyelmeztetem, ne méltóztassék közbeszólni, mert különben kénytelen leszek a mentelmi bizottság elé utasitani. *(Zaj.)*

Rakovszky István: A tanuzás veszélytelen, de vádlottnak lenni veszélyes. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Hajós Kálmán közbeszól.)*

Rakovszky István: Még nem nyugodott le a nap legutoljára, egy kis elővigyázat kell, mert nem lehet tudni, mi fog kisülni. **(Hajós Kálmán:** Hadd süljön ki! Ki fél tőle? — *Zaj.)* Ön bizonyára nem fél, mert akkor is ott lesz a kormánypárton. *(Derültség.)*

Alaposabban az ügy érdeme elől nem lehetett kitérni, mint ahogy a ministerelnök ur kitért. **(Hajós Kálmán:** Nem tért ki! — **Sütő Ferenc:** Most jött be és állandóan zavarja a szónokot? Hol volt eddig? — **Hajós Kálmán:** Ha tudni akarja, beteg voltam! — **Sütő Ferenc:** Hagyja beszélni a szónokot! — *Zaj.)*

Elnök: Sütő képviselő urat figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni! **(Hajós Kálmán:** Nem fog engem befolyásolni, hogy mikor jöjjek be!)

Rakovszky István: De hová jutunk, ha a jelentés álláspontjára helyezkedünk? Egy képviselő, képviselői minőségében és képviselői kötelességének és jogának teljesitésében egy nagyon durva visszaélésről tudomást szerez. Abban az ő nézete szerint a kormány hibás. **(Hajós Kálmán:** Adjon be vádinditványt. — *Zaj.)* A képviselő ur közjogi tudásától igazán többet vártam. **(Hajós Kálmán:** Öntől nem tanulok!) Senkitől nem tanul, tőlem se! Látom, hogy nem tanult. *(Derültség.* — **Hajós Kálmán:** Én doktora vagyok a közjognak! — *Derültség a baloldalon.)* A doktorokról nagyon különös közmondása volt I. Napoleonnak. *(Zaj.)*

Egy képviselő képviselői kötelességének teljesitésével és jogával élve egy visszaélést hoz a Házban szóba, amelyben a kormány is hibás. Ő ezt itt érvényesiti, mert a ministeri felelősségre vonásnak egyik formája az, hogy interpelláció formájában vagy más alakban teszik a dolgot szóvá. Erre egyszerüen felkel a ministerelnök és azt mondja *(olvassa):* »Én utasitom a képviselő urat, hogy ugyanezt ismételje meg a vizsgálóbiró előtt vagy az ügyésznél.« Akkor nem lehet itt már szabadon beszélni, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.),* mert valahányszor ostorozunk egy visszaélést és képviselői kötelességünknek eleget teszünk, — ha elfogadjuk a mentelmi bizottságnak ezt az okoskodását, — a vizsgálóbiró, az ügyész, vagy a rendőrség bennünket mindennap citálni fog és elő fog állitani. **(Csontos Imre:** Nem volna olyan káros!)

Elnök: Csontos képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! **(Csontos Imre:** Igy áll a dolog, uram!) Csontos képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Méltóztassék csendben maradni!

Rakovszky István: T. képviselő ur! Én egyike voltam azoknak, akik elől harcoltak és küzdöttek az általános, titkos választójogért. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én nemcsak a t. képviselő urnak, hanem az egész kisgazdapártnak is látom a szerepléssét. Sajnálom, szánom, bánom, mert a t. képviselő ur, azt hittem, hogy ha a falunak egészséges levegője ide bejön, önök itt a közszabadságokért lángolni fognak, **(Sütő József:** Elárulták a programmjukat!), hogy önök az alkotmányjogi biztositéknak védői lesznek, hogy elismeréssel lesznek azért, hogy volt egy nemzetgyülés, amely lehetővé tette, hogy a legszélesebb rétegek, akik védelmezői és erősitői lesznek az alkotmánynak, helyet foglaljanak. És mit látunk? Azt, hogy minden csak a kisüstért megy. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék a tárgyhoz szólani!

Rakovszky István: Állandóan közbeszólásokra kell válaszolnom, amelyekkel zavarnak.

Elnök: Intézkedtem, hogy a képviselő urat ne zavarják! *(Csontos Imre közbeszól.)* Csontos képviselő urat kénytelen vagyok harmadszor is rendreutasitani! — *(Propper Sándor közbeszól.)* Propper Sándor képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Propper Sándor ismét közbeszól.)* Propper képviselő urat rendreutasitom!

Rakovszky István: Sokszor megtörtént már a túloldalon is, és nálunk is, hogy mi teljes jóhiszeműséggel szóvátettük a visszaéléseket. Ha én ezt itt, vagy odaát megtettem, alátámasztották ezt azok a bizonyitékok, amelyek információul szolgáltak nekem. Most minket odavisznek a vizsgálóbiró elé, mint tanut. Tegyük fel, hogy én információk alapján nyilatkozom. Kisül, ami kisülhet, hogy én teljes jóhiszeműséggel jártam el, de félrevezettek, s engem hamis tanuzás miatt még meg is büntetnek azért, mert én az én képviselői immunitásomból kifolyólag jóhiszeműleg állitottam valamit, amit perrendszerüleg nem tudtam bizonyitani. Más a bizonyitás itt és más a perrendszerü bizonyitás. Ezt még a közjog t. doktora is el fogja ismerni. **(Hajós Kálmán:** Nem egészen! — **Pakots József:** Nem egészen tanulta meg!) Egészen más ott és egészen más itt a bizonyitás, ahol a képviselőtársak megitélik azt, vajjon azt a vádat jóhiszeműleg emelték-e a bizonyitékok alapján, és egészen más a biróság előtt, ahol perrendszerint kell bizonyitani. **(Szabó Sándor:** De nem kaptunk

tényállást!) Itt a kormányelnök részéről nagyon erős támadás történt a képviselői mentelmi jog ellen akkor, amikor ő előzetesen megfenyegette Pallavicini György őrgrófot és utasitotta, hogy jelentkezzék azonnal az ügyészség előtt és ott tegyen vallomást.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Ehhez se a kormányelnöknek, sem pedig a t. többségnek és senkinek nincs joga, annál kevésbé, mert Pallavicini György megtette kötelességét akkor, amikor megismételte ezt a támadást az ujságokban és igy alkalmat adott arra, hogy a kormányelnök ur, ha érintve érzi magát, az igazát keresse. Ezt azonban a mai napig elmulasztotta megtenni. (**Klárik Ferenc:** Magyar Mussolini! Diktátor!)

Ezzel végeztem és rátérek a jelentés második részére, amely arról szól, hogy a főügyészség megidézte Pallavicini György őrgrófot, aki nem tett eleget annak a kötelezettségének, hogy megjelenjék a bíróság előtt mint tanu. Eltekintve attól, hogy ez nem áll, nincs igy, mert maga a jelentés is beismeri, hogy Pallavicini György őrgróf megjelent a hatóság előtt, még az sem áll, hogy ő nem valott. A felvett jegyzőkönyvek azt bizonyitják, hogy Pallavicini őrgróf igenis vallott a bíróság előtt, de nem ugy vallott, ahogyan az talán a ministerelnök urnak, és nem ugy vallott, ahogy ez a birónak tetszett volna. (**Hajós Kálmán:** Itt csak az igazságot lehet vallani!) Ő az igazságot vallotta, és nem értem, hogy ha az igazságot vallotta, miért követelik ki őt innen? Hiszen a jelentés maga bebizonyitja, hogy igenis ő vallott és ezt citálja is a jegyzőkönyv.

Most elérkeztem ahhoz a ponthoz, ahol Halász Mórie igen t. képviselőtársammal kell polémiába bocsátkoznom. A t. képviselő ur valóban fehér hollóként szerepelt itt nagyon szép és alapos előadásában, ami arról tanuskodik, hogy ő az anyagot igen szorgalmasan áttanulmányozta. Vitatkozásának egész modora a régi jó időket varázsolta szemeim elé, tárgyilagosan beszélt s az ő okoskodásainak és állitásainak legnagyobb részét már akkor azonnal én is magaménvá tettem. Csak egy dologban tért el kettőnk nézete. Egyelőre félretolom annak a kérdésnek eldöntését, hogy a Jellinek-féle XV. fejezet egészében vonatkozik-e az esetre vagy sem. Rekapitulálni fogom azt, amiben a t. képviselő urral egyetértek s igy el fogok jutni ahhoz a ponthoz, amelynél eltérnek az én nézeteim.

A t. képviselő ur felállitotta azt a tételt, hogy a megidézésre való megjelenés kötelező mint tanura és mint panaszosra nézve a képviselőkre nézve is. Ezt elfogadom, ez igy van, a tanuzási kötelezettség igenis fennáll. A t. képviselő ur és köztem az eltérés csak ott van, ahol a képviselő ur felállitotta azt a tételt, hogy disztingválni kell a mentelmi jog felfüggesztésének kérdésében akkor, amikor a Ház együtt ül és akkor, amikor a Ház szünetel. Az előbbire nézve egyetértünk a t. képviselő urral, amikor a t. képviselő ur azt mondotta, hogy a mentelmi jog felfüggesztését kell kérni abban az esetben, ha a Ház együtt ül. (**Halász Mórie:** Ugy van!) De a képviselő ur továbbment és itt van az eltérés közöttünk. A t. képviselő ur azt mondotta, hogy ha a Ház szünetel, akkor minden kikérési eljárás nélkül a képviselőt még erőszak alkalmazásával is elő lehet állitani, meg lehet büntetni és a büntetést esetleg át lehet változtatni. Itt van közöttünk eltérés. Én elismerem azt, t. képviselő ur, hogy ennek a kérdésnek tisztázása, az a házhatározat, amely 1889-ben hozatott, teljesen ugy áll, ahogy azt a képviselő ur mondotta, de ha Jellinek könyvének a teoretikus fejtegetéseit olvasom, azt látom, hogy ez a dolog legalább is homályos, ellentétek fordulnak elő benne és maga Jellinek is elismeri, hogy a Ház jelentése ellentétben van a jelentés első részével. Talán felolvasom *(olvassa)*: »Midőn a két kötelesség a képviselői és a tanuzási, összeütközésbe jön, annak elbirálása, vajjon a képviselő elvonható-e törvényhozói hivatása teljesitésétől vagy sem, vajjon a képviselő, midőn tanuzási kötelezettségének eleget nem tett, hivatkozhatik-e jogosan az őt akadályozó magasabb közérdekre, helyesen csak a képviselőház által történhetik.« Ez volt idézet alatt. Most jön Jellinek: »Az indokolás ezen részének helyességét elismerve és ennek alapján levonva az elvet, ki kellett volna mondani, hogy a képviselő az országgyülés működésének tartama alatt a törvényhozói teendők gyakorlatában nem akadályozható.« (**Halász Mórie:** Igy is van!) »De helyesnek kell elismerni azon elvi szempontot, — amely az indokolásban kifejezésre jut hogy a két érdekkör összeütközése esetében a döntés magát a képviselőházat illeti.« (**Halász Mórie:** Ez igy van!) »Ezzel azonban ellentétben áll a bizottság által javaslatba hozott és a képviselőház által elfogadott határozat, amelyet a t. képviselő ur támpontul hozott fel és amelynek szövege szerint a tanuzási kötelezettség nem teljesitése esetén nem annak a megbirálása bizatik a képviselőházra, hogy vajjon a két érdekkör összeütközése forog-e fenn, hanem csupán az, hogy vajjon a kényszereszközök alkalmazhatók-e vagy nem.

Tehát Jellinek maga elismeri, hogy itt egy illogikus okoskodás van, amely megengedi és kimondja, hogy a Háznak ezeket az eszközöket használnia kell és szabad.

T. Nemzetgyülés! Jellinek az utolsó oldalon tovább folytatja *(olvassa)*: »De annak kimondása, hogy az illető képviselő ellen személyes szabadságának korlátozásával járó kényszereszközök alkalmazhatók, eltekintve a határozat erkölcsi következményétől, a képviselőt a legsúlyosabb bántalmazásnak teszi ki, amennyiben a bíróság őt ujabb idézés nélkül elővezetheti és igy a törvényhozói kötelezettség lelkiismeretes teljesitése az illetőre nézve a leghátrányosabb következményekkel jár.« Ebből láthatja tehát t. képviselőtársam, hogy az az álláspont, amelyet elfoglal, teljesen megfelel a Ház határozatának, de ellenkezik a mentelmi jog értelmével.

T. Nemzetgyülés! Én tényeket emlithetek és bizonyitékokat szolgáltathatok a t. képviselő urnak, amelyek megdöntik a t. képviselő urnak, jobban mondva ennek a házhatározatnak tarthatóságát. 30 éve vagyok képviselő. Ismételten hivtak tanuképen. Ahányszor vettem és kaptam az idézést, az idézésnek az a része, amely erőszak alkalmazását és büntetést helyezett kilátásba, mindig át volt huzva. Most történt nemrégiben Patacsi Dénes t. képviselő ur esetében, hogy idézést kapott és az idézésből az előbb általam emlitett rész nem volt kihuzva, s minthogy ez a mentelmi jogot érintette, utasitotta a Ház az igazságügyministert, hogy jelentést tegyen erről az esetről, és az igazságügyminister — mentelmi jogról lévén szó — a mai napig nem tett ennek eleget. (**Halász Mórie:** Eleget tett, ott van a jelentés.) Akkor most tett eleget. (**Halász Mórie:** Már régen eleget tett.) Ha ez igy áll, akkor felszólalásom tárgytalan.

Maga a Pallavicini-eset tanusága annak, hogy nem áll igen t. képviselőtársamnak a felfogása a mentelmi jog igazi értelmét illetőleg, mert Pallavicini György őrgróf igen t. képviselőtársunkat akkor idézte meg a vizsgálóbiró és gondolom a rendőrség is, amikor a Ház szünetelt

Gondolom március 3-ika és 6-ika között. Utánanéztem, a Ház ekkor nem ült együtt, tehát szünetelt és ennek ellenére Pallavicini képviselőtársunkat szintén ezen fenyegetés kihuzásával idézte meg a hatóság és szükségesnek tartotta, hogy a képviselőháztól — ezen jelentés tanuságtétele szerint — kérje, hogy Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi joga függesztessék fel, hogy őt ismét megidézhesse. Ezek a tények ellentétben állnak azzal a felfogással, amelyet a t. képviselő ur konstatált, megfelelnek annak az 1889. évi házhatározatnak, de egy 30 éves praxis ennek fenn nem állása mellett tanuskodik.

T. Nemzetgyülés! Én még arra is bátorkodom felhivni a t. Nemzetgyülésnek és t. képviselőtársamnak a figyelmét, hogy a 15. fejezetben csak a tanu elővezettetéséről van szó, arról van szó, hogy a tanunak indokolatlanul nem szabad távol maradnia a megjelenéstől. Az egész fejezet felállitja azt a nagy tételt, hogy ha a közjogi érdek ellentétben áll a magánjogi érdekkel, a birói eljárás szükség parancsolta egzigenciákkal, akkor mérlegelni kell, hogy miből háramlik nagyobb hátrány, abból-e, hogy ha a képviselő elvonatik képviselői kötelességének teljesitésétől, vagy hogy ha nem tesz ideig-óráig eleget a birói meghivásnak.

A másik dolog az, hogy nem szabad indokolatlanul elmaradni a tanuzástól. Ezt lépten-nyomon olvashatjuk. Ha elmaradását indokolni tudja, nem lehet ellene kényszert alkalmazni sehol se, mert nem is létezett még egy ilyen eset. Nincs szó arról, hogy ha megjelenik a bíróság előtt, kötelessége-e vallomást tenni, — különösen ilyen esetben — ahol ő hivatkozik arra, hogy kérem ezt vagy amazt én mint képviselő mondtam, abból tehát nincs joga a bíróságnak semmi következtetést levonni. Amint ezt ki is fejezi a jegyzőkönyvben a vizsgálóbiró, mikor azt mondja: Pallavicini megjelent, kijelentette, hogy amit ő tett, azt mint képviselő adta elő; tanukénti kihallgatásában zaklatást és mentelmi joga megsértését látja. És erre a biró a következőket állapitja meg a jegyzőkönyvben (*olvassa*): »Vizsgálóbiró közli, hogy nem a nemzetgyülésen képviselői minőségében tett kijelentéseire vonatkozó tanukihallgatásáról van szó, hanem arról, hogy e kijelentésekből az a következtetés vonható le« — tehát a járásbiró csak következtet — miszerint tudomása van arról, hogy Bethlen István gróf ministerelnök tudott volna a készülő frankhamisitásról stb.

A biró tehát nem is tudja, hogy Pallavicini képviselő ur tud-e valamit vagy sem, csak következtet és ez a következtetése a birónak elegendő arra, hogy egy képviselő mentelmi joga ellen erős támadás történjék. Ha a biró azt mondja, a képviselő ur ezt meg azt mondotta, ez előttem tisztán áll és erre nézve kihallgatom, jól van. De amikor azt mondja: én csak következtetem, hogy tudhat valamit és emiatt idézem meg, hová jutunk? Ez oly tág fogalom, hogy akkor valamennyiünket, amikor a kormánynak tetszik, a ministerelnök urnak utasitására összefoghatnak, a képviselők mentelmi jogát felfüggeszthetik és a képviselő azután abba a helyzetbe kerül, hogy nemcsak szabadságát veszitheti el, hanem pénzbirsággal vagy egyébbel is sujthatják.

De hiszen itt nem is erről van szó. Pallavicini György kijelentése nem Windischgraetzre és nem a Windischgraetz-ügyre vonatkozik. A Pallavicini-féle kijelentés gróf Bethlen Istvánnak egészen ujonnan keletkezett ügye, amelyet egészen külön kell elbirálni és nem Windischgraetz ügyével kapcsolatban, mert hiszen a büntetés kiszabásánál semmi esetre sem lesz nagy súlya annak, vajjon Windischgraetz tudta-e, hogy a kormány mellette van, és valóban mellette volt-e vagy sem, mert ez legfeljebb enyhithetné a dolgot, de nem menthesitheti őt a büntetéstől. Ellenkezőleg, azt hiszem, hogy ez nemcsak enyhitő körülmény nem lesz a büntetés kiszabásánál, hanem ha a főtárgyaláson nyilatkozni fog és megerősiti Pallavicini György állitását, ez reá nézve mindenesetre súlyosbitó körülményt jelent.

De ha a biró oly különösen nagy súlyt fektet Pallavicini őrgróf kijelentésére és vallomástételére, hiszen ott volt Károlyi Imre gróf és akart deponálni vagy nem akart deponálni, az bizonyos, hogy őrá is vonatkozik a Bp-nek az a szakasza, amely vallomástételre kényszeritheti a tanut. Dacára annak, hogy Károlyi Imre grófnál a mentelmi jog felfüggesztésének szüksége nem forgott fenn, Károlyi Imrét elbocsátották minden büntetés, minden rákényszerités nélkül (**Nemes Bertalan:** Megjelent és kihallgatták!) Igen, de kis hézag van a képviselő ur tudomásában, mert még egyszer hivták, még egyszer kellett volna vallania, de nem vallott, és a biró nem alkalmazta a kényszereszközöket. Pedig Károlyi Imre gróf — nem tudom, de gondolom — a Pallavicini-féle dologról szintén tudott volna felvilágositást adni, ha akart volna.

Én csak arra figyelmeztetek és arra hivom fel a figyelmüket, hogy ugyanabban az ügyben kétszer helyesen járt el a vizsgálóbiró, ami reám azt a benyomást teszi, hogy itt még sincs valami egészen rendben. (**Nemes Bertalan:** Előtte volt a 208. §. és a vizsgálóbiró azt figyelembe veszi.) Ugyanezt figyelembe vehette volna őrgróf Pallavicininél is. (**Rubinek István:** Nem hivatkozott rá, hát nem is vehette figyelembe.)

Befejezni kivánom túlhosszura nyult felszólalásomat. Ebben az eljárásban csak folytatását látom annak a rendszernek, amely az országnak legnagyobb kárára van. Másra háritani a felelősséget, ha arra szoritják, eltolni a hatásköröket és kellemetlen helyzetbe juttatni azokat az embereket, akik az ügyben érdekelve vannak ugyan, de nem vallják azt a felfogást, hogy a bűnözött, de szegény Windischgraetzet egyedül nyomja a felelősség terhe.

Itt erős vádat emeltek a kormány ellen. Egyetlen parlamentben sem vádoltak még meg a kormány elnökét ilyen súlyos bűnrészességgel. És akkor ahelyett, hogy ezt a kérdést tisztáznók az előtt a fórum előtt, amelyhez való fordulásra alkalmat adott az illető képviselő, mindannak dacára, hogy ez az alkalom megadatott, arra a képviselőre, aki a súlyosabb helyzetet akarta magára vállalni, az enyhébb eset alkalmazását kérik, de nem azért, hogy könyörüljenek rajta, nem azért, hogy segitsenek rajta, hanem azért, hogy ezt az egész akcióját elgáncsolják. Ha csak ez lenne a kérdés, mi nagyon könnyen napirendre térhetnénk felette, de sajnos, ebben az esetben másról is van szó, arról a nagy alkotmányos garanciáról, amelyet eddig még egyetlen kormány sem mert érinteni. Mindenhez hozzányultak már, de a mentelmi joghoz nem mertek hozzányulni. Volt már ismételten olyan eset, hogy az én mentelmi ügyemet itt tárgyalták és a szabadelvü párt soraiból az én mentelmi jogom védelme érdekében szólaltak fel. A régi időkben... (**Nemes Bertalan:** Magam is felszólaltam egy izben a képviselő ur mentelmi jogának védelme érdekében!) Itt is volt eset, amikor egyhangulag mellém állt az egész nemzetgyülés, amikor mentelmi jogomat megtámadták, — ezt is konstatálom — és ez a helyes, ez a jó eljárás, ez az egyetlen ut, amelyen át a keserüség, a politikai ellenszenv lecsillapodhatik, ha látja az

ember, hogy vannak a legádázabb politikai harcok közepette is olyan ideálok, amelyekben az ellenfelek egyetértenek, amelyekben a politikai ellentétek elsimulnak, megszünnek, mert csak egy cél lebeg mindenkinek szeme előtt, egy nagy elv, a közszabadságok, az alkotmánybiztositékok érintetlensége.

A többségi jelentést el nem fogadom. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom. Mielőtt napirendi javaslatot tennék, a házszabályok 196. §. második bekezdése értelmében határoznunk kell Nemes Bertalan képviselő urnak és társainak ama inditványa felett, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyének tárgyalása tartamára az ülés ideje napi 12 órában állapittassék meg. *(Helyeslés.* — **Szabó Imre:** A kérdés feltevéséhez kérek szót!)

Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Nemes Bertalan képviselő urnak és társainak az ülés idejének meghosszabbitását célzó inditványát elfogadni igen vagy nem?

Szabó Imre képviselő ur a kérdés feltevéséhez kért szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! A kérdés feltevéséhez kértem szót, de tulajdonképen az a célom, hogy ha ez az inditvány megszavaztatik, olyan körülmények között szavaztassék meg, amelyek a házszabályokban előirt feltételeknek megfelelnek. A házszabályok 189. §-a szerint a határozatképességhez legalább 50 képviselőnek kell jelen lenni. Tisztelettel kérem az elnök urat, méltóztassék megállapitani, hogy a szükséges 50 képviselő ur jelen van-e az ülésteremben.

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelenlévő képviselő urak számát megolvasni.

Héjj Imre jegyző *összeszámlálja a jelenlévőket.* — *Felkiáltások jobbfelől: Az ellenzék kiment!* — **Pakots József:** Nem baj! Itt van a kormánypárt! — **Hajós Kálmán:** Nagyon demokratikus intézkedése a demokratáknak! Túldemokrata! — **Pakots József:** Tessék majd itt lenni a 12 órás üléseken, nemcsak a szavazásnál! — *Nagy zaj. Felkiáltások jobbfelől: Hol az ellenzék?)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy 57 képviselő ur tartózkodik a teremben, a Ház tehát határozatképes.

Fölteszem tehát a kérdést: méltóztatnak-e Nemes Bertalan képviselő urnak az ülésidő meghosszabbitását célzó inditványát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Többség; a Ház az inditványt elfogadta. *(Felkiáltások jobbfelől: Bejöhet az ellenzék!* — **Pakots József:** Majd határozatképességet kérünk!) Csendet kérek! A most hozott határozat értelmében kérdem a t. Nemzetgyülést: méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz, hogy legközelebbi ülésünktől kezdve további intézkedésig a Ház délelőtt 10 órától este 10 óráig megszakitás nélkül tanácskozzék? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik ehhez hozzájárulnak, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház hozzájárul; ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig napirendi javaslatot fogok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket f. hó 29-én, hétfőn délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki a mentelmi bizottság jelentésének folytatólagos tárgyalása őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében; továbbá a mai napról visszamaradt s le nem tárgyalt többi mentelmi ügy tárgyalását.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Felkiáltások jobbfelől: Igen!* — *Szabó József szólásra jelentkezik.)* A napirendhez kiván a képviselő ur szólani? (**Szabó József:** Igen!) Méltóztassék!

Szabó József: T. Nemzetgyülés! Az elnök ur által javasolt napirendet elfogadom, csupán a házszabályok által megengedett jogomnál fogva napirendi inditvány keretén belül kivánom a t. Nemzetgyülés figyelmét bizonyos jelenségekre terelni.

Minduntalan ismétlődnek a munkahelyeken azok az igazán el nem fogadható, meg nem érthető és minden körülmények között elitélendő súlyos atrocitások, amelyeket mi keresztényszocialisták szótlanul tovább türni nem vagyunk hajlandók. Ha a szociáldemokraták részéről a mult politikai kampányban minden alkalommal a numerus clausus kérdést hozták ide, ugy kijelentem, hogy minden esetben, amikor egy munkástestvérünket a munka szabadságában fogják támadni, amikor akadályozzák, korlátozzák azt, hogy a mai nehéz körülmények között keserves munkáját végezhesse, hogy családjának a mindennapi kenyeret megkereshesse: mi ezeket az eseteket nap-nap után idehozzuk a nemzetgyülés elé. *(Szabó Imre:* Halljuk a konkrétumot?) amig a nemzetgyülés orvoslást nem nyujt, (**Szabó Imre:** Máskép nem tudnak zöldágra jutni!) mert lehetetlen, hogy a t. Nemzetgyülés és a t. kormány felfogásával találkozzék az az eljárás, amely most már napról-napra ismétlődni kezd. A mai napon egy esetet hozok ide, amely a Ganz Danubius-gyárban történt a napokban.

A Ganz-Danubius-gyárba közvetitettek egy munkást, az illető Spisz Vilmos vasöntő. Nem a szociáldemokrata szakszervezetből, hanem a Gépgyárak Országos Szövetségének nyilvántartójából közvetitették ezt a munkást a nevezett gyárnak. Alig hogy ez a munkás megkezdte rendszeres munkáját, az ott dolgozó szociáldemokrata munkások bizalmi és vezető emberei felkeresték és felszóllitották, hogy hagyja abba a munkát, mert ők nem türnek a gyár területén mást, mint a szociáldemokrata szakszervezetben szervezett munkást. *(Felkiáltások jobbfelől és a középen: Gyalázat!)* Az illető vasöntő munkás hivatkozott a fennálló törvényekre és hivatkozott arra, hogy neki joga van két keze munkájával a kenyeret ott megkeresni, ahol erre alkalom kinálkozik és nem engedett ennek a felszólitásnak.

Akkor ugyancsak ezek a szociáldemokrata munkások először egy csomó homokot dobtak a vasöntő munkás szeme közé, ugy hogy ez a csomó homok az illető munkás szemét ellepte s végül azt sem látta, hogy kik voltak a támadók. *(Felkiáltások jobbfelől: Hallatlan!)* Amikor ez nem használt, az általa elkészitett munkát tették tönkre, amikor pedig ez sem használt, a szerszámait is elpusztitották és felszólitották, hogy hagyja abba a munkát, mert különben agyon fogják verni, *(Felkiáltások jobbfelől: Gyalázat!* — *Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* mert nem tűrik, hogy a gyárban nemzeti alapon megszervezett munkás legyen; amennyiben pedig nem lép be a szociáldemokrata szakszervezetbe, helyzete a gyárban teljesen tarthatatlan lesz. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez a szerencsétlen munkás ilyen körülmények között mégis folytatta egész napi munkáját. Amikor pedig a mosdóba mentek a munkások, ott körülvették őt és először kétszer egymás után egy-egy nagy darab szappant,

azután egy darab vasat vágtak hozzá. Bár ez nem találta el, mert elkapta a fejét, de a falról visszapattant reá s felhasitotta és véresre sebezte a fületövét. (**Propper Sándor:** Nem igaz! Hazugság! — **Homonnay Tivadar:** Legközelebb a Pallas ügyeit ide fogjuk hozni! — **Propper Sándor:** Az egész mozgalmuk hazugság! — **Szabó Imre:** Nem tudnak másképen élni! Abból élnek, hogy idejárnak hazudni! — **Homonnay Tivadar:** Idehozzuk a Pallas ügyét! — **Szabó Imre:** Idehozzák a szemetjüket! Hazugság az egész!)

Elnök: Csendet kérek!

Szabó József: Véresre sebezte ezt a munkást, aki amikor már látta . . . (**Rothenstein Mór:** Mit kaptak ezért a kormánytól?! — **Homonnay Tivadar:** Ideje volna már a szakszervezeteket feloszlatni! — **Rothenstein Mór:** Ideje volna? Az az idő nem fog bekövetkezni!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Rothenstein Mór:** Tovább fognak élni, mint maguk!) Rothenstein képviselő urat kérem, méltóztassék már csendben maradni!

Szabó József: Mikor ez a munkás a terrornak engedve kijelentette, hogy hajlandó belépni a szociáldemokrata szakszervezetbe, abbahagyták az ütlegelést és szabadon engedték. Alig várta azonban ezt ez a munkás, aki csak azért tette azt a kijelentést, hogy megszabadulhasson szorult helyzetéből (**Sütő József:** Egész regény!) és utána nyomban jelentkezett a gyár tüzoltó-parancsnokánál és feljelentette az illető munkásokat.

Elnök: Figyelmeztetnem kell a szónokot, hogy felszólalása a napirendi javaslattal semmiféle összefüggésben nincs, kérem tehát, méltóztassék a tárgynál maradni! (**Propper Sándor:** Holnap lesz a kongresszus erre kell neki hangulatot csinálni!) Méltóztassék az elnöki figyelmeztetéshez alkalmazkodni!

Szabó József: A napirendi javaslattal annyiban van összefüggésben az én előterjesztésem, hogy én a nemzetgyülésnek minden tanácskozását és vitáját teljesen feleslegesnek tartom, ha az országban a munka szabadsága és békéje nincs biztositva. *(Taps a középen.* — **Szabó Imre:** Most már tudjuk, hogy honnan fuj a szél!) Szükséges tehát itt arról tanácskozni, hogy mi teremtsünk rendet és hogy a nemzetgyülés a munka legelemibb feltételét, a munkaszabadságot védelmezze meg. (**Zsirkay János:** Dolgozni mindenki köteles. Ezt a szakszervezetek nem akadályozhatják meg! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mit tudja maga, mi az a szakszervezet! Öreg lutris!* — **Zsirkay János:** Majd elmondom! — *Zaj a szélsőbaloldalon.* — *Elnök csenget.)* Azt azonban a szociáldemokrata képviselőtársaimmal szemben nem engedem meg, hogy ezeket az eseteket egyszerüen tagadással akarják elintézni. Figyelmébe ajánlom a képviselő uraknak, hogy a legutóbbi alkalommal idehoztam a Hangyánál történt hasonló terrorisztikus eljárást. (**Propper Sándor:** Az sem volt igaz!) Akkor a képviselő ur ugyan ugy, mint most, azt mondotta, hogy nem igaz, de tessék ma is meggyőződni róla, hogy igenis igaz, mert azt a két munkást elbocsátották munkahelyéről, s az a két munkás, annak ellenére, hogy elsőrendü szakmunkás, napszámos munkával keresi kenyerét csupán azért, mert keresztényszocialista szakszervezetben van benn.

De a képviselő urnak nincs is joga tagadásba venni állitásomat, mert hiszen a képviselő urnak a legutolsó költségvetési vita során azt méltóztatott mondani, hogy ez az eljárás ott, ahol kisebbségben vannak más nézetü munkások, nem szociáldemokraták, teljesen jogos és indokolt. Ezt a képviselő ur mondotta, azzal indokolva a dolgot, hogy azokat a békés megegyezéseket, kollektiv szerződéseket és egyebet nem lehet veszélyeztetni egy kisebbség magatartása miatt. Nem tudom, hogy ez a felfogás csak most lett-e a képviselő ur felfogása, vagy pedig a szociáldemokrata párté, de ha a párté, amint valószinü, hogy az, mert a Népszava is szószerint hozta a beszédet, s a pártnak egyetlen tagja sem kifogásolta ezt. ennélfogva fel kell tételeznem, hogy a párté ez a felfogás, ebben az esetben nagyon szerencsétlen lejtőre került a szociáldemokrata párt, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bizza csak ránk! Nem kell bennünket félteni!)* mert minden kisebbségi jogot egyszersmindenkorra konfiskáltak! Kérdezem, vajjon a szociáldemokraták egyszerre lettek-e többségiek mint szakszervezet. Ha ugyanezt, az álláspontot vallotta volna a mindenkori hatalmon lévő kormányzat vagy rendszer, akkor az urak sohasem kerülhettek volna egy-egy gyárban többségbe, mindig kisebbség maradhattak volna. (**Propper Sándor:** Nem sül ki a szeme, hogy ilyeneket mond? — *Folytonos zaj a középen és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Propper Sándor képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Méltóztassék parlamentáris kifejezést használni. *(Zaj.)* Csendet kérek. *(Klárik Ferenc közbeszól.* — *Zaj.)* Klárik Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szabó József: Amint bevezető szavaimban mondottam, ugyanugy, amint az urak a numerus clausus kérdését itt napirenden tartják, ugy fogjuk mi ezeket a kérdéseket nap-nap után, még akkor is, ha a t. Ház unalmával vagy türelmetlenségével találkozunk is, idehozni mindaddig, amig orvoslást nem nyerünk, s annál is inkább tesszük ezt, mert Csik József t. képviselőtársam egy inditványt terjesztett a nemzetgyülés elé. Az inditvány oda tendált, hogy ezek a kérdések végre törvényes rendezést nyerjenek. Ezt az inditványt a nemzetgyülés minden tagja kevés kivétellel helyeselte, meg is szavazta és az inditvány mégis ott fekszik, ahol a többi elintézetlen dolgok fekszenek. (**Propper Sándor:** Lesz maga is kormányfőtanácsos!)

Nem azt akarjuk, hogy csak helyeseljenek az urak, nem azt akarjuk, hogy csak elfogadják inditványainkat, hanem azt akarjuk, hogy ezek az inditványok az életbe is átvitessenek és azért a nemzetgyüléstől orvoslást várunk és épen ebben van az én felszólalasom oka az elnök ur inditványával szemben. Jól tudom, hogy nekem a házszabályok nem adnak módot arra, hogy olyan ügyeknek, amelyek bizottság által előkészitve még nincsenek, napirendre tüzését inditványozzam, s ezért nem konkrét inditvány formájában teszem ezt, hanem arra kérem az elnök urat és arra kérem a kormányt, találjon módot arra, hogy ez a kérdés végre előkészitve házszabályszerüleg napirendre tüzessék és letárgyaltassék. *(Helyeslés balfelől és a középen.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e az elnöki napirendi javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Lendvai István képviselő ur a házszabályok 205. §-a a) pontja alapján kért és kapott szólásra engedélyt. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugy mint tegnap! Olyan kabaré lesz megint! Elég volt a kabaréból!* — *Zaj.)* Csendet kérek.

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! Az a tisztelet, amely az Ébredő Magyarok Egyesületéből történt kilépésem után is változatlanul él bennem

az Ébredő Magyarok Egyesületének alapelvei és az egyesületben tömörült keresztény nemzeti gondolkozásu egyének százezrei iránt, továbbá a történelmi tényállás megállapitása és megtámadott egyéni reputációm érdeke kényszerit engemet arra, hogy néhány pillanatra a t. Nemzetgyülés türelmét személyes kérdésben vegyem igénybe.

Két t. képviselőtársam ugy állitott tegnap engem a nem jól értesült közvélemény elé, mintha az Ébredő Magyarok Egyesületéből történt kilépésem, az egyesület igazgatóságának, akár pedig az egyesület más szervének velem szemben alkalmazott kényszere folytán következett volna be. Miután mindkét t. képviselőtársam a nevezett egyesületnek ma is vezető tagja, a közvélemény jogosan azt hihetné, hogy ennek a két t. képviselőtársamnak állitása a helyes. Kénytelen vagyok megállapitani, hogy én az Ébredő Magyarok Egyesületéből teljesen a magam elhatározásából, minden kényszer nélkül, tisztán elvi okokból léptem ki, ugyanazon elvi okokból, amelyek nyomása alatt Prónay Pál és Kádár Lehel igen t. barátaim kiléptek. A legfényesebb bizonyiteka ezen állitásom helyességének az a tény, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének igazgatósága kilépésemet hozzám intézett levele szerint sajnálattal vette tudomásul, továbbá az a tény, hogy kilépésem óta is az Ébredő Magyarok egyesületének igazgatósága, fontosabban az igazgatóság által delegált bizottság állandóan tárgyalásokat folytat velem és megnevezett két barátommal aziránt, hogy milyen feltételek mellett volnánk hajlandók az Ébredő Magyarok Egyesületébe visszalépni.

Tekintettel arra, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének országos központi választmánya épen összeült, tekintettel arra, hogy én éveken át mint exponált ébredő magyar voltam ismeretes, kötelességemnek tartottam ezt itt megállapitani, s azt hiszem, a t. Nemzetgyülés meg fogja bocsátani, hogy ezzel néhány percig igénybe vettem idejét.

Elnök: Mielőtt az interpellációkra áttérnénk, a tegnapi ülésen tett bejelentésnek megfelelően fel fog olvastatni a kereskedelemügyi minister urnak irásban adott válasza Szabó József képviselő urnak folyó hó 24-én előterjesztett interpellációjára.

Kérem a jegyző urat, hogy a ministeri választ felolvasni sziveskedjék.

Héji Imre jegyző *(olvassa)*: »T. Nemzetgyülés! Szabó József nemzetgyülési képviselő ur a nemzetgyülés folyó évi március hó 24-én tartott ülésén interpellációt intézett hozzám az államvasutak alkalmazottai részére engedélyezett üzemrészesedési jutalék felosztása körüli állitólagos méltánytalanságok, továbbá az állami vasgyári alkalmazottak részesedési jutalék engedélyezése és végül az állami vasgyáraknál tervezett munkáselbocsátások tárgyában.

Erre az interpellációra a következőkben van szerencsém válaszolni.

I. A folyó év február havában — az államvasutak 1925/26. üzletévének első hét hónapjában elért aránylag kedvező eredményeire való tekintettel — engedélyezett 52 milliárd összegü üzemrészesedési jutalék a fizetéses alkalmazottak között az élvezett fizetések arányában osztatott fel akként, hogy az A) csoportbeli tisztviselők évi fizetésük 6 százalékát, a B) csoportba tartozó tisztviselők évi fizetésük 10 százalékát, a segédtisztek, altisztek, havidijasok, napidijasok és napibéresek pedig évi járandóságuk 8 százalékát kapták jutalékul. Ebben az üzemrészesedési jutalékban az államvasutak elnöke, az egyes főosztályokat vezető igazgatók és azok helyettesei, valamint az üzletvezetők egyáltalában nem részesültek, mert e tisztviselők — teljesen függetlenül az üzemrészesedési jutaléktól — az évi költségvetésben e célra előirányzott hitel terhére havi pótlékot élveznek, melynek összege jelentékenyen meghaladja a többi tisztviselők üzemrészesedési jutalékának előbb jelzett mértékét, ami természetes is, mert a helyes üzemvitelért felelős vezetőállásban lévő főtisztviselőkre nehezedik a vasutak vezetésének terhe s igy indokolt és méltányos tehát, hogy ezek a vezető főtisztviselők megkülönböztetett elbánásban részesüljenek.

Az államvasuti munkások az alapórabérük százszorosának megfelelő összeget, összesen 7 milliárd koronát kaptak, tényleg nem üzemrészesedési jutalék, hanem támogatás cimén, ami megfelel az eddig követett gyakorlatnak.

Az állami vasgyári munkások részére most engedélyeztetik rendkivüli segély, melynek összege 3 milliárdot tesz és reménylem, hogy ezt az összeget az érdekeltek még a husvéti ünnepek előtt mindenesetre kezeikhez fogják kapni.

II. Az állami vasgyári fizetéses alkalmazottaknak jutalékban való részesitése a fennálló szabályzatok értelmében történik s ez ügyben a tárgyalások folyamatban vannak.

III. Ami végül az állami vasgyáraknál tervbevett munkáselbocsátások kérdését illeti, e részben megjegyezni kivánom, hogy egy közel 10.000 munkást foglalkoztató üzemnél — a termelési viszonyok időnkénti változására való tekintettel — természetesen alig kerülhető ki az, hogy a munkások létszámában változás ne eszközöltessék. Munkáselbocsátások azonban mindenkor csakis a tényleges elkerülhetetlen végső szükség esetén foganatositttatnak és csakis az okvetlen megkivánt mértékben, fokozatosan és lehetőleg oly időszakokban, amidőn az elbocsátott munkásoknak nagyobb lehetősége nyilik ujabb esetleg másnemü munka vállalására. Ez az elv, melyet eddigelé is a legszigorubban alkalmaztunk a jövőben szükségessé váló munkáselbocsátásoknál is feltétlenül szem előtt fog tartatni.

Tisztelettel kérem a nemzetgyülést, hogy ezt a válaszomat tudomásul venni méltóztassék. Walko Lajos.«

Elnök: Kiván az interpelláló képviselő ur viszonválasz jogával élni?

Szabó József: Nem kivánok.

Elnök: Következik tehát a határozathozatal. Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatik-e a minister ur válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? *(Igen!)* A Ház a választ tudomásul vette.

Most pedig áttérünk az interpellációkra. Tudomásom szerint az első interpelláló, Fábián képviselő ur, kérelmet kiván a Házhoz előterjeszteni. A szó a képviselő urat illeti.

Fábián Béla: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem a nemzetgyülés engedélyét ahhoz, hogy interpellációmat a legközelebbi interpellációs-napon mondhassam el. *(Helyeslés.* — **Beck Lajos:** Nem járulok hozzá! Tessék elmondani!)

Elnök: Megállapitom, hogy a Ház a kéréshez hozzájárult, tehát ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

A következő interpelláló, Beck Lajos képviselő ur, szintén kérést kiván a Ház elé terjeszteni. A szó a képviselő urat illeti.

Beck Lajos: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel

kérem interpellációm elhalasztásának megengedését. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e az engedélyt megadni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Több interpelláció nem lévén, már csak a jegyzőkönyv hitelesitése van hátra. Kérem a jegyző urat, hogy a jegyzőkönyvet felolvasni sziveskedjék.

Bodó János jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perckor.)

Hitelesitették:

Nánássy Andor s. k. *Szabó Zoltán s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 528. ülése

1926. évi március hó 29-én, hétfőn,

Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgr. Pallavicini György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Vázsonyi Vilmos, Nemes Bertalan, Pakots József, Herczegh Béla, Hegymegi-Kiss Pál, Farkas István. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Hir György mentelmi ügyében. Felszólaltak: Rakovszky István. — A mentelmi bizottság jelentéseinek tárgyalása Hir György, Dénes István és Gaál Endre mentelmi ügyében. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Huszár Károly sürgős interpellációja a kormányhoz a sárvári műselyemgyár megszüntetése tárgyában. — A pénzügyminister válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Bud János, Mayer János, gr. Csáky Károly.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 30 perckor.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Héjj Imre jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Láng János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Perlaki György jegyző ur.

Bemutatom a t. Nemzetgyülésnek Beck Lajos nemzetgyülési képviselő ur levelét, amelyben egészségének helyreállitása céljából négyheti szabadságidő engedélyezését kéri. Javaslom, hogy a kért szabadságot engedélyezni méltóztassék. *(Helyeslés.)* A nemzetgyülés a kért szabadságot engedélyezi.

Jelentem a t. Háznak, hogy Huszár Károly képviselő ur a sárvári műselyemgyár megszüntetése tárgyában sürgős interpelláció előterjesztésére kért és kapott engedélyt. A sürgős interpelláció előterjesztésére a legközelebbi ülésünk napirendjének megállapitása után térünk át. Tudomásul vételtik. (**Fábián Béla:** A francia szerződés! — *Zaj.)*

Napirend szerint következik a mentelmi bizottság jelentésének (Irom. 1045) tárgyalása őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi ügyében.

Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Vázsonyi Vilmos!

Vázsonyi Vilmos: T. Nemzetgyülés! Nem kivánok a franküg részleteivel foglalkozni, Pallavicini György őrgróf mentelmi ügye azonban bizonyos kapcsolatban van a franküg egyes részleteivel, ezenfelül ebben a vitában, valamint az előző vitában is személyemet többször érintették a felszólalók. Minthogy nem kivánom azt a jogot igénybe venni, hogy személyes megtámadtatás cimén külön-külön kérjek a Háztól engedélyt felszólalásra, ennek következtében, annak előrebocsátása mellett, hogy a Ház engedélyével nem kivánok visszaélni, kérem a t. Ház engedélyét arra, hogy a tárgytól eltérhessek... *(Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet!* — **Pikler Emil:** Erdélyi Aladárnál lehetett? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Vázsonyi Vilmos: ... ujólag kijelentvén, hogy ezzel a joggal nem kivánok visszaélni. Hivatkozom a Ház méltányosságára, mert ebben a vitában személyemet is érintette például Erdélyi Aladár képviselő ur felszólalása *(Ugy van! Ugy van a szélsőbaloldalon.)* és én nem vagyok képes erre a felszólalásra válaszolni, ha a Ház ezt az engedélyt nekem meg nem adja.

Elnök: T. Nemzetgyülés! A házszabályok 196. §-ának 3. bekezdése értelmében személyes kérdések nem tárgyalhatók meghosszabbitott ülésekben. Erre való hivatkozással a magam részéről nem tartom indokoltnak azt, hogy e kérést a házszabályok 196. §-a értelmében a házhatározathozatala alá bocsássam. Méltóztassék tehát a képviselő ur beszéde keretében a napirenden lévő tárgyhoz ragaszkodni.

Vázsonyi Vilmos: Akkor kérem a tanácskozáshoz szükséges szám megállapitását.

Elnök: A képviselő ur már megkezdte beszédét. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Még nem kezdte meg.* — **Pakots József:** Engedélyt kért! — **Horváth Zoltán:** Kérelmet terjesztett elő! — **Pikler Emil:** Micsoda elnöklés ez? — **Pakots József:** Tizenkét órás üléseket csinálnak és alig van a parlamentben valaki! — *Zaj jobbfelől.* — **Szabó István** *(sokorópátkai):* Hol az ellenzék? — **Pakots József:** Önök a többség! Önöknek kell gondoskodniok róla! — **Szabó István** *(sokorópátkai):* Otthon maradnak! — *Zaj!)* Csendet kérek, képviselő urak, a jobboldalon is!

Kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni!

Vázsonyi Vilmos: Az elnök ur nem értette meg kérelmemet. Én engedélyt kértem arra, hogy a tárgytól eltérhessek.

Elnök: A képviselő ur ezzel mindenesetre megkezdte beszédét. Méltóztassék tehát folytatni! (**Pikler Emil:** A kérdést tessék feltenni!) Pikler képviselő urat rendreutasitom! Ne méltóztassék az elnököt utasitani! (**Szabó Imre:** Tessék a kérdést feltenni! Mégis csak lehetetlen!) Méltóztassanak a házszabályokat előbb megnézni és azután beszélni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem kezdte meg!)*

Vázsonyi képviselő urat illeti a szó. Mél-

tóztassék beszédét vagy megtartani, vagy attól elállani. *(Zaj.)* Csendet kérek!

Vázsonyi Vilmos: Tudomásul veszem a t. Ház méltányosságát. Végighurcoltak engem egy csomó beszéden s a többséghez tartozóknak engedélyt adtak arra, hogy a tárgytól eltérjenek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Perlaki György:** Megkapta Horváth Zoltán is!) nekem azonban ezt nem adták meg. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)* Én Horváth Zoltánt nem biztam meg képviseletemmel, ennek következtében arra, hogy rólam valaki mit mondott, hogy velem szemben hogyan érvelt, nem Horváth Zoltán t. barátom, akit nagyon nagyrabecsülök, hivatott nyilatkozni, hanem ezt a jogot magamnak tartom fenn.

T. Ház! A szóbanforgó ügyben azt látom, hogy az egész ügyet helytelenül kezelik. Két dologról van szó: az egyik az általános tanuzási kötelezettség, a másik pedig a képviselők abszolut mentelmi joga. Ha arról volna szó, hogy őrgróf Pallavicini Györgyöt — általában elvonatkozva attól, hogy itt a Házban tett-e nyilatkozatot vagy nem — kikérnék a Háztól, mert tanuzási kötelezettségének nem akar eleget tenni, akkor azon a véleményen volnék, hogy egyáltalában nem lehet vita tárgya az, hogy őrgróf Pallavicini György tartozik tanuvallomást tenni s ha a Ház az ő mentelmi jogát felfüggeszti, akkor vele szemben kényszerítő rendszabályok is alkalmazhatók.

A jelen esetben azonban nem erről van szó. Őrgróf Pallavicini György itt a Házban tett nyilatkozatot, itt a Házban emelt vádat a miniszterelnök urral szemben. Még pedig két vádat emelt: az egyik az, hogy tudott a szokolhamisitási ügyről, a második pedig, hogy amikor a frankhamisitási ügy kiderült, mindent elkövetett, hogy ez az ügy eltussoltassék.

A képviselőt arra vonatkozólag, amit a Házban mond, abszolut mentelmi jog illeti meg. Ennek következtében a Házban tett nyilatkozatával kapcsolatban vele szemben kényszerítő rendszabályok soha nem alkalmazhatók. Ezt a kérdést nem lehet egy, az abszolut mentelmi joggal össze nem függő általános tanuzási kötelezettséggel konfundálni. **(Hegymegi-Kiss Pál:** Közönséges hatalmaskodás!) Amint nem lehet vádat emelni amiatt, amit a képviselő a Házban mond, épugy nem lehet amiatt, amit a képviselő mond, vele szemben egy tanuzási címlet alatt kényszerrendszabályokat alkalmazni és egy ilyen címlet alatt vele szemben büntetéseket alkalmazni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mert ha igy csavarnók el a dolgokat, akkor a képviselőt azokért a nyilatkozatokért, amelyeket a Házban tesz, a kormány mindenkor a maga nyomozó közegei, vagy vádhatóságai révén, mint tanut idéztethetné meg, ilyen módon csikarhatna ki belőle adatokat, amely adatok különben rendelkezésére nem állanak **(Herczegh Béla:** Akkor ne beszéljen!) és amennyiben ezeket az adatokat a képviselő nem bocsátaná rendelkezésére, akkor vele szemben alkalmazhatja a tanura vonatkozó kényszerrendszabályokat. **(Horváth Zoltán:** Ez az, amit spanyol inkviziciónak neveztem!)

Igy tehát az általános tanuzási kötelezettség szemben áll egy másik abszolut joggal, ez a képviselőnek abszolut mentelmi joga, amelyet semmi sem alterálhat. Erről a jogról maga a képviselő nem mondhat le, mert e közjog nem az ő egyéni joga, hanem az az egész nemzetgyülést vagy képviselőházat illeti meg. **(Horváth Zoltán:** Megkótyagosodtak a hatalmuktól!) Ebben az esetben tehát kétségtelen, hogy kényszereszközök nem alkalmazhatók, még kevésbé alkalmazható Pallavicini György őrgróffal szemben bármiféle büntetés, ami a tanuvallomást megtagadó tanuval szemben alkalmazható volna.

Szembevettetik ezzel, hogy Pallavicini György őrgróf ezt a nyilatkozatot a sajtó útján is megismételte, tehát az immunitás védelme nélkül. Tényleg megismételte Pallavicini György őrgróf sajtó utján a nyilatkozatát. Ebből azonban csak az következik, hogy e nyilatkozatért esetleg mint terhelt, esetleg mint vádlott a sajtójog szabályai szerint tartozik helyt állani, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* — önállóan a nyilatkozatért — ellenben azt az abszolut mentességet, hogy a Házban tett nyilatkozataiért nem vonható felelősségre, ez a nyilatkozat semmiféle tekintetben nem alterálja, tehát a Házban tett nyilatkozatai alapján vele szemben mint tanuval szemben sem alkalmazhatók kényszerrendszabályok, vele szemben mint tanuval sem alkalmazható büntetés. **(Halász Móric:** Itt a csavarás!)

Mi a célja tehát annak, hogy Pallavicini György őrgróffal szemben tanuzási kényszert kivánnak alkalmazni? Ezt egyáltalában nem tudnám megérteni, mert hiszen egy kikényszeritett tanuvallomásért a tanu tulajdonképen nem tartozik felelősséggel. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* Jogászilag beállitva a kérdést, ha valaki nem akar vallani és tanuvallomásra kényszeritik, akkor e tanuvallomásának tartalmáért, ha a tanu csak kényszer alatt tesz vallomást, alapjában véve a tanut felelősségre nem lehet vonni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Ebben az esetben azonban még azt a kérdést kell külön felvetnem, hogy ha Pallavicini György őrgróf tanuvallomást tesz, e tanuvallomásért, bármi legyen annak tartalma, tulajdonképen micsoda deliktum alapján lehet őt felelősségre vonni? Hogy a kormány ellen hamis vádat emel tanuvallomásában, amint itt hallottam, egyeseket hangosan, vagy félhangon erről diskurálni? A kormány elleni vádnak emelésére az a hatóság, amely előtt tanuvallomást tesz, egyáltalában nem illetékes; a kormány elleni vádemelésére a királyi ügyészségnek nincs semmiféle hatásköre. A kormány elleni vád szempontjából a kormány nyomozó közegei nem nyomozhatnak, a vádhatóság képviselete vádat nem emelhet, hamis vádról tehát a kormánnyal szemben, bárki a kormányra vonatkozólag bármilyen vallomást tesz, beszélni nem lehet.

Miről lehet tehát szó? Szó lehet a kormány megrágalmazásáról. De ha csak erről van szó, akkor minek kell ez a kerülő ut, hiszen ott van őrgróf Pallavicini György nyilatkozata, amelyben az immunitástól megfosztja magát; ott a kormány megrágalmazottnak tartja magát s a kormánynak módja van ezen az alapon vádat emelni. *(Ugy van! balfelől.)* Más felelősséggel a tanu egyáltalában nem tartozik. Előttem tehát meglehetősen titokzatos volna, ha nem volnék kénytelen később rájönni a rejtély titkára, hogy tulajdonképen miért akarják őrgróf Pallavicini Györgyöt tanuzásra kényszeriteni akkor, amikor van egy immunitási felelősség nélkül, immunitási védelem nélkül megtett, sajtóban közzétett nyilatkozata, amelynek alapján a kormány hozzáférhet és amelynek alapján a kormány vagy a miniszterelnök ur, ha megrágalmazottnak tekinti magát, ellene vádat emelhet. **(Horváth Zoltán:** Állitsák oda!)

Ez annál is inkább igaz, mert hiszen ha

még azt lehet mondani vagy azt lehet vitatni, hogy herceg Windischgraetz Lajos és társai ellen inditott perbe bevonható a kormány részessége azon az alapon, hogy ez a terheltek vagy vádlottak felelőssége szempontjából nem lehet irrelevans, Pallavicini György őrgróf nyilatkozatának második része, amely arról szól, hogy a kormány el akarta tussolni ezt az ügyet, egyáltalában nem tartozik a bűnperre és ebből a bűnperből a legkönnyebb módon kirekeszthető, mert hisz ez egy utólag bekövetkezett állitólagos cselekménye a kormánynak, amely tehát a terheltek vagy vádlottak bűnösségével egyáltalában kapcsolatban nincs, amelyet avval csak kapcsolatba lehet hozni esetleg később felmerülő körülmények következtében. Ha a kormány nem is volt részes a vádlottak cselekményében, akkor is megcsinálhatja később az eltussolást. Az a bíróság tehát, amely ezt az ügyet vizsgálja, egészen nyugodtan helyezkedhetik arra az álláspontra, hogy ez a kérdés egyáltalában nem tartozik a bűnper keretébe és a bűnper keretéből kirekeszthető; ugyhogy őrgróf Pallavicini György erre vonatkozólag ki sem hallgatható, mert ennek a kérdésnek a bűnperhez egyelőre semmi köze nincs. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Nagyon helyes!)

Mámost a bűnvádi perrendtartásnak az a szakasza, amely a tanu ellen alkalmazandó kényszereszközökről szól, feltételezi azt, hogy a tanu olyan körülményekre vonatkozólag tagadja meg a vallomást vagy feleletet, amely körülmény közvetlenül a bűnperre tartozik. Ebben a tekintetben tehát őrgróf Pallavicini György nyilatkozatának egyik része kétségtelenül nem tartozik erre a bűnperre, igy tehát nem is szoritható vallomástételre. (**Horváth Zoltán:** Ez csak világos!) Majd rá fogok térni, hogy második részében pedig őrgróf Pallavicini György már tett vallomást. Ez az, amit itt egyáltalában nem hallottam és amit az előadó ur is előadásában teljesen mellőzött. Őrgróf Pallavicini György már ezen megkeresés után közben jelentkezett a királyi ügyészségnél és arra vonatkozólag, ami magára a bűnperre tartozik, tett is vallomást. (**Horváth Zoltán:** A vizsgálóbirónál!) Nem a vizsgálóbirónál, hanem a királyi ügyészségnél jelentkezett és megtette vallomását arra vonatkozólag, ami a bűnperre tartozik, megtette vallomását arra vonatkozólag, amit itt mondott, hogy herceg Windischgraetz ő előtte kijelentette, hogy a szokolhamisitást igenis folytatja, folytatja pedig azért, mert a kormány ezt nemcsak eltüri, hanem a kormánnyal együtt csinálja immáron a szokolhamisitást. (**Mándy Samu:** Ezt mondja Windischgraetz!) Ennek következtében ezt az ügyet tulajdonképen le sem lehet tárgyalni őrgróf Palavicini György már letett tanuvallomásának beszerzése nélkül, mert ami az ügyre tartozik, arra nézve már tett vallomást ami pedig a bűnpártolásra vonatkozik, — amit annak neveztek — az egyáltalán nem tartozik az ügyre, amennyiben az a kormány ellen emelt vád, amelyet egyáltalán nem tárgyalhat le a herceg Windischgraetz Lajos és társai ügyében itélkező bíróság, mert ez az ügy a bíróságra nem tartozik. (**Horváth Zoltán:** El kellene különiteni a bűnvádi perrendtartás szerint is! Ez tiszta világos! — *Egy hang jobbfelől: Majd megteszi a bíróság!)* Maga az a kérdés is, hogy a kormány részes vagy nem részes ebben az ügyben, mint már voltam bátor kifejteni, őrgróf Pallavicini György állitása szerint is csakis a bíróság beleegyezésével, csakis abból a szempontból tárgyalható, vajjon ad-e ez mentességet, bűntetlenséget a vádlottaknak, igen vagy nem? A kormánynak azonban az az érdeke, hogy ne az itélő bíróság tetszésétől függjön, hogy őrgróf Pallavicini György vádja tisztáztassék vagy ne tisztáztassék; a kormánynak ilyen esetlegességekre nem szabad bizni azt a kérdést, hogy ő megrágalmaztatott-e vagy sem; hogy őrgróf Pallavicini György igazat mondott-e vagy sem s a kormánynak különösen nem szabad a herceg Windischgraetz Lajos ügyében itélkező bíróságra bizni a kérdest azért, mert őrgróf Pallavicini György vádoló nyilatkozatának jelentékeny részét kitevő bűnpártolási és eltussolási vád ebben a bűnperben egyáltalában nem is tárgyalható, mert az erre a bűnperre nem tartozik. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Ezek után valóságos rejtély az, hogy a kormány kényszereszközökkel tanuként akarja megidéztetni Pallavicini György őrgrófot, a helyet, hogy vádat emelne ellene azért, amit immár az immunitás védelme nélkül a sajtóban elmondott a kormány ellen. De ez azért történik, t. Nemzetgyülés, — és itt van a rejtély kulcsa, — mert más a tanu helyzete a bünvádi perrendtartás szerint és más a vádlott helyzete. (**Neubauer Ferenc:** Azért akar vádlott lenni!) Igen, majd megmagyarázom, miért akar vádlott lenni. A tanunak a bünvádi perrendtartás szerint nincsenek jogai, csak kötelességei; a tanu bizonyitási eszköz, épugy, mint bizonyitási eszköz az okirat vagy a birói szemle. A tanunak kötelessége vallomást tenni és kötelessége vallomásában igazat mondani, a tanu tehát nem egyenrangu fél, hanem a tanu... *(Szabó Sándor közbeszól. — Zaj.)* Felette sajnálom, de aki ezt nem érti, azzal mint jogásszal nem vitatkozom. (**Szabó Sándor:** Önmaga ellen a tanu sem köteles vallani! — A kormány ellen bizonyitson! Azt akarjuk!) Jogászi kérdéseket itt nem fogok közbeszólásokkal elintézni; el fogom mondani, amit el akarok mondani, *(Zaj. — Elnök csenget.)* akinek kifogása van ellene, az cáfolja meg jogi érvekkel. Mondom, a tanu bizonyitási eszköz; a tanunak jogai a perben nincsenek, a tanu az őt kihallgató hatósági közegnek fegyelmi joga alatt van. Fegyelmi joga alatt van tehát a jelen esetben a vizsgálóbirónak, aki ellene kényszerrendszabályokat is alkalmazhat, fegyelmi joga alatt van a főtárgyalási elnöknek.

Ezért természetesen a jelen esetben sokkal kényelmesebb valakit tanuvá megtenni, bár ez nagy kedvezésnek látszik és az ember az első szempillantásra nem tudja megitélni azt az óriási kegyet és udvariasságot, hogy valaki vádlott akar lenni és minden erővel tanut akarnak belőle csinálni. Miért nem akarnak belőle vádlottat csinálni? Mert a vádlottnak jogai vannak, mert a vádlott egyenrangu fél a vádlóval, *(Ugy van! balfelől.)* a vádlottnak joga van a bizonyitásra, a vádlottnak joga van a főtárgyaláson a valódiságot bizonyitani, erre vonatkozólag inditványokat tenni, a vádlott tehát mint egyenrangu fél küzd és viaskodik a másik féllel. *(Mozgás a jobboldalon.* — **Klárik Ferenc:** Miért félnek ugy tőle? — **Szabó Sándor:** Az igaz, hogy a vádlottnak szabad hazudni! — **Horváth Zoltán:** Kollega ur, hallgassa meg ezt a szép fejtegetést!) De jelentékeny különbség van még a kettő között abban a tekintetben is, hogy abban a perben, amelyet Pallavicini György őrgróf ellen, mint vádlott ellen inditanak meg, nem élvezhetnek mentességet azok a tanuk, akik a Windischgraetz Lajos herceg és társai ellen inditott ügyben mentességet élvez-

nek. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Igy nem élveznek mentességet a terheltek, a vádlottak családtagjai, tehát arra vonatkozólag, hogy részes vagy nem részes-e a kormány, követett-e el bűnpártolást, vagy nem követett-e el, ezek a családtagok nem tagadhatják meg a vallomást arra való hivatkozással, hogy ebben az ügyben hozzátartozójuk van érdekelve.

De továbbmegyek. Maguk a vádlottak sem tagadhatják meg a vallomást, (**Hegymegi-Kiss Pál:** Nádosy ur sem!) akik a bűnvádi perrendtartásban biztositott jogukkal élnek az eredeti bűnperben akkor, amikor kijelentik, hogy vallani nem tartoznak és ezen az alapon a vallomást megtagadják. Ebben a perben ezzel a mentességgel ők sem élhetnek. Egy főtárgyalási elnökünk, aki később a Curiának lett egyik disze, igen klasszikusan jellemezte azt a jogot, amely a tanukkal szemben a vádlottakat megilleti, amidőn egy tanuval szemben, aki egy kissé eltért az igazságtól, ezzel a klasszikus figyelmeztetéssel élt: jegyezze meg a tanu ur, hogy a bűnvádi perrendtartás szerint ebben a teremben csak egy embernek van joga korlátlanul hazudni és ez a vádlott. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.* — **Neubauer Ferenc:** Azért akar Pallavicini vádlott lenni! — **Pakots József:** Szégyelheti magát ezért a kijelentésért! Valóságos egyiptomi sötétség! — **Szabó Sándor:** Idéztem a multkor a képviselő urral szemben!) Ugylátszik, egészen értelmetlen dolog az, hogy herceg Windischgraetz Lajos és társai ügyében a vádlottaknak joguk van hallgatni, joguk van nem mondani igazat, mert ez a jog a vádlottat megilleti, ellenben abban a perben, amelyet őrgróf Pallavicini György ellen inditanak, mint tanu nem hallgathatnak és nem is mondhatnak valótlanságot. *(Mozgás a jobboldalon.)* Tessék ezen mulatni! (**Horváth Zoltán** *Neubauer Ferenc felé:* Olyan embernek tartja az államtitkár ur Pallavicinit, aki feltétlenül hazudni akar? Tessék erre felelni! — Az imént tetszett mondani!) Őrgróf Pallavicini György megtette vallomását és amikor felajánlotta magát arra, hogy »tessék ellenem pert inditani« és amikor arra a felszólitásra, hogy másutt is ismételje meg állitásait, megismételte másutt is a mentelmi jog védelme nélkül, őrgróf Pallavicini György megmondta már azt, ami mondanivalója van. Hogy megvannak-e bizonyitékai, vagy nincsenek meg, azt se nevetéssel, se zajos derültséggel, sem felháborodással, sem szavazással nem lehet elintézni; azt csak a per megindításával lehet elintézni. Ha pedig a pert meg nem inditották, *(Zaj. — Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* akkor hiába akarják elleplezni a félénkséget ilyen hadmozdulatokkal, hogy őrgróf Pallavicini Györgyöt tanuzásra akarják kényszeriteni akkor, amikor ő erre az ügyre vonatkozóan — amiről itt eddig nem beszélt senki sem — a királyi ügyészségnél tulajdonképen meg is tette tanuvallomását.

Mikor az igazságügyminiszter ur itt arról beszélt, hogy egy Loreley akarja őket arra csábitani, hogy rágalmazási pert inditsanak Pallavicini György őrgróf ellen, akkor ugy látszik elfelejtette, hogy a Loreley csábitásnak az volt a következménye, hogy az ártatlan hajós a Rajna örvényeibe fult. (**Neubauer Ferenc:** A gróf vizbe fult!) Amikor tehát az igazságügyminister ur ezt a szellemdus Loreley-hasonlatot mondta és kijelentette, hogy nem csábittatják el magukat semmiféle Loreley által, hogy ezt a pert meginditsák, tulajdonképen beismerő vallomást tett arról *(Ugy van! Ugy van a bal- és szélsőbaloldalon.)*, hogy az örvénytől félnek e per meginditásánál és az elnökség nagy mulasztást követett el, hogy midőn az igazságügyminister ur ezt a nyilatkozatot megtette, ismét nem függesztette fel az ülést, mint a multkor *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* és az igazságügyminister urnak ezt a nyilatkozatát nem hagyatta ki a gyorsirói feljegyzésekből, mint multkor a szokolokra vonatkozó hasonlóan szellemdus nyilatkozatát. (**Hegymegi Kiss Pál:** Biróság, mint örvény!)

Elnök: Nem hagyhatom szó nélkül a képviselő urnak azt a megjegyzését, hogy a naplóból bármi is kihagyatott volna. Erről nekem tudomásom nincs és a Ház elnökségének egy tagja sem tett ilyen intézkedést. A Ház naplója mindig teljes. (**Horváth Zoltán:** A másik két elnök ur tud róla!) Méltóztatnak tudni, hogy igen sokszor közbeszólások sem szerepelnek a naplóban, tekintettel a nagy zajra. *(Derültség a bal- és szélsőbaloldalon.* — **Pakots József:** A felfüggesztés zajában! Ez egész beszédet ki kellett volna törölni!)

Vázsonyi Vilmos: Ha tehát kutatom, hogy mi a célja annak, hogy kényszerrendszabályokat kivánnak alkalmazni őrgróf Pallavicini Györggyel szemben, akkor arra kell rámutatnom, hogy a cél egyszerüen az, hogy ki akarnak csavarni a kezéből egy fegyvert; nagyon kivánesiak arra, hogy őrgróf Pallavicini Györgynek milyen bizonyitékok állanak rendelkezésére és e kivánesiságukat minden kockázat és felelősség nélkül óhajtják kielégiteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a rejtély magyarázata. A bürök homályában, a nyilvánosság kizárásával akarják, hogy őrgróf Pallavicini mondja el melyek azok az adatai, amelyekből a kormány részességére következtet és melyek azok az adatai, amelyekkel alá akarja támasztani azt az állitását, hogy a kormány bűnpártolást követett el. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már kifejtettem, hogy a második részre vonatkozóan a biróságnak tulajdonképen semmi joga sincs őrgróf Pallavicinihoz kérdést intézni, mert ezek a kérdések a bűnperrel, amely tárgyaltatni fog, semmiféle kapcsolatban nincsenek.

A magam részéről azon az általános erkölcsi alapon állok, hogy amennyiben nagy közjogi akadályok nincsenek, mindenki tartozik tanuvallomást tenni. Ezért voltam azon az állásponton őrgróf Pallavicini esetében is, hogy arra vonatkozóan, ami a bűnperre tartozik, ami tehát alterálhatja felelősségét, ártatlanságát vagy bűnösségét herceg Windischgraetz Lajos vádlott-társainak, őrgróf Pallavicini György erkölcsileg kötelezve van vallomást tenni, és őrgróf Pallavicini György ezt a vallomást meg is tette. Ennek következtében tulajdonképen megtette azt, amire erkölcsileg kötelezve volt, teljesen eltekintve a dolog másik részétől; fenmarad viszont a kormány számára az az erkölcsi kötelesség, hogy senkit, aki ellene a nyilvánosság előtt az immunitás védelme nélkül ország-világ szine előtt vádat emel, ne részesitsen abban a kedvezményben, hogy nem pereli be, mert amint az immunitás nem a képviselő joga, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* ugy a kormánybecsület — amelyet olyan nagy előszeretettel méltóztatik azonositani a nemzet becsületével — sem magának a kormánynak kizárólagos tulajdona és a kormány nem válogathat abban, hogy mikor méltat arra egy vádat, hogy amiatt rágalmazási pert inditson vagy ne inditson, de legkevésbé válogathat ebben a kérdésben a maga kénye-kedve szerint akkor, amikor egy ilyen életbevágó nagy ügyben,

amelyre az egész világ figyel, ilyen erős vádat emelnek ellene, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a részességnek és a bűnpártolásnak vádját.

Én tehát azt hiszem, hogy a kormány, amely kifelé a maga becsületét mindig a nemzet becsülete gyanánt tünteti fel, amely a kormány külföldi barátait és külföldi ügynökeit, mint a magyar ügy barátait és ügynökeit szerepelteti, levonja ebből a logikai konzekvenciákat és nem fogja őrgróf Pallavicini Györgynek azt a kegyelmet, azt a mentességet adni, hogy emiatt a súlyos vád miatt ellene eljárást nem indit és ellene vádat nem emel. **(Drozdy Győző:** Nagy erkölcstelenség volna, az bizonyos! — **Halász Móric:** De másképen kellett volna megfogalmazni, mert igy nem lehet pert inditani!) Dehogy nem lehet. Ha valaki azt állitja, hogy a kormány részes ebben az ügyben, hogy a kormány mindent elkövetett, hogy ezt az ügyet eltussolja, ez egy határozott állitás. Erre az állitásra vonatkozóan tartozik őrgróf Pallavicini György az ellene megindítandó perben bizonyitékait felhozni. **(Halász Móric:** A nyilatkozatban az volt, hogy hónapok óta tud róla!) Tartozik ezt bizonyitani. **(Halász Móric:** Ez igaz, mert november 16-án vagy november végén tudott róla!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Vázsonyi Vilmos: Bocsánatot kérek, nem hiszem, hogy őrgróf Pallavicini György ilyen léha kifogás mögé menekülne, hogy azt értette ezalatt, hogy a kormány a bűnvádi eljárás megindítása óta tudott erről az ügyről. Az az értelme az ő vádjának, — egész beszédéből és nyilatkozatából kitünik — hogy ő a kormányt azzal vádolja meg, hogy tudott a dologról és nem tette meg kötelességét, még mielőtt az eljárás megindult *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Neubauer Ferenc:** Akkor pedig beletartozik a frankügybe!) és fenmarad a bűnpártolás vádja, amely általában sohasem vonható be az alapperbe, amelyet tehát másképen, mint rágalmazási perrel soha tisztázni nem lehet.

De indokolnom kell még a továbbiakban is, hogy miért nem vagyok hajlandó elfogadni a mentelmi bizottságnak azt a javaslatát, hogy őrgróf Pallavicini György mentelmi joga függesztessék fel s ő esetleges kényszerrendszabályok végett adassék át a vizsgálóbirónak.

Ha abban az ügyben, amely üggyel kapcsolatosan kivánják őrgróf Pallavicini Györgyöt kihallgattatni, vagyis az alapfrankügyben, nem lettek volna olyan abnormitások, mint amilyeneket észleltem ebben az ügyben, akkor nem tulajdonitanék ennek a kérdésnek nagyobb jelentőséget. Ha ebben az alapügyben láttam volna a mohó nagy törekvést a teljes igazság kideritése után, akkor őrgróf Pallavicini György kihallgatása tekintetében is azt kellene tartanom, hogy ugyanez a mohó nagy vágy nyilatkozik meg a világosság, az igazság után, ezért kivánják mindenáron őrgróf Pallavicini György kihallgatását. Én azonban ebben az ügyben nagyon sok abnormitást észleltem. Ezek az abnormitások indokolják azt, hogy nem adhatom szavazatomat arra, hogy őrgróf Pallavicini Györggyel szemben kényszerrendszabályok legyenek alkalmazhatók. Ezek az abnormitások a következők: Az egész nyomozás iránya az volt, hogy csupán lépésről-lépésre annyit deritettek ki, amennyit kénytelenek voltak kideriteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ha a t. igazságügyminister ur a multkoriban itt felsorolta, hogy milyen lépéseket tettek a franciák közreműködése nélkül, akkor viszont én rámutathatok arra, hogy még a legutóbbi napokban is a Mészáros Gyula lakásán foganatositandó házkutatásokra nézve a franciák tették meg az inditványt. A házkutatás foganatositását kitolták azzal az indokolással, hogy ehhez vizsgálóbirói határozat kell, de nem végezhető sürgősen, holott — mint méltóztatnak tudni — sürgősség esetében a rendőrség maga is foganatosithat hazkutatást. **(Baticz Gyula:** Közben a lapok megirták a dolgot!) Amikor pedig a házkutatást foganatositották, a sürgősség szempontjából elfelejtették a franciákat értesiteni arról, hogy házkutatást tartanak. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Ilyen és hasonló esetek azok, amelyek teljesen abnormisok. **(Drozdy Győző:** Tiszta tussolás!) Tudjuk, hogy egészen a legutóbbi időkig minden lépésre és minden bizonyiték beszerzésére nézve a franciáknak kellett inditványt tenniök s a letartóztatások mindig a franciák sürgetésére történtek meg.

Az igazságügyminister ur érveléseivel szemben, aki kijelentette, hogy ő a vádiratért sem felelős, rá kell mutatnom arra, hogy a vádiratért is felelős, mert a vádiratot látta és jóváhagyta. Ez a vádirat ismét egy indokom arra, hogy látva a nyomozásnak és az eddigi eljárásnak abnormitását, ne adjam szavazatomat ahhoz, hogy őrgróf Pallavicini György ellen kényszerrendszabályokat alkalmazzanak, mert abban a vádiratban a frankügy főbűnösét, Nádosy Imrét bűnsegéddé degradálták az igazságügyminister ur hozzájárulásával. Az a körülmény, melyet én nagyon jól tudok, hogy ehhez a minősitéshez a biróság nincs kötve, semmit sem enyhit, sem a vádhatóságnak, sem pedig a kormánynak felelősségén. Nádosyval szemben láttunk egy rendkivül furcsa udvarias eljárást, amely az ő hazafias aggodalmaira volt nagy mértékben tekintettel. Nádosy fogságba kisérése általában azt a benyomást keltette és azt a képet ujitotta meg, melyet Heine ir meg egyik versében, ahol látnoki sejtéssel leirja, hogy miként fogják valamikor a németek a császárt detronizálni és miként fogják a guilottine alá kisérni, mélységes fájdalommal, nagy gyászmenetben, nagy ünnepélyességgel, — s ezzel végzi versét: »So wie der Kaiser zum Schafott geführt, ganz untertänigst guilottiniert«. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* A Nádosy-féle eljárásban a »ganz untertänigst guillotiniert« eljárás, szentimentálizmus mutatkozik, kezdve a Nyul-utcai találkozásokon, ahol hazafias aggodalmait győzték le, folytatva az autózáson és folytatva a bűnsegédi szerepen, amely Nádosy Karthauzi-hallgatásának jutalma. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Nádosyt Gerő megvádolta, hogy ő bujtatta fel; Nádosy nélkül a bűncselekmény elkövethető nem volt. Nádosyról Windischgraetz kijelentette, hogy kezdettől fogva be volt avatva, Nádosynak bűnsegédi szerepbe való beállitása tehát abnormitás és jutalomjáték. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Drozdy Győző:** És a fizetését a mai napig is kapja!)

Egy másik abnormitás ebben az ügyben a késedelmes eljárás Baross Gábor, a Postatakarékpénztár igazgatója ellen s az a különös elbánás, amelyben részesül. Én csak érintem ezeket a dolgokat, amennyiben egybefüggnek az őrgróf Pallavicini György ügyével, de nem kivánom letárgyalni. Kétségtelen, hogy utoljára került a sor Baross Gáborra és kétségtelen, hogy bár fényes segédlettel Windischgraetz lakásán többszörösen lebeszélték Windischgraetzet, hogy elkövessen pénzhamisitást ilyen komplikált módon, ellene emiatt vád nem emel-

tetett, hanem csak elkésetten emeltek ellene vádat bűnpártolás miatt és csak a közvélemény sürgetésére és dörömbölésére voltak végre hajlandók arra, hogy állásától felfüggesszék. (**Drozdy Győző:** Telekivel szemben még semmit sem tettek! A jó unokatestvér!)

T. Nemzetgyülés! Egy érdekes abnormitása ennek az ügynek, amely szorosan összefügg e kérdéssel az, hogy a vádlottak védelmét igyekeztek egy bizonyos körben megtartani. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Kiugratták azokat a védőket, akik nem tartoznak ehhez a körhöz. Igy Gerő védője eredetileg Polónyi Dezső volt. Kiugratták. Igy ugratták ki a védelemből Györkit; igy ugratták ki Vámbéry Rusztemet és azután bekövetkezett az a sajátszerüség, hogy a felbujtatott Gerőnek ugyanaz lett a védője, aki Windischgraetz Lajosnak harmadik védője.

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék a napirenden levő tárggyal foglalkozni.

Vázsonyi Vilmos: Én ezzel az üggyel foglalkozom és nagyon is ezzel foglalkozom. (**Drozdy Győző:** Nem a kukoricafosztásról beszélt! — *Zaj.)*

Elnök: Drozdy képviselő urat rendreutasitom. Méltóztassék parlamentárisan viselkedni.

Vázsonyi Vilmos: Épen azt akarom kifejteni, hogy miért nem lehet ebben az eljárásban őrgróf Pallavicini Györgyöt kiszolgáltatni a kényszernek. Majd méltóztatnak látni, hogy ez nagyon szorosan összefügg a kérdéssel. Különben itt személyes megtámadtatás címén is jogom van szólani, mert képviselő urak aposztrofáltak itt engem, hogy én a parlamenti vizsgálóbizottság tárgyalása alkalmával Windischgraetz védelmét vittem.

Elnök: A képviselő urnak okozati összefüggés címén, amire méltóztatott hivatkozni, joga van szólani, ellenben személyes megtámadtatás címén a házszabályok 196. §-ának 3. bekezdése értelmében ez alkalommal nem szólhat.

Vázsonyi Vilmos: Akkor majd külön fogok arra engedélyt kérni. Okozati összefüggés alapján rá akarok mutatni egy sajátszerüségre, — és amidőn erre rámutatok, egyuttal ki kell jelentenem a következőket: Windischgraetz Lajos herceg harmadik védője, aki egyuttal Gerőnek, a felbujtottnak is védője, a másik két védő mellett utólag ugy lett védővé *(Zaj. — Halljuk! Halljuk!)*, hogy Windischgraetz Lajos herceg családjának gróf Teleki Pál és gróf Bethlen István miniszterelnök ajánlották. *(Derültség és zaj a szélsőbaloldalon.)* Az a körülmény, hogy a harmadik védőt: Csernyánszkyt — hisz az is feltünő, hogy egyszerre három védője van valakinek — gróf Teleki Pál, akinek Windischgraetz oly kellemetlenségeket csinált, és a miniszterelnök ur ajánlják a család figyelmébe, mint kitünő védőt, azt hiszem, eléggé aggályossá teheti azt, hogy egy ilyen eljárás számára Pallavicini György őrgróf ki legyen szolgáltatva s hogy ellene ebben az ügyben kényszerrendszabályokat lehessen alkalmazni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. Nemzetgyülés! Ezek a vádlottak most már hallgatnak. Azt hiszem, nem kell megmondanom, hogy miért hallgatnak. Hallgatnak azért, mert ők is bizalmat szavaznak a kormánynak, jobban mondva, bizalmat előlegeznek a kormánynak *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* és várják, hogy hallgatásukért kellő méltánylásban fognak részesülni. (**Saly Endre:** Hogy mielőbb kikerülnek a börtönből!) Erre nézve semmi sem jellemzőbb, mint az — bár azt mondták, hogy én védtem Windischgraetz Lajos herceget, amit nem tettem, mert nem védtem cselekedetét, csak annyit mondtam, hogy sajnálom őt, régi baráti érzésnél fogva, a sajnálkozás pedig más, mint a védelem —, hogy sajátszerü módon nem hozzám fordult jogi védelemért, hanem csak egy üzenetet kaptam tőle a vádtanács tárgyalásáról, hogy nagyon szeretne velem beszélni és tőlem jogi véleményt kérni, de ezt nem meri megtenni. Vajjon, miért nem merte ezt megtenni? *(Felkiáltások a baloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Ez az üzenet, melyben egy vádlott azt mondja, hogy ezt nem meri megtenni, is hatással van reám, hogy egy ilyen eljárás számára egy képviselőtársamat nem szolgálhatom ki, egy olyan eljárás számára, amely vele szemben indokolatlanul a fogságbüntetést is kimondhatja.

Ebbe a körbe tartozik az is, hogy a titkos társaságok ügye, ami ujabban kedvenc témája a miniszterelnök urnak, belejátszik ebbe a kérdésbe. Sajátszerü véletlen folytán t. i. egy és ugyanazon titkos társaságnak volt tagja a miniszterelnök ur, Baross Gábor és Pallavicini György őrgróf *(Derültség a baloldalon)*, amely titkos társaság a hires Etelközi Szövetséggel, az EX-szel teljes testvériségben állott fenn és, amely titkos társaság az EX-szel közös vezérkart tartott fenn. Ezek után, amikor sajátszerü véletlen folytán Baross Gábor és a miniszterelnök ur ugyanazon titkos társaságnak voltak tagjai, természetes, hogy nem szolgáltathatok ki egy képviselőt egy ilyen eljárás számára, mert hiszen ebben a titkos társaságban magasrangu főtisztviselők és magasrangu birák is voltak és minthogy Pallavicini György őrgróf a társaságból kilépett, nem tudom milyen tagtársaknak szolgáltatom ki ezáltal Pallavicini György őrgróf urat? *(Zaj.)*

A titkos társaságok kérdése különben is nem azon fordul meg, hogy azok titkosaknak nevezik-e magukat továbbra is vagy sem, (**Fábián Béla:** Lesznek majd fedőszervezetek! — *Zaj.)* mert át fognak alakulni és alapszabályokkal fognak működni, ellenben ugyanazok, akik a régi titkos társaságban összeállottak és hatalmat gyakoroltak, most ezekben a társaságokban fognak továbbra is fenmaradni és igy a helyzet semmiesetre sem változott meg. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Nagyon jellemzőnek tartom, hogy a miniszterelnök ur a kisebbségi véleményt elferditve azzal vádolt meg engem, hogy egy fennálló titkos társaságnak tulajdonitottam a frankhamisitást és miután ezt a vádját a többség nagy helyeslése mellett megtette, akkor azután gróf Apponyi Albert beszéde után a frankhamisitási ügyet egyszerre egy titkos társaság ügyének kezdi nyilvánitani és nagy harcot hirdet a titkos társaságok ellen és tőlünk kér adatokat. *(Derültség a baloldalon.)*

Én nem voltam tagja egy titkos társaságnak sem, de ő igen, kérjen tehát önmagától adatokat, ő nagyon jól tudja, kik voltak a titkos társaságok tagjai, távolitsa el őket a vezető pozíciókból, akár titkosan, akár nem titkosan gyakorolják is hatalmukat. (**Pikler Emil:** Az ország népét szavaztassa meg titkosan! — **Farkas István:** Azt nem teszi! — **Klárik Ferenc:** Neki ilyen titkosság nem kell! — *Zaj.)*

Az igazságügyminister ur azt a büszke álláspontot foglalta el, hogy őt egyáltalán nem érdekli az a kérdés, vajjon a vádlottak mit fognak mondani a kormány részessége tekintetében. Nagyon szeretem ezt a büszke álláspontot,

csak egy kissé elkésettnek tartom, mert amikor a parlamenti vizsgálóbizottság előtt egy bizonyos kellemetlen tanukihallgatás történt, akkor nyomban a parlamenti vizsgálóbizottság ülése után, még az éjszaka folyamán kihallgatták Nádosy Imrét, Windischgraetz herceget, majd Szörtsey Józsefet arra vonatkozólag, hogy szemben Rába Dezső vallomásával mi volt az ő vallomásuk a kormány részvételére vonatkozólag? Windischgraetz Lajos herceg — amint tudjuk — a vallomást megtagadta, Nádosy Imre kedvezően kegyeskedett vallani, a legklasszikusabb volt azonban Szörtsey József vallomása, *(Halljuk! Halljuk!)* aki konzekvensen megtagadta a vallomást, mint mindig, ellenben kijelentette, hogy nézete szerint a ministerelnök ur korrektül járt el. *(Derültség a baloldalon.)* Valóban egészen megható, amikor a terhelt ur kijelenti, hogy a ministerelnök ur korrektül járt el és hogy ilyen vallomást jegyzőkönyvbe foglalnak, amely a lényegre nézve nem mond semmit, de korrektségi nyilatkozatot akar a ministerelnök ur számára kiállitani. A magam részéről is humorosnak tartom, amikor Szörtsey ur állit ki a ministerelnök ur számára korrektségi nyilatkozatokat.

Ezt az eljárást jellemzi továbbá az a sajátszerüség, hogy habár ilyen rendkivüli módon siettek a parlamenti vizsgálóbizottság ülése után bizonyos terheltek kihallgatásával, Rába Dezsőt mind a mai napig elfelejtették kihallgatni arravonatkozólag, amit ő Teleki Pál gróf szerepére vonatkozólag súlyosan terhelő vallomásában a parlamenti vizsgálóbizottság előtt mondott. Mennyi idő telt el már azóta?

Méltóztattak látni, hogy a királyi ügyészség bizonyos tekintetben nem kiváncsi természetü, nem köti a kiváncsiság. Amilyen mértékben nem volt kiváncsi Friedrich István vallomására, a jelen esetben éppen olyan mértékben nem volt kiváncsi Rába Dezső vallomására, aki azt vallotta, hogy őt Teleki Pál gróf ismertette meg Windischgraetz Lajos herceggel és azt a gondolatot, hogy a kartográfiai intézetet kell felhasználni a frankhamisitás céljaira, Teleki Pál gróf vetette fel. Ezt a csekélységet a kivizsgálásra nem tartotta méltónak a kir. ügyészség, amely nem kiváncsi természetü, ellenben gyanusan kiváncsi arra, hogy milyen adatai vannak Pallavicini György őrgrófnak.

Rá kell mutatnom arra a sajátszerüségre is, hogy a biróság is, amely gróf Károlyi Imre vallomására nem volt kiváncsi, — legalább is a biróság határozatai szerint nem volt kiváncsi, mert megadta neki a mentességet — most őrgróf Pallavicini György vallomására nagyon is kiváncsi.

Gróf Károlyi Imre vallomása kérdésében is azon az állásponton voltam, hogy az ő esetében mentelmi jog nincs, mert gróf Károlyi Imre nem a Házban tette a nyilatkozatot tehát tartozik vallomást tenni. Az az álláspontom, hogy becsületszó a bűnvádi perrendtartásban nincs; bűnper és becsületszó paradoxon, egymással kapcsolatba nem hozható. Azon az állásponton lenni, hogy szavamat adtam valakinek, hogy hallgatni fogok bármilyen — akár terhelő, akár mentő — adatom van, lehetetlenség, az igazság kideritésénél az ilyen eszközzel való élést egyáltalán lehetetlenné kell tenni. Ezzel más tanuk is élnének, és mindenkor meg volna nehezitve minden ügy letárgyalása. Ezt a mentességet azonban gróf Károlyi Imre számára a biróság elfogadta, megállapitott gróf Károlyi Imre részére egy másik mentességet, a védő számára biztositott mentességet.

Arról, hogy a becsületszó és az adott szó nem mentesség, már szólottam, most csak arról kell még szólanom, hogy a védőnek adott mentességet nem lehet átcedálni egy extraneusra. A vizsgálóbiró ur, valamint a vádtanács határozatában az van kimondva, hogy gróf Károlyi Imréről kétség nélkül megjósolják, hogy arról az iratról akar vallomást tenni, amely iratot herceg Windischgraetz Lajos egyik védőjének irt és engedett át a fogházban, minthogy pedig a védő semmiség terhe alatt nem tehet vallomást arról, amit vele védence közölt, ennek következtében gróf Károlyi Imre sem tehet vallomást hanem mentességet élvez az ezen iratban foglaltak tekintetében.

A bűnvádi perrendtartás azonban ezt a kiterjesztést nem ismeri. A védő mentességét nem lehet átcedálni a védelmen kivül álló személyre, az csakis a védőt illeti meg. Ez nem cesszió.

Gróf Károlyi Imre tehát köteles volt vallani. Hogy a védő közölte-e vele vagy nem közölte ezt az iratot, az a védő külön dolga, amit a védő elintéz a maga lelkiismeretével és a maga fegyelmi fórumával. Mert a védő közölhet is egy védőiratot bárkivel, ha azt fele érdekében szükségesnek tartja, mert hogy a védelmet ő miként gyakorolja, erre nézve senkitől sem tartozik utasitásokat elfogadni, még a saját felétől sem. *(Ugy van! a baloldalon.)* Más a védő és más az ügyvéd. Az ügyvéd a fél helyettese; a védő külön közjogi személy. *(Ugy van! a baloldalon.)* aki védencével szemben is gyakorol jogokat. Ha én egy csalót védek, nem vagyok az ő helyettese. Magánjogban lehetek a helyettese, azonban nagyon kitünő szerep jutna a kriminalistáknak, ha helyettesitenék azokat, akiket védenek. Ők nem helyettesitenek, a magánjogban az ügyvéd helyettesithet; a védő, aki közjogi személy és közjogi funkciót teljesit, felétől sem fogadhat el utasitásokat a maga meggyőződése és lelkiismerete szerint. Ha tehát a védő a védőiratot közölte bárkivel, ez az ő joga, amelybe senkinek sincs beleszólása, amit ő az ő lelkiismeretével vagy fegyelmi fórumával intéz el. Gróf Károlyi Imre pedig, ha megismerte ezt a védőiratot, eziránt semmiféle mentességet nem élvez és köteles elmondani azt, amit tud.

A biróság különben is divinációs alapon jutott reá arra, hogy gróf Károlyi Imre egy védőiratról beszél, mert gróf Károlyi Imre vallomásában erről nincs szó, erről ő nem vall. Honnan tudja tehát a vizsgálóbiró és honnan tudta meg a vádtanács, hogy gróf Károlyi Imre egy védőiratról beszél? Ez divináció, azonban — azt hiszem — szintén megfejthető azáltal, amit az előbb fejtegettem, hogy t. i. herceg Windischgraetz Lajosnak — három lévén a magyar igazság — három védője van, és a kormány is képviselve van ebben a védelemben. **(Rakovszky István:** Az ugy van!) Gróf Károlyi Imre tartozik vallani. Ez az én felfogásom, s a birósággok ellentétbe jönnek önmagukkal, amikor őrgróf Pallavicini Györgyöt kényszeritik vallomásra, ellenben gróf Károlyi Imrét a vallomásra nem kényszeritik.

Még mielőtt ezek a határozatok keletkeztek, voltak már néhányan, akik tudtuk, hogy gróf Károlyi Imrét nem kényszeritik vallomástételre, s én felette sajnálom és helytelenitem, hogy Károlyi Imre gróf azt a neki megadott szabadságot, hogy ne valljon, élvezi. Felette sajnálom, mondom, és érthetetlennek tartom annál is inkább, mert hiszen ez a védőirat nem titok többé, a védőiratot mások is látták és tudják annak tartalmát. Apponyi Albert gróf ur is nyilatkozott itt a multkor arról,

hogy ő nem ismeri ugyan védőiratot, nem tartotta kezében, de annak egyes részleteit számára elmondották. Hogy mik voltak azok a részletek, azt nem mondotta el. Vannak, akik ezt a védőiratot egész terjedelmében ismerik, igen magas állásu, igen előkelő férfiak. Az tehát nem titok többé. Én is, bár soha sem láttam, ezeknek az előkelő férfiaknak révén tudom a tartalmát és ép ezért azt hiszem, Windischgraetz Lajos herceg sajátszerü feleletadási rendszere szerint, mikor azt kérdeztük, hogy tudott-e a kormány az ő manipulációiról s ő e tekintetben a választ megtagadta, ez az ő feleletadása tényleg azt jelentette, hogy ezekben a feljegyzésekben az foglaltatott, hogy a kormány tudott róla. Hogy tudja-e ezt Windischgraetz Lajos herceg alátámasztani bizonyitékokkal, ez az ő dolga és az ő feladata; az azonban kétségtelen és nyilt titok, hogy mi van ezekben az iratokban. Mindenki tudja már, hogy mi van ezekben az iratokban és a biróság itt nem alkalmaz kényszereszközöket, hanem örömmel ragadja meg alkalmat, hogy Károlyi Imre grófnak mentességet adjon, és Károlyi Imre grófot kinevezze társvédőnek. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ebben az ügyben szives volt azt mondani Erdélyi Aladár t. képviselőtársam, hogy én itt bizonyos vezető szerepet vittem, de mások voltak a karmesterek. Ebben az ügyben a karmesterek általában sajátszerü módon változnak. Miután az én állitólagos karmesteri szerepem már teljesitette kötelességét a Duna—Tisza közén és az ügyet már ebbe az irányba sodorta, miután ott kellő hangulatot termelt ki, most tekintettel Genfre és a közelgő szezónra, immáron elbocsájtatnak az obsitosok s egy uj karmester termeltetik. *(Derültség a baloldalon.)* A legnagyobb érdeklődéssel volt szerencsém olvasni a kormányhoz közelálló lapnak, a 8 Órai Ujságnak tegnapelőtti számát, amelyben a következő érdekes kitétel foglaltatik. *(olvassa):* »Ami a fajvédők támogatását illeti, ezzel röviden végezhetünk; elegendő, ha rámutatunk arra, hogy annak az egész hajszának, amely a franküggyel kapcsolatban a kormány, sőt gróf Bethlen egyéni becsülete ellen indult meg, spiritus rectora Ulain Ferenc volt, a fajvédő politika egyik legexponáltabb képviselője.« Ezek után Genf számára Ulain Ferenc neveztetik ki karmesternek, a Duna—Tisza köze számára maradok továbbra is én. *(Tetszés és derültség a baloldalon.)* Csakhogy én kérem a sorrend megforditását! Én nagyon helyesnek tartanám, hogy a t. fajvédő urak felhasználása után a franküggyben most már plakatiroznák ki a Duna—Tisza közén, hogy Ulain Ferenc vezette tulajdonképen ezt az egész hadjáratot, ő a spiritus rectora az egész dolognak s a Bethlen elleni támadásokat Ulain Ferenc intézi. **(Lendvai István:** Ha Ulain jól teljesiti kötelességét, akkor ki jön utána?) Ezt nem tudom, mindenesetre lesz valaki, de ezt nevezzük mi arany középutnak. *(Derültség a baloldalon. —* **Lendvai István:** Ezt én is aláirom!) Genfben Ulain, a Duna—Tisza közén Vázsonyi: ez az arany középut. **(Lendvai István:** Ez tökéletes, ennek nem mondhatok ellent!)

Ezek után azt hiszem, nem nehéz ennek az ügynek prognosztikonját megcsinálni. A vádtanács már megszüntette az eljárást a franküggy három vádlottjával szemben, akik eddig is szabadlábon voltak. Nem helyezek rá semmi súlyt. Helyeslem azt, hogy szabadonbocsátották azokat, akik mint alkalmazottak és mint alárendeltek, tulajdonképen áldozatai ennek az ügynek, s már hozzátettem beszédemben, hogy azokat a fiatalembereket is, akik fényes nevek hatása alatt ugrottak be ebbe az ügybe, szintén sajnálom, mint áldozatokat, és az ő felelősségüket is minimálisnak tartom. A királyi táblán bizonyára lesznek ujabb szabadonbocsátások, mert vannak egyesek, akik türelmetlenkednek *(Felkiáltások a baloldalon:* Szörtsey! Szörtsey!) és nem akarnak tovább hallgatni. Azután következik a főtárgyalás, és most nem tudom, mi fog történni a főtárgyaláson, folytatása-e ennek az irányzatnak, vagy pedig be fog következni egy Cavaradossi-eset Tosca-zene nélkül, *(Derültség és tetszés a baloldalon.)*, hogy ott egyesek azt fogják hinni, hogy nem töltött puskával lőnek reájuk, és hogy ők nagyon enyhe itéletet fognak kapni, és beteljesül rajtuk a Cavaradossi-tragédia zene nélkül. Nem tudom, mi következik be, én csak azt tudom, hogy Sigray Antal gróf vallomása és Pallavicini György őrgrófnak már letett vallomása után ez a hallgatás tulajdonképen már egészen erőtlen, mert akik hallgatni akarnak, kénytelenek lesznek Sigray Antal gróffal és Pallavicini őrgróffal a tárgyaláson szemben állni, és remélem: az az erély, amely abban mutatkozik, hogy Pallavicini kihallgatását forszirozzák a büró sötét homályában, mutatkozni fog abban is, hogy Sigray Antal grófot és Pallavicini György őrgrófot szembe fogják állitani a főtárgyaláson Windischgraetz Lajos herceggel, döntse el ő, hogy mikor mondott igazat: akkor-e, mikor velük beszélt, vagy akkor, amikor hallgat, vagy menteget.

Most ez mellőzhetetlen, és remélem, hogy ebben nem lesz olyan inkonzekvens a justicia, mint abban, hogy kiváncsi Pallavicini őrgrófra, de nem kiváncsi gróf Károlyi Imrére. Nem kiváncsi azért, mert tudja, hogy gróf Károlyi Imrének mi a vallomása. Tökéletesen tisztában van vele, tudja, hogy ott van Windischgraetz Lajos herceg teljes beismerése, naplószerüen elmondott feljegyzései vannak abban az iratban. Tudja, hogy ez az irat mily súlyosan kompromittáló egyesekre nézve. Tehát nem kiváncsi rá, habár itt igazán áll a Büntetőtörvénykönyv 230. §-a, amelyre a mentelmi bizottság jelentése is hivatkozik és amelyre én is hivatkoztam a nyilvánosság előtt, hogy tartozik Károlyi Imre gróf vallani, mert Windischgraetz Lajos hercegre és társaira nem irrelevans az, hogy igazat mondott-e vagy sem Windischgraetz, mikor őket azzal bujtatta föl a bűncselekményre, hogy ez félhivatalos akció, birják a kormány türelmét, elnézését és támogatását. Ez nem Windischgraetz Lajos herceg privátügye, nem is családjának ügye; ez a többi vádlott ügye is, annak a sok szegény kis embernek az ügye, akiknek mind joguk van az igazságra, s a biróságnak nincs arra joga, hogy ne legyen kiváncsi Károlyi Imre grófnak erre a vallomására és Károlyinak nincs joga, hogy azt eltitkolja továbbra is. *(Helyeslés és taps a baloldalon és a szélsőbaloldalon. —* **Rubinek István előadó:** És Pallavicini?)

Ha Pallavicini őrgróf nem jelentkezett volna az ügyészségnél és nem mondotta volna el azt, ami erre az ügyre vonatkozik, nem védeném. Ma is az az álláspontom, hogy erkölcsi kötelem áll fenn reá nézve, hogy ami erre az ügyre tartozik, tudniillik Windischgraetz herceg és társainak az ügyére és a többi vádlottéra, kötelessége elmondani. Én közjogi alapon beszélek arról, hogy a képviselőt abszolut mentelmi jog illeti meg, ez nem pusztán erkölcsi kötelem. Az erkölcsi kötelemnek eleget is tett Pallavicini őrgróf; méltóztassanak beszerezni

vallomását és akkor dönteni ebben. De ezt előbb be kell szerezni.

Inditványozom, hogy a nemzetgyülés vegye le a napirendről a mentelmi bizottság jelentését őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő ur mentelmi ügyében és csak akkor tüzze azt napirendre, amikor őrgróf Pallavicini Györgynek a kir. ügyész előtt tett tanuvallomási jegyzőkönyve beszereztetik.

Ajánlom inditványom elfogadását. *(Élénk éljenzés és taps a baloldalon és a szélsőbaloldalon. — A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Nemes Bertalan!

Nemes Bertalan: Tisztelt Nemzetgyülés! Távol áll tőlem a szándék, hogy én Vázsonyi Vilmos tisztelt képviselőtársamnak akár dialektikájával, akár jogászi tudásával a versenyt felvenni óhajtanám; de lehetetlen, hogy pár szóval rá ne mutassak arra, hogyan lehet egyszerü dolgot olyan tehetséggel teljesen mellékvágányra terelni. Miről van szó? Arról, hogy a bűnvádi perrendtartás 192. §-a értelmében a budapesti kir. ügyészség tanuképen idézte meg, illetőleg hivta meg Pallavicini őrgróf t. képviselő urat és miután Pallavicini őrgróf a szükségesnek látszó kérdésekre nem vallott, kérte mentelmi jogának felfüggesztését. Azt fogja mondani Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam: nagyon jól tudom a törvényt, ne tessék nekem felolvasni. Én mégis fel fogom olvasni a törvény vonatkozó szakaszát, nem neki, hanem azoknak, akikre ő itten hatni akar. A törvény 192. §-a igy szól *(olvassa):* »Tanuk gyanánt, amennyiben kihallgatásuk szükségesnek mutatkozik, megidézendők mindazok, akikről fel lehet tenni, hogy a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.« **(Horváth Zoltá:** Közvetlen, az a fontos!)

Azt, hogy vajjon szükségesnek mutatkozik-e valakinek a kihallgatása, hogy vajjon fel lehet-e tételezni róla, hogy a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal biró ténykörülményekről közvetlen tudomással bir valaki, ezt nem mi, hanem a megidéző hatóság állapitja meg és itt nem lehet komolyan arról diskurálni, szabad-e felfüggeszteni a mentelmi jogot, vagy sem, mert itt a törvény kifejezetten rendelkezik.

Arról nem beszélek, hogy Pallavicini őrgróf t. képviselőtársunkat a nemzetgyülésen történt felszólalásával kapcsolatban, vagy hirlapi nyilatkozataira nézve akarja-e a biróság kihallgatni; csak meg kell állapitanom, ha egy netán a parlamenten kivülálló honpolgár vagy valaki a kormány ellen vádat emel, egész természetes dolog, hogy az illető megteszi feljelentését a biróság előtt, ellenben, ha egy nemzetgyülési képviselő ideáll és vádat emel... *(Egy hang jobbfelől: Azt is oda kell állitani!)* igenis, azt is oda kell állitani, mert a magyar kormány nem arravaló, hogy esetleges ilyen támadásokkal szemben naponta a büntető járásbiróság előtt töltse idejét *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

A többségi jelentést fogadom el. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Pakots József!

Pakots József: T. Nemzetgyülés! Az a beszéd, amelyet Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam imént elmondott, több jogászi ellenérvet és alaposságot igényelt volna előttem szóló t. képviselőtársam részéről. Vázsonyi t. képviselőtársam jogi okfejtése az ellenzéki megvilágitás számára valósággal minden területet elfoglalt és abból mindenki azt a megállapitást nyerheti, hogy az, amit az előadói jelentés, illetőleg a többségi vélemény produkál, voltaképen semmi más, mint a jogi bukfencek sorozata a cirkuszi porondon. *(Ugy van! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon.)*

A t. előadó ur azt a szerepet tölti be, — bocsásson meg a triviális hasonlatért — mint az aréna egyik igen mulatságos figurája, aki, mikor takaritanak a porondon, a szőnyeg szélét fogja, **(Rubinek István előadó:** Akit a jelen esetben Pakots Józsefnek hivnak!) ez a hasonlat argumentum ad hominem, igy argumentálni nem vicc, — mondom: az a látvány tárul elénk, hogy mikor azt a hatalmas nagy szőnyeget viszik kifelé, ez a cirkuszi figura ugy tesz, mintha segitene.

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Ne méltóztassék invektivákkal élni.

Pakots József: A szőnyegen lévő kérdést igy elpusztitani az utból még sem lehet. Ez pedig az a vád, amelyet Pallavicini György őrgróf emelt a t. ministerelnök ur ellen, mondván, hogy tudott a dologról, szóval megállapitotta azt, hogy bizonyos részessége van a frankhamisitásban és azt eltussolni kivánja, vagyis bűnt pártol. Ezek azok a deliktumok, amelyekkel Pallavicini t. képviselőtársunk megvádolta a ministerelnök urat nemcsak a nemzetgyülésen, hanem a sajtó utján a nagy nyilvánosság előtt, lemondván a maga mentelmi jogára való hivatkozásról.

Az ember csodálkozva kérdi ezek után: mire való ez a frivol játék, amelyet ugy a bizottsági jelentésnek nevezett egyhangu vélemény, mint pedig a többségi párt tanusit? Mindenki, aki ezzel a kérdéssel őszintén, belül és önmagába mélyedve foglalkozik, rá kell hogy jöjjön arra, hogy az egész ugyanazt a rendszert és szellemet tünteti fel, amely megnyilatkozott a frankbotrány kipattanása óta végig az egész nyomozati eljárás során s amely a maga karakterisztikonját abban a kritikában találta meg, amelyet Briand ministerelnök mondott a frankügy nyomozásáról, hogy t. i. őnekik, a francia rendőri közegeknek köszönhető, hogy ez a nyomozás előrehaladt s minden intézkedés a francia rendőrség iniciativájára történt és bármiféle adat állott addig rendelkezésre, ezeknek az adatoknak kivizsgálása nem történt meg a kormány jószántából, spontán, hanem csak ilyen külső behatásra, a francia detektiveknek és a francia bank embereinek kivánságára. Ez a szellem és ez a rendszer mutatkozik meg ebben a mentelmi ügyben is, amikor tényleg azzal, hogy nem akarják őrgróf Pallavicini Györgyöt a vádlottak padjára ültetni, voltaképen a kormány mentesiteni akarja magát, eltussolni akarja azoknak az adatoknak a napvilágra hozását, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* amelyek a bizonyitás során odakerülhetnek az illetékes birói szék elé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mármost, ezzel szemben a bizottsági jelentés érvelése annyira átlátszóan gyenge és annyira sebezhető, annyira megvan ennek az egész jogi okfejtésnek az Achilles-sarka, hogy nem kell nagy jogászi tudás, csak egy kis politikai érzék és az eddigi események pontos lemérése, hogy az ember rájöjjön arra a jogi következetlenségre és logikátlanságra, amely a bizottsági javaslatban rejlik. Mert mit mondott őrgróf Pallavicini György? *(Olvassa):* »Állitom azt, hogy Bethlen István minister-

elnök ur hónapok óta tudomással birt a készülő frankhamisitásról, tudta azt, hogy az országos főkapitány részese ennek a bűnszövetségnek... általam nem ismert okokból hivatali kötelességének eleget nem tett és ezt a frankhamisitást kellő időben meg nem akadályozta. Tovább megyek. Legjobb tudomásom szerint állitom, hogy a kormány, amikor Jankovichék letartóztatása folytán ez az ügy nyilvánosságra került, elkövetett mindent, hogy a frankhamisitás tetteseit és résztvevőit leplezze és az egész kérdést eltakarja és csak akkor és olyan mértékben járult hozzá az ügy kideritéséhez, amikor és amely mértékben erre a lépésre a külföld nyomása kényszeritette. — Egyetlen kérésem ebben az ügyben az, hogy mód adassék nekem a teljes igazság felderitésére és összes bizonyitékaim előterjesztésére.«

Vagyis Pallavicini t. képviselőtársam már a legelső alkalommal, amikor ezzel a kérdéssel a nemzetgyülésen foglalkozott, nagyon helyesen a maga számára megjelölte azt az utat is, amelyen ő a bizonyitékait produkálni kivánja; vagyis rögtön felajánlotta a maga vádlotti minőségét és sietett a nyilvánosság elé s a mentelmi jog letevésével a kormánynak módja legyen arra, hogy őt vádlottként a biróság elé állitsa. S mindazok a pontok, mindazok a gyanusitások, amelyek a frankhamisitási nyomozat során felmerültek és amelyek a frankbizottság tárgyalásainak nyomán is a nyilvánosságot izgatták, komprimáltan és süritve benne vannak a Pallavicini-féle nyilatkozatban, most volna tehát alkalma a t. kormánynak arra, hogy ezekkel leszámoljon ott a biróság előtt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ahol teljes módon érvényesülhet a kormány igaza, ha ugy tetszik; hiszen ha ott a vádlott nem tud bizonyitani, akkor súlyos konzekvenciákat kell viselnie, viszont ott egyenrangu fele ő a t. kormánynak és a miniszterelnök urnak. *(Ugy van! balfelől.)* ott tehát a miniszterelnök ur bizonyos dolgokat, bizonyos olyan kényszereszközöket nem alkalmazhat, mint amilyenek a tanuvallomástételnél szokásosak. Itt tehát, t. uraim, az az okfejtés, amelyet önök ennek az ügynek ellene szögeznek, hogy tisztán tanunak kivánják beidéztetni őrgróf Pallavicini Györgyöt, nem állhat fenn, mert az a körülmény, hogy a vádlott hazudhat és nem mondhatja meg az igazat, itt nem perdöntő, mert hiszen ő tanukat fog megnevezni, akik eskü alatt vallanak és akiknek bizonyitania kell azokat a tényállitásokat, amelyekkel ő a miniszterelnök urat megvádolja, ő tehát akármit hazudhat mint vádlott, de a tanuknak, akik eskü alatt valanak, igazat kell mondani; ne tessék tehát misztifikálni a dolog lényegét!

Annyi következetlenség van ebben az ugynevezett jogászi műben, amelyet az előadó ur mint bizottsági véleményt megszerkesztett, hogy azt kell feltételeznem, hogy az előadó ur ezt a legjobb tudomása és jogi meggyőződése ellenére kényszerült igy megszerkeszteni és a logikátlanságokat ő maga is súlyosan érzi, mert egészen homályba takarja, elretussirozza azokat az érveket is, amelyekkel a maga álláspontját igyekszik alátámasztani.

Nagyon érdekes az a megállapitás, illetőleg az a felhivás bizonyos birói függetlenségi szempontból, amelyet a miniszterelnök ur tett itt a nemzetgyülésen akkor, amikor őrgróf Pallavicini György a maga vádját elmondotta. A miniszterelnök ur szóról-szóra ezt mondotta *(olvassa)*: „Felszólitom Pallavicini képviselő urat, hogy az ülés után azonnal jelentkezzék az ügyésznél, hogy bizonyitékait előterjessze. Ha pedig a képviselő ur önként nem fog jelentkezni, akkor a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen!“

Igen t. Nemzetgyülés! Miniszterelnök még ilyen veszedelmes nyilatkozatot nem tett miniszterelnöki székből. *(Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen nyilvánvalóvá vált, hogy a miniszterelnök ur rendelkezik a magyar független magyar biróságal, nyilvánvalóvá vált, hogy a független biróság a miniszterelnök ur intenciója és akarata szerint cselekszik, miután azt mondotta, hogy: „a kormány kötelességének fogja tartani intézkedni, hogy a képviselő ur megidéztessék és vallomást tegyen!“ **(Rubinek István előadó:** A képviselő ur nincs tisztában a biróság és az ügyészség szerepével! — **Györki Imre:** A miniszterelnöknek az ügyészséget sem lehet utasitani! — **Rubinek István előadó:** A kormánynak lehet!) Csak az igazságügyministernek! Az előadó urnak tévedésben méltóztatik lenni. Először meg kell állapitanom az előadó ur közbeszólásával szemben, hogy nemcsak a kir. ügyész idézte már meg Pallavicini képviselőtársunkat, hanem a vizsgálóbiró is **(Rubinek István előadó:** Az ügyész inditványára!), viszont rá fogok mutatni arra a hihetetlen logikátlanságra is, hogy amig kijelentik, hogy a vizsgálóbiró és a kir. ügyész nem sértette meg Pallavicini György mentelmi jogát azzal, hogy őt megidézte, most mégis kérik, hogy a mentelmi jog függesztessék fel. Hol van itt a logika? **(Rubinek István:** Kényszer-rendszabályok alkalmazást! — **Dénes István:** De ha már vallott az ügyészségen?!)

A birói függetlenségről tehát ne nagyon beszéljenek, sőt, a legnagyobb tisztelettel azon elvi megállapitással szemben, amelyet hangoztatni szoktunk a független biróságról, sokszor az az érzése van embernek, hogy a független biró az igazságtól független. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a kritikát másutt is készséggel ismétlem meg, azért, mert láttunk itéleteket, amelyek homlokegyenest ellenkezők voltak a vádlottak politikai pártállása szerint: sajtódeliktumok következtében el, ahol az illető cikkiró, vagy az, akinek a felelősséget kellett viselnie a megjelent közleményért, aszerint részeltetett a büntetés mértékében, hogy milyen világnézetü lapnak volt a munkatársa, vagy milyen politikai ideológiát szolgált. Ezek az abnormis itéletek lassan-lassan arra a meggyőződésre, arra az érzésre kényszeritették a legjobb meggyőződésü és legjobb érzésü embereket is, hogy ma, ebben a megkótyagosodott és ebben a politikától megfertőzött atmoszférában a biróságnál keresni a tiszta, abszolut igazságot szinte képtelenség. Szomoru dolog, hogy a politika hullámai felcsapnak egészen a magas birói forumig. Ez nagyon szomoru dolog és meg kell tisztitani ettől épen a magyar közélet erkölcse, tekintélye és az alkotmányosság szellemének érintetlensége érdekében magát a biróságot is.

Nem is tehet az a biró róla. Azt mondom nem tehet róla. Amikor ilyen politikai megveszekedett szellem és rendszer ugy begyökeresedett a magyar közéletbe, amikor a biróság egyes tagjait titkos társaságokba belekényszeritették, amikor a biróság tagjai, akik egyének, emberek, esendő és anyagilag szomoru helyzetbe vergődő emberek, a maguk boldogulását, a maguk létét másképen biztositani nem tudták, mint egy ilyen erkölcstelenül vakmerő rendszernek való behódolással: akkor nem csodálom a biróban azt az embert, aki igy a hatása alá került ezeknek a hangulatoknak és az ő

itéleteinek kimondásában önkéntelenül olyan szellemet tükröztet vissza, amely az igazsággal ellenkezik. Ő abban a pillanatban, talán érzi s a maga igazát is, — még ezt is feltételezem — mert hiszen ez a szellem megfertőzte benne az embert és ott már az ő jogi véleménye is elhomályosult.

Hiszen egészen jó, okos, komoly és meggondolt vélemények gyakran és hirtelen deformis módon jelentkeznek abban a pillanatban, mihelyt olyan politikai oldalról tárgyaltatik a kérdés, amely az illető urak előtt nem szimpatikus. Ha valamely ügy a szélsőbaloldal részéről vettetik fel a nemzetgyülésen, az a nemzetgyülés többsége részéről már az első pillanatban minden meggondolás nélkül rögtön a legnagyobb elitélésre részesül és a legnagyobb ellenérzéssel fogadtatik. Ha ellenben ugyanazt az ügyet a másik oldalról, mondjuk a szélső jobboldalról vetnék fel, a többségnek egészen más szellemi és lelki megnyilvánulása fogadná. Vagyis itt az emberek nem tudják önmagukat elvonatkoztatni a saját elfogultságaiktól, nem tudnak odáig felemelkedni, hogy bizonyos kérdéseket a maguk igaz mivoltában tárgyaljanak és érezzenek át.

Azért emlitettem ezt meg, mert ott, ahol a ministerelnök ur elég vakmerően a birói függetlenséget a ministerelnöki székből annyira semminek minősiti, hogy utasitásokat adhat és ezt itt bejelenti, — ami felzudulást váltott ki rögtön a nemzetgyülésen, amikor Pallavicini György képviselő urral szemben ezt a kijelentést tette — nem kivánhatjuk hogy ebben az országban a birói függetlenséget valami óriási nagy tekintély övezze.

Egyáltalán tekintélyrombolás minden, ami ebben az ügyben a kormány részéről történik. Mert hogyan engedheti a kormány magán száradni azokat a szörnyü vádakat, amelyeket őrgróf Pallavicini György itt hangoztatott. Miért nem siet megragadni azt az eszközt, amelyet Pallavicini képviselő ur, mint bátor ellenfél nyujtott az ő számára, hogy odaül a vádlottak padjára és ott vádlotti minőségében bizonyit? Hogyan engedheti ezt magán száradni? Minthogy pedig magán hagyja száradni ezt a vádat, valósággal a kormány erkölcsi tekintélyét rombolja le ezzel. *(Ugy van! balfelől.)* Tekintélyrombolás ez, amely nemcsak a kormányt érinti, hanem az ország és a nemzetgyülés presztizsét is. Ennek az ügynek épen az a veszedelme, hogy minél tovább bonyolódik a frankbotrány és minél több ilyen aggasztó jelenség mutatkozik, amelynek bizonyos eltussolási látszata van, annál nagyobb lesz a bizalmatlanság Magyarország iránt a külföldön is. Minél tovább ragaszkodik tehát a kormány a helyéhez, annál kétségbeejtőbb helyzetbe kerül az ország a külföld megitélése szempontjából.

Hogy teljesen a bizottsági jelentés menetéhez igazodjam, méltóztassanak megengedni, hogy utaljak arra a nagyszerü magatartásra, amelyet őrgróf Palavicini György a miniszterelnök ur által bejelentett és fenyegető megidézésnek bekövetkezte alkalmával tanusitott. Amikor a rendőrség az első idézést küldte képviselőtársamnak, ő rögtön arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy képviselői mentelmi jogát érintve látja, és csak egyszerü meghivásnak hajlandó eleget tenni, de olyan idézésnek, amely a törvényes konzekvenciák megjelölésével szokta a kihallgatandókat a rendőrségre citálni, nem tesz eleget. A rendőrségen amugy is szokásban vannak ezek a bizonyos udvarias meghivások. Amikor egy alkalommal, talán két esztendővel ezelőtt, engem hivtak meg ilyen udvarias meghivóval a rendőrségre valamely párbajügyből kifolyóan, — azt hiszem, a Rassay—Bogya-féle párbajügyből kifolyóan, amelyben segédi minőségben szerepeltem és a rendőrség kiváncsi volt az én tanuvallomásomra — elmentem ugyan a rendőrségre, de az illető rendőrtisztviselő előtt rögtön kijelentettem, hogy mentelmi jogomat megsértve látom abban, hogy engem megidéz anélkül, hogy előzően a nemzetgyüléstől kikérne. Ekkor tette a következő érdekes kijelentést a rendőrtisztviselő ur: »Kérem, mi nagyon jól tudjuk azt, hogy ezek a meghivások és megkeresések voltaképen a mentelmi jogot érintik, kerestük is a módját annak, hogy ez a kérelem ilyen erőteljesen ne nyilvánuljon meg, de Sztrache főügyész ur volt az, aki minket utasitott arra, hogy ilyen esetekben meghivás formájában citáltassanak meg a képviselő urak a rendőrségre. Mi ezt az udvarias formát kerestük és találtuk meg.« Erre megjegyeztem, hogy ilyen egyszerü párbaj-ügy nem olyan fontos és súlyos dolog, hogy ezért képviselők oda citáltassanak, hogy tanuvallomást tegyenek. Hiszen a párbaj ténye közismert, a biróság maga is meghozhatja itéletét, ez voltaképen zaklatás. Minthogy azonban az urak ebben az udvarias formában adják tudomásomra, hogy szeretnének engem meghallgatni, hajlandó vagyok tanuvallomást tenni. Sztrache főügyész ur beavatkozása a kérdésbe azonban illetéktelen és a mentelmi jog sérelmét jelenti.

Akkor nem csináltam ebből kázust, de érdekes, hogyan ismétlődik meg a dolog most egy súlyosabb ügy, őrgróf Pallavicini György megidéztetése kapcsán.

Pallavicini György képviselőtársam továbbra is igen korrekt álláspontot foglalt el a maga megidéztetésénél, amint ezt a bizottsági jelentés is dátum szerint igazolja. Amikor megállapitja Pallavicini, hogy őt zaklatták ezekkel a megidézésekkel, ezt mondja *(olvassa)*: »Minthogy pedig a képviselői minőségben végzett ténykedések tekintetében fennálló felelősséget illetékes törvényhozási határozat tette a mentelmi jog kötelező tartalmává, ezért kénytelen vagyok minden oly hatósági intézkedést, amelynek a törvényhozói tiszt korlátozására vagy befolyásolására irányuló látszata van, zaklatásnak minősiteni és a fenforogni látszó mentelmi sérelmet kötelességszerüleg a nemzetgyülésnek bejelenteni. Mindaddig, amig ebben a kérdésben határozat nem keletkezik, az alkotmány sértése nélkül nem állhat módomban semmiféle nyilatkozat tétele.« Az államrendőrség előtt tette ezt a nyilatkozatot.

A nemzetgyülés minden tagjának elismeréssel és köszönettel kell tudomásul vennie ezt a korrekt nyilatkozatot. Mert nagyon helyesen mondta előttem szólott t. képviselőtársam, hogy a mentelmi jog nem egyéni jog, hanem közjog, amelynek biztositása és érintetlensége a parlamentarizmusnak alapelve. Épen ezért megdöbbentő és ismét a mai szellemnek és rendszernek könnyelmüségére és meggondolatlanságára, sőt veszedelmes tendenciáira világit rá az, hogy akad két képviselőtársam, aki ezt az esetet ürügyül használva fel, egyrészről Nagy János (egri) képviselőtársam a mentelmi jog teljes eltörlését kivánja javaslatba hozni, másrészről pedig dabasi Halász Móric t. képviselőtársam a mentelmi jog kérdését zsürire kivánja bizni, hogy a nemzetgyüléstől független zsüri döntsön a nemzetgyülési képviselő mentelmi joga felett. Veszedelmes jelenség ez. (**Györki Imre:** Mankovics és Marsovszky zsürije dönt ma is! Ez választotta meg őket!)

Ugyanaz a jelenség ez, amely más formában megnyilvánult szélső politikai elveket valló egyes zsélsőbaloldali képviselőtársaink részéről, sőt, amely megnyilvánult a kormány egyik tagja részéről miskolci karácsonyi cikkében. Itt kisért ugyanis egy szellem, az antiparlamentárizmus, a parlament ellenesség szelleme, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* amelynek tipusát megteremtette egy szélső diktátori hajlamu államférfiu és politikus Olaszországban a fasiszmusban, Mussolini szelleme kisért megkótyagosodott, nagy álmokat álmodó politikusok hig agyvelejében, akik azt hiszik, hogy csak ezen parlamenten kivül tudnának hatalomra jutni, mert a parlament ellenőrzése mellett az ő egész értékük rögtön arra a szintre nivellálódnék, amelyen mozog, mig parlamenten kivül bizonyos külső erők összegyüjtésével hatalmi pozíciókba jutnának és ezt a szerencsétlen nemzetet tudnák kormányozni. Ez az az antiparlamentárizmus, amely körülbelül másfél év óta kisért, pontos és meghatározott nyilatkozatokban, amelynek kifejezést adott Gömbös Gyula t. képviselőtársunk nem egyszer itt benn a hazai sajtó hasábjain és a külföldi sajtó hasábjain is és amelyet rikoltottak mindenfelé felelőtlenül a fajvédők csatlósai, s amelyek csodálatos módon kifejezést tudott adni a magyar kulturának ez a diferenciált képviselője, a t. kultuszminister ur, aki mindig azzal dicsekszik, hogy megteremti a magyar kulturát, hogy ő tudományos képzettségü és magas gondolkozásu kulturember s aki mégis odáig jutott ebben a politikai gyülölködésben és az atmoszféra inficiálása alatt, hogy ő maga is a parlamentárizmus elvének szegezte a maga állásfoglalását.

Ezek az antiparlamentáris megnyilatkozások az antecedenciái, előzményei annak a vakmerőségnek, amely el akarja törölni a mentelmi jogot, vagy pedig a mentelmi jog kérdését egy külön zsüri döntése alá akarja bocsátani. Ezzel szemben jó lesz tiltakozni, és ugy látszik, a többségi párt is megérezte ennek a kérdések súlyosságát, mert már történtek ebben megnyugtató nyilatkozatok. Az ember azonban összegyüjti mindezeket a jelenségeket és akkor rávilágit azokra a súlyos betegségekre, amelyekben szenved maga a többségi párt, az egész magyar közélet, s amely betegségek szálai lenyulnak ismét abba a maffiába, abba a titkos szövetkezésbe, amelynek likvidálására olyan meghatott módon hivta fel az ellenzéki pártokat a ministerelnök ur.

Pallavicini György t. képviselőtársam megidéztetett a vizsgálóbiró elé is és a képviselő ur kötelességszerüen a bűnügyre vonatkozólag megtette a maga vallomását. Ami a kormánnyal szemben emelt vádat illeti, erre nézve természetesen a vallomástételt megtagadta, mert hiszen ő megjelölte azt az utat és módot, amelyen ezt a vádat állani kivánja s amely uton és módon ezt a vádját bizonyitani tudja. Nem áll meg tehát az a megállapitás, hogy az érdemleges vallomástételt megtagadta.

A bizottsági jelentés ebből a premisszából akar magának alapot teremteni arra, hogy a képviselő ur mentelmi joga felfüggesztessék. Őrgróf Pallavicini György március 9-én jelent meg a vizsgálóbiró előtt és ez alkalommal kihallgatásáról a következő jegyzőkönyv vétetett fel *(olvassa):* »Én a frankhamisitási bűnügyről egyebet nem tudok mint amit a lapokból és a parlamenti bizottság jelentéséből tudok.« Ez már maga vallomástétel a bűnügyre vonatkozólag. *(Tovább olvassa):* »Azon kérdés feltevésére, hogy mit tudott Bethlen István a készülő frankhamisitásról, hogy ő hónapok óta tudomással birt arról, tudta azt, hogy az országos főkapitány részese ennek a bűnszövetkezetnek, továbbá ő hivatali kötelessége elmulasztásával a frankhamisitást kellő időben meg nem akadályozta, sőt azt és a tetteseket leplezni igyekezett, — kijelentem, hogy miután ezen kijelentéseimet a nemzetgyülésen mint képviselő tettem, az erre vonatkozó tanukénti kihallgatásomat mentelmi jogom megsértésének tartom.« Most következik egy csodálatos köntörfalazás a vizsgálóbiró részéről. *(Tovább olvassa):* »Vizsgálóbiró közli, hogy nem a nemzetgyülésen képviselői minőségében tett kijelentéseire vonatkozó tanukihallgatásáról van szó, hanem arról, hogy e kijelentésekből az a következtetés vonható le, miszerint tudomása van arról, hogy gróf Bethlen István ministerelnök tudott volna a készülő frankhamisitásról stb.« A vizsgálóbiró tehát itt különös módon köntörfalazik.

Ugyanez a vizsgálóbiró, aki gróf Károlyi Imre vallomására nem volt kiváncsi, hogy ő ne találtassék abban a hibában, hogy megsértette őrgóf Pallavicini György mentelmi jogát, kijelenti, hogy itt Pallavicini képviselő urnak nem képviselői minőségben tett nyilatkozatáról van szó, hanem az e kijelentéseiből való következtetésekről. Ezt a rabulisztikát lehet ügyvédi székből alkalmazni, de vizsgálóbirói székből alkalmazni ellenkezik egyáltalában minden birói tiszta jogi felfogással és azzal a köteles objektivitással, amely a birót a birói székben kell, hogy feszélyezze és irányitsa. Nem lehet, hogy egy következtetés, amelyet levon a nemzetgyülésen tett kijelentésből, birja rá arra, hogy érdeklődjék és ezzel, hogy ugy mondjam, a következtetés mentelmi jogát sértse meg. Ezt a groteszk kérdést kell feltennem. Az a körülmény tehát, hogy a biró kibujik azon vád alól, hogy Pallavicini György mentelmi jogát megsértette volna, bizonyitja legjobban ennek az álláspontnak gyengeségét és bizonyitja azt is, hogy csakugyan meg van sértve Pallavicini György mentelmi joga.

Meg kell állapitani azt, hogy a rendőrség, a királyi ügyészség és a vizsgálóbiró által foganatositott ezek a megidézések csakugyan alkalmasak arra, hogy a jövőben minden törvényhozót korlátozzanak és befolyásoljanak a maga nyilatkozataiban és ténykedéseiben. Mert ha lehetséges az, hogy a nemzetgyülésen tett ilyen nyilatkozat következményeképen ilyen jogi és vizsgálóbirói okoskodással egy képviselő odacitáltassék a kormány nyomozóközegei vagy a vizsgálóbiró elé, akkor meg kell, hogy gondolja minden képviselő azt, hogy itt a nemzetgyülésen szabadon, a maga igazi meggyőződése szerint mondhatja-e el a maga kritikáját és véleményét. Fel kell hivnom a nemzetgyülés minden tagjának figyelmét arra, hogy micsoda lelkiismerettel töltheti be valaki törvényhozói feladatát, ha őt ebben ilyen korlátozó szempontok feszélyezik.

Az a küldetés, az a mandátum, amelynek erejénél fogva itt ül népképviseleti jogánál fogva a nemzetgyülési képviselő, megcsufoltatik általa, az nem teljes megbizó levél, ezt a megbizólevelet egy kormányerőszak, egy ilyen természetü kormányhatósági intézkedés értéktelen papirrá fogja lealjasitani, ha én itt nyiltan, szabadon nem mondhatom el meggyőződésemet, és ha szabad véleménynyilvánitásomért mentelmi jogom teljes félrevetésével a hatóságok minden pillanatban maguk elé citálhatnak. Nem egyéni jogom ez nekem, nem kivált-

sága ez a képviselőnek, hanem ez a parlamentnek, a nemzetgyülésnek, a nemzetnek a kiváltsága. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Meg kell tehát állapitanom ezek után azt is, hogy például az ügyészség idézése semmi más nem volt, mint hivatalos hatalommal való visszaélés. Teljesen ellenkezvén a törvényességgel, Sztrache ur, vagy Sztrache ur ügyésze túllépte a maga hatáskörét, hivatalos hatalmával egyszerüen visszaélt.

Rakovszky István t. képviselőtársam beszélt arról, hogy az egész frankügyben titkos eljárás folyik. Nem tudtam egészen világosan kiérezni és meglátni azt, hogy e titkos eljárás alatt mit értett. Nyilvánvaló azonban, hogy egészen konkrét alapokra épitette fel ezt a megállapitását. Hiszen vannak titkos szervezetek, mert maga a ministerelnök ur segitségül hivott bennünket ezek ellen a titkos szervezetek ellen, sőt önmaga ellen hivott minket segitségül, mert maga is tagja volt titkos társaságnak, sőt ugy tudjuk, ma is tagja. A most bekövetkezett események megmagyarázták, mi volt az oka annak, hogy a ministerelnök ur, aki a kormány teljes hatalmát birta és a kormányzati erőszervek teljes központi letéteményese volt, egy alkalommal szükségesnek tartotta ilyen furcsa alluzióval élni, megfenyegetvén az ellenzéket, hogy »nekem vannak szervezeteim«. Akkor ez nagyon furcsa, különös és rejtelmes mondás volt. A kormánynak más szervezete nem lehet, mint a hadsereg, a rendőrség és a közigazgatási apparátus. Hogy ő mégis szükségesnek tartotta annakidején másfajta szervezetekre hivatkozni, akkor ez egészen rejtelmes volt mindenki előtt. Csak éltünk a gyanuval, de még nem tudtunk semmi pozitiv dolgot erről. Ma már teljesen nyilvánvaló, hogy a ministerelnök ur akkor tobzódott a maga külön hatalmi erejében, amely őt nem feszélyezte semmiféle irányban sem, mert az államhatalmi szervek ereje mégis feszélyezte őt, hiszen ott bizonyos törvényes formaságokat mégis figyelembe kellett vennie és bizonyos erőszakos tényeket nem követhetett el, mert erre a politikai felelősségrevonás azonnal bekövetkezett volna. Ellenben volt neki titkos ereje, titkos hatalma, amely titkos szervezetekben rejlett és amelyet ő felelőtlenül érvényesithetett anélkül, hogy mint kormányzati tényező, emiatt a nyilvánosság elé hurcolható lett volna.

Most már tudjuk, mit jelentett az a »Vannak szervezeteim« kezdetü enciklia — amint ezt annakidején Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam megjelölte — és most már érthető az is, hogy milyen titkos eljárás folyik az egész frankügy mögött: a titkos szervezetek, amelyek a frankügyben érdekelve vannak — mert hiszen meg kell állapitanunk, hogy ezek nélkül az előzmények nélkül a frankbotrány nem következhetett volna el a magyar nemzet életét, — belejátszottak magába a nyomozásba, és magába az eltussolási folyamatba és ez okozta azt, hogy mi akadályversenyt futunk az igazság felé, hogy nem tudjuk kideriteni végre azt, mi van Teleki Pál gróf szerepével és miért sétál szabadon Baross Gábor *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* és ezért van több ilyen rejtelem, több ilyen kérdés, ezért van a nyomozásnak egy bizonyos ponton való megakadása. Miért? Mert nyilvánvaló, hogy ott vannak a titkos szervezetek exponensei, akik a csöndes szobák négy fala közt előre pontosan megbeszélik azt, hogy a frankügyben pedig mit és hogyan kell cselekedni, és ezek szerint az utasitások szerint folynak tovább a frankügy bonyodalmának egyes fejezetei. *(Ugy van! balfelől.)*

Sok groteszk emlék jut az ember eszébe, amikor a frankhamisitásnak ezeket a különös jelenségeit figyeli. Emlékszik az ember az Esküdt-ügyre, amikor a rendőrségen megjelenik a ministerelnök ur, és miniszterek jelennek meg, hogy Eskütt Lajos vallomását ott közvetlenül meghallják. Micsoda különösség, micsoda furcsaság, micsoda tekintélyromboló eljárás az, hogy a minister a ministeri székből leszáll és elmegy egy rendőrtisztviselő szobájába meghallgatni, hogy Eskütt Lajos miket mond a rendőrségen a vallomási jegyzőkönyvbe!

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék a tárgyhoz visszatérni.

Pakots József: Tisztelt elnök ur! Ez tisztán analógia! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. — Ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Pakots József: Nem az Eskütt-ügy a fontos itt. Itt az a fontos, hogy a ministerelnök ur akkor milyen magatartást tanusitott ebben az ügyben, amely magatartásának természetes jelenségei mutatkoznak most a Pallavicini-ügyben is. Méltóztatnak emlékezni arra, hogy mióta a frankbotrány közéletünket és az egész világot foglalkoztatja, a lapok minden egyes esetben közölték, hogy a ministerelnök ur magához kérette Sztrache főügyész urat, hogy az igazságügyminister ur elment hozzá jelentést tenni, hogy a ministerelnök urnál milyen tanácskozások folynak stb. Folyton, állandóan irányitotta, vezette a nyomozást, vagyis ugyanazt csinálta, amit az Eskütt-ügyben, amikor elment a rendőrségre és ott az ő személyes jelenlétében folyt le a tanukihallgatás s ott a rendőrségen ministertanácsot tartottak. Hova jutottunk? Ennyire nem szabad egy ministerelnöknek beleavatkoznia bűnügyekbe, ennyire nem szabad irányitania a nyomozást! Semmi köze hozzá — azt kell mondanom. — Ott van az igazságügyminister, annak kell ezekben a bűnügyekben eljárnia. A ministerelnök ur ne irányitson!

De itt az a nóvum, hogy az igazságügyminister ur később tudta meg, mint a ministerelnök ur: mi van ebben a kérdésben? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A ministerelnök ur jóval előbb tudta! Hogy jóval előbb tudta, ezt akarná bizonyitani Pallavicini György őrgróf, mint vádlott. De nincs rá módja, nem adnak rá alkalmat, mert ez nagyon kellemetlen.

Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam nagyon élesen és nagyon finoman világitott rá arra, hogy voltaképen nagyon nehéz dolog ennek a Pallavicini-féle vádnak a tanuvallomás során való megrögzitését biztositani és további konzekvenciáit érvényesiteni a vádlottaknak most folyó ügyében. Miért? Mert ennek a vádnak, amelyet Pallavicini György őrgróf emelt gróf Bethlen István ministerelnök ellen, semmi köze nincs Windischgraetz Lajos és társai bűnügyéhez. *(Ellenmondások jobbfelől.* — **Halász Móric:** Az már nem áll!) Mindjárt megállapitom, hogy semmi köze sincs. Az, hogy a ministerelnök ur tudott róla és leplezte, ez magát az ügyet, az ő bűnügyüket nem érinti, nem érdekli, mert ez tisztán a ministerelnök ur politikai felelősségére tartozik. Én felvetem a kérdést t. képviselőtársam előtt: mi fog történni a főtárgyaláson? Meg vagyok róla győződve, hogy a tárgyaló elnök azt a tanut, aki arról akar beszélni, hogy gróf Bethlen István mit tudott, vagy mit nem tudott erről az ügyről, sohasem fogja szóhoz engedni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*, mondván, hogy ez nem tartozik a bűnügyhöz. *(Zaj a jobboldalon.* — **Kováts-Nagy Sándor:** Hogy lehet meggyanu-

sitani a tárgyalási elnököt előre?! — **Rakovszky István:** Már megtörtént! — **Horváth Zoltán:** Egészen bizonyos, hogy igy lesz!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Kováts-Nagy Sándor:** Terézvárosi jós!)

Pakots József: Megnyugtatom önt, hogy igy is lesz! Nem meggyanusitás ez! (**Kováts-Nagy Sándor:** Ilyet nem mondhat! — **Nagy Vince:** Pedig ez igy van! — **Hajós Kálmán:** Ne nyugtasson meg, nem vagyunk rá kiváncsiak! — **Horváth Zoltán:** A ministerelnök azt mondotta, hogy utasitani fogja! — **Kováts-Nagy Sándor:** Független biróság! — **Rakovszky István:** Független biróság? — **Kováts-Nagy Sándor:** Tegyék tönkre azt is. Ez Rakovszkyhoz hasonlit!) Csodálkozom, hogy két jogászember tiltakozik az én megállapitásom ellen, holott az a biró, az az elnök nem is tehet mást, mert a bűncselekményre nem tartozik az, hogy gróf Bethlen István... (**Kováts-Nagy Sándor:** Ha tudja, hogy nem tehet mást, akkor ne tessék ugy beállitani, mintha ő nem helyesen járna el! — **Nagy Vince:** Épen azt mondja, hogy helyesen jár el!) Önök diskuráltak és igy nem érthették meg, mit mondottam. (**Nagy Vince:** A törvény betartásával meg fogja tiltani a feleletadást! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak lehetővé tenni, hogy Pakots képviselő ur is beszéljen.

Pakots József: T. Képviselő urak, szivesked jenek idefigyelni és azután érvelni. Én azt mondtam, hogy a tárgyalási elnöknek nincs is módjában megengedni, hogy egyes tanuk arról beszéljenek, hogy gróf Bethlen István milyen szerepet töltött be, mert gróf Bethlen István nem vádlott (**Horváth Zoltán:** Nem az ő ügye tárgyaltatik!) és nem az ő ügye tárgyaltatik, hanem Windischgraetz Lajos és társainak ügye. (**Kováts-Nagy Sándor:** Akkor ne beszéljen róla!) Hogy miről beszélek, az az én dolgom s ha a képviselő ur nem szivesen hallgatja, módjában van jelenlététől megfosztani a nemzetgyülést.

Egyébként volt egy másik politikai per is, melynek egyik tanuja én magam voltam, nevezetesen az Ulain-féle per. Ebben az ügyben többizben tárgyaltam a ministerelnök urral, aki többször fogadott engem, egyszer Nádosy Imre társaságában. (**Horváth Zoltán:** Jó társaság!) Akkor ismertettem az Ulain-féle szerződésüggyel kapcsolatos előkészitő munkálatokat, a Döhmel-féle jelentés alapján. Amikor a főtárgyaláson beszélni akartam erről a kérdésről és elő akartam adni, hogy a ministerelnök ur mit tudott erről, mit nem tudott, az elnök azzal szakitott félbe, hogy: kérem, ez nem tartozik ide, aminthogy tényleg nem is tartozott az ügyhöz és csupán a dolog érdekessége miatt és hogy a magam szerepét megvilágitsam, meg hogy polgári kötelességemet teljesitsem annak előadásával, amelyet a nemzet érdekei ellen szőtt merényletről tudtam, kivántam a ministerelnök urral folytatott tárgyalásaimról a biróság előtt beszámolni. Kétségtelenül megállapitható tehát, hogy a Pallavicini-féle vádat máskép elintézni nem lehet, mint a sajtóbiróság előtt lefolytatandó sajtópör által, mert a frankügy főtárgyalásán sem lesz alkalom arra, hogy ez a kérdés ott tisztáztassék. Avagy van egy másik mód is, nevezetesen az 1848 : III. tc. alkalmazása, a ministerelnök ur vád alá helyezése, ami azonban nem tartozik a biróság itélkezése alá. Tessék e két megoldás közül valamelyiket választani, ha a ministerelnök ur a Pallavicini-féle vádat magáról elháritani kivánja; de tovább folytatni azt az átlátszó mesterkedést, hogy Pallavicinit csak tanuként akarják megidézni és őt kényszereszközök alkalmazásával megfélemliteni, számára a bizonyitást lehetetlenné tenni — mivel a tanu nem bizonyithat — nem lehet. (**Hajós Kálmán:** A tanuzás polgári kötelesség! — **Horváth Zoltán:** Meg volt már, hiszen vallott! — **Fráter Pál:** Olvassák el Nagy Emil mai vezércikkét!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni!

Pakots József: A legjellemzőbb az egész bizottsági jelentésre az a kontradikció, amely a jelentés konkluziójában nyilvánul meg. A jelentés ugyanis azt mondja, hogy a ministerelnök ur nem sértette meg őrgróf Pallavicini György mentelmi jogát akkor, amikor felhivást intézett hozzá, hogy az ügyészséghez menjen és amikor utasitotta a rendőrséget, hogy őt megidézze. Azt mondta a ministerelnök ur, hogy megkeresi Pallavicini kihallgatásának módját, tehát már utalt arra, hogy utasitani fogja a rendőrséget és az ügyészséget, hogy idézzék meg. A mentelmi bizottság állitólag egyhangulag azt mondta... (**Kováts-Nagy Sándor:** Nem állitólag, mert a jelentés nem lehet hamis!) Már nyilatkozatok történtek ebben az irányban. (**Kováts-Nagy Sándor:** De azok az urak nem voltak ott, mert nem tagok! — **Horváth Zoltán:** Tagok, de nem voltak ott! — **Kováts-Nagy Sándor:** Folyton gyanusitják a bizottságot!)

Elnök: Kováts-Nagy Sándor képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Pakots József: A bizottsági jelentés konkluziójaképen azt a véleményt terjesztette a nemzetgyülés elé, hogy a ministerelnök ur nem sértette meg Pallavicini képviselő ur mentelmi jogát azzal, hogy megidéztette anélkül, hogy mentelmi joga felfüggesztetett volna, viszont később azt mondja, hogy tessék felfüggeszteni a képviselő ur mentelmi jogát, hogy a képviselő ur megidézhető legyen. Előbb tehát megidézteti a képviselő urat, és azután kéri a mentelmi jog felfüggesztését. Már maga a megidézés ténye a nemzetgyülést való kikérés nélkül megállapitja a mentelmi jog sérelmét. Ezzel legyünk tisztában és ezt a modalitásokkal, hogy t. i. ez kényszereszközök alkalmazásával történt-e vagy sem, nem lehet elhomályositani. Ez mellékes dolog. A lényeg az, hogy a képviselő ur mentelmi joga megsértetett azáltal, hogy megidéztetett.

Azt vitatja a bizottsági jelentés, hogy a megidézés ténye által nem sértetett meg a mentelmi jog. És ugyanakkor, önmaga ellen érvelve, kéri a mentelmi jog felfüggesztését megidézhetés céljából. (**Kováts-Nagy Sándor:** Hogy a kényszerrendszabályokat is alkalmazni lehessen!) Ez paradoxon a jelentésben, amely azt bizonyitja, hogy maga a bizottság nem tudott mit csinálni a kérdéssel, de minthogy már preokkupálva volt ebben a kérdésben a véleménye, mert sajnos az ügybe belejátszott a politika, ennélfogva javasolta, hogy Pallavicini Györgyöt ki kell adni és megállapitja, hogy a mentemi jog nincs megsértve. Ez veszélyes játék, melynek következményeit meg fogjuk szenvedni a későbbi időkben, mert e vita anyagát fogják majd olvasni és esetleg olyan kormányok, melyeknek céljai talán egészen azonosak lesznek a Bethlen-kormányéival, jogforrást fognak benne keresni és precedenst fognak belőle alkotni a maguk erőszakos politikájának érvényesitésére. Oda fog ez vezetni, hogy korlátozhatják és befolyásolhatják a nemzetgyülés tagjait, akik a kormány politikájával nincsenek azonos felfogáson. És itt van a végzetes baj, amely ebből az egész kérdésből származik,

és amiért fel kell hivnom a t. többségi párt figyelmét arra, hogy több kegyelettel legyenek azok iránt, akik a mentelmi jogot mint nagy közjogot hagyták reánk örökül. *(Zaj.)*

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ha a nemzetgyülés a mentelmi jogot a frankügy piszkos hullámaiból nem menti ki tisztán, akkor az ország jövője talán többet szenved ebből az ügyből kifolyólag, mint az egész frankügyből kifolyólag, amely egyszer mégis csak lezáródik, de a mentelmi jognak ilyen megsebzése be nem látható időn belül éreztetni fogja a maga végzetes hatását. Az ember, ha nem politikus, ha el tudja magát vonatkoztatni a politikától, bizonyos kontemplativ álláspontra helyezkedik és végig fut gondolataival az egész eseménysorozaton, amely a frankügyben a közvéleményt izgatja, és megdöbbenve látja azt, hogy azok a barátok, azok az egy gondolkozásu társadalmi egyedek, akikkel ő minden kérdésben, amely a moralitás szempontjából irányadó, egyet tudott érteni, ennél a frankügynél nem tudnak találkozni.

Itt a vélemények elágaznak és ebből arra a nagyon szomoru megállapitásra kell jutnunk, hogy a morál a maga társadalmi vonatkozásaiban még meg tud tisztulni és eszményi magaslatra tud emelkedni, — bár ott is erős megrendülésnek van kitéve gazdasági, szociális és kulturális okokból — de mihelyt politikai megitélés alá kerül valamely cselekmény, akkor a morál maga is igen labilis valami lesz, akkor a politikai elfogultságok külön erkölcsi törvényeket emelnek és azok az emberek, akik egyébként egyetemes felfogásuknál, kulturájuknál, szellemi emelkedettségüknél fogva a morál nagy, mélyenjáró értékét a társadalmi, állami és emberi életben mérlegre tudják vetni, itt egyszerre hibás szemüekké válnak és máskép látják magát az erkölcsöt. A politika szerint az erkölcs nem egy, *(Mozgás a jobboldalon.)* hanem a politika szerint az erkölcs aszerint erköles, hogy nekem jó vagy rossz. Ezt a megállapitást kénytelen vagyok megtenni, amikor erről a mentelmi jogsérelemről beszélek, mert voltaképen nem is jogi szempontból kellene az ügyet megvizsgálni, hanem tisztára morális szempontból, abból a szempontból, hogy a ministerelnök ur egy ilyen vádat eltürhet-e és szabad-e mesterkedni olyan irányban, hogy ez a vád ne legyen bizonyitható... **Kováts-Nagy Sándor:** Nagyon szines!)

Elnök: Csendet kérek!

Pakots József: ...szabad-e elzárnia a ministerelnök urnak az igazság utját, **(Hajós Kálmán:** Azt akarja a ministerelnök ur!) amikor voltaképen elsősorban a maga igazáról van szó. *(Zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek. Csak Pakots képviselő urat illeti a szó. *(Zaj. —* **Kováts-Nagy Sándor:** Nagyon szép volt a mondat!)

Pakots József: A ministerelnök ur vallomásra akarja kényszeriteni a tanut, de nem akarja, hogy a tanuból vádlott legyen, aki bizonyithat. **(Mándy Sámuel:** Majd azután! Később lesz vádlott! — **Kováts-Nagy Sándor:** Még lehet azt is!) Nem tudom, mit gondol a ministerelnök ur? Ha ellenem, a magyar kormány elnöke ellen ilyen súlyos vádat emelnek, amely vádemelés egyuttal a kormány presztizsének csorbulását jelenti *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és csorbitja a kormány képességét arra, hogy Magyarországot reprezentálja, **Kováts-Nagy Sándor:** Ezt már ő megmondta!) ő képen, a mai szomoru helyzetben, külföldön, — ami leginkább fontos az egész kérdésben, mert Magyarországon mi elintézzük valahogy bajunkat, nyomoruságunkat egymás között belpolitikailag, de hogyan tudjon a ministerelnök ur külföldön ilyen handicappel képviselni egy országot — hogy van erkölcsi ereje és bátorsága ehhez. *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Van! Van!* — **Hajós Kálmán:** Aki vádol és elbujik, annak kell bizonyitani! A mentelmi jog mögé nem lehet elbujni! — **Horváth Zoltán:** Vallani akar, állitsák a biróság elé! — **Hajós Kálmán:** Mint tanu többet bizonyit, mint ha sértett! — **Kováts-Nagy Sándor:** Vázsonyi Vilmos előbb magyarázta, hogy a tanu bizonyitó eszköz! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. **(Hajós Kálmán:** A tanuzás kötelessége mindenkinek!)

Pakots József: Ahogy hallom ezt az eszmecserét, eszembe jut, hogy ez tulajdonképen a politikai homouzion és homoiuzion vitája. Senki nem akart a másik igazáról tudni, holott meg lehet találni az igazat magában az igazságban. Ne méltóztassék ezt a kérdést jogászilag megitélni, akkor rögtön tisztázódik a kérdés, mert a maga valóságában jelentkezik. Amit én mondtam a moralitás szempontjából... **(Hajós Kálmán:** Nem szabad vádolni anélkül, hogy nem volna alapja! — *Felkiáltások: Tessék bizonyitani!)*

Elnök: Horváth Zoltán képviselő urat kérem, tessék csendben maradni. Nagy Sándor képviselő urat kérem, tessék csendben maradni. — **Hajós Kálmán:** Régi politikai trükk a sajtóper! Soká tart!)

Pakots József: Azt mondom és vallom, hogy egy másodpercig sem volna szabad a ministerelnök urnak magánhagyni ezt a vádat. Ha akárminő eszközt felajánlanak neki annak bizonyitására, hogy ő itt bűnrészes, vagy tudott róla, és ő az ellenkezőjét be tudja bizonyitani, egy másodpercig sem késhetik ennek elfogadásával. Teljesen jogos tehát mindnyájunk részéről az a feltevés, hogy a ministerelnök ur nagyon jól tudja, hogy miért nem engedi képviselőtársunkat a biróság elé. **(Mándy Sámuel:** Három hónapig tart!) Akkor eltart három hónapig, de az igazság kiderül. **(Mándy Sámuel:** Ezt el kell intézni!) De méltóztatik ezzel a tanuvallomással az igazságot kideriteni? **(Mándy Sámuel:** Egészen biztos!) Egyáltalán nem derül ki, mert abban a pillanatban, amidőn a bizonyitékokat nem terjesztheti elő, amidőn el van ütve a bizonyitástól, nem derülhet ki annak a vádnak igazsága, amellyel illeti a ministerelnök urat.

T. Nemzetgyülés! Ismételten mondom, azok a jogászi fejtegetések, amelyek e kérdés körül elhangzottak, ugy látszik, eredményre nem vezetnek ugy látszik, nem tudják meggyőzni a többséget arról, hogy tarthatatlan a bizottsági vélemény. A moralitás szempontjából, a nemzeti érdek szempontjából azonban meg kell önöknek győződniök arról, hogy ilyen játékot üzni ezzel a kérdéssel nem lehet, hogy ez frivol játék, és mindaz, ami ebben a kérdésben az önök részéről elhangzott, semmi más, mint hipokrizis. Önök nagyon jól ismerik a kérdés lényegét, de odaálltak elszántan, hogy minden körülmények között fedezik a ministerelnök urat. Valamikor még sajnálni fogják ezt a téves magatartásukat.

Én elfogadom előttem szóló t. képviselőtársunknak azt az inditványát, hogy vétessék le a bizottsági jelentés a napirendről. *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon. — Zaj a jobboldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak, mert be-

fejezem beszédemet. *(Zaj. — Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbaloldalon.)* Elfogadom Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársamnak azt az inditványát, *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* amely szerint vétessék le a bizottsági jelentés a napirendről, mindaddig, amig a királyi ügyészségtől be nem szereztetik az a tanuvallomás, amelyet őrgróf Pallavicini György a vádra vonatkozóan tett. *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)* nem vagyok tehát abban a helyzetben, hogy a bizottság javaslatát elfogadjam, hanem Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam inditványa mellett foglalok állást. *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Herczegh Béla! *(Zaj.)*

Herczegh Béla: T. Nemzetgyülés! *(Zaj a Ház minden oldalán. —* **Mándy Sámuel:** Nem engedjük befejezni a vitát!) Azok közé tartozom magam is, akik a mentelmi jogban a parlamentáris élet igen fontos garanciáját látják. De épen, mert ilyen garanciának tartom a mentelmi jogot, nem tudom helytállóknak elfogadni a túlsó oldalról elhangzott érveket. A mentelmi jognak a politikai zaklatástól kell megvédenie a képviselőket. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt kell biztositania, hogy a képviselők szabadon mondhassanak véleményt és kritikát és ezért ne lehessen őket üldözni.

Ebben az esetben zaklatásról beszélni fogalmilag is kizárt dolog, hiszen Pallavicini képviselőtársam nem is vádlott és igy őt senkisem üldözi. Csak tanukénti kihallgatásáról lehet szó és ha az igen t. képviselő ur hajlandó volt s hatósági jogokkal nem biró parlamenti bizottság előtt kihallgatása végett megjelenni, akkor nem veheti zokon, ha most tanukénti kihallgatása végett a bíróság kéri ki őt, *(Ugy van! a jobboldalon.)* amikor a tanuzás polgári kötelesség.

A bűnvádi perrendtartás 205. és 208. §-ai állapitják meg azokat az okokat, amelyek fenforgása esetén a tanuságtétel megtagadható. A bíróságok feladata, hogy döntsenek abban a kérdésben, vajjon a tanuságtétel megtagadható-e. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek.

Herczegh Béla: Ha ezt a jogot mi magunknak vindikáljuk, akkor ez nem a mentelmi jog védelme volna, hanem az élő-törvény megsértése a törvényhozók részéről. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Én ebből nem kérek részt magamnak, semmiféle politikai célzattal és semmiféle esetleges személyi szimpátiából. A t. képviselő ur oly kijelentést tett, amely a frankhamisitás birói kogniciójánál lényeges momentum lehet. Nemes Bertalan t. képviselőtársam hivatkozott előttem a bűnvádi perrendtartás 192. §-ára, mely szerint tanuk gyanánt megidézhetők mindazok, akikről fel lehet tételezni, hogy a bűncselekmény lényeges körülményeiről tudomásuk van. **(Horváth Zoltán:** Közvetlenül! — *Zaj a jobboldalon.)* Hogy ezt Pallavicini György t. képviselő urról fel lehet tételezni, azt ő maga mondotta, s ezt épen a t. túloldal vitatta heteken át. Midőn tehát a törvényre való hivatkozással és a törvény intencióinak megfelelően a bíróság kikéri az őrgróf képviselő urat, csak a törvény intencióri szerint jár el, s mi is csak a törvény intencióit teljesitjük, amikor a bíróság kérésének helyt adunk. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

A képviselő ur azt állitotta, hogy a frankhamisitás a kormány tudtával történt. Ha ez igaz volna, akkor ennek a bűnpernek tisztviselő-vádlottjai a Btk. 77. §-ára hivatkozhatnának, hivatkozhatnának az ellenállhatatlan kényszerre, a vis absolutára, hivatkozhatnának arra, hogy ha nem is életüket, de mindenesetre megélhetésüket veszélyeztették volna, amennyiben a kormány tudtával történt ezt a frankhamisitást teljesiteni elmulasztották volna. A beszámitás szempontjából is lényeges tehát a perben, hogy Pallavicini György őrgróf ebben az ügyben tanuvallomást tegyen. Es ha nem is állana ez meg a büntetőjog szempontjából, akkor is lényeges körülmény volna a mérlegelés szempontjából, mert ez a kérdés mindenesetre erősen befolyásolná a bíróság által hozandó itéletet.

Az ellenzék azt hangoztatta a frankvita tárgyalásakor, hogy tisztán akar látni ebben az ügyben. Ha az ellenzéknek valóban ez a célja és nemcsak az, hogy ezt a frankvitát politikailag is kiaknázza, akkor nem szabad elleneznie azt, hogy Pallavicini t. képviselőtársunk ebben az ügyben kihallgattassék és nem szabad ellene lennie annak, hogy eskü alatti kihallgatása is megtörténjék, hogy az ügyre ezzel is valóban világosság derüljön. Az ő személyét illetőleg arról van szó, hogy esküvel is megerősitse azt, amit itt állitott és én ugy érzem, hogy ebben az esetben ugy a t. képviselő urnak, mint az igen t. ellenzéknek is inkább az ellen kellene tiltakoznia, ha ez a párt és ez az oldal meg akarná akadályozni, hogy a t. képviselő ur esküvel is megerősitse azt, amit itt csak állitott a parlament tárgyalásai során.

Még csak egy pár szót akarok mondani. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Amikor a keresztény világ evangeliumi csodájának nagyhetében, husvét ünnepének hetében folyik ez a tárgyalás, amikor tegnap a vallásos keresztény emberek a kereszténység hozsannáját hallgatták, vagy énekelték, akkor én nem tudom és nem is akarom magam kivonni abból a hangulatból, amibe engem családi nevelésem és családi hagyományaim e nagy penitenciás héten szoktak tartozni. És ebben a hangulatban szinte önként felmerül előttem az a kérdés, hogy a magyar nemzet hozsannáját, a magyar nemzet kiáltását a felszabadulásért, vajjon ez a nyilvánvalóan kicsinyes ellenzéki torzsalkodás jelentheti-e? Felmerül előttem az a kérdés, hogy ez a vita, melyet mindenki megunt már itt, *(Ugy van! a jobboldalon.)* és amelyet az országban egyhangulag mélyen elitélnek, *(Ugy van! jobbfelől.)* méltó-e ennek a szegény, nyomorgó és vivódó nemzetnek husvéti nagyhetéhez? Felmerül előttem az kérdés, hogy Pallavicini őrgróf mentelmi ügye az a nagy magyar probléma-e, amely — mint a cirénei Simon tette volt — könnyiteni segiti a magyar nemzet súlyos keresztjét a magyar Golgotán. Én ugy érzem, hogy nem az és amikor a bizottsági előadó ur jelentését elfogadom, hiszem és remélem, hogy szebb és boldogabb husvéti nagyhét is fog még elkövetkezni. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Hegymegi-Kiss Pál!

Hegymegi-Kiss Pál: T. Nemzetgyülés! *(Nagy zaj a jobboldalon. — Elnök csenget.)* Én nyugodtan várhatok, mert egy óráig ugy sem beszélek, tehát van időm. *(Zaj.)*

Igen t. képviselőtársamnak az ünnepi hétre való alludálása, mely szerint kéri, hogy ezt a hetet ellenzéki torzsalkodásokkal ne töltsük el, engem bizonyos tekintetben feleletre késztet. A képviselőtársam tagja volt annak a parlamenti vizsgáló-bizottságnak,

amely a frank-ügy politikai hátterének tisztázása végett küldetett ki. *(Zaj jobbfelől. — Elnök csenget.)* A vizsgáló-bizottságban őrgróf Pallavicini György kihallgatását kértük a szóban levő állitásokra vonatkozólag, mert hiszen Pallavicini egy olyan dologra lett volna tanu, amely teljes egészében a vizsgáló-bizottságra tartozott, t. i. abban a kérdésben, hogy megállapitható-e a frankhamisitási ügy kezelésével kapcsolatban a kormány jogi felelőssége, vagy sem. Igen t. képviselőtársam azok közé tartozott, akik őrgróf Pallavicini kihallgatását nem engedélyezték. Ellene szavazott, és most, amikor mi őrgróf Pallavicini kihallgatásának helyes módját kivánjuk és azt kivánjuk, hogy ez a kérdés oda menjen, ahová tényleg mennie kell, a sajtóbiróság elé és nem engedjük ezt az ügyet a franküg többi változataihoz hasonlóan elmázolni, akkor legkevésbé a mélyen t. képviselőtársamnak van joga ez ellen kifakadni és az ellenzéknek ezt a tevékenységét, amikor a mentelmi jogot védi, egyszerüen kis torzsalkodásnak nevezni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. — Zaj.)*

Az állam egy szerves organizmus és ez a franküg, melynek a Pallavicini-ügy csak egyik változata, egyáltalán a kalandorpolitika ezen az organizmuson fekély és erre a fekélyre nem lehet mindig különböző flastromokat rátenni, mert különben elevasedik a tett. Ezt a fekélyt, mélyen t. képviselőtársam, ki kell metszenünk és ha mi ezt ki akarjuk metszeni, akkor erkölcsi alapon állunk. **(Huszár Dezső:** Ők, a metszők! — *Derültség.)* Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy kötelességeinket teljesitsük és nem is járhatunk el másképp, mint ahogy ezuttal eljárunk, mert kétségtelen, hogy a Pallavicini-ügyben most már arról van szó, hogy az a tussoló tevékenység, amelyet mi a franküggyben kifogásoltunk, felcsap-e tényleg magáig a nemzetgyülésig?

Két kérdés áll ebben az ügyben előtérben. Az egyik az, van-e erkölcsi bátorsága a Bethlen-kormánynak, melynek háta mögött az igen t. képviselőtársam is áll, Pallavicini őrgróf képviselőtársam vádjaival szemben, amely vádak szerint hivatalos minőségében bűnpártolást, bűnpártolást és tussolást követett el, a magyar biróság elé állani és ezt a kérdést rendeztetni? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* És pedig rendeztetni az ügyfélegyenlőség elve alapján, nem alárendelt ügyészekkel, hanem szemtől szembe állva, ott, ahol az őrgróf a maga bizonyitékait teljes mértékben feltárhatja. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A másik kérdés az, hogy ez a Nemzetgyülés tényleg hőmérője-e azoknak az erkölcsi erőknek, melyeknek egy nemzetnél feltétlenül érvényesülniök kell, s ez a parlament rá fogja-e a kormányt kényszeriteni arra, hogy e vádakkal szemben, igenis, nyiltan és férfiasan álljon ki?

Amiért a vizsgáló-bizottság kiküldetett, az a politikai háttér vizsgálása volt. Aznap, amikor itt megszavazta a Nemzetgyülés ennek a vizsgáló-bizottságnak kiküldését, Nagy Emil képviselőtársammal találkoztam s ő érdeklődött, milyen megállapodás jött köztünk létre — a kormány és közöttünk — a vizsgáló-bizottság kiküldését illetőleg, s amikor én ezt Nagy Emil képviselőtársammal közöltem, azt kérdezte tőlem: »Vajjon melyikötök csapta be a másikat? **(Nagy Vince:** Ez csak az egyik részen volt lehetséges! — *Zaj.)* Nagy Emil képviselőtársam — azt hiszem, nem követek el indiszkréciót, mert ugyanezt megirta egyik ujságcikkében is — akkor tényleg nem tudta és én sem tudtam megállapitani, hogy a parlamenti vizsgáló-bizottság működése melyik félre nézve volt kedvezőbb. Most azonban már megállapithatjuk, mert amikor a vizsgáló-bizottság, amely voltaképen csak a többség kivánságára, miniszereket hallgatott ki, azután kihallgatta Windischgraetzet és Rábát, s amikor nyilvánvaló volt, hogy épen a kormány felelőssége tekintetében a meghallgatottakkal való közvetlenség súlyos eredményeket produkál, akkor a vizsgáló-bizottság működését megszüntették anélkül, hogy a célzatról a homályt le tudtuk volna leplezni, mert hiszen ebben a tekintetben a koronatanut, Szörtsey Józsefet meg sem engedték, hogy kihallgassuk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ebből a szempontból tehát feltétlenül a kormányra volt előnyös a vizsgáló-bizottság, de a kormány felelősségét illetőleg hiába volt minden köntörfalazás, ezek a tények ellenállhatatlan erővel jöttek elő. Lassanként megtudtuk, hogy 1922-ben már tettek Bethlen István grófnak jelentést a frankhamisitásról. Megtudtuk, hogy Teleki Pál gróf lebeszélte Gerő őrnagy urat a frankhamisitásról. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Megtudtuk azt is, hogy a belügyminister ur gróf Teleki Pált — nem tudom, mi okból — december 25-ike és január 1-e között megkérdezte a frankhamisitást illetőleg. **(Nagy Vince:** Lebeszélő ministernek alkalmazták!)

Szóval ebben a tekintetben bizonyos tények, novumok állottak elő, még pedig — meg kell őszintén vallanom — olyan novumok, amelyek alapján nekünk, akik tulajdonképen az egész frankhamisitási ügyben a culpa in eligendo álláspontján állottunk és csakis egy általános politikai felelősséget kivántunk megállapitani, be kellett látnunk, hogy itt már, amennyiben ez a dolog bogozódik, mindig több és több, súlyosabb és súlyosabb dokumentum merült fel a kormánnyal szemben ugy, hogy lassanként előállott a kormány jogi felelősségének kérdése is. Mi a kormány jogi felelősségének kérdésének tisztázásába is bele akartunk menni és ezért akartuk gróf Károlyi Imrét és őrgróf Pallavicini Györgyöt kihallgatni, azonban, sajnos, a többség, amelyhez az előttem szólott igen t. képviselőtársam is tartozott, ezt az álláspontunkat, ezeket az inditványainkat nem tette magáévá, elutasitotta s a vizsgáló-bizottság működését hirtelen befejezte.

Ezzel azonban ezt az ügyet nem fejezték be, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert ez az ügy különböző formában mindig és mindig előjön, mert az államorganizmus, s igy a közélet mindig rothad és mindaddig rothad, amig a többségi párt arra az álláspontra nem helyezkedik, amelyen mi vagyunk, hogy kimélet nélkül, az erkölcs érdekében ezt az ügyet teljes mértékben likvidálja és a felelősséget minden irányban levonassa. **(Gr. Teleki Tibor:** Mindnyájan ezt kivánjuk! — *Zaj.)*

Mélyen t. képviselőtársam, ankétezéssel ezt a kérdést nem lehet rendezni, mert a titkos társaságok ujra elő fognak jönni. Ha a többségi párt azt kivánja, hogy mi leüljünk a titkos társaságok ügyében kiadandó kiáltványt megtárgyalni, akkor előbb dokumentumokat kell hoznunk a kormányzati rendszernek ötéves működéséről, a titkos társaságokkal való kapcsolatairól. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Rá fogunk mutatni a Nagyatádi-féle esetre, rá fogunk mutatni Vass minister ur esetére és rá fogunk mutatni a többi esetekre, rá fogunk mu-

tatni azokra a ministerekre is, akik titkos társaságok bizalmából kaptak tárcát, *(Ellenmondások és zaj a jobboldalon.)* és akkor ujra azt fogjuk kérni, vizsgálja meg a többségi párt először ezt a kérdést ebben a részében és ha azt megvizsgálta, akkor majd leülünk a zöld asztalhoz, s akkor rendezze a továbbiakat és igyekezzék olyan rendszert életbeléptetni, amely a titkos társaságoknak és a kalandorpolitikának egyszersmindenkorra véget vet. (**Horváth Zoltán:** A lebeszelők titkos társaságát is felfedjük! — *Zaj.*)

A Pallavicini-ügy sem egyszerü mentelmi ügy, ez is elsősorban a kormány ügye. Ebben az ügyben tulajdonképen a kormány áll vád alatt, mert nem mer férfiasan szembeszállni a vádakkal. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.* — **Kuna P. András:** Talán le kellene csukatni!) Kit? Az őrgrófot még nem csukták le, egyelőre csak cibálják, de ha majd ezt a javaslatot megszavazzák, lehet, hogy lecsukják.

Pallavicini őrgróf nyilatkozata, melyet a nemzetgyülés előtt tett, két részre oszlik. Az egyik rész a bűnügyre vonatkozik. Ebben a tekintetben ő tulajdonképen egyszerüen közvetett tanu és — amint Vázsonyi képviselőtársam ma is már hangsulyozta — ebben a tekintetben kötelességének eleget is tett, a rendőrséget, illetőleg a nyomozó hatóságokat tájékoztatta az ő közvetett tudomásáról. Nyilatkozatának másik része, szigoruan véve, a kormány jogi felelősségével kapcsolatos. Pallavicini őrgróf ugyanis nem az emberről, Bethlen Istvánról, hanem Bethlen István gróf ministerelnökről állitotta azt, hogy bűnt palástol, és állitotta azt is, hogy ezt a vádját hajlandó férfiasan bizonyitani.

Most az a kérdés, hol történhetik meg ez a bizonyitás? Itt a parlament előtt nem történhetik meg, mert a parlament előtt kontradiktórius eljárásnak helye nem lehet. De nem történhetett meg a parlamenti vizsgálóbizottságban sem, mert — mint emlitettem — a vizsgálóbizottság a bizonyitás lehetőségét elzárta.

Leghelyesebb formája volna e vádak bizonyitásának a vád alá helyezés, egy vád alá helyezési inditvány benyujtása által. Méltóztassanak azonban megengedni — s azt hiszem, ebben a tekintetben a többség teljes mértékben igazat ad nekem — ezt a vád alá helyezési inditványt az igen t. többség nem szavazná meg. De a kormány sem kezdeményez ilyen eljárást, hogy esetleg önmaga a vád alá helyezését inditványozná ebből az ügyből kifolyólag. Sőt talán azt is úgy kell vennem, hogy egyes kis egységespárti lázadozásoknak ellenszeréül szolgál az a nyilatkozat is, amelyet Berki Gyula igen t. képviselőtársam az általános választásokat és a nemzetre apellálást illetőleg tett, amely tekintetben én az igen t. képviselőtársam álláspontját teljes mértékben helyeslem s ebben osztozom. (**Horváth Zoltán:** Házi gyógyszer!)

Marad tehát a biróság. Amint tudjuk, őrgróf Pallavicini a nemzetgyülésen tett nyilatkozatát a nyilvánosság előtt is megismételte, tehát etekintetben az immunitás nem védi s a gróf vádjait bizonyitani kivánja; ha pedig a bizonyitás nem lehetséges, akkor felelni is fog ezért az állitásáért, meg is bűnhődik, a biróság kétségtelenül kiszabja rá a büntetést. Tehát nem büntetlenül támadja a ministerelnököt. Csak az szükséges, hogy a ministerelnök is eljöjjön oda a biróság elé s követelje az ellene emelt vádak bizonyitását és a maga elégtételét.

Azt az eljárást azonban, hogy őrgróf Pallavicini Györgyöt nem akarják a biróság elé állitani, hanem a franküggyel kapcsolatban ki akarják hallgatni egyszerüen mint tanut, hogy ilyen módon a bizonyitási anyagnak ura ne lehessen s ezeknek a bizonyitékoknak kikutatását a kormánynak alárendelt nyomozati főhatóságra és nyomozó közegekre akarják bizni, tehát hogy a bizonyitás tekintetében is a rendelkezés jogát magának a kormánynak hatáskörébe és diszkréciójába akarják átutalni, ezt az eljárást — méltóztassanak megengedni — erkölcsi szempontból én megfelelőnek nem tartom s azt kell mondanom, hogy igenis, a vádakkal szemben helytállani a ministerelnök ur nem akar.

Nézzük csak az 1848. évi III. tcikket, amely tulajdonképen a kormány jogi felelősségét megállapitja. Az 1848. évi III. tc. 32. §-a értelmében a ministerek feleletre vonandók minden olyan tevékenységért, amely tevékenység hivatalos ügykörben követtetett el. Ezekre nézve a ministereknek más birájuk nem lehet, mint az a biróság, amely a ministerek felelősségre vonásának kérdésében határoz. A ministereknek a hivatalos ügykörbe nem tartozó cselekményeit illetőleg ennek a törvénynek 36. §-a rendelkezik s ez állapitja meg a rendes biróságot. Itt azonban nem arról van szó, hogy Bethlen István, mint ember mit követett el, hanem Bethlen István, mint ministerelnök és Bethlen István ministertársai az ő hivatalos hatáskörükben mit követtek el és mit mulasztottak. Erről van szó. (**Nemes Bertalan:** Ezért tartozik ide!) Ide tartozik és ebben a tekintetben tessék a vád alá helyezési inditványt benyujtani, képviselő ur és mi megszavazzuk. (**Nemes Bertalan:** Én? Nincs rá semmi okom! — **Dobóczky Dezső:** Nagy Vince már benyujtotta!) Ellenben ezt a kérdést a franküggyel kapcsolatban, mint mellékhajtást, Sztrache főügyész ur hatáskörébe utalni nem lehet, mert Sztrache főügyész urnak nincs is joga, hogy a kormány felelősségét illetően nyomozatokat folytasson le, mert ezt az 1848. évi III. tcikk 32. §-a kizárja. De nincs is joga azért sem, mert ha mi etekintetben a kormány felelősségét akarjuk megállapitani a mulasztásokat illetőleg, utalok arra, — hiszen képviselőtársam emlékezhetik rá — hogy mi a vizsgálóbizottságban nyomozati mulasztásokra Sztrache főügyész ur kihallgatását is kértük.

Már most, hogy ugyanez a Sztrache főügyész ur, akit, mint közeget, mint alárendelt tisztviselőt bizonyos tekintetben felelősnek tartunk, nyomozzon erre a cselekményre vonatkozólag, méltóztassék megengedni nekem, de én ezt elképzelni nem tudom!

De miért van az, hogy épen speciel Pallavicininek állitása és Pallavicininek a kormány működésére tett kijelentése olyan, hogy Sztrache főügyész ur ebből a szempontból nyomozni kiván? Hiszen már voltak más gyanus jelenségek is a franküggyben, amelyekből a kormány felelősségére lehetett következtetni. Akkor kellett volna ott is kihallgatásokat eszközölni. Ki kellett volna hallgatnia például a főügyész urnak a ministerelnök urat hogy 1922-ben tudott-e a frankhamisitásról? *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ki kellett volna hallgatni a ministerelnök urat arra nézve is, hogy december 18-án Nádosy Imre országos főkapitánnyal mit tárgyaltak? Ki kellett volna hallgatni a belügyminister urat arra nézve, hogy december 25-én Nádosy, Windischgraetz és a belügyminister ur között milyen tárgyalások folytak le, van-e ezen tárgyalások és az üllői-uti titkos tanácskozás, t. i. a Windisch-

graetz és Nádosy közötti titkos tanácskozás között kapcsolat? Ezek mind olyan kérdések. Miért épen csak Pallavicini kijelentéseit forszirozzák? Ezeket ép ugy tisztázni kellett volna, mint ahogy tisztázni kellett volna azt is, hogy december 25-ike után Rakovszky Iván belügyminister ur miért fordult a frankhamisitási ügyben speciel Teleki Pál grófhoz és miért nem fordult például hozzám; mik voltak azok a jelenségek, amelyek erre kényszeritették a belügyminister urat és miért nem nyilvánitotta ki a belügyminister ur soha a parlamenti bizottság előtt azt, hogy a Nádosyval és Windischgraetz-cel lefolytatott tárgyalásai után ő Teleki Pál gróffal is tárgyalt?

Elnök: Kérem a képviselő urat, méltóztassék visszatérni a tárgyhoz.

Hegymegi-Kiss Pál: Épen a tárgynál tartok és azt bizonyitom, hogy más olyan jelenségek is vannak, amelyekből kifolyólag, ha az ügyészségnek hatásköre lett volna, mint ahogy nincs, ép ugy, mint a Pallavicini-ügyben is, a kormány felelősségét tisztázni kellett volna.

Megvádolnak aztán bennünket, ellenzékieket azzal is, hogy mi ebben az ügyben obstruálunk. Unos-untalan halljuk a túlsó oldalról azokat a megjegyzéseket, hogy ez a frankügy nem is érdekes és kár ebben a tekintetben szaporitani a szót, valamint a Pallavicini-ügyben is. Mi nem obstruálunk és nem szót szaporitunk, hanem egy kötelességnek teszünk eleget mindaddig, amig az erkölcsi alap érvényre juttatását nem látjuk. Azzal is vádoltak, hogy az ellenzék akkor, mikor a kormánnyal szemben is le akarja vonatni a következményeket, a nemzet tisztességét veszélyezteti. Ezzel a váddal szerencsére már megbirkóztunk, mert hiszen ebben a tekintetben egy koronatanunk van, Briand francia ministerelnök, aki a kormánynak egyetlen egy mentő szót nem adott, de a magyar nemzet becsületét megvédte.

De most visszaháritom a vádat. Én súlyos jelenséget látok abban, hogyha a kormány egy nyilt váddal szemben a biróság elé nem állitja a vádlót, s a bizonyitást ezen a téren meg nem engedi. És ha ezt a nemzetgyülés elnézi, ha ehhez hozzájárul, ebben én az országra nézve súlyos erkölcsi kárt látok. *(Ugy van! a baloldalon.)* Tehát ne méltóztassék ezt egyszerü mentelmi ügynek tekinteni, hanem méltóztassék ennek mélyebb vonatkozásait is átlátni és odahatni, hogy a régi példáknak megfelelően nyiltan, férfiasan a kormányelnök a sajtóbiróság előtt vonja felelősségre vádlóját. *(Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)*

E tekintetben a parlament multjából igen értékes dokumentumaink vannak. Ott van a Polónyi-eset, a Désy-eset, amikor az igazságügyminister és a ministerelnök felelőssé tették a vádlót, kiálltak és a biróság döntött ezekben a kérdésekben. Akkor a jelenlegi ministerelnök urat ott találtuk a közéleti tisztaság egyik lelkes bajnokának, Désy Zoltánnak a háta mögött. Ezek az esetek is kell, hogy kényszeritsék a ministerelnök urat és a többségi pártot arra, hogy ezt a kérdést a rendes forumai előtt tisztáztassák, annyival inkább, mert hiszen ha például ez esetet a Lukács—Désy üggyel összehasonlitjuk, lényeges különbség van ennek az ügynek a terhére. Lukács László ellen nem mint ministerelnök ellen emeltek vádat, hanem mint választási szervező ellen, mig a jelen esetben a kormányelnöknek a tevékenysége ellen emeltetett vád.

Szükséges ezeket a kérdéseket teljesen objektiv alapon mérlegelni, mert hogy mennyire eltérünk az objektivitástól, azt néhány szembeállitás bizonyitja. Én szembeállitom Pallavicini György őrgrófot Nádosy országos főkapitánnyal. Pallavicini György őrgróf nemzetgyülési képviselő, akit az immunitás is véd. Ennek a Pallavicini György őrgrófnak kell egy olyan ügyben, amelyre vonatkozólag a nemzetgyülésen nyilatkozott, vallomást tenni a kormány hivatalos ténykedésére vonatkozólag ott, ahol ez az ügy tulajdonképen el sem intézhető, a nyomozó hatóság előtt. Ellenben Nádosy Imrének nem kellett a többségi bizottsági tagok jóvoltából meg sem jelennie a parlamenti vizsgáló bizottság előtt. **(Nemes Bertalan:** Semmi jóvoltából! Meg lett idézve, nem jelent meg!) Igaz, meg lett idézve, azonban én voltam inditványozója annak, hogy Nádosy Imrét a felettes hatósága utján is...

Elnök: Kérem a képviselő urat, hogy ne a frankbizottságról beszéljen. *(Zaj a baloldalon.)* Köteles vagyok a képviselő urat figyelmeztetni, hogy méltóztassék a Pallavicini-féle mentelmi ügyről beszélni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hegymegi-Kiss Pál: Arról beszélek, igen t. elnök ur! Épen a t. többség nem járult ahhoz hozzá, hogy Nádosy előttünk megjelenhessék, hát akkor miért akarják most Pallavicini György őrgrófot, aki itt a nemzetgyülésen nyilatkozott, tanuságtételre vinni a vádhatóság, egy olyan nyomozóhatóság elé, amely az ügy ezen részének tisztázására nem is illetékes?

Azután méltóztassék csak megengedni, Pallavicini György részéről történtek itt nyilatkozatok, hogy ő is hallotta Windischgraetztől, hogy készült a frankhamisitásra, mégpedig a kormány tudtával és beleegyezésével. A többségi párt éles szemrehányásokat tesz itt e miatt Pallavicini őrgróffal szemben, ellenben ugyanezen szemrehányást nem teszi meg a ministerelnök urral és Teleki Pál gróffal szemben, holott velük ugyanezt, akár közvetve, akár közvetlenül Windischgraetz herceg közölte.

Amiket Pallavicini mondott, azt egy képviselő a felelős kormánynak hivatalos ténykedéséről mondta a parlamentben, és akkor itt a ministerelnök ur már rögtön megfenyegette és illetéktelen szervek elé kivánja állitani. Én ezt a magam részéről hatalmaskodásnak látom, és ezzel a hatalmaskodással szemben az a kivánságom és óhajtásom hogy tessék a törvényes fórumai elé vinni az ügyet. Ha a mélyen t. többség annyira hive volt a hatalmi körök elválasztásának, hogy mikor a frankügyben a vizsgáló-bizottság hatásköréről volt szó, akkor megvédte a birságok hatáskörét, ugy Pallavicini György ügyében is, amikor a kormány hivatalos ténykedéseiről és felelősségrevonásáról van szó, méltóztassék a hatalmi köröknek ezt a szétválasztását szintén megvédeni, és ne tessék megengedni azt, hogy a kérdésnek egy olyan része vitessék a nyomozó hatóság elé, amelyre nézve az 1848:III. t.-c. rendelkezik, vagy amely csak mint rágalmazás a sajtóbiróság előtt intézhető el.

Ezeket akartam előadni. A magam részéről az előadó ur javaslatát nem fogadom el. *(Helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Farkas István!

Farkas István: T. Nemzetgyülés! Ez az előttünk fekvő mentelmi ügy is tipikus esete azon ügyeknek, amelyeket különböző formákban már volt szerencsénk itt letárgyalni. *(Zaj és mozgás a jobboldalon.* — **Kabók Lajos:** Nincs baj! Ki lehet már menni!) Különösen mi, szociáldemokraták éreztük azt hogy hatalmi szempontból kezelik velünk szemben a mentelmi jog kérdését. A többségi bizottsági tagok és a Ház többségi pártja is állandóan abból a szempont-

ból indultak ki az ellenzéki politikusoknál, hogy minden további nélkül minden kérésre egyszerűen kiadják a hatóságoknak, hogy a politikai üldözés annál nyilvánvalóbb és élesebb legyen. Ebben az esetben nyilvánvalóan szintén fenforog olyan frappáns politikai zaklatás, amelynél frappánsabbat alig lehet elképzelni. Eddig a mentelmi jogot a régi világban csak az uralkodók ellen kellett védeni, most az uralmon levő többségi párt ellen is kell védeni. Az előttünk fekvő Pallavicini-féle mentelmi ügy nyilvánvalóan a kormány taktikázásának a módszere, nyilvánvalóan a kormány hatalmát, befolyását használja fel arra, hogy Pallavicini olyan formában állitsa a bíróság elé, ahogy ez a kormányelnöknek megfelel. A kormányelnök urról állitotta őrgróf Pallavicini azt, hogy Windischgraetz a kormány tudtával folytatta kalandos terveit, ezt az állitást tette itt a Házban, megismételte a lapokban is és hajlandó volt bizonyitani. Most a bizonyitástól ütik el Pallavicinit azzal, hogy vádlott helyett tanuként akarják kihallgatni. Nyilvánvaló, hogy a kormány ki akar bujni egy vád bizonyitása alól és el akarja vonni az önként jelentkező vádlottat annak lehetőségétől, hogy mint vádlott felállhasson és a törvényszék előtt bizonyithasson. (**Klárik Ferenc:** Ahelyett, hogy lemondana!) Ebből a tényből kitünik, hogy a kormány fél és nem akar módot nyujtani erre, (**Györki Imre:** Megfutamodik!) megkerüli a kérdést és őrgróf Pallavicinit tanuként akarja kihallgattatni. Már hivatkozás történt arra, hogy Nádosy és Windischgraetz nem vallanak, konokul megtagadják a vallomást, ellenben általuk ismert dolgok más egyének által is tudva vannak, igy Pallavicini által is.

Most a kormány azt mondja, nem azok, akik tudják, akik cselekvő részesei voltak a frankügynek, azok bizonyitsanak, hanem el akarja a lehetőséget zárni attól, hogy ez a bizonyitás megtörténjék, hogy ezek a tanuk ne tudjanak bizonyitani, ne álljon tisztán az a tény, amelyet Pallavicini állit, hogy a kormány tudott róla. Ilyen eszközt szolgáltatni a kormánynak, belemenni a nemzetgyülésnek ebbe a csapdába, hogy a kormány ilyen játszmát üzzön a mentelmi joggal és a maga ellen emelt vád alóli tisztázást megkerülje, a nemzetgyülésnek nem szabad. A nemzetgyülésnek ehhez segédkezet nyujtani annál kevésbé volna szabad, mert, ismétlem, ha igy kezelik a mentelmi jogot, akkor ezen a precedensen felépitve az eljárást, a jövőben bármely kormány bármely képviselőt megfoszthat mentelmi jogától és ugy állitja a bíróság elé, ahogy neki jól esik. A kormánynak kell magát tisztáznia, a kormány a vádlott, engedjen bizonyitani, majd Windischgraetz gondoskodik tanukról, majd ő állit tanukat, akik bizonyitani fognak.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

A kormány ne fusson meg a bizonyitás elől. De ha kiadja a t. Nemzetgyülés Pallavicini t. képviselőtársunkat és felfüggeszti mentelmi jogát, akkor ezzel a határozatával kétségtelenül hozzájárul ahhoz a gyanuhoz, amely ugyis él az országban, hogy a kormány tudott erről a dologról, hogy a kormány hozzájárulásával és elnézésével történt a frankhamisitás. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Senki sincs felirva!

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Senki sem.)* Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

Az előadó ur kiván szólani?

Rubinek István előadó: Nem!

Elnök: Szólásjoga többé senkinek nem lévén, a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom.

Következik a határozathozatal.

Mielőtt erre áttérnénk, meg kell emlitenem a t. Háznak, hogy a vita folyamán Rupert Rezső képviselő ur egy inditványt, Vázsonyi Vilmos képviselő ur pedig egy határozati javaslatot adott be.

Minthogy Vázsonyi Vilmos képviselő ur határozati javaslata halasztó természetü, mindenekelőtt erre fogom a kérdést feltenni. Rupert Rezső képviselő ur inditványa pedig három pontból áll, melyek közül az első kettő szemben áll a mentelmi bizottság jelentésében foglalt javaslat a) és b) pontjaival, ezeket tehát a bizottság megfelelő javaslatainál szembeállitva fogom majd szavazásra bocsátani; a harmadik pontra pedig mint különálló határozati javaslatra utoljára teszem fel majd a kérdést. *(Helyeslés.)*

Kérdem tehát a t. Házat, méltóztatnak-e elfogadni Vázsonyi Vilmos képviselő ur határozati javaslatát, amelyben kéri, hogy a nemzetgyülés a Pallavicini György őrgróf képviselő ur mentelmi ügyére vonatkozó bizottsági jelentést vegye le a napirendről s csak akkor tüzesse ki ujból, ha az emlitett képviselő urnak a kir. ügyész ur előtt tett tanuvallomásának jegyzőkönyve beterjesztetik?

Akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjék felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség! A Ház a határozati javaslatot elveti.

Kérdem most a t. Házat, méltóztatnak-e elfogadni a mentelmi bizottság azon javaslatát, amelyben kimondani kéri, hogy a miniszterelnök ur folyó évi március 2-án a nemzetgyülésen őrgróf Pallavicini György képviselő urhoz intézett felhivásával a képviselő ur mentelmi jogát nem sértette meg, szemben Rupert Rezső képviselő ur inditványának 1. pontjával, amelyben annak kimondását kéri, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi joga jelen esetben megsértetett?

Akik a mentelmi bizottság javaslatát fogadják el, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.) Többség! (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gróf Teleki Pál is elfogadta! A nyugodtan alvó ember!)*

A Ház a bizottság javaslatát fogadja el s Rupert Rezső képviselő ur inditványának első pontját elveti!

Kérdem most a t. Házat, méltóztatik-e elfogadni a mentelmi bizottság azon javaslatát, hogy a magyar kir. államrendőrség és a budapesti kir. büntetőtörvényszék vizsgálóbirája azon tényével, hogy őrgróf Pallavicini György képviselőt a nemzetgyülésen elmondott beszédében foglalt s a sajtóban is megismételt kijelentései miatt tanuságtétel céljából megidézte és hozzá ezen kijelentésére vonatkozóan kérdéseket intézett, nevezett képviselő ur mentelmi jogát nem sértette meg, szemben Rupert Rezső képviselő ur inditványának 2. pontjával, amelyben annak kimondását kéri, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi joga ez ügyből kifolyólag megsértetett? Azok, akik elfogadják, sziveskedjenek felállni.

Akik a bizottság javaslatát fogadják el, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Többség! A Ház a bizottság javaslatát fogadja el, s Rupert Rezső képviselő ur inditványának 2. pontja pedig mellőztetett.

Kérdem továbbá a t. Házat, méltóztatnak-e

elfogadni a mentelmi bizottság azon javaslatát, amelyben a 2365/1926. f. ü. számu megkeresés alapján kéri, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő ur mentelmi joga függesztessék fel, hogy nevezettel szemben a Bp. 194. §-ában körülirt eljárás foganatositható és a tanuságtétel ujabb megtagadása esetén a Bp. 195. §-ában körülirt kényszerrendszabályok alkalmazhatók legyenek? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat akik elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* Többség!

Határozatként kimondom, hogy Pallavicini György őrgróf képviselő ur mentelmi joga ez ügyből kifolyólag felfüggesztetett.

Következik a határozathozatal Rupert Rezső képviselő ur inditványának 3. pontja felett, amelyen utasitani kéri a kormányelnököt, hogy alkotmánysértő magatartásának következményeit vonja le, a kormány pedig tegyen intézkedéseket, hogy a visszaélést elkövető hatósági közegek felelősségre vonassanak és erről a nemzetgyülésnek 15 nap alatt jelentést tegyen.

Kérem azokat, akik az inditványt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kissebbség.

A Ház Rupert Rezső képviselő ur inditványának 3. pontját mellőzi.

Napirend szerint következik a mentelmi bizottság jelentése sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés bűntettével gyanusitott Hir György képviselő mentelmi ügyében.

Az előadó urat illeti a szó.

Nánássy Andor előadó: T. Nemzetgyülés! A budapesti kir. főügyészség Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte, mert a bpesti kir. bt. törvényszék megkeresése szerint a kir. ügyészség ellene eljárást inditott, mivel: 1. mint a Fülöpszállási gazdasági gőzmalom rt. elnöke, annak terhére, jogosulatlanul, mintegy kétmilliárd korona hitelt vett igénybe, s a felvett összegeket a rt. pénztárába nem szolgáltatta be, hanem saját céljaira forditotta, 2. a Takács József fülöpszállási lakos tulajdonát képező és 500.000 K-t meghaladó értékü 500 darab fülöpszállási gazdasági gőzmalom rt. részvényt jogtalanul eltulajdonitotta, 3. az Ipari és Mezőgazdasági és Kereskedelmi rt. fülöpszállási cég terhére, mint annak igazgatósági tagja 60.000.000 korona erejéig jogosulatlanul váltókötelezettséget vállalt, 4. a Gödöllői néphitel szövetkezettől előre tudva azt, hogy vállalt kötelezettségének eleget tenni nem képes, 200 vagon tüzifa szállitására kötelezte magát, amelyre 200 millió korona előleget vett fel, a pénzt azonban ellenszolgáltatás nélkül saját céljaira forditotta, 5. a szuhakállói Jolán-kőszénbánya rt.-tól fondorlatos megtévesztéssel hitelmeghosszabbitást eszközölt ki magának.

Az 1. és 3. pont alatt körülirt cselekmények a Btk. 361. §-ába ütköző, a 362. és 363. §§-ok szerint minősülő kétrendbeli hütlen kezelés büntettének, a 2. pont alatt körvonalazott cselekmény a Btk. 355. §-ába ütköző és az 5340/1924. M. E. számu kormányrendelethez képest a Btk. 305. §-a szerint minősülő sikkasztás büntettének, a 4. pontban emlitett cselekmény a Bn. 50. §-ába ütköző az 5340/1924. M. E. kormányrendelethez képest a Btk. 380. §. és 383. §-a szerint minősülő csalás büntettének, az 5. pontban jelzett cselekmény a Btk. 384. §-ában meghatározott hitelezési csalás vétségének ismérveit látszik feltüntetni.

A csatolt iratokból pedig kétséget kizáróan megállapitható, hogy a nyomozás során a tanuvallomások mindazokat a cselekményeket, amelyeket itt előadtam, beigazolták. Ennek alapján a bizottság megállapitotta, hogy a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, az összefüggés a bűncselekmény és a nevezett képviselő személye körül nem kétséges, zaklatás esete nem forog fenn és ezért azt javasolja a nemzetgyülésnek, hogy Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát a fenti ügyben függessze fel.

Az ismertetett bűncselekményekkel kapcsolatosan megállapitott tényállásból kitünően az előzetes letartóztatásnak a Bp. 140. §. 2. és 5. pontjában meghatározott feltételei is fenforognak. A mentelmi bizottság ennélfogva azt javasolja, hogy a nemzetgyülés az előzetes letartóztatás kérdésében is függessze fel a nevezett képviselőnek mentelmi jogát.

Elnök: Rakovszky István képviselő ur a házszabályok 205. §-a alapján szót kért. Tekintettel arra, hogy az az ügy, amelynek tárgyalására az ülés meghosszabbittatott, már letárgyaltatott, a 196. §. harmadik bekezdése nem akadálya annak, hogy a képviselő ur felszólaljon. A szót ennélfogva a képviselő urnak megadom.

Rakovszky István: T. Nemzetgyülés! Csak igen röviden fogom a t. Nemzetgyülés figyelmét igénybe venni. Amint már jeleztem, szólani kivánok a mentelmi bizottság jelentéséhez, de mielőtt ezt megtenném, kénytelen vagyok bejelenteni, hogy nem látok egészen tisztán a kérdésben és ezért kérném az igen t. előadó urat, legyen szives felolvasni a birósági megkeresésnek azt a részét, amelyben az előzetes letartóztatás megengedését kéri, hogy az indokokat megismerjem. Mielőtt tehát szólanék ennek az indokolásnak felolvasását vagyok bátor kérni.

Elnök: Az előadó ur kiván szólani.

Nánássy Andor előadó: T. Nemzetgyülés! A biróság megkeresése szerint *(olvassa):* »Nyomatékos gyanuja terheli nevezett nemzetgyülési képviselőt atekintetben, hogy a Bp. 141. §. 2. és 5. pontjában meghatározott feltételekhez képest az előzetes letartóztatás szüksége is fenforog« bűnhalmazat miatt.

Elnök: Rakovszky István képviselő ur ujból kiván szólani.

Rakovszky István: T. Nemzetgyülés! Ebben az esetben mindenesetre igen súlyos bűncselekményről van szó. Minden skrupulus nélkül elfogadom az igen t. előadó ur jelentésének azt a részét, amely az illető képviselő mentelmi jogának ebben az ügyben való felfüggesztéséről szól. De amennyire ismerem a mentelmi ügyeket, az eddig lefolytatott ügyekben csak egyetlenegy esetre emlékszem, amelyben a biróság az illető képviselőnek előzetes letartóztatását követelte és ez Friedrich István t. képviselő ur ügye volt a Tisza-gyilkossági perben. Nagyon jól emlékszem rá, hogy annakidején a mentelmi bizottsághoz ugyanilyen megkeresés érkezett. Nagyon különös volt az az eljárás, amelyet akkor az ügyészség folytatott. Ez ad okot most az én aggályomra. A főügyészség akkor ugyanis nagyon terjedelmes vádiratot adott be, amelyben egymásután három helyen is konstatálta hogy Friedrich István ellen semmi, még a legkisebb gyanuok sem mutatkozott, ami igazolttá tenné, hogy ellene bűnvádi eljárást inditsanak. Erről mindenki meggyőződhetik, ha átolvassa az eredeti vádiratot. Rövid idő mulva azután pótvádirat érkezett, amelyben már Friedrich Istvánt is bevonták a perbe és egyszersmind az ő esetleges letartóztatására mentelmi jogának felfüggesztését is kérték. Az akkori előadó urnak skrupulusai voltak és hozzám fordult tanácsért. Én, egy képviselőnek mentelmi jogáról lévén szó, kijelentettem, hogy nem tartom helyénvalónak, hogy Friedrich István előzetes letartóztatása tekinteté-

ben a mentelmi jogát felfüggesszék, bármilyen súlyos bűncselekményről, gyilkosságban való részvételről van is szó, és bármilyen súlyos is ez a bűntény. Amint azután a tapasztalat beigazolta, nekem teljesen igazam volt, mert Friedrich István ellen még a főtárgyalás folyamán megszüntették az eljárást. Ha a nemzetgyülés akkor könnyüszerrel beleegyezett volna Friedrich István letartóztatásába, nemcsak Friedrich István mentelmi jogán esett volna sérelem, hanem ártatlanul is szenvedett volna.

Itt van most Hir György t. képviselő urnak igen súlyos ügye. Engem nem vádolhatnak elfogultsággal, nem is ismerem Hir György képviselő urat, de aggályom van a tekintetben, vajjon alkossunk-e most precedenst arranézve, hogy képviselőt előzetes letartóztatásba lehet-e helyezni, vagy sem. Mert Hir György képviselő ur esetében precedenst alkotnánk, mivel nem hiszem, hogy megcáfolhatna valaki, ha azt állitom, hogy hasonló eset még elő nem fordult a Házban.

Mindezeknél fogva nagyon megfontolandónak tartom a kérdést, és nem szeretném, ha a nemzetgyülés most precedenst alkotna. *(Zaj. — Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Rakovszky István: Nem szeretném ezt, különösen annál az egy oknál fogva, mert a birói megkeresésnek az a része, amelyben az előzetes letartóztatást is kéri, egyszerüen a Bp.-ra való hivatkozással van a Házhoz intézve, de nézetem szerint nincs elég alaposan megindokolva. Legalábbis azzal kellett volna ezt megindokolni, hogy ebben az esetben az összejátszás veszélye forog fenn, vagy azzal kellett volna megindokolni a kérelmet, hogy az illető képviselő urnak szökésétől kell tartani, vagy attól, hogy a bünjeleket esetleg eltünteti. De mindez nem történt meg és nem is történhetett, mert oly hosszu idő óta folyik már ennek a mentelmi ügynek a tárgyalása, hogy az illető képviselő ur ezalatt a hosszu idő alatt a szökésen kivül már mindent elkövethetett volna.

Sajnálatomra tehát nem vagyok abban a helyzetben, hogy az előadó ur javaslatának azt a részét, amelyben minden bővebb birói indokolás nélkül az előzetes letartóztatásra is kéri a mentelmi jog felfüggesztését, a magam részéről elfogadjam. Én csupán a bizottság javaslatának első részéhez járulok hozzá, amelyben a mentelmi jog felfüggesztését kéri a bünselekmény üldözhetése érdekében. Erre vonatkozó inditványomat irásban is beadom.

Elnök: Kiván valaki szólani?

Ha senki szólni nem kiván, a vitát berekesztem. Az előadó urat illeti a szó. *(Zaj.)* Csendet kérek!

Nánássy Andor előadó: T. Nemzetgyülés! A biróság ugyan határozottan hivatkozott a Bp. ama szakaszaira, melveknek alapján a nevezett képviselő urnak előzetes letartóztatását kivánta, azonban a magam részéről honorálom az imént felszólalt képviselőtársamnak az előzetes letartóztatásra vonatkozó aggódalmait. *(Élénk helyeslés jobbfelől és a középen.)*; a magam részéről előterjesztésemnek ezt a részét visszavonom, és csupán a mentelmi jognak egyszerü felfüggesztését kérem. *(Helyeslés.)*

Rakovszky István: Tisztelettel visszavonom inditványomat!

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom: következik a határozathozatal. Kérdem, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatának első részét, amely szerint Hir György képviselő ur mentelmi joga felfüggesztessék, elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* A Ház a mentelmi bizottság jelentésének első részét elfogadta.

A mentelmi bizottság javaslatának második része, miután arra vonatkozólag az előadó ur inditványát visszavonta, határozathozatal tárgyát nem képezi.

Következik a mentelmi bizottság 1047. számu jelentése Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében. Az előadó urat illeti a szó!

Nánássy Andor előadó: T. Nemzetgyülés! A budapesti kir. főügyészség Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte, mert a budapesti kir. törvényszék megkeresése szerint a kincstári jogügyi igazgatóság felperesnek nevezett képviselő és pertársa alperesek ellen inditott polgári perben nevezett képviselőt két izben szabályszerüen tanuként megidézte, dacára annak, hogy nevezett képviselő az idézést kellő időben átvette, a tárgyaláson nem jelent meg, sem magát ki nem mentette, miért is elővezetése vált szükségessé.

A bizottság megállapitotta, hogy a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, az összefüggés a megkeresés és nevezett képviselő személye között nem kétséges, zaklatás esete nem forog fenn, javasolja tehát a t. Nemzetgyülésnek, hogy Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát ebben az ügyben függessze fel.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem.)* Ha senkisem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát az előterjesztett ügyben felfüggeszteni, igen vagy nem? *(Igen!)* A Ház Hir György nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát felfüggesztette.

Következik a mentelmi bizottság jelentése csalás vétsége miatt feljelentett Dénes István nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Az előadó urat illeti a szó.

Nánássy Andor előadó: T. Nemzetgyülés! A budapesti királyi főügyészség Dénes István nemzetgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte, mert a budapesti büntető járásbiróság megkeresése szerint ellene a királyi ügyészség a Budapest Székesfővárosi Közlekedési r.-t. feljelentése alapján a Bp. 50. §-ába ütköző, a Btk. 380. §-a szerint minősülő csalás vétsége miatt büntető eljárást inditott, amit nevezett képviselő azzal követett el, hogy Budapesen 1925 május 12-én a Budapesti Székesfővárosi Közlekedési r.-t. közegeinek a villamoson való utazás alkalmával már lejárt utazási igazolványt mutatott fel, s ezáltal őket utazásának jogosultságára vonatkozólag tévedésbe ejtette s nevezett részvénytársaságnak vagyoni kárt okozott.

Dénes István nemzetgyülési képviselő a mentelmi bizottság előtt megjelent, s a maga részéről kérte, hogy mentelmi jogának a felfüggesztését javasolja a bizottság.

A bizottság megállapitotta, hogy a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, az összefüggés a bűncselekmény és nevezett képviselő személye között nem kétséges, zaklatás esete nem forog fenn, ezért javasolja a t. Nemzetgyülésnek, hogy Dénes István nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát ebben az ügyben függessze fel.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Felteszem a kér-

dést, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni, hogy Dénes István képviselő ur mentelmi joga az előterjesztett ügyben felfüggesztessék, igen vagy nem? *(Igen!)* Megállapitom, hogy a Ház Dénes István képviselő ur mentelmi jogát egyhangulag felfüggesztette.

Napirendünk szerint következik a mentelmi bizottság jelentése kereskedelmi vétséggel gyanusitott Gaál Endre nemzetgyülési képviselő mentelmi ügyében. Az előadó urat illeti a szó.

Nánássy Andor előadó: T. Nemzetgyülés! A budapesti kir. főügyészség Gaál Endre nemzetgyülési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte, mert a budapesti kir. törvényszék mint cégbiróság megkeresése szerint ellene a kereskedelmi törvény 214. §-ába ütköző kereskedelmi vétség miatt eljárást indított, amit a nevezett képviselő, mint a Züst és társa textilmüvek részvénytársaság igazgatósági tagja, többi igazgatósági tagtársaival egyetemben azzal követett el, hogy az alaptőke befizetésére nézve a biróság elé tudva valótlan előterjesztést tettek, a közgyülésen a társaság helyzetét tudva valótlanul adták elő, annak valódi helyzetét eltitkolták, és a kereskedelmi törvény 187. §-ának rendelkezése ellenére közgyülést összehivni elmulasztottak.

A bizottság megállapitotta, hogy a megkeresés illetékes hatóságtól érkezett, az összefüggés a vélelmezett kihágási vétség és nevezett képviselő személye között kétséges, mert amikor a nevezett részvénytársaság a fent körvonalozott kihágást, illetve mulasztást elkövette, akkor nevezett képviselő ur már nem volt tagja az igazgatóságnak, az iratok között az a valótlan adatokat tartalmazó igzgatósági előterjesztés, amelyet nevezett képviselő állitólag aláirt, nem található, ennélfogva zaklatás esetét látja fenforogni és javasolja a t. Nemzetgyülésnek, hogy Gaál Endre nemzetgyülési képviselő mentelmi jogát ebben az ügyben ne függessze fel.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha senkisem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Kérdem, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát, amely szerint Gaál Endre képviselő ur mentelmi joga az előadott ügyben ne függesztessék fel, elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom és megteszem előterjesztéseimet.

Jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy gróf Széchenyi Viktor nemzetgyülési képviselő ur, mint az összeférhetlenségi állandó bizottság elnöke, irásbeli jelentést adott be hozzám. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelentést felolvasni!

Perlaki György jegyző *(olvassa):*

„Méltóságos Elnök Ur!

A Reggel c. hetilap folyó hó március 29. számában az elnökletem alatt működő összeférhetetlenségi állandó bizottság folyó hó 17-én tartott ülésének azon részéről, mely zárt ülés gyanánt folyt le, teljesen részletes közlést ad.

Miután ez másképen aligha történhetett, mint a köteles képviselői diszkréció megsértésével, kötelességemnek tartom ezt Méltóságodnak bejelenteni és kérni, hogy a házszabályok 137. §-ának 2. pontja értelmében eljárni méltóztassék.

Fogadja Méltóságod őszinte tiszteletem nyilvánitását. Budapest, 1926. március 29. Széchenyi Viktor s. k., az összeférhetetlenségi állandó bizottság elnöke.«

Elnök: A házszabályok 137. §-ának 2. pontja értelmében akkor, ha gyanu merül fel arra nézve, hogy valamely képviselő a titkos jellegü bizottsági tárgyalások tekintetében fennálló titoktartási kötelezettséget megszegte, az elnöknek joga van javaslatot tenni a Háznak a követendő eljárás iránt. A bejelentés folytán indittatva érzem magamat arra, hogy a hivatkozott szakasz értelmében javasoljam a t. Háznak, méltóztassék elhatározni, hogy utasittatik a mentelmi bizottság a bejelentett ügy megvizsgálására. Méltóztatnak e javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Bemutatom a t. Nemzetgyülésnek Csilléry András képviselő ur levelét, amelyben gyógykezeltetése tartamára három heti, valamint Fábián Béla képviselő ur levelét, amelyben külföldi tartózkodása tartamára ötheti szabadságidő engedélyezését kéri.

Javaslom, hogy a kért szabadságokat engedélyezni méltóztassék. *(Helyeslés.)* A Ház a kért szabadságokat megadja.

Most pedig napirendi javaslatot fogok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket április 15-én, csütörtökön délelőtt 11 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki a további teendők iránti intézkedés. Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Egyuttal felhatalmazást kérek még arra, hogy az időközben netalán megüresedő választókerületekben az uj választás elrendelése, illetve a pótképviselők behivása iránt, továbbá meghivások esetében a nemzetgyülés megfelelő képviseltetése érdekében a szükséges intézkedéseket megtehessem. Méltóztatnak ezt a felhatalmazást megadni? *(Igen!)* Ha igen, akkor ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig áttérünk Huszár Károly képviselő ur sürgős interpellációjára. Kérem a jegyző urat, hogy az interpelláció szövegét felolvasni sziveskedjék! *(Halljuk! Halljuk!)*

Héjj Imre jegyző *(olvassa):*

»Interpelláció a kormányhoz.

Van-e tudomása a kormánynak arról, hogy a sárvári müselyemgyár elhatározta üzemének beszüntetését és ennek következtében 1400 munkás és 50 tisztviselő veszíti el végleg a kenyerét?

Tudja-e a kormány, hogy ez Sárvár lakosságának egy tizede és az üzembeszüntetés katasztrófával fenyegeti az ottani egész gazdasági és szociális helyzetet?

Hajlandó-e a kormány a kereskedelmi, a népjóléti, a pénzügyi stb. ministeriumok szakközegeinek utján megvizsgálni a beszüntetés okait és interveniálni, hogy a szerencsétlenség, ha még lehetséges, elhárittassék, vagy legalább is elodáztassék?

Hajlandó-e a kormány mindent megtenni, hogy az ottani munkásság munkaalkalomhoz jusson?

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Huszár Károly: T. Nemzetgyülés! Bocsánatot kérek, hogy ilyen előrehaladott időben szót kérek, de ezt kötelességemmé teszi az, hogy a választókerületem székhelyéről a hatóságok a mai napon egy expresszlevéllel fordultak hozzám s rémes jajkiáltással kérnek arra, hogy a nemzetgyülésben emeljem fel szavamat azért, hogy a kormány a Sárvárt fenyegető óriási katasztrófát valamilyen formában igyekezzék az ottani lakosság feje felől elháritani.

Sárvár nagyközségben van egy gyár, amely specialitás volt Magyarországon; 1400 munkás,

némelykor több is dolgozott benne s a legutóbbi időben a munkások és tisztviselők körülbelül ezren felül voltak. Ez a gyár magyar szeszt dolgozott fel műselyemmé és ezáltal valutáris szempontból óriási nagyjelentőségü és fontosságu volt. Évek óta vergődött ez a gyár több okból, amelyekre majd rá fogok térni, de egyik legfőbb oka annak, hogy a gyár ebbe a helyzetbe jutott, az, hogy a magyar szeszkartel árpolitikája folytán a szeszt, amelyet külföldnek, tehát Grácnak, Bécsnek, Wienerneustadtnak a magyar szeszkartel 5700 koronáért ad, itt Magyarországon ezrekkel drágábban, körülbelül 7—8000, némelykor 9000, majdnem 10.000 koronáért kellett megvenni. (**Mándy Samu:** Más oka van ennek!)

Ez volt egyik főoka. Az utóbbi hónapokban épen az én felszólalásom hatása alatt a pénzügy- és a kereskedelmi ministeriumok segitségével sikerült olyan könnyitéseket szerezni, amelyek a régebbi állapottal szemben több milliárdnyi könnyitést eredményeztek. (**Szabó Imre:** De a francia kereskedelmi szerződés ezt is megölte!) Tisztelt képviselő ur, azt hiszem, valamelyes része lehet a dologban ennek is, de semmiesetre sem ez volt a legfontosabb tényező. A helyzet az, hogy Sárvár, amely kisközség volt, átalakult virágzó nagyközséggé, ott igen egészséges gazdasági élet volt, társadalmi béke, minden megvolt, egy-egy családban négy-öt ember is keresett, most pedig, amikor a házhelyeket kiosztották, 900 ember jutott házhelyhez, 200 házhelyen megkezdték az épitkezéseket. Vannak ott családok, amelyek felerészben mezőgazdasági munkával foglalkoznak, felerészben a gyárba járnak ugyanabból a családból. Egy igen egészséges munkásember tipus alakult ott ki, amelyben a felnőtt családtagok mindegyike hasznos, üdvös munkával foglalkozik s ezáltal a család gazdasági megerősödése biztositva van. Ebben az egészséges miliőben berendezkedett az ottani kisipar és kiskereskedelem. Ehhez a mérethez szabtuk azután Sárvárott az iskolákat és az összes közintézményeket, hiszen ez az iparosodás, ez a fejlődés igen nagy reményekre adott okot. Most pedig az történt, hogy a szeszkartel árpolitikája, tehát helytelen közgazdasági gyakorlata folytán ez a gyár válságos helyzetbe jutott. Az eddigi válságot lényegesen fokozta az, hogy időközben a világpiacon a műselyem konjunktúrája elmult. (**Mándy Samu:** Ez a főbaj!) Ez is baj, a főbaj azonban a szeszkartel árpolitikája, mert ha 14000 magyar munkás existenciájáról, kenyeréről, boldogulásáról van szó, akkor a legkevesebb, aminek történnie kell az, hogy a magyar ipar annyiért kapja meg a szeszt, amennyiért a külföld kapja. Ez a legminimálisabb dolog volna. Ez az én felfogásom, ennek hangot adok, de azt hiszem, ezt csak mindenki helyeselheti. (**Malasits Géza:** A spirituszgyárak profitjáról van itt szó! Épen eleget keresnek. — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Huszár Károly: Láttam, hogy amikor az a veszedelem forgott fenn, hogy a Bacher-ügyben, amely igen kellemetlen és utálatos ügy volt mert véleményem szerint az egy csikágói börzespekuláció következménye, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* ne hogy ennek a bűnnek következtében esetleg az egész magyar közgazdasági életet ennél még nagyobb csapás érje, kénytelen volt a kormány bizonyos intézkedéseket tenni.

Fájó szivvel néztük ezt, de beletörődtünk ebbe a lehetetlen dologba, hiszen ezt másképen nem lehetett megoldani, mert a malom-munkások vagy a más különböző ipartelepeken dolgozó munkások is megérezték volna ennek a válságnak következményeit. Ilyen körülmények között nem lehet arra az álláspontra helyezkedni, hogy nem kell segiteni egy más okokból válságba jutott gyáron, amely nem spekulált, nem adósodott el, amely tőkéjéből élt, és amely nem fenyeget bennünket azzal, hogy börzespekuláció folytán összeomlik, ahol mindenki tisztességesen dolgozott, amely azonban a világpiac helyzete és a szeszkartell politikája folytán került bele a mostani szituációba. 1400 ember veszitené el existenciáját most, a borzasztó munkanélküliség idején lenne kénytelen elhagyni szülőföldjét, kellene elindulnia Magyarországon vándorutra kenyeret keresni.

Az összes tisztviselőknek és munkásoknak semmiféle reményük nincs arra, hogy Sárváron munkát kapjanak, mert Sárváron mindenki tisztességesen dolgozott, amely azonban ken a létszám mindenütt be van töltve, és Sárváron olyan ember, aki saját hibájából munkanélküli, nincs, hiszen ép az előbb mondottam, hogy egy-egy családból eddig négy-öt ember dolgozott, most tehát ezek az emberek földönfutókká lesznek, s teljesen bizonytalan jövő előtt állanak.

Nagyon röviden, egy-két perc alatt meg tudom világitani a helyzetet. A gyár versenyképtelenné vált a következő okok folytán. Ugyancsak a gyárnak van Tubisban és Lyonban egy-egy telepe. Addig, amig a tubisi gyár 17 centime-ot fizet a villany egységáraként, addig Magyarországon 60 centime-ot kell fizetni, amig a nyersszeszt, akár a magyarországi is, a tubisi gyár 1 frank és 30 centimeért szerzi be valami kevés tarifakülönbséggel, addig Magyarországon az itt előállitott szeszért 2 frank 50 centime-ot kell fizetni. *(Zaj.)* Ezekért az adatokért felelek én és felelnek mindazok a hatóságok, amelyek ezt a memorandumot nekem a mai napon beadták, ezt a főszolgabiró és az összes ottani képviselőtestületi tagok vették föl, ez nem pártmemorandum, ez a gyárvállalat, a nagyközség vezetősége és a közigazgatási hatóságok konferenciájának eredménye.

Ebben a pillanatban, őszintén megmondom, már alig látok magam is kivezető utat arra, hogyan és miképen lehetne segiteni, miként lehetne a dolgot megoldani. Hogy mégis felemelem szavamat, — s ahányszor megtehetem, ezentúl is mindig meg fogom tenni, — azért teszem, hogy megkérjem a pénzügyminister urat, hogyha volt szive hozzá, — megengedem, jól tette az ország közgazdasága érdekében — hogy más vállalatok válsága idején a kormány tekintélyével, erkölcsi befolyásával igyekezett beavatkozni... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Súlyos anyagi befolyás volt, az nem tekintély! Tekintélye nincs!)* Én ugy tudom, hogy van és azt hiszem, hogy ebben a kérdésben is lesz. Méltóztassanak talán ennél a gyárvállalatnál is erkölcsileg interveniálni abban a tekintetben, hogy ez az üzembeszüntetés, ha lehetséges — mert május 31-ére szól az összes munkások és tisztviselők felmondása — bizonyos megoldás alapján esetleg elodáztassék, természetesen, ha lehet, elsősorban lehetetlenné tétessék, de legalább is elodáztassék. És ha itt voltak más vállalatok megmentésére százmilliárdok... (**Mándy Samu:** Az más dolog!)

Bocsánatot kérek, ez nem más dolog, mert Bachert nem az ő szép szeméért mentette meg a kormány, hanem azért, mert azt akarta, hogy ez a válság a közgazdasági életet meg ne rázkódtassa. Engem a Bacher-részvénytársaságok

igazgatósági tagjai és az egész Bacher-vállalat nem érdekel ugy, mint 1400 becsületes munkás sorsa. (**Mándy Samu:** Kérem, én helyeslem, amit a képviselő ur mond!) Ismétlem tehát, ez nem más dolog. Mi nem kérünk pénzt, mi csak azt kérjük, hogy a kormány közgazdasági intézkedései olyan természetüek legyenek... (**Mándy Samu:** Helyes!) Nem értem, hogy Mándy képviselő ur miért idegeskedik? (**Szabó Imre:** Érdekelt fél! — **Mándy Samu:** Nem idegeskedem. Én nem vagyok agressziv. Helyeslem, amit a képviselő ur mond!) Én köteles vagyok az én választókerületem 1400 exisztenciája érdekében felszólalni *(Általános helyeslés.)* s végtelenül csodálkozom, hogy nem méltóztatik velem szemben annyi lojalitást tanusitani, hogy méltóztatnék nyugodtan minden zavarás nélkül meghallgatni.

Olyan indokai is vannak ennek, amelyeket én a kormánnyal és mindazokkal az állami tényezőkkel, amelyeknek ezeket tudniok kell, már hónapokkal ezelőtt közöltem, de nem méltóztattak ezekről komolyan olyan formában tudomást venni, amint ezek fennállanak, és minden alkalommal azzal utasitottak el, — illetőleg nem is utasitottak el, hanem azzal odázták el a dolgot — hogy valami kisebb, apróbb dolog történt, de bajról szó sincs, olyan jól megy annak az üzemnek, hogy semmi körülmények között nem fog becsukni, nem fog megszünni.

Hivatkozom Halász Móric t. képviselőtársamra, akinek semmi köze ehhez a vállalathoz, semmi köze ahhoz a kerülethez, semmi köze ahhoz az 1400 munkáshoz, de aki pusztán annak következtében hogy én neki elmondottam a tényállást, egy alkalommal saját elhatározásából lement és ott a helyszinen tanulmányozta az egész gyártást, átnézte a könyveket. Ugy érzem, hogy ő ebben a pillanatban lelkileg teljesen egyetért velem, hogy itt történhetik valami és hogy kell is valaminek történnie. Azt hiszem különben, hogy a t. Ház legtöbb tagja szintén ezen a nézeten van. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)*

Hogy mi történjék, erre nézve e pillanatban konkrét propoziciót nem tudok tenni, mert én nem vagyok most a vállalat szószólója. Ugy képzelem azonban, hogy a kereskedelemügyi kormány, a pénzügyi kormány, a népjóléti ministerium és mindazok a többi társministeriumok, amelyeknek némi kis közük is volt a multban ehhez az üzemhez, méltóztassanak egy bizottságot kiküldeni és hivatalos vizsgálat tárgyává tenni a munkabeszüntetés, az üzembeszüntetés okait. Nagyon kérném, méltóztassanak engem is, mint a kerület egyik képviselőjét ebbe a bizottságba meghivni. Ha ez a ministeri bizottság — az ottani hatóságok, a gyárüzem vezetősége, s a különböző ministeriumokból kiküldött szakközegek — megállapitják az üzembeszüntetés igazi okát, akkor majd ki kell derülnie annak, hogy melyik tényező milyen mértékben volt oka ennek az üzembeszüntetésnek.

Elnök: A képviselő urnak még egy perc all rendelkezésére. Kérem, méltóztassék beszédét befejezni.

Huszár Károly: Nagyon köszönöm a méltányos t. Ház szives türelmét és nagyon kérem a pénzügyminister urat, hogy Sárvár népe felől — mert nemcsak a munkások vannak ebben érintve, hanem az egész sárvári lakosság — méltóztassék ezt a hallatlan katasztrófát elháritani. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: A pénzügyminister ur kiván szólni.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Őszintén megvallva, a kérdés lényegében nem igen tartozik az én tárcám keretébe. Egy ipari vállalatról van itt szó, amelynek problémájával elsősorban a kereskedelemügyi minister ur hivatott foglalkozni: neki kell ezt a kérdést összes vonatkozásaiban megvizsgálni s megállapitani azt, hogy mi a helyzet és micsoda intézkedések szükségesek ahhoz, hogy esetleg a helyzeten változtatni lehessen. A magam részéről azonban mégis foglalkozom a kérdéssel, már csak azért is, mert tényleg egy nagyobb jelentőségü problémáról van szó, amelyről szeretném a magam véleményét is pár szóval megmondani.

Örülök, hogy igen t. képviselőtársam szóvá tette azt, hogy ennek a gyárnak működésében az elmult időben voltak zavarok, amelyek tényleg a szeszár alakulásából származtak. De igen t. képviselőtársam objektiven leszögezte azt is, hogy ebben a tekintetben segitségére mentünk a gyárnak és — amint ő maga kifejezésre juttatta — több milliárdot jelentett a gyár szempontjából az az előny, amelyet ezen intézkedések következtében elért.

Csak azért emlitem ezt, hogy rámutassak arra, hogy nézetem szerint a kérdés eme részének ma már nincs meg az a döntő jelentősége a probléma elbirálása szempontjából, mint volt a multban. Két okból nincs meg ez a jelentősége. Egyrészt nincs meg azért, mert közben olyan technikai átalakitások történtek, hogy mig azelőtt bizonyos mennyiségü nyerselyem előállitásához, mondjuk, 8 liter szesz kellett, addig ma $^1/_4$, vagy 2, vagy nem tudom hány liter kell, evidenter tehát a termelési költségek nagy csökkenése következett be. Természetesen hirtelen nem tudom eldönteni a kérdés másik oldalát, hogy vajjon azok az inveszticiók, amelyek ennek következtében történtek, nem igényeltek-e olyan összegeket, amelyek ezeket a technikai ujitásokat rentabilisekké ezidőszerint még nem tették.

Igen t. képviselőtársam, mint indokot hozta fel azt is, hogy a szeszár olyan magas volt, hogy ez a gyár funkcionálását lehetetlenné tette, s ezzel kapcsolatban bizonyos kritika is hangzott el a szeszkartelről. Ami a szeszkartel kérdését illeti, én sem tartozom egyáltalában azok közé, akik rajonganak a kartellekért; ellenkezőleg, azok közé tartozom, akik folyton vitatják, hogy egyszer már ezt a kérdést is rendezni kell. (**Huszár Károly:** Legfőbb ideje!) A külföld ezekben a kérdésekben már mintát mutatott; ennek a kérdésnek helyes és okszerü rendezésére igenis, vannak bizonyos posszibilitások.

Ezt jegyzem meg általánosságban. Ami már most magát a konkrét esetet illeti, mindenki tudja, hogy a szesztermelés egész Európában milyen válságban van, mindenki tudja, hogy a szesztermelésben mindenütt túltermelés jelentkezik — ugy a szomszédos államokban, mint Németországban, vagy Lengyelországban — és ez is magyarázza meg azt, hogy a szesz ára a világpiacon rendkivül alacsony és minden egyes állam kivétel nélkül — sajnos, de igy van, mert azt lehet mondani, másként nem lehet megoldani a kérdést — csak a belső fogyasztás megadóztatásával birja fentartani ezt az iparágat. Nálunk pedig különösen azért kell nagy súlyt helyezni erre, mert a szeszgyártáshoz rendkivül nagy mezőgazdasági érdekek fűződnek az állattenyésztés, hizlalás stb. szempontjából. Nem lehet ezt a problémát csak egyoldaluan, egy szempontból megitélni, hanem

összes vonatkozásaiban kell elbirálás alá venni. Sok emberről van itt szó, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy ennek alapján hány ember találja meg keresetét, megélhetését a mezőgazdaság egész komlexusában.

Ami a szeszkartelt illeti, a helyzet az, hogy én ragaszkodtam hozzá és keresztül is vittem és ez nem lehet irányadó tényező a gyár mai válságos helyzetének a kialakulásában, mert hiszen végeredményben a gyár exportáron kapja a szeszt, az adott viszonyok között tehát a legolcsóbb áron: összes költségeivel együtt ab gyár, — ami a belső termelést illeti, — de természetesen meg kell tériteni azt a differenciát, amely a vámban jelentkezik. Ez is megfelebbezés alatt áll.

Hogy tehát a szesz döntő jelentőségü volna ebben a kérdésben, azt nem tartom valószinünek. **(Huszár Károly:** Dupla világparitáson kapja a szeszt!) Méltóztassék meggyőződve lenni igen t. képviselőtársamnak, hogy exportáron kapja; aki pedig az exportárat ismeri, az elhiheti, hogy az nem lehet duplája a világparitásnak, mert csak egy világparitás van. **(Huszár Károly:** Nem kapja exportáron!) Én igy vagyok informálva. **(Huszár Károly:** Rosszul van informálva a minister ur!) Ha meg fogok győződni, hogy rosszul vagyok informálva, nagyon szivesen fogok változtatni álláspontomon. **(Huszár Károly:** Egész biztosan tudom! Garantálom, hogy a minister urat rosszul informálták!) Rendben van; ha rosszul volnék informálva, akkor teljesen igazságot fogok szolgáltatni t. képviselőtársamnak, s biztositom, hogy feltétlenül exportáron kapja a gyár a szeszt.

Ami a kérdés lényegét illeti, egész határozottan meg kell mondanom azt, hogy itt nem ennek a gyárnak a válságáról van szó, hanem — amire igen t. képviselőtársam rámutatott — a műselyem világpiaci válságáról. Amikor ennek a vállalatnak anyaintézete bezárta üzemét — ahol talán kedvezőbb termelési feltételek is vannak — akkor nagyon nehéz ennek a gyárnak helyzetét ugy tünteti fel, mintha különleges tények és körülmények következtében szünnék meg. A műselyem tényleg nem tud versenyezni a rendes selyemmel; a rendes selyem ára olyannyira veri a műselyem-árakat hogy egészen természetszerüen a műselyemgyártás bizonyos nehézségekbe jutott.

Eltekintve ettől, van egy másik indok is. Az egész világon mindenütt a takarékosság gondolata érvényesül és megszünt az az inflációs maradvány, amely ezen a téren is jelentkezett, hogy t. i. az utóbbi években a selyem volt az első cikk, amelyet ruházkodásra kezdtek használni. Most, hogy megint visszatértek a régi állapotok, megszükült ebben a fogyasztás. Ez természetesen megint kétszeresen érezteti hatását a különböző vállalkozásoknál is. Mondom, ez az igazi indok. Én azonban azt hiszem, hogy a kereskedelemügyi minister ur nem fog engem megcáfolni, mert a magam részéről is azt tartom, hogy könnyedén és könnyelmüen ilyen kérdést elintézni nem lehet. Helyesnek tartom igen t. képviselőtársamnak azt az inditványát, hogy igenis vizsgáltassék meg ennek a gyárnak a helyzete, mert hiszen hallottam beszélni világpiaci árakról, hallottam beszélni arról, hogy nem vagyok orientálva a helyzetről és még más körülményekről is amelyek a gyár helyzete szempontjából mind szóba kerülhetnek. Megnyugtathatom a t. képviselőtársamat, hogy ha azt tapasztalom, hogy a felhozott körülmények figyelembevételével a gyár helyzetén segiteni lehet, nem fogok késni a segitséggel, viszont ha oly körülmények forognak fenn, amelyek a segitést lehetetlenné teszik, akkor kénytelen-kelletlen le kell vonnom a végső konzekvenciákat. Ezeket kivántam megjegyezni. Kérem válaszom tudomásulvételét.

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Huszár Károly: T. Nemzetgyülés! Egészen hiteles formában tudom, hogy a gyár nem exportáron kapja a szeszt. Azokra a közbeszólásokra, amelyeket hallottam, ugy látszik, nem eléggé jól informált urak részéről, kénytelen vagyok ujból leszögezni, hogy abba a katasztrófába, amely ma bekövetkezett, más tényezők is belejátszódtak, de az soha be nem következett volna és az a magyar gyár egészen biztosan rentabilis lett volna, ha ugyanazon az áron kaphatta volna a szeszt, amely áron a szeszkartell a wienerneustadti és gráci piacon százezer hektóliterszámra árulja. Ha, ismétlem, ez a magyar iparvállalat ugyanazon az áron kapta volna a szeszt akkor éveken át minden más vállalattal szemben rentabilis tudott volna lenni. **(Malasits Géza:** Annál inkább, mert a munkabérek lényegesen, felényivel alacsonyabbak, mint a franciaországi munkabérek! Konkurrálhatna!) Nem akarok ebben a tekintetben a képviselő urral vitába szállni; nem akarok a munkabérek tekintetében fennálló differenciákkal foglalkozni és nem fogok tisztességtelen konkurenciába belemenni.

Örülök annak, ha minden munkás annyi munkabért kap, amennyi a maga és családja eltartására szükséges. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én erkölcstelennek és tisztességtelennek tartok minden olyan munkabért, amely ezt a mértéket meg nem üti. **(Peidl Gyula:** De ennek nemcsak örülni kell, hanem elő is kell segiteni!) A magam részéről elő is segitettem ezt, amit nagyon jól tudnak a sárvári munkások, mert különben nem következett volna be az, hogy a gyár összes férfi és női munkásai egy egészen tiszta választáson nagyon kevés kivétellel megtiszteltek szavazatukkal. Tudják azok a munkások, mit tettem értük. Én ebben a pillanatban semmiféle egyéni, vagy a vállalat részéről jövő propozicióval nem jöhetek, mert a vállalat vezetőivel az ügyben nem tárgyaltam, de leszögezem, hogy a pénzügyminister ur elvileg az egész Ház előtt arra az álláspontra helyezkedett, hogy a gyár a szeszt exportáron kell hogy kapja. Ebben az esetben, azt hiszem, megvan a módja a segitésnek, vagy legalább is a katasztrófa nem lesz olyan borzalmasan rémséges, mint amilyen ebben a pillanatban, amikor váratlanul szakadt rá, ami lehetetlenné tette, hogy az ottani munkások a Dunántúlon mezőgazdasági munkát vállaljanak, mert hiszen a cselédszerződéseket ma már régen megkötötték, ma már nem tudnak sehova sem menni.

Méltóztassanak tehát megengedni, hogy kérésemet konkrét formában adjam elő. Nagyon kérem a pénzügyminister urat — sajnálom, hogy a ministerelnök ur nincs itt, akiről ugy láttam, amikor beszéltem vele a gyárvállalatnak olyan természetü dolgairól, amelyek e pillanatban nem tartoznak ide, hogy van érzéke az ügy iránt, — méltóztassék a pénzügyministerium, kereskedelemügyi ministerium, népjóléti ministerium és a társministeriumok részéről egy bizottság kiküldését szorgalmazni. Mi és az ottani nép alávetjük magunkat e bizottság döntésének és ha bebizonyul, hogy a kormány részéről minden megtétetett, hogy az eddigin túlmenőleg semmit sem tehet, akkor

a nép között a megnyugvás helyre fog állni. De legalább annyi buzgóságot szeretnének látni azok az emberek, mint amennyi buzgóságot mutatott most a minister ur, aki elfogadta az exportárra vonatkozó kérésemet. Ennek következtében abban a helyzetben vagyok, hogy a minister ur válaszát tudomásul vehetem és remélem, hogy az intézkedés és az eredmény is olyan lesz, mint amilyen volt a válasz.

Elnök: Minthogy a pénzügyminister ur nem kiván szólni, következik a határozathozatal. Kérdem, méltóztatnak-e a pénzügyminister urnak Huszár Károly képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? *(Igen!)* A nemzetgyülés a választ tudomásul vette.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése.

Héjj Imre jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki. A nemzetgyülés tagjainak boldog husvéti ünnepeket kivánok, és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 30 perckor.)

Hitelesitették:

Nánássy Andor s. k. *Szabó Zoltán s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 529. ülése

1926. évi április hó 15-én, csütörtökön,

Scitovszky Béla elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi minister benyujtja az Ausztriával kötött kereskedelmi egyezményre vonatkozó törvényjavaslatot és a Törökországgal kötött letelepedési egyezményre vonatkozó törvényjavaslatot. — Lendvai István bejelenti mentelmi jogának megsértését. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Bud János, Walko Lajos, gr. Csáky Károly.

(Az ülés kezdődik délután 12 óra 5 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Láng János jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Perlaki György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Bodó János jegyző ur.

Bemutatom a t. Nemzetgyülésnek Baross János képviselő ur levelét, amelyben betegségére való tekintettel nyolcheti, Neuberger Ferenc képviselő ur levelét, melyben egészségének helyreállitása céljából ötheti, Borgulya Pál képviselő ur levelét, melyben ugyancsak egészségének helyreállitására hatheti s végül Putnoki Sándor képviselő ur táviratát, melyben betegségére való tekintettel háromheti szabadságidő engedélyezését kéri.

Javaslom, hogy a kért szabadságokat megadni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

A Ház a kért szabadságidőket engedélyezi.

A házszabályok 223. §-a értelmében bemutatom a függőben levő inditványok s interpellációk jegyzékét.

Tudomásul vétetik.

A kereskedelemügyi minister ur kiván szólni.

Walko Lajos kereskedelemügyi minister: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém az Ausztriával kötött kereskedelmi egyezményre vonatkozó törvényjavaslatot, valamint a Törökországgal kötött letelepedési egyezményről szóló törvényjavaslatot benyujtani.

Kérem mindkét törvényjavaslatnak kinyomatását, szétosztását és mindkettőnek a külügyi és közgazdasági bizottsághoz való utalását.

Elnök: A törvényjavaslatok ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és előzetes tárgyalás s jelentéstétel végett kiadatnak a külügyi és a közgazdasági bizottságnak.

Lendvai István képviselő ur a házszabályok 82. §-a alapján mentelmi jogsérelmet kiván bejelenteni.

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem szeretem — soha nem szerettem — a t. Nemzetgyülés figyelmét személyes ügyeimmel igénybe venni. Kénytelen vagyok azonban a mai napon mentelmi jogom sérelmét a t. Nemzetgyülésnek bejelenteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. kormány rendelkezése alatt álló rádió a tegnapi napon megbizható uraktól, rádiókészülék-tulajdonosoktól hozzám érkezett jelentések szerint, amely jelentéseknek a keresztény sajtóban is nyoma lesz, tegnap este félhét és hét óra között az én személyemmel, különösképen pedig az én képviselői minőségemmel és működésemmel kapcsolatban engem megtámadott, velem szemben lealacsonyitó és mindenesetre a rádiót hallgató közönség előtt meggyalázó és lekicsinyitő kifejezéseket használt.

T. Nemzetgyülés! Önök megszokták tőlem, hogy én rendesen valami uj dolgot jelentek be. Hát bejelentem képviselői mentelmi jogomnak a legmodernebb formában való megsértését. *(Derültség. —* **Drozdy Győző:** Ugy van! Igaza van!) Nem tudom, hogy a t. kormányzat hatalma alatt levő rádió működését, helyesebben az ottan szónokoló és működő egyének működését ellenőrzi-e valaki, vagy nem? (**Hegymegi-Kiss Pál:** Ellenőrzi a rendőrség!) Amennyiben ellenőrzik, akkor nem tudom megérteni, hogy épen annak a kormányzatnak részéről, amely a ministeriális, a törvényhozói, a képviselői tekintély nevében annyiszor szólal fel, hogyan lehet megengedni azt, hogy egy törvényhozót, bármelyik párton vagy bármelyik oldalon álljon is, súlyosan megtámadjanak. *(Ugy van! a baloldalon.)* A magam részéről kijelentem, hogy bármily szélsőséges jobboldali meggyőződesü vagyok is, hasonlóképen a legsúlyosabb sérelmet látnám abban, hogy egy állami szerv részéről akár Rothenstein Mór képviselőtársamat, akár Vázsonyi Vilmos képviselőtársamat támadnák meg, akiktől pedig engem sokkal nagyobb ellentét választ el világnézleti és egyéb alapon, mint a t. kormánytól. Ha pedig nincs ellenőrzés, akkor azt kérdezem az igen t. kormánytól: ki fogja akkor megakadályozni azt, hogy holnap, vagy holnapután ugyanannak az állami szervnek részéről, illetőleg annak égisze alatt esetleg Kun Béla, Vági István, vagy bármilyen szélsőséges baloldali, állam- és nemzetfelforgató elemek részére propaganda történjék?

Ugy érzem, hogy én, akinek mentelmi jogát nem egyszer sértették meg s aki sohasem jelentettem be mentelmi jogom sérelmét, különösképen azok után, hogy a mentelmi jog megsértésének nem egyszer voltam tanuja, kénytelen vagyok ezt a t. Nemzetgyülésnek bejelenteni és kérem a t. elnökséget, méltóztassék ebben az ügyben eljárni.

Azt a t. urat, aki ott az állam égisze alatt ellenem megjegyzéseket tett, nem ismerem, az ő szinvonalához le nem sülyedek, azonban egy kijelentésére még innen, a nemzet szine előtt is reflektálnom kell. Ő nem kérdezhette meg a rádiókészüléktulajdonosoktól és a rádiót hallgatóktól, hogy ki hivott ide. Ide nem szokás meghivni nemzetgyülési képviselőket. Nagyon jól tudom, hogy ha ide csak ugy meghivni lehetne nemzetgyülési képviselőket, akkor itt egyetlen egy ellenzéki képviselő sem ülhetne. Ide bennünket a választópolgárok bizalma és többsége küld be.

T. Nemzetgyülés! Mentelmi jogomnak sérelmét bejelentem és kérem annak a mentelmi bizottság elé való tételét és orvoslását.

Elnök: A házszabályok 182. §-a értelmében a bejelentett mentelmi jogsérelem vita tárgya nem lehet és a házszabályok hivatkozott szakasza értelmében áttétetik a mentelmi bizottsághoz.

Mai ülésünk egyetlen tárgya a további teendők iránti intézkedés lévén, megteszem előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnaap, folyó hó 16-án, pénteken délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki:

1. a gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a nemzetgyülés 1926/27. évi költségelőirányzata tárgyában;

2. a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Szólásra következik?

Láng János jegyző: Kabók Lajos!

Kabók Lajos: T. Nemzetgyülés! Két és fél hetes kényszerült s a kormány által kellő módon meg nem indokolt szünet után ismételten olyan javaslatoknak napirendre tüzése javasoltatik, amelyek figyelmen kivül hagyják azt a borzalmas gazdasági katasztrófát, amely az ország népét teljesen végpusztulással fenyegeti. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem tudom megérteni, hogy ilyen súlyos időkben mi szükség van olyan törvényjavaslatok tárgyalására, amelyek nem veszik figyelembe azt, hogy itt olyan borzalmas gazdasági katasztrófában élünk, amilyen ebben az országban még nem volt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Drozdy Győző**: Minden üzlet haldoklik!) Annak ellenére, hogy erre vonatkozólag a kormánynak nemcsak felhatalmazása van, hanem a nemzetgyüléshez beterjesztett javaslata is, csak épen nincs tanácskozásra kitüzve, mégis minden alkalmat megragad a kormány arra, hogy olyan törvényjavaslatokat, amelyek enyhitenék ezt a gazdasági válságot, ne tüzzön ki a nemzetgyülés tanácskozására. **Malasits Géza**: Dehogy nem, csendőrkaszárnyát épitenek néhányat! — **Rothenstein Mór**: Arra nem ér rá!)

Itt van pl. a munkanélküliség kérdése. (**Farkas István**: Az nem sürgős a kormánynak!) Ebben a kérdésben magam is és képviselőtársaim közül is már számosan emeltünk szót, és a nemzetgyülés egész ciklusa alatt mindig napirenden tartottuk ezt a kérdést. Mindezek ellenére egyetlen egyszer sem történt a kormány részéről olyan intézkedés, amely a legparányibb mértékben is enyhitette volna ezt a nagyarányu országos katasztrófát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Már számtalanszor tártam számokat is ide a nemzetgyülés elé, és megmondottam, mennyi azoknak a száma, akik önök által el sem képzelhető borzalmas nyomorban szenvednek nem hónapok, hanem egy-két esztendő óta és munkaalkalomhoz hozzájutni nem tudnak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha az igen t. képviselő urak megtekintenék ezeknek a szerencsétlen embereknek otthonát, ha végigfigyelnék egész életüket, akkor kétségbe kellene esniök, hogy tizezrek és tizezrek, sőt százezrek ennyi időn keresztül ilyen állapotban maradnak.

A munkanélküliség ujabban ismételten veszedelmes módon emelkedik. 1925 decemberében a szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma 26.711 volt; egy hónappal később, 1926. januárjában ez a szám már 28.379-ra emelkedett. Számtalanszor megmondottam azonban már azt is, hogy ez a szám nem fejezi ki hűen a munkanélküliek teljes létszámát, mert ezenkivül még sokkal többen vannak olyanok, akiket nyilvántartani nem lehet, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akik azonban ép ugy nyomorognak a gazdasági válság következtében, mint a nyilvántartottak. Szerény megitélésem szerint ezen a számon kivül még legalább háromszor-négyszer annyian vannak olyanok, akik munkaalkalomhoz jutni nem tudnak és a legnagyobb nyomorban élik életüket. Akár az ipar, akár a mezőgazdaság munkanélkülieit vesszük figyelembe, egyaránt dul és pusztit ez az állapot és a kormány nem tartja elsőrendü kötelességének, hogy ezzel a kérdéssel foglalkoztassa a Házat, hogy ebben a kérdésben olyan javaslatot terjesszen elő, amely a feldult lelki állapotokat valamilyen mértékben megnyugtassa. A munkanélküliség esetére való biztositásról szóló törvényjavaslat nagyon régen be van igérve, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nem találnak azonban időt és alkalmat arra, hogy az a Ház tanácskozása alá kerüljön. Pedig én azt vagyok bátor kijelenteni, hogy az ilyen törvényjavaslatok nagyon gyorsan, napok, sőt talán már órák alatt is elintézést nyerhetnek és az ilyenek tárgyalása a kormány programmját, tervét egyáltalában nem befolyásolná.

A szakszervezetek rendkivüli mértékben tették meg kötelességüket a munkanélküliek segélyezése terén. (**Baticz Gyula**: Erejükön felül áldoztak.) Tényleg erejükön felül áldoztak, és a végső helyzetben vagyunk, mert az az összeg, amelyet ilyen címen kifizettünk, olyan tekintélyes, hogy ezt már tovább fokozni nem lehet. 1925-ben a szakszervezetek nem kevesebb, mint 11 milliárd 122 millió koronát fizettek ki kerek összegben a munkanélküliek segitésére, támogatására. Én tisztelettel itt a nemzetgyülés szine előtt kérdezem a kormánytól, hogy a kormány mennyit áldozott már a munkanélküliek nyomorának enyhitésére, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor**: Bacher segitésére áldozott!) milyen intézkedést tett már a kormány arra, hogy ez a borzalmas nyomor enyhitve legyen? (**Malasits Géza**: Bachernek. Gratz Gusztávnak! Egyesitett Fővárosi Takarékpénztáraknak!) Nincsen a társadalomnak olyan rétege, nincsen olyan rendü és foglalkozásu ember, aki a munkanélküliségből kifolyólag ne szenvedne és ne nyomorogna. (**Propper Sándor**: A Viktoriának, a Concordiának van pénz! Bachernek van 200 milliárd! A csikágói börzére! Azt tömni! — **Malasits Géza**: Az igazgatók megkapják a tantiemeket, a munkást pedig kirugják az utcára! — **Lendvai István**: A felső munkanélkülieket támogatják. — *Zaj.* — *Elnök csenget.*)

A pénzügyminister ur a szünet előtti napokban megindokolta itt a Ház előtt, hogy szükséges volt a kormánynak áldozatot hozni akkor, amikor az a malomkrach bekövetkezett, (**Farkas István**: Külföldi tőke; azt védeni kell! Ezt tartja a kormány!) mert belátta, hogy a gazdasági életben ujabb katasztrófa állott volna be, ha a malomkrachnál anyagilag nem lép közbe. De a pénzügyminister urnak — a kormánnyal együtt — nincs egyetlen megállapitása arra vonatkozólag, hogy milyen erőteljes mértékben állitja meg a gazdasági vérkeringést ez a munkanélküliség,

amely éveken keresztül százezreket dönt nyomorúságba és keserűségbe (**Klárik Ferenc:** És öngyilkosságba! — **Lendvai István:** Szerelmi bánatban lesznek öngyilkosok — **Baticz Gyula:** Ezrével szöknek ki az országból az életerős munkások! — **Propper Sándor:** A fő az, hogy Bacher ne menjen tönkre!)

Elnök: Propper képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kabók Lajos: Az öngyilkosok száma közismert! A legutóbbi napokban 24 óra alatt, ugy tudom, 19 öngyilkosság történt. (**Lendvai István:** Szerelmi bánatból!) és nem lehet azt mondani, hogy szerelmi bánatból, hanem ezek a nyomor következtében dobták el maguktól az életet. 1925-ben nem kevesebb, mint 1514 ember lett öngyilkos azért, mert olyan nagy a nyomor ebben az országban, hogy nincs egyáltalában remény arra, hogy ebből a nyomorból szabadulni lehessen, csak egyetlen egy remény van: a halál.

Ha a zálogházak forgalmát megvizsgáljuk, ez is rávilágit a munkanélküliségből eredő rendkivüli nagyarányu nyomorra, mert 1925-ben nem kevesebb, mint 324.219 ékszert tettek be és a kiváltott ékszerek száma csak 257.677 volt. Egyéb ingóságokból pedig 557.614 darabot tettek be, a kiváltás azonban csak alig 450.000 volt. Hát ez nem a mérhetetlen nyomornak a tükre? Nem a mérhetetlen nyomort tükrözi-e vissza az a helyzet, amikor a zálogházi közvetitő intézetek számát szaporitani kell? Már 32 zálogházi közvetitő intézet van, de ez sem győzi a munkát, mert az emberek mindentől megválnak, csakhogy valahogyan életük tovább tengetni tudják. (**Baticz Gyula:** Sorban állanak a zálogházak előtt az emberek! — **Klárik Ferenc:** Rendőrök vannak már ott, akik rendet tartanak!)

Akár az épitőiparnak, akár a vasiparnak, a faiparnak, vagy a magánalkalmazottaknak, vagy a mezőgazdasági munkásoknak helyzetét vesszük figyelembe, mindenütt látjuk azt a folyton fejlődő borzalmas nyomort, amelyen a kormány segiteni nem akar. Most a legutóbbi napokban pedig ismételten erőteljes mértékben kezdődött el a munkások létszámának csökkentése. Tessék a képviselő uraknak érdeklődni Csepelen a Weisz Manfréd gyárban, mely az ország egyik legnagyobb iparvállalata; tessék végigmenni a Váciuton és megtekinteni a gyárakat és a többi helyeken mindenütt azt fogják feleletül kapni a gyárigazgatóktól, hogy képtelenek tovább a létszámot tartani, nincs vállalkozási lehetőség, épen ezért állandóan a munkáslétszám csökkentése folyik. (**Graeffl Jenő:** Ez csak itt van Magyarországon?) A kormány pedig beruházási programmot adott ugyan, (**Lendvai István:** A Bachereket ruházza ki!) de ennek a beruházási programmnak végrehajtása kikutathatatlan akadályokba ütközik.

A szakszervezetekben már tarthatatlan a helyzet. Munkástársainkat kétségbeejtő testi erőkifejtéssel kell visszatartani attól, hogy meggondolatlan cselekedeteket ne kövessenek el. Ha az igen t. kormány ugy gondolja, hogy van elég rendőrkard és van elég csendőrszurony és minden nemü megmozdulást majd ilyen módon lehet elfojtani, rendkivül súlyosan téved, mert nekem volt már alkalmam azt is hallani, hogy a rendőrök is elégedetlenek már, elégedetlenek azzal az állapottal, amely ebben az országban van.

Megengedhetetlen az is, hogy a kormány egyáltalában ne törődjék azzal, ne legyen figyelme és gondoskodása abban az irányban, hogy ezt a mérhetetlen nyomort, amely a munkások között dul, milyen undoritó módon használják ki a kapitalisták, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* milyen aljasul szoritják le a munkabéreket és ez ellen a kormánynak nincs egyetlen intézkedése. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Malasits Géza:** Van intézkedés: a razzia meg a tolonckocsi! — **Klárik Ferenc:** Huszezer koronás napszámok vannak!)

A legujabb időben a kereskedelemügyi minister ur ankétet hirdet a lapokban és erre az ankétra meghivja majd az iparvállalatok vezetőit, de a legfontosabb tényezőket, a munkások képviselőit, akik szintén igen fontos okokra tudnának rámutatni, kifelejti. A népjóléti minister ur már most harangozza be, hogy majd valamikor ősszel, októberben vagy novemberben nyomor-ankétet fog rendezni és az ősszel fognak valahogyan gondolkozni azon, hogy miként lehetne a nyomort enyhiteni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én nem szeretek súlyos kifejezéseket használni, de amidőn ezt látom, ezt tapasztalom, azt kell mondanom, hogy ez valóságos népbolondités, semmi egyéb! *(Ugy van! Taps a szélsőbaloldalon.* — *Zaj és ellenmondások jobbfelől.* — **Szomjas Gusztáv:** Amit maguk csinálnak! — **Baticz Gyula:** Közönséges népcsalás! — **Rothenstein Mór:** Szemfényvesztés!)

Az elmult év őszén ugy láttuk, hogy kezd már valamilyen mértékben enyhülni a munkanélküliség, mert az üzemekben, a gyárakban kezdték szaporitani a munkáslétszámot. De nagyon hamar elakadt minden, elakadt akkor, amikor kiderült az egész frankhamisitási ügy. És meg vagyok róla győződve, hogy ha az a kormány, amely olyan módon van vádolva ebben a frankhamisitásban, mint ahogyan az elhangzott itt a nemzetgyülésen, régen elhagyta volna a helyét, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — *Zaj jobbfelől.)* ezzel már maga a munkanélküliség is enyhült volna.

Elnök: A képviselő ur beszédidejéből még egy perc van hátra. Kérem a képviselő urat, sziveskedjék beszédét befejezni.

Kabók Lajos: Tisztelettel kérem a nemzetgyülést méltóztassék beszédidőmnek 10 perccel való meghosszabbitásához hozzájárulni. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet!)*

Elnök: Kabók Lajos képviselő ur beszédidejének 10 perccel való meghosszabbitását kéri a nemzetgyüléstől. Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e a képviselő ur kérelméhez hozzájárulni? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az engedélyt megadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség! A nemzetgyülés Kabók Lajos nemzetgyülési képviselő ur beszédidejének meghosszabbitásához nem járult hozzá. *(Zaj a baloldalon és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak.

Kabók Lajos: Ismételten tudomásul veszem azt a jóindulatot, amely már nem egyizben nyilvánult meg velem szemben. Levonom a konzekvenciát és megállapitom, hogy ebben a nemzetgyülésben az ország népének a nyomoráról és bajáról beszélni nem lehet, *(Élénk ellenmondások a jobboldalon és a középen.)* mert a túloldalon ülő képviselő urak erre nem kivánciak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon és a szélsőbaloldalon.* — *Zaj és ellenmondások a jobboldalon és a középen.)*

Az, hogy a ministerelnök ur a titkos társaságok feloszlatásáról gondolkozik, kijelentem, hogy ez egy fikció. Az a ministerelnök és az a kormány, amely nagyrészt részese a titkos társaságoknak, a titkos társaságok feloszlatását komolyan egyáltalában nem akarhatja. Az elnök ur napirendi inditványához nem járulhatok hozzá. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök ur kiván szólni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: Tisztelt Nemzetgyülés! Nem kivánok az előttem szóló t. képviselő ur fejtegetéseire hosszabban válaszolni, csak felhivom a figyelmét arra, amennyiben kitért arra a gazdasági krizisre, amely az országban mutatkozik és amelynek következményei részben azok a jelenségek, amelyekre a t. képviselő ur rámutatott — hogy ezek szanálásának előfeltétele egy rendszeres és rendezett költségvetési állapot. (*Helyeslés a jobboldalon és a középen.*) Előfeltétele ennek az, hogy az államháztartás olyan állapotban legyen, hogy szociális célokra is megfelelő eszközök álljanak rendelkezésre. (*Zaj a baloldalon és a szélsőbaloldalon.*) Mert mindenki tudja, aki egy kicsit objektive gondolkozik, hogy a szociális törvényhozás a legdrágább törvényhozás és a legnagyobb pénzösszegeket emészti fel. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.*) Ennek el fog következni az ideje akkor, hogyha az az akció, melyet a kormány az ország érdekében folytat, sikerrel végződik, amikor is ezekre a célokra sokkal nagyobb összegeket fogunk költhetni. Hiszen minden állam szempontjából szükséges és kivánatos, hogy a szociális nyomort enyhitse, és olyan lépéseket tegyen, amelyek erre alkalmasak. De ennek előfeltétele az, (**Farkas István**: Hogy menjen a helyéről! — *Zaj a jobboldalon és a középen. — Elnök csenget.*) hogy erre a célra megfelelő összeg álljon rendelkezésre. (*Helyeslés a jobboldalon és a középen. — Zaj a szélsőbaloldalon! Felkiáltások: Bacher!*)

A t. képviselő ur és a t. képviselő urak nem ismervén, vagy nem akarván ismerni azokat a szempontokat, amelyek a pénzügyminister urat vezették, amikor ebben az ügyben segitőleg közbelépett, ugy forditják ezt az ügyet, mint hogyha egy személy, a gazdasági élet egyik tényezője érdekében történt volna a közbelépés. Itt nem egy személy, nem egy gazdasági tényező, hanem a magyar közhitel érdekében történt közbelépés. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. —* **Farkas István:** *A munkásokat kidobták! — Zaj.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek képviselő urak! Farkas István képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! Hivatkozom más államok példájára, például Németország példájára, ahol a szociáldemokrata párt, az ügyek vitelére lényeges befolyást gyakorol, és ahol a Stinnes-koncern összeomlásakor a német kormány közbelépett a német közhitel érdekében. Aki ezt nem érti meg, az menjen el az iskolába közgazdaságot tanulni és ne szóljon hozzá a kérdéshez. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen. — Zaj a baloldalon és a szélsőbaloldalon. — Rothenstein Mór közbeszól.*)

Elnök: Rothenstein Mór képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (*Klárik Ferenc közbeszól.*) Klárik Ferenc képviselő urat is kérem, sziveskedjék csendben maradni!

Gr. Bethlen István ministerelnök: Ezt nem lehet kiabálással elintézni. Ez egy komoly kérdés. (**Propper Sándor**: De frázisokkal sem. — *Zaj a jobboldalon és a középen.*) A t. képviselő urak először szerezzenek bizonyos közgazdasági tudást... (*Taps a jobboldalon és a középen. —* **Farkas István**: Gorombáskodni azt tud! A frankhamisitás a közgazdasági tevékenység! — *Malasits Géza közbeszól.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Farkas István képviselő urat rendreutasitom! Malasits Géza képviselő urat pedig kérem, méltóztassék csendben maradni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: Ugy látom, hogy a t. képviselő urak telve vannak harci kedvvel. Lesz módjuk a t. képviselő uraknak, hogy ennek a harci kedvnek megfelelő kifejezést adhassanak és kitombolhassák magukat. Én itt egyszerüen objektiv álláspontot foglalok el, tekintet nélkül erre az esetre. Ha a kormány és a pénzügyminister ur a maga kötelességét ebben az ügyben nem teljesitették volna, úgy ez nemcsak a gazdag emberek, hanem épen a munkások szempontjából is katasztrófális következményekkel járt volna, mert ez az ország közhitelében vetett bizalomnak a megrendítésével és a vállalatok munkájának beszüntetésével járt volna és azokat a súlyos tüneteket, amelyeket a képviselő ur felemlitett, mindenesetre csak erősítette és gyarapitotta volna. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.*)

T. Nemzetgyülés! Azonban nem ezért szólaltam fel. (*Zaj a szélsőbaloldalon és a baloldalon. — Halljuk! Halljuk! a jobboldalon és a középen. — Malasits Géza közbeszól.*)

Elnök: Malasits Géza képviselő urat rendreutasitom. (*Klárik Ferenc közbeszól.*) Klárik képviselő urat másodizben figyelmeztetem, hogy sziveskedjék csendben maradni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: Röviden ismertetni akarom a t. Házzal azt a munkaprogrammot, amelyet a kormány a t. Nemzetgyülés elé terjeszt és amelynek letárgyalását junius 1-éig kéri a t. Háztól. Sürgős és fontos feladatok megoldása és teljesitése vár a t. Nemzetgyülésre. Itt van mindenekelőtt az 1926/27. évi költségvetés, amelynek a letárgyalása annyiban sürgős, amennyiben mint méltóztatnak tudni decemberi genfi tárgyalásaim alkalmával annak az 50 milliós összegnek a folyósitása, amely 50 milliós összeg beruházásokra lesz a következő évben forditandó s amely a nemzetközi kölcsön egyik részlete, mondom, ennek az összegnek a felszabaditása, ahhoz a kimondott feltételhez van füzve, hogy a nemzetgyülés a költségvetést junius 1-éig letárgyalja, ami annyit jelent, hogy amennyiben junius 1-éig a parlament a maga részéről ezt nem teljesitené, ebben az esetben ez az 50 milliós részlet juniusban nem lesz folyósitható, hanem ennek a felszabaditásáért a szeptemberi genfi ülésen lesz kénytelen a kormány ujból a Népszövetséghez fordulni és csak a szeptemberi ülés után, tehát ősszel, vagy esetleg a tél folyamán, amikor nagyobb munkálatok künn a mezőn nem teljesithetők, következik be ennek az összegnek folyósitása és azoknak a munkáknak a teljesitése, amelyek ehhez az 50 milliós összeghez füződnek, csak a tél, esetleg a tavasz folyamán történhetnek meg. (*Zaj a szélsőbaloldalon.*) Ezt kötelességem volt elmondani, mert kötelességem figyelmeztetni a Házat azokra a komoly következményekre, amelyek ebből származhatnak. (*Helyeslés a jobboldalon és a középen.*)

Ugyancsak a Népszövetség feltételül tüzte ki, hogy a Pénzintézeti Központra és a Postatakarékpénztárra (*Zaj a szélsőbaloldalon. — Elnök csenget.*) bizonyos novelláris intézkedések tétessenek, amelyek a Pénzintézeti Központ és a Postatakarékpénztár uj szervezetének megfelelnek. Szükséges továbbá, hogy az appropriációba egy olyan intézkedést vegyünk fel, amely provideál abban a tekintetben, hogy a kölcsönből származó összegek alapján keresztülvitt kiadások és bevételek a költségvetés egy külön füzetében a jövőben állandóan szerepeljenek. Ezek azok a kérdések, amelyek bizonyos határidőhöz vannak kötve, s amelyeknek sürgős megszavazását kell a kormánynak a nemzetgyüléstől kérnie.

Természetszerüleg azonban a nemzetgyülés-

nek vannak más sürgős feladatai is, amelyek elodázást nem igen türhetnek, tekintettel azokra a károkra, amelyek ebből az elodázásból származhatnának. Itt van a kereskedelmi minister ur által az imént benyujtott osztrák kereskedelmi szerződés, amelynek letárgyalása szintén sürgős és fontos, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* mert hiszen tudjuk, hogy ez a szerződés bizonyos szezoncikkekkel is összefügg, amelyek a nyár folyamán kerülnek piacra és amelyeknek értékesitése szempontjából ez a szerződés igen nagy jelentőséggel biró. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Itt van egy másik törvényjavaslat, amely a Ház előtt fekszik és amely az épitkezések tekintetében a pénzügyminister ur által adható kedvezményekre vonatkozik, s amely meghosszabitása annak a törvénynek, amely már lejárt és amelynek lejárta folytán a pénzügyminister ur ma már nincsen abban a helyzetben, hogy ezeknek a kedvezménykéréseknek eleget tehessen. Közismert, hogy épitőiparunk fellendítése milyen nagyjelentőségü (**Lendvai István**: Ugy van! Steinmetz és Petrichevich a tanu rája!) és hogy épen ezért ennek a törvényjavaslatnak tárgyalása is államérdek.

Végül rá kell mutatnom arra a törvényjavaslatra, amely szintén a Ház előtt fekszik, s amely ankéteken, parlamenti bizottságban, az érdekeltek és a pénzügyminister ur által több izben tárgyaltatott, nevezetesen a magántisztviselők nyugdíjigényeinek valorizálására vonatkozó törvényjavaslatra. Mint méltóztattak hallani, a mélyen t. elnök ur a Háztól azt kérte, hogy ezt a javaslatot már a holnapi ülés napirendjére tüzze ki a Ház. Ez annyiban sürgős, mert hiszen közismert dolog, hogy a vállalatok aranymérlegeikkel most lépnek a nyilvánosság elé és nincsenek tájékozva arról, hogy ezen törvényjavaslatból kifolyólag milyen terhek hárulnak a vállalatokra, és igy ezen aranymérlegek bizonyos fokig a levegőben lógnak. Ebben a tekintetben bizonyos obligóban van a kormány, s ennek folytán kéri, hogy ezt a javaslatot a nemzetgyülés sürgőssen tárgyalja le. Természetesen abban az esetben, ha ennek a javaslatnak tárgyalása elhuzódnék, a kormány kérné, hogy a nemzetgyülés a javaslat a tárgyalását megszakitva, a költségvetést tüzze napirendre, mert hiszen a költségvetés olyan sürgős szükséglete az országnak, hogy annak tárgyalása el nem odázható. Ezt a törvényjavaslatot tehát csak a legrövidebb ideig tárgyalnók, s azután a költségvetés tárgyalásához fognánk hozzá, ha addig az első javaslat tárgyalását be nem fejezné a nemzetgyülés.

Ezekben voltam bátor ismertetni azt a munkaanyagot, amellyel a kormány a nemzetgyülést a nyári szünetig foglalkoztatni akarja. Az első volna tehát, amint a mélyen t. elnök ur is inditványozta, a Ház gazdasági bizottságának jelentése, amely a költségvetéssel annyiban függ össze, hogy a Ház költségvetését tartalmazza. A második volna a valorizációs törvényjavaslat, amelyet csak igen rövid ideig tárgyalnánk, s amennyiben az épitkezésekre vonatkozó törvényjavaslat bizottságilag letárgyaltatnék s annak egy ülésben, vagy egy ülés részében való letárgyalása biztositható, azt is felvennők a programmba addig, amig a költségvetésre rátérhetünk. Mindenesetre azonban ennek a hétnek végén, de legkésőbb a jövő hét elején a költségvetés tárgyalását meg kell kezdenünk.

Kérem a mélyen t. Házat, méltoztassék bejelentésemet tudomásul venni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Láng János jegyző: Propper Sándor:

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! A ministerelnök ur szánalmas, vérszegény munkaprogrammjára most nem fogom észrevételeimet megtenni, mert csupán egy negyedóra áll rendelkezésemre és a t. Nemzetgyülés többsége nem járulna hozzá ahhoz, hogy beszédidőm meghosszabittassék, s ezt azért nem is fogom kérni. Reflektálnom kell azonban a ministerelnök ur ama kiszólására, amellyel az erről az oldalról jövő komoly figyelmeztetést akarta egyensúlyozni, amikor azt mondotta, hogy szerezzenek ide át megfelelő közgazdasági tudást és csak azután szóljanak hozzá közgazdasági kérdésekhez. Azt az egyet méltóztassanak megengedni, hogy erre a tanitóbácsiskodásra igen egyszerüen és röviden azt feleljem: megvan bennünk a hajlandóság arra, hogy közgazdasági és egyéb tudással is felvértezzük magunkat, méltóztassék azonban megengedni, hogy a tanitómestereket mi magunk válasszuk meg. Tessék tudomásulvenni, hogy sem a kormányelnöktől, sem a kormány tagjaitól, sajnos, közgazdasági leckéket nem vehetünk, mert ez az iskola igen rossznak és igen károsnak bizonyult. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én nem fogom a ministerelnök ur közgazdasági tudását most birálat tárgyává tenni, azt azonban kijelentem, hogy olyan közgazdasági tudásból, amely egy országot szisztematikusan gazdaságilag tönkretesz, amely nemcsak a nagy munkanélküliséget hozza létre mesterségesen, hanem tönkreteszi az ipart, tönkreteszi a kereskedelmet, tizezreket és százezreket a foglalkozások minden kategóriájában egyenesen az éhinségbe dönt, *(Mozgás és zaj jobbfelől.)* nem kérünk és egy olyan kormánytól, amely a maga közgazdasági tudását és programmját külföldi szakférfiakkal, Smith-ekkel és Sir William Good-okkal támasztja alá, semmiféle közgazdasági leckét nem fogadunk el. (**Kuna P. András**: Hanem Jásziéktól elfogadnak!)

Kabók képviselőtársunk semmi mást nem akart elérni: figyelmeztetni akarta a kormányt és a nemzetgyülést arra a helyzetre, amelyben az ország dolgozó népe pusztul. Ugy éreztük, hogy ez kötelességünk és ugy látjuk, hogy olyan közgazdasági programm beiktatása a parlament munkarendjébe, amely ezeken az állapotokon változtatna, lehetséges volna. Mi sem jellemzi jobban a kormány szociális érzéketlenségét és közgazdasági egyoldaluságát, mint az, hogy meglehetős hosszu szünet után az első érdemleges ülésnapra kitüzeti a valorizációs törvényjavaslat tárgyalását. Igen t. Nemzetgyülés és igen t. ministerelnök ur, nem méltóztattak hallani arról, hogy ezt az antiszociális jogokat elkobzó, birói gyakorlatot megsemmisitő javaslatot az érdekeltek nem kivánják? Nem méltóztattak hallani a birálatot és a panaszt arról, hogy ez a javaslat, ha törvényerőre emelkedik, rosszabbitani fogja a magánalkalmazotti nyugdíjasok helyzetét?

Nincs tehát rá szüksége senkinek sem. Illetőleg van valakiknek rá szükségük: szükségük van rá a bankoknak. Amint olvasták a lapokban, tegnap tanácskozás folyt egyrészt a ministerelnök ur, másrészt pedig Erney Károly, Weisz Fülöp és még egy bankvezér közt, amit ugyebár, ugy kell értelmezni, hogy a bankvezér urak ráparancsoltak a ministerelnök urra, hogy ezt a javaslatot pedig tessék sürgősen tető alá hozni, mert a bankérdekeltségek érdekei ezt igy kivánják.

Ami a közgazdasági tudásra vonatkozó ministerelnöki tézist illeti, legyen szabad megjegyeznem, hogy nem sok közgazdasági tudás kell ahhoz, hogy az ember megállapithassa, hogy az ilyen Bacher féle 200 milliárdok nem olyan nemzeti érdekü és értékü befektetések, amelyeket a szociális vonatkozásu szükségletek elől el kellene

vonni és oda kellene adni a Bachereknek. Való, hogy a csikágói gabonatőzsdén elvérzett budapesti spekulánsok felsegélyezésére és kisegitésére a kormánynak egy összegben 200 milliárd koronája volt, amelyet kétharmadrészben készpénzben előlegezett, egyharmad részben pedig jótállást vállalt érte. Ha igaz az, amit a ministerelnök ur mond, hogy a közgazdasági összeomlást akarta ezzel megállitani, akkor viszont nem lett volna szabad bekövetkeznie annak, hogy a kormány nemzeti ajándéka ellenére a Viktóriából is, a Concordiából tömegesen bocsátják el a munkásokat és a tiszviselőket. Ez a 200 milliárd és a többi, ami hasonló célokra kiment az államkasszából, nem az üzemek folytatására és további fentartására szolgál, hanem a külföldi tőkeérdekeltség nyereségének kifizetésére. Ebből a munkások egyetlen fillért, a tisztviselők egyetlen hónapi illetményt nem látnak és nem kapnak.

Hamis tehát a beállitás ; ép olyan hamis, mint a ministerelnök ur imént bejelentett kivánsága, hogy a költségvetést bizonyos határidőre szállitani kell, különben az ország érdekei forognak kockán. Ezt már igen sokszor hallottuk hasonló szövegezésben, de egyetlen egyszer sem láttuk nyomában bekövetkezni azt a gazdasági enyhülést, amelyet a ministerelnök ur kilátásba helyezett. Nem tehetek róla, de ezt a módszert a ministerelnök ur részéről nem minősithetem másnak, mint a politikai zsarolások folytatásának, (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) amelyek a nemzetgyülés kezdete óta állanak szemben az ellenzékkel és az ellenzék tevékenységével és amelyek lehetetlenné teszik az ellenzéki birálat kifejlődését.

1925 decemberében — nem tudom pontosan : 10-én vagy 15-én — az egységespárt értekezletén a ministerelnök ur azt mondotta, hogy a pénzügyi ellenőrzés felfüggesztése 1926 márciusában a népszövetség márciusi szessziójában esedékes. Az egységespárt ezt annak idején tudomásul vette s ezen keresztül tudomásul vette az ország. Mindenki várta, hogy márciusban a ministerelnök ur Genfben felveti az ellenőrzés kérdését és kérni fogja a pénzügyi ellenőrzés megszüntetését. Ez nem történt meg. Tudjuk, miért nem történt meg s az igen t. ministerelnök urtól annyi lojalitást elvárhatunk, hogy ennek a kormányzati ténykedésnek szomoru következményét — hogy t. i. a ministerelnök ur Genfben nem volt abban a helyzetben, hogy az ellenőrzés kérdését felvesse — ne háritsa az ellenzékre, amely erről nem tehet. Ha a ministerelnök ur a maga politikájával zsákutcába jutott, ha összeütközésbe jutott az ország érdekeivel s a népszövetség pénzügyi bizottságával, erről legkevesebbet az ellenzék tehet, ezért tehát az ellenzéknek nem lehet szemrehányást tenni.

Azt mondja a ministerelnök ur, hogy a legdrágább törvényhozás a szociális törvényhozás s valószinüleg ebből azt következtette, hogy azért nem lehet szociális törvényjavaslatokat ide hozni. Tudjuk, hogy a szociális törvényhozás nem olcsó, de azt is tudjuk, hogy ennél gyümölcsözőbb befektetések egy állam életében aligha vannak. Ha a ministerelnök ur német példákra hivatkozik, hogy Németországban az összeomlott vállalatokat állampénzen segitették fel, ezzel szemben két dolgot kell megemlitenem. Az egyik az, hogy azok a német vállalatok nem külföldi gabonaspekuláción véreztek el (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) és nem külföldi nyereségeket elégitettek ki az ország pénzéből, nem bocsátottak el munkásokat, hanem folytatták az üzemet, abból a kölcsönből, amelyet a vállalatok rendelkezésére bocsátottak ; a másik pedig az, hogy Németországban széleskörü kiterjedt szociálpolitikai hálózat van : ott van munkanélküliségelleni, baleset-, betegség-, rokkantság elleni, aggkori és hátramaradottak javára való biztositás, ott már valóságos népbiztositássá fejlesztették ki a szociális biztositást, ott tehát sorrendi szempontból is megengedhető az, hogy a fölösleges állami pénzekből támogassák az ilyen bajbajutott vállalkozókat, különösen, ha azok nem spekuláción mentek tönkre és ha nem külföldi profitéhséget elégitenek ki az állami pénzekből, hanem valóban az üzemek folytatását teszik lehetővé azokkal.

A valorizációs törvényjavaslat tárgyalását tehát, amely a bankérdekeltség érdeke és parancsa következtében kerül holnap a nemzetgyülés elé, egész nyugodtan elhagyhattuk volna és e helyett tárgyalhattuk volna a szociális törvényjavaslatokat. Kabók képviselőtársunk beszélt többek között a munkanélküliségről, amely ma már nemcsak az ipari és mezőgazdasági munkásságot sujtja, hanem a hivatalnoki osztályt is, ugy a magánalkalmazottakat, mint a köztisztviselőket ; beszélni kellene továbbá a lakásproblémáról, amely megoldatlan s amely megoldásra vár. Két hét választ el bennünket május elsejétől és az aggódó, remegő bérlők ma sem tudják, hogy május elseje milyen válságot fog rájuk hozni, mi lesz a lakásokkal, mi lesz a felmondással, a lakbérekkel, mit tervez a kormány ? Méltóztassék megengedni, ilyen viszonyok között, amikor a kormány is kénytelen észlelni azokat a súlyos tüneteket, amelyek az országot pusztitják — hogy észleli, erre vall az, hogy ankéteket akarnak összehivni ; ha nem észlelnék, akkor, mint eddig, most sem erőltetnék meg magukat — amikor mondom, a kormány is észleli, hogy súlyos bajok vannak, akkor ezeket az elsőrendü fontosságu szociális javaslatokat kellene elővenni. Megigérhetem és kijelenthetem — azt hiszem az ellenzék ebben a kérdésben egységes — hogy az ilyen javaslatok minden pártközi konferenciás komédia nélkül igen gyorsan tető alá kerülhetnének.

Azt mondotta a ministerelnök ur, hogy mindazon bajok és hibák, amelyeket Kabók képviselőtársunk felsorolt, jó irányu megváltoztatásának előfeltétele a rendezett költségvetés. A szanálási komédia, mondhatnám tragikomédia befejezéséhez közeledünk; alig két hónap van még hátra. A csődtömeggondnok, Smith ur, (*Mozgás jobbfelől.*) már 22-ik jelentését adta ki februárban. Junius 30-án befejeződik a szanálás és hol van az elmult két esztendőnek az az eredménye, amelyet a ministerelnök ur a szanálás kiindulásakor, 1924 áprilisában itt a nemzetgyülés előtt előterjesztett ? (*Zaj.*)

Azt mondotta akkor a ministerelnök ur, hogy a munkaalkalmak, a munkabérek javulásának, általában a szociális helyzet felemelkedésének a szanálás az előfeltétele. Már most itt megvolt a szanálás, már két esztendeje megy, két esztendő óta erőszakkal, erőkifejtéssel feleslegeket produkálnak a költségvetésekben ; kérdem, hol van mindaz, amit a ministerelnök ur 1924 áprilisában mondott, igért és kilátósba helyezett, mint olyan dolgokat, amelyek feltétlenül be fognak következni ? Ezt sehol sem látjuk, semmi sem történt, ellenkezőleg a statisztikai adatok alapján...

Elnök : Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy beszédideje lejárt. Méltóztassék beszédét befejezni.

Propper Sándor : ... a számoszlopokból lehet megállapitani, hogy a szanálás inditotta meg tulajdonképen a végső összeomlás folyamatát, s ez a folyamat a szanálás minden egyes állomásánál törvényszerüen sülyedést mutat ugy a gazdasági, mint a szociális életben. Az a szanálás, amelynek ekvivalense gyanánt a szociális jólétet, a munka-

alkalmak, a munkabérek javulását helyezték kilátásba, annak ellenkezőjét hozta meg és — kénytelen vagyok ezt a szót használni — frivolitásnak kell minősitenem, hogy a ministerelnök ur ilyen két esztendő után, a szanálás eddigi tapasztalatai alapján is ide merészel állani a nemzetgyülés elé és folytatni meri azt a demagógiát, amelyet a szanálási javaslattal kapcsolatban végzett. *(Zaj a jobboldalon.)*

Ezek alapján nem fogadhatom el az elnök ur napirendi javaslatát.

Elnök: Kiván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom. Minthogy napirendi javaslatommal szemben ellenindítvány nem adatott be, felteszem a kérdést, méltóztatnak-e napirendi javaslatomat elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az elnöki napirendi javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A nemzetgyülés az elnöki napirendi javaslatot fogadta el.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése, Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Láng János jegyző (*olvassa az ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs.)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki s az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Láng János s. k. *Rothenstein Mór s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 530. ülése

1926. évi április hó 16-án, pénteken,

Scitovszky Béla és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — A nemzetgyülés gazdasági bizottságának jelentése a nemzetgyülés 1926/27. évi költségelőirányzata tárgyában. Felszólaltak: Urbanics Kálmán előadó, Hegymegi-Kiss Pál, Bud János pénzügyminister. — A magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása. Felszólaltak: Dréhr Imre előadó, Bud János pénzügyminister, Várnai Dániel. — A pénzügyi bizottság benyujtja jelentését az épitkezés előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925. évi XVIII. t.-c. kiegészitésére vonatkozó törvényjavaslat tárgyában. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése

---

A kormány részéről jelen van: Bud János.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 45 perckor.)

Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Láng János jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Perlaki György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Bodó János jegyző ur.

Napirend szerint következik a gazdasági bizottság jelentésének (Irom. 1037) tárgyalása a nemzetgyülés 1926/27. évi költségvetésének tárgyában.

Az előadó urat illeti a szó.

Urbanics Kálmán előadó: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* A nemzetgyülés gazdasági bizottsága a házszabályok 278. §-ának rendelkezéseihez képest összeállitotta a nemzetgyülés 1926/27. évi költségvetési évre szóló előirányzatát. Ezt az előirányzatot a következőkben van szerencsém röviden ismertetni:

Az előirányzat összeállitásánál a gazdasági bizottság az 1924. évi IV. tc. rendelkezéseit és az azoknak végrehajtása tárgyában kiadott rendeleteket szem előtt tartotta és igy a legszigorubb takarékosság szem előtt tartásával állitotta össze a nemzetgyülés költségvetését. De figyelemmel kellett, hogy legyen a gazdasági bizottság arra a körülményre is, hogy az 1926/27. költségvetési év során póthitel engedélyezésére számitani egyáltalán nem lehet és ezért a szükségletek teljes mérvü biztositását kellett eszközölnie, nehogy a nemzetgyülés életében fennakadás álljon elő. E két ellentétes körülmény összeegyeztetésével igyekezett a gazdasági bizottság arra, hogy a keretek az 1925/26. évre összeállitott költségvetés tételei alá kerüljenek, de viszont egyes tételeknél kénytelen volt azoknál magasabb összegeket is előirányozni.

Az 1926/27. évi költségvetés az előző — a most folyamatban levő — költségvetési évben előirányzott összeggel szemben a kiadásoknál 761.469 pengő többletet mutat s igy 4,023.312 pengő kiadást irányoz elő; viszont a bevételeknél 16.333 pengő bevételi többletet mutat az 1925/26. évi költségvetéssel szemben. A kiadásoknál mutatkozó többlet legnagyobbrészt a személyi járandóságokra esik és a szolgálatban lévő személyzet illetményei és lakáspénze felemelésének következménye.

Ami mármost az egyes tételeket illeti, azokon végighaladva, elsősorban is a főrendiház költségvetését bátorkodom ismertetni.

A főrendiház költségvetésénél a személyi járandóságoknál a rendszeres állandó illetmények rovatában 343 pengő megtakaritás mutatkozik, amely onnan állott elő, hogy a főrendiház személyzete három altiszti állással apasztatott. A dologi kiadások a főrendiház szükségleteinél a mult évi tételeknek megfelelően állittattak be.

Ezzel végezhetnék is a főrendiház költségvetésével, ki kell azonban hogy térjek a felsőház költségeinél előirányzott 408.000 pengő átalányösszegre. A törvényhozás munkáját ma kizárólag a nemzetgyülés látja el, azonban egy javaslat terjesztetett a nemzetgyülés elé, amely a felsőház létesitését célozza. Minthogy igy valószinü, hogy a felsőház tényleg létrejön, gondoskodni kellett a felsőház működésével, az adminisztrárció kiegészitésével, annak zavartalan menete biztositásával járó költségekről, továbbá a felsőház választott tisztviselőinek illetményeiről és a vidéki törvényhatóságok és egyéb érdekképviseletek, szervezetek, valamint intézmények részéről választás utján beküldendő felsőházi tagok részére megállapitandó költségmegtéritésekről is. Ezeknek biztositását célozza ez a 408.000 pengő átalány. Ezt az összeget azért kellett átalányösszegben beállitani a költségvetésbe, nehogy ezáltal a nemzetgyülés a felsőház költségvetési jogát érintse, viszont provideálni kellett ez összeg megállapitásával azért, hogy a felsőház megalakulása esetében zavartalanul működhessék.

A következő cim alatt a nemzetgyülés szükségletei állittattak be a költségvetésbe. Itt a rendes kiadásoknál a személyi járandóságok rovatában 742.777 pengő többlet állittatott be, amely összegből 655.816 pengő a nemzetgyülési képviselők és választot tisztviselők járandóságaira, és pedig ebből 627.280 pengő a nemzetgyülés határozatával felemelt képviselői tiszteletdíjak többletére, 28.536 pengő pedig a lakáspénzek többletére esik.

A rendszeres állandó illetmények alrovatánál 84.660 pengő többlet mutatkozik, amely a tiszt-

viselők és egyéb alkalmazottak létszámviszonyainak rendezéséről és illetményeinek javításáról szóló törvényes rendelkezések következménye.

Itt meg kell, hogy jegyezzem azt, hogy a főrendiházi és nemzetgyülési alkalmazottak együttes létszáma a békeállománnyal szemben 89 fővel apasztatott, amely apasztás kapcsán az 1925. évi junius hó végével végrehajtott létszámapasztás alkalmával egy I. osztályu műszaki altiszti, egy szolgálatvezető altiszti, egy kezelőaltiszti, egy altiszti és egy takarítónői állással csökkentetett a létszám.

A nem rendszeres illetmények alrovatánál szintén mutatkozik egy 2300 pengős többlet, itt azonban ki kell, hogy térjek arra, hogy a nem rendszeres illetmények onnan állanak elő, hogy e tétel alatt vétetett fel a nemzetgyülés bérháza gondnokának átalánya, továbbá az Országház tüzbiztonságára kirendelt két tüzoltó illetménye és végül ide állittatott be a számvevőség tisztviselői közül két súlyosan megbetegedett tisztviselő helyettesitésével szükségessé vált ellenőr díjazása. Az ellenőr akként pótoltatott, hogy a rendelkezési állományba helyezett tisztviselők közül egy ideiglenes szolgálattételre rendeltetett be. Ugyancsak e rovat alatt irányoztatott elő a nemzetgyülés könyvtári bizottsága által már régebben elhatározott, de a világháboru kitörése alkalmával a tisztviselők hadbavonulása folytán fennakadást szenvedett könyvtárrendezési munkálatok költsége is.

A dologi kiadások rovatánál szintén 20.320 pengőnyi többlet mutatkozik, melyből 9440 pengő beszerzési költségekre esik. Ez azon a címen vált szükségessé, hogy a könyvtári katalógus 1914 óta nem pótoltatott s igy annak kinyomatása terveztetik, e célra tehát 6400 pengő külön költségre van szükség.

Szükségessé vált továbbá az orvosi rendelőszoba készletének kiegészítése is, s e célra 4000 pengő, a bútorok fokozatos javításával kapcsolatban felmerülő költségekre 2000 pengő, végül a gyorsirodában szükséges indigópapiros beszerzésére 640 pengő többlet irányoztatott elő.

Az elhelyezési költségeknél mutatkozó 10.880 pengő többlet onnan áll elő, hogy az országház épülete 24 évi használat után némileg romlásnak indult és e munkálatok pótlása vált szükségessé. Igy a kazán- és gépház teljes tetőzetének megujítására szükséges 7.200 pengő, a homlokzati csatorna fabélésének megujitására 640 pengő, az ablakok, kapuk pácolására és lakkozására 2000 pengő, végül a gőzfűtési csövek kicserélésére 1040 pengő irányoztatott elő.

A rendkivüli kiadásoknál és pedig az átmeneti kiadások cimű rovatban, 10.280 pengő megtakarítás mutatkozik. Ez onnan áll elő, hogy a mult évben az interperalmentáris konferencia Amerikában tartotta üléseit és itt az utazási költségekre nagyobb összeget kellett előirányozni, mig az idén remélhető, hogy a költségek ekkora összeget nem fognak felemészteni.

A nemzetgyülés bevételeinél, mint említettem, 1717 pengővel több irányoztatott elő, mint a mult esztendőben. Ez az országházban és a bérházban lévő lakások bérjövedelmének a lakbérekkel kapcsolatban érvényesülő fokozatos emelkedésével áll összefüggésben.

A nemzetgyülés őrségének címénél, a személyi járandóságoknál, még pedig a rendszeres állandó illetményeknél 6111 pengő többlet mutatkozik, ami az illetményeknek kormányrendeletileg történt felemelésén, valamint a lakáspénzeknek a folyó költségvetési évben történt emelkedésen és azon a körülményen alapszik, hogy az őrség altiszti személyzete részére a korona- és palotaőrök részére rendszeresített őri pótlék ugyancsak engedélyeztetett. A nem rendszeres illetményeknél azonban ezzel szemben 1745 pengő megtakarítás mutatkozik, ami abban leli magyarázatát, hogy az élelmezési költségeknél megtakarítás érhető el.

A nemzetgyülési őrség dologi kiadásainál 1160 pengő többlet mutatkozik, ami szintén abban leli magyarázatát, hogy míg a háború alatt selejtesebb minőségü egyenruházat állíttatott elő, most szükségesnek tartotta a gazdasági bizottság, hogy jobb minőségü posztószövet szereztessék be, mert ezáltal csak a takarékosságot véli szolgálhatni.

Megjegyezni kivánom, hogy a költségvetésben az évközben előálló fokozatos előléptetésekre a megfelelő összegek előirányoztattak, és megjegyzem azt is, hogy itt az ugynevezett évközi interkaláré címén csupán másfél százalékos megtakarítás irányoztatott elő, mert úgy a felsőháznál, mint a nemzetgyülési őrségnél a létszámban való apasztások egyáltalában figyelembe vehetők nem voltak.

A nyugellátások előirányzatában a főrendiháznál és a nemzetgyülésnél összesen 3469 pengő többlet állapitható meg, ami a lakbéremelkedésekben leli okát. A nyugellátásoknál egyébként a többi állami ágazatokhoz hasonlóan interkaláré címén szintén 5%-os megtakaritás vétetett a költségvetés megállapitásánál figyelembe.

Az előadottak alapján tisztelettel kéri a gazdasági bizottság a nemzetgyülést, hogy a jelentésében ismertetett 1926/27. évi előirányzatot elfogadni és annak keretében az utalványozásra az elnöknek a felhatalmazást megadni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. Nemzetgyülés! A gazdasági bizottság jelentése azonban tartalmaz egy másik dolgot is. Az országházban t. i. az elmult időkben feles számban állottak olyan helyiségek rendelkezésre, amelyek nem voltak célszerüen felhasználhatók. Ezeket a legutóbbi időben különböző kulturális, jótékonysági és szociális célokra engedte át az elnökség azzal, hogy azoknak használata csak ideiglenes lehet. Viszont ezzel szemben bizonyos kivánságok merültek fel, még pedig elsősorban abban az irányban, hogy az egyes pártok részére a lehetőség szerint külön tanácskozó szobák bocsáttassanak rendelkezésre. Kifogásolták több oldalról azt is, hogy a könyvtár kellőképen nem használható, mert a mellett megfelelő dolgozószobák a képviselők rendelkezésére nem állanak és a könyvtárral kapcsolatos munkáikat a képviselők itt el nem láthatják. Továbbá kifogásolták azt is, hogy a képviselőkkel érintkezni kivánó magánfelek fogadására nincsenek megfelelő helyiségek. *(Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)* Ezeknek a kivánalmaknak óhajtott a gazdasági bizottság eleget tenni akkor, amikor tervbe vette ezeknek az imént emlitett és nem használt, legalább is nem a törvényhozás intencióinak megfelelően használt helyiségeknek megfelelő átalakitását. Ennek keresztülvitelére mutatkozott a folyó költségvetési év folyamán egy megtakaritás, még pedig az 1925/26. évre előirányzott 5.100,000.000 korona, amelyet a felsőház nem vett igénybe, mert nem alakult meg. Ennek az összegnek egy részét, és pedig két és fél milliárd koronát, óhajt a gazdasági bizottság ezeknek a helyiségeknek megfelelő átalakitására fordítani. Ezáltal egyrészt a képviselőház alkalmazottai közül sokkal többen kapnak a Házban lakást, más részt az egyes pártoknak megfelelő helyiségek fognak rendelkezésre állani, a képviselőknek a könyvtár mellett megfelelő dolgozó szobáik lesznek, és végül a magánfelekkel való érintkezés céljából szintén megfelelő elfogadó szobák lennének.

Ezek alapján kéri a gazdasági bizottság, hogy ezen helyreállitási munkálatok és az azokkal kapcsolatos beszerzési költségek a főrendiház 1925/26. évi költségvetésében átalányként előirányzott 5.100,000.000 korona hitelösszeg terhére való

folyósítására, illetőleg az ezzel kapcsolatos intézkedések megtételére az elnököt felhatalmazni s a felmerülő szükséghez képest az 1926/27. évi költségvetési évre a hitelátvitelt engedélyezni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Láng János jegyző: Hegymegi-Kiss Pál!

Hegymegi-Kiss Pál: T. Nemzetgyülés! Én tulajdonképen a részleteknél akartam felszólalni a III. címhez, de amit ott el akartam mondani, azt itt is elmondhatom.

Nekem a gazdasági bizottság jelentése ellen nincs kifogásom, csupán az 1926/27. évre a felsőház költségeire beállított 408.000 pengőt kifogásolom, mint ahogy ezt a kifogásolást már három költségvetés tárgyalása során megtettem azzal az indokolással, hogy ezek az összegek felhasználhatatlanul úgysem fognak, mert a nemzetgyülésre sokkal fontosabb feladatok hárulnak, valamint azzal az indokolással, hogy erre a tervezett felsőházra, amelynek megszervezésére voltaképen ez a 408.000 pengő ismét beállíttatik, tulajdonképen semmi szükség sincs. Háromszor megtettem már ezt a javaslatomat s kötelességemnek tartom, hogy megtegyem most is.

A ministerelnök ur a mult alkalommal, amikor a költségvetési tárgyalás során a tanitók segítségére kivántam ezt az összeget felhasználtatni, megnyugtatott arra nézve, hogy juniusig feltétlenül el fogják fogadni a felsőházi törvényt. Ugylátszik nekem lett igazam.

A mi államháztartási költségvetésünk három nagy hibában leledzik. Az egyik az, hogy túlnagy a ministerek rendelkezési alapja. *(Bud János pénzügyminister közbeszól.)* Igen, minister ur, rendkivül nagy. Tessék nekünk egyszer összehasonlítást adni a többi államok államháztartásával, hogy ven-e például másutt a ministerelnöknek aránylag akkora rendelkezési alapja, mint Magyarországon. A másik hibája a költségvetésnek az, hogy bizonyos kiadásokra nézve az államháztartás rendkivül szükmarku, más kiadások tekintetében pedig uxuriózusan jár el. Ilyennek tartom én ezt a felsőház céljaira beállított 408.000 pengőt is. Ebben az országban úgy is kevés a népképviselők száma az uj választójogi törvény alapján még kevesebb esz, sőt tudtommal a belügyminister ur azzal a nagyszerü tervvel foglalkozik, hogy a kerületi beosztások folytán megfosztva történelmi jogától egyes közületeket, a titkos kerületek számát kivánja csökkenteni. Ilyen körülmények között nekünk még egy külön felsőházat ide beállítani, hogy az az állítólagos kilengéseket, amelyek egy népképviseleti parlamentnél előjöhetnek, korrigálozza, erre egyáltalán nincs szükség, mert az uj választójogi törvény alapján ebbe a nemzetgyülésbe képviselőnek más úgysem ülhet be, csakis az, akinek engedélyezi a kormány, hogy bejöhessen. (**Malasits Géza**: Legjobb volna kinevezni, ugy-e!)

Vannak azonban nekünk sokkal fontosabb kéréseink is, mint a felsőházi törvény megalkotása, melyeket törvényhozási uton szabályozni kellene, s sokkal fontosabb és lényegesebb szükségleteink, melyeket enyhiteni kellene, mint a felsőház céljaira ilyen nagy költségek beállitása. Ott van például a nyugdijasok helyzete, akiknek ügyét nem tudjuk rendezni, de e helyett ugyanakkor a nyugdijas politikusoknak akarnak csinálni itt egy külön törvényhozó testületet, amely arra legyen jó, hogy a nemzetgyülés jogait az államfői kérdés megoldásánál bizonyos tekintetben korlátozza, mert hiszen felsőházi tagok száma a képviselőházi tagok számával szinte egyenlőnek van kontemplálva.

Én nem is tartom szükségesnek a felsőházat, különösen nem addig, amig a törvényhozás a törvényhatóságok ügyét nem rendezi. Jobban szeretném, ha a helyett, hogy ezeknek a mumia-törvényhatóságoknak mielőbbi képviseletet kiván biztositani a kormány, a belügyminister ur a közigazgatás javitása érdekében terjesztene javaslatot a nemzetgyülés elé és ha már nem tud és nem mer uj törvényjavaslatokat hozni, legalább az 1886. évi XXI. tc. alapján rendelné el a törvényhatósági bizottságok ujjáalakitását, mert lehetetlen, hogy 15—16 év előtt mandátumot nyert csonka testületek ma milliárdokkal és milliárdokkal terhelhessék meg az adózókat.

Elsősorban az érdekeltségek helyzetén is tessék inkább javitani. A gazdatársadalom, az iparos- és a kereskedőtársadalom egyaránt nyög a kormány hibás gazdasági politikája miatt. Ne felsőházi tagságokkal, hanem a helyzeten való gyökeres javitással tessék rajtuk segiteni. A kormány a felsőházzal tulajdonkép azt célozza, hogy a magyar középosztálynak helye legyen a törvényhozásban, mert a népképviselet házából kiszorult. Ezt tagadom, t. Nemzetgyülés, ez erkölcsi szegénység volna reánk nézve. Ebben a törvényhozásban, a népképviselet házában, a középosztálynak ép ugy joga van és joga és módja lesz megjelenni, mint bármely más társadalmi rétegnek, csak tessenek végre azt a gyülölködő és szétválasztó politikát, amely az alsóbb és a felsőbb társadalmi rétegek között fennáll, megszüntetni.

Ezek az én indokaim arra nézve, hogy ismételten, immár harmadizben kérjem a mélyen t. Nemzetgyülést arra, hogy a III. címnél az 1926/27. évre szóló 408.000 pengőt, mint a felsőház szervezésére vonatkozó átalányt, törölni méltóztassék.

Egyebekben a gazdasági bizottság jelentését elfogadom.

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom.

A pénzügyminister ur kiván szólni.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem t. Nemzetgyülést, méltóztassék a gazdaság bizottság jelentését változatlanul elfogadni.

Nem akarok most azokkal az indokokkal nagyon behatóan foglalkozni, amelyeket Hegymegi-Kiss Pál t. képviselő ur ebben a kérdésben felhozott. Ami elsősorban azokat a költségeket illeti, amelyeket szóvá méltóztatott tenni, ha nagyon behatolna t. képviselőtársam a külföldi költségvetésekbe, megállapitaná azt, hogy bizony aránylag is sokkal nagyobb összegek állnak rendelkezésre az egyes külföldi költségvetésekben, mint amilyen ez a magyar kormánynak rendelkezésére állanak.

Ami a felsőházra vonatkozó indokolását illeti t. képviselőtársamnak, én homlokegyenest ellenkező nézeten vagyok. Nem hiszem, hogy valaha az volt az indok, hogy tulajdonképen azért kell felsőház, hogy ott képviselve legyen a középosztály, ellenkezőleg, mindenütt, ahol parlamentáris rendszer van, a kormányzat és a parlamentáris élet megkivánja, hogy két tanácskozó testület legyen. Tulajdonképen ebből a szempontból kell megitélni a kérdést, és meg vagyok győződve, hogy amikor minden irányban mégis csak a normális élet felé haladunk, meg kell oldani ezt a kérdést is, a nemzet és az ország érdekében. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Épen ezért, mivel méltóztatik osztani ezt az álláspontomat, fel kell tételeznem, hogy ez a kérdés megoldásra kerül, és ezért gondoskodni kell a költségvetésben ennek költségeiről is.

Kérem tehát ennek a tételnek elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. A jelentés első indítványával szemben Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur nyujtott be indítványt, amely az

eredeti szöveggel ellentétes. A kérdést tehát ezzel szemben fogom feltenni.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e a gazdasági bizottság jelentésével kapcsolatban az 1926/27. évi előirányzatot elfogadni és annak keretében az utalványozásra az elnököt felhatalmazni, szemben Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur inditványával, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, akkor azt elfogadottnak jelentem ki, Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur inditványa pedig elvettetik.

Kérdem továbbá a t. Házat, méltóztatnak-e a jelentésben emlitett helyreállitási munkálatok és beszerzések költségeinek a főrendiház 1925/26. évi költségvetésében átalányként előirányzott 5.100,000.000 korona hitelösszeg terhére való folyósitására, illetőleg az ezzel kapcsolatos intézkedések megtételére az elnököt felhatalmazni s a felmerülő szükséghez képest az 1926/27. évi költségvetési évre a hitelátvitelt engedélyezni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Napirend szerint következik a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló törvényjavaslat (Irom. 1009, 1029) tárgyalása.

Az előadó urat illeti a szó.

Dréhr Imre előadó: T. Nemzetgyülés! A pénzünk pusztulása folytán keletkezett romok eltakaritása igen sürgős feladat. Egészséges gazdasági élet csak akkor fog itt ujra sarjadni, ha mindazok a kérdések, amelyek pénzünk leromlásával kapcsolatosak, likvidáltatni fognak. Ez a meggondolás vezette a kormányt akkor, amikor a pénzügyminister és az igazságügyminister urak utján benyujtotta az ugynevezett általános valorizációs törvényjavaslatot. Az a törvényjavaslat, amely most tárgyalás alá kerül, ennek az általános valorizációs törvényjavaslatnak egy kiszakitott része, amely a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékelésével foglalkozik. (**Malasits Géza**: Azok el vannak látva szegények!) Hogy a kormány szükségesnek tartotta ennek a résznek kiszakitását az általános valorizációs javaslatból, annak legfőbb oka elsősorban az a nyugtalanság volt, amely az igényjogosultak körében tapasztalható, amely állandó izgalmakat váltott ki a társadalomban s amelynek a következménye az lehet, hogy — amint minden eszközzel védenünk kell — a társadalmi rendet és a társadalmi békét bolygatja meg, miért is ebben a kérdésben sürgősen rendet kell teremteni. *(Zaj és közbeszólások a szélsőbaloldalon. —* **Rothenstein Mór**: Meg voltak elégedve a bíróság döntéseivel!)

A közbeszólásokra legyen szabad megjegyeznem, hogy az volt a második főindító oka annak, hogy a kormány az általános valorizációs javaslatból a nyugdíjkérdést kiragadta, mert az a vélelem alakult ki, és a közvéleményt azzal irritálták állandóan, hogy hiszen van egy nagyszerü birói gyakorlat, amely megnyugtató a nyugdíjasok részére. Ezt a nézetet osztani nem lehet, mert kétségtelen tény, hogy a birói gyakorlat nem volt egységes. Ha vissza megyünk a valórizációs perek elejére, azt látjuk, hogy egyes biróságok eredetileg arra az álláspontra helyezkedtek, hogy »a korona« »egyenlő korona« elvét vive keresztül, nem adtak a valorizációs kérelmeknek helyet. Később előállott az a helyzet, hogy láttunk valorizációs perekben itéleteket, amelyek 20—100%-os valorizációt állapitották meg, sőt láttunk olyanokat is, amikor 100%-on felüli valorizációt itéltek meg. Itt azokra az esetekre gondolok, amikor az egyes vállalatok már a korona romlásából kifolyólag az addig fizetett nyugdíjakat és a nyugdíjszabályzatokba beállított kedvezményeket javitották, ugy, hogy a koronaromlásból eredő, a koronaromlást pótló valorizációs itéletek alapja tulajdonképen már egy valorizált korona volt s ennek folytán egy 100%-on felüli valorizáció is állott el

Merem állitani, hogy groteszkül hatnak egyes szakszervezeti lapokban megjelent közl mények és az egyes tanácskozásoknak azok határozatai, hogy tartassék fenn ez a birói gy korlat, mert hiszen van itt a Curiának olyan t nácsa, amely igen nagyszerü itéleteket hozot amely a nyugdíjasoknak igen szimpatikus. (**Sz lágyi Lajos**: Ez közkivánság volt, az összes magá alkalmazottak óhaja!) Ennek alapján a nyugd jasok a jelenlegi joggyakorlat fentartását követ ték. Nem hiszem, hogy ez helyes álláspont vol és ezt tagadásba merem vonni, mert hiszen leh tetlenség az, hogy a vállalatok, de az igényjog sultak is nem egységes, és meglehetős labilis jo gyakorlatnak legyenek kitéve, és ellentétes, ill tőleg nem konformis birói itéleteknek legyen kitéve.

Ez volt a Curia elnökének, az ország legfől bírájának is az álláspontja — ujévi beszédében mikor a jelenlegi állapotot tarthatatlannak és kérdést törvényhozásilag sürgősen rendezendőn mondotta.

De legfőképen hangsúlyozom azt, hogy a vá lalatok szempontjából ez igenis imminens érde mert a vállalatoknak számolni kell tudniok azokk a terhekkel, melyeket a nyugdíj jelent számuk s amelyekkel nekik a jövőben számolniok kell, hog pedig számolhassanak, ehhez szükséges, hogy mé legeikbe beállithassák ezeket a terheket.

Itt függ össze a kérdés az aranymérlegek ké désével. A ministerelnök ur már hónapokkal ezelő bejelentette a nemzetgyülésnek azt, hogy a váll latokat abba a helyzetbe kivánja hozni, hogy azo mérlegeket tudjanak csinálni, még pedig olya mérlegeket, amelyekben a vagyonok és a jövede mezőségek a tényleges állapotokat tüntessék fe A ministerelnök ur akkor biztositotta a Házat és vállalatokat arról, hogy amikor el akarja ér azt, hogy aranymérlegeiket megcsinálhassák, államkincstár nem fogja rátenni kezét azokra látszatnyereségekre, amelyekre eddig rátehet kezét. Ebből folyt az a kötelezettség, amelyet k lönben Genfben is megerősitettek és a külföld kivánja, hogy végre tisztán lásson abban a ké désben, hogy a magyar vállalatok hogyan me tették át vagyonukat a háboru és a háborut köve idők alatt. Hogy azonban a vállalatok ezen aran mérleg-kötelezettségüknek eleget tehessenek, nek igenis tudniok kell, hogy milyen terheket kell lehet beállitaniok mérlegeikbe. Ilyen teher a nyu díjteher is. Sokan azt vitatják, hogy a nyugd tartozásokat, illetőleg azoknak tőkeértékét ne kell a mérlegek passziv oldalára beállitani. Én e az állitást tagadásba veszem és azt merem állita hogy egy álláspont védelmére erkölcstelenebb indokolhatatlanabb érvet tulajdonképen még ne is hallottam. Mert én ugy tekintem a kérdést, hog a nyugdíjtartozás a vállalatnak ép olyan terh mint amilyen terhe pl. a biztositó intézetnek biztositási szerződést kötött emberrel szemben fen állott kötelezettsége. Márpedig a biztositási int zetek nem fizethetik a biztositási összegeket cs jövedelmeikből, hanem kénytelenek jövedelmei ből évről-évre tartalékolni arra a célra, hogy évek hosszu során folyton felszaporodott nyugd kockázatot fedezni tudják. Ép olyan kötelezetts a nyugdíjtartozási kötelezettség is, mint amily a biztositó intézet kötelezettsége a biztosito egyénnel szemben.

Épen ezért, ebből az elgondolásból kifolyól békében, a multban állandóan létesitettek ily tartalékokat a vállalatok és azután szaporitott ezeket a létesitett tartalékaikat. Ezek a tartalék pedig ugy képződtek, hogy részben a tisztviselő részben a vállalatok hozzájárulásával dotáltatt ezek a tartalékok. Percentualiter ez ugy oszlo

meg, hogy a vállalatok 10%-ot fizettek, a tisztviselők pedig átlagban 4%-ot. A tisztviselők előmenetelük esetében esetenként nagyobb összeggel árultak hozzá.

Sajnos ezeknél a tartalékoknál is ugyanaz a helyzet, mint a biztosító intézetek tartalékainál, hogy a korona leromlása következtében ezek a tartalékok elvesztek, ezek a tartalékok teljesen elértéktelenedtek. Ép ennek következménye az, hogy a nemzetgyülés kénytelen ezzel a kérdéssel foglalkozni, kénytelen az ügyet törvényhozási úton rendezni. Viszont a vállalatokra nézve egy uj kötelezettség áll elő, még pedig az, hogy ezeket az alapokat, ezeket a tartalékokat refundálják. Ennek a refundálásnak lehetősége azonban csak akkor áll fenn, ha a vállalatok tudnak számolni azokkal a terhekkel, amelyekkel számolniok kell, hogy ezt a refundálást megcsinálhassák. Érdekes az, hogy a refundálás mértéke mindenesetre attól fog függni, hogy a valorizációs kulcs milyen magasan lesz a törvényhozás által megállapítva, mert pl. egy nagyobb pénzintézetnél, amelynek 1011 aktiv tisztviselője és 230 nyugdíjasa van, ez a tartalékolás, ha 100%-os valorizációs kucsot veszünk, körülbelül 12 millió pengőt tenne ki, ha 50%-os valorizációt veszek alapul, akkor 6 millió pengőt, ha azonban az előttünk fekvő törvényjavaslatot veszem alapul, amely 30%-os minimummal számol, 4 millió pengő jön ki. Egy másik példa, egy középvállalat esete, amelynél 127 tényleges alkalmazott és 20 nyugdíjas mellett a kihasítandó összeg 100%-os valorizáció esetén kb. 2 millió pengő, tehát ez rosszabb eset, mint az előbb felhozott példa, ennél a vállalatnál több a nyugdíjogosult, illetőleg a magasrangu tisztviselő.

Szó sincs róla, bizonyos mértékig feltétlenül megengedhető, hogy a vállalat ennek a tehernek bizonyos hányadát, bizonyos részét jövő jövedelmeiből fedezze, semmiesetre sem engedhető meg azonban az, hogy az egész terhet jövő jövedelmeiből fedezze. Ebben a tekintetben utalhatok arra, hogy vannak intézeteink, amelyeknél a visszafejlődés olyan nagymérvü volt, hogy a nyugdíjasok száma túlhaladja az aktiv, a kereső, a dolgozó tisztviselők számát is. Tény az, hogy általában, mióta Magyarországon részvénytársasági és szövetkezeti formában dolgozó vállalatok vannak, azok mindenkor törekedtek arra, hogy a nyugdíjteher kérdésétől a vállalatot mentesítsék. Ezért csináltak szociális elgondolás alapján nyugdíjalapokat és ezek a nyugdíjalapok az előbb említett okoknál fogva teljesen elértéktelenedtek. Kétségtelen tény azonban az, hogy ez az évtizedes gyakorlat mindenesetre azt bizonyítja, hogy ezekkel a terhekkel a vállalatok már a multban, már a békében is számolni akartak és számoltak is és egyedül és kizárólag a korona elértéktelenedésének következménye az a tény, hogy ezt a terhet ma vállalni nem tudják a nyugdíjalapok, és törvényhozási rendelkezés útján a vállalatok vállaira vagyunk kénytelenek rakni ezt a terhet.

A nyugdíjtartaléknak elvileg olyan összegüeknek kellene lennie, hogy bármely biztosító intézet azen tartalékok átadása ellenében ezeket a terheket el tudja vállalni. Ez pedig ma teljesen képtelenség. Viszont kétségtelen, hogy mindazokat a terheket, amelyek ma a korona leromlása következtében a vállalatok terhei, mérlegeikbe mindenesetre be kell állitani, mert lehetetlenség, hogy mindent a jövőre hizzunk, hogy az igényjogosultakat kitegyük annak a veszélynek, hogy vannak vállalatok, amelyek nem fognak tudni jövedelmet produkálni, tehát nem volna meg a lehetősége annak, hogy a nyugdíjjogosultak nyugdíjaikhoz hozzájussanak.

Kétségtelen tény, hogy a megoldás felette nehéz és igen súlyos feladat elé állitja a nemzetgyülést. A vállalatainkkal szemben támasztható igény azonban állandóan leromlott és azt mondhatnám, hogy ép a legrosszabbkor, a dekonjunkturának nagyon is mély pontján történik ennek a kérdésnek rendezése. (**Szilágyi Lajos**: Ki ebben a hibás? Miért most?) Erre már megadtam a választ. (**Szilágyi Lajos**: Játszi könnyedséggel megy át a kérdésen!) Ennek az álláspontomnak igazolására majd néhány adatot fogok felsorolni, amelyekből hiszem, hogy a képviselő ur, aki mindenkor objektiv volt véleménye megalkotásában, meg fog győződni arról, hogy az én álláspontom a helyes.

Ennek megvilágitására a következő adatokra hivatkozom. Békeidőben a budapesti pénzintézeteknek volt összesen 6454 alkalmazottjuk, ezzel szemben volt 381 nyugdíjasuk. Ma ugyanezeknél az intézeteknél az aktiv tisztviselők létszáma 7067 alkalmazott, ezzel szemben 1345 a nyugdíjas. Vagyis a nyugdíjasok száma 381-ről felemelkedett 1345-re, holott a dolgozó és tényleg kereső tisztviselők száma 6400-ról csak 7000-re emelkedett *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Megjegyzem, ebben a beállitásban benne vannak azok a vállalatok is amelyeknek nincs egyetlen nyugdíjasuk sem.

De hogy milyen nagyok az eltolódások, azt legjobban az egyes példák mutatják. Az egyik vezető intézetnél 1914-ben 741 tisztviselőre esett 55 nyugdíjas, most 797 tisztviselőre esik 233 nyugdíjas. Egy másik intézetnél 1914-ben 227 tisztviselővel szemben volt 11 nyugdíjas, most 245 tisztviselővel szemben áll 56 nyugdíjas. Az OKH-nál például 228 tisztviselővel szemben volt három nyugdíjas, most ugyanott 197 tisztviselővel szemben áll 48 nyugdíjas. De a legérdekesebb példák épen a középbankoknál, a középintézeteknél vannak. Igy pl. az egyik középintézetnél, ahol 133 tisztviselővel szemben volt 21 nyugdíjas, ma 65 tisztviselővel szemben 80 nyugdíjas áll, több tehát a nyugdíjas, mint a kereső. (**Szilágyi Lajos**: Ez rikitó példa! Tudjuk, melyikről van szó!) Mondok mást is. Egy másik intézetnél 107 tisztviselővel szemben volt 7 nyugdíjas, ma 35 tisztviselővel szemben áll 31 nyugdíjas. Egy harmadik vállalatnál 174 tisztviselővel szemben volt 24 nyugdíjas, most ugyanott van 85 tisztviselővel szemben 56 nyugdíjas.

Meglepő tehát, hogy mennyivel romlott az arányszám a kereső és dolgozó s a nem kereső nyugdíjas tisztviselők között; úgy, hogy azoknál a vállalatoknál, amelyeknek a multban nyugdíjalapjaik voltak, még ha nem is következett volna be a korona leromlása, akkor is képtelenek lettek volna ezek a nyugdíjalapok ezeket a nyugdíjterheket viselni. Annyival is inkább állithatom ezt, mert hiszen a Statisztikai Hivatal adatai bizonyítják, hogy a vállalatoknak úgy saját tőkéi, mint a reájuk bizott idegen tőkék nagyon megcsappantak. Kereseti lehetőségük arányait leszek bátor majd kimutatni. Képtelenség tehát az az álláspont, hogy ezek a vállalatok a jövőben befolyó jövedelmeikből tudnák ezeket a fokozott terheket fedezni. (**Saly Endre**: De az osztalékokat kifizetik! — **Malasits Géza**: És a tantiémeket az igazgatóknak!) Erre is rá fogok térni.

A Statisztikai Hivatal közzétett kimutatás szerint — az 1913. évi december 31-én érvényes árfolyamokat száz százalékosnak véve — a bankoknak tőzsdei értékelése ma csak 9%, a malmoké 15·5%. A legkedvezőbb a cukorgyárakké amely 52%, valamint a sör- és szeszgyáraké, amely 67%. A részvények átlagos indexszáma 13·9%, szemben az 1913. évi december 31-iki állapottal, amikor az 100% volt.

A kereseti lehetőségek csökkenésének egyik közismert oka az, hogy ezek a vállalatok és ezek a pénzintézetek, amelyek Nagy-Magyarország területén Nagy-Magyarország teljes lakosságával dolgoztak, ma egy megszükitett és egyharmadára

redukált országgal és lakossággal dolgoznak, igy tehát kereseti lehetőségük sokkal kisebb, mint amilyen volt. (**Malasits Géza**: Erősen vásárlóképtelen lakossággal! Ez a hat éves kurzuspolitika eredménye!) Azután a pénzintézeteket tekintve, ehhez még hozzájárul az a körülmény is, hogy ők követeléseiket valorizálatlanul hajtották be, viszont pedig angol, francia és olasz hitelezőiknek súlyos valorizációs terhek mellett kellett tartozásaikat kifizetni. A tőke tehát, amely mellett keresheténének a vállalatok, lényegesen megcsökkent, lényegesen megcsappant. Itt ismét egy pár nagyon érdekes adatot hozhatok föl, amelyek szintén hivatalosak, amennyiben azokat a Statisztikai Hivatal kiadmányából vettem ki. Ezek szerint 1913 december 31-én a 13 vezető pénzintézetnél elhelyezett betét 752 millió volt, a folyószámlabetét pedig 865 millió; a takarékbetétek a f. é. február hó 28-iki kimutatás szerint 277 millióra, a folyószámlabetétek pedig 357 millióra zsugorodtak össze. Láthatjuk ebből, hogy a pénzintézztek a rájuk bizott idegen tőkék erős megcsappadása folytán nincsenek abban a helyzetben, hogy elérjék azt a jövedelmező séget, amely a multban volt s ezért nem is tudnak ugy fizetni, mint a multban. (**Györki Imre**: Tessék a vezérigazgatóknak a multban volt és a jelenlegi fizetésére is rátérni!) Kérem, arra is rátérek, nem tudok mindent egyszerre elmondani.

Ha az előbb említett két összeget egybevetjük, akkor megállapíthatjuk, hogy a pénzintézetek által kezelt idegen tőke a takarékbetétekben a régi állománynak nem egészen 14·6%-át, az összbetétállománynak pedig 28·4%-át teszi ki. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy az idegen tőkék sorából kiesett egy 2·5 milliárdot kitevő összeg is a záloglevél- és kötvényállomány hiánya folytán, és ez a körülmény szintén hátrányosabbá teszi a vállalatoknak a rájuk bizott idegen pénzek útján való kereseti lehetőségét.

Nem szabad azonkivül a vállalatok elbirálásánál figyelmen kivül hagynunk az adóterhek lényeges emelkedését sem. A társulati adó, az alkalmazottak kereseti adója, a jövedelmi adó nagy mértékben fokozódott; nem is beszélek a forgalmi adóról, amelynek csak egy elenyésző hányadát lehetett a kliensekre áthárítani. Ez mind hátráltatja, kisebbé teszi a vállalatok kereseti lehetőségét, jövedelmezőségét. Ennek eredményeként mutatkozik az az óriási differencia, amely az egyes vállalatok rezsiköltségei között mutatkozik a békebeli állapotokkal szemben. Mert mi volt a helyzet? Békében a pénzintézeteknél a brutto nyereségnek körülbelül egynegyed része volt a rezsiköltség, ma pedig az a helyzet, hogy rezsiköltség a brutto nyereségnek 60—70%-át teszi ki. (**Reischl Richard**: A vezérigazgatóknak nagy a fizetésük!)

Az elmondottak alapján nyugodtan merem állítani, hogy képtelenség arra gondolni, hogy — a vállalatok jelenlegi teherbiró képességét figyelembevéve — egy százszázalékos valorizációt lehessen megállapítani. Az előttünk fekvő törvényjavaslat az átértékelés tekintetében három alternativát ismer. Vannak bizonyos vállalatok, amelyeknél a felértékelés ministeri rendelet alapján történik, ilyenek a vasutak, a Jegyintézet, az Országos Munkásbiztosító Pénztár. Ezeknek nyugdíjait azért nem lehet törvényhozásilag szabályozni, mert annyira különböző természetü és teljesítő képességü vállalatokkal állunk szemben, hogy azokat egy kalap alá foglalni teljesen lehetetlen. A másik csoportban tartoznak azok a vállalatok, illetőleg, — hogy a törvényjavaslat szövegét szószerint idézzem — azok a részvénytársaságok és szövetkezetek, amelyek az 1914-ik évi julius hó első napja előtt már fennállottak.

Ezeknél a nyugdíjkötelezettséget az arányszám alapján kell megállapitani, (**Szilágyi Lajos**: Ezeket sem lehetett volna egy kalap alá venni!) vagyis viszonyitani kell a békeidőben fennállott vagyoni állapotot a jelenlegi vagyoni állapothoz. Végül van egy harmadik csoport, a törvényjavaslat szerint azok a nyugdíjigények, amelyek továbbra is birói kézen maradnak s amelyekre vonatkozólag a törvényjavaslat 11. §-a intézkedik; ezeknél az átértékelés a bíróság által megállapitandó mérték ben lesz végrehajtva.

A javaslat elleni támadások főleg az arányszám rendszere ellen folynak. (**Szilágyi Lajos**: Ugy van A mérlegek ellen!) Arra is rá fogok térni. (**Pikler Emil**: Erre nem lehet rátérni, becsületes mérleg kellene!) Kérem, erre is rá fogok térni.

A joggyakorlat az utóbbi időben a nyugdíjigények valorizálásánál meglehetősen labailis volt A legsajátságosabb indokolásokkal találkozunk Igy pl. igen érdekes az egyik itéletnek az az indokolása, hogy a vállalat fizethet aránylag annyit a nyugdíjasának, mint amennyit a jelenlegi vezetőjének fizet. Erre még az egyik curiai itéletben is látok célzást abban a kitételben, hogy a vállalat vezetőjének magas fizetést tudván adni, a nyugdíjterhek valorizálását is megbírja 100%-os alapon Természetesen a birróságok nem voltak abban a helyzetben, — és ezt bizonyára mindenki koncedálja — hogy a vállalatoknak teljes jövedelmező ségét és vagyoni állapotát vizsgálat tárgyává tehették volna, annál kevésbé, mert maguk a vállalatok sem voltak abban a helyzetben, hogy fölfedhették volna azokat a tényeket és rámutathattak volna azokra a fontos argumentumokra, amelyekre, ha rámutattak volna, nem hozattak volna ezek az itéletek. Ilyen labilis gazdasági viszonyok mellett viszont, mint amilyeneket most élünk, a vállalatoknak jól felfogott érdekük volt az, hogy ne terheges sék fel azokat a sebezhető pontjaikat, amelyeknek ismerete folytán ugy belföldi, mint külföldi hitelük veszélyeztetve lett volna. A legtöbb per tehát amely a nyugdíj valorizálása iránt megindult, elevabban a tudatban indult meg, hogy a vállalat javára szóló viszonyokat és körülményeket nem tudja kidomboritani.

Meg kell itt emlékeznem arról a szempontról is, amely az utóbbi időben napirendre került és amelyet közbeszólások formájában most is hallottam, hogy t. i. a vállalatok vezetői túlmagas fizetéseket, jövedelmeket huznak. (**Szilágyi Lajos**: Aránytalanul magasakat! — **Lendvai Isiván**: De milyen magasakat!) Ennél a kérdésnél nem szabad elfeledkeznünk egy olyan szempontról, amely feltétlenül nyomatékosan esik itt a latba, mégpedig arról, hogy az a vezető teljes eszével, lelkével és teljes odaadással csak annak a vállalatnak él és ezért nem vonható egy kalap alá ez a vezető azzal a tisztviselővel, aki csak részletmunkát, csak manuális vagy manipulacionális munkát végez. (**Lendvai István**: Aki tehát csak a fél eszét használja! — **Szilágyi Lajos**: Az is teljes eszével dolgozik annak a vállalatnak!) Aki manuális munkát végez, nem vonható egy kalap alá annak a vállalatnak a vezetőjével. E tekintetben hivatkozhatom Bernhard Shaw-ra is, aki egy helyen — és ezt idézhetem — azt mondja, hogy ezeknek a vezetőknek jogg nagyobbak az igényeik, mert hiszen az, hogy a vállalat vezetését olyan energiával tudják vinni é annyira csak a vállalatnak tudják szentelni minde idejüket és idegüket, nem vonható egy kalap al a manuális munkát végző kis tisztviselő munkajával.

Akik az arányszámot támadják, elsősorba azt kifogásolják, hogy az arányszám nem tünte fel a tényleges vagyoni helyzetet; még pedig k oknál fogva nem tünteti fel: elsősorban azért, me a vállalatok teljesitő képességének nem egyedü mértéke a vagyoni állapot, másodsorban ped azért, mert a vállalatok pengőmérlegei nem fogna

megfelelni a tényeknek, a valóságnak. (**Szilágyi Lajos**: 1914 előtt sem feleltek meg a valóságnak, nemcsak most!) Rátérek majd arra is, t. képviselőtársam.

Kétségtelen tény, hogy a vállalatok teljesitőképessége tekintetében nem azoknak tőkeereje az egyedüli mérték, ha azonban össze akarjuk hasonlitani a vállalatok jelenlegi állapotát a békebeli állapottal, akkor más összehasonlitási alapot nem találhatunk. A pengőmérlegek egy bizonyos fejlődés lezáródását fogják jelenteni, annak a fejlődési időszaknak lezáródását, amely fejlődési időszakban ezek a nyugdíjigények keletkeztek. Egy uj tényleges állapot fog tehát teremtődni az 1926 január 1-i pengőmérlegek által.

A vagyoni helyzetet alapul vevő arányszám helyett eddig még senki sem hozott uj javaslatot, senki sem tudott jobbat mondani. A jövedelmezőséget kiindulási pontul venni teljes lehetetlenség, mert hiszen az alkalmazottakra nézve igy mindig kedvezőtlenebbül alakulna a helyzet. De hivatkozom a pénzügyminister ur felhivására is, aki az ismételt tanácskozások alkalmával felszólitotta az összes érdekelteket, hogy aki jobb propoziciót tud tenni, álljon elő vele. (**Szilágyi Lajos**: Elő is álltak!) Senki sem tudott mást mondani, csak a jövedelmezőségről tudtak beszélni, amely pedig a tisztviselők szempontjából kedvezőtlenebb. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.* — **Szilágyi Lajos**: Nem fogadták el, amit ajánlottak!) Különben a képviselő urnak lesz még alkalma erről beszélni. (**Szilágyi Lajos**: Ne méltóztassék ilyet mondani! Javaslatok voltak, de az urak nem fogadták el azokat!) Csak módositások voltak; ezekre különben majd rátér a minister ur, nem én vagyok erre hivatott.

Sokkal súlyosabban esik latba az a másik kifogás, amelyet az arányrendszer ellen felhoztak, hogy t. i. a mérlegeket nem a tényleges, valódi állapotnak megfelelően fogják a vállalatok megszerkeszteni. Ezt én nem hiszem. t. képviselőtársaim. (**Szilágyi Lajos**: Csodálom!) Nem hiszem azért, mert a vállalatok vezetői mindenkor tudatában lesznek annak, hogy pengőmérlegük lesz jövő hitelük alapja úgy a Nemzeti Bankkal, mint a külfölddel szemben, ennek a pengőmérlegnek az alapján fog kialakulni a jövőben részvényeik tőzsdei árfolyama s ezen az alapon fogják elbirálni a piacon betöltött poziciójukat, amelyet pedig minden vállalat nagyon féltve őrzött a multban is és fog őrizni a jövőben is. (**Szilágyi Lajos**: A bizalmas értesülések többet érnek, mint ezek! — *Zaj a baloldalon.* — **Györki Imre**: Csak a Lloyd Banknál volt ugy, hogy a mérleg alapján itélte meg a vállalat helyzetét a hiszékeny közönség!)

Elismerem, hogy a multban a vállalatok jövedelmük és vagyonuk jelentékeny részét kénytelenek voltak elleplezni. Ezt elismerem! Ezzel szemben azonban állitom azt, amire az előbb hivatkoztam, hogy a pengőmérleg-rendeletnek s a ministerelnök ur és a pénzügyminister ur bejelentéseinek épen az volt a céljuk, hogy erre a jövőben semmi szükség ne legyen, mert nem kell majd félniök attól, hogy látszatnyereségeikre az államkincstár ráteszi kezét. (**Szilágyi Lajos**: Szóval nem lesznek latens tartalékok?!) Hogy pedig a pengőmérlegek helyesen és a valóságnak megfelelően lesznek megszerkesztve, arra még egy további biztositékra is tudok hivatkozni: épen a pengőmérleg-rendeletben foglalt progresszivitására a társulati adónak.

Az arányszám elleni támadások igen nagy része onnan ered, hogy a vállalatok elég jelentékeny hányada csak igen kis vagyont tudott átmenteni. Ez szomoru tény, de igy van. A nyugdíjasokra nézve ebből eredő méltánytalanságot azonban lényegesen orvosolja maga a javaslat, amennyiben megállapit egy minimumot, amelynek határa — amint a képviselő urak nagyon jól tudják — 30%-ra fel lett emelve. Igen fontos és nagy garanciát mutató körülmény a javaslatban az is, hogy azok a vállalatok, amelyeknek technikai arányszáma az 50% alatt marad és 50%-os arányszámot fognak produkálni vagy 5 év alatt el fogják érni a 65%-ot, mentesülnek minden további gondtól és vexaturától, ergo minden vállalat, amely meg fogja tehetni, meg fogja adni az 50, illetőleg 65%-ot. Itt különben hivatkozhatom arra, amit Szilágyi t. képviselőtársam közbeszólásában mondott és amit a pénzügyi bizottságban is megmondottam: tárgyalásokat folytatva a nagyobb vállalatok vezetőségeivel, megnyugtathatom a képviselő urat, hogy a nagyobb pénzintézeteink mind legalább 40—50%-os arányszámot fognak produkálni. (**Szilágyi Lajos**: A törvényhozó nem nézhet ilyen bizonytalanságot!) Hogy pedig képviselőtársamat *(megnyugtassam,* felolvasom azokat az adatokat, hogy egyes ipari és gyári vállalatok milyen arányszámokat fognak valószinüleg produkálni. Például a Láng Gépgyár 40%-ot, a Fővárosi Serfőző 45, esetleg 60%-ot, a Felten 50%-ot, az Engel Károly-féle villamossági vállalat 50%-ot, a Győri Vagongyár 50%-ot, a Schlick-Nicholson 50%-ot, a Ganz Villamossági 50%-ot, a Ganz Danubius erősen 50% felett, a Budapesti Gőzmalom 50%-ot, a Fém és Lámpaárugyár 55%-ot, a Magyar Acélárugyár circa 60%-ot, a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. 60%-on felül, a Hungária Műtrágyagyár 65%-ot fizet, a Rimamurányi már is fizet 67·7%-ot, a Weisz Manfréd-gyár szintén máris ad 70%-ot, a Részvénytársaság villamossági vállalatok részére, a Tröszt 75%-ot, a Magyar Általános Kőszénbánya R.-T. 80%-ot, az Első Magyar Gazdasági Gépgyár 90% felett, a Részvény Serfőző 100%-ot, a Pannónia Kender és Lenipar 100%-ot fizet. Ezek kiragadott példák, nem áll meg tehát a képviselő urnak az az aggálya, amelyet közbeszólás formájában emlitett.

Sok vitára adott alkalmat az a kérdés, miként terveztessék meg az arányszám körüli jogviták elintézése. Azzal tisztában volt és tisztában van mindenki, hogy minden egyes igényjogosult esetében nem lehet külön eljárni, s ezért az előbb elmondottak alapján egységesiteni kell a kérdést. Miután a joggyakorlat nem volt egységes, ezért vált szükségessé a törvényhozási rendezés. A törvényjavaslat elég szerencsésen oldja meg ezt a kérdést, mert hiszen egy kvalifikált kisebbség felszólalhat a közzétett arányszám ellen, amelynek közzététele 45 napban van limitálva — és ezeknek a felszólalásoknak alapján a Curia által alakitott külön biróság fog foglalkozni e kérdésekkel. A Curiának ebben a tanácsában a gazdasági életnek szakemberei is helyet fognak foglalni, tehát mindenféle szakszempontból is meg lesz világitva minden kérdés és minden itélet a teljes szakszerüség tudatával fog megszületni.

Figyelemmel van a javaslat a közhitel érdekeire — és ezt én aláhuzottan hangsúlyozom — amikor a javaslat az itéletek indokolását mellőzni kivánja, amikor a Pénzintézeti Központ szakértői véleménye zárt boritékban kezeltetik és még a feleknek sem mutatják meg. (**Szilágyi Lajos**: Gyönyörü! Erről már megmondtuk a kritikánkat.) Ez a jogászembereknek az első percben furcsa és visszásnak látszik, ellenben a közhitel szempontjából igen nagy jelentőségü és roppant fontos, ami különben már a bizottsági és anketi tárgyalások során is erősen ki lett domboritva. Hogy visszaélés nem lesz lehetséges ez előtt a curiai tanács előtt, azt biztositja a javaslatnak az a rendelkezése, hogy a biróság, ha jónak és helyesnek látja, birósági ellenőrző szakértőket is meghallgat.

További harcok és küzdelmek a körül a kérdés körül forogtak, hogy a multra nézve mennyire hasson vissza az arányszám. Az alapgondolat az, hogy akkor, amikor a multra vonatkozólag kedve-

zőbb arányszámokat állapitott meg a vállalat, akkor a kedvezőbb arányszám fennmarad, az itéletek körül azonban igen nagy és beható vita folyt hónapokon keresztül. T. i. sokan azt tartják, hogy a jogerős birói itéleteket nem lehet megváltoztatni. (**Szilágyi Lajos** : Nem sokan, hanem nagyon sokan !) Én a jelen esetben nem kivánok rátérni ennek a kérdésnek jogászi részére, mert majd módom és alkalmam lesz ezt a részletes tárgyalás során megtenni, csak hivatkozom arra a gyakorlati körülményre, hogy nagyon is demoralizáló hatása volna annak, ha ezek a jogerős itéletek fenmaradnának és ezáltal jutalmazva lennének azok, akik a vállalatokat perelték, azokkal szemben, akik türelmesen megvárták a törvényhozási rendezést. Furcsa és demoralizáló hatása lenne annak, ha egy vállalatnál, amelynek mondjuk 100 tisztviselője van, ezek közül kettőnek lesz birói itélete, a többi 98 pedig kedvezőtlenebb helyzetbe kerül. De demoralizáló hatása lenne ennek azért is, mert mindazok a tisztviselők, akik annak idején a kommün alatt részt vettek az egyes vállalatok lerontásában vagy lerombolásában, vagy legalább is azoknak részbeni lerombolásában, külön meg lennének jutalmazva azáltal, hogy ezeket a birói itéleteket fentartják, mert azok mind pereltek. (**Szilágyi Lajos** : Mikor fogják már liquidálni a forradalmat ?) Ez föltétlenül erkölcstelen és nem védhető álláspont. (**Szilágyi Lajos** : Máshol intézzék el a kommunistákat !) Nem lehet a kommunistákat jutalmazni és nem lehet jutalmazni azokat, akik bennünket annak idején helyeinkről kidobtak és akik lerontották a vállalatot. (**Szilágyi Lajos** : Helyes, de intézzék el máshol !) A t. képviselőtársamnak majd módja lesz elmondani a saját véleményét.

Tovább megyek és még egy körülményre hivatkozom, amely demoralizáló hatásu és ez az, hogy akik korábban inditották meg a valorizációs perüket, azoknak itélete kedvezőtlenebb, rosszabb lesz, mint az arányszám, már pedig senki sem gondolhat arra, hogy olyan itéleteket fentartsunk, amelyek kedvezőbbek a törvényhozási rendezésnél, de ne tartsunk fenn olyan jogerős itéleteket, amelyek kedvezőtlenebbek a törvényhozási rendezésnél, az arányszámnál. Ez nem lehetséges, mert két mértékkel nem lehet mérni. (**Rothenstein Mór** : Ebben az országban ?)

Amikor mindezeket elmondottam, rámutattam azokra a fontosabb momentumokra, amelyek a javaslat ismertetéséhez szükségesek. A részleteknél lesz még alkalmam egyes tételekre vonatkozóan az álláspontomat kifejezésre juttatni. Egyre hivatkozom még, és ez az, hogy állandóan azzal akarnak hatni a közvéleményre, hogy úgy állítják be ezt a kérdést, mintha itt szembe állnának egymással a gazdag vállalatok ésa szegény nyugdíjasok. Ez nem igy van. (**Pikler Emil** : Talán fordítva ?) Tönkrement, elszegényedett vállalatok állnak szemben szegény nyomorgó nyugdíjasokkal. (**Györki Imre** : Gazdag nyugdíjasokkal !) Ezeket kivántam a jelen alkalommal kifejteni és kérem a nemzetgyülést, méltóztassék a törvényjavaslatot általánosságban a részletes vita alapjául elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök : A pénzügyminister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister : T. Nemzetgyülés ! Az előadó ur igen kimerítő előadása után én a kérdésnek inkább gazdaságpolitikai és szociálpolitikai részével kivánok foglalkozni. Elismerem teljes tárgyilagossággal és merem állitani, hogy nehezebb törvényjavaslat alig került még a törvényhozás elé, mint ez a törvényjavaslat. Ez a javaslat már előreveti árnyékát ama törvényjavaslat tárgyalásának, amelyet az általános valorizáció neve alatt ismerünk.

Azt szokták mondani, hogy ebben a törvényjavaslatban is novum van. Sajnos, novumok vannak benne, mert ha visszamegyünk a történelemben, nem találunk olyan romlást a gazdasági életben és különösen a pénzügyek terén, aminőt a világháboruban átéltünk. Nem tudnám ilyen példaképen felhozni még a francia forradalom utáni állapotot sem, ahol szintén rendkivül nagy infláció következett be, de hogy ez talán nem éreztette olyan végzetesen hatását, mindenesetre összefüggésben volt azzal a ténnyel, hogy abban az időben mégsem volt annyira komplikált és a modern értelemben kifejlett gazdasági élet, mint ma.

Ez a törvényjavaslat és az ezután következő törvényjavaslat is mintegy liquidálása a háborús időknek, és természetes, hogy akkor, amikor oly rettenetes romlás következett be a gazdasági életben, amikor a pénz értéke úgy nálunk, mint igen sok más államban is olyan végzetesen leromlott, ezeket a kérdéseket könnyen és egyszerüen elintézni nem lehet.

Ennek a törvényjavaslatnak nehézsége is épen abban rejlik, hogy rendkivül nagy elvek ütköznek benne össze. Az egyik a gazdaságpolitikai, a másik a szociálpolitikai elv. Nem merném azt állitani, hogy e között a két elv között ellentét van, ellenkezőleg inkább azt merném állitani, hogy a kettő között összhangnak kell lenni, és alapjában véve egészséges gazdasági élet csak ott lehetséges, ahol kellően tudja az ember érvényesiteni a gazdasági és a szociálpolitikai követelményeket. (**Pikler Emil** : Szociális gazdaságpolitika kell !) De viszont ebből kifolyóan ép oly tárgyilagossággal következik annak a másik elvnek lerögzitése is, hogy nem lehet szociálpolitikát követni a gazdasági élet teherbiró képességén túl, mert végeredményben az ilyen szociálpolitika időlegesen mutathat fel ugyan szép eredményeket, de azért végzetes romlásba viszi bele a gazdasági életet, ugy hogy épen azok sinylik meg az ilyen intézkedéseket, akiknek érdekében azok történtek. *(Ugy van ! jobbfelől.)*

Ebből a szempontból kell megitélni ezt az egész kérdést is. Teljes tudatában vagyok annak, hogy itt a társadalomnak milyen rendkivül értékes elemeiről van szó, azonban ne tessék azt elfelejteni, hogy magukról a vállalatokról is fel kell tételeznem, hogy tudatában vannak kötelességüknek. (**Kiss Menyhért** : Nincsenek tudatában ! — **Szilágyi Lajos** : Ne méltóztassék olyan nagyon bizni bennük ! Mi nem vagyunk róluk ilyen jó véleménnyel ! — *Zaj.)* Bármilyen nagy is az ellenzés a másik oldalon, mégis fentartom ezt az állitásomat, mert végeredményben számoljunk a helyzettel és ha mi beleéljük magunkat abba, — és azt hiszem, e tekintetben szociáldemokrata képviselőtársaim sincsenek más véleményen — hogy kapitalisztikus rendszerben élünk, akkor azt kell keresnünk, hogyan fejlődhetik ki egy egészséges kapitalista rendszer. Ha végignézek épen az elmult évtizedeken, nem állitom azt, hogy azelőtt nem voltak lehetetlen kinövései a kapitalizmusnak, de a legutóbbi évtizedeket épen a szociális gondolatnak mind erősebb térfoglalása jellemzi. Méltóztassék csak attól kezdve vizsgálni a kérdést, amikor felmerült a szociális biztositás problémája, amelynek nyomán megszületett a többi alkalmazottak nyugdíjkérdésének megoldása is.

Talán lehetne azt vitatni, hogy nem lett volna-e helyesebb nálunk is és az összes külföldi államokban bevonni a biztositás keretébe az összes alkalmazottakat. Ezen túl vagyunk. Amikor azt látjuk, hogy a vállalatok nagy részének legnagyobb érdeke füződik ahhoz, hogy nyugodt, megelégedett tisztviselőik legyenek és igen is biztositották a tisztviselők nyugdíját, — s ezzel kapcsolatban a modern kapitalizmusnak szociális gondolattól átitatott akarata érvényesül, és épen ennek kivántak eleget tenni a vállalatok — akkor azt

állítani, hogy a vállalatokban nincs szociális gondolkodás, ezt egyenesen tagadásba veszem. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Rothenstein Mór**: Csak elméletben van meg !) Azért szögezem le ezt a tényt, mert végeredményben ha az ember tárgyilagosan vizsgálja meg ezt a kérdést, akkor látja, hogy bizonyos anomália is van. Épen azokra a vállalatokra nézve, amelyek a multban is így fogták fel a szociálpolitikai követelményeket, nehezebb helyzetek fognak megszületni, szemben azokkal a vállalatokkal, amelyek a multban nem tartották kötelességüknek azt, hogy alkalmazottaiknak nyugdíjat biztosítsanak. Ebből a szempontból kell tehát vizsgálni a kérdést és én azt az elvi álláspontot foglalom el, — mert más álláspontot nem is tudnék a magaménvá tenni, — hogy igen is az alkalmazottaknak minden jogos és méltányos követelését ki kell elégíteni, de nem vagyok hajlandó semmiféle olyan követelést magaménvá tenni, amely a gazdasági élet rovására menne. *(Ugy van ! Ugy van ! a jobboldalon.)*

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Nem tudom egészen megérteni azt a felfogást, mely épen a mai nehéz gazdasági viszonyok között olyan életharcot akar folytatni a vállalatokkal szemben. Én hive vagyok a szociális gondolatnak a legteljesebb mértékben, de viszont óva kell, hogy figyelmeztessek mindenkit arra, hogy a maga felelősségérzete tudatában minden intézkedést kétszeresen kell megfontolni, különösen egy nemzetgyülési képviselőnek, aki végeredményben a nemzet egyeteme érdekében kell hogy meghozza a maga állásfoglalását és vigyáznia kell arra, nehogy olyan intézkedések történjenek, amelyek a mai nehéz gazdasági helyzetet még inkább súlyosbítják.

Tisztában vagyok azzal, hogy az infláció hatásától még mindig nem szabadultunk meg. Az, amit válságnak nevezünk, semmi egyéb, mint hogy az infláció pusztitásai napról-napra mindinkább napvilágra jutnak. Még mindig csak azt látjuk, hogy vannak nagy bankok, nagy gyárak, berendezve gépekkel, de nem veszi senki észre, hogy az éltető erőben csökkenés állott elő, hogy a vállalatok nem tőkeerősek ; ezenkivül a legnagyobb hiba a forgótőke hiánya.

Méltóztassanak csak legfontosabb iparágainkat venni. A sörgyárak csak koncentráció mellett tudják üzemeiket folytatni. Tessék figyelembe venni a békebeli állapotokat. Kérdem, meri-e valaki azt állitani, hogy ezek a vállalatok ma olyan teljesitőképességüek, mint voltak a békében ? Ma még egy ötödrészben sem tudják békebeli üzemüket folytatni. De méltóztassanak végignézni a gazdasági élet többi ágában is. Látjuk a malmok nehéz helyzetét, — a gazdasági élet átorganizálásának kérdésével költségvetési beszédemben tüzetesebben fogok foglalkozni — de ne méltóztassanak a mezőgazdaság terén sem látszatok után indulni, hanem objektiv tények alapján méltóztassanak levonni a következtetéseket. Ha ez a tényállás, akkor ebből a szempontból kell elbirálni a vállalatok teherbiró képességét és csak addig a határig szabad elmenni, ameddig teherbiróképességük mellett el tudnak menni, mert különben struccpolitika és hamis politika volna az, ha félrevezettetvén magukat a helytelenül értelmezett szociálpolitikától, igy hoznák meg a maguk állásfoglalását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Épen azért, mert a társadalomnak rendkivül értékes eleméről van szó, nem sajnáltam semmiféle fáradságot abban a tekintetben, hogy olyan törvényjavaslattal jőjjek a Ház elé ebben a kérdésben, amely minden tekintetben számol az összes ténykörülményekkel. Nem akarok most arra hivatkozni, hogy hány értekezletet tartottunk, hogy idehoztam egy törvényjavaslatot, mely a legmesszebbmenően honorálja a bizottságban felmerült kivánságokat ; sőt amikor már bizottságilag le volt tárgyalva a javaslat, nem resteitem felvenni a tárgyalásokat magukkal az érdekeltségekkel épen a nemzetgyülési pártok bevonásával csak azért, hogy mindenki lássa, hogy melyek azok az objektiv kritériumok, melyek alapján a kérdést meg lehet oldani. Abban könnyü elhatározásra jutni, mert kevés olyan kérdés van, amelyet bárki is a politikai vagy társadalmi nyugtalanság felkeltésére jobban fel tudna használni, mint épen a kérdés.

Ehhez nem kell tudás, ehhez csak bizonyos merészség kell. (**Szomjas Gusztáv**: Merészség és rosszakarat !) Olyan megoldást, amely az összes érdekeket minden oldalon 100%-ban kielégíti, senki nem tudna találni, mert ha ez volna a helyzet, akkor nem lett volna szükség arra, hogy ezzel a törvényjavaslattal a nemzetgyülés elé jöjjünk. *(Ugy van ! Ugy van ! a jobboldalon.* — **Pikler Emil**: A gazdaságilag gyengébb félnek kell mindig alul maradni !)

Teljesen igaza van a képviselő urnak, s épen ezek a gondolatok vezettek bennünket arra, hogy mindent próbáltunk elfogadni a vállalatok terhére. Ne méltóztassanak azonban a kérdés megitélésénél, még egy szempontot szemelőtt téveszteni. Gondoljuk meg, hogy mi történt : amire szintén nincsen példa, hogy alapjában véve a vállalatokra egy reálterhet rovunk rá, amelynek jelentőségét — — merném állítani — maguk a vállalatok sem tudják egészen helyesen megitélni.

Ebből a szempontból kiindulva megvan az a felfogás is, hogy nem sürgős, mert hiszen a mérlegeket enélkül is közzé lehet tenni. Nem akarok nagyon perbeszállni ezzel a kérdéssel, mert hiszen nagyon sokszor felhoztam már az ellenkező indokokat, de méltóztassanak megengedni, én igen is azt tartom, hogy épen ma van szükség arra, hogy minden vállalat teljes mértékben ismerje minden kötelezettségét, mert teljes tárgyilagosság és teljes nyugalom mellett csak akkor állithat fel mérleget egy vállalat, ha tisztában van összes tehertételeivel is. Nem lehet azt mondani, hogy a nyugdíjterhek nem komoly terhek, ezeket lebecsülni nem lehet. Épen előttem szólott t. képviselőtársam igen helyesen rámutatott arra, hogy milyen komoly terhek ezek.

De nem lehet megitélni a kérdést ugy sem, hogy nyugdíjat adok a jövedelmezőségből. Aki gazdaságilag számit, annak a másik oldalt is számításba kell vennie, azt, hogy a jövedelmezőség milyen tőkeerőnek felel meg. Itt van azután helye a racionális itélethozásnak. Azt hiszik igen t. képviselőtársaim, akik nem osztják véleményemet, hogy a vállalatoknak mód adatik arra, hogy egy tőkét lekössenek és ezzel a titkos tartalékok képzésére nyujtunk nekik módot. Én merem állitani, hogy a vállalatok jó része külön tőkét nem fog lekötni. Csak az fog lekötni erre a célra külön tőkét, aki elég erős is ahhoz, hogy ezt megtehesse. De semmi sem lehet kivánatosabb végeredményben, hiszen az alkalmazottak legnagyobb érdeke nyugszik azon, hogy ujra kiképződjenek a régi nyugdíjalapok. Az tulajdonképen a biztositék arra nézve, hogy jövőjük minden körülmények között biztositva van, ha független lesz nyugdíjuk a vállalattól, amire a vállalatok a multban törekedtek és ha józanul gazdálkodnak, a jövőben is törekedniök kell.

Ami azonban a titkos tartalékok kérdését illeti, kevés kérdésről van olyan rosszul informálva a mi közvéleményünk, mint a titkos tartalékok kérdéséről. Talán azért, mert a titkos szó van ott, lehetetlenül értelmezik ezt, és nem tudják megérteni, milyen titkos céljaik vannak ezeknek a titkos tartalékoknak. Ezeknek titkos céljaik nincsenek, ha

nem a vállalatok jól felfogott érdeke igenis az, hogy legyenek ugynevezett latens értékeik. Arra akarok rámutatni elsősorban, higyjék el, hogy ha a vállalatok nem lettek volna előrelátók és nem lettek volna ilyen tartalékaik, ezek után a nehéz idők után a vállalatok legnagyobb része már megszüntette volna üzemét. (**Zsirkay János**: Ez nem más, mint felhivás adókijátszásra! — **Barthos Andor**: Ugyan! Ugyan! — *Zaj.* — **Zsirkay János**: Csak titkoljátok el jövedelmeitek!)

Elnök: Csendet kerek képviselő urak.

Bud János pénzügyminister: T. képviselőtársam, ne vegye rossz néven, ha közgazdasági tudást t. képviselőtársamtól soha nem fogok tanulni. (**Dréhr Imre előadó**: Ideje volna, hogy ő tanuljon!) Ha azt mondja igen t. képviselőtársam, hogy ez tulajdonképen felhivás adóeltitkolásra, nagyon téved, mert az adótechnikának végeredményben nagyon megvan a módja, hogy belelásson a vállalatok helyzetébe és meg tudja állapitani, hogy mi azoknak adózás szempontjából teherbiró képessége. Ilyen tartalékok mindig voltak, mióta vállalatok vannak, és amig ezen a rendszeren fog felépülni a gazdasági élet, lesznek is, kell hogy legyenek. Higyje el igen t. képviselőtársam — én most visszamegyek a békeidőbe és fel merem állitani ezt a tételt — soha nem volt olyan gazdasági helyzet, amely egyenletesen és állandóan bontakozott volna ki. A válságok tana a legkevésbé felderitett része az egész közgazdaságnak. Mindenki csak azt tudja, hogy állandó fluktuálás volt mindig a gazdasági életben. Amikor éveken át felfelé ment a görbe vonal és minden vállalat teljes üzemben volt, mindig jöttek évek, amikor — rendszerint világgazdasági — válság keletkezett és amikor a legnehezebb helyzettel küzdöttek a vállalatok. Ezeknek a tartalékoknak az a hivatása, hogy ilyen időben biztosithassa a vállalat a maga életképességét. Az a vállalat, amely nem tudja fentartani üzemét, ha kissé nehezebb helyzet áll be, és mindjárt becsukja üzemét, mert forgótőke hiánya áll be, egyszer s mindenkorra elvesztette életképességét. Előrelátó vállalati politika az, amely számol ezzel a körülménnyel, amely igy rendezkedik be, de nem rendezkedik be azon az alapon, hogy ne tegyen eleget akár az állam felé való kötelezettségeinek, akár az alkalmazottakkal szemben való kötelezettségnek. (**Lendvai István**: Mégis kijátsszák! — **Kiss Menyhért**: Minden hónapban tenger példát hoznak fel! — *Zaj.*)

Még csak egyre akarok ráutalni. Itt rendszerint ugy szerepel ez a kérdés, mintha ez a törvényjavaslat tényleg egyes vállalatokból kiindulva próbálná a kérdést megoldani. Erre az igen t. előadó ur már helyesen válaszolt. Ez is teljesen téves álláspont. Az nem lehetséges, hiszen e törvényjavaslatnak nem lehet ez a célja. Ellenkezőleg, ennek a törvényjavaslatnak célja csak az lehet, hogy egyetemes érdekből kiindulva olyan szabályozást adjon a kerdésnek, amely számol az összes tényleges gazdasági körülményekkel.

Itt térek rá csak egypár szóval az ugynevezett jövedelmezőség kérdésére. Épen a pénzintézetekkel szemben folyton fennáll ez a megjegyzés. Nem akarok most azzal a kérdéssel foglalkozni talán később egypar szóval rátérek — hogy hogy es miként alakul ki a rezsiköltség, hogy helyes-e a költségmegoszlás vagy nem. Egyetlen dolog kétségtelen a mai időkben. Ma sokkal nagyobb rezsiköltséggel kell — sajnos — vezetni a vállalatokat, mint annak idején, mert hiszen a vállalatok megvannak, azokat tovább kell vezetni, (**Malasits Géza**: Hat-hét igazgatót kell tartani, azokat nem szabad B.-listára tenni!) viszont a másik oldalon, ha a jövedelmezőséget veszem, épen a pénzintézeteknél, ha azokat az adatokat, amelyekkel az előadó ur felhozott, szemügyre fogják venni igen t. képviselőtársaim, láthatják — ha elővesszük az egyes pénzintézeteket és vizsgáljuk, hogy miből éltek azok, kétségtelen, hogy az idegen tőkéből éltek, jórészt a betétekből és igen t. képviselőtársaim is meg fogják állapitani azt, hogy a legtöbb pénzintézet békeidőben abban a helyzetben volt, hogy betéteinek csak 1%-os kamatoztatásával is tulajdonképen fedezte összes rezsiköltségeit, mig ma ez hiányzik. Ma a legnehezebb módon kénytelenek sokszor rezsiköltségüket fedezni, tehát az az úgynevezett túlzott jövedelmezőség, amelyet egyik és másik oldalon fel szoktak hozni, nem létezik, és én ezzel szemben azt mondom: bárcsak léteznék. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor**: Szinte megreped a szivem! — **Malasits Géza**: Szegény kapitalisták! Ne tes ék folytatni, mert már könnyek gyültek a szemembe! — **Kiss Menyhért**: Tönkrementek!)

Őszintén megvallva, nem értem, épen annak az oldalnak az álláspontját. Ha napirendi vitáról van szó, akkor a felszólalások tömegével állunk szemben arról, hogy a kormány nincs figyelemmel a gazdasági életre, nem próbálja megoldani a gazdasági élet nehéz kérdéseit, *(Ügy van! a szélsőbaloldalon.)* amikor pedig egy olyan kérdéssel állunk szemben, amelyről a legtárgyilagosabban kell, hogy mindenki meghozza a maga itéletét, és a mai gazdasági helyzetet szemügyre véve, ennek alapján szavazza meg, vagy ne szavazza meg a törvényjavaslatot, akkor olyan vállalatellenes hangulatot látok, hogy ha ezt osztanám és magamévá tenném, akkor — merném állitani — igen rövidesen be tudnám bizonyitani, milyen helytelen gazdaságpolitikai irányba akarják terelni a kérdéseket igen t. képviselőtársaim.

Áttérve a törvényjavaslat problémájára, elsősorban arra akarok rámutatni, hogy az elvi kérdésekben volt rendkivül nagy ellentét, hogy tulajdonképen mi vétessék bázisul a kérdés elintézésénél. Merem állitani, rendkivül messzemenő megfontolások tárgya volt az, hogy az egyes vállalatok vagyoni helyzetéből induljunk ki. Tényleg igaza van igen t. előadó képviselőtársamnak abban, hogy olyan javaslatot, amely a gazdasági élettel számol és elvileg jobban tudta volna megoldani a kérdést, eddig nem sikerült találni, mert hiszen azok a javaslatok, amelyek csak követeléseket mutatnak, de a másik oldalon nem mutatják meg a megoldás lehetőségét, a legjobb akaratlal sem számithatnak azok közé, amelyek alapján a kérdést megoldhatnók.

Itt több probléma merült fel, elsősorban az a kérdés, hogy ne bizassék-e a bíróságra az egész kérdés rendezése. Nem akarok itt a bíróság funkciójával hosszasan foglalkozni, egy azonban kétségtelen, hogy a bíróságnak nem lehet feladata — és noha nem is oldhatja meg a kérdést abból a szempontból — hogy gazdaságpolitikai irányokat próbáljon megállapitani és gazdasági törekvéseket megvalósitani. (**Propper Sándor**: A polgári bíróság hogyne volna erre jogosult!) A bíróság előtt adott esetek jelentkeznek és ennek alapján elbirálhatja legmesszebbmenően az egyes ügyeket, de nem az ő feladata és sohasem volt, nem is lesz feladata, hogy általános politikai szempontból birálja el az egész kérdést. Merem állitani, hogy ha a bíróságokat meghallgatjuk, épen a bíróságoknál jelentkeznek a legjobban az a követelés, hogy igenis tessék határozott jogszabályokat adni, hogy a bíróság ne legyen mindig kitéve a leglehetetlenebb és legnehezebb helyzetnek olyan kérdések elbirálásánál, amelyekbe nem tud belemenni, mert nem állanak rendelkezésére oly adatok, amelyek alapján az egész kérdést egyetemes szempontból itélhetnék meg. Másrészt pedig semmi körülmények között sem lehet egyöntetű és egységes megoldást biztositani.

Ha ezeket a szempontokat figyelembe vesszük, akkor igenis, legnagyobb szükség van ennek a törvényjavaslatnak megalkotására, amely határozott direktivákat ad és jogegységet biztosit ebben a kérdésben A bíróság nincs kikapcsolva és azt hiszem, az alkalmazottak érdekeit messzemenőleg megvédjük akkor, amikor a kérdések eldöntését épen bírói fórumra bizzuk. Meg vagyok győződve róla, hogy ha igen t. képviselőtársaim jobban belemélyednek a törvényjavaslatba, konstatálni fogják azt, — és ez az eredeti javaslattal szemben javulás — hogy a bíróság a legmesszebbmenőleg beletekinthet a mérlegekbe, meghallgatja nemcsak a Pénzintézeti Központ véleményét, de szükség esetén még más szakértők véleményét is. Ezt a nagy kivánságot is honoráltuk, tehát mindenféle szempontot mérlegeltünk a kérdésnél.

De tovább megyek. Az alkalmazottak nagyon diffikultálták — s álláspontjukat magaménvá kellett tennem, de a munkaadók is hozzájárultak — hogy, ha a jövedelmezőség alapján állitjuk össze a mérleget, aminek megvan a rációja, akkor olyan mérleg állhat elő, amelyben a jövedelmezőség túlzottan vagy indokolatlanul van figyelembe véve. A mérleg tehát ezen az alapon is megtámadható. Azt hiszem, mindenkiben meglehet a megnyugvás, hogy a kérdés megoldása oly kritérium alapján történt, amellyel az alkalmazottnak minden eszköz és fegyver megadatott a maga jogos igényeinek kielégitésére.

A kérdés birósági elintézése mellett még egy követelés merült fel, hogy t. i. a jövedelmezőség legyen irányadó, tehát ne a vagyonból induljunk ki. A kormány nagyon könnyedén magáévá tehette volna ezt az álláspontot, — merem állitani, az érdekeltek minden sérelme nélkül. Összeállitottam az adatokat erre vonatkozólag, s ha azokkal az adatokkal, melyeket az előbb méltóztattak hallani, a vagyonátmentés szempontjából összevetem a jövedelmezőségi adatokat, a békebeli időkkel szemben rendkivül kellemetlen helyzetek születtek volna meg az alkalmazottakra nézve, s azt lehet mondani, hogy nyugdíjuknak csak egy kis töredékét kapták volna meg.

Csak egész röviden egy-két adatot fogok idézni ebből a szempontból; egy-két nagyobb pénzintézet adatait és egypár iparvállalat adatait.

Az Első Magyar Általános Biztositónál a békében 5·7 millió aranykorona tisztajövedelem volt, ma 125.000 aranykorona, tehát a békebeli jövedelemnek 2%-a van meg. (**Propper Sándor:** A látensek ebben nincsenek benne!) Most jövedelemről van szó, ne tessék tehát látensekről beszélni. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank tisztajövedelme békében 16 millió korona volt, ma 1·1 millió, vagyis 7%. És ha felveszem azt, amit igen tisztelt képviselőtársam mond, még ha 100%-ot is vennék a látensek javára, akkor sem változik komolyan az eredmény. Sajnos, nem vagyunk tisztában azzal, hogy a nagy pénzintézetek abban a mértékben és azokban a keretekben, amelyek között voltak, ma nincsenek meg; ezek ma középpénzintézetekké váltak s örüljünk annak, hogy ennyire tudták konzerválni életképességüket és igy megint tényezői lehetnek a hitelélet kialakulásának. Ezek az adatok nagyon komolyan intenek mindenkit a kérdések elbirálásánál. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

A Rimamurányi iparvállalatnál békében 11 millió tisztajövedelem volt, most 840.000 korona, tehát 8%. A Salgótarjáni Kőszénnél 5 millió volt a tisztajövedelem, ami a békebelinek 41%-a. Az iparvállalatoknál — természetszerüleg, amennyiben üzemben vannak — mindinkább változik a helyzet. Hiszen méltóztatott hallani, hogy van olyan iparvállalat is, amely egészen 100%-ig megmentette nemcsak vagyonát, hanem teljes üzemképességét is.

Ugyanez volna a helyzet akkor is, ha a tőzsdei értékelésből indulnék ki. Ez esetben talán itt-ott valamivel javulna az arányszám, de alapjában véve nem hiszem, hogy a jövedelmezőség alapján lehetne a tisztviselők nyugdijkérdését helyesen megoldani. Ezeket csak annak igazolására hozom fel, hogy minden egyes szempontot figyelembe vettünk és a legnagyobb tárgyilagossággal próbáltuk a kérdést eldönteni. Ennek alapján született meg az ugynevezett arányszám kérdése, amely összeveti az 1914. évi és a mai mérleget és ebből próbáljuk konstruálni a nyugdíjak mértékét. (**Pikler Emil:** Milyen arányszám alapján kapott Bacher 3 milliárd tantiémet? Azt is jó volna megállapitani. — *Zaj a szélsőbaloldalon.*) Ami ezeknek tantiémeknek kérdését illeti, csak egy tényre hivom fel a nemzetgyülés figyelmét. Nem tudom, hogyan alakulnak ezek a tantiémek, nem tudom azt sem, hogy milyen a magasabb állásuak fizetése. De kétségtelen és merem állitani, hogy be fog következni rövidebb időn belül, mint gondoljuk, hogy amennyiben vannak ilyenek, ezeket meg kell szüntetni, és a vállalatok saját érdekükben is meg fogják szüntetni. *(Helyeslés a balközépen.)* Méltóztassanak elhinni, az élet sokkal erősebben és sokkal parancsolóbban irja elő követeléseit, mint bármely intézkedés. Ha végignézek a külföldön ebből a szempontból, akkor azt látom, hogy ott már megkezdődött a társadalomnak ez az átorganizálása. (**Pikler Emil:** Németországban igen! Ott van gazdasági lelkiismeret!) Ezek a visszásságok kezdenek megszünni és a vállalatok kezdik mérlegelni, hogy a legalsótól a legfelsőig milyen fizetéseket és javadalmakat kaphatnak. Ez itt is be fog következni, mert különben a vállalatok fogják ennek hátrányát látni és merem hinni, hogy a vállalatok mégis lesznek oly erősek, hogy az élet eme követelésének eleget fognak tenni *(Zaj a szélsőbaloldalon. — **Rupert Rezső:** Más pénzügyi politikát és más belügyi politikát!)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Bud János pénzügyminister: Ebből a szempontból indulva ki, még csak egy tényre szeretnék rámutatni, mégpedig arra hogy rendszerint a külföldet szokták összehasonlitó például idézni. En vettem a fáradságot és kissé foglalkoztam ennek a kérdésnek külföldi vonatkozásaival. Hiszen itt is felmerült olyan óhaj, hogy nem volna-e helyes, ha az állam próbálná a kérdést állami biztositás utján megoldani. Nem messze, a szomszédban, egyik állam ebben a formában oldotta meg a kérdést és látjuk, hogy végeredményben a nyugdíj maximuma 2 millió magyar papirkoronának felel meg. Ha ebből a szempontból vizsgálom a kérdést, — utána fogok nézni, hogy mit jelentene nálunk a nyugdíjtehertétel, — akkor meg méltóztatnak látni, hogy igenis, a mi törvényhozásunkban a szociális gondolat nagyon erősen érvényesül. (**Propper Sándor:** Hol? — *Zaj a szélsőbaloldalon.*) Bocsánatot kérek, a szomszédos Ausztriában és Csehországban a szociáldemokrata pártnak kissé nagyobb befolyása van az ilyen kérdések elintézésébe. En ezeket az államokat sorolom fel példaként. Az első volt Ausztria. Ha igen t. képviselőtársamat érdekli, nézze meg Csehországot, ahol a maximum 9000 csehkoronában van megállapitva. Méltóztassék ebből a szempontból nézni a kérdést, akkor nem tehet nekünk szemrehányást, hogy mi, igenis, nem törekedtünk az alkalmazottak jogos igényeinek kielégitésére. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Méltóztassanak a többi államokat megnézni, tessék végigmenni Európa összes államain, ahol a pénz erős devalvációja következett be, vajjon hogyan jutott ez a kérdés megoldásra? Méltóztassanak a példákat összevetni a mi megoldási tervezetünkkel s ha bármelyik államot veszem is — hajlandó vagyok bármely államot iskolapéldául felvenni — ennél továbbmenő terhek sehol sincsenek. Ha igy van, akkor talán okkal lehet felvetni

azt a kérdést: vajjon a mi gazdasági helyzetünk olyan-e, hogy elbirja ezeket a terheket és nem nekünk kellene-a meggondolnunk, hogy gazdasági életünket túlontúl meg ne terheljük. (**Malasits Géza**: Bachert miért támogatták? — **Szomjas Gusztáv**: A Bacher-ügy nagyon csunyán végződött! — *Zaj.*)

Rendkivüli elvi jelentőségü kérdés volt a minimum problémája. Az alkalmazottak a maguk részéről elvileg azt a követelést is támasztották, hogy a nyugdij mértéke fix számokban kőttessék meg és ne aranyszámokban, azonban ezt a követelést nem tudtam magaménvá tenni, mert ez teljesen a rendszer ellen volna. De különben is nem tudtak olyan érveket és indokokat felhozni, melyek mellett ezt a minimumot helyesen lehetett volna megállapitani. Hiszen volt olyan követelés is, hogy az egész kérdés ugy rendeztessék, amint az állam rendezte a nyugdijasok kérdését. Azt hiszem ha a kormány erre határozta el magát, akkor sem járt volna jól a nyugdijasok nagy része; annál is inkább nem, mert hiszen a rendszer más az egyik, mint a másik helyen.

Az állam addig a határig mehet el, ameddig képes kiadásait bevételei utján fedezni és esetleg bevételeit fokozni. Ami a vállalatokat illeti, ott a határ meg van szabva, ott a vállalatok üzemi hitele adja a kritériumot, s ezen túlmenőleg megállapitani a mértéket nem lehet.

De ha az államnál nézem is a nyugdijasok kérdését, akkor is azt látom, hogy ott sincs semmiféle minimum, ott is nagyon változik a nyugdij aszerint, hogy ki mennyi szolgálati időt töltött be és milyen fizetési osztályban volt.

Ezeket a követeléseket tehát magunkévá tenni nem lehetett, ellenben igenis, teljesen jogosnak találtuk az alkalmazottaknak ama törekvését, hogy a minimum olyan arányszámban állapittassék meg, amely legalább is nagy általánosságban az esetek legnagyobb részében olyan nyugdijhoz juttatja az illető alkalmazottakat, melyből exisztálni lehet.

Méltóztatnak tudni, hogy az eredeti javaslatban ilyen minimum nem is volt benn, később azután változott a helyzet, de most nem fogom ezeket az etappokat ujra elismételni, csak azt emelem ki, hogy az alkalmazottak azt a követelést is támasztották, hogy amennyiben megmarad ez az álláspont, akkor legalább 30%-ra emeltessék fel a minimum. A törvényjavaslat ebben az irányban módosulni is fog, 30% lesz a minimum, de a vállalatok részére fenn lesz tartva az a jog, hogy amennyiben ez a minimum méltánytalanul megterhelné őket és teherbiró képességükön túlmenne, ugy épugy fordulhatnak ők is a bíróság elé és követelhetik ennek az arányszámnak leszállitását, amennyiben a megfelelő indok erre megvan.

Nem volt akceptálható az alkalmazottak részéről az a követelés sem, hogy már most eleve állapitassék meg az, hogy a nyugdij évenként azonos arányszám szerint emelkedve 10 év mulva a 100 %-ot elérje.

Az alkalmazottak e követeléséhez nagyobb indokolás nem szükséges, pszichológiai okokból megérthető ez a követelés, de ki tudja megmondani, hogy 10 év alatt hogyan alakul a gazdasági helyzet és ki tudja megmondani, hogy az a vállalat, amely most 10—20, vagy 30%-ban állapitja meg a minimumot, 10 év mulva kerül e abba a helyzetbe, hogy 100%-os nyugdijat adhat? Azt hiszem, nagyon messze mentünk ebben a tekintetben és tényleg honoráltuk az alkalmazottaknak ezirányu törekvését akkor, mikor már 5 év mulva megadtuk a revizió lehetőségét ama vállalatokkal szemben, amelyeknek helyzete megjavult, de ezt a helyzetüket nem használták fel a nyugdijasok igényeinek javitására. Különösen fokoztuk ennek az intézkedésnek erejét azzal, hogy azokat a vállalatokat, amelyek ebben a mostani legnehezebb gazdasági helyzetben legalább 50%-ban állapitották meg a nyugdijat, már most bizonyos mentesités alá vettük, s igy azt hiszem, hogy ezáltal ugy a pénzügyi, mint a jogi biztonságot, de az alkalmazottak kivánságait is rendkivül messzemenőleg honoráltuk.

Nagy aggodalom volt az alkalmazottak részéről abban az irányban is, hogy az 1914. év utáni nyugdijazás esetén — tehát pl. a mai időkben nyugdijazottak esetében is — az illető elveszitené azt a 12, vagy kevesebbi szolgálati időt, melyet nyugdija kiszámitásánál beszámitani vélt. A törvényjavaslat ebben a tekintetben tényleg félreértésekre adhat okot, s bár nem is intencionálta ezt a törekvést, ezt a szakaszt abban a formában fogjuk módositani, hogy ez az időveszteség ne következzék be és ennek alapján az alkalmazottak eme jogos követelése tényleg érvényesül. (**Szilágyi Lajos**: Ezt a szöveget szeretném látni! A szöveget előre sokszorositani kellene!) Ezáltal mindazok az aggályok, amelyek ez irányban felmerültek, tulajdonképen tárgytalanokká váltak. *(Élénk ellenmondások a baloldalon.* — **Szilágyi Lajos**: Nem tárgytalanok!) De igenis tárgytalanokká váltak, mert eme intézkedés révén ez a követelés, amely ez irányban az alkalmazottak részéről felállittatott, teljesült. (**Szilágyi Lajos**: A lakbérek emelkedése miatt ez a követelés nem küszöbölhető ki. — *Zaj.*)

Az alkalmazottak részéről követelés állittatott fel az irányban is, hogy milyen arányszám szerepeljen megtamadás esetében az igényjogosultak számára. Ebben a tekintetben épen az érdekeltekkel való megállapodás alapján változtattam meg az arányszámot, amint az a törvényjavaslatban is benne van, amely a minimális arányszámokat jelenti. Ujabban ismét követelések merültek fel, azt hiszem azonban, hogy a törvényjavaslat ugy oldja meg a kérdést, hogy ebből a szempontból erősebb kritika tárgyává tenni nem lehet.

A törvényjavaslat visszaható erejét illetőleg az előadó ur rámutatott a helyzetre, s most nekem is le kell szegeznem, hogy osztozom ebben a felfogásban, mert elvben visszaható erőről szólni nem lehet, mert sajnos a gazdasági helyzet ezt nem teszi lehetővé.

A legnehezebb kérdés volt még az u. n. birósági eljárás problémája, amely körül sok támadás merült fel egyrészt azért, hogy a tárgyalások sok tekintetben zártak, másrészt azért, hogy az itéletek nem indokoltatnak meg. (**Rupert Rezső**: Ez tiszta lehetetlenség! Micsoda itélkezés lesz ez? — *Zaj.)* végül pedig azért is, hogy azok esetleg nem maradnának érvényben. Ami a két első követelést illeti, nem vagyok azon a nézeten, amin az igen t. képviselőtársam, hogy ez lehetetlen dolog. Ha a külföldi példáknak utánanézünk, nagyon sok példát kapunk arra, hogy az itéleteket indokolni tulajdonképen nem szükséges. (**Szilágyi Lajos**: Csak bagatell-perekben!) Az itéletek indokolására tényleg szükség van akkor, ha különösen a jogegység kivánja ezt meg, de ott, ahol egy bíróság működik és amikor ez a legfelsőbb bíróság tagjaiból verődik össze, sokkal messzebbmenő gazdaságpolitikai érdekek szólnak amellett, amelyek kivánatossá teszik a kérdésnek ilyen módon való rendezését. (**Várnai Dániel**: Ezt nem merik rábizni a Kuriára! — *Zaj.)* Mindenki megbizhat ebben a biróságban és megbizhat abban is, hogy azok a szakértők, akik be fognak vonatni a tárgyalásba, egyformán fogják ugy a vállalatok, mint az alkalmazottak érdekeit mérlegelni. E tekintetben csak azt a megnyugtató kijelentést teszem, hogy a szakértők megválasztásánál ugy az igazságügyminister ur, mint a szakminister urak figyelemmel lesznek arra, hogy olyanok választassanak meg szakértőkül, akik teljesen objektivek és akik teljesen össze

tudják vetni a gazdasági élet követelését a szociálpolitikai követelésekkel.

Ami a meghozott birói itéletek fentartása kérdését illeti, ebben a kérdésben ugyanarra az álláspontra helyezkedem, mint a pénzügyi bizottságban: teljesen szabadkezet kivánok e tekintetben a nemzetgyülésnek adni s a magam részéről majd akkor meg fogom indokolni álláspontomat, miért ragaszkodom ahhoz, hogy megváltoztathatók legyenek. Szabad elhatározására bizom a nemzetgyülésnek, hogy mely álláspont mellett döntsön.

Ezekben vázoltam a magam álláspontját a törvényjavaslatot illetőleg. Nyugodt lélekkel merem állitani, hogy a kormány a kérdés megoldásában elment a legszélsőbb határig. A magunk részéről többszörösen meghallgattuk az összes véleményeket és szamot vettünk ugy a gazdasági élettel, mint az alkalmazottak jogos igényeivel. Nekem meggyőződésem az, hogy ez a törvény olyan, amely az adott viszonyok között teljesen számol a szociálpolitikai követelményekkel, sőt merem állitani, hogy talán sok tekintetben túlmegy ezeken. Ha nézem az alkalmazottak követeléseit s eltekintek az elvi állásponttól, azt merem állitani, hogy azok majdnem 80 percentre teljesültek. En csak örülök, hogy sikerült ezeket teljesiteni Meg vagyok győződve, hogy ha az összes igen t. képviselő urak épugy, mint azok a képviselő urak, akik résztvettek ennek a kérdésnek tárgyalásában, együtt ültek volna a két csoporttal, épen olyan tárgyilagosan hozták volna meg a maguk itéletét és épen ugy látnák, hogy a kormányt nemcsak hogy nem terheli mulasztás, hanem minden alkalmat megragadott ennek a kérdésnek igazságos és helyes elintézésére. Ennek és annak a felelősségérzetnek tudatában, amely speciáliter engem köt ebben a kérdésben — hiszen nekem külön kell mérlegelnem, hogy ne történjék valami olyasmi ezen az uton sem, ami a gazdasági élet nehézségeit fokozza — kénytelen vagyok magamat leszögezni abban a tekintetben, hogy én lényegbeli módositásokra azokon kivül, amik már megállapodásszerüen létrejöttek, nem vagyok hajlandó. **(Szilágyi Lajos:** Megállapodás nem volt! A kifejezés nem helyes!) Nem fogok ráolvasni igen t. képviselőtársamra, de nagyon meg volt elégedve igen t. képviselőtársam is az elért eredménnyel. **(Szilágyi Lajos:** Ugy van, sok részletben!)

A képviselő urnak azért teljesen szabad keze lesz a birálatban, s nekem csak a magam álláspontját kell leszögeznem, mert szükséges, hogy ebben a kérdésben nyugalom jöjjön létre és kell, hogy a vállalatok is tudják, miről van szó, mert ezen az alapon már én sem látok semmi okot sem arra, hogy mérlegeiket össze ne állitsák, mert ezeknek közzétételére gazdasági és hitelpolitikai szempontból a legnagyobb szükségünk van.

Kérem a törvényjavaslat elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A különvélemény előadóját, Várnai Dániel képviselő urat illeti a szó.

Várnai Dániel: T. Nemzetgyülés! A javaslat pénzügyi tárgyalása során, már az általános vita elején benyujtottam a javaslat elvi felépitése ellen való különvéleményemet azzal a gondolattal, hogy a pénzügyi bizottsági általános vita módot fog nyujtani nekem annak eldöntésére, hogy ezt a különvéleményemet fentartsam-e vagy ne tartsam fenn. Mikor a részletes tárgyalás végére jutottunk, azt kellett látnom, hogy a javaslaton nem lényegbevágó, de semmiféle olyan módositás sem történt, amely csak egy percenttel is enyhitette volna a javaslat szigoruságát. En emiatt kénytelen voltam fentartani a javaslat ellen való különvéleményemet. Közben ankétek folytak egy napon keresztül az alkalmazottakkal és két napon keresztül a munkáltató érdekképviseletek: a Tébe és a Gyosz, nemkülönben a munkaadók központja megbizottaival. Ezeken az ankétek en az igen t. pénzügyminister ur meghivása következtében résztvettem, hallottam, láttam, hogy mi történt ott és a kétnapos ankét következtében különösen abban a helyzetben vagyok, hogy még inkább ragaszkodjam különvéleményemhez, ahhoz a javaslathoz, amely abban foglaltatik, sőt ezen túlmenőleg ma már azt az álláspontot kezdem magaménak vallani, ma már azzal az állásponttal kezdek magam is megbarátkozni, hogy inkább semmiféle megoldása ne legyen a nyugdijvalorizációs problémának, mint az ilyen megoldás.

Méltóztassék akkor ezt a kérdést továbbra is a biróságra bizni, amely eddigi joggyakorlatában már megmutatta, hogy tud emberien gondolkozni, hogy tudja humanitárius szempontokból mérlegelni az alkalmazottak ügyét és azokat a gazdasági érdekeket is, amelyekre a minister ur olyan nagy súlyt helyez, hogy ez a judikatura megnyugtató és kielégitő volt az alkalmazottakra, hogy maradjon meg ez, menjenek az alkalmazottak a biróság elé, mert ez őket meg tudta védelmezni, őket a gyengéket az erősebb az önző és kizsákmányoló pénzintézetekkel szemben. **(Herczegh Béla:** No, csakhogy elismerik a biróság erényeit! — *Egy hang a szélsőbaloldalon: Mi a minister ur erényeit nem ismerjük el!* — **Herczegh Béla:** A biróságét is sokszor nem! — **Kéthly Anna:** Nem magánjogi tekintetben!) Fenn kell tehát tartanom különvéleményemet és ennek indokolása során legyen szabad kitérnem elsősorban arra a kérdésre, amire még a t. pénzügyminister ur kielégitő választ nem adott még, hogy miért is kellett a valorizációs kérdések komplexumából éppen a nyugdijvalorizációra vonatkozó részt kiszakitani s törvényhozási szabályozás alá bocsátani? Hiszen az egész komplexum keretében a valorizációs kérdéseknek igen fontos részei merültek fel, noha ezek nem oldattak meg. Itt volt az életbiztositási járadékok kérdése, a baleseti járadékok felértékelésének ügye, a gyámpénztári kezelésen alapuló pénztartozások kérdése, a hadikölcsönök, hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák ellátási dija felértékelésének ügye, valamennyi mind olyan fontos kérdés, hogy egy pillanatnyi halasztást sem türhetett volna. Különösen utalok a hadikölcsönök felértékelésének kérdésére, noha fentartom azt a véleményemet, hogy az elsorolt kérdések közül valamennyi nagyon fontos, valamennyi megoldásra és a legmesszebbmenő felértéklésre szorul. Azért utalok a hadikölcsönök ügyére, mert ezekben a papirokban nagyon sok kisexisztencia van érdekelve, a hadikölcsönökben sok kis exisztenciának keserves fillérei vannak beletemetve. Árvák örökségét, nyugdijalapok vagyonát vitték a hadikölcsönökbe és ezen a ponton válik fontossá és kiemelhetővé a többivel szemben a hadikölcsönök ügye.

Ezzel kapcsolatban kell rámutatnom arra, hogy a háboru alatt, de a háboru befejezését követően is évekig nagyon megkiméltek a háborus vagyonokat. A háboru alatt a konjunktura haracsolásaihoz nem nyultak hozzá, az történt — amit elsősorban figyelembe kell vennünk, Exner volt pénzügyi államtitkár ur egy felolvasásából ragadom ki ezt, — hogy Teleszky János volt háborus pénzügyministerünk nem igyekezett az adóbevételeket megfelelően fokozni, hanem az egész háborut a hadikölcsönökből eredő áldozatokból viseltük, aminthogy teljesen megfelel a valóságnak, hogy akkor, amikor ilyen fontos megoldandó problémák állottak a pénzügyminister ur előtt s amikor fontosabb megoldandó feladatok is voltak, akkor a pénzügyminister ur kiszakitja a komplexumból a nyugdijak ügyét és azt mondja, és azt mondatja, — mindazokkal, akikkel ezt mondatni módjában van — hogy a kiszakitásra azért van szükség, mert a részvénytársaságok arany-

mérlegüket záros határidőn belül kell hogy elkészitsék s ez csak ugy lehetséges, ha előbb a nyugdijfelértékelés ügyét rendezzük. Ezt hallottuk az előadó urtól nem egyszer s az igen t. minister ur ma itt ismételten ezt ajánlotta a nemzetgyülés figyelmébe, mint a nyugdijvalorizációs kérdés megoldásának legfontosabb sürgető szempontját. Tehát ezt halljuk idebenn és künn a közvéleményben is állandóan s nekem rá kell mutatnom arra, hogy ez nem áll.

Ha a bankok, amelyek leginkább belekapaszkodnak ebbe a sürgető szempontba, ezzel házaltak a t. minister urnál, akkor a minister urat ebben a kérdésben félrevezették. Minden különösebb argumentáció helyett egy klasszikusan kiütköző példára kell utalnom abban a tekintetben, hogy mennyire nem áll az, hogy a mérlegfelértékelés miatt van szükség ennek a valorizációs javaslatnak a benyujtására. A Kereskedelmi Bank elnöke nem egyszer, de többször hangoztatta, hogy ő addig, amig ez a valorizációs javaslat el nem készül, nem tud aranymérleget készittetni. A Kereskedelmi Bank elnöke, egyben a Rimamurányi Vasművek alelnöke is, de ebben az alelnöki minőségében nem látott semmiféle akadályt arra, hogy a Rimamurányi Vasművek aranymérlegét elkészittesse és azt közzé is tegye. (**Bíró Pál**: Az teljesen individualis!) En azt hiszem, ami igazság a Kereskedelmi Bank elnöke előtt, annak igazságnak kell lennie a Rimamurányi Vasművek alelnöke előtt is, és mert ő ezt az igazságot a maga személyében ilyen klasszikusan megcáfolta, azt kell kérnem, hogy ne házaljanak és ne hangsúlyozzák, hogy a mérlegfelértékelés miatt van erre a javaslatra szükség, mert ez nem áll és ez nagyon rossz ürügy. Itt inkább arról van szó, hogy a bankok és a vállalatok azert sürgetik ezt a javaslatot, mert megriadtak azoktól az itéletektől, amelyeket a birróságok a nyugdijvalorizációs perek eseteiben hoztak. (**Malasits Géza**: Ez az igazság! Alájuk pörköltek egy kicsit a birói itéletekkel!) Azt látjuk az eddig meghozott birói itéletekből, hogy a birósági itéletekben 70–80, sőt 100% erejéig is történt nyugdijfelértékelés. A bankok ezt látva azt mondották: miért kell nekik ezt a nagy terhet viselniök, amikor elérték azt, hogy le tudták nyomni a felértékelés minimumát 30%-ra. Minek tehát birói kognicióra bizni ezt az ügyet, amikor egy merev törvényhozási szabályozással ők csak nyerhetnek.

De birói vélemény is van arra, hogy a nyugdijvalorizációs ügyeket nem szabadna kivenni a birói kognició alól. Méltóztassanak azt elhinni, — Herczegh Béla igen t. képviselőtársam el is hiszi — hogy a biró objektive itél, legalább is a kereskedelmi ügyeletekben vagy ilyen ügyekben. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez nem politika!)* Arról a kérdésről, hogy lehet-e ezt birói megitélés alá bocsátani, vagy pedig egy merev taxáció rendszere alá bocsássuk ezt a kérdést, Schwarz Tibor járásbiró, aki erről a kérdésről tanulmányt irt, maga is őszintén megvallja, hogy a felemelés mértéke tekintetében a birónak teljes szabadkezet kell hagyni, mert tekintettel az esetek legkülönbözőbb változataira, az esetleges fix rendelkezések anomáliákra és sok esetben méltánytalanságra is vezethetnek. Ugyanebben a tanulmányában ugyanez a járásbiró azt is mondja, hogy merev megállapitások lehetnek a felértékelés mértékét illetőleg. Ezek akkor keletkeztek, amikor a jogi és gazdasági szakértők az általános valorizációs javaslatot ismerték még és nem volt kiszakitva belőle a nyugdijfelértékelésre vonatkozó néhány paragrafus. Közben azonban történt egy és más dolog a kulisszák mögött. A jogászok véleményénél erősebb volt a bankok, a Tébe. meg a Gyosz. befolyása és most a t. pénzügyminister ur azzal a kérdéssel siet a törvényhozás elé, amelyet a jogászok is a birói megitélés számára véltek fentartani. El kell olvasni higgadtan és nyugodtan ennek a javaslatnak rendelkezéseit. Mindenkinek, aki csak némi lelkiismerettel és némi szociális érzékkel itéli meg a társadalom és a gazdasági élet dolgait, meg kell állapitania, hogy ez a megoldás rossz és elfogadhatatlan, mert elfogadhatlan és szerencsétlen az a bázis, amelyre a felértékelés épült. Amint az igen t. minister ur is megjegyezte, látszólag egyszerü és tiszta ez az ugynevezett vagyonátszámitási arányszám. Bölcsen méltóztatnak tudni, hogy az a százalékos arányszám, amely a bankok és a vállalatok legutóbbi békemérlege és a most elkészitendő aranymérleg között mutatkozik, adja meg a nyugdijak felértékelésének mértét.

Hogy mennyi időbe, mennyi ötlet és energia elpazarlásba került, amig ezt a vagyonátszámitási bázist felfedezték, azt nem tudom, de hogy nagyon rossz, azt látom. Később néhány megjegyzéssel indokolni is fogom véleményemet. De ha már az igen t. pénzügyminister ur elhatározta magát a kérdés törvényhozási uton való szabályozására, akkor azt a szempontot kellett volna szem előtt tartania, amelyet egy a kérdést tanulmányozó jogász ember részéről a következőkben láttam megformulázva *(olvassa)*: »Az igazságosság és a méltányosság érvényesülésének a valorizációs kérdések törvényhozási szabályozásában is egészen odáig kell elterjednie, ahol már az állam-pénzügyi és magángazdasági lehetetlenség határai kezdődnek.« Meg kell állapitanom, hogy a minister ur ezt a szempontot elejtette, mert a felértékelés mértékének olyan bázist alkalmaz, amely enyhén szólva — bár lehetne és meg is érdemelne ez az ügy keményebb kifejezést — semmiképen sem felel meg a részvénytársaságok mérlegeinek.

Nem kell itt különösképen bizonyitani, mert mindenki ismeri a mérlegkészités művészetét mindenki ismeri az elkenésnek, az elsülyesztésnek és az eldugásnak azt a sorozatát, mindenki ismeri azt a zsonglőrösködést, ami egy részvénytársasági mérlegben megnyilátkozik és ezért nagyon jól tudja mindenki, hogy a mérlegek nem mutatják hiven a vállalatok vagyonát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindenki ismeri a részvénytársasági mérlegek Janus-arcát, amely csupán befelé mutatja a valóságot, csupán befelé mutatja a valóságos vagyont, de sokszor talán még befelé sem, kifelé pedig csak annyit mutat a vagyonálladékból, amennyi a részvénytársasági üzleti politika érdekében épen jól esik. (**Gaal Gaston**: Majd a földbirtokosok is részvénytársaságot fognak alapitani és akkor ei lehet dugni mindent!) Ismerjük azt a gyakorlatot, amely a mérlegekben 1 korona értékünek tüntet fel hatalmas ingatlanokat és titkos tartalékokba dugja el vagyonának jó részét.

Mindenki megértheti tehát, hogy az ilyen mérlegek nem állapithatják meg a nyugdijfelértékelésnek igazságos mértékét. Ahhoz, hogy az aranymérlegek se mutassák hiven a maguk valóságában a vállalatok vagyonát, hogy tehát a vagyon átmentési arányszáma se legyen az igazi, nagyban hozzá járul a mérleg felértékeléséről szóló két minister rendelet, amelyek közül az egyik annyira elfogadhatatlan volt, hogy mindjárt utána másikat kellet kiadni, a 7000. számu rendeletet, de nézetem szerint ez sem enyhitette semmiképen azokat a zord é rideg rendelkezéseket, amelyeket a megelőző rendelet tartalmazott.

A mérleg felértékelési rendeletnek is már igen tisztes, mondhatnám nagy terjedelmü irodalma van. Nemcsak azokra a kommentárokra gondolok, amelyeket ehhez a rendelethez a Tébe. és a Gyosz. publicistái és jogászai füztek, hanem foglalkoztak ezzel tudományos szakfolyóiratokban is hozzáértő férfiak, szakemberek, és én a mérlegfelértékelési rendeletről idézni fogok egy olyan lapból, amelyet

az igen t. pénzügyminister ur szerkesztett. Ebben hosszu cikk foglaltatik arról, hogy mik lehetnek a mérlegfelértékelésnek gazdasági hatásai. Csak két, igen rövid megállapitását olvasom fel ennek a tanulmánynak. Ez a cikk birálat alá veszi a 7000. számu pénzügyministeri rendelet 3. §-át és ezt mondja *(olvassa)*: »Ezen merőben elhibázott rendelkezés ama fő ok, amely maga után vonja a felértékelési mérleg meghamisitását.« Ugyanennek a paragrafusnak kritikájaképen azt mondja tovább, hogy *(olvassa)*: »A vállalatok nem mutathatnak ki nagyobb tiszta vagyont, mint az alaptőkére szándékolt összeg kétszeresét, evvel pedig a felértékelés illuzoriussá válik és csak a vagyon parciális részét fogja jelezni.« Ezt a tanulmányt Gazda Károly irta, a minister ur bizonyára ismeri, és a cikk a Közgazdasági Szemlében jelent meg. (**Bud János pénzügyminister**: Nem jól értelmezi a rendeletet!) Én elhiszem az igen t. minister urnak, hiszen hozzá vagyok szokva és meg is nyugodtam már abban, hogyha a minister ur vélemenyével szemben hangoztat valaki véleményt, akkor azt mondja, hogy az illető nem érti a kérdést. Márpedig hogy Gazda Károly érti ezt a kérdést, arra mérget merek venni. (**Bud János pénzügyminister**: Csak azt mondtam, hogy a cikkiró nem jól értelmezi a rendeletet!)

Gazda Károly mindenesetre megállapitja ebben a cikkében, hogy a mérleg-felértékelési rendelet a mérlegek meghamisitását vonhatja maga után. Megállapitja azt is, hogy a mérleg-felértékelési rendelet következtében a vállalatok vagyonuknak csak parciális részét mutathatják ki, majd továbbá ezt mondja *(olvassa)*: »Mondanom sem kell, hogy a mérlegnek ily módon történő felallitása nem nagyon ideális, és sokkal szebb, praktikusabb és a jövő nyereségkimutatás politikája szempontjából célirányosabb lett volna, ha a vagyontöbblet nem az értékcsökkenési tartalékszámlán, hanem tőketartalék gyanánt lett volna kimutatható.«

De van a mérlegfelértékelési rendeletről véleménye jogászembernek is, kuriai birónak, aki egyik tanulmányában ezt irta *(olvassa)*: »Törvényeinkből azt tanultuk, a birói határozatokból azt olvastuk, hogy a mérlegvalódiság érdekében jár el a vállalat, ha aktiv vagyonát minél alacsonyabban értékeli.« Később azután igy folytatja *(olvassa)*: »Ez igen helyes mérlegkészitési mód lehet, csak azt a célt, hogy belőle a nyugdijassal szemben való teherbiró képesség megállapitható legyen, nem szolgálja.« Majd a mérlegfelértékelési rendelet birálataképen a következőket mondja *(olvassa)*: »A felértékelt megnyitó mérleg se fogja a teljes vagyont feltüntetni, hanem csak egy valószinü felértékelésből előálló vagyont. Kitünik ez a mérlegfelértékelési rendeletből, amely csak a tartozásokra irja elő kötelezően, hogy ezeket a leltár készitésekor teljes és valósagos értékben kell feltüntetni, de az aktivumokra nézve ilyen parancsoló szabályt nem állit fel, hanem ennek csak lehetőségét engedi meg. Magyarul a valódi érték a végső határérték, amelyben az aktivákat a kezdő leltárba felvenni lehet, de szabad azokat kisebb értékben is felvenni a nélkül, hogy lefelé bárminő határ volna megszabva, amelyen alul nem szabad értékelni.

Az arányszám megállapitására irányuló saját vagyon, alaptőke és tartalékok felértékelése pedig az aktivák és passzivák viszonya alapján fog előállani.« Ezekután konkluzióra jut és kérdezi is *(olvassa)*: »Elképzelhető-e tehát, hogy akad vállalat, amely aktiváit teljes mértékben fogja felvenni? Annál kevésbé, mert a javaslat direkt utmutatást ad a mérsékelten felértékelt megnyitó mérleg készitésére, hiszen megszabja a szankcióját annak, hogy aki sokat mutat ki, több nyugdijat fizet, aki kevesebbet mutat ki, kevesebbet fog fizetni«. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Erre talán azt fogják mondani, hogy mindez nem baj, mert hiszen megállapitották azt az arányszám-minimumot, amely minden körülmények között a nyugdijfelértékelés mértékéül szolgál. Méltóztattak itt hallani — nem akarok túlságosan erős kifejezést használni, — azt a sok dicséretet, amelyet a 30%-os arányszám-minimumról az előadó ur is, meg a minister ur is hangoztatott, a legenyhébben azt mondván, hogy ez nagy vivmány, a 30%-os arányszám minimum az alkalmazottak védelmére a legmesszebbmenő módon elmegy, mit akarunk tehát tovább! Sőt a minister ur volt kegyes most is, Isten tudja, hogy már hányadszor, kijelenteni, a maga türelmetlen modorán természetesen, hogy mindenki kritizál itt, mindenki támadja a vagyon-atmentési arányszám bázisát, de olyan még senki sem akadt, aki ennél jobbat javasolt volna, legalább is egy olyan jobbat, amely a minister ur számára is elfogadható.

Én akceptálom, hogy e tekintetben a minister urnak bizonyos mértékben igaza lehet. A magánalkalmazottak érdekképviseletei valóban nem ajánlottak uj bázist; a minister ur viszont kénytelen elismerni, hogy ajánlottak egy olyan korrektivumot, amely az ő számukra való kiindulásnak a vagyonátmentési arányszám rendszerét elfogadhatóvá tette volna.

A 30%-os minimumot ne méltóztassék vivmánynak feltüntetni, pláne ne méltóztassék olyan engedménynek feltüntetni, amely egy megegyezésnek, netalán a minister ur, a bankok és az alkalmazottak között történt kompromisszumnak eredménye, (**Bud János pénzügyminister**: Nem is mondtam!) mert itt, mélyen t. minister ur, megegyezésről szó sem lehet, ez a 30%-os minimumot a tisztviselők, az érdekelt nyugdijasok és a majd később igénylők csak azért ajánlhatták, mert ezzel szemben két feltételük volt. Először az, hogy tiz éven belül fokozatosan emelkedjék a nyugdij 100%-ra (**Szilágyi Lajos**: Junktimban volt a kettő egymással!) volt továbbá egy másik feltétel is, az, hogy minden körülmények között biztositandó egy összegszerü minimum, az ugynevezett létminimum, amelyről olyan irtózattal beszéltek az ankéteken ugy a Gyosz., mint Tébe. megbizottai. Az alkalmazottak tehát akkor, amikor a 30%-os minimum mellé ezt a két feltételt ajánlották, ezzel természetesen számbavették a mai gazdasági helyzetet. A minister ur csak elismeréssel állapithatja meg, hogy számbavették ezzel az alkalmazottak a vállalatok teljesitőképességét is. Ebben a javaslatban benne van az ideiglenes lemondás megszerzett jogaikról, illetőleg benne van az a tiszteletreméltó önmérséklet, hogy megszerzett jogaiknak csak fokozatosan való érvényesitését kivánták.

Nagyon sajnálatos, hogy az alkalmazottaknak ez az önmérséklete, a javaslatukban megnyilatkozott lemondás nem találkozott elismerésre és ugy a minister ur, mint az érdekelt munkáltatók részéről elutasitásban részesült. De talán ellene fogják vetni a törvényjavaslat védelmezői az alkalmazottak nem teljesitett kivánságainak, hogy valami hasonló rendelkezést, t. i. a revizióra és a progresszióra vonatkozó hasonló rendelkezést a törvényjavaslat is tartalmaz. Ez az u. n. Teleszky-féle gondolat, hogy t. i. öt esztendő után bekövetkezik, vagy bekövetkezhetik majd az arányszám reviziója. Hát, valóban benne van annak a lehetősége, hogy öt év után talán emelkedik a felértékelés mértéke, az arányszám. De méltóztassanak válaszolni arra a kérdésre, hogy mit csináljanak a nyugdijasok addig, amig ennek a revizionak az ideje elérkezik, mit csináljanak öt esztendőn keresztül a garasos nyugdijakkal? Hiszen addig a nyomorban el kell pusztulniok, mert amit a javaslat szerint kapnának, az csak az éhenpusztulásra, az éhenhalásra elég.

A 30%-os minimumot tüntetik fel vivmánynak, amellyel kapcsolatban bizonyos megtévesztési kisérletek is történtek a közvélemény felé, olyan kisérletek, amelyek az alkalmazottakat túlkövetelőknek, a bankokkal szemben ruináló törekvésüeknek tüntették fel. Méltóztassék most megnézni, hogy — a legjobb és a legkevesebb alkalommal előforduló eseteket számbavéve — milyen helyzetbe fog kerülni az alkalmazottak egy része a 30%-os minimum mellett. Ha valakinek 1914-ben havi 500 aranykorona volt a fizetése, — ugyebár tehát ez a legjobb esetek egyike, viszont a legkevesebbszer előforduló esetek közül való, — akkor az illető a 30%-os minimális arányszám mellett 10 évi szolgálat után havi 750.000 korona nyugdíjat kap, 20 évi szolgálat után havi 1,125.000 koronát, 30 évi szolgálat után havi 1,500.000 koronát és teljes szolgálati ideje után: 35 vagy 40 évi szolgálat után mindössze havi 1,875 000 koronát. Megjegyzendő, hogy a nyugdíjasok özvegyei ennek csak a felét kapnak. Ha ezzel szembeállitjuk azt, hogy ma egy öttagu tisztviselői családnak a havi létminimuma 4,400 000 és 4,200.000 korona körül van, akkor méltóztatik látni, hogy a 30%-os arányszám alapján kiutalandó havi nyugdíj milyen megélhetést fog biztositani egy olyan tisztviselőnek, aki a békében már magasabb állást töltött be és aki aranykoronákkal járult hozzá a nyugdíjalaphoz, aki egy élet munkája után jogot szerzett a tisztességes ellátásra, aki tehát nem alamizsnát kap a nyugdíjában.

Mindig hallom azt, az előadó ur is, meg a minister ur is hangoztatták ma is, az ankéteken is, a bizottságban is, hogy: »Nem kell nézni kérem, ne méltóztassanak nézni a merev törvényhozási szabályozást, hiszen a bankok és a vállalatok emberséges gondolkodása, humanizmusa és szociális lelkiismerete meg fogja találni azt a módszert, amely a merev törvényparagrafusokon felülemelkedve, önként fogja megadni a türhető megélhetést az elvégzett munka tisztességes jutalmául.«

Ezt a sajtóban is hallottuk, hallottuk a bizottsági üléseken, az ankéteken és itt is megismételte az előadó ur is, meg a minister ur is. Szinte önkénytelenül eszembe jut ilyenkor az a lisszaboni orvos, aki a nagy földrengések idején pirulákat rendelt a földrengés ellen. Eszembe jut ez és éppen ezért kell figyelmeztetnem önöket arra, hogy törvény kell ide, a méltányosságon és az igazságosságon alapuló jogszabályok, ha már minden áron arra határozta el magát a minister ur, hogy ezt a kérdést törvényhozási uton szabályozza. Mert biztatások, a financkapitalizmus és a nagyipar- kapitalizmus szociális lelkéről, humanizmusáról gondoskodásáról csak aféle hatástalan pirulák, amelyek a földrengés ellen épen ugy nem védelmeznek meg, mint ahogy nem védenek meg senkit sem a kapitalizmus önzése és kizsákmányolása ellen.

Csak általánosságban kivánok itt a kérdés egyes pontjaira rámutatni, hiszen a részletes tárgyalás során lesz alkalmunk arra, hogy ezt a kérdést töviről-hegyire minden oldaláról megvitassuk. Az alkalmazottak azt kivánják, hogy módositsuk a nyugdíjszabályzatot és az utoljára élvezett törzsfizetés a lakbérrel együtt legyen a nyugdíjkiszámitás alapja. Ezt joggal kivánhatják, mert hiszen a legtöbb vállalatnál a fizetés felosztása ugy történt, hogy a fizetés négyötöd része volt a nyugdíjképes törzsfizetés, egyötöd része pedig a lakbér, viszont 1914-től kezdve — amely állapot alapján a javaslat a nyugdíjbeszámitást elrendeli, — nagyon sok nyugdíjszabályzat változáson ment keresztül. Majdnem generális rendelkezések történtek az egész vonalon a nyugdíjszabályzatok reformjáról és mindenütt megtörtént, hogy a lakbért belefoglalták a nyugdíjszabályzatokba, még pedig ugy, hogy a nyugdíjak kiszámitásánál a lakbér is alapul fog szolgálni. A törvényhozás, a nemzetgyülés hogyan járulhatna hozzá ahhoz, hogy egy kétoldalu szerződést boritson fel, a munkás és a munkáltató között létrejött kétoldalu szerződést semmisitsen meg? Ez nem lehetséges és én azt hiszem — feltéve, hogy különvéleményem nem fogadtatnék el, — hogy a részletes tárgyaláson argumentációnknak, kapacitációnknak lesz annyi meggyőző ereje a minister urra, hogy be fogja látni, hogy a lakbéreket a nyugdíjkiszámitása köréből elvonni nem lehet.

Ennél a kérdésnél szeretném a minister ur figyelmébe ajánlani azt, amit már a bizottsági ülésen is hangoztattam. Azoknak a nyugdíjasoknak javára, akik teljesen munkaképtelenek, akiknek tehát nincs módjukban az, hogy a szerény, nagyon is szerény nyugdíjuk mellett más kereset után is mehessenek, érvényesittetni szeretnék a javaslatban egy olyan rendelkezést, hogy ezek azonnal 100%-os felértékelést kapjanak. Ez olyan szempont, amely minden különösebb argumentáció nélkül is elfogadható, különösen a minister ur számára, de elfogadható a vállalatok számára is annál is inkább, mert hiszen ez már nem háritana rájuk nagy terhet.

Elérkeztem volna most már a jogorvoslat kérdéséhez. Itt egy mondatban foglalva össze véleményemet, csak ezt mondhatom: a javaslatnak ez a része is méltó a többihez. Hiszen a jogorvoslat megállapitása elől elzárkózni nem lehetett, különösen az arányszámrendszer mellett, mert egy ilyen rendszer mellett természetesen módot kellett adni az igénylogosultaknak arra, hogy jogorvoslatért a birósághoz fordulhassanak. Az érdekelteknek egy csoportja, — amint méltóztatnak tudni a javaslatból, mert egyeseknek a javaslat nem engedi meg a perindítást — a Curián felállitandó külön birósághál már kérheti az arányszám megváltoztatását azon az alapon, hogy az nem tünteti fel hiven a vállalatok vagyonát. Gallia curiai biró, aki azt hiszem, ért ehhez a kérdéshez egy kicsit, azt mondja erre a jogorvoslati rendszerre, erre a birósági eljárásra, amint az a javaslatban jelentkezik, hogy ez a vállalatok felett való tulságos protekcionizmus, amely egyoldalu kedvezményekre vezet, természetesen a vállalatok javára. Én azt, hiszem, épen a minister ur részéről sok esetben tapasztalt türelmetlenség következtében legjobban teszem, ha én erre vonatkozólag birónak a véleményét fogom a nemzetgyülés tudomására hozni. Legjobb lesz ez, mert a Curia egyik tiszteletreméltó tagjának lesz talán annyi respektusa az igen t. minister ur előtt, hogy neki talán nem fogja odadobni: méltóztassék tanulni, az ur nem ért ehhez a kérdéshez. Rendesen ugyanis ezt az ellenargumentumot szokták használni. (**Bud János pénzügyminister**: Én nem mondtam!; — **Pikler Emil**: A ministerelnök ur igy beszél velünk! Mi nem értünk semmihez! — **Rothenstein Mór**: A ministerelnök adta a jó példát!)

A curiai különbiróságról tehát Gallia curiai biró ur a következőket mondja *(olvassa)*: »Ennek a biróságnak a jogköre annyira korlátolt, hogy félő képes lesz-e a nyugdíjasoknak a túlságosan alacsonyan megállapitott nyugdíjakkal szemben hathatós védelmet nyujtani?« Majd igy folytatja *(olvassa)*: »Bármit mondjanak is a felek, ez a biróság nem hallgathat ki tanukat, nem foganatosithat önálló szakértői vizsgálatokat.« Itt közbe kell vetnem, hogy ez a rész immár tárgytalan, mert hiszen a bizottságban átment egy olyan módositó inditvány, hogy ez a curiai különbiróság, amennyiben jónak itéli és helyesnek vagy szükségesnek tartja, szakértőt a Pénzintézeti Központ szakértője mellett is meghallgathat.

Azután igy folytatja Gallia *(olvassa)*: »Rá van utalva a Pénzintézeti Központ irásbeli szakértő

véleményére, de ezt a felek ellenőrző tárgyalása alá nem bocsáthatja, hanem zárt boritékban kezeli és azt a felek meg nem tekinthetik.« Véleménye pedig az, hogy *(olvassa)*: »a modern perjog minden elvével ellenkezik az olyan jogintézmény, amely nemcsak a felek észrevételeitől és a kontradiktórius tárgyalástól zárja el a bizonyitás eredményét, hanem magát a bizonyitást is titokban tartja a felek előtt. Hiszen az esetleges üzleti titkokat közzétételi tilalommal is meg lehetne védelmezni, de hiányzik igy az ügyfél-egyenlőség is.

A vállalat ismeri a saját üzletvitelét, könyveit, adatait, a nyugdijasok csoportja pedig el van zárva még a lehetőségétől is annak, hogy bizonyító adatokhoz juthasson. Nem hasonló-e ez az eljárás a középkori ordáliákhoz, amikor a meztelen vadlott egy szál karddal vivott meg a teljes fegyverzetü páncélos lovaggal.«

Ez Gallia curiai biró urnak véleménye a jogorvoslatot illetőleg, s én tapasztaltam, hogy ha erről beszéltem, mindig bizonyos türelmetlenség rezgett végig az igen t. minister uron, aki a javaslatot késhegyig menően képviseli és védelmezi. Én tehát épen talán ezért vagyok bátor ismételten ezekre a véleményekre utalni. Az a gondolatom ugyanis, hogy ha sokszor idézem, akkor talán meg fogja győzni a minister urat is. (**Dréhr Imre előadó**: Olvastuk mi is!) Az a körülmény pedig, hogy a különbiróság itéleteit indokolni nem tartozik, a jogászok és érdekelt alkalmazottak körében a legnagyobb visszatetszést keltette. Magam is azt kérdezem: miért ez a nagy titkolózás a jogorvoslatnál? amely magát a jogorvoslatot teszi teljesen illuzoriussá. Uj jogelvek ezek, amelyeknek a Corpus Jurisba való felvétele ellen a jogászok a legmesszebbmenően és a legőszintébb felháborodással tiltakoznak. Minden jogász és minden alkotmányos érzületü ember visszautasitja azokat a novumokat, amelyeket a törvényjavaslat itt ezzel a kérdéssel kapcsolatban megállapit, hogy miért nem kell a birói itéleteket indokolni. Az előadó ur és a minister ur is az érdekképviseletek is utalnak arra, hogy a hitelképesség védelme van itt szóban, az üzleti titkok védelme, mely az ország gazdasági életére nézve olyan fontos, hogy azt még ilyen alkotmányellenes rendelkezéssel is meg kell védelmezni.

A hitelképesség szempontjából nézetem szerint a bankoknak és vállalatoknak idegessége teljesen indokolatlan, mert azt hiszem már rámutattam arra, hogy ha a biróság felemeli az arányszámot, ezzel emeli az illető vállalat hitelképességét is, ha pedig nem fogja felemelni a vagyonátmentési arányszámot, vagy pláne kénytelen lesz magát elhatározni arra, hogy ezt az arányszámot le is szállitsa, akkor az itélet indokolás nélkül is alkalmas a hitelképesség csorbitására, ha ebben a kérdésben, ebben a vonatkozásban egyáltalában szó lehet a hitelképesség veszélyeztetéséről. De nem lehet szó róla, és ezek az aggodalmak teljesen feleslegesek, a félelem ebben a vonatkozásban teljesen alaptalan. Rámutattak arra az ankéteken és a bizottságban is, hogy eddig is egész sereg nyugdijper járta meg a bíróságokat; nyugdijperekben, nyilt tárgyaláson itélkeztek, intézeti könyveket vizsgáltattak felül, az itéleteket hosszu indokolással látták el a bíróságok és egyik itélet sem idézte elő egyetlen vállalat tönkrejutását sem. A birói itéletek indokolása nem vezetett a vállalatok ruinálására, miért méltóztatik tehát arra hivatkozni, hogy a jogorvoslatnak eme egészen uj rendszere azért ilyen, mert meg kell menteni a vállalatok hitelképességét!

Én tisztának és egyszerünek látom a kérdést ebből a szempontból is. Méltóztassanak jó megoldást elfogadni, méltóztassanak egy olyan megoldást elfogadni, amellyel lehetetlenné teszik a pöröket, azért, mert az igényjogosultak, az alkalmazottak meg lesznek elégedve azzal a felértékeléssel, illetőleg a felértékelésnek azzal a mértékével, amelyet kapni fognak, vagy amelyet már eddig is nyujtott az eddigi joggyakorlat, s akkor nem lesznek perek, nem kell félteni a vállalatok hitelképességét, s ami a legfontosabb, nem kell olyan jogelveket belevinni a Corpus Jurisba és birói eljárásba, amelyek ellen biróság és jogászság egyértelmüen tiltakozik.

Ami pedig a jogerős birói itéletek nullifikálását illeti, az szinte képtelenség. Az én megitélésem szerint képtelenség annak kimondása, hogy a jogerős birói itélet nem irányadó, hanem irányadó az az irányszám, amelyet maga a vállalat megállapit, irányadó még akkor is, ha kevesebb nyugdijat állapit meg, mint a jogerős birói itélet. Ennek a lehetetlen rendelkezésnek hatását két irányban lehet megismerni, az egyik a jogi, a másik a gazdasági irány.

A jogi rész tekintetében megint kénytelen vagyok idézni Gallia curiai biró véleményét; őszintén megmondva nem azért, hogy a pénzügyminister urat izgassam vele, hanem azért, mert igazat mond és teljesen egyetértek vele magam is. Ami a birói itéletek nullifikálását illeti, vannak vélemények, hogy ez a rendelkezés alkotmányellenes; az igazságügyminister ur viszont olyan magyarázatot ad ennek a kérdésnek, amely az alkotmányellenességet bizonyos mértékben homályossá teszi, megmarad azonban továbbra is az a vélemény, megmaradnak azok az aggályok, amelyeket ez a curiai biró ur hangoztat.

A birói itéletek nullifikálására vonatkozó rendelkezés ellen nyilatkoztatja meg Gallia azt a felfogását, hogy ez ellen súlyos közjogi aggályok merülnek fel. Méltóztassanak erre a véleményre figyelni *(olvassa)*: »A törvény alapján keletkezett itélet hivatása, hogy a felek jogviszonyait véglegesen eldöntse és a maga alaki és anyagi jogerejével törvény helyett szabályozza. Annak kimondását, hogy ezt az egyik érdekelt fél egyoldalu nyilatkozatával megdöntheti, jogászi lehetetlenségnek tartom. Arról nem is szólva, hogy minő súlyos megsértése a birói tekintélynek, hogy ha az állam azt mondja: évekig rábiztam a bíróságokra, hogy törvény hiányában maguk teremtsék meg a valorizáció szabályait. Részvénytársaságok és szövetkezetek panaszai érkeztek hozzám, hogy a bíróságok nem jól, vagy legalább is nekik nem jól dőntöttek. Ime ezzel a rendelkezéssel én feljogositom a társaságokat, hogy az általuk egyoldalulag megállapitott arányszámmal feldöntsék a jogerős birói itéletet, mintha az nem is létezett volna. Mert ha az arányszám felülvizsgálata ismét biróság elé kerül, ez nem változtat azon, hogy a jogerős birói itélet egyszerüen megsemmisül, mihelyt az arányszám közzététetett.«

Ezek után egy objektive itélő és csak a maga lelkiismeretétől és jogászi lelkiismeretétől befolyásolt biró tényleg megállapitja legvégül azt, hogy »a javaslat arányszám szerinti értékelési módját méltánytalan, a nyugdijasokat érzékenyen és igazságtalanul megkárositó rendelkezésnek tartja, amely a vállalatok védelmében a szükséges és megengedett határokon messze túlmegy.«

Ez a jogi részre vonatkozik. Ami pedig a nyugdijasokra való anyagi kihatását illeti ennek a nullifikáló rendelkezésnek, méltóztassék néhány példából megitélni azt a helyzetet, amely belőle következni fog. Itt van néhány példa, amely erre vonatkozik.

A Curia jogerős itélettel megállapitott egy főtisztviselőnek 4 millió koronát. Az előrelátható 30%-os arányszám szerint csupán havi 1,929.000 K nyugdijat kap. Itt van továbbá egy jogerős birói itélettel megállapitott 2,800.000 koronás havi nyug-

díj, amely a minimális arányszám következtében leszállna egymillió és néhányezer koronára. A Hazai Bank egyik tisztviselőjének a bíróság 6 millió korona nyugdijat itélt meg. Ez a 30%-os arányszám következtében kapna 1·5 millió koronát, Hatmillióról egyszerre leszállna másfélmillióra! Itt van egy másik curiai itélet, amely 4·5 millió koronát itélt meg egy nyugdíjasnak, ami helyett az illető nyugdíjas az arányszám alapján 1,868.000 koronát kapna. Egy ötödik esetben a bíróilag megállapitott 3,732.000 koronás nyugdíj leszállna 5—600.000 koronára. Hatodik esetben egy másfélmillió koronás nyugdíj leszállana 600.000 koronára. De igy tovább az egész vonalon.

Annak a rendelkezésnek tehát, amely a jogerős birói itéleteket nullifikálni akarja, ilyen következményei volnának. En tehát azt kérdezem a t. Nemzetgyüléstől, szabad-e megengedni ilyesmit? Hiszen ebben a kérdésben a gyengébbek érdekeit kell nekünk védelmeznünk és a jogerős birói itélettel kapcsolatosan csak arról lehet és kell is majd beszélni, hogy ez csak abban az esetben változhatik meg, illetve veszthetné hatályát, ha az arányszámnál kevesebb nyugdíjat állapitott volna meg, abból az egyszerü tételből kiindulva, hogy a törvényhozásnak nem az erősebb, hanem a gyengébb fél védelmére kell sietni. (**Rothenstein Mór:** Nálunk mindent forditva csinálnak!)

A javaslat egyéb rendelkezéseire most az általános vitában nem óhajtok kiterjeszkedni. Elmondott megjegyzéseimmel azokat az indokaimat akartam a nemzetgyülés elé tárni, amelyek engem különvéleményem előterjesztésére késztettek. Meggyőződésem szerint a szociális és gazdasági érdekek kiegyenlitése a javaslatnak nem sikerült, sőt épen ellenkezően, a bankok és a vállalatok érdekei messzemenően az alkalmazottak szociális érdekei fölé kerekedtek és nagyon természetes, hogy 100%-ig érvényesültek is.

Nem tudtam pl. megérteni azt, hogy mikor a pénzügyminister ur arra kérte az alkalmazottakat, hogy terjesszék elő kivánságaikat, mert ő azokat meg fogja tárgyalni és mikor ezek a módositó inditványok kezei között voltak, s azok tárgyalására meghivta a munkáltató érdekeltséget, a Tébe-t, a Gyosz-t és a munkaadók központját, csak épen az alkalmazottak voltak azok, akik a saját inditványaik tárgyalásán nem vehettek részt, szóbeli argumentációval nem mehettek javaslataik segitségére és támogatására, (**Dréhr Imre előadó:** Volt egy képviselőjük!) nem tudom, nem abból a szempontból kiindulóan-e, hogy a Kereskedelmi Bank igen t. elnöke, aki egyben a Tébe. elnöke is, azt jelentette ki az ankéten, hogy ő mint Tébe., a pénzintézeti tisztviselők érdekképviseletével a Ptoe.-vel nem ül le tárgyalni. (**Dréhr Imre előadó:** Igaza is volt! Ugyanazokkal nem ülhet le tárgyalni, akik őt annak idején a kommün alatt kirugtak! — *Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Szilágyi Lajos:** Miért nem oszlatják fel akkor azt az egyesületet?)

Elnök: Csendet kérek.

Várnai Dániel: A Tébe-nek nincs igaza, mert ha igaza volna, akkor nagyon jól néznénk ki, ha pl. Franciaország is azt a véleményt hangoztatná, hogy nem áll szóba Magyarországgal, mert valamikor ellenségei között harcolt. (**Dréhr Imre előadó:** Kommunizmusról beszélek! — *Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*) A Ptoe. a kommunizmusért nem felelős. A Ptoe. a kommunizmusnak gazdasági és a bankokat illető tényeiért nem felelős. (**Dréhr Imre előadó:** Olvassa el akkori rendeleteiket!) Ezt olvassa el az előadó ur! (**Szilágyi Lajos:** Ezt máskor intézzék el az urak! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Várnai Dániel: Még nagyon rosszra vezethet az a merevség, amelyet a Tébe. tanusit a Ptoe-vel szemben! (**Szilágyi Lajos:** Likvidálják már egyszer a forradalmat!) Ha a Tébe. önként nem mond le erről a szempontról, az alkalmazottak fognak találni majd megfelelő megoldást, hogy tárgyalásra kényszeritsék a Tébe-t, amely mindig teljesen alaptalanul azt a büszke és merev elzárkózást tanusitja. (*Zaj.* — **Dréhr Imre előadó:** Abszolut jogában áll! — **Szilágyi Lajos:** A bünösöket le lehet csukni! Nem lehet aprehenzióval elintézni! Nem lehet haragszomrádot játszani! A közérdek a fő! — **Szeder Ferenc:** Az előadói székből más szempontot kellene hirdetni!)

Összefoglalva mindent, ami a javaslatban jelentkezik, azt mondom, hogy ez nem megoldás. A nemzetgyülés egy egész életen át végzett munkának ilyen semmibevevését és megalázását nem szavazhatja meg egy kis lelkiismerettel. A legjobban érdekelt alkalmazottak azon a véleményen vannak, hogy ilyen megoldás helyett jobb a semilyen megoldás. T. i. azt akarják, hogy maradjon meg számukra az a lehetőség, hogy nyugdíjkérdéseikben továbbra is a bíróság szolgáltasson számukra igazságot. Ezen a véleményen vannak már azért is, mert a bíróság sokkal emberségesebbnek, humánusabbnak és igazságosabbnak bizonyult, mint ez a megoldás. (**Győrki Imre:** Mint a Tébe. és Weisz Fülöpék!)

Különvéleményemben az a javaslat is foglaltatik, adja vissza a t. Nemzetgyülés a javaslatot a pénzügyminister urnak, aki azt az érdekeltek bevonásával ujra készitse elő. Nagyon kérem a t. Nemzetgyülést, fogadja el ezt az én különvéleményemet a benne foglalt javaslatokkal egyetemben. Határozata előtt mindenekelőtt vessen számot önmagával, tanulmányozza át jol ezt a javaslatot, amely előtte fekszik, s mielőtt dönteni akar, álljon a gyengébb fél oldalára, amely a törvényhozás védelmére nem csak rászorul, azt nemcsak bizalommal és a legnagyobb tisztelettel kéri, hanem a törvényhozás védelmét a legmesszebbmenő mértékben meg is érdemli. A javaslatot nem fogadom el. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Örffy Imre képviselő ur mint bizottsági előadó kiván jelentést tenni.

Örffy Imre előadó: T. Nemzetgyülés! Van szerencsém a nemzetgyülés pénzügyi bizottságának jelentését benyujtani az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925. évi XVIII. tc. kiegészitéséről. Tisztelettel kérem, a jelentés kinyomatását, szétosztását és tárgyalására nézve a sürgősség kimondását.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni. Kérdem, a t. Házat, méltóztatik-e a sürgősség kimondásához hozzájárulni? (*Igen!*) Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Kéthly Anna!

Kéthly Anna: Tisztelettel kérem a Ház hozzájárulását, hogy beszédemet a legközelebbi ülésnapon mondhassam el. (*Helyeslés.*)

Elnök: A házszabályok értelmében képviselőtársunknak joga van ilyen kérelmet előterjeszteni. Kérdem, méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz, hogy képviselőtársunk beszédét a legközelebbi ülésnapon mondja el? (*Igen!*) Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom és megteszem előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy a legközelebbi ülésünket holnap, folyó hó 17-én, szombaton délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki:

1. Az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925: XVIII. t. c. kiegészitéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása;

2. az 1926/27 évi állami költségvetés tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? (*Igen!*) Ha igen, ilyen értelemben mon-

dom ki a határozatot. (**Szilágyi Lajos:** Majd a nyugdijvalorizálásról októberben lesz szó!)

A házszabályok 212 §-ának negyedik bekezdése értelmében a költségvetés tárgyalásának tartamára az ülések ideje napi 8 órában van megállapitva.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz, hogy holnaptól kezdve, amennyiben a költségvetés tárgyalására két óra előtt sor kerülne, nyolc órás ülések keretében, délelőtt 10 órától délután 6 óráig megszakitás nélkül folytassuk tanácskozásainkat? *(Helyeslés.)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig következik az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az inditványkönyvet felolvasni.

Bodó János jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Most pedig kérem a jegyző urat, sziveskedjék az interpellációs-könyvet felolvasni.

Bodó János jegyző: Az interpellációs-könyvben a következő interpellációk vannak bejegyezve: Beck Lajos a ministerelnökhöz Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után, szóval. Hegymegi-Kiss Pál egy különös mozi-ügyben a belügyministerhez, szóval.

Elnök: Ezzel kapcsolatban jelentem a t. Háznak, hogy Beck Lajos képviselő ur hozzám intézett levelében bejelenti, hogy a március hó 27-ről a holnapi interpellációs-napra halasztott interpellációját az azután következő legközelebbi interpellációs-napig ujból elhalasztja. Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur pedig hozzám intézett beadványában közli, hogy interpellációját a holnapi interpellációs-napon élőszóval kivánja megindokolni.

Tudomásul vétetik.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Bodó János jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet).*

Elnök: Kérdem, van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perckor.)

Hitelesitették:

Kálmán István s. k. *Pintér László s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 531. ülése

1926. évi április hó 17-én, szombaton,

Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Az építkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925. évi XVIII. tc. kiegészitéséről szóló törvényjavaslat általános és részletes tárgyalása. Felszólaltak: Őrffy Imre előadó, Szeder Ferenc, Sütő József, Bud János pénzügyminister. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Hegymegi-Kiss Pál interpellációja a belügyministerhez egy különleges moziügy tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Rakovszky Iván, Bud János, gr. Csáky Károly.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 40 perckor.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Láng János jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Perlaki György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Bodó János jegyző ur.

Bemutatom gróf Szapáry Lajos képviselő ur levelét, amelyben egészségének helyreállitása céljából három heti szabadságidő engedélyezését kéri.

Javaslom, hogy a kért szabadságot engedélyezni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

A nemzetgyülés a kért szabadságot megadja.

Bemutatom a belügyminister ur átiratait, amelyekben a kivándorlásról szóló 1909 : II. tc. 6. §-ának rendelkezéséhez képest bejelenti, hogy több gőzhajóstársaságnak a már előzőleg adott és a nemzetgyülésnek bejelentett engedélyeit a kivándorlási tanácsnak az idézett tcikk 32. §-a értelmében történt meghallgatása után 1926. évi december hó 31-éig meghosszabbitotta.

A belügyministeri jelentések az engedélyokiratokkal együtt ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kivándorlási bizottságnak.

Bemutatom a Keresztény-szocialista Magántisztviselők Országos Szövetségének Szilágyi Lajos képviselő ur által benyujtott és ellenjegyzett kérvényét a magánalkalmazottak nyugdijának valorizálásáról szóló törvényjavaslat módositása tárgyában.

Minthogy ez a törvényjavaslat a tárgyalásra kész ügyek között szerepel, a kérvény letétetik a Ház asztalára a törvényjavaslattal leendő együttes tárgyalás céljából.

Napirend szerint következik az építkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925 : XVIII. tc. kiegészitéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 1036, 1068) tárgyalása.

Az előadó urat illeti a szó!

Őrffy Imre előadó: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* A magyar közvélemény előtt annyira ismeretesek az építkezés előmozditásával összekötött gazdasági előnyök s emellett a szociális előnyök is, hogy minden olyán intézkedést, amely az építkezést előmozditja, általánosságban bővebben indokolni valóban felesleges. Azt hiszem, hogy e tekintetben a nemzetgyülés minden pártjánál egyhangu a vélemény.

Ami pedig a most tárgyalás alá kerülő törvényjavaslatot illeti, hogy ezeket az itt foglalt intézkedéseket kellőkép bele tudjuk illeszteni mindazok közé az intézkedések közé, amelyek az építkezések előmozditását célozzák, szükségesnek tartom egész röviden előadni a következőket.

Ha az építkezés előmozditásának gazdasági és szociális jelentőségü funkcióját tárgyaljuk, tisztában kell lennünk azzal, hogy e problémánál, az építkezés előmozditásánál, ketté kell választanunk a célt és az eszközöket. Az építkezés előmozditásának tudvalevőleg kettős célja van. E két cél egymás mellett halad és néha összefonódik ugyan, de ha helyesen tudjuk megitélni a problémát mindig látnunk kell azt, hogy e két cél egymástól független. Az első cél, a lakástermelés célja a fontosabb, amely kétségtelenül nemcsak gazdasági, de szociális feladat is.

A másik cél azonban a munkaalkalom adása s ezt azért tartom fontosnak a jelen törvényjavaslatnál hangsúlyozni, mert a törvényjavaslatnak van egy szakasza, — épen a 2. § — amely az eredeti alaptörvénytől, az 1925 : XVIII. tc.-től annyiban tér el igen radikálisan, hogy munkaalkalmat keres akkor is, ha ez az építkezési munka nem föltétlenül jár uj üzlethelyiségek vagy uj lakások építésével, tehát öncélként kezeli a munkaalkalmat, mert hiszen ezzel is gazdasági és szociális előnyöket nyujt a közéletnek.

Ha mármost ezeknek előrebocsátása után a munkaalkalmat veszem ismét szemügyre, egy olyan további bifurkációt látok, amely elől lehetetlen elzárkózni. A szorosan vett építkezési munkaalkalom az, amely uj lakást, uj irodát, általában olyan helyiségeket termel, amelyeket intendál a törvényhozás. E mellett azonban nem kisebb jelentőségü, sőt merem állitani, az idők során mindinkább fokozódó jelentőségü lesz a tatarozásnak és az átalakitásnak munkaalkalma is, mert hiszen mit ér az, ha épitünk számszerüleg elég jelentékeny mennyiségü uj lakást, ha emellett a régi lakások teljesen lerongyolódnak és lakhatatlanokká válnak! Itt kénytelen vagyok rámutatni a ministeri indokolásnak arra az igen helytálló és számokkal operáló

részére, amely megállapitja, hogy az alaptörvény által adott kedvezmények, amelyeket az 1925 : évi XVIII. tc. biztosított, bizony nem voltak elegendők ahhoz, hogy a régebbi épületeket akként tartsák karban, amint az szocialis és gazdasági szempontból szükséges lett volna. Amikor tehát kiemelem, hogy ez az uj törvényjavaslat az alaptörvény kiegészítését képezi, fel kell hogy soroljam, melyek voltak azok a szempontok, amelyek ezen ujabb törvényjavaslat benyujtását indokolták.

Az első és talán legfontosabb, mert legurgensebb ok az volt, hogy az alaptörvény időhöz kötött volt, az alaptörvény terminusa már túlnyomó részt lejártak, ennélfogva szükséges volt a határidőket kitolni és ezt általánosságban talán ugy tudnám röviden összegezni, hogy egy éves határidő kitolást látunk az egész vonalon.

Ez azonban csak az egyik oldal a törvényjavaslatnak ; szerintem sokkal fontosabb és épen gazdasági és szocialis szempontból sokkal nagyobb kihatásu az a másik oldala ezen ujabb javaslatnak, hogy épen a tatarozási összeget, amely az indokolásból kitünőleg a tavalyi törvényben mindössze a békebeli aranybérnek 3%-át tette ki, most lényegesen felemeli.

Felületes elolvasásra a laikus nem veszi észre ezt, mert hiszen ugyanazt a percentuális megállapitást látja itt, mint az alaptörvényben, ha azonban jobban elolvassuk a szöveget, rögtön látjuk, hogy miután időközben lényegesen emelkedtek a kiszámitás alapjául szolgáló házbérek, ez a tatarozási összeg szintén automatikusan emelkedett. Ez az automatikus emelkedés számban kifejezve a tavalyi 3%-kal szemben — értve a békebeli arany bért — a törvényjavaslat által intendált megoldás esetében 7·7% lesz, ami azt jelenti, hogy tetemesen megközelitettük a békebeli tatarozási százalékot. Sajnos, el kell, hogy ismerjük, mint ahogy a ministeri indokolás is elismeri, hogy még mindig nem értük el a kellő magasságot, mert a békében átlagban a házbéradóalap 10%-a volt az az összeg, amely a ház megfelelő karbantartására átlagban szükséges volt. Mégis tekintettel arra, hogy a tavalyi 3%-kal szemben több, mint 150%-os emelés történt, kétségtelenül olyan lépést tesz a törvényhozás e tekintetben is, amelyről el kell ismerni, hogy lényeges. És itt arra hivom fel az igen t. baloldal figyelmét, amennyiben az itt megadott kedvezményekkel elégedetlen lenne, hogy az éremnek két oldala van. Ha mi ezeket a házbérkedvezményeket még sokkal tágabb körbe adnók meg, mint ahogyan a mostani törvényjavaslat intendálja, ennek kétségtelenül az állami háztartásban egy mankója lenne, ami viszont a többi állami bevételi források emelkedését involválná. Megint ott volnánk, ami állandóan kisért bennünket s ami lidércnyomásként nehezedik a magyar közgazdasági életre, hogy a további kedvezmények adásával a közteherviselést emelnünk kellene s ez bizony olyan szempont, ami óvatossá kell, hogy tegyen bennünket a kedvezmények megadásában annál is inkább, mert, mint bátor voltam emliteni, az igy intendált kedvezmény már majdnem eléri azt a békebeli tatarozási költséget, amelyre tényleg szükség is van.

Még egyre bátor volnék rámutatni ennek a javaslatnak ismertetésénél, arra t. i., amit egyébként már az előbb is érintettem, hogy az alaptörvény tulajdonképen szükebbkörü volt és a gyakorlat megmutatta, hogy voltak olyan átépitések és átalakitások, amelyeknél sem a lakások, sem az üzlethelyiségek száma nem emelkedett, de emelkedett a helyiségek száma. El tudom és el fogom képzelni épen azért, mert az el nem kerülhető szabad lakásforgalom esetén a nagyobb lakásokban igen sok gyengébb társadalmi és gazdasági helyzetü egyén össze akar huzódni, hogy a nagyobb szobákat kisebbekké alakitják át, vagyis a szobák területileg kisebbek lesznek, ámbár talán a lakások száma nem fog szaporodni. Ez is igen fontos szocialis szempont s épen azért ezt a 2. §-t amely kimondja, hogy az átalakitást akkor is adókedvezményben részesiti, ha nem alakul ezzel uj lakás vagy irodahelyiség, csak örömmel kell üdvözölnöm, mert egyrészt mégis csak fog a lakásinségen segíteni, másrészt, mint emlitettem volt, a munkaalkalmat csak sokszorositja s ezzel igen fontos szociális szempontnak tesz eleget.

Ezek volnának a törvényjavaslat leglényegesebb részei. Amikor a magam részéről elfogadásra ajánlom, ismételten csak arra vagyok bátor rámutatni, hogy lényeges lépés ez az épitkezés terén abban az irányban, hogy az fokoztassék, igaz ugyan hogy talán nem annyira az uj épitkezések előmozditása szempontjából, mint inkább a régi épületek karbantartása szempontjából. Miután azonban ugy gazdasági, mint szociális szempontból csak el ismerésre méltó az a szándék, mely ezt a javaslatot idehozta, nyugodtan merem ajánlani a t. nemzetgyülésnek annak ugy általánosságban, mint részleteiben való elfogadását. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök : Szólásra következik ?

Láng János jegyző : Szeder Ferenc.

Szeder Ferenc : T. Nemzetgyülés ! Mielőtt beszédemet megkezdeném, tisztelettel kérem a tanácskozóképesség megállapitását !

Elnök : Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a képviselő urakat megszámlálni !

Láng János jegyző : *(megszámlálja a képviselőket.)* Harmincnégy !

Elnök : A Ház nem tanácskozóképes, az ülést öt percre felfüggesztem !

(Szünet után.)

Elnök : Az ülést ujból megnyitom. A szó Szeder Ferenc képviselő urat illeti.

Szeder Ferenc : T. Nemzetgyülés ! Kötelességemnek tartom minden olyan törvényjavaslatot illetőleg minden olyan intézkedést támogatni amely a lakásépitést, a lakások jókarbantartását elősegiteni hivatott, mégis ki kell jelentenem beszédem elején, hogy nem vagyok abban a helyzetben hogy ezt a törvényjavaslatot elfogadjam. Az a rendkivüli nagy lakásnyomoruság, amely ugyszólván pusztitja ennek az országnak különösen dolgozó népét, indokolttá teszi részünkről azt, hogy támogassunk minden olyan akciót, amely ennek a rendkivüli helyzetnek véget vet, amely a lakásépitést meginditja s támogassunk minden olyan akciót amely a lakásépités meginditását lehetővé teszi. Ha nem ismernők is számokban kifejezve a fennálló lehetetlen lakásügyi viszonyokat, s ha nem ismernők is azt a rettenetes lakásnyomort, amely ben immár a háboru óta nemcsak Budapest népe de az egész ország népe él, ha egy félórácskára be tekintünk a népjóléti ministerium lakásügyi osztályába, erről mindjárt meggyőződhetünk. Mondom, ha számszerüleg nem is ismernők a lakásnyomoruságot, meglátnók ebből, hogy itt súlyos égető probléma van, amelynek megoldása elsősorban állami feladat s amely olyan súlyos probléma, hogy magának a törvényhozásnak kellene vaskézzel belenyulnia, hogy azt megoldja.

Szerves összefüggésben áll a lakáskérdéssel a munkanélküliség problémája is. Sokat beszélünk itt, a törvényhozás szine előtt a munkanélküliség kérdéséről s amikor az 1925. évi XVIII. törvénycikket tárgyalta a nemzetgyülés, a túloldalról is szóvátették a munkanélküliség problémáját, szóvátették annak pusztitó hatását. Ez kétségtelenül igazolja, hogy a törvényhozás minden pártja teljesen tisztában van azzal az akut veszedelemmel amelyet a munkanélküliség jelent. A nemzetgyülés

minden pártja nagyon súlyos problémának tekinti a munkanélküliség kérdését, csak egyedül az a párt, amely kormányon van, amelynek tehát módja és alkalma volna a munkanélküliség problémáját a lakásépítéssel kapcsolatban megoldani, nem fog hozzá komolyan a lakáskérdésnek az építkezésekkel való megoldásához.

Felesleges és azt hiszem szükségtelen, hogy a lakásnyomoruságot erkölcsi nemzetgazdasági és egyéb szempontokból világitsam meg Mindenki tudja azokat a károkat és ismeri azokat a veszedelmeket, amelyeket a lakásnyomoruság jelent, s csak azok nem akarják ismerni a megoldásra alkalmas módszereket, akiknek ez elsősorban volna kötelességük. Maga a törvényjavaslat adókedvezményekkel véli megoldhatónak ezt a kérdést, dacára annak, hogy az 1925 : XVIII. tc. nem érte el ezt a célt egyrészt azért, mert ennek a törvénynek korlátolt volt a határideje, másrészt azért, mert a lakbérek kötött volta lehetetlenné tette az épitkezést és mert e törvény nem terjesztette ki hatályát földreform révén házhelyhez juttatott mezőgazdasági munkások épitkezéseire.

De a fővárosban is teljesen elhanyagolta az állam a lakásépitési kötelezettségét. Mig Németországban, Ausztriában és Cseh-Szlovákiában is a törvényhozás erős kézzel nyult bele a lakásépitkezési akcióba, s anyagilag is lehetővé tette a lakások épitését, addig nálunk ugyszólván egy szerény lépést sem tettek, vagy ha tettek, nagyon szerény lépést tettek, hogy a lakásnyomoruságot megszüntessék. Márpedig azzal a flastrommal, amelyet az 1925 : XVIII. tc. és az azt kiegészitő törvényjavaslat jelent, nem tudjuk a célt elérni. A népjóléti minister ur hatáskörébe tartozott volna az, hogy kihasználja azt a kedvező konjunkturát, amely az inflációval kapcsolatban jelentkezett és amelyet nagyon ügyesen kihasználtak tervszerü épitkezésekkel, különösen Bécsben. A népjóléti minister ur azonban ezt a kötelességét annakidején elmulasztotta s most legkevésbé lehet ennek a törvényjavaslatnak szerény intézkedéseivel a mulasztásokat reparálni. Nyilvánvaló, hogy az, akire bizva volt a lakásügyek intézése, nem törődött olyan mértékben a lakosság érdekeivel, mint amilyen mértékben azzal törődnie kellett volna, hanem a népjóléti minister ur ehelyett arra az álláspontra helyezkedett, hogy a lakások felszabaditása pedig jobb ma, mint holnap, ami azt jelentette, hogy a népjóléti minister ur nem vette figyelembe lakásügyi szempontból azokat az óriási erkölcsi és egyéb érdekeket, amelyek ahhoz fűződnek, hogy tisztességes és olcsó lakáshoz jussanak az arra rászorultak.

Arról az épitkezésről, amely történt a népjóléti minister ur ténykedése, tevékenysége alatt, az egységes, illetőleg a keresztény pártról mondtak nagyon súlyos, nagyon lesujtó kritikát, amikor Petrovácz Gyula képviselőtársunk épen onnan, arról az oldalról jelentette ki, hogy ma is tudna két olyan épületet épittetni abból az összegből, amelybe a Bethlen-udvar épitkezése került. Már pedig, amikor szakember mondja ezt, amikor a kormányt támogató pártból áll fel egy képviselőtársunk és ilyen súlyos megjegyzést a népjóléti minister ur által vezetett épitkezésekre, akkor joggal mondhatjuk, — még ha az épitkezések nagyobb mértékben folytatódtak is, — hogy adtál Uram esőt, de nincs benne köszönet, mert panama rejtőzködik ennek az épitkezésnek a háta mögött.

De egész állami költségvetésünk tele van improduktiv kiadásokkal, amelyeket inkább lakásépitésre lehetett volna forditani. Nem beszéltünk a költségvetés kapcsán róla, csak a lapokból értesülök, hogy pl. Lillafüred kiépitési költségeire a magyar állam mintegy 40 milliárd koronát fordit. (**Bud János pénzügyminister** : Semmit !) Én nem tudom, igen t. pénzügyminister ur, én csak a lapokból értesültem róla. (**Bud János pénzügyminister** : Teljesen hamis hir, amelyből egy szó sem igaz !) Akkor azt a kritikát, amelyet ezzel kapcsolatban szándékoztam elmondani, nagy készséggel megtakaritom és örülök neki, hogy nem ugy történik, mint ahogy a lapok megirták, mert ha ugy történt volna, akkor nagyon súlyos kritika tárgyává tettem volna a pénzügyminister ur ténykedését ezzel az épitkezéssel kapcsolatban.

De meg kell mondanom azt, hogy ha épitkezésekről van szó, akkor a magyar államnak első kötelessége ilyen súlyos és nehéz viszonyok között jó példával előljárni az épitkezések terén, még akkor is, ha ezért áldozatokat kell hozni, de nem olyan áldozatokat, mint a Bethlen-udvarnál történt. Viszont értesülésem szerint maga a kincstár is, ha csak teheti, elhuzódik ettől a kötelességtől és szivesebben bocsátkozik bele spekulációs vásárlásokba. Hódmezővásárhelyen tönkre megy egy bank, hogy megmentsék, az épületét a magyar állam nyakába sózzák 4 és fél milliárd korenáért ugyanakkor, amikor szakértők kijelentése szerint négy és fél milliárd korona költséggel uj épületet lehet épiteni ugyanott, a város által adományozott telken. *(Ugy van ! a szélsőbaloldalon.)* De nem az a cél, hogy épitkezzenek, hanem hogy megmentsenek egy bajba jutott takarékpénztárt, amely a spekulációi révén tönkrement. Itt van egy másik eset. Ugyancsak Hódmezővásárhelyen a kincstár a tönkrement Futura épületére alkudozik és tudomásom szerint mintegy másfél milliárdos épületet akar vásárolni ugyanakkor, amikor az államnak épitkezni és az épitkezéssel lehetővé tenni volna kötelessége, hogy az emberek helyiségeket, illetőleg lakásokat kapjanak és egyuttal megszünjék az a rémes munkanélküliség, amely az Alföldön, az épitő iparral kapcsolatban jelentkezik.

Ha valójában megtörténnek ezek a vásárlások, én ezt erkölcstelennek tartom az állam szempontjából, de erkölcstelennek tartom a kormány szempontjából is, mert ilyen épitkezéseknél nem lehet döntő tényező, hogy bajba jutott vagy tönkrement kurzus- vagy egyéb vállalkozásokat mentsünk meg, hanem az, hogy egyrészt az ország gazdasági életébe valamelyes vérkeringést hozzunk az épitkezés révén, másrészt szaporitsuk a lakóházakat, szaporitsuk a hajlékokat, hogy az emberek akkor, amikor a népjóléti minister ur szerint elérkezik az ideje annak, hogy a lakásokat felszabaditsák, ne méreg drága és uzsoraárakon, hanem tisztességes és méltányos árakon juthassanak hozzá a lakásokhoz.

Az 1925 : XVIII. tc. adózás szempontjából kiterjeszti intézkedéseit a földreformmal kapcsolatos házhelyekre való épitkezésekre is. A mezőgazdasági munkáslakás kérdésének megoldása súlyos probléma és én nem habozom kijelenteni, hogy az még súlyosabb, mint a fővárosi épitkezések problémája, mert a fővárosi épitkezéseknél már ennek a törvénynek alapján is meg van némileg a lehetősége annak, hogy spekulációs épitkezéseket folytathassanak, mig ott lenn az Alföldön, a falvakban spekulációs épitkezéseket igazán nem folytathatnak. Arra nézve pedig, hogy milyen hatása van ott a lakásnyomoruságnak, a lakásnélküliségnek, azt hiszem a leghelyesebb, ha felolvasom az 1907 : XLVI. tc.-nek ide vonatkozó indokolását. Akkor a lakásnyomoruság még nem volt olyan nagyméretü és nem volt olyan akut, mint most és mégis meglátták annak pusztitó voltát és ennek hatása alatt hozták meg az 1907. évi XLVI. tc.-t, amely azután lehetővé tette az Alföld nem egy-két városában munkásházak egész tömegének épitését. Az indokolás ide vonatkozó része a következőképen szól *(olvassa)* : »A munkáslakás kérdése egyike azon problémáknak, ame-

lyeknek helyes megoldása a nemzeti állam közgazdasági és társadalmi alapozásával szorosan összefügg. Akár a munkás, akár az ország szempontjából mérlegeljük a kérdést, el kell ismernünk annak közérdekü jelentőségét. A jó lakás az elsőrendü szükségletek közé tartozik. Ettől függ a munkás egészsége, ez ad a munkásnak a termelésben elhasznált munkaerő visszaszerzéséhez szükséges nyugodalmat, ez ad neki védelmet az időjárás viszontagságai ellen, ez ad békét, otthont a munka fáradalmai után. Mint családi tüzhely, a lakás erkölcsi fogalommá emelkedik, amely csodás erejét érezteti a bűn és a nyomor ezer csábításával szemben. Az állandó lakás a munkásnak otthont ad.« És igy tovább, ebben a gondolatmenetben.

Nem olvasom fel az egész indokolást, mert meglehetősen terjedelmes, csak jelzem, hogy kifejti az indokolás, hogy milyen erkölcsi pusztitást jelent a mezőgazdasági munkások körében az, amikor lakásuk nincs, viszont mit jelent az, ha a munkásnak lakása van és magántulajdonához ragaszkodik, — s ezt nekem kell itt megmondani ! — mit jelent a kivándorlás szempontjából, amikor százezrével vándoroltak ki az országból, az, ha a munkás hajlékhoz, lakáshoz juthat. És most az 1925. évi XVIII. tc. csak odáig megy el, hogy a munkások által kapott telkekre nézve adókedvezményt ad. Ezzel szemben az 1907 : XLVI. tc. alapján évente 300.000 koronát forditottak lakásépitési akciókra ; most pedig senki sem törődik azzal, — és erre nagyon szomoru bizonyságaink vannak — hogy amikor az a mezőgazdasági munkás hozzájut sokszor méregdrága áron ahhoz a kis telekhez, hogy épitheti fel rajta saját kis hajlékát. Az 1907. évi törvénycikk gondoskodik arról is, hogy a mezőgazdasági munkás telke megfelelő helyen legyen és e szerint csak ilyen esetben folyósitanak számára kölcsönt, mig most szomoru példák vannak arra, hogy egyes községekben, ahol a telkeket kiosztották, vizenyős, addig alig használt területeken osztották ki ezeket a kis telkeket, azután pedig a magyar állam egyáltalában nem törődött velük.

Ha csak támogatásnak nem vesszük azokat a kijelentéseket, amelyeket néha a földmivelésügyi minister ur részéről hallottunk, más támogatásban ezek a házhelytulajdonosok eddig nem részesültek. Már pedig én azt mondom : tekintetbe véve azokat a fontos szociális érdekeket, azokat a nyomoruságos lakásviszonyokat, amelyek között a mezőgazdasági munkások élnek, tekintetbe véve továbbá azt a tényt, hogy lenn azokban a kis falvakban spekulációs épitkezések nem történhetnek, a magyar államnak igenis kötelessége lett volna az, hogy akkor, amikor ezek a kis törpebirtokosok, ezek a mezőgazdasági munkások hozzájutnak a házhelyhez, anyagilag is olyan helyzetbe hozza őket, hogy lehetővé váljék ezeknek a kis hajlékoknak tisztességes felépitése. Ezzel szemben azonban azt mondják, hogy az állam pénzügyi helyzete ezt nem teszi lehetővé és hogy az állam pénzügyi helyzete olyan, hogy nem lehet az állam pénzéből olyan összeget adni, amellyel állandóan és rendszeresen lehetne támogatni házaik felépitésénél azokat, akik házhelyhez jutottak.

Ezzel szemben utalok arra az egy dologra, hogy amikor a Bacher-malom csődbe jutott, a magyar állam ott állott mellette 200 milliárdos összeggel, amelyhez hasonló összeg pedig lehetővé tenné 6—7000 munkáslakás felépitését. Ha a kormány erkölcsi kötelességének tartja, hogy segitőkézzel odanyuljon az ilyen spekuláció révén csődbejutott vállalkozások hóna alá, mennyivel inkább kötelessége volna, hogy hóna alá nyuljon azoknak a szegény nyomorult, magukkal tehetetlen embereknek úgy, hogy legalább kamatmentes kölcsönt, vagy nagyon olcsó, hosszu lejáratu kamatos kölcsönt bocsátana rendelkezésükre. Kétségtelen, hogy ezt a magyar állam háztartása lehetővé tenné, különösen akkor, amikor egy csődbe jutott vállalkozás hitelképességének megóvása céljából a pénzügyminister ur 200 milliárd koronát bocsát rendelkezésre.

De ezenfelül is a költségvetés tárgyalásának módunkban lesz majd ismételten rámutatnunk azokra az inproduktiv kiadásokra, amelyek a költségvetésben egész tömegével fordulnak elő, majd összegszerüleg is rá fogunk mutatni arra, melyek azok az összegek, amelyeket hasznos befektetésekre lehet forditani, amelyekkel a lakásépitést elő lehetne mozditani. Ha ezeknek az összegeknek, amelyeket egyébként a mult költségvetés tárgyalásánál is felsoroltunk, csak egy töredékét forditották volna vidéki lakások épitésére, javithattunk volna ezeken a rettenetes lakásviszonyokon, amelyek — hangsúlyozom, akár erkölcsi, akár nemzeti, akár szocialis szempontból nézzük a dolgot — óriási mértékben pusztitanak a legmagyarabb néprétegek, a mezőgazdasági munkásság körében. Igy azonban itt állunk tehetetlenül ezzel a nagy problémával szemben s legfeljebb csak néha beszél erről illetékes tényező, mondván, hogy csinál valamit.

Ismételten hangsúlyozom : minden olyan javaslatot, amely a lakásépitést, a lakások jókarbantartását elősegiti, támogatunk, de nem vagyunk hajlandók szépségflastromok kedvéért támogatni egy ilyen javaslatot. Kardinális, mélyenszántó megoldásoknál, amelyek a lakásproblémára vonatkoznak, mindenkinek rendelkezésére állunk. Ha a kormány áldozatot hoz lakásépitésekre, ha a kormány a vidékre is kiterjeszti tevékenységét, olyan formában, amint megjelöltem, ott vagyunk, de ilyen javaslatot nem vagyunk hajlandók támogatni.

Mivel ilyen javaslatot nem látunk, továbbá annál a politikai bizalmatlanságnál fogva is, amelylyel a kormánnyal szemben viseltetünk, ezt a javaslatot nem fogadhatjuk el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök : Szólásra következik ?

Láng János jegyző : Sütő József !

Sütő József : T. Nemzetgyülés ! Ha a törvényjavaslat cimét olvassuk, azt hisszük, hogy komoly javaslattal találkozunk, amely végre gondoskodni arról, hogy a munkaalkalmak megkezdődjenek és lakástermelés megindulhasson. Sajnos, ha a javaslat szövegét nézzük, rájövünk arra, hogy ez a javaslat mindenre alkalmas lehet, csak arra nem, hogy lakástermelés megindulhasson.

Én ugyanazt mondom, amit az előadó ur, aki maga is azt mondotta, hogy helyes és jó volna, hogy a lakástermelés valóban meginduljon, hiszen ez azt jelentené, hogy az a munkanélküliség, amely ma Magyarországon az épitőiparban tapasztalható meg fog szünni és igy az emberek bizonyos mértékben keresethez fognak hozzájutni. Már 1925-ben is számtalanszor mondottuk, hogy a gazdasági élet vérkeringése csak az épitőipar fellendülésével indulhat meg, hiszen ebben 42 foglalkozási ág talál foglalkozást. Ha ez a 42 foglalkozási ág munkához jut, akkor megvan a lehetőség arra, hogy mindenki becsületes munkával tudja családja megélhetését biztositani.

1925 juniusában a pénzügyminister ur volt az, aki már akkor kijelentette, hogy ő is szükségesnek tartja az épitőipar fellendités, s egyben kijelentette azt is, hogy ehhez megfelelő összeget is rendelkezésre fog állani, továbbá azt, hogy a beruházásoknál gondoskodott arról, hogy a munkák meg fognak indulni. Mégis szomoruan azt tapasztaljuk, hogy ez nem volt egyéb, mint a igérgetések sorozatának folytatása, hiszen a munkanélküli épitőmunkások e bejelentés nyomán munkához még nem jutottak és a munkanélküliség 1925-ben olyan nagy volt az épitőiparban, amilyen

a magyarországi munkásság előtt azelőtt egyáltalában ismeretlen volt. 1925-ben nem dolgozott az építőipari munkások közül legfeljebb csak 15—20%, de akkor sokat is mondok.

Hogy a pénzügyminister ur tegnapi szavaival éljek, én nem vagyok közgazdász, de ugy érzem, hogy ha az épités politikájával a kormány komolyabban foklalkoznék és ide fektetné be a tőkét, ez többszörösen meghozná a maga kamatját. Az épitkezés folyamatával ugyanis olyan életet indítana meg, amely a fogyasztást is emelné és az állam jövedelmei is emelkednének a forgalmi adókkal és a kereseti adókkal. Az állam tehát nem veszitene semmit, ha a kormány az épitkezésre vonatkozólag is előterjesztene valamit. Ezért gondoltunk arra, hogy ha az előttünk fekvő javaslatot egy ujabbal kivánjuk pótolni, akkor egy olyan javaslatot kell előterjeszteni, amely komolyabban foglalkozik a lakástermeléssel és tényleg komolyan akarja megszüntetni azt a munkanélküliséget, amely ebben az országban már több esztendő óta meg van. Mert legyünk őszinték önmagunkkal szemben : mióta a szociáldemokrata párt benn van a nemzetgyülésben, a javaslatok egész sorát tettük, hogy a szociális élet viszonyait megjavitsuk. Azt tapasztaltuk azonban állandóan, hogy ez a nemzetgyülés mindennel törődött, csak a leronggyolt és kiéhezett néppel nem, *(Igaz ! Ugy van ! A szélsőbaloldalon)* úgy, hogy ezek a szempontok bennünket arra kényszeritenek, hogy ha ilyen kérdések vetődnek fel, amelyek, ha csak minimálisan is, igyekeznek megoldani a szociális kérdéseket, segitségére menjünk mindenkinek, hogy a dolgozó nép igényeit ki tudjuk elégiteni.

Ennél a javaslatnál messzebb kellett volna mennie a kormánynak és tudatosan egy több eszendőre menő épitőipari programmot kellett volna előterjesztenie, *(Ugy van ! Ugy van ! a szélsőbaloldalon.)* olyan épitőipari programmot, amelyre a lakástermelés politikáját minden konzekvenciájával fel lehetett volna épiteni. Sajnos, ezt szomoruan nélkülözzük, pedig semmire sincs nagyobb szüksége az országnak, mint lakástermelésre. Én ki az országban járok és az épitőipari foglalkozásban tevékenykedem, mondhatom, hogy a lakásinség, a lakásnyomoruság olyan nagy, hogy talán a zulukaffereknél, akik az erdő szélén laknak, sem olyan nagy, mint Magyarországon. *(Ugy van ! a szélsőbaloldalon.)* Itt a főváros közelében, az Angyalföldön vagy Óbuda területén magukasinálta sárból készült fészkekben és pincékben laknak az emberek és olyan helyiségekben, amelyekben egész sor fertőző betegség csiráit hordják magukban. Ezek a viszonyok kényszeritsék a kormányt arra, hogy olyan intézkedéseket tegyen, amelyek alkalmasak arra, hogy az épités sokkal gyorsabb megindulhasson. Mert ez a javaslat, amely előttünk van, nem célozza ezt.

Az előadó ur beszédének arra a részére, hogy bizonyos mértékben a munkaalkalmak teremtését elő kell segiteni, mi azt mondjuk : énylegmunkalkalmakat kell teremteni, mert erre nagy szükség van. Az épitőipari munkásoknak ma is körülbelül 50%-a munka nélkül van. A kormány figyelmét arra hivom fel, hogy ezeket a munkástömegeket minél hamarább munkához kell juttatni és ha az az, hogy a magánépittetők nem épittetnek, akkor az államnak kell megszerveznie a hosszu járatu olcsóbb hitelt, hogy az a sok kisexisztencia, aki a városok perifériáin épittetni akar, meg is tudja tudni ezt. Tudnia kell a kormányzatnak, hogy honka Magyarországra hány százezer menekült van, akiknek legnagyobbrészt még ma sincs becsületes lakásuk. Még nem helyezkedtek el tökéletesen azok, akik még egy esztendővel ezelőtt is vagonokban laktak, hanem még most is mindenhol zsufolt lakásokban laknak. Nemcsak Budapesten, hanem az ország különböző részeiben is mindenhol általában lakásnyomoruság van a legkisebb falutól kezdve egészen a fővárosig. (**Kállay Tamás** : Ez igy van !) Ha ez igy van, akkor az egységespártnak azt ajánlom, hogy tegyék össze jobban gondolataikat és a lakáskérdéssel foglalkozzanak sokkal komolyabban. Ez a kérdés mindent megérdemel és megérdemli azt, hogy a pénzügyminister ur ezt figyelembe vegye.

Rá akartam térni a Bacher-féle esetre is, de nem szólok róla semmit, mert t. pénzügyminister ur, ezt idegességgel elintézni nem lehet.

Az ország népe tisztában van vele, hogy ha Bacher szanálására hirtelen tudtak 200 milliárdot adni, akkor a lakásnyomoruság megszüntetésére is kell, hogy legyen pénz ; akkor erre sokkal inkább elő kell teremteni a pénzt, mint Bacherék szanálására, mert ez olyan kérdés, amelyet semmiképen sem szabad ellensúlyozni. Ha a kormányzat rá fog erre jönni és az épitőipari munkások munkához jutnak, ez azt jelenti, hogy még körülbelül 42 más szakma munkásai is munkához jutnak.

A szanálási törvény alapján itt állunk a lakások felszabaditása előtt. Tessék elképzelni, pénzügyminister ur, hogy ha a lakások most felszabadulnának, akkor teljes anarchia következnék be. Anarchia lenne a lakásfelszabaditásból, mert a háziurak olyan uzsorát vinnének végbe, amely talán az uzsora történetében is ismeretlen lenne. Ezért a lakástermelés kérdését evvel a kérdéssel kell összekapcsolni, mert ha jól tudom, talán két esztendővel ezelőtt Vass népjóléti minister ur jelentette, hogy addig nem lehet szó a lakások felszabaditásáról, amig hatezer lakást nem épitenek. Egyedül az állam épitett eddig, mintegy 1500 lakást, a városok azonban sehol sem épitettek. A differenciát, azt az ötezer lakást a városoknak és az államnak be kell hoznia, csak azután lehet komolyan beszélni a lakások felszabadításáról. Amig ez a lakásnyomoruság van, mindaddig csak a háziuraknak tennénk szolgálatot a felszabaditás politikájával ; ezt pedig el kell kerülnünk.

T. Nemzetgyülés ! Szóvá akarom tenni azt is, hogy a magyarországi munkásság sokat vár az épitések megindításától. Ezt a törvényjavaslatot, amely előttünk fekszik, csak azért nem tudjuk elfogadni a magunk részéről, mert nem látjuk benne azt, hogy a lakástermelést tényleg fokozatosan előbbre is tudja majd vinni. (**Baticz Gyula** : Amig nincs amortizációs hitel, addig nincs épités !) Mindaddig, amig azt látjuk, hogy ezek a kérdések nem lesznek megfelelő módon realizálva, a kormánnyal szemben állandóan bizalmatlanok leszünk. A lakástermelés kérdése olyan szempont, amely mindennel felér s amelyért mindent el kell követni s az a hitünk és az a meggyőződésünk, hogy a kormányzat nem térhet ki sokáig az elől, hogy ezeket a kérdéseket elintézze.

Még arra kivánom felhivni a t. Nemzetgyülés figyelmét, hogy a kormányzat a munkások érdekeltségét állandóan üldözi, állandóan olyan szempontokat keres nála, amelyek a lakásépitést megdrágitják. Mert ha valahol a lakásépités drága, ezt rögtön azzal indokolják, hogy magasak a munkabérek. Erről akarok pár szót szólni. Magyarországon az épitőipari munkások ma a békebeli fizetésüknek csak 50%-át kapják, mig ugyanakkor az anyagár, a cement, a tégla, a cserép ára 30%-kal az aranyparitás felett van. Tehát nem a munkabérek drágák, hanem a kartellek teszik drágává az épitkezést. Ezért nem fog ártani, ha a kormányzat figyelemmel kiséri a kartelleket, mert azt akarjuk, hogy necsak a kormányzat, necsak a város, hanem a magánépittető is kapcsolódjék be végre az épitkezésbe, hogy a dolgozó nép munkához tudjon jutni.

Arra kérem tehát a kormányzatot, ne eléged

jék meg ezzel a javaslattal és meggyőződésünk az, hogy ugy az egységespártnak, mint a kormányzatnak lesz majd gondja és módja arra, hogy a munkanélküliségnek és az ennek nyomán járó nyomornak enyhitésére olyan törvényhozási intézkedéseket tegyen, amelyek a hosszu lejáratu kölcsönnel lehetővé teszik az épitkezéseknek azonnali megindítását.

A törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani? *(Nem.)* Ha szólni senki nem kiván, az általános vitát berekesztem. Következik a határozathozatal. Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925 : XVIII. tc. kiegészitéséről szóló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen vagy nem? *(Igen.)* Ha igen, kimondom a határozatot, hogy a Nemzetgyülés a törvényjavaslatot általánosságban elfogadta.

Mielőtt a részletes tárgyalásra áttérnénk, a pénzügyminiszter ur kiván szólni.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Amikor a költségvetést beterjesztettem, jeleztem, hogy költségvetési beszédemet, tekintettel a genfi tárgyalásokra, későbbi időpontban mondom el. Mielőtt a költségvetés vitája megkezdődnék, szükségesnek tartom, hogy legalább nagy vonásokban jelezzem azokat a körvonalakat, amelyek között mozog az államnak pénzügyi és gazdasági politikája.

Ez a költségvetés, amely most vár tárgyalásra, ismét egy határkő a magyar pénzügyek történetében; határkő azért, mert tulajdonképen az első költségvetés, amely az ország pénzügyi ujjáépitésére megállapitott időszak után következik. Ez igen lényeges szempont. Ebből kiindulva kell ezt a költségvetést elbirálni és kutatni azt, hogy vajjon az állami pénzügyeknél, amelyek a magángazdasági életnek is alapját képezik, tényleg sikerült-e az elért eredményeket állandóvá és tartóssá tenni.

Méltóztassanak megengedni, hogy felolvassam a Népszövetséggel erre vonatkozólag kötött megállapodásokat, amelyek az ugynevezett II. számu jegyzőkönyvben vannak. Ebben az van, hogy a költségvetésnek olyannak kell lenni, amely egészséges és tartós alapokon képes biztositani a biztonság szempontjainak megfelelően megállapitott széles határok között az állam valamennyi bevételét és kiadását tartalmazó költségvetés egyensúlyát.

Különösen súlyt helyezek arra, hogy egészséges és tartós alapokon álljon a költségvetés, másfelől pedig — amire a legkevésbbé szoktak nagyobb súlyt fektetni, pedig ez a lényege ennek a most előterjesztett költségvetésnek, — hogy a biztonság széles határai között biztositsa az államháztartás egyensúlyát.

Ha sorra veszem, melyek azok a feltételek amelyek ebből a szempontból elbirálásra kerülnek, a következőket látom. Az első a deficitmentesség. Mindenekelőtt hozzáteszem azt is, hogy ezek a feltételek olyanok, amelyek a Népszövetséggel együttesen állapittattak meg annakidején, mint olyan feltételek, amelyek okvetlenül szükségesek ahhoz, hogy annakidején kimondassék, hogy az ország pénzügyei rendbejöttek.

Ami a deficitmentességet illeti, még mindig nem látom azt a nagy átértést, amely ehhez a fogalomhoz füződik. Már több költségvetési beszédem ben rámutattam arra, hogy ez a legnagyobb cél, amely felé az államháztartás tekintetében törekedni kell és ha a külföldi államokat nézem, azt látom, hogy a legtőkeerősebb, a leggazdagabb államok mily nagyra értékelik, hogy mit jelent, amikor odajutottak, hogy a deficitet a költségvetésből kiküszöbölték. A költségvetési deficit fedezésének is több módja van. Ahol könnyen lehet ezt akár belső, akár külső kölcsönnel fedezni, ott a deficit sohasem olyan veszélyes, mint ahol az államnak mesterséges eszközhöz, az u. n. inflációhoz kell hozzányulnia. Méltóztassék most egész Európán végignézni, mindenütt azt fogják látni t. képviselőtársaim, hogy egy cél felé mozog egész Európa : ezt a deficitmentességet és az államháztartás egyensúlyát megteremteni. Látjuk azt, hogy hiába győztes vagy legyőzött állam, hiába gazdag vagy szegény állam, ha a deficitet nem tudja kiküszöbölni a költségvetésből, akkor nem tudja nemcsak az állam pénzügyeit rendezni, hanem annak kiszámithatatlan káros hatásait sem tudja kivédeni a gazdasági életre. Méltóztassanak nézni milyen óriási erőfeszitéseket tesz Franciaország is a deficit eltüntetésére. Kétségtelen, hogy ahol deficit van, ott mindaddig, amig nem lesz meg az erős elhatározás arra, hogy a deficitet kiküszöböljék a költségvetésből, addig nemcsak az államháztartás egyensúlyát nem tudják megteremteni, hanem nem tudnak azokhoz a feltételekhez sem hozzájutni, amelyek a pénz stabilitását biztositják.

Ahol pedig esetleg megteremtették már az államháztartás egyensúlyát... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Bud János pénzügyminister: ... de közben ismét deficit keletkezett, zavarok állottak be az államháztartás egyensúlyában, ott ujra nehézségekkel találja szemben magát az ország és a kormány és végeredményben ismételten csak oda kell visszatérni, hogy a deficitet meg kell szüntetni a költségvetésben. (**Klárik Ferenc**: Ez a papiros kvalifikáció!)

Elnök: Klárik képviselő urat kérem, tessék csendben maradni. (**Klárik Ferenc**: Nem igen szólok ugysem! — *Derültség.)* Ismételten kérem a képviselő urat, méltóztassék csendben maradni.

Bud János pénzügyminister: Mi a deficitet már előbb kiküszöböltük, mint az a Népszövetséggel megállapitott költségvetési tervekben kontemplált atott, és ebből — amint mindjárt rá fogok mutatni — rendkivül nagy előny származott magára az országra nézve. Most csak annyit kivánok leszögezni, hogy ez a költségvetés is teljesen egyensúlyozott és nemcsak egyensúlyozott abban a mértékben, hogy a szükségletekkel szemben mintegy 500.000 aranykorona bevételi többletet mutat, hanem ezen túlmenően is a költségvetés ugy van megszerkesztve, mint ahogyan minden jó költségvetésnek megszerkesztve kell lennie vagyis megvannak benne azok a kritériumok amelyek a genfi megállapitásokban foglaltatnak az egyensúly a biztonság határai között helyre van állitva. (**Kiss Menyhért**: Ez igaz, de közben tönkrement az ország! — **Szomjas Gusztáv**: Igy nem érünk a végére, ha folyton közbeszólnak!)

Azért hangsúlyozom ezt, mert ez sine qua nonja, előfeltétele, ama kérdés megoldásának amelyet »ellenőrzés« néven ismerünk és amelyre még majd rátérek.

További feltétel volt az állami pénzügyek rendezése tekintetében az infláció megszüntetése és ezzel kapcsolatban a pénz stabilitásának megteremtése. Ha más eredményt nem tudnék leszögezni az elmult két év pénzügyi politikája révén mint azt, hogy az infláció megszünt és pénzünk stabilitását megteremtettük, ezzel is tökéletesen meg lehetnénk elégedve. Mert méltóztassék csak vissza gondolni arra az időre, (**Propper Sándor**: Nagyon szerény a minister ur!) amikor érintve volt a társadalom minden rétege, a munkásréteg is a pénz értékének bizonytalanságával; vajjon kedvező állapot volt-e az a bizonytalanság, amiko

senkisem tudta, hogy mit hoz a holnap, amikor senkisem tudta, hogy mit ér a vagyona, vajjon másnap nem fog-e teljesen megsemmisülni ? Mi volt annak a munkásnak a helyzete, aki a hét elején leszerződött, munkabérének tulajdonképen csak kis részét jtudta megkapni a hét végén ? Az egész gazdasági életnek teljes megbontása volt ez, dezorganizáció az egész vonalon, teljes elzárkózás a külföld elől, nem lehetett belekapcsolódni a világgazdasági életbe.

Hogy ezt a biztonságot megteremtettük ezzel a pénzügyi politikával, ez történelmi esemény volt, amely felé a cél felé törekszik egész Európa és az egész világ. Mert rendezett gazdasági viszonyokat teremteni meg ott, ahol nincs meg a pénz stabilitása : fából vaskarika, ezt a kérdést soha senki nem tudja megoldani. (**Pikler Emil**!: A kincstár szempontjából ez mind igaz, de nemcsak kincstár van a világon, hanem polgárság és munkásság is!)

Továbbmenve, vizsgálni kell ezt a költségvetést abból a szempontból is, hogy az állam céljait szolgáló szükségletek hogyan vannak előirányozva. Nem merném magamat azzal áltatni, hogy ez a költségvetés már olyan, hogy végeredményben az összes állami célokat meg tudja valósitani, hogy itt tulajdonképen már feltétlenül nyugvópontra jutottunk. Egyet azonban le merek szögezni ebben a tekintetben is, hogy igenis bizonyos megállapodott helyzetben vagyunk és ha ebből a szempontból vizsgálom ismételten az összes többi államok költségvetését is (**Gaal Gaston** : Száz millióval emelkedett a közigazgatás költsége, szemben a szanálási tervezettel. — *Elnök csenget.)* akkor meg kell állapitanom, hogy ugyanez a helyzet az összes államokban. Egészen természetes, hogy a világháboru, ennek likvidálása, az utána következő események a háboruban résztvett államokról a háboruból kikapcsolódott államokra is visszahatott és ma egyetlen egy állam sincs, amely olyan formában tud államháztartást követni, mint tudott a békében. De végeredményben egyet genis el lehet érni, hogy a viszonyokhoz alkalmazkodva bizonyos megállapodottságot létesitünk a költségvetésben és nyugodt lélekkel állithatom, hogy ezt a mi költségvetésünk elérte. *(Gaal Gaston közbeszól.)* Igen t. képviselőtársam meg fog lepődni, amikor a beruházási részhez jutok, csak egyet akarok megemliteni. Tény, hogy a közigazgatási kiadások emelkedtek, de annyiszor megmagyaráztam már a t. Nemzetgyülésben és ha nekem nem akarják elhinni, de elhihetik a népszövetség pénzügyi bizottságának, amelyben a világ legelsőrangu szakemberei ülnek, hogy ez Ausztrián és kizárólag annak a következménye, hogy a korona más árszinvonalon stabilizálódott, mint annak idején tervezve volt. Ebből származik az eltolódás a költségvetésben, nem pedig abból, mintha itt ujabb szükségleteket teremtettünk volna. Hiszen ellenkezőleg, amennyire csak lehetséges volt, az egész vonalon a takarékosságot érvényesitettük.

Ezzel kapcsolatban foglalkozni kivánok a tisztviselői kérdéssel két szempontból : először a létszámcsökkentés, másodszor az illetmények szempontjából. Azért foglalkozom ezzel a kérdéssel, mert az is mint feltétel volt annak idején a megállapodásokba beállitva, hogy olyan tisztviselői létszáma kell hogy legyen az országnak, amely az ország mai helyzetének megfelel.

Az igen t. miniszterelnök ur Genfből való visszaérése után igen behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel ; én inkább csak az adatokat akarom még egyszer emlékébe idézni a t. Nemzetgyülésnek. Meg kell állapitanom, hogy nemcsak annak a kötelezettségnek feleltünk meg, amely a Népszövetséggel létrejött megállapodás volt, hogy 15.000 fővel lecsökkentjük az alkalmazottak létszámát, hanem a szanálás időtartama alatt több mint 28.000-rel csökkentettük az alkalmazottak létszámát. Ezenkivül pedig, ha visszamegyünk 1922-ig, látjuk, hogy több mint 43.000 volt a csökkentés.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

A létszám igy alakul : 1913-ban Nagy-Magyarország területén volt 318.056 alkalmazott, ma van 165.568. Ha a népességi arányszámot kutatom, akkor tulajdonképen a népességi arányszám között és e között az arányszám között, amely itt adódik, az állami alkalmazottak létszáma tekintetében, eltérés nincsen. Nyilvánvaló tehát, hogy tulajdonképen azt a létszámcsökkentést eszközöltük, amely tényleg az ország gazdasági helyzetéből folyik. Még inkább áll ez akkor, ha figyelembe vesszük azokat a célokat, amelyekre a miniszterelnök ur is annak idején rámutatott, t. i., hogy sok olyan feladat előtt állunk, amelyeket azelőtt nem ismertünk. Itt van többek között a rendkivül nagy vámszemélyzet, a vámhatárok lehetetlensége folytán ; azután azzal kapcsolatban, hogy katonaságunk létszáma kicsi, erősiteni kellett a rendőrséget stb. Ezeket beleszámitva, eljutottunk addig a határig, amellyel az ország közigazgatási teendőit nyugodtan el tudjuk látni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ha a közigazgatási és birói eljárás reformja megtörténik, amelyre vonatkozó törvényjavaslatok elkészültek s amelyeket a belügyminister ur és az igazságügyminister ur igen rövid időn belül a nemzetgyülés elé terjesztenek, és a nemzetgyülésnek módja lesz igen behatóan foglalkozni ezzel az egész állami igazgatásra mélyen kiható kérdéssel, hogy akkor további csökkentések nem lesznek lehetségesek a létszámban.

Mi is tervbe vettünk egy 2500 fővel való további csökkentést, azonban hangsúlyozni kivánom és ki akarom emelni, hogy nem olyan létszámcsökkentést értünk ez alatt, hogy elbocsátjuk a tisztviselőket. Ezt azért mondom, mert azt látom, hogy különösen a sajtóban ezt a kérdést mindig ebben a formában pertraktálják. Intézmények összevonásával, munkaviszonyok megváltoztatásával, felesleges munkák kiküszöbölésével tudunk állásokat megszüntetni ; azaz tulajdonképen üresedésbe jövő állásokat nem töltünk be. Ez a rendszer bevált az elmult évben, amikor tulajdonképen ugynevezett B-lista nélkül tudtuk, ezt a kérdést megoldani s ugyanezt a rendszert kivánja a kormány a jövőben is követni a redukciónál.

Ha tovább kutatom a tisztviselői kérdést, az illetményekkel foglalkozni kell azért, hogy rá mutassak arra, milyen változás következett be a tisztviselői illetményekben az elmult időkben. A szanálás kezdetén mindjárt egy 18%-os fizetésjavitás történt, az alkalmazottak illetményei azután megjavultak azzal a 17%-kal, amely származott a korona árszinvonalának eltolódásából ; javitottunk továbbá nemrégiben 15%-kal és a statusrendezés folytán még ezentúl is azoknál a tisztviselőknél, akik bekerültek az ugynevezett A-csoportba, már pedig lassan az egész létszám oda fog kerülni. Merem tehát állitani, hogy ez idő alatt a tisztviselői illetményeket legalább 50%-kal átalában, a státusrendezés előnyeiben részesülteknél 60—70%-kal javitottuk. Nem is beszélek arról, hogy közben ármorzsolódás történt a piacon, tehát ez is a javukra esik.

Én csak le akarom szögezni, hogy a kormány ebben a tekintetben is teljesitette kötelességét, de egyben kénytelen vagyok egészen tárgyilagosan megállapitani, hogy egyelőre nem látom közeli lehetőségét annak, hogy a tisztviselői illetményeket tovább lehessen javitani. Tisztában vagyunk

azzal, hogy a tisztviselők még mindig nem érték el azt a szinvonalat, amely tulajdonképen indokolva volna egyrészt a multtal szemben, a háboru előtti viszonyokkal szemben, másrészt a pénz értékében történt változásokkal szemben. Ujabb illetményjavitásra azonban csak akkor kerülhet sor, ha egyrészt az egész vonalon nagy erélyel keresztül tudjuk vinni a megtakaritásokat, másrészt az állami bevételek nem adóemelésekkel, hanem a gazdasági élet természetes fejlődése következtében önmaguktól, automatice fejlődni fognak.

Ezzel kapcsolatban röviden foglalkozni kivánok a nyugdíjasok helyzetével is. Én azt az álláspontot nem kivánom sohasem magamévá tenni, hogy ezzel a réteggel ne foglalkozzunk. Hiszen végeredményben elég sajnos, hogy nekünk olyan rendkivül megnövekedett nyugdíjaslétszámunk van és legalább háromszor annyi nyugdíjterhet kell viselnünk, mint amennyit az ország mai helyzetében, mai viszonyaihoz mérten el lehetne viselni. Ugyanez a tehertétel viszont nagy nehézségeket támaszt a kérdés olyan megoldása tekintetében, amilyet a nyugdíjasok a maguk részéről kivánnak.

Méltóztassék csak egy adatot venni. A nyugdíjteher békében 2%-át tette ki a költségvetésnek, ma pedig körülbelül 13%-át teszi. Ma nyugdíjteher címén körülbelül 123 millió aranykoronát fizet az állam, tehát ez a megterhelés, amely különösen a menekült tisztviselők és nyugdíjasok nagy száma következtében áll elő, alapjában véve egyik nagy akadálya annak is, hogy költségvetésünk nem tud a maga természetes formájában kialakulni, akadálya talán nem egy cél megvalósításának és e tekintetben csak akkor következhetik be változás, ha ez a nyugdíjteher az idők folyamán csökkenni fog. (**Várnai Dániel**: Miért nem tárgyalnak már az utódállamokkal ebben a kérdésben ?) T. képviselotársam, lépten-nyomon egyebet sem teszünk. A ministerelnök ur kivétel nélkül minden alkalommal felvetette ezt a kérdést, mindeddig azonban nem tudtunk hozzájutni a tárgyaláshoz, mert ez végeredményben nemcsak rajtunk mulik, hanem azokon az államokon is. (**Györki Imre**: Nem állnak szóba ezzel a kormánnyal ! — **Gr. Bethlen István ministerelnök**: Majd önöknek fognak ajándékot adni ! — **Klárik Ferenc**: Demokratikusabb kormány kellene, azzal majd szóba állnának ! — **Györki Imre**: Frankhamisitókkal nem tárgyalnak ! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek ! (**Gr. Bethlen István ministerelnök**: Majd maguknak fognak adni pénzt ! — **Györki Imre**: Önöknek sem nagyon adnak ! Az események azt mutatják !) Csendet kérek képviselő urak ! (**Gr. Bethlen István ministerelnök**: Ez kérem csak demagógia, semmi egyéb ! — **Györki Imre**: Demagógia ! ? Az eredménytelenség ? — **Szomjas Gusztáv**: Mi címen vágja szemünkbe, hogy frankhamisitók ? — **Rupert Rezső**: Csak azoknak, akik pártolják ! — *Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ki pártolja !* — **Györki Imre**: Pallavicini megmondta, miért nem állitották biróság elé ? — *Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ott van !)* Györki Imre képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni !

Bud János pénzügyminister: A Népszövetség decemberi ülésén azonban előterjesztéseinket elvben elfogadták abban az irányban, hogy a nyugdíjasokra nézve és pedig azokra nézve, akik több mint 15 évi szolgálattal birnak, megszüntethetők legyenek a szanálási törvényben lévő korlátozások, amelyek aszerint, hogy az illetők mennyi szolgálati idővel rendelkeznek, 5—10—15%-ra rugnak. Jelezhetem, hogy ebben a tekintetben a népszövetségi főbiztos urral a tárgyalások folyamatban vannak és meg van az a reményem, hogy ezt a kérdést meg tudjuk oldani. (**Klárik Ferenc**: Addig meghal a félország ! — **Propper Sándor**: Azt akarják, a kihalási rendszer alapján ! — **Nemes Bertalan**: A pénzügyminister akarja az ország hallani, nem Proppert ! — **Rothenstein Mór**: Sem Nemest ! — **Propper Sándor**: Amint látom, nem nagyon kivánciak, tizen vannak itt ! — *Zaj.)*

Nemcsak a személyi kiadásoknál kell azonban érvényesiteni a takarékosság gondolatát, hanem a megtakaritások gondolatának érvényesülnie kell a dologi kiadások szempontjából is. Ezen a téren rá kell mutatnom arra, hogy még nem jutottunk el addig, ameddig el kellene menni az ország gazdasági helyzete szempontjából. Épen ezért foglalkozott a takarékossági bizottság és a kormány is különböző gondolatokkal arra nézve, hogy a dologi kiadások tekintetében miképen érhetők el megtakaritások.

Nem akarok ma foglalkozni az u. n. anyagbeszerzés központositásának kérdésével, de látom, hogy ez a kérdés is sok tekintetben nem indokolt izgalmakat keltett. Nem értettem meg még az érdekeltségeket sem abból a szempontból, hogy miért harcolnak ez ellen ugy, amint harcolnak. Ha megvédi valaki a maga gazdasági érdekeit, ez természetes és kötelessége, de viszont, ha olyan támadások történnek, amilyenek pl. a takarékossági bizottság ellen irányultak, amelyben tulajdonképen a legkiválóbb emberek társaságával állunk szemben és amelyben maga a nemzetgyülés is összes pártjaival képviselve van, akkor fel kell tennem a kérdést, vajjon milyen érdekek lehetnek a háttérben, hogy ilyen fegyverekkel küzdenek egy gondolat megvalósitása ellen. (**Kiss Menyhért**: Kommunista gondolat!) Lehet küzdeni objektiv érvekkel, ez meg van engedve mindenkinek, de sohasem fog ezen a határon túlmenni, aki tudatában van a maga igazságának. (**Gaal Gaston**: Jogosult félelem a bürokráciától ! — **Kiss Menyhért**: Az összes érdekeltségek ellen vannak !)

A magam részéről csak arra akarok rámutatni, hogy a kormány ebben a tekintetben még nem foglalt állást, de kétségtelen, hogy komolyan kell foglalkozni azzal a kérdéssel, hogyan történik az állam dologi szükségleteinek ellátása. Ne méltóztassék azt hinni, hogy csak mi foglalkozunk ezzel a kérdéssel. (**Pikler Emil**: Szterényi is foglalkozik vele, érthető okokból !) Nem akarok Amerikára hivatkozni, ahol roppant nagy megtakaritásokat eszközöltek ilyen módon. Ma Németország is szintén intenziven foglalkozik ezzel a kérdéssel. Kétségtelen, hogy ez reánk nézve sem lehet veszedelmes. Csak egyet mondok megnyugtatásul. Semmi körülmények között nem tudok elképzelni olyan megoldást, amely az állam érdekeit megvédené, de veszélyeztetné a közgazdasági érdekeket. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Csak olyan megoldás lesz lehetséges, amely minden jogos közgazdasági érdeket figyelembe vesz. Részletesen nem tudom ma megmondani, központositani fogunk-e, vagy nem fogunk központositani és ha fogunk központositani, milyen módon és hol fogjuk azt megtenni.

Egy tételt azonban megemlitek és azt hiszem, ebben valamennyien meg fogunk egyezni: az ország szénbeszerzését. Vajjon lehetséges-e, hogy csaknem kétezer intézmény folyton szaladgáljon szénszükségletének fedezéséért ? Hiszen láttuk annak idején, mikor a köztisztviselők szénszükségletét biztositottuk, milyen óriási árkedvezményt tudtunk elérni a tisztviselők javára azzal, hogy központilag fedeztük a szükségletet. (**Gaal Gaston**: Ráfizette az állam !) Én, mint aki annak idején közélelmezésügyi minister voltam, garantálom, hogy az állam igenis nagy árkedvezményeket ért el. Méltóztassék betekinteni az összes adatokba. Meg lehet állapitani, hogy ugy van, amint mondom. Azt hiszem abban egyetértünk, hogy nincs akadálya, hogy miért ne lehessen a szénszükségletet centrálisan ellátni. Nem azt mondom, hogy az

uto só falusi iskolában is, hiszen oda nem juthatunk el, de legalább a centrumokban. És kérdem, hogy nem helyesebb-e, ha igy megtakaritást érünk el és ezeket az összegeket más irányban használhatjuk fel. Azt hiszem ebben egyetértenek velem igen t. képviselőtársaim a túlsó oldalon is. Nem hiszem, hogy ha objektivek, más álláspontra helyezkedhetnének. (**Pikler Emil**: Ha tisztességesen megcsinálják!)

Még ennél is fontosabb azonban, — és itt van a kérdés lényege — hogy a felhasználás tekintetében kell sokkal erősebb ellenőrzést megvalósitani az állami közigazgatásban. Nem akarok példákra hivatkozni, amelyekben tényleg pazarlás mutatkozik, de tegnap is megállapitottunk egy ilyen esetet. Épen Gaal Gaston t. képviselőtársam hivta fel figyelmemet arra, hogy valahol épen tizszer annyi nyomtatványt rendeltek, mint amennyire szüksége volt az illető községnek. Ezek önmagukban véve kis tételek, de ha összegezem ezeket, végeredményben mégis nagy értéket képviselnek és sokkal messzebbmenően terhelik meg az államháztartást, mint az indokolt volna. Én azt tartom, hogy nemcsak a pénzügyministernek, hanem kivétel nélkül minden ministernek és minden hivatalfőnöknek kötelessége, hogy a takarékosság gondolatát ezen a téren is a legenergikusabban érvényesitse és meg kell találni e kérdés megoldásának módozatait, akár akarjuk, akár nem, mert erre akarom épiteni a jövőben az államháztartás kedvezőbb helyzetének kialakitását, nem pedig arra, hogy most, mikor adókkal túlterhelve állunk itt, az első alkalommal, amikor uj szükségletek támadnak, azon törjük a fejünket, hogy milyen uj adót lehet teremteni. *(Mozgás és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: A kisipart és a kiskereskedelmet terhelik!)* T. képviselő urak, legyenek meggyőződve, semmiféle hátrányt nem fognak szenvedni a kérdés megoldásánál a kisiparosok és a kiskereskedők sem. *(Zaj. — Gaal Gaston*: A parlamenti felszólalásokat kell megadóztatni! — *Helyeslés a jobboldalon. — Derültség. — Mozgás. — Elnök csenget.)*

További feltétel a népszövetségi megállapodás értelmében az, hogy a szanálás megállapitott időszaka után következő költségvetés olyan legyen, *(Zaj.)* hogy abban az összes kiadások rendes állami bevételekből fedeztessenek. Azt hiszem, ehhez a kérdéshez nekem nem sokat kell hozzáfüznöm. Aki a költségvetést áttanulmányozta, az látja, hogy ez a feltétel ebben a költségvetésben teljesitve van.

Még két kérdéssel kivánok foglalkozni, amely ezzel a szanálási tervvel kapcsolatos. Ha utána méltóztatnak nézni abban a jegyzőkönyvben, amely ezzel kapcsolatban felvétetett, ott meg van állapitva, hogy Magyarországnak egyik legnagyobb érdeke az, hogy a külföldi tőkék részére ismét megnyissa az országot. Ennek sine qua non előfeltétele az állami pénzügyek rendezése. Itt a tények beszélnek. Méltóztassék végignézni Európán. Ott, ahol az államháztartás nincs egyensúlyban, külföldi tőkék nem jelentkeznek, külföldi tőkék nem hajlandók a gazdasági életben elhelyezkedni. Ebből a szempontból kell a költségvetést és a pénzügyi politikát is elbirálni. Mi az eredményt igenis elértük. (**Rothenstein Mór**: De milyen áron!)

Rá fogok térni arra, hogy a külföldi tőke figyelmét az ország iránt felkeltettük ugy, hogy a külföldi tőke ma már készséggel keresi fel a magyar közgazdasági életet, amire igen t. képviselőtársam egy évvel ezelőtt mégcsak gondolni sem mert volna. (**Kiss Menyhért**: Csakhogy igen magas százalékkal! — **Propper Sándor**: Légüres tér! — *Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

További feltétel volt, hogy Magyarország a maga részéről minden tőle telhetőt elkövessen, hogy különösen a szomszéd államokkal kereskedelmi szerződéseket kössön. Ennek a feltételnek is minden erőnkkel iparkodtunk megfelelni. Feltétel volt, hogy megszüntessük azokat az akadályokat, amelyek a tilalmak révén ugy a bevitelnél, mint a kivitelnél jelentkeztek. Jóformán még meg sem kezdtük a szanálás keresztülvitelét, a kiviteli tilalmak már megszüntek, a beviteli tilalmakat régen elfelejtettük. Tessék körülnézni a szomszédos államokban és egész Európában, azt látjuk, hogy több állam még ma is sok tekintetben beviteli és kiviteli tilalmakkal dolgozik. Ebben a tekintetben mi már régen megteremtettük a teljes gazdasági szabadságot. A kormánynak az volt az álláspontja a kereskedelmi szerződésekre vonatkozólag, hogy a kölcsönös gazdasági érdekek figyelembe vétele mellett bármely állammal szivesen köt kereskedelmi szerződést. A kereskedelemügyi minister ur mindenesetre alkalmat fog majd találni, hogy ezzel a kérdéssel teljes intenzitással foglalkozzék. A magam részéről csak annyit akarok kijelenteni, hogy Románia és Jugoszlávián kivül 23 állammal van legnagyobb kedvezményen alapuló kereskedelmi szerződésünk. Tarifális szerződésünk is van már; ott van Lengyelország, Olaszország, Görögország, Spanyolország, amely utóbbi tarifális szerződést a napokban fogjuk életbeléptetni. *(Zaj balfelől.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak már felhagyni a közbeszólásokkal.

Bud János pénzügyminister: Franciaországgal már életbelépett a szerződés s az utolsó hetekben sikerült Ausztriával is kereskedelmi szerződést kötni. Remélem, hogy ez a szerződés minél előbb életbe is lép, ehhez fontos gazdasági érdekek füződnek. Azt hiszem, ezek után nem lesz nehéz a több állammal is megfelelő kereskedelmi szerződést kötni s igy Magyarországot semmiféle szemrehányás nem illetheti, hogy ebben a tekintetben nem tett meg mindent, amit a maga részéről megtehetett. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ha tehát áttekintem azt a programmot, amely meg volt állapitva az ország pénzügyi helyzetének megjavitására és helyreállitására, nyugodt lélekkel állithatom, hogy ennek a programmnak minden tekintetben megfeleltünk. Annak azonban, hogy az ugynevezett ellenőrzés kérdése a Népszövetségnek juniusi ülésszakában felvehető legyen, további feltételei vannak, amelyeket addig teljesiteni kell. Ezeket a ministerelnök ur tegnapelőtti beszédében már ismertette, de azokat a magam részéről is meg kivánom rögziteni.

Az első a költségvetési törvénynek junius 2-ikáig, a tárgyalások megkezdéséig való létrejövetele. Hangsúlyozom, hogy költségvetési törvényről van szó, nem pedig a költségvetés megszavazásáról, tehát az appropriáció megszavazásáról is. További feltétel, hogy a Pénzintézeti Központra és a Postatakarékpénztárra vonatkozó törvényjavaslatok a nemzetgyülés által szintén letárgyaltassanak. Én ezzel a kérdéssel csak röviden kivánok foglalkozni. Ez a két törvényjavaslat tulajdonképen összefüggésben van azzal a rendszerváltozással, amely ennél a két intézménynél az állami pénzek kezelése tekintetében bekövetkezik. (**Propper Sándor**: Egy kis politikai rendszerváltozás is kellene! — **Rupert Rezső**: Akkor igen könnyen el lehetne intézni a költségvetést is! — **Klárik Ferenc**: Nincs demokrácia! — *Zaj.)*

A Pénzintézeti Központ a háboru alatt létesült azzal a céllal, hogy egyrészt támogassa a pénzintézeteket, másrészt a válságba jutott pénzintézetek segitségére siessen és különösen, hogy ellenőrizze a pénzintézeteket. Közben azonban az élet maga ugy kivánta, hogy a Pénzintézeti Központ sok olyan funkcióval bizassék meg, amely eredetileg nem volt tervbevéve, de amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy a Pénzintézeti Központ általuk

a gazdasági életnek egyik vagy másik vonatkozásban segitségére siessen. Itt ismételten csak rá akarok mutatni arra, hogy a Pénzintézeti Központ megszervezése, annak működése nagyon indokolt volt, és aki tárgyilagosan itéli meg a kérdést, annak el kell ismernie, hogy ennek az intézménynek nagyon nagy része volt abban, hogy a válság sohasem mélyült ki erősebben. Pedig ha ez az intézmény hiányzott volna, merem állitani, nagyon sokszor, nagyon nehéz esetekben nem tudtunk volna a gazdasági életnek segitségére sietni. De viszont, amennyire indokolt volt eddig a Pénzintézeti Központ működésének kiterjesztése, éppen annyira indokolt, hogy most visszaadassék régi hivatásának és a gazdasági élet önmagától oldja meg a felmerülő kérdéseket. A Pénzintézeti Központ működése tehát, amely eddig jórészt a Postatakarékpénztár takarékbetéteit vette igénybe akciójának lebonyolitásánál, a jövőben ebből a szempontból meg fog szünni, mert ezek a pénzek is a Nemzeti Bankhoz fognak befolyni. A Pénzintézeti Központ azonban felemelte alaptőkéjét és pedig 200 milliárddal, 90 milliárdot pedig a veszteségi tartalékalapba helyezett s igy tulajdonképeni feladatainak képes lesz eleget tenni. Ezt nem ugy kell értelmezni, hogy a Pénzintézeti Központ meg nem oldható problémákat vállaljon magára, hanem csak olyankor lesz köteles valamely intézet szanálása érdekében közbelépni, amikor azt látja, hogy közbelépésével megmentheti azt az intézetet. A postatakarékpénztári pénzeket pedig két-három rátában legkésőbb junius 30-ikáig át kell utalni a Nemzeti Bankhoz.

Nem akarok most belemélyedni abba a kérdésbe, hogy milyen nagy érdekek füződnek ahhoz, (**Propper Sándor:** Nem is érdemes belemélyedni. Csak tizenketten hallgatják. — *Zaj.*) hogy az állami pénzek egységesen kezeltessenek. Már többször kifejtettem itt a parlamentben, hogy ennek legfényegesebb substrátuma az, hogy lehetetlenség, hogy a pénzpiac irányitásába más szerv is beleszóljon, mint a Nemzeti Bank. (*Zaj balfelől.*) Ez nem jelenti azt, hogy hitelmegvonások vagy hitelmegszoritások következnének be, ellenkezőleg megnyugtathatom a gazdasági életet, hogy ez a szervezeti változtatás a Postatakarékpénztárnál és a Pénzintézeti Központnál, semmi körülmények között sem fog a hiteléletre károsan és hátrányosan kihatni. A Postatakarékpénztárral kapcsolatban még csak azt akarom megemliteni, hogy tekintettel arra, hogy most már egész funkciójának ellátása jórészt az állammal van összekapcsolva, hiszen egyrészt a bevételek, másrészt a kiadások rajta keresztül jutnak a Nemzeti Bankhoz és vissza, helyesnek találom, hogy a Postatakarékpénztár a jövőben e törvény alapján a pénzügyminister hatásköre alá kerüljön. (*Helyeslés.*)

Van még további két feltétel, amelyeknek megoldása azonban nem lesz nehéz kérdés. Az egyik, hogy a népszövetségi kölcsönből kölcsönkép kihelyezett összegekből és a kényszerkölcsönből stb. vagyis az 1925: IX. tc. 9. §. alá tartozó pénzekből és az azokból teljesiteni kivánt kiadások szerepeljenek a budgettek kapcsolatban, a másik, hogy az üzemeknél a normális rekonstrukcióra forditott összegek a jövőben ne szerepeljenek a beruházások között. Erre vonatkozólag csak azt jegyzem meg, hogy az első kérdést illetőleg az appropriációs javaslatba egy szakaszt kivánok felvenni s juniusban a Népszövetség elé megfelelő terv fog terjesztetni, amely a kivánalmaknak minden irányban megfelel.

Egy további kivánság is van, mégpedig az, hogy a jövőben is mindig ugynevezett havi költségvetés alapján dolgozzék a kormány és azok a jelentések is megmaradjanak, amelyek ezidőszerint a főbiztos ur részéről tétetnek közzé. Ezt is törvényileg kell biztositani s ennek is meg lesz a módja szintén az appropriációs javaslatban.

E feltételeknek eleget teve nyilvánvaló, hogy a Népszövetség juniusi ülésszakán a kontroll megszüntetésének kérdése is szóba fog kerülni és ez komoly tárgyalások alapját fogja képezni.

Az ellenőrzést illetőleg három részt kell megkülönböztetni: először a mai ellenőrzést, amelyet röviden a főbiztos ur működésében jelölhetek meg, azután az ugynevezett bizalmiférfiak működését, amire később rátérek és harmadszor az ellenőrző bizottságát. (**Propper Sándor:** Bizalmi rendszer! — **Malasits Géza:** A politikai megbizottak rendszere nagyszerüen virágzik ma! — **Propper Sándor:** Hol van az egységespárt? — **Pikler Emil:** Amikor lefényképezik őket, ott vannak valamennyien! — *Rupert Rezső közbeszól.*)

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Bud János pénzügyminister: Ami a mai ellenőrzést illeti, azt a II. jegyzőkönyv VI. cikke irja elő. Ennek 10. pontja szerint a főbiztos ur működése a Nemzetek Szövetsége tanácsának döntése alapján akkor ér véget, amikor a tanács megállapitja, hogy Magyarország pénzügyi stabilitása biztositva van. Ismételten visszatérek tehát arra a gondolatra, amellyel beszédem elején foglalkoztam. Mit jelent ez a biztositás? Mindenekelőtt jelenti feltétlenül az ugynevezett matematikai egyensúlyt, tehát, hogy a költségvetés bevételi és kiadási oldala fedezi egymást. Ez az első követelmény, azonban itt megállani nem lehet, hanem igenis, itt szerepet játszik az is, hogy a költségvetés ugy legyen megszerkesztve, hogy számoljon, természetesen bizonyos határok között, olyan ténykörülmények bekövetkezésével, amelyek ettől a fix matematikai alaptól való eltérést lehetővé tegyék. Ezen az alapon készül minden állam költségvetése. Merem állitani, hogy ez a költségvetés ebből a szempontból is teljesen megfelel az előirt követelményeknek.

A feleslegek kérdését is máskép kell megitélni, amint sok tekintetben ezt a problémát megitélni szokták. A költségvetésben feleslegek jelentkezése ott, ahol a költségvetés jól van megszerkesztve, bizonyos határok közt feltétlenül kell hogy előálljon.

Ne méltóztassék elfelejteni, hogy ha visszanézünk a mult évtizedek költségvetéseinek alakulására, akkor is azt fogjuk látni, hogy mindig voltak bizonyos feleslegek és tulajdonképen én nem is tudom elképzelni máskép az állami pénzügyek normális és helyes vitelét, mint ha ilyen feleslegek rendelkezésre állanak, mert végeredményben az állam is üzem és egy üzem forgótőke nélkül el nem képzelhető. Lehetetlennek találom, hogy ha egyik napról a másik napra inditjuk meg az uj költségvetési évet, akkor a következő év bevételeivel kivánjuk rögtön fedezni a szükségleteket. Kell tehát forgótőkének lennie, amely a szükségletek további fedezését lehetővé teszi. Ezt a forgótőke-szükségletet mi biztositani kivánjuk, — nem akarom a módot közelebbről megjelölni, de több mód ajánlkozik a kérdés megoldására — ugyhogy ebből a szempontból is meg lesz a költségvetésünknek teljes biztonsága. Vagyis a stabilitás ugy a matematikai egyensúly, mint a feleslegek és a forgótőke szempontjából biztositva van.

Ennek alapján most már áttérve az ellenőrzés kérdésére, ilyen körülmények között fel kell tételeznem, hogy a Népszövetség, amely a pénzügyi bizottság és egyéb szervek révén eddig is meggyőződhetett arról, hogy a magyar kormány vállalt kötelezettségeinek a legteljesebb mértékben felelt meg s több izben elismerte, hogy a pénzügyi ujjáépités a meghatározott programm szerint és annak betartása mellett történt, ez alkalommal is az

eddig tapasztalt tárgyilagossággal fogja a kérdést elbirálni.

Rá kell azonban mutatnom arra, hogy a genfi juniusi tárgyalások a kontroll megszüntetése módozatainak meghatározására, vagyis a kontroll likvidálására fognak vonatkozni. Ausztria esetében is, a dolog természetéhez képest ez történt. Az történt, hogy az ellenőrzés megszüntetésének módozatai és ehhez képest bizonyos ctappok alapittattak meg. Ezzel kapcsolatban ugyanis több kérdés vár rendezésre. Ilyen elsősorban a népszövetségi kölcsönből igénybe nem vett összegek felhasználásának problémája.

A magyar kormány ebben a kérdésben a mult évi februártól kezdve azt az álláspontot foglalta el, hogy ezek az összegek beruházások céljait kell, hogy szolgálják. A Népszövetség akkor, amidőn először 30, majd később 20 és a jövő költségvetési évre 50 millió aranykoronát feloldott, ezt az álláspontot elvileg helyesnek ismerte el. Itt csak azt kivánom megjegyezni, hogy a magyar kormány azokban a memorandumokban, melyek ezekkel a kérdésekkel foglalkoztak, minduntalan rámutatott arra, hogy ez az ország pénzügyi ujjáépitése szempontjából is elengedhetetlen követelmény. A leromlott üzemeket helyre kell állitani, a gazdasági életbe vissza kell vezetni a tőkét, mert ez bázisa a pénz stabilizálásának is. A Népszövetség szeptemberi ülésén, annak leghivatottabb szerve ezt az álláspontot szintén magáévá tette.

A még hátra lévő 82 millió aranykorona felhasználását illetőleg a Népszövetségnek juniusban elvi határozatot kell hoznia és a magyar királyi kormány azon az állásponton van, hogy ezek az összegek is elsősorban beruházásokra fordittassanak. A mult tapasztalatokból kiindulva lehetséges, hogy a felhasználást illetőleg a Népszövetség bizonyos kikötésekkel fog élni.

Tisztázni kell majd a bizalmiférfiak szerepét. (**Propper Sándor:** Schadl, Töreky tisztázták! — **Szomjas Gusztáv:** Nem a magukfajta megbizottak ezek a bizalmiférfiak! — **Malasits Géza:** Tisztázni kell a politikai megbizottak szerepét! Nádosy is egyike volt azoknak! — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Önök görcsösen ragaszkodnak rossz információkhoz! — *Zaj.*)

E tekintetben a II. számu genfi jegyzőkönyv IX. cikke irányadó. Ami a bizalmiférfiak kérdését illeti, úgy látom, hogy itt bizonyos félreértés van a tekintetben, hogy mit értünk e fogalom alatt s ezért pár szóval meg akarom ezt magyarázni.

Méltóztatnak tudni, hogy a népszövetségi kölcsön biztositására bizonyos bevételek, vámok, a jövedékek egy része és a cukoradó lekötettek. Ezeknek kezelése külön számlákon történik. A bizalmiférfiak hivatása annak figyelése, hogy ezek a bevételek miképen folynak be és nincsenek-e veszélyeztetve ugy ezek a bevételek, mint általában a kölcsön szolgálata. A főbiztos ur működése alatt a bizalmiférfiak ezt a tevékenységüket az ő közbenjöttével fejtik ki és a jegyzőkönyv, amely külön vétetett fel a vonatkozó tárgyalásokról, megállapitja, hogy a további módozatok a szanálás után lesznek meghatározandók Kétségtelen tehát, hogy ez a kérdés is napirendre fog kerülni.

Ott van az egyik legfontosabb probléma, az ellenőrzőbizottság működésének megállapitása. Ennek a bizottságnak működése ugyancsak a II. számu jegyzőkönyv VIII. cikkében van szabályozva. Ez a bizottság a II. számu jegyzőkönyv VIII cikke értelmében a jóvátételi bizottság által jelöltetett ki avégből, hogy a trianoni békeszerződés 180. cikke által a jóvátételi bizottságra ruházott jogokat mindennemü sérelem ellen biztositsa A bizottságnak mindenkor Magyarország területén kivül kell összeülnie és nem érintkezik közvetlenül a magyar kormánnyal. Ezidőszerint a főbiztos ur utján érintkezik a kormánnyal. Az emlitett cikk 10. pontja a bizottságra nézve kimondja szó szerint, hogy *(olvassa):* »Azokat a módozatokat, amelyek szerint az ellenőrzőbizottság az ujjáépitési időszak befejeztével a jelen jegyzőkönyvben megállapitott hatáskört gyakorolni fogja, a Nemzetek Szövetségének Tanácsa fogja megállapitani a jóvátételi bizottsággal egyetértésben az ujjáépitési időszak befejezte előtt«. Ezeknek a módozatoknak megállapitása lesz egyik igen fontos feladata a juniusi üléseknek, természetesen mindazoknak az elveknek szemelőtt tartásával, amelyeket a II. számu jegyzőkönyv e tekintetben megállapitott.

Ezekben ismertettem egyrészt azoknak a feltételeknek teljesitését, amelyek elő voltak irva, másrészt azokat a kérdéseket, amelyek juniusban a Népszövetség előtt rendezésre várnak. Ismételten hangsúlyozom és aláhuzom, hogy a dolog természetéhez képest itt a módozatok megállapitásáról lesz szó, nehogy később ebből bármilyen félreértés származzék. (**Várnai Dániel:** Kellemes alibi-bizonyitás!)

Ezzel az ellenőrzés kérdését befejezvén, áttérek magára a költségvetésre. Minthogy az előadó ur igen részletesen fog foglalkozni a költségvetéssel, csak egypár általános megjegyzést kivánok hozzáfüzni. Az első az, hogy a költségvetés, mint első költségvetés szerepel, amely pengő értékben van szerkesztve. Ezzel kapcsolatban bejelentem, hogy az az intézet, amely az uj pénzek előállitásával megbizatott, elkészült, üzemét felvette, az uj pénzek verese folyamatban van, ugy hogy semmi nehézség sem lesz a tekintetben, hogy a következő év január 1-je előtt rendelkezésre álljon az a pénzmennyiség, amely szükséges a gazdasági élet számára a forgalom megfelelő lebonyolitásához.

A költségvetést illetőleg rámutatok arra, hogy ha a brutto-költségvetést veszem, akkor ugy a bevételeknél, mint a kiadásoknál is bizonyos emelkedés észlelhető. A kiadások az állami közigazgatásnál a mult évben kitettek 599·5 millió aranykoronát, most pedig kitesznek 624·3 millió aranykoronát, az emelkedés tehát 24·8 millió. A bevételek 612·9 millióról 624·8 millióra emelkedtek. A kiadásoknál az emelkedés 24·8 millió, a bevételeknél 11·9 millió.

Ami az állami üzemeket illeti, ott a kiadások a mult évi 367 millióval szemben most 361·5 milliót tesznek ki, vagyis a csökkenés 5·5 millió, a bevételek viszont 357 millióról 361·5 millióra emelkedtek, az emelkedés tehát 4·5 millió.

Ami a kiadások emelését illeti, csak pár szóval akarok rámutatni először is arra, hogy ugy az idei, mint a jövő évi költségvetésbe be van foglalva az az illetményrendezés, amely a státusrendezés kapcsán megtörtént, amely, mint méltóztatnak tudni, 24·1 millió aranykorona költséggel járt. A kiadásnak emelkedését ezenfelül megmagyarázza elsősorban az u. n. angol clearing-egyezmény végrehajtása, amelynek kapcsán most 200.000 font helyett 500.000 fontot kell az angol clearing-ben évenként törleszteni, másrészt különösen a dohányjövedéknél bekövetkezett változás, ahol a fogyasztás emelkedése révén mutatkozó nagyobb nyersanyagszükségletet kell fedezni. Természetesen ez mutatkozik jórészt azután a bevételeknél is, mint emelkedés, hozzávéve még a rokkantadóból származó 5 milliót. Ez okozza a bevételek emelkedését.

Ha a nettó-költségvetésre megyek át, akkor azt találom, hogy ez a nettó-költségvetés alapjában véve lényeges változást a mult évivel szemben nem mutat, csupán bizonyos csökkenést. A nettó-kiadásoknál valamivel több, mint két milliónyi esést lehet tapasztalni. Ennek magyarázatául az szolgálhat, hogy végeredményben azok a megtakaritások, amelyek egyrészt a személyzeti létszám csökkenése, másrészt intézmények összevonása kapcsán és egyéb uton eszközöltettek, máris kezdik éreztetni

hatásukat. Hogy nem olyan erősen, amint talán sokan várják, erre szolgáljon magyarázatul az, hogy a másik oldalon a nyugdijterhek bizonyos emelkedése következett be, annak folytán, hogy a személyzetnek az a része, amely u. n. B-listával bocsáttatott el, a másik oldalon természetesen mint tehertétel jelentkezik.

A személyi járandóságokat illetőleg most rá akarok mutatni arra, hogy ha nem is lényeges, de valami javulás mutatkozik a multtal szemben, amennyiben mig az arányszám az 1925—1926. évi egész költségvetésben 49·02% volt, addig ebben a költségvetésben csak 47·79%. Az első lépés tehát arra, hogy a személyi kiadások túltengése megszüntettessék, ami azonban igazán csak akkor fog megtörténni, ha sikerül a nyugdíjas-kérdést megfelelően rendezni, mert ez lesz az a tétel, amely leginkább komoly változást fog előidézni.

Az önkormányzatoknak adott hozzájárulásnál a tétel változatlan maradt, pedig a szanálási keretben tervezett 20 millióval szemben ma 35 millióval járulunk hozzá a különböző egyházak és felekezetek, továbbá a vármegyék és községek szükségleteinek ellátásához. Ez jórészben összefügg azzal, hogy itt létszámapasztások alig voltak lehetségesek, sőt még mindig mutatkoznak bizonyos szükségletek, amelyek kielégitésre várnak és amelyeket figyelembe kellett venni.

Az állami üzemek költségvetéséből ki akarom emelni azt a tényt, hogy kivétel nélkül valamennyi üzemünk aktiv. (**Gaal Gaston**: A kamatozást, a befektetett tőke kamatját számitva is aktiv?) Ami a befektetett tőke kamatozását illeti, ha az igen t. képviselőtársam utána fog nézni az elmult időknek és előveszi ilyen szempontból Európa legtöbb államának a költségvetését, akkor meg fogja látni az igen t. képviselőtársam, hogy még a multban, normális időkben sem volt könnyü feladat az üzemeket ugy vinni, hogy a befektetett tőkék kamatozása minden körülmények között biztositassék (**Gaal Gaston**: Egy fillér kamatozás nincs! 60 millió aranykorona remuneráció!)

Nem akarok az igen t. képviselőtársammal vitatkozni, erre a kereskedelmi minister ur meg fogja adni a választ, de higyje el az igen t. képviselőtársam, megint egy olyan adattal állunk szemben, amelynél nagyon meg kell változtatni igen t. képviselőtársamnak a véleményét, Nem tudom megérteni, hogy ezek az adatok, amelyek teljesen hamis formában kerülnek a közvélemény elé, hogyan találnak hitelre. Méltóztassék fáradságot venni igen t. képviselőtársam és felkeresni bennünket. Méltóztatott az OMGE ülésén is különböző adatokat felhozni. Sajnálom, hogy igen t. képviselőtársam nem volt jelen akkor, amikor beszámoltam arról, hogy hogyan néz ki a vámhitelek kérdése. Egyetlen egy adat nem volt helytálló azokból az adatokból, amelyeket felhozni méltóztatott. Fel méltóztatott vetni a köztisztviselői kölcsönök kérdését, háromszor akkora összeget tüntetve fel, mint amely a valóságnak megfelel. (**Gaal Gaston**: Az ujságokban volt!) Az, hogy az ujságokban igy volt, még nem bizonyit semmit. Ha én mindazt meg akarnám cáfolni, ami az ujságokban tévesen jelenik meg, akkor egész cáfoló irodát kellene berendeznem. *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Bud János pénzügyminister: Ha állami üzemeinknél, amelyek annyira leromlottak, mert azoknál több mint tizenegy éve beruházás nem történt s amelyek átélték a forradalmakat és a megszállást, el tudtunk jutni odáig, hogy a deficiteket eltüntettük, és ezen túlmenőleg ezeknek az üzemeknek olyan bevételeik vannak, amelyeket beruházásokra fel tudnak használni, ez olyan eredmény, amely előtt szemet hunyni nem lehet. *(Ugy van! jobbfelől.)* T. képviselőtársam, nem gondolta senki sem azt, hogy ez a kérdés teljesen meg fog oldatni, s nem tudom, képviselőtársamat jobban kielégitette volna-e az, ha egy nagy kölcsönnel kellett volna előteremteni azt az összeget, amely ezeknek az üzemeknek helyreállitására szükséges volt. Én csak mint nagyon örvendetes eseményt tudom elkönyvelni azt, hogy a mi üzemeink idáig fejlődtek, amit a tények igazolnak, s csak örülhetünk, hogy üzemeink ezt a célt saját erejükből el tudták érni.

Csak azt akarom jelezni, hogy az 1926/27. évi költségvetésben az üzemeknél 14·3 millió aranykorona fölösleg jelentkezik. Természetszerüleg nem mondom azt, hogy ennek a kérdésnek megoldásánál a gazdaságpolitikai szempontokat is nem kell figyelembe venni, azonban láttuk, hogy mint az üzemeknek, különösen az államvasutaknak kedvezőbb helyzete bekövetkezett, az utóbbi lehetőség szerint figyelembe vette azokat a gazdaságpolitikai szempontokat, amelyeket a tarifák alkalmazásánál figyelembe kell venni. Azt hiszem, hogy épen a helyzetnek ez a kedvező alakulása az államvasutaknál továbbmenőleg lehetővé fogja tenni az annyira fontos gazdasági szenpontoknak is figyelembe vételét és mérlegelését.

T. Nemzetgyülés! Az egyes tárcákkal szintén nem kivánok a magam részéről bővebben foglalkozni, hiszen az előadó urnak módja lesz erre, csak azokat akarom megemliteni, ahol erősebb változások történtek. A népjóléti tárca keretén belül sikerült megoldani — ha talán nem is teljességében — a hadirokkantak problémáját. Eljutottunk odáig, hogy a 75—100 százalékos rokkantaknak olyan ellátást tudunk biztositani, amelyből megélhetnek.

Ezzel kapcsolatban rá akarok mutatni arra, hogy elismerem annak a beállitásnak jogosságát, hogy tulajdonképen a szociális feladatok megoldása tekintetében nem történnek olyan nagy dolgok, amint azt sokan várják. Magam is azt tartom, hogy végeredményben a szociális gondolatnak kell az egész vonalon érvényesülnie, amennyiben meg vannak ennek az előfeltételei. Én igenis azt hiszem, hogy a következő időkben elsősorban ezekkel a problémákkal kell foglalkozni. Épen ezért nagyon fontos az állami pénzügyek stabilitása, mert ez az a bázis, amely alapon ezeket a kérdéseket meg lehet oldani. Merem állitani, hogy az állami pénzügyek rendezetlensége mellett, akármennyire fognak próbálkozni is igen t. képviselőtársaim, ezeket a problémákat csak látszatra lehet megoldani — amint hogy láttuk már hogy igy történt, — de komolyan és a jövőre kihatóan csak ezen az egy alapon lehet ezeket a kérdéseket megoldani.

Nagyobb emelkedés mutatkozik a kultusztárcánál, ami jórészt összefüggésben van azoknak a terveknek a keresztülvitelével, amelyeket a kultuszminister ur az általános kultura emelése érdekében maga elé kitüzött. Csak azt akarom megemliteni, hogy mivel az elemi iskolák kérdését sikerült megoldanunk, a jövőben egészen komolyan foglalkozunk azzal, hogy épen az általános kultura fokozása szempontjából a polgári iskolák kérdését is dülőre vigyük. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, hogy az elemi és a polgári iskolák megerősitésében rejlik tulajdonképen a legnagyobb kulturafejlesztés. *(Ugy van.)*

A gazdasági tárcákat illetőleg meg kell jegyeznem, hogy sajnos, ezek a tárcák a költségvetésben elég soványan vannak dotálva. A másik oldalon azonban figyelembe kell venni azt, hogy mi történt a beruházások terén. A két tételt össze kell adni, s akkor mindenki megállapithatja, hogy mindent megtettünk ezen gazdasági tárcák megerősitése érdekében. Ha eljutunk ahhoz az időszakhoz, hogy nem fog megfelelő pénzösszeg rendelkezésre állani a beruházások céljaira, akkor mégis csak fel fog

merülni annak szüksége, hogy ezen tárcák helyzetén a költségvetés keretén belül segitsünk s ezáltal ezeknek a különböző céloknak megoldását lehetővé tegyük.

Ami a költségvetés bevételi részét illeti, ebben a tekintetben a helyzet az, hogy a mult évvel szemben lényeges változás a végösszegben nincs; természetszerüleg azonban az egyes tételekben bizonyos eltolódások jelentkeznek. Emelkedést lehet látni a mult évvel szemben a bevételek szempontjából a házadónál. Ami a házadót illeti, arra akarok rámutatni, hogy ez az emelkedés következménye az 1922: XXII. tc-nek, amely a házadót az egész országban a házbér alapján állapitotta meg. Nem akarok vitatkozni azzal az állitással szemben, hogy itt igazságtalanságok vannak, mert magam is meggyőződtem arról, hogy ilyen visszásságok, igazságtalanságok vannak.

De hogy a pénzügyi kormányzat mégis nem mereven hajtotta végre ezt a törvényt, idézni fogok egy adatot. Ha én azt a lakbérváltozást venném, amely a lakbérek emelkedése következtében már az elmult év alatt előállott, akkor minthogy a házbérek emelkedése 120% volt, a házadónál is ilyen emelkedésnek kellett volna bekövetkeznie. Ezzel szemben — amint az adatok igazolják — a házadónál az emelkedés csak 50% volt. Én továbbmenőleg is azon az állásponton vagyok, hogy ezt a kérdést a legnagyobb körültekintéssel kell kezelni, különös figyelemmel egyrészt a kisebb existenciákra, másrészt a különböző területek közötti kiegyenlitésre. Mert a helyzet tényleg az, hogy olyan területeken, ahol jól hajtották végre ezt az adót, sokkal nagyobb tehertétel jelentkezik, mint ottan, ahol tulajdonképen nem hajtották végre. Ez igazságtalanság és ezeket az igazságtalanságokat kell nekünk lassan az egész vonalon kiküszöbölnünk. Ami a kincstári házhaszonrészesedést illeti, ez a költségvetésből teljesen töröltetett.

A jövedelem- és vagyonadót illetőleg csak arra kivánok utalni, hogy a népszövetséggel megállapitott költségvetési terv szerint az ebből származó jövedelemnek hatvan millió aranykoronának kellene lennie ebben a költségvetési évben. Ha nem is vesszük figyelembe az aranyértékben időközben történt eltolódásokat ezen a címen sokkal nagyobb összeget kellene kapnunk; a magam részéről azonban nem tudtam még az emlitett költségvetési keretben megállapitott összeget sem magamévá tenni épen az ország mai helyzetének figyelembevétele mellett, ugy hogy ennek alapján ma is csak 53·4 millió aranykorona van előirányozva.

A jövedelemadónál a legtöbb panasz a jövedelemadó megállapitása és kivetése ellen hangzott el. Ennek jórészt az volt az oka, hogy azáltal, hogy már 200.000 aranykoronánál elértük a maximumot, a progresszivitásban olyan sürütettség és meredekség volt, hogy merem állitani, hogy épen ez eredményezte jórészt a nehézségeket és késztette az adózókat helytelen vallomások adására.

Ugyanezen körülmény inditotta arra a többi európai államot is, hogy a jövedelmi adórendszert revizió alá vegye. Más államokban is hasonló volt a helyzet, és ott is sokkal egyenletesebb, nem annyira meredek skálával törekedtek a kérdés helyes megoldására. Az uj skála már elkészült és a napokban közzé fog tétetni, de azután még egy kérdés megoldásra vár, és elismerem, hogy ez itt a legnehezebb probléma. A skálát t. i. nem 200.000 koronánál kell befejezni, hanem egy millió koronánál, és igy minden adótételnél ugyszólván mérséklés fog előállani. A kérdésnek nehéz része azonban az összermeléssel szemben jelentkezik, és pedig azért, mert — sajnos — itt az adózó alanyoknak oly nagy rétegével állunk szemben, hogy a bevallás rendszerét nem tudjuk alkalmazni. Ezért született meg az a megoldási terv, amely a kataszteri tiszta jövedelemmel kapcsolatban kivánja a kérdést megoldani. A gazdasági érdekeltségekkel e tekintetben érintkezésbe lépek és a magam részéről szivesen veszek minden olyan megoldást, amely a kérdést helyes irányba tereli. Nem is érhet engem semmiféle szemrehányás, mert idestova már majdnem egy éve kértem az érdekeltségeket, legyenek szivesek és dolgozzanak ki valamilyen tervet, amely sokkal jobban, helyesebb alapokon próbálja a kérdést megoldani, de nagy sajnálatomra ezt a tervet mind a mai napig nélkülözöm. Ne méltóztassék tehát a pénzügyminister mindig ugy odaállitani, mintha nem akarná meghallgatni a jogos kivánalmakat és panaszokat.

Áttérek a közvetett adókra. Ezek közül különösen a forgalmi adóval kivánok pár szóval foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Minduntalan ugy állitják be ezt a kérdést, mintha a forgalmi adóban történt leszállitás de facto csak a papiron maradt volna, mert az életben, a gyakorlatban a leszállitás nem vitetett keresztül. (**Gaal Gaston:** Sajnos, igy van!) Bármennyire sajnálatosnak is jelzi igen t. képviselőtársam, ha ő volna megbizva e bevételek kezelésével és nyilvántartásával, kénytelen volna bevallani, hogy a leszállitás igenis komolyan megtörtént. Az errevonatkozó adatok — csak a tényeket fogom idézni — a következők. (**Gaal Gaston:** Az a tény, hogy ezen a címen ebbe a költségvetésbe több van felvéve, mint amennyi az előző költségvetésben volt!) A költségvetésben egyetlen fillérrel sincs több felvéve 103·6 millió volt a tavalyi költségvetésben és 103·6 millió ma is ez a tétel. (**Gaal Gaston:** De amikor leszállitották!) De már tavaly szállitottam le, igen t. képviselőtársam, itt van a tévedés! Az azelőtti költségvetési évben a bevételem ebből az adónemből 160 millió aranykorona volt. Mivel az adót 1%-kal kétharmadára leszállitottam, méltóztassék kiszámitani, hogy a 160 millió koronának mennyire kellett csökkennie. (**Gaal Gaston:** Minden adózó amiatt panaszkodik, hogy felemelték az adót legalább 30%-ra!) Panaszkodni lehet, és sajnos abban nagy fogyatkozásunk és hibánk van nekünk, hogy nem nézzük elég tárgyilagosan a kérdéseket, hanem minden panaszt elfogadunk az egyik oldalról anélkül, hogy a másik oldalon is kutatnók, mi a tényleges igazság. Méltóztassék elhinni, hogy az ilyen eljárással nem megnyugvást hozunk a gazdasági életbe, hanem folytonos izgató anyagot. Épen ezért kétszeres felelősséggel kell az ilyen tényeket mindenkinek elbirálni és mindenkinek meg kell fontolnia állásfoglalását. (**Gaal Gaston:** Majd felhozok egy csomó könyvet!)

Ha nézzük a mult évvel szemben a gazdasági helyzetet, a következőket látjuk. (**Gaal Gaston:** Bemutathatom az adókönyveket!) T. képviselőtársam bemutathatja ezeket, mert ott a helyzet az, hogy helyesebb adóalapmegállapitás történt. Én felolvasom az adatokat, és ha a képviselőtársam vállalja, hogy ezen a címen nem történt leszállitás és ennek igazolására visszaállitja a 3%-os forgalmi adót, ugy jöjjön ide a helyemre, tessék azonnal átvenni a pénzügyi tárcát, és akkor felelősséggel majd nem mondhat ilyet. (**Gaal Gaston:** Le lett szállitva, de az adófizetők többet fizettek!)

Az erre vonatkozó adatok a következők. Az 1924—1925. év első kilenc hónapjában — ezek az adatok állanak rendelkezésemre és ezekkel a tényleges bevételekkel szemben történt a leszállitás — forgalmi adóban befolyt 1.468 milliárd az 1925/26. költségvetési év első kilenc hónapjában pedig cáupán 978 milliárd korona. Tessék ceruzát a kézbe venni és megállapitani, kinek van igaza. (**Gaal Gaston:** Nem tudom, kinek engedték el, mert a kisiparos többet fizet!) Állitotta igen t. képviselőtársam, hogy nem szállitottuk le az adót. Mondom, tessék átvenni a pénzügyi tárcát és vállalni a

felelősséget azért, hogy holnaptól kezdve visszaállitja a 3%-ot, és akkor méltóztatik meglátni, hogy nem lesz ember az országban, aki el ne ismerné, hogy a leszállitás tényleg megtörtént.

A forgalmi adóval kapcsolatosan azt akarom még megjegyezni, hogy a legnagyobb követelmény a fázisrendszer bevezetése volt. A pénzügyi kormányzatot e tekintetben nagy szemrehányás nem illetheti, mert több mint egy éve kérem az érdekeltségeket, hogy hozzanak olyan tervezetet, amely komoly tárgyalás alapjául szolgálhat. De a mai napig nemcsak általános tervezetet nem hoztak, hanem még egyes cikkek tekintetében sem hoztak elfogadható tervet. Ezt csupán egy adattal fogom megvilágitani. Amikor a népjóléti minister urnál a drágasági ankétek voltak, az érdekeltségek a hus árának megallapitásánál azzal érveltek, hogy a legnagyobb oka a hus drágaságának a forgalmi adó, amely 12%-ot tesz ki. Amikor azután a forgalmi adót és az u. n. fázisrendszert kell megállapitani, sokkal erősebb érveléssel harcolnak amellett, hogy az adóteher a 3%. Kutatni kell, hol van itt az igazság. Amikor a drágasági ankéten beszélnek, egyszeriben nagy tétel a forgalmi adó, ha pedig arról van szó, hogy fázisrendszert állapitsunk meg, akkor ez egyszerre eltünő csekély tétel.

Jellemző adat ez arra, hogyan kezelik nálunk a kérdéseket. Teljesen aszerint, amint az érdek kivánja. Én mindig amellett voltam, hogy vonjuk be az adóztatásba az érdekeltségeket. Ezt meg is tettem az adófelszólamlási bizottságoknál, de kénytelen vagyok kiállitani a bizonyitványt, hogy az érdekeltségek nem érik el hivatasuk magaslatat. Ezek az érdekeltségek a védőügyvédek szerepét játsszák az egész vonalon, de nem az egyetemes érdekből, hanem egyes érdekből kiindulva. Ily körülmények között nagyon nehéz a kérdést megoldani. Ismételten mondom, hajlandó vagyok mindennek dacára a legkomolyabban a fázisrendszerrel foglalkozni. E tekintetben első fecskeként fog szerepelni a szén, amelyre vonatkozólag a rendeletet azt hiszem még e hónapban ki lehet bocsátani. Hiszem, hogy helyes uton járok, amikor az elsőrendü életszükségleti cikkeknél akarok hasonló módon eljárni, annál inkább, mert legyünk tisztában azzal, hogy a fázisrendszer adómérséklést jelent, és ha valahol van adómérséklésnek helye, akkor elsősorban ezeknél az életszükségleti cikkeknél. A husnál és a lisztnél kivánok elsősorban ezzel megpróbálkozni. Ismételten hangsúlyozom, hogy amely napon megfelelőbb tervezetet kapok, amelyben látom, hogy az állam érdekei meg vannak védve, nem fogok késlekedni ennek a rendszernek komoly mérlegelésével, de viszont nem vagyok hajlandó magamat játékul odadobni, mert végeredményben én vagyok felelős a költségvetés egyensúlyáért, nem pedig az érdekeltségek, melyek az elsők volnának, hogy ráolvassák a pénzügyministerre, hogy hibázott.

A forgalmi adóval kapcsolatban meg akarom emliteni, hogy revizió alá akarom venni a fényüzési adót. Konstatálnom kell, hogy bár az utóbbi időben sok mérséklés történt, tényleg mindig szerepelnek a fényüzési adóval megterhelt cikkek között olyanok, amelyeket jóakarattal nem lehet fényüzési cikkeknek minősiteni. Ebből a szempontból kétféle következtetést vonnék le. Az egyiket szociális, a másikat gazdasági irányban.

Lehetetlennek tartom, hogy a butor, — eltekintve a luxus butoroktól, — fényüzési adó alá essék, mert hiszen a butor olyan szükségleti cikk, amelynek minden társadalmi rétegnél megvan a maga indokoltsága. *(Ugy van!)* Igenis, meg akarjuk oldani a fényüzési adó problémáját és azt hiszem, nem egy olyan cikket találunk, amelynél helyesebb elbirálásra van szükség.

Még csak azt akarom megjegyezni, hogy ma még nem látom, hogyan alakul az egész költségvetési év, de ha az eddigi eredményből következtetve feltesszem, hogy felesleggel fogjuk lezárni ezt a költségvetési évet is, és ha a jövőben ismét azon gondolkozunk, hogy miként kell adómérséklésekkel foglalkozni, akkor, azt hiszem, a forgalmi adó lesz az, amelynél ez a kérdés elsősorban fel kell hogy vetődjék. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nem akarok most igéretet tenni e tekintetben, csak jelezni akarom az irányt. (**Szilágyi Lajos:** Majd a választás előtt!) Azt bizza az igen t. képviselő ur reánk; az igen t. képviselőtársam igy gondolja ennek a megoldását, mi egészen másképen. Megjegyzem, annyival is inkább mérlegelni kell ezt a kérdést, mert mindig számolni kell azzal, hogy a szomszéd államok is mit tesznek, nehogy a forgalmi adón át gazdasági életünk versenyképessége indokolatlanul csökkenjen. Ami a részleteket illeti, szivesen vagyok hajlandó annak idején ezzel a kérdéssel foglalkozni.

A tárgyalások most már körülbelül befejezéshez közelednek vagy legalább is folyamatban vannak az ugynevezett kiviteli megtérítések szempontjából. Ezt is meg kell oldani, azért hogy iparunk versenyképességét a külföldön fokozzuk.

Az adópolitikát illetőleg még csak két problémára akarok ezidőszerint rámutatni. Foglalkozni kivánok elsősorban azzal a tétellel, hogy vajjon azok az intézkedések, amelyek az államháztartás szempontjából az 1924:IV. tc. alapján történtek, milyen érvényüek, másrészt pár szóval ki akarok térni adórendszerünkre is. Ugy fogni fel az 1924. évi IV. tc.-t, hogy a történt intézkedések csak az ujjáépitési időszakra vonatkoznak, teljes lehetetlenség. (**Gaal Gaston:** Másképen pedig nem lehet! Tessék uj törvényt hozni, ha roszat csináltak!) Engedelmet kérek, megnyugtathatom t. képviselőtársamat, mert hiszen végeredményben az 1924. évi IV. tc. alapján rendeztük pénzügyi viszonyainkat. (**Szilágyi Lajos:** Csak a kormányét!) El tudja-e képzelni valaki, hogy amint rendeztük, ismét visszamegyünk a régi helyzetre? Ez azt jelentené, hogy feladjuk az egész szanálást és visszatérünk a régi állapotokra. (**Gaal Gaston:** Csak azt jelenti, hogy uj törvényt kell hozni!) Ha ilyen a helyzet, akkor nem tudom feltételezni egy jogászról, egy bíróról sem, hogy ezt az álláspontot elfogadja. (**Gaal Gaston:** Exner Kornél is igy nyilatkozott!) Ő is nyilatkozott, de őt olyan nagy tekintélynek mégsem tarthatom, hogy ebben a kérdésben véleményét elfogadhassam. (**Gaal Gaston:** Én tartom!)

Ami az adórendszert illeti, e tekintetben mindig két panasz hangzik el. Az egyik az, hogy a különböző adónemek, az egyenes adók és a fogyasztási adók nincsenek egyensúlyban. *(Ugy van a szélsőbaloldalon.)* Én elhiszem, hogy ebben igazuk van a képviselő uraknak és ezt a megállapitást helyeslem is bizonyos határig. De hogyan alakul ebben a tekintetben a helyzet? Ha sorra veszem az összes államokat, megállapithatom, hogy ma már Magyarország oda jutott, hogy az egyenes adók tekintetében nagyon kedvező helyzetben van. *(Ugy van jobbfelől.)*

Méltóztassanak tekinteni a körülöttünk lévő államokat, méltóztassanak Németországot, Franciaországot nézni és meg méltóztatnak állapitani, hogy az egyenes adók arányszáma nálunk mennyivel magasabb. (**Drozdy Győző:** De a fogyasztási adóé is!) Nem olyan könnyen lehet tehát felállitani azt a tételt, amelyet igen t. képviselőtársam is felállitott. Ma, igenis, elérkeztünk ehhez a helyzethez, és tulajdonképen az egyenes adóknak további emelése azon a cimen, amelyet t. képviselőtársam akar alkalmazni, egyenesen a gazdasági élet megbontására vezetne. *(Ugy van! a jobbfelől.)* Más kérdés, hogy az egyenes adók egyes tételei hogyan munkálódnak ki stb., de hogy egy egyenes adórendszert abból a szempontból épitsük ki, hogy az egyenes

adó terhére helyezzük át a fogyasztási adók egy részét, ezt a mai viszonyok közt nem tartom helyesnek.

Ami a kérdés másik részét, a forgalmi adórendszert illeti, e tekintetben sokat vitatkozhatunk. De ha a külföldi példákat vesszük, (**Malasits Géza**: Furcsa, hogy szabadságjogok tekintetében nem veszik példának a külföldet!) és nézem, hogy micsoda adókat vesznek elő itt, mint a tehertételeket az állami adóztatás szempontjából, akkor erre válaszolhatnék egy francia képeslapnak az Illustrationnak egy képes kimutatásával, amely ennek a lapnak a legutóbbi számában jelent meg arról, hogy milyen adóztatásokat visel egy egyén. Méltóztassék azokat a képeket megnézni s megméltóztatnak látni, hogy abszolute nincs egy olyan funkció, amelyet adóalapnak ne lehetne minősíteni.

Ha a mai helyzetet összevetem a multtal és a körülöttünk levő államok helyzetével, megállapíthatom, hogy itt egyszerű adórendszer van. (**Gaal Gaston**: Egyszerű adórendszer? — **Drozdy Győző**: Egyszerüen érthetetlen adórendszer!)

Nem találnám indokoltnak, hogy megint uj adórendszereken törjük fejünket, mert ez a gazdasági életnek olyan megbolygatása volna, amit igen t. képviselőtársaim vállalnának a legnehezebben akkor, ha a felelősség e tekintetben az övék volna.

Csak pár szóval akarom megemliteni a fogyasztási adók köréből a mezőgazdaságban használt benzinnek és olajnak kérdését. A fogyasztási adókat illetőleg a fejlődés a szerint történik, hogy a fogyasztás hogyan emelkedik. Én állampénzügyi szempontból, ami a mezőgazdaságot illeti, az ott elhasznált benzint nem tartom olyan jelentékenynek, hogy ezt a fogyasztási cikket ne szabaditsuk fel teljesen az adók alól. Ezt tehát a legközelebbi jövőben meg akarom valósitani. (**Gaal Gaston**: Csak lássuk már!)

Az illetékek szempontjából revizió alá akarjuk venni az örökösödési illetéket. *(Helyeslés balfelől és a jobboldalon.)* Ez a legkisebb vagyonnál is olyan súlyos, hogy sokszor csak vagyon-elidegenitéssel oldható meg. Én ezt a jövőben fenn nem tarthatom, ennek tehát a megváltóztatását tervezem. Továbbá ugyancsak az okirati illetéknél is bizonyos változtatást kivánok keresztülvinni, mert ez különösen a hitel és a gazdasági élet szempontjából nem egyszer indokolatlan terhet jelent és nemzetközi szempontból is tényleg nagyobb fontossággal bir, mert természetesen visszahat különösen a hitelélet terére. (**Gaal Gaston**: Ez is helyes! — *Derültség a középen.*)

Ami a vámjövedékeket illeti, a vámjövedék a mult évben 85·8 millióval szerepelt most pedig 57·8 millióval. Az eddigi adatok igazolják, hogy számitásaink helyesek voltak, mert tényleg ezeket a tételeket kapjuk meg. Most, hogy az egyes kereskedelmi szerződések életbe lépnek, 30% os csökkentés irányoztatik elő.

A dohányjövedék kérdésével az idő előrehaladottságára való tekintettel nem akarok most részletesebben foglalkozni, sem azzal, hogy miként fejlődik a dohányjövedék, csak jelzem, hogy itt a egörvendetesebb fejlődést lehet megállapitani; emelem, hogy ez továbbra is folytatódik. Csak le akarom szögezni, hogy az az akció, hogy egyrészt nagy előlegeket nyujtottunk a gazdáknak, másrészt kamatmentes kölcsönt adtunk nekik, megtermette a maga gyümölcsét, mert amig 1922—1923-ban tulajdonképen stagnált dohánytermesztésünk, amennyiben csak 29.000 hold volt a dohánnyal bevetett terület, addig tavaly 3000 holddal, az idén pedig több mint 7000 holddal növekedett ez a terület, ugy, hogy ma már sikerült 40 ezer holdat dohánytermesztésre leszerződtetni, azt lehet tehát mondani, hogy másfél év alatt majdnem 50%-os emelkedés mutatkozik. (**Gaal Gaston**: Százötvenezer holdon kellene termelni!) Én is azon a nézeten vagyok, de meg kell elégednem ezzel az eredménnyel s ez is azt mutatja, hogy az az akció, amelyet megindítottunk, helyén való volt.

Ezek után röviden foglalkozni kivánok egypár gazdaságpolitikai kérdéssel, bár ebből a szempontból már nem egyszer megmondottam véleményemet. Itt tulajdonképen egy-két kérdést akarok érinteni, egyrészt a beruházásokat illetőleg, azt hiszem, bátran mellőzhetem azokat az indokokat, amelyek a beruházásokat szükségessé tették. Csak azt akarom jelezni, hogy amikor elsőizben megindultak a beruházások, ezeket az egész közvélemény nagy örömmel üdvözölte, bár a közvéleményben és itt a nemzetgyülésben is volt olyan hang, amely azt vélte: kérdéses, hogy azokat folytatni tudjuk-e? Pénzügypolitikai szempontból és a kormány általános gazdaságpolitikája szempontjából le kell szögeznem azt a tényt, hogy az eddigi eredmények is nagy eredmények és ezt senkinek elvitatni nem lehet.

Ha az eredeti tervek mellett maradtunk volna, egy félkorona sem jutott volna beruházásokra, mig igy mégis el tudtuk érni, hogy ebben a költségvetésben már hatalmas összegeket fordithatunk beruházásokra s a jövő költségvetési években szintén. Ez olyan eredmény, melyet senkinek kétségbevonni nem lehet és amit mindenkinek, aki tárgyilagosan gondolkozik, el kell ismernie. (**Gaal Gaston**: A költségvetésben 12 millió van beállitva!) Helyesen méltóztatott t. képviselőtársamnak rámutatni, a költségvetésben tényleg 12 millió van az u. n. adminisztrativ természetü beruházásokra beállitva, a resszortok keretébe tartozó hivatalok épitkezéseire stb., azonban méltóztassék csak egy kis türelemmel várni. Ebben a költségvetési évben volt ez 12 millió, az üzemi beruházásokra fordittatott 17·2 millió, a népszövetségi kölcsönből 50 millió, a feleslegekből 90 millió. Ezenkivül az állami gabonavásárlásokból visszatérülő pénzekből is bizonyos összegeket forditunk beruházásokra, (**Strausz István**: Mekkora az a bizonyos összeg?) 15 millió, külön törvény és felhatalmazasunk van erre, ne méltóztassék azt hinni, hogy ez valami nagy titok. Törvény hatalmazza fel a kormányt a hasznos beruházásokra is és én az appropriációban részletesen beszámoltam arról, hogy milyen célokra forditottuk ezeket az összegeket. Összevéve tehát az adminisztrativ beruházásokat, az állami üzemek beruházásait, a feleslegeket, a Népszövetség által felszabaditott kölcsönösszeget és az 1925: IX. tc. 9. §-a alá tartozókat, ez év folyamán összesen nem kevesebbet, mint 180 milliót forditunk beruházásokra. Ez nem olyan összeg, amelyet egyszerüen le kellene kicsinyelni. Én nem mondom, és senki sem mondhatja azt, hogy ez az ország gazdasági érdekeinek elég, hiszen ennyire elvértelenedett gazdasági életben tizszer ennyi összeg is elkelne. Az utra azonban mégis ráléptünk, az irányt megjelöltük s lehet mondanom, hogy a gazdasági válság nem tudom milyen méreteket öltött volna, ha az állam ezzel a tevékenységével nem lép közbe. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

Teljesen elfogadom azt a véleményt, hogy a gazdasági élet ma nagyrészben válságos helyzetben van, azonban sok tekintetben most van a likvidálása mindannak, ami az országban a háborutól az inflációig történt. Épen ezért én nem jelszavak alapján itélem meg a gazdasági életet, ezekkel a kérdésekkel nekünk komolyan kell foglalkoznunk és át kell látnunk, hogy nem a szanálás folytán következett be a válság, amit annyiszor, de helytelenül és inkább politikai célokra kihasználva hangoztatnak, hanem ellenkezőleg csak most lett világossá az egész helyzet. Most láthatja mindenki, hogy ha tovább folytatódik az a pénzügyi helyzet, amikor mindenki a vagyonát élte fel, lassan oda-

jutottunk volna, hogy minden vagyon megsemmisült volna. Itt egy takaró volt, amelyen keresztül nem tudott senki tisztán látni s ennek alapján tévedtünk az infláció veszedelmes utvesztőjébe. Ezt akarom elsősorban leszögezni. Ha viszont ezt a következtetést levontam, a problémát a másik oldalon kell megfognom. Azt hiszem, hogy az állam akkor, amikor segitségére sietett a gazdasági életnek s minden erejét felhasználta, hogy segitsen, megtette a maga kötelességét. Azt, amit sokan kivánnak, hogy végeredményben az egész gazdasági életet ilyen beruházásokra alapitsuk, lehetetlenség, ezt sehol a világon nem lehet elérni. A beruházás ma az az anyag, amely erőt visz a gazdasági életbe, amely nehéz helyzetekben enyhit, de magának a gazdasági életnek kell olyannak lennie, amely a gazdasági kérdéseket helyes irányba tereli és megoldja.

Itt a Házban is sokszor hallom a koncentráció kérdését. Ha ezt a szót hangoztatják, olyan ellenszenv mutatkozik e szó iránt, mint talán csak a titkos társaságok iránt. Koncentráció alatt sok mindent lehet érteni, de én sohasem akarom és most sem értem azt, hogy olyan koncentrációt kell csinálni, amely helytelen irányba tereli az áralakulást, de igenis, szerintem le kell vonni a gazdasági élet törvényszerüségének következményeit. Nyilvánvaló, hogy különösen az ipari üzemek ugy, ahogy ma vannak, nem maradhatnak. Igy önmaguk ellen dolgoznak, ő maguk életképességét csökkentik, itt kell, hogy valahol bizonyos találkozása, bizonyos egyesülése legyen minden üzemnek. Méltóztassék csak a külföldön végignézni, ott ez a folyamat nagyon helyesen, már megindult. Méltóztatnak tudni, hogy ez az u. n. gazdasági koncentráció kétféle irányban történik, vagy vertikális vagy horizontális irányban. Vertikálisan történik akkor, ha egyesiteni akarunk minden olyan üzemet, amely az illető termékek előállitására szükséges. Ma nem ennek idejét éljük, hanem az u. n. azonos üzemek koncentrációjáét, az u. n. horizontális koncentráció idejét, amely óriási munkamegtakaritást eredményez, tulajdonképen a munkapiac helyes ellátását, megszervezését, a rezsiköltségek megoszlását. (**Gaal Gaston**: A fogyasztók kiszipolyozását!) Igen t. képviselőtársamat megnyugtathatom, hogy távolról sem azt a kartellpolitikát értem, amelyre utalni méltóztatott. Rá kell mutatnom azonban arra is, hogy a kartell kérdésével is komolyan kell foglalkoznunk és ezt a kérdést valamiképen szabályoznunk kell, hogy a visszásságok eltünjenek. Méltóztassanak elhinni, hogy a kartellre is szükség van a gazdasági életben. Egyszer nem kisebb egyén, mint Bismarck próbálta a 80 as években Németországban a vas kartellt feloszlatni, de később mégis kénytelen volt álláspontját megváltoztatni, ő maga kivánta vissza a kartelleket, mert ez teljesen rombadöntötte az egész német vasipart. A kartellnek is meg van tehát a maga jogosultsága, csak a visszásságai és a vele kapcsolatos visszaélések ellen kell védekezni.

Ezzel kapcsolatban kell elmondanom, hogy a fuziókat az egész vonalon elő kell mozditanunk. Ennek meg kell történnie a pénzintézeteket illetőleg is. Lehetetlen, hogy eltürjük azt a sok pénzintézetet s mentől később fognak ezek rájönni arra, hogy nem lehet minden faluban két, minden városban tiz pénzintézet, annál rosszabb rájuk nézve. A kérdést tehát ebből a szempontból is el kell birálni s részünkről nem egy intézkedés történt azért, hogy ezeket a fuziókat előmozditsuk. Jól tudom, hogy az ellenállás elve, a vis inertiae a gazdasági életben is érvényesül, de sokszor hátrányára a gazdasági életnek. Nem akarok tovább immorálni ennél a témánál, de azt hiszem, hogy a gazdasági ministerek, elsősorban a kereskedelemügyi minister ur majd ugyis foglalkoznak az összes kérdésekkel s igy meg fogjuk találni az utat ezeknek a problémáknak a megoldására, mert különben ha későn fogunk rájönni erre, nagyon fogjuk bánni, hogy a kellő időben nem tettük meg a szükséges lépéseket ezen intézkedések keresztülvitelére.

A beruházásokkal, mivel már sokszor ismertettem, hogy milyen célokra engedélyezték ezeket az összegeket és hogyan használtuk fel azokat, most nem akarom az igen t. Nemzetgyülést untatni, hanem csak a jövő évi beruházásokkal kivánok foglalkozni. A jövő évi beruházásokat illetőleg a helyzet az, hogy rendelkezésre fog állani az állami üzemeknél a költségvetésbe felvett 14·3 millió aranykorona, továbbá 12 millió az adminisztativ beruházásokra és végül az az 50 millió, amelyet a Népszövetség a népszövetségi kölcsönből feloldott Ugyancsak beruházásokra fogjuk forditani az idei feleslegeknek azt a részét is, amelyet esetleg nem kell lekötni forgó tőke céljaira. Igy merem állitani, hogy a jövő költségvetési évben is minimum 100 millió koronás beruházásra lesz meg a lehetőség.

Most az a kérdés, mikor kezdjük meg ezeket. Merem állitani, hogy bizonyos irányban már meg is kezdtük a jövő évi beruházásokat akkor, amikor a népjóléti minister ur az ő épitő tevékenységét ugy állapitotta meg, hogy az épitkezéseknél már figyelembe veszi a jövő költségvetési évben szereplő tételt is.

Egy körülményre azonban nyomatékosan felhivom a t. Ház figyelmét. A beruházásoknál a legfényegesebb a folyamatosság. Ezen azt értem, hogy juliusban ne legyen semmi fenakadás, hogy a beruházások, amelyek most történnek, juliusban mindjárt folytathatók legyenek. A ministerelnök ur már rámutatott s én is ismételten rámutattam már arra, — s ha érdekli igen t. képviselőtársamat fel is olvasom, nehogy azt higyjék, hogy nem helyesen citálom a Népszövetség határozatát — hogy kimondották, hogy előfeltétele annak, hogy a főbiztos ur hozzájáruljon a felszabaditott 50 millió nak beruházási célokra való felhasználásához, az hogy a költségvetés meg legyen szavazva, hogy tehát költségvetési törvény legyen. (**Pikler Emil**: Nem kellett volna vadászati szünetet tartani három hétig! — **Szomjas Gusztáv**: Keresztény ünnep volt az!)

Az idő ökonomikus kihasználását illetőleg nagyon sok szemrehányást nem tehetnek a kormánynak. Nagy felelősség van a nemzetgyülésen. Azt szokták mondani, hogy én terrorizálok. Ez távol áll tőlem. De ha hozzájárulást nem kapunk és a költségvetés nem lesz az előirt időben, ez azt jelenti, hogy a népszövetségi főbiztos ur nem jelentheti azt, hogy hozzájárulását megadta czekhez a beruházásokhoz s akkor ezek elmaradnak az őszi hónapokra. (*Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor**: Ez megint jó mellbevágás! — **Szomjas Gusztáv**: Ki részéről?)

Elnök: Propper képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Bud János pénzügyminister. Méltóztassanak ezeket nagyon komolyan mérlegelni, mert a gazdasági életnek semmi sem volna nagyobb kárára mint az, ha ezek a beruházások nem történnének meg.

Most kénytelen vagyok megint a sajtó egyik orgánumának visszavágni, amely mindig vezércikkekben foglalkozik ezzel a kérdéssel és amely megint szemrehányást tett nekem, hogy azt mondtam: nincs tehát beruházás. Én igenis azt mondom van beruházás, ha ennek a beruházásnak megvannak az előfeltételei, s a nemzetgyülésen mulik hogy a folyamatosság meglegyen a beruházásokban, nem pedig a kormányon. A nemzetgyülésnek kell biztositania, hogy ez a folytonosság meglegyen. (**Propper Sándor**: Láthatatlan beruházás! — *Zaj*

Elnök: Csendet kérek!

Bud János pénzügyminister: Méltóztassanak megengedni, hogy a hitelélet egypár kérdésére térjek most rá. Ami a hiteléletet illeti, méltóztatnak tudni, hogy ha visszamegyünk az elmult évre, ebben a tekintetben több kedvező jelenséggel számolhatunk; de természetesen rá fogok térni a kedvezőtlen jelenségekre is.

Elsősorban is azt látjuk, hogy a kamatláb kedvezően alakult, nem beszélve a Nemzeti Bank kamatlábáról, amelyet több izben szállitottak le, mig végre ezidőszerint elértünk a 7%-os kamatlábhoz. Ez maga olyan tény, amely eléggé mutatja, hogyan működik a Nemzeti Bank. En ezzel csak azt akarom leszögezni, hogy ebben a tekintetben is volt a kormány pénzügyi politikájának és gazdaságpolitikájának sikere.

En azonban az elmult időket veszem. Amikor nem kis mértékben, talán belföldről is hozzájárultak ahhoz, hogy a bizalmatlanságot felkeltsék és támadás történjék a korona ellen, minden fáradság és minden nehézség nélkül verte vissza a Nemzeti Bank ezeket a támadásokat és beigazolta, hogy a magyar korona olyan erősen meg van alapozva, hogy azt ilyen egyszerüen megtámadni nem lehet.

Ami a kamatlábakat illeti, eltekintve a Nemzeti Bank kamatlábától, azt látjuk, hogy a prima keresk edelmi váltó leszámitolási kamatlába 16½—18% volt 1925 elején, most pedig leszállott 9—9¼%-ra. Ha az OKH.-át vesszük, azt látjuk, hogy a vidéken az 1925. év elején még 32%-os kamattal dolgoztak s ma már ez leszállott 11%-ra. *(Felkiáltások a balközépen: Hol? Hol?* — **Malasits Géza**: Csak épen kapni nem lehet ennyiért. 20%-ot, meg ennél is többet fizetnek a vidéken! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Bud János pénzügyminister: Ezt ugy értettem, hogy az OKH. adja ennyiért az ő hitelszervezeteinek, de ezek természetesen még hozzászámitanak néhány százalékot. 32% ról azonban ma már semmi esetre se lehet szó és az OKH. vezetősége bebizonyitotta, hogy meg tudta találni a módját annak, hogy legalább 50%-kal csökkentse a kamatlábat.

Ha nem is akarok visszamenni arra az időre, amikor abnormális 60%-os kamatokat láttunk, mégis meg lehet állapitani, hogy a hiteléletben bizonyos kedvezőbb alakulás történt, különösen ha az utóbbi időket vesszük, amikor a prima keresk edők váltóinak kamatlába leszállott majdnem 9%-ra. Ennek magyarázata egyrészt a Nemzeti Bank politikájában, másrészt pedig abban van, hogy a vidéki pénzintézeteket a budapesti intézetek jobban alimentálhatták és igy a visszleszámitolás következtében helyesebb arány következett be a hitelletben. Nem állitom ma sem, sőt ismételten mondom, hogy még mindig olyan a kamatteher, hogy mellett a gazdasági életet normálisan folytatni nem lehet, kétségtelen azonban, hogy az utóbbi időkben bizonyos okokból — nem akarok most egyes tényekre rámutatni, de egyrészt azáltal is, hogy egyes nagy cégek fizetésképtelenek lettek, — bizonyos fokig bizalmatlansági krizis támadt. (**Gaal Gaston**: A községek nem kapnak hitelt!) Rátérek arra is!

Örvendetesnek kell azonban jeleznem, hogy az a bizalmatlanság már tünőben van, mert hiszen megint lehet látni, hogy a kamatláb, amely emiatt 11—12%-ra emelkedett fel, ma már ismét leszállott 10%-ra. A külföld részéről is, amely nagyon érdekelődött már főként a rövid lejáratu hitel révén az ország gazdasági talpraállása iránt, szintén bizonyos tartózkodás jelentkezett, megint látjuk azonban — amit én csak helyeselni tudok — hogy most már a pénzintézetek bekapcsolásával ujból érdeklődnek irántunk. Az a tünet, hogy pénzintézetek egyetlenegy esetben sem kerültek nehéz helyzetbe, mutatja azt, hogy jól birálták el a gazdasági tényezőket és ennek alapján nyugodtan lehet ide pénzt kölcsönözni.

Ami a rövidlejáratu hiteleket illeti, természetszerüleg ez csak bizonyos határok között van előnyére a gazdasági életnek, alapjában véve csak a hosszulejáratu hitel az, amely a gazdasági életben helyes irányt teremthet. Méltóztassanak visszaemlékezni, hogy egy évvel ezelőtt itt tárgyaltunk és mindenki bizonyos szkepszissel fogadta, hogy lehetséges-e hosszulejáratu hiteleket elérni.

Csak arra akarok rámutatni, hogy bár hosszu fáradozás után, de végeredményben, — ami a mezőgazdaságot illeti, — a hosszulejáratu hitelt megteremtettük. Ebben a tekintetben nagy érdem illeti meg a Földhitelintézetet, — amelynek sikerült egy pénzcsoportot megnyernie, — és más nagyobb intézeteket is. Egyes intézetek, mint a Földhitelintézet Anglia részéről, más intézetek pedig Amerika felől tudtak ilyen hitelekhez hozzájutni. Viszont annyiban is kedvezően kell megitélni ezt a kérdést, mert olyan feltételeket sikerült a kormánynak elfogadtatnia, amelyek a mai viszonyok között Európa egyéb részeivel összehasonlitva a legelfogadhatóbbaknak jelentkeznek.

Az állam részéről engedélyezett 22 millió korona hosszulejáratu hitelből 16·8 millió utaltatott ki eddig, azonban még nem vétetett teljesen igénybe. Sajnos kénytelen vagyok itt is ezt bizonyos megjegyzés tárgyává tenni, mert hiszen a földbirtokrendező bíróság részéről az ugynevezett mentesitést oly nehezen lehet megkapni, hogy az megakasztja a hitel folyósitását *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy ezen a helyzeten változtatni kell, mert valaki, aki hitelhez akar jutni, nem a maga jóvoltából vállalkozik erre, annak gazdasági szükségesség az a hitel, a legtöbb esetben nem várhat a hitelre hónapokig, mert az alatt az idő alatt egészen tönkre megy. Ez tarthatatlan helyzet és azt hiszem, hogy a gazdasági élet parancsolólag megköveteli, hogy ezen változtassunk. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.* — **Forster Elek**: De a telekkönyvi kérdést is meg kell oldani.)

A másik szempont, amelyet megemlitek, hogy a Földhitelintézetnek sikerült egy millió fontot külföldön lekötnie, ebből 800.000-et már elhelyezet, 200.000-et pedig a napokban fog tudni elhelyezni. Kilátása van a Földhitelintézetnek további ilyen tőkékhez való hozzájutáshoz, és majdnem befejezettnek tekinthető, hogy az amerikai piac e napokban 3 millió dolláros jelzálogkölcsönt fog rendelkezésre bocsátani. Ugyancsak egészen biztosnak vehető, hogy a Földhitelintézet az angol piacon is megjelenhetik.

A többi pénzintézeteknek is sikerült 15 millió dolláros kölcsönüzletet kötni, amelyből 3 millió azonnal folyósittatott, a többi szukcesszive fog folyósittatni, ha a gazdasági helyzet ezt lehetővé teszi.

Ha már most összeveszem ezeket a tényeket, nem mondom, hogy horribilis összegeket jelentenek, de ha visszagondolok arra, hogy tavaly, midőn a vonatkozó törvényjavaslatot tárgyaltuk, egyetlenegy korona hosszulejáratu hitelhez még nem lehetett hozzájutni, ma pedig, ha a Földhitelintézet 24, ujabban 15 milliónyi kölcsönét veszem, és hogyha hozzáveszem a bankoknak kölcsöneit, majdnem 100 millió aranykoronát tesz ki az, amit egy év alatt elértünk. Csak azért hivatkozom erre, hogy rámutassak, hogy ez is tulajdonképen az államháztartás rendezésének függvénye. Méltóztassanak elhinni, hogyha különösen azon a piacon, ahol nem ismerték alapjában véve a jelzálogkölcsönöket és fogalmuk sem volt ennek a kölcsönnek mibenlétéről, sikerült a bizalmat felkelteni, ez elsősorban

következik az ország pénzügyi helyzetének rendezéséből, mert csak ennek tulajdonítható, hogy hajlandó a külföld ezeket a hiteleket folyósítani.

Rá akarok mutatni arra, hogy ebből a szempontból remélhetjük, hogy bizonyos javulás fog bekövetkezni a jövőben is a hitelélet szempontjából. Itt elsősorban a külső jelekre akarok rámutatni. Az a feszültség, amely eddig nálunk is volt e tekintetben, ma már szünőben van, s remélem azt, hogy a pénzintézetek is revizió alá veszik mostani álláspontjukat, mely különböző okokból származik és jobban fognak majd sietni hitelpolitikájuk által a gazdasági élet segítségére.

Ha a külföldet nézem, ott is bizonyos megkönnyebbülést látok, egyrészt az államkölcsönöket sokkal alacsonyabb kamattételek mellett bocsátják ki, mint egy év előtt, másodszor — és itt van a lényeges szempont — közeledik egymáshoz az állami és a magánkölcsön kamatlába, végül Németországban és Ausztriában az egész vonalon mutatkoznak a jelei a hosszabblejáratu kölcsönök megteremtési lehetőségének is. Ha mi nem akarunk hozzájárulni ahhoz, hogy iránt unk bizalmatlanok legyenek, kötelességünk felhasználni minden tényt, hogy az országgal szemben a bizalmat fokozzuk és akkor meg vagyok győződve, hogy annak hatása itt is fog jelentkezni. Mindenki vessen számot azzal, hogy tényked ésével visszahat a gazdasági életre és a gazdasági élet fizeti meg drágán azt, amit más oldalon akarnak elnyerni.

Megemlitem még ezzel kapcsolatban, hogy a mezőgazdaság részére egy 10 millió koronás rövidebb lejáratu hitelt folyósitunk a napokban és pedig egész mérsékelt kamatláb mellett. (**Forster Elek**: Mekkora kamatláb mellett?) Kilenc körüli kamatláb mellett. *(Egy hang balfelől: Kapnak-e belőle a kisgazdák?)* Igenis, a kisgazdák is részesülnek belőle; abban az arányban fognak szerepelni a birtokos rétegek, mint amilyen arányban jelentkeznek az ország gazdatársadalmi tagozódásában. Ezzel sem azt mondjuk, hogy meg tudjuk oldani e kérdést, csupán azt akarja elérni a kormány, hogy a hitelélet alakulására befolyást tudjon gyakorolni helyesen és normálisan vezetett hitelpolitikával. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hogyan? Milyen eszközökkel?)* Az idő most már előrehaladt és ezért e kérdésről talán külön fogom részletesen tájékoztatni a t. Nemzetgyülést, azonban megmondhatom, hogy az OKH.-ban tömörült intézetek utján.

Egyik legnehezebb feladat a középipari hitel megteremtése. Ezzel a kérdéssel is nagyon komolyan foglalkozik a kormány, e téren vannak külföldi ajánlatok. Abban a percben, amidőn elfogadható tervet kapunk, készséggel vagyunk hajlandók foglalkozni e hitelkérdés megoldásával is és erről a helyről is kérnem kell a pénzintézeteket, hogy ne akadályozzák, hanem segitsék elő a maguk részéről is a kérdés megoldását, amelyet már tényleg megoldásra vihettünk volna, azonban az egyik oldalon nehézségek jelentkeznek, amelyeket ki kell küszöbölni, mert mindnyájunk érdeke az, hogy a középipart megmentsük.

Röviden a községek hitelével is foglalkozni kivánok. Ezzel kapcsolatban három kérdést akarok megemliteni: elsősorban a községek és városok háztartásának rendezését. Az a helyzet, amely ma van, tarthatatlan és jórészt onnan származik, hogy a községi háztartásokban vannak olyan befektetések, amelyeket nem lehet a rendes adóbevételekből rövid idő alatt fedezni, hanem, amelyek csak hosszabb idő alatt fedezendők. Ebből a szempontból bizonyos adatokat kellett gyüjtenem. Igy merült fel a községi hitel rendezésének kérdése. Sajnos, nem mindenütt tapasztaltam azt a készséget, amelyet ebben a kérdésben vártam, az adatok még nem érkeztek be, remélem azonban, hogy a jövőben be fognak érkezni; több külföldi tőkecsoporttal is érintkezésbe léptünk, ezt a kérdést tehát megoldásra visszük. Bizonyos tervek is vannak és tárgyalások vannak folyamatban, s azt hiszem épen a városi kölcsönnel elért eredmények után, ahol látta a külföldi tőke, hogy az összes várakozások teljesültek, épen ugy megoldásra fogjuk juttatni a községi kölcsön ügyét is.

Ezzel kapcsolatban meg akarom emliteni, hogy a községek és városok háztartásának rendezésével kapcsolatban feltétlenül rendezni kell a közmunkateherváltság kérdését is, *(Helyeslés.)* mert ez az a kérdés, amely a legsúlyosabban és igazságtalanul nehezedik a vidékre két szempontból: először azért, mert 100—300%-os emelkedések vannak a békeidőkkel szemben, amelyek teljesen indokolatlanok, másrészt békében az akkori mérsékelt közmunkaváltság kötelezettségeknek átlagban csak 25%-át vették igénybe a vármegyék, mig most a túlságosan felemelt kötelezettséget teljes mérvben felhasználják. Ezt a kérdést, amely nem a pénzügyi, hanem a kereskedelmi tárca körébe tartozik, a legrövidebb idő alatt rendezni kell.

Most még röviden a külkereskedelmi helyzettel kivánok foglalkozni és rá akarok mutatni arra, hogy külkereskedelmi mérlegünk 1924 julius 1-től, 1925 február végéig 116 milliónyi passzivitással dolgozott.

Ugyanabban az időben egy évvel később, 1925 julius 1-től, 1927 február végéig eltünt ez a passzivitás, sőt 7·9 millióval aktiv volt a mérleg. Ez annak a folyománya, hogy mig a behozatalban nem történt majdnem semmi változás, — 526 millió volt az előző időben és 523 millió volt az utóbbiban — addig a kivitel 210 millióról 531 millióra emelkedett. Ez természetes következménye volt a jó termésnek. Nekem meggyőződésem az, hogy ha az idén is kedvező termés lesz, akkor a kereskedelmi mérleg passzivitása végleg el fog tünni. Ez mutatja egyuttal azt is, hogy milyen fontos érdekek fűződnek a mezőgazdaság megerősödéséhez.

Ha a mezőgazdaság nehéz helyzetben van, ennek magyarázata jórészt abban keresendő, hogy olyan változás történt az év folyamán, amely a termés értékének jórészét eleméstette, mert hiszen 600.000 koronáról a buza ára lement 400.000 koronára, (**Gaal Gaston**: Háromszázezerre!) sőt 300.000 koronára. Ez az óriási termelési költség mellett természetesen nehéz helyzetbe hozta a mezőgazdaságot. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A belső fogyasztás hiánya! A munkanélküliség!)* A belső fogyasztás terén semmi visszaesés sem történt. Ez az egész világgazdasági élet szempontjából nagyon fontos probléma, mert az, hogy ilyen lehetetlen szélsőségek között mozgó áringadozás volt az egész világgazdasági életre kedvezőtlenül hat. Vannak tervek a megoldást illetően, de csak egy megoldás lehetséges, az, hogy kivétel nélkül minden állam fog termelni, ha megint beállnak a normálisabb viszonyok a termelés terén és az egyes országok közötti gazdasági és hitelérintkezés terén. Mindaddig, amig ezek a korlátok bármely ponton nem tünnek el, addig a világgazdaság sem fog tudni ebből a válságos helyzetből kiszabadulni. Még olyan helyen is, ahol bizonyos passzivitásunk van, ha jó termésünk lesz, alkalmas lehet arra a helyzet, hogy a kivitel megjavuljon s ezzel a passzivitás eltünjön.

Ezzel be is fejeztem költségvetési beszédemet. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Kiterjeszkedtem az állam háztartással kapcsolatosan az összes kérdésekre, érintettem ezzel kapcsolatosan a gazdasági élet problémáit is. Teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy azokat az időket éljük, amikor talán a legtöbb feladat hárul nemcsak a kormányra, hanem a társadalom minden rétegére és minden tényezőjére. Olyan időszakhoz érkeztünk, amidőn nemcsak

kritizálni kell, hanem mindenkinek meg kell gondolnia milyen irányban kell keresni a megoldást. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elsősorban a kormánynak!)* A kormány a maga részéről nem mulaszt el erre egy alkalmat sem. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon. Sokat igér!)* Azt hiszem ebben a tekintetben a legjobban beszélnek azok az adatok, amelyeket idéztem. A kormány mindent megtesz, ami csak lehetséges, ami hatalmában áll, de igenis álljon melléje mindenki egyformán — nem politikailag, ne méltóztassék félreérteni, azt nem kivánom senkitől — hanem a gazdasági és szociális kérdések megoldásában; *(Zaj a szélsőbaloldalon. — Malasits Géza:* Megoldja a kormány a szociális kérdést szuronyokkal!) keressük a helyes utat, sokszorosan gondoljuk meg azt, hogy minden tenykedésünk elsősorban a gazdasági életben érezteti hatását, tehát ugy állitsuk be minden tényked sünket, hogy kedvezően befolyásolja a gazdasági életet. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Következik az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925: XVIII. tc. kiegészitésére vonatkozó törvényjavaslat részletes tárgyalása.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a törvényjavaslat cimét felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat cimét és 1—6. §-ait, amelyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: Ezzel a törvényjavaslat részleteiben tárgyaltatván, harmadszori olvasás iránt napirendi javaslatom során fogok javaslatot tenni.

Az ülést öt percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Minthogy két óra előtt a napirend második pontjának tárgyalását meg nem kezdtük, arra a mai napon már át nem térhetünk. A napirend tárgyalását tehát megszakitom s előterjesztést teszek a legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket folyó hó 19-én, hétfőn délelőtt 11 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki:

1. A ma letárgyalt törvényjavaslat harmadszori felolvasása, 2. az 1926/27. évi állami költségvetés tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig áttérünk Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur interpellációjának előterjesztésére.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa.)*: »Interpelláció a belügyminister urhoz egy különleges mozigy tárgyában:

Hajlandó-e a belügyminister ur Debrecen város közönségének a városi mozi ügyében tett előterjesztését teljesiteni? Budapest, 1926. évi április hó 5-án. Hegymegi-Kiss Pál s. k. nemzetgyülési képviselő.«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó!

Hegymegi-Kiss Pál: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk! — Felkiáltások a baloldalon: Hol a belügyminister?)* Először is bocsánatot kérek az igen t. Nemzetgyüléstől, hogy egy konkrét ügyben átorkodom a nemzetgyülés elé jönni, azonban sajnos, ugy Debrecen város közönségének, mint általán minden kisérletünk meghiusult a belügyminister urnál. Igy csupán a közvélemény erejével próbálom orvosoltatni ezt a kérdést, azaz azt a szerelmet, amely Debrecen város közönségét érte. Végtelenül sajnálom, hogy a belügyminister ur interpellációm elmondásakor nincs jelen. **(Pikler Emil:** Biztosan Nádosynál van!)

Én megértem azt, ha a minister ur interpellációm elmondásakor nincs jelen, csak arra kérem a belügyminister urat, hogy amikor választ ad, méltóztassék azt olyan időben megadni, hogy válaszára reflektálhassak is.

Röviden annyit bocsátok előre, hogy a belügyminister a legfőbb közrendészeti és egyuttal a legfőbb vagyonfelügyeleti hatóság is.

Anno kurzus Viczián István helyettes államtitkár urnak vezetése mellett a moziengedélyeket bevonták és ujra kiosztották. A szerzett jogok elve mellőztetett; sok keserü könny hullott e miatt. De hát azzal indokolták, hogy ezeket a hasznot hajtó jogokat a nemzet nyomorultjainak kell a világháboru után szétosztani. **(Propper Sándor:** Becker Bébinek!)

Ezen a cimen Debrecen városában is szétosztottak négy mozit. Egyet kapott Szabó József nyugalmazott alispán ur, a másikat a Keresztény Nemzeti Liga, a harmadikat pedig az Ébredő Magyarok Egyesülete. **(Sütő József:** Szép társaság!) A negyedik egy munkásmozi volt, csekély jövedelemmel, azt megkapta egy szegény ember. A három első mozgó egységes üzemvezetés alá került Szabó alispán ur személyében. E három közül az övében állandóan vannak előadások, a másik két mozgóban csak időnként.

Méltóztatnak tudni, hogy a vidéki szinházak helyzete évek óta válságban van. Tudott dolog, hogy a kultura papjai igen szegények. Ebben a tekintetben minden követ megmozgattak. Egyesületük, az Országos Szinész Egyesület is megkereste az önkormányzati közületeket, az államot is, mások a kultuszminister urat is, és felhivták a városokat is a városi szinházak támogatására.

Debrecen városában is van egy városi szinház, a Csokonai Szinház és Debrecen városa e szinházának érdekében mindig teljesitette kötelességét. Most legutóbb is huszezer aranykorona szubvenciót ad, száz öl fát s egyszersmindenkorra száz millió papirkoronát, de ezenkivül több alkalmazott fizetését is elvállalta, szóval a város a kulturáért és a szinészetért, amit lehet, megtesz.

Sajnos azonban; a mai gazdasági viszonyok olyanok, hogy mindez nem elégséges. A debreceni szinház rendkivül nagy válságban van, segiteni kellene és ekkor a mi városunk gondolt egy nagyot és merészet. Miután három kedvezményezett mozgó közül csak egyben van állandó előadás, Debrecen város közönsége felterjesztést intézett a belügyministerhez, hogy adjon a városnak egy jogot azokéból, akik nem játszhatnak állandóan s a város e mozgót a szinigazgató kezelésére bizván, jövedelmét a szinház, a kultura céljaira forditaná, kellőkép ellenőriztetné, mint ahogy a szinházat is ellenőrizteti, mert hiszen Debrecen város legelőkelőbb polgáraiból egy állandó szinházi bizottság dolgozik és munkálkodik a szinészet érdekében.

Ez volt Debrecen város kérése. Ezt a kérést felterjesztette a belügyminister urhoz, mint a legfőbb vagyonfelügyeleti és egyszersmind a legfőbb közrendészeti hatósághoz is. **(Pikler Emil:** Jó kezekben van!)

Most Debrecen város közönsége megkapta a belügyminister ur válaszát. *(Halljuk! Halljuk!)* Csodálatosképen, jóllehet a törvényhatóságoknak közvetlen levelezési joguk van a ministerekkel — s ez alkotmánybiztositék is — a belügyminister ur nem közvetlenül értesitette a várost, hanem az államrendőrség utján küldött Debrecen városának értesitést. **(Pikler Emil:** Nem minden rendőri ügy!) Ebben a válaszban a belügyminister ur, mint a szerzett jogok védelmezője jelentkezett.

Azt mondotta a belügyminister ur, hogy csakis

abban az esetben hajlandó engedélyt adni, ha a város a jelenlegi engedélyesek valamelyikével megegyezik és olyan megállapodást sikerül létesitenie, amely szerint valamelyik — főkép az Ébredő Magyarok Egyesületéről volt szó — hajlandó engedélyéről lemondani. Azt hiszem, felesleges mondanom, hogy ez a megegyezés és lemondás ellenszolgáltatást jelent. Debrecen városának tehát a belügyminister ur szerint az Ébredő Magyarok Egyesületének fizetnie kell, hogy a város a Csokonai szinházat és ebben a magyar kulturának egy csomó munkását megmenthesse, hogy egy művészi szinvonalu mozgót létesithessen.

Ebben a debreceniek egyáltalán nem nyugodtak meg és akkor a belügyminister urnál közbeléptem én is és kértük a belügyminister urat, hogy segitsen ezen a helyzeten, mert amennyiben nem segit, akkor én ezt a kérdést a közvélemény elé hozom. A belügyminister ur félig-meddig határozott igéretet tett, hogy Debrecen városának, melynek 120 000 lakosa van, a négy mozgón kivül ad még egy ötödikre is a városi szinház javára engedélyt és ezzel az ötödik mozgóval a szinészet ügye is meg lesz oldva.

A minister urnak ez az igérete azonban tényleg csak igéret maradt. A város főtisztviselői részéről most arról értesülök, hogy a minister ur azt az ajánlatot tétette, hogy vagy vegyen meg a város egy jogot, vagy pedig haszonrészesedés biztositása mellett szerezze meg azt.

Egy minister, akinek jogkörébe van utalva a legfőbb vagyonfelügyelet, a törvényhatósági közületek érdekei istápolása, az én erkölcsi megitélésem szerint ebben a kérdésben ilyen magatartást nem tanusithat

Nem vizsgálom azt, hogy ezek az egyesületek mire forditják a mozijogok jövedelmét, **(Györki Imre:** Gumibotok beszerzésére! — *Zaj.)* mert vizsgálja ezt a kormány helyi sajtója, melyet Ángyan sajtófőnök ur oly buzgón támogat. Ha a »Debrecen« cimü lap december 10 iki számát megnézzük, ebben a következőket olvashatjuk *(olvassa)*: »A belügyminister urhoz is lenne egy szerény interpellációnk. Nevezetesen tud-e a belügyminister ur arról, hogy mire forditják az ébredők a tulajdonába engedett mozi nagy jövedelmét? Tud-e arról, hogy ennek a jövedelemnek nagyrésze alighanem egy oly lap szutenirozására fordittatik, mely Magyarország ministerelnökét »hordó tetején álló kortes«-nek nevezi, mely állandóan szitja a társadalmi és politikai ellentéteket folyton gyalázkodik bevett hitfelekezet ellen. A belügyministernek joga van minden egyesületnek vagyonkezelését és jövedelmének felhasználását ellenőrizni, minden ok megvan arra, hogy ezzel a jogával éljen, annál is inkább, mert hozzá jutó információk nem tárják fel a való helyzetet.« Ezt intézze el a belügyminister ur saját kormánysajtójával, de a magam részéről erkölcsi szempontból kifogás alá esőnek tartom a minister urnak azt az eljárását, hogy amikor Decrecen város 120.000 lakosu közönségének egy moziengedélyt feltétlenül megadhatna, a minister ur egyáltalán nem ad mozi engedélyt és igy tulajdonképen ezeknek a kedvezményezetteknek mozijait támogatja.

Ezeket akartam most rövid tényállásképen előterjeszteni, a többit majd akkor terjesztem elő amikor a belügyminister urhoz a válaszadásnál szerencsém lesz. Végtelenül sajnálom a minister ur eljárását és ugy vagyok ebben a kérdésben hogy azt látom, hogy ha ezt a kérdést igen erőse kezdenénk vakarni, oda jutnánk, azokhoz a titkos társaságokhoz, amelyeknek most nagyképü megszüntetője épen a kormány.

Elnök: Az interpelláció kiadatik a belügyminister urnak.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van-e valakinek kifogása a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs.)* Ha nincs, a hitelesitettnek jelentem ki s az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 2 óra 15 perckor.)

Hitelesitették:

Kálmán István s. k. *Pintér László s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 532. ülése

1926. évi április hó 19-én, hétfőn,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925. évi XVIII. tc. kiegészitésére szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak: Temesváry Imre előadó, Hegymegi-Kiss Pál, Kabók Lajos. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Rakovszky Iván, Bud János, Mayer János, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 11 óra 35 perckor.)

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom!

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perlaki György jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Bodó János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Petrovics György jegyző ur.

Bemutatom Debrecen város közönségének feliratát az anyagbeszerzési központ felállitása tárgyában.

A felirat a házszabályok 226. §-a értelmében előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Napirend szerint következik az épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925: XVIII. t.-c. kiegészitéséről részleteiben is elfogadott törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a törvényjavaslatot felolvasni!

Láng János jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Következik a határozathozatal.

Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e az imént felolvasott törvényjavaslatot harmadszori olvasásban elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, kimondom a határozatot, hogy a nemzetgyülés a törvényjavaslatot harmadszori olvasásban elfogadta s az kihirdetés végett elő fog terjesztetni.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042.) tárgyalása.

Az előadó urat illeti a szó!

Temesváry Imre előadó: T. Nemzetgyülés! *Halljuk! Halljuk!)* Az 1924. évi IV. tc. megalkotásával kezdetét vette Magyarország pénzügyi életének reorganizálása. Ez időponttól kezdődőleg, ugyszólván minden intervallum nélkül, immáron a harmadik rendes állami költségvetést van szerencsém a t. Nemzetgyülés elől ismertetni.

Felmentve érzem magam az alól a kötelezettség alól, hogy az e költségvetés kapcsán felálló gazdaságpolitikai kérdésekkel bővebben foglalkozzam, hiszen ezt a kérdést nálamnál sokkal hivatottabb egyén, a mélyen t. pénzügyminister ur tegnapelőtt megtartott expozéjában teljes egészében vázolta és megrajzolta azt a képet, amelyet e költségvetésből és az eddig teljesitett szanálási munkától a jövőben várhatunk, a magam részéről csak a költségvetés numerikus adataival összefüggő kérdésekkel kivánok foglalkozni.

Az előttünk fekvő költségvetés, amely az 1926/27. évre vonatkozik, nézetem szerint kétféle tekintetben jelent nevezetes fordulópontot szerencsétlen megesonkitott hazánk állampénzügyi életének átalakulásában. Eltekintve attól, hogy ez a költségvetés, miként az előzőleg már letárgyalt és a t. Nemzetgyülés által elfogadott két költségvetés, szintén deficitmentes és ezen felül még bizonyos összegü felesleggel záruló, jellemzője, hogy ennek kiadásai és bevételei már a szanálási időszak befejezése utáni időre vonatkoznak, tehát mintegy próbaköve jelenti egy jól megalapozott és most már teljes egészében a saját erejére utalt állam pénzügyi életünknek; másik jellemzője pedig az, hogy hosszu évek eltelte után ez az első költségvetés, amely olyan időpontban került a nemzetgyülés plénuma elé, midőn ez még a költségvetési év lejárta előtt teljes egészében letárgyalható és törvényerőre emelhető lesz. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Mielőtt az 1926/27. évi költségvetés taglalásába kezdenék, méltóztassék megengedni, hogy rövid visszapillantást vessek a kormánynak a szanálás megkezdése óta az államháztartás egyensúlyba hozatala tekintetében kifejtett működésére. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenki előtt ismeretes az a szomoru valóság, az a gazdasági és pénzügyi válság, amellyel Magyarország pénzügye küzdött a szanálás megkezdése előtt. A korona árfolyamának folytonos romlása, a jóvátétel terén mutatkozó bizonytalanság a kormányok minden igyekezetét meddővé tették az állami kiadások és bevételek egyensúlyba hozatala tekintetében. Az 1924. évi IV. tc. meghozatala következtében a jóvátétel terén addig mutatkozott bizonytalanság megszünt, a külföldi kölcsönre támaszkodva pedig sikerrel járt a kormánynak az a célkitüzése, hogy a korona további romlásának elejét vegye, illetőleg, hogy pénzünket stabilizálja.

Kétségtelen siker ez, t. Nemzetgyülés,

melynek alapján a kormány most már bizalommal láthatott hozzá a reorganizálás nagy munkájához és amint látjuk, ez a bizalom teljes mértékben beigazolást is nyert. Már az 1924/25. évi költségvetés, tehát a szanálási időszakra vonatkozó első költségvetés a szanálási programmban számításbavett és a költségvetésben előirányzott deficittel szemben igen lényeges összegü felesleggel zárult olyannyira, hogy már ebben a költségvetési évben nemcsak hogy nem kellett a külföldi kölcsönt a kormánynak a folyó kiadások fedezésére igénybe venni, hanem az állam a külföldi kölcsönnel, valamint az 1924/25. évi állami bevételi feleslegeivel a küzködő magyar gazdasági élet megsegitésére siethetett. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Látjuk.)* Ebben az eredményben legnagyobb része volt a magyar polgárság megértésének és áldozatkészségének, amellyel megsegitette a kormányt abban a munkálkodásában, hogy a közszolgáltatási vagyis adótermészetü bevételek helyesen alakulhassanak. A közszolgáltatási bevételek terén az aranyalapokra való áttérés, később pedig a korona árfolyamának stabilizálása megszüntette azt a káros befolyást, amelyet a folytonos koronaromlás a közszolgáltatási bevételek eredményességére gyakorolt.

Továbbá lényegesen elősegitette a közszolgáltatási bevételeknek helyes kialakulását az adóadminisztrációnak kellő kiépitése is. A következő 1925/26. évi költségvetési évben már maga a költségvetési előirányzat a szanálási programmban számításbavett deficittel szemben nemcsak hogy teljes mértékben deficitmentes volt, hanem már az előirányzás is bizonyos összegü felesleggel számoltatott el. Ezen felesleg terhére a Nemzetek Szövetségének hozzájárulásával s a mélyen t. Nemzetgyülés bölcs belátásával az állami tisztviselők illetményei, amelyek a háboru előtti mérvtől messze elmaradtak, felemeltettek. Ennek az illetményrendezésnek kapcsán a kormány végrehajtotta az állami tisztviselők státusrendezését is. A kormány a státusrendezéssel azt a célt kivánta megvalósitani, hogy az állami alkalmazottak létszámát az ország megcsonkitott területéhez és megfogyatkozott teherviselési képességéhez arányositsa. **(Sándor Pál:** Ez nem áll!) Nem tudom elképzelni, mélyen t. képviselőtársam, hogy miért nem áll? **(Sándor Pál:** Ez nem áll kérem, nem arányositotta az ország teherviselési képességéhez; a minister ur beszédéből is megállapitottuk!) Ha figyelembe méltóztatik venni, t. képviselőtársam, hogy csak az 1925/26. költségvetési évben 11.060 fővel csökkentették az állami tisztviselők létszámát, akkor belátható, hogy a kormány igyekezett a megfogyatkozott területhez és tehervisélési képességhez arányositani itt a tisztviselők létszámát. **(Sándor Pál:** 65%-a a bevételeknek státusra megy! — **Pikler Emil:** A földmivelésügyi ministeriumban több a tisztviselő, mint békében volt! — **Bud János pénzügyminister:** Ez tévedés, hiszen ott 58 millió többletbevétel van!) A tisztviselők létszáma Nagy-Magyarországhoz volt arányositva és ezt a létszámot igyekezett az állam a létszámcsökkentéssel a mai területhez arányositani. **(Klárik Ferenc:** Tönkremegyünk!) Megállapitotta az állami közigazgatás és egyéb állami feladatok megoldásához a munkaidő és munkaerők legjobb kihasználása mellett reálisan szükséges tisztviselői és egyéb alkalmazotti létszámot. Az ekként nyert létszámra vonatkozólag pedig megállapitotta a tisztviselőknek és egyéb állami alkalmazottaknak az egyes fizetési osztályokba való beosztását, szem előtt tartva azon, a forradalmi idők folytán bekövetkezett abnormis állapot megszüntetését, hogy a magasabb fizetési osztályokban aránytalanul sok tisztviselő legyen, ami legfőbb akadályát képezte annak, hogy az illetmények a kellő mérvet elérhessék. **(Szeder Ferenc:** Ma is ez a helyzet!)

A státusrendezésnek ez a célja az 1926/27. évi költségvetésben már mutatkozik is abban, hogy a magasabb fizetési osztályokba sorozott tisztviselők létszáma az 1925/26. évi költségvetési előirányzattal szemben lényegesen apadt. Az 1925/26. költségvetési év azon sikere, hogy az államháztartás kiadásait sikerült az államháztartás bevételeiből — minden külső segitség igénybevétele nélkül — fedezni, továbbá az a körülmény, hogy az 1925/26. évi költségvetési előirányzat már egyáltalában nem is számolt deficittel, lehetővé tette a kormánynak azt, hogy az ország közgazdasági életének fejlesztésére nagyobb gondot forditson. **(Sándor Pál:** És a nép elpusztuljon!) Mivel teljesen átérezte azt az igazságot, hogy az államháztartás egyensúlyának tartóssága kizárólag a magángazdasági élet megerősödésétől függ. **(Pikler Emil:** A nép gazdasági helyzetének egyensúlyát ki fogja helyerállitani!) ennélfogva a Nemzetek Szövetségének hozzájárulásával az 1924/25. évi költségvetési feleslegből, valamint az igénybe nem vett külföldi kölcsönből az 1925/26. költségvetési év első felére 64,475.000 aranykoronát, a második félévre pedig 72,355.000 aranykoronát szánt hasznos beruházásokra. Ezek az összegek tehát az 1925—26. évi költségvetésben beruházásokra felvett 12 millió aranykoronán felül teljes egészükben a magyar közgazdasági élet megerősödését szolgálják.

A kormány azonban nem állott meg annál, hogy kizárólag csak megfelelő beruházási programmal siessen a közgazdasági élet megerősitésére, hanem igenis az adóztatások terén is tett olyan intézkedéseket, amelyekkel az ország polgárainak terhét igyekezett csökkenteni. Igy leszállitotta az általános forgalmi adót 3%-ról 2%-ra. **(Sándor Pál:** Köszönjük szépen! — **Pikler Emil:** Rosszabb a helyzet, mint volt!) Körülbelül 15%-kal mérsékelte a cukorfogyasztási adót, a kincstári házhaszonrészesedést valamint a vámkezelési illetéket teljes egészében eltörölte és hozzájárult még ehhez, hogy a külföldi államokkal megkötött kereskedelmi szerződéseink következtében vámtételeink és igy vámbevételeink is csökkentek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Köszönjük szépen!* — **Sándor Pál:** Szép politika! — **Sütő József:** Szaporitotta a munkanélküliséget!)

A kormány mindezen intézkedéseinek eredményei a most tárgyalás alá kerülő 1926/27. évi költségvetésben szürődnek le. Az a körülmény, hogy bár az 1926/27. évi költségvetésben már teljes mértékben érvényesülnek a tisztviselői illetmények felemeléséből származó költségtöbbletek és hogy bár ebben az előirányzatban már az engedélyezett adómérséklések is benfoglaltatnak, az előirányzat ennek ellenére is felesleggel zárult: kétségtelen jele annak, hogy az államháztartás egyensúlya szilárd alapokon nyugszik. **(Pikler Emil:** Mennyi könny és mennyi nyomor tapad ehhez a felesleghez! — **Klárik Ferenc:** Az ipar és kereskedelem tönkre van téve. — **Sütő József:** Majd rámutatunk, hogy mi az eredményezett a szerződések kötése!)

Elnök: Méltóztassék majd a napirenden levő tárgyhoz hozzászólni.

Temesváry Imre előadó: És bizonyitéka ez annak is, hogy az 1926/27. évi költségvetés már minden kellékét magában foglalja az államháztartási egyensúly tartósságának. *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon. — Sütő József közbeszól. — Nagy zaj.)* Méltóztassék mélyen t. képviselőtársam elmondani ezeket majd a vita során; én csak hivatásomat teljesitem azzal, hogy a költségvetést a száraz tényeknek megfelelően előadom. **(Kabók Lajos:** Hivatásból egyszerüen, nem meggyőződésből! — **F. Szabó Géza:** Az előadót meg szokás hallgatni!)

Elnök: Kénytelen vagyok Kabók képviselő urat ezért a sértő kitételért rendreutasitani!

Temesváry Imre előadó: Nekem teljes mértékben meggyőződésem ez és nem fogom cifogásolni soha a t. képviselőtársamnak elenkező meggyőződését sem.

A következő években az 1926/27. évi előirányzatból csak annyiban lehetnek eltolódások, hogy amennyiben a kiadásoknál bizonyos oku megtakaritások érhetők el, ugy azok olyan célokra fognak felhasználtatni, amelyekre nézve az 1925/26. évi költségvetésben még nem provideálhattunk olyan mértékben, mint amilyen mértékben az normális körülmények beállta alkalmával feltétlenül szükséges lenne. A bevételeknél pedig az egyenes adók természetes fejlődése és alaposabb kimunkálása mindenesetre elő fogja mozditani annak a célnak megközelitését, hogy a jövőben az állami bevételek súlypontja az egyenes adókra essék, aminek természetes következménye az lesz, hogy a jövőben a fogyasztási adók és a forgalmi adók mérsékelhetők lesznek.

Az 1926/27. évi költségvetés most már pengő-értékben állittatott össze. Ez azért történt, mert bár az 1926. év december hó végéig a pengő-számitás még nem kötelező, miután azonban az 1925 : XXXV. tcikk 17. §-a a pengő-számitást 1927 január 1-étől, tehát a költségvetési év második felének kezdetétől fogva már kötelezővé teszi, igy sokkal praktikusabb volt a költségvetést már most pengőértékben elkésziteni.

Az 1926/27. évi költségvetés bruttó végösszegeit tekintve, a helyzet a következőképen alakul. Az állami közigazgatás összes kiadásai 724,203.649 pengőt, összes bevételei pedig 724,827.185 pengőt tesznek ki, a felesleg tehát 623.536 pengő. Az állami üzemek összes kiadásai 419,350.737 pengővel, összes bevételei pedig megfelelővel az összeggel vannak előirányozva. Az állami üzemek tehát sem deficitet, sem felesleget nem mutatnak ki. Az állami közigazgatást és az állami üzemeket együttvéve az összes kiadások 1.143,554.386 pengőt, az összes bevételek 1.144,177.927 pengőt tesznek ki, az egész államháztartás feleslege tehát 623.536 pengővel van előirányozva. Most már, ha összehasonlitom ezt a költségvetést az 1925/26. évi költségvetési előirányzattal, a kiadások 10,366.027 pengő, a bevételek pedig 19,025.748 pengő emelkedést mutatnak. A kiadások emelkedését túlnyomó részben az okozza, hogy az 1925/26. évi költségvetésben a státus- és illetményrendezésekkel járó költségek a kiadásokból még nem voltak számitásba vehetők, annál kevésbé, miután az illetményrendezések nagyrészt 1925. év közepén, szeptember hónapban, befejezést és igy ezek az összegek, amelyek a kiadások a mult évi költségvetés bevételi rovatán szerepeltek, tulajdonképen pedig csak 1925. évi julius 1-étől ezek a magasabb illetmények folyósittatnak, igy tehát az 1925/26. évi költségvetés bevételében feltüntetett összeg nem felel meg tényleg a költségvetésben előirányzott összegnek, hanem csak 3,455.008 pengő volt a tényleges felesleg. Az 1926/27. évi költségvetésben a fizetésemelések többlete már teljes egészében benfoglaltatik a kiadásokban és igy adódik azután a költségvetésnek 537.531 aranykorona, vagyis 623.536 pengőt kitevő feleslege.

Itt megjegyezni kivánom azt, amiről már az előbb is emlitést tettem egy közbeszólás következtében, hogy az állami tisztviselők és egyéb alkalmazottak létszáma az 1925/26. évi előirányzattal szemben 11.060 fővel csökkent, tehát nem áll meg az az állitás, amelyet Sándor Pál t. képviselőtársam az előbb emlitett, mintha a kormány nem igyekezett volna a tisztviselők létszámát a megfogyott területhez arányositani. **(Sándor Pál:** Ezt én nem mondtam! Csak azt, hogy a bevételek 65%-át nem lehet tisztviselők fizetésére forditani; ki van zárva, hogy az ország ezt elbirja!) Tény, hogy még mindig nagy a tisztviselők létszáma, a kormány azonban a létszámot igyekszik tovább csökkenteni.

A személyzeti kiadások ezen emelkedésén kivül nagymértékben emelkedett az állami adósságok szükséglete is, annak következtében, hogy az innsbrucki egyezmény folytán a folyó évben nagyobb összegeket kellett előirányozni a háboru előtti adósságok szolgálatára, ezenkivül az angol clearing-egyezményből kifolyólag is a mult évivel szemben nagyobb összeg esedékes; csupán ezen utóbb emlitett angol clearing-egyezményből kifolyólag 7,200.000 aranykoronával kellett most többet előirányozni, mint a mult esztendei költségvetésben tettük.

A békeszerződési terhek előirányzatának megállapitásánál a költségvetési év első felében teljesitendő szénszállitások szükséglete, továbbá a szerb—horvát—szlovén királysággal 1924 február 3-án kötött egyezményből kifolyólag előálló s pótlólag fizetendő összeg, végül pedig a költségvetési év második felére a jóvátételi bizottság által meghatározott és az 1927. naptári évben fizetendő 5 millió aranykoronának fele összege, tehát 2,500.000 aranykorona előirányzása volt szükséges ebben a költségvetésben.

A dologi kiadásoknál mutatkozó emelkedések oka főleg a hadirokkantak, hadiárvák és hadiözvegyek illetményeinek felemelésével, továbbá a dohányjövedék dologi kiadásaival magyarázható; ezek a többletek azonban, tudvalevőleg, a bevételek rovatában ellenértékük megtalálják.

A nyugellátások szükségletét természetszerüleg növeli az előbb emlitett státusrendezésből kifolyó az a körülmény, hogy a nyugdijazottak létszáma a mult esztendeivel szemben emelkedést mutatott, valamint emelkedtek a nyugdijasok lakbérei is. Itt megjegyezni kivánom, hogy a nyugdijasok, özvegyek és árvák létszáma az 1925/26. költségvetési évben jelentkező 100.596-al szemben az 1926/27-iki költségvetési évben 101.729 főre emelkedett. Miután azonban a létszámapasztás már a legnagyobb mértékben be van fejezve és most már csupán a takarékossági bizottság által javasolt létszámcsökkentés fog a jövőben bekövetkezni, ami azonban már nem fogja nagymértékben a nyugdijaztottak létszámát emelni, ennélfogva a jövőben inkább már a nyugdijasok elhalálozása következtében beálló természetes apadásra van kilátás. Erre vonatkozólag már az 1925/26. évi költségvetésben is 3%-os évközi csökkenést vettünk figyelembe; ez az évközi

csökkenés a következő költségvetési évre 5%-ban állapittatott meg.

A beruházások előirányzat az 1925/26. költségvetési évre vonatkozó előirányzattal egyenlő összegben, vagyis ugyanolyan összegben, mint az 1924 : IV. t.-cikkhez csatolt keretköltségvetés mutat, 12 millió aranykoronával vétetett számitásba. Ennek az összegnek beruházásokra való fordítása azonban csak igen kis részét jelenti annak a tevékenységnek, amelyet a a kormány a beruházások terén kifejt, mivel a beruházások súlypontja tulajdonképen az 1925 : XXIII. t.-cikk 2. §-ában, valamint az 1926 : IV. t.-c. 2. §-ában nyert felhatalmazás alapján a már teljesitett és a még teljesitendő beruházásokra esik, amelyekre vonatkozólag az 1925/26. költségvetési évben szánt összeg, miként azt már előbb is voltam bátor emliteni, 136,830.000 aranykoronát tesz ki. Az 1926/27. évi költségvetésben a beruházásokra felvett 12 millió aranykorona, azaz 13,900.000 pengő teljes összegében az állami közigazgatás beruházásaira esik.

A beruházások között a legnagyobb összeget a vallás- és közoktatásügyi tárcáé teszi ki. A vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetésében beruházási célokra 5,673.320 pengő irányoztatott elő. Ebből az összegből 1,624.000 pengő tanyai iskolák létesitésére fordittatik; ezenkivül jelentős összegek polgári iskolákra, középiskolai és egyetemi épitkezésekre, továbbá a Konkoly-féle csillagvizsgáló-intézet főépületének befejezésére és ezenkivül a balatoni biológiai állomás épitésére fordittatnak. Gondoskodás történt a kultusztárca költségvetésének beruházásai között elemi népiskolák, kisdedóvodák és menedékházak épitéséről is.

Jelentősebb összegek szerepelnek a beruházások között a földmivelésügyi ministerium, valamint a kereskedelemügyi ministerium költségvetésében is. A földmivelésügyi ministerium beruházásai 2,368.720 pengővel vannak előirányozva. Ebből az összegből 1,566.000 pengő vizimunkálatokra, ármentesitési költségekre fordittatik, a többi összegek a mezőgazdasági termelés előmozditására, gazdasági szaktanfolyamok létesitésére, valamint a kisgazdaképzés előmozditására fordittatik.

A kereskedelemügyi tárca körében 1,345.600 pengő szerepel beruházások céljaira. Ezen összeg legnagyobb része közutak fejlesztésére és épitésére fordittatik, de igen jelentős összeg van felvéve ipariskolai épitkezésekre is.

A pénzügyministerium a beruházások között 2,041.600 pengővel szerepel. Ez az összeg adóhivatali épitkezésekre, pénzügyőri laktanyák, azután vámhivatalok és vámőrségek épitkezéseire fog fordittatni.

A külügyministerium 298.360 pengővel szerepel a beruházásoknál. Ebből az összegből a szófiai követség, valamint a kolozsvári utlevélkirendeltség gazdaságosabb elhelyezéséről lesz gondoskodás.

A belügyministerium keretében a csendőrség, az államrendőrség és a folyamőrség jobb elhelyezésére 1,160.000 pengő van beruházások céljaira előirányozva. A népjóléti és munkaügyi ministeriumban a közegészségügyi és az egészségügyi intézmények, valamint a gyermekvédelem céljaira vált szükségessé az 545.200 pengő beruházási összeg előirányzása. (**Klárik Ferenc:** Kevés!) Megjegyzem, t. képviselőtársam, hogy ezen az összegen felül igen tekintélyes összeg van a hasznos beruházásokból a népjóléti ministerium céljaira átengedve.

Végül az igazságügyministeri tárcánál a vidéki törvénykezési épületek siralmas állapotának megjavitására 487.200 pengő beruházási összeg irányoztatott elő, amely összeg azonban csak a legszükségesebb, a halaszthatatlanul sürgős épitkezésekre elegendő. Remélhető, hogy a jövő költségvetésben az igazságügyi épitkezésekre nagyobb összeg fog előirányoztatni.

Ezek a felsorolt beruházások tehát csak a rendes költségvetésben erre a célra felvett 13,920.000 pengőt, illetve 12,000.000 aranykoronát kitévő előirányzásból fognak eszközöltetni, amihez hozzájárul még az, hogy az állami üzemek feleslegéből 14,000.000 aranykorona, vagyis 16,200.000 pengő, tehát összesen 30,160.000 pengő volt előirányozható a közigazgatási és üzemi beruházások szükségleteire. Ezek a beruházások azonban élesen megkülönböztetendők attól a sokkal nagyobb összeget kitévő beruházási programmtól, amely az előző költségvetési év feleslegeiből, valamint az igénybe nem vett külföldi kölcsönből fog teljesittetni, amelynek részletes elszámolása az appropriációs törvényben fog megtörténni.

Mindenesetre megállapithatjuk azt, hogy ez a költségvetésileg előirányzott, 30,000.000 pengőt meghaladó összeg is nagy mértékben elősegiti a magángazdasági élet megerősödését.

A bevételek közül a közszolgáltatási, vagyis az adóterészetü bevételek az 1925/26. évi költségvetéssel szemben, annak dacára is emelkedést mutatnak, hogy időközben a kincstári haszonrészesedés és a vámkezelési illeték teljes mértékben megszüntettetett, valamint a cukoradó mérsékeltetett, továbbá a kereskedelmi szerződések megkötése következtében vámmérséklések is állottak elő. Ennek magyarázatát abban találjuk, hogy a dohányjövedék és a fogyasztási adók bevételei a fogyasztás örvendetes emelkedése következtében megnövekedtek. (**Várnai Dániel:** Ezt komolyan tetszik mondani?) Ezt komolyan kell mondanom, igen t. képviselőtársam, annál is inkább, mert hiszen a bevételek mutatják, hogy az adómérséklések dacára is a mult esztendővel szemben tényleg nagyobb összegben folyt be fogyasztási adó, mint az előző évben. (**Klárik Ferenc:** Hogyan emelkedett volna a fogyasztás? Hiszen nem fogyasztóképesek az emberek!) Ezt mélyen t. képviselőtársam egyedül állithatja, de a statisztikai adatok mást bizonyitanak. Ezenkivül abban is találjuk ennek magyarázatát, hogy az egyenesadók alapját sikerült egészségesebben kimunkálni és igy az egyenesadók eloszlását is igazságosabbá lehetett tenni.

Az egyes tárcák bevételeinek összege szintén emelkedést mutat a mult esztendeivel szemben, amely többlet a rokkantellátási adóból, valamint azokból a kamatokból származik, amelyeket az üzemek a részükre adott kölcsön után kötelesek az államkincstárnak visszafizetni. Ezekre a kamatokra vonatkozólag megemlitem, hogy a posta és távirda 3,284.840 pengőt, az államvasutak 11,960.550 pengőt, a állami vasgyár 1,241.266, az erdőgazdaság 108.643, az állami mezőgazdasági birtokok 13.012, az állami kőszénbányászat 101.104 pengőt, összesen tehát az állami üzemek a következő költségvetési évben 16,709.415 pengőt fizetnek vissza bevételfeleslegeikből kamatszolgáltatás céljaira. (**Sándor Pál:** 13.000 pengőt kapunk a mezőgazdasági birtokok részéről?) Kamatot a kölcsönvett összeg után; miután kevés kölcsönt vettek igénybe, a kamatszolgáltatásuk is kevés.

Méltóztassanak megengedni, hogy egy kis beszólásra vonatkozólag, amely a pénzügym

nister ur expozéja alkalmával itt a nemzetgyülésen elhangzott az üzemek rentabilitása tekintetében, néhány szót mondjak. Egyetlen európai állam sincs, ahol az állami üzemek a beléjük fektetett tőkének megfelelő reális kamatozást meg tudnák hozni. Ez természetes is, mert hiszen az egyes államoknál, különösen a vasuti üzemek kénytelenek folytonosan magukon viselni azt a ballasztot, amely reájuk háramlik a vicinális vasutak kevés forgalma következtében. (**Sándor Pál:** De nem adják ki a vicinális vasutakat, ha kérik is!) Igy a nagyobb forgalmu fővonalak bevételi feleslegeikből kénytelenek folyton kárpótolni a vicinális vonalakra történő ráfizetéseket. De ha figyelembe vesszük azt, hogy Németország, Franciaország állami üzemeikre minden esztendőben ráfizetnek, akkor nem képzelhető el, hogy Magyarország az ő állami üzemeivel . . . (**Sándor Pál:** Hihetetlen ilyeneket feltálalni! A vicinális vasutakról van szó!) Az állam vicinális vasutjai sohasem forgalmazhatnak ugy, mint ahogy a főbb vonalai forgalmaznak, már pedig ezeket a vicinális vasutakat is forgalomban kell tartani, mert egyébként megakadna a közgazdasági élet. (**Sándor Pál:** Az állam 5%-ot fizet a vicinális vasutaknak részesedés címén 50% helyett!) T. képviselőtársam, az állam üzemei mind bevételi felesleggel zárulnak.

Ugyanez az eset áll fenn a mezőgazdasági üzemeknél is. Hiszen a mezőgazdasági állami üzemek is inkább mintagazdaságok és a termények és a tenyészállatok nemesítésével az általános magángazdasági életnek tesznek hasznos szolgálatot. Ezáltal az állam mindenesetre áldozatokat kénytelen mezőgazdasági üzemeire is forditani, csak azért, hogy a magángazdasági életet megerősithesse.

Az egyéb állami üzemek pedig megérdemlik azokat az áldozatokat amelyeket az állam rájuk fordit, mert hiszen szociálpolitikai tekintetben rendkivül nagy fontosságu szerepet töltenek be, de más tekintetben rendkivül nagy fontosságu az az ármérséklő hatás is, melyet a többi magángazdasági üzemekre gyakorol. Ha objektive tekintjük a magángazdaság kezében lévő üzemeket különösen a mezőgazdasági üzemeket, akkor is azt láthatjuk, hogy a magángazdaságba befektetett tőke reális kamatját egyetlen egy magánkézben lévő mezőgazdasági üzem sem képes a mostani viszonyok között behozni. Annál kevésbbé kivánhatjuk tehát azt, hogy az állam az ő mezőgazdasági, avagy más üzemeiben olyan eredményeket érjen el, amelyek megfelelnének a beléjük helyezett tőkének.

De ha állami üzemeinket tekintjük és objektiven vizsgáljuk ezt a szomoru helyzetet, amelyben állami üzemeink a háboru és a bolsevizmus következtében voltak, akkor azt láthatjuk, hogy a mult évi tizmilliós deficittel szemben a folyó esztendőben már tekintélyes összegü bevételi felesleggel zárult az üzemi költségvetés. Hiszen az előbb már voltam bátor emliteni, hogy összes állami üzemeink 16 millió aranykoronát meghaladó összeget fizetnek csak kamatszolgáltatásra és körülbelül 16 millió pengőnyi összeget forditanak a következő költségvetésben beruházásokra.

Ami már most az állami üzemek kiadásait s bevételeit illeti, erre vonatkozólag már voltam bátor megemliteni, hogy ezek egymást teljes mértékben kiegyenlitik és végre el tudnak érni azt a célt, hogy az állami üzemek összes kiadásaikat bevételeikből teljes mértékben fedezhetik, sőt bizonyos összeget még beruházásokra is fordithatnak.

Az 1924. évi IV. t.-c. Magyarország pénzügyi szanálását öt félévre tervezte; az ötödik félév tudvalevőleg most 1926 junius 30-án jár le. Örvendetes jelenség, hogy nemcsak a szanálás utolsó ötödik félévére vonatkozó költségvetés volt már teljes mértékben deficitmentes, hanem — amint tudjuk — már az előző két költségvetés is teljesen deficitmentes volt. Miután pedig a pénzügyi ujjáépités befejezése utáni időre eső 1926/27. évi költségvetési előirányzat általam ismertetett adatai minden tekintetben és minden kétséget kizáró módon megállapitják, hogy a szanálás sikeréhez füzött összes reményeink teljes egészükben beváltak. . . . *(Mozgás.)*

Elnök: Csendet kérek!

Temesváry Imre előadó: . . . azt hiszem, nem enged kétséget fennforogni az a feltevés, hogy immár államháztartásunk egyensúlya teljes egészében megingathatatlan alapokon nyugszik.

Méltóztassanak megengedni, hogy a pénzügyi bizottság tárgyalása alkalmával elfogadott határozati javaslatokat bejelentsem a t. Nemzetgyülésnek. A belügyi tárca költségvetésének tárgyalásánál a pénzügyi bizottság elfogadta Erdélyi Aladár nemzetgyülési képviselő urnak azt az inditványát, hogy a legközelebbi költségvetés keretében csendőrlaktanyák, továbbá csendőraltisztek és családos legénységi egyének részére szolgáló lakások épitésére lehetőleg nagyobb összegek irányoztassanak elő. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Méltóztassanak megengedni, t. képviselőtársaim, hogy elmondjam beszédemet; azután, bármilyen hosszan méltóztatnak hozzászólni, én nem fogom zavarni a tárgyalást.

A pénzügyi tárca költségvetésének tárgyalásánál Dréhr Imre nemzetgyülési képviselő ur javaslatára a pénzügyi bizottság felhivta a pénzügyminister urat, hogy a pénzügyi közigazgatás fogalmazási tisztviselőinek az 1925/26. költségvetési évtől kezdődőleg, nyugdijba be nem számitható pénzügyi fogalmazói pótlékban való részesitése iránt az 1926/27. évi állami költségvetésről szóló felhatalmazási törvényjavaslatban terjesszen a nemzetgyülés elé javaslatot.

Végül a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésének tárgyalásánál Örffy Imre nemzetgyülési képviselő ur javaslatára a bizottság annak a kivánságának adott kifejezést, hogy az alsópapság anyagi helyzetének végleges rendezését célzó lelkészi korpótlék — mely törvényileg van biztositva — a költségvetésbe mielőbb beállittassék.

Megemlitem, mélyen t. Nemzetgyülés, hogy az egyes tárcák költségvetési előadói tisztjét a következő t. képviselőtársaim fogják ellátni: a ministerelnökségi tárca és vele kapcsolatban a költségvetés II. és VIII. fejezeteinek előadója Örffy Imre, a külügyi tárca előadója gróf Hoyos Miksa, a belügyi tárca előadója Platthy György, a kereskedelemügyi tárca előadója Herrmann Miksa, a földmivelésügyié Erdélyi Aladár, a népjóléti és munkaügyi tárcáé Dréhr Imre, a vallás- és közoktatásügyi tárcáé Nagy János *(egri)*, az igazságügyi tárcáé Örffy Imre, a honvédelmi tárcáé Rubinek István, végül a pénzügyi tárca előadója Temesváry Imre. *(Éljenzés jobbfelől.)*

Ezeket felemlitve, tisztelettel kérem, méltóztassanak az általam ismertetett költségvetést általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik Hegmegi-Kiss Pál képviselő ur.

Hegymegi-Kiss Pál: Mélyen t. Nemzetgyülés! A pénzügyminister ur és az előadó ur szakavatottságát nem vonom kétségbe, sőt ebben a tekintetben a legteljesebb elismeréssel vagyok irántuk. Méltóztassanak azonban megengedni, hogy azzal az örvendetes képpel szemben, amelyet az igen t. előadó ur is az előbb vázolt, az ország politikai, közgazdasági, közbiztonsági helyzetére való tekintettel politikai barátaimmal egyetértőleg már beszédem kezdetén általánosságban egy más képet tárjak fel, amely kép nem örvendetes, hanem nagyon, de nagyon szomoru és mindenesetre a mult héten történt többségi párti fényképezés mellett a fényképek háta mögött — post equitem sedet atra cura — mint sötét gond jelentkezik a mai kormányzati rendszer működésének eredményeképen.

Ez az összefoglaló helyzetkép a következő volna. A frankhamisitási ügy kezelése különösen a konzekvenciák levonása tekintetében erkölcsi szempontból válaszfalat emelt a kormány és a demokratikus ellenzék között. Mi ugyanis ebben az ügyben a teljes igazságot, a teljes világosságot és a konzekvenciáknak minden irányban való levonását óhajtjuk. Ez azonban, sajnos, elmaradt. Sajnálattal kell megállapitanunk azt is, hogy az ország ministerelöke Pallavicini György nemzetgyülési képviselő súlyos vádjaival szemben a szükségesnek mutatkozó bűnvádi eljárás megindításától tartózkodik. Sajnálattal kell megállapitanunk azt is, hogy a franküggy politikai kihatásaiban gazdasági életünkre válságos helyzetet teremtett épen a kormány magatartása miatt.

A szanálás folytán az országra nézve rendkivül terhes és költséges ellenőrzés megszüntetése feltétlenül kivánatos; kivánatos azért, mert a törvényhozásnak a budgetjogból folyó, valamint az adóztatással kapcsolatos szuverén jogait, az államháztartás belterjes ellenőrzésének lehetőségét, immáron vissza kell adni. Sajnálattal kell megállapitanunk azonban azt is, hogy a legutóbbi genfi tárgyalások alkalmával ebben az irányban a kellő lépések megtételét a kormány elmulasztotta, a további lépések megtételére pedig nincs kellő ereje és súlya. *(Ellenmondások jobbfelől.* — **Bud János pénzügyminister:** Ugyan!) Meglátjuk majd, minister ur! Juniusban majd meglátjuk, megszünik-e az ellenőrzés. Ha az eredmény az lesz, hogy megszünik, én ünnepélyesen bocsánatot fogok kérni a nemzetgyülés előtt ezért a megállapitásomért. (**Dinich Ödön:** Addig fel kell függeszteni a szigoru kritikát! — **Bud János pénzügyminister:** Meg kell teremteni előbb az előfeltételeket!)

A gazdasági életre jelentős hitelkérdések nincsenek megorganizálva; mindezek körül aggályos jelenségek mutatkoznak. A nemzeti termelés alapját tevő mezőgazdaság, ipar és kereskedelem nincs kellő mértékben alátámasztva és sajnálattal kell megállapitanunk, hogy a kegyetlenséggel határos adóztatás a gazdasági alanyokat exisztenciájukban teszi tönkre.

A takarékosság elvei az államháztartásban nem érvényesülnek teljes mértékben. Sajnálattal látjuk azokat a nagyösszegü rendelkezési alapokat, amelyek az egyes tárcáknál be vannak állitva. Ebben az irányban a kellő kritikát gyakorolni is fogjuk, mert ha ezen rendelkezési alapok tekintetében az egyes minister urak ugyan fel vannak mentve az elszámolás kötelezettsége alól, de ebben a koldusszegény országban mégis szükséges, hogy ilyen nagyösszegü, milliárdokat és milliárdokat kitevő rendelkezési alap hovaforditása tekintetében a kormány egyes tagjai részéről általános tájékoztató elszámolás adassék.

Kifogásoljuk a központi anyagbeszerző és értékesitő hivatal beállitását. (**Halász Móric:** Az még egyelőre nincs!) amelyet a pénzügyminister ur már Genfben beigérni méltóztatott, — olvastam a genfi beszédét — mert veszélyezteti az ipart és a legális kereskedelem érdekeit. A mi meggyőződésünk szerint ugyanis ez a központi anyagbeszerző és értékesitő hivatal ezidőszerint csak arra jó, hogy ennek révén egyes jó szolgálatokat tett közgazdasági nagyságok jelentős dotációkhoz jussanak.

A köz- és magánalkalmazottak, továbbá a nyugdijasok sorsa tekintetében a kellő megoldást nem látjuk. *(Egy hang jobbfelől: Nincs megszavazva a törvény!)* A kormány tagjai iránt tisztelet a kivételeknek — folytonos vadászatokkal töltik az időt. *(Ellenmondások jobbfelől.)* Sokat vadászunk. A franküggy óta is nagyon sokat vadászunk. (**Berki Gyula:** A miniserelnöknek is szüksége van arra, hogy pihenjen! Nézze meg, a kollégái nincsenek itt! Távollétükkel tüntetnek az ellenzéki urak. Azok is vadásznak. Most is vadászaton vannak! — **Klárik Ferenc:** De nem lövünk bakot!) Én Berki t. képviselőtársam, kötelességemet, amint itt vagyok a nemzetgyülésben, lelkiismeretesen teljesitem. Nekem abból a szempontból hogy mi keveset dolgozunk és sokat pihenünk — engedje meg képviselőtársam — teljes jogom van kritikát gyakorolni. (**F. Szabó Géza:** De a képviselő ur is pihen! Ki hogyan pihen, az az ő dolga! — **Klárik Ferenc:** Nem akarunk pihenni, mi dolgozni akarunk! — **Bud János pénzügyminister:** Három hónapot elvesztettünk a tárgyalással! — **Pakots József:** Nem méltóztattak volna frankot hamisitani! — **Halász Móric:** Ki hamisitott? — **Kenéz Béla:** Nem méltóztattak volna önök! Miért mondja ne künk? — **Pakots József:** Mégis csak a kormány felelős az egészért!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Hegymegi-Kiss Pál: Meg kell állapitanunk azt is, hogy annak ellenére, hogy a nemzetgyülésnek rendkivül sok a szabad ideje, fontos közérdekü kérdések megoldva nincsenek. Ebben a tekintetben rá kell mutatnunk a vidéki törvényhatóságok ujjáalakitására, amely tekintetben kétségbeejtő a helyzet, mert 15—16 éves, felerészben már a temetőben levő tagokból álló törvényhatósági bizottságok intézik súlyos milliárdokat kitevő önkormányzati költségvetéseket. (**F. Szabó Géza:** Benn van javaslat! Már részben le is tárgyaltuk!) Nincs letárgyalva, mert uj szesszió van. (**F. Szabó Géza:** Csak részben!)

A közszabadságok tekintetében a helyzet ugyanaz, mint a régi, sőt sajnálattal kell megállapitani azt is, hogy egyes túlbuzgó egyesgespárti képviselő urak a nemzetgyülés ellenőrzési jogait is az ujabb és ujabb házszabály módositó javaslatokkal megnyirbálni törekesznek.

A belügyminister ur öt éven keresztül egyetlenegy olyan törvényjavaslatot, amely a közigazgatás tökéletesbitését, javitását célozta volna, ide a nemzetgyülésbe nem hozott. Jelenleg is — a mi értesülésünk szerint — csupán azzal foglalkozik, hogy olyan kerületi beosztást tartalmazó törvényjavaslatot nyujtson be, amely a titkos választókerületek számát csökkenti és ezzel a népképviselőknek a parla

mentbe való bejutását megakadályozza. (**Berki Gyula:** Óriási tévedés!)

A társadalmi béke helyreállitva nincs, a gyülölség előmozditására nézve pedig ujabb és ujabb jelenségek észlelhetők. Az országban tényleg titkos társaságok működnek és ezeknek megrendszabályozására legalkalmatlanabb épen a jelenlegi kormány. (**Berki Gyula:** Nevezze meg őket sorba mind!) Mindezek mellett sajnálattal kell megállapitanunk azt is, hogy az utóbbi időben a nemzeti történelem igazi nagyságainak, II. Rákóczi Ferencnek és Kossuth Lajosnak emléke a hatóságok és felelős tényezők részéről kellő tiszteletadásban nem részesült. (**F. Szabó Géza:** Erre adatokat kérünk, hogy a hatóságok részéről!) Mindjárt, kedves képviselő ur; külön rátérek épen a hatóságokra, csak méltóztassék megengedni nekem, hogy beszédem folyamatát én osszam be.

Most pedig engedje meg nekem a mélyen t. Nemzetgyülés azt, hogy beszéljek magunkról, az ellenzékről, ezzel kapcsolatban két támadásról, amely a kormány és az igen t. többségi párt részéről az utóbbi időben ellenünk irányult. Az egyik vád: hibáztatják azt, hogy mi a legutóbbi pártközi konfrenciára nem mentünk el; a másik vád pedig az, hogy hibáztatják, hogy mi itt a nemzetgyülésen igen, de igen sokat beszélünk. *(Felkiáltások jobbfelől: Ez igaz!* — **Propper Sándor:** Ez nem hallgató párt! Az a hallgató párt! — **Klárik Ferenc:** De azért Viczián ki-kivágja a rezet!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, minden oldalon!

Hegymegi-Kiss Pál: Méltóztassanak megengedni, hogy erre a két vádra reflektáljak.

Annak, hogy mi a pártközi konferenciára el nem mentünk, amint előzőleg is kifejtettem, erkölcsi oka van, az az oka, hogy mi a frankhamisitás lebonyolitásának kérdésében teljesen más álláspontot vagyunk, mint az igen t. kormány. De ha ez a frankügy nem is lett volna, (**Halász Móric:** Bár ne volna!) az a négy esztendei tapasztalat, amelyet mi ezekből a pártközi konferenciákból leszűrtünk, arról győzött meg bennünket, hogy legyen akár az igen t. többségi pártban, akár az egyes szakminister uraknál is a legnagyobb jóakarat, mégis a kormányelnök ur itt a parlamentarizmust, az ellenzéket és egyáltalán az ellenzéknek birálati jogát cézári módon kezeli. Mi eddig semmiféle kérdésben, — ha a kérdésekre vonatkozólag tett javaslatainknál a pártpolitikai szempontnak még csak halvány jelenségei sem voltak észlelhetők — semmiféle közéleti vagy egyéb kérdésben a kormányelnök urtól olyan engedményeket, amelyeket mi a dolgozó társadalom érdekében szükségesnek láttunk, nem kaptunk. Az eddigi pártközi konferenciák mind arra voltak jók, (**Saly Endre:** Szemfényvesztés!) hogy vagy az ellenzéket lezereljék, vagy pedig bizonyos kérdésekre vonatkozólag olyan szint ölthessen a helyzet, mintha itt a kormány politikáját illetően a nemzetgyülés különböző pártjai egységesen a kormány háta mögött állanának. (**Berki Gyula:** A nemzet más véleményen van! — **Propper Sándor:** Kérdezzük meg tehenek nélkül! — **Berki Gyula:** És hazugságok nélkül!)

A második vád, amelyet ellenünk felhoznak az, hogy mi sokat beszélünk. (**Propper Sándor:** Hazugság nélkül nem tudnak dolgozni!) Méltóztassanak elolvasni a legutóbbi két esztendőben az országban tartott ellenzéki gyülésekről szóló jelentéseket, méltóztassanak megállapitani azt, hogy hány ellenzéki gyülés volt. Egyáltalában tegye igen t. képviselőtársam a szivére a kezét és mondja meg azt, hogy ezen az egyetlenegy helyen, a nemzetgyülés termén kivül van-e módja a demokratikus ellenzéknek a közállapotokra vonatkozó kritikáját elmondani? Nincs! (**Propper Sándor:** Itt sem nagyon van!) Nekem sincs, más képviselőtársamnak sincs, mert a belügyminister ur igenis a közszabadságokat ugy kezeli, hogy mi, akik megválasztott képviselői vagyunk egyes kerületeknek, vagy egyáltalán nem, vagy csak rendkivül kínos nehézségek árán tudunk még csak beszámolót is tartani. Akkor ne vegye rossz néven a többség, ha az a sok keserüség, panasz mind ide, erre az egyetlen helyre sürüsödik és itt igyekszünk legjobb meggyőződésünk szerint eleget tenni lelkiismereti kötelességeinknek, feltárni a bajokat és legalább is követelni az orvoslást, rendesen minden remény nélkül.

Egyáltalán, nekünk ellenzékieknek nagyon, de nagyon különös a helyzetünk. Egy puffertársaság vagyunk a többség és a kormány szemében. Akármi történik az országban, akármilyen kérdésben emelünk szót, akármilyen kormányzati hibák történnek, a bűnösök mindig mi vagyunk. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* A ministerelnök ur politikájának mindig ez a tendenciája. Ott volt a frankügy is. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* A ministerelnök a tárgyi észrevételekkel szemben választ sem adott, hanem ebben a kérdésben is folyton és folyton csak az ellenzéket támadta. Mindig keresnek valami kis elferditő pontot és arra a pontra szegezve a tárgyalásokat, ilyen módon igyekeznek a dolgok tulajdonképeni lényegéről elterelni a figyelmet. (**Propper Sándor:** Ez a lelkiségük, ez a programmjuk, mindenük! — *Zaj a jobboldalon.)* Csak arra vagyunk jók, hogy folytonos támadásokban részesüljünk a kormány és a többségi párt részéről.

Ennek tipikus esete az, ami most a földmivelésügyi államtitkár ur beszámolójával kapcsolatosan történt. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Pikler Emil:** Szégyen, gyalázat! Ilyen demagógiát még nem hallottunk! — *Zaj.* — *Halljuk! Halljuk!* — **Szijj Bálint:** Hallottunk már sok demagógiát! — **Klárik Ferenc:** Fölállt a hordóra! — **Pakots József:** Az ujabb csongrádi merénylet! — *Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztassék megengedni, hogy erre vonatkozóan felolvassam a ma reggeli lapokban erről a beszámolóról megjelent közleményt, amely a következőket tartalmazza *(olvassa):* »A frankkoalició«, ez t. i. mi vagyunk az államtitkár ur szemében! (**Hedry Lőrinc:** Ez talál! — *Ugy van! a jobboldalon.* — **Propper Sándor:** Nagyon helyes, de nem a hamisitók, azok a tulsó oldalon vannak! — *Zaj.)*

Elnök: Propper Sándor képviselő urat kérem, sziveskedjék csendben maradni!

Hegymegi-Kiss Pál: Azt mondja ez a lap: *(olvassa):* »A frankkoalició parlamenti csoportja, magyar képviselők tálcán kinálták fel a külföldi kormányoknak az ország még megmaradt függetlenségét, arra szólitva fel őket, hogy vonják vissza bizalmukat Magyarország ministerelnökétől«. *(Felkiáltások a jobboldalon: No? No?* — **Szijj Bálint:** Sokat ártottak vele az országnak!)

Vártam a képviselő ur közbeszólását hogy nem mondta ezt az államtitkár ur. (**Meskó Zoltán:** Nem igy mondta!) Ezt, ami itt le van irva, az államtitkár ur ott tényleg nem mondotta el. Másokat mondott, enyhébbek voltak a kitételek. Az előre megszerkesztett beszédben azonban, amelyet az államtitkár ur a sajtó

képviselőinek kiadott, ez van benne és a félhivatalos Magyar Távirati Irodában is ez jelent meg. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Saly Endre:** Igy hamisitanak mindent!) Elismerem, hogy a sajtószabadságnak legfontosabb... (**Saly Endre:** Igy csalnak és hamisitanak!)

Elnök: Saly képviselő urat rendreutasitom. (**Berki Gyula:** Micsoda beszéd ez? — **Propper Sándor:** Ez hamisitás, félrevezetése a közvéleménynek! — *Zaj.* — **Berki Gyula:** A bolsik, azok hamisitottak! Meg akasztottak jóravaló magyar embereket!) Berki Gyula képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Berki Gyula:** Szerényebbek lehetnének a képviselő urak! — *Zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor:** Maga is lehetne szerényebb! Sokkal szerényebb lehetne!) Propper képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Propper Sándor:** Jön majd még szavazatokat koldulni! — **Berki Gyula:** Micsoda beszéd ez? — **Propper Sándor:** Volt már szavazatokat koldulni! Maga legyen szerény! — *Zaj.* — **Berki Gyula:** Propper Salamon! — **Propper Sándor:** Igen! Igen! Legyen szerény!) Csendet kérek! Propper Sándor képviselő urat másodszor figyelmeztetem, hogy méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni! Berki képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Pakots József:** Hol van itt a politikai morál? — *Zaj.* — **Klárik Ferenc:** Lármával nem lehet elintézni a dolgokat!) Klárik Ferenc képviselő urat ismételten kértem már ma, méltóztassék csendben maradni! (**Klárik Ferenc:** Én még nem hallottam. — *Zaj.)* Méltóztassék tudomásul venni!

Hegymegi-Kiss Pál: Szabad-e ilyen gaz vádnak egy félhivatalos orgánumban megjelenni? Szabad-e a felelős kormány egyik tagjának bizonyitékok nélkül ilyen irásművet a sajtónak kezébe adni? Mi nem fogunk ugy tenni, mint a miniszterelnök ur tett. Mi az államtitkár urat ezért a biróság elé fogjuk állitani, mert az a cselekmény, hogy valaki a frankügyben — akár tetszik az államtitkár urnak, akár nem — az igazságot és a teljes világosságot követeli, a hazaárulással nem kapcsolatos. Tessék az államtitkár urnak a biróság elé állni, ha ezt az irásművet, amint a sajtó tagjai mondják, kiadta. Tessék a felelősséget vállalni! *(Zaj a jobboldalon.* — **Propper Sándor:** Mondjanak le! — *Zaj, derültség és felkiáltások a jobboldalon: Érdekes!* — **Propper Sándor:** Érdekes ezek után megmaradni a kormányon!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Hegymegi-Kiss Pál: Egyáltalán, nekünk más a véleményünk. Azt hisszük, hogy mi ebben a parlamentben tulajdonképen a dolgozó ország közvéleményének lelkiismerete vagyunk, (**Dinich Ödön:** Nagy képzelőtehetség! — **Kováts-Nagy Sándor:** Szilágyinak nem ez a véleménye magukról!) amely a reakciós iránynyal szemben a parlamentárizmust és az alkotmányosságot védi akkor, amikor itt kalandorpolitika érvényesül, amikor az erőszak politikája érvényesül, és amikor itt tényleg titkos társaságok kezében van a hatalom, mert hiszen erre vonatkozóan a miniszterelnök ur régi fegyvertársai a leghatározottabban nyilatkoztak. *(Zaj* — **Kováts-Nagy Sándor:** Szegény Kállay Tamás maga miatt koporsóban ment be a kerületbe! — **Kállay Tamás:** Az régen volt!) Kérem képviselő ur, erre is megjegyeztem már, hogy ez hazugság és tovább erre egyáltalában nem reflektálok. Ennek élő tanui különben ma is vannak, azokat meg lehet kérdezni. (**Kállay Tamás:** Csak az a kitétel nem volt helyes, hogy képviselőtársam azt mondta, hogy hazugság! Lehet, hogy képviselőtársam nem jól van informálva!) Nem képviselőtársam részéről hazugság, hanem annak részéről, aki képviselőtársamat igy informálta! (**Kállay Tamás:** De az tény, hogy lefogatott engem! — *Zaj és derültség a jobboldalon.* — *Elnök csenget.* — **Szijj Bálint:** Beszéljünk a közszabadságokról!)

Erre a következőket mondhatom, *(Zaj.* — **Szijj Bálint:** Micsoda merészség! Micsoda perfidia!) Annak idején Maros-Torda vármegyében gróf Haller Jánosnak voltam, mint miniszteri segédfogalmazó, főispáni titkára. Kállay Tamással szemben régi közéleti emberekre hivatkozom, akik ezt a ma Erdélyben élő grófot ismerik. Egyik legderekabb, legbecsületesebb hazafi, akinek Désy Zoltán volt legtisztelteb barátja. Gróf Haller János soha olyan aljas erőszakosságra nem vetemedhetett volna egy ellenzéki jelölttel szemben, hogy lefogassa. *(Felkiáltások a jobboldalon: Rábizta a titkárára!)* Már pedig hazugsággal nem lehet itt dolgozni. Nekem ehhez a dologhoz egyáltalában semmi közöm nincs, mert én ebben a választási küzdelemben egyáltalában nem vettem részt. Ezt egészen nyiltan, férfiasan állitom itt és tessék ennek a valótlanságában egyszer már megnyugodni, mert az ilyen dolgok a folyóson való tréfálkozásra nagyon jók, de arra nem valók, hogy itt a nyilvánosság előtt, jöjjünk elő ilyen hazugsággal. (**Kállay Tamás:** Igaz-e az képviselőtársam, hogy a csendőrség engem nem eresztett be Zetelakára, igen vagy nem?) Mélyen t. képviselő ur, (**Kállay Tamás:** Ezt holnap is mondja meg itt nekem! Egész határozottan! — *Elnök csenget.)* erre is megmondom a választ. (**Kállay Tamás:** Izlésről ne tanitson engem, jegyezze meg magának!)

Elnök: Csendet kérek!

Hegymegi-Kiss Pál: Becsületszavamat adom, hogy nem tudom, nem is tudtam soha, a képviselő ur szájából hallottam ezt, és becsületszavamat adom arra is, hogy akár beeresztették önt, akár nem, ehhez gróf Haller Jánosnak soha, semmi köze nem volt. (**Dinich Ödön:** Nem Haller Jánosról volt szó! — *Zaj.)* Főispáni titkár voltam, s a főispánok akkoriban még nem bujtak el a felelősség elől a titkárok mögé, ezt csak az ujabb rendszer hozta létre. *(Zaj a jobboldalon.* — **Klárik Ferenc:** Ne terrorizáljanak! — **Kováts-Nagy Sándor:** Önök voltak kormányon akkor! — *Nagy zaj!)*

Én ezt eddig mindig jó viccnek gondoltam, de ha ön adatokat akar megtudni, könnyen megtudhatja azokat. A szereplők élnek, Haller János gróf főispán és Sebessy János alispán; én, mint egyszerü köztisztviselő voltam ott beosztva, s ha ezzel ön idejön a nemzetgyülés elé vicceket, scénákat csinálva, engem meghurcolva: ezt az eljárást a képviselő ur gondolkodásával összeegyeztetni nem tudom. (**Propper Sándor:** A rendszer az, hogy csak a kormánypárti képviselő mehet be a kerületbe! — *Zaj.)* Ön kezdte, megkapta a kritikát tőlem. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Hegymegi-Kiss Pál: Méltóztassék megengedni, hogy ezután az oldalamba szegezett támadás után (**Kállay Tamás:** Soha ne bántsa nagyobb dárda az oldalát! Ezt el lehet birni! — *Derültség.* — **Propper Sándor:** Pláne Magyarországon, ahol ez a rendszer!) folytassam beszédemet és megállapithassam, hogy a mi meggyőződésünk szerint a kormány ebben az országban diktaturát valósit meg és e tekintetben a miniszterelnök ur sokkal nagyobb művész, mint Mussolini, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mert ezt a diktaturát bizonyos ál-

alkotmányossági formába tudja beleolvasztani. *(Kállay Tamás közbeszól.)*

Elnök: Kállay Tamás képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Szijj Bálint:** Ha Mussolini kormányozna, önök nem volnának itt! — **Saly Endre:** Csak önök! — **Szijj Bálint:** Csak! — **Saly Endre:** Méltó társai volnának Mussolininek! — *Zaj.*)

A nemzetgyülés szükségrendelet alapján jött létre; van törvényhatóságunk, mely szükségrendelet alapján működik, ami pedig a közszabadságokat illeti, az igen t. képviselő uraknak módjukban van gyüléseket tartani, nekünk nincs, tehát az álalkotmányosságnak bizonyos formája mégis megvan.

Hogy a kormány tényleg diktatórikus irányt követ, e tekintetben egy eklatáns bizonyítékra is hivatkozhatom. Ez a bizonyíték a kormány egyik felelős tagjának, gróf Klebelsberg Kuno ministerelnök urnak, (**Meskó Zoltán:** Még nem! — *Derültség.* — **Pikler Emil:** Ministerelnök-jelölt! — **Pakots József:** Titkos ministerelnök! — *Zaj.*) kultuszminister urnak az év elején a sajtóban megjelent nyilatkozata, olyan sajtóorgánumokban, melyek csak a gyülölséget fokozzák.

A kultuszminister ur e nyilatkozatában a baloldali veszedelem rémképét állitva elő, voltaképen burkoltan támadást intézett a mai alkotmányos rendszer ellen is. A kultuszminister ur ugyanis azt állította, hogy »a régi állami tantételek ma teljesen hasznavehetetlenek.« *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Az én meggyőződésem szerint felelős kormánytag szájából ez súlyos támadás az alkotmány ellen. Ez a nyilatkozat olyan miliőben lett leadva, amely teljesen alkalmas arra, hogy a kedélyeket izgassa: megtagadása a történelmi multnak és a bizalom hiánya a nemzet jövője iránt, pedig én ugy találom, hogy a fennálló törvények az ilyen alkotmányellenes támadásokat senkinek sem engedik meg. Etekintetben hivatkozom a büntetőtörvénykönyv 127. §-ára, amely megállapitja, hogy felségsértés bűntettét képezi azon cselekmény, amely közvetlenül arra van irányozva, hogy a magyar állam alkotmánya erőszakkal megváltóztassék. Ön az ilyen nyilatkozatokat felelős kormányagok szájából feltétlenül aggályosnak látom. *Zaj.)*

Ebben az országban a diktatórikus és a demokratikus irány harcol egymással és a mi meggyőződésünk az, hogy azok, akik a diktatórikus irány, a reakció szolgálatában állanak, nem az ország érdekeit, hanem a saját önös érdekeiket mozditják elő. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

Hegymegi-Kiss Pál: Méltóztassék megengedni, hogy most rátérjek a frankhamisitás ügyére, mert lehet, hogy ez a frankhamisitási ügy egyeseket nem érdekel, de minket, akik azt a kérdést tisztán erkölcsi alapon fogjuk fel, feltétlenül érdekel és etekintetben a végső elintézést még mindig nem látjuk. Sokan támadnak bennünket amiatt s azt mondják, hogy mi ebből hatalmi kérdést kivánunk csinálni. Mi nem kivánunk ebből hatalmi kérdést csinálni, de kétségtelen, hogy a mi szándékunk és célunk az, hogy ez a rendszer eltávozzék és e tekintetben a kormánynak a frankhamisitással kapcsolatban tanusitott magatartása méginkább indokolttá teszi előttünk a kormány távozásának szükségét. Mi azonban ebből hatalmi kérdést nem csinálunk, mert nekünk az ügyben csak a teljes igazságot kivánjuk, de a teljes igazságot, a maga egészében.

De talán arról is lehetne beszélni, vajjon helyes-e a mai időkben, hogy a hatalom olyanoknak birtokában legyen, akik közvetlen utódai azoknak, azok rendszerének, akik a háborut előidézték.

Amikor a világháboru befejezése óta demokratikus irány van az egész vonalon — ülhetnek akár konzervativok, akár liberálisok az egyes kormányokban, — amikor ilyen irány van az egész világon, lehet-e az, hogy itt Magyarországon nem egy konzervativ, hanem egy reakcionárius irány tartsa kezében a hatalmat! (**Kováts-Nagy Sándor:** Mi konzervativok vagyunk!) Erről lehetne beszélni.

A frankügy tehát nem hatalmi kérdés. A frankügy az erkölcs, a nemzeti becsület és a tisztesség kérdése *(Ugy van! a baloldalon.)* és e tekintetben az igen t. többségi párti képviselőtársaim hiába hivatkoznak az ország hangulatára. Először is tagadjuk azt, hogy a mai körülmények között, amikor gyülekezési jog nincs, módjában volna az ország közvéleményének szabadon megnyilvánulni a frankhamisitás ügyében, hiszen milyen gyüléseket látunk? Olyan gyülésekről tudunk csak, mint amilyen az államtitkár ur által tartott gyülés, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* de olyan ellenzéki gyülésekről, ahol a kispolgárság és a dolgozó társadalom együtt volna, nem tudunk. (**Kováts-Nagy Sándor:** Mert nem mennek el arra a gyülésre!) Különben is ismerjük népünk lelkületét: a mi népünknek nem kell az, ami nem tisztességes és nem becsületes. A mi népünk egyáltalában nem palástolója és takargatója a bűnnek, *(Ugy van! Ugy van!)* ennélfogva, ha valaki ebben az ügyben az igazságot és a világosságot követeli, nem vét az ország közhangulata ellen. De ha a közhangulatot mesterségesen csinálják, akkor is legyenek meggyőződve a mélyen t. többségipárti képviselőtársaim, hogy mig ebben az ügyben oda nem jutunk, ahová a tisztesség és az erkölcs jegyében jutnunk kell, bármennyire unalmas is, mi ezt a kérdést állandóan felszinen tartjuk és e tekintetben a népszerütlenség sem ijeszt el bennünket, hiszen a mi országunk történelme nagyon is telve van szomoru példákkal. Itt félre tudták vezetni a törvényhozó testületet annak idején II. Rákóczi Ferenc megnótázásával is. 1848 után egyidőben tudott ferde és sötét lelkületü emberek gazsága folytán a társadalom egy része elitélőleg gondolkozni az akkori legszentebb szabadságharcról. De mindezek tekintetében a történelem teljesen igazságot fog szolgáltatni és mi nem félünk a népszerütlenségtől sem, mert meggyőződésünk, hogy velünk az igazság, *(Ugy van a szélsőbaloldalon.)* és erkölcsi alapon állunk, amikor ebben a kérdésben a konzekvenciák levonását követeljük.

Én most nem megyek bele ennek az ügynek tárgyalásába. Ez a kelevény már kifakadt, és vele együtt felfakadt a másik kelevény is: a titkos társaságok ügye. Ezeket most már ki kell metszeni, csak az a kérdés, hogy kik vehetik kezükbe a kést, hogy kimetsszék. *(Egy hang a középen: A szabadkőművesek a titkos társaságok!* — **Drozdy Győző:** A szabadkőművesek vagyonát már régen elkommunizálták, és még most is arról beszélnek! — **Rupert Rezső:** Elmennek hozzájuk külföldre könyörögni kölcsönért. Akiktől a kölcsönt kérték, mind szabadkőművesek! — *Zaj.)* Nekem ez ügyben és az ezzel kapcsolatos titkos társaságok ügyében most öt tiszteletteljes kérdésem van, különböző közéleti vezetőkhöz. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Első kérdésem a ministerelnök urhoz szól.

Legyen szives a miniszterelnök ur nekünk most már a frankvita bezárása után nyilatkozni arról, hogy mit értett a miniszterelnök ur január 5-én elmondott ama beszédében, amely a sajtóban is megjelent s amelyre vonatkozólag abban az időben sem cáfolat, sem rektifikáció nem érkezett, — mit értett a miniszterelnök ur január 5-én ezen a mondásán: »Én mindenkit biróság elé juttatok. Ha az események azt kivánják, hogy elhagyjam helyemet, legyetek nyugodtak, én a pártban maradik és gondoskodni fogok róla, hogy utánam ne jöjjön vizözön«? (**Drozdy Győző:** Vizözön már nem lesz, azért van az égi szivárvány! — *Zaj.*)

Utólag áttanulmányozva az ügy részleteit, ez a miniszterelnöki nyilatkozat a mi szemünkben rendkivül aggályos. Akkor félre is vezetett bennünket, legalább is egy időre. Félrevezetett minket azért, mert mikor megvizsgáltuk, hogy miért kell gróf Bethlen Istvánnak, akinek ilyen hatalmas többség áll a háta mögött, amely többség benne bizik, s amelyről én itt folytonosan és folytonosan azt hallom, hogy ebben az ügyben a bűnösök megbüntetését kivánja, — ha mindenkit elfogat ebben az ügyben, miért kell helyéről távoznia? Kivel jött a miniszterelnök ur összeütközésbe? Mert az egyik faktorral nem jött összeütközésbe. Ez a beszéd akkor megengedett egy hipotézist, hogy a másik faktorral jött összeütközésbe. Ennek a feltevésnek akkor hivői is voltak. Ebből a miniszterelnöki nyilatkozatból tehát a törvényhozás egy másik faktorával szemben súlyos támadás nyilvánult meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De van egy másik kérdésem és kérésem az igazságügyminister urhoz is. Zadravetz és társai ma ebben a frankügyben tanuk lesznek. (**Drozdy Győző:** A tettesek!) Szeretném látni a vádalahelyező hatóságoknak azt a végzését és a végzés indokolását, amellyel ezek az urak vádlottakból tanuk lettek. Tessék az igazságügyminister urnak ezt a közvélemény elé hozni. (**Drozdy Győző:** A biróság tisztára a kormány szolgálatába szegődött! — *Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Drozdy képviselő urat rendreutasitom. (**Drozdy Győző:** Hogy lehet ilyet cselekedni, hogy Zadravetz urat tanuként fogják kihallgatni? — *Zaj jobbfelől.)* Csendet kérek! (**Propper Sándor:** Volt ő már Károlyista is!)

Hegymegi-Kiss Pál: A harmadik tiszteletteljes kérdésem gróf Apponyi Alberthez szól. Én az ő magas politikai egyéniségét, nagy multját, pártokon felül álló magatartását a legteljesebb mértékben tisztelem. De mégis szeretném tudni, hogy mennyiben van a gróf ur értesülve erről a frankhamisitási ügyről. Ebben a tekintetben szeretnénk tőle tájékoztatást kapni. Mert a mi értesülésünk az, hogy ő még jobban ismeri ezt az ügyet, s ha jobban ismeri, akkor méltóztassék megengedni, bennem, a nemzetgyülés egyik igen szerény tagjában fellázad az erkölcsi érzés, (**Drozdy Győző:** Ugy van! Mindenkiben ebben az országban!) mert én azt óhajtom tudni, és ebben a tekintetben szeretném a gróf ur nyilatkozatát hallani, (**Drozdy Győző:** A pispek ur olvassa a frankot és tanu lesz! — *Zaj.* — **Propper Sándor:** Selejtezi! A frankselejtező püspök!) miként mérlegeli gróf Apponyi Albert ur a tudomására jutott tényeket. (**Berki Gyula:** Zsidóvallásu képviselőnek kár egy püspökről igy beszélni! — **Propper Sándor:** Talán neki magának kellene vigyázni, nem? — **Fekete Lajos:** Legalább is izléstelen dolog! — **Propper Sándor:** A frankolvasás sokkal izléstelenebb! — *Zaj.)*

A negyedik kérdésem megint a mélyen t miniszterelnök urhoz szól. A miniszterelnök u és pártja felvetette a titkos társaságok kérdé sét, hogy ezeket végleg rendezni fogja. És ak kor e feltevés után megjelennek a sajtóba főnök urtól, aki miután az a régi munkapárt rendszer, hogy választásokat vezető minister elnökségi államtitkár legyen, abban az időbe még nem volt, a sajtófőnök ur tulajdonképen legelső bizalmasa és titkára volt Bethlen mi nisterelnöknek már hivatali állásánál fogv is. (**Saly Endre:** Most is az!) A másik nyilat kozat megjelent Gömbös Gyula urtól, aki a 1922-iki választásokat vezette, tehát a legtelje sebb titkok tudója volt, mert választást ve zetni anélkül, hogy a kormány működésével, kormány támasztékaival valaki teljes mérték ben tisztában ne legyen, nem lehet. Megjele nek nyilatkozatok e két képviselőtársunk szá jából, mely nyilatkozatokban azt állitják, hog a miniszterelnök ur ezeknek a titkos társas kognak köszönheti hatalmát, *(Felkiáltások szélsőbaloldalon: Ugy is van!* — **Viczián Is ván:** Gömbös megcáfolta!) és amelyekben az állitják, hogy a miniszterelnök ur ezeknek titkos társaságoknak tagja. Ezt nem pártkö értekezleteken kell elintézni, hanem azokra vádakra nézve, melyek a volt sajtófőnök é volt választásvezető szájából hangzottak el, ministerelnök urnak az ország közvélemény előtt kell nyilatkoznia.

Ötödik kérdésem Pallavicini őrgróf urh szól. A gróf ur itt a nemzetgyülésen az orszá miniszterelnökét bűnpalástolással vádolta me Akkor a miniszterelnök ur felszólitotta a gr urat, hogy a biróság előtt mondja el ugyanez A gróf ur viszont hajlandó volt az egészet sajtóban elmondani olymódon, hogy a mini terelnök ur megindithassa az eljárást a gr ur ellen. Ez az eljárás megindítva nem le *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tudták, hog miért!* — **Viczián István:** Képviselő ur, ne pedig gróf ur! — *Zaj.)* Most már kérdezzü kihallgatták-e őt arra nézve is, amit itt a nem zetgyülésen mondott, a miniszterelnök ur bű palástoló tevékenységére vonatkozólag? (**Ő gróf Pallavicini György:** Nem!) Ha pedig gróf urat nem hallgatták ki, akkor a mi meg győződésünk szerint kötelessége gróf urna hogy ezeket a tényeket s idevonatkozó biz nyitékait most már a nemzetgyülés szine elő előadja, ha erre más módja nincs. *(Helyesl jobbfelől.* — *Zaj.)*

Kis szünetet kaphatok, elnök ur?

Elnök: Sürgős tárgyalás van. (**Propp Sándor:** Ha kormánypárti volna!)

Hegymegi-Kiss Pál: A másik kérdé amellyel részletesebben foglalkozni kivánok, amelyre vonatkozólag Szabó Géza képvisel társam itt fel is méltóztatott hivni, hogy ny latkozzam, az, hogy én beszédem elején a állitottam, hogy a nemzet igazi nagyságainak Rákóczinak és Kossuthnak emléke a hatóság részéről kellő megbecsülésben és tiszteletadá ban nem részesül. (**F. Szabó Géza:** Erre adat kat kérünk!) Igen t. képviselő ur, én az adat kat itt ezennel hozni fogom. Rákóczi és Ko suth a függetlenségnek és szabadságnak iga nagyságai, (**F. Szabó Géza:** Ugy van!) egy d mokratikus nemzeti államnak eszményképe *(Ugy van! a baloldalon.)* Ennek a két nag alaknak a nemzet minden polgára szivébe b zárva kell lennie. Ennek a két nagy alakn nagyságát csakis a reakció lovagjai igyeke nek elhomályositani. *(Ugy van! a baloldalo* Ebben az irányban történtek lépések a mu ban, mert akkor talán ez a bécsi udvar egy r

szének tetszett, de sajnos, történnek lépések ma is. *(Ugy van! a baloldalon. — Ellenmondások jobbfelől.)*

Méltóztassanak megengedni, hogy idevonatkozólag rámutassak Herczeg Ferencnek Ocskay brigadérosára, amelyben legnemesebb alakunk, II. Rákóczi Ferenc igen különös megvilágításban lett beállitva. (**Neubauer Ferenc:** Ez most jut az eszébe?) Eszébe jutott, t. képviselőtársam, akkor is Thaly Kálmánnak is, meg is adta Herczeg Ferencnek, amit megadni kellett. Hogy most megint eszünkbe jut, képviselőtársam, legyen szives, várjon egy kicsit, elmondom a tényeket.

Mert itt van most Herczeg Ferencnek egy másik darabja: »A hid«, amely Kossuthot és Széchenyit állitja egymással szembe és Kossuthot mint egy népszerüséghajhászó vidéki fiskálist tünteti fel. *(Egy hang a középen: Tökéletesen igaza van! — Zaj.)* Herczegnek, vagy nekem? Engedje meg államtitkár ur, minekünk ez fáj, és ennek az államtitkár ur gunyos mosolygása mellett is merünk hangot adni itt a nemzetgyülésen, merünk pedig azért, mert a Szegfü-féle munkákból, amelyek állitólag nagy kutatások alapján készültek, elég volt. Most is azt látjuk, hogy amikor megnyilt a császári levéltár kutatásának lehetősége, épen magyar részről nem támogatják a magyar történettudósokat teljes mértékben abban az irányban, hogy a levéltár adataiba behatolhassanak, ha csak holmi igazolásokat nem mutatnak be, hogy őket bizonyos hivatalos fórumok bizták meg a kutatással. Már pedig mi a bécsi császári levéltár adataira vonatkozólag a kutatás teljes szabadságát kivánjuk, a mi nemzeti történelmünk rektifikálását kivánjuk, *(Helyeslés.)* s amikor mi ezért, államtitkár ur, itt a nemzetgyülésen felszólalunk, legyen meggyőződve, hogy kötelességünket teljesitjük. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Mi történik azonban II. Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos emlékével a mai időkben, ebben a mai rendőrállamban, Rakovszky Iván belügyminister ur érája alatt?

II. Rákóczi Ferenc halálának 250 éves évfordulója alkalmával az ország különböző társadalmi férfiai egy közös ünnepséget rendeztek, s ezen az ünnepségen az emlékbeszéd tartására felkértek egy magyar tudóst, felkérték a magyar történetirás atyamesterét, Ballagi Aladárt. (**Petrovácz Gyula:** Kár volt!) Kár volt, ugy-e? (**Petrovácz Gyula:** Kár volt, ünnepet rontott!) Nem mondom, hogy egyeseknek ez nem tetszett. (**Pakots József:** Halhatatlan emzeti nagyságainkról nem lehet megmondani z igazat! — **Propper Sándor:** Petrovácz, a agy magyar! — **Rupert Rezső:** Ezek itt merek ülni a magyar nemzetgyülésen, ezek a 'etrováczok?)

Elnök: Rupert képviselő urat kénytelen agyok rendreutasitani.

Hegymegi-Kiss Pál: Ballagi annak a magyar történetirói iskolának a hive, amely azt ondja, — igy is kezdte beszédét is — hogy a örténelem csak annyit ér, amennyi igazság an benne. És Ballagi Aladár, amikor II. Rákóczi Ferencet ünnepelte, tényleg tárgyilagosan tett meg és ünnepelte Rákóczi Ferencet az igaz nemzeti érzéssel, igazi alakjában és igazi nagyságában. Mégis meg kellett állapitanunk, hogy ezzel a Rákóczi-ünnepéllyel szemben és Ballagi Aladárnak ezen impozáns, a nemzet lelkébe markoló beszédével szemben rögtön megmozdultak azok, akik ugy látják és szükségét érzik annak, hogy ezek a történelmi alakok ne igazi nagyságukban és fényükben tündököljenek. Megmozdultak és Ballagi Aladár nap-nap mellett durva támadásoknak van kitéve.

Végtelenül sajnálom, hogy ebben a megmozdulásban a Petőfi Társaság is benne van, mert ha Petőfi Sándor sirjából feltámadna, egészen másként bánna el a Petőfi Társasággal akkor, amikor egy tudóst megtámad azért, hogy II. Rákóczi Ferencet igazi értékében és vonatkozásában ünnepli. (**Rupert Rezső:** Császári és királyi Petőfi Társaság! — **Pakots József:** Megcsufolták Petőfi szellemét!)

Azonban már előzőleg is megpróbálták Ballagi Aladárnak az ünnepéllyel kapcsolatosan való szereplését megakadályozni, mikor azonban ez nem ment, akkor élnek a retorziókkal. Egy ilyen retorzió az is, hogy annak ellenére, hogy Vass helyettes ministerelnök ur megigérte és biztositotta, igen helyesen, hogy e nagy nemzeti ünnepség költségeinek felét vállalja, a ministerelnök ur ezen ünnepi költségek felének vállalását most megtagadta. (**Propper Sándor:** Kell a titkos társaságoknak!) Pedig hát én azt hiszem, hogy ez a Rákóczi-ünnep és az ott elhangzott eme fényes beszéd nemzeti érdekből is megér annyit, hogy a rendelkezési alapból erre is juttassanak. (**Rupert Rezső:** Utálják ezek a szabadságot!)

De itt van a rádió, amely félig-meddig a kormány kezében van, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egészen!)* s amely a tegnapi napon Lloyd George-nak az Ujságban megjelent cikkéből engedély nélkül a Mussolinira vonatkozó jó részeket, de nem a kritikát, kivette és azt a tegnapi napon leadta. Ez a magyar rádió még az ünnepség előtt felkérte Ballagi Aladárt arra, hogy ezt a történelmi beszédet legyen szives a rádióba is bemondani, hogy az ország közvéleménye meghallja. Csodálatos azonban, hogy a beszéd elmondása után ez a felhivás elmaradt, a rádió igazgatósága azt ünnepélyes bocsánatkérések között mellőzte és igéretet tett Ballagi Aladárnak, hogy majd egy más beszédet, amely nem Rákócziról szól, le fog a rádión adni. (**Rupert Rezső:** Nincs ezekben magyar lélek egy csöppnyi sem!) Mit szólnak ahhoz, igen t. képviselőtársaim, ha én megemlitem azt is, hogy ennek a Rákóczi-ünnepségnek rendező-bizottságát az ünnepségek előtt pár nappal a rendőrség le is tartóztatta? (**Pakots József:** Hol élünk? Magyarországon vagyunk?) Alig hiszem, hogy ez megengedhető és eltürhető legyen. Hát becsületes magyar embereknek a Rákóczi-ünnepség megszervezéséről már nem szabad beszélniök, azokat be kell vinni a rendőrségre? Sőt nemcsak előtte tartóztattak le embereket, hanem utána egy másik értekezletet, ahol a szövetség megalakulásáról folytak még csak tanácskozások, — tehát ez nem is alakuló ülés volt — detektivek jelenlétében tartottak meg. Ez még a rendőrállamszerü rendszernek is olyan elfajzása, amelyet minden tekintetben kifogásolnunk kell.

De igy vagyunk Kossuth emlékével is. Ma már Kossuth Lajos szobrától is félnek és hogy a hatóságok a Kossuth-ünnepségeket hogyan kezelik, erre nézve álljon itt egy tipikus eset, amely az én városomban fordult elő Kossuth Lajos halálának évforulója alkalmából. *(Halljuk! Halljuk!)* Debrecenben vagy tizenöt esztendővel ezelőtt alakult egy Kossuth-dalkör a dal nemes művelésére, iparosokból, kereskedőkből, gazdákból és kishivatalnokokból. (**Hedry Lőrinc:** A kereskedők ott tanulhatják a hattyudalt!) Az is becsületes foglalkozás t. képviselőtársam és azóta is lelkesedhetnek a kulturáért.

(**Sándor Pál:** Becsületesebb, mint a politikusok foglalkozása!)

Ennek a dalkörnek a politikához semmi köze nem volt, hiszen abban különböző velleitásu emberek, a fajvédőktől kezdve a liberálisokig vannak. Ennek a dalkörnek hivatása az is, hogy minden esztendőben Kossuth Lajos halálát a debreceni Kossuth-szobor előtt megünnepelte, s a programm az utóbbi időkben rendesen egyforma volt. Eleéneklik a nemzeti jeligét, utána tartanak egy beszédet, nemzeti szinü koszoruval megkoszoruzzák Kossuth szobrát s azután eléneklik a Himnuszt. Ez a programm, ugy ahogy én elmondottam, szórólszóra be lett jelentve a debreceni rendőrhatóságnak és a debreceni államrendőrség főnöke az engedélyt erre a megkoszoruzásra tényleg meg is adta, azonban a véghatározatba a következő rendelkezéseket füzte be: feloszlatás és egyéb törvényes következmények terhe alatt megtiltja a rendőrhatóság, hogy a menetben nemzetellenes magatartás tanusittassék — Kossuthról van szó — és nemzetköziséget hirdető jelvények viseltessenek, vörös zászlók, valamint vörös szinek használtassanak. A menetben csak bemutatási záradékkal ellátott alapszabályokkal biró egyesületek zászlói használhatók.

Aki ezekben a kérdésekben mélyebben nem gondolkozik, az ezen könnyen átsiklik, én azonban megkérdeztem a belügyminister urat, hogy mondja meg nekem, — Létay képviselőtársam is jelen volt akkor — hogy ez a záradék bennfoglaltatik-e minden körmenet engedélyezésében, például a vallásos körmenetek vagy egyéb körmenetek engedélyezésében? A belügyminister ur kijelentette, hogy nem foglaltatik benne. Akkor már vizsgálnom kell, hogy miért vétetett be ez a záradék épen ebbe a Kossuth-dalkör-féle ünnepségre vonatkozó engedélybe. (**Propper Sándor:** Destruktiv volt az öreg Kossuth!) Sajnálattal kell megállapitanom, hogy ez ép Kossuth miatt vétetett be. Tehát sem a Himnusz eléneklése, sem a nemzeti jeligének, a Szózatnak eléneklése, sem a nemzetiszinü koszoruk, mindez nem győzte meg az illető államrendőrségi főkapitány urat, azért, mert Kossuthról volt szó. Ha már neki ezt a körmenetet engedélyeznie kellett, mert meg nem tagadhatta, nem mulasztotta el, hogy valami vágást ne sujtson azokra a polgárokra, akik Kossuthot ünnepelték.

Ilyen t. képviselőtársaim, a helyzet és én itt a nemzetgyülésen nyiltan megmondom azt is, hogy próbáltam volna ezt az ügyet szépen, anélkül, hogy idehozzam, — nehogy ebből botrány legyen — elintéztetni, s ebben az irányban meg is kerestem a belügyminister urat. A belügyminister ur az elégtételadásra nekem igéretet is tett, de ez az elégtételadás ma sem történt meg és Debrecen polgárságának tekintélyes része tényleg súlyos sérelemnek minősiti ezt az eljárást hazafias és erkölcsi szempontból. Azt hiszem, nincs közöttünk véleménykülönbség abban a tekintetben, hogy ezt az eljárást feltétlenül el kell itélnünk. (**F. Szabó Géza:** Az eljárás az, hogy a belügyminister ur igazoló jelentésre szólitja fel a rendőrfőnököt, és ha a jelentés beérkezik, akkor dönt a belügyminister ur!)

Elnök: Kérem a képviselő urat, ne méltóztassék párhuzamos beszédet tartani.

Hegymegi-Kiss Pál: Hogy a belügyminister ur szeptember óta mit csinált ebben az ügyben, engedjék meg, hogy ezzel most ne foglalkozzam. Az igazoló jelentésen túl voltunk már, sőt az orvoslás módja is megvolt már igérve, igen t. képviselőtársam, ez azonban most nem tartozik ide, hanem egy másik alkalomra. (**F. Szabó Géza:** Ha a belügyminister ur megigérte, meg is adja az elégtételt!) — **Rupert Rezső:** Hány esztendő mulva? — **Pikler Emil:** Nagyon sietnie kell, mert különben már nem lesz rá alkalma!)

Elnök: Csendet kérek!

Hegymegi-Kiss Pál: Állja ezt a szavát, t. képviselőtársam? (**F. Szabó Géza:** Állom!) Helyes. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Hegymegi-Kiss Pál képviselő urat illeti a szó.

Hegymegi-Kiss Pál: Igy van ez olyan államban, ahol a rendőri szervezet túlteng, ahol sok a csendőr, sok a rendőr, sok a folyamőr, ahol országos kapitányok mint rendőrministerek működhetnek, s ahol rendőri zenekar és minden egyéb ilyen van. Egyáltalában a rendőri szervezeteknek olyan túltengése van ebben az országban, hogy az ország polgárainak kötelességteljesitései már agyon vannak szabályozva, de arra nézve, hogy a hatóságoknak a polgári jogok gyakorlása tekintetében minő eljárást kell követniök, és hogy a polgári jogokat tiszteletben kell tartaniok, szabályok és biztositékok nincsenek. Csodálom a belügyminister urat, aki immár több mint négy esztendeje foglalkozik az ország belügyeivel, hogy ezen rendőrállamszerü kiépitésen kivül nem talált más fontosabb feladatot. Jobban szerettem volna, ha a belügyminister ur a maga közigazgatási tudását egy olyan társaságban, — a ministeriumot értem — amelyben ma a legkiválóbb közigazgatási emberek vannak, arra használta volna fel, hogy reformokat hozott volna ide, közigazgatási reformokat, amelyeket már 1886 óta igérnek. Mert azok a reformok, amelyeket a belügyminister ur hozott, nem közigazgatási reformok voltak, hanem azok a magyar közigazgatásnak 1886-tól való visszafejlesztését jelentik. Jobban tenné a belügyminister ur, ha a mulasztásból beállitott szükségrendeletek hatályát megszüntetné és engedné, hogy a vidéki törvényhatóságok is élethez jussanak. Nem kell már nekünk a belügyminister urtól semmiféle reform, nem kivánunk mi már mást, csak tessék az 1886 : XXI tc. alapján a választásokat elrendelni. Ne akadályozza meg a belügyminister ur, hogy legalább a törvényhatóságok egy része felfrissülhessen, mi hiszünk és bizunk az Istenben, hogy ezeket a reformokat jobb időkben egyetértésse az ország maga is meg tudja csinálni.

Most pedig méltóztassanak megengedni, hogy ezeken az általános politikai jellegü kérdéseken kivül még egy reformot sürgessek és egy teljesen szakkérdéssel is foglalkozzam. Ez a munkásbiztositás kérdése. A munkásbiztositás még mindig kurzusszerü helyzetében van és nagy az elégületlenség ez iránt az intézmény iránt ugy az érdekeltségeknél, — a munkaadókat és a munkásokat értem — mint a betegeknél. Ez a munkásbiztositás súlyos terhet ró az egyes érdekeltségekre, viszont azonban a kötelességek ellátásában a megfelelő ellenszolgáltatást nem nyujtja. Az elkeseredés ma az érdekeltségeknél a legteljesebb mértékben kipattant és én azt gondolnám helyesnek és szükségesnek, hogy ha az autonómia visszaállitásával ez a kérdés végre-valahára rendeztetnék. Az autonómia visszaállitása paranesoló szükségként jelentkezik, ugy látszik, ebben az országban tényleg felfordult világot élünk, mert pl. a nyilvános betegápolás és a gyermekvédelmi költségek fedezése állami feladat volna, ezeket azonban most önkor-

mányzati feladattá tették; a munkásbiztositást ellenben, amely mindig autonóm feladat volt, a kurzus idején bekapcsolták az állam feladatai közé, ma is az állam járma alatt van, az autonómia egyáltalában nem érvényesül, hanem megtörténik az, hogy a magas járulékokat, amelyeket a munkaadók fizetnek, beszivja magába a céltalanul széles arányokban megszervezett központi szervezet.

A munkásbiztositás szociális, egészségügyi intézmény és hivatása magaslatán, ha vezetésében politikai szempontok nem érvényesülnek, el is éri célját, amely cél az egészség megóvása és helyreállitása. Erre az eszközök a munkaadók és a munkások járulékai. Elismerem, hogy a háboru előtt sem volt a munkásbiztositásnál minden rendben; elismerem azt is, hogy a háboru előtt is érvényesülhettek ott hátrányos politikai befolyások, de az intézmény fejlődőben volt, mert a két fentartó érdekeltsége megértette egymást. A háboru alatt azonban nehézségek támadtak és nagy visszaesés mutatkozott. Ez a visszaesés azonban érthető volt akkor, mert hiszen ennek oka az akkori gazdasági helyzet volt. E miatt a visszaesés miatt nem is aggódtak az akkori érdekeltségek, mert a háboru tudata és az autonómiában való bizalom lecsillapitotta aggódásukat.

A háboru után bekövetkezett rettenetes helyzet a munkásbiztositás intézményét tényleg válságba juttatta. Ekkor két irányban kellett volna megfelelően intézkedni: egyfelől a kellő állami felügyeletet kellett volna biztositani, másfelől pedig engedni kellett volna azt, hogy az autonómiában rejlő erők felfejlődjenek. E helyett azonban mi történt? Néhány pénztári tisztviselőnek a kommün alatti elitélendő szereplése miatt a kurzus nekiment a munkásbiztositás intézményének, — a forradalomból és az ellenforradalomból a kurzusba mentünk át — a pénztár autonóm jogait megszüntették és az érdekeltségek bizalmi emberei helyébe kurzus-bizalmi embereket állitottak be, pénztárankint egy-egy rosszul megválasztott ministeri biztost, amely szük látókörü ministeri biztosok azután mindent tönkre tettek. Megszünt az érdekeltségek szerepe, és az intézmény kellő átlátás nélkül működvén, az érdekeltségeknél rendkivüli keserüséget okozott ez a helyzet. Ezekért azután a kormányt okolták.

Mi történt például Debrecenben, ahol én ismerem a helyzetet? Az autonómiát szélnek eresztvén, egy nap egy Máv-felügyelő jelent meg, mint ministeri biztos. Első dolga volt az igazoltatás. Teljesen ok nélkül a következő blankettákat küldte szét — érdemes, hogy megörökitésül felolvassam — *(olvassa):* »A nagyméltóságu magyar királyi népjóléti és munkaügyi minister ur 12756/1920. VII. számu iratában reám ruházott jogkörömnél fogva értesitem orvos urat, hogy állásától felmentem.« Igy elcsapta az orvosok jelentős részét, minekiment az egész orvosi karnak minden elmárás nélkül. Hogy konkrétumokat hozzak fel, elcsapta Gáspár Géza főorvost, Grósz orvost, aki 12 éve működött, Forbáth orvost, aki két és féléve működött, Brunner orvost 15 évi, Fehér orvost hat évi működés után, Fischer orvost szintén hat évi és Berenczi orvost 8—10 évi működés után. Indok erre nem volt. A helyi orvosszövetség ezt rögtön kifogásolta is és egy iratot intézett a ministeri biztoshoz, amelyben megállapitotta, hogy ezeket az elbocsátásokat indokoltaknak és méltányosaknak egyáltalán nem tartja és ezért kéri a ministeri biztost, hogy ezeket tegye jóvá.

Ezeket az orvosokat, akiket emlitettem, a népjóléti minister is igazolta, ezeknek tehát teljes mértékben megadatott az elégtétel, csak az történt velük, hogy a ministeri biztos ur kitette őket állásukból és többet ehhez az álláshoz vissza nem juthattak, sőt a szolgálati szabályzat ellenére üresedés esetére sem fogadták őket vissza, hivatkozással a 7770/1920. évi minisierelnöki rendelet értelmezése tárgyában kiadott 6317. M. E. számu rendeletre. Szóval a ministeri rendelet értelmében a szolgálati szabályzatban szerzett jogokat egyszerüen nem respektálva jártak el a debreceni munkásbiztositónál.

De igy jártak el másutt is. Az én nézetem az, hogy a népjóléti minister urnak ezt a kérdést rendeznie kell, mert ez az eljárás ellenmond a jognak, a törvénynek és az igazságnak, és mert a munkásbiztositás érdeke is mást követel. Tessék ezen a helyzeten segiteni, tessék helyreállitani a munkásbiztositás autonómiáját, mert lehetetlen, hogy — mint például egy helyen — a lakáshivatal tisztviselői márólholnapra arra ébredjenek, hogy most már nem lakáshivatali, hanem munkásbiztositási pénztári tisztviselők. A munkásbiztositási orvosi és tisztviselői teendők ellátásához megfelelő szakavatott egyének kellenek, s tessék az érdekeltségeknek is kellő befolyást biztositani. Mert az sem lehetséges, hogy magas járulékokat szedjenek és ezeknek egy részét, mint feleslegeket, a központi pénztárba szállisták át, hogy ma, amikor az ipar válságban van és pang, amikor annyi sok más kötelességünk van, akkor az iparos, a vállalkozó és a munkástársadalom mint egy molochba szállitsa fel Budapestre a pénzeket. Ha ilyen feleslegek vannak, az nem egészséges dolog, mert ennek két oka lehet: vagy nem felel meg a munkásbiztositás intézménye a mai időben feladatának — beszedi tehát a járulékot, de kellő ellenszolgáltatást nem nyujt — vagy pedig feleslegesen vonja el a tőkeszegény és vergődő iparos- és kereskedőtársadalomtól a súlyos milliárdokat. Ezekre kivánnám ezidőszerint a népjóléti minister ur figyelmét különösen is felhivni azzal, hogy a népjóléti tárcánál ezzel a munkásbiztositási autonómiával mi szélesebb körben kivánunk foglalkozni, mert tényleg itt van már a tizenkettedik órája annak, hogy ezt az autonómiát visszaállitsuk.

Most pedig méltóztassanak megengedni, hogy beszédemet befejezzem. Még egyszer rámutatok arra, hogy azzal az örvendetes képpel szemben, amelyet az előadó urtól kaptunk, az országban, sajnos, igen, de igen sok a panasz, igen sok a keserüség. A költségvetési vitában lesz módunk arra, hogy utánam beszélő képviselőtársaim ezeknek a panaszoknak és keserüségeknek többi részét is feltárják. Nekünk meggyőződésünk az, hogy ezen a helyzeten segiteni kell; mi jobb jövőt akarunk ennek az országnak, olyan jobb jövőt, ahol az erkölcs, az emberszeretet, az alkotmányosság érvényesül, ahol a nemzeti társadalom különböző rétegei a gyülölséget félretéve megértéssel dolgozhatnak. Egy uj korszak szükséges, de ehhez az uj korszakhoz uj emberek is szükségesek. A javaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Láng János jegyző: Kabók Lajos!

Kabók Lajos: T. Nemzetgyülés! A kormány ismételten záros határidőre, folyó évi junius hó elsejére kéri a költségvetés megszavazását, mert azzal indokolja a sürgősséget, *(Zaj. — Elnök csenget.)* hogy a Népszövetségnél a beruházások céljaira ujabb 50 millió aranykoronát

csak igy tud felszabaditani; ellenkező esetben ezt az ujabb felszabaditást csak a legközelebbi népszövetségi ülésen, majd a szeptemberi ülésszakon lehet kérni. (**Rupert Rezső:** Mindig revolverekkel jönnek!) Azt mondja a kormány, hogy emiatt elmaradnának a szabadtéri és mezőgazdasági munkák és csak a késő őszi vagy téli hónapokban kaphatnánk meg az ujabb beruházásra szánt összeget. (**Propper Sándor:** Revolveres merénylet! — **Bud János pénzügyminister:** Olvassa el a népszövetségi határozatot! — **Rupert Rezső:** Arról már régen kellett volna gondoskodni! Le kell mondania ennek a kormánynak, akkor két hét alatt minden megvan! — *Zaj.* — **Létay Ernő:** Ez a legnehezebb előfeltétel!)

Ezzel a módszerrel a kormány már többször élt, már többször kért ilyen indokolással felhatalmazásokat. Én kijelentem, hogy meg is kapta azt többször... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ne méltóztassanak a szónokot zavarni!

Kabók Lajos: ...és mégis arról kellett meggyőződést szereznünk, hogy a sokszor megigért beruházási programm nem valósult meg, vagy legalább is nagyon keveset valósitott meg abból a kormány. (**Rupert Rezső:** Semmit!)

Elnök: Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék megvárni, mig a jegyző felhivja a képviselő urat. Most Kabók képviselő urat illeti a szó!

Kabók Lajos: Én ugy érzem, hogy az igazi cél nem ez. A kormánynak ezzel a sürgősséggel tulajdonképen az a célja, hogy a Népszövetség juniusi ülése előtt igazolja magát, igazolja azt, hogy ebben az országban már normális állapotok vannak, mert a törvényhozó testület a költségvetést rendes időre törvényerőre emelte. A felelősséget ilyen módon nem lehet elháritani. (**Bud János pénzügyminister:** Akkor szavazza meg a költségvetést!) Nem lehet azért, mert a kormány önmaga taktikázta el az időt, a kormány idézett elő olyan állapotokat, amelyek miatt kellő időben nem lehetett kitüzni a költségvetés tárgyalását.

Ilyen körülmények között az ellenzék nem mondhat le a kritika jogáról, a kritika jogával él és olyan mértékü és terjedelmü kritikát fog gyakorolni, amilyet az ügy avagy pedig az ország érdekében szükségesnek tart. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Meg kellett volna kimélni ezt az országot a legutóbbi világraszóló botránytól, avagy ha már ezt nem lehetett elkerülni, el kellett volna tünniök a közélet szinteréről azoknak, akik vonatkozásban vannak a franküggyel. Ebben az esetben az ellenzék részéről sokkal méltányosabb magatartást tapasztalhatott volna a kormány, igy azonban nincs méltányosság; nem lehet az ellenzék kiméletes sem politikai, sem gazdasági kérdésekben, mert szerintük a kormány egyik kérdésben sem érdemel kiméletet.

A ministerelnök ur a mult csütörtökön beszédet mondott és beszéde közben közgazdasági tudatlansággal vádolt meg minket. Bizonyos, hogy mi, szociáldemokrata képviselők közgazdasági egyetemet nem végeztünk s épen ezért szivesen veszünk minden olyan felvilágositást, amely közgazdasági tudásunkat gyarapitja. Az azonban természetes, hogy az ország legelső tisztviselőjének, a ministerelnöknek kellene a legnagyobb közgazdasági tudással rendelkeznie. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nos, tisztelettel azt kell kérdeznem, hogy az a gazdaságpolitika, amelyet a ministerelnök ur folytat, rávall-e a nagy közgazdasági tudásra, amelyet a ministerelnök ur hangoztatott? Szerintem csak közgazdasági tudatlanság kell ahhoz, hogy egy országot gazdaságilag ugy tönkre lehessen nyomoritani, mint ahogyan tönkrenyomoritotta gazdaságpolitikájával a ministerelnök ur ezt az országot. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ilyen közgazdasági tudásból mi nem kérünk, s épen ezért a ministerelnök ur leckéjét visszautasitjuk. (**Propper Sándor:** A pénzügyminister megleckéztette Angliát is! — **Bud János pénzügyminister:** Kicsoda? — **Propper Sándor:** A pénzügyminister ur! — **Bud János pénzügyminister:** Még a beszédet sem érti meg, hogyan gyakorol akkor kritikát? — **Propper Sándor:** Azt mondta, hogy ők sem fogják fel, hogy mit jelent az egyensúly! — **Bud János pénzügyminister:** Csak ön értelmezte igy! — **Propper Sándor:** Igy olvastam!)

A ministerelnök ur Németország példájára is hivatkozott és megemlitette a német kormány akkori cselekedetét, amikor a Stinnes-koncern összeomlott; megemlitette, hogy akkor a német kormány a közhitel helyreállitása érdekében messzebbmenően cselekedett, mint a magyar kormány a Viktória-malom pénzügyi rendezésénél. Erre vonatkozólag csak annyit jegyezhetek meg, hogy senkinek sem, de legkevésbé a ministerelnök urnak szabad olyan összehasonlitást tenni, amely összehasonlitásban egy országnak egyetlen közgazdasági ténykedését emeli ki és figyelmen kivül hagyja mindazokat a belpolitikai, szociálpolitikai és közgazdasági állapotokat, amelyek között ez a közgazdasági ténykedés létrejött. Én azt mondhatnám: tessék a ministerelnök urnak megteremteni azokat a belpolitikai és szociálpolitikai állapotokat, folytasson olyan gazdaságpolitikát, amilyen Németországban van s akkor a közhitel megóvása érdekében tett ténykedéseit kevesebb kritika fogja érni. Addig pedig szerintem a közgazdasági iskolát annak kell járnia, — mert a ministerelnök ur iskolába akart minket küldeni — aki közgazdasági tudatlanságának ilyen fényes tanujelét adta.

Vegyük csak szemügyre az ország gazdasági helyzetét. Itt elsősorban meg kell emlékeznem a külföldi kölcsönről, mert a szanálásnak első műve a külföldi kölcsön volt. Annak idején a kormány nagy diadalnak jelentette ki a külföldi kölcsönt, pedig a kölcsön összegének megszabásánál is nagyarányu kudarc érte a kormányt, mert eredetileg 600 millió arany koronát vettek tervbe. Annak idején ugy állapitották meg, hogy 600 millió aranykorona szükséges az ország félrebillent pénzügyi egyensúlyának helyreállitásához. A 600 millió aranykoronából hosszu, kinos, sok hónapig tartó tárgyalás után 250 millió arankorona lett. Én legfőképen nem az összeg kicsinységét kifogásolom; kifogásolom azonban azt, ami az ország lakosságának tulajdonképen a legjobban fáj, kifogásolom azokat a terheket, amelyeket vállalnia kellett ezzel a külföldi kölcsönnel. Mert egész világosan meg lehet állapitani, különösen most már, hogy ez a külföldi kölcsön csak a kölcsönadók részére volt jó üzlet, de Magyarország részére nagy terheket jelentett. Hogy ezek miképen nyilvánultak meg és a terheket miképen hajtotta be a kormány, majd arról is fogok beszélni.

Ez a külföldi kölcsön elsősorban magával hozta azt, hogy idejött ebbe az országba egy idegen ur, a Népszövetség fő megbizottja, Smith Jeremiás személyében, aki nemcsak

figyelemmel kiséri véges-végig a kormány ténykedését és működését, az állam kiadásait és bevételeit, hanem azt is a leghatározottabban lehet állítani, hogy nélküle semmi fontosabb pénzügyi műveletet végrehajtani nem lehet és a Népszövetség előtt a kormány az ország pénzéből csak ugy kérhet felszabaditásokat, ha a főbiztos ur azokat szintén ajánlja, mert ha a főmegbizott ur ellenvéleménnyel van, ha az ország gazdasági állapotát vagy általában belpolitikáját nem találja alkalmasnak, ugy élhet vétójogával és a kormány az ország saját kölcsönéből sem juthat hozzá bizonyos összegek felszabaditásához.

Ez csak az egyik rész, de ezenkivül ott vannak azok a garanciák is, amelyeket a külföldi kölcsönnel kapcsolatosan vállalni kellett. Az ország monopóliumszerü bevételeit lekellett kötni a külföldi kölcsön kamatterheinek és tőketörlesztésének biztositására, visszafizetésére. Azonkivül messzebbmenő súlyos kamatozásu terheket kellett az ország lakosságának vállalnia. Pedig már a szanálási első félév első felében kiderült, hogy a külföldi kölcsönre olyan értelemben, ahogyan azt a kormány tervezte, tulajdonképen nem is volt szükség, mert maga a kormány gaudiummal elentette idehaza és a Népszövetség előtt is büszkélkedett azzal, hogy a szanálás első évében az előirányzott 100 millió aranykoronás deficit helyett 63 millió aranykorona felesleget sikerült elérni, összesen tehát mintegy 163 millió aranykoronával lépték túl az elgondolt tervezetet. Ha ez az ország lakosságának terheit nem szaporitotta volna, csak dicsérni lehetne a kormánynak ezt a ténykedését, azonban oly módon elérni bizonyos megtakaritást, illetőleg oly módon elérni a költségvetésben feleslegeket, hogy az ország lakosságának terheit a legvégső fokig fokozzák, erre büszkélkedni egyáltalában nem lehet, mert tény az, hogy annak a közgazdasági katasztrófának, amely az ország népének a vállaira szakadt, legnagyobbrésze tulajdonképen a szanálásból következett be.

Vizsgáljuk csak meg, miből adódik az a bizonyos felesleg, amelyet a szanálási idő első esztendejében a kormány felmutatni tudott. Erre elegendő megvizsgálni a kivetett különböző közadókat. Ezeknek megvizsgálásánál meg lehet állapitani, hogy a békeidők adózásának messze feletteálló adóterhek alatt nyög az ország népe. *(Zaj a jobboldalon.)* Meg vagyok győződve arról, hogy a túlsó oldalon egyáltalában nem kiváncsiak az olyan beszédre, amely erről az oldalról hangzik el, azonban akár kiváncsiak a képviselők erre, akár nem, mi elmondjuk kritikánkat arról a kormányténykedésről, amely ennek az országnak népére csak nyomoruságot hoz.

Békében a közadó fejenkint 45 aranykorona volt. Ezidőszerint a közadó fejenkint 60 aranykoronát tesz ki, ha azonban hozzászámitjuk a vizségi adót is, akkor már a békebeli fejenkinti 45 koronás adóval szemben 72 koronás fejenkinti adó sujtja az ország adózó társadalmát. Tessék elképzelni, hogyan lehet ezt elviselni különösen akkor, amikor az adózó polgárok jövedelmi forrása leapadt, amikor az adózópolgárok bevételei megcsökkentek, ellenben a terhek már az adóknál is ilyen erőteljes értékben megnövekedtek.

A legsúlyosabb a közadók kivetésénél az, hogy ezeknek csak egyötödrésze egyenesadó, a többi négyötöd közvetett adó. Ez rávilágit arra az igazságtalan adózási rendszerre, amelyhez hasonló talán sehol, egész Európában nincs. A fogyasztási adó, a forgalmi, kereseti- és jövedelmi adó elviselhetetlen magasságu. Az adózásnál a kellő létminimum mellőzése oly sérelme az ország adózó népének, amelyet a kormánynak már régen meg kellett volna látnia, hiszen számtalanszor terjesztettünk ide ebben az irányban különböző javaslatokat. Már több izben próbáltuk kapacitálni a kormányt arra, hogy az adózásnak ezt az igazságtalan rendszerét végre változtassa meg oly módon, hogy az adóterhek nagyobb részét azok viseljék, akik anyagi viszonyaik folytán azok viselésére képesek. A kormány azonban mozdulatlan maradt és egyáltalában nem volt hajlandó semmiféle olyan adókönnyitésre, amely oly módon változtatna a közadók kirovásán, hogy a terhek nagyobb részét azok viseljék, akik azt anyagilag is elbirják és csupán a kisebb rész háruljon azokra, akik anyagi viszonyaiknál fogva nem képesek a terhek nagyobb részét vállalni.

Meg kell jegyeznem, hogy különösen a kereseti és jövedelmi adónál több izben hangzott el észrevétel és konkrét javaslatot is terjesztettünk a kereseti adók reformálása ügyében a nemzetgyülés elé, amely javaslatban azt kértük, hogy a pénzügyminister ur változtassa meg a kereseti adó kulcsát, továbbá, hogy a kereseti adónál olyan létminimumot állapitson meg, amely tényleg létminimum és ne csupán olyan fikció legyen, aminő ma van, mert hogyha a kereseti adó terén 170.000 korona kereset adómentes, ez még egyáltalában nem nevezhető létminimumnak, hiszen az ilyen 170.000 koronás létminimummal minden dolgozó, aki a keresetéből tartja fenn magát, a kereseti adó alá kerül és ki meri ma azt állitani, hogy egyheti megélhetésre 170.000 korona elegendő. A létminimumnak tulajdonképen azt a célt kellene szolgálnia, hogy az adózás alól mentesitett keresetből a legelemibb megélhetést lehessen biztositani, miután pedig ezt a jelenlegi létminimumból megközelitőleg sem lehet biztositani, egészen jogosan használhatom azt a kifejezést, hogy a kereseti adónál a pénzügyminister ur által megállapitott létminimum csak fikció, abban semmi komolyság nincs. Ha pedig a jövedelemadó létminimumát vesszük, azzal is hasonlóképen vagyunk, mert a pénzügyminister ur és mindazok akik az adókérdésekkel foglalkoztak, ezt arányba hozták a kereseti adó létminimumával és amennyire elégtelen a kereseti adónál megállapitott létminimum, épen annyira elégtelen a jövedelemadónál megállapitott létminimum is.

Minden alkalmat meg kell ragadnunk, hogy ezeket a kérdéseket szóvá tegyük. Mindaddig szóvá kell tenni, ameddig komoly változtatások nem történnek, mert én nem hagyom megtévesztetni magamat attól a kijelentéstől, amelyet az előadó ur volt szives itt tenni, miután azt mondotta előadói beszédében, hogy a kormány már rátért az adómérséklések utjára és az adómérsékléseket a későbbi időben tovább fogja fokozni. (**Temesváry Imre előadó:** Ez letagadhatatlan! — **Propper Sándor:** Csak az adózók nem tudnak róla!) Megemlitette, hogy a forgalmi adónál már a mérséklés utjára lépett a kormány.

Nem elegendő számszerüen valamit dokumentálni, nem elegendő azt mondani, hogy a forgalmi adó 3% helyett most már csak 2%, hanem ezzel szemben a tényleges állapotot kell megvizsgálni. És mi a tényleges állapot a forgalmi adózásnál? Az, hogy tele vannak panasszal mindazok, különösen a kereskedők, akik a forgalmi adót leróni kénytelenek, hogy anyagilag a helyzet rájuk nézve nem válto-

zott, mert igaz, hogy a kivetés százalékos kulcsa 3-ról 2-re csökkent, de végeredményében a forgalmi összege, terhe megmaradt a régi formájában, (**Propper Sándor:** Sőt emelkedett!) mert helyébe hozták az átalány-kivetést és ezzel olyan terheket róttak ki, amelyekkel a régi 3%-os kulcsból eredő bevételeket biztositották. (**Temesváry Imre előadó:** A 160 millió bevétel lecsökkent 104 millióra! — **Sütő József:** A fogyasztás csökkent! Ezt elfelejtette az előadó ur!) Akkor sem lehet a forgalmi adó lecsökkenést figyelembe venni, ha a bevételegből kisebb számot látunk, mert olyan katasztrofális közgazdasági állapotban, amilyenben ez az ország van, természetszerüleg következik be a fogyasztóképtelenség révén, hogy a forgalmi adó lecsökken, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert mindenki kénytelen igényét a legminimálisabbra leszoritani, mindenki kénytelen mindent, amit csak lehet, mellőzni, és ez a mellőzés meg is történik, százezrek meg százezrek vásárlóképtelenek. A közelmult napokban olvastam egy közgazdasági hirt arról, hogy az elmult esztendőben Magyarországon 4 millió pár cipőt adtak el. Köztudomásu, hogy kerek számban mintegy 8 millió az ország lakossága, igy — a csecsszopó pólyásgyerekeket és az aggastyánokat is belevéve — minden személyre egy félpár cipő fogyasztása jutott egy esztendő alatt, holott ha a békebeli fogyasztást vesszük figyelembe, mindazoknak, akik az idevonatkozó számadatokat ismerik, tudniok kell, hogy az messze-messze felette állott a mostaninak. Csak ezt az egyetlen tételt ragadom ki és már ezzel az egyetlen tétellel is meg tudom cáfolni az előadó ur állitását, mert a forgalmi adóból eredő bevétel lecsökkenése nem jelenti mindjárt a forgalmi adó terhének könnyebbedését, mert ha például a cipőfogyasztás ennyire lecsökken, ennek révén a forgalmiadó-bevétel is lecsökken, — épen ezért abbeli állitásomat, hogy ezzel a kijelentéssel, amelyet az előadó ur tett, nem hagyom magam megtévesztetni, továbbra is fentartom.

T. Nemzetgyülés! Tovább lehet ezeket az adókérdéseket fejtegetni és igy rá kell jönni arra a helytelen rendszerre, amely ebben az országban az adózás révén van. Itt ismételten fel kell szólitani a kormányt a leghatározottabban arra, hogy politikáján változtasson, mert türhetetlen ez az állapot, az ország adófizető polgárai nem birják a terheket és hogy ennek káros következményei miben nyilvánulnak meg, arról nagy általánosságban mindenkinek tudomása van. Itt van pl. egy adat, amely szintén kapcsolatos azzal, hogy a gazdasági válság következtében foglalkoztatási hiány, fogyasztóképtelenség, keresetképtelenség állott be és ezt legjobban igazolják a következő számadatok: 1922-ben a kényszeregyezségek száma 272 volt, 1923-ban 110, 1924-ben, amikor elkezdték az országot szanálni, már 524-re emelkedett, 1925-ben pedig, amikor a kormány dicshimnuszokat zengett a saját szanálási művének sikeréről, a kényszeregyezségek, fizetésképtelenségek és csődök száma 4914-re emelkedett fel. (**Rothenstein Mór:** Tehát haladunk!) Ez elijesztő. Lehet-e akkor itt arról beszélni, hogy helyes közgazdasági politika folyik ebben az országban, amikor ilyen számadatok mutathatók ki és amikor ezek csak a birósági esetekből kikerülő számok *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ismeretlen az a szám, amely a birósági eseteken kivül még van. Elijesztő, kétségbeejtő, hogy a százalékos emelkedés a csődöknél 489%-os, a kényszeregyességeknél és a fizetésképtelenségeknél 955%-os; 1925-ben nem kevesebb, mint 2457 vállalat lett fizetésképtelen, 2068 került kényszeregyesség alá és 389 jutott csődbe.

Ehhez kell nagy közgazdasági tudás ezért vett a ministerelnök ur magának bátorságot, hogy minket vádolt meg gazdasági tudatlansággal! Ilyen eredmények után mer a ministerelnök ur minket iskolába küldeni, hogy tanuljunk közgazdasági tudást! Hát, én kijelenthetem, hogy ezek a számok a legfényesebben igazolják azt a közgazdasági tudatlanságot, amely a kormány politikája folytán ebben az országban észlelhető. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést egy órára felfüggesztem!

(Szünet után)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Kabók Lajos képviselő urat illeti folytatólag a szó.

Kabók Lajos: T. Nemzetgyülés! A szünet előtt feltárt adatokkal igazoltam azt a gazdasági katasztrófát, amely ebben az országban dul és ezzel kapcsolatban meg lehet állapitani azt is, hogy az adózó polgárságnak végtelen módon való kiuzsorázásából ered legnagyobbrészt mindaz, amit számszerüen igazolni voltam kénytelen.

Közgazdasági állapotainkat azonban vizsgálhatjuk továbbá is. E vizsgálat közben rá kell térnem a munkanélküliség kérdésére is. Igaz, hogy az elmult hét folyamán a munkanélküliség kérdéséről már beszéltem, de egyrészt ez a kérdés rendkivül fontos, másrészt pedig nem adatott meg a mód a nemzetgyülés többségi pártjának jóvoltából, hogy azt megfelelő formában feltárhassam és épen ezért ismételten kell beszélnem erről a kérdésről. Beszélnem kell róla már azért is, mert az ország egyik legnagyobb közgazdasági katasztrófája a munkanélküliség.

A munkanélküliség nem csupán azt jelenti, hogy X ember munka nélkül van és ezek nyomorognak, hanem azt is jelenti, hogy ahány ember munkához jutni nem tud, annyi ember fogyasztóképtelenné, adófizetésre képtelenné válik és ez mind az ország közgazdasági állapotainak erőteljes megromlásához vezet. Megemlitettem már, hogy a szakszervezetek 1925 decemberében 26.711 munkanélkülit tartottak nyilván. Ez a szám ez év január hónapjában 28.378-ra növekedett. Ez a szám azonban csak a szociáldemokrata szakszervezetek számadatait foglalja magában. Van még egy kimutatás, a kereszténységi szocialista szakszervezeteké. Ezek a szakszervezetek 1273 munkanélkülit tartanak nyilván, ugyhogy e két számot összeadva, a nyilvántartott munkanélküliek száma összesen mintegy 30.000.

Ez azonban korántsem fejezi ki hűen a munkanélküliség ijesztő nagy mértékét. Sajnos, nem állanak oly adatok rendelkezésre, melyek az egész ország munkanélküli állományát számszerüleg feltüntetnék. Maga a kormány sem törekedett e téren ilyen statisztikai adatokat összeállitani, ugyhogy valamennyien, akik ezzel a kérdéssel foglalkozunk, kénytelenek vagyunk oly számokat megemliteni, amelyek nem egészen határozottan fejezik ki a munkanélküliség mértékét. De még ilymódon is meg lehet állapitani, hogy a tényleges munkanélküliek száma körülbelül háromszor-négyszer annyi, mint a szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma.

Elképzelhető, hogy mit jelent ez gazdasági szempontból az országra. Ha csak egyetlen egy esztendő elveszitett kereseti adatait vesz-

szük figyelembe, — amely számításom szerint és csak a nyilvántartottakra vonatkozólag 819 milliárd koronát jelent — méltóztassanak elképzelni, hogy mi ez az elveszett munkabér. Ez nem könyvelhető el egyszerüen ugy, hogy ezt a munkások nem keresték meg, tehát a munkások ennyivel szegényebbek lettek. Valójában az egész ország lett ennyivel szegényebb, és itt is azt kell mondanom, hogy ehhez a számhoz még hozzá kell venni a nyilván nem tartottak számát, illetőleg az ebből eredő keresetveszteséget, és igy egészen nyugodtan lehet megállapitani, hogy egyetlen egy esztendő munkabérvesztesége a jelenlegi munkaállomány mellett körülbelül két-három billió koronára tehető. Ez oly ijesztő nagy szám amely felett egyszerüen átsiklani nem lehet. Ez az összeg hiányzik a forgalomból, hiányzik általában a közgazdasági életből. Ez a hiányzó számadat a közgazdasági élet vérkeringését bénitja meg és ebben a számban lehet megtalálni azokat az okokat, amelyek alapján vállalatok, üzletek egymásután mennek tönkre, jutnak csődbe, kénytelenek kényszeregyességet kötni. Ez a nagy összeg hiányzik a forgalomból, ilyen nagyszámu munkásság keresete maradt el, amelyből vásárolni tudtak volna cipőt, ruhát, mindennemü közszükségleti cikket, amely az élet fentartásához szükséges.

A kormány nem iparkodik segiteni ezen az állapoton, jóllehet most minden kérdést oda magyaráznak, hogy a beruházás is a munkanélküliség enyhitését szolgálja. A beruházás kérdésével külön akarok foglalkozni; itt csak annyit akarok megemliteni, hogy ezzel a beruházási programmal és a programmnak oly módon való elintézésével, amint a kormány tervbe vette és ahogyan a kormány a programmját megvalósitja, a munkanélküliséget soha, de soha nemcsak megszüntetni, de még csak jelentékenyen lefokozni sem lehet. A kormánynak más téren is segitségére kell sietnie azoknak, akik saját hibájukon kivül nem tudnak munkaalkalomhoz jutni. Nem áll az a feltevés, hogy dologkerülő emberekről volna szó, mert én a legnagyobb lelki nyugalommal el tudnám vezetni a kételkedőket akármely munkanélküli táborba s ott akár inkognitóban bármilyen módon méltóztassanak érdeklődni, hogy milyen munkavágy teliti az embereket, mennyire szeretnének, akarnának dolgozni, mennyire hajszolják a munkát, lótnak-futnak nap-nap után egyik gyártól a másik gyárig, egyik üzlettől a másik üzletig, azonban mindenütt elutasitó a válasz, mert vállalkozási lehetőség nincs, a gazdasági vérkeringés megbénult és nincs a kormánynak oly gondoskodása, amely a megbénult gazdasági élet vérkeringését komolyan megindituná. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A kormánynak szociális ténykedéseket is kellene kifejtenie a munkanélküliség enyhitésére. Erről a kérdésről majd szociálpolitikai birálatomnál fogok szólani; itt csak annyit kivánok megemliteni, hogy a népjóléti miniszter ur — jó, hogy jelen van — nagyon régen beigérte már s ugy tudom, a Házhoz be is terjesztette a munkanélküliség esetére való biztositásról szóló törvényjavaslatot, a kormány azonban nem talál módot, lehetőséget, időt, alkalmat arra, hogy ez a szociális törvényjavaslat tényleg tárgyalás alá kerüljön és hogy a munkanélküliek legalább egy parányi jelét lássák annak a komoly gondoskodásnak, amely a kormányt áthatja.

Ha pedig az áll, amit már hallottunk hangoztatni, hogy ha ez a szociális törvényjavaslat törvényerőre is emelkedik, abból nem lehet azonnal támogatni a munkanélkülieket munkanélküliség esetére, akkor felvetődik a kérdés: miért nincs a kormány gondolatában a munkanélküliek azonnali gyors segélyezése avagy miért nincs a kormánynak oly elgondolása, hogy ha a nemzetgyülés ezt a szociális törvényjavaslatot törvényerőre emeli, nem kell a tőkegyüjtés idejét bevárni, hanem a kormánynak kellene a költségvetés keretébe beilleszteni tudni oly összegeket, amely előlegként szolgálna és az átmeneti időre átsegitené a munkanélküliek anyagi támogatását.

Mindezt nem látjuk, nem tapasztaljuk, épen ezért meg kell állapitanunk, hogy a kormányt nem hatja át a munkanélküliségből fakadó nagy nyomoruság tudata, de nem érzi át azt a közgazdasági katasztrófát sem, amely ebből a hosszantartó, nagyarányu munkanélküliségből származik. Végig kell tekinteni gyárakon és üzemeken, mert nemcsak a munkások elbocsátása, nemcsak a magán és kereskedelmi alkalmazottak elbocsátása — és sorba vehetem: banktisztviselők, állami tisztviselők elbocsátása — mutatkozik meg minden téren, hanem a dolgozó munkások helyzete is veszélyeztetve van, mert állandóan foganatositanak üzemekben, gyárakban, üzletekben, vállalkozásokban munkaidő-redukciókat, munkásokat, alkalmazottakat szabadságolnak, ami az üzemekben, a vállalatoknál alkalmazottak megélhetését is a legnagyobb bizonytalanság felé hajtja.

Nem olyan egyszerü kérdés ez, t. Nemzetgyülés, hogy ezen olyan könnyen át lehessen tekinteni. (**Esztergályos János:** És hogy az urak ide se figyeljenek! — **Propper Sándor:** Már megmondták, hogy nem érdekli őket! — **Almássy László:** Egészen másról beszélünk! — *Zaj.*)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Csendet kérek! (**Almássy László:** Épen a költségvetésnek egy másik részéről beszélünk! — **Esztergályos János:** De legalább figyeljenek az urak, ha már itt vannak. Ugy is ritkán vannak itt!)

Elnök: Esztergályos képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**B. Podmaniczky Endre:** Nem vagyunk a szakszervezetben! — *Zaj a jobboldalon.)* Csendet kérek a jobboldalon is.

Kabók Lajos: Pedig ez a kérdés *(Gubicza Ferenc közbeszól.* — **Esztergályos János:** Az ur kicsoda? — *Derültség.)* közgazdasági katasztrófánknak egyik legsarkalatosabb pontja és aki közgazdasági életünket, a gazdasági élet vérkeringését komolyan helyre akarja állitani, annak elsősorban ezzel a kérdéssel kellene a legerőteljesebben foglalkoznia.

Nehogy kétely merüljön fel a felsorakoztatott számok tekintetében, bátor vagyok egy másik adatot is citálni, egy olyan egyesület adatait, melynek adatait valószinüleg sem önök, sem a kormány nem vonja kétségbe. Közismert munkáltató testület a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete. Ez az egyesület rendszeresen nyilvántartja a kötelékébe tartozó alkalmazott munkások létszámát és itt kifejezetten csak munkásokról van szó; ebben a számban kereskedelmi és magánalkalmazottak, banktisztviselők, vagy ehhez hasonlók egyáltalán nincsenek, hangsúlyozottan jelentem ki, csakis munkásokról van szó. Ennek az egyesületnek munkáslétszám-statisztikájából meg lehet állapitani, hogy az utolsó két esztendő alatt milyen erőteljes mér-

tékben apasztották az üzemekben alkalmazott munkások létszámát. A Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete kötelékébe tartozó üzemekben az egész országban 1923. évi decemberében a munkások összlétszáma 48 ezer néhány száz volt.

Ez a szám az 1924. év végére alaposan lecsökkent, az 1925. év végére pedig már oly erőteljesen csökkent le, hogy az elbocsátott munkások száma kerekszámban nem kevesebb, mint 15.000, ugy hogy a gyárakban alkalmazott munkáslétszámnak 34·5%-át bocsátották el az elmult két esztendő alatt, a szanálás ideje alatt, akkor, amidőn dicshimnuszokat hallottunk zengeni ama eredményes munkálatokról, amelyeket a szanálás jelszava alatt a magyar kormány kifejtett.

Elijesztő szám ez, pedig ez csak egyetlen munkáltató testület számadatait foglalja magába. Ha ehhez hozzávesszük a többieket és ha megvizsgáljuk, hogy maga az állam mikép járult hozzá az alkalmazott munkások létszámának csökkentéséhez, akkor nem kell más adatot figyelembe venni, mint a diósgyőri vasgyár munkáslétszámának apasztását, mert a szanálás ideje alatt ebben a gyárban kereken 1500 munkást bocsátottak el, tehát most 1500 munkással alkalmaznak kevesebbet, mint a szanálás megkezdése előtt alkalmaztak. Nem is csoda, ha a magánvállalatok oly egyszerüen lerázzák magukról a terheket, nem is csoda, ha a magánvállalatok semmiféle áldozatot nem akarnak hozni az üzemek fentartása érdekében, mert jó példát látnak a kormány részéről. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor:** Biztatást!)

A kormány adja az utmutatást arra, mikép kell kidobni az utcára, kenyértelenné tenni a munkásokat és elviselhetetlen állapotba kergetni őket. Ha a kormány ugy látja a szanálás művét megoldhatónak, hogy a munkaalkalmak számát csökkenti, akkor ez jó példa a magánkapitalizmusnak, mert ez ugy gondolkozik, hogy amit szabad a kormánynak, legalább annyit szabad a magánkapitalizmusnak is, sőt nagyon sok esetben tapasztaltuk, hogy a kormány jó példájából kiindulva sok esetben messze túlhaladta a kormány ténykedéseit és igy a magánkapitalizmus a kormánnyal egyetemben oly erőteljesen pusztitott, rombolt és idézett elő munkanélküliséget, hogy ennek példáját még soha nem láttuk. (**Propper Sándor:** Országmentés kihalási alapon!)

Nem lehet szó nélkül hagyni a munkanélküliség kérdésénél az ipari munkásokon, a magán- és kereskedelmi alkalmazottakon kivül a mezőgazdasági munkások kétségbeejtő munkanélküli állapotát sem. A trianóni békeszerződés szükebbre szabta az ország határait, az ország területében egyharmadára csökkent. Ha az ipar szempontjából vizsgáljuk a kérdéseket, meg kell állapitanunk, hogy például a vasipar ebben a szükreszabott, egyharmadára lecsökkent országban mintegy 80%-ban ittmaradt, hasonlóan a faipar is és vannak iparágak, amelyek még nagyobb mértékben maradtak itt. Ha tehát ezeket az iparokat veszem szemügyre és ezeknél vizsgálom a munkanélküliség okait, akkor tárgyilagosan el kell ismerni azt is, hogy az ország határainak lecsonkulása szintén hozzájárult a munkanélküliséghez, mert egyes iparágak nem tudnak kellő munkához jutni, az ország belső fogyasztóképessége egyes iparágaknak nem tud annyi munkát juttatni, amennyit ezek produkálni tudnának, illetőleg amilyen nagy a kapacitásuk. A mezőgazdaságnál ellenben egészen másképen vagyunk. Épen a trianóni békeszerződés alapján, épen a Népszövetségtől kapott kölcsönhöz füzött feltételek során állapitották meg, hogy Magyarország agrárállam és a Népszövetség nem tanácsolta Magyarországnak olyan iparok üzését, melyeknek természetes termelési előfeltételei nincsenek meg. (**Esztergályos János:** Például a frankgyártás egész határozottan eltiltotta! — *Derültség.*)

Aki a szanálási törvényt figyelemmel végigolvasta, annak meg kellet találnia ezeket a jótanácsokat és megállapitom, hogy ezekkel a jótanácsokkal élt is a kormány, mert az iparpártolás terén nem látunk olyan ténykedéseket, melyeket szükséges lett volna, hogy a kormány végrehajtson, sőt épen azt látjuk, hogy a Népszövetség tanácsán felbuzdulva, illetőleg azt követve, Magyarország eléggé fejlett — hangsúlyozottan mondom, hogy eléggé fejlett — iparát is a lehető legnagyobb mértékben elhanyagolta.

A Népszövetség eme tanácsában benne foglaltatik az is, hogy olyan foglalkozásokat üzzön ez az ország, melyeknek természetes termelési előfeltételei megvannak. Itt célozta Magyarország agrár természetére, célozta arra, hogy ebben az országban van föld elégtessék mezőgazdasági művelést üzni, mert mezőgazdasági termelésnek megvannak a természetes termelési előfeltételei. Tagadhatatlan, hogy Magyarország olyan termőföld, amilyen kevés van Európában, vagy talán nem túlzok, ha azt mondom, hogy a földkerekségén is. A acélos magyar buza hires az egész világon, még a tengeren túl is nagy előszeretettel vásárolják, mert olyan termésü buzát, mint Magyarországon, kevés helyen lehet kapni. Egyéb mezőgazdasági terményeknél is megállapitani, hogy a magyar föld terméken a magyar föld jó talaj, a magyar mezőgazdasági termelésnek meg vannak tehát a természetes termelési előfeltételei. Mégis mit tapasztalunk? Azt, hogy a mezőgazdasági munkás foglalkoztatása a legsiralmasabb helyzetbe, a legkétségbeejtőbb állapotba jutott. Ha ipari téren elismerem azt, hogy az ország csonkolása is hozzájárult bizonyos mértékben az ipari munkanélküliséghez, ugyanakkor egy talán nem tudom elismerni a mezőgazdasági munkanélküliséget, amelyet helyesen felmérni és számokban kifejezni senki sem tud. Mi vagyunk abban az időben, amikor a mezőgazdasági szabadtéri munkálatoknak a legerőteljesebben kellene folyniok és mégis azt látjuk, hogy a mezőgazdasági munkások rendkivül nagy számban vannak foglalkozás nélkül, esdve óhajtják és mégsem tudják megszerezni a munkát.

Ezzel szemben oly jelenséget is látunk, amely veszedelmessé kezdi kinőni magát. A munkanélküliséggel szoros összefüggésben áll a kivándorlás kérdése. Nekem nap-nap után ott kell eljárnom, ahol a mezőgazdasági munkások és törpe-, apróbirtokosok kivándorlását segitik elő. A Baross-téren van az az iroda, ahol nap-nap után tömegével látom a kétségbeesett mezőgazdasági munkásokat, törpebirtokosokat, akik bucsut akarnak inteni ennek a szép hazának, mert meggyőződtek arról, hogy itt élniök nem lehet, itt legfeljebb csak éhen pusztulhatnak. Összeszedik kis cókmókjukat, több család összeadja, ami értékesithetője van, esetleg elkótyavetyélik nehezen, kinosan, rejtékkel megszerzett földecskéjüket, vagy kunyhójukat, hogy előteremtsék a kivándorláshoz szükséges összeget és kint az uj hazában, Amerikában, Kanadában remélnek

bet és jobbat, ott vélik további boldogulásukat.

De a kivándorlás nemcsak a mezőgazdasági munkások körében tapasztalható, hanem az ipari munkások körében is eléggé veszedelmes mértéket öltött. Akik a Franciaországba kivándorolt munkások számát ismerik, tudják nagyon jól, hogy kerekszámban mintegy 30.000 ipari munkás vándorolt ki oda, akik Párizsban és környékén élnek részben elhelyezkedve, részben időközben munkanélküliségbe jutva. Ezt azért említem meg, mert egyrészt a fajvédelem veszedelmét látom ebben, másrészt pedig féltem a jó, dolgos kezeket. Féltem az iparilag jól képzett szakmunkásokat, a mezőgazdaság jó munkásait, mert Magyarországnak nem lehet állandóan ebben a közgazdasági katasztrófában élnie, el kell következniök a jobb időknek is, amikor a munkáskezekre nagyobb szükség lesz s majd az urak akkor fognak meggyőződni arról, hogy milyen vétkes mulasztásokat követtek el a kivándorolt munkásokkal és az országgal szemben. Ha majd nem lesz elegendő jól képzett szakerő, jó dolgozó magyar földmunkás, akkor fognak észbekapni s akkor fogják szánni-bánni bűneiket, amikor már késő lesz.

Itt van a bányaipar helyzete. Nekem sikerült megtudnom, hogy az elmult esztendőben nem kevesebb, mint 2000 bányamunkás volt kénytelen kivándorolni az országból. Nem tudnak foglalkozást kapni, vagy ha foglalkoztatják is őket, ami a bányaiparban nem ritkaság, sőt nagyon gyakori dolog, három-négy napot dolgoztatnak csak velük. A bér amugyis alacsony és az igy szükre szabott munkaidőből eredő keresetből megélni egyáltalán nem tudnak; fogják a vándorbotot, kis batyujukat és itthagyják ezt az országot.

Évek óta halljuk már hangos jelszavakban megnyilvánulni a fajvédelem kérdését. Folyton a magyar faj védelmét hirdetik, hangsúlyozottan jelentik ki a túlsó oldalon ülő képviselőtársaim, hogy a keresztény magyar fajt miként kell megvédelmezni, de amikor ezeket a kijelentéseiket tényleg meg kellene valósitani, akkor derül csak ki, hogy minden ilyen megállapitásuk csak üres frázis, mert komolyan a fajvédelem érdekében egyáltalán semmit sem akarnak tenni. Ha akarnának, akkor rákényszeritenék a kormányzatot arra, hogy ilyen katasztrófális jelenségeknél lépjen közbe, akadályozza azokat meg, mert azt hiszem, nekem nem kell külön bizonyitanom és hangsúlyoznom, hogy kik azok, akik itthagyják az országot. Mindig azok, akik vállalkozóképesebbek, akik jobban képzettebbek, mert ők erősnek érzik magukat arra, hogy külföldön is meg tudják állani a helyüket s fel tudják venni akár ipari, akár mezőgazdasági téren a versenyt a külföldi munkaerőkkel. Az ilyen munkaerőket óvni, védeni kellene, az ilyen munkaerők megtartásáért messzemenő áldozatokat is kellene hozni, különösen akkor, amikor azt látjuk, hogy a magyar kormánynak igen sokszor, igen sokféle haszontalan dologra is sulyos milliárdjai jutnak, azonban ilyen komoly kérdések enyhitésére, rendbehozatalára sohasem akad pénz.

Nem lehet ennél a kérdésnél figyelmen kivül hagyni azt a munkabérpolitikát sem, amely épen a munkanélküliség következtében állott elő. A munkáltatók még akkor sem becsülték meg kellően munkásaikat, amikor valamivel jobb gazdasági konjunktura volt. Amikor a munkások, különösen a deflációs időben munkabérüket arányba akarták hozni a bekövetkezett drágasággal, amely mérhetetlenül nagy arányu hasznot hajtott a munkáltatóknak, sokszor megismétlődő bérharcokba kellett kezdeniök, hogy munkabéreiket valamelyest lépésbe tudják hozni a drágaság emelkedésével. A nemzetgyülés elé is kerültek ilyen kérdések, a nemzetgyülés figyelmét is fel kellett hivni azokra a munkáltatói túlkapásokra, amelyek jelentkeztek abban az időben, amikor még ehhez hasonló munkanélküliségre gondolni sem mert senki. Annál inkább beszélni kell erről a kérdésről most, amikor a munkanélküliség átka, az ebből fakadó kétségbeejtő nyomor szorongatja a munkásságot, mert azt tapasztaljuk az utolsó két esztendőben, hogy a magánipari tőke, az ipari kapitalizmus és általában a magánkapitalizmus veszedelmesen akarja kiaknázni a helyzetet a maga számára és egy jelszót vesz fel. Ebbe a jelszóba burkolództak bele, azt mondván, hogy a drágaságot ugy lehet visszafejleszteni, ha visszafejlődnek a munkabérek. Tetszetős jelszót dobnak közbe és azt iparkodnak megértetni, amit lehetetlen, amire már a bizonyiték bekövetkezett. Azt iparkodnak itt mindenki előtt igazolni, hogy ha leszállnak a munkabérek, olcsóbb lesz a termelés s ha olcsóbb lesz a termelés, ennek kapcsán elő fog állani egy olcsóbbodás.

Mi már az ilyen jelenségeken keresztülmentünk. 1919-ben a diktatura bukása után ugyancsak ezt a jelszót vették fel a munkáltatók. Akkor ez nemcsak jelszó volt, hanem hamarosan éltek is vele. A munkásság aléltan, főbesujtottan hevert, a gazdasági élet vérkeringése akkor is megakadt teljesen — igaz, hogy akkor csak néhány hónapra — és ezt a kétségbeejtő helyzetet, amikor a gyárak ugyszólván egy napon zártak be, akkor is kihasználták. Mindenki kikerült bizonytalan időre a munkából. Akkor ezt a gyárbezárást használták fel a munkáltatók arra, hogy a munkabéreket lesülyesszék. Akkor is azt mondták, hogy a drágaságot csak ugy lehet letörni, ha leszállitják a munkabéreket és a munkabérek leszállitásával kapcsolatban be kell következnie az olcsóbbodásnak. Mi történt? Tényleg ötven százalékkal sülyesztették le egyszerre a béreket. Kinyitották a gyárak kapuit és kijelentették a munkásságnak, hogy jöhettek dolgozni, de csak ugy, ha felebérért álltok munkába. Akkor a munkásság aléltan hevert és nem tudott egyebet csinálni, mint engedett a kényszerhelyzetnek, és az ötvenszázalékos munkabérért vette fel a munkát. Nagyon hamar beigazolódott, hogy az olcsóbbodásnak ez a forditott sorrendje egyáltalában nem mozditotta elő ténylegesen a drágulás visszafejlődését, mert az ötven százalékkal leszállitott munkabérek ellenére a drágaság nemhogy lejebb szállt volna, hanem fokozatosan haladt felfelé és néhány hónap mulva olyan iramot vett, amely pénzünk teljes elértéktelenedésével járt. Ilyen példa után, amikor bebizonyosodott, befejezett tények állnak előttünk, nem lehet a munkássággal ezt a játékot ismételten megcsináltatni, mert ez semmi egyéb a munkáltatók részéről, mint a zavarosban való halászás. Ki akarják használni a munkanélküliek kétségbeejtő helyzetét s ijesztgetik, rémitgetik a munkában lévő munkásokat a munkaidő redukálásával, az állandó szabadságoltatásokkal, fejük felett tartva állandóan a Damokles kardját s közbe, közbe végrehajtják gonosz terveiket. A munkabérek leszállitása folyik most is. A kormányt mi már figyelmeztettük erre. Régen is kértünk intézkedéseket.

Annak idején beigérték a béregyeztető

hivatalokat, a kormány által kiadott rendelet alapján létesitett béregyeztető hivatalok azonban egyrészt nem felelnek meg a törvényes felhatalmazásnak, másrészt meg sem közelitik hivatásukat. S most itt áll a munkásság, kiszolgáltatva a magántőkének s a kormánytól segitség nem érkezik. De hogy is érkezhetnék, amikor a kormány maga is jó példával jár elő a munkabérek leszállitásában. Meg kell csak vizsgálnunk az állami üzemek munkabérpolitikáját s meg lehet állapitani, hogy a magántőke tulajdonképen nem is produkál ujat e téren, csak azt teszi, amit a kormánytól látott, mert akár a diósgyőri vasgyár, akár más állami üzemek bérpolitikáját vizsgáljuk is, mindenütt azt tapasztaljuk, hogy ijesztően alacsonyak a munkabérek, amelyekből a megélhetést biztositani nem lehet.

Nézzük csak a mezőgazdasági munkások helyzetének kiaknázását. Nézzük azokat a 15—20 ezer koronás béreket, amelyek sokak előtt hihetetlenek. Sokan mondták már nekünk, hogy ez nem lehet, ez nem felelhet meg a tényállásnak. Amidőn én ezt itt azonban felemlitem, sietek kijelenteni, hogy én még nem is a legalacsonyabb napszámokat vettem, és hozzáteszem, hogy ezekhez a 15—20 ezer koronás napszámokhoz nem járul semmi, ugyhogy 90—100 ezer koronáért dolgozik hetenként az a mezőgazdasági munkás, dolgozik napkeltétől napestig, de azzal nem törődik senki, hogy mit tud ezért a bérért venni, hogy elegendő-e ez a heti kenyérszükségletére. És e téren rendkivül bűnös a kormányon kivül a nagybirtokos-osztály, mert azt tapasztaltam, hogy épen a nagybirtokosok azok, akik jóllehet, tizezer holddal és ennél nagyobb földbirtokkal is rendelkeznek, zsákmányolják ki alaposan a mezőgazdasági munkásokat. *(Ellenmondások a jobboldalon és a középen.* — **Ivády Béla:** Egyesek lehetnek, de általánositani nem lehet!) T. képviselőtársam, aki ezt nem teszi, arra ez nem vonatkozik és az nem is érezheti magát sértve. Én nem azt mondtam, hogy minden birtokos, én azt mondtam, hogy különösen a nagybirtokosok ezek. (**Ivády Béla:** Ez sem áll!)

Én eleget járok vidéken is, t. képviselőtársaim, ne méltóztassanak azt gondolni, hogy csak a fővárosban élem le életemet. Nekem alkalmam van igen gyakran a vidéken járni s nemcsak a városokban, hanem a falvakban is s érintkezésbe jutok számtalanszor ilyenkor a mezőgazdasági munkásokkal is és a törpebirtokosokkal is, akiknek olyan kicsiny birtoka van, hogy kénytelenek annak ellenére, hogy földtulajdonosok, napszámba is elmenni. Kerületem számos községének is van olyan törpebirtokosa, aki eljár napszámba; egész sereg ilyen mezőgazdasági munkás van a választókerületem különböző községeiben. Kerületem valóságos tipikus szegény kerület, amelyben nagybirtok tulajdonképen csak kettő van: az Eszterházy- és a Metternich-féle nagybirtok. Az Eszterházy-birtokról nem mondhatom azt, amit a Metternichről mondhatok. Az Eszterházy-birtokon legfeljebb ha találunk, 25 ezer koronás napszámokat, ellenben a nagyobb, Metternich-féle birtokon igenis találunk 15 ezer koronás napszámokat is, de ezt is csak a jobban dolgozni tudók kapják, a gyengébbek, a fiatalabbak ezt sem tudják elérni, mert ma igenis 8—12 ezer koronás napszámban részesitik őket. Ha kétszer, háromszor akkora volna a napszám (**Gr. Hoyos Miksa:** Annyit fizetnek, amennyit tudnak! — **Esztergályos János:** Nekünk panaszkodnak és nem önnek, gróf ur! — **Gr. Hoyos Miksa:** Jobb valami, mint semmi!) Most rátaláltunk a dolog velejére. A mezőgazdasági ipar, a vállalkozás mind ezt a bérpolitikát folytatja. *(Zaj jobbfelől.* — **Esztergályos János:** Azt mondják, jobb a valami ma, mint a semmi holnap!) Azt mondják az alkalmazottaknak, ha akartok, dolgozzatok, de csak egyiért és hihetetlenül alacsony bért állapitanak meg. (**Gr. Hoyos Miksa:** Nem igy van ez! Azt mondják, jobb ma ez a valami, mint holnap a semmi. Ez nyilvánul meg az eljárásban azonban kérdés, mi rejlik e mögött. (**Gr. Hoyos Miksa:** Ha nem volna napszám, mi volna!) Akkor nem volna a föld megmüvelve. (**Esztergályos János:** Ez igazán nevetséges! — **Gr. Hoyos Miksa:** Ezen nem lehet nevetni! Ez nem humor, ez gazdasági kérdés! — **Esztergályos János:** Ezen a humoron csak nevetni lehet!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő ur! (**Esztergályos János:** Ezen a humoron!) Kérem Esztergályos képviselő urat, méltóztassék csendben maradni! (**Propper Sándor:** Nagyon keserü ez, nem humor! Egy honatya azt mondja, hogy semmi sem lenne abból, ha nem volna napszám!)

Kabók Lajos: Katasztrofális állapotok ezek és én arra törekedtem, hogy kellő tárgyilagossággal tárjam fel ezt a tényállást, mert amit mondtam, nem volt semmi egyéb, mint ridegen tényállásnak feltárása. Amit még hozzáfüzök, az már ismétlés, de ujabb kisérletet akarok tenni arravonatkozóan, hogy önöket meginditsam és meggyőzzem arról, milyen borzalmas a munkanélküliség és milyen nyomor rejlik a munkanélküliségben. Tessék csak végigkisérni a munkanélküliek életét, tessék felkeresni a háztartásokat. Ki van fosztva az egész háztartásuk, a lakásuk pedig összezsufolva. Ahányan csak tudnak, egyetlen oduban laknak, butorzatuk nincs, az ágyra vetett majorok nem rothadt szalmazsákon fekünsznek, de sokhelyen még ez sincs, hanem csak rongyok vannak a földre dobva és igy kénytelenek életüket végigélni, de azért bizakodnak, reménykednek ezek a szerencsétlen emberek abban, hogy egyszer mégis csak el kell következni annak az időnek, amikor valaki megváltja őket szenvedéseiktől. Amidőn mi már számtalanszor feltártuk itt önök előtt ezt a borzalmas és elkeseritő zelhetetlen nyomort, önök mindig érzéketlenek mindig ridegek voltak és azt hiszik, hogy rózsaszinesen aláfestjük a helyzetet, pedig ez a ridegen tényállás és egy parányi szinárnyalat sincs aláfestve. Ezeknek hallatára önöknek mégis csak össze kellene fogniok velünk és kormányt arra kényszeriteni, hogy ebből a kétségbeejtő helyzetből valamiképen szabaditsa ki ezeket a szerencsétlen embereket és legalább azonnali gyorssegéllyel segitsen rajtuk, mert már semmi mód nincs a közmunkák megteremtésére, amivel a munkanélküliség megszüntethető volna. (**B. Podmaniczky Endre:** Akkor még több lenne a munkanélküli! — **Esztergályos János:** Kell a pénz a Bacheroknak!) A kik földön gondoskodnak róluk, ott nincsenek ugy elhagyatva, mint nálunk. Itt Magyarországon csupán a szakszervezetek támogatják a munkanélkülieket... (**Hedry Lőrinc:** Odaát ugyanazt mondják, hogy csak náluk vannak elhagyatva! — **Ivády Béla:** Anglia megcsinálta a kötelező munkabiztositást és nem bir vele! — **Propper Sándor:** Bizza csak rájuk!)

Mi tisztában vagyunk azzal, hogy a munkanélküliséget máról-holnapra megszüntetni nem lehet. Világkatasztrófában vagyunk — mondhatom, az egész világ gazdasági válságában él. Természetes, hogy a gazdasági válságnak következménye az, hogy mindenfelé mu

anélküliség van. (**Halász Móric:** Ez igy van!) Am ezzel nincs elintézve a kérdés. (**Kálmán István:** Ezt mi is tudjuk!) Ezt tudják és még em akarnak rajta segiteni. (**Esztergályos János:** Inkább százezer munkás, mint egy Bacher — **Kálmán István:** Nem pártolom Bahert, de miért mentek a munkások külföldre? Mert nem tudtak dolgozni Magyarországon.)

Engem nem lehet a munkanélküliség kérdésében elnémitani azzal, hogy Angliában és másutt is, ahol a munkanélküliek biztositásáról törvény van, szintén van munkanélküliség. Ezzel az ügy nincs elintézve, mert más államokban, ha van is munkanélküliség, ezzel kapcsolatosan megvan a munkanélküliek támogatása, ott tehát nincsenek a munkanélküliek olyan kétségbeejtő helyzetben, mint nálunk. Tehát ennyivel különbek az állapotok a külföldön, azokban az államokban, amelyekben a kormány szociális gondoskodással van a munkanélküliek iránt.

A mezőgazdasági munkanélküliség kifejlődéséhez hozzájárul még a birtokpolitika, helyesebben mondva, a földbirtokreform törvényének végre nem hajtása. A nagybirtokos körök valószinüleg igazolni fognak engem ebben a kérdésben. (**Esztergályos János:** Még ha igazad van is, akkor sem mondják ezt meg.) Azokat a nagybirtokosokat értem, akiknél a földreformtörvényt még nem hajtották végre. Annak következtében ugyanis, hogy a földbirtokreform törvénye még csak részben van végrehajtva, egész sereg nagybirtok bizonytalan állapotban van, nem tudja, mi fog történni, nem tudja, hogy a földreform birtokának melyik részét fogja elvenni. (**Halász Móric:** Ez igaz!) Annyit tud, hogy mennyit kell majd neki leadnia, de nem tudja, hogy a földbirtokrendező bíróság a birtokának melyik részét fogja kihasitani. Ennek következménye az, hogy a földet ma nem művelik intenziven. Igen sokan várakozó helyzetben vannak. És azért, mert számos földbirtokon ma nincs intenziv gazdálkodás, a mezőgazdasági munkanélküliek száma is egyre növekszik.

De más egyéb körülmény is hozzájárul a munkanélküliség növeléséhez. Idetartozik a mezőgazdasági birtokoknak a különböző mezőgazdasági eszközökkel való felszerelése is. Amikor a földbirtokos bizonytalan abban, hogy mi történik a birtokával, beruházásokat sem eszközöl mindaddig, amig . . . (**Halász Móric:** Addig nem is kap pénzt!) Majd erről is fogok beszélni a hitel kérdésénél. Most egyelőre ennél a tárgynál maradok. A földbirtokos, aki bizonytalan helyzetben van, mindaddig nem intézkedik a mezőgazdasági berendezések, beruházások tekintetében, amig nem kerül tiszta helyzetbe, amig egész határozottan nem tudja, hogy mi történik az ő birtokával. Ez a körülmény az ipar terén is bizonyosfoku munkanélküliséget idéz elő. Nekem volt alkalmam mezőgazdasági gépgyárak vezetőivel beszélni, és amidőn ezekkel az urakkal beszéltem, felvetettem a munkahiány kérdését, mert azt tapasztaltam, hogy azokban a gyárakban is, ahol most a legerőteljesebben kellene folyni a munkának, a mezőgazdasági gépgyárakban is csökkentik a létszámot. Az eddig legjobban foglalkoztatott mezőgazdasági gépgyárak is nehézségbe vannak esve, és most a munkaidő rövidjében létszámot csökkentenek. Amidőn ezt tapasztaltam, felkerestem egyik-másik gépgyárat, és kérdést intéztem hozzájuk. Az illető urak szinte meglepődve mondották: hogyan, ön nem tudja azt, hogy a földbirtokreform politikája mit idézett elő? Egészen nyiltan és határozottan megmondták, hogy azért, mert a földbirtokreform törvénye nincs végrehajtva az egész országban és számos földbirtok még mentes a végrehajtástól, épen ezért a mezőgazdasági gépgyárakban is leapadtak a munkaalkalmak, mezőgazdasági eszközökben beruházásokat a gazdák nem hajtanak végre, mert bizonytalanok a helyzetben, nem tudják, mi fog a legközelebbi jövőben kialakulni.

A munkanélküliség kérdésében én csak ezeket az adatokat voltam bátor megemliteni, abban reménykedve, hogy talán az eddigiektől eltérően sokkal melegebben fogják ezt az ügyet felkarolni és be fogják látni, hogy a munkanélküliség kérdését azzal nem lehet elintézni, hogy ha a munkanélküliek végső elkeseredésükben néhány százan felkerekednek és elmennek a népjóléti minister ur elé, hogy tőle munkát kérjenek, akkor őket rendőrökkel ugrasszák szét és egyeseket a rendőrségre előállitsanak. Ezzel a munkanélküliség kérdése elintézve nincs és amint már megmondottam csütörtökön, most ujból ki kell jelentenem, hogy óriási testi erőfeszitéseket kell kifejtenünk azért, hogy a kétségbeesett munkanélküli munkástársainkat valahogyan visszatartsuk attól, hogy magukat meggondolatlan cselekedetekre ne ragadtassák, mert az a felfogás, hogy itt meg kell mozdulni, meg kell mutatni a munkanélkülieknek magukat s mihelyt — legalább a főváros — ilyen módon tudomást szerez róluk, akkor az egész munkanélküliség kérdését másként fogják elbirálni. Miután köztudomásu, hogy Magyarországon és annak fővárosában hogyan intézik el az ilyen kérdéseket, mi azon vagyunk, hogy az ilyen lépésektől őket visszatartsuk. Nem vagyunk azonban bizonyosak abban és egyáltalában nem tudjuk azt, hogy melyik napon, milyen módon fogják a mi intőszavunkat megkerülni és miként fognak a maguk elgondolása alapján a saját helyzetükön, a saját sorsukon segiteni.

Ez nem lázadással való fenyegetődzés, t. Nemzetgyülés, ez részemről abból a meggyőződésből fakad, amelyet a munkanélküliekkel való foglalkozás közben szereztem. Állandóan, nap-nap után közöttük vagyok, éveken keresztül közöttük élek és igy nagyon jól tudom elképzelni és nagyon jól ismerem azt a nyomort, amelyben vannak. Alig mulik el nap, hogy kétségbeesett emberek közül 5-en, 6-an, 10-en ne keressenek fel engem személyesen és kétségbeesetten ne panaszolják el, hogy milyen sorsra jutottak, hogyan él a családjuk és nem egyszer jönnek be hozzám az irodába azzal a kéréssel: segitsen rajtunk, harmadik napja sem magamnak, sem családomnak még egy falat kenyerünk sem volt!

Hát t. Nemzetgyülés, akinek ebben van része nap-nap után, aki ilyen közelről látja a munkanélküliséget, az egészen másként gondolkozik a kérdés felől. És ne méltóztassanak rossz néven venni, ha én ezzel a kérdéssel olyan sokszor idejövök a nemzetgyülés elé, idejövök azért, mert érzem azt, hogy itt van az utolsó órája annak, amikor már komolyan segiteni kell a munkanélkülieken. S nem igaz az az állitás, hogy nem lehet, nem igaz az a kifogás, hogy erre nincs pénzünk. (**Propper Sándor:** Elvitte Bacher, a Concordia, a Viktória!) Csak egy csöppet emlitek meg a tengerből. Például a fővárosnál lehetett kiszakitani 6 milliárd koronát, Ujpesten lehetett 200 millió koronát, Kispesten, Erzsébetfalván is lehetett bizonyos összeget. A törvényhatóságok tehát legalább parányi jelét adták annak, hogy átérzik a munkanélküliségből fakadó nyomoru-

ságot, tudatában vannak a nagy szenvedésnek, amelyben a munkanélküliek vannak (**Pikler Emil:** Bacher hitelezői részére volt 200 milliárd!) és legalább annyira sietnek a munkanélküliek segitségére, amennyire ez módjukban áll. De a magyar kormány, a nemzetgyülés már jó néhányszor is tanubizonyságot tett, hogy nemcsak segiteni nem akar a munkanélkülieken, hanem még hallani sem akarja a munkanélküliek nyomoruságáról szóló beszédeket.

Én nem fenyegetődzöm, de olyan dolgokat vetek előre, amelyeket jó lesz megszivlelni. (**Pikler Emil:** Bizony! A legfőbb ideje volna!) Én ugy látom, hogy a munkanélküliek kétségbeesése végső fokon áll. Nem tudom megállapitani, hogy ez milyen formában fog kirobbanni, de figyelmeztetni kivánom a nemzetgyülést, hogy az utolsó órában vagyunk, és az utolsó órában gondolják meg magukat, hogy ezt a kérdést olyan mostohán tovább kezelni nem lehet, itt legsürgősebben, a legrövidebben kell intézkedéseket tenni. Mert az egyáltalán nem megnyugtató, hogy a kormánynak milyen beruházási programmja van, mert köztudomásu, hogy a kormány, a városok, a községek és a magángazdasági élet beruházó programmjából következőleg a munkanélküliség csak fokozatosan, lassu lépésekben fejlődhetik vissza, addig még rendkivül sokat kell a munkanélkülieknek szenvedniök, és nekem az a meggyőződésem, hogy vannak egyes iparágak, amelyekben még évek hosszu sora után sem lehet a munkanélküliséget egészen megszüntetni. Ezért azzal a gondolattal is kell foglalkoznia épen a törvényhozásnak, hogy miként lehet az ugyszólván állandóan foglalkozás nélkül maradt embereket átszervezni, átcsoportositani, más foglalkozási lehetőséghez juttatni, mert ismétlem, vannak egyes iparágak, amelyek épen túlnagy voltuknál fogva sohasem tudják azt a létszámot foglalkoztatni, amely létszám most van.

Egy jó reménység lehet csak az, hogy az ország határai nem maradhatnak mindig igy, azzal azonban a munkanélkülieket áltatni nem lehet, hogy majd visszanyerjük az ország régi határait és akkor megint lesz munkaalkalom bőven, akkor terjeszkedhetnek az iparágak, az ország szükségletei nagyobbakká fognak válni és ennek folytán mindenki megkapja a maga foglalkoztatási lehetőségét. Ez nagyon messzemenő feltevés, én egyáltalában nem tudom és valószinüleg nagyon sokan nem tudják, hogy ez megvalósul-e. (**Ehn Kálmán:** De reméljük, hogy megvalósul!) Mondtam, hogy ez reménységünk. (**Ehn Kálmán:** Mentől hamarább! — **Pikler Emil:** Igen, de addig is élni kell! — **Ehn Kálmán:** Helyes, de erről lemondani nem lehet! — **Pikler Emil:** Azt nem mondta! Idő kell hozzá mindenesetre!) Reménységből megélni nem lehet. Ha azok a határok, amelyek most vannak, még csak annyi ideig maradnak is igy, mint mióta fennállanak, a munkanélküliek közül nagyon sokan el fognak pusztulni. Ezzel kapcsolatban ismét a fajvédelemre hivatkozom. Méltóztassanak átgondolni, hogy azok a munkanélküliek, akik most már két év óta, másfél év óta, de legalább egy év óta munka nélkül vannak, hogyan birják családjukat felnevelni, mit csinálnak ott a gyermekek, a kicsiny, apró gyermekek, és különösen mi történik akkor, ha ilyen munkanélküliség közben köszönt be a családszaporodás, amelynek törvényt szabni nem lehet s amelyet nem lehet megállitani azzal, hogy most munkanélküliség van. Méltóztassanak elképzelni, hogy az ilyen körülmények között megszületett gyermekekre milyen élet vár, hogy azoknak milyen testi lesatnyulásban lesz részük. Ha tehát igazi fajvédelmet akarnak, akkor gondoljanak azokra a szerencsétlen gyermekekre, akikből a jövő nemzedék lesz, akikre tulajdonképen ennek az országnak még nagyon nagy szükség lesz. De ha figyelmen kivül marad mindaz, amire itt a nemzetgyülés igen t. tagjait figyelmeztettem, akkor ennek káros következményei elmaradni nem fognak és késő lesz majd megbánni azt a meggondolatlanságot, amelyet a nemzetgyülés a jelen időkben elkövetett.

A kormánynak a munkanélküliség idején védelmet kell nyujtani a munkásoknak az ellen, hogy a munkáltatók ezekben a kinos időkben ne zsákmányolják ki őket mértéktelenül és ha a védelmet nem is abban nyujtja, hogy törvényt hoz arról, hogy milyen munkabéreket milyen minimumbéreket kell legalább is fizetni — ilyesmit még fel sem merek tételezni, mert a nemzetgyülés jelenlegi összetétele szerint olyan, amely összetételben ilyenről beszélni sem lehet — annyit azonban joggal el lehet várni a kormánytól, hogy ezekben a sulyos időkben legalább jó példával járjon elől és saját üzemeiben ne törekedjék olyan tényked sek kifejtésére, amelyek példát, utat mutatnak a magánmunkáltatóknak arra, hogyan és mi képen kell a munkásokat kétségbeejtő helyzetükben kizsákmányolni.

A jelenlegi gazdasági katasztrófához tartozik a vámpolitika kérdése és a kereskedelmi szerződések kérdése is. Akkor, amikor a vám tariféról szóló törvényjavaslat előkészülete folytak, én bizonyos mértékig örvendezve állapitottam meg, hogy ime, a nemzetgyülés tagjai közül igen sokan helyesen fogják fel Magyarország jelenlegi helyzetét és nagy ügyszeretettel vesznek részt az előkészitő akcióban. Magam is megjelentem itt-ott azokkal a csoportokkal, amelyek a helyszinen akartak meggyőződést szerezni arról, hogy Magyarország ipara milyen helyzetben van, mennyire fejlett, mennyire szorul vámvédelemre és hol, milyen mértékü vámvédelemben kell részesiteni. Ugy gondoltam, hogy itt ki fog alakulni a vám tarifa megalkotásával egy olyan iparvédelem, amelyre ennek az országnak szüksége van. Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy az utolsó tiz év alatt 1913-tól 1923-ig Magyarország iparilag rendkivül sokat fejlődött. Több százezer rug az ujonnan alakitott ipartelepek száma és sok ezer az iparban alkamazott munkáslétszám növekedés. Ez a fejlődés tehát azt mutatta, hogy igenis, Magyarország ipara megérdemli a segitséget, a támogatást és védelmet, mert tanujelét adta rátermettségének, s bebizonyította az ország előtt, hogy igenis, iparilag megfelelőt tud produkálni, tud olyan termékeket előállitani, amelyek a külföldön készülnek.

Alig-alig van már olyan iparcikk, amely belföldön, Magyarország területén elő nem tudnának állitani. Vannak egyes iparcikkek, amelyeket nem lehet olyan szériában gyártani, mint tegyük fel az automobil, azonkivül a irógép, a számológép, a bicikli, a varrógép és ehhez hasonló iparcikkek, amelyeket nem azért nem csinálunk idehaza, mintha nem tudnánk, hiszen bicikli, varrógép is készült már Magyarországon, automobil is készült és készül is, azonban, hogy miért nem bir olyan erőre kapni az ilyen irányu termelés, mint más államokban, ennek magyarázata abban rejlik, hogy ezeket a cikkeket nagy szériában kell gyártani, mert csak nagy szériákban

való gyártás teszi versenyképessé ezeket az iparágakat. Miután pedig Magyarország belső fogyasztása nem olyan nagy, amely a nagy szériában gyártásra való berendezkedést lehetővé tenné, ezek az iparágak nem tudtak kifejlődni. De ezektől eltekintve, nagy általánosságban azt lehet mondani, hogy Magyarország ipara olyan örvendetes fejlődésen ment keresztül, amelyet nem lehet egyszerüen elintézni azzal, hogy nincs meg a természetes termelési előfeltétel s miután Magyarország agrárállam és az agrártermelésnek vannak meg a termelési előfeltételei, ez okból az ipari termelést el kell hanyagolni és csak a mezőgazdasági termelést kell istápolni. Ismétlem, ilyen körülmények közé jutott a magyar ipar és én örvendeztem, hogy az ilyen körülmények közé jutott magyar ipart milyen szeretettel veszi körül a nemzetgyülés számos tagja, és ebből a szeretetteljes körülragongásból azt reméltem, hogy a vámtarifa megalkotásával olyan védelemben fog részesülni a magyar ipar, amilyent megérdemel.

Mi a vámpolitika kérdésénél igen nehéz helyzetben vagyunk, mert nekünk szociálistáknak tulajdonképen a szabadkereskedelem az álláspontunk. (**Kálmán István:** Ez megszünt már! Nemzeti szociálistáknak kell lenni! Hogy mit jelentenek a magyar határok, azt láthatták!) Kérem, erről fogok majd beszélni. (**Esztergályos János:** Bizza csak ránk! Mi jobban tudjuk, hogy miknek kell lennünk! — **Kálmán István:** Azt ugy is tudjuk, hogy maga mindenkinél okosabb! — *Elnök csenget.)* Ezek alapján csak elvileg állhatunk ezen az álláspontón, mert nagyon jól tudjuk, hogy gyakorlatilag Magyarországon a szabad kereskedelem ez idő szerint nem valósitható meg. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek.

Kabók Lajos: Mi tisztában vagyunk azzal, hogy a magas vámok fentartásával nem mozditjuk elő az olcsóbbodást, épen azért, aki visszaemlékezik arra, hogy a vámpolitika kérdésénél, a vámtarifatörvényjavaslat tárgyalásánál milyen álláspontra helyezkedtünk, tapasztalhatta, hogy mi nem akartuk a szabadkereskedelmet, de viszont azt mondottuk, hogy olyan védelmet kapjon az ipar, amilyen védelmet feltétlenül megérdemel, amilyen védelemre feltétlenül szüksége van, de ott, ahol nincs szükség a védelemre, ott, ahol az ipar kellően versenyképes, természetesen a vámok megfelelő mérséklésébe is belemegyünk. Azt láttuk azonban a magyar kormány vámpolitikájánál, hogy tulajdonképen az ipar rovására nagy kedvezményeket adtak a magyar mezőgazdaság előnyére és itt is a nagybirtok kapta az előnyöket, mert a vámpolitikánál az jutott kifejezésre, hogy mindazokat a mezőgazdasági terményeket, — legyen az gabona, élőállat, vagy más egyéb — amelyek feleslegesek ebben az országban, ki lehessen innen juttatni. S jóllehet a külkereskedelem szempontjából ez is fontos, azonban hibáztatnom kell ezt a vámpolitikát akkor, amikor azt lehet belőle megállapitani, hogy a mezőgazdák kapták a kedvezményeket az ipar rovására. (**Förster Elek:** Nem tapasztaljuk!) Önöknek, ugy látszik, kevés, amit kaptak és ennél is többet akarnak kapni. *(Zaj.)*

T. Nemzetgyülés! Ennek a vámpolitikának következménye volt egyrészt az, hogy a nagyarányu hallatlan drágaság visszafejlődni nem akart. A drágaság visszafejlődése ugyanis tulajdonképen a föld terményeinek árától függ, nem pedig — amint helytelenül a magyar ipari munkáltatók mondják — a munkabérektől. Elsősorban a föld terményei, tehát a buza árának kell olyan nivóra jutnia, amely azután magával hozza a többi közszükségleti cikk árának visszafejlődését is. (**Forster Elek:** A mezőgazdasági árak miért csökkennek és az ipari árak miért emelkednek? — **Esztergályos János:** Mert emelkedik a buza ára! — **Forster Elek:** Szépen emelkedik! — **Esztergályos János:** Tegnapelőtt is hétezer koronával emelkedett!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Kabók Lajos: Ezt a vitát legjobb lesz, ha az urak egymás között intézik el, ha a mezőgazdák elintézik az ipar embereivel és nem tesznek itt nekünk szemrehányást, hogy miért nem csökken az iparcikkek ára, mert az iparcikkek árát nem mi szabályozzuk. (**Forster Elek:** Hát a gabona, a mezőgazdasági termények árát mi szabályozzuk? Mi egyáltalában nem vagyunk képesek semmit sem szabályozni, az a baj! — **Propper Sándor:** Szép beismerés!) Meddő vita volna erről beszélni, mert nagyon jól tudom, hogy egyes emberek nem szabályozzák az árakat, — mint ahogy én nem szabályozom ugy bizonyára az igen t. képviselő ur sem szabályozza — de minden érdekeltségnek meg van a maga tömörülése, — ott van a mezőgazdasági tömörülés az ipari tömörülés, ott van a kereskedelmi érdekeltségek tömörülése — amely tömörülésekben és egyesülésekben, a különféle kartelekben és trösztökben állapitják meg ugy a mezőgazdasági termények, mint az ipari termelvények és cikkek árát.

Azt akartam ezzel a fejtegetésemmel kidomboritani, hogy a vámpolitikánál tulajdonképen kedvezményeket adtak az agráriusok részére, ezzel azonban nem tették lehetővé az elsőrendü életszükségleti cikkek árának csökkenését, mert mindaz, ami árcsökkenést idézhet elő, vagyis a fölösleg, kikerülhet az országból. Hogy most az urak nem tudják kivinni talán a bort, (**Forster Elek:** Az állatot sem tudjuk kivinni!) hogy a borkivitel most alábbszállott ez végeredményben nem cáfolja meg azt a vámpolitikát, amelyet a magyar kormány megalapozott. Mert a vámpolitikánál tulajdonképen azt alapozták meg, amit mondottam, hogy a mezőgazdasági termelvények kellő védelme megtörtént olyan módon, hogy az ipar rovására engedményeket adtak, hogy a mezőgazdasági termelvényeket külföldre lehessen juttatni, viszont magas vámok állják utját a mezőgazdasági termelvények behozatalának s igy azután a gazdák biztositva vannak az ellen, hogy áringadozás nem áll elő; amint a jelek is fényesen igazolják, elég szépen tartja is magát a buza, a hus ára (**Kálmán István:** Olcsóbb a marhahus most, mint a békében volt!) és e téren semminemü visszafejlődést nem látunk.

Ezzel szemben én nem védem az ipar embereit sem, mert nagyon jól tudom, hogy különösen a nagyipari vállalkozók között számosan vannak olyanok, akiknek tényked ései ép ugy kárhoztathatók, mint ahogy kárhoztatni lehet a nagybirtokosok bizonyos rétegének tényked eseit. Én azonban azt a szempontot veszem figyelembe, amelyre nekem, mint a munkások képviselőjének figyelemmel kell lennem, hogy mit idézett elő ez a vámpolitika az ipari vagy a mezőgazdasági foglalkoztatás terén. Szerintem ipari visszafejlődést idézett elő. Nem céltalanul magyarázgattam az előbb, hogy Magyarország ipara milyen szép fejlődésnek indult az utóbbi tiz év alatt. Célzatosan hoztam fel ezt az érvemet, azzal a gondolattal, hogy

igy igazolni fogom állitásaimat, hogy a kormány közgazdaság politikája, vámpolitikája s vámpolitikájából eredő kereskedelmi szerződései hozzájárultak ahhoz, hogy az ipari foglalkoztatási lehetőségek nagy mértékben leapadjanak.

Meg kell itt emlitenem az erőteljesebben kifogásolható kereskedelmi szerződéseket. Beszéltünk erről már annak idején is, de ujból kell beszélnünk róla. Nem nagyon veszem figyelembe azokat a kereskedelmi szerződéseket, amelyek nincsenek nagy hatással az ország közgazdasági állapotára. Nem nagyon fontos például az a kereskedelmi szerződés, amely Spanyolország és Magyarország között megkötteteti, mert hogy a narancs, a datolya és a hasonló déligyümölcsök milyen mennyiségben fognak ide bekerülni ilyen vámtételek mellett, ez még nem nagy közgazdasági probléma. Habár azt is lehet mondani, hogy a narancs is hozzáférhető cikk kell hogy legyen, még sem tartom ezt olyan nagy közgazdasági problémának, hogy emiatt a spanyol-magyar kereskedelmi szerződés megkötésének helytelenségéről, az abban foglalt helytelen paragrafusokról és vámtételekről beszéljek. Nem beszélek ezekről azért, mert Spanyolország ipara Magyarországra egyáltalában nem jelent veszélyt, mert a spanyol ipar a magyar iparhoz mérten még nagyon fejletlen. Ezenkivül Spanyolország eléggé távol is esik Magyarországtól, ugy hogy konkurrenciális szempontból nem nagyon vehető figyelembe, s épen ezért a spanyol-magyar kereskedelmi szerződés, akármilyen rossz is, különösebb veszélyt nem jelenthet.

Annál veszélyesebb volt azonban az olasz-magyar kereskedelmi szerződés megkötése épen azért, mert Magyarországnak egyik szebb jövőre hivatott iparát, az automobilipart, szolgáltatta ki az olasz iparnak. Köztudomásu, hogy az olasz automobilipar eléggé fejlett fokon áll, Európában körülbelül a harmadik helyen, a világpiacon pedig — ugy tudom — a negyedik helyen áll ugy kvalitás, mint ár dolgában. Az olasz Fiat-gyár automobilprodukciója szakemberek előtt valószinüleg eléggé ismeretes, s mégis — bár tudta, hogy Olaszországban ilyen fejlett automobilgyártás van — a magyar kormány belement egy olyan kereskedelmi szerződés megkötésébe, amely az olasz Fiat-gyárnak nagy kedvezményeket jelentett, amennyiben — kerek összeget mondok — a vámtarifa tételeinél körülbelül 11 millió koronával csökkentette az autóvámokat, ami előrevetette árnyékát annak, hogy ez nagy veszedelmet jelent a magyar autóiparra.

Ezt meg is mondottuk annak idején és nálam sokkal szakavatottabb férfiu, Sándor Pál igen t. képviselőtársam is felszólalt ebben a kérdésben, aki szintén kifejezésre juttatta aggályait. A felszólalás azonban nem használt semmit, mert a nemzetgyülés többsége szankcionálta, illetőleg ratifikálta a kormány által már előzetesen megkötött kereskedelmi szerződést.

Ez csak egy kiragadott példa az iparból. De egyéb iparra vonatkozólag is súlyos mérséklések vannak, épen olyan iparágaknál, amelyek előbbi fejtegetéseim alapján bizonyos védelemre szorulnak. Mi azt fejtegettük a vámtarifa tárgyalásánál, hogy Magyarország nem követhet szabad kereskedelmet, ellenben a nevelő vámok rendszerére kell helyezkednie és az erre való helyezkedéssel nem lett volna szabad olyan erőteljesen mérsékelni a vámtarifa tételeit, hogy azok egyes iparágakat veszedelembe sodorjanak. E figyelmeztetés azonban nem használt semmit s az olasz-magyar kereskedelmi szerződés megkötését követte a francia-magyar kereskedelmi szerződés megkötése.

Ez már sokkal súlyosabb dolgot jelentett, mert Franciaország ipara közismerten lényegesen fejlettebb Magyarország iparánál s ennek ellenére épen abban az iparágban adta a kormány a legnagyobb kedvezményt, amely rendkivül előrehaladott, mert azt hiszem, a világpiacon a második, legfeljebb a harmadik helyet foglalja el a francia autóipar s a megkötött kereskedelmi szerződés az eredeti vámtarifa vámtételeivel szemben egy-egy autónál 15 millió kedvezményt jelent.

Ezután következett a katasztrófa. Mi hirdettük felfogásunkat, hangoztattuk kifogásainkat, előre megjósoltuk ennek a vámpolitikának és kereskedelmi szerződés-politikának káros következményeit, de lekicsinyeltek bennünket és ma az eddig megkötött kereskedelmi szerződések alapján egészen határozottan meg lehet állapitani, hogy a magyar ipar súlyos, válságos helyzetbe jutott, mert sokkal nagyobb mértékben özönlenek be a külföldi iparcikkek. Itt már nemcsak a vasiparról és autóiparról lehet beszélni, hanem lehet beszélni a textilipari vállalatok katasztrófájáról is, épen azoknak a vállalatoknak katasztrófájáról, amelyek a legutóbbi esztendőkben a legerőteljesebb fejlődésen mentek keresztül. A textilipari gyárakban a munkáslétszám körülbelül két esztendő alatt nyolcezerről mintegy 30 ezerre növekedett fel. Gombamódra szaporodtak el a különböző textilgyárak és habár igen nehéz védelmezni ezt az ügyet, mert az ország lakosságának szempontjából az a fontos, hogy minél több külföldi áru jöjjön ide be, mert ez ármérséklő hatással bir, — különösen pedig a textiláruknál van nagy szükség arra, hogy árcsökkenés következzék be, mert itt találjuk a legmagasabb árakat, épen ezeket az árukat tudják az ország lakói legkevésbé megvásárolni — mondom, nehéz ilyen álláspontra helyezkedni, nekünk mégis figyelembe kellett vennünk azt a katasztrófát, amely a várható munkanélküliség révén be is következett és mi ebből a szempontból biráltuk el az egész kérdést.

Mi nagyon jól tudjuk, mit jelent a vámleszállitás, tudjuk, hogy ez az árak olcsóbbodását idézheti elő, de viszont tudjuk azt is, hogy egyes iparágaknál a vámok túlságos mérséklése azoknak az iparágaknak teljes tönkretételét is jelentheti, mint ahogy mutatkozott is erre a példa az autóiparban s ahogy kezd kibontakozni a helyzet a textiliparban és több más iparágban is, amely erősen érdekelve van a vámmérséklés folytán.

De ezzel még nem tetőződött be a helyzet. Itt van már a nemzetgyülés előtt, be van nyujtva az osztrák-magyar kereskedelmi szerződés megkötéséről szóló törvényjavaslat. Ezt is sürgősen ratifikáltatni kivánja a kormány. Itt már olyan helyzettel állunk szemben, hogy legközvetlenebb szomszédunk, a fejlett iparu Ausztria, amely itt van egészen közel hozzánk, kap kedvezményeket, az egész kereskedelmi szerződés a legtöbb kedvezmény elvén épül fel s ennek az a következménye, — amivel már az osztrák ipari körök is foglalkoztak — hogy számitásokat eszközölnek arra vonatkozólag, hogy a nagyszámu osztrák ipari munkanélkülieken milyen mértékben fog segiteni ez a ratifikálandó osztrák-magyar kereskedelmi szerződés. Ezzel szemben én csak azt mondhatom, hogy ahány osztrák ipari munkásnak munkát jelent az osztrák-magyar ke-

reskedelmi szerződés megkötése, legalább is annyi magyar munkást foszt majd meg munkájától. Épen ezért kell nekünk a vámpolitikának és a kereskedelmi szerződések megkötésének kérdésében a magunk álláspontját kifejezésre juttatnunk, mert enélkül nem kapna elég figyelmeztetést a kormány arra vonatkozólag, hogy milyen magatartást tanusitson a legközelebbi jövőben a kereskedelmi szerződések megkötésénél.

A francia-magyar kereskedelmi szerződés megkötésénél folytatódott az az állásfoglalás, amely megkezdődött az olasz-magyar kereskedelmi szerződés megkötésekor. A kormány felfogása ugyanis az volt, hogy Olaszország a nagyhatalmak, az entente-hatalmak közé tartozik és mivel mi legyőzött hatalom vagyunk, nekünk tehát előzékenységet kell Olaszországgal szemben tanusitanunk, hogy esetleg ne hivjuk ki magunk ellen Olaszország haragját. Ezt pedig ugy látta a kormány a legjobban keresztülvihetőnek, ha az olasz-magyar kereskedelmi szerződés megkötésénél kedvezményt nyujt Olaszországnak.

Miután már ez megtörtént, a megkezdett példát folytatni kellett, de még erőteljesebben, mert Franciaországgal szemben sokkal jobban lekötelezve érezte magát a magyar kormány és ott már messzebbmenő módon kellett igazolni ezt a lekötelezettségi állapotot. Ez azután kifejezésre is jutott abban a sokat kárhoztatott, sokat kifogásolt francia—magyar kereskedelmi szerződésben. Igaz, hogy mi nem nagyon kifogásoljuk, ha a selyem, a bársony bejön ide Franciaországból, kifogásolnunk kell azonban azokat az ipart érintő, az ipari fejlődést visszafejlesztő kedvezményeket, amelyeket igen súlyos mértékben tett meg a kormány, és amelyeknek az a következményük, hogy Ausztria a kereskedelmi szerződés tárgyalásánál nem volt hajlandó eltérni attól az álláspontjától hogy ő is igényt tart a legtöbb kedvezményes szerződésre és különösen mert már maga előtt látta a példát annak ellenére, hogy több mint egy éve huzódott az osztrák-magyar kereskedelmi szerződés tárgyalása, még sem tudott kitérni a magyar kormány azelől, hogy Ausztriának az ipar rovására bizonyos kedvezményeket adjon. Ennek azután az a következménye, hogy Csehország már eleve kijelentette, hogy nem hajlandó kevesebb kedvezményt magába foglaló kereskedelmi szerződést kötni, mint amilyet Magyarország Ausztriával kötött.

Hogy ez ipari szempontból mit jelent, azt csak azok tudják, akik ipari kérdésekkel kellően foglalkoztak. A cseh ipar van olyan fejlett fokon, mint az osztrák, sőt bizonyos vonatkozásokban — merem állitani — fejlettebb fokon is van. Csehország is itt van közvetlen közelünkben és Ausztriának és Csehországnak, e két szomszédos államnak ipara olyan veszedelmet jelenthet számunkra egy helytelenül megkötött kereskedelmi szerződés esetén, amelynek következményei e pillanatban még kiszámithatatlanok. Majd csak később, ha a nemzetgyülés belemegy e kereskedelmi szerződésnek ilyen helytelen uton való megkötésébe, akkor fogják látni ennek keserü, káros következményeit. Akkor majd a különböző beruházási programmok ellenére, annak ellenére, hogy a kormány sok-sok aranykoronát helyez kilátásba beruházásokra, ennek visszafejlesztő hatása a munkanélküliségben nem fog mutatkozni, mert a helytelenül megkötött kereskedelmi szerződések ezt a hatást ellensúlyozni fogják és mindig kitermelnek majd annyi munkanélkülit, vagy talán többet is, amennyinek a beruházási programm révén munkaalkalmat juttatnak.

Hibáztatom a kormánynak kereskedelmi szerződések megkötésére irányuló politikáját abban a tekintetben, hogy nem olyan államokkal törekedett elsősorban kereskedelmi szerződést kötni, amelyek ipari szempontból jelentenének valamit az országnak. Igy közvetlen közelünkben levő utódállamok Jugoszlávia és Románia. Ezekkel kellett volna sietni megkötni a kereskedelmi szerződést, hogy a mi igen szép fejlődésnek indult iparunk ezzel az ipari foglalkoztatás lehetőségéhez jusson. Köztudomásu, hogy sem Románia, sem Jugoszlávia nem áll az ipari fejlettségnek megközelitőleg sem azon a fokán, mint Magyarország és épen azért, mert mi közel vagyunk ezekhez az utódállamokhoz, Németországgal, Angliával, Belgiummal vagy más hasonló fejlett iparu államokkal is fel tudtuk volna venni a versenyt, hiszen a vasuti költség nem emelkedett volna fel a mi áruinknál olyan összegre, mint az azokból az államokból történő szállitásnál. Ez irányban azonban nem történt kellő gondoskodás. Erre a kormány azt felelheti, hogy nem adódott rá mód, nem volt ehhez megfelelő szituáció. Én azonban ezzel szemben azt mondom, hogy ha Olaszországgal és Franciaországgal lehetett kereskedelmi szerződéses viszonyba jutni, — olyan államokkal, amelyekkel ellenséges viszonyban voltunk, amelyekkel szemben hadat viseltünk — mennyivel inkább lehetséges lett volna ez a szomszédos államokkal. Olaszország területén mennyi ideig ott voltak a magyar katonák. Ott voltak Franciaország területén is. És mégis sikerült ezekkel az államokkal kereskedelmi szerződést kötni. Amint ezekkel sikerült, merem állitani, sikerülhetett volna az előbb emlitett államokkal: Jugoszláviával, Romániával is, csakhogy itt, ugy látom, más felfogás kerekedett felül és pedig a mezőgazdaság érdekeinek védelme.

Nagyon jól tudják ugyanis a mezőgazdák, hogy mit jelent a Jugoszláviával megkötendő kereskedelmi szerződés. Jelenti a bánáti buza bejövetelét. És a Bánságban nagy állatállomány, sertés-, marha- és lóállomány is van, ugy hogy nem nagyon sietett ezzel a kormány, sőt felteszem még azt is, hogy ez vissza is tartotta attól, hogy Jugoszláviával vagy Romániával kereskedelmi szerződéses viszonyba jusson, mert az ipar érdekei az agráriusok szerint nem fontosak, az az egyedül fontos, hogy ne jöhessen be ide gabona és élő állat, mert ez veszélyeztetné a mezőgazdasági terméknyek itteni árait, a husárak, élő állat árak kialakulását. Ugy hiszem, helyesen gondolkozom, midőn azt jutattom kifejezésre, hogy ettől tartva akadályozta meg a magyar agrárius társaság azt, hogy Magyarország az utódállamokkal szerződéses viszonyba jusson.

De meg kell emlitenem egy másik lehetőséget is, és pedig Oroszországot, Oroszországgal féligmeddig már olyan viszonyban voltunk, hogy mármár azt hittük, lehetségessé válik egy kereskedelmi szerződés megkötése. (**Györki Imre:** Hasonlitanak egymáshoz! Itt fehér bolsevizmust csináltak, fehér szovjetet! — *Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Esztergályos János:** Teljesen ugyanaz!) Aki csak egy pillanatra is elgondolja a helyzetet, amely előállhatna akkor, ha Magyarország Oroszországgal kereskedelmi szerződéses viszonyba jutnak annak tudnia kell, hogy Oroszországban sok a nagy kiaknázatlan területen, amelynek ipara nem áll kellően fejlett fokon, milyen nagy tér nyilik meg az ipari vállalkozók számára. Nem tudom, jól emlékszem-e, 1924.

második felében vagy 1925. első felében volt-e már félig-meddig ugy a helyzet — a lapok is irták — hogy orosz követ fog idejönni hozzánk és helyreáll Oroszországgal egy olyan diplomáciai viszony, amelynek helyreállításával kereskedelmi szerződés megkötésének lehetősége is meglesz. Egyszerre azonban minden elaludt, pedig fontos ez a kérdés. Én ezt a kérdést is ipari szempontból taglalom. (**Györki Imre:** Minden ország verseng, hogy szerződést kössön és exportlehetősége legyen, csak mi nem! — *Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tudomásom van arról, hogy a magyar elektrotechnikai készülékeket és alkatrészeket gyártó ipar anélkül, hogy a magyar kormány segitségét igénybe vette volna, anélkül, hogy kereskedelmi szerződéses viszonyba jutottunk volna Oroszországgal, s személyes összeköttetései révén igen tekintélyes, le nem becsülhető megrendelésekhez tudott jutni. Különösen az elektromos felszerelési cikkeknél mutatkozott ez a kereslet. Az orosz megbizottak itt jártak, megtekintették az elektrotechnikai cikkeket készitő gyárakat és megállapitották, hogy azoknak belső berendezése eléggé szép, eléggé tökéletes és, hogy az adandó megrendeléseket a jelzett időre megfelelően el fogják tudni végezni. Megbizásokat is adtak, nem is egy gyárnak, mert két fővárosi elektrotechnikai gyár jutott ilyen megrendeléshez. Ezzel kapcsolatban örvendetes tapasztalatokat láttunk: egyszerre fel kellett duzzasztani a gyár munkáslétszámát, két csoportba dolgoztatták a munkásokat felváltó rendszerrel, az egyik csoport nappal, a másik a fél éjszakában belenyulóan dolgozott, mert oly nagyarányu megrendelések voltak és kellő időben akartak eleget tenni kötelezettségeiknek, mivel további rendeléseket vártak. A másik gyárban hasonlóan alakult a helyzet és abban reménykedtünk, hogy a fennálló különböző nehézségeket, a politikai és anyagi nehézségeket e vállalatoknak sikerül leküzdeni. Vállalták mindazt az anyagi rizikót, amely magánösszeköttetéseik révén adódott. Elég kedvezőnek mutatkozott az üzlet, megtalálták számitásaikat és a munkásokat is dolgoztatni tudták. Egyszer azonban, épen akkor, amidőn Szovjet-Oroszország küldöttjének idetelepedése elmaradt, történt meg ebben a virágzásnak indult gyártási ágazatban, hogy az orosz váltókat épen a kormány rendelkezése, jobban mondva magatartása folytán, nem váltották be a bankok. A magyar kormány ugyanis megszakitotta a viszonyt Oroszországgal, igy elmaradt Szovjet-Oroszország követének idejövetele. Miután a magyar bankok azt látták, hogy a magyar kormány ilyen viszonyba jutott Szovjet-Oroszországgal, nem látták lukrativ üzletnek az orosz váltók beváltását. Hiába volt a lótás-futás, mire a vállalatok ameddig birták, kölcsönökkel, részben saját tőkéjükkel iparkodtak eleget tenni a megrendeléseknek, de miután minden téren elapadt a segitőforrás, kénytelenek voltak az orosz vállalkozásokat beszüntetni, illetőleg további vállalkozásokat már nem is kötöttek.

Ezt a gazdasági-, vám- és kereskedelmi politikát, amely ilyen állapotokat idézett elő, csak ostorozni, csak korbácsolni lehet, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az én szerény megállapitásom szerint épen Oroszország az a hatalmas kiaknázhatatlan terület, amelyet különösen az ipar szempontjából nekünk nagy mértékben lehetne kihasználnunk. (**Györki Imre:** Épen kedvező földrajzi fekvésünknél fogva!) Nekünk olyan cikkeink vannak, olyan iparcikkeket gyártunk, melyeket Oroszországban nagyon könnyen lehetne nagy mennyiségben elhelyezni.

Nemcsak az elektrotechnikai iparágban történt ez meg. Valószinüleg a gazdaképviselők előtt is ismeretes az, hogy a csepeli Weisz Manfréd-gyár ekegyártásra rendezkedett be és sikerült egy olyan tipust alkotnia, amely közkeletnek örvend s ezt iparkodott külföldre exportálni. Oroszországba is eljuttatta megbizottait, s a Weisz Manfréd-gyár ekegyártásának legnagyobb részét sikerült Oroszországba exportálni, később azonban elakadt, eldugult minden és azokat a nagy iparvállalatokat, amelyeknek ott piacot teremthetnénk, kiaknázatlanul hagyjuk épen a magyar kormány politikája következtében.

Ezzel szemben mit látunk? Azt látjuk, hogy a nagy, fejlett iparállamok, igy Németország, Ausztria, Anglia és egyéb, hasonlóan fejlett iparállamok, előszeretettel foglalkoznak ezzel a kérdéssel, törekednek kereskedelmi szerződéseket kötni Oroszországgal, mert tudatában vannak annak a nagyfontosságu közgazdasági érdeknek, amit az Oroszországgal való kereskedelmi szerződéses viszony számukra jelent. (**Györki Imre:** Mi játszuk a haragszomrádot! — **Propper Sándor:** Pedig a lelkikapcsolat megvan: mindkét országban bolsevizmus van! — *Zaj.)*

Mi a magyarázata annak, hogy Magyarország, helyesebben a magyar kormány ilyen álláspontra helyezkedik? Kétféle magyarázatot találunk erre. Az egyik az az álláspont, amit a nagybirtokosok foglalnak el. A nagybirtokosokat körülbelül itt is az a szempont vezérli, amely az utódállamokkal való kereskedelmi szerződések megkötésénél vezérelte: félnek az orosz buzától, mert tudatában vannak annak, (**Györki Imre:** Csak lókiviteli engedélyeket adtak ki!) hogy ha Oroszországgal kereskedelmi szerződéses viszonyba jutunk, az nemcsak azzal jár, hogy iparcikkeinek kivitele válik lehetővé, hanem azzal is, hogy Oroszország ennek fejében igyekszik majd terményeit ide eljuttatni. (**Huszár Károly:** Egyelőre nincs neki feleslege! — **Györki Imre:** De lesz!) Egyelőre nincs, de az orosz buza már megjelent a világpiacon. (**Huszár Károly:** Hol? Csak papiroson! Nem szállitották le seholsem! — **Ehn Kálmán:** Az életben még nem jelent meg! — **Györki Imre:** Bizony megjelent már! — *Felkiáltások a középen: Csak papiron! — Zaj.)* azonban nem olyan mértékben, hogy számottevő lenne, de viszont, aki figyelembe veszi azt az ipari terjeszkedést, amely Oroszországban folyik és aki látja az orosz mezőgazdaság intenzivebbé tételére való törekvést, annak tudnia kell, hogy nagyon hamar itt lesz az az idő, amikor veszedelmes módon fog majd — a mi szempontunkból nem csak az agrár szempontból veszedelmes módon — megjelenni a piacon az orosz buza. Ez az, amitől a magyar agráriusok féltek és éppen ezért törekedtek odahatni a magyar kormánynál, hogy Szovjet-Oroszországgal kereskedelmi szerződést semmi körülmények között ne köttessék, ne jussunk vele kereskedelmi szerződéses viszonyba, mert akkor a saját érdekük van veszélyben. (**Ehn Kálmán:** Nagy tévedés! — **Esztergályos János:** Azért nem engedik meg, hogy kivihessék az ekét Oroszországba, hogy ne szánthassák a földet, hogy ne jöhessen be az orosz buza! — **Ehn Kálmán:** Más oka volt annak!)

Ez volt az egyik indok, s a másikról is fogok beszélni. Azt hiszem, hogy az igen t. képviselő ur gondolatát fogom kifejezésre juttatni, amikor a másik okot megjelölöm. A másik ok tudvalevőleg az volt, ami itt a bolsevizmus terjedésének örve és leple alatt történt. Itt vannak bizonyos érdekeltségek és a kurzus általában egész létét ahhoz füzi, hogy kellő módon tudja-e az országban a bolsevizmus jelenlétét felszinen tartani! (**Esztergályos János:** Bolsevizmus a buzazsákban! Időnként tapasztaltuk a bolsevista összeesküvések

leleplezéseit. Minden időben — esztendőnkint talán kétszer is — voltak olyan leleplezések és bebörtönzések, melyekkel mintegy látszatát akarták adni annak, hogy Magyarországon nem mult el a bolsevista veszedelem. Egy-egy ilyen leleplezéssel ludbőrössé akarták tenni mindenkinek a hátát és ezzel azok, akik a proletárdiktatura bukása után uralomra jutottak, mintegy a maguk további uralmának szükségességét akarták bizonyitani. Midőn a kereskedelmi szerződések megkötésének lehetősege fennállott, azt iparkodtak kifejezésre juttatni ezek a körök a kormány előtt, hogy mit gondolnak, mi lesz Magyarországon akkor, ha Szovjet-Oroszország követe itt megjelenik, annak lesz itt egy háza, azon kint lesz majd a vörös lobogó és a bolsevisták ott menedéket fognak találni. Szerintük ez azzal a következménnyel fog járni, hogy a bolsevizmus itt ismételten megerősödik, a magyar burzsoázia ismét veszedelemnek lesz kitéve és igy sikerült az orosz-magyar kereskedelmi szerződés megkötését elgáncsolni. (**Éhn Kálmán**: Maguknak nem veszedelmes, de nekünk igen!) Lehet, hogy az önök szempontjából és abból a mentalitásból itélve, amelyben önök élnek, ez helyes, de amikor tömegek esztendőkön keresztül nem tudnak munkaalkalmakhoz jutni és amidőn esztendőkön keresztül nyomorognak, és ily módon lehetne ezen a nyomoruságon, ezen a munkanélküliségen segiteni, akkor nem lehet helyeselni a magyar kormánynak e téren kifejtett politikáját.

Anglia, Németország és Ausztria nem félnek, ezek az országok azt nézik, hogy az ő ipari munkásaik védelemben részesüljenek. *(Zaj a szélső-baloldalon és a középen. — Ernszt Sándor közbeszól.)* Az igen t. képviselő ur azért nyilatkozhatik igy, mert nem ipari ember. (**Ernszt Sándor**: Én talán előbb foglalkoztam vele, mint az ur! — **Esztergályos János**: Rosszul tetszett vele foglalkozni! — **Ernszt Sándor**: Ezt megitéli a nemzet!) Nem szeretek ilyen személyes vitába bocsátkozni, csak azt emlitem még, hogy én is a közvélemény megitélésére bizom, ki ért többet az iparhoz, az-e, aki egy ilyen országgal való kereskedelmi szerződést helytelennek tart, vagy az, aki ezt helyesnek tartja. A képviselő urral messzebbmenő vitába e téren nem akarok bocsátkozni. Amiket a kereskedelmi szerződések kötésének kérdésében elmondok, azt részben személyes tapasztalat alapján mondom el, részben pedig az itteni kialakult állapotok igazolják mondandóim helyességét. Lehet, hogy az én közgazdasági tudásom nem áll azon a nivón, mint sokaké, azonban méltóztassék tudomásul venni igen t. képviselő ur, hogy én 20 esztendőt töltöttem el a gyárban a satu mellett, kalapáccsal és reszelővel a kezemben és ez elvette lehetőségét annak, hogy közgazdasági tudásomat a tökélyig fejlesszem. (**B. Podmaniczky Endre**: Akkor ne beszéljen róla!) Ezek ellenére beszélek a kérdésekről ugy, ahogyan tudok, és meg vagyok győződve arról, hogy az általam előadottakat nagyon sokan bensőjükben helyeseknek ismerik el, csak kifelé kell valahogyan ellenvéleményt nyilvánitani, mert a pártfegyelem nem türi, hogy helyeseljenek egy ellenzéki képviselőnek, különösen egy szociáldemokratának, akármilyen igaza is van. *(Zaj és közbeszólások a jobboldalon és a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak. Kénytelen leszek az állandóan közbeszóló képviselő urakat rendreutasitani.

Kabók Lajos: Amig én az ipari krizisekről beszélek, részben a munkanélküliséggel kapcsolatban... (**Éhn Kálmán**: Hét óráig!) Igen t. képviselő ur, ön ezt a jogomat nem veheti el! Azt hiszem, hogy csak a jogommal élek. Önök szintén számtalanszor éltek ezzel a jogukkal és amikor itt fontos kérdésekben azt kértük, hogy adjanak egy negyedóra vagy tiz perc meghosszabbitási időt, ezt megtagadták. (**Szijj Bálint**: Egyszer!) Nem egyszer, többször történt az meg, nekünk tehát azt az alkalmat kell megragadnunk sérelmeink és panaszaink elmondására, amely adódik és annyi ideig kell kihasználnunk ezt az alkalmat, amennyi szükséges az összes sérelmek és panaszok feltárására és a kormány munkájának birálatára. (**Propper Sándor**: Nem tagja a szilencium-lovagrendnek, ugy mint önök! — *Éhn Kálmán közbeszól.)*

Elnök: Éhn Kálmán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Pikler Emil közbeszól.)* Pikler képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Esztergályos János**: Éhn képviselő ur állandóan beszél!) Esztergályos képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni.

Kabók Lajos: Az ipari pangásnál elsősorban az épitőipar pangását és válságát kell figyelembevenni. Az épitőipar köztudomásulag olyan iparág, amely sok egyéb ipart is magában foglal. Nem kevesebb, mint 40—42 iparág van vonatkozásban az épitkezéssel. Méltóztassanak elgondolni, hogy egy épitőipari válság mit jelenthet az országnak. 40—42 iparágnak szünetelését és megbénulását vonja maga után, ami ugyszólván az összes kis- és kézműipari szakmákat magában foglalja.

Tagadhatatlan, hogy a kormány az épitőipari válság megszüntetésére ideállhat az ő beruházási programmjával és produkálhatja az egész ország szine előtt, hogy ime hat állami ház épült és van épülőfélben és ennek a hat állami bérháznak a megépitésével ugy gondolja a kormány, hogy segit az épitőipar válságán. Pedig ez csak egy csepp a tengerben és bár erre az lehet a felelet, hogy a további épitési lehetőségeket az épitkezési hitel előmozditásáról szóló törvény hivatott megadni, mégis azt bátorkodom állitani, hogy a kormány e téren nem tette meg azokat a kötelességeket, amelyeket elmulasztania nem lett volna szabad, különösen akkor nem, amikor olyan lakáshiány tapasztalható, amilyen az ország fővárosában van. De tapasztalható ez a vidéki városokban is, az egész országban. Legjellemzőbb erre az a tényállás, amit most Budapest székesfővárosánál észlelhetünk. Budapest székesfőváros ugyanis épittet és arra a 800 lakásra, amelyet ebben az esztendőben a székesfőváros felépit, nem kevesebb mint 6000 jelentkező adta be kérvényét. Hatezer ember akar lakást kapni ebben a városban és ez a 6000 kérvényező még nem is foglalja magában mindazoknak a számát, akik lakáshoz akarnak jutni. Ebben a 6000 számban csak azok foglaltatnak benne, akik jogosultaknak érzik magukat, hogy a főváros épülő lakása közül egyet megkapjanak.

El lehet most már gondolni, hogy mennyi azoknak a száma, akik évek hosszu sora óta várják, lesik, hogy Budapesten lakáshoz jussanak. Azok a lakásviszonyok, amelyek Budapesten, a vidéki városokban és általában az egész országban tapasztalhatók, mind azt bizonyitják, hogy a lakásviszonyok elviselhetetlenek. Tömeglakások, túlzsufolt lakások láthatók mindenfelé, s aki ebbeli kijelentésemben kételkedik, s aki ezt kétségbe vonja... (**Tankovics János**: Hogy ez obstrukció! — **Esztergályos János**: Ezt mondja Jutassynak! — **Tankovics János**: Maga mondja ezt Kun Bélának!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni. (**Esztergályos János**: Másfél óra óta tart a költségvetés vitája és obstrukcióról mernek beszélni! — **Tankovics János**: Miért, merészség ez? Azt mondom, amit akarok! Semmi köze magának ehhez! — **Esztergályos János**: Gyanusitanak! — **Gr. Hoyos**

Miksa: Ki gyanusit mindig! — **Tankovics János:** Ez nem gyanusitás, ez a valóság! Semmi köze magának ahhoz, amit mondok!) Tankovics és Esztergályos képviselő urakat állandó közbeszólásaikért rendreutasitom. (**Esztergályos János:** Folyton gyanusitanak!) Esztergályos képviselő urat másodszor is rendreutasitom. Kérém a képviselő urakat, méltóztassanak végre nyugalmukat megtalálni, mert különben kénytelen volnék erősebb eszközöket igénybevenni.

Kabók Lajos: Igen t. Nemzetgyülés! Megértem, hogy egyes képviselő urakat idegesit a költségvetés vitája, bármennyire is idegesiti azonban őket, mi ezt figyelmen kivül hagyjuk és idegességüknek legfeljebb az lesz a következménye, hogy megismétlődik az, ami az előbb Éhn Kálmán képviselő urral megtörtént, aki annyira idegeskedett, hogy idegességében felkelt és elhagyta az üléstermet. Ennél nagyobb baj nem érhet bennünket, ezt a bajt pedig a többivel együtt el tudjuk viselni. Sajnálatos tény, hogy bár a költségvetés vitájának még csak első napján vagyunk — én vagyok a második szónok — egyik-másik képviselő ur már is idegeskedik s sokalja azt az időt, amelyet a költségvetés vitájára forditunk.

A leghatározottabban kell kijelentenem, hogy egyáltalában nincs szándékomban itt obstrukciós beszédet mondani. Már nem egyszer voltam olyan helyzetben az indemnitás vitájánál, — épen legutóbb a költségvetés vitájánál, — hogy a többségi párt jóvoltából olyan kevés idő állt rendelkezésemre, amely idő alatt kifogásaimat és érveimet elmondani nem tudtam. Épen azért most bátorkodom felhasználni az alkalmat arra, hogy mindazt, amit a közelmultban nem engedtek elmondani, most mondjam el. Ha ez a beszéd sok, ennek a magyarázata abban rejlik, hogy sok a kormány bűne, sok a kormány mulasztása, épen azért tehát sok szót is kell ejteni a kormány bűneiről és mulasztásairól.

Most pedig visszatérek a félbehagyott kérdésekre. Beszéltem már a pangi ipar kérdéséről, a lakásnyomoruságról, és ott hagytam abba, hogy ha van valaki, aki kételkedik abban, hogy nagy a lakásnyomoruság, azt elvezetjük a munkásfertályokba, a nyomortanyákra, a tömeglakásokba, ahol majd meg fog győződni arról, hogy 12—14—16, sőt nem egy esetben még több egyén lakik szük kis odukban összezsufolva. (**Tankovics János:** És ezektől is kérnek pártadót? — **Esztergályos János:** Kérnek hát! — **Propper Sándor:** Nem, őrlési vámot kérünk! — **Tankovics János:** Nem értem, mit mond, képviselő ur! — **Esztergályos János:** Az egész beszédén látszik, hogy nem érti, mit mond a szónok! — **Viczián István:** A pártadót nem kérik, azt levonják! — **Tankovics János:** Aki nem szocialista agitátor, az nem is értheti! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek. (**Esztergályos János:** Hagyjuk csak, tisztelt szaktárs! — **Tankovics János:** Én magának nem vagyok szaktársa! — **Esztergályos János:** Voltam olyan molnár, mint ön! — **Tankovics János:** Az lehet!) Még egyszer kérem a képviselő urakat, méltóztassanak komolyan viselkedni és a közbeszólásoktól, de különösen a komolytalan közbeszólásoktól tartózkodni. Amig én elnökölök, nem járulok hozzá ahhoz, hogy a képviselő urak itt kabarét rendezzenek. A közbeszólások a parlament nivójának mélyen alatta maradnak.

Kabók Lajos: Az előbb megértettem az önök türelmetlenségét, de most kezdem meg nem érteni, mert a közbeszólásokból olyasmiről kell meggyőződnöm, mintha önök azt hinnék, hogy én itt haszontalan dolgokról beszélek. A közbeszólások legalább is ilyesmit sejtetnek velem. Kijelentem, hogy aki figyelemmel kisérte végig beszédemet, az igazolni fog a tekintetben, hogy (**Szijj Bálint:** Sok ismétlés van benne!) minden téma, amiről eddig beszéltem, fontos téma volt. Nehéz és súlyos közgazdasági témákat tártam itt fel. Rámutattam arra a nagy közgazdasági katasztrófára, amiben ebben az országnak népe van, rámutattam azokra a mulasztásokra, amiket ez a kormány elkövetett. Ha mindezek ellenére nem tudom a nemzetgyülés többségi pártjának tetszését megnyerni, én ezzel nem törődöm, ezt végtelenül sajnálom, azonban fejtegetéseimet kénytelen vagyok továbbfolytatni, akár tetszik ez a kormányzópártnak, akár nem. Ismételten kijelentem, hogy csak azzal a joggal kivánok élni, amely jogot nekem a házszabály biztosit és az elnök ur bizonyára megakadályozná, ha ezt a jogkört túllépném és a kellő retorziót alkalmazná velem szemben. Én tehát figyelmen kivül fogom hagyni ezentul mindazokat az észrevételeket, amelyekkel felszólalásomat kisérik. (**Szijj Bálint:** Helyes, mert ezzel is telik az idő!)

Az a rendkivül nagyarányu lakásnyomor, amiben az ország fővárosának népe van, feltétlenül megkövetelte volna, hogy a kormány erőteljesebben karolja fel a lakásépités kérdését. Nem lett volna szabad előfordulni az állami épitkezéseknél olyan súlyos botrányoknak és panamáknak, mint aminőkről nem egy izben volt alkalmunk itt a Házban hallani, pl. a Bethlen-udvar épitkezése körül. A kormány bizonyos mulasztásaira következtetek ezekből. Ma pedig az a helyzet, hogy a lakásépités elmarad és más módon nyer — ha ugyan nyer — elintézést. Mert félő, hogy az a hitelnyujtás, ami ezután fog történni, nem a rendes módszer szerint és keretek között fog történni, hanem amint a jelek már eddig is mutatták, olyan kurzusvállalkozások fogják azt kapni, amely vállalkozások a hitelt nem kifejezetten lakásépitésre forditják, hanem olyan célokra költik el, amelyekről beszámolni nem tudnak és végeredményben majd esetleg azt kell megállapitani, hogy az állami pénzekből súlyos összegek usztak el, de a lakásépités kérdése egy jottányival sem jutottak előbbre. Pedig rendkivül fontos ez a kérdés, különösen most, amikor mind erőteljesebben jut előtérbe a lakások felszabaditásának gondolata. A lakásadó-érdekeltségek folyton arról tárgyalnak, és a kormányt folytonosan arra akarják rábirni, hogy minél előbb szabaditsa fel a lakásokat. Szerény véleményem szerint a lakásokat mindaddig nem szabad felszabaditani, amig kellő számu lakás nem áll rendelkezésre, legalább is annyi, amennyi megközeliti a szükségletet.

Tanácskozások folytak az üzletek felszabaditásáról. A mult héten ministertanács volt, amelyen elhatározták, hogy az üzleteket egyelőre nem fogják most május 1-ére felszabaditani, hanem ezt egy fél évvel elhalasztják és amennyiben fél év mulva sem lesz kedvezőbb a helyzet, ujabb halasztás lesz; de végeredményben mégis csak kiütközik a ministertanács határozatából az a gondolat, hogy 1927 május 1-re az üzlethelyiségek mégis csak fel lesznek szabaditva.

Ezzel szorosan összefügg a lakások felszabaditásának kérdése is. Habár a boltok felszabaditása veszedelmet jelent, korántsem jelent ez akkora veszedelmet, mint aminő a lakásoknak időelőtti felszabaditása. A háziurak mohósága ugyanis kielégithetetlen és mihelyt bekövetkezik a lakások felszabaditása anélkül, hogy kellő számu uj lakás állna rendelkezésre, olyan népvándorlás indul meg ennek az országnak fővárosában, aminő népvándorlást még nem láttunk. Mert mi fog történni akkor, ha nem lesz kellőszámu lakás, ellenben a lakásokat a kormány felszabaditja? A háziurakat rászabaditják a lakókra, a háziurak megindítják

a házbéremelés srófját és oly erőteljes mértékben fognak rátámadni a lakókra a lakbérek emelése terén, hogy a lakók azt elviselni nem tudják és kénytelenek lesznek elfogadni a felmondásokat. Olyan tömeges felmondásokra lehet itt számitani és olyan nagytömegü lesz majd a lakástalanok száma, hogy valóságos népvándorlás fog ezen a téren Budapesten kialakulni.

Ebből a leganarchisztikusabb állapot fejlődhetik. Ezért már jóelőre nemcsak figyelmébe ajánljuk a kormánynak, hanem egyenesen el is várjuk tőle, hogy nagyon gondos és nagyon körültekintő legyen az intézkedése ezen a téren és a lakásoknak, az üzleteknek felszabaditása csak akkor következzék be, amikor az már nem fog olyan bajokat előidézni, aminőkről itt említést tettem.

A felszabaditáson kivül beszélnem kell a várható lakbéremelésről is, mert a lakásoknál történetesen most érkezünk el ahhoz az időponthoz, május 1-hez, amikor a törvény szerinti utolsó béremelés lesz. Már előre hangok hallatszanak, hogy a kormány az üzlethelyiségekhez hasonlóan hajlandó a lakások felszabaditásának idejét is elhalasztani és az elhalasztás idejére, miként az üzleti béreknél, a lakásbéreknél is a fokozatos béremelést lehetővé tenni.

Ki kell jelenteni a leghatározottabban, hogy a lakók teherviselőképessége, különösen a kislakásoknál, elérkezett a végső határig, ezt tovább fokozni kész veszedelem, annál is inkább, mert a keresetek növekedése nem következett be, sőt, mint ahogyan azelőtt a munkabérpolitikánál megemlitettem, inkább visszafelé fejlődött és ennek a visszafejlődésnek az a természetes következménye, hogy nem lehet a lakókra több terhet róni ; a lakbérek ugyis olyan nivón vannak, amely nivó most egy ideig nem tür meg semmiféle emelkedést. Be kell várni szerintem azt, hogy tényleg bekövetkezik-e valami visszafejlődés az általános drágulásban és ha ezen a téren következnék be valami visszafejlődés, hogy ilyen értelemben könnyebülne meg az élet és ha még akkor sem volna arányban a lakbér az általános drágulásokkal, akkor lehetne alapos meggondolással arról beszélni, hogy miként történjék meg a lakbérek kiegészitése. Addig azonban a leghatározottabban tiltakoznunk kell minden lakbéremelési terv és gondolat ellen, mert az amugy is katasztrofális helyzetben lévő lakók nem birnak ujabb terheket elviselni és hangsúlyozottan kell kijelentenem, hogy különösen a kislakások bérlői nem birnak ujabb terheket elviselni. Épen ezért a kormánynak vissza kell vernie minden olyan támadást, amely a lakókat ilyen téren éri és épen a kormánynak kell eltéritenie a háziurakat attól, hogy ujabb lakbéremelésre gondoljanak.

De az üzletbérek emelése sem olyan egyszerű dolog. Ez is meggondolandó szerintem, mert az üzlettulajdonos a felemelt bért nem fogja a sajátjából fizetni. Hiszen ha ilyen tőke áll is rendelkezésére, az bizonyos idő mulva kiapad és az üzlettulajdonos kénytelen lesz bekalkulálni üzletvitelébe a lakbéremelést, ha pedig ezt bekalkulálja, akkor ez minden körülmények között az árak emelkedését fogja magával hozni, ami pedig szintén nemcsak nem kivánatos, hanem egyenesen veszedelmes, mert a közszükségleti cikkeknek ugyis olyan ára van még ebben az országban, hogy igen sok közszükségleti cikk a lakók száz meg százezrei részére megszerezhetetlen, megközelithetetlen.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Épen ezért nem szabad a kormánynak ujból lehetőséget nyujtani arra, hogy akár üzletbéremeléssel, akár lakbéremeléssel a közszükségleti cikkek árának emelkedése következzék be.

T. Nemzetgyülés ! Az épitőipar válságával kapcsolatosan voltam bátor a lakáskérdést is megemliteni, mert ez olyan fontos probléma, amelyet nem szabad kritika nélkül hagyni akkor, amikor arról van szó, hogy adjunk-e a kormánynak felhatalmazást a nemzetgyülés elé tárt költségvetésben foglalt tételek szerinti kormányzásra, vagy sem. Ezeket a kifogásokat azért mondjuk el, hogy felhivjuk a kormány figyelmét olyan ténykedések megtételére, amelyek az ország lakosságának érdekében elkerülhetetlenül szükségesek. Nem tudom, mit tervez a kormány, mi a legközelebbi programmja az épitőipari válság enyhitése érdekében, de meg kell állapitanom, hogy e téren komolyabb segités nem történik. Az épitőipari válsággal kapcsolatosan 42 iparág szenved, mert ott nemcsak a földmunkáktól kezdve a falhuzásig folyik a munka, hanem ott dolgoznak földmunkások, kőmivesek, ácsok, cserepesek, festők, asztalosok, bádogosok, szerelők, villanyszerelők, lakatosok és hirtelenében most fel nem sorakoztatható más szakmák, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* ezek mind vonatkozásban vannak vele. Épen ezért az épitőipar fellendítésére akármilyen formában is szükség van, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* és ezt a fellendülést minden körülmények között a kormánynak kell elősegitenie. Nemcsak ugy értem és gondolom ezt, hogy maga az állam épittessen, mert erre vonatkozólag olyan kijelentést kaptunk, amely a további állami épitkezéseket kizárja, hanem gondolom az épitkezési hitelnek olyan komoly alapokra való fektetésével, hogy az épitkezési hitelekkel tényleg épitkezések történjenek, nehogy épitkezési hiteleket kurzusvállalatok kezeihez juttassanak, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* hogy ezek majd elherdálják az ilyen módon kapott pénzt és csak később kelljen bizonyos fájó és keserü megállapodásokat tenni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Viczián István:** Steinmetz !)

Ha a többi ipari válságokat vesszük figyelembe, mindjárt lehet a vas- és gépiparnak, mint az ország legnagyobb iparának válságáról beszélni. A magyar vas- és gépipar helyzete a legkétségbeejtőbb. Épen erre az iparágra vonatkozik az a megállapitásom, hogy ennek az iparágnak a munkásai olyan számban vannak a szükre szabott ország határaihoz mérten, hogy valószinüleg hosszu esztendők fognak elmulni addig, amig a munkanélküliséget érdemleges módon lehet csökkenteni. Amikor pedig iyen állapotban van az ország legnagyobb ipara, mit lehet tapasztalni az állami üzemekben? Épen most kaptam hirt a diósgyőri vasgyárból. A diósgyőri vasgyárról az előbb azt emlitettem meg, hogy ott a kormány erőteljes létszámcsökkentést hajtott végre, mert a szanálás ideje alatt kerekszámban mintegy ezerötszázzal csökkentette ott a munkások létszámát. Most azonban miről kell meggyőződést szerezni? Most a diósgyőri vasgyár bizonyos mértékig munkához jutott, ezt a munkát pedig ugy akarja a diósgyőri vasgyár — bizonyára a kormány helyeslésével — **(Esztergályos János**: Valószinü!) elvégeztetni, hogy a munkaidőt egyszerüen felemeli. Nehogy azt higyje valaki, hogy a 48 órai munkaidőt 54 vagy 64 órára akarják felnövelni.

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

A valóságos másfél hetes munkaidőt, vagyis a heti 72 órás munkaidőt akarják bevezetni és a napi 8 órai munkaidő mellett a diósgyőri vasgyár igazgatóságának az a terve, hogy a napi nyolc óra helyett hetenként háromszor napi tizenhat órát kell majd dolgozniók a munkásoknak.

Ha tehát ilyesmit a kormány megtehet, mit várjunk a magánipari vállalkozóktól! Ha a magyar kormány a nagyipari munkanélküliség mellett azt meri megtenni, hogy a munkaidőt egy héten háromszor napi 8 óráról 16 órára emeli fel, a régi 48 órai munkaidő helyett 72 órás munkaidőt vezet be, akkor egyáltalában nem csodálkozom Biró Pál képviselő ur nehéz vasipari telepén, ahol szintén a napi 12 órás, a heti 72 órás munkaidő van bevezetve, mert minden tény azt mutatja, hogy ha valami rossz történik ebben az országban, minden rosszra a kormány mutatja a példát, a kormány vezeti rá a magánvállalkozókat arra, hogyan lehet és hogyan kell a munkásokat munkaidőben, munkabérben kizsákmányolni. (**Pikler Emil**: A frankhamisitóktól csak három-négyórai munkát kivántak a Térképészeti Intézetben! Mindig csak délelőtt dolgoztak!) Itt bizonyos szociálpolitikát is kellene követni és a munkások munkaidejének megvédése a kormány szociálpolitikájába kellene hogy tartozzék. Mert ha valakinek fogalma van arról, hogy mi az: Martinkemencében dolgozni, mit jelent a nehéz vasipari telepen alkalmazásban lenni, csak az tudja kellőképen megitélni azt, hogy a napi 8 órás munkaidőnek 16 órára való felnövelése mit jelent arra a munkásra nézve. Ez a legembertelenebb kizsákmányolás, amit csak el tudok képzelni. Hiszen félmeztelenül, olyan hőségben, olyan testet-lelketölő munka mellett dolgoznak az emberek, hogy ott 8 órát is dolgozni végtelenül sok. Mennyivel több, mennyivel elviselhetetlenebb ez 16 órás munkaidő mellett?

Az igás állatot is jobban megkimélik, az igavonó barmot sem tartják ily hosszu időn keresztül járomban, mert tudják nagyon jól, hogy ha túlságosan sokáig tartják járomban, akkor idő előtt kimerül. Ugy látszik, Magyarországon az igavonó állatokat többre becsülik, mert tudják, hogy pénzben mennyi annak az értéke, hiszen van elég munkanélküli, s ha pár kidül a sorból, a munkanélküli tartatékállományból be lehet a hiányzó helyeket tölteni. Ez a magyar szociálpolitika, ez a magyar kormány szociálpolitikája, igy védi a magyar kormány a munkásokat a munkaidőben, illetőleg igy zsákmányolja ki őket és teszi kétségbeejtővé helyzetüket.

Folytathatjuk tovább az ipari válság okait. Itt van a faipari válság. A faiparra is vonatkozik bizonyos mértékig a népszövetségi megállapitás, a népszövetségi tanács. Ez is azok közé az iparok közé tartozik, amelyeknek mint a vasiparnak, nincsenek meg a természetes termelési előfeltételei a Népszövetség és a trianoni béke szerint. A faiparnak természetes termelési előfeltétele az erdőség. Itt termelik ki azt a faanyagot, amely a faipar üzéséhez szükséges. Köztudomásu, hogy a trianoni békeszerződés és a trianoni békehatár értelmében elveszitettük északi, északkeleti és délkeleti erdőségeinket, a Kárpátok erdővidékeit, ugyancsak elszakitották tőlünk Horvát-Szlavonországot és a horvát erdőségek elvesztésével Magyarország jelenlegi erdőterületei rendkivül szük térre szorultak, ugyannyira, hogy a faipar természetes termelési előfeltételei kevésbé adódtak. Ugy látszik, a kormány ennél az iparágnál is nagy előszeretettel hajlik meg a Népszövetség tanácsa előtt és ennek az iparnak védelme érdekében abszolute nem tesz semmit. Ennek következtében a faipar munkásai is olyan kétségbeejtő helyzetben vannak, hogy kétségbeejtőbb helyzetbe már aligha juthatnak, legfeljebb arról lehet szó, hogy hétről-hétre több és több lehet még a kétségbeejtő helyzetbe jutó emberek száma, mert hiszen a kormány gazdaságpolitikája ezt maga után vonja.

Akár a textilipar, akár a malomipar, vagy bármely ipar helyzetét tárom is itt fel, s beszélek azok válságáról, csak hasonlókat lehet megállapitani, mint az előbb és összefoglalva a dolgokat, minden ipar válságára egyaránt azt lehet megállapitani, hogy az összes iparok válsága a mezőgazdazági válsággal együtt olyan nagyarányu, amilyen nagyarányu válságra példa még nem volt. Épen ezért a kormánynak minden irányban a legmesszebbmenőleg kellene kötelességét megtenni a válság elháritása, a válság enyhitése érdekében.

Itt akarok áttérni a kormány beruházási programmjára, amellyel iparkodik a kormány mindenkor igazolni azt, hogy a gazdasági vérkeringés meginditása érdekében milyen erőfeszitéseket tett és milyen összegeket szán tulajdonképen hasznos beruházási célokra. Olvastam a Népszövetségi főbiztos ur 16-ik jelentését és ebben maga a főbiztos ur állapitja meg, hogy az elmult, 1925/26. költségvetési év második felére beruházási célokra 69,475.000 aranykorona volt előirányozva. Egyben megállapitja azt is, hogy az 1925/26. költségvetési év első felére 72,000.000 aranykorona van előirányozva. Ez alapjában véve nem lebecsülendő összeg, mert papirkoronára átszámitva több mint 2000 milliárd, amelyet ha tényleg hasznos beruházásokra forditanának, akkor ennek hatásait már észrevennők, akkor ezeknek a hatásoknak már mutatkozniok kellene. Nekem azonban fel kell tennem a kérdést, hogy mire használták fel ezt a rengeteg összeget. Kérnem kell a kormányt arra, mutassa be számszerüleg, adatról-adatra, hogy milyen beruházási célokat valósitott meg ebből a 2000 milliárd papirkoronából, mert nem elég ideállni a nemzetgyülés elé, mint az elmult hét szombati napján a pénzügyminister ur tette, aki fenhangon kijelentette, hogy a magyar kormány hasznos beruházásokra már 180 millió aranykoronát forditott.

Ez beszédnek jó lehet, ha azonban a beszédben foglaltak megvalósitását vizsgáljuk, akkor egészen más megállapitásokat lehet tenni. Ezek közt elsősorban rá kell térnem arra, hogy a kormány beruházási programjában már a mult évben rendelkezésre állott 69 millió aranykorona. Ebből 4 millió aranykoronát a csepeli kereskedelmi vámmentes kikötőre, 6 milliót kislakásokra, 20 milliót az államvasutaknál vagonok, mozdonyok készitésére, egyszóval a vagonpark bővitésére, 5 milliót a távbeszélőhálózat kifejlesztésére, 2 milliót az állami vasgyárak szanálására, 6·6 milliót pedig a Budapest—wieni földalatti telefonkábel-hálózat lefektetésére irányozták elő a megemlitett 69 millió aranykoronából és meg lehet állapitani, hogy a többi összeget árvizvédelmi társulatoknak adták és mezőgazdasági célokra forditották.

A pénzügyminister ur nem egy izben vitatta azt, hogy tulajdonképen mi a hasznos beruházás. Itt most beszélnem kell arról, valójában mi is az a hasznos beruházás, mert nekünk, akik az ipar helyzetét vesszük elsősorban figyelembe, egészen más a felfogásunk a hasznos beruházásokról, mint ami a felfogása a pénzügyminister urnak. Mert az 1926/27. költségvetési év első felére rendelkezésre álló 72 millió aranykorona beruházási összegnél már azt látjuk, hogy ez jobbára beruházási célokat szolgál és az ipari érdekeltségek kivánalmait teljesen figyelmen kivül hagyja. Igy például ebből a 72 millió aranykoronából, amely a folyó költségvetési év első felére beruházási célokra rendelkezésre áll, 10 millió koronát — mindig aranykoronáról van szó — rövid lejáratu mezőgazdasági kölcsönökre kiván forditani a kormány; tudjuk, hogy 20 millió koronát a Pénzintézeti Központ alaptőkéjének felemelésére, és több mint 15 millió koronát a

mezőgazdasági érdek előmozditására, kislakások épitésére pedig csak 3 millió aranykoronát.

A pénzügyminister ur is elismeri tehát, hogy több mint 30 millió aranykoronát von el a beruházási összegből olyan célokra, amelyek szerény véleményem szerint, nem kifejezetten hasznos beruházási célok. Mert jóllehet, a pénzügyminister ur a hitelélet fellenditését célozza az emlitett kölcsönök folyósitásával és itt nagyarányu beruházási programmot jelölt meg, — én nem tudom most sem kitörölni emlékezetemből azt a hatalmas beruházási programmot, amelyet a pénzügyminister ur a mult év derekán elsőizben mondott el, amely olyan kedvező szinben tüntette fel a kormány beruházási programmját, hogy mindenki azt remélte: no, ez tényleg munkát jelent, tényleg meg fognak nyilni a munkaalkalmak és a munkanélküliség erősen vissza fog fejlődni — most azután kiderült, hogy meg volt ugyan ez a programm, ebből azonban vajmi kevés került megvalósitásra és a kormány beruházási programmja a továbbiakban legnagyobbrészt abban nyer lebonyolitást, hogy a hiteléletet akarja fellenditeni azokkal az összegekkel, amely összegek tulajdonképen hasznos beruházási célokat kell, hogy szolgáljanak. Ezekkel a hiteléletmeginditó kölcsönökkel azt akarja a pénzügyminister ur, hogy mindazok, akiknek kölcsönre van szükségük akár mezőgazdasági, akár ipari, akár kereskedelmi foglalkozásuk üzéséhez, ezekhez könnyen hozzájuthassanak, mert a Pénzintézeti Központ alaptőkéjének felemelésével, a 10 millió koronányi rövid lejáratu mezőgazdasági kölcsönnel, a mezőgazdasági érdekek előmozditását célzó 15 milliónyi összeggel a hitelélet meginditását akarja a pénzügyminister ur szolgálni.

Aki azonban az érdekeltekkel beszédbe elegyedik és náluk érdeklődik, egyformán hallja a panaszokat és a megállapitásokat, hogy soha olyan pénzszüke ebben az országban nem volt, soha olyan nagy bajokkal nem kellett megküzdeni a kölcsönök megszerzésénél, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* mint a mostani időben kell, akkor, amikor olyan fennen hirdeti a kormány a hitelélet meginditására vonatkozó törekvését. **(Esztergályos János:** Azért pusztul az ipar és a kereskedelem, mert nincs hitel!)

Előbbi megállapitásom alapján — amidőn azt mondottam, hogy beruházási célokra kerekszámban mintegy 2000 milliárd korona állott rendelkezésre a jelzett időben — ebből összesen csak 60 millió aranykorona, vagyis 800 milliárd papirkorona állott tényleg rendelkezésre hasznos beruházási célokra, ami az ipari foglalkoztatás szempontjából figyelembe vehető. De még erre a 800 milliárd koronára vonatkozólag is kérnem kell azt, hogy tessék a kormánynak kimutatni: hány waggont, hány mozdonyt készittetett ezért az összegért, hol eszközölt megrendeléseket, milyen megrendeléseket hajtottak végre, mennyit költöttek — tessék kimutatni pontosan — kislakások épitésére és ipari célok fejlesztésére és fokozására? Mert még 1200 milliárd korona van ezenkivül! 2000 milliárd koronáról beszéltem és csak 800 milliárd az, ami az előbbi értelemben figyelembe vehető, 1200 milliárd korona tehát még ott van mezőgazdasági célokra és a hitelélet fellenditésére.

Ha azonban azt viszgáljuk, hogyan és miképen történt meg a hitelélet meginditása, akkor ebből a vizsgálatból az derül ki — én legalább erről szereztem tudomást — hogy a kormány az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak 30 milliárd korona kamatmentes kölcsönt adott, mégpedig azért, mert értéktelen tőzsdei papir-spekulációkkal válságba, a bukás szélére juttatták az intézet vezetői ezt az intézetet. Erre a célra hamar sikerült 30 milliárd korona kamatmentes kölcsönt adni, és most teljesen bizonytalan, hogy mi történik ezzel a kamatmentes kölcsönnel, nem jut-e ez is arra a sorsra, amely sorsra jutottak a pénzintézet egyéb pénzei, nem fogják-e ezt is elspekulálni ugy, hogy majd csak utólagosan lehet itt is megállapitani azt, hogy valóban helytelenül cselekedett a kormány. **(Esztergályos János:** Egészen valószinü, hogy igy lesz!)

De a kormánynak nemcsak erről az egy hitelműveletéről lehet beszélni. Itt van például egy másik is: egy kurzus vállalatot is finanszirozott a kormány, a Hungária Bankot. A postatakarékpénztár ennél helyezte el betéteit és ez a Hungária Bank is értéktelen tőzsdei papirokon usztatta el a kormány által nála elhelyezett pénzt, szóval elspekulálta. Ilyen célokra ad a kormány pénzt; igy akarja a kormány a hiteléletet meginditani, igy akarja a hitelélet vérkeringését helyreállitani. **(Esztergályos János:** Kik lehetnek az igazgatói a Hungária Banknak? Ezt is jó volna tudni!)

Ha tovább vizsgáljuk a kormány ez irányu ténykedéseit, meg lehet állapitani azt is, hogy ugyancsak a postatakarékpénztár pénzével tömte Baross Gábor ur a frankhamisitókat és ugyancsak a postatakarékpénztár pénzéből adtak pénzt arra a bizonyos hirhedt, mindenki által ismert tombola-üzletre. **(Esztergályos János:** Valóságos Csáky-szalmája volt az ország pénze! — **Gr. Csáky Károly honvédelmi minister:** De jó vicc! — **Esztergályos János:** Ez komoly dolog, minister ur, nem vicc!) Joggal lehet felháborodni, ha meg lehet állapitani, hogy igy folyik a kormány szerint a hitelélet felélesztése és igy akarják a hitelélet megbénult vérkeringését ujból meginditani. Nekem tudomásom van arról is, hogy az Országos Központi Hitelszövetkezet is nagy összeget kapott. **(Temesváry Imre előadó:** Nagyon helyes! — **Esztergályos János:** Önök szerint minden helyes! Közben pusztul az országban minden!)

T. előadó ur, én valójában azt kifogásolom, hogy a kormány, különösen pedig a pénzügyminister ur beruházási programmról beszélt, főképen hasznos beruházásokról és ezek közé sorolta a Hungária Banknak, az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak és az OKH-nak nyujtott kölcsönöket is. Én ezt nem tekinthetem hasznos beruházásnak, mert szerintem hasznos beruházás az, amit munkába fektetnek, amivel épitkeznek, amivel előteremtenek valamit. Ezeknek az intézményeknek segitését, hiteléletük meginditását más módon kell elősegiteni. Szemfényvesztés ez, semmi egyéb, amikor a pénzügyminister ur beszél itt súlyos milliókról, százmilliókról, az ország szinte belekábul a súlyos milliókba s amikor mindenki azt reméli és gondolja, hogy no most már tényleg meg fog indulni az ipari élet, megnyilnak a foglalkozási lehetőségek, a végén kiderül, hogy a hasznos beruházásokra szánt összegeket ilyen módon használják fel és végeredményben az igazi hasznos beruházásokra igen csekély, elenyésző összeg jut. **(Esztergályos János:** Közben a Duna tucatjával veti ki az öngyilkosokat magából!)

Tudomásom szerint a Futura is kapott 15 milliárdot; nem tudom, hogy az előadó ur szerint ez is olyan helyeslendő cselekmény-e a kormánynak? Nem lebecsülendő továbbá — amiről sokat beszéltünk s amivel kapcsolatban épen közgazdasági tudásunkat vonta kétségbe a ministerelnök ur — hogy a Viktória gőzmalom szanálására 200 milliárd koronát adott a kormány. **(Esztergályos János:** Az is helyes!) A hitelélet helyreállitása szempontjából tényleg helyeselhető az ilyen ténykedés is, akkor azonban semmi körülmények között nem helyeselhető, amikor köztudomásu, hogy ez a vállalat elspekulálta a pénzét a csikágói börzén s ennek a helytelen spekulációnak következ-

tében állott mellé a kormány segitőleg ilyen hatalmas, súlyos összeggel, ugyanakkor pedig nincs semmire pénz, a munkanélküliek nyomoroghatnak, kinlódhatnak és a halálban kereshetik a menekülést; amikor ilyesmire nincs pénz, akkor nem lehet súlyos milliárdokat odadobni azon a címen, hogy a hitelélet helyreállitása érdekében feltétlenül szükséges volt a kormánynak ilyen közgazdasági tevékenységet kifejteni, mert óriási katasztrófával járt volna, ha az angol hitelezők nem jutottak volna hozzá a pénzükhöz. (**Esztergályos János**: Közben Bacher 150 munkását kidobta az utcára!) Én nem vallom ezt, azt hiszem, hogy az angol hitelezők jót a markukba nevetnek és örülnek azon, hogy ilyen spekuláció után is teljes összegében hozzájutnak kölcsönadott pénzükhöz. Ne higyjék az urak azt, hogy az angol hitelezők biznak abban, hogy a kormány a jövőben még egyszer meg fogja fizetni, ha ők kölcsönt adnak. Ők sokkal óvatosabbak lesznek a kölcsönadásokkal és most örülnek olyan ténynek, hogy ilyen krach után is sikerült pénzüket megmenteni. Még megérteném ezt a dolgot, ha ez a közgazgasági ténykedés beváltotta volna azokat a reményeket, amelyeket hozzáfüztek, ha ezáltal megmentették volna 150 munkás munkalehetőségét. De tessék elmenni a Viktória gőzmalomba, ott mindenki meggyőződést szerezhet arról, hogy a 150 munkás közül hányan dolgoznak ott. Egy ilyen helyszini szemle mindenkit kétségbevonhatatlanul meg fog győzni arról, hogy ez a segités messze elkerülte azt a célt, amelyet a kormány hozzáfüzött.

Igy mennek el a beruházásra szánt összegek. Legujabban pedig azt halljuk, hogy ismételten nagy közgazdasági tevékenységet akar kifejteni a kormány, ugyancsak a beruházásokra szánt összegekből, mert Lillafüreden fürdőt akarnak épiteni és ugy hirlik, hogy ezzel kapcsolatban ott játékbankot is akarnak létesiteni a beruházási. összegekből.

Ezekután meg lehet állapitani, hogy itt mindenre van pénz, csak arra nincs, amire feltétlenül kellene hogy legyen. Meg lehet állapitani azt is, hogy elpocsékolják az állami beruházásokat szolgáló milliárdokat, közben az iparosok, gyárosok, vállalatok leshetik a rendeléseket, a munkások pedig kezükbe vehetik a koldusbotot. Ez az a közgazdasági ténykedés, amelyet a magyar kormány olyan fennen hangoztatva kifejt.

Rá kell mutatnom arra is, hogy a valóságban mit találunk a kormány szociálpolitikai tevékenységéből. Előttem szólott Hegymegi-Kiss Pál t. képviselőtársam említést tett a munkásbetegsegélyzőpénztárak autonómiájának helyreállitásáról, (**Györki Imre**: Ideje lenne!) miért is én erről a kérdésről részletesebben beszélni nem akarok, csak annyit emlitek meg, hogy tényleg elérkezett már annak az ideje, hogy ez a kérdés végre rendezést nyerjen és a munkások alkotása visszaadassék a munkásoknak, állittassék helyre az autonómia és ne bitorolják jogtalanul ezt a szociálpolitikai alkotást olyanok, akiknek ehhez az alkotáshoz nagyon kevés közük van. (**Györki Imre**: Itt is csak rombolt a kurzus, ahelyett, hogy épitett volna!)

Kérdeznem kell a kormány szociálpolitikájával kapcsolatban, hogy mit tett a kormány ezen a téren, tett-e valamit az aggkori és rokkantbiztositás érdekében? Sajnos, ma Magyarországon az, aki dolgozik, aki bérért kénytelen bármilyen munkát végezni, abban a szomoru helyzetben van, hogy amig munkaalkalom adódik számára és amig erővel birja, addig dolgozhatik, de ha kiesik a munkaszerszám a kezéből, ha az esztendők folyamán olyan állapotba jut, hogy nem tud dolgozni, akkor egyenesen kétségbeejtő helyzetbe kerül és az a csoda, hogy e szomoru helyzet ellenére is végzik ezek a szerencsétlenek munkájuk ugyszólván zokszó és ellenvetés nélkül; pednekem az a meggyőződésem, hogy ez a nemzegyülés már az aggkori és rokkantbiztositás érdkében is tehetett volna valamit, legalább tanjelét kellett volna adnia, hogy van érzéke ehha kérdéshez és mihelyst a legelső alkalom mutakozik, akar is ebben a kérdésben komoly és dolgozók érdekébe vágó cselekedetet felmutatn (**Györki Imre**: A kisgazdák sem csinálták meg mezőgazdasági munkások kötelező biztositása pedig a legelső kötelesség lett volna! — **Kuna András**: Majd rákerül a sor! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Kabók Lajos: Rendkivül aggályos a kormán ilyen magatartása és épen ezért szót kell eme nem ama szociálpolitika ellen, amelyet tulajdo képen nem fejt ki ez a kormány.

De tovább folytatom. Nem is olyan nagyo régen, a mult év végefelé, ugy tudom októb havában, tárgyalta a nemzetgyülés a bányatár pénztárak központositására és megreformálásá vonatkozó törvényjavaslatot, amely törvényerő is emelkedett. Szinte gyönyörüség volt néz hogyan tülekedtek a képviselő urak, hogy ki szo hasson hoszá ehhez a kérdéshez, ki mikép adhas tanujelét annak, hogy csepeg belőle a szociá politikai érzék.

A nemzetgyülés egy nap alatt végzett törvényjavaslattal, a javaslat egy nap alatt tö vényerőre emelkedett s a népjóléti minister felhatalmazást kapott arra, hogy a bányatár pénztárakat központositsa, s a bányatárspénztára reformjára vonatkozó javaslatot készitse el. Iga hogy a népjóléti minister ur akkor megmondott hogy ezt pár hét alatt nem lehet elkésziteni, azo ban jól emlékszem, azt mondotta, hogy két-háro hónap szükséges a megbeszélések lefolytatásá és a két három hónap elteltével legalább a bány társpénztárak központositására vonatkozó rende kezést ki fogja adni. A két-három hónap m jórégen elmulott, a minister urnak megvan törvényes felhatalmazása, s annak ellenére, hog az idő elmulott, egy ilyen fontos szociálpolitik kérdésben mégsem tette meg a kötelességét.

Ne csodálkozzanak tehát önök azon, hogy kifogásoljuk a kormány ténykedéseit, ha ilye szomoru tapasztalatokra kell jutnunk, melye alapján világosan és megdönthetetlenül lehet b bizonyitani azt a mostoha szociálpolitikai kez lést, amelyben a magyar kormány a magya munkásokat részesiti. Annak idején egymásutá állottak fel a képviselő urak és szinte egyik másikat túllicitálva akarta megvilágitani azt szomoru sorsot, azt a nehéz helyzetet, melyben bányaipari munkások vannak. Egységespárti kép viselő urak állottak itt fel, akik azt mondtá hogy aki nem volt lent bányában olyankor, amiko ott munka folyik, az nem is tudja, hogy mi bányász munkája, annak fogalma sincs arr hogy milyen körülmények között kell a bány munkásnak napi munkáját ledolgoznia. És amik ennek tudatában voltunk és amikor erről az egé nemzetgyülés tudomást szerzett, nem akad egye len kormánypárti képviselő sem, aki felállana kérdőre vonná a népjóléti minister urat: ugya miért nem tette meg a kötelességét, miért ne élt a törvényes felhatalmazással és legalább bányatárspénztárak központositását miért ne hajtotta végre?

Hosszu halmazatát sorakoztattuk fel azokna a bajoknak és panaszoknak, amelyek épen abb származnak, hogy a bányatárspénztárak egy mástól különállanak. Különböző a nyugdíja megállapitása s különösen a mai súlyos időkbe a bányamunkás könnyen elveszíti alkalmazt tását, ami nyugdíjigényjogosultságának elves

sével is jár. Épen ilyen könnyen veszíti el kalmaztatását a mezőgazdasági, vagy ipari unkás is, de a bányamunkás helyzete sokkal ályosabb, mert ha munkahelyéről elbocsátják, kkor egyuttal lakástalanná is válik, s elveszíti yugdíjigényét is, amelyet 25—30 évi járulék fizetéssel már megszerzett. Ha másutt véletnül akad munkája, ujra kezdődik a nyugdíjgosultság elnyerése szempontjából az idő, de kkor is csak ugy, ha nem mult el 45 éves.

És ha önök nem emlékeznek vissza, ugy én agyok kénytelen ezeket emlékezetükbe idézni és gyelmeztetni önöket arra, hogy annak idején któber 23-ikan, csak ugy csepegett önökből a ociálpolitikai érzés, azonban ugy veszem észre, ogy ez csak látszat volt, mert midőn tettekkel e is kellene azt bizonyitani, akkor már nem ipasztalunk ilyen tülekedést, sőt még egy felzólalást sem, amely kérdőre vonná a népjóléti inister urat, hogy miért nem él a törvényes lhatalmazással.

Beszélnem kell a kormány szociálpolitikai énykedéseivel kapcsolatosan arról is, hogy mit ett a kormány az anyasági biztositás érdekében? Önök unos-untalan fajvédelemről, a magyar aj védelméről beszélnek. Aki a magyar fajvédelmet akarja szolgálni, annak elsősorban az anyát ell megvédenie, azt az anyát, aki hivatva van magyar fajt fentartani. Tett-e valamit ez a ormány, vagy a mögötte álló párt, a magyar nyák s egyben a magyar faj megvédése érdekében? Én semmi ilyen ténykedésről nem tudok s ben ezért ezt is a kormány hibái közé kell roznom. (**Györki Imre**: A legmagyarabb vidék magyarjai vándorolnak ki! Igy Hajdu megyéből is! — **Gubicza Ferenc**: A háboru előtt is megvolt ez!) Ezt is a kormány hibái közé kell roznom és figyelmeztetnem kell arra, hogyha vább igy folyik ez a szociálpolitika, ennek agyon súlyos következményei lesznek. (**Györki mre**: A legjobb magyar emberek hagyják itt az országot az önök politikája miatt! — **Gubicza erenc**: Nemcsak Magyarországon, hanem más országokban is igy van!)

De nem is kell messze menni, a magyar faj dekében van más kötelessége is a kormánynak s pedig a hadirokkantaknak, hadiözvegyeknek s hadiárváknak fokozottabb mértékben való eltása. Elszomoritó ezeknek a helyzete. Az az szeg, amelyet nekik adnak, arra sem elég, hogy nyeret tudjanak belőle vásárolni. *(Ugy van! gy van! a szélsőbaloldalon.)* Habár gondtalan egélhetésre nem gondolok, de gondolok legalább arra, hogy mindennap lehessen enniök abból, mit a kormány e címen juttat nekik. A szociálolitika, amelyet a kormány kifejt, nem teszi hetővé, hogy e téren elfogadható alkotásokat hessen végrehajtani.

Itt van a rokkantak felülvizsgálásának kérése. Ez is a szociálpolitikai ténykedések közé rtozik és ha e téren elmondjuk súlyos tapaszlatainkat, szinte el sem fogják hinni, hogy mi örténik e téren. Hiába folyamodik a rokkant, gy nála időközben ilyen vagy olyan elváltozás örtént, ez az elváltozás a felülvizsgálatnál nem yert beigazolást, aminek következménye az, gy annak ellenére, hogy a rokkant rosszabb elyzetbe került, munkaképességében jobban csökentve érzi magát, nem juthat magasabb fokatba, amely rokkant-járandóságát valamivel melné.

Mint ahogy már emlitettem, a munkanélküliség esetére szóló biztositási törvényjavaslatot a emzetgyülés már letárgyalta. Nem akarok erről már hosszasabban beszélni, mert már az előbb is egemlitettem, csak annyit akarok még mondani, gy a szociálpolitikai ténykedést vizsgálva, a kormány által elkövetett mulasztásoknak egész sorozatát lehet megállapitani.

Rá akarok még mutatni egy fontos kérdésre, amelyről beszédemben a kormány munkabérpolitikáját és általában a magánkapitalizmus munkabérpolitikáját illetően már szólottam is: ez a munkabéregyeztető hivatalok kérdése. Ez a kérdés is a szociálpolitikai ténykedések közé tartozik. Erről a kérdésről már törvényünk van, és a népjóléti minister ur, mint helyettes ministerelnök, annak idején e törvény alapján már ki is bocsátott egy rendeletet, de a béregyeztetés kérdése egyáltalán nincs még elintézve, sőt teljesen kátyuba jutott. Ha felolvasnám egész terjedelmében ezt a rendeletet, akkor mindenki meggyőződhetne róla, hogy mennyire hibás és mennyire nem szolgálja azt a célt, amelyet szolgálnia kellene.

De nem akarom untatni a t. Nemzetgyülés t. tagjait és csak annyit akarok kiemelni, hogy ezek a békéltető-bizottságok nem állanak paritásos alapon és épen ezért nem lehet velük a rendeltetésüknek megfelelő célt elérni. Nem vonatkozik azonkivül az összes bérért dolgozókra, bizonyos kategóriákat kiemel, és épen ezzel ad lehetőséget a kiemelt kategóriák további kizsákmányolására. A viszály elintézése nem tartozik a béregyeztető intézményre, ezt az érdekelt munkáltatói körök tudják és a munkáltatók épen ezért élnek is a kizsákmányolási lehetőséggel.

Ezekben voltam bátor a kormány szociálpolitikájára kitérni. Most rátérek egy másik fontos kérdésre, a belpolitikai állapotok birálatára. Itt elsősorban figyelembe kell venni az egyesülési és gyülekezési szabadságot, a sajtószabadságot, az amnesztia és az emigráció kérdését is. Amig ezek a kérdések nyugvópontra nem jutnak, nem lehet beszélni arról, hogy Magyarországon rendezett belpolitikai állapotok vannak,

A kormány annak idején azt mondotta, hogy szerinte nincs emigráció, mert az egész emigráció amnesztiában részesült. A hatóságok azonban egy politikai reverzális aláirásához kötik az emigránsok hazatérését. Ebben ki kell jelentenie, hogy hazaérkezésük után alávetik magukat a törvényes rendelkezéseknek. Ezzel a kormány nagyon könnyen és egyszerüen akarja az egész kérdést elintézni. Bemutatok itt egy reverzálist a nemzetgyülésnek, amely rávilágit, hogy tulajdonképen mit is akar a kormány az emigrációban szenvedőktől. A következő tartalmu reverzálist kell ezeknek adniok *(olvassa)*:

»Becsületszavamra kijelentem, hogy hazatérésem esetén nem fogok résztvenni politikai pártok, egyesületek vagy szervezetek megszervezésében, vezetésében és működésének irányitásában. Nem fogok résztvenni politikai gyülés rendezésében vagy összehivásában. Ilyen gyülésen tisztet nem fogok viselni és felszólalni, nem leszek politikai lapnak szerkesztője, kiadója, politikai tartalmu közlést sajtó utján sem a saját nevem alatt, sem névtelenül vagy más neve alatt közzé nem fogok tenni s általában minden szembetünő politikai tevékenységtől és magatartástól tartózkodni fogok. Egyben tudomásul veszem, hogy amennyiben igéretemet meg nem tartom, ellenem személyes szabadságomat korlátozó intézkedések fognak folyamatba tétetni.«

Hát igy gondolja a kormány az emigráció kérdését elintézni és igy akar amnesztiát adni az emigrációnak? Ha csak ugy akarja hazaereszteni az emigrációban levőket, hogy azok kezöketlábukat össze hagyják kötözni, hagyják a szemüket és fülüket bekötni, ők semmit sem fognak látni és hallani, semmit sem fognak cselekedni, csak itthon lélekzetet akarnak szivni, ez nem más, mint az emberi jogoknak legtökéletesebb guzsbakötése. Érthető, hogy ilyen alapon az emi-

gráció kérdése nem oldódhatik meg, mert ilyen nyilatkozat aláírására nem mindenki vállalkozik, sőt nagyon is meg kell gondolni, hogy a hazatérés ellenében érdemes-e aláírni ilyen reverzálist.

A sajtószabadság olyan kérdés, amely elemi feltételnek számit. Már 1848-ban az volt a követelés, hogy gondolatait sajtó utján mindenki szabadon terjeszthesse. Ennyi idő után most még mindig a sajtószabadságért kell küzdenünk, mert a sajtót béklyóba verik s megakadályozzák, hogy a gondolatok szabadon megjelenhessenek. Itt főképen a Népszava üldözésére vagyok kénytelen kitérni. Ez olyan erőteljesen folyik, hogy nincs ehhez hasonló példa. Maga az az egyetlen tény, hogy a Népszava 1924 november 29-ike óta, tehát 496 nap óta ki van tiltva az utcáról, eléggé rávilágit arra, hogy Magyarországon milyen sajtószabadság van. Ahol a sajtó ki van téve egy minister szeszélyének, ahol egy minister megteheti azt, hogy 500 napon keresztül kitilt egy ujságot az utcáról és még ennyi idő után sem ébred tudatára annak, hogy ennek az ujságnak kolportázsjogát már vissza kellene adni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ott már nem sokat kell magyarázni a sajtószabadságról, mert ez fényesen tükrözi vissza azt a sajtószabadságot, amely ebben az országban van.

De nemcsak ebben nyilvánul meg a sajtószabadság, hanem a lapelkobzásokban is A Népszavát elkobozták 1925 február 6-án, április 7-én, április 8-án, november 4-én. Egyetlenegy esztendőben ennyiszer kobozták el a Népszavát. És ha a Népszava sajtópereit vizsgáljuk, az idevonatkozó számszerű adatok is rávilágitanak arra a sajtószabadságra, amely Magyarországon van. A Népszavának 1924 január 1-től 1925 november 15-ig nem bevesebb, mint 164 sajtópere volt. Ezek közül 30 a marasztaló itéletek száma, 3 felmentő itélet van, 7 permegszüntető végzés és 124 ügy vizsgálati stádiumban van. Jogerős itélettel be van fejezve 10, fellebbezés alatt áll 21 ügy. Ez is egy kis izelitő a magyar sajtószabadságból. Ha pedig a kiszabott büntetések mértékét veszem figyelembe és az erre vonatkozó számszerű adatokat feltárom, akkor a következőt látjuk:

1924-ben február 13-án 6 hónap, február 15-én 3 millió korona, február 18-án 1 évi fogház, február 27-én 1 hónap és 3 millió korona, március 14-én 6 hónap és 1 millió korona, április 26-án 3 hónap, julius 10-én 14 nap és 3 millió korona, szeptember 23-án 1,300.000 korona, november 4-én 6 hónap és 6 millió korona, december 4-én 14 nap és 3 millió korona, december 13-án 3 millió korona. *(Zaj a jobboldalon.)* Jóllehet a túloldalon ülő képviselő uraknak ez mulatságos és olcsó, de nekünk nem olcsó, **(Propper Sándor**: Nem olcsó ez az országnak sem!) mert mi a sajtószabadság kérdését nem igy képzeljük el. Ez rávilágit arra a mentalitásra és arra a sajtószabadságszeretetre, amelylyel önök rendelkeznek. Mulatsággal, nevetéssel intéznek el ilyen súlyos ügyeket és emellett még azt mondják, hogy itt Magyarországon rendezett belpolitikai viszonyok vannak, a kormány azt meri követelni az ellenzéktől, hogy a költségvetést és egész sereg törvényjavaslatot záros határidőn belül emeljen törvényerőre, s ezzel dokumentálja, hogy itt rendezett tökéletes belpolitikai viszonyok vannak, holott annyi a baj, annyi a mulasztás, annyi a bűn a kormány részéről, hogy azt bizony órák alatt sem lehet elmondani.

De ez csak egyetlen év alatt kiszabott büntetés. 1925. évben a biróság jobban kitett magáért. mert február 24-én 5 millió korona, március 8-án nyolc nap és 300.000 korona, április 29-én 5 millió korona, junius 18-án 18 hónap és 15 millió korona, junius 30-án 15 millió korona, julius 9-én 20 millió korona, julius 24-én 15 nap és 5 millió korona szeptember 15-én 1 hónap és 6 millió korona szeptember 16-án 1,300.000 korona, szeptember 24-én 10 millió korona, szeptember 16-án 14 millió korona, október 10-én 14 nap és 300.000 korona október 16-án nyolc hónap és 20 millió korona október 20-án 8 millió korona, október 22-én 1 hónap és 30 millió korona, október 27-én hat hó és 6 millió korona, október 28-án három nap é 10 millió korona, november 4-én egy hónap, no vember 6-án nyolc nap és 5 millió korona büntetés rovatott ki. Összesen nem kevesebb, min 195,300.000 koronára büntették a jelzett idő alat a Népszavát, 6 év, 9 hónap és 25 napot tett ki börtönbüntetés. **(Propper Sándor**: Mert birálja kormányt! Tiszta dolog!)

Amidőn itt Vanczák t. képviselőtársama számos izben kikérték a Háztól, amidőn a men telmi bizottság a mentelmi jogának felfüggeszté sét javasolta, mi bebizonyitottuk, hogy milyen ügyekben inditanak sajtópereket a Népszava ellen, milyen ügyekből kifolyólag itélik el a Népszava munkatársait. Ennek az eljárásnak legfényesebb tanujele az az itélet, amelyben Vanczák János képviselőtársunk részesült s amely hat hónapot szabott ki a terhére, amelyet még ezután kell kitöltenie.

T. Nemzetgyülés! Ilyen körülmények között nem lehet itt belső rendről beszélni, nem lehet itt belpolitikai állapotok rendezettségét megállapitani, mert ha csak a sajtószabadság kérdésében igy állunk, a sajtószabadságnak ilymódon való kezelése is elegendő annak megállapitására, hogy itt nincs belpolitikai rend, itt nincs belpolitikai béke, mert ahol ilyesmik történnek, ahol igy üldözik a sajtót, ott már természetszerüleg nem is lehet belpolitikai béke és belpolitikai rend.

A sajtószabadság kérdésének vizsgálata után rá kell térnem az egyesülési és gyülekezési jog birálatára. Itt rendkivül súlyos tapasztalatokra tettünk szert, oly súlyos tapasztalatokra, melyekből szintén a leghatározottabban meg lehet állapitani, hogy Magyarországon az egyesülés és gyülekezés joga Csáky-szalmája, **(Propper Sándor**: inkább Rakovszky szalmája!) mert hogy mikor lehet gyülést tartani, az a hatóságok, hatósági személyek kényétől-kedvétől, szeszélyétől függ. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Hogy miképen állunk Magyarországon a gyülekezés jogával, azt néhány hatósági véghatározat bemutatásával fogom dokumentálni. Van egész sereg, — bár volna elég időm hozzá **(Kováts-Nagy Sándor**: Szent Isten, nem elég reggel óta? — **Györki Imre**: Meghosszabbitjuk, csak engedélyezzék! — **Pikler Emil**: Maradjunk itt ma 8-ig! — **Propper Sándor**: Van idő, 40 nap! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak. **(Szijj Bálint**: Majd tudok én is leveleket mutatni!) Szijj Bálint képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. **(Propper Sándor**: Levelet kapott?) Propper képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kabók Lajos: A diósgyőri állami rendőrség kirendeltsége betiltott egy gyülést, melyet a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének diósgyőri helyicsoportja nevében Csacsovszky József titkár kért április 18-án. **(Propper Sándor**: Schandl-ét nem tiltották be!) Nem a gyülés betiltásának a ténye fontos, hanem inkább azért mutatom be ezeket a véghatározatokat, mert azok az indokolások fontosak, amelyeket a hatóság vezetői a véghatározatba foglalnak. Azt mondja véghatározatában a diósgyőri rendőri kirendeltség vezetője, hogy: »a bejelentést tudomásul nem veszem stb. stb. Indokok: Meg kellett tagadnom a gyülés engedélye-

zését, mert Csacsovszky József miskolci lakos nem illetékes a helyi csoport nevében bejelentést eszközölni. A helyi csoport 1926. február 21-én megtartott rendes tisztujitó közgyülésén Csaosovszky sem a vezetőségbe, sem a választmányba megválasztva nem lett, az egyesületnek titkári szerve nincs, egyébként is a helyi viszonyokat ismerve, szabad ég alatti gyülést engedélyezni a közbiztonság megóvása érdekében módomban nem volt«.

Most jön tulajdonkép a csattanó, az t. i., hogy ez a Csacsovszky József, akiről szó van, a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Szövetségének öt év óta fizetett alkalmazottja, öt év óta működik Diósgyőrben mint párttitkár és ez alatt az idő alatt nem kevesebb, — összeállitottam pontosan — mint 55 gyülést jelentett be és mind az 55 bejelentést elfogadta a hatóság és most egyszerre, április 18-án jut eszébe a hatóságnak, hogy nem illetékes a bejelentésre. *(Egy hang a jobboldalon: 55-ször engedélyezték egynek!* — **Györki Imre**: Öt év alatt egynek! — **Halász Móric**: 11 gyülés esik egy évre! — **Berki Gyula**: Én csak hármat kértem öt év alatt! — **Propper Sándor**: Ez nincs kontingentálva! — **Györki Imre**: Ebben benne van a választmányi, vezetőségi ülés is! — *Zaj. Elnök csenget.)* Ez az 55 gyülés nem mind Diósgyőrben volt, mert az tényleg sok lett volna, s tudni kell azt is, hogy ha a vezetőség, a bizalmiférfiak összeülnek, vagy a műhelyi munkások összeülnek értekezletre, ezt mind be kell jelenteni, mindegyiken jelen van a hatóság. Ezek a gyülések az egész környéken — Ózd, Borsosnádasd, stb. — zajlottak le, ezt tehát sokalni nem lehet. Jellemző azonban az, hogy 55 esetben megadták az engedélyt a gyülés megtartására, az 56-ik esetben azonban nem. Erre én is csak azt mondhatom, hogy ez nem lehet más, mint egy áprilisi tréfa, mert csak áprilisi tréfa formájában lehet megtenni azt, hogy 55-ször illetékesnek jelentenek ki valakit gyülés bejelentésére, 56-odszor azonban már nem tekintik illetékesnek s ennek alapján meg kell adni a gyülés engedélyezése iránti kérelmet. **Györki Imre**: Nem arra való a közigazgatás, hogy tréfálkozzék, komolyan kell cselekednie! — **Pikler Emil**: Rakovszky Iván egész ministersége tréfa! — **Szabó Imre**: Szomoru tréfa!)

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kabók Lajos: Tudatosan még egy ilyen gyülés-bejelentési esetet hozok fel ugyancsak Diósgyőrből. Itt szintén egy betiltó véghatározatról van szó s majd meg fogják látni, hogy miért hozok fel tudatosan ismét egy diósgyőri esetet. Itt az április 1-ére bejelentett gyülést a hatóság szintén nem veszi tudomásul azzal az indokolással, hogy *(olvassa)*: »nyilvános gyülésnek szabad ég alatt való rendezését a jelenlegi viszonyok mellett a közrend és a közbiztonság megóvása érdekében engedélyezni módomban nem áll.«

Ezzel csak a következő kis hirt hasonlitom össze. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Az 1st mai számában egy közlemény jelent meg, mely arról szól, hogy Mayer János földmivelésügyi minister ur Schandl Károly államtitkár ur **Pikler Emil**: Jó magyar nevek ezek! — *Egy hang a középen: És Pikler? — Egy hang a jobboldalon: Az is!)* és néhány egységespárti képviselő ur Csongrádon jártak és ott beszámoló gyülést tartottak. Én nem kifogásolom ezt, sőt örvendek az ilyen beszámoló gyülésnek, mert legalább hivatkozhatom precedensre. *(Zaj. — Elnök csönget.)*

Ebből a hiradásból tulajdonképen az ragadta meg a figyelmemet, hogy a beszámoló ülést vasárnap délelőtt tartották a Városháza udvarán, körülbelül 4000 főnyi hallgatóság előtt. Hát ez az a bizonyos kétféle mérték: Diósgyőrben szabad ég alatt nem szabad tartani gyülést — pedig a hova kérték, az ottani helyi csoport, illetőleg az ottani otthon udvarára, ez az udvar teljesen el van keritve, mind a négy oldal *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* befejezve, Csongrádon azonban szabad gyülést tartani és mint ebből a hirlapi hiradásból meggyőződhetünk, a beszámoló gyülés szabad ég alatt a hatóság jelenlétében folyt le. (**Propper Sándor**: Schandlnak szabad, mert fajmagyar.) Én azt sem kifogásolom, hogy szabad ég alatt tartották a beszámoló gyülést, mert különösen igy nyáron nagyon jó, ha nem zsufolják össze az embereket; csak nem helyeselhetem azt, hogy kétféle mértékkel mérnek a gyülések engedélyezésénél. Ha ugyanis egységespárti képviselőről van szó, akkor a szabad tér is rendelkezésre áll, akkor nem emelnek kifogást, akkor módjában áll az illetékes hatóságnak az engedélyt megadni, ellenben ha nem egységespárti képviselők, hanem munkások akarnak összeülni és meg akarják beszélni a gazdasági természetü kérdéseiket, akkor ezt nem tartják megengedhetőnek.

Mert méltóztassanak tudomásul venni, hogy sem az előbbi esetben, sem ebben az esetben nem volt szó politikáról, hanem tisztán a diósgyőri helyi csoport akart taggyülést tartani, s mivel köztudomásu, hogy a gazdasági szervezeteknek politizálniok nem szabad, ha ezt a gyülést engedélyezték volna, egyetlen egy szó sem hangzott volna el semmiféle politikai kérdésről, hanem kifejezetten csak gazdasági kérdésekkel foglalkoztak volna. Miután azonban Magyarországon a gyülések engedélyezése a hatósági személyek tetszésétől és szeszélyétől függ és miután Magyarországon a gyülések engedélyezésénél kétféle mértékkel mérnek, épen azért az egyik esetben, akár hova kérné is az a képviselő, biztosan tudom, hogy a gyülést engedélyeznék, a másik esetben pedig a leglehetetlenebb indokokat hozzák fel az engedély megtagadására.

Van egy másik igen érdekes gyülésbetiltás is. Ezt már nem rendőrhatóság, hanem főszolgabirói hivatal tette. (**Halász Móric**: Az is rendőrhatóság! — **Barthos Andor**: Jó kis distinkció!) Kár ilyen közbeszólásokat tenni tisztelt képviselőtársam, mert a rendészeti hatóság alatt értem a főszolgabirákat, ellenben a rendőrhatóság kifejezés alatt kifejezetten a rendőri hatóságokat. (**Barthos Andor**: Ezt a közigazgatási jogból megtanulhatja! — **Propper Sándor**: A tanár ur már megint leckét ad! — **Barthos Andor**: Mindenki büszke lehet arra, azt hiszem, ha tanár!)

Nem fontosak valójában ezek a közbeszólások...

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Kabók Lajos: ... de ezek mind abból az idegességből fakadnak, amely idegességben a túloldalon az egységespárti t. képviselő urak ülnek. Nem fontos ez, és mindennek az idegességnek ellenére ismertetni fogom ezt a gyülésbetiltást és az abban foglalt véghatározatot, amely szerintem elég fontos.

Ebben az esetben is gazdasági természetü gyülésről volt szó. A Magyarországi vas- és fémmunkások országos szövetsége jelentette be a gyülést. *(Zaj jobbfelől.* — **Kováts-Nagy Sándor**: Megint a vasasok!) Igen, akár van kifogása ez ellen a képviselő urnak, akár nincs. (**Pikler Emil**: Nem olyan pasasok, mint a frankhamisitók! — **Berki Gyula**: Majd vége lesz a vitának három nap alatt, ha ilyen viccekkel jönnek! — **Propper Sándor**: Hol van még a negyvenedik nap? — **Neubauer Ferenc**: Addig bolyongtak az izraeliták is a pusztában! — *Derültség jobbfelől.* — **Györki Imre**: Majd augusztus 15-re vége lesz!)

A borsodnádasdi helyi csoport részére gyülés engedélyezését kérték. A véghatározat szerint a főszolgabiró ur a bejelentést nem vette tudomásul,

a gyülés megtartására azonban engedélyt adott. Az érdekes az, hogy az érdekeltek a gyülés engedélyezését hetedikére, vasárnap délután két órára kérték, a főszolgabiró pedig azt mondta, hogy hetedikére nem engedélyezi a gyülést, de nyolcadikára, hétfő délután három órára igen, amikor pedig mindenütt dolgoznak. Azzal indokolja ezt a határozatát *(olvassa):* »A hatósági tisztviselőknek a munkaszünetre való ünnepnapon nem tartom megengedhetőnek, hogy a pihenéstől elvonassanak. Az istentisztelet ideje alatt sem tartom engedélyezhetőnek a gyülést.«

Ilyen főszolgabirói bölcseségekben van részünk. Nagyon jól tudja a főszolgabiró ur, hogy a borsodnádasdi vasgyárban dolgozó munkások munkaideje esti hat óráig tart és mindennek tudatában nem veszi tudomásul a vasárnapra bejelentett gyülést, hanem azt hétfő délután három órára engedélyezi abban reménykedve, hogy senki sem fogja munkahelyét otthagyni, mert ennyi veszteséget nem vállalhat, de távolmaradása egyéb következményekkel is járna, igy tehát a gyülés ily módon nem is lesz megtartható.

Folytassam tovább ezeket? *(Felkiáltások jobbfelől: Nem! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.* — **Pikler Emil:** A beszédidő meghosszabbitását kérjük 8 óráig! — **Zsirkay János:** Megadjuk!) Csak azért nem tudok ezen a téren ujat mondani, mert a kormány a már sokszor hangoztatott panaszainkat, sérelmeinket mindezideig nem vette revizió alá és mindezideig nem intézte el és ha untatta is az igen t. képviselő urakat ez a már sokat hangoztatott panasz, ezt hallani fogják mindaddig, amig ezeken az állapotokon nem segitenek, amig Magyarországon az egyesülési és a gyülekezési jogot ugy kezelik, mint ahogyan azt a jelenlegi magyar kormány kezeli.

De nemcsak gyülésekről van itt szó, hanem itt van a kezemben például egy másik véghatározat is a budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányságától. A magyarországi szociáldemokrata párt központi oktatásügyi bizottsága folyó évi március hónap 3-án délután fél nyolc órára ismeretterjesztő előadás engedélyezését kérte. Megjelölte a bejelentésben azt is, hogy az előadó dr. Czékány Béla lesz és az előadásának címe: a babona és természettudomány. A főkapitányság a bejelentést nem vette tudomásul és az ismeretterjesztő előadás megtartását megtiltotta, még pedig a következő megokolással *(olvassa):* »A szociáldemokrata párt által a frankhamisitás, a gazdasági helyzet és a kormány felelőssége napirenddel ugyanezen helyre ugyanarra az időre bejelentett gyülést már betiltottam, és igy nem kivánatos, hogy a betiltott gyülés helyén nagyobb tömegek gyülekezzenek, mert nem látom biztositva azt, hogy a bejelentett előadás napirendjével kapcsolatban az ugyanazon helyre bejelentett és nem engedélyezett gyülést az összegyült tömeg nem kisérelné-e megtartani, miért is rendzavarástól alaposan tartani lehet. Mivel pedig a rendőrség feladata a közrendet és nyugalmat biztositani stb., az ismeretterjesztő előadást betiltom.«

Nem egy ilyen adat áll rendelkezésre, amelyekből azt lehet megállapitani, hogy az illetékes hatóság előzetes feltételezések alapján tiltotta be a gyülést. Előre feltételezi a hatóság, hogy ott mi történhetik. Van olyan eset, hogy a hatóság előre tudja, miről fog majd beszélni a szónok, és miután megállapitja, hogy a szónok előreláthatóan erről meg arról fog beszélni és miután ez a mai belpolitikai állapotok mellett nem engedhető meg, ennek alapján a gyülés nem engedélyezhető és azt betiltja.

Kell itt még adatokat tovább felsorakoztatni? Kell-e még jobban bizonyitani azt, hogy miképen áll nálunk a gyülekezés joga? Ha pedig az egyesülési jogot vizsgálom, ott is elég súlyos megállapitásokat lehet tennem. A hatóságok a gyüléseinket betiltják, előadásainkat nem engedélyezik, — mint ahogyan előbb adatokkal igazoltam, — a pártszervezetek és gazdasági szervezetek működését pedig megakadályozzák, és csak nagyon kevés indok kell ahhoz, hogy működésüket is felfüggesszék, avagy pedig teljesen betiltsák. Nem egy példa van erre és számos olyan hatósági intézkedést tudnék felsorolni, amely azt bizonyitja, hogy megbénitják ugy a politikai, mint a gazdasági szervezeteknek működését, tevékenységét, mert lehetetlen kivánalmakat állapitanak meg egyrészt a szervezetek működése, másrészt a gyülések megtartása tekintetében, és azoknak be nem tartása esetén a legsúlyosabb konzekvencia hárul a szervezetekre.

Itt van pl. a belügyminister urnak rendelete, amely meghatározza, hogy miképen, milyen körülmények és feltételek mellett működhetnek az egyesületek. A belügyminister ur kibocsátotta az ugynevezett hétezres számu sérelmes rendeletét, amelyben szigoruan megtiltja, hogy külföldi munkások és kiskoru munkások szakszervezeti tagok legyenek. Csupán ennek az egyetlen ténynek az egyesülési jogból való kiragadása nem azt jelenti-e, hogy a belügyminister ur ezzel a rendelkezésével lehetetlenné akarja tenni, hogy a külföldi munkások és a kiskoru munkások a saját érdekeiknek a megvédése céljából szervezkedhessenek? Egyben kiszolgáltatja őket a kapitalizmusnak is. **(Propper Sándor:** Ez a cél!) mert hiszen a rendelet értelmében ezek nem lehetnek tagjai a szervezeteknek, és miután nem lehetnek tagjai, szabadon a kapitalizmus karjaiba dobja, és a kapitalizmus védtelnül zsákmányolhatja ki őket a maga javára. *(Zaj jobbfelől. — Halljuk! Halljuk a szélsőbaloldalon.)*

Annak idején nem egy izben emeltünk kifogást e sérelmes intézkedés ellen, nem egy izben kerestük meg a belügyminister urat, hiába való volt azonban mindennemü megkeresés, a belügyminister ur ezen a sérelmes intézkedésen nem volt hajlandó változtatni. Épen ezek alapján a gazdasági szervezetek ma is a leglehetetlenebb elbirálások között kénytelenek működésüket, tevékenységüket kifejteni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* pedig hogy mennyire szükség van a szervezetek fentartására, azt a legjobban igazolja abbeli állitásom, amelyet beszédem korábbi részében emlitettem meg: az a munkabér-politika, amelyet ebben az országban a magán-kapitalizmus részéről tapasztalni lehet. **(Propper Sándor:** Az állam jó példával jár elől!) Minden körülmények között szükségessé teszi, hogy a munkások gazdasági szervezetekbe tömörüljenek, mert csakis igy tudják érdekeiket megvédelmezni, mert egyéb módon teljes egészében a kapitalizmus féktelen kizsákmányolásának vannak kitéve, és habár a belügyminister ur és általában a kormányzat nem látja lehetségesnek azt, hogy a szervezetek működése elé ilyen akadályokat ne gördítsenek, akkor erre nem tudok egyéb megállapitást tenni, minthogy a kormánynak egyáltalában nem fekszik a szivén a munkások ügye és a kormány maga akarja a kapitalizmus karjaiba, a kizsákmányolók karjaiba oddobni a munkásokat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A napirend tárgyalására szánt idő letelt. Kérem a képviselő urat sziveskedjék beszédét befejezni. *(Halljuk Halljuk! a szélsőbal-*

oldalon. — Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Még birjuk!)

Kabók Lajos: T. Nemzetgyülés! Nagyon sajnálom, hogy elérkeztem a tárgyalásra szánt idő végéhez. *(Derültség jobbfelől. —* **Kovátsnagy Sándor:** Ez mégis csak áprilisi tréfa!), pedig még rendkivül sok elmondani valóm volna, és különösen a honositás kérdésében akartam rámutatni azokra a nagy hibákra és bajokra, amelyek még mindig fennállanak, annak ellenére, hogy a belügyminister ur legujabban is egy ugynevezett könnyitő rendeletet bocsátott ki. Miután a tárgyalásra szánt idő lejárt és én sem az elnök ur rendelkezésével, sem a házszabályokkal szembeszállani nem akarok, ennek folytán befejezem beszédemet. Kijelentem, hogy én ezekben voltam bátor összesüriteni összes kifogásaimat. *(Élénk derültség. —* **F. Szabó Géza:** Ez volt az egész beszédben a legszellemesebb!) mert egész anyagomat felhasználni nem tudtam.

Mondom, ezeket voltam bátor megemliteni, s miután azt látom, hogy a kormány politikájában, ugy belpolitikájában, mint gazdaságpolitikájában semmiféle változás nem állott be, ezért a kormánnyal szemben változatlanul bizalmatlansággal viseltetem és a költségvetést a részletes tárgyalás alapjául nem fogadom el. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. — Felkiáltások jobbfelől: Előre tudtuk!)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom.

Megteszem napirendi javaslatomat. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, kedden, folyó hó 20-án délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki: az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének a felolvasása és hitelesitése. Kérem a jegyző urat, hogy a jegyzőkönyvet felolvasni sziveskedjék.

Bodó János jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha észrevétel nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 7 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Nánássy Andor s. k. *Szabó Zoltán s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 533. ülése

1926. évi április hó 20-án, kedden,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak: Schandl István, őrgróf Pallavicini György, Alföldy Béla, Propper Sándor. — A vallás- és közoktatásügyi minister benyujtja a leányközépiskoláról és leánykollégiumról szóló törvényjavaslatot. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Rakovszky Iván, Walko Lajos, Bud János, Mayer János, gr. Klebelsberg Kunó, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 35 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perlaki György jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Bodó János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Petrovics György jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos tárgyalása.

Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Schandl Károly!

Schandl Károly: T. Nemzetgyülés! A költségvetési vita tegnapi ülésén Hegymegi-Kiss Pál igen t. képviselő ur reflexiókat tett csongrádi beszámoló beszédemre és kifogásolt egy passzust, amelyet én tényleg nem mondottam el, azonban, miután jegyzeteimben bent volt, a Távirati Iroda azt jóhiszemüen átvette, minthogy nem tudott velem beszélni erről a dologról. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Kimagyarázza?)* T. i. azt az utasitást adtam csak az ujságiróknak, akik kérték tőlem a jegyzeteket, hogy olyan szemelvényeket vehetnek át, amelyeket beszédemben elmondtam. Amiket nem, azt persze ne vegyék át. Miután azonban felelősségről van szó, nem szoktam az az ember lenni, aki a felelősség előtt meghátrál. *Helyeslés a jobboldalon.* — **Propper Sándor:** Tudja is, hogy miért!)

Ezuttal is el akarom mondani, hogy mi volt az, ami ott a beszédemben elhangzott. **Propper Sándor:** Olvastuk!) Egyszerüen az a ténymegállapitás, hogy akadt egy csoport képviselő, amely a ministerelnök ur genfi utja előtt közvetlenül deklarációban hivta fel a külföldet, hogy Magyarország ministerelnökétől és kormányától vonja meg a bizalmat. *(Felkiáltások a jobboldalon: Igenis igy volt! Ez történt!* — **Hajós Kálmán:** Ez hazaárulás! — **Pikler Emil:** Tisza Istvánra is azt mondták, hogy hazaáruló! Rákóczi Ferencre is! —*Zaj a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)* Beszédemnek ez a passzusa arra a deklarációra vonatkozik... *(Folytonos zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.* — **Szeder Ferenc:** De könnyen osztogatják azt! Van arcuk ilyesmit mondani? — **Saly Endre:** Egyebet se csinálnak, csak a hazát árulják! — *Felkiáltások jobbfelől: Tegnap meghallgattuk Kabókot! Egy közbeszólás sem volt!* — **Szeder Ferenc:** Ő nem hazaárulózott!)

Elnök: Szeder Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Schandl Károly: Méltóztassanak meghallgatni, teljesen objektive kivánom a dolgot előadni. Méltóztassék megengedni, hogy néhány megjegyzést tegyek s azután t. képviselőtársaimnak módjukban lesz viszont megjegyzéseiket megtenni. Én észrevételt tettem arra a deklarációra, amelyet a nemzetgyülés március 2-iki ülésén felolvastak, közvetlenül a ministerelnök ur genfi elutazása előtt. A napló ezeket mondja *(olvassa):* »Az egyesült demokratikus ellenzék nevében, mielőtt a ministerelnök ur Genfbe távoznék, a következő deklarációt olvasom fel«. Következik a deklaráció, amelynek utolsó mondata a következő *(olvassa):* »Tiltakozunk az ellen, hogy a Népszövetség ülésein Genfben az országot az a kormány képviselje, amely a frankhamisitás ügyében kompromittálva van«. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Ugy van! Kompromittálva van; szóról-szóra igaz. Mondjon le a belügyminister ur, benne vannak a frankhamisitásban. Ön a patrónusuk! — **Györki Imre:** A főtussoló! — *Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Ez az ország nem érdemli meg, hogy ilyen kormány képviselje! — *Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, képviselő urak!

Schandl Károly *(tovább olvassa):* »Taps a szélsőbaloldalon. — Felkiáltások jobbfelől: Valótlan! — Rubinek István: Szégyelje magát! — Nemes Bertalan: Magyar ember hogy beszélhet igy!« Majd tovább igy szól a deklaráció *(olvassa):* »... amely — t. i. a kormány — súlyos mulasztásaival megkárositotta az ország hitelét és hirnevét, amely tehát többé sem idebenn, sem odakünn bizalomraméltó nem lehet«. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. — Élénk ellenmondások a jobboldalon és a*

középen. — **Klárik Ferenc:** Aláirjuk minden szavát.)

T. Nemzetgyülés! Semmiféle terrorisztikus lárma engem meg nem akadályoz abban, hogy megjegyzéseimet meg ne tegyem. Ezt józan ésszel másképen magyarázni nem lehet, (**Horváth Zoltán:** Mint ugy, hogy mondjon le a kormány! — *Ugy van a bal- és a szélsőbaloldalon. — Nagy zaj a jobboldalon és a középen.* — **Halász Móric:** Valami ujabbat!) mint egy felhivást, mint egy figyelmeztetést a Genfben összeülő kormánydelegátusokhoz, tehát a kormányokhoz és hogy Magyarország miniszterelnökétől és kormányától a bizalmat vonják meg. Az, hogy egy ország kormányától a bizalom megvonassék (**Horváth Zoltán:** Ne hamisitsanak frankot! — *Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. — Zaj a jobboldalon.*) és hogy az helyéről eltávozzék, az tisztán az illető ország alkotmányos tényezőinek belső dolga, tehát Magyarország kormányzójának és Magyarország nemzetgyülésének a dolga. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Minden más felhivás, amely külföldre irányul, amely külföldi kormányokhoz van intézve, beavatkozásra való felhivás az ország belső ügyeibe. Méltóztassék az ország pártatlan közvéleményére bizni, hogy vajjon az ország függetlenségének érdekeivel összeegyeztethető-e az, hogy akadnak magyar képviselők, akik ilyen felhivást intéznek a külföldhöz. Azt a megjegyzést kivánom még megtenni, hogy azt az észrevételemet azon képviselő urakra tettem, akik a demokratikus blokk neve alatt egyesültek, és korántsem értettem az ellenzék többi tagjaira, akiknek a felfogását egyébként mint minden meggyőződést, tiszteletben tartok. Azt hiszem azonban, hogy alkotmányos felfogás szerint ez a deklaráció nagy tévedés vagy mulasztás volt. Mulasztást beismerni lehet, sőt kell is, és örülök annak, hogy . . . *(Klárik Ferenc közbeszól. — Nagy zaj.)*

Elnök: Klárik Ferenc képviselő urat rendreutasitom.

Schandl Károly: . . . örülök annak, hogy alkalmat adtam Kiss képviselő urnak és több képviselőtársunknak arra, hogy utólag maguk is helytelenitsék lényegben ezt a deklarációt, amely valósággal az ország függetlenségének érdekeibe ütközik. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. — Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szép költségvetési beszéd volt! Méltó egy államtitkárhoz!)*

Elnök: Pallavicini György őrgróf urat illeti a szó.

Őrgr. Pallavicini György: T. Nemzetgyülés! Súlyos kötelesség hárul rám, amikor mai fő szólalok. Midőn a költségvetési vitában szót kérek, tulajdonképen kizárólag a frankügyről kivánok beszélni, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Helyes, ez nincs lezárva!) mert kötelességem erről beszélni. Kötelességem azért, mert azt a módot, amelyet legjobbnak, leghelyesebbnek és legigazságosabbnak tartottam volna arra, hogy a kormány ellen emelt vádjaim tisztázódjanak, vagyis a biróság előtt való helytállást, a kormány nem fogadta el és nem inditott ellenem rágalmazási pert. Minthogy azonban felelősségem teljes tudatában emeltem ezen vádakat, lehetetlennek tartom, hogy azokat a nyilvánosság előtt meg ne alapozzam. Annál is inkább szükségesnek tartom ezt, mert a kormány, illetve a nemzetgyülés kényszeritett arra, hogy mint tanu jelenjek meg a vizsgálóbiró előtt, akkor, amikor nem tanu voltam, hanem vádló. Kénytelen voltam tehát elmondani a vizsgálóbiró előtt mindazon körülményeket, amelyeket a frankügyre vonatkozólag s azon kérdésekre vonatkozólag, amelyeket a vizsgálóbiró feltett, tudtam és amelyekről tudomásom volt, mert hiszen a tanunak vallani kötelessége. Ha pert inditott volna ellenem a kormány, akkor nem lettem volna ebben a kényszerhelyzetbe engem az igen t. kormány hoolyan személyre nem lettem volna kénytelen hivatkozni, amelyekre és akikre igy a vizsgálóbiró előtt hivakozni voltam kénytelen, amit utólag nagyon sajnálok, de ebben a kényszerhelyzetben engem az igen t. kormány hozott. *(Mozgás jobbfelől.)* Nem volt annyira fontos, hogy e perben szükségessé váljék megnevezni azokat a tanukat, akiket én tanuvallomásom során, ahol pedig mindent el kell mondani, megnevezzek. Közben a kormány ezen vallomás után csodálatosképen kiadott egy félhivatalos kommünikét, — legalább is nem cáfolták meg, hogy a kormány adta ki — amelyben ugy állitotta be tanuvallomásomat, hogy már ez is kényszeritett engemet arra, hogy itt felszólaljak. Nem is volt tehát szükségem Hegymegi-Kiss Pál t. képviselőtársam azon felszólitására, hogy nyilatkozzam, mert magamnak is szándékom volt nyilatkozni. *(Helyeslés.)* A kormány kommünikéje azt mondja, hogy én kijelentettem, hogy nincs tudomásom arról, hogy hogyan készültek a frankhamisitványok és hogy vannak-e még belőlük példányok.

Egész természetes hogy ezt nem tudtam, amint mindig is mondtam, hogy a frankhamisitás bűnügyéről nem tudtam semmit, mert hiszen erről csak ugy tudhattam volna, ha magam is foglalkoztam volna vele. *(Ellenmondások a jobboldalon és a középen. — Egy hang jobbfelől: Közvetve is lehet tudni!)* Közvetve igenis tudtam, és errenézve tettem is vallomást. (**Pikler Emil:** Teleki Pál például közvetlenül tudott róla! — **Horváth Zoltán:** De ő nyugodtan alszik!) És az van benne ebben a kommünikében, hogy arról sem volt tudomásom közvetlen tapasztalatból, — ezt mondja a kommüniké, ezért hivatkozom én is erre — hogy az akár a ministerelnök, akár a kormány tudtával és beleegyezésével történt volna. Hiszen egész természetes, hogy ebben az ügyben közvetlen tapasztalatom nem lehetett, mert gróf Bethlen Istvánnal 1921 óta nem érintkezem, ennek következtében közvetlen tapasztalatom nem is lehet arról, hogy ő mit csinált. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Azt mondja végül a kommüniké, hogy én következtetésekből formuláztam vádat. Ez egész természetes. Már most, amikor én itt erről a kérdésről beszélni fogok ismét két részre kell osztanom azokat az okokat, amelyek miatt vádat emeltem a kormány ellen. Ez egyik következtetésem; a másik része pedig: azok a hallomások, melyeket olyanoktól nyertem, akik közvetlenül tudtak az ügyről. *(Zaj jobbfelől.)*

A következtetésekre nézve egy pár olyan okot akarok a t. Nemzetgyülés előtt felhozni, amely még keveset szerepelt ebben a vitában. Mindenekelőtt rámutatok arra, hogy már 1920-ban és 1921-ben foglalkoztak ebben az országban pénzhamisitással. Erre már március 2-iki beszédemben is utaltam, amikor megemlitettem, hogy herceg Windschgraetz nekem 1921ben állitotta, hogy a kormány részes a szokolhamisitásban s hogy ez a kormány tudtával és segitségével történt. *(Mozgás jobbfelől.)* Azt hiszem, a logikus következtetés legfontosabb része az, hogy a kormány már 1921-ben résztvett a szokolhamisitásban és azt

lősegitette. (**Huszár Károly:** Melyik kormány?) Amelyik 1921-ben volt. *(Zaj jobbfelől.* — **Halász Móric:** Először azt is bizonyitani ellene!) A logikus következtetés egészen világos, hogy amikor ugyanazok az emberek annak belekeverve a szokolhamisitásba, akik akkoriban a kormány tudtával és segitségével sinálták... *(Zaj jobbfelől.* — **Erdélyi Aladár:** Először ezt kellene bizonyitani! — **Horváth Zoltán:** Be is bizonyitja! — **Pikler Emil:** Nyugalom, uraim! Nyugalom! Nur nicht die Angst verlieren! — *Elnök csenget.)*

Én egészen szárazon fogom előadni adataimat és semminemü közbeszólásra nem lesz módomban reflektálni. Hogy a kormány tudott arról a szokolhamisitásról, az kitünik először Windischgraetznek ebből a kijelentéséből és kitünik abból is, hogy a kormánynak tudnia kellett erről. *(Zaj jobbfelől.)* Windischgraetz akkor nem volt vádlott, legfeljebb büntárs volt. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A kormánynak tudnia kellett már akkor, amikor a szokolhamisitás kiderült, arról, hogy a cseh államosságok Nádosyt gyanusitották azzal, hogy tudott erről az ügyről. Ez a cseh megkeresésekből világosan látható. Nagyon csodálatos tehát, hogy annak idején, amikor a miniszterelnököt a frankhamisitásra figyelmeztették, állitólag ugyanazt a Nádosyt bizta meg a frankhamisitás felderitésével, akiről a kormány tudta, hogy már a cseh szokolhamisitásban gyanusitottnak tekinthető. (**Saly Endre:** Hogy legyen, aki eltussolja. — **Erdélyi Aladár:** Ha mindaz igaz volna, amivel a csehek gyanusitanak. — *Zaj.)* Kitünik ez többek között Rába államásából is, aki amikor Perényi a Bethlennel folytán Szörtseyvel beszélt, ez Windischgraetzhez ment és az ő jelenlétében megállapitották, hogy hiszen Bethlen tudott a dologról, Perényihez intézett levél tehát csak formalitás volt. *(Derültség és zaj jobbfelől.* — **Hajós Kálmán:** Ezen csak nevetni lehet! — **Horváth Zoltán:** Csak nem várhatjuk önöktől, hogy elmerjék. — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Rába vallomásában többek között ez is előfordul *(Olvassa):* »Már régen, a frankhamisitási ügy egész tartama alatt tudott dolog volt, hogy a kormány tud a dologról. Ezt a herceg Nádosy mondotta, a herceg mindig hivatkozott Bethlenre.« Közismert dolgokat nem akarok ismételni; nem akarom ismételni azt, hogy Windischgraetz mindig megtagadja a vallomást arra nézve, hogy a kormány tudott volna róla. *(Zaj jobbfelől.* — **Hajós Kálmán:** Vázsonyi kifejtette!) Épen azért nem reflektálok rá. — **Szakots József:** Kifejtette, mert Windischgraetz mindig ilyen magatartást tanusitott. — **Hajós Kálmán:** Szuppozició! — *Zaj.)* Rába vallomásából veszem a következőket: Azt mondja, hogy jelen volt Nádosy és Jankovich beszélgetésénél, amikor Nádosy azt mondta Jankovichnak: »Kánya előtt mindent őszintén beszélhetsz«. Winkler és Stitz azt vallják, hogy ott kellett volna a bécsi követségen a megszerzett pénzt letenniök. Gerő lefoglalt levele szerint a bécsi követség volt hivatva a kizáró bankjegy nyomására alkalmas számjegyhozzáadó gépet diplomáciai kurir utján vámmentesen Budapestre szállitani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Spóroltak!)*

T. Nemzetgyülés! Ezekből olyan logikai következtetéseket lehet levonni, amelyek már magukban is elegendők arra, hogy a kormány, illetve Bethlen István szerepét tisztázzák, illetőleg azt az alapos gyanut támasszák, hogy igenis, kompromittálva vannak a frankügyben.

Az én vádamnak kettős része volt; az egyik az, hogy azt mondottam: a kormány már régtől fogva, már hónapok óta tudott erről a hamisitásról és nem akadályozta meg, hogy mi okból, azt nem tudom. A másik pedig az a vád, hogy amikor az ügy kipattant, akkor próbálta eltussolni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy a kormány tudott erről, ezt ezeken kivül még azokból is következtetem, amiket a vizsgálóbiró előtt is elmondottam. Sajnos, rá kell térnem ezek lényegére, kihagyva azokat, amiket feleslegeseknek tartok. Ismétlem, nagyon sajnálom, hogy a kormány abba a kényszerhelyzetbe hozott, hogy a vizsgálóbiró előtt valljak, mert különben például azt a beszélgetést, melyet az igen t. népjóléti minister urral január 6-án folytattam, nem hoztam volna nyilvánosságra, illetve arról nem beszéltem volna. Kénytelen vagyok tehát ezt itt is röviden elmondani. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Kénytelen vagyok erre annál inkább, mert ebből teljesen világosan látható, hogy amikor én az ország sorsa iránti súlyos aggodalomtól vezettetve, látván, hogy ez a kormány képtelen az ügyeket tovább vezetni, minthogy az egész ügyben óriási mulasztásokat követett el, kerestem az érintkezést az igen t. népjóléti minister urral és sikerült is vele találkoznom Mikes János püspök lakásán Jankovich képviselőtársam társaságában. Akkor annak a meggyőződésemnek adtam kifejezést, hogy gróf Bethlen István súlyosan kompromittálva lévén a frankügyben, gondoskodni kellene arról, hogy a többségből egy oly kormány vegye át az ügyek vezetését. *(Egy hang jobbfelől: Milyen gondos!)* amely teljesen ment minden gyanutól és amely egyedül hivatott arra, hogy az országot ebből a nehéz helyzetből kivezesse.

Én alátámasztottam némely dologgal ezt a nézetemet és többek közt azt a kérdést intéztem a minister urhoz, hogy vajjon mit tud ő az egész frankügyről és mit tud a titkos társaságokról és legnagyobb meglepetésemre arról értesültem, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy az igen t. minister ur csak január 1-én kapott információkat a frankhamisitásra vonatkozólag, másrészt hogy a titkos társaságok szervezetéről neki egyáltalában tudomása nincs. (**Neubauer Ferenc:** Egészen szép tőle!) Nekem mind a két tény roppant feltünt és ez a legjobban erősitett meg engem abban, (**Erdélyi Aladár:** Ő nem vacsorázott, tehát nem tudhatta!) hogy igenis a kormány, Bethlen István és társai, akik ebben a kérdésben kompromittálva vannak, igenis nagyon súlyosan vannak kompromittálva. Mert lehetetlenség az, hogy amikor a kormánynak olyan tiszteletreméltó tagja, mint a népjóléti minister ur, aki sokszor hónapokon át — összevéve az egyes hosszu időszakokat, mindenesetre hónapokon át — helyettesitette a miniszterelnököt, ne kapjon értesitést általánosságban az egész idő alatt arról, hogy a titkos társaságok milyen szervezetekkel birnak az országban; tehát annak volt érdeke, hogy őt ne értesitse, aki vagy maga bent van ezekben a titkos társaságokban, vagy őket felhasználja saját céljaira, mert ezt másnak tudni nem szabad. A másik dolog pedig, hogy a genfi utja előtt erről az igen fontos és igen súlyos kérdésről semmi felvilágositást nem adott, őt nem figyelmeztette és január 1-éig egyáltalában semmi információt nem adott neki, bizonyitja nézetem szerint abszolut logikusan azt, hogy nem merte őt megbizni e kérdés elintézésével, mert meg volt arról győződve, hogy a legnagyobb erélyel de facto intézte volna el.

Én legnagyobb sajnálatomra kénytelen vagyok röviden a titkos társaságok kérdésére rátérni *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* azért,

hogy megmondjam, miért tulajdonitok ennek ebben az ügyben ilyen fontosságot.

A kormánynak ezt az ankétezését a titkos társaságok közül egészen nevetségesnek tartom, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Györki Imre:** Humbug! Rakovszky feloszlatja a titkos társaságokat: ez a humor birodalmába tartozik! A tükör elé áll és ő maga is kacag ezen! — **Horváth Zoltán:** Félrevezetési szaktanfolyam!) mert egészen világos, hogy itt titkos társaságokat feloszlatni nem lehet. Nagyon jól látjuk azt a szabadkőmivességnél, amelyet szintén nem lehet feloszlatni. Lehet, ugy-e (**Horváth Zoltán:** A házát elkonfiskálni!) intézkedéseket tenni, törvényeket is hozni erre nézve, de egy titkos társaságot, ha titkos, feloszlatni nem lehet. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez tehát ankétekkel, törvényekkel el nem intézhető. Másrészt óriási képmutatás a miniszterelnök ur részéről erről egyáltalában beszélni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen gróf Bethlen István, amióta ezek a titkos társaságok léteznek, nemcsak ismeri őket, hanem tagjuk is volt. *(Élénk derültség és mozgás a szélsőbaloldalon. — Zaj jobbfelől.* — **Meskó Zoltán:** Kis sláger volt! — **Nagy Vince:** Komédia, szemfényvesztés, cirkusz! Önmagát fel fogja oszlatni. — **Györki Imre:** Porhintés az ország szemébe! — **Pikler Emil:** Etelközi szövetség! — *Nagy zaj.)*

Ezeknek a titkos társaságoknak nagyrésze, t. Nemzetgyülés, a forradalom után a legjobb szándékkal és ideális célkitüzéssel alakittatott meg. (**Hajós Kálmán:** Majdnem mindenki benne volt! — **Propper Sándor:** Szép kis beismerés! — **Hajós Kálmán:** Én nem voltam benne!) Meg vagyok róla győződve, hogy azokat, akik megalapitották, tisztán nemzeti és hazafias célok vezették. Nagyon szomorú, hogy ezektől a célkitüzésektől eltértek és hogy később, a mai időkben, amennyiben azokban a szervezetekben állanának még fenn, amelyekben 1920-ban állottak fenn, már nem ezeknek a nemzeti céloknak szolgálatában állanak, hanem tisztára csak a kormány hatalmi céljainak alátámasztására szolgálnak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Mert csodálatos dolog, hogyha a frankügyben szereplőket nézzük, akkor ugy vádlottak, mint miniszterek, mint a legtöbb funkcionárius, aki benne szerepelt, tagja ezeknek a titkos szervezeteknek. Tagja a titkos szervezeteknek Nádosy, Baross Gábor, Szörtsey, tagja Bethlen István miniszterelnök, *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Rakovszky Iván belügyminister, *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Rakovszky Iván belügyminister:** Nagy tévedés! — **Saly Endre:** Saját magát feloszlatja! Itt mer még ülni a székben! **Horváth Zoltán:** Micsoda világcsalás! — **Nagy Vince:** Nem is volt tagja? — *Egy hang a középen: A képviselő ur nem tagja?)* tagja a nyomozást vezető főügyész, Sztrache *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!* — **Meskó Zoltán:** És a felszólaló Pallavicini!) és Töreky Géza is, aki az egész ügyet el fogja birálni. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Saly Endre:** Nem szélhámoskodás ez? — **Pikler Emil:** Már értjük az itéleteket! — **Pakots József:** Hol a bírói függetlenség? — **Györki Imre:** Most már látszik, hogy Szabó Dezső ellen miért nem mertek sajtópert inditani! — *Zaj jobbfelől.)*

Igen t. Nemzetgyülés! Ha az ember ezt látja, akkor nehéz logikai összefüggést az egész kérdésben meg nem állapitani. *(Egy hang a középen: A képviselő ur is tagja?)* Az igen t. képviselő ur kérdést intézett hozzám vajjon én is tagja vagyok-e ilyen szervezetnek. *(Halljuk! jobbfelől.)* Kénytelen vagyok tehát erre válaszolni. Megnyugtathatom a képviselő urat, hogy nem vagyok. (**Meskó Zoltán:** Ma már nem, de volt!) Voltam. *(Zaj jobbfelől.* — **Saly Endre:** Ugy látszik, hogy kellemetlen nekik! — **Nagy Vince:** Itt a kormány felelősségéről van szó! — **Györki Imre:** Ő nem belügyminister! — **Horváth Zoltán:** Nincs felelős állásban! — **Kiss Menyhért:** Nem tagadja le hogy volt!) Igenis, voltam, és kénytelen vagyok megmondani, hogy milyen körülmények között. (**Pakots József:** De nem a frankhamisitó titkos társaságban volt benne! — *Zaj jobbfelől.* — *Elnök csenget.* — *Hajós Kálmán közbeszól.)* Megnyugtathatom a képviselő ur lelkiismeretét; ha az enyém nyugodt, az övé is megfog nyugodni azok után, amiket el fogok mondani. (**Hajós Kálmán:** Kérem, csak azt kérdeztem, tett-e fogadalmat?) Ha benn lettem volna is, akkor is megmondanám, hogy benn voltam! Világos, hogy erről a kérdésről határozottsággal nem tudnék beszélni akkor, ha nem lettem volna benne. Nem szivesen beszélek erről, de az egész ügyet olyan fontosnak tartom, s ha már a miniszterelnök ur is azt mondotta multkori beszédében, hogy »nem tesz szolgálatot az országnak az, aki a titkos társaságok dolgáról nyiltan beszélni nem akar«, én ebbe a hibába nem esem. *(Helyeslés a bal és a szélsőbaloldalon.)*

1920-ban *(Halljuk balfelől.)* két abszolut korrekt magyar uriember megkért engem arra, hogy nem volna-e kedvem egy bizonyos szervezetbe belépni. Én ettől nagyon sokáig huzódoztam, de ők előadták nekem a célokat, amelyeket ma is aláirok. Előadták, hogy kik vannak nagyrészt ebben, ugy hogy teljesen megnyugodtam céljaikban. De egy-két súlyos aggályom volt; egyrészt az, hogy én minden titkos társaságot ab ovo perhorreszkálok és Magyarországon impraktikusnak, a magyar természetnél fogva kivihetetlennek is tartok; a másik, de sokkal súlyosabb aggályom az volt, hogy azok közé az ósdi emberek közé tartozom, akiknek csak egy érvényes esküjük van, ha tehát más esküt is kénytelen vagyok tenni, ez nem ellenkezhetik azzal az esküvel, amelyet valamikor tett az ember. Ez az én felfogásom. Én annakidején egyrészt tiszti esküt tettem, másrészt kamarási esküt, azok kizárják a titkos társaságokat. Egyik a másiknak nem mondott ellen, sőt ugyanarra szólott a két eskü. Azért mondom, hogy lehet két esküt tenni, csak kongruens legyen a két eskü.

Biztositékra volt tehát szükségem, és ezt a biztositékot a két ur révén megkaptam, és amint azóta megtudtam, megkapták mások is. A kormányzó ur, mint a király helyettese, kijelentette, hogy ez az eskü a tiszti esküvel nem ellenkezik. Ezután léptünk be társaimmal többen, akik azóta szintén kiléptek, de mikor mindinkább azt láttam, hogy ezen társaságok működése nem jóhiszemü, hanem rosszhiszemü, ellenkezik a tiszti esküvel, és Budaörsnél azzal egyenes ellentétbe került, akkor én is, más is, a titkos társaságból kiléptünk. Ez a kérdés rövid foglalatja.

Azt hiszem, láthatja most már az igen t. képviselő ur, hogy az én lelkiismeretem minden csetre nyugodt lehet. *(Zaj jobbfelől.* — **Hajlász Móric:** Eddig rendben van, gyerünk tovább!)

A titkos társaságokat, amint mondottam, nézetem szerint feloszlatni nem lehet. Itt csak egy kérdésről van szó, arról, hogy olyan ko-

nánynak kell lennie az országban, amely egyészt függetleniteni tudja magát a titkos társaságoktól *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* függetleniteni ugy saját magát, mint összes közegeit, a másik előfeltétel pedig az, hogy ne használja fel ezeket a titkos társaságokat saját céljaira. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Erre van tehát szükség, erre azonban ez a kormány a legalkalmatlanabb, mert hiszen, amint most bebizonyitottam, nem függetlenitette magát öt éven keresztül a titkos társaságoktól, hanem ellenkezőleg, ezeket saját céljaira mindenütt, a kormányzat minden ágában felhasználta. **(Rupert Rezső:** Minden ágában!)

Én e kérdés felett sokat gondolkoztam és arra a meggyőződésre jutottam, hogy azok a hazafias és abszolut korrekt emberek, akik innakidején a kommunizmus után nem láttak más fegyvert az ország megmentésére, mint az ilyen szervezkedést, nagyon csalódtak, sőt félre lettek vezetve. Én mindinkább arra a meggyőződésre jutottam, hogy ezek a titkos társaságok tulajdonképen a szabadkőmivesség által lettek beállitva. Nagyon jól tudjuk, akik ezzel a kérdéssel foglalkoztunk, hogy a szabadkőmivességnek két főcélja van, az egyik az országokban a monarchiák, vagyis a konzervativ irányzatok tönkretevése, a másik pedig kiméletlen harc a katholikus vallás ellen. Ez egy másik konzervativ összefoglaló tényező. Méltóztassék megnézni, hogy hová jutott ez az ország az utolsó hat év alatt. **(Pikler Emil:** Katholikus papok is voltak szabadkőmivesek!) A monarhia megszünt és igen erős a nyomás a katholikus vallás ellen. *(Folytonos zaj. — Pikler Emil:* A belügyminister ur megboldogult édesatyja is szabadkőmives nagymester volt! — **Gr. Széchenyi Viktor:** Hatvan évvel ezelőtt más volt ám a szabadkőmivesség!)

Azokból, amiket a vizsgálóbiró előtt eldmondottam, szükségesnek tartom még megemliteni azt, hogy Zadravetz püspök az őt meglátogató és súlyos helyzetében őt vigasztalni akaró Mikes püspöknek azt a kijelentést tette: a legjobbhiszemüen cselekedték ezeket, amiket cselekedtek, mert hiszen tudták hogy — ezeket a szavakat használta — István gazda, vagyis Bethlen István velük van. *(Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Erdélyi Aladár:** Nagyon szép! Ha én valakit vigasztalok, annak panaszait nem mondom el! — **Horváth Zoltán:** Igaz, vagy nem igaz? — **Erdélyi Aaladár:** Az más kérdés! — **Horváth Zoltán:** Az urakat ugy sem akarja meggyőzni! István gazda és nyája! — **Nagy Vince:** Az urkangyal és nyája! — **Zsirkay János:** Egymás között ilyen kisgazda-terminologiával élnek. — *Derültség.)* Hivatkoztam természetszerüleg arra is, amit Sigray Antal t. képviselőtársamtól tudtam, akinek Windischgraetz szilveszter este megmondotta, hogy igenis a kormány tudtával készitették a frankokat és hivatkoztam gróf Károlyi Imrére is, aki szintén azt mondotta, hogy Bethlen István súlyosan kompromittálva van. *(Zaj jobbfelől.)* Méltóztassék gróf Károlyi Imrét megkérdezni, mert többet nem is kérdeztem tőle. **(Hajós Kálmán:** Minket nem érdekel! — *Derültség a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Vigyázzanak az urak, le vannak fotografálva! Nem lehet leragadni! — **Rupert Rezső:** Össze vannak fotografálva! — **Zsirkay János:** De nincs ujjlenyomat! — **Györki Imre:** Majd lesz! — **Saly Endre:** Frankknyomat! — **Nagy Vince:** István gazda és a nyája! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Őrgr. Pallavicini György: Ma is állom azt a tételemet, amit állottam március 2-án: ha a kormány ellenem rágalmazási pert indit, én ezeket a következtetéseket tanukkal fogom bizonyitani. **(Hajós Kálmán:** Csak nem lehet következtetéseket tanukkal bizonyitani! — **Östör József:** Tényeket kell bizonyitani! — **Hajós Kálmán:** Tényeket! — **Rupert Rezső:** A tényeket bizonyitja, amelyekből ezek a következtetések levonhatók! — **Nagy Vince:** Tessék megpróbálni a sajtópert! — **Klárik Ferenc:** Miért fél a kormány? — **Hajós Kálmán:** Ő eskü alatt vall! Ő elmondja, mit tud! — **B. Podmaniczky Endre:** Csak a fogadalomról nem beszél! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Őrgr. Pallavicini György: A legutóbbi napokban egy uj ténykörülmény jutott tudomásomra, amely szintén abszolute bizonyitja azt, hogy a kormány egyes tagjai már régen a szokolhamisitásról is tudtak, sőt abba bele voltak keveredve. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Megtudtam azt, hogy 1922-ben... **(Meskó Zoltán:** Miért nem állott fel akkor? — *Nagy zaj.* — **Propper Sándor:** Micsoda rosszhiszemü közbeszólás! Hiszen azzal kezdte, hogy az utóbbi napokban!) Most állok fel, mert most tudtam meg! *(Nagy zaj.* — **Györki Imre:** Kabaréfőnök! — **Nagy Vince:** István gazda legujabb bojtárja! — **Horváth Zoltán:** Szintén le van fotografálva! — **Hajós Kálmán:** Miért fáj ez magának? — **Propper Sándor:** Azért sietett, hogy még rákerüljön a képre!)

1922-ben, amikor a Grátz melletti Wetzelsdorfban készült hamis szokolokat átszállitották Magyarországra, ezeket egy ideiglenes szolgálattal megbizott csendőrfőhadnagy hozta át Nádosy országos főkapitány parancsára. **(Horváth Zoltán:** Nem süly edne k el, minister ur?! — *Nagy zaj jobbfelől.)* Ezeknek a szokoloknak egyrészét a Nemzeti Szövetségbe vitték, másik részét pedig Windischgraetz rózsadombi villájába. Az akkor még nem belügyminister Rakovszky Iván ur — még képviselő sem volt — lett megbizva azzal, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy az 500 szokolosokat Felsőmagyarországon értékesitse. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Szégyelje magát!* — **Rakovszky Iván belügyminister:** Közönséges hazugság! — *Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szokolhamisitó! Pénzhamisitó!* — *Nagy zaj.* — **Rakovszky Iván belügyminister:** Közönséges hazugság! Egy árva szó sem igaz belőle! — **B. Podmaniczky Endre:** Hazugság! — *Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! **(Nagy Vince:** A dorogi gummitól a szokolhamisitásig jutott el! — **B. Podmaniczky Endre:** Ilyeneket mond! Halatlan! Rágalmazni könnyü! — *Folytonos nagy zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak! **(Nagy Vince:** Pénzhamisitók bűntársa! — **Propper Sándor:** Közéleti posvány! — *Nagy zaj.* — *Halljuk! Halljuk!* — **Halász Móric:** Ilyen vádat nem lehet csak ugy odadobni! — **Klárik Ferenc:** Szerencsétlenség! — **Gr. Hoyos Miksa:** Bizony szerencsétlenség!)

Őrgr. Pallavicini György: Rakovszky Iván ur ennek a megbizatásnak nem tett eleget, **(Rakovszky Iván belügyminister:** Mert nem is kaptam ilyen megbizatást! — *Derültség a jobboldalon.* — **Szijj Bálint:** Most miért nem kiabálnak! — **Hajós Kálmán:** Mese! — **Gr. Hoyos Miksa:** Ez nem komoly tárgyalás! Kabaré! — **B. Podmaniczky Endre:** Nagy kabaré! — **Rupert Rezső:** Hát amit István gazdáról mondott! — **Horváth Zoltán:** Miért nem vitték a biróság elé? — *Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Őrgr. Pallavicini György: Később azt ajánlotta, hogy mivel az 500 szokolosok nem helyezhetők el, 50 szokolosokat kell csinálni. *(Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)* — **Rakovszky Iván belügyminister:** Kinek? Mondja meg, hogy kinek! — **Nagy Vince:** Szokolhamisitó! Felbujtó! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Pfuj! Pfuj!* — **Halász Móric:** Tessék megmondani, hogy kinek! — **Nagy Vince:** Jó kis tanácsokat adott! És ott maradt a helyén! — **Halász Móric:** Utolsó dolog az ilyen! Tessék megmondani, hogy kinek! — *Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! **(Klárik Ferenc:** Szégyene az országnak! — **Saly Endre:** És a röpirat-osztogatókat lecsukatja! — **Propper Sándor:** Hamis pénzt terjesztő belügyminister! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szégyelje magát!* — **Rupert Rezső:** Nádosy szerepét már látjuk! — *Nagy zaj.* — *Halljuk! Halljuk!)*

Őrgr. Pallavicini György: Később, amikor belügyminister lett, teljesen visszavonult a szokol-ügytől. **(Horváth Zoltán:** Lassanként leszokol róla!) Én ezt az állitásomat *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* tanukkal fogom bizonyitani, **(Hajós Kálmán:** Hol?) amint a kormány meginditja ellenem a rágalmazási pert. **(Hajós Kálmán:** Ki mondta? Meg kell mondani! — **Nagy Vince:** Még most sem inditja meg? — **Saly Endre:** Ha nem inditja meg, akkor igaz! Akkor beismeri, hogy igazat mondot! — **Pakots József:** Inditsák meg a rágalmazási pert! — **Hajós Kálmán:** Erre nem lehet! Nincs tényállitás! — **Nagy Vince:** Ezt is el fogja türni, belügyminister ur? Szokolhamisitással van vádolva! — **Hajós Kálmán:** Ez nem tényállitás! Ki mondta kinek?) Egy tényállitást itt a Házban perrendszerüleg bizonyitani nem lehet. *(Zaj és ellenmondások jobbfelől.* — **Hajós Kálmán:** Dehogy nem lehet! Tessék megmondani! — **Pikler Emil:** Leszavazzák az igazságot! — *Rakovszky Iván belügyminister közbeszól.* — **Györki Imre:** Szokolhamisitó, csendben legyen!)

Elnök: Györki képviselő urat kénytelen vagyok a sértő kifejezésért rendreutasitani. **(Nagy Vince:** Szokolhamisitással van vádolva! — **Rakovszky Iván belügyminister:** Ez nem komoly vád! — *Nagy zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.* — **Saly Endre:** A hamisitás komoly volt! — **Horváth Zoltán:** Ez a legkomolyabb vád! — **Nagy Vince:** Már megint ki akar bujni! — **Klárik Ferenc:** Máshol már régen megbukott volna a kormány! — Nem szégyel a helyén ülni tovább?! — **Hajós Kálmán:** Tisza István is meg lett vádolva azzal, hogy kitanitja a tanukat! — *Folytonos zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak! A képviselő ur igen súlyos vádat emelt a belügyminister urral, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — *Nagy zaj.)* tehát egy képviselőtársával szemben is. Ez a nemzetgyülésen nem volt gyakorlatban. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.* — **Pikler Emil:** A frankhamisitás sem volt gyakorlatban!) Csendet kérek! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol mondja el?)*

Egy képviselő elvárhatja másik képviselőtársától, hogy ha súlyos váddal illeti, itt bizonyitékait is előhozza. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.* — *Nagy zaj.)* Csendet kérek! Felszólitom a képviselő urat, méltóztassék bizonyitékait előterjeszteni. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Leszavazzák!)* mert amennyiben ezt nem tenné, a házszabályok értelmében kénytelen volnék a képviselő urral szemben ugy eljárni mint aki egy képviselőtársával szemben súlyos sértést követett el. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon.* — *Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek! **(Propper Sándor:** A biróság elé tessék menni! **Halász Móric:** Igy nem lehet vádaskodni! Tessék bizonyitani! — **Propper Sándor:** Ez a pol vány!) Csendet kérek! **(Huszár Károly:** Tessék bizonyitani! Vagy az egyiknek, vagy a másiknak pusztulnia kell! — *Ugy van! Ugy van!* — *Taps a szélsőbaloldalon.* — **Pikler Emil:** A biróság előtt! — **Huszár Károly:** I a Házban! — **Pikler Emil:** Itt leszavazzák Csendet kérek! **(Huszár Károly:** Az egész v lág előtt kell bizonyitani! Most kell bizonyitani, nem öt hónap mulva! Egy percig sem maradhat ez alatt a vád alatt! Köteles bizonyitani! — **Nagy Vince:** A biróság előtt! — **Hajós Kálmán:** Nem a biróság előtt, itt tessék bizonyitani! — *Folytonos nagy zaj.)* Csendet kérek! **(B. Podmaniczky Endre:** Könnyü rágalmazni! — **Gr. Hoyos Miksa:** Tessék bizonyitani! — **Hajós Kálmán:** Itt a Házban! — **Nagy Vince:** Előre komolytalannak mondják a vádat! A biróság döntsön! Törekyben csak meg bizhatnak! — **Huszár Károly:** Aki bűnös, annak pusztulnia kell, de bizonyitani kell! Akárki is, el kell pusztulnia, de bizonyitani kell! — **Horváth Zoltán:** Helyezzük vád alá Tessék megszavazni! — *Folytonos nagy zaj.* Csendet kérek, képviselő urak! **(Huszár Károly:** Megbuktatjuk ma, ha bebizonyitja! — **Esztergályos János:** Tessék felállani, minister ur! Kérje maga ellen a vád alá helyezést! Silyos vádak ezek!) Esztergályos képviselő urat rendreutasitom. **(Esztergályos János:** Egy percig nem volna szabad ott ülnie ezután!) Esztergályos képviselő urat ujból rendreutasitom! Méltóztassék csendben maradni! *(Horváth Zoltán közbeszól.)* Horváth Zoltán képviselő urat is rendreutasitom. *(Nagy zaj.* Csendet kérek a jobboldalon, képviselő urak! **(Nagy Vince:** Jó kisgazdák! — **B. Podmaniczky Endre:** Most jön a bizonyiték! — **Pikler Emil:** Majd a biróság előtt! — **Nagy Vince:** Törekytől csak nem félnek! — *Zaj a jobboldalon.* — **Rupert Rezső:** Van alkotmányos biróság, vád alá helyező biróság!) Csendet kérek mindkét oldalon!

Őrgr. Pallavicini György: Én március 2-án épen olyan súlyos vádat emeltem Bethlen István gróf kormányelnök ur ellen. **(Neuhauer Ferenc:** Ma sincs bizonyitva! — **Halász Móric:** Egy kis különbség van a kettő között.) minma a belügyminister ellen. **(Hajós Kálmán:** Mindig ilyet csinált 1920-ban, 21-ben és 22-ben! Még ma sem telt le a terminusa annak, hogy a rágalmazási pert ellenem meginditsák. Ennek a pernek folyamán meg fogom nevezni azokat a tanukat... **(Hajós Kálmán:** Az nem elég! — **Halász Móric:** Igy nem lehet rágalmazni! — **Pikler Emil:** Nem biznak a birósági gokban! — **Hajós Kálmán:** Tessék beadni vád alá helyezési inditványt! — **Rupert Rezső:** Be fogjuk adni!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! **(Hajós Kálmán:** Majd meglátjuk a bizonyitékokat! — **Rupert Rezső:** Már visszaszivja! — **Hajós Kálmán:** Bizonyitékokkal tessék beadni! — **Rupert Rezső:** Van elég! — *Zaj a jobboldalon.* — **Horváth Zoltán:** Önöknek semmi sem elég!) Csendet kérek, képviselő urak! **(Rupert Rezső:** Perényi levele sem elég önöknek, abban meg van mondva minden! — **Pikler Emil:** Egy püspök csak nem hazudik! — **Rupert Rezső:** Szerencse, hogy Hágában történt a letartóztatás, mert még azt is letagadnák!)

Őrgr. Pallavicini György: Ezek a tanuk tényállitásaim mellett fognak bizonyitani. Ne

kem nincs módomban a t. Nemzetgyülés plénuma elé hozni ezeket a tanukat. (**Rakovszky Iván belügyminister:** Nevezze meg legalább őket! — *Folytonos zaj.* — **Hajós Kálmán:** Tessék megnevezni! — **Nagy Vince:** A tanuk ülni fognak egy nap alatt! Itt nem lehet perrendszerüen bizonyitani! — **Neubauer Ferenc:** Épugy kijelenthetem én azt, hogy a képviselő ur kanalat lopott és a tanukat majd be fogom jelenteni. — **Horváth Zoltán:** Tessék ezt kijelenteni!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Rupert Rezső:** Milyen bölcsek az államtitkár urak, Schandl és Neubauer! — **Graeffl Jenő:** Rupert az országos tekintély!) Csendet kérek, képviselő urak! (**Neubauer Ferenc:** Maguk szerint Nagyatádi is kommunista volt! — **Hajós Kálmán:** Évek óta ezt csinálja! — **Horváth Zoltán:** Gyerünk a független biróság elé! — **Nánásy Andor:** Ha pedig kikérik, akkor nem akarják kiadni!) Csendet kérek, képviselő urak!

Őrgr. Pallavicini György: Már most mellőzve azokat, amiket még elmondottam volna, áttérek... (**Hajós Kálmán:** A bizonyitékokra! — *Felkiáltások jobbfelől: Olyan nincs! — Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Kérdeznem kell a képviselő urat, hogy méltóztatik-e bizonyitékait előterjeszteni, vagy sem? *(Zaj.)* A képviselő ur ugyanis nem mint ministert, hanem mint képviselőtársát méltóztatott megvádolni a minister urat. (**Saly Endre:** Pártelnök! — **Nagy Vince:** Ilyen nincs a házszabályokban! — *Zaj.*) Csendet kérek, képviselő urak! *(Nagy zaj.)* Amennyiben a képviselő ur felszólitásomnak nem tesz eleget, akkor — amint figyelmeztettem volt — kénytelen leszek a házszabályok értelmében eljárni a képviselő urral szemben, (**Nagy Vince:** Alkotmányos biróság előtt bizonyitani fog!) mert, ismétlem, nem mint ministert, hanem mint képviselőt méltóztatott Rakovszky Iván urat megsérteni; olyan váddal méltóztatott őt illetni, amelyért nem mint minister felelős. Épen ezért különbséget kell tenni a képviselő urnak a ministerelnök urral szemben elhangzott vádja és a közt a vád és sértés közt, amelyet imént Rakovszky Iván belügyminister urral szemben, nem mint ministerrel, hanem mint képviselővel szemben alkalmazott volt. Amennyiben tehát a képviselő ur bizonyitékait azonnal nem méltóztatnék előterjeszteni, kénytelen leszek vele szemben a házszabályok értelmében eljárni, mert az elnöki székből nem türhetem, hogy a képviselő urak egymást olyan súlyos bűncselekményekkel vádolják, amelyeket itt bizonyitani nem hajlandók. (**Györki Imre:** Majd a biróság előtt!) Akkor méltóztassanak az ügyet a biróság előtt és nem itt a Házban — bizonyitékok nélkül — pertraktálni. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak! A házszabályok nem engedik meg, hogy a képviselő urak itt súlyos sértésekkel illessék egymást. (**Rupert Rezső:** Ilyet nem lehet csinálni; arról beszél mindenki, amiről akar! — **Nagy Vince:** A nemzetgyülés minden tagja mindenről beszélhet! — **Halász Móric:** Vádaskodni nem lehet felelősség nélkül!)

Őrgr. Pallavicini György: T. Nemzetgyülés! Én bizonyitékaimat a biróság előtt bármikor el fogom mondani. *(Zaj a jobboldalon. — Felkiáltások jobbfelől: Rendre! Mentelmi elé!)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Miután a képviselő ur felszólitásomnak nem tett eleget, a képviselőtársával szemben elkövetett súlyos vádjáért és sértéséért a házszabályok értelmében kénytelen vagyok a képviselő urat rendreutasitani, egyszersmind inditványt tenni a t. Nemzetgyülésnek, hogy méltóztassék őrgróf Pallavicini György képviselő urat e súlyos sértés miatt a mentelmi bizottsághoz utasitani. *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik inditványomat elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség! A nemzetgyülés őrgróf Pallavicini György képviselő urat a mentelmi bizottsághoz utasitja. (**Rothenstein Mór:** A titkos társaságok többsége! — **Rupert Rezső:** Az Urbanicsok szavaznak!) Csendet kérek, képviselő urak! **Rothenstein Mór:** Majd lesznek még választások!)

Őrgr. Pallavicini György: T. Nemzetgyülés! A kormány bűnpalástolására vonatkozólag mégis rá fogok mutatni azokra, amik a nyilvánosság előtt történtek. A bűnügy kipattant már december 16-án és... (**Rupert Rezső:** Már 15-én!) mindenesetre tényként állapitható meg, hogy a ministerelnök genfi utja előtt tudott arról, hogy ez a frankhamisitás folyamatban van, hogy vannak kész hamis frankok és csodálatos, hogy mi történt december 16-tól kezdve egészen addig, amig Windischgraetz és Nádosy le lettek tartóztatva.

Anélkül, hogy ennek részletezésébe bocsátkoznék, csak azokat a tényeket akarom felhozni most tan, amelyekről még nem volt szó itt a Ház előtt és amelyek alapját képezik annak az állitásomnak, hogy a kormány a bűnpalástolásában részt vett. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Állitom azt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy Windischgraetz és Nádosy még karácsony előtt voltak a belügyminister urnál megbeszélni ama teendőket, amelyek azért eszközlendők, hogy a kérdést lehetőleg ellehessen palástolni. *(Felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Hallatlan!* — **Horváth Zoltán:** És még most is minister! — *Nagy zaj.)* Ezekbe a tanácskozásokba bevonták páter Bónis Arkangyalt is, (**Rakovszky Iván belügyminister:** Soha ez életben még nem beszéltem vele! — *Nagy zaj.)* aki azzal lett megbizva, hogy strohmannokat szerezzen. *(Nagy zaj.)* Ez különben kiviláglik a frankbizottság jelentéséből is, tehát ez nem novum. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Tény az, hogy páter Bónis többeket fel is szólitott erre, voltak is vállalkozók többen. (**Kiss Menyhért:** Kik! — **Horváth Zoltán:** A Kovács-testvérek! — *Nagy zaj.)* A Kovács-testvérek a jelentésben is megvannak emlitve, de mások is vállalkoztak, minthogy a dolog ugy lett feltüntetve, mint hazafias kötelesség.

Természetszerüleg ehhez pénz is kellett. A pénzt sem Nádosy, sem Windischgraetz nem biztosithatták, ennek folytán Nádosy a belügyminister urhoz ment, *(Nagy zaj.)* aki kilátásba helyezte, hogy a szükséges pénzt előteremti. (**Rakovszky Iván belügyminister:** Hazugság ez is! — **Györki Imre:** Ez nem eltussolás, belügyminister ur! — **Saly Endre:** Tagadással ezt nem lehet elintézni! — **Halász Móric:** Először bizonyitani is kell! — **Nagy Vince:** Biztosan, a magánvagyonából, a Dorogi gummikból igérte! — **Kiss Menyhért:** Erre van pénz! — **F. Szabó Géza:** Szomoru válasz jön erre! — *Nagy zaj.)*

Mielőtt Kovács Gáspárt letartóztatták volna, ki lett adva a rendelet, hogy a detektivek Kovács Gáspárt a délivasuton tartóztassák le, azonban Heténvi ugy intézkedett. (**Rakovszky Iván belügyminister:** Nem is ő nyomozott! Semmi köze nem volt a nyomozáshoz! — **Rupert Rezső:** Ki állitotta ki a hamis utlevelet? — *Nagy zaj.)* hogy már Kelenföldön szállitsák le a vonatról, ami meg is történt és

akkor lett kioktatva. Kovács Gáspár letartóztatása előtt Windischgraetz Heténvivel együtt volt (**Erdélyi Aladár:** Vacsorán? — **B. Podmaniczky Endre:** Turóscsuszát enni? — *Zaj.)* Páter Bónis Pasaréti-uti lakásán és ott megbeszélték az eltussolás módjait, lehetőségeit, amelyek sokfélék voltak. (**Horváth Zoltán:** Valóságos Sodoma! — *Nagy zaj.)*

Különben tudtommal, amikor Páter Bónist Rábával szembesitették, errenézve e kérdésben teljesen megegyezett a vallomásuk. Nádosy volt az, aki Páter Bónist felszólitotta arra, hogy ezt a tussolást vezesse. Bónist biztositották arról, hogy az erre szükséges eszközöket a belügyminister urtól megkapja. (**Rakovszky Iván belügyminister:** Ki rendelte fel? — **Györki Imre:** Valószinüleg ön! — **Rakovszky Iván belügyminister:** Én nem! — **Györki Imre:** Biztosan az 50 szokolosok árából akarták előteremteni a szükséges pénzt! — *Nagy zaj.)*

Elnök: Györki képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani s kérem, méltóztassék a sértő közbeszólásoktól tartózkodni! (**Rothenstein Mór:** Mondjon le a belügyminister ur! — **Esztergályos János:** Ne mondjon le, méltó önökhöz! — *Nagy zaj.)*

Őrgr. Pallavicini György: Az eltussolás egyébként amugy sem sikerült volna és még ebben a korai stádiumában sem volt azért keresztülvihető, mert Marinovich főkapitány komolyan fogta fel hivatását és ezt lehetetlenné tette. (**Rakovszky Iván belügyminister:** Biztosithatom, hogy én is!)

Én ezeket a tényállitásokat is hajlandó vagyok és fogom is bizonyitani a per keretében különböző tanukkal.

Azt hiszem, mindezekből minden objektive gondolkozó ember előtt teljesen világos. *(Egy hang jobbfelől): Csak egy kicsit foghagymaszagu!* — **Nagy Vince:** Inkább frankszagu!) hogy az a vád, amelyet a kormány ellen emeltem, helytálló. Ezek után elvárom a kormánytól, miután még nem késett le róla, hogy ellenem a rágalmazási pert megindítsa. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Jól tudom, hogy azok a vádak, amelyeket hangoztattam, súlyosak. Tudom, hogy bizonyos fokig nagyon is népszerütlen az, amit teszek. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Népszerütlen azért, mert a mi hibánkból nem kellő időben világositottuk fel a közvéleményt ebben a kérdésben, mert meg voltunk győződve arról, hogy a kormány amugy is le fogja vonni a konzekvenciákat és eltávozik, hiszen akkor sokkal kevesebb baja lett volna az országnak is. Ennek következtében olyan szinben tününk fel mi, akik az igazságot keressük, mint akik nemzetietlen munkát végzünk. Ennek az ódiumát viselnünk kell, de tudom, hogy ez csak átmenetileg lesz igy, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon)* mert végül is az igazság ki fog derülni *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* és a jövő nekem igazat kell, hogy adjon. Ma pillanatnyilag népszerütlen ez a feladat, de mégis vállalom.

Azt hiszem, senkinek sincs nagyobb kincse, mint egyéni becsülete. Efölött csak egy van a világon... *(Nagy zaj.* — **Nagy Vince:** Mégis türik a vádakat! — **Eckhardt Tibor:** Tessék a rágalmazási pert megindítani! — *Ugy van! Ugy van! a baloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Hatalmi szóval, szavazással ezt elintézni nem lehet! — **Nagy Vince:** Nyul-utcai társaság! — **Kiss Menyhért:** Állitsák a biróság elé! — **Eckhardt Tibor:** A mulkor is mondottam, hogy állitsák a biróság elé! — *Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! (**Horváth Zoltán:** A belügyminister ur becsületét a saját pártja fogja megszavazni! — **Kiss Menyhért:** Ujmorál! — *Nagy zaj.* — **Br. Podmaniczky Endre:** Nagyon is Móric-ügy ez! — **Eckhardt Tibor:** Ez nem Móric-ügy! Tessék a biróság elé állitani, akkor majd lehet beszélni arról, hogy rágalmazott! — *Nagy zaj.)* Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Rothenstein Mór:** Ehhez nincs bátorsága! — *Gr. Hoyos Miksa közbeszól.)* Hoyos képviselő urat hasonlóképen kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Horváth Zoltán:** Tessék már lemondani! Szabaditsák meg magukat az országot! — **Eckhardt Tibor:** Ő és a protektora is álljon oda a biróság elé! — **Nagy Vince:** Le kell tartóztatni a vádlót! — **Eckhardt Tibor:** Mindenféle immoralitást nem lehet büntetlenül türni, tessék a biróság elé menni!

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Tessék csendben maradni!

Őrgr. Pallavicini György: Az egyéni becsületnél csak egy nagyobb kincs van és ez az ország becsülete. *(Ugy van- a bal- és a jobboldalon.)* Hogyan képzelnék azt el, hogy én, aki a magam egyéni becsületét is magasra tartom, de az ország becsületét minden esetre még nagyobb kincsnek tartom, kockáztatnám mindakettőt, ha nem volnék teljesen meggyőződve arról, hogy amit mondok, az igaz. *(Tapsa bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igen kérem a t. Nemzetgyülés tisztelt tagjait, hogy ne tegyék ezt fel egy képviselőtársukról se.

Volna azonban még egy kérésem az igen t. többségi párthoz. Valószinünek tartom, hogy vannak a többségi pártnak olyan tagjai is, talán nagyrészük olyan, akiktől engem elválasztanak olyan kérdések, amelyek minden áthidalást lehetetlenné tesznek. Lehetséges, én nem tudom. De ha ugy is volna, lehetetlennek tartom, hogy amikor engem is az ország sorsa iránti legsúlyosabb aggályok vezetnek, ezeket a kérdéseket ne mérlegelje a t. többségi párt és a túloldal is; lehetetlen, hogy ne mérlegelje, hogy ha csak egy ezredrésze is igaz annak, amit állitok, hogy lehetséges-e, érdemes-e és hazafias-e az ország becsületét odakötni a kormány létéhez és kockára tenni, *(Ugy van! bal- és a szélsőbaloldalon.)* és nem volna szükséges végre egy utat találni, hogy az ország jövőjének ujból való felépitéséhez, a mai lehetetlen állapotok megszüntetéséhez összefogjon mindenki. Csakis ez és ez az egyetlen cél, amely engem vezetett.

Ezt akartam elmondani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A belügyminister ur kiván szólani. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Lemondani! Mondjon le! — Zaj. — Elnök csenget.)*

Rakovszky Iván belügyminister: T. Nemzetgyülés! Az igen t. képviselő ur felszólalásának két részére tartom kötelességemnek azonnal válaszolni.

Az egyik a képviselő urnak az az állitása, hogy én annakidején, még nem mint miniszter, hanem mint magánember, se nem mint képviselő mert képviselő sem voltam abban az időben megbizást nyertem volna arra nézve, hogy az 500 szokolosokat a Felvidékre kicsempésszem és hogy erre azt válaszoltam volna, hogy erre nem vállalkozom, ellenben azt javasoltam vagy ajánlottam volna valakinek, hogy egyé bankjegyeket hamisitsanak. (**Nagy Vince:** Kisebb cimleteket!)

Az első vád már magában is nevetséges, mert hiszen a képviselő ur maga is azt mondj

hogy kaptam volna egy ilyen megbizást, de annak teljesitésére nem vállalkoztam. De t. Nemzetgyülés és t. képviselő ur, ez az állitás sem felel meg a valóságnak. Egyáltalában senkitől semmiféle ilyen megbizást nem kaptam, senkinek ilyen ajánlatot nem tettem és az 500 szokolosok ügyébe egyáltalában nem voltam beavatva, csak utólag hallottam róla.

Ami a másik állitást illeti, ennek homlokegyenest az ellenkezője igaz. Elvégre én akkor a Felvidékről menekült magánember voltam, aki nemrég jött el a Felvidékről, világos tehát, hogy egyes urak feltételezhették bennem az elkeseredést. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Gr. Széchenyi Viktor:** Móric hallgass! — **Rothenstein Mór:** Maga hallgasson! Épen olyan joggal beszélek, mint maga!)

Elnök: Széchenyi Viktor képviselő urat és Rothenstein Mór képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani, amennyiben egyiküknek sincs joguk közbeszólásokat tenni és egymással szemben nem egészen parlamentáris kifejezéseket használni! (**Rothenstein Mór:** Én nem sértettem meg senkit!) Csendet kérek! A képviselő urnak nincs joga közbeszólni! (**Rothenstein Mór:** De neki se!) Ezért a képviselő urat rendreutasitom! (**Rothenstein Mór:** De gorombáskodni szabad!) Csendet kérek!

Rakovszky Iván belügyminister: Amint az előbb mondani bátor voltam, annak idején, mint a Felvidékről idemenekült magánembert, természetszerüleg különböző urak, akik akkor még elkeseredett és túlzott formában folyó irredentát végeztek, felkerestek különböző eszmékkel. Ennek során megesett az is, hogy egy ur, akit egyáltalában nincs okom megnevezni, mert hiszen terveiből soha sem lett semmi, engem felszólitott arra, hogy egy hasonló ügyben résztvegyek. *(Mozgás a baloldalon.)* Mihelyt láttam, hogy az ügy komolyra fordul, őt elutasitottam és a nekem szánt szerepet nem teljesitettem. Akkor tehát, amikor még nem is voltam abban a fokozottan felelős helyzetben, mint amilyenben ma vagyok, vagy amelyben általában a miniszterek vannak, sőt még a képviselői fokozott felelősség sem terhelt, elkerültem azt, hogy egy különben soha megvalósulásra nem került tervben a nekem szánt szerepet teljesitsem.

A másik kérdés, amellyel foglalkozni akarok, az igen t. képviselő ur által emlitett eltussolási terv, melynek kiinduló pontját abban keresi, hogy én annak idején Nádosyt és Windischgraetzet azért rendeltem volna lakásomra, hogy megbeszéljem velük, milyen cselekedetekkel lehetne ezt a bizonyos franküguyet eltussolni. Megmondtam számtalanszor és állni fogom mindig, hogy Nádosyt és Windischgraetzet nem azért rendeltem lakásomra, hogy velük eltussolási terveket beszéljek meg, hanem azért, mert ezzel a kérdéssel tisztában akartam lenni, mert tájékozódni akartam arról, hogy mi történt. Minden állitással ellentétben a leghatározottabban kijelentem, hogy igenis én a frankamisitási ügyről csak annak kipattanása után értesültem s ezért szükségesnek láttam, hogy tájékozódjam bizonyos részletek iránt. Igaz, hogy ennek a beszélgetésnek során hallottam Bónis Arkangyal nevét és szereztem azt az impressziót, hogy ő esetleg egy kibontakozási vagy eltussolási terv középpontjába kerülhetne. *(Zaj és mozgás a baloldalon.)*

Ennek következménye az volt, hogy amikor a következő napokban Bónis Arkangyal számtalanszor jelentkezett nálam kihallgatásra, és kérte a legkülönbözőbb kerülő utakon kihallgatást, a legkerekebben megtagadtam, hogy vele szóbaálljak, hogy ezzel is jelezzem azt, hogy nem vagyok hajlandó ilyen tervek megbeszélésébe belemenni. (**Nagy Vince:** A frankbizottság előtt is el kellett volna mondan ezt! — **Rupert Rezső:** Miért kibontakozásról beszél?) Azért nem mondtam ott el, mert teljesen lényegtelen körülmény, hogy a kormánytól távol ilyen tervek felmerültek és a lényeges csak az, hogy a kormány ezekbe a tervekbe nem ment bele és ezeket nem hagyta megvalósitani. (**Rupert Rezső:** Miért csak január 3-án tartóztatták le őket?)

Egyáltalában nem felel meg a valóságnak az sem, hogy Nádosy tőlem ilyen tervekre pénzt kért volna és én ilyen pénzt kilátásba helyeztem volna. Ez megint lehetett valami biztatásféle más emberek részére, ellenben a valóság az, hogy Nádosy tőlem nem kért pénzt és nem helyeztem neki pénzt kilátásba.

Az igen t. képviselő ur felemlitette Heténvi főkapitányhelyettes nevét is, aki állitólag Bónissal tárgyalt volna. Nekem is annak idején bizalmasan tudomásomra jutott, hogy Bónis Arkangyal Heténvi főkapitányhelyettest megkörnyékezte ilyen szempontból és én erre Marinovich főkapitány urnak, mihelyt ezt megtudtam, kiadtam az utasitást, hogy figyelmeztesse Heténvit, aki valószinüleg jóhiszemüen és Nádosy kérésére juthatott a dologba, *(Felkiáltások a baloldalon: Hallatlan!)* hogy semmiféle ilyen tárgyalásba ne menjen bele, mert a törvény szerint fogunk eljárni. (**Horváth Zoltán:** Ez is egy ilyen kibontakozási fázis?) A képviselő ur maga igazol engem a legjobban. (**Ulain Ferenc:** A maga kreaturája, tisztelt belügyminister ur! — **Pakots József:** Kínos hallgatás! — **Nagy Vince:** Ezek kormányférfiak? Strohmannokat keresnek! — *A III. számu karzatról valaki papircsomagot dob le, amely a baloldal első padsoránál hull a földre. — Nagy zaj és nyugtalanság a Ház minden oldalán.)*

Elnök: Csendet kérek! Figyelmeztetem a 3-as számu karzatot, hogy méltóztassék csendben maradni, mert különben kénytelen leszek a karzatokat kiürittetni. *(Nagy zaj és felkiáltások: Valamit ledobtak!)* Méltóztassék folytatni! *(Folytonos nagy zaj.)* Méltóztassék nyugalmukat megőrizni képviselő urak, nem történt semmi, az illetőt lefogták. Méltóztassanak helyeiket elfoglalni.

Rakovszky Iván belügyminister: A képviselő ur maga igazol engem legjobban, amidőn kijelenti, hogy Marinovich főkapitány... *(Folytonos nagy zaj. — Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. — Felkiáltások a jobboldalon: Helyre! Helyre!)*

Elnök: Csendet kérek!

Rakovszky Iván belügyminister:... komolyan fogta fel a dolgot, és ezért nem volt mód arra, hogy ezek a háttérben kigondolt eltussolási tervek érvényesüljenek.

T. Nemzetgyülés és t. képviselő ur, Marinovich főkapitány tőlem kapta utasitásait, azokat helyesen és kötelességszerüen, lelkiismeretesen teljesitette és ezért valóban nem volt lehetséges az, hogy az ő akarata és az én akaratom ellenére a nyomozást mások befolyásolják vagy megakadályozzák. (**Rupert Rezső:** Heténvi kapható lett volna rá!)

A képviselő ur egész felszólalását jellemzi az a kijelentése, amidőn azt mondja, hogy az ő következtetéseire vannak tanuk. (**Rupert Rezső:** Ezt mindenki értette! — *Zaj.)* Lehetnek ezek a következtetések pletykák, szóbeszédek, esetleg az ügy érdemében egyik-másik tényező részéről tudatos félrevezetés. *(Zaj.)* Kérem a

képviselő urat, méltóztassék tényekre és nem pletykákra keresni tanut. *(Állandó zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Rakovszky Iván belügyminister: .,. s akkor más eredményre fog jutni a képviselő ur, mintha szóbeszédekből következtet. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen. — Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mondjon le! Bíróság elé!)*

Elnök: Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Alföldy Béla! *(Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon. — Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. —* **Szabóky Jenő:** Hazamennek a legények! — *Derültség a jobboldalon. —* **B. Podmaniczky Endre:** A tanácsadók! — *Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Alföldy Béla: T. Nemzetgyülés! Az előttünk fekvő első pengőköltségvetést készséggel fogadom el. S habár kénytelen leszek a kormány eddigi szociálpolitikai irányát kritika, — természetesen objektiv kritika — tárgyává tenni, mégis hangsúlyozom ezuttal is azt, hogy a kormány iránt — miként eddig is — őszinte bizalommal viseltetem. *(Éljenzés a jobboldalon. — Mozgás és derültség a szélsőbaloldalon.)* mert azt tartom, hogy egészben véve csakis az általa követett szempontok garantálhatták az ország számára mindezideig azt a — senki által kétségbe nem vonható — határozott konszolidációt, amelyet a fojtogató trianoni határokon belül, emberi munkával elérni egyáltalán lehetséges volt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. —* **Sütő József:** Amely megszülte ezt a nagy nyomoruságot!)

A kormány — igen bölcsen és helyesen — perhorreszkálta mindezideig a lelkiismeretlen puccskisérleteknek és könnyelmü »va banque«-játékoknak még a gondolatát is, és ezért szilárd meggyőződésem az, hogy mindazok a vádak, amelyeket itt Pallavicini képviselő ur a kormánnyal szemben felhozott, csakis téves információkból eredő alaptalan vádak lehetnek! *(Egy hang a jobboldalon: Gonoszindulatu vádak!)* A kormány tudott mindig számolni azzal a súlyos függő viszonnyal, amelyben ez a letiport és megcsonkitott ország egy győztes fél világgal szemben van, és mindezek mellett is megragadott mindenkor minden alkalmat arra, hogy — a külső és belső gátló befolyások és folytonos gáncsoskodások dacára, annyira súlyos nemzetközi helyzetünkben is —: politikai és gazdasági előnyöket biztositson az ország számára.

T. Nemzetgyülés! Azzal az emberfeletti erőfeszitéssel és hazafias munkával szemben, amelyet a kormány évek hosszu során át végzett, lehetetlen más álláspontra, mint a legőszintébb elismerés álláspontjára helyezkednem. *(Ugy van! a jobboldalon.)* lehetetlen egyszerüen azért, mert tiltaná ezt lelkiismeretem és igazságérzetem. Lehetetlen más álláspontra helyezkednem, bármily kényelmes, könnyü és hálás feladat lenne manapság az én számomra is a — mindenáron való ellenzékieskedés.

Amikor mi itt ezen az oldalon teljes mértékben és nyiltan helyeseltük az u. n. »bevárás« politikáját s amikor magam is tapsoltam a kormánynak a külföldi kölcsön megszerzése körül elért sikeréhez, mely siker tudvalevőleg eliminálta a jóvátétel átkos kérdése körüli nyomasztó bizonytalanságot és pénzünk stabilizálásán keresztül biztositotta államháztartásunk egyensúlyát, akkor akadtak egyesek a túloldalon, akik az előbb vázolt politika támogatásában direkt »defaitizmust« láttak, mondván, hogy tulajdonképen semmi szükségünk sem volt a külföldi kölcsönre, hogy felesleges volt a »reparáció« kérdésének rendezése stb. mert mindezek azt a függő viszonyt, amelybe mi az ententeval szemben vagyunk, csak intenzivebbé tették és amugy is csekély mozgási szabadságunkat még jobban korlátozzák.

Ami az u. n. függő viszonyt illeti, erre nézve szerény véleményem az, hogy a külföldi kölcsön nélkül az a bizonyos függő viszonyunk sokkal intenzivebb, de egyuttal jóval kellemetlenebb az u. n. kontroll pedig mindenesetre jóval erőszakosabb lett volna. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Különben nyiltan hangoztatom azt, hogy inkább függök én egy Nagy-Britanniától, mint egy tucat hitvány és önző zürichi börzespekulánstól, akik valutáinkat akkor és oly mértékben züllesztették le, amikor s mily mértékben nekik éppen tetszett. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ismerve a magyar nép temperamentumát s mai mentalitását, mondanom sem kell, hogy a mi társadalmunk a koronának olyan foku leromlását, aminőt pl. a német márkának kellett átélnie, semmiesetre sem birta volna ki: a lehető legsúlyosabb megrázkódtatások, a lehető legvégzetesebb, soha többé ki nem heverhető bajok és következmények nélkül. Én pedig, magam részéről, soha, senki kedvéért ilyen konzekvenciákkal járó experimentumok támogatására kapható nem leszek. Aki csak kissé is elfogulatlanul és objektive tud itélni, annak be kell látnia azt, hogy abban a helyzetben, aminőben ez, az ellenséges gyürü által körülvett, teljesen védtelenül álló bármely pillanatban könnyen eltiporható csonka ország annak idején volt, holmi kockázatos vállalkozásoknak helyök nem volt, mert kimenetelökre nézve józan ésszel — csak a lehető legrosszabb prognózist lehetett felállitani. Nagy különbség van az óvatosság és józanság által sugalmazott u. n. »beváró« politika és másrészt a kislelküség és megalkuvás által sugalmazott u. n. »defaitizmus« közt. Utóbbit elitélem, az előbbit kivetem mindaddig, amig a körülmények más talán agresszivebb lépésre nem kényszeritenek, ami — nagyon lehetséges, hogy esetleg már nem is lesz a nagyon távol jövő zenéje.

Én csak az eddigi politikáról beszéltem, nem az ezután követendőről. Azt azonban leszögezem, hogy — mint egy, a megszállás idején rendkivül sokat szenvedett határszéli kerületnek képviselője, sohasem leszek hajlandó egyes, itt a fővárosban teljes biztonságban, kritikus, exponált helyektől távol élő, holmi politikai hazardőrök könnyelmü elgondolásáért és önző kisded játékáért a határszéli lakosság bőrét vásárra vinni ami egy izben csaknem bekövetkezett, ama — teljesen időszerütlen és szerencsétlen — királypuccs idején, amikor hajszálon függött, hogy az az egyszer már kirabolt és megkinzott határszéli lakosság nem kapta nyakába ujból a legszörnyübb szerb komitácsi-uralmat, még pedig bővitett kiadásban.

T. Nemzetgyülés! Amikor én ez alkalommal is a legnagyobb elismeréssel adózom a kormánynak a konszolidáció terén eddig elért kétségtelenül nagy sikereiért és kézzelfogható eredményeiért, mely kormány ugyszólván semmiből volt kénytelen ezeket a mai, konszolidált viszonyokat megteremteni, ugyanakkor kénytelen vagyok egy bizonyos, még pedig alapos aggodalmamnak kifejezést adni, mert azért él bennem, mert én ezt az emberfeletti erőfeszitéssel megalkotott müvet — őszinte

megvallva — veszedelemben látom forogni. Én komoly veszedelmeket sejtek és látok, amelyek csakis azért léteznek, mert ami politikánkból hiányzik valami, ami a magyar politikából — sajnos — ősidőktől fogva mindenkor hiányzott s ez a »valami« a kor szellemének megfelelő, a mai idők követelményeihez mért helyes és intenziv szociálpolitika!

Egy végzetes hibája ennek a nemzetnek, hogy sohasem okul eléggé, hogy sohasem tanul eleget az átélt válságos idők eseményeiből!

Én teljes mértékben koncedálom azt, hogy az államháztartás egyensúlyának biztositása nélkül nincs boldogulás és hogy a magánháztartások egyensúlyának ez az előfeltétele. Mióta azonban azt látom, hogy az állam költségvetése tekintélyes felesleggel zárul — amit különben nagy örömmel konstatálok — s ameddig másrészt azt látjuk, hogy ezzel az — ismétlem, örvendetes — jelenséggel nem tart kellőképen lépést a magyar társadalom fizikai és erkölcsi erejének gyarapodása, a társadalmat alkotó — ép legnagyobb és legértékesebb — rétegek jólétének előmozditása s ezzel kapcsolatban a lelkek egyensúlyának helyreállitása, addig én a nemzet jövőjét nem látom teljesen biztositottnak. Ezek nélkül annak a bizonyos »konszolidációnak« mindig van egy Achillessarka, amelyen át az bármikor halálosan megsebezhető. Addig egy nemzetnek holmi válságos idők meguszására sohasem lesz meg a kellő ereje, azok veszedelmének leküzdésére sohasem lesz meg a kellő ellenálló képessége, jobban mondva: belső rugalmassága!

Ez a nemzet túlkönnyen felejt. Hangsúlyozom, hogy »nemzetről« beszélek, nem »kormányról«. Ez a nemzet elfelejtette már rég azt, hogy az 1918-iki és az ezután bekövetkezett végzetes eseményeket is legfőképen azért kellett megérnie és átélnie, mert évtizedeken, sőt félévszázadon át folytatott politikájából hiányzott a kellő szociális érzék. Pedig nálunk a helyes szociálpolitikához nem is kellett volna valami különös nagy államférfiui koncepció. Csak egy kicsit körül kellett volna nézni s csak valamicskét elsajátitani pl. a nagy német szövetségestől, csak egy kevéssé utánozni az ő állami és társadalmi berendezkedését, akkor — szent meggyőződésem — hogy holmi Károlyi Mihály vagy Kun Béla-féle elemek olyan önző és könnyelmű »va banque«-játékot nem üzhettek volna egy huszmilliós nemzettel, mint aminőt ezzel — sajnos — üzniök sikerült!

Ez a nemzet nem veszi figyelembe azt, hogy nemcsak ezek a mai idők, hanem ez az egész század is, a szociális problémák megoldása körüli vajudással és küzdelmekkel fog eltelni, és hogy kizárólag csak az a nemzet fog fennmaradni és boldogulni, amely ezeket a problémákat hamar és alaposan meg fogja oldani! (**Sütő József:** Régen igérgetik!)

T. Nemzetgyülés! Amikor én itt megállapitom azt, hogy a kormány nagy konszolidációs munkájának igenis vannak — sürgősen kiküszöbölendő és pótlandó — hibái és hiányai, akkor talán sokan kiméletlen ellenzékieskedésnek minősitik ezt a ténykedésemet. Ha valóban helyén volna és jogos lenne részemről — a kormány működésével szemben — akár a legszigorubb és legkiméletlenebb kritika gyakorlása is, akkor — kijelentem — élnék is ezzel, mert elveim és meggyőződésem feladására soha semmiféle pártfegyelem nem tudna kényszeriteni, *(Helyeslés jobbfelől.)* de viszont az igazságnak és objektivitásnak feladására sem leszek hajlandó sohasem, *(Helyeslés a jobboldalon.)* különösen akkor nem, ha teljes tudatában vagyok annak a nagy felelősségnek, amelynek — különösen manapság — ott kell élnie a magyar törvényhozás minden egyes tagjában, mert e nélkül mi itt a nemzet javára eredményesen dolgozni sohasem fogunk tudni. Ha felelősek a kormány tagjai minden ténykedésükért, akkor — kijelentem és állitom — hogy mi, — kiket a magyar nép tizezreinek bizalma állitott ide e helyre — hatványozott mértékben vagyunk felelősek törekvéseinkért és cselekedeteinkért!

Kérdem, hogy — ha valóban objektive és igazságosan akarunk itélni — mennyiben okolható és okolható-e egyáltalában a kormány azokért a bizonyos szociális bajokért, melyeket — sajnos — lépten-nyomon tapasztalunk s amelyek valóságos lidércnyomásként nehezednek politikai és társadalmi életünkre?! Hisz ezek a bajok és visszásságok ott gyökeredznek már a régi, mindenkori békekormányok, illetőleg az egész magyar társadalom mentalitásában egy félévszázados, mindvégig helytelenül, helyes érzék és intenciók, korszerü tervek és törekvések nélkül vezetett politikában, amelyért egy olyan kormányt felelősségre vonni, mely még e mellett a forradalmak romjaiból volt kénytelen épiteni és Trianon átkait is kénytelen viselni, a legnagyobb igazságtalanságok, a leglelkiismeretlenebb eljárások közé tartoznék. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Elsősorban a mindenkori békekormányok felelősek ezekért a mai állapotokért! Felelős egy Tisza Kálmán ép ugy, mint egy Vázsonyi volt igazságügyminister, stb., akik nem törekedtek arra, hogy kellő szociálpolitikát folytassanak és hogy kellő szociális érzéket vigyenek — s ha kell, erőszakoljanak — bele a: kapitalisták, plutokraták és oligarchák mentalitásába és egész közéletünkbe!

Kérdezem azt, hogy egy ilyen, krónikus szervi bajban szenvedő társadalomban — mely társadalom még hozzá olyan megrázkódtatásokon ment keresztül és nem tud és nem is akar okulni a multakból — lehet-e néhány embernek, annak a kormánynak egyáltalában mélyreható szociális problémákat, pláne máról-holnapra megoldani, lehet-e egyáltalában holmi demokratikus alapokon nyugvó rendszert létesitenie? Egy olyan társadalomban, melynek ép a legtehetősebb részéből hiányzik még ma is a humanizmus, az áldozatkészség, az u. n. »Leben lassen« elve, mely vakon halad előre azon az uton, amelyen haladva, egyszer már elért az örvény széléig! Egy olyan társadalomban, amelyben az embereket oly ritkán mérlegelték igazi fajsúlyuk és valódi értékük szerint s amelyben tehetségtelen és értéktelen elemek oly könnyen emelkedtek fel akár a legmagasabb közéleti pozicióig, csak azért, mert a vagyonos vagy kiváltságos osztályhoz tartoztak s akik minden más halandótól égig nyuló válaszfalakkal zárták el magukat! Ami a humanizmust és áldozatkészséget — jövő boldogulásunk ezen két »conditio sine qua non«-ját — illeti, arról, ismétlem, legjobb nem beszélni! Élénk emlékezetében él még mindenkinek az a kétségbeesett ellenállás, amelyet ép az imént vázolt mentalitásból, ép ebből az atavisztikus érzéknélküliségből kifolyólag tanusitottak az érdekeltségek pl. a földreform és házhelyrendezés törvényének megalkotása és végrehajtása körül, avagy amelyet az érdekeltek tanusitottak a magánalkalmazottak nyugdijvalorizációjának kérdésében és amely ellenállással találkozik pénzügyi és bármelyik más kormányzatunk mindanyiszor, valahányszor

egy olyan tervvel áll elő, melynek keresztülviteléhez bizonyos körök és érdekcsoportok megértésére, sőt áldozatkészségére volna szükség. És ez az ellenállás még hozzá hatalmas tápot nyer mindenkor abból a bizonyos »ad hoc« összefogásból, amely — hogy ugy mondjam — az ördöggel való szövetkezés gondolatától sem riad vissza akkor, ha az érdekeknek csak a legcsekélyebb mértékben való tangálását is sejti valamely készülő intézkedésben.

Mondanom sem kell, hogy az érdekeltségeknek ilyetén magatartása nem egyéb szánalomra méltó rövidlátásnál, nem egyéb végzetesen rossz számításnál! Hihetetlen rövidlátás, amellyel még ezt a csonka országot környező szomszédok portájáig sem tudnak eltekinteni, érthetetlen észjárás, mely még mindig abban az illusióban ringatja magát, hogy az ilyen berendezésü parányi társadalom az egészen más strukturáju társadalmak között, mint a tengernek egy, a hullámok által bár folytonosan ostromlott, de — szerintök — mindörökre megdönthetetlen és megrendithetetlen holmi gránitból alkotott szigete — meg fog tudni állani! Itt van egyuttal az a bizonyos »rossz számitás« is, ahol momentán csekély előnyökért kockára lesz téve, veszélyeztetve lesz minden! . . .

De tovább megyek. Kérdem, okolható-e joggal a kormány a szociális törvények megalkotása, a szociális intézkedések foganatositása körül tapasztalható hiányokért akkor, ha a nemzetgyülésnek nevezett törvénytestület — amely nem képes hivatása magaslatára helyezkedni, *(Ugy van! jobbfelől.)* — hónapokon, sőt féléveken keresztül folytat hiábavaló, meddő vitát olyan témák felett, amelyek a nyomorgó és nélkülöző társadalmi rétegek jólétének előmozditásával semminemü vonatkozásban nem állanak, s amelyek csak évekre tolják ki azt a határidőt, amelyben a legsürgősebb szociális törvényjavaslatok végre a plénum elé kerülhetnének és letárgyalhatók lennének!

És itt kénytelen vagyok a magyar sajtó magtartását is kritika tárgyává tenni. *(Helyeslés a középen.)* Ne adjon a magyar sajtó még tápot az ilyen törvényhozói tényked és, az ilyen tárgyalási rendszer, az ilyen parlamenti élet folytatásához és fentartásához azáltal, hogy minden olyan kérdést, minden olyan momentumot, amely a parlament atmoszféráját annyira izzóvá s alkotó munkára annyira alkalmatlanná teszi, oldalakon keresztül tárgyal és legnagyobb szenzációkét röpit szét ökölnyi betükkel a világba! Mi sem természetesebb, mint az, hogy mindazoknak, akik feltünési viszketegben szenvednek, akik a világ előtt állandóan szerepelni akarnak, semmi áron sem fognak csendes, komoly és alkotó munkát folytatni és folytatni engedni.

Higyje meg a t. sajtó, hogy ez a játék egyuttal az ő bőrére is megy, amint azt a multakban eléggé tapasztalhatta! Nem érzem magamat feljogositva arra, hogy a magyar sajtónak tanácsokat adjak, csak szükségesnek láttam azt, hogy ezekre a visszásságokra is rámutassak; talán lesznek a sajtó emberei közt olyanok, akik — legalább belsejükben — igazat fognak nekem adni. Én koncedálom azt, hogy ma — miként ugyszólván minden — a zsurnalisztika is elsősorban kenyérkérdés. Ebben a szükebb társadalomban is épen olyan elkeseredetten folyik a létért való küzdelem, mint bárhol másutt, ismerem jól azt a bizonyos kötött marsrutát, amely szerint ott is sokaknak haladniok kell, mindezek ellenére sem tudom megérteni azt, hogy a sajtó egész felfogásában miért nem hódit jobban tért az a megdönthetetlen igazság, hogy biztos kenyeret, biztos és állandó exisztenciát ebben az országban csakis a céltudatos, komoly, alkotó nemzeti munkával felépitett jövő fog egyes egyedül nyujthatni és teremthetni bárki szá mára! . . . *(Ugy van! jobbfelől.)*

Igenis, a sajtónak nem szenzációt hajhásznia, nem tüzelnie, hanem inkább: a konszolidáció után törekvő és ezért verejtékező munka segitségére kellene sietnie; félre kellene tennie a kicsinyes szempontokat és minden erejével kellene küzdenie — ugyszólván nap-nap után — az ellen a szörnyü rém ellen amely mindennek a megölője, minden rosszaknak felidézője, minden bajnak, minden gyülölködésnek legfőbb kutforrása, amelyet »Trianon«-nak neveznek s amelynek átkaitól és égbekiáltó igazságtalanságaitól meg kell végre szabaditani ezt az országot, mert ha továbbra is igy pusztulunk és fogyunk, ennek az átoknak súlya alatt, akkor ne csodálja a világ, ha majd még igen sokan fogják magukat közülünk kétségbeesett és meggondolatlan — de lélektanilag nagyon is érthető — cselekedetekre ragadtatni!... *(Ugy van! jobbfelől.)*

Meg kell végre szünnie annak a kétszinü embertelen és gonosz játéknak, amelyet velünk a világ szabadon üz! Mig bennünket itt, a nyomorult trianóni határokon belül pusztulásra kárhoztatnak és fegyvertelenül, védtelenül szolgáltatnak ki egy csomó éhes nációnak addig ők, egymással versengve, őrült arányokban fegyverkeznek, egyik repülőgépraj után épitik a másikat, egyik ágyupark után létesitik a másikat; addig ők egészen uj flotta programmokon és egészen uj provinciák megszerzésén törik a fejüket. Mindezekhez nekünk semmi közünk, de szabaditsanak ki már egyszer bennünket is ebből a testet-lelket sorvasztó trianóni börtönből és hagyjanak már fel ezzel a velünk szemben folytatott kétszini embertelen és gonosz játékkal!... *(Ugy van! jobbfelől.)*

T. Nemzetgyülés! Még egy momentumra kell rámutatnom, mint olyanra, amely igen alkalmas arra, hogy egész szociálpolitikánkat károsan befolyásolja, sőt sokszor direkte lehetetlenné tegye, s ez az a körülmény, hogy a legkülönbözőbb szociális irányu törvényeink előkészitésénél, illetőleg rendeleteink megalkotásánál olyan egyének játszanak — igen gyakran — döntő szerepet, akiknek az életről, a létért való küzdelem nehézségeiről, a közhangulatról és az igazi nyomorról fogalmuk sincs, akik minden tapasztalatukat és egész életfilozófiájukat a hivatal négy fala között szivták magukba, akik — igen sokszor — mint különcök teljesen magukba zárt egyéni életet élnek stb., szóval, akik abszolute nem rendelkeznek azokkal a kellékekkel, amelyekkel manapság igenis, mindenkinek rendelkeznie kell, aki korszerü — pláne szociális — törvények és rendeletek megalkotása körül közreműködni hivatva van. Ennek oka aztán az, hogy ha mi megjelenik egy törvény vagy rendelet, ez annyira nem felel meg az élet és a korkövetelményeinek, hogy nemsokára rá meg kell jelennie egy jóval terjedelmesebb »pót-rendeletnek«, ami azonban mind hiábavaló munka, bajokat, elégedetlenkedést és elkeseredést vet — teljesen feleslegesen — maga után.

Ami pedig a szociális intézkedések végrehajtásával megbizott közegek tapintatát, modorát és humánus érzését illeti, erről — tisztelet a nem ide tartozóknak — legjobb nem b

szélnünk! Hogy milyen nagy a jelentősége ennek az aránylag csekély momentumnak, — t. i. a tapintat, a modor, a megfelelő bánásmód hiányának — ezt volt alkalmam eléggé tapasztalhatni az 1818-iki forradalom idején, amikor — igen sok helyen — a nép dühe elsősorban épen azokat söpörte el, akik a néppel nem tudtak emberségesen bánni, nem tudtak vele emberhez illő módon még beszélni sem, akik közül sokan bizonyos előszeretettel küldték a náluk holmi háborus segélyért jelentkezőket — »legelni«, stb. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Erre nézve tudok magam is egynéhány példát. **(Drozdy Győző:** Ha mi mondjuk, akkor demagógia! — **Györki Imre:** Ezt mondjuk mi is!)

Én belátom azt, hogy mindezeket a hibákat és visszásságokat máról-holnapra kiküszöbölni, a magyar mentalitást máról-holnapra megváltoztatni igen nehéz, hiszen Magyarország a visszásságnak, a rendszertelenségnek, a sokszor kacagtatóan félszeg helyzeteknek hazája! Másrészt azonban épen ezért volna szükség arra, hogy maga a társadalom is siessen a kormány segítségére, hogy belátással, megértéssel s kellő áldozatkészséggel igyekezzék előre elháritani azokat a bajokat, amelyek — tekintettel a súlyos, általános helyzetre — még bekövetkezhetnek!...

T. Nemzetgyülés! Dacára súlyos nemzetközi helyzetünknek, dacára a fojtogató trianoni hároknak és rendkivül nehézkes, lassu gazdasági evolucionknak, dacára annak az ezer bajnak, amivel ennek a szerencsétlen, halálraitélt csonka országnak meg kell küzdenie, nem tudok sehogysem belenyugodni abba, hogy — amit a legilletékesebb tényezők részéről is volt alkalmam nem egyszer hangsúlyozni, hallani: — a magyar társadalom egy részének nyomorúságos helyzetünkből kifolyólag, — sajnos — el kell pusztulnia! Nem tudok belenyugodni ebbe a gondolatba, annál kevésbé, mert hiszen ilyen módon a társadalomnak épen a legkiterjedtebb és legértékesebb rétege: u. m. a középosztály és a munkásosztály pusztul el, már pedig az előbbi, t. i. a középosztály az, amellyel együtt pusztulna el a magyar nemzeti öntudat is, az utóbbi pedig az, — az alsóbb osztályt értem — amelynek soraiból a legtöbb katonát rekrutálta a nemzet akkor, amikor önvédelmi nagy harcát vivta. **(Propper Sándor:** Meg aztán egy kicsit ermelt is!) Ezeket a nagy társadalmi rétegeket a végpusztulástól feltétlenül meg kell menteni, — bármilyen áldozat árán is. Ez pedig csak abban az esetben fog sikerülni, ha egy, a kor szellemének megfelelő, a viszonyokhoz mért helyes és intenziv szociálpolitikát fogunk folytatni! Mert én olyannak szeretném látni ezt a magyar társadalmat, amely mindenkor szilárdan, a legnagyobb egységben áll a netán bekövetkezendő legválságosabb időkben is, amelynek különböző rétegei elkeseredőkben nem fognak más és más célok felé törni, ami — végzetünk beteljesülését jelentené!

Az ecsetelt helyzet megjavitása céljából szükség lenne természetesen arra is, hogy ide, a nemzetgyülésnek nevezett törvényhozó testületbe más szellem költözzék be és más szellem vezérelje a magyar sajtó embereit is. Mert azalatt, amig itt, ebben a teremben a nemzet legfőbb fóruma előtt, hónapokon át folynak a teljesen meddő vitatkozások, addig külön az országban mindenfelé valósággal orgiáit üli az anyagi és erkölcsi romlás, a kétségbeesés és elkeseredés és ezek hitvány vámszedője a lelketlen demagógia. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

A középosztály pusztulásának meggátlására az államhatalom szüntessen be minden további létszámapasztást és B-listát. Nem szabad tovább is előfordulniok azoknak a kétségbeesett és szivettépő jeleneteknek, melyeket lépten-nyomon tapasztalhattunk akkor, amikor több évi amugy is silányan dotált munka után egyszerüen uteára kerülnek a kenyerüktől megfosztott exisztenciák, akik aztán végső nyomorukban vagy a teljes erkölcsi züllésnek, vagy a tuberkulózisnak esnek áldozatul, vagy pedig önkezükkel vetnek véget nyomorult életüknek. Meg kell szabaditani az állandó bizonytalanságtól, a rettegett B-lista Damokles kardjától azokat az amugy is leromlott szervezetü, a nélkülözéstől és az ugynevezett »Unternährungtól« a tüdővészre amugy is eléggé prediszponált alkalmazottakat, többek között azokat a nőalkalmazottakat, akik nyomorult egy, vagy másfél millió koronányi fizetésükből kénytelenek sokszor egész családot eltartani.

Hihetetlen nagymérvü ma már a középosztály pusztulása! Minő vérvesztesége ez a magyar nemzetnek és micsoda bűne ez többek között azoknak a munkaadóknak, akik a B-listát igen gyakran nem a végső szükség kényszeritő hatása alatt, hanem minden emberi érzés hiányában tisztán nyereségvágyból alkalmazzák. És gondoljuk meg azt, t. Nemzetgyülés, hogy az ilyen állásuktól, kenyerüktől megfosztott exisztenciákkal együtt mennyi magyar gyermek pusztul és züllik el. Micsoda, soha többé helyre nem hozható pusztulása ez a jövő kertjének, melynek ápolásától függ pedig a nemzet egész léte és jövője! Egyik ilyen kétségbeejtő eset után látom és tapasztalom magam is nap-nap után a másikat és Isten tudja hányadikat, és nincs módomban segiteni egyszerüen azért, mert az ilyen jelenségekkel szemben társadalmunk megértő, jobb érzésü része nincs megszervezve, illetőleg, mert nincs egy olyan fórumunk, mely alapos tanulmány tárgyává tenné a szociális bajokat, az ezek orvoslására irányuló törekvésekbe és szervekbe méltányosságot, igazságot és általában véve rendszert vinne bele, amely rámutatna a sok száz és ezer eset közül azokra, melyeket legelsősorban kell bekötözni, nehogy egy súlyos elvérzés, avagy egy többé meg nem állitható üszkösödési folyamat következzék be, mert nincs fórumunk, mely a szociális irányu kérdések elbirálásánál szem előtt tartaná a vagyoni és családi viszonyokat és egyéb ezer más fontos szempontot, amelyek figyelmen kivül hagyása — a kormányhatalom legjobb szándéka, legönzetlenebb munkája, legnemesebb törekvései mellett is — csak a lehető legszomorubb következményekkel járhat, mert nincs egy fórumunk, mely az életnek, a kornak követelményei szerint fogna bele a szociális probléma sürgős és radikális megoldásába, mely konkrét, teljesen objektiv birálat alapján hozott javaslatokkal léphetne az államhatalom elé, rámutatva arra, hogy minő bajokat minő mértékben kell elsősorban orvosolni törekednünk, hogy megállitsuk a magyar társadalom két legkiterjedtebb, legértékesebb, állam és nemzetalkotó szempontból két legfontosabb rétegének, a közép- és munkásosztálynak menthetetlen pusztulását.

Hiába van nekünk egy nagy koncepcióju, kiváló népjóléti ministerünk és hiába van nekünk egy olyan pénzügyministerünk, aki teljes erejével, teljes lelkével igyekszik az ő pénzügyi politikájába belevinni a szociális gondolatot, ők magukban nem fognak tudni eligazodhatni az ezer és ezernyi panasz kaoszában, a szociális bajok valóságos tömkelegében,

Munkatársakra van szükségük, olyan munkatársakra, akiknek egyéb dolguk nincs, mint az igazi külső életbe bepillantani, az élet igazi bajait felkutatni és tanulmányozni és a bajok sürgős orvoslására — méltányos, igazságos és okos rendszeren alapuló javaslatok szerinti orvoslására — felhivni az intéző körök figyelmét. Ha szükség volt annakidején egy pénzügyi, avagy közélelmezési tanácsra, ha szükség volt egy országos takarékossági bizottságra, stb.-re, ugy igenis, a lehető legégetőbb szükség van egy, a közép- és alsóbb osztályok szociális érdekeit védő, parlamenten kivüli tanácsra, avagy bizottságra is, mert enélkül teljesen lehetetlennek tartom, hogy ez a nemzet, mely soha kellő szociálpolitikát nem folytatott, a mai kaotikus viszonyok között a nagy szociális problémákat meg tudja oldani — egy szerencsésen és okosan megválogatott egyénekből álló csoport irányitása nélkül.

Több mint egy esztendeje már annak, hogy én bizonyos fórumok előtt konkrét formában megtettem javaslatomat egy ilyen u. n. szociálpolitikai bizottságnak — parlamenten kivüli bizottságnak — sürgős megalakitására nézve. Hogy ennek a javaslatomnak azóta mi lett a sorsa, nem tudom. Én ma egy ilyen bizottság megalakitását ujból sürgetem és sürgetem annak ma már bizonyos bővitett kiadásban való megalakitását. Sürgetem annál inkább, mert egy esztendő letelte óta a közép- és munkásosztály helyzete alig javult és sürgetem, mert annyira súlyos gazdasági helyzetünkben mindenekelőtt a jövőre kell gondolnunk.

Igenis, a jövőre is kell gondolnunk! Hangsúlyozom ezt azért, mert az adminisztráció egyszerüsitésével, a technika fejlődésével mindig több és több munkaerő válik majd amugy is feleslegessé, mindig nagyobb arányu lesz az állás- és munkanélküliség, tehát mindig súlyosabbakká válnak a szociális bajok, ami mind csak megerősiti azt, hogy igenis elérkezett a 12. órája a cselekvésnek, elérkezett a legvégső határideje annak, hogy szociális irányu intézkedéseinkbe és terveinkbe mielőbb méltányosságot, igazságot és rendszert igyekezzünk belevinni, hogy ezzel a lehetőségig tompitsuk azt a folyton növekvő elégedetlenséget és elkeseredést, azt a szörnyü anyagi és erkölcsi lezüllést, amelyre sem kormányunknak sem társadalmi rendünknek, sem nemzeti államunknak semmi szüksége nincs.

Én, ismétlem, nem tudok belenyugodni abba a gondolatba, hogy itt ebben az országban még tovább is az emberek ezreinek kell keresetüktől megfosztva utcára kerülniök, hogy továbbá a fiatal magyar generációk elhelyezkedése maholnap már ugyszólván teljesen lehetetlenné válik és hogy épp a legtöbbgyermekes munkáscsaládok éljenek állandóan a legkétségbeejtőbb viszonyok között és álljanak a legbizonytalanabb jövő előtt. Az az érzésem, t. Nemzetgyülés, hogy itt most már tennünk kell valamit, nehogy épp a legértékesebb elemeknek adjuk a vándorbotot kezükbe és akasszuk a koldustarisznyát nyakukba. Én tudom azt, hogy a magyar fizikai és erkölcsi erő elpusztitásánál, ennél a valóságos emberirtásnál Trianon viszi a főhóhér szerepét, mégis szilárd meggyőződésem az, hogy Trianon dacára is legalább valamennyire, de igenis jóval fokozottabb mértékben gátat tudnánk vetni szörnyü nemzeti veszedelmünknek. Félre a kunktátori politikával és félre a »noli me tangere« szerencsétlen elvével! Tessék azokat a bizonyos latitüdöket, amelyek szociális irányu törvényeink rendelkezéseiben és a százféle legfelsőbb, ha mindjárt főbiztosi utasitásokban is de facto megvanak és kis jóindulattal kihasználhatók, ki is használni.

Ez az ezer bajal küzködő, fuldokló csonka ország többek között azt a luxust sem fogja sokáig kibirni, hogy bizonyos kérdéseket ne biráljunk el, pl. a vagyoni cenzus elve alapján. Mert jegyezzük meg magunknak jól, hogy ebben a mai korszakban annak a bizonyos vaskalapos magyar konzervativizmusnak nincs többé helye! Ez a politika egyszer már alaposan megbosszulta magát, és hatványozott mértékben boszulná még meg magát, ha a gyeplőt a kormányhatalom kiejtené kezéből, amitől Isten óvjon bennünket, kik a nemzet sorsát lelkünkön viseljük. Ez a bizonyos magyar konzervativ felfogás, mely annyira jellemzi a magyar mentalitást, oka annak, hogy nálunk minden olyan intézkedést, mely mélyreható, szociális problémák megoldására törekszik, egyszerüen »kommunizmusnak« bélyegeznek. Amikor szó volt arról, hogy kiméletlenül dézsmáltassanak meg a háborus és a konjunkturális vagyonok, ez mindjárt »kommunizmus« volt. A földreform és a házhely-kérdés forszirozásában »kommunizmust« láttak. Aki a vagyoni cenzus elve alapjára helyezkedik, végig az egész vonalon minden kérdésben, miként én jó magam is, az »kommunista elveket« vall; ha eléedetlenkednek az éhező és nélkülöző emberek, azok mindjárt »kommunisták«. Nem az itt felsoroltakra kell a kommunizmus bélyegét rásütni, hanem inkább arról kell beszélnünk, hogy a társadalom bizonyos rétegeinek magatartása nem idézi-e elő a kommunizmus veszedelmét, vagy legalább is nem prediszponál-e erre? Én azt hiszem, igen. Ez is azoknak az anomáliáknak egyike, amelyeknek kiküszöbölése, illetőleg azoknak a kérdéseknek egyike, amelyeknek tisztázása lenne az általam proponált szociálpolitikai tanács egyik feladata.

Arra a kérdésre, vajjon időszerü-e egy ilyen bizottságnak vagy tanácsnak a létesitése, sajnos, igen könnyü a válasz. Hiszen csak rá kell mutatnunk a közép- és alsóosztály hangulatára, a sok helyen rosszul sikerült földreformnak és a házhelykérdésnek kellemetlen következményeire, a nagy nehézségekkel küzdő gazdasági helyzetre, a kisexisztenciák tizezreit sujtó borkrizisre, a hitelkérdés nehézségeire és viszásságaira, a munka- és állásnélküliségre, a még mindig nagy drágaságra, illetőleg a létfentartási indexszámok még folyton tartó, bár csekélyfoku emelkedésére, a mobil nagytőke tartózkodó és közönyös viselkedésére — ami a magyar ipar, kereskedelem és mezőgazdaság fenyegető válságát még csak fokozza — és sok száz más, egyelőre még csak fenyegető momentumra s akkor, ugy hiszem, senki sem fogja kétségbe vonni a szóban lévő bizottság, illetve tanács mielőbbi megalakitásának szükségességét. Le kell azonban szögeznem és hangsúlyoznom kell azt, hogy amennyiben lenne valami ebből a tervből, az ellen már eleve is a leghatározottabban tiltakoznám, hogy ebbe a tanácsba olyanok választassanak be, akiknek egész eddigi működésük, társadalmi és közéleti szereplésük a valóban helyes és mindenekelőtt őszinte szociális felfogás hiányára engedne következtetni, akiknek az az eszmekörük, amelyben egész életökben mozogtak, alkalmatlan az ilyen problémák megértésére és megoldására, akik a városok perifériáinak és a falusi viskóknak bajait nem ismerik, nyomorát megérteni és átérezni nem képesek.

Feladata lenne ennek a bizottságnak koope-

rálni minden olyan hivatallal, intézménnyel vagy társadalmi alakulattal, mely szociális irányu működést fejt ki. Feladata lenne tanulmányozni az összes szociális bajokat és panaszokat, amelyek sokszor fakadnak szociális irányu törvényeink és rendeleteink, valamint egyéb intézkedéseink hibáiból, helytelen értelmezéséből és végrehajtásából, továbbá a holt betükhöz és paragrafusokhoz való makacs ragaszkodásból, a végrehajtó közegek szociális és humánus érzésének hiányából, végül bizonyos érdekeltségeknek az elégedetlenséget feleslegesen és állandóan szitó magatartásából, stb.

Feladata lenne konkrét javaslatokat tenni a kormánynak, kérve bizonyos esetekben ennek beavatkozását, illetve támogatását. Természetes, hogy a bizottság működése csak akkor lehetne üdvös és eredményes, ha maga az államhatalom is kellő súlyt, tekintélyt és befolyást biztositana számára.

Feladata lenne a lehető legintenzivebben foglalkozni a legkülönbözőbb gyermekvédelmi, emberbaráti és egyéb hasonló intézményekkel, azok működését ellenőrizni, azokat értékük szerint elbirálni és esetleg fokozottabb anyagi támogatásuk iránt a kormánynál interveniálni.

Feladata lenne továbbá ellenőrizni, sőt alkalomadtán revidiálni a legkülönbözőbb létszámredukciós műveleteket; feladata lenne végül a keresetüktől megfosztott exisztenciák és ujabb generációk elhelyezkedésének lehetőségét behatóan tanulmányozni és minden rendelkezésre álló eszközzel megteremteni, stb.

Röviden ezekben vázoltam a bizottság feladatát.

Ami pedig a hatását illeti, ez szerintem ki nem számitható és fel sem becsülhető eléggé. Hiszen egy csapásra megnyugtatná az önhibájukon kivül romlásba és nyomorba jutottak, illetőleg az ilyen helyzet előtt állók százezreit, felébresztené a nélkülözők társadalmában azt a megnyugtató tudatot, hogy van egy fórum, amely megfelelő érzékkel méltányosan és igazságosan birálja el szociális ügyeiket és nem hagyja egyszerüen elveszni a jobb sorsra érdemes, becsületes magyar családok tizezreit.

A bizottság megalakitására vonatkozó határozati javaslatom a következő *(olvassa)*: »Utasitsa a Ház a kormányt, hogy tekintettel a közép- és alsó (munkás-) osztálynak súlyos fizikai és erkölcsi leromlására, szociális intézkedéseink elégtelenségére és a szociális irányu törvényeink, rendeleteink és utasitásaink értelmezése és végrehajtása körül tapasztalható súlyos visszásságokra és mulasztásokra, valamint általában az egész szociálpolitikánk terén fennálló nagy rendszertelenségre, végül a szociális bajok rendkivüli nagy, át sem tekintető komplexumára s a mindezek folytán lépten-nyomon tapasztalható elégületlenségre és bizonytalan közhangulatra: foglalkozzék minél előbb egy a közép- és alsó (minkás-) osztály szociális érdekeit védő, parlamenten kivüli bizottság vagy tanács létesitésének gondolatával.«

T. Nemzetgyülés! Azt mondhatná valaki, hogy az ilyen bizottság zavarhatná a legfelső hatóságok és intézőkörök cirkulusait és könnyen lehetne afféle állam az államban. Erre csak annyit jegyzek meg, hogy nem akarna zavarólag, hanem igenis, a legnagyobb mértékben megkönnyitené és támogatná azok munkáját és olyan általános purifikációs folyamatot, olyan rendet, igazságot és méltányosságot, olyan közmegelégedést és közmegnyugvást vonna maga után, ami nemzeti jövőnk és társadalmi rendünk szempontjából minden áldozattal felér. Valamint nem állam az államban az a sok egyéb szaktanács és bizottság, az az állatvédő egyesület stb., valamint nem állam az államban az Országos Takarékossági Bizottság, ugy nem volna állam az államban ez a pusztuló közép- és alsó osztályaink szociális érdekeit védő bizottság sem. Ellenkezőleg: ennek létesitése igenis, nemzeti államunk és társadalmi rendünk jövőjének egyik legfőbb biztositéka, sőt mondhatnám már ma, hogy conditio sine qua non-ja.

Abban a reményben, hogy a t. kormány súlyos szociális helyzetünk megkönnyitését célzó határozati javaslatomat komoly konszideráció tárgyává fogja tenni és tekintettel arra az elismerésreméltó nagy munkára, melyet a kormány politikai, pénzügyi, kulturális és egészségügyi téren annyira súlyos viszonyok között is teljesit, mint már felszólalásom elején is emlitettem, az előttünk fekvő költségvetést készséggel elfogadom. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Propper Sándor!

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Előttem szólott Alföldy igen t. képviselőtársam beszédének túlnyomó nagy részét a szociálpolitika problémáinak szentelte. Beszédében sok méltánylandó van; sok olyat mondott, amit mi a magunk részéről maradék nélkül magunkévá tehetünk. Elismeri azt, hogy Magyarország összeomlásának a korábbi politikai irányzatok szociálpolitikai érzéketlensége volt az oka; elismeri azt, hogy a dolgozó osztályok, jelesen a középosztály és a munkásosztály szörnyü helyzetben vannak, pusztulnak és reménytelen jövő előtt állanak; sürget egy bizottságot, amelynek célja volna a szociálpolitikai kérdések ébrentartása és előbbrevitele. Mondom, mi a magunk részéről mindezt aláirjuk s csak örvendenünk lehet azon, hogy néhanapján a túlsó oldalról is megnyilatkozik egy-egy őszinte hang, viszont csak sajnálhatjuk, hogy az ilyen őszinteségi rohamok konzekvenciái az őszinte hang után sem jelentkeznek.

Mióta mi itt, a nemzetgyülésben tevékenyen részt veszünk, számtalanszor és számtatan formában terjesztettük elő ezeket a gondolatokat és kivánságokat. Javaslatok, inditványok formájában beszéltünk róluk, de válaszul azt kaptuk, amit Alföldy képviselőtársunk is megállapitott, hogy t. i. minden olyan kérdésre, minden olyan igényre, amely a dolgozó nép érdekeivel függ össze, rögtön rácsapták a kommunizmus bélyegét.

Sajnos, Alföldy képviselőtársunk méltánylandó fejtegetései előtt és mögött nem látom a konzekvenciákat és a szankciókat. Alföldy képviselőtársunk nagyon világosan látja a helyzetet, látja azt, hogy rohanunk a romlásba, de azért a kormánnyal szemben teljes bizalommal viseltetik. Bizalommal viseltetik az iránt a kormány iránt, amely ezt a helyzetet megteremtette, amely ezt a helyzetet tovább türi és nyitott szemmel engedi az országot zuhanni a lejtőn lefelé. Nem látom a szankciót, mert ha Alföldy képviselőtársunk ilyen gondolatokkal van eltelve és igy látja a helyzetet, akkor kötelessége lett volna már régen illetékes helyen keményen az asztalra vágni és követelni az esedékes és szükséges rendszabályok létrehozását és amennyiben ez nem történt volna meg, kötelessége lett volna az ő álláspontja s annak hatása között jelentkező konzekvenciákat levonni.

Alföldy képviselőtársunk Trianonnal ma-

gyarázza a mai magyar gazdasági és szociális helyzetet. A mi álláspontunk ebben a kérdésben annyira közismert, hogy ezt külön hangsúlyoznunk nem kell; nem kell ismételnünk, hogy mi a békeszerződéseket igazságtalanoknak és megváltoztatandóknak tartjuk, de nem azokkal az eszközökkel, nem azokkal az értelen és reménytelen eszközökkel, amelyekkel mások ezt próbálják, de veszedelmesnek tartjuk azt is, hogy az ország minden baját ezzel próbálják megmagyarázni, mert ez fatalizmushoz vezet. Fatalista álláspont az, hogy volt egy Trianon és van egy borzalmas nyomorúság, ezt a kettőt okozati összefüggésbe kell hozni és nem kell csinálni semmit. Nem szabad fatalistáknak lennünk. Más téren, amikor más osztályokról és nem szociálpolitikáról van szó, nem is fatalista a kormány és a kormányzó párt, mert mindenre van pénz, csak szociálpolitikára nincsen. Én pedig azt tartom, hogy ez a legelső kérdés, ez volna a legelső lépés, ez volna a megindulás a megujhodás felé és akárhonnan, ha a föld alól vennék is elő a pénzt, akkor is elő kellene azt teremteni azokra az intézményekre, (**Drozdy Győző:** A miniszterelnök ur azt mondja, hogy a szociális befektetés a legdrágább!) amelyek az ország dolgozó népének életéből hiányoznak és azt tönkre teszik.

Nem tudok megbarátkozni azzal a gondolattal sem, amelyet Alföldy képviselőtársunk a sajtóról hangoztatott. Megszoktuk, hogy a sajtó, a birálat az, amely a dolgokat elrontja; ezt halljuk állandóan a túlsó oldalról. Tessék tudomásul venni, hogy a sajtó igen nehéz viszonyok között valóságos vesszőfutással végzi a maga nagyon nehéz hivatását. (**Györki Imre:** Élet-halál küzdelmek között!) És tessék tudomásul venni, hogy nem is ilyen sajtóra volna szükség. A sajtó bátortalan, meg van félemlitve, le van sujtva és a sajtónak túlnyomó részét a miniszterelnöki sajtóirodában szerkesztik. Ha valamelyik sajtó olyan hangot üt meg, amely a kormányzat politikájára vagy gondolatmenetére kellemetlen, ha kellemetlen birálatot mond, akkor jönnek a figyelmeztetések. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ez csak arra való, hogy a külföldben ezt a hitet keltsék, de ebben semmi igazság nincs! — **Drozdy Győző:** A lapbetiltások miért történnek?)

T. Miniszterelnök ur! Beszédem későbbi folyamán leszek bátor bizonyitani, (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ismerjük a bizonyitékokat!) hogy amit erről a kérdésről mondok és mondottam, az az utolsó betüig megfelel az igazságnak. *(Ellenmondások a jobboldalon.* — **Rothenstein Mór:** A miniszterelnök engedélyétől függ, hogy szabad-e lapot kiadni! — **Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Azt már csak nem lehet mondani, hogy a miniszterelnökségi sajtóirodában szerkesztik a lapokat! — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Például a Népszavát!) A Népszavát azt nem, ebben igaza van a miniszterelnök urnak! (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Hát a Világot, hát az Ujságot, hát a Pesti Hirlapot és a többi lapokat ott szerkesztik?) Ne méltóztassék átmenni a nevekre, mert ennek az ugratásnak nem fogok felülni. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Tessék igazat mondani!) Vannak tiszteletreméltó kivételek, de azok az elmulás örvényének szélén állanak minden pillanatban.

Állitom és hajlandó vagyok bizonyitani, hogy Magyarországon ma nincs sajtószabadság, a sajtót tehát nem bántani kell, a sajtót nem okolni kell bizonyos eseményekért, hanem a sajtót fel kell szabaditani. Ha a sajtó szabad volna és a betiltás és beszüntetés veszedelme nélkül gyakorolhatná a maga birálatát, akkor azok a sajnálatos események és következmények nem sujtanák az országot. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ugyan! Ugyan!) A közélet ellenőre és lelkiismerete igenis a sajtó. Azzal tehát, ha a sajtót megrendszabályozzák, ha a sajtót megfenyegetik, ha a sajtó felett pallosjogot gyakorol a kormány, csak arról tesznek tanuságot, hogy valamit rejtegetni és féltenivalójuk, hogy félnek a nyilvános birálattól és nem mernek szabad teret engedni a birálatnak. *(Ellenmondások jobb felől.)*

Hatása alatt állok annak a megdöbbentő beszédnek, amelyet egy órával ezelőtt őrgróf Pallavicini György képviselőtársunktól hallottunk. (**Nánássy Andor:** Abban igaza van, hogy megdöbbentő volt!) Pallavicini képviselőtársunk felelősségének teljes tudatában (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ez az, amit nincs!) az ország szine előtt kijelentette . . (**Györki Imre:** A kormány nem mert sajtópert inditani! — **Perlaki György:** Fel lett szólitva, hogy bizonyitson! — **Nánássy Andor:** Ha sajtópert indit, akkor pedig nem adjátok ki a mentelmi bizottságban!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Propper Sándor: . . . hogy azoknak a titkos társaságoknak, amelyeknek kiirtására most a kormány és főleg a miniszterelnök ur vállalkozott, a miniszterelnök ur maga is tagja, tagja továbbá Rakovszky belügyminister ur, tagja Sztrache koronaügyész-helyettes és tagja Töreky tanácselnök. (**Drozdy Győző:** Mindenki itéletén meglátszik. — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ez mind nem igaz!) őrgróf Pallavicini képviselőtársunk mondotta egy órával ezelőtt és én leszek bátor adatokat hozni, illetőleg leszek bátor megjelölni azokat az utakat . . . (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ez arra való, hogy Töreky tanácselnököt beszkolják és hogy a külföld előtt, akármilyen itéletet hoz, diszkreditálják!)

T. miniszterelnök ur, ilyen felröppentett tagadó szócskákkal ezt a kérdést elintézni nem lehet. Az én szerény véleményem az, hogy nem csak a kormányra és kormányférfiakra most dott ilyen vádakat nem lehet egyszerü tagadással elintézni, (**Gr. Bethlen István:** Egyszerü váddal sem!) hanem becsületükre kényes magánemberek sem elégedhetnek meg azzal, hogy az ellenük emelt vádra egyszerü tagadó szócskával feleljenek. Azt mondotta őrgróf Pallavicini képviselőtársunk, hogy a miniszterelnök ur szoros nexusban volt azokkal a titkos társaságokkal, hatalmát épitette rájuk, a kormányzás minden ágában felhasználta ezeket a titkos társaságokat. A későbbiekben azt mondotta Pallavicini képviselőtársunk, midőn a pénzhamisitásra, hogy a kormány maga is tudott annak idején a szokolhamisitásról. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ez sem igaz! Mondotta, de nem igaz!) Azt mondotta Rakovszky belügyminister ur 1921-ben, *(Felkiáltások a jobboldalon: Akkor nem volt belügyminister!)* a miniszterség és képviselőség előtt, vagy 1920-ban . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Vagy!* — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ezt Rakovszky már megcáfolta!) Majd leszek bátor megmondani, hogy mi az én véleményem. *(Derültség és zaj a jobboldalon.)* Már mondottam, hogy egyszerü cáfolattal ezt a dolgot el intézni nem lehet. (**Nánássy Andor:** Egyszerü állitással sem! Mi különbség a kettő között? Ha én a tárgyilagosság legmesszebbmenő határáig megyek el, akkor azt kell mondanom, hogy

llitás és tagadás egyenértékü; ha állitás és agadás áll egymással szemben, egy harmadik ggálytalan fórumnak kell belenyulni, amely negállapitja, hogy az állitónak vagy a tagadónak van-e igaza. **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Majd a bíróság megállapitja ebben a perben, legyen nyugodt! — **Györki Imre:** Miért nem inditottak sajtópert Pallavicini ellen? — **Klárik Ferenc:** Nem mertek! — *Zaj.)*

Azt mondotta őrgróf Pallavicini, hogy Rakovszky megbizást kapott arra, hogy hamisitott 500 szokolosokat értékesitsen. **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ezt is megcáfolta!)

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani! Oly kifejezést méltóztatott ismételni, amelyért az illető képviselővel szemben a Ház fegyelmi joga már érvényesült. Méltóztassék a parlamenti illemhez és a Ház határozatához tartani magát. *(Helyeslés a jobboldalon.* — **Rubinek István:** Ebből élnek!) Rubinek képviselő urat is kénytelen vagyok rendreutasitani!

Propper Sándor: Én hajlandó vagyok elismerni az objektivitás legszélsőbb határáig, ez azonban nem lehet más, mint az, hogy elfogadom az állitásokat, szembeállitom a tagadásokkal, ezeket egyenértéküeknek minősitem, és egy harmadik fórumot tartok szükségesnek arra, hogy ezt a kérdést tisztázza. **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Majd a bíróság tisztázni fogja ebben az ügyben! — **Perlaki György:** Fel lett szólitva, hogy bizonyitson! — *Zaj.* — **Rubinek István:** Amikor a bíróság elé kellett volna mennie, megtagadták a mentelmi jog felfüggesztését! — **Pikler Emil:** Ezt többségi határozattal döntik el. — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

T. Nemzetgyülés! A belügyminister ur kijelentéseit, védekezését talán szabad rekapitulálni, ez talán nem ütközik a házszabályokba. A belügyminister ur azt mondotta, hogy az állitás nem felel meg a valóságnak, mert ő rögtön a legelején visszautasitotta ezt a megbizatást. Tehát koncedálta, hogy vele, Rakovszky Iván későbbi belügyministerrel lehetett komolyan tárgyalni arról, hogy ő hamis szokolosokat menjen értékesiteni. **(Graeffl Jenő:** Fogadja el, hogy régen volt, hogy talán igaz sem volt!) A becsület szerintem nem évül el A becsületnek nincs elévülési ideje, és ha büntetőjogilag a hamispénzterjesztés bizonyos idő mulva elévül is, az egyén becsülete szempontjából nem évül el. **(Klárik Ferenc:** Pláne a minister becsülete szempontjából!)

A belügyminister ur beismerte, hogy páter Bónis Arkangyallal tárgyalt a kibontakozásról. **(Perlaki György:** Nem tárgyalt! Sőt azt mondta, hogy nem is fogadta! — *Zaj.)* Először fogadta, — igy mondta, tessék megnézni a gyorsirói jegyzeteket. **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Azt állitotta, hogy soha sem fogadta! Sem én, sem a belügyminister sohasem fogadtuk! — *Zaj.* — **Perlaky György:** Azt mondta, hogy sohasem fogadta!) Bátor leszek a gyorsirói jegyzeteket szünet után felolvasni! Azt mondotta, hogy páter Bónis Arkangyallal tárgyalások folytak a frankhamisitásból való kibontakozás ügyében. **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** De nem ő tárgyalt! Ő sohasem fogadta!) Akkor nem ő, hanem más. *(Zaj.)* T. Nemzetgyülés és tisztelt miniszterelnök ur, hát van egy bűnperből más kibontakozás, mint a büntető birói eljárás? *(Zaj.)* Egy aktiv belügyminister tárgyalhat, vagy tárgyaltathat arról, hogy valamilyen bűnügyből más kibontakozás legyen, *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem tárgyaltak!)* mint a bíróság itélethozatala? **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Hiába akarja megint elferditeni, amit mondtam, nem tárgyalt, nem igaz! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Klárik képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Se nem tárgyalt, se nem tárgyaltatott! Tessék tudomásul venni!)

Propper Sándor: Ezt ő maga mondta! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem azt mondta!)* Kérem, miniszterelnök ur, idegeskedéssel ezt a kérdést nem lehet elintézni. **(Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Nem én vagyok ideges, ön ideges! — **Rubinek István:** Elferditésekkel sem lehet elintézni! — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ön ideges! Én csak nem hagyom elferditeni! — **Rothenstein Mór:** A miniszterelnök beszélhet, amikor jól esik! — *Derültség és zaj.* — **Rubinek István:** Amikor a Móric beszél, sohasem esik jól!) Nekem nincs kifogásom a miniszterelnök ur közbeszólásai ellen, csak arra vagyok bátor figyelmeztetni a miniszterelnök urat, hogy ezt nem lehet idegességgel elintézni. **(Perlaki György:** De ferditésekkel sem!) Ha ferditás van, akkor a belügyminister ur ferditett, mert én őt citálom. **(Klárik Ferenc:** Majd megnézzük a gyorsirói jegyzőkönyvet! Abból megállapitjuk, hogy ki ferditett!) Azt mondta, hogy amikor tudomására jutott, hogy Heténvi főkapitányhelyettest megkörnyékezték ebben a kérdésben, Marinovich főkapitánynak üzent, hogy akadályozza meg a dolgot. En ezeket komédiáknak minősitem. Egy ilyen súlyos kérdés ilyetén elintézési kisérlete komédiaszámba megy. Ezt senki sem fogja komoly elintézési módnak elfogadni.

Amikor Alföldy képviselőtársunk beszéde alatt egyetlenegy minister ur sem volt jelen, először arra gondoltam, hogy szociálpolitikáról, tehát a kormány szempontjából egészen utolsó rendü kérdésről van szó és igy nem kell jelen lennie, később azután az az ötletem támadt, hogy valószinüleg hevenyészett ministertanács folyik, amelyen a kormány a mai tárgyalási nap eseményeinek következményeit beszéli meg és megszövegezi a lemondó levelét. *(Derültség és zaj.)* Nem hiszem, hogy van még egy ország a világon, amelynek parlamentjében, ha olyan vádak hangzanak el, mint amilyeneket Pallavicini képviselő ur itt a nemzetgyülés szine előtt elmondott, **(Graeffl Jenő:** Alaptalan vád!) a kormány egyetlen pillanatig is a helyén maradna. *(Zaj jobbfelől.* — **Perlaki György:** Akkor bármely pillanatban meg lehetne buktatni egy kormányt!) A képviselő ur nagyon jól tudja, hogy ez nem igy van. Nagyon jól tudja, hogy a parlament maga is és a nemzet közvéleménye is tudja értékelni a vádakat. *(Felkiáltások jobbfelől: Értékeli is!)* Nagyon jól tudják, hogy ezt is helyesen értékeli, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mert ha arról volnának meggyőződve, amit hangoztatnak, akkor ezt az instrumentumot kipróbálnák. Hangoztatják, hogy a közvélemény mellettük van, de nem merik megnyilatkoztatni. Miért nem merik megnyilatkoztatni? **(Rubinek István:** Vigyázzon, mert korábban elkövetkezik, mint óhajtja! — **Pikler Emil:** Hadd lássuk! — **Klárik Ferenc:** Fel kell oszlatni a Házat!) Korábban aligha következhetik el, mert én már tegnap óhajtottam. **(Rubinek István:** De holnap nem!) Holnap is. A különbség közöttünk csak az, hogy az önök választási módszerével, az önök választójogi törvényével, erőszakkal, tehenekkel és nyilt szavazással nem szabad Magyarországon még egy választást megcsinálni. *(Zaj.)* A különbség csak itt van közöttünk és ha önök vitatják, hogy ezt akarják megcsinálni, akkor megint nekem van igazam, mert a legális, ag-

gálytalan parlamenti módszereket elvetik és nem merik megkérdezni a közvéleményt oly formában, amely megnyugtató volna. (**Perlaki György:** Más parlamentekben nem gyanusitanak annyit! — **Drozdy Győző:** Van még oly parlament, amelyet nyilt szavazással hoztak össze? — **Klárik Ferenc:** Ez magyar speciálitás kérem!)

Odaát sok jogász ül. A ministerelnök ur is hallgatott jogot, amint ezt az Almanach tudomásunkra hozta. (**Dozdy Győző:** Sajnos, azt csak hallgatni kell, tanulni nem. — **Gr. Bethlen István ministerelnök:** Magával még felveszem a versenyt. — **Klárik Ferenc:** Az elferditést megtetszett tanulni!) A túlsó oldalon ülő jogász uraknak és a ministerelöknek, de az észjogászoknak is, akik nem vizsgázott jogászok, tudniok kell, ha másból nem, a gyakorlatból, hogy a vádemelés pillanatában, pláne, ha az a parlamentben történik meg, nem hordozhatja a zsebében a képviselő az okmányokat és bizonyitékokat, *(Felkiáltások a jobboldalon: Akkor ne vádaskodjék!)* különösen nem tehet a zsebébe eleven püspököket. *(Zaj a jobboldalon.* — **Perlaki György:** Az erkölcsi törvény azt mondja, hogy rögtön kell bizonyitani! Ez az erkölcsi felfogás!) Tessék megmagyarázni, hogy őrgróf Pallavicini vádjai nyomán hogy állhatott volna elő bizonyitékokkal. (**Rubinek István:** Elmondja!) A bűnügyek és általában a jogszolgáltatás technikai lebonyolitása okmányokon és tanuzáson alapszik. Ha okmányok nincsenek, akkor tanuzáson. (**Rubinek István:** Tanuzni meg nem akarnak!) A tanu vallomása után mérlegelik, hogy menynyiben fogadható az el tényként, mennyiben lehet itéletet alapitani a tanuvallomásra. Őrgróf Pallavicini képviselőtársunk tanukat ajánlott fel és nem mármarosi tanukat, amint méltóztattak hallani. (**Rubinek István:** De ő maga nem akar tanuvallomást tenni!) Azt mondta, hogy amidőn gróf Mikes szombathelyi püspök Zadravetz tábori püspököt vigasztalta *(Mozgás a jobboldalon.)* — lelki vigasz vagy más, mindegy, hogy milyen vigasz, — vigasztalás közben Zadravetz tábori püspök ur azt mondta: Jóhiszemüen jártam el, hiszen István gazda tudott a dologról és én azt gondoltam, hogy ez fedezet az én számomra. (**Nánássy Andor:** Sokoró gazduram?) Nem, gróf Bethlen István az István gazda. (**Nánássy Andor:** Ő nem gazda! — *Zaj.)* Kérem, ő ezt mondta. Csak egy esetben tévedek: ha ebben a pillanatban nem gróf Bethlen István Magyarország ministerelnöke, amit én óhajtok. (**Rubinek István:** Ez még sokáig jámbor óhajtás marad!) De ha gróf Bethlen István ebben a pillanatban Magyarország ministerelnöke, akkor az »István gazda« kifejezés Pallavicini képviselő ur részéről gróf Bethlen Istvánra vonatkozik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tehát mi a helyzet? Zadravetz tábori püspök ur azt mondotta Mikes püspöknek, hogy István gazda tud a dologról, tehát ő István gazdának fedezetében bizott, amikor ebbe a dologba belekeveredett. (**Nánássy Andor:** Zadravetz mondta! — **Gr. Bethlen István ministerelnök:** Ő is tagadja!) Azután azt mondta Pallavicini: Sigray is azt mondta, hogy a kormány tudtával történt a pénzhamisitás. Itt vannak tehát a tanuk, amint méltóztatik látni. **Rubinek István:** És Zadravetznek ki mondta?) Itt vannak a tanuk: gróf Sigray, gróf Pallavicini, *(Zaj.* — **Gr. Hoyos Miksa:** Őrgróf!) Zadravetz tábori püspök és gróf Mikes püspök. Kérem: Őrgróf Pallavicini. Megadom a teljes címet és a teljes tiszteletet. Őrgróf. (**Rothenstein Mór:** Nem is spanyol!) Ez tehát még olyan tanu, akiknek megbizhatóságában má osztályszempontból sem kételkedhetnek önö Két gróf, illetve egy őrgróf, — hogy gr Hoyos képviselő ur gusztusát is eltaláljam - azonfelül egy aktiv püspök és egy tábori püs pök. Azt mondta őrgróf Pallavicini, hogy ez ket hallgassák ki tanuként megfelelő fóru előtt (**Rubinek István:** Megtörtént!) és e tan kihallgatások alapján döntsék el, hogy igaz mindaz, amit Pallavicini ebben a kérdésbe ma a nemzetgyülésen előadott. (**Gr. Bethle István ministerelnök:** Majd holnap fel fogo olvasni! — **Rubinek István:** Nézni fog nagyo a képviselő ur! Megtörtént!) Én ugy tudo hogy nem történt meg. (**Nánássy Andor:** D ha azt mondjuk, hogy megtörtént!)

Ma itt konstatálom, hogy a március 2-i beszédért a sajtópert még nem inditották me (**Rubinek István:** De tanuként megidéztetet — *Zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem, önnek ne érdeke az, hogy ország-világ előtt bizonyits hogy rossz jogász és rossz fiskális. *(Zaj.* — **Rubinek István:** Ezt ugyan maga el nem érhet — **Nánássy Andor:** Nem ajánlanám, hogy kezébe kerüljön! — **Graeffl Jenő:** Majd meg tudja, ha beperli!) Itt két dologról van sz Pallavicini megidéztetése alkalmával beszé het a bűnügyről, tanuságot tehet arról, hog kik milyen mértékben részesek a frankhamis tásban. Más a kormány ellen intézett vád. A máshol és más formában kell elintézni. Rub nek István képviselőtársam ugyis mint jogá nagyon jól tudja, hogy a birói kognició szaba kezet ad a birónak, és a birónak — pláne, h az a biró titkos társaság tagja — módja va arra, hogy a kormányra nézve kellemetleni valló tanut ne hallgassa ki.

Elnök: A képviselő urat rendreutasito Ne méltóztassék a biróságot gyanusitani. (R **binek István:** Maga sem hiszi, amit mond A képviselő urat most másodizben utasito rendre. Ha még egy sértést elkövet, kénytele leszek a szót megvonni.

Propper Sándor: Konkrét esetet mondta el, nem általánosságban beszéltem. Eddig volt a gyakorlat, hogy konkrét esetet leh felhozni, ez nem ütközik bele a házsza lyokba. Nem tartom különösen célszerüne hogy ebben a pillanatban, ilyen politikai a moszféra mellett szükitsék a gyakorlatot.

Elnök: A képviselő urnak nincs joga elnökkel vitatkozni. *(Ugy van! Ugy van! jobboldalon.)* Tessék beszédét folytatni.

Propper Sándor: Folytatom. *(Zaj a szél baloldalon.* — **Várnai Dániel:** Az elnökne kötelessége objektivnek lenni!)

Elnök: Várnai képviselő urat felszólito nyilatkozzék, hogyan értette kijelentését. (**Vá nai Dániel:** Ugy értettem, hogy . . . — *Fe kiáltások a jobboldalon és a középen: Tesse felállani!* — **Várnai Dániel:** . . . nem látom legmesszebbmenő objektivitást a szó megvon sára való hivatkozásnál! — *Zaj.)* A képvise urat rendreutasitom. (**Szabó József:** Minde munkásember feláll, ha beszél a szakszerv zeti gyülésen! — *Zaj a jobboldalon és a köz pen.)* Már rendreutasitottam a képviselő ura Méltóztassék folytatni beszédét.

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Amidő egy kormányzatról ilyen vádak hangzanak e igénytelen felfogásom szerint az a kormán legalább is a vádak tisztázásáig helyén ne maradhat. (**Rubinek István:** Nem annyi igénytelen, mint szerénytelen!) Öntől soha se

ogok szerénységet tanulni. **(Rubinek István:** Pedig lehetne!)

Nem hiszem, mert ön egyáltalában nem z a szerény férfiu, aki ezen a téren iskolát sinálhat! **(Klárik Ferenc:** És aki még szerényebb ne lehetne! — *Derültség.* — **Haller István:** Kezd egészen kedélyes lenni! — *Zaj és elkiáltások a középen: Költségvetési vita!)*

Szivesen állok rendelkezésére mindenkinek, de ilyen izetlen kijelentéseket, különösen lyanok részéről, akik abból élnek, hogy a apájuk fiai, nem fogadok el. **(Héjj Imre:** Ialaga nem a papájának a fia? — *Derültség.* — **Klárik Ferenc:** De nem abból él! — **Pikler Emil:** Szegény munkáscsaládnak a fia! — **Héjj Imre:** És Rubinek Gyula nem is az apja olt neki! Nagyon téved! — *Zaj és derültség.* — **Szabó József:** Odakint nincs ilyen jókedv!) Ha ilyen vádemelés után önöknek módjuk és edvük van tréfálkozni és nevetgélni, ebben nöket nem akadályozhatom meg. **(Drozdy Győző:** Erkölcsi bizonyitvány! — **Perlaki György:** A vádaskodókra! — **Nánássy Andor:** Nem mi kezdtük!) Én azt hiszem, hogyha ninisterekről ilyen súlyos kitételek hangzanak el, akkor nem felállva és nem-szócskát agy tagadást dadogva kell a kérdést elindzni, hanem ugy, ahogy azt rendes formák özött megszokottan el szokták intézni. Ugy udom, hogy a sajtóper megindításának leheősége a március 2-iki beszéd, illetőleg annak yilvános közlése után még nem szünt meg. Még meg lehet inditani a sajtópert, még birói prompó elé lehet állitani őrgróf Pallavicini yörgyöt, még alkalmat lehet adni neki a izonyitásra. **(Gr. Hoyos Miksa:** De nagyon elkükön viselik Pallavicini ügyét! — **Drozdy Győző:** Csak nem képzeli, hogy szerelmesek agyunk az őrgrófokba?

A kormány előtt tehát két ut van: vagy ajtópert indit a március 2-iki beszédért s felivja Pallavicinit, hogy mai beszédét is adja özre a sajtóban, hogy ezért is perelhető legyen agy pedig feláll, ha még kormánynak tartja agát és érez elég erkölcsi bátorságot arra, ogy a helyén maradjon, vádemelési inditványt sz önmaga ellen, és igy alkalmat ad az alkotányos fórumoknak arra, hogy azokat a tanuat, akiket Pallavicini bejelentett, kihallgassák, **(Rubinek István:** Megtörtént!) Ha a kormány ezt nem teszi meg, szerintem önmaga elett tör pálcát.

Reflektálnom kell még Schandl képviselőtársunk vasárnapi csongrádi közéleti merénytére. Schandl képviselőtársunk beszámoló beszédet mondott, melynek keretében megvádolta z ellenzéket, az ellenzék egyes csoportjait és azaárulásnak minősitette azt, hogy az ellenzék gy deklarációval tiltakozott a kormány, illetőg a ministerelnök ur genfi szereplése ellen. beszéd idevonatkozó része igy hangzik *(olasa):* »Az ellenséges államok pénzének utánsa háborus eszköz. A franciák, maga Napoon is, éltek ezzel az eszközzel. Hogy a békellapot helyreálltával nehány álmodozó és megvedt ember nálunk vállalkozott erre, ez elélendő, de egyrészt le kell szegezni, hogy yen kalandos bűncselekmények csak a triani erőszak kétségbeejtő levegőjében eshetnek eg, másrészt hogy néhány ember tettéért nem azságos és nem szabad az egész országot felőssé tenni. Vázsonyi vezérlete alatt egy radiális-arisztokrata — uj kitalálás: radikális-risztokrata — koalició azt a könnyelmüséget zi az országgal szemben, hogy hónapok óta a elleténél jobban felfujja ezt az ügyet s teljen alaptalanul Magyarország ministerelnökét is vádolja, hogy tudott a frankhamisitásról. Bebizonyosodott, hogy ebből egy szó sem igaz, az üres vádak egytől-egyik összeomlottak.«

És mit tesz a sors: 24 órára rá itt, a nemzetgyülés szine előtt, megismétlik a vádat.

(Tovább olvassa): »Akkor a magyar parlamentben egy páratlanul elszomoritó eset történt. A frank-koalició — valószinüleg nem a frankhamisitásokat érti ez alatt Schandl államtitkár ur, hanem azokat, akik a frankügy tisztázását követelik — tálcán kinálta fel a külföldi kormányoknak az ország még megmaradt függetlenségét, arra szólitván fel őket, hogy vonják meg bizalmukat Magyarország ministerelnökétől.«

Schandl államtitkár ur ma e vádaskodásával félig megfutamodott. **(Rubinek István:** Nem szokása!) Itt a nemzetgyülésben ezt a szöveget, amelyet a félhivatalos Magyar Távirati Iroda adott le a lapoknak, letagadta, és azt máskép állitotta be, egyes részeket kihagyva belőle. **(Héjj Imre:** Ugy állitotta be, ahogy volt! — *Zaj.)* A tegnap esti 8 Órai Ujságban már nem ez a távirati irodai szöveg jelent meg. **(Héjj Imre:** Megmagyarázta, hogy mikép kerül ez a szöveg a Távirati Irodába!) hanem egy másik szöveg, amelyet nem mondott el. **(Héjj Imre:** Tessék tudomásul venni, hogy nem ezt mondotta!) A közvélemény körében sok ezer példányban terjedt el ez az el nem mondott szöveg, és Schandl államtitkár ur vádjait, ha nem is ilyen formában, de a nemzetgyülésen is megismételte. **(Héjj Imre:** Igy néz ki a maguk igazsága! Most álljon az igazság mellé! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Propper Sándor: Schandl államtitkár ur kijelentéseit elfogadnám abban a pillanatban, ha beszédét nem a Magyar Távirati Iroda, mint a kormány félhivatalos kőnyomatosa utján adta volna le. **(Rubinek István:** Talán mégis az a mérvadó, amit elmondott!)

Schandl államtitkár ur vádjaira nézve a következő megjegyzéseim vannak: **(Héjj Imre:** Arra tegye meg a megjegyzéseit, amit elmondott!) Annak a deklarációnak, amelyet az ellenzék megbizásából, ugy tudom, Horváth Zoltán képviselő ur március 2-án itt felolvasott. **(Rubinek István:** Csak az ellenzék egy részének deklarációja volt!) ma is minden szavát valljuk, ma is aláirjuk, sőt a ma történtek alapján kénytelenek vagyunk azt megszigoritani,

Kérdezem, hogy ebben a deklarációban hol van a hazaárulás. Ez a deklaráció nem Genfnek szól és nem a világnak, hanem a magyar nemzetgyülésnek. **(Héjj Imre:** De meghallották odakint is!) A külföld fülét elvégre bedugni nem lehet. Szerencsére a külföld nem áll a magyar sajtóiroda befolyása alatt, nem lehet rácsengetni, ráüzenni, ott megirhatják az igazat. **(Perlaki György:** Azért kell vigyázni, hogy mit mondanak! — **Héjj Imre:** A komaasszonynak mondják, de hogy a sógorasszony is értsen róla! — *Zaj.)* Hol van itt a hazaárulás? Hol van a magyar alkotmányba beiktatva és megállapitva az, hogy a kormány és a nemzet egy és ugyanaz? Kormányok jönnek, kormányok mennek, kormányok buknak, de a nemzet itt marad és itt áll s jöhet egy ujabb kormány. Ha itt helytelenségről egyáltalán beszélni lehet, akkor azt hiszem, az követi el a hazaárulást, aki ezzel a bűnüggyel az országot, az ország egyetemét, a nemzetet azonositja és azok vannak a helyes uton és nyomon, akik e két kérdést szigoruan elválasztják: elválasztják a

nemzetet a kormánytól. Ha a kormány bűnös és hibázott, bűnét a kormányra kell lokalizálni, (**Héjj Imre:** Ha bűnös!) követelvén egy uj kormányt, amely e ballasztokat kivül hagyja. Ne minket méltóztassanak vádolni, hanem önmagukat mert nem adnak alkalmat arra, hogy ez a kérdés végre a megfelelő fórum előtt a megfelelő módon tisztáztassék. (**Héjj Imre:** Ott van a megfelelő fórum előtt! Mindig más és más fórumot mondanak!) Önök a bíróságot nem ismerik el illetékes fórumnak. Tessék tudomásul venni, hogy ez két ügy. (**Perlaki György:** Ott van a bíróság előtt!)

Nem mehetünk bele abba és nem fogadhatjuk el azt, hogy ezt az ügyet ugy kenjék el, hogy összecsapják egy másik üggyel. Az egyik rész bűnügy, ezt a bíróság fogja lebonyolitani az igazságszolgáltatás szabályai szerint a frankhamisitás vádlottaira nézve, de ebből az ügyből egy külön ügy sarjadzott ki: Pallavicini őrgróf, mint vádló és a kormány, mint megvádolt között. Ezt az ügyet, igenis, külön utra kell terelni és külön kell elintézni. Tudom, hogy más, sokkal kisebb jelentőségü ügyben, kisebb ellenféllel szemben a miniszterelnök ur megtalálta a sajtóbiróság utját és odaállitotta a sajtóbiróság elé és felelősségre vonta azt, aki reá nézve dehonesztáló dolgokat mondott. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ez az ügy is a bíróság előtt van és a bíróság fogja azt eldönteni!)

Nagyon jól méltóztatnak tudni, hogy az elintézésnek van megfelelő módja, de nem az a mód, amelyet önök választanak és amely kényelmesnek látszik, nem tudom miért. (**Héjj Imre:** Nem, önök választanak egy másik módot!) Kell nagyobb önfeláldozás annál, mikor a vádló maga vádlott akar lenni, amikor azt mondja, hogy eresszetek a vádlottak padjára? (**Héjj Imre:** Csakhogy a sajtópörben a vádlott fordul vádlóvá!) T. képviselő ur, ön most nagyon súlyos birálatot mondott a biráskodásról. Nem tudom, ha ezt erről az oldalról mondta volna, mi lett volna ennek a következménye. Ez nagyon súlyos megvádolása az egész modern igazságszolgáltatási rendszernek és önnek azt nagyon meg kellene fontolnia és gondolnia, hogy apró kényelmességekért ilyen támadásban részesitse azt a rendszert, amelyet ön véd velünk szemben. (**Héjj Imre:** Ez nem támadás!) Nem támadás az, amikor azt mondja, hogy a sajtóbiróság alkalmatlan bizonyos sajtóvétségek elbirálására? *(Héjj Imre közbeszól.)*

Elnök: Héjj Imre képviselő urat kérem, méltóztassék állandó közbeszólásaival felhagyni. (**Klárik Ferenc:** Főleg ilyen közbeszólásokkal! A közbeszólás legyen rövid és szellemes. — *Derültség.)* Klárik képviselő urat is kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Propper Sándor: Még ma sem adtam fel a reményt atekintetben, hogy a kormány keresni fogja módját a gyors és gyökeres elintézésnek. Ha ezt nem tenné, meg vagyok győződve arról, hogy el kell következnie nem is sok idő mulva egy alkalmas politikai és lélektani pillanatnak, amikor az urak rá fognak jönni arra, hogy többségi vótummal ilyen súlyos erkölcsi kérdéseket eltemetni, elsimitani és elintézni nem lehet.

Ennyit voltam bátor elmondani az előttem szóló t. képviselőtársaim beszédeire vonatkozólag s méltóztassék megengedni, hogy most rátérjek ennek a költségvetési vitának előzményeire.

Ennek a költségvetési vitának előjátéka egészen pontosan reprize volt a korábbi költségvetési viták előjátékának. Ugyanugy folyt le, ugyanugy kezdődött, ugyanazok a vádak hangzottak, ugyanaz az amerikázás folyt a vita megindulása előtt, ugyanazok a kivánságok hangzottak fel és ugyanaz a türelmetlenség nyilvánult meg még a vita megindulása előtt, ami itt most ebben a költségvetési vitában megindult. Láttunk szándékos késedelmet, amely nem tudom, milyen célt akart szolgálni. A költségvetés anyaga egészen bizonyosan készen állott és egészen bizonyosan mellőzni lehetett volna a majdnem háromhetes husvéti szünetből legalább másfelet a költségvetési vita tárgyalására, s egészen bizonyosan mellőzni lehetett volna az apró, mentelmi bizottsági javaslatok tárgyalását, ugy hogy már régen rátérhettünk volna a költségvetési vita tárgyalására; nem lett volna szükség arra, hogy bizonyos kisegitő eszközöket próbáljon használni a kormány arra, hogy a vitát megröviditse, vagy hogy a költségvetést határidőre kérje ki az ellenzéktől. A házszabályok, amelyeket a csonka nemzetgyülés alkotott, 40 napot engedélyeznek a költségvetési vita tárgyalására. 10 plusz 10 plusz minden miniszteri tárca két nap. Ma 10 miniszteriumunk van, tehát 40 nap volna a költségvetési vita tárgyalására engedélyezett idő.

Akik a házszabályokat konstruálták, azok ugyebár, bizonyára számoltak azzal, hogy egy költségvetési vita birálati szükségletei mennyire időre terjednek. Kevesebbet szabtak meg, mint amennyire szükség van, ez kétségtelen, — itt a házszabályok igazságtalansága — de viszont 40 napot megszabván, ezzel elismerték azt, hogy 40 napra egy ilyen törvényjavaslat tárgyalásának szüksége van. (**Hajós Kálmán:** Esetleg! — *Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez minimum!)* Ennek a 40 napi időnek kimeritése tehát még egységespárti házszabályrevizió szemüvegen keresztül sem minősithető a normális vita túllépésének, pláne, nem minősithető obstrukciónak. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Csak időpazarlásnak!) És most azt látjuk, most, amikor még csak két napos a vita, hogy legeslegelején, az első tárgyalási nap délelőttjén már felcsattan a vád: obstrukció van, ki akarják obstruálni. (**Gr. Hoyos Miksa:** Csak sürités volt! Nincs semmi obstrukció!)

Kérem szépen, gróf Hoyos képviselőtársam, hiszen még vannak olyan képviselők, akikben a kötelességtudás megmaradt. (**Gr. Hoyos Miksa:** Ugy van!) Vannak még, akik el tudják, el akarják és el merik mondani azt, ami a szivüket nyomja, (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Milyen bátrak!) akik meg merik birálni a kormányt, akiket semmiféle párt fegyelem és semmiféle parancs nem köt arra, hogy hallgassanak. (**Klárik Ferenc:** A haza érdekében! — **Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Óriási bátorság! Meglepő bátorság!) Nem történt tehát több, mint az, hogy azok, akiknek mondanivalójuk van, a nemzetgyülés plénuma előtt elmondják mondanivalójukat. Felcsattan a vád, ismétlem és hangsúlyozom, a költségvetési tárgyalás legeslegelső napján, hogy obstrukció van. Ez jellemzi a kormánypárt idegállapotát és felvetődik a felelősség kérdése, hogy ha ekkor és ekkor határidőre a költségvetést nem szállitja az ellenzék, akkor erre meg amarra, ilyen, meg olyan felelősség lesz!

Ami az obstrukciós vádat illeti, az rémlátás a kormány és a kormánypárt részéről. Hiszen méltóztatnak tudni in praxi, hogy az ellenzék az elmult négy esztendő alatt egyetlen egyszer sem obstruált. A kormány megkapt

a felhatalmazási javaslatokat; megkapta, sajnos, a szanálási javaslatokat s megkapta a költségvetési javaslatokat, Hát mi az, ami az urakat inkommodálja? Az, hogy itt kell lenni? Az, hogy vannak, akik elmondják igazságaikat; az, hogy vannak még, akik elmondják az ország bajait és fájdalmait; az, hogy vannak, akik követelik ezekre a fájdalmakra a megoldást? Ez inkommodálja az urakat, ezért kiabáltak rögtön a legelső napon obstrukciót és akarják letörni az ellenzéket és kürtölik tele a világot, hogy az ellenzék tagjai megállitják az ország vérkeringését?

Ha keresem ennek lelki inditó okait, hogy miért ez a türelmetlenség, miért ez a parázs, gyors vádemelés, a felelősség kérdésének felvetése, akkor én most egy pillanatra belehelyezkedem visszafelé az önök gondolatkörébe. A kormány elgondolja azt, hogy ha ő ellenzéki volna, akkor egy olyan kormánnyal szemben, mint amilyen ő, milyen eszközöket alkalmazna s a kormány a saját lelki világából kiindulva elképzeli, hogy ha ő ellenzéki volna, egy olyan kormányzatot, mint ő, feltétlenül megobstruálna; **(Várnai Dániel:** Tintás tiveggel!) tehát feltételezi azt, hogy az ellenzék is ismeri annyira a kötelességét, mint amenynyire ismerné a kormány, ha ellenzék volna, egy olyan kormánnyal szemben, mint amilyen ő, és előre megkonstruálja azt, hogy itt obstrukciós esettel áll szemben, hogy itt a költségvetési javaslatot az ellenzék meg akarja obstruálni. Vagy a másik: a kormány érzi azt, hogy súlyos bűnökkel terhelten áll itt az ország előtt **(Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Ezt aztán nem!) a kormányt bűntudat gyötri *(Derültség jobbfelől.)* és el sem tudja képzelni, hogy létezik egy ellenzék, amely egy ilyen bűntudattal terhelt kormányt ne igyekezzék a maga helyéből kimozditani akármilyen eszközzel, ha kell, obstrukciós eszközökkel is. A kormány ezzel az előzetes válaszkodásával, ezzel a mesterkedésével önmaga ismeri el, hogy rászolgált a legélesebb és legsziméletlenebb birálatra. **(Dréhr Imre:** Melyek azok a mesterkedések?) Majd rá fogok térni t. képviselőtársam, tessék csak türelemmel lenni; azt az egyet én is kérhetem, hogy beszéljem technikáját magam állapitsam meg.

T. Nemzetgyülés! Kezdődött a dolog a pártközi konferenciánál. Én és mi, akik a parlamentarizmust komolyan vesszük és a parlamentarizmusnak komolyan hivei vagyunk, mi a parlament kisegitő módszereit elfogadjuk. Ilyen kisegitő módszer a pártközi konferencia is. Komoly parlamentáris országokban, hol a kormányok az ország alkotmányát tisztelik és a parlamentárizmust nem rugdosják meg felülről, az ilyen pártközi konferenciák igen lényeges tényezők. Nem lehetne tehát kifogásolni normális viszonyok mellett azt, hogy a különböző pártok leülnek és megbeszélik a munkarendet, a tárgyalás menetét és biztositják a parlament munkaképességét, de ez másrészt a kisebbség jogainak bizonyos elismerését jelenti. Nálunk azonban nem ez az eset; nálunk az az állapot alakult ki, hogy a miniszterelnök ur megszokta a diktatori allüröket, felvette és megszokta ezeket. **(Hajós Zálmán:** Ezt igazán nem lehet állitani!) Diktál a pártjának és nem tud ebből a szerepkörből kivetkőzni akkor sem, amikor az ellenzékkel áll, vagy ül szemben, mert megszokta a diktandót. És a multakból az a tapasztalatunk, hogy a pártközi konferenciákon a miniszterelnök ur egyszerüen diktál. Nem azt mondta, hogy ezt kellene, vagy hogy igy kellene, hogy valahogy próbáljunk megállapodásra jutni, hanem azt mondta, hogy ez a kormány munkarendje, ennek ekkorra és ekkorra meg kell lenni, és ha nem lesz meg, az ellenzéket teszi felelőssé a következményekért. Az ezt megelőző pártközi konferencián Peidl Gyula t. képviselőtársunk, pártunk képviseletében kijelentette, hogy ez a munkaprogramm nem munkaprogramm, ezt a mai nehéz időkben a nemzetgülés munkaprogrammjának nem lehet elfogadni, mert ennél sokkal messzebbmenő kérdések várnak megoldásra, de ugy-e bár természetesen a pártközi konferenciákon is többségi votummal döntenek, a pártközi konferencia ezt magára nézve kötelezőnek elfogadta, nem fogadták el azonban az ellenzéki pártok, mert természetesen, szabad kezük lévén, saját maguk határoztak a felett, hogy a parlament munkarendjébe miként illeszkedjenek bele. Erre aztán mi történt?

A miniszterelnök ur ezt kifogásolta; az ő diktandóját a pártközi konferencia határozatának tüntette fel s azt mondotta, hogy csodálkozik azon, hogy a szociáldemokraa párt, illetőleg az ellenzék, a pártközi konferencia határozatait magára nézve nem tartja kötelezőnek, holott nem történt megállapodás, mert Peidl Gyula t. képviselőtársunk ott a pártközi konferencián jelentette be, hogy ennek a munkaprogrammnak nem hajlandó magát alávetni és szabad kezet tart fenn a maga és pártja részére. A másik, ami lejáratta a pártközi konferenciák tekintélyét, az, hogy ezeket a pártközi konferenciákat bizalmasaknak nyilvánitották. Még ez sem volna nagy baj ott, ahol a felek igyekeznek a kötött megállapodásokat magukra nézve kötelezőnek elismerni és megtartani, de amikor az a tapasztalat, hogy egyrészt diktandó alapon létrejött kinyilatkoztatásokat határozatoknak minősitenek, tehát egyoldalu szerződéseket kötnek és unbedingte Unterverfungokat követelnek az ellenzéktől, másrészt, amikor a tapasztalat az, hogy a bizalmas kötelezettség is csak az egyik félre kötelező, akkor a pártközi konferenciákat, mint ezidő szerint ennek a kormányzatnak a kezelésében alkalmatlan módszereket, mellőzni kell. Mi történik akkor, amidőn a pártközi konferenciák tárgyalásait bizalmasaknak minősitik? Az történik, hogy az ellenzék, hiven a maga elvi állásfoglalásához, a fogadott titoktartást kötelezőnek ismeri el, s a sajtóban a nyilvánosság előtt és egyebütt erről a kérdésről nem beszél többet, mint amennyi a nyilvánosságra való, a kormány azonban a maga sajtószolgálatával azt és annyit ad ki a pártközi konferencia tanácskozási anyagából, amennyi neki jólesik, illetőleg, amennyi az ő pillanatnyi politikai érdekeinek megfelel.

T. Nemzetgyülés! Az ember nem ad szivesen refus-t, ha arra különösen szükség nincs, de viszont nem is szivesen megy bele olyan akciókba, melyeknek a meddősége és hasznavehetetlensége már éleve tisztán áll előtte. Ez történt ebben az esetben. Ha majd valamikor más lesz a kormány, — ezt azért hangsúlyozom igy, mert ettől a kormánytól én javulást nem várok, ezt a kormányt én javithatatlannak tartom — ha mondom, majd egy másik kormány jő, amely az alkotmányosságot és a parlamentárizmust tiszteletben tartja és elismeri azt, hogy a parlament kisebbségének is vannak bizonyos jogai a kötelezettségek mellett: mondom, egy ilyen más kormány mellett, egy ilyen más politikai atmoszférában mi is szükségesnek és célszerünek tartjuk a pártközi intézmények kisegitő módszerét, addig azonban, amig a kormány ezt is csak ugy, mint minden egye-

bet, a maga egyoldalu céljainak és érdekeinek, a maga diktatórikus hajlamainak használja fel, addig mi ezt feleslegesnek és céltalannak minősitjük. Ez az oka annak az okok egész sorozata mellett, hogy mi a konferencián nem vehettünk részt. Az ellenzék nem teheti ki magát azoknak a meglepetéseknek, amelyekben a kormány részéről állandóan konferenciázás nélkül és konferenciázással ki van téve. Az ellenzék kénytelen saját maga meghatározni a maga taktikáját, azonkivül ezt a kormányt, amelyről azt a bizonyos deklarációt adta ki, — amelyet Schandl t. képviselő ur a csongrádi piacon értelmetlen és megfelelőtlen módon egyoldaluan birálat tárgyává tett, és amelyet még most is fentart — ezt a kormányt alkalmatlannak tartjuk arra, hogy az országot mai zilált állapotából kivezesse. Mi tehát ezt a kormányt még egy konferencia erejéig sem vagyunk hajlandók támogatni; nem vagyunk hajlandók alkalmat adni arra, hogy a kormány a maga sajtója utján holmi pártközi békékről kürtölje tele a világot, mi ezzel a kormánnyal szemben tiszta helyzetet és tiszta képet akarunk, ezért volt szükség arra, hogy a parlament birálati jogát magunknak fenntartsuk.

Kérem a szünet elrendelését, két óra van ugyis!

Elnök: Kérem, méltóztassék folytatni beszédét, én majd intézkedem!)

Propper Sándor: Kérem! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Üres a Ház! Tanácskozóképességet!)*

T. Nemzetgyülés! A továbbiakban leszek bátor rámutatni arra, hogy ez a megállapitásunk min alapszik, mik azok a társadalmi, gazdasági és politikai sérelmek, kifogások, hiányok, problémák, amelyekkel a kormány nem tud, nem akar megbirkózni; nem akar vagy nem tud, vagy mind a kettő együtt, a kettő egymást kiegészitve. Tény azonban az, hogy a kormány a nemzetgyülést megtette a maga rideg, száraz regisztráló eszközévé; a nemzetgyülést okos, célszerü, szükséges javaslatokkal nem foglalkoztatja, csak a látszat kedvéért tartja még meg a parlamentarizmusnak azt az utolsó követelményét, hogy költségvetést és költségvetési felhatalmazást kér a nemzetgyüléstől. Ha valamilyen külső kényszer nyomása alatt nem volna, talán már ezt is régen feladta volna. De tény és bizonyitható az, hogy a kormány a parlamentet szükséges rossznak tartja, amelyet csak addig és olyan mértékig foglalkoztat, ameddig erre nézve kényszerhelyzete kötelezi és szoritja; nem foglalkoztátja a nemzetgyülést azokkal a nagy problémákkal, amelyeknek megoldására az ország dolgozó népe vár. (**Várnai Dániel:** A nemzetgyülés áttelepedett a büffébe ebben a pillanatban! — **Klárik Ferenc:** Éhes!)

T. Nemzetgyülés! Az én hiuságomat — különben sem vagyok hiu ember — nem sértik ezek az üres padok. Hiszen a nemzetgyülés t. többségi pártja a saját pénzügyministerét sem hallgatta meg. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A pénzügyminister az expozéját 8—11 egységespárti képviselő jelenlétében tartotta meg teljes érdektelenség mellett, egyetlen ministertársa, még a kereskedelemügyi minister sem részesitette őt abban a figyelemben, hogy meghallgassa. T. Nemzetgyülés, ugyebár egy egyszerü, igénytelen ellenzéki képviselő nem vindikálhat magának több jogot, mint az ország első pénzügyi diktátora?! (**Várnai Dániel:** Egyszerüen szégyenletes dolog! — **Rothenstein Mór:** Ha hecere van kilátás, akkor itt vannak az urak!)

A pártközi konferencia napirendjén volt többek közt a munkaprogramm megállapitásán kivül — amely már, ismétlem és hangsúlyozom, előre meg volt állapitva és akárnyen igényt jelentett volna be az ellenzék, munkaprogramm az maradt volna, amit a miniszterelnök megállapitott — a titkos társaságok ügye. Én nem tudom, hogy a délelőtti események után erről a kérdésről, amely mint megtárgyalandót és megvitatandót vetem fel a beszédem jegyzeteibe, beszéljek még. Vajjon lehet-e a siker reményével ezt a kérdést szóvá tenni akkor, amikor a kormány másrészről nem mutat hajlandóságot arra, hogy a nemzetgyülésben elhangzott vád folytán a saját maga szerepét tisztázza a titkos társaságokkal szemben? Vajjon az a kormány, amelyet ilyen módon részességgel megvádolnak alkalmas-e arra, hogy a titkos társaságok rákfenéjét az ország közéletéből kiirtsa? Mert hogy ezeket a titkos társaságokat, ezeknek működését meg kell szüntetni és lehetetlenné kell tenni, az, azt hiszem, vitán felül áll. El is ismeri maga a kormány is, noha, ismétlem és hangsúlyozom, kényszerhelyzetben még is elismeri azzal, hogy a pártközi konferencia napirendjére tüzte ki.

De itt ismétlődik az a régi játék, az a régi komédia. Nem sok szivárgott ki a pártközi konferencia tárgyalásaiból, csak az, hogy a kormány le akar számolni a titkos társaságokkal és elsősorban, amint olvastuk, a közalkalmazottakat, a köztisztviselőket és egyéb hivatalos funkcionáriusokat akarja kiválogatni, kiválasztani a titkos társaságokból. Valahogyan ugy alakul a helyzet, amidőn ez a kormány nyul hozzá ehhez a fájdalmas kérdéshez, a titkos társaságok kérdéséhez, s midőn akarja feloszlatni a titkos társaságokat, hogy akkor tulajdonképen önmagával kerül összeütközésbe. Önmagát senki sem oszlathatja fel, nem is lehet kivánni senkitől, hogy önmagát oszlassa fel. Sőt feltéve, hogy a kormány most kihasználtnak tartja a titkos társaságokat ezentúl, mondjuk, nincs reájuk szüksége és szeretne tőlük szabadulni, — mint minden diktátor, amidőn már kihasználta azokat az eszközöket, amelyek igy rendelkezésére állottak — akkor sem tudja ezt megtenni, mert hiányzik hozzá a megfelelő erkölcsi alap. Ahhoz, hogy valaki valamit lehetetlenné tegyen, kell, hogy felette álljon, kell, hogy azzal semmi nexusban ne legyen; az kell, hogy parancsa maradéktalanul nélkül teljesittessék, hogy annak ne legyen olyan rezonanciája, hogy »hát az akar engem feloszlatni, akivel én még nem régen baráti viszonyban voltam, akinek én politikai szolgálatokat teljesitettem?!«

T. Nemzetgyülés! Méltóztatnak tudni, hogy az ellenzék részéről már igen sokszor hangzott fel az az óhaj és kivánság, hogy az illegálisan rejtett erőkkel a kormány számoljon le. Volt is egy idő, amikor a miniszterelnök ur határozott igéretet arra nézve, hogy bizonyos illegális alakulatokat fel fog oszlatni és meg fog szüntetni. Tudjuk nagyon jól, hogy ez nem következett be. Ha másból nem tudjuk, tudjuk onnan, hogy most került a titkos társaságok kérdése napirendre. Ha a miniszterelnök ur akkor azon a pártközi konferencián tett igéretét beváltotta volna, ha akkor a határozatot végrehajtotta volna, akkor ma egészen bizonyos, hogy nem volna szükség arra, hogy a titkos társaságok kérdésével akár pártközi konferencia, akár törvényhozás foglalkozzék, mert akkor már a multkori pártközi konferencián tett bejelentés alapján elintézte volna a miniszterelnök ur a titkos társaságokat; de nem intézte el, mert itt vannak, jelentkeznek most mint kormányprogramm. Nem oszlatta fel tehát ők

és itt nem váltotta be akkor tett igéreteit. Már most hol van a garancia arra, hogy most más képen fog eljárni, hogy most ennek a csonka pártközi értekezletnek tett igéreteit be fogja tartani és a titkos társaságokkal le fog számolni?!

Ne legyen félreértés a nyilvánosság előtt! Mi az egyesülés és a gyülekezés jogát a legmesszebbmenő mértékig tiszteletben kívánjuk tartani. Mi semmiféle legális egyesület, testület vagy alakulat működését nem akarjuk háttáltatni. Nem tűrhetjük azonban azt, hogy a kormány mellett mellékkormányok legyenek, hogy illegális rejtett erők beleszóljanak a közügyek vitelébe, hogy az ország közvéleményének a kormányon kivül más hatóságokkal és hatalmasságokkal is kelljen számolnia, nem tűrhetjük azt, hogy az igazi konszolidációval ellentétben álló ez a rendszer továbbra is fenmaradjon, de viszont nincs bizalmunk abban, hogy ez a kormány, amely jobbfelé soha sem tudott erélyt mutatni, ez a kormány, amely balfelé nemcsak erős, hanem erőszakos is tudott lenni, jobbfelé azonban csak turbékolni tudott, ezekkel a titkos társaságokkal, amelyeket valamikor a miniszterelnök ur saját kijelentése szerint is, amidőn azt mondotta: »vannak szervezeteim,« igénybevett, le tudjon számolni.

Elnök: Az ülést fél órára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

A szó folytatólagosan Propper Sándor képviselő urat illeti!

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Nem győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy a szociáldemokrata párt a titkos társaságok működésének megakadályozását a szabadságjogok minden sérelme nélkül akarja keresztülvinni. Kísérleteink, amelyeket ez irányban a multban tettünk, ezt a szempontot mindig figyelembevették. Semmiféle olyan erőszakos rendszabályt, amely különben sem volna célravezető, mi nem kivánunk. Emlékeztetem a t. Nemzetgyülést arra, hogy már évekkel ezelőtt én magam hoztam fel itt a nemzetgyülés előtt Szabó Dezsőnek, ennek a magyar és keresztény irónak, az »Élet és irodalom« című folyóiratban megirt azt a vádját, hogy az ő tudomása szerint a birák és az ügyészek egy része be van szervezve ilyen titkos társaságokba, és a birói esküt meghaladó és azt nullifikáló esküt vesznek ki tőlük. Ez egy folyóiratban, a nyilvánosság előtt jelent meg, módjában lett volna akár az érintett testületnek, akár magának a kormánynak tiszta helyzetet teremteni ebben a kérdésben, módjuk lett volna sajtópert utján felelősségre vonni Szabó Dezsőt, megállapitandó, vajjon az ő állitása mennyiben és kikre vonatkozólag felel meg a valóságnak. Háromszor olvastam itt fel az »Élet és irodalom« című folyóirat közlését, de sem sajtópert nem inditottak Szabó Dezső ellen, sem itt a Házban megnyugtató kijelentéseket nem tettek. Most, amidőn a titkos társaságok kérdése megint aktuális lett, az egyik délutáni ujság munkatársa felkereste Szabó Dezsőt és emlékeztette őt ezekre az ő cikkében a birákról és ügyészekről mondott megállapitásaira. Szabó Dezső az Esti Kurir április 15-iki számában azt mondja *(olvassa)*: »Én állom, amit irtam. De ezekkel a dolgokkal ma már egyáltalában nem kivánok foglalkozni. Nem akarok a titkos társaságokra emlékezni, és legnagyobb örömöm, hogy nem is tudok rájuk emlékezni, politikával egyáltalában nem foglalkozom, stb.«

Amit tehát Szabó Dezső 1922-ben a nagy nyilvánosság előtt állitott, azt 1926-ban szintén a nyilvánosság előtt fentartja. Kérdem most már a kormányt, nem tartja-e mégis elérkezettnek az időt arra, hogy ezt a kérdést közelebbről vizsgálja meg, hogy ebben a kérdésben végre tiszta helyzetet teremtsen? Végtére is mi magunk akarnók azt, hogy ez az irritáló anyag a közéletből kikerüljön. Ugyebár, ha sajtópört inditanak, vagy más módon járnak el, akkor a kérdés aktualitása elvész, vagy legalább is felfüggesztődik, mert hiszen akkor senkinek sincs módja és joga a kérdésekkel foglalkozni; de amig ez a kérdés igy virulensen áll a közvélemény előtt, amig ebben a kérdésben nem történik intézkedés, amig ebben a kérdésben a közvéleményt nem nyugtatják meg, addig az urak el lehetnek készülve arra, hogy ez a kérdés időnként ide fog kerülni, mert arról a követelésről, hogy a társadalom élete és javai felett őrködő és itélő birósági minden gyanun és vádon felül álljanak, nem mondhat le.

Mondom, választ nem kaptam egy esetben sem, de — sajnos — a tünetek amellett szóltak, hogy a közlemény állitásai megfelelnek a valóságnak. Csak egy dolgot emlitek fel. Surgoth biró, mint tanácselnök, a diktatura bukása után — mint méltóztatnak tudni — tömegével tárgyalta az u. n. bolsevista-pöröket. Méltóztatnak tudni azt is, hogy rengeteg marasztaló itéletet hozott, fogházbüntetésre szólót, sőt halálos itélete is. Ezeket az itéleteket mind végrehajották, és Surgoth ur, aki ma már nem biró, első liferánsa volt a fogházaknak. Amikor egy kissé tisztulni kezdtek a fogalmak, amikor valamenyire viszafejlődött az elenforradalmi bosszu és az ellenforradalmi szellem, amikor már arra is sor kerülhetett, hogy egyes emberek ügyében a büntető igazságszolgáltatás tanukat hallgatott ki, mondom, amikor már idáig jutottunk, voltak olyanok, akik pörük ujrafelvétele iránt tettek lépéseket. Néhány esetben az ujrafelvételt el is rendelték, a tanukat kihallgatták, és minden ilyen esetben a biróság, amely az ujrafelvételt tárgyalta, vagy megsemmisitette az itéletet és felmentette a vádlottat, vagy pedig csökkentette a kiszabott büntetést, máskép minősitette a bűncselekményt. Mindenesetre egészen más itéletet hozott, egészen más következtetésre jutott, mint Surgoth biró tanácselnök korábban az ő ötös tanácsával a bolsevista pörökben, a gyorsitott eljárásra vonatkozó rendelet alapján.

Épen tegnap történt egy ilyen eset, amikor egy ugynevezett bolsevista bűncselekménnyel vádolt egyén ügyét tárgyalták újra, akit a Surgoth-tanács hat esztendőre itélt el. Ezt az embert az ujrafelvétel alapján a tanuk kihallgatása után a biróság felmentette. (**Malasits Géza:** Négy évet már leült! — **Szabó Imre:** Öt évet!) Ez az ember a hat esztendőből néhány esztendőt már mindenesetre leült. Ujra fölvetem a kérdést: nem tartja-e a túloldal elérkezettnek az időt arra, hogy az ellenforradalom első idejében hozott itéleteket generális revizió alá vegyék? Vajjon a kormány és a nemzetgyülés többsége, amely ha ebben a pillanatban nem is ad sokat a felelősségre, de amely mégis csak felelős az eseményekért és a történtekért, nem látja-e elérkezettnek az időt arra, hogy az igazságszolgáltatás szempontjából a birói itéleteket, a közigazgatás terén pedig azokat a közigazgatási eljárásokat, amelyeket Nádosy főkapitány érája alatt folytat-

tak le, revizió alá vegyék? Én azt hiszem, az igazság és az erkölcs követelménye az, hogy ezek előtt az események előtt, ez előtt az abuzus előtt ne hunyjunk szemet és ne várjuk meg, mig mindenki külön kitalpalja magának az ő egyéni ügyét, ne várjuk meg, mig mindenki hozzájut az ujrafelvétel igazságosztásához, hanem egyrészt Szabó Dezső megcáfolatlan vádja alapján, másrészt az országos főkapitány hallatlanul súlyos bűncselekménye után az igazságügyi és a belügyministerek érezzék végre magukban azt az igazságérzetet és azt az erkölcsi kényszert, hogy az ellenforradalom első idejében ilyen aggályos módon keletkezett büntetéseket vegyék en masse revizió alá és szolgáltassanak igazságot az embereknek.

Nemcsak a mai ülésen Pallavicini György őrgróf képviselőtársunk, hanem a korábbi üléseken Vázsonyi és Sigray képviselőtársunk is hangoztatták azt a vádat, amelyet ma Pallavicini hangoztatott. Én nem tudom, hogy ilyen vádak súlyával a kormány hogyan akar hozzájuk férkőzni, hogyan akar a titkos társaságokkal leszámolni? Ugy tudom, egyszer már ebben a kérdésben történtek bizonyos intézkedések. Emlitettem volt délelőtt, hogy azon a korábbi pártközi értekezleten a ministerelnök ur szintén kötelezte magát arra, hogy a titkos társaságokkal leszámol. Akkor a nyilvánosság a lebonyolitásról nem kapott értesülést, csak ugy kerülő uton tudtuk meg, hogy kérdőivek mentek ki a köztisztviselőkhöz, a birákhoz és ügyészekhez, amely körlevélben válaszolniok kellett arra, hogy valamilyen titkos társaságnak tagjai-e. Ugy tudom egyes nyilatkozatokból, hogy egyetlenegy olyan válasz nem érkezett be, amely bevallotta volna, hogy az illető tagja valamilyen titkos társaságnak. Egészen természetes és előrelátható a dolgoknak ilyen alakulása. Ha vannak titkos társaságok, s ha a titkos társaságoknak vannak kötelező esküik és fogadalmaik, — amelyeknek, azt hiszem, legelső feltétele az, hogy az ilyen titkos társaságok tagjai senkinek semmi körülmények között nem árulják el a titkos társaságok létét, működését és azt sem, hogy ilyen titkos társaságnak tagjai — akkor nem tételezhető fel, hogy ezeknek tagjai esküjüket megszegjék, és nem is erkölcsös dolog valakit esküszegésre birni, és nem is lehet remélni, hogy az ilyen kérdőivekre valaki az első intrádára be fogja vallani, hogy: igenis, tagja vagyok ilyen titkos társaságnak, pláne, ha büntető represszáliák vannak kilátásba helyezve.

Ugy mondják, hogy egyetlen igenlő válasz nem érkezett be és én ezt természetesnek tartom, mert hiszen esküt tesznek vagy tettek és ennek az eskünek — ezt is tudjuk a praxisból — szankciói vannak. Csak emlékeztetek a Márffy-féle vérbiráskodásra. Nemcsak ugy volt, hogy kiveszik az esküt, amely erkölcsi kötelezettséggel jár, melyet betartanak vagy nem, hanem szankciót is adtak ezeknek az esküknek a vérbiróságokkal, sőt ezek a vérbiróságok működtek is és ezeknek áldozataik is vannak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugyebár, az élet, mint a legbecsesebb kincs, az emberek gondolatának mérlegében ugy szerepel, amelyet nem egykönnyen áldoznak fel és ha csak egyszerü szimpla tagadásból áll az élet megmentése, ha az egyszerü »nem« szócska leirásával el tudja háritani valaki magáról a vérbiróság bosszujának lehetőségét, akkor bizonyos, hogy nemcsak egyszer, hanem ezerszer is leirja azt a »nem« szócskát. Igy tehát ezzel a módszerrel a titkos társaságokhoz hozzáfé kőzni nem lehet.

Azt hiszem, ha a kormánynak minden e kölcsi alapja megvolna ahhoz, hogy ezekk szembeszálljon, ha az erőszak legerősebb es közeit venné is igénybe, akkor se tudna veli boldogulni. Nagyon helyesen jegyezte me Gömbös Gyula és azután Peidl Gyula képv selőtársunk is, hogy ha ilyen társaságok va nak és azok titkosak, akkor azokról nem tu hat senki más, mint a titkos társaságok ta jai. Valami olyan után nyomoz tehát a ko mány, ami kinyomozhatatlan s amit nye erőszakkal nem tud megközeliteni, mert a ti kos társaságok tagjai az eskü kötelezettség alatt titoktartók maradnak.

Azt hiszem, hogy a titkos társaságok v szélyétől és fekélyétől az országot csak eg féleképen lehetne megmenteni és megszabad tani. Hangsúlyozom, hogy én az ilyen konf renciásdi játékoktól és törvényjavaslatok e fogadásától, amelyeket előreláthatóan ne fognak, mert nem tudnak és talán nem is aka nak végrehajtani, — nem várok semmit, nyers erőszaktól sem, amelyet egyébként kormány nem is akar alkalmazni, mert hisze ilyen alluziókat nem tett. Én ugy gondolo hogy a közélet légkörét kellene megváltoztatni, az egész politikai, közéleti és erkölc légkört kellene megváltoztatni olyan form ban, hogy mindenki és különösen minden kö funkcionárius érezze a súlyát annak, hogy m jelent az, ha a legalitás utjáról letér. Ha köztisztviselő, közalkalmazott, biró, ügyés katonatiszt, szolgabiró, főkapitány, vag akárki, aki a köz szolgálatában áll és a k szolgálatába szegődött, érezni fogja, hogy a ilyen illegális lépés az ő részéről erkölcstele a közfelfogás szerint, ha tudni fogja azt, hog ő ebben a minőségében nem vált ki szimpa tiákat, különösen az uralkodó párt és az ura kodó kormányrendszer részéről, azt hiszer minden kérdőiv, minden törvényes beavatk zás és mindenféle erőszakos represszáliák né kül is a titkos társaságok katabombái ki fo nak ürülni, az erkölcsi szellem át fogja alak tani az emberek gondolkozásmódját és ne lesznek titkos társaságok.

Talán furcsán hangzik, de én visszamen leg még sem intézném el ezt a kérdést erősz kosan, nem sürgetek erőszakos rendszabály kat. Ha másért nem, már csak azért sem, me tudom, hogy azok nem célravezetők. De er beri szempontból sem, mert hiszen azon vád után, amelyek ma itt elhangzottak, amelye kel megint tele lesz az egész sajtó s amelye ről az egész világ fog beszélni, — amikor fogalom lett az István gazda — én a ranglét alsó fokán álló embereket jó lelkiismerett nem tudom elitélni és felelősségre vonni. Am kor fentről kapják a biztatást, amikor teh meg kell győződve lenniök arról, hogy az cselekmény, amelyet elkövetnek, nem erkölc telen és nem büntetendő cselekmény, akk nem tudnék szigoru lenni velük szemben, me — felfogásom szerint — ha takaritásra ker a sor és szigort alkalmaznak, akkor fent a csú cson, a legtetején, a kormánynál kell azt e kezdeni és a felelősség csökkenése alapján ke lene az egész ranglétrát megtisztitani. Egy közéleti morált kellene teremteni, meg keller szüntetni az egész ellenforradalmi szelleme mert azzal tessék számolni, hogy a reakcion rius és a diktatórikus hajlamu uralom ilye titkos társaságok nélkül nem is tud meglenn Ameddig reakció van, ameddig diktatóriku hajlam vezeti a kormányzó kezeket, addig ti

os társaságok is lesznek, akár tetszik ez va-
ıkinek, akár nem tetszik, mert az olyan ura-
ım, amely nem támaszkodik az egész dolgozó
ársadalom széles rétegeire, minthogy a hata-
ımhoz mégis kell valamilyen bázis, megte-
emti ezt a bázist vagy megteremtődik ez a
tkos, illegális alakulatok alakjában.

Demokratizálni kellene a közigazgatást és
parlamentet. Egy uj szellemü közigazgatási
épezet mellett és egy demokratikus össze-
ételü parlament mellett semmiféle külön rend-
zabályra nem volna szükség, mert az azokból
isugárzó egészséges közszellem megölné eze-
et a bacillusokat, ugyhogy erőművi beavatko-
ásra nem volna szükség. Én azt hiszem, — és
ben megingathatatlan vagyok — hogy ezt
ak egy abszolut erkölcsi alapon álló uj kor-
ány tudná elvégezni, olyan uj kormány,
mely egy demokratikus parlamenttől kapja a
aga megbizatását, mert az ilyen kormány
gy demokratikus parlamentre támaszkodva,
zekkel a titkos társaságokkal játszi módon el
ıdna bánni.

Egy ilyen uj kormány sem alkalmazhatna
zonban szerintem erélyesebb és erőszakos esz-
özöket. Valahogy ugy látom jónak és célraveze-
ónek a kérdés lebonyolitását, hogy egy demo-
ratizált közigazgatás, egy erősen demokra-
kus alapra helyezett törvényhozás, egy erkölcsi
lapon álló kormány egy egyszakaszos tör-
ényjavaslattal az összes illegális alakulatok
s szervezetek tagjainak letett esküit és eskü-
ıintáit minden represszália nélkül törvénye-
en hatálytalanitaná. Van egész sereg olyan
mber, aki szivesen menekülne és szabadulna,
e nem tud szabadulni, mert köti az eskü és
lke mélyén képtelen az esküszegéssel megba-
ıtkozni. Az ilyen jobbfajta gondolkozásu em-
ereknek a törvényhozás segitségére siethetne
gy ilyen egyszakaszos törvényjavaslattal,
nelyben kimondaná, hogy hivatalos eskükön
ivül bárhol és bármikor kivett esküt ez a tör-
ény hatálytalanit, s az illetőre a hatálytalani-
s után, ha az esküt meg nem tartja, sem bün-
tőjogi, sem erkölcsi, sem lelki felelősség nem
ıramlik. Azt hiszem, hogy egy ilyen hatályta-
nitó törvény rögtön segitene a bajokon és
en nagy rétegek válnának le rögtön azokról
korpuszokról, amelyeket ma titkos társasá-
ok neve alatt ismerünk. Természetes, — hang-
ılyozom — hogy erre a rendszabályra, erre az
nberséges rendszabályra ez a kormány képte-
n, ezt a kormányt erre nem tartom alkalmas-
ak. Ezért jelöltem meg azt az utat, hogy a
ızigazgatás és a parlamentarizmus szellemét
llene demokratikusan megnemesiteni. Ezek
után megfelelő erkölcsi alappal birnának
ra, hogy ilyen előkelő emberi gesztussal fel-
abaditsák azokat az embereket, akiket zava-
s időkben, zavaros fejü emberek megtévesz-
ttek, akik talán jóhiszemüen, vagy esetleg
ámitásból is — végtére a megbocsátás szelle-
ének egyszer el kell jönnie — belekeveredtek
ekbe a titkos társaságokba, s akiknek a tisz-
sséges visszavonulás utján biztositani kell.

A titkos társaságokra vonatkozóan rend-
vül érdekes tüneteknek és észleleteknek vol-
nk tanui. Nagyon érdekes, — és ezt talán
ıre is lehetett látni — hogy amidőn a »titkos
rsaság« szóra minden gondolkozó ember
g van győződve arról, hogy csak jobboldali
enforradalmi titkos szervezetekről lehet szó,
ıgis azt látjuk, hogy a titkos társaságok
eni felvonulás éle kezd a baloldali nem lé-
ő ugynevezett titkos szervezetek ellen for-
ılni. **(Bajcsy-Zsilinszky Endre:** Melyek
ok?) Én azt mondom, hogy nincsenek. Ön ezt jobban meg tudná mondani, mert az önök párt-jának vezetője — ugy tudom — a csonka párt-közi konferencián ilyen alluziókat tett. **(Bajcsy-Zsilinszky Endre:** Meg is mondom: a szabadkőműves páholyok és a zsidó faj!) Legyen szives álljon fel a képviselő ur és mondja meg; nagyon lekötelezne vele. *(Zaj.)*

Merem állitani, hogy baloldali titkos társaságok, titkos szervezetek és alakulatok nincsenek. **(Malasits Géza:** Majd szervez Hetényi! — **Graeffl Jenő:** Csak a szabadkőmüvesek!) Graeffl képviselő ur nagyon jól tudja, hogy a szabadkőmüveseket feloszlatták, házukat elkobozták. *(Zaj a jobboldalon.* — **Perlaki György:** Tovább működnek!) és működésüket beszüntették, lehetetlenné tették. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Hogy szabadkőmüvesek egyénileg, szabadkőmüves érzelmü emberek vannak még, azt nem tudom, de azt tudom, hogy szervezeteik nincsenek, mert hiszen azokat feloszlatták. **(Kuna P. András:** Vágiék itthon vannak! — *Zaj és élénk derültség a szélsőbaloldalon.* — **Saly Endre:** Ez a hét legjobb vicce!) Önök kötelezve vannak arra, hogy miután a kormány iránt bizalommal viseltetnek, a kormány intézkedéseit tiszteletben tartsák, **(Kuna P. András:** Ugy is van!) kijelentéseit elfogadják. Kormánykijelentések szóltak arról, hogy szabadkőmüvespáholyok nincsenek, ilyenek nem működnek, ezt lehetetlenné tették, vagyonukat elkobozták, szervezeteiket feloszlatták. Az önök kormánya mondja, tehát higyjék el, ha nekem nem hiszik. Én azt mondom, ilyen alakulatok ma nincsenek, nem is lehetnek, mert hiszen Rakovszky belügyminister ur — aki, amint már délelőtt megállapitottam, balra nemcsak erős, hanem erőszakos is tud lenni, aki balra meglehetősen szigoruan kezeli a dolgokat, — azt mondta önöknek, hogy a szabadkőmüves páholyokat feloszlatta és kiirtotta, neki tehát ezt egészen nyugodtan elhihetik. **(Pikler Emil:** Az édesapja egészen mást csinált! Szabadkőmüves nagymester volt! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Egy szóval sem akarom védelmezni a szabadkőmiveseket, nem beszélek erről, mert én nem vagyok szabadkőmives, nem is voltam soha életemben. Olvastam azonban egy könyvet, amelyből igen sok mai ellenforradalmár urról tudnám kimutatni, hogy ők igenis, voltak szabadkőmivesek. **(Malasits Géza:** Nagyszájuak!) Ha azonban politikai bölcsességről van szó, nem tartottam volna célszerünek a szabadkőmives páholyok túlságos üldözését. Nem azért, mert szimpatizálok velük, hiszen én szociáldemokrata vagyok, ugyebár, tehát semmi egyéb alakulatra szükségem nincs. **(Viczián István:** Nagyon közel állnak egymáshoz! — **Bajcsy-Zsilinszky Endre:** Az is titkos alakulat! — *Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem titkos!)* De a helyzet ma az, hogy igen sok olyan világpolitikus és kiváló férfiu szabadkőmives, akire Magyarország igen sokszor és igen nagyon rá van szorulva. Azt beszélik többek között, hogy az angol király is szabadkőmives, az angol ministerelnök is szabadkőmives, és az angol államférfiak túlnyomó részben szabadkőmivesek. **(Pikler Emil:** Az Egyesült Államok elnöke is! — **Viczián István:** Ott nemzeti alapon állnak!) Ugyanez a helyzet a nyugati és az északi államokban is. **(Pikler Emil:** Becker Béby sem állt nemzeti alapon, mégis kapott mozit! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Sőt azt mondják, hogy Sir William Good is szabadkőmives, akivel pedig a kormány igen jó barátságban van és akinek jó szolgálatait — igaz, hogy meglehetősen drágán — a kormány gyakran igénybeveszi. De —

mondom — nem beszélek most erről, én nem akarom védelmezni a szabadkőmiveseket. (**Viczián István:** Ne is tegye!) A helyzet az, hogy a kormány ezek működését lehetetlenné tette.

De menjünk tovább. Hol lehetne még beszélni baloldali titkos szervezetekről? A szociáldemokrata párt, ugyebár, nem titkos szervezet? Ezt önök nagyon jól tudják. Parlamenti párt, és a nyilvánosság teljes ellenőrzése mellett végzi a maga funkcióit, tartja a maga gyüléseit. A szociáldemokrata szervezetek, a szakszervezetek minden esztendőben pontosan közreadják a működésükről szóló jelentéseket. (**Viczián István:** No hiszen!) Ezeket mindenki elolvashatja. (**Viczián István:** De, amit nem adnak közre, azt nem olvashatják el!) El vagyok készülve arra, hogy Viczián képviselő ur majd feláll a költségvetési vita folyamán, — ha ezt neki megengedik — és ujra el fogja mondani, hogy a nyomdászok szakszervezete az alapszabályok szerint csak háromévenkint tart közgyülést. (**Viczián István:** Elég botrány! Nyolc évig nem tartottak közgyülést! Az ilyen már titkos szervezet, amely nem tart gyüléseket!) Ez azonban szintén alapszabályszerü. Alapszabály szerint csak háromévenkint tartanak országos közgyüléseket. Ez nem vonható a titkos szervezetek fogalma alá. (**Viczián István:** Gyülések nélkül intézkednek és szervezkednek! Ismerjük!)

Másfajta illegális munkásszervezetek sincsenek, hacsak azt a néhány esetet nem veszszük, amikor a Zrinyi-utcából kiindulva, ilyeneket szerveztek. Tapasztaltuk a multban, hogy a kormánynak ilyen megmozdulásokra szüksége van, hogy ha bajba jut, mindig tudjon prezentálni egy u. n. bolsevista összeesküvést. Erre a célra szolgálnak könnyen félrevezethető forrófejü fiuk. Sajnálom, hogy nincs nálam fénykép; van egy fénykép, ahol egy ilyen titkos baloldali szervezet le van fotografálva: öt ember, három fiatalember — ifjumunkás — és két detektiv, amikor leleplezi őket. Ilyen baloldali titkos szervezetek mindig külön egy bizonyos meghatározott célra és használatra alakittatnak felsőbb helyről. De hát ezeket ugy lehet megszüntetni, hogy nem hivják őket életre. Abban a pillanatban, amikor a kormány ezekről a kisegitő módszerekről lemond, amikor már nem lesz szüksége arra hogy a maga kormányzati tehetetlenségét nem létező veszedelmekkel, a maga létét ilyen nem létező forradalmi bajokkal igazolja, amikor nem szorul arra, hogy detektivekkel beugrassa ezeket a szegény fiatal gyerekeket — ez a baloldali veszedelem abban a pillanatban megszünik.

Roppant érdekes, hogy noha a kormány tudva-tudja, hogy baloldali titkos szervezetek nincsenek... (**Viczián István:** Még a szabadszervezetekről nem tetszett beszélni!) Milyen szabadszervezetekről? (**Viczián István:** A kis ártatlan, nem tudja! Minden szakszervezet mellett ott van a szabadszervezet!) Erről talán beszéljen ön. (**Viczián István:** Majd fogok is beszélni!) De ne felejtse el, hogy a nyomdászok milyen időközönkint tartanak gyülést. Az ország erre nagyon kiváncsi, még csak háromszor hallottuk. Roppant fontos. (**Viczián István:** Egyáltalán nem tartanak közgyülést! — **Saly Endre:** Mi köze ehhez Vicziánnak? Arra vagyok kiváncsi!) Mikor azután az ilyen apró kis beugrasztások megérettek, amikor le lehet őket kapcsolni, — ezek pontosan nyilván vannak tartva a Zrinyi-utcai főkapitányságon — amikor azután szükség van rá, előráncigálják, leleplezik, és ezek a szegény beugrasztott gyerekek alaposan ráfizetnek. Mindig van a börtönben egynéhány ilyen, akiket igy beugrattak, akikkel végigjátszattak egy baloldali titkos szervezési komédiát, azután leleplezték őket. (**Gubicza Ferenc:** A munkásságot is félheccelték, hogy ne kössenek aratási szerződést. Van valami 10 község, ahol nem is kötnek szerződést. Kenyér nélkül maradnak a munkások. Kinek köszönhetik ezt? — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek.

Propper Sándor: T. Gubicza képviselő ur erre a közbeszónoklásra az a válaszom, hogy tessék azoknak a szerződni nem akaró munkásoknak a megélhetésre elég tisztességes bért felajánlani, akkor biztositathatom Gubicza képviselő urat, hogy fognak szerződni. (**Gubicza Ferenc:** A tizedik keresztért aratnak most mindenütt! — **Batitz Gyula:** De mi van azzal a 15.000 koronás napszámmal, amit fizetnek?!) **Gubicza Ferenc:** Nem, kérem, aratásról van szó!) Kérem, lehet tovább beszélni?

Hiszen azért sem lehet baloldali titkos szervezetekről beszélni... (*Gubicza Ferenc közbeszól.*) Én tiszteletben tartom a szólásszabadságot; ha méltóztatik közben szónokolni, akkor én hallgatok. (**Schandl Károly:** Viszek Propper mindig közbeszól!) Tehát konzekvens vagyok, nem ugy, mint ön Csongrádon, a vasárnap megereszt egy vádat, és itt megfutamodik. (**Schandl Károly:** Ellenkezőleg! — *jobbfelől.* — **Schandl Károly:** Amit elmondtam, azért állom a felelősséget!) Nem lehet a baloldali titkos szervezetekről azért sem, mert a belügyminister ur nemcsak a kezdeményzésről tud, de egészen pontosan informált van mindenről. Állitom, hogy ha a belügyminister ur azt akarja megtudni, hogy valamely ellenzéki képviselő csütörtökön vagy pénteken mit ebédelt, vagy hova ment, azt megtudja. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Ninc meg tehát a lehetősége annak, hogy baloldali titkos szervezetek legyenek, még akkor sem, ha egyébként az akarat megvolna arra, hogy ilyen titkos szervezetek létesüljenek. Méltán csodálkozni kell azon, hogy Békéscsabán a kormányigazgatás már is félreértette a pártközi konferencia programmját és elkezdette a magyar irtó munkáját a baloldali titkos szervezetek ellen.

T. Nemzetgyülés! Békéscsabán már büntetik az embereket baloldali titkos szervezkedésért. Sajnálom, hogy okmányt még nem kaptam, csak az itéletek szóbeli kihirdetése történt meg eddig, de egyes munkásemeberek elmondták ugy hirdették ki az itéletet, hogy a trianoni békeszerződés ellen elkövetett vétség miatt büntetik meg őket. (**Pikler Emil:** Ez aztán nagyon szép dolog!) Ha a kezemben lesz ilyen végzés, — mondom, még csak a szóbeli kihirdetés történt meg — leszek bátor a nemzetgyülésnek bemutatni. Esetleg ha erre nem lesz mód, a sajtóban fogjuk nyilvánosságra hozni. Mindenesetre már most jelzem, hogy Békéscsabán máris félreértették a pártközi konferenciát és a békéscsabai kormányigazgatás feje máris fellépett a nem létező baloldali szervezetek ellen, olyképen — amint informálva vagyok — hogy ha valamely munkásküsejü vagy munkásnak ismert embert kollegáját, barátját vagy rokonát meglátogatja munkaszüneti napon vagy este, azt mint nap beidézik és a trianoni békeszerződés ellen elkövetett vétség miatt igen súlyosan megbüntetik. (**Esztergályos János:** Most kaptam egy levelet Baranyából. Pont ugyanezt mondja.) — **Gubicza Ferenc:** Szijj Bálintnál is van levél. — **Esztergályos János:** Valakit, aki Népszavát olvassa, titkos szervezkedés m

élitélnek és bezárják.) Nagyon szeretném tudni, ni az a vétség, amit egy egyszerü munkásem-ber a trianoni békeszerződés ellen elkövethet.

Most méltóztassék idefigyelni. Ha továbbüzöm a gondolatot, akkor a maga teljes pompájában virágzik ki előttünk Rakovszky belügyminister ur ördögi machinációja. Békéscsabán t. i. az történt, hogy a belügyminister ur a legális munkásszervezeteket feloszlatta, mert állitólag találtak valamilyen politikai vonatkozásu, de egyébként engedélyezett röpiratot, amelyet a munkások között terjesztettek. E miatt a budapesti központot s a békéscsabai helyi csoportot először felfüggesztették, azután egy szélesmederü vizsgálatot folytattak le, melynek eredményeképen lepecsételték helyiségeiket, zár alá vették vagyonukat, könyveiket s végül feloszlatták őket. Békéscsabán tehát lehetetlenné tették a legális munkásszervezkedést.

De lehetetlen az illegális szervezkedés is, mert Békéscsabán is van megfelelő számu kapitány, rendőr, csendőr és titkosrendőr, akik vigyáznak az emberek minden egyes lépésére. Ennek ellenére ezeket az embereket mégis összeszedik, megbüntetik, — ugy látszik titkos gyülekezés, vagy egyesülés cimén — noha ezt nem is követik el. Megbüntetik őket a trianoni békeszerződésre való hivatkozással ugyanakkor, amikor a trianoni békeszerződés XIII. fejezete épen a belügyministeri gyakorlattal ellentétben minden munkáscsoportnak biztositja a szabad szervezkedési jogot. A belügyminister ur tehát megszünteti a legális munkásszervezetek működését, noha a trianoni békeszerződés kötelezi arra, hogy engedje meg a szervezkedést ugy, amint az a világon mindenhol megvan. A belügyminister ur beszüntette és megbüntette ezeket a csoportokat épen a trianoni békeszerződés XIII. fejezete szellemével ellenkezően. T. i. ez csak az ürügy, mert egyáltalában nem folytattak titkos szervezkedést. (**Viczián István:** Honnan tudja?) Tudom. (**Viczián István:** Honnan?) Elégedjék meg a képviselő ur azzal, hogy tudom. (**Viczián István:** Meg vagyok elégedve!) A trianoni békeszerződés hivatkozott fejezete szellemével ellentétes rendelkezéseket adnak ki, mert ha a munkások szervezkedni akarnak, közigazgatási uton üldözik őket a trianoni békeszerződés ellen elkövetett vétség miatt.

Számtalanszor kifejtettem már pártunk álláspontját a trianoni kérdésben. Nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, de leszegezem, hogy a kormányzat Trianonnal ugy labdázik, hogyan azt az ő pillanatnyi politikai érdekei megkivánják. Ha Trianon terhes, ha frankhamisitás, ha bombavetés történik egy tucat emberhalállal: akkor mindennek Trianon az oka, ami azonban abból jó, azt kiirtják belőle s arra is képesek, hogy a közigazgatás embereit a trianoni békeszerződés alapján ráuszitják azokra az emberekre, akik netalán vasárnap délután — ketten vagy hárman — valamelyikőjük lakásán összejönnek.

Egy kérdéssel ilyen frivol módon még soha nem zsonglőrködtek. Ebben az esetben is nagyon ajánlom, hogy jó volna végre ezzel a kérdéssel is leszámolni. Ezeket a kisegitő módszereket ki kell selejtezni a kormányzati módszerek közül. Semmi értelme sincs, hogy egyrészt a felsőbb rétegek által elkövetett minden bajra és visszaélésre ráhuzzák Trianont és ugyanezen Trianon alapján az alsóbb rétegeket üldözzék és büntessék, mert állitólag néhányan valamelyikőjük lakásán összejöttek. Azt hiszem, azzal, hogy néhány munkásember valamelyik munkástársuk lakásán a saját anyagi nyomoruságokról beszélgetést folytat, Trianont még nem renditik meg. (**Lendvai István:** Bár megrenditenék! Trianon ellen minden jogosult!) De nem merik megrenditeni mert megbüntetik azért is, ha beszélgetnek.

Ezért állitom igy be a kérdést, hogy a kormánynak erre a lehetetlen politikájára és a trianoni szerencsétlenséggel való taktikai visszaéléseire rámutassak.

Ne méltóztassanak azt gondolni és ne ringassa magát a kormányt abban az illusióban, hogy ezekkel az apró csalafinata módszerekkel el lehet érni a célt. Ha most a nyilvánosság megtudja, s a magyar közvélemény meghallja, hogy a közigazgatás egyszerü munkásembereket üldöz a trianoni békeszerződés ellen elkövetett vétség miatt, amikor ennek csak egy homeri kacaj lehet a következménye. Ezzel a kormány a maga megrendült pozicióját nem fogja megmenthetni és megszilárditani, jó volna az ilyen apró kis játékokat abbahagyni.

Ezek után rátérek a közszabadságok kérdésére. Miután ebben a kérdésben ellentmondás észlelhető ugy a sajtóban, mint a nemzetgyülésben, mert van egy csoport, amely azt állitja, hogy nincsenek közszabadságok, mások azt állitják, hogy vannak, tehát próbáljuk a kérdést objektive megvizsgálni és feltenni a kérdést: vannak-e tehát Magyarországon aggálytalan közszabadságok, igen-e, vagy sem? Kinek van igaza, annak-e, aki azt állitja, hogy nincsenek, vagy annak, aki azt állitja, hogy vannak? A gyakorlat és a tapasztalatok alapján a vizsgálatnál nem kaphatunk más eredményt, mint azt, hogy bizonyos körök számára vannak közszabadságok, sőt a megengedhetően túlmenőleg vannak, más körök számára viszont egyáltalán nincsenek. (**Saly Endre:** Frankhamisitási szabadság van!)

Az dönti el a kérdést, hogy melyik politikai csoportról, társadalmi rétegről van szó. Ha a kormánypártról van szó, akkor vannak közszabadságok. A kormánypárt nem tud felmutatni még egyetlen gyüléstbetiltó végzést sem. Merem állitani, hogy a kormánypárt tájékáról felhivásra sem tudna senki egy gyüléstbetiltó végzést produkálni. (**Kabók Lajos:** Nem is jelentik be a gyüléseket! — **Perlaki György:** Dehogy nem!) pedig tudtommal a kormánypárti képviselők beszámoló gyüléseket, összejöveteleiket ugyanabból a célból hivják össze, mint az ellenzéki pártiak. A kormánypárt is, az ellenzéki párt is, választóival akar érintkezni; az ellenzéki pártok sürübben, mert van hozzá bátorságuk és erkölcsi alapjuk, a kormánypárti képviselők ritkábban. (**Rothenstein Mór:** Amikor engedélyt kapnak rá!) Céljuk nem is lehet más, mint érintkezni választóikkal, beszámolni működésükről, s esetleg kipuhatolni a hangulatot, vagy pl. megbizásokat átvenni, panaszokat meghallgatni, a vallott programmot előadni, az igazságot hirdetni. (**Esztergályos János:** Majd mi megszervezzük Somogyot és Baranyát! — **Perlaki György:** Baranya megvan szervezve, ezt nagyon jól tudhatják! — *Zaj.* — **Lendvai István:** Most már a szónokukat is obstruálják! — *Derültség.*) Azt hiszem, hogy a túloldali t. képviselő urak nem kényelmetlenkednek azzal, hogy gyüléseiket, összejöveteleiket a közigazgatási hatóságnak bejelentsék, de ha vállalják is ezt a kényelmetlenséget, akkor sem kapnak soha gyüléstbetiltó végzést. A kormánypárti képviselőkre nézve nincsenek redszabályok.

Nem követelik meg, hogy zárt helyen legyen, vagy hogy mikor legyen a gyülés, vasár-

nap délelőtt vagy délután, este vagy reggel? A kormánypárti képviselő bejelenti a maga igényét a gyülésre, a közigazgatás azt tudomásul veszi, azt hiszem, elmegy a gyülésre, vagy nem megy el, ha elmegy, akkor udvariasan tiszteleg, ami egyébként kötelessége is, s ott azután az történik, nem az, amit a kiküldött rendőrtisztviselő akar, hanem amit a gyülés összehivói és szónokai akarnak. Ezt nem kifogásolom, mert ez a rend, igy kellene lenni. Egészen természetes az, hogy a közigazgatási funkcionáriusnak nem lehet és nincs más szerepe, mint ott, ha ilyen rendszabály van, a rendre ügyelni. De belebeszélni, belekotnyeleskedni a szónok beszédébe, megállapitani azt, hogy miről beszéljen és miről ne beszéljen, megállitani egy törvényhozót a maga törvényhozói működésében és előirni, hogy miről szabad beszélnie és miről nem szabad beszélnie, feloszlatni a gyülést akkor, amikor a képviselő nem az illető kiküldött rendőrtisztviselő ur politikai felfogásának megfelelően fejtegeti a maga álláspontját, ezt már helytelennek tartom. Ezt csak azért mondom el, mert én nem helytelenitem azt, ha a túloldalon ülő igen t. képviselő urak megfelelő mennyiségü és minőségü közszabadságok fölött rendelkeznek, mert ez a helyes, ez a jó, ez a kötelező a kormányzat részéről minden állampolgárral szemben, ha nem is törvényhozó az illető, a hiba itt van a baloldalon, ahol nem igy kezelik a kérdéseket. **(Lendvai István:** Én nem vagyok baloldali és velem szemben is ugy kezelik a kérdéseket, ez azután a baj! — **Kabók Lajos:** Fogadja részvétünket! — **Lendvai István:** Oh, köszönöm, majd visszaadom nekrológ formájában. Nagyon szép lesz! — *Derültség.)*

A baloldali képviselők kalváriája már a gyülés bejelentésénél kezdődik. Sohasem tudja az a képviselő, ha elhatározza magát arra, hogy beszámol megbizóinak az ő működéséről, hogy vajjon akkor, amikor ő szeretné, beszámolhat-e? Sohasem tudja, hogy milyen alakban csap le rá a tiltó villám és sodorja el őt a választói elől, de ha már elérkezett a választók elé és hogy ha már eljutott odáig, amig egy törvényhozó odáig eljuthat, hogy felállhat a pódiumra és beszélhet választóinak, ott ül mellette a szigoru közigazgatási tisztviselő, jegyzi minden szavát, ami nem kifogásolható, ha ott van, dolgozik, de figyel minden lehelletre, szóra és abban a pillanatban, amidőn neki nem tetsző mondat hangzik el a magyar törvényhozás valamelyik tagjának ajkáról, lecsap az asztalra, megállitja a törvényhozót beszéd közben, figyelmezteti, hogy erről ne beszéljen, rendszabályokat helyez kilátásba és ha mégis netalán merészelne még egy mondatot erről a témáról elmondani, akkor feloszlatja a gyülést. **(Esztergályos János:** Lásd a frankhamisitás kérdését! — **Lendvai István:** A zsidókérdésről sem szabad beszélni, ugy látszik, egálban vagyunk! — **Esztergályos János:** Önt érinti a hamis frank? — **Lendvai István:** Közelről nem, de a hamisitatlan zsidók érintenek! — **Pikler Emil:** A zsidók érintik? — **Lendvai István:** De mennyire! — **Pikler Emil:** Érintse vissza őket! — **Lendvai István:** Köszönöm, nincsenek beteges hajlamaim! — *Derültség.)* Pontosan megállapitható tehát és okiratokkal bizonyitható, hogy közszabadságok a kormánypárt részére vannak, az ellenzéki pártok részére nincsenek. Különösen a legutóbbi hetekben volt ezt alkalmunk tapasztalni. Egészen természetes és azt nem is lehet kifogásolni, ha a nemzetgyülés akármelyik tagja választói elé lép, hogy a frankdologról is beszéljen.

Benne élt a köztudatban, mindenki ezzel foglalkozott, a közvélemény ezzel volt tele, tehát egészen természetes, hogy ha valamelyik közéleti ember a fórumra áll, akkor annak a franküguról is kell beszélnie. A kiküldött rendőrtisztviselők azonban Budapesten is, vidéken is, ha történetesen valahol gyülést kivételesen engedélyeztek, már előzetes tárgyalásokba bocsátkoztak a képviselővel és kijelentették neki, kérem képviselő ur, a franküguról nem szabad beszélni. Ha az illető képviselő próbálta a maga igazát védelmezni és azt mondotta: uram, ma a frank-korszakban, amidőn mindenki erre kiváncsi, amikor erről szeretne tudni, tulajdonképen hogyan is áll ez a dolog, nem lehet egy gyülést tartani a nélkül, hogy erről is ne essék néhány szó, erre az illető azt mondotta, hogy kérem, ez rendben van önnek lehet igaza, azonban nekem az a parancsom, ezt én tartozom teljesiteni, tessék tehát tudomásul venni, hogy franküguy ezen a gyülésen nincsen, vagy ha van, akkor a gyülés kénytelen volnék feloszlatni. Ez az, ami helytelenitendő, viszont a másik részről egészen bizonyosan tudom, hogy ha ez alatt az idő alatt kormánypárti képviselők megjelentek, akár gyülésen, akár egyebütt, minden korlátozás nélkül beszélhettek a franküguyről. A különbség az, hogy a kormánypárti képviselő a kormány szája izének megfelelően tálalta fel a franküguyet, viszont az ellenzék szónokairól feltételezték azt, hogy az igazságnak megfelelően fogják szervirozni a frank-kérdést, ezért tehát kibocsátottak fentről egy generális rendelkezést, hogy a magyar nemzetgyülés tagja a magyar választókkal és a magyar közvéleménnyel közvetlenül franküguyben nem tárgyalhatnak és nem beszélhetnek. **(Gubicza Ferenc:** Bizonyos, hogy a kormánypárti képviselő nem igéri oda a másét, maguk még a holdban is felosztanák a földet!) Hogy mondja a képviselő ur? **(Gubicza Ferenc:** Olyik képviselő a holdban is felosztaná a földet a más között. — **Esztergályos János:** Mi köze ehhez a franknak?) Most már látom, hogy fogalomzavar van köztünk! **(Gubicza Ferenc:** A kormánypárti képviselők csak a törvény keretein belül dolgoznak!) Most már értem. Tudniillik fogalomzavar volt, ő a holdakról beszélt, én a franküguyről beszéltem, nem értettük meg egymást, ami nem is olyan különös, mikor ön a holdat belekeveri a frankba. *(Derültség balfelől.)* Itt most a frankról van szó. **(Gr. Hoyos Miksa:** Én azt gondoltam, hogy a költségvetésről van szó!) Kérem Hoyos képviselő ur, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Gróf!)* kérem Hoyos gróf képviselő ur, fog még ön igen sokat hallani az elkövetkezendő 38 napon a költségvetésről. **(Gr. Hoyos Miksa:** Én már folyton várom! — **Lendvai István:** Legalább még egy hive lesz a numerus claususnak!)

Tessék türelemmel lenni, mert délelőtt kértem és kaptam engedélyt a túlsó oldaltól, hogy beszédem technikáját magam állapitsam meg, tehát majd jövök a költségvetéssel is. **(Gr. Hoyos Miksa:** Az nagyszerü lesz! — **Esztergályos János** 38 napig lesz módja hallani! — **Gr. Hoyos Miksa:** Miért 38-ig? 40-ig! — **Pikler Emil:** Két nap már eltelt! — **Lendvai István:** Legalább jobb véleménye lesz a numerus claususról!) A túlsó oldalról igen tréfás aperszük hangzanak el. Hogyha valamelyik gróf vagy nagybirtokos mondaná azt, amit Gubicza képviselő ur mondott, nem csodálkoznám, mert annak csakugyan nem kell egyesülési és gyülekezési szabadságjog, annak csak olcsó nap

szám kell, de amikor Gubicza, a kis földmivesek érdekében itt ülő képviselő ur mond olyasmit, mint amit mondott, akkor tessék elhinni, ez nagyon elszomoritó. Ön azt mondja, mélyen t. képviselő ur, hogy a kormánypárti képviselő a törvények keretein belül marad. Feltételezi ön, hogy az ellenzéki képviselő okvetlenül kilép a törvényes keretekből?

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ugy látom, hogy ez a vita meddő, abba is hagyom tehát és tovább beszélek a közszabadságokról, mert ez sokkal érdemesebb terület. A helyzet tehát az, hogy a közszabadságok kérdése teljes mértékben ki van szolgáltatva a közigazgatás kénye-kedvének. Nem tudom, hogy a belügyminister ur centrális hatalma milyen ebben a pillanatban, hogy a belügyminister ur mennyire uralja a helyzetet, azt hiszem azonban, hogy nem lehet túlságosan nagy ur a maga dombján, mert akkor legalább el tudná érni azt, hogy egységes álláspontra hozza a maga alantas közegeit. Abból ugyanis, hogy egyes évszakonkint, vidékenkint egészen divergáló gyakorlat uralkodik a közigazgatásban a közszabadságok kezelése tekintetében, azt lehet következtetni, — nem tudom, hogy e pillanatban a belügyminister ur belügyminister-e még, remélem, hogy nem, a délelőtti események alapján ezt jogosan remélhetem — hogy ahány járási székhelyen, ahány helyen gyártanak aktákat, annyiképen rendelkeznek ezekben a kérdésekben.

Azért mondom, hogy nincs a belügyminister ur kezében a közigazgatás, mert minden közigazgatási hatóság azt cselekszi a maga szemetjén, ami neki jól esik. Egyes helyeken lehet gyülést tartani, bár kotnyeleskedés ott is történik, de legalább lehet gyülést tartani; az ember legfeljebb alkalmazkodik, amennyire lehetséges, más helyeken egyáltalában nem lehet gyülést tartani. Vannak helyek, ahol ötször is be kell jelenteni, amig beszámoló gyülés tartását megengedik, akkor is kikötik azonban a hatóságok, hogy kik mehetnek oda és hogy az illető ott megválasztott képviselőn kivül más nem beszélhet a gyülésen. Ezt a rendszabályt azonban nem alkalmazzák sehol sem az egységespárti képviselőkkel szemben. **(Viczián István:** De a szakszervezetekben mindenütt ezt alkalmazzák! — **Esztergályos János:** Gyógyuljon ki már a szakszervezetekből! — **Saly Endre:** Maradjon a moziknál!)

Ezekre az örökös provokációkra az a válaszom, hogy mélyen t. Viczián képviselő ur szánjon rá egyszer néhány percet és egy kis fizikai erőt s látogasson el egyszer valamelyik szakszervezetbe. Szivesen látjuk! Jelölje meg az időt és helyet, s legyen szerencsénk akármelyik szakszervezetben. Tessék ott a dolgokat megnézni, mert mégis csak egészen furcsa dolog, hogy valaki egy vesszőparipán lovagoljon egy olyan kérdésben, amelyről halvány sejtelme sincs, hogy valaki birálatot mondjon egy szakszervezetről, amikor annak közelében sem volt. **(Viczián István:** Jól ismerem őket! Elmegyek minden közgyülésre, ha meghivót kapok!) Gondoskodom róla, hogy meghivót kapjon t. képviselőtársam. **(Viczián István:** Köszönöm! Ott leszek! — *Kabók Lajos közbeszól.)*

Elnök: Kabók képviselő ur tegnap már elmondotta beszédét, kérem most méltóztassék lehetővé tenni, hogy Propper képviselő ur is beszélhessen.

Propper Sándor: Valóban veszedelmesen fogynak az idő és rengeteg a mondanivalóm. Győr, Pécs, Salgótarján, ezen a három helyen történt meg a legutóbb, hogy ott a megválasztott képviselő kiséretére vállalkozott más kerületbeli képviselők nem jelenhettek meg, sőt egyes helyeken magát a gyülést sem engedélyezték. De az a furcsaság is megtörtént egyik helyen, hogy bejelentettek egy képviselőt, aki ott beszélni fog s erre a gyülést nem engedélyezték. Amikor aztán kitünt, hogy egy hasonnevü nem képviselő akart beszélni a gyülésen, a hatóságok exkuzálták magukat, hogy kérem, tévedés történt, mert ha tudtuk volna, hogy nem képviselő akar beszélni, engedélyeztük volna a gyülést. Itt van egy konkrét eset. **(Lendvai István:** Kivel történt ez?) Hiába akar engem a t. képviselő ur taxációkba belevinni, arra nem vagyok hajlandó, mert nem akarok senkinek sem kellemetlenséget okozni.

Itt van Eichardt rendőrtanácsos esete, akit csak azért emlitek fel, mert megjárta esete a sajtót s aki a Kossuth-gyülésről birósági megállapitás szerint hamis jelentést adott be. Hamisan jelentette az ott történteket, hamis ürügy cimén oszlatta fel a Kossuth Párt gyülését. Később a birói itélet indokolásában megállapitotta a biróság, hogy a jelentés hamis volt. Már most méltóztassanak elképzelni, hogy ilyen gyakorlat mellett esetleges feloszlatás esetén milyen bajok támadhatnak. Tegyük fel, hogy a gyülésen olyan jelenetek játszódnak le, hogy a hatóság kénytelen beleavatkozni. Mondjuk embergyilkolás vagy sebesülés történik ilyen hamis jelentés alapján. Hát szabad ilyen gyakorlatot folytatni? A belügyminister ur bokros elfoglaltságát elismerem — hiszen annyifelé kell lennie, hogy a kibontakozást megtalálja — s tudom róla, hogy rengeteg a dolga, de emellett lehetne ideje arra is, hogy egy rendelettel egységes alapra helyezze a jogbiztonságot, a jogtiszteletet, illetőleg a jogfosztást, hogy az egyes közigazgatási kiskirályokat rendre tanitsa és megmagyarázza nekik azt az egyet, hogy egyformán járjanak el és ne dezavuálják egymást és azt a kormányt, amely meglehetősen drágán, közpénzen hirdeti a maga sajtóaparátusában a nagy konszolidációt. A rendőrtisztek és a szolgabirák pedig mindennap kiadnak egy csomó közokiratot arról, hogy Magyarországon nincsen konszolidáció, mert egy egész sereg gyülésbetiltás azon a cimen történik, hogy a még gyenge lábon álló konszolidációt nem engedhetik veszélyeztetni azzal, hogy az emberek összejöjjenek, gyülést tartsanak és pártpolitikai szempontokból állitsanak be kérdéseket. **(Baticz Gyula:** És a munkanélküliség kérdésével foglalkozzanak!)

A közszabadságok kérdéséhez tartozik a május 1-ei munkaszünet. A május elsejei munkaszünet megünneplését a Bethlen-kormány óta lehetetlen megtartani. Az ellenforradalom második évében már lehetett gyülést tartani a Tattersaalban és más gyülésheljeken, a Bethlen-kormány alatt azonban napvilágot látott egy rendelet, amelyben ki van mondva, hogy április 29-től, azt hiszem, május 3-ig, — nem tudom pontosan — mindenféle gyülés tartása tilos. Az egész világ beletörődött már a változhatatlanba, hogy május elsején a munkásság a maga ügyének kiván szolgálni, azt munkaszünettel ünnepli meg és a közszabadságokért és a szociálpolitikáért világszerte tüntet. Sőt egyes országokban már a hivatalos ünnepek közé is besorozták a május elsejét; csodálatos, hogy nálunk épen azon a napon, május elsején, amikor az egész világ munkássága mindenhol, ahol ipari kultura van és

ahol ipari munkásság van, nemcsak szabadon gyülekezik, hanem sok helyen épen ezt a napot használják fel gyülekezésre, mindenféle ilyen munkásünnepség, megnyilatkozása tilos.

Miért? Ha valaki igy feltenné a kérdést és erre egy felelős fórum előtt kellene a belügyminister urnak válaszolnia, vajjon mit tudna erre válaszolni, mivel tudná megokolni azt, hogy az egész világ felfogásával szemben állva és szembeszállva, megtiltja azt, ami az egész világon azon a napon történik. (**Viczián István:** Mert nemzetellenes irányban beszélnek!) Az ön szük látókörében a szociálpolitika és a közszabadság lehet nemzetellenes! (**Lendvai István:** Nem az egész világon! Például Róma, az is benne van a világban!)

Elnök: Csendet kérek, Lendvai képviselő ur!

Propper Sándor: Még Rómában is megtartják! (**Lendvai István:** Szeretné azt Mussolini látni, nem áll az a tétel, hogy az egész világon!)

Elnök: Lendvai képviselő urat kénytelen vagyok figyelmeztetni, hogy most nem ő a szónok, méltóztassék csendben maradni!

Propper Sándor: Még Rómában is! És talán önnek az előnyére fog szolgálni az, amit mondok: Olaszországban még a fasiszta uralom alatt is van a munkásságnak legalább is annyi mozgási szabadsága, mint itt a keresztény-keresztyén, nemzeti és polgári uralom alatt. Egészen bizonyos, hogy Rómában is meg fogják ünnepelni május 1-ét. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én tehát helyesen állapitottam meg, hogy egyetlenegy piciny foltja lesz a világnak, ahol május 1-én gyülési tilalom lesz, és ez Magyarország lesz! Én példákért, ha példákra szorulok, nem rossz helyekre megyek. Ne méltóztassék azt gondolni, hogy a Mussolini-féle kalandos politika különösen kivánandó. Nem én mondom ezt, hanem Mussolininek a honfitársa, akinek a szava, ha ebben a pillanatban nem is olyan döntő, mindenesetre azonban van olyan súlyos a világpolitikában, mint a Mussolinié. Francesco Nitti állapitja meg legujabb könyvében, a háboru óta a negyedikben, amelyben ugyancsak háborus problémákkal foglalkozik és az eltiport népek igaz barátjának bizonyult. Ő állapitja meg: *(olvassa):* »Wenn der Nationalismus in den anderen Staaten ein Verbrechen ist, so ist in Italien noch dazu ein Stumpfsinn.« Ha tehát — azt mondja ő — a túlhajtott nacionalizmus más országokban gonosztett, Olaszországban különösen bárgyuság is. (**Lendvai István:** Túlhajtott nacionalizmus nincs, mert az nem nacionalizmus, ami túlhajtott!) Ne tessék tehát itt Mussolinira hivatkozni. (**Lendvai István:** Én Mussolinire hivatkozom, ön Nittire!) Én Nittire hivatkoztam és azt hiszem, hogy ő a magyar közvéleményhez sokkal közelebb áll, mint Mussolini, mert ön nagyon jól tudja, hogy Olaszországnak a világháboruba való bevitele Mussolini kezdeményezése volt, Mussolini okozta a központi hatalmak összeomlását; ön nagyon jól tudja, hogy Mussolini volt az első, aki két kézzel nyult a hadisarcok után, Mussolini volt az, aki azt mondotta, hogy ha versaillesi és a többi békét megkötötték, akkor azok legyenek is meg, azokat fenn is kell tartani. Ön azt is jól tudja, hogy ha Francesco Nitti ezidőszerint Olaszországban nem is tényező, de őt mindenki a jövő emberének tartja és ő fogja talán a legközelebbi időben Olaszország sorsát intézni. Ő az eltiport kis népek barátja és egymásután irja ezekről a kérdésekről könyveit s veti latba az ő nemzetközileg meglehetősen súlyos szavát a kis népek érdekében. (**Lendvai István:** Majd a költségvetési beszédemben felelek, nem szeretném tovább zavarni!)

T. Nemzetgyülés! A közszabadságok helyreállitása olyan közszükséglet, amellyel tovább várni nem lehet. Ezt a közszükségletet, igenis, ki kell elégiteni és nem türhető az a kétkulacsos politika, amelyet a kormány üz azzal, hogy kifelé állandóan demokráciát hirdet, befelé pedig minden diktátort megszégyenitő rendszabályokkal tipor el minden szabad megnyilatkozási lehetőséget.

T. Nemzetgyülés! Lehet, hogy a frankügynek a költségvetési vita anyagába való bekapcsolása önöknek nem konveniál. Én ennek ellenére kénytelen vagyok udvariatlan lenni és kénytelen vagyok a frankügyről néhány szót ejteni. A kormány részéről ezt a kérdést most azzal szeretik elintézni, hogy azt mondják, hogy birói eljárás alatt áll. Ebbe, ugyebár, a dolog bűnügyi részét illetőleg bele kell nyugodni, noha nem szivesen nyugszik bele az ember, mert sokkal szivesebben láttuk volna a nyomozás gyors lefolytatását, sokkal szivesebben láttuk volna a frankügyben kompromittált valamennyi egyén gyors letartóztatását, vagy ellenük az eljárás megindítását, sokkal szivesebben láttuk volna, nogy ha nem a Bethlen-kormnny képviselte volna a vádat, ha nem Sztrache ügyész állott volna ott a kormány képviseletében, mint a vád képviselője, és nem Töreky tanácselnök vezetné a tárgyalást. Ezeknek a személyeknek funkciója ebben az ügyben egyáltalában nem megnyugtató, miután azonban mi sajnos, ebben a pillanatban nem tudjuk a dolgot megmásitani, ebbe bele kell nyugodni. De nincs ilyen laza módon sem elintézve a dolog politikai része. Önök, t. túloldal, a kérdést azzal, ami eddig történt, befejezettnek minősitik, önök elhiszik azt, hogy a befejezésnek ezzel a csonka módjával lehetséges mindent tovább ugy folytatni, mint ahogyan eddig csinálták. Önök, t. túloldal, azt hiszik, hogy az ország közvéleménye bele fog törődni abba, hogy az a kormány, amelyet súlyosan megvádoltak azzal, hogy a frankbotránynak részese, tudója volt, vezesse tovább az ügyeket.

Önök, t. többség, azt hiszik, hogy Magyarország gazdasági és politikai helyzete rendbehozható, szanálható ennek a kormánynak működése alatt. Én nem tudom, egy súlyos érzet nyomása alatt állok és lehetetlennek tartom ezt és minden napot elveszettnek tartok, amelyen ez a kormány marad az ügyek élén. (**Perlaki György:** Ilyen szófecsérléssel!) Mondottam már, t. képviselő ur, hogy én nem vagyok a hallgatók szakszervezetének tagja; önöknek, a kormánypártnak kötelessége a legujabb parancs szerint hallgatni, az ellenzéknek pedig lelkiismereti kötelessége birálat munkáját elvégezni. Tessék megelégedni ezzel a szereposztással, tessék tehát hallgatni, én pedig beszélni fogok! *(Derültség jobbfelől.* — **Perlaki György:** Szóval, ön kiadta a parancsot.

A kormánynak szerintem — mint ahogyan már délelőtt ki is fejtettem — le kell vonnia frankügy konzekvenciáit, le kell vonnia az előtt mielőtt még a jelenlétével messzebbmenő, mélyrehatóbb bajokat okoz; mert hogy bajokat fog okozni, az egészen természetes, miután a frankügy és a kormánynak a frankügyben való kompromittáltsága még azt a kevés reményt is elsorvasztotta, ami egyébként még fennállott a ország talpraállitása tekintetében. Ebben a kérdésben a res judicata nem fogadható el politikai szempontból, erről beszélni sem lehet. Méltóztassanak visszaemlékezni arra, hogy Apponyi Albert gróf, akinek szavát önök is elég súlyosnak tartják, jelentette ki, hogy egyszerü technikai szavazással a franküggy politikai részét befejezni nem lehet. Mégis azt látjuk, hogy a kormány a megoldásnak ezzel a módjával megelégszik, a kérdést befejezett ügynek tekinti és tovább csinálja dolgát ugy, mintha a világon semmi sem történt

volna. Ebben a pillanatban, sajnos, a kritikát-anság, a sajtó megfélemlitése, általában a köz-zabadságok elnyomása, a szabad biráló szó elfoj-ása lehetetlenné teszik azt, hogy országos nagy közakarat, a közvélemény felháborodása a kor-nányt elsöpörje helyéről, ami ilyen esetekben nás korszakokban megtörtént volna. A kormány-nak éreznie kell, hogy agyaglábakon nyugszik egész erkölcsi épitménye, s hogy méltatlanná vált arra a helyre, amelyet betöltött. Ha ebben a pil-anatban nem is lehet ennek szankciót szerezni a közvéleményben, látnia kell azt, hogy lehetetlen helyzetbe került és lehetetlen helyzetbe sodorta az országot.

Önök bizonyára informálva vannak arról, hogy mi történt Genfben. Önök nagyon jól tudják, ép ugy mint mi, hogy Magyarország minister-elnökét Genfben súlyos kudarc és mellőzés érte. Ez előtt nem lehet szemet hunyni, és ha önök Genfet a magyar alkotmányba, mint az alkotmány egyik tényezőjét beiktatták, ahová a pénzügyek intézése tekintetében el kell járni, akkor legalább számoljanak azzal, hogy ezzel a harmadik, erő-szakoltan az alkotmányba belefoglalt tényezővel a kormány ne kerüljön szembe és ha ettől függ az ország gazdasági boldogulása, amint hirdetik, essék ennek konzekvenciáit levonni és tessék olyan uj kormányt alakitani, amely Genfben, ennél a harmadik uj alkotmányos tényezőnél, Magyar-ország érdekeit sikeresen tudja képviselni.

Kevés hir lát napvilágot arról, ami ott kint Genfben történt, de az a kevés is, ami az elzárt réseken keresztül kiszivárog, elég alkalmas volna arra, hogy erre az egységespárt is feleszméljen. Méltóztassanak csak idefigyelni. A ministerelnök genfi utjával kapcsolatban a világsajtó, természe-tesen nem állván a magyar ministerelnök sajtó-rodájának nyomása alatt, az igazságnak megfelelő hireket közöl. Egy-egy lap ide is elkerül, amelyben olyan hirek vannak, amelyeket a magyar sajtóban nem olvashatunk, mert nem merik leadni; ha leadnák, olyannak volnának kitéve, ami egy lap-nak kellemetlen.

Nagy Vince képviselőtársam annak idején interpellálva a Berliner Tageblatt genfi tudósitását olvasta fel, amely gróf Bethlen Istvánnal foglal-kozik. Bethlen ministerelnök ur erre a napló szerint a következő megjegyzést tette *(olvassa)*: Ami a Berliner Tageblatt tudósitását illeti, meg kell emlitenem, hogy tudósitója személyesen meg-jelent nálam, és bocsánatot kért amiatt, hogy lapjában más oldalról beküldve olyan tudósitás jelent meg, amely nem felel meg a valóságnak.« Nagy Vince tehát a Berliner Tageblatt közlemé-nyét terjesztette a nemzetgyülés elé interpelláció alakjában, amely a magyar ministerelnök kudar-cával foglalkozott, amire a ministerelnök felállott és azt mondotta, hogy a Berliner Tageblatt köz-lése nem felel meg a valóságnak.

A Berliner Tageblatt erre április 1-én meg-jelent számában a következőket irja *(olvassa)*: Graf Bethlen in Genf und in Budapest. In der Budapester Parlamentssitzung vom 24. März, in der die Franksfälscheraffäre behandelt wurde, erwähnte der Abgeordnete Vinzenz Nagy in der Begründung seiner Interpellation auch einen Bericht des Berliner Tageblatts aus Genf, der sich mit dem Grafen Bethlen beschäftigte. Ministerpräsident Graf Bethlen machte hierzu die Bemerkung: »Was aber den Bericht des Berliner Tageblatts anbelangt, hat dessen Be-richterstatter sich bei mir persönlich dafür ent-schuldigt, dass von anderer Seite eine Meldung in sein Blatt gelangte, die den Tatsachen nicht entsprach. Ich bitte, meine Antwort zur Kenntnis zu nehmen.« Ez az, amiben Bethlen az inter-pellációra válaszolt, amire a Berliner Tageblatt a következőket irja *(továbbolvassa)*: »Diese Behauptung ist völlig frei erfunden. Der von uns veröffentlichte Bericht entspricht in allen Punkten den Tatsachen, und selbstverständlich hat sich keiner unserer Mitarbeiter bei dem Grafen Bethlen entschuldigt.« (**Saly Endre**: Tévedett a gróf úr!) Magyarul ez annyit jelent, hogy ez az állitás teljesen légből kapott, hogy a Berliner Tageblattban megjelent tudósitás min-den pontjában megfelel a valóságnak és hogy a lap munkatársai közül senki sem jelent meg gróf Bethlen István előtt bocsánatot kérni.

Ez történt április 1-én. Azóta figyelemmel kisértem a lapokat, és vártam, hogy ennek a tekintélyes német lapnak meghazudtoló közlését a ministerelnök ur visszaveri vagy megcáfolja. A Berliner Tageblattnak, amely nem a nyil-vánosság kizárásával jelenik meg, eme közle-ményére a ministerelnök urtól sem a sajtóban, sem máshol semmiféle reflekszió nem történt, s még csak kisérlet sem történt arra, hogy a ministerelnök ur ezzel az őt nagyon-nagyon kedvezőtlen szinben feltüntető közleménnyel szembeszálljon. (**Esztergályos János**: Egyetlen egységespárti sincs a teremben, mégis 9 órás üléseket hivnak össze! — *Egy hang a szélső-baloldalon: Egy jelen van!*) A tézis tehát az, hogy a Berliner Tageblatt cimü igen tekintélyes külföldi ujság megcáfolta a magyar minister-elnöknek a nemzetgyülés előtt tett nyilatkozatát, és erre a ministerelnök ur sem a sajtóban, sem máshol nem tartotta szükségesnek nyilatkozni. Az elfogadott szokások szerint ez azt jelenti, hogy a Berliner Tageblattnak igaza van. Vég-telen nagy bajnak és szerencsétlenségnek tartanám azonban, ha egy külföldi sajtóorgánum más ország ministerelnökét meghazudtolhatja. Ezért a nemzetgyülés szine előtt tisztelettel fel-kérem Bethlen István ministerelnök urat, hogy a Berliner Tageblatt április 1-i számában meg-jelent és őt meghazudtoló közleményét meg-cáfolni sziveskedjék.

Egy másik ujság, a The Nation cimü nem-zetközi tekintélyü liberális angol lap szintén fog-lalkozik a franküggyel és a következőket irja *(olvassa)*: »Sir William Good a magyar kormány szavahihetősége alapján azt állitja, hogy az a kijelentésem, amely szerint gróf Bethlen azt vallotta a parlamenti frankbizottság előtt, hogy Windischgraetz terveiről 1922 végén vagy 1923 elején hallott, nem felel meg a valóságnak és hogy ennek valótlansága a parlamenti bizottság jelentésével be van bizonyitva. Melyik jelentéssel bizonyitja ezt? Mert két jelentés van: többségi és kisebbségi. Ez előbbi természetesen nem mond semmit gróf Bethlen vallomásáról, — és ez nem az egyetlen fontos tény, amelyet elhallgat — de a kisebbségi jelentésben benne van. Ha a rendel-kezésemre álló hely megengedné, idézhetném is. Sir William Goodot tehát a magyar kormány nyilvánvalóan félrevezette. Sőt gróf Teleki a bizottság előtt tett közlésében elmondotta, hogy a dologról 1922-ben vagy 1923-ban referált gróf Bethlennek. Gróf Bethlen csak Teleki vallomása után mondta meg az igazat, amelyet első vallo-másánál elhallgatott.

De ez távolról sem az egyetlen bizonyiték — mondja tovább a Nation — gróf Bethlen ellen a kisebbségi jelentésben, amelynek bizonyitékai kár-hoztató és meggyőző itéletet jelentenek a magyar ministerelnökre nézve. Bárki olvassa ezt a jelen-tést, nem fog meglepődni annak azon végkövet-keztetése fölött, hogy a jelenlegi magyar kormány nem alkalmas a vizsgálat vezetésére és hogy csak egy nem érdekelt kormány iránt, amely az ügy-gyel semmiféle kapcsolatban nem volt, lehet biza-

lommal viseltetni arra nézve, hogy »az igazságot egész meztelenségében föltárja.«

Ezt a véleményt — ezt még mindig a Nation mondja — minden magyar embernek osztani kell, akinek érdeke hazája becsülete. Osztják ezt a magyar arisztokrácia vezérei is, valamint a magyar monarchisták is.

Elismerem, hogy a magyar kormány részessége a frankhamisitásban kisebb szabálytalanság néhány más bűnnel összehasonlitva, amelyeket a magyar kormány eltürt, ha ugyan nem ő volt a felbujtó. Ezek a bűncselekmények, gyilkosságok, rablógyilkosságok nagyobb bűnök a pénzhamisitásnál. Ha e kormány iránt a magyar nép túlnyomó többsége bizalommal viseltetik, miért nem vállalkozott arra a ministerelnök, hogy megkérdezze az országot a kormányzás állandó formája felől? És miért volt szükséges olyan eszközökhöz folyamodni, amelyekkel az ellenzékre hallgatást kényszeritett?«

Elnök: Kénytelen vagyok a képviselő urat a felolvasott citátumért rendreutasitani. Ilyent citátum formájában sem lehet elmondani.

Propper Sándor: Kénytelen voltam ezt a citátumot felolvasni, amivel még nem tettem magamévá a Nation cikkét. De ha a minister ur arra tart igényt, hogy a Nation-nek ez a cikke ne menjen át a külföldi közvéleménybe, és ne irritálja a magyar közvéleményt, akkor a magyar miniisterelnök ur legyen olyan szives és járuljon hozzá ahhoz, hogy a frankügy politikai része végre annak megfelelő módon tisztáztassék és likvidáltassék, mert nem lehet belenyugodni abba, hogy egy egyszerü technikai szavazással ez után a kérdés után pontot tegyenek, aminek következménye, — amint méltóztatnak látni — az, hogy most már olyan oldalról is súlyos támadásokat kap a kormány, ahonnan eddig támogatást kapott: t. i. angol részről.

Később a külpolitikai kérdéseknél fogok még beszélni erről a kapcsolatról, de ezt az egyet szükségesnek tartottam felolvasni annak bizonyitására, hogy strucc-politika az, ha a kormány azt hiszi, hogy az ő hallgatásával és azzal, hogy másokat is elhallgattat és el akar hallgattatni, ezt a frankhistóriát közmegelégedésre elintézte.

Beszélnem kell most a kormány külpolitikájáról. Fel kellene tennem a kérdést, igy egyszerüen: hova, merre tart a kormány a maga külpolitikai orientációjával? Én magam tagja vagyok a külügyi bizottságnak a második nemzetgyülés összeülése óta, és mondhatom, hogy a külügyi bizottságot a kormány érdemben egyetlenegyszer sem informálta, a külügyi bizottság tagjai épen olyan tájékozatlan a kormány külügyi politikája tekintetében, mint akárki más, aki kivül áll. A kormány a külügyi bizottságot nem foglalkoztatja, ha csak nem köt valami rossz kereskedelmi szerződést, amelynek bizottsági tárgyalására néhanapján a külügyi bizottságot is összehivja. Ha az ébredésnek egyáltalában van, vagy volt létjogosultsága valamikor, ugy a külpolitikai kérdésekben és az ország külpolitikájában igazán volna jogosultsága és szüksége is volna egy kis felébredésre.

Az alvó külpolitika tevékenysége a külföld helytelen informálásában merül ki. Annyit tudunk a külügyministeriumról, hogy a frankkofferre ráüttette a kurir-pecsétet; annyit tudunk, hogy elküldött két táviratot, amelyeknek egyikében igazolni próbálta a hamis frankok elhelyezőjét, a másikban pedig már visszavonult egy kicsit és csak elővigyázatot javasolt. Annyit tudunk róla, hogy néha köt egy-egy nagyon rossz kereskedelmi szerződést, de hogy az országnak vagy a kormánynak megfelelő koncepciózus külpolitikai elgondolása volna, erről még soha nem hallott senki sem.

Pedig az ország külpolitikai helyzete és belpolitikai boldogulása egymással szorosan összefügg. Hiába furnak-faragnak itt belső konszolidációs műveken, hiába próbálják az országot szanálni; ha légüres térben mozognak, ha légüres térbe helyezik az országot, elszakitva mindentől más országtól, nélkülözve minden okos külpolitikai orientációt, eltékozolva a legdrágább időt, amely valaha is volt a világtörténelemben, nem sikerülhet semmiféle belpolitikai vagy belső gazdasági akció.

Azt látjuk, hogy lázas, nagy, uj elrendezkedés tapasztalható az egész világon. Nekünk van egy drága instrumentumunk, amelyről majd a külügyi tárca részletes vitája folyamán fogom kimutatni, hogy az egész világ legdrágább külügyi instrumentuma. Ez a külügyi hivátal, ez a külügyi ministerium alszik, nem csinál semmit és enged a dolgokat a maguk természetes menetében, ahogy esik, ugy koppan. Elmulnak az elrendezkedés nagy lehetőségei anélkül, hogy Magyarország valamilyen külpolitikai irányhoz csatlakozott volna. Azt látjuk, hogy bizonyos rejtett szimpátiák megnyilvánulnak minden olyan államal szemben, ahol a kormány a reakció felburjánzását észleli. Ha azt tapasztalja, hogy valamelyországban a reakció erősödőben van, akkor a magyar kormány szimpátiái odaterelődnek minden egyéb szankció vagy minden egyéb effekti eredmény nélkül, csak szimpátiákat nyilvánit. Nincs azonban szava és kapcsolata semmi olyan országhoz, amely a liberalizmust, a demokráciát a haladást vallja a maga uralkodó eszméjének.

Azt tudjuk a külpolitikából, hogy máris gyarmata vagyunk a nyugati kapitalizmusnak. Tudjuk hogy a szanálás művét végrehajtották a külföldi tőke támogatásával 22 és fél százalékos vére kamatok fejében. Tudjuk, hogy az egyik nagyhatalomnak sakkfigurája vagyunk, de holt sakkfigurája, amellyel ez a nagyhatalom az ő érdekeinek megfelelően sakkozik, mint egy holt figurával s amelyet akkor fog leüttetni ellenfelével, amikor ez az ő érdekeinek majd megfelel. Legyen egy ország bármily kicsiny és szerény, legyen a helyzete bármily nyomasztó, a holt sakkfigura szerepe nem dicsőséges szerep. Látunk sokkal kisebb és jelentéktelenebb államokat, amelyek a maguk külpolitikai dolgaikat önállóan intézik és nem szegődnek oda más államhoz vazallusnak. Látjuk azt, hogy a Kelettel semmiféle kapcsolatunk nincsen.

Erről a kérdésről Kabók képviselőtársam már beszélt, de nekem is beszélnem kell, mert az a meggyőződésem, hogy Közép- és Nyugat-Európa mai gazdasági leromlottsága és politikai zürzavara egyrészt abból ered, hogy az egész Kelet ki van kapcsolva Európa életéből. Ez teljesen lehetetlen dolog. Európa nem állhat talpra, Európa nem indulhat uj életnek, ameddig a Kelettel a maga kapcsolatait létre nem hozza. Európa Amerika vazallusa lesz, ha a Kelettel nem tud kapcsolatokat teremteni. Látjuk, hogy a különböző nagy nemzetek versenyt futnak azért, hogy bekapcsolódhassanak a Kelet gazdasági életébe. Egyre-másra kötik meg Oroszországgal a kereskedelmi szerződéseket kis országok és nagy országok egyaránt. Most folyik a tanácskozás Oroszország és Németország között és a legujabb hirek szerint ez az egyezmény is néhány napon belül létre fog jönni. (**Pikler Emil:** Létrejött!) Még nem ratifikálták.

A magyar kormány is ráeszmélt már erre. Be kellett látnia, hogy egy 12 millió négyzetkilométeres nyersanyag-területet és 130 milliónyi népet nem lehet kikapcsolni a világ gazdasági

életéből és a kormány, amint tudjuk, a szerződéstervezetet Berlinben létre is hozta, de nem volt elég ereje és nem volt elég bátorsága ahhoz, hogy ezt a szerződést a magyar nemzetgyüléssel ratifikáltassa. (**Baticz Gyula**: A titkos társaságok megakadályozták !) Azt hiszem, hogy nem egészen a titkos társaságok, hanem inkább azt gondolom, hogy a nyilt nagy agráriusok akadályozták meg, mert féltek az orosz búza versenyétől. Mindenesetre a titkos társaságok is vetót emeltek érzelmi szempontból az orosz-magyar szerződés ellen, de egészen bizonyos, hogy az agrárérdekeltség volt az, amely ezt a kérdést elgáncsolta, mert félt az orosz búzamedencének versenyétől. Pedig, ha Magyarországnak van reménye a feltámadásra, az csak ugy lehetséges, ha megszerzi magának a magyar iparral szemben inferioris keleti piacot. Ukrajna, amelyet tőlünk csak egy keskeny földsáv választ el, kitünő piaca lehetne a magyar ipari termékeknek, itt felvirulhatna az ipar és a kereskedelem. Valószinü, hogy ennek ellentétele, ellenoldala az volna, hogy viszont el kellene fogadnunk bizonyos vámkedvezményekkel Oroszországból mezőgazdasági terményeket, ami valószinüleg lejjebb nyomná a magyar mezőgazdasági termények árát.

De legyen szabad hivatkoznom Sven Hedinre, aki se nem bolsevista, se nem szocialista, hanem elismert tudós, s aki »Pekingtől Moszkváig« cimü munkájában már 1923-ban keserü szemrehányást tesz Svédországnak, amiért elkésett az orosz-svéd szerződés megkötésével. Ugyebár, méltóztatnak koncedálni, hogy Sven Hedin nem bolsevista és az ő szive nem lángol különös nagy lánggal az orosz bolsevizmusért vagy nem akarja azt átplántálni Svédországba, csak mint tudós belátta azt, hogy a nagy Keletnek Európából való kikapcsolása Európára nézve veszedelem, s ezért ebben a könyvében igen határozottan szemrehányást tett a svéd kormánynak, mert elmulasztotta gyorsabban megkötni a szerződést, mert hiszen azóta már meg is kötötték.

Én a magyar külpolitika terméketlenségét, Magyarországnak külpolitikai szempontból való izoláltságát főképen annak tudom be, hogy a kormány nem ér rá ilyen messze kiágazó kérdésekkel foglalkozni; a kormány túlságosan el van foglalva a saját kicsi önvédelmi poziciójának védelmével. A kormány hadjáratot folytat idehaza, idebenn az országban a dolgozó magyar nép ellen; a kormány és ez a kurzus hadilábon áll Magyarország népével és mint háborut viselő fél nem ér rá arra, hogy messzebbre gondoljon s hogy ezt a belső felülről intézett háborut nem érdeklő dolgokkal és kérdésekkel foglalkozzék. (**Baticz Gyula**: Azért bakot lőni ráér!) Nem talál kapcsolatokat, nem mer fellépni olyan erélylyel, amillyennel felléphetne a külföld felé, ha idebenn rendet tudna teremteni és rendet tudna tartani. A kormány a maga szük látókörében mindent hajlandó feláldozni. Feláldozza az ország jelenét, feláldozza az ország jövendőjét, elpocsékolja azt a drága, nagy időt, amelyet a külpolitikában és világtörténelemben most élünk át, eltékozolja csak azért, hogy a maga kicsi önző uralmát itt fentarthassa. Ennek feláldoz mindent.

Ennek legjobb bizonyitéka az, hogy ma, hetedik esztendőben az ellenforradalom után, még mindig arról kell beszélni minden adandó alkalommal, hogy likvidálni kellene végre az emigrációt és politikai amnesztiát kellene adni azoknak a politikai üldözötteknek, akik 1919-ben, az ellenforradalom első nagy megfontolatlan fellángolásának idején kerültek a különböző hatóságok kezébe és a börtönbe. Azóta olyan sok minden történt, ami szükségessé és érthetővé tenné a kérdés automatikus megindítását.

Beszédem előbbi folyamán már beszéltem az ellenforradalmi biráskodás tökéletes csődjéről. *(Ugy van! Ugg van! a szélsőbaloldalon.)* Ha semmi más, ha maga az idő, ha maga a helyzet, ha maga a szükségesség nem parancsolná, akkor csak ezek a Surgoth-féle esetek egymagukban elégségesek volnának ahhoz, hogy a kormány automatikusan, minden sürgetés és ösztönzés nélkül nyuljon hozzá ehhez a fájó sebhez és kérdéshez, hogy ezt elintézze. (**Esztergályos János**: A Benyovszky-eset is ezt parancsolja !)

Hét éves az ellenforradalom. Hét év nagy idő, hét év óta a világ minden államában likvidálták a forradalmakat és az ellenforradalmakat. Hivatkozhatnám egész csomó országra, ahol ezt az aktát már lezárták. Legujabban, ma olvashatják a képviselő urak Pangalos görög diktátor kijelentését, akinek uralma ellen a mult héten törtek lázadó seregekkel és aki egy héttel később már szükségesnek tartja kijelenteni, hogy a kiengesztelődés politikáját fogja folytatni, hogy mindenkit szabadon fog bocsátani, mert uj és termékeny életet akar biztositani Görögországban. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Véres lázadók fegyverrel a kézben, ágyuk felvonulása az uralkodó kormányrendszer ellen, s egy hét mulva a diktátor jelenti ki, hogy a lázadó katonákat szabadon bocsátja s a vezető politikusoknak amnesztiát ad. Nálunk hét év telt el, keresztény és nemzeti jelszó alatt folyik az uralom, de még nem jutottak el odáig, hogy azokat az apró szerencsétlen embereket — mert a nagyokat már az oroszok kikérték és elvitték — az apró beugratott embereket kiemeljék a börtön rothasztó levegőjéből és visszaadják az életnek.

És az emigráció? Meddig kell ezt a kérdést sürgetni? Kihez kell fordulni azért, hogy visszatérhessenek a hazájukból elüldözött emberek, akiknek semmi bűnük nincs, akik csak féltek a Duna fenekétől, mert túlságosan gyakori volt akkor az ilyen usztatás? Kihez kell fordulni, melyik az a kormány, az a rendszer, az a világnézet, amely hét esztendő után ezen a téren valamit tud produkálni? (**Esztergályos János**: Melyik az a férfiu?) Kinek lesz bátorsága kimondani, hogy pontot kell tenni az ellenforradalom után, ki fogja megnyitni a sorompókat azok előtt a tizezrek előtt, akiket kiüldöztek, akik kénytelenek voltak menekülni, hét esztendő után? Ez olyan fájó sebe a magyar társadalomnak, amelynek gyógyulása előtt termékeny élet itt nem lesz, különösen ha összehasonlitjuk a forradalmakat követő ellenforradalmi idők kilengéseivel. Ugyebár, méltóztatnak tudni, hogy a csongrádi bombamerénylet gyilkosai, a dohány-utcai bombamerénylet gyilkosai szabadon járnak: szabadon járnak Somogyi és Bacsó gyilkosai, szabadon járnak az ellenforradalom gyilkosai, szabadon jár az a férfiu, akiről birói itélet állapitotta meg, hogy ötvenháromszoros gyilkosságnak felbujtója. De nem az fáj nekem, hogy ezek szabadon járnak. Az én érzelmeimmel a megtorlás követelése sohasem fért össze. Nekem az fáj, hogy ezeket a szegény, üldözött embereket börtönben tartják és elzárják családjuktól, hazájuktól, földönfutókká teszik őket akkor, amikor példák vannak előttünk, amikor látják, hogy más országokban sokkal nagyobb eseményeket sokkal rövidebb idő alatt tudtak elintézni. Szeretném végre megtudni kertelés és frázisok nélkül — mert a ministerelnök ur részéről ezekben a kérdésekben eddig csak frázisokat kaptunk — hogy mikorára remélhető az az idő, amikor azt fogják mondani, hogy végre vége van ennek a dolognak. Hiszen a konstruált bűntények nagy része el is évült.

Volt már szó arról — azt hiszem Kabók képviselőtársam is beszélt róla és én is megemlitet-

tem a t. Nemzetgyülés előtt — hogy a kormány olyan lehetetlen és erkölcstelen módját választotta az emigráció likvidálásának, amely jogállamban nem engedhető meg. Reverzálisokat vesznek és kérnek azoktól, akik haza akarnak jönni, amelyek szerint kötelezik magukat politikai szilenciumra, hallgatásra, reverzálisokat, amelyekben politikai öngyilkosságot vállalnak olyanok, akik haza akarnak jönni. A politikai zsarolásnak olyan minősitett esete ez, amely ellen minden becsületes embernek tiltakoznia kell. Egyben azonban — és ezt méltóztassék tudomásul venni — a kormány szánalmas gyengeségének is tanubizonysága. A kormány fél azoktól az egyszerü munkásemberektől, akik haza fognak jönni, fél azoknak politikai fellépésétől? A kormány félti a maga uralmi bázisát a Kovács Jánosoktól, a Tót Péterektől? Mert olyan ember viszont, aki hivatást érez magában a közügyekben való részvételre, aki tartja magát valamire, az taksálja magát annyira, hogy ilyen öngyilkossági cédulát nem fog aláirni, az nem irja alá ezeket a cédulákat. Ha tehát ilyen cédulákkal akarják likvidálni az emigrációt, csak az egyszerü, szerep nélküli emberekről lehet szó. Ezektől fél a kormány? Ezeknek politizálásától, megnyilatkozásától? Olyan szánalmas gyöngeséget árul ez el, amely a taktikai érzéknek teljes hiányára vall.

Sokszor kaptunk szemrehányást a tekintetben hogy beszélünk, beszélünk, de a munkásság szociálpolitikai és gazdasági kérdéseit nem hozzuk a nemzetgyülés elé. Ez is egy szándékosan és erőszakosan konstruált vád. Nem felel meg a valóságnak. Ha időm volna, idehoznám azokat a javaslatokat, azokat a szociális és gazdasági javaslatokat, amelyeket mi beterjesztettünk, amelyek közül a túloldal egyetlen egyet sem fogadott el. De ha önök ezzel a váddal illetnek minket, mi ujra tanuságot teszünk arról, hogy igenis fel kivánjuk hivni a nemzetgyülés figyelmét a dolgozó tömegek szociális és gazdasági bajaira.

Ide fogjuk hozni a szociális és gazdasági követelések egész tömegét, javaslatokat fogunk tenni a költségvetési vita folyamán, tetemre fogjuk hivni a nemzetgyülés többségét és meg fogjuk cáfolni azt a ráfogást, hogy mi gazdasági és szociális problémákkal nem foglalkozunk. Egyebet sem tettünk az elmult négy esztendő alatt. Igazán nem a mi hibánk, hogy nem hallgattak meg bennünket, nem tehetünk róla, nekünk más fegyver nem áll rendelkezésünkre, mint a szó. Lesz alkalmunk ennek a költségvetésnek tárgyalása folyamán foglalkozni szociális és gazdasági problémákkal. Ide fogjuk hurcolni a problémák egész tömegét és figyelni fogjuk, hogy ezek közül a t. túloldal mennyit fog magáévá tenni, mennyiben lesz segitségünkre a problémák megoldásának megvalósitásában. (**Esztergályos János**: A négy év már megmutatta, hogy mennyit segitettek! — **Temesváry Imre előadó:** Mennyi volt abból költségvetési vita!) Néhány nap költségvetési vitával is eltelt. T. Temesváry képviselő ur, ön nagyon jól tudja, mi számtalanszor kijelentettük, méltóztassék jönni szociális és gazdasági javaslatokkal, garantáljuk, hogy órák vagy napok alatt törvény lesz ezekből a javaslatokból. (**Saly Endre:** És ebből is, ha kevés ok lesz a panaszra!) És ha az okok halmaza csökken, ha a gravamenek száma kevesebb lesz, a költségvetési viták is rövidebbek lesznek. Ha nem lesz okunk a panaszra, ha nem kell felsorakoztatni a közélet minden területéről egész sereg sérelmet és bántalmat, fel sem mernek állani. Önök nagyon jól tudják, hogy a közvélemény igen érzékeny hangszer, amelynek rezonanciája eltéritene minket attól, hogy itt feleslegesen beszéljünk. Hogyan beszélnék én itt a közszabadságok sérelméről, mikor a közvélemény künn tudná, hogy nem igaz az, amit én mondok? Hogyan beszélhetnék én szociális problémákról, ha a közvélemény abban a tudatban élne, hogy vannak virulens szociálpolitikai intézményeink, hogyan beszélhetnénk mi áruuzsoráról, munkabérek alacsonyságáról, ha a közvélemény az ellenkezőjéről volna meggyőződve, ha nem volna erkölcsi alapunk és nem volna bátorságunk? Ha pedig elég botorul megtennők, nem mehetnénk ki a gyülésekre. Most azonban forditott a helyzet, nem engednek bennünket érintkezni a választóinkkal, ami nem azt jelenti, hogy idebenn feleslegesen beszélünk, hanem azt jelenti, hogy nagyon is igazak azok, amiket mi itt előhozunk.

Az utánam felszólaló képviselőtársaim konkrét javaslatokat, gazdasági és szociális javaslatokat fognak tenni. Még egyszer megpróbáljuk kipuhatolni a túlsó oldal szociális érzékenységét. Lesz módjuk az uraknak ezekben a kérdésekben szavazni, lesz módjuk tanuságot tenni arról, hogy a hirdetett és hangoztatott szociális érzésből mennyi az, ami jelen van.

Néhány szót a szanálásról kell beszélnem, hiszen ez összefügg a költségvetéssel. A pénzügyminister ur költségvetési expozéjában igen büszkén és hivalkodva hangoztatta, hogy elérkeztünk bizonyos nagy állomásokhoz, amelyek teljesen reményt és bizalmat keltők, amelyek után most már a javulás fog következni. Emlékeztetem a t. Nemzetgyülést, hogy a szanálás megindulásakor ugyanez volt a jelszó. A kormány ugyanezt mondotta. Majd néhány szóval citálni fogom a ministerelnök ur akkori beszédének ama részét, mely a munkáskérdésekre vonatkozik. Citálni fogom a mi állásfoglalásunkat is és különösképen arra való tekintettel, hogy épen a ministerelnök ur részéről kaptunk ezen a héten közgazdasági leckét, ki fogom mutatni azt, hogy a szanálás megindulása alkalmával elfoglalt álláspontok közül melyik volt a helyesebb, a kormányé, a ministerelnök uré-e, vagy pedig a mienk, akik e héten a ministerelnök urtól közgazdasági leckét kaptunk.

A szociáldemokrata párt annak idején a maga körében is foglalkozott a szanálás kérdésével, állást foglalt, ezt egy határozati javaslatban sürgette, amelyet azután elfogadott és nyilvánosságra hozott. Ebben elvben el volt ismerve a szanálás szüksége, de ez a határozat tagadásba vette a szanálásnak azt a módját, amelyet a kormány akkor előterjesztett. Azt mondotta a javaslat többek között *(olvassa)*: »A pártválasztmány annak ellenére, hogy tudatában van annak, hogy az ország gazdasági rekonstrukciójára sürgős szükség van, mégis helyesli az elhatározott éles és kiméletlen harcot a szanálási javaslatok ellen, mert egyrészt a javaslatok a tetemesen megnagyobbodott terheket a nagy vagyon és nagy jövedelem kimélésével a dolgozó néprétegekre háritják és igy a gazdasági kibontakozásra alkalmatlanok, másrészt, mert az ellenforradalmi szellemben működő és ezt a szellemet az egész vonalon intézményesiteni akaró Bethlen-kormány multjánál és összetételénél fogva még a legideálisabb koncepció mellett sem volna alkalmas az ilyen nagy horderejü kérdés sikeres megoldására. A pártválasztmány megállapitja, hogy az ország gazdasági rekonstruálása a szükséges és esedékes politikai rekonstrukció nélkül elképzelhetetlen, ezért felhivja a párt parlamenti csoportját, hogy oly megoldást követeljen, amely figyelembe veszi a lerongyolt és nyomorban tengődő dolgozó tömegek gazdasági érdekeit és ezenfelül az ellenforradalom teljes liquidálását, megteremti azt a politikai atmoszférát, mely az ilyen messze kiható programm megvulósitásához elengedhetetlenül szükséges.«

Ezt mondotta a szociáldemokrata párt akkor, amikor a szanálási javaslatok tárgyalása megkezdődött. Már most méltóztassék megfigyelni, mit mondott a ministerelnök ur nem a mi ellenállásunkra, amely nem a szanálás gondolata és műve ellen indult, hanem a szanálás oly gondolata ellen, amelyet végrehajtottak. A mi ellenállásunkra a ministerelnök ur többek között azt mondotta *(olvassa):* »A munkásosztály képviselői több szemrehányást tettek felszólalásaikban arranézve, hogy a rekonstrukciós terv tulajdonképen az alsóbb néposztályok súlyos megterhelésével fog járni, mig a vagyonos osztály a terhek kisebb részét fogja viselni. Legyen szabad kijelenteni, hogy ha valakinek érdeke, hogy ez a terv sikerüljön, hogy stabilizáció keresztülvitessék, a munkásosztály az.« *(Helyeslés a jobboldalon.)* »Hivatkozhatom e tekintetben a német munkásosztály vezéreinek nyilatkozataira. A teherviselés tekintetében is inkább javul a helyzet, mint roszszabbul.« Adatokat sorol fel arra, hogy 1913-ban az egyenes adók ugy viszonylottak a fogyasztási adókhoz, mint 2 : 3. 1924-ben ez az arány eltolódott, az egyenes és fogyasztási adók aránya megváltozott 2 : 4-re. Az ötödik félév végén az egyenes és fogyasztási adók aránya 1 : 2·4 lesz, ugy hogy nemcsak a mai állapothoz, de a békebeli állapothoz viszonyitva is fokozott előmenetel mutatkozik epen a munkásosztály javára.

T. Nemzetgyülés! Két esztendő eltelt, az ötödik félesztendőben vagyunk, előttünk vannak az eredmények, letehetjük a közgazdasági vizsgát. Vizsgázhatunk az ország közvéleménye előtt, hogy kinek a közgazdasági előrelátása volt több, a ministerelnök uré-e vagy pedig a szocialistáké, a ministerelnök uré-e, aki rátette az ország szemére a rózsaszinü szemüveget, vagy pedig a mienk, akik előre megállapitottuk, hogy a szanálásnak ez a módja hova fog vezetni.

Egész nyugodtan rábizzuk az elfogulatlan közvéleményre, hogy ebben a kérdésben itélkezzék. Nyugodtan állunk a közvélemény mint vizsgázó tanár katedrája elé, nyugodtan várjuk a döntést, nyugodtan várjuk azt a megállapitást, hogy a szanálás művének elindulásakor ki volt helyesebb gazdasági és nemzetgazdasági álláspontun, mi-e, vagy pedig a ministerelnök ur, aki igérte szó szerint a munkabérek emelkedését, az árak visszafejlődését, a munkaalkalmak szaporodását, szóval a gazdasági enyhülést és javulást, amivel szemben mi bátrak voltunk a mi közgazdasági szemüvegünkön keresztül a mi szerény közgazdasági tudásunkhoz képest helyes képet alkotni. A legnagyobb sajnálattal kell kijelentenünk és megállapitanunk, hogy ebben a versenyben — sajnos — mi győztünk. Boldog örömmel állanék ma itt és konstatálnám, hogy a ministerelnök urnak igaza volt, hogy a munkabérek emelkedtek, hogy a munkaalkalmak szaporodtak, hogy a gazdasági helyzet megjavult és elismerném, hogy akkor, amikor ezek a megállapitások részünkről napvilágot láttak, nem feleltek meg a való életnek. Ma azonban megforditva: ugyanazt kell tennem a kormány közgazdasági politikájára vonatkozólag, meg kell állapitanom, hogy ha közgazdasági tudáson mulik, akkor az ő közgazdasági tudása nem volt elégséges ahhoz, hogy a szanálás művét megkonstruálja.

Ha azonban egyéb melléktekinteteken mulik, akkor hiányoztak azok a feltételek, amelyek mellett jó szanálást lehetett volna csinálni.

Csak általánosságban fogok beszélni a szanálás következményeiről. A szanálás hozta létre a katasztrofális pénzszükét. Hatalmas hitelkrizis szakadt a nyakunkba, melynek következménye nagy ipari és kereskedelmi válság lett. Ez hozta magával a munkanélküliséget, amely ugyszólván állandósult. Az ipar és a kereskedelem még ma is, a szanálás ötödik félesztendejében, ontja a munkanélkülieket, ahelyett, hogy felszivná őket, s ma is mindenhol visszafejlesztik az üzemeket. Csődök, kényszeregyezségek renditik meg a gazdasági életet, exisztenciák tömeges összeomlása teszi egész bizonytalanná a létet.

Ezzel szemben áll a pénzügyminister ur kijelentése szerint Belgrád bevétele : a költségvetés egyensúlya, a fiskus rendbejött, az államkassza tele van. De nem számol a pénzügyminister ur és a ministerelnök ur azzal a legelemibb közgazdasági szükséglettel, hogy egy ország gazdasági életének ujraépitéséhez legelsősorban a fogyasztást kell lehetővé tenni, a fogyasztóképességet kell fokozni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az expozé azt mondja, hogy a pénzügyi politika három nagy oszlopot állitott fel : az egyik volt az infláció megszüntetése — nota bene : emlékszünk arra, amikor az inflációra esküdtek és ez volt a dogma ; a másik a pénz stabilizációja, amely nincs meg — a pénz mindenhonnan hiányzik, legfeljebb az államkassza van vele tele, s végül a harmadik a költségvetés egyensúlya.

Ismétlem, a fiskus rendben van, van egy nevető pénzügyministerünk és egy jajveszékelő országunk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A történelem tanusága szerint a nevető pénzügyministerekkel szemben a jajveszékelő ország mindig nagy veszedelem volt. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Propper Sándor: Az expozék régen, éltető, biztató, reménytkeltő pénzügyi programmok voltak, az expozék nyomán az ország gazdasági élete fellendült, felujjongott, mindenki várt és kapott uj lehetőségeket, mindenki uj munkához jutott, uj periódusok indultak meg. Az expozé ma a halálositélet hirdetése, mert csak azt tudjuk meg belőle, hogy a pénzügyi egyensúly helyreállott, ami szintén nagyon fontos, azonban nem döntő és egymagában állva, teljesen értéktelen.

Ha figyelembe vesszük, hogy milyen árat fizetett az ország ezért a pénzügyi egyensúlyért, ha ennek a pénzügyi egyensúlynak equivalensét felállitjuk, akkor azt kell mondanunk, hogy ez a pénzügyi és közgazdasági dogma, sajnos az országra nézve átok.

A pénzügyminister ur is volt szives bennünket közgazdasági leckében részesiteni, amit mi köszönettel veszünk tudomásul, mert valóban a helyzet az, hogy mi a mi közgazdasági tudásunkat a szocialista közgazdászokon kivül csak Adam Smith-től, Riccardo-tól, Henry George-tól, Schmoller-től, Loria-tól tanultuk és e kis jelentéktelen senkik a mi nagy pénzügyministerünk és a mi nagy koncepcióju ministerelnökünk mellett eltörpülnek,

Mi is az a közgazdaságtudomány? **(Bud János pénzügyminister:** Nagyon szép tudomány!) Tudom, minister ur, hogy ön Henry George-ot nem fogja különösen, mint közgazdasági tekintélyt, elismerni. **(Bud János pénzügyminister:** Kit?) Henry George-ot. **(Bud János pénzügyminister:** Megnyugtatom, hogy azt elismerem!) Henry George felel arra, hogy mi az a közgazdaság, amikor azt mondja *(olvassa):* »A közgazdaságtan a legegyszerübb tudomány, csupán a társadalmi élethez viszonyitott értelmi elismerése ama törvényeknek, melyeket erkölcsi vonatkozásaikban az emberek ösztönszerüleg elismernek és melyek annak egyszerü tanitásaiban vannak megtestesitve, kiről a köznép örömest hallott. De valamint a kereszténységet, a közgazdaságtant is kiforgatták oly intézmények, melyek az emberek egyenlőségét és testvériségét tagadva szolgálatukba fogadták a tekintélyt, elhallgattatták az

ellenvetést és belevetették magukat a gondolkodás szokásába és módjába. Tanárai és tanitói csaknem kivétel nélkül ahhoz az osztályhoz tartoztak, vagy annak uralma alatt álltak, mely nem türi az oly társadalmi berendezések megvitatását, melyek azoknak juttatják a munka gyümölcseit, akik nem dolgoznak. Azokhoz az orvosokhoz hasonlitanak, akik oly feltétellel bizattak meg egy diagnózis megállapításával, hogy semmiféle kellemetlen igazságot fel ne fedezzenek. Az adott társadalmi viszonyokat véve, amint azok az egész civilizált világon keresztül sértik erkölcsi érzületünket, a közgazdaságtan bátor tanulmányozásának oly eredményekre kell vezetnie, melyek az uton heverő oroszlán azokra nézve, akik a »törvényadta jogok« iránt gyöngéd érzelmeket táplálnak. De korunk kollégiumaiban és egyetemein, akárcsak a régi Szünhedrionban, hiu dolog, bármely, a jelenlegi hatalomra nézve kellemetlen igazság hirdetését várni.«

Ezt mondja Henry George, akit én a mi kormányunk közgazdaságtudományi forrásai mellett hajlandó vagyok jelentéktelennek tekinteni. Hozzá hasonlók Adam Smith, Riccardo, Schmoller, Gloria. Nem is beszélek a szocialista közgazdászokról, mert hiszen róluk itt ugyis hiába beszélnék. Nem hivatkozom Marxra, Hegelre, Fichte-re, mert ezek valamennyien a közgazdaságnak azt a módszerét tanitották, hogy egy éhező nép nem lehet megfelelő közgazdasági alapja egy ország közgazdasági életének.

Elismerem, hogy a pénzügyminister ur igen előkelő helyekről meriti közgazdasági tudományát, mégis sajnálattal kell magállapitanom, hogy a pénzügyminister ur egy egészen elemi közgazdasági tételt is figyelmen kivül hagy: nem hajlandó tudomásul venni, hogy most tulajdonképen nem is termelési, hanem fogyasztási krizis van. A pénzügyminister ur és a ministerelnök ur nem hajlandók tudomásul venni, hogy egy eredményes gazdasági állapotot csak a fogyasztás helyreállitásával lehet elérni. Méltóztassanak megengedni nekem, mint közgazdasági analfabétának, hogy mégis elmondjam, hogy a gazdasági élet egy szakadatlan körforgás, amit ugy a pénzügyminister ur, mint a ministerelnök ur, mint közgazdasági tudósok, teljesen figyelmen kivül hagynak.

A minister ur pénzügyi és gazdasági politikájában ez a körforgás megállt, a minister ur megállitja ezt a körforgást s egyet tekint, azt, hogy jól funkcionáljon az adóbeszedőgép, szedje ki a társadalomból az adókat és teljesitményeket, de termékeny továbbmozgás alakjában ez a körforgás nem folytatódik. Hallottunk akárhány felszólalást odaátról és a kormány részéről is, amelyek szerint az ország gazdasági boldogulása a bérek és fizetések visszafejlesztésétől várható.

Itt megint utalnom kell arra, hogy ez a nagynagy lángoló közgazdasági tudás valahol mégis csonka, mert viszont más országok nemzetgazdászai, igen kiváló hozzáértő férfiak, legujabb állásfoglalásaikban azt vitatják a közgazdasági irodalomban, hogy Európa gazdasági életét csak a magasabb munkabérekkel, a magasabb munkabérek utján, a fogyasztás helyreállitásával lehet biztositani. Lehet, hogy az én közgazdasági tételem nem helyes, ámbár ezért ezek a külföldi közgazdászok felelnek, de tény az, hogy a legujabb szakirodalom igen erőteljesen foglalkozik Európa talpraállitásával kapcsolatban azzal a kérdéssel, hogy a munkabéreket és a közjövedelmeket igen erőteljesen fokozni kell, mert csak ez állitja helyre a fogyasztást és csak a fogyasztás helyreállitásával lehet a gazdasági élet egyensúlyát és nem a fiskus egyensúlyát, mert ez nem elégséges, hanem az egész gazdasági vérkeringés egyen súlyát biztositani.

Én nem is mondok magasabb munkabéreke mert erre önök itt bizonyára azt fogják mondani hogy ez lázitás, kommunizmus és nem tudo milyen mumus, én reálbéreket mondok és i felelek Hoyos Miksa gróf t. képviselőtársamna aki tegnap egy közbeszólásában igen alaposa elszólta magát, midőn azt mondotta, hogy 10.00 korona is jobb, mint semmi. (**Gr. Hoyos Miksa**: Először nem mondottam, másodszor nem szóltar el magamat, hanem tudatosan közbeszóltam, me is fogom magyarázni, hogyan értettem! — **Eszte gályos János**: Annál súlyosabb! — **Gr. Hoyo Miksa**: Nem súlyosabb, mert először nem a mondtam, hanem mást mondtam és másodszo meg fogom magyarázni! — **Esztergályos János** 15.000-et mondott és nem 10.000-et, koncedálom! — *Zaj. Elnök csenget.*) Én is tudatosan mondo azt, hogy nem mindegy az, hogy a széles dolgoz rétegeket milyen munkabérekkel fizetik, és é szándékosan mellőzöm a magas jelzőt a munka béreknél, reálbérekről beszélek. Olyan bérek kell adni a dolgozóknak, melyek az ő megélhet süket biztositják, (**Gr. Hoyos Miksa**: Igen!) me a bérek mértéke relativ fogalom, napi 10.0 korona is lehet igen magas bér, és lehet na 5 millió korona is alacsony bér; attól függ, hog a 10.000 korona vagy 5 millió korona vásár értéke milyen. (**Gr. Hoyos Miksa**: És milyen munkaellenérték!) Ha 10.000 koronáért több kapok, mint 5 millió koronáért, akkor a 10.0 korona magasabb, mint az 5 millió korona, no azt hét számjeggyel jegyzik, ezt pedig csak ötte Reálbérekről beszélek, és itt van a mi pénzüg és gazdasági politikánknak a csődje és tévedés Minden hirdetett közgazdasági tudomány ell nére t. minister ur, meg kell állapitani, hogy a pénzügyi politika csődbe viszi az országot. (**Bu János pénzügyminister**: Az önöké mit csinált

Akkor igen t. minister ur, ne méltóztasse konszolidációról beszélni, tessék azt mondan hogy a kommunizmus más irányban folytatódi (**Saly Endre**: Ugy van, ez az igazság! — **Kab Lajos**: Mondják meg nyiltan, hogy diktatura va — **Saly Endre**: A bolsevizmus fehér volt! **Malasits Géza**: Akkor gerslivel laktak jól emberek, ma meg krumplival és répával se tudnak jóllakni!) Én tudom, hogy a minister közgazdasági tudása meglehetősen szélesvonal én egy világért sem vádolnám őt közgazdasá tudatlansággal, de a minister ur cselekvő képe ségét befolyásolja valamilyen más akadály. minister ur és ministerelnök ur, önök nem sz rultak a nemzetgazdasági tudományra, a magy gazdasági és pénzügyi politikát politikai retort kon és szempontok szerint intézik, a kormá gazdasági és pénzügyi politikáját a Gyosz-ban, Tébé-ben és az Omgé-ban intézik el első foko és t. minister ur, én meg vagyok róla győződv hogy ön igen sokszor a saját álláspontja ellené politikai szempontokból kénytelen ezeknek a tő érdekeltségeknek a saját maga akaratát alávet és a fórumon jobb belátása ellenére ezeket álláspontokat képviselni.

A kormány osztálypolitikája ütközik ki kormány gazdasági és pénzügyi politikájába Ezt azután becsomagolják természetesen tetsz tősen, hiszen ez a kormányzati taktikához tartozi Végtére én annyi önzetlenséget nem várhatok pénzügyminister urtól, hogy felálljon és a mondja: ezt pedig a Gyosz., a Tébe. meg az Omg követelik, ettől pedig én nem térhetek el, ha akarn sem, de ezek a tudományforrások, ezek a mu káltatói érdekképviseletek is tudomásul vehet azt, hogy ez az ő politikájuk, amelyet eddig fol tattak és ráoktrojáltak a kormányra, végső ere

ményében nemcsak a dolgozó tömegeket fogja elpusztitani, hanem kárára lesz a tőkének is. **Viczián István:** Miért nem mondja ezt meg nekik, hiszen egy blokkban vannak a Városházán! — *Egy hang a szélsőbaloldalon: Megint félrebeszél!* — **Viczián István:** Egy blokkban vannak a Városházán!) Komolytalan megjegyzésekre nem válaszolok. Tudomásul vehetnék ezek az érdekképviseletek és a nagybirtokos urak is, hogy nem mindegy az, hogy milyen a munkabér. *(Zaj és közbeszólások mindkét oldalon.)*

Elnök: Malasits és Viczián képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni!

Propper Sándor: Tudomásul vehetnék, hogy ez a politika végső eredményben az egész ország gazdasági életének összeomlását fogja jelenteni és elvethetné magától a nagybirtokosság is azt a közgazdasági elméletet, hogy a 15.000 is jobb a semminél, *(Gr. Hoyos Miksa:* Ilyen formában nem elmélet!) és szembeállithatná igen t. Hoyos Miksa képviselő ur a megélhetési lehetőségeket a fizetett munkabérekkel, mert ha ez a belátás az egész vonalon érvényesülhetne, akkor Magyarország gazdasági bajai megszünnének, az enyhülés igen gyorsan és igen jelentékenyen mutatkoznék.

Ma az a helyzet, hogy az ipar és a kereskedelem pang s maholnap a mezőgazdaság is belekerül ebbe a zónába **(Erdélyi Aladár:** Inkább már a tegnapi napon vagyunk! De t. Erdélyi képviselő ur, ez mind annak a következménye, hogy a fogyasztás katasztrofálisan lecsökkent, hogy nincs, aki a termelt értékeket megvásárolja. Ezt előlem mint, laikustól, méltóztassék elfogadni, ezt nem én fedeztem fel, hanem igen neves közgazdászok állapitották meg, igen jeles közgazdászok követelik Európa talpraállitásának azt a módját, hogy a fogyasztóképességet állitsák legelsősorban helyre. **(Erdélyi Aladár:** Helyes! — **Kabók Lajos:** Félmillió lélek könyöradományokból él ebben az országban! — *Zaj.)*

T. Nemzetgyülés! Aktiv költségvetés, passziv magángazdaság, ebben a pillanatban ez a helyzet. Az a pénzügyi egyensúly, amelyet a pénzügyminister ur olyan hivalkodó formában terjesztett elő, **(Halász Móric:** Sohasem szokott hivalkodni!) a magángazdaságok felborulása utján jött létre. T. pénzügyminister ur, egyoldalu pénzügyi szempontból az talán lehet helyes, ha az állampénztárt meg akarja tömni és az egyensúlyt helyre akarja állitani, ez is egy módszer átmenetileg, amig a hatásai nem jelentkeznek. De ha a pénzügyminister ur az ő, rózsaszinü bárányfelhőkkel körült vett fellegvárából leszállt volna a reális élet szintére — kellemetlen ott járkálni, az bizonyos — és megvizsgálta volna a magángazdaság egyensúlyát s állapotát, ha megvizsgálta volna annak a százezer és százezer apró kis háztartásnak egyensúlyát, amelyek végeredményben a maguk szoláltatásaikkal a közgazdaságot táplálják, akkor más következtetésre jutott volna. Akkor legalább s nem olyan büszkén és hivalkodva hivatkozott olna arra, hogy a pénzügyi egyensúly helyre an állitva, mert viszont a magángazdaságokriási deficittel dolgoznak.

És, t. minister ur, az életnek ez a borzalmas eficitje, — majd meg méltóztatik látni — ha nem áltoztatnak ezen a koncepción, megboszulja magát közgazdaságon is, az államfiskuson is, mert zok a millió apró kis források, amelyeken keresztül z adófillérek odacsörgedeznek az államkasszába, i fognak száradni, el fognak apadni s önmaga ész kénytelen konstatálni, hogy az a nagy centrum, hova az adófillérek befolynak, mindinkább kevebbet kap. Ha ez jó közgazdasági politika, ha ez ó pénzügyi politika, ám csinálják, próbálják, én zonban ettől semmi jót nem várok. S amint kmányokkal igazoltam, hogy a szanálás indulása idején a köztünk lefolyt párharcban nekünk volt igazunk, mert azok az optimisztikus következmények, amelyeket a ministerelnök urtól és a pénzügyminister urtól hallottunk, rendre elmaradtak, ugyanugy félve gondolok arra és félek attól, hogy a közgazdaság mai fázisában is nekünk lesz igazunk, ami azonban még ma nem látszik, de meg fog látszani igen hamar, ha a munkanélküliséget, az állástalanságot, a vállalkozás és a munkák hiányát nem fogják gyorsan megszüntetni. **(Erdélyi Aladár:** De mi lett volna, ha nem tudtuk volna helyreállitani az állampénztár egyensúlyát? Azt méltóztassék meggondolni!) T. Erdélyi képviselőtársam, azt hiszem, hogy ennél sokkal rosszabb már nem lehetett volna. *(Élénk ellenmondások a jobboldalon és a középen.* — **Erdélyi Aladár:** Nagy tévedés! — **Malasits Géza:** A dolgozók számára nem! — **Erdélyi Aladár:** Mindenki számára!) Tessék csak megkérdezni egy munkásembert, aki két esztendő óta nem dolgozik és hiába koptatja a lábát minden felkelő napon, hogy munkához jusson. **(Erdélyi Aladár:** Elhiszem, de mi lett volna, ha nem lenne a pénznek semmi értéke?) Kérdezze meg a t. képviselő ur attól az állástalan magántisztviselőtől, **(Erdélyi Aladár:** Sajnos, eléggé érintkezem!) attól a B-listára helyezett köztisztviselőtől, akikkel szemben ugyanolyan bűnöket követett el a kormány, mint a munkásosztállyal szemben, már azzal is, hogy annak idején a megszállott területekről idecsődítette őket, kiadva a jelszót, hogy nem kell letenni az esküt, pedig nemzeti szempontból is fontosabb lett volna, ha mindenki ott maradt volna a pozicijában. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez a kormány csinálta?)* Ez a rendszer csinálta, mert hiszen ez a kormány az ellenforradalom kezdő rendszerének jogutódja és annak minden intézményét fentartja.

T. Nemzetgyülés! A kormány másik bűne az, hogy minden gazdasági megalapozás nélkül mozgásba hozta a B-listát. Tudom, hogy restringálni kellett igen erősen a tisztviselők számát, s hogy talán még további restrinkciókra is lesz szükség *(Felkiáltások a jobboldalon: No hát!)* azonban jobban meg lehetett volna gazdaságilag alapozni ezek helyzetét. Kezükbe adtak egy csomó értéktelen papirbankót és elengedték őket, s csak beszéltek átképzésről, a magángazdaságban való elhelyezésről, de semmiféle fix formában intézkedés nem történt, hogy ezeket a B-listás tisztviselőket, akik most ugy vergődnek, mint a szárazra vetett hal, a magángazdaság felszivhassa, hogy ezeket átképezzék, hogy hozzásegitsék őket ahhoz, hogy uj pályán megállják helyüket. Ez igenis, a kormány bűne. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De mozit nem adtak nekik!* — **Viczián István:** De igenis kaptak! — **Malasits Géza:** Becker Béby és barátjai kaptak mozit, de ezek nem! — *Zaj.)* Igenis a kormány bűne az, hogy a dolgozó osztályok minden rétegét igy lehetetlenné tette, még a köztisztviselőket is. Igenis kormányzati animóra mentek annak idején a kapott végelbánási néhány értéktelen milliócskával a börzére, mert azt hitték, hogy ebből fognak maguknak exisztenciát alapitani s kisült, hogy ez az elmélet is hamis volt, kisült, hogy a börze urai, a nagybankok mindent felszivtak, s bekövetkezett a nagy krach, s elvesztették ezek a szerencsétlenek azt az utolsó garasukat is, amelyre exisztenciájukat kellett volna alapitani. **(Erdélyi Aladár:** A frankkontremin, meg a chikágói kontremin tette őket tönkre. — **Malasits Géza:** Bachernek adtak 200 milliárdot! — **Erdélyi Aladár:** Mikor kezdtem arról beszélni, épen a túloldalon voltak üresek a padok, tehát ezt a legrosszabb helyen méltóztatott adresszálni! — *Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Propper Sándor: Nem tudom, hogy a t. pénzügyminister ur mit vesz állitásának alapjául, amikor kijelenti, hogy a magyar adórendszer a legegyszerübb a világon. (**Bud János pénzügyminister:** Bizonyitsa be az ellenkezőjét!) Én az angol Income-tax-ot egyszerübbnek tartom. (**Bud János pénzügyminister:** Vigyázzon a képviselő ur, mert nem fogja jól értelmezni!) El vagyok rá készülve, hogy a pénzügyminister ur lajbi zsebében készen van az ellenvetés, mert hiszen minden ministernek van egy blankettája, amelyet adott alkalommal felmutat, s ez az, hogy: ehhez nem ért. Egyebet nem tudnak mondani. Különben Gaal Gaston t. képviselőtársam ott nyomban megfelelt erre, de ő már korábban is kijelentette, hogy a magyar adórendszer olyan borzasztóan egyszerü, hogy csak két ember érti Magyarországon: a pénzügyminister és Gaal Gaston, de sokszor ő is rá van utalva arra, hogy elmenjen az adóügyi utmutatóhoz, hogy megfelelő utbaigazitásokat kérjen, amelyeket sohasem kap meg. (**Bud János pénzügyminister:** Ez csak a forgalmi adóra vonatkozik!)

Az adózás tekintetében ugy látom a helyzetet, hogy szükséges az, amit a pénzügyminister ur állit, hogy t. i. egyszerü legyen, de szükséges az adómérséklés is.

Konstatálom, hogy a ministerelnök ur jóslása az adóarányok viszonyának változásáról nem vált be. Az egyenes adók nem emelkedtek olyan arányban, mint ahogyan ő számitotta, sőt sok hónapban csökkentek *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — ezt Smith maga jelenti — a forgalmi adók, a közvetett adók ellenben nem csökkentek, hanem emelkedtek. (**Bud János pénzügyminister:** Olvassa el a Smith márciusi jelentését, az ellenkezőjét fogja látni!) Kérem szépen, a márciusi jelentés sem tüntet fel olyan arányu eltolódást a két adónem közt, (**Bud János pénzügyminister:** Óriásit!) amilyent nekünk a ministerelnök ur a szanálás kezdetén bejósolt, — én csak erről beszélek — pedig erre szükség lett volna, mert ez hozta volna meg számunkra azokat az enyhüléseket, amelyeket kilátásba helyeztek.

T. Nemzetgyülés! Sajnos, túlságosan gyorsan fut az idő és még beszélnem kell az ellenzéki politikáról. (**Halász Móric:** Kell? — *Egy hang jobbfelől: Süritve!)* Kérem, én nem süritek, én elmondom, amit elmondani szükségesnek tartok. Ha volna még két órányi időm, ugy volna két órai anyagom és pedig nem felesleges beszédre, mert ez mind olyan probléma, amelyről a nemzetgyülésen beszélni kell. (**Erdélyi Aladár:** Meghosszabbitjuk a beszédidőt!) Én nem kérem ezt, az elnök urnak fogadalmat tettem arra vonatkozólag . . . (**Lendvai István:** Titkos társaság! Fogadalmat tett! — *Derültség.)*

Elnök: Lendvai képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Propper Sándor: Ha titkos volna, nem árulnám el; elmondom, tehát nem titkos. (**Erdélyi Aladár:** Látja, hogy elárulják! Pallavicini is elárulta!) Fogadalmat tettem arra, hogy ezeknek a házszabályoknak semmiféle kedvezményét igényelni ezentul nem fogom, *(Derültség és felkiáltások jobbfelől: Brávó! Nagyon derék dolog!* — **Graeffl Jenő:** Csak rendszeresen tegyék!) már csak azért sem, mert én ezeket a házszabályokat nem ismerem el, minthogy ezek nem a nemzetgyülés házszabályai, hanem az egységespárt házszabályai, amelyek puccsal jöttek létre. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Kénytelen vagyok a képviselő urat figyelmeztetni, hogy ezek a házszabályok a Ház törvényes szabályai. Méltóztassék tehát attól tartózkodni, hogy azok jogosságát kétségbevonja! (**Lendvai István:** Akkor a házszabályok se ismeri el önt!)

Propper Sándor: Nem is mindig ismernek e még e házszabályok ellenére is megrendszabályoznak, a hadiállapot tehát kölcsönös köztem é a házszabályok között! Nem fogom tehát kér a meghosszabbitást, ellenben kell még beszélne az ellenzéki politikáról, amely ezen a részen nálunk őszinte és becsületes ellenzéki politik meggyőződésből ered, amelyet a tulsó oldalon pe horeszkálnak, rossz néven vesznek; egyáltalába nem tetszik odaát, hogy az ellenzék él és lélekzi De konstatálom, hogy az ellenzéki velleitás meg van a túlsó oldalon is. Ahány képviselő feláll túlsó oldalon, az mind ellenzéki beszédet mon (**Lendvai István:** Be se engednék másképen ők a kerületbe!) A kerületben mind ellenzéki. *(Ug van a szélsőbaloldalon.)* Sőt van egy kormán támogató párt, amely szintén ellenzéki. Egy dekl rációt olvastunk ezen a héten a keresztény gazd sági és szociális párt részéről, (**Perlaki György** Szóval, az egész nemzetgyülés ellenzéki!) amel azt mondja egyik oldalán *(olvassa):* »Sivár örömtelen a jelen, javitás, javulás nélkül sol már el nem viselhető.« *(Felkiáltások a szélsőbo oldalon: Már hat éve tart!)*

Ezt mondja a keresztény gazdasági és szoc ális párt deklarációja. Azután azt mond *(olvassa):* »A kormány és a törvényhozás kenyé ről gondoskodjék. Demokráciát, közszabadság és aggkori, munkanélküli biztositást követelünk Ezt a deklarációt Vass József m. kir. népjólé minister ur is aláirta, mint párttag. (**Lendv István:** Nagyon jól tette!) Én is aláirnám, keresem a konzekvenciát (**Graeffl Jenő:** Aha és azt szeretném, ha Vass József népjóléti m nister ur és a keresztény gazdasági párt töb tagjai is keresnék a saját deklarációjuk konze venciáit.

T. Nemzetgyülés! Vass József népjóléti m nister ur követel aggkori, munkanélküli bizt sitást. Önmagától követeli. (**Saly Endre:** C nálja meg!) Ő a szociális minister, neki k megcsinálni! (**Saly Endre:** Meg is igérte!) Ne kell elég tekintélyének lenni ahhoz, hogy a kö mánynál keresztül erőszakolja, neki kell ott ü a ministeri asztalnál és előterjeszteni a pro rammot és rácsapni az asztalra *(Mozgás jo felöl)* akkor, ha a kormány azt mondja, ho nincs pénz szociális biztositásra. *(Zaj jobbfelől.* **Viczián István:** Ez nem illik, az nem szaksz vezet?) Neki kell szembehelyezkedni a pénzüg minister urral és azt mondani: »Hogy ha ne tudtok pénzt adni a munkanélkülieknek, az ag koruaknak, a rokkantaknak, akkor Bachernek adjatok 200 milliárdokat! És ha van 200 mi árdotok Bachernek, akkor legyen a munk nélküliek számára is, legyen a rokkantak s mára is, legyen az elesettek özvegyei és árv számára is!« *(Ugy van a szélsőbaloldalon.* **Erdélyi Aladár:** Malasits mondta, ugy eml szem, hogy Bacher több kulturát csinált, m mi összesen! — **Malasits Géza:** Megfelelek e holnap! — **Erdélyi Aladár:** Örömmel fog hallani!)

Az ország dolgozó népe chikágói börzeelv zés és 200 milliárd nélkül teremtette meg az ország kulturáját, ne tessék tehát ilyen érdemel hivatkozni. (**Erdélyi Aladár:** Nem is mi hiv koztunk, onnan hivatkoztak rá!) Minden emb nek kötelessége kulturát teremteni, különösen vagyonosoknak. De nem lehet ezt 200 milli koronákkal megfizetni, akkor különösen a kor egy aktiv minister és egy kormánytá gató párt az esedékes szociális javaslatokat kö telés formájában kénytelen deklarálni. (**Bud nos pénzügyminiszter:** Nem engednek időt sem

féle javaslat tárgyalására! Agyonbeszélik az időt!) Nem engedünk időt? Kedves minister ur! Hozza ide a javaslatokat! **Viczián István:** Megobstruálnak mindent!) Nem obstruálunk! Szakitsák meg a tárgyalást. Ha a husvéti szünetből szakitottak volna egy hetet, egész tömeg javaslatot lehetett volna keresztülvinni. *(Ellenmondások jobbfelől.)* Most az idő hiányzik? Eddig a pénz hiányzott, azt mondották, nincs rá pénz; most már az idő hiányzik? Kérem, nyilt kötelezettséget vállalok arra, hogy megfelelő és alkalmas javaslatot hozzászólás nélkül fogunk keresztülengedni. *(Zaj jobbfelől.* — **Szijj Bálint:** E nélkül a klauzula nélkül tegyen fogadást!) Milyen klauzula nélkül? (**Szijj Bálint:** Hogy megfelelő s alkalmas legyen!) Ettől a kikötéstől nem tekinthetünk el, mert ha valamely törvényjavaslat meg nem felelő, azt nem lehet szó nélkül hagyni. *(Derültség jobbfelől.)* Csak megfelelőről lehet szó, mert a meg nem felelő, nem jó. Az tehát a tiszteletteljes kérésem az aktiv m. kir. munkaügyi s népjóléti minister urhoz, hogy ne deklaráljon s ne követeljen, hanem alkosson és ha ez más okok folytán lehetetlenné válnék, vonja le a konzekvenciát. Nem muszáj ministernek lenni, szabadgál ebben az országban egypár ember, aki nem minister. *(Derültség.)*

Ami pedig a keresztény gazdasági és szociális pártot illeti, kérdem, hogy ha kénytelen megállapitani azt, hogy sivár és örömtelen a helyzet, ez nem-e a kormány hibájának következménye? A párt demokráciát, közszabadságokat, aggkori és munkanélküliség elleni biztositást sürt követelendőnek, amit ugy látszik, nem tud keresztülvinni, mert ha keresztül tudná vinni, akkor ez a követelés megmaradna a falakon belül és kifelé csak törvényjavaslat formájában jelentkeznék. Az, hogy deklaráció formájában jelentkezik, azt jelenti, hogy talán már meg is kisérelte odabenn, de nem sikerült, s mert tudja, hogy ebben a kérdésben a közvélemény igen érzékeny, a közvéleményhez folyamodik.

Igen tisztelt keresztény gazdasági és szociális párt, miért méltóztatnak olyen kormányt támogatni, amely az életnek, a társadalmi életnek ezeket a legelemibb követelményeit nem hajlandó teljesiteni? Hiszen ha ez a párt a maga számarányával — ebben a programmban találhatólag a többi ellenzéki pártokkal — egységesen ellene fel ezeknek a követeléseknek érdekében, a kormány nem tudna megállani 24 óráig sem és kénytelen volna megalkotni azokat a rendszabályokat, amelyeket a keresztényszociális és gazdasági párt deklarációjában követel, amelyeket nem tart meg és mégis tovább támogatja a kormányt. Nem ezt a fellépést nem tartom őszintének. Tünetet észlelhetünk, amely szerint az ország követeket a szükségleteket követeli.

Pártok jelentkeznek, amelyek erre akarnak rendezkedni, ami nem baj, hiszen végtére a kormányzati, a közéleti bölcsesség megköveteli, hogy a közélet tüneteit figyelembe vegyék és ahhoz igazodjanak. Ez a helyes, de ennek valami következményének kellene lenni itt a parlamentben annak a pártnak részéről, amely ezidőszerint a nemzetgyülésnek, azt hiszem, a második leggyobb pártja. Ha ez meg fog történni a közelvőben, szives örömmel fogjuk üdvözölni és támogatni ezt a törekvést, amely a demokráciára, közszabadságokra és a szociális javaslatokra natkozik, de ha nem fog megtörténni, rajtunk vülálló okok folytán kénytelenek lennénk ennek deklarációnak őszinteségét kétségbevonni. (**Hánásy Andor:** Abbahagyhatja már!) Csak sisék türelemmel lenni, az óramutató következetesen halad, azt nem lehet megállitani. (**Malas Géza:** Még az egységespártnak sem!) Nincsen olyan hosszu hurka, amelynek vége ne lenne, s igy ennek a beszédnek is vége lesz rövidesen. *(Derültség.)*

Még néhány szót szeretnék ejteni a házszabályok kezeléséről. Végtelenül szeretnők a Ház elnökségével jóban lenni olyan formában, hogy elismerhetnők, hogy a házszabályokat pártatlanul kezeli, s nem a mi hibánk, hogy ez nem következett be. A parlamentarizmus lejáratásának, amelyet a túlsó oldalon igen szorgalmasan művelnek, egyik kiegészitő része az, hogy ezeket a házszabályokat sem kezelik megfelelő módon és pártatlanul. Uj tárgyalási szabályokat puccs utján nem lehet és nem szabad létrehozni. Angliában is megtették egy időben az első ir-javaslat alkalmával, amikor a speaker és a ministerelnök együttesen letörték az ellenzéket, s azt hitték, hogy ezzel az ir-kérdést eltemetik.

Mint a történelem tanusitja, az ir-kérdést a puccsszerü házszabálymódositással Angliában nem lehetett megoldani, az ir-kérdés jelentkezett minden szigoritott házszabály és minden puccskészség ellenére. Méltóztatnak tudni, hogy néhány évtizeddel a házszabályoknak puccsal történt megváltoztatása és megszigoritása után mégis odafejlődtek a dolgok, hogy Irország egyrészét szabad köztársaságnak kellett elismerni. Magyarországon is vannak esedékes problémák, amelyeket házszabályok szigoritásával technikai uton akarnak lehetetlenné tenni. Méltóztassanak tudomásul venni, hogy ezek az esedékes rendszabályok és alkotások nem vesztik el aktualitásukat akkor sem, ha azokkal nem lehet, vagy keveset lehet foglalkozni. Egészen nyugodtan alkalmazhatja az elnökség a házszabályokat pártatlanul, egészen nyugodtan lemondhatnak az ujabb házszabálymódositásról, az ujabb házszabályszigoritásról, (**Graeffl Jenő**: Arról nem mondhatunk le!) hiszen a problémákat megoldani csak egyfélekép lehet: a szükségnek megfelelő elintézéssel és megoldással, s nem azzal, hogy a nemzetgyülés birálatát szükebb keretekbe szoritják.

De különben sem alkalmas ez a történelmi korszak arra, hogy a parlamentarizmust lejárassák. (**Perlaki György:** Maguk járatják le!) Mi nem járatjuk le, ez nagy tévedés, hanem önök. Ha egyszer meg fogjuk próbálni, és ki fogjuk irni a naplókból, hogy a parlamentarizmus nivójának sülyedése honnan indult ki, be fogjuk bizonyitani, hogy honnan indult ki. (**Szijj Bálint:** Ezt nem fogják bebizonyitani! — *Zaj.* — *Elnök csenyet.)* Maga a tanácskozás mértéke nem függ össze a parlamentarizmussal, az nem csökkenti és nem emeli értékét. (**Dinich Ödön:** Igazán nem panaszkodhatik a képviselő ur, hogy zavarjuk!) Ez a módszer, amelyet önök folytatnak, igenis a parlamentarizmus lejáratásához vezet. Már beszédem elején mondottam, hogy a kormány a parlamentet csak egy szerszámdarabnak tekinti, a maga diktatórikus cselekedeteihez regisztráló eszköznek, és semmi egyébnek és azért mert muszáj, keresztülengedi ezen a retortán is intézkedéseinek egy részét, nem valamennyit. Mi a parlamentarizmus hivei vagyunk és mi ezért a szélsőbaloldalról — nem a mi saját baloldalunkról, mert ilyen jelentékeny formában egyelőre még nincsen, de a világmozgalom baloldaláról — igen sokszor keserü szemrehányásokat kapunk. Mi azonban állunk a parlamentarizmus alapján és megállapitom, hogy a parlamentarizmus lerombolása és lejáratása nem érdeke a polgári társadalomnak. (**Szijj Bálint:** Ha senkinek sem érdeke minek csinálják?)

Nem érdeke tehát a polgárságnak, hogy bevigyék a köztudatba azt, hogy a parlamentarizmus megszünt és hogy egy szükségtelenné vált intézmény. Ha valamikor egy ilyen folyamat el

fog indulni és befejezéshez fog jutni, az nem onnan kell hogy elinduljon, az másfelől már elindult és a diktatura és a parlamentarizmus hivei között már folyik a gyilkos, a döntő harc és ha önök azok mellé állanak, akik a parlamentarizmust elvetik és perhorreskálják, ám tegyék, mi a magunk részéről, amig számunkra lehetséges, még megállunk ezen az oldalon, a parlamentarizmus alapján, de ha az önök segitségével majd megdöntik a parlamentarizmust, akkor azután ne tegyenek másoknak szemrehányást.

Elnök: Minthogy a tanácskozási idő lejárt, kérem a képviselő urat méltóztassék beszédét befejezni.

Propper Sándor: Beszédemet befejezem. A kormány iránt a mai nap eseményei után még sokkal fokozottabb bizalmatlansággal viseltetem, mint ezt megelőzőleg s mindezek alapján a költségvetést még a részletes tárgyalás alapjául sem fogadom el. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom.

A kultuszminister ur kiván nyilatkozni.

Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi minister: T. Nemzetgyülés! Van szerencsém beterjeszteni a leányközépiskoláról és a leánykollégiumról szóló törvényjavaslatot. Minthogy a törvényjavaslat ki van nyomtatva, kérem annak szétosztását és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közigazgatási bizottsághoz való utasitását.

Elnök: A törvényjavaslat szét fog osztatni és tárgyalás végett a közoktatásügyi bizottsághoz utasittatik.

Mielőtt napirendi javaslatot tennék, bemutatom özvegy Benedek Jánosné levelét, amelyben férje elhunyta alkalmából a nemzetgyülés részéről kifejezett részvétnyilvánitásért hálás köszönetet mond. Tudomásul vétetik.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, folyó hó 21-én, szerdán délelőtt tiz órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak a napirendi javaslathoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig következik az inditvány- é interpellációs-könyvek felolvasása. Kérem jegyző urat, sziveskedjék előbb az inditvány könyvet felolvasni.

Perlaki György jegyző: Az inditvány könyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Most pedig kérem a jegyző urat, szivesked jék az interpellációs-könyvet felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa):* »Bec Lajos, a ministerelnökhöz, Magyarország kü politikai helyzetéről Genf után, szóval;

Farkas Tibor, a földmüvelésügyi ministe hez, a mezőgazdasági üzemeknek kifizete jutalékok tárgyában, szóval;

Farkas Tibor, a földmüvelésügyi ministe hez, a méneskari felügyelő lakpénze tárgyába szóval;

Farkas Tibor, a földmüvelésügyi ministe hez, a hidegvérü lótenyésztés tárgyában, szóva

Zsirkay János, a kultuszministerhez, debreceni egyetem épitésénél tapasztalt vis szásságokról, a helybeli kisipar és kereskedele sérelméről s egy budapesti cég szállitási vissz éléséről, szóval.«

Elnök: Ezzel kapcsolatban jelentem a Háznak, hogy Beck Lajos képviselő ur hozzá intézet levelében bejelentette, hogy az április 16-ról a holnapi interpellációs-napra halaszt interpellációját az azután következő legközelel interpellációs-napig ujból elhalasztja, Fark Tibor és Zsirkay János képviselő urak pec hozzám intézett beadványaikban bejelentett hogy interpellációjukat a holnapi interpelláci napon élőszóval kivánják megindokolni.

Tudomásul vétetik.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvén hitelesitése. Kérem a jegyző urat, hogy a jegy könyvet felolvasni sziveskedjék.

Perlaki György jegyző *(olvassa az ü jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a m felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nin azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezáro

(Az ülés végződik d. u. 6 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Zeőke Antal s. k. *Héjj Imre s. k.*

naplóiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 534. ülése

1926. évi április hó 21-én, szerdán,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Gr. Bethlen István miniszterelnök napirend előtti felszólalása. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak: Ernszt Sándor, Saly Endre, Pikler Emil. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk: Farkas Tibor, a földmivelésügyi ministerhez, a mezőgazdasági üzemeknél kifizetett jutalékok tárgyában. — A földmivelésügyi minister válasza. — Farkas Tibor, a földmivelésügyi ministerhez, a biztositás terjesztése érdekében kiadott rendelet tárgyában. — A földmivelésügyi minister válasza. — Farkas Tibor, a földmivelésügyi ministerhez, a méneskari felügyülő lakpénze tárgyában. — A földmivelésügyi minister válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Rakovszky Iván, Bud János, Walko Lajos, Mayer János, gr. Klebelsberg Kunó, Vesthy Pál, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 30 perckor.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perlaki György jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Bodó János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Petrovics György jegyző ur.

A ministerelnök ur kiván szólani! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi ülés folyamán őrgróf Pallavicini György képviselő ur azokat a vádakat, amelyeket Genfbe utazásom előtt már itt a parlament nyilt ülésén előhozott volt, megismételte, sőt bizonyos formákba konkretizálva ki is egészitette. Mielőtt részleteiben rátérnék arra a bizonyitási anyagra, mellyel ő vádját alátámasztani kivánta, mindenekelőtt azokra az ujabb vádakra szeretnék rövid pár szóval reflektálni, amelyek tegnap az ő ajkairól elhangzottak. *(Halljuk! Halljuk!)* Ő belekeverte a titkos társaságok ügyét a frankügybe, azután kitért a régi vád anyagára, beszélt többé-kevésbé kiterjedőleg a belügyminister ur szerepéről egyik és másik ügyben és többek közt azt mondta, hogy hogy volt lehetséges az, hogy mi Nádosyt biztuk meg a frankügy kivizsgálásával, akiről tudva volt már régebbi időben a belügyminister és a ministerelnök előtt is, hogy ő a szokolhamisitásban is már bizonyos szerepet játszott.

T. Nemzetgyülés! Először is nem Nádosy volt a vizsgálattal megbizva, mert abban a formában, amelyben köztudomásuvá vált, hogy Nádosy vádoltatik valamivel, a belügyminister ur őt szabadságolta és Nádosy a vizsgálatban egyáltalában részt nem vett. Tehát már az is, amelyre őrgróf Pallavicini György képviselő ur vádját alapitja, nem felel meg a valóságnak, azonban a praesumptio sem felel meg a valóságnak. Mert hiszen köztudomásu az, hogy az a körülmény, hogy Nádosy a szokolhamisitásban játszott-e szerepet vagy nem játszott, egyáltalában ma sincs még bizonyitva, hanem csak bizonyos vádakra alapittatik, amelyek bizonyitást nem nyertek, másfelől ez a vád csak a legutolsó időkben hangzott el, amidőn a parlamenti vizsgálóbizottságban Friedrich István t. képviselő ur hallgattatott ki és ő erre vonatkozólag tanuvallomást tett.

Én és ugy tudom, a belügyminister ur is legelsőizben csak ekkor értesültünk arról, hogy egy vád van abban a tekintetben, hogy Nádosynak a szokolhamisitásban egyáltalában szerepe volna. Az sem igaz és az sem felel meg a tényeknek, amit őrgróf Pallavicini György képviselő ur mondott, hogy Nádosyra vonatkozólag a cseh kormány részéről régebbi időből tétetett volna ilyen irányban vád, mondom, ez sem felel meg a tényeknek, mert először Benes cseh külügyminister ur prágai parlamenti beszédéből, melyet a frankügy kipattanása után tartott, értesültünk arról, hogy a cseh kormány a maga részéről ilyen vádat táplál.

Kénytelen vagyok erre a körülményre azért is kitérni, mert őrgróf Pallavicini György képviselő ur vádjait a Pester Lloyd cimű ujság is magáévá tette, tehát egy komoly sajtóorgánum, (**Saly Endre:** Be kell tiltani!) amely a külföldön is olvastatik, anélkül, hogy ez a sajtóorgánum szükségesnek látta volna, hogy tájékozódjék a valódi tényállás felől. Épen ilyen alaptalan ennek a sajtóorgánumnak az a vádja is, hogy a kormány és a belügyminister Nádosyt felhasználta volna a nyomozásra egy olyan időpontban, amikor tudva volt, hogy Nádosy részes a frankhamisitásban. Hiszen mindenki tudja, aki csak kicsit figyelemmel kisérte a parlamenti bizottság működését és ennek az ügynek fejleményeit, hogy Nádosy eleinte tagadó álláspontot volt s amikor Hágából a sürgöny megérkezett, hogy Mankovich és Jankovich reá hivatkoznak, kijelentette Nádosy, hogy ő jóhiszemüen járt el s épen a belügyminister ur érdeme volt az.

hogy későbbi invesztigációk folyamán kideritette azt, hogy Nádosynak van szerepe és milyen szerepe van ebben az ügyben. Az a vád tehát, hogy a belügyminister ur ebben a tekintetben könnyelmüen járt volna el, illetve kötelességmulasztást követett volna el, egyáltalában nem felelhet meg a tényeknek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

T. Nemzetgyülés! Ezen bevezető szavak után rá kell térnem őrgróf Pallavicini György képviselő ur további fejtegetéseire. *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenekelőtt le kell számolnom azzal a váddal, amellyel ő is s az ellenzék túlnyomó nagy többsége is illet, hogy miért nem inditottunk ebben a kérdésben sajópert és hogy igy ez az egész kérdés el fog laposodni s soha sem fog kiderülni, kinek van igaza, a vádlónak-e vagy nekem, azokban, amiket a vádló állitott. Ez a kérdés ki fog derülni és ki kell, hogy derüljön, még pedig a főtárgyalás rendjén. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Mert abszolute nem irrevelans, t. Nemzetgyülés, a vádlottak szempontjából és azok szempontjából, akik a fogházban ülnek, hogy a kormány tudott-e erről a dologról. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Abszolute nem irrevelans azok szempontjából, hogy mit tudott a kormány, **(Gr. Hoyos Miksa:** Tiszta dolog!) hogy résztvett-e a bűncselekményben vagy fedte-e a bűncselekményt, vagy nem. *(Taps a jobboldalon és a középen.)*

Egész más büntetés méretik azokra, akik csak részesek, de akiket a kormány fedett és egész más azokra, akik a saját iniciativából cselekedtek. *(Ugy van! Ugy van! a jobbollalon és a középen.)* Ne higyje tehát őrgróf Pallavicini György képviselő ur azt, hogy ez a kérdés a főtárgyalás rendjén és egyáltalában a bűnper folyamán ugy mellékvágányon fog maradni. Igenis, ez egy kardinális kérdés lesz, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* mely kérdés tisztázása érdekében épen a kormány meg kell, hogy tegyen mindent. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)* A kormány reputációja füződik ehhez. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.* — **Rothenstein Mór:** De nem teszi! — *Felkiáltások jobbfelől: Csak türelem! Várja meg!* — **Rothenstein Mór:** Majd meg lesz száz év mulva! — **Pikler Emil:** Az a kérdés, hogy a biróság hogy fog viselkedni! — *Egy hang a szélsőbaloldalon: Majd elkenik száz év mulva!* — **Pikler Emil:** Az a kérdés, ki lesz a birósági tárgyaláson a tárgyalásvezető? — *Nagy zaj a jobboldalon.* — **Berki Gyula:** Az egész világ fogja ellenőrizni! — *Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak a Ház minden oldalán! **(Pikler Emil:** Aki titkos társaságban esküt tett, az nem lehet tárgyalásvezető! — *Zaj a jobboldalon és a középen.)* Csendet kérek! Kénytelen leszek a közbeszólókat névszerint is figyelmeztetni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Az a kivánság, hogy a kérdés ne a főtárgyaláson, hanem egy külön per rendjén, egy sajtóper rendjén tisztáztassék, nézetem szerint, ennek a kérdésnek mellékvágányra való terelése. *(Ugy van! Ugy van! taps a jobboldalon és a középen.)* Ez szoros összefüggésben áll a bűnténynyel magával és azokkal a büntetésekkel, amelyek ki fognak méretni. Mi ezt a kérdést nem hagyjuk mellékvágányra tereltetni *(Helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.* — **Rothenstein Mór:** Mi sem!) és nem járulhatunk hozzá, hogy ez a kérdés kikapcsoltassék azoknak a kérdéseknek komplexumából, amelyek a bűnper eldöntésének fontos és lényeges kritériumai lesznek. *(Ugy van! jobbfelől.)* Éppen azér őrgróf Pallavicini urnak azt a kijelentésé hogy ő majd megnevezi tanuit és azok mellett fognak vallani, én csak nagy örömmel üdvö löm. *(Derültség jobbfelől.)* Neki módja lesz főtárgyalás rendjén, igenis, a tanuit megn vezni *(Ugy van! jobbfelől.)* és a tanuk vallan fognak. Amikor pedig a most elhangzott vá jaival szemben kifejtem a valódi tényállás nem fogok a magam tanuira hivatkozni, én a ő tanuira fogok hivatkozni, *(Helyeslés és éljen zés jobbfelől.* — **Klárik Ferenc:** Nem hallga ják ki őket!) azokra a tanukra, akiket a bir ságnál bejelentett, mint olyanokat, akik igaza adnak neki az ő vádjaiban, akik azonban rés ben már is megcáfolták azt, amit mondott akik részben valótlannak jelentették ki az amit mondott.

Kénytelen vagyok a t. Nemzetgyülés b cses türelmét és figyelmét kissé hosszabb ide igénybe venni *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* kénytelen vagyok őrgróf Pallavicini urnak bíróság előtt tett vallomását, valamint azokna a tanuknak vallomását is felolvasni és isme tetni, akiket ő a maga részéről bejelente mint olyanokat, akik az ő állításait igazolj **(Pikler Emil:** Szóval a nemzeti kaszinói tags nem mentesit a hazudozástól! — *Zaj jobbfel* — **Berki Gyula:** Nagy demokraták lettek; s relmesek az őrgrófba, gratulálok a szerele hez! — **Györki Imre:** Az igazságba és a közéle tisztaságba vagyunk szerelmesek! — **Erdé Aladár:** 1918-ban Károlyi Mihálynak tapsolt ugy, mint most Pallavicininek! — **Pikler Em** Hol a kaszinói morál! — **Rothenstein Mó** Bethlen István is egy gróf! — *Derültség job felől.* — **Berki Gyula:** Nagy különbség van! **Erdélyi Aladár:** Csakhogy ő grófi cím nélk is ember! — *Zaj.* — **Pikler Emil:** Miért nem g lyózzák ki a kaszinóból?)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltó tassanak csendben maradni. *(Rothenstein M közbeszól.)* Rothenstein képviselő urat is k rem!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Ne zetgyülés! Hogy elejét vegyem annak a vá nak, hogy ehhez nincs jogom, hivatkozom 1912 : LIV. tcikk 96. §-ára, amely szabályoz azt, hogy milyen kérdések és milyen ügyek hetők a nyilvánosság elé, amennyiben bűnpe hez tartoznak és ez a szakasz intézkedik arr hogy a hatóság engedelme nélkül nem pub kálhatók bizonyos ténykörülmények, depo ciók stb., amelyek a bűncselekménnyel össz függésben állanak. Az ennek a törvény végrehajtása rendjén, továbbá a sajtótörvé végrehajtása rendjén kiadott ministeri ren let megállapitja azokat a hatóságokat, amely az ilyen publikációra felhatalmazást adnak azokra az ügyekre nézve, amelyek az ügyé ségnél vannak és még nyomozási stádiumb vannak, az ügyészséget hatalmazza fel a pub kációk megtételére, illetőleg annak megeng désére, hogy ilyen publikációk történjen **(Saly Endre:** A gazdájának csak megenged Kérem, én a törvény alapján máshoz nem f dulhatok; *(Helyeslés a jobboldalon.)* én cs azért mondom ezeket, nehogy valaki azt mon hassa nekem, hogy a törvénnyel ellenkezik a publikáció, amelyet tenni szándékozom. *(H lyeslés jobbfelől.)*

Ezek után, t. Nemzetgyülés, kénytelen v gyok felolvasni teljes szövegében őrgróf P lavicini Györgynek a bíróság előtt tett val mását. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ápri 9-én — mert először megtagadta a vallomá az első kihallgatása tehát lényegtelen — a

tkező depoziciót tette *(olvassa):* »Én a ankhamisitási ügyről herceg Windischgraetz- l sohasem beszéltem; hogy a kormánynak, etve a ministerelnöknek abban része volna, gy hogy a hamisitás az ő tudtukkal és beleyezésükkel történt volna, azt közvetlen tasztalatból nem tudom. Csak következtetések ján jutottam ezen megállapitáshoz.« **(Szilái Lajos:** Nohát! *(Derültség és zaj, felkiáltások jobbfelől: Hallatlan!* — **Berki Gyula:** ost tapsoljanak! — **Pikler Emil:** Nem is hasitottak frankot! Az egész mese! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Bethlen István ministerelnök: Már ost következik azoknak a személyeknek felrolása, akikkel az őrgróf ur érintkezett és ik neki egyet-mást mondtak volna, amiről itólag az illetőknek tudomásuk volna. Azt ndja *(tovább olvas):* »Én ugyanis még 1-ben egy alkalommal beszéltem herceg indischgraetz Lajossal, aki elmondotta ne- m, hogy ő és Mészáros Gyula hazafias cél- l hamis szokolos bankjegyeket készitenek, a rmány tudtával. Hogy Windischgraetz ki- t értett a »kormány« alatt, azt nem monta, sem a ministerelnök, sem az egyes misterek nevét nem emlitette.« *(Mozgás jobbfelől.)* — Azután azt mondja *(olvassa):* »1925 cember közepén Répceszentgyörgyön volt vádaszaton, ahol Windischgraetz is jelen lt. *(Mozgás jobbfelől.* — **Pikler Emil:** Nenk nem ideálunk Windischgraetz egyáltaan!) Ide kapott ő egy sürgönyt, de hogy ől és milyen tartalommal, azt nem tudom. nek következtében Windischgraetz azon vét, hogy Wienbe utazik, megváltoztatta velem együtt Budapestre tért vissza. Én után elmentem birtokomra és ott olvastam ujságokból a frankhamisitási ügy kipattasát, majd Windischgraetz komornyikjának, vács Gáspárnak letartóztatását, mire azonl arra gondoltam, hogy az ügyben Winchgraetz is benne van.

Mikor azután Nádosy Imre is le lett tartatva, hozzá viszonyitva Marsovszkynak és sainak letartóztatási tényét, arra a következtetésre jutottam, hogy a frankhamisitási yben benne kell lenni a titkos társaságokk is. *(Derültség jobbfelől.* — **Barabás Samu:** moly államférfiak! — **Berki Gyula:** Államfiui nyilatkozatok! — **Pikler Emil:** Ne zarják a ministerelnök urat! Hadd beszéljen! *Derültség jobbfelől.* — **Szijj Bálint:** Máskor védje meg igy!) Mert hiszen nevezettek knek tagjai, épen ugy, mint Bethlen István f, Sztrache Gusztáv, Töreky Géza és Baross bor. Ugyanis nevezettek, a ministerelnök is, jai voltak a titkos társulatnak akkor, ami- én. **(Berki Gyula:** Tagjai! — **Barabás mu:** Amikor ő! — **Klárik Ferenc:** Többen tak!) Hogy a frankügy kipattanásakor is k voltak és ma is tagjai-e, ezt nem tudom. onnan tudom, hogy a kommün után megkult titkos szervezetbe én is beléptem volt. épésemkor ugyanis a kormányzó urtól felntést kaptam a többiekkel együtt abban az nyban, hogy ezen hazafias célu alakulatban ó részvételünk a tiszti eskünkkel nem ellenik és igy léptem be a társaságba, ahonnan k 1921-ben, a budaörsi események után lépn volt ki. Ugyanis ekkor győződtem meg ól, hogy volt tiszti állásommal és esküml ilyen titkos alakulatban való részvételem zeütközésbe jut.« **(Saly Endre:** Pallavicini tegnap szó szerint elmondta itt!)

Méltóztassék megengedni, mélyen t. Nemzetgyülés, hogy felolvasásomban egy percre megálljak és az elmondottakra reflektáljak.

Ami az első állitást illeti, hogy Mészáros Gyula herceg Windischgraetz Lajossal együtt szokolos bankjegyeket készitett a kormány tudtával: én erről semmit sem tudok. A kormány, legalább is én és a kormánynak azon tagjai, akik itt vannak, soha erről semmit sem tudtak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát aki nincs itt? Rakovszky!)* Windischgraetz azt mondja, hogy kiket értett a kormány alatt, azt ő nem mondotta, én tehát mindenekelőtt azt kérném, hogy őrgróf Palavicini György ur precizirozza, hogy kiket ért azon kormány alatt, **(Szabó Imre:** Tegnap precizirozta!) mert 1921-ben két kormány volt. Eleinte a Teleki-kormány és én csak később, áprilistól kezdve voltam kormányon, **(Szabó Imre:** Tegnap megmondta ezt szó szerint!) tehát még azt sem tudom ezen vádból, hogy kire vonatkoztatható ez a vád, kivel szemben állitható fel ez a vád. Ezt akarja tehát Windischgraetz vagy őrgróf Pallavicini György ur bizonyitékul felhasználni arra, hogy én, Bethlen István, tudtam erről a szokolhamisitásról?! Ez mégis csak egy kissé erős dolog. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Én kijelentem a legkategórikusabban, mint ahogy kijelentettem már többizben, elsősorban a parlamenti bizottságban, amely kiküldetett, hogy a szokolhamisitásról akkor szereztem tudomást, amikor Mészáros Gyula Bécsben fogva volt és amikor ez az ügy kipattant. Addig az egész ügyről fogalmam sem volt. **(Esztergályos János:** Hát Rakovszkynak? — *Zaj.)* és az, hogy a t. képviselő ur azt állitja, hogy volt egy ur, aki saját magáról azt mondja, hogy szokolt hamisitott és azt állitja, hogy erről egy kormány tudott, ez nézetem szerint igazán nem lehet komoly ember előtt alap arra, hogy támadást intézzen velem szemben. **(Klárik Ferenc:** Ezt ki kell vizsgálni a bíróságnak! — **Édes Antal:** De azt sem akarják bevárni! — *Egy hang jobbfelől: Brigantik!)*

De lássuk most a titkos társaságokat. *(Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István ministerelnök: Mindenekelőtt Sztrache Gusztáv főügyész ur és Töreky Géza törvényszéki elnök ur személyi kérdését kivánom tisztázni. Ugyanis ugy Töreky Géza, mint Sztrache Gusztáv a maguk részéről, amikor Pallavicini György ezt a depoziciót megtette, szükségesnek látták, hogy felettes hatóságuknak jelentést tegyenek az itt foglaltakra vonatkozólag és ezek a jelentések a következőképen hangzanak. Először Töreky Géza törvényszéki elnök ur jelentését olvasom fel. *(Olvassa):* »Nagyméltóságu Minister Ur! Tudomásomra jutott, hogy a pénzhamisitás büntette miatt herceg Windischgraetz Lajos és társai ellen folyó bűnügy során őrgróf Pallavicini György tanu olyan értelmü vallomást tett, hogy én is tagja voltam valamely titkos társaságnak, vagy talán többnek is. Indokoltnak látom ezért Nagyméltóságodnak a következőket jelenteni: Soha titkos társaságba be nem léptem, soha ilyennek tagja nem voltam.« *(Felkiáltások a jobboldalon: Hallatlan! Hallatlan!* — **Berki Gyula:** Ez a destrukció! — **Pikler Emil:** Esküt tett, hogy nem fogja elárulni, hogy tagja! Szabó Dezső megirta az egész ügyet! Semmi ez a nyilatkozat! Megesküdött, hogy nem fogja megmondani! — *Zaj.)*

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak.

Gr. Bethlen István ministerelnök: *(Tovább olvassa):* »... ilyennek a munkájában soha semmiképen részt nem vettem. A kommunizmust követő időben, az 1919. évben tagja lettem az Egyesült Keresztény Nemzeti Ligának, a Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetségének, az 1924-ik évben pedig a Fiumei Ligának. Ezek tudomásom szerint nem titkos társaságok és nem is voltak azok. Az időközben alkalmasint már megszünt Fiumei Liga alapszabályait a belügyminister ur 1922—152.356/VII. B. M. sz. alatt hagyta jóvá. Ennek a három egyesületnek működésében soha személyes minőségben semmikép részt nem vettem és azt sem tudom tagja vagyok-e még valamelyiknek. Csak egyetlen egyesület van, amelynek életében időmhöz és tehetségemhez képest résztvettem és iparkodom részt venni: az Országos Birói és Ügyészi Egyesület,« *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* »amelynek igazgatósági tagja vagyok. Mély tisztelettel Töreky Géza, a budapesti kir. törvényszék másodelnöke.« *Nagy zaj a jobboldalon. —* **(Berki Gyula:** Az őrgróf ur tehát rágalmazott! — **Horváth Zoltán:** Micsoda? Itt két állitás van! Az egyik ezt mondja, a másik azt! *— Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Rágalom! Akkor maga rágalmaz! —* **Horváth Zoltán:** Sem az egyiket, vagy a másikat nem hiszem el, vagy mind a kettőt elhiszem egyformán! *— Zaj. — Elnök csenget. — Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Már több izben találkoztam azzal a felfogással, amelynek a képviselő ur is kifejezést ad, hogy itt két állitás áll egymással szemben. Bocsánatot kérek, itt egy kicsit disztingválni kell, mert a közéletben és tudomásom szerint az állami életben a tiszviselő, a biró, aki esküt tesz hivatásának becsültes teljesitésére, az igazságnak vallására, annak a prezumpciónak élvezetében áll, hogy az igazat mondja, addig, amig az ellenkezőjét rá nem bizonyitják. *(Ugy van! Ugy van! Taps a jobboldalon és a középen. —* **Horváth Zoltán:** Ugyanezt kell megengedni Pallavicinivel szemben is, hiszen a Kaszinó tagja!)

Elnök: Horváth képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. **(Pikler Emil:** A gróf urak lépjenek ki a Nemzeti Kaszinóból, amelynek hazug tagjai vannak! — *Zaj jobbfelől.)* Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Pikler Emil közbeszól.)* Pikler Emil képviselő urat állandó közbeszólásai miatt rendreutasitom. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak, az elnök akar nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Figyelmeztetem az összes képviselő urakat a házszabályok 210. §-ára, amely szigoruan tiltja, hogy a képviselő urak a szólásszabadságot közbeszólásokkal zavarják és korlátozzák. Kénytelen leszek, ha a közbeszólások ugy elharapódznak, mint ahogy megindultak, a házszabályok teljes szigorát alkalmazni és azokat a képviselő urakat, akik a tanácskozás rendjét közbeszólásaikkal állandóan zavarják, a mentelmi bizottsághoz utasitani és esetleg kizárásuk iránt is intézkedni. *(Helyeslés a jobboldalon. — Egy hang a szélsőbaloldalon: Akasztófa!)*

Gr. Bethlen István ministerelnök: Ha ez a prezumpció nem védné a hatóságokat, *(Klárik Ferenc közbeszól. — Zaj.)*

Elnök: Klárik Ferenc képviselő urat figyelmeztetem, ne méltóztassék az elnököt figyelmeztetni. Az elnök mindkét oldallal szemben tudja kötelességét és a jobboldalról is több képviselőt is figyelmeztett a házszabályok 2 §-ára.

Gr. Bethlen István ministerelnök: ... n gyon könnyü dolguk volna a zsebtolvajokn mert akkor, amikor a rendőr le akarja fog őket, egyszerüen azt mondanák, hogy kére a rendőr az, aki a másik zsebéből kivette pénzt. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldal és a középen.)* Akkor állitás állana a képvis ur felfogása szerint állitással szemben és s badlábra kellene helyezni mind a kettőt va mindkettőt be kellene kisérni. Ez mégis cs olyan felfogás, amely furcsa konzekvenciák vezet. Az, aki vádol, annak kötelessége bi nyitani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és középen.)* Aki vádat emel, annak kötelesse bebizonyitani azt, hogy vádja igaz, **(Horv Zoltán:** Illetékes helyen!) mert addig, amig bebizonyitva nincsen, a prezumpció a mell szól, hogy a hatóságnak, a bíróságnak v igaza. *(Ugy van! Ugy van! — Taps a jobbol lon és a középen.)*

Lássuk most már Sztrache Gusztáv ügyész ur jelentését, *(Halljuk! Halljuk!)* am a következőket mondja *(olvassa):* »Kegyelm Uram! Pénzhamisitás bűntettével vádolt W dischgraetz Lajos herceg és társai elleni b ügyben Pallavicini György őrgróf, mint ta a vizsgálóbiró előtt folyó évi április hó 9 tett vallomásában reám vonatkozólag azt a jelentést tette, hogy tagja voltam azon tit társaságoknak vagy azok egyikének, am társaságok benne vannak a frankhamisit ügyben is.

Ez a kijelentés engem, mint ebben az ü ben a vád képviselőjét, érdekeltnek és a v lottakkal vagy azok egy részével szemben, a ket a tanu szintén az emlitett titkos társa gok tagjainak mond, elfogultnak tüntet fe

Ezért kötelességemnek tartom kijelent hogy semmiféle titkos társulatnak tagja n vagyok.

Sőt tudtommal nem vagyok tagja nyil nos egyesületnek sem, nem vagyok tagja s klubnak, sem társaskörnek, sem kaszinónak, Jogászegyletet és a Birói Egyesületet kivé mert attól az időtől kezdve, hogy a budap kir. ügyészségnek elnöke lettem, vagyis 1 november haváttól kezdve, arra az álláspon helyezkedtem, hogy ebben a rendkivül ex nált, nehéz, felelősségteljes vezető hivatali lásban teljes függetlenségemet, tárgyilagos gomat és elfogulatlanságomat csak ugy ő hetem meg, ha az olyan társadalmi kapcso tokat, amilyeneket egyletekhez való tartó ság létesit, magamra nézve teljesen megsz tetem.

Ily módon sikerült is a lefolyt öt és fél alatt minden elém kerülő ügyben a legte sebb objektivitást érvényesitenem és teljes jektivitással teljesitem kötelességemet a re nézve abszolute érdektelen frankhamisi ügyben is. Sztrache Gusztáv, a budapesti ügyészség elnöke. Április 15-én.«

Igy áll a vád, t. Nemzetgyülés, arra a férfire vonatkozólag, akik ebben az ügy egyénileg is, mint hatóság funkciót teljes nek. Nyilvánvaló, hogy ezek a vádak m hangzottak el: *(Ugy van! Ugy van! jobbfe* mert szükség van arra, hogy a magyar köz lemény előtt de különösen bizonyos külf közvélemény előtt. *(Ugy van! Ugy van! jo felől és a középen. — Egy hang jobbfelől: nes és társai! —* **Gr. Széchenyi Viktor:** Sa wein!) amelyre, ugy látszik, a magyar polit egyes faktorai ebben az esetben különös s helyeznek, diszkreditáltassanak azok a sze

yek, kétségbevonassék azoknak objektivitása s pártatlansága, akik hivatva lesznek itéletet mondani és szerepet játszani ebben az ügyben. **Gr. Széchenyi Viktor:** Sauerweinnek csemetét kell szállitani!) Efelett az itéletet nyugodtan bizom a nemzetgyülésre és az egész magyar nemzetre. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.* — **Klárik Ferenc:** Ott van már a többségnek az itélete a tapsban. — **Erdélyi Aladár:** A nemzet többsége is igy itél! — **Györki Imre:** Gyerünk a választók elé titkos szavazással! — **Szijj Bálint:** Odamehetünk átran! — *Zaj.)*

Azután azt mondja a t. képviselő ur, hogy en is titkos társaságnak vagyok a tagja, hogy titkos társaságok csinálták a frankhamisitást, és hogy nyilvánvaló, hogy nekem is szepem kell, hogy legyen ebben, mert én is egy titkos társaságnak tagja vagyok. **(Pikler Emil:** Azt mondotta: vannak szervezeteim!) Nem fogok most hosszabban kitérni a titkos társaságok ügyére, mert hiszen a költségvetési vita rendjén még bőven lesz alkalmam nekem és a nélyen t. ellenzéknek is arra, hogy erről a témáról beszéljünk. Én csak azt mondom, hogy titkos társaságok eredete a bolsevizmusra negy vissza, arra az időre, amikor itt terror ralkodott és amikor a polgári társadalom másként mint titkosan szervezkedni nem volt épes. *(Ugy van! jobbfelől.)* Akkor alakultak z első titkos társaságok, eltekintve a háboru. lletőleg a forradalom előtti szabadkőmivességtől, amely mindig existált. *(Ugy van! jobbfelől.)* De abban az időben alakultak ilyen itkos társaságok.

Természetes, hogy a bolsevizmus bukása után, amikor itt még teljes mértékben labilis volt a közrend, amikor nem lehetett előre látni, hogy a forradalmi kilengések nem fognak-e negismétlődni, hogy elég erős lesz-e a közhatalom arra, hogy ezeket a kilengéseket lehetetlenné tegye, mondom, természetes, hogy ebben z időben is alakultak ilyen egyletek, egyesületek és talán titkos társaságok is.

A magyar polgári társadalom megszervezését én igenis fontos és szükséges nagy érdekek tartom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Akár fognak a t. túloldalon ennek rülni vagy ezen busulni, akár fogják ezt tánadni vagy nem, de a mai időkben, amikor a orradalom visszfénye keletről még besugározza gész Európát, egy erős megszervezett polgári ársadalom *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)* és itt Magyarországon a keresztény polgári társadalom abszolute szükséges, helyes, kivánatos. *(Ugy van! Ugy van! Élénk taps a jobboldalon és a középen.* — **Horváth Zoltán:** Ehhez nem kell titkosság! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, a jobboldalon!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ennek megszervezésére igenis, alakultak egyes egyesületek, amelyek nyiltan működnek, és ismétlem, alakultak talán egyes titkos társaságok is. Ezek között az egyesületek között szerepel az egyesült Keresztény Nemzeti Liga, amely kiindjárt a bolsevizmus után alakult s amelynek nyilt alapszabályai vannak. amelyeket nem én és nem ez a belügyminister hagyott jóvá, hanem, ha jól tudom Beniczky belügyminister volt az, *(Derültség jobbfelől.)* aki annakidején jóváhagyta ezeket. Ennek alapszabályaiban az a fogadalom is benne van, amelyet a tagok letenni tartoznak és utalás van arra a fogadalomra az alapszabályok más paragrafusaiban is.

Ennek az egyesületnek én igenis, tagja voltam. *(Helyeslés és éljenzés jobbfelől.)* Ezt egy cseppet sem szégyenlem, nincs mit titkolnom ebben, nyiltan vallom és ezért semmiféle szemrehányás senki részéről sem érhet. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Ha pedig valaki megpróbálná ezért szemrehányást tenni, ez csak azt mutatja, hogy nem türi a keresztény polgári társadalom megszervezését. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

A bolsevizmus bukása után a Keresztény Nemzeti Ligába igenis, beléptem. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Mindenre rá fogok térni. **(Saly Endre:** A titkos társaságból mikor lépett ki?)

Elnök: Saly képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Esztergályos János közbeszól.)* Esztergályos képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: A Keresztény Nemzeti Liga vezetőségének bizalmas, vagy ha jobban tetszik, titkos megbeszélésein igenis résztvettem; de meddig? 1921. évi áprilisig, addig az időig, amikor miniszterelnök lettem. Azóta egyszer voltam ott, még pedig azért, hogy bejelentsem állásom inkompatibilitását azzal, hogy egyesületekkel egyáltalában, tehát ezzel az egyesülettel is együttműködjem és hogy gyüléseire eljárjak, **(Wolff Károly:** Ez a szinigazság!) mert az a meggyőződésem, hogy a magyar miniszterelnöknek nem szabad feszélyezve lennie semmiféle társadalmi egyesülethez való tartozás által, semmiféle ilyen kapcsolatok által abban a tekintetben, hogy hivatalos teendőit csakis és kizárólag saját meggyőződése szerint teljesitse. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Azóta a Keresztény Nemzeti Liga semmiféle ülésén soha részt nem vettem, minden összeköttetésem tehát megszakadt vele és az sem igaz, amit Pallavicini őrgróf ur rólam állit, hogy én akár ennek az egyesületnek, akár bármely más egyesületnek támogatását politikai téren kértem volna vagy az után futottam volna. **(Horváth Zoltán:** Gömbös is beszélt ilyesmit! — **Esztergályos János:** Vannak szervezeteim!) Ha a Keresztény Nemzeti Liga vagy ha a keresztény magyar társadalom egyesületei engem támogatnak, ezért hálás vagyok és ezt a magam részéről csak a legnagyobb mértékben, mint hálára méltó cselekményt elfogadom. *(Éljenzés a jobboldalon.)* Azonban sem gáncstól, sem hálától magamat nem irányittatom abban a tekintetben, hogy milyen irányban fejtem ki a magam kötelességét. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* T. Nemzetgyülés! Semmiféle más hasonló egyletnek tagja nem vagyok.

Hogy még rátérjek arra, amit őrgróf Pallavicini ur itt mondott, hogy a titkos társaságoknak is kell, hogy szerepe legyen és azután rögtön azt mondja, hogy ő is tagja volt, én is tagja vagyok, vagy voltam, — ezt nem preciziroza olyan világosan az ő vádjában — egy titkos társaságnak, ez azt mutatja, hogy ő azt a vádat akarja előtérbe állitani, mintha az a titkos társaság, amelynek állitólag én tagja volnék, a frankhamisitásban is benne volna.

Ez egy hajánál fogva odaráncigált vád. **(Wolff Károly:** Nemcsak vád, hanem rágalom. — *Nagy zaj a jobboldalon.)* Ha a Keresztény Nemzeti Liga frankhamisitással, vagy szokolhamisitással foglalkozott volna abban az időben, amelyben én tagja voltam és amelyben ugy látszik, őrgróf Pallavicini is tagja volt, akkor őrgróf Palavicini ur miért nem mondja ezt meg nyiltan és őszintén? *(Ugy van! Ugy van!*

jobbfelől.) Álljon ki a platzra (**B. Podmaniczky Endre:** De csak rágalmazni akar!) és ne csak titokban és suttyomban csusztassa be ilyen formában. (**Klárik Ferenc:** Ő mondta, hogy állitsák bíróság elé. — *Egy hang jobbfelől: Álljon oda!* — **Klárik Ferenc:** Neki nincs takarni valója, máshol van takarni való! — *Ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: Klárik Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ennek az ügynek semmi köze nincs a frankhamisitáshoz. A mélyen t. képviselő ur azonban még a bíróság előtt sem képes magát visszatartani attól, hogy vallomásába politikát ne vigyen bele célzatosan, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* tudatosan csak azért, hogy a titkos társaságok ügyét a franküggyel valamilyen formában összekapcsolja és a kormánynak nehézségeket csináljon. (**B. Podmaniczky Endre:** Ez a végcél! — **Barthos Andor:** Ez csak világos dolog!)

Azt mondja a t. képviselő ur vádjának 4. pontjában *(olvassa):* »1926 január folyamán beszéltem Friedrich Istvánnal, aki elmondotta nekem, hogy körülbelül 1922-ben Windischgraetz Lajos és Mészáros Gyula megmutatták neki a hamis szokolos bankjegyeket és frankkliséket, de hogy milyeneket, azt nem mondotta. Mikor ő, Friedrich emiatt Windischgraetznek szemrehányást tett, Windischgraetz azt felelte, hogy a frankhamisitási munkálatokról a kormánynak tudomása van. Friedrich nekem sem a miniszterelnök, sem az egyes miniszterek neveit nem emlitette, csak általában mondotta, hogy Windischgraetz azt állitotta neki, hogy a kormány tudott a kérdéses (1922-iki) frankhamisitási akcióról. Én Friedrich Istvánnal nem beszéltem erről s ő nem mondotta nekem azt, hogy a legujabb 1925. évi frankhamisitási munkálatokról is mondotta volna neki Windischgraetz azt, hogy a kormány erről is tudomással birt. Még hozzáfüzte azt is, hogy Windischgraetz állitása szerint a hamis szokolokat 1922-ben Nádosy Imre szállitotta Windischgraetz rózsadombi villájába«.

Erre a kérdésre vonatkozólag Friedrich István tett volt depoziciót még előzőleg a bíróság előtt. Ezt a tényköriilményt azonban Friedrich István depoziciójában a bíróság előtt egyáltalában nem emlitette. Van azonban az ő depoziciójában egy kis körülmény, amely világot vet arra, hogy miért nem felelhet meg ez a dolog a valódi tényállásnak. Ő azt mondja *(olvassa):* »A francia megbizott a következő kérdés feltételét inditványozta Friedrich Istvánnal szemben: Mi volt tulajdonképen a célja és előzménye annak, hogy Windischgraetz és Mészáros tanut a kérdéses alkalommal meglátogatták.« Azt mondja: »Látogatásuk az akkori, küszöbön álló nemzetgyülési választásokkal volt kapcsolatos, amennyiben a jelölések ügyét beszéltük meg e látogatásuk alkalmával és ez volt tulajdonképeni célja a látogatásnak. Ugyanis ugy Windischgraetz, mint Mészáros ellenzéki programmal szándékoztak akkoriban fellépni.« *(Derültség a jobboldalon és a középen.)*

Ez volt 1922-ben, ugylátszik tehát a választások előtt, amikor Mészáros is, Windischgraetz is ellenzéki képviselői programmal szándékoztak fellépni.

Kérdem t. Nemzetgyülés, van-e a leghalványabb valószinüsége annak (**Erdélyi Aladár:** Őrgrófi logika!) hogy egy általános választás előtt, amikor erős pártküzdelmek következnek, amikor az egyik oldalon a legitimista párt még a leghevesebb ellenzéki akciókat fejtet ki a kormánnyal szemben és hasonló váda kodásokkal élt itt a Nemzetgyülésen, mint n őrgróf Pallavicini ur, amikor tudjuk, hog Mészáros Gyula legitimista jelölt volt *(Derül ség.* — **Szabó Sándor:** Andrássy Gyula kast lyában lakott!) és Andrássy Gyula kastély ban is lakott egy darabig, *(Élénk derültség mozgás jobbfelől.)* hogy akkor ilyen körülm nyek között akadjon egy kormány, amel Windischgraetz-cel és Mészáros Gyulá együtt akar szokolt hamisitani. *(Élénk derül ség és taps a jobboldalon és a középen.)* Bocs natot kérek, erre fogjanak maguknak m baleket, ne józan magyar embereket, akik e elhigyjék. *(Élénk derültség a jobboldalon.* **Horváth Zoltán:** Az egységespárt meg va győzve! — **Erdélyi Aladár:** Horváth meg van főzve! — *Nagy zaj.* — *Héjj Imre közb szól.)*

Elnök: Kérem Héjj Imre képviselő ura méltóztassék csendben maradni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Köve kezik gróf Károlyi Imre. Azt mondja az 5-i pont *(olvassa):* »Gróf Károlyi Imrével a nyi levele megjelenése után egy hétre, tehát 19 februárjában beszéltem, aki elmondotta, hog információja alapján a kormány a franküg ben súlyosan kompromittálva van. Gróf Bet len István nevét is emlitette gróf Károl Imre, azonban semmiféle részletet erről ne mondott és én tőle nem kérdeztem. (**Horvá Zoltán:** Ez tanuvallomás! Ez tilos közlés! **Barabás Samu:** Későn tetszett felkelni! Üg véd ur, tanulja meg a törvényeket! — **Ber Gyula:** Tegye le az ügyvédi diplomáját! **B. Podmaniczky Endre:** Kár volt szólni!)

Elnök: Podmaniczky Endre képvise urat kérem, méltóztassék csendben maradn (**B. Podmaniczky Endre:** Korábban keljen!)

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Az i formációra vonatkozólag annyit emlitett gr Károlyi Imre, hogy ez a herceg Windisc graetz Lajos irásbeli információja.« A forr tehát állitólag megint herceg Windischgrae volna, mint az előző esetben is, a bizony Friedrich-féle esetben. (**Horváth Zoltán:** Na eset!) Sajnos, ebben az esetben nem szolgál tok gróf Károlyi Imre tanuvallomásával, n után ő megtagadott mindent erre vonatkoz lag. De meg vagyok győződve arról, hogy a körülmény is a főtárgyaláson teljes mérté ben tisztázódni fog.

De menjünk tovább. 6. pont. *(Olvass* »Még 1926 január elején beszéltem gróf Sigr Antallal, aki elmondotta, hogy a Szilveszte esti vacsorán herceg Windischgraetz Lajosé nál, amikor a herceghez a komornyikja leta tóztatása miatt kérdést intézett és a herc szerepére is célzott, Windischgraetz azt lelte, hogy nem történhetik semmi baja, me a kormány is tudott a frankhamisitási üg ről s emlitette gróf Bethlen István és R kovszky Iván nevét. Sigray nekem ennél tö bet nem mondott s igy nem mondotta azt se hogy a kormány, illetve gróf Bethlen Istv és Rakovszky Iván mit, mennyit és kitől tu tak a frankhamisitási munkálatokról.«

Igy megint ott vagyunk, hogy olyan, m nem határozható állitások vannak. Szere csére azonban gróf Sigray Antal valami kic vel többet mondott és ezt bátor leszek f olvasni.

Ez egészen érdekes. *(Halljuk! Halljuk jobboldalon.)* Azt mondja *(olvassa):* »1925 S veszter estélyére családommal herceg W dischgraetz Lajoshoz voltam hiva estély

Ekkor már a lapokban olvastam volt, hogy Kovács Gáspár, a herceg komornyikja le van tartóztatva. Az estélyre odaérkezve, tényleg látam, hogy Kovács Gáspár nincs ott. Ekkor kérlést intéztem ezirányban Windischgraetz Lajoshoz, mire ő engem félrevont, sőt kivitt az előszobába és a következőket mondotta: Kovács Gáspár le van tartóztatva, mert ezerfrankosokat lopott. Elmondotta továbbá, hogy ezerfrankosokat irredenta céljára hamisitottak s hogy épen aznap este volt lakásán két detektiv, akik házkutatást tartottak, sőt most is van lent egy detektiv. Kérdeztem, hogy nem lesz-e ebből neki is valami baja, mire azt felelte, hogy benne van a kormány és benne vannak a szervezetek. Erre én kérdeztem, hogy Bethlen István benne van-e, mire Windischgraetz azt felelte, hogy Bethlen tudott róla, de az igazat meg kell mondania, hogy Bethlen ellene volt.« *(Derültség és taps a jobboldalon. — Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Miért tapsolnak? — Elnök csenget.)*

Ez Sigray depoziciója őrgróf Pallavicini javára — állitólag. Bocsánatot kérek, Pallavicini és Sigray depoziciója között mégis igen nagy ellenmondást látok. **(Györki Imre:** Tudott róla, az a fontos! — **Horváth Zoltán:** Miért nem tartóztatta le!) Pallavicini elhallgatja a második részt és nem mondja meg, hogy Bethlen ellene volt, csak azt mondja, hogy Bethlen tudott a dologról és Rakovszky is tudott. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég az! — Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Álljunk meg itt és vegyük kicsit közelebbről szemügyre, hogy mit jelent ez a kifejezés, hogy Bethlen tudott róla. **(Várnai Dániel:** Ezek nagyon súlyos vádak!)

Ez sok mindenfélét jelent. Ezek az urak abban az értelemben használják ezt a kifejezést, hogy »Bethlen tudott róla«, hogy tudott róla, elnézte fedte, hogy ez egy félhivatalos akció volt. Ebben az állitásban az van, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ez van benne Pallavicini vádjában. De ahogy hozzáteszem azt a kis mellékmondatot, amelyet tudván véletlenül csusztatott be oda Sigray, mint információt Windischgraetz részéről, hogy »Bethlen ellene volt«, akkor már nem lehet ez az értelme ennek a vádnak. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. — Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Mert kérdezem, mi az, hogy »ellene volt?« **(Esztergályos János:** Lebeszélte!) Hogy lebeszélte? Bocsánatot kérek, ez nem jelenthette azt, mert én Windischgraetz-cel soha sem beszéltem és ezt sem őrgróf Pallavicini György, sem egyik vagy másik a tanuk közül soha sem állitotta. **(Györki Imre:** Ott volt a kormány megbizásából Nádosy!) Ez csak annyit jelentett hogy Bethlen ezt nem helyeselte. **(Horváth Zoltán:** Miért nem tett intézkedést? — *Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Ez a depozició teljesen összeegyeztethető azzal a depozicióval, amelyet én a parlamenti bizottság előtt tettem. *(Ugy van! jobbfelől.)* amelyben azt mondtam, hogy igenis, tudomást szereztem erről a dologról. Nádosy jelenlétében Telekitől és Nádosynak a magam részéről az instrukciókat meg is adtam. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Erről Windischgraetz igenis, esetleg tudhatott és mondhatta, hogy Bethlen tud a dologról de ellene volt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ez — természetesen — teljesen fedi a dolgot. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Igy felvilágosodik az, amit őrgróf Pallavicini képviselő ur és sokan mások mondanak állandóan, hogy Bethlen tudott a dologról, ami alatt azt értik, hogy fedte, mellette volt, ez hivatalos akció volt, az nem igaz, az hazugság, még pedig éppen ama tanuvallomás révén, amelyre a t. őrgróf ur hivatkozik. *(Ugy van! Ugy van! Éljenzés a jobboldalon.* — **Szabó Sándor:** Céltudatos ferdités!)

Most jön egy apró kis politikai intrika, *(Zaj a szélsőbaloldalon. — Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* amelyet Vass József népjóléti minister urnál próbál Pallavicini őrgróf ur, de amely természetesen épen olyan kudarcba fult, mint a többi állitása, **(Meskó Zoltán:** Az őrgróf a vizbe fult!) Pallavicini őrgróf ur azt mondja *(olvassa):* »1926 január 6-án felkértem gróf Mikes János püspököt, hogy hozzon össze engem Vass József ministerrel, mert már akkor ugy láttam, hogy gróf Bethlen István nem alkalmas arra, hogy a frankügyet likvidálja.« Tehát már január 6-án, amikor még semmit sem tudott, csak azután kezdte adatait gyüjteni, hiszen látjuk, hogy azok a beszélgetések sokkal később folytak le. »Ugyanis meggyőződést szereztem arról, hogy Vass József a frankhamisitási ügyről semmi előzetes tudomással nem birt s igy őt tartottam legalkalmasabbnak arra, hogy vele ez ügyben beszéljek. Beszélgetés közben Vass József elmondotta, hogy egészen 1926 január 1-ig többszöri kisérletei dacára az illetékes faktoroktól, Rakovszkytól és Nádosytól a frankügyre vonatkozólag semmiféle felvilágositást nem kapott. Vass azt is elmondta nekem, hogy tudta ugyan hallomásból, hogy vannak titkos társaságok, ezek összeállitásáról, szereplőiről és működéséről azonban nem birt tudomással, dacára annak, hogy több izben hetekig helyettesitette gróf Bethlen István ministerelnököt. Én ezt nagy nagy mulasztásnak tartom gróf Bethlen István részéről, hogy helyettesét ezen titkos alakulatról nem informálta.« Hogy ez a politikai rész hogy kerül be egy birói vallomási jegyzőkönyvbe, azt igazán nem tudom megérteni. *(Zaj és derültség a jobboldalon.* — **Horváth Zoltán:** Miért vették bele? — *Felkiáltások a jobboldalon: Miért mondta!* — **B. Podmaniczky Endre:** Amit mond, azt felveszik a jegyzőkönyvbe!) »Elmondotta Vass azt is, hogy a frankhamisitási ügyről az első információt 1926 január elsején kapta gróf Bethlen Istvántól, aki elmondotta neki, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a kész hamis ezerfrankosokról genfi utja előtt szerzett tudomást, ekkor elküldötte Prónay államtitkárt Nádosyhoz azzal az üzenettel, hogy genfi utja alatt ne merjenek semmit csinálni.« Ez az a bizonyos verzió, amelybe mindig beleütközöm és amelyhez a legmakacsabbul méltóztatnak ragaszkodni, mert ez is egy pillére annak a vádnak, amelyet ellenem hangoztatnak. »Vass József egész beszélgetésünk alatt a ministerelnökről a leglojálisabban nyilatkozott.« Ez természetesen azért van benne, hogy ha majd én olvasom a jegyzőkönyvet, ne tegyek fel rosszat Vass minister urról. *(Derültség jobbfelől.)* »Azon nézetemre, hogy Bethlen István a frankügy miatt nem tarthatja tovább magát a kormány élén, azt felelte, hogy amennyiben látni fogja, hogy Bethlen Istvánnak külföldi poziciója tarthatalanná válik, akkor közölni fogja vele a közöttünk lefolyt ezen beszélgetést.«

Már most hallgassuk meg először gróf Mikes János tanuvallomási jegyzőkönyvének errevonatkozó részét és azután Vass József minister urnak errevonatkozó depozicióját, vajjon igazat adnak-e ennek? A vád lényege itt ugyanis az, hogy én Prónay utján azt üzentem Nádosynak, hogy amig én Genfben vagyok, azsur-

nirozzák — kvázi — igy nézett ki az az üzenet — ezt az egész frankhamisitást.

Mikes János azt mondja *(olvassa):* »Őrgróf Pallavicini György vallomásának egyes részei hivatkoznak oly beszélgetésekre, melyek jelenlétemben folytak le s amely beszélgetések egyes, az ügy adatainak tisztázása vagy pontosabb körvonalozása a bűnügy szempontjából hallomásom szerint szükségesnek látszik. Erre vonatkozólag a magam tudomását a következőkben adom elő. Őrgróf Pallavicini György folyó év január elején felkért, hogy hozzam őt össze dr. Vass József miniszterrel, akivel ő bizonyos politikai kérdésekről bizalmas eszmecserét óhajtana folytatni. A találkozás lakásomon meg is történt. Pallavicinit előadásában, mint szemmelláthatólag, az a gondolat vezette, hogy a frankbotrány politikai elfajulásának meggátlása végett még idejekorán meg kellene találni a kibontakozásra alkalmas elemek összefogását, **(Gr. Széchenyi Viktor:** Gyönyörü meggátlás!) nehogy később, ha a frankbotrány előreláthatólag elvadul, a kormány kénytelen legyen esetleg a baloldali pártok nyomása alatt balfelé orientálódni.« *(Élénk derültség a jobboldalon és a középen.* — **Szijj Bálint:** Jellemző! — **Erdélyi Aladár:** Gratulálok! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Risum teneatis! A nevetést azonban visszatartani nagyon nehéz, mert az egyik jegyzőkönyvben az van, hogy Vass minister urral azért érintkezik és tárgyal, mert Bethlent alkalmatlannak tartja és meg kell buktatni, a másik oldalon pedig félti az országot egy olyan koalíciótól, amely balfelé tolhatná el az ország szekere rudját, *(Derültség a jobboldalon.)* tehát össze kell fogni azoknak az elemeknek, amelyek jobbfelől állanak.

Méltóztassanak egy kicsit belenézni, van-e komolyság az ilyen magatartásban? **(Györki Imre:** A válaszban nincsen komolyság! — *Derültség.* — **Esztergályos János:** Mulassák jól ki magukat, fognak még sirni is! — **Szijj Bálint:** Csak sirtunk valamikor! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István miniszterelnök *(tovább olvassa):* »Felvetette a gondolatot, nem volna-e helyesebb, ha a kormány mielőbb lemondana, mielőtt még a pártpolitikai szenvedélyek túlságosan elmérgesitenék a helyzetet?

Ennek az izgalmas eszmecserének a során szó került a kormány politikai felelősségéről. Mi — t. i. Mikes és Pallavicini, mert ez alatt csak őket lehet érteni — annak a nézetünknek adtunk kifejezést, hogy a kormány alighanem össze fog roppanni a rá háruló politikai felelősség súlya alatt. Vass József ezzel szemben azt vitatta, hogy a mi megitélésünk téves, mert a kormány egyik tagja sem volt előzetesen beavatottja a frankhamisitásnak. A hamisitásról a bűnügy kipattannása előtt egyikük sem tudott, igy tehát a felelősség kérdése korántsem lehet olyan súlyos, mint amilyennek látjuk.

Erről való vitázásunk közben dr. Vass József elmondotta, hogy Bethlen genfi utazásának küszöbén bizalmas értesitést kapott valami frankhamisitási kalandról. Erre Bethlen küldötte miniszterelnökségi államtitkárát, báró Prónay Györgyöt, közvetlenül Genfbe való utazása előtt az országos főkapitányhoz, hogy Prónay a hamis frankokról szóló hirre utalással adja át Nádosynak a miniszterelnök utasitását, hogy »vigyázzon, nehogy amig oda leszek, megint valami kavarodás történjék távollétem alatt.«

További beszélgetésünk tisztán csak a politikai helyzetre vonatkozott s igy a bűnügy megvilágitása szempontjából annak reprodukálása lényegtelen.«

Most pedig lássuk mit mondott Vass József népjóléti minister ur, mert hiszen ő volt autentikus ebben a kérdésben nyilatkozni. Ő volt az, akinek én január 1-én beszélgetés közben elmondottam még azt is, hogy Prónaynak és Nádosynak milyen utasitást adtam. Pallavicini őrgróf ur depozicióját is Vass József népjóléti minister urra vonatkozik, mint tanura, abban az irányban, hogy én ajournement elhalasztást óhajtottam és őt koronatanunak akarom beállitani, mert hiszen, ha ő ezt nem Mikes püspökkel szemben mondja, ez fenn nem tartható *(olvassa):*

1926 január 5-én közölte velem Mikes János püspök ur azt, hogy Pallavicini György őrgróf aktuális politikai kérdésekről velem beszélgetni akar. A beszélgetés másnap megtörtént Mikes püspök ur lakásán. Jelen volt a püspök uron és az őrgróf uron kivül Jankovich-Bésán Endre képviselő ur is. Az őrgróf ur a megbeszélés célját megjelölve előadta hogy két politikai természetü aggodalma van. Az egyik az, hogy a baloldal tüntető támogatása esetleg a kormányzat balfelé eltolódását eredményezheti, — itt vagyunk megint ennél a pontnál — a másik az, hogy vajjon a frankhamisitás nem okoz-e külpolitikai bonyodalmakat s igy a kormányzat politikai ereje nem fog-e successive megkopni és Bethlen utódnem fog-e meggyengülve állani a megoldandó feladatok előtt? Megfontolandó tehát, nem volna-e helyes, ha a kormány lemondana?

Követve már most Pallavicini őrgróf ur idevonatkozó vallomásának menetét, szó volt arról, hogy 1925 decemberének második felében engem, mint miniszterelnök helyettest, a nyomozást vezető tényezők nem informáltak, mire megjegyeztem, hogy a jelzett időben nem voltam alkotmányjogilag megbizott helyettese a miniszterelnöknek, a közegek tehát nekem nem tartoztak jelenteni.

A frankhamisitásról az első információt gróf Bethlen István miniszterelnök urtól kaptam 1926 január 1-én, ő azonban nem azt mondta nekem (s a megbeszélésen én nem mondottam) hogy genfi utja előtt a kész hamis 1000 frankosokról tudomást szerzett, hanem azt mondotta, hogy tudomást szerzett arról hogy bizonyos egyének hamis pénz értékesitésének és forgalombahozatalának gondolatával foglalkoznak. **(Rubinek István:** Egy kis különbség!) E fantasztikusnak látszó közlés hatása alatt elküldötte Prónay államtitkár ur Nádosy Imréhez, az országos főkapitányhoz azzal a határozott utasitással, hogy ha tényleg készül ott valami, azt minden eszközzel akadályozza meg s hazatérte után tegyen neki arról jelentést.«

Ez volt tehát az üzenetem. **(Rubinek István:** Egy kis különbség!)

(Tovább olvassa): »Ez volt a főkapitán részére a november végén adott parancs lényege és értelme s ezeket elmondva, előttem jegyezte meg a miniszterelnök ur 1926 január 1-én (és ezt a Pallavicini-megbeszélésen én is igy emlitettem), hogy a miniszterelnök ur ezen intézkedése után nyugodtan elutazott s nem kellett attól tartania, hogy távolléte alatt, mint majdnem minden egyes alkalommal, idehaza valami kellemetlenség történik.

Hogy Prónayt Nádosyhoz küldte a miniszterelnök ur, az egészen természetes volt, hiszen ő volt az országos főkapitány; hogy pedig épen Nádosy volt a hamisitási ügy egyik fő

ényezője, az külön szerencsétlenség volt, melyről azonban a miniszterelnök ur nem udhatott.

Hangsúlyozván ennek alapján a megbeszélésen résztvettek előtt azt, hogy sem a miniszterelnök ur, sem a kormány bármelyik tagja em nem részese, sem nem tudója a frankamisitásnak, az őrgróf Pallavicini ur felvette két politikai nehézségre vonatkozólag azt véleményemet fejeztem ki, hogy Bethlen miniszterelnök ur nem fog egy politikai balraolódást engedni, külpolitikai viszonylatban edig olyan értéket jelent, hogy bizhatunk abban, hogy a szerencsétlen franküguet az ország kára nélkül, vagy lehető legkisebb kára ellett, fogja lebonyolitani.

Őrgróf Pallavicini ur annak hangsúlyozásával, hogy itt és most nem pártpolitikai szempontok és ellentétek, hanem ezeken felül emelkedő hazafias aggodalmak vezérlik, arra kért engem, hogy az általa emlitett aggodalmakat ozzam Bethlen miniszterelnök ur tudomására«.

Akkor még nem voltam az a gazember, akinek ma tart, (**Horváth Zoltán:** Azért mondjon e! — **Györki Imre:** Az volna a logikus, ha ilyenek után lemondana! — *Zaj.)* akivel habár nem s direkte, de üzenet utján szóba lehet állani. Igylátszik, azóta követtem el a frankbotránnyal kapcsolatban olyan cselekményeket, amelyek a velem való érintkezést lehetetlenné eszik.

(Tovább olvassa): »Megjegyezte, hogy ezek z aggodalmai megvannak ugyan, de mivel itt z ország érdekéről van szó, a maga részéről is támogatja Bethlen miniszterelnök urat az országot ért szerencsétlenség likvidálásában«. **Erdélyi Aladár:** Ahogy ő támogatja! — *Zaj.)*

Ez volt január 6-án. A mélyen t. őrgróf ur anuár 6-án engem támogatni akart. Leszögem, hogy akárhányszor fog felszólalni a t. épviselő ur, mint életem egyik legnagyobb icsőségére, hivatkozni fogok arra, hogy őrgróf allavicini ur 1926 január 6-án a Bethlen-kornányt támogatni kivánta. *(Derültség.* — **Erdélyi Aladár:** Budaőrs után! — **Györki Imre:** Ii a vicc ebben? — **Esztergályos János:** Nayon humoros! — *Zaj.)* Humor van ezekben a olgokban, de szomoru humor. (**Györki Imre:** ehát még humornak sem humor!)

(Tovább olvassa): »Végül ajánlatomra abban egyeztünk meg, hogy én a miniszterelnök rat meglátogatom, de csak abban az esetben eszek emlitést a megbeszélésekről, ha azt látám, hogy a miniszterelnök ur a kezdődő nagy unkával szemben bizonytalanságot és külföldi relációkban aggodalmakat mutatna. A ele folytatott megbeszélésből azonban azt a egyőződést meritettem, hogy teljes erővel és szánt akarattal tartja kezében az ügy szálait, mélfogva nem tettem emlitést a megbeszélésről. Erről Mikes János püspök urat másnap személyesen értesitettem azzal a kéréssel, hogy t őrgróf Pallavicini urral közölni szivesedjék«.

Igy áll ez a pont.

»1926 februárjában gr. Mikes János püspök ondotta el nekem többek között társaságban, t. i. Pallavicininak, mert ezt Pallavicini állomásából olvasom fel — hogy felkereste lt Zadravetz István püspököt, hogy vigasztalja. Ekkor Zadravetz azt mondotta neki, gy Nádosy Imre megjelent nála (t. i. Zadvetznél) a frankhamisitási munkálatok alatt de időpontot nem emlitett — s azt mondotta dravetznek, minden rendben van, »István zda« (gr. Bethlen István) tud a dologról. ekem ennél többet Mikes nem mondott. A nt előadottakból vontam le azt a következtetést, hogy a kormánynak, illetve gr. Bethlen Istvánnak az egész frankhamisitási ügy komplexumáról tudomása volt s ennek dacára nem tette meg a szükséges intézkedéseket arra, hogy a frankhamisitás megakadályoztassék és ezáltal hivatali kötelezettségének eleget nem tett.«

Mit mond erre vonatkozólag gróf Mikes János püspök, Zadravetz püspök és végeredményében az a Nádosy, kitől állitólag ez az egész »István gazda« kifejezés származik? Erre vonatkozóan gróf Mikes János ezeket mondja vallomásában *(olvassa):* »Őrgróf Pallavicini György vallomásában hivatkozott továbbá egy másik beszélgetésre, amely köztem és Zadravetz püspök között folyt le. Zadravetzot ugyanis a bűnügybe való bekeveredése után meglátogattam lakásán, még pedig tisztán csak azért, hogy bajbajutott, lelki szenvedésekkel küzdő paptestvéremet nehéz helyzetében vigasztalgassam. Beszélgetésünk közben kérdeztem tőle, hogyan keveredhetett ilyesmibe. Erre Zadravetz elmondta, hogy ő szivvel-lélekkel hive az irredentának, Windischgraetztől egy ládában kapta megőrzés végett a frankokat, még pedig, mint irredenta iratokat. Neki fogalma sem volt arról, hogy a vele irredenta dolgokban gyakrabban érintkező Windischgraetz—Nádosy—Rába-csoport hamisitással foglalkozik és hogy az általuk zárt ládában hozzászállitott állitólagos irredenta iratok valójában hamis frankok.

Csak később amikor Zadravetz már sürgette, hogy az őrizetére bizott láda tartalmáról adjanak neki részletes leltárt, mert ő elutazik és igy tudni szeretné, hogy távolléte alatt nem veszik-e el valami a láda kényes tartalmából: akkor árulták el előtte, hogy a ládában hamis frankok vannak. Ekkor ő megdöbbenve követelte, hogy ezt a veszedelmes holmit mielőbb vigyék el tőle, mert hátha baj lesz belőle. Kérdeztem erre Zadravetzet, hogy nem lesznek-e már az ügyről való egyszerü tudomása miatt is bűnügyi kellemetlenségei? Erre ő azt felelte, hogy nem gondolná, mert hiszen István gazda is tudott róla.« Ugyanez a szó megint. *(Tovább olvassa):* »Az István gazda kifejezés pontosan megmaradt emlékezetemben, mert ekkor hallottam először Bethlen Istvánt István gazdának nevezni. Arra azonban már nem emlékszem világosan, hogy Zadravetz ezt a Bethlenre vonatkozó feltevését Nádosy Imrének, vagy a társaság valamelyik másik tagjának a közlésére alapitotta-e.«

Itt kis eltérés van, mert Pallavicini szerint Nádosy mondta . . . (**Propper Sándor:** Nem lényeges ez!) Kérem, ez nagyon lényeges. (**Propper Sándor:** Az a lényeges, hogy István gazda tudott róla!)

Nézzük most, mit mondott erre Zadravetz püspök és Nádosy. *(Olvassa):* »Én Mikes János püspöknek soha sem mondottam azt, hogy Nádosy Imre megjelent volna nálam a frankhamisitási munkálatok alatt és azt mondotta volna nekem, hogy minden rendben van. István gazda (gr. Bethlen István) tud a dologról. Én Mikes János püspökkel csak a frankhamisitási ügy kiderülte és az ujságban megjelent cikkek után, 1926 február eleje óta beszéltem, de sohasem mondottam azt, hogy a kormány vagy annak bármely tagja tudott a frankhamisitási munkálatokról, mert erről magam sem tudtam semmit.«

Ez Zadravetz István vallomása. Itt van már most Nádosy Imre vallomása is és ez nagyon lényeges, majd meg fogom magyarázni, miért. Azt mondja, *(olvassa):* »Vass József

ministerrel sem 1926 január 1. előtt, sem ezután a franküggyről nem beszéltem, ő tőlem ez ügyben információt nem kért. Gróf Bethlen István miniszterelnök Genfbe való elutazása előtt közvetlenül, ha jól tudom, még aznap hozzám küldte Prónay államtitkárt azzal az üzenettel, hogy ugy hallotta, hogy a Nemzeti Szövetségben lévő 1000 frankosok értékesitésével akarnak egyesek foglalkozni. Neveket nem emlitett és azt az utasitást adta, hogy állapitsam meg a tényállást és visszaérkezése után tegyek neki arról jelentést. A miniszterelnöknek nem volt tudomása arról, hogy én a frankhamisitási ügyben benne vagyok. Valótlan az, hogy a miniszterelnök azt üzente volna nekem, hogy a genfi utja előtt ne merjenek semmit sem csinálni. Valótlan az is, hogy a frankhamisitási munkálatok alatt vagy bármikor én Zadravetz Istvánnak azt mondottam volna, hogy minden rendben van, »István gazda« (Gróf Bethlen István) tud a dologról. Ezt annál kevésbé mondhattam, mert nem is lett volna igaz, minthogy gróf Bethlen István a frankhamisitási munkálatokról nem is tudott. A kormány egyetlen egy tagja sem tudott a frankhamisitási munkálatokról.« *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Vajjon kinek van érdekében, hogy ebben az ügyben a felelősségnek legalább is a lehető részét a kormányra háritsa? Azt hiszem, elsősorban Nádosynak és a többi bűnösöknek. Mert hiszen ha a kormány tudott erről a dologról, ha résztvett ebben, ha ez hivatalos, vagy félhivatalos vagy türt akció volt, akkor a felelősségnek tekintélyes részétől szabadulnak ezek az emberek. Épen ezért igenis a vádlottaknak az az érdekük, hogy azt a részt, amit csak lehet, rákenjék a kormányon felelős állásban lévő férfiakra. *(Ugy van! jobbfelől. — Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Azért állitom, hogy amikor maguk a vádlottak is elháritják maguktól azt a vádat, amelyet Pallavicini György őrgróf hangoztat, akkor ennek alapja még a pszichológia szempontjából sem lehet az senki előtt, aki józanul gondolkozik, hogy ez a mentesülésnek egyik lehetséges eszköze.

Van még egy momentum, amelyre szintén kénytelen vagyok rátérni. Azt mondja Pallavicini György őrgróf depozicóijában *(olvassa)*: »1926 január elején beszéltem Windischgraetz Lajosné hercegnével, aki feleségemnek unokatestvére. A frankhamisitás előkészületeiről, terveiről, lefolyásáról semmit sem mondott nekem, csak annyit emlitett, hogy férje azért nem vall, mert nem akar többeket is belekeverni az ügybe. Windischgraetz Lajosné hercegné szavaiból azt tünt ki, mintha ő tudná, hogy a frankhamisitási ügyről a kormány is tudomással bir. A hercegné nekem sem a miniszterelnök sem más ministerek nevét emlékezetem szerint nem emlitette határozottan.« Nem tudom, lehet-e valakinek a nevét határozatlanul vagy határozottan emliteni. *(Tovább olvassa):* »A hercegné csak annyit mondott, hogy előnyösebbnek tartja azt, hogy a franküggy elbirálásáig ez a kormány maradjon uralmon, ugy férje erkölcsi elbirálása, mint büntetése mérve tekintetében. Én erre a hercegnének azt válaszoltam, hogy a felfogása téves, mert férje épen ezen kormánynak uralma alatt van súlyosabb helyzetben, minthogy ez a kormány a franküggyel kapcsolatos mulasztásai miatt gyanussá vált. A hercegné még hozzáfüzte, hogy nem bánná, ha ez ügyben a kormány szerepéről más beszélne, csak a férje ne beszéljen.«

Mit mond erre tanuvallomásában Windischgraetz Lajosné? Azt mondja *(olvassa)*: »Férjem elleni ügyről lévén szó, a vallomástételt megtagadom. Azonban Pallavicini György őrgrófnak a velem folytatott beszélgetésre vonatkozó vallomásának közlése után kijelentem, hogy az elejétől végig valótlan. *(Nagy mozgás és zaj a jobboldalon és a közepen. — Folytonos nagy zaj és mozgás a jobb- és baloldalon. — Szabó Sándor közbeszól.)*

Elnök: Szabó Sándor képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. **(Horváth Zoltán:** Be kell perelni!) Horváth Zoltán urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Nagy zaj a Ház minden oldalán.)* Csendet kérek képviselő urak minden oldalon.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Felolvastam Pallavicini őrgróf vallomását tételenként és felolvastam tételenként azokat a vallomásokat is, amelyeket az őáltala idézett tanuk tettek.

Nekem ezekhez több hozzáfüzni valóm nincs. Azzal fejezem be felszólalásomat, amivel Pallavicini őrgróf befejezte, hogy minden embernek a becsülete drága kincs, de minden mást még nagyobb érték az ország becsülete. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Teljes igaza van ebben a t. képviselő urnak. Én azonban ugy érzem, hogy az ország becsületét nem akkor, amikor olyan vádakat igyekszünk megcáfolni, amelyek olyan férfiak részéről hangzottak el, akikre vonatkozólag a sajátmaguk által idézett tanuk is azt mondották, hogy valólant állitanak. **(Propper Sándor:** Miért nem indit sajtópert a miniszterelnök ur?)

Kétféle embert ismerek, aki az igazság bajnoka. Az egyik az, aki becsülettel csak az igazságot akarja kideriteni. A többiek megint két részre oszlanak; vannak az igazságnak Don Quijote-jai, akik azt hiszik, hogy őnélkülük az igazság elvész, akik rendesen futóbolondok és akiktől az igazságot meg kell óvni. De van még egy másik csoport is és ez a politikai bravóknak a csoportja, *(Élénk tetszés és hosszantartó, zajos taps a jobboldalon. — Felkiáltások: Ez az!)* akiket régebben condottieri-nek neveztek, ma azonban mérgezett tőrt akarják ellenfeleiket leteriteni. *(Hosszantartó tetszés, éljenzés és taps a jobboldalon és a közepen. — A képviselők felállanak. — Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. *(Felkiáltások a jobboldalon és a középen: Szünetet kérünk!)* Napirend szerint következik az 1926. évi költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos tárgyalása. *(Felkiáltások a jobboldalon és a közepen: Szünetet kérünk, elnök ur!)*

Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Ernszt Sándor! *(Felkiáltások: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Csendet kérek a jobboldalon, képviselő urak! Azok a képviselő urak, akik szünetet akarnak, méltóztassanak azt saját maguknak megadni. *(Derültség.)* Én a szót már felhivtam. *(Zaj.)* A jelenlevő képviselő urakat kérem, méltóztassanak helyeiket elfoglalni. **(Berki Gyula:** Lásd Martinuzzi Györgyöt.) Berki Gyula képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. **(Györki Imre:** Halljuk Berkit!) Csendet kérek, képviselő urak! *(Zaj.)* Mégegyszer kérem a képviselő urakat, méltóztassanak helyeiket elfoglalni, hogy amenyiben beszélgetni akarnak, azt a folyosón megtenni.

Ernszt Sándor: T. Nemzetgyülés! Kabók és Propper Sándor t. képviselőtársaim költségvetési beszédükben Szovjet-Oroszországról is beszéltek és azt kivánták, hogy Magyarország minél előbb lépjen kereskedelmi összeköttetésbe ezzel az országgal. Elismerem és méltánylom, hogy az ő álláspontjuk egészen jogos, mivel azonban összefüggés látható a két beszéd közt, mégsem szeretném, hogyha a mi magyar munkásköreinkben némi félreértések keletkeznének ezzel az orosz összeköttetéssel kapcsolatban. Ha a magyar munkásság azt hinné, hogy az orosz gazdasági összeköttetés lényegesen változtat a mi ipari és egyéb nagy bajainkon, nagy tévedésben volna. Vannak államok, amelyek összeköttetésben vannak a nagy orosz állammal. Ezek az egyes ipari nagy államok is azt gondolták, hogy az Oroszországgal való összeköttetés rendkivül befolyásolja majd az állam életét, ez azonban nem következett be.

Az utolsó adatok, amelyek rendelkezésünkre állanak, a Statesman Yearbook utolsó londoni kimutatása szerint azt mutatják, hogy az egész orosz állam külföldi importja összesen 144 millió rubelt tett ki. Ezzel a 144 millió rubellel különbözőképen gazdálkodik a szovjetkormány. Attól, hogy most Magyarországra vonatkozólag valami lényeges ipari javulás következhetnék be, épenséggel nem várok semmit. Ugyanabban az esztendőben átszámitva koronára, a magyar állam importja tetemesen nagyobb volt, mint az egész óriási orosz állam importja. A magyar állam importja abban az esztendőben az utolsó adatok szerint 148 millió aranykoronával felülhaladja az egész orosz állam importját. Ne méltóztassanak gondolni, hogy az orosz állammal való összeköttetés olyan rendkivül sokat jelentene gazdasági szempontból. Ha pedig a moszkvai propagandát méltóztatnak venni, az egy egészen külön nagy fejezet, amelyről beszélni lehet és arról tárgyalni a legnagyobb objektivitással, nyugalommal és hidegvérrel hajlandók is vagyunk. Én azonban azt gondolom, hogy ezt most ne tegyük, későbbi alkalommal majd megtehetjük. Az a felfogásom, hogy várjunk az egész dologgal. Látom, hogy Oroszország nemcsak gazdaságilag, de érzelmileg is a javulás utján van. Most már azt látjuk, hogy Oroszország bejárja Európa és Amerika összes nagy államait és pénzügyi segitséget kér azok nagytőkéseitől.

T. Nemzetgyülés! Pártunk időszerünek látta, hogy kiáltvánnyal forduljon a nemzethez. Mi ezt a tényt az idők parancsának vettük. Pártunk a mai körülmények között roppant fontosnak tartja, hogy ma, amikor már több, mint félesztendeje semmi sem történik eben az országban s amikor azt látjuk, hogy országunk állapota rendkivül nehéz, választóinkhoz és elvbarátainkhoz kiáltvánnyal fordultunk, mert azt látjuk, hogy a mostani állapotok semmiképen sem maradhatnak meg. Ha azt méltóztatnak gondolni, hogy feltétlenül szükséges egy kormányváltozás, a magam részéről is azt tartom, hogy egy kormányváltozás nem szokott nemzeti szerencsétlenség lenni, azonban a kormányváltozásoknak ugy kell megtörténniök, hogy azzal kapcsolatban semmiféle személyes hajsza ne legyen. *(Ugy van! a középen.)*

Mélyen t. Nemzetgyülés! Január 4-én résztvettünk a miniszterelnöknél egy pártközi konferencián. Akkor én azt mondtam, hogy az a párt, amelyhez én tartozom, biztosan meg fog tenni mindent a franküygyben az igazság kideritésére, ebben biztosan támogatni fog mindenkit. De már akkor kértem minden ellenzéki embert, hogy személyes momentumokat ne zavarjanak bele ebbe a dologba és hogy személyes hajszákat — amint azelőtt egy esztendővel vagy másfél esztendővel volt rá eset — ne zavarjanak bele, mert különben teljes képtelenség lesz objektivnek maradni és teljes képtelenség lesz ebben a parlamentben beszélni akkor, ha itt teljesen felfordul minden. És akkor ki lesz leginkább a vesztes? Épen azok, akik a parlamentarizmus dicsőségét és erejét leginkább hangoztatják. *(Ugy van! a középen.)*

Ez az idő olyan, hogy mi legnagyobb szükségnek tartjuk, hogy foglalkozzunk az ország nemzetközi viszonyaival és gazdasági életével. Lehetséges, hogy a frankvitában csütörtököt mond minden törekvés arra vonatkozólag, hogy az ország gazdasági viszonyaival komolyan foglalkozzunk. Lehetséges, hogy minden jóakarat semmivé lesz. Mi azonban kötelességet teljesitünk, midőn a jelen momentumban elsősorban a gazdasági viszonyokkal foglalkozunk.

T. Uraim! Ha azt a haladást tekintem, amelyen a forradalom óta a mai napig végigmentünk, elsősorban látom, hogy volt egy korszak mindjárt a forradalom után, amely általános kaosznak nevezhető, nemcsak itt az országban, hanem az egész világon. Abban az időben Lloyd George az angol választásokat azzal a jelszóval csinálta, hogy Németország fizetni fog. Azóta Lloyd George megváltoztatta a maga véleményét. És nem volt Európában semminemü talentum és semminemü nagy képzettségü és nagy tájékozottságu gazdasági elem és ember, aki képes lett volna válaszolni az egyes kérdésekre és arra, hogy mi lesz a menete és fejlődése a gazdasági életnek.

Az emberi észnek korlátai vannak; az emberi ész a legnagyobb problémákkal akárhányszor képtelen tisztába jönni. S amint a szakemberek közül senki sem tudta a háboru elején megmondani, hogy a háboru miképen fejlődik, mi lesz a háboruval és milyen mélységekbe fogja rántani az emberiséget a háboru és a katasztrófa, ugy az egész világon az összes államférfiak közül senki sem tudott rámutatni a fejlődés további menetére és később a gazdasági fejlődés tekintetében rengeteg sok ellentmondó és ingadozó vélemény volt a legelsőrangu tekintélyek részéről. Azok az államférfiak, akiknek módjukban volt rátekinteni az összes gazdasági tényezőkre és mindent szem előtt tartani, tévedtek és tévedhettek: egészen világos, hogy az az óriási jelentőségü tény, hogy miképen fejlődjék a gazdasági élet, roppant sok titkot rejtett magában s az emberi szem és ész nem tudta teljesen kiszámitani a gazdasági élet utait.

Itt Magyarországon bizonyos kaoszból kellett kezdeni mindent, hiszen azok a férfiak, akik akkor Magyarország élén állottak, akiket akkor a nemezis állitott Magyarország élére, nagyon jól tudják, hogy rom- és törmelék volt minden, teljesen üres államkassza és teljesen lehetetlen viszonyok voltak. Csupa romból és törmelékből kellett kiindulni és lépésről-lépésre kellett haladni. Akkor láttuk, hogy a nép rendkivül széles rétegei elkezdtek dőzsölni és szinte őrjöngve dőzsöltek. Bizonyos pszihózis lepte meg akkor az embereket és azok, akik végigmentek a rettenetes szenvedéseken és keserüségeken, akik a lövészárokban hónapokat töltöttek és visszajöttek ide, nem törődtek semmivel a föld hátán, egyedül a dőzsöléssel, a vakmerő élettel. Ez farsang volt; mi tudtuk, hogy ennek a farsangnak roppant hosszu böjtje lesz és roppant sok

szenvedés következik nyomában. Mi tudtuk ezt, de hogy lehetett akkor az embereket felvilágositani és őket más, józanabb életutra téríteni?

Következett azután az infláció korszaka. Az infláció ellen a régi iskola emberei, a gazdasági és pénzügyi iskola emberei dolgoztak, harcoltak ellene és minden erejüket megfeszitették az infláció ellen. Az inflációt azonban abban az időben nem lehetett megállitani; az inflációba beleestünk valamennyien. Az inflációnak lettek védői is, mert nagyon természetes, hogy az infláció a nép egy részét és egy rétegét könnyebb kereseti forráshoz juttatta. Az infláció nyomában feltétlenül jött és feltétlenül jönnie kellett a végtelen és mérhetetlen spekulációnak. És a spekuláció magával hozta, hogy egész hadseregek állottak a pénzügyek és pénzügyi emberek rendelkezésére, és egész hadseregek állottak az óriási bankok és nagy spekulációk rendelkezésére. Később azonban be kellett látni, és Európa belátta, hogy az inflációt meg kell állitani. Egy bizonyos korszakban minden komolyabb és nagyobb állam Európában megállitotta az inflációt. Az infláció megállitásának is meg lettek a maguk áldozatai az inflációra következő korszakban. S bármennyire a jövendő tavaszának tekintem is a jelenlegi produkciós korszakot, de azt be kell látnom, hogy most tavasszal még nincs meg az, ami később nyáron és ősszel lehet: azok a gyümölcsök, amelyeket várunk, és amelyekre szükség van. Ezek a gyümölcsök most még nincsenek meg; ez még átmeneti állapot, de én feltétlenül tavasznak és kezdetnek tartom arra, hogy másképen haladjunk. (**Propper Sándor:** Időjárásilag igen!)

Az infláció után elsősorban természetesen bekövetkezett a spekuláció bukása, és a spekuláció bukása után látjuk, hogy rengeteg ember teljesen kenyértelen maradt, különösen azok, akik azelőtt az inflációból és magából a börzéből, mint keresetforrásból éltek. Mindazok, akik ezekkel a pénzintézetekkel összeköttetésben voltak, kenyér nélkül maradtak és első áldozatai lettek ennek a korszaknak. Később, a szanálás korszakában az egyes kategóriák, igy az ipar teljesen pénz nélkül maradt.

Ugyanabban az időtájban azok, akiknek még volt tőkéjük, ezzel a tőkével nem az ipart alimentálták, hanem kimentek külföldre és ott iparkodtak érvényesülni, biztosabb és könnyedébb pénzszerzési módokkal. Azt látjuk, hogy Anglia, amelynek folyton passziv volt a kereskedelmi mérlege ezidőszerint elsősorban azokból a rengeteg összegekből él, amelyek külföldön vannak elhelyezve. Azt láttuk, hogy más államokban is, mint pl. Németországban, ahol a krizis szintén a legnagyobb tetőfokára hágott, még a krizis tetőfokán is nagy erőkifejtést vittek végbe egyesek, mint Stinnes és Krupp. Mint méltóztatnak jól emlékezni, Stinnes itt is és a Balkánon le egészen Konstantinápolyig folyton azon erőlködött, hogy győztes legyen, és társával, Creusot-val folyton itt és a keleti városokban mindenütt együtt volt és együtt küzködtek. Mindkettőt elnyelte az idő. Krupp is próbálkozott óriási befektetésekkel, óriási vasutépitésekkel Archangelsk felé, azonban szintén tönkrement. Ezek az emberek mind külföldön iparkodtak erősödni, saját iparukat azonban nem alimentálták. Emellett, nagyon természetes, hogy a kereskedelem és a mezőgazdaság is hasonló helyzetbe jutott.

Az országok közben a szanálás utjára léptek, és a szanálás következménye csakugyan az lőn, hogy az államok rendkivül nagy pénzösszegekhez jutottak, az államok a szanálás következtében iniciálni kezdtek. És az államok nagy bőségben lévén, túlsokat szedtek volt az ő polgáraiktól és néposztályaiktól.

Mély tisztelettel kérek egy kis szünetet, mert a hangom nem birja.

Elnök: Az ülést öt percre felfüggesztem. (**Propper Sándor:** Precedens?)

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Egészen kivételesen engedélyeztem Ernszt Sándor képviselő ur kérésére szünetet, tekintettel arra, hogy ugy láttam, hogy a képviselő ur nem jól érzi magát. Kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni!

Ernszt Sándor: T. Nemzetgyülés! Folytatva azt az eszmemenetet, hogy az államok fejlődésében mit látunk az utóbbi két esztendőben, mióta a szanálást Európában mindenütt megkezdték volt, azt lehet látni, hogy az államok mindenütt rendkivüli nagy eszközökhöz jutottak, óriási tőkéket vontak el a produkciótól magától, és azt lehet látni, hogy maguk az államok rendkivül sok iniciativát ragadtak magukhoz, ami semmiképen sem helyes és semmiképen sem üdvös. Cantu Caesar azt mondja egyik munkájában, hogyha a kormányok túlságosan sokat szednek el és vesznek el a népektől, akkor nagyobb bűnt követnek el a népekkel szemben, mint bármely más igazságtalan uton és igazságtalan módon. *(Ugy van! balfelől.)* A kormányok azonban az utóbbi időben, részint a rossz számitás következtében, részint pedig azon félelemben, hogy megzavarodik gazdasági és pénzügyi egyensúlyunk, túlságosan szoritották meg mindenütt a módokat, hogy mennél többet vonjanak el a népektől, és mig egyrészről kivonták volt a produkciós világból a rengeteg pénzeket, másrészről azt is kell látniok, hogy ugyanazon idő alatt más világrészeken rendkivül produkciós előnyök kezdtek mutatkozni és kezdtek előtérbe nyomulni, ugy hogy alig lehet azt gondolni, hogy Európa egy könnyen képes lesz abba a helyzetbe jutni, amelyben a háboru előtt volt. De egyébként is Európának a háboru előtti produkciójában azt lehet látni, hogy abban rendkivül sok volt a mesterséges és a mesterségesen felépitett dolog, és azt, ami a háboru előtt nagyneheze fentartatott a külföldi piacokkal szemben, most minden különbség nélkül továbbfolytatni egy általában nem lehetséges, most teljesen lehetetlen ugyanazokat a piacokat megszerezni, ugyanazokat a módokat továbbfolytatni a kereskedelemben és a nemzetközi forgalomban. Másrészről azt látjuk, mint a szanálások következményét, Európában mindenfelé hogy a társadalom is, az ipar is és a kereskedelem csak részben folytatja működését és teljesen képtelen a régit folytatni, *(Ugy van! Ugy van!)* sőt egy részben megállott és nincs kinek számára folytatni. És amig Európa azokkal az államokkal és azokkal a gyarmatokkal is, melyeket eddig mindig kézben tartott, részben küzködik, addig azt látjuk, hogy ugyanabban az időtájban Európán túl erős produktivitás keletkezett és teljesen megváltoztatta azokat az arányokat, amelyek eddig a világon voltak.

Ha az egyes államokat nézem és közelebbről tekintem, akkor még inkább elszomoritó a, amit látok és tapasztalok a gazdasági életben. Itt van elsősorban Lengyelország, amelyet én folyton, évek óta szemmel tartottam. Lengyelországon leginkább lehet látni, hogy a stabilizálás nem jelent még szanálást, hogy ha vala

hol a pénz stabilizáltatik, ezzel még semmiképen sincs biztositva, hogy az meg is fog állani. *(Ugy van! balfelől és a középen.)* Lengyelországban láttuk, hogy egyes nagyobb tekintélyeknek semmi egyebet nem kellett tenniök, csak várniok és az állam felé fordultak, mint a nap felé. Egy Grabszky megvárta a maga idejét és Grabszky az ő tekintélyével, egész munkájával, egész financiális zsenijével és munkájával várakozóan állott ott a nemzettel szemben. Grabszky rendkivül sokat remélt is s hosszu hónapokon keresztül küzködött és beledobta a lengyel szanálásba az állam privát vagyonát. Európa összes nagy és kis államaiban járt és koldult s mindenkitől vett segitséget; néhány hónapig küzködött, de kénytelen volt később lemondani, mert összemorzsolódott, nem tudta a feladatot megoldani.

Ha Lengyelország jelenét nézem, azt kell látnom, hogy Lengyelország az utóbbi hónapban már nem fizette tisztviselőit, már csak előlegeket adott a tisztviselői fizetésekre, hogy valamiképen pénzt szerezzen, hogy Lengyelország ebből a rettenetes helyzetből, amelyben jelenleg van, valahogyan kiszabadulhasson, — és ez nem megy, nem akar neki sikerülni. Ha pedig nézem annak az államnak jövőjét és nézem azt, miképen volna lehetséges, hogy az az állam kiemelkedjék abból a sorsból, amelyben jelenleg van, azt látom, hogy Lengyelország kénytelen költségvetésének több mint 1/3-át a hadügyre forditani *(Ugy van! a középen.)* És most, amidőn Chamberlain jön a javaslatával, hogy valamiképen enyhitse az államok sorsát a lefegyverkezés javaslatával, Oroszország ebben nem hajlandó résztvenni. Oroszországnak több mint 500.000 embere van állandóan fegyver alatt; ez tetemesen több, mint az osztrák-magyar monarchia békelétszáma volt annakidején és jelenleg Oroszország, Lengyelország nagyobb szomoruságára, a lengyel határra rendelte el a hadgyakorlatokat. Lengyelország kénytelen ebben a sorsban igy megmaradni s a legnehezebb és a legsúlyosabb körülmények között van.

Ha én a nagy német birodalmat tekintem, a német birodalom az inflációval odáig ment, mint senki más. A német birodalomban az inflació annyi pusztitást vitt véghez, hogy a gazdasszonyok, amidőn a vásártérre, a vásárcsarnokba kimentek, nem tudták, mennyi pénzt vigyenek magukkal, mert mindennek ára óráról-órára változott, s később azán nem is voltak képesek elegendő pénzt vinni. Magam is egy villamosjegyért fizettem 500 milliárd márkát.

Németországban ennyire mentek a dolgok s Németország mindezt végigvitte a legutolsó konzekvenciáig, odáig, hogy a pénz teljesen értéktelenné vált és pénzért többé már semmit nem lehetett kapni. Németország abban az időben megállt az inflációs uton, megállott a saját erejéből, de a német birodalomban még ma is megvannak azok a jelenségek, — s ezeket mindenütt lehet látni — amelyeket én itt általánosságban iparkodtam vázolni. A pénzügyministerek Németországban is elszámitották magukat. A mult költségvetésben ugyanis 509,000.000 márka volt az előirányzat, mig a tényleges bevétel 8.361,000.000 márka, a tényleges plusz tehát 1.852,000.000 márka.

Méltóztatnak látni, hogy a német finánciministerek is túlsokat vonnak el népeiktől. Ha tovább megyek, — mert ez csak a birodalmi költségvetés — az egyes német államok költségvetéséből azt lehet látni, hogy Németországban magában az egyes kormányok 12 milliárd márkát vonnak el esztendőnként a népektől költségvetés cimén. Ugyanebben az időben rendkivül fontos az, hogy Németország tőke szempontjából hogyan állott a nemzetközi piacon az egész világon. Egy esztendővel ezelőtt külön, nem német expert-emberek, nem német vizsgálók jártak künn és állapitották meg Németország vagyonát, amely a külföldön van elhelyezve.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Egy esztendővel ezelőtt körülbelül hétnyolcmilliárdra tették ezek a hivatalos expertemberek, ezek a hivatalos kutatók azt a tőkemennyiséget, amelyet ők a német birodalomnak, a népnek a külföldön elhelyezett tőkéjeként találtak. Maga ez a hét-nyolcmilliárdos összeg nem látszik rendkivül nagy összegnek. Ha ezt összehasonlitjuk azzal az állapottal, amelyben a német birodalom a háboru alatt, a háboru kezdetén, a háboru előtt volt, látjuk, hogy ez az összeg épenséggel nem olyan magas, hogy azt gondolhatnók, hogy a német nép képes a közgazdasági életben most is azt a szerepet játszani, amelyet a háboru előtt játszott.

Most pedig azt látjuk, hogy azóta Németországban folyton rosszabbodik minden. Németországban a bankok több, mint 200.000 tisztviselőt bocsátottak el, Németország ipari részvényeinek rengeteg mennyisége kivándorolt külföldi emberek kezébe. Az a hét-nyolcmilliárd márka, amelyet egy esztendővel ezelőtt külföldön elhelyezve találtak, többé nincsen meg. Németország folyton mindenfelé és minden módon tőkét keres és Németországnak ez a helyzete rendkivül veszélyes.

A Reichsrath két héttel ezelőtt külön tanácskozott erről az ügyről s az egész Reichsrath két napon keresztül folyton arról beszélt, miképen lehetne a német közgazdaság szekerét ebből a rendkivül súlyos helyzetből kiragadni. Mindaz, amit a kancellár, az egyes pártok főemberei, tényezői, gondolkodói, matematikusai, szociológusai és közgazdászai produkáltak, összesen is mind csekélység. Be kell vallani, hogy rendkivül keveset mondanak és rendkivüli bizonytalanságot mutatnak. Németország most valamiképen leszállitotta a forgalmi adót és ha azt vesszük, hogy Németországban a forgalmi és jövedelmi adó négy és félmilliárdot tesz ki, tehát a költségvetés horribilis összegét és ha nézem a többi németországi bevételeket s látom, hogy egymilliárdnál nagyobb a vámbevétel, azt kell mondanom, hogy a vámbevétel és a forgalmi adó óriási tételei semmiképen sem mutatnak normális és egészséges közgazdasági életet Németországban. Németországban az utóbbi esztendőben 400.000-ről kétmillióra szállt fel a munkanélküliek száma.

Folyton azt kell látnunk, hogy lefelé megy az ország a közgazdasági lejtőn s emellett mégis azt vallom, hogy ez a tavasz kezdete. Most érkezett el az az idő, amikor a régi bűnöket, a régi nagy bajok konzekvenciáit kezdjük érezni és a konzekvenciákból most kezdődik az első kiemelkedés. Azt látjuk, hogy a nemzetek szegényednek, de ebből az elszegényedésből kell következnie az igények csökkentésének. Itt azután az emelkedés kezdődik, de mindenkinek le kell szállitania igényeit. *(Ugy van! Ugy van! Taps a jobboldalon és a középen.)* Mindenkinek tudnia kell, hogy milyen rendkivül súlyos és borzalmas időket élünk. *(Zaj.* — **Malasits Géza:** Ugy van! Ne csak a szegény emberek koplaljanak!)

Ha a szomszédos Ausztriát nézem, amelynek helyzete talán még inkább hasonlit a mi helyzetünkhöz és Németország helyzetéhez is, ez még súlyosabbá teszi előttem a konsziderációt. Siker, mint méltóztatnak tudni, Ausztriában is tapasztalható, de a financiális siker rendkivül kevés. A bankok élete Ausztriában nagyon súlyos. *(Zaj.)* A betétek, mint méltóztatnak tudni, azóta, hogy az infláció megszünt, szaporodtak. Szaporodnak a betétek minden egyes ilyen államban, Németországban, Ausztriában is, de ez csak csigalépésben megy előre. Ehhez is hosszu idő kellett és ezen hosszu idő alatt is roppant kevés az eredmény, amelyet ezen a téren tapasztalni lehet. A jelenlegi osztrák betétek összege alig tiz százaléka a békebeli betétállománynak s ha pedig Német-Ausztriát közelebbről nézem, azt látom, hogy hat és félmillió lakosa mellett ugyszólván állandóan 200.000 körül van a munkanélküliek száma. Az idén február 26-án 233.000 volt a hivatalos kimutatások szerint a munkanélküliek száma. Ha Ausztria strukturáját egyéb tekintetben nézem, azt látom, hogy Ausztriának jelenleg 196.000 aktiv, 122.000 nyugdíjas tisztviselője és 60.000 rokkantja van. Ha ezeket összeadom — s itt valószinüleg csak a családfentartók szerepelnek — és ha csak hárommal szorzom meg ezt a számot, akkor kijön, hogy Ausztriában minden negyedik ember az államból él, minden negyedik ember az államtól kapja fizetését. Ehhez még hozzájárul — mert ebben a számban még nincs benne — a munkanélküliek száma, valamint az autonómiák, a vasutak és az egyes bankok tisztviselői, mert ezek sincsenek ebbe beszámitva. Igy a tisztviselőkre és a nyugdíjasokra az évi kiadás 265 millió schilling. Óriási percentje ez az egész költségvetésnek!

Ha a tisztviselői problémát nézem Ausztriában, ott a tisztviselői probléma már nemcsak gazdasági probléma, hanem elsőrangu politikai probléma is. Ha nézem az egész állam strukturáját — nagyon jól tudom, hogy egy minister végtére is nem tehet arról, milyen strukturája van egy államnak, azoknak azonban, akik az államokat és társadalmakat vezetik, folyton ügyelniök, vigyázniok kell és irányitaniok kell a nemzetet, hogy milyen irányban haladjon — azt kell mondanom, hogy Ausztria alig képes megélni, ha pedig Ausztria jövőjét nézem, akkor azt hallom, hogy azt mondják: amire vége lesz a külföldi támogatásnak és annak a viszonynak, amelyben ők jelenleg a külföldi államokkal szemben vannak, addigra ők invesztálnak és az inveszticiók hozadékából fognak valamiképen élni. Ezt mondják, nem látszik azonban egészen valószinünek, hogy ez lehetséges lesz. Marad még egy reménységük. Azt mondják, hogy a garantáló államok, amelyek Genfben addig velük voltak, ezután sem fogják őket elhagyni. Ez azonban semmi egyéb, mint mankó egy koldus számára. Ausztria olyan állam, amely alig képes exisztálni.

Ilyen körülmények között nézem a magyarországi viszonyokat. Tegnap Propper képviselőtársam emlitette volt a mi kiáltványunkat és emlitette volt, vajjon lehet-e ezt teljesen komolyan venni. Megnyugtatom Propper t. képviselőtársunkat, hogy mi ezt valóban a lehető legnagyobb komolysággal vesszük és megnyugtatom, hogy mi mindent meg fogunk tenni, amit emberileg lehet és minden eszközt meg fogunk ragadni, hogy ezt a programmot feltétlenül érvényesitsük. (**Pikler Emil:** Sok erőt kivánunk ehhez a küzdelemhez!) Nagyon természetes azonban — és ezt nagyon jól méltóztatnak tudni — hogy kell, hogy a jelenlegi viszonyokkal és állapotokkal folyton számot vessünk és folyton nézzük azt, milyen körülmények között van az ország és a nemzet. Ha azt mondják, hogy ez vagy az a réteg nehezen él, akkor nekünk tekintetbe kell vennünk azt, vajjon lehetséges-e és milyen módon lehetséges kiragadni a szekeret, kiragadni egy-egy osztályt és jobbá tenni annak életlehetőségeit.

Méltóztatnak látni, hogy egész Európában a legsúlyosabb és legnehezebb idők járnak. Ez azonban nem ok arra, hogy abból, amit igazságosnak tartunk a szociális haladás és fejlődés, a szociális igazság, az adók és a terhek igazságossá tétele szempontjából, bármiről is lemondjunk. Nem fogunk lemondani erről semmi körülmények között sem! *(Ugy van! a középen.)* Azt méltóztatnak gondolni, hogy talán feszélyez bennünket a mi helyzetünk, amelyben vagyunk, és összeköttetésünk a kormánnyal? Nem, ez nem feszélyez bennünket! Nekünk legelső kötelességünk, hogy folyton és világosan lássuk, mit lehet elérni a jelen körülmények és állapotok között. És ha választanunk kellene meggyőződésünk és az engedékenység között, akkor ezt meggyőződésünk rovására semmiesetre sem fogjuk tenni.

T. Uraim! Az ipar és kereskedelem és mezőgazdaságunk a lehető legsúlyosabb körülmények között van. Tegnap ismételve méltóztattak a nagy agráriusokra hivatkozni. A német bankemberek, a német pénzügyi világ tanácskozásokat tartott a német produkció és a német közgazdaság kérdéseiben és a német pénzügyi emberek azt mondották: Németországnak a boldogulás felé egyik legfontosabb és legnevezetesebb utja az, hogy az agrárkérdéseket semmiképen sem hanyagolja el, hanem az agrárprodukciót állandóan fokozza. Méltóztatnak tudni, milyen óriási különbség van a német agrárprodukció és a magyar agrárprodukció között? Ha a németek jelenlegi sokkal nagyobb agrárprodukciójuk mellett még mindig lehetségesnek tartják, — mert agrárbevitelük és élelmiszerbevitelük roppant nagy — hogy saját produkciójukat még nagy mértékben emeljék, akkor nekünk a magyar viszonyok szempontjából okvetlenül azon kell lennünk, hogy a magyar agrárprodukciót feltétlenül emeljük. Feltétlenül meg kell ezt tennünk, mert Magyarországnak még rendkivül óriási lehetőségei vannak e téren.

Ami pedig az ipar dolgait illeti, természetesen elsősorban azokon a terrénumokon kell az ipart fejlesztenünk, ahol látjuk, hogy még mindig óriási az import. Ez a fejlődés a legtermészetesebb, ennek a fejlődésnek indokai vannak és emellett a fejlődés mellett feltétlenül meg kell maradnunk. Az állam ne szedjen be óriási pénzeket, hanem csak annyit, amennyire feltétlenül szüksége van a stabilizálás szempontjából. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Drozdy Győző:** És ne pocsékolják el!) Az állam ne akarjon iniciáló lenni és ne akarjon közgazdaságot csinálni, s elsősorban ne akarjon protezsálni, mert ha protezsál, mindig rosszul jár vele a társadalom és a produkció. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Például a Futurát!* — **Eckhardt Tibor:** Az Általános Fogyasztási Szövetkezetek sem. — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Ernszt Sándor: Az állam nem lehet egyéb, mint kiegyenlitő; csak kiegyenlitő szerepében állhat közöttünk. Az állam kötelessége, hogy mindig a gyengébbet támogassa, és az állam köteles folyton nevelni és irányitani! Az ál-

amtól többet nem kívánhatunk. Az állam póroljon mindenben, mert az államnak még ost is rendkivül sok módja van a spórolásra. á lehet mutatni a terrénumokra, ahol ezidő zerint még rendkivül sokat lehet spórolni. De hez komolyság, erő és bátorság kell. — (**Eckardt Tibor:** A Bethlen-udvart egy harmadnyi sszegből is meg lehetett volna épiteni! — **Malasits Géza:** Hány tábornoki állást lehetne egszüntetni?)

Engedjék meg t. Uraim, hogy még egy szót zóljak a parlamenti helyzetről. Ez természesen kötelességem is azon megbizatás követeztében is, amelyet pártomtól kaptam.

A parlamenti helyzet ezidőszerint az ensztelhetetlenség jegyében van. A parlamenti elyzetet ebben a stádiumban hagyni nem let. Nagyon jól tudom, ha kormányválságokól, különönen pedig ha parlamenti válságokól van szó, ahhoz idő kell. Nem tartom szerensétlenségnek, ha egy országban a kormányok áltoznak, de rendkivüli szerencsétlenségnek rtom, ha az országokban, parlamentekben ndkivüli küzdelmek és pártviszályok dühönenek, mert teljesen lehetetlenné teszik a demoratikus fejlődést.

Én körülbelül 30 esztendeje vagyok tagja a rlamentnek és mindig az őszinte demokrakus haladásnak voltam hive, nem kicsinyelhem le azonban soha azokat a nagy akadályoat, amelyeket láttam a demokratikus haladás jában. Minden demokráciának és minden alomnak feltétlenül mérsékeltnek, okosnak önmegtagadónak kell lennie, mert ha ez nes meg, akkor a fejlődés nem lehetséges.

Méltóztatnak látni a nyugati nagy és halmas demokráciákat. A nyugati demokrákban olyan jelenetek, mint amilyenek itt nnak, nem lehetségesek. Méltóztatnak látni, gy ha ott egy jelenet van, mint például az óbbi napokban előfordult Párizsban a alvy-féle jelenet, abból azt lehet következtni és látni, hogy megkeményednek a szivek nehezebbé válik az élet. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Cserti József: Ott más választási rendszer van!

Malasits Géza: Franciaország nem rendőrlam! — **Kálmán István:** Nálunk nincsenek lyarabok, mint a boldog Franciaországban!)

Malasits képviselő urat kérem, méltóztassék endben maradni! *(Nagy zaj a jobboldalon és középen.)* Csendet kérek minden oldalon!

Eckhardt Tibor: A szakszervezetekben nincs abad választás!)

Ernszt Sándor: Ott más a nép és mások a ltételei annak a demokráciának, én azonban ltétlenül meg akarom teremteni nemzetem ámára azokat a feltételeket, hogy itt valón egy igazságos és becsületes demokrácia ietővé váljék. *(Helyeslés és taps a középen.)* hogy ez lehetséges legyen, arra nézve monm, feltétlenül önmérsékletre van szükség. t nem tagadom, hogy az utóbbi évtizedekn, amióta itt parlameni élet van, súlyos batk történtek, és mindig súlyos gondok és küzlmek voltak. De ezeket a küzdelmeket lehelenné kell tenni és épen ezért a mi pártunk ekvése mindig az, hogy lehetetlenné tegyük személyes viaskodást, személyes küzdelmet folyton folyvást gyakoroljunk abban az nyban, hogy a lehetőség szerint megértő, zta, világos és becsületes demokrácia alalhasson ki.

Ha a pártok megállitják a parlamentet ha pártok hosszu hónapokon keresztül nem enlik szabadon a kifejlődés utját ha a pártok m veszik tényeknek azokat, amik itt vannak előttünk, mint tények, hogy csak a legutóbbi esetről beszéljek, itt még semmi sincs bizonyitva a franküguyből, hiszen a bizonyitás utban van, várjunk tehát egy keveset s addig a többi kérdéssel foglalkozzunk komolyan és tegyük meg azt, ami lehetséges. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)* Az az álláspont, amelyet itt gróf Apponyi Albert képviselőtársunk elmondott, a legnagyszerübb álláspont. Ő azt mondja, hogy ha a kormány ugy érzi, hogy nem képviselheti Magyarországot kifelé Magyarország előnyére, akkor mondjon le. Jól van, ezt a kormány szivlelje meg és tegye meg. Azt is tudom, hogy a parlament nemcsak passzivitásból és várakozásból áll és hogy várakozzunk arra, hogy mit fog a kormány tenni, és egyedül a kormány jóindulatára alapitsunk mindent. Ha azt látjuk, hogy a kormány hibás, akkor járjunk el, de amig bebizonyitva nincs, addig ne teremtsünk lehetetlen állapotot, lehetetlen parlamenti helyzetet, hanem foglalkozzunk tovább az ország legégetőbb kérdéseivel.

A szőnyegen lévő törvényjavaslatot elfogadom. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. — Szónokot szimosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Saly Endre!

Saly Endre: T. Nemzetgyülés! Mielőtt rátérnék azokra a dolgokra, amelyeket elmondani kivánok, szükségesnek tartom, hogy egynéhány megjegyzést tegyek a ministerelnök ur beszédére, továbbá előttem szólott Ernszt Sándor t. képviselőtársam felszólalására is.

Én nem kivánok beleavatkozni abba a vitába, amely a ministerelnök ur és őrgróf Pallavicini György t. képviselőtársam között lefolyt, (**Szilágyi Lajos:** Ez a helyes!) ehhez nekünk nem sok közünk van, ezt döntsék ők el egymás között, ugy hogy a ministerelnök ur tegye lehetővé, hogy képviselőtársunknak módja legyen állitásait bizonyitani, a képviselő ur pedig legyen szives állitásait a birósságnál bizonyitani. Én csak három dologra kivánok kitérni, amelyet a ministerelnök ur itt felemlitett.

Mindjárt beszéde elején rámutatott a ministerelnök ur arra, hogy ő igenis tagja volt 1919-ben a bolsevizmus bukása után egy titkos társaságnak és pedig azért, hogy a polgári társadalmat — ugy mondja — megerősitse és felszinre hozza. Én teljes egészében meg tudom érteni azt, hogy a polgárság a bolsevizmus bukása után összefogott és minden megengedhető eszközt felhasznált arra, hogy a ministerelnök ur által emlitett polgári társadalmat megerősitse, csak a módokat nem tartom alkalmasaknak és helyeseknek, ahogy ezt a bizonyos polgári társadalmat, amelyre a ministerelnök ur hivatkozott, megszervezzék. (**Várnai Dániel:** A szervezkedésből mészárlás lett!)

Előre kell bocsátanom, hogy most már igazán meg tudom érteni, hogy miért nem lehetett azokat a bűnösöket utolérni, akik a sok atrocitást elkövették. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Most már meg tudom érteni, mert annak a bizonyos titkos társaságnak a ministerelnök ur is tagja volt. Ha a ministerelnök ur tagja volt egy olyan társaságnak, amelynek az volt a kifejezett célja, hogy Magyarországon a törvényes rendet helyreállitsa, az ellen senkinek nem lehet kifogása, nekünk sincs semmi kifogásunk, sőt helyeseljük azt. Amikor azonban a ministerelnök ur azt látta abban a titkos társaságban, amit neki látnia kellett, mert hiszen benne volt, hogy a titkos társaság egyikmásik tagja vagy tagjai büntetőtörvény-

könyvbe ütköző cselekményt követnek el, gyilkolnak, rabolnak és egyéb dolgokat követnek el, amelyek a büntetőtörvénykönyvbe ütköznek, akkor a miniszterelnök urnak ez ellen tiltakoznia kellett volna és ha a tiltakozásnak nem lett volna eredménye, akkor a miniszterelnök urnak, mint jóizlésü gentlemannak nyomban ott kellett volna hagynia azt a titkos társaságot, és nem csak 1921-ben, amidőn miniszterelnökké nevezték ki. (**Viczián István:** Legyen meggyőződve, hogy olyan társaságban, amelyben ő volt, ilyenről nem lehetett szó. Ezt minden józaneszü ember tudja. — **Propper Sándor:** Amilyen jóizlése neki van!)

Ugy tanultam és ugy tudtam eddig, hogy a polgári társadalmat megerősiteni és a törvényes rendet helyreállitani anélkül is lehet és kell, hogy állampolgárok életét elvegyék és állampolgárok vagyonát elrabolják. Ugy tudom és ugy tanultam, hogy ezt enélkül is meg lehet csinálni. Hiába célzott tehát a miniszterelnök ur arra, hogy mi ezt nem szivesen látjuk, mi igenis, szvesen látjuk és azt akarjuk, azt követeljük, hogy a törvényes rend álljon helyre Magyarországon. De nem abban látjuk a törvényes rend helyreállitását, hogy a bünesetek megtorlatlanul maradnak évek hosszu során át, mert hiszen az is a törvényes rend keretébe tartozik, hogy akik a büntetőtörvénykönyvbe ütköző cselekményt követnek el, azokat a büntetés sujtó keze utolérje.

A miniszterelnök utalt arra és az egységes pártban ülő képviselőtársaim nagy örömmel, mondhatnám hozsannával fogadták a miniszterelnök urnak azt a kijelentését, hogy Pallavicini képviselőtársam január 6-ikán milyen vallomást tett a népjóléti minister ur előtt, kvázi célzott arra, hogy attól félti az országot, hogy gróf Bethlen István a baloldali ellenzékkel fog szövetkezni (**Lendvai István:** Egyszer már kötött paktumot a szociáldemokratákkal, ez tény!) és igy el fog tolódni a kormányzási rendszer. Ezen jót mulattak, valószinüen arra gondolva, hogy mi szövetséget kötöttünk Pallavicini őrgróffal. Legyen szabad erre vonatkozóan kijelentenem, hogy mi semmiféle nexusban vagy szövetségben Pallavicini őrgróffal nem vagyunk. (**Petrovácz Gyula:** Csacsaner!) Beszédviszonyban sem vagyunk, ezt talán a túlsó oldalon ülő t. képviselő urak is nagyon jól tudják, (**Lendvai István:** Az a baj, hogy Bethlen bizott önökben!) további szóra tehát itt egyáltalán semmi szükség nincs. *(Zaj balfelől.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, *(Lendvai István közbeszól.)* Lendvai képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni.

Saly Endre: Legyen szabad arra is utalnom, hogy mégis nagyon furcsa az, hogy a miniszterelnök ur titkos társaságnak tagja volt. Maga is beismerte, hogy tagja volt. (**Petrovácz Gyula:** A Nemzeti Liga nem titkos társaság!) Az titkos társaság volt, ő maga bevallotta és elismerte. Azt hiszem, hogy abból az időből még a mai napig is fennáll valamilyen nexus a régi tagtársak között (**Propper Sándor:** Bűntársi viszony!) és ez magyarázza meg azt és ezek után meg lehet érteni, hogy az a sok bűneset miért maradt megtorlatlanul Magyarországon. (**Viczián István:** Bolond beszéd!)

Ezek után legyen szabad néhány megjegyzést tennem Ernszt Sándor t. képviselőtársam felszólalására. Mindjárt az elején meg kell jegyeznem, hogy fejtegetéseit majdnem teljes egészében aláirom, de egynéhány felvetett kérdéssel mégis foglalkoznom kell. Ernszt t. képviselőtársam felvetette az Oroszország felé irányuló kivitel kérdését és azt mondotta, nem nagy jövőt jósol annak, hogy Oroszországba sok iparcikket tudnánk kiszállitani. (**Propper Sándor:** Mert a többi államok megelőznek bennünket!) Másrészt pedig ugy gondolja, hogy a kapcsolat a külföldi propaganda behozatalát mozditaná elő. Nem tudom, jól értettem-e e alatt a kijelentés alatt talán azt kell érteni, hogy erről az oldalról fél a propagandától és azért tétetett ez szóvá, mintha mi az orosz propagandát kivánnánk behozni az országba. Ha nem igy van, tudomásul veszem, de mégis néhány megjegyzést kell tennem.

Az igaz, hogy nagyon nehéz az Oroszországba való kivitelt meginditani, de meg lehet csinálni és szükség is van arra, hogy megcsináljuk. Azonban sokkal könnyebb volna a már meglevő piacokat megtartani, azokat, amelyek a békeidőben megvoltak Magyarország számára, értem ezalatt Szerbiát, Bulgáriát és a többi kis keleti államot, ahova békeidőben sok iparcikket szállitottunk. Ezeket a piacokat a magyar ipari termékek teljes egészükben elveszitették és hogy ez megtörtént, ezért csak a kormányt lehet hibáztatni és csak a kormányt lehet felelőssé tenni. (**Petrovácz Gyula:** A kommunizmust!) Igazán nagy kifogás, hogy most hét év után még felemlitik a kommunizmust. Hét év alatt lehetett volna szerződéseket kötni Jugoszláviával, Romániával, Bulgáriával és a többi államokkal, hogy a kivitelünket elősegitsük és ha megvolnának ezek a piacok a békeidőben, meg lehetett volna a szerződéseket kötni most is. Tisztán csak a magyar kormány helytelen közgazdasági politikájának tudható be ez az eredménytelenség, mert kardcsörtető politikát folytatott hivatalosan és félhivatalosan (**Perlaki György:** Hol?) itt bent az országban és ezért nem volt módja arra, hogy Jugoszláviával, Bulgáriával, de különösen Jugoszláviával kereskedelmi szerződést tudjon kötni, mert ezek az államok nem voltak hajlandók ezzel a kormánnyal szóbaállani.

Elő kell tehát mozditani a magyar ipar termékeknek, főképen a Keletre való kivitelt és itt elsősorban Jugoszlávia, Bulgária, Törökország és ezek a kisebb államok jöhetnek számitásba. Miután Oroszország sokkal messzebb van, és sokkal körülményesebb dolog oda szállitani, ez csak másodsorban jöhet számitásba, de szerintem ezt is meg kell csinálni, erre szükség van, hogy a magyar iparcikkek mindenhova ki lehessen szállitani.

A propagandáról csak annyit jegyzek meg, hogy nekünk eszünk ágában sincs arra törekedni, hogy a propagandát ide behozzuk, hogy azután ismét bolsevizmust teremtsenek az országban. Azok, akik ilyesmit állitanak velünk szemben, azt hiszem, maguk sem hiszik komolyan, hogy mi ezt akarnánk. Ők maguk meg vannak győződve arról, hogy mi ennek az ellenkezőjét akarjuk, hiszen a bolsevizmus senkinek sem ártott ebben az országban olyan sokat, mint a szociáldemokrata szervezett munkásságnak. Elsősorban tehát nekünk a saját érdekünk szempontjából is kötelességünk ilyen propaganda ellen állást foglalni és ezt csináljuk napjainkban is.

Az igen t. képviselő ur rámutatott arra nagyon helyesen, hogy a háboru után a kormányok csak romokat és törmelékeket találtak. Ez igaz, de ha ez a megállapitás helytálló, akkor viszont az is, hogy a romok és a törmelékek eltakaritása nemcsak a Friedrich és utánna következő kormányok vállaira hárul

anem a romok és törmelékek eltakaritása zokra a ministerekre is hárult, akik annak- lején a Károlyi-kormányban résztvettek. zek is romokat és törmelékeket kivántak el- karitani. Az igen t. képviselő ur rámutatott rra, hogy a háboru után az embereknek nem hetett megmagyarázni a tények mikénti ál- sát és azok együgyü felfogásuk után ro- anva olyan dolgokat is elkövettek, amilyene- et nem lett volna szabad elkövetniök. (**Ba- cz Gyula:** Amit a reakció elősegitett!) Ez az. De igaz az is, amit előttem szóló képvi- lőtársam is beismert, hogy a háboru volt az ka a háboru után bekövetkezett események- ek. Ezt mondjuk mi hosszu éveken keresztül, ióta csak itt benn vagyunk. Mindenkinek dnia kell, hogy ha nem lett volna háboru, kkor nem lett volna forradalom és bolsevizmus és nem lett volna ugynevezett ellenforradalom sem. Háboru nélkül a forradalmat nki sem tudta volna elővarázsolni, de akárki lt volna a háboru után gr. Károlyi helyén, gy fáradságába került volna visszacsinálni indazt, ami már megtörtént.

Igen t. képviselőtársam hivatkozott arra , hogy az államok sok tőkét vonnak el a pol- ároktól és azoktól a vállalatoktól, amelyek- k tőkéjük van arra a célra hogy tovább is idjanak termelni. Ebben megint teljesen gyetértünk igen t. képviselőtársammal. Mi is t mondjuk és mondtuk mindig, minden költ- gvetési vita folyamán. A kormánynak nem abad több adót beszednie az állampolgárok- l, mint amennyire feltétlenül szüksége van arra kell törekednie, hogy az államháztar- ás minél kisebb összegből ki tudjon jönni, ülönösen most, négy és féléves háboru után, mikor országunk kétharmadrészét elvesztet- ik. Takarékoskodnia kell tehát mindenkinek, emcsak az egyes állampolgároknak, hanem a ormánynak is. Számos esetben bebizonyitot- ik azonban, hogy a magyar kormánynak sok yan szerve és alkalmazottja van, amelyre a abszolute semmi szükség sincs és amelyek k milliót és milliárdot emésztenek fel. Nem szólva arról, hogy a kormánynak jó példá- l kell előljárni, a kormánynak hozzá kell tnia a takarékossághoz, be kell látnia, hogy zal a pénzzel, amelyet az állampolgároktól vett, az országot teszi szegényebbé, akadá- ozza a termelést és az állampolgárok meg- hetését, hiszen az a pénz hiányzik az állam- lgároknak. Nem szabad tehát túlsok tőkét vonni az állampolgároktól, ebben teljesen yetértek igen t. képviselőtársammal.

Helyes, hogy az igényeket le kell csökken- ni. A szegény embereknek azonban nem kell t mondani, hogy csökkentsék igényeiket. (**endvai István:** Petrichevich csökkentse igé- eit!) Azok már annyira lecsökkentettek, gy az éhenhalás felé közelednek. Azoknak ll igényeiket csökkenteni, akik ma is jó ódban élnek, amikor a szegény emberek a ssu éhhalálhoz közelednek. (**Propper Sándor:** hárommilliárdos jövedelmeket kell lefo- zni! — **Pikler Emil:** A Bachernek adott 0 milliárddal mennyi jót lehetett volna tenni! **Lendvai István:** Ugy van!)

Az igen t. képviselő ur rámutatott Ausztria Németország közgazdasági helyzetére is, mertette az ottani állapotokat. Nagyon jó, gy ezt megtette, csak azt sajnálom, hogy a agyarországi közgazdasági állapotokkal nem glalkozott többet, hogy nem mutatott rá, ennyivel súlyosabb a helyzet Magyarorszá- n és hogy a magyar kormány nem igyekszik t enyhiteni, ellenben a külföldi kormányok — Ausztria és Németország is — igyekeznek enyhiteni a nehéz helyzeten, igyekeznek a szegény dolgozó nép megélhetését elősegiteni és támogatni azokat, akik rászorulnak. Nem mutatott rá t. képviselőtársam, hogy a német és az osztrák kormány is törekszik arra, hogy a termelő munkát megnditsa, hogy a dolozni akaró munkáskezek munkához jutva keresetükből tisztességesen megélhessenek. Az osztrák és a német kormány szociális intézkedéseket léptetett életbe, a munkást megvédi a végtelen kizsákmányolás ellen, balesetek ellen stb. Magyarországon ebből semmit sem látunk. Még a munkanélküli segélyt se valósitot meg Magyarországon, — amelyet a külföldön, pl. Ausztria és Németország fizet — bár a népjóléti minister ur többizben hivatkozott arra, hogy ezt megcsinálja és sürgetésünkre megigérte, hogy a javaslatot be fogja terjeszteni. (**Rothenstein Mór:** Igérni, azt tudnak!)

Nem szabad félreérteni bennünket, amikor ezt szóvá tesszük. Nem alamizsnát akarunk adni, nem akarjuk az embereket hozzászoktatni ahhoz, hogy munka nélkül éljenek, *(Helyeslés a balközépen.)* mert ez lezüllést jelent. Először munkáról kell gondoskodni. A kormánynak gondoskodnia kell arról, hogy munkához jussanak az emberek. Ha saját hibájukon kivül nem jutnak munkához, akkor meg kötelessége arról gondoskodni, hogy az az ember családjával együtt éhen ne pusztuljon.

Ennek kapcsán — bár nem hivatkozott erre igen t. képviselőtársam — felemlitem az idegenforgalom kérdését, mert erről már nagyon sok beszélgetés és tanácskozás folyt és az ügy azt hiszem, megérdemli azt, hogy néhány szót beszéljünk róla itt is. Idegenforgalmat akarunk Budapesten teremteni. Azt akarjuk, hogy az idegenek meglátogassák Budapestet, itt eltöltsenek néhány napot, megnézzék a város szépségeit, vásároljanak, forgalmat csináljanak az iparnak és a kereskedelemnek. Ezt csinálják külföldön is, különösen Bécsben. Azt hiszem azonban, hogy ehhez nem egy határozatot kell hoznunk, amelyben kimondjuk, hogy idegenforgalomra szükség van és nem arra, hogy propagandairatot adjunk ki erről, hanem ennek érdekében komoly lépéseket is kell tennünk.

Ha idegenek jönnek Budapestre, azoknak tekintélyes része csak idegen nyelven beszél, nem tud magyarul beszélni és sajnos, ugy áll a helyzet, hogy ha az idegen a pályaudvaron leszáll, hivatalos személyekkel csak magyarul beszélhet. Ha történetesen nem olyan gazdag ember, hogy autón menjen be a városba, hanem villamoson akar bemenni, akkor még villamosjegyet sem tud kérni a kalauztól. Senki sem tudja neki megmondani, hogy milyen villamosra kell felszállnia. Ugyanezt mondhatjuk a rendőrről is. Itt Budapesten tehát az idegen ember nem is igen boldogul. Nem beszélek arról, hogy a hatóságok részéről is milyen zaklatásoknak van kitéve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen olvastunk már néhányszor olyan esetet, hogy az idegen kénytelen volt innen elmenekülni, mert nem birta ki a rendőri zaklatásokat. Budapest a külföldi országok fővárosaihoz képest nagyon drága város. A szállodák lényegesen drágábbak, mint Bécsben, annak ellenére, hogy Bécsben a luxusszállodákat külön megadóztatták. A bécsi kormány talált rá módot, hogyan lehet az adókat fokozni, — amire különben később rá fogok térni. Ha tehát itt az idegenforgalmat elő akarjuk segiteni, ezt nemcsak propagandával, hanem megfelelő dolgok létrehozásával lehet elérnünk. Gondoskodni kell arról, hogy az idegent, aki

Budapestre kerül, ne zsarolják ki, ez a város se legyen a számára drágább, mint más város, itt is ki tudjon jönni abból az összegből, amelyből Bécsben vagy más városban megélhet. Igy lehet az idegenforgalmat lényegesen előmozditani.

Előttem szóló t. képviselőtársam rámutatott arra, hogy a demokratikus haladásnak és fejlődésnek ő is hive, ő is a demokráciát akarja elősegiteni és csak — hogy ugy mondjam — módszeresen, nem egyszerre, hanem fokozatosan, vagy ahogy az alkalom adódik. A t. képviselő ur hivatkozott arra is, hogy külföldön ninicsenek oly tumultusok az országházban, mint amilyenek Magyarországon előfordulnak. Nem tudom, ugy gondolta-e, hogy ez csak azért van, mert mi itt vagyunk; azt, hogy itt tumultusok vannak, valószinüleg annak tudja be, hogy a szociáldemokrata párt itt van a parlamentben. Ezzel szemben legyen szabad hivatkoznom arra, hogy Tisza Kálmán idejében sokkal nagyobb viharok voltak, amikor a véderőjavaslatot tárgyalták. Akkor az elnököt tintatartóval dobálták meg és sippal-dobbal vonultak be a parlament termébe. **(Rothenstein Mór:** Akkor az urak is maguk között voltak!) A technika minden eszközét felhasználták arra, hogy obstruáljanak, minden lehetőt és lehetetlent elkövettek, hogy politikájukat érvényre juttassák. Nem áll tehát az, hogy azért vannak tumultusok, mert mi itt vagyunk a nemzetgyülésen. De ezeket az állapotokat mi sem tartjuk jónak és helyesnek. Ezen azonban csak egy módon lehet segiteni: az általános, egyenlő és titkos választójogi rendszerrel. Mindaddig, mig a nemzetgyülésben ülő képviselők nem a választópolgároktól függenek, **(Baticz Gyula:** Hanem csak tehenektől!) addig ezek a jelenetek mindig előfordulnak és meg fognak ismétlődni. Amig az egységespárti képviselőknek nem a választópolgárokra kell gondolniok akkor, amikor arról van szó, hogy vajjon a jövő választáson megválasztják-e, hanem teljesen elégséges az, ha a kormány politikáját folytatja, mert ha helyesli a kormány politikáját, ez már egymaga biztositja neki, hogy az elkövetkezendő választásoknál ismét bekerülhet a nemzetgyülésbe, **(Rothenstein Mór:** Szuronyok segitségével!) nyilt választás mellett bizositva van a megválasztása, — addig ezek az állapotok nem változnak meg, addig nem az lesz a képviselő, akinek többsége van a falun. A legutóbbi választásoknál is azt láttuk, hogy az lett a képviselő, akit a kormányhatalom akart vagy akit az ottani szolgabirák akartak. A szolgabiró ráparancsol a csendőrre, rendőrre és a hatóság emberei száz és ezer módot találnak arra, hogy megfélemlitsék azt az állampolgárt, aki esetleg ellenzéki párti képviselőjelöltre akarja szavazatát leadni. Természetes, hogy igy azután a parlamentbe kerülő nemzetgyülési képviselő nem az állampolgárok érdekeit viselik szivén, nem az állampolgárokkal akar — hogy ugy mondjam — jó viszonyban lenni, hanem a kormánypárt mögé iparkodik állani és iparkodik támogatni azt a kormányt, amely a multban biztositotta számára a mandátumot és a jövőben is biztositani fogja megválasztatását. Ha tehát ezeket a viszonyokat meg akarjuk szüntetni a nemzetgyülésben, akkor az általános, egyenlő és titkos választói jog mellett kell lándzsát törnünk, és arra kell törekednünk, hogy a kormány mielőbb beterjessze az erre vonatkozó törvényjavaslatot.

Ernszt t. képviselőtársam is a demokráciát kivánja. Ugy tudom, programmjukban is bent van az általános egyenlő és titkos választó jog kérdése. De nem tudom megérteni, hog amikor az általános, egyenlő és titkos választó jognak hive, mégis oly kormányt támoga amely ennek az ellenkezőjét csinálja, amely nyilt szavazásról szóló törvényt hozza ide é azt fogadtatja el e nemzetgyüléssel. Én az egy szerü eszemmel igy fogom fel a kérdést és na gyon furcsának találom, hogy Ernszt t. képvi selőtársam mindezek ellenére támogatja a kor mányt és elfogadja a kormány által beterjes tett költségvetést is.

Még egy dologra kivánok rámutatni, amir mondotta, hogy a lezüllött állapotok a háború után az embereket meggondolatlan cselekmé nyekre is vitték. Ez sajnos igaz, de ebben az hibás, aki a népet, az állampolgárokat nem is koláztatta, aki nem látta el az országot meg felelő iskolákkal, aki nem tette lehetővé, hog az állampolgárok iskolába járjanak és azt a leg elemibb kulturát magukba szivják, amelyr ma minden állampolgárnak szüksége van. 191 novemberében volt alkalmam látni egy vidé községben, hogy egyszerü falusi gazdaembere hogyan fogták fel a köztársaság fogalmá Nem tudták, hogy mi az a köztársaság; nagyo sokan azt értették ezen, hogy minden minde kié. Volt alkalmam látni, amikor a gazdaembe rek egészen jóhiszemüleg bementek faluról k csikkal a városba, ott a boltba beállitottak é elvitték a sót, a cukrot, a kávét és ami a kezü ügyébe akadt, de merem állitani, nem ross akaratból, nem rosszhiszemüen, nem azér mintha rabolni akartak volna, hanem azér mert ugy fogták fel a dolgot, hogy a köztárs ság annyit jelent, hogyha valamire szükségü van, azt onnan veszik, ahonnan ők akarják.

Később különben rátérek ezekre a dolgokr s most csak azt akarom még megemliteni, hog Ernszt t. képviselőtársam fejtegetéseivel nag jában egyetértek, csak a végső következtet sekben nem értek vele egyet, mert annak, a ezeket a hibákat megállapitja, ezekre a do gokra rájön és konstatálja, hogy ilyen dolgo fordultak elő az országon belül és aki amelle látja, hogy a kormány már ötödik éve ül a h lyén és ezideig, bizony, vajmi keveset csiná ebben az irányban, nem lett volna szabad ezt kormányt azzal is támogatni, hogy ezt a köl ségvetést neki megszavazza.

Ernszt t. képviselőtársam még egy dolg vetett fel, azt, hogy nincs semmi szükség ben a parlamentben a személyes küzdelemre; nin szükség arra, hogy személyes harcot folyta sunk egyes egyének ellen. Nyilván arra cé zott, hogy mi a ministerelnök ur ellen él harcot folytatunk — már amennyire alka munk van erre itt a nemzetgyülésben. Ny ván ezt kifogásolja. Erre vonatkozólag legye szabad megjegyeznem, hogy látszólag szem lyes küzdelmet folytatunk Bethlen ministe elnök ur ellen, de ez nem személyes küzdele Ez a küzdelem azért folyik, mert meg vagyu róla győződve, hogy amig Bethlen ministe elnök ur lesz a ministerelnöki székben, am ő lesz a kormányon, addig e téren semmifé lényeges változás nem fog bekövetkezni. Me ha visszatekintünk az elmult öt évre, akk ebből az elmult öt évből csak ezt a következt tést tudom kihámozni. Ha öt év alatt cs annyira haladtunk előre, amennyire elő haladtunk a rendteremtés terén akkor ez n gyon kevés ahhoz, hogy ezzel meg legyünk el gedve, minthogy pedig ezzel nem vagyu megelégedve, természetes, hogy Bethlen min terelnök ur politikája ellen foglalunk állást minden rendelkezésre álló alkalmat és eszkö felhasználunk arra, hogy a Bethlen-kormán

gbuktassuk, mert a mi meggyőződésünk az, gy az országot csak az mentheti meg és k az segitheti előre, ha más ministerelnök ül arra a helyre, amelyen Bethlen minister- ök ur ült öt éven keresztül.

Az elmult öt év alatt csak annyi történt, gy az utcai igazoltatások elmaradtak, — k ennyi történt és semmi egyéb — nem ve- be senki fejét az utcán, de azért azóta már téntek gyilkosságok, bombavetések és ha- ló merényletek, amelyeknek tetteseit még dig nem keritették elő, nem találták meg. l van itt a konszolidáció, ha az egész öt év tt a Bethlen-kormány csak annyit tudott rni, hogy az utcai igazoltatások és a fejbe- rések elmaradtak? Gazdasági leromlottsá- nkról pedig ne is beszéljünk. Gazdasági yzetünk sokkal súlyosabb, mint annakidején t. Nem akarok igazságtalan lenni; nem m az egészet az ő számlájára, mert, ha a zdasági viszonyok súlyosabbak, mint 0-ban, vagy 1921-ben, azt még meg tudom eni, de azt nem tudom megérteni, hogy ha ormány látja, hogy súlyosabb a gazdasági yzet, miért nem iparkodik támogatni azt a engébb felet, amelyre az előttem szólott nszt t. képviselőtársam is hivatkozott?

Ernszt képviselőtársam is azt mondotta: államnak az a kötelessége és az a feladata, és ez igy van, az államok tulajdonképen rt alakultak — hogy a gyengébb felett vé- mébe vegye, támogassa. Méltóztassék meg- ndani nekem, hogy kik azok a gyengébb fe- , akiket a Bethlen-kormány eddig támoga- t? (**Rothenstein Mór:** Rakovszky belügymi- zter! — *Derültség.)* Talán az utcai igazol- ók? Ezeket tényleg támogatta, mert azokat, ik eddig az utcai igazoltatásokat végezték, nem mondom, hogy a ministerelnök ur, de ministeriumok — állásokba helyezték el. vszerint tudnék megnevezni egész csomó yént, akik ilyen dolgokért hosszabb időre tak elitélve, de amnesztia utján kikerültek akkor az amnesztia után a kormány, vagy n tudom kicsoda — bizonyosan a kormány befolyására állami hivatalokban kaptak el- yezkedést. Ha ez a Bethlen-féle konszolidá- , akkor én a magam részéről ebből a konszo- ációból nem kérek. (**Rothenstein Mór:** Le- nteoktatók lettek!)

Ezek után legyen szabad rámutatnom az adó ur által felvetett néhány kérdésre, me- ket szintén nem kivánok szó nélkül hagyni. előadó ur hivatkozott arra, hogy a kor- ny szanálási politikája a koronaromlást gállapitotta és ő ezt nagy dicsőségnek tudja nagy eredménynek látja, mert ugy látja, gy ezzel a kormány mindent megtett már, it meg kellett tennie. Ezzel szemben meg rom állapitani, hogy a koronaromlás szám- rüleg tényleg megállott; a korona számje- kben kifejezve tényleg annyit ér, amenny- t annakidején ért, — nagy változások nin- nek, csak $^1/_{10}$, vagy $^1/_{100}$ pontos emelkedés, gy esés — azonban ezzel szemben a megél- és rendkivüli módon leromlott, a megélhe- sokkal nehezebb, a drágaság sokkal súlyo- b. (**Perlaki György:** Ez nem áll!)

Csak egy tényre akarok hivatkozni. Ta- y egy kg. főzőlisztet 5200—400 koronáért etett vásárolni s ugyanez a liszt ma 6300 ona, vagyis majdnem 900—1000 koronával gább az idén, mint tavaly, (**Czettler Jenő:** a buza olcsóbb!) a buza pedig olcsóbb. k még a cukorra hivatkozom. Az utóbbi okban a cukor, ha jól tudom, kilogram- nként 2—300 koronával emelkedett. (**Kabók Lajos:** Pedig a cukoradót leszállitották!) De tovább mehetnék: kivétel nélkül majdnem minden élelmicikk ára emelkedett. (**Perlaki György:** Nézze meg az általános index-számot!) A megélhetés számszerüleg ma is annyiba kerül ugyan, mint két évvel ezelőtt, (**Baticz Gyula:** Szanálták Bachert!) tényleg azonban ugyanazért az összegért ma nem lehet annyit vásárolni, mint két évvel ezelőtt. (**Perlaki György:** A saját index-számuk mást mond!) Ami az index-számot illeti, azt nem szabad mindjárt 1000%-ig elfogadni, (**Rothenstein Mór:** Nem mutatja az igazi értéket! — **Perlaki György:** Vagy ugy?) mert abba bele van számitva a ruházati cikkek ára is. (**Kabók Lajos:** Ez az, amit ma a szegényosztály nem tud megvásárolni!) Ez is benne van, de ha meg is tudja a szegényosztály vásárolni a ruházati cikkeket, ez nagyobb mértékben nem javitja az index-számot, mert a textiláru ára néhány hónap óta tényleg lement, de miután a munkás ugy sem tud alsó, vagy felső ruhát venni, az ő esetében ez a csökkenés nem számitható be; számára de facto tényleges emelkedés van, megélhetés nehézségei vannak, s a kormány ennek ellenére sem iparkodik valamit ezen a téren tenni.

A koronaromlással kapcsolatban azonban legyen szabad még arra hivatkoznom, hogy azt ugyan megállitotta a pénzügyminister ur, de a lakosság nyomora hétről-hétre fokozódik. Az, hogy az állampolgárok megélhetését lehetővé tegyük, hogy ők, mint egészséges emberek tudjanak dolgozni, legalább is van olyan fontos, mint az állam pénzügyi egyensúlyának helyreállitása. Ezt a kettőt tehát összhangzásba kellene hozni. Nem mondom én azt, hogy a pénzügyi egyensúlyt nem kell helyerállitani, igenis helyre kell állitani, de összehangzásba kell hozni az emberek megélhetésével, azzal, hogy az állampolgárok mennyit birnak el, és csak annyi adót szabad tőlük elvenni, amennyit azok elbirnak.

Hivatkozott az előadó ur arra is, hogy már az elmult évben csökkentették a közvetett adókat. Elvben igaz, hogy csökkentették, de ez a gyakorlatban nem sokat jelent. A gyakorlatban csak a kincstári házhaszonrészesedésnél jelent valamilyen kis összeget. (**Perlaki György:** És a vámbevételek?) Erre később rá fogok térni, de miután iparcikkek jönnek Magyarországba, mert élelmiszerek nem igen jönnek, ezt a munkásság ugy sem tudja megvásárolni, neki abból tehát abszolute semmi haszna sincs. Csak a kincstári házhaszonrészesedést törölte el a kormány. Ezt annyiban érzik az emberek, hogy annak a munkáscsaládnak ez körülbelül 100—150.000 koronát jelent egy évben, tehát nem valami nagy csökkentést jelent az ő számára. (**Kabók Lajos:** De közben felemelték a házbért, ugy hogy csökkenés nincs, sőt emelkedés van!)

A tisztviselői létszámmal is foglalkozott az előadó ur, s ha jól emlékszem, ennek kapcsán kimutatta, hogy a tisztviselők létszáma az elmult évben tizenegyezerrel csökkent. Kimutatta azt is, ha jól emlékszem, hogy amig egy évvel ezelőtt a tisztviselők létszáma 111.000 volt, most 100.500. Nem tudom összeegyeztetni a két dolgot, hogyha itt a számból 500 hiányzik, ott miért 11.000? A tisztviselők létszáma még mindig nagyon sok, még mindig nagy az az összeg, amely a tisztviselők fizetésére, illetményeire megy. A kiadások 65%-a megy még ma a tisztviselői illetményekre. Méltóztassék elképzelni, hogy lehet ezt az állapotot fentartani, hogyan lehet ezt a pénzügyi koncepciót megtartani, továbbépiteni és fejleszteni, amikor a

tisztviselői illetmények a kiadásoknak 65%-át teszik ki?

Ezen segiteni és változtatni kell. Nem mondom én azt, hogy a tisztviselőket máról-holnapra tessék kitenni az utcára és menjen mindenki oda, ahova tud és akar, vagy csinálja azt, amit akar, habár az ipari munkássággal ezt csinálják a munkaadók és a kormánynak egy szava sincs ez ellen, mi azonban mégsem mondjuk, hogy ez helyes állapot, mi azt mondottuk a beruházási kölcsönjavaslatokkal kapcsolatban is, hogy a külföldi kölcsön csak akkor ér valamit, ha abból az összegből beruházásokat is eszközöl a kormány, hogy itt a termelő munka megindulhasson s hogy az állami tisztviselőknek az a része, amely az államtól elbocsáttatik, el tudjon helyezkedni a magángazdaságban, a magánéletben. A kormánynak tehát azért is törekednie kellene arra, hogy az ipari fellendülés bekövetkezzék, hogy az elbocsátott állami alkalmazottak egy részét el lehessen helyezni ezeken a helyeken.

Az előadó ur hivatkozott arra, hogy a beruházásokról is gondoskodik a kormány és nagyobb összeget forditott beruházásokra már a multban is. Hogy azoban melyek ezek az összegek és mit csináltatott a kormány már eddig, erről nem hallottunk semmit. A vidéki városok épugy, mint Budapest székesfőváros is a maga hatáskörén belül és a maga szerény eszközeivel iparkodnak munkát teremteni, iparkodnak közmunkákat elrendelni, hogy az ott lakó polgárok munkához és megélhetéshez jussanak. Azt, amit az egyes városok meg tudnak csinálni, miért nem tudja a magyar kormány is megcsinálni legalább ugyanabban a mértékben? Meg tudná, merem állitani, csak nem akarja megcsinálni. (**Graeffl Jenő:** Megkötik a kereket mindig!) Ami azt a megkötést illeti, legyen szabad megjegyeznem azt, hogy Smith pénzügyi főbiztos jelentése szerint — nem emlékszem most már a számra, de azt hiszem — valami 93 millió korona állt a kormány rendelkezésére arra a célra, hogy ebből beruházásokat eszközöljön és a 93 millió koronából csak 40 millió koronát használt fel, azonban még ezt a 40 millió koronát sem folyósiktotta. Nem áll tehát az, hogy mi nem engedjük a kormányt dolgozni és mi nem szavazzuk meg a kormánynak azt, hogy beruházásokat eszközöljön, hanem a kormány a már megszavazott összeget sem folyósitotta, a megszavazott munkálatokat sem rendelte el és még semmiféle közmunkát meg nem inditott. (**Rothenstein Mór:** Felépitette a Bethlen-udvart!)

Arra is utalt az előadó ur, hogy amikor ez a kérdés a pénzügyi bizottságban tárgyaltatott, egyik képviselőtársam javaslatot tett arra, hogy csendőrlaktanyákat épitsenek bent az országban. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Kórház nincs!* — **Rothenstein Mór:** Csendőrlaktanya van! — **Perlaki György:** Az is kell!) Az jellemzi legjobban az egységes pártban uralkodó felfogást, hogy a csendőrlaktanyákra olyan óriási szükség van és lakóházakra nincs szükség. Pedig ez a felfogás nem állja meg a helyét, mert a csendőröket el lehet helyezni minden városban a régi laktanyákban. (**Graeffl Jenő:** Ha van, de ha nincs!) Minden nagyobb városban van laktanya. Én tudok egy várost Magyarországon, ahol óriási nagy laktanyaépület van. Több épületből áll ez a laktanya, amelynek egyik szárnyát nagyon szépen fel lehetett volna használni arra, hogy csendőröket helyezzenek el abban az épületben, mert üresen áll. Nincs annak semmi akadálya, hogy egyik részen a katonákat, a másik oldalon a csendőröket helyezzék el, mert hiszen látta már olyan laktanyát is, amelyben lakás vannak.

Nem is kell messze mennem. Ott van a soroni régi Ferenc József-laktanya, amelynek egyik szárnyában tisztek laknak, tiszti lakások vannak berendezve, a többiben pedig katonák vannak elhelyezve. Ha ezt meg lehet csinálni, akkor azt is meg lehetett volna csinálni, hogy a csendőröket a meglevő laktanyákban helyezék el és ennek ellenére Szombathelyen nem ott helyezték el, hanem épitettek egy uj csendőrlaktanyát ahelyett, hogy lakásokat épitettek volna. (**Rothenstein Mór:** Vagy kórházat!)

A nyomoruság az országon belül igen nagy. Ha megnézzük a magyar közállapotokat, akkor azt látjuk, hogy itt nemsokára csupán csak őrök lesznek az országon belül: fegyamőrök, csendőrök, rendőrök, és nem tudom micsoda őrök, (**Rothenstein Mór:** Soffőrök! *Derültség.)* a másik részen pedig őrültek lesznek, akik nyomoruságukban nem tudnak mit csinálni és a Duna hullámaiba vetik magukat.

A költségvetést a mult évivel összehasonlitva a bevételek is és a kiadások is emelkedést mutatnak. A kiadások emelkedése brutt összegben 43·4 millió korona, a bevétel brutt emelkedése 16:4 millió aranykorona. Ebbe természetesen benne foglaltatik a státus rendezés költsége is, amely költség 21·1 millió aranykoronát tesz ki. A dohány- és sójövedékből körülbelül 8·6 millió aranykoronát tesz. Mindenesetre ez is igazolja azt, amit Ernszt Sándor t. képviselőtársam mondott, hogy a kormány túlnagy összegeket von el az állampolgároktól, a kereskedelemtől, a vállalkozóktól és igy természetes, hogy a termelő munka nem tud megindulni. Nekem személyesen volt alkalmam meggyőződni arról, hogy olyan ipari vállalatok, amelyeknek a vagyona milliárdokat ért, szombaton avagy pénteken szóval, amikor munkásaikat ki kellett fizetni, nem tudtak pénzt előteremteni a bankokból, nem tudtak annyi pénzt kapni, hogy a munkásokat ki tudták volna fizetni, mert nincs annyi pénz. Ezeket az összegeket a kormány vonja el a forgalomtól, behelyezi a bankokba, kamatoztatja, — amennyiben kamatoztatható erre majd később különben rátérek, — de mindenesetre olyan pénzügyi politikát folyt, amelyet nem volna szabad folytatnia, mert emellett a pénzügyi politika mellett az országot csak elvérezhetik, és amely mellett ezt az országot felépiteni nem lehet.

Csak arra akarok rámutatni, amire már Ernszt Sándor t. képviselőtársam is utalt, hogy az adók igazságtalan elosztása révén az egyenes adókból a kormány költségvetése szerint 157,992.000 pengőt kiván bevenni. Ennyi bevétel van előirányozva a költségvetés szerint. A forgalmi adók, az illetékek és a jövedelemadók után 194,712.000 pengő bevételre számit a kormány, a fogyasztási adóból pedig 259,672.000 pengőre. Amig tehát az egyenes adókból összesen 157,992.000 pengőt kiván a kormány venni, addig a közvetett adókból 454,384.000 pengőt. Ez jellemzi azt a helyzetet, amire az egész kormány pénzügyi politikája fel van épitve. A kiadások 65%-a a tisztviselők illetményeinek a fedezésére kell, és a bevételeknek mondhatnám majdnem ⅔ részét a fogyasztási adókból vételezi be a kormány, tehát a szegény dolgozó néposztály fizeti meg ezt nagyrészt, ellenben a vagyonos osztályt ezekből az adókból a kormány mindig kihagyja vagy legalább is nem olyan mértékben osztja el ezek

terheket, amint kellene és lehetne elosztani. ak utalni akarok arra, hogy az az összeg, nelyre az egyenes adókból számitottak és ely a legtöbb évben be is folyt, a legutóbbi ben például nem folyt be, hanem ennél kesebb összeg folyt be. Nem tudták egyetlen- y hónapban sem — hogy ugy mondjam — najtani azt az összeget, amelyet egyenes adó májában az állampénztár be kivánt volna nni. Ezzel kapcsolatban azt a megjegyzést ték egyes képviselőtársaim, hogy ez azért n, mert a polgárok nem tudják az adókat gfizetni, mivel olyan nagy a teher rajtuk. ezt elfogadom ok gyanánt, akkor el kell fodni okul a másik oldalon is. Ha a vagyonob osztály sem tudja megfizetni a rája kit adót, holott ez csak az összes adók mintegy yharmadát teszi ki, akkor hogy tudja megetni az a szegény dolgozó munkás az adóját, inek az adójával a kenyerét adóztatják meg.

aticz Gyula: Azt azonban kiméletlenül lenják!) Ugy van, azt kiméletlenül levonják, nem lehet hátralék, és ezen a koronaromlás n változtat semmit, hanem a szegény ember nyerét vonják el a szájától, mert amennyin több adót fizet az a szegény ember, annyil kevesebb kenyeret tud fogyasztani.

A költségvetésből hiányzik több olyan té, amelyet én nem találtam meg, pedig naon kerestem. Csak rá akarok mutatni pl. ra, ami most már hivatalosan is meg van állava hogy Baross Gábor annakidején 400 millt utalt ki, arra vonatkozólag azonban nem álok nyomot s a költségvetés indokolásában n hivatkozást, hogy a kormány mi módon vánja ezt az összeget fedezni és hogy ki gja azt megtéríteni, és hogy mi módon kinja a kormány ezt a 400 millió koronát visztéríteni, mert azt hiszem, hogy a kormány belátja, hogy ezt a 400 millió koronát az am nem dobhatja ki egyszerüen az utcára nem ezt valakinek meg kell fizetni.

Megállapithatjuk a költségvetésből azt is, gy a leolvadt nemzeti vagyon és jövedelem ára egyharmadával fizetünk nagyobb adót, nt békeidőben. Ez is azt igazolja, hogy az ampolgárok túlságos mértékben meg van adóztatva, ugyhogy az adóösszeget nem is ják megfizetni. Ha megnézzük az 1924/25. költségvetési előirányzatot, abból megállahatjuk azt, hogy a költségvetés ugy van épitve, hogy az 1924/25-iki költségvetési év millió aranykorona hiánnyal fog zárulni. ikor pedig a költségvetési év lezajlott, gállapittatott, hogy nem 100 millió aranyona volt a hiány, hanem 63 millió aranyona felesleggel zárult az év. Hozzájárul g ehhez az is, hogy ezt a felesleget nem az enes adót fizető polgároktól hajtották be, nem a közvetett fogyasztási adókból teremték elő ugyannyira, hogy a kormánynak n is volt szüksége arra, hogy a felvett külli kölcsönt igénybe vegye, mert a pénzügyi ensúlyt az 1924/25. költségvetési évben r annyira rendbehozta, hogy a költségvetési felesleggel zárult. És még ezt a 63 millió nykoronás felesleget — amelyet nagyrészt a szegény dolgozó nepposztály fizetett — se ználta fel a kormány arra, hogy hasznos uházásokra forditsa. Mondom, még ezt az eget sem használta fel hasznos beruházára, amelyet ugy vont el a szegény dolgozó osztálytól arra, hogy legalább a szegény gozó munkásosztályt munkához és kenyérjuttassa.

Elnök: Az ülést délután 3 óráig felfüggztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A szó folytatólag Saly Endre képviselő urat illeti.

Saly Endre: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A költségvetésre vonatkozóan megállapithatom, hogy az összes tárcáknál a kiadások emelkedést mutatnak. A költségvetés 13·9 millió pengőt irányoz elő beruházásokra. Ez az összeg túlságosan kevés, mert beruházásokra sokkal többet kellene felvenni. Különösen, amikor azt látjuk, hogy deficitre gondoltak és felesleget mutatott a költségvetés, akkor különösen nagyon kevés ez a 13·9 millió pengő. A népszövetségi főbiztos arra utal jelentésében, hogy 1925-ben — amiről egyébként már az előbb említést tettem — 93 millió aranykoronát helyeztek kilátásba a beruházásokra, azonban ebből az összegből is csupán 40 milliót szánt a kormány beruházásokra, de még ezt a 40 millió koronát sem használta fel, még ebből sem történt semmiféle kiutalás. Azt hiszem, hogy amikor a kormány az ország pénzügyeit rendbe akarja hozni, amikor rendbe akarja hozni az államháztartás egyensúlyát, akkor gondolnia kell az egyes állampolgárok háztartásának egyensúlyára is és nem szabad az egyiket a másiknak rovására rendbehozni. Az állampolgárok máris súlyosan érzik azt az óriási terhet, amelyet az állam a költségvetés keretében rájuk ró. Kitünik ez az egyes tárcák költségvetéséből is.

A kultusztárca költségvetésébe összesen 111,600.000 pengő van felvéve. A kultusztárcánál sohasem sajnálok semmiféle összeget, akármilyen nagy legyen is, mert szükségesnek tartom, hogy az állam kulturális célokra, népnevelésre lehetőleg minél többet forditson, mert minél többet tud valamely állampolgár, annál többet lehet belőle kipréselni, kisajtolni, és az illető annál nagyobb hasznára válik az országnak. Azt azonban már kifogásolom, hogy amig a kultusztárca költségvetésében az állami népiskolákra 28 millió pengő van előirányozva, addig a középiskolákra és az egyetemekre 37 millió pengő van felvéve. Ezt nagy aránytalanságnak tartom. Ugy gondolnám a kérdést helyesen megoldani, hogy a népnevelésre sokkal többet kellene forditani, mert sokkal több egyén van érdekelve a népnevelés terén, mint a középiskoláknál. Ez az összeg tehát túlságosan kevés ahhoz, hogy a kultuszminister ur arra hivatkozhassék, hogy a népneveléssel valami nagyon sokat törődik.

Ha pedig azt nézzük, hogy az állami népiskolákban működő tanitók száma 4469, a csendőrség, rendőrség létszáma 25.000, a biróságok létszáma pedig 5000 ember, és ezt a három számot összehasonlitjuk, ebből megállapithatjuk, hogy Magyarország valósággal rendőrállam és Magyarországon nem azt akarja a kormány, hogy az emberek a nevelésük révén önmagukat fegyelmezzék, hanem együgyü, tudatlan tömeget akar, amelyet kancsukával, kardcsapásokkal lehet fékentartani, megfékezni. Én sokkal szivesebben látnék a költségvetésben sokkal több tanitót, mint amennyi most fel van véve és kevesebb csendőrt és rendőrt, mert azt tartom, hogy a kormánynak az a feladata, hogy az állampolgárok lehetőleg meg tudják szerezni azt, amire nekik szükségük van és biztositva legyen a megélhetésük; ha pedig az állampolgárok meg vannak elégedve, akkor nem fogják felforditani akarni a társadalmat, akkor nincs

szükség rendőrre és csendőrre, legalább is nem ennyire, mint amennyi most a társadalmi rend felboritásától akarja az országot megóvni.

Magukra az egyetemekre az állam a 37 millió pengőből 23,456.000 pengőt fordit, 13·5 millió pengőt a középiskolákra és 4 millió pengőt a polgári iskolákra. Népnevelésre 42 millió pengőt kiván az állam forditani, rendfentartásra pedig 63 millió pengőt. Ez a két szám nem áll arányban. Sokkal többet kellene kulturális célra forditani és lényegesen kevesebbet kellene arra forditani, hogy a közbiztonságot fentartsák, mert, mondom, a közbiztonság fentartásához a rendőrség, a csendőrség egymaga nem elég, hanem szükséges hozzá az is, hogy az állampolgárok megelégedettek legyenek, meglegyen a megélhetésük, a munkájuk és keresetük.

A költségvetés szerint tanyai iskolákra 1,624.000 pengőt kiván az állam forditani, amit én nagyon, de nagyon kevésnek tartok és sokkal szivesebben vettem volna, ha a közrendészet fentartására kiadott költségekből a kultuszministerium a tanyai iskolák felépitésére többet forditott volna, mert nagyon fontos az, hogy a falusi gyermekek nevelésben részesüljenek, miután elsőrendü állami feladat, elsőrendü nemzeti érdek, hogy az állampolgárok elsajátitsák azt a minimális kulturszükségletet, amelyre nekik az életben szükségük van.

A költségvetésből megtudjuk azt is, hogy a kultuszministerium 1927 nyaráig 585 tanyai iskolát kiván felépiteni. Ez nagyon szép dolog s nagyon szükséges a tanyai iskolák felállitása. Már az idevonatkozó javaslat tárgyalásával kapcsolatban rámutattunk arra, hogy ez olyan szükségletet pótol, amelynek nagy fontossága van a kultura emelése szempontjából is az országban, de én jobban szerettem volna itt többet látni, jobban szerettem volna látni azt, hogy az államnak ezekre a kiadásokra több pénze lett volna, mert ez nagyon, de nagyon jó befektetés.

A költségvetésből — amint már az előbb emlitettem — egyes tételek hiányoznak és azokat az indokolásban sem találjuk meg. Példának okáért engem, mint nemzetgyülési képviselőt, nagyon érdekelt volna az is, hogy a frankhamisitással kapcsolatos költségek miből nyernek fedezetet. Hiszen tudjuk, hogy ez költségekkel járt; költségekkel járt az a propaganda, amelyet ennek terjesztése érdekében folytattak, költségbe kerültek azok, akik oda kimentek és egyéb sok költség merült fel ennek kapcsán, amely költségeket, azt hiszem, sem Windischgraetz, sem Nádosy, sem valamelyik más tettes a saját pénzéből nem fedezett. Azonkivül szerettem volna azt is tudni, hogy a Térképészeti Intézet átalakitása mibe került abból a célból, hogy ott hamis frankokat lehessen gyártani. Mibe került és hol lesz elszámolva az a gép, amelyen a hamis frankokat gyártották és csinálták? Mert azt a gépet Windischgraetz vagy Nádosy szép szeméért a külföld nem adta ingyen, azt be kellett szerezni. Az is nagyon érdekelt volna tehát engem, hogy ki adta erre a pénzt. Mindezekre a költségvetésben nem találok felvilágositást. (**Pikler Emil:** Csak nem állitanak be egy olyan tételt, hogy: a hamis frankok költsége! Jogos lett volna ugyan, de mégis nagyon bajos dolog!)

Egy nagyon szomoru tényt kell konstatálnom. Sajnos, ez nemcsak mostani betegség, hanem ez már régi betegsége a magyar nemzetnek, a magyarnak. Itt mindig kalandorpolitikát üztek a multban is számtalan esetben, mindig délibábokat kergettek, mindig oly valami után szaladgáltak, amit nem érhet el, de ha azt el is érték volna, abból az orsz nak semmi haszna nem lett volna. S ezt a litikát csinálják most is, már hetedik éve, gyarországon, de ezzel a politikával, termés tesen, az országot nem lehet lábraállitani. reálpolitikát kell csinálni.

A kormánynak tudnia kell azt, hogy az szágot hamis frankokkal nem lehet megm teni, a kormánynak tudnia kell azt, hogy ily kalandorpolitikával és kalandoreszközökke ország közgazdasági életét nem lehet talp állitani, az ország vérkeringését nem le rendbehozni. Amikor pedig a kormány tudja, minden erőt latba kell vetnie abban irányban, hogy ennek a kalandorpolitiká elejét vegye és lehetővé tegye azt, hogy országon belül mindenki áttérjen azokra békeállapotokra, amelyekben a háboru el voltunk. Hiszen én tisztában vagyok az hogy a háboru után a közerkölcsök leromi tak. Tisztában vagyok azzal, hogy, sajnos, gondolkozási módszer kapott lábra, mint a lyen a békeidőben volt és hogy máról-holna a régi állapotot visszaállitani nem lehet te egészében, látni szeretném azonban a k mánynak abbeli törekvését, hogy ő ezt a elérni kivánja, látni szeretném ezt, hogy a k mány nemcsak szólamokban, nemcsak kijel tésekben, nemcsak programmokban, hanem gyakorlati életben, a gyakorlati politikában iparkodik ennek érvényt szerezni.

Valósággal szinpadra vagy mozifil való jelenet és játék az, amit itt a frank kapcsolatban csináltak. Iskolás gyerekek nem méltó csinytevés volt ez és nem is tud hogy komoly emberek hogyan gondolhat arra, hogy ezzel a módszerrel, ezzel a eszk zel célt elérnek; még kevésbé tudom megért azt, hogy épen ebben a frankkampányban országos főkapitány volt, hogy ugy mondj a főtettes, aki ezt a dolgot tervezte, csiná vezette és irányitotta. Annál kevésbé tud ezt megérteni, mert azt látjuk, hogy Magy országon mindenhova kerül elég ők, rendőr, aki figyel, ügyel mindenre, hogy valami baj ne történjék, valami baj ne es itt mindenhol van rendőr, olyan helyen amilyen helyre a külföldön sehol sem lát rendőri asszisztenciát kivezényelve. H egyebet ne mondjak, Magyarországon és dapesten minden mozielőadáshoz kerül ren elég és ott vigyáz a rendre, vigyáz arra, h valami elő ne forduljon, valami ne történ Amikor valaki Magyarországon röpiratot és annak az osztására nincs meg a megfe engedély, az a röpirat egészen bizonyosan kerül a főkapitányságra, mert annak emb kihalásszák azt akárhonnan is és nincs ol röpirat Magyarországon, melyet a rendő ne tudna megszerezni. A rendőrség emb mindenütt ott vannak, mindent látnak és i dent tudnak.

Annál inkább érthetetlen előttem, hogy a frankhamisitást három éven keresztül tett folytatni anélkül, hogy erre a rendő rájött volna. Rendőr mindenhová kerül f legesen, bőven. Ha egy gyülést tartanak, 20—25 ember jön össze, oda legalább 10 ren vezényelnek ki, akik állitólag a rendre üg nek. Ezek mellett az elővigyázatossági r szabályok mellett nap-nap után látjuk, hog rendőrség nem tud leleplezni büntetőtörv könyvbe ütköző cselekményeket. Az embe kétségbe kell esnie azon, hogy ez hogyan l séges egy jogállamban, ahol őrködnek a

árok szabadságán és a jogrenden. Azt látjuk, ogy mig baloldalon akármilyen röpirat terésztőit már az első órákban elfogják, lecsukák és felelősségre vonják, addig a jobboldaon történő atrocitásokat a mai napig sem udták megtalálni.

A rendőrség dolgával majd később is kivánok foglalkozni, itt csak arra akarok utalni, mi jellemző a belügyminister ur viselkedére, álláspontjára. Ezek az esetek megmagyarázzák azt, hogy milyen a belügyminister ur ilágfelfogása. Csak a legutóbbi eseményeket mlitem. A napokban olvastuk a lapokból azt, ogy — ha jól emlékszem — Kispesten egy yerek állitólag szenet lopott s az apjával gyütt vitte haza a szenet az utcán és egy endőr, aki nem is volt szolgálatban, hanem ivilben volt, állitólag felelősségre vonta őket, sszeszólalkoztak és a rendőr rájuk lőtt és az gyiket agyonlőtte. Ezt a rendőrt, aki szolgálaton kivül volt, bevitték a főkapitányságra, ott tartották talán fél napig, vagy egy napig s zután kiengedték, s ő tovább is teljesiti szolgálatát. Nagyon kiváncsi vagyok arra, hogy a belügyminister ur miképen tudja megvédelmezni ennek a rendőrnek az eljárását akkor, mikor ez a rendőr még szolgálatban sem volt. Ennek a rendőrnek tehát nem is volt joga ahhoz, hogy felelősségre vonja az illetőket, mikor látta, hogy valamit visznek. Legfeljebb erről lehet szó, hogy ha egy szolgálaton kivül levő rendőr valakit tetten ér a lopáson, akkor erre figyelmeztet valakit, aki ennek elejét veszi, de ahhoz nincs joga, hogy szolgálaton kivül valakit felelősségre vonjon, még kevésbé van joga ahhoz, hogy az illetőt lelőjje.

A napokban egy másik eset is történt Erzsébetfalván. Nyolc garázda legény illuminált állapotban végiggrasszált egész Erzsébetfalván. Élükön egy detektiv volt, a többiek polgári egyének voltak. Mindenkit, akit az utcán találtak, igazoltattak, utjukat állták, megverték őket és a megvert emberek közül — ha jól vagyok informálva — egy vagy kettő már meg is halt. Békés polgárokat valósággal agyonvertek Budapest tőszomszédságában egy detektiv vezetése mellett.

Ezek a dolgok megtorlatlanul maradnak. Hova vezet ez? Hogyan akarja a belügyminister ur a rendet fentartani, amikor ilyen dolgok történnek s amikor azt látjuk, hogy azt a rendőrt, aki valakit lelő, — akár jogosan, akár jogtalanul — másnap szolgálatba küldik, mintha misem történt volna. Ezekután nehéz elhinni a belügyminister urnak, hogy ő tényleg polgári rendet akarja biztositani, mert én még nem láttam olyan rendet, amikor az egyik fél minden további nélkül rendetlenséget csinálhat s a belügyminister urnak ahhoz egy szava sincs. (**Esztergályos János:** Gondolja magában: mit törődjék vele, ugy sem lesz már soká minister!)

Ilyen a helyzet. De ezen nem szabad csodálkozni. A legutóbbi napokban pattant ki egy eset Nagykátán. A csendőrség éjnek idején elvitt a nagykátai gazdákat, felakasztották őket a fára és féligmeddig agyonverték őket. (**Esztergályos János:** Kik voltak már megint?) Azt is közölték a lapok, de nem látjuk semmi nyomát sem annak, hogy ebben az ügyben valami csekélyke dolog történt volna. Ezeket minden nemzetgyülési képviselőnek kötelessége szóvátenni és kötelessége felelősségre vonni a belügyminister urat azért, hogy ilyen és ehhez hasonló dolgok történhetnek.

Nem akarom az egész közleményt felolvasni, csak röviden a lényeges részeket kivánom felolvasni, hogy lássa a t. Nemzetgyülés, hogy mi történt Nagykátán. *(olvassa):* »A vád, amellyel a két gazdaembert illették, az, hogy több tyuk elveszett gróf Keglevich Gábor uradalmából három évvel ezelőtt. Ez a vád nemcsak azért szokatlan, mert hiszen évekkel ezelőtt elkövetett bűncselekményről van szó, hanem azért is, mert a két Horváth módosabb gazda, akiknek 35 hold földjük van Alsóegreskáta határában.

A két gazdaembert — amint ezt a feljelentésükben is előadták — délután négy órakor kivitték a Harta-patak partjára azzal, hogy a nedves, hideg téli napon üljenek le a földre. Amikor a két gazdaember panaszkodott, hogy esetleg felhülnek a hideg földön, rájuk szólt a csendőrtiszthelyettes: Dögöljetek meg! Majd megmutatjuk mi nektek, parasztoknak, hogyan kell a csendőrség tekintélyét fentartani a falun. (**Herczegh Béla:** Eljutottunk a tyukperekhez!)

Eset 6 óráig ültek a vizes földön, ekkor mind a két Horváthot átvitték az Alsóegreskáta határában huzódó u. n. Harta-erdőbe azzal, hogy itten majd megismerkednek a csendőrség tekintélyével.

Bevitték őket az erdő közepére és az egyik tisztás szélén odaállitották mindkét gazdát az egyik fához. A hold sütött, ugy hogy világitásra sem volt szükség, amikor a két ember vallatását megkezdték az erdei tisztáson. A csendőrök elővettek két darab hosszú, több méteres vasláncot és ezzel hátrakötözték a gazdák kezét ugy, hogy a vasláne belemélyedt csontig az emberek csuklójába.

Ezután előbb — a feljelentés szerint — Horváth Istvánt akasztották fel a fa egyik ágára hátrakötözött kezénél fogva, ugyhogy nyomban kiserkedt csuklójánál karjából a vér. Ugyanezt tették Horváth Károllyal is, ő a szemben levő fára került, kezénél fogva felkötve ugy, hogy körülbelül egy méter magasságban volt a lába a föld fölött.

Amikor mindakét ember már a fán csüngött, nekiestek a két hangosan jajveszékelő embernek, (**Pikler Emil:** Tiszta fajvédelem! A magyar fajt védik!) agyba-főbe verték őket, hajuknál rángatva lóbálták őket a levegőben, majd pedig lehuzták a gazdák lábáról a csizmát és puskatussal verdesték a talpukat. Néhány pillanat alatt mind a két ember testéből ömlött a vér, közben egyre azt kiáltozta Vargha Sándor csendőrtiszthelyettes: Majd megtanuljátok tisztelni a csendőrt! Ez a tortura délután hat órától éjszaka három óráig tartott.«

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék beszédét elmondani és ne méltóztassék hosszu cikkeket felolvasni. A házszabályok 209. §-a ezt tiltja. (**Esztergályos János:** Már volt eset, hogy az egész bibliát felolvasták!) A képviselő urak rövidebb felolvasásait nem szoktam szóvátenni. — Méltóztassék tehát az elnöki figyelmeztetéshez alkalmazkodni.

Saly Endre: Nem kivánok az elnök urral ellentétbe kerülni s ezért nem olvasom tovább a cikket, csak azt emlitem meg, hogy a nyomozásnál megverték Inges József és Inges Vendel kátai lakosokat is és a két Horváth panaszában több tanut jelentett be, igy idős Cs. Horváth Istvánt, Cs. Horváth Istvánnét, Muhari Rozáliát és Inges Lászlót. A két Horváth nem került biróság elé.

Amikor igy bánnak a csendőrök az emberekkel, ezt nem lehet szó nélkül hagyni. Azt hiszem, semmiféle olyan dolgot nem követhet el egy ember, amely feljogositaná a csendőröket arra, hogy megverjék, vagy agyonverjék.

Ha valaki bűnt, hibát, a büntetőtörvénykönyvbe ütköző cselekedetet követ el, be kell vinni, le kell csukatni, ki kell hallgatni és a bíróság illetékes ítéletet mondani, vajjon az illető mennyi ideig maradjon bezárva, vagy kiszabaduljon-e, de az egyes ember nem ítélkezhetik senki felett, ehhez senkinek nincs joga, semmiféle rendőrnek vagy csendőrnek. (**Esztergályos János:** Pécsett két hónap óta ül egy ember, mert a Népszavát másik két társának felolvasta! És ezek a csendőrök valószinüleg szabadon járnak! Hát ez szörnyü, uraim! — **Gr. Hoyos Miksa:** Rémes! — **Esztergályos János:** Egy gróf tyukjai miatt ezt csinálták magyar gazdákkal! — **Gr. Hoyos Miksa:** Ez is olyan echt Esztergályos-féle beállitás! — **Esztergályos János:** Személyeskedni óhajt? — **Gr. Hoyos Miksa:** Hogyne! Azt is, ha szükséges! — **Esztergályos János:** Hát akkor száz gróf sem éri meg, amit egy paraszt kiizzadott! — **Gr. Hoyos Miksa:** És a gróftól szabad tyukot lopni ön szerint!)

Elnök: Csendet kérek! Esztergályos és Hoyos képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni. (**Esztergályos János:** A gróf ur kezdte a személyeskedést! — **Pikler Emil:** Nem ismeri a spanyol etikettet!)

Saly Endre: Aki mindezt nem ismeri el, módjában van meggyőződni arról, vajjon megfelel-e ez a valóságnak, vagy sem. (**Gr. Hoyos Miksa:** Bizonyosan nem!) Nagyon furcsa tehát, hogy, amikor egy részről azt látjuk, hogy aki tyukokat lopott, — fogadjuk el, hogy tényleg lopott — azt véresre verik azért, mert esetleg nem vallotta be, hogy ő volt a tettes, addig a másik oldalon bombavetőket, akik bombájuk vetése által több esetben emberhalált okoztak, még mindig szabadon engednek s őket a rendőrség még mindig nem találja meg. (**Pikler Emil:** Tyukot nem lehet lopni hazafias felbuzdulásból!)

Itt utalnom kell arra, hogy körülbelül egy éve már annak, hogy a nemzetgyülésen szóvátettük a Somogyi—Bacsó-ügyet. Ennek kapcsán akkor a ministerelnök ur, a népjóléti minister ur, különösen pedig Csáky honvédelmi minister ur fogadkoztak és igéretet tettek, mondván, bocsássuk az adatokat rendelkezésre s ők majd kinyomoztatják, kik követték el ezeket a gyilkosságokat. Azóta egy év telet el, az adatokat rendelkezésre bocsátottuk, a lapok is megirták névszerint, kik voltak a tettesek és a honvédelmi minister urnak még sem állott módjában, hogy kivizsgálja és megállapitsa, kik voltak a tettesek. Azt, hogy miért nem volt ez módjában, megtudjuk a lapokból, amelyekben az állott, hogy beidézték azokat, akiket ezzel vádoltak és az illetők azután arra való hivatkozással, hogy saját maguknak ártanak, ha vallanak, a vallomást megtagadták. Ennek alapján továbbra is szabadon engedték őket, nem történt semmi, abból indulva ki, hogy senki sem köteles maga ellen vallani. Igy engedték őket szabadon. A honvédelmi minister ur fogadkozása ellenére tehát egy év után még mindig nincsenek meg a tettesek. Ezek a tények nagyon szomoru fényt vetnek az egész kormányzati rendszerre és hiába mondanak a t. túloldalon ülő képviselő urak akármit is, ne méltóztassanak gondolni, hogy mindez az ország határán belül marad, hiszen a külföld mindezt tudja, mindenről tudomást szerez még akkor is, ha a lapokban nem lehet megirni, sőt annál súlyosabb, annál rosszabb, mert többet gondolnak, mint ami való. Ezt nem lehet tagadni, nem lehet tagadással elintézni s ha ezt a parlamentben többségi szavazással el is lehet intézni, künn az országban tudják, ho itt milyen állapotok vannak és a külföld tud erről.

Amikor tehát egyrészt olyan erélyes int kedéseket látunk, amelyekre szerintem abs lute semmi szükség nincsen, amikor előford hogy embereket véresre vernek, addig a má oldalon minden bűncselekmény megtorlatla marad. Nem is akarok most sok példát f hozni ennek igazolására, csak utalok ar hogy, amint méltóztatnak tudni, a Népsza árusitása már több mint másfél éve be v tiltva. A Rakovszky-féle polgári rend azt vánja, hogy a Népszavát az utcán nem szab árulni, ezt kivánja az ő konszolidációja. Népszavát nem szabad az utcán árulni, de e bereket fejbeverni, agyonverni minden bün tés nélkül lehet. (**Herczeg Béla:** Demagóg l széd! — **Esztergályos János:** Két perccel elő mondott el egy ilyen esetet! — **Malasits Gé** Hiszen Vannay leventeoktató lett! — **Eszt gályos János:** A Népszava 500 nap óta ki v tiltva az utcáról! — **Szily Tamás:** Ki lesz vábbra is!)

Ismétlem tehát, a Népszavát az ute árusitani nem lehet és nem szabad. S még zel a betiltással kapcsolatban is nagyon fu csa dolgok történtek. 1924 november 29-ugyanis, amikor a Népszava utcai árusitás betiltották, a betiltó végzés reggel 8 órak érkezett a lap kiadóhivatalába. A Népsza kiadóhivatala tehát egészen jóhiszemüen h nali négy—öt, vagy félhat órakor legkéső kiosztotta az utcai árusoknak a Népszavát. gyakorlat ma is mindenütt az, hogy a rikka csok négy—öt óra között veszik át a lapok és hordják szét a város különböző részeil Most is a kiadóhivatal reggel öt órakor ad ki a Népszavát, mert a betiltó végzést csak órakor kapta, mégis reggel 7—8 óra köz rendőrök járták végig Budapesten a rikka csokat és azért, mert náluk Népszavát tal tak, tiltott terjesztés címén a kiadóhivata perbefogták. Tizenhét ilyen esetet tudok ig zolni, amikor a rendőrség a kiadóhivatalt marasztalta, megbüntette azért, mert a rend 7—8 órakor a rikkancsnál Népszavát talált. kiadóhivatal ezt az itéletet megfellebbezte, jól tudom, már harmadfokban is, de termész tesen a belügyminister ur indokainál fog jóvá hagyta. Nagyon kiváncsi volnék ar hogy a belügyminister ur szerint honnan sz rezzen tudomást a kiadóhivatal reggel 5 ór kor arról, hogy majd 8 órakor be fogják t tani a Népszavát és ezért ne adja ki a lapo Fizikai lehetetlenség összeszedni a lapot m akkor is, ha nyomban 8 órakor szétküldik embereket s legfeljebb talán délig tudnák ös szeszedni az összes lapokat. Nem tudom teh megérteni, mi az oka annak, hogy a belüg minister ur nem látta be azt, hogy az itél jogtalan és helytelen, hanem indokainál fog helybenhagyta. Igy járnak el egyes lapokk szemben!

Rá kivánok mutatni még arra is, ugya csak a Népszavával kapcsolatban, hogy hete kel ezelőtt a kihordókat, akik az előfizetőkn házhoz hordják a lapot, több rendőr az ute megállitotta, elvette tőlük a lapot és azt mo dotta, hogy reggel 6 óra előtt nem szabad Népszavát bevinni a lakásokba. Kiváncsi voltunk, mi az oka ennek, mert nem ismertü ilyen rendeletet. Később rájöttünk arra, hog valószinüleg túlbuzgóságból jártak igy el rendőrök, — mert nem hinném, hogy felett hatóságuktól kaptak volna erre utasitást de jellemző, hogy a Népszavával szembe

zek a rendőrközegek is mindent megengednek naguknak. Utánajártunk a dolognak s akkor főkapitányságon megtudtuk, hogy ez félreértésen alapszik, ehhez nem volt joguk a rendőröknek, mert a dolog ugy áll, hogy van egy, házalást szabályozó rendelet, amely szerint házalóknak reggel 6 óra előtt nem szabad benenniök a lakásokba s ezt a rendeletet huzták rá a rendőrök azokra a kihordókra, akik a Népszavát már reggel 6 óra előtt ki akarták hordani.

A Népszavával és a párttal szemben tehát mindent szabad, mert még nem volt rá eset, hogy akármilyen jogtalanságot követtek is el velük szemben, megbüntették volna azt, aki azt elkövette. **(Esztergályos János:** A szocialista képviselőkkel szemben is igy viselkednek!) Ugy van, a szocialista képviselőkkel szemben is igy járnak el s akárhányszor megtörtént, hogy amikor felmutattuk valakinek az igazolványt, hogy képviselők vagyunk, azt mondotta az illető: annál rosszabb, annál inkább! Ha szocialista képviselővel áll szemben, mindent szabad még a közrendőrnek is, mert haja szála sem görbül meg ezért. Ha pedig azt megirjuk a lapokban vagy szóvá tesszük a népgyüléseken, akkor a magyar nemzet megsértése ellen elkövetett vétség cimén eljárást inditanak azok ellen, akik ezt szóvá tették, akik ez ellen tiltakoztak. Nem tudom megérteni, hogyan lehet összetéveszteni a magyar nemzetet néhány — hogy erős kifejezést ne használjak — közönséges alakkal, akik gyilkosságot követtek el, s akik ezeket a dolgokat elkövették; hogyan lehet összekeverni ezt a két fogalmat?

Látjuk, hogy egyes itéletekben is benne volt, hogy egyesek hazafias felbuzdulásból követtek el egyet-mást, tehát enyhitő körülményül tudták be azt, hogy valaki hazafias felbuzdulásból gyilkolt meg valakit és lopta el tőle aranyóráját. Igaz, hogy ez nem mostanában történt, hanem annakidején, de ugylátszik, még mindig uralkodik ez a felfogás és egyes esetekben, ha finomabb formában is, de még mindig alkalmazzák. Amikor pedig ezekre a dolgokra felhivjuk a kormány figyelmét, akkor azt látjuk, hogy ezek, hogy ugy mondjam, vasággal védelemben részesülnek, ezeknek mindent szabad.

És mig a kormány azzal van elfoglalva, hogy az ilyen emberek eljárását esetleg mentse vagy legalább is nem jár el velük szemben addig a másik oldalon az emberek százezrei és százezrei csatangolnak munka nélkül, nyomorognak és kénytelenek kivándorolni, mert a magyar haza nem ad nekik kenyeret és nem biztositja nekik a legminimálisabb mozgási szabadságot sem.

Ebből ugy látom, a kormánynak az a tendenciája, hogy az ipari munkásokat mennél nagyobb mértékben eltávolitsa az országból s keresetre minden ipari munkástól megszabadulni, mert az intelligensebb, hogy ugy mondjam, forradalmibb, mert azzal nem lehet mégis olyan könnyen elbánni, mint a földmunkásokkal, akiktől a kormány elzárja az iskolát is és akiknek nem adatott mód arra, hogy szert tegyenek azokra a képességekre, amelyekre szert tehet az ipari munkás. Mondom, ugy látszik ez a tendenciája a kormánynak, hogy azután itt nyugodtan csinálhassa a maga politikáját, amelyet poziciójának megjavitása szempontjából jónak és szükségesnek tart.

A nyomoruság ma már olyan nagy, hogy az öngyilkosok száma napról-napra emelkedik. Azt hiszem, a kormány jól tenné, ha felállitana már egy uj hivatalt is, mert hiszen a multban mindig ezt szokták csinálni: ha valami baj volt, csináltak egy hivatalt, hogy majd akkor nem lesz baj. Láttuk ezt a közelmultban is; amikor a minister ur belátta, hogy drágaság van, összehivott egy ankétet, amelyen megtanácskozták a drágaságot. Most megint ankétet helyeztek kilátásba, megint meg fogják tanácskozni a beruházások problémáját és az ehhez hasonló dolgokat és ezzel akarják elejét venni a tömeges öngyilkosságoknak és a nagy nyomoruságnak.

1919 augusztusában és szeptemberében, amikor napról-napra gyilkosságok történtek, mindig ujra meg ujra megjelent a statáriumrendelet, mindig megtiltották, hogy nem szabad lopni, rabolni, gyujtogatni stb., mert kötél általi halál jár érte. Minden gyilkosság után megint kiadták a statárium-rendeletet — a régit még vissza sem vonták — és ezzel akartak a hiszékeny publikum szemébe port hinteni, hogy ime, a kormány eljár azokkal szemben, akik büntetendő cselekményt követnek el. Igy tünik fel nekem ez a dolog is. A kormány ezzel el akarja terelni a figyelmet a dolog lényegéről és port akar hinteni azok szemébe, akik most még hisznek a kormányban vagy akikről feltételezi, hogy a kormányban bizalmuk van.

A beruházásokra szánt összeget nem látjuk, hogy fel is használnák. Amikor a tavalyi költségvetéssel kapcsolatban a pénzügyminister ur utalt arra, hogy 1925-ben beruházásokat fognak eszközölni és én azt a szerény kérdést kockáztattam meg, hogy a beruházások mikor fognak megkezdődni, mert már sürgősek, akkor azt mondotta nekem, hogy sokkal hamarább, mint én gondolnám. El kell árulnom, hogy én sokkal hamarább gondoltam, mint ahogy a minister ur ezt megcsinálta, mert azt gondoltam, hogy még abban az évben meg fogja kezdeni, de nem láttunk belőle semmit. Történt már arra hivatkozás, hogy beruházások vannak, de ennek nem láttuk nyomát a műhelyekben és gyárakban, a kormány nem tud rámutatni arra, hogy mit épitett, mit adott ki munkára; mondom, a beruházásoknak semmi nyoma nincs. A magyar kormánynak ilyen célra nincs pénze, ellenben megmenteni tönkrement malmokat, Bachert megmenteni, erre van pénze.

Amikor a télen a munkanélküliek részére segélyt kértünk, akkor nem volt pénz. **(Nemes Bertalan:** Már ötször megmagyarázták, hogy miért!) Magyarázatot hallottunk, de én nem tudom elfogadni a magyarázatot, amikor látom, hogy az emberek százai és ezrei vannak hónapokon át munka nélkül s ezek részére nincsen pénz, aki pedig nincs ilyen szorult helyzetben, azt anyagilag támogatják s ezzel szemben az ilyen emberek még a meglévő munkásaikat sem alkalmazzák, hanem elbocsátják. **(Esztergályos János:** Lásd Bacher példáját! — **Fekete Lajos:** Mindenki nyögi a szanálást!) Abból a 200 vagy 250 milliárdból, amit Bacher szanálására forditottak, az emberek százezreit lehetett volna legalább egy-két hétre boldoggá tenni. Amikor azt látjuk, hogy egy embernek adnak ilyen nagy összeget, ezt nem nevezhetjük egy cseppet sem komoly és helyes, az ország érdekében való politikának.

Egynehány szót kell még mondanom a szociálpolitikáról, mert ez is olyan fájó seb, amelyre nem birunk elég sok tapaszt ragasztani, s ennek ellenére ennek a tapasznak a ragasztásához — jóllehet már régen sürgettük és kértük ezt a kormánytól — a kormánynak sem ideje, sem pénze nem volt. Külföldön vannak

nagy szociálpolitikai intézkedések. Szociálpolitikai kiadásokra és intézkedésekre a német kormány, ha jól emlékszem, 196 millió márkát vett fel a költségvetésbe, hogy ebből az összegből szociálpolitikai intézményeket létesitsen és tartson fenn. A magyar kormány nem tud ezen a téren semmit sem felmutatni, illetőleg csak annyit, hogy az országos munkás betegsegélyző és balesetbiztositó pénztár tisztviselőinek illetményeit fizeti vagy téríti meg. Ez az egész, amit a magyar kormány szociálpolitikai alkotásokra ad, de ennek ellenében elveszi ennek a pénztárnak autonómiáját és nem engedi a pénztárt működni ugy, ahogy kellene, hanem beleszól annak intézésébe és kiteszi onnan épen azokat, akiknek érdekében azt alkották. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Hallottuk már régen a ministerelnök urtól, hogy szociálpolitikai intézmények megalkotása, létesitése a legdrágább és a legtöbb pénzbe kerül. Ezt mondotta már évekkel ezelőtt is és mondja ma is; én azonban ezzel szemben arra kell hogy hivatkozzam, hogy ha talán sok pénzbe is kerül, mindenesetre kifizeti magát, mert ennek a révén egészséges munkássagot tudunk nevelni. Kénytelen vagyok azt mondani, hogy az, amit a ministerelnök ur ezen a téren csinál, az nem nevezhető kormányzásnak. Ez sportból való kormányzás, mert amikor a ministerelnök urnak kedve van, akkor sportból ministerelnök lesz, ha pedig kedve van vadászni vagy tenniszezni, akkor azt teszi. Mondom, sportból üzi ezt a mesterséget is, már pedig ministerelnökséget sportból üzni nem lehet. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ugyan! Ugyan!)* Olyan ember kell ide, aki komolyan fog a kormányzáshoz és nemcsak akkor hivatja össze a nemzetgyülést, amikor erre neki szórakozásból szüksége van, hanem szükségesnek tartja, hogy a nemzetgyülés együtt legyen és megfelelő törvényeket hozzon, amelyekre a nemzetnek szüksége van. **(Fekete Lajos:** Többet dolgozik a ministerelnök ur egy hónap alatt, mint mi négy év alatt itt a nemzetgyülésben! — **Esztergályos János:** Lillafüreden egy nap alatt harminc szalonkát lő!)

Elnök: Esztergályos János képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Saly Endre: Nem tartom helyesnek, hogy csak akkor hivatja össze a nemzetgyülést, amikor szórakozásra van szüksége. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* De ha tényleg olyan sokat dolgozik is, — amit részben elismerek — *(Egy hang jobbfelől: Csak részben?)* annak az a magyarázata, hogy nem funkcionáltatja rendesen az embereit. *(Zaj a szélsőbaloldalon. —* **Gr. Hoyos Miksa:** Fogadok bármennyibe, hogy én életemben többet dolgoztam, mint maguk közül bárki is! — **Esztergályos János:** A kártyavetés nem munka! — **Gr. Hoyos Miksa:** Nem is ismerem a kártyát!)

Elnök: Esztergályos János képviselő urat már egyszer figyelmeztettem. Ha tovább folytatja a közbeszólást, kénytelen leszek erősebb eszközöket alkalmazni.

Saly Endre: A ministerelnök ur ne legyen diktátor, mint Mussolini, **(Pikler Emil:** Hol áll ő Mussolinitől?) hanem ossza meg a munkát, válassza meg helyesen a munkatársait; de ne ugy, mint a multban csinálta, hanem bizza a munkát olyanokra, akik megbizhatók, akkor nem kell diktátorkodnia és nem kell, hogy mindent maga végezzen. **(Fekete Lajos:** Az előbb azt mondta, hogy nem dolgozik, most pedig az a baj, hogy mindent ő végez!) Nem azt mondtam, hanem csak azt, hogy szórakozásból teszi ezt. **(Gr. Hoyos Miksa:** Hát a ministerelnöknek nem szabad szórakozni?) Szabad, csak ez ne menjen az alkotmány és a tö vényhozás rovására. **(Gr Hoyos Miksa:** A sohasem csinálta! — **Pikler Emil:** Ha szalo kát lő, az nem baj, de ha bakot lő, akkor ez b az országra nézve! — **Csontos Imre:** Sok a ba — **Pikler Emil:** Bizony sok, Csontos bácsi! **Csontos Imre:** Sok baj van a világon és az e berek mindig laviroznak! — *Derültség.)*

Már sokszor sürgettük, hogy végre val hára meg kell csinálni a rokkantbiztositá de nemcsak azok számára, akik a háborub rokkantak meg, hanem azok számára is, ak a munka mezején lettek rokkantakká. Ez le volna a legjobb alkalom arra, hogy a rokkan biztositást megcsinálják, amely mindenh megvan a nyugati államokban. A balesetbi tositás sem olyan nálunk, mint amilyenn lennie kellene, aggkori biztositás pedig egyá talában nincs Magyarországon. A betegs gélyző pénztár autonómiáját a Friedrich-ko mány annak idején felfüggesztette, ez a pén tár hat év óta nem tud működni, fel van fü gesztve s az élére kormánybiztost küldtek l Fel akarom hivni a kormány figyelmét arr hogy a munkásbiztositást nem szabad ugy k zelni, mint bármely más hivatal kérdését. munkásbiztositás irányitásához szociális érz kell, azt nem lehet bürokratikus módra, hiv talnokszerüen elintézni és mindaddig, am azokban az urakban nincs szociális érzék, ak annak az intézménynek élén állanak és am az érdekeltek nem vehetnek részt az ügyek in zésében, addig abból soha sem lesz szociá politikai intézmény, addig soha sem fog megfelelni annak a hivatásnak, amelyn meg kellene felelnie. Legfőbb ideje volna m komolyan foglalkozni azzal, hogy a munká biztositó pénztár visszaadassék rendeltetés nek. Ebbe semmi beleszólása nincs az állan nak, csak ellenőrzési joga van. Joga van elle őrizni azt, hogy a befolyó összeget a törvén ben előirt célra forditják-e, igen vagy ne De hogy Kovács János kapja-e a segélyt va más, hogy mennyi segélyt kap, abba a ko mánynak szerintem semmi néven nevezen beleszólása nincs.

Meg kell még emlitenem azt is, hogy budapesti és vidéki munkásbiztositó pénz raktól 1919—20-ban, sőt még 1921-ben is ell csátottak egy egész csomó tisztviselőt, ré embereket, akik 20—25 évig szolgáltak az in zetnél akik befizették a nyugdíjjárulékok Ezeket most minden kártérités nélkül egy napról a másikra elbocsátották a pénztár sz gálatából. Egy alkalommal a nemzetgyülésb Vass népjóléti minister ur már volt szives a a kijelentést tenni, hogy ezek az elbocsátás nemcsak a munkáspénztárnál, hanem egyebü is igazságtalanok, helytelenek voltak és ő szükségét érzi annak, hogy ezek felülvizsg tassanak. Erről a helyről én arra hivom fel népjóléti minister ur figyelmét, hogy ha l látja, hogy igazságtalanságok történtek, akik törvénybe ütköző cselekményt nem vettek el, adja vissza állásukat és nyugdíjuk amennyiben erre igényt tartanak, mert eg oldalu bemondás alapján, azt hiszem még s lehet exisztenciákat tönkretenni. Csak e esetre kivánok hivatkozni, hogy a t. túlold nak fogalma legyen arról, hogy milyen cim bocsátottak el embereket.

A budapesti pénztártól annak idején ell csátottak egy tisztviselőt, aki 27 éve volt m a pénztár szolgálatában, azon a címen, ho Csongrádon kormánybiztos volt. Az illető az ban soha életében nem is volt Csongrád

Hogy ki volt Csongrádon kormánybiztos a kommün alatt, vagy a Károlyi-kormány alatt, azt megállapitani nem nagy munka. Ez az ember azonban soha ott nem volt, és mégis elbocsátották ezen a címen, 27 évi szolgálat után, minden kártérités nélkül, ugy hogy befizetett nyugdijjárulékait elvesztette. Az ilyen viszonyokat még sem lehet türni. A népjóléti miniszter urnak kötelessége gondoskodni arról, hogy azoknak az ügyei, akikkel sérelem történt, felülvizsgáltassanak és esetleg igazságot szolgáltassanak nekik. (**Rothenstein Mór:** Miért esetleg?)

A túloldalon mindig azt kifogásolják, hogy mi igen sokat beszélünk és mindig ujra elmondjuk azt, amit már számtalan esetben elmondtunk. Aláirom, hogy azoknak, akik azt mondják, hogy sokat beszélünk és megismételjük azt, amit már többször elmondtunk, igazuk van. De nekünk is igazunk van, amikor arra hivatkozunk, hogy nekünk muszáj itt sokat beszélnünk, mert sehol máshol nem mondhatjuk el panaszainkat. (**Fekete Lajos:** Kevesebb beszéddel többet mondhatnának!) Ezeket a panaszokat sehol máshol nem lehet elmondani. Ha népgyülést akarunk tartani, nem engedik meg, vagy ha megengedik, ott áll a rendőrfogalmazó vagy rendőrkapitány mellettünk és ő állapitja meg, hogy mit szabad elmondanunk és mit nem szabad megmondanunk. (**Csontos Imre:** Én mellettem is ott áll! — **Malasits Géza:** De az megnagyságosurazza a képviselő urat! Az nagy különbség! — **Csontos Imre:** Nem! Erős fegyverzetben ott áll!) De nemcsak azt kifogásolják, amit a szónok beszél, hanem kifogásolják a közbeszólást is. Voltam legutóbb egy beszámoló-gyülésen, ahol valaki egy ártatlan közbeszólást tett, amikor én beszéltem. A rendőrkapitány vagy rendőrfogalmazó nyomban megakasztotta a beszédet és az elnököt utasitotta arra, hogy figyelmeztesse a hallgatóságot, hogy senkinek közbeszólnia nem szabad. (**Pikler Emil:** Akár itt a parlamentben!)

Ilyen állapotok vannak Magyarországon. Ezek után tehát muszáj nekünk azt a sok bajt és panaszt elmondani itt a nemzetgyülésen, ahol mégis inkább el lehet mondani. Az is természetes, hogy megismételjük mindazt, amit már elmondtunk. Ez igazolása annak, hogy a kormány nem csinált semmit sem, minden megmaradt a régi állapotban. Ugyanazok a hibák, azok a súlyos panaszok, amelyek a kormány súlyos mulasztásai miatt felmerültek, és fennállottak évekkel ezelőtt, fennállanak ma is. Nem szabad tehát kifogásolni, ha mi panaszainkat megismételjük és ujra szóbahozzuk az eseteket, hiszen nem nézhetjük tétlenül azokat a dolgokat, amelyeket az állampolgárokkal szemben elkövetnek.

A munkaügyi bíróság dolgáról akarok még egyet-mást elmondani, amit szintén kifogás tárgyává kivánok tenni. Mostanában nagyon sok munkaügyi per van, mert a munkaadók elbocsátják alkalmazottaikat munkahiány vagy egyéb ok miatt és nem adják nekik a felmondásra járó összeget vagy vitás, hogy mennyi felmondási idő jár neki, szóval ilyen és hasonló esetek egész sorában kerül a panasz a munkaügyi bíróság elé. A munkaügyi bíróság azonban olyan kényelmesen intézi el ezeket az ügyeket, hogy az a tisztviselő vagy nem kap már semmit, mire megitélik, mert annak idején elértéktelenedett az összeg, vagy nem birja kivárni a neki jogosan járó összeg megitélését és kénytelen a munkaadóval kiegyezni, mert különben nem fog pénzt kapni sohasem.

Még egy dolgot kivánnék itt szóba hozni ezzel kapcsolatosan, amire ugyancsak nem kapok magyarázatot a költségvetésben. Én nevezetesen ugy tudom, hogy az állami alkalmazottaknál, — hogy a tisztviselőknél igy áll-e a dolog, nem tudom, de az állami gyárakban alkalmazott iparosoknál és más egyéneknél igy van — akik végkielégitéssel elbocsáttattak, végkielégitésükből bizonyos összeget, 10—15 %-ot visszatartottak az árvák javára.

Nem tudom, hogy van ez könyvelve, ha az a gyár, például az állami vasgyár, ahol ez megtörtént, befizette az árvapénztárba, kiváncsi vagyok, hogy mi címen fizette be. Az árvapénztárba tudtommal csak árvák pénzét lehet letétbe helyezni. Aki nem árva, annak pénzét nem lehet az árvapénztárba elhelyezni. Már pedig, akinek szülei élnek, az nem nevezhető árvának. Ezeknek pénzét tehát nem lehet elhelyezni az árvapénztárba, ugy hogy valószinü, hogy ezek az összegek ott maradtak a vállalatnál. Ha pedig a vállalatnál maradtak ezek az összegek, akkor ezeket tartalékolni kellene a zárszámadásban és ennek nyoma kellene, hogy legyen a költségvetésben is. A költségvetésből ki kellene tünni, hogy ezeket a pénzeket ki kezeli, ezeket mi módon és mikor fizetik ki, mert ez nagyon érdekli azt a sok embert, aki igy járt a végkielégitéssel kapcsolatosan.

Hogy a t. Nemzetgyülésnek fogalma legyen arról, hogyan áll ez az ügy, meg kivánom állapitani, hogy 1923-ban 2800 ilyen per folyt le, s ezeket hét biró három kezelővel intézte el. A perek száma 1925-ben 9300-ra szaporodott fel, 1926 első három hónapjában pedig 2400 volt a perek száma, melyeket 12 biró és három kezelő intézett el.

Ezt a kérdést szóvá kell tennem, mert nem lehet szó nélkül hagyni, hogy egy ilyen fontos funkcióval megbizott bíróság ilyen késedelmesen dolgozzék. Ne méltóztassanak félreérteni: nem a birók eljárását kifogásolom, mert ők sem tudnak többet dolgozni, mint amennyit egy ember dolgozni képes, hanem azt kifogásolom, hogy a kormány e bíróságnak ilyen kevés birót bocsát rendelkezésére, minek következtében az ügyek hónapokon át huzódnak. Ez az oka annak, hogy ezek az emberek nem birják kivárni a nekik jogosan kijáró összeg megitélését, hanem kénytelenek elmenni a munkaadóhoz, kiegyezni vele, csakhogy vége legyen a pernek. Fel kell hivnom tehát a kormány figyelmét arra, hogy ezeken az anomáliákon változtasson és tegye lehetővé, hogy az igényjogosultak jogos igényei a bíróság utján mielőbb kielégitést nyerjenek.

A munkásvédelmi kérdésekkel kapcsolatban néhány szóval rá kell mutatnom a balesetelháritásra vonatkozó kérdésekre is. Itt van a birtokomban egy kimutatás, amely igazolja, hogy 1924-ben hány baleset volt s ezek közül mennyi volt halálos és egyéb kimenetelü. Annak ellenére, hogy statisztikailag is megvan állapitva, hogy Magyarországon van a legtöbb ipari baleset, mégsem történt gondoskodás, hogy a baleseteket megelőzzék. Az államnak nem az az elsőrendü feladata, hogy a balesetet szenvedettek kárpótlásban részesüljenek, habár ez is fontos kötelesség, hanem szerintem az, hogy a bajt megelőzze, vagyis gondoskodjék arról, hogy minél kevesebb baleset történjék. Ennek érdekében balesetelháritó intézkedéseket kellene foganatositania.

Még a béke idejében került szóba ez a kérdés a kormánnyal történt tárgyalások kapcsán és akkor tényleg utaltak arra, hogy szük-

ség van erre, azonban a kormány ennek költségeit nem vállalhatta, habár ez bőségesen kifizette volna magát. Azóta megvizsgáltam a dolgokat és rájöttem, hogy a kormány azért nem ment bele ezekbe az intézkedésekbe, mert ugy látta, hogy ebből neki költségei származnak. Tudnunk kell ugyanis, hogy a kormány az országos munkabiztositó pénztár tisztviselőinek illetményeit és dologi költségeit megtéríti, ha tehát ilyen balesetelháritó intézkedéseket foganatosit, akkor ez több személyzetet igényel, tehát a kormánynak több költségébe kerül. Ezért nem járult hozzá a kormány ezekhez az intézkedésekhez és inkább arra gondolt, hogy majd a munkaadókkal fogja megtéríttetni e költségeket balesetjárulékok címén. A munkaadókra kivánta tehát háritani e költségeket, habár a kormánynak kellene ezeket az intézkedéseket megvalósitania. (**Móser Ernő:** Van még? — **Rothenstein Mór:** Csak türelem! — **Malasits Géza:** Rómát sem épitették meg két nap alatt! Nem kell annyira türelmetlenkedni! Mi 36 évig vártunk türelemmel, mig ide bejöhettünk!)

Foglalkozni kivánok még olyan kérdésekkel, amelyekre már az előbb utaltam is, nevezetesen közigazgatási kérdésekkel. Szóvá kell tennem ujra két vitéz ténykedéseit, akik ujra hősködtek: két védtelen embert véresre vertek. Ez a két vitéz: vitéz Vannay László és vitéz Endre László, akik nem ismeretlenek előttünk. Itt legyen szabad megjegyeznem, hogy a belügyminister urnak nincs kezében az egész közigazgatási apparátus. Ezt abból következtetem, hogy vitéz Endre László ellen évek óta rengeteg, súlyos panasz merült fel s igy nem tételezem fel róla, hogy ő ezeket a súlyos panaszokat szó nélkül türné, ha nem volna kénytelen vele, mert különben intézkedne, hogy ettől a súlyos ballaszttól megszabaduljon. Ebből tehát azt következtetem, hogy a belügyminister urnak nincs módjában megszabadulni vitéz Endre Lászlótól, mert vitéz Endre László azt csinálja kerületében, amit ő jónak és helyesnek tart.

Ez a két vitéz az elmult időben — nem is olyan régen, február hó végén — két egyént bevittetett a rendőrségre. Az egyik Kubinyi Béla fodrászmester, a másik pedig valami Grün, vagy Grünfeld nevü kereskedő volt, akiket azzal vádoltak meg, hogy itt Magyarországon oroszországi röpiratokat osztogattak. Emiatt bevitték a rendőrségre, majd véresre verték őkat s amikor szabadon engedték, rendőri felügyelet alá helyezték ezt a két embert.

Történt ez annak ellenére, hogy Isaszeg községből negyvenen aláirásukkal igazolták a következőket *(olvassa)*:

»Alulirottak ezennel kijelentjük, hogy Kubinyi Béla fodrászmester isaszegi születésü lakost ugy a kommün alatti, mint az azutáni magatartása után itélve tisztességes, derék isaszegi borbélymesternek ismerjük. Meggyőződésünk szerint kommunista üzelmekkel soha nem foglalkozott.«

Ezt igazolja az egész község és ennek ellenére februárban bevitték a főszolgabirói hivatalba s ott a jegyzőkönyv tanusága szerint megverték. Először vitéz Endre László, azután vitéz Vannay László vitte be egy külön szobába. Lecsavarták a villanyt, s akkor vitéz Endre László rátaposott a borbélymesterre, majd együtt verték s mindaddig fogva tartották, mig sebei be nem heggedtek. Ez az eset a másik egyénnel is ugyanigy történt meg. Ezek az esetek fényesen igazolják azt a konszolidációt, amellyel a magyar állampolgároknak számolniok kell.

Vitéz Endre László ügyével nem kivánok sokat foglalkozni, csak azt akarom még megjegyezni, hogy a jegyzőkönyv tanusága szerint vitéz Vannay László az illetőnek a következőket mondotta: Nem akarsz vallani te piszok?! Erre a főszolgabiró azt mondta Vannaynak, hogy vigye át a másik szobába. Vannay erre átvezette oda később vitéz Endre László főszolgabiró is átment, lecsavarták a villanyt és végigtapostak rajta. A jegyzőkönyvet csak azért nem olvasom fel, mert esetleg az elnök urnak megint észrevétele lenne azzal szemben. Azt hiszem, hogy ezeket a dolgokat ilyen simán mégsem lehet elintéznie a belügyminister urnak és a belügyminister urnak sem volna szabad tétlen nézni és türni azt, hogy mik történnek egyes hatóságoknál. Ha a belügyminister ur intézkedik és megbünteti azokat, akik olyan cselekményeket követnek, amilyeneket nem szabad elkövetni, akkor ezek az esetek csökkenni fognak, vagy talán egészen meg fognak szünni, de igy, ebben a mostani formájában nem.

A zalaegerszegi internálótábort annak idején feloszlatták. Ne higyje azonban a nemzetgyülés, hogy most már nincsenek internáltak. Igenis vannak. Nem akarom azt mondani, hogy többen vagy kevesebben vannak, csak annyit tudok, hogy internáltak ma is vannak. A különbség csak az, hogy nem Zalaegerszegen élnek az internáltak, hanem nagyrészt a Mosonyi-uccai fogdában vannak. Ezenkivül a vidéki rendőrségeken is vannak olyan egyének, akiket arra szemeltek ki, hogy megszekirozzák őket és megnyomoritsák az életüket.

Ezek azok az esetek, amelyeket szóvá akartam tenni, és hogy ilyen esetekben ne kelljen még egyszer felszólalnom, rá kivánok térni még egy körülményre. Nagyon sajnálom, hogy Berki t. képviselőtársam nincs itt, mert mondandóimat tulajdonképen neki szólnak. Amikor Hegymegi-Kiss Pál t. képviselőtársam tegnapelőtt felszólalt és én közbeszólásomban, amelyet a Schandl-féle tudósításra vonatkoztattam, azt mondottam, hogy nemcsak frankot, hanem tudósitást is hamisitanak, Berki t. képviselőtársam azt felelte, hogy legyenek szerényebbek, mert maguk még akasztattak is! Én az én szerény személyemmel nem igen szoktam foglalkozni, de azért legyen szabad a következő megjegyzést tennem Berki t. képviselőtársam közbeszólására.

A Károlyi-kormány alatt Balassagyarmaton főispán voltam. Amikor 1919 március 21-ikén kitört a bolsevizmus, másnap, 22-ikén, szombaton délelőtt 9 órakor táviratot kaptam arról, hogy a Tanácsköztársaság megalakult. Abban az időben az volt a jelszó, hogy mindenki maradjon a helyén. Akkor én magamhoz kérettem az alispán urat és azt mondottam neki: kérem, én elhagyom Balassagyarmatot, én nem értek egyet ezeknek az uraknak a politikájával s nem akarok, nem kivánok s nem fogok maradni továbbra Balassagyarmaton, mint főispán. Nyomban a déli vonattal el is akartam utazni Balassagyarmatról. Erre ő kért engem nagyon, hogy legyek szives, maradjak az nap még ott, mert délelőtt gyülést kivánt összehivni s azon be akarja jelenteni, hogy a Tanácsköztársaság megalakult. Attól félt, hogy ha én nem leszek ott, ebből esetleg valamilyen kellemetlenségek származhatnak. Azon a véleményen volt az alispán ur, hogy rám hallgatnak Balassagyarmaton, s én ott a rendet biztositani tudom. Minthogy ő ezt kérte tőlem, kötelességemnek tartottam ennek eleget tenni. Ott maradtam a szombati gyülésen, felszólaltam, csendre, rendre békességre és türelemre hivtam fel a jelenlévőket. Nem szóltam senkinek arról, hogy elmegyek onnan, csak az alispán urnak, és vasárnap reggel, ha jól tudom, az 5 órakor induló hajnali vonattal

Budapestre utaztam, otthagytam Balassagyarmatot. Én tehát nem kívántam a diktatura alatt főispán maradni.

Azt hiszem, ezek után teljesen felesleges nekem erről a kérdésről többet beszélnem, mert hisz ellenőrizhetnek, ebből mindenki meggyőződhetik arról, hogy nem voltam bolsevista s nem azonosítottam magamat azokkal, akik ezt csinálták. (**Nánássy Andor:** Nem is mondta ezt senki!) Berki célzást tett erre.

Csak még egy-két dolgot akarok megemliteni ezzel kapcsolatban, nehogy felvetődjék a kérdés, hogy mit csináltam én ott. Legyen szabad a következőkre kitérnem.

Egy vármegyei főtisztviselő hozzám fordult egy hétre rá, hogy én ott hivatalba kerültem, s elmondotta, hogy feleségén valamiféle súlyos sérelem esett. Kért, hogy fogadjam, hallgassam meg őt, mi a panasza, és amennyire lehet, segitsek neki. A főtisztviselő neje eljött hozzám, — ez 1919 február végén, vagy márciusban lehetett — s elpanaszolta, hogy az utóbbi hetekben ő munkásházakhoz járt, ahol röpiratokat osztogatott és felhivta a munkásasszonyokat, hogy iratkozzanak be a keresztény szervezetekbe. Ezzel kapcsolatban az ottani helyi lap — én nem olvastam — szerinte nagyon erősen megtámadta őt, és kifogásolta eljárását. Azt mondta, hogy egyes helyeken megverték őt amiatt a tevékenysége miatt, s amikor helyreigazitó nyilatkozatot küldött be az illető laphoz, azt nem közölték le. Azért jött hozzám, járjak közbe, hogy ez a nyilatkozat megjelenjék a lapban. Erre azt feleltem, nekem nincs befolyásom arra, hogy a lap mit ad le és mit nem ad le, én nem rendelkezem a lap felett, ellenben miután felfogásom az, hogy minden lap köteles elégtételt szolgáltatni annak, akit méltatlanul megtámadott, iparkodni fogok a szerkesztővel megértetni, hogy a nyilatkozatot közöltesse le. Ezzel tőlem eltávozott, a nyilatkozatot beküldte a lapnak és az meg is jelent a helyi ujságban.

A sok közül ez volt az egyik ténykedésem. Egy másik esetben eljött hozzám egy gazdag földbirtokos, akinek ott nagy erdeje volt. Nem közbenjárásomat kérte, mert hiszen nem volt tudomásom felfogásomról, inkább azért jött oda, hogy megtudja, bizonyos esetekben mi az én véleményem. Kérem főispán ur — fordult hozzám — tőlem az emberek az erdőből fát akarnak vásárolni. Mi a véleménye, adjak-e nekik fát, vagy ne adjak? Nem tudtam megérteni, miért intézi hozzám ezt a kérdést, de néhány szó váltása után megmondotta, hogy az ottani gazdák az ő erdejéből fát akarnak vásárolni, de nem azt a fát akarják megvenni, amelyet ő nekik kijelölt, hanem erdejéből kiválogatják azokat a fákat, amelyek nekik tetszenek és kényszeriteni akarják arra, hogy az általuk választott fákat adja el nekik. Kijelentette, hogy ebben az ügyben délután deputáció keres fel s ő azért jött be, hogy tájékoztasson a dolgok mibenlétéről. Én azt feleltem neki: hogy véleményem szerint az erdő az ő tulajdona, afelett ön szabadon rendelkezik, ők csak azt a fát vehetik meg öntől, amelyet ön ad nekik. Ők nem rendelkezhetnek az ön erdejével, saját rendelkezési joga van, tehát azt a fát adhatja el nekik, amelyiket ön akar.

(**Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.**)

Mondtam azt is, hogy önt senki sem kényszeritheti arra, hogy olyan fát adjon el, amelyet nem akar eladni. Erre arra kért, hogy járjak közbe a tekintetben, hogy az ugynevezett nemzetiség az ő keritését ne tüzelje el, inkább ad nekik fát.

Erre a gazdák bejöttek hozzám délután és én megkérdeztem, hogy tényleg ugy áll-e a dolog, ahogy azt nekem az illető földbirtokos elmondotta. Azt mondották, igen, igy van a dolog, nekik az a fa, amit a gazda felajánlott, nem kell, nekik az — nem tudom, mi okból — nem jó, ők másik fát akarnak venni, mire én megmagyaráztam nekik, hogy az erdő az illető birtokos tulajdona, afelett ő rendelkezik és ha ő nem akarja a fáját eladni, senki sem kényszeritheti őt erre. Ez volt a másik ténykedésem. Azt hiszem, ebből Berki t. képviselőtársam is megállapithatja, hogy semmi olyan dolgot nem követtem el, amiért engem szemrehányással lehetne illetni, aki ezekben az állitásokban kételkedik, annak módja van meggyőződni arról, hogy mit csináltam Balassagyarmaton, hogy vajjon követtem-e el olyan dolgokat, amiért engem szemrehányással lehet illetni.

Ezek után, miután a kormánnyal szemben különösen a frankügyből kifolyólag bizalmatlan vagyok, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Pikler Emil!

Pikler Emil: T. Nemzetgyülés! Az 1926. év tavaszát éljük. Nyolc esztendő mult el a világháboru befejezése után, nyolc rettenetes nehéz, küzdelmes esztendő, és a háboru szörnyü éveiben táplált ama reményünk, hogy a békekötés után visszanyerjük lelkünk megbolygatott nyugalmát, hogy gazdasági lehetőségek fognak feltárulni ismét előttünk, hogy családainkat megint nyugodtan nevelhetjük és megóvhatjuk minden rossztól, nemcsak hogy valóra nem vált, hanem ma olyan helyzetben vagyunk, amely rettenetességében, gazdasági nyomoruságában még felülmulja azokat a borzalmakat, amelyekben a háboru alatt részünk volt.

Mi sem kényelmesebb, mint a nyomoruságért az elvesztett háborut és Trianont okolni. A szociáldemokrata párt már ismételten kifejezést adott ama meggyőződésének, hogy a trianoni békeszerződés rettenetes igazságtalanság, hogy a trianoni békeszerződés nem vetve számot az etnográfiai és geográfiai helyzettel és történelmi hagyományok által létrejött örökszerüséggel, erőszakkal ide-oda tologatta az egyes népeket és olyan földrajzi és politikai határokat teremtett meg, amelyek nem maradhatnak meg és amelyeknek az idők folyamán olyan kiigazitást kell nyerniök, amely a történelmi igazságnak megfelel. De ha ez igaz, — és azt hiszem, közöttünk ebben az országban, bármiféle nézetet valljunk is és bárminő legyen a politikai felfogásunk, nem lehet különbség — ha ez szent igazság, épen olyan szent igazság az is, hogy mind az a sok baj, nyomoruság, amely ránk nehezedik, csak részben, még pedig kisebb részében Trianon következménye, hanem igenis annak a rettenetes infekciós méregnek a következménye, amely hazafias felbuzdulás és hazafiság örve alatt olyan gazságokat kendőzött, amelyek nem Trianonból származnak.

T. Nemzetgyülés! A kommün összeomlása után — amire a ministerelnök ur délelőtti beszédében utalt — a magyar keresztény középosztály és az ugynevezett keresztény közvélemény tömörült és szervezkedett azért, hogy a magyar hazafias és keresztény gondolatnak itten erős bázist teremtsen; ez ellen a gondolat ellen igazán nem akarok felszólalni, mert hiszen igen sok jóhiszemü hazafi csatlakozott ehhez a gondolathoz. De amikor ezek kezdték látni azt, hogy milyen téves utakra terelődött ez az egész mozgalom, hogy a hazafias felbuzdulás és a keresztény gondolat ürügye alatt mennyi sok gazság és helytelenség

történik, akkor azok, akik jóhiszeműek voltak, kötelesek lettek volna az 1919. év végén vagy 1920. év elején tiszta helyzetet teremteni és megmutatni azt az utat, amely megfelel részint a keresztény evangélium tanításainak, részint pedig a hazafiság jól és nemesen értelmezett fogalmának.

A mai kormányzati rendszer főbűne épen az, hogy tudatosan vagy tudatlanul, de táplálta, erősitette azt az irányzatot, s türte, tolerálta mindazokat a gaztetteket, amelyek részint a keresztény gondolat, részint a hazafiság örve alatt követettek el. Én szociáldemokrata vagyok és ezen a címen legszélsőbb baloldali; de tessék nekem elhinni, hogy mi, akik ma egy polgári társadalom keretén belül és egy kapitalista gazdasági rendben élünk, nem kergethetünk délibábokat és nem vagyunk utópisták. Mi, szociáldemokraták, harcolunk egy olyan társadalmi és gazdasági rendért, amely megszünteti azt az állapotot, amikor elnyomottak és elnyomók vannak, amely megszünteti azt az állapotot, hogy a luxus, a fényüzés öröksütéses napfénye mellett a legsötétebb nyomoruság is elterpeszkedhessék, szóval azért harcolunk, hogy az emberiség elérhető igazságosság és igazságos vagyonelosztás biztositható legyen. De jól tudjuk, hogy ez csak bizonyos evolueiós fejlődés kapcsán történhetik és semmi esetre sem akarjuk mi ezt a polgári társadalom nyugalmának erőszakos felforgatásával elérni. Mi tehát többékevésbé utópisták vagyunk, számolunk az erőviszonyokkal és nagyon szivesen segitjük a polgári társadalmat — különösen Magyarországon akarjuk segiteni — a felépités munkájában. De őszintén megvallom, hogy minden mérséklet, minden józan belátás mellett is ezt a kormányzati rendszert ezeknek a céloknak elérésére teljesen alkalmatlannak tartom.

A mindennapi gyakorlati életből egyes példákat akarok kiragadni, amelyek jellemzik ezt a kort és az országnak ezt az állapotát.

Szinte nevetségesen kicsinyes dolognak fog feltünni t. képviselőtársaim előtt, akik nagyon gyér számban hallgatják szerény mondanivalóimat, ha felemlitek egy esetet, de felemlitem, mint az első konkrét esetet, amely nagyon jellemző az állapotokra.

Európa minden államában nagy harc folyik az alkoholizmus ellen. Különösen a munkástömegeket rávezetik a kulturaszomjuság utjára. Maguk a kormányok az északi államokban, Svédországban, Dániában, Norvégiában, Hollandiában, de Németországban és Ausztriában is — akár van ott befolyása a szociáldemokrata pártnak politikailag, akár nincs, hiszen Hollandiában például konzervativ kormány van és ugyanezt csinálja, — mindenféle kurzusokat tartanak s igyekeznek a munkásokat elterelni a korcsmától és belevinni olyan kulturegyesületekbe, ahol képezhetik magukat, ahol kulturális nivójukat emelhetik. Mi történt Budapesten a napokban? Tessék csak meghallgatni. Egyenesen hihetetlennek látszik, de szavammal állom, hogy ez igy van szóról-szóra. Egyébként a belügyminister urra fogok mint tanura hivatkozni.

T. Nemzetgyülés! 1924. október havában megalakult a budapesti Munkás-Sakk-kör. A munkásság egyes rétegeiben t. i. az a gondolat merült fel, hogy az ifjumunkásokkal, a fiatalemberekkel, akik az elvégzett gyári és üzemi munka után este felszabadulnak, — hogy a korcsmától, a zülléstől megóvják — meg fogják kedveltetni a sakk nemes játékát, amely világszerte nagy mértékben kultiváltatik és azok, akik a sakkjátékot megkedvelik, ezáltal tényleg elvonatnak mindenféle más, de különösen az ifju lélekre és testre káros befolyástól.

Pár lelkes ifjumunkás összeállt és megalapitották a Munkás Sakk-kört. Kibéreltek az egyik Andrássy-uti kávéházban külön helyiséget, ahol esténként a munka után összejöttek, eleinte tizen, tizenketten, huszan, ennek ezután hirdetment, találtak oktatót, aki a sakkjátékkal megismertette őket ugy, hogy végül már 50—60 munkás járt oda egy félév leforgása alatt. Megalakult a Munkás Sakk-kör és felterjesztette alapszabályait a belügyministeriumhoz. A belügyministerium nagyon sokáig, két éven keresztül nem értesitette a Sakk-kört arról, hogy az alapszabályait jóváhagyja-e vagy sem. Körülbelül két hete a Munkás Sakk-kör elnöksége a belügyministeriumtól a következő végzést kapta. Szó szerint fogom felolvasni *(olvassa)*: »Az 1924. évi október 30-án megalakult Magyar Munkás Sakk-kör alapszabályait nem tartom jóváhagyhatóknak, miután a kör vezetőségében nem látok garanciát arra, hogy az egyesület alapszabályszerüen működhessék, és mert a kör az alapszabályok jóváhagyása előtt működésével megszegte a törvényes rendelkezéseket.«

Mi az a működés! A sakkozás. Uram Isten, nem, a sakkozás csak nem veszélyezteti Magyarország polgári rendjét! (**Esztergályos János**: De vannak közöttük olyanok, akik mattot akarnak adni a kormánynak! — *Derültség!*) Csak az az érdekes, hogy ez a Magyar Munkás Sakk-kör megalakulása óta tagja a Magyar Nemzeti Sakkszövetségnek, amelynek elnöke Almásy László képviselőtársunk, az egységespárt ügyvezető elnöke. Hogy ez a Magyar Munkás Sakk-kör két éves fennállása óta mily nagy haladást tett és mennyire fejlesztette a sakk-kulturát, kitünik abból, hogy a budapest I. osztályu csapatbajnokságban körülbelül 50 sakk-kör között a negyedik helyre küzdötte fel magát és a Magyar Sakkszövetség által — amelynek Almásy László az elnöke — a legjobban játszó körök részére kitüzött szövetségi díjakat ugy 1925-ben, mint 1926-ban épen ez a Munkás Sakk-kör nyerte meg. Ez azt bizonyitja, hogy ezek a munkások ott tényleg nem politizálnak és nem azon törik a fejüket, hogy a polgári társadalmi rendet felboritsák, hanem valóban a sakk-játék nemes kultuszának élnek, és amikor agyonstrapált tagjaikkal este odamennek, két-három óráig azzal szórakoznak, hogy egymásnak mattot adjanak és ezt a szép játékot kultiválják.

Talán humorosnak tetszik, hogy ilyen üggyel veszem igénybe t. képviselőtársaim türelmét és idejét, de ez jellemzi a legjobban a helyzetet, hogy a legminimálisabb jóakarat is hiányzik a kormányzatból. Minthogy itt munkás sakk-körről volt szó, a »munkás« kifejezés megvadítja a belügyminister urat és ebben már veszedelmet lát. Ha akármi másnak nevezték volna magukat, nem lett volna baj, de mert munkásoknak vallják magukat, csak azért lehetetlenné teszik számukra, hogy ezzel a kulturális eszközzel éljenek. Vagy talán a pénzügyminister ur szólt volna bele a dologba, hogy ezáltal kevesebb alkoholt fognak fogyasztani, és a kincstár megkárosodik, mert kevesebb szeszfogyasztási adó folyik be?

Minden kormánynak, amelynek szivén fekszik a nép kulturális emelkedése, örülnie kell, ha ilyen sakk-körök létesülnek, és nem korcsmába járnak a munkások, hanem a sakk-körbe.

Ilyen körülmények között én elszomorodott szivvel állapitom meg, hogy minden harcunk és minden küzdelmünk ennek a rendszernek megbuktatására kevés, és erőinket fel kell fokoznunk a maximumig, hogy az országot ettől a rendszertől megszabaditsuk.

Az is jellemző ennek a kormányzatnak erkölcsnivójára, hogy egy aktiv államtitkár, Schandl Károly államtitkár ur, olyan demagógiát üz, minaminőt Csongrádon üzött... Amikor az államtit

ir úr azt mondja, hogy amit a Távirati Iroda adott a sajtó számára, az nem hivatalos szövege beszédnek, mert ő mást mondott, ezt csak a ávirati Irodának adta le, ez csak súlyosbitja a lgot, mert amit a Távirati Irodának leadott, t a nagy közvéleménynek szánta, ellenben, amit ongrádon tényleg elmondott, azt csupán pár áz ember hallotta. De épen abban van a perfidia a rosszhiszemüség, hogy igy kiélezve adta le szöveget a Távirati Irodának, mert igy akarta világ számára közölni gondolatait. (**F. Szabó éza**: Csak a jegyzeteiben volt benne ; ezt mondta államtitkár, de nem mondta el azokat!) De iért adta ezeket a jegyzeteket a Távirati Irodák? (**F. Szabó Géza**: Csak a Távirati Iroda zébe került! — **Kabók Lajos**: Véletlenül? — **Szabó Géza**: Nem véletlenül! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Pikler Emil: Nagyon mulatságos, hogy a iktoria-konszern összeomlásával és az állam tal eszközölt szanálással kapcsolatban nekünk, enzéknek tesz az államtitkár ur szemrehányást. m mi adtunk a magyar nép vérrel kiizzadt ófilléreiből 200 milliárdot, hanem a t. kormány, nelynek Schandl államtitkár is a tagja, adta a) milliárdot. Bacher urnak és a vállalatának nálására. Ezért nem lehet nekünk szemrenyást tenni. (**F. Szabó Géza**: Ez kényszerhelyt! — **Nánássy Andor**: Jobb lett volna, ha nem ja oda? El tudja dönteni?) Nem tudom, mit tem volna, de nem való, hogy az államtitkár ezért nekünk tegyen szemrehányást. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek.

Pikler Emil: Azután nagyon kiváncsi volnék ra, hogy ez a 200 milliárd teljes egészében nyleg az angol hitelezők kielégitésére fordittott-e. (**Forster Elek**: Ebben nagyon tévedni éltóztatik.) Ugyebár, jogos ez a kétkedésem? l meghizlalt belföldi kapitalisták zsebébe vánrolt a 200 milliárd nagy része. (**Lendvai István**: m tudom, a zsidókat mióta hivják angolokk! — **Esztergályos János**: Nánássy képviselő is kényszerhelyzetben van, azért kérdezi ezt. — **abók Lajos**: Az is helyes, hogy honi hitelezők adtak pénzt? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak.

Pikler Emil: Ha tényleg az volna a helyzet, gy az angol piac bizalmának megtartása érdeben ezt az áldozatot hozza a magyar kincstár, kor még lehetne arról beszélni, hogy ez talán os volt. De nem igy van. Mi még ide fogunk ni ezzel a kérdéssel, hogy a belföldi hitelezők ül kik azok, akik ebből a 200 milliárdból igen intélyes összegeket kihasitottak a maguk szára. (**Kiss Menyhért**: Mennyi kis malom ment kre és nem siettek szanálni!)

Elnök: Csendet kérek.

Pikler Emil: Nagyon érdekes, hogy a mar kormánynak oly nagyon finom erkölcsi érze van és annyira félti az ország hitelét, hogy nek a Bacher urnak, aki a chikágói tözsdén geteg milliárdokat spekulált el, a hóna alá ult, hogy a külföldi hitelezők kielégitést találak. Vannak a magyar kormánynak más hitei is, akiknek kielégitésére nem fordit oly nagy dot. Vannak pl. apró kis hadikölcsönjegyzők, kácsnők, inasok, — akik egy emberéleten át zekuporgatták filléreiket — az árvák és haza gmentése címén letették a haza oltárára. **Szabó Géza**: Ebben igaza van! — **Esztergá- János**: Ez a kormány erkölcsi kötelessége!) kal fontosabb lett volna legalább a 200 milliára kis hadikölcsönjegyzők javára odaadni. **dvai István**: Azoknak a hóna alá nem nyul ormány!) Nem mondom, hogy a nagybanko, a nagy biztositó részvénytársaságokat segitse, t ha azok a hadikölcsönkötvényekre jegyzett pénzüket elvesztik, kapitalista módszereikkel mindig tudják magukat rekompenzálni. A szakácsnőkről, a hadiárvákról, a rokkantakról, akik a frontról ugy kaptak 8—14 napi szabadságot, hogy idehaza hadikölcsönkötvényt vesznek és egész pénzüket a hadikölcsönbe fektették, amely utóbbiak közül soknak időközben talán lelőtték a lábát, ugy hogy nyomorékokká lettek és vagyonuk mellett testi épségüket is elvesztették, ezekről nem gondoskodik a t. kormány, hanem Bacher ur hitelezőiről igen. (**Esztergályos János**: Ott nem érzik a kényszerhelyzetet, de Bacherrel szemben igen!)

Igen t. Nemzetgyülés, ez nem politikai pártállás kérdése, ez a nemzeti becsület kérdése, ez sokkal fontosabb, mint az angol hitelezők szempontja. Engedelmet kérek, az angol hitelezők is ki birták volna azt a veszteséget sokkal inkább, mint a rokkant hadikölcsönjegyzők. (**Nánássy Andor**: De vajjon a magyar közgazdasági élet kibirta volna-e? Arról beszéljen! — **Kiss Menyhért**: Bacher vagyonát zár alá vehették volna! Volt! — **Esztergályos János**: Bachert is, meg a vagyonát is zár alá kellett volna helyezni! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak! (**Malasits Géza**: Bachert már tiz év előtt zár alá kellett volna helyezni! Akkor is késő lett volna! — **Halász Móric**: Nem sokáig fognak beszélni Bacherről! — **Kabók Lajos**: Miért? Nem mondaná meg? Visszaadja talán a 200 milliárdot? — **Rothenstein Mór**: Fenyegetődzik? — **Esztergályos János**: Mi tovább fogunk róla beszélni, mint a képviselő ur, ha igy gondolja! — **F. Szabó Géza**: Meglátjuk!) Csendet kérek, képviselő urak, ne méltóztassanak zavarni a szónokot!

Pickler Emil: De, t. Nemzetgyülés, óriási fogalomzavar van e kérdés körül, mert hiszen, ha ezzel a 200 milliárddal tényleg szanálták volna magát a vállalatot olyképen, hogy megmentették volna az ott dolgozó munkások és tisztviselők kenyerét, akkor ebbe bele lehetne nyugodni. De mi volt a 200 milliárd folyósitása után? Elbocsátottak 54 tisztviselőt és néhány száz munkást és ezen elbocsátott munkások és tisztviselők érdekében épen engem kértek fel az illetékesek és épen én tárgyaltam Bacher vezérigazgató urral, hogy a végkielégités és a felmondások körül valamivel humánusabban járjanak el és ha már a magyar állam ilyen rettenetes áldozatot hozott a vállalat szanálására, ennek a szanálásnak keretébe vonják be ezeket a szerencsétlen, utcára dobott tisztviselőket és munkásokat is, akik nem tehetnek arról, hogy a hatalmas vezérigazgató ur Csikágóba ment spekulálni. De hiába beszéltünk ; 3—4 millióra ment az alku és olyan tisztviselő végkielégitéséből, akinek törvényszerüen 10—12 millió járt volna, nagy összeget lealkudtak azzal, hogy : ha nem egyezel bele, hogy 6 milliót kapsz 12 vagy 16 millió helyett, akkor le kell szolgálnod 3 vagy 6 hónapot, ha pedig beleegyezel, azonnal kiléphetsz. Ilyen eszközökkel, ilyen zsarolási manőverrel belekényszeritették az embereket ilyen egyezségbe. De nem mentették meg a vállalatot, a malom most is áll és nem dolgozik. Jó lett volna, ha legalább ezt tudták volna ezzel biztositani.

T. Nemzetgyülés! Amikor tehát Schandl államtitkár ur joggal felháborodik a Bacher-féle eseten, ne felénk adresszálja a felháborodását. Erre céloztam akkor, amikor demagógiáról beszéltem. Amit azután mond az államtitkár ur, hogy mi a külföldi államoknak aranytálcán ajánlottuk fel az ország függetlenségét *(Ugy van! jobbfelől.* — **Halász Móric**: Nem mondta, hogy aranytálcán! — **Kiss Menyhért**: Már rég eladták!) az mese, komolytalan kijelentés. A népszövetség kontrollja alá nem mi helyeztük az országot, az

ország szuverenitását nem mi áldoztuk fel, ez a szemrehányás tehát teljesen illetéktelen, teljesen helytelen és ezt a magam részéről a leghatározottabban visszautasitom! (**Perlaki György:** A deklaráció mit mond? — **Baticz Gyula:** A frankhamisitás jól kiszolgáltatta a szuverenitást! — **Esztergályos János:** A királyt is kiszolgáltatták!)

Itt érintenem kell az államtitkár urnak egy másik kijelentését is, ahol egyáltalában kétségbevonja az ellenzéki képviselők jóhiszemüségét, hazafiságát és objektivitását.

Tessék végigtekinteni Európa összes parlamentjein. Én merem állitani, hogy olyan nyugodt tárgyalásokat és olyan elnézést Európa egyik parlamentjének ellenzéke sem produkál, mint a miénk. Mert ha aránylagosan vesszük, ha figyelembe vesszük azt a rettenetes nyomoruságot, amelyben a mi választóink tömegei vannak, akik bennünket azért küldtek ide, hogy az ő érdekükben itt valamit alkossunk, akkor is azt mondhatom, különösen a szociáldemokrata pártról, hogy mi igenis a mérsékletességnek és a türelemnek legvégső határáig megyünk el a mi parlamenti harcunkban.

Épen azért tesszük ezt, épen azért mérsékeljük magunkat, mert nem akarjuk lejáratni a parlamentet, nem akarunk a bolsevisták malmára vizet hajtani, nem akarjuk azt, hogy a bolsevisták rámutathassanak arra, hogy a szocialdemokrácia tévuton van akkor, amikor parlamentáris eszközökkel vél valamit elérhetni a munkásság javára. Igenis, mi be akarjuk bizonyitani, hogy parlamenti harccal, parlamenti beszédekkel, inditványokkal interpellációkkal hatni lehet a kormányra és hatni lehet a többségi pártra. Igaz, hogy eddig ezen a téren semmit sem értünk el, mert amit inditványoztunk, amit beszéltünk, az süket fülekre talált. De azért folytatjuk ezt a harcot minden türelmünkkel, folytatjuk addig, amig eredményt fogunk elérni; természetesen jól tudjuk, hogy ezt az eredményt csak ennek a rendszernek megbuktatása után fogjuk elérni.

T. Nemzetgyülés! Itt sokan arra hivatkoznak, különösen a kormányhoz közelálló sajtóban olvasom ezt gyakran, — hogy Mussolini olasz diktátor milyen nagyszerü eredményeket ért el Olaszországban, hogy a gazdasági élet ott virul, hogy a munkanélküliség — ami tényleg megfelel a valóságnak — sehol sem olyan kisarányu, mint Olaszországban, hogy a munkásság ott keres és ott bizonyos gazdasági konszolidáció keletkezett. Ez tény, ez megfelel a valóságnak. De a tévedés ott van, hogy ezt Mussolini kontójára irják. Olaszország szerencsés helyzetben van és a gazdasági konszolidációja is ezzel kapcsolatos. De meg kell várnunk a dolog végét, vajjon Mussolini az ő módszereivel nem ront-e ezen a helyzeten és az ő imperialista politikájával nem fogja-e háborus kalandokba vinni Olaszországot, amelyek a hosszu éveken keresztül teremtődött gazdasági konszolidációt megint veszélyeztetni és tönkretenni fogják.

De másról akarok beszélni. Én nem értem azt, hogy különösen az én fajvédő képviselőtársaim és azok, akik a nemzetgyülésen kivül is nagy fajvédőknek és nagy hazafiaknak tartják magukat, miért rajonganak annyira Mussoliniért. (**Viczián István:** Ott nincs munkanélküli, önöknek kellene elsősorban rajonganiok ő érte!) Ne tanitson ki bennünket Viczián képviselő ur, mi nagyon jól tudjuk, hogy kiért kell rajongani. (**Viczián István:** Ez nagyon fontos a munkásság szempontjából!) Egy nagy angol lapban megjelent egy interju Mussolinitól, épen a mai magyar lapok reprodukálták ezt. Ebben ő kifejti, hogy miért lett belőle szociáldemokratából fascista, mert hiszen tudvalevő dolog, hogy ő hosszu éveken át volt az olasz szociáldemokrata-pártnak vezető tagja és a milanói Avanti szociáldemokrata-lapnak szerkesztő. Megmagyarázza, hogy miért lett ő szociáldemokratából fascista. Azért, mert amikor arról vo szó, hogy Olaszország hátbatámadja szövetségeseit, a központi hatalmakat, akkor az olasz szociá demokrata-párt összeült Milanóban és ott Tura az olasz szociáldemokrata-pártnak akkori vez tője, tiltakozott a háboru ellen két okból; először a szociáldemokrata-párt a háborunak elvi ellensége és semmiféle háboruban résztvenni ne akar, másodszor: a legnagyobb erkölcstelenség hogy Olaszország szövetségeseit háborus eszközökkel támadja meg. Erre Mussolini, aki u. n. intervencionista volt és aki Olaszország nagyság csak az osztrák-magyar monarchia legyőzése árá vélte biztosithatni, kilépett az olasz szociáldemokrata-pártból. (**Lendvai István:** Jobban spekulá mint Bacher, az bizonyos!) Ez nagyon cinik kijelentés! A magyar ifjak ezrei véreztek el Doberdón és a Monte Gabriele alján azért, me Mussolini jól spekulált!

Semmiféle magyar embernek nincs oka arr hogy Mussolinit dicsőitse ; mert ha ő akkor épo olyan pacifista lett volna, mint Turati és töb elvtársai, akkor Magyarország legyőzése és me nyomoritása még sem lett volna olyan könny mint Olaszország segitségével volt. Nagyon v gyázzunk tehát ezzel a Mussolini-rajongáss mert nem hiszem, hogy Mussolini olyan magya barát lesz, hogy azokról az előnyökről, amelyek a trianoni békeszerződés Olaszország számára mi rovásunkra biztositott, a mi szép szemünké lemondjon.

De nem akarok itt külpolitikát csinálni nem akarom azt mondani, hogy valamikor ne fog talán az a helyzet előállani, hogy külpolitika lag Olaszország felé kell magunkat orientálnun Tény azonban az, hogy a Mussolini-féle analóg egyáltalában nem áll a magyar viszonyokra, me a magyar fajvédelem és a Mussolini-féle fasis mus két egészen különálló dolog s nagyon kon kus, hogy az olasz fasiszták vezérei között e csomó zsidó is van. Ezt Lendvai képviselő vegye tudomásul. (**Lendvai István:** Ezt a fa védőknek mondja, ne nekem !) Nem is tudta hogy a képviselő ur nem fajvédő. Ez egy nacion lista, imperialista irányzat, amely ki fog égn ki fogja magát élni és az olasz nép egész biz nyosan vissza fog térni a demokrácia utjára.

A miniszterelnök ur ma délelőtt felolvas Töreky törvényszéki biró ur és Sztrache főügyé ur nyilatkozatait. Egyáltaláhan nem ismere annyira ezt a két urat, hogy jogom volna két kedni abban, vajjon igazat irtak-e, mert senkin szavában nem kételkedem addig, amig meg ne győződtem arról, hogy az illető képes valótla állitani, én most csak egy körülményre akar alludálni. Szabó Dezső iró az általa annak idej megjelentetett Auróra cimü lapban azt irta, ho az ő jelenlétében, amikor még ő is ébredő vo aktiv törvényszéki birók esküt tettek arra, ho birói esküjüket semmisnek tekintik és amikor birói székben ülnek, csak ébredő lelkiismeret fogja őket itélkezéseiknél irányitani.

Szabó Dezső ellen e miatt a cikk miatt m nem indult meg a sajtópör. A lapszám meg v tulajdonomben s ha kivánják, bármikor leteheto a nemzetgyülés asztalára. Ismétlem, Szabó Dez ellen sem a biróság, sem a kormány semmifé sajtópört nem inditott, pedig elvégre jó vol tisztázni a dolgot, mert ha valaki esküt tett ar hogy nem a birói eskü, hanem ébredő lelkiism rete lesz irányadó itélkezéseinél és esküt te arra, hogy soha sem fogja elárulni, hogy ő titk társaság tagja, akkor anélkül, hogy feltételezné Töreky és Strache urakról, hogy ezek közzé te toznak, legalább azt kell kivánnunk, hogy Sza

ezsővel szemben ezt az ügyet tisztázzák, hogy kedélyek megnyugodjanak és a bizalom helyreljon. Én az igazságügyminister ur figyelmét lhivom erre a dologra. Egyébként Szabó Dezső aga kívánja, hogy cikkének kitételei miatt lene a sajtópör megindittassék.

Azt is mondotta a ministerelnök ur, hogy m lehet hatósági személyek vallomásában kételdni, amikor nem hatósági személyek vallomával állunk szemben. Pedig Nádosy főkapitány hatósági személy volt és amikor körülbelül egy vel ezelőtt az Esti Kurir egyik cikkében meglapitotta az ő jellembeli és hivatali defektusait, miatt az Esti Kurir ellen sajtópör indult és az sti Kurir cikkiróját elitélték Nádosy megrágalazása miatt, mig most utólag a kuria elégtételt olgáltatott az ujságirónak és megállapitotta, gy az, amit a lap egy évvel a frankügy kipatnása előtt irt, megfelel a valóságnak.

z elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Rendben van. A ministerelnök ur nem tudott frankhamisitásról, de mint ministerelnök feles azért, ha olyan munkatársakat választ magák és pozíciókba helyez olyan embereket, akik en kvalifikációról tesznek tanuságot. Ezért ő litikailag feltétlenül felelős. Amit Boros László Esti Kurir szerkesztője évekkel ezelőtt megapitott Nádosyról, Bethlen ministerelnök urk, aki mégis csak közelebb állott Nádosyhoz, int Boros László, inkább módjában volt ezt egállapitani, ha pedig nincs annyi emberismete, éleslátása, nem való ministerelnöknek. Ez zta dolog.

Én nem is keresem a bünügyi vonatkozásokat' ak a politikai vonatkozásokat keresem. Semmile bizonyitás nem tudja a kormányt a politikai lelősség alól felszabaditani. (**Viczián István:** szakszervezetekben is voltak sikkasztók!)

Egyébként, amikor sokan arra hivatkoznak, gy a Bethlen kormány uralma alatt a jogrend a gazdasági rend terén mennyire előhaladtunk konszolidáció utján, akkor a Somogyi-Bacsó ilkosságon kivül, amely jóval a ministerelnök kormányrajutása előtt történt, itt van még jogrend két sulyos sebe, az erzsébetvárosi és a ngrádi bombamerényletek, amely ügyekben felntették a gyanusitottakat, — nem akarok a ósággal vitába szállni, ha a biróság őket ártatnoknak találta, ebbe bele kell nyugodni — azonn érdekes, hogy a csongrádi bombamerénylettel csolatban a belügyministerium vezető tisztelői és a csendőrség tiszti rangban lévő tagjai küt tettek arra a szolnoki biróság előtt, hogy a llottaknak az az állitása, amely szerint belőlük allomást veréssel erőszakolták ki, nem felel meg alóságnak, tehát a vádlottakat nem bántalmaz. A biróság azután megállapitotta, hogy ezek közigazgatási tisztviselők hamis esküt tettek, gyis nem igaz, amit vallottak, hogy a tettesek tényleg megverték s ennélfogva, miután éssel erőszakolták ki belőlük a vallomást, nem et őket elitélni. Ezek a tisztviselők azonban g mindig hivatalban vannak. Itt óriási kollizió n a birósági és a közigazgatási hatóságok köt és nem tudom, mit szól ehhez a belügyister ur, aki annakidején emiatt állitólag sát is felajánlotta, amit a ministerelnök ur u fogadott el.

Azt hiszem, ilyen eset semmiféle jogállamban rópában nem lehetséges. Ez rendben van. Nem yanusitottak voltak a tettesek, de kik voltak or? Az erzsébetvárosi körben nyolc embert, ngrádon három embert gyilkoltak meg, — kik át a tettesek? A mi rendőrségünk roppant es, és sokkal kisebb ügyekben, amelyek nem ilyen szenzációsak, kinyomozza a tetteseket és épen ezeket nem lehet kinyomozni? Akármit mesélnek nekem Bethlen István gróf államférfiu nagyságáról, azt állitom, hogy ha valaha abba a helyzetbe kerülnék, — ami kizártnak látszik, — hogy én lennék Magyarország ministerelnöke, sem nyugodtan aludni, sem nyugodtan emészteni nem tudnék — egészen privátim s nem politikailag jelentem ezt — ha az én kormányzási időm alatt ilyen dolgok történnének s a tetteseket nem tudnám hatóságaimmal kinyomoztatni.

Van nekünk népjóléti ministeriumunk is. Nagyon szép cím, szinte olyan melegen hangzik: ministerium a népjólétről, az ember szinte elérzékenyedik és szentimentális hangulatba esik, amikor ezt a címet kiejti. Nem tudom azonban, hogy ez a népjóléti ministerium mit alkot a népjólét területén. Tény az, hogy pl. Lukács György t. képviselőtársunk elnöke egy szanatorium-egyesületnek, amelynek két tüdőbeteg-szanatoriuma van. Itt aztán igazán nem lehet politikai elfogultsággal beszélni, épen ezért Lukács Györgyről, bár az egységes párt tagja, el kell ismerni, hogy a népegészségüggyel igen behatóan foglalkozik és ezért minden politikai ellentét mellett is dicséret jár neki részemről is, mint a nép egyik képviselője részéről azért, hogy sok fáradsággal és munkával igyekszik a népegészségügyet szolgálni.

Nem ő tőle tudom a dolgot, nem akarom denunciálni, egészen más oldalról tudom azt, hogy ez a két szanatórium, amely annak az egyesületnek tulajdona, amelynek ő az elnöke, a háboru előtt a magyar kormánytól 70—70 ezer aranykorona évi szubvenciót kapott. Nem volt sok, tekintve a nagy célt, és azt a nagy hiányt, amelyet ez a két szanatórium pótolt, mert hiszen az államnak lett vona kötelessége ezt a két szanatóriumot felépiteni a tüdőbetegek elhelyezésére és gyógyitására. Az utóbbi esztendőkben a kormány a békebeli 70—70.000 aranykorona fejében 70—70 ezer papirkoronát akart ennek a szanatóriumegyesületnek folyósitani, amely összeget ez az egyesület természetesen méltóságán alulinak tartotta, hogy elfogadjon.

Jól tudom, hogy Lukács ő excellenciája, ami képviselőtársunk, sokat fáradozott, hogy a kormányt meggyőzze arról, hogy ez lehetetlen állapot, hiszen Magyarországon a tüdőbetegeknek tizezrei kénytelenek a gyógyitás megkisérlése nélkül meghalni, mert nem tudnak fizetni. A legminimálisabb napi költség, a szanatóriumok önköltsége is, napi 70 ezer korona, Ezt igazán nagyon kevesen tudják ma Magyarországon megfizetni, a kormánynak tehát módot kellene nyujtani arra, hogy a szegény betegek ingyenes kezeléshez jussanak ezekben a szanatóriumokban.

70 ezer papirkoronát, a két szanatóriumnak tehát összesen 140 ezer papirkoronát akart a magyar népjóléti ministerium áldozni. Itt ismét rátérek a Bacher-ügyre. Ha Bacher számára van 200 milliárd, akkor a magyarországi tüdőbetegek számára legalább is husz milliárdot valahonnan ki kellene sajtolni, mivel ennek a két szanatóriumnak működését biztositani lehetne. Németországban és Ausztriában az ilyen tüdőbeteg-szanatóriumok szinte gombamódra keletkeztek. Ott a kormányok a legnagyobb bőkezüséggel, a legnagyobb szociális belátással tették ezt lehetővé. Nálunk, ahol a tuberkolózis igen nagymértékben dühöng, ahol alig van olyan család, különösen munkáscsalád, amelynek egy-két tagja tuberkulotikus ne volna, ez a szükkeblüség a kormány részéről egyenesen érthetetlen. Épen a népjóléti minister urnak, aki amellett lelki pásztor, katholikus pap, át kellene éreznie ezt, és én fel is tételezem, hogy ő igyekezett is a ministertanácsban ebben a tekintetben elérni valamit, de

mégsem tudott elérni semmit sem. (**Perlaki György**: El is ért! Többet kaptak a szanatóriumok, mint 70 ezer koronát.) Majd ha ennek nyomát látni fogjuk, nagy örömmel fogjuk tudomásul venni.

A népjóléti ministerium intézi a lakáskérdést is. Épen most látott napvilágot a kormány legutóbbi rendelete, amelyben hozzájárul az üzletbérnek 25%-kal való felemeléséhez. Erről a kérdésről abban a vonatkozásban, amelyben én akarok most azzal foglalkozni, még senki sem beszélt itt a Házban. Arra akarok ugyanis rámutatni, hogy bázisul az 1917. évi bérek szolgálnak, pedig az 1917. évi bérek a legmagasabb konjunkturális bérek, amelyek egyáltalában valaha is voltak.

Ismerjük Budapestnek a háboru előtti rohamos, szinte amerikai méretü fejlődését. A vasutvonalak kiépitésével különösen Baross Gábor idejében, amikor ő megalkotta a zónatarifát, nagy kereskedelmi és ipari fellendülés kapott itt lábra, amelyet azután a háztulajdonosok kihasználtak és évről-évre, sőt évenkint kétszer-háromszor is, emelték a házbéreket. 1914-ben a háboru kitörése előtt a házbérek a legmagasabb nivót érték el, ezeket a házbéreket rögzitették le 1917-ben és ezekhez igazodnak a mai arányalagos házbérek. Ha volt valaha égbekiáltó igazságtalanság, akkor ez az.

Azok az üzlet- és lakásbérek egy virágzó korszakban, a konjunktura szuperlativuszának idején keletkeztek, amikor természetesen meglehetős kapzsiság is érvényesült, amikor a háztulajdonosok mindjárt le akarták szedni az ipari és kereskedelmi hoch-konjunkturának a fölét. Mégis most a mai nyomoruságos helyzetben, amikor az emberek reggel, ha felébrednek — ha ugyan egyáltalában tudnak aludni a súlyos gondoktól — azt sem tudják, hogyan szerezzék meg az aznapra való 50—60 ezer koronát, hogy a családjuknak egy kis meleg étel jusson, amikor a legsúlyosabb válságban vagyunk, amikor a gyermekeket nem tudják iskolába küldeni, mert nincs cipője a kislánynak és a kisfiunak, amikor olyan nagy a nyomoruság, hogy az öngyilkosságok száma napról-napra növekedik: a háztulajdonosok a magántulajdon szentségére való hivatkozással azt követelik, hogy a legvirágzóbb korszakban, a legmagasabb konjunktura idején megállapitott házbérekhez igazodjanak a mai házbérek is.

Folyton a magántulajdon szentségét emlegetik. Uram Isten! Ez elkoptatott frázis, mert amikor nagy bajban van az ország — és most is nagy bajban van — akkor nem is olyan szent a magántulajdon. A legszentebb magántulajdon az emberélet. Amikor azonban a haza veszedelemben van, amikor a lövészárokba kell menni, hogy az ellenséggel szemben helytálljunk, akkor ugyebár, nem olyan szent a magántulajdon és a legszentebb magántulajdont, az életet is elveszi a haza!

Most is gazdasági háboru van; a gazdasági helyzet mint kegyetlen ellenség marcangol bennünket, tönkreteszi a mai generációt, elsorvasztja a kulturát, elsorvasztja az életlehetőségeket. Ilyenkor a népjóléti minister ur igazán megmagyarázhatná a háztulajdonos uraknak, hogy nincs itt az ideje a házbéremelésnek. A minister ur ehelyett hozzájárult a Háztulajdonosok Országos Szövetségének erőszakolása folytán ahhoz, hogy a boltbérek 25%-kal emelkedjenek.

Én nem a kereskedő-társadalmat képviselem itt, hanem a munkásságot, de mert az elproletárosodási folyamat most már a polgári társadalomra is átterjedt és most már nem kizárólagos munkásérdekről van szó, hanem arról, hogy az egész polgári társadalom a proletáriátus helyzetébe kezd kerülni és igen sok kereskedő, amikor feleségének egy vagy két milliót akar adni háztartá célokra, a raktárból kell, hogy elvigyen és elzál gositson néhány vég szövetet és adóját is nem folyó jövedelemből fizeti, hanem néhány árutá gyat zálogosit el; ilyen körülmények között. (**Viczián István**: Akkor a háztulajdonosok köz is sokan proletárok!) Nagyon kérem Viczián ké viselőtársamat. ne legyen olyan cinikus! (**Viczi István**: Nem cinizmus ez, mert sok háztulajd nosról is el lehet mondani, hogy proletár let Sok háztulajdonos szegényebb, mint a lakója!) nem áll, t. képviselő ur, mert én ismerek véletl nül két testvért — Nyitramegyéből költözt Budapestre, — akik közül az egyik 1917 tavaszá hadikölcsönt vett magának, a másik pedig a Kö raktár-utcában egy ötemeletes bérházat s az, a a bérházat vette, abból nagyon jól megél, a más pedig, aki hadikölcsönbe fektette pénzét, ma kö dus. (**Viczián István**: Melyik zsidó a kettő közül Mind a kettő! De különben az egészen melléke Nagyon furcsa, hogy a képviselő ur mindig fel kezeti alapra akar helyezkedni. (**Viczián Istvá** Sohasem mondtam, hogy a zsidóság elproletár sodott.) Én, amikor szegény emberrel állok szem ben, sohasem kérdezem a vallását. Nagyon sz retném tudni azoknak a szegény keresztén polgártársainknak a számát, akiken a képvise ur segitett és viszont én szolgálhatnék statisz kával a t. képviselő urnak, hogy minden szere csétlen keresztény embertársamon, aki hozzá fordul, szerény lehetőségeim szerint és szere képességeimmel szoktam segiteni és senkitől se kérdezem, hogy keresztény-e vagy zsidó. Ez evangéliumi kereszténységnek nem is felelne me (*Zaj. Elnök csenget.*)

Nekem semmi közöm az egységespárt kül strukturájához és belső rendjéhez, de ez nagy jellemző. Nagyon szeretném néhány gazdag polgá társamat megkérdezni, hogy amikor annyi rajonganak gróf Bethlen Istvánért és pártjáé hogy aláirták azt a deklarációt is, amelyben a a kivánságot fejezték ki, hogy ez a kormány örö életü legyen, az ilyen Viczián-féle nyilatkozat után nem hajlandók-e módositani felfogásuka

Nem veszem rossznéven az ön antiszemit musát, — joga van mindenkinek antiszemitán lenni, — de a szegényekkel szemben ezt nem lel gyakorolni és nem lehet azt mondani, hogy mind zsidó gazdag és nincs olyan zsidó, aki nyomor a fővárosban. Mi szocialisták senkinek a vallás nem kérdezzük. Legyen nyugodt, hogy a gazd zsidók és keresztények egyaránt nem feleln meg kötelességüknek, mert különben azon vol nak, hogy a Vicziánok és hozzá hasonló férfi ebbe a törvényhozásba be ne kerülhessenek. Me mondom, — talán elnöki rendreutasitást is ri kirozok ezzel — hogy mégis csak felháborító, ho ilyen nyomorult világban olyan nyilatkozat hangozhatnak el ebben a teremben, ahol az orsz elitjének és legkiválóbbjainak volna helye.

Minden társadalmi felfogásnak és világnéz nek van jogosultsága, épigy az antiszemitizm nak is. Ha valaki magát annak vallja és az a f fogása, hogy a zsidóságot vissza kell szoritan gazdasági életben és a kulturában és ugy fog fel, hogy a zsidóbefolyás túlteng minden tér ezt meg tudom érteni, de hogy gyülölete a szegé nyomorgó zsidóság ellen is irányuljon, ez ell szivem egész hevével tiltakozom. (**Viczián Istvá** Erről nem beszéltem! Ez elferditése a dologna — *Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak!

Pikler Emil: Amikor a kormány a B-listá való helyezést megkezdette és az inflációs k szakban a B-listára helyezett tisztviselő értéktelen papirkoronákkal kielégitette, akkor szerencsétlen B-listára helyezett tisztviselők

zsdére rohantak . . . (**Várnai Dániel**: Viczián-ak ebben is szerencséje volt! Ó Bébi-listára erült! — *Viczián István közbeszól.* — **Malasits éza**: Majd beszélünk erről is!)

Elnök: Malasits képviselő urat kérem, mél-ztassék csendben maradni!

Pikler Emil: . . . mert azt remélték, hogy y sikerülni fog kis vagyonkájukat megszaporí-ni. Ezek a tisztviselők akkor az aranyborju örüli táncban elvesztették a végkielégitésüket. kormánynak kötelessége lett volna ezt lehetet-nné tenni és amikor látta ezt a szerencsétlen zsdejátékot, ezt meg kellett volna akadályoznia, tisztviselőknek egyelőre csak részletekben biztо-tani a végkielégitést és nem egy összegben fizetni, mert ennek következtében most a yomor óriási, az embereknek sem pénzük, sem lásuk nincsen, elhelyezkedni nem tudnak; zel a szellemi proletáriátust nemcsak hogy arapitottuk, hanem valóságos forradalmi han-latot teremtettünk.

Amikor végignézek ebben a gyönyörüen egépitett, aranycirádás teremben s látom a jó ngulatot, a mosolygó arcokat, hallom egy-egy ellemes közbeszólásra a nagy nevetést, jólehet kem is érzékem van a humor iránt, mégis szeszorul a szivem, ha rágondolok azokra a lenetekre, amelyek lakásainkon lejátszódnak, nikor a szerencsétlen emberek tömegei jönnek l hozzánk. Vannak közöttük sokan, akik taná-okkal is felkeresnek bennünket és nem egy yen szerencsétlen embertársunk tanácsában van észséges mag is. Az ember sokszor szinte csodálkozik azon, hogy ilyen tanácsokat is llhat.

Azt mondják például egyesek; nincs munka-kalom, mi azonban dolgozni akarunk. Tudo-ásunk szerint a kincstár kasszájában billiók nnak felhalmozva . . . (**Csontos Imre**: Hol? Ezt ressük mi is! — **Szabóky Jenő**: Nálunk van husosfazék és mégsem ismerjük!) A pénzügy-inister ur eldicsekedett vele, — és tényleg dicső-g is, — hogy felesleg van, hogy az állam ház-rtása rendben van, hogy a nemzeti bank olyan keerős, hogy amikor megtörtént az attak a agyar korona ellen, azt ki tudta védeni a rendel-zésére álló nagy anyagi eszközzel. (**Bud János nzügyminister**: Remélem, hogy örül ennek!) z én örömem nem egészen jogosult, mert őszintén egmondom, hogy jobban szeretek látni szegény amot gazdag állampolgárokkal, mint fordítva, zdag államot szegény állampolgárokkal, mert m a polgárok vannak az államért, hanem az lam a polgárokért.

Jól tudom, hogy a pénzügyminister urnak vatalbeli kötelessége, hogy elsősorban a kincstár dekeiről gondoskodjék és az államháztartás yensúlyát igyekezzék megteremteni és nemcsak defficittől megóvni, hanem szufficitet is terem-ni. (**Bud János pénzügyminister**: Örülök, hogy t ön mondja, örülök, hogy onnan is hallok okos egjegyzést! — *Derültség.*) Tessék megvárni a gét t. pénzügyminister ur!

A pénzügyminister urnak ez a kötelessége. bbi ministertársának pedig az volna a köte-sége, hogy ne a pénzügyminister ur fejével ndolkozzék és ne a pénzügyminister ur szivével ezzen, hanem a saját tárcája keretében igye-zzék mindent kiharcolni a pénzügyminister tól, amit csak lehet (**Bud János pénzügyminister**: egteszik! Túlságosan is!) és számoljon azzal, hogy incstár mellett vannak állampolgárok is.

A t. pénzügyminister ur nem volt akkor je-n, mikor én a u. n. Bacher-ügyről beszéltem. lószinüleg nem könnyü szivvel folyósitotta a) milliárdot. De mikor ön az ország hitelének egmentése érdekében ezt a nagy bőkezűséget gyakorolta . . . (**Szabóky Jenő**: Megint a zsidóságot bántja!) Én nem bántok senkit, én a kapitalizmus ellen harcolok, legyen az akár zsidó, akár keresztény! (**Esztergályos János**: Az önök barátja volt!)

Elnök: Csendet kérek képviselő urak!

Pikler Emil: Ez bizonyitotta azt, hogy az államnak igenis van pénze, amikor valami szükséglet mutatkozik. Akár helyes, akár helytelen volt a pénzügyminister ur felfogása, — megengedem, hogy helyes volt, — de ő ugy látta a helyzetet, hogy Magyarország hitelének megmentése érdekében ezt meg kell tenni. Amikor tehát a szükséglet beáll, a pénzügyminister ur igenis nagy összegek felett rendelkezik. Én azonban azt mondom, hogy vannak állami feladatok szociális téren is, amelyeknek teljesitése tekintetében ütött már 12-dik óra. A szanálási korszaknak utolsó akkordjai kezdődnek. (**Esztergályos János**: Bárcsak a kormány felett csendülnének már meg az utolsó akkordok!) és nagyon érdekes, hogy jólehet önök nagyon nehezen várják a pénzügyi ellenőrzés megszüntetését, mégis vannak ebben az országban kétkedők, nem is kis számban, — talán hazaárulás számba is megy, ha ennek itt kifejezést adok, — mondom, nagyon sok állampolgár van, aki nagyon fél a pénzügyi ellenőrzés megszüntetésétől, mert akkor attól fél, hogy akkor megszünvén az a kényszerhelyzet, amelyben ma kormány van, a kormány nem legális és nem szükségszerü dolgokra fogja a rendelkezésére álló tőkét felhasználni, hanem a kurzus szellemében fogja tovább folytatni pénzügyi politikáját.

Én a pénzügyminister ur személyében bizom annyiban, hogy ő nagyobb lelkiismerettel bir, semhogy ezt a felfogást indokolttá tenné, azonban egészen nyugodt lehet a pénzügyminister ur, hogy elődje, Hegedüs Loránt sorsára fog jutni, ha akkor, amikor a pénzügyi ellenőrzés megszünik, próbálkozni fog harcolni azzal az áramlattal, amellyel harcolva Hegedüs Loránt nemcsak állását vesztette el, hanem lelki és testi egészségét is. Figyelmeztetem a pénzügyminister urat arra, hogy ha benne jószándék és jóhiszemüség van, akkor legyen szives gondoskodni egy másik állásról, mert a pénzügyministeri szék nagyon meleg lesz neki. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)* Meg fogja látni, hogy a pénzügyi ellenőrzés megszünésének idejében meg fog szökni onnan, ugy ahogy Hegedüs Loránt is megszökött. T. pénzügyminister ur, amig az ön háta mögött Viczián István képviselő ur és a hozzá hasonló gondolkodásu képviselő urak ülnek az ön pártjában, addig ön nem fog oly pénzügyi, gazdasági politikát folytathathatni az ország lakosságának érdekében, mint amilyenre szükség van.

A világon szerte Európában igen nagy események történnek. Látjuk az olasz diktátornak, Mussolininak imperialista törekvéseit, látjuk, hogy háborus kalandokra van megint kilátás és a legutóbbi napokban nyilvánosságra került, hogy Németország az orosz szovjetállammal szerződéses viszonyba készül lépni, sőt a szerződés máris megköttetett, csak még a ratifikálás van hátra. Néhány hónappal ezelőtt nálunk is volt már szó arról, hogy a magyar kormány az orosz szovjetkormánnyal gazdasági természetü, vagyis kereskedelmi szerződést fog megkötni, s akkor itt nagy hazafias felháborodás lett hangossá. Fajvédő oldalról és ugynevezett keresztény oldalról óriási lárma kerekedett, hogy micsoda erkölcstelenség volna az, ha a magyar kormány az orosz szovjettel szerződéses viszonyba lépne.

Ma már Saly Endre képviselőtársam kifejtette, hogy mi szociáldemokraták nemcsak távol állunk a bolsevista ideológiától, hanem a bolsevizmus

semmiféle iránynak nem árt annyira, mint a szociáldemokráciának, mert a munkások egy részét megtévesztve, eltéríti a demokrácia utjától. De amikor az ország gazdasági lehetőségeinek kiépítéséről van szó, amikor arról van szó, hogy Kelet felé orientálódjunk gazdaságilag, akkor mi nem kutatjuk az orosz szovjet belpolitikai berendezkedését, hanem a németek példájára nekünk is keresnünk kell a kereskedelmi kapcsolatokat.

Magyarországon volt egy nagyon fejlett gazdasági gépgyár-ipar. Nagy cégek nagy exportra voltak berendezve. Ezekre nézve egyenesen életkérdés az, hogy az exportlehetőség Oroszország felé megnyiljék, mert Oroszország a mi természetes felvevő piacunk volna a magyar mezőgazdasági gépek tekintetében. De én azt hiszem, hogy hazafias aggodalom mellett a rosszul felfogott agrár érdekek is közrejátszottak akkor, amikor ilyen nagy lárma kerekedett az orosz-magyar szerződés megkötése ellen. És azt hiszem, hogy ha a hatalmas nagy Németország, amely szintén vigyáz a maga társadalmi rendjére és szintén vigyáz némileg a keresztény erkölcsökre, szükségesnek látja, hogy a gazdasági élet fellendítése érdekében az orosz szovjettel szerződést kössön, akkor mi azt szintén megtehetjük minden aggodalom nélkül. Hiszen nem mondom, fennáll az a gyanu, hogy ezeket a kereskedelmi összeköttetéseket az orosz szovjetkormány egyik-másik esetben nem akarná felhasználni bolsevista propagandákra azokban az országokban, amelyekkel szerződéses viszonyban van, de arravaló a hatóság, arravaló a kormány, a rendőrség, hogy erre vigyázzon.

Hiszen láttuk Berlinben is ezelőtt két évvel, amikor a berlini rendőrigazgatóság rájött arra, hogy a Berlinben levő szovjet kereskedejmi deputáció politikai propagandával is foglalkozik, hogy akkor minden diplomáciai tekintetet félretéve, a berlini rendőrség annak a kirendeltségnek iratait lefoglalta és a deputációt Berlinből kiutasitotta. A szerződésben tehát ki lehet kötni, hogy minden politikai propaganda tilos, és ha ez mégis megtörténik, a retorzió eszközei rendelkezésre állanak, de semmiféle politikai aggodalom és semmiféle nemzeti hiusági szempont nem ok arra, hogy minden gazdasági lehetőség megteremtését elő ne segitsük s ahol csak kis mód mutatkozik az ipari élet fellendítésére, ezt a módot örömmel meg ne ragadjuk.

Azt látjuk, hogy külpolitikai problémákkal nálunk senki sem foglalkozik. Külügyministerünk már hónapok óta nincs; tisztelet-becsület a kereskedelemügyi minister ur személyének, de meg kell állapitanom, hogy még a saját tárcáinak ügyeivel sem foglalkozik nagyon, grand-seigneuri allürjei vannak, alig látjuk hébe-korba egy fél óráig a nemzetgyülésen. Hát ha saját tárcájának ügyeivel sem foglalkozik kellően, nem lehet feltételezni, hogy a külügyministerium vezetésében nagyon szorgalmas és nagyon produktiv volna. Amit a külügyministeri ténykedéséről tudunk az az, hogy a frankhamisitás ügyében ő volt az, aki Hágába táviratozott az ottani magyar követnek, hogy Jankovich derék uriember, akinek személye semmiféle aggodalomra okot nem ad.

T. Nemzetgyülés! Az egész világ ma egy nagy kérdőjel. (**Lendvai István**: Igen?) Igen, t. képviselőtársam, hiába csodálkozik ezen. (**Esztergályos János**: Lendvai a pont benne. — *Derültség a szélsőbaloldalon.*) Ugy a szociális, mint a társadalmi viszonyok egész Európában kérdőjelet alkotnak. Talán Angolország és a Skandináv államok képeznek kivételt, ahol valahogy ugy a politikai, mint a társadalmi helyzet a kiegyensulyozottság állapotában van, egyébként egész Európa helyzete problematikus és a kormányok mindenütt igyekeznek a szociális elégedetlenséget lefokozni, s a tömegek számára valamit nyujtani.

Olyan kormányok is, amelyek konzervatívak, mint például a hollandi s a norvég kormány, sőt még a német kormány is. (**Malasits Géza**: Még az egyiptomi kormány is. — **Lendvai István**: Hiszen az egyiptomiak uralkodnak nálunk!) Tudjuk, hogy Németországban a katholikus centrumnak van uralmon és ez épen a szociális elégedetlenség elháritására politikai szövetkezésben van a szociáldemokrata párttal s azzal karöltve igyekszik az ókonzervativ párt a német köztársaság szolidációját megmenteni és a szociális elégedetlenséget kiparirozni. Csak nálunk nem látjuk erre irányuló törekvést, csak nálunk látjuk azt, hogy egy párthatalmi kormányzati rendszernek ugyancsak feláldoz a párthatolom megtartásáért egyáltalában nem hajlandó ebből a gondlatvilágból kilépni s valamit is tenni akár gazdasági, akár politikailag a legvégsőkig elnyomoritott tömegek érdekében.

Igaz, szó volt itt egy pártközi konferenciáról, meghivtak minket a titkos társaságok feloszlatása ügyében egy pártkonferenciára. Én mint szociáldemokrata nem is kifogásolom a titkos társaságokat. Akár titkosan, akár nem titkosan, mindenki azzal áll össze, azzal sugdolódzik és azzal titkolódzik, akivel akar. De mindenkivel szemben a törvény ereje a mérvadó. Amig valaki valami milyen gazságot el nem követ, amig embertársát le nem gyilkolja, ki nem rabolja, összeesküvést nem szit, lehet titkos társaság tagja. Mi közhozzá, hogy ki kivel társul titokban, A szerelem is titokban szép egy régi közmondás szerint. (*Derültség.*) Tehát a társaságok is lehetnek titkosak. Nem az a fontos, és ha a ministerelnök urban jóhiszemüség volna és a jövőben meg akarná akadályozni minden atrocitást és a törvény jével, pallosával akarna lesujtani minden olyant, aki a törvény ellen vét, akkor nem volna szükség a titkos társaságok feloszlatására.

Semmi szükseg erre nincs, a titkos társaságok éljenek boldogul, csak tartsák be a törvényeket. (**Zsirkay János**: Csak maradjanak titokban!) Igaz, hiszen csak akkor veszélyesek, ha nyilvánosság elé lépnek bombavetéssel és egyebekkel kapcsolatosan, és ezért büntetést kapnak. Itt van — hogy magyarul fejezzem magamat — a kutya eltemetve, hogy itt bűnlenül lehet gaztetteket elkövetni.

Nagyon jól emlékszem arra a borzalmas estére, amikor az erzsébetvárosi bombamerénylet történt. Épen a szomszédságban voltam a Newyork-kávéházban, és a nagy lármára szaladtam. Mindenkinek ajkán volt akkor, kik a tettesek. Semmiféle titkos társaság, hanem azok, akik a tettesekhez közelálltak ott az Erzsébet körúton hazafias dalokat énekeltek, szinte hallani kodtak azzal, hogy ők voltak azok, akik a z kat felrobbantották. Coram publico történt az egész, semmiféle titkos társaság nem szerepelt ennél.

A ministerelnök urnak egyébként nem nagyon áll jól a titkos társaságokkal való operálás, épen ezeknek a társaságoknak köszönheti hatalmát, és igen sok egységespárti mandátum e titkos társaságok szervezett erejének köszönheti születését. A titkos társaságok elleni móka, amely itt folyik, bennünket nem ingat meg abban a meggyőződésben, hogy nem a titkos társaságok körül van a baj, hanem a baj a kormány körül van.

Van egy régi közmondás, hogy minden országnak olyan kormánya van, amelyet megérdemel. Magyarországra azonban ez a tétel nem áll. Magyarország agyonnyomoritott, szerencsétlen népe tényleg más kormányt érdemelne. Né

ányt, amely hus a nép husából, vér a nép véré-
l, *(Mozgás jobbfelől)* amely azonban csak ugy
ikulhat meg, ha az általános, egyenlő, titkos
lasztójogot törvénybe iktatjuk, s a válasz-
okon tényleg a magyar nép igazi akarata jut
fejezésre.

Tudom, hogy nagyon unalmas már önöknek,
a választójogról beszélünk. Önök szerint ez
ár eldöntött kérdés. Önök törvénybeiktatták az
választójogot és egy gunyos mosollyal napi-
ndre térnek az általános, egyenlő és titkos
lasztójog követelése felett. Pedig konzervativ
litikusok, mint pl. gróf Apponyi Albert, szin-
n ezt követelik. Gróf Apponyi Albert hivat-
zott arra, hogy egy angol lord barátja meg-
rdezte egyszer tőle, igaz-e az, hogy Magyar-
szágon a választónak meg kell mondania az
na előtt, hogy kire szavaz, hogy tényleg meg-
n-e nálunk ez a kuriózum. És Apponyi Albert
gyenszemre kénytelen volt igennel válaszolni,
re az illető angol államférfiu azt mondta:
kor önöknél az egész választási rendszer érték-
en komédia. Ha a választónak meg kell mon-
nia, hogy kire szavaz, akkor ez nem szavazás,
nem egyszerü terror; ez nem demokrácia és
m parlamentizmus. (**Viczián István:** És a bolse-
zmus alatt, mikor Farkas István csinálta a
lasztást?) T. Viczián képviselő ur, ön hivat-
zik a bolsevizmus alatti választásokra. Ebből
m lehet évtizedekig élni. Ami akkor történt,
egy karikaturája volt a választásoknak (**Viczián**
tván: De Farkas István, egy szocialista csinálta!
Zaj. Elnök csenget.) Nekem semmi kifogásom
ncs és a szociáldemokrata-pártnak sincs kifo-
sa az ellen, hogy mindenkit, aki a kommün
ejében valamit elkövetett, ami a büntetőtörvény-
nyvbe ütközik, megbüntessenek. Egy csomó
ibert fel is akasztottak, másokat kiadtak az
osz szovjet kormánynak, és láttunk a legutóbbi
pokban is egy esetet, hogy egy detektivfelü-
előt, akit a Surgoth-tanács a gyorsitott eljárás
apján hat évre itélt el, a Valentin-tanács fel-
entett, mert ártatlannak bizonyult. Tudjuk,
gy sok ártatlan emberen is elverték a port.
aj.) Nem lehet a bolsevista kalandból örökké
ni. (**Viczián István:** Arról van szó, hogy hogyan
lasztottak önök. — *Elnök csenget.*) Az akkori
lasztás nem volt választás, ebben igaza van a
pviselő urnak, de az 1922. évi választás sem
lt választás, mert igen sok helyen a titkos-
csaságok felfegyverzett csapatai döntötték el a
ndátum sorsa... *(Zaj a jobboldalon.)* Ez köz-
domásu dolog. Megengedem, hogy a túlsó olda-
n is vannak képviselők, akik tényleg kerületük
zalmából kerültek ide... (**Malasits Géza:** Viczián
nem ezek közé tartozik! — **Viczián István:**
érdezze meg a választóimat!)

Elnök: Csendet kérek!

Pikler Emil: ... de tény és való, hogy az
ységespárti mandátumok nagy része nem a
p bizalmának köszönheti születését. (**Viczián**
tván: Nem a választott nép bizalmának !)
Nem tudom, hogy az urak miért félnek attól
általános, egyenlő, titkos választójogtól. *(Zaj.)*
a magyar nép bizalma önök mellett fog meg-
ilatkozni mindenképen, ha ugy érzik, hogy fel-
elt homlokkal és tiszta lélekkel, hiven teljesi-
t kötelesség tudatában állhatnak a választók
negei elé, menjünk a választók elé, de menjünk
a olyan választójoggal, amilyen más demokra-
us államban van. (**Viczián István:** Lehet, hogy
marabb, mint gondolja !) Hiszen még az uj
ök köztársaságban is egyenlő titkos választójog
n, épugy a Balkánon, Jugoszláviában, Bulgá-
ban, mindenütt a világon, Oroszországot kivéve.
g az olasz diktátor, Mussolini sem merte meg-
intetni a demokratikus választójogot. Igaz, hogy
ott terror van, és a megválasztott ellenzéki kép-
viselőket egyszerüen kiverik a parlamentből, de
legalább a népnek nem teszik lehetetlenné, hogy
a maga kiválasztott embereit megválassza. Mind-
addig, amig a demokratikus választójog nincs
törvénybe iktatva, az egész nemzetgyülés nem
más, mint egy fügefalevél, leplezése az abszolu-
tizmusnak, áldemokrácia, álparlamentarizmus.
Hogy mi szociáldemokraták mégis benn ülünk
ebben a parlamentben, hogy választóink bizalmá-
ból igyekezzünk menteni azt ami menthető, ezért
nekünk nem gáncs, hanem köszönet jár, mert
hiszen mi igy akarjuk a tömegeket visszatartani
attól, hogy teljesen kiábránduljanak a parlamen-
tarizmusból, mert ha a tömegek teljesen kiábrán-
dulnak a parlamentarizmusból, ennek igen szo-
moru következményei lesznek.

T. Nemzetgyülés ! Mikor a költségvetést tar-
talmazó köteteket — azután, hogy azokat a nem-
zetgyülés folyosóján kézhez kaptam, — otthon
tanulmányozni kezdtem, akkor szinte reflektor-
szerüen megvilágitva láttam a helyzetet, azt, hogy
ennek a rendszernek milyen kevés érzéke van
szociális kötelességei iránt. Itt számoknak egész
tömkelege van. A matematikához jól értenek,
számitási, összeadási hiba nincsen.

De ha egybevetjük ezt a költségvetést más
európai államok és pedig háborut vesztett államok
költségvetésével, — most csak a szomszédos
Ausztriáról beszélek — akkor látjuk, hogy milyen
rettenetes sötétségben élünk ebben az országban.
Ausztria amely szintén háborut vesztett ország,
amely ugy területében mint gazdasági erejében
épugy megcsonkittatott mint Magyarország mily
nagy összegeket tud szociális célra kihasitani.
Eltekintve attól, hogy ott állami munkanélküli
segély van, hogy a munkanélküli munkásokról,
akik hibájukon kivül lettek munkanélküliekké, az
állam, a szerény anyagi eszközökkel is, de mégis
gondoskodik annyira, hogy családjukkal együtt
éhenhalásnak ne legyenek kitéve, kulturális cé-
lokra és a nép anyagi, erkölcsi és kulturális jólé-
tét emelő célokra nagy összegek vannak előirá-
nyozva. Nem is beszélek Németországról, ahol az
aggkori biztositásra és egyéb szociális intézkedé-
sekre igen nagy összegek vannak kihasitva.
Nekem hiába mondja a pénzügyminister ur, hogy
szegények vagyunk és mi még nem tartunk ott.
(**Graeffl Jenő:** De jól élünk! — **Malasits Géza:**
De mennyire jól!) Graeffl képviselő ur nagyon
jól élhet. (**Graeffl Jenő:** Ez a jelszó: szegények
vagyunk, de jól élünk ! — **Viczián Isván:** Önök
is nagyon jól élnek!) hogy én hogy élek azt nem
tudhatja a képviselő ur. (**Viczián István:** De
sejtem! — **Malasits Géza:** Mindenesetre nem ugy,
mint Stead ezredes és Becker Béby! — **Viczián**
István: Ne beszéljen vadakat! Azt se tudja mit
beszél! — **Malasits Géza:** Dehogy nem ! Majd
felelek erre pénteken, fog majd bámulni! — *Zaj.)*

Ha Graeffl képviselő ur azt mondja, hogy mi
jól élünk, ezt csak önmagára mondhatja, mert
tudom, hogy van pénze — nem irigylem, de ha
ezt a t. képviselő ur reám vonatkoztatja, csak az
a kijelentésem, hogy csak a rendelkezésemre álló
anyagi eszközök keretein belül élek, s ha élek is
emberi módon, mindenesetre nem feledkezem meg
szegény embertársaimról sem és igyekszem köte-
lességemet velük szemben teljesiteni. Ha Graeffl
képviselő ur ugyanezt elmondhatja magáról, annak
én nagyon örülök, mert minél több képviselőtár-
sam mondhatja el ezt magáról, annál jobb, mert
mindenkinek pártkülönbség nélkül kötelessége
volna ezt megtenni. (**Esztergályos János:** Köny-
nyen beszél Graeffl képviselő ur! — *Zaj. — Elnök*
csenget.)

Az idő előrehaladván, még csak egy fontos
kérdésről akarok beszélni, s ez a honositások és a

kiutasitások kérdése. Arról, hogy micsoda családi tragédiák folynak itt le, micsoda családi katasztrótákat idéz elő az igen t. belügyministerium, köteteket lehet irni. Nincs az a ponyvairodalmi regényiró, akinek legbujább fantáziája ki tudná termelni önmagából azokat a katasztrofális képeket, amelyek lelki szemeink elé tárulnak a kiutasitásokkal és honositások megtagadásával kapcsolatosan. A belügyminister ur, ugy látszik, már minden emberi szempontot figyelmen kivül hagy és bizonyos cinikus kéjelgéssel szinte utazik arra, hogy családokat tegyen tönkre. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elfogadom azt az álláspontot, hogy kevés a megélhetési lehetőség, s hogy a gazdasági lehetőségek itthon oly szükkeretüek, hogy igazán csak magyar emberek számára kell fentartanunk azt, amit itt keresni lehet és, hogy senkinek sem lehet érdeke, hogy idegeneket idecsőditsünk, itt tartsunk, akik nem asszimilálódnak, nem érzik magukat magyaroknak, távol állnak a magyar társadalmi élettől, nem tekintik ezt az országot hazájuknak. Semmi kifogásom sincs az ellen, ha ezeket az ország területének elhagyására kényszeritik. De vannak itt becsületes magyar családok, amelyeknek semmi más bűnük nincs, mint vagy az, hogy zsidóknak születtek, vagy az, hogy politikai felfogásukban talán máskép itélik meg helyzetüket, mint az igen t. kormány és a hozzátartozó párt. (**Esztergalyos János:** Negyven év óta itt élő családokat utasitanak ki.)

Egy csomó esettel foglalkoztam és itt az ország szine előtt jelentem ki, hogy ha jött hozzám valaki, akinek multjában valami foltot találtam, aki nem büntetlen előéletü, valamit elkövetett, azt kereken elutasitottam azzal a kérelmével. hogy érdekében eljárjak. A belügyministerium igen t. tisztviselői, akikhez több esetben fordultam, tanuim lehetnek arra, hogy semmiféle uzsorást, árdrágitót, vagy gazembert soha protezsálni nem akartam, mert ez meggyőződésemmel is ellenkezik. Ellenben olyan esetekben, amikor valaki 30—35 év óta lakik itt (**Esztergályos János:** Negyven év óta!) családot alapitott, magyar lányt vett feleségül, gyermekei születtek, akik itt lettek nagykoruakká, csak magyarul beszélnek és éreznek, telitve vannak magyar kulturával, miért kell ezeknek kimenniök Csernovitzba vagy Przemyslbe, idegen világba, amelynek nyelvét nem ismerik, ahol tehát beszélni sem tudnak, valósággal némákká lesznek? (**Esztergályos János:** Évtizedeken keresztül becsületes adófizetők voltak itt és gyermekeik itt szolgálták a hazát!)

Épen most egy klasszikus esetről tudok beszámolni, 1914-ben, a háboru legelején, a galiciai harctéren fogságba került egy orosz állampolgár. A kenyérmezei fogolytáborba került és ott megállapitották róla, hogy gyönyörü szép tenorhangja van, mire valaki beajánlotta őt a Városi Szinház akkori igazgatóságának. Az igazgatóság kieszközölte, hogy ezt az embert a fogolytáborból bocsássák el és mint karénekest vették fel oda. Megtanitották a magyar nyelvre és éveken át működött ott. Később az Operaház vezetősége lett rá figyelmes és az operaházi karba szerződtette. Később, talán egy félévvel ezelőtt, a Zsidó Fiuárvaház szerződtette el az Operaházból kántornak. Ez az ember hadifogoly volt, aki itt megmagyarosodott, megnősült, egy gyermeke is született. Ezt az embert azon a címen utasitották ki ujabban, hogy ő Szovjetoroszország állampolgára, és igy az a veszély merül fel, hogy a bolsevizmus bacillusait fogja itt széthinteni. Erre eljárt Ábrányi Emil szinigazgatónál, mire a M. Kir. Operaház részéről egy bizonyitvány állittatott ki részére, — itt van a kezemben — amely szerint éveken keresztül ott volt s az egész idő alatt szolid, pontos, rendes tagja volt a szinháznak, soha politikával nem foglalkozott, csak énekelt. Itt van a Városi Szinház ugyanilyen bizonyitványa, amely szerint társadalmilag, politikailag a legmegbizhatóbbnak bizonyult és igen értékes munkát végzett a szinháznál. Itt van azután a Zsidó Fiárvaház hasonló tartalmu bizonyitványa, s mégis azt mondják erről az emberről, hogy bolsevista azért, mert 1914-ben, amikor a bolsevizmusnak hirből sem ismertük, Galiciában fogságba került, lejött Budapestre. és itt éneklésből tartotta magát és családját. Most arról van szó, hogy szólistának fogja kiképeztetni az Operaház maga Ábrányi Emil igazgató exponálta magát a belügyministeriumban.

Ezt az embert azonban megmenteni lehetett, el kell hagynia az országot. (**Esztergályos János:** Az a bűne, hogy mint kántor, hébe-hóba énekelt!) Nem akart Szovjetotoszországba vinni, mert nem akar bolsevista lenni; állampolgársága sincsen, azt sem tudja, hova menjen. Ha már azt mondjuk, hogy keresztény fajnak lemből történik a zsidók kiutasitása; elvégre Zsidó Fiuárvaház héber kántora nem lehet keresztény ember, s igy nem keresztény ember kenyerét veszi el ez a kántor. Ugy látom, képviselőtársam Zsirkay t. képviselőtársam ezen nevet, pedig őnnek is el kell ismernie. (**Zsirkay János:** Mészetesnek találom! A Sörház-utca nem kaphat ki zsidó kántorokat! Ez csak természe

Egy büntetlen előéletü derék embernek, a egy állami szinház, a m. kir. Operaház állit a becsületességnek és a társadalmi ártalmaságnak bizonyitványát, aki a Zsidó Fiuárvaban a szegény árvafiuk gyönyörüségére éne el kell hagynia az országot azon a címen, bolsevista, mert Oroszországban született, amikor fogságba került, a bolsevizmusnak hire-hamva sem volt. Itt vannak az adóbizlatok, amelyek szerint rendesen fizeti adóját van az adóhivatal adóive, a helyhatósági nyitvány, hogy ellene soha semmiféle pa nem merült fel, s hogy családját tisztesség eltartja. Miért kell az ilyen családokat tönteni, elpusztitani? S ha már ezt teszik, engedték meg, hogy magyar leányt vegyen ségül, családot alapitson, gyermeke jöjjön világra? Miért akarják most arra kényszeri hogy valahova, idegenbe kóboroljon, amikor semmi okot nem adott, amikor itt tisztessé megélt?

Ez az eset ma jutott tudomásomra, de légiója van a hasonló eseteknek. Ujpesten egy cipészmester, aki 43 éve lakik ott. büntetve nem volt, de tényleg galiciai szá zásu, 36 évvel ezelőtt megnősült, de gyerm már csak magyarul tudnak, már régen koruak, üzleteik, műhelyeik vannak Ujpe S most, habár az egész család itt nőtt fel, azt mondják, hogy galiciai illetőségüek, el hagyniok az országot. Azzal szemben, aki tetett előéletü, aki valamit elkövetett. ezt indokoltnak találom, de ha összefér a keresz evangélium tanaival az, hogy becsületes emb nek igy tönkretegyék az életét, akkor én rosszul ismerem. Azt hiszem, ha Jézus Kris fel lehetne támasztani sirjából *(Mozgás a pen.)* és ujra idejöhetne, máskép magyarázn kereszténység tanait. (**Esztergályos János:** sok rendreutasitást kapna itt!) Nagyon kér belügyminister urat — sajnálom, hogy ninc — tegye már egyszer szivére a kezét és gon meg jól, hogy nem szolgálja az ilyen eljárás magyar keresztény nemzeti irány érdekeit, ez semmivel sincs megindokolva. Értsék- m urak, hogy ezt tenni nem lehet. Vegyék re alá ezeket a kiutasitásokat. Az ilyen embe

k nem követtek el semmit, akik évtizedek óta nak itt, mint ez az ember, aki megkeresi beletesen a kenyerét, senkinek semmit sem tesz utjába és ezeknek a családjait még sem lehet kretenni, mert ezzel a külföldön csak alánasztjuk azt a sok rágalmat, amelyet reánk nak és csak tápot adunk ezeknek, hogy mindaz, iből a külföldön Magyarországot illetőleg rossz kerekedett, csakugyan igaz.

Franciaországban, vagy Németországban, ha aki ott született, ezzel a joggal megszerezte az mpolgárságot, s nem volt még példa rá, hogy an kiutasitottak volna valakit, aki ott szüle-, ott nőtt fel és becsületes munkát végez.

ezián István: Ez az igazi fajvédelem! Nagyra sülöm önt!) T. képviselőtársam, legyen egészen igodt, nem a zsidók szempontjából birálom el a kérdést, hanem kulturális és emberi szemtből. Mégegyszer hangsúlyozom, hogy ezzel a déssel nem tudok ugy foglalkozni, mint ön. nem distingválok ember és ember között. sék egyszer türtőztetni magát és nem nyilvámi annyira sötét érzelmeit. Ön törvényhozó, át kerületében minden polgárt tartozik képvii vallási és faji különbség nélkül. Ezt az zágot nem lehet felépiteni ezzel a felfogással. A kormány iránt bizalommal nem viseltetem törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Helyes a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszaom, s megteszem javaslatomat legközelebbi sünk idejére és napirendjére nézve. Javaslom, y legközelebbi ülésünket holnap, csütörtökön, ó hó 22-én délelőtt 10 órakor tartsuk, s annak irendjére tüzessék ki az 1926–27. évi állami tségvetés folytatólagos tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi inditványomhoz hozzáulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mon ki a határozatot.

Őrgróf Pallavicini György képviselő ur a szabályok 205. §-ának *a)* pontja alapján szemés kérdésben kiván szólni.

Őrgr. Pallavicini György: T. Nemzetgyülés! lehető legnagyobb rövidséggel kivánok felalni.

Bethlen István miniszterelnök ma hosszabb zédben válaszolt tegnapi felszólalásomra. Sajtomra csak a beszéd végén lehettem jelen. lvasva beszédét, egypár olyan támadással állok nben, amelyre röviden válaszolni kivánok.

Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Egy kérdést intézett hozzám a miniszterelnök hogy melyik kormányt értettem az alatt, ly 1921-ben a szokolhamisitásról már tudosal birt? Ez a kormány Bethlen István korya volt, mert 1921 második felében történt ez. A miniszterelnök ur teljesen kiforgatta azt, t én a titkos társaságokról mondottam. Én a esztény Nemzeti Ligáról beszédemben egylán nem szóltam, a Keresztény Nemzeti Ligát lról sem vádoltam azzal, — minthogy nem is lhattam — ez egyébként is alaptalan rágalom a, hogy ennek bármi köze is volna a frankisitáshoz. *(Zaj a jobboldalon.)* Méltóztassék asni a miniszterelnök ur beszédének szövegét, lyet most ebben a percben olvastam, ő a édében azzal a váddal akar engem illetni, sohasem mondottam.

A miniszterelnök ur továbbá ellentmondást keresni Sigray igen t. képviselőtársam és az állomásom között, amelyet mindketten a vizsbiró előtt tettünk. Ő ebben is téved. Én azt ttam a vizsgálóbiró előtt, hogy nekem azokat Sigray képviselőtársam mondotta. Sigray ermészetesen többet mondhatott mert hiszen ő volt az, aki közvetlenül beszélt Windischgraetz herceggel. Én csak azt vallhattam a vizsgálóbiró előtt, amit Sigraytól tudtam. Itt különbség nincs, mert az állitások egyformák, csak Sigray gróf többet mondott. Ez nem gyengiti meg abszolute az én vallomásomat. És természetes, hogy nem helyeselte, ha tudott róla; nem helyeselte, persze, hogy nem helyeselte, de tudott róla. (**Györki Imre:** Ez az! — *Közbeszólások a jobboldalon.*) Istenem, a miniszterelnöknek az a kötelessége, hogy tudjon róla. *(Zaj. Elnök csenget.)* Egy miniszterelnök nem helyesel, hanem mindent megtesz, hogy az ne legyen lehetséges. A felelősség kérdése teljesen ugyanaz.

A miniszterelnök ur a január 6-iki beszélgetést a maga teljes egészében kiforgatta. Erre nem akarok reflektálni, mert nem akarom szembehelyezni azokat a vallomásokat, amelyeket ő szembe helyezett. Egyre vagyok bátor csak kitérni, arra, hogy ő itt egy nagy szenzációt akart elmondani, azt, hogy én féltem a balfelé való eltolódástól. Ettől én félek ma is, egész nyiltan és őszintén megmondom, mert mindig konzervativ politikus voltam és itt nem kivánnék ma sem balfelől való eltolódást. Ez egész természetes dolog, ezzel ő semmi szenzációt nem mondott, mert nekem, mint konzervativ politikusnak, az a törekvésem, hogy Magyarországon állandó jobboldali politika legyen.

Jobboldalinak azonban nem nevezem a mai többségnek, illetve jobban mondva a miniszterelnök urnak politikáját. Az igen t. baloldali politikusok nagyon jól tudják rólam, hogy én jobboldali konzervativ politikus vagyok. Ebből azonban nem következik az, hogy ha egy közös igazságot keresünk, ad hoc ne legyünk egy véleményen. Soha világéletemben nem is fogom szégyelni azt, s ha egy igazság fennáll, az az igazság nem lesz kisebb azáltal, hogy velem nem egy politikai véleményen levők is ugyanazt az igazságot állitják. Aki ennek az ellenkezőjét mondja, azt egyáltalában nem tudom megérteni.

Az igen t. miniszterelnök ur azután a végén egy szenzációval akart szolgálni a többségnek. Erre én egyáltalában sem most, sem később nem fogok reflektálni. De utolsó mondatára, amelyben valószinüleg engem nevezett el politikai brávónak, mégis bátor vagyok reflektálni.

Az igen t. miniszterelnök urnak igen sok kérdésben nagyon sok előnye van velem szemben. Egyik előnye az, hogy a parlamenti kifejezések szótárát ugy használhatja velem szemben, ahogy az neki tetszik. (**Györki Imre:** Nem kap elnöki rendreutasitást!) Én ezen parlamentáris kifejezéseit nem veszem tudomásul és nem veszi tudomásul az igen t. elnökség sem.

Még egy nagy előnye van az igen t. miniszterelnök urnak. Neki rendelkezésére áll ebben a késhegyig menő harcban, amelyet ő hirdetett, az egész állami apparátus, az ő saját ügyészsége, *(Ellentmondások jobbfelől.)* a hamis tanuk serege, *(Zaj jobbfelől.)* minden eszköz, minden hatalmi eszköz. Én azt a támadást, amelyet a kormány ellen intéztem, s azt az állásfoglalásomat, amelyet öt év óta hirdetek, mióta 1921-ben gróf Bethlen István letért a tisztesség utjáról... (*Nagy zaj és mozgás jobboldalon. — Felkiáltások:* Rendre! Rendre! Hogy lehet ilyet mondani!)

Elnök: A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreutasitom, s ha igy folytatja, kénytelen leszek erélyesebb rendszabályokhoz folyamodni. (**Szabó Sándor:** Ez a distingvált politikus!)

Őrgr. Pallavicini György: A miniszterelnök ur condottiere-ket emlegetett. A Condottierek harcos emberek voltak, akik a középkorban bátorságukat és fegyverüket áruba bocsátották ugyan, de hiven szolgálták azokat, akiknek szolgálatába szegődtek.

(Felkiáltások a jobboldalon: Pénzért!) A mai időkben nem ezt kívánjuk azoktól, akik egy országnak, vagy egy királynak szolgálatában vannak, hanem azt, hogy nem pénzért, de kötelességtudásból kell őket szolgálni.

Az előbb említett kifejezést használtam, amelyért nagyon sajnálom, hogy rendreutasításban részesültem. Ha lehetséges lett volna magamat másként kifejezni, igyekeztem volna parlamentárisabb kifejezést használni. De méltóztassék megengedni, hogy azt kimagyarázzam. Az én fogalmaim szerint, aki urát és királyát elhagyja, az tiszteségtelen ember. *(Nagy zaj a jobboldalon. — Platthy György:* Első a nemzet! *— Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Örgróf Pallavicini György: Nekem ugyebár ezen előnyöm nincs meg, nekem mindazok az előnyök, amelyekkel a ministerelnök ur az általa hirdetett késhegyig menő harcban rendelkezik, nem állnak szolgálatomra, nekem nincsen fegyver a kezemben, csak egyetlen egy és ez az igazság fegyvere. *(Élénk ellentmondások és tiltakozások a jobboldalon. Felkiáltások: A mérgezett tőr!)* De én ebben a fegyverben bizva, teljes nyugalommal és biztonsággal nézek a jövő elé.

Elnök: Következnek az interpellációk. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék Farkas Tibor képviselő ur első interpellációját felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa):* »Interpelláció a földmivelésügyi minister urhoz. Hajlandó-e a minister ur a nemzetgyülést a mezőgazdasági üzemeknél bevezetett jutalékrendszerről részletesen tájékoztatni? Budapest, 1926 április 19-én, Farkas Tibor s. k. nemzetgyülési képviselő.«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! Nagyon szerettem volna ha ebben a tárgyban az összes adatok birtokában precizen terjeszthettem volna elő interpellációmat Hogy ez nem történik olyan formában, mint amilyen formában megtörténhetett volna, ezért elsősorban a kormány és a nemzetgyülés is felelős, mert lehetővé tette azt, hogy ez a nemzetgyülés 1920 julius elseje óta zárszámadásokat nem kapott. Ha az állami üzemek működését meg akarjuk birálni, és a földmivelésügyi kormányzat felelősségét meg akarjuk állapitani, azt hiszem, hogy ilyen adatokat a kormánynak kötelessége lett volna rendelkezésünkre bocsátani.

1924 junius 4-én interpellációt terjesztettem elő a földmivelésügyi kormányzathoz és megvallom, hogy erre az interpellációmra az akkori földmivelésügyi minister ur határozottan válaszolt abban az irányban, hogy a percentuális jutalék az állami gazdálkodásoknál bevezetés előtt áll. Szóról-szóra idézem, amit az akkori földmivelésügyi minister ur mondott: Most foglalkozom a kérdéssel, vajjon helyes lenne-e ezt bevezetni vagy sem. Ez még nem elintézett dolog. Azóta mint a költségvetési javaslatokból látjuk, ez a dolog el van intézve. El van intézve ugy, hogy a költségvetés kimutatja a kontemplált tiszta jövedelemnek körülbelül 10%-át mint részesedési jutalékot, de azt nem mondja a költségvetés, hogy ez a 10% a költségvetési előirányzat után adatik-e, vagy pedig a tényleges eredmény után fizettetik-e ki.

Azt hiszem a minister ur igazat fog nekem adni, hogy a zárszámadási adatok hiányában, ha a kormány nem adja ide ezeket az adatokat, én azokat mint képviselő nem tudhatom. De nagyon érdekes jelenségeket tudok megállapitani az előttem fekvő hivatalos adatokból is és ezek a következők: Ha vizsgáljuk az egyes mezőgazdasági birtokok üzemét — és azt hiszem, minthogy jutalékról van szó, a jutalék csak azt a célt szolgálhatja, hogy a munkában résztvevők munkájának eredményéhez viszonyitva nekik is részük legyen az elért üzleti eredményben és haszonban, — akkor azt látjuk, hogy ebből a költségvetésből ennek épen az ellenkezője derül ki. Ugyanis ha a költségvetés szerint a kiadásokat a bevételekből levonjuk, akkor a tiszta jövedelem körülbelül 100.000 pengő, a jutalék pedig amelyet ez a költségvetés Kisbéren kimutat 24.880 pengő. Ez körülbelül 25%, ami szerény véleményem szerint egy kisé sok. Ugyanez a eredmény Bábolnánál, és nagyon érdekes a eredmény Gödöllőnél. Gödöllőnél ez annyira érdekes, hogy itt az összes számadatokat közlön Gödöllőnél a bevételek összege 536.656 pengő, kiadások ezzel szemben 526.596 pengőre rugnak tehát a kettő között a különbség — hisz ez egy szerü számadási művelet — tizezer pengő. H megnézem, hogy mi van elkönyvelve Gödöllő jutalék cimén, a következő számadatot találom 25.392 pengő. Tehát a jutalék két és félszerte nagyobb, mint a tiszta hozadék. Bocsánatot kérek én is foglalkoztam egy kissé gazdálkodással, d ezt sem mezőgazdasági, sem közgazdasági szempontból, sem a józanész szempontjából megérteni nem tudom.

Ha most azt nézem, hogyan áll a helyze Mezőhegyesnél, amely birtok a legkedvezőbb eredményeket mutatja, akkor ismét azt találom, hogy ott 1,300.000 egynéhány pengővel szemben áll eg 47.690 pengős jutalék. Ez megint nem egészen egyezik. Mert ha a mezőgazdaság jól megy, e az eredmény a kedvezőbb helyzeten kivül, am egyébként mindig figyelembe veendő, — mégis a illető birtok kezelésének a javára irható, tehá Mezőhegyes, amely 130-szorta több jövedelmet szo gáltat mint Gödöllő, csak 47.000 pengővel, tehá nem is még egyszer annyi jutalékkal szerepel it Ez tehát megint egy kicsit homályos és nehezen érthető dolog. De van még egy másik nagyo nehezen érthető dolog és ez némi fényt vet a állami üzemekről előterjesztett költségvetés k molytalanságára és hitelességére.

Ha összehasonlitjuk a különböző üzemágak ból származó jövedelmet, — kimutatást találun a földmivelésről, az állattenyésztésről, a mezőgazdasági iparágakról és egyéb kezelési bevéte lekről — akkor a következő eredményt kapjuk *(Zaj a jobboldalon.)* Kérem a t. elnökséget, hog a hangosan beszélgetőket talán a folyosóra uta sitsa.

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Farkas Tibor: ... mondom, akkor a következő eredmény mutatkozik: a mezőgazdasági iparágakról a költségvetés 1,602.742 pengő bevételt tüntet fel, a mezőgazdasági iparágaknál pedig kimutat 279.000 pengőt. Ha most az ipari kiadásokat levonjuk az ipari bevételekből ... *(Zaj a jobboldalon. — Szabó Sándor közbeszól.)*

Elnök: Szabó Sándor képviselő urat kérem méltóztassék csendben maradni!

Farkas Tibor: ... akkor 1,328.788 pengőt kapunk és ha most ezt az összeget ugy mint a mezőgazdasági iparágakból származó jövedelmet levonjuk az összes kontemplált jövedelemből, illetőleg a feleslegből, akkor azt kapjuk, hogy összesen ez az iparban kitesz 1,327.000 pengőt, a bevétel pedig marad a mezőgazdaságnál — minden talán nem is tartozik itt a mezőgazdasághoz, mert egyéb kezelésekről is lehet szó, ezekből az adatokból ezt megállapitani nem tudom — nem egészen 120.000 pengő.

Tessék azoknak, akik némi érdeklődést mutattak a gazdasági kérdések iránt is, megcsinálni az egyszerű számvetést, hogy a mezőgazdasági üzemek mezőgazdasági területre számitva, mezőgazdasági instrukciót is beleértve, összesen hány pengőt hoznak, és én azt hiszem, hog

or nem fog kijönni kettő pengőnél sokkal , de három pengő semmi esetre sem. (**Förster k**: Átlagban!) A jutalékrendszernél az is érdek hogy az iparágaknál az ipari üzemek eredmye nem irható a mezőgazdasági termelés előre. Ha például a cukorgyár mellett van szeszr, vagy téglagyár, vagy gőzmalom, a legyobb jóakarattal vagy erőfeszitéssel sem állítja senki, hogy ezeknek az ipari üzemeknek lménye a gazdatiszteknek vagy a jutalékban esülő más egyéneknek munkájára vezetendő za.

Annak idején nagyatádi Szabó István földelésügyi minister a gazdatisztek percentuális esedéséről beszélt, tehát a gazdatiszteket emte fel ő is én is. Helyesnek tartom az egyű gazdatiszti részesedést, de ebből nem kökezik az, hogy ez a részesedés kiterjesztessék özpontra is. Már pedig a központra vonatkoa azt találom, hogy a központi igazgatásnál a esedés 28.400 pengő. Hogy hányan és kik kapezt és milyen felosztás mellett, az engem yon érdekelne és talán egyik-másik képviselőamat is. Az erre vonatkozó adatok a zárnadásokból majd talán valamikor ki fognak ilni. Én csak ezeket kérdem tisztelettel a földelésügyi minister urtól. Ha nem kerül elénk számadás, ezért sem őt teszem felelőssé és a ávolabb állott tőlem, hogy e tekintetben a mivelésügyi minister urnak tegyek szemreyást. De azt hiszem, valakinek mégis tehetek nrehányást, mert nem nevezhetem normális, les parlamenti szempontból komoly tárgyaak azt, amikor a kormány hat évre visszaően adós marad a zárszámadásokkal.

Elnök: A földmivelésügyi minister ur kiván latkozni.

Mayer János földmivelésügyi minister: T. nzetgyülés! Az állami mezőgazdasági birtokok tviselői a m. kir. földmivelésügyi, ipari és eskedelmi ministernek 1879/21.757. számu rente értelmében részesülnek jutalékban. Ez a lelet az osztót 500 koronában állapitotta meg n az esetben, ha a mezőhegyesi ménesbirtokok delme a 400.000 koronát, a kisbéri és a bábolbirtokok évi jövedelme pedig 140.000 koronát . Az osztó, ha a birtokok jövedelme emelkedik, ozatlan marad, ha azonban az évi jövedelem említett összegen alul marad, ahhoz képest l az osztó is. Ha pedig a mezőhegyesi birtok delme 230.000 koronánál nem lett nagyobb és sbéri, valamint a bábolnai birtokok egyenkint 0 korona évi jövedelmet nem hoznak, akkor sztviselők osztalékot egyáltalán nem kapnak. ödöllői birtok ebben a rendeletben nem nyert ályozást e tekintetben, mert abban az időben nem tartozott kezelés szempontjából a nivelésügyi tárca keretébe.

A háboru idején és az azt követő időben ettől abálytól eltérően az összes ménesbirtokok delme vétetett alapul, és az osztó az szerint ittatott meg, hogy az összes ménesbirtokok an jövedelmeztek. A gödöllői birtok ugyanis k szétszaggatottabb volta, gyenge talajminő- és nagymérvü kegyuri terhei, továbbá egyéb einél fogva nem tudja azt a jövedelmet elérni, ilyen szakszerü kezelés legyen is ott, mint a birtok. Minthogy azonban ez nem irható az nűködő tisztviselők rovására, ezért léptették e az eredeti rendelkezéstől eltérően azt a szert, hogy az összes birtokoknak jövedelmérányitották az osztót. Ez az oka annak, amit képviselő ur kifogásol, hogy a gödöllői birál nagy jutalékösszeg van elszámolva, olyan g, amely a jövedelemhez képest aránytalanul a többi birtokéhoz viszonyitva.

A mezőhegyesi ménes-birtoknál az ipari gazdaságnak és a mezőgazdaságnak jövedelme együtt van elszámolva. Ez nincs különválasztva és ismétlem, azért állott elő ott is az aránytalanság, mert a jövedelem a többi birtok jövedelme között megoszlott.

Miután azt látom, hogy ez a rendszer nem állja meg a helyét, ezen változtatni kivánok és vissza akarok térni az eredeti rendelkezéshez, hogy t. i. minden birtoknak tisztviselői annak arányában részesüljenek az osztóban, hogy milyen eredményt voltak képesek azon a birtokon elérni.

Az osztalék a tisztviselőknél három osztóban állapittatott meg. Az igazgatóknál ez hét osztóra megy fel, a beosztott tisztviselőknél pedig lemegy egészen egy fél osztóig. Megjegyzem, hogy ez a jutalékrendszer sokkal alacsonyabb, mint a magánbirtokokon szokásos jutalékrendszer, ugy hogy az állami birtokokon eredményosztalék cimén sokkal kevesebb jutalékot kapnak a tisztviselők, mint a magánbirtokokon. Ezt ki tudjuk mutatni és azt hiszem, ezt a t képviselő ur sem fogja kétségbe vonni.

Ez az oka annak az aránytalanságnak, amire a t. képviselő ur rámutatott. Kérem a t. képviselő urat, vegye ezeket tudomásul és kérem a t. Házat is, hogy válaszomat tudomásul venni méltóztassék. (**Farkas Tibor**: És a központ jutaléka?) Milyen központi jutalék? Erről nem tudok.

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Farkas Tibor: Sajnálatomra nem vagyok abban a helyzetben, hogy a minister ur válaszát tudomásul vegyem, bár elismerem, hogy a földmivelésügyi minister ur nem felejtett a józan gazdálkodás törvényeiből, és maga is belátja, hogy az a rendszer, amelynek alapján ez a költségvetés készült, helyét meg nem állhatja. Válaszának ezt a részét örömmel veszem tudomásul, mert ha a gazdasági élet iránt ilyen fogékonyságot tudott megőrizni, megvan a remény arra, hogy más kérdésekben sem fog behódolni azoknak a bürokrata szakértőknek, akiknek az érdeke és tudása sokszor egészen mást parancsol. (**Lendvai István**: Mi az, hogy érdeke?)

Arra a kérdésre, hogy miért van a központnak jutaléka, választ nem kaptam. De nem kaptam megnyugtató választ arra sem, hogy a földmivelésügyi minister ur belátja-e azt, hogy teljesen lehetetlen állapot az ipari jövedelmet ugy tekinteni, mint mezőgazdasági jövedelmet. Be fogja látni a minister ur, hogy ilyen adatok alapján ezt a kérdést rendesen, komolyan letárgyalni nem lehet.

Azt hiszem, a minister ur igazat fog nekem adni abban is, hogy teljesen lehetetlen állapot az, hogy a mezőgazdasági üzemek üzemi kezeléséről és a multban történt átszervezéséről az ország nem szerezhet másképen tudomást, csak ugy, ha egy képviselő fáradtságot vesz magának és azt a sokak előtt nem szimpatikus működést fejti ki, hogy a kérdést, amely pedig mégis elég fontos arra, hogy nyilvánosságra kerüljön, itt a Ház előtt szóvá teszi és a választ az illetékes tényezőktől kikényszeriti.

Tisztelettel és a legkomolyabban kérdem, sine ira et studio: vajjon lehet-e józan parlamenti gazdálkodásnak nevezni azt az eljárást, amely ilyen módon oldja meg a rábizott feladatokat? Ezt a legjobb lelkiismeretem szerint sem nevezhetem annak. Minthogy ezt a rendszert teljesen tarthatatlan és komolytalan intézménynek tartom — habár elismerem, hogy a földmivelésügyi minister ur dolgozni akar és tőle nyilatkozata szerint a helyzetben javulást is várhatunk — válaszát egyelőre nem fogadhatom el.

Elnök: A földmivelésügyi minister ur kiván nyilatkozni.

Mayer János földmivelésügyi minister: T. Nemzetgyülés! A t. képviselő ur azt a kijelentést tette, hogy esetleg gyülöletes az a szerep, hogy kérdéseket intézzenek bizonyos gazdasági vonatkozásu ügyekben, amelyekre a közérdek szempontjából választ várnak. Nem tudom miért lenne ez a szerep gyülöletes. Elvégre a képviselőnek az a feladata, hogyha valamely közérdekü kérdésben nem lát tisztán, arra magyarázatot kiván.

Azért van a minister, a nemzetgyülés és a nagy nyilvánosság, hogy tessék annak a képviselőnek kötelességét teljesiteni, a kérdést a nyilvánosság előtt a ministerhez intézni (*Ugy van! jobbfelől.*) és tessék annak a ministernek kötelességének tartani, hogy abban a kérdésben a maga válaszát megadja. Ez az én álláspontom e tekintetben. (*Helyeslés.*) Nem lehet tehát semmi körülmények között sem gyülöletes az, ha egy képviselő kötelességét teljesiti.

T. Nemzetgyülés! A t. képviselő ur ujra pedzette a központi jutalékot. Én öt éve szolgálom a földmivelésügyi ministeriumot, de semminemü más központi jutalékról én nem tudok beszámolni, mint arról, hogy azok, akik a birtokokról lettek a központba beosztva, de nem a központi státusba tartoznak, hanem a ménesbirtok tisztviselői, élveznek valamelyest ebből a jutalékból, senki más azonban ebből a jutalékból semmit sem kap.

Meg akarok még emliteni valamit. A képviselő ur erről nem tett említést, de hozzám többen intéztek kérdést olyan irányban, hogy nem tudom én, milyen külön járandóságok, hizott sertések és mik volnának, amelyekkel a birtokok javadalmazzák a központi szolgálatot teljesitő tisztviselőket. Megnyugtathatok mindenkit és megnyugtathatom a t. képviselő urat is, hogy ez nincs igy, de ha ez igy is volna és erről tudomást szereznék, semmi esetre sem engedném meg, hogy ilyen irányu illegális jutalmazások történjenek. (*Helyeslés.*) De meg kell jegyeznem, hogy a tisztviselő kar sem tartaná a hivatali szolgálattal összeegyeztethetőnek, hogy ilyen irányu illegális javadalmakra tegyen szert. Megnyugtathatom tehát a t. képviselő urat, hogy semminemü anomália e tekintetben a központi jutalékok, a központi jutalmazások terén fenn nem áll. (*Helyeslés.*)

Elnök: Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a földmivelésügyi minister urnak Farkas Tibor képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? (*Igen!*) A Ház a választ tudomásul veszi.

Zsitvay Tibor képviselő ur a házszabályok 240. §. 3. pontja alapján személyes kérdésben kért szót.

Zsitvay Tibor: Nem személyes kérdésben kértem szót, t. elnök ur, hanem a 205. § c) pontja alapján kértem és kérek szót tisztelettel azért, hogy a házszabályok 240. §-ának mikénti alkalmazása tekintetében néhány szót szólhassak.

Elnök: Ezennel korrigálom.

Zsitvay Tibor: Erre engem az kötelez, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő ur délutáni beszéde során a következőket mondta (*olvassa*): »Az igen t. ministerelnök urnak igen sok kérdésben nagyon sok előnye van velem szemben. Egyik előnye az, hogy a parlamenti kifejezések szótárát ugy használhatja velem szemben, ahogy az tetszik.« — Györki Imre képviselő ur itt közbeszólt: Nem kap elnöki rendreutasitást! — »Én ezen parlamentáris kifejezését nem veszem tudomásul és nem veszi tudomásul az igen t. elnökség sem.«

T. Nemzetgyülés! Az elnökség minden egyes tagja a maga részéről nehéz feladatát igyekszik tárgyilagosan megoldani. Minden egyes esetben, pártokra való tekintet nélkül megtorol mi olyan kifejezést, amely a házszabályok 24 értelmében megtorlandó, tekintet nélkül hogy az a parlament melyik oldaláról hangz

Mármost in concreto, t. Nemzetgyülés, képviselő ur beszéde során célzott arra, hogy esetet vélt felfedezni a ministerelnök ur mai dének befejező részében. Ez alkalommal én költem, nekem kell tehát eljárásomnak mag zatát adnom.

T. Nemzetgyülés! A ministerelnök ur dére élénken figyeltem és arra élénken e szem. A ministerelnök ur beszéde végén k riákat sorakoztatott fel, tipusokat állitott fel a tekintetben, hogy a vélt igazságért küz végletekig menő harcokat folytatóknak m tipusait ismeri ő. A ministerelnök ur az e a kategóriákba való besorozást el nem vé konkrét sértés tehát az ő részéről nem tö ugy hogy a házszabályok értelmében ne módom, de jogom sem lett volna semmiféle lemben a ministerelnök urral szemben el Ha valaki önmagát, vagy mást utólagosan b egy ilyen kategóriába, azért sem a felsz sem az ezen a címen az elnök részéről n elmulasztott rendreutasitásért az elnök fel nem tehető. (*Helyeslés jobbfelől. — Zaj a baloldalon.* — **Györki Imre:** Burkolt gyanusi hányszor kaptunk mi a mentelmi bizotts való utasitást!)

Elnök: Következik Farkas Tibor képvis második interpellációja, a földmivelésügyi m ter urhoz.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az pellációt felolvasni!

Perlaki György jegyző (*olvassa*):

»Hajlandó-e a minister ur a nemzetgyül tudomására hozni azon rendeletének ind amely rendeletben a Gazdák Biztositó Szö zetét ajánlja, annak dacára, hogy ez az int biztositó társaságok díjegyezményében benn és igy ezen társaság sem nyujthat a több nagyobb előnyöket?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat a szó!

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! A Ne Ujság vasárnapi számában olvastam, h földmivelésügyi minister ur kiadott egy letet, amely rendeletben, tekintettel arra, h elemi csapások elleni védekezés időszerü, jégverések ideje rövidesen elérkezik, (G

Imre: A kormánynak uralma a legnagyob verés!) figyelmébe ajánlja a hatóságoknak, a Gazdák Biztositó Szövetkezetének, amely sitó szövetkezet állami támogatásban is re csináljanak propagandát.

A rendelet szövegét nem volt mód megszerezni, de a földmivelésügyi minis maga is mondta, hogy ilyen rendeletet a s nak megfelelően ő is kiadott és hogy ez a re körülbelül azt tartalmazza, amit a lapok zöltek.

T. Nemzetgyülés! A földmivelésügyi mi ur figyelmét talán elkerülte az, hogy a G Biztositó Szövetkezete a multban sem dij ményben, sem kartelben, — a kettő közt különbség nincs, — részt vett, hanem állt és mint ilyen különálló intézmény előn feltételeket nyujtott a gazdaközönségnek. H ilyen intézetet esetleg a kormányzat támo a közönség figyelmébe ajánl, ezen magába kifogásolni valót találni nem lehet. Ez a tá azonban ma épen ugy benne van a dijegyez ben, mint a biztositó társaságok legtöbbje, fogva semmi esetre sem élvezhet kedvezm hatóságok részéről, mert én nem tartom e

llendőnek egy kartelben lévő vállalattól ilyen
:edvezmény igénybevételét.

A dolognak van azonban még egy komolyabb
:észe, és pedig az, hogy visszaélés történt a föld-
nivelésügyi minister ur nevében. Itt hang-
úlyozni kivánom, hogy privát diligenciából
smervén a földmivelésügyi minister ur műkö-
lését, nem elégedtem meg azokkal az adatokkal,
melyek alapján itt teljes joggal felszólalhattam
volna, nem elégedtem meg azzal, amit olvastam
társaság nyomtatványain, nem elégedtem meg
zzal sem, amit a cégjegyzékben találtam, vagyis
iem állitottam be a kérdést ugy, hogy: nem
:ülönös-e az, hogy a földmivelésügyi minister ur
ieve ennek a vállalatnak igazgatóságában szere-
iel! (**Györki Imre**: Itt ebben az országban, már
emmi sem különös!) Privát úton érdeklődtem
s tudomást szereztem arról, hogy a földmivelés-
igyi minister ur akkor, mikor minister lett,
:rről az igazgatósági tagságról lemondott. (**Mayer
János földmivelésügyi minister**: Azonnal! —
Györki Imre: Kötelessége volt, ez nem érdem!
— **Mayer János földmivelésügyi minister**: Ter-
nészetes!) Mindenesetre viszonylag elég régen.
Azt hiszem, tudjuk, hogy mióta földmivelésügyi
minister a Gazdák Biztositó Szövetkezetének
gazgatóságában szereplő Mayer János, és azt
iiszem, hogy épen nem nevezhető egészen fair
ljárásnak, hogy a földmivelésügyi minister urnak
z a lemondó nyilatkozata keresztülvezetve és
:eresztülvive nincs. *(Ugy van! balfelől és a bal-
:özépen.)* Mert ha én tisztán csak a cégjegyzék
lapján állottam volna, akkor idejöhettem volna
izzal, hogy a földmivelésügyi minister ur neve
:bben benne szerepel és ez mégis csak lehetetlen,
:s támadhattam volna a földmivelésügyi minister
irat. Én nem őt támadtam.

De bocsánatot kérek, mégis csak furcsa, ez a
ársaság, ilyen jogtalan propagandát folytat, mert
izt hiszem, hogy ezt tisztán gondtalanságnak
ninősiteni nem lehet, és hivatalos megállapitása
zen igazgatósági tagság megszüntéről nincsen.
Azt hiszem, hogy ez olyan könnyelmüség a vállalat
észéről, amely a multban az állam és a föld-
nivelésügyi kormány támogatását élvezte, hogy
zt szó nélkül hagyni és afelett egyszerüen napi-
endre térni nem lehet. Azt hiszem, hogyha a
öldmivelési kormányzat a gazdaközönség érde-
:eit tényleg komolyan akarja védelmezni, akkor
em szabad egy kartellben lévő intézményt műkö-
ésében elősegiteni, hanem a minister urnak a
ormány kebelén belül arra kellene törekednie,
ogy a biztositó táraságok, a biztositási üzlet
erén mutatkozó többoldalu anomáliának a kor-
ány és a nemzetgyülés egyszer már együttesen
éget vessen, annál is inkább, mert itt nemcsak
gazdaközönség érdekeiről, hanem szegényembe-
ek érdekeiről, azok életbiztositásáról is szó van.
zerintem a biztositási üzemeket ugy hagyni,
mint most vannak, közgazdasági szempontból
em tanácsos. Reformok megindítását várnám a
öldmivelésügyi minister urtól, s nem azt, hogy
földmivelésügyi minister ur teljes jóhiszemü-
éggel ugyan, de talán mégsem olyan körültekin-
éssel, amint ezt a kérdést kezelni kellett volna,
nódot nyujtott arra, hogy ilyen félreértések,
yen nem egészen szabalyszerü dolgok épen az
nnyiszor kereszténynek nevezett biztositó társa-
igok részéről előforduljanak.

Meggyőződésem, hogy a fair és tisztességes
zletnél keresztény és nemkeresztény között kü-
nbséget tenni nem lehet, de ha már a keresz-
nységet hangoztatják és azt odaállitják, akkor
ak ugy lehet különbséget tenni, hogy az a
eresztény vállalat igyekezik pontossággal, ren-
ességgel túlszárnyalni mindazokat a vállalatokat,
amelyek a kifejezetten keresztény jelzőre igényt
nem tartanak.

Elnök: A földmivelésügyi minister ur kiván
nyilatkozni.

Mayer János földmivelésügyi minister:
T. Nemzetgyülés! Az elmult évben katasztrofális
jégverések voltak, és amikor alaposan megvizs-
gáltuk azoknak a gazdáknak viszonyait, akiket a
csapás ért, azt láttuk, hogy a jégbiztositás az
országban még a legminimálisabb tért sem hódi-
totta. Ezért a gazdák, amikor a csapás érte őket,
támogatásért a kormányhoz fordultak és a kor-
mány a hibájukon kivül nehéz helyzetbe jutott
gazdákat kénytelen volt vetőmag kölcsönnel és
egyébbel segiteni. Ha a gazdák jégverés ellen
biztositották volna magukat, ezt a csapást el tud-
ták volna háritani, mert a biztositási díjakból
káruk megtérült volna.

Ezekből a tapasztalatokból kiindulva a folyó
évben, most, amikor a jégévad elején vagyunk,
figyelmeztetéssel fordultam a gazdákhoz és fel-
hivtam figyelmüket a biztositás fontosságára.
Ebben semmi uj nem volt, mert hasonló felszóli-
tásokat intéztek elődeim is és igy ez a felszólitás
csak sablon volt. A gazdák biztositó szövetkezete
ugyanis, amely 1899-ben alakult, tisztán agrárius
alakulat, a földmivelésügyi ministerium erkölcsi
és anyagi támogatásával alakult s mivel a rész-
vényérdekeltség negyedrésze a földmivelésügyi
ministerium tulajdona, az igazgatósági tagok
sorában a földmivelésügyi minister is igazgató-
sági tagot delegált. Ismétlem tehát, abban amit
a t. képviselő ur felhoz, ott semmi szabálytalan-
ság, semmi nóvum nincsen, ezt már megcsinál-
ták elődeim is és én semmi mást nem tettem
mint azt, ami évről-évre meg szokott ismétlődni.

Megjegyezni kivánom még, hogy a gazdák
biztositószövetkezete a díjegyezményben és nem
kartellben van. A kettő közt különbség van. A
kartell nem veszi el egymás üzleteit, a díjegyez-
mény pedig arra vonatkozik, hogy minimális
díjtételben állapodnak meg egymás között a
biztositóintézetek.

Ezekben voltam bátor a t. képviselő ur inter-
pellációjára válaszolni. Ami pedig a t. képviselő
urnak azt a megjegyzését illeti, hogy az én ne-
vem még most is az igazgatóság tagjai között
szerepel, megjegyzem, hogy ezt most hallom elő-
ször. Megnyugtatom a t. képviselő urat, hogy
holnap ez már nem lesz ott, ez nem fog többé
megtörténni. Be tudom bizonyitani a t. képviselő
urnak, hogy amikor minister lettem, azonnal
kötelességszerüleg lemondottam igazgatósági tag-
ságomról. *(Helyeslés a balközépen.)* Két évig vol-
tam tagja az igazgatóságnak s hogy az intézet
igazgatósági tagjai sorából nevemet még nem
törölték, nevem ma is ott szerepel, erről nekem
igazán nincs tudomásom. Ezt most tudtam meg
és intézkedni fogok, hogy a cégjegyzésszerü tör-
lés is keresztülvitessék.

Ezekben voltam bátor az interpellációra vá-
laszolni. Kérem a t. Nemzetgyülést, méltóztassék
válaszomat tudomásul venni.

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti
a szó.

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! Nem azt
mondottam, hogy a biztositó társaság kartellben
van, hanem azt mondottam, hogy díjegyezmény-
ben van. Mindenesetre erkölcsi szempontból a
minister ur válaszának egyik részét nem veszem
tudomásul, nevezetesen azt, hogy akkor, amikor
a biztositó társaság érdekeltségének 25%-a az
állam kezében van és igy igen tekintélyes be-
folyása van a társaságra a földmivelésügyi kor-
mányzatnak, a földmivelésügyi kormányzat miért
tartotta helyesnek és bölcsnek díjegyezményre
lépni a többi biztositó társaságokkal. Erre nem

kaptam megnyugtató választ. A földmivelésügyi minister ur nem válaszolt arra sem, amit tőle kérdeztem; hogy ha már a többi ministeriumok csendben vannak, inditson ő mozgalmat arra nézve, hogy a biztositási üzlet terén egyszer már rendet teremtsenek. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Ez nem az én feladatom!)

A minister ur tudhatja, hogy a biztositó társaságok ismét gyüléseznek, a gyüléseken résztvesz a kormány közege is és akkor arról van szó, hogy a kereskedelmi törvény 480. §-át eltöröljék, hogy igy megszünjék a lehetősége is annak, hogy egy kedvezőtlen, hosszabb időtartamra kötött biztositási szerződés egyoldalulag felbontható legyen, bármilyen körülmények következzenek is be.

Azt hiszem, hogy a földmivelésügyi minister támogatásával létesült biztositási intézménynek első sorban komoly altruista intézménynek kell lennie, s ennek az intézménynek nem lehet olyan üzleti alapokra helyezkedni, mint a többi vállalatoknak. Ha pedig ez az intézmény is olyan alapokra helyezkedik, mint a többi vállalatok, akkor nem élvezhet semmiféle kedvezményt, semmiféle ajánlatot a kormány részéről, mert vagy az egyik vagy a másik módot tessék választani. Egy rókáról két bőrt lehuzhatónak nem tartok és különösen nem akkor, ha a gazdaközönség volna az a róka, amelyről két bőrt akarnának lehuzni.

Elnök: Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a földmivelésügyi minister urnak Farkas Tibor képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a választ tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség! A Ház a választ tudomásul vette.

Következik Farkas Tibor képviselő ur harmadik interpellációja.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Hajlandó-e a minister ur a nemzetgyülésnek tudomására hozni azokat az okokat, amelyek őt arra birták, hogy a méneskari felügyelő lakáspénzét 2411 pengőben kéri megállapitani akkor, amikor a minister lakáspénze 1659 pengőben van megállapitva?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! Az a tárgy amelyben most interpellálok, igazán azt mondhatnám: szomoruan komikus. Mert ha némi gondossággal átnézzük a költségvetést, azt találjuk, hogy a földmivelésügyi ministerium kebelében van egy tisztviselő, akinek 2411 pengő lakáspénze van, ugyanakkor, amikor ministerének a lakáspénze ennél jóval kevesebb: 1859 pengő és amikor a legmagasabb katonai funkcionáriusoknak, a II. rangosztályba tartozó gyalogsági tábornokoknak a lakpénze is 1791 pengő. *(Mozgás a jobboldalon.)* Mindjárt rátérek arra, miért mondom ezt el. Azért, mert ha pontosan átnézzük a költségvetést és nem csak ugy, mint amit gyorsan, monoton szavazással akarunk elintézni, akkor azt találjuk, hogy a méneskari felügyelőség nem fizetési osztályba, hanem rangosztályba van sorolva. A többiek fizetési osztályban vannak. Van talán képviselőtársaim között, aki ezt nem is vette észre, — azok esetleg kontrollálhatják — de a dolog igy van.

Én tehát kerestem lakpénzt polgárit és katonait, s megpróbáltam mindent: kerestem aktiv katonáét, kerestem a tanácsnokokét, de minden esetben csak azt találtam, hogy ez a groteszk jelenség semmiképen sem indokolható. Mindenesetre tisztelettel kérem a földmivelésügyi minister urat, magyarázza ezt meg nekem.

Megengedem azt is, hogy itt a földmivelésügyi minister urat nem terheli felelősség, megengedem, hogy neki ezeket a tételeket a költségvetésbe való beillesztés végett máshonnan adták, megengedem, hogy ezeket a tételeket, amikor kontrollálták, a pénzügyministerium kontrollálta. Alkalmam volt tegnap felhivnom a pénzügyministerium illetékes tisztviselőjének figyelmét erre, ő is himezett-hámozott, de kénytelen volt megállapitani, hogy ez igy van. Sőt a pontosság kedvéért azt is megjegyzem, hogy ez tavaly is igy volt. Olyan kijelentéssel tehát, hogy ez sajtóhiba, hogy ez tévedés, ezt a kérdést elintézni nem lehet. (**Szabó Imre:** A minister urnak nincs 30 milliós lakpénze!) Tisztelettel kérem a földmivelésügyi minister urat, vessen véget annak, hogy a költségvetésbe ilyen groteszk dolgok bekerülhessenek. Abban talán pártkülönbség nélkül igazat méltóztatnak nekem adni, hogy teljesen lehetetlen állapot az, hogy egy IV. rangosztályban levő tisztviselő — körülbelül helyettes államtitkári minőségnek felel meg — ilyen aránytalanul magas lakpénzt kapjon, amikor a többi tisztviselők, akik vele egy kategóriában vannak, ha civilek, akkor ezernégyszázegynéhány pengő lakpénzt kapnak, ha pedig katonák, akkor pár pengővel többet.

Azt hiszem, a dolog már megérett arra, hogy egyöntetü eljárással szabályozzák az egész lakpénzkérdést megfelelő irányelvek szerint. Őszintén megvalva, nem tartom helyesnek azt sem, hogy különbséget tesznek katonai és polgári lakpénz között, mert a lakás egyformán szükséges mindenkinek, de különösen nem tartom helyesnek azt, ... (**Lendvai István:** Petrichevichék mindent ellopnak!)

Elnök: Lendvai képviselő urat ezért a közbeszólásért rendreutasitom!

Farkas Tibor: ... hogy akkor még ilyen megkülönböztetett lakpénzek legyenek és a jelen esetben nem is az általános elvek szerint megkülönböztetett, hanem valami sui generis rendszerü lakpénz kerüljön bele a költségvetésbe.

Tisztelettel várom a földmivelésügyi minister ur megnyugtató válaszát.

Elnök: A földmivelésügyi minister ur kiván válaszolni.

Mayer János földmivelésügyi minister: T. Nemzetgyülés! A méneskari felügyelő lakáspénz illetményét az 5450/1925. számu kormányrendelet szabályozza, természetes tehát, hogy a költségvetési előirányzatba azt az összeget vehetjük fel, amely összeget lakpénz cimén ennél az állásnál ez a rendelet meghatároz. Meg kell azonban jegyeznem, hogy nemcsak a lakpénz foglaltatik ebben az összegben, hanem a méneskari felügyelőnek egyéb járandóságai is és csak azért vétettek ezek egy összegben a költségvetésbe, hogy ezzel is egyszerüsitsük a költségvetést, mert ezek az egyéb járandóságok a lakáspénzilletménnyel egyszerre esedékesek.

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy maga a pénzügyministerium sem tudott megfelelő választ adni a kérdésre és annak a gyanujának adott kifejezést, hogy nem sajtóhiba csuszott be a költségvetésbe, és megállapitotta azt is, hogy a mult évben is ugyanez a tétel szerepelt a költségvetésben. Megnyugtathatom a képviselő urat hogy a költségvetés olyan rigorozitással kontrollaltatott és a pénzügyministerium olyan szigoruan ellenőrzi azt, hogy kizárt dolog, hogy itt sajtóhiba történt, és kizárt dolog, hogy valami szabálytalan vagy eléggé meg nem okolt tétel került a költségvetésbe.

A dolog ugy áll, hogy a méneskari felügyelőnek 1467 pengő 36 fillér lakáspénze van — ez kisebb mint a II. fizetési osztályban levő ministeré — ezenkivül istállóbér cimén 825 pengőt és 92 fillért, kocsiszinbér cimén 112 pengőt és 48 fillért kap, butorkopás cimén pedig 5 pengőt és

? fillért. Ez az összes járandóság teszi ki a 2411 engőt és ismétlem csak azért vannak ezek egy ovaton elszámolva, — mégpedig a lakpénz ro-aton, — hogy ezzel is egyszerüitsük a költség-etést. Semmi néven nevezendő különös dolog em történt, csak az, amit itt most megvilágí-ttam és azt hiszem a t. képviselő ur is belátja, ogy itt semmiféle szabálytalanság nem történt. pen ezért kérem a t. képviselő urat és a t. ázat, hogy válaszomat tudomásul venni mél-ztassék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti szó.

Farkas Tibor: Igen t. Nemzetgyülés! Kérem igen t. túloldalt, hogy a helyeslést egy kissé ég méltóztassék elhalasztani, nem ugyan mintha ményem volna, hogy átérzik milyen lehetetlen szurd állapot az, hogy ilyen dolog megtörtén-tik. Egy adattal még mindenesetre bátor leszek olgálni.

Az igen t. földművelésügyi minister ur em-tette, hogy ennek a méneskari tisztviselőnek an kocsiszinbére, istállópénze, s butorkopás mén is kap bizonyos összeget. Tisztelettel átor vagyok kérdezni, mi szükség van arra, ogy a méneskari felügyelő istállópénzt kap-n? Mi szükség van arra, hogy a méneskari lügyelő butorkopás címén is kapjon egy bi-nyos összeget, (**Lendvai István:** Más szegény nber örülne, ha egyáltalában istállóban lak-atnék.) amikor mások nem kapnak semmit yen címen! Miképen mozditja elő Magyaror-ág lótenyésztését az, hogy a méneskari fel-gyelőnek ilyen illetményeket állapitanak meg rejtve és elbujtatva? (**Lendvai István:** Ennek ippológiai okai vannak!) Kénytelen vagyok zt mondani, hogy elrejtve, mert nem vagyok ajlandó komolyan jóhiszemünek és kellő gon-osságunak tartani azt a költségvetést, amely-ek egyes tételei lakpénz címén ennyire külön-öző járandóságokat mutatnak. Tessék akkor zt a külön egyéb járandóságoknál feltüntetni.

De én azért sem vagyok hajlandó ezt ilyen gyszerüen tudomásul venni, mert tovább men-m és átnéztem a lakbéreket másutt, igy a nvédelmi ministeriumnál is, és ott azt talál-m, hogy a képzőintézetek vezetőinél, tehát oknál, akiknek gondjaira van bizva a jövő talságá és annak kiképzése, sokkal kevesebb etmény szerepel. A tábornok a katonai kép-intézeteknél 1472 pengő lakáspénzt kap, ebben nne van már a butorkoptatás, a butorbér is. z a tábornok azonban nem kap egyéb pótlék mén többet, mint 400 pengőt. Itt valami még indig nem stimmel.

Arra kérem tehát tisztelettel a földmüve-sügyi minister urat, hogy saját hatáskörében tézkedjék már egyszer. A mult év folyamán ár vitatkoztunk erről és akkor a földmüvelés-gyi minister ur elismerte, hogy ezt az állást lajdonképen nem tekintheti olyannak, amely lett ő rendelkeznék, mert ennek betöltése egé-szen különálló szisztéma szerint történik. De mindenesetre különösnek tartom, hogy ilyen katonai jellegü alapon, a katonai mentalitásnak bevitelével a földmüvelésügyi adminisztráció-ban még mindig az az aránytalanság áll fenn, hogy az, aki a mének felett és a méneskar felett felügyel, aki tehát nagyon csekély személyzet felett áll, sokkal több lakpénzt kapjon, mint az a tábornok, aki katonai nevelés felett felügyel.

Aki ennek a humoros, de mondhatom szo-moruan komikus voltát nem látja be, az cselekedjék legjobb lelkiismerete szerint és vegyen tudomásul ilyen csodabogarakat is.

Elnök: Következik a határozathozatal.

Felteszem a kérdést: méltóztatnak-e tudomásul venni a földmüvelésügyi minister urnak Farkas Tibor képviselő ur interpellációjára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a választ tudomásul veszik, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a választ tudomásul vette.

Következik Farkas Tibor képviselő ur negyedik interpellációja. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Interpelláció a földmüvelésügyi minister urhoz.

Hajlandó-e a minister ur a nemzetgyülést a hidegvérü ló tenyésztésével szemben foglalt álláspontjáról részletesen tájékoztatni?

Hány hidegvérü ménl vásárolt ministersége alatt a földmüvelésügyi ministerium?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Farkas Tibor: Tisztelettel kérem, méltóztassék hozzájárulni, hogy ezt az interpellációmat a legközelebbi interpellációs-napon mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, kimondhatom, hogy a Ház hozzájárul, hogy a képviselő ur ezt az interpellációját a következő interpellációs-napon mondhassa el.

Zsirkay János képviselő ur az elnökség utján ugyancsak kéri, hogy interpellációját a legközelebbi interpellációs napon mondhassa el. *(Helyeslés.)* Ha méltóztatnak hozzájárulni, akkor ezt határozatilag kimondom.

Több interpelláció nem léven, hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése.

Kérem a jegyző urat szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 7 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Rákóczi Ferenc s. k. *Bárány Sándor s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 535. ülése

1926. évi április hó 22-én, csütörtökön,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Griger Miklós, Baticz Gyula, Jászai Samu, Klárik Ferenc. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása őrgr. Pallavicini György ügyében. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapítása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

A kormány részéről jelen vannak: *Rakovszky István, Bud János, Walko Lajos, gr. Csáky Károly, Vass József.*

Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 30 perckor.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perlaki György jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Bodó János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Petrovics György jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042) általános tárgyalásának folytatása.

Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Griger Miklós!

Griger Miklós: T. Nemzetgyülés! Felszólalásomban külpolitikánkkal, külpolitikai kérdésekkel kivánok foglalkozni és megvallom, hogy amikor ezt tenni szándékozom, félelem és aggodalom tölti el lelkemet, mert ugy gondolom, hogy kényes és komplikált külügyi viszatkozásaink tárgyalásánál csak politikai elein és törvényhozó-testületünk vezéralakjait leti a szó és csak ők hivatottak arra, hogy a özvéleménynek és a külpolitikai kormányzatak irányt mutassanak. Am, mivel ők a polikai tanitás és nemzetnevelés e nagy kötelességétől távol tartják magukat, félreteszem a öteles szerénységet és hangot adok annak az ggodalomnak, fájdalomnak és reménynek, mely a trianoni Magyarország minden fiának lkében él. És ez a hang őszinte lesz, külpolikai kérdések tárgyalásánál talán szokatlanul szinte. A diplomaták és külügyi kérdésekkel glalkozó politikusok ugyanis Talleyrand éldáját szokták követni, azt t. i., hogy a szakat gondolatok és érzelmek elpalástolására ll használni. Nos, én nem követem e példát mivel azt mondják, hogy külpolitikai kérdék tárgyalásánál az őszinteség nem mindig olgálja az ország javát, szükségesnek tartom nak hangsúlyozását, hogy nem pártom neében és megbizásából beszélek, hanem tiszn egyéni meggyőződésemnek adok kifejezést kérem a t. Nemzetgyülés ama tagjait, akikk lelkében beszédem visszhangot kelt, tarzkodjanak a tetszésnyilvánitás minden jelétől, hogy a felelősséget esetleg egyedül én viselhessem. *(Mozgás a középen.)*

T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt ama tényre bátorkodom szives figyelmüket felhivni, hogy a független magyar külügyministerium megszületése óta jönnek és mennek a magyar külügyministerek egyik a másik után és hovatovább e személyi változásokból és provizóriumokból tevődik össze egész hivatalos külpolitikánk. Volt néhány külügyministerünk hat év óta, kultuszministerünk is volt egypár, de semmiféle ministerünk nem volt annyi, mint külügyministerünk, dacára annak, hogy közülök egy sem bukott meg a parlamentben, egy sem veszitette el a többség támogatását. **(Horváth Zoltán:** Itt nem is lehet megbukni! — **Berki Gyula:** Próbálná meg a képviselő ur egyszer ministernek lenni, egy hét alatt megbuknék! — **Horváth Zoltán:** Én is kineveznék néhány kormányfőtanácsost! — *Élénk derültség.)*

Mig a szomszéd államok külügyministerei évekig vezették országuk sorsát, betanultak hivatásukba, megismerték Európát és annak vezető államférfiait és egyesek közülök nemzetközi hirnévre is tettek szert, addig a mi külügyministereink rövid időközökben váltakoztak és ma már a nyolcadiknál tartunk, aki voltaképen kereskedelemügyi minister és csak mellékfoglalkozásképen, csak ideiglenesen külügyminister, igaz, hogy ez az ideiglenesség is már idestova egy éve tart. **(Östör József:** Bethlen a külügyminister, mindenki tudja!)

Bajnak tartom a külügyminister személyében beálló örökös változást, mert hiszen a külügyek helyes vezetésének sine qua non-ja a stabilitás; enélkül nagyobbszabásu külpolitikát csinálni nem lehet; enélkül külügyeszdit lehet játszani, de komoly külpolitikát csinálni nem lehet. S a külpolitika vezetésében az állandóságnak e hiánya különösen nálunk súlyos hiba, mert az Ausztriával való közjogi kapcsolatunk miatt a magyar politika a belpolitika szük horizontja között mozgott, a külpolitika terra incognita maradt beható érdeklődés a külpolitikai kérdések iránt és komoly külpolitikai tudás nem fejlődött ki. Ilyen politikai viszonyok között a külpolitikai szakképzettség és iskolázottság biztositásának érdekében is kivánatos a külügyek vezetésében a stabilitás. Sajnos, a stabilitás, a sikeres külpolitikának ez a nélkülözhetetlen előfeltétele ná-

lunk nincs meg és igy nem csoda, hogy külügyministeriumunk országunk rettenetes helyzetében nem tudott magának munkát és feladatot találni, nem tud a nemzetben komoly külpolitikai érdeklődést felkelteni. Igy valamiképen érthető az a szomoru és megdöbbentő jelenség is, hogy, amint azt az utolsó külügyi budgetvitában láttuk, e szomoru időkben, amikor történelmi határainkból kivertek minket, egy békeszerződésnek csufolt gaztettel a magyarság ütőereit átmetszették és nemzetünk elvérzőben van a magyar parlament, amely valamikor a delegáció külpolitikai tanácskozásain remekelt és Európa figyelmét vonta magára, néhány óra alatt végzett a külügyi költségvetéssel, még pedig olyan sietve, laposan és felületesen, hogy még a hazai közvélemény figyelmét sem volt képes magára vonni, annál kevésbé a külföldét.

T. Nemzetgyülés! Ezek előrebocsátása után legyen szabad áttérnem külpolitikánk feladataira. Elismerem, — s ki nem ismerné el? — hogy hatalmi politikát nem csinálhatunk. Ellenfeleink, a nagyentente talpig és állig fel van fegyverkezve és a kisentente is óriási katonai túlerőre támaszkodik, mi pedig le vagyunk fegyverezve és puszta kézzel az egész világ ellen nem hadakozhatunk.

Ebből azonban nem következik az, hogy a trianóni szerződést igazságosnak és véglegesnek elismerjük, ellenkezőleg: kitartóan és következetesen fenn kell tartanunk a revizió programmját, mint az európai problémák megoldásának és a tartós béke biztositásának feltételét; napirenden kell tartanunk a magyar kérdést, fel kell emelnünk hangunkat és nem szabad türnünk, hogy a trianóni határokon túl bárki is azt hihesse, hogy valaha is bele tudnánk törődni a mai helyzetbe. Ha és amikor ezt tesszük, nem ütközünk a fennálló nemzetközi jogba, hanem csak arra törekszünk, hogy az egész művelt emberiség tudója és részese legyen azoknak a szenvedéseknek, amelyeket Trianon rótt a magyar nemzetre, hogy Európát elkövetett szörnyü hibájára, milliók szenvedéseire, a jövőben fenyegető veszedelmekre figyelmeztessük, hogy igy a trianóni szerződés revíziójának gondolatát Európa közvéleményében ébren tartsuk és ha lehetséges, az illetékes fórumok előtt napirendre tüzessük. (**Pikler Emil:** Elsősorban idebenn kell a magyar népet felszabaditani!)

A magyar állam ezer éve áll fenn s mivel a nemzet, amely alkotta, számbelileg kicsiny és helyzete nehéz volt, a kultura és a civilizáció terén nem produkálhattunk annyit, mint más nemzet, de azért büszkén állithatjuk, hogy Európát és a keresztény civilizációt amazok helyett is védelmeztük és a világ békéjét ritkábban zavartuk meg, mint bármely más állam. Magyar hóditási szándék utoljára a XV. században fenyegette Európát, amikor Mátyás király fegyveres kézzel szerezte meg Bécs városát Habsburgi Frigyestől. Ez idő óta a magyar nemzet csak alkotmányos szabadságának, a kereszténységnek és saját létének védelmére rántott kardot, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és középen.)* sohasem imperialista ambiciók által vezettetve. Mária Terézia érdekében is csak azért szálltunk sikra, mert asszony volt, mert királynénk volt, aki bizalommal fordult hozzánk, amikor nagyravágyó és szerződésszegő ellenségei vesztét keresték.

A lezajlott világháboruban sem vezetett bennünket terjeszkedési vágy, ellenkezőleg: több, mint 30 ország verekedett a világháboruban, az egyik akarta a háborut, a másik beleheccelték, a harmadik mint Lloyd George mondja, belebotorkált a nagy csatába és a ország közül egyetlenegy volt, amelynek k mánya tiltakozott a háboru ellen. (**Östör J zsef:** Hivatalosan! — *Ellenmondások a szél baloldalon.)* És mégis, amikor békét kötött ezt az országot büntették meg a legirtózatsabban *(Ugy van a jobboldalon és a középe* ugy, hogy még a szövetségesének is juttatt belőle koncot. *(Ugy van! Ugy van! a jobbold lon és a középen.)* Ez az ország Magyarorsz Erről az országról irja Nitti »Béke« cimü m vében, hogy egyetlen néppel sem bántak el noszabbul, mint a magyarral. *(Ugy van! U van!)* egyetlenegy országot sem kinoztak m marcangoltak szét és raboltak ki jobban, m Magyarországot. *(Ugy van! Ugy van!)* Erre országra erőszakoltak a győztesek olyan sz ződést, amelynek 364. §-a skorpiókból és vi rákból van fonva a magyar lélek gyötrelm és kinzására. Ebből az országból, amely b réta volt Isten kalapján, siralomházat csin tak. Elvettek földjéből 191.000 négyzetkilom tert s meghagytak 91.000-et; elszakitottak kosai közül 11 milliót és meghagytak nyolc fél milliót. Őstermelésének lába alól kimoz tottak 13 millió hold szántóföldet és meghag tak 12·1 milliót, elrabolták erdeit, bányáit, vasi legelőit s meghagyták a feldolgozó ip telepeket nyersanyag nélkül és 43%-ról 53 % növekedett ipari munkássággal. (**Pikler Em** Mindezt előre kellett volna látni 1914 augu tusában! — **Szabó Sándor:** Most mondot hogy tiltakoztunk a háboru ellen! — **Erdé Aladár:** Egyetlen ember volt, aki tiltakoz az is magyar volt!)

Ebben a kegyetlen hóhérmunkában Fra ciaország vezet, az az ország, amelyről mondják, hogy az emberi jogok palládiuma az a francia államférfiu, akiről a frankha sitással kapcsolatban itt és a sajtóban csakn a rokonszenv hangján nyilatkoztak. Ő volt aki a mi nagy nemzeti tragédiánkkal szemb a legridegebb és a legcinikusabb álláspon képviselte. *(Ugy van! Ugy van!)* Ő volt az, azt hirdette, hogy ha Magyarország és a k nyező államok barátsága között kell válasz nia, már régen választott.

Az ő ajkáról hangzott el az a kegyetl itélet, hogy Magyarország nagyon kicsi l de az elnyomónak husába kellett vágni. N vette figyelembe Magyarország ezeréves ál miságát, nem vett tudomást Európa kultur érdekében hozott áldozatairól, (**Pikler Em** Mussolini ugyanazt tette!) nem vett tudom rettentő és hüséges kardjáról, amelyet a reszténység és a nyugati civilizáció fejlőd szabadsága érdekében forgatott; megfeled zett Voltaire ama megállapitásáról, ho Európa hálátlansága miatt a magyar a föld rekségének legszerencsétlenebb nemzete, chelről, aki honfitársainak azt a kérdést tette fel: mikor fogják leróni hálájukat a nemzet iránt, amely elvérzett a nyugati civi záció védelmében, Lamartine-ről, aki 1848-b egy magyar küldöttség utján azt az üzene küldte nekünk, hogy Franciaországban an barátra számithatunk, ahány francia él, s legnagyobb francia földrajzi iróról, El Reclus-ről, aki lelkesedve felkiáltott: ime, legtökéletesebb földrajzi és gazdasági egys Megfeledkezett arról is, hogy 1870-ben a m gyar parlament a legyőzött Franciaorsz mellé állott. Mindenről megfeledkezett élére állott ama társaságnak, amely Magy országot öt részre darabolta, mint valame velencei tükröt egy kalapácsütéssel összetör

osait anyagi romlásba és nagy részüket er-esi züllésbe hajtotta. *(Ugy van! Ugy van!)* S ez az ur most a frankhamisitással kap-atban banditizmusról beszél. Hát igaz, y a frankhamisitás nem gentlemanekhez foglalkozás, **(Erdélyi Aladár:** Eddig csak inyok csinálták!) de a trianoni szerződés, a példátlanul ostoba, kegyetlen és piszkos emű, *(Ugy van! Ugy van!)* a bosszuvágy apzsiság e remek műve, a világtörténelem ghitványabb dokumentuma, Kassa, Kolozs-, Arad elrablása nagyobb gaztett minden zhamisitásnál. *(Ugy van! Ugy van! —* **s. — B. Podmaniczky Endre:** Ezt önök tudják megtapsolni, ugy-e? — **Berki la:** Ők csak a botrányoknak tapsolnak! — **ler Emil:** A háborunak köszönhetjük. — **icz Gyula:** Gazságot gazsággal nem lehet elmezni és menteni! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

abó József: Ki védi a frankhamisitást? t itélte el! — **Pikler Emil:** Nem kellett a a háborut éljenezni 1914 elején! — *Hu-Károly közbeszól. — Zaj.* — **Pikler Emil:** is éljenezte képviselő ur! — **Huszár Ká-y:** Ha ma megtámadnak oly szemtelenül, or is azt fogom mondani, hogy védeni kell azát! Megrohanták és megtámadták Ma-rországot. Tessék a támadók ellen for-ni! — *Zaj.)* Csendet kérek! Kénytelen le-névszerint is figyelmeztetni az állandóan beszóló képviselő urakat.

Griger Miklós: A trianoni békére ráillik a megállapitás, amelyet Dosztojevszkij szo-t alkalmazni a cári Oroszországra, hogy grothadt, mielőtt megérett volna. Ezért ért-ő, sőt természetes, hogy Európa emberségeg gondolkozó és elfogulatlanul itélő államfér-ez ugynevezett békemű megszületésének percétől reviziójának elkerülhetetlen vol-hangoztatják és hogy a béke reviziójának dése, iletőleg szüksége mind jobban átszi-og az európai közvéleménybe elannyira, y ma már a kételkedők és pesszimisták is merik, hogy a béke reviziója, ha lassan, ha és félénk léptekkel közeledik is, de feltét-il utban van.

A győztes nagyhatalmak államférfiai előbb-ob kénytelenek lesznek megküzdeni ama lasági erőtényezőkkel, amelyek cáfolhatat-ul hirdetik, hogy a békék által teremtett l tarthatatlan és csak a békék reviziója ál-orvosolható, és ama erkölcsi erőtényezők amelyek az emberiség felébredt lelkiismere-ben kezdenek nyilvánulni ama igazság gálatában, hogy békét a háboru befejezése, pedig folytatása céljából szokás kötni és y a bennünket érdeklő esetben a trianoni ződés reviziója nemcsak a magyarság élet-ke, hanem az emberiség becsületének és az pai civilizációnak is követelménye. *(Ugy Ugy van! a jobboldalon és a középen. —* **er Emil:** Ez igaz!)

Most már mi következik ebből? Az, hogy kor az egész művelt világ mind szélesebb iben terjed az a meggyőződés, hogy a pá-békemű nem oldotta meg azt a feladatát, y Európában megteremtse a tartós béke teleit, és ezt a feladatot csak ezentúl kell l megoldani, hogy a rosszul megkötött szer-seket revideálni kell, nem ujabb háboru-hanem a közvélemény evolucióját követő s szerződések megkötésével, **(Pikler Emil:** elyes! Ezt aláirjuk! **Huszár Károly:** Ezt juk! — **Erdélyi Aladár:** Csak nem gon-a, hogy háborut akarunk? — **Szabó József:** zonban nemcsak rajtunk mulik, hanem el-lenfeleinken is!) akkor külpolitikánkra igen komoly feladat vár, amelynek megoldásánál a fölösleges megalázkodások épen olyan ártal-masak, ha nem ártalmasabbak, mint a kihivó tüntetések, de amely feladatot könnyüvé teszi az a tény, hogy az igazság szolgálatában áll.

Külpolitikánk ceterum censeo-ja a trianóni békeszerződés reviziója kell, hogy legyen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a közé-pen.)* Hirdetnünk kell a sorsunkba való bele nem nyugvást. Ez — mint emlitettem — nem ütközik a fennálló nemzetközi jogba, lélektanilag pedig annyira érthető, hogy ha reggeltől estig esküdöznénk is, hogy belenyugodtunk a trianóni helyzetbe, hogy véglegesnek ismerjük el a trianóni verdiktet, mégsem hinnék el nekünk, mert tudják, hogy ez nem lehet igaz. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a közé-pen.)* Franciaország Elzász-Lotharingiának nem egészen másfélszáz éves birtoklásának jogcimén revánsháborut zuditott a világra, nekünk azonban hivatalos átiratban szemünkbe vágták, hogy ezeréves birtoklás nem lehet jogcim területek megtartására. Ám, ha Franciaország nem feledkezett meg Elzász-Lotharingiáról, mi sem felejtjük el Aradot, a Vág völgyét, kincses Kolozsvárt, a Tátra, Fátra, Mátra hóval koszoruzott ormait, a Vaskapu barna szikláit, a Dráva partját, a torontáli németet, a felvidéki tótot, Rákóczi népét, a ruthént, Attila utódait, a székelyeket, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* mert ha vállalunk is minden nyomoruságot és ha bele is törődünk minden nélkülözésbe, nemzeti méltóságunkról és becsületünkről nem mondhatunk le. Azt tartjuk olyan becsben és őrizzük olyan féltékenyen, mint Franciaország, a grande nation a maga becsületét és a maga méltóságát. *(Ugy van! Ugy van! Taps a jobboldalon és a középen.)*

Bele kell vinnünk az európai köztudatba, hogy van magyar kérdés, van magyar probléma és hogy igen téves az a felfogás, amely szerint az európai békét kizárólag Németország helyzete veszélyeztette, és mivel Németországgal sikerült valamelyes modus vivendi-t létesiteni, a békediktátumok igazságtalanságai már reparálva vannak és az európai béke már biztositva van.

A versaillesi béke reviziója már kezdetét vette és ez koronája és veleje a német sikernek. Németország legyőzhetetlen energiájával és céltudatos politikájával el tudta ezt érni, mielőtt az uj állapotok petrifikálódni és konszolidálódni tudnának. És azért maradtunk mi messze Németország mögött, mert egyre mélyebben huzódtunk bele abba a sötét erdőbe, amellyé a békeszerződések tették Európát. Tudjuk ugyan, hogy Európa forumán a 70 milliós Németország gazdasági és nemzeti ereje nem quantité negligeable, de a német siker láttára mégis feltolakszik a kérdés: kellett-e nekünk, akik Németországgal együtt küzdöttünk, ennyire kiesnünk annak a német politikának köréből, amelyben ha benn maradtunk volna, a német sikernek legalább valamelyes módon részesei lehetnénk? Már pedig annyira sem vittük, hogy e német kérdéssel kapcsolatban elismerjék, hogy van magyar kérdés is, amelynek megoldása még hozzátartozik Európa, főleg Keleteurópa békéjének biztositásához.

Ez a multakhoz mérten már nagy hanyatlás, mert a magyar történelem legmostohább és legszomorubb napjaiban is a magyar nemzet ügyét ugy tudtuk belekapcsolni az európai politikába, hogy Európa kénytelen volt tudo-

mást venni arról, hogy van magyar kérdés. Most néhány jóindulatu barátunkon kivül az európai nagypolitikát intézők ezt sem tudják. És ez a mi nagy bajunk és nagy veszedelmünk: az a fásult közöny, amellyel Európa a magyar kérdést kezeli illetőleg ignorálja. Ez ellen kell küzdenünk teljes erővel, mert ha Európa közvéleményében az a felfogás verne gyökeret, hogy a magyar kérdést a szanálással elintézték és hogy Magyarország a szanálásért s más gazdasági előnyökért, szóval egy tál lencse kedvéért hajlandó beletörődni a történtekbe, akkor valóban magunkra terithetnők a szemfödelet. Épen azért minden adott alkalommal minden nemzetközi forum előtt fel kell jajdulnunk, és fel kell vetnünk a trianoni béke revíziójának kérdését. *(Ugy van! jobbfelől.)* Fájdalmunkat, elkeseredésünket bele kell sirnunk minden kulturember álmába: lássa Európa, hogy mi nem rendezkedtünk be végkép Trianonra; hogy külpolitikánk ambiciója nem az, hogy jó, csendes engedelmes és illedelmes gyermekei legyünk a győzteseknek; hogy a magyar nemzet nem azonos sem az októberi forradalomnak azon pipogya, meghunyászkodó alakjaival, akik Franchet d'Esperay tábornok előtt hajlongtak, *(Ugy van! Ugy van!)* sem pedig azokkal az emigránsokkal, akik készek lemondani Szent István koronájának összes elrabolt javairól, csakhogy ismét kezükbe kerithessék a hatalmat... *(Ugy van! Ugy van! Taps.* — **Pikler Emil:** Nem az emigránsok rendezték a budaörsi csatát! — *Felkiáltások jobbfelől: Belgrádban mi történt?* — **Horváth Zoltán:** Az nem forradalom, hanem összeomlás volt! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. (**Pikler Emil:** Miért szökött meg a munkapárt. — **Hajós Kálmán:** Nem szökött meg. — **Pikler Emil:** Hol volt? — **Hajós Kálmán:** Az meg tudta volna védeni, ugy-e?) Hajós Kálmán és Horváth Zoltán képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni. (**Saly Endre:** Ez csak Berkinek áll jól, Grigernek nem lehet ilyent mondani.) Saly képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni.

Griger Miklós:... hanem hogy a magyar érzést, a magyar elkeseredést, a magyar aspirációkat azok képviselik, akik Apponyi Alberttel az élükön a világ fülébe harsogják az elszenvedett jogtalanságokat és a folyton megujuló jogtiprásokat.

Lehet, hogy panaszunk bántani fogja a nyugati hatalmakat. (**Pikler Emil:** Előbb a magyar népet kell idehaza jogokhoz juttatni, akkor azután kimehetünk. Tessék jogot adni a magyar népnek és kenyeret. — *Nagy zaj a középen.)*

Elnök: Pikler Emil és Berki Gyula képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni. *(Pikler Emil közbeszól.)* Pikler képviselő urat másodszor figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj.* — **Pikler Emil:** Demokráciát és szabadságot tessék adni, akkor kimehetünk Benes ellen agitálni.) Pikler Emil képviselő urat harmadizben figyelmeztetem. (**Pikler Emil:** Ha nincs általános, titkos választójog, akkor nincs jogunk beszélni.) Pikler Emil képviselő urat állandó közbeszólásaiért rendreutasitom. *(Berki Gyula közbeszól.)* Berki Gyula képviselő urat másodizben is figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni.

Griger Miklós: Lehet, hogy panaszunk bántani fogja a nyugati hatalmakat, hogy hangunk kellemetlen lesz a nemzetközi tanácskozásokon, de hát inkább haragudjanak reánk, semhogy megfeledkezzenek rólunk. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Azután még valamit kell belevinnünk európai köztudatba. (**Horváth Zoltán:** irták alá a trianoni békét! — **Halász M** Ugyan kérem, ne beszéljen ilyent. — *Hor Zoltán közbeszól.)*

Elnök: Horváth Zoltán képviselő urat sodszor is figyelmeztetem, Halász Móric viselő urat is figyelmeztetem, méltóztacsendben maradni. *(Egy hang a közé Azért, mert a német is aláirta.)*

Griger Miklós: Azután még valamit belevinnünk az európai köztudatba: azt, amig a trianoni béke fennáll, konszoli Magyarországon nem lehetséges, hogy cs Magyarország nem konszolidálható.

Teljesen igazat adok gróf Andrássy lának, amikor azt mondotta, hogy a fr hamisitásnak erkölcsi háttere Trianon. gyalhatjuk ezt a frankhamisitást itéletn egy bizonyos: ha Trianon nincs, nincs fr hamisitás. (**Pikler Emil:** És ha háboru n nincs Trianon. Igy is lehet következtetn **B. Podmaniczky Endre:** Valami ujdons mondjon! — **Pikler Emil:** Az igazság, milyen régi is, mégis igazság marad. — **lász Móric:** De ez nem igaz! — **Huszár Ká** Évekig előkészitették diplomáciailag a rut az ellenfeleink. — **Pikler Emil:** Ki aki legelőször megüzente a háborut? — **Hu Károly:** A diplomácia csinálta! — **Hor Zoltán:** Kié volt a diplomácia? — **Huszár roly:** Magyarországé volt? — **Horváth Zo** Ausztriáé volt! — *Zaj.)*

Elnök: Horváth Zoltán képviselő állandó közbeszólásaiért rendreutasitom. Gyula képviselő urat kérem, méltózta csendben lenni. *(Zaj.* — **Szabó Sándor:** Ti tetlen ez a hang!) Szabó Sándor képviselő kérem, méltóztassék csendben mar *(Vargha Gábor közbeszól.* — *Zaj.)* Vargha bor képviselő urat kénytelen vagyok re utasitani. (**Szabó József:** Már nem ent barátok, hanem kisentente-barátok! — **P Emil:** Amiért a magyar nemzet számára mokráciát követeltünk, azért vagyunk entente-barátok. — *Szabó József közbe* Szabó József képviselő urat kérem, méltó sék csendben maradni. (**Baticz Gyula:** Ez nagy hazugság és ronda demagógia.) B Gyula képviselő urat kérem, méltózta csendben maradni. (**Berki Gyula:** Kun nak is ez volt a mottója. — **Baticz Gyula** jobban szolgálta.) Berki Gyula képviselő állandó közbeszólásaiért kénytelen va rendreutasitani. Baticz Gyula képviselő másodszor figyelmeztetem, méltóztassék cs ben maradni.

Griger Miklós: Trianon tette tönkre a gyar középosztály százezreit, Trianon bon meg a lelki egyensúlyt, és homályositotta el zan itéletet sokakban, Trianon neveli a k dorokat, összeesküvőket, konspirátorokat, non nevelte a frankhamisitókat is azokat, ket önzés és nyerészkedési vágy, és azoka akiket hazafias motivum vezetett, vagy m juk, félrevezetett és akik közül az előbbi mint a társadalom söpredékét megvetjük, a nemzet nagy szerencsétlenségét saját an előnyükre akarták kiaknázni, az utóbbiaka itéljük, mert az irredenta eszmét lehetetle a nemzeti lélekhez méltatlan eszközzel aka szolgálni; *(Ugy van! Ugy van! a jobbol és a középen.)* elitéljük őket meggondola ságuk, könnyelmüségük, rövidlátásuk m amellyel az országot őrült bonyodalmakba verték. Kivánjuk és követeljük, hogy te konzekvenciáit viseljék, de mint emberek, magyarok, részvétünket nem tudjuk — én

bb nem tudom — megtagadni tőlük, mert amiképen Trianon áldozatait látom bennük. ·délyi Aladár: Azt nem egészen! — **Pakots** sef: Windischgraetz, mint Trianon áldozata. Zaj. — *Hegymegi-Kiss Pál közbeszól.)* Le-n nyugodt, együttérzek velük. — **(Huszár roly:** Vázsonyi is ezt mondta.) Ha a kisem-ek büntetést kapnak, ha módomban állana, resen leülném helyettük. *(Hegymegi-Kiss közbeszól.)*

Elnök: Hegymegi képviselő ur, csendet ek.

Griger Miklós: Ez, t. i. az Andrássy Gyula ıl is megállapitott tény, hogy a frankhami-ısnak erkölcsi háttere Trianon, ez a tény lé-tani oka és magyarázata annak is, hogy az enzék a frankhamisitás ügyéből kifolyólag ıden igyekezete és minden erőlködése elle-e sem képes hangulatot kelteni a kormány n az ország közvéleményében. *(Ugy van! y van! Taps a jobboldalon és a középen.* — **lélyi Aladár:** A kormánynak semmi köze ı volt hozzá. — **Pikler Emil:** Menjünk titkos asztással a nép elé!) Próbáljuk meg. *(Nagy .)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. **(F. bó Géza:** Megijed, ha választásra megyünk! Zaj.) Csendet kérek, képviselő urak.

Griger Miklós: Igaz, hogy panaszos han-kal **(Pikler Emil:** Egyetlen népgyülésen a volt szabad erről egy szót sem szólani! — *schl Richárd közbeszól.* — *Zaj.)* és kifaka-okkal lépten-nyomon találkozunk; támad-a kormányt a forgalmi adó miatt és ezer s címen, de a frankügyben tanusitott maga-tása miatt a magyar közvélemény nem el ellene vádat. *(Ugy van! Ugy van! a jobb-alon és a középen. — Nagy zaj és ellenmon-ok a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Szomjas sztáv:** Nem a Lipótvárosban van a magyar vélemény!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. — **kler Emil:** Éljen a frankhamisitás! A ma-ır nemzet ezt kiáltja? — *Zaj.)* Pakots Jó-f képviselő urat kérem, méltóztassék csend-maradni. **(Horváth Zoltán:** Ha az urak-szabad volna hamisitani...) Horváth tán képviselő urat kérem, méltóztassék ndben maradni. *(Állandó zaj a baloldalon a középen.)* Berki Gyula képviselő urat em, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj.)* gha Gábor képviselő urat kérem, méltóz-sék csendben maradni. **(Pakots József:** igy volna is, le kellene tagadni!) Pakots sef képviselő urat másodizben is kérem, tóztassék csendben maradni. *(Közbeszólá-a baloldalon.)*

Griger Miklós: Nem ezt mondtam. **(Pikler il:** De igen, ezt mondta! — *Nagy zaj a sőbaloldalon.)* Az urak nem értenek magya-ha ezt rám fogják. **(Forgács Miklós:** Nem reznek, nem is értenek magyarul! — **Berki ula:** Választás kellene! — **Pikler Emil:** De osan! — *Folytonos zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. Ha ı méltóztatnak az elnöki figyelmeztetésre gatni, kénytelen leszek erősebb eszközöket ıybe venni. Méltóztassanak végre csendben adni. *(Folytonos zaj a baloldalon és a kö-n.)* Berki Gyula képviselő urat állandó beszólásaiért másodizben is rendreutasi-. *(Zaj.)* Pakots József képviselő urat ál-ló közbeszólásaiért rendreutasitom. Méltóz-anak végre az elnöki figyelmeztetéseket ntetbe venni.

Griger Miklós: Ami pedig engem illet, ama at illetőleg, hogy a ministerelnök tudtával és pártolásával történt a frankhamisitás, az a véleményem, hogy a ministerelnököt sokkal okosabb embernek és agyafurtabb politikus-nak tartom, semhogy ilyen együgyüséget róla feltételezzek. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A másik vádról pedig, hogy tudniillik... **(Saly Endre:** Két évvel ezelőtt másként beszélt! — **Tankovics János:** Nem kell a tárgyilagos előadást zavarni! — **Hegymegi-Kiss Pál:** A pasz-szivitástól is ön mentette meg a kormányt!) Legyen szives ezt hangosabban mondani. **(Hegymegi-Kiss Pál:** Két évvel ezelőtt a pasz-szivitással megmentette a kormányt! Igazolom a képviselő urat! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek.

Griger Miklós: A másik vádról pedig, hogy tudniillik a kormány egyideig, az első napokban, eltussolni iparkodott ezt az ügyet, az a felfogásom, hogy ezt a vádat bebizonyitani még eddig nem sikerült. **(Horváth Zoltán:** Azt nem itt bizonyitják!) Ha pedig, posito, sed non concesso — kemény dolgot mondok — a vádak bebizonyitása sikerülne is, azt mondanám — és ezért a teljes felelősséget vállalom Isten és ember előtt — lehetséges, hogy a kormány helyében én is igy cselekedtem volna. **(Pakots József:** Hallatlan!) Mert amint vannak esetek, amikor a családfő, aki családjának becsületét félti, nem siet eltévelyedett családtagjának szennyesét ország-világ előtt kiteregetni, *(Ugy van! Ugy van! Taps jobbfelől és a középen.)* hanem annak elpalástolására törekszik, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* ugy a nemzet családjának feje és gondviselői is könnyen eshetnek abba a kisértésbe, hogy a nemzet szégyenét, ha és ameddig lehet, leplezzék. Nem mondom, hogy leplezték, én magamról beszéltem... **(Pikler Emil:** Mi köze a nemzetnek a frankhamisitókhoz? A magyar nemzet nem tehet arról, hogy csirkefogók vannak ott!)

Elnök: Csendet kérek. **(Berki Gyula:** Nagyobb gazságot nem követtek el ezek, mint a bolsevisták! — **Saly Endre:** Mi közöm a bolsevizmushoz? Mit szemtelenkedik mindig! Mit akar tőlem! — *Nagy zaj a szélsőbaloldalon és a középen.* — **Szomjas Gusztáv:** Hát nem a szocialisták támasztották alá? — **Saly Endre:** A maga véleményére senki nem kiváncsi! Tartsa a száját! Mit szemtelenkedik velem! — **Berki Gyula:** Miféle hang ez?) Saly Endre képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani.

Berki Gyula képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. A képviselő urat már kétizben is rendreutasitottam. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Pakots József:** Berki mit provokálja Salyt? — *Folytonos zaj a szélsőbaloldalon.)* Pakots képviselő urat figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni. **(Saly Endre:** Azt hiszi Berki ur, hogy mindent eltürünk öntől? — *Zaj.)* Kérem Saly képviselő urat, méltóztassék végre csendben maradni. **(Szomjas Gusztáv:** Még az ellenzéki szónokot sem hallgatják meg! — *Derültség balfelől.* — **Létay Ernő:** Azt sem tudja, miről beszél! — **Pikler Emil:** Miért gunyolja szegényt? Mellette beszél! — **Létay Ernő:** Alszik? — *Horváth Zoltán közbeszól.)* Horváth Zoltán képviselő urat ismételten rendreutasitom. Méltóztassék csendben maradni. **(Horváth Zoltán:** Már rendreutasitott?) Igen, már másodizben utasitottam rendre.

Griger Miklós: Ha én, mint kormány ebben a kisértésben elbuktam volna, nem restelném, és ha a kormány is elbukott volna, — ismétlem, feltéve, de meg nem engedve, hogy a kormány is elbukott volna — én, mint magyar

ember az utolsó volnék, aki ezért követ dobnék reá. *(Helyeslés.* — **F. Szabó Géza:** Ez az igazság, ez a hazafias beszéd! — **Pikler Emil:** Igy azonositják a frankhamisitókat a magyar nemzettel! — **B. Podmaniczky Endre:** Ez magyar ember! — **F. Szabó Géza:** Minden mellékkörülménynél a hazafias szempont a döntő! — **Pikler Emil:** Becsületes magyarok legyenek, az a fő!)

Elnök: Pikler Emil képviselő urat ismételt közbeszólásaiért ujból rendreutasitom.

Griger Miklós: Tudom, hogy ez a felfogásom és vallomásom nem nyeri meg az urak tetszését, de (**Pikler Emil:** A kormány tetszését megnyeri!) a legkevésbé nyeri meg Pallavicini igen t. képviselő ur tetszését. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Tankovics János:** A nemzet tetszését megnyeri!)

Elnök: Mégegyszer kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni. Én a szólásszabadságot biztostani fogom és ha a képviselő urak sem a házszabályokra, sem az elnöki intelmekre nem lesznek figyelemmel, kénytelen leszek a házszabályok értelmében azoknak teljes szigorát igénybe venni. Többen vannak már a képviselő urak közül, akik ismételt rendreutasitásban részesültek. Bejelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy házszabályszerü kötelességemet teljesiteni fogom és ezentúl a mentelmi bizottsághoz fogom utasitani az állandóan közbeszóló és rendetlenkedő képviselőket.

Griger Miklós: Tudom, hogy ez a felfogásom és vallomásom nem nyeri meg Pallavicini t. képviselőtársam tetszését. Ám legyen meggyőződve róla hogy az a — leleplezésekben utazó és leleplezésekben kéjelgő — politika, amelyet ő a frankügyben folytat, és amely Sauerweinnak megbocsátható, de nacionalista és konzervativ politikushoz méltatlan, még kevésbbé találkozik a keresztény magyar közvélemény helyeslésével; *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen.)* annyira nem, hogy a közvélemény szemében ma nincs népszerütlenebb és ellenszenvesebb politikus őrgróf Pallavicini Györgynél. *(Élénk éljenzés és taps a jobboldalon és a jobbközépen.* — **Forgács Miklós:** Őrzi a hazát! — *B. Podmaniczky Endre közbeszól.)*

Elnök: Báró Podmaniczky képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Griger Miklós: Hiába iparkodik őt a hozzá közel álló lapnak, a Magyarságnak kitünő irógárdája bámulatos invencióval és fényes tollal menteni, a magyar társadalom óriási része, többsége nem tud megszabadulni attól a gondolattól, hogy Pallavicini képviselő ur jobban gyülöli politikai ellenfeleit, mint ahogyan szereti hazáját. *(Ugy van! Ugy van! Élénk éljenzés és taps a jobboldalon és a jobbközépen.* — **Erdélyi Aladár:** Hogy kinek az iskolájából származik, azt is jó volna megmondani!)

Méltóztassanak elhinni nekem, hogy ez a megállapitás kellemetlen reminiscenciákat kelt bennem, azt az emléket és azt a tényt, hogy négy évvel ezelőtt én is ajánlottam Pallavicini képviselő urat a dombóvári választók jóindulatába és méltóztassanak elhinni, hogy ez a megállapitás azért is kelt fájdalmas érzelmeket bennem, mert legitimista politikusról van szó, exponált legitimista politikusról, aki azzal, hogy szembehelyezkedik a nemzet közérzületével, nemcsak a saját presztizsének árt, hanem a legitimizmusnak is, melynek exponált tényezője. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* És ezt nemcsak neki mondom, hanem társainak is.

Visszatérek gróf Andrássy Gyulának ama megállapitására, hogy a frankhamisitás erkölcsi háttere Trianon. Ha igy van, — igy van — akkor gróf Andrássy Gyula (**József:** És társai!) sokkal jobban cselekvolna, ha éles elméjének fényszóróját, jának pergőtüzét erre a sötét háttérre totta volna s ezt választotta volna célтáblájául. (**B. Podmaniczky Endre:** sötét volt!)

E kis kitérés után legyen szabad viss nem felszólalásom tulajdonképeni tár *(Felkiáltások a balközépen: Szünetet* — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Méltóztassana jes csendben lenni és akkor a képviselő zonyára folytatni fogja.

Griger Miklós: Tisztelettel kérem az urat, kegyeskedjék kimerültségemre val kintettel öt perc szünetet adni.

Elnök: Azon a címen, hogy egy kép ur beszédének hosszabb tartama alatt kim nek érzi magát, szünetet nem adhatok, de képviselő ur váratlanul rosszul érzi magá kor igen. *(Felkiáltások a középen: Rosszu magát!)* Bocsánato kérek, én ebből ren nem csinálhatok. (**Urbanics Kálmán:** Kö másu, hogy beteg ember!) Tegnap is előf egy hasonló eset. Méltóztassék csak foly (**Saly Endre:** Igazoljuk, hogy rosszul Méltóztassanak csendben maradni s akk képviselő ur csendesen folytatni tudja be

Griger Miklós: T. Nemzetgyülés! Er tem, hogy Európaszerte és főleg Ang napról-napra érik a békeszerződések álta remtett helyzet tarthatatlanságának tuda igy remélhető, hogy a békeszerződések re jának gondolatával előbb-utóbb a gyak politika is kénytelen lesz foglalkozni. T szetes azonban, hogy a békeművek létesi lélektan elemi törvényei szerint nem aka saját bűnüket meghazudtolni, ragaszk ahhoz, ameddig csak lehet és hozzányuln akkor fognak, amikor az már semmiképlesz elkerülhető. Addig pedig próbálgatj az egyik, hol a másik kombinációt, mely békék által teremtett áldatlan állapotok szünését remélik: majd az Európai Eg Államok eszméjét penditik meg a világban, majd a dunai konföderáció valamely ját ajánlják. Mindezek között többé-k kalandos projektumok között Locarno realitáshoz legközelebb áll és elég komol mában merült fel a keleti Locarno eszi épen ezért hosszasabban kivánok vele kozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A locarnoi egyezmény kétségtelenül zetes külpolitikai esemény. Ha nem is e életmentő cselekedet, ha nem is Európa és külső bonyodalmas politikai problén és kérdéseinek megoldása, de kétségtelen lágtörténelmi esemény: a békediktátumo vidálásának kezdete és az első hatalmas egy uj, békésebb nemzetközi jogrend f locarnoi konferenciának már külsőségei zolták ennek elvi jelentőségét, mert hi háboru befejezése óta ez volt az első eset egy legyőzött állam egyenrangu félkén gyalhatott a győzőkkel, hogy a győztese diktáltak, hanem egyezkedtek, nem bánta egy legyőzött állammal, mint biró a vá

A konferencia, illetőleg a paktum j ségét és komolyságát pedig garantálja tény, hogy érdekszövetség és igy sem ner tás, sem nem önámitás.

Érdek vezette Angolországot, am szüksége van az európai békére, még ped dasági okokból. A kétmillió munkanélk mény gondot okoz kormányának és e n

nélküliségnek oka kétségkivül a kontinens gazdasági viszonyainak leromlása és ezzel kapcsolatosan az európai piac elvesztése. Az európai viszonyok javulása nélkül Anglia gazdasági élete sem lendülhet fel, és mivel remélhető, hogy a politikai feszültség enyhülése a gazdasági vérkeringést is megindítja, a szigetország, mint közvetve érdekelt fél, örül Locarnonak.

Még inkább érdeke a biztonsági paktum Franciaországnak. Lloyd George irja *(olvassa):* Alig lehet francia emberrel hosszabb ideig beszélgetni, hogy az ember észre ne vegye, menyire üldözi a franciák lelkiismeretét az a gondolat, hogy mi lesz, ha a mostani évek német gyermekei férfiakká nőnek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ezek a gyerekek — hallani mindenfelé — a bosszuállás szellemében nőnek el; egyszer majd a harc ujraéled és jaj, ha Franciaországnak nem lesz elég ereje, hogy védje magát azok ellen, akik most játszanak a német városok és falvak utcáin, amikor a német iskolák békés zümmögése félelmetes csatazajjá válik«.

Ez igy van, ezt tudja mindenki, aki Franciaországban járt és ezt tudja minden francia. Képzelhető tehát, milyen megkönnyebbülést és milyen örömet jelentett Franciaországnak, hogy a legyőzött, de mindig rettegett Németország a revans fogalmát kiküszöbölni hajlandó nemzeti önérzetének és ifjusága nevelésének fascináló tényezői közül.

A biztonsági paktum Németországnak annyira eminens érdeke, hogy a német kormánynak nem is kerül különös megerőltetésébe leszerelni a reváns-pártot és arra kényszeriteni, hogy feladja büszke álmait és lemondjon Elzász-Lotharingiáról.

Németország két erőt merit a nyugati paktumból. Az egyik az, hogy Keleten nem lesz kénytelen megtürni érdekeinek állandó sérelmét, felléphet Lengyelország és Csehország ellen, amely országok mindig nyugodtan kellemetlenkedhettek neki az angol-francia protektorátus árnyékában, sőt minden valószinüség szerint kárpótolhatja magát Elzász-Lotharingiáért, mert hiszen teljesen kizártnak látszik az az eshetőség, hogy Anglia Varsó és Prága érdekében exponálja magát és felállozza azokat a politikai és gazdasági érdekeit és előnyöket, melyeket a Németországgal való megegyezésből nyer. A másik előny pedig az, hogy gazdaságilag megerősödve, konszolidálódva és a geográfiai helyzet közelségét felhasználva a nyugati paktum oltalma alatt függetlenitheti magát a szovjet-kormánytól és kihasználhatja azt, holott eddig az használta ki őt az angol-francia hadállásokkal szemben.

A locarnói paktum nyélbeütése óta a győzes hatalmak a keleti Locarno gondolatát propagálják, természetesen szintén érdekből. A nagyhatalmak azért, mert bár tagadják hivatalosan, de lelkük mélyén valamiképen érzik, hogy az európai béke szempontjából nem elegendő, ha a Rajna partja megszünik két nagy nemzet vetélkedésének tárgya lenni, mig a Duna völgyében a robbanó aknáknak egész ömege van elhelyezve; a kisentente pedig, melyet csak a Magyarországtól való félelemtek negativuma tart össze, azért, mert szorongó érzés ül rajta, félti a zsákmányt és fél a leszámolástól.

Nem titok előtte, hogy annak a három és félmillió magyarnak a lelkében, akik csehszerb és oláh járom alatt nyögnek, töretlenül és kipusztithatatlanul él a megváltás és felámadás hite, s hogy az a hét és félmilliónyi magyarság, amely itt minden oldalról ellenségtől körülvéve tengődik, ha — amint erre később rá fogok térni — nem is teljes egészében, de mindenesetre nagy részében az elfojtott düh keserüségével és az élniakarás kétségbeesett erőfeszitésével rázza és ostromolja a trianoni börtön vasrácsait s ezért természetes, hogy kapóra jönne neki egy Magyarországgal kötendő locarnói egyezmény, egy magyar Locarnó, a szuronyok által kikényszeritett, de kellő erkölcsi alappal nem biró trianoni szerződésnek morális ratifikációja. Különösen gyönyörüsége telnék benne Benesnek, ki a legjobban tudja, hogy a kisentente léte Franciaországtól függ, s hogy ez a protektor Locarnoban, ha formailag nem is, de lényegében tényleg cserbenhagyta kis vazallusait, s aki teljesen tisztában van azzal a veszedelemmel is, melyet a saját országa lakosságának többségét alkotó s a nemzeti élet teljességére törekvő kisebbségeknek fenyegető magatartása jelent.

Ám vegyék tudomásul Benes ur, a nagy- és kisentente s mindazok, akik a nyugati Locarno szellemét keletre szeretnék átplántálni, hogy uj morális ratifikációval nem vagyunk és nem leszünk hajlandók biztositani a trianoni határvonalakat, hogy nem adjuk fel nemzeti reményeinket, nem akarunk örökkönörökké a trianoni koporsóban rothadni, hogy nekünk nem Locarno, hanem a trianoni békemünek gyökeres revíziója kell *(Ugy van! a balközépen.)* s amig ez be nem következik, Keleteurópában béke nem lesz, s mivel Keleteurópa nyugalma nélkül még sohasem volt nyugalma Nyugatnak sem, Nyugateurópában sem lesz béke. *(Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Annakidején a miniszterelnök ur kijelentette, hogy Locarno után külpolitikánknak uj utakon kell elindulnia s uj feladatokat kell teljesitenie. Nos, ez nem lehet más, mint ama igazságnak külpolitikai szolgálata, hogy a Nyugat békéje nem lehet meg Kelet békéje nélkül, hogy a nyugati kérdések szerves összefüggésben vannak a keleti kérdésekkel, hogy Kelet békéjének alapfeltétele a trianoni béke revíziója. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Ezt kell követelni! Addig pedig, mig célunkat el nem érjük és a trianóni jogalapon maradunk, szivósan és következetesen reklamálnunk kell azt a csekély jogot, melyet nekünk Trianon biztosit, nevezetesen állandóan napirenden kell tartanunk a kisebbségi kérdést s nem szabad tétlenül, összefont karokkal türnünk, mint gázolnak az utódállamok a kisebbségi szerződésekbe. Külpolitikánk eme feladatával a részletes vita folyamán kivánok foglalkozni s ezért áttérek egy más kérdésnek, mindenesetre tárgyammal összefüggő kérdésnek tárgyalására.

T. Nemzetgyülés! Elhiszem, hogy könnyebb birálni, mint felelős állásban, viselve a nagy történelmi felelősséget, a nemzet jövőjéért cselekedni. Mégis ugy gondolom, hogy minden belső szanálás és az állam pénzügyi helyzetében beállott egyensúly ellenére a magyar jövőt illetőleg zsákutcában vagyunk, ha külpolitikánk tengelye ugy van beállitva, mintha csak azt a célt szolgálná, hogy csonka Magyarország életképes legyen és népe boldogulni tudjon, s külügyi kormányzatunk a rezignáció, az alkalmazkodás álláspontjára helyezkedik, illetve csak a rideg realitás utján halad.

Mert hiszen vannak ám más nemzetek is a világon, — kis nemzetek — melyeknek kormányai nem riadnak vissza egy kis külpolitikától, sőt külpolitikai bonyodalmaktól sem.

Hányszor tagadta meg például Görögország az engedelmességet? Hol elkergette, hol visszahivta a királyt, és annak ellenére, hogy záporként hullott rá a jegyzék és demonstráltak a hajóhadak, mégis az történt, amit ő akart. Itt van azután Törökország. A beteg ember szembeszállt a győztesek akaratával. Nem vette tudomásul a reá kiszabott büntetést és kardjával széthasitotta a sévres-i szerződést. Igaz, hogy Budapest nem Angora és Törökország geográfiai fekvése más, mint a mienk, de a lényeg az, hogy Törökország a kellő pillanatban kellő bátorságot mutatott s nem ijedt meg a fenyegetéstől.

De minek hivatkozzam turáni testvérünk példájára, amikor a magunk közelmult történelme is verhetetlen és cáfolhatatlan adatot és bizonyságot szolgáltat a bátorság impozáns hatásáról. A nyugatmagyarországi felkelők lelkében fellobbant a magyarság vérig sértett önérzete, halálra elszánt keserüsége, s minden diplomácia és minden politika ellenére kihuzták hüvelyéből kardjukat a Nyugat felé még épen maradt ezeréves határok védelmére és csodát műveltek. Megértették a világgal, hogy Magyarország nem a senki földje, nem Csáky szalmája, nem Európa hamupipőkéje, hogy van magyar kérdés, és hogy ez nem elszigetelt, csak szomszédainkkal való perpatvar kérdése, hanem egész Európa nyugalmának és biztonságának kérdése. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)*

Ilyen eredményt értünk el akkor, amikor egy kis bátorságot mutattunk. Tudom ugyan, hogy a jövő felé vezető ut nehéz, szakadékai életveszélyesek, fordulói beláthatatlanok s ezért óvatosságra van szükség, de azt is tudom, hogy ha a helyett, hogy szünetlenül kongatnók a vészharangot és jeleznők a veszedelmet, melyet az igazságtalanul megállapitott országhatárok jelentenek, Genfben és más nemzetközi fórumok előtt, csak arról iparkodunk erkölcsi bizonyitványt szerezni, hogy az uj Európa békepillérei vagyunk, ha külpolitikánk merészebb aktivitást nem mutat fel, célhoz sohasem jutunk. *(Ugy van! a balközépen.)* Azért a kormánytól aktiv és bátrabb külpolitikát követelek. Ám, amikor ezt teszem, kötelességszerüen azt is elismerem, hogy adott esetekben a hivatalos kormánypolitika lehet megalkuvó, sőt néha a nagy célok halgatag előkészitése érdekében viselheti és viselnie is kell a kunktátoroskodás ódiumát, a kormány adott esetekben a kényszerhelyzet nyomása alatt alkudozhat, instanciázhat az integritás gondolatáért, kilincselhet érte, meg is alázhatja magát, de soha semmiféle körülmények között nem szabad ezt megtennie a magyar nemzeti társadalomnak. *(Ugy van! Ugy van!)* Ennek ott kell állani a mindenkori kormány háta mögött, *(Ugy van! jobbfelől.)* mint a magyarság eleven lelkiismeretének, hogy ellenfeleink tisztán lássák, mekkora hit, erő és soha el nem alvó akarat él itt a társadalomban az egységes, az integer Nagy-Magyarország céljáért s milyen nyomással kell minden kormánynak megküzdenie, milyen belső nehézségeket kell győznie, amikor — habár csak pillanatnyilag is — a nagy célok rovására kell politikát csinálnia.

És itt látok én aggasztó tüneteket. **(Östör József:** Nincs egység!) A magyar társadalomnak nem kis része nem hajlandó tudomásul venni azt, hogy hét év óta siralomházban élünk, vagy ha igen, oly módon viselkedik nyomorult helyzetével szemben, mintha egy természeti törvény irgalmatlan és kivédhetetlen logikája érvényesülne ellenünk; s ha nem is mondott le a feltámadás reménységéről, nyomorult helyzetében azzal vigasztalódik, hogy majd valami vak véletlen véget vet a rabszolgaságnak, s hogy az idő nekünk dolgozik. Pedig nem nekünk dolgozik, hanem inkább ellenünk. *(Ugy van! a balközépen.)* A multban érték nemzetünket súlyos katasztrófák, de nemzet lelki integritása, a nemzet lelki egysége mindig érintetlen maradt, ez csorbát sohasem szenvedett. **(Östör József:** Csak ugy tudtunk felemelkedni!) Sőt mennél több darabra tört az ország, a nemzet kardja, annál egységesebb lett a társadalom, s mennél mélyebb sirba temették a nemzetet, annál nagyobb elszánsággal küzdött feltámadásáért. *(Ugy van!)* Ma nem akarok Szabó Dezső kitételével »infámis generáció«-ra hivatkozni, de annyit mondhatok, hogy »fuimus!«

Méltóztassék csak egy tekintetet vetni irodalmunkra. **(Östör József:** A sajtóra!) Ha mult század magyar irodalmában lapozunk mindenütt megtaláljuk a nemzeti lét súlyos problémáit, de sajnos, Trianon utáni irodalmunkban hiába keressük az élniakarásnak, a feltámadásnak utját mutató szövétneket. **(Östör József:** Csak kis részben!) Ebben az irodalomban alig találjuk meg azt a feltámadásba való erős hitet, amellyel a »Szózat« költője szabadságharc előtt fanatizálta nemzetét. A utóbbi évek költői, mig saját lelkük rezdülése szinte beteges gonddal figyelik, hidegen és reven utasitják el maguktól a nemzeti létn körülöttük viharzó nagy megrázkódtatása **(Östör József:** Csak nyelvben magyarok! *Egy hang a balközépen: Még nyelvben sem* Mennyire megszégyenit bennünket a román redenta, amelyről Jancsó Benedek hatalm művében olyan eleven képet fest. A román ledérsége, enerváltsága, belső morális szétmálása mellett is érintetlenül és megközelithetlen magasságban állott a nemzeti egység gondolatának világitó tornya s három égtáj fészórta a dákó-román ábrándok fényét: Szarábia, Dobrudzsa és leginkább Erdély fe Irodalma jelentéktelen volt, de ami volt, az nemzeti egység gondolatát szolgálta. Tőkének alig volt feleslege, de ami volt, az szint a nemzeti egység haladását szolgálta. Ujsirása üzletes és romlott volt, de defétista sótot nem türtek Bukarestben sem az utcán, se a politikai életben. Ez az irredenta lehet legyen is irredenta mozgalmainknak kis téja. Ezért én befejező szavaimat innen az ország első szószékéről a magyar társadalomhoz intézem:

Annakidején a csehek, az oláhok a szebek a polgáriasult világ barátságos részvé mellett szervezték a Szokol-egyleteket, a Kutur-Ligákat és a Narodna-Obranákat. Mo azonban Európa nem türi meg a magyar, európai stilü irredentát, amely pedig nem mer tőrt, bombát és pokolgépet, csak épen igazságért küzd s ráparancsolt a magyar kormányra, hogy az összes irredenta-egyesületet és alakulatokat feloszlassa. A kormánykénytelen volt engedelmeskedni. Rendben va Ám a magyar nemzeti társadalom lelkén nem rendelkezik sem a kormány, sem Euró *(Ugy van! Ugy van!)* Ez oda kialthatja és k is, hogy odakiáltsa, belevésse Európa köztuda tába: Nem lehet addig rend és béke Európában, amig az igazságtalanságot jóvá nem szik! *(Ugy van! Ugy van!)* A nagy Napole éjszakáját egy bolha rontotta el. Mi, bár kevesen vagyunk és lefegyverzettek vagyunk, mégis elegen vagyunk és elég erősek ahhoz, hogy Európa nyugalmát megzavarjuk.

edenta-egyesületeket feloszlathattátok, de a mzeti Hiszekegyet nem téphetitek ki, az edenta tövist nem irthatjátok ki szivünkből, az igen, de csak ugy, ha a szivet, becsületes gyar szivünket is kitépitek keblünkből! *aps a jobboldalon és a középen.)* A megcsonott Hungária: Hungaria irredenta! Nem le- más s ha más lenne, ti vetnétek meg min- legjobban, akik megcsonkitottátok ezt az szágot! *(Hosszantartó éljenzés és taps a jboldalon és a középen. — Szónokot számo- üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Baticz Gyula! *aj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, mél- tassanak helyeiket elfoglalni!

Baticz Gyula: T. Nemzetgyülés! Nagy baj hogy a Griger Miklós igen t. képviselőtár- nk által a nemzetközi vonatkozásokra vonat- zólag mos elmondott beszéd konzekvenciáit gyarországon helytelenül vonják le. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Is- telten kérem, méltóztassanak helyeiket el- glalni!

Baticz Gyula: Amiként Griger képviselő- sam megállapitotta, hogy az igazságtalansá- knak nemzetközi vonatkozásokban meg kell inniök, ugyanazt vagyok kénytelen megálla- ani hazai vonatkozásban is. Mindaddig, ig az ország lakosságával magával ki nem ülünk, lehetetlenség azon kivánalomnak rejötte, amelyet Griger képviselőtársam ki- ezésre juttatott. **(Pikler Emil:** Először az , azután a kabát! — **Szabó József:** Nincs tétele ennek!)

Hosszu évtizedeken keresztül hangoztatja magyar dolgozó társadalmi osztály az urali- ló társadalmi osztállyal szemben... **(Hajós lmán:** Más nem dolgozik? Mi nem dolgo- ik? — **Kabók Lajos:** Sokan nem dolgoznak, jól élnek! — **Hegymegi-Kiss Pál:** Tessék, oviselő ur, összehivni Nagy Ernő birálói- ottságát! — **Hajós Kálmán:** Maguk az urak, ga Nagy Ernő kérte az elhalasztást!)

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Baticz Gyula: Évtizedek óta hangoztattuk még ma is hangoztatjuk, hogy az országban olitikai jogokat meg kell osztani és meg ll osztani a gazdasági javakat hogy necsak y kiváltságos társadalmi osztály élvezze az kkel járó élvezeteket. Sajnos, ezen kivánság ndig süket fülekre talált. Csak természetes- k kell tehát találni hogy — miként Griger t. oviselőtársunk azt nemzetközi vonatkozás- n megállapitotta — az igazság igazság ma- l még az esetben is, ha azt bizonyos időkö- ként vagy bizonyos időre az erőszak eszkö- el elnyomják, annak kibontakozását lehetet- né teszik. Ugyanez áll a hazai belső viszo- okra. Kénytelen vagyok tehát megállapi- i, hogy amig Magyarországon a dolgozó tár- lalmi réteget nem részesitik egyenlő politi- i jogokban, olyanokban, mint amilyenekben zesitik a felsőbb társadalmi rétegeket, ez a sadalmi réteg az ország gazdasági javait el- rzett munkája után nem élvezheti olyan rtékben, mint amilyen mértékben élvezik k, akik nem dolgoznak, addig társadalmi téről — valljuk meg őszintén — beszélni nem et. Ahogy a kapitalista társadalomban a és osztályhoz tartozó rétegek tudatában nak az ő hatalmuknak, tudatában vannak ő emberi lényüknek és megismerték a társa- mi életben a szépet, a jót, ép ugy tessék r egyszer végre-valahára tudomásulvenni, gy a munkástársadalom is felismerte a maga osztályhelyzetét és frázisokkal nem engedi többé magát bolonditani és eltéritени attól a harctól, amelyet részére a helyzete megjelöl. Küzdeni, harcolni fog politikai jogaiért, a gazdasági előnyök biztositásáért. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És ez a harc sokkal szebb, sokkal nemesebb és sokkal igazságosabb, mint a másik társadalmi osztályé, mert végeredményben nemcsak én, hanem polgári társadalmi tudósok is megállapitották, — amit remélem, hogy senki sem von kétségbe — hogy az ország létalapja mégis csak a munkára van felépitve.

Itt a nemzetgyülésen is már számtalanszor — ugyannyira, hogy szinte már unottá vált a túlsó oldalnak — előadtuk, hogy miféle bajok gyötrik és marcangolják a magyar dolgozó társadalmat, ezeken a bajokon azonban az illetékes kormányzat komolyan sohasem igyekezett segiteni. Erre vonatkozólag beszédem során ismételten adatokkal fogok szolgálni, bizonyitékául annak, hogy milyen helyzetben él Magyarországon a munkásosztály, a kisiparos, a kereskedő- és a lateiner-osztály, épen azért egyelőre nem foglalkozom ezzel a problémával.

Egy héttel ezelőtt — hogy ugy mondjam — közös megegyezéssel, megszavazta a nemzetgyülés az épitkezés előmozditásáról szóló törvényjavaslatot. Kénytelen vagyok itt is megállapitani, hogy szinte revolverszerüen volt a mellünknek szögezve az a tény, hogy ha ezt a törvényjavaslatot vita nélkül, — hogy ugy mondjam — hozzászólás nélkül meg nem szavazzuk, akkor azt egyszerüen le fogják venni a napirendről s majd csak valamikor egy, vagy másfél hónap mulva, a költségvetés megszavazása után veszik esetleg ujra elő s az ebből származó munkanélküliségnek ódiumát a mi rovásunkra fogják irni. Ennek következtében tehát kénytelenek voltunk belemenni abba, hogy a törvényjavaslatot anélkül, hogy arra vonatkozólag érdemleges vitát folytathattunk volna, megszavazzuk. **(Propper Sándor:** Politikai zsarolás, mint rendesen!) Kénytelen vagyok tehát most a költségvetés vitájának keretén belül foglalkozni az épitkezés kérdésével.

Előljáróban kénytelen vagyok megállapitani, hogy dacára a kérdés többszöri, szinte évekre visszamenő hangoztatásának, a kormányzat részéről egy szisztematikus és évekre kiterjedő épitőipari politikát nem láttunk, illetve a kormány ilyet nem csinált. Már 1922-ben, amikor a nemzetgyülésbe első izben bekerültünk, a kormánynak szinte programmot adtunk a tekintetben, hogy mit kell tennie az épitkezés terén. Hiszen abban az időben nemcsak a mi oldalunkról, hanem a másik oldalról is megállapitást nyert, hogy Magyarország gazdasági életének vérkeringése az épitőipar fellendülésétől függ nagy mértékben. Már abban az időben, amikor pénzinfláció volt, követeltük, hogy a kormány, ha máskép nem, a bankóprés igénybevételével is minden rendelkezésre álló gazdasági erőt forditson az épitőiparra, hogy egyrészt a lakástalanságot megszüntessük, másrészt a halódó épitőipart felvirágoztassuk és ezen keresztül uj gazdasági vérkeringést vigyünk Magyarország közgazdasági életébe. Az ajánlat nem talált elfogadásra. Következtek a toldozó-foltozó munkák ezen a téren, amelyeknek, természetesen, eredménye nem mutatkozhatott, mint ahogy nem is mutatkozott. Az épitőipar ma is pang, a munkanélküliség ma is óriási arányokat ölt, a lakástalanság és a lakáshiány szóval és irásban kifejezésre nem juttatható. Az igazi lakástalanságot és lakáshiányt ugyanis csak akkor

láthatjuk, ha elmegyünk személyesen a város perifériáira, ha elmegyünk az ország különböző városaiba és falvaiba s a városokban és a falvakban a főutcáról a mellékutcákba is elmegyünk és bekukkantunk a magyar dolgozó emberek lakásaiba, — ha ugyan lakásoknak lehet azokat nevezni — mert csak akkor ötlik szemünkbe és csak akkor látjuk azt az irtózatos lakásnyomoruságot, amely ebben az országban van.

És amint emlitettem, a kormányzat részéről ebben az irányban sem láttunk és kaptunk — mint ahogyan más egyéb gazdasági kérdésekben sem — hathatós cselekedetet. Ha jól emlékszem, még 1924-ben a kormány, nagyobb ostromnak hatása alatt, törvényjavaslatot dolgozott ki, amelynek az volt a tendenciája, hogy a tőkeerős vállalatokat a saját munkásaik és tisztviselőik számára lakásépitésre fogja kényszeriteni. Amikor a törvényjavaslat napvilágot látott, megindultak az ostromok az érdekeltek részéről a kormány ellen és az ostrom sikerrel végződött. A kormány tervét visszaverték, illetve megegyezést hoztak létre a kormánnyal. A megegyezés ugy szólt, hogy vállalják a tőkeerős vállalatok bizonyos mennyiségü lakásnak felépitését de ennek ellenében a kormány ejtse el a törvényjavaslatot, mert ők önmaguktól is hajlandók bizonyos mennyiségü lakást felépiteni. Igy többek között a megegyezés alapján a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete vállalta 470 lakásnak épitését. Ebből fel is épitett 452-őt, tehát azt lehet mondani, hogy majdnem 100%-ig teljesitette vállalt kötelezettségét. A Gyáripar, a Gyosz. 1000 lakás épitését vállalta, de ezzel szemben csak 476 lakást épitett, tehát még 50%-át sem hajtotta végre vállalt kötelezettségének. Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés 300 lakás épitését vállalta és 150-et épitett, a Magyar Bankok és Pénzintézetek vállalták 250 lakás épitését és épitettek 64-et, (**Saly Endre:** Becsapták a ministert! — **Györki Imre:** A minister tudta, hogy ez lesz a vége!) vállalt a Baross-szövetség, vállaltak más intézetek is, azonban egyáltalában nem épitettek.

Látjuk tehát, hogy ott, ahol a tőkének a védelméről van szó, a kormányzat azonnal elfelejtkezik a velük szemben teljesitendő kormányzati kötelességről, a kényszereszköz alkalmazásáról, ha pedig ugyanakkor a másik oldalon nem teljesitik a vállalt kötelességet, bizony esetleg ujabb törvényekkel vagy törvényben kontemplált ujabb szankciókkal kényszeritik őket a kötelesség teljesitésére. Ez csak az egyik láncszeme annak a sorozatnak, amelyet a kormányzati politikában látunk és amely azt bizonyitja, hogy a kormányzat a tőkével szemben elnéző, a munkással, a kisemberrel szemben pedig kérlelhetetlenül szigoru, amit majd később még egyéb adatokkal is leszek bátor bizonyitani.

Később jött az ugynevezett tatarozási hitel, azután jött más, a magánépitkezést előmozditó állami támogatás. Már számtalanszor hangot adtunk annak a kivánságnak, hogy az államnak a bankokráciát akár állami segitséggel is arra kell kényszeritenie, hogy az épitkezés megindit ását amortizációs kölcsönök nyujtásával segitse elő. A gyakorlatban meggyőződtünk mi magunk is arról, hogy ezidőszerint kizárólagosan állami épitkezéssel nem lehet a lakáskérdést megoldani. Láttuk a Bethlen-udvar estét. De ezenkivül még nagyon sok példa áll előttünk, amelyek azt bizonyitják, hogyha az állam maga fog bele valamilyen magángazdálkodásba, ott részben a panamák sorozata, részben pedig az adminisztrációnak labirintusa elveszi, a céltől elvonja a befe tett vagy előirányzott tőkének tekintélyes szét ugy, hogy sokkal többe kerül az áll nak egy ilyen háznak felépitése, legalább i kétszeresébe, mint a magánvállalkozás (**Szomjas Gusztáv:** Ez is csak gyanusit Nem gyanusitás, mert itt a nemzetgyülé hangzott el igen súlyos vád e tekintet (**Szomjas Gusztáv:** Itt nagyon sok vád ha zik el, ami gyanusitás! — **Györki Imre:** lönösen az önök részéről! — **Szomjas G táv:** Mi nem gyanusitunk, mi csak v kezünk mindig!) amelyet én ugyan bizonyi nem tudok, mert az illetékesek az ad tekintetében nem álltak rendelkezésemre, a azonban bizonyos, hogy a szakemberek állapitása szerint olyan méretü házat lega is kettőt lehetett volna felépiteni abból összegből, amibe a Bethlen-udvar került. (**Endre:** Ez sem panama?) Már most bárm nevezik ezt, de jogom van feltételezni, vagy a szakképzetlenség, vagy az adminisz cionának labirintusa, vagy pedig a panama szott közre, hogy egy épület felépitése ann került, amennyiből a magánépittető két, leg két és fél ugyanolyan házat tudna fe teni.

Látva ezt, mi is annak a hangnak ad kifejezést, hogy amennyiben az állami épi zés nem vált be, más formát kell keresn ennek a másik formának az amortizációs lek megteremtését gondoltuk. Ebben az ir ban azonban még mindig nem történt se legalább is sem a pénzügyminister urtól, pedig magától a kormányelnök urtól még kijelentést sem kaptunk arra vonatko hogy kilátásba helyezné az amortizá hosszulejáratu hitelek megszervezését. pedig enélkül és mindaddig, amig ez meg lesz, ne számitsunk Magyarországon szá vehető épitkezésre, ne számitsunk addi munkanélküliség számbavehető lecsapolá és ne számitsunk addig a gazdasági élet javulására, a munkanélküliség megszünteté

Amint tudjuk, a magántőke tartózkodi épitőipartól, de nemcsak ettől, hanem egyéb iparágtól is. Ennek következtében az államnak a feladata az olyan hitelv nyoknak megteremtése, amelyek lehetővé szik a vállalatoknak a rentabilitást és leh teszik az országban az épitkezést. Emlite már, hogy van egy törvényünk, amely a rozási hitelre vonatkozik. Sok esetben a rozási hitelnek az volt a feltétele, hog kellett mutatni, hogy maga a háztulajd mennyit fektet bele a tatarozásba, azután kellett mutatni mintegy 200%-os biztositék felvett hitellel szemben. Bekérték a köl vetést. Magam is hive vagyok annak, ho kapitalista lelkiismerettel szemben az á nak érdeke és kötelessége, hogy minden rendszabályt felállitson, amely esetleg a vi élést megakadályozza. Meg kell állapita azonban itt azt, hogy a 200%-os garanc szemben az óvatosság nem volt megfelelő, a háztulajdonosok összejátszottak a vál zókkal, a költségvetést bekérve, megbe alapján, a tatarozási költségvetést, mon egy háznál 200 millióban állapitották m ennek a megszavazását kérték az illeték tézettől, ellenben a tatarozásba legfeljebb csak az 50%-át fektették bele, illetőleg 50-%ot használták fel, mig a másik 50%-ot célra használták fel. Kétségtelen tény, ho a tatarozás átmenetileg egy pár hétre, eg hónapra biztositott néhány száz munká

munkát, de csak természetes dolog, hogy állandó munkát nem adott, lakást nem szaporitott, igy tehát azt lehet mondani, hogy csak csepp volt a tenger nyomoruságban az, amit adott.

A bankokrácia begombolódzik. Ha vizsgálat tárgyává tesszük a bankok, pénzintézetek mérlegeit, — erre a kérdésre később majd szintén leszek bátor kitérni — azok azt bizonyitják, hogy ezek az intézetek tetemes haszonnal dolgoztak még ebben a súlyos gazdasági krizisben is, és, miként szakemberek, benfentes emberek mondják, tele vannak tömve pénzzel, a gazdasági élet számára azonban még sem hajlandók olcsó kamatozás mellett és hosszu lejárat mellett tőkét rendelkezésre bocsátani. Ha ez igy van, mint ahogy igy van, akkor szerintem a kormányzatnak, mint amely felelős egy ország gazdasági és politikai helyzetéért, kötelessége, még ha bankokráciáról, még ha finánctőkésekről is van szó, a legszigorubban eljárni és kényszerrendszabályokat alkalmazni, vagy esetleg kedvezményeket tőlük megvonni, elvenni. Ez azonban nem történik meg. Hogy miért nem, azt már az előttem szólott képviselőtársaim szakszerüen kimutatták. Azért, mert a kormány lelkileg, szerkezetileg sokkal közelebb áll a tőkésekhez, mint a munkástársadalomhoz, ennek következtében tehát tőle helyesebb gazdasági politikát nem is várhatunk.

T. Nemzetgyülés! Én már több esetben szóvá tettem a luxuslakás-adó végrehajtásának kérdését is. Már 1922-ben vagy 1923-ban megalkotta a törvényhozás a luxuslakás-adó törvényt, de még senkitől sem hallottam, hogy panaszkodott volna, hogy súlyos luxuslakásadót vetettek ki valakire, vagy végrehajtást eszközöltek volna. Egyáltalán nem lehet hallani arról, hogy ezt a luxuslakás-adó törvényt végrehajtották volna. Ennek következtében tehát kénytelen vagyok megállapitani, hogy ezt azért, mert olyan adónem, amely a gazdagabb embereket érinti, egyszerüen nem hajtották végre. Hogy ez az adónem nem az állam kasszájába folyik be, hanem a községek és városok tulajdona, ez mellékes, de ha már van olyan törvény, amely nem azt a szerencsétlen munkásosztályt, nem azt a szerencsétlen, halódó kisipart és kiskereskedelmet sujtja, hanem azokat a társadalmi rétegeket, amelyek tőkével, vagyonnal, luxusosan berendezett lakással és pedig sokszobás lakással rendelkeznek, egy ilyen adótörvényt elfelejtenek végrehajtani, pedig a községek, a városok szintén azért panaszkodnak, hogy nincs megfelelő bevételük, nem tudnak beruházásokat eszközölni, ennek dacára ilyen törvényt nem hajtanak végre.

Ellenben attól a szegény téglagyári munkástól, attól a szegény napszámosembertől, attól az inastól, vagy akármelyik munkásembertől kérlelhetetlenül és kiméletlenül levonják a kereseti adót, ott nincs kimélet, ott nincs elfeledés. Viszont olyan emberekkel szemben, akik tudnák a terhet viselni, akik meg tudják azt fizetni, a kormányzat és különösen a Bethlen-kormányzat elnéző, sőt magát a tételes törvényt sem igyekszik végrehajtani. Már interpellációban is szóvá tettem ezt. A pénzügyminister ur egyszerüen azzal ütötte el a kérdést, hogy ez nem állami bevétel, hanem községi és városi bevétel, arra azonban nem adott választ, hogy ezt a törvényt miért nem hajtják végre. Ilyen körülmények között csak természetes dolog, hogy nem lehet várni tőlük, nem lehet várni a dolgozó, a fizikai és szellemi munkásoktól azt, hogy azzal a kormányzattal szemben, amely ilyen kétféle mértékkel mér, bizalommal viseltessünk.

T. Nemzetgyülés! Van egy ujsütetü törvényünk az épitkezésekre vonatkozólag. Ez azt mondja, hogy 16 évi törlesztés, 8%-os kamat mellett bocsátanak a magánépitkezők rendelkezésére állami hitelt. Ezzel is ugy vagyunk, mint az előző toldozó-foldozó törvényekkel. Meggyőződésem szerint és szakemberek állitása szerint ez a törvény szintén nem sokkal fogja előbbrevinni az épitkezést, mégpedig azért nem, mert ha egy egyszobás-konyhás, mellékhelyiséges lakás felépitése ezidő szerint 40—50 milió koronába kerül, lehetetlenség az, hogy egy ilyen épittető, aki a felvett kölcsön mellett még a saját maga kis összegyüjtött, összekuporgatott garasait is belefekteti annak a kislakásnak fölépitésébe, vállalja a kölcsönnel szemben vállalni kötelezett feladatot, azt tudniillik, hogy a felvett kölcsönt 16 éven belül vissza fogja fizetni. Mert hiszen akkor még csak lakása van; de szükség van még keritésre, szükség van még egyéb berendezkedésre is, azután közben élni is kell, olyan fizetést nem kap, — legyen akár állami alkalmazott, akár magánalkalmazott, akár munkás — hogy a fizetéséből félre tudjon tenni, ennek következtében tehát nem jut abba a helyzetbe, hogy 16 éven belüli időre vállalhassa a felvett esetleges kölcsön visszafizetését; de hozzájön még az az ugynevezett kamat, amelyet a törvény 8%-ban állapit meg, amely azonban nem 8, hanem 11—12%, mert a kifejezett kamathoz még hozzászámitják és hozzáadják a kezelési költséget, a betáblázási és egyéb költségeket, ugyhogy végeredményében a 8%-ból 11—12, sőt sok esetben 13% lesz. Én tehát ezzel sem látom az épitkezés kérdését megoldottnak, ebből sem lesz lakásszaporulat, csak valami nagyon lényegtelen és igy ez sem fog hozzájárulni a munkanélküliség megszüntetéséhez.

Akármelyik vidéki városba megyünk, mindenhol azt a panaszt halljuk, hogy az épitőipari érdekeltség 50—60%-a munka nélkül van és hogy a nyomoruság hihetetlen nagy. Itt kénytelen vagyok megállapitani, hogy nemcsak az épitőipari munkásság, hanem az épitőipari munkáltatók érdekeltsége körében is olyan nagy a munkanélküliség, hogy azt szóval kifejezni nem lehet. Ezt különösen akkor látjuk, amikor kezünkbe kerülnek a munkáltatók részéről elkészitett költségvetések. Mindegyik vállalkozó épiteni akar, szerszámját foglalkoztatni akarja és hogy a munkát megkapja, a legolcsóbban szabja meg a maga költségeit és a költségvetést a legminimálisabb összegre hozza ki. Amikor kezünkbe kerül egy munkára beadott költségvetésnek tömkelege, egy nagyobb, mondjuk, hárommilliárdos épitkezésnél nem ritka eset, hogy fél milliárd, sőt egész milliárd korona eltérések is vannak a benyujtott költségvetések között. **(Petrovácz Gyula:** Hárommilliárd is!) Én csak hárommilliárdos vállalkozásról beszéltem s ennél nem ritka eset, hogy egymilliárd eltérés van a különböző költségvetések között. Erre azt is lehet mondani, hogy ez azért van, mert az egyik nagyon nagy hasznot számit fel, a másik pedig nem tudott számolni, vagy tévedett a költségvetés kiszámitásánál, tehát rosszul számitott, és ezért mutatkozik ez az eltérés. Kétségtelen tény, hogy ilyen jelenség is van, de az is bizonyos, hogy ez az óriási eltérés a benyujtott költségvetések között csak azzal magyarázható, hogy az emberek igényeiket leszállitották és minden körülmények között munkát akarnak vállalni. Itt következik azután ennek

súlyos konzekvenciája a munkások szempontjából, mert a legtöbb esetben az a vállalkozó kapja meg a munkát, amelyik a legolcsóbb volt. Következik a munkások hajszolása, a munkások csontig való uzsorázása, ami a munkaidő meghosszabbitásában, a munkabér letörésében és más hasonló megröviditésekben jelentkezik.

Mindez tükörképét mutatja azoknak a szomoru állapotoknak, amelyek elsősorban az épitőiparban mutatkoznak. Épen azért, mivel — mint beszédem elején megállapitottam — a kormányzat részéről nem látunk olyan intézkedést, amelyre azt lehetne mondani, hogy tényleg komoly épitőipari programmot jelent s mivel szerintem az épitőipart fellendíteni, az épitőipari munkanélküliséget megszüntetni, a lakástalanságot eltüntetni addig nem lehet, amig a kormány állami beavatkozással az amortizációs hitelt valamilyen formában meg nem szervezi, bátor leszek errevonatkozólag egy határozati javaslatot benyujtani, bár előre érzem, hogy a többség, vagy a pénzügyminister ur, vagy a miniszterelnök ur felszólalása nyomán határozati javaslatomat el fogja vetni. Lelkiismeretem megnyugtatására mégis megkockáztatom ezt, hiszen minden objektiven gondolkodó embernek be kell látnia, hogy csupán a hitel kérdése az, amelytől függ, vajjon lehet-e ebben az országban épitkezni vagy sem. Határozati javaslatom a következő *(olvassa)*: »Határozati javaslat. Utasitja a nemzetgyülés a kormányt, hogy a magánépitkezés előmozditása céljából gondoskodjék a törvényhozás utján a magánépittetők részére alacsony kamatozásu és hosszu lejáratu jelzálogkölcsönről, amely kölcsön az épitkezési költség 70%-áig terjedjen.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A kormányzat részéről éveken keresztül igéretet kaptunk a munkanélküliség megszüntetésére, beruházásokra, hasonlókra, de ezeket sohasem hajtották végre. Ugyancsak igéret történt arra nézve is, hogy kormányzati közbelépéssel, állampénzek befektetésével az épitkezést meg fogják inditani. Ennek hatása alatt bizonyos vállalatok nem mulasztották el, hogy előre gondoskodjanak arról, hogyha az épitkezés bekövetkeznék, maguknak a mutatkozó hasznot megduplázva biztositsák. Ezzel azt akarom bizonyitani, hogy a beharangozott beruházások és a beigért épitkezések következménye volt az, hogy a tégla-kartell megszületett. Összeültek az épitőipari anyagokat gyártó tőke tulajdonosai és hamarosan összeszőtték a kartellt, hogy majd mint a sakál vethessék magukat rá egyrészt a magánépittetőkre, másrészt az államra és városokra, ahol az épitőiparban beruházást akarnak eszközölni.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Megalakult a cement-kartell és utána a cement árát azonnal felemelték kilónként 50 koronával. Méltóztassanak elképzelni, hogy egy nagyszabásu épitkezésnél hány métermázsa cementet kell felhasználni és igy a kilónkénti 50 koronás áremelés micsoda óriási jövedelmet jelent pl. a cementgyárak számára. A cement-kartell ezenkivül egy másik határozatot is hozott, amely szerint, ha valamelyik vállalkozó cementért fordul a cementgyárakhoz, tehát a cement-kartellhez, hiába van neki szüksége elsőrangu cementre, csak abban az esetben kap, mondjuk, egy vagón elsőrangu cementet, ha a másod- vagy harmadrangu cementből szintén egy vagónnal rendel. Ezzel arra kényszeritik a vállakozókat, — bár nem is tudják felhasználni a harmadrangu cementet — hogy a rossz anyagot megvásárolják és esetleg beszindlizzék az épitkezésbe, hiszen ellenkező esetben nem kapnak jó cementet. A cement-kartell tehát egyrészt felemelte a cement árát, másrészt kényszeriti az épittetőket arra, hogy a selejtes cementet is vásárolják meg. **(Erdélyi Aladár:** Egy-két cementgyárat pedig be csukat!) Nem láttam még egyet sem, amelyet becsuktak volna. **(Erdélyi Aladár:** A kartell becsukatja! Beszünteti a munkát!)

Elnök: Csendet kérek!

Baticz Gyula: Ezekkel az üzembezárásokkal mi már tisztában vagyunk. Épen az a baj, t. Nemzetgyülés és közbeszóló t. képviselőtársam, hogy amikor a kartell létrejön, vezetői a gazdasági élet irányitása szempontjából nagyon sok esetben nem riadnak vissza attól sem, hogy egyes üzemeket bizonyos időre bezárjanak. **(Erdélyi Aladár:** Ezt mondom én is! Ezt azonban nem azért teszik, mintha az adott körülmények között azokat az üzemeket nem lehetne üzemben tartani. — **(Rothenstein Mór:** Taktikából teszik! — **Erdélyi Aladár:** Én is azt mondom!) Nagyon helyes; akkor egyetértünk. Számitásból teszik. **(Erdélyi Aladár:** Az egyik gyárban 600 munkás lett munkanélkülivé csak azért, mert a gyárat spekulációból bezárták!)

Elnök: Csendet kérek!

Baticz Gyula: A képviselő ur is igazolja tehát azt az állitásomat, hogy az épitőipari anyagot gyártó tőkések mesterségesen és tudatosan kartellizálják az üzemeket, még pedig abból a célból, hogy részben az államot, részben a városokat, részben pedig a magánépittetőket kiuzsorázzák — vagyis teljesen kiszolgáltatják a kartellnak a fogyasztó-publikumot. Nagyon sok esetben egyes üzemeket épen azért zárnak be egyrészt, hogy kifelé megtévesszék a közvéleményt, mintha az üzem bezárását gazdasági dekadencia idézte volna elő, másrészt pedig, hogy a vásárló-, a fogyasztóközönséget rákényszeritsék arra, hogy a kartell által meghatározott üzemnél vásárolja be a szükséges anyagokat.

Ugyanilyen jelenség mutatkozik pl. a tégla-anyagnál is. Mig a kartell létrejötte előtt egy köbméter fa ára 650.000 korona volt addig a kartell létrejötte után az ugyanolyan faanyag ára köbméterenként 720—750 ezer koronában állapittatott meg. A téglánál a tégla-kartell létrejötte előtt a hivatalosan megállapitott árakból a téglagyár a vásárlóközönségnek 27%-os árkedvezményt adott, tehát több mint ¼ részét a hivatalos árnak. a kartell létrejötte után azonban ezt az árengedményt 15%-ra szállitották le. A szigetelőpapirnál, amely az épitkezésnek szintén egyik fontos kelléke, a kartell előtt 25% engedményt adtak a hivatalos árból, a kartell megalakulása után azonban már csak 10%-ot adnak.

Nem tudom, megkapta-e valakinek figyelmét az a kijelentésem, hogy »hivatalos ár«. A közelmult időkből származik ez az u. n. »hivatalos ár« meghatározás, amikor az u. n. árszabályozó vagy ármegállapitó bizottságok működtek. Ezeknek a bizottságoknak volt feladata többek között az, hogy az épitőipari anyagok árát is megszabja, meghatározza. Ezt neveztük és nevezzük u. n. hivatalos árnak.

Méltóztassanak elképzelni: a hivatalos állami hatalommal megszervezett u. n. hivatalos ármegállapitó bizottság olyan árakat szabott meg, hogy a privát életben a hivatalos megállapitott áraktól eltérőleg pl. a tégla 27%-kal, a szigetelő-papirosnál 25%-kal, a

nyagnál 15—20%-kal tudták olcsóbban adni az anyagot, mint ahogy az árat a hivatalos árnegállapitó bizottság megállapitotta. Nagyon rdekes fényt, azaz inkább talán árnyat vet ez körülmény az u. n. hivatalos ármegállapitó izottság munkálkodására, amelyet már abban z időben is kifogásoltunk. (**Petrovácz Gyula:** A gyárosok ültek benne!) Ugy van! Ugyanez helyzet volt az élelmiszerek ármegállapitásánál is, amit már abban az időben szintén zámtalan esetben kifogásoltunk. Az élelmiszerek árát nem lehetett leszállitani, mert hizen hivatalos szerv állapitotta meg azt, az ehát csak igazságos, csak megfelel a befektett munkaenergiának és az anyagnak stb. tb. (**Szomjas Gusztáv:** Leszállitani lehetett! e is szállitották!)

Látjuk most épen a tégla- és egyéb kartelek létrejötte alkalmával, mit jelentett és mit elent az ilyen hivatalos ármegállapitó bizottság, amely tehát nem volt más, mint a kizsákmányoló tőkések jövedelmének biztositó testülete. (**Szomjas Gusztáv:** Dehogy is volt az!) A felesleges haszon biztositó intézete volt ez, emmi egyéb, és a nagyközönség kiuzsorázására lkalmas ármegállapitó bizottság. A közönség em tudott tőle szabadulni, a hivatalos faktook ezt fogadták el, sőt tovább megyek, t. Nemetgyülés, ha per alá került valamilyen ügy, maga a biróság is kénytelen volt az ármegllapitó bizottság hivatalos álláspontjára hevezkedni, azt elfogadni és aszerint itélkezni. átjuk tehát most a gyakorlatban, hogy ez az rmegállapitó bizottság — amint mondottam — em teremtményezett mást, minthogy minden örülmények között biztositotta a jogosulatlan asznot az illetékteleneknek és teljesen kiszoláltatta a fogyasztóközönséget a tőkéseknek.

Ilyen körülmények között nem lehet elképelni, hogy ebben az országban épitkezni lehesen. Amig ilyen rendkivüli viszonyokat élünk amig rendkivüli eszközöket nem alkalmazak, addig nem lehet az épitkezés megindiára és a dolgozó társadalmi rétegek gazdasági elyzetének megjavulására számitani. Feltételül szükségessé vált a kartellek létrejöveteléek megakadályozása, kormányzati eszközökel s ha kell törvénnyel, mert — mint az előbb okumentáltam — a példa mutatja, hogy a karell nem arra való, hogy a közgazdasági életet lősegitse, hogy a közgazdasági életbe vérkerinést vigyen bele, hanem a kartell nem más, int a tőkések szakszervezkedése a nagyközönég kizsákmányolására.

A kartellek munkálkodásának következnényei sok esetben a munkáskizárások és a unkás-sztrájkok is. Tudjuk, hogy nemcsak a unkáltatók tömörülnek külön szakszervezekbe gazdasági érdekeik védelmére, nemcsak a társadalom minden rétege — igy a keresedővilág, a földbirtokosság, a gyáripar, a ankokrácia — alkotta és alkotja meg a maga rdekeinek védelmére saját szakszervezetét, — melyet ugyan nem szakszervezetnek nevezek, hanem más nevet adnak neki — hanem ég azonkivül a külön szakmai érdekeltségek kartellbe tömörülve célozzák a szakmai érekeltségek védelmét. Ezt tökéletesen végre is idják hajtani, mert a kormányzat részéről emmiféle akadály nem állittatik ezeknek trejötte elé. Ugyanakor tehát, amikor az ilyen ökeérdekeltségek szabadon szervezkedhetnek, abadon összeállhatnak, törvényes keretek köött csinálhatják meg a maguk érdekképvisetét, a gyakorlatban azt látjuk, — hiszen már ámtalanszor panasz tárgyává tettük — hogy munkásokat ezen a téren nagy mértékben korlátozzák. (**Szomjas Gusztáv:** Épugy szervezkednek a munkások is és mind a két szervezkedés ellenem van!) Nem tudom, hogy a képviselő ur az »én« alatt kit ért, az agrárizmust érti-e? (**Szomjas Gusztáv:** A gazdákat!) Hiszen ott látjuk az agráriusok szakszervezetét, az Omge-t, amely, azt hiszem, elég erős testület ahhoz, hogy a gazdák érdekeit megvédelmezze és mint a gyakorlatból látjuk, igen hathatósan meg tudja védelmezni a gazdák érdekeit. (**Erdélyi Aladár:** Láttuk! Kivánok magának mindig olyan jó védelmet!) Nagyon sok esetben láttuk, hogy a kormány által előkészitett törvénytervezetet a gazdák egyesületének sikerült visszavetniök, a kormány kénytelen volt megegyezni az Omge képviselőivel és a tervbevett törvénytervezet egyszerüen elsikkadt. (**Erdélyi Aladár:** Mire vonatkozott az a tervezet?) Most nem tudom megnevezni, csak annyit mondhatok, hogy a legtöbb esetben adótörvényekre vonatkozott. (**Erdélyi Aladár:** Egyetlen egy volt, amelyet aranyparitáson felül emeltek: a földadó!) Elismeri tehát, hogy volt. (**Erdélyi Aladár:** Dehogy, inkább az ellenkezője áll!)

Én azt állitottam, hogy a gazdaközönség érdekképviselete az Omge, amely elég erős ahhoz, hogy a gazdaközönség érdekeit megvédelmezze; sőt azt is mondottam, hogy van rá eset, hogy a kormány tervét sikerült neki visszavetnie, amikor a kormány esetleg ujabb adótörvénnyel állott elő, amely a gazdaközönséget érintette volna. Olyan javaslatot azonban nem tudunk, amely azt bizonyitaná, hogy a kormány a munkásszervezetek kivánságát teljesitette volna, sőt mi több, a mindenkori kormányok a munkások érdekképviseletét állandóan fumigálták és fumigálják ma is... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Baticz Gyula:... az ő megkérdezésük, panaszaik meghallgatása nélkül alkotják meg azokat a törvényeket, amelyek a munkásokat sujtják, s amelyekkel ujabb és ujabb terheket raknak a munkások vállaira. Mielőtt azonban földadótörvényt vagy más hasonló törvényt készitene elő a kormány, először mindig megkérdezi az Omgét, sőt bevonja az Omge. érdekképviseletét a tárgyalásokba is. (**Erdélyi Aladár:** Emlékezzék Gaal Gaston felszólalására!) Hiszen tudom, hogy a gazdaközönség ugy van ezen a téren, mint a papzsák a példabeszéd szerint, amely lyukas, azt hiába tömik, soha nem fog megtelni. (**Erdélyi Aladár:** Igaza van, hogy a zsákjaink lyukasak! — *Zsirkay János közbeszól.)* Elismerem, hogy a kisgazdáknak és a törpebirtokosoknak van elég fizetnivalójuk, (**Rothenstein Mór:** Hát a nagybirtokosoknak! — **Erdélyi Aladár:** Azoknak a terhét kivánom maguknak) ellenben a nagybirtokosok Magyarországon állandóan jó védelemben részesültek a kormány részéről. (**Szabó Imre:** Legalább is jóban, ha nem kitünőben!)

Nem akarom kiélezni az ellentétet és nagyon markánsan szembeállitani egyiket a másikkal, de megállapitom — és ezt kell, hogy mindenki koncedálja — hogy sohasem történt Magyarországon olyan eset, amikor a munkások érdekeltségét hallgatták volna meg vagy legalább is figyelembe vették volna azoknak véleményét, különösen az adótörvények előkészitésénél.

Igy vagyunk a fogyasztási és kereseti adóval és a többivel, amelyek leginkább a fogyasztó közönséget sujtják. Ezeket kiméletlenül megalkotják és végrehajtják, ellenben olyan törvények megalkotásánál, amelyek esetleg terheket raknának a másik társadalmi osztályra, amely jobban birja ezeket a terheket,

legtöbbször kikérik annak a véleményét és megkérdezik, hogy nem haragszol-e meg, ha ezt a törvényjavaslatot elő fogom terjeszteni. (**Szabó Imre:** Előre bocsánatot kérnek!) Úgy van.

Ez csak egy kis kilengés volt beszédem eredeti fonalától s ezt csak a közbeszólás provokálta. Már most visszatérve az építőipar kérdéséhez, azt gondolom, hogy amikor kimutattam, hogy az építőipari anyagárak milyen eltéréseket mutatnak a kartell előtti és utáni időben, kell hogy a kormányzat — ha talán nem is a mi sürgetésünkre, de a sokat hangoztatott gazdasági élet megjavitása szempontjából — valamilyen intézkedést tegyen; esetleg meg kellene szüntetni a kartelleket vagy pedig bizonyos korlátok közé szoritani azok hatalmát, hogy ne feküdhessenek rá az ország gazdasági életére. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Baticz Gyula: Az épitkezés megindításának egyik alapfeltétele az épitőipari anyagok árának leszoritása. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, mert a gyorsirók nem képesek jegyezni, ha három beszéd is hangzik egyszerre.

Baticz Gyula: Pedig igazán nem mondhatják, hogy halkan beszélek! *(Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Az épitőipar előmozditása és a lakáskérdés megoldása szempontjából szükséges, hogy kormányzati intézkedés jöjjön létre, amely az épitőipari anyagok árát a normálisra fogja leszoritani. Semmivel sincs indokolva a 700—800.000 koronás téglaár. Ha a téglagyári munkások gazdasági és kereseti viszonyait nézzük, anélkül, hogy számokat mutatnék be, (**Erdélyi Aladár:** Kár be nem mutatni!) — pedig ez is rendelkezésemre áll — *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* ezek azt bizonyitják, hogy a téglagyári munkások a békebeli keresetüknek csak 50 százalékát kapják. Méltóztassanak elképzelni annak a téglagyári munkásnak a helyzetét, aki naponként 12—13—14, sokszor 15 órát is dolgozik, gyermekestől, asszonyostól három-négytagu család dolgozik és átlag hetenként 300—400.000 koronát keresnek 14 órás napi munkaidő mellett és hárman, négyen végzik akkordban a munkát. (**Erdélyi Aladár:** A mezőgazdasági munkást is vegyük figyelembe!) A kettő között különbség van, mert a téglagyári munkásnak városban kell élnie. (**Erdélyi Aladár:** A mezőgazdasági munkás pedig 25.000 koronát keres naponta!)

Békében, a háboru előtt, 1913-ban, az ilyen munkáscsalád keresett 35—40 koronát, ha tehát átszámoljuk a békebeli 35—40 koronás heti keresetet papirkoronára, akkor könnyü megállapitani, hogy a téglagyári munkás csak 50—60%-át kapja békebeli keresetének. Felvetődik tehát a kérdés, hogy miért drágább ma a tégla, mint békeidőben? Azt mondják, több az adó. Igaz. Drágább a szén. Igaz. De ez nem adja azt a pluszt, amelyet a tégla árkülönbözete mutat, mert addig, mig békeidőben helyhez szállitva 38—40 korona volt ezer tégla ára, ma 800.000 korona. Amint látjuk tehát, a tégla ára majdnem duplája a békebelinek, a munkás kereseti lehetősége pedig 50%-kal kevesebb, ugyhogy ma körülbelül 100%-kal drágább a tégla ára, — ha a munkás keresetét is hozzácsatoljuk — mint békeidőben.

Ha tehát elismerem az adók és üzemi költségek nagyobbodását a békebelivel szemben, akkor a téglagyárak még mindig tetemes különös haszonra tesznek szert. Én már egyszer javaslatot tettem a nemzetgyülésnek, illetőleg a kormánynak, hogy valamilyen formában rendszabályozza meg az üzemeket, valamilyen rendszabállyal kényszeritse korlátok közé az anyagárak emelkedését. Erre azt mondta a pénzügyminister ur, épen az egységespárt tapsai mellett, hogy ő pedig nem hajlandó a magángazdálkodást korlátok közé szoritani. Ezzel a szép jelszóval egyszerüen elüti a kérdést. Hiszen helyeslem az elvet, legalább is egyelőre, hogy bizonyos szabadságokat kivánnak biztositani a gazdálkodásnak. De épen előbb mondtam, hogy rendkivüli időket élünk, rendkivüli körülmények között vagyunk, rendkivüli eszközöket kell alkalmaznunk. (**Erdélyi Aladár:** Előbb méltóztatott mondani, hogy a hivatalos árak mindig magasabbak, épen ezért elleneztük mi is! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Igen, de az ármegállapitó bizottságba ne a gyárosokat tessék beküldeni, hogy ők maguk állapitsák meg hivatalosan az árat, hanem tessék érdektelen feleket beküldeni, akik nincsenek a gyárosokkal nexusban. Sajnálom, hogy ezt válaszképen kell mondanom a képviselő urnak, mert a képviselő ur nagyon is tisztában van azzal, hogyan lehet az érdekeltség mellőzésével oly szervet alkotni, amely a gazdasági körülményeket objektive figyelembe véve, tényleg igazságos árat tud megállapitani, anélkül, hogy a nagyközönséget kiszolgáltatnák a kapitalizmus kizsákmányolási törekvésének.

Mindezeket összevonva: az épitőipari árakat szabályozni kell, a kartelleket korlátok közé kell szoritani és azonkivül a vasuti kedvezmény sem áll utolsó helyen az épitőipar szempontjából. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezeket kell megcsinálni.

Ennél a kérdésnél ismételten fel kell vetnem a telekértékadórendszer bevezetésének problémáját. Én már szinte restellem, hogy majdnem minden felszólalásomban kénytelen vagyok ezt felvetni és ugy érzem, hogy ismétlésekbe bocsátkozom, de viszont ugy tartom, hogy a telekértékadó kérdése oly probléma, melyet a napirendről levenni nem lehet, azt feltétlenül meg kell oldani s akárhány kormány jön, azt fel kell vennie programmjába. Ennek megalkotását nem képzelem el máról-holnapra, mert hiszen ez evolueiót jelent az adóprobléma terén, de fokozatosan mindenesetre rá kell térni. Mégis csak türhetetlen állapot, hogy itt, a főváros kellő közepén a legszebb helyen, a parlament tőszomszédságában, ahol hazajárunk, már évtizedek óta látunk piszkos, ronda keritéssel bekeritett üresen álló telket kihasználatlanul. Látunk a főváros főutcáin évszázados viskókat, amelyek elcsufitják az utcát, a várost. Miért nem épitenek azok helyett másikat? (**Erdélyi Aladár:** Nincs pénzük!) Miért nem épitenek az üres telkekre házakat? Egyszerü a magyarázata: azért, mert annak a tulajdonosnak nem kerül pénzébe, hogy a telke üresen áll. Nem kerül pénzébe az a kis viskó, amely elcsufitja a várost és az utcát.

Ha már nem is helyes közgazdasági szempontból, de esztétikai szempontból, városfejlesztés szempontjából is fontos, hogy ezt meglássák az emberek és rendszabályokról gondoskodjanak. Másképen ezt a kérdést sem lehet megoldani, ezt a bajt sem lehet eltüntetni, hacsak a telekértékadó rendszerére át nem térünk. Az üresen álló telkeket igenis, fokozatosan és súlyosan meg kell adóztatni s ugyanakkor természetesen gondoskodni kell az előbb emlitett hitel megszervezéséről *(Helyeslés a jobboldalon.)* és lehetővé kell tenni az épittetők számára, hogy az üresen álló telkekre ér-

kes házakat építsenek. Hiszen egyik a másikal szerves kapcsolatban áll. (**Erdélyi Aladár:** e az utóbbi a prius!) Azért beszéltem először hitelkérdés megszervezéséről, azért nyujttam be az amortizációs kölcsön megteremsére vonatkozó határozati javaslatomat, mert én meggyőződésem is az, hogy a telektulajnosokat nem lehet addig az építkezésre nyszeriteni, amig nem tesszük lehetővé szára, hogyha tőke nem áll rendelkezésére, az itkezéshez szükséges tőkét megszerezze. *(Feláltások a jobboldalon: Ez már helyes!)* Az yik tehát szerves kapcsolatban van a másikal. Ennek a kivánságnak azonban már X etben kifejezést adtam, javaslatokat nyujttam be, melyeket mind leszavaztak. Arra rem tehát az igen t. jelenlevő egységespárti pviselő urakat, méltóztassanak a szavazásál, esetleg még a kormány álláspontjával emben is, a határozati javaslatomat elfoadni. (**Erdélyi Aladár:** Kiküldjük képviselőrsamat, hogy szerezze meg a pénzt hozzá!) endben van, de adjanak hozzá hatalmat is. **zabó Sándor:** Rekviráljon, mondjuk Amerikából!) Egyezzenek meg, hogy a szociáldemorata párt kormányt alakitson, átvegye a ethlen-kormánytól a kormányzást, *(Derültg jobbfelől.* — **Erdélyi Aladár:** Ezt már em!) mert másféle hatalommal, kormányzati atalom nélkül ezt nem lehet megszervezni. *Zaj.* — **Erdélyi Aladár:** Félek, hogy tönkreenne a népszerüségük!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóssanak csendben maradni!

Baticz Gyula: Az építkezéssel nagymértéken kapcsolatos a kivándorlás kérdése is. Törökországba, Angorába, Romániába, Bulgáriába, Franciaországba, Ausztriába, Németországba seregszámra szöknek ki Magyarországról a munkaképes szakemberek. Ez mind az állam kincsének veszteségét jelenti. Akik közgazdasági kérdéssel foglalkoztak, azoknak nem kell ezt magyarázni. Az épitőiparban foglalkoztatott munkások száma a munkáltatói érdekeltség lelkiismeretlensége következtében egyészt hétről-hétre, hónapról-hónapra szaporodik, másrészt pedig a megszaporodott épitőipari munkások menekülnek ki az országból enyérkereset céljából. A tanoncokkal való vártás napirenden van azért, hogy a munkáltató érdekeltség olcsó munkaerővel dolgoztathasson, amikor azonban elérkezik a felszabadulás ideje, szakképzetlenül dobják a munkapiacra az embereket, akik munkát itt nem találnak, tehát kénytelenek az országból kivándorolni. Immár évtizedek óta viseli a nyomoruság keresztjét a halódó magyar épitőipar s vele együtt a magyar épitőmunkás. Az épitőmunkások kereseti lehetőségének biztositásával s rükre munka adásával feltétlenül foglalkozni ell. A lerongyosodott Magyarországnak is érdekében áll ez, mert ha valamely országnak üksége van életképes, munkaerős szakemberekre, akkor épen nekünk van elsősorban szükségünk reájuk. A munkások megélhetésének ztositását és munkával való ellátását tehát ormányzati politikává kell tennünk.

Ha a munkás munkában van, akkor sem dja megkeresni a mindennapi megélhetéshez ükséges összeget, mert teljesen ki van szolltatva a kapitalista érdekeknek, nincs semiféle védő eszköz, mely a kizsákmányolás értékét korlátozná. Még a munkában levő unkás is a lehető legnagyobb és a legelképlhetetlenebb nyomoruságban tengődik és enved, de milyen mérhetetlen nyomoruságin szenvednek azok a munkások, akik hosszu hónapokon keresztül vannak munka nélkül és hosszu évtizedek óta egy-egy évadban csak néhány hónapra tudnak munkához jutni.

Itt kénytelen vagyok ujra hivatkozni Griger képviselőtársam ama mondására, amikor az ország érdekében az egység megteremtéséről beszélt. Ezt én magam is helyeslem, de nem szabad elfelejteni, hogy ezt csak ugy lehet létrehozni, ha a kormányzat politikájában magáévá teszi a munkásérdekek képviseletét és védelmét. Méltóztassanak csak egyetlen egy törvényt mutatni az ezeréves Magyarország törvénytárában, — tehát nem is beszélek az utóbbi öt évről — amely a munkások érdekeit hivatva volna védelmezni a kizsákmányolással szemben. (**Erdélyi Aladár:** Hogy csak egyre hivatkozzam: a Mária Terézia-féle urbárium volt a világon a legelső törvény, amely e tekintetben védelmet adott! — **Kabók Lajos:** De az is csak papiroson!) Tényleg igaza van a képviselőtársamnak. Elismerem, hogy tévedtem, mert Mária Terézia idejéből tényleg vannak ilyen intézkedések, de viszont igazat kell hogy adjon nekem a közbeszóló képviselő ur, amikor azt mondom, hogy azt a gyakorlatban nem hajtották végre. (**Erdélyi Aladár:** Tökéletesen végrehajtották II. József alatt! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

1884-ben alkották meg az első ipartörvényt Magyarországon, amely az ipartestületeknél az ugynevezett békéltető bizottságokat statuálta. Ezeknek az volt a hivatásuk, hogy az ipari munkások és munkaadók között rendet és békét teremtsen, azonban nem adtak neki erőt és hatalmat ahhoz, hogy itéleteiket végrehajtsák. Időközben az ipartestületek kifejlődésével a törvények által biztositott jogok következtében a munkások befolyása, vezetése és az irányitása e békéltető bizottságokra igen kevés volt és mindinkább szükebb körre szorult, ugy hogy ezeknek a békéltető bizottságoknak hatásköre kicsi volt ahhoz, hogy az ipari munkásság érdekeit kellőkép meg tudták volna védelmezni. Amint az ipari kapitalizmus megerősödött, az ipar fejlődése, a gyülekezési és egyesülési jog korlátok közé szoritása, de különösen ezek kezelése lehetővé tette a kapitalizmus számára a maga szerveinek megalkotását és a saját érdeke védelmére bizonyos intézkedések megtételét. Viszont azonban e jogokban a munkások, sajnos, a gyakorlatban nem részesültek. Még ma sem részesülnek e jogokban és épen ezért siránkozunk, panaszkodunk, és azt rójuk fel állandóan a magyar törvényhozásnak, hogy nem mérnek egyenlő mértékkel. A magyar munkás még nem igen élvezte a magyar törvényhozás áldásos működését.

Bocsánatot kérek, ezek olyan igazságok, amelyeket nem én állapitottam meg, hanem hires tudósok, közgazdászok és egyetemi tanárok irták meg könyvekben. Mi csak a saját testünkön tapasztaljuk ezeket. Annak ellenére, hogy tudományosan állapitották meg, nem hozzánk tartozó emberek irták meg ezeket, mégis mindig kétségbe vonják igazunkat s még mindig nem akarnak ebben az országban olyan atmoszférát teremteni sem politikai, sem gazdasági téren, amely ezeket az ellentéteket igyekezne eltüntetni és bennünket közelebb hozni az ugynevezett polgári társadalomhoz. Megbékülésről, egyetértésről, amelyről Griger képviselőtársam beszélt, komolyan beszélni mindaddig, amig — miként már bevezető szavaimban mondottam — ezeket az ellentéteket el nem tüntetik, nem lehet. Magyarországon tehát meg kell teremteni a jogegyenlőséget s a közigazgatást ugy kell beállitani, hogy

a törvényeket ne a szerint alkalmazzák, hogy ki milyen ruhában van felöltözve, uri vagy munkás külseje van, milyen pártállásu, a kormánypárthoz, a szociáldemokratapárthoz, a függetlenségi vagy más politikai párthoz tartozik. A közigazgatásnak egy kötelességet kell ismernie, azt, hogy a tételes törvényeket egyformán alkalmazza és hajtsa végre mindenkivel szemben. Mi ezt nem tapasztaljuk, nem látjuk. A magyar munkás ezt az egyenlő mértéket még nem tapasztalta, igy tehat csak természetes, hogy nem tud olyan mértékben asszimilálódni, ahogyan azt szeretnék.

Ha a munkás sztrájkba lép azért, hogy levont bérét visszaverekedje, akkor a rendőrséget uszitják rá. Eklatáns példa erre épen a mostani napokban az előbb emlitett téglagyárakban történt eset, amely gyárak a megszabott árakkal korlátlanul uzsorázzák ki a közönséget, de a munkásokat is. Az történt, hogy egy pár munkás sztrájkba lépett azért, mert levonták még a jogos bérét is.

Ha egy gyárban 15—20 munkás sztrájkba lép, a rendőrség máris ugy kezeli őket, hogy ezeknek gyülést tartaniok sem igen lehet, mert esetleg izgatni fogják a munkásokat, hogy ne lépjenek munkába. *(Zaj a balközépen.)* Talán jó volna a tisztelt urakat felkérni, hogy méltóztatnának engem megkimélni a zajtól. *(Egy hang a balközépen: Nagy érdeklődéssel hallgatjuk!)* Minthogy munkáskérdésről van szó, a közigazgatás mindjárt más szemüvegen nézi a munkásügyet s minthogy a munkás egyetlen saját fegyverét veszi igénybe, a sztrájk fegyverét, a munkáskérdés mindjárt rendőrkérdéssé degradálódik, előáll a csendőr, rendőr és a szolgabiró. Nem azt mondja a közigazgatás, hogy ez a két fél gazdasági harca, hadakozzatok, nekem egyetlen kötelességem van csak, a törvényes rendet megőrizni, hanem azonnal a kapitalista érdekek szolgálatába lép és azokat tolja előtérbe. A közigazgatásnak végeredményben még sem ez lehet a feladata. Ez az oka annak, hogy Magyarországon a munkások gazdasági helyzete még a hosszu évtizedes szervezkedésekkel sem tudott ugy megjavulni, mint az a külföldön megjavult. Ez az oka annak, hogy a szintén háborutvesztett Németországban és Ausztriában a munkásoknak félannyit kell dolgozni azért az összegért, amelyen egy öltöny ruhát vagy egy kiló kenyeret vásárolhatnak, mint a magyar munkásnak. Ez az oka annak, hogy Magyarországon a hosszu évtizedes szervezkedés ellenére is szomoru anyagi viszonyok között él és tengődik a munkásság. Egy állam fentartása, létfeltétele nem csupán azon mulik, hogy egy társadalmi réteget állandóan kivételes elbánásban részesitsünk, hanem azon épül fel, hogy az államban élő minden hasznos embert egyenlő joggal ruház fel és egyenlő előnyöket biztosit számára.

Ami a választójogot illeti, ha leszámitom a Friedrich-féle választójogi rendeletet, Magyarországon, mint ismeretes, a magyar munkásnak még nem volt választójoga. Hogyan kivánhatják el, hogy az az évszázadokon és évezredeken keresztül mindig jogtalanságban tartott munkás bizzék az urakban, akik bizalmat várnak tőle. Ezt elképzelni józan ésszel nem lehet. Az egész vonalon ilyen ellentétek mutatkoznak, ne kivánjanak tehát a magyar munkástól olyan asszimilálódást, mint amilyen kivánatos. Először a közállapotokat, gazdasági helyzetet és a politikai egyenlőséget kell biztositani.

Külföldön máskép kezelték és kezelik a munkást. A vesztett országok mindegyike keresztülment bizonyos forradalmakon, de forradalmak miatt nem tették felelőssé egdül a munkásosztályt, mint ahogy egye Magyarországon teszik. Sőt mi több, rámutatunk épen Griger képviselőtársunk kijelentése kapcsán arra, hogy amennyiben Németországnak sikerült a háboru után eredmé elérine Franciaországgal szemben, azt egye és kizárólag annak lehet betudni, hogy a ve tett háboru után Németország még jobb demokratizálódott és a munkásosztályt állitotta oda bűnbakul, mint amely mi egyedül vesztette el a háborut. A német mkásságot bekapcsolták az államéletbe, törvéhozás utján biztositják többé-kevésbé szocijólétét s természetes, hogy amikor egyeten nemzeti érdekekről van szó, könnyebben takoznak a gazdasági téren egyébként elszigeten élő társadalmi osztályok, mert az ellétek nincsenek olyan mértékben kiéle mint ahogyan azokat kiélezték Magyarorsgon. Ez az oka annak, hogy a német és osztmunkás jobban keres és jobban él, mint a gyar munkás s ez a magyarázata, hogy a met és osztrák munkás szellemileg felette a magyar munkásnak, mert az állami éle belekapcsolták, tehát lehetőséget nyujtot számára, hogy szellemi életét minden tekinben kifejlessze. **(Erdélyi Aladár:** El méltótik feledkezni Oroszországról!) Nem én! Eb a nemzetgyülésben már számtalanszor leszteük, hogy melyik országban ütött ki el a bolsevizmus.

Azokban az országokban, ahol a nagyobb volt az elnyomatás. Nem lehet ségbevonni, hogy amig Oroszországban csukával intézték el a munkáskérdést, itt gyarországon csendőrrel intézik el. Az emény az, hogy Oroszországban is, Magyországon is rombadőlt a trón s Oroszország előbb, Magyarországon később kitört a bovizmus. **(Erdélyi Aladár:** És Franciaorszban?)

Ha már méltóztatott Oroszországot felliteni t. képviselőtársam, legyen szabad mállapitanom, hogy a központi hatalmak mességesen befolyásolták Oroszországot. A hareg maga volt az, amely abban az időben háboru alatt bolsevista röpiratokat csempészbe Oroszországba. Ha tehát az európai orgok védekeznek és valakinek szemrehányakarnak tenni azért, mert Oroszországban Magyarországon is kitört a bolsevizmus, akkor elsősorban a központi hatalmak önmagukra nézzenek a tükörben, mert igenis a met és magyar katonákat használták fel a azután repülőgépeket és más egyéb eszkket, hogy a Németországban gyártott bovista röpiratokat az akkor még intakt orhadseregben elterjesszék. Hogy azután ez állt meg az orosz határszélen, az természdolog. Vagyis tényleg ugy van, hogy a szentesiti az eszközt. Nem riadtak vissza s miféle eszköz alkalmazásától s akkor mcsak botrányos állapot, hogy a háboru lezajl után 7—8 évvel még mindig bennünket áll nak be itt a nemzetgyülésen is a bolseviokozójának, komoly képpel, komolyaknak szó érvekkel állitanak oda bennünket szodemokrata munkásokat, hogy mi voltunk zói a bolsevizmus létrejöttének, és az egypárt rendszerint nagyon meg szokta tapsaz ilyen érveket és kiszólásokat. Ezzel a déssel behatóan foglalkozni nem akarok, megvitatták mások, de ha már ez a kérdés vetődött, ezt is meg kellett mondanom.

Eg pár szót kivánok még szólni az ors

gszerencsétlenebb ügyéről is, nevezetesen a kkantak ügyéről. Méltóztatnak bölcsen visz- aemlékezni, hogy az ősszel hozott törvényt nemzetgyülés, amellyel a rokkantak segé- ét 100%-kal felemelte. (**Erdélyi Aladár:** Sőt bbel!) A törvény szerint 100%-kal t. kép- selőtársam. Már a törvényjavaslat tárgya- sakor megállapitottuk, hogyha igy szám- erüleg felemelnek valami járandóságot 0%-kal, ez igen szépen hangzó valami, vi- ont azonban, ha a való szemüvegén át néz- k a dolgot, akkor megállapithatjuk, hogy ez y igen gyatra segélynek nevezhető járadék- lemelés. Azt, hogy 8—10.000 koronás havi- gélyeket felemelnek 20.000 koronára, igazán m lehet komoly rokkantsegélynek nevezni. ı csak utólagosan meg akarom állapitani, gy mióta ez az ugynevezett 100%-os felemelt kkantsegély életbe lépett, azóta a rokkantak kkantságát mesterséges uton 50%-kal mes- rségesen leszállitották. (**Erdélyi Aladár:** Ezt y nem lehet mondani!) De igen t. képviselő- rsam! Méltóztassék csak a rokkantakat meg- rdezni. (**Erdélyi Aladár:** Legyen egész nyu- dt!) Tudom, hiszen az államnak is kötelés- ge, hogy időközönként a rokkantakat felül- zsgálja és a rokkantságukat revizió alá gye. Hiszen van ugy-e bár olyan rokkant, inél eleve meg lehet állapitani, hogy állandó kkant, viszont van olyan, aki gyógyulhat gy javulhat, ennél a revizionál azonban nem abad pártkérdést belevinni a dologba. (**Er- lyi Aladár:** Ebben igaza van, és nem is hi- em, hogy belevisz valaki!) Ezt én is nagyon unya dolognak tartom, mert hiszen tekintet lkül arra, hogy milyen párthoz tartozik az rokkant, végeredményben az ország véde- ében érte szerencsétlenség, tehát a legundo- ubb cselekedet volna az államhatalom részé- l, vagy azok részéről, akik a rokkantságot lülvizsgálják, ha ezt pártpolitikai szemüve- n át néznék. (**Erdélyi Aladár:** Ilyen nem het!) Bármennyire hihetetlenül is hangzik , mégis kénytelen vagyok megállapitani, gy vannak ilyen esetek. Nem mondom, hogy talánosságban, — ezt nem is mondhatom — előfordul, hogy lelkiismeretlenül és politi- i célzatossággal állapitják meg a rokkantak kkantminőségét.

Legutóbb Tapolcán egy rokkantat — aki %-os rokkantnak volt minősitve magyar or- sok részéről és cseh orvosok részéről is, s i kapta az 50%-os rokkantjárandóságot, yik szemét vesztette el, és több helyen át lt lőve s ez a rokkantsága egyáltalában yan természetü, amely idővel nem javulhat, nem csak rosszabbodhatik — amikor ez a)%-os segélyfelemelés megtörtént, felülvizs- lták s 50%-os rokkantságát 25%-os rokkant- gnak minősitették. Nemcsak ez az egy eset, száz és ezer ilyen eset van ebben az ország- n. Tudom, hogy ezzel a felszólalással ezt a erencsétlen helyzetet megváltoztatni nem dom, de kötelességemnek érzem a kormány- t figyelmét erre a visszás állapotra és hely- enségre felhivni és azt követelni, hogy min- n bizottság, amelynek az a feladata, hogy a kkantak minőségét revizió alá vegye, azt zsgálosan, pártatlanul és a tényleg megálla- ott betegség arányának megfelelően állá- sa meg.

T. Nemzetgyülüés! Most pedig olyan kér- st vagyok kénytelen felvetni, amelyről az bbi években szó nem esett a nemzetgyülé- n. Magyarországon két dalosszövetség mű- dik kormányhatóságilag jóváhagyott, tehát tamozott alapszabályokkal. Van egy ugyne- zett polgári dalosszövetség és van egy ugy- nevezett magyarországi munkások dalosszövet- sége. Akármilyen nevet visel is az a dalárda, végeredményében a dalkulturát, a zenét, a ne- meset, a jót, a szépet kultiválja. (**Pikler Emil:** Sakkozni sem szabad, mint már tegnap emli- tettem!) A dalárdák kezelésénél ugyanaz a je- lenség mutatkozik, mint az ugynevezett sakk- körök kezelésénél, amit tegnap felemlitett Pik- ler Emil t. képviselőtársam. Mondjuk, hogy valamelyik városban az iparosok dalárdát ala- pitanak és benyujtják az alapszabályt az ille- tékes ministeriumhoz, a belügyministerhez. (**Rothenstein Mór:** Jó cég!) A helyzet az, hogy a belügyministeriumban nem döntenek az alapszabály jóváhagyásáról, hanem először át- küldik a kultusztministerhez. (**Rothenstein Mór:** Ez aztán jó firma!)

Elnök: Rothenstein képviselő urat rendre- utasitom!

Baticz Gyula: Ez még rendben van. A mű- vészet a kultusztárca keretébe tartozik. Ter- mészetesnek tartom, hogy a belügyministerium nem csinál belőle rendőri kérdést, hanem a kultuszministerium véleményét kéri ki és hall- gatja meg. Semmiféle törvényes jogalap nincs azonban arra vonatkozólag, hogy egy kor- mányhatóságilag láttamozott alapszabállyal működő dalegyesületet olyan jogkörrel ruházzon fel törvény nélkül a ministerium, hogy ennek véleményétől tegye függővé, vajjon egy dalárda alapszabályát jóváhagyja-e vagy sem. (**Szabó Sándor:** Szakvélemény!) Szakvélemény! Akkor tegye a kultuszministerium székhelyét a polgári dalosszövetségbe vagy megforditva. De a kultuszminister mielőtt átküldené az alapszabályt véleményezéssel a belügyminis- teriumhoz, először leküldi az ugynevezett pol- gári dalosszövetséghez és ennek véleményét kéri ki, hogy vajjon jóvá lehet-e hagyni az alapszabályt, illetve lehet-e annak jóváhagyá- sát véleményezni, igen vagy nem? Ahogyan nem vindikálnám magamnak és nem vindikál- nók magunknak a munkásoknak azt a jogot, hogy mielőtt egy polgári dalárdának alapsza- bályát jóváhagynák, a mi véleményünket kér- jék ki, vajjon lehet-e azt jóváhagyni vagy sem, ép ugy igazságtalannak és helytelennek, sőt egyenesen törvényellenesnek és erkölcsbe ütközőnek tartom azt, hogy a másik oldalon a kormányzat, mielőtt ilyen alapszabályt jóvá- hagyna, egy ugynevezett konkurrens testület- nek véleményét kéri ki, hogy vajjon jóváhagy- hatja-e az alapszabályt vagy sem. (**Pikler Emil:** Hogyan is mondta Lessing: »Wo du Gesang hörst, dort lass dich ruhig nieder, Denn böse Leute haben keine Lieder.« Hát miért ne lehes- sen daloni? Fiaim csak énekeljetek!)

Elnök: Kérem a képviselő urat, tessék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Baticz Gyula: Amikor az egyesületek alap- szabályt kapnak a kormánytól, akkor ezeknek az egyesületeknek szerintem egyenlő jogokat kell élvezniök az országban meglévő — ha erről egyáltalán beszélhetünk — szabadságjogokból. Lehetetlenség, hogy a kormányzat az egyik egyesületet favorizálja a másiknak rovására. Semmi köze az egyik szövetségnek a másikhoz egyéb tekintetben, csupán a dal, a művészet, a kultura szempontjából; de a működés szempont- jából semmi köze egyiknek a másikhoz. Lehetet- lenség tehát, hogy a kormány az egyik testüle- tet a másik fölé helyezze. Mégis azt mondja az egyik dalosszövetség, az ugynevezett polgári dalosszövetség egyik határozatában, hogy csak az ő szövetségük van jogositva arra, hogy az ország bármely városában dalos hangversenyt rendezzen. (**Pikler Emil:** Miért?) Én nem tu- dom. A munkás dalosszövetség alapszabályai-

ban is benne van az, hogy neki joga van hangversenyt rendezni, nem tudom tehát, honnét veszi magának azt a bátorságot és merészséget az egyik szövetség, hogy azt mondja, csak neki van ehhez joga. Nem tudom ezt megérteni, de el tudom képzelni akkor, amikor a kormányzat részéről olyan előnyben részesittetnek, amiként az előbb elmondottam. (**Pikler Emil:** Akinek hangja van, énekelhet!) Csak ez bátoríthatja ilyen merészségre, hogy ilyen megállapitást tegyen. Ez most pattant ki, amikor a munkás dalosszövetség elhatározta, hogy május 23-án és 24-én Szegeden hangversenyt rendez. A polgári dalosszövetség ekkor megtiltotta a hozzátartozó dalostestületeknek, hogy ezen a hangversenyen részt vegyenek és ugy határozott, — és e határozatát elküldte a kormánynak is és Szeged város tanácsának is — hogy csak egyedül ő hivatott és jogosult Magyarországon arra, hogy énekeljen és hangversenyt rendezzen. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Kacagni, nevetni kell rajta, de jellemzi azt a mentalitást, azt a szellemet, amelyet meghonositottak ennél a kulturintézménynél és kulturtestületnél. (**Pikler Emil:** Minek kell itt kultura!)

Azt követelik a munkásoktól, hogy ne vigyenek be politikát a szakszervezetbe, a gazdasági kérdésekbe, a kulturába, a művészetbe, de ez a kérdés mutatja, hogy mennyire beleviszik a politikát a másik oldalon és mennyire politikai szempontból birálják ezeket a kérdéseket. Ez ellen az állapot és ez ellen a felfogás ellen erről a helyről kötelességemnek tartom tiltakozni, mert amint nekem a művészettel és a dalkulturával szemben az a felfogásom, hogy az igazán csak a művészeté és a kulturáé legyen, ép ugy meg kell követelnem ezt minden olyan egyesülettől is, amely legalább is ennek kultiválását irta fel zászlajára. (**Pikler Emil:** Mihelyt ezt a szót használják, hogy »munkás«, rögtön megvadulnak, akár sakkról, akár dalról van szó. A munkás is ember, annak is joga van énekelni!)

Ugyanezzel az esettel kapcsolatban kénytelen vagyok egy másik, szintén jellemző tényt leszögezni. Ez egy Petőfi versre vonatkozik. A már előbb emlitett munkás-dalosszövetség a programmjába vette többek között Petőfi Bilincs című versének eléneklését, amit azonban a rendőrhatóság a programmból törölt, mert Petőfi Bilincs-ét a dalárdának nem szabad énekelni. De jellemző, arra kértem a rendőrséget, adja ki ezt irásban. (**Rothenstein Mór:** Azt már nem!) mert arról adott irást, hogy a bejelentett programmból mit szabad énekelni, azt azonban nem vette bele, hogy mit enged meg. A megengedett dalok között nem szerepelnek a Petőfi versek és többek között a Bilincs sem. Kértem a rendőrhatóságot, tessék ezt irásban adni, mert igy nem vehetem tudomásul, azonban irást nem adtak. Amit a gyakorlatban elkövetnek, azt nem merik irásban adni. Ezt meg is értem, mert ha egy országban, ahol Petőfit ünneplik vagy ünnepelni akarják, ugyanennek a Petőfinek verseit nem engedik szavalni és énekelni, ez tényleg olyan cselekedet, amelyet bizony nem igen lehet az ablakba kitenni és amelyet nem lehet irásban adni. (**Pikler Emil:** Pekár Gyula verseit szabad énekelni, azokra a kutya sem kiváncsi!)

Csak jellemzésképen emlitem fel ezt a dolgot, amely igazolja a szociáldemokrata pártnak azt az álláspontját, amelyet már Petőfi centenáriumának ünneplése alkalmával is leszegezett, hogy ha törvényt alkotunk, amelyben megörökitjük Petőfi emlékét, akkor abban a törvényben egyszersmind biztositani kell azt is, hogy Petőfi verseit cenzurázni nem sz bad és azokat szabadon szavalhatja, szabad énekelheti bárki ebben az országban. (**Pikl Emil:** Az »Akasszátok fel a királyokat!« cín verset Budaörs óta miért ne lehetne énekeln Legalizálták!) Látjuk tehát, hogy Petőfi sz lemét megcsonkitják, épen a közhatóságok r széről. (**Rothenstein Mór:** Petőfit, ha élne, kurzus internálná!)

Most pedig pár szót kell szólanom a pén ügyi tárca keretébe tartozó kérdésekről, italmérési engedélyek és trafik-engedélyek adása körüli rendszerekről és módszerekr (**Szabó József:** A zsidók érdekében!) Nem l meg a képviselő ur közbeszólása. Mindenki ismer egy tényt, a gazdasági életnek leromlsát. Mindenki panaszkodik, hogy nem tud e ben az országban megélni. A munkás, az ip ros, a kereskedő, a tisztviselő, a magán- és kö tisztviselő, mindegyik panaszkodik, sőt még nagykapitalisták is panaszkodnak. (**Erdél Aladár:** Sőt ezek meg is halnak! — **Rothe stein Mór:** Csak az egységes pártiak nem p naszkodnak! — **Berki Gyula:** A szakszervez elnöknek sincs oka panaszkodni! — **Erdél Aladár:** Mi nem panaszkodunk, de irigyelj önöket!) Tessék tudomásul venni...

Elnök: Kérem a képviselő urakat, mélt tassanak a magánbeszélgetést a folyosón eli tézni és a szónokot beszélni engedni.

Baticz Gyula: ...hogy a szakszervez elnökség mindenkor tiszteletbeli elnökség s kott lenni. Jó lesz, hogy ha tudomást szerez ről a képviselő ur! *(Egy hang a szélsőbalol lon: Különösen Viczián* — **Viczián István:** T dom, nem is akarok lenni!)

Elnök: Tessék talán ezeket a folyosón intézni, most Baticz képviselő urat illeti a s

Baticz Gyula: Smith Jeremiás hónapr hónapra kimutatja a csődbejutottak szám mennyi kényszeregyezség jött létre, menn üzem szüntette be működését, mennyi csőd bejelentve. Meg kell állapitanom, hogy ez ben a számokban nagyon sok olyan válla és különösen nagyon sok olyan üzem is b foglaltatik, amelyet a magyarországi közig gatás indolenciája, vagy pedig ellenszen kergetett ebbe a sorsba. Nem megyek me szebb, csak az Aréna-utra. Az Aréna-uton utóbbi időben valami három-négy olyan v déglő és kávéház ment tönkre és volt kény len az üzletét bezárni, amelyek tulajdonos dacára a szakképzettségnek, dacára az erköl bizonyitványok sokaságának, dacára kimu tott rátermettségüknek, az italmérési en délyt nem tudták a pénzügyminisztertől m szerezni; nem tudták megszerezni azért, m a rendőrség azt állapitotta meg, hogy az ille nek az apja vagy a dédapja nem Magy országon született, (**Pikler Emil:** Nem jött a vereckei szoroson!) bár az illető kérelm bizonyitotta magyar állampolgárságát, bi nyitotta magyarországi születését, bizonyito magyar adófizető mivoltát, bizonyitotta a boruban való szolgálatát, bizonyitotta rokka ságát, bizonyitotta szakmai képesitését, mi ennek dacára a rendőrség nem javasolta nem javasolja az engedély kiadását, m amint emlitettem, valami nem tetszett va annak a nyomozó hatóságnak, aki oda kime vagy akit oda kiküldtek. (**Szabó József:** V czák megkapta az italmérési engedélyt!)

Ennek az állapotnak is végét kell vet Méltóztatnak bizonyára emlékezni, hogy Damjanich-utca és az Aréna-ut sarkán évti dek óta létezett egy kávéház. Nem sajnálom kávéházakat, nem azért emlitem fel tehát e

t, mintha a kávéházakat vagy a vendéglőket arnám itt védelmembe venni, de csak mint zgazdasági szempontból jellemző tünetet ılitem fel, hogy sok milliót elköltöttek, hogy italmérést megkaphassák. (**Pikler Emil:** yan sokba kerül az?) Igen. (**Rothenstein ór:** Kenni kell! — **Szabó József:** Vanczáknak ıbe került? — **Rothenstein Mór:** Azt kérdezze eg Vanczáktól!) Nagy tévedésben van a képselő ur, mert még ott sincs meg az italmérési gedély, mert Vanczák fia, aki kérelmező, tujdonképen Vanczákkal, mint politikai rovottultuval egy háztartásban él. (**Szabó József:** em is való neki, le az alkohollal!) Súlyos do- g szocialista képviselővel egy házban, egy kásban, egy családban lakni; ez tehát az álmi szempont, az elfogadható indok és érv ra, hogy az illető italmérési engedélyt ne ıphasson. (**Pikler Emil:** Szabó képviselő ur em iszik bort soha? — **Szabó József:** Nem!)

T. Nemzetgyülés! Egy másik, a háboruban egrokkant vendéglős, aki szintén szakember, kinek mindenféle bizonyitványai megvannak, kinek atyja, és nagyatyja bácskai születésü ılt, nem kapja és nem kaphatja meg az italérési engedélyt a pénzügyminister től azért, ert az ügyét a rendőrségen rosszakaratuan ezelték. Ezt kénytelen vagyok megállapitani ről, aki annak az osztálynak az élén állt. fináncok állandóan zsarolták ezt a vendégst és én e fináncok közül egyet a rendőrségel le is fogattam, s mert igy ellentétbe került zokkal az u. n. pénzügyőrökkel, csak természetes dolog, hogy a neve megörökittetett a ekete Könyvben és ez a szerencsétlen ember, aki egyébként, mondom, a háboruban megokkant — ebben az életben nem is számithat rra, hogy italmérési engedélyhez juthasson, nnak dacára, hogy erkölcsi bizonyitványai egvannak, annak dacára, hogy a magyar lampolgársága megvan és nem is kétséges, és nak dacára, hogy dicsekedhetik a kitünteték sokaságával.

Ez is egyik kinövése annak a kurzusi polikának, amelyet ebben az országban meghositottak. Ez is olyan kérdés, amelyet meg ell oldani s el kell tüntetni. Ezek a fölemlitett olgok mind aprólékosaknak tünnek föl különilön, de ha mindezt csoportba szedjük, összeonjuk, akkor egy nagy, hatalmas bajt jelentek és szintén azt mutatják és bizonyitják, ogy amig ezt a bajt meg nem szüntetjük, ebn az országban a közgazdasági helyzet nem vul meg, a közgazdasági konszolidáció nem övetkezhetik be.

De a gazdasági helyzet jellemzésére föl kell nlitenem azt az ellentétet, amely a tőkések a tőkések által foglalkoztatott társadalmi ztályok gazdasági helyzete között mutatkok. A rendelet értelmében a vállalatok kötesek u. n. aranymérlegüket elkésziteni. Most különböző vállalatok sorban készitik el aranymérlegeiket. Ezek a mérlegek azután a agyarországi gazdasági állapotoknak fényes körképét mutatják, ami azt bizonyitja, hogy nes is ebben az országban olyan nagy szenység, mint ahogyan azt mi erről az oldall, a munkások szempontjából bizonyitjuk, ert a másik oldalon olyan nagy szegénység ncs. Azt tudjuk, hogy a kereskedők, iparok, munkások, tisztviselők százai, ezrei menk tönkre, keresik a halált a Dunában, a revolvergolyóval és más szerekkel, a dolgozó aberek százai meg ezrei menekülnek ki az ságból, de a tőkések azért még mindig nem naszkodhatnak. (**Pikler Emil:** Azok is menk a Riviérára, de visszajönnek, sajnos!) Csak egy pár szemelvényt emlitek fel a nyilvánosságra hozott mérlegekből, amelyek állitásomat bizonyitják.

Itt van a Magyar Általános Hitelbank. (**Temesváry Imre előadó:** A legkissebbel kezdi! — *Derültség.*) Azt mondja a tudósitás *(olvassa):* »Egyuttal megállapitotta az igazgatóság az 1925. üzleti év mérlegét, amely 3,287.841 pengő 66 fillér — 41 milliárd 982 millió 785.000 korona és 75 fillér tiszta nyereséget tüntet fel.« (**Sütő József:** Miből? — **Pikler Emil:** Annyit mutat ki!) Ennyit mutat ki. Tehát több mint 41 milliárd korona jövedelmet, hasznot mutat ki 1925-re. (**Klárik Ferenc:** Hát amit eldugott?! — **Pikler Emil:** Mennyi könny és bánat tapad ehhez a nyereséghez!) Aki csak egy kicsit is ismeri a vállalatok utvesztőjét, amelyben a mérleget készitik, az tudja, hogy ha 41 milliárdot kimutatnak, az nem 41 milliárd, hanem annak legalább is duplája. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De tessék elképzelni, hogy szárazon ez az igazság, hogy csak ennyi és semmivel sem több az a haszon, egyetlenegy vállalat 41 milliárdos hasznot mutat ki: ez mégis azt bizonyitja, hogy bár ebben az országban mindenki nyomorog, de vannak ebben az országban olyan emberek is, még pedig csomó számra, akiknek van mit szelni a tejbe. (**Rothenstein Mór:** Pláne, a bankvezérek!)

Itt van egy másik: a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Az is kicsiny!)* Itt is csak szemelvényeket hozok fel, mert nem akarom a t. Nemzetgyülés türelmét igénybevenni *(olvassa):* »Bár a jövedelmezőség szempontjából a háborus és az inflációs években folyton szaporodó személyi és dologi kiadások az egyesületet is erősen terhelik és ezeknek kivánatos mértékben való csökkentése még nem volt teljesen keresztülvihető, az egyesület mégis kedvező eredménnyel zárta az 1925-iki üzleti évét és az 1924. évi 12.473,552.610:95 koronával szemben 1925-ben 18.067,628.402 korona tiszta nyereséget tüntet fel.«

Itt van ugyancsak egy másik kimutatás, a Hazai Bank R.-T. kimutatása, amely a következőket tünteti fel: Az 1925. üzleti év mérlege 715.215 pengő 54 fillér, vagyis korona-valutában 8.940,194.250 korona nyereséggel zárult az előző évi 7 milliárd 737 millió stb. koronával szemben. Itt is tehát nyereség mutatkozik még a mult évivel szemben is. Itt van azután a Belvárosi Takarékpénztár, amelynek mérlege a következőket tartalmazza. Az intézet bérháza, amely békében 7 millió aranykoronába került, csupán két és félmillió pengővel van értékelve a jelenlegi mérlegben. Azt hiszem, a t. Nemzetgyülés bölcsen tudja — tudja ezt mindenki — hogy a mérlegben ezeket az objektumokat rendszerint azért veszik be kisebb mértékben, hogy ezáltal az adókötelezettség alól kivonják magukat, illetve az államtól bizonyos tekintélyes adóösszeget eldugjanak, illetőleg ellopjanak. (**Pikler Emil:** Huszmilliárdot ér az épület!) Itt van a Ganz-Danubius és Társa Hajó- és Waggongyár Részvénytársaság kimutatása. A megnyitó mérlegben kimutatott tiszta vagyon a békében szereplő 20 millió aranykoronával szemben 25 millió pengőt tesz ki, vagyis tehát a vállalat gyarapodott, szaporodott, nem ugy, mint az előbb emlitett dolgozó társadalmi rétegek. Még egy kis szemelvény ugyanezekből. Béke-években a vállalat osztalék címén körülbelül másfélmillió aranykoronát fizetett s ugyanennyit fizet ki 1926-ban is pengő értékben. Igazán nagyon kedvező és egészen szokatlan ez az arány.

Jellemzésül még csak vagy két adatot. A Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank kimutatása szerint az intézet kimutatott tiszta nyeresége az 1924. évi 11.051,270.577 koronával szemben 1925-ben 12.248,081.143 korona. Azután még egy. Itt van a Magyar-Olasz Bank R.-T. Az 1925. évi üzleti eredmény 887.392 pengő és 61 fillér, ami körülbelül 11 milliárd stb. millió koronának felel meg. Osztalék fejében részvényenként 1500 koronát fog az előző évi 1000 koronával szemben kifizetni.

Amint láthatjuk ezekből a le nem tagadható adatokból, azok az emberek, akik jól megválogatták értékpapirjaikat, nem panaszkodhatnak még a rossz gazdasági évadban sem a magyarországi közgazdasági állapotokra. Ezt szintén kénytelen vagyok a kormányzati politika rovására irni, mert olyan állapotok és körülmények között, amilyen körülmények között ebben az országban a lakosság nagyobbik része tengődik és szenved, lehetetlenség türni azt, hogy egyes vállalatok számára olyan lehetőség adódjék, hogy ilyen tetemes jövedelmet vághassanak zsebre ugyanakkor, amikor a másik oldalon azok, akik fizikailag vagy szellemileg kénytelenek dolgozni, hogy a mindennapit megkeressék, százával, ezrével, sőt tizezrével mennek tönkre, kénytelenek kivándorolni és kénytelenek a halálban keresni menedéket.

Ez a kimutatás még nem tükrözi vissza tökéletesen azt a gazdasági eltolódást, amely mutatkozik. Ott, ahol egy vállalat 41 milliárd korona tiszta hasznot mutat ki hivatalosan mérlegében, el lehet képzelni, hogy az igazgatók milyen fizetést élveznek, el lehet képzelni, hogy az igazgatósági tagok miféle honoráriumokat vágnak zsebre, micsoda milliárdokat keresett és zsarolt ki az ország dolgozó lakosságából az a vállalat, amely ilyen összeget tud kimutatni ilyen lerongyolt gazdasági állapot mellett. Igazán nyugodt temperamentumra van szüksége az embernek ahhoz, hogy az ilyeneket nyugodtan és sértő kifejezések mellőzésével tudja elmondani.

Amikor azt látom, hogy dolgozó munkásemberek sirva, könyörögve jönnek egy kis alamizsnáért, segitségért az emberhez, ugyanakkor pedig ugyanebben az országban egyes emberek vagy egyes kis csoportok jogtalanul, igazságtalanul, termelő munka végzése nélkül milliókat, százmilliókat, sőt milliárdokat vágnak zsebre: ez még sem megengedhető! Ez a kép mutatja azt az eltolódást, amelyre mi állandóan hivatkozunk, ez a kép mutatja azt a szerencsétlen kormányzati politikát, amely lehetővé teszi, amely elősegiti és nem akadályozza meg azt, amit it bemutattunk. S ennek oka a demokrácia hiánya.

Elnök: Az ülést délután három óráig felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

A szó folytatólag Baticz Gyula képviselő urat illeti.

Baticz Gyula: T. Nemzetgyülés! Belekapcsolódva beszédem végébe, melyet az előbb kénytelen voltam félbeszakitani, meg kell állapitanom, hogy a bankokrácia helytelen gazdálkodása általános, országos közgazdasági szempontból annál is inkább veszedelmes, mert hiszen ha a bankvállalatok ilyen rossz gazdasági körülmények között olyan hasznokat tudnak kimutatni, amilyeneket a nyilvánosság előtt bevallanak, akkor nagymértékben tudta volna hozzájárulni az ország gazdasági életének konszolidációjához az esetben, ha a bankokrácia helyesen kapcsolódott volna bele az ország közgazdasági életébe és nem csupán a uzsora szempontjából fogná fel hivatását. Emlitettem már, hogy a nyilvánosságra hozott nyereségeken kivül nem kerül nyilvánosságra annak kimutatása, hogy az igazgatók és részvényesek miféle hasznot vágnak zsebre ezekből a vállalatokból.

De ha megmaradunk a nyilvánosságra hozott haszonkimutatásnál, olyan közgazdasági élet mellett, melyet a közelmultban leéltünk, elképzelhetjük, hogy ha ezek a bankvállalatok tényleg belekapcsolódtak volna a gazdasági életbe, ugy amint bele kellett volna kapcsolódniok, akkor még nagyobb hasznot tudtak volna felmutatni. A jelen körülmények között sem merik kimutatni a tulajdonképeni hasznukat. Ezt mutatja az a körülmény is, hogy — amint az előbb egyik szemelvényből felolvastam — az egyik vállalat olyan objektumot, amely békeidőben 7 millió aranykorona értékben volt felvéve évi mérlegébe, most csak 2·5 millió pengőre értékel. Ezt teszi részben azért, hogy az adóztatás elől elvonja, részben pedig azért, hogy a részvényesek elől eltüntesse a vagyon mennyiséget, hogy ezáltal a részvényesek kevesebb részjegy utáni hasznot kapjanak a vállalatból.

Bár nem tartozik a szakmám körébe, nem az én hivatásom, hogy a kereskedelmi magánvállalatok alkalmazottainak helyzetével foglalkozzam, mégis megemlitem, hogy épen a költségvetés tárgyalását megelőző időben volt kénytelen a nemzetgyülés egyelőre levenni napirendről a magánalkalmazottak nyugdíjának valorizációjáról szóló törvényjavaslatot, amely ellen a magánvállalatok tisztviselői és alkalmazottai már eleve tiltakoztak, még pedig azért, mert maga a törvénytervezet sem biztositja a nyugdíjas tisztviselők nyugdíját, járadékait. De nem tesznek eleget a vállalatok a létező alkalmazottaikkal szemben való kötelezettségeiknek sem. Állandóan hivatkozás történik arra, hogy a vállalatok nem mennek, nem dolgoznak haszonnal, sőt ráfizetéssel dolgoznak, s ezzel a jelszóval vezetik félre egyrészt a közvéleményt, másrészt a kormányzatot, harmadsorban pedig magukat s alkalmazottakat, holott épen az előbb emlitett jövedelmek bizonyitják, hogy legalább az alkalmazottaikat még az ilyen rossz viszonyok között is kellőképen dotálhatnák, ha errenézve meg volna bennük a hajlandóság.

Ezek a kérdések mind olyanok, amelyekkel a kormányzatnak is foglalkoznia kell, mégpedig behatóan, mert hiszen ez is egyik láncszeme az ország közgazdasági életének. Nem lehet közömbös a kormányzat szempontjából, hogy a magánvállalatok hogyan gazdálkodnak, milyen haszonra tesznek szert, hogyan kapcsolódnak be az ország közgazdasági életébe és hogyan dotálják a tisztviselőiket. A kormányzatnak ezen a téren is helyesebb, tökéletesebb és a kapitalistákkal szemben nem olyan elnéző pénzügyi politikát kellene folytatnia.

Ezek után legyen szabad egy pár percig kitérnem egy oly foglalkozásban levő munkások ügyére, amelyről ebben a nemzetgyülésben nem is igen esik szó. Ugy tünik fel, hogy ez a közgazdasági életben semmi jelentőséggel nem bir, de viszont a nemzet vagyonának védelme szempontjából igen nagy mértékben jön számitásba, még pedig különösen az objek-

nokkal rendelkező, tehát tőkés embereknél. a kéményseprő ipar.

Már egyszer voltam bátor rámutatni a gyarországi kéményseprő ipar és az ebben iparban foglalkoztatott munkások helyzee. Azt lehet mondani, hogy akkor, amikor a kérdést felvetettem, majdnem az egész nzetgyülés nevetség tárgyává tette ezt az yet, vagyis nem fogadták azzal a komolyggal, amellyel kellene fogadni.

A kéményseprő ipar jogügyi szempontból sonló a patikajoghoz. Itt is kötött rendszer n, a kerületek meg vannak határozva. Még ria Terézia uralkodásának idejéből szárzó törvények adják meg alapját a kéményrő iparnak, ami azt jelenti, hogy ez nem szabad ipar, mint bármely más ipar, han kinevezett vagy megválasztott egyének etnek tulajdonosai egy-egy kéményseprő ületnek, akik azután mikor megkapják mat a kerületet, teljhatalmu urakká válnak.

Azóta azonban, amióta a kéményseprő keeteket törvényben szabályozták, mindenféle en óriási nagy eltolódás mutatkozik, és igy mészetesen a kéményseprő kerületekben is, yhogy ma már a régi beosztás a kerületek ghatározása idejét multa. Szükségessé vált át uj kerületi beosztás készitése azért, mert yes kerületekben kevés a kémény, a kerület ajdonosának tehát kicsiny a foglalkozási re, mig egy fejlettebb városi kerületben gszaporodott a munkakör, igy tehát a jövelem is nagy mértékben eltolódott az egyes rületekben. Az igazságtalan kerületi beoszt tehát meg kell változtatni.

De a kéményseprési díjak is mások majdm minden kerületben. A kommün bukása áni időkben — ha jól emlékszem — minisi rendelettel meghatalmazást kaptak a várgyék, hogy a kéményseprési díjakat a keleteikben szabályozzák. Ezek a szabályozák egyik-másik helyen meg is történtek. Nem ványok annak birálatába bocsátkozni, hogy k a szabályozások helyesen, vagy helytelel történtek-e, csak leszögezni kivánom, hogy kéményseprési díjak nem minden kerületben ábályoztattak, ugyhogy az egyik kerületben kkal magasabb kéményseprési díjat kell a lgároknak fizetniök, mint a másikban. Ez idézi elő, hogy az egyik kerületben jobban g tudnak élni a munkások s a kéményseprő sterek mint a másik kerületben.

Tüzrendészeti szempontból tartom én fonnak a kéményseprőipar rendezését. Ha a ményseprőiparban nem fejlődhetik ki a verny, — verseny pedig tökéletes munka szolltatásával fejlődhetik ki — ha ennek lehetőge nincs biztositva, hanem kerületi kötöttség irad fenn, vagyis — hogy ugy mondjam — y emberöltőn keresztül biztositva van a kerü valamely egyénnek, akkor ez lehetetlenné zi a jó munka szolgáltatását. Hogy ez igy n, ezt a sok tüzeset bizonyitja, amelyek a léki városokban, de Budapesten is előfordulk. A tüzeseteknek, mondhatni, 90%-a kéményből származik. Amikor a tüzeset megtörtéc, akkor rendszerint hivatalos bizottság megy megvizsgálni és megállapitani, mi idézte elő üzesetet. Nagyon furcsa és jellemző, hogy c vannak benne ebben a tüzvizsgáló-bizottgban. Először is maga a kerületi kéményrőmester, azután a tüzoltófőparancsnok, a rületi mérnöki hivatal kiküldöttje és a rendség kiküldöttje. A kéményseprőmester tulajnképen mint szakértő szerepel ebben a bitságban. El lehet képzelni, hogy az a szakő, akinek talán épen a maga hanyagságá, hibájából keletkezett az a kéménytüz, csak nem fog ott a bizottság előtt olyan szakértői véleményt adni, amelyből a bizottság azt állapithatná meg, hogy a szerencsétlenség kéménytüzből keletkezett, a kéménytüz kitörésének pedig épen a hiányos munka volt az oka. Természetes tehát, hogy ezt a tüzvizsgáló-bizottságot is másként kell összeállitani, ha tökéletesiteni akarjuk és meg akarjuk akadályozni a kéménytüz-esetek sokaságát.

De a munkások szempontjából is igen sok panasz merül fel a kéményseprőmesterek ellen. Megvan a kerületük, amelyet senki sem vonhat el tőlük, munkást azonban nem alkalmaznak, a kéményeket nem takarittatják, aminek következménye — mint emlitettem — a tüzesetek sorozata. Ebben a kisiparban tehát a munkások százai hosszú hónapokon keresztül kereset-, kenyér-, munkanélkül vannak, a munkát pedig nincs, aki elvégezze. Például a fővárosban a szabályok értelmében havonkint kellene a kéményeket takaritani. A fővárosban lakó képviselő urak bizonyithatják, hogy félév, sőt egész év is elmulik anélkül, hogy egyetlenegy kéményseprőt is lehetne látni a házakban, legfeljebb csak akkor, ha a háziasszony takaréktüzhelyét akarja kisöpörtetni, ami tehát külön jövedelmet, külön fizetést jelent. A segédek, minthogy vagy kevés fizetést kapnak, vagy egyáltalában nem kapnak fizetést a mestertől, a cégtől, rá vannak kényszeritve, hogy ne a közmunkát végezzék, hanem inkább az ilyen mellékfoglalkozást, mellékkereseteket hajhásszák, ugy hogy a szabályzattal szemben — amely, mondom, előirja, hogy havonkint kell a kéményeket kezelni — félévek, sőt egész évek is elmulnak anélkül, hogy a kéményseprő felénk nézne, ami azt jelenti, hogy valódi nemzeti ajándékot adunk annak a kéményseprőmesternek, akinek birtokába egy kerületet juttatunk.

A kerületek elosztása szintén nagy mértékben a protekción épül fel. (**B. Podmaniczky Endre:** Azért dobtak engem ki! — **Szeder Ferenc:** Az ilyen kéményseprők megérdemlik, hogy kidobják őket! — *Derültség.)* Van valami rendelet vagy törvény, — nem tudom biztosan — amely azt mondja, hogyha egy kéményseprőkerület megüresedik, akkor a legidősebb és arra legérdemesebb segédnek kell a kerületet juttatni. Egyszer már ugyancsak itt a nemzetgyülésen felsoroltam egy csomó olyan helyet, ahol a szabályzatnak ezt a részét teljesen figyelmen kivül hagyták és arra egyáltalában nem érdemesitett és szakszempontból jogosultságot nem szerzett egyének kapták meg a kerületet, csupán azért, mert jó pártfogójuk, jó protekciójuk volt. Emiatt a kéményseprősegédek között állandó forrongás, állandó elégedetlenség van, amint számtalanszor olvashatunk a gyógyszerészsegédek közötti elégedetlenségről is, azért, mert nem juthatnak patikajoghoz, minthogy ott is inkább a protekciósok kapják meg ezt. Ez a betegség, ez a baj mutatkozik a kéményseprőiparnál is.

A kéményseprősegédeknek egyelőre egy kivánságuk van az illetékes ministeriumtól, nevezetesen az, hogy a kéményseprőipar körül mutatkozó, már felhalmozódott bajok megszüntetése és a helyes irány megtalálása szempontjából egy ankétet hivjon össze, amelyre azután ne csak a kéményseprőmestereket, hanem az alkalmazottakat, a segédeket is hivja meg, hogy közösen keressék meg annak lehetőségét és módját, hogy ezeket az anomáliákat ebben az iparban megszüntessék. Eladnak, felosztanak maguk között házilag reáljogu kerületeket a városokban, ami ellen a kéményseprősegédek szakszervezete panasszal fordult az

illetékes ministeriumhoz már évekkel ezelőtt. A minsterium illetékes ügyosztálya érzi, hogy a panasztevőknek igazuk van beadványukban, de nem mer belenyulni ebbe a darázsfészekbe, nem mer irásban igazságot szolgáltatni a panasztevőknek. Egyszerüen vagy a papirkosárba kerül a beadvány, vagy ha nem is oda, akkor ráülnek az aktára s hiába keresik, kutatják, a legtöbb esetben nem is találják meg.

Szükségét éreztem annak, hogy ezt a kérdést itt ismételten felvessem, talán majd tudomást szerez róla a kereskedelemügyi minister ur egyéb bokros elfoglaltsága mellett is és talán majd idővel előveszi ezt a kérdést és az igazságnak és a nemezti vagyon megmentésének érdekében lépéseket is fog tenni ebben az irányban.

Egy kis politikumot is kivánok beszédembe belefoglalni, — eddig, azt lehet mondani, inkább gazdasági kérdésekkel foglalkoztam — belekapcsolódva gróf Bethlen István miniterelnök urnak jó multkor tett abba a kijelentésébe, hogy a titkos társaságok megszüntetése ügyében pártközi konferenciát fog összehivni. Előttem már több képviselőtársam megállapitotta, hogy a titkos társaságok leleplezése, működésük megakadályozása céljából nincs szükség pártközi konferenciára, mert hiszen a kormányzatnak kell elsősorban tudnia, — mint ahogy felfogásom szerint tudja is — hol vannak ezek a titkos társaságok, hol kell tehát tulajdonképen intézkedni és miket kell felosztatni.

Azóta már súlyos kijelentések hangzottak el a ministerelnök urral szemben, amelyek azt álapitották meg, hogy ő is, sőt a belügyminister ur is, tagja volt vagy tagja ilyen titkos társaságnak. Én ezt nem állithatom, mert hiszen erről nekem tudomásom nincs, de indiszkréció folytán hozzájutottam egy a posta által kikézbesitett levelezőlaphoz, amely a következőket tartalmazza *(olvassa):* »Parancs. Folyó hó 20-án próba-táborozás fél 7 órakor a törvényszéki orvostani intézetben. Disztábor a Posch-vendéglőben, Dohány-utca 20. szám alatt folyó hó 23-án este fél 8 órakor. Megjelenés pontosan, sötét ruhában. Huszadikáig tagsági díj feltétlenül befizetendő. Tagsági igazolvány elhozandó. Aláirás: Consilium.« (**Szomjas Gusztáv:** Hát az ilyen titkos dolgot levelezőlapon irják meg?) Pardon, a bélyegzője is rajta van a testületnek, amely bélyegző a következőket tartalmazza *(Olvassa):* »Csaba bajtársi egyesület, Budapest.« (**B. Podmaniczky Endre:** Az nem titkos társaság!) Halálfejes bélyegző van rajta. (**Szomjas Gusztáv:** Doktorok azok!) Én ugy tudom, hogy a régi anarchista szervezeteknek volt tulajdonképen hivatalos jelvényük a halálfej. Nagyon csodálkozom azon, hogy Magyarországon ugynevezett legális egyesületek ugyancsak ezt a halálfejes bélyegzőt használják. Bár joga lehet mindenkinek ahhoz, hogy olyan jelvényt állapitson meg magának, amilyet akar, kivéve az ötágu csillagot, de mégis furcsának tartom azt, hogy az iskolába járó tanulók részére olyan egyesületeket alkothatnak, (**Szomjas Gusztáv:** Hazafias egyesület!) amelyek parancs módjára szólitják fel a tagokat valahol való megjelenésre. *(Zaj.)* Én az ilyen egyesületeket nem is tartom a társadalmi egyesületek és legális egyesületek sorába tartozóknak, hanem azokat olyan egyesületeknek vagyok kénytelen nevezni, amelyekre a konszolidáció szempontjából ennek az országnak nincs szüksége.

Nem keresem, nem kutatom, hogy kik állanak az élén, de ha már táborozásról van szó, ha már katonai parancsszavakat alkalmaznak a megszólitásnál, akkor jogom van feltételezni, hogy ez olyan intézmény, olyan testület, amely az ugynevezett felelőtlen elemeket szolgáltató testületek közé tartozik. (**Patacsi Dénes:** A magyar faj mindig kaonás volt!) Méltóztassanak visszaemlékezni a közelmult időkre, amikor az utcákon napról-napra megjelentek ugynevezett tányérsapkás fiatalemberek gummibotokkal és nappal, este, éjjel inzultálták az utcán haladó békés polgárokat. Ezekre rendszerint azt mondták, hogy felelőtlen elemek. A felelős, hivatalos szervek a felelőtlen elemekre ruházták ezeket a cselekményeket, sőt azt is megállapitották, hogy ezek tányérsapkát viselek. Amint pedig tudjuk, a tányérsapkát az egyetemi ifjuság vette fel, és igy már most természetesnek tartom, hogy az utcai atrocitások tettesei onnan kerültek ki. (**Szomjas Gusztáv:** Azok a tányérsapkások olyan diákok, mint amilyen tengerészek a matróz-sapkások voltak!) S ha ezek disztinkciókép az ifjuság jelvényeit viselik, erre azt mondom, hogy ezeket nem lehet mindennap a sárból előkaparni, vagy a Rákóczi-uti ruhásboltban megvásárolni s igy mégis csak kell, hogy abból a szervből és testületből kerüljenek ki, ahol azt megcsinálták. Én tehát ezeket a testületeket is azok közé a titkos tesületek közé sorozom, amelyek nem tartoznak felelősséggel a közvéleménynek és amelyeket szerintem — ha a kormány a titkos társaságokat és az ezek által elkövetett atrocitásokat az egész vonalon ugy gazdasági, mint politikai téren meg akarja szüntetni — a kormánynak nem szabad türnie.

De van egy csomó olyan egyesület, amelynek létezéséről a nagyközönség nem tud; hogy milyen tényked̈st fejtenek ki, azt sem ismeri a közvélemény. Itt van többek között a Testvérszövetség, az Árpád szövetség, az Attila egyesület, Szemere társaság, Kun-Magyar Vérek Szövetsége, Szent György Rend, Hunnia, Signa, Bendeguz, Csák, Koppány, Lehel, Zrinyi, Werbőczi, Turul és egyéb ilyen neveket viselő egyesületek. Távol áll tőlem, hogy bármely egyesületet, melynek működését közelebbről nem ismerem, meggyanusitsam, vagy megvádoljam; megvádoljam különösen azzal, hogy közülük jöttek ki annak a sok felháboritó atrocitásnak tettesei. De bocsánatot kérek, amikor a szakszervezetekkel, tehát a munkások egyetlen szervezetével szemben a nemzetgyülésben is, nem tudom hányszor, kirohanásokat tapasztalunk, a közigazgatósági hatóságok részéről pedig valóságos mániakus üldözést látunk ezekkel a szervezetekkel szemben, akkor ugy érzem, hogy talán elsősorban mégis csak meg kellene vizsgálni azt, hogy mi célt szolgálnak ezek az egyesületek, miért alakultak meg. (**Patacsi Dénes:** Nemzeti célból! Maga nem érti ezt ugy sem!)

Mivel a nyilvánosság előtt ismeretlen a működésük, nekem jogom van feltételezni, hogy ezeknek az egyesületeknek alapszabályai mögé rejtőznek azok a felelőtlen elemek, amelyek hosszu éveken keresztül veszélyeztették Magyarországon a békés polgárok életbiztonságát.

Azt is elhiszem, hogy ezeknek az intézményeknek alapszabályaik vannak. Hogy ezek az alapszabályok mit tartalmaznak, azt nem tudom, de ha vannak alapszabályaik, akkor feltételezem, hogy a kormány tud róluk, láttamozta azokat. Ha tehát a magyar kormányzat fel akar lépni a titkos társaságokkal szemben, akkor — azt hiszem — elsősorban ezeket kel-

lene megnézni, megvizsgálni, hogy vajjon milyen irányban fejtik ki ténykedésüket.

Innen még hiányzik egy csomó megnevezés, mert ezeken kivül egy csomó olyan testületről tudunk, amelyeknek nevei nincsenek itt felsorolva. Ilyen pl. az a testület is, ahol megtalálták a hamisitott frankokat. Hivatalosan megállapitást nyert, hogy nagy, hatalmas, ugynevezett keresztény szervezetben szortirozták a hamis frankokat, (**Patacsi Dénes:** Hát a hamis milliósokat?) amely szervezet élén magas állásu, közfunkciót betöltő egyének állanak. Legyünk igazságosak és objektivek! Ha valamely munkásszervezetben fedezték volna fel a hamis frankokat vagy kisült volna, hogy azokat ott szortirozták vagy ott helyezték el, vagy ha valamely szakszervezet vezetői tudtak volna arról, hogy a szakszervezetben csomószámra rejtegetnék a hamis frankokat, bizonyos vagyok benne, hogy sem Szomjas képviselő ur, sem pedig a többi képviselő urak nem igy nyilatkoztak volna és nem igy vélekednének erről a testületről, ha véletlenül munkásegyesületről lett volna szó. (**Patacsi Dénes:** Olaszliszkáról sem igy vélekednek! — **Szomjas Gusztáv:** A legitimisták keze van a dologban! Legkérlelhetetlenebb ellenségeink csinálták a frankot! Windischgraetz, Mészáros és Pallavicini! — *Zaj.)* Windischgraetz és Pallavicini felügyelete alatt állit-e a Térképészeti Intézet? (**Szomjas Gusztáv:** Andrássy ma is azt mondja, hogy barátja Windischgraetz!) A Postatakarékpénztár kinek a fenhatósága alatt áll? *(Zaj.)* Nem állami intézmény volt az, amelyben a hamis frankokat gyártották?

Magára a kérdés lényegére igy kitérni nem akartam, csak a közbeszólások kényszeritettek erre. Azt hiszem, még messze tartunk attól, hogy az ügyet be lehetne fejezni. Ha azt akarjuk, hogy Magyarország hirnevét megmentsük, (**Patacsi Dénes:** Önök mentik meg!) ugy önök beszélhetnek erről a legkevesebbet. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, hogy ne méltóztassanak állandóan közbeszólni!

Baticz Gyula: Ha Magyarországon a közgazdasági állapotokat meg akarjuk javitani és helyre akarjuk állitani a rendet, akkor az én megitélésem szerint mégis csak ezeknek a testületeknek működését kell elsősorban felülvizsgálni, erre pedig, meggyőződésem szerint ez a kormány nem alkalmas, mert hiszen az a többség, amely ennek a kormánynak, ahányszor csak kell, mindig bizalmat szavaz, bűnben fogamzott meg a választások alkalmával. (**Patacsi Dénes:** Menjen ki a nép közé és kérdezze meg őket!) Ezt nem én, hanem előttem szólott t. képviselőtársaim állapitották meg. Ha tehát visszatekintünk az 1922-es választásokra, és vizsgáljuk, hogy az egyes kerületekben hogyan, milyen erőszakosan és mely titkos szervek közreműködésével választották meg az egységespárt nagy többségét, (**Patacsi Dénes:** Engem is?) — akinek nem inge, ne vegye magára — akkor jogosan állitjuk és mondjuk azt, hogy ez a kormány alkalmatlan arra, hogy leszámoljon a titkos társaságokkal. Azt hiszem, a Bethlen-kormány ugy van a titkos társaságokkal, mint ahogy a régi közmondás mondja: fogtam törököt, de nem ereszt! (**Patacsi Dénes:** Épen magukkal járt ugy Bethlen!) Kicsoda az ur? Ön ritkán jár ide. (**Huszár Dezső:** Patacsi Dénes, volt államtitkár! — **Patacsi Dénes:** Természetes, hogy nem ismer, mert mindenki csak a maga fajtáját ismeri! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Baticz Gyula: A kormány a választások alatt a maga többségének megszerzéséhez felhasználta a titkos társaságok tagjait, ezek fizikai erejét igénybevette, mert hiszen nagyon sok kerületben felvonultatták őket, mint terrorcsapatokat, a választók megfélemlitésére. Igy tehát a Bethlen-kormány tulajdonképen adósa ezeknek a titkos társaságoknak, mert segitették többségét összehozni s igy csak természetes, hogy a kormány tőlük megszabadulni nem kiván.

Nem először és valószinüleg nem utoljára esik szó Nádosy személyéről. Rendkivül sokat panaszkodtunk a nemzetgyülés előtt is Nádosy munkálkodásáról. Mondottuk, hogy felesleges az állása, mondottuk, hogy nem kezeli helyesen az állampolgárok jogait, nem méri egyenlő mértékkel az egyesülési és gyülekezési jogot, mert hiszen ő valójában élet-halál ura volt ebben az országban. Mennyi könny folyt szerencsétlen családtagok szeméből, akiknek hozzátartozóit igazságtalanul juttatta Zalaegerszegre, hány szakszervezetet oszlatott fel, hányat nem engedett működni, hány gyülést tiltatott és tiltott be? Hiába mentünk fellebbezésekkel, panaszokkal a belügyminister urhoz, jogorvoslatot nem kaptunk, mert hiszen a belügyminister ur tulajdonképen Nádosy véleménye alapján intézkedett. Igy tehát nem lehet csodálkozni azon, ha mi már abban az időben nem néztük jószemmel azt az urat abban a magas pozicióban. Azóta már az is beigazolódott, hogy ő volt az, aki tulajdonképen a titkos társaságok élén állott. Az ő hatalma idejéből datálódnak az utcai atrocitások, amelyeket nem akadályoztak meg és elkövetőit nem részesitették méltó büntetésben, ha néhanéha sikerült is valakit elfogni közülök. Igy tehát ennek az urnak igen súlyos bűnei vannak, amelyeket nagyon sokszor vagyunk kénytelenek megállapitani.

Először is a hivatalokat kell tehát megszabaditani a titkos társaságokban működő exponált egyénektől. A jómultkor, ha jól emlékszem, Rupert képviselőtársam tollából olvastam egy cikket a frankhamisitási üggyel kapcsolatosan, melyben leirja, hogy a 48-as forradalom lezajlása után felburjánzott Magyarországon a rablócsapatok garázdálkodása. Ilyen rablócsapatok voltak a Sobri Jóska, a Rózsa Sándor-féle és más különböző neveket viselő egyéb bandák. Végre-valahára, amikor elhatározták, hogy tényleg leszámolnak a rablóbandákkal, amint ismeretes, Rádayt küldötték le Szegedre kormánybiztosi hatáskörrel. Ráday hol kezdte meg a tisztitómunkát? Először az illetékes hivatalokból távolitotta el azokat az urakat, akik összeköttetésben állottak ezekkel a rablóbandákkal, mert ezek elnéző politikájának lehetett betudni, hogy azok szabadon garázdálkodhattak. S csak amikor a hivatalokból sikerült eltávolitania azokat az egyéneket, akik összeköttetésben állottak ezekkel az erdőben bujkáló rablóbetyárokkal, csak azután tudta lehetetlenné tenni működésüket.

A mostani magyarországi közéletben is erre van szükség. A forradalomnak nem mindig tiszta hullámai érdemtelenül sodortak bele embereket bizonyos hivatalokba. Elsősorban tehát itt kell a nagytakaritási munkát elvégezni s amikor itt elvégeztük, azután lehet a kis, apró-cseprő senkiket szintén lehetetlenné tenni, mert csak igy lehet ebben az országban ugy gazdasági, mint politikai téren megteremteni a konszolidációt.

Mi nem akarunk egyebet, csak rendet, békés termelést, tisztességes megélhetést, mert az ország lakosságának erre van szüksége. A ka-

pitalizmus tobzódását, falánkságát kormányzati intézkedésekkel a törvényhozás utján kell megakadályozni és lehetetlenné tenni. Lehetőséget kell teremteni arra, hogy necsak a semmittevést honorálják, hanem a tisztességes és becsületes munkát is. Ebben az országban ezzel eddig még nem találkoztunk. Itt mindenki jól élhetett, aki nem dolgozott. Mentül többet dolgozott valaki, annál nyomoruságosabban élt, mert nálunk a munkát nem becsülik, nem fizetik. A társadalmi osztályok között növekedett az ellentét és ezért vált tulajdonképen lehetetlenné, hogy a társadalmi osztályok közeledjenek egymáshoz és közösen fogjanak össze a lerombolt, lerongyolt ország ujraépitésének munkájában. Mikor mi ezeket a feltételeket hajszoljuk, rendszerint azt a választ kapjuk hogy nemcsak kint a közéletben, a gyüléseken, hanem bent a törvényhozásban is izgató munkát végezünk. Pedig nem ugy van. Maga a tény az izgató. Mi ezeknek a bajoknak csak hangot adunk s csupán az illetékeseket figyelmeztetjük, hogy tessék ebben az irányban dolgozni.

Beszédemnek végéhez értem. A már elmondott okoknál fogva, de azonkivül még száz és ezer ok miatt is bizalmatlanok vagyunk a kormánnyal szemben. A kormány semmiféle ténykedésével nem bizonyitotta be, hogy azoknak az elveknek irányában munkálkodik, amelyeknek magam is kifejezést adtam, ami végeredményben egyébként az ország egyetemes érdeke is volna. A finánc- és merkantil-tőke gyarapodik, napról-napra nagyobb és nagyobb hasznot tud ebből a nyomorult dolgozó emberiségből kisajtolni akkor, amikor százezrek a leglehetetlenebb nyomoruságban kinlódnak. Gazdasági téren a kormányzat részéről nem tapasztaltunk olyan intézkedéseket, amelyek lehetővé tennék, vagy legalább is kilátásba helyeznék a gazdasági helyzet megjavulását.

Nem látunk olyan intézkedéseket, amelyek azt céloznák, hogy a halódó ipart és kereskedelmet letargiájából ki akarnák emelni, nem alkalmaznak semmi ilyen módszert s olyan politikát folytatnak, mely egyáltalában nem felel meg a modern állam követelményének. Az egész vonalon azt látjuk, hogy az államok Európaszerte a demokrácia felé haladnak, az állami berendezkedést demokratikus irányban kezdik kiépiteni s azok az államok, amelyek erre az utra tértek, gazdasági téren virágoznak, politikai téren pedig elérték a konszolidációs állapotokat. A magyar kormányzat részéről mindezt nem látjuk, ennek következtében mint előbb is emlitettem, ezer és ezer oknál fogva bizalmatlan lévén a kormánnyal szemben, számára a költségvetést nem vagyok hajlandó megszavazni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Jászai Samu!

Jászai Samu: T. Nemzetgyülés! Nemrégiben egy szociáldemokrata képviselő járt Budapesten, aki többek között a magyar parlamentet is meg akarta nézni. Elhoztam őt ide épen akkor, amikor szintén a költségvetést tárgyaltuk. Magyarul nem tudott az illető, de csodálattal látta, hogy majdnem teljesen üres a Ház. Amikor este megint találkoztam vele, kijelentette, furcsának tartja, hogy mi olyan üres Ház előtt tárgyalunk, s hogy a magyar parlamentnek alig vannak tagjai. Kérdezte, hogy hány tagja van a magyar parlamentnek? Mikor megmondottam, azt felelte, hogy épen olyan ez, mint amilyen valamikor a poroszországi reakciós junker-parlament volt, amely a legreakciósabb választójog alapján ült össze. Az olyan képviselők, akik nem törődnek választóikkal, akik nem felelősek nekik, azok a kötelességüket sem teljesitik a parlamentben. **(Szomjas Gusztáv:** Roppant népes az ellenzéki oldal most is!)

Baticz képviselőtársam emlitést tett a nagybankok mérlegeiről. Ezek a mérlegek 8 milliárdtól kezdve egészen 40 milliárdig terjedő haszonnal záródnak. Hozzáfüzhetem azt is, hogy körülbelül egy éve a parlamentben Rakovszky István t. képviselő ur fejtette ki, hogy egy ilyen nagy bank az ő tisztviselőjének, aki 25 éven át szolgálta hűségesen az intézetet, 200, mond, kétszáz papirkorona nyugdijat adott. Egyike ez azoknak a bankoknak, amelyek 4 milliárd haszonnal zárnak. Hozzátehetem azt is, hogy ezerszámra dobálták ki a családos tisztviselőket a bankokból s ugyanakkor egy nagy bank felsőkereskedelmit végzett fiukat vett fel, akiket ugy szerződtetett, hogy három vagy hat hónapig ingyen kellett dolgozniok. Igy akart a bank pénzt megtakaritani akkor, mikor a családos embereket kidobta.

A bankok mérlegeiből látni, hogy meglehetős konjunkturájuk van ma is, és mégis kidobálják a tisztviselőket. Ennek a következménye az, hogy akik visszamaradtak a bankokban, azoknak éjjel is dolgozniok kell ingyen, mert a kidobottak munkáját is nekik kell elvégezni. Szóval ezek az állapotok azok, amelyek izgatnak és lázitanak. Nekünk nem kell izgatnunk. Lázit maga az, amikor egy nyugdijas tisztviselőnek 200 papirkoronát akarnak adni nyugdijképen. Az ilyen állapotok az egész vonalon tapasztalhatók.

Ez alkalommal főleg szociálpolitikai kérdésekkel akarok foglalkozni. Megjegyzem, ezt tették már előttem szólottak is, s nem volt szükség az egységespárt néhány képviselőjének ösztönzésére, hogy foglalkozzunk szociálpolitikával és ne törődjünk egyébbel. Amikor pedig ezt tesszük, akkor viszont nem halllgatnak bennünket, vagy legalább is nem törődnek vele, nem tesznek semmit. Mindenekelőtt konstatálom, hogy az egységespártot támogató egyik párt részéről, Ernszt Sándor és Grigel Miklós képviselő urak ajkáról két beszéd hangzott el, amelyekben mindketten hangoztatták a kiengesztelődés szükségét és azt, hogy az országnak a legnagyobb bajok között is egységesnek kell lennie az ellenséggel szemben, hogy visszaszerezhessük a régi határokat. *(Ugy van! a jobboldalon.)* A gyakorlatban azonban nem igy van. Már Baticz képviselőtársam rámutatott arra, hogy milyen nagy ellentétek vannak a kapitalizmus és a munka között, rámutatott arra is, hogy milyen kegyetlenséggel uzsorázzák ki a munkásokat. Ettől eltekintve azonban érdemes megnézni, hogy politikai téren mi történt. A képviselő urak valószinüleg figyelik a vármegyei közgyülések lefolyását. Ott szabad politizálni nem is tesznek egyebet, mint politizálnak folyton és közben a vármegyék majdnem tönkremennek. A vármegyékben senki nem törődik a szegénységgel, a kulturával, a közutakkal, csak a politikával; ez az ő foglalkozásuk.

És milyen határozatokat hoznak? Az egyik vármegye elhatározta például, hogy meg kell rendszabályozni a sajtót, a másik, hogy el kell tiporni a szociáldemokráciát, a harmadik az egyesülési és gyülekezési szabadság ellen hozott határozatot. Ezt csinálják azokban a vármegyékben, amelyekben a tradició szerint a haladást kelene szolgálni és amelyeknek mindent meg kellene tenniök, hogy haladhasson az or-

szág. Azok az urak, ott a vármegyékben azt képzelik, hogy még a középkorban élnek. Az emberek, sajnos, nálunk keveset tanulnak. Általában azt lehet mondani, hogy különösen a vármegyei urak nem tanulnak semmit. (**Klárik Ferenc:** Vadásznak!) Figyelembe kellene venni minden politikusnak, hogy mi történt például a szociáldemokráciával Németországban. Tudjuk, hogy 1878-ban, amikor erősödött Németországban a szociáldemokrácia, egy kivételes, nagyon szigoru törvényt hoztak a szociáldemokraták ellen. Már elmondtam itt a Házban, hogy ez olyan törvény volt, hogy a birodalmi képviselők, ha szociáldemokraták voltak és véletlenül nem Berlinben laktak, ki voltak utasitva Berlinből és csak aban az időben volt szabad Berlinben tartózkodniok, mikor a birodalmi gyülés ülésezett. Ilyen szigoru volt ez a törvény. És mi volt az eredménye? Tizenkét évig tartott az üldözés s 12 év után azt látták, hogy amig 12 évvel azelőtt négy szociáldemokrata képviselő ült a Reichsrathban, addig 1890-ben már 40-en felül voltak a szociáldemokraták. Bismarck tehát, ez a nagy államférfiu épen az ellenkezőjét érte el annak, amit akart. Nem lehet eszméket, melyek a gazdasági viszonyokból erednek, kiirtani, semmivé tenni. Nálunk épen ilyen a helyzet. Nálunk is a gazdasági szükség szülte a szakszervezeteket és mindenütt ott látjuk őket, ahol a nagyipar fejlődik. Először Angliában látjuk őket abban az országban, ahol az ipar legelőször kezdett fejlődni. Százötven évvel ezelőtt kezdtek keletkezni. Akkor ott is üldözték őket, s ma már elismerik, sőt már 50—60 évvel ezelőtt elismerték őket, ugyannyira, hogy teljes egyesülési és gyülekezési szabadság nem is képzelhető el másutt, mint Angliában. Csak egy példát hozok fel. Ha valaki például Londonban beszélni akar, az feláll az utcán egy székre és beszédet mond s a rendőrne kkötelessége az illető szónokot megvédeni. Nem kell tehát bejelentés, erre nincs semmi szükség. Pedig ott is üldözték őket valaha. Egyáltalában meg lehet állapitani azt, hogy minden ország munkásmozgalma három időszakon megy keresztül. Első a mellőzés, amikor nem veszik semmibe sem a mozgalmat; második az üldözés, a harmadik pedig az elismerés. Nálunk, sajnos, már évtizedek óta nem látunk semmi mást, mint üldözést.

Én régóta foglalkozom munkáskérdésekkel, 40 éve benne vagyok a magyar munkásmozgalmakban, mindig Budapesten éltem, tehát nagyon jól ismerem a viszonyokat. 1889-ben pl. Budapest akkori főkapitánya — azt hiszem, Török főkapitány — rendeletet adott ki, amelyben utasitja a rendőrközegeket, hogy az esetben, ha az illető munkásoknak kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályaik vannak, akkor ezeknek a gyüléseit nem szabad háborgatni és nem is kell ezeket bejelenteni. Természetes, hogy a főkapitány az akkori belügyminister rendelete folytán adta ki ezt a rendeletét. És hogy állunk ma? Ma minden gyülést, még a választmányi ülést is, még ha 8—10 ember jön is össze valahol a vidéken, be kell jelenteni. Sokszor adminisztrativ, nevetségesen kicsi dolgokat tárgyalnak ezeken az üléseken és ha nem jelentik be őket, akkor az illetők titkos gyülekezés miatt el lesznek itélve. Egy rendeletet adtak ki a kommün után s odáig mennek, hogy pl. még tudományos előadásokat és gyüléseket is be kell jelenteni. Mi tehát nem haladtunk, hanem visszaestünk. Azt mondták nekünk, — gondolom a pénzügyminister ur mondta — hogy mi mindig beszélünk s ezért lehetetlenné tesszük a szociális törvényjavaslatok tárgyalását. Nézzük csak, hogy milyenek azok a szociális törvényjavaslatok, amelyek a Ház elé kerülnének. Tudtommal a bizottságok előtt van a szakszervezetekről szóló törvényjavaslat — ez már két éve ott fekszik — és legutóbb a Ház elé hozták a magántisztviselők nyugdijvalorizációjáról szóló törvényjavaslatot. Nincs ezekben semmi szociális tartalom, sőt ellenkezőleg. Mi azt mondjuk, hogy az a szakszervezeti törvény, amelyet annakidején a kereskedelmi minister nyujtott be, egyáltalában teljesen lehetetlenné teszi a működést, sőt a gyakorlati életben keresztül sem lehet vinni, mert olyan emberek készitették, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy mi a munkásegyesület és milyen ott az élet. Ilyen törvényjavaslatot tehát mi nem kivánunk és nem kivánjuk a munkásbiztositási törvényt se, mert ez beszél ugyan az autonómiáról, amelyet mi állandóan kérünk, de olyan autonómia, amilyen ebben a törvényjavaslatban van, nekünk nem kell.

A helyzet t. i. az, hogy a javaslat államositani akarja a pénztárt és olyan autonómiát akar adni, hogy a kormány nevezné ki a pénztár elnökét és az autonómia csak látszólagos autonómia lenne. Annyi munkás lenne benne, ahány munkaadó és mindig a kormány embere döntene. Ilyen autonómiába mi nem megyünk bele, önérzetes ember ott helyet nem foglalhat. Ez a szociális javaslat ellenkezik minden józan ésszel, mert egy olyan munkásintézmény, amelyhez a munkásoknak bizalmuk nincs, nem tud fennállani. Tapasztalat bizonyitja ezt. Több mint öt éve, hogy kidobálták a munkásokat a kerületi és az országos pénztárakból s azóta bajba került a munkásbiztositás. A munkaadók és a munkások állandóan panaszkodnak, a munkaadók azért, hogy óriási a járulék és nem birják, folyton a végrehajtók járnak a nyakukra, a munkások meg azért panaszkodnak, hogyha betegek, kidobják őket. Ilyen panaszok vannak és ilyen panaszok is maradnak mindaddig, amig nem lesz olyan autonómia, amilyet a munkásság kér.

Át kell térnem egy másik témára, még pedig egy aktuális dologra. A népjóléti minister ur kivánságára két gyülés lesz a közeljövőben Budapesten: egyik az embervédelmi kongresszus, illetőleg kiállitás, amely nemzetközi s amelyet május végén tartanak, a másik pedig, amely októberre van tervezve, egy országos szociálpolitikai kongresszus. Nem tudom, hogy mi értelmük van ezeknek a kongresszusoknak. Mert mivel büszkélkedhetünk mi a nemzetek előtt a magyar embervédelem terén? 1911-ben Drezdában volt egy hasonló kiállitás, amelyen szerencsém volt részt vehetni, s amely egy hatalmas kiállitás volt, nagy területen, amellett egészségügyi, embervédelmi s általában minden tekintetben páratlan a maga nemében.

Ezen a kiállitáson résztvett Magyarország is, emlékszem, Magyarországnak is volt ott pavillonja, amelyben bemutatta a mi szegényes dolgainkat, a gyermekvédelmet, és ezen a kis házikón óriási tábla volt, amelyre németül fel volt irva, hogy: Magyarországon minden gyermek állami védelemben részesül. A magyarok, akik ott jártak, nem tudták, mi ez, tényleg igy van-e, hogy Magyarországon minden gyermek állami védelemben részesül, legalább is én nem tudtam róla semmit. (**Szeder Ferenc:** Más se tud róla ma sem!) Nem tudtam róla és ma már messsze túl vagyunk ezen az időn, de még ma is a gyermekeknek tizezrei pusztulnak el nyomoruságban, pusztulnak el

azért, mert hincs ennivaló, vagy pedig a szennyben, piszokban pusztulnak el.

Nem tudom, mit akarnak elérni az embervédelmi kiállítással, de mindenesetre felszólítottak bennünket, tudniillik a szakszervezeteket is, hogy mutassuk be, mit tettünk az embervédelem terén. Részt is fogunk venni a kiállításon. Bemutatjuk, hogy a szervezetek mennyi segélyt fizettek az utóbbi években, mennyi rokkantsegélyt, árvasegélyt, özvegyi és munkanélküli segélyt. És akik meglátogatják a kiállítást, látni fogják, hogy ezek a szakszervezetek nem olyan intézmények, mint aminőknek Viczián képviselő ur szokta bemutatni, hanem ezek az intézmények igazán sokat tesznek az embervédelem szolgálatában. Oly sokat tesznek, hogy nem ismerek Magyarországon intézményt, amely hasonlóan sokat tenne, Amit az állam tesz, az vajmi kevés.

A gyermekvédelem kérdése összefügg a lakásviszonyokkal is. Budapesten és a vidéken is akárhova nézünk, mindenütt zsufolva vannak a lakások, a kórházak. Budapesten több mint 200.000 lakás van, de ennek több mint a fele egyszobás lakás. Ezekben az egyszobás lakásokban rengeteg az ágyrajáró. Vannak kis szobácskák, amelyekben öt-hat-nyolc ágyrajáró alszik. A statisztika mutatja ezt ki, nem én mondom. A budapesti statisztikai hivatal mutatja ki, hogy vannak ilyen szobák. Méltóztassék meggondolni, mit jelent erkölcsi- és egészségügyi tekintetben az, hogy férfiak és nők ilyen kis oduban együtt laknak és ha ott valamilyen megbetegedés történik, elképzelhető, hogy ebből milyen bajok származnak.

Minthogy rosszak a lakásviszonyok, ezért kevés a kórház is. Ha Budapesten rendes lakásviszonyok volnának, elég lenne a kórház is, de mert a lakásviszonyok igen rosszak, a betegek kénytelenek mind kórházba menni. Ez az oka annak, hogy a kórházak mind túlzsúfoltak. A legutóbb eljártam a Rókusban és láttam, hogy egy teremben körülbelül 40 beteg volt. Az egyes ágyak között alig volt egy kis üres hely. 40 beteg egy szobában és emellett még kénytelenek naponta százával elküldeni a betegeket, mert nincs hely. (**Szomjas Gusztáv:** Ez igy van!) Nincs hely azért, mert az egészségügyi állapotok a vidéken is rosszak és a vidéki beteg is kénytelen Budapestre jönni, ha gyógyulást keres, hiszen nincs kórház a faluban, ott egyáltalán nem is tudják, mi a kórház és ha a vidéki városban van is gyenge felszerelésü kórház, az is el van hanyagolva. (**Szomjas Gusztáv:** Erről kellene beszélni! — **Szeder Ferenc:** Erről beszél! Tessék meghallgatni! — **Szomjas Gusztáv:** Szivesen hallgatjuk. Erről és ezeknek orvoslásáról kellene beszélni mindig!)

A népjóléti minister urnak kellene mindenekelőtt gondoskodnia arról, hogy az egészségügy valamiképen fejlesztessék. Mondhatom, hogy sehol ilyen állapotok nincsenek, mint Magyarországon. Megnéztem a lakásviszonyokat, pl. Hollandiában. Talán nem is hiszik el t. képviselőtársaim, a munkás ott három-négy szobás lakásban lakik, itt pedig kénytelen négy-öt ágyrajárót tartani, hogy megfizethesse a házbért. Igaz, hogy ott is magas a házbér, nem volna helyes, ha mást mondanék, de a keresete is ennek megfelelő. Svájcban nincs egyszobás lakás és Németországban sem épitenek már egyszobás lakásokat. Mindenütt legalább kétszobást épitenek, mert hiszen a családnak, különösen ott, ahol felnőtt gyermekek vannak, szüksége van arra, hogy két-három szobája legyen. Sajnos, a magyar munkáscsaládok még nem álmodozhatnak e... ről, hogy nekik két-háromszobás lakásuk le... gyen, hiszen mint mondtam, az egyszobás la... kás bérét sem tudják megfizetni.

Azok a nyomoruságos viszonyok, amelye... a vidéken vannak, visszahatnak a fővárosra i... Nemcsak a betegek jönnek ide ezrével, hane... a munkások is. Ide jönnek a napszámosok... hogy itt dolgozzanak, munkát kapjanak. Téle... amidőn a nagy havazások voltak, ezrével jötte... ide a szegény napszámosok, és munkát kértek... mindamellett, hogy a főváros csak 35 000 kor... nát fizetett, igaz, hogy később javitott és má... 37.000 korona napszámbért ad. Tömegesen jön... nek ide, mert azt mondják, otthon még enny... napszámot sem kapnak.

Nem igen járok vidékre, de ha néha e... megyek, azt látom, hogy a Budapest körüli fa... vakban is borzasztó állapotok vannak a laká... sok terén. Láttam béresházat, amelyben leg... alább négy család lakik egy nagy szobában... Láttam ott legalább 20 gyereket és senkise... törődik ezekkel a dolgokkal. A lakások is rosz... szak, nincsenek alápincézve, nedvesek, terjesz... tik a tüdőbajt és minden egyéb bajt hoznak... népre.

Azt mondom, hogy a gyermekvédelem ige... fontos feladata a népjóléti minister urnak, d... a gyermekvédelem sohasem lesz jó, ha nem gon... doskodnak a felnőttek védelméről is. A nyo... morgó anya nem tudja gyermekét táplálni... Ahol nyomorgó szülők vannak, ott hiába... mindenféle gyermekvédelem. A gyermekvéde... lem a szülőknél kezdődik. A szülőkről kelle... gondoskodni. Igen nehéz feladat az, hogy a... szülők megfelelő keresethez jussanak, de h... megfelelő keresethez jutnak, gyermekeikről i... gondoskodva van.

Már a mult költségvetési vita alkalmával... szóbakerült, hogy sok gyermek megy ki a kü... földre, Hollandiába, Svájcba, Belgiumba, s... néhányan Franciaországba is. Nekem alkal... mam volt Hollandiában, Utrechtben egy ilye... kiküldött magyar gyermekkel találkoznom... megkérdeztem tőle, hogyan érzi magát. A gye... mek, akit Pesten is meglátogattam, nagyon jó... érezte magát. Egy utcaseprőnél lakott, akine... hat gyermeke volt, de azért még odavette hete... diknek a magyar gyermeket és ezt az idege... gyermeket is egészen jól eltartotta. Ennek a... utcaseprőnek négyszobás lakása van Utrech... ben. (**Szeder Ferenc:** Bár ami mágnásaink vo... nának ilyen nagylelkűek!)

Svájcban megkérdezték tőlem, vajjon Ma... gyarországon csupa szegény ember lakik, és i... nincsenek jómódu emberek, ugy, hogy a gye... mekeket mind ideküldik Svájcba, Hollandiába... és más országokba? Mondtam, hogy vannak na... lunk is földbirtokosok, de nem tudnám meg... mondani hogy ők vesznek-e magukhoz szegén... gyermekeket. Azt mondtam, nem tudom meg... mondani, mert nincs ez sehol kimutatva és ne... állithatok olyant, amit nem tudok bizonyosan... de mindenesetre szegénységi bizonyitvány... volna, ha a magyar birtokosok nem tennék me... legalább is ugyanazt, amit megtesznek az ide... genek, hogy egészen idegen gyermekeket ves... nek magukhoz, magyar gyermekeket, ápolják... nevelik őket, és nem is hiszem, hogy ez nálunk... történjék meg. (**Simon János:** Adják vissza... országunkat és majd fölneveljük őket magunk... — **Szeder Ferenc:** Nem ők vették el, nem adhat... ják vissza! — **Simon János:** Járuljanak hozzá... hogy visszakapjuk! — **Vanczák János:** A nagy... birtok 70%-a megmaradt, és egyetlen gyermek... ket se vesznek a vidéken a birtokosok magukhoz! — **Szeder Ferenc:** Szóval, a nagybirtokna...

ez volna a feltétel. — **Simon János:** Általánosságban ez a feltétel, nemcsak a nagybirtoknál! — **Szeder Ferenc:** De amikor egyetlen gyermeket se vesznek magukhoz!)

Elnök: Csendet kérek.

Jászai Samu: Amikor szociálpolitikáról beszélünk, akkor mindenesetre meg kell említeni a genfi Munkaügyi Hivatalt, amely állandóan felszinen tartja a szociálpolitikai kérdéseket, és amely hivatal a békeszerződésnek szülötte. Ma Griger igen t. képviselőtársam azt mondotta, hogy Trianon az oka minden bajnak, minden bűnnek, és ő — legalább is a szavait igy lehetett értelmezni — nem itélné el a frankhamisitókat sem, hiszen Trianon kényszeritette őket erre. Én ebben a felfogásban nem osztozom, nem osztozom azért, mert erkölcsi tekintetben nem lehet valakit, különösen olyan embereket, egy herceget, egy jó, kitünő állásban levő férfiut, arra kényszeriteni, hogy frankot hamisitson. De hazafiságból sem lehet ezt menteni, mert köszönöm az olyan hazafiságot, amely arra kényszeriti az embert, hogy bűncselekményt kövessen el. Nem lehet ezt menteni semmiképen. De nem akarok most a frankügyről beszélni, maradok temámnál és ismét Genfről beszélek.

A trianoni békefeltételek XIII. Része azt mondja, hogy a Nemzetek Szövetsége mellett Nemzetközi Munkaügyi Hivatal alakitandó, amely hivatal évenként tartja értekezleteit és amely szociálpolitikai kérdésekről és elsősorban azokról a kérdésekről tanácskozik, amelyeket a békefeltételek előirnak. Talán nem lesz felesleges, ha az igen t. elnök ur engedélyével ebből két vagy három sort felolvasok. Azt mondja a békeszerződés XIII. részének 355. cikke, hogy fontosak *(olvassa):* »1. A fentemlitett vezérelv, hogy a munka nem tekinthető csupán árunak vagy kereskedelmi cikknek.

2. A szabad szervezkedés joga minden törvényes célra ugy a munkások, mint a munkaadók részéről.« — Tehát a békefeltételek a szabad szervezkedés jogát irják elő, annak a szabad szervezkedésnek jogát, amelyet, sajnos, Magyarországon csak akkor élvezhetnek a munkások, ha a belügyminister ur, illetőleg a hatóságok megengedik.

(Tovább olvassa): »3. A munkások díjazása olyan munkabérrel, amely abban az időben és abban az országban, amelyben élnek, számukra tisztességes életmódot biztosit.

4. A 8 órás munkanap vagy 48 órás munkahét elfogadása mint elérendő zsinórmérték mindenütt, ahol még nincs elérve.

5. Hetenként legalább 24 órás munkaszünet, amely, amennyire csak lehetséges, a vasárnapot magában foglalja.

6. A gyermekmunka megszüntetése és mindkét nembeli fiatalkoruak munkájának olyan korlátozása, amely nevelésük folytatását és kellő testi fejlődését lehetővé teszi.«

Ezek tehát az alapelvek és ezeken épül fel a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal.

Örülök annak, hogy a kereskedelemügyi minister ur itt van. Ő mondotta a multkor, hogy elintézték az összes genfi egyezménytervezeteket. De hogyan intézték el? Ez, azt hiszem, a mult évi március havában volt. Épen akkor passzivitásban volt a szociáldemokrata párt. A nemzetgyülés egy fél óra alatt elintézte az összes szociálpolitikai egyezménytervezeteket. Elintézték tehát Genfet, még pedig olyan módon, hogy a nemzetgyülés ezeknek az egyezménytervezeteknek nagy részét elutasitotta, T. i. a Nemzetek Szövetségének szabályai szerint minden ilyen Genfben elfogadott egyezménytervezetet egy éven belül az illetékes törvényhozás elé kell terjeszteni, a törvényhozás hatáskörébe tartozik, hogy elfogadja-e, vagy nem; hogy elfogadja, arra már nem kötelezi. Itt tehát egyszerüen elutasitották azok nagy részét, és a nemzetgyülés csak néhány jelentéktelen egyezménytervezetet fogadott el, amelyek már ugyis benne voltak a törvényekben.

Márpedig, t. Nemzetgyülés, Magyarországnak szüksége van arra, hogy a külföld szimpátiáját megnyerje. És méltóztassanak elhinni nekem, hogy az ilyen egyezménytervezetek elvetése nem fokozza a szimpátiát Magyarország iránt, mert hiszen ezt a Nemzetek Szövetsége főtitkárának be kell jelenteni. Én néhányszor résztvettem ezeken az értekezleteken és valahányszor ott részt vettem, mindig felolvasták a bejelentéseket és a Munkaügyi Hivatal jelentéseiben is benne van az, hogy melyik ország fogadta el az egyezménytervezeteket és melyik nem.

Valaki itt a képviselő urak közül a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalt »egy marxista szevezetnek« nevezte. Erről a »marxista szervezet«-ről tudnunk kell azt, hogy ennek a gyülekezetnek 50%-a magasrangu állami hivatalnok, 25%-a munkaadó és csak a negyedik 25%-a munkás. Amikor tehát abban a szervezetben $^3/_4$ részben vannak olyanok, akik a mai társadalmi rend fentartását akarják és azért küzdenek, akkor nem lehet veszedelmes az a határozat sem, amelyet ott hoznak. Hogy a magyar törvényhozás még sem fogadta el azokat az egyezménytervezeteket, ez sajnálatos körülmény, de azért nekünk kötelességünk tovább küzdeni.

Nem mondhatunk le a munkanélküliség elleni biztositásról sem. A munkanélküliségről nem akarok most beszélni, csak annyit jelenthetek ki, hogy mi annak idején egy memorandumot adtunk be az igen t. népjóléti minister urhoz, amelyben kértük a munkanélküliség elleni biztositást. Hiszen ma már alig van ország, amelyben ezt ne iktatták volna törvénybe. Ha pedig a pénzügyminister ur azt mondja, hogy ezt megcsinálni anyagilag nem lehetséges, erre az a válaszom, hogy mi olyan javaslatot adtunk, amelyet el lehetett fogadni, amely az államot nem terheli meg nagyon. Mi azt mondottuk, hogy tessék olyan törvényjavaslatot terjeszteni a Ház elé, amely kimondja, hogy az alkalmazottak, tehát a munkások, vagy a magántisztviselők kötelesek a biztositásnak egy részét fizetni, másik részét kötelesek a munkaadók, harmadik részét a községek, és csak a negyedik részét, de igen jelentéktelen részét, köteles az állam fizetni. Ez olyan javaslat, amelyet el lehetett volna fogadni és amely az államnak sok pénzébe nem került volna. Sajnos, itt megakad minden, azért, mert a munkaadók nem akarják. Ha az igen t. kormány azt várná, hogy a munkaadók is beleegyezzenek valamilyen szociális törvény megalkotásába, akkor igen soká várhatnak. Mi azt láttuk az életben, hogy a legfontosabb szociális törvényjavaslatokat a munkaadók mindig ellenezték, nemcsak nálunk, hanem az egész világon. Csak egy esetet mondok. Körülbelül 120 évvel ezelőtt alkották meg Angliában az első munkásvédelmi törvényt, a gyermekvédelmi törvényt. Midőn azzal a javaslattal jöttek az angol parlament elé, hogy a 12 éven aluli gyermekek munkaideje naponként 11 óra legyen, — és ez elég hosszu idő egy 12 éven aluli gyermeknek — az angol gyárosok azt mondták,

hogy ha ez a javaslat törvénnyé válik, akkor az angol ipar tönkremegy. És ugyebár, azt láttuk, hogy az angol ipar nem ment tönkre, sőt az első helyet foglalta el a világpiacon. Mindenütt ellenzik tehát a szociális törvények megalkotását. Nálunk is ellenezték a munkanélküliség elleni biztosításról szóló törvényt, ellenezték azért, mert áldozatokat nem akartak hozni.

T. Nemzetgyülés! Méltóztassék megengedni, hogy a munkabérekre vonatkozólag egy kis összehasonlitást tegyek. Nem is akarok szólani a balkán országokról, mert ott ma elég magasak a munkabérek, hanem azt emlitem föl, hogy nálunk a lehető legalacsonyabbak a munkabérek. Ezt szakmánként vehetem. Ha pl. átszámitom a pénzt a kenyér árára — hiszen ez a legegyszerübb számitás — akkor Budapesten a kőműves keres egy héten 75 kilóra valót, Prágában már 97, Madridban 101, Brüsszelben 103, Wienben 121, Berlinben 177, Skandináviában 200 és Amsterdamban 204 kiló kenyérre valót. Tehát mig Budapesten 75 kiló kenyeret vásárolhat heti keresetéből, addig Amsterdamban ahol a legmagasabb szám található, 204 kiló kenyeret lehet vásárolni. Itt van az asztalos szakma. Budapesten egy asztalos munkás, ha heti keresetéből csak kenyeret venne, vásárolhatna hetenként 84 Wienben 96, Prágában 104, Brüsszelben 112, Madridban 188 és Berlinben 145 kiló kenyeret. A vasmunkás Budapesten heti keresetéből vásárolhatna 74, Wienben 95, Brüsszelben 98 Prágában 99, Madridban 110 és Berlinben 129 kiló kenyeret. Igy lehetne ezt a végtelenségig folytatni, hogy a munkabér nálunk alacsonyabb, mint másutt. (**Walko Lajos kereskedelemügyi minister:** De mindig attól függ, hogy mennyibe kerülnek az élelmicikkek!) Itt a kereset kenyérre van átszámitva. Mi átszámitjuk azt az összeget, amelyet pl. Berlinben keresnek, magyar koronára. (**Walko Lajos kereskedelemügyi minister:** Nemcsak a kenyeret kell venni! — **Szomjas Gusztáv:** A magyarországi kenyér értékéhez van ez viszonyitva?) Igen!

Az élelmezésről is sokat lehetne beszélni. Mivel tárgyilagos szoktam lenni, nem mondom azt, hogy Magyarország drágább, mint pl. Berlin. Budapest határozottan olcsóbb, mint pl. Berlin, ezt magam tapasztaltam. Ha vendéglőben étkezik az ember, látja, hogy Berlinben az étkezés drágább, de Berlinben a munkabérek sokkal magasabbak, mint nálunk és ha a kereseti viszonyok jobbak, a munkás sokkal könnyebben megszerezheti a drágább élelmiszert is.

De ez nem is mérvadó, mert ha valaki külföldi városba megy és szállodában kell laknia, vendéglőben kell étkeznie, ez sokkal többe kerül, mint ha szükségleteit a család keretén belül szerzi be. Általában azonban azt lehet konstatálni, — s én adataimmal azt akartam megállapitani — hogy a magyarországi munkabérek a külföldieknél alacsonyabbak.

Sajnos, azt is meg lehet állapitani, hogy most, amidőn rossz a konjunktura, amidőn nagy tömegek vannak az utcán, amelyek a legjobb akarat mellett sem jutnak munkához, a munkaadók sok helyen kihasználják ezt az alkalmat és a már régebben, közös megegyezés alapján létrejött kollektiv szerződés szerint megállapitott röivd munkaidőt is meghosszabbitják és igy történik ez sok helyen. Ennek következménye természetesen az lesz és nem is lehet más, hogy ha egyszer a jobb munkaviszonyok megint megindulnak, a munkás kénytelen harcba menni, kénytelen megint sztrájkolni, hogy visszaszerezze a rövidebb munkaidőt, a jobb munkabéreket. Ahol az állam nem avatkozik be szociális törvényekkel a társadalmi viszonyokba, ott maga a munkásság kénytelen kivivni minden eszközzel azt, amit lehet.

Ha Magyarországon a szakszervezetek történetén végignézünk, azt látjuk, hogy mindig kétfelé kellett küzdeniök, egyfelől a munkaviszonyok javitásáért, a munkaadókkal, másfelől a hatóságokkal. Mindig csak önfentartásukért kellett küzdeniök. Hogy mit nyujtottak a szakszervezetek a munkásoknak, hosszadalmas volna előadni. Én csak arra kérem a túloldalon ülő t. képviselőtársaimat, akiknek kedvük volna hozzá, hogy ismerjék meg a szervezeteket, hogy jőjjenek el velem egyszer egy-egy szakszervezetbe s nézzék meg, hogyan dolgoznak ott, (**Szomjas Gusztáv:** Készséggel) hogy lássák, hogy olvasnak ott a munkások s nézzék meg, milyen működést fejtenek ki. (**Szomjas Gusztáv:** Ez egy módja a barátságos közeledésnek! Nagyon szivesen vállalkozunk!)

Én láttam viszonyokat Budapesten régebben, amikor szakszervezetek még nem voltak, s láttam, hogy amikor a munkás pár keserves forint keresetét megkapta, elment vacsorázni, spriccerezni, elment kártyázni s keserves keresetét gyakran elkártyázta, hétfőn pedig már alig volt valami keresetéből.

Százával, ezrével éltek igy a munkások, de ez ma már a szervezetek nevelő hatása folytán teljesen megszünt. A munkás ma általános intelligencia tekintetében sokkal magasabban áll, mint az a munkás, aki 30—40 évvel ezelőtt Pesten vagy akárhol máshol dolgozott. Adatokkal mindezt nem lehet bebizonyitani, de látni lehet, hogy mi történt és hogy kulturálisan mennyire fejlődött a magyar munkásság.

Hogy mit csináltak a szakszervezetek például a mult évben, pár számmal leszek bátor bemutatni. A mult évben a cipészek csak munkanélküli segély cimén kifizettek 680 millió koronát, a famunkások kétmilliárdot, a nyomdászok 2.343,000.000, a vasmunkások 2.262,000.000 koronát, — a kisebb szakszervezetek számait nem olvasom föl — ugy hogy az összes szakszervezetek a mult évben munkanélküli segély cimén kifizettek 11.122,000.000 koronát. Méltóztassanak csak meggondolni, hogy azoknak a munkásoknak a filléreiből került ki ez a nagy összeg, akik meglehetős rossz fizetés mellett dolgoznak, ők adták ezt össze, hogy nyomorgó társaikon segitsenek. Talán még sem méltó a magyar nemzetgyüléshez, hogy az ilyen szervezeteket, amelyek ilyen kulturális munkát fejtenek ki, támadják. De nem akarok szemrehányást tenni és tárgyilagosan megállapitom, hogy csak Viczián képviselő ur szokott egyet-egyet rugni a szervezeteken. (**Szomjas Gusztáv:** Ő csak a politizálás ellen beszél!)

Még sok ilyen számot mutathatnék be, de csak a rokkantsegélyezést emlitem föl. A nyomdászok voltak Magyarországon az elsők, akik szervezkedtek segélyezés céljából s ma már meglehetős nagy összeget fizetnek rokkantjaiknak. Ha a nyomdászok megrokkannak, szerényen megélhetnek a segélyből. Fizetnek az árváknak is 14 éves korukig, ugy hogy ha valamelyik nyomdász meghal, árváját 14 éves korig támogatják. De támogatják a betegeket is, holott a betegek biztositva vannak a munkásbiztositónál is. Ugyanezt teszik a kőmivesek, a bányászok, akik rokkant és másféle segélyeket adnak.

Tehát nem azt teszik, amiről itt néha szó esik, hogy izgatnak, lázitanak, hanem igenis segélyezéssel foglalkoznak és ezáltal ellenálló képessé teszik a munkásokat. Nem tagadom

egy percig sem, hogy a szakszervezetnek az a feladata, hogy jobb anyagi viszonyokat teremtsen és hogy a munkások számára jobb munkafeltételeket tegyen lehetővé. Ez a főcél, e mellett azonban tagjait segélyben részesiti, hogy ezzel a segéllyel állandósitsa tagjait. A magyar szakszervezetek igen szép munkát fejtettek ki és minden szociális intézmény terén, amely Magyarországon van, ott látjuk őket. Nálunk, sajnos, azokat a törvényeket sem tartják már be, amelyeket alkottak, nincs senki, aki végrehajtsa ezeket. Igy például 1893-ban hoztak már törvényt az iparfelügyeletről. Ez a törvény utasitotta az iparfelügyelőket, hogy menjenek a gyárakba, nézzék meg ott az egészségügyi viszonyokat s nézzék meg azt, betartják-e a törvényeket, hogy a munkások egészsége kellően meg vannak-e védve. Ezen a téren nem történik semmi, hiába van a törvény.

Amint emlitettem, a német császár volt az, aki 1890-ben nemzetközi értekezletet hivott össze, amely értekezleten már szociálpolitikai kérdésekkel foglalkoztak. Ezen az értekezleten 13 ország volt képviselve, ugy gondolom, Magyarország is képviselve volt. De érdemes megemliteni, hogy amikor a német császár látta azt, hogy a szociáldemokrácia elleni harc meddő maradt, hogy nem tudott semmi eredményt elérni, akkor jött az olajcsöppekkel, akkor jött a szociális javaslatokkal és ezekkel akarta megnyerni a munkásokat.

1890-ben volt ez az értekezlet és 1891-ben, Baross miniszterségé alatt, már megalkották nálunk a vasárnapi munkaszünetről szóló törvényt. Ez a törvény első ilynemü munkája a törvényhozásnak, tehát meglehetősen hiányos volt: dolgozhatott mindenki, aki akart, de azért mégis kezdete volt a vasárnapi munkaszünetnek. Ma már azt lehet mondani, a vasárnapi munkaszünet legalább az iparban általánosan keresztülment. De ezt is csak annak köszönhetjük, hogy a munkásszervezetek minden idejüket arra forditották, hogy a törvénynek érvényt szerezzenek. Amit a hatóságok elmulasztottak, azt megtették a szakszervezetek; ők ügyeltek, ők jelentették fel azokat a munkaadókat, akik vasárnap dolgoztattak. Erős harcok voltak e körül, de mégis ki tudták vivni azt, hogy a vasárnapi munkaszünet igazán szünet legyen.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

De ez nálunk nem jelent semmit sem. Nem jelent semmit akkor, amidőn minden országban már óriási lépésekkel haladnak szociálpolitikai téren, nem jelent semmit a régi vasárnapi munkaszünet, amikor azt kivánjuk, hogy már a magántisztviselők munkaideje is rendeztessék s amikor a kereskedelmi alkalmazottak azt akarják, hogy ne kinozzák őket naponta 9 óráig, sőt kora reggeltől este 9-ig. Mindig azzal jönnek, hogy ez azért kell, mert a közönség kivánja meg. Láttuk a gyakorlatban, hogy a közönség sohasem kivánja azt, hogy a közönség meg tud szokni mindent. Vagy amikor ugy érveltek, hogy a vasárnapi munkaszünetet sem lehet keresztülvinni, mert mit szól ehhez a közönség. Mindig a közönséggel jöttek elő, pedig a közönség könnyen megszokta ezt; ha a közönség tudta, hogy vasárnap zárva lesznek az üzletek, bevásárolta szükségleteit szombaton. Ugyanigy lenne, ha a kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyait is szabályoznák, ugyanigy lenne, ha az üzleteket s este 8 óra helyett, mondjuk 7 órakor zárnák. Hiszen csak egy órát kérnek a kereskedelmi alkalmazotak (**Klárik Ferenc:** A szövetkezetekben 7 órakor zárnak!) és azt kérik, hogy vidéken ne kényszeritsék őket arra, hogy még vasárnap be kelljen járniok a boltokba, — ahogy ez most van — azt kérik, hogy ott is legyen teljes vasárnapi szünetük. Ezt azonban nem tudják elérni, mert nem elég erősek ahhoz, hogy saját erejükből vivhassák ezt ki.

A kormányok mindenütt — nálunk is — akkor szankcionálnak valamely vivmányt, ha a munkások már azt kivivták maguknak. Például a vasárnapi munkaszünetet a német császár kivánsága folytán hozták be nálunk. Akkor még gyönge volt a munkásmozgalom. Amikor a munkaidő- stb. szabályozásokat a munkásszakszervezetek már kivivták maguknak, akkor jó későn jöttek a kormányok és törvényben szankcionálták azt, amit a társadalomban az alkalmazottak vagy a munkások már kivivtak maguknak.

Sajnálattal látom, t. Nemzetgyülés, hogy az igen t. túloldalon csak igen ritkán szólalnak fel a képviselő urak ilyen kérdésekhez. Sajnálom ezt azért, mert én figyeltem például a németországi Reichsrath tanácskozásait a 90-es évektől s azt láttam, hogy amikor megszüntették a kivételes törvényeket, az ottani szabadelvüek, Richter és társai — akik azt mondották, hogy amig a szociáldemokratákat üldözik, addig mi passzivek maradunk s nem avatkozunk be, mert nem akarunk nekik ártani, amikor üldözik őket — amikor szabadokká lettek, amikor megbuktak ezek a törvények, akkor megkezdték a szellemi fegyverekkel való harcot. Ezekkel a szellemi fegyverekkel szeretnénk mi is már egyszer megküzdeni. (**Perlaki György:** Ne beszéljenek olyan sokat, akkor mi is fogunk beszélni!) Rengeteg sok itt a panasz, azért kell sokat beszélni. Olyan sok itt a panasz, mint egyetlenegy országban sem. Ne méltóztassék azt mondani, hogy sokat beszélünk. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Jászai Samu: Végighallgattam az eddig elmondott szocialista beszédeket és nem találtam bennük egy felesleges mondatot sem; mindenki azt igyekezett elmondani, amit kellett, mindenki elmondta panaszait és én is csak ezeket mondom el. (**Perlaki György:** Ez nem kegyedre vonatkozik! — **Szomjas Gusztáv:** Ezt nagyon szivesen hallgatjuk!) A többiekre sem lehet ezt mondani, mert a többiek is tárgyilagosak maradtak beszédeikben és csak indokolt panaszaikat mondották el. Igen t. képviselőtársam, ha nekünk módot adnak arra, hogy mi is tisztességesen küzdjünk szellemi fegyverekkel, mint ezt más országokban látjuk, akkor mi is felvesszük a küzdelmet.

De sajnos, a túloldalról igen kevés ilyen beszédet hallottunk. Nem venném például rossz néven, ha valaki önök közül felszólalna és a szociáldemokráciát cáfolná. Akkor mi természetesen felállanánk és beigazolnók, hogy a mi oldalunkon van az igazság. Én azonban még egyetlenegy ilyen beszédet sem hallottam, vagy ha hallottam ilyen beszédet, akkor olyan dolgok voltak abban, hogy arra igazán nem volt érdemes válaszolni, nem volt érdemes szót vesztegetni; például, hogy osztozkodni akarnak a szociáldemokraták és egyéb ilyen dolgok. Ilyenekre mi nem válaszolunk, mert ezek mesék. Ha velünk fel akarják venni a küzdelmet, méltóztassanak foglalkozni a szocializmussal, a szocialista tudománnyal és méltóztassék azokat a könyveket is olvasni, amelyek a szocializmust cáfolják. Igy lehetne a parlament nivóját emelni, amint más országokban is emelték. Felesleges a gorombáskodás és a

felhevülés. Méltóztassanak ezt megtenni és adjanak nekünk módot arra, hogy tárgyilagosan vitatkozhassunk önökkel. Én például nagyon szeretem az ilyen tárgyilagos vitatkozásokat; szeretném, ha már egyszer az urak elmondanák ebben a vitában is, mit tartanak a szocializmusról.

Én különben a régi iskolába jártam és ez az iskola azt tanitotta, hogy ne vonjuk felelősségre az egyes embert azért, ami ma történik; az egyes munkaadót sem, mert a munkaadó is csak szüleménye a mai társadalomnak s természetesen védi érdekeit. Mi a rendszerben találjuk a hibát, azt mondjuk, hogy ez a rendszer rossz s ezért ezen a rendszeren akarunk változtatni. Igen jól tudjuk, hogy a rendszerváltoztatás nem megy egyszerre, igen jól tudjuk, hogy ebben a tekintetben talán Marx is tévedett, amikor azt hitte, hogy a mai társadalmat olyan könnyen lehet átalakitani. (**Perlaki György:** Csakhogy egyszer bevallják, hogy Marx is tévedett!)

Ő hamarább gondolta a társadalom megváltoztatását, mint bekövetkezett. Hiszen a 70-es, 80-as években olyan optimisztikusak voltak vezető szocialisták például Németországban, hogy olvastam egy jegyzőkönyvet, amely szerint egy kiváló munkás, szintén német ember, azt mondotta, hogy nem kellenek szakszervezetek. Minek? Ha szociáldemokrata társadalom lesz, akkor nem kellenek szakszervezetek. Ez volt akkor a felfogás. Sajnos, a tények azt mutatják, hogy igenis kellenek, mert a mai társadalmi viszonyok még sokáig fennállhatnak. Épen ezért kell nekünk a mai társadalmi viszonyok között is a munkások bajain segitenünk és a munkások érdekeiért küzdenünk. Mi, mint szakszervezeti emberek, tulajdonképen nem jövünk ide végcélokkal, mi csak a napi élettel jövünk ide és azt kivánjuk, hogy segitsenek a munkásokon olyan eszközökkel, amelyekkel lehet segiteni. (**Szomjas Gusztáv:** Helyes!) Valahányszor azonban erről beszélünk, mindig a bolsevizmus vádjával jönnek. Hiszen Baticz képviselőtársam már megmondotta, hogy a bolsevizmus a legreakciósabb országokban következett be. A bolsevizmus Oroszországból indult ki és onnan jött ide. *(Zaj a jobboldalon.* — **Klárik Ferenc:** Minket is fel akartak aggatni a bolsevisták!)

Méltóztassanak átolvasni például a magyar szakszervezetek történetét, abban azt fogják találni, hogy a szakszervezetek vezetői a bolsevizmus alatt tartottak titkos értekezleteket, amelyeken megbeszélték azokat a visszás állapotokat, amelyek a bolsevizmus alatt uralkodtak. Méltóztassanak átolvasni azt, amit erről irtam, amiért engem megtámadtak és minden számban támadnak a bécsi bolsevista lapok, hogy összejöttünk ezeken az értekezleteken, meghivtuk oda a népbiztosokat is és azt kérdeztük tőlük, meddig akarjátok ezeket a szamárságokat tovább csinálni; mert őrültség volt, amit csináltak. Ha bolsevizmus van is, akkor sem kell őrültségeket csinálni.

Azt mondottuk például nekik, hogy Budapestből egy temetőt csináltak, minden üzletet bezártak, ugyhogy nem lehetett egy inggombot sem kapni és ha valakinek például a kulcsa elveszett, akkor nem tudott a lakásába bemenni. Ezeket megmondottuk nyiltan és ezért bennünket ellenforradalmároknak neveztek. Itt például Cserny megfenyegette Vanczákot azzal, hogy végezni fog vele, mert résztvett ezeken az értekezleteken. (**Reisinger Ferenc:** Most maguk is fenyegetik 200 évi börtönnel! — **Szomjas Gusztáv:** Nem bántja Vanczákot senki sem! — **Reisinger Ferenc:** Mi a rendszerüket értjük »maguk« alatt!) Mi nem akarunk ezzel dicsekedni, de a tények megállapitásánál tessék ezt figyelembe venni. Hiszen nekem is szememrehányták, hogy résztvettem a kommünben. Méltóztassanak ezzel szemben figyelembe venni, hogy az igazi ellenforradalmárok a szakszervezetek voltak, mert nekünk sem tetszett, hogy hosszuhaju fiatalok, akiket azelőtt sohasem láttunk a magyar munkásmozgalomban, bejöttek a mi szervezeteinkbe, ott parancsolni kezdtek, hogy igy meg ugy. Sok helyen ki is dobták őket, de mondom, nekünk sem tetszett, hogy ezek az emberek igy járjanak el velünk szemben. Mindezeket méltóztassanak figyelembe venni... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Jászai Samu: ...és ne méltóztassanak bennünket ezekkel a szemrehányásokkal illetni, mert mi nem vagyunk azonosak azokkal a bolsevistákkal.

Aki ezt nem hiszi el, olvassa el a bécsi Március t, amelynek minden számában minket támadnak. Mi nem bánjuk, büszkék vagyunk rá, de jellemző, hogy önök támadnak bennünket, ott meg azért támadnak, hogy mi reformátorok vagyunk, hogy mi paktumot csinálunk, szóval, hogy mi vagyunk a bűnösök. *(Zaj jobb felől.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, mert lehetetlen a gyorsiróknak jegyezni, ha minden oldalon beszélnek.

Jászai Samu: A nemzetgyülésnek épen nem válik dicsőségére, hogy mindig ilyen dolgokkal jönnek. Azt hiszem, az egységespárt igen t. tagjai egyszer már elszánhatnák magukat egy igazi szellemi tornára a szociálizmusról. Tessék velünk kikezdeni, mi nagyon szivesen válaszolunk rá. (**Patacsi Dénes:** Nincsenek vannak kezdve nagyobbrészt! — **Reisinger Ferenc:** Patacsi ne kompromittálja a pártot!)

Egyébként pedig, miután a kormánnyal szemben nem viseltetem bizalommal, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.* — **Szomjas Gusztáv:** Ez már aztán rossz konkluzió!)

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Klárik Ferenc!

Klárik Ferenc: T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt kijelentem azt, hogy beszédemben frankügyel nem fogok foglalkozni, *(Felkiáltások a jobboldalon: Nagyon helyes!* — **Szomjas Gusztáv:** Bizzák a mágnásokra! Elintézik a mágnások!) részben azért, mert már foglalkoztak ezzel mások, másrészt azért, mert azt hiszem, hogy még ezután is foglalkozni fognak majd vele mások. *(Derültség balfelől.)* Nem tehát, amikor ennek a költségvetésnek általános vitájában részt veszek, inkább gazdasági kérdésekkel kivánok foglalkozni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* ami azonban nem involválja azt, hogy beszédem további folyamán... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak a szónokot zavarni.

Klárik Ferenc: ... egy kissé a politikával is ne foglalkozzam, mert csak jó politika teremthet jó közgazdasági helyzetet és minden rossz politikának következménye a rossz közgazdasági helyzet.

A közgazdasági helyzetből is csak az adózás kérdésére kivánok kitérni és ehhez fűzöm majd hozzá a magam megjegyzéseit.

Fájdalom, Magyarországon az adózási rendszer olyan formában jelentkezik és nyilvánul meg, hogy a vagyontalanok, a nincste-

ek, akik mindennapi kenyerüket nehéz munkával keresik meg, vannak az adóval sokkal obban megterhelve, mint azok, akik nem vagyontalanok és mindennapi kenyerüket nem kerves fizikai munkával keresik meg. A mi adórendszerünk inkább a fogyasztási adókra van azirozva, mint az egyenes adókra.

A mi adórendszerünkben hivatalos kimutatás szerint, amelyet a népbiztos ur hozott nyilvánosságra, ez a következőkben jelentkezik. *Felkiáltások jobbfelől: Micsoda népbiztos? Nem népbiztos az!)* A népszövetségi főbiztos ur, **Szeder Ferenc:** Az sem jobb a másik népbiztosnál!)

Elnök: Kérem a képviselő urat, ne méltóztassék senkit sértegetni, aki itt magát nem védheti. *(Zaj.)*

Klárik Ferenc: Magyarországon a jelenlegi adózási rendszer szerint a fejenként befizetett adó évenkint 72 aranykoronára becsülhető. A háboru előtt, amikor még nem voltunk csonka Magyarország, amikor még osztrák-magyar monarchia voltunk, amikor egy hatalmas nagy hadsereget kellett eltartanunk, fegyverrel elátnunk, ruháznunk, improduktiv emberek tömegelegét élelemmel ellátnunk, azokban az időkben Magyarországon 45 aranykorona esett minden adóalanyra. (**Herczegh Béla:** Melyik kimutatás szerint?) A népszövetségi főbiztos ur egyik kimutatása szerint. Hogy melyikben jelent meg, arra igazán nem emlékszem, méltóztassék utána nézni. (**Walko Lajos kereskedelemügyi minister:** Az egész esztendőt összefoglaló jelentésben van!) A 72 aranykorona fejenkénti adóból 15 aranykorona esik egyenesadóra, a többi fogyasztási adó, kincstári részesedés, forgalmi adó, községi pótadó, egyházi adó, szóval olyan adók, amelyek óriási nagy részben a nagy tömegeket, a fogyasztókat sujtják. Ne essék azt gondolni, hogy én nem tudom, hogy nemcsak a szegény ember, hanem a gazdag is fogyaszt. (**Patacsi Dénes:** A pártadó benne van-e ebben?)

Elnök: Patacsi Dénes képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Klárik Ferenc: Én sohasem kérdeztem sem öntől, sem a többi tisztelt egységespárti tagoktól, hogy mennyi pártadót fizet. Én mindig annyi pártadót fizetek, amennyit jónak látok, ahhoz sem az uraknak, sem másnak abszolute semmi köze. Én állami adózásról beszélek, amikor erről az adózási rendszerről szólok. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Amit én pártomnak adok, azt önként adom, ezt pedig azért adom, mert muszáj. Ez igen nagy különbség. *(Patacsi Dénes közbeszól.)*

Elnök: Patacsi képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Reisinger Ferenc:** Kérdezhetnők talán azt is, hogy egyikmásik ur a szokolból mennyit vágott zsebre?)

Klárik Ferenc: Ha tehát 72 koronából 15 korona az egyenes adó, be tetszik látni, hogy fogyasztási és egyéb ilyen adókban az egyenes adót milyen borzalmasan meghaladó összeget kell fizetni a népnek, azoknak, akik nagy tömegekben mégis csak többet fogyasztanak, mint a gazdagok. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Mióta ennek a nemzetgyülésnek egyik szerény tagja vagyok, nem először szólalok fel és minden felszólalásomban követelésszerüen áltam fel azt a tételt, hogy ha venni akar az állam, ne azoktól vegyen, akiknek ugy sincs. (**Szomjas Gusztáv:** Azoktól nem lehet! — *Derültség a jobboldalon.* — **Frühwirth Mátyás:** Azoktól se, akiknek kevés van!) hanem azoktól, akik azt minden megrázkódtatás nélkül be tudják fizetni az állam kasszájába. (**Patacsi Dénes:** Arányosan a jövedelemből!) Helyes, progressziv adózási rendszer legyen. Ezt követeltem és követelem ez alkalommal is. (**B. Podmaniczky Endre:** Megvan az! — **Hegymegi-Kiss Pál:** Lefelé? — **Reisinger Ferenc:** Megforditva, az ezerholdas semmit sem fizet!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Klárik Ferenc: E követelésem mellé odasorakoztatom azt is, hogy épen megérett már ez az ország arra, hogy a forgalmi adót, a kincstári haszonrészesedést és mindazokat az adónemeket, amelyek különösen Magyarország fogyasztóközönségét sujtják, egyszer már szüntessék meg, szabaditsa meg már a kormány ezektől az ország népét. (**Szomjas Gusztáv:** Mi is ezért rágjuk a fülét a minisztereknek! — **Graeffl Jenő:** Nagyon kedves volna, csak a segitőforrások hiányzanak, ez a baj!)

A főbiztos ur jelentése szerint, amely szintén hivatalos jelentés, 165.000 aranykoronával több bevétele volt az országnak az 1925. évben, mint amennyi elő volt irányozva. Ez tehát azt jelenti, hogy ez az ország nem dolgozik deficittel, hanem az államkasszában vannak felesleges összegek.

Ezzel párhuzamosan a következőket kell kijelentenem. A kereseti adó mellett megcsinálták nálunk a jövedelemadó-rendszert is, nemcsak azokra, akik a jövedelmükből élnek, hanem azokra is, akik a keresetükből élnek. De nézzük, milyen ez a kereseti adó más államokban. Amerikában 3300 dollár évi kereset adómentes, az után nem kell kereseti adót fizetni. Angliában 45 millió papirkorona évi kereset adómentes. Négytagu családdal biró munkásnál vagy hivatalnoknál még a 97 millió papirkorona évi kereset is adómentes. (**B. Podmaniczky Endre:** Ha mi olyan gazdagok volnánk, mint Amerika és Anglia, itt sem kellene fizetni! Mi szegények vagyunk! — *Zaj.)* Mondtam én, hogy gazdagok vagyunk? Nem mondtam én egy szóval sem. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Klárik Ferenc: Tessék szives lenni meghallgatni engem. Most adatokat sorolok fel. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni! (**Graeffl Jenő:** Ne zavarjátok!)

Klárik Ferenc: Svédországban 18 millió évi kereset adómentes az egyénnél, a négytagu családnál pedig 30 millió korona évi kereset. Ausztriában 18 millió, Németországban 12 millió papirkorona az egyéni adómentes kereseti összeg. Ezzel szemben azt látjuk, hogy nálunk a kereseti adó alól mentes a heti 10 aranykoronán aluli összeg. *(Felkiáltások a jobboldalon: Téved!)* Nem tévedek. Aki ezenfelül keres, az már az egész összeg után fizeti a kereseti adóját. Ha pedig valamivel többet keres, akkor a kereseti adó mellett még jövedelemadót is fizet.

Ugy gondolom, hogy az az adózási rendszer, amely ma Magyarországon divik, akkor, amikor Magyarország kormánya az ország pénzügyi viszonyait ennyire szanálta, már idejét multa. Végre elérkezett az ideje annak, hogy ezeket az adóalanyokat ne préseljék annyira, amennyire idáig préselték. (**Patacsi Dénes:** Ez igaz! — **Kabók Lajos:** Teljesen tönkre vannak téve. — *Zaj. — Elnök csenget.)* Én már régen arra az álláspontra helyezkedtem és ma is arra az álláspontra helyezkedem, hogy az államnak, mint ilyennek, az ország iránti végtelen nagy érdeke, hogy az ország lakosai, akik akár fizikai munkát, akár szellemi munkát végeznek az ország érdekében,

legalább oly ellátásban részesüljenek, amely visszaadja nekik azt az energiát, melyet kiadnak magukból napi munkájuk végzése közben. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ha ez nem következik be, akkor eleinte talán lassu sorvadás lesz, de ez a sorvadási processzus mindig jobban és jobban előre fejlődik, és valóságos nemzeti veszedelem csiráját hordozza magában. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Hogy Magyarország népe, fizikai és szellemi munkássága, ha nem is boldog, de legalább munkája után megelégedett legyen, ez nemcsak azoknak a szegény embereknek érdeke, hanem érdeke magának az országnak is. *(Ugy van! a jobboldalon.* — **Kabók Lajos:** Helyeselnek, csak nem csinálják meg. Nagyon olcsó dolog helyeselni, de nem csinálni semmit. — *Zaj.)*

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Adózási politikánk mellett vagy azzal parallel meg kell emlékeznem ennek az országnak egy igen nagy kategóriájáról, azokról, akik a lehető legszerencsétlenebbek ebben az országban, pedig ennek az országnak érdekében testi épségüket vagy egészségüket otthagyták a különböző csatatereken. Ezek a hadirokkantak s a hadiözvegyek és árvák. Statisztikai kimutatás szerint mindig kevesebben lesznek a hadirokkantak, akiket az államnak támogatni kell. De a hadirokkantakat minden esztendőben felülvizsgálatra küldik és nemhogy felemelnék a hadisegélyt, de minden esztendőben leszállitják. (**Szomjas Gusztáv:** Ezt is szóvátettük!) Statisztikai adatok szerint a hadirokkantak állami segélyezése csökkent, de ugyanakkor mindig szaporodott az utcán kolduló hadirokkantak száma, annak ellenére, hogy ezeket a szegény kolduló hadirokkantakat a rendőrség jórészt behordja és vagy hazatoloncolja, vagy pedig elhelyezi a toloncházban. (**Kabók Lajos:** Ez is helyes?) Én azon a véleményen vagyok, hogy azok, vagy azok özvegyei és árvái, akik Magyarországért életüket áldozták, megérdemlik azt, hogy a magyar kormány oly segélyben részesitse őket, (**Pikler Emil:** Mint Bachert! — *Zaj.)* amelyből nem mondom, hogy előkelően, de szükösen megélhetnek, és ne kergesse ki őket az utcára koldulni a maga szükkeblüségével. Azokat a hadirokkantakat pedig, akik féllábbal, félkézzel, vakon, vagy idegsokkal jöttek haza a harctérről, szintén oly ellátásban kell részesiteni, amely megmenti őket attól, hogy koldulniok kelljen az utcán, *(Ugy van! a középen.)* vagy hogy bebörtönözzék azokat a szerencsétleneket, akik a harctéren vitézségi érmet szerezve küzdöttek, szenvedtek a hazáért. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Tessék megengedni, hogy egy tipikus esetet, ha nem is egészében, de részletében ismertessek a t. Nemzetgyülés előtt. 1926 március 17-én az egyik lapban megjelent egy tudósitás, amely szerint Könyves József hősi halott özvegye, kinek öt gyermeke van, négy esztendeje, 1922 óta futkos és szaladgál azért, hogy a maga és gyermekei részére államsegélyt kapjon, de sehol nem tudott államsegélyhez jutni. Közben legnagyobb leánykája megszökött hazulról és eltünt abban a nagy emberi forgatagban, amelyben az ilyen szerencsétlen fiatal leányok eltünni szoktak. Végre az egyik előljáróságnál elintézték az ügyét és egyszer csak kapott 76.000 koronát a postán. Ez a szegény asszony rendkivül megörült ennek és azt mondotta, hogyha ezután 76.000 koronája lesz egy hónapra és ezt neki 1922-ig visszamenőleg meg fogják fizetni, akkor vehet valami ruhácskát, cipőcskét a még megmaradt négy gyermekének is és talán eg két jó falattal is elláthatja őket. Várta, ho ki fogják fizetni visszamenőleg a pénzt, m azelőtt nem kapott egy krajcárt sem és miut nem kapta meg, elment az illető előljáróság ahol egy Plesch nevü irodatiszt, aki ott a l nagyobb hatalom, kijelentette neki, hogy n kap visszamenőleg egyetlen krajcárt sem, d 76.000 koronát, mivel az ura a csatatéren h meg, meg fogja kapni rokkantellátás cimén

Én nem igen szoktam könnyen elérzé nyedni, de amikor egyrészt látom ezt a szen dést, másrészt látom azt a hivatali indolenc amely az ilyen szenvedő szegény asszonyok és ártatlan gyermekekkel szemben szokott m nyilatkozni, akkor — őszintén mondom, — re kivül fájdalmat érzek a lelkemben.

Ez az egyik dolog, majd ráfogok térni r dolgokra is.

Rendkivül örülök, hogy az igen t. népjó minister ur megjelent, mert ki akarom jel teni, hogy nemcsak most, hanem már jó hos idővel ezelőtt, tisztába jöttünk azzal, hogy népjóléti minisztérium, mint ilyen, a maga vatását nem teljesiti, talán azért nem, m nem teljesitheti. (**Szomjas Gusztáv:** Az lehet!) Én nem mondom azt, hogy a minis uron fordul ez meg, hanem azt, hogy azért, itt történik, az egész kormányzatot kell oko Nem tudhatom, hogy mi történik a minis tanácson, hogy a minister ur milyen indit nyokkal megy a ministertanács elé, hogy miben szavazzák le és miben nem, csak eg tudok és ez az, hogy a népjólét terén ebben országban vagy abszolute semmi sem, y pedig igen csekély dolog történik.

De nemcsak a rokkantkérdés égető kér ennek az országnak, mert itt van még munkanélküliség kérdése is. Épen Jászai k viselőtársam volt az, aki néhány perccel előtt mondotta el, hogy Magyarországon szakszervezetek 1925-ben 11 milliárd koro fizettek ki munkanélküli segély cimén. E szemben mit adott az állam? Az állam egyet egy krajcárt erre a célra nem adott, erre volt pénz. (**Kabók Lajos:** Ráült a törvényja latra és nem akar felkelni róla!) Majd rát később erre is. Budapest székesfőváros, am ott demokratikusan gondolkozó emberek vannak, erre a célra már adott nagyobb ös get, de adtak a vidéki városok is több-keves összeget, csak épen a magyar állam az, an ezen a téren abszolute semmit sem (**Pikler Emil:** Csak a kapitalistákon esik a szive!)

Nemcsak erről a kérdésről van itt hiszen a munkanélküli munkás nem alamizs akar, hanem munkát, hogy dolgozhassék, n élhessék s hogy felesége és gyermekei tudjanak.

Itt van a beruházás kérdése. Hol lát hogy a magyar állam e téren olyan beruhá eszközölne, amely tekintélyes beruházásszá menne? Pedig ebben az országban hidak, u lakóházak épitése és a csatornázás elsőra állami érdek volna. Ezen a téren vagy se sem történik, vagy ha történik is valami csak kevéssel több a nullánál. (**Kabók La** Összevissza hat állami házat épitettek.) M még rátérek ezekre a dolgokra is, de más natkozásban.

Emellett itt van a munkanélküliség el biztositás kérdése. A munkás nem azt aka hogy amikor munkanélkül van, az állam seg és támogatást adjon neki, hanem csak hogy miután a munkanélküliség közgazda jelenség... (**Herczeg Béla:** Egész Európáb

Ha közgazdasági jelenség, akkor nem magyarországi, hanem európai, sőt az egész világot érdeklő jelenség. Amikor tehát ő tisztában van azzal, hogy a konjunkturális idők után bekövetkeznek a dekonjunkturális idők, és erre az időre azt akarja, hogy biztositva legyen, akkor a biztositáshoz hozzá akar járulni, de úgy, hogy járuljon hozzá a munkaadó és az állam is, hogy amikor ő munkanélkülivé válik, ne legyen kénytelen könyöradományt elfogadni, hanem munkanélkülisége alkalmával emelt fővel, jogosan menjen a pénztárhoz, mint ahogy emelt fővel megy el a szakegyletekbe is, mert jogosult a munkanélküli segély felvételére.

E kérdések mellett igen fontos érdeke a munkásságnak, a rokkantbiztositás kérdése is. En elismerem azt, hogy akkor, amikor az állami, városi, a megyei, vagy a magántisztviselők közéből 20—30 esztendei szolgálati idő eltöltése után kiesik a toll, nyugdijban részesüljenek, azzel szemben azonban megkövetelem, hogy azok is, megrokkant és kiöregedett munkások is, akiknek kezéből a kalapács hull ki, vagy egyéb munkaszerszám, részesüljenek rokkantsegélyben. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Lehetetlen állapot az, hogy 30—40 esztendei szorgos munka után, mely részben hasznot hajt a munkaadónak és magának az államnak is, annak a munkásnak végső kielégitése a koldustarisznya és a szemétdomb legyen. **Kabók Lajos:** Helyeslik és a benyujtott javaslatot mégsem emelik törvényerőre. — **Gr. Hoyos Miksa:** Ez megvan már! — **Kabók Lajos:** Amit törvényerőre emeltek, azt sem valósitják meg.)

Elnök: Hoyos és Kabók képviselő urakat kérem méltóztassanak csendben maradni. (**Héjj Imre:** Azt akarta, hogy egyetértés legyen ebben a kérdésben.) Héjj Imre képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni.

Klárik Ferenc: Nem hagyhatom ez alkalommal szó nélkül a házhelyek kérdését sem. Méltóztatnak tudni, hogy a házhelyeket a szegény embereknek nem ingyen, hanem pénzért osztották ki. A kimutatás szerint 168.263 házhelyet osztottak ki. Ebből 31, vagy 32.000 házhelyet vettek igénybe. *(Egy hang a jobboldalon: Annyit épitettek fel!)* Nem épitettek fel ennyit, csak ennyit vettek igénybe. A számadatokat nem a levegőből vettem s tessék rólam feltételezni, vagyok olyan komoly ember, hogy a magyar nemzetgyülés elé hamis számadatokkal nem jövök. A házhelyakciónak épen itt mutatkozik a csődje. Egy része a házhelyhez jutottaknak nem tudta kifizetni a házhelyet, a másik része, amely kifizette, az meg nem tud épitkezni a házhelyen. Itt állami kölcsönre van szükség, ezeknek a szegény embereknek a hóna alá kell nyulni s részükre olcsó kamattal, avagy kamatmentesen kölcsönt kell biztositani.

Épen a mult hetekben voltam bátor az igen t. népjóléti minister urhoz kérvényt benyujtani egy ilyen házhelytulajdonos érdekében. Ezek házacskájuk falait már felépitették, azok részben tető alatt is vannak, de a nagy keresetképtelenség következtében nem tudják teljesen befejezni. Arra kérik a népjóléti kormányt, hogy házuk elkészitésében őket állami kölcsönnel támogassa. Mi lesz ennek az eredménye, nem tudom, de remélem, hogy jó eredménye lesz.

Az előbb is megemlitettem már, hogy érdeke az országnak, hogy testben és szellemiekben erős, egészséges, munkásgenerációja fejlődjék. Fájdalom, de meg kell állapitanom, hogy ilyen körülmények között ez a testben és szellemiekben egészséges generáció nem fejlődhetik ki az országban. Itt az embereknek borzalmasan nagy része sorvad el testben és lélekben. Tessék elképzelni t. képviselőtársaim a B-listás tisztviselők helyzetét, akik már réges-régen elköltötték a nekik kiutalt kis összeget, amelynek fejében elküldték őket a nagy világba. (**Herczegh Béla:** Sajnos, Trianon csinálta!)

Hát azt a Trianont ki kell küszöbölni! Nem hivatkozhatunk mindig mindenben Trianonra. Nálunk most az az állapot áll fenn, hogy ezeknek az embereknek egyik része — azokkal a fizikai munkásokkal együtt, akik munkához jutni nem tudnak — amely a kolduskenyeret enni nem akarja, az öngyilkosságban keres menedéket. Hiszen ma már napi 10—20 között ingadozik az öngyilkosok száma, ami valósággal kisebbszerü háborut jelent. A női rész pedig még kedvezőtlenebb helyzetben van, mert az is vagy az öngyilkosságban keres menedéket, vagy pedig, mert egyéb keresetforrása nincs, női becsületét viszik a piacra és odadobja magát mint árucikket. Rettenetes szerencsétlensége ez az országnak és az államnak, mert itt nemcsak abban mutatkozik a szerencsétlenség, hogy ez megtörténik, hanem ennek a következményeiben. Ezek a következmények: a sok vérbaj, a gümőkór és az a sok minden néven nevezendő betegség, amely azután szerte megy az országban és megmételyezi az egész nemzetet.

T. Nemzetgyülés! Itt vannak a túlzsufolt lakások. Hiszen nincs lakás, s a munkásembereknek az a része, amely dolgozik szintén nem tudja megfizetni egyszoba-konyhás lakását, mert nem keres annyit, hogy a házbért ki tudja fizetni, megtömi tehát azt az egyszobás-konyhás lakását ágyrajárókkal, nem keresve azt, hogy az egyik ágyrajáró férfi, a másik meg nő. És ezekben a tömött lakásokban azután ugy testben, mint erkölcsiekben ismét csak romlásnak indulnak az az emberek. Nem gondolják t. képviselőtársaim, hogy ez micsoda nagy erkölcsi veszedelmet jelent az országra nézve? Hiszen ha igy megyünk, és ezen az uton haladunk tovább, lehetetlen, hogy nemzeti életünkbe a fekély bele ne vegye magát, hogy a pusztulás felé ne menjen maga a nemzet, mert a nemzetet az országban élő embereknek az egyeteme képezi, és ha ez sorvadásba esik, rothadásba jön, akkor ez magának az országnak, a nemzetnek is a rothadását jelenti.

Én tehát ezeken az állapotokon a magam elgondolásával igenis segiteni akarok, nem a magam javára, — mert nekem már nincs sok időm hátra, nem vagyok 20 éves legény, — hanem hazám javára, az ország és az összesség javára. *(Éljenzés jobbfelől.)* És meg is mutatom az én elgondolásom szerint azt az utat és módot, amelyen haladva ezeken az állapotokon segiteni lehet. Mielőtt azonban erre rátérnék, méltóztassanak megengedni, hogy a sajat kerületemről, illetőleg az ottani állapotokról is megemlékezzem néhány szóval. Rövid leszek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Talán két éve annak, hogy az igen t. népjóléti minister ur Salgótarjánban volt és ez alkalommal a polgármester ur és a főispán ur vezetése mellett megnézte a várost és megtekintett különféle dolgokat. Megnézte a kórházat is és amikor meglátta a kórházban uralkodó állapotokat, kijelentette a körülötte lévőknek, hogy ezt a kórházat pedig stante pede fel kellene gyujtani, olyan állapotban van az a kórház. Tessék elképzelni, hogy ebben a kórházban, — ahova betegek mennek, akiket ott gyógyitani és ismét egészségesekké tenni kellene — micsoda állapotok uralkodhatnak, s milyen lehet az oda beszorult szegény betegek helyzete, ha maga a minister mondja azt, hogy ezt a kórházat pedig rögtön fel kellene gyujtani.

Az egész nagykiterjedésü városban, — hiszen sokfelé ágazik el, mert hegyes-völgyes vidéken

épült, — alig van egy-két kut, amelynek iható vize van. Akik pedig nem tudnak ezekhez a kutakhoz elmenni, azoknak olyan vizet kell inniok, — ha csak nincs pénzük ásványvizre, — amelyet én még mosdásra sem szeretek használni, ha ott vagyok. A közutak járhatatlanok. Azt mondtam tavaly, hogyha nekem még egyszer kocsin kell azon az uton oda mennem, csak ugy megyek el, ha először végrendeletet csinálok és a két szoba butoromat ráhagyom a feleségemre. *(Derültség.)* Vannak ott olyan községek, amelyeknek lakosai ősztől tavaszig be sem tudnak menni a városba. Ezek az emberek ősszel megvásárolják azt a petróleumot, néhány kiló cukrot és egyebet, amire szükségük van és tavasz előtt nem mennek ki a falujukból, mert még nyáron is járhatatlan az ut, hát még télen, amikor havazik, fagy, s amikor a kocsi, ha félrebillen, lezuhan a mélységbe, megdöglik a ló, s meghal a kocsis és az utasa is.

Tele van ez a vidék bányásszal. Ezeknek az embereknek 90%-a viskóban, padozatlan szobában lakik, amelynek 10—20 négyszögcentiméteres ablaknyilása van, a falról folyik a viz, nedves, egészségtelen helyiség, a gümőkórnak, a tüdőbajnak fékevesztett tanyája. Vajjon nemzeti érdek-e az, vajjon nem az ország érdeke-e, hogy ezen a helyzeten is, ha kell állami hozzájárulással, állami segéllyel, de feltétlenül segitsünk, vagy segitsen rajta a törvényhozó testület, a kormány?

Már az előbb mondottam, hogy nemcsak az a fontos, hogy az ember elmondja itt ezeket a dolgokat és rámutasson a bajokra, hanem annak, aki rámutat a bajokra, meg is kell keresnie az orvosságot, amellyel a bajon segiteni lehet. *(Halljuk! Halljuk!* Hozzáteszem természetesen azt is, hogy a bajokon való segitést nem ugy képzelem el, hogy az máról-holnapra egy perc alatt történjék, hanem ugy, hogy successive bizonyos idő mulva, de rövid idő mulva kell segiteni ezeken a bajokon. Mondottam azt is, hogy nem akarok beszélni — és az urak hallhatták, hogy nem is beszéltem egész beszédem alatt — a frankügyről. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt azonban ki kell jelentenem, hogy ahhoz, hogy ezeken a bajokon segitve legyen, olyan kormányra van szükség, amely a demokrácia jegyében fejti ki működését (**B. Podmaniczky Endre:** Megvan a bomba!) az ország egész lakosságának érdekében. (**Kabók Lajos:** Ez az a kormány? Szép kis demokrácia!) Természetszerüen olyan kormánynak kell jönnie, amelynek legelső feladata az, hogy törvényerőre emeli az egyesülési és gyülekezési jogot, hogy Magyarország népének ebbe a jogába ne rughasson bele minden rendőrkapitány és szolgabiró. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Klárik Ferenc: Másik fontos feladat a sajtószabadság megteremtése, *(Zaj jobbfelől.)* hogy a lapok léte vagy nem léte ne a belügyminister akaratától függjön, mert jogállamban, alkotmányos államban a belügyministernek semmi köze a sajtóhoz. A sajtóhoz csak a biróságnak van köze és nem a ministernek. (**Kabók Lajos:** Helyes vagy nem helyes? Mondják most meg! — *Zaj a jobboldalon.)* A következő orvosság az általános és titkos választójognak törvénybe iktatása. *(Taps a szélsőbaloldalon.)* Addig, amig ebben az országban ez a három szabadságjog... *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! *(Állandó zaj.)* Héjj Imre képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. Hasonlóképen kérem Kiss Menyhért képviselő urat is.

Klárik Ferenc: Addig, amig ez a három vitális szabadságjoga Magyarország népének meg nem lesz, addig ebben az országban a népnek, a szegénységnek, a nincsteleneknek oly módon való felkarolásáról, amiről én beszédemben eléggé tárgyilagosan beszéltem, szó sem lehet. Az ország népének ma már nem olajcseppekre van szüksége, hanem radikális demokrata politika folytatására, amely radikális demokrata politikával előbbre vihetjük magának az országnak érdekeit is. (**Horváth Zoltán:** A külföldön azt mondja Bethlen, hogy ő demokratikus. — *Zaj a jobboldalon.)* Ne tessék ugy izgulni, *(Felkiáltások jobbfelől: Mi nem izgulunk!)* mert én nem mondtam olyat, ami ennek az országnak kárára volna, hanem mindig csak olyat mondtam, ami ennek az országnak javára válik.

Ne higyjék azt, amit itt az előbb egyik képviselőtársam közbeszólásában mondott, hogy Trianon az oka mindennek. A trianoni békeszerződéssel mi sem vagyunk megelégedve, azt mi is rossznak, helytelennek tartjuk. *(Helyeslés jobbfelől.)* Mi a wilsoni elvek alapján, a népek megszavaztatásának alapján állunk. *(Nagy zaj jobbfelől.* — **Héjj Imre:** Ezzel is becsaptak bennünket!) Hát Sopron vidékén becsaptak bennünket? Itt van Sopron és vidéke, micsoda becsapás ez?

Elnök: Csendet kérek!

Klárik Ferenc: Ha azt akarjuk, hogy ehhez az országhoz hűséggel, szeretettel ragaszkodjanak a megszállt területen lévő testvéreink, akkor ebben az országban olyan politikai és gazdasági atmoszférát kell megteremteni, amely lehetővé teszi, hogy ők szeretetükkel, gondolatukkal és lelkükkel itt legyenek ennek a csonka Magyarországnak határain belül. *(Helyeslés.* — **Pikler Emil:** Ez az igazi irredenta!)

Minthogy én ebben a kormányban és ebben a kormányzati rendszerben ennek a feltételeit nem látom és nem találom meg, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Rubinek István képviselő ur, mint a mentelmi bizottság előadója, kiván jelentést tenni.

Rubinek István előadó: T. Nemzetgyülés! A nemzetgyülés 1926. évi április hó 20-án tartott ülésében a nemzetgyülés elnöke inditványa alapján őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő urat a házszabályok 240. §-a alapján a mentelmi bizottsághoz utasitotta.

A mentelmi bizottság az ügyet folyó évi április ho 21-én tartott ülésében tárgyalás alá vette. Nevezett képviselő személyes meghallgatása után megállapitotta a következő tényállást. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

A nemzetgyülés április hó 20-iki ülésében őrgróf Pallavicini György beszéde során a következőket mondotta *(olvassa):* »A legutóbbi napokban egy uj ténykörülmény jutott tudomásomra, amely szinte abszolute bizonyitja azt, hogy a kormány egyes tagjai már régen a szokolhamisitásról is tudtak, sőt abba bele voltak keveredve. Megtudtam azt, hogy 1922-ben, amikor a Grác melletti Wetzelsdorfban készült hamis szokolokat átszállitották Magyarországra, ezeket egy ideiglenes szolgálattal megbizott csendőrfőhadnagy hozta át Nádosy országos főkapitány parancsára. Ezeknek a szokoloknak egy részét a Nemzeti Szövetségbe vitték, másik részét pedig Windischgraetz rózsadombi villájába. Az akkor még nem belügyminister Rakovszky Iván ur — még képviselő sem volt — lett megbizva azzal, hogy az 500 szokolosokat Felső-Magyarországon értékesitse. Rakovszky Iván ur nem tett eleget. Később azt ajánlotta, hogy mivel az 500 szokolosok nem helyezhetők el, 50 szokolosokat kell csinálni. Később, amikor belügyminister lett, teljesen visszavonult a szokol-ügytől.«

Elnök felhivta képviselő urat, hogy ezen súlyos vádra vonatkozó bizonyitékait terjessze a nemzetgyülés elé, mert kénytelen volna a képviselő urral

szemben ugy eljárni, mint aki egy képviselőtársával szemben súlyos sértést követett el.

Őrgróf Pallavicini György képviselő ur az elnök felszólitására kijelentette, hogy bizonyitékait egy ellene inditandó birói eljárás során előterjeszteni hajlandó, a nemzetgyülés plénuma elé azonban a tanukat hozni módjában nincs. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Hedry Lőrinc:** Megnevezni megnevezhette volna, ha vannak tanuk! — **Pikler Emil:** Hogy letartóztassák őket!)

Elnök megismételt felhivása után inditványt tett a nemzetgyülésnek, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő urat utasitsa a mentelmi bizottsághoz. A nemzetgyülési elnök inditványa alapján a képviselő urat a mentelmi bizottsághoz utasitotta.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Őrgróf Pallavicini György képviselő ur a mentelmi bizottság előtti meghallgatása során kijelentette, hogy Rakovszky Iván képviselő urat becsületében megsérteni szándéka nem volt. *(Derültség jobbfelől.)* és hogy vele szemben használt állitásai a becsületsértés tényálladékát ki nem meritik. Kijelentette továbbá, hogy ebben az ügyben a biróság előtt önkéntes vallomást tett, melynek során azonban a nemzetgyülés előtt tett azon állitásról, mely szerint Rakovszky Iván képviselő ur meg lett bizva a szokolok Felső-Magyarországon való értékesitésével s bár arra nem vállalkozott, azt ajánlotta, hogy mivel az 500 szokolosok nem helyezhetők el, 50 szokolosokat kell csinálni, emlitést nem tett, mert ezen állitólagos kijelentésről közvetlen tudomása nincs. (**Hedry Lőrinc:** Hallott valamit mesélni!)

A mentelmi bizottság megállapitása szerint ama kijelentés, amely szerint a kormány egyes tagjai már régen a szokolhamisitásról is tudtak, sőt abba bele voltak keveredve, valóság esetén alkalmas lehetett volna a bűnvádi eljárás megindítására, annak hangoztatása tehát a megfelelő bizonyitékok feltárása nélkül kétségtelenül olyan durva sértést képez, amely a házszabályok 240. §-ának alkalmazását indokolttá teszi.

Kétségtelen tény, hogy a nemzetgyülés ülésén a nemzetgyülés tagjai minden tárgyról és minden tekintetben szabadon nyilatkozhatnak s ennek folyományaképen konkrét vádakkal is léphetnek fel a nemzetgyülés egyes tagjaival szemben, azonban épen ezen teljes szólásszabadság teszi elkerülhetetlenül szükségessé, hogy a vádló bizonyitékait a Nemzetgyülés nyilt ülésén előterjeszteni s eljárásának jóhiszeműségét a bizonyitékok feltárásával legalább is valószinüsiteni tartozik. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Teljesen lehetetlen eljárás és a parlamentarizmus lényegével ellenkezik az, hogy a nemzetgyülésen vádak hangoztassanak, a valószinüségnek még csak látszata nélkül is. Az ilyen eljárás nemcsak mélyen sérti a nemzetgyülés méltóságát, de veszélyezteti a tanácskozás komolyságát és a parlamentarizmus teljes csődjéhez vezet. *(Ugy van! jobbfelől.)* Az elnöknek tehát nemcsak joga, hanem házszabályszerü kötelessége minden olyan esetben, amidőn a Nemzetgyülés ülésén annak egy tagja ellen konkrét vád emeltetik, felhivni a vádlót bizonyitékainak előterjesztésére. Konkrét vádaknak hangoztatása a megfelelő bizonyitékok előterjesztése nélkül kétségtelenül olyan súlyos sértés, amely a házszabályok 240. §-ának alkalmazását indokolttá teszi, *(Ugy van! jobbfelől.)*

A mentelmi bizottság bár az előterjesztett indokok alapján, — tekintettel a sértés súlyos voltára, amelyet őrgróf Pallavicini György Rakovszky Iván nemzetgyülési képviselővel szemben elkövetett azáltal, hogy őt a nemzetgyülés ülésén súlyos váddal illette, anélkül, hogy vádját bizonyitékokkal alátámasztotta volna, — a házszabályok legszigorubb alkalmazását látta indokoltnak, figyelembevéve azonban, hogy őrgróf Pallavicini György képviselő ur ez alkalommal első izben utaltatott a mentelmi bizottság elé, mellőzve a legszigorubb rendszabályokat, azt javasolja a t. Nemzetgyülésnek, hogy őrgróf Pallavicini György nemzetgyülési képviselő urat ebből az ügyből kifolyólag jegyzőkönyvileg rójja meg és rendelje el ezen határozatának nevezett képviselő ur választókerületében és költségén falragaszok utján történendő közhirré tételét. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mentelmi bizottság többségének javaslatával szemben Horváth Zoltán és Györki Imre nemzetgyülési képviselő urak kisebbségi véleményt jelentettek be. (**Szabó Sándor:** Horváth Zoltán védi a grófjait! — *Zaj balfelől.* — **Kiss Menyhért:** A mentelmi jogot védi! — **Hegymegi-Kiss Pál:** Milyen más volt a ministerelnök ur álláspontja akkor, mikor Ulain Ferenc Rassay Károlyt cseh pénzzel megvádolta! Olvassák el mit mondott akkor Bethlen István! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

T. Nemzetgyülés! A mentelmi bizottság e javaslata teljesen fedi az országgyüléseknek és a megelőző nemzetgyülésnek hasonló ügyekben folytatott gyakorlatát. Méltóztassék megengedni, hogy néhány precedenst olvassak fel az országgyülések és a nemzetgyülés gyakorlatából ezen állitásom igazolására. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. — Olvassa):*

»1897. január 28-án az országgyülés ülésén, amelyen Szilágyi Dezső elnökölt, történt meg, hogy Kubina József országgyülési képviselő vádat emelt egy főispán ellen. Az elnök a következő enunciációt tette: Figyelmeztetem a t. képviselő urat, hogy a Házban nem lévő személyeket ilyen sértő ügyek támadó felemlitésével csak közérdekből és csak abban az esetben szabad... Kubina József közbeszólása: Idéztem mindezeket! — Elnök: Idézve van. De képes-e a képviselő ur az idézést bizonyitékokkal támogatni, midőn a vádat felhozza? Mert különben idézés ürügye alatt mindenféle sértést el lehetne követni. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Csak akkor hozhatók fel ily ügyek, ha az illető képviselő azokat itt a Házban bizonyitékokkal támogatja. *(Felkiáltások jobbfelől: Ahá!)* Kubina József képviselő: Azért is jótállok, hogy megtörténtek e feljelentések ellene, ott vannak a nyitrai törvényszéknél! — Elnök: Az nem elég, ha valaki vádaskodólag itt lép fel, itt kell lenniök a bizonyitékoknak! *(Ugy van! jobbfelől.)* A szabályok nem engedik, hogy a támadás itt megtörténjék minden bizonyitékok nélkül, amelyek állitólag másutt vannak. — Kubina József: Ujságok alapján nyilatkoztam! — Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az ujságokra való hivatkozás még maga nem elég, ha maga a képviselő itt támadólag lép fel! — Kubina József: Csak azt vagyok bátor még megjegyezni, hogy a Pressburger Tageblatt már több izben felhivta a főispán urat, hogy idézze törvény elé. — Elnök: Tessék interpellációja tárgyára áttérni és jövőre a szabályhoz tartani magát«.

Nyilvánvaló tehát, hogy Szilágyi Dezső elnök, akinek pártatlanságához, jogtudásához, azt hiszem, még a kételynek legkisebb árnyéka sem férhet, ezen intézkedése kétségtelenül helyes volt és ez a gyakorlat követhető, sőt követendő a nemzetgyülés által. (**Kabók Lajos:** Kubinát is a mentelmi elé vitték? Ezt tessék megmondani!) T. képviselőtársam, nem volt módjában vádját előterjeszteni, mert ebben az elnök megakadályozta. Nyilvánvaló tehát, hogy ha vádját előterjesztette volna, a Ház intézkedésére is sor kerülhetett volna.

(**Horváth Zoltán:** Interpellációjában mit adott elő? — *Zaj. Elnök csenget.*)

Méltóztassanak megengedni, hogy hivatkozzam a nemzetgyülésnek ez ügyben követett gyakorlatára is. A nemzetgyülés 1920. évi szeptember 21-én tartott ülésében, amelyen Rakovszky István képviselő ur elnökölt, az elnök a következő enunciációt tette *(olvassa):* »Egy másik tételt is állitott fel a t. képviselő ur, amelyet nem akceptálhatok a parlementarizmus szempontjából, ez az, hogy itt szabad bármit is állitani s a bizonyitás terhe a megtámadott képviselő urat illeti. Ez sohasem volt igy a multban. Mindent el lehet mondani itt a Házban, kellő formában a legsúlyosabb vádat is el lehet mondani, feltéve, hogy az illető képes helytállani és bizonyitani képes állitását. A bizonyitás terhe azonban nem a megtámadottat, hanem a támadót, az állitót terheli. Ezt a két dolgot kellett megállapitanom.«

Ugyancsak Rakovszky István képviselő ur, a nemzetgyülés 1920 május hó 20-án tartott ülésében, mint elnök a következő enunciációt tette *(olvassa):* »T. Nemzetgyülés! Bárczy István képviselő ur ellen a képviselő ur tegnap súlyos vádat emelt. Bárczy képviselő ur egészen helyesen ez ellen állást foglalt, tiltakozott helyesen, jogosan; bár feltételesen megvádolta a képviselő urat azzal, hogy ameddig állitásait be nem bizonyitja, őt rágalmazónak tekinti. Barla-Szabó József képviselő urnak tehát most jogában áll bizonyitani. A nemzetgyülés igazságérzete majd intézkedni fog, ezen itélkezésnek azonban elébevágnunk nem szabad. Meg vagyok róla győződve, hogyha a képviselő urnak nincsen igaza, a nemzetgyülés a megtámadott és megsértett képviselő urnak elégtételt és igazságot fog szolgáltatni.«

A nemzetgyülésnek és az országgyülésnek ezen általam felolvasott gyakorlatából, azt hiszem, teljesen joggal mondhatom és állithatom azt, hogy a mentelmi bizottságnak általam előadott javaslata teljesen fedi az országgyülés és a nemzetgyülés gyakorlatát. Tisztelettel kérem tehát a nemzetgyülést, méltóztassék a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen:)*

Elnök: A kisebbségi vélemény előadóját Horváth Zoltán képviselő urat illeti a szó.

Horváth Zoltán: T. Nemzetgyülés! Az előadó ur szives volt három esetet itt a nemzetgyülés előtt ismertetni. (**Kabók Lajos:** Egyik sem volt olyan, mint a mostani ügy!) Azt hiszem, hogy ez a három eset egyáltalában nem applikálható a most előttünk fekvő esetre. (**Kabók Lajos:** Ezt az előadó ur is tudja nagyon jól!) Azoknak az eseteknek előzményeit, indokait, részleteit kellene ismernünk, s akkor tudnók az előadó urnak ehhez füzött konzekvenciáját lelkiismeretesen elfogadni. De különben is, akár mint méltóztatnak vélekedni erről a három esetről, vagyok bátor szives figyelmüket egy dologra felhivni.

Ennek a nemzetgyülésnek életében méltóztattak uj házszabályt alkotni, már pedig jogi axióma, hogy lex posterior derogat priori. (**Erdélyi Aladár:** Van intézkedés benne?) Akármi is volt akkor a gyakorlat, akármi is foglaltatott a régi házszabályokban, az ujabb házszabályok, amelyeket önök alkottak, (**Erdélyi Aladár:** De amelyek csak részlegesek!) feltétlenül lerontják a régi uzust és a régi házszabályok intézkedéseit. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

T. Nemzetgyülés! Az önök által alkotott házszabályok 240. §-ának harmadik bekezdése a következőképen szól *(olvassa):* »Ha a szóló felszólalása során a Ház méltóságát, a közerkölcsiséget, a parlamenti-, a nemzetközi illemet vagy szokásokat sértő kifejezést használ...« *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ez egészen más! Olvassa tovább!)* Méltóztassék megengedni, hogy beszédem ökonómiáját én állapitsam meg. *(Zaj.)* Amin tehát méltóztatnak hallani, itt az foglaltatik hogy »kifejezéseket használ«. *(Felkiáltások a jobboldalon: Olvassa tovább!)* Igen, tovább olvasom *(olvassa):* »Ha a Ház tagjai vagy azon kivül állók személyek, társadalmi osztályok, nemzetiségek hitfelekezetek ellen sértést tartalmazó vagy ezek ellen gyülöletre izgató nyilatkozatot tesz.« Tehát két szinonim kifejezés: kijelentés és nyilatkozat *(Továbbolvassa):* »Az elnök őt figyelmezteti vagy rendreutasitja, sőt durva sértés esetén *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez az!)* tőle a szót már az első alkalommal is megvonhatja.« A házszabályok eme paragrafusa világosan kifejezést, nyilatkozatot és durva sértést emlit. Ez tehát azt jelenti, hogy az elnök ur csak akkor jár el a házszabályok értelmében, ha ilyen becsületsértő, illetve alacsonyitó kifejezések miatt... *(Zaj a jobboldalon. — Héjj Imre:* Ebben a gusztus különböző! — **Pikler Emil:** A pénzhamisitás egyáltalában nem diffamáló! A nemzeti közvélemény helyesli a pénzhamisitást! — **Héjj Imre:** Ez gusztus dolga! — **Pikler Emil:** Nem az én gusztusom! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: ... veszi foganatba ugyan csak a 3. bekezdésben megirt büntetést, illetőleg intézkedést.

Szükségesnek tartom, hogy disztingváljuk a becsületsértés és rágalmazás fogalma között. Becsületsértést követ el, ahogy azt a becsület védelmi törvény 2. §-a klasszikusan megállapitja: »aki más ellen becstelenitő, lealacsonyitó vagy megszégyenitő kifejezést használ«. Méltóztatnak látni, a törvényben is az van, ami a házszabályokban: »kifejezést használ,« Ezzel szemben az 1. §, amely a rágalmazás kritériumát foglalja magában, azt mondja: »Aki valakire más előtt olyan tényt állit vagy hiresztel, amely valóság esetében az illető ellen bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának oka lehet, vagy őt közmegvetésnek tenné ki.« *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Ez az!)*

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: Méltóztatnak itt szembeállitani, hogy az egyik oldalon a becsületsértés, mig lealacsonyitó kifejezés szerepel, a másik oldalon pedig a rágalmazás egy állitás, amely valóság esetén vagy bűnvádi vagy fegyelmi eljárást von maga után, vagy az illetőt közmegvetésnek teszi ki. Házszabályaink vonatkozó szakasza a becsületsértés kritériumát szubszummálja magában, ebből tehát logikusan az következik, hogy az elnöknek csak akkor van joga a 240. §-ban megirt szankciókat alkalmazni, ha itt ilyen becsületsértő kifejezés használtatik. (**Héjj Imre:** Ha súlyosabb deliktum, akkor nem? — *Derültség jobbfelől. Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! (**Pikler Emil:** Főnöttek oktatásával foglalkozó tanfolyamot kell nyitni! Nem értik a szónokot!)

Horváth Zoltán: A rágalmazás tényállitás. A törvény 16. §-a azt mondja *(olvassa):* »Az állitott vagy hiresztelt tény, ugyszintén a valamely tényre közvetlenül utaló kifejezés valóságának bebizonyitása kizárja azok miatt rágalmazás vagy becsületsértés megállapitását«. Nekem tehát, ha tényt állitok, a törvény megállapitott eseteiben jogom van igazolni azt, hogy amit állitottam az a valóságnak megfelel, és ha ezt jogos magánérdekből vagy közérdekből tettem, akkor büntetlenséget fogok élvezni. *(Felkiáltások jobbfelől: Épen azt követeltük hogy bizonyitson!)*

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: Ha őrgróf Pallavicini György képviselőtársam azt állitotta a belügyminisz-

rról, hogy ő 500 szokolosok helyett 50 szokolosok laszirozását javasolta, (**Erdélyi Aladár**: Ezt izonyitani kell, mert ez rágalom!) akkor ez énvállitás. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: De z rágalom!)*

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: Ez a tényállitás akkor lesz ágalmazás vétségévé, ha őrgróf Pallavicini György ezt a tényállitást az illetékes hatóság lőtt bizonyitani nem tudja. Ez ennek a kérdések anyagi jogi oldala.

Most térjünk át alaki jogi oldalára. Igen . képviselőtársaim folyton azt kiáltják közbe, ogy bizonyitson. (**B. Podmaniczky Endre**: De em tudja bizonyitani! — *Zaj).*

Elnök: Csendet kérek! Kérem a képviselő rakat a Ház minden oldalán, méltóztassanak sendben maradni! (**Szabó Imre**: Itt csend van, másik oldalon van lárma! — **Kabók Lajos**: A ogászoldalon van lárma!)

Horváth Zoltán: Neki tehát alkalmat kell dni arra, hogy bizonyitékait előterjessze. (**Erdélyi Aladár**: Itt volt az alkalom! **B. Podmaniczky Endre**: Nem tud bizonyitani!)

Elnök: Kérem Podmaniczky képviselő urat, méltóztassék csendben maradni! *(Zaj. Szabó Sándor közbeszól.)* Szabó Sándor képviselő urat s kérem, méltóztassék csendben maradni! Lehetlen igy tárgyalni! *(Klárik Ferenc közbeszól.)* Klárik képviselő urat is kérem, meltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: Ezt a nemzetgyülést és általában a parlamentet, ahol a képviselők pártállásuk szerint helyezkednek el, alkalmas terénumnak a bizonyitékok előterjesztésére és a bizonyitás felvételére igazán nem tartom. Az, amit tegnap a miniszterelnök ur itt elkövetett, arculcsapása az igazságszolgáltatásnak. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Hohó! Hohó!)*

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok ezért a kifejezéséért rendreutasitani és figyelmeztetem, hogy a képviselő ur nem ezen a címen szól most, méltóztassék tehát a megállapitott keretben maradni! (**Kabók Lajos**: Mindjárt jön a mentelmi!) Mentelmi ügyről van szó, méltóztassék ehhez tartani magát!

Horváth Zoltán: Én azt mondom, hogy az alaki jog szempontjából óhajtom megvilágitani, milyen abszurdum az a követelésük, hogy itt bizonyitást akarnak felvenni. Ennek alátámasztására akarom felhozni a miniszterelnök ur tegnapi beszédének azt a részét, ahol tanuvallomásokat olvasott fel, amely tanuvallomásokat egy bűnügy nyomozása során vettek fel. (**Kiss Menyhért**: Ugy van! Ez abszurdum! — **Hegymegi-Kiss Pál**: Tessék elnök ur megengedni, hogy itt is elmondhassák az érveket! Rubineknek joga volt 15 évvel ezelőttről citálni!) Én ki akarom mutatni ennek a bizonyitásnak és a bizonyitékok ilyen előterjesztésének abszurditását a miniszterelnök ur tegnapi beszédéből. Azt hiszem, ez tisztán a tárgyhoz vág.

A miniszterelnök ur tegnap egy csomó jegyzőkönyvet olvasott fel, olyan jegyzőkönyveket, amelyek a bűnpör nyomozati fázisában vétettek fel. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Hivatalos titkok voltak! — *Zaj és ellenmondások jobbfelől.* — **Hajós Kálmán**: Törvény van rá! Ha az ügyész beleegyezik, megkapja!) Nem vitatom azt, t. képviselőtársaim, hogy a miniszterelnök urnak sikerült az ügyészség elnökétől megszereznie az engedélyt, hogy ő a mások számára titkos iratokat nyilvánosságra hozzon. (**Héjj Imre**: Hagyta volna magán száradni a vádat? — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni!

Horváth Zoltán: Én, uraim, nem akarok mellékvágányra menni! (**Héjj Imre**: Ez a mellékvágány!) Én a parlamenti bizonyitásról, a plenáris bizonyitásról óhajtok beszélni és ehhez nekem a miniszterelnök ur vonatkozó beszéde nagyszerü anyagot ad. (**Erdélyi Aladár**: Nagyszerü, az igaz! — **Héjj Imre**: Tönkrezuzta a vádakat!) Csodálom, képviselőtársam, hogy jogász létére azt mondja, hogy a nyomozat során felvett vallomásokkal tönkre lehet zuzni a vádat. Nem méltóztatnak tudni,... (**Héjj Imre**: De a nyomozás során rágalmazni lehet?)

Elnök: Héjj Imre képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: ... hogy bűnvádi perrendtartásunk szabályai szerint az itélőbiróság csakis azon adatok és bizonyitékok alapján mondhat itéletet, amelyek a főtárgyaláson produkáltatnak? *(Felkiáltások a jobbfelől: Tudjuk nagyon jól!)* Mindaz tehát, ami a nyomozat során előadatott, nullává válik, ha az illető tanu megjelenik ott a biró előtt és azt mondja, hogy fizikai vagy lelki terror alatt tette azt a vallomást. (**Pikler Emil**: Majd Windischgraetz is azt fogja mondani a főtárgyaláson!) A miniszterelnök urnak ez az eljárása tehát bizonyitja azt, hogy itt a parlament plenáris ülése előtt bizonyitást felvenni egyáltalában nem lehet. (**Perlaki György**: Akkor ne is rágalmazzanak! — *Zaj.)* Azt, hogy valaki rágalmazott... *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Horváth Zoltán: ... vagy nem rágalmazott, nem a nemzetgyülés fogja megállapitani, hanem az illetékes biróság. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a szónokot türelemmel meghallgatni, különben kénytelen lennék az ülést felfüggeszteni. (**Reisinger Ferenc**: Remélem, hogy e rágalmazás után nem fognak szavazni: de rágalmazni és szavazni nem lehet!) Reisinger Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Horváth Zoltán: Nem tudok elképzelni olyan helyzetet, hogy parlamentben, ahol mint mondottam, pártok vannak... *(Reisinger Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Reisinger Ferenc képviselő urat ismételten kérem, méltóztassék csendben maradni.

Horváth Zoltán: .. a kormány háta mögött ülő párt a kormánynak bármely cselekedetét is helyteleniti, mert abban a pillanatban, amint helyteleniti, már nem ülhet mögötte. (**Huszár Dezső**: Akkor megbukott a kormány!) Az önök szavazata és döntése tehát ebben az irányban pártatlannak nem minősithető. *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urat, ne vonja kétségbe, hogy ennek a Háznak minden tagja meggyőződése szerint adja le szavazatát.

Horváth Zoltán: Hiszen akkor nem volnának pártok. Ugy gondolom, hogy kijelentésemmel nem sértettem a túloldalon ülő t. képviselőtársaimat. Önök helyeslik a kormány politikáját és tetteit fedezik és szavazatukkal támogatják. Ha ezt konstatálom, ezzel még nem sértettem, csak konstatáltam azt, hogy olyan testület, amely pártok szerint tagozódik, nem alkalmas arra, hogy bizonyitékokat mérlegeljen. (**Huszár Dezső**: Akkor vádolni sem szabad! — *Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni. *(Kiss Menyhért közbeszól.)* Csendet kérek, Kiss Menyhért képviselő ur!

Horváth Zoltán: Ez az alfája a parlamentarizmusnak. Miért választották szét a biráskodást a törvényhozástól? Azért, mert tudták, hogy a

parlament nem alkalmas a biráskodásra. *(Hajós Kálmán közbeszól. — Zaj.)*

Elnök: Hajós Kálmán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Horváth Zoltán: Amikor pedig itt bizonyitékokat terjesztenek elő... (**Halász Móric:** Hisz az volt a baj, hogy nem terjesztette elő!) amikor itt bizonyitékok előterjesztését kivánják, akkor tulajdonképen biráskodni akarnak. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, mert ha a közbeszólásokat állandóan folytatják, kénytelen leszek a képviselő urakat rendreutasitani. Kérem, méltóztassanak tartózkodni a közbeszólásoktól.

Horváth Zoltán: Az előadó ur olyan precedensekre hivatkozott, amelyek az önök által alkotott házszabályok előtt történtek. Én, t. Nemzetgyülés, majd olyan precedenseket fogok felhozni t. képviselőtársaimnak, amelyek nem az uj házszabályok előtt, hanem azok megalkotása után történtek meg. *(Zaj a jobboldalon. —* **Pikler Emil:** Ne bántsák a nemzet történelmi osztályát! — **Héjj Imre:** Az nem a nemzet!)

A nemzetgyülésnek 1926 február 26-án tartott ülésén *(Egy hang jobbfelől: Nagyon friss! — ugy-e, egészen friss?)* az elnök bejelenti, hogy *(olvassa):* »Gaal Gaston képviselő ur napirend előtti felszólalásra kért és kapott tőlem engedélyt egy képviselő urra vonatkozólag a mai lapokban megjelent ujságcikkek tárgyában.«

Csak ugy mellesleg megjegyzem, hogy nem is itt a parlamentben történt a dolog, az elnök ur mégis alkalmasnak talalta ezt a tárgyat, hogy idehozzák a nemzetgyülésbe. *(Helyeslés jobbfelől.)* Tudom, hogy helyeslik, hiába mondják, hogy nem helyeslik.

Mit csinált Gaal Gaston? Gaal Gaston élve az elnök ur engedelmével, előadta, hogy a lapokban olyan közléseket olvasott, amelyeket képviselői kötelességének tart, hogy a nemzetgyülés előtt röviden ismertessen. (**Gr. Hoyos Miksa:** Helyes!) Elmondja, hogy *(olvassa):* »A közleményekben foglalt piszkos jegycsalási üggyel nem kivánok abszolute foglalkozni. Egyetlenegy kérdés, amelyre a t. Nemzetgyülés és a mélyen t. elnök ur szives figyelmét felhivni kivánom, az, hogy ez a képviselő ezekben a hirlapi közleményekben azzal vádoltatik, hogy a Ház egyik tisztviselőjét becsületszavával félrevezetve, hamis bizonyitvány kiállitására birta rá. Amikor ezt a hamis bizonyitványt az illető tisztviselő visszakérte tőle, három napig nem adta vissza, hanem annak másolatát előbb közjegyzőileg hitelesitette és csak akkor adta az eredetit vissza. A közjegyzői hitelesitéssel ellátott hamis bizonyitványt pedig arra használta fel, hogy az ellene folyó bűnperben egyfelől a vádlót is, másfelől a biróságot is, (**Pikler Emil:** Gaal Gaston nem került a mentelmi bizottság elé! — *Egy hang jobbfelől: Nem hát!)* amely ellene a bűnfenyitő eljárást folyamatba tette, megtévessze és arra birja, hogy az ellene megindított bűnügyi eljárást visszavonják, illetőleg megszüntessék.

Én tovább nem kivánok a dolgokba belebocsátkozni, csak egyet tartok szükségesnek hangsúlyozni: azt, hogy ez az eljárás, amennyiben igaz, (**Perlaki György:** Tehát nem állitotta!) a képviselői etikával abszolute össze nem egyeztethető.« (**Szomjas Gusztáv:** Hát nem igy van? — **Héjj Imre:** Tessék csak tovább olvasni!) Tovább is olvassam? Jó. *(Olvassa):* »Amennyiben igaz, azzal szemben olyan büntetés jár, amely maga után vonja a képviselői mandátum megszünését is és egyetlenegy képviselőt sem lehet kényszeriteni arra, hogy egy ilyen váddal, illetve ilyen bűnnel terhelt képviselővel a nemzetgyülés tanácstermében tanácskozzék.« *(Ugy van! Ugy van jobbfelől.* »Épen arra akarom a mélyen t. elnök urat a Ház reputációja érdekében felkérni, hogy amennyiben az általa megindítandó fegyelmi vizsgálat során az ujságcikkek állitásai valóknak bizonyulnak, akkor méltóztassék épen a Ház s képviselői tisztesség és reputáció érdekében felmerült adatokat további eljárás végett a király ügyészséghez áttenni.« (**Perlaki György:** Hol van itt a rágalom? — *Zaj.*)

Ugyebár, ennek a bejelentésnek az alapj feltételezés: ha igaz. A rágalmazás feltételes mód ban is elkövethető. Gaal Gaston képviselőtársunk nak ez a kijelentése tehát kimeriti a rágalmazás minden kritériumát. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)* Minden kritériumát kimeriti. (**Kováts Nagy Sándor:** De nem állitotta!) Tehát egy kép viselőtársunkat egy másik képviselőtársunk meg rágalmazott. *(Ellenmondások és zaj a jobboldalon* — **Kováts-Nagy Sándor:** Nem rágalmazott! — *Elnök csenget. — Felkiáltások a jobboldalon Gyönge! Gyönge!)* Addig rágalmazásnak ke tekintenünk, amig valósága behizonyitva nincs *(Ellenmondások a jobboldalon.)* A bűnözős szem pontjából mindegy, akár állitó módban mondom akár feltételes módban, akár közvetlenül mondom vagy költöm, akár pedig továbbadom. *(Zaj jobbolbalon.)* A jelen esetben feltételes módba van mondva. Kétségtelen, hogy kimeriti a rágalmazás összes kritériumait.

Ez az egyik. A másik pedig az, hogy épen mostani elnök ur ült akkor az elnöki székben é nem látta szükségét annak, hogy Gaal Gaston rögtön felhivja, hogy bizonyitékait terjessze el *(Nagy zaj és derültség a jobboldalon. — Elnök csenget.* — **Kováts-Nagy Sándor:** Nem tett magáévá a vádat!)

Elnök: Csendet kérek. *(Folytonos zaj a jobboldalon.* — **Szomjas Gusztáv:** A bizonyitékok stante pede idetették. — **Patacsi Dénes:** Az mondta, hogy ha az ügyészségen elfekvő iratok... (Csendet kérek, Patacsi képviselő ur.)

Horváth Zoltán: Nem tudom, Patacsi képviselőtársam mit szólna, ha én a szokol-üggyel kapcsolatosan feltételesen állitanék valami őrol (**Patacsi Dénes:** Azt, hogy bizonyitson! — **Kabó Lajos:** Patacsi is jogász lett? Doktor Patacsi Méltóztatik látni, azt mondaná, hogy bizonyitsa Pedig csak feltételesen mondtam. Én is csak feltételesen mondom: ha igaz az, hogy Patacs képviselőtársam a szokolüggyel közvetlenebb kö zelségben volt, mint bármelyikünk..., még kikéri magának. *(Zaj a jobboldalon.* — **Kováts Nagy Sándor:** Ha az elnök nem utasitja rendre!

Ez klasszikus precedens arra, hogy az elnö ur igenis nem alkalmazta vagy nem magyarázt a házszabályokat ugy, ahogy most őrgróf Palla vicini képviselőtársunkkal szemben. (**Mándy Samu** Az más eset! — *Zaj a jobboldalon.* — **Kováts Nagy Sándor:** Ne fogadd meg védőügyvédnek! — *Zaj.)*

Hogy mennyi megkülönböztetést tett az elnök ség a rágalmazás és a becsületsértés között, hog mennyire ugy értelmezte az épen most elnök igen tisztelt alelnök ur a házszabályokat, mi én, *(Zaj és derültség a jobboldalon.)* bátor vagyo utalni ugyancsak egy nem régebbi precedensr *(Folytonos zaj a jobboldalon.)*

Méltóztatnak emlékezni arra, hogy a miniszte elnök ur talán Peidl képviselőtársam egy beszéd közben azt kiáltotta, hogy: Hazugság! Erre ugyebár azt követeltük — mert mi ugy éreztü hogy ez a parlamenti illemmel össze nem egyez tethető *(Zaj és derültség a jobboldalon. Elnök csenget.)* — hogy az elnök utasitsa rendre. A elnök ur nem hallotta ezt a közbeszólást, ellenbe utólag a gyorsirói jegyzetekből vagy privati

tesülést szerzett róla és legközelebb, mikor el-glalta az elnöki széket, enunciált és azt mondta *lvassa):* »Én tehát ebben a tekintetben nem rtam el, mert megnyugodtam ebben. Most őttem fekszik a gyorsirói jegyzetekben két dolog. z első az, hogy a ministerelnök ur tényleg asználta azt a kifejezést: Hazugság! Ezt a ki-jezést ezelőtt 10 perccel egy másik képviselő ur használta ugyancsak itt a Házban. A »hazugság« ó egy tényállitásnak kétségbevonása és nem nak a másik képviselő urnak személyes meg-rtése.«

Fényes disztinkció ez a becsületsértés és a galmazás kritériuma között. Ha azt mondják alakire, hogy hazudik, akkor becsületében meg-rtik. De ha azt mondják valakiről, hogy amit őadott az hazugság, ezzel becsületében az elnök r helyes interpretációja szerint nem sértették eg, *(Egy hang a jobboldalon: Tévedhetett!)* nem elkövették esetleg a rágalmazás tényállá-ékát. Ezért az elnök ur, igen helyesen, a rendre-tasitást mellőzte.

Méltóztassék tehát ezt az egészen friss sütetü recedenst őrgróf Pallavicini esetére alkalmazni. rgróf Pallavicini György is állitotta, hogy a lügyminister ur az 500 szokolosok helyett 50 okolosok plaszirozását javasolta. *(Mozgás a bboldalon.)* Ez tényállitás. (**Dinich Ödön**: Hazug-g!) Hogy ez hazugság-e vagy nem, azt sem én, m ön, sem a Ház nem fogja eldönteni, hanem akis a bíróság. *(Zaj. — Halász Móric közbeszól.)*

Elnök: Csendet kérek.

Horváth Zoltán: Örülök, hogy dabasi Halász óric képviselőtársam közbeszólt, hogy »amit a ázban mondott, azért nem is lehet bíróság elé litani.« De t. képviselőtársam, méltóztassék meg-gedni, hogy a memoriáját egy kissé felcsavar-m. Pallavicini képviselőtársam ugyancsak ezzel z üggyel kapcsolatosan, nem sokkal előbb, a mi-isterelnök urról állitott ilyent és akkor sem észesült elnöki rendreutasitásban, sőt állitását ivitte, a nyilvánosság előtt megismételte, és akkor m állitották bíróság elé. *(Ellenmondások a jobb-dalon.* — **Szomjas Gusztáv**: Ilyet nem állitott a inisterelnökről! — **Hedry Lőrinc**: Az egyik olitikai vád volt, a másik pedig egészen más, galmazás! — **Kabók Lajos**: Milyen finoman dnak egyszerre disztingválni!)

Elnök: Csendet kérek.

Horváth Zoltán: Az előadó ur előadmánya att Szabó Sándor képviselőtársam jónak látta özbeszólni, hogy Horváth Zoltán védi a grófokat.

Szabó Sándor: Ez tetszik nekem nagyon! — *Zaj jobb- és a baloldalon.* — **Kiss Menyhért**: A ülső oldalon több gróf van, mint itt! — **B. Pod-aniczky Endre**: De őrgróf csak egy van a túlső dalon is! — **Hegymegi-Kiss Pál**: Őrgróf a leg-sszabb? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Horváth Zoltán: A nemzetgyülés szine előtt bbször kifejtettem — a frankvitában mondott szédemben is, őrgróf Pallavicini másik mentelmi gyében is, — hogy engem abszolute nem vonz ő őrgrófsága. (**Graeffl Jenő**: Bravó! — **Szabó ndor**: Meg vagyok győződve! — *Zaj.)* Sőt én, ki teljesen demokratikus gondolkozásu vagyok, **Hedry Lőrinc**: Demokratikus bibirc s!) undoro-m minden címtől, rangtól. (*Zaj.* — **Szeder erenc**: Ezt Szabó Sándor nem mondhatja el agáról! — **Szabó Sándor**: Minden megillető mre számot tartok!) Ha tőlem függne t. képvi-lőtársam, *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! szélsőbaloldalon. — Elnök csenget.)* akkor se ó, se báró, se őrgróf, (**Szeder Ferenc**: Se kor-ányfőtanácsos!) se nagyságos, se méltóságos, se gyelmes nem volna. *(Uj és felkiáltások a bboldalon: Hanem elvtárs!)*

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: Akkor én a ministeriális tisztviselő urakat hivataluk szerint szólitanám meg. *(Zaj a jobboldalon.* — **Graeffl Jenő**: Helyes! — **Szabó Sándor**: Szovjettanácsosok is vannak! Napoleon is csinált uj címeket! — *Zaj.* — **Herczegh Béla**: Jogi érveket kérünk!) Ezt t. képviselőtársam, csak annak megdöntésére mondom, hogy engem a grófi cím nem vezet. Ami engem vezet, az a mentelmi jog megvédése. Hangsúlyozom, hogy ebben a sivár látszat-alkotmányos világban, ahol nincs egyesülési és gyülekezési szabadság, ahol nincs sajtószabadság, esküdtszék és általános, egyenlő, titkos választójog *(Zaj a jobboldalon.* — **Perlaki György**: Ami nem jelenti azt, hogy szabad a rágalmazás!) a mentelmi jog olyan fontos alkotmányjogi biztositék, amelyet nem szabad egy cseppet sem megcsorbitani. (**Perlaki György**: Amellyel nem szabad visszaélni! — *Zaj.)*

Ma önök a hatalom árnyékában ülnek, s most az önök hatalma szempontjából óhajtják kezelni a mentelmi jogot. *(Ellentmondások a jobboldalon.)* Önök azt hiszik, hogy az a hatalom, melynek most részesei, örökösen az önök kezében lesz. (**Kiss Menyhért**: Bebalzsamozzák magukat! Már meg is hozatták a balzsamot Kairóból! — **Graeffl Jenő**: Ez már gyenge volt! — *Zaj.)*

Önök nem látják, hogy a mentelmi jog megcsorbitása, vagy csak részleges feladása is, tulajdonképen ennek a látszatalkotmánynak a koporsóba tétele. *(Zaj. Elnök csenget.)* Önök el vannak kábulva a Bethlen-imádattól. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: Higyjék el a t. képviselőtársaim, hogy ezen a földön minden véges, még Bethlen István hatalma is véget fog érni (**Kiss Menyhért**: Nincs is olyan messze, hogy mikor!) és ha a saját szempontjukból nézik is a mentelmi jogot, gondolniok kell a nemzet egyetemes érdekeire és a választóik által önökre bizott érdekekre is. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Választóik által?) Nem most t. képviselőtársam. Most nincsenek abban a helyzetben, hogy választóik akaratának kifejezői legyenek, hanem ha esetleg lesznek olyan helyzetben (**Kiss Menyhért**: Majd meglátják, hogy hányan lesznek!) s ugy mint mi, választóik akaratának kifejezői lesznek, keservesen fogják érezni, hogy amikor önzetlenül teljes odaadással szolgálják a közt, nem tarthatnak igényt támogatásra, de még megértésre sem.

Bárhogyan képzelik is önök a pártfegyelmet, a mentelmi jog olyan terénum, (**Perlaki György**: És a fegyelmi jog is!) ahol a pártfegyelmet, a párthoz való tartozandóságot, félre kell tenni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.* — **B. Podmaniczky Endre**: Ezzel nem szabad visszaélni!)

Amikor pedig az általam felhozott jogi és politikai érvek s precedensek ellenére is el méltóztatnak fogadni az előadó ur javaslatát, akkor tulajdonképen a mentelmi jog ellen követnek el súlyos sértést. *(Ellenmondások a jobboldalon.* — **Szomjas Gusztáv**: Bizza ránk, mi majd megvédjük! — **Kabók Lajos**: Jókra bizzuk! — **Perlaki György**: Önök is elitélik a rágalmazást! — **Szomjas Gusztáv**: Hogy lehet erkölcstelenséget védeni!) Ha azt hiszik az urak, hogy az az ut, amelynek ez is egyik folyamatos etappe-ja, mikor a mentelmi jogban lévő alkotmánybiztositékot nyirbálják, helyes, akkor ajánlom, hogy mielőbb tegyék meg azt az utat, amelynek a végpontján a nyilt diktatura van. (**Szabó Sándor**: Nem tesszük meg!) Mentsék meg ennek az országnak az illuzióját, mentsék meg az alkotmányt tisztelő ország hitelét, hogy ez parlament, hogy ez az élet, amelyet mi itt élünk, parlamentáris élet. (**Szomjas Gusztáv**:

Októberben kellett volna igy beszélni! — *Nagy zaj.)* T. képviselőtársam, ami októbert illeti, ezt nekem legkevésbé hányhatja szememre. Annak ellenére, hogy egész életemben azt a politikát szolgáltam, amikor abban az időben a túloldalon lévő képviselőtársaim hanyatt-homlok rohantak oda a koncban, a hatalomban való részesedésért. (**Pikler Emil:** Számláljuk össze, hány forradalmi főispán ül ott! — **Hedry Lőrinc:** Azt mondják, hogy ötven!) én akkor is épen olyan egyszerü polgár voltam, mint azelőtt, semmiféle hivatalt, vagy tisztséget nem vállaltam. (**Patacsi Dénes:** Akkor mérsékeltebb volt, most aggresszivebb!) Épen Patacsi képviselőtársamnak van a legkevesebb oka a közbeszólásra.

Elnök: Patacsi képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Kabók Lajos:** Dr. Patacsi! Egységespárti jogász! — *Zaj!*)

Horváth Zoltán: Én téhát azt mondom: nyiltan jöjjenek ki a fórumra; legyen diktatura s amint méltóztattak utalni erre, szüntessük meg ezt a nagy költséget, ezt a nagy fényességet, mentsük meg ezt a nyomorgó szegény országot attól, hogy ekkora testületet, ekkora fényüzést kelljen fentartania. Legyen nyilt diktatura s ne játsszunk itt a parlamentarizmussal. (**Szomjas Gusztáv:** Hol vegyünk egy diktátort?) Ha pedig nem ez a céljuk, akkor álljunk meg egy szóra ennél az etape-nál és gondoljuk meg mielőtt szavazatunkat leadnánk, mert ezzel a szavazatunkkal a még meglevő maradék alkotmányosságot, maradék parlamentarizmust földeljük el.

Ezek alapján kérem a t. többséget, méltóztassék a kisebbségi véleményt elfogadni és az ügy felett napirendre térni. (*Helyeslés a baloldalon. — Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek.

A házszabályok 240. §-ának 7. bekezdése értelmében vitának helye nincs. Következik a határozathozatal.

Kérdem tehát, méltóztatnak-e a mentelmi bizottságnak azon javaslatát, hogy Pallavicini György őrgróf képviselő ur a nemzetgyülés 533. ülésében tanusitott magatartása miatt a házszabályok 240. §-ának 7. bekezdése alapján jegyzőkönyvi megrovásban részesittessék. Horváth Zoltán és Györki Imre képviselő urak kisebbségi véleményével szemben, elfogadni igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat a képviselő urakat, akik a mentelmi bizottság jelentését, szemben Horváth Zoltán és Györki Imre képviselő urak kisebbségi véleményével elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Többség! Kimondom tehát a határozatot, hogy a nemzetgyülés a mentelmi bizottság javaslatát elfogadta.

Kérdem továbbá, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság azon javaslatát, hogy a mentelmi bizottság imént elfogadott javaslata Pallavicini György őrgróf képviselő ur választókerületében az ő költségére falragaszok utján közzététessék, Horváth Zoltán és Győrki Imre képviselő urak kisebbségi véleményével szemben elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség! A nemzetgyülés a mentelmi bizottságnak ezt a javaslatát is elfogadta.

Bemutatom Öttevényi Szabó István képviselő ur levelét, amelyben egészségének helyreállitása végett ötheti, továbbá Vázsonyi Vilmos képviselő ur levelét, amelyben betegségére való tekintettel négyheti szabadságidő engedélyezését kéri. Javaslom, hogy a kért szabadságokat engedélyezni méltóztassék *(Helyeslés.)* A nemzetgyülés a kért szabadságokat engedélyezi.

Bemutatom Budapest székesfőváros közönségének feliratát az iskolán kivüli ifjuság testnevelési költségének fedezése ügyében. A felirat a házszabályok 226. §-a értelmében előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Most pedig napirendi javaslatot kivánok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, pénteken folyó hó 23-án délelőtt 10 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása.

Méltóztatnak e napirendi javaslatomat elfogadni? *(Igen!)* Ha igen, ily értelemben mondom ki a határozatot.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, hogy az ülés jegyzőkönyvét felolvasni sziveskedjék.

Bodó János jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek kifogása a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 6 óra 55 perckor.)

Hitelesitették:

Éhn Kálmán s. k. *Szabó Zoltán s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 536. ülése

1926. évi április hó 23-án, pénteken,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Szabó Sándor, Szeder Ferenc, Malasits Géza. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Rakovszky István, Bud János, Walko Lajos, Mayer János, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 11 óra 10 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perlaki György jegyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Bodó János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Petrovics György jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos tárgyalása.

Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Szabó Sándor!

Szabó Sándor: T. Nemzetgyülés! A napirenden lévő költségvetésünk — mondhatnám — fordulópont számba megy az ujjáépitő munkában lévő magyar államgazdaság tekintetében. Ugy képzeltem el, hogy ennek vitája magas szinvonalu, tárgyi alapokon nyugvó, minden személyes invektiváktól ment, az emberiesség elvéből kiinduló, Magyarország megnyugvását célzó szép, tartalmas vita lesz. Sajnálattal állapitom meg, hogy mérges anyagokat szándékoztak behozni és hoztak is be egyes képviselő urak, akik mintegy el akarva terelni a közfigyelmet a fontos kérdésekről, a zavarosban kivánnak halászni és ismételten ide akarnak hozni a frankügyet, amely pedig egyszer már a parlament szine előtt alkotmányos formák között megtárgyaltatott. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Nem mehetek el szó nélkül azok mellett az invektivák mellett, amelyeket Pallavicini képviselő ur itt a parlament szine előtt ismételten elhozott a kormánnyal szemben, a miniszterelnök urral szemben, a belügyminister urral szemben, és pártom nevében is reflektálnom kell ezekre az invektivákra. Hiszen a képviselő ur eddigi parlamenti működése már békeidőkben is olyan tüneteket mutatott, amelyek azonnal érthetővé teszik ezt a magatartást. Mindig a hatalomra tört politikai barátaival szemben és ehhez neki minden eszköz alkalmasnak mutatkozott. A gyanusitásoknak, sokszor a gorombáskodásnak, kiméletlenségnek, a gyülölet indulatból fakadó mindenféle állitásoknak fegyvere alkalmas volt neki arra, hogy a parlament porondján küzdve, politikai célját elérje. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Itt tényekre kivánok hivatkozni. 1913 augusztusában őrgróf Pallavicini képviselő ur nem merte itt a parlamentben elmondani támadását, mert — azt hiszem — harciasabb többséggel találta volna szemben magát, mint a mostani. Somogymegyében, Kaposvárott a törvényhatósági közgyülés termében állitotta gróf Tisza Istvánról, hogy a Désy—Lukácsperben befolyásolni kivánta a tanukat és midőn erre Tisza nyilt levélben megirta róla, hogy hazudott, nem ment a biróság elé, hogy sajtóperben keresse az igazát, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* hanem lovagias utra terelte a dolgot, megverekedett és ezzel az ügy el volt intézve. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Tisza miért nem vitte biróság elé?) Ő kivánja a biróság döntését és azt, hogy egy politikai támadást tartalmazó olyan kijelentésével szemben, amelyet a nemzetgyülésben tett, a kormány a biróság előtt keresse a becsületét. *(Nagy zaj.* — **Horváth Zoltán:** Ez nem jó példa!) Hiszen igy minden kormányt el lehetne távolitani helyéről. Kiáll egy vakmerő ember a maga konokságával és a kormányt megvádolja alaptalanul, tények nélkül s akkor a kormány mondjon le és keresse a biróság előtt az igazát. *(Zaj.)* T. képviselő urak, ilyen játékba nem megyünk bele. (**Malasits Géza:** Nem biznak a bíróságban? Hogyan kivánják akkor, hogy mi bizzunk benne? — **Szomjas Gusztáv:** Tisza István tudta, hogy mit csinál! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Ami a biróság elé való, azt a biróság előtt intézzük el, ami a parlament elé tartozik, azt a parlament előtt kivánjuk elintézni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Ha valakiről azt mondják, hogy pénzt hamisitott, ez a biróság elé való! — **Csontos Imre:** Maga sem hiszi ezt el! — *Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, képviselő urak!

Szabó Sándor: Pallavicini t. képviselő ur azt a fondorkodást kivánná itt szőnyegre hozni, hogy a biróság elé kell vinni az ügyet. Hiszen ez nagyon szép politikai fogás lehetne, — nem akarom mondani, hogy apró kis csalafintaság lehetne — de itt a lényeget nézzük. Van-e abban a tényállitásban valami olyan, amelyből alaposan következtetni lehetne a kor

mány mulasztásaira, hibáira, részességére, vagy akár elnézésére is. Ha ilyet mondana, itt a parlament előtt is tisztázni lehetne a tényállást és lehetne olyan helyzetet teremteni, hogy a kormány levonja a konzekvenciát. Ilyent azonban semmit sem állitott és semmit sem mondott. Nagyon jól jegyezte meg Andrássy képviselő ur, hogy ez politika. Én ennek a szónak azt az értelmet tulajdonitom, hogy a politikában minden eszköz jó nekik arra, hogy támadjanak és a kormányt helyéről eltolják. Ezáltal a kormány és a kormánypárt ellen oldaltámadást intéznek. Figyelmeztetem őket, hogyha ez a támadás jobbfelől jön ilyen vakmerőséggel és vehemenciával, gondolják meg, hogy ez mindenesetre maga után vonhatja azt, hogy az az irányvonalvezetés, amelyet ez a kormánypárt inaugurál, balfelé keres támasztékot. Pedig ugy állitják be a dolgot, mintha a mai kormányzati rendszert féltenék egy balfelé való tolódástól. T. képviselő ur, ne féltse a kormányzatot, mert önnek mindegy, akár kommunizmus van, akár polgári kormányzat. Önök mindig felette érzik magukat az eseményeknek és ha az események ugy alakulnak, hogy önöknek meleg a talaj, akkor Svájcban keresnek menedéket, elmennek a zivatar elől, azután visszajönnek s akkor szurkálódnak, piszkálódnak, amikor itt konszolidáció van. Önök azt akarják, hogy zavaros legyen a világ, hogy a maguk kis politikai céljait ezáltal elérhessék. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A képviselő ur hősi szinben kivánja magát feltüntetni, hogy ő siet a vádlottak padjára és mártirképen szenvedni kiván az igazságért, az ő szerinte való igazságért. Ez a szerep nagyon kétséges, mert ő nagyon keveset reszkiroz, de nagyon sokat nyerne, ha odajutna a vádlottak padjára, hiszen ott szabadon mondhatna el mindent, ami az ő konok, megátalkodott, fekete lelkéből sugárzik. Mindent elmondhatna anélkül, hogy valaki előtt ezért felelősségre vonható lenne. Tisztában kell már egyszer lenni ezzel a hősiességgel! Hiszen hallottuk Vázsonyi t. képviselőtársunktól és én is elmondtam a frankügyben itt elhangzott beszédemben, hogy a vádlott mindent elmondhat korlát nélkül. Hogy Vázsonyi képviselő ur mondta: a vádlottnak szabad hazudni. (**Horváth Zoltán:** Ezt Zsitvay Leó mondta először!) Akárki mondta, perrendszerüleg ez igaz. A t. képviselő ur is igazat fog adni nekem, mint aki szintén jogász. Botrányköveket kivánnak állitani a nemzeti konszolidáció utjába, *(Zaj.)* hogy bukdácsoljon, hogy bukjék el a rendszer, mert ez az egyedüli ut ahhoz, hogy ők hatalomhoz jussanak.

Amikor a képviselő ur politikai pályáját kezdte, — hiszen ott kezdte képviselői pályafutását Csongrádmegyében — még jóformán beszélni sem tudott magyarul. Nem is csodálkozom ezen. Ezek az urak a nemzet testében, akik idegenek maradtak a nemzet aspirációival, a nemzet törekvéseivel szemben, akik a nemzet jólétéből leszedik a maguk gyümölcsét, de a nemzet szenvedéseiből nem kérnek részt. Ők a nemzet életében mindig csak azt a szerepet játsszák, hogy hatalomra akarnak jutni és a dolgokat a maguk apró, szükös, rövidlátó érdekei szerint akarják irányitani. *(Zaj.)*

Jónak látta a t. képviselő ur Rakovszky minister urnak személyét is ujra belevetni a frankvitába. Ezzel már végzett a mentelmi bizottság, de ez is az ő konoksága mellett bizonyit. Előadásának egyik részében, melyet itt a naplóból kiemelek, azt mondja *(olvassa):* »Rakovszky Iván ur lett megbizva azzal, hogy az 500 szokolosokat Felsőmagyarországon értékesitse.« Már be van bizonyitva, hogy ez közönséges ráfogás. (**Horváth Zoltán:** Bizonyitva még semmi sincs!) Nem akarok erősebb kifejezést használni, meg akarok maradni a parlamenti illem határai között, amennyire az ügy kellő jellemzése azt megengedi. *(Zaj.)* Azt állitja tovább, hogy Rakovszky Iván ennek a megbizatásnak nem tett eleget. Ezek után kérdem: ha nem botrányhajhászásból hozza elő, akkor miért vonszolja ezt a témát a nemzetgyülés porondjára? *(Olvassa):* »Később azt ajánlotta, hogy mivel az 500 szokolosok nem helyezhetők el, 50 szokolosokat kell csinálni.« Tehát ugy állitja be, mintha felbujtotta volna a szokolhamisitókat, hogy pénzt hamisitsanak. Ezt sem bizonyitotta semmivel. (**Horváth Zoltán:** Hol bizonyitsa? Állitsa biróság elé! — *Zaj.)* T. képviselőtársam, adja át önnek az adatokat, aki tegnap olyan jobb ügyhöz méltó buzgalommal fáradozott az ő tisztáramosásán. *(Zaj.)* Tegnap indittatva éreztem magam, hogy ahhoz a szerecsenmosdatáshoz, amit itt tegnap elvégzett, a magam részéről gratuláljak. Nagyon jól tudom, milyen lelki erőmegfeszités és önmegtagadás kellett ahhoz, hogy ezt megcsinálja. *(Zaj és derültség a jobboldalon.* — **Horváth Zoltán:** Én az igazságot védtem! — *Zaj és derültség a jobboldalon.* — **Ivády Béla:** Nem hiszi el még őmaga sem!)

A magam részéről saját tudomásomon alapuló adatokat kivánok felhozni, — ha már itt vagyunk a frank- és szokolügynél — amelyet Pallavicini képviselő ur és Andrássy t. képviselő ur szerepét is némileg meg fogják világitani. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A pár nappal ezelőtti ülésen hivatalos jegyzőkönyvből történt felolvasás alapján mondhatom, hogy amidőn Friedrich képviselőtársunkat kihallgatták a biróság előtt, a francia megbizottak kérdésére azt válaszolta, hogy őt, mint Friedrich képviselő urat Mészáros és Windischgraetz az 1922. évi választások idején választási ügyekkel kapcsolatosan keresték fel. Ezzel a választási dologgal eddig bizonyos tartózkodásból nem foglalkoztam, mert a tiszalöki kerületben dr. Mészáros Gyula, akinek határozott részvétele a frank- és szokolügyben megállapitást nyert, az én ellenjelöltem volt a választáson. Ugy éreztem, hogy én nem foglalkozhatom vele, foglalkozzék vele, aki akar. Most azonban világot kell vetnem az ott történtekre. Vonja le mindenki azt a konzekvenciát, amelyet akar. *(Halljuk! a jobboldalon.)*

Bizonyos és eldöntött dolog, hogy Windischgraetz Mészárossal együtt dolgozott *(Ugy van! a jobboldalon.)* a bankóhamisitásban és a politikában is. (**Szomjas Gusztáv:** A pucc legitimistákkal dolgoztak!) Mészáros Gyula a választások idején Andrássy Gyula kastélyában szállott meg Tiszadobon, az ő asztalánál volt mindig, és az ő kocsiján járta be a kerület községeit. *(Zaj.)* Gróf Andrássy Gyulán tiszttartójától kezdve az ő mezőőrei, mindaratója alkalmazottja, kondása, bérese, akinek szavazati joga van, leszavazott dr. Mészáros Gyulára ellenem. (**Meskó Zoltán:** Valószinüleg meggyőződésből! — *Derültség.)*

Nem mehetek el szó nélkül amellett az ékölcsi felfogás mellett, amelyet Andrássy képviselő ur szögezett itt le 1922-ben, a választásokat követő első vitában. Azt mondta: Csodálatos ez a magyar natura: nem képes elviselni, hogy az ő alárendeltjei másra szavazzanak, mint az illetőre, amivel arra célzott, hogy a kormány megköveteli, hogy alkalmazottai kormánypártra szavazzanak. Ugy látszik, az elmélet és más a gyakorlat. Minden egy lekötelezettjét, aki feles vagy harmados fő

ben, kaszálóban részesült birtokán, oda igyekezett terrorizálni. (**Szeder Ferenc:** Nyilt szavazás van! — *Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Azért tudjuk!)* Én azt mondtam az embereknek, szavazzanak csak oda, hiszen a független polgárok ugyis mind rámszavaznak. *(Ugy van! a jobboldalon. — Zaj.)* ugyis megvan a többségem, ugyis képviselője leszek a szegény embereknek, ha nem fognak is rámszavazni. Igy lest ez a dolog. Ezek az urak — Windischgraetz és mások is jöttek, akiket nem akarok megnevezni, mert nincsenek itt — megjelentek a kerületemben. Ott volt Windischgraetz, Mészáros, ott voltak még egynéhányan ebből a politikai frakcióból és igyekeztek maguk mellett politikai propagandát csinálni. Egy követ fujtak tehát a politikában és Andrássy Gyula hajlékában szőtték az ő terveiket Tiszadobon. Nem tudom, de ha azzal a logikával akarnék dolgozni, amellyel Pallavicini képviselő ur dolgozott a konzekvenciák tekintetében, azt is mondhatná valaki, hogy neki is tudni kellett a szokol- és frankelőkészületekről.

Egyszer már szembe kell nézni ezeknek a jelenségeknek. Én azt találom, hogy egyes urak, akiknek a nemzet aspirációihoz, a nemzet élete megmentéséhez tulajdonképen semmi közük, akik távol élnek a nép életétől, lelkületétől, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* akiknek nincs érintkezési pontjuk a néptömegekkel, akik nem ismerik, hogyan kél, hogyan fekszik az a tulajdonképeni néptömeg, amely a magyar nemzet zömét alkotja, akik a hivatalnokkal szóba sem állnak, akik a polgári dolgozó lelkiismeretében embert csak az ő szolgálatuk szempontjából nézi, ezek az emberek itt politikai hatalmat akarnak elérni, és erre jónak látnak minden eszközt. Hiszen Pallavicini György képviselő ur cinikusan mondotta, hogy igenis, megengedhetőnek, szükségesnek tartja, hogy ha kell, a baloldalt is felhasználja eszközül, hogy közelfekvő politikai céljait elérje. *(Zaj a jobboldalon. —* **Szomjas Gusztáv:** Azt is becsapja!) Meg vagyok győződve arról, hogy sokkal gyakorlottabb politikusok vannak a baloldalon, semhogy — nem akarom közszólással mondani — ilyen fogásnak felüljenek és bedüljenek, mert nagyon jól tudják, hogy ha tenger kérdés választ is el bennünket, de azért a polgári felfogás az, amely a politikában irányadó s csak közelebb állanak hozzánk, mint ahhoz a politikai kormányzati elvhez, amelyet Pallavicini t. képviselő ur és politikai barátai képviselnek és akarnak a közéletbe bevinni. (**Szomjas Gusztáv:** Fekete grófok!) Nekik nem lehet mást csinálniok, hiszen hozzánk nem jöhetnek barátságért, ehát elmennek balfelé. Nekik ez szabad, mert róluk soha senki sem hiszi el, hogy kommunisták, de mi már láttunk kommunista grófot, aki épen ebből a fészekből került ki. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ha egy józan földmives polgár, hivatalnok, vagy dolgozó intellektüel ember családjából egy olyan kommunista, vagy egy olyan politikát képviselő ember került volna ki, mint amilyen Károlyi Mihály, — akinek lehettek valamikor jószándékai, de cselekedetei szomoruak és siralmasok voltak — érdem, meg merne-e jelenni a közélet porondján, ide merne-e jönni erkölcsbirónak, merné-e a nemzet életét és politikai irányát vezető fonalat kijelölni és magának ebben szerepet kiványi?

Én az egész nemzet közvéleményének elbiálására bizom e kérdés konzekvenciáját. Ugy rzem, hogy amikor az ő szerepüket vizsgáljuk, e kell szegeznem, hogy ezzel hiába próbálkozak, mert mi már megismerjük a madarat a olláról és az embereket a barátjukról és ezeknek a szineknek Magyarországon bedőlni többé senki nem fog. (**Szomjas Gusztáv:** Undorodással fordul el minden magyar ember tőlük!)

A mi pártunknak nagyon rövid a programmja, de az nincs pontokba szedve, a megoldás, a mód, nincs előre paragrafusokban megállapitva. A programm ez: megmenteni a magyar nemzeti államot mindeneken keresztül, mindenkivel szemben, minden más érdek ellenére.

Itt térek vissza arra, hogy Pallavicini t. képviselő ur azt mondotta, hogy gróf Bethlen István miniszterelnök ur letért a tisztesség utjáról. A nemzetgyülésnek ő akarja előirni a disztingvált politikai szótárt, de fájdalom, ugyanakkor a következő mondatban használta a fenti kifejezést. Kérdem, hol van itt a jól nevelt hang, amikor egy ilyen született arisztokrata, kinek háta mögött több százéves kulturának kell lenni, ilyen gorombán áll ide?

Pallavicini t. képviselő ur gróf Bethlen Istvánra ezt a kifejezést abban a vonatkozásban értette, hogy 1922-ben, a királypuccs alkalmával, melyet ő rosszul és határozottan rossz szándékból és számitásból készitett elő, veszedelmet hozva vele az országra, Bethlen miniszterelnök ur még a király érdekével szemben is megmentette az ország érdekét és jövendőjét. Hiszen most már nyilvánvaló, hogy a szerbek 5 diviziót mozgósitottak, ugyanakkor a csehek 10 évfolyamot hivtak be. Most már nyilvánosságra kerültek a diplomáciai sürgönyök, melyek szerint, igenis, akkor komoly megszállás veszedelme fenyegette ezt az országot és nekünk nem volt más megoldásunk. Mi mindig igy fogunk cselekedni, nemcsak destruktiv grófokkal, hanem ha kell, mindenkivel, a külfölddel, a világgal szemben is. A magyar nemzeti állam érdekeit meg fogjuk védelmezni azokkal az eszközökkel, amelyek erre alkalmasnak mutatkoznak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Bethlen miniszterelnök ur nem tért le a tisztesség utjáról, mert megmentette az országot. Országmentést követett el és ezért csak tisztesség és dicsőség jár a miniszterelnök ur excellenciájának. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Tudom, hogy mire megy a játék. Ahogy mondani szokták pesti kiszólással: valami gutaütésre számitanak, arra, hogy valami »deus ex machina« fog bekövetkezni és mégis meg lehet buktatni a kormányt, s akkor talán mégis jön egy gyengébb rezsim, mellyel könnyebben megbirkózhatnak. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* A cél tehát a hatalomra való törekvés, mert akkor talán mindent vissza lehetne csinálni; talán máról-holnapra két krajcár lesz a zsemle és a koronánk — ahogy a jámbor közvélemény előtt hiresztelik — mindjárt 15.000 koronát fog érni. Ilyen és hasonló dajkamesékkel is előállottak.

Ha Pallavicini képviselő ur hozná nekünk Nagy-Magyarországot és a gazdasági konszolidációt, azt mondanám neki: legyen szerencsém, mi akar lenni? — de ezzel a lélekkel, ezzel a improduktiv és szüklátókörü politikával, amely az ő családi és szükebb környezetbeli érdekeit képviseli, hiába közeledik, mert ezen az oldalon, de azt hiszem, a másik oldalon sem, fog megértésre találni. Arra, hogy ez a bizonyos gutaütés vagy külföldi beavatkozás, amire ők számitanak, bekövetkezzék, hiába számitanak, mert a nemzet nagy áldozatokat hozott azért, hogy a semmiből, abból a zürzavaros káoszból, amelybe ezt a szerencsétlen magyar nemzetet a háboru rettenetes gazdasági és vérvesztesége, sőt erkölcsi veszte-

sége, s ezenkivül a kettős forradalom taszitották, kiemelkedhessék. Ezeket az áldozatokat nem hiába hoztuk meg.

A birtokos-, nemesi és főuri osztály legjobbjai mellett bevonult immár ide a nemzetgyülésbe a kisgazdatársadalom kiküldöttjeinek megfelelő számu csoportja, amely a tanult osztállyal karöltve a nemzet érdekében hűen kitartott egymás mellett vérben, zivatarban s most is minden ilyen kisértésnek, próbálkozásnak mindig ellent fog állani. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

El fog jönni az az idő, hogy ki fogjuk szellőztetni ezt a nemzetgyülést ugy, hogy az ablakon kirepülnek az ilyen destruktivok, *(Mozgás a baloldalon.)* mert jobboldali destruktivoknak nevezem azokat, akik nem fognak bent maradni mérgezni a levegőt és egymásra uszitani azokat, akik a haza jól felfogott érdekében igaz törekvéssel és munkálkodással dolgoznak.

Ugy találom azonban, hogy disztingválnunk kell: a magam részéről a legnagyobb tisztelettel hajlok meg ugy a történelmi Magyarország itteni képviselői, mint a tanult intelligencia, nemkülönben minden jogos érdeknek itt megszólaló képviselői előtt, azonban ki kivánom emelni, hogy minden körülmények között a jövő politikai vezetésénél irányadó célként szemünk előtt annak kell lebegni, hogy azoknak az osztályoknak és társadalmi rétegeknek, amelyek a nemzeti állam ujjáépitése körül áldozatokat hoztak, kell hogy meglegyen a beleszólásuk, szerepük és súlyuk a döntő szó kimondása tekintetében.

Aki csak kér az államtól, a köztől, az nem léphet fel ilyen igényekkel, hogy döntő súlyt biztositsunk neki a kérdések feletti határozathozatalban.

Ugy találom, hogy nemcsak a háboru idejében, hanem a háboru után is a vidék, a falu népe, a mezőgazdasági lakosság, a birtokosság állotta ki az oláh rablásokat, rekvirálásokat; ugyszólván ingyen termelt, nem fizették neki még még a termelési költségeket sem. A háboru alatt is ez az osztály tartotta a kettős Monarchia és Németország hatalmas hadseregét. Ennek a polgári osztálynak, ezeknek a dolgozó állampolgároknak a regenerálás utján a köz semmit sem nyujtott, tehát ugy gondolom, hogy nekünk ebben a tekintetben nem lehet szem előtt tévesztenünk azokat az aspirációkat, azokat a politikai követelményeket, amelyeket a mezőgazdasági nép — speciel itt a falu népére hivatkozom — most politikai célkitüzéssel zászlójára tüzött és a nemzetgyülés termébe is behozott. Azt szeretném, ha ledőlnének a válaszfalak és nem lennének Magyarországon osztályok. Az osztályozás a feudális állami berendezkedés karakterizálásához volt a forma. Én ugy gondolom, hogy a magyar történelmi osztály és a feltörekvő magyar mezőgazdasági népesség s a városi polgárság között, amely áldozni tud, áldozatot akar is hozni az állam megmaradása és ujraépitése érdekében, le kell dönteni a falat, amely elválasztja őket egymástól és szükséges kitermelni oktatással, kellő politikai felvilágositással egy egységes nemzeti államot alkotó népet, amely öntudattal fogja az ő jövőjét tekinteni és céljait kitüzni és biztos öntudattal fogja megválogatni az eszközöket azoknak a céloknak megközelitéséhez. A magam részéről le szeretném rombolni ezeket a válaszfalakat, nem keresnék felső osztályt, középosztályt és alsó osztályt, hanem keresnék egy áldozatrakész, törekvő, törhetetlen hazafiságtól átfütött magyar nemzeti államot alkotó polgárságot. *(Taps a jobboldalon.)*

A költségvetést illetőleg pár témával szeretnék szintén röviden foglalkozni, mert hiszen ugy a párt szempontjából, mint az én szempontomból elkerülhetetlen volt, hogy a franküget meg ne emlitsem. Odajutottunk, ahogy mondottuk, hogy két fronton parallel tárgyaltatik ez a kérdés, ami nagy hiba. Tárgyalják egyrészről illetékes helyen, a birósánál, másrészről pedig idevonszolják, ahogy a ministerelnök ur mondta, hajánál fogva ideráncigálják ezt a kérdést, amelyet pedig ez a nemzetgyülés a maga által inaugurált és a házszabályok által biztositott módon itt már letárgyalt. És mondjuk meg őszintén, az a mi erősségünk, hogy a kormány tényleg semmiféle ténykedésében sincs kompromittálva. Ha igy volna, nem állhatnánk meg önmagunk lelkiismereti biráskodása előtt, és mi látjuk az események torlódását. Kisérleteznek, hogy ezt a szépen épült konszolidációt, amelynek érdekében, ha keservesen is, nehezen is, de mindennap egy-egy téglát teszünk a pillérekhez, felboritsák, s mi nem tehetjük, hogy ilyen apró cselfogásoknak és csalafintáskodásoknak felülve, azt martalékul odadobjuk. Ezért ugy találom, hogy őszinte készséggel le kellene venni ezt a kérdést a napirendről és amint igen sok ellenzéki t. képviselő ur is jelezte, oda kell bizni, ahol annak helye van, a független magyar biróság itélete alá. Hiszem és remélem, sőt meggyőződésem, hogy a magyar biróság igaz mértékeléssel, tiszta látással fogja elbirálni és megitélni azoknak a cselekedetét, a rugóit, hivatásait, belső inditékait, s egyénileg a lélekre belsőleg és a cselekedetekre külsőleg kiható eredményeit.

Ez a költségvetés, amely ugyszólván a regenerálódó Magyarország majdnem minden nehéz problémáját számokban érinti, felméri és kifejezi, mindazonáltal sok kérdést még nem ölelt fel olyan tekintetben, mint ahogy azt meg kellene tenni, hogy a konszolidációnak minél előbb erősebb tempóját érjük el. Én a földreformmal kapcsolatosan kivánok egy eddig még meg nem oldott kérdést idehozni a nemzetgyülés plénuma elé.

A földreform pénzügyi oldalát pénzünk leromlása, a gazdasági élet szilárdsága, az értékek bizonytalansága s az értékmérőnek ugyszólván megszünése következtében idáig sem törvényhozási, sem rendeleti uton, sem pedig a szabad birósági intézkedések korlátai között nem tudták megoldani. Elodázhatatlan s nagy gazdasági érdekek füződnek ahhoz, hogy ez a földreform pénzügyi oldala néven nevezhető nagy kiterjedésü közgazdasági kérdés mielőbb megoldassék. Mert hiszen miről van szó? Az állam törvényes intézkedések alapján s a maga szervei utján igénybevesz a magántulajdon átszurásával és átlyukasztásával egyes ingatlan földeket. Hogy ezek az ingatlanrészek milyen nagy kiterjedésüek és milyen nagy részét képezik a nemzeti vagyonnak, erre csak egy szám mot fogok mondani, amit ugyancsak a nemzetgyülés tárgyalási anyagából emelek ki.

A ministerelnök ur által előterjesztett statisztika szerint körülbelül másfél millió katasztrális holdig fog menni ez az ingatlan területmennyiség, amelyet rövid pár év alatt mozgósitván, a nép kezére juttatnak. A nemzet fejlesztése szempontjából ez végtelen nagyjelentőségü dolog s én ettől a magyar nemzet fiainak, a magyar nemzeti ingóvagyonnak szaporodását, a mgyar nemzet fejlődés stabilizálódásának alapjait várom, azonban a nyugodtabb gazdasági életmenethez feltétlenül szükséges, hogy szabályoztassék az ellenkező

oldal is, a földkérdésnek, vagyis a megváltási értéknek mikénti megtéritése. Ma az a helyzet, hogy vannak itéleteink, amelyek kimondják, hogy az állam megváltja a magánosok birtokát, azonban pénzügyi eszközök hiányában a legritkább esetben tud megfelelőképen gondoskodni arról, hogy mikép lesz megtéritve annak az ellenértéke. Most mi történt? Most összeveszitettem a földigénylőt a vele évszázadokon békés nyugalomban élő szomszédjával, az ő földbirtokosával vagy pedig odaadtam egy csücsköt az ő birtokából és nem szabályoztam köztük a gazdasági kérdést, hanem sokszor nyilt perlekedésre kerül a dolog és ebből állandatlan harc fejlődik ki. Az volna pedig az áldásos dolog, ha a faluban lakó sok vagyonos ember, aki megteheti azt, hogy a falu vagy a nép érdekében azt az utiköltséget megfizesse, és elmenjen és kilincseljen: a közéleti bajokra felhivja a közhatóságok figyelmét, hiszen a mi sajátságos alkotmányjogi rendszerünk ugy van beosztva, hogy még ma is számitunk a nobile officiumra, az ingyen való hivatalnoskodásra a közigazgatási bizottságban, a megyei bizottságban, a községi képviselőtestületben, ahol fontos jogi- és magánkérdések intéződnek el, és mindent díjtalanul kell ellátni az állampolgároknak. Ehhez az én szerény megitélésem szerint, független vagyoni helyzetben levő polgárok szükségesek. Ezért én nagy reménységgel nézek egy, a nemzet jövőjéhez lekötött független birtokos és magyar nemzeti érzéstől áthatott polgári osztály szerepére, amely a nemzeti állam kiépitésénél nagy súllyal eshetik a mérlegbe, és nagy szolgálatokat tehet. A magam részéről ugy képzelem ezt, hogy minden egy-egy ilyen porta, egy egy világitó lámpás legyen, ahol kulturával, példaadással, szakszerü tanácsokkal, utmutatással, segitséggel és kezet kézbetéve való munkával nagy segitségül szolgálhatnak a nagyar nemzeti gondolat fejlesztése és a magyar polgárok anyagi megerősödésének kérdésében is. Azt tartom, hogy ez a nagy nemzeti vagyon, amelyre épen céloztam, ezidőszerint extra commercium, ami azt jelenti, hogy elidegeniteni, elzálogositani nem lehet, kölcsönt felvenni rá csak rettenetesen nagy ügyes-bajos költséges eljárással lehet.

De nemcsak ez a másfélmillió hold van megkötve, hanem a vele birtokközösségben, összefüggő tagban lévő másik földkészletek is, amelyeket talán kétszer—háromszor ennyire lehet tenni és ez a magyar földárak lenyomásának egyik legnagyobb koefficiense és a magyar földkölcsön ügye előremenetelének egyik rettenetes nagy akadálya. Nagyrészben tisztában vagyok azokkal a nehézségekkel, amelyek ezen kérdés megoldását gátolják. Ez az akadály természetesen elsősorban az államháztartás rendezetlen volta. Most azonban, amikor már államháztartásunk körülbelül rendbejön, mikor elmondhatjuk, hogy a világon azon kevés állam közé tartozunk, amelynek rendezett és stabil államháztartása van, azt gondolom, hogy ezt a kérdést is napirendre kell tüzni és meg kell oldani ezeket a kérdéseket, hogy felszabaduljon a magyar nemzeti vagyon egyik legjelentősebb része, a magyar föld, *(Ugy van! Ugy van!)* amely mindannyiunknak kenyeret ad. Kenyeret ad a tanult embernek, a munkásnak, — az iparinak és a kereskedelminek is — azoknak is, akik a szellemek pantheonjában és a katedrán tündöklenek, mindenkinek ez a föld ad kenyeret és én azt gondolom, hogy ezt a földet meg kell szabaditani azoktól a nyügöktől, amelyek gátolják szabad erőkifejtésében. *(Helyeslés.)* Ennek legfontosabb tényezője az, hogy a földreform pénzügyi oldala megoldassék. Talán tervezetekkel is tudnánk előjönni, de mindenesetre azt gondolom, ha a vagyonváltság cimén óriási és terhes adóképen leadott vagyonváltság-földekben rejlő erőket, azonkivül az igénybevett földek által jelentett vagyonmennyiséget, nemkülönben az ezzel kapcsolatos és megkötöttségben lévő ingatlanokat bevonnánk ennek a gazdasági kérdésnek a megoldásába, adva van olyan alkalmas vagyon, mellyel az ilyen nehéz kérdés rendezését megkezdhetjük és megoldhatjuk. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy ez nemcsak a gazdasági konszolidációt, hanem a lelkek konszolidációját is fogja szolgálni, mert megbékülnek az egymással szembenálló emberek, — *(Ugy van! Ugy van!)* rövid időn belül telekkönyvi tulajdonosokká válnak azok a kis exisztenciák, akik most bizonytalanságban érzik magukat, mert megszokták azt a gondolatot, hogy »örök nélkül« — ami alatt a szerződés alapján telekkönyvileg átirt tulajdonokat érti — nincs nekik oly stabil és biztos tulajdonjoguk, amelyre exisztenciájukat nyugodtan felépithetik.

Ezt én elsőrendü fontos kérdésnek tekintem és a magam részéről bejelentem, hogy ebben a tekintetben egyik kérdést a másik után fogom napirendre hozni, mindaddig, amig ez a kérdés kölcsönös megnyugvásra elintézést nem nyer. *(Helyeslés.)* Érdeke ez a kisembernek, a megváltást szenvedő földbirtokosnak is, de mindenekelőtt érdeke a nemzeti állam gazdasági konszolidációjának. *(Általános helyeslés.)*

T. Nemzetgyülés! A tegnapi nap folyamán talán három szociáldemokrata képviselőtársam szónoklatát hallgattam. A magam részéről jóleső érzéssel állapitottam meg, hogy ez a három képviselő ur egyetlen egy goromba szót nem ejtett ki a vitában. **(Esztergályos János:** Ilyenek vagyunk mi! — *Derültség. — Egy hang a jobboldalon: Majd bebizonyithatja!)* Talán a nevek nem fontosak, de méltóztassanak megállapitani, hogy ez az oldal, amelyről a túloldal igen kevésszer tételez fel jóhiszemüséget, milyen odaadó türelemmel, mondhatnám meghatódottsággal hallgatta a szocialista szónokokat, amikor az embervédelemről, a gyermekvédelemről, a közegészségügyi problémákról és a munkáskérdésről beszéltek, szóval azokról a témákról, amelyek a nemzet szociális életét illetik, mikor a munkanélküliségről, a kenyérkérdésről beszéltek, hogy milyen helyesléssel fogadtuk megállapitásaikat és ugyszólván összeforrtak a gondolataink a tekintetben, hogy keressük a közös megoldást. Megvallom, hogy jó lelkiérzés volt ezt hallgatni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Viszont a magam részéről nem mehetek el szó nélkül az előtt a megállapitás előtt, amelyre Griger Miklós igen t. képviselőtársam az ő gyönyörü beszédében rámutatott, hogy t. i. a legtöbb bajnak kutforrása Trianon, hogy mindannyian annak a nyomorultjai vagyunk. Ennek a következménye a sok keserüség és idegesség, hogy a lelkek már nem birják a feszültséget, a trianoni béke oka a rettenetes gazdasági széttagoltságnak és zilálságnak, az emberek egymás ellen menő lihegő versenyének. Ebből a rettenetes, igazságtalan békéből szakadtak ránk a súlyos adóterhek, szakadt ránk szerencsétlen közéletünk, a nehéz megélhetés, a kölcsön kérdése, szóval minden, ami az életet illeti. Ebből származik az egymás mellé való összesüritett nyomoruság, amely jellemzi ezt a kicsi maradék országot.

Valljuk meg és vallják meg önök is, hogy lehetnek ennek távolbamenő okai s a jövőben

mutatkozó esetleg szerencsés, talán biztató bátorságot keltő okai is, azonban elsősorban Trianon az, amely megfekszi mindnyájunk lelkét, amely mindnyájunknak a keserüség poharát nyujtja, és amikor egymásba nyomjuk a tőrt és egymás sebeibe vájkálunk, nem veszszük észre, hogy a közös nyomoruság áldozatai vagyunk. Megfigyeléseim alapján mondhatom, hogy valahányszor mi azon meggyőződést hangsúlyozzuk, hogy Trianon az oka mindennek, mindig ünnepzavaró hangokat hallunk a szélsőbaloldalon, ami fáj az én aggódó lelkemnek, mert meg vagyok győződve, hogy ott is vannak képviselők, akik épen ugy érzik ennek a rettenetes helyzetnek sajgó hatását, mint mi. Én azt szeretném, ha pártállásánál fogva nem hagyná senki magát megtéveszteni. Nem mondom, hogy mindig egyforma belső meggyőződés a rugója az állásfoglalásoknak, amikor Trianont védeni látszanak, — mert azt nem tételezem fel, hogy legyen valaki ebben a házban, bármilyen szélsőséges, még ha kommunista is legyen az illető, *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* hogy Trianont helyeselje. Az önök belső rugója, tudom, a nyomoruság és a kapitalisták gazdasági telhetetlensége, de elképzelhetetlen, hogy volna itt egy ember, aki Trianont védené, mert egyformán él a vágy minden magyar ember szivében és lelkében, hogy megszabaduljon ebből a rettenetes helyzetből, amely szabadulás az országnak az életét is fogja jelenteni. *(Taps.)*

Ebben az érzésben térek vissza oda, amit Griger Miklós t. képviselőtársam, ez az ideális lelkü pap mondott, hogy beszéljünk az egyetértésről. (**Esztergályos János:** Szép beszédek helyett tetteket kérünk. — **Petrovácz Gyula:** Önöktől!) Ez egy igen kényelmes álláspont. Önök azonban ezt csak taktikai szempontból dobják ide. A t. képviselő ur igen jól tudja, hogy mi is szeretnénk igen sokszor szebbet, jobbat csinálni és bőkezübben dotálni szociális alkotásokat és intézményeket, de azt kérdezem, hogy honnan és miből? Hiszen a takarékpénztári váltók miatt nem győzik a telekkönyveket másolni, hogy a kölcsönkérőknek okiratok álljanak rendelkezésre, ugyannyira, hogy külön munkaerőket kell felvenni, akik a telekkönyvi másolatokat kiállitják. Ma a legkeresettebb cikk a váltó. Nézzük csak meg, hogy mennyi telekkönyvi bekebelezést kérnek. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ez az urak politikájának gyászos következménye! — Zaj a jobboldalon és a középen.)*

Azt mondja a t. túloldal, hogy a mi kezünkben van a hatalom és hogy mi osztozunk az uralomban. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* T. képviselőtársaim! Mi osztozunk a kormány nehéz feladatában, vergődésében és küzdelmeiben s feláldozzuk népszerüségünket, feláldozzuk sokszor a meggyőződésünk egy részét azért, hogy azt össze tudjuk egyeztetni önökkel, másokkal, mert egy határozatban, egy nemzet döntésében benne kell lennie a hatalom parancsoló szavának, de benne kell lennie az árva gyerek sirásának, *(Ugy van! jobbfelől.)* benne kell lennie az elaggott rokkantnak, benne kell lennie mindenkinek, a mennydörgésnek a füszálsusogásnak, a virágillatnak *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* akkor, ha egy nemzet törekvése igaz, ha egy nemzet helyes célkitüzéssel megy előre a maga utján. *(Ugy van! jobbfelől. — Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Szabó Sándor: Hiszen a t. szociáldemokrata képviselő urak is felkapták már a gondolatot; ennek az ugynevezett egyetértésnek, vagy amint Sütő képviselő ur mondotta: az egyetértésre való törekvésnek gondolatát ő is felkapta s természetesen ő azt mondja, hogy mi vagyunk az okai annak, hogy nincs meg az egyetértés. De ha mi azt válaszoljuk, hogy ennek önök az okai, t. képviselő urak, akkor nagyon nehezen fogunk egymáshoz közeledni. Épen azért arra hivatkozom, hogy a tegnapi vitának hangja, amelyet itt megütöttek, az a hangnem, amelyből hamarabb lesz harmónia *(Ugy van! jobbfelől.))* mint azokból a disszonanciákból, amelyeket a minap néhány túlodali temperamentumos képviselő ur fulminánsi kijelentései, sokszor válogatott gorombáskodásai keltettek, szinte keresve a kifejezéseket, amelyekkel bennünket aposztrofáljanak. Én nem akarok erre a térre menni, bár bevallom, hogy amikor ma beszédem első részében Pallavicini képviselő ur magatartását és eljárását akartam jellemezni, erősebb szinekkel huztam alá a magatartását, mint ahogy lelki berendezésem és magatartásom előirja, de hű akartam lenni ahhoz a tónushoz, amelyet ő nap-nap után használt és ahhoz a helyzethez, amelyet ő erőszakosan felidézett. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Amikor mi innen a kormánypártról a nemzet ujjáépitésében nap-nap után segitőtársakat keresünk, azt találjuk, hogy egyetlenegy olyan tényezőt sem nélkülözhetünk, amely a nemzet ujjáépitése érdekében komoly, áldozatos munkával közeledik az oltárhoz. S megállapitani kivánom, hogy közel négyesztendős kormányzatunkban ezek a kérdések, — amennyire csak ezt a túloldal felfogásával is összeegyeztetni lehetett — mindenkor kidomboritást nyertek. (**Saly Endre:** Ezt nem láttuk!) Leszögezem, hogy ennek a pártnak a célja az, hogy megmentse ezt az államot, megmentse a nemzet államot és amennyire lehetséges, remény nyujtson elszakitott testvéreinknek, hogy majdan, ha adódik az alkalom, ha ugy látszik a nemzetközi konstelláció, ha elérkezik rá az idő teljessége és az emberek is megérnek rá, hogy egyetértésben találják meg a megoldás módját céljainkat el fogjuk érni. Meg vagyok győződve, hogy akkor nem lesz hiábavaló, ha a elvek összeegyeztetése érdekében sokszor félre is tesszük egyelőre a pártok külön felfogását és meg vagyok győződve, hogy igy sokkal hamarább jutunk el ahhoz a közeli célhoz, amelyet önök vallanak elsősorban és irnak zászlajukra: minél több embert tenni boldoggá ebben az országban. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Meg vagyok győződve, hogy a költségvetésünk ezeknek az elgondolásában született meg. Figyelemmel kiván lenni a nemzet polgárainak teherbirására, figyelemmel kiván lenni azokra a szociális problémákra, amelyeket az idő forgataga és humánus lelkü irásai, agitációi hoztak ide a közélet porondjára. Önök talán azt keveslik, de akik a terheket viselik, azok rosszallják és le fognak rogyni, mielőtt azokat el tudják fizetni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Nem ölhetjük meg az aranytojást tojó tyukot, mi künk arra kell figyelnünk, hogy ne tegyünk tönkre az adózó polgárokat, mert csak annyi adót lehet kivetni, amennyit az adózó a jövedelméből megfizetni tud, (**Saly Endre:** Ezt mi már régen mondtuk!) miután az adóztatás kiros következményekkel jár, ha az adófizető polgárnak a tőkéjéből kell az adót fizetni. (**Esztergályos János:** A pénzügyminisztérium mondja meg ezt!)

T. képviselő ur, meg vagyok arról győződve, hogy ezt a kijelentésemet ő is érzi meg is fogja valósitani, amennyiben erre módja lesz. De pénzügyi, gazdasági téren ne

elég az akarás, nem elég a jószándék, nem elég a kijelentés, ott anyagi eszköz kell *(Ugy van! Jobbfelől.)* és a kormánynak azokra a szociális kérdésekre, azokra a nemzetfentartó gondolatokra, intézményekre, amelyeket a mai kor szelleme diktál és amelyeket a nemzetgyülés megvalósitani jónak lát, elő kell teremteni az anyagi eszközöket. **(Saly Endre:** A leventéknek!) Szükség van a leventékre; szeretnék erről és kellene is erről beszélni. **(Saly Endre:** Majd beszélünk róla mi!) Mert a levente-intézmény a magyar nemzet jövendője szempontjából nemcsak katonát, hanem kulturális hadsereget is jelent, amikor a leventék lelkének kivirágoztatásáért közelebb jönnek hozzájuk kulturált emberek. Mondja meg a t. képviselő ur, ki törődött a levente-intézmény létesitése előtt azzal az ifjusággal, amely vasárnap délután ott verekedett a korcsmában? Ezt az ifjuságot rendszeretetre, fegyelemre, költők müveinek megismerésére, tanulásra szoktatják. Azok a levente-gyakorlatok épen ugy szolgálnak az ész fejlesztésére, a lélek nemesitésére, mint a test felfrissitésére és megerősitésére. A levente-mozgalom a nemzeti élet regenerációjának egyik hatalmas eszköze és féltő kézzel kell hozzányulnia ahhoz mindenkinek, aki előtt szent a nemzet élete és örökkévalóságának biztositása. A levente-intézmény keretében helyet talál a falu legelmaradottabb népe is. A béresgyerek a gazdagyerekkel egy sorba kerül és egymás mellett csinálja a levente-gyakorlatot, s abban a futballista-csapatban, amely ledönti a válaszfalakat az emberek között, a küzdelem, a győzelemért való törekvés összeforrasztja, egymáshoz közelebb hozza ezeket az ifjakat.

A levente-intézmény megfelel annak a célnak is, hogy a legalsóbb rétegeknek — nem tudom másképen meghatározni *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem is lehet!)* — lelkületét helyes irányban fejlessze és általában az egész néplélek fejlődésére hasson; ez az önök programmja is, ezért kell, hogy önök is örömmel üdvözöljék ezt az intézményt. **(Saly Endre:** A kulturát igen, de nem a levente-intézményt!) Az a levente-intézmény, amelynél ismereteknek játék, szórakozás formájában való elsajátitása a cél, nem lehet antiszociális, nem lehet olyan, amiből valami kára lenne a hazának. **(Dénes István:** Igaz, de nyittassa ki a kulturotthonokat is! Miért tartják azokat már három év óta zárva?) Igen t. képviselő ur, a magyar mezőgazdasági kultura tekintetében, amelyről ön a legtöbbször szokott prédikálni, 50 esztendő alatt nem csináltak annyit, mint amennyit az utóbbi öt esztendőben. Nézze csak meg az országos cselédsegélyzőpénztárt, amely békében 5000 korona segélyt fizetett ki, ma 100.000 aranykoronánál is többet fizet ki. **(Dénes István:** Nyittassák meg a kulturotthonokat!) Nekünk politikailag iskolázott nép kell, amelynek nem lehet ostobaságokat elregélni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ebben igaza van!)* Ha a népnek meglesz a kellő kritikai szürője, amelyen át a politikai nyilatkozatokat, kijelentéseket és célkitüzéseket meg fogja szürni és megállapitja, hogy mi azokból a posszibilis és mi a regényirás, akkor nem lehet őt politikai regényekkel és poltikai köszörüsök által idehozott, tompára köszörült török szinészi forgatásával bolonditani. Helyesnek tartom, legyenek kulturális otthonok, de azok az igazi kultura terjesztésének legyenek melegágyai, ahonnan a népfejlesztésnek és a tiszta látásnak reflektorai világitsák meg a különböző közéleti kérdéseket gazdasági és politikai tekintetben. **(Esztergályos János:** A gyakorlatozó éneklő rendőrök a kultura előharcosai!) Én ettől a gondolattól áthatva nézem a költségvetést és birálom a kormányzat programmját.

Szerettem volna még reflektálni arra a kérdésre, amelyet ugyancsak a t. képviselő uraktól hallottam, hogy nem kellett volna nekünk belemenni a háboruba. Legyünk egyszer már őszinték. Egyetlen állam volt csupán, amely tiltakozott a háboru ellen az ő képviselője utján, és ez Magyarország és Tisza István volt. *(Ugy van! Jobbfelől.)* Latba vetette minden tekintélyét, amely a kettős monarchiában nem csekély volt, de mégsem volt elegendő ahhoz, hogy a borzalmas lavinát megakadályozza. Én olvastam, t. képviselő urak, a Suchomlinow-pert. Oroszországgal és a cárral szemben a cári kamarilla már mozgósitott, mielőtt a cár tudott volna róla és a cár jóhiszeműen jelentette ki a német császárnak, hogy ő a békére törekszeik, de ezredeit Suchomlinow hadügyminister akkor már mozgósitotta. Olvastam az itéletet, amelyet annakidején ebben az ügyben hoztak. Ez bebizonyitott tény. Mi tehát nem kezdtük a háborut, de becsülettel elvégeztük a kötelességünket. És azt tartom, meg kell értenie a világnak, hogy lehet a németségnek egy vezérlő állama, — vagy az egyik, vagy a másik — lehet a szlávságnak, az orosz, a latin népeknek a francia vagy az olasz, de a Duna medencéjében csak egyetlen vezérlő gondolat lehet; a magyar nemzeti állam mellett kikristályosodott, egységes, gazdasági és politikai egységben élő állam tarthatja csak fenn itt a rendet, mert a népek egyensúlyának elosztásánál nem keveset jelent még ma is az a konszolidáció, amelyet Magyarország a mai ideig megteremtett a Duna medencéjében.

Ne gondolják azt, hogy talán a követeléseire, követelődzésekre adja nekünk a külföld a pénzt, hanem azért adja nekünk kölcsön, mert lát itt áldozatkész konszolidációra való törekvést. A külföldi tőke is csak oda adja pénzét, ahol azt nem lopják el, ahol nem dividálják el, nem gyujtják fel és nem sikkasztják el, ahol jogrend, gazdasági rend és itélkezés van, szóval ahol a gazdasági és politikai konszolidáció megvan. **(Saly Endre:** Ezt nyugodtan meri Magyarországra mondani? — **Kabók Lajos:** Itt van jogrend ebben az országban?) Kommunisa államnak nem adnak pénzt, de szocialista államnak sem, amelynek az a vezérelve, hogy osszunk fel mindent. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Én a nemzethez kivánok appelálni, amelyet önök igen jól ismernek. A háborut nem kezdtük, háborura nem izgattunk, de hogy mennyire kellett védekeznünk, mutatja az a rettenetes eredmény, amelyet a háboru reánk nézve végzetesen jelentett: a feldarabolás. Hiszen ez a feldarabolás élt azoknak az embereknek lelkében. De ezeknek az embereknek nemcsak lelkében volt megrajzolva a feldarabolt térképü Magyarország, hanem meg volt ez rajzolva az iskolai térképeken is. Tudhatta ezt mindenki, én is tudtam, önök is tudták, és én magam olvastam októberben az Interressantes Blatt egyik cikkét és láttam a hozzá mellékelt térképet a mai feldarabolt Magyarországról, csakhogy azon valamivel lejebb és tovább keletre voltak egy kissé a határok. Annál inkább kellett tehát nekünk minden erőnket latba vetni, gazdasági erőnket, az árvák erejét, még a türésben való erejét is, hogy ezt a szép, gazdaságilag egységes, politikailag összeforrott, történelmi, ezer esztendős jogrend által is összetartott országot megmentsük a jövőnek, a világkulturának, a világ konszolidációjának, mert állitom, hogyha ez az ország a maga inte-

gritásában állhatna ma a világkultura szolgálatában, sokkal nagyobb eredményt mutathatott volna fel már idáig is a háboru likvidálásában. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én a magam részéről látom a kormánynak arra való törekvését, hogy az általam kifejtett irányban tegyen meg mindent, amit lehet, röviden szólva a lehetőségek politikáját követi az ország, a nemzeti állam megmentése érdekében. Ezért figyelemmel és bizalommal kisérve munkálkodását, a költségvetést elfogadom. *(Élénk helyeslés jobbfelől és a középen. — A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Szeder Ferenc! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. —* **Esztergályos János:** Szégyeljék magukat a daloló rendőrök miatt! — **Csontos Imre:** Maguk sokkal inkább szégyelhetik magukat!)

Elnök: Csontos Imre képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj balfelől.)* Klárik Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Reisinger Ferenc:** Gorombáskodni tudnak! — **Csontos Imre:** Ne lármázzatok, nem azért vagytok itt!) Csontos képviselő urat másodszor figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni. *(Állandó zaj a szélsőbaloldalon.)* Reisinger Ferenc képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. *(Reisinger Ferenc közbeszól.)* Reisinger Ferenc képviselő urat másodszor is rendreutasitom. Ha nem méltóztatnak csendben maradni, kénytelen leszek a házszabályok szigorát alkalmazni. (**Esztergályos János:** Csontos képviselő urat is tessék rendreutasitani. — **Reisinger Ferenc:** Aki gorombáskodik, az nem kap rendreutasitást.) Csendet kérek.

Szeder Ferenc: T. Nemzetgyülés! Meglehetős figyelemmel hallgattam végig az előttem szólott képviselőtársam szavait, mert hiszen azok után a hirek után, amelyek ezt a beszédet megelőzték, rendkivüli kiváncsi voltam. Ezek a hirek ugyanis azt kolportálták, hogy ezzel a felszólalással kapcsolatban ugyanolyan eset játszódik majd le, mint történt akkor, amikor itt egyik képviselőtársam felszólalásában a teritékről beszélt. De azért is rendkivül kiváncsi voltam erre a beszédre, mert Szabó Sándor képviselőtársam az egységespárt konglomerátumában — hogy igy fejezzem ki magamat — az ugynevezett liberális szárnyhoz tartozik, legalább is én igy hallottam és igy tudom. (**Rothenstein Mór:** Kimagasló alakja! — **Szabó Sándor:** Ha a képviselő ur mondja, biztosan igy van! — *Derültség.* — **Kabók Lajos:** Talán nem érzi büszkének magát erre a megtiszteltetésre?! — *Zaj.)* Kiváncsi voltam arra is, hogy milyen megokolással fogadja el a képviselő ur a napirenden levő költségvetést.

A beszéd elhangzása után megállapitom, hogy ha az a lirai hang lett volna az első pillanattól kezdve uralkodó a nemzetgyülésen, amelyet Szabó képviselőtársam nem először pendit itt meg, akkor talán könnyebben dolgozhattunk volna és könnyebben folytathattunk volna hasznos tevékenységet az ország érdekében, különösen, ha ezt a lirai hangot tett is követte volna. Azonban emlékeztetem én az igen t. képviselőtársaimat azokra a jelenetekre, amelyeket — könnyen meg lehet állapitani a nemztgyülési naplóból — nem mi kezdtünk, amikor a »hazaáruló«, »bitang«, »bolseviki« és egyéb ilyen jelzők csak ugy röpködtek felénk, amikor egy kalap alá vontak itt szociálistát, bolsevikit, kommunistát és mindenkit a parlament pincéjével kapcsolatban emlegettek. Emlékeztetem t. képviselőtársaimat azokra a tumultuózus jelenetekre, amelyeket ismételten hangsúlyozom s ezt meg lehet állapitani a nemzetgyülés naplójából, — nem mi kezdtünk, hanem rendszerint a túloldal jelentkezett kezdeményező félként, mi pedig csak szerény erőnkhöz képest visszavertük azokat a támadásokat. Ha ezek nem történnek, egészen másképen lehetett volna dolgozni — ismételten hangsúlyozom — az ország érdekében, mert méltóztassanak tudomásul venni, hogy nem azért ülünk itt, hogy egyes személyes érdekeket képviseljünk, hanem azért, hogy ama nagy társadalmi réteg érdekeinek, amelynek képviseletében a nemzetgyülésben megjelentünk, szószólói legyünk és azok érdekeit iparkodjunk itt erőre segiteni és előmozditani.

Megkapott t. képviselőtársam beszédének különösen az a része, amelyben szociális törvényalkotásokról beszél és csak ugy odavetve megjegyzi, hogy ime az országos gazdasági cselédsegélypénztár, amely ezelőtt 5000 koronát adott, most már 100.000 koronát ad. (**Szabó Imre:** Mennyi időre?) Hogy mennyi időre adja ezt a gazdasági cselédsegélypénztár, ebben a pillanatban nem tudom. Nem ismerem a gazdasági cselédsegélypénztár legutóbbi adatait de legyen szabad t. képviselőtársaimnak emlékezetében idézni azt, amit én a gazdasági cselédsegélypénztárral kapcsolatban a legutóbbi költségvetés tárgyalása alkalmával elmondottam. E szerint ennek a pénztárnak összes segélyezési kiadása az 1924. esztendőben 200 millió korona volt, amelyet ha elosztottunk a segélyezettek között, nagyon sokszor nevetséges összegek jöttek ki, de adminisztrációja, a költségvetés adatai szerint pontosan kimutatva 1.200,000.000 koronájába került a magyar államnak, nem számitva, igen t. képviselőtársaim azoknak az irodahelyiségeknek bérletét, amelyekben ez az intézmény elhelyezést talál.

Ha ezt az összeget az 1.200,000.000-hoz hozzászámitjuk, azt látjuk, hogy mintegy másfél milliárdos kiadás terheli a költségvetést, azért hogy a pénztár 200 millió koronás segélyt tudjon egy éven keresztül folyósitani a rokkanttá a beteggé vált mezőgazdasági cselédek részére és a baleset következtében elhagyott özvegyek és árvák részére. (**Szabó Imre:** Hatszor többe kerül az adminisztráció, mint a segélyezés!)

Ez volt az állapot 1924-ben. Nem hiszem, hogy olyan lényeges javulás történt volna ezen a téren egy esztendő leforgása alatt. (**Erdélyi Aladár:** Igen nagy!) De módot keresek rá, igen t. képviselőtársaim, hogy a földmivelésügyi tárca költségvetésénél számszerüleg idehozzam ismételten a gazdasági cselédsegélypénztár ügyét, mert nekem az az álláspontom, hogy a segélyezés rendszerét szociálpolitikai szempontból a magyar államnak, illetőleg törvényhozásnak kötelessége megvalósitani a mezőgazdasági munkásokkal szemben ugyanolyan arányban, mint amilyen arányban megvalósitották ezt a nyugateurópai államok, megvalósitotta Csehszlovákia, megvalósitotta Ausztria azokon a területeken, amelyek magyar területek voltak, de most ezekhez az országokhoz kapcsoltattak. (**Erdélyi Aladár:** Nagy a változás, mert a hozzájárulást 1925-ben aranyparitásra emelték! — **Szabó Imre:** De ez mind kevés! — **Erdélyi Aladár:** Én nem azt mondtam, csak azt, hogy nagy a változás!) T. képviselőtársaim, ismételten megigérem, hogy számszerüleg fogom idehozni az ügyet. Én ismerem ennek az intézménynek belső életét és ha az egy korona husz fillérnyi évi hozzájárulást aranyparitásra emeljük is, az olyan jelentéktelen és minimális összeg, amely-

vel a biztositás, a segélyezés kérdését nem le-et megoldani. Egészen uj alapokra fektetni, gészen uj rendszert vinni bele az intézménybe s kötelezővé tenni betegsegélyezést és a bal-setbiztositást a mezőgazdaságban foglalkozta-ott minden munkásra, mint ahogy kötelezővé étetett az ipari munkásokra nézve; ez lehet az gyedüli helyes megoldás szociálpolitikai szem-ontból, a mezőgazdasági munkások baleset-s betegség esetére való biztositása tekintetében. (**Szabó Imre:** Rászolgáltak a rokkant és ggkori biztositásra!)

T. Nemzetgyülés! Nem szándékoztam a ankügggyel foglalkozni, az én beszédem kizá-ólag a mezőgazdasági munkás- és egyéb ügye-et ölelte volna fel, ha Szabó Sándor t. kép-iselőtársam mindjárt beszéde elején a frank-ggyel nem foglalkozik. Igy azonban kénytele-n vagyok felszólalásával kapcsolatban né-ány megjegyzésre szoritkozni e körül a kér-és körül is. Előre is kijelentem, hogy minket, ártomat, a szociáldemokrata pártot őrgróf allavicinitől és a hozzá hasonló grófoktól egy gész világ választ el. (**Rothenstein Mór:** Sőt ettő! — *Derültség.*) Csak természetes, hogy i, akik itt a nagybirtok ellen sokszor kimé-tlen harcot folytatunk, habár ebben a pilla-atban erdménytelenül is, egy plattformra em kerülhetünk osztályérdek szempontjából em őrgróf Pallavicinivel, sem gróf Andrássy yulával és a többiekkel, mint ahogy nem erülhetünk egy plattformra az önök oldalán lő nagybirtokosokkal sem. Igy tehát, ha én ről a kérdésről beszélek, valójában fennáll - és ezt nem szabad szem elől tévesztenünk — z a különbség, amelyet megjelöltem, és a leg-evésbé beszélek ebben az ügyben azért, mintha i a mellettünk ülő grófokkal és földbirtoko-kkal egy plattformra kerültünk volna. De a az igazság szempontját toljuk előtérbe, kkor igenis az igazságot valljuk mindenkivel zemben, aki az igazsággal szemben a tagadás lláspontjára helyezkedik.

Mi itt a vita tárgya ebben a pillanatban frankügyben Pallavicini és a Bethlen-kor-ány között. Pallavicini súlyos vádat hangoz-tott a kormány ellen. (**Erdélyi Aladár:** Nem izonyitott!) Pallavicini súlyos váddal jött, mely ha igaz, a kormány egy pillanatig sem aradhat a helyén. A bizonyitás módja nem z, amit a túloldal politikai szempontból he-esnek tart. Politikai szempontból hiába akar-k képviselőtársaim a túloldalon kimagya-zni, hogy a bizonyitás lehetősége itt van eg a nemzetgyülésen, mert a bizonyitás lehe-ősége itt olyan formában, mint amilyen for-ában ennek az ügynek érdeke megköveteli bizonyitást, nincs meg, mert azokat a tanu-t, akik vallanak, akik alátámaszthatják azt állitást, amelyet Pallavicini a Bethlen-kor-ánnyal szemben hangoztatott, nem lehet ide-ni a padsorokba és azokkal nem lehet itt átámasztani az ő tényállitásait. Egyetlen ódja a bizonyitásnak az, hogy álljon oda a róság elé és bizonyitsa ott igazát. Ha a biró-g előtt elbukott, akkor erkölcsileg hulla, de kölcsileg hulla az is, akire rá tudja bizonyi-ni a bíróság előtt azt a tényállitást, amelyet nyiltan szemébe vágott.

Szabó Sándor képviselőtársam analógiá-t sorolt fel. Azt mondta, hogy Tiszát sem erte ugyan itt megtámadni, de megtámadta kaposvári közgyülésen és párbajjal intézték a kérdést. Én nem vagyok hive a párbajo-snak, — az csak természetes — de ha ez a rbaj diszkvalifikálta Pallavicinit, akkor szkvalifikálta Tisza István grófot is. Egyéb-ként is, ha Pallavicini támadta meg őt egy vármegyei közgyülésen, tehát olyan helyen, ahol nem védte Pallavicinit a mentelmi jog, mód lett volna ennek az ügynek is törvényes elintézésére és én feltételezem, hogy nem Pal-lavicinin mult, hogy nem a bíróság előtt tisz-tázták ezt a kérdést.

De van egy másik eset is, igen t. Nemzet-gyülés. Amikor itt a régi képviselőház pad-soraiban Désy felállott és odavágta Lukács Lászlónak, hogy a világ legnagyobb panamis-tája, nem itt az országgyülésen intézték el a bizonyitás kérdését, hanem a bíróság tár-gyalta napokon, heteken keresztül ezt a kér-dést addig, amig kideritette az igazságot eb-ben az ügyben.

Ezeket a példákat pusztán azért hoztam fel, hogy rámutassak arra, hogy a bizonyitás módja nem az, hogy ide vonultassák fel a tanukat, akikkel igazukat, a tényállást akar-ják bizonyitani, hanem oda a bíróság termébe, ahol mód van tanukat megidéztetni és eskü alatt kihallgatni.

De nem hagyhatom megjegyzés nélkül Szabó Sándor képviselőtársamnak még egy pár mondatát, elsősorban azt, amit Trianonról mondott. Ő itt velünk szemben állitja, hogy jóleső érzés volna ugyan összefogni, de innen mindig olyan disszonáns hangok hallatszanak, mintha védeni akarnók Trianont, mintha helyeselni akarnók, hogy az állapotok Trianon következtében idáig fajultak. Nem akarom ezt a kijelentést erősen megbélyegezni, csak hivat-kozom arra, hogy amikor a nemzetgyülésben deklarációnkat felolvastuk, amikor tehát a nemzetgyülés üléstermébe léptünk, megmon-dottuk, hogy Trianonnal szemben mi az állás-pontunk. Ma is kifejezetten az az álláspon-tunk, hogy ez egy erőszakos béke, amelyet a győztes nagyhatalmak diktáltak reánk, amely-nek megváltoztatására törekszünk és épen ez a gondolat inditott sokszor bennünket azokra a felszólalásokra, amelyekben elmondottuk, hogy itt ben az országban konszolidált állapotokat kell teremteni, tehát olyan gazdasági és poli-tikai állapotokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a Magyarország határán kivül élő magyar la-kosság is ide kivánkozzék vissza Magyar-ország kötelékébe. Véleményünk szerint tehát ez a legjobb politika, amely az ország integri-tásának érdekeit szolgálhatja.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Ettől a felfogástól egy féllépésre sem tértünk el sohasem parlamenti munkásságunk nyomán, ezt vallottuk, hirdettük minden adott alkalom-mal, amikor csak beszélhettünk erről a kérdés-ről. Nem vagyunk azonban hivei annak a kard-csörtető politikának, amely karddal, vérrel és vassal akarja visszaszerezni a régi magyar ha-tárokat, mert számolunk azokkal a reális lehe-tőségekkel, melyek között élünk. Tudjuk, mi-lyen külpolitikai szituációban élünk, milyen vasgyürüvel vették körül ezt az országot, külö-nösen azért, mert benn az országban a reakció tobzódik és ez sokszor lehetetlenné teszi szá-munkra azt, hogy eredményes munkásságot fejtsünk ki ebben az irányban. Nem vagyunk hivei a kardcsörtető politikának, de igenis, azon az állásponton vagyunk, hogy belső éle-tünkben a gazdasági megerősödést kell elősegi-tenünk és az osztályellentéteket kell lefarag-nunk, még pedig ugy, hogy a munkásság élet-nivóját emeljük és ezáltal felemeljük a legalsó réteget — mint ahogy Szabó Sándor képviselő-társam is mondotta — olyan belső állapotokat

kell tehát teremtenünk, amelyek összhangba hoznak bennünket ebben a gondolatban, másrészt pedig békés uton, a népszavazás álláspontjára helyezkedve kell törekednünk arra, hogy változtatást, lényeges változtatást hozhassunk létre a reánk kényszeritett békén. **(Eszergályos János:** Ágyu helyett az ekevas és a kalapács fogják visszaszerezni a régi határokat!) Le kell mondanunk arról az ábrándról, hogy minket majd a háboru emel ki mai helyzetünkből. **(Kálmán István:** Ennek a kormánynak ez a célja! — **Sütő József:** Ennek a kormánynak nincs semmi célja! — **Esztergályos János:** Célja lehet, de politikája más! Politikája az ellenkezőjét bizonyitja!) Le kell mondanunk arról az ábrándról, hogy háboruval, vérrel és vassal fogunk itt változtatásokat létrehozni az ország területét illetőleg. A háboru megmutatta, mire képes, a háboru tönkreteheti az egész országot, mint ahogy kétségtelenül tönkre is tette. Tönkre tette gazdaságilag, lezüllesztette erkölcsileg az embereket; minden józaneszü, logikusan gondolkozó ember levonhatja ebből a tényből azt az egyszerü következtetést: háboruval, azzal a módszerrel, amelyet kipróbáltunk és amely tönkretett bennünket, kivezető ut ebből a lehetetlen helyzetből nincs.

Magával a költségvetéssel ebben a beszédemben alig szándékozom foglalkozni. Mód adatik ugyanis nekem arra, hogy a költségvetés részletes tárgyalása alkalmával elmondjam véleményemet azoknál a tárcáknál, amelyek az én szempontomból kifogás alá esnek, amelyeket tehát akkor, adott alkalommal kritika tárgyává tehetek. A politikai kérdések taglalása helyett inkább áttérek én is a gazdasági természetü kérdésekre és e kérdések taglalása kapcsán vonom le a kormánnyal szemben elfoglalt álláspontom konkluzióit; ezeket taglalom abból a szempontból, hogy miért vagyok a kormánnyal szemben bizalmatlan és miért nem vagyok hajlandó ennek a kormánynak nemhogy egy éves, hanem még egy napos költségvetést sem megszavazni.

Legelőször is rátérek a mezőgazdasági munkások ügyére, bajára, azt hozom a nemzetgyülés elé és beszédem kapcsán talán ki fogok térni arra is, hogy mi volna a kötelessége a kormányzatnak a mezőgazdasági nép széles nagy rétegével szemben, ha valóban annak az egyetértésnek és konszolidációnak politikáját szolgálná vagy akarná szolgálni a kormányzat, amelyet Szabó Sándor képviselőtársam felszólalása kapcsán olyan szépen aposztrofált.

A mezőgazdasági munkásság körében a munkanélküliség soha ugy nem pusztitott, mint ahogy pusztit mostanában. **(Dénes István:** Általában!) Minden felszólalásom alkalmával idehoztam a mezőgazdasági munkásság problémáját, sajnos, azonban minden későbbi felszólalásomban azt kellett és kell mondanom, hogy a mezőgazdasági munkásság helyzete még ilyen igazán sohasem volt.

Magam is mezőgazdasági munkás voltam, ott éltem közöttük, együtt kinlódtam, vergődtem velük, ismerem életviszonyaikat abból az időből is, de számszerü statisztikai anyagot is fogok majd beszédem kapcsán idehozni és egészen nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy a mezőgazdasági munkásságnak sohasem ment még oly rosszul a sora, mint ahogy épen a munkanélküliség és a rossz munkabérek következtében ma megy. **(Dénes István:** 18.000 korona a napszám a mezőhegyesi állami uradalomban. — **Nagy János** *(egri):* Egerben 50.000! — **Dénes István:** Az kivétel!)

A munkanélküliség eddig nem tapasztalt mértékben jelentkezik a mezőgazdasági munkások körében. A fájó és bántó az, hogy a kormányzat e mellett a jelenség mellett szinte érzéketlenül megy el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Elismerem, hogy sohasem volt olyan idő, hogy a mezőgazdaságban munkanélküliség ne lett volna, mert szerencsétlen termelési viszonyaink mindig kitermelték azt a nagy munkásfelesleget, amely nem tudott munkához jutni és kénytelen volt ebből az országból idegenlegesen vagy örökre kivándorolni. De a munkanélküliség állandóan fokozódott és különösen az utóbbi időben fokozódott olyan mértékben, amint azt eddig még soha nem tapasztaltuk. **(Kálmán István:** Ma ez világprobléma! A győztes államokban is igy van! — **Dénes István:** De ott nincs olyan földbirtokpolitika mint nálunk!)

Engem ebben a pillanatban nem vigasztal az, hogy képviselőtársam odaveti, hogy ez világprobléma. Amikor az osztályellentétek elmérgesülésáról és olyan viszonyok teremtéséről beszélünk, amelyek lehetővé teszik a közös nagy célok érdekében való összefogást, akkor nem mehetünk el a kérdés mellett egyszerüen azzal, hogy kijelentjük, hogy ez világprobléma, hanem igenis kötelességünk megkeresni az orvoslás módját, mert méltóztassanak megérteni, hogy van ilyen is. Bármennyire is világprobléma a munkanélküliség problémája, még mindenütt törekszenek azt többé-kevésbé megoldani; többé-kevésbé törekszenek arra, hogy ezt a problémát eliminálják; mennyivel inkább kötelességünk volna nekünk, akik egy részt az adott helyzetben élünk, másrészt pedig mivel a munkanélküliség nálunk egész Európában nem tapasztalt mértékben jelentkezik, nemcsak az ipari munkások, hanem a mezőgazdasági munkások körében is.

Már nem egyszer-kétszer beszéltem ebben a teremben a mezőgazdasági munkanélküliség kérdéséről s a földmivelésügyi minister ur mindannyiszor kijelentette, hogy a mezőgazdasági munkanélküliség csak olyan mértékben jelentkezik, amilyen mértékben jelentkezett azelőtt is. Annak ellenére, hogy hivatalos pontos statisztikai adatok nem állanak ebben a tekintetben a földmivelésügyi minister ur rendelkezésére, — mert a földmivelésügyi ministerium ezt a kérdést gyökerében elhanyagolta, soha nem törődtek Magyarországon azzal, hogy valóban meglássák, hogy tulajdonképen milyen a szociális helyzete a mezőgazdasági munkásságnak — a földmivelésügyi minister ur mégis százalékosan kimutatta, hogy a mezőgazdasági munkások milyen arányban vannak munkanélkül és maradtak ki az aratásból. Én már akkor is kétségbe vontam ezeknek az állitásoknak objektivitását és igazságát és a tapasztaltak után még inkább kétségbe kell vonnom azok helyességét.

Schandl államtitkár ur is nyilatkozott minduntalan a lapokban; minduntalan megjelenik egy-egy hivatalos nyilatkozata s ősz folyamán is ugy nyilatkozott, hogy a mezőgazdasági munkanélküliség meg van oldva, mezőgazdasági munkanélküliség nincs. Ha talán nem is ezekkel a szavakkal vannak ezek a nyilatkozatok megirva, de ez a gondolatot fejezik ki. Én ezekkel az állitásokkal szembehelyezem azt a másik állitást, amely az én mindennapi tapasztalataim során alakult ki, hogy igenis van mezőgazdasági munkanélküliség, mely olyan mértékben pusztit nálunk a mezőgazdasági munkások körében, mint sehol másutt a kerek világon. **(Mayer János földmivelésügyi minister:** Ne

mondja senki, hogy nincs!) De Schandl államtitkár ur azt mondotta. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Soha nem mondotta senki! — **Drozdy Győző:** A minister ur felügyelete alatt levő mezőhegyesi birtokon 18.000 korona a napszám! — **Haller István:** Disznónyáj! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak parlamentáris kifejezéseket használni, mert különben kénytelen leszek az illető képviselő urakat rendreutasitani. *(Haller István közbeszól.)* Haller István képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Szomjas Gusztáv:** Ezt kapják a gyerekek a cukorrépa sarabolásért! — *Sütő József közbeszól. — Zaj.)* Sütő József képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Szeder Ferenc: Én ezeknek a tényeknek ismeretében, minthogy láttam azt a közömbösséget, amellyel a mezőgazdasági munkások iránt a kormányzat viseltetik, nem habozom kijelenteni, hogy bűnös és lelkiismeretlen mulasztás terheli a kormányzatot, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert nem akar megfelelő módon — még a viszonyok által rákényszeritett lehetőség határain belül sem — a mezőgazdasági munkásság érdekeiről gondoskodni. (**Dénes István:** Degen kivisznek Kanadába 3000 családot évenként!) Ugyszólván szivtelenül nézi, a magyar földmunkásság kinos vergődését, érzéketlenül megy el amellett a nagy nyomoruság mellett, amelyben a magyar mezőgazdasági munkásság sinlődik. Hogy néha-néha a segités módjairól is beszéljenek, megeresztenek egy-egy félhivatalos nyilatkozatot egyes beszámoló gyülések alkalmával kidobnak egy blöfföt a közvéleménybe, mondván, hogy ilyenformán akarnak a mezőgazdasági munkásokon segiteni. (**Drozdy Győző:** A mezőhegyesi állomáson 12 csendőr várja az érkezőket! — *Zaj.)*

De nemcsak a földmivelésügyi minister, hanem a magyar uralkodó osztály is csak olyan vonatkozásban törődik a mezőgazdasági munkássággal, amelyben az hasznot jelent, amelyben értéket tud számára előállitani. A történelemből ugy látom, — és ez most különösen regnánsan jelentkezik — hogy a nagy földbirtokos-osztály mindenkor fölé helyezte osztályérdekeit az u. n. nagy egyetemes nemzeti érdekek, (**Dénes István:** Ne izgass! Ez izgatás) amelyek az egyetemes nemzeti érdeknek, amely a magyar földmunkásság felemeléséhez füződik.

Az osztályellentét mindig jelentkezett a történelem folyamán a nagybirtok és a robotos között, de alig jelentkezett valamikor is olyan élesen, mint az utóbbi években és ma, amikor keresztény és nemzeti uralomról beszélünk. Szeretném, ha ez most érte volna el csucspontját. Minden olyan törekvést, amely a mezőgazdasági munkásság leigázását jelenti, amely a munkások életviszonyainak lezüllesztését jelenti, ebben a szerencsétlen korban a nemzeti és keresztény gondolatba csomagolnak. Közben azonban, amint a földmivelésügyi ministerium, ugy ez az osztály sem gondoskodik arról, hogy munkaalkalmat teremtsen és ezzel előrevigye a mezőgazdasági munkásság ügyét.

Sokszor gondolkozom, töprengek ezen a kérdésen, amikor képviselőtársaim jóizüeket lusznak. Sokszor tépelődöm, mi ez, talán tervszerü pusztitása akar-e lenni a mezőgazdasági munkásságnak. *(Mozgás.)* Hivatkozom arra, hogy valamikor kinai kulikat akartak hozni a mezőgazdasági munkások munkabérének lerörésére Magyarországba. (**Rothenstein Mór:** A nagy hazafiak! — **Dénes István:** Nemsokára megint meg fogják csinálni! A magyarokat kiviszik Kanadába!) Most abban a helyzetben vagyunk, hogy magyar munkásokat lehetne kiszállitani a kinai kulik közé, mert a kinai kulik ezidő szerint rendezettebb viszonyok között élnek a keresetet illetően, mint a magyarországi mezőgazdasági munkások. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon. —* **Nagy János** *(tamási):* Például a mi vidékünkre egész Csongrádból hordják a munkásokat! — **Drozdy Győző:** Tizezerkoronás napszámmal! — **Nagy János** *(tamási):* A tizenhatéves lány harmincezret, a férfi negyvenezret kap! — *Zaj a szélsőbaloldalon. —* **Kabók Lajos:** Érdeklődjenek a Metternich-uradalomban! — **Esztergályos János:** Kérdezze meg, hogy a gróf mennyit fizet!)

Elnök: Esztergályos képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj. —* **Rothenstein Mór:** Kérdezzék meg Hedry Lőrincet!) Rothenstein Mór képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni.

Szeder Ferenc: Gondoltam arra, hogy képviselőtársaim, különösen a túlsó oldalról, szememre vetik, hogy túlsötéten látom a helyzetet *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és majd idedobnak nekem egy pár számot, (**Dénes István:** Egy pár házszámot!) amellyel cáfolni akarják felszólalásomban elfoglalt álláspontomat. Ezért jóelőre összegyüjtöttem a földmivelésügyi ministeriumban a munkabérmegállapitásra vonatkozó adatokat és majd azokkal fogom állitásaimat igazolni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. —* **Szomjas Gusztáv:** Melyik hónapról? Az nagyon lényeges!) Majd mindjárt megmondom. (**Dénes István:** Minden hónapban kell enni! — **Szomjas Gusztáv:** Most kezdődik a gazdasági év! Legfeljebb februári napszámról lehet szó!)

Elnök: Csendet kérek. (**Szijj Bálint:** Az aratásnál megkeresi a kenyerét! — **Drozdy Győző:** Öt mázsa buzát egy családnak! — **Szijj Bálint:** Nem, buzában és egyéb terményekben 15—20 mázsát! — *Zaj és elenmondások a szélsőbaloldalon. —* **Szijj Bálint:** Én csak tudom, én gyakorlatból mondom! — *Zaj.)* Szijj Bálint képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Drozdy Győző:** Husz mázsát nem is hallottam még!) Drozdy Győző képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Reisinger Ferenc közbeszól.)* Reisinger Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. A képviselő ur a mai ülés folyamán már részesült rendreutasitásban, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az nem most volt! —* **Rothenstein Mór:** Megszakitással! — *Zaj és derültség.)*

Szeder Ferenc: Azon az állásponton vagyok, hogy bármilyen sötét szinekkel rajzolgatom a magyar földmunkásság helyzetét, megközelitően sem tudom kifejezésre juttatni azt a nyomort és szenvedést, amelyben a magyar földmunkásság él. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt hiszem, azok a száraz adatok, amelyeket felsorakoztatok, mindenben igazolják azt az állitást, amelyet én itt — egyesek szerint — megkockáztattam. A mezőgazdasági munkások életviszonyát a nekik fizetett bérek mutatják meg leginkább. Az a kérdés, mennyit fizetnek neki naponta munkájáért, körülbelül mennyi az egész évi keresete, amelyből családját el kell tartania. Van nálam egy csomó nem hivatalos adat.

De — amint beszédem folyamán emlitettem — beszereztem a földmivelésügyi ministerium illetékes ügyosztályától mindazokat az adatokat, melyek a mezőgazdasági munkabérek megállapitására vonatkoznak az 1925. év-

ben s a munkabéreket átszámitottam papirkoronára, ott, ahol a munkabért terményben, vagy aranykoronában állapitották meg. Elővettem a földmivelésügyi ministeriumnak 1913. évről szóló mezőgazdasági munkabér kimutatását is, átszámitottam az ott feltüntetett összegeket papirkoronára, igy állapitottam meg a két munkabér közötti különbséget s igy jutottam el ahhoz a következtetéshez, melyet már itt a nemzetgyülésen emlitettem.

Privátértesülésem szerint pl. Debrecenben férfiaknak 10.000 koronát fizetnek élelmezéssel napszámbérként, élelemzés nélkül pedig 20.000 koronát. Kertészeknél 25—30.000 koronát fizetnek, — ezek mostani napibérek — szőlőtelepeken 20.000 koronát. Egyéb munkáknál egyes helyeken 25—30.000 korona napszámbért fizetnek. Jászberényben 15.000 korona a napibér, szőlőtelepeken 20.000 korona. (**Szomjas Gusztáv:** Mikor?) Ezek az adatok mostaniak. Nők és fiatalemberek napibére 10—15.000 korona. (**Kabók Lajos:** Mit szólnak ehhez? — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Azt mondjuk rá, hogy van egy törvény, amely megvédi a mezőgazdasági munkást a kiuzsorázás ellen! — **Dénes István:** Ez már megszünt! Csak egy évig volt hatálya a törvénynek! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Maga nem tudja, hogy nem szünt meg? — **Dénes István:** Csak egy évig volt hatályban!)

Elnök: Dénes István képviselő urat kérem, méltóztassék végre csendben maradni. *(Zaj.)* Drozdy képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni. Szomjas képviselő urat már figyelmeztettem. Kérem méltóztassék csendben maradni. (**Drozdy Győző:** Egyik államtitkáruk ellopta a fél országot!) Drozdy képviselő urat állandó közbeszólásáért rendreutasitom. (**Szomjas Gusztáv:** Milyen államtitkár? — **Drozdy Győző:** Tudják önök nagyon jól!)

Szeder Ferenc: Most azt irják hozzá, hogy a gazdák a szőlőmunkálatoknál 20.000 koronát fizetnek élelmezés nélkül, de van olyan telep is, ahol a napibér 15.000 korona. *(Zaj.)* Különben a gazdák a napszámbérfizetéseknél hivatkoznak a m. kir. gazdasági iskolában fizetett napszámbérekre, mint amelyeket irányadóknak tartanak a munkabéreknél és amelyek ezidőszerint 15.000 koronát tesznek ki naponta. Még azt is megmondják, hogy kinél fizetik ezeket a munkabéreket. Kiskunfélegyházán a napi munkabér férfiaknál 20—30.000 korona élelmezéssel, szőlőtelepen, a nagy szőlősgazdáknál azonban csak 20.000 koronát fizetnek. (**Petrovácz Gyula:** Kicsi a bor ára!) Endre Zsigmond nemzetgyülési képviselő és földbirtokosnál a nyitás és metszésnél alkalmazott munkások munkabére 15—22.000 korona. *(Zaj.)*

Most pedig, amikor majd az összehasonlitó táblázatot fogom ismertetni, ezzel azt akarom megvilágitani, hogy a mezőgazdasági munkások életviszonyai 1913-hoz képest menynyire leromlottak és lezüllöttek. A földmivelésügyi minister ur egy kijelentése kapcsán megemlékezett erről a kérdésről is és azt mondotta: mindenkinek le kellett szállitania életnivóját. Ezt a kijelentését nem értette kifejezetten a munkásokra is, de mindenki azt a következtetést vonhatta le ebből az elszólásból, hogy tehát indokolt a mezőgazdasági munkások életszinvonalának leszállitása is. Én ezt a felfogást akceptálnám, ha nem tudnám azt, hogy a mezőgazdasági munkások munkabére háboru előtt is mindig csak a minimális életlehetőséget biztositotta. Örökös keserv, kin és nyomoruság volt az életük, amit az is bizonyit, hogyha csak egy lehetőség kinálkozott számukra, akkor kimenekültek ebből az országból és volt olyan idő, amikor a magyar mezőgazdasági és egyéb foglalkozásu munkások százezrével vándoroltak ki Amerikába.

Jellemzi a helyzetet, — erre majd kritikám későbbi során térek ki — hogy a mezőgazdasági munkabérmegállapitó bizottság egy év leforgása alatt összesen 36 járásban állapitotta meg a mezőgazdasági munkabéreket, még pedig járásonként oly különböző formában, hogy ha egymáshoz közeleső járásokban állapitotta meg a munkabéreket, valóságos bábeli zürzavart teremtett ezen a téren. Ennek megvan a maga természetes, törvényben gyökerező oka, melyre majd később fogok rátérni, akkor, amikor a mezőgazdasági munkások munkaviszonyait kapcsolatba hozom azzal a törvénnyel, melyet a földmivelésügyi minister ur is emlitett s amely 1923 : XXV. tc. címen iktattatott be a magyar törvénytárba. Megállapitották pl. a mezőgazdasági munkabéreket Békésen; teljesen munkabiró férfi áprilisban 21.750 papirkoronát kapott, májusban 29.000 papirkoronát, a hatodik hónapban, juliusban 36.250 koronát. Ennyi a mezőgazdasági munkabérmegállapitó bizottság által pontosan megállapitott mezőgazdasági munkabér Békésen. A nőknek 14, 18 és 24.000 koronát, gyermekeknek 7—9 és 12.000 koronát állapitottak meg ugyanebben az időszakban. Kiváncsi voltam, milyen munkabéreket fizettek itt 1913-ban és megállapitottam, hogy a földmivelésügyi minister hivatalos statisztikai adatai szerint a férfiak tavaszi napszámbére 26.500 korona, nyár munkabére 51.500, őszi munkabére 38.700, téli munkabére pedig 21.500 korona volt.

Nagyon furcsa esetek is történtek a munkabérek megállapitása körül, mint ahogy azt a cséffai és a nagyszalontai járás munkabérmegállapitó bizottságainak ténykedése bizonyitja. Ez a bizottság például szeptember, október, november és december hónapokra a munkabéreket 40—30, 24—18, 20—15 ezer koronában állapitotta meg, de az iletékes tényezők, ugy látszik, túlmagasnak találták ezeket s amikor másodszor is összeült a munkabérmegállapitó bizottság, akkor ezekre a hónapokra 30—25, 20—18, 15—12 és 15—10 ezer koronás napszámbéreket állapitott meg. (**Reisinger Ferenc:** Mit szól ehhez a minister ur? Kár erre a törvényre hivatkozni!)

Ezekkel az adatokkal azt akarom bizonyitani, hogy mennyire lezüllött a magyar mezőgazdasági munkásság életviszonya s hogy megközelitőleg sem éri el még azt a nyomoruságos életnivót sem, mint amelyet a háboru előtt elért.

Itt van például a Szentes városi munkabérmegállapitó bizottság ténykedése. Az előbb felolvasott adatokhoz képest az itt megállapitott munkabérek jóval alacsonyabbak. Csak pusztán ez az eset nagyszerü és pregnáns bizonyiték arra, hogy a mezőgazdasági munkásság ilyen bérek mellett még a felét sem keresi meg annak, amit a háboru előtt tényleg megkeresett. Szentes városában felnőtt, tehát teljes munkabiró munkás részére, a munkabért a következőképen állapitották meg: februárban 18.000, márciusban 36.000, áprilisban 36.000, májusban 48.000, junius és julius hónapokban 54.000 korona, élelmezés nélkül. 1913-ban, a földmivelésügyi ministerium hivatalos kimutatása szerint, a teljesen munkabiró férfi-munkás átlag keresett tavasszal 49.000, nyáron 89.000, ősszel 73.950, télen 39.876, kapálásnál pedig, ugyancsak a hivatalos kimutatás szerint, 66.000, aratásnál 97.800, cséplésnél 78.700, kukoricatörésnél pedig 73.000 papirkoronát.

Ezenkivül itt van a móri járás, ahol a mezőgazdasági munkabéreket a következőkép állapitották meg: felnőtt, teljesen munkabiró munkás keres áprilisban 25.000, májusban 25.000, junius, julius, augusztus, szeptember hónapokban 30.000, október, november hónapokban 25.000, december hónapban pedig 20.000 koronát, ellátás nélkül. A munkabérmegállapitó bizottság megállapitotta még az aratás alkalmával fizetendő legkisebb napszámbéreket is és ez 30%-kal magasabb a megállapitott **rendes** munkabéreknél. (**Kováts-Nagy Sándor:** Hiszen ott résziben aratnak!) Az aratási napszám tehát 45.000 koronát ér el — a munkabérmegállapitó bizottság rendelkezése folytán.

Ezzel szemben 1913-ban a napszám, a hivatalos kimutatás szerint, tavasszal 14.500, nyáron 33.000, ősszel 27.000, télen 20.300 papirkorona volt átlag, kapálásnál 26·100, aratásnál 57.900, cséplésnél 41.600, kukoricatörésnél pedig 29.600 papirkorona.

A sárbogárdi járásban augusztusra 33.800 koronát, szeptemberre 29.000, októberre 21.300, novemberre 18.000 és decemberre 19.250 papirkoronát állapitottak meg.

Itt szükségesnek tartom megjegyezni, hogy ezeket a munkabéreket buzaértékben állapitották meg és amikor én ezeket az összegeket kiszámitottam, az akkori tőzsdei árat vettem alapul, igy tehát az én számitásom hamis, mert a vidéken, ahol ezeket a munkabéreket fizetik, a tőzsdei árnál kevesebb összeget vesznek alapul, — az ottani napi buzaárat — amely 40—50—60 ezer koronával is kevesebb, mint a tőzsdei ár. Az én adataimnál tehát ez a különbözet szükségképen jelentkezik a munkabérekben.

A sárbogárdi járásban 1913-ban — mindig csak nagykoru és teljes munkabiró férfimunkásokat értek — tavasszal 31.600, nyáron 52.400, ősszel 33.900, télen 24.600, kapálásnál 31.600, aratásnál 60.400, cséplésnél 54.300, kukoricatörésnél pedig 32.600 papirkoronát kerestek a mezőgazdasági munkások a hivatalos kimutatás szerint.

A magyaróvári járásban aranykoronaértékben állapitották meg a napszámbéreket: áprilisra, novemberre 1·70, májusra, juniusra, szeptemberre s októberre 2·30, juliusra, augusztusra 3:00 és decemberre 1·40 aranykoronában. Ha papirkoronára átszámitjuk, ugy ez áprilisban, novemberben 24.0000, május, junius, szeptember, október hónapokban 33.000, julius és augusztus hónapokban 43.000 és decemberben 20.000 papirkoronát jelent. Ezzel szemben 1913-ban az egyes évszakok szerint 30.400, 43.400, 32.300 és 24.600 koronát kerestek, a kapálásnál 37.700, aratásnál 59.600, cséplésnél 50.000, kukoricatörésnél pedig 34.800 papirkoronát. (**Esztergályos János:** Egy napra! És most 1 kg kenyér 6000, 1 kg zsir 32.0000 korona! — **Malasits Géza:** Egy pár csizma 400.000 korona! — **Csontos Imre:** Én a mai napon 30.000 koronát fizettek s ezenkivül kosztot is adok a napszámosnak! Igy áll a helyzet, tessék megkérdezni! — *Zaj.*)

Nem vonom kétségbe, hogy a képviselő ur ilyen összeget fizet. (**Esztergályos János:** Ilyennek is kell lenni, mert az apró kisgazdának van szive, de a nagybirtokosnak nincs! — **Malasits Géza:** Annak a csendőr rendelkezésre áll! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Szeder Ferenc: Nem vonom kétségbe, hogy Csontos képviselőtársam ilyen munkabéreket fizet, de én nem az ilyen eseteket hozom ide, hanem azokat, amelyek azt bizonyitják, hogy nem fizetnek ennyit. Nagyon örülnék, ha nem ilyen számadatokkal kellene idejönnöm.

Én volnék a legboldogabb, ha itt a számadatok alapján meg tudnám állapitani, hogy a magyar földmunkásság rendezett viszonyok között él. Én volnék a legboldogabb, ha erről a kérdésről nem kellene beszélni, de amikor itt van előttem a hivatalos kimutatás és ezek számszerüleg igazolják, amiket én állitok, akkor kötelességemnek tartom idehozni a kérdést s megfelelő cselekvésre ösztökélni ezen a téren a földmivelésügyi kormányzatot. Épen ezért dolgoztam ezen a számrengetegen olyan sokat.

Itt van például Hajduszoboszló városa, ahol márciustól kezdve hónaponkint egészen decemberig aranyértékben a következő munkabéreket állapitották meg: 1·80, 2, 2·50, 3, 4·50, 4·50, 3, 3, 2·60 és 1·50 korona. Itt a mezőgazdasági munkabérek kezdődnek januárban 18.000 koronán és végződnek decemberben 21.000 koronán. Közbeesőleg két hónap van, tehát az aratási munkálatoknál felemelkednek 65.000 és 25.000 koronára. Ezzel szemben azonban 1913-ban a rendes munkabér, a napi kereset tavasszal 29.000, nyáron 43.000, ősszel 37.000, télen 23.000 korona volt, de aratásnál, amikor az itteni kimutatás szerint 65.000 korona munkabér állapittatott meg, 72.000 és 80.000 koronás napszámbéreket fizettek ezekért a munkákért. (**Esztergályos János:** Huszezer koronába belekerül egy mágnás földbirtokos agárkutyája naponta, az agárkutyáért többet fizetnek! — **Csontos Imre:** Mikor a munka bejön, senki sem tudja betartani ezt a megállapodást, annyit fizetnek, amennyit kérnek, mert dolgozni kell!)

Elnök: Csendet kérek, Csontos képviselő ur.

Szeder Ferenc: Például a hevesi járásban papirkoronában állapitotta meg a munkabérmegállapitó-bizottság a munkabéreket s csak annyit mondott ki, hogy ezek a munkabérek 1925 március 9-től érvényesek. Ezek a munkabérek pedig a következők: teljes munkabirásu férfi 35.000 korona, teljes munkabirásu nő 25.000 korona, korlátolt munkabirásu férfi 25.000 korona, korlátolt munkabirásu nő 20.000 korona, gyermek vagy fiu 15.000 korona, gyermek vagy leány ugyancsak 15.000 korona. Ezzel szemben tavasszal 24.600, nyáron 44.100 korona, ősszel 27.800 és télen 18.800 volt az átlagos napi kereset, de kapálásnál 21.600, aratásnál 59.800, cséplésnél 48.500, kukoricatörésnél 28.000 korona napszámbért fizettek, tehát kukoricatörésnél körülbelül azokat az összegeket fizették munkabérekben, amelyeket a munkabérmegállapitóbizottság legmagasabb napszámbérként megállapitott.

Sopron vármegye kapuvári járásában például a teljes munkabirásu férfiak napszámbérét 35.000 koronában, másodosztályu munkaerőét 25.000 koronában, nőkét 25.000 koronában, a fiatalabb munkaerőkét pedig 20.000 koronában állapitották meg naponta, amikor ott aratás alkalmával 77.000, cséplés alkalmával 49.000 és kukoricatörés alkalmával 30.000 koronát fizettek 1923-ban.

A csornai járásban 40.000 koronától le egészen 15.000 koronáig állapitották meg a napszámbéreket. Itt pedig felemelkedett a munkabér aratásnál 63.000, cséplésnél 53.000 koronára.

Szabolcs vármegye dadai járásában pedig buzaértékben állapitották meg a munkabéreket, kezdve 4 kiló napibéren és felemelkedve nyáron a hetedik, nyolcadik és kilencedik hónapban 8 kilogrammra, decemberben ujra csak 4 kilogramm a munkabér. Én utána számitottam ugyancsak a tőzsdei árfolyam alapján, mert ki-

váncsiskodtam, hogy milyen munkabéreket eredményezhet a 4 kilogrammos buza napibér s a következő eredményre jutottam: kezdődik a munkabérmegállapitás április hónapban, amikor 20.480 korona a napidíj buzaérték alapon. Ez a munkabér felemelkedik a három hónapban, julius, augusztus és szeptemberben 31.000 koronáig, de már novemberben lecsökken 14.400 koronára, nőknél ugyanakkor 9000 koronára, ami egyébként a legszorgosabb hónapokban sem emelkedik 21.000 koronánál magasabbra, mig ugyanekkor a gyermekeknél 7200 koronára csökken le a munkabér. Itt ujra megjegyzem, hogy ezeket a buzaértékeket tőzsdei áralapon számitottam ki, ami lényegesen magasabb, mint amiyen áron számitották ott abban a községben a buza árát s mint ahogy kifizették ezeke a munkabéreket.

Például a mátészalkai járás munkabérmegállapitó-bizottsága a férfiaknak kaszálásra, tehát a legnehezebb mezőgazdasági munkára 25.000 koronában állapitotta meg a napibért. Az csak természetes, hogy más munkáknál lényegesen alacsonyabb munkabéreket állapitottak meg, holott itt, amint a statisztikai adatokból látom, a háboru előtt is meglehetősen rossz viszonyok között éltek a mezőgazdasági munkások, mégis 41.000 koronán felül volt a fizetett munkabér aratás alkalmával és a cséplésnél 30.000 koronával fizették a napszámbért.

Veszprém megyében például az enyingi járásban márciusban kezdődik 20.000 koronával a napszámbérmegállapitás és legmagasabb fokát eléri juliusban és augusztusban, amikor 30.000 korona a megállapitott napszámbér. Szeptemberre és októberre 25.000, november—decemberben pedig 20.000 korona a fizetendő napszámbér, amely nőknél, ifjumunkásoknál, valamint gyermekeknél változó és lemegy egészen talán 10.000 koronáig. Ugyanebben a járásban 57—60.000 koronát fizettek 1913-ban a mezőgazdasági munkásoknak súlyosabb természetü munkáért s amikor én összehasonlitottam az 1913-as és 1925-ös évek adatait, pusztán abból a szempontból tettem, hogy hivatalos adatokkal is alátámasszam azt az állitásomat, hogy a mezőgazdasági munkásság még ilyen nyomoruságos életviszonyok és körülmények között nem élt, mint ahogyan él most. És most térek rá arra, hogy némileg igazoljam azt az állitásomat is, hogy ha valamikor az Omge. urai indokoltnak tartották volna azt, hogy kinai kulikat importáljanak ide, hovatovább indokolttá válik az, — ha lehetne — hogy a magyar mezőgazdasági munkásság menjen Kinába és keljen versenyre a munkabérek letörése tekintetében a kinai kulikkal. Cseu-Hau Sun professzor, az Imprechtor ez évi számában ir a kinai kulik életviszonyairól és megállapitja, hogy ezek napibére és keresete átlag 132 réz garas, amely átszámitva körülbelül egyenértékü a mi 24 ezer koronánkkal, azonban hozzáteszi, hogy a kinai kuli ruházkodása 5 5 dollár évente, ami körülbelül 370—380 ezer koronának felel meg, tehát egy olyan összegnek, amelyből a magyar mezőgazdasági munkásság félöltözet ruhát sem vehet, félpár csizmát vehet csak érte, amikor tehát a reálbéreket akarjuk összehasonlitani, amikor figyelembevesszük, hogy a kinai kulinak milyen olcsó az élelmezése, hogy aránylag milyen olcsó általában ott az élelmezés, összehasonlitva a mienkkel, amikor tehát a reálbéreket vesszük alapul, akkor igenis a magyar mezőgazdasági munkásság — hivatalos adatokkal bizonyitom állitásomat — hovatovább irigykedve tekinthet a kinai kuli életviszonyaira és vágyakozva tekinthet Kina felé, ahol a kulik jobb életviszonyok és életkörülmények között élnek, mint a magyar mezőgazdasági munkások.

A földmivelésügyi minister ur beszédében is megemlitette, hogy ott vannak munkabérmegállapitó-bizottságok, amelyek ezeken a bajokon hivatva vannak segiteni. (**Kis Menyhért:** Rossz a szervezetük!) Amikor annak idején ezt a törvényjavaslatot tárgyaltuk, felsorakoztattam a javaslattal szemben aggodalmaimat és megmondtam, hogy ennek gyakorlati értéke a mezőgazdasági munkabérek kialakulása tekintetében, illetőleg mezőgazdasági munkabérekre a tekintetben hogy azok a mezőgazdasági munkások elő nyére alakuljanak ki, nincs, mert hiszen ezek a mezőgazdasági munkabérmegállapitó-bizottságok szervezeti felépitésüknél fogva ezt a feladatot nem tölthetik be. A gazdák érdekképviseletének nagyszerüen megfelel a mezőgazdasági kamarák szervezete. Ezekben a gazdák nagyszerüen megtalálják érdekképviseletüket s elő is tudják mozditani ezek révén érdekeket. Ezt senki sem vonhatja kétségbe. (**Kis Menyhért:** Meg van engedve!) Ha ennek lehetősége megvolna, illetőleg egy ilyen szerv megalkotásának lehetőségei megvolnának a mezőgazdasági munkások részére, természetesen hogy azok is elő tudnák mozditani érdekeket, legalább olyan irányban, hogy magukna mezőgazdasági munkájuk révén lehetőleg emberi életet biztosithassanak. Mert én perhorreszkálom azt a felfogást, hogy ezek azok legmagasabb munkabérek, amelyeket a magyar mezőgazdaság elbir. Közvetlen azon területen, amely Magyarországhoz tartozott ma Burgerland, — Ausztria — a mezőgazdasági munkabéreket kötelezően sokkal magasabb összegben állapitották meg, mint amilyen összegeket én itt munkabérmegállapitó bizottságok működése nyomán felsoroltam. A ottani mezőgazdák birják azoknak a munkabéreknek fizetését, nálunk azonban azzal jönnek, hogy ennél magasabb munkabéreket nem tudnak fizetni, sőt bizonyitó anyagomból közfeledtem, de most hozzáteszem, hogy maguk ezek a kamarák állapitják meg, maguk támasszák alá az én állitásomat, amikor a kamarai értesitőben megirják, hogy *(olvassa):* »A mezőgazdasági munkás a maga élelmét nehézség nélkül meg tudja ma már keresni, azonban ruházkodni nem tud, mert a mezőgazdasági munka értéke sehogy sincs arányban az ipari árak uzsorás mértékével.«

Soha annyi rongyos csizmában járó munkást nem láttunk, mint a tél folyamán, ugy annyira, hogy a téli vagy tavaszi árkolói munkákra sokan azért nem tudtak vállalkozni, mert nincsen meleg ruhájuk, s ha vásárolna is valamit, az csak rongy pamutszövetből való, lehet s az meleget nem tart. Ez a kamarai értesitő pedig oda konkludál, hogy azért nem tudnak vásárolni ruhát, mert nagyon drága és ha a mezőgazdasági munkás két kézzel keres, akkor is csak kenyerét tudja megkeresni s négy kézzel, sőt többel kellene dolgoznia, hogy meg akarná keresni magának a ruházkodásra szükséges összeget is. Felveti ez a kamarai értesitő azt a gondolatot, hogy valamely minisiteriumnak, talán a népjóléti kormányzatnak kellene olcsó szövetből a közvetitő kereskedelem kizárásával a mezőgazdasági munkások részére formaruhát rendelkezésre bocsátani, hogy igy azután ruházkodhassanak.

T. Nemzetgyülés! Én azon az álláspontom vagyok, — amit már az előbb is emlitettem — hogy azokat a munkabéreket, amelyeket a

sztrák és a cseh mezőgazdaság elbir, el kell birnia a magyar mezőgazdaságnak is. Lehetetlen állapotot teremtettek és teremtenek, ha kihasználva ezt a kedvező konjunkturát, ami a nagybirtokosnak kínálkozik munkaerő tekintetében, kihasználni engedik, és nem gátolják meg ezt törvényes intézkedésekkel akként, hogy a mezőgazdasági munkásság is meg tudja keresni a neki szükséges napi kenyeret és a ruházkodásra szükséges összeget. És most rátalytatom ott, ahol az előbb elhagytam. Ez a törvény, amelyet a földmivelésügyi minister ur is említett, szervezeti felépítésénél fogva nem alkalmas arra, hogy e tekintetben lényeges befolyást gyakoroljon, — amint az adatok is igazolják — amikor ez a munkabérmegállapító-bizottság 15—20—25 ezer koronás napszámbéreket állapit meg, csak természetes, hogy ez nem alkalmas a mezőgazdasági munkások életviszonyainak rendezésére, ennek a nagy problémának megoldására. (**Esztergályos János:** Joggal mondják a földmunkások, hogy kevés pénz, kevés muzsika, korgó gyomorral, éhesen kell dolgozniok!)

A mezőgazdasági munkabérmegállapitó bizottság működése a törvény szerint nem kötelező. A földmivelésügyi minister ur rendeli azt el esetről-estre, ha hozzáfordulnak az érdekeltek a munkabér megállapitás céljából. De ő is előbb megkérdi az illetékes mezőgazdasági kamarát, tehát a mezőgazdák érdekképviseletét, hogy vajjon szükséges-e azon a területen a munkabérek megállapitása vagy nem. Ha a mezőgazdasági kamarák azt a véleményt terjesztik elő, hogy ott nem szükséges a mezőgazdasági munkabérek megállapitása, mert az ott fizetett munkabérek amugy is biztositják a munkásoknak és családjaiknak életlehetőségét, akkor a földmivelésügyi minister ur nem rendeli el a munkabér megállapitásokat, hiszen ez neki a törvény értelmében szuverén joga. De ha elrendeli is, a mezőgazdasági munkabérmegállapitó bizottságok összetétele olyan, hogy abban a gazdák vannak többségben, azok, akiknek nem túlságosan nagy érdekük az, hogy a mezőgazdasági munkás a munkabér révén rendezett viszonyok között élhessen, akiknek nem érdekük, hogy magas munkabéreket fizessenek. (**Gubicza Ferenc:** Ez nem áll!) hanem, akiknek az az érdekük, hogy minél alacsonyabb munkabéreket fizessenek. (**Gubicza Ferenc:** Nem igy van ez!) E tekintetben lehetnek egyes tiszteletreméltó kivételek, azonban együttesével a gazdák sohasem törekedtek arra, hogy magas munkabéreket fizessenek a mezőgazdasági munkásoknak, csak annyit, amennyit a viszonyok rájuk kényszeritenek, amennyit kedvező körülmények között fizethetnek. (**Gubicza Ferenc:** Ez nem áll!)

Én emlékszem rá, amikor nagybátyámmal a piacon alkudoztam 5 krajcár miatt és ő nem adta meg nekem az 5 krajcárt, de másnap kénytelen volt megadni, hogy hozzámenjek napszámért. Emlékszem tehát rá, hogy vannak ilyenek is, olyanok is, azonban együttesében mégis mindig arra törekszenek, hogy minél kevesebb napszámot fizessenek. (**Gubica Ferenc:** Dunántúl nincs igy!) Ez a törekvés a mezőgazdasági munkabérmegállapitásoknál is érvényesülhet, mint ahogyan kétségtelenül érvényesül is, mert a mezőgazdasági munkabérmegállapitó bizottságban mindenütt a gazdák vannak többségben... (**Gubicza Ferenc:** Zircen a munkabérmegállapitó bizottság legutóbb 15.000 koronáról egyszerre 25.000 koronára emelte a munkabért.)

Elnök: Csendet kérek! Gubicza képviselő urat kérem, ne méltóztassék parallel beszédet tartani! *(Rothenstein Mór közbeszól.)* Rothenstein képviselő urat kérem, ne méltóztassék a szónokot zavarni!

Szeder Ferenc: Még ahol megállapitották is a munkabért, minden támpont és minden fix pont nélkül állapitotta meg a bizottság a mezőgazdasági munkabéreket, ugy hogy amikor összeeső járások területén állapitották ezt meg, a bizottságok a legkülönbözőbb eredményekre jutottak. Nincs kiindulási pont a bizottságok működése tekintetében, amely a munkabérmegállapitásokra nézve alapul szolgálhatna. A mezőgazdasági bizottságnak szuverén joga hogy mit csinál és milyen munkabéreket állapit meg.

Annakidején, amikor a törvényjavaslatot tárgyaltuk, felvetettem a gondolatot, hogy elsősorban is tegyék kötelezővé a munkabérmegállapitó bizottságok működését, de mindenekelőtt a bizottságnak olyan összeállitásáról gondoskodjanak, hogy abban a munkások kivánsága is valamiképen érvényesülhessen. (**Gubicza Ferenc:** Ez helyes!) másodsorban pedig az illető vidéken 1913-ban fizetett napszámbéreket vegyék alapul. (**Gubica Ferenc:** Akkor megjelennének a tárgyaláson, ha kötelezővé volna téve!) Ha ekként jártunk volna el a törvény megalkotásánál, akkor esetleg nem lett volna most módomarra, hogy a törvény intézkedése nyomán felfakadó visszásságokat itt ilyenformán tegyem szóvá.

Túl vagyunk már az eseményeken, de be kell látnunk, hogyha egészséges alkotásokat akarunk létrehozni a mezőgazdasági munkások érdekében, akkor ezeknek az alkotásoknak végrehajtását nemcsak a gazdák kezébe kell letenni, hanem részben a munkások kezébe is, hogy ők is súllyal szólhassanak bele a saját ügyeik intézésébe.

Ismételten hangsúlyozom, azért tettem ilyen részletesen, hosszasan és számszerü adatokkal kisérve szóvá a mezőgazdasági munkások életviszonyait, hogy számszerüen is beigazoljam, mennyire lezüllött, tönkre ment, mennyire lesülyedt a magyar mezőgazdasági munkásság életviszonya 1913-hoz viszonyitva, pedig közismert tény, hogy annakidején a hatosos napszámok világában sem élt valami kedvező körülmények között a magyar mezőgazdasági munkás.

Most rá kell térnem ennek hatására, hogy t. i. minő hatása van ennek a nyomornak, kinnak, szenvedésnek a közigazgatási életre. A mezőgazdasági munkás nem tud ruhát vásárolni, nem tud ruházkodni, nem tudja sokszor a legszükségesebb élelmi cikkeket a maga számára megszerezni, mert nincs keresete. Ez a nyomoruság kihat az egész közgazdasági életünkre. Nincs ipar és kereskedelem, mert nincs fogyasztó, hiszen a nyomoruságos viszonyok között épen az a réteg koplal, amely a legnagyobb fogyasztóként jelentkezne, ha rendes kereseti viszonyok között élhetne.

A konkluzió az, hogy olyan egészséges törvényalkotásokra van szükség, amelyek átmenetileg is megvédik a mezőgazdasági munkásságot a kizsákmányolás lehetősége ellen. Olyan egészséges törvényalkotásra van szükség átmenetileg, amely kiragadja ennek az uzsorának karmaiból a magyar mezőgazdasági munkást és segiti ezt az osztályt felemelni, erőssé tenni, kifejleszteni, hogy az ország érdekében ez a társadalmi réteg is kifejthesse a maga működését. A földmivelésügyi kormányzatnak, de az egész kormánynak is az lett volna elemi kötelessége, hogy minden erőt megfeszitve, munkaalkalmakat teremtsen a mezőgazdaságban, hogy felszivja a munkaerőt — ha nem is

egészében, de legalább is a fölös munkaerő egy részét — a munkaalkalmakkal.

Hiszen közutaink járhatatlanok és akárhogy védekeznénk is ellene, — ha olyan naivak volnánk — a motoros erőeszközök megjelentek a mezőgazdaságban és ezek parancsolóan követelik a rendezett utak kiépítését, mert máskülönben nem érvényesülhetnek a mezőgazdaságban a motorikus gépek. Vagy ott vannak a vadvizek, amelyek száz és százezer hold területet boritanak el minden tavasszal és ősszel, ugy hogy ott minden munka lehetetlenné válik. (**Esztergályos János:** Nem csapolják le! Micsoda nemzeti kár!) Azt mondja a földmivelésügyi minister ur és azt mondja a kormány, hogy nincs rá pénz, hiszen ezek az »éceszek« megvannak nekünk is, nem kell ezeket nekünk beadni: de nincs rájuk anyagi fedezet. Hát kérem, igen t. földmivelésügyi minister ur, én majd hozok fel példát erre nézve a költségvetés kapcsán. (**Rothenstein Mór:** Egy kis jóakarat is kell hozzá! — **Csontos Imre:** A vizszabályozások kiadása sokkal több, mint minden adó! Ezt nem tudja az ur!) Én majd hozok fel példákat arra nézve, hogy a magyar költségvetést olyan improduktiv kiadási tételek terhelik, amelyeket produktiv célokra lehetne felhasználni. (**Esztergályos János:** Hol végzik azokat a lecsapolásokat azért a sok adóért? Hol?)

Szóvá teszem majd a költségvetés tárgyalása kapcsán és rá fogok mutatni azokra a tételekre, amelyek, ha produktiv beruházásokra forditjuk őket, bár nem is oldják meg ezeket a problémákat gyökerükben, — mint ahogy kétségtelenül nem egy-, két- vagy három év munkája oldja meg ezeket, mert erre huzamosabb idő szükséges — de sokkal közelebb hozzák ezeket a megoldáshoz. (**Rothenstein Mór:** Csak meg kell kezdeni!)

Ezzel kapcsolatban rátérek arra a beszámoló beszédre, amelyet Schandl Károly képviselőtársam tartott és amely után az igen t. földmivelésügyi minister ur is felszólalt, (**Esztergályos János:** Igazi Schande volt a beszámolója!) megemlékezvén a munkanélküliség kérdéséről és szociálpolitikai kérdésekről is és ugy állitotta be ezt a kormányzatot, mint amely nagyon sokat tesz a mezőgazdasági munkásosztály érdekében. Az Uj Barázda szerint, mint amely hivatalos lapja annak az irányzatnak, amelyet Schandl képviselő ur képvisel, a földmivelésügyi minister ur a következő kijelentéseket tette *(olvassa):* »A vizi társulatoknál nyujtott nagyarányu kölcsönök nemcsak a vadvizekkel teleöntött területeknek kulturterületekké való átalakitását eredményezik, hanem a földmunkásság foglalkoztatását is. A boldog béke éveiben sem mozgósitottak egy évben földmunka utján annyi földet, mint ezután. Ebben az évben több mint 30.000 földmunkásnak biztosit a kormány kenyeret. A munkásvédelem terén messzemenő intézkedést tett a kormány, mert meggyőződése, hogy a mezőgazdasági munkásosztály nemcsak nemzeti, de gazdasági szempontból is értékes tényező. *(Ugy van! jobbfelől.* — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Ugy van!) Kifejlesztette a mezőgazdasági munkásság ingyenes jogvédő irodáját. A földmivelésügyi minister ur be fogja kérni az összes munkásszerződéseket, felülvizsgáltatja és ahol azt látja, hogy a munkást bármiképen kiuzsorázzák, jogvédelemben részesiti.« Ezt mondotta tehát a földmivelésügyi minister az Uj Barázda tudósitása szerint Csongrádon. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Van ez ellen kifogása? — **Kabók Lajos:** Ez ellen nincs, csak meg kell csinálni! — **Rothenstein Mór:** Nemcsak mondani, hanem meg is tenni! — *Derültség jobbfelől.* — **Esztergályos János:** Igérni tudunk, gavallérok vagyunk az igéretekben, de cselekedni kell! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Mi cselekszünk! — **Kabók Lajos:** Nem nagyon látszik!)

Nekem, igen t. földmivelésügyi minister ur, semmi ellen sincs kifogásom, ami a mezőgazdasági munkásság ügyét előbbre viheti és előbbre viszi. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Furcsa is volna, ha kifogása volna ellene!) Én csak kezdem unni azokat a blöfföket, amelyek időközönkint megjelennek és el akarják hitetni a közvéleménnyel, hogy a semmi is valami. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Ezek azok, amiket a képviselő ur mond!) Amit a mezőgazdasági munkásság érdekében az árvizvédelmi társulatoknál csinálnak, az az ország érdekében való, helyes és általa a mezőgazdasági munkások is kenyérhez jutnak. Én azonban ezt már szeretném látni, (**Kabók Lajos:** Minden hónapban kapunk egy ministeri igéretet!) szeretném látni, igen t. földmivelésügyi minister ur, annyival inkább, mert egy tavalyi interpellációmra adott válasza kapcsán is méltóztatott ezeket a kérdéseket előhozni és az én értesülésem szerint nem is olyan nagy arányuak, nem is olyan nagy mértéküek ezek az árvizvédelmi munkák, mintha 30—40.000 munkást foglalkoztatnának. Ez az egyik. A másik pedig, földmivelésügyi minister ur, a következő: Szociálpolitikai kérdésekről ez a kormányzat azután igazán nem beszélhet! Nagyon szerettem volna, ha a földmivelésügyi minister ur átment volna Burgenlandba mezőgazdasági szociálpolitikát tanulni, csak egy hajitásnyira van Budapesttől. (**Esztergályos János:** Ott még tevére sem kellett volna ülni!) Méltóztatott volna látni, hogy a mezőgazdasági munkások ott milyen szociálpolitikai viszonyok között élnek. Nem elég csak az, földmivelésügyi minister ur, hogy a vármegyei tiszteletbeli jegyzőkkel, vagy valami ilyen ügyvédekkel megcsináljuk a jogvédő irodát. (**Rothenstein Mór:** A minister ur elment Egyiptomba! — **Csontos Imre:** A rokonaidat nézte meg, megköszönhetnéd! — *Derültség.* — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Mit akar ez alatt érteni a képviselő ur? — **Esztergályos János:** Hogy nem kellene tevére ülni, csak vasutra! — *Derültség.* — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Bölcs beszéd! Ez a bölcseség csak magától telik ki! — **Esztergályos János:** Igy van ez, minister ur! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Most vizsgázni akar a bölcseségből! — *Derültség jobbfelől.)*

Mondom, tisztelet mindenkinek, aki a jogsérelmet szenvedett mezőgazdasági munkásság ügyét felkarolja, bár én gyakorlati tapasztalat alapján mondom, hogy nagyon kevesek vannak ilyenek, és én azon az állásponton vagyok, hogy törvényhozási utra, törvényhozási beavatkozásra van szükség, ha a mezőgazdasági munkásságot jogsérelem esetén igazához akarjuk juttatni, mert a mai viszonyok között még ez a jogvédő iroda is jaj de kevés, jaj de csöpp, semmi ahhoz képest, ahogyan a mezőgazdasági munkásoknak igazságot kellene szolgáltatni akkor, ha rajtuk sérelem esik.

Én már szóvá tettem itt, igen t. földmivelésügyi minister ur, olyan szociálpolitikai kérdéseket, amelyek valóban szociálpolitikai célt szolgálhatnak, amelyek nemcsak látszatintézkedésekre volnának és nemcsak arra volnának jók, hogy a semmit becsomagoljuk szép szavakba és a közvéleménybe dobjuk, hanem ame-

yek realitást jelentenének a mezőgazdasági munkások szempontjából. Méltóztassék beterjeszteni a mezőgazdasági munkások betegség és baleset elleni kötelező biztosításáról szóló törvényjavaslatot, mint amely elengedhetetlen feltétele egészséges szociálpolitikai alkotásoknak. Sokszor szóvá tettem itt már és ismételten szóvá teszem azt, hogy az 19007 : XIX. tc. alapján az ipari munkások azzal a tényükkel, hogy munkába léptek, kötelezetnek a Pénztár tagjaivá lenni és nagyon helyesen, nagyon okosan: hogyha betegek, ha rászorulnak, orvost, gyógykezelést és táppénzt, segélyt kapnak.

Méltóztassék olyan egészséges szociálpolitikai alkotásokkal jönni, amelyek nem csak látszatok, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* amelyeket nemcsak azért hozunk, hogy a semmittevéseinket szép szavakba burkolva előadjuk, hanem amelyek gyökerében fogják meg a kérlést; én leszek az, aki ezt a lépést a leghálásabb köszönettel fogadom **(Rothenstein Mór:** Mi is!) és megszavazom az ez irányu törvényjavaslatot. **(Györki Imre:** Ne kirakattörvényekkel jöjjenek! — **Rothestein Mór:** Fokozatos szociálpolitika kell!) De nem vagyok hajlandó és nem leszek hajlandó sohasem arra, hogy pl. az ilyen kijelentéseknek, amilyeneket a földmivelésügyi minister ur is tett Csongrádon, bedüljek és ezt a valójában szociálpolitikai semmit, ezt a szociálpolitikai nullát szociálpolitikai tényként fogjam fel és ilyennek ismerjem el. **(Rothenstein Mór:** Nesze semmi, fogd meg jól! — **Györki Imre:** Szociálpolitikai maszlagolás!)

A másik az, hogy a földmivelésügyi minister ur be fogja kérni az összes szerződéseket. A földmivelésügyi minister urnak nagyon hálás leszek pusztán adatgyüjtési szempontból is, ha bekéri ezeket a szerződéseket, mert ezekről a szerződésekről én még ez után akarok beszélni. T. i. olyan kuriozum-gyüjteményem van ezekből a munkabér-aratási szerződésekből... **(Mayer János földmivelésügyi minister:** Hozza hozzám!) Készséggel állok rendelkezésére. **(Mayer János földmivelésügyi minister:** Én is.) ... olyan gyüjteményem van belőle, amelyből csak néhány adatot olvasok majd fel beszédem későbbi folyamán, amikor erre a kérdésre is kitérek, amely adatok meggyőzik a földmivelésügyi minister urat, hogy itt csakugyan tenni kelelne valamit, ha nem akarunk tovább is patópáloskodni ezen a téren.

A földmivelésügyi minister ur kijelenti Csongrádon, hogy milyen nagy tevékenység folyik e téren és hogy be fogják kérni a szerződéseket. Tessék ezt már most hivatalosan elrendelni, tessék ezt gyorsan, azonnal bekérni és kiállani azzal, hogy megcsináltam. Mert ha a földmivelésügyi minister ur ki is jelentette, hogy meg fogja csinálni, amennyire ismerem a dolgokat, a földmivelésügyi ministerumnak ezirányu ténykedéseit, egészen nyugodt vagyok: ha egy év után kérdezem, vajjon bekérte-e az összes idevonatkozó iratokat vagy szerződéseket, mint ahogy megigérte, akkor negativ választ lesz kénytelen adni a földmivelésügyi minister ur.

Elnök: Az ülést félórára felfügesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A szó folytatólag Szeder Ferenc képviselő urat illeti.

Szeder Ferenc: T. Nemzetgyülés! Az előbb említett kérdésekkel szoros kapcsolatban van a földreform becsületes végrehajtásának kérdése is. A földreform megoldása ennek a kormánynak és pártjának vállalt kötelezettsége lett volna, mert nemcsak a legutóbbi választás alkalmával használták harci jelszónak, hanem programmjukba kifejezetten is bevették, ha nem is azt a törekvést, amelyet szegény megboldogult Nagyatádi minister képviselt a forradalmak idején, de mégis egy olyan irányu földreformot, amely lehetővé tette volna ebben az országban a birtoktestek egyenletesebb megoszlását.

De egyébként is az egységespárt kisgazdaszárnyát kitevő csoport a földreform gondolatának leglelkesebb szószólója volt. Citálhatnám még azt a törekvést is, amelyet programmpontokba foglaltak, mint kisgazdapárti programmot, törekvést, ez azonban annyira közismert, hogy ennek citálására alig van szükség. Márpedig Bethlen István gróf miniszterelnök ur nyilatkozott abban az irányban, hogy a kisgazdapárti csoport az a szikla, amelyre politikáját fel akarja épiteni. Ismétlem, nemcsak a forradalom ideje alatt, hanem a bolsevizmus bukása utáni időkben is a kisgazdapárti csoport lelkes szószólója, harcosa volt a földreformgondolat becsületes megvalósításának, ami nagyon is helyes lett volna, mert Európában ma már egyedül állunk azzal a nagybirtokrendszerrel, amely nálunk fennáll. Sajnos, azonban a 16. és 12. pont körül való alkudozás következtében maga a szikla, maga a kisgazdacsoport is cserbenhagyta ezt a választások alkalmával hirdetett és a párt programmjába iktatott követelést is: a földreform gondolatát.

Minden szempont amellett szólott, hogy megváltozván az ország helyzete s megváltozván az európai politikai életben elfoglalt helyzete is, változzék meg ennek az országnak belső berendezkedése, mégpedig olyképen, hogy ez a széles nagy társadalmi réteg az egyetemesség érdekeit szolgálja és emelje fel. Nem tudunk olyan szempontot felhozni, — akár nemzeti, akár szociális vagy akármilyen más szempontot sorakoztatunk is fel — amelyből kiindulva ne lett volna határozottan jogos és kivánatos egy demokratikus földbirtokreformpolitikának a megvalósitása, végrehajtása. Amennyire megmásithatatlan igazság ez, annyira biztos ma már, — hiszen kézzelfogható tények igazolják — hogy aki objektiven vizsgálja a földreform végrehajtását, illetőleg megvalósitását, megállapithatja, hogy a földreform-törvénynek, az 1920 : XXXVI. tc. intézkedéseinek olyan végrehajtása, mint ahogy ezt a törvényt a gyakorlati életben végrehajtották, nem igen lehetett másra alkalmas, mint ennek a nagy kérdésnek lassanként való elaltatására.

Mert ne méltóztassanak egy pillanatig sem hinni, hogy azok a látszatintézkedések és látszatcselekvések, melyek a földreform kérdése körül jelentkeztek, megoldották azt a nagy kérdést, amely addig, amig megoldást nem nyer, Magyarország politikai életének is tengelye lesz, mert ezek az intézkedések nem oldották meg ezt a nagy problémát. Nem akarok jósolni, de én meg vagyok róla győződve, hogy eljön az az idő, amikor az a nagy probléma, amelyet ez a törvényhozás elhanyagolt, amelyet ez a törvényhozás nem oldott meg, ujra jelentkezni fog a nemzetgyülésen megoldást követelve, és akkor meg is fogják oldani ezt a kérdést gyökeresen.

Igen t. Nemzetgyülés! Megvolt magának a törvénynek is a hiányossága, magában a törvényben gyökerező bajok is akadályozták

a földreformtörekvések dülőrejuttatását, de voltak törvényen kivül eső okok is, amelyek gátolták ennek a törvénynek, illetőleg ennek a gondolatnak a gyakorlati életben való megvalósitását. De nem habozom kijelenteni, egy csomó slendriánság is hozzájárult ahhoz, ami a törvény gyakorlati végrehajtása körül jelentkezik. Hiszen elég utalnom csak arra, hogy amikor a törvényhozás magát a törvényjavaslatot letárgyalta és elfogadta, nem gondoskodott a kérdés pénzügyi megoldásáról, nem gondolt arra, hogy a földreform-kérdésnek pénzügyi oldala is van, amely rögtön jelentkezik, ha végre akarják hajtani a földreformot.

De maga a törvény szelleme is akadályozza a földreform becsületes végrehajtását. A törvény abban az időben készült, amikor az ellenforradalom a legvehemensebben lángolt ebben az országban, amikor gummibottal, börtönnel intézték el az embereket, amikor, ha a szocialistákról volt szó, a bolsevistákkal, a kommunistákkal azonositották azokat és a legkiméletlenebbül jártak el ezekkel az emberekkel szemben. Ma, amikor Benyovszkyt, akit annakidején a gyorstalpalás következtében hat évre itéltek el, a biróság felmentette, mert látja azt a véres és kegyetlen igazságtalanságot, amely ezzel az emberrel történt, egészen nyugodtan megmondhatjuk, hogy az 1920. évi XXXVI. t.-c.-nek az a rendelkezése, amely kizárja az igényjogosultak sorából azokat, akik a forradalmi mozgalmakban résztvettek, sok véres és kegyetlen igazságtalanságot teremtett.

Hiszen elég, ha csak arra az egy példára mutatok rá, hogy egy ember, akiről most, az ellenforradalom fellángolása után hat-hét esztendővel állapitja meg a biróság, hogy nem volt semmi vétke, kénytelen volt öt esztendőt eltölteni a börtönben azért, mert a Surgoth-tanács annakidején nem engedte a tanuit vallomástételre, nem engedte az igazát bizonyitani. Ez mindennél ékesebben bizonyitja, milyen felfogás uralkodott 1920-ban, amikor ilyen itélkezések születhettek. És ez a felfogás jelentkezett magában az 1920 : XXXVI. tcikkben is, amely igazságtalanul, jogtalanul, épen ebből az ellenforradalmi szellemből kiindulva az emberek egész tömegét zárta ki az igényjogosultak sorából azért, mert véletlenül belesodródtak a forradalmi mozgalmakba és amikor az ellenforradalom felülkerekedett, nem tudtak elegáns uriemberek módjára rögtön átnyergelni a másik oldalra.

Már az igényjogosultság megállapitásánál jelentkezett tehát az a szellem, amelyet annakidején ebbe a törvénybe beleerőszakoltak. De én a földreform törvény végrehajtása során azt is tapasztaltam, hogy az igényjogosultság megállapitásánál a törvénynek ezt az intézkedését a legkegyetlenebbül magyarázzák, pusztán azért, hogy az igényjogosultak sorából mindenkit, akit csak lehet, kitaszitsanak, hogy azután igy az igényjogosultak számának leszoritása révén — amennyire csak lehet — megmentsék a nagybirtokot.

Csak egy pár példát hozok fel arra nézve, milyen embereket taszitottak ki az igényjogosutak sorából és kiknek az igényjogosultságát nem állapitották meg azért, mert vagy résztvettek a forradalmi mozgalmakban, vagy nem is vettek részt, csak a szomszédjuk fogta rájuk, vagy pedig az a fiskális keresett embereket ellenük, aki az uradalom képviseletében megjelent a tárgyalásokon. Mert szomoru tény, hogy azok a fiskálisok, akik a törvényhozásnak is tagjai, a törvény végrehajtásánál odaszegődnek a nagy földbirtok mellé, mint amely megfizeti őket munkájukért, és azt a befolyásukat, amelly mégis rendelkeznek törvényhozói minőségükben a törvény esetleges végrehajtásánál, arra használják fel, hogy a nagybirtokot megmentsék és kisemmizzék azokat, akik e törvény szerint különben is igényjogosultak, az igényjogosultak névjegyzékébe való felvételből. Szomoru tény, de igy van. Nem egy képviselőtársamat tudnám megnevezni a túloldalról is, akik ügyvédek (**Szijj Bálint:** És onnét is!) — a mi sorainkban nincs egyetlenegy sem — (**Szijj Bálint:** Dénes István!) és a nagybirtok képviselőtébe szegődtek (**Szijj Bálint:** Ő is!) pusztán azért, hogy a nagybirtokot megmentsék esetleges felparcellázástól.

Itt van például Szajlai János, aki 29 évet 42 hónapig volt a fronton és négy családtag van. Perge Imre 37 éves, 7 havi frontszolgálata van, 65 hónapig volt hadifogságban. Szajl József 32 éves, 3 évi frontszolgálata van és családos ember. Nem teszem hozzá a családtagok számát, de négy-öt családtagja mindegyikének van. Szücs Lajos 38 éves, 16 hónapi frontszolgálat. Nagy Bertalan 33 éves, 24 havi frontszolgálat. Balázs Miklós 38 éves, 6 hónapi frontszolgálat. János Péter 32 éves, 36 hónapig volt a harctéren. Pásztor József 33 éves, havi frontszolgálata van. Gál András 29 évi 42 havi frontszolgálata van, a kis ezüst vitézségi érem és a Károly csapatkereszt tulajdonosa és igy tovább, egész tömege csak egy községből azoknak, akiket kizártak az igényjogosultságból. Ezek füzesabonyi lakosok, vannak az egri káptalan tőszomszédságában, amely magában foglalja a körülötte levő kastélyokat mind, pusztán azért ütötték el őket az igényjogosultságtól, hogy ne kelljen mélyebben belenyulni az egri káptalan birtokába.

Vagy egy másik eset az Alföldről. Kifogásolták az igényjogosultak névjegyzékét, egyszersmind azokét is, akiket az igényjogosultak sorából kihagynak. A kihagyásoknál például ilyen megokolás is előfordul: Herczeg József, öreg és politizál. T. i. megokolják is, hogy miért nem vették fel őket a igényjogosultak névjegyzékébe. Bús József, kommunista bűncselekmény miatt el volt itélve. Csamadia Mihály vadházas és csavargó. Lengyel Mihály öreg, el van látva. Tóth Antal, öreg, fiai külön igényeltek. Herczeg József, öreg, politizál. Mihály Lajos kommunista mozgalmakban élénk részt vett. Gonda György, a juttatás nem közérdek. Bacsa Jánosné, erkölcstelen életet él. Süli Károly, kommunista bűncselekmények miatt büntetve volt. Bozóky József, a juttatás nem közérdek. Ifj. Varga Károly, a forradalmi rablásokban résztvett. (**Graeffl Jenő:** Jó fiuk!) Itt mindjárt megjegyzem, hogy ez nem volt büntetve ilyen cselekményért. Ha büntetve lett volna, akkor nem emlitettem volna fel a nevét. Ez élénk fényt vet arra a társaságra, amely elbirálja az igényjogosultakat s amely ilyen állitásokat mer megkockáztatni azokkal szemben, akik ha ilyen bűncselekményeket elkövettek volna az ellenforradalom idején kiméletlenül elitéltek volna. Szabó József, Rákos nem juttat. Itt megjegyzem, hogy valami Rákos nevü volt az igénymegállapitó bizottságban, aki az embereket minősitette s igy az ő cselekményét apotrofálták a kifüggesztett jegyzékben. Szabó Józsefre nézve azt mondja a jegyzék: Rákos nem juttat, mert Szabó József katonaszökevény volt. Bartók Mátyásra azt mondja a jegyzék: Rákos javasolja. Bakos Andrásnál a juttatás nem közérdek. Id. Vidacs

ánál nem közérdekü a juttatás. És igy tobb egészen 433-ig, akiket az igényjogosultak ából kirekesztettek.

Ismétlem, az ellenforradalom szelleme bejutt ebbe a törvénybe, és ezt nagyszerüen kiasználták a nagy földbirtok megmentésére. ből a szellemből született meg azután az a galmazó állitás is, amely a kifüggesztett névrok mellett jelentkezett, s amely egyébként ás körülmények között büntetendő cselekény, még ha közigazgatási hatóságok kövek is el. Akik azután keresztülestek ezen a rtán és szerencsésen bejutottak az igényjosultak sorába, azoknál rögtön jelentkezett az pénzügyi nehézség, amelynek megoldása nélül akarta a kormányzat a földbirtokreform rdését megoldani. Különösen azoknál jelentzik, akiknél a juttatott föld után a vételárat bíróság annak idején a kedvező konjunktura tása alatt megállapitotta.

Nem egy-két esetet tettem már szóvá beszéim alkalmával, amelyekben a kedvező konnktura hatása alatt a bíróság 50—80 métermázsa holdankénti vételárat állapitott meg y-egy katasztrális hold területért. Most a vélárat vagy lealkudják a földbirtokosnál — int ahogy tudomásom szerint ilyen eset is őfordult — vagy elszöknek a földbirtokról, thagyják, mert nem képesek megfizetni azt összeget, amelyet annak idején a bíróság telárként megállapitott, amennyiben most ár felényi árakon vásárolhatnak földet, vagy k helyütt ennyit sem kell fizetni az illető ldbirtok mellett közvetlenül elfekvő terütekért katasztrális holdanként.

De ugyanez a helyzet azoknál is, akikre zve a földbirtokrendező bíróság csak bérletet lapitott meg. Tudott tény, hogy a földbirtokndező bíróság annak a rendeletnek alapján tézkedik e tekintetben, amelyet a pénzügyinister bocsátott ki s amely megállapitja adó, onánkén a fizetendő buzaértéket, illetőleg zamennyiséget. Ma az a helyzet, hogy nem y-két helyen két és fél métermázsa bért nytelen fizetni az, aki a földbirtokreform rén jutott hozzá egy kis terület földhöz, mig ásutt másfél métermázsa buzáért is megkapja rbe ugyanazokat a területeket. Még az a szencséje annak, akinek számára csak tiz év án állapitják meg a föld vételárát, hogy ettől nagy bérlettől megszökhet, otthagyhatja a szére juttatott földterületet és bucsut mondt annak a földdarabnak, amely a földbirtokform révén — most már megállapithatjuk — lyos teherként zuhant a nyakába.

Nekem már volt a kezemben olyan birógi idézés, amelynek alapján az érdekelt földzjuttatottakat a bírósághoz citálták s ott telezeték őket végerhajtás terhe alatt annak évi bérösszegnek megfizetésére, amelynél ismételten mondom — ma már 30—40, sok lyütt 50%-kal olcsóbban bérelhetnek területeket.

De, sajnos, nem különben állunk a házlyek kérdésében sem. Ha annakidején magát házhely-kérdést oldották volna meg becsületesen és arra törekedtek volna, hogy mindett, ahol házhely-igénylők jelentkeznek, házlyeket bocsássanak rendelkezésükre és különsen, ha a házhellyel kapcsolatban pénzügyi en is gondoskodtak volna a házak felépitéről, akkor a földbirtokreform-kérdésnek az a éregfoga, amely a végrehajtás során jelentzett, jól ki lett volna huzva. De a házhelyek rdésénél is ugy állunk és ugy nézünk ki, gy még ma is van jó egynéhány város és zség az országban, ahol évek hosszu során keresztül tárgyalták a házhely-kérdést, de az érdekeltek még mindig nem tudtak hozzájutni ahhoz a házhelyekhez, amelyre azután hajlékot akartak volna épiteni.

Minapi beszédemben is szóvá tettem ezeket a kérdéseket és most konkrét eset kapcsán ujra kitérek rá. Itt van például Békéscsaba, amely várost most én képviselem a nemzetgyülésen. Igen fontos érdekek fűzödtek volna ahhoz, hogy egyrészt a földbirtokreform kérdését, másrészt a házhely-kérdést itt gyökeresen és gyorsan oldjuk meg. Ezzel szemben mit kellett tapasztalnunk? Azt, hogy több mint három évi eljárás után ott az igényjogosultak még most sem tudtak hozzájutni egy talpalatnyi házhely-területhez sem.

Amikor Békéscsaba földbirtokreform ügyét legelőször szóvá tettem a nemzetgyülésen, megemlitettem, hogy amikor a földbirtokrendező biró kiment Ujkigyósra, — mint amely község leginkább jöhetett volna számitásba a földbirtokreform szempontjából Békéscsaba mellett — akkor hivatalosan odarendelték a béreseket az ablak alá, iskolásgyermekeket énekeltettek a biró ablaka alatt és azután előléptettek egy bérest, aki azt mondotta, hogy ide pedig ne hozzanak békéscsabaiakat, mert az ő apjuk és öregapjuk is itt élt és nem egyeznek bele abba, hogy a csabaiak idejöjjenek az ujkigyósi földbirtokra. Hát nem is mentek oda; a földbirtokrendező bíróság a kiküldött biró javaslata alapján gondoskodott arról, hogy a csabaiakat mindenütt végig kirekesszék a földbirtokrendező eljárás során s már több mint három esztendeje huzódik, kinlódik, vajudik a házhelyrendezés kérdése is és — ismételten kijelentem — az igényjogosultak mindezideig egy talpalatnyi házhelyterülethez sem jutottak Békéscsabán a földbirtokrendező eljárás során. Pedig amikor megindult az eljárás, szép, tekintélyes összegeket fizettek be azok, akik azt hitték, hogy igényjogosultakká válnak, igényjogosultak lehetnek és akiket igényjogosultaknak minősitettek is. Nagy összegeket kitevő épitőanyagokat vásároltak, befektetéseket eszközöltek azok, akiknek ezt anyagi erejük megengedte. Jó egynéhány biró kezelte már az ügyet, a képviselőtestület és a polgármester is sürgette a földbirtokrendező bíróságnál a házhelyre vonatkozó rendelkezések végrehajtását, de tény, hogy ezideig egy talpalatnyi területet sem kaptak, és ha az eljárás ilyen tempóban halad, akkor belátható időn belül nem is jutnak a csabai igényjogosultak egy talpalatnyi területhez sem az 1920 : XXXVI. tc. alapján.

Egyébként nemcsak az lett volna a kormányzat kötelessége, hogy magát a törvényt becsületes elgondolás szerint végrehajtsa, hanem az is kötelessége lett volna, hogy a házhelykérdés pénzügyi részéről is gondoskodjék és lehetőséget teremtsen arra, hogy azok a törpe exisztenciák, akik hozzájutottak egy kis darab földterülethez, hajlékukat fel is tudják épiteni. Ismételten utaltam arra, hogy a régi osztályparlament amelyben a csizmásoknak csak egy vagy két szerény képviselőjük volt, amely nem volt olyan demokratikus szinezetü, mint a mai nemzetgyülés és kormányzat, gondoskodott arról, hogy a munkáslakásokat fel lehssen épiteni és kamatmentes vagy olcsó kamatozásu kölcsönt bocsátott rendelkezésre, hogy a hajlékokat felépitsék. Csak természetes, hogy amikor most ezeket a kérdéseket felvetjük, a kormányzat azzal jön, hogy nincs ilyen célra pénzügyi fedezet. Utaltam azonban legutóbbi beszédem alkalmával is arra, hogy amikor egy bajbajutott vállalat jelentkezett a

kormányzatnál, annak rögtön 200 milliárd koronát bocsátott rendelkezésére. Ha házak, kislakások épitésére, mezőgazdasági munkáslakások épitésére bocsátott volna rendelkezésre a kormány olcsó kamatozás és hosszu lejárat mellett 200 milliárd koronát, ebből 5—6—7 ezer munkáslakást is fel lehetne épiteni. Márpedig én azon a véleményen vagyok, hogy ha ilyen vállalkozások kisegitésére van pénz az államházartás keretében, mennyivel inkább kell pénznek lennie akkor, ha ilyen fontos szociális kérdés megoldásáról van szó, ha arról van szó, hogy a mezőgazdasági munkások, akik különben nem tudnának hajlékhoz jutni, hajlékhoz jussanak. Az én meggyőződésem az, hogy sokkal erőteljesebben kellett volna egy kormánynak ezen a téren kötelességét teljesitenie. Ki kellett volna egy kormánynak szabadulnia abból az ellenforradalmi atmoszférából, amely jelentkezett a törvények végrehajtásánál és nagy nemzeti és szociális szempontokat kellett volna figyelembe vennie, amikor a földbirtokreformtörvény rendelkezéseit hajtja végre; különösen ami a házhelyrendezést illeti. Szent meggyőződésem, hogy jönnie kell annak a kornak, amikor ezeket a problémákat gyökeresen fogjuk megoldani az ország jól felfogott egyetemes érdekében.

Nyomorról és keservről beszéltem a mezőgazdasági munkásokkal kapcsolatban délelőtt, de nem mehetek el amellett a kérdés mellett, hogy ma már nemcsak a mezőgazdasági munkások azok, akiket a nyomoruság fojtogat künn a falvakban, hanem ma már a törpebirtokosok is kinlódnak, nyomoruságoskodnak. (**Nagy János** *(tamási-i):* Az egész gazdatársadalom!) A nyomoruság ma már nemcsak a munkások között pusztit, hanem betört a valódi kisgazdák társadalmába is. Az a kedvező konjunktura, amely a háboruban és a háboru után keletkezett, elmult. Mikor első nemzetgyülési beszédemet mondottam, akkor a kisgazdák még kedvező konjunkturában éltek. (**Szijj Bálint:** Rekviráltak náluk! Az volt a kedvező?) De akkor is azt mondottam: ennek vége lesz, különösen akkor, ha Oroszország termelvényeivel bekapcsolódhatik az európai gazdasági életbe. És még ott sem tartunk, máris az apró exisztenciák, a kisgazdák egész tömege vérzik a nyomoruság alatt. Ha korlátlan kölcsönt kapnának vagyonukra, hogy adósságaikat kifizethessék, rövidesen ugyanaz az állapot következnék be, amely jelentkezett a háboru ideje előtt, amikor aranyban kifejezve nehéz milliókkal volt megterhelve jelzálogteher formájában a kisbirtok. Ez a folyamat olyan kifejlődőben van, hogy ha akár ez a kormányzat, akár egy másik, eljövendő kormányzat ezt a politikát folytatja a kisgazdatársadalommal szemben, a törpeexisztenciákkal szemben, nemsokára eléri azt az eredményt, amely 1914 előtt mutatkozott, amikor napról-napra láttuk a kisgazdák birtokain lezajló árveréseket. Ezen a téren igen helyes és okos politika lett volna, ha folytatják azt az irányt, amelyet Nagyatádi Szabó István képviselt, amikor radikális földbirtokpolitikai kérdéseket fejtegetett, amilyen a progressziv adózás megvalósitása. Ezeket a kérdéseket mi is felvetettük és ha ezek a konjunkturális idők elmulnak, és a földbirtokreform révén nem bástyázzák körül az uj apró exisztenciákat és nem gondoskodnak arról, hogy a már meglevő törpeexisztenciák is törvényes intézkedésekkel körülbástyáztassanak, akkor itt siralmas vége lesz a törpeexisztenciáknak.

Nagyon szomoru dolog, hogy a túlsó oldalon épen a kisgazdák csoportja, tömege nem ismerte fel helyesen, okosan osztályának érdekeit, ha nem odaadta magát amellé az adózási politik mellé, amely most keresztülsöpör rajtuk. A adózás alapja ugyanaz a kataszteri osztályozá amely a háboru előtti időkben volt. (**Gr. Hoyo Miksa:** Nem mindenütt!) Ugyanaz az osztályo zás, amelyről számszerü kimutatást hoztam nemzetgyülés elé, beigazolva, hogy a nagybi tok aránylag sokal könnyebben tudja viseln az adóterhet, mint az apró birtokosok. *(Mozgá a jobboldalon.)* Hogy milyen helyzetben vanna a kisbirtokosok, arra elég felemliteni azt, hog Békéscsabán a kényszerkölcsön egész tömege táblázzák be vagyonukra és elég utalni arr hogy például Békés vármegyében több mint 9 miliárd adóhátralék van. Mit bizonyit mindez (**Szomjas Gusztáv:** Nincs pénz!) Azt bizonyitj hogy ezek is ott vanak a tönk szélén, ezeken a apró exisztenciákon is keresztülment annak a adópolitikának hengere, amely politikát — mint mondtam — a kisgazdapárt támogatás val valósitottak meg. (**Szomjas Gusztáv:** Bel fulunk a saját zsirunkba!)

E társadalmi réteg helyzete szoros össz függésben áll kereskedelmi politikánk kérdésév is. A kormányzatnak, ha már ilyen szerencsé len adópolitikát folytat ezekkel a törpe exis tenciákkal szemben, elsőrendü kötelesség volna, hogy kereskedelmi szerződésekkel é megállapodásokkal lenditse előre e réteg ügyé

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

A helyzet ugyanis az, hogy már ujból felv tődött a termelés korlátozásának gondolata. háboru előtt az Országos Magyar Gazdasá Egyesület foglalkozott azzal a kérdéssel, hog az áraknak bizonyos szinten való tartását a által érjék el, hogy a termelést korlátozzák. I ime, most egy kamarai értesitő épen a keresk delmi szerződésekkel kapcsolatosan irja, hog kezd az a nézet kialakulni, hogy a termelé csökkenteni kell, hogy a termelés értékesité lehetővé váljék. (**Graeffl Jenő:** Jó kis nemze gazdasági felfogás ez! — **Perlaki György:** M lyik kamarai értesitő irja?) A február 20-i keltezésü győri kamarai értesitő. (**Perla György:** Ezt egyik sem mondja! — **Graeffl Jen** Igy felbomlik minden! Nincs könnyebb, mint kész munkában hibát lelni!) Szószerint olva tam fel (**Szomjas Gusztáv:** Ki irta?) és meg métlem *(olvassa):* »A kereskedelmi szerződés hiányában az a nézet kezd kialakulni, hogy termelést csökenteni kell, hogy a termés ért kesitése lehetővé váljék.« (**Szomjas Gusztá** Azt akarjuk tudni, hogy ki irta!) A kamarai é tesitő vezércikke. (**Malasits Géza:** A felsőbb d nántuli mezőgazdasági kamara értesitője! E nagybirtokos, gróf Khuen-Héderváry áll élén! — **Perlaki György:** Az, hogy »kezd kial kulni«: nem vélemény!) Nem mondom azt, hog ez a vélemény, de szószerint citáltam, azt mo dotam, ami ott van.

Amikor tehát az a vélemény kezd kial kulni, hogy a termelés korlátozásáról k beszélni, akkor ez az ország szempontjá nagyon veszedelmes jelenség. (**Szomjas Gus táv:** Üzemredukcióról beszél! Ez egészen ma Nem birjuk az intenziv gazdálkodást!)

Nem arról van szó. (**Szomjas Gusztáv:** arról van szó! Másról nem lehet, különben pusztulunk!) Ne méltóztassék félreérteni, m itt a termelés csökkentéséről van szó. (**Perla György:** Nézze meg a kamarák politikáj épen az ellenkezőjét akarják elérni!) Én elég figyelmesen elolvasom az ilyesmit, mielőtt i hoznám. (**Perlaki György:** Ne csak egy cik

zzen meg, hanem az egész gazdasági politi-
t. — *Zaj.)*
Ez a cikk a kereskedelmi szerződések és
yezmények megkötését követeli, mert az
ndja, hogy különben nem tudjuk termé-
einket értékesiteni, (**Szomjas Gusztáv:** Ez
az!) majd azt, hogy ennek nyomán a gondo-
kezd kialakulni, hogy a termelést korlá-
zni kell, (**Szomjas Gusztáv:** Az intenziv gaz-
lkodást kell leszállitani, mert nem birjuk!
emredukció kell!) hogy a termés értékesi-
se lehetővé váljék. Kevesebbet kell tehát ter-
elni, hogy a kevesebbet jobban tudjuk érté-
siteni. (**Szomjas Gusztáv:** Akkor elpusztu-
nk!)
Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület
glalkozott már a háboru előtti időkben is
zel a kérdéssel és nagyon veszedelmes jelen-
g, hogy most ujra ilyen hangokat hallunk.
z ország érdeke mást követel. Intenzivebb
rmelésről, többtermelésről beszélünk, de az
tékesités lehetőségét a kamarai értesitő sze-
nt is kereskedelmi szerződésekkel, egyezmé-
yekkel kell a kormánynak megteremteni.
zomjas Gusztáv: Ugy van! Ez helyes!)
Ehelyett mit látunk? Kereskedelmi szerző-
seket és egyezményeket kötünk olyan állá-
okkal, amelyek az ország kereskedelmi, de
ezőgazdasági szempontjából is alig jöhetnek
gyelembe. Viszont, akár politikai, akár más
empontokból, mellőzzük azokkal az államok-
l a kereskedelmi egyezmények és szerződé-
k megkötését, amelyek pedig ebből a szem-
ntból számitásba jöhetnek. (**Szomjas Gusz-
v:** Melyik az?) Mert az, hogy a földmivelés-
gyi minister ur kimegy Egyiptomba (**Szom-
s Gusztáv:** Nagyon helyesen cselekedett!)
hazajövet hirlapi nyilatkozatokban számolva
e utjáról, azt mondja, hogy egy és más cikk-
en nagy értékesitési lehetőség kinálkozik.
Malasits Géza: Például tökmagban!) Ezt én
ereskedelempolitikai szempontból túlságosan
pmolyan nem veszem.
Nagyon örülnék, ha olyan naiv lehetnék,
ogy el tudnám hinni, hogy például Egyiptom-
oz fontos kereskedelmi érdekeink füződnek.
agyon örülnék, ha odáig tudnék emelkedni,
ogy ilyesmibe hinni tudnék, de reálisan gon-
olkozva azt kell mondanom, hogy — akár
urgonyát, akár mást akarunk is kiszállitani,
int ahogy a földmivelésügyi minister ur ter-
ezi — azt oda kivinnünk nem lehet, mert
gyiptom tőlünk olyan messze van, a földrajzi
ivolság, amely bennünket elválaszt Egyiptom-
ól, oly nagy, hogy bármennyire is kivánko-
unk Egyiptom felé, már ez eleve lehetetlenné
eszi, hogy komoly ember komolyan foglalkoz-
ék azzal, hogy olyan kereskedelmi szerződést
sinálhassunk Egyiptommal, amely az ország-
ak előnyére és hasznára válik.
Elsősorban a közelfekvő államokkal kell
egkeresni a barátságos érintkezést (**Szomjas
usztáv:** Hol? — **Perlaki György:** Melyikkel?
zt tessék megmondani! — **Vanczák János:**
elsőmagyarországnak nincs termőföldje! —
zomjas Gusztáv: Kettőn áll a vásár! — *Zaj.)*
s velük kereskedelmi szerződéseket kötni, ke-
eskedelmi kapcsolatokat keresni, (**Perlaki
György:** Ez megint kettőn áll!) hogy igy lehe-
ővé váljék ebből a lehetetlen helyzetből a ki-
ezető ut. (**Gr. Hoyos Miksa:** Beszédnek szép,
e nincs eredménye! — **Szomjas Gusztáv:** A mi
rdekünk volna, hogy megcsináljuk! Ebben is
ngyilkosok vagyunk, hogy nekünk nem kell
ereskedelmi szerződés! — *Zaj. — Elnök csen-
et.)*
A falvak szempontjából szóvá kell még ten-
nem a közigazgatás magatartását a hozzáforduló egyszerü emberekkel szemben. Azon az állásponton vagyok, hogy a közigazgatásnak be kell látnia, hogy milyen helyzetben vagyunk, milyen körülmények között élünk. A közigazgatásnak le kell szállania arról a magas lóról, amelyen a háboru előtt ült. Sajnos, az a szellem, amelyet én itt szóváteszek s amely a közigazgatáshoz forduló felekkel szemben nyilvánul meg, megnyilatkozik a különféle minisztériumokban is, ahonnan a közigazgatást irányitják. Hiszen, ha nem is ismerném ezt a szellemet, elég volna csak arra utalnom, hogy maga a belügyminister is kénytelen volt rendeletet kibocsátani olyan irányban, amely figyelmezteti az alárendelt hatóságokat, hogy emberségesen bánjanak a hozzáforduló felekkel. Akik a falusi életet ismerik vagy ott élnek, tudják, hogy most is az a háboru előtti szellem jelentkezik a közigazgatásnál, amely csak parasztot és urat ismer, ahelyett, hogy ennek eliminálására törekednének és megértést teremtenének a közigazgatás és a hozzáforduló felek közt. Nagy mértékben hozzájárul ehhez az állapothoz az, hogy a községi képviselőtestületek életében minden változatlan évtizedek óta. Ha a nemzetgyülés összeül két évre vagy öt évre, következik egy uj választás, felfrissitik a parlamentet, megkérdezik a nép akaratát, mig a községek életében ez nem történik meg. Vannak községek, amelyekben a képviselőtestület 15 év óta együtt ül, mert azóta nem volt uj választás. Ez nemcsak ebből a szempontból hátrányos, a község fejlesztése szempontjából is. (**Perlaki György:** Községi választás volt, csak törvényhatósági nem!) Én nagyon jól tudom, hogy községi választás sem volt.

Az előbb emlitettem és most egy konkrét eset kapcsán teszem szóvá azt, hogy milyen magatartást tanusitanak sokszor magasabbrangu tisztviselők is a hozzáforduló felekkel szemben. Ez csak egy kis epizód, de hűen jellemzi azt a helyzetet, amely jelentkezik ott és jelentkezik a községek és a közigazgatás részéről.

Egy levelet olvastam a Magyarország tegnapelőtti számában, Petri Pál államtitkár urhoz címezve, ebben többek között azt irják *(olvassa):* »Egy barátommal kérettem önt, egy pillanatra. Nem nyilt meg az ember, akihez fordultam. Nem villant fel az arcán az öröm, amihez már ugy hozzászoktattak a jó, kedves olvasók. Háttal állt, háttal maradt s a válla elkezdett rángatózni. Barátom kétségbeesve lép hozzám, hogy önt mentegesse, arra ön megfordul és elmegy előttem s bádogarccal valami olyat mond: Délután ötkor. — Parancsoljon velem. — A hivatalban. És el. Egy szó köszönés, kézfogás, egy pillantás, semmi... Ki volt ez, — kérdeztem. — Ez tényleg egy magyar államtitkár? — Uram, nem adok önnek alkalmat rá, hogy az előszobában megvárakoztasson és a szoboszlói embert eljátssza nekem... A debreceni adoma szerint egy illuminált társaság megy kivilágos kivirradatkor, az utcán megszólitanak egy embert: »Mondja, bácsi, mi az az égen? A nap, vagy még a hold?« Azt mondja rá az ember: »Nem tudom én, édes uram, nem idevalósi vagyok, hanem szoboszlói.« (**Szomjas Gusztáv:** Nem tudom, miért van igy elkeseredve ez az ember!)

Móricz Zsigmondot soha életemben nem láttam. (**Szomjas Gusztáv:** De mi láttuk Petri Pált! Szelidebb, szivélyesebb és kedvesebb ember nincsen nála!) Móricz Zsigmondot, aki ezt a levelet intézte Petri Pálhoz, csak az irásai nyomán ismerem. Régóta olvasom irásait és

kijelentem, hogy azokat nagy lelki épüléssel olvasom. Móricz Zsigmond olyan egyéniség, akivel illő, hogy Petri Pál államtitkár ur szóba álljon, még akkor is, ha a folyosón és nem hivatalos helyiségében jelentkezik. Móricz Zsigmond a ma élő irók egyik legnagyobb alakja és aki olvasta Móricznak a »Tündérlak Magyarországon«, vagy a »Sári biró«, vagy a »Hét krajcár« cimü munkáját, az tudja értékelni benne azt az embert, aki, hogy ha még a folyosón is akar beszélni az államtitkár urral, az államtitkár szóba állhat ott vele. Ismétlem, Móricz Zsigmondot nem ismerem, soha életemben sem láttam, de az az egyéniség, aki mindig ismeretes lesz a magyar irodalomban a neve után még akkor is, amikor Petri Pál államtitkár urról senki sem fog tudni. (**Gr. Hoyos Miksa:** Ez legyen a legnagyobb bűne!)

Ezzel is csak jellemezni akartam azt a szellemet, amely a hivatalos helyeken jelentkezik az odaforduló felekkel szemben. Gondolkoztam a kérdés fölött és arra a következtetésre jutottam, hogy az az uralkodó klikk, amely Móriczot ki akarja taszitani a magyar irodalomból és amely törekvésnek egyik megnyilvánulása volt az államtitkár urral való találkozás is, azért teszi ezt, mert Móricz Zsigmond mindenkor becsületesen oda állt a föld népe mellé, irásaiban azt támogatta és súlyt adott a munkásság és a föld népe törekvésének is. Más szellemet lent a közigazgatásban, más szellemet bent a miniszteriumokban (**Gr. Hoyos Miksa:** És a parlamentben is!) — igen t. gróf ur, ott is lesz még más szellem — hogy amikor a hozzáforduló felek jelentkeznek, akkor tisztességesen, emberségesen és ne brüszk módon bánjanak a felekkel.

Szóvá kell még tennem az egyesülési és gyülekezési jog kérdését is. Most már korlátot szabok beszédemnek és lehetőleg rövidre fogom mondanivalómat, azonban ezek olyan kérdések, amelyek mellett nem lehet szótlanul elmenni. Az egyesülési és gyülekezési jog szerintem minden állampolgárnak, minden munkásnak, az ország minden lakójának egyenértékü joga. Lehetetlen állapot és a józan ésszel sem lehet magyarázni, hogy amig az egyik társadalmi réteg korlátlanul élhet az egyesülési és gyülekezési jog szabadságával, addig a másikat kirekesszük ebből a jogból. Ha egy olyan társadalmi csoport, amely a kormányt támogatja, élni akar a gyülekezési jog szabadságával, élhet vele. ámde azok, akik ellenzéki szempontból nézik a kormány politikáját, már nem élhetnek az egyesülési és gyülekezési jog szabadságával.

Az emberből ennek a politikának a látása azt az érzést váltja ki, és az is valójában az igaz, hogy a kormányzat fél az ország közgazdasági hangulatának megnyilatkozásától. De nemcsak gazdaságilag, nemcsak politikai téren korlátozott a gyülekezési jog egy csoport számára, hanem vallási téren is. Dacára annak, hogy a vallásszabadság törvénybe van iktatva, mégis vannak vallásfelekezetek, amelyek, ha összejönnek istentisztelet tartása céljából, a szolgabiró egyszerüen lefogatja és megbirságolja prédikátorukat, sőt előfordult az az eset is, hogy egy vallásfelekezet prédikátorát vasra verték és ugy kisérték végig az utcán a vallásszabadság szent nevében.

Nyiltan tehát azok sem mondhatják meg véleményüket, akik gazdasági, de azok sem, akik politikai szempontból akarnak szervezkedni és megnyilatkozni, sőt mondom, vallási téren is jelentkezik az az atrocitás, amely a háboru előtt csak Poroszországban volt ismeretes. Büntetendő cselekmény, ha meg akarják alakita vidéken a szociáldemokrata pártszervezete büntetendő cselekmény, ha meg akarják alak tani gazdasági szempontból a földmunkások o szágos szövetkezetét, s büntetendő cselekmé az, ha a kléruson kivül eső más felekezet, ame törvényben gyökerező jog alapján összejöh összejön és végzi a maga ájtatos istentisztelet Erre nézve csak megemlitem a következők Borsod vármegyében például az egyik közsé ben összejöttek a baptisták ájtatoskodás célj ból. A csendőrök lefogták prédikátorukat, mezőkövesdi főszolgabiró elverte rajta a port, itélte és megbirságolta. Ugyanezt csinálta e másik helyen, ahol a halotti temetésen jele meg a prédikátor, s mielőtt a temetés köri szertartást elvégezhette volna, a csendőrök fogták s kiméletlenül megvasalták. Ha a megé tés politikáját akarjuk szolgálni, akkor a k mányzatnak arra kell törekednie, hogy ily jelenetek ne fordulhassanak elő hanem az egy sülési és gyülekezési jog terén is minden lampolgár egyenlő részese legyen ennek a jo nak. És most meg kell mondanom, hogy Me kövesden ugyanaz a főszolgabiró üldözi a ba tisták prédikátorát, — akit én nem ismerek azt sem tudom, hogy kicsoda — mondo ugyanaz a főszolgabiró, aki a forradalom id alatt könyörgött, hogy mutassák be az akk forradalmi kormánybiztosnak s aki amikor mutatták, mindjárt üzletet akart csinálni ve Minden alkalmat megragadott arra, hogy tüntesse magát a forradalmi kormánybiz előtt, illetőleg a direktórium élén álló kormá biztos előtt s minden alkalmat megragadott forradalom alatt, hogy érvényesüljön, most dig, amikor reá nézve egy más éra következ még vallási szempontból is üldözi az emberek

Itt van a mezőcsáti eset, ahol a kezemb levő birói itélet indokolása szerint hármangyen jöttek össze egy háznál s a szolgabiró kivételes hatalom alapján 29 embert itélt hosszabb-rövidebb szabadságvesztésre, pedig szolgabiró sem tudott adatokat produká arra, hogy többen összejöttek volna. Itt v a gyöngyöstarjáni eset, ahol ugyancsak öss jöttek néhányan politikailag hozzámtartó emberek egy háznál és a trianoni békeszer désbe ütköző kihágás vétsége miatt itélték őket két-két hónapra és néhány millió koro pénzbirságra. Nekem az volt az érzésem, kor ezt az itéletet hallottam, hogy itt talá kormányzat kifelé akarja produkálni ezeket itéleteket, melyeket a titkos szervezetek el hoznak. Ha van ilyen külföldi kivánság a k mányzattal szemben, hogy a titkos szervezet nek hágjon a nyakára, az bizonyára nem hogy annak a néhány földmunkásnak szoc demokrata irányu szervezkedését akadályo meg, akik áldozatai lettek a gyöngyöstarj illetőleg a gyöngyösi főszolgabiró tényked nek. A helyzet az, hogy akár gazdasági akár politikailag akarnak szervezkedni a f munkások, az esetben, ha szembenállna kormánnyal és a kormány politikájával, t a szervezkedés, tilos az összejövetel és a kiméletlenebb módon gázol rajtuk keresztü közigazgatási hatóság. Ne méltóztassanak pillanatig sem abban a téves hitben élni, h addig, amig igy kezelik az embereket, a ilyen különbséget tesznek ember és ember zött, amig egyiknek korlátlan szabadságot nak, a másiknak meg nem adnak jogot, bék nyugalom lesz ebben az országban.

T. Nemzetgyülés! Ezzel kapcsolatban sz kell tennem még a levente-ügyet is, még pe annál az egyszerü oknál fogva, hogy bizon

személyes tapasztalatok és a hozzánk érkezett evelek alapján is megállapitható, hogy ez az ntézmény mai formájában és mai végrehajtá-ában alkalmas arra, hogy a falu lakóinak letét megkeseritse. Hive vagyok a fakultativ estnevelésnek és a mi körünkben is mindent lkövetek arra nézve, hogy a testnevelést ápol-uk és fejlesszük, mondom, hive vagyok a fa-ultativ testnevelésnek, de nem vagyok hive a levente-üggyel kapcsolatban annak, hogy erőszakkal és büntetéssel kényszeritsék gyakor-atozásra a mezőgazdasági munkásokat, akik ülönben is kiféradnak és eleget gyakorlatoz-ak egész heti munkájuk alatt.

Meg vagyok róla győződve, hogy ha azok a képviselőtársaim, akik annakidején hozzájá-ultak ennek a testnevelésről szóló 1921 : LIII. c. megalkotásához, ismerték, tudták volna azo-kat a következményeket, amelyeket ennek a törvénynek gyakorlati végrehajtása rájuk nézve jelent, azt hiszem, jobban meggondolták volna a törvény megszavazása alkalmával, hogy mit csinálnak. Én csak példákat hozok fel arra nézve, hogy milyen helyzetet teremt kü-lönösen a kisgazdáknál, az apró, törpe exisz-tenciáknál ennek a törvénynek végrehajtása. Például van egy kisgazda, akinek 2—3 fia van, akik leventeköteles és van egy gazdasági cse-lédje, aki ugyancsak leventeköteles. Ezek együttesen végzik a gazdaságban előforduló mindennemü munkálatokat és valósággal pro-bléma előtt álanak akkor, amikor valamennyi-nek leventegyakorlatra kell menni. Itt van ná-lam egy levél, amely ezzel a mondattal kezdő-dik *(olvassa):* »Megvert a jó Isten bennünket ezzel a testnevelési törvénnyel.« Kisgazda irta ezt a levelet. A másik elpanaszolja, hogy házas ember, de még nem mentették fel a levente-gyakorlat következményei alól. Kisgazda és nem tudja mit csináljon, mert súlyos és nehéz birságolás következik, ha nem jelenik meg a le-ventegyakorlaton. Itt van nálam egy harmadik levél is, amelyben egy háromgyermekes család-apa, kisgazda, sirja el keservét és kérdezi, vál-toztathatna-e azon az állapoton, hogy három fia minden vasárnap kénytelen otthagyni a jó-szágot, a gazdaságot és mindent (**Csontos Imre:** Maga a képviselője ennek a községnek?) és kénytelen »testnevelni« és gyakorlatozni. (**Csontos Imre:** Az a kérdés, maga-e a képviselője en-nek a kerületnek!) Én megmondom azokat a panaszokat és bajokat is, amelyek más kerület-ből érkeznek hozzám. (**Csontos Imre:** Az ottani képviselőnek tudnia kell, hogy mi a kötelessége! — **Malasits Géza:** A földmunkásokat képviseli, tehát kötelessége az egész országra ki-terjed!)

Arra nézve, aki nem akarja elhanyagolni gazdaságát vagy aki munkásember és dolgo-zik, ugyhogy nem jelentkezhetik a leventegya-korlatra, mert munkában van elfoglalva, sú-lyos és nehéz pénzbirság következik. A legkép-telenebb itéletek születnek meg a leventegya-korlatozásokról való elmaradás nyomán. Itt van a kezemben egy csomó árverési hirdet-mény. Az egyik szerint két párnát akarnak el-árverezni, a másikban egy stráfkocsit és igy megy ez tovább. Butorokat, berendezéseket és minden szükséges gazdasági és egyéb felszere-léseket árvereznek el azért, mert a leventekö-teles nem jelent meg a leventegyakorlatra. Itt van pl. egy levente-ügy Csömörről. Özvegy Reiter Istvánné hadiözvegy, havi 56.000 korona nyugdíjat kap és 226.000 korona pénzbüntetés fejében lefoglalták a varrógépét és kéthónapos malacát. Kurucz János gyári munkásnak, ha munkája van, heti 120.000 koronát keres, a fe-lesége hónapok óta beteg, most halálán van, öt élő gyermeke van, 100.000 korona levente-büntetés fejében elvitték a varrógépét. Özvegy Haromsitz Jánosné, hadiözvegynek varrógépét foglalták le, pedig ötödmagával tengődik havi 60.000 korona nyugdíjából. Stanka János gyári munkásnak, jelenleg munkanélkülinek 400.000 korona pénzbüntetés fejében másfél éves hizó-ját foglalták le. Özvegy Varga Mártonnénak a párnáit vitték el. Fabók Pál keresete heti 100.000 korona, leventeköteles két fia munka-nélküli, elvitték négy párnájukat tehát a leg-drágább kincsüket. Bander Mihály munkanél-küli napszámosnak elvitték három kecskéjét, két zsák rozsát, özvegy Warenska Györgyné hadiözvegynek, akinek 30.000 korona a havi nyugdíja, 100.000 koronás pénzbüntetés fejében lefoglalták a varrógépét. Tankó Pál harango-zótól egy zsák rozsot vittek el, özv. Kálmán Jánosné varrógépét 54.000 korona fejében fog-lalták le, Szabó Márton földmunkás egyetlen tehenét 100.000 korona fejében vitték el, Mackó Jánoséknak — valamennyien munka nélkül vannak — elvitték a varrógépüket. Igy felso-rakoztathatnám községenként és személyen-ként mindazokat, akik a leventézés következ-tében erre a sorsra jutottak, akiknek elárve-rezték apró jószágaikat, butoraikat, berendezé-süket, varrógépüket és egyebüket.

Kétségtelenül bizonyos az, hogy erre a vexaturára, zaklatásra, aminek a leventézéssel kapcsolatban kiteszik a falvak népét, — persze a városokban nem törődnek vele oly sokat, mert a városi népet nem fogják annyira a le-ventézés igájába — semmi néven nevezendő szükség nincs. De nincs szükség különösen arra a szellemre, amely a leventézéssel kapcsolat-ban jelentkezik. Már délelőtti beszédemben is utaltam arra, hogy Magyarország csak békés szándékkal, békés munkával boldogulhat és kerülhet ki ebből a mai lehetetlen helyzetből. Hiába akarják militarizálni a levente-csoporton keresztül az ifjuságot, ez teljesen céltalan és csak vesztébe viheti az országot. Nincs erre semmi szükség és az országnak csak ártunk vele. Kijelentem, hogy hive vagyok a fakultatiy testnevelésnek, de nem vagyok hive az ilyen kényszer utján eszközölt u. n. testnevelésnek, amelynek, mint az egyik tanitói szaklapban olvasom, az a célja, hogy katonailag képezzék ki és neveljék a fiatalságot. Ismételten hang-súlyozom, nincs erre semmi szükség, de külö-nösen nincs szükség arra a vexaturára, ami a levente-üggyel kapcsolatban a falvakban je-lentkezik. Ennélfogva kötelessége a kultuszmi-nister urnak, hogy haladéktalanul gondoskod-jék ennek a törvénynek visszavonásáról, de ad-dig is kötelessége gondoskodni arról, hogy a végrehajtás körül ne forduljanak elő azok az atrocitások, amelyek eddig előfordultak. Kimél-jék meg az egyébként is agyonsanyargatott és megnyomoritott népet az ujabb zaklatásoktól.

Politikailag is bizalmatlan vagyok a kor-mány iránt, nemcsak azok miatt, amiket ed-dig elmondtam, hanem bizalmatlan vagyok iránta abból az egyszerü szempontból is, mert nem látom, hogy a politikájában tényleg olyan irányt követne, amely alkalmas volna arra, hogy az ország érdekeit minden téren és min-den vonalon előmozditsa. Itt kapcsolódom bele ismételten Szabó Sándor képviselőtársamnak ma délelőtti felszólalásába, még pedig ennek abba a részébe, amelyben szemére vetette gróf Andrássy Gyulának, hogy a cselédeit és a gazdaságában alkalmazott munkásokat arra kényszeritette, hogy az ő pártállása szerinti képviselőjelöltre szavazzanak. Hát igen t. Nemzetgyülés és igen t. kisgazda képviselő-

társaim, erre jó a nyilt választójog. Arra alkalmas a nyilt választójog, hogy a grófok, meg a nagy földbirtokosok és azok, akik politikai hatalmukat féltik, azt a nyilt választójoggal megmenthessék; arra jó a nyilt választójog, hogy felállhasson Szabó Sándor t. képviselőtársam — és mások is — és odavághassa a neki nem tetsző képviselőnek, hogy: majd a legközelebbi választáson ki fogunk benneteket füstölni; arra való a nyilt választójog, hogy terrorizálhassuk a választókat a szerint, amint akarjuk, hogy ha kezünkben van a hatalom; arra való a nyilt választójog és a nyilt választás, hogy igy azután meg lehessen hamisitani a valódi népakaratot, hogy igy azután politikai hatalmi, személyi vagy egyéb érdektől vezéreltetve olyan parlamentet hozhassunk létre, az ország igazi hangulatával és akaratával szemben, amilyet épen akarunk!

T. Nemzetgyülés! Az a képviselői csoport, amely velünk szemben ül, a kisgazda-csoport, mindenkor az általános, egyenlő és titkos választójognak volt a hive addig, amig ennek megvalósitására sor nem került. (**Csontos Imre:** Akkor még nem láttuk azt, hogy mi volt 19-ben! — **Pikler Emil:** Egész Európa meg tud lenni e mellett! Hát, olyan hülye Magyarország népe, hogy az ő judiciuma alantasabb, mint a másiké?)

Elnök: Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! „

Szeder Ferenc: Az egységespárt 1922-ben épen olyan jól tudta, mint amilyen jól tudja most, hogy mi volt 1919-ben. A választásoknál országos programmjában az általános, egyenlő és titkos választójog szerepelt, pedig ismét hangsúlyozom, hogy 1922-ben épen olyan jól tudta, mint most, hogy mi történt 1919-ben. Sőt még talán elevenebben éltek a képzeletében azoknak az időknek eseményei, mint most; mégis amikor korteseszköznek kellett felhasználni a választójog titkosságát, akkor felhasználták, de amikor meg kellett volna valósitani, akkor ezt a programmjukat cserbenhagyták. (**Csontos Imre:** Csakhogy megláttuk, hogy a munkásság képviselői hogyan passzolnak őrgróf Pallavicinihez! — *Derültség jobbfelől.*)

Elnök: Kérem Csontos képviselő urat, sziveskedjék csendben maradni! (**Malasits Géza:** Nagyon élénk fantáziája van! No de, hogy egy molnárnak ilyen fantáziája legyen! — *Derültség a szélsőbaloldalon.* — **Csontos Imre:** Látjuk, tisztában vagyunk vele!)

Szeder Ferenc: Nekünk, ha azok a súlyosabb kifogásaink nem volnának a kormányzattal szemben, amelyek pedig megvannak, hanem pusztán csak az a tény választana el bennünket a kormányzattól, hogy a választójog titkosságát elárulta, cserbenhagyta, akkor sem volna bizalmunk a kormány iránt. A legutóbbi események egyenesen azt a meggyőződést érlelték meg bennem, hogy ez a kormány csak akkor cselekszik az ország jól felfogott érdekében, ha minél hamarább elhagyja helyét. Az a felfogásom tehát, hogy ennek a kormányzatnak egy fél napra sem adom meg a költségvetési felhatalmazást. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik Malasits Géza képviselő ur!

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! Napok óta folyik a nemzetgyülés tanácstermében a vita arról, hogy megadjuk-e a kormánynak a költségvetési felhatalmazást, igen-e vagy nem. Ezt az egyszerü pár mondatot természetesen igyekszik minden szónok beleburkolni azokba a bajokba és keserüségekbe, amelyek rajta áthullámzanak.

Én, mint a munkásság képviselője, szintén nem festhetek ide rózsás képet önöknek és nem állithatom az ország gazdasági, politikai és szociális helyzetét olyan kellemesnek, olyan megnyugtatónak, mint amily kellemesnek és megnyugtatónak az igen t. túloldal képviselői látják. Én inkább azt hiszem, hogy valahogyan annak az angol történettudósnak, Carlyle-nek van igaza, aki egyik művében azt irta, hogy minden modern államban valójában két nemzet él egymás mellett; egymás mellett él ez a két nemzet egy országban, de a gazdasági viszonyok nyomása következtében a szegények nemzete másként érez, másként gondolkozik és másként cselekszik, valamint a gazdagok, a birtokosok nemzete is egészen másként érez, másként gondolkozik és másként cselekszik. (**Patay Tibor:** A gyáros nem gazdag?) Carlyle igazságát bizonyitja ez a költségvetés is, amely költségvetésben a nemzet egyik feléről, a szegényekről, az elnyomottak nemzetéről ugy látszik, teljesen megfeledkeztek; a számok legalább ezt bizonyitják.

Ugyanis igen t. Nemzetgyülés, ebben a költségvetésben találunk nagyszerü és igen lőkezüen osztott összegeket. A belügyi tárcánál például, amelynek kiadási végösszege 93.889.850 pengő, ebből az összegből az állami rendőrségre 31,843.970 pengő esik. Ezzel szemben például a népjóléti tárca költségvetése a mentőknek, a Vöröskeresztnek, a gyógyithatatlan betegeknek és az ország valamennyi jótékony egyesületének összesen 24.190 pengőt juttat. A honvédelmi tárca költségvetésében a csapatok részére 65,189.950 pengő van felvéve. Ezzel szemben a népjóléti tárca a háboruban elesettek árváinak gondozására 979.100 pengőt fordit.

A katonai képzőintézetek részére — amelyek, amint méltóztatnak tudni, csak a jómódúak és vagyonosak gyermekeit vannak hivatva nevelni, mert hiszen tudtommal munkásoknak, kisgazdáknak és a falu szegényeinek gyermekeit nem nevelik ott — előirányozva van 569.486 pengő; orvosok továbbképzésére 8000 pengő. A csendőrség kiadásai 27,070.240 pengőt tesznek ki, ellenben a népbetegségek, tüdőbaj, kiütéses tifusz stb. elleni védekezésre összesen 300.000 pengőt, az anya- és csecsemővédelemre 408.000 pengőt áldoz a népjóléti kormányzat. Ha megnézzük ugyancsak e költségvetés számadataiban azt, hogy az ipari munkásság kulturális és szociális céljaira mennyit áldoz a kormány, akkor is ezek a számok ugy bujnak el a rengeteg számtömeg mellett, mint az erdőben a magas dudva között az apró ibolyák. Igy például a kereskedelmi kormányzat az iparfelügyeletre 308.830 pengőt áldoz. A földmivelésügyi ministerium 25,726.856 pengős költségvetéséből a gazdasági munkásügyi igazgatásra 266.817 pengőt áldoz. Egyébként pedig ennél a tárcánál egy pengő fillért sem látunk felvéve a falu szegényei helyzetének javitására. A népjóléti ministerium közjótékonysági és emberbaráti intézményeknek ad 787.500 pengőt.

Igy lehetne a költségvetés számait ad infinitivum citálni, annak bizonyitására, hogy mennyire igaza van Carlyle-nak, amikor azt mondja, hogy egy országban két nemzet él egymás mellett, a szegények és elnyomottak nemzete s a gazdagok és birtokosok nemzete. Ime, ez a költségvetés a legbeszédesebb bizonyitéka annak, hogy az igen t. túloldal és a kormány tisztán, kizárólag a birtokosok és a vagyonosok érdekében hoz áldozatot és a munkásnéptől — akár a mezőgazdasági munkásságot, akár az ipari munkásságot, akár a kisgaz-

ákat nézem — kipréselt és nehéz költségek-el behajtott adóból ezeknek vajmi keveset ad issza. Azt kell mondanom továbbá, hogy gaza van annak a régi szociális felfogásnak, ogy a modern államoknak, amikor venni ell, ezer körmük van, mikor azonban adni ell, csak öklük van a szegény ember számára.

A legnehezebb tétele a költségvetésnek a özrendészetre költött összegek. Itt is tisztán ilágosan látszik a tendencia: minél nagyobb sszegeket költeni a belső rend fentartására, mely belső rend alatt értjük a dolgozó osztá-ok szociális és politikai lenyügözését, hogy e tudjanak védekezni az ellen a kizsákmányoló ndencia ellen, amely az ipari, a mezőgazda-ági és a finánckapitalizmus részéről ellenük ányult. Bizonyos az, — és nem volnék igazsá-os ember, ha nem ismerném be — hogy ez nem-sak Magyarországon van igy. Hiszen Angliá-an is két nemzet él egymás mellett, Francia-rországban is, minden civilizált államban, min-en olyan államban, ahol a kapitalisztikus ter-nelési rendszer divik, azonban minden állam-an, különösen a nyugati államokban vannak lkotmánybiztositékok, alkotmányos szabadsá-ok, amely alkotmánybiztositékok és alkotmá-yos szabadságok igénybevételével a dolgozó ép védekezni tud a túlságos kizsákmányolás llen, a dolgozó nép fegyvert és eszközt talál a édekezésre, a kapitalisztikus kizsákmányolási ajlandóság ellen.

Ilyen alkotmányos biztositék, amint tud-uk, az egyesülési és gyülekezési jog, a sajtó-zabadság, a személyes szabadság, a törvényke-ésnél pedig az esküdtszékek behozatala. Ezek z alkotmányos szabadságok és alkotmányos édőeszközök nálunk a gyakorlatban a szegény mber számára ugyszólván teljesen hiányoz-ak. Előttem szólott barátaim és elvtársaim pen eleget beszéltek azokról az atrocitásokról, melyeket a rendőrség a munkásnéppel szem-en elkövetett. Én ennek csak gazdasági hatá-áról akarok beszélni, mint olyan kérdésről, melyről ebben a teremben a költségvetési vita lkalmával, ugy érzem, a legkevesebbet be-zéltek.

Azt még a t. túloldalon a kormány legel-ogultabb bámulója és hive is kénytelen elis-nerni, hogy ma Magyarországon súlyos gaz-asági válság van és kénytelen elismerni azt, ogy ebben a gazdasági válságban nemcsak dolgozók a szenvedő fél, hanem az a társa-almi osztály is, amely eddig a dolgozók mun-atöbbletének eredményéből élt; szóval a vál-ság általános és mindenki érzi ennek nyo-asztó hatását. Csak a válság okainak kuta-ásában térnek azután el a vélemények. Van-ak felfogások, amelyek azt hangoztatják, ogy azért van gazdasági válság, mert hiszen zanáltunk, egész Európában van gazdasági válság és hangoztatják azokat a közkeletü jel-zavakat, amelyekkel a nagy gyerekeket szok-ák mindig elcsendesiteni, amikor gyomruk orgása kissé nagyon hangosan hallatszik. Azt hiszem azonban, nem tévedek, ha azt mon-om, hogy a magyarországi gazdasági válság-ak azokon a tüneteken és okokon kivül, ame-yek egész Európában gazdasági válságot déztek elő, még egy külön speciális magyar ka is van, amelyre leszek bátor rámutatni.

Előrelátható volt, hogy a szanálás és a ko-ona stabilizációja gazdasági válságot hoz agával s nem kellett ahhoz valami nagy ósnak lenni, hogy belássuk azt, hogy amikor gyszer rátérünk a reális gazdálkodásra, ami-or tehát a pénz stabilizálódik, az államház-artás ugy ahogy rendben jön, egyrészt an-nak következtében, hogy az iparnak, a keres-kedelemnek, a gyáriparnak, csakugy mint a finánctőkének a szanálás érdekében óriási ál-dozatokat kellett hozni, amelyek arany koro-nában is súlyos milliókat tesznek ki, amely összeg ennek következtében, akár mint forgó tőke, akár mint nyereség a vállalatok vérke-ringéséből kikerül, ez kétségtelenül bizonyos visszahatást idéz elő és válságot okoz. Az is bizonyos, hogy a folyton zuhanó korona mel-lett — hogy igy fejezzem ki magamat — bizo-nyos álkonjunktura fejlődik ki, amely abban a percben megszünik, amikor a pénz stabil lesz. Láttuk s tanui voltunk annak, hogy 1924 közepén, amikor a korona végre egy fix pon-ton megállott, megindult a gazdasági válság, amely hónapról-hónapra erősödött és sajnos, még most sem nyugodott meg teljesen.

Eddig a dolog rendben volna, mert hiszen Németországban, ahol a márkának olyan pél-dátlan zuhanását látjuk, amilyenre a világ-történelemben még a francia assignaták idejé-ben sem volt példa, a márka stabilizációja és az államháztartás rendbehozatala szintén gaz-dasági válságot idézett elő. A német nép azon-ban a gazdasági válságot sokkal könnyebben ki tudta heverni és sokkal könnyebben tudott elaszticitásánál fogva az uj helyzethez alkal-mazkodni, mint a magyar közgazdaság és a magyar fogyasztók, aminek igen egyszerü okai vannak. De egyelőre beszéljünk csak Ausztriáról. Ausztriában ugyanolyan tünetek voltak, mint nálunk, az osztrák korona is zu-hant, külföldi, népszövetségi kölcsönnel kellett az osztrák államháztartást rendbehozni, a ko-ronát stabilizálni. Bizonyos, hogy ugyanazok a kisérő jelenségek mutatkoztak Ausztriában is, amelyek Németországban és nálunk mutat-koztak. Gazdasági válság állott be és ez a gaz-dasági válság, ha nem is olyan élesen mint Magyarországon, de kis mértékben kétségte-lenül meg van ma is. De hogy az osztrák és a német közgazdaság a gazdasági válságot köny-nyebben heverte ki, különösen pedig a fo-gyasztók nem érzik ennek a gazdasági válság-nak rettenetes súlyát oly annyira, mint itten Magyarországon, ennek okai vannak, amelye-ket kénytelen vagyok itt elmondani.

Már egy izben rámutattam arra, milyen rettenetes hatással volt a ministerelnök urnak még a korona stabilizációja, tehát a szanálás előtt tartott egyik beszéde. Ekkor a mi ré-szünkről követelték az index-törvény behoza-talát, mondván, hogy a munkások, alkalmazot-tak ezrei nem tehetnek arról, hogy a korona nem stabil, nem tehetnek arról, hogy máról-holnapra a korona vásárló értéke zuhan és miután Németországban, azonkivül Ausztriá-ban bevezették az index-törvényt és ott a köz-gazdaság az index hatása alatt nem roppant össze, ennélfogva, szerény nézetünk szerint, nem volna akadálya annak, hogy itt Magyar-országon is bevezessék az index-törvényt, amely ugy a fixfizetésü alkalmazottakat, mint a kétkézi munkásokat megvédené a korona-romlás borzasztó hatásától. A ministerelnök ur akkor felállt és mondhatnám, meglehetősen indulatosan kikelt ez ellen a javaslat ellen, mondván, hogy nem akarunk Ausztria sorsára jutni és a magyar közgazdaság nem birja el az index-törvényt. Ha ezt az index-törvényja-vaslatot a Ház elfogadná, a magyar közgazda-ság teljesen Ausztria sorsára jutna.

Természetesen a kormány mögött ülő párt-hoz tartozó t. képviselők megijedtek. Ausztriá-ban akkor nem voltak valami rózsás állapotok s ezek az állapotok azután később nálunk is be-következtek hatványozottabb mértékben, de

akkor még nem voltak olyan kiélezettek nálunk. A többségi párt természetesen tapsolt a miniszterelnök ur kijelentéseinek, az index-törvényből nem lett semmi, annyira nem, hogy ennek a miniszterelnöki terrornak hatása alatt a nyomdatulajdonosok és a nyomdászmunkások, akik barátságos megegyezés alapján, index-rendszer szerint kapták fizetésüket, átmenetileg szintén kénytelenek voltak eltekinteni az indextől. Index-törvényt tehát nem csináltak nálunk. Ennek azután az lett a hatása, hogy a kapitalisták gondoskodtak arról, hogy a munkabérek lehetőleg alacsonyan maradjanak, minden fillér béremelésért, ami teljesen indokolt volt a korona vásárlóértékének zuhanása következtében, kemény, kiméletlen harcokat kellett folytatni, amelyek közepette — és ezt meg kívánom állapitani — a belügyi kormányzat — értem alatta a rendőrséget — állandóan és mindig az erősebbek pártjára állt. Hiszen idézhetném Nádosy volt országos főkapitánynak az egyes sztrájkok alkalmával tett nyilatkozatait, nem tartom azonban izlésemnek megfelelőnek egy emberrel, aki ma börtönben van, vitatkozni. Annyi kétségtelen, hogy a rendőrség minden alkalmat megragadott arra, hogy a munkások béremelési törekvéseit valamiképen elgáncsolja. Ha a fővárosi rendőrség, amely végtére mégis csak egy nagy városban van, megtette ezt, annál inkább és hatványozottabb mértékben tették meg ezt a vidéki közigazgatási hatóságok és a vidéki csendőrség.

Index-törvény tehát nem volt, minden fillérnyi béremelésért, amelyet a munkásság kénytelen volt követelni, mert hiszen a korona folyton zuhant lefelé, folyton gyengült a vásárlóértéke, kemény harcot kellett folytatni, amelybe végül is belefásult, belefáradt, ugy hogy életszintje hónapról-hónapra leromlott és amikor elkövetkezett a stabilizáció, a koronának egy fix ponton való megállása, akkorra a munkásság életszintje már olyan mélyre romlott le, hogy nem túlzás azt mondani, hogy a magyar munkás életszinvonala mélyen a kinai kulié alatt állt. Amikor aztán a korona stabilizálva volt, hiába fordultak a munkások béremelésért a munkaadókhoz, hiába rimánkodtak és hiába magyarázták, hogy ebből a bérből nem lehet megélni, a munkaadók egyszerüen dörzsölték kezeiket, azt mondván: Kérem szépen, nem tehetünk semmit, a korona most már stabil, és belekapaszkodtak a pénzügyminister ur klasszikus kijelentésébe, hogy hiszen a munkásságnak érdeke az elsősorban, hogy az államháztartás egyensúlya helyreálljon, hogy a korona stabil legyen, mert stabil korona mellett, ha az államháztartás egyensúlya rendben van, fog a magyar jövő kivirulni.

Hogy ez a magyar jövő hogyan virult ki, arról igen keserves nótát tudnának fujni az ipari munkások, de ép olyan keserves nótát tudnának fujni a mezőgazdasági munkások is. Tény az, hogy a munkásság ma már odajutott, hogy azt mondja: keserves volt a gersli-korszak, mert akkor a városi lakosság gerstlin, tökön meg kevés birkahuson kivül egyebet tényleg nem tudott kapni, de az a gerstli-korszak kalóriában mégis többet hozott, mint a mai korszak, mert a mai korszakban abból a fizetésből, amelyet a munkásság ma kap, nagy általánosságban még burgonyával sem lehet jóllakni, még kevésbé lehet arra gondolni, hogy valami a testre is kerüljön.

Egyik beszédemben már megemlitettem azt a sajnálatos és reám, mint magyar emberre nézve elszomoritó tényt, hogy Nyugat-Európában nagyon kevés államot találunk, amelyben a lakosság túlnyomó része annyira rongyos volna, mint itt Magyarországon. Túl oldali igen t. képviselőtársaim rossz néven vették tőlem ezt a kijelentést, mondván, hogy túlzás azt mondani, hogy Németországban 1 napig járkálhat az ember s nem lát annyi rongyos embert, mint Budapesten egy óra alatt. De tény hogy aki látó szemmel utazza be az ország különböző városait, vagy akárcsak Budapesten is elmegy kissé a külvárosokba, az konstatálni fogja azt az elszomoritó tényt, hogy bizony mi vagyunk Európában talán a legrongyosabb náció. Hogy pedig ennyire rongyosak vagyunk, azt nagyrészt annak a szerencsétlen szanálásnak lehet betudni, amely szanálás a munkásság élettartását azóta is tetemesen megrontotta.

Panaszkodik a mezőgazdasági érdekeltség, hogy az értékesitési lehetőségek nap-nap után nehezebbek lesznek. Én ugyan nem képviselek kifejezetten mezőgazdasági vidéket hanem városi rost képviselek, amelynek azonban egy része ben mezőgazdák is vannak. Ezekkel hébe-hóba érintkezvén, azok is borzasztóan keservesen panaszkodnak nekem, hogy áruik, amelyekkel piacra kell menniök, alig kelnek, nem tudnak áruiknak piacot találni, máról-holnapra élnek s az illető maga és családja kénytelen feléln vagy állataival kell feletetnie azt, amit egyébként emberi táplálékul eladásra szánt.

Egy percig se méltóztassanak azt hinni, hogy a munkásnép nem szeretne enni, hogy a munkásság nem szeretné pótolni azt az energiát és azt az erőt, amelyet munkája közben magából kiadni kénytelen. Dehogy nem, csak hogy nem telik. Hogy mennyire megy ez, a Nemzetgyülés, mutatja az a statisztika, amelyet a budapesti legnagyobb munkásfogyasztási szövetkezet, az Általános Fogyasztási Szövetkezet vezetett 110 ezer tagjának szükségleteiről és vásárlásairól. Egészen pontos kimutatások vannak ezekről, amely kimutatások alapján megállapitható, hogy az idei első három hónapjában ugyanaz a vásárlóközönség ugyanannyi üzlettel, ugyanakkor nem számbeli, hanem személyzeti forgalom mellett 10 milliárddal kevesebb forgalmat csinált, mint az elmult év első három hónapjában. (**Csontos Imre:** Hiába olcsó az állat! — **Szomjas Gusztáv:** Mi meg nem tudjuk eladni a hust! — **Csontos Imre:** Egy koronát nem ér egy kiló hus!)

Jellemzésül hozom ezt fel. Ez a szövetkezet csinált az idén egy borjuhus-akciót, amelynek folyamán, minthogy a gazdáktól közvetlenül vásárolta az árut, 22 ezer koronáért tudta adni a borjuhust husvétkor. Szánalom volt nézni, hogy a munkáscsaládok még ezt az olcsó borjuhust sem tudták vásárolni s legfeljebb negyed kilót, félkilót vettek belőle. Egyik-másik ületben szóbaereszkedtem egyik-másik asszonnyal és megkérdeztem: Lelkem, miért ilyen keveset visz? — Ha nem telik többre! — mondották.

A vásárlóképesség olyan mértékben csökkent, mint amilyen mértékben erre példa még nem volt. Életemben már átmentem néhány gazdasági válságon. Elég nehéz esztendők voltak azok is, amelyek a millennium évét követték Magyarországon különösen nehéz volt a három esztendő: 1897—98-tól a 900-as évek elejéig, amikor épitkezési pangás volt. (**Szomjas Gusztáv:** 1912. volt a legnehezebb!) Mára térek erre is. Mondom tehát, a millenniumi évét követő három-négy esztendő is meglehetősen nehéz volt — hiszen az idősebb urak méltóztatnak még emlékezni rá, hogy Budapesten akkor tartották az első munkanélküli gyüléseket — s nagyon nehéz és válságos es

tendők kezdődtek 1910-ben is, amely válság azután 1911-ben és 1912-ben tovább fokozódott, de ilyen nagymérvü pauperitásra, a vásárlóképességnek ilyen nagymérvü leromlására nem emlékszem és erre példa Magyarország történetében még nem volt.

Most ez a gazdasági válság nemcsak azzal jár, t. Nemzetgyülés, hogy szenved alatta a mezőgazdaság, bár elsősorban természetesen az szenved alatta, mert hiszen a termelt javakat túlnyomó részükben nem lehet kivinni. Vagyok annyira objektiv ember, hogy belátom azt, hogy a kereskedelmi szerződések kötése nem függ minden esetben a kormány akaratától, vagy nemakarásától, — hiszen vannak olyan körülmények, amelyek hatnak arra, lehet-e vagy nem lehet megkötni valamely szerződést — kétségtelen azonban, hogy ma egész Európában mindenütt megvan az a törekvés, az a tendencia, hogy minden állam önmagát lássa el. Még Anglia is, amely a világ műhelye volt, amely hosszu évtizedeken át, különösen a béke éveiben, Hekubát sem törődött mezőgazdaságával — azt mondván: arra nekünk nincs szükségünk, mert hiszen mi fekete szénért fehér búzát kapunk — amely nagy, mezőgazdaságilag felhasználható területeiből parkokat csinált, az az Anglia a háboru alatt és a háboru után rátért arra, hogy mezőgazdaságát intenziven kifejlessze, azt mondván, hogy minden penny, amelyet a külföldnek fizetünk, a nemzeti vagyonnak egy részét viszi ki, ergo termeljünk többet. Ugyanezt a tendenciát látjuk Németországban, ugyanezt a tendenciát látjuk Franciaországban, szóval minden állam igyekszik önmagát ellátni, ugy hogy végeredményben az áruk természetes körforgása megakadt.

A multban nem volt mezőgazdasági probléma abban az értelemben, mint ma. Itt volt egy hatalmas, nagy gazdasági terület, az osztrák-magyar monarchia, amelyről én, mint szocialista, gazdaságilag nézve a dolgot és nem politikailag, azt mondom, hogy ennél ideálisabb gazdasági egység nem volt. Körülbelül 800 millió koronát tett ki ennek egész külkereskedelmi forgalma, nem azért, mintha az osztrák-magyar monarchia népei nem vásároltak volna a külföldről árut, hanem azért, mert egyszerüen nem voltak rátutalva.

Az árucsere tehát azzal, hogy az osztrák-magyar monarchia felbomlott teljesen megszakadt, ugyszólván a főütőerek vágódtak el, Magyarországot bocskorrá nyomoritották le — ha igy szabad magamat kifejezni — és ez természetesen visszahat a mezőgazdaságra is. Mindezekhez a bajokhoz járul azután a belső fogyasztóképességnek nagymérvü csökkenése; hozzájárul még az, hogy a termelt javakat idebent sem lehet kellő mennyiségben értékesiteni. Ez azután tényleg katasztrófára fog vezetni.

Végtelenül szomoru látvány tárul elénk, ha Budapest kültelki utcáin megyünk végig, majdnem minden pincében találunk egy borházat, ezzel a felirással: I. urasági kadarbor 7000 korona. Találtam már a Váci-uton olyan borkimérést, ahol urasági kadarbort 6000 koronáért hirdettek. Ennek a következménye az, hogy a bor teljesen elveszti értékét, a következménye azután. **(Szomjas Gusztáv:** És még egy következménye van!) hogy a lakosságnak igen tekintélyes része, a munkásság nagyrésze vacsorára vásárol egy liter bort és egy darab szárazkenyeret, és ez a vacsora. **(Szomjas Gusztáv:** Nem tudják fizetni a szőlőmunkásokat!) Nem vagyok bicsérdista, nem találom olyan katasztrófálisnak az ilyen vacsorát a felnőttek szempontjából, de a gyermekeknek az asszonyoknak, az egészségügyileg és fizikailag amugyis leromlott existenciáknak kész veszedelme ez a borolcsóság, mert ez a szikrányi energia is, amely bennük van, kivész; hiszen akármennyire kellemesnek mondják is a bort, kalorikus értéke vajmi kevés van, és ha kenyeret esznek hozzá, ennek az egész mixtumnak nincs valami nagy kalorikus értéke. **(Szomjas Gusztáv:** Hogy segitsünk rajta?) Majd rátérek erre is.

Az ipari munkásság helyzetét mindenki sokkal jobban ismeri, semhogy szükség volna arra, hogy órás előadásokat tartsunk erről. Tudjuk, hogy a gyárak túlnyomó nagy része üresen áll, hogy 1924. közepétől mostanáig a munkabérek tetemesen csökkentek; tudjuk, hogy olyan iparágak, amelyek azelőtt a magyar nemzet büszkeségét képezték, amelyekkel büszkélkedtünk az egész világon, igy például a butoripar, amely izlés kivitel tekintetében egyike volt a legelső iparágaknak Magyarországon, teljesen pang és kivitel nélkül áll itt. Ezek annyira közismert dolgok, hogy ezekről beszélni nem szükséges. **(Perlaki György:** A külföld fogyasztóképessége csökkent!)

Van azután a mezőgazdasági válságnak, az értékesitési válságnak egy másik nagy problémája, és ez a mezőgazdasági lakossággal kapcsolatos probléma, amelyről már Szeder igen t. képviselőtársam is beszélt más vonatkozásban. Értem alatta a vásárló képesség csökkenését. **(Perlaki György:** Az egész világon igy van!)

A felsődunántúli kamarai értesitő, mint Szeder t. képviselőtársam emlitette, munkásaink ruhájáról elmélkedik. Ez is egy nagy probléma. Az iparosok, különösen a vidéki városok iparosai tele vannak panasszal, képtelenek árujukon túladni; elmennek ugyan egy-egy vásárra, de ahogy elmentek, oda, majdnem annyi portékával jönnek vissza, áron alul kénytelenek áruikat eladni, a legkétségbeejtőbb panaszokkal vannak eltelve.

Nézzük csak meg kissé, hogy hogy is aránylik ez a békevilághoz. Elég gondos számadások alapján, amelyeket szövetkezetektől szereztem be, egy felnőtt mezőgazdasági munkásnak átlagos heti keresete — egész évi átlagkeresetet véve, beleszámitva tehát az aratást és a téli munkát is — körülbelül 15 aranykorona körül mozgott. Ez volt körülbelül a mezőgazdasági munkásnak átlagos heti keresete. Akkor egy pár csizma ára volt 12—16, nagyon sokat mondok, 20 aranykorona. Ezért már nagyszerü csizmát lehetett kapni. Ingért fizetett 2 korona 50 fillért, lábravalóért 2:50—3 koronát, egy öltöny ruha 30—36 koronába került; ez már elég jó ruha volt, mert hiszen silányabbat 10 forintért is lehetett kapni a vásáron. Munkanadrág 3—4 korona, erős munkáscipő 10—14, kalapot vehetett 3—4 koronáért, pipadohányt 8 fillérért, cigarettadohányt 14 fillérért, szalonnát 1 korona 50—60 fillérért. Ugy, hogy a mezőgazdasági munkás amellett, hogy véleményem szerint a békében is rosszul volt fizetve, mégis a piacon nemcsak mint termelő, hanem mint vásárló is szerepelhetett. Meg volt az ő átlagos 15 koronás heti keresete, különösen ha jó esztendő volt, értem alatta, ha az áruknak megvolt a megfelelő értékük is, akkor ő mint vásárló is fel tudott lépni és azokat a cikkeket, amelyekre neki leginkább szüksége volt, meg tudta vásárolni. Hogyan állunk most?

Most az a helyzet, hogy a heti kereset

— természetesen az idei esztendőt véve alapul — lecsökkent 15 aranykoronáról 10 aranykoronára. Egy pár csizmáért kell neki ma fizetni 32—34 aranykoronát; de nem kap azért a pénzért olyan jót, mint amilyent kapott békében 12—16 koronáért. Egy ingért fizet 6—7 aranykoronát, lábravalóért 6—7 aranykoronát, öltönyért 50—55 aranykoronát, az olyan posztóért, amelyből a kék mándli, az a tipikus magyar ruha készül, kell neki ma fizetni 20 aranykoronát, amiért békében 8 aranykoronát fizetett méterenként; kalapért kell neki fizetni 10—12 aranykoronát, szalonnáért 2·20—2·40 aranykoronát.

Megvan tehát a rejtély fejtve. Ekkora kereset mellett és az iparcikkeknek ilyen óriási ára mellett képtelen a mezőgazdasági munkás, a falu szegénye a piacon, mint vevő megjelenni. Megjelenni ugyan mint vevő, de mint vásárló semmiesetre sem tud megjelenni.

Amióta ez a cikk megjelent, érdeklődtem az iparosoknál, hogy mi igaz abból, amit ez a cikk itt mond, nevezetesen, hogy fennállanak-e ezek az uzsoraárak, — igy például a csizma ára ma ötszöröse a békebelinek; ez ugyan nem egészen áll igy, de mégis ezeket az uzsoraárakat semmi sem indokolja, mert a nyersbőr ára a legmagasabban is számitva, 18.000 korona per kilogramm. Tehát uzsoraárak! Megnéztem az iparosokat, akár a csizmadiákat, akár a magyar szabókat, akár a cipészeket, akár a kalaposokat, egyik jobban nyomorog, mint a másik. Tegnap egy iparosgyülésen voltam, amelyen megjelent körülbelül 4—500 iparos, egyik szegényesebben nézett ki, mint a másik, egyik jobban el volt keseredve, mint a másik, egyik keservesebben panaszkodott, mint a másik.

Nem tehetem fel ezekről az iparosokról, hogy uzsoráskodnak, azonban nem szabad elfelejteni azt, hogy békeidőben nem volt egy pár csizmánál 10 aranykorona adó, ma pedig egy pár csizmánál — én számoltam ki a csizmadia mesterrel — csak forgalmi adó és kereseti adó, tehát az a két adó, amely az iparost leginkább sujtja, 141.000 koronát tesz ki. *(Zaj.)* Engedelmet kérek, ha egy pár csizmánál közel 10 aranykorona az adóteher, **(Perlaki György:** Teljesen kizárt dolog!) tessék kiszámitani, mig a bőr a bőrgyártól elmegy a csizmadia mesterig, hogy a csizmadia mesternek nem lévén tőkéje, a bőrkereskedőtől hitelbe kénytelen az árut vásárolni, tehát súlyos kamatot kénytelen fizetni, tessék kiszámitani a többi árucikkeket, amelyeket a csizma készitésénél használnál és azt, hogy hányszor kell forgalmi adót fizetnie, akkor méltóztatik látni, hogy nem túlzás, amit mondok. Én sem hittem el, én is abszurdumnak tartottam, hogy egy pár csizmánál, amelynek ára 400—420.000 korona, 141.000 korona adó legyen. *(Ellenmondások jobbfelől.)* Nem szabad tehát az áron csodálkozni.

Arra tehát, hogy mit kell tenni a vásárlóképesség fokozására, nekem egyetlenegy válaszom lehet: elsősorban az adóemeléseket meg kell szüntetni, mert a túladóztatás az, amely ma sirba viszi az ipart és megölője a magyar ipar fejlődésének. Hogy mit értünk túladóztatás alatt, azt nem kell bővebben magyaráznom. Ebben a tekintetben legyen szabad csak egyet elmondanom. Ebben a tekintetben nem csodálatos, de mindenesetre érdekes, hogy a legszélsőségesebb agrárius érdekeltség velünk, munkásokkal találkozik. Gaal Gaston igen t. képviselőtársam mondotta egyszer egy ülésen: kérjük a jó Istent, hogy világositsa meg a pénzügyminister lelkét, s ne szállitsa le az adókat, mert ha az adókat még egyszer leszállitja, akkor már nem birjuk ki. Valahogy igy van ez a dolog.

Mindannyian hallottuk a pénzügyminister urnak azt a bejelentését, hogy leszállitja a forgalmi adót 3%-ról 2%-ra. Az egész ország iparossága fellélekzett, fellélekzettek a kereskedők is, mert hiszen a forgalmi adó az árucikkeket sujtja és terheli. Azután beszélt a minister ur arról is, hogy rá fogunk térni a fázis-rendszerre, a vámkülföldre kiszállitott áru után a forgalmi adót visszatérítjük, szóval a pénzügyminister ur kilátásba helyezte mindazokat a könnyitéseket, amelyek alkalmasak volnának a kereskedelmi és ipari élet fellendítésére.

Most mi történt a gyakorlatban? Az, hogy a 2%-os forgalmi adó hozadéka ma nagyobb, mint a 3%-os forgalmi adóé. És mikor ezért a pénzügyminister urat kérdőre vontuk, akkor ő egyszerüen kijelentette a világ legbájosabb naivitásával: hát a forgalom emelkedett uraim. A forgalom emelkedett akkor, amikor vidéken egymás után mentek tönkre a kereskedők és iparosok és amikor soha ebben az országban annyi csődönkivüli kényszeregyesség, törvényszék előtt folytatott egyesség csőd, bukás, családi tragédia nem volt, épen a keresetképtelenség következtében, mint most tanság. A minister ur pedig bájos naivsággal kijelenti, hogy a forgalom emelkedett.

Nem, t. Nemzetgyülés, ilyen rossz vicceket ne csináljunk; az elkeseredett iparos és kereskedő érdekeltséget — hogy pesti közkeletü szóval éljek — ne froclizzuk. Mert a valóság az, hogy a pénzügyminister ur az ország iparát és kereskedelmére rászabaditotta a forgalmi adószedőit és főképen azoknál az iparosoknál, akik nem voltak kötelezhetők a könyvvitelre, olyan átalányösszegeket állapitottak meg adóalapként, amelyet fizetni egyszerüen képtelenek. A túladóztatást ugy értem, hogy a pénzügyi kormányzatnak elsősorban igeni hozzá kell látnia ahhoz, hogy a forgalmi adó terén valahára rendet teremtsen. A forgalmi adót valóban szállitsa le, ne pedig csak képletesen; vezesse be sürgősen a fázis-rendszert oly cikkeknél, amelyek épen élelmezési és nem ruházati célt szolgálnak, ezenkivül a vámkülföldre kiszállitott áruk után téritsék vissza a forgalmi adót, mint ahogy legujabban Németországban tették. Mondom, a forgalmi adó terén tapasztalt állapotok azt mutatják, hogy az egyetlen adónem is elegendő volna arra, hogy az iparosokat megnyomoritsa, a forgalmat megbénitsa és a lakosság vásárlóképességét még jobban lejebb szoritsa. **(Hedry Lőrinc:** Bizony, ez mind jó volna!)

Természetesen azt fogja mondani a t. túloldal: tessék nekünk kimutatni fedezetet arra, hogy ha ezt mind megcsináljuk, akkor az államháztartást hogyan tudjuk rendbehozni. Leszek bátor erre is egy pár igen érdekes javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Nem szoktam a mennyországban élni, hanem itt az emberek között és módomban van egy pár oly javaslatot tenni, amely, meggyőződésem szerint határozottan segiteni fog. Egyet előre mindjárt kijelentem, hogy egyáltalán nem gondolok uj adózásra; meg vagyok győződve róla, hogy gazdagnak és szegénynek egyaránt épen elég jut az adókból, ugyhogy uj adónemek bevezetésére gondolni sem lehet.

Az első, ami alkalmas eszköz volna arra, hogy ugy a kereskedelmi, mint az ipari forgalom emelkedjék s a vásárlóképesség növekedjék, az adók észszerü leszállitása volna. El-

sorban értem a forgalmi adó leszállitását, azonkivül az iparosokat terhelő több olyan adónem megszüntetését, amely szintén ilyen jelleggel bir.

Az adóleszállitáson kivül van egy másik módja is a forgalom és vásárlóképesség emelésének s ez: a termelő munka megindítása. Beszéltünk ebben a Házban épen eleget, de még mindig nem túlsokat és fogunk a jövőben is beszélni az általános, egyenlő és titkos választói jogról. Beszéltünk itt titkos társulatokról is, melyeket ki kellene irtani, mint a tyukszemet, szóval a titkosságról éppen eleget beszéltünk. A titkos választójoghoz, a titkos társulatokhoz és egyéb titkos alakulatokhoz még egy ujabb titkos dolog is jött: a titkos beruházás. Mult esztendőben, amikor a t. Ház nyári szabadságra ment, a pénzügyminister székből meglehetősen keserü szemrehányást kaptunk: hagyjuk a kormányt dolgozni; most amikor aranyat akar a nép közé szórni, amikor a beruházások özönével akarja megöntözni a szikkadt talajt: most mi akadályozzuk meg és tesszük lehetetlenné a pénzügyi kormányzatnak, hogy nagyobb arányu beruházásokat eszközöljön.

Mi nem vehettünk magunkra ilyen felelősséget, szépen elhallgattunk, várva a sokat hirdetett aranyesőt. Ez kissé furcsán ütött ki. Láttuk az aranyat, röpülni is láttuk, de ugylátszik, minden arany gummimadzagra volt kötve, amelynek vége a minister ur kezében volt s mikor széjjelszórta az aranyakat, azok ugyanakkor vissza is ugrottak oda, ahonnan kiröpültek. *(Derültség.)* A közgazdasági élet vajmi keveset látott ebből. Beszéltek nekünk arról, hogy meg fogják épiteni a Budapest—bécsi telefonkábelt. Még egy centimértert sem fektettek le. Érdeklődtem a kábelgyáraknál, hogy csinálják-e már valahára a kábeleket, hiszen Magyarországon csak két kábelgyár van, amely ezeket tudja csinálni. Összeköttetéseim révén érdeklődtem, hogy csinálják-e már a kábeleket. Nyoma sincs. Megigérték, hogy ki fogják épiteni a Győr—hegyeshalmi második vágányt. Egyelőre még ugylátszik, a tervezgetéseknél tartanak. Gyakorlatilag csak annyi történt, hogy a Szabadka felé menő vasuti vonalon egy pár helyen felszedték a második vágányt, miután ott a forgalom nem teszi indokolttá, hogy kettősvágány legyen. Ezen a téren tehát eddig nem történt semmi.

Én szorgalmas olvasó vagyok és nemcsak saját lapjainkat olvasom, hanem más gazdasági érdekeltség lapjait is. Ha kezembe veszem a mezőgazdasági érdekeltség szaklapjait, akár a felsődunántúli kamara értesitőjét, akár mást, folytonosan halljuk a sirámokat a rossz utak miatt. Ez valami borzalmas. Magam is nemrég lent voltam az Alföldön; Szarvastól Orosházáig és Hódmezővásárhelyig kocsin és autón tettem meg az utat egyik faluból a másikba. Magam is kénytelen voltam meggyőződni arról, hogy az utak minden kritikán aluliak. Nem csoda, ha a gazdaközönség el van keseredve, mert ha egyik faluból a másikba be akarnak szállitani egy kocsi buzát, biztos, hogy a kocsinak valami baja történik, vagy pedig nagyon erősen kell a kocsit épiteni, hogy valami baja ne legyen.

Hallottunk utépitésről is. Ezen a téren sem történt semmi. Most olvasom, hogy a gazdaérdekeltség lapja is folyton azt emlegeti, hogy az utak járhatatlanok, ami rendkivül megnehezíti a mezőgazdasági cikkek értékesitését. Nem épitenek vasuti vágányt, nem fektetnek le kábelt, nem épitenek utakat sem. Kérdem tehát, hol van nyoma annak a beruházásnak, amelyet még mindig tervezgetnek valahol? Egy interpellációt is voltam bátor a minister urhoz intézni. A minister ur válaszában rendkivül szivélyesen és elég bőbeszédüséggel magyarázta nekünk, hogy ő azt a rengeteg milliárdot már kiutalta. Ugy látszik, ez valahol megrekedt, mert a magyar közgazdaság még igen keveset látott belőle. Azon kivül, hogy Bacherék megkapták a 200 milliárdot s azon kivül, hogy 20 milliárddal besegitették Gratz Gusztávot egy bankigazgatói székbe, az ország népe a beruházásból még vajmi keveset látott. (**Szomjas Gusztáv:** Ez nem méltó beszéd Malasitshoz!) Hát ha van a kormánynak pénze arra, hogy épittessen, beruházásokat eszközöljön s az ország közgazdaságát felsegitse, akkor gyorsan, energikusan cselekedni kell! Ne nézze tétlenül, hogyan pusztul itt az ipar és kereskedelem; ne nézze tétlenül, hogyan szivárog ki innen az ország legértékesebb kincse: a tanult munkások ezrei. Szivszaggató látvány elnézni, hogy felnőtt, évtizedek óta itt dolgozó munkásemberek itthagyják családjukat, elmennek Törökországba, bizonytalanságba dolgozni, mert itt képtelenek munkát találni. Ha a kormánynak van pénze arra, és a kormány a nemzet szine előtt büszkélkedik azzal, hogy ennyi és ennyi millió aranykoronát áldoz beruházásokra, akkor, szerintem jó volna azt a szép közmondást figyelembevennie, hogy duplán ad, aki gyorsan ad. Gyorsan kellene hozzálátni a munkához és ha gyorsan hozzálátnak a munkához, akkor ennek a beruházási akciónak volnának valamelyes eredményei.

A vásárlóképesség fokozásának ezen az akción, tehát az adóleszállitáson és a beruházáson és a beruházások minél gyorsabb megindításán kivül volna még egy igen hatásos eszköze és ez az egész magyar közéletben a legfájóbb pont. Ma Szabó Sándor igen t. képviselőtársam beszédét hallgattam. Polgári beszéd volt és arra alludált, hogy bizonyos szorosabb érintkező pontok vannak a polgári társadalom képviselői és a munkásság között, mint a munkások és a grófok között. Teljesen igazat adok Szabó Sándor képviselőtársamnak. Ebben a tekintetben azt vallom, hogy a tiszta viz tiszta viz még akkor is, ha döglött szamár szájából folyik ki. Meggyőződésem szerint mindegy, hogy gróf, vagy polgár mondja-e, ha felfogásom szerint igazat mond és ha igazat mond, akkor elhiszem még akkor is, ha gróf mondja, akármilyen nagy világ választ el különben bennünket tőle. Én nem is akarok tovább erről az afférről beszélni, mert hiszen majd kerül még erre szó olyanok részéről, akik jobban fel vannak hangolva ilyen dolgok feszegetésére, mint én. Csak azt akarom megemliteni, hogyha méltóztatnak felfedezni a veszély ilyen pillanatában bizonyos érintkező pontot a polgárság és a munkásság között, miért nem méltóztatik ennek konzekvenciáit levonni! Ez nem áll másból, mint a minister urakat, elsősorban a belügyminister urat figyelmeztetni arra, hogy azt a közrendészeti politikát, amelyet ma követ, a jövőben ne kövesse, mert ez igen alkalmas arra, hogy az oszályellentéteket még jobban kiélesitse, hogy azt a ma lappangó forradalmi zsarátnokot heves lángolásra birja és igen alkalmas arra, hogy az ország hitelét a külföld előtt meglehetősen meghurcolja.

Sohasem volt könnyü dolog Magyarországon munkásmozgalmat csinálni. Talán Oroszországot kivéve, sehol nem volt olyan rettene-

tes nehéz, mint nálunk. Csak azt emlitem meg pl. hogy Németországban a kivételes állapot alatt, amikor a vaskezü kancellár, Bismarck, kemény marokkal fojtogatta a szocialista mozgalom torkát, még akkor is respektálták a munkásság gazdasági mozgalmait, azokat a mozgalmakat, amelyekkel gazdasági helyzetük javitását célozták s bizonyos határon belül lehetővé tették azt, hogy a munkások megszervezkedjenek, hogy szervezkedésükkel a velük szembenálló kapitalistáktól magasabb munkabért vivjanak ki.

A háboru előtt még Oroszországban is voltak mozzanatok, amikor a cári kormány kénytelen-kelletlen megbarátkozott azzal, hogy a munkások szervezkedjenek és szervezkedésük révén igyekezzenek maguknak magasabb munkabért kivivni. Szentpéterváron a Putilov-müvek munkásai állottak össze, Moszkvában más gyárakéi, egyszóval az orosz gyáripar munkásai is kezdtek már szervezkedni és bár a cári kormánynak ez a szervezkedés nem tetszett, mégis beletörődött és kijelentem, — mint képviselő nem szoktam nagyokat mondani — hogy 1905-től kezdve sohasem alkalmazott a cári kormány a munkásmozgalom ellen olyan brutális eszközöket, amilyen kiméletlen eszközökkel épen a Bethlen-kormány alatt a munkásmozgalmat üldözik. (**Szomjas Gusztáv:** Szépen meghálálták a szegény cárnak!)

Nem akarom untatni a nemzetgyülést ezzel a rengeteg sok gyülési végzéssel, amely körülbelül három hónap eredménye. A legválogatottabb agymunka termékei vannak itt bent és én őszintén csodálom a közigazgatási tisztviselőknek, elsősorban a szolgabiráknak és a rendőrtisztviselőknek fantáziáját. Olyan buja fantázia talán még szinműirókban sincs, mint ezekben az urakban, amikor arról kell irni, hogy miért nem engednek meg egy gyülést, miért nem engedik meg a munkások szervezkedését. Ugy látszik, hogy a renlőrség és csendőrség is ismeri azt a Carlyle-féle maximát, amelyet beszédem elején emlitettem, hogy egy országban két náció él egymás mellett, mert velünk munkásokkal szemben ugy viselkednek, mint amikor a háboruban valamely idegen területre ment a katonság és azt megszállva tartotta.

Valahogy még abban az ideológiában élnek az urak, amelyben Wild t. képviselőtársam élt a háboru előtt, amikor szabad volt akár minden hadbirósági eljárás nélkül valakit lepuffantani, akit kémnek vagy hasonlónak tartott. Másképen nem tudom elképzelni, hogy amikor egy ácsmesternek két fia Pestszentlőrincen elmegy kokszot szedni egy elhagyott szemétgödörbe — amivel senkinek kárt nem okoznak, senki vagyonát nem kisebbitik — és az összeszedett kokszot az egyik gyerek a hátán hazaviszi, a szabadnapos rendőr elveszi tőle a zsákot, és hosszabb civódás után 20 lépésről lepuffantja az ácsmestert és fiát. A fiu meghalt, az ácsmester a kórházban van, és ha felépül, azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy az ácsmestert fogják becsukni és nem a rendőrt.

Nem vagyunk megszállás alatt, a magyar népet nem lehet megszállni és nem szabad ugy viselkedniök a csendőrtiszteknek és rendőrtisztviselőknek, mintha megszállott terület népével bánnának el. Ideig-óráig a gazdasági válság mellett kénytelen eltürni a magyar nép ezeket az atrocitásokat, de önöket, uraim, akik végtére mégis csak kénytelenek kissé emelkedettebb szempontból nézni a helyzetet, kérdem, hogy mi lesz ennek a vége. Nem az-e, hogy ha egyszer az a vasmarok, amely ma a munkásmozgalom torkát fojtogatja, kissé lankadni kezd, valamely külpolitikai vagy belpolitikai átalakulás következtében, ezek az energiák felszabadulnak és bosszut állnak a sok kiontott vérért? Gondolják meg, hogy mi lesz ennek a következménye. Gondolják meg, hogy egyáltalában nem elfogadható a magyar állam tekintélye szempontjából az, hogy egy szakszervezeti tisztviselő, — aki tisztességes fővárosi polgár és fővárosi bizottsági tag — aki elmegy Simontornyára, hogy szakszervezete holmiját, ha még lehet abból valamit felfedezni — elhozza, ott letartóztatnak, mint egy utolsó lótolvaj cigányt, elszállitják Gyönkre a főszolgabiróhoz és négynapi fogság után, amikor az emberen már meglehetősen elszaporodtak a férgek, szabadlábra bocsátják azzal: pardon tévedtünk, azt hittük, hogy ön itt a kommün alatt is szerepelt. Ezzel el van intézve a dolog és a rendőrség nem törődik azzal, hogy ezen az emberen sérelem esett, hogy az egyén szabadság szent elvét súlyosan megsértették, és nem átallom kijelenteni, hogy azok a csendőrök, akik ezt elkövették, napiparancsban fognak dicséretet kapni azért, hogy snájdigul viselkedtek ezzel a fegyvertelen emberrel szemben. Igen sokat lehetne beszélni ezekről a dolgokról, ami mind azt bizonyitja, hogy rendkivüli helyzetet teremt az a rendőri és csendőri omnipotencia, amely Magyarországon van.

Folyton halljuk a kormány részéről, hogy a hatóságok kézben vannak. Ha azután kissé feljebb megyünk és ott érdeklődünk, azt mondják kérem, a felsőbb hatóságok már kézben vannak a lentiek még nem egészen. Azok az atrocitások, amelyeket velünk szemben nap-nap után elkövetnek, a gyülésbetiltások légiói, az a fitymálóhányaveti modor, amellyel egyes, különösen fiatalabb rendőrségi tisztviselők az egyes rendőrkörletparancsnokságoknál a munkásmozgalommal viseltetnek, bennem azt a meggyőződést erősitik, hogy az alsóbb hatóságok még nincsenek kézben. Akármilyen konzervativnak nevezi magát a kormány — mint ahogy én ezt a kormányt nem tartom konzervativ kormánynak, hanem reakciós kormánynak, — akármilyen reakciós is ez a kormány, annyi intellektusának kell lennie, hogy belássa, hogy ezek az állapotok hová fognak vezetni.

A sok közül csak egyet emlitek, mint tipikus, szimptomatikus esetet. Salgótarjánban összehivtak egy megyei értekezletet. Az nincs megtiltva sem a kisgazdapártnak, sem egyetlen más pártnak Magyarországon, hogy a törvények keretei belül egy vármegyében értekezletet össze ne hivhassanak és ne informálhassák őket arról, hogy mi történik az országban, hogy mit kell csinálniok. Hangsúlyozni kivánom, hogy a törvény keretein belül, amit bizonyit az, hogy a megyei értekezletet szabályszerüen bejelentették a rendőrségen, sőt — amire semmi törvény nem kötelezi őket, — még az előadók neveit is bejelentették.

Mi történt? Tudjuk, hogy a trianoni béke következtében a vasutvonalak nagyon sok helyen vannak átvágva és van olyan ut, amely nem tesz ki többet, mint 8—9 kilométert, melyet ezelőtt egy óra alatt meg lehetett tenni, s most ugyanez az ut 8—10 órát is igényel, mert hiszen egész körutakat kell megtenni.

A kiküldöttek Salgótarjánban összejöttek, s órakor kezdődött el az értekezlet, melyre fél órakor beállitott egy rakás detektiv, kijelentve hogy az értekezletet nem lehet megtartani, mert betiltották. Nagy lótás-futás támadt, szaladgáltak a rendőrtanácsoshoz, hogy mi dolog ez, hiszen szabályszerüen bejelentették az értekezletet, egyébként is elköltöttek már néhány milli

suti költségre és egyébre, mire a válasz az volt, gy nem a rendőrtanácsos tiltotta be, mert a tiltás felsőbb utasitásra történt. Miért nem tesitettek bennünket? — kérdezték az értekezlet sztvevői. Elfelejtettük! — volt a válasz.

Engedelmet kérek, állampolgárokkal még sem lna szabad igy bánni, mert ha már a rendőrnácsos nem is akarja az értekezletet megendni, akkor is előre értesiteni kellett volna őket, nem értesitették. Az egész dologban az a szoru, hogy ez a rendőrtanácsos még orrot sem pott ezért. Mindenki — elsősorban a miniteum — egész természetesnek találja, hogy a ocialistákkal igy kell bánni, mert az államraison t igy parancsolja. De hogy ennek milyen konkvenciái lesznek, azt ugy látszik az urak nem ndolják meg.

Az urak abból indulnak ki, amiből a nagy ancia forradalom idején a francia mágnások indultak, amikor dőzsöltek, jóllehet a parasztgot már a forradalom lángjai nyaldosták. francia mágnások azt mondották: »Utánunk zözön!« Ugy látszik az állambölcsesség ma is , hogy: »Utánunk vizözön!« Itt vagyunk tehát ra és ők természetesnek találják, hogy a munisságnak nyakára léphetnek és ugy bánhatnak lünk, mint ahogy az utosó kutyával szokás. *Mozgás jobbfelől.)*

Az a körülmény, hogy uton utfelén, hol nyilen brutálisan, hol pedig alattomos tüszurásokkal adályozzák a munkásság szervezkedését, vezet a, hogy a munkásságnak nincs meg a lehetősége munkabérek emelésére, életszintjének feljavisára. A munkásság ennek következtében lelkileg fásul, testileg leromlik, ruha és lakás tekintében lezüllik. Az államnak volna pedig feladata ndolni az állampolgárok jólétére, s ha az állam y segiti elő saját polgárainak romlását ezzel a litikájával, s azzal, hogy a munkabéreket yekszik alacsonyan tartani, a munkásmozgalmat fojtani, nemcsak a munkásmozgalmat teszi nkre, hanem a munkásság felett álló társadalmi ztályokat is.

Ezeket az állapotokat látva lehetetlen, hogy zünkbe ne jusson Ruskinnak a nagy angol esztikusnak és filozófusnak az a mondása, melyet y kőről állitólag Velencében olvasott;

»Ne rabold meg a szegényt, mert szegény, m a nyomorgót el ne nyomd az üzletben, mert Isten megrontja az ő megrontóinak lelkét!«

Ha a magyar közállapotokat, a frankhamitást, s az ezzel kapcsolatban lejátszódott jelenet nézem, amelyeknek fültanui voltunk, s tom azt a sok förtelmet, melyet ez felfakasztott, amelynek szennyes árja végigcsorog az egész országon, eszembe jut ez a mondás: »Megrontotta ur azoknak a lelkét, akik segitettek a szegéyeket megrabolni,« (**Szomjas Gusztáv:** Ez igen agas nekem! — **Csontos Imre:** De ki rabolja eg?)

Ha nem értik, még egyszer felolvasom, mert rtozom kijelenteni, hogy az alatt a hat esztendő att, mióta önök vannak az uralmon, a magyar lgozó néprétegeket olyan példátlan nyomorugba taszitották, *(Ellenmondások jobbfelől.)* nilyenben még soha nem volt. (**Szomjas Gusztáv:** z demagógia!) Ez alatt a hat éves uralom alatt ölték az emberek lelkéből az életöröm utolsó ikráját is, s ezt a vidám jókedvü magyar ipet, amely életörömtől ragyogott, melynek iról, ha külföldre mentek, mindenütt dicsétel emlékeztek meg, hogy milyen vidám fickók magyarok, oly mélyre taszitották le, hogy most etöröm nélkül, rongyosan, éhesen áll itt. Igazat ll tehát adni nekem, mert az Isten megrontotta ő megrontóik lelkét. *(Zaj.)*

De nemcsak ezen a téren érezzük a rendőrség omnipotenciáját, elhatalmasodását, mellyel a munkásmozgalmakat lehetetlenné teszi, a szakszervezeti mozgalmat üldözi példátlan rafineriával, vaskövetkezetességgel és álhatatossággal. (**Szomjas Gusztáv:** A szakszervezetben van a terror! Agyonverik azt a munkást aki nem lép be!) Ugyan ne tessék ilyet mondani. (**Csontos Imre:** Amig Magyarországon nem volt szakszervezet, nem volt ennyi szegény!) A képviselő ur összetéveszti az okot az okozattal. Előbb volt a szegénység, azután kellett a szegénynek védekeznie, tehát szakszervezetet felállitani. 1809-ben Angliában alakult az első szakszervezet. Tessék elhinni, hogy ott nem nemzetközi izgatók csinálták meg a szakszervezetet, mert Anglia szigetország és még akkor meglehetősen el volt zárva a világtól; megcsinálta az a körülmény, hogy a gazdagoknak sohasem volt elég, amit a szegényből kipréselhetnek. Ez kényszeritette a szegényeket arra, hogy szervezkedjenek és az összetartás erejével csikarjanak ki maguknak annyi munkabért, amennyit csak lehet. Ez a szervezkedés alapja. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Ami a terrort illeti, méltóztassanak elhinni, jó pár esztendeig voltam szakszervezeti vezető, de nem igen tapasztaltam, hogy a terror meglenne. A terrort inkább a munkáltatók részéről tapasztaltam, mert a terror sokkal inkább erősebben és élesebben nyilvánul meg az ő részükről.

De nemcsak a szakszervezetek terén nyilvánul meg a rendőrség terrorja, hanem átterjed még az irodalom terére is. A zeneakadémián egy rendőrtisztviselő megakadályozta egy iró előadását, mondván, hogy szocialista iró a zeneakadémián nem tarthat előadást. (**Kabók Lajos:** Ez rendjén van?)

Ha ez igy fog menni, akkor nagyon hamar meg fogjuk érni, hogy még az ország első szinpadjáról, a Nemzeti Szinházból is ki fogják tiltani Bernhard Shawot, aki tudvalevőleg szocialista; a könyvkereskedésekből ki fogják tiltani Anatole France-ot, Romain Rollandot, Welset, az Operából Charpentiert, mert hiszen ők is szocialisták voltak és még egy egész sorozatot, igy Upton Sinclair-t.

Méltóztatnak látni, eléggé jó társaságban vagyunk. Ezek az irók szocialisták, akik közül egyik-másik rendkivül sokat áldozott a szocialista mozgalmak fejlesztésére és ezeket azon a jogcimen, hogy szocialistáknak nem szabad a zeneakadémián szerepelniök, ki fogják tiltani majd a Nemzeti Szinházból, a könyvkereskedésekből, a képtárakból, az Operából csak azért, mert szocialisták. (**Hedry Lőrinc:** Kit tiltottak ki?) Gergely Sándort, aki egyelőre még fejlődő iró ugyan, de, hogy mi lesz belőle, még nem lehet tudni; lehet, hogy egy magyar Romain Rolland, egy nagyszerü magyar őstehetség, kiből esetleg egy másik Móricz Zsigmond is lehet.

Vannak sokan, akik azt mondják, hogy ha Petőfi megérte volna az 1867-iki kiegyezést, akkor belőle is olyan schwarz-gelb lett volna, mint amilyen Jókai Mór lett. Nem lehet tudni, hogy mi lett volna Petőfiből, de tudjuk, hogy fiatal volt, nagyszerü verseket irt, olyanokat, amilyeneket a rendőrség ma nem szivesen hallgat és nekünk, munkásoknak, különben is tiltja, hogy az ő verseit szavaljuk.

Azon a jogcimen, hogy megtiltották a Zeneakadémiában azt, hogy Gergely Sándor felolvasást tartson, ugyanolyan jogcimen meg lehet tiltani azt is, hogy a Nemzeti Szinházban előadják Bernhard Shaw-nak egyik-másik darabját, pl. Tanner John házasságát. Be fogják tiltani — s amennyire a kultuszminister urat én ismerem, ha nem szégyelné magát emiatt a külföld előtt, már régen betiltotta volna — mert ezt is szocialista

iró irta. Mert oda fognak vezetni itt az állapotok, ha ez tovább igy tart.

A képtárak. Ha egy festőművész ihlettől eltelve egy szép festményt csinál, amelyen véletlenül az emberi testnek egyes részei kissé túlságosan világosan láthatók, akkor a rendőrség, mint komoly cenzor lép fel és a festményt be kell venni. A mozikat cenzurálják nemcsak a rendőrök, hanem ott még tisztelendő jezsuita atyák is benne vannak a mozicenzurában. Vigyáznak nagyon az erkölcsökre. *(Zaj a jobboldalon.)* Nem az ellen van kifogásom, de megmondom, hogy hol volna jobb egy kissé az erkölcsöket javitani. Vannak a rendőrségnek külön emberei, akik bejárják a könyvkereskedéseket, hogy nem árulnak-e az ifjuságnak pornográf iratokat. Külön figyelik meg a trafikokat, hogy nem-e árulnak olyan képes levelezőlapokat, amelyek a jóizlést sértik. Külön figyelik meg a szinházakat. Ha egy rendőrtisztviselő egy kissé rosszul ebédelt vagy vacsorált és a gyomra el van rontva és kolerikus s a szinházban kissé szabadabb darabot adnak, az a rendőrtisztviselő jelentést tesz a dologról s a darab előadását betiltják. A rendőrség beleavatkozik a művészetbe s ellenőrzi az előadandó darabokat, védi az erkölcsöket. De kérdem önöket, hol marad az erkölcsvédelem akkor, amikor a kültelki lakásokban három-négy család kénytelen egy lakásban összehuzódni és egy serdületlen gyermek kénytelen végignézni a legelemibb emberi cselekedeteket? Ezt nem látja a rendőrség? Vagy a tanyákon, mikor a kénnel kifüstölt birkaistállóba embereket, mezőgazdasági munkásokat, férfiakat és nőket egyaránt belakoltatnak, ki vigyáz azoknak az erkölcseire? Ki vigyáz az erkölcsökre a tanyán, amikor két vagy három cselédfamilia lakik együtt egy szobában, miután kénytelen együttlakni, mert másutt nincs hely? Nagyon furcsán áll az erkölcs-csőszködés itt a rendőrség kezében, meglehetősen furcsán fest ez az erkölcs-csőszködés, amely csak a külsőségeket nézi, amely csak az irodalom, tudomány és művészet berkeibe hatol be sáros rendőrcsizmával és garázdálkodik ott, mint ahogy a bika garázdálkodik a vásártéren a gölöncsérek csapatai között s ugyanakkor nem látja meg, hogy mi történek az utcán, a lakásokban, nem látja az erkölcsrontó dolgoknak egész légióját és elsősorban nem látja azt, hogy egy országban a tiszta erkölcs alapja a gazdasági helyzet jósága. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A háboru utáni Belgiumban az én fülem hallatára jelentette ki Gamba belga minister azt, hogy: nekünk sikerült a prostituciónak gátat vetni azért, mert olyan gazdasági helyzetet teremtettünk, amelyben a gazdasági viszonyok által okadatolt prostitució majdnem lehetetlen. Ezzel szemben nálunk a rendőrség és az államhatalom — a rendőrséget nem akarom ezért felelőssé tenni, mert hiszen a rendőrség nem a maga akaratából cselekszik, hanem felsőbb utasitásra — csak az erkölcsöket védi. De — amint mondottam — ebben a tekintetben is csak a külsőségeket nézi. Ha az irodalomban, tudományban és művészetben valamilyen obscen dolgot vesz észre, abba rögtön belegázol. De hol van az a hatóság, amely egyszer bátorságot venne magának arra, hogy elmenne Budapest környékén a vegyészeti gyárakba, a textilgyárakba, a dobozgyárakba, a csokoládé- és cukorkagyárakba és megnézné, hogy az ott alkalmazott asszonyok és leánygyermekek milyen viszonyok között dolgoznak, hogy ezért a 10 órai megfeszitett munkaidőért mennyi fizetést kapnak? És van-e olyan jótékony nőegylet, amely fáradságot venne magának és kiküldene a jótékonykodó hölgyekből egy expediciót Budapest kültelkére, hogy tanulmányozzák egyszer azt, hogyan él az a szegény munkásnő, akinek 1500—1600 korona órabére van és aki 10 órai munkaid kénytelen ledolgozni abban a sokszor füstös, abb a sokszor gőzös és gázokkal telitett levegőbe Erről még nem hallottunk, erre a hatóság n találkozik. Ha a józsefvárosi kurtakocsmáb három-négy elkeseredett proletár összejön és ar fecsegnek, talán a bortól egy kissé mámoros hogy mi lenne akkor, ha Kun Béla visszajön biztosak lehetünk afelől, hogy két óra mulva mi a hárman a főkapitányságon ülnének, és m kezdődnék a kihallgatás, amely nem szalonnyelv és nem előkelő gesztusokkal történik.

Ha egy képkereskedő kiakaszt egy mezte nőt, biztosak lehetünk, hogy a festményt 24 alatt eltávolitják onnan, de az erkölcsrontás k forrását, az alacsony munkabéreket és a förtelm kizsákmányolását a serdülő gyermekeknek gyenge asszonyoknak, nem nézi senki. Alakul nőegyesületek súlyos állami és társadalmi tá gatással, amelyek céljukul tüzik ki, hogy a magy fajt meg fogják nemesiteni, amelyek minden all lommal tremoló hangon és a jogosnak látszó el seredés hangján beszélnek rólunk, szocialistákr de ezeknek a nemes lelkü hölgyeknek sohas esett meg a szivük azokon a szegény páriák akik reggel 6 órakor állnak munkába és m nem telik villamosra, csak este 8 órakor ér haza és az utcán ki vannak téve a gazdag i urak minden csábitásának. (**Hedry Lőrinc:** túlzás!) Nem túlzás ez. A képviselő ur nem ott, ahol én járok, mert ha ott járna, akkor m tudná, hogy ez nem túlzás. (**Gubicza Fere** Faluhelyen mégis többet fizetnek, mégis csak j faluhelyen, mert ott 25.000 koronát fizetne Ezek óránként kapják a bért, tessék megérte 1500—1600—1800 korona órabért kapnak.

Kétségtelen az, hogy amig az egyik olda az államhatalom üldözi a munkásmozgalm ugyanaz az államhatalom a másik oldalon szab jára hagyja mindazokat a dolgokat, főké pedig a kizsákmányolást engedi szabadjára ezáltal pusztitja és rombolja a jövő generáció

Tegnap Griger igen t. képviselőtársam bes itt az irredentáról s nekem, mikor ma a lapo olvastam — én már ilyen hazaáruló vagyok önkénytelenül eszembe jutott, hogy vajjon a Cs Szlovákiában dolgozó munkások mit is gondol erről a beszédről? Nekik ugyanis a törvény tositja a 8 órai munkaidőt és a cseh-szlovák ip felügyelők csak nagyon ritka esetekben enge meg a munkaidő meghosszabbitását. Nálunk e sorban elkezdte a Rimamurány-Salgótarján munkaidő leszoritását s ezzel egyidejüleg a mun bér leszállitását és a Rimamurány-Salgótarján ózdi telepén az embereknek gyilkos munkáb hengereléseknél, vasolvasztásoknál és a Mart műveknél 12 órai munkaidő mellett kell dolgozni és az állami művek természetesen a helyett, h jó példával elöljárnának, hogyan lehet 8 ó munkaidő mellett is termelni, szintén viss táncolnak, ők is 12 órai munkaidő mellett dolg tatnak. Ha megnézzük az állami művek mun béreit és összehasonlitjuk a magánüzemeknél f tett munkabérekkel, azt fogjuk tapasztalni (**Szomjas Gusztáv:** Mi is 12 órás ülésen leszü itt nemsokára!) Az nem baj, az nekem nem fájni! *(Kabók Lajos közbeszól.)*

Elnök: Csendet kérek Kabók képviselő *(Zaj a jobboldalon.)* Csendet kérek a jobbolda is, képviselő urak! *(Gubicza Ferenc közbesz* Gubicza képviselő urat is kérem, méltóztas csendben maradni.

Malasits Géza: Én nyugodtan várom mert ha az én proletártestvéreim tudnak dolgo 12 órát a Martin-kemence mellett, ahol 1800 fo van felhevitve a vas, én is kibirom itt a 12 ó Elég edzettnek érzem magamat és cseppet s

ı fájni, ha 12 órán át kell itt lennem az ország lelkében.

Kétségtelen, hogy egyszer már meg kellett ındanom, hogy tessék véget vetni ennek a ·tüffösködésnek. (**Erdélyi Aladár:** Az ózdi munsoknak nagyon szép szinházuk van !) Abból a ı ki nem fizetett munkabérből szinházra is telik telik a vezérigazgatónak is olaszországi utaısra, a részvényesek osztalékára és arra, hogy gyonát átmentse.

T. képviselő ur, kérdezze meg egyszer, hogy Rimamurány-Salgótarjáni munkásai közül nyan mentették át a háborus idők alatt vagyokat. Keveset fog ilyet találni, mert tudom, gy hányszor kellett odamenni a panaszbizottggal és tábornoki, katonatiszti szóval kényszeıeni a vállalatot arra, hogy javitsa meg a ınkabéreket. Én tagja voltam annak a panaszıottságnak, amely odament és egyszerre 50%-kal ıelte a munkabéreket. Képzelheti t. képviselőısam, hogy mit fizetett a Rimamurány-Salgórjáni a háboru alatt, amikor pedig még busásan resett. (**Szomjas Gusztáv:** Ugy látszik azért ága a csizma mégis !) Megmondom azt is, hogy iért drága. *(Állandó zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztasnak az állandó közbeszólásokat beszüntetni.

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! Mondom, yszer véget kell vetni ennek a tartüffösködésnek! a az urak komolyan gondolják, hogy meg kell remteni a belső Locarnót, ha komolyan gondolk, hogy a polgári társadalom és a munkásosztály ızött vannak bizonyos érintkezési pontok, ameeknél fogva közelebb állunk egymáshoz, mint i a grófokhoz, akkor tessék a konzekvenciát vonni és megszüntetni azt a tartüffösködést, nely itt folyik. Nem elég itten siránkozni azon, ıgy rosszak a gazdasági viszonyok, nem elég egállapitani azt, hogy a termelés rendje felımlott, és hogy a nagy tömegek vásárló képesge csökkent, hanem meg kell adni a lehetőséget ra, hogy ezek a nagy tömegek vásárló képesgüket fokozhassák. Megmondtam már, hogy ez egtörténhetik adóleszállitással, megtörténhetik zal, hogy igyekszik a kormány a rendelkezésre ló összegből a beruházásokat minél előbb elkezni és minél hatályosabban végrehajtani, megörténhetik az által, hogy lehetővé teszik a munásság szervezkedését és lehetővé teszik a munásságnak azt, hogy a kapitalizmus fojtogató keze ól szabadulva magának tisztességesebb munkaéreket vivjon ki.

Mindezt meg lehet tenni és legyenek megyőződve, hogy ez az osztályharcnak egy enyhitő ıomentuma lesz, mert az osztályharcot ezzel nem züntetik meg, mert mindaddig, amig a kapitasta rendszer fennáll, az osztályharc is meglesz, zonban minden esetre az osztályok közötti surlódási felületeket enyhiteni fogják akkor, ha az rak lehetővé teszik, hogy a kormány más politiát kövessen. Amig a kormány velünk szemben lyan politikát követ mint ma, addig semmi kiıtás, hogy a helyzet még jobban kiélesedjék, mert kit hat éve vernek, akin hat év óta huznak végig szöges korbáccsal, akit hat év óta taposnak, z, ha csak kis rést talál is a szabadulásra, a yomorgatóin meg fogja magát bosszulni. (**Erdélyi ladár:** Ez rossz politika!)

Hogy ez a tartüffösködés nemcsak az ipari s kereskedelmi téren nyilvánul meg... (**Erdélyi ladár:** Nem igy van!) ez igy van, ezt bizonyitja z a sok végzés ; én ezt különben csak szeliden, zordinóval mondom. Annak bizonyitására, hogy z a tartüffösködés nemcsak ezen a téren nyilvánul meg, kénytelen vagyok itt olyasmit is elıondani, ami különben engem, mint szocialistát, em igen érint.

Nem méltóztatnak gondolni, hogy micsoda nagyfoku tartüffösködés az, amikor kimennek Kossuth sirjához és koszorut tesznek le a legexponáltabb schwarz-gelbek, akik 1867-től az összeomlásig mindig kitartó állandó hivei voltak a 67-es kiegyezésnek. *(Felkiáltások jobbfelől: Kik azok ?)* Ha ezek kimennek Kossuth sirjához és leteszik elismerésük koszoruját, ezt én tartüffösködésnek tartom. (**Erdélyi Aladár:** Kik azok, tessék megnevezni!) Az egységespárt tagjai voltak künn. (**Erdélyi Aladar:** Az egységespárt 90%-a 48-as volt, ezt tessék tudomásul venni. — **Kabók Lajos:** Volt valamikor! -- **Erdélyi Aladár:** Ma nem lehet — *Zaj.*)

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Malasits Géza: Akkor a »volt«-on van a hangsúly. (**Erdélyi Aladár:** Most nem lehet! — **Kabók Lajos:** Akkor nem ott van a helyük, ha 48-asok voltak, hanem itt! — **Erdélyi Aladár:** Nem én támogatom a legitimistákat! — *Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem a jobboldalon ülő képviselő urakat is, méltóztassanak csendben maradni.

Malasits Géza: Nagyon furcsán fest az a 48-as elv, amely csak volt, és amely a jelenben nem érvényesül. (**Erdélyi Aladár:** A pártról van szó, az elv megmaradt ma is.

Elnök: Erdélyi Aladár képviselő urat kérem méltóztassék csendben maradni. (**Szijj Bálint:** Nem vagyunk Ausztriával együtt ! Amig együtt voltunk, addig volt indokolt.) Szijj Bálint képviselő urat is kérem méltóztassék csendben maradni.

Malasits Géza: Kijelentem, hogy én is olvastam Kossuth műveit s tudom, hogy Kossuth ideálja nem rendőrállam volt. Azt hiszem, beszédem folyamán épen eléggé illusztráltam mennyire rendőrállam ma Magyarország, hiszen nálunk a csecsemőtől egészen a haldokló aggastyánig mindenkit és még a sóhajtást is ellenőrzi a rendőrség. *(Zaj a jobboldalon.)* Kossuth ideálja nem a rendőrállam volt, az ő ideálja nem az volt, hogy egy országban kétféle nép legyen, elnyomók és elnyomottak, s hogy a dolgozó néposztályokat a sáros rendőrcsizmával letapossák, hogy lehetetlenné váljék a munkabérek emelése. (**Erdélyi Aladár:** Ez nekünk sem ideálunk !) Ez korántsem volt Kossuth Lajos ideálja és nagyon rosszul értelmezik az urak Kossuthot, ha azt gondolják, hogy a Kossuth-redivivusz ugy néz ki, mint az egységespárt mai politikája. Hogy Erdélyi Aladár t. képviselőtársam intését megköszönve nyugtázzam, kérdem, nem tartüffösködés-e az is, amikor rendeznek egy Rákóczi ünnepet és azon megjelennek a Habsburg familiának tagjai. (**Erdélyi Aladár:** Örüljünk neki ! Én örülök ! — **Szomjas Gusztáv** Azok már magyarok ! Már a harmadik generáció él itten !)

Amikor Rákóczi vagyonát, mindenét feláldozta a Habsburgok elleni harcban, akkor nem tartom helyénvalónak azt, hogy arra a Rákóczi ünnepre elmenjenek Habsburg ivadékok, s amikor Ballagi Aladár őszintén, világosan megmondja, hogy mi volt a Habsburg-politika, hogy négyszáz esztendőn át egy Habsburg király sem tartotta meg az esküjét, akkor tüntetően eltávozzanak onnét. (**Szijj Bálint:** Igazat adunk Ballaginak, együttérzünk Ballagival !) Ezt én nem tartom sem szép, sem okos dolognak. Azoknak, akik rendezték ezt az ünnepséget, kellett volna annyi eszüknek lennie, hogy megmondják a Habsburg-familia tagjainak, hogy maradjanak odahaza vagy menjenek vadászni s ne tolakodjanak oda, ahol ilyen szabadsághőst ünnepelnek, mint Rákóczi. *(Mozgás a jobboldalon.)* A Habsburg-familia egész uralkodása a jogfosztások szakadatlan láncolata volt, (**Szomjas Gusztáv:** József nádor családja mindig velünk volt és mindig velünk ér-

zett!) s emlékezetessé tette magát a világtörténelemben jogfosztásaival. Mondom, kellett volna annyi izlésének lenni a rendezőségnek, hogy figyelmeztesse a Habsburg-család tagjait, hogy az ünnepségen megjelenő közönséget ne botránkoztassák jelenlétükkel. (**Csontos Imre:** Maguk meg együtt vannak Pallavicinivel! — **Erdélyi Aladár:** Vigyázzanak maguk is a tolódásra! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Én már az imént mondottam, hogy a tiszta viz tiszta viz marad akkor is, ha döglött szamár szájából folyik.

Elnök (*csenget*): A képviselő ur már másodszor használja ezt a durva kifejezést. Kérdem, kire érti ezt?

Malasits Géza: Csak képletesen használtam ezt a kifejezést!

Elnök: Minthogy a képviselő ur ezt már másodszor használta, meg kell magyaráznia, mert ha aplikálta valakire, kénytelen lennék rendreutasitani.

Malasits Géza: Én nem személyre értettem, ez csak képletesen értendő, nevezetesen azt jelenti, hogy az igazság igazság marad akkor is, ha gróf mondja. Nekem és pártomnak semmi közünk nincs Pallavicinihez; de ha gróf Pallavicini igazat fog mondani, helyeselni fogom, ha pedig az urak fognak igazságot mondani, el fogom ismerni azt is. Nem tehetek arról, ha véletlenül gróf Pallavicini mondott igazat. (*Derültség a jobboldalon.* — **Pikler Emil:** Annyira nem ismerjük, hogy Malasits képviselőtársam még a nevét sem tudja. — **Erdélyi Aladár:** Elég maguknak az, hogy őrgróf, a nevével nem is törődnek.)

Elnök: Kérem a képviselő urakat méltóztassék a tárgyalás komolyságát megőrizni.

Malasits Géza: Lehet hogy ez részemről szóbotlás volt, azonban még egyszer hangsúlyozom, semmi közünk nekünk se őrgróf Pallavicinihez, se pártjához, még kevésbé a legitimisták törekvéséhez; de ha a gróf urnak méltóztatik a kormányelnök szemébe vágni az igazságot, azt igazságnak elfogadom akkor is ha ő mondja, és ha más mondaná ugyanugy elfogadnám igazságnak, egyébként pedig igazán nincs közünk egymáshoz.

Végezetül még — mert már csak kevés idő áll rendelkezésemre — meg akarok emlékezni a tartüffösködésnek még egy klasszikus példájáról, a Petőfi-társaságról. Ez a kérdés nem tartozik ugyan szorosan a költségvetéshez, de amit mondok, az a mai közéletnek egyik megnyilvánulása, ennek az általános és minden téren tapasztalható tartüfösködésnek megnyilatkozása. Megrendezik a Rákóczi-ünnepélyt, amely ünnepélynek rendezősége nem tudta figyelmeztetni a Habsburg-család tagjait, hogy menjenek az alatt vadászni, tehát elmentek az ünnepélyre. Hogy eljöttek oda, ez nem baj, legalább ott egyszer életükben meghallották, hogy mi az igazság.

Ballagi Aladár történettudós nagyon helyesen, férfiasan és nagyon bátran megmondta nekik az igazat, s erre ők tüntetőleg távoztak. Mit csinált erre a császári és királyi szabadalmazott Petőfi-társaság? Hasravágódott a Habsburgok előtt és olyan hajbókolást csinált, aminőt az elsőosztályu mandarinok sem csináltak a kinai császár előtt, és kijelentették egy bizalmas magyar fogalmazásu nyilatkozatban, hogy a Petőfi-társaság ebben a dologban a Habsburgok mellé áll. Kérdem uraim, hát ezt is lehet? Petőfi Sándor a halálba ment a Habsburgok elleni küzdelemben és szivének sugallatát követve a leglángolóbb verseit a Habsburgok ellen irányitotta és ennek a Petőfinek mai méltatlan utódai hasravágódnak a Habsburgok előtt és olyan lojális nyilatkozatot tesznek, amely nyilatkozat még bármelyik udvaroncnak is dicséretére válnék. Pekár Gyula volt államtitkár urtól nem is várok a férfiasság tekintetében mást, mint amit a Petőfi-társaság ezen a téren produl

(**Erdélyi Aladár:** Ellenzéki képviselők a ta a Petőfi-társaságnak.) Kicsodák? (**Erdélyi dár:** Pakots József, Kiss Menyhért!) Ha van izlés bennük, kilépnek onnét.

Hogy összefoglaljam kritikámat, a költ vetést illetően, a legsúlyosabb baj ma — a emlitettem — a gazdasági válság és a vás képességnek olyan példátlan leromlása, amil Magyarországon kevés példa akadt. Ennek a ságnak eredője a rosszul csinált szanálás, a leszoritotta a munkabéreket. A munkabérek a szanálás előtt is a minimálisak voltak. Ezek nyomoruságos munkabéreket, amelyekből saj alig tudtak megélni az emberek, még le szoritották és ennek következménye a töm vásárlási képtelensége. Ez alatt szenved az e mezőgazdaság, ipar és kereskedelem. Épen tanában tartják a vidéki városokban az ipar gyüléseiket. Én tegnap végighallgattam iparosgyülést és biztosithatom az urakat a hogy ott olyan elkeseredés lett urrá a szeg iparosokon, aminő elkeseredést még nem lát és hallottam tőlük. Rettenetesen nyomja őke adóteher. Nem elég, hogy a forgalmi adó, a k seti adó, a városi adó, legujabban a levente a testnevelési adó nyomja őket, hanem e hozzájárulnak még a munkásbiztositási járul és mindezekkel szemben a t. többség el van annak tudatával... (*Zaj jobbfelől.*)

Elnök: Csendet kérek!

Malasits Géza: ... hogy ez a költségvet meginditója Magyarország gazdasági rege ciójának. Én biztosithatom az urakat arról, ho ezen az uton továbbmennek és ha továbbr ilyen gazdasági eredményeket produkálnak, eddig, akkor ez a költségvetés nem az or regenerálásának meginditója lesz, hanem e koporsószege az országnak. Ha igy tovább tatják ezt a gazdasági és szociálpolitikát é Magyarországot még inkább rendőrállammá lesztik ki, akkor forditva válik valóvá Széch nek az a szava, hogy: »Magyarország nem hanem lesz!« Ha ez a — majdnem azt mond munkapárti — egységespárti politika tovább lődik ebben az irányban, hamar el fogjuk m hatni, hogy: »Magyarország volt, de már ni

Arra akarom kérni a kormányt, hogy szá magába, lássa be, hogy igy nem lehet tová dolgokat csinálni. Mert ha nem száll ma akkor az események nagyon hamarosan e fogják a kormányférfiakat figyelmeztetni hogy az állapotok igy tovább nem mehetnek

Ha a költségvetést végiglapozzuk, a minden soráról — mint ahogyan beszédem e modottam — kiri az, hogy mindaz, ami az or ban történik, a vagyonos osztály érdekében ténik. Akár rendőrségi, akár csendőrségi k sokat, akár az oktatási célokra szánt össze nézem, mindenütt azt látom, hogy csak a v nos osztály érdekében történik minden. A sze nincstelenek részére, legyenek azok akár v szegények, akár a falu szegényei, itt ebbe országban semmi sem történik. Ami történi szimplán a rendőrség és csendőrség szapor a rendőri és csendőri omnipotenciának to fejlesztése és mindinkább való kiépitése. nevelésnek olyan irányba való terelése, hogy jában két nemzet él egymás mellett, a vagyo és a szegények nemzete, és a vagyonosok ne ténem nem lehet szebb feladata, mint a szeg nemzete fiainak segitségével elnyomni a s nyeket és nem lehet egyéb feladata, mint a s nyek kizsákmányolásával a maga uralmát t felépiteni. Miután pedig én ezt a tendenciát és ezen a téren semmiféle javulást nem vár ennélfogva a költségvetést még a részlete

gyalás alapjául sem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom. *(Zaj.)* Csendet kérek.

Megteszem javaslatomat a legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, szombaton, e hónap 24-én délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következik az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék előbb az inditvány-könyvet felolvasni!

Perlaki György jegyző: Az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs!

Elnök: Tudomásul vétetik.

Kérem a jegyző urat, hogy az interpellációskönyvet felolvasni sziveskedjék!

Perlaki György jegyző: Az interpellációskönyvben a következő ujabb bejegyzések foglaltatnak *(olvassa):* »Beck Lajos — a miniszterelnökhöz — Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után. (Szóval.)

Farkas Tibor — a földmivelésügyi miniszterhez — a hidegvérü ló tenyésztése tárgyában. (Szóval.)

Zsirkay János — a kultuszministerhez — a debreceni egyetem épitésénél tapasztalt visszásságokról, a helybeli kisipar és kereskedelem sérelméről és egy budapesti cég szállitási visszaéléséről. (Szóval.)

Huszár Károly — a kereskedelmi és pénzügyminister urakhoz — a sárvári műselyemgyár üzembeszüntetése tárgyában. (Szóval.)«

Elnök: Ezzel kapcsolatban jelentem a t. Háznak, hogy Beck Lajos és Farkas Tibor képviselő urak hozzámintézett levelükben bejelentették, hogy az április 20-ról a holnapi interpellációs-napra halasztott interpellációikat az azután következő legközelebbi interpellációs-napig ujból elhalasztják. Zsirkay János képviselő ur interpellációjának a holnapi interpellációs-napra való elhalasztására április 20-án engedélyt kapott. Én pedig bejelentettem, hogy interpellációmat a holnapi napon élőszóval kivánom megindokolni. *(Helyeslés.)*

Tudomásul vétetik.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni!

Perlaki György jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek kifogása a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 6 órakor.)

Hitelesitették:

Sütő József s. k. *Héjj Imre s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 537. ülése

1926. évi április hó 24-én, szombaton,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Frühwirth Mátyás, Esztergályos János. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk: Huszár Károly a kereskedelemügyi- és a pénzügyministerhez, a sárvári műselyemgyár üzembeszüntetése tárgyában. — A pénzügyminister válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Rakovszky Iván, Bud János, Walko Lajos, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 40 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perlaki György jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Bodó János jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Petrovics György jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042.) folytatólagos tárgyalása.

Szólásra következik?

Perlaki György jegyző: Frühwirth Mátyás!

Frühwirth Mátyás: Mélyen t. Nemzetgyülés! A modern világban a háboru utáni időkben három nagy krizis mozgatja az emberiséget. Az egyik a parlamenti válság, a második a gazdasági krizis és a harmadik az erkölcsi krizis. Mind a három probléma egyenként egymagában is elegendő volna ahhoz, hogy egy országot, egy népet, egy népnek minden kiváló fiának erejét igénybe vegye, hát még ha mind a három egyszerre vetődik fel és mind a három probléma egyszerre hat és nyomja a nemzet kulturális, gazdasági és szociális fejlődését.

A három válság közül az alkotmányos válság, illetőleg politikai válság, a parlamentárizmus válsága, ugy látszik a legsúlyosabb, a legfeltünőbb, amely ugyszólván egész Európán végigvonul. A parlamentárizmusnak, amely a demokráciának melegágya és felnevelője, a válsága azok előtt a férfiak előtt, akik előtt a demokrácia szent és nagy eszmény, kétségtelenül súlyos megitélés alá esik. Előkelő államférfiak megállapitják minden téren a válságot a parlamentárizmus életében, történetében is, de azok a szimptomák, azok a bajok, amelyek a parlamentáris életben mutatkoznak, azt gondolom, mégis csak külszint jelentenek, lényegében azonban a parlamentárizmusra szükség van, mint olyan ideára, amelyhez az emberiség hosszu évszázados fejlődés következtében érkezett el.

A parlamentárizmus hibáinak, úgy gondolom, csak annyi közük van a parlamentárizmushoz, mint egy biró vagy bíróság téves itéletének a törvényhez, egy tanitó tévedésének az iskolai rendszerhez, vagy pedig — hogy egészen gyakorlati legyek, — egy organizáció tagjának az organizációban uralkodó szellemhez. Szóval ez is csak olyan szimptoma, amely leküzdhető és ha a baj megszünik, a parlamentárizmus ismét elfoglalhatja azt a nagy szerepet, amelyet a világtörténelemben el kell foglalnia.

A gazdasági válságok sokkal súlyosabbak, mintsem azt gondolnók. A gazdasági válságok, amelyek tele vannak tüzdelve még a gazdasági válságnak egyéb alkérdéseivel is, talán az emberiség történetében sohasem voltak úgy összetömörítve, sohasem voltak olyan egyszerre felvetve, sohasem voltak annyira egyszerre megérve arra, hogy megoldhassanak, mint épen a mai időkben. Egyes nemzetek keresztülestek már ilyen nagy problémák megoldásán. Itt van a francia példa! A nagy francia forradalom után, azt mondhatnók, közel olyan nagy méretet öltött a gazdasági válság, mint amilyen méretekben az ma a magyar nemzet életében, de más európai nemzetek életében is jelentkezik. A francia nemzet körülbelül tiz esztendeig küszködött a nagy francia forradalom után, pedig pénze nem romlott le annyira, mint a magyar pénz, nem volt akkora munkanélküliség, nem volt annyi más baj, mint ahogy ez most a magyar nemzet életében észrevehető. Nem is volt megcsonkitva az ország. A francia nemzet teljes erejével vette fel a küzdelmet, sőt a külföldről rengeteg aranyat és pénzt hoztak be Napoleon katonái. De még igy is tiz esztendeig tartott Franciaország küzdelme a régi helyzetért, amig elérte pénzének, gazdasági erejének régi, illetőleg a forradalom előtti fokát. Érdekes dolog, hogy a francia nemzet küzdelmében ez alatt a tiz év alatt 37 kormány vérzett el, a legkiválóbb államférfiak véreztek el a nemzet nagy küzdelmében és 10 év után, 1810-ben, amikor lezáródott az első nagy kampány a nemzet életéért, akkor a francia parlamentben csak 166 olyan képviselő volt, aki sem államtitkár, sem miniszter nem volt azelőtt.

Kérdés azonban, hogy a parlamentárizmus válsága és a gazdasági válságok mellett a harmadik válság, az erkölcsi válság nem nagyobb-e és a világtörténelem szempontjából nézve a kérdést, az erkölcsi válság nem okozott-e nagyobb károkat az emberiségnek, mint a gazdasági válság vagy parlamentárizmus válsága. Az erkölcsi válságok ugyszólván termőtalaja a különböző bajoknak és rosszul gondolták azok az urak, azok az államférfiak, hogy ha az emberek kimennek a háboruba és a lövészárokban élik életüket és ha az ember, Istennek a teremtménye, látni fogja azt a sok vért, azt az indokolatlan emberöldöklést, akkor az az

ember vallásosabb, erkölcsösebb lesz és nála nem lesz erősebb támasza az erkölcsnek, a vallásosságnak, a nemzeti erők fentartásának. Ezek az urak mind csalódtak, mert épen az ellenkezője következett be ennek. Akik visszajöttek a lövészárkokból, sokszor az erkölcsi nivó legalsóbb fokára jutottak, magukkal hozták a bűnöket s nem tudták megkülönböztetni a jót a rossztól, mint azelőtt, mielőtt kimentek a lövészárkokba. Ez is súlyos morális válság, amely nemcsak a mi katonáinknál, nemcsak a mi nemzetünkben, hanem mindazoknál a népeknél bekövetkezett, amelyeknek katonái kint voltak a harctéren és onnan morális érzetük megcsonkitásával jöttek vissza.

Természetes dolog, hogy az, ami a lövészárkokban folyt le, a frontok mögött is megtette a maga rossz hatását. Az emberi életet nem tudták többé ugy megbecsülni, mint azelőtt, a jót a gonosztól nem tudták ugy megkülönböztetni, az öldöklést sokkal könnyebben csinálták idehaza is az emberek, mint azelőtt. Látjuk ma is, hogy kicsiny hibákért vagy sokszor tizezer vagy százezer koronákért képesek embereket meggyilkolni. Egészen kis dolgok miatt képesek a családi életet felforgatni. Ez mind a morális erőknek, az erkölcsi erőknek megcsonkitásából származik. *(Ugy van!)*

Látjuk, mélyen t. Nemzetgyülés, hogy az emberek judiciuma csonkult meg. Nem tudnak helyesen itélni, elveszitették az iránytüt a társadalmi helyzetek és a dazgasági dolgok megitélésében, elveszitettek mindent s nincs meg az Istenben való hitük sem. A gazdasági válságok talaján állva, elveszitették a bizalmat az élet iránt, az erkölcsi válság ugyszólván maga alá temette az emberek jórészét. Az öngyilkosságok, amelyekről naponként olvasunk az ujságokban, napról-napra mind nagyobb számban, szinte divatszerüen, járványszerüen jelentkeznek az egész gazdasági és társadalmi életben. Igaz, hogy az öngyilkosságokat sokszor és nagyrészt a gazdasági helyzet okozza, de sok esetben nem tudja az ember másként megbirálni, másként megmérlegelni, csak az erkölcsi válság gondolatával. *(Ugy van!)*

Ezen a téren azonban a sajtónak egy óriási nagy hibája van. (**Szabó József**: Egy? !) Naponként szokták ezt a sajtó fejéhez verdesni. Nem tartozom azok közé, akik mindenért a sajtót akarják felelőssé tenni. Magam is, mint ujságiró ember, tudom nagyon jól, hogy az ujságiró nem oka mindennek és az ujságirónak gyors munkája közben nem mindig van alkalma arra, hogy törvényszéki tárgyalást tartson, mielőtt egy hirt lead. De rá lehet mutatni arra, hogy amikor itt egy specifikus öngyilkossági kisérlet vagy öngyilkosság megtörténik, a sajtó a maga nagy hatalmas technikai felkészültségével még kiszinezi és kiteregeti az eseteket. Megfigyeltem a magam tapasztalatai alapján, de pszihológusok is megállapitották, hogy ezek a szines tudósitások akárhányszor gyilkosságot és hasonló dolgokat vonnak maga után. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Appellálok a magyar sajtó erkölcsi érzékére. Ezt a kérdést rendkivül óvatosan kell kezelni, mert a bajok leküzdésében ma már a törvényhozás és a hatóságok munkája mellett hihetetlen nagy szerepe van a sajtónak. És ha a sajtónak nagy szerepe van a bűnesetek kinyomozásában, s ha hihetetlen erőt kölcsönöz a nyomozásnak, akkor viszont ezeknek a járványszerü bajoknak leküzdésében ugyanilyen szorgalommal kell a törvényhozásnak és hatóságoknak segitségére lennie. (**Szabó József**: Egyik-másik a szenzáció hajhászásból él.)

A háboruban minden drága volt; drága volt a ló, drágák voltak az élelmiszerek, drága volt minden, amihez hozzányultunk. A fegyverért, ágyugolyóért, gépfegyverért, mindenért rengeteg árat kellett fizetni, azonban az embernövény, Isten teremtménye ingyen termett, ingyen vitt mindenféle kártérités nélkül. A legnagyobb pazlás folyt a drága emberi élettel és a drága emb vérrel. *(Ugy van! a jobboldalon és a közép* Ennek a helyzetnek a háboru után meg kell v toznia. Azoknak a férfiaknak, akik a szoci gondolatból indulnak ki, elsősorban kötelesség minden erejükkel arra törekedni, hogy az emb magát, mint Isten teremtményét jobban m becsüljük. A magyar embert védelmezni, k korától fogva addig, mig sirjához nem közele kötelességünk mindannyiunknak, de a mag törvényhozásnak is szent kötelessége, hogy e foglalkozzék. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A magyar gondolkozás és a háboru al gondolkozás nemcsak egész Magyarországon, nem az egész világon élénken szembetünt, ami a vasuti kocsik oldalán azt a felirást láttuk, h »40 embernek, 6 lónak«, vagyis ahol 40 ember fér, ott 6 lónak adnak helyet. Ebben tükröző vissza a liberális világ felfogása az emberről. nek meg kell változnia, ez igy nem maradhat, ha mi ezt a csonka Magyarországot védelme akarjuk, akkor csonka Magyarországnak nemcs a határait kell megvédelmeznünk, hanem min emberét, minden egyes egyénét, mert cso Magyarországnak legféltettebb kincse a mag ember maga, aki azt a csonka Magyarorszá megtartja.

Visszatérve az erkölcsi válságból való kime külés kérdésére, rá kell mutatnom arra, hogy eze téren valamennyi erkölcsi tényezőnek soromp kell lépnie. Itt vannak elsősorban a különb egyházak. Az egyházaknak össze kell fogniok hivatásszerüleg kell odahatniok, hogy az az erkö erő, amely sok évszázadon keresztül mindig m tette hatását, most is működésbe jöjjön és a va sosság erejével, az egyházak kiváló erkölcsi hat mával és nevelő hatásával hassanak oda, h magát az embert jobban meg tudjuk becsü A családi élet tisztaságát, magát a családot vé mezni kell. Az iskolának meg kell tennie nev hatását, sőt a szociális intézmények és különb társadalmi mozgalmak vezetői szintén fel kell, h csapjanak erkölcsi védőknek, mert a gazdasági és erkölcsi bajokból való kilábolás utját ab látom, ha a társadalom és az egyházak öss fognak azokkal a férfiakkal, akik a nép nevelésé foglalkoznak.

A kormányzati válságot, illetve a parlamentá mus válságát sokan konstrutiálják. Előkelő álla férfiak megállapitják a válságot. De ez nemc nálunk, hanem másutt is tapasztalható. Nén országban heteken keresztül nem voltak képe kormányzatot adni az országnak; a francia nem heteken keresztül vivódik és nem képes a p leromlásából és összeroppanásából levonni a k zekvenciákat. Ott van Csehország vivódása, szintén a parlamentárizmus bajaiból származ Itália, Spanyolország és Görögország túltette ma ezen, de azoknak, akik előtt szent a demokrati érzés, a parlamentárizmus, kétszeres erővel kell törekedniök, hogy Magyarországon a parlam tárizmust meg lehessen menteni. A parlam tárizmus megmentése a demokratikus gond megmentése. *(Ugy van! a jobboldalon és a közép* Azok, akik aláássák a parlamentárizmust, a dem ráciának is nagy ellenségei. Azt látom, hogy 40 napos vitára, 40 napos szalmacséplésre ké lünk, mig más országban, pl. Angliában, négy alatt keresztül engedik a költségvetést, — pedig a nagy világbirodalom kiadásai mil óriásiak a mieinkhez képest, — vagy Ausztriá ahol nagyszabásu szocialista párt van, vagy Né országban, ahol a világ elsőrendü szociáldemok pártja működik. Ők megérzik, hogy nem a k ségvetésnél, vagyis az állam szükségszerü ki

sainál van meg a mód arra, hogy az állami ügyek vitelére befolyást gyakoroljanak, hanem a szakjavaslatok egész légióját kell idehozni, hogy az állam vezetésére befolyást gyakoroljanak. (**Huszár Károly**: Eltechnikázódik a lényeg!)

Ami itt történik, az egy fecsegő malomhoz hasonlit, (**Szabó József**: Vörös malomhoz!) amelyben rendszer nélkül történik minden. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* A hajuknál fogva ráncigálják elő a kérdéseket minden rendszerek nélkül. Nagyszerü szakerők állanak fel kiváló ideákkal, — most objektive akarok itélkezni — szociáldemokrata és kormánypárti oldalon kiváló erők beszélnek s ha figyelem a beszédek tartalmát, látom, hogy rendszer nélkül hangoznak el elsőrendü ideák. Minden képviselő elővesz egy pár eszmét és azt feltálalja, felmelegiti anélkül, hogy annak konkrét hatása lehetne, anélkül, hogy az megvalósitható volna, mert hiszen nincs rendszerbe öntve.

A technikája nem jó egész parlamenti rendszerünknek. Épen az érdekes, hogy a szociáldemokrata párt tagjai, akik egész életüket a technikai munkában töltötték el, akik azoknak tömegében élnek, akik a technikai munkához vannak szokva, és tudják értékelni a technikai munkát, de tudják azt is, hogy a túltömött technikai munka kárára van a kvalitásnak, a szellemi munkának, mégis épen ők azok, akik ezt a technikai ellapositást legjobban forszirozzák és csinálják. (**Esztergályos János**: Ugy látszik, ön minket szeret legjobban! — **Csontos Imre**: Meg is van az érdemük rá, hiába tagadják! — **Meskó Zoltán**: Az kölcsönös!)

Ami az utóbbi napokban ebben a parlamentben folyt, az szerintem a legnagyobb destrukció. Nincs hét, amelyen egypár napot ne töltenénk a vidéken és ne érintkeznénk azokkal az egyszerü magyar emberekkel, akik nem mindennap — legfeljebb ha egy héten egyszer — olvasnak ujságot s igy tapasztaljuk, hogy hétről-hétre mennyire más szemmel nézik az egész nemzetgyülés munkáját; hogyan gondolkodnak a nemzetgyülés tekintélyéről, amikor látják, hogy előkelő urak felállanak és megrágalmazzák a másik előkelő urat vagy egyszerü képviselők egymás fejéhez vágnak mindenféle rágalmakat, melyekről másnap megállapitják, hogy: nem igaz, tévedtem, ezt igy gondoltam, ugy gondoltam. (**Östör József**: És a folyosón kezet fognak.) Ami ebben a parlamentben folyik, az a legnagyobb destrukció, a destrukciónak destrukciója. Ha mi meg akarjuk menteni ezt az országot és népünk gondolkodására hatással akarunk lenni, akkor bűn ezt igy folytatni; bűn a parlamentarizmus szempontjából, bűn a demokrácia szempontjából, de bűn az ország szempontjából is és elsősorban bűn az egyszerü szegény emberek, a munkásság szempontjából. (**Meskó Zoltán**: Egészséges választást kell csinálni!) Azt kell csinálni, hogy a fecsegő parlament helyébe kell jönnie annak a parlamentnek, amely törekszik, amely törvényeket alkot, amely cselekszik, amely megérzi, hogy mi a szükséglete a magyar népnek, amely törvényeket tud alkotni, és a törvényeket ugy alkotja meg és ugy változtatja meg, hogy azok hozzásimuljanak az élet szükségleteihez.

Hiszen itt vannak a mindenféle elavult munkástörvényeink, elavult mezőgazdasági intézményeink, egy sereg elavult dolog van, amelyeken segiteni kellene és karácsony óta nem csinálunk mást, mint a franküguyet intézzük. Intézzék ezt el a magyar biróságok előtt! Bűn azt a hajánál fogva ideráncigálni. Fontos nagy kérdések vannak a nemzet életében és ennek ellenére három és fél hónap óta a nemzetgyülésnek legdrágább ideje alatt nem történik más, csak vitatkozás a frankügy körül, amely végeredményben a szociális kérdésre nem bir kihatással és csak a személyeskedésre alkalmas. (**Klárik Ferenc**: Közben három hetes husvéti szünet volt!)

A szociális törvényjavaslatok itt hevernek a bizottság előtt a nélkül, hogy ezekről komolyan beszélhetnénk, pedig mi szivesen állunk ide és szivesen fogjuk az urakkal letárgyalni a szociális törvényjavaslatok egész légióját, de az urak ezt a munkát lehetetlenné teszik. (**Esztergályos János**: Ki teszi lehetetlenné!) Elbeszélik az időt, amely ilyen törvényalkotásra kellene. Öt esztendőn keresztül nem ért rá a parlament arra, hogy sorbavegye az egyes szociális törvényjavaslatokat, itt fekszik a Ház asztalán 5—6 nagyfontosságu törvényjavaslat.... (**Esztergályos János**: Ne tessék olyan politikát csinálni, ahol a gazság burjánzik!) 5—6 javaslat fekszik a parlament előtt és nem vagyunk képesek azokat letárgyalni. Mélyen t. képviselő ur, nézzen át Ausztriába, az önök elvtársaihoz, az Abend és a többiek panamáira. (**Esztergályos János**: Előbb a saját házuk előtt seperjenek! — *Zaj a középen.)*

Elnök: Esztergályos János képviselő urat kérem, tessék csendben maradni.

Früwirth Mátyás: Én csak megállapitom, hogy ahol önök vannak uralmon, ott sokkal nagyobb panamák folynak, mint nálunk. *(Ugy van! a középen.* — **Szabó József**: De ott nem a parlamentben tárgyalják azokat!)

Ma azonban nemcsak általános dolgokra akarok hivatkozni, hanem rá akarom terelni a nemzetgyülés figyelmét arra az igen érdekes beszédre, amely szociáldemokrata oldalról Jászai Samu t. képviselő ur szájából hangzott el tegnapelőtt. Ez a beszéd elhangzott a nélkül, hogy a parlament életében különösebb nyomott hagyott volna, csak egy-két közbeszólás jelezte, hogy olyan dolgot mond, amely nagyon közel áll az élethez s épen ezért beszédemnek nagyrészében Jászai t. képviselőtársam beszédét fogom szem előtt tartani.

Méltóztassanak figyelembe venni azt a megállapitást, amelyet a képviselő ur tett, aki a szakszervezeti életben nőtt fel, nem a politikai porondon, a politikai népgyüléseken, hanem a komoly munkának, a gazdasági szervezkedésnek lépcsőin emelkedett fel a munkásság egyik vezérévé és átérezte, hogy mi a kötelessége a munkásságnak, átérezte a munkásság nagy gazdasági és szociális szükségleteit. (**Szomjas Gusztáv**: Meghallgatásra is tallált!)

Elsősorban azt panaszolja beszédében, hogy azért vagyunk elkeseredve, mert mindig azt mondják nekünk, hogy bolsevisták vagyunk, hogy bolsevizmust akarunk, pedig nekünk eszünk ágában sincs a bolsevizmus. Mi ezt tudomásul vesszük. (**Esztergályos János**: Dehogy veszik önök tudomásul! — **Huszár Károly**: Ez az, hogy igy beszélnek: most tudomásul vesszük és mégis igy beszélnek! — **Esztergályos János**: De nem veszik tudomásul! Négy év óta hirdetjük és mondjuk, az urak azonban ezt csinálják!)

Meg fogom magyarázni annak a történelmi okait is, hogy nem mindig ok nélkül mondották a gyanusitásokat, nem mintha hibául akarnám felróni, de meg akarom magyarázni, hogy a szociáldemokrata képviselő urak és a nyilvánosság előtt is meg legyen magyarázva, hogy nem mindig ok nélkül hangsúlyozták a bolsevizmus vádját. Hiszen a mostani képviselők között is 12 olyan képviselő ül, aki részt vett a kommun-szervezetben. Ha tehát azt mondják, hogy bolsevisták, akkor nem lehet állitani, hogy mindig ok nélkül hangoztatják a vádakat, illetőleg gyanusitják önöket a bolsevizmus vádjával.

De egy másik dolgot is meg akarok állapitani. A szakszervezetek a munkásság legértékesebb szervezetei s amelyeket én nagyra becsülök, amelyeket nem a szociáldemokratáknál tanultam megismerni, hanem egész ifjuságom a keresztény munkásság

szakszervezeteinek felépítésével telt el, tehát tudom értékelni a szakszervezeti életet és a szakszervezeti munkát, de meg kell állapitanom, hogy a szakszervezeti élet volt a melegágya a bolsevista ideáknak, onnan nőttek ki azok az emberek, akik a bolsevizmust megalapitották. Igaz, hogy kiszoritották a szakszervezeti életből azokat, akik régóta vezetői voltak a munkásságnak és maga Jászai igen t. képviselőtársam is azt mondotta, hogy nem szivesen vettük a göndörhaju fiatalokat, akik bejöttek hozzánk és kiszoritottak bennünket. Meg kell azonban állapitanunk azt is, hogy a szakszervezetek voltak a kiegészitő parancsnokságai a vörös-hadseregnek. Ha tehát ezt látjuk, akkor mégsem lehet azt mondani, hogy minden ok nélkül, csak épen a munkásság iránti gyülöletből hirdetik vagy mondják, hogy önök bolsevikiek vagy hogy a bolsevikiekkel együtt éreznek.

Én nagyon jól ismerem, intimitásokat is tudok arról a küzdelemről, amelyet önök a bolsevizmus vezetőivel szemben folytattak a kommün alatt; egyikük-másikuk az életét is kockáztatta, mert nem helyeselte a bolsevizmust és annak vezetőivel szembeszállt. De ha ez igy van és Jászai Samu igen t. képviselőtársam azt mondja, hogy nem egyszer mondották meg nekik, hogy őrültséget csinálnak és majdnem birokra keltek velük azért, hogy a szakszervezetek megszabaduljanak a vörös férfiaktól; ennek konzekvenciája mégis az volt, hogy éveken keresztül azt követelték a keresztény magyar társadalomtól, hogy engedjen szabad elvonulást azok számára, akik Bécsbe, Párisba és mindenfelé kimenekültek, akik itt embereket gyilkoltak, akik százszámra vitték az embereket a vágóhidra s akik a bűnök egész seregét követték el. Abban a percben, amikor önök pártjára állottak azoknak, akikről azt mondották, hogy őrültséget követtek el, önöknek el kellett türniök a gyanusitást a bolsevizmus vádjával. Ameddig ebben az országban a keresztény öntudatos polgárságnak képviselői itt fognak ülni, soha sem fogják önök elérni, hogy azok, akik embereket gyilkoltak a bolsevizmus alatt, idehaza szabadon grasszáljanak. (**Esztergályos János**: Mi is ezt fogjuk csinálni a fehér terrorral szemben!) Meg akarom állapitani, hogy a képviselő ur felfogása téves. (**Esztergályos János**: Ha az uraknak ez kedves, majd beszélünk róla! — **Szabó József**: Egyebet sem tettek, mint erről beszéltek!) Mi nem azt mondjuk, hogy a büntetlen emberek ne kapjanak teljes garanciát arra nézve, hogy bajuk nem fog történni. Ebben a tekintetben elmegyünk a legmesszebb határig, nem szabad senkinek még a hajaszálának sem meggörbülni, akire bűnt nem lehet rábizonyitani, de az, aki bűnt követett el, az álljon a biróság elé. (**Esztergályos János**: Minden gyilkos álljon a biróság elé! Ezt 100%-ig követeljük! — **Huszár Károly**: Jól van, 100%-ig! — **Esztergályos János**: Bárkicsoda az!) Ha nekem annyi közöm volna azokhoz a gyilkosságokhoz, amelyek az u. n. fehér-uralom alatt történtek, mint önöknek a bolsevikiekhez, akkor én nem tagadnám meg, mint ahogy önök megtagadják a bolsevikieket. (**Esztergályos János**: Egy hajszálnyival sincs önnek kevesebb köze ehhez, mint nekem a másikhoz!)

Állandóan azt csinálták tehát, hogy azokért az emigráltakért szállottak sikra, s anélkül, hogy a szociális törvényjavaslatokat átengedték volna, egy esztendőn keresztül nem folyt itt más, mint folytonos küzdelem azért, hogy a bűnösöket hazaengedjük. Ha tehát önök kutatják, hogy miért van az, hogy önöket rágalmazták és gyanusitották a bolsevizmus vádjával, ez itt megvan magyarázva. Nem vagyok azon az álláspontón, hogy ezt folytatni kell. Ezt végre likvidálni kell és véget kell szakitani ennek a vitának, mert ezt örökké nem lehet igy csinálni. Hiszen ez árt az országnak, árt a társadalmi osztályoknak, árt a szociális haladásnak is, amelyért önök is dolgoznak és amelyért — engedjék meg, hogy ezt rólunk is feltételezzék, — mi is el vagyunk határozva dolgozni.

Amit Jászai t. képviselőtársam elmondott, azt mi aláirjuk. De azt sohasem tehetjük meg, hogy abból a felfogásból engedjünk, hogy ebben az országban a keresztény polgárság politikai hegemóniája megmaradjon. Ebből nem engedhetünk, mert ez alárendelése volna mindannak, amit eddig végeztünk. Hajlandók vagyunk azonban a szociális kérdések egész komplexusát megtárgyalni a tudás és a versenyképesség minden eszközével. Hajlandó vagyunk sikra szállni azért, hogy kijegecesedjék a tárgyalás folyamán az a kompromisszum, amelynek alapján szociális törvényeket alkothatunk. A politika a kompromisszumok utja és ha a szociáldemokrata párt lemond arról, hogy a mindent vagy semmit politikáját követve taktikájában, ha a kompromisszum utjára lép, akkor megvan a lehetőség és nálunk is meg fogja találni azokat a tényezőket, akikkel meg lehet alkotni azokat a szociális törvényeket, amelyekre szüksége van a munkásságnak ahhoz, hogy jólétét elő tudja érni.

Azt mondja tovább Jászai igen t. képviselő társam, hogy Marx tévedett, amikor azt hitte, hogy a mai társadalmi rendet olyan könnyen lehet átalakitani. Méltóztatnak látni, ugyanezt a nézetet valljuk mi is és abban a percben, amikor a szociáldemokrácia erre az utra lép, azok a mélységes ellentétek, amelyek a szociáldemakrata ideológia és a keresztény felfogás között vannak, eliminálódnak és megvan a lehetőség, a plattform arra, hogy együtt dolgozzanak, ami alatt azt értem, hogy elfogadható tárgyalási rendet, elfogadható társadalmi atmoszférát lehetne teremteni, amelynek szüksége van nemcsak a gazdaosztálynak és nemcsak a munkásosztálynak, hanem mindenféle osztálynak, amely a magyar államban együtt él.

Tovább is megy azonban ennél a gondolatnál. Ha nekünk módot adnak arra, — mondja Jászai t. képviselőtársam — hogy mi is tisztességesen küzdhessünk szellemi fegyverekkel, amint ezt más országokban látjuk, mi is felvesszük a küzdelmet. Ha tudnám, hogy ez a hang nemcsak Jászai hangja, hanem az egész szociáldemokrata párt hangja, akkor azt mondhatnám, hogy megvan az utja és a lehetősége annak, hogy a szociális törvényalkotáson utja megnyiljék. Azok az urak, akiket itt látunk — én magam egyik-másik urat ismerem, tudom, hogy ifjúságát sok-sok munkában töltötte és épen a szegény emberek érdekében dolgozott — akik itt ülnek ősz fejjel, ha nem is hivatásszerüen foglalkoznak a munkásmozgalmakkal, közöttük sok olyan ur van, aki egy életet szentelt a szegény nép érdekének, annak, hogy a szegény emberek dolgában intézze. Minden oldalon megvan tehát annak lehetősége, hogy szociális munkát végezzünk, tisztán csak attól függ az eredmény, hogy önöknek mi a felfogásuk, hogy önök milyen taktikát követnek. Lehetetlen, ha igazságosnak és lehetségesnek tartják, hogy 40 napig fecsegő malommá tegyük ezt a parlamentet. Az nem az az alap, amelyen el lehet érni a szociális törvények megvalósitását. Ebben a parlamentben utóvégre is nem a gyülöletnek kell urrá lennie, hanem a tisztességes tárgyalási módnak kell helyet adni, hiszen azokban a parlamentekben, amelyekben a gyülölet és a személyi torzsalkodás elharapódzik, lehetetlenség nyugodt tárgyalási menetet teremteni, nem lehet határozatot hozni, nem lehet kijegecesednie eszmecsere alapján a legjobbnak, amit el lehet érni az országban. Az első lépést tehát meg kell tenniök azoknak, akik elfogadják azt a felfogást, amelyet Jászai

képviselőtársam kifejtett. Ugy látom, hogy a szoicáldemokrata párt jórésze egyet is ért ezzel.

A szociális törvényhozásokat, amint ő nagyon jól mondta, nem lehet máról holnapra, ugrásszerüen elintézni. Hiszen Magyarországon a szociális érzést terjeszteni kell, a szociális gondolkozást még fejleszteni kell, itt módot kell adni arra, hogy a széles rétegek, az iparosság, az intelligencia és a gazdaosztály körébe is bevonuljon ez a nézet. Magyarországon még ezt is nevelni kell, épugy, mint mindenféle más érzést és szükség van erre a nevelő munkára, mert nem is lehet elképzelni egy ország fejlődését politikai nevelés nélkül.

Mi nem leszünk ennek a munkának akadályai, sőt odaállunk és komoly eszmecsere alakjában akarjuk napirendre hozni az összes gazdasági és szociális kérdéseket, amelyeknek megoldása érdeke nemcsak a munkásságnak, hanem az iparosnak, az intelligenciának és a gazdának magának is.

Áttérve egy másik témára, a külkereskedelem kérdésére, méltóztassék megengedni, hogy rámutassak arra, hogy bár az elmult öt esztendő alatt Magyarországon sokat fáradoztunk, hogy Magyarországnak piacot szerezzünk, áruinkat elhelyezzük, megkeressük a régi kapcsolatokat, de azt hiszem, hogy ez nem ment olyan sürgősen és gyorsan, amint az ország érdeke megkivánta. Igaz, hogy szerződést kötni nemcsak az egyik féltől, hanem a másik féltől is függ. A szerződéskötés két ország akaratától függ. Az egyik nehézséget tehát ebben látom, de belső nehézségeinket is el kell oszlatnunk.

Példát akarok felhozni arra, hogy miben látom egyik okát annak, hogy ezek a tárgyalások nem mennek olyan gyorsan, mint az a nemzet érdekében kivánatos volna. Itt van két ministeri tárca: a külügyministeri és a kereskedelmi ministeri tárca; mindkét tárcának óriási hivatása van. A külügyministeriumnak és a külügyminisiternek hihetetlen nagy feladatai vannak. Egy legyőzött nemzetnél, amely szét van szakítva, amely mindenfelől ellenségekkel van körülvéve, a külügyminisiternek hihetetlen nagy tervekkel és hihetetlen nagy munkával kell dolgozni, hogy jobb hangulatot, más atmoszférát tudjon teremteni Európa és az egész világ különböző nemzeteiben. Mégis azt látjuk, hogy egy férfiura rakták a két tárca súlyát. Azt gondolom, hogy ezen segiteni kell, mert igy szenvednek a kereskedelem és az ipar érdekei, de szenvednek a külpolitika érdekei is. Nincs megindokolva, hogy ezt a két tárcát, amelyek mindegyike egész embert követel a mai súlyos időkben, egy kézben tartsuk. Azt gondolom, hogy ez az egyik oka annak, hogy ezek a dolgok sem külpolitikai téren, sem pedig különösen gazdasági téren nem mennek olyan tempóban, amint ezeknek meg kellene történni.

Eddig az egész külkereskedelmi forgalomnak 44-%-a van rendezve szerződésileg. 56%-a még hátra van, és épen azokkal az államokkal való szerződéseink vannak hátra, amelyekhez leginkább hozzá van kötve a mi életünk. Be akarom mutatni, hogy mennyire fontos érdekek füződnek ahhoz, hogy ezt a helyzetet kereskedelmi szerződésekke, rendezhessük. Igaz, hogy vannak egyes érdekcsoportok, amelyek azt mondják, nem olyan sürgős. (**Huszár Károly**: Nekik nem sürgős!) Nekik nem sürgős, de az ország érdekei követelik, (**Huszár Károly**: A legsürgősebb feladat!) az ország legsürgősebb szükségletei kivánják azt, hogy ezek a kereskedelmi szerződések rendezve legyenek.

Érdekes megfigyelni, hogy a magyar import és export viszonylatában az egyes környező államok miként vesznek részt. A cseh államból szár, mazik importunk 25%-a, Ausztriából 23%-a, Németországból 12%-a, Romániából 7%-a, Lengyelországból 5%-a, Jugoszláviából 4%-a. Méltóztatik látni, 5—6 állammal vagyunk nexusban, és ennek az 5—6 államnak áruival kell magunkat ellátnunk. Az exportból pedig — amelyhez a mezőgazdaságnak, az állattenyésztésnek rendkivül nagy érdekei füződnek, — az osztrák állam 36%-ot visz el, *(Zaj. — Felkiáltások a középen: Nincs szerződés!)* Csehszlovákia 24%-át viszi el a mi exportterményeinknek, Németország 7%-át, Jugoszlávia 5%-át, Románia 5%-át, Lengyelország 2·5%-át. Tehát épen azokkal az államokkal, amelyekhez mi exisztenciális módon hozzá vagyunk nőve, viszonyaink még nincsenek rendezve. (**Huszár Károly**: Ezen segiteni kell!)

A mai jelentések azt mondják, hogy állatkivitelünk, hogy marhaállományunk exportja 80%-kal csökkent épen azért, mert állategészségügyi viszonyaink rendezetlenek.

Ha tovább nézem és vizsgálom, hogy a magyar export milyen hatást gyakorol az egyes államokban, ahol az mint import jelentkezik, hogy mennyire fontos egyes államokra nézve a magyar export, rendkivül érdekes számokat kapunk. Jugoszláviánál nem jelentünk sokat, mert az egész export, amely részünkről ott jelentkezik, csak 2%. Lengyelország nem egészen 1%, Csehszlovákia 5%, Ausztria 11%, Németország 0·4%-kal szerepel. Ausztria tehát az az ország, amely nemcsak felveszi a mi terményeinket, hanem még nála is nagyon sokat jelent a mi importunk.

Ha viszont az exportot nézem, hogy mit jelent az ő kivitelükben az, ami nálunk importként jelentkezik, vagyis amit onnan behozunk s azt, hogy milyen hatása van ennek náluk, mit jelent az ő részükre, ugy azt találom, hogy Németországból 5%-ot hozunk be, Ausztria külkereskedelmi forgalmának 8%-át, Csehországénak 7%-át, e lengyelnek 2%-át, a jugoszlávnak 7%-át, a románnak 19%-át.

Méltóztatnak látni tehát, hogy csupa olyan államokkal vagyunk körülvéve, amelyekkel nekünk okvetlenül rendeznünk kell ezeket a külkereskedelmi kérdéseket. Rendkivül fontos volna tehát, ha a nemzetgyülés felhivná a magyar kormány figyelmét, hogy minden erővel és mindenekfelett ezeket a kérdéseket rendezze. Nem szabad megengedni, hogy ezek ellaposodjanak és a tárgyalásokat a legnagyobb gyorsasággal és a legnagyobb meggondoltsággal kell végigvezetnünk.

Méltóztassanak megengedni, hogy erre vonatkozólag a következő határozati javaslatot terjesszem be *(olvassa. — Halljuk! Halljuk!)*: »Utasitsa a a nemzetgyülés a kormányt, hogy minden rendelkezésére álló befolyásával mozditsa elő a külkereskedelmi szerződések megkötését, különösen a szomszéd államokkal, amelyek természetes piacai a magyar ipar és mezőgazdaság produktumainak«. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezekután méltóztassék megengedni, hogy egész röviden foglalkozzam még egy-két kérdéssel. *(Halljuk! Halljuk!)* Én magam az osztrák kereskedelmi szerződés tárgyalásánál inditványt tettem a bizottság előtt, hogy a költségvetés megszakitásával tárgyaljuk le azt. *(Ugy van! Ugy van!)* Azt hiszem, hogy az ellenzék törekvésével sem ellenkeznék, ha azt egy nap alatt keresztül engedhetjük s igy a maayar kivitel 36%-a rendezve volna.

Rendkivül lényeges az is, hogy e kereskedelmi szerződésnek van egy másik pontja is, mely rendkivül érdekes és nagyszabásu ujitást tartalmaz. Az osztrák kereskedelmi szerződésben, amelyet kötöttünk, van egy mezőgazdasági munkásegyezmény is, amely ujitás, de amelyet rendkivül fontosnak tartok a jövő és a gyakorlat szempontjából is.

Rengeteg nagy munkásfeleslegünk van, különösen a mezőgazdasági munkások tekintetében. Hiszen békében Nagy-Magyarország lakosságának

11 %-a élt mezőgazdasági munkából s csonka Magyarországon ez a szám felszaladt 14%-ra, tehát a lakosságnak ennyi százaléka ma nincstelen és földmunkából él. Méltóztassanak meggondolni azt a körülményt, hogy Nagy-Magyarországon a munkanélküli földmives munkások különösen Szentesről és Hódmezővásárhelyről lementek a Bácskába és ott keresték meg kenyerüket. Ma ez is csonka Magyarország terhére esik. Számításom szerint tehát nem 14%-ot, hanem majdnem 17—18 százalékot jelent a lakosságnak ez a része. Lehetetlenség, hogy a magyar mezőgazdaság ezt elbirja. Innen van az a nagy nyomor és szenvedés, amelyet Szeder képviselőtársam épen tegnap tett szóvá itt, a nemzetgyülésen.

A munkanélküliségnél természetesen nemcsak magyar problémáról, hanem európai problémáról is van szó, de vannak eszközök és módok, amelyekkel ezt a munkanélküliséget csökkenteni tudjuk. Nekünk minden módot meg kell ragadnunk a munkanélküliség csökkentésére ; még akkor is ha a munkanélküliek számát csak pár százalékkal, szoritjuk is le, nem szabad elmulasztani egy módot és eszközt sem, hogy rendet teremtsünk a munkanélküliség terén. Hiszen a nagy államok is óriási munkanélküliséggel küzdenek. Itt van Anglia példája, mely nem képes azt leküzdeni. Ez a hatalmas nagy világbirodalom évek óta óriási munkanélküliséggel küzd. Az angol ipar, amely képes volt a háboruban pár hónap alatt a német tengeralattjárók munkáját leküzdeni, nem képes ezzel a nagy bajjal megbirkózni, amely ugy látszik, veszedelmesebb a tengeralattjáróknál.

Lloyd George egyik beszédében azt mondja, hogy az angol állam a munkanélküliség leküzdésére két év alatt többet költött, mint amennyibe az egész háboru került. Méltóztassanak elgondolni tehát, milyen hihetetlen erőfeszitéssel jár ez a küzdelem, amely tisztán azt a célt szolgálja, hogy a munkanélküliséget leküzdje.

Amikor olyan könnyen odavetett mondatokkal akarják leküzdeni itt a nemzetgyülésen a munkanélküliség kérdését, meg kell állapitani, hogy itt nem egy kicsiny magyar problémáról, hanem a világ gazdasági életének egyik leghatalmasabb és legveszedelmesebb problémájáról van szó. Rá fogok mutatni arra, hogy Ausztriában, ahol Bécs maga szocialista uralom alatt álló város és hihetetlen összegeket teremt elő a munkanélküliség leküzdésére, irtózatos épitkezéseket folytat, hihetetlen adóprést mozgat, rengeteg szociális adót szed be, számtalan szociális intézményt létesit, a munkanélküliség hidrafejét még sem képesek leküzdeni, sőt ez a veszedelem még fog nőni és ma már a szocialista vezetők is azt mondják : képtelenek vagyunk ezzel a veszedelemmel megküzdeni. Ausztriában 220.000 ember van munka nélkül s ebből 97.000 esik magára Bécsre, de viszont — méltóztassanak jól figyelni — Ausztria állami bevételeinek 48%-a esik Bécsre, tehát az osztrák államnak majdnem minden valamirevaló vagyonát maga Bécs szivja fel s ennek ellenére sem képes leküzdeni a munkanélküliséget.

Amikor tehát a szocialisták annyit vagdossák a kormányzat és az uralom levő párt fejéhez, hogy tessék rendezni a munkanélküliséget, méltóztassék példát venni Bécstől, ahol maguk azok az elvtársak, akik kétségtelenül át vannak hatva attól a gondolattól, hogy Bécs városát a munkanélküliségtől megszabaditsák, nem képesek ezzel az óriási bajjal megküzdeni. (**Esztergályos János** : Szóval feküdjünk le, aludjunk és ne csináljunk semmit ! — **Szomjas Gusztáv** : Nem azt mondotta ! — **Huszár Károly** : Nem ez következik a beszédéből ! — **Meskó Zoltán** : Megértéssel, szeretettel kell ezt a kérdést kezelni !)

De tovább megyek. Nemcsak Angliában van munkanélküliség, mert például Dániában a munkások 13%-a van munka nélkül ; Svédországban 9%, Németországban 12%, Magyarországon pedig 15% a munkanélküli munkások száma. Nálunk is meg kell tehát minden eszközt ragadni s bármilyen kicsiny legyen is a lehetőség, ha nem is tudunk túlságosan sokat segiteni, ha csak ezer embert juttatunk munkához, ha csak eze ember szájába tudunk kenyeret adni, ha csak ezer ember szeméből tudjuk kitörölni a könnyet, már ez is megéri azt, hogy cselekedtünk. *(Helyeslés.)*

Igaz, hogy a legelső, a legsürgősebb és a legszükségesebb mind egy békebeli normális munkanélküliség leküzdésére a munkanélküliség esetére való biztositás. De a munkanélküliség esetére szóló biztositás a nagy katasztrófákat sohasem tudja leküzdeni. A munkanélküliség esetére szóló biztositás csak egy normális munkanélküliséget képes leküzdeni, de egy katasztrófát elháritani, százezer és százezer munkanélkülit ellátni nem képes. Ausztria példája mutatja, hogy az osztrákok gyönyörüen megcsinálták a munkanélküliség esetére szóló biztositást, sőt az ő biztositási módszerük mintaképe az angol rendszernek, de az osztrák munkanélküliség esetére szóló biztositás összeomlott volna, ha maga az állam nem alimentálta volna és hihetetlen összegeket nem adott volna erre a célra épen a polgárok vagyonából. Ilyen intézmény nyugodt békeidőben, ha egyszer egy nagyobb, 10%-os munkanélküliség beütne, ezt pár hónapig elbirja, lehetséges, de az ipari munkásság 15%-át pénzzel, élelemmel és lakbérrel éveken keresztül ellátni még az állam sem képes.

Én nem mondom azt, amit az igen t. Esztergályos képviselőtársam szeretett volna fejemhez vágni, hogy feküdjünk hasra és várjuk a jobb időket, mert szerintem meg kell csinálni a közeljövőben ezt a munkásbiztositási intézményt, hogy ha ujra bekövetkezik ilyen baj, legyen egy intézmény és váratlanul ne érjen bennünket. Az egész pénzügyi kérdés, csupán matematikai számításon alapja az, ami eldönti a munkanélküliség elleni biztositás intézményének létét. Véleményem az, hogy a munkanélküliség elleni biztositásról szóló törvényjavaslatot igenis meg kell alkotni. *(Ugy van a középen.)*

A másik dolog azonban az, hogy azokra a kereskedelmi szerződésekre nagyobb figyelmet kell forditanunk, mert ez is egyik módja a munkanélküliség elleni küzdelemnek. Ha a munkanélküliség elleni küzdelemnek egy részét a kereskedelmi szerződések révén meg tudjuk oldani, az is meg érte, hogy sürgessük, hiszen a gazdasági kérdések egybefüggőek, olyanok, mint az órakerék. Ha az egyik megindul, megindul a másik is és belekapcsolódik a gazdasági élet menetébe. A második fontos dolognak tehát azt tartom, hogy a kereskedelmi szerződéseket kössük meg minél előbb. Hacsak egypár gyár indul is meg, hacsak pár ezer munkásember kap is kenyeret, az is megérte, hogy ezt a módot felhasználjuk.

A harmadik dolog, amelyet szintén szükségesnek tartok a munkanélküliség szempontjából, a munkásfeleslegek elhelyezésének kérdését. Az osztrák szerződéssel kapcsolatban kötött a magyar állam egy munkásegyezményt is, de ezt a rendszert át kell vinni a többi kereskedelmi szerződésekbe is. A háboru utáni időkben nem volt munkahiány, de most exportálni kell a munkaerőt is. Sajnos, a legegészségesebb magyar munkaerőt exportálni kell és ha ezt a kérdést másképen nem tudjuk megoldani, akkor erre az utra kell lépnünk és elő kell segitenünk a magyar munkásság elhelyezkedését olyan helyeken, ahol a munkájukat megfizetik. Az osztrák szerződéssel kapcsolatban kötöttek munkásegyezményt, amely szerint mezőgazdasági munkásokat felsziv az osztrák állam.

Méltóztatnak látni, hogy a kormányzat milyen elyes szociális felfogásból indul ki és külön dicsé-ndő az, hogy a kormányzat erre gondol. Ezt a ndszert át kell vezetni minden kereskedelmi erződésbe és gondolnunk kell arra, hogy munkás-leslegünk kérdése a szomszédos államokkal kap-olatban mit jelent. csonka Magyarországra utalt unkásság nagy része csonka Magyarországon vüli határok mentén kapott munkát. Nekünk ózzá kell segitenünk őket, hogy a munkásemberek munkáscsaládok régi munkahelyüket ismét issza tudják szerezni.

A közmunkák kérdése is olyan, amelyet for-irozni kell folyton. Itt azonban legyen szabad lhivnom a Nemzetgyülés figyelmét egy hihetet-n bajra. Magam is utána jártam egypár konkrét etnek és magam is megállapitottam, hogy teljesen az az, amit hallottam, hogy t. i. egyes testületek, nelyek akár a népjóléti kormányzattól, akár a reskedelmi kormányzattól kölcsönt kaptak köz-unkákra, azt gyümölcsözőleg helyezték el a ankokban vagy egymás között osztották el a teleket, mert ezért a hitelért kaptak 20%-os amatot, a munka pedig csak 4%-ot hozott volna kik. Ezek türhetetlen állapotok, különösen akkor, a tudjuk, hogy a magyar kormány tagjai, a ma-ar állam és a parlament küszködnek és rengeteg k dolgot ad nekik az, a hitelek megszerzése és kor a vidéki hatóságok és egyes testületek, ame-ek nagyobb összegeket kapnak kölcsön olcsóbb amatra, azzal nyerészkednek. Ez visszaélés azzal célzattal, amellyel a kormány ezt a kérdést zeli. A kormányzatnak a legsürgősebben és leg-molyabban utána kell néznie ezeknek a visszaéseknek, mert nem szabad türni, hogy a szociális ajoknak leküzdésére szánt összegekkel valakik efteljenek s valakik azt a saját előnyükre hasz-álják fel. *(Ugy van ! a középen !)*

Az ötödik módszer, amelyet szükségesnek tar-k a munkanélküliség leküzdésére, a munkaköz-etités országos megszervezése. Méltóztassanak gondolni azt, hogy a munkanélkülieket számon-rtani, a munkanélküliséget elosztani és a munkát özvetiteni egyik legfontosabb tényezője a munka-élküliség elleni küzdelemnek, mert hiszen más-ént nem tudom elgondolni a piac áttekintését, a nincs tisztességesen, jól és gyorsan megszervezve munkaközvetités. Nekünk tehát sürgősen kell elekednünk, hogy a munkaközvetités intézménye rszágosan kiépittessék.

Nem tudom a magyarázatát annak, hogy a ociáldemokrata képviselők miért akadályozzák ilyen javaslat létrejöttét s mikor mi ezt pár apos tárgyalással meghozhatnánk, miért akadé-oskodik a szociáldemokrata párt épen ilyenkor, en a költségvetés tárgyalása alkalmával s elvesz nemzettől 40 napot ennek tárgyalásával. Ilyen-rmán konkréte nem lehet letárgyalni egy javas-tot sem, mert hiszen, amit csinálunk, az végered-ményében határozatok nélküli tárgyalás és 40 nap vész a szociális törvényalkotásoktól. *(Ugy van ! középen.)*

Van azután még egy utolsó kérdés, amelyet zintén fel szeretnék vetni, amely szintén összefügg munkanélküliség okának leküzdésével. Magyar-rszágon teljesen eltolódtak épen az ország meg-sonkitása miatt a termelési viszonyok. Csonka Magyarországnak egészen más termelési viszonyai annak, mint volt Nagy-Magyarországnak, egészen más szükségletei vannak s azért történik meg az, ogy például mult esztendőben a hagymát és a bur-onyát nem voltunk képesek elhelyezni, mert a edvezőtlen körülmények a termelést befolyásolták.

A kereskedelmi szerződésekben egyéb uj lehe-őségek is, amelyek különböző termelések foko-ására óriási emelkedést jelentenek, hiszen a külön-öző országokban, amint megmondottam és fel-olvastam, ahol 7—8%-kal veszünk részt az illető állam importjában, ott egy kis versenyképességgel fel tudjuk verni azt 10—15%-ra is. Ha az ország szakemberei megállapitják ezeket az arányokat és felvilágositják az érdekeltségeket, akkor én bizom benne, hogy a termelés tervszerü irányitásával, a termelés befolyásolásával és az előbbvitelével mi is le tudjuk küzdeni ezt a bajt, mi is be tudunk vonni a munkába egy csomó munkaerőt. Ezek azok a kérdések, amelyekkel mi valóban el tudjuk érni azt a célt, hogy a munkanélküliséget egy pár százalékkal le tudjuk szoritani.

Ehhez azonban idő kell és ez a tárgyalás nem alkalmas arra, hogy mi ezeket a kérdéseket letárgyaljuk. Kell, hogy tisztán erre szánjunk időt, és a 40 napra tervezett költségvetési tárgyalás gyors befejezése után ezeket a kérdéseket tárgyaljuk meg. Igy sokkal többre jutunk, mint ahogy az eddigi utat járjuk, amely végeredményben nem jelentett semmi eredményt sem.

Elégtétellel állapitom meg, hogy az a javaslat, amelyet a mult költségvetés tárgyalása alkalmával tettem, valóra vált, még pedig a kis házhelyesek házépitésének segitsége alakjában. Inditványt tettem a mult évi költségvetésnél és ma már a megvalósitás stádiumában van. Azt inditványoztam akkor, hogy az állam szánjon bizonyos összegeket és természetes hitel alakjában, ne pénzbelileg, hanem ajtók, ablakok és gerendák alakjában adja kölcsönlefizetésre az illető házhelyeseknek, még pedig pár évi lefizetésre és ma már az országban sok telep van kiszemelve, amely ezeket a terveket lebonyolitja.

Legyen szabad azonban hivatkoznom arra, hogy elvi szempontból én helytelenitem, hogy annak az 5 millió aranykoronának a lebonyolitására, amelyet az állam abból a célból adott, hogy ezeket a kisembereket megsegitse, három tényezőt is bevontak.

Az Okh.-t illetőleg az ő bevonását természetesnek találom, sőt meggyőződésem az, hogy az Okh. maga elegendő lett volna ennek a kölcsönnek lebonyolitására. Az Okh. mellé, amely lebonyolitott sok akciót a háboru utáni időkben és amely most is óriási munkát fejt ki, ennek a kölcsönnek lebonyolitására csináltak még egy kis lakásépitő szövetkezetet is. Nem tudom megérteni és nem látom indokoltnak, hogy ennek az 5 millió aranykoronának szétosztásával miért kellett még egy lakásépitő szövetkezetet is megbizni, holott az Okh. szervei tökéletesen elégségesek, sőt egészen gyorsan mozognak és magam tapasztaltam, hogy az Okh. teljesen megfelel hivatásának. Teljesen feleslegesnek tartom, hogy az 5 millió aranykorona szétosztására még egy külön szövetkezetet is csináljanak.

De még tovább megyek. Nem elegendő az, hogy erre külön szövetkezetet csináltak, ennek a szövetkezetnek természetesen kell még részvényjegyzés is, tehát a kicsi emberek kicsi kölcsönéből levonnak még részvényjegyzés fejében is bizonyos összegeket. Ez tökéletesen felesleges, hogy munkával terheljék meg a magyar államot. Azoktól a szegény emberektől nem szabad elvenni 5—6 százezer koronát a kölcsönből, részjegyzésre, azt meg kell kapnia annak a szegény embernek egészben.

Felhivom a kormány figyelmét arra, hogy e tekintetben ezen a téren segitsen. Sőt én az öt millió aranykoronát nem tartom elegendő nagynak, hogy azzal mi a falusi kislakások épitésére kellő segitséget nyujthassunk. Ha az állam a városok épitkezéseire hihetetlen nagyságu összegeket, milliárdokat áldoz, pl. Budapestnek a lakásépitése hihetetlen összegekbe kerül, jól van, rendben van, de méltóztassanak elgondolni, hogy 10 millióért én a vidéken tudok egy kisembernek lakást, fészket adni, egy budapesti egy- vagy két-

szobás lakás előállítási költségéből én a vidéken öt embernek adok lakást! Milyen meggondolatlanság tehát, ha nem törekszünk arra, hogy a falusi lakásinséget leküzdjük.

Arra kérem tehát a t. Nemzetgyülést, méltóztassanak hozzájárulni, hogy ez az összeg felemeltessék. *(Helyeslés jobbfelől és a középen.)* Lehetetlennek tartom, hogy amikor a falu kérdéseit ismertetjük és amikor mindenre adunk pénzt, ne adjunk a falusi kisemberekne, akik maguk akarják otthonukat felépíteni, pár milliós segítséget. Kérem a t. Nemzetgyülést, hogy méltóztassék a következő határozati javaslatot elfogadni *(olvassa)*:

»Utasitsa a t. Nemzetgyülés a kormányt, hogy a földbirtokreform által kiosztott házhelyek tulajdonosainak támogatására tervezett öt millió aranykorona összeget tetemesen emelje fel, hogy a falu rettenetes lakásinsége csökkenthető legyen«. *(Helyeslés jobbfelől és a középen.* — **Kuna P. András**: Hosszabb időre! — **Huszár Károly**: És ne vonjanak le belőle pénzt részvényekre, ne csináljanak uj üzletet belőle!)

T. Nemzetgyülés! Ezzel végére értem felszólalásomnak. Azt hiszem, hogy olyan ideákat vetettem fel, amelyek megoldása ma a legsürgősebb és ezzel szolgáltam azt a szociális gondolkozást, amelyet ifjuságom óta mindig szolgálni akartam. Nyugodtan ülök le abban a tudatban, hogy szolgáltam azt a gondolatot, amelyért valamennyien dolgozunk s amely megvalósul, ha a parlament nem a személyes harcnak, hanem a szociális érdekek munkájának lesz a szintere, a magyar és keresztény nép boldogulására! *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől és a középen. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Esztergályos János!

Esztergályos János: T. Nemzetgyülés! Az utóbbi két napon két felszólalás kötötte le figyelmemet. Méltóztassanak megengedni, hogy mind a két felszólalással röviden foglalkozzam. *(Halljuk jobbfelől.)*

Tegnap Szabó t. képviselőtársam . . . (**Szabó Zoltán**: Melyik Szabó, mert tizenketten vagyunk?) Szabó Sándor! (**Várnai Dániel**: A legokosabb! — **Kuna P. András**: Okosan beszélt!) a tegnapelőtti egységespárti vacsora után felszólalt és felszólalásának tárgya — ezt nem szemrehányásként kivánom mondani — messze eltért attól a vita-anyagtól, amely előttünk van. Nem szemrehányásként kivánom ezt mondani, mert megállapitom, hogy Szabó Sándor t. képviselőtársam felszólalása figyelemreméltó volt. Én, aki azt végig hallgattam, ugy éreztem magamat az ő felszólalásának hatása alatt, mint akinek az ágyudörgések között valami kellemes és szép, lelket üditő hang üti meg a fülét és kapja meg a lelkét; ugy éreztem magam, mintha nem is ezen a magyar nemzetgyülésen lettem volna, hanem kifejezetten egy olyan társaságban, ahol millió és millió gond közepette meg tudják az emberek érteni a lelkük szépségét, a lelkük jóságát. Körülbelül ez az érzés volt az, ami Szabó t. képviselőtársam előadásának hatásaként támadt bennem.

Mégis méltóztassanak megengedni, hogy lelkem egész őszinteségével mondhassam azt, hogy bármilyen szép, bármilyen kellemesen hangzó és csengő volt Szabó Sándor képviselőtársam felszólalása, ugy látom, hogy igaz az a régen tudott magyar közmondás, hogy mi magyarok a világ legszebben beszélő emberei vagyunk, (**Szabó Zoltán**: Ez igaz! — **Perlaki György**: A legtöbbet beszélők!) hogy mi magyarok a legszebben, a legvirágosabban tudunk beszélni, de a virágos, a lelkesitő beszéden túl, amikor tettre, alkotó munkára, épitő munkára kerül a sor, minden tehetségünk, minden képességünk csődöt mond, mert a valóságban, a reális mindennapi életben nem látjuk annak megvalósulását, amiről olyan szépe sőt gyönyörüen tudunk beszélni.

Ez a rövid megjegyzésem arra, amit Szal Sándor t. képviselő ur mondott. De ha Szal Sándor t. képviselő urnak mindaz, amit mondot őszinte és igaz lelkéből fakadt, — amit én e pillanatig sem akarok kétségbevonni, — akk Szabó Sándor t. képviselőtársamnak módja, a kalma lenne ennek az érzésnek, ennek a szép nemes gondolat-kifejezésnek ott a barátai, ké viselőtársai között propagandát csinálni, mód volna képviselőtársait az egységespártban od terelni, hogy lelkileg megértsék érzéseit, mód volna rábirni, rávenni a kormányt, a kormá minden egyes tagját arra, hogy cselekedje a amit Szabó Sándor t. képviselőtársam kifejezés juttatott és iparkodjék annak testet adni.

De hiába, én nem látom Szabó Sándor t. ké viselőtársamnak négy esztendőnél hosszabb po tikai multjában, egységespárti szereplésében ez irányban való törekvését. (**Csontos Imre**: Deho nem! Nem lehet ezt igy beállítani!) Számtal esetben terjesztettünk a szociáldemokrata p padjairól általunk üdvösnek, nemesnek, szentn érzett és gondolt javaslatokat ide a nemzetgyü elé és egyetlen egy esetben sem láttuk, hogy egységespártból felállt volna Szabó Sándor t. k viselőtársam és elfogadta volna javaslatunk Bocsánatot kérek, ez az, ami bennem kell, ho megingassa a hitet, mert nem tudom teljes m tékben elhinni azt, hogy Szabó Sándor t. képvise társam mindazt komolyan akarja, amit fels lasában mondott. (**Csontos Imre**: Zalaegersze is mi szüntettük meg, testvér! Hát érts meg n egyszer! — *Derültség.* — *Zaj.* — *Elnök cseng*

A másik felszólalás, amely szintén lekötö figyelmemet, előttem szólott, általam nagyrabecs Frühwirth t. képviselőtársam felszólalása. V szemben méltóztassanak megengedni, hogy néha százalékkal nyiltabban beszélhessek. Épen ezért ő felszólalásáról egészen őszintén és férfiasan jelentem: ne kivánja tőlem Frühwirth képvise társam, hogy előadása egyetlen betüjének, egy len mondatának azt a komolyságot kölcsönözz amelyet esetleg ő elvárhat tőlem. Méltóztas megengedni, t. Frühwirth képviselőtársam, h őszintén, szemtől szemben megmondjam önn az, amit ön mondott, önnek nincs meg a lelké és mindaz, amit elmondott, csak arra alkalm hogy kifelé, önmaga iránt hangulatot kelts (**Szijj Bálint**: Magára nem vonatkoztatja ez Nem hiszem, Frühwirth mélyen t. képviselőtárs hogy ön rólam az ellenkezőt tételezi fel, t. i. mintha én az ellenkezőt hinném imént elhangz beszédéről. Ezt ne méltóztassék feltételezni ról hiszen épen az ön beszédének anyaga, gondo menete ez ellenkezőt bizonyitja.

Önt négy esztendő óta van szerencsém merni, mint nemzetgyülési képviselőtársamat. négy esztendő óta, t. képviselőtársam, egy ugyanazt a nótát fujja, ön négy esztendőn ker tül, hogy ugy mondjam abból élt, hogy a szoc demokrata pártot, annak itt ülő képviselőit tette, bosszantotta és bántotta. (**Frühwirth tyás**: Mivel sértettem meg a szociáldemokr pártot?) Ez az ön dala, erről mondja a ném Ein Lied ohne End, hiszen Önnél sincs vége en a dalnak. (**Szijj Bálint**: Német Vince volt el képviseiő, nem jól van értesülve! Igy van é sülve a politikában is!) Akkor t. képviselőtárs kivánságára a négy esztendőt két esztendőre mó sitom. Mindenesetre nagy hálával fogok tart t. képviselőtársamnak, ha rövid felszólalásom h ben figyelni fog s ha abban valahol valami hibát talál, rögtön figyelmeztet rá, hogy kija hassam.

Mélyen t. képviselőtársam, miként mondott

i az egész idő alatt, bármikor szólalt fel és bár-ilyen ügy volt is a nemzetgyülés napirendjén, nikor abban a szerencsében részesültünk, hogy az i felszólalását végighallgathattuk, megállapit-uttuk esetről-esetre, hogy miként minden ut ómába vezet ugy minden felszólalásának vége szociáldemokrata párt és itt ülő képviselőinek madása volt. (**Frühwirth Mátyás**: Téved a kép-selő ur, ezt revizió alá fogja venni! — **Kuna P. ndrás**: Nebántsvirágok a szociáldemokraták! — *aj. — Elnök csenget.)* Méltóztassanak megengedni, gy Frühwirth t. képviselőtársam gondolatmene-t ne kövessem. Nem követem azt a tárgyalási ódot, amelyet a t. képviselő ur követett akkor, nikor bennünket, szociáldemokratákat merészelt idolni azért, mert ez a nemzetgyülés négy esztendő a nem hozott szociális, kulturális és közgazdasági ren olyan alkotásokat, amelyek a közt szolgálták olna. Szerinte mindez azért van igy, mert a szo-áldemokrata párt állandóan bakafántoskodik, landóan kemény, nyilt és őszinte birálatot mert ondani. *(Szabó József közbeszól.)* Méltóztassék egengedni Szabó t. képviselőtársamnak, hogy elő-lásom témáját magam állapitsam meg. (**Szabó józsef**: A numerus claususról is beszéljen!) numerus claususról is beszélni fogok, csak egy is türelmet kérek, sőt azt is megmondom, hogy lhat tájban fogok beszélni erről. *(Derültség. — aj. — Elnök csenget.)*

Nem tudom milyen okból, Frühwirth képviselő-irsam ismét felhozta a szociáldemokrata kép-iselőkkel szemben a bolsevizmus szörnyü vádját s ezt olyan módon mondotta, — ahogy én ezt át-reztem — mintha azt kivánná tőlünk, hogy men-ink a keresztényszociálista párthoz, menjünk rühwirth Mátyás őmagasságához, boruljunk le őtte és kérjünk bocsánatot azért, mert ebben a erencsétlen országban volt idő, amikor nem a eresztényszocialisták és nem a polgári társadaom, anem a bolsevizmus uralkodott két hónapon eresztül. Bűnül rójja fel, — ezt fenyegetően mon-otta beszédében — hogy mi számtalan esetben, inden alkalommal követeltük, hogy azokat, akik migrációban vannak, engedjék haza; engedjék aza azokat, akik gyilkoltak, tömegesen hajtották érpadra a magyar munkásságot és a magyar eresztény társadalmat.

Én feleslegesnek tartom, Frühwirth t. kép-iselőtársam, ezzel a kérdéssel hosszasabban fog-lkozni. Csak megállapitom, hogy ez is annak a alnak egy része, amelyet ön állandóan fuj. Meg-ondottuk önnek számtalan esetben, az egész ilág füle hallatára: mi, a szocialdemokraták nem karunk és ma sem akarunk bolsevizmust, kár-oztattuk és kárhoztatjuk azt ma is s minden épességünkkel, szellemi és fizikai erőnkkel ellen-llunk annak a kisérletnek, hogy ebben az ország-an még egyszer bolsevizmus legyen! (**Szijj Bálint**: yujtsanak biztositékot is erre! Akkor mindjárt barátunk leszünk! — **Kuna P. András**: A bolse-izmus a végső céljuk. *Zaj.)* Méltóztassanak túloldalon megmondani, hányan vannak az rak berendelve az én megzavarásomra? (**Szijj álint**: Micsoda beszéd ez?! Minket nem rendelt e senki! Talán önöket rendelik be! Nekünk nem jják elő beszédeinket! — *Zaj.*)

Elnök: csendet kérek!

Esztergályos János: Én tehát nem foglalko-om igen t. képviselőtársam beszédének ezzel a észével, mert én valóban szivből-lélekből állitom zt, hogy sokkal szomorubb napokat élünk, sokkal zörnyübb tragédia játszódik le a magyar népnek, magyar nemzetnek ebben az időben, mintsem ogy e rendelkezésünkre álló időt arra használjuk el, hogy itt a mult sötét, keserü és feketeszinü mlékeit felcibáljuk. Ha azonban a t. keresztény-zociálista párt vezérszónokának, Frühwirth Mátyás t. képviselőtársamnak az a szive kivánsága, — és azért nem tud aludni éjszakánként, mert a szociál-demokrata párt nem óhajtja őt erre a térre követ-ni, — hát engedve az erőszaknak, engedve az állandó és örökös felhivásnak, kijelentjük, hogy készséggel leülünk Frühwirth Mátyás képviselő-társunkkal erről a témáról is beszélni.

Egyet azonban mindenesetre kérünk s méltóztassanak tőlem elfogadni ezt a kérést, amelyet önökhöz intézek, akik azokban a padokban ülnek: várjunk ezzel a kérdéssel, várjunk ezeknek a sebeknek felszaggatásával, ha már ez önöknek olyan élvezetet nyujt; a magyar dolgozó nép, a magyar föld, a magyar haza érdekében, várjunk ezeknek a sötét függönyöknek a fellebbentésével, várjunk arra az időre, amikor majd közösen el-intéztük azt a nagy ügyet, amely valamennyiün-ket érint. Ha majd elintéztük mindazokat a bajo-kat, amelyek alatt szenved és görnyed a magyar nép, ha közös erővel, közös akarattal, közös jó-szándékkal és jóindulattal sikerült bajaitól meg-szabaditani ezt az agyongyötört, agyonkinzott és sokat szenvedett magyar népet, ha sikerült majd elvezetnünk oda, ahol végre lélekben megnyu-godva, otthonosan érzi magát e földön, ha majd megteremtettük azt, hogy a dolgozó magyar mun-kásosztály minden rétegének a hivatalokban, üz-letekben, műhelyekben, bányákban dolgozó mun-kásságnak szociális és kulturális igényeit legalábbis arra a fokra emeltük, amely egyenlővé teszi őt a kulturnemzetek soraiban élő dolgozó emberekkel: akkor aztán, nem bánom, vegyük elő ezeket a kérdéseket, álljunk szemtől-szembe, állapitsuk meg a felelősség kérdését. (**Szabó József**: Négy évig egyebet sem tettek!) Én, mint szociáldemokrata képviselő, ép az ellenkezőjét állitom; nem figyelt t. képviselőtársam. Addig azonban méltóztassanak megengedni nekem, mint szociáldemokrata kép-viselőnek, hogy arra kérjem önöket, hagyjuk ezeket a kérdéseket. Annyi bajjal, annyi kinnal és annyi fájdalommal van telitve a magyar dolgozó nép, hogy hangosan követeli tőlünk, hogy elsősorban az ő ügyeit intézzük el és azután majd jöhetnek a többi ügyek.

Én tehát, Frühwirth t. képviselőtársam, nem fogom önt követni azon az uton, azon a gondolat-meneten, amelyet ön szükségesnek és jónak tar-tott ma megpenditeni, épen azért méltóztassék megengedni, hogy egy határozati javaslattal feleljek az ön támadó felszólalására. De miután ellen-zéki, különösen szocialista padokról felszóláló kép-viselő csak azt tudja megállapitani, hogy felszóla-lását mikor kezdi el, de nem tudja megállapitani azt, mikor kell befejeznie előadását, ezért méltóz-tassék, hogy ezt a határozati javaslatot felszóla-lásom legelején benyujtsam.

Határozati javaslatom a következő *(olvassa)*:

»A nemzetgyülés utasitsa a kormányt, hogy terjesszen elő törvényjavaslatot:

1. az általános titkos választójog törvénybe-iktatásáról;

2. a községi törvény reformjáról és az általános titkos választójognak a községekben, törvényható-ságokban való bevezetéséről;

3. a kivételes törvény hatálytalanitásáról;

4. az esküdtszéki biráskodás visszaállitásáról;

5. a magyar állampolgárság és honosság ren-dezéséről;

6. a politikai bűncselekményekre vonatkozó amnesztiáról;

7. az 1921. évi III. tc. hatályon kivül helye-zéséről;

8. a fegyelmi uton elbocsátott tanitók, tanárok, köztisztviselők, alkalmazottak, vasutasok, munkás-biztositási pénztári alkalmazottak fegyelmi ügyei-nek reviziójáról«.

De méltóztassanak megengedni, hogy még egy

határozati javaslatot terjesszek be, amely a következőkép szól, *(olvassa)*: »A nemzetgyülés utasitsa a kormányt, hogy gazdasági, adóügyi és szociálpolitikai vonatkozásu törvényjavaslatokat terjesszen a Ház elé, amelyekben, tekintettel az ország elmaradt szociális viszonyaira és a szociálpolitikai törvényhozás teljes hiányára, megfelelő munkásvédelmet, progressziv adózást és a nép egésségét és jólétét mozditja elő.

1. A kormány terjesszen elő törvényjavaslatot a rokkantak ellátásáról, gyógykezeléséről és kötelező alkalmaztatásáról;

2. terjesszen elő törvényjavaslatot a napi 8 órai munkaidő törvénybeiktatásáról;

3. a forgalmi adó és a cukor kincstári részesedésének törléséről;

4. a lakásfelszabaditás elhalasztásáról;

5. a munkanélküli biztositásról;

6. az aggkori és rokkantbiztositásról;

7. a Munkaügyi Hivatal egyezményeinek ratifikálásáról;

8. az adótörvénynek reformjáról és a progressziv adózás gyakorlati keresztülviteléről;

9. egy öt évre terjedő lakásépitési programm megvalósitásáról;

10. hosszu lejáratu, alacsony kamatozásu épitkezési kölcsönök folyósitásáról;

11. telepitési akció létesitéséről;

12. a városok külterületén letelepedő munkások, polgárok, alkalmazottak kertes házainak épitésére szolgáló kölcsönök folyósitásáról;

13. az iparfelügyelet reformjáról;

14. munkásbiztositás autonómiájának visszaállitásáról;

15. a mezőgazdasági munkások betegség- és balesetbiztositásáról;

16. a földhöz és házhelyhez jutottak hiteligényeinek ellátásáról;

17. a hitbizományok megszüntetéséről;

18. a mezőgazdasági munkások munka- és jogviszonyainak szabályozásáról;

19. a népiskolai tanitók fizetésének rendezéséről;

20. a munkaügyi biráskodás függetlenitéséről;

21. a kereseti adó reformjáról . . .« ; Csontos t. képviselőtársam, önnek ez gaudium, önnek ez alkalmas a nevetésre. Ez nagyon szomoru jelenség és szomoru tünet. (**Csontos Imre**: Jobbacskán ismerjük a szakszervezeteket!) Majd a szakszervezetekről is beszélgetünk. Mindenesetre sértő és bántó, hogy amikor ilyen komoly ügyről van szó, akkor az egységes pártnak egyik agilis tagja szükségesnek tartja, hogy az ember szemébe nevessen. (**Csontos Imre**: Ez természetes! A pártadóktól kell megkimélni őket és nem paragrafusokkal ellátni!)

(Tovább olvassa): »22. Az egyesülési és gyülekezési jog törvényes szabályozásáról;

23. az anyasági biztositás és a gyermekvédelem kiépitéséről;

24. a tanoncoktatás és tanoncvédelem reformjáról;

25. a kisiparosok hiteligényeinek ellátásáról;

26. a közszállitási szabályzat módositásáról;

27. a vasárnapi munkaszünet és a záróra törvényes rendezéséről;

28. az ipari szaktanfolyamok és az általános müveltséget előmozditó és terjesztő ingyenes tanfolyamok létesitéséről;

29. a levente-törvény végrehajtási utasitásának hatálytalanitásáról és a testedzés fakultativ keresztülviteléről;

30. szanatóriumok, üdülőhelyek, rendelő-intézetek létesitéséről és a tüdővész elleni védekezésről.« (**Szabó József**: És 31-edszer a numerus clausus eltörléséről!) Egyelőre méltóztassék megengedni, hogy csak ezt adjuk, de ha az urak türelmetlenek, lesz több is. (**Csontos Imre**: Gyártja szakszervezet! — **Szabó József**: A lexikonb kiirta!) Jellemző, hogy amikor én e nagyfontos ságu kérdéseket felsorolom, t. képviselőtársai a helyett, hogy szépen, csendben, komolya a nemzetgyülés méltóságának megfelelően figy nének és közben a saját lelkiismeretükkel elbesz getnének, iparkodnak a dolgot kedélyessé ten Hát én nem fogom az urakat követni és nem f sikerülni a mai napot kedélyessé tenni. (**Sz Bálint**: Ezzel a csendességgel ajándékozzanak m bennünket, amikor mi beszélünk, azt meg fogj köszönni!) Tessék a túlsó oldalon is oly szépe tárgyilagosan előadni a dolgokat, mint ahogy ezt mi tesszük, akkor meg fog történni. (**Sz Bálint**: Öndicséret ez!)

Méltóztassanak megengedni, hogy ezek ut röviden rátérhessek tulajdonképeni anyagom *(Derültség jobbfelől és a balközépen.* — **Szabó Józse** Nem vicc ez, azt mondani, hogy: röviden Amidőn a költségvetési vita még alig 90 per tartott, a túlsó oldalon ülő egyik egységespá képviselőtársamból kitört az a hangulat, ame irányitja és vezérli az egységespártot mind egyes esetben, amidőn a szociáldemokrata pá részéről felszólalás történik. Tankovics János képviselőtársam a vitának körülbelül 90-edik pe cében keresztülment a terem közepén és sápadta szinte magából kikelve ideállt és azt vágta i a szociáldemokrata párti képviselők felé, hog Obstrukciót csinálnak, obstruálni akarnak! Ve telenül megdöbbentett Tankovics igen t. kép selőtársamnak ez a vádja, mert hiszen ha valal nem és ha valamikor nem, úgy ennél a költs vetési vitánál senkinek sem volt a gondolatába gondolatának még legelrejtettebb zugában sem hogy ezt a költségvetést megobstruálja. *(Zaj jo felől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Esztergályos János: Senki nem gondolt ar ezért tehát felháboritó volt az, amikor a tú oldalon a türelmetlenségnek már oly mérhetet magasságára jutottak el, hogy az alig másfél ó költségvetési vita után fel merészel állani e egységespárti képviselő és azzal merészeli vádo a szociáldemokrata pártot, hogy a költségvet vitát meg akarja obstruálni, és hogy a költs vetési vita obstrukciójával lehetetlenné aka tenni azt, hogy a ministerelnök ur kellő időb amikorára a parancs szól, kimehessen Genf (**Perlaki György**: A Népszava bejelentette!) rögtön odavágja, hogy az ebből az obstrukció származó minden gazdasági hátrányért a szoci demokrata pártot teszi felelőssé.

Kijelentem ismételten, hogy Tankovits képviselőtársamnak az a kijelentése, amely össze volt süritve az egész túlsó oldalnak érzése gondolata, legalább is — ha nagyon, de nag enyhén akarom véleményemet megmondani túlságosan könnyelmü volt. Mert ha én ezzel a k déssel, az obstrukció vádjának kérdésével akar foglalkozni, akkor nagyon könnyü volna nek ebben a pillanatban bebizonyitani és beigazo annak ellenkezőjét, mert hiszen nem kellene eh semmi egyéb, minthogy itt azt mondjam, ha ugyanazzal a türelmetlenséggel volnánk telit amely megnyilvánult Tankovits t. képviselőtárs vádjában, akkor én azt mondhatnám, hogy a k mányzópárt, az egységespárt és a kormányt tá gató keresztény, szociális, gazdasági és nem tud milyen című párt egyszerüen amerikázik. Az vádat vághatnám ide, hogy az egységespárt n esztendő óta amerikázik. (**Csontos Imre**: Pál tévesztett ember vagy! — *Derültség.)*

Méltóztatnak látni, hogy ezt nem tesz (**Szijj Bálint**: A kis ártatlan!) Nem mondom, h a kormány és a mögötte ülő párt négy esztendő

ikázik, (**Szijj Bálint**: Amerikában dolgoznak!) kérdezem teljes tisztelettel a túlsó oldaltól és azoktól, akiket illet, hogy van-e joga a szociáldemokrata pártnak ezekről a padokról reklamálni azt, amit a kormány négy esztendő óta elkövetett? Vagy talán azt méltóztatnak hinni, hogy a kormány és a mögötte ülő egységespárt négy esztendő alatt teljesitette hiány nélkül mindazt a kötelességet, amely reá hárult? (**Kuna P. András**: Sajnos, egyszer elrontottak, azt nehéz helyrehozni! — **Bálint**: A hosszu beszédek!) Majd mindjárt rátérek a hosszu beszédre is. (**Szijj Bálint**: Ezzel hosszabb lesz!) Azt méltóztatnak gondolni, hogy a kormány és a mögötte ülő egységespárt négy esztendő alatt elvégezte és elintézte mindazon politikai, kulturális és gazdasági kérdések tömegeit, amelyeket vállalt, amikor a kormányzást vállalta? Nem ezt méltóztatnak hinni t. képviselőtársaim, nem legyen szabad nekem teljes tisztelettel azt mondanom, miként méltóztatnak elképzelni a képviselői hivatást? (**Csontos Imre**: Melyik ministeri székre pályázol, az a kérdés? Isten látja a lelkeket, mi megválasztunk!) Állok rendelkezésükre. *(Derültség.)*

Azt méltóztatnak hinni, hogy a vállalt képviselői kötelezettségüknek eleget tesznek azáltal, hogy a mindenkori kormányt — ugy egészében, mint külön-külön annak tagjait — egyszerü fejtgatással, tapssal és szavazással támogatják (**Csontos Imre**: Lásd, milyen szerencsés leszel, ha hetsz!) Azt méltóztatnak képzelni, hogy a tetgyülési képviselőknek nincs más kötelességük a néppel, a dolgozók milliónyi tömegével ben, mint az, hogy kórusban tapsoljanak vagy másik ministernek, vagy hogy amikor nilyen szociális, hasznos és üdvös javaslat szociáldemokrata párt részéről, azt egyszerü, ttes felállással leszavazzák? *(Zaj ellenmondás jobboldalon.)*

Hát lehet, mélyen t. túloldal, hogy önök talán érzik és gondolják helyes teljesitését annak, önök mint nemzetgyülési képviselők vállalDe ha igy gondolják, akkor méltóztassanak nk megengedni, hogy mi azt másként gonassuk. (**Szijj Bálint**: Engedjék meg, hogy mi saját fejünkkel gondolkozzunk és ne az önök!) Ezt kérjük a magunk részére is. (**Szijj t**: Tessék!)

Mi ugy érezzük és ugy hisszük vállalt kötelegeink helyes teljesitését, ha a kormány muásait, politikai működését minden irányban, len alkalommal itt a nemzet nyilt fóruma elmondjuk és birálat tárgyává tesszük. *(Egy jobbfelől: Más a jogos kritika és más a kerék!)* Lehetséges, mélyen t. Nemzetgyülés, hogy önök felfogása, mentalitása, gondolkozása nt ez bűn; én nem vitatkozom, nem állok és szállok perbe az urakkal e kérdésben. (**Szijj t**: Jobban teszi!) Méltóztassanak azonban nk megengedni, hogy mi vállaljuk ennek a nek minden konzekvenciáját, minden terhét. tán majd ha az egyetlen igazságos itélőbiró az ország dolgozó népe elé elmegyünk az általs, egyenlő, titkos választójog alapján, bizzuk ak döntésére, hogy kiknek a politikája és magaása volt helyes: az önöké-e, akik a kormányt tan, de titokban sem merik kemény birálat yává tenni s ezáltal irtózatos mulasztást köek el nemcsak választóikkal szemben, de az ág egyetemével szemben is, (**Kuna P. András**: nyugodtak vagyunk ebben a tekintetben!) V pedig a mienk, akik e tekintetben kötelességet mindig teljesitettük. (**Szijj Bálint**: Álljunk e minden propaganda nélkül! — **Kuna P. rás**: Láttuk 1918-ban az eredményt! — **Csontos Imre**: Még sok akta van előtted, testvér! A szakszervezet jól összeállitotta!)

Elnök: Kérem Csontos Imre képviselő urat, méltóztassék csendben maradni.

Esztergályos János: Ha én Tankovics t. képviselőtársamnak vádját, tehát az obstrukció vádját egy pillanatra magam elé teszem és bonckés alá veszem abban a tekintetben, hogy találok-e ebben a vádban egy parányi atomot, egy parányi kicsiny részt, amely megközeliti az igazságot, akkor meg kell állapitanom, — bármennyire is veszem ezt a vádat górcső alá, — hogy nem találok benne egy parányi kis részt sem, amely igazolná Tankovics János t. képviselőtársamnak felém irányitott vádját. Nézzük meg egy pillanatra azt az anyagot, amely a képviselők előtt fekszik. Azt hiszem, tiz tárca működését kell birálat tárgyává tennünk. Kérdem, a t. túloldalt, t. Tankovics János képviselőtársamat, nincs-e joga ahoz, nem kötelessége-e a nemzetgyülés minden egyes tagjának, hogy minden egyes ministerium költségvetésével alaposan foglalkozzék. Ha ez a vitathatatlan joga megvan a nemzetgyülés minden tagjának, akkor nem lehet disztingválni, nem lehet azt mondani, hogy ez a joga nincs meg a szociáldemokrata pártnak. *(Felkiáltások a jobboldalon: Megvan!)* Most jövök ahoz a gondolathoz, amelyet t. képviselőtársam adott és amelyet rögtön feljegyeztem.

Azt mondta, hogy hosszu beszédek vannak. Ki az, aki hosszu beszédet tart? (**Szijj Bálint**: Kabók! Propper! — **Mándy Samu**: Estére meglátjuk! — **Drozdy Győző**: Jó is lenne röviden elintézni mindent, ad acta a költségvetést! — **Szijj Bálint**: Amilyen röviden beszélnek a lelki rokonaik, a moszkvai kommunisták! — *Elnök csenget.)* Megint kommunista szó ütötte meg a fülemet. (**Szijj Bálint**: Igen, igen, mert lelki rokonságban vannak!) — **Létay Ernő**: Örüljön annak a képviselő ur, hogy nem igy van! — *Zaj.)* Amiként mondom, tiz tárca költségvetését, beállitott tételeit kell vizsgálat tárgyává tenni, van-e benne olyan, ami a köz részére rossz, s ami a köz részére jó. Ha csak fél óráig vagy egy óráig — hogy bőbeszédüek legyünk — beszélünk egy-egy tárcánál, ez tiz óra egyetlen egy felszólalás számára. *(Felkiáltások a jobboldalon: Majd a részleteknél.)*

Márpedig, ha lelkiismeretesen akarunk a birálat jogával és kötelességével élni, melyik nemzetgyülési képviselő lehet az a túloldalon, aki kétségbevonja azt a jogomat vagy a szociáldemokrata párt padjain ülő képviselőnek azt a jogát, hogy egy-egy tárcánál legalább egy óráig beszéljünk. (**Mándy Samu**: Az általános vitában!) Az általános vitában, mert hiszen a másikban ugysem lehet majd. (**Barthos Andor**: De legalább arról beszéljenek!)

Azt hiszem, elég meggyőzően iparkodtam a t. Nemzetgyüléssel megértetni, hogy obstrukcióról szó sincs. *(Mozgás a jobboldalon.)* Senki sem akar obstruálni; (**Kenéz Béla**: Nem mondják, csak teszik!) de méltóztassék megengedni, hogy a jogos, tárgyilagos és alapos birálattól ne álljunk el. Akkor lehetne obstrukcióról beszélni, ha egyetlen egy tárcánál, pl. a népjóléti tárcánál beszélnénk hosszu órákon keresztül. Méltóztatnak azonban majd meglátni, ha rákerül a sor, ennél a legkedvesebb tárcánál sem fogunk egy óránál hosszabban beszélni. (**Szijj Bálint**: Mert nem lehet! — **Barthos Andor**: Ez a rébusz hamar megfejtődött! — **Szijj Bálint**: Ha lehetne, nem tenné ezt a fogadást!)

Iparkodtam ismételten megállapitani, hogy a túlsó oldalon határtalan türelmetlenséggel kezelnek minket és a legenyhébb, tárgyilagos felszólalásainkra rögtön olyan telitalálatnak szánt lövést kapunk, amelyre semmiféle formában nem szolgáltunk rá.

Ha végigsétálunk az egyes tárcákon, akaratlanul is a kormány külpolitikáján kell kezdenünk.

Irtózatos nagy égiháboru után állunk itt már hatodik vagy hetedik esztendeje. Körülöttünk a haladás irányát mutatja minden állam, a győző és legyőzött államok egyaránt. Minden állam, a győző és legyőzött államok iparkodnak orientálódni, a nagy európai egységben elfoglalni azt a helyet, amely részükre a jövőt, a becsületes munkálkodásnak és a lerombolt gazdasági életnek felépitését biztositja. Mindenütt iparkodnak a külpolitikában bizonyos irányt követni. Minden állam megtalálja azt az irányt, amelyet a maga érdekében a jövőben követnie kell, egyedül ez a szerencsétlen nemzet áll ugy Európa közepén, hogy politikusai eddig nem keresték azt az irányt, azt a külpolitikai tájékozottságot, amelyet az országnak követnie kell. Nem látják azt ez irtózatos veszélyt, amely ebben a tétlenségben megnyilvánul. Nem akarják látni — mert hogy ne tudnák látni, ezt nem hiszem — hogy milyen szörnyü végzet felé vezetik ezt e szerencsétlen országot azzal, hogy amig itt élik le napjaikat, nem iparkodnak barátokat keresni, akiknek politikájához hozzá iparkodnának simitani az ország politikáját.

Amikor mi tépelődve állunk és kérdezzük önmagunktól: hova, merre fog vezetni az a politika, melyet ez a kormányzat követ, akkor azt látjuk, hogy körülöttünk a győző és legyőzött államok már mindenütt keresik a kapcsolatot az egész világ gazdasági és politikai életével. Hallunk némelykor itt a nemzetgyülésen egy-egy felszólalást, melynek az a célja, hogy belenevelje, beleszuggerálja az ország közvéleményébe azt a külpolitikai tájékozódást, melyet az illető felszólaló épen jónak lát. Igy az elmult hetekben egyik egységespárti képviselő (**Szijj Bálint**: Például Bogya János!) felszólalt és nagyon melegen, frissen feltálalva, és az egységespárt által nagyon kellemesen fogadott, szépen adjusztált felszólalásában ajánlta Magyarország részére az olasz orientációt. Azt ajánlta, hogy Magyarország minél hamarabb orientálódjék Olaszország felé. Megmondom őszintén, megborzadtam ettől a gondolattól. Megrázkódtam lelkemben annak gondolatára, hogy a magyar nemzetgyülésen legyen egy képviselő, aki pont ma, Olaszországot ajánlja orientációként. (**Szijj Bálint**: Előbb azt mondta, hogy valamerre orientálódjunk!) A kormány mulasztásának tartom, hogy eddig e tekintetben nem történt semmi. Azt a luxuspolitikát, amelyet ezidőszerint Olaszország követ, megengedheti magának Olaszország, amelynek vezetői elvakulva irányitják a latin fajt. De kérdezem: nem bűnös könnyelműség-e egy magyar képviselőnek felállani és Mussolini politikáját ideállitani, mint követendő példát? Hát az ég szerelmére, hol van a magyar fajnak nyelvrokona, hol van a magyar népnek fajrokona, amely erőt adna neki ahhoz, hogy olyan politikát csináljon, amilyent Mussolini csinál? Nem gondolja az a t. egységespárti képviselőtársam, hogy annak a maroknyi népnek, amely ezen az agyonnyomorgatott csonka földterületen él, ha meg akarja érni a jövő századot — nem is a jövő ezredévet — akkor pont az ellenkező pólust kell keresnie? Nem a diktatórikus, erőszakos politikát, nem a minden szabadságjogot leigázó politikát kell keresnie, hanem a népek egyetemének, összességének lelkéből fakadó szabadság politikáját. Csak ez az, ami megmentheti az országot. (**Szijj Bálint**: Viselkedjenek ugy, hogy ne gondoljon senki diktatúrára, sem jobboldalira, sem baloldalira!) Ugy van, ezt száz százalékig aláirom. Sem jobboldali, sem baloldali diktatura; ez az én gondolatmenetem magva is.

Lehetséges, hogy a nemzetgyülés egyik-másik tagja fel fog szólalni és azt fogja mondani, hogy ennek egyedül csak az az oka, hogy a külügyi tárca nincs állandóan és véglegesen betöltve. Lehetséges, hogy ilyen felszólalást is hallunk a túlsó old mert én mindenre elvagyok készülve. Az hogy a külügyi tárcánk nincs véglegesen bet igaz az is, hogy van ideiglenesen egy ibolya rényégü miniszterünk, aki betölti ezt a t Azért nevezem őt ibolyaszerénységünek, mert huzódik, elmegy, nem mutatkozik a fóru soha sem tartja szükségesnek, hogy a nemzetg sen tájékoztassa a magyar közvéleményt ar politikáról, amelynek alapján áll a külügyn terium vagy az egész magyar kormányzat. S nyen félrehuzódik, hogy ne láthassa senki, némelykor, mint az erdei ibolya, amely mik fénysugár bevilágit az erdő mélyébe, akkor lá a bokrok között; ugyanigy jelentkezik némel kivételes esetekben a t. kereskedelemügyi és kü minister ur, aki szerényen meghuzódik itt öt p a ministeri székben és amilyen szerényen bejö perc mulva megint ugyanolyan szerényen elt És ha keresed a külügyministeriumban valam ügyben, akkor azt az értesitést kapod, hogy el a kereskedelemügyi ministeriumba. Hamar á ladsz a kereskedelemügyi ministeriumba, m kell őt fognod, az ügy sürgős s akkor azt a vá kapod, hogy átment a külügyministeriumba.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el

Én végtelen nagy tisztelője vagyok a szerénységnek, de mégis csak szeretném, ha a ügyminister urunk kissé kevésbé élne a szerén nek egyébként dicséretreméltó jogával és szol val, többet foglalkoznék a nemzetgyüléssel és tőleg tájékoztatná a magyar közvéleményt, tulajdonképen melyik is ez az irányvonal, am a kormány Magyarország jövőjének biztos érdekében helyesnek és szükségesnek tart. (**János**: Nem okos dolog a külügyi vonatkozás itt szellőztetni!)

Akkor hagyjuk, befejezem ezt a gond menetemet a következő zárómondattal. Azt lá hogy a külügyminister ur, a ministerelnök belügyminister ur és az egész kormány úgy a van, abban a helyzetben van, amit Heine mondása fejez ki, amely nagyon kellemes, kis mondás, a következőképen hangzik:

Auf dem Dache sitzt ein Greis,
Der sich gar nicht helfen weiss.

Azt hiszem, ezzel a Heine-féle mondással jes mértékben megmondottam véleményem külpolitikai kormányzatról. (**Vargha Gábor** megoldva ezzel nincs ez a kérdés!) Méltóz parancsolni, hogy én oldjam meg? (**Vargha Gá** Természetesen! — *Derültség.* — **Klárik Fer** Tessék kormányra engedni! Az ellenzék nem hat meg semmit!) Megállapitom, hogy t. képv társam pont egy perccel ezelőtt méltóztatott t azt kivánni, hogy ezt a témát fejezzem be. (**Vá Gábor**: Félreértett!) Szót fogadtam, lezár (**Láng János**: Halljuk a szociális problémá Méltóztassék türelemmel lenni. Nem méltózt itt lenni, amikor 42 pontból álló határozati j latomat beterjesztettem. (**Klárik Ferenc**: olvassa el, ott van a jegyzőnél! — **Láng Já** Nagyon szivesen! — *Zaj.*) Ha itt méltózt volna kellő időben lenni, (**Láng János**: Mássa tam elfoglalva! Küldöttséget vezettem!) a képviselő ur most nem reklamálná tőle szociális problémákat. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Esztergályos János: Méltóztassanak engedni, hogy egy képviselőtársam felszólalá még csak egy percet foglalkozzam, mert his képviselőtársam felfogása nagyonis mélyen világit a ma helytelen talajban élő politiká

elmult napokban ugyanis Griger Miklós t. kép-
lőtársam beszédének egyik részében — lehet,
y akaratlanul, mert szeretném hinni, hogy
atlanul — mondotta a következőket: »Mind-
g nem lesz ebben az országban konszolidáció,
g Trianon lesz!« (**Láng János**: Ez igaz!) Nem
om elhinni, hogy Griger t. képviselőtársam
udatosan mondotta volna, mert ha igy valna,
lyan szörnyü megjóslása volna annak a tragikus
ik, amelyet a magyar nemzetnek, a magyar
nek meg kell futnia, mig elér végzetéhez, aminőt
n a hazában senkinek kivánni nem szabad.
jelent az, hogy addig nem lesz konszolidáció,
g Trianon van? (**Varga Gábor**: Nem azt, amit
gondol!) Hogy értik azok az urak, akik ezt
ják s ezt a mondatot helyeslik és követik?
néz Béla**: Ugy, hogy Trianon nem örökkévaló!
Vargha Gábor: Lelki konszolidáció nem lesz,
Trianon lesz! — *Zaj.*) Valószinüleg ugy értik
az urak, hogy amig Trianon lesz, addig szaba-
ölhetnek és gyilkolhatnak. *(Ellenmondások
a jobboldalon. —* **Mándy Samu**: Ön sem igy értette!
Vargha Gábor: Senki nem képzeli ezt igy,
em ugy, hogy nyomorogni fogunk addig! —
) Ugy értik, hogy itt bűnöket követhetnek
közéletben 100%-ig menő megtorlás nélkül,
g Trianon lesz? (**Kenéz Béla**: Ki mondja ezt? —
ndy Samu**: Tévedés! — **Láng János**: Kár erről
élni, nem igy értette! — *Zaj.)* Ha a t. közbe-
ó képviselőtársaim ezt igy értik, arra kérem
, álljanak meg ezen az uton, amig nem késő
azánk érdekében pont az ellenkezőjét hirdessék
ek, mert annak hirdetése, hogy nem lesz konszo-
ció mindaddig, amig Trianon van, roham-
sekkel sietteti e szerencsétlen föld végzetét.
.)

Betü szerint véve nem igy mondotta ezt a
viselőtársam, de ezt én igy veszem és én leszek
gboldogabb, a boldogok között a legelső, aki
nyugvással fogom tudomásul venni, hogy nem
gondolta. (**Láng János**: Griger nem igy gon-
a!) Tartozom kijelenteni, hogy minden okom
van arra, hogy Griger t. képviselőtársamról,
én végtelenül nagyrabecsülök, kinek ismerem
tán nemes lelkületét, azt a végtelen emberszere-
t, amely lelkében él, feltételezem, hogy ezt nem
gondolta. De ha nem igy gondolta, akkor he-
ebben kellett volna ezt a mondatot megfogal-
nia, (**Vargha Gábor**: Nincs szükség magyará-
a, mert egészen világos!) mert ahogy én is
értettem anélkül, hogy egy szemernyi rossz-
ulat vezetne, ugy félreérthetik mások, akiknek
értésétől minden okunk megvan félni.

Ebbeli érzésemet fokozza még a miniszterelnök
legutóbbi felszólalása, melyben nemcsak ki-
idül az, amiről itt beszéltem: Trianon fájdalma.
rki Gyula: Ez csak természetes!) Világos, hogy
nészetes! Miért méltóztatik velem szemben
állapitani, hogy természetes?

Épen ez a két felszólalás késztet arra, hogy ki-
ntsem: én is osztozom abban a felfogásban,
y azt juttatja kifejezésre, hogy Trianon mit
nt a magyar nép számára. Méltóztassanak meg-
edni, hogy lelkem minden súlyával én is elitél-
Trianont s kijelentsem, hogy én is érzem ugy
kailag, mint lelkileg azt a fájdalmat, kint és
trelmet, amit a magyar nép számára Trianon
nt. (**Haller István**: Nagyon helyes! — **Vargha
or**: Ebben egyetértünk!)

Tartozom kijelenteni, hogy mi szociáldemokra-
és munkások mindent el fogunk követni, hogy
nnon, amelyet mi sem tartunk véglegesnek,
él hamarabb megváltozzék. *(Helyeslés.* —
g János: Mondja meg ezt az Internacionálé-
!) Az Internacionálé épen úgy tudja, amiként
tudom, mert nem az Internacionálé volt az,
ely Trianont megteremtette. Épen ellenkezőleg,
Internacionálé az, amely velem együtt tiltakozik
a földterületek igazságos és erőszakos elrablása
ellen. *(Helyeslés.)* Mi szociáldemokraták ezen az
álláspontón vagyunk, meg van minden okunk
ennek az álláspontnak elfogadására. A magyar
kulturának, a magyar gazdasági életnek, Magyar-
ország — sajnos — elmult nagy gazdasági és
kulturális erejének elszakitott munkástestvéreink
nagy tömegei is szoros, dolgos kezü alkotói és
segitői voltak. Fáj nekünk, hogy a szociáldemokrata
párt nagy, intelligens és becsületes magyar töme-
pei elkerültek. Fáj nekünk Pozsony, Kassa, Re-
sica, Déva, fáj Pusztakalán, fáj Kolozsvár, Anina
és mind sorban, fáj Temesvár és fájnak mindazok
a magyar gócpontok, amelyek szocialista és mun-
kás szempontból központjai, várai és bástyái vol-
tak a magyar alkotó erő szépségének. Mi tehát
tiltakoztunk és tiltakozunk minden egyes esetben,
ahol erre mód adódik, az ellen, hogy a szuronyok,
az erőszak és ágyuk seregeinek segitségével széjjel-
tépték ezt a földet és azt akarjuk, azt kivánjuk
a világ minden népétől és nemzetétől, hogy töre-
kedjék arra, hogy ez az égbekiáltó igazságtalanság
minél előbb megszünjék. Népszavazással döntsék
el a népek, hogy hová akarnak jutni. Amint azt
Wilson annak idején mondotta, a népek nem
lehetnek figurák a sakktáblán, amelyeket önké-
nyesen tologatnak egyik határtól a másikon át.
(Egy hang a jobboldalon: Mégis ő tolta el őket. —
Láng János: Ma szavazzunk és ne tiz év mulva!)
Tessék ebben az órában intézkedni, mi hozzá-
járulunk! Minden okunk megvan tehát arra, hogy
azt követeljük, népszavazással döntsék el, hova
akar Pozsony jutni, ott akar-e helyet foglalni
abban az államban ahol ma van, vagy vissza
akar jönni? Mi azt kérjük Kolozsvártól, Teme-
vártól és sorban végig az összes elszakitott kultu-
rális gócpontoktól, az utolsó falutól, a tanyától
és mindenkitől, hogy szavazzanak. Ha ők döntöt-
tek sorsuk felett, belenyugszunk, bármi legyen az.

Épen azért, mert ebben a kérdésben érzelmileg
egyek vagyunk minden magyarral, azt látjuk, hogy
ez a politika, amelyet a Bethlen-kormány követ,
helytelen és rossz. Épen Bethlen miniszterelnök
urnak tegnapelőtt történt ünnepi beszédéből állá-
pitom meg, hogy a miniszterelnök ur maga is látja,
hogy az a politika, amelyet ő követ s amelynek
hatalmával kezében tartja ennek az országnak
irányitását: rossz, és csak szörnyü tragédiája a
sorsnak és a magyar nemzetnek, hogy a minister-
elnök ur beismeri politikájának csődjét, de konzek-
venciáit nem óhajtja levonni.

A miniszterelnök ur legutóbbi beszédében
többek között a következőket mondotta *(olvassa)*:
»Mi lesz velünk? Más nagy és hatalmas nemzetek-
től függő kérész-életet folytató rab-nemzet? Bele-
kényszerittetünk a körülöttünk élő és minket
gyülölő kis nemzetekkel együtt valamely föderá-
lisztikus államalakulatba, mint házasfelek, kik
barátságban együtt élni képtelenek, de egymástól
elválni sem tudnak? Vagy képesek leszünk-e végső
erőnket latbavetni, mindnyájunk összefogásával
saját lábunkon megállani és Magyarországot ujból
tekintélyes, másoktól tisztelt és barátul keresett
állammá tenni? Ezek a nagy kérdések fojtogatják
torkunkat, ez nemzeti jövőnk igazi nagy problé-
mája, mely rettentően komoly perspektivájával,
mint gonosz álom üli meg lelkünket és amelyre
kielégitő választ ma sem mi, sem senki széles e
világon adni nem képes. Csak egyet érzünk biz-
san és ez az, hogy az ami ma van, állandó alig lesz,
nemcsak azért nem, mert igy élni nem lehet, nem-
csak azért nem, mert a mai élet nem élet, hanem
inkább lassu halál, lassu sorvadás és pusztulás,
nemcsak reánk, hanem mindnyájunkra nézve,
hanem azért, mert az uj idők pirosló horizontján
uj viharok jeleit láthatjuk, melyek könnyen elsö-

pörhetik azt, ami ma van, mint kártyavárat, melyet emberek, mégpedig rövidlátó emberek tákoltak össze és ami ép ezért soha sem maradandó. Mindezt a háboru és — valljuk be — részben a magunk bűnei is idézték fel.» (**Vargha Gábor**: Ez röviden Trianon!)

Megrázó és tragikus a ministerelnök urnak ez a mondása. Szörnyü valami, hogy a ministerelnök ur uralmának ötödik esztendejében kénytelen felállani, nem a nemzetgyülésen, hanem más magán összejövetelen, ünnepségen és alkalmat iparkodik találni mindannak bevallására, amit eddig nem akart bevallani, és mindannak megállapitására, amit eddig nem akart elfogadni.

T. Nemzetgyülés! Nem szedem, nem boncolom szét a mondatokat, csak azt kérdezem, mit jelent annak a mondatnak utolsó része, amelyben azt mondja a ministerelnök ur, hogy »a magunk bűnei is idézték elő. Mi ez? Méltóztassanak megengedni, én ugy érzem, hogy egy bűnös vallomása. *(Ellenmondások a jobboldalon és a középen.)* Egy bűnös vallomása, aki beismeri, hogy mindannak a szörnyüségnek, gazdasági összeomlásnak, pusztulásnak és romhalmaznak előidézője és oka a saját maga bűnei is, oka az a politika, amelyet itt követnek. (**Berki Gyula**: A forradalmi és a bolsevista bűnök!)

Engedje meg nekem Berki Gyula t. képviselőtársam a következőt: 1919 augusztus 7-ike óta nincs már Magyarországon bolsevizmus, — két vagy három hónapig tartott mindössze — március 21-től augusztus 1-sö napjáig. (**Haller István**: Szóval négy hónapig!) Négy hónapig volt bolsevizmus s kérdezem, hogy hét esztendőnek politikai uralma és hatalma, ha akarta volna és ha nem irányitotta volna a vértől tajtékzó bosszu érzése, nem tudta volna-e rendbehozni annak a szörnyü négy hónapnak rombolásait és pusztitásait. (**Láng János**: Miből? — **Berki Gyula**: Négy hónap alatt nagyon sokat lehet rombolni s mindent tönkre lehet tenni! — **Haller István**: Nem négy hónapnak, hanem legalább harminc esztendőnek politikai hibáit és mulasztásait kellett volna rendbehozni!)

Meg vagyok róla győződve, hogy Haller t. képviselőtársam, aki azt mondja, hogy legalább harminc esztendő mulasztásait kellett volna rendbehozni, szintén nagyon jól tudja, hogy ha az erdőben fákat akarunk kivágni, nem egyszerre kell az egész erdőt kivágni, hanem először az erdő erősebbik részét s csak azután jön az erdő gyengébb része. Ha tehát ennek az erdőnek, amelyben élünk, a legerősebb, a legvastagabb kivágandó fája a bolsevizmus s a bolsevizmus által okozott károk és rombolások voltak, akkor az elmult hat esztendős politikai uralomnak elsősorban nem a harminc esztendő politikai hibáit és mulasztásait kellett volna rendbehozni, hanem azt a fát kellett volna kivágni, mely önök szerint a rombolás és pusztulás oka s az lett volna kötelessége mindazoknak az uraknak, akik 1919 augusztus 7-ike után jöttek, hogy kezdjenek hozzá a romok eltakaritásához, hogy helyet készitsenek az uj épületnek, amelyet az összes dolgozó kezek összefogásával kell megalkotni. Ehelyett azonban azt látjuk, hogy az alkotó és épitőmunka helyett soha sem tapasztalt, a magyar történelemben páratlanul álló harc indult meg a magyar nép ellen, megindult a bosszu és tart még ma is.

T. Nemzetgyülés! Méltóztassanak megengedni, hogy kijelentsem Berki képviselő ur közbeszólására, nem fogadom el közbeszólás alakjában a mai közállapot védelmére tett ama állitását, hogy azt a bolsevizmus idézte elő. De maradjunk csak a ministerelnök ur legutóbbi beszédénél. A ministerelnök ur beszédének ez a része valóságos tetemrehivás. Szörnyü bosszuja ez a sorsnak mindazokért, amiket a Bethlen-kormányzat a dolgozó magyar nép ellen politikájával elkövetett. Méltóztatnak emlékezni 1922-re, amikor már túl volt a magyar politika az első nemzetgyülés — igy nevezem — furcsaságain s amikor már kulhatott a magyar politikai életben az a poli irányzat, amelyet Magyarország jelenéne jövőjének érdekében kellett volna folytat akkor ahelyett, hogy a ministerelnök ur ip dott volna politikájának iránytüjét a becsü demokrácia felé irányitani, belehajtotta az o népét, egy olyan választásba, amely emléke marad a maayar történelemben. Tudjuk, ho első nemzetgyülést az általános, egyenlő és t választójog alapján választották meg s a má nemzetgyülés megválasztásánál a kormány ről helyes politikai érzésből és felfogásból kellett volna egyebet csinálni, mint a régi rich-féle rendelet alapján kiirni a választás s az általános, egyenlő és titkos, községenkén nőkre is kiterjedő választójog alapján egybe a második nemzetgyülést. De a Bethlen-kor akkor ezt nem találta helyesnek és jónak, h összehivatta az ország bölcseit és kereste a séget és a takarót arra a reakciós politikára, a nek megtestesült képviselője maga a minister ur. Irtózott 1922-ben az általános, egy titkos... (**Halász Móric**: községenkénti és is kiterjedő választójogtól.) Keresett tehát séget, hogy annakidején, amikor majd a fe ségrevonásnak nagy napja bekövetkezik, mondhassa a ministerelnök ur: uraim, ne csináltam, én csak eszköze, végrehajtója v azoknak a bölcseknek, akik Magyarország kében, Magyarország jelene és jövője érdel szükségesnek tartották azt a reakciós vál jogi rendeletet, amellyel a választást megcsin

Itt van a nemezis. A ministerelnök ur a szólalt meg. A ministerelnök ur beismeri a c beismeri, hogy bűnösök vagyunk mindazért ma van, de ez nem is lehet másként. Hisze lékeznek 1922-ben a választási hadjáratra, akkor az esetek milyen tömegei fordultak elő történt, hogy erőszakkal, szuronyok erejé erdejével hajtották a nyilt szavazás mel választókat az urnához, hogy szavazzanak n az egységespárti jelölt mellett. Láttuk, ho 1922. évi választások után hosszu időn ke napirenden voltak a választási atrocitáso itt ülő képviselők elmondták, hogy miféle e agyafurtsággal, micsoda emberi gonoszsággal ták megakadályozni az ellenzéki képvis abban, hogy a kerületükbe elmenjenek és kerületük lakóival, választópolgáraival éri hessenek. A panaszoknak tömegei jöttek, a heteken, hónapokon keresztül hangzottak e nemzetgyülésen, hogy ellenzéki képviselőjelö lefogtak, összevasalva végigkisértek az orszá az egyik községből a másikba, amig elé szolgabirói hivatalhoz, és ott azután, ha tartóztatták le, de személyes biztonságuk meg címén ott tartották őket mindaddig, amig lasztás be nem fejeződött.

Igy csinálta Bethlen István gróf, m ministerelnök ur 1922-ben a második n nemzetgyülésnek választását. És kérdeze történhetett-e ezekután más, mint ami edd tént? Lehetett-e mást kivánni ettől a nemz léstől, lehet-e mást kivánni attól a közigaz tól, amely támasza és segitő oszlopa ennek mányzati rendszernek, mint ami itt eszter keresztül történt? És most a ministereln szinte összeomolva mondja, hogy mindaz van, nem maradhat meg, másnak kell valami szebbnek, jobbnak.

Én, bár nem viseltetem bizalommal a mi elnök ur iránt, méltóztassék megengedni, mégis előlegezzem azt a föltevést a minister urnak, hogy amikor ezeket a tragikus sz mondta, akkor nemcsak Trianonra gondolt

ak arra az irtózatos szerencsétlenségre, amelyet
ianon teremtett, hanem gondolt mindarra, ami
nek a szerencsétlen hazának agyontépett föld-
rületén ma van. Gondolt arra a jogtalanságra,
nelyben ennek az országnak népe él. Gondolt
ra a gazdasági összeomlásra, amelyben fetreng
nek az országnak minden alkotó munkás keze.
ndolt mindarra, ami van. És ha igy gondolta, —
nit én előlegezek a ministerelnök urnak ebben a
lanatban és feltételezem róla, hogy ő ezt igy gon-
lta és az őszinteségének pillanatában mindazt
gmondta, amit lát — akkor kérdem én a t.
nisterelnök urtól, hogyha ő igy látja — ahogyan
lyesen látja — a mai helyzetet, miért nem áll
e és miért nem vallja be nyiltan és őszintén itt a
mzetgyülés nyilt szine előtt, hogy: uraim, az
dig követett politikám csődöt mondott, nincs
vább. Miért nem áll ide a ministerelnök ur ?
a ministerelnök ur látja ezt a szörnyü állapotot
nem tud rajta segiteni, miért nem vonja le a
nzekvenciát ? Vagy ha nem akarja, nem óhajtja
onzekvenciát levonni, akkor miért nem áll ide a
nisterelnök ur és miért nem mondja meg, hogy
az vagy kik azok, melyek azok az erők, akik és
elyek megakadályozzák őt abban, hogy más
litikát teremtsen, más irányba terelje ennek az
zágnak politikáját, mint amely ma uralkodik.
ért nem jön ide a ministerelnök és miért nem
zza széjjel azt a függönyt, amely mögött az a
almas nagy erő van, amely őt, mint Magyar-
zág ministerelnökét megakadályozza, hogy ebben
országban végre rendet teremtsen? Amely meg-
ıdályozza őt abban, hogy ebben az országban
ıszolidáció legyen. Miért nem áll ide a minister-
ök ur és kéri ez ország népe összességének segit-
ét, ha ő gyengének érzi magát? Én biztosit-
om a ministerelnök urat, hogy ha ideáll és nyil-
, férfias őszinteséggel a nemzetgyülés segitségét
a nemzetgyülésen keresztül az egész magyar nép
itségét kéri, akkor bennünket, munkásokat ott
találni. Ott fog bennünket, dolgozó embereket
álni az oldalán, ott fog találni bennünket, szo-
demokratákat és erős a hitem, szent a meg-
iződésem, hogyha ezt az erőt igénybe veszi,
or a selyemkárpitozott függönyök mellett gyá-
meglapuló hatalmas erők felett győzni fog a
ıisterelnök ur, győzni fog a demokrácia.

És ha, t. Nemzetgyülés, a ministerelnök ur ezt
n teszi, nem keresem az okát; nem fogom
atni, hogy mi akadályozza a ministerelnök
t ebben. De anélkül, hogy jós akarnék lenni,
lkül, hogy bármilyen parányi részben is gon-
atban hozzá akarnék járulni ennek a végzetnek
övetéhez, amely előtt Magyarország áll, ki kell
ntenem, hogy az én lelki szemeim előtt a magyar
ő nagyon sötétnek látszik. Ha a ministerelnök
nem tud, vagy nem akar rátérni arra az utra,
ely egyedül biztosíték ennek az országnak,
ıek a nemzetnek jövője szempontjából, akkor
ként mondom, én a jövőt nagyon sötétnek látom
megmondom egészen őszintén: félek. Féltem
gyarország dolgozó népét, féltem ezt a szeren-
tlen országot, hogy Lengyelország sorsára fog
ni. Lengyelország egykori sorsára kell jutnia
ıek az országnak e mellett a politika mellett
ha a ministerelnök ur nem tud vagy nem akar
lemokrácia utjára lépni, akkor szörnyűbb és
ségbeejtőbb lesz a magyar pusztulás, mint
ilyen az Lengyelországban volt. Lengyelország
zére megvolt a feltámadás lehetősége, Lengyel-
zához közel nyelvileg rokon nép élt és Lengyel-
zág, azt mondhatom, körül volt véve faji és
elvi rokonsággal, megvolt tehát a természetes
pja a feltámadáshoz. De kérdezem a minister-
ök urat, hogy ha egyszer szétszaggatják ezt az
zágot politikája miatt, hol van a magyar fel-
nadás lehetősége ? — Nincs körülöttünk senki,
aki fajilag, nyelvileg rokon volna velünk. Hol ?
Valahol Ázsiában ? Valahol a Kaukázusban állí-
tólag van rokonnép, de ez talán még sem lehet
erőalap ahhoz, hogy mi ezt az utat kövessük és
higyjünk s bizzunk egy feltámadásban. Én tehát
ugy látom, hogy ennek az országnak, ez ország egy-
ségének, területe egységének megmentésére és a
jövőben való megtartására csak egyetlen ut van
és ez a minden hátsó gondolat nélküli demokrácia,
a demokrácia jegyében megindulható és meginduló
alkotó és termelő munka. Miként tegnap egyik
közbeszólásomban mondottam: nem az ágyú,
nem a kard lesz az, amely ezt az országot naggyá
fogja tenni és megtartja a jövő ezredévre, hanem
az ekevas és a kalapács.

Ha pedig a ministerelnök ur nem akarja ezt
belátni, vagy ha belátja, de nem akarja ezt az utat
követni, akkor nem is olyan sokára Európa iskoláiban a világtörténelemből tanítani fogják a következőt: Volt egyszer Európa közepén egy ország, amelynek dolgos, szorgalmas népe volt. Ennek a népnek az volt a tragédiája, hogy vezetői önző osztálypolitikát csináltak, évszázadokon keresztül jogtalanságban tartották a magyar népet. Tanulság ebből az uralkodó osztályok részére, hogy jog és szabadság nélkül nincs állami élet, csak a bizonyos pusztulás ! — Ezt fogják tanitani az iskolákban a magyar népről, a magyar nemzetről, ha a mai politikai viszonyok és irányzat kellő időben meg nem változnak. Én szeretném, ha ezt az irtózatosan sötét képet el lehetne forditani, szeretném, ha a végzet elkerülné ezt a szerencsétlen országot, szeretném, ha ennek az országnak dolgozó népei tényleg a demokráciában egyesülve megtalálnák a lehetőségét annak, amit valamennyien kivánunk, hogy Magyarország régi nagysága ismét megszülessék.

De, mélyen t. Nemzetgyülés, méltóztassanak megengedni, hogy már most . . . (**Perlaki György**: Eltérjek Zalaegerszegre !) Zalaegerszeg is az urak szégyene és majd egyszer könyezve fogják tagadni azt az időt, amikor Zalaegerszeg fentartásának tapsoltak !

Méltóztassanak megengedni, hogy rátérjek nagy általánosságban az egyes tárcákra, méltóztassanak megengedni, hogy a t. Nemzetgyülés jelenlévő tagjait elvigyem egy kis körsétára, elvigyem az urakat, ha fárasztó is lesz (**Koszó István**: Séta jobbra vagy balra ?) a különböző ministeriumok felé. Kérem t. képviselőtársaimat, jöjjenek velem türelemmel. (**Koszó István**: Megyünk, de megnézzük, milyen irányban !) Meg méltóztatnak látni, hogy a séta nem lesz hiába való, mert látni fogják végre mindazt, amit mi már évek óta látunk. Látni fogják az urak, azt hogy mennyi felesleges kiadás van az egyes tárcáknál, meg méltóztatnak látni azt, amit mi már évek óta látunk, amit évek óta hangoztatunk, t. i. azt, hogy amikor az ország dolgozó népe nyomorog, amikor a munkanélküliség irtózatos réme szedi nap-nap után áldozatait, amikor földre van teperve, össze van törve, romokban fekszik iparunk és kereskedelmünk, akkor mennyi sok-sok millió és milliárd koronát ad ki az állam olyan célra, amely nem mondom, hogy minden esetben teljesen felesleges, de a legtöbb esetben igen és ahol nem egészen felesleges a cél, ott nagyon sokat meg lehetne takaritani.

Én csak ugy előljárójában, csak azért, hogy mielőtt az urakkal elindulunk most, a különböző ministeriumok adataiból egy kis edző anyagot adjak t. képviselőtársaimnak, hogy igazoljam azt, amit az imént mondottam, kérem, méltóztassanak megfigyelni a következő tételeket. Az 1925/26. évi költségvetésben az állami gépkocsiszolgálat céljaira több mint hat milliárd korona volt előirányozva. Tehát állami autókra, amelyek túlnyomó részben kényelmi szempontokat szolgál-

nak, amelyek nagyon sokszor nem állami érdeket szolgálnak, — mert állami érdeknek tartom pl. azt, hogy az általam nagyrabecsült és e pillanatban jelenlévő külügyminister ur autóba üljön és hamar bejöjjön néhány percre a nemzetgyülésbe. *(Derültség.)* — mondom, ezt állami érdeknek és állami szolgálatnak tartom, de méltóztassanak megengedni, hogy megállapitsam azt, hogy nagyon sokszor igénybeveszik az állami költségen fentartott állami autókat, az adófizető polgárság, az állam dolgozó polgárainak keserves filléreiből fentartott állami autókat olyanok is, akik — nem azt mondom, hogy semmi közük hozzá, de akik — az autó használatával nem szolgálnak állami érdekeket. Csak méltóztassanak megfigyelni az urak, amikor az utcán mennek, hogy Budapest utcáin hány állami autó fut és szaladgál anélkül, hogy abban maga a minister vagy más erre illetékes ur ülne. Nem nehéz felismerni az állami autókat, hiszen ez a rendszám mellett hátul fel van tüntetve és ha ezt a megfigyelést teszik t. képviselőtársaim, akkor meg méltóztatnak állapitani, hogy különösen vasárnapi napon, szép ünnepnapon, amikor az időjárás kellemes, Budapest egész környéke el van lepve állami autókkal. Nagyon sokszor nagyon kedves társaság ugrik ki az autóból, van velük egy-két nagyon élénk és nagyon szimpatikus fiatal ur is, ezeknek társaságában azután ott tartják az autókat, fogyasztják a drága benzint, koptatják a kocsik drága alkatrészeit anélkül, hogy ebből az államnak bármi haszna volna.

Ez az egyik, amit t. képviselőtársaimnak elöljárójában bátor vagyok szemléltetővé tenni. (**Héjj Imre**: Egy kis költői túlzással.) Hogy elvegyem t. képviselőtársam jogát attól, hogy engemet költői túlzással vádolhasson meg, ezennel tisztelettel meghivom önt most vasárnap délután három órakor a hűvösvölgyi országutra. (**Héjj Imre**: Nem érek rá! — **Szabó István** *(sokorópátkai)* Ha volna pénze akkor elmenne! De csak maguk mehetnek!) Most elsőbben ennyit akarok erről mondani. Kérdezem önöket, vajjon nem bűnös könnyelműség, nem bűnös könnyelmű játszás-e az ország dolgozó népének adófilléreivel ez az egyetlen eset is, hogy akkor, amikor szegények vagyunk, amikor az özvegyet, a hadiárvát elutasitják a ministeriumban, ha kérvényével odamegy, mondván, nincsen fedezet arra, hogy százezer koronát, adjon az állam annak a nyomorgó, éhező, meztelen gyermeknek, ugyanakkor az állami autókat az állam terhére luxusra olyanok használják, akiknek ez a ténykedése az állam szempontjából sem nem kivánatos, sem nem hasznos.

Erre a célra, ismétlem, az elmult esztendőben hat milliárd koronát irányoztak elő, hat milliárd koronát, amely ugyszólván 75%-ig ki lett dobva. Hát kérdezem: ezzel a hat milliárddal — vagy hogyha egy milliárdot elengedünk belőle, hogy a t. külügyminister ur vagy a kormány többi tagjai autón eljöhessenek ide a nemzetgyülésbe, akkor ezzel az öt milliárd koronával, — amelyet elpöfögtetnek luxuscélokra az ország pénzéből, mennyit lehetett volna alkotni, mennyit lehetett volna szociális téren segiteni, mennyit lehetett volna a hadiözvegyeken, árvákon és hadirokkantakon segiteni. Ha ezt az urak a tulsó oldalon át tudnák, vagy át tudják érezni, ezt iparkodnának magával a kormánnyal is megértetni. (**Héjj Imre**: A frankvita is sokba került, meg ez a beszéd is sokba kerül! — **Perlaki György**: No, és ez a sok beszéd mennyibe kerül?!) Ne méltóztattak volna azoknak az uraknak hamis frankot csinálni. Én nem akarok a frankról beszélni, jól vigyázzon t. képviselőtársam, nem akarok róla beszélni, de ha Katót táncra hívják, Kató elmegy táncolni. (**Berki Gyula**: Katalin talán, nem Kati, ne fiatalitsa magát! — *Derültség.*)

Ha a t. urak a túloldalon ezt ugyanugy érezné, vagy ha érzik, ugyanugy iparkodnának, ha ta nem is a nyilt ülésen, hát legalább azokon a ke lyes és bőteritékü vacsorákon a kormány tagjai megmondani, ha este, amikor már a nagy fel szöntők is elhangzottak, félrehivnák István gazd vagy egy másik ministertársát és azt mondaná nézzétek, még sem helyes az, hogy az ország ad polgárainak, az ország népének filléreiből il irtózatos felesleges kiadást csináljatok — ak meg vagyok róla győződve, hogy maga a korma is megfontolás és tanulmány tárgyává tenné e kérdést és gondoskodnék arról, hogy legalább il feltünően ne pocsékolják, ne pazarolják az ors pénzét akkor, amikor a fővárosi tüzoltóknak u szólván nap-nap után ki kell vonulniok a tu madár oszlopához és leszedniök az őrülteket, v a hadirokkantakat. (**Héjj Imre**: Meg a hirlapiró akik oda felmásznak!) Akkor egy szerencsé hadirokkantnak nem kellene végső nyomorusá ban eljönnie ide a karzatra, hogy onnan ledobá valamilyen papirosokat, hogy felhivja a nem gyülés figyelmét határtalan, végtelen nyomor gára. Ez csak egy pici kis rész, kóstoltató, illető idegerősitő arra az utra, amelyen remélem, n felszólalásom keretében el fognak kisérni t. kép selőtársaim.

De ha nem is azokról beszélek, akik ma joggal nevezik magukat az állam mostohagyer keinek, ha nem is a hadirokkantakról beszélek, nem átmegyek az ipar terére és megnézem, hog kormány a mult évi költségvetésben mit tett mennyit adott a romokban heverő és pusztuló ipar megmentésére, akkor is nagyon élessé és gyon szemléltetővé válik ez a tétel, ha rög szembehelyezem az állami gépkocsiszolgálat jaira adott 6 milliárd koronával a kézmü- és ipar támogatására forditott mondd és ird 43 lió koronát. 43 millió koronát irányzott elő a évi költségvetésben a kormányzat a magyar ipar támogatására. És méltóztatnak emléke hogy amikor erről szó volt, összeszedték az ös állami dobokat, összeszedette a kormány az ös állami kürtöket és végigharsogtatta az orszá mindenütt, amerre élő ember van, hogy a ma kormány eleget óhajt tenni az ő nemzeti, ke tény, fajvédő politikájának s ime, a magyar ipar felsegitésére, a rombadöntött magyar kis talpraállitására 43 millió koronát adott.

Hát nem érzik az urak a túloldalon, am ezt a politikát támogatják, hogy pir fut arcukon, nem méltóztatnak egy kis forrós érezni e pillanatban arcukon, amikor ezt a tételt szembehelyezik egymással? (**Szabó Is** *(sokorópátkai)*: De a 43 milliós tétel aranyko ugy-e?) Nem, csak papirkorona! (**Héjj I** Hozhatnék egy kisiparost, aki többet vett fel **Berki Gyula**: Ez csak adminisztrációs kiad Hagyjuk csak, t. képviselő ur, én ismerem a gést. Nekem ne méltóztassék ezt mondani. Na örülök, hogy sikerült a lelkek felébresztése, nösen sokorópátkai Szabó képviselőtársamnál maga megdöbbenve álapitja meg, hogy a ma kisipar részére csak ennyi van felvéve a köl vetésbe (**Kabók Lajos**: Azt hitte, hogy a arany!) és ezért méltóztassanak megengedn kem, hogy különösen sokorópátkai Szabó k selőtársamat kérjem meg arra, amit az imén tételes módban mondottam az egységespárti viselő urakról; annál is inkább kérhetem ezt viselőtársamtól, mert tudom, hogy a kor egyik-másik tagjával nagyon jó, nagyon kell baráti viszonyban van. Méltóztassanak m gedni, hogy őt kérjem fel arra, hogy majd a közelebbi pártvacsora után, amikor már fes nül beszélgetnek, (**Szabó István** *(sokorópátkai* voltam, amikor ezt az előbb elmondotta! ismétli?) méltóztassék megkérni majd a min

ök urat, hogy iparkodjék miniszertársait rá-
nni arra, hogy ne pártolják ilyen feltünően és
en szembetünően a magyar ipart és ne pocsékol-
az ország pénzét. (**Perlaki György**: Ne szedje
az adminisztrációs kiadásokat és necsak azokat
zza ide! — **Héjj Imre**: Ha ilyen kedélyes han-
latban van képviselőtársam, arra kérjük meg,
gy helyes adatokat hozzon! — **Kabók Lajos**:
is helyes adat! A képviselő ur akkor nem is-
ri a költségvetés adatait! — **Berki Gyula**: Hát
isipari hitelre mennyit fordított a kormány? —
bók Lajos: Itt iparvédelemről van szó! Az
is! — **Perlaki György**: Ne az adminisztrációs ki-
ást vegyék! — **Kabók Lajos**: Saját költségvetés-
et meg akarják hamisitani?! — **Berki Gyula**:
is iparvédelem! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet ké»ek.

Esztergályos János (*Héjj Imre felé*): T. kép-
lőtársam, miután ugy látom az elnök ur rögtön
metet óhajt adni, csak megállapitom, hogy én
n haragszom önre. Mi teljesen megértjük egy-
st, csak az a különbség van közöttünk, hogy én
öltségvetést el szoktam olvasni, ön pedig nem.
éjj Imre: Csakhogy ön most nem erről a költség-
ésről, hanem a mult éviről beszél!) A mult éviről
Az, hogy 365 nap mult el annak tárgyalása óta,
n jelenti azt, hogy mi nem emlékezünk. Mi
ciáldemokraták, nagyon alaposan át szoktuk
asni a költségvetést és eltesszük magunknak,
rt azt is elárulom önnek t. képviselőtársam, hogy
meg merjük csinálni, amit ön nem mer meg-
nálni, mi ezzel az adattal kimegyünk a nép közé,
pedig nem mer kimenni. (**Héjj Imre**: Elhiszem,
gy kimennek, sőt még más adatokkal is kimennek,
elyek nem helytállók, de nekem lelkiismeretem
m engedi meg, hogy helytelen adatokkal menjek
!) Ne vitatkozzunk, az idő rövid. (*Zaj.* — **Perlaki**
örgy: Ezek adminisztrációs kiadások!)

Elnök: Csendet kérek! Kérem a képviselő
akat, méltóztassanak már felhagyni a közbe-
lásokkal!

Esztergályos János: Ne vitatkozzunk, mert
idő rövid, utánam pedig még van néhány fel-
laló ehhez a költségvetéshez. (**Berki Gyula**:
idő rövid, a képviselő ur beszéde hosszu!)
g csak egyet legyen szabad ezzel a hatmilliárdos
pkocsi-tétellel szembeállitanom. Azt, hogy a
ult esztendei — tehát tévedés ne legyen: a mult
tendei — költségvetésben az állami lótenyész-
re 31.232,000.000 korona, anya- és csecsemő-
delemre 5.110,000.000 korona szerepelt.

Azt hiszem, ma délelőttre egyelőre elég volt
nyi, kimutatni azt, hogy az a politika helytelen,
politika rossz, ez a politika lelketlen és kataszt-
fális.

Elnök: Az ülést fél órára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A szó folyt-
ólag Esztergályos János képviselő urat illeti.

Esztergályos János: Kérem a tanácskozás-
pesség megállapitását.

Elnök: A képviselő urnak, minthogy beszédét
mcsak megkezdte, hanem már huzamosabban
ytatta, a házszabályok értelmében ilyen kérelem
terjesztéséhez nincs joga.

Esztergályos János: Nem tudhattam reggel
rakor, hogy most nem lesznek itt.

Elnök: Ne méltóztassék vitatkozni, méltóz-
sék beszédét folytatni.

Esztergályos János: T. Nemzetgyülés! Ott
gytam el, hogy az urakat beinvitáltam egy sétára
különböző ministeriumokba. Nézzük meg a költ-
vetésen keresztül, ugyan mi is folyik egyes mi-
teriumokban. Az volt a célom, hogy szemlélte-
vé tegyem azt az állitásomat, hogy mindazok, akik e padokban ülünk, nem látjuk a kormány politikájában azt, amit látni kellene, nevezetesen nem látjuk azt a törekvést, hogy a kormányzat iparkodnék az ország népének kulturális, gazdasági érdekeit szolgálni. Igaz, a túlsó oldalon néhány képviselőtársam kivételével tagadásba veszik ezt és valahányszor mi azt a megállapitást tesszük, hogy a kormány nem teszi meg kötelességét sem pénzügyi, sem szociális téren olyan mértékben, amilyen mértékben meg kellene tennie, amikor hivatkozunk arra, hogy sok a tüdőbeteg, amikor azt mondjuk, hogy nincs anya- és csecsemővédelem, hogy ebben az országban nincs szabadság, nincs sajtószabadság, akkor az urak ezt kétségbevonják. Különösen a szociális reklamálásokra nagyon felkapott válasz az, hogy nincs pénz, szegények vagyunk, legyőzött állam vagyunk, nem futja, mert ha futná, akkor a kormány megtenné. Méltóztassék megengedni, hogy azokkal az urakkal szemben, akik azt mondják, hogy szegények vagyunk, nincs pénz, az ellenkezőjét állitsam.

Állitom és a költségvetés egyes tételeiből bizonyitom, hogy van pénz bőven, mert a pénzügyi gépezet gyönyörüen dolgozik, a pénzügyminister ur nem szerénykedik, a pénzügyminister urra nem monhatnám nyugodt lelkiismerettel, hogy ibolyaszerénységü. Sőt a pénzügyminister urról épen az ellenkező megállapitást lehet tenni, azt, hogy a pénzügyminister ur egyáltalában nem ismeri resszortjánál a szerénységet. A pénzügyminister ur az állami gépezet minden csavarját, szelepét, emelő karját mozgásba hozza, hogy a pénzügyi gépezeten keresztül kisajtolja a magyar adózó polgárságból, a magyar dolgozó népből azt az összeget, amelyet csak kisajtolhat. Épen a pénzügyminister ur eredményszámlája mutatja, hogy a pénzügyminister ur sokkal többet présel ki az adózókból közvetett és közvetlen adókban, mint amennyit eredetileg tervezett. A pénzügyminister ur nem szerénykedik, és — higyjék meg — nem ártana az ország gazdasági szempontjainak, ha a pénzügyminister ur a külügyminister urtól a szerénységből átvenne valamit, ha bizonyos szerénységet mutatna és érezne, hogy amikor az ő pénzügyi gépezetét teljes gőzzel mozgásban tartja és fékevesztett gép módjára rohanni engedi, ez milyen irtózatos pusztulást idéz elő az ország gazdasági életében.

Azt mondja a pénzügyminister ur és azt mondják a mögötte ülő t. egységespárti képviselő urak, hogy a költségvetés kiadási tételei mind olyanok, amelyekre az állam szempontjából feltétlenül szükség van.

Az 1926/27. évi költségvetésből csak úgy elöljáróban legyen szabad néhány tételt ismertetnem. Ez szintén hozzáfog járulni ahhoz, hogy az urak megbarátkozzanak azzal, hogy végigjöjjenek vélem az összes tárcákon. Nem akarom, hogy tuloldali képviselő uraknak kifogásuk legyen e tekintetben, hogy az elmult évi költségvetésből citálok, s ezért a legutóbbi költségvetés tételeit említem meg, amelyek ez alkalommal fontosak. A miniszterelnökség költségvetésében az informativ szolgálat és a sajtóosztály költségeire 516 ezer pengő van felvéve. Méltóztassanak ezt közben átszámitani pengőről koronára, hogy ez az egyetlen tétel mit jelent, mert nagyon könnyen abba a csalódásba eshetnek, hogy ezt nem is tartják olyan nagy számnak. Miután a pengőszámitás még szokatlan, nagyon helyes, ha átszámitják 12.500-as szorzószámmal, és akkor kapják meg a valóságos papirkorona-értéket. Belügyministeri sajtószolgálat 228.790 pengő; külügyi sajtószolgálat 271.403 pengő; távirati és távbeszélő-költségek 1086 pengő; külföldi hirszolgálat költségei 669.280 pengő. Ennyi összeg van a sajtószolgálatra előirányozva.

Erre az urak azt mondhatják, hogy állami

kötelesség és állami érdek, hogy a sajtót úgy belföldön, mint külföldön kellőképen informálják és a sajtónak ezt az informativ munkáját szintén meg kell fizetni. Természetesen teljesen osztozom az urak felfogásában, csak egyet nem helyeselhetek, azt, hogy az adófizetők filléreiből összegyüjtött alapot a sajtónak olyan informálására pocsékolják el, mint amilyenre elpocsékolták az elmult esztendőkben. Méltóztatnak nagyon jól tudni, hányszor hoztuk ide a nemzetgyülés elé, hogy a polgárságnak keservesen, izzadsággal összeszerzett vagyonából elvont adókból milyen irtózatos összegekkel támogatták a magyar sajtónak egyes részeit. Olyan sajtót támogattak és támogatnak még ma is, amelynek minden betüje éveken keresztül az erkölcstelenség és bűn dicséretéből állott. Ez ellen tiltakozunk.

Itt van az ugynevezett rendelkezési alap. Ez egyes ministeriumok rendelkezésére áll minden elszámolási kötelezettség nélkül, illetve talán a számvevőszéknek bizalmasan elszámolnak, de a nagy nyilvánosság előtt ezeknek a pénzeknek hovafordításáról soha senkinek nem tesznek jelentést. Pedig méltóztassanak elhinni, óriási nagy tételek ezek, amelyekből szociális és kulturális téren nagyot, szépet, maradandót és fenségeset lehetne alkotni, rendezni lehetne a rokkantság esetére való biztositást, lehetne az anya- és csecsemővédelmet rendezni, lehetne a pangó ipart és kereskedelmet fellendíteni, lehetne a tanulás szabadságának lehetőségét biztositani. Sok mindent lehetne még ebből csinálni. Ahelyett azonban, hogy szociális és kulturális téren iparkodnának alkotni, elvonnak óriási tételeket.

A kormányzó rendelkezési alapja pl. 12 ezer pengő. A rendes állami fizetésen kivül a kormányzó ur 12 ezer pengővel rendelkezik, anélkül, hogy azzal elszámolna. A ministerelnök rendelkezési alapja 476 ezer pengő. A belügyminister ur már szerényebb, az ő rendelkezési alapja 105.200 pengő, az ugynevezett közbiztonsági rendelkezési alap. A külügyminiszter ur rendelkezési alapja 163.200 pengő. Ez összesen kitesz 756.400 pengőt. Ennyit vonnak el az állami vagyonból, állami pénzből olyan célra, amellyel az emlitett négy ur a nagy nyilvánosság előtt, a költségvetésben nem számol el az adózó polgároknak. Kérdezem a kormányt, hogyan lehetséges ez olyan országban, ahol minden követelésünkre az a kedvenc válasz, hogy szegények vagyunk, nincs pénz? Ha elmegy egy hadirokkant, egy hadiárva, vagy hadiözvegy a népjóléti ministeriumba — lesz módom irásban is bizonyitani — akkor a szerencsétlent azzal utasitják el, hogy nincs pénz, nincs fedezet. Hát kérdezem: okos, megengedhető gazdálkodás-e az állami pénzekkel az, hogy milliárdokra menő összegeket költenek el az egyes minister urak anélkül, hogy ez az ország érdekét szolgálná? Lehet, hogy ez a kormány érdekét szolgálja, lehet hogy a ministerelnök ur, a belügyminister ur vagy a külügyminister ur politikájának érdekét-szolgálja, de megállapitom, hogy ebből az ország dolgozó népének, az ország nagy általánosságának sem szociális, sem kulturális, sem gazdasági szempontból nincs haszna.

Ezt tudva, kérdezem: nem bűnös könnyelműség-e az egységes párt részéről, hogy ezt eltürik, nem teszik szóvá és nem szoritják rá a kormányt ezeknek az összegeknek a törlésére? Hiszen a fentebb emlitett összegek, amelyek a sajtót szolgálják, azt hiszem, teljes mértékben kielégithetnék az egyes minister urak céljait és törekvéseit. Hová teszik ezek az urak ezt az irtózatos összeget? Nem mondhatják még azt sem, hogy rá vannak utalva erre, hiszen megkapják becsületes havi fizetésüket, lakbérüket. Mondják meg az urak, hová, mire költik el ezeket az összegeket? Kérdezem az urakat, hogy lelkiismeretük szava n támad-e fel lelkükben, amikor ezeket az összeket kiadják és elköltik, amikor tudják, hogy az országot éhség, nyomor és pusztulás jelle (**Várnai Dániel**: Néma csend!)

De gyerünk tovább. Most egyelőre általánosságban beszélgetünk a dolgokról.

Az 1926/27. évi költségvetésben még a következő tételeket találhatják meg az urak. Nevetesen mi már ismételten hangoztattuk, hogy királyság tényleges megszünésével feleslegessé a főudvarnagyi bióság, amely a királyi udvartartáshoz tartozott, a régi időkből ittmaradt állami intézmény. Számtalanszor felemlitettük hogy ez az intézmény felesleges s ha már megvolt ott sok a személyzet. Ezzel szemben most azt látjuk, ahelyett, hogy teljesen megszüntették volna ezt az intézményt, vagy ha nem szüntették meg legalább a létszámot csökkentették volna a tavalyi három helyett a létszám hét s 23 pengővel több kiadás van előirányozva, mint tavaly. Az emelkedés tehát csak ennél az intézménynél 156%-os; 296 millió papirkorona

Nagyon szeretném, ha a minister urak közül egyik vagy másik megtisztelne bennünket azzal, hogy amikor majd tárcájánál felszólal, megmagyarázza, hogy Magyarországon, ahol nincs király, nincs királyi udvartartás, milyen célt szolgál a főudvarnagyi hivatal. Nem hiszem e pillanatban, hogy a minister urak bármelyike is tudná ezt nekem magyarázni. A szaporulat — is érdekes — a következő. A főudvarnagyi bióságnál a létszám a mult év óta egy elnökhelyettesel, egy bíróval, egy irodatiszttel, egy dijnok és egy irodafőigazgatóval szaporodott meg és szaporulatnak 296 millió korona a kiadása.

Van itt azonban még valami, ami bizonyos pikantériával van szinezve. Nevezetesen méltatnak emlékezni, hogy mi nagyon sokszor felvetettük itt, hogy milyen cimen, miért, milyen alapon lal kapja a főudvarnagyi bióságnál a fizetést például Wolff Károly t. képviselőtársam, miért van ez a főudvarnagyi birói állás fentartva, milyen illetelezettségge, munkakörrel jár? Mi azt hisszük és ugy tudjuk, hogy ez egyszerü sine cura, egyszerü cím, amely csak arra alkalmas, hogy a Bethlen kormány meghálálja Wolff Károly t. képviselőtársamnak azt a szolgálatot, amelyet e kormány megszületése érdekében végzett. Ezért a munkáért illetőleg állásért Wolff Károly t. képviselőtársam természetbeni lakáson kivül kap 12.614 pengőt, ami 157,675.000 papirkoronának felel meg. Kérdezem Wolff Károly t. képviselőtársamat, illetve nem is őt, hanem a t. egységes pártot és a t. kormányt, hogyan egyeztetheti össze az ország helyzetével azt, hogy Wolff Károly t. képviselőtársunk részére a természetbeni lakáson kívül 157,675.000 korona fizetést folyósit? Ennél a 296 millió koronának a kiutalásánál és kifizetésénél nem érzi-e a kormány, hogy szegények vagyunk, hogy lerongyolódott ország vagyunk és nem látja hogy ebben az országban a kisipar és a kiskereskedelem is irtózatos pusztulásban van? Nem látja hogy a munkanélküliek irtózatos serege jár nap után, hosszu hónapokon keresztül reggeltől délig, déltől-estig, hogy valahol megkeresse a falat szárazkenyeret? Nem érzi-e a kormány ennek a helyzetnek fonákságát és nem érzi-e, hogy bűnös, könnyelmü játék ez az ország közhangulatával és bűnös könnyelmüség az ország pénzkezelése tekintetében?

Van azután még egy tétel — és ezzel monda valóimat általánosságban be is fejezem — nevetesen van nekünk egy ugynevezett Takarékossági Bizottságunk is. Nem tudom, hogy ez a Takarékossági Bizottság mit takaritott már meg. Majd t

egyik tárcáná összetalálkozom ezzel a Takarékossági Bizottsággal, de ott is meg kell majd állapanom, hogy nem is a Takarékossági Bizottságk célja az, amiről majd szó lesz — előre jelzem, gy a bevásárlási központra gondolok — hanem észen más valakinek ötlete és törekvése ez. Tehát a semmi produktiv munkát nem végző, az ország zgazdaságára semmi haszonnal, előnnyel nem ó Takarékossági Bizottság az ország adózó énnek belekerül 27.200 pengőbe.

Ha volna kedvem a kedélyeskedésre, azt monnám, hogy díjat tüzök ki annak, aki meg tudja ondani, hogy a Takarékossági Bizottság milyen unkát végez és ha végez valamilyen munkát, nnyiben válik ez előnyére, mennyi haszna van ből az országnak. Hogy 27.200 pengőbe belekerül látjuk, de azt, hogy ebből egy pengő vagy egy ér hasznot is huztunk volna, még eddig nem tuk.

Azután, amikor azt látjuk, hogy ilyen irtózatos ozlás folyik pénzekkel, kérdezem, hogy a korny nem látja azt, amit mi, akik itt élünk és nyit szemekkel járunk, látunk ebben az országban? t a kormány nem látja már az irtózatos nyomort gazdasági téren? Nem hiszem, hogy ne látná rt látnia kell. Amint én és mi látjuk ezekről a lokról, ugy a miinister uraknak is látniok kellene ha látják, kérdezem, mi az oka, hogy a rendelésükre álló anyagi erőket nem használták fel a, hogy megakasszák ezt a folyamatban levő sztulást? Napjainkban ugyanis irtózatos pusztást tapasztalunk, nem is beszélve arról a katasztális pusztulásról amelyet a frankügy idézett . A mult esztendő novemberétől kezdődő időt n is választom el az előbbi időktől, csak megapítom, hogy az utóbbi két esztendőben olyan ózatos rohammal megy ez az ország a gazdasági asztrófa felé, amelyhez hasonlót nem láttunk. m tudjuk meddig tart ez, és mikor melyik pillaban omlik minden össze, ha kellő időben nem lja meg a kormány az iparosság és kereskedelem élykiáltását. A szép beszédek, amelyek a nemgyülésen némelykor elhangzanak, nem segíek az iparosokon és kereskedőkön, és senkin n segítenek ebben ez országban. Egyetlen segíi lehetőség van, és ez az, hogy a kormány minél narabb, inkább ma, mint holnap, használjon minden rendelkezésére álló időt arra, hogy megntse a pusztulásban levő exisztenciákat. Tisz: kisgazda képviselőtársaim, önök ezt a sötét et fogadják azzal a komolysággal és megértésamilyennel mi viseltetünk önökkel szemben. csalja meg önöket t. képviselőtársaim a mának elyzete. Pusztul a városi lakosság, a magyar osi nép, a kereskedelem és kisipar, és ezidőrint a gazdatársadalom az egyedüli, amely birja g az iramot. (**Perlaki György**: Dehogy birja.) ja az iramot, de t. kisgazda képviselőtársaim, yázzanak, figyeljenek jól, hogy az a politika, elyek önök követnek és támogatnak, ne váljék ibábbá. Tudniok kell önöknek, hogy az, hogy ők még az iramot birják, előre megfontolt szánkos politika a kormány részéről.

Vigyázzanak jól. Ma a gazdatársadalmat itikai arzén-injekciókkal, mesterségesen fellalják s ennek ellenértékét azzal veszik ki, gy önök ezt a politikát támogatják. (**Szijj Bálint**: Ne mondjon ilyen nevetségeseket!) Jól yeljenek képviselőtársaim, mert amikor már a osi lakosságon nem lesz venni való, amikor ek a kormánynak pénzügyi és más irányu itikája mindent elszedett a városi néptől, eskedőtől, iparostól és munkástól egyaránt, ikor nincs egyebe, mint a meztelen teste, akkor ökön van a sor, s mindezt a hust, amelyet önökre ott mesterségesen, durva, kegyetlen kezekkel ogja önökről szedni. (**Szijj Bálint**: Mikor rakta ránk, mikor tőlünk rekvirált? Ezt még maga se hiszi!) T. közbeszóló képviselőtársam, megérem még én azt az időt, hogy valahol, kint a magyar Alföldön vagy a Dunántúlon találkozni fogunk és ön azt fogja mondani: képviselő ur, önnek igaza volt, itt áll a gazdatársadalom ugyanugy levetkőzve, mint ahogy a városi lakosságot levetkőztették. (**Szijj Bálint**: Le van az vetkőztetve, de a városi lakosság maga vetkőzik le önként! — **Pikler Emil**: Este, ha lefekszik! — **Szijj Bálint**: Nem, látni az utcán is félmezteleneket!)

Méltóztassék megengedni, hogy ennek a gazdasági pusztulásnak képét néhány ecsetvonással jobban alátessem. (**Perlaki György**: Megérdemli?) Megérdemli, t. Perlaki képviselőtársam, ezt még ön is fel fogja használhatni. (**Perlaki György**: Direkt figyelek!) 1921-től 1925-ig Budapesten 30.599 uj vállalkozás, iroda és üzlet nyilt meg. Ebből 13.983 szünt meg 1921-től 1925-ig, több mint 40%-a. 1921-ben 5500 uj üzletből 1798 csukott be, 1925-ben 6024-ből már 3163. Méltóztatnak tehát látni ezt az iramot, amely a kereskedelem pusztulását jelzi. (**Perlaki György**: Azt is meg kell mondani, hogy mi az oka ennek! Ez a kis Magyarország nem képes olyan nagy kereskedelmet tartani!) Ha futja az időm és annyi meghosszabbitást adnak, mint amennyit Frühwirth képviselő ur elbeszélt előlem, akkor erre is rátérek. *(Derültség.)*

Nagyon jellemzőek a csődök és fizetésképtelenségek esetei is. 1922-ben a fizetésképtelenségek és csődök száma 272 volt, a szanálás első évében 1924-ben ez 524-re emelkedett. 1925-ben a fizetésképtelenségek és csődök száma már 4914. 1926 első negyedében a birói eljárások száma ezekben az ügyekben 1300 volt, ebből csőd 185, kényszeregyezség 818.

Kérdezem, vajjon lehet-e a magyar kiskereskedelem szörnyü pusztulását jobban bizonyitani, mint ahogy ezekkel a számokkal lehet? Sokkal többet mondanak, sokkal több szomoruságról tesznek tanuságot ezek a számok, mint aminőt a t. túloldal el tud képzelni, mert ha el tudná képzelni és át tudná érezni, akkor azzal a hatalommal, amelylyel az egységes párt rendelkezik, rákényszeritené a kormányt, hogy tegyen gazdasági intézkedéseket, tegye lehetővé azt, hogy a kisexisztenciák pusztulása megálljon. (**Szabó István** *(sokorópátkai)*: Hogy még olcsóbban vásároljanak és drágábban adják el. A mult évben is kétszer annyiért adták a buzát, mint amennyiért összevették és mégis csődbe vannak.) Ezzel összefügg pl. a kenyérkérdés is. A háboru előtti időben se volt a dolgozó magyar népnek valami virágos a helyzete, mert a háború előtti időkben is örülhetett a dolgozó magyar nép, ha hetenkint egyszer hushoz jutott. Dacára ennek az 1914. évi husfogyasztáshoz képest az 1925. évi husfogyasztási statisztika pont 50%-os csökkenést mutat. Ha ez sem a nyomor jele, akkor nem tudom mi jelenti a nyomort, ha a szanálásnak második esztendejében vagy a háborunak a nyolcadik esztendejében a nyomoruság ilyen irtózatos. De tovább kell mennem és meg kell emlitenem, hogy nemcsak a husfogyasztás, hanem a kenyérfogyasztás is lényegesen csökkent, ami pedig a nép fő tápláléka. Nagyon jól tudják, t. képviselőtársaim és különösen vidéki képviselőtársaim, hogy kerületeikben is nagyon sokan élnek nincstelen földmunkások, akikpek az év hosszu időszakában egésznapi élelmezésük egy darab kenyér s a legjobb esetben egy darab vöröshagyma jut ehhez. Tehát szörnyünek és kétségbeejtőnek kell lennie a helyzetnek, ha a kenyérfogyasztás is megcsappant. Már a kenyérgyárak és a pékek is panaszkodnak. Apró kis pékexisztenciák kénytelenek bezárni az üzleteiket, mert nem fogy a kenyér.

Megengedem, hogy bizonyos százalékig Trianon is hozzájárult ehhez, hogy a magyar ipar igy pusztul (**Perlaki György**: És egész Európa elszegényedése is!) Maradjunk csak itthon, t. képviselőtársam s méltóztassék megengedni, hogy a rendelkezésre álló néhány percig még a hazai viszonyokról beszéljek. (**Perlaki György**: Ezek összefüggnek a külföldiekkel!) A legborzasztóbb bizonyítéka ennek az, hogy az a hajdani magyar malomipar, amely az egész világon hires és felülmulhatatlan volt s amely szállitotta termékeit az egész világba, ma ugyszólván tönkrement, ugyannyira, hogy 11 budapesti gözmalom közül mindössze három van üzemben, a 4000 vidéki malom közül pedig csak 3000. Ne akarják az urak szépiteni és enyhiteni ezt a képet. (**Perlaki György**: Igen, de Ausztriának és Svájcnak nem volt malomipara, ma pedig van.) Elismerem és koncedálom, hogy a malmok számának ez a csökkenése nem egyedül Trianonban keresendő, hanem ennek nagyrészben a nagyfoku elszegényedés is oka. Hiszen éppen az előbb emlitettem, hogy mivel nincs kereset, a munkanélküliség folyton emelkedik, ugyannyira, hogy már kenyérre se kerül s természetes, hogy elsősorban a malomipar érzi meg ezt. Még van egy érdekes szám, ami szintén a lerongyolódás, a pusztulás és a nyomor szörnyű képét festi és ez a zálogházak statisztikai kimutatása. Önök boldog vidéki képviselőtársaim, talán nem is tudják, mi az a zálogház. (**Perlaki György**: Hogyne, még diákkorunkból tudjuk!) A zálogház mentsvára nagyon sokszor a városi embernek. A munkás, az állami és magántisztviselő, az iparos és a kereskedő nagyon sokszor kénytelen szörnyű kétségbeesett helyzetén úgy segiteni, hogy összeszedi, ami otthon értékes holmi található, mint amilyen a fehérnemű, az ékszer, — ha ugyan van, — a családi emlékek stb. és ezeket elviszi a zálogházba, hogy kölcsönt kapjon. S minél több tárgyat visznek be, annál nagyobb a nyomoruság s minél kevesebb a zálogházi betétek száma, annál kisebb a nyomoruság.

Nézzük, hogy miként álluuk ezzel a kérdéssel. 1925-ben, tehát a mult esztendőben a betétek száma 243.919 darab ékszer volt. Ebben benne van a családi ékszer és a külön vásárolt ékszer is, ez mind bevándorolt a zálogházba. Az ingók száma, amiket a zálogházba bevittek, 577.614 darab volt. Ezek között szerepelt a férfi és női fehérnemü egyaránt, az ünneplőruha stb., szóval olyan jobbfajta holmik, amikre a zálogházban kölcsönt adnak. Nem egy esetben történik meg, hogy annak a közvagy magántisztviselőnek a felesége vagy a munkásnak a felesége kénytelen már másodikán vagy harmadikán összeszedni férje ünneplőruháját, avagy a saját maga fehérnemüjét vagy felsőruháját és elvinni a zálogházba, hogy az ajtón kopogtató mindennapi éhséget lecsillapithassa, vagy pedig a gyermekek éhségét kielégithesse, hogy jó nadrágot tudjon venni köztisztviselő urának vagy annak a magántisztviselőnek, amelyben az hivatalba jár vagy hogy a gyermekeknek cipőt vagy ruhát tudjon venni, hogy a gyermekek iskolába járhassanak. Ez olyan mérőfoka a dolgozó nép lerongyolódásának, amelyhez hasonlót nem találunk és nem láttunk a magyar gazdasági életben. Ezután a kép után ismételten kérdezem, szabad-e a kormányzatnak az állam pénzét ugy kezelni, mint azt a kormány csinálja. Szabad-e az ország dolgozó és izzadó népének a filléreiből behajtott adókból egyetlenegy fillért is olyan célokra forditani, amelyek semmiféle formában nem szolgálják az állam érdekét s amelyekből az államnak egyetlen fi'lér haszna nincs. Erre a kérdésre minden elfogulatlanul gondolkodó ember, legyen az akár képviselő vagy bárkicsoda, csak azt felelheti, hogy nem szabad. (**Perlaki György**: Nem is teszi!) Köszönöm, majd mindjárt rátérek az ellenkező bizonyitására. Ezzel szemben azt kell megállapitan és ez fáj nekünk, hogy nem birunk ezen segit nem birjuk megállitani a kormányt ebben a r boló és pusztitó munkájában.

Amikor ilyen a helyzet, miként a budap mentőegyesület legutóbbi jelentéséből látjuk, an szerint egyszer 24 óra alatt 104 esetben vo kénytelenek hivásra kimenni, — s ezeknek legal is 70%-a öngyilkossági kisérlet volt — ami nap-nap után olvashatják a lapokban, hogy ő tek szaladnak és futkosnak az utcán, amikor utóbbi napokban a budapesti lapoknak elma hatatlan rovattá kellett változtatniok a Dun kifogott holttestek nyilvánosságra hozatalát amikor keressük, kutatjuk ezek okát, minde a nyomor, a szegénység az inditó ok, al ismételten kérdezem: szabad-e, megengedhe az a politika, amelyet a pénzügyi politika, általában a kormány egész gazdasági politi terén látunk?

Most legyen szerencsém Perlaki t. képvis társamhoz. Ön azt mondotta, hogy a korm egyetlen fillért sem ad ki olyan célra, amel magának az államnak nem volna haszna. Mél tassék megengedni, hogy ennek ellenkezőjét monstráljam. Ismételten számtalan esetben ebből a szempontból panasz tárgyává tettük e ről a padokról azt, hogy a kormány drága pé fentart olyan szerveket, amelyeknek absz semmi elfogadható céljuk nincsen. Fentart az adózók pénzéből olyan intézményt, olyan vet, amelyből az országnak legalább is idáig eg len egy fillér haszna nem volt és biztosra ves hogy a jövőben sem lesz. Ez a szerv az nemzeti munkavédelmi szervezet. (**Perlaki Gy** Mindjárt gondoltam!) Ennek a nemzeti mu védelmi szervezetnek a kormány részéről beva célja az, hogyha valahol az országot felfo szocialisták sztrájkot rendeznek, bérharcba nek, rögtön abban a pillanatban megnyomj a központban egy gombot, engedjék vigan sz kolni a sztrájkolókat, a szocialistákat és a ne munkavédelem jól kiépitett szerve a munkát tatja mindjárt ott, ahol a sztrájkolók elhag (**Perlaki György**: Nem ez a célja!)

Mélyen t. Nemzetgyülés, ne tréfáljunk (**P György**: Tényleg, ne tréfáljunk!) és ismerjü hogy hosszu esztendők óta, amióta fenta számtalan esetben alkalom nyilott volna arra, a nemzeti munkavédelmi szervek, amelyek e ként az országnak a mostani költségvetés sz 473.900 pengőjébe, papirkoronában 5·5 milli kerülnek, létjogosultságukat dokumentáljá ezt nem láttuk. Méltóztassanak megnézni, összeg szerepel a költségvetésben a belügyi nál. Kérem önöket, t. Nemzetgyülés, álljon urak közül bárki, akár a belügyminister ur, az államtitkár ur vagy bárkicsoda ebben a t ben és igazolja nekem, hogy ez a nemzeti m védelmi szerv, amely csak egy esztendőbe milliárdjába kerül az adózó polgárságnak, az közgazdaságának, kulturájának, hozott-e eg papirkorona hasznot is? (**Kószó István**: A v háritót azért jó feltenni, még pedig olyan-id mikor még nincs vihar! — **Kabók Lajos**: érnek vele! Bebizonyosodott, hogy nem ér mit! Hasztalanul pocsékolják az ország pénz *Zaj.* — **Perlaki György**: Miért harcolnak n ellene?) Méltóztassanak egy pillanatig türel várni.

Ezer esztendőnél idősebb a magyar. Eze tendőn keresztül sok vihar közt megállta h sok belső, testvérharc volt, de soha nemzeti m védelmi szervezetre szükség nem volt. Add császárnak ami a császáré, add meg a munk ami a munkásé, hogy az a munkás kedvvel,

gedettséggel dolgozzék s akkor nem kell ilyen zsdás villámháritókat felállitani, hiszen nem lett a multban sem. (**Kószó István**: Nem volt szakszervezetek a multban!) Nem voltak!? ószó István: Nem!) Tisztelettel felhivom az amtitkár-képviselő ur figyelmét a következőkre. szai Samu t. képviselőtársunk irt egy 330 oldalas nyvet a magyar szakszervezetek multjáról. államtitkár-képviselő ur, méltóztassék a könyt megvenni s ha elolvassa, meg fogja látni, hogy nt az ellenkezője a történelmi igazság annak, nit most nagyon könnyelmüen és felületesen ide ltóztatott dobni. (**Kószó István**: Régen nem al a tendenciával dolgoztak, mint ma! — **Lendai István**: Tudvalévő, hogy már Árpád apánk is kszervezetet alapitott! — *Derültség. — Zaj. — nök csenget.)* Már most tessék nekem bebizonyini, hogy a magyar nép, a magyar dolgozó és adózó lgárság mennyit kap ezért az 5·5 milliárdért, szen arra, hogy szükség esetén dolgozzanak, amenjenek, ahol veszély van, mentsék azt, ami gmenthető, az állami értékeket és nemzeti ncset.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ha egy kicsikét következetesek akartak volna gy tudnának lenni az urak, akkor a szociálnokraták részéről történő sok felhánytorgatás in kivették volna már a kezünkből ezt a fegyvert, az agitációs eszközt, mert ez agitációs eszköz, ha éveken keresztül nem is tették, de legutóbb, ikor óriási nemzeti értékek vesztek és pusztultak amikor a Tisza-menti községek szegény népei-, a sok apró gunyhó lakóinak, a magyar vérnek, nagyar dolgozó kisgazdáknak, a magyar dolgozó dmives munkásságnak minden vagyona elpusztt; amikor a haragos Tisza kiöntött, magával lort mindent, lehetetlenné tette az idei szántást, eszett tehát egy mindenféle szempontból irtózos nagy összeg, amikor a jég végigsöpört és minnt megfagyasztott a még nem is olyan régen dús lászokkal televetett magyar rónán: odatolhatták lna a nemzeti munkavédelmi intézményt, ezt az és fél milliárddal fentartott intézményt: essék odamenni, tessék dolgozni, tessék menteni tet és vagyont!« Ott lett volna rá az alkalom. mi ezt hiába reklamáltuk, itt, hiába kértük az akat, hogy küldjék ki a nemzeti munkavédelem megszervezett tagjait, hogy a munkából vegyék részüket, bizonyítsák be nekünk azt, hogy hasznak tudnak lenni akkor, ha baj van, ha valahol nteni kell. Hiába kértük önöket és hiába invitálk, hiába csalogattuk a nemzeti munkavédelmi rvezet tagjait, nem lehetett őket seholsem látni; ikor lent az Alföldön siró apák és anyák veszni pu»ztulni látták egész életüknek minden kincsét vagyonát, akkor a nemzeti munkavédelmi szerzet tagjai talán valahol itt a városban a Kossuth jos-utcán vagy a Dunaparton korzóztak vagy lamelyik korcsmában táboroztak (**Pikler Emil**: ocso bácsinál.)

T. Nemzetgyülés! Nem mondhatjuk azt sem, gy: hja még fiatal a nemzeti munkavédelmi rv, még nincs jól kiépitve, majd ha ki lesz itve, akkor el fogja végezni a villámháritó nkáját. Én abban a kellemes helyzetben vaok, hogy szemléltető módon bemutathatom öknek a nemzeti munkavédelmi szerv teljes ami kiépitését, meg méltóztatnak ebből az yetlen bemutatásból látni, hogy nem áll meg az, gy ez a szervezet nincs kiépitve, mert gyönyörüen van épitve, ugy, hogy ehhez hasonlót kiépini és megszervezni ebben az országban még nki sem tudott. (**Lendvai István**: Még Steimetz n? Az csak tud épiteni!) Nagyon örülnék, ha urak majd kézbe is vennék a dolgot és gyönyörködnének benne! De méltóztassanak megengedni, hogy mindazok részére, akik talán restelik szociáldemokrata kézből tanulmány tárgyává tenni ezt a képet *(felmutatja.)*, szépen, barátságosan ismertethessem ezt a szervet, amely gyönyörüen működik s amelyre pontosan ráillik az, amit a miniszterelnök ur mondott, hogy: »az én szervezeteim.«

Ez az intézmény az egész országban meg van szervezve; az egész ország különböző részekre van beosztva és a nemzeti munkavédelem összes szálai befutnak a belügyministerium VII. ügyosztályához. De kár, hogy nincs itt a belügyminister ur! (**Kabók Lajos**: Majd üzenünk neki! — **Lendvai István**: Bizonyára ő is sajnálja!) Már most Budapest központtal a következő hivatalok vannak: postás csoport, vasutas csoport, műegyetemi csoport, tudományegyetemi csoport. Van továbbá Budapesten tiz kerületi kirendeltség, továbbá egy ujpesti és egy Kispest—erzsébetfalvai kirendeltség, összesen tehát 12 kirendeltség. Budapest tehát fel van osztva tiz kerületre. Minden kerületnek megvan a maga csoportja, megvan a maga szerve és a szerveknek megvannak a maguk tagjai. Amint látjuk, be van állitva a Tudományegyetem, a Műegyetem, a posta és a vasut. A két elsőre legyen szabad egypár megjegyzést tennem.

Azt az ifjuságot, amelynek a tanulás volna az első és fő kötelessége, a műegyetemi és a tudományegyetemi ifjuságot, amelynek a tudására lesz bizva a jövő Magyarország, amelynek tehát tanulnia kellene, minden idejét, még minden rendelkezésére álló szabad idejét is a tanulással kellene eltöltenie, hogy belőlük jó mérnökök, jó orvosok, jó ügyvédek, jó tudósok váljanak, ezt a még talán ártatlan lelkü ifjuságot a gonosz és ostoba politika átviszi olyan térre, amely lehetetlenné teszi ennek az ifjuságnak, ennek a jövő generációnak, hogy tudását olyan mértékben kifejleszthesse, mint amely mérték megfelel ez ország törekvéseinek és amely mértékre szüksége lesz és lehet a jövő Magyarországnak. Ez bűnös könnyelmüség a lelkekkel, bűnös könnyelmüség a jövő Magyarország népével.

Ez tehát az egyik rész. A másik rész a törvényhatósági nemzeti munkavédelmi hivatalokról szól. Összesen 34 ilyen törvényhatósági nemzeti munkavédelmi hivatal van.

Ez a kimutatás nagyon érdekes. Ezek a hivatalok a következők *(olvassa)*: »Észak-Pestvármegye Budapest székhellyel, Esztergom vármegye Esztergom székhellyel, Hont és Nógrád vármegye Balassagyarmat székhellyel, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Szolnok székhelllyel, déli Pestvármegye—Bács-Bodrog vármegye Kecskemét székhellyel, Békés és Arad vármegye Gyula székhellyel, Csongrád és Torontál vármegye Szentes székhellyel, Csanád vármegye Makó székhellyel, Bihar vármegye Berettyóujfalu székhellyel, Hajdu vármegye Debrecen székhellyel, Ung—Szabolcs vármegye Nyiregyháza székhellyel, Bereg—Szatmár vármegye Mátészalka székhellyel, Heves vármegye Eger székhellyel, Borsod—Gömör vármegye Miskolc székhellyel, Abauj vármegye Szikszó székhellyel, Zemplén vármegye Sátoralja székhellyel, Komárom és Fejérmegye Székesfehérvár székhellyel, Veszprém, Győr és Tolna-vármegye Szekszárd székhellyel, Somogy vármegye Kaposvár székhellyel, Baranya vármegye Pécs székhellyel, Zalamegye Zalaegerszeg székhellyel, Sopron és Moson vármegyére nézve a székhely nincs megállapitva, Vas vármegye Szombathely székhellyel. Ezek tehát a törvényhatósági székhelyek, ahol a nemzeti munkavédelemnek szervei ki vannak épitve. Ezeknek szálai szintén a belügyministerium VII. ügyosztályába futnak össze.

A napokban valaki — nem tudom, talán Hoyos gróf t. képviselőtársam, vagy más, nem emlékszem e pillanatban, hogy kicsoda és nem akarok valótlant állitani — azt mondotta, hogy a gazdák nem kapnak munkást a 10—20—25.000 korona napszámért. Hát ha állandóan panaszkodnak amiatt, hogy nem kapnak földjük megmivelésére 10—20—25.000 korona napibérért munkásokat, ez nagy nemzeti kárt jelent, mert hiszen akkor a föld nem lesz kellő időben megmüvelve, beszántva, elvetve, és ebből nagy nemzeti kár származik. De hát akkor az 5 és fél milliárd koronával fentartott nemzeti munkavédelmi szervet, amelynek központjai a törvényhatósági területeken vannak, miért nem küldik ki oda dolgozni? Miért nem küldik ki azt az egyetemi, tudomány- vagy müegyetemi hallgatót, aki gépészmérnök vagy orvos akar lenni, de akit megszerveztek öt és fél milliárd koronával a nemzeti munkavédelemre, miért nem küldik ki az Alföldre, a Dunántúlra, vagy akárhová, hogy segitsen a nemzeti vagyont megmenteni? (**Muszti István**: Ma meg van müvelve a föld, csak 1919-ben nem volt!) A t. képviselő ur szintén könnyelmüen beszél, amiből azt vélem megállapitani, hogy ebben a pillanatban elfogultnak méltóztatik lenni. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni!

Esztergályos János: Ne méltóztassék olyan kérdésről vitatkozni, amelyben az egész nemzetgyülésnek tegnap jelen volt összes tagjaival igazolhatom, hogy nekem volt igazam és nem a képviselő urnak. Négy és fél év alatt már méltóztathatott megszokni tőlünk, hogy mi innen, ezekről a padokról soha olyasmit nem állitunk, ami nem fedi a tényeket. Ha tehát szükség van villámháritóra, amiként azt, az államtitkár képviselő ur mondotta, akkor itt van az alkalom. Ahová nem akar elmenni a munkás napi 15—20—25.000, sőt engedek még, 30.000 koronáért dolgozni, ahová nem akarnak a női munkások 10—15.000 korona napszámért elmenni látástól a vakulásig, méltóztassék oda a nemzeti vagyon megmentése érdekében kiküldeni a tudományegyetemnek hallgatóit, akik a nemzeti munkavédelemnek tagjai. Méltóztatnak meglátni, mi leszünk az elsők, akik ezekről a padokról azt fogjuk mondani, hogy most már legalább látjuk, hogy ez a dolog legalább egy fillér állami hasznot hoz. Ne tessék tehát az uraknak mindenáron erőszakolni olyan dolgot, ami tudatosan nem fedi a tényeket. (**Muszti István**: Bizony ne!)

Ezen túl a törvényhatósági gócpontokon kivül vannak bizonyos főosztályok, amelyek a vezérkart, a törzset jelentik. Ilyen Szeged, Debrecen, Kecskemét, Pécs, Miskolc, Székesfehérvár és Hódmezővásárhely. Ez a néhány város a vezérkarhoz tartozik.

A kormány azonban, hogy igazolja azt, hogy minden téren gondoskodni óhajt és kiván szükség esetén a nemzeti vagyon megvédéséről és előteremtéséről, arról is gondoskodott, hogy a bányavidékeken is ki legyenek épitve a nemzeti munkavédelmi szervek, hogy abban a pillanatban, amidőn a bányamunkás egy falat kenyérrel nagyobbat kér, amidőn a bányamunkás a havi 6—800.000 keresetet megunva, vagy nem birva tovább, többet kér, abban a pillanatban ott legyenek hazánk dicső fiai a nemzeti munkavédelmi szervben megszervezve és elvégezzék azt a munkát, amit a bányamunkás ott hagyott. Méltóztatnak elképzelni komoly ésszel és férfiui gondolkozással azt, hogy az a törékény egyetemi ifju, aki fizikai alkotásánál fogva sem képes nehezebb testi munkára, majd el fog menni a bányába és a csillékbe berakja a szenet, elvégzi a csákányozást, stb. stb. Ezt komoly férfiak komolyan el nem képzelhetik. Ezt nem hisszük el mi sem és ezért mondjuk, hogy bünös könnyelmüség tékozlás és pocsékolás az, amit a kormány ezen a téren csinál, amikor az ország népének adójából 5 és fél milliárd koronát erre a célra, a nemzeti munkavédelem céljára elpazarol, elpocsékol.

De t. Nemzetgyülés, sorba megy ez, mint bióválasztás. Már most, miután az idő nagyon rohamosan halad előre, ... (**Kószó István**: Önre néz, ugy látszik, nem nagyon rohamosan! Amerikáz! — *Zaj.*) Fájdalommal veszem tudomásul, hogy mindazt a panaszt, amit a magyar dolgozó nép érdekében hangoztattam, hiába mondtam el, mert a képviselő urnál nem talált megértésre. Ezt most denesetre tudomásul veszem és majd annak idején a t. választóinak meg fogom mondani. (**Hedry Lőrinc**: Most már meg vagyunk ijedve! — **Muszti István**: 922-ben is megmondták ezt!) Találkozunk mi még önnel is a választásnál. (**Hedry Lőrinc**: Nagyon fogunk örülni!)

Méltóztassanak megengedni, hogy most, amennyire az idő engedi, rátérjek az egyes tárcák tárgyalására, és szépen sorjába vegyem azokat. Első sorban a kereskedelemügyi minister ur tárcájával beszélgessünk.

A kereskedelemügyi tárca egyike azoknak a tárcáknak, ahol a legtöbb panasz jelentkezik, részben azért, mert ide tartozik az ipar és a kereskedelem, részben mert ezt a tárcát is ugyanazzal a tájékozódsággal és érzékkel kezelik, mint a közügyi tárcát. Épen ezért elsősorban ezzel a tárcával fogok röviden foglalkozni.

Itt kénytelen vagyok foglalkozni a gazdákkal anélkül, hogy sértő szándékkal csinálnám ezt, de szükséges megemlitenem őket, mert tőlük indul ki az a panasz, amelyet fel akarok emliteni s amely élénken igazolja azt az egyoldalu politikát, amelyet a kereskedelemügyi kormányzat csinál. Mi, a város népe, és a fulu népe nem haragszunk egymásra, a legjobb testvéri együttérzésben éljük le napjainkat. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a kereskedelemügyi kormányzat épugy mint a pénzügyi kormányzat, túlságosan nagy előnyben részesiti a gazdákat a városi lakossággal, az iparral és kereskedelemmel szemben. (**Erdélyi Aladár**: Jó, hogy ideérkeztünk! Most halljuk, mert eddig nem éreztük!) Megjegyzem képviselő ur, hogy a mai nemzetgyülési ülés 10 órakor kezdődött és ön délután $^1/_2$5 órakor érkezett meg. (**Erdélyi Aladár**: Ugy értem, hogy ehhez a ponthoz érkeztünk! Egyébként egész nap itt voltam!)

A Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületének mult évi jelentésében egy hir jelent meg, amely a hordóvámok felfüggesztéséről szólt. A szőlőtermelő gazdák uzsoráról panaszkodtak, kopogtattak tehát a kereskedelemügyi minister urnál — ami természetes is — és azt mondották, hogy a hordókkal uzsora folyik, segitsen a kormány. Elmentek a földmivelésügyi minister urhoz is és ott is elpanaszolták ezt. Ugy a kereskedelemügyi minister, mint a földmivelésügyi minister nagy megértéssel hallgatták a szőlőtermelő gazdák panaszát.

Azt várta volna az ember, hogy mindkettő olyan intézkedéseket fognak tenni törvényes utón, amelyek letörik, megszüntetik a hordóuzsorát anélkül, hogy ebből a hazai kádáriparra sérelem származnék. E helyett mit csináltak? Nem igyekodtak letörni a hordókkal uzsoráskodókat, hanem visszaéltek a konjuktur ával, hanem — a magyar mondás szerint, hogy mikor jég verte a gazdát a termését, akkor kiment a cséphadaróval, elkezdett ütni ő is és azt mondta: no Uram, hadd lássuk melyikünk megy többre — a magyar kereskedelemügyi minister ur is kezébe vette a cséphadarót. No Uram, hadd lássuk, ki tud többet pusztitani. És sikerült a pusztitás. Nem az uzsorásokat fékezte meg, hanem tönkretette a magyar kádáripart, mert megnyitotta a határokat az idegenből jövő hordók előtt, pedig minőségileg szörnyű az, amit azok szállitottak. A mi kadárjaink, akik eljutottak Európába szállitottak valamikor hordót, akik el

rópában hiresek voltak munkájukról, bükkfából tölgyfából csinálták a hordókat a külföldről dig ezrével, sok-sok waggon számra beengedték gesztenyefából készült hordókat, amelyek minőileg meg sem közelitik a magyar kádárok rdóit.

A szőlőtermelő gazdák tehát elérték azt, hogy ptak olcsó hordót, de drága volt nekik ez a sztenyefából készitett hordó, mert silány korhadt, ő előtt rothadásnak és szétomlásnak induló yagból van készitve. De azért kaptak rajta a ölősgazdák, nevettek, hogy kijátszották a hordósorát s nem vették észre, hogy ugyanakkor elsztult a magyar hordóipar. **(Erdélyi Aladár:** Nem alusi kádárok ellen irányult ez, hanem a két gy hordógyár ellen: a Böhm meg a másik gyár en!) Teljesen elpusztult a magyar kádáripar! yedül az én kerületemben, Pécs városában, 10 rdókészitő iparos van s a pécsi hordóipar hires lt az egész országban.

A pécsi hordóiparosok, Schuller és a többiek, lamikor az egész országba szállitottak hordókat em győztek hordót készitени jó minőségük és csóságuk miatt. Ma a pécsi 10 hordóiparos anyagi; ugyszólván teljesen tönkrement. **(Erdélyi Alar:** Mennyiért adták tavaly a hordó literjét?) t hiszem, 600 koronájával! **(Erdélyi Aladár:** 4500 ronájával, a bor meg 2500 korona volt! Ez az zság!) Azért nem kellett volna külföldi hordót venni.

Azelőtt például az egyik pécsi hordógyáros —90—100—120 kádárral dolgozott. Ha ma elmegy ember ebbe a hordógyárba, sirva kell, hogy adjon Ott van az órási telek, ott vannak az ási műhelyek, ott van a szép technikai felszere; és csak három-négy ember dolgozik. És ugyan vannak a pécsi hordóiparosok mind. **(Erdélyi adár:** Ez igaz! E t tudjuk!) Nagyon örülök, gy elismerő nyilatkozatot kaptam. Bárcsak minn kérdésben, amelyet itt előadunk, az urak enyire tárgyilagosan tudnának véleményt mondani. ellett, hogy teljes pusztulás és az üzemek megintetése előtt áll a tiz pécsi hordógyáros, illető kádáriparos, Budapesten a Groszmann Miksa egész üzemét beszüntette, a Lendánszky cég gedről kénytelen volt gyárát román területre, mesvárra áthelyezni, a sátoraljaujhelyi hordóár pedig ugyancsak teljesen beszüntette üzemét. **dry Lőrinc:** Megszünt a borkonjunktura!) csoda? A borfogyasztás? *(Felkiáltások jobbfelől: borkonjunktura!)* Ne méltóztassék tréfálni! **dry Lőrinc:** Ez szomoru valóság!) Amikor leiretelik a szőlőt, annak mégis csak hordóba kell ni a levét, a hordónak meg kell lenni, a bormnyiség nem lett kevesebb, a hordók meg kell iát, hogy legyenek. Nem exporthordókról beszé én, hanem csak hordókról. **(Perlaki György:** nem előzőleg exporthordóról beszélt! — **Erdélyi adár:** Majd válaszolunk rá azután! Most nem arom a képviselő urat megakadályozni! — **Perki György:** Arról beszélt, hogy a pécsiek békén sok hordót exportáltak! — **Hedry Lőrinc:** sátoraljaujhelyi gyár is tisztán exporthordókat szitett!)

A képviselő ur azt mondotta, hogy megszünt borkonjunktura. Nem szünt meg, mert akár port-hordóba, akár pincébe tartott hordóba fej ték le a bort, hordónak kellett lennie. Miután nban a kereskedelmi kormányzat elég könyelmüen és ismétlem, bűnös könnyelmüséggel gtette azt, hogy az idegen hordókat beeresztte az országba, tönkre tette a sok évszázados gyar kádáripart. Ez az, amit kifogásolunk és it szeretnénk, hogy ne történjék meg, hogy ne en politikát folytasson a kormány.

Most már ugy látom, futólépésben kell továbbnnem. **(Perlaki György:** Szeretném, ha az idő járna futólépésben!) Zavarba méltóztattak hozni abban a tekintetben, hogy félhatig vagy hatig szabad-e beszélnem.

Elnök: Hatig! **(Hedry Lőrinc:** Hat órakor az interpellációkra térünk át!)

Esztergályos János: Több mint kétszáz becsületes kádármunkás dobatott ki az utcára a kormánynak ezzel az intézkedésével és ne higyje senki, hogy ennek súlyos és katasztrofális következményeit a munkásság nem érzi. A munkásság nincs abban a szerencsés és kellemes helyzetben, hogy amikor módja van dolgozni, akkor félre is tud rakni pénzéből arra az időre, amikor munka nélkül, kereset nélkül van. A munkásnak akkor is, amikor munkája van, nyomoruság, máról holnapra való tengődés az élete, akkor sincs módja félretenni.

Hogy milyen a magyar munkás helyzete ma, erre vonatkozólag csak egy-két számot fogok felhozni, hogy megmutassam ennek a kétszáz kádár munkásnak szörnyü helyzetét. **(Perlaki György:** Azért nem kell a Népszavának gunyolódnia, amikor a szőlőtermés válságáról beszélünk! Nem humoros cikkeket kell akkor közölni, mert mi átérezzük ennek nehézségét!)

Nem akarok önnek válaszolni képviselő ur, csak arra kérem, ha ezt komolyan hiszi, mondja meg a kormányának, miniszterének. Ne restelje ezt megmondani. Talán megfogja hallgatni a kereskedelemügyi minister ur és a jövőben nem fog ilyen intézkedést tenni. Ne tessék tréfálni. **(Perlaki György:** Azt mondom, hogy a Népszava ne irjon humoros cikket, amikor komolyan foglalkozzunk ezzel a kérdéssel!)

Hogy a Népszava milyen cikket irjon **(Hedry Lőrinc:** Amilyet tud!) azt méltóztassék a Népszava cikkiróira bizni.

Hogy a magyar munkásnak milyen a helyzete, ezt semmi sem bizonyitja jobban, mint az általam felolvasandó néhány szám, amely világosan és élénken bizonyitja azt, hogy ha az urak külföldön, Németországban, Angliában vagy Amerikában azt látják, hogy a dolgozó munkás ott összegyüjt egy kis vagyonkát, pénzecskét arra az időre, amikor megbetegszik vagy munkanélkülivé válik, hogy akkor azt elővehesse, ez a helyzet a magyar munkásoknál nem áll fenn, mert amiként mondottam, hangsúlyozottan és aláhuzva, a magyar munkás helyzete mindig az volt, ami ma: máról-holnapra való tengődés. A magyar tőke, illetőleg a Magyarországon lévő tőke a magyar munkásnak soha nem adott többet, mint amennyi máról-holnapra elegendő. Épen ezért szörnyü ennek a kétszáz kádármunkásnak a helyzete.

Méltóztassanak megengedni, hogy néhány szóval megvilágitsam a magyar munkásság kereseti viszonyait. A magyar munkás reálbére az osztrák, a wieni munkáséhoz képest 21%-kal alacsonyabb; a cseh, tehát a prágai munkáséhoz képest 33%-kal, a német, a berlini munkáséhoz képest 40%-kal, az angol, a londoni munkáséhoz képest pedig 63%-kal alacsonyabb. **(Hedry Lőrinc:** Hasonlitsa össze czeknek az államoknak iparát is! — **Szabó István** *(sokorópátkai):* Iparcikkeink ára mégis valamennyinél drágább!) Még egyet méltóztassanak megengedni: a magyar munkás reálbére az amerikai munkáséhoz mérten 600%-kal kevesebb.

Ezekben a számokban benne van minden szörnyüség, fájdalom és nyomoruság, de benne van mindaz a lelketlenség is, amellyel a magyar tőke, a magyar dolgozó munkást kezeli.

De amilyen érzéketlen a kereskedelemügyi minister a kádáriparral szemben, ugyanolyan érzéketlenség nyilvánul meg az iparosság többi részével szemben is Az iparosságnak állandóan van panasza, mert a kisipar egyike azoknak a társadalmi rétegeknek, amelyeket a kormányzat, — mi-

ként már előadásom előbbi részében mondottam — mostoha gyereknek tekint. A kormány nem törődik a kisiparral, nem nyul a kisipar hóna alá. A kormánynak, ugy látszik, nem érdeke az, hogy ebben az országban virágzó és fejlődő kisipar legyen; a kormánynak ugy látszik nem érdeke az, hogy ebben az országban ipar is legyen, mert ha komolyan súlyt helyezne arra, hogy ebben az országban egészséges ipar egyáltalában ipar legyen és legyen egy egészséges, életképes, magát saját erejéből fentartani tudó iparososztály, akkor nem ugy kezelné az iparosságot, amiként kezeli.

Már itt a kereskedelmi tárcánál megemlitem a sok panasz mellett a panaszoknak azt a részét is, amely a pénzügyi tárcához tartozik. Már ismételten elmondottam a nemzetgyülésen az iparosság panaszát, elmondottam a nagytömegü pécsi kisiparosság panaszát épugy, mint az egész ország iparosainak panaszát. Elmondtam, hogy a forgalmi adó kérdése az, amellyel az agyongyötört kisiparosságot meg lehetne nyugtatni.

A forgalmi adó behozatala valóságos nemzeti szerencsétlenségnek nevezhető ebből a szempontból. A dolgos, szorgalmas magyar iparososztály soha annyi zaklatásnak, gyötrelemnek nem volt kitéve, mint amióta a forgalmi adót bevezették. Elmondtuk számtalanszor, hogy mit csinálnak a forgalmi adóellenőrök. Jól van, enyhült ezen a téren a panasz, elismerem, sok panaszunkra, felszólalásunkra a pénzügyi kormányzat hozzájárult ahhoz, hogy az iparosságnak az a része, amely nem akarja a blokkrendszert bevezetni, átalányrendszert vezessen be.

Sok siránkozásunkra a fájdalmas esetek felsorakoztatására a pénzügyi kormányzat végre a forgalmi adót 3%-ról 2%-ra lecsökkentette. Ezzel a csökkentéssel is ugy vagyunk azonban, mint azzal a kisiparossegéllyel, amelynek megadásával kapcsolatban a pénzügyminister ur öntelt büszkeséggel kijelentette, hogy óriási segélyt nyujtott a kisiparosságnak. Ugyanezt csinálta akkor is, amikor a forgalmi adót 3%-ról 2%-ra csökkentette. Már itt megemlitem, hogy ez a csökkentés a nullával egyenlő. A csökkentés a mult esztendő augusztus 1-étől számit. Akkor a pénzügyminister ur ezt ugy állitotta be, mint egy óriási áldozatot a kisiparosság részére és szinte könnyeket hullatott, hogy milyen óriási veszteség ez az 1% az ország jövedelme szempontjából. Számokban mutatta ki ezt. Itt van előttem az 1925 márciusától 1925 decemberéig terjedő időre vonatkozó kimutatás. 1925 március havában 7,118.000, áprilisban 8,005.000, májusban 8,260.000, juniusban 8,267.000, juliusban 7,425.000, augusztusban, amikor a forgalmi adót 3%-ról 2%-ra szállitották le, 8,918.000, szeptemberben 8,011.000, októberben 8,713.000, novemberben 8,469.000, decemberben 8,409.000 aranykorona volt a forgalmi adóbevétel.

Méltóztassék megfigyelni, hogy az az 1%, amelyet mint nagy nemzeti ajándékot akart beállitani a pénzügyminister ur a kisiparosság részére, végeredményben egy fagarast sem jelentett. Ne legyen tévedés. Igaz, hogy az augusztusi 8,918.000 aranykoronával szemben decemberben 8,499 000 aranykorona folyt be, de ez természetes csökkenése a forgalomnak, (**Szabó István** *(sokorópálkai)*: Akkor nincsenek vásárok!) mert ha még alkalom adatik részemre, bemutathatom, hogy augusztustól decemberig hány kisiparos zárta be műhelyét, adta vissza iparengedélyét és elment gyárba dolgozni, vagy fát vagy jeget vágni, akárhová, csak annyi bizonyos, hogy mint kisiparos nem fizetett forgalmiadót. Ez a 400.000 aranykorona csökkenés tehát a kisiparosság pusztulásának egyik tünete, nem pedig a forgalmiadó 1%-os csökkenésének következménye.

Mi okozza mégis ezt? Tény az, hogy 1%-kal kevesebbet fizet forgalmi adóban az iparos. (**Zeő Antal**: Jobb ellenőrzésnek a következménye!) Jön velem Zeőke t. képviselőtársam kisiparosokhoz nézze meg, hogy mennyi volt a hitelesnek elfogadott bevétel alapján kirótt forgalmiadó, (**Zeő Antal**: Járok én eleget!) Nem tudja ezt, mert tudná, nem állitana ilyet. Hogy kormánypárti képviselő valaki, ez nem ok arra, hogy minden áron olyat állitson, ami a való élettel homlokegyenest ellenkezik. (**Zeőke Antal**: Ha ellenzéki, az sem!)

Amikor az átalányozási rendszert bevezették az iparosok összecsapták a kezüket s azt mondták: Szent Isten, mi történt itt? Mig bélyeg alakjában a hitelesnek elfogadott jövedelem arányában pl. dául 20 millió korona forgalomért fizetett adót, az átalányozásnál a pénzügyigazgatóság kihozott 60 millió korona forgalmat és annak megfelelő adót. Ez azonban még nem volna baj, nem az, sérelem, hogy 20 millió valóságos forgalom helyett 60 millió forgalomért vetnek ki forgalmiadó át lányt. De ha egyszer kivetette ezt a pécsi vagy más pénzügyigazgatóság, akkor 100 eset közül 99 esetben járhat az iparos Ponciustól Pilátusig, c nálhat amit akar, mégis helybenhagyják. Ennek következménye azután az a nagyfoku elkeseredettség, amely a kisiparosok lelkében él, az, hogy kedvetlenednek a munkától, inkább bezárják üzletüket, de nem akarják feláldozni a lelketlen pénzügyi kivetésnek azt, amit talán egy életen keresztszerezték maguknak.

Itt van például az az eset, amely tegnap történt velem. Feljött Pécsről egy szerencsétlen iparos család, férj és feleség. Kimutatják, hogy kifizette a forgalmi adót, a forgalmiadó behajtási osztály magállapitotta, hogy nem tartozik — részletekben fizet, de nincs semmivel sem hátralékban — mégis jön az uj kivetés, amely ujabb 4 millió korona hátralékot követel a szerencsétlen családtól. Ezt kirójják, 15 nap alatt nem fizetik, jönnek zálogolni.

Ez a bürokrácia lelketlensége, hogy ott Pécsen és valószinüleg a többi városokban is eljönnek lezálogolt ingóságot szorgolni. Nem tudom mélt tatnak-e ezt a hivatalos kifejezést ismerni; ez jelenti, hogy árverés jellegü értesitést küldenek, melynek cime »értesités«, de a törvénynek megfelelően nincs kitüntetve, hogy hány órakor tart meg az árverést, csak az, hogy reggel 8-tól kezd talán egész nap. Tehát szorgolnak és ezért fel mitanak annak a kisiparosnak, aki máról-holnapra él, teljesen tönkrement, a 4 millió korona állagos hátralék után 460.000 koronát. Nem csodálkoznám, ha a kisiparosságból a végső elkeseredettségében kitörne s igy azután nem lehet csodálni, hogy a kisiparosságnak túlnyomó nagyrésze, 90% nem üdvözlő sürgönyöket küld a kormány fe hanem egészen mást.

Amikor a kormány igy bánik az iparossággal, akkor ismét szerencsétlen uj ötletekkel jön. Előkerül a régi elfelejtett emberek kamrájának s lemléből egy ember és kopogtat a kormány ajtaján: csináljatok valamit teremtsetek részemre valami megfelelő jó állást. *(Felkiáltások a jobboldalon: Az?)* A képviselő urak nagyon jól tudják. (**Hegymegi Lőrinc**: Nagyon szegény ember!) Igen, valószínü. A kormány összecül és addig gondolkodik, mig végre kisüti, hogy tényleg csinálni kell egy uj jövedelmező állást s a kereskedelmi kormány kisüti, hogy teremteni kell egy központi anyagbeszerző vállalatot. Igy cimnek a laikusok előtt elég szépen hangzik. A valóság azonban micsoda. A különböző állami hivatalok eddig nyilvános pályázat utján szerezték be mindazt, amire szükségük volt, kivéve a honvédelmi ministeriumot utóbbi időben. *(Derültség és mozgás a jobboldalon.)*

E nyilvános pályázaton módjában állt minden kereskedőnek, minden kisiparosnak, minden

osnak pályázni. Aki megbizhatóbb volt, akinek
ályázati feltételei előnyösebbek voltak, az kapta
ieg a megbizást. Az ipar és kereskedelem nagy
tfogó egyetemének tehát módjában volt az állam
észére szállitani. Most mit akar a kereskedelmi
ormányzat egy ember kedvéért? Azt, hogy ne
egyen nyilvános pályázat, ne szerezzék be ezeket
dolgokat külön-külön, ne szerezzék be külön a
ármegyék, a városok, az állami hivatalok, hanem
egyen egy központi szerv, amely bevásárolja mind-
zt, amire a hivataloknak szükségük van, azután
iosztja az egyes közhivataloknak.

Hogy a dolog tetszetős legyen, hogy a kis-
iarossággal könnyen elhitessék ennek gazdaságo-
abb voltát, azt mondják: kérem ez nagyszerü,
riási ötlet, hiszen most körülbelül 4000 ember
oglalkozik az anyagok nyilvántartásával, az anya
ok beszerzésével az egész ország területén. Ez
agy költséggel jár, miután decentralizálva van
ok a költség, mert 4000 ember csak ezzel foglal-
ozik. Le fogjuk egyszerüsiteni az egész tételt és
központositással 4000 emberről lemegyünk 30-ra.
Természetesen a kormány mögött ülő egységes-
ért tagjai néhány kivételével azt fogják mon-
ani: milyen nagyszerü, milyen isteni egy ötlet,
iennyit megtakarit majd a pénzügyi és kereskede-
emügyi kormány! Hogyne, 4000 ember helyett 30
mber fogja adminisztrálni a dolgot, bevásárolnak,
zétosztják stb. T. Nemzetgyülés, nem kell nagy
iegerőltetés annak beigazolásához, hogy egyetlen
omoly ember sem hiheti, hogy a mit eddig 4000
mber csinált államköltségen, azt ezentul 30 em-
er csinálja. Nem hiszi ezt el józaneszü ember
ég akkor sem, ha egy volt kereskereskedelem-
gyi ember állitja. **(Erdélyi Aladár:** De állitotta-e,
ogy 4000 ember?) Ezt állitják. **(Hedry Lőrinc:**
llitják! Pallavicini-féle dedukció! — *Derültség*
obbfelől.) Higyjék meg, ez Esztergályos-féle igaz-
ág, tehát 100%-ban igaz. **(Hedry Lőrinc:** Ez más!
- **Erdélyi Aladár:** Vigyázat! — *Derültség.)* De
ltekintve attól, hogy ez fizikailag is elképzelhe-
etetlen, nézzük meg, mit jelent ez a valóságban?

Azt mondják az illetékes urak, hogy egytipu-
uvá fogják összevonni mindazokat a szükségleti
ikkeket, amelyek hivatalokban kellenek. Tehát
gyforma lesz a tollszár, a toll, a papiros; uni-
ormizálni fogják mindazt, ami kell, egytipusuvá
igy ennek adminisztrálása könnyü lesz. **(Pikler**
mil: A képviselők is egyformák lesznek!) Ez az,
mit mondottam. Ezt senki sem hiszi el. Nem lehet
omolyan venni ezt a beállitást; a hivatali emberek
agyon jól tudják, hogy ez keresztülvihetetlen.

Tehát központilag csinálják, uniformizálni fog-
ák az állami hivatalok közszükségleti cikkeit, egy
losztó hivatal fogja kiadni a Dunántúlra, Dunán-
innen, Tiszántúlra, Tiszáninnen, Tolnába, Bara-
yába, Budapestre, mindenhova. Álljunk csak meg
s gondolkodjunk egy kicsit. Mintha már ilyet
allottunk volna vagy láttunk volna. **(Kiss Meny-**
ért: A kommünben!) Igen, ehez hasonlót láttunk
bolsevizmus alatt; akkor mindent centralizáltak,
özpontositottak. Ha valamelyik gyermekem kint
z udvaron a homokba eljátszott, vagy elszórt akár
gy konyha-, akár egy szobakulcsot, el kellett
iennem a bizalmiférfihoz s felhivatni, nézze meg,
ogy a záramhoz kell-e kulcs? A bizalmi adott
ekem egy cédulát, amely szerint Esztergályos
ános, aki itt és itt lakik, akinek tényleg van ajtaja,
lvesztett egy kulcsot. Ezzel a cédulával elküldött
ngem az utcai főbizalmihoz, akinek hitelesitenie
ellett, hogy ebben és ebben az utcában és házban
ikó Esztergályos János tényleg ott lakik és tény-
eg elvesztette a kulcsot. Ezzel az irással el kel-
ett mennem a kerületi bizalmihoz, aki szintén
itelesitette azt, végül a kerületi bizottsághoz, amely
- ha jól tudom — az elöljáróságon volt.

A kerületi elöljáróság erre a néhány hitelesi-
téssel ellátott irásra adott egy másik irást, amely
ugy szólott, hogy Kovács Péter lakatosmester ur,
Csengeri-utcai ... **(Hedry Lőrinc:** Az »ur« nem volt
benne!) Bocsánat: elvtárs. Érdekes, hogy önök
jobban tudják, mint én. *(Élénk derültség.* — **Hedry**
Lőrinc: Sajnos, a saját bőrünkön tapasztaltuk!)
Szóval, ehhez a Kovács Péter lakatosmesterhez
kaptam egy irást, amely felhatalmazza, illetőleg
utasitotta őt, hogy részemre egy darab kulcsot
utalványozzon ki. Méltóztassék most ezt az utat
visszafelé elképzelni, mert nekem igazolni kellett,
hogy a kulcsot átvettem, s ezt tudomására kellett
hozni a főbizalmi ak, mig végre odáig jutottam,
hogy a kulcsot a zárba bedughattam.

Nem tudom, hogy ebben a most tervezett köz-
pontositásban hol van az egyszerüsités?

De mondok más példát. Önök emlékeznek reá,
hogy Szovjet-Oroszországban is minden a központo-
sitás irányában történt, mindent központositottak,
amit csak el lehet képzelni. Esztendők után rájöt-
tek arra, hogy a központositás gondolata szeren-
csétlen, nem lehet keresztülvinni, szükség van
tehát arra, hogy decentralizáljanak.

Csak egyetlen példát hozok fel arra, hogy mit
jelent a központositás? A Máv.-nak is van anyag-
beszerző hivatala s itt történt a következő eset:
A román megszállás után, amikor a románok ki-
vonultak, az összelőtt tiszai hidat ujra kellett épi-
teni. Szükség volt tehát tiplifákra, gerendákra, —
igy nevezik ezt az ácsok — mire a Máv központi
hivatalához irtak fel ezek leküldése végett. Gazda-
sági szempontból sürgős volt a hidépités, azonban
a tiplifák nem jöttek. Történt egy napon, hogy a
Tiszán leeresztettek egy tutajt, mely tele volt
megfelelő fával. A tutaj a hidépitésnél állt meg.
A fa nagyszerü volt, s a hatalmas tiszai hid fel-
épitéséhez használható állapotban. Táviratot me-
nesztettek a Máv beszerző főosztályához, hogy itt
van a hid alatt egy tutaj, rajta használható fa,
melyet olcsón meg lehetne venni, feleárért ide-
adják ezek az emberek, csakhogy megszabaduljanak
tőle, tehát felhatalmazást kérnek a meg-
vételre. A központi anyagbeszerzőhivatal leintette
őket, de azután is hosszu hetek multak el, mig
leszállitották a tiszai hidhoz a szükséges anyagot,
amely sokkal drágább volt, mint az a fa lett
volna, amelyet ott helyben mindjárt megkaphattak
volna. **(Iványi Béla:** Nem futja igy az időből! —
Szabó István *(sokorópátkai):* Csak 25 perc van már
hátra! — **Pikler Emil:** Meghosszabbitjuk! — *De-*
rültség.)

De nem látom azt a szociális érzést sem, amelyet a kereskedelmi minister urnak legalább a tárcájához tartozó dolgozó emberekkel szemben kellene tanusitani. Nemcsak az iparosság súlyos sérelméről van szó, mert közvetlenül a ministeriumhoz tartozó postahivataloknál is látjuk, hogy menynyire érzéketlen a kereskedelmi minister ur.

Azt, hogy mennyire nem való arra a helyre, amelyen van, semmi sem bizonyitja jobban, mint az az egyetlen eset, amelyet a következőkben mondok el. A pécsi főpostánál egy női alkalmazott 15 esztendeig végezte becsülettel szolgálatát. A 15 esztendőhöz egy hónap hiányzott, s bár büntetve soha nem volt, amikor megbetegedett, betegsége alatt nyugdijazták. Egy hónap hiányzott csak ahhoz, hogy teljes 15 esztendei szolgálata legyen és igy nyugdijába 15 esztendőt számitsanak be, de ezt a kérését nem teljesitették. Ez a szerencsétlen nő beadványt intézett a kereskedelmi ministerhez kérve, hogy kegyelemből adja meg azt az egy hónapot neki, hogy teljes nyugdijat megkaphassa, hogy legyen miből élnie. A minister ur a napokban értesitette őt arról, hogy legnagyobb sajnálatára nem engedheti meg, miután a 15 esztendőhöz még 30 nap hiányzik.

Nagy érzéketlenség ez és a szociális érzék hi-

ányára vall. Kérdezem, megfelel-e egy olyan ember a kereskedelmi ministeri székben, aki még ezzel a minimális érzékkel sem rendelkezik, hogy ilyen szörnyü esetben, mint amilyent elmondottam, segitségére legyen az alája rendelt személyzetnek, vagy az adózó polgárságnak?

Legyen szabad most már csak futólépésben táviratí stilusban, elmondanom mindazt, amit még el akarok mondani. (**Kiss Menyhért:** Meghosszabbitjuk! — *Derültség.*)

Itt van pl a vasutasok ügye. Hosszu idő óta beszélünk már arról, hogy állami és nemzeti érdek parancsolja, hogy a vasutasság lelkületét megnyugtassuk. Számtalan esetben jöttem ide ügyükkel, interpelláltam, kértem, s előadtam a vasutasság sérelmeit a nemzetgyülés és a kormány előtt, de soha meghallgatásra nem találtam.

A magyar vasutasság, amely évtizedeken keresztül minden vihar ellenére becsülettel, hüséggel szolgálta ezt az országot, s amely a háboru alatt emberfeletti munkát végzett, elvárt, volna, hogy a kormányzat megértő politikát tanusitson vele szemben. Ezzel szemben azt látjuk, hogy a kormány a legridegebb magatartást tanusitja a vasutasággal szemben.

Csak egy-két esetet mondok el. A multkoriban elmondottam egyszer hogy a vasutasságnak nincs meg az egyesülési és gyülekezési szabadsága. A magyar vasutasságnak nem szabad politikai és gazdasági érdekeinek megvédése céljából szervezkedni. A magyar vasutasságnak nincs meg a saját szaklapja. Nagyon érdekes és nagyon jellemző az egész kormányzatra a következő eset. Nemrégiben bejelentettünk egy lapot »A Vasutas« cimen. Előzőleg megkérdeztem a belügyminister urat, hogy van-e kifogása a lap megjelenése ellen. — Neki nincs kifogása, mondotta, mert nincs semmi köze hozzá. — Kértem, adja meg a terjesztési jogot a Magyar Vasutasnak, s a belügyminister ur azt mondotta, hogy »nem teszem, mert nekem elvem az, hogy ha egy lapot beszüntetek, az többé meg ne jelenhessen.« — Elmentem erre a kereskedelmi minister urhoz, mint a legfőbb faktorhoz. Kérdeztem, van-e kifogása az ellen, hogy a magyar vasutasság lapot inditson. Az mondotta nekem a minister ur, hogy — e pillanatban nem tudok határozott választ adni, azonban 2—3 nap mulva megadom a választ. — Ennek az időnek elteltével magához hivatott a minister ur és kijelentette, hogy nincs kifogása ellene. Persze ez a 2—3 nap arra kellett, hogy Kelety Dénes igazgatóval és talán Tasnádi-Szücs Andrással megbeszélje a dolgot. Nagyon érdekes, hogy a minister urnak nem volt kifogása ellene. Ezután beadtam a kérelmet rendesen felszerelve mindennel a ministerelnökség sajtóirodájába és vártuk, hogy január 1-én a lapot meg tudjuk inditani. Egyszer csak hazajön a minister ur vadászatról, s a rákövetkező napon értesitést kapok, a sajtóirodából, s két rövid sorban ez volt olvasható: ezidőszerint a kérelem nem teljesithető. Kérdezem a ministerelnök urat, a kereskedelmi minister urat és az egész kormányt, mennyivel rosszabb polgárai a magyar vasutasok az országnak, mint amilyen pl. maga a ministerelnök ur, vagy bármely minister? Talán nem teljesiti a magyar vasutasság olyan hüséggel, szeretettel és szorgalommal a kötelességét, mint a hogy azt tőle megkivánják? Vagy ha igen, ennek ellenében a szabadságjogoktól való megfosztás és elnyomás a bér? Miért csinálja a kormány ezt?

Amilyen érzéketlen a kormány a vasutasság szabadságjogával szemben, épen olyan érzéketlen azokkal a szerencsétlen vasutasokkal szemben, akik hüséggel, szorgalommal dolgoztak és szolgálták az államot mindaddig, amig meg nem öregedtek, tehát egy életen keresztül, akik nyugdijasok. Épen olyan szükkeblü azonban a vasutasok özvegyeivel és árváival is.

Hogy mit csinál a kereskedelmi kormányzat vasutasok járulékaival, az özvegyek és árvák járadékaival szemben, az egyenesen kétségbeejtő. Amikor legutóbb a régi képviselőházban, mult é szeptemberében gyülést tartott a vasutasság, e kellett volna oda jönni a márványarcu kereskedelmi ministernek is, s meg kellett volna nézni azt a képet, amelyhez hasonlót Verescsagin, hajón elpusztult orosz festő tudott csak festen Egy Gorkij-képet láthatott volna a márványarc kereskedelmi minister ur ott, s csak Az éjje menedékhelyben láttunk hasonló arcokat és al kokat, mint amilyeneket ott a régi képviselőhá termében láttunk. Idős, öreg, megrokkant nyugdija vasutasok, a nyomoruságtól és éhségtől elcsigázo vasutas özvegyek, sápadt beteges gyermekek ülte ott, az éhségtől elaszott arckifejezésekkel és leri róluk a szörnyü kétségbeesés. Szerettem volna, h a minister ur ott lett volna és megnézte volna a a szörnyü kétségbeesést, amely ott volt.

A vasuti munkásság éveken keresztül fizette l aranyértékben a maga járulékait, amelyeket levo tak a magyar vasutasságtól az állam által részük adott keserves fizetésből és a magyar vasutass szótlanul türte ezt, azzal a gondola tal hogy l majd megöregszik és ha már nem tud többet do gozni, vagy elhal, s özvegye és árvái maradna hátra, az állam gondoskodni fog róluk és megkapj a nyugdijat. A magyar vasutasok nyugodtan halta meg a jól elvégzett munka után, mert volt eg nyugdijszabályzatuk, amely biztositotta részük a nyugdij összegét. És 1922 ben, vagy 1923-ban eg szer csak végigsivitott a sinek mentén a rémhi hogy szanálni fogják az országot, a vasutasságot i mi történik velünk! Csititgatták a vasutasság hogy nem történik semmi baj, mert a nyugd szabályzat biztositja a nyugdijukat. Egy szomor sötét napon azonban a gondok szörnyü terh rászakadt a nyugdijas vasutasságra, az özvegyek és árvákra, mert a szanálási törvény megfosztot őket attól, amit a törvényes alapon biztositott részükre.

Hogy milyen égbekiáltó igazságtalanság történ a nyugdijasokkal, azt a következő eset bizonyitj Kifizetendő volna a MAV nyugdijintezetének a a szabályzata szerint 10 évi szolgálat után 800 aran korona, ezzel szemben a szanálás után kap az ille 192 aranykoronát; 15 évi szolgálat után 1050 aran korona helyett kap 468 aranykoronát; 20 évi szo gálat után 1300 aranykorona helyett kap 718 aran koronát; 25 évi szolgálat után 1500 aranykoron kellene kapni és kap 1021-et; 30 évi szolgálat utá 1800 aranykorona helyett kap 1458-at; 35 évi szo gálat után 1960 aranykorona helyett kap 1840- és csak 36 évi szolgálat után kapja meg azt, am a törvény részére biztosit. Kérdezem, hogy milyc erkölcsi alapon merte a kormány megfoszta a magyar vasutasságot attól az összegtől, amelyet ő aranyértékben befizettek? A magyar vasutasok ne akarnak egyebet, csak azt, amit befizettek. Micsod erkölcsi alap az, amely erre feljogositja a kormán azzal a vasutassággal szemben, amely társadalon mint mondottam, egy életen keresztül szorgalmasa becsülettel és hüséggel szolgálta a magyar vasut keresztül a hazát?

De ugyanugy bánik el az özvegyekkel és magukkal tehetetlen nőkkel is. Ha még az é férfiakkal szemben ilyen lelketlenül bánik is el kereskedelmi kormányzat, miért teszi ezt a mag val tehetetlen és védtelen özvegyekkel szembe miért fosztja meg azt a vasutas özvegyet attól segélytől, amely neki alapszabályszerüen jár, am lyet belügyministerileg és kereskedelemügyi mini teriileg is jóváhagytak? *(Egy hang a jobboldalon Nemcsak a vasutasokkal van ez igy!)* Nekem a ma gyar vasutasság fáj a legjobban. Ha máshol is me csinálták ezt a lelketlenséget, az sem nekem, se

vasutasságnak, sem önöknek nem lehet megyugtató. (**Erdélyi Aladár:** De nekünk egyformán új!) Ugyanezt csinálja a hadiözvegyekkel is. A nyugíjintézet alapszabályának 15. és 16. cikke szerint férj nyugdíjának $^{6}/_{8}$-ad része illeti meg az özvegyet, s a nyugdíj a fizetés $^{1}/_{3}$-ad részénél kevesebb em lehet, és ezzel szemben azt látjuk, hogy ledukálják az özvegyi nyugdíjat a szanálási törvényre való hivatkozással, amely körülbelül 50%-kal sökkenti annak a becsületes özvegynek törvényzerű járulékát. Hát a szanálási törvényt, illetőleg szanálást a magyar vasutasság és a magyar asutasok özvegyeinek és árváinak a gyomrán eresztül akarja keresztülvinni a kormányzat? keserűség kitör belőlem és mindjárt olyat monok, hogy rendreutasitást kapok. *(Derültség.)*

Lehetetlen nyugodtan viselkedni, amikor látja z ember, hogy a legszegényebbeknél, akikre áll példabeszéd, hogy még az ág is huzza őket, ogy a szegény munkásosztályon akarja az állam énzügyi egyensúlyát helyrehozni. Szanálás! 250 illió aranykoronát vettek fel 10%-os kamatra a ülföldtől s ebből meg 100 millió aranykorona még indig érintetlenül fekszik s 3% kamatot kapunk zért a 100 millióért, amely betétként van elhevezve a bankokban. Kérdem a t. Nemzetgyülést s a kereskedelmi kormányzatot, hogy nem a lelőtlenség mérhetetlen foka-e az, amikor a magyar asutasságtól elveszik a falat kenyeret, s letörik száraz kenyér kétharmadrészét ugyanakkor, nikor súlyos és nehéz milliárdokat dobunk ki kormány könnyelműségéért, hogy 250 millió anykorona után körülbelül 315 milliárd papironát fizetünk kamatként. Ha ilyen horribilis sszeget egyszerűen csak ki tudunk venni a dolgozó adófizetők zsebéből, kérdezem, hogy emberi, olitikai, magyar nemzeti, keresztény és fajvédő empontból menthető-e ez az eljárás, amelyet a ereskedelemügyi kormányzat a vasutasokkal művel. **rdélyi Aladár:** Megtesszük pénzügyminisztemek a épviselő urat, ha olcsóbb kölcsönt tud szerezni!) essék megpróbálni előbb! *(Derültség.* — **Erdélyi ladár:** Vigyázat, mert itt van az a kérdés, ahol terényi cikke szerint 30—40 ember száz helyett gezné el a központi anyagbeszerzést!) Azt sem szi el t. képviselőtársam.

Kevés lévén az időm, elmondandóimból melyiet szeressem, melyiket válasszam? **(Szijj Bálint:** sak süritse! — *Egy hang a jobboldalon: Távirati ilusban! — Halljuk! Halljuk!)*

T. Nemzetgyülés! Amilyen kemény birálatot demel a kereskedelemügyi kormányzat, ugyanyan mértékben megérdemli a jogos és kemény rálatot a népjóléti tárca is. **(Kiss Menyhért:** Ugy n! Ez igaz!) Csak egy-két részt ragadok ki, mert szen végig akarok menni valamennyi tárcán. **'erlaki György:** Ne vegye el Kiss Menyhért keyerét!) Számtalanszor elmondtuk már a hadikkantak, a hadiözvegyek és a hadiárvák sérelei. Számtalanszor elmondtuk, hogy mi történik hadirokkantakkal az után az irtózatos áldozat án, amit a hadirokkantak és a magyar katonák, agyar katonák nejei és gyermekei hoztak. Beületbeli kötelessége mindazt beváltani hiány élkül ezután az áldozat után a magyar államnak, nit igért akkor, amikor a magyar fiuk elmentek haza határán tul védeni a veszélyben levő hazát. iába emlegettük ezt, fájdalom nem találjuk meg t a megértést a népjóléti minister ur részéről m, amelyre joggal számithatnak a hadirokkantak hozzátartozóik. A népjóléti minister urnak is t mondom, amit a kereskedelemügyi minister nak mondtam: jöjjön velem. **(Kiss Menyhért:** nyomortanyákra!) Nem kell a nyomortanyákra ennie, nem is vezetném oda, oda ugy sem jönne , mert a multkor is invitáltam s megigértem, gy nem árulom el, hogy kicsoda, még sem jött el, tehát nem is hivom a nyomortanyákra, de meghivom, hogy jöjjön velem a körutra vagy a Rákóczi-utra sétálni és megfogja látni, hogy a körutakon majdnem minden utcasarkon béna karu féllábu félistenek ülnek vagy állnak. **(Erdélyi Aladár:** Nem mindig, vigyázzon!) Tessék az ülés után velem jönni t. képviselőtársam és az utcasarkokon ép ugy, mint a nyomortanyákon, ott fogja látni a félisteneket féllábbal, amint egyik meglevő kezükben régen lejárt beváltatlan váltót tartanak a közönség felé. Méltóztatnak még emlékezni azokra a plakátokra, amelyeken a nemzet elmaradhatatlan háláját igérték a harcba menő épkézlábu fiuknak és apáknak. Emlékezzenek erre, s most ott állnak a féllábu és félkaru félistenek az utcasarkokon és várják, hogy jószivü emberek egy-egy ezer koronással rójják le annak a váltónak az összegét, amely váltót akkor adtak a kezükbe, amikor a háboruba, a vágóhidra küldték őket.

T. Nemzetgyülés! Számtalan esetben elmondtuk ezeket a sérelmeket és panaszokat. Sajnos, azonban eredmény nélkül. **(Erdélyi Aladár:** Méltóztatik azonban emlékezni, hogy a népjóléti minister ur azt is mondta, hogy ezeket még erőszakkal sem tudja bevinni az otthonokba, ahol ellátást kapnának. — **Kiss Menyhért:** És a gyermekeikkel és a nejeikkel mi történik? — **Erdélyi Aladár:** Azért mondtam, hogy általánositani nem lehet!) Bocsánatot kérek, én arról beszélek, amit látok. A körúton a Hegedüs Sándor utca sarkán egy egylábu cipőtisztitó rokkant ül, illetőleg dolgozik, és nem keres egy nap annyit, hogy abból három vagy négy gyermekének meg tudja venni a száraz kenyeret.

És akkor mit kap e szerint a rendelet szerint, amely január 1-étől kezdve lépett életbe? Szégyengyalázat, hogy azok a rokkant magyar katonák, akik harcoltak a különböző harctereken, akik végégjártak az egyiptomi sivatagtól, Bagdadtól fel a francia határig a félvilágot és mindenütt dicsőséget szereztek a magyar névnek, ezek a szerencsétlen családapák sokkal kevesebbet kapnak, mint amennyit a német, a francia, az angol, az osztrák vagy akármelyik nemzetbeli rokkantak kapnak. **(Kiss Menyhért:** Igaz! — **Erdélyi Aladár:** Hát akik nem voltak kinn a harctéren, azokat meg is kellene jobban adóztatni! Én is azt mondom!) Csak tessék, én benne vagyok, nem érzem magamat találva. **(Erdélyi Aladár:** Én senkire sem céloztam! Mindenki tudja, hogy kik azok!) Méltóztassék megengedni, hogy csak példaképen emlitsem fel, hogy az angol rokkant — 100 %-os rokkantról van szó — évi 2600 aranyfrankot kap, ami magyar koronában 52 milliónak felel meg, a 100%-os belga rokkant 37 millió koronát, a francia 29 millió koronát, a német 22 millió koronát, az osztrák 21 millió koronát kap. Méltóztassék megengedni, hogy ne mondjam meg, mennyit kap a magyar rokkant. **(Erdélyi Aladár:** De kérjük, méltóztassék megmondani!) 6 millió magyar koronát kap. **(Erdélyi Aladár:** A 100%-os rokkant egész évre? Bocsánatot kérek, ez tévedés!) A közlegényről beszélek. **(Erdélyi Aladár:** Igen, Igen! Méltóztassék csak elolvasni, nehogy az arányszámok ugy sikerüljenek, mint a központi beszerzés birálata! — **Kiss Menyhért:** Hivatalos adatokat olvas! — **Ivády Béla:** Mennyit kap a 100% os rokkant?) Koncedálom férfiasan, 12 millió koronát. **(Ivády Béla:** Tehát 100%-os tévedés volt!) Ezzel szemben 21 milliót kap az osztrák **(Erdélyi Aladár:** Elismerem, hogy kevés!) és 52 milliót az angol rokkant. **(Ivady Béla:** Szó sincs róla, hogy sokalljuk) Bocsánatot kérek, t. képviselőtársaim, ne méltóztassanak részemről rosszakaratot feltételezni. **(Erdélyi Aladár:** Szó sincs róla, ez csak tévedés!) Csak azért történhetik ilyen tévedés, mert az idő rohamosan halad. Ez tehát csupán számbeli tévedés. Itt van azonban a kezemben a rendelet, amely szerint az altisztek, közlegények számára — legalább 25%-os

keresetképesség — csökkenés esetén évi 144.000 koronában megállapitott járadék ideiglenesen továbbra is megmarad. Tehát a 25%-os rokkant évi 144.000 koronát kap. (**Erdélyi Aladár:** Erről nem beszéltünk, ezt tudjuk, most csak a 100%-osról volt szó! T. képviselőtársaim megkönyitik az én helyzetemet, amennyiben elismerik, hogy ez igazságtalan és kijelentik, hogy ezt tudják, mert akkor nekem csak egy tiszteletteljes kerésem van az urakhoz: módjukban, hatalmukban van a népjóléti minister urat arra kényszeriteni, hogy a hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák járandóságát legalább is oly mértékéig szabályozza, mint ahogyan azt a velünk egyformán legyőzött Ausztria csinálja. Ha vannak olyan tételek, amelyek, — miként volt szerencsém elmondani, — teljesen feleslegesek és amelyek az állami életnek közgazdasági szempontból egyetlen vörös fillért sem jövedelmeznek... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Esztergályos János: ...akkor az a legkevesebb emberi és szociális, de nemzeti szempontból is, hogy a had rokkantakat, hadiözvegyeket, hadiárvákat legalább is oly mértékben elégitsék ki, hogy az megközelitse az emberhez méltó élet lehetőségét.

Csak még egyet kivánok erre vonatkozóan elmondani. A hadirokkantak tömegei jönnek hozzám és hoznak kérvényt, borzasztó kétségbeesésükben. Jönnek özvegyek, sok gyermekes özvegyek, hogy gyermekeik részére neveltetésük elősegitése végett pár koronát kérjenek a népjóléti ministeriumtól, hogy átmenetileg, máról-holnapra szörnyü éhségüket enyhitsék. Az ember azt hinné, hogy a mi népjóléti minister urunknak, aki szeret a nemzetgyülés nagy nyilvánossága előtt szociális érzékü embernek mutatkozni és aki szereti nagyon hangosan hirdetni az ő kereszténvi politikáját, ha özvegyek, árvák kopogtatnak az ajtaján és átmenetileg pár koronát kérnek tőle, az ajtaja és szive nyitva van és segélyt nyujt ezeknek a szerencsétleneknek. Aki ezt hiszi, az, végtelenül téved. (**Szomjas Gusztáv:** Kőszivü ember! — *Derültség.)* Kőszivü! (**Ivády Béla:** Ez nem is kifejezés!) Az elmult hónapokban, ha jól emlékszem, karácsony táján és husvét táján is én magam vittem fel a népjóléti ministeriumba egy csomó ilyen aktát, amelyben pár koronát kértek a népjóléti ministeriumtól. Megjött a válasz *(olvassa)*: »Értesitem, hogy a havi tartásdijsegélyeket folyósitani egyelőre nem áll módomban, mert az erre a célra költségvetésileg rendelkezésemre bocsátott fedezet ki van meritve.« Egy ötgyermekes, beteges anya, aki özvegyi illetményképen havonta 68.000 koronát kap, szintén segélyt kér. A kérvényre a népjóléti minister ur értesiti *(olvassa)*: »A melléklet visszaküldése mellett értesitem, hogy a gyermekei után leendő segélyeztetése iránti kérelme nem volt teljesithető.« Egy beteg özvegy, akinek két gyermeke van, s aki 24.000 koronát kap havonta, szintén segélyt kért. A kérvényét én vittem fel a ministeriumba. Az elintézés a következő volt *(olvassa)*: »A beadványt mellékleteivel együtt visszaküldve értesitem, hogy a gyermeke után leendő segélyeztetése iránti kérelme nem volt teljesithető.« Hát, t. Nemzetgyülés, ha erre azt mondja valaki, hogy az a politika, amelyet a népjóléti minister ur csinál, megfelel az ő kereszténvinek nevezett politikájának és megfelel annak az emberi és szociális érzésnek, amelyet mindenki joggal elvárhatna tőle, akkor nagyon téved.

Ezek után nem akarok már a szolgabirák végzéséről beszélni, akik a határozatukat vagy akkor dobolják ki, amikor az érdekelt felek a mezőn dolgoznak, vagy pedig szóbelileg másként hozzák meg végzésüket, amellyel a segély iránti kérelmet az illető félnek visszaadják azzal, hogy azt nem kellő időben terjesztette be. Megtörtént, hogy egy többgyermekes családapának azzal küldte vissza a szolgabiró a kérvényét, hogy annak beadásával e késett, miután az előirt határidőn túl adta b Nem akarok kikezdeni a szolgabirákkal, megvan véleményünk róluk. *(Zaj.)*

Méltóztassanak megengedni, hogy még eg tárgyra térjek ki. Megigérem, hogy amilyen gyo san csak lehet, be fogom fejezni beszédeme *(Derültség és felkiáltások jobbfelől: Meghosszabbi juk, ne rövidítsen!)* — **Perlaki György:** Sugjana neki egy kicsit!)

T. Nemzetgyülés! A belügyministeri tárcár van szó. (**Mándy Samu:** No végre! — *Derültsé jobbfelől.)* Kérdezem önöket, kell-e nekem erről sokat beszélnem? *(Felkiálltások jobbfelől: Nem* Én azt hiszem, azzal, hogy kijelentem itt, hog Magyarországon ezidőszerint még Rakovszk Iván a belügyminister, minden meg van mondva *(Éljenzés jobbfelől.* — **Pikler Emil:** Nem szivb jön az az éljen! — **Kiss Menyhért:** Nem őszinte az éljenzés!) Vigyázzanak az urak... (**Kabó Lajos:** Élhet azért, de nem muszáj ministerne lennie! — **Kiss Menyhért:** Három hét mulva eg másik lesz!) Kérek egy kis figyelmet, mert a re delkezésemre álló idő mindjárt letelik. *(Derültsé jobbfelől.)* Ez az én időm és nem az uraké! Kére egy kis csendet! *(Elnök csenget.)*

A belügyi tárcánál nem akarok sokat beszél Csak két ügyről akarok itt röviden megemlékezn *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* A frankhamisitásr nem beszélek. *(Mozgás jobbfelől.)*

Az egyik az, ami legközelebb esik ide hozzán ma, amikor az urak hangosan mondják és hirdeti hogy konszolidáció van, s amikor a belügymini ter ur, a ministerelnök ur és mindenki a kormán székben konszolidációról beszél. 1926-ban, az ellc forradalom kormányzatának hetedik esztendejébe megtörténtek Budapest területén az, hogy állan közegek, rendőrök, az utcán végig menve, olya dalokat énekelnek, (**Szomjas Gusztáv:** Valan indulót!) amelyek sértik az emberi önérzetet amelyeket nagyon könnyen gyilkosságra való fe hivásnak lehetne mondani. *(Mozgás jobbfelől.)* An kor pedig ezt az ujságok közlik, akkor másna »Csak azért is!« jelszóval végigmennek és daloljá ugyanazokat a nótákat az utcán, (**Erdélyi Aladár:** Nem is helyeseljük) és csak a közbelépett higga férfiaknak köszönhető, hogy tegnap délelőtt Angyalföldön nem történt egy olyan skandalu amely az egész világ figyelmét megint ideterel volna; csak azoknak a higgadt férfiaknak, akik c voltak és lecsillapitották azokat az emberek akik joggal háborodtak fel, köszönhető, hogy ne történt egy szörnyü európai botrány. (**Szomj Gusztáv:** Mi volt az?) Ezt csak jellemzésképe emlitem fel, (**Szomjas Gusztáv:** Amikor a kath likusokra rálőttek a templom előtt, akkor is ily nagy lármát csináltak?) Tiszalökről is beszélte és senki sem beszél ma már erről! Miért oko kodik mindig épen Szomjas képviselő ur? *(Derü ség.)*

De itt van a másik dolog, ami egész Euró előtt szörnyü balkáni állapotot jellemez és mut nevezetesen a kiutasitások dolga. A kiutasitások már emlités történt, de az urak el sem tudják ké zelni. (**Szomjas Gusztáv:** Hogy mennyi galiciai v itt!) halvány fogalmuk sincs arról, hogy mi történ a kiutasitások dolgában. Negyven esztendő óta élő magyar embereket utasitanak ki, akiknek dé unokájuk is van itt; most jut eszébe a belüg ministeriumnak őket kiutasitani! Félreértés történjék: én nem a belügyministeri személyzet okolom, hanem magát a belügyminister, me amilyen a minister, olyanok a tisztviselők is! Il tőleg helytelen ez a megállapitás, ezt visszavonc férfiasan, őszintén és azt állapitom meg, hogy belügyministerium tisztviselői 99%-ig szeretett megelégedéssel végzik munkájukat, csak az

egy-két százalék, amelyhez a kiutasitási ügyek tartoznak, vág egybe teljesen a belügyminister ur szellemével. Kérdezem én, szabad-e becsületes magyar embereket, akik 40 év óta élnek itt, bün tetve soha sem voltak, akik egzisztenciát teremtettek, hosszu éveken át itt adót fizettek, itt katonáskodtak — a legtöbbje vagy a 4 es tüzéreknél, vagy pedig az első gyalogezrednél szolgált, — most kitoloncolni az országból?! Gondolják-e az urak, hogy a belügyminister urnak ez a ténykedése, ezek a kitoloncolások kellemes fényt vetnek a külföldön a magyar közállapotokra és a magyar viszonyokra? Nem méltóztatnak azt gondolni, hogy a magyar belügyi kormányzat ezért a ténykedésért a legsúlyosabb kritikát kapja? Én tehát ezekről a padokról is élesen tiltakozom a belügyminister ur azon eljárása ellen, hogy itt lakó becsületes polgárokat, családapákat, akik évtizedek óta itt laknak és itt adót fizetnek, kiutasit az országból!

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Exisztenciákat, családokat tesznek tönkre! Tiltakozom ez ellen, és tiltakoznia kell minden józan eszü embernek, mindenkinek, aki még az ország jó hirnevére valamit ad!

Végefelé közeledem. Méltóztassék megengedni, hogy az igazságügyi tárcával ez alkalommal ne foglalkozzam, miután az idő kevés, **(Erdélyi Aladár:** Rendben van!) bár Frühwirth Mátyás t. képviselőtársam délelőtti felszólalása nagyon kényelmessé tette számomra a helyzetet, hogy erről a kérdésről is beszéljek. **(Szijj Bálint:** Tessék csak összesüritve elmondani!) Én tehát az igazságügyi tárcával nem foglalkozom, csak azt kérem a nemzetgyüléstől, azt kérem a kormánytól, hogy ezen a téren is szünjék meg a bosszu-politika, azt kérem a kormánytól, szakitson végre a bosszupolitikával, elég volt ezen a téren is az, ami történt, elégedjék meg azzal a szenvedéssel, amelyet azok az emberek átéltek és átélnek, akik hazájuktól távol lenni kénytelenek, elégedjék meg az igazságügyi kormányzat azzal, hogy azokért a politikai cselekményekért, amelyek 1919-ben elkövettettek, a különböző, biróságok, a gyorsitott biróságok több, mint kétezer esztendő börtönbüntetést szabtak ki, több, mint kétezer esztendőre itéltek el embereket, fosztottak meg a szabadságuktól azért, mert politikai felfogásuk más volt, mint a mai kormányzati rendszeré, elégedjék meg a kormány, elégedjék meg az igazságügyi kormányzat azzal, hogy több, mint 120 halálos itéletet mondtak ki, legyen vége a bosszu politikájának, nyissák ki a börtönök ajtaját, *(Élénk derültség és felkiáltások jobbfelől: A kommunisták is ezt tették!)* engedjék haza azoka az embereket, akik, ha bünt követtek el, keserve en megbünhődtek, azért, hogy politikai felfogásuk más volt, mint ezé a kormányzati rendszeré! Legyen béke ebben az országban, értsék meg az emberek, hogy a bosszu politikája ahhoz a katasztrófához fog vezetni, amelyről délelőtt beszéltem.

Hozzátartozik még mai felszólalásomhoz, hogy röviden a kultusztárcához tartozó egyik olyan intézkedésről is beszéljek, amely egy hajszálnyival sem segiti elő ennek az országnak jó hirnevét. Számtalan esetben felemlitettük és megmondottuk, hogy egy ország kulturalis fejlődésének alapja a tanszabadság. Számtalan esetben kimutattuk ezekről a padokról, hogy a tanulás szabadságának korlátozása előbb vagy utóbb meg fogja magát bosszulni. A tanulás szabadságának korlátozása nem méltó egy olyan nemzethez, amely szeret azzal kérkedni, hogy kulturnemzet, amely szereti hirdetni, hogy az egész világ civilizációjának, kulturájának hosszu évszázadokon keresztül hasznos, dolgozó tagja volt. A tanszabadság korlátozásának fentartása csak egy olyan nemzetnél lehet, amely nemzet megbékült a halál gondolatával. Már pedig délelőtti előadásom keretén belül megmondottam nyiltan, őszintén, *(Felkiáltások a jobboldalon: Az délután volt! Ebéd előtt!)* hogy ezt a magyar népet életrevaló, egészséges, józaneszü, jószivü népnek tartom, amely nem érdemelte és nem érdemli meg a pusztulás és a halál sorsát. Élni akarunk! Ahhoz azonban, hogy élhessünk, hogy a második ezer évet megérhessük, szükség van arra, hogy mindazt a kelevényt, fekélyt és sebet az ország testéről lefaragjuk és kigyógyitsuk, amely kelevény, fekély és seb esztendők óta elboritja az országot. A numerus clausus eltörléséről van szó. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Röviden akarok rámutatni arra, *(Derültség. —* **Ivády Béla:** Már csak öt perce van!) hogy nem egyedül a szociáldemokraták azok, akik súlyosan elitélik a numerus clausus behozatalát és fentartását. Nem egyedül a szociáldemokraták azok, akik a numerus clausus törvénybeiktatását nemzeti szerencsétlenségnek tartják. **(Szijj Bálint:** Kiss Menyhért is annak tartja!) Nem csak a szociáldemokraták és nem csak Kiss Menyhért képviselőtársam, hanem gróf Apponyi Albert t. képviselőtársunk is elitéli a numerus clausust, aki egy alkalommal a következőket mondotta *(olvassa)*: »Tapasztalatból tudom, hogy mennyire nehéz mostani helyzetünkben a numerus clausust a müvelt nemzetek képviselőivel megértetni már abból a szempontból is, hogy semmi ürügy se lehessen, amely utjába állhatna kulturális egyenjoguságunk, sőt Kelet-Európában elfoglalt vezető szerepünk elismertetésének. Ezért kivánnunk kell, hogy mindenben, tehát ebben is visszatérjünk a jogegyenlőség követelményeinek tiszteletbentartásához, nem is beszélek arról a hatásról, amelyet a numerus clausus fennallása ifjuságunk lelkületére gyakorol és amely abban is megnyilvánul, hogy amióta fennáll, a jogállapottal szemben is elég gyakran fordultak elő erőszakos kihágások.«

Nem szociáldemokratákat idézek, nem destruktivokat citálok itt. Boldogult Grecsák Károly volt igazságügyminister a következőket mondotta: *(olvassa)*: »Az egyéni szabadság szempontjából természetesen súlyos sérelmet jelent a numerus clausus.« Továbbá ezt mondja *(olvassa)*: »Elzárni a tanulástól embereket és ezeket félig nyers állapotban visszataszitani a további képzéstől minden lehet, csak nem állami érdek.« Én barbarizmusnak nevezem. Haypál Benő, a budai reformátusok nagytekintélyü lelkésze azt mondja: »A numerus clausust embertelennek tartom.« Gyerünk tovább. Hüttl Hümér egészségügyi főtanácsos a következőket mondja: *(olvassa)*: »Szelekciót egyedül a tanulmány alapján tudok elképzelni. Képtelenség, hogy valakinek hite, vallása szerint csináljanak rostálást.« Szász Károly is súlyosan elitéli, szintugy Strausz István t. képviselőtársunk, akire a legrosszabb akarattal sem lehet ráfogni, hogy hozzánk, vagy a destruktiv párthoz tartozik *(Derültség. —* **Szijj Bálint:** Tehát maga is elismeri, hogy ott destruktivok ülnek!) Lukács György igy nyilatkozik *(olvassa)*: »Annál megokoltabb volna e törvény törlése, mert a külföld nem nézi jó szemmel ezt a megszoritó törvényt, sőlét reakciót lát benne. Amikor látja, hogy a nemzetközi érintkezésben mindenkor a kisebbség elnyomása ellen és a kisebbségi jogok érvényesitése érdekében küzdünk. Ez a numerus clausus törvény, amelyről a külföld nagyon jól van értesülve, eljárásunkban nemcsak szégyenitő, de sokszor egyenesen paralizálja azt a hatást, amelyet különben fellépésünkben elérhetünk.« Hogy azonban valakit ki ne hagyjak, méltóztassanak megengedni, hogy az egységespártnak olyan agilis tagját, mint pl. Csontos Imre képviselőtársamat is idézzem, *(Éljenzés a jobboldalon.)* aki a következőket mondotta: *(olvassa)*: »Menjenek már azzal a numerus clausussal! veszekedjenek azokkal

akik csinálták! — *(Derültség.* — **Szijj Bálint:** Kategorikusan mondta! — **Erdélyi Aladár:** Igaza volt!)

Amint méltóztattak látni, ebben a néhány sorban, néhány pillanat alatt megszólaltattam mindazokat, akik ebben a kérdésben hangadók. Arra kérem a t. Nemzetgyülést, hogy ha a magyar nemzeti érdekeknek igazán szolgálni akarnak, gondoskodjanak arról, hogy a numerus clausus eltöröltessék. Nem mondom, hogy a mi kívánságunkra, hanem álljon ott fel Szomjas képviselő úr, vagy akárki az urak közül, tegyen erre javaslatot, fogadják azt el és töröljék el a numerus clausust. *(Zaj.)* De miután kétlem, hogy az urak ezt meg mernék tenni, vagy ezt megcsinálnák, **(Szijj Bálint:** Azt is megobstruálnák!) méltóztassanak megengedni, hogy azt mondjam, hogy mi a magunk részéről ezekről a padokról mindazokról a kérdésekről, amelyekről ma szerencsém volt beszélni és amelyekre nézve határozati javaslatot terjesztettem elő, beszélni fogunk mindaddig, amig meg nem valósulnak. **(Erdélyi Aladár:** Isten sokáig éltesse!)

Méltóztassanak megengedni, hogy beszédem végén befejezésül néhány mondatban kijelentsem azt, hogy miért nem viseltetem mindezek után a kormánnyal szemben bizalommal. **(Erdélyi Aladár:** Tényleg, beszédéből eddig nem vettük ki! — *Derültség.)*

Egy birósági jelenet jut eszembe. *(Zaj a jobboldalon.)* Be akarom már fejezni. *(Derültség jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Esztergályos János: Mondom, egy birósági jelenet jut eszembe, ahol a vádlottat azzal vádolta az ügyészség, hogy nadrágot lopott. A védő gyönyörü szép védőbeszédet mondott, ugy hogy a biróság már-már hinni kezdte, hogy az előtte ülő vádlott ártatlan. A vedőbeszéd után visszavonult a biróság, majd egy pillanat mulva visszajött, hogy az itéletet kihirdesse. A biró odaszól a vádlotthoz, hogy álljon fel. A vádlott nem áll fel, ülve marad. Még egyszer rászól a biró: Álljon fel! A vadlott nem áll fel. (**Lendvai István:** De ön leül, remélem!) Végül odaszól a védő: Álljon hát fel, vádlott, mert illik az itélet kihirdetésénél a biróság elé állani. Erre a vádlott odasugja a védőnek: Bocsánat, védő ur, nem lehet, mert a lopott nadrág rajtam van. *(Derültség.)*

Ezen a kormányon is rajta van a lopott nadrág. Ez a kormány azért nem mer a helyéről elmenni, mert ha elmenne, mert ha felállanának a ministeri székekből, látnák, hogy a lopott nadrág rajta van, *(Derültség és felkiáltások jobbfelől: Akkor örökké marad!)* hogy a bűnök halmazata rajta van és épen azért, mert az egész közvélemény tudja, hogy bűnös nadrágban jár ez a kormány, hogy bűnök terhelik ezt a kormányzatot, — azok a bűnök, amelyeket esztendőkön keresztül elkövettek az orszag dolgozó népe ellen — bizalommal nem viseltetünk iránta s a törvényjavaslatot még általánosságban sem fogadom el.

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom s megteszem javaslatom legközelebbi ülésünk idejére s napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket hétfőn, folyó hó 26-án délelőtt 11 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak-e napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most következnek az interpellációk. Az első interpelláló Zsirkay János képviselő ur, nincs jelen, interpellációja tehát töröltetik.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék Huszár Károly képviselő urnak, a következő interpellálónak interpellációját felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa):* »Mit tesz a kormány a sárvári műselyemgyár üzemének beszüntetése ellen, amely 1400 embert tesz munkanélkülivé?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Huszár Károly: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Végtelenül sajnálom, hogy két esztendeje interpellálok már egy nagy magyar iparvállalat beszüntetésének dolgában, immár azt hiszem, ötödször és egyetlen egy alkalommal sem vagyok abban a szerencsés helyzetben, hogy interpellációmat a kereskedelemügyi minister ur meghallgassa és rá itt a Házban választ adjon. Megengedem, hogy a minister ur ma akadályozva van (**Lendvai István:** Két év óta akadályozott minister!) és ebből nem akarok valami különös nagy kérdést csinálni, de azt hiszem, ha a kereskedelemügyi minister ur egyetlen egyszer jelen lett volna és az adatokba mélyen belenézett volna és az elintézésbe belenyult volna, akkor ma nekem már nem kellene beszélnem és mindaz, amit most a Ház előtt, a egész ország nyilvánossága előtt kénytelen vagyok feltárni, be nem következett volna.

Örülök, hogy itt van a pénzügyminister ur nem tudom ugyan, hogy a kereskedelemügyi kormány nevében is fog-e nekem választ adni. (**Bud János pénzügyminister:** Igen!) Akkor természetesen egészen másként áll a dolog. Még igy is azonban azt kell mondanom, hogy nagyon sajnálom, hogy a kereskedelemügyi minister ur nincs itt, mert egy iparvállalat létezése vagy megszünése elsősorban és főként a kereskedelemügyi kormányzat kérdése. *(Ugy van!)* Különben erre a kérdésre néhány nap mulva vissza fogunk térni a kereskedelemügyi és a pénzügyi költségvetések tárgyalásánál, amikor nemcsak én, hanem egész pártom, illetőleg annak több szónoka ezt a kérdést teljes egészében fel fogja tárni.

Nem akarom ugyan az időt kimeriteni, a biztonság kedvéért azonban, hogy mondanivalóimat nyugodtan elő tudjam adni, kérem a t. Házat, méltóztassék hozzájárulni, hogy ha szükséges lenne, beszédemet 15 perccel meghosszabbithassam. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e a képviselő urnak az engedélyt megadni, hogy beszédét 15 perccel meghosszabbithassa? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Huszár Károly: Bethlen István ministerelnök ur filozofálván egész nemzeti életünkről, a gróf Tisza István emlékére tartott nagy emlékezésén felvetette azt a nagy kérdést: mi lesz velünk magyarsággal? Ez a gondolat természetesen legtragikusabb gondolata az egész élő nemzedéknek, hogy mi lesz a magyarsággal egészében?

De ugyanez a gondolat emészti, nyugtalanitja, forradalmositja, lázitja és ejti kétségbe az egyéneket is, nemcsak a nemzet osztályait és összességét. Sárváron ebben a pillanatban 1400 magyar család él, amelyek nem tudják, hogy május 31-ike után miből fognak tovább élni és hol fognak munkaalkalmat és kenyeret találni. Ha egy faluban leégnyolc ház, ha árviz elvisz 20—30 vagy 100 tanyát, akkor megrendül az egész társadalom és nagy országos akciókat inditanak. Itt 1400 olyan család van, akikről tegnap az anyakönyvekből megállapitatott, hogy a családtagok száma ezeknél a családoknál átlag hat. Tömegesen vannak 14, 12, 10 és 8 gyermekkel megáldott családok. A magyar fajnak legértékesebb, legegészségesebb, legbecsületesebb fajtája ez.

1400 magyar család omlik össze, mert Sárvárnak remény sincs arra, hogy ha a műselyemgyár megszünik, az az 50—60 tisztviselő és az az 140 munkáscsalád ott bárm féle más foglalkozást kaphatna. Ezek valamikor 60 család kivételével, amelyek ipari szakmunkások, gépészek, kovácsok

sztalosok, 20—25 évvel ezelőtt egytől-egyig még a ıezőgazdaságban voltak foglalkoztatva. A nagy épsűrűségű vasmegyei falvakból oda költöztek az ›ári műhelyekbe és felszivta őket a gyár.

Lemaradtak a földreformról is, mert nem ;ényeltek földeket, bár talán lett volna rá alkal- ıuk, hogy Vas megyében valahogy elhelyezkedjenek. 'e ők már beidegződtek és belenőtek a gyári letbe, meg voltak elégedve azzal a helyzettel gy, ahogy a mai nehéz viszonyok között lehet, ár küzködtek, harcoltak és nélkülöztek.

Hogy mennyire egészséges az ottani helyzet, ıutatja az, hogy magának ennek a városnak lakói özül 970 ember kapott házhelyet. 200 ház már 'l is épült, nagyrészt épen azoké, akik ebben a yárban voltak foglalkoztatva, ebben a pillanatban edig 60 ház van épülőben. De hitelszövetkezetek- él, bankoknál, iparosoknál vettek fel hiteleket ›ban a hiszemben, hogy majd a gyári munkabér- ›vedelemből le fogják ezt törleszteni. Most ez a :mény mind összeomlik. Ezáltal ennek a gyárnak emcsak 1400 volt alkalmazottja pusztul el — ez- ött a hochkonjuktúra idején nem is 1400, hanem)00 alkalmazottja volt — hanem elpusztul az ttani kiskereskedelem, kisipar is és az egész fej- ›dő ipari centrum, amely erre van berendezkedve.

E pillanatban már nem 1400 ember van a gyár- ın, mert már 600 ember de facto el van bocsátva ; már nincs ott. Körülbelül egy hónapja lesz ma- olnap, hogy itt a Házban ezt a kétségbeejtő tényt ejelentettem és ma még mindig nem vagyunk ›vább a tanácskozásoknál. Végtelenül katasztrofális ılognak tartom azt, hogy ilyen kérdésben, — nelytől az egész vidék nyugalma, közrendészete, ıociális békéje és egy nagy közönségnek jövője ›rog kockán, amelynek következtében azoknak a ;aládoknak kétségbeesett helyzete olyan nehéz szonyokat teremtett, — az állami apparátus és épezet, amelynek pedig módja volna belenyulni kérdésbe, mégis csiga lassusággal dolgozik.

Multkori felszólalásom alkalmával kontrover- ám volt a pénzügyminister urral és épen azért ettem magamnak fáradtságot és most már telje- n tisztán látván a helyzetet és összeszedvén az latokat ugy beszélek, hogy minden adatért helyt lok.

A helyzet a következő. A gyár válságba került következő okok miatt: először is a műselyem 'a, amely azelőtt 15—17 svájci frank volt a világ- acon, leesett 8—10 svájci frankra. Miután a gyár- ık 90 milliárd értékü kivitele volt körülbelül, a lágpiacon való áresés szintén lényegesen előmoz- totta a válságot. Ez volt az egyik ok.

A másik ok, amit maga a pénzügyminister ur felhozott, hogy épen azért, mert ezelőtt 2 -3 'vel a műselyem-gyártásban hochkonjunktura volt ıgyon sok műselyemgyár alakult a világon és igy en a téren túlprodukció van, mely az árakat zonyos fokban veri. A pénzügyminister ur mon- ›tta, hogy ez tényleg igy van. Ezzel szemben az szak-Olaszországban levő műselyemgyárak igen ıgy prosperitással dolgoznak. Egy szó nem igaz ›ból, amivel bizonyos forrásokból, amelyek közel lanak a kartellhez, a magyar sajtót és közvéle- ényt akarják megtéveszteni, hogy a sárvári gyár- ık belga és francia anya-gyárai Tubisben és Lyon- ın szintén beszüntették az üzemet, hogy szintén igy redukciók vannak. Ez szintén nem felel meg tényeknek.

Nagy szerepet játszik a válságban az is, hogy agyarországon és a szomszédos államokban, ahova Sárváron előállitott műselymet szállitották mint vatcikk kiment a divatból és többé nincs meg az kelendősége, mint volt azelőtt. Még ma is az a lyzet azonban, hogy a műselyem a külföldi álla- okban még ma is olyan iparcikk, amelyet el lehet lyezni

Az igazi bajnak főforrása, ismétlem, hogy legfőbb forrása a multban az volt, hogy amig a belga gyár állandóan dolgozhatott 2300, később 3500 magyar-koronás szeszárakkal, addig a sárvári gyár 10.900 koronás, sőt jelenleg is a legutóbbi napokig is 7300 koronás szeszárral dolgozott. Jelenleg az a helyzet, hogy 3500 koronás árral szemben itt 7300 korona a szesz ára. Ebben a szeszárban, amelyet igy fizet a gyár a következő dolgok vannak: Éveken át minden interpelláció és minden tiltakozás ellenére a szeszkartell a sárvári müselyemgyárnak felszámitott literenkint 2000 korona fuvarátalányt. Győrből Sárvárra szallitották a szeszt. Megnéztem a vasuti tarifát, amely ebben az esetben 198 korona, ezzel szemben a vállalattól fuvarátalány cimen minden liter után 2000 koronát kapott a szeszkartell. *(Mándy Samu közbeszól. — Felkiáltások a jobboldalon: Hallatlan!)*

A legnagyobb foku visszaélésekre adhat módot egy ilyen kalkuláció, mert senkire sem lehet rákényszeriteni olyan árnak fizetését, amely egyáltalában nem teljesittetett. Hogy a sárvári ipartelepnek miért kell elpusztulnia, ennek az az oka, mert nyirbátori fuvart kell fizetnie, holott Győrből kapja a szeszt. Ezt józan ésszel megérteni nem lehet. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A másik ok a következő. Megnéztem a gyár könyveit és azokból a következő tételt kellett megállapitanom — a szeszkartel urai is bármikor meggyőződhetnek arról, hogy ez igy van — a magyar gyár ugyanazért a mennyiségü szeszért, amelyet kivisznek külföldre, 60 milliárddal többet fizet. Ez magyarán szólva a következőt jelenti: ha ez a gyár véletlenségből néhány kilométerrel odébb volna Burgenlandban, Nyugat-Magyarországon, vagy véletlenségből a feldbachi határon túl volna, akkor ugyanettől a magyar szeszkarterteltől 60 milliárddal olcsóbban kapta volna a szeszt. *(Felkiáltások a jobboldalon: Hallatlan!)* Pedig ez mindössze 20—30 kilométer különbséget jelent. És ez igy van, mindenfelé ellenmondás mellett is. (**Mándy Samu:** Nem kellett volna akkor annyi adót fizetni!) Bocsánatot kérek, ebben nincs adó. *(Bud János pénzügyminister közbeszól.)*

Bocsánatot kérek, minister ur, tévedni méltóztatik. Ne tessék velem szemben igy beállitani a dolgot. Én ezt a dolgot azzal a mérséklettel kezelem két év óta, amelyet rámkényszerit az az állás, amelyet valamikor betöltöttem és az az állás, amelyet jelenleg betöltök. Itt megszünik minden, ha igy kezeltetik a dolog, ha olyan tények vannak — és reputációmat kötöm ahhoz, hogy ezek megfelelnek a valóságnak, — hogy bármelyik külföldi cég ugyanezt a szeszmennyiséget 60 milliárddal olcsóbban kapta volna. Tessék ezt megcáfolni. Ezt nem tudja megcáfolni senki. Ezt Mándy képviselő urnak is mondom, akit ebben a tekintetben a magam részéről mint szakembert elismerek, hogy ez tény, hogy ha ennek a gyárnak ezt a 60 milliárdot nem kellett volna túlfizetnie, akkor másképen nézne ki a dolog, de ma igy áll a helyzet.

Kérdem tehát, mi a jobb? Ha mi kivisszük a nyersszeszt világpiaci és a termelési áron alul, — mert az történik, hogy százezer hektoliter szeszt kiengedtek az országból a termelési, az előállitási áron alul, — ahelyett, hogy adták volna a szeszt előállitási áron a sárvári gyárnak. Ha az előállitási áron adták volna a szeszt a sárvári gyárnak, (**Erődi-Harrach Tihamér:** A cukorral is ugyanezt csinálják!) akkor garantálom és vallom, hogy bármiféle szakbizottság előtt is be tudom bizonyitani, hogy soha be nem következett volna ez a súlyos katasztrófa.

Mindezeken kivül tudni kell a következőt. A szénsavért a magyar gyár dupla árat fizet. Volt idő, amikor a szeszért ötszörös árat kellett fizetni, most dupláját fizetik érte; a sósavért háromszoros

árat, a sóért háromszorosat, a festőanyagért dupláját, üzemáramért négyszereset, világitási áramért tizszereset fizet a külföldi gyárral szemben; a vasuti tarifa a duplája, a szén ára háromszorosa.

Addig, amig Budapesten, ahol már irtózatosan drága a villanyerő, a villany egységára 450 korona, Sárváron 800 koronás villanyár van. Ez az egy tétel kitesz havonként egy fél milliárdot.

Ehhez hozzájárult még az, — amit nyiltan fel kell tárnom az ügyhöz tartozó teljes igazság megismerése céljából — hogy a műselyemgyártás terén egy uj eljárás van, amely olcsóbb, mint volt a régi, a szesszel való termelés. A gyár a maga fejlődése során a legutóbbi időben a recuperációs eljárást bevezette és ezzel elérte azt, hogy ugyanazt a szeszt egymásután hatszor fel lehet használni, azaz minden gyártási periódusban a szesznek csak 15%-a fogy el. A gyár abba a helyzetbe került volna, hogy ahogy ezeket a modern találmányokat, ezt a technikai ujitást bevezette, bevezethetné az uj eljárást is, ha a szeszkartel árpolitikája teljesen fel nem billentette volna az egészet. (**Lendvai István**: És ha a szeszkartel nem gyakorolna diktatúrát ebben az országban! Majd még mi is beszélünk róla!) Nemzetgazdasági szempontból is arra kérem a pénzügyminister urat, méltóztassék olyan megoldást találni, hogy ne a nyers szeszt vigyék ki az országból az előállitási áron alul, hanem vigyék ki a műselymet, amelyben benne van 1400 család munkabére és megélhetése. (**Lendvai István**: Ha a szociális problémák is érdekelnék!) Ez az egészséges közgazdasági politika Magyarországon.

Ez a gyár elfogyasztott évenkint 350 vagon szeszt addig, amig teljes üzemmel dolgozott. Volt idő, amikor az egész magyar szeszfogyasztásnak majdnem 20, vagy 25%-át ez a gyár dolgozta fel. Most az a helyzet, hogy ama feltételek mellett, amelyeket a magyar adózási rendszer és a szeszkartel árpolitikája, továbbá a magyar tarifa és egyebek adnak, ez a gyár elvesztette versenyképességét.

Nem én mondom, hanem a kereskedelemügyi ministerium hivatalos szakközegei mondják, hogy van rá mód arra, hogy ezeken a dolgokon segitsenek. Sem a gyárak, sem az alkalmazottaknak nincs szanálási programmjuk. Azt kérjük a kormánytól, méltóztassék a kormány minden egyes tagjának és a pénzügyminister urnak is magáévá tenni és megvalósitani azt a szanálási programmot, amely az érdekelt vállalattól függetlenül, maga a kereskedelemügyi kormány kidolgozott és megvalósithatónak tart. Ebből a szempontból a helyzet borzasztóan sürgős. Elveszett a husvéti három hét és azután megint egy hét. Május 31-én földönfutó mindenki. Méltóztassék elképzelni ezt a lelkiállapotot. Nem lehet hétről-hétre ujabb halasztásra várni. Itt gyorsan kell cselekedni. Már azért is meg kell gyorsitani a tárgyalásokat, mert ennek a gyárnak központja és a vállalat igazgatása nem is Magyarországon, hanem külföldön van. A gyár e pillanatban olyan helyzetben van, hogy körülbelül két hónap óta egyetlenegy fillér ára nyersanyagot többé nem vásárolt, a készletek már majdnem mind fel vannak dolgozva és ebben a pillanatban már folyik a gyár likvidálása.

Most kifogytam az időből, tehát a költségvetési vita során fogunk módot keresni, — én és pártom — arra, hogy ezt szóvátegyük. A helyzet az, hogy Magyarországon a kiviteli szeszárral szemben a magyar fogyasztóközönség 62.000 koronát fizet a szeszért, azért a szeszért, amely jelenleg 4445 koronáért megy külföldre. *(Mozgás és zaj jobbfelől és a középen.)* Magyarán szólva, ez azt jelenti, hogy a fogyasztóközönség a külfölddel szemben a szeszt tizenötszörösen túlfizeti. *(Felkiáltások jobbfelől: Hallatlan!!* Ez ismét másképp azt jelenti, hogy aki Magyarországon elfogyaszt egy liter szeszt, 420 koronát kell, hogy ráfizessen minden külföldre kiszállitott liter szeszre. *(Felkiáltások a jobboldalon: Hallatlan!)* Ez olyasmire a kartel részére, amely lehetetlen, hogy felmaradjon. *(Bud János pénzügyminister közbeszól.)* Én az ország nyilvánossága előtt beszélek, cáfolhatjon meg a szeszkartel. A Szeszértékesitő Részvénytársaság, amely monopóliumot és kiváltságot élvez ebben az országban, 100 percentre dolgozik. Méltóztassék engem megcáfolni. Állitom és fentartom ezt. A mi pártunkból nyolcan-tizen be fogjuk is bizonyitani. (**Strausz István**: És ellenzékből menek!)

Egy ilyen kartel, amely 100 percentre dolgozik, kimutat 160 és néhány millió évi hasznot. Ezzel szemben, én magam meggyőződtem róla, — a szeszkartel egy igazgatójától, aki vezeti az ügyeket, — hogy egyedül tisztviselői nyugdij címén 1 milliárdot tett tartalékba.

Amit most fogok mondani, erre a minister urtól kérek felvilágositást. Megfelel-e a tényeknek, hogy a szeszkartelnek 1921 óta a külföldre kivitt szesz után a kormány még külön téritéseket fizet? *(Bud János pénzügyminister közbeszól.* — **Lendvai István**: Persze!) Téritéseket kapott tehát a külföldre kivitt szesz után. (**Bud János pénzügyminister**: Adóvisszatérités!) Adóvisszatérítést. Én ezt sehogy meg nem tudtam, bocsánatot kérek, azért vagyunk képviselők, hogy ezekbe a doldokba belenézzünk. Ha ez igazságos és helyes dolog, és akár a kormány, akár más ezt megindokolja, azt fogjuk megdani, hogy helyes. De látni akarjuk. Kérem a pénzügyminister urat, méltóztassék felvilágositást adni a nemzetgyülésnek, — méltóztassék választ adni erre a kérdésemre, — mekkora az az összeg, amely a szeszkartel visszatérités cimén 1921 óta az államtól kapott, mert ez a kulcsa annak hogy miért kedeke a szeszkartelnek az, hogy a külföldre termelési áron adja a szeszt. Ez a kulcs. Mihelyt kiderül, hogy a kormány mennyi visszatérítést adott a szeszkartelnek 1921 óta, kibogozhatjuk tovább is a kérdést. Akkor majd rákerül a sor a továbbakra.

Kérem tehát a t. kormányt, különösen a pénzügyminister urat, sziveskedjék minket felvilágositani arról, melyik volt az a törvényes rendelkezés, amelynek értelmében a szeszkartel ezeket a súlyos milliókat megkapta.

A minister ur azt mondotta a multkori beszédében, hogy nincs elragadtatva a szeszkartel. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Senki sem! Bud János pénzügyminister közbeszól.)* Korrigálom, ha igy volt értve. Mi ugy értettük akkor. *(Bud János pénzügyminister közbeszól.)* Nem akarom bevonni a minister urat olyanba, amit nem mondott. Nagyon kérem azonban a minister urat, méltóztassék lehetővé tenni, hogy ez az intézmény a legszigorubb ellenőrzésnek vétessék alá, mert mikor mi most adatokkal jövünk, a szeszkartel állandóan azzal védekedik: Kérem, velünk lehet kereskedelmileg beszélni, de a kormány urai, mint bizottai ott ültek bent velünk. (**Lendvai István**: Ugy van! Ugy van!) és ott ülnek, mi csak nem tehetünk semmit sem a kormány ellen, mert ha mi elveszitjük a sárvári müselyemgyár szeszfogyasztását is, ez ránknézve kritikus helyzet, de azért amit tettünk és teszünk, nem mi vagyunk felelősek, hiszen ott vannak a kormány urai. Ezért ezt a dolgot meg kell vizsgálni. Nemcsak Sárvár községi háztartása borul fel, hanem az államra nézve is súlyos adóbeli konzekvenciákkal jár, az elmaradását jelenti ez az ügy. Az állam jövedelmei szempontjából és valutáris szempontból is fontos tehát, hogy ott mi fog történni.

Csak munkabérben 16 milliárdot fizetett ki ez a 12.000 lakosu községben ez a gyár. Méltóztassék elképzelni, mit jelent ez.

Kérem a pénzügyminister urat szánja rá magát hiszen itt 1400 magyar család kétségbeesett jajtásáról van szó — hogy az ipari kedvezményeket, melyeket a törvény más iparvállalatoknak itosit, méltóztassék továbbmenőleg ennek a rnak is biztositani. A gyár ebben az esetben landó üzemét ugy átalakitani, hogy a fejlettebb nikai üzemre a Viskoze-féle, vagy akármiféle produktivabb eljárásra tér át. Méltóztassék zére megadni mindazokat a fuvardijkedvezméket, amelyek egyáltalában lehetségesek. Méltózsék a vámkezelési illetékeknél előnyöket adni mi a legfontosabb, méltóztassék lehetővé tenni, y az exportárnál magasabb árat ne kelljen nie ennek a gyárnak. Amennyiben pedig a gyár akitásához bármiféle tekintetben hitelakcióra a szüksége, a kormány ezzel a keresztény alattal szemben (**Lendvai István**: Ez nem jó lám ennél a kormánynál!) 1400 keresztény csalal szemben tanusitson annyi megértést, amennyi ország érdekében is szükséges, mert állitom, y a sárvári közönség érdeke és az or zág érdeke esen összevág.

En e pillanatban nem tudom, hogy mi történt gnapi ministertanácson. Nem tudom, hogy a istertanácsnak mik a határozatai, azonban ytelen vagyok előre bejelenteni, hogy ha Sárron megtörténik az a katasztrófa, hogy ez a bárkinek mulasztása folytán megszünik és történik meg a kormányzat részéről minden, emberileg és az ország törvényei szempontól megtörténhet, akkor ugy magam, mint egész tom le fogjuk vonni álláspontunkra nézve a zekvenciákat. Kérem a minister urat, méltózék ezt tudomásul venni és intézkedni. Meg vak győződve róla, hogy erre megvan a mód. zéltem a kormány különböző tagjaival; tudom, y egy-kettő kivételével egyénenként valamenyen kijelentették erre való készségüket. Ha ig a ministertanács többsége ezen az álláspon van, akkor azt hiszem, hogy valaminek kell énnie, mert ezt az ügyet két évi lazsálás tovább elhalasztani nem lehet.

Elnök: A minister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! magam részéről a kereskedelemügyi minister ur ett is fogok válaszolni az elhangzott interpelóra. A kereskedelemügyi minister ur akadáva van; annyit kijelenthetek, hogy ő ezzel a déssel a legbehatóbban foglalkozik, aminthogy am is a legbehatóbban foglalkozom a kérdés. *(Huszár Károly közbeszól.)* A tervezetet nem am, tehát a tervezetre vonatkozólag ezidőszenem tudok nyilatkozni. Két dolgot azonban akarok állapitani. Elsősorban igen t. képviselősam visszaemlékezhetik arra, hogy mikor legizben szóvátette a gyár ügyét, akkor is véletül, tévedésből hozzám interpellált, bár nem szen hozzám tartozik a gyár ügye. Mégis menkezembe vettem az ügyet és akkor egy megási terv született meg. Azóta idestova már egy telt el. Most is, amikor igen t. képviselőtársam lőtt egy-két héttel interpellált, kértem a kereselemügyi minister urat, hogy a kivánt bizottot küldje ki. A bizottság össze is ült, épen igen épviselőtársam elnöklésével, de sajnálattal kell állapitanom, hogy a bizottság semmiféle konteredményt nem produkált és pedig talán jót abból kifolyólag, hogy a kérdést nem azon alapon fogta meg, ahogyan kellett volna. Különen az érdekeltség mindenféle, a multból való riminációval és követeléssel állott elő ahelyett, y a kibontakozás módjait kereste volna. (**Huszár oly**: Nem volt semmi rekrimináció!)

Igen t. képviselőtársam elég élesen állitotta be érdést. Ezer tényező érvényesiti hatását a gazági életben; állithatom, hogy ministerségem alatt sokat foglalkoztam az egyes üzemek problémáival mert mindig van 1—2 üzem, amelynél nehézségek jelentkeznek, mely nehézségek vagy elháríthatók, vagy nem háríthatók el. Épen ezért az ilyen kérdések elbirálásánál természetesen csak a kérdés objektiv megvizsgálása lehet irányadó és mindenféle más szempont mellőzendő, mert hiába próbálunk bármilyen formában megoldást találni, lehetetlenség, hogy a gazdasági élet ne éreztesse hatását. Az a kérdés, hogy lehet-e az akadályokat elháritani, vagy nem; ennél tovább menni nem lehet.

Igen t. képviselőtársam most is erős támadást intézett a szeszkartel ellen. Őszintén megvallva, csodálom, hogy itt a nemzetgyülésen belül nem kapott erősebb visszhangot, nem abban az irányban, hogy a szeszkartelt támadta, de mert a szeszkartel gazdasági funkciót is végez.

Elnök: Kérnem kell a minister urat, méltóztassék az elnök felé beszélni, mert a gyorsirók sem hallják.

Bud János pénzügyminister: Méltóztassék figyelembe venni, hogy milyen indokokból született meg a szeszkartel. Ez nem a gazdasági érdekeltségeknek és magánvállalkozásnak intézménye, hanem törvényen alapuló intézmény és pedig abból kifolyólag, hogy a szesztermelést az ország területén belül meg kellett menteni. Hiszen, aki tudja, hogy a szeszgyártás helyzete milyen volt az elmult tiz év alatt, annak konstatálnia kell, hogy alig volt üzem, amely nagyobb nehézségekkel küzdött és amelynél annyit kellett volna törnie a kormánynak a fejét, hogy az üzemet a mezőgazdaság szempontjából meg tudja védelmezni.

Ami a szeszkartelt illeti, ez magában foglalja a mezőgazdasági üzemeket és természetesen az ipari üzemeket is. Tessék csak végignézni a gazdasági életen. Ha valahol válság van a termelésben, és ha valahol csak nehezen tudják fentartani a helyzetet, ez a szeszkartelre is kihat. Kérdezze meg képviselőtársam a gazdaképviselőket, akiknek szeszgyáruk van, hogy ha holnap nem tudnák megkapni a védelmet és nem tudnák érvényesiteni azt az árpolitikát, amelyet érvényesiteni kell, vajjon egy percig is lehetne-e fentartani a szeszfőzési üzemet? Méltóztassék végigmenni a szesztermő államokon és megnézni, hogy milyen konkurrencia van a világpiacon.

Méltóztatott hivatkozni a szesz világpiaci áraira. Garantálom, hogy e mellett a szeszár mellett egyetlen egy állam sem tud szesztermelést folytatni. Itt egy mélyebb gazdasági politika van, amely érvényesül a cukornál is és a szesznél is (**Huszár Károly**: Sajnos!) Nem sajnos, mert igy van. Ha igen t. képviselőtársam kissé bele fog mélyedni a gazdasági alakulások tanulmányozásába, látni fogja a másik oldalon is, hogy a világpiacon óriási verseny van, s ahol nincs ilyen törvényes alapon megszerkesztett vállalat, ott a vállalatok önmaguk egyesülnek és természetesen sokszor termelési költségen alul mennek a világpiacra. Igy versenyeznek, igy tartják fenn magukat és természetesen a belső piacon keresik a megengedett határokat. (**Huszár Károly**: De nem kérnek 15-szörös árat!) Igen t. képviselő ársam ebben az adatban hibázott, ebben tulzás van. Most nem tudom az ellenadatokat idézni. (**Huszár Károly**: S ehhez jön még az adó!) Az adózás az más kérdés, végeredményben az adókat nem ok nélkül szedi az állam. Viszont éppen ez mutatja, hogy mennyire meg kell terhelni a belső fogyasztást azért, hogy az üzem fentartható legyen.

Nem akarok arról beszélni, hogy tulajdonképen mi a helyzet a mezőgazdaság szempontjából, hiszen a mezőgazdaságnak óriási érdekei fűződnek a szeszgyártáshoz az állattenyésztés, a trágyázás, etc. szempontjából.

Engedelmet kérek, csak az egyik szempontból elbirálni ezt a kérdést még sem lehet, hanem ennek igenis, minden vonatkozását meg kell nézni. Ebből kifolyólag csak azt akarom megállapitani, hogy a szeszkartel tulajdonképen az érdekeltségek kényszertársulása volt. (**Huszár Károly**: A monopólium érdekében!) A szeszkartel nem egy külön vállalat, s nem önmagának állapitja meg az árakat, mert az összes termelők is benne vannak. (**Huszár Károly**: Bele vannak kényszeritve!) Mondottam, hogy kényszertársulás, az érdekeltségeknek az idők folyamán megszületett kényszertársulása épen a termelés érdekében. Ezt állitottam mindig. Megengedem, hogy a termelők egyrésze is azt mondja hogy jobb lenne, ha nem volna kényszertársulás. Félek azonban, hogy tévednek, mert lehetetlenség, hogy jobb lenne, ha nem volna kényszertársulás, mert egymással versenyezve nem tudnának olyan árpolitikát folytatni, amely az üzem rentabilitását biztosithatná. Ezek nagyon mélyreható gazdasági okok következményei. Ha a képviselő ur egy kissé jobban át fogja gondolni azt, amit költségvetési beszédemben mondottam, amikor arról beszéltem, hogy egy gazdasági átszervezésről van szó, akkor rá fog jönni, hogy nem kell annyira ijedezni a koncentráció szótól, mert minden attól függ, hogy ez a koncentráció milyen célt szolgál és mit tervez. Én el tudom képzelni, hogy hasonló módon ilyen kényszertársulási formák születnek meg a gazdasági élet erős nyomása következtében.

Csak azért világitottam meg ezt a kérdést, hogy ne méltóztassék mindig ugy beállitani a dolgot, hogy van itt egy társaság, amely visszaél a helyzettel. Méltóztassék végignézni a szeszgyártás helyzetét az utolsó években, méltóztassék számitást csinálni és megkérdezni bármely gazdát — nem beszélek az ipari szeszgyárakról — hogy, ha világpiaci áron kapnák a szeszt, a szeszkartel képes volna-e fentartani üzemét? Nem kellene-e beszüntetni az üzemet, ha pedig beszüntetnék, ez végzetes kár volna egész mezőgazdasági életünkre, mert nemcsak sok ezer ember veszitené el kenyerét, hanem a mezőgazdaság belterjessége folytán tulajdonképen az egész termelés óriási csökkenése következnék be az egész vonalon.

Az igen t. képviselőtársammal szemben én csak egypár tényt akarok kiemelni a sárvári vállalatot illetőleg, hogy lássa mindenki másik oldaláról is ezt a kérdést. *(Halljuk! Halljuk!)* Ki akarom ezeket a tényeket emelni, hogy lássák, mennyire nem helyes irányba terelődik ez a kérdés.

Felállitják azt a tételt — a lapok nyomán beszélek és nem tudom mennyire helyes ez a megállapitás — hogy a vállalat, amint a t. képviselőtársam mondotta, ráfizetett 60 milliárd koronát, tehát ezt az összeget fizesse vissza a szeszkartel. (**Huszár Károly**: Ez tévedés! A lapokban azt irja a szeszkartel, amit akar! Hamis hireket helyeztek el, a vállalat nevében!) A képviselő ur felvilágositását tudomásul veszem, azonban ezekkel a hirekkel szemben bekértem az adatokat, hogy mit fizetett a gyár a szeszért. Nem fogom az adatokat végig felolvasni, csak azt az adatot hozom fel, hogy 1921 október 13-a óta az üzem igénybe vett 100.000 hektoliter szeszt s össze-vissza fizetett ellenérték gyanánt 53.691 millió koronát. (**Huszár Károly**: Különböző értékü koronákban!) Bocsánatot kérek, ezt nem lehet igy összehasonlitani. Ezzel szemben azt mondották, hogy 60 milliárd koronát fizettek rá. Hogyan lehetséges 60 milliárdot ráfizetni, akkor, amikor csak 53 milliárd volt az egész szeszmennyiség értéke? Ez mutatja, hogy milyen erőszakos a magyarázat akkor, amikor különböző koronákról beszélnek, mert hiszen az igen t. gyár is valószinüleg ugyanolyan koronákban adta el az ő termékeit, tehát ilyen összehasonlitást tenni nem lehet.

Én mindent el tudok képzelni, csak azt nem, hogy egy termelési ágat arra lehessen kényszer hogy ingyen álljon egy másik termelési ág re kezésére. Ezt a gazdasági tantételt elfogadni lehet és ezt soha magamévá nem teszem. H teszem ehhez még azt is, hogy a kartel és a között mindig megállapodás alapján jött lét árfizetés és pedig ugy, amint a kereskedelm nister kiküldöttje a gyárral megegyezett. Felte hogy egy gondos, előrelátó vezetőség nem is fi többet, mint amennyit az üzem folytathatása pontjából fizetni tudott. Egészen világos dolog, meg tudta fizetni, mert hiszen az igen t. képv társam is rámutatott arra, hogy annak ide konjunktura igen magas volt, de most le Annak idején 21 svájci frank volt a selyem ár pedig csak 8—9, tehát az akkori időkben abb összegben igen könnyen meg tudott férni a ára is.

De ha tovább megyek és kutatom, hogy a szeszt ma hogyan fizeti, a helyzet az, hogy u ugy fizeti, mint annak idején, tehát sem többe kevesebbet. A gyár berendezkedésében kell teh lahol lenni a hibának.

Most felállitották azt a tételt, hogy a kon tura rosszabbodott és nincsenek tartalékok. delmet kérek, a mélyen t. képviselőtársam utánanézhet. Én sohasem láttam a gyára értesültem arról, hogy közben óriási épitke túlnagy inveszticiók történtek. Ez is rámutat hogy voltak olyan idők, amikor a konjun kielégitő volt. Ugy látszik, hogy a gyárnál im lizálás következett be, ami, sajnos, nagyon sok vállalatunk nagy hibája volt. Nem vették és időket és immobilizálták magukat olyan in ciókkal, amelyek később nem nyilvánultak delmezőknek. (**Huszár Károly**: Tévedés!) delmet kérek, ez nem lehet tévedés, de ha té akkor a termelési módszerben is hiba van.

Az igen t. képviselőtársam egész hel mutatott rá azokra a lényegbevágó dol amelyek a mai helyzetet előidézték. A lényegb okok ott vannak, hogy a gyártási szisztéma változott. A külföldön a legtöbb gyárban egy olcsóbb eljárási rendszerre tértek át és következtében természetesen nagy nehéz küzdenek azok a gyárak, amelyek a régi gy rendszert üzik. Ami pedig a világpiacot illeti helyesen mutatott rá Kenéz igen t. képviselőt Olaszországra. Mindenki tudja, hogy ott nem a selyemtenyésztés óriási nagy gazdasági fu hanem emellett sehol a világon nincs annyira haladva a műselyemgyártás, mint ott és eze ott használják az ugynevezett Viskoze-ren amely nem szesszel, hanem sokkal olcsóbb uton faecettel dolgozik.

Ez azután az egész világon kiélezett ve támaszt a többi gyárakkal szemben, külö amikor a világpiacon czeknek az áruknak romlott a elhelyezési lehetősége. Ha túlp cióval állok szemben, ami a mostani adott e világos, akkor ezzel szemben a megoldást o keresnem, ahol lehet. A túlprodukcióval sz a versenyképességet kell fentartani. Engec kérek, nem született még meg az a gazdaság aki üzemeket tud ma fentartani, ha azok ve képesség szempontjából nem tudnak exis Ebből a szempontból kell tehát az egész k megitélni. A magam részéről arra az állás helyezkedem ebben a kérdésben, hogy m meg kell tennünk, ami lehetséges és első meg kell vizsgálnunk azt, hogy ennek az üz milyen a berendezkedése, tud-e átmenni uj lési formára és azután mik annak az előfel Miért nem emlitette igen t. képviselőtár a villanyerő felhasználását amely ma igen tékeny tétel? (**Huszár Károly**: Elmondtam, demben. Azt mondtam, hogy havi 500 mi

legnagyobb visszaélésnek mondtam! Tizszeres ár!) Nem tudom, hogy visszaélés-e ez, mert ha én szerződöm valakivel, az nem visszaélés, amennyiben a szerződéshez hozzájárultam. Ugy beállitani a kérdést, hogy ez visszaélés, kissé túlmegy a tárgyilagosság határán.

Magam részérél elsősorban hajlandó vagyok a legmesszebbmenő nyomást gyakorolni a szesz-kartelre a szeszár olyan megállapitása tárgyában, amely a gyár üzemképességét lehetővé teszi. Ez az első dolog. A második az, hogy hajlandó vagyok megfontolás tárgyává tenni, hogy a vámvédelem teljesen a gyár javára használtassék ki. A harmadik dolog az, meg vagyok győződve, hogy a kereskedelemügyi minister ur, akinek a tárcájához tartoznak tulajdonképen a tarifális dolgok, e tekintetben nem fog semmiféle nehézséget támasztani, hogy az ilyen iparvállalatok javára mutatkozó kedvezményekhez továbbra is hozzájáru.ok Ezzel csak azt akarom jelezni, hogy itt a kormányt nem terhelheti felelőség a multért sem, mert a kormány eddig is mindent megtett és minden áldozatot meghozott, azonban a másik oldalon is reorganizálni kell az üzemet és át kell vinni egy egészségesebb alapra. Nem akarok most semmiféle lehetőséget mondani, melyre nézve magam sem vagyok tisztában. Egyelőre meg kell elégedni a belföldi piac ellátásával, de lehetséges, hogy ennél is tovább lehet menni. Bejelenthetem, hogy a magyar kormány e korlátok között mindent hajlandó megtenni, de ennek is van bizonyos határa, mert nem vagyunk olyan erősek, hogy világpiaci konjunkturával szemben megbirkózhatnánk.

Kérem válaszom tudomásul vételét.

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Huszár Károly: A szeszkartelre vonatkozó vita olyan nagyjelentőségü, hogy ugy én, mint pártom bele fogunk menni a szesz-, cukor- és cementkartel megvitatásába és megvitatjuk a többi kartelek dolgait is, mint ahogy ez pártprogrammunkban benne is van, egészen elvonatkoztatva ezeket a dolgokat a sárvári müselyemgyártól. Mondom, ezeket a kérdéseket külön tárgyalás alá fogjuk venni és én leszek az utolsó, aki meg nem hajlom majd az argumentumok előtt. A minister ur azonban a leglényegesebb kérdésekre nem adott választ. (**Bud János pénzügyminister**: Bocsánatot kérek, válaszoltam!) Azt, amit adott, köszönettel veszem tudomásul, de azok a dolgok, amelyeket ezenkivül felhoztam, épen a leglényegesebbek és épen ezekre nem kaptam választ.

Az egyik az, hogy a szeszkartell 1921 óta az állam részéről mennyi visszatéritésben részesült. Tudom, hogy a minister ur nincs pillanatnyilag abban a helyzetben, hogy zsebéből huzhatná ki az adatokat. Sokkal régibb parlamenti ember vagyok, hogysem olyan lehetetlenségeket kivánnék, amit nem tud valaki teljesiteni, azonban ezt olyan fontos és lényeges kérdésnek tartom az egész magyar közgazdasági politika megitélése szempontjából, hogy ennek során sok mindenféle más dolgot meg fogunk érteni, amit ma nem tudunk megérteni. Nem kivánom, hogy méltóztassék lehetetlenné tenni azt, hogy a szesz kimenjen külföldre és ott a külföldön a magyar mezőgazdasági és ipari szeszgyárak piacra találjanak. Azt azonban nem tudom megérteni, hogy ha a termelési áron alul 1000 hektolitert ki tudunk vinni, miért ne lehetne például ötszörös, négyszeres, háromszoros vagy legalább kétszeres áron a magyar ipartelepeknek ugyanazt a szeszt rendelkezésére bocsátani.

Azt mondotta a minister ur, hogy a szerződés a gyár hozzájárulásával történt, választása volt a gyárnak, hogy hozzájáruljon-e ahhoz vagy sem és annak, ami most május 1-én bekövetkezhetik, be kellett volna már előbb következnie abban az esetben, ha a gyár nem járult volna hozzá, t. i. azt már akkor be kellett volna zárni. Méltóztassék tudomásul venni, hogy a gyár részéről azon az értekezleten, amelyre hivatkozni méltóztatott, semmiféle követelés fel nem hangzott az állammal szemben. Konstatálom, hogy nincs tudomásom arról, hogy ebben a pillanatban a gyár tulajdonosai bármiféle követelést is felállitanának. Amit kérek, azért kérem, mert tőlem Sárvár, a vármegye, a község és az ottani alkalmazottak kérik tőlem azt, amit én itt pontonkint kértem. Az nem az én véleményem, nem is az alkalmazottaké, arról, mikor a tervezet elkészült, halvány fogalma sem volt sem a sárvári gyár igazgatóságának, sem a távol Párisban és Brüsszelben lévő központnak. Az a kereskedelmi ministerium szakközegének kidolgozott szanálási tervezete. Csak olyan dolgot kérek tehát, amit a legilletékesebb ipari szakosztály, a kereskedelmi ministerium járható utnak tart. A mai napon nem akarok többet mondani. A minister ur szavaiból azt látom, hogy a fonalak még nem szakadtak el. Remélem még, hogy ezen az alapon talán lehet valamit tenni azokért az emberekért s miután nekem legfőbb szempontom az, hogy az 1400 ember és család megmentessék, egyelőre mindazt, amit válaszképen a szeszkartelre vonatkozólag külön elmondhatnék, egy másik vita alkalmával fogom felhozni.

E pillanatban a nemzetgyülésnek csak egyetlenegy mondatot ajánlok figyelmébe. Históriai felelősség hárul arra a kormányra a magyar nemzet jövője szempontjából, amely megengedi e gyár üzemének beszüntetését. Ugy méltóztassék intézkedni.

Elnök: A pénzügyminister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Csak röviden akarok válaszolni. Azt hittem, hogy az ugynevezett adóvisszatéritések dolgában egy közbeszólásom megnyugtatta igen t. képviselőtársamat. Aki ismeri a fogyasztási adók természetét, az tudja, hogy amennyiben az illető cikket fogyasztási adóval megróttam, ha kivitelre kerül, akkor a fogyasztási adót visszatéritjük. Nincs a világon állam, amely nem él ezzel a rendszerrel. Különféle rendszer lehetséges, hogy például meg sem adóztatják, csak formailag, viszont lehetséges, hogy megfizetik az adót és visszatéritik, hiszen a rendszereknek egész tömege van, azért akarok erre rámutatni, mert ugy hangzott el a felszólalás, mint hogyha az állam ilyen esetekben nem tudom, milyen visszatéritést adna. Azt hiszem, igen t. képviselőtársamat ez megnyugtathatja.

Ami a kérdés másik részét illeti, a kereskedelmi minister ur egy programmot dolgozott ki, hiszen ez az ő kötelessége, nem az enyém. Én azt mondottam — és többet nem tudok mondani —, hogy a gazdasági élet határai között a kormány mindent meg fog tenni. Ha ennél többet tud valaki tenni . . . (**Huszár Károly**: Többet nem kivánok!) Akkor nem lehet az én válaszomra ugy beállitani a kérdést, mintha itt megszakadtak volna a fonalak. Nem kellett hogy megszakadjanak, a fonalak még megvannak és épen azt keressük, lehet-e ezt a kérdést megoldani vagy sem.

Emlékezzék vissza igen t. képviselőtársam arra, hogy nem egy-két hónappal azelőtt interpellált először ebben a kérdésben, hanem azt hiszem, körülbelül abban az időben, vagy valamivel előbb, amikor pénzügyminister lettem. A szeszkartelnél menten érvényesitettem befolyásomat, hogy a szeszárakat szállitsa le, és már akkor megtörtént az a megkülönböztetés. Igaz, hogy egységes árat fizettek, de beszámitották mindig azt a 40 nemtudom hány százalékot, amelyet a belső fogyasztás ellátására hoz forgalomba a gyár, és igy alakult ki egy átlagár. Ez csak egy technikai művelet keresztülvitele volt, most a kettőt szétválasztották, ennyit kell

fizetni az egyiknél ennyit a másiknál. Nem áll tehát egészen az a tétel sem, mintha egészen közömbösen néztük volna az elmult időkben a dolgokat. Meg vagyok győződve róla, hogy a kereskedelemügyi minister urnak ottlevő képviselői kötelességükhöz hiven — amint erről tudomásom is van — a legnagyobb nyomást gyakorolták mindig a szeszkartelre, hogy az ipari szesz tekintetében a lehető legjobb megoldásokat igyekezzék találni, mert különben nem lehetne megérteni, hogy a 30—40.000 koronás árral szemben az ipar 5000 koronáért kapja meg a szeszt. Ez is mutatja, hogy az ipar politikai szempontok is mindig figyelembe vétettek.

Kérem a t. Nemzetgyülést, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván az interpelláló képviselő ur szólani?

Huszár Károly: Nem!

Elnök: Ha nem következik a határozathozatal

Kérdem a t. Nemzetgyülést méltóztatik-e a pénzügyminister urnak a kereskedelemügyi minister ur nevében is adott válaszát tudomásul venni igen vagy nem? *(Igen!)* A Ház a választ tudomásul veszi.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző, urat szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Perlaki György jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 7 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Dénes István s. k. *Renczes János s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 538. ülése

1926. évi április hó 26-án, hétfőn,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

'gyai: Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak :Karafiáth Jenő, Várnai Dániel, Kéthly Anna, Sütő József, Györki Imre. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

:ormány részéről jelen vannak : Rakovszky n, Bud János, Walko Lajos, Mayer János, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik 11 óra 55 perckor.)

: elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés yzőkönyvét vezeti Bodó János jegyző ur; a aslatok mellett felszólalókat jegyzi Petros György jegyző ur; a javaslatok ellen felalókat jegyzi Csik József jegyző ur.

Jelentem a t. nemzetgyülésnek, hogy Haz Móric képviselő ur inditványt nyujtott be ülések idejének meghosszabbitása tárgyáa. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék az inványt felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »A házbályok 196. §-a alapján inditványozom, hogy anácskozásra szánt idő napi 8 óra helyett órában állapittassék meg.« *(Helyeslés és s a jobboldalon. — Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az inditvány felett a házszabályok §-ának második bekezdése értelmében legelebbi ülésünk végén fog a nemzetgyülés ározni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Klárik renc:** Annál többet beszélünk!)

Áttérünk napirendünkre, amely szerint etkezik az 1926/27. évi állami költségvetés om. 1042) folytatólagos tárgyalására. *(Folyos zaj a szélsőbaloldalon.)* Szólásra követik?

Petrovics György jegyző: Karafiáth Jenő.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyülés! *(Hall-! Halljuk! a jobboldalon.)* A költségvetési ában eredetileg nem volt szándékomban felalni, de felszólalásra késztet az a körülny, hogy testvérpártunk, a keresztény gazági és szociális párt legutóbb egy proklaciót intézett a választóközönséghez, amelyegyik általam különösen helyeselt passa ugyanazt a hangot ütötte meg, amelyen régiben az Országos Nemzeti Klub egyik estéjén köztiszteletben álló képviselőtárk, gróf Apponyi Albert *(Éljenzés a jobbol-n.)* sirta vissza a régi parlamentet, annak tingvált hangját és előkelő nivóját. Visszaa azt az időt, amely után a kiáltvány vákozik, amikor — bár a legélesebb politikai cok szinhelye volt a parlament, mert az elzéki képviselők feladatuk magaslatán állva, egélesebb logikával boncolták szét ellenfeleik argumentumait — mégis a viták sohasem érintették a parlamenthez méltó szinvonalat. Iskolapéldáját szolgáltatta annak a hangnak maga gróf Apponyi Albert, aki több mint félszázados politikai pályafutása alatt ugyancsak kivette a maga részét a parlamenti küzdelmekből, de azért mégsem ragadtatta el magát soha és legerőteljesebb indulatainak is mindenkor méltóságteljes kifejezést tudott adni. *(Ugy van!)*

Általános az a nézet, hogy a parlament nivójának ez a döbbenetes sülyedése a választójog demokratizálódásának okszerü következménye. *(Ugy van! a jobboldalon. — Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Szeretném, ha ennek az ellenkezőjét lehetne bebizonyitani (**Várnai Dániel:** Milyen mélyre sülyedt az angol, a német, a francia parlament!) és szeretném, ha a jelenlegi körülmények között is megtalálnám azt a módot, amely a parlamenti szinvonal megmentésére alkalmas (**Hébelt Ede:** Általános titkos választójog!) s amely az indokolatlan becsületsértések, a rosszhiszemű rágalmazások elkerülésére vezetne.

Mielőtt azonban mindezekre az eszközökre rátérnék, szükségesnek tartom ismertetni a tényállást. Megkönnyiti ezt a feladatomat, hogy nemrégiben egy igen érdekes könyv jelent meg, Lyka Döme és Zelovich László munkája amelyben a hiteles adatok egész sora foglaltatik arra nézve, hogy a mostani nemzetgyülés miként sáfárkodott a nemzet idejével. (**Györki Imre:** Tessék feloszlatni és uj választást elrendelni! — *Felkiáltások a jobboldalon: Meglesz!* — **Klárik Ferenc:** Titkos választás alapján! — **Györki Imre:** Gyerünk a választók elé! — *Felkiáltások jobbfelől: Gyerünk!* — *Elnök csenget.)*

Megállapitja ez a könyv, hogy a nemzetgyülés 1923. évben idejének kétötöd részét elpocsékolta, eltékozolta. A rendelkezésére álló időnek 38%-át pazarolta el. (**Györki Imre:** Vadászattal! — **Berki Gyula:** A miniszterelnök ur legalább vadmacskákra vadászik, de önök emberekre! — **Györki Imre:** De bakot lő! — **Hébelt Ede:** Gazemberekre vadászunk! A panamistákat kellene kivadászni a közéletből! — **Erdélyi Aladár:** Csak meg kell őket nevezni! — *Zaj.)* Ennek a 38%-nak 9·3%-a személyeskedéssel telt el és 28·7%-a is ide nem illő viszálykodással teljesen felesleges időpazarlással. *(Zaj. — Elnök csenget.)* Ez a 38% — és talán ez a szám

érdekelni fogja baloldali képviselőtársaimat — akként oszlik meg, hogy a 4·5% esik a Keresztény Gazdasági Szociális Pártra, a fajvédő csoportra 8·8%; a legnagyobb pártra, az egységespártra aránylag a legkevesebb: mindössze csak 8·9% a szociáldemokrata pártra 38.1%. (**Esztergályos János:** Látszik, hogy dolgozunk! — *Zaj jobbfelől.* — **Halász Móric:** Amennyiben ezt dolognak lehet nevezni! — **Györki Imre:** Teljesitjük kötelességünket! — **Viczián István:** Időrablás! — *Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Karafiáth Jenő: Vigasztalásul szolgáljon önöknek, hogy a többi baloldali pártokra még több: 39:7% esik.

T. Nemzetgyülés! Ha összehasonlitom ezt, amint mondani szokták, a parlament aranykorával, pl. az 1885-iki parlamenttel, megállapithatom, hogy akkor az egész időnek mindössze csak 1·7%-át tékozolták el, tehát a parlament idejének nem $^2/_5$, hanem csak $^1/_{60}$-ad részét. Azt hiszem, ebből elég világosan kitünik a konkluzió, amelyet az előbb bátor voltam levonni. (**Esztergályos János:** Ön hányszor jött ide négy év alatt olyan gazdasági és politikai javaslatokkal, amelyek az országot érdeklik? Tessék megmondani!)

Elnök: Esztergályos képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Karafiáth Jenő: A nemzetgyülés gazdasági bizottságának 1924 februári jelentésében mindazokat, amiket most elmondottam, számadatok igazolják. Az 1923-ban tartott 8 órás ülések — nem számitva a generális költségeket — 6,271.000 koronával kerültek többe naponként, mint a 4 órás ülések. Egy órának többköltsége tehát 1,568.000 korona volt. A mostani nemzetgyülésnek 1923 december 31-ig 1051 órán át tartott üléséből 336 óra időpazarlás volt, elpocsékoltatott. A nemzetnek mindez 526,848.000 korona többköltséget okozott. *(Zaj.)* Ez az összeg azonban a korona akkori zürichi jegyzésének felelt meg, átszámitva mai értékre 1.211,640.000 koronát jelent, ami — azt hiszem — ebben a trianoni nyomoruságunkban, ahol, fájdalom, sok helyütt a kórházakban még lepedőre sem telik, igen tekintélyes summa! *(Ugy van! jobbfelől.* — **Györki Imre:** Kevesebb szénapanamát és kevesebb frankhamisitást csináljanak, akkor telik mindenre!)

Mindezek a számok élénken igazolják, hogy meg kell keresnünk és meg kell találnunk mindazokat az eszközöket, amelyek a parlamenti nivó sülyedésének meggátlására alkalmasak. (**Györki Imre:** Általános, titkos választójog, semmi más!) A magam részéről elsősorban szükségesnek tartanám a házszabályok módositását, *(Helyeslés jobbfelől.* — **Györki Imre:** Megint?) egyes hézagainak betöltését és — őszintén megvallom — bizonyos tekintetben való szigoritását, *(Helyeslés a jobboldalon.)* amikor még mindig nem érnénk el, pl. az angol parlament házszabályainak szigorát.

Másodszor szükségesnek tartom, hogy mielőbb állittassék fel a másik kamara. Ha a felsőház felállittatik, akkor az érdeklődés is megoszlik a két kamara között és a felsőház nivója feltétlenül jó hatást fog gyakorolni az alsóházra is és én azt hiszem, hogy a felsőház valóságos Westinghouse-fékje lesz a viharoknak és a torzsalkodásoknak.

Harmadik eszközként jelölöm meg a mentelmi jog mielőbbi törvényhozási szabályozását. *(Helyeslés a középen.)* Ez a törekvés egyáltalában nem uj keletü, hiszen a törvényhozás összessége már sok kormány számára határozta el, hogy a mentelmi jogot törvé hozásilag szabályozza. Nem gondolok másra, mint egy két-háromszakaszos vényre, épen ugy, mint ahogyan azt az an amerikai, dán, francia, holland, német nor olasz, svájci, svéd és spanyol törvényhozás ban látjuk. Talán a magyar törvényhozás helyesen járna el, ha egy rövid, néhány sza tosan megfogalmazott szakaszból álló törvé (**Hébelt Ede:** Ugy sem tartja be a mente bizottság! Túltenné magát rajta!) hozva, a a célból is, hogy a mentelmi ügyek elbirá a politikai tekinteteknek még a látszata kerüljön be konkrét eset appreciálásába. jesen másodrendü kérdés, hogy ennél a vényjavaslatnál az angol felfogás vagy pe a francia—belga felfogás éreztetné-e hatá (**Györki Imre:** Az angol tisztesség is kell ide!) az angol felfogás, amely az immun alkotmányos jogát a nemzetgyülés összess nek, jelen esetben a nemzetgyülés két házá tartja fenn vagy pedig a francia felfogás, a lyet Rousseau és Montesquieu tanitásai n mán Mirabeau szövegezett meg az 178 francia alkotmányban, amely sérthetetlen minősitette a nemzetgyülés tagjait még a lament tagjaival szemben is. Ez a felfo abból indult ki, hogy a törvényhozó hata alanya a nép összessége, a nép összessége s és sérthetetlen, következésképen, akik ezt a talmat gyakorolják, az átruházott hata birtokosai is annak tekintendők. Ezt a fe gást vallotta az 1831-iki belga, az 1864-iki rög alkotmány, ugyanez van lefektetve 1875-iki francia törvényben és az 1889-iki törvényben is.

A magyar alkotmány különben sem piálta sem az angol, sem a francia felfo hanem salvus conductus és a szólásszaba alapján önállóan fejlődött. A lényeg tehá hogy, igenis, a mentelmi jog mielőbb törvé szabályozást nyerjen s megszünjék az a tetlen törvényen kivüli állapot, hogy a telmi jog leplébe burkoltan rosszhiszemü madások érjék a harmadik személyeket, mint sértettek, ezekkel szemben teljesen telenek. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Örökö nek tartom ugyan a magam részéről is Tamásnak azt a tételét, hogy a szólássza ság a parlamenttől, illetőleg annak alko nyától teljesen elválaszthatatlan, de ebből, lamint abból, hogy a mentelmi jog tulaj képeni feladata, hogy ténylegesen biztosit törvényhozói működés szabadságát, még következik, hogy ez a szabadság szaba sággá fajuljon; *(Ugy van! Ugy van! a oldalon.)* nem következik, hogy ez a parla szinvonalának süllyesztője, a visszaélések forrása legyen s hogy ez a jus privilegium odiosum-má változzék át. (**Sütő József:** hogy ehhez sajtószabadság kellene! — **P. András:** 1918 eléggé liberális volt! — **tergályos János:** Csak ebben a nemzetgy ben lehet ilyen merészséget mondani! — **József:** Arról tessék beszélni, hogy milye sajtószabadság! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Mindezek alapján tehát elérkezettnek tom az időt arra, hogy a mentelmi jog sz lyozására nézve a t. Nemzetgyülés elé a kö kező határozati javaslatot terjesszem *(olva* »Tekintettel arra, hogy a mentelmi jog, n nek ősforrása a salvus conductus és a sz szabadságra vonatkozó régebbi törvényein eltekintünk az 1867 : XII. tc. 47. és 48. §- amely a delegációk tagjainak immunit irta körül s amely az 1920 : I. tc. 11. §-a fol különben is hatályon kivül helyeztetett, t

yileg szabályozva ma sincsen és igy csupán a
arlamenti gyakorlaton és a jogszokáson alap-
ik azoknak a jogoknak összessége, amely
erint a konkrét mentelmi eseteket eldöntik,
sztelettel inditványozom, utasitsa a nemzet-
ülés a kormányt, hogy a mentelmi jog sza-
ilyozása céljából mielőbb terjessze a Ház elé
törvényjavaslatot.« *(Helyeslés a jobboldalon
a jobbközépen.* — **Esztergályos János:** Nem
lna egyszerübb az ellenzéket kitiltani a Ház-
ól? — **Hébelt Ede:** Nem kell ellenzék! —
arthos Andor: Nem kell túlozni! — **Bogya
inos:** A mi mentelmi jogunk épen olyan,
int az ellenzéké! — *Zaj.)*

Ezek után méltóztassék megengedni, hogy
ilpolitikai térre térjek át. Külügyi helyzetün-
t vizsgálva, őszinte sajnálattal és fájdalom-
al kell megállapitanom, hogy az a hazafiat-
n aknamunka, amely ezt az országot hazug
egvilágitásba helyezte a külföld előtt . . .
Győrki Imre: A frankhamisitásról és a széna-
namáról beszéljenek! Beszéljenek a szokol-
misitásról és az eltussolásokról! — **Klárik
erenc:** Itt az aknamunka! — *Zaj a szélsőbal-
dalon.)*

Elnök: Klárik Ferenc képviselő urat kény-
len vagyok rendreutasitani! Méltóztassék az
nöki figyelmeztetéseket komolyabban venni!
aj.)

Karafiáth Jenő: ... hogy az a hazafiatlan
knamunka, — amelyre Klárik képviselőtár-
m is céloz — és amely mindenáron hazug
egvilágitásba akarja helyezni és abban
karja tartani ezt az országot, **(Győrki Imre:**
em hamisitottak frankot?) a valóságban
llőképen ellensúlyozva ma sincs.

A legtávolabbról sem gondolok, természe-
sen, arra, hogy a velünk ellenséges viszony-
n levő sajtót máról-holnapra tárgyilagossá
het megváltoztatni, de azt igenis, szükséges-
k tartom, hogy a velünk szimpatizáló sajtó-
l való barátságot fentartsuk és elmélyitsük.

Nem akarok itt bővebben és érdemlegesen
glalkozni az Abend hireivel, például az
lamfő elnökletével soha meg nem tartott tá-
rnoki értekezlet preciz leirásával, külön-
ző ministerek regényes beállitásával, vagy
zal a hirével, — amelyet szivesen vettek át,
y a Cseske Slovo, a brünni Lidove Noviny,
Prager Presse, — hogy »Magyarország fegy-
rkezik,« mert Bogya János képviselőtársunk
mrégiben 600.000 katonai egyenruhára való
övetet vásárolt Rómában. *(Derültség.* —
yörki Imre: Nagyon jó!) Nem akarok a pá-
si La Renaissance hireivel komolyan foglal-
zni. Ez a lap pl. a legutóbb arról cikkezett,
gy a mátyásföldi villatulajdonosok összes-
ge kénytelen volt a dohos pincékbe költöz-
dni, mert a felső lakosztályokat lefoglalta
államrendőrség, amelynek ottléte az államfő
ztonsága érdekében szükséges. *(Derültség.)*
em akarok rátérni a hollandiai Telegraafra
m Gömbös Gyula képviselőtársunk szemé-
vel kapcsolatban, mert indiszkrét lenni nem
karok. Már egy kissé szokatlanabbul hang-
, hogy még a Neue Freie Presse is, amely ko-
olyabb volt eddig, például 1925 december
-iki számában azt mondja, hogy az ébredő
agyarok zászlószentelésük alkalmával Eck-
rdt Tibor képviselőtársunk vezetésével meg-
lentek a belügyministernél, még pedig már
uj jelvénnyel, a buzogánnyal. *(Derültség.* —
yörki Imre: Be kellene tiltani ezeket a lapo-
t! — *Zaj.* — *Derültség a szélsőbaloldalon.)*
écsi forrásból küldötték be Wenkovnak és a
ppolo di Triesténck azokat a regényes hire-
t, amelyek szerint most áprilisban Habsburg
tó aeroplánon ideérkezett volna Sopronba és
hogy gróf Apponyi Albert környezetében volt
később Budapesten elrejtve.

Mindezekkel szemben azonban fájdalmasan
érint, hogy egy olyan ujság, mint amilyen az
Il Popolo di Roma, amely velünk eddig min-
denkor szimpatizált nemrégiben — immár má-
sodik, sőt harmadik alkalommal — zágrábi for-
rásból hihetetlenül hangzó hazug tudósitáso-
kat ad le, talán a legujabb olasz-jugoszláv
szerződés hatása nyomán vagy pedig egyéb
okoknál fogva! Határozottan fáj nekünk, hogy
komoly ujság ilyen rágalmaknak helyt ad,
amelyekenek ellensúlyozását a magam részéről
feltétlenül szükségesnek tartom. Egyik feb-
ruári számában ez a velünk régebben minden-
kor szimpatizáló ujság azt mondotta, hogy
Rakovszky belügyminister ur a hirlapirók
előtt bevallotta volna, hogy itt Magyarország-
gon, a Duna—Tisza közén fegyveres bandák
alakultak azzal a céllal, hogy Budapest ellen
vonuljanak. Gyülekező helyük központja Cegl-
léd volt. A kőrösi, kecskeméti, soroksári, jász-
berényi és szolnoki állomásokon kellett volna
őket bevagonirozni abból a célból, hogy Buda-
pestre érkezve, itt az ellenzéket lefogják,
(Lendvai István: Lehetetlen, hiszen képviselő-
jük is ellenzéki!) megöljék vagy börtönbe
vessék és egész Magyarországra elrendeljék a
statáriumot, a haditörvényszéket! Kizáróan
csak a ceglédi rendőrség éberségén mult, hogy
ez a terv megbukott.

Hogy ilyen cikkek megjelenhetnek, nagy
szegénységre, nemtörődömségre és erélytelen-
ségre vall és a magam részéről nagyon szeret-
ném, ha ottani külképviseletünk remélhető
agilitása megtalálná a megfelelő módot arra,
hogy ezek a támadások ellensúlyoztassanak.

E téren még a csehektől is példát vehe-
tünk. A csehek felfogása ugyan ellentétes a
miénkével, mert mi csak azt kivánjuk, hogy
ne jelenjenek meg Magyarországról olyan hi-
rek, amelyek a valóságot nem fedik; a csehek
azonban ugylátszik azt szeretnék, hogy ne je-
lenjenek meg róluk olyan hir, amely, bár az
igazságnak megfelel, de amely nekik bármely
okból nem tetszik. Erre nézve klasszikus pél-
dával tudok szolgálni. A Larousse-lexikon
1923. évi kiadása igen érdekesen irt Cseh-Szlo-
vákiáról. Azt irta róla, hogy tulajdonképen
nem is állam, hanem tisztán sikerült politikai
kombinációk eredménye az összetartozandóság
minden érzése nélkül, ahol a cseh szakadárok
üldözik a katholikus vallást. Csehország tulaj-
donképen olyan állam, — mondja a lexikon —
amely sem nemzeti, sem geográfiai, sem vallási
nézőpontból nem egységes, ugyhogy tulajdon-
képen államnak sem tekinthető. Mindez a
nekik szimpatikus francia nyelven jelent meg,
talán azért, hogy ők is jobban értsék. A Kra-
marz-párt szócsöve, a »Narodni Demokracie«
természetesen a leghevesebb kirohanást intézte
a Lexikon kiadása ellen és megindult azonnal
a legerőteljesebb ellenakció Csehország reha-
bilitása érdekében. Akadt végül egy Kufner
József nevü prágai ember, aki a »tudományos«
érvek sorozatával bizonyitotta, hogy Svájc ős-
lakossága cseh volt, mert Svájc hegyeinek,
városainak, földjeinek, folyóinak elnevezése
mind arra enged következtetni. Ennélfogva
Svájc régi Csehország. *(Derültség.)*

Természetesen maliciózus megjegyzések is
kisérték ezt a hirt, amennyiben megjegyezték:
kár, hogy késett e hirek közlése és nem jelent
meg előbb, mint a saint-germain-i, trianoni,
illetőleg versaillesi szerződés, mert különben
bizonyosan megfelelő következménye is lett

volna. (**Györki Imre:** Nincs egyéb baj, mint ezeket teregetni? Ki kiváncsi erre?)

A külföldi sajtó informálására tehát igenis nagyobb gondot szeretnék fordittatni, annyival is inkább, mert jelenleg az elszakitott országrészeken két lapot kvalifikálnak az utóállamok olyanoknak, mint amelyek nem veszélyeztetik a trianoni határokat és ez a Népszava és a Világ. Szinte a nevetségességgel határos az utódállamok félelme, hogy még szépirodalmi termékeket sem engednek át, igy nem mehet át Herczeg Ferencnek az Uj Idők-je sem. Erről egyébként még a mult nemzetgyülésen volt alkalmam interpellációt is előterjeszteni az akkori külügyminister urhoz, de felszólalásom eredményre nem vezetett. A megszállt vidékek publikuma kénytelen rendesen berlini, vagy egyéb forrásokból eredő szépirodalmi termékekre szoritkozni, amelyek pedig nem rejtenek magukban sem több, sem kevesebb veszedelmet az ő szempontjukból, mint akár bármely más itteni szellemi termék.

Ami a külpolitikai helyzetet illeti, Locarno után most a Nincsics és Alexandro Bodrero belgrádi meghatalmazott minister tárgyalásai folytán történt olasz-jugoszláv megegyezés áll homloktérben. Ezzel a kérdéssel kissé bővebben kivánok foglalkozni és főleg az előzményekkel, hogy megfelelő következtetést vonhassak le az elmondandókból. Olaszországnak az Adriára vonatkozó és imperialisztikus törekvései a SHS állammal történt megegyezés folytán egyelőre nyugvópontra jutottak, bár Aethio Garibaldi szerint Olaszország adriai szupermáciája csak akkor válhatik teljessé, ha Albánia és Montenegró olasz égisz alatt független államokká lesznek és hogy ha Dalmácia egészen a dinári Alpokig olasz uralom alá kerül.

Mégis, ugy látszik, sikerült a fiumei kikötő hát-országának megnyitásával a délszláv állam kereskedelmét olasz érdekszférába keriteni és az SHS állam érdeklődését az Adriáról az Égei tengerre átterelni, egyszóval az adriai kérdést a szalonikii kérdéssel eliminálni. Ezt az átcsoportositást, amelynek harci élére Mussolini került, a Times egy nagyon érdekes és szenzációt keltő vezércikkre is méltatta és a francia félhivatalos Information is megállapitotta, hogy Róma uj perspektivát nyit az SHS állam számára a Görögországgal való közeledéssel.

Ezzel szemben lehetetlen észre nem vennünk, hogy ugyanakkor Benes féltvén a kisentente államainak függetlenségét, idegesen néz körül és keresi azokat az eszközöket, amelyekkel Olaszország irányitó szerepét le lehet faragni és keresi a beavatkozással szemben az ellenakció lehetőségét. A kép teljességéhez tartozik, hogy a belgrádi Politika és Obzor, valamint az egész szerb kormánypárti sajtó, nem lévén megelégedve az uj orientációval, állandó bizalmatlanságát nyilvánitja Olaszországgal szemben, mely a szláv kisebbséget mindenütt elnyomja, elolaszositja és a legnagyobb nyomatékkal mutat rá arra, hogy a SHS államot létérdeke az Adriához füzi, ennek következtében kétségessé teszi azt az értéket, amelyet az SHS államnak Olaszország a görög békeközvetitéssel ad. Ezzel szemben az olaszellenességéről hirhedt Radics István a legbarátságosabban üdvözli a közeledést.

Mármost, ha tekintetbe vesszük, hogy Nincsics római utjával kapcsolatban a jugoszláv állam vezérei, bár szükségesnek elfogadják az olaszbaráti viszonyt, mégis feleslegesnek tartják a szövetség kimélyitését oly irányban, hogy annak éle más államok ellen is irányuljon, lehetetlen észre nem vennünk a megnyvánuló féltékenységet, amely abban csucsosdik ki és onnan ered, hogy Nincsicsnek elő Párisban kellett volna kezdeni a tárgyalások és csak azután kerülhetett volna a sor Rómá A Rijecs is bizalmatlan marad továbbra amihez tápot ad a »Camicia Rossa« fasisz lap egy cikke, melyben az olasz lap az adri politikát illetően az SHS államban Ausztr utódját látja és igy a fennálló baráti szerződ dacára is Olaszország követeli továbbra Montenegro önállóságát és Albániának Görö ország és a SHS állam befolyásától való fü getlenitését, valamint az olasz határoknak eg szen a dinári Alpokig való kitolását.

Ilyen előzmények után és ily helyzet cára Nincsics expozéjában a skupstinában h jelenthette, hogy Olaszországgal a SHS álla »baráti« szerződést kötött és a két orsz közötti viszonyok teljesen rendezve lettek! bár Nincsics külpolitikáját akként jellemez hogy az ő mérlege a békeszerető és a munk ban elfoglalt házigazda mérlegével azon aki az ország jövőjét nem alapitja szomszéd szerencsétlenségére, hanem arra töreked hogy munkája másoknak is hasznára legy mégis az összes orgánumok e baráti szerződ igen helyesen védő- és támadó-szövetségr minősitették, annyival is inkább, mert Locar után pl. egy volt demokrataminister, Sum kovics, pártjában épen azt nehezményezte kifogásolta, hogy a délszláv államnak egy ben egy paktuma sincs, amely az ő területi tegritását biztositaná. Ez a szerződés tehát első, amely a délszláv állam határait biz sitja, nyitva maradván még mindig az a vábbi kérdés, amelyre a Petit Journal nagy érdekesen céloz, hogy bővül-e a megegye vagy sem? Ettől Olaszország idegenkedik, m Olaszország csak a SHS állammal óhajt sz ződéses viszonyban lenni, ezzel szemben az ban a délszláv állam be akarja ebbe vo Franciaországot. A kérdés tehát az, hogy kerül-e ez nekik s hogy egyáltalában érdek ben áll-e Franciaország belevonása, ami szont Briand kezdeményezésének volna kéz fogható eredménye.

Mindezeket azért voltam bátor ilyen r letességgel elmondani, hogy ismét teljes igazolást nyerjen az a régi tétel, hogy külp tikát érzelmi alapokra fektetni egyáltalá nem lehet. *(Ugy van!)* Ez az uj átcsoportosi tulajdonképen azt jelenti, hogy ugy Ol ország, mint Jugoszlávia keresztülgázolt m den szimpatián és antipátián és megtalál azt a plattformot, amellyel az egymással v megegyezést biztositották. Lehetetlen, hogy mi külpolitikai szeizmográfunk is ne jele ami itt történt! Efölött mi napirendre egy rüen nem térhetünk, hanem szükséges, hog fennálló érdekeket mi is közös nevezőre hoz és a megtörtént átcsoportositást, hogy ha k esetleg Olaszország segitségével is a mi vunkra leszámitoljuk. *(Ugy van! Ugy van!*

T. Nemzetgyülés! Ha az utódállamok k ségvetéseit veszem bonckés alá, lehetet észre nem vennünk, hogy az összes utódá mok a hadügyi kiadásokra még az eddiginé sokkal nagyobb gondot forditanak és hogy a fegyverkezés szinte óriási méreteket Bennünket elsősorban épen az előbbi szerző folytán talán a délszláv állam költségvet érdekel legközelebbről. A délszláv állam utóbbi 1926/27. évi költségvetése 12 milliárd millió dinárról szól, ami 650 millió dinár e kedést jelent. Érdekes boncolni ennek a k ségvetésnek az eloszlását. Kereskedelmi

okra 105 millió dinár foglaltatik, vagyis az gész költségvetési összegnek körülbelül 1/120-ad észe, közoktatásügyi célokra egy tizenharmad ész, 930 millió dinár, hadügyi célokra azonan nem kevesebb, mint egy ötödrész vagyis 2 illiárd 500 millió dinár. Mikor a jugoszláv adügyminister expozéját elmondta, rámutatott arra a körülményre, hogy fájó szivvel ondott le arról a 3 milliárd 800 millió dináról, amire feltétlenül szüksége lett volna. Ezt z összeget tartotta volna okvetlen szükségesek fegyverbeszerzésekre, a hadiflotta és a giflotta kiépitésére és főleg arra, hogy az gész délszláv állam mielőbb teljesen önálló adiiparral rendelkezzék. Ez az óriási hadügyi öltségvetés azért is érdekes, mert épen esekésekké váltak a délszláv állam háborus rtozásai is, amelyeknek kimutatása a követező: 62 millió dollárral tartozik Amerikának, edékessé vált Anglia számára 38.2 millió nt, Franciaország számára pedig 1.739 000.000 ank, szóval az összes tartozások összege nem evesebb mint 15.138,000.000 dinár. Meg is tádták emiatt a hadügyminister, és az egyik lenzéki képviselő, Szetyerov azt hangoztatta, ogy már hét katonára egy előljáró esik és 14 atonára már egy tiszt jut.

A védekezése az volt, hogy a görög, bolár, magyar és lengyel államok is költségveésüknek egy negyed részét hadi kiadásokra rditják. Lehetetlen t. Nemzetgyülés, hogy ezt álasz nélkül hagyjuk. Elsősorban a legnagyobb abszurdum párhuzamot vonni olyan rszágok között, melyeknek egyikében toborzás an folyamatban, a másikban pedig sorozott atonasák van. Teljes lehetetlenség a kettőt gyformán elbirálni! De ha ez még nem is llana fenn, akkor is, ha megnézzük a magyar öltségvetés adatait, azt látjuk, hogy a kulusztárca céljaira az 1926/27. évi költségvetési vre 111,616.254 pengő van felvéve, a honvédelmi tárca céljaira még ennél is kevesebb, 1,045.791 pengő, a pénzügyi tárca kiadása 37,017.026 pengő, a belügyi tárcáé pedig 3.889.850 pengő. Én csak ezt a négy tárcát radtam ki a költségvetésből, de már ebből is klatánsan kitünik a védekezés alaptalansága.

De hivatkozhatom tanura az ő táborukból . A páneurópai mozgalom vezetője dr. Waltüller egyetemi tanár nagyon érdekes hirlapi yilatkozatot adott a legutóbbi időben és ámadatokkal igazolta, hogy Európa fegyerkezése jelenleg még nagyobbmérvü, mint háboru előtt. Szerinte elkerülhetetlen a háoru kitörése már csak azért is, hogy legalább költségek kamatait kapják meg a felek. Waltüller szerint 1926-ban legtöbbet áldozott öltségvetésében hadügyi célokra Lengyelország, nevezetesen 450 millió aranykoronát, sehszlovákia 300 millió aranykoronát, a resse prágai levelezője szerint másfélmilliárd eh koronát, Jugoszlávia 200 millió, Románia 0 millió, Magyarország pedig — szerinte — millió aranykoronát! Miután azonban Csehlovákiának lakossága 13 millió, Lengyelországé pedig 30 millió, világos, hogy Csehlovákia tulajdonképen minden államot megőz e tekintetben. Csehszlovákiában egy lékre 22 aranykorona, Jugoszláviában 17 ranykorona, Magyarországon pedig — ahol métlem, összehasonlitást nem lehet tenni sozott és toborzott katonaság között — szente tiz aranykorona esik. E szerint a kistente és Lengyelország egy év alatt több, int ezermillió aranykoronát költött hadseregére, nem is beszélve a titkos fegyverkezésekről.

A SHS. állam tényleg nagyon erősen készül a hadsereg fejlesztésére! A katonai előkészitésről szóló és most készült törvényjavaslat szerint minden 18 éves alkalmas polgár három éven keresztül 108 katonai gyakorlatban tartozik részt venni, s igy emiatt évente 24 szombatját és 12 vasárnapját veszti el. Az előképzés különben mindenkire kötelező, a távolmaradókat fogházzal és pénzbüntetéssel sujtják és katonai szolgálatukat két hónappal meghoszszabbitják. A törvény szerint ezeket a tanfolyamokat járásonként osztagfelügyelők irányitják. Több osztagfelügyelő felett pedig egy hadosztályfelügyelő áll. A kiképzést tisztek vezetik. A tanfolyam végén vizsgát kell tenni. A bizonyitványt a katonaságnál is tekintetbe veszik.

Hogy ezzel szemben a Népszövetség milyen álláspontra helyezkedik s hogy mindezt miként tudja az általános leszerelést célzó mozgalmával összeegyeztetni, az természetesen más lapra tartozik. De a Népszövetség békés mentalitásának megannyi külső nyilvánulása után mindez kissé idegenszerüen hangzik. És különösen hangzik azok előtt is, akik a »si vis pacem, para bellum« elve alapján különös előszeretettel hangoztatják a költségek szükségességét, mert e költségek ily szokatlanul nagy aránya ólomsúllyal nehezedik majd főként a kisentente államainak veszedelmesen gyönge szerkezetére, ami feltétlenül az utódállamok pénzügyi csődjére vezet.

Bennünket ez a kérdés még kettős okból erdekel. Először azért, mert ez a mérhetetlen fegyverkezés az örökbékét hangoztató népszövetségi ideológiával szemben szinte kiegyenlithetetlen ellentétet petrifikál. Másodszor azért, mert ezek a horribilis számok mindennél világosabban igazolják, hogy a szociális érzékkel biró és magukat demokratáknak hirdető államok tulajdonképen mindenre többet gondolnak, mint épen a világháboru okozta szociális bajokra, s minden tevékenységüket és cselekedetüket nem e bajok orvoslásának szüksége, hanem az iszonyatos hadügyi felkészülődés gondolata füti. Hogy ki ellen, egymás ellen-e vagy más ellen folyik ez a lázas készülődés, ez bennünket egyáltalában nem érdekel, okát nem is kutathatjuk. Azonban az kétséget nem szenvedhet, hogy a kultura kiadásai, a szociális bajok orvoslásának legminimálisabb költségei a Népszövetség mentalitásával különben is ellentétes eme horrendum tételeket kell hogy sorendben feltétlenül megelőzzék.

S itt akarok rámutatni arra, hogy a szociális bajok milyen fekete lepelként sötétitik el az összes nemzetek látóhatárát. Először foglalkozni kivánok azzal a társadalommal, amely tőlem távolabb áll, azután azzal, amely hozzám közelebb. Kropotkin Péter Alexijevics, amikor 1888-ban »La conquète du pain«. Küzdelem a kenyérért cimü kitünő munkáját közreadta, — méltóztatnak rá emlékezni — azért tartotta szükségesnek a szociális foradalom kirobbanását, mert szerinte a szocializmusnak főoka az, hogy a táplálék, a bánya, a föld és a tudomány stb. minden egynéhány ember kezében van, társadalmi szociális foradalom utján kell tehát a szerinte »gyalázatos összetételü« társadalmat megváltoztatni és véget kell vetni az igazságtalanságoknak, hogy biztosithassa mindenki számára a kenyeret!

Ha most a Kropotkin Peter Alexijevics, a kitünő földrajztudós feltámadna és megpillantaná azokat az állapotokat, amelyek jelenleg Szovjetoroszországban vannak, ahol a világ

proletárjai már túlon-túl hosszu időre tudtak »egyesülni« és ahol a diadalmas szociális forradalom mindenesetre a legnagyobb sikert aratta, félek, hogy lelkében fájdalmas csalódással eltelve semmisitené meg egy tollvonással összes gondolatait és terveit, amelyeket a kenyérért való küzdelem érdekében papirra vetett.

Szovjet-adatokat akarok ismertetni, még pedig hiteles forrás — a Gazetta Warszawszka Poranna — nyomán, amiből kitünik, hogy hogy áll jelenleg a munkáskérdés Szovjet-Oroszországban. Tényként kell elfogadnunk t. Nemzetgyülés, hogy a diadalmas szociális forradalom után az orosz munkások még mindig kisebb fizetést kapnak, mint a cári uralom idejében, holott abban az időben az orosz munkás kisebb fizetést kapott, mint a világnak bármely munkása. Méltóztatnak tudni, hogy jelenleg a rubel vásárlóképessége a háboru előttihez viszonyitva, felényire szállt alá. Mármost az orosz ipari munkások fizetése a szovjethivatalnokok fizetéséhez a következőképen aránylik. A szovjethivatalnok legminimálisabb fizetése havi 40 rubel, a legmagasabb ennek körülbelül tizenkétszerese, vagyis 470 rubel. Arról pedig meg lehetünk győződve, hogy nem a legalacsonyabb rangfokozatban helyezkedtek el a szovjetbiztosok és nagyon kevesen lehetnek, akik havi 40 rubelből tengődnek. Ezzel szemben lássuk, milyen az ipari munkások helyzete? Havonta 36 rubelt kapnak és ez nem emelkedik még a duplájára sem, mert maximális fizetésük havi 70 rubel. **(Esztergályos János:** Miért nem fáj önnek a magyar munkások helyzete? A magyar munkások helyzetéről méltóztassék beszélni! — **Györki Imre:** A 15.000 koronás napszámokról! — **Kováts Nagy Sándor:** Nem akarjuk elvenni a maguk kenyerét!) Nem mondható tehát ideálisnak még Szovjet-Oroszországban sem a munkások helyzete.

A legteljesebb tárgyilagossággal kivánok rámutatni ezekután a munkanélküliség jelenségére, amelyet természetesen én is nemzetközi betegségnek tartok. Néhány adatot óhajtok bemutatni, hogy fényszórót vetitsek arra, hogy a különböző európai államokban, sőt Ázsiában is a munkanélküliség milyen döbbenetes, hogy ezzel is igazoljam azt, hogy a parlamentnek ide nem illő viták helyett ezekkel a kérdésekkel kellene hogy foglalkozzék, ami különben végső konkluziója lesz mai felszólalásomnak.

Ausztriában 1925 januárjában 187.559 munkanélküli volt. Decemberben ez a szám 240.000-re emelkedett. 1926 januárjában számuk 212.278 volt, amely ebben az évben körülbelül 15 nap alatt 14.000 főnyi pluszt jelentett. Jelenleg 200.000-en alul van a munkanélküliek száma. **(Esztergályos János:** Jóval alul!) Ennek fele Bécsre jut, azonban a kimutatás, azt hiszem, felfelé egészitendő ki, mert azok, akik más oldalról kapnak segélyeket, nincsenek benn a kimutatásban.

A kis Dánia 1925-ben 72.834, 1926-ban pedig 84.000 munkanélkülivel bajlódik. Lengyelországban az 1926 január 28-iki Dziermik Poznanski jelentése szerint 300.000-et meghaladja a munkanélküliek száma, akiket a lap a szociális kiváltságok áldozatainak tekint. Olaszországban 1922-ben még 600.000 munkanélküli volt, ez a szám azonban erősen csökkent, s ma már nem számottevő. *(Egy hang a jobboldalon: Alig van ott munkanélküli!)* Legnagyobbmérvü a munkanélküliség Japánban. 1924-ben 500.000, 1925-ben 932.000 volt ott a munkanélküliek száma és a kamarák jelentése szerint, a munkanélküliek száma most 3,400.000-re eme kedett.

Angliában, mint méltóztatnak tudni, t valy egyszerre 415 bányát zártak be és ig máról-holnapra 68.500 bányász maradt keny nélkül. A munkanélküli bányászok szán 120.000 lett. A Times 1925-ben 1,291.200-ra tes a munkanélküliek számát. **(Györki Imre:** állami támogatást kapnak! — **Kováts-Nag Sándor:** Angliának van pénze! — **Györki Imr** Akkor minek az összehasonlitás?) Ez egy n gyedmillió emelkedést jelent az 1924. évi áll pottal szemben. 1925 végén 1,277.000 volt az a gol munkanélküliek száma.

Ezek olyan kérdések, amelyek példá Angliában az egész sajtót, a parlamentet s kormányt s az ellenzéket is igen erősen fo lalkoztatja. A sajtó, mint mondottam, nagy melegen és elég szigoru kritikával tárgyal ezt a kérdést. Nálunk például nem lehet elké zelni, hogy valamely lapban olyan cikk jele jék meg, mint amilyen a Morning Post-b megjelent, amely cikk határozottan mutat arra, hogy mi a tulajdonképeni oka anna hogy Anglia ipara ilyen veszedelembe kerü Ha nálunk valamely lap ilyen cikket hoz mindenesetre azt méltóztatnának monda hogy osztálygyülölet jelentkezik az ilyen ságcikkben. Ez a cikk a munkások szemé mondja, hogy a legmagasabb a fizetésük, ezzel szemben alacsony a szolgáltatásuk. Li gow ezredes cikkében van pl. egy kimutat amely szerint a belga munkások 48 órát s mitva hetenként 1 font 18 shillinget, vagyis shillinget, a francia munkások 48 órára 1 fo 13 shillinget kapnak, ami 33 shillingnek fe meg. A német munkások 60 órát számitva font és 2·5 shillinget, tehát 42·5 shillinget k nak s ha ezt átszámitjuk 48 órára, ez 34·5 sh lingnek felel meg. Ezzel szemben Angliá 48 órai munkáért 3 font 3 shilling és 7 penc munkadíjat számitanak fel, ami több mint 6 shilling!

Ezek a kérdések mindenesetre olyan amelyekkel hazai vonatkozásban is szüksé foglalkoznunk. Angliában nem szégyenlik vallani, hogy ez az oka annak, hogy Német ország ipara olyan fejlődést mutat, mert olcs ban tudja a szükséges dolgokat Anglia is met erővel előállitani, mintha saját maga á taná elő. Magyarországon a munkanélkül száma a szakszervezetek kimutatása szer amint azt egy ellenzéki forrásból olvast 1923. januárban 36.641, 1923. áprilisban 36.360 1924. januárban pedig 17.643 volt.

Nagyon érdekes cikket olvastam a Nem Ujságban nemrégiben arról a kérdésről. h »Miért fokozódik a munkanélküliség?« A c többek közt a következőket irja *(olvassa)*: legnagyobb ipari államok, az amerikai U Anglia és Németország még mindig nem t ták békeformára változtatni hatalmas iv magasra szökkent háborus termelésüket, n az ottani leszegényedett fogyasztótömeg képes foglalkoztatni a munkások milliói nál kevésbé tudták átformálni ezt a fol matot a háboruvesztes, tehát jobban sui és iparilag amugy is gyengébben álló or gok.« Itt sürgeti, miként különben a szoc demokrata szakszervezetek is többször sür ték már, a közmunkák megindítását, a kiv dorlásnak a kormány részéről való szabály sát, a munkanélküliség esetére való biztosit A cikk azután rátér arra, hogy a nagymé munkanélküliségen sokat enyhitene az eg ges munkaközvetités, ilyen azonban nincs. megdöbbentő adatokat találunk azután egyes szakmák szerint. Azt mondja a c

vassa): »Hogy példával illusztráljuk a helyet, a nagy munkanélküliség idején, március n az állami munkaközvetitő hivatal Budasten mindössze 227 helyet tartott nyilván, elyre 4228 munkakereső jelentkezett. Az ész országban működő állami munkaközveő hivatalok 482 munkahelyet lajstromoztak, elyekre 6365-en pályáztak. Megdöbbentők a ikmák szerinti számok is. Március 3-án 5 talosmester keresett segédet és erre az öt lyre 228 segéd jelentkezett. Egyetlen bádosmunkahelyet 162 ember akart elnyerni. A észiparban 9 helykinálat állt szemben 344 lykeresővel. Géplakatost kerestek egyet, jetkezett 182, a gépkezelők közül 90 ostromolt g 2 munkahelyet, a lakatos szakmában ezen apon 265-en pályáztak egyetlen állásra. a bóiparban 6 munkahelyre esett 421 munkareső. Pincért mindössze kettőt kerestek és jelentkezett.«

Azt mondja tovább a cikk *(olvassa):* »Az ami munkaközvetitő hivatalban égetően sürnek tartják a munkaközvetités egységesité, a kötelező bejelentést és a munkaközvetitő lózat kiépitését. A probléma szorosan összegg a munkanélküliség kérdésével, ez pedig an mérveket öltött, hogy a kérdés radikális goldását tovább halasztani nem lehet.«

Ezek azok a kérdések, — hogy csak néhát emlitsek meg a sok közül — ezek azok a ciális bajok, amelyekkel, elgondolásom szet, ennek a nemzetgyülésnek, személyeskedés torzsalkodások helyett feltétlenül foglkoznia kellene. (**Kováts-Nagy Sándor:** A nkkal foglalkoznak! — **Sütő József:** Három tendeje igérték a munkanélküliség elleni rvényt s még ma sem terjesztették be!) int Angliában láttuk, ugy itt is ezeknek a déseknek megvitatásánál az ellenzéknek és kormánynak ismételten vállvetve arra kelle törekednie, hogy a hibánkon kivül reánk kadt trianoni nyomoruságon lehetőleg sesen. A szélsőbalnak is taktikát kellene váltatnia. A szélsőbal valamikor a nemzeti törvéseknek volt hangoztatója, most a szociálnokrata párt táborhelye. Szeretném ha retéve minden személyes torzsalkodást s a lament szinvonalához nem méltó kocsmai got, ezekkel a komoly kérdésekkel foglalznánk. (**Esztergályos János:** Kezdjék meg! **Fáy Gyula:** Hiszen megkezdjük! — **Sütő zsef:** Minden szociális törvényt megszavaik szó nélkül! — **Kováts-Nagy Sándor:** Nem gedik, hogy rájuk kerülhessen a sor! — **tő József:** Az igérgetésben mindig nagyok tak!) Még pedig a szerint a meghivás szet, amelyet testvérpártunk, a Keresztény zdasági és Szociális Párt intézett a választózönség összességéhez.

Mint már beszédem elején is emlitést tet erről, különösen nagyon helyeslem a kiványnak következő passzusát! *(olvassa):* szociális kérdések törvényes rendezésében ütt akarunk és tudunk is dolgozni a legntétesebb politikai és világfelfogásu egyékkel és pártokkal, de ki akarjuk mindazt szöbölni a vitából, ami a napi feladatok goldását, a kenyérkérdés rendezését nehe, hátráltatja és akadályozza, mert meggyőésünk, hogy a parlamentárizmust veszézteti, aki nem igy fogja fel a törvényhozói elességet és a pártok hivatását.« (**Sütő Józf:** Mi ezt igy fogtuk fel mindig! — **Kovátsgy Sándor:** Miért beszél egy-egy szónokuk napig? Napszámban beszélnek! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Karafiáth Jenő: Azt hiszem, erre a felhira, amely honmentő munkára szólit fel, jelentkezni mindannyian szivesen fogunk. Mielőtt azonban véglegesen döntenénk, nehogy bennünket jogosan politikai naivitással vádojanak, a baloldal részéről egy cáfoló nyilatkozatra volna szükségünk, amelynek elhangzását kérem és remélem.

Kezemben van a Népszavának 1918 december hó 22-iki vasárnapi száma. (**Györki Imre:** Halljuk a leleplezéseket!) Nem leleplezés, csak emlékeztetés. Ez a cikk abban az időben jelent meg, — méltóztassanak az időpontra figyelni — amikor még nem volt terror, amikor a bolsevizmus lényegével egyedül csak a szociáldemokrata párt volt tisztában, a polgári osztályok pedig voltaképen azt sem tudták, hogy a bolsevizmus mi fán terem. Ebben a cikkben, amelynek címe »Szocialisták és a polgári társadalom«, a következők foglaltatnak *(olvassa):* »Még több tájékozatlanságot és tudatlanságot árul el a polgári társadalom, amikor azt képzeli, hogy a szociáldemokrata párt közelebb áll a polgári pártokhoz, mint a bolsevikiekhez. A magyarországi szociáldemokrata párt helyteleniti a bolsevikiek fellépését, küzd külön pártalakitó törekvéseik ellen, de lényegénél fogva sokkal közelebb áll a bolsevikiekhez, mint akár a legszélsőbb és legradikálisabb polgári párthoz.

Veszedelmes illuziókat táplál a polgári társadalom, ha nem veszi észre, hogy a szociáldemokrata párt minden izében tagadása a polgári társadalomnak. Mi még nem felejtettük el, hanem most is valljuk a Bebel hires és halhatatlan mondását: Mi halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak. A polgári társadalommal nincs és nem lehet semmi belső közösségünk még akkor sem, ha a népköztársaság és a forradalom vivmányainak biztositására egy uton haladunk is a polgárság balszárnyával. Mi nem is kivánjuk elhitetni a polgári társadalommal, hogy mi a polgári társadalom fennállására veszélytelen elemek volnánk, hanem ma is valljuk és hirdetjük a kommunista kiáltvány befejező mondatait: A kommunisták nem titkolják nézeteiket és szándékaikat. Nyiltan hirdetik, hogy céljaik csakis minden eddigi társadalmi rend erőszakos felforgatásával érhetők el. Reszkessenek az uralkodó osztályok egy kommunistaforradalomtól.

A szociáldemokrata párt soha sem titkolta és ma sem titkolja, hogy igenis, meg akarja dönteni a polgári társadalmat és annak alapját, a magántulajdont. Ebben a döntő és alapvető kérdésben különbözik minden polgári párttól és távolodik el a polgári világrend kereteiből. Meg kell állapitanunk, hogy épen a szocializmus nagy végcéljaiban nincsen különbség szociáldemokraták és bolsevikiek között. Egyformán akarjuk a magántulajdon megszüntetését, az osztályállam megsemmisitését, a kollektiv társadalomnak és a kommunizmusnak a megvalósitását.«

Azután igy folytatja a cikk *(olvassa):* »A bolsevikiektől a magyarországi szociáldemokrata pártot nem is a kommunista végcél és nem is a polgári társadalom megmentésére való törekvés választja el, hanem a módszer, a taktika és a tempó kérdése.« *(Zaj.* — **Kováts-Nagy Sándor:** Most nyilatkozzanak a szocialisták! Szóval kommunisták! — **Sütő József:** Mi a fokozatos fejlődés alapján állunk!)

A cikk azután ezzel a záradékkal nyer befejezést *(olvassa):* »Mi kétszeres éberséggel és következetességgel elevenitjük fel Bebel szavait: Mi szociáldemokraták halálos ellenségei vagyunk a polgári társadalomnak.« (**Petrovácz Gyula:** Ki irta ezt? Weltner? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk!)*

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyülés! Sámsonról olvassuk a Bibliában, hogy rókák farkához égő csóvákat kötött, azután hessegette, belekergette őket a filiszteusok buzavetésébe, hadd gyujtsák fel, hadd lobbantsák lángra, hadd perzseljék fel az ellenség érő gabonáját.

A barbár-korok eme határtalan gyülölettől izzó érzésének ilyfajta kegyetlen elfajulása nyilatkozik meg a krisztusi szeretettel szemben ebben a cikkben is és fájdalommal kell megállapitanom, hogy ugyanezt a pogány, gyülölködő érzést kell unos-untalan mások részéről is tapasztalnunk a mai politikai arénában. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

És még egy különbség is terheli a lelkeket. Sámsonról azt olvastuk a Bibliában, hogy az ellenség érő gabonáját akarta háboru idején felgyujtani. Ma nincs háboru és mi mégis odasülyedtünk ebben a csonka hazában, hogy akadnak egyesek, akik nem átallják magukat magyaroknak is nevezni, akik nem is az ellenség, hanem a saját tulajdon buzavetéseinket akarják felgyujtani és felperzselni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Karafiáth Jenő: Egyeseknek hova-tovább fixa ideájuk lesz, hogy a ránkszakadt trianoni nyomoruságot, a hibánkon kivül előállott állapotokat nem orvosolni kell, nem gyógyitani kereszténysi szeretettel, nem a sebeket meleg érzéssel heggeszteni, hanem még tetézni kell ezt a nyomoruságunkat azzal, hogy egymásnak forditjuk a pogány gyülölet mérgezett tőreit. (**Györki Imre:** Frankot és szokolt hamisitani! — **Viczián István:** Ez még rosszabb annál is! — **Klárik Ferenc:** Itt van még a szénapanama is! — **Kováts-Nagy Sándor:** Elég szomoru, hogy van!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Kiss Menyhért:** Minden hónapban van valami panama! — **Kuna P. András:** Ki ennek az oka? — **Eckhardt Tibor:** A rossz példaadás a Petrichevichek részéről!) Eckhardt képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Karafiáth Jenő: Ugy látom, hogy amikor Rákóczi sokszor hozzá méltatlanná váló nemzetének régi, vérző sebei uj formában ujulnak ki, Magyarországnak mindig csak a nemzet jövendőjeért könyörgő Védőasszonya az ő nagy lelki fájdalmében elforditja tekintetét, eltakarja arcát, csak hogy ne lássa a mindenáron saját vesztébe rohanni akaró magyarság utálatos és vészthozó marakodását, csakhogy ne hallja, hogy itt még a kövek is kiáltanak.

A költségvetést elfogadom. *(Élénk helyslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. — Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Várnai Dániel!

Várnai Dániel: T. Nemzetgyülés! Méltóztassanak nekem megengedni, hogy az előttem szólott mélyen t. képviselő ur beszédének azzal a részével, amely egy külpolitikai disszertációt foglal magában, ne foglalkozzam; majd talán a külügyminister helyét betöltő kereskedelmi minister ur fog rá megfelelő módon válaszolni. Mégis megragadom az alkalmat arra, hogy most elhangzott beszédének két momentumára néhány megjegyzést tegyek és hogy ebből az alkalomból a legnagyobb őszinteséggel és a jövő iránti aggodalommal figyelmeztessem a mélyen t. túloldali urakat, hogy bizonyos taktikázásban ne menjenek túl a megengedett határokon, mert ez nagyon keserüen megbosszulhatja magát.

Mélyen t. képviselőtársam magáévá t azt a ma divatba hozni szándékolt felfog hogy a parlamenti nivó süllyedésének for az általános választójog. *(Ugy van! Ugy a jobboldalon.)* Ezt hallani imitt-amott földi katedrákról is, különösen uj olasz ka rákról. Miután azonban ezt már ide impor ták, még jobban megszükitették, még korl zottabb területre csempészték, mert azt m ják, hogy a parlamenti nivó süllyedésének a demokratizált választójog, tehát nem i általános választójog.

Nagyon könnyü volna utalni az általa választójog alapján összeült parlamentre, nivójára, szellemi magaslatára, intellekt erejére és utalni arra a nemzetmentő és a érdekében kifejtett munkára, amelyet az lános választójogok parlamentjei végeznek én ezt a vulgáris összehasonlitást nem aka használni, csak azt mondom, hogy a mé tisztelt urak nagyon vigyázzanak, amiko parlamentarizmus gondolatát igy aláásni keznek. Mert minél demokratikusabb, általánosabb és egyenlőbb valamely vála jog, annál inkább megnyilatkozik benne a lódi parlamentarizmus. Minél általánosa választójog, annál erőteljesebb bázisa az parlamentarizmusnak.

Minálunk megrendült a néptömegek a parlamenti harc hatékonyságában, meg dült a néptömegek hite magában a parla tárizmusban és önök most jönnek azzal, ezt a szerencsétlen, hitvány magyar álp mentárizmust még jobban, még erőteljese a sárba tapossák. *(Ugy van! a szélsőb dalon.)*

Méltóztassanak ezzel a taktikával hagyni és ha már akarnak bizonyos óvsze alkalmazni a nivó emelkedése tekintet akkor itt van mindjárt az általános titko lasztójog, azt iktassák törvénybe. De olya szereket, gyógyszereket akarni alkalm amilyenekről Karafiáth t. képviselőtársam szélt: házszabályrevizió, ujabb házszabál dositás, szigorubb, kegyetlenebb szájkos parlamenti szólásszabadságra s a men jog szabályozása nem helyes. Hogy ez a csak egy percenttel is emelné, azt tagadom hogy süllyesztené, azt vallom. Az, hogy a lamenti ellenőrzés szabadságát korlátó béklyóba verik, azt jelenti, hogy a korru még jobban terjed odakint; azt jelenti, ho közéleti erkölcs még jobban züllik, ro ahogy azt eddig is tapasztaltuk. *(Ugy v szélsőbaloldalon.)*

Nem lehet a parlamenti szólásszabads ellenőrzés elé ilyen akadályokat gördite szen akkor nyirkos, sötét pincévé válik a gyar közélet, amelyre pedig az ellenőrzé a nyilvánosságnak napsugarait kell rávet akkor még inkább fogunk találkozni a ne becsületét és jó hirnevét érintő olyan sz csétlen eseményekkel, mint a frankham és amost kipattant szénapanama is.

Utalok arra, hogy a mentelmi jog s lyozása körül a legnagyobb óvatosságot tanusitani. A mentelmi jog — az igaz — egyes embernek, nem egyes törvényhozó joga, hanem az alkotmány védelmére a meg a törvényhozásnak. A mentelmi jog alkotmányvédelmi jog és ha ezt akarják változtatni, ehhez méltóztassék előbb a zetnek, a választóknak felhatalmazást ki és csak azután akarni letördelni valamit a jogból, ha erre nézve a választók töme felhatalmazást, az engedélyt megadják.

Azt mondja a képviselő ur, kellene f

kozni valamit a munkanélküliséggel is, kellene valamit tenni a munkanélküliség enyhitésére is. Ebből a szempontból felhivom a képviselő ur figyelmét arra, hogy a munkahiány esetére biztositó törvényjavaslatot reklamáljuk, követeljük minden lehető alkalommal ideben a törvényhozás fórumán, a bizottságban, a sajtóban, népgyülésen. Az igen t. minister ur már számtalan igéretet tett, hogy rövid határidőre fogja szállitani a javaslatot és a javaslat még mindig nincs itt. A minister ur ujabban, ha szót emelünk, azt mondja hogy már igéretet sem tesz, mert ugy látszik, azokat az akadályokat, amelyeket a nagyipari tőke állitott e javaslat törvényhozási elintézése elé, a minister ur maga sem tudja leküzdeni vagy kisérletet sem tesz arra, hogy leküzdje. Méltóztassék a túloldalról is követelni, a túloldalról is sürgetni ennek a javaslatnak a törvényhozás elé hozatalát. Hátha nagyobb hatása lesz, hátha a kormány jobban megfogadja a túloldal intését, hogy épen itt van már az ideje annak, a 12-ik óra utolsó percét éljük, hogy a munkanélküliséggel kapcsolatosan hatékony erős orvosszerek alkalmaztassanak.

Nem hallottam még, hogy arról az oldalról a momentán kisegitésnek leghatalmasabb eszközét, a munkaalkalmak kiterjesztését alkalmazták volna. A beruházásokat még egyszer sem sürgették arról az oldalról. És most idejönnek, azt mondják, kellene valamit tenni a munkanélküliség ellen, de azokat a javaslatokat, amelyeket idehozunk és amelyek alkalmasak volnának ennek a szerencsétlen nagy bajnak enyhitésére, önök állandóan leszavazzák. A t. túloldal őszinteségét világitja meg ez igen jellemzően és utalhatok arra is, hogy kár minden fáradságért, mert a néptömegeket ilyen beszédekkel nem lehet félrevezetni, nem lehet bennük azt a hitet kelteni, hogy a kormány vagy pártja valamit tenni akar érdekükben.

Szigoru felhivást kaptunk Karafiáth képviselőtársam részéről, hogy nyilatkozzunk őszintén, egyenesen, minden hátsó gondolat kizárásával a szociáldemokráciának és a bolsevizmusnak viszonyáról. Nem akarok most azzal a cikkel foglalkozni, amelyet Karafiáth képviselő ur felolvasott, azért sem, mert ezzel a cikkel szemben ott áll magának a szociáldemokráciának az egész világon való óriási kemény és elkeseredett harca a bolsevizmussal szemben. Amikor mi ide bejöttünk, őszinte, nyilt vallomást tettünk arról, hogy közeli és távoli céljainkat milyen eszközökkel akarjuk elérni. Ehhez a nyilatkozatunkhoz sem hozzátenni valónk, sem elvenni valónk abból nincs, akármilyen erőteljesen sürget bennünket nyilatkozattételre Karafiáth képviselő ur.

Ismétlem, lehetett talán félreértés a világ valamennyi szociáldemokrata pártja részéről a bolsevizmust, a bolsevista taktikát illetőleg egy esztendővel az orosz társadalmi forradalom után, 1918-ban. Talán azt hitték még akkor a világ szociáldemokrata pártjai, hogy testvérpárttal állanak szembe, a bolsevistákkal szemben is. Azt hitték, hogy a meggyőzés fegyvereivel lehet ellenük küzdeni. De azóta azt kellett tapasztalnia minden szociáldemokrata pártnak, a magyarnak épugy, mint az angolnak, a franciának és a svédnek, hogy a szociáldemokrácia legnagyobb ellensége a bolsevizmus. Sokkal nagyobb ellensége még a polgárságnál is. *(Ugy van! a szélsőbalodalon.)* Ezt tudjuk és a szociáldemokrata pártoknak az egész világon ez a felismerés szabja meg az utját a bolsevizmussal szemben. Ezt önök is tudják, látják a mi harcainkból. Nyitott könyv a mi harcunk, a mi taktikánk minden vonatkozásban.

Ne méltóztassék tehát bennünket valami kis taktikai fogással holmi zavaros helyzetbe beugratni akarni. Mi ennek fel nem ülünk, mi őszintén, nyiltan beszélünk mindig és épen ezért a legnagyobb felháborodással és a legerélyesebb tiltakozással kell visszautasitanunk Karafiáth képviselő urnak azt az állitását, hogy mi vagyunk azok, akik a nemzet vetését le akarjuk gázolni. Nagyon merész, vakmerő valótlanság ilyet állitani velünk szemben. De én azt hiszem, hogy valami taktikai célja okvetlenül van ennek. Nemcsak hiszem; egy bizonyosság emelkedik ki ebből az imént elhangzott beszédből.

A képviselő ur hivatkozott a Bibliára, én is hivatkozom a Bibliára, de előbb legyen szabad Marxra hivatkoznom. Brumaire 18-ával foglalkozván, irja Marx azt, hogy a történelemben minden megismétlődik, egyszer mint tragédia és egyszer mint komédia. Most pedig idézem a Bibliát, Saul esetét. Ugy látszik, a mélyen t. egységespárt Saul szerepére vállalkozott és egy szamár állkapcsával akarta szétverni e pillanatban a szociáldemokráciát (**Petrovácz Gyula:** Talán ezért rendre is lehetne utasitani? — **Klárik Ferenc:** Hogyne! Majd ha maga lesz az elnök! — **Hedry Lőrinc:** Izlés dolga, az bizonyos, ilyeneket mondani! — **Klárik Ferenc:** Tessék rábizni az elnök urra! — **Esztergályos János:** A kis denunciáns! — **Klárik Ferenc:** Az elnök ur tudja kötelességét! — *Zaj.)*.

Mélyen t. Nemzetgyülés! Mi találkozunk e vita folyamán rekriminációkkal, alaptalan szemrehányásokkal és vádakkal, hogy elfecséreljük a nemzetgyülés idejét, nem engedünk szociális törvényjavaslatokat törvénnyé emelni. Ennek a vitának során is találkoztunk ezzel a váddal, legutóbbi alkalommal Frühwirth t. képviselőtársam részéről, aki már megkapta erre a választ. De maga a t. pénzügyminister ur is olyasmit mondott expozéjában, vagy az utána következő valamely felszólalásában, hogy a frankvitával elpocsékoltuk, elloptuk az időt a költségvetés tárgyalása elől.

Szeretném az igen t. minister ur emlékezetét ezzel kapcsolatban felfrissiteni. A frankvita már réges-régen folyt, már hetekig tartott és a költségvetés nem hogy nem volt itt a törvényhozás előtt, nem hogy bizottságilag nem volt elintézve, de még elkészitve sem volt. A frankvita már hetekig tartott, amikor végre az ugynevezett genfi szünet alatt magkaptuk a költségvetés sommázatát és a genfi szünet alatt keresztül hajszolták a bizottsági letárgyalást. Anyira nem volt készen a költségvetés, hogy a bizottságban is napról-napra kaptuk meg az egyes tárcák költségvetését, — tanum lehet rá Kenéz igen t. képviselőtársam is — valósággal a nyomdagép alól huzták ki és hozták oda a bizottságba, a frankvitának nem tudom hányadik hetében.

Az időt nem a frankvita rabolta el; az csak egészen bizonyos, hogy a frankvitát némileg a frankhamisitásnak is meg kellett előznie. Talán a frankhamisitásnak, a frankhamisitóknak és ezek barátainak, cinkostársainak is van némi részük abban, hogy az ország törvényhozásának kénytelen-kelletlen elmulaszthatatlan kötelessége következtében foglalkoznia kellett ezzel a szerencsétlen, az országot oly nagy mértékben kompromittáló esettel. Mondom, a genfi szünet alatt készült el bizottságilag is a költségvetés a plénum számára és azután már nagyon rövid ideig tartott a frank-

vita, majd jött a háromhetes husvéti szünet. Hát ha oly sürgős a költségvetés, — koncedálom, hogy a minister urnak és a kormánynak a költségvetés mindig sürgős — de ha ez minden egyéb sürgősségnél is sürgősebb volt, akkor azt hiszem, elég lett volna a husvéti szünet számára négy nap a 21 helyett. Igy a kormány nyert volna 17 napot a költségvetés letárgyalására. De én azt hiszem, még ez esetben sem tudtuk volna magunkat megmenteni az alaptalan szemrehányásoktól, a rágalmaktól és a hazug hangulatkeltésektől, melyek a sajtóban folynak ellenünk, hogy elraboljuk a nemzetgyülés idejét és a szociális javaslatok megalkotása elé akadályt épitünk.

Egy másik vád, melyet most már nem az ellenzék, hanem kifejezetten a szociáldemokrata párt ellen éleznek ki, az, hogy megakadályozzuk a magyar-osztrák kereskedelmi szerződés becikkelyezését. Tisztázzuk csak a helyzetet ebben a kérdésben is. Én nem akarok bűnbakokat keresni a szerződés késleltetése miatt, de mondja meg nekem az igen t. túloldal, vajjon a szociáldemokrata csoport oka-e annak, hogy a szerződéses tárgyalások tavaly nyáron kudarccal végződtek? Vajjon a szociáldemokrata párt oka-e annak, hogy a szerződés ellen sikerrel dolgozott az osztrák agráriusok, a csehek és a magyar nagyipari tőkének együttes intrikája?

Én kellőképen tudom értékelni a hazug hangulatkeltéseket, melyek e kérdés kapcsán a szociáldemokrata párt ellen dolgoznak, de értékelni tudják azok is — erről ne méltóztassék megfeledkezni — akiket a szociáldemokrata párt ellen akarnak uszitani. Hogy a szerződés még mindeg nincs kész, annak — véleményem szerint — egyedüli oka a nagy agráriusok mohósága, a gyáripari tőke gáncsoskodása, aminek tanui voltunk a mult esztendőben és oly külföldi intrikája, amelyeknek ellensúlyozására a kormánynak — ugylátszik — nem volt sem elég tekintélye, sem pedig elég tere. És a dolog vége az, hogy hagyjanak fel e kérdés körül a rekriminációkkal, vádaskodásokkal. Méltóztassék azt a magyar-osztrák kereskedelmi egyezményt idehozni, tárgyaljuk le, de a kormány ne ragaszkodjék a politikai határidőüzletek gyakorlatához. Ne ragaszkodjék ehhez annál kevésbé, mert ilyen politika viteléhez hiányzik számára a legfontosabb előfeltétel: a törvényhozás egyetemének és az ország nagy többségének bizalma.

Tessék nyiltan, őszintén beszélni a kormánynak is, a t. túloldalnak is. Hangulatkeltésekkel egyetlen pártot sem kellemetlen helyzetbe sodorni, mert — amint az imént mondottam — épen azok a rétegek, amelyekre hatni akarnak künn az országban, maguk is nagyon jól tudják, hogy mi akadályozta mindezideig a magyar-osztrák kereskedelmi szerződés becikkelyezését és Önök akármit mondanak itt, akármit irnak és iratnak a sajtóban, nem fogja elhinni senki, hogy ennek a kérdésnek mi voltunk az akadályozói.

A vita folyamán több oly beszéd hangzott el, melyre kellő tisztelettel és megbecsüléssel kell visszagondolnunk, noha ellenkező világszemlélet nézőszögletéből, ellenkező pártállásokról hangzottak is el és a mi meggyőződésünkkel ellentétes meggyőződésnek adtak is kifejezést.

Ilyen figyelemreméltó, mindenesetre értékes megnyilatkozásnak tartom Griger Miklós t. képviselőtársam beszédét, azonban meg kell vallanom, hogy én bennem fájdalmas csalódást és szomoru impressziókat keltett ez a beszéd. Szomoru impressziókat azért, mert azt láttam, hogy egy papi ember, egyházi férfiu tudott enyhitő körülményeket találni a frankhamisitás büntette mellett. Én egyik nemrégiben itt tartott felszólalásomban figyelmeztettem arra, hogy a frankhamisitással kapcsolatban Trianont hagyjuk ki a játékból. Figyelmeztettem és kértem is, hogy Trianont ezzel a bűnnel és szégyennel kapcsolatban ne emlitse senki se, mert ezzel csak ártanak annak a munkának, amelyben minden magyar embernek részt kell vennie és amelynek végső céljának annak kell lennie, hogy Trianon megdőljön. Griger t. képviselőtársam is hajlamos volt arra, hogy Trianont és a frankhamisitást egymásba kapcsolja, részint mint forrást, részint mint mentőokot. Én ismételten csak arra tudok itt kérni mindenkit, figyeljünk arra, hogy Trianon nem lehet közönséges bűnöknek a takarója. Hiszen ez a hamisitás, bármit mondjanak is, nem hazafias cselekedet. Az már kitünt, hogy a hamisitók egy gyanutlan államnak pénzügyi kirablását nem hazafias célból, hanem szennyes haszonlesésből a saját zsebük javára akarták elkövetni.

Nagy csalódást keltett bennem az is, hogy Griger t. képviselőtársam azt mondotta, hogy ha nem lehetünk nyugatnak a népe, legyünk a népe keletnek. Nem akarok én ezzel a kijelentéssel bővebben foglalkozni, de bennem ez az az impressziót, azt a meggyőződést kelti, hogy ebben a kijelentésben a kétségbeesésnek, a fatalizmusnak politikája nyilatkozik meg, egy olyan fatalizmusnak a hirdetése, amelyet a magyar nép nem fogadhat el külpolitikai vezérelv gyanánt. Nem is tudom megérteni, hogyan tudott Griger t. képviselőtársam a jelenségeknek, a világeseményeknek leszüréséből ilyen eredményekhez jutni akkor, amikor volt néhány elismerő szava Locarno tekintetében, amikor tudta ünnepelni Locarno szellemét, mert ő is észrevette ebben a népek egyetértésének szerény, de mindenesetre kezdeményezés lépését, de azután megint ellentmondásba jutott önmagával, amikor u. i. dicsérte Locarnot és mégis ellene beszélt egy keleti Locarno megteremtésének.

Sajnálom, hogy ezt a lázadozó, keserü beszédet a béke eszméje ellen egyházi férfiu ajkáról kellett hallanom. Sajnálom azért is, mert azt gondolom, — ez az én becsületes, őszinte véleményem — hogy a locarnói szellemnek, a locarnói erkölcsnek, vagy valami ehhez hasonlónak megteremtéséhez hozzá kellene járulnia a hivatalos egyháznak, a papi fejedelmeknek is. Állandóan hangoztatják ezt a világ valamennyi táján, ahol érzik az egyháznak még mindig fennálló nagy materiális és lelki hatalmát, de — és meg kell állapitani ezt is — a egyház álandóan elmulasztja ennek érvényesitését és ez a végzetes mulasztása már a háború kezdődött el. *(Zaj a középen.)*

Elnök: Csendet kérek. A képviselő ur beszédét egy pillanatra megszakitom. Egy bibliai idézetéért, amely, mint a gyorsirói jegyzetekből megállapitottam, sértést tartalmazott, kénytelen vagyok a képviselő urat rendreutasitani és figyelmeztetem, hogy amennyiben a képviselő ur beszéde során még hasonló sértés tartalmazó kijelentést tenne, kénytelen volnék a házszabály szigorubb rendelkezését alkalmazni. **(Esztergályos János:** Miben volt a sértés?) Méltóztassék folytatni. **(Esztergályos János:** Az állkapca nem a képviselő urra vonatkozik.)

Várnai Dániel: Tudomásul véve a mélyen t. elnök ur intelmét és rendreutasitását, tovább megyek és meg kell állapitanom azt, hogy

éke szellemének kifejlesztésében, egy világot ientő Locarno megteremtésében az egyház em vállal olyan szerepet, aminőt vállalnia ellene és meg kell állapitanom ismételten, ogy ez a mulasztás már a háboruban kezdőött el. E tekintetben egy hivő katholikusra udok hivatkozni, egy hivő katholikusra mint lasszikus tanura.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Azért mondom, hogy klasszikus tanu, iert, ha jól tudom, az illető oly szerencsés leetett, hogy nem töltötte idejét a harctereken, anem itthon volt a háboru egész ideje alatt s igy abban a helyzetben lehetett, hogy ideaza figyelhette meg az eseményeket. Ez a lasszikus tanu Lendvai István. *(Halljuk! Halljuk!)* A pápaságnak, a pápának, általában hivatalos egyháznak erről a mulasztásáról aló véleményét Lendvai képviselőtársam e-v szményi alakkal, afféle irodalmi tolmáccsal iondatja el. Legyen szabad ebből idéznem a övetkezőket: Amikor egy beszélgetésben arról an szó, hogy nem lehet a pápát, az egyházat ámadni, amiatt, hogy elmulasztotta volna köelességeit, mert hiszen volt egy néhány békekciója a háboru során, akkor Lendvai képvielő ur ezeket irta *(olvassa):* »Ezek — már t. i. békeakciók — gyámoltalan kisérletezések. Ez gy szomoru opportunizmus volt. A pápa földi ilághatalmakra való tekintettel fatalisztikus ett, a sors kényszerüségét emlegette és rezigált. De nem állt fel krisztusi fenségében és a áboru ezer meg ezer részleténél nem monotta ki, hogy szabad-e embereket a levegőből ombázni, szabad-e sanda szemü semlegességet nűvelni, szabad-e egy ártatlan országot kiheztetni és nem tudott-e a gyalázatos római anagliának odaütni pásztorbotjával, hogy ok élkül vérontást provokálni és szerződést zegni becstelenség? Szóval a pápaság nem iozgósitotta erkölcsi erejét, ezt a kardtalan és gyutlan erőt, nem hirdette ki az erkölcs maifesztumát minden fejedelmek és milliomosok ölött magasan, per urbem et orbem, nem töődve azzal, hogy esetleg valamennyien megértődnek. Nem vette magának ezt a fáradsát, amelyet nem kimél, amikor arról van szó, ogy egy litániából egy sort kihagyjanak, agy abba beletoldjanak, amikor persze röpülek az irások, a rendeletek, a motu proprio-k. 'edig mindenki várta, még a vallástalan világ s várta valahonnan a megappelálhatatlan rkölcs megnyilatkozását, a krisztusi szót, amegyen semmiféle földi hatalmi érdeknek a yoma sem lehet. Az, amit a hivatalos egyáz művel, az kérem az erkölcs Nachtwächterumja, éjjeli bakterkodás, semmi egyéb.«

Majd igy folytatja *(tovább olvassa):* »Meg agyok győződve, hogyha a hadviselő felek gy torony tetején valami óriási fajtalanságot övettek volna el, akkor végignézték volna és efejeztével azt mondták volna nagy felhábodásal: anathema sit. De azért, amit emberrtással, erőszakkal, hütlenséggel és emberteenséggel elkövettek, ami violatiot és kártevést z erkölcsben tettek, arra nem volt szavuk. A ápaság neutrális lett, óvatosságból, politikáól, még pedig rossz politikából.«

Végezetül még csak ezt olvasom fel *(olassa):* »Püspökök mentegetik a dolgokat és rkölcsi tisztulást várnak. Mitől? A szifiliszől. Pünkösdöt a srapnellektől. De én azt hizem, hogy Rómára visszatérjek, Róma rossz szihológus volt. Roma non locuta: Róma nem sodálkozhatik, ha majd kimondják az ő causájára: finita est. A pápaság elszalasztotta a világtörténelmet, nem tud hivatást, szerepet, vocatiot bizonyitani, sem kifelé, még kevésbé — és ez fontosabb — a hivők felé sem.« (**Kuna P. András:** Mikor irta?) Nem fontos, hogy mikor irta. A háboru legvéresebb tombolása közepette, 1916-ban irta, de ez nem fontos, mert én az objektivitás legszélső határáig akarok elmenni ezzel a megnyilatkozással szemben. Egy legutóbb megjelent verséből állapitom meg a képviselő urról, illetőleg ő állapitja meg magáról, hogy az ő régi énje halott. Lehet, hogy a régi énje halott, hogy a régi Lendvai István már nem létezik, de az ő régi igazságai nem haltak meg; az ő régi igazságai, amelyeket itt felolvastam, élnek és hatnak tovább is. Sajnálom, hogy érintették Griger Miklós igen t. képviselőtársam beszédét is, hogy befolyással voltak az igen t. képviselőtársam beszédére is, és nem követett el a béke érdekében mindent, amit ma egy komoly, művelt embernek, még inkább papi embernek, el kell követnie. (**Haller István:** A képviselő ur egészen azonositja magát Lendvaival!)

A frankhamisitást igyekeznek ellensúlyozni nemcsak Trianonnal, hanem bizonyos történelmi reminiszcenciákkal is. De nem tartom hasznosnak és célravezetőnek, hogy némely magyar körök azzal akarják menteni és érthetővé tenni a frankhamisitást, hogy Napoleon is hamisitotta az idegen államok pénzét. Itt azt lehetne mondani, hogy egyik gonoszság nem mentheti a másikat, az egyik megtévelyedés nem oldozhat fel egy másik igen szomoru megtévelyedés alól.

De azt kérdezem, hogy épen most jött-e el az ideje annak, hogy bizonyos urak és bizonyos körök a bonapartizmust akarják népszerüsiteni olyan időben, amikor ez Franciaországban sem tud erőre kapni? Méltóztassanak megengedni, de Franciaország is nagyon jól látja, — hogy igy fejezzem ki magam — hogy a bonapartizmusból ma már nem lehet prédikációs halott; nincs népszerüsége mert visszaemlékeznek arra, hogy a bonapartizmusnak — amelyet, megjegyzem közben, nagyon szeretnének egy francia fasiszmussá átszervezni — van két igen erőteljesen kompromittáló végállomása: az egyiket Waterloo-nak, a másikat Sedan-nak hivják. Ha pedig odakünn sem lehet már népszerüsiteni, hogyan lehetne idebenn? Miért van az, hogy az egész bonapartizmusból csak a pénzhamisitást tartják megengedhetőnek azok a bizonyos körök, amelyek ezt népszerüsiteni akarják? Miért van az, hogy Napoleon egész katonai és államférfiui multjából és cselekedeteiből csak a pénzhamisitást veszik elő és ezzel akarnak menteni? Nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a bonapartizmus alkotott is valamit, a Code Napoleont, amelynek egyes rendelkezéseit, egyes jogi elveit nekünk is érdemes volna átvenni és érvényesiteni. De ezek az urak a pénzhamisitás hasonlatáért szivesen elfelejtik a Code Napoleont, a pápa avignoni fogságát és megaláztatását is, amelyhez azt hiszem, van valami köze a bonapartizmusnak is.

Ezek után legyen szabad most már rátérnem az előttünk fekvő törvényjavaslatra.

Amint méltóztatnak bölcsen tudni, ez az első költségvetés, melynek a szanálás művét kellene megmutatni s melynek a pénzügyi ujjáépités munkájának eredményeiről kellene ékesen beszélni és a pénzügyi és gazdasági élet tükrében megmutatni az elmult öt félesztendőt, hogy mit csinált a kormány, hogy a szanálást valóban a szanálás művének, a lábra-

állás és a megegészségesedés művének lehet-e tartani?

Állandóan rámutatnak arra és emlegetik, hogy az elmult öt költségvetési félesztendő alatt nagy eredményt értünk el azzal, hogy az államháztartás egyensúlyát sikerült rendbehozni. Ezzel számtalanszor szembeállitották azt s ez tényleg igy is van — hogy az operáció sikerült, de a beteg halálán van. Az államháztartás egyensúlyát nagy belső áldozatokkal sikerült biztositani, ellenben a magángazdaság élete szomoru haldoklás, amelyre rá lehet huzni azt a mondást, amit a ministerelnök ur mondott Tisza Istvánt ünneplő beszédében, hogy az az élet, amely itt van, nem élet, hanem a lassu haldoklás folyamata, a lassu halál. Ilyenkor, mikor elénk terjesztenek egy olyan törvényjavaslatot, olyan költségvetést, amelyben meg kellene állapitanunk a pénzügyi szanálás eredményeit, olyan természetes az, hogy nézzünk hát vissza, nézzük meg a magángazdasági életét, hogy mi történt, mit teremtett, mit javitott a kormány szanálási programjának végrehajtásával, nagy, vérző operációjával mindazokon a bajokon, amelyeknek orvoslására vállalkozott?

Idéznem kell a ministerelnök ur nyilatkozatát a szanálási törvényjavaslat tárgyalása alkalmával. Ő azzal biztatta a törvényhozást és az országot, hogy meg kell szavazni mindazokat a törvényeket, amelyeket a szanálási törvénykomplexum cimen ismerünk — fájdalom, már nagyon jól ismerünk — azért is, mert csak ezek alapján fogjuk tudni talpraállitani az államháztartást, ezek a törvények lesznek forrásai a magángazdasági élet fellendítésének, ezeken a törvényeken keresztül fog az élet vérkeringése megindulni a magángazdaság érhálózatában és idegeiben és ezek a törvények lesznek alkalmasak arra, hogy a gazdasági viszonylatoknak, a kereskedelmi összeköttetéseknek ama szükséges előfeltételeit megteremtsük, amelyeket egy teljesen békés gazdasági atmoszféra megteremtéséhez kellenek a környező államokkal szemben. Minden jót igért. Igérte természetesen elsősorban az államháztartás egyensúlyának helyreállítását és igérte a drágaság lecsökkentését. Méltóztassanak lapozgatni a nemzetgyülés naplóiban, ezt meg fogják benne találni.

Ha most visszanézünk az öt költségvetési félesztendőre, egy letarolt gazdasági életet látunk, vergődő és összeomlott exisztenciákat, s a csődök és öngyilkosok, mint egy szomoru, sötét uszály vonulnak a szanálás műve után. Azt a kormány se tudja letagadni és nem tudja semmiféle ellenargumentummal meggyöngiteni, hogy a mezőgazdaság élete, általában a magángazdaság, de az országnak egész gazdasági és anyagi léte sokkal szomorubb, elviselhetetlenebb és kétségbeejtőbb, mint akkor volt, mikor ennek az állapotnak meggyógyitására indult. Már akkor megmondottam, hogy nem bizom a kormányban, nem bizom benne, hogy ezt a súlyos és nagy operációt sikeresen fogja végrehajtani, azért sem bizom benne, mert nem való kezébe ez az operálókés, nem a beteg részeket fogja érinteni, hanem a test egészséges területeit fogja operálókésével megvérezni. Ma már felelősségem teljes tudatában elmondhatom és elmondhatja velem mindenki, aki objektive itél ebben a kérdésben, hogy a szanálás nem sikerült. Ma azonban adatokkal kezünkben beszélhetünk arról is, hogy érdemes volt-e a népszövetségi kölcsön fejében kiszolgáltatni, feladni, eladni pénzügyi és gazdasági függetlenségünket. (**Zsirkay János:** Ezt mi akkor megmondottuk, amikor önök lepaktáltak kormánnyal!) Ma már adatokkal a kezünkb lehet megvizsgálnunk, hogy érdemes volt-e hogy főkép elkerülhetetlenül szükség volt-e hogy feladjuk az ország pénzügyi és gazdas függetlenségét, hogy egy külső gazdasági politikai tényezőnek engedjünk beleszól még a dohánypalánták ügyében is? Mi ezt kor számtalanszor hangsúlyoztuk. Többször mutattunk arra, hogy az ország a maga sa belső erőinek igénybevételével is képes lesz magát gazdaságilag talpraállitani, különö akkor, ha egy olyan kormányzat, amely ezt feladatot végzi, az ország politikai bizal is birja. Nem lehet kisajátitani ezt egy p számára és most velünk szemben, mint rekri nációt alkalmazni, hogy mi megmondtuk akkor. Megmondtuk ezt már mi is sokkal tö ször, sokkal nyomatékosabban, mint a fajvé t. pártja. Természetesen hiábavaló volt min figyelmeztetés, most azonban adatokkal a ben arra szeretnék rámutatni, hogy vajjon demes, elkerülhetetlen volt-e a Népszövets hez fordulnunk kölcsönért és hogy nem le tett volna-e gazdasági talpraállitásunkat ország belső erőinek igénybevételével ker tülvinni?

Elnök: Az ülést egy félórára felfüggeszt

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A folytatólag Várnai Dániel képviselő u illeti.

Várnai Dániel: T. Nemzetgyülés! Ott ha tam abba fejtegetéseimet, hogy ma már a tokkal a kezünkben beszélhetünk arról hogy érdemes volt-e a népszövetségi kölc fejében kiszolgáltatni és egy, még az elm idővel szemben is előreláthatatlan időre adni az ország pénzügyi és gazdasági függ lenségét. Ma már adatokkal a kezünkben hetjük meg, hogy érdemes volt-e ez és h főképen elkerülhetetlen szükségesség va kényszerüség követelte-e azt, hogy ezt tegy A szanálási javaslatok vitájában — ezt is telnem kell — megmondtam és megmond előre erről az oldalról valamennyien, akik ben a vitában résztvettünk annakidején, h ne szolgáltassuk ki magunkat egy külföldi nyezőnek, egy külpolitikai, gazdasági és p tikai tényező szeszélyeinek, hanem az ors gazdaságát és az államháztartás egyensú az ország belső erőinek igénybevételével ig kezzünk lábraállitani.

Ma, amikor egy-két nap multán lezáró a szanálási programm határideje, a költség tési öt félesztendő, nézzük meg a számok t rében, vajjon igazam volt-e? Most, a szaná időszak utolsó ötödik félesztendejének vé amint ezt méltóztatnak tudni, a népszövets kölcsönből, a 250 millió aranykoronából millió aranykorona még mindig érintetle fekszik a Nemzeti Bankban. (**Sütő József:** drága kamatot fizetjük!) Ugy látszik te hogy az államháztartás egyensúlyának hely állitására 117 millió aranykoronát használ fel. De nem igy van ám, mert ebből az össz ből természetesen le kell még vonnunk azo az összegeket, amelyeket ugyan a népszö ségi kölcsönből vettek el, de amelyeket nem államháztartás egyensúlyának helyreáll sára használtak fel. Le kell vonnunk ebb beruházásokra forditott összegeket.

Méltóztatnak tudni, hogy tavaly julius vagy augusztusban, ha jól emlékszem fel baditottak ebből az összegből 20 millió ara

oronát beruházások céljára és ugyancsak
valy november végén, vagy december elején
) milliót, összesen tehát 50 millió aranykoro-
át. Azt kell látnunk tehát, hogy a költség-
etési egyensúly biztositására forditott összeg
indössze 67 millió aranykorona. Ez elég ki-
iny összeg, azonban még ezzel sem kapjuk
eg a valódi adatokat. Hiszen tudjuk vala-
ennyien, csak vissza kell emlékeznünk kissé,
ogy a 250 milliós népszövetségi kölcsönnek
in egy belföldön jegyzett része, egy 12·5 millió
rájci frankot kitevő összeg, amely teljes egé-
ében be is fizettetett a kölcsön javára. Ha
t ugyanennyi aranykoronának számitjuk,
t látjuk, hogy végeredményében mindössze
·5 millió aranykoronát tesz ki az az összeg,
nellyel a külföld a mi költségvetésünk egyen-
lyának helyreállitásához hozzájárult. 54·5
illió aranykorona tehát az, amiről elmond-
tjuk, hogy ezzel a külföld járult hozzá Ma-
yarországnak igen nehéz pénzügyi és gazda-
gi viszonyai között ahhoz, hogy az annyi-
or hangoztatott legelső feltétel, az államház-
rtás egyensúlya, a költségvetés egyensúlya
ztositható legyen.

Azt kérdem tehát, t. Nemzetgyülés, és
ondja meg akárki, hogy vajjon belső erőink
énybevételével elő tudtuk volna-e teremteni
t az összeget? Tudniillik azt az összeget,
nely kizáróan a költségvetési egyensúly
lyreállitására használtatott fel. Én minden
lenkező állitással szemben vallom, hogy ezt
összeget elő tudtuk volna teremteni. Csak
gy zárjel között jegyzem meg röviden, anél-
il, hogy gazdasági életünk, bankjaink és vál-
lataink, de általában a teherbiró osztályok
herviselő képességét részletesebb adatokkal
egvilágitanám, hogy a bankok és az iparvál-
latok 1924-ben, a szanálási időszak kezdetén,
millió svájci frankot kitevő valuta-előleget
ttattak a kormánynak mindaddig, amig a
0 milliós kölcsönjegyzésre, befizetésre és
lyósitásra nem került. Méltóztassék ehhez
ózzászámitani az imént emlitett 12·5 millió
rájci frankot tevő jegyzést, azután méltóz-
ssék hozzászámitani azokat a hatalmas, mil-
árdokra menő összegeket, amelyeket a kény-
erkölcsön lebonyolitása során kapott az ál-
m ugyancsak szanálási célokra. Ugyebár,
zárjel között emlitett néhány megvilágosító
atnak birtokában azt kell látnunk, hogy
lső erőink alkalmasak voltak, illetőleg lehet-
k volna arra, hogy a gazdasági lábraállitást
állóan végezzük el, és hogy egy külföldi
lcsön fejében ne adjuk oda rendelkezési
gunkat a magunk belső gazdasági életének
rén.

Mindezekkel szemben azt akarom kijelen-
ni, hogy rossz politika volt az, amelyet a
rmány ezen a téren müvelt. Rossz politika
lt annak hangoztatása, hogy csak külföldi
lcsön állithat lábra bennünket, már csak
ért is, mert ezzel az országnak kifelé való
telképességét gyengitették és — amire nem
őzök elég sokszor hivatkozni — ide szervez-
k a nyakunkra egy olyan külföldi ellenőr-
st, amelyet egy-két évnél előbb aligha fo-
nk tudni megszüntetni. Méltóztassanak
re figyelni és jól megjegyezni: állitom, hogy
népszövetségi ellenőrzés nem fog megszünni
ötödik költségvetési félesztendő végén. Már
igen t. pénzügyminister ur is utalt arra,
szinte előkészitette rá az országot, — hogy
várja a pénzügyi ellenőrzés megszüntetését.
igy mondotta, hogy ennek a megszüntetés-
k etapjai lesznek. Az én nézetem szerint el
g tartani még egy-két esztendeig, amig ezek
az etapok — feltéve, hogy ujabbakat meg
ujabbakat ki nem találnak és ránk nem kény-
szeritenek — megszünnek, amig tehát teljesen
önállóan — csak relativ önállóságot véve alap-
pul — intézkedhetünk, rendelkezhetünk majd
gazdasági és pénzügyi dolgainkban.

Nem akarom most ujra megismételni, hogy
gazdasági és pénzügyi lábraállitásunk nem
sikerült. Méltóztassanak kinézni az életbe, az
ipar, a kereskedelem nagy válságaira és küz-
delmeire a válságokkal és méltóztatnak majd
látni, hogy a helyzet sokkal, hasonlithatatla-
nul sokkal súlyosabb, mint volt 1924 áprilisá-
ban, a szanálás megkezdésekor. Ellenben
amellett, hogy feladtuk gazdasági önállósá-
gunkat, függetlenségünket, amellett, hogy nem
volt sikeres gazdasági lábraállitásunk akciója,
viselnünk kell a népszövetségi kölcsön kamat-
terheit és a törlesztést, igen súlyos terheit kell
viselnünk ennek a kölcsönnek, nemcsak ne-
künk, hanem még unokáinknak is. Hiszen —
ezt is csak ugy mellékesen, szőrmentén kivá-
nom megjegyezni — ennek a kölcsönnek felve-
tése következtében vetődött fel a környező ál-
lamokkal elintézendő kérdések egész sora. A
népszövetségi kölcsön felvetése alkalmából
kellett elintézni a hadi kárpótlások, a jóvá-
tételek dolgát Jugoszláviával, Romániával és
Csehországgal is. Méltóztatnak tudni, milyen
összegeket, milyen terheket vállaltunk jóvá-
tétel, hadikárpótlás cimén Jugoszláviával szem-
ben ugyanakkor, amikor e terhek vállalását
megelőzőleg két esztendővel a ministerelnök
ur igen komolyan, sőt mondhatnám, akkor
hatásosan jelentette ki Hódmezővásárhelyen
egyik programmbeszédében, hogy Magyaror-
szág soha egyetlen egy fillért nem akar fizetni
hadisarc vagy jóvátétel cimén. **(Klárik Fe-
renc:** Mese!)

Itt állunk tehát és megnézhetjük a szaná-
lási mű egész épületét, megnézhetjük a kimé-
letlenül és erőszakos adóztatásokkal végrehaj-
tott szanálási programm eredményeit. Azt
mondom, és ebből egy jottányit sem engedek,
hogy a kormány nagyon rosszul dolgozott, a
kormány nagyon rossz szolgálatot tett az or-
szágnak, mert politikájával, gazdasági és pénz-
ügyi ballépéseivel az ország lakosságát olyan
helyzetbe vitte, ahol már a kétségbeesés mere-
délye kezdődik.

Szólnom kellene a beruházásokról is. A
beruházásokkal kapcsolatban itt már sokat be-
széltek képviselőtársaim, beszéltem nem egy-
szer magam is, ugy a plénumban, mint a bizott-
ságban. Mindezeket most nem óhajtom megis-
mételni, csak azt kivánom megjegyezni, hogy
mindazt, amit a beruházásokról, a beruházások
kisérő jelenségeiről előttem szólott t. képvi-
selőtársaim mondottak én a legteljesebb mér-
tékben aláirom. Azt kell látnunk, hogy beru-
házási politika van, csak beruházás nincs *(Ugy
va ! a szélsőbaloldalon.)* és azt kell látnunk,
hogy a beruházás egyszerüen elvész a bürok-
rácia utvesztőiben. Hogy ez mennyire igaz,
azt kivánom most megvilágitani. Rá kell mu-
tatnom arra a lehetetlen helyzetre, amelyben
beruházási terveikkel együtt azok a városok
kerültek, amelyek az u. n. Speyer-féle kölcsön-
ből részesültek, amelyek abból a 10 millió dol-
láros kölcsönből bizonyos részt kaptak és most
fel akarnák használni bizonyos kommunális
beruházási célokra. Amit ezen a téren tapasz-
talunk, amit panaszként állandóan hallunk,
türhetetlen és ezen az állapoton a legnagyobb
gyorsasággal segiteni kell.

Mindenki, aki figyelemmel kiséri a beruhá-
zások menetét, — és nagyon sokan vannak ilye-
nek — csodálkozva veszi tudomásul és nem is

tudja megérteni, hogy van az, hogy noha a városok már a mult esztendőben megkapták a Speyer-féle 10 millió dolláros kölcsönből a rájuk eső részt, most közel egy esztendő után még mindig nem tudják használni ezeket az összegeket? A városok ezért a kölcsönért 13%-os kamatot fizetnek, ők pedig kapnak ezért — mert hiszen kiadták különböző bankoknak — mindössze 7%-ot. Nagyon sokat ráfizetnek és természetesen a kölcsön terhére fizetnek rá, épen azért, mert még mindig nem tudják felhasználni a kölcsönt gyümölcsöző, u. n. hasznos beruházásokra. Miért van ez? A városok beruházási terveit állandóan megfellebbezik a városok lakosai közül.

Nem akarok egy szót sem szólni a városok lakosságának e fellebbezési joga ellen, mert azt tartom, hogy ez a fellebbezési jog még mindig ér valamit ennek a nagyon szomoru és szükkörü autonómiának megőrzése és megvédése szempontjából. Nem akarok tehát itt olyasmit mondani, hogy szükitsék meg e jog gyakorlásának lehetőségét. Nem! Én a városok lakosságának fellebbezési jogát még ilyen vonatkozásokban sem akarom olyan módon érinteni, hogy azt bármilyen hátrány is érje. Én azonban arról akarok beszélni, ahogyan ezeket a fellebbezéseket a vármegyék kezelik, de nemcsak arról, hogy a fellebbezéseket, hanem arról is, ahogyan a beruházási terveket is kezelik a vármegyék. Az a bürokratikus, mondhatnám szomoru komikusság az a bürokratikus tragikomédia, amelyet jól ismerünk, megismétlődik és nagy veszedelmeket rejt magában, megismétlődik különösen most a városi beruházási politikával kapcsolatban. A megyék, ugy látszik, ragaszkodnak a szabályrendeletek és törvények betüihez, pedig ha ezt teszik, tudjuk nagyon jól, hogy akkor nagyon-nagyon késleltetik a dolgok kifejlődését. A vármegyék ragaszkodnak a formákhoz, formalitásokkal gátolják a városokban a beruházási politika érvényesülését és ez az adminisztrációs lassuság párosulva a felkerült fellebbezésekkel, már hónapok óta lehetetlenné teszi a városoknak, hogy épitkezzenek. Egyrészt megtörténik az, hogy épitési terveket visszautasitanak tisztán formai hibák miatt, visszautasitanak nem ugy, hogy ezt rövid uton tennék, — mert hiszen én még a visszautasitás jogát sem akarnám most diffikultálni — mondom, nem ugy utasitják vissza, hogy egyszerüen letelefonálnának, leirnának annak a polgármesternek, hogy ez vagy az az akta hiányzik a felterjesztésből, ez vagy az a bejelentés nincs benne, hanem ez ugy történik, hogy az illetékes bizottság leküldi az ügyet az alispáni hivatalhoz, az átteszi egy másik bizottsághoz, az ugyancsak visszaküldi az alispáni hivatalhoz, ez leküldi a polgármesteri hivatalhoz és amig egy egyszerü formalitást, formahibát el tudnak intézni amig visszaérkezik az illető akta vagy valamely bejelentés a terveket felülvizsgáló bizottsághoz, beletelik 3—4 hét; de még mindig nincs döntés, mert ahogyan a helyesbitési, vagy pótlási leirat lement a községhez vagy a városhoz, ugyanezen az uton, de még nagyobb lassusággal megy a vármegyén, a törvényhatósági bizottságon keresztül a polgármesterhez.

E miatt a bürokratikus lassuság miatt és a felebbezések miatt a városok még mindig nem épitkezhetnek, nem használhatják fel gyümölcsözően hasznos beruházásokra a 13%-kal megterhelt Speyer-féle kölcsönt és igy állandóan ráfizetik erre azt a differenciát, amely a 13%-os kamatteher és a között a 7%-os kamat között van, amelyet ők kapnak a bankoktól. Ismerek olyan várost a környéken, amely má eddig is 800 millió koronát fizetett ki e kama differencia következtében, *(Felkiáltások szélsőbaloldalon: Halljuk!)* természetesen Speyer-féle kölcsön terhére. De még mind nem épitkezhetnek, a tervek és a felebbezés még mindig elintézetlenül ott hevernek a vá megyén. A tavasznak vége van, jön a nyá hát mikor fognak tudni épitkezni a városo ha a bürokrácia, a vármegye ilyen lehetetl nül lassan dolgozik és nem tudja szolgálni a a szempontot, amely most nemcsak gazdasá hanem különösen szociális érdek, hogy min gyorsabban intézzen el mindent és minél gyo sabban hozzáfoghassanak az épitkezéshez, munkanélküliség csökkentéséhez és hozzáfo hassanak egy olyan városi politikához, ame munkát és kenyeret juttat az inségeskedő, ny morban tengődő lakosságnak? (**Klárik Feren** Hihetetlen állapot! Mindig bagolyvár volt vármegye!)

A belügyminister ur vagy a pénzügyn nister ur — azt hiszem, a kettő közül inká a belügyminister urra tartozik az, amit mo dani akarok — nem mondhat ellent annak kivánságomnak, hogy adjon ki rendeletet vármegyéknek, amelyben utasitja a vármegy ket, az alispáni hivatalokat, hogy a beruház terveket és a beruházásokat érintő felebbezé ket a lehető legnagyobb gyorsasággal zár határidőn belül intézzék el. Ennek a lehetetl állapotnak megszüntetése érdekében el k követni mindent. A belügyi tárcánál elő fog terjeszteni vagy én, vagy pártunk részé valaki más egy olyan inditványt, amely enn a rendeletnek kiadására hivja fel a belüg ministeriumot. Mert ha a belügyministeriu nem látja ezt a helyzetet, ha hozzá ilyen pa szok még nem érkeztek, akkor az én felszó lásomon keresztül vegye tudomásul, hogy az állapot tarthatatlan. A belügyministeriu nak kötelessége ezen az állapoton változta és — mint mondottam — egy olyan rendele kiadni, amely ezt a lassuságot megszünteti záros határidőn belül lehetővé teszi a város nak az epitkezések és egyéb beruházások m inditását. Remélem, hogy egy ilyen rendele a t. túloldal is el fog fogadni annál is inká mert nem lehet abban a helyzetben hagyni városokat, hogy a bürokratikus lassuság é huzavonák miatt száz meg száz milliókat fiz senek rá külföldi kölcsöneikre, ezeket a ráfi téseket egyrészt a kölcsönből vonják el, m részt pedig ne tudjanak munkát adni mun nélküli polgáraiknak még akkor sem, ha e mindent elkövetnek és a legmesszebbmenő m tékben hajlandók is.

T. Nemzetgyülés! Felszólalásomnak vég értem. Még egyet kivánok azonban kijelente Emlékeztetni kivánom önöket most, a szanál programm befejezésének végén arra a szédre, amelyet a szanálási vitában Appo Albert t. képviselőtársunk mondott. Emlék tetni kivánom önöket e beszédnek különö következő passzusára *(olvassa)*: »Szakítanu kell azokkal a kényelmes hagyományok amelyek mesterséges választási rendszerek választások utján egy aránylag kis osztály kényelmes, kedélyes uralmát biztositják. L kátlan dolog az: az országot külföldi segits gel helyreállitani akarni és a külföld egész járásával nem gondolni, azzal ellentétbe lyezkedni, mint mi, Magyarország, egy kü szigete volnánk a világnak.« Nem lehet l gadni, hogy a kormány ezzel az intelem homlokegyenest ellenkezően cselekedett. Rá szakolt az országra egy szükkörü és jogfos

választójogi törvényt, ezenkivül politikája minden tekintetben olyan, hogy továbbra is el akar zárkózni a demokratikus Nyugat szellemi áramlásai elől, továbbra is egy kis osztály kiváltságos uralmát akarja biztosítani Magyarországon. Én tehát a legnagyobb bizalmatlansággal vagyok a kormány iránt, ennek a kormánynak egyetlen krajcárt sem tudok lelkiismeretesen megszavazni, ennek következtében a költségvetési javaslatot sem fogadhatom el.

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Kéthly Anna!

Kéthly Anna: T. Nemzetgyülés! Ezekből a padokból ugy, ahogyan előttem szólott t. képviselőtársam is, az adatoknak egész légióját sorakoztattuk fel, hogy idebent is lássák meg, milyen teljes mélységben az a szomoru magyar élet, amely a dolgozóknak osztályrészül jutott. Azok, akik nem türelmetlenséggel és nem egy ellenzéki beszédnek kijáró idegességgel hallgatták meg ezeket az adatokat, mind objektiven megállapithatták azt, hogy a mai helyzet, amelyben ma vagyunk, az európai helyzettel, az európai gazdasági válsággal nem indokolható. Meg kell ugyanis állapitanunk, hogy azok a fennálló viszonyok, amelyek nálunk vannak, nem felelnek meg a szociális és gazdasági ellátottság azon fokának sem, amelyet a fennálló rend keretén belül a háboru után Európa általános gazdasági krizisében elvárni lehetne. És leszögezhetjük ezeknek az adatoknak tudatában és birtokában ennek az immár hét esztendeje fennálló ellenforradalmi rendszernek felelősségét is, azért a rendszerért, amely Kossuth Lajos szavaival élve *(olvassa)*: - »a közjót a magánérdeknek alárendelve, vak önhittségében a történelem kerekét megállitani és a józan haladást meggátolni képes.«

A mi álláspontunk ugyszólván a tisztán tényeket megállapitó kritikusé. Akik az ilyen álláspontot sekélynek vagy ki nem elégitőnek irtják, azoknak csak arra hivhatom fel a figyelmét, hogy a mi feladatunk tulajdonképen nem is volna egyéb, mint a hibák feltárása és ismertetése, a hatalmon levőké pedig, a kormányzaté, ezeknek a hibáknak meglátása, elismerése és az azokon való segités. (**Klárik Ferenc:** Ugy van! Ők vannak többségben!) A bizalmat nem a konstruktiv készségnek és képességnek hiánya, hanem a meglévő erőviszonyokból folyó szükségszerüség. Erről az oldalról tanult épen mi hangsúlyoztuk legjobban egy alkotó és keresztül is vihető programmnak szükségességét a tavalyi költségvetési beszédeinkben is. Én magam a kultura és szociálpolitika terén, mások egyéb téren a megoldás módozatára és az anyagi lehetőségekre is rámutattunk. Ha azonban most megnézzük az idei költségvetést, ha az idei költségvetés számadatait tekintjük, akkor azt látjuk, hogy a tavalytól jóformán semmiben sem különbözik. A költségvetés szelleme az, ami a régié, a tavalyié és az azelőtt lévőké volt: a produktiv kiadások felett még most is az inproduktiv kiadások dominálnak, a költségvetésben a feleslges személyek ezrei vannak dotálva az egyes tárcáknál, a költségvetésben a helyzet súlyosságához mért egyetlen reformgondolat sem vonul keresztül.

Ezek után tehát meg kell állapitanunk azt, hogy a süket fülek és bezárt szivek felmentenek bennünket a megoldási módozat további kutatásától. Ugyszólván semmi egyebet nem tehetünk, mint a jövő, a történelem előtt leszögezzük a felelősséget, hogy odaszegezzük ezt a rendszert bűnei és mulasztásai mellé.

Senkinek sincs oka arra, hogy tagadja azt, hogy egész Európában súlyos gazasági válság dúl. De ha ennek a gazdasági válságnak okait is kutatjuk, akkor rá kell jönnünk arra, hogy most az egyszer nem a kapitalista termelési rendből folyó válság és fellendülés váltakozó hullámvölgyének és hegyének mélypontjáról van szó, hanem egész Európa fogyasztásának katasztrofális összeomlásáról. (**Szomjas Gusztáv:** Ez igaz!)

Ezt az összeomlást a dédelgetett és dicsőitett háboru okozta, ezt az össszeomlást kimélyitették a dédelgetett mezőgazdasági, nagyipari, nagykereskedelmi és banktőke túlkapásai; azok a túlkapások, amelyek az egész dolgozóosztályt fogyasztóképtelenné tették; azok a túlkapások, amelyek a bérrabszolgát még a békebeli életstandardjáról is leszoritották, ugyszólván a legigénytelenebb kinai kulik életstandardjára.

Ebben a kérdésben én egy igazán elsőrangu tekintélyre hivatkozhatom, ez a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, melynek 1925. évi októberi füzetében a reálbérek szembeállításából a következők derülnek ki: Ha az amerikai munkabéreket tekintjük alapnak és egységnek, az amerikai munkás munkabérét, akkor az angol munkás ennek 54%-át, a német munkás 34%-át, a belga 30%-át, az osztrák 26%-át, a portugál pedig 17%-át keresi meg. A nemzetközi munkaügyi hivatalnak ez a füzete azonban Magyarországról még csak meg sem emlékezeik. Ennek két okát találhatjuk, két okát adhatjuk: vagy azt, hogy Magyarország az adatszolgáltatási kötelezettségének nem tett eleget — pedig Magyarország tagja a nemzetközi munkaügyi hivatalnak — vagy pedig azt, mert a magyar indexszám olyan valószinütlenül alacsony, hogy ilyen intézmény, amely a tudományos komolyságra igen nagy súlyt fektet, nem merte azt elfogadni és közölni. (**Klárik Ferenc:** Ezért vannak az öngyilkosságok ebben az országban! — **Szomjas Gusztáv:** De hogy nem meri közölni! — **Hedry Lőrinc:** Nem törődik velünk! — **Klárik Ferenc:** Az öngyilkosságok uj háboruval egyenlők! — **Szomjas Gusztáv:** Szocialista ország, Franciaország vivja most is az uj háborut! — **Klárik Ferenc:** Micsoda? Én azt mondottam, hogy azok az öngyilkosságok, amelyek itt történnek naponta, egy uj háboruval egyenlők! — **Szomjas Gusztáv:** Azzal egyenlők! — **Graeffl Jenő:** Egyenlők, mert halállal végződnek!)

A mi számunkra teljesen mindegy, akár az egyik, akár a másik áll fenn és azt hiszem, nem tévedek, mikor azt mondom, hogy a magyar reálbérek az osztrák reálbéreknél 15—20%-kal alacsonyabbak és igy a magyar indexszámot egész bátran 21—22-nek lehet tekinteni.

Ha ezt megállapitjuk, akkor egyszeriben megoldását kapjuk annak az óriási munkanélküliségnek is, amely ma már végső pusztitását végzi. Ez egy circulus vitiosus: a fogyasztóképtelen munkás magával rántja azt az ipart, amely őt eltartani nem képes. A becsukott gyárak, a szünetelő vállalatok ujabb fogyasztóképtelen tömegeket vetnek az utcára és igy megy ez tovább az öngyilkosságig, a csődig, a végső pusztulásig.

A szakszervezeti tanács statisztikája szerint Budapesten közel 76.000 kereset nélküli lakos van; 76.000 olyan ember van, aki ma nem tudja, hogy holnap miből fog kenyeret venni. Ha ennek csak a dupláját vesszük az egész országra és megállapitjuk azt, hogy ennek körülbelü duplája volna az egész országban, aminél valószinüleg többnek kell lenni, akkor 150.000 munkanélküliről beszélhetünk. Ha a

150.000 munkanélküli családtagjait is összeszámláljuk, akkor körülbelül félmillió magyar ember, férfi, asszony és gyermek az, aki nem tud vásárolni, akinek nincs kenyérrevalója; a lakosságnak tehát több, mint 6 százaléka.

Ennek a megállapitásnak súlya természetesen nem kizárólag a mi kormányzati rendszerünk ellen irányul, mert, amint mondottam, a gazdasági válság nem korlátozódik egyszerüen Magyarországra. A mi kormányzatunkra csak annyiban tartozik a dolog, amennyiben a mi országunk lakosságának egyéni és általános helyzete sokkal rosszabb, mint a környező államok lakosságáé.

Itt a felelősség kérdését két csoportra oszthatjuk: először azokra a tárgyi okokra, amelyek előbb voltak, mint ez a rendszer és azokra a hibákra, amelyeket ez a kormányzat követett el. A tárgyi okok között az első helyre tehető az ország megcsonkitása. Ennek bűnöse az a rendszer, amely háboruba taszitotta az országot és Európát, mert a megcsonkulásnak a háboru volt okozója. (**Klárik Ferenc:** A titkos diplomácia!) és nem a béke. Ez a megcsonkulás az a tény, amelyből gazdasági nyomorúságunknak igen nagy része folyik.

A másik ok, amely szintén nem uj keletü bűn, az egyenlőtlen vagyonmegoszlás. Nálunk a nagybirtok árnyékában évszázadok óta sorvad a parasztság, a városokban pedig egy korrupt ipari és banktőke uzsorázza ki a maga fizikai és szellemi munkásseregét. A középosztály, amelynek lába alól kiszaladt a föld, beült a hivatalokba és csendes aktázással nézte, hogyan szakad rá erre az országra egy szép napon a sziklagörgeteg, közben lenézte a munkást, gyülölte a zsidót és nem törődött semmi egyébbel, ami azon túl volt. (**Klárik Ferenc:** Csak vadászott! — **Szomjas Gusztáv:** A tönkrement dzsentri! — **Klárik Ferenc:** A szolgabiró vezetésével mentek! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Ezek a hibák a multéi, de az eredmények a jelenéi, azé a multé ezek a hibák, amelyekről lehetett beszélni Mikszáthnak aranyos, de vesékig ható humorával, Adynak prófétikus keserüségével, vagy Grünwald Bélának mélyreható kritikájával, de ha felvetnők ezért a történelmi felelősség kérdését, nagyon messzire, a Csák Máték és Verbőczyk korába kellene visszanyulni. Ezért a másik csoporthoz, ennek a rendszernek, ennek az irányzatnak, ennek a kormányzatnak hibáihoz kell nyulni. És itt mindenekelőtt meg kell állapitani, hogy hibás mindenekelőtt az a politikai atmoszféra, amelyben ma élünk, a pusztulásnak oka az a politikai atmoszféra, amely a diktaturának csak alig leplezett formáját tartja idebent fenn, amely különbséget tesz polgár és polgár, felekezet és felekezet között s amely akkor, amikor a főváros utcáin olyan esetek fordulnak elő, hogy egy vallási érzékenységet sértő nótával vonulnak fel az állam pénzéből eltartott egyének, (**Klárik Ferenc:** A mi adónkból!) akkor ezt, mint gyerekes csinyt kezeli s a felelősséget egyik hivatal a másikra háritja át, mialatt továbbfolyik vigan ez a nyelvöltögetés és a bűnösöknek vagy hibásoknak megbüntetésére nem kerül a sor. Hibás az az atmoszféra, amelyben az a réteg jól érzi magát, amely összecseréli az országot egy kis haszonélvező réteggel, hibás az az atmoszféra, amelyben a korrupció hihetetlenül elburjánozhatik, amely a frankügyben még csak nem is a leglényegesebb formájában jutott kifejezésre és amelynek a különböző széna- és egyéb panamákban napról-napra ujabb megnyilatkozását látjuk. (**Hedry Lőrinc:** Elég szomoru! — **Esztergályos János:** Bizony, nagyon szomoru!)

Mindezek külön-külön és együttvéve megteremtették a csendőrök és szolgabirák országát, amelynek nyomora onnan is datálódik, hogy akik kormányoznak, azok a szuronyok hegyén ülnek. Előttem már mások is megállapitották, hogy a szuronyok hegyén ülni nem valami kellemes, és tudom, tudják mások is azt, hogy a szuronyokkal való kormányzáshoz nem is kellenek valami különös kormányzási képességek, de az is bizonyos viszont, hogy a szurony tömérdek pénzbe kerül, ezt a pénzt pedig Magyarország dolgozó társadalmával fizettetik meg, ezt a pénzt Magyaroország dolgozói bőven megfizetik a maguk adójával. Bud minister ur ugyan azt állitotta, hogy a mi adórendszerünk a legegyszerübb egész Európában, azt azonban még a pénzügyministeri elfogultság sem meri állitani, hogy a mi adórendszerünk volna a legenyhébb vagy a legigazságosabb egész Európában és azt szintén nem meri állitani semmiféle elfogultság, hogy ezeknek az adóknak elosztása és felhasználása is a legigazságosabb volna egész Európában.

Egy kis füzet volt a kezemben, abból idézek néhány tételt annak illusztrálására, hogy ezeket a nehezen befizetett adókat hogyan használják fel. A belügyministeriumnak van egy u. n. kisérleti nyomdája. Ez a kisérleti nyomda állitólag arra a célra szolgál, hogy ha itt valami sztrájk vagy valami munkabérmozgalom lenne, akkor ez a belügyministeri kisérleti nyomda azon módon rögtön beavatkozhassék és a legszükségesebb munkákat elvégezhesse. Ezt a nyomdát a mi pénzünkből, az adózók pénzéből tartják fenn, semmi esetre sem indokolt tehát, hogy ez a mi pénzünkön, az adózók pénzén fentartott nyomda olyan nyomdatermékeket dobjon ki a nyilvánosság elé, amelyek kel az adózók egyik rétegének megsértését célozza, amelyek az adózók egy rétegét sérti meg. Ez a m. kir. kisérleti nyomda kiadott egy kis füzetet, amelynek az a címe, hogy »A méreg és abban többek között a következők foglaltatna.

A füzetke megemlékezik a sztrájkról, tehát egy bérmozgalomról, amelyben a munkás egy darab kenyérrel többet akar a maga számára elérni. A sztrájkról irja ez a kis füzet, hogy a sztrájkolók kivonulnak a sztrájk-tanyára, ott van azután hegyen-völgyön lakodalom a közpénzből, a szakszervezetek pénzéből és — szószerint idézve — azt mondja *(olvassa):* »A első néhány nap igen vidáman telt el a »Trieszti nő«-nél. Szólt a banda, folyt a bor, osztogatták az ingyenpörköltet. Három cigány banda is huzta éjjel-nappal a marseillaise-t. Ugy látszik, az igen tisztelt iró és az igen tisztelt cenzor, akik ezt a belügyministeri nyomdában kinyomatták, elfelejtkeztek arról, hogy még az »Ember tragédiája«-ból a szinpadra is lecenzurázták a marseillaise-t, annál valószinütlenebb tehát, hogy három cigányband val lehetne a »Trieszti nő«-nél ezt a konfiskált nótát huzatni. *(Továbbolvassa):* »A munkások már rekedtre orditották magukat, a munkásasszonyokról már cafatban csüngött a sáros, piszkos ruha, amiben részegen henteregtek a bokrok között, maguk sem tudják, hányszor és kivel.« Ezt a füzetet az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga adta ki a m. kir. belügyminisztérium kisérleti nyomdában. (**Sütő József:** Tessék ezen nevetni! — **Szomjas Gusztáv:** Nem titkolom el velem, hogy a belügyministerium nyomatta ezt ki!) A belügyministeriumnak egy igen é

emes képviselője ül a képviselő ur háta me-ett, az meg tudja mondani, hogy ezt a bel-gyministeriumi kisérleti nyomdában adták-e i. (**Viczián István:** Nem tudok választ adni! *Zaj.)* Leirja továbbá ez a füzet — most már em idézek szó szerint — a szakszervezeti ve-etők hüvösvölgyi villáját, a felszolgáló ina-kat, akik ezekben a villákban a nagy ven-égsereget kiszolgálják, a gyönyörü parkot, iol a szakszervezeti munka után pihenést lnek ezek a vezetők.

Nem tudom, hogy ennek a kis füzetnek az gyügyüsége vagy a gonoszsága nagyobb-e, de nem is fontos reám nézve. (**Viczián István:** szakszervezeti vezetők nem nélkülöznek, az ny!) Rám nézve csak az a fontos, hogy a bel-gyministeri tárca költségvetésében a kisér-ti nyomda tétele mindenkor óriási veszteség-et mutat ki, s amikor igy van, nem tudom, m tudom, miért kell akkor a veszteséget ég ezeknek a kiadásával is növelni? (**Várnai Dániel:** Ugy látszik nincs egyéb dolguk! alamit dolgozni kell!) A magyar adóter-k az állami statisztika szerint is mintegy aranykorona fejenkint, bár dr. Bodrogi-k ezirányu igen pompás találmánya sze-nt ez az adóteher jóval több a 100 arany-ronánál is, ami nem is csoda, hiszen a mun-sság háromféle adót visel közvetlenül: ke-seti adót, egy részük jövedelmi adót és a kkantadót is. (**Viczián István:** És a pártadó negyedik!) Hozzájárul ehhez a közvetett ók egész légiója, hozzájárul a munkásságra ruló fogyasztási adó, bizonyos cikkek kincs-ri haszonrészesedése és még ezerfajta köz-tett adó, amely közül e pillanatban csak vámokról akarok néhány szót szólni.

Ezek a vámok, egész Európa legkiméletle-bb vámjai, nem teremtettek iparosodást és m védtek munkahelyeket, teremtettek azon-n drágaságot, fokozták a fogyasztóképtelen-get és hoztak egy hatalmas hivatali apparát-st, amelynek legális működése épugy, mint yesek korrupciója mérhetetlen terheket zudi-t a fogyasztóközönségre. (**Szomjas Gusztáv:** en az ipart akartuk vele megvédeni, a mun-sság érdekében!) Most visszafordítják! Kás az a gazdáknak! (**Viczián István:** A me-gazdaság érdekeivel ellentétes!)

Elnök: Csendet kérek!

Kéthly Anna: Ilyen vámrendszer mellett rsze nem sok sikerrel kecsegtetnek minket kereskedelmi szerződések sem. Ezek sem fog-k enyhülést hozni sem a magyar kereske-lemnek, sem a magyar fogyasztásnak, mert utódállamok a kereskedelmi szerződésekben sásan megfizettetik azt a politikai támoga-st, amelyet ennek a rendszernek nyujtanak amely nagyban hozzájárul ahhoz, hogy mi, agyarország, még erősebben balkanizálód-nk, — azok az utódállamok, amelyeknek yszólván érdekük az, hogy ez a rendszer itt gmaradjon, hogy ez a rendszer tovább kese-se itt a dolgozókat és riassza el azokat, akik ország megcsonkult határain kivül ma-ltak.

Ezek mellett az okok mellett oka még ennek nagy nyomoruságnak és pusztulásnak, ugy-lván legfőbb, legigazibb oka a nagy szociál-litikai gondoskodás teljes és tökéletes hiá-a. Szociálpolitikát csinálni tudvalévően két-eképen lehet: vagy ugy, hogy maga a ha-om mutat rá olyan területekre, amelyeken en gondoskodásra szükség van, vagy pedig y, hogy a hatalom enged az érdekeltek nyo-sának és intézményesen védelmébe veszi a zdaságilag gyengébb osztályokat. Nálunk természetesen arról szó sem lehet, hogy a védelemnek első, spontán formája bármikor is megnyilvánulhasson; arról pedig, hogy a sürgetések, amelyeket az érdekképviseletek, a szakszervezetek a kormányzathoz intéznek, a legkisebb eredménnyel is járhassanak, ugyan-csak egyáltalában beszélni sem lehet. A hét-esztendős kurzus uralkodása alatt mindössze egyetlen egy szociálpolitikai törvényalkotást hozott, és ez a bányatársládák központositása. (**Sütő József:** A végrehajtási utasitást még ma sem adták ki!) Hozzá kell tennem természetesen még azt, hogy a gazdaságilag gyengébb érdekeltek nyomására megszületett a bányatársládák központositásának törvénye, a gazdaságilag erősebb érdekeltek nyomására pedig ez a törvény még ma sincs végrehajtva. (**Sütő József:** Egyet alkottak s még ma sem hajtják végre! — *Ugy van! — Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Sokkal szélesebb az a terület, amelyen az elmaradt szociálpolitikai alkotásokról kell beszámolni. Ezeknek száma igen nagy. Ebben a pillanatban csak hármat akarok kiszakitani és erre a háromra akarok rámutatni. Az első az, hogy a magyar kormány még mindig nem ratifikálta a 8 órás munkaidőről szóló washingtoni egyezményt. A második az, hogy a népjóléti minister ismételt igérete ellenére a Gyosz nyomására valamelyik iróasztal fiókjában pihen a munkanélküliség elleni biztositásról szóló törvényjavaslat. A harmadik... (**Hedry Lőrinc:** Nem lehet ide javaslatokat hozni, mikor folyton költségvetést, indemnitást és frankügyet tárgyalunk! Január 1-e óta nem tárgyalunk egyebet, mint szamárságokat!)

Elnök: Hedry Lőrinc képviselő urat imparlamentáris kifejezéséért kénytelen vagyok rendreutasitani.

Kéthly Anna: T. képviselő ur, nem akarok kitérni arra, hogy volt-e időnk erre, vagy nem volt időnk. Előttem Várnai képviselőtársam már hosszadalmasan fejtegette, hogy fölös módon lett volna ideje a nemzetgyülésnek, ha megkurtitja a felesleges szabadságolásokat, a felesleges pihenőidőket és a kormány idejekorán a nemzetgyülés elé jön a költségvetéssel. Várnai képviselőtársam elmondta, hogy a frankvitában már régesrégen benne voltunk, amikor a költségvetés még a bizottság elé sem kerülhetett, annál az egyszerü oknál fogva, hogy még ki sem voltak nyomva a példányok, amelyeknek a bizottság elé kellett kerülniök. Igy tehát a nemzetgyülés munkarendjének mikéntje sem tőlünk függ. Hogy a kormány ezekkel a szociálpolitikai törvényjavaslatokkal egyáltalán nem is jön a Ház elé, ezért az ellenzéket szemrehányás nem érheti, annál kevésbé, mert a törvényjavaslatok benyujtásától is tartózkodik a kormány, márpedig ebben, azt hiszem, semmiféle ellenzéki beszéd vagy obstrukció meg nem akadályozhatja. (**Viczián István:** A Ház előtt van a szakegyesületi törvényjavaslat is, tessék időt adni a tárgyalásra! — **Várnai Dániel:** Abból nem kérünk! — *Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Forgács Miklós:** Nem mindig adják azt az embernek, amit kér! — **Szomjas Gusztáv:** Szociális törvény! — *Ellenmondások a szélsőbaloldalon.* — **Sütő József:** Viczián szerint az nem szociális szempontokat képvisel. — *Zaj. — Elnök csenget.)*

A harmadik elmaradt szociálpolitikai törvényalkotás a rokkantkérdés megoldása, amely mai állapotában szégyene az országnak és a leghangosabb agitáció a »soha többet háborut« mozgalom mellett, bármennyire igyekeznek ezt különféle módon elkendőzni.

A szociálpolitikai jogfosztottság és kiszol-

gáltatottság poklában sinylődik ma Magyarország dolgozó népe. Sehol a világon ilyen elhagyatottságban nem sinylődik a dolgozó nép, mint itt. És ennyi szociálpolitikai gondoskodás, ennyi politikai ügyesség és ennyi gazdasági tisztánlátás mellett vajjon lehet-e jobb, lehet-e kedvezőbb a magyar dolgozók helyzete, mint a minőben élünk, kinlódunk?

A magyar ipar, amely végveszélyről panaszkodik, amelynek belső komoly bajaira reflektorként világitott rá a legutóbbi hetekben a Viktória és a Concordia összeomlása, nem kizárólag a gazdasági helyzet, a gazdasági válság miatt jutott az ebek harmincadjára. Ez a magyar nagyipar minden problémáját rábizta az államhatalom vámrendszerére, minden igyekezete abban merült ki, hogy a külföldi iparcikkektől elzárt fogyasztóra jó áron rásózza a maga silányabb árúját; minden aktivitása abban kulminált, hogy a munkásságnak a jobb életviszonyokért vivott harcát eltaposса és eltapostassa. A Gyosz-ban képviselt progresszív kapitalizmus mindig inkább a jövedelem progresszivitását kereste, mint a társadalmi haladását. (**Viczián István:** Mégis szövetkeznek velük! — *Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Sütő József:** Kicsoda? — **Viczián István:** Önök! Egy blokkban vannak a kapitalistákkal és a Gyosz-szal! — *Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.* — **Viczián István:** Együtt választottak! — **Klárik Ferenc:** Ezt egy helyettes államtitkár mondja! — **Sütő József:** Összetéveszti a házszámot! — **Esztergályos János:** A prizmát a csizmával! — *Zaj és derültség a szélsőbaloldalon.)* Igy történt azután, hogy az Ur 1926-ik esztendejében az az egyetlen iparág, amelynek nem ártott a dekonjunktura, amely nem is magyar, hanem külföldi tőkével operál, a textilipar heti 150.000 koronás vezető bérekkel és feketelistákkal igyekszik a dolgozókat fékentartani.

Csak egynéhány munkabér-boritékot kell a nemzetgyülésnek bemutatnom, hogy illusztráljam azt az állapotot, amely ma a magyar iparban van, ahol 85.000 koronás, 96.000 koronás, 166.000 koronás és 190.000 koronás heti munkabérekből élnek családfentartó nők és férfiak, ahol a heti 62 munkaóráért egy családfentartó férfit 200.000 koronás munkabérrel díjaznak, a másik 77 órás napi munkáért, ami 12 és fél óra napi munkaidőnek felel meg, 268.000 korona munkabért kap szombaton a kezébe, amikor az öttagu munkáscsalád heti létminimuma a 800.000 koronát is meghaladja. Azok a munkabér-boritékok bizonyitanak emellett, amelyek szerint heti 72 munkaóra után kifizetnek a munkásnőnek 172.000 koronát.

Ilyen munkabérek mellett akarnak magyar ipart csinálni, azt akarják, hogy a munkás ilyen munkabérek mellett tengesse tovább életét. De a munkabérek mellé még a feketelisták is felvonulnak. A munkabérek emelését szándékoló bérharcok mellé jelentkeznek a feketelisták. Itt vannak azok az üzenetek, azok a levelek, melyek egyik textilgyártól a másikhoz mennek azzal, hogy ezt vagy azt a munkásnőt kitettük a gyárból, mert több munkabért követelt, ezt a munkásnőt tehát ilyen munkára alkalmazni többé nem lehet.

Az egyik ilyen levél igy szól *(olvassa):* »A Magyar Textilgyárosok Országos Szövetségétől. Tisztelettel közöljük, hogy az Angyalföldi Textilművek Részvénytársaságtól orsózó nők kiléptek, mert munkabér felemelésére irányuló követelésüket nem honorálták.« Itt jönnek a nevek felsorolva és utána: »Kérjük szives intézkedésüket, hogy amennyiben fentiek felvételre jelentkeznének, azokat ne alkalmazzák.« (**Klárik Ferenc:** Az éhhalálba kergetőket, azért, mert néhány forinttal többet kértek! — *Zaj.)* Az egyik gyárból kilépett munkást a másik gyár felveheti, ha általánosságban a kilépés és felvétel között minimum három hónapi idő telt el, tekintet nélkül arra, hogy az illető munkás időközben milyen vállalatnál volt. Ez a határidő tehát akkor is tartandó, ha az illető a textilszakmából más szakmába lépett, pl. csokoládégyárba stb. Az említett három hó általánosságban az egész vonalon érvényes.

Minthogy a munkások a nyári hónapokban mezei munkára mennek, mert hosszabb időben könnyebben találnak foglalkoztatást, az imént megállapitott három hó a nyári időre nem érvényes és igy az átvételi határidő az elmondandó tekintetben a következőképen alakult. Ha a munkás junius 1. és junius 30-ika között lépett ki, akkor csak hat hó eltelte után vehető vissza, tehát december 1-től. Ha a munkás julius 1. és julius 31-ike között lépett ki, akkor január 1-től, tehát a következő esztendő bármely hónapjától vehető fel ujból. Ha a munkás augusztus 1. és 31-ike között lépett ki, akkor csak hét hó letelte után vehető fel, tehát január -től. Ha a munkás szeptember 1. hó letelte után vehető fel, tehát január 1-től. Ha a munkás szeptember 1. és szeptember 30-ika között, hát január 1-től vehető fel.

Ezzel akarják biztositani magukat, hogy a heti 62.000 vagy 112.000, vagy 140.000 koronát kereső munkásnő esetleg a nyári hónapokban jobban és magasabb fizetésért tudna elhelyezkedni, ne mehessen el. Előre megbüntetik azt, hogy a nyári hónapokban esetleg néhány koronával magasabb munkabért tudnának maguknak biztositani. (**Esztergályos János:** Majd megnézzük, kik vannak bent az igazgatóságban! — **Klárik Ferenc:** Nem szegény ember! azt már előre tudom! — **Viczián István:** Én nem vagyok benne, de a szocialista képviselő urak közül többen vannak efféle igazgatóságokban! — **Klárik Ferenc:** Ön moziban utazik mindig! — **Viczián István:** Semmiféle igazgatóságában nem voltam benne soha! — *Zaj.)*

Itt van tehát egyrészt az éheztetés, másrészt a feketelista. Ez a rendszer az, amellyel Magyarországon ipart csinálnak. A mai rendszer a gyülölködés, az egyéni sérelmek közügyekként való portálása, az egyéni sérelmekért a közügyek terén való elégtételvétel. Nem régen is, a magánalkalmazottak nyugdijvalorizációs törvényjavaslatának tárgyalása közben az előadó ur leszólt az előadói székből, hogy Weisz Fülöp ur nem bocsáthat meg gyanus embereknek, mert állitólag a kommün alatt rosszul bántak vele. (**Klárik Ferenc:** Az előadó ur mondta?) Nem hivatalosan, mint előadó, de az előadói székben ült, amikor lenn nekünk azt mondotta, hogy Weisz Fülöp nem bocsáthatja meg azt, hogy őt valaki a kommün alatt megbántotta és ezért — ugy látszik, amig élni fog, bosszuját mindig fenn akarja tartani. *(Felkiáltások jobbfelől: Egyéni do* — **Esztergályos János:** De ahhoz különös i kell, hogy az előadói székből mondjanak ily *— Felkiáltások jobbfelől: Az is az ő dolga Zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Kéthly Anna: Ez a kapitalizmus, amely hirdeti a trösztösités szükségét, tehát a kapitalista gazdálkodás legmodernebb formáját maga munkájában, a maga felfogásában, amelyet itt bent az ország határain belül érvényesit, még mindig az egészen kezdetleges ra

ıpitalizmus ideológiájában él. Számára a unkaerő nem jelent értéket. Miért is jelenne, hiszen ha valaki kiről vagy megrokkan, lyébe könnyü szerrel százakat és ezreket d odaállitani. (**Klárik Ferenc:** Azt kellene rvényhozási uton megakadályozni, hogy igy sszaéljenek a munkaerővel. — **Viczián István:** Ne tessék szövetkezni a választáson a pitalizmussal! — **Esztergályos János:** Bárak ön már egyszer a józan ésszel szövetzne! — **Viczián István:** Finom kifejezései nnak az urnak! — **Esztergályos János:** Ilyen galomra az ember nem mondhat mást! — *ij.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak nyugalmukat megtalálni.

Kéthly Anna: Ez a kapitalizmus a mi sat külön magyar kapitalizmusunk, mely terelési és gyártási fogyatkozásait, eladási aprátusának gyarlóságát mind a munkabéren arja megkeresni. Ennek az ipari és bankpitalizmusnak számolnia kell azzal, hogy , ez az ország temetővé változik, abban ő is nös, mert támogatja azt a rendszert, amely mokat és rendőrt ad neki és jogtalanságot csát rendelkezésére a munkásság ellen. **raeffl Jenő:** Ez nagyon erős!)

A mezőgazdasági munkásság helyzete egy emernyivel sem jobb, mint az ipari munkásgé, bár meg kell állapitani azt, hogy nem ll az Omge elfogultsága annak kijelentésézz, hogy a nagybirtok is veszedelmesen csuk lefelé a lejtőn és nemsokára elérkezik oda, ol a háboru előtt volt, hogy fuldoklik az ósságokban. (**Graeffl Jenő:** Ebben igaza n! Fülig vagyunk már a bajban!) Ennélgva sietni kell olyan törvényekkel, amelyek anyagi romlást késleltetik, vagy lehetetné tenni olyan törvények megalkotását, ıelyek az ő érdekeivel ellentétesek.

A nagybirtoknak 1914-től 1920-ig példátlan njunktúrája volt. (**Szily Tamás:** Szép konıktura! Maximálás! Rekvirálás! — **Klárik renc:** Volt ott más is! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Kéthly Anna: A háborus esztendők alatt a dbirtokos adósságának nagyrészét kifizette. t letagadni nem lehet. A következő lépést nban már elmulasztotta: módszereit nem itotta, elfelejtett invesztálni, nem tanult és n haladt. A nagybirtok most már felélte a njunktura-jövedelmeket. Az egyházi nagytok kurzus-vállalkozásokba fogott és most, gy bekövetkezett a dekonjunktura, ott tarnk, hogy változatlanul külterjes a gazdálkos, amint azt a statisztika adataival egész nyen lehetne bizonyitani. (**Hedry Lőrinc:** re igazán kivánesi volnék!)

De mi nem tudunk ezen sajnálkozni, mert tartjuk, hogy csak annak a kezén maradt meg a föld, aki azt a köz javára tudja ktifikálni, mert Magyarország földje nem et az ügyetlenek és pazarlók földje, mert gyarország földje közkincs és mindenkié. *elyeslés.* — **Hedry Lőrinc:** Ez igaz!)

A nagybirtok, a középbirtok s a politikai- ma fennuszó kisgazdaréteg, amely ma pünsdi királyságát éli, s a protekciós vitézi telár árnyékában huzódik meg, az éhenhaláshoz el a mezőgazdasági cseléd és napszámos. ily Tamás: Ezt nem lehet mondani! — **Fors Miklós:** Azon kezdem, hogy a kisgazda, ezelőtt három cselédet tartott, ma egyet tart! Statisztikailag fogom kimutatni! hez már igazán nem értenek a pestiek! — .)

Elnök: Csendet kérek!

Kéthly Anna: Én erről a kérdésről nem is akarok beszélni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezt a néhány szót is csak azért mondottam, mert én is végighallgattam Szeder képviselőtársamnak e tárgyról mondott beszédét, amely teljes egészében felöleli ezt a kérdést és teljes objektivitással állitotta ide azt a nyomoruságot, amely e téren van.

A mezőgazdasági munkásság az a kategória, amelynek sohasem volt konjunktúrája. Ez az a kategória, amely 15—20 ezer koronás napszámból tengeti életét, tartja el asszonyát, gyermekét s örül, ha néha egy hónapban 8—10 napot dolgozhat. (**Forgács Miklós:** A falusi asszonyt nem kell eltartani, mert megkeresi a maga kenyerét! — **Klárik Ferenc:** Kicsoda? — **Forgács Miklós:** A falusi asszony! — **Klárik Ferenc:** Ugyan ne beszéljen, nekünk nem lehet ezt mondani, mert mi is járunk ki a falura! — *Zaj.)*

Elnök: Klárik Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék az elnöki figyelmeztetést respektálni és csendben maradni! (**Klárik Ferenc:** Azokról van szó, akik nem tudnak munkához jutni! — **Forgács Miklós:** Lehet, hogy olyanok is vannak! — **Esztergályos János:** Mindenki dolgozni akar! — *Zaj.)* Esztergályos képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Klárik Ferenc:** Ott vannak a piacon, nincs munkájuk!) Klárik képviselő urat másodszor figyelmeztetem, hogy méltóztassék csendben maradni!

Kéthly Anna: Ez a réteg az, amely tiszta magyar és tiszta keresztény és amellyel mégis a legmagyartalanabbul és a legkeresztényietlenebbül járnak el a hatalom jelenlegi birtokosai. Ez a réteg az, amely a szociálpolitikai gondoskodásnak még azt a minimális mértékét is nélkülözi, amelyet az ipari munkásság a maga erejével már megszerzett magának. Ez a réteg az, amelynek asszonyai és gyermekei egyformán a legrettenetesebb robotban kinlódnak, hiszen mezőgazdasági cselédnek is azt veszik fel, akinek minél több gyermeke van, annál több kezet lehet munkába állitani. (**Hedry Lőrinc:** Épen az ellenkezője áll!) A falusi réteg az, amely a legjobban el van hanyagolva. *(Ellenmondások a jobboldalon. — Elnök csenget.)* A magyar falunak nincs iskolája, nincs orvosa, nincs kórháza. (**Szomjas Gusztáv:** Mindent a város ad a falunak! —**Klárik Ferenc:** A városnak még székesegyháza is van! — *Zaj.)* A magyar falu az, ahol a kultura és a higiene ugyszólván ismeretlen valami. (**Forster Elek:** Ebben igaza van! — **Klárik Ferenc:** De kuruzslója van!)

Elnök: Forster Elek képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Hedry Lőrinc:** Mindenütt akad körorvos!) Hedry képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kéthly Anna: A magyar falu az, ahol legtöbb az analfabéta. Most nemrégiben alkották meg a tanyai iskolákról szóló törvényjavaslatot, de a végrehajtás még késik. Nem tudom, hogy őszre megnyilnak-e azok a tanyai iskolák, ahová a betűtől, könyvtől s mindentől elzárt tanyai gyermekek járnának. (**Temesváry Imre előadó:** Egytizede meg fog nyilni őszre!) Ebben nem vagyok olyan biztos, mint a képviselő ur. (**Viczián István:** Méltóztassék kimenni a faluba! Folynak az előmunkálatok! — *Zaj.)*

A vidéki lakásviszonyok olyanok, hogy azokat még az eléggé sivár városi lakásviszonyokkal sem lehet összehasonlitani, mert barlangokban és odukban laknak ott az emberek,

ugyanakkor, amikor egy interpelláció szerint a méneskari felügyelő 30 millió korona évi lakáspénzt kap. A magyar falu a magyar költségvetésnek valóban mostohagyermeke.

Ha visszatérünk a városi bajokra, akkor megállapithajuk, hogy a kereskedelemnek is megvannak a maga jogos sirámai. A nagy ország kereteire szabott kereskedelem nem birja el a leszükitett ország kereteit, nem birja el a horribilis vámokat, forgalmi és egyéb adókat és nem birja el az ujabban ismét kiméletlen mértékben emelt boltbéreket.

Az 1924. évi IV. tc. módot ad a kormánynak arra, hogy ugy a lakbérek emelése, mint a felmondás tekintetében felfüggessze a szabadforgalmat, ha erre gazdasági szükségesség áll fenn. Az én érzésem és megitélésem szerint — de minden objektiv szemlélő szerint is — ez a gazdasági szükségszerüség most bekövetkezett és mégis mit látunk? Egy ujabb nemzeti ajándékot a háziuraknak, azoknak a háztulajdonosoknak, akik a maguk vagyonát, a maguk értékeit valorizáltan át tudták menteni a pusztulásból ugyanakkor, amikor az apró tőkék, az apró kisvagyonok, a hadikölcsönök, az árvapénzek elpusztultak és elsülyedtek a nagy világfelfordulásban. A háztulajdon a maga vagyonát nemcsak átmenteni, hanem ugyszólván megsokszorozni is tudta és bizonnyal igen hálás azokért a rendeletekért, amelyek az ujabb emeléseket engedélyezik.

És ha elégedetlenkedő hangokat hallat is, ezt nem teszi egyébért, minthogy örömét elrejtse. Én azonban ugy érzem, hogy a kereskedelem békebeli forgalmának egytized részével békebeli lakbérterhének 62—72, illetőleg 79%-át elbirni nem fogja, és ha nem fogja elbirni, akkor hamarosan rátérhetünk a szabadforgalomra, mert annyi lesz a csődbe jutott kereskedő és iparos aki üzletét és iparát nem folytathatja, hogy nagyon hamar annyi üres üzlet lesz, amennyi a szabadforgalom felszabaditásához szükséges. A kereskedelmen tehát segiteni kellene a vámsorompók lebontásával a közterhek csökkentésével, a hitelélet megjavitásával. Azok, akik a kereskedelem vezéreinek mondják magukat, bizalmas tanácskozásokon ilyen kereskedelmi főtanácsot is adhatnának a kormánynak. Bennünket ez a kérdés, sajnos, igen közelről érdekel, mert az ipar és a kereskedelem sorsa össze van kapcsolva az iparban és kereskedelemben foglalkoztatott fizikai és szellemi munkások ezreinek sorsával. Mert ma a szellemi munkás, a tisztviselő is szabad prédája az államnak és a vállalkozásnak egyformán.

Amikor erre a rétegre is rágondol az állam, amikor jogviszonyait szabályozó törvényt készit elő, vagy nyugdíját röviditi meg a vállalkozás presszíójára, akkor ez a réteg érdekképviselete utján fel-feljajdul néha s jelét adja annak, hogy még él. Ez a réteg is nem tud egyebet, mint dolgozni és termelni. A szabadkőmüves gondoskodás, mely az állami tisztviselőknek nyugdíjat biztosit, rájuk nem terjed ki és amint a fizikai munkásság számára nincs nyugdíjgondoskodás, ugy az ő számukra sem létezik kötelező nyugdíjbiztositás. Azok az apró kis vállalati nyugdíjpénztárak, amelyek most olyan kétségbeesetten tiltakoznak a valorizáció ellen, soha meg nem adják ezeknek azt a nyugalmat, hogy öreg korukra befizetett nyugdíjfillérjeik ellenében valóban meg is kapják nyugdíjukat. Erre a legfényesebb példa a Viktoria-malom, amelyről annyi szó esett az elmult hetekben, amelynek összeomlásával a nyugdíjintézet is odaveszett, amelynek elspekulált pénzével a nyugdíjintézet pénze is veszendőbe ment és 25—30 év óta szolgáló tisviselők aranyban történt befizetése veszett abban a nagy spekulációban, amelyből egye a hitelező, a külföldi kapitalisták kerültek győztesen, illetőleg veszteség nélkül.

Ennél a rétegnél 10—15 éves gyakorlat biró családos emberek 10—12 órát robotol naponta egy avagy másfélmillió koronáé tisztviselőnők vannak alkalmazva, akik h 800 ezer és egymillió koronáért dolgoznak ezrével akadnak olyanok, akik naponta c egyetlen egyszer jutnak ahhoz, hogy ehet és akiknek megváltás, hogy havonta néh napon át könnyebb napszámosmunkát, va címirást végezhetnek. Nem kell-e egyebet m danom, csak azt, hogy felnőtt emberek és gy mekek éheznek Magyarországon s nem egyébre gondolni, csak arra, hogy felnőttek gyermekek még kenyérrel sem lakhatnak Magyarországon; nem kell egyébre gondo csak arra, hogy ez embertelenség és hogy e bármilyen eszközzel is, de segiteni kellene. a réteg, amelyről most beszéltem, a szell munkások rétege, három hónap alatt min további nélkül az utcára tehető. A felmon idején most alkudoznak a ministerium Egymásután jönnek a csődök, a kényszeregy ségek, melyeknél a követelések persze a h ban vannak. Azok a munkaügyi perek, amel ket tavaly januárban meginditottunk, most sem értek véget, s ha egy-egy csőd, va egy kényszeregyességi perbe belekerül az kalmazotti követelés, az az alkalmazott eg nyugodtan lemondhat régen megszolgált m kabéréről és megszerzett igényéről. Ez elle réteg ellen az állam által leépitett B-listá egész tömege intéz rohamot, amely a maga hány milliónyi végkielégitésének vagy néh százezer korona nyugdíjának birtoká könnyen tud elhelyezkedni mint bérlenyo és olcsóbban el tudja foglalni azt az áll amelyet a magántisztviselő magasabb mun bérért töltött be. Most jön és mind erőseb fenyeget bennünket a bankok és pénzintéze nagy leépitése, amely megint csak növ fogja azok számát, akik egymásra licitál lefelé a munkabéreket, akik egymással lici nak a tekintetben, hogy ki tudja elvállalni csóbban azt az állást. Ezek ellen a jelensé ellen védekezni az önsegély formájában s vezeteink utján ugyszólván lehetetlen, n szervezeteinket, megmozdulásainkat ellenő — a fizikai munkásokét is — a rendőrök.

A dolgozóknak öregsége a biztos éhe fiatalsága pedig a sivár reménytelenség. M öli őket a gond és a nyomoruság. A fiatal vagy nő, aki tele reménységgel és ambició tele lelkesedéssel lép ki az életbe, csakha fásult, közönyös rabszolgává válik. A mun nélküliség ugy csap végig sorainkon, h nemsokára azt se tudjuk, hogy egyik napr másikra hogyan tudjuk eltartani magun Ezrek jelentkeznek egy-egy állásra. A gyá kapuja előtt és a lapok apróhirdetései e ezrek lesik a reggeli órákban, amikor k gasztják a hirdetéseket, a megüresedő á sokat.

Ennél a kérdésnél kell emlitenem azt, h az optálások idején, — amikor olyan ne ugyszólván lehetetlen a belügyministerium keresztülhajszolni egy-egy optálást — a vá latok idegen munkásokat, idegen tisztvisel hozatnak ide és azok helyett kiteszik a mag tisztviselőket és munkásokat, **(Forster E** Elég gyalázat! — **Viczián István:** Ebben ig van! Meg is kellene nevezni a vállalatokat! mindig tudnak ezeknek az uj alkalmazot

k — akik helyett magyar alkalmazottakat
:znek ki — ittartózkodási engedélyt szerezni.
eknek háta mögött mégis csak kell hogy va-
ni összeköttetés legyen, ami nem a mi ösz-
:köttetésünk. Az önvédelem fegyverét, mint
)ndtam, kiütik kezünkből. Elég e tekintetben
ra hivatkoznom, hogy a belügyminiszterium-
n, azt hiszem, már toronymagasságra nőtt
azoknak a fellebbezéseknek a száma, ame-
:kkel egy-egy csoport felfüggesztését meg-
'lebbeztük, toronymagasságra nőtt fel a bel-
yben azoknak az aktáknak a száma, ame-
:kben a gyülések betartása ellen fellebbe-
ık. Tegnap Miskolcra egy politikai gyülést
entettünk be, amelyet egyszerüen betiltott a
skolci rendőrség, az a rendőrhatóság, amely
utóbbi hónapok folyamán egyéb pártállásu
)viselőtársainknak, sőt egyéb pártállásu
n képviselőknek is özönével engedélyezett
üléseket. A munkásság lapjának kolportázs-
:a már közel két esztendeje fekszik a bel-
yministeriumban. Most itt van május elseje
ennek megünneplését is már jóelőre betil-
ták, sőt a május elseje előtti és utáni héten
n engednek számunkra semmiféle gyülést
gy értekezletet. Azt hiszik, hogy ha a vörös
gfüt kiparancsolják a gomblyukakból, ak-
: a kertekben sem fognak viritani, pedig
:n ennek a május elsejének megünneplését
gyon furcsa volt a belügyministernek vagy
:ormányzatnak megtiltani, hiszen a most kö-
:kező május elseje az egész világon a nyolc-
ıs munkaidőnek és a világbékének van szen-
ve. Ezzel a két eszmével, ezzel a két gyö-
örü gondolattal helyezi szembe magát az,
: május elsejének ünneplését megtiltja.

A munkásság minden intézménye élvezi a
rmánynak ezt a szeretetét, ezt a megbecsü-
ét, hiszen a munkásság egyik nagyszabásu
ézményét, a munkáspénztárt most rendelet-
törölték el a föld színéről, nehogy csak em-
:e is legyen annak, hogy volt egy intéz-
:ny, amelyben szocialisták dolgoztak osztá-
)társaikért. (**Esztergályos János:** Már meg-
ent a rendelet?) Meg. Lehet, hogy az auto-
mia idején is voltak panaszok, hiszen ilyen
gy szervezetnél nem is lehet másképen, de az
:onyos, hogy olyan tehetségtelen, olyan lelki-
ıeretlen soha ez az intézmény nem volt, mint
kurzus alatt. Meg tudom érteni azt a gondo-
ot, amely ugy gondolja, hogy inkább a ha-
, mint az ilyen élet.

Végigmenve az egész magyar életen, meg-
lithetjük azt is, hogy a szabadfoglalkozá-
ak sincsenek olyan helyzetben, amellyel na-
on dicsekedve kiállhatnánk a szomszéd álla-
)k vagy Európa elé. Azok az ügyvédek, akik-
k jó összeköttetéseik vagy szerencsés barát-
:aik nincsenek, épugy kinlódnak, mint az
yosok, akár fiatalok, akár idősek, eltekintve
hány szerencséstől. Nyomorognak, küzköd-
k, kinlódnak a tanitók, a tanárok s mindenki,
inek kezében nincs vagyon, hatalom, min-
ıki, aki a kiüldözöttek közé tartozik.

Mi, amikor ezeket a bajokat feltárjuk s
ıikor már letettünk arról is, hogy határozati
vaslatokkal operáljunk, — mert hiszen ered-
ınyteleneknek tartjuk azokat — csak azt
)ndjuk végső szóként, hogy minden nyomo-
ságokon csak demokratikus átalakulás tud
:iteni. Nem egy ellenforradalmi kottériának,
nem egy egész ország kormányzásának kell
rendet csinálnia, egy olyan kormányzatnak,
:lyet nem feszélyeznek sem a multban elkö-
:tett bűnök, sem a jövőben elkövetendő vét-
k. Olyan kormány kell, amely valóban ke-
:ztény, mert szeretetet és megbékélést hirdet
az ország népének, s azt teljesiti is, olyan kor-
mány, amely valóban nemzeti, mert a nemzeti
értékek megmentésére törekszik. Az a rend-
szer, amely Siófokon fogant és most Sárospata-
kon állomásozik, nem képes a végső veszedelem
elhárítására, hiszen ehhez hiába fordulunk
Nagy Szent Gergely pápa szavaival: »Akinek
kormányzási képessége van, minden áron rajta
legyen, hogy annak gyakorlatát és hasznát
felebarátaival megossza.«

Ez a kép a magyar dolgozók életéről azt
mutatja, hogy a magyar dolgozók olyan poli-
tikai jogfosztottságban, olyan gazdasági ki-
szolgáltatottságban, olyan szociális elhagya-
tottságban élnek, amilyenre egész Európában
nincsen példa. A kenyér, a lakás, a ruha kér-
dése ma már számukra megoldhatatlan, és
akkor mégis erkölcsről, vallásról, családról
prédikálnak nekik, vallásról, amikor a nyilvá-
nosság előtt vesznek össze nagy vagyonok
miatt szegénységi fogadalmat tett egyházi em-
berek, erkölcsről beszélnek nekik, holott a ma-
gyar dolgozók sem shymmit nem táncolnak,
sem kivágott ruhákban nem járnak fényes
mulatságokra, családról beszélnek nekik, ami-
kor ép tegnapelőtt ítéltek el lopásért, a magán-
tulajdon elleni vétségért egy szegény asszonyt,
mert egy rongyos pelenkát lopott gyermekének.
(**Esztergályos János:** Nem is ő lopta hanem a
szülésznő adta neki.) Elég borzasztó, hogy eb-
ben a kérdésben ez a szó, hogy lopás, egyáltalá-
ban előfordulhat. Ilyen körülmények közt cso-
dálkoznak azután afelett, hogy csak ez a hár-
mas megoldás: öngyilkosság, börtön, vagy ki-
vándorlás van a munkás nyomoruságára. Az
öngyilkosságokat most prevencióval akarják
megakadályozni, azonban nem az öngyilkosság
okát akarják megszüntetni, nem azt, hogy az
öngyilkosság gondolata az embernek eszébe
se juthasson, hanem a hidak aljára oda fognak
állitani motorcsónakokat, hogy kihalásszák
azokat a szerencsétleneket, akik az öngyilkos-
ságig eljutottak. Nem sokkal egyszerübb volna
megakadályozni azt az utat, amely a Dunáig,
amely a hid karfájáig visz? Akkor a motor-
csónakokra sem volna szükség. (**Viczián Ist-
ván:** Trianonnál kezdődött!)

Magyarországon, ahol az eltartóknak és az
eltartottaknak olyan forditott a számaránya,
hogy az eltartók száma mindig kisebb lesz s
az eltartottak száma mindig emelkedik, ami-
kor a munkásnak már nem is lehet egyébre
keresni, mint arra, hogy az adóterheket elő-
teremtse, megkeresse, amelyeken a költségve-
tés különböző ágazatiban elhintve fölösleges
intézményeket tartanak fenn, mondom, amikor
ezt a képet látjuk, nagyon nehéz volna még a
legnagyobb jóhiszemüség mellett is azt mon-
dani, hogy itt minden rendben van, hogy itt
minden ugy mehet tovább, ahogy eddig ment.

Én az idei költségvetésből is csak azt lá-
tom, mint a tavalyiból. Ez a költségvetés a
dolgozók megterhelése a végletekig. Az adó-
prés szoritása a végletekig, a munkások élete-
nek megnehezitése a végletekig anélkül, hogy
bármiféle módon, bármiféle oldalról segitsé-
gére sietnének a kormányzati tényezők. Én
tehát eziránt a kormány iránt semmiféle bizal-
lommal viseltetni nem tudok, s igy a költség-
vetést nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a
szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Sütő József!

Sütő József: T. Nemzetgyülés! Előttem
két elvtársam szólalt fel, akik megfogadták a
kormánypártiak azon szavát, hogy ne foglal-
kozzunk állandóan azzal a politikai kérdéssel,

amely bennünket most talán közelebbről nem érdekel. Ha tehát Magyarország gazdasági nyomoruságáról kell beszélni, erről a kérdésről valóban Magyarországon lehet Európában a legtöbbet beszélni. Kétségtelen tény, hogy bűnös könnyelmüséggel körülbelül 12 esztendővel ezelőtt a háborut Európára rászabaditották, amely a gazdasági életen végigpusztitott és az embereket a lehető legrosszabb állapotba juttatta. A háboru befejezése után az volt meggyőződésünk és hitünk, hogy a gazdasági élet a háborut nem fogja annyira megérezni, mint ahogyan valójában megérezte. A gazdasági életet tényleg súlyosan érintette a háboru utáni idő is. Más országokat is legyőztek ép ugy, mint Magyarországot, hiszen Ausztria és Németország is a legyőzött államok közé tartoznak, de azért azt az atmoszférát, amely Magyarországon megteremtődött, egyetlenegy országban sem teremtették meg. Itt a kormányok a háboru után mindennel törődtek, csak azzal nem, hogy a háboru után levonják azokat a konzekvenciákat, amelyek alkalmasak arra, hogy a nép boldogulását elősegitsék. A német és az osztrák munkásság már az első percben átérezte, mint ahogyan átéreztük mi is, hogy ha ezt az országot rendbeakarjuk hozni, ez csak egy módon lehetséges; ha a termelő munka megindul. A termelő munka az egyetlen alap, amelyre egy állam boldogulását fel lehet épiteni. Sajnos, szomoruan tapasztaltuk, hogy 1923-ig, vagyis ameddig a népszövetségi kölcsönt fel nem vettük, a gazdasági életnek sokkal inkább megvolt az alapja, amikor azonban a szanálás céljaira és az ország rendbehozatalára felsorakoztatták azokat a szempontokat, amelyekkel a kölcsön érdekében akartak valamit csinálni, bekövetkezett az, hogy a kölcsönt még a mai napig sem vették fel teljes egészében. Pedig ezt a kölcsönt már az első percben fel kellett volna teljes egészében használni, ha azt akartuk, hogy ennek az országnak minden dolgozó népe munkához és kenyérkeresethez tudjon jutni. A nagyon súlyos és terhes kamatokat, amelyeket fizetnünk kell, sokkal könnyebben tudná az ország megfizetni, ha a tőkét termelő munkába fektettük volna bele.

Minden iparágat súlyosan érintett és érint még ma is az az állapot, amelyben élünk. Itt van például az épitőipar. Látjuk, hogy yNémetország a devalvált pénzével micsoda nagyszerü épitkezési programmot fejtett ki. Nálunk, amikor a pénz devalválódott, azt mondták, papirból nem lehet aranyat csinálni. A németek ezt megforditva csinálták, mert megmutatták, hogy papirból is lehetett aranyat csinálni, mert a németek nem élték keresztül a devalváció idején azt a nélkülözést, amit a magyar munkásság átélt.

A magyar munkásságnak tehát sokkal súlyosabb volt a gazdasági élete, mint más legyőzött államok munkásainak. Ennek tisztán a kormányzat volt az oka, az a rendszer, amelyben itt élünk és az a rendszer, amelyet a Bethlen-kormány és az előttevaló kormányok általában képviseltek. Ezek a kormányok mindennel törődtek, csak a nép sorsával nem, és hiába mondják az egységespártiak, hogy a szociáldemokrata párt nem törődött a dolgok lényegével, azzal, hogy a gazdasági élet fellendüljön. Mi már négy esztendeje vagyunk itt és a javaslatok százait terjesztettük elő, amelyek mind azt célozták, hogy a kormány térjen észre és necsak állandóan követeljen az adózóknak zsebéből, hanem az adózók zsebéből kivett pénzért teremtsen közmunkákat, munkaalkalmakat és adjon lehetőséget arra, hogy állam érdekei előbbre menjenek.

Sajnos, szomoruan tapasztaltuk, hogy e ket a szempontokat a kormány eddig sem ve figyelembe és valószinüen, amig a Bethlen-k mány a helyén lesz, a jövőben sem fogja ezel a szempontokat figyelembe venni tudni.

Szóvá kell tennem itt a kormány épit politikáját, amely bennünket a legjobban dekel valamennyi foglalkozási ág között. valaki érdeklődik aziránt, hogy a lakásépit politika terén milyen atmoszféra van u látnia kell, ha kimegy falura, hogy mily egészségtelen és rossz helyiségekben laknak emberek. Egész Európában ismeretlen az lakásrendszer, ami Magyarországon általá uralkodik. Olyan lakások vannak, hogy emberek a fejüket sem tudják az ablakon dugni, mert olyan kicsi az ablak, és mintha terrel mérnék a levegőt, annyira félnek t Nemcsak összezsufolódnak az ilyen lakás ban az emberek, hanem azt sem akarják h a hideg oda bekerüljön. (**Esztergályos Já** Ha kidugják a fejüket az ablakon, nem tud visszahuzni!) Ez is igazolja, hogy nemcsak fővárosban és más városokban, hanem a köz gekben is komolyan kellett volna a lakásépi politikájával foglalkozni. Ha a kormány e a célra olyan összeget áldozott volna, am annak előbbrevitelét biztositja, ugy elé volna a munkásság kenyérhez juttatását, a kástalanok pedig mielőbb lakáshoz tud volna jutni.

Az Egységes Párt állandóan a szemün veti, hogy mi szociális kérdésekkel nem fog kozunk. Ez a körülmény, hogy mi állandó napirenden tartottuk az épitkezés kérdését, nak ellenkezőjét igazolja, de a kormány, h ugy fejezzem ki magamat, soha a füle bo sem mozgatta, hogy egy szemernyit is teg az épitkezések megindítására. Pedig ha a k csön nagy részét ebbe fektette volna, ugy többszörösen meghozta volna annak kama és az állam nem volna kitéve annak, hog kamatösszeget súlyos adókból kelljen m fizetnie.

Mindez amellett szól, hogy azokat a súl állapotokat, amelyek a lakásépités terén v nak, előbb-utóbb orvosolni kell, mert Magy országon körülbelül 35—40.000 épitőmun van, aki megtanulta mesterségét, de aki most nincs munkaalkalma és más foglalko ból nem tud megélni. Ha azt akarjuk, h ezek meg tudjanak élni családjukkal és gy mekeiket fel tudják nevelni, hogy a társada őket megbecsülhesse, akkor számukra mun alkalmakat kell feremteni. Mert hogy mi ezeknek az embereknek későbbi sorsuk, nem tudnak munkához jutni, azt előre n állapitani nem tudom, de valószinü, hogy nek szomoru következménye lenne. Egyelőr helyzet és a dolgok lényege az, hogy ami eddig volt, azt elköltötték, de ha megnéz az épitőmunkásokat, azt látjuk, hogy ruhá tuk lerongyolódott, egyszer esznek napo mert az alacsony munkabérek és egyéb kö mények teljesen tarthatatlanná teszik mukra az életet.

Mindezeket a nyomoruságos állapoto amelyek az országban vannak, a kormány nak látnia kellene és mindaddig, amig n fogja látni, a szociáldemokrata párt napo napirenden fogja tartani a kérdést és áll dóan felszinen tartja, amig nem sikerül a g dasági életben olyan atmoszférát teremt hogy mindenki eltarthassa komoly munkáv

aládját és annak becsületes kenyeret tudjon erezni.

Rámutatok arra, hogy a szanálásról szóló rvényjavaslat elfogadása után az épités techkájában milyen szomoru eredmények állotk elő. 1913-ban épitettek összesen 232 földszinis, 48 egyemeletes, 15 kétemeletes, 23 háromeletes, 35 négyemeletes és 41 ötemeletes hát. 1914. évben — mindez Budapestre vonatkok — 186 földszintes, 51 egyemeletes, 15 kétneletes, 17 háromemeletes. 82 négyemeletes és ötemeletes házat. Ez azt igazolja, hogy a háboruelőtti időkben az épitkezések elősegitére törekedtek. 1921/22/23-ban már nehezebben ititettek. Ezt megelőzően 1919-ben már nyolc ldszintes házat épitettek és egy négyemeletet, 1920-ban 23 földszintest, 1 egyemeleteset, 3 temeleteset, összesen 24 ilyen apró munkát ináltak. 1922-ben 37 földszintest, öt egyemetest, összesen tehát 47 ilyen kisebb épületet itettek. 1923-ban épitettek 103 földszintes ületet, 42 egyemeletest és négy kétemeletest szesen tehát 151 épületet. 1924-ben 53 földszinst, 20 egyemeletest, két kétemeletest, két égyemeletest és egy ötemeletest épitettek, szesen tehát 77 épületet. Ezeket a számokat főváros statisztikai hivatala állitotta össze. z is azt igazolja, hogy az épités olyan csekély értékü volt, hogy a lakosság igényeit nem dta kielégiteni. Mert tudnia kell a t. Nemzetülésnek, hogy az a sok menekült tisztviselő, ri a fővárosba jött, itt tökéletesen elhelyezdni nem tudott s máig sem tudtak elhelyezdni. De ugyanez a helyzet az ország különöző városaiban is, mert a lakásnyomoruság agyarországon sohasem volt olyan nagy, int napjainkban. Tudatosan hagyták tehát ba az épitést! Ezért a kormány felelős,, a rmány adjon rá magyarázatot, mert a kormányzatnak törődnie kellett volna azzal, hogy lakásépités előbbre tudjon menni.

Magyarországon tehát az épitőipart teljen tönkretették. Megemlitem azt is, hogy például a kőfaragóipar, amely a békeidőben gyike volt a legszebb iparágaknak, amelyben munkaadók nagy anyagi áldozatok árán chnikailag tökéletesen berendezkedtek, igyezett Magyarországon termelt köveket felolgozni és igy a munkásságnak munkát juttott, a kormány azonban könnyelmüen olyan ámszerződéseket kötött Csehországgal és védországgal, hogy a gránitköveket onnan ost készáruként hozzák ide. Meg kell szüntni azt a politikát, hogy a kormány csak zért kössön szerződéseket, hogy a külállamok arátságát keresse. Ezek a szerződések ugyanis zt igazolják, hogy ha a magyarországi kőragó munkások ingyen dolgoznának, akkor em tudnák előállitani a készárut azért az rért, amellyel külföldről behozzák ide azt. kormány figyelmét tehát felhivjuk arra, gy a készárubehozatalt súlyos vámokkal terelje meg, viszont a nyersköveknek, amelyeket t dolgoznak fel, adjon kedvezőbb vámot, hogy munkásság itt foglalkozáshoz tudjon jutni. kőfaragóipar ugyanis még csonka Magyarországon is 1920-ban körülbelül 500 munkást glalkoztatott, ezeknek a szerződéseknek megötése óta azonban maximum 80—100 kőfaragó olgozik. Kérdezem: ha minden iparágnál igy csökkentik a munkalehetőséget, hova fog ez z ország fejlődni? Lehet-e akkor arról beszélni, hogy a munkásságot türelemre birjuk azzal, hogy később majd lesz épitkezés és más gyéb?

Ezért a költségvetési vitában arra szántuk magunkat, hogy ha a politikai kérdéseket ki is kapcsoljuk, azt a nyomoruságot, amely ebben az országban általában van, el kell mondanunk. Mert amióta a frankhamisitás megtörtént, az a meggyőződésünk, hogy a kormány keresi a külállamok barátságát és minden kedvezményt megad nekik a magyar munkásság rovására, csakhogy szerződéseket tudjon kötni. Pedig a magyar munkásságnak nem érdeke, hogy olyan szerződéseket kössenek, amelyek megszüntetik a munkaalkalmat itt bent. Hiszen csak a magyar épitőmunkások közül 3000 dolgozik Franciaországban s Görögországba és Törökországba is naponta vándorolnak ki az emberek sokszor tömegesen, mert itthon nincs számukra munkaalkalom.

Én felhivom a kormányzat figyelmét arra, hogy az épitőiparral sokkal inkább foglalkozzék s akár hitelintézetek utján, akár más uton adjon lehetőséget arra, hogy az épitőpolitika meg tudjon indulni. Mert ez nem azt jelenti, hogy csak a kőművesek meg az ácsok jutnak munkához, hanem azt, hogy az egész ország vérkeringése megujul és a munkások nagy része — hiszen körülbelül 42 foglalkozási ág tartozik az épitőiparhoz — munkához tud jutni.

Kétségtelen, hogy az épitőipari munkások és általában a szakmunkások helyzete nálunk sokkal nehezebb, mint akármelyik más államban. A munkások megélhetési lehetősége minden nap katasztrofálisabb lesz, mert a kereseti lehetőség a békeidővel szemben körülbelül csak 50—60%. Ezenkivül a munkások az utóbbi időkben olyan adókkal is megismerkedtek, amelyeket a háboru előtt nem ismertek. Ma már a munkások mindegyike, ha dolgozik, olyan adót fizet, hogy jövedelméhez képest egyetlenegy ezerholdas, vagy akármilyen arisztokrata sem fizet többet. A munkásoktól ugyanis minden szombaton kiméletlenül levonják a kereseti adót, (**Viczián István:** És a pártadót!) a munkás nem maradhat adós kereseti adójával ugy, mint a földbirtokosok 1925-ben adósak maradtak. Nem azt mondom, hogy a munkások ne fizessenek adót, — mert más országban is fizetnek, hanem azt mondom: Ha a munkások adót fizetnek, akkor elérkezett az ideje annak, hogy a kormányzat gondoskodjék arról, hogy a magyar munkásság is biztositva legyen munkanélküliség esetére. Ezt az állami feladatot a szakszervezetek magukra vállalták és teljesitik ma is, de valami minimális segitséget kérünk.

Meg kell emlitenem még azt is, hogy a kormányzatnak figyelemmel kellene kisérnie Magyarország általános gazdasági életét. Sajnos, szomoruan tapasztaljuk, hogy a kormányzat ezzel a lehető legkevesebbet törődik. A munkások bérviszonyai a háboru alatti bérekkel szemben a legrosszabbak és ezért különösen az épitőipari ágakban valószinüleg az anyagárak teszik lehetetlenné azt, hogy az épités valójában meginduljon. Pl. a háboru előtti időkben ezer darab falitégla ára 40 korona volt. Ha ezt 17.000-es szorzószámmal megszorzom, akkor ennek a téglának ára ma 680.000 korona volna. Ehelyett 1000 darab tégláért nagyban 830.000 koronát, kicsinyben pedig 1,400.000 koronát fizetnek. A békeidőben egy téglagyári munkás heti keresete ezer tégla árának megfelelő összege volt, ami körülbelül 680.000 koronának felelne meg. 1000 tégla árát tehát meg tudta keresni egy héten a munkás. Ma nem keres többet hetenként 300.000 koronánál, ugyanakkor pedig a gyárak arról panaszkodnak, hogy a munkabérek magasak. Ez tehát azt igazolja, hogy a téglaárak, a cserépárak s az épitőipari anyagok árai magasabbak a békebelinél, viszont a bérek felénél is alacsonyabbak.

Ezeket a kérdéseket is figyelemmel kell tehát kisérni, hogy ezeken is javitani lehessen. A szakszervezetekkel a túloldalon ülő egységespárti képviselők közül egy páran nagyon szivesen foglalkoznak. Én be tudom mutatni, hogy mi a szakszervezetek teljesitőképessége, mennyit adnak tagjaiknak és hogy miért vannak a tagok a szervezetben. A szakszervezetek a magyarországi munkásságnak 1924-ben kifizettek munkanélküli segély címén négy milliárd 637 millió koronát, 84 millió korona utasegélyt, 651 millió korona rendkivüli segélyt, temetkezés segélyt annyit, amennyit a tagok befizetnek. Állitom, hogy bennünket sokkal inkább ellenőriznek, mint bármely más egyesületeket.

Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Az egységespárti képviselő uraknak tudniok kell azt, hogy a hatóság minden hónapban megjelenik nálunk és állandóan a legalaposabb vizsgálatot végzi. Ez szól különösen Viczián képviselőtársamnak, aki a szakszervezetekkel sehogy sincs kibékülve. **(Viczián István:** Ez sem egészen igy van! Nincs autonómia, hanem álalkotmány, abszolutizmus van a szakszervezetekben. — *Györki Imre közbeszól.)*

Nem tudom, mit ért Viczián képviselőtársam az autonómia alatt. **(Esztergályos János:** Azt ő maga sem tudja.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Sütő József: A csoportoknak, a helyi szervezeteknek teljes autonómiájuk van és alapszabály szerint minden negyedévben vagy minden hónapban megtartják közgyüléseiket, még pedig hatósági ellenőrzés mellett. Kétségtelen tehát, hogy ezek a kérdések ott a legtökéletesebb rendben vannak. Az azonban tény, hogy a szakszervezetek azokkal a segélyekkel, amelyekről előbb szólottam, állami feladatot teljesitenek. Ezeknek a terheknek nagy részét az államnak kellene magára vállalnia, hogy segitsen a munkásság anyagi helyzetén, mert hiszen a munkásság helyzete a gazdasági katasztrófa miatt igen leromlott. **(Viczián István:** De mit szednek be a munkásságtól ezen a címen?) Majd fogok erre vonatkozólag is számokat mondani. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Sütő József: A magyarországi épitőmunkások befizetnek hetenként 4000 koronát. Ebből a helyi csoport kap hetenként 800 koronát, vagyis 20% ott marad a helyi csoport adminisztrációjára. Befizetnek tehát 52 héten keresztül 164.000 koronát. Ezért a 164.000 koronáért kap a munkás 192.000 koronányi munkanélküli segélyt, tehát többet kap, mint amennyit befizet. *(Egy hang jobbfelől: Hogyan lehetséges ez!)* Ugy lehetséges, hogy van 2—300 tag, akinek nem kell a munkanélküli segély s ezt odaadjuk azoknak, akik rá vannak szorulva.

1925-ben, amikor nemcsak az épitkezések szüneteltek, hanem a gyárak sem füstöltek és nem dolgoztak, az 1924. évben kifizetett munkanélküli segélyek duplaját fizette ki a szövetség. Kétségtelen, hogy meglevő vagyonából és nem a járulékokból kellett ezt fizetnie. Az bizonyos, hogy ezeket az összegeket a tagoknak kell befizetniök, de kétségtelen, hogy a tagok ezt vissza is kapják. **(Viczián István:** Egyéb címen még mit vonnak le a munkásoktól?) Egyéb címen nincs levonás. **(Viczián István:** De van! Majd beszélek róla — **Esztergályos János:** Egyéb címen mit kapott Becker Bébi, Viczián képviselő ur? — *Zaj.)*

Az kétségtelen tény, hogy az épitkezés kérdését sokkal komolyabban kell venni és azért kell foglalkozni ezzel, hogy a munkások nagy tömegei munkához tudjanak jutni.

Meg akarom még emliteni, — azt hiszem, nem lesz helytelen, ha megállapitom — hogy a munkaadók igen brutálisan viselkednek Magyarországon a munkásokkal szemben, épen azért, mert kormánytámogatásban a munkások nem részesülnek. A kormány istápol minden munkaadói érdekeltséget, csak a munkások érdekét megvédeni nem tartja szükségesnek. A munkaadók szervezetét a hatóság nem ellenőrzi, ellenben a munkások szervezeténél minden gyülésén ott van a hatóság. A munkaadók épen most határozták el a napokban, hogy — mivel állitólag olcsóbbodás van — munkabéreket le fogják szállitani. Igy nem lehet viselkedni az épitőipari munkaadói érdekeltségnek. Az bizonyos, hogy a munkaadó érdekeltsége az anyagárakkal nem tud spekulálni, de a munkabérekkel állandóan spekulál.

A napokban Nyiregyházán voltam, ahol egy rendőrlaktanyát épitenek most, nem tudom, melyik tárca terhére, de valószinüleg a belügyministeri tárca terhére. A munkát megkapta egy társas vállalkozás. Ez a társas vállalkozás azonban nem folytatja le maga a munkát, hanem kiadta albérletbe egy másik társas vállalkozásnak; másodkézbe, akkordba adta ki, még pedig ugy, hogy az általa elvállalt bér reknél 200 millióval kevesebbet fog adni az alvállalkozónak. Ez jellemzi az állami épitkezések technikáját. Az a munkaadó, az az albérlő, aki most a munkát vezeti, az épületen 30 inassal és négy kőmivessegéddel dolgoztat. A napokban kintjárt egy bizottság és megállapitotta, hogy olyan emberekkel falaztatja ez a vállalkozó a laktanyát, akik sohasem értettek az épitőiparhoz; közönséges napszámosokat alkalmaz inasoknak és azokkal végezteti a munkát.

Felhivom tehát az illetékes tárca képviselőjének figyelmét arra, hogy vizsgáltassa meg ezt az ügyet Nyiregyházán és nézze meg, hogy mi folyik ottan. Mi már annakidején utaltunk erre 1925 elején is, — mert nemcsak ennél az épitkezésnél vannak ilyen állapotok, hanem a legtöbb épitkezésnél — hogy a vállalkozó nem végeztetik el maguk a munkát, hanem kiadják albérletbe. Az eredetileg vállalt jó munkát és anyagot nem adják meg, hanem általában rossz munkát adnak. Annakidején felkértük a népjóléti minister urat arra, gondoskodjék arról, hogy necsak a munkaadók érdekeltsége legyen benne a lakásépitési országos bizottságában, hanem ott lehessen a munkásság érdekképviselete is, amely gyakorlatilag jobban ismeri az épitkezés technikáját, mint a munkaadók érdekképviselete. Ezzel szemben a kormányzat és a népjóléti minister ur nem tartotta üdvösnek, hogy mi ott legyünk abban a bizottságban. Mi azonban érezzük a fontosságát annak, hogy ha a munkaadók ott lehetnek a bizottságban, az épitőipari munkásság képviselőinek is helyet kell ott adni, hogy egységesen tudjunk ebben a dologban eljárni.

Minthogy mi üldözöttek vagyunk és kormánytámogatást nem élvezünk, kétségtelenül érezzük, hogy mindennap nehezebb lesz a helyzetünk a szakszervezetekben is. Érezzük, hogy a kormányzat mindennel inkább törődik, csak a dolgozó munkásság érdekeivel nem. Ezzel szemben a munkaadók érdekeltségeit állandóan istápolja a kormány.

A Magyarországi Épitőmunkások Szövetsége rájött arra, hogy az a küzdelem, amelyet

; építőipari munkásság a munkaadókkal lytat, mindennap nehezebb lesz. Elhatározta hát, hogy szervez egy olyan termelő szövet-ezetet, mely alkalmas lesz arra, hogy Ma-arországon a munkabéreket és a munkaidőt abályozza. Igy megalakitotta az Alapkő-Ter-elő Szövetkezetet. Ez az Alapkő-Termelő Szö-tkezet Ujpesten pályázott egy nagyobb tömb-ületre. Olcsóbbak voltak az árai, mint azéi, i megkapta a munkát, és — tessék elkép-lni — azért nem adták a munkát neki, mert t mondták, hogy mi bolsevisták vagyunk, ert ez egy kommunista vállalat. Pedig ez az lapkő-alakulat, amely beadta a pályázatát, rvényszerüen be van jegyezve. Meddig akar-k még élni különböző urak a bolsevizmus-l? Meddig akarják még ezeket a szempontot t szemünkre vetni, amikor pedig mi a ter-előmunkában akarunk részt venni és azt artuk, hogy a termelőszövetkezetek megal-tásával a bért és a munkaidőt szabályozni djuk? Sajnos, mások kapták meg a munkát, ert az említett címen elzártak bennünket tól, hogy a munkások javára eredményes unkát fejtsünk ki.

Minthogy a gazdasági kérdésekkel körül-lül végeztem, meg kell emlitenem azt is, gy Magyarországon olyan országban élünk, elyben olyan a gyülekezési jog, amilyen ész Európában nincs. Magyarországon a gyü-ezési jog nem is gyülekezési jog, hanem egy gfigyelő intézet rendszabálya. Külföldi álla-okban, különösen a nyugati államokban, de legsötétebb Romániában is vagy akárhol a rülöttünk levő országokban sehol sincs rá lda, hogy ha egy szakszervezet vezetőségi ést tart, vagy egy kisebb értekezletet kell gtartani, a rendőrhatóság képviseltesse ma-t. Magyarországon, valahányszor a munkás-g egy gyülésre összejön vagy értekezletet ar tartani, először be kell jelenteni a ható-gnak és azután megjelenik a fővárosban és városokban a rendőrkapitány vagy egy ndőrfogalmazó, falun pedig a szolgabiró, az egyző és ha tiz ember összejön, eljön leg-bb 10—12 csendőr is. Ez a leglehetetlenebb lyzet a gyülekezési szabadság szempontjá-l. A kormányzatnak ezt a lehetetlen állapo-is meg kell szüntetnie és ha azt akarja, gy békés munka legyen ebben az országban, gyülekezési jog terén olyan szabadságot kell nia, amilyet Magyarországon általában a unkások megkivánnak.

Nézzük, hogy 1873-ban például hogy véle-dett a belügyminister a gyülekezési szabad-gról. Ebben az esztendőben az 1394. számu ügyministeri rendelet megállapitja, hogy zon tényezők között, amelyek alkotmányos amban a nyilvános életre befolyást gyako-nak, alig létezhetik hatályosabb, mint az yesülés, amely a közélet ébresztését és fej-ztését nagymértékben mozditja elő.« Az ál-npolgárság legbecsesebb jogának nevezi az 5-ben kiadott 1508. számu belügyministeri ndelet az egyesülés jogát. 1875-ben volt, a ülekezési jogról igy beszélt a belügyminis- — ennek körülbelül 50 esztendeje — és mi-n másként beszél ma a belügyminister! ra kell törekedni, hogy Magyarország visz-szerezze régi renoméját és olyan gyülekezé-i jogról kell gondoskodni, amely mellett ndenki minden hatósági ellenőrzés nélkül badon elmondhassa mindazt, ami a nép ja-ra szolgál.

Meg kell emlitenem azt is, hogy politikai-Magyarország van a leglehetetlenebb yzetben az egész világon. Mindenütt titkos a választójog. Magyarországon a választójog nyilt. (**Györki Imre:** Csak a panamák titkosak!) A kormány azért változtatta meg a Friedrich-féle választójogot, hogy a maga hatalmát és rendszerét, amely az országot pusztulásba vitte, tovább is fenn tudja tartani. Mi nagyon jól tudjuk, hogy a körülöttünk levő országok azért nem látnak bennünket szivesen, mert olyan politikai viszonyok vannak nálunk, amelyek az egész világon ismeretlenek. Választójogunk nyilt, de a társaságaink titkosan lopják el az ország pénzét, csak hónapok mulva jönnek rá. Ami az országban folyik, annak tudható be, hogy olyan politikai rendszerünk van, amely nem gyakorolja a kellő ellenőrzést.

Kétségtelen, hogy Magyarországon sok dolog nem ugy van, ahogy valójában lennie kellene. A kormányzatnak arra kell törekednie, hogy olyan állapotokat teremtsen, amelyek a dolgozó nép igényeit sokkal inkább kielégitik, mint eddig. A szakszervezetek, melyek eddig felelősek voltak tagjaikért, ezután is azok lesznek, de a kormányzatnak viszont az a feladata, hogy a munkanélküli segély kérdésében beigért törvényjavaslatot minél előbb hozza a Ház elé. Épen Vass József népjóléti minister ur azt mondta a szombati 8 Órai Ujságban, hogy a nemzetgyülés elfecsérli idejét olyan haszontalan dolgokra, amelyről nem is volna érdemes beszélni. Mi nem kérünk azonban mást, hozzák ide azokat a szociális törvényjavaslatokat, lássuk, melyek azok. Ne csak igérjenek. Az igérgetések sorozatát már egyszer be lehetne fejezni. Az igérgetésekből azonban ez az ország nem fog megélni. Olyan kormányzatnak kell jönnie, amely a dolgozó nép igényeit munkával ki fogja elégiteni és lehetővé teszi, hogy mindenki megtalálhassa a maga számitását.

Az kétségtelen, hogy Magyarországon a helyzet sokkal súlyosabb, mint akármilyen más országban. Ez annak a reakciónak a következménye, amely ebben az országban megvan. Kicsiny ország vagyunk, tehát olyan állapotot lehetne itt teremteni, hogy Magyarországból kis Svájcot csinálhatnánk. Azt mondják a túlsó oldalon, hogy olyan atmoszférát kellene teremteni, hogy meg tudjuk egymást érteni. Meg tudjuk egymást érteni, csak hozzák ide azokat a törvényjavaslatokat, amelyek bennünket arra birhatnak, hogy meggyőződjünk a kormány becsületes munkájáról. Eddig nem győződtünk meg erről, mert minden olyan törekvést, amely a dolgozók életérdekeit előbbre vitte volna, nálunk állandóan elgáncsoltak.

Ezzel a kormányzattal szemben tehát, amely ugyszólván védangyala a reakciónak, bizalommal nem lehetek. Romániában például a magyarországi épitőmunkások és a többi szervezet ottmaradt részei azok a szervezetek, amelyek a magyar irredentizmust ápolják. Ugyanakkor a magyar arisztokraták, hogy birtokukat Romániában megmentsék, letették a román államesküt és a románok vazallusai lettek. Ezt a magyar munkásság nem tette meg. A magyar munkásság becsülettel áll a maga helyén és addig fog küzdeni, amig olyan kormányrendszert nem tud magának kiverekedni, amely meg fogja érteni.

A magyar munkásság megtanulta azt, hogy a kormánytól nem várhat semmit mindaddig, amig olyan kormány nem jön, amely a békességet, a szociális törekvéseket és a nép boldogulását mozditja elő. Minthogy a kormány iránt, amely az országra rászabaditotta ezt az országos nyomoruságot, szenvedést,

munkanélküliséget és nem akar rajta segiteni, bizalmatlan vagyok, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Györki Imre.

Györki Imre: Tisztelettel kérem a tanácskozóképesség megállapitását.

Elnök: A Ház szemmelláthatóan nem lévén tanácskozóképes, az ülést öt percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A szó folytatólag Györki Imre képviselő urat illeti!

Györki Imre: Én ujból kérni fogom az elnök urat, méltóztassék a névsorolvasást elrendelni annak megállapitása céljából, hogy a nemzetgyülés tanácskozásképes-e! *(Nagy zaj a jobboldalon és a középen.* — **Meskó Zoltán:** Én meg kérem a Ház feloszlatását!)

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelenlevő képviselő urakat megszámlálni!

Bodó János jegyző *(megszámlálja a képviselőket):* Ötvenegyen vannak jelen!

Elnök: Ötvenegy képviselő ur van jelen, a Ház tehát tanácskozásképes.

Nagyon kérem azonban az ezen az oldalon ülő képviselő urakat is, hogy máskor méltóztassanak szintén hozzájárulni ahhoz, hogy a Ház tanácskozóképessége biztositassék *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* mert én azt nagyon furcsa dolognak tartom, ha a Ház azon tagjai, akik részéről a tanácskozásképesség megállapitását kérik, eltávoznak a teremből. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.* — **Kováts-Nagy Sándor:** Ovodisták! Ovodába való eljárás. — Esztergályos Jánoshoz, aki a terembe lép: Menjen ki, maradjon kint! — **Esztergályos János:** Mi történt, amig én nem voltam itt? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, Györki Imre képviselő urat ileti a szó!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! Én nem akarok vitába szállani az elnök urral. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem is lehet!)* erre házszabály szerint jogom sincs, kénytelen vagyok azonban annak a megállapitására szoritkozni... *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Most jönnek be!* — **Barthos Andor:** Ez igazán komédia! — **Sütő József:** Itt vagyunk ugy is maguk helyett! — **Viczián István:** Ez lejáratása a parlamentárizmusnak!) ... kénytelen vagyok azonban annak megállapitására szoritkozni, hogy a tanácskozásképesség megállapitását én kértem, én pedig — amint méltóztatnak látni és amint szólásra s jelentkeztem — itt vagyok, az elnök ur szemrehányása tehát engem nem illethet. *(Zaj jobbfelől.* — **Fekete Lajos:** Eléggé lejárták magukat ugyis! — **Kováts-Nagy Sándor:** A vitarendező a függönynél leste a dolgot! — **Esztergályos János:** Azért haragszanak, mert itt vannak? — *Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Ha a képviselő urak nem lennének csendben, kénytelen lennék az ülést felfüggeszteni!

Györki Imre: Egyébként pedig szükségesnek tartottam a tanácskozóképesség megállapitását kérni, — sőt bejelentem, hogy ezt a jövőben állandóan kérni fogjuk — mert teljesen lehetetlennek tartjuk, hogy amikor egységespárti képviselőtársaim az ülés idejének tizenkét órában való megállapitására tettek előterjesztést, ugyanakkor, hogy egész nap, a nyolc órán keresztül legfeljebb öt-hat egységespárti képviselő van jelen. (**Viczián István:** Mi itt vagyunk! Azon az oldalon hiányoznak! — **Esztergályos János:** Tessék itt lenni és nem a Balatonban!)

Elnök: Esztergályos képviselő urat kére méltóztassék csendben maradni. *(Zaj a jobboldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak, ez az oldalon is, minden képviselő urtól! (**Esztergályos János:** A Balatonban dominóznak! *Derültség balfelől.)*

Györki Imre: Öt-hat egységespárti képviselő van itt és amint most már a hét nap ó tartó költségvetési vita eseményeiből látju az egész nagy egységes párt sem teszi meg k telességét (**Viczián István:** De megteszi!) és vitában egyáltalában nem vesz részt. (**Feke Lajos:** A szociáldemokraták közül egy volt len!) Azt tartjuk, hogy ha már az egység párt nem teszi meg kötelességét a tekintetb hogy a költségvetési vitában résztvegyen, nem teljesiti azt a kötelességét, amelyet a v lasztókkal szemben a mandátum átvételek magára vállalt, — ha tizenkétórás ülésekre v natkozólag terjeszt elő javaslatot — üljön és hallgassa végig azokat, amiket mi az orsz érdekében szükségesnek látunk hangoztat *(Felkiáltások a jobboldalon: Itt vagyunk! Zaj.* — **Esztergályos János:** Hogy haragu nak, mert dolgozni kell! — **Viczián Istvá** Azért, mert valótlant mondanak!)

Elnök: Esztergályos János képviselő u másodszor figyelmeztetem, hogy méltóztass csendben maradni!

Györki Imre: Ilyen állapotok mellett, a kor, ismétlem, az egy hét óta tartó költség tési vitában az egységespárt alig egy-két s nokot adott, amikor addig sem megy el, ho itt ülne a nemzetgyülésen és legalább a léts mával tüntetne, akkor legalább is szemérm lenségnek kell kijelentenem azt... *(Nagy za jobboldalon.)*

Elnök: A képviselő urat ezért a kifeje sért rendreutasitom!

Györki Imre: ... — a mondatomat még sem fejeztem — (**Kuna P. András:** Megtanu a szovjetben!) ... azt a kritikát, amely mi untalan felhangzik és arra vonatkozik, hogy parlamentárizmus túlélte magát és a diktatu korszaka következik. (**Tankovics János:** S retnék, ugy-e?) A parlamentárizmus nem é túl magát, ellenben ez a parlament, ez a ne zetgyülés túlélte magát! (**Graeffl Jenő:** Mely maguk nem jönnek be többé!) De ezen nem c dálkozhatunk, mert minden olyan alkot amely bűnben fogamzott, nem tud életké lenni, *(Zaj jobbfelől.)* minden olyan párt, a lyet csendőrszuronnyal, szolgabirói önkénn hoztak össze és amely a frankhamisitó Mars szky jóvoltából ül itt a nemzetgyülésben, é képes parlamentet nem alkothat. *(Zaj jo felől.)*

Elnök: A képviselő urat kénytelen vag rendreutasitani azért a kifejezéséért, hogy parlament többsége itt a frankhamisitó M sovszky jóvoltából ül! Ha a képviselő ur folytatná, kénytelen volnék a kétszeri ren utasitás után a szót megvonni! *(Helye jobbfelől.)*

Györki Imre: Azt is csodálkozással kel hallgatnom ma délelőtt, hogy az egyik e ségespárti képviselőtársunk, aki felszólalt résztvett kivételesen a vitában, szükséges tartotta, hogy a mentelmi jog revizióján mint egy fontos és szükséges javaslatnak na rendre tüzését hangoztassa. *(Felkiáltások jobboldalon: Nagyon helyes volt!)* Csodál hogy t. egységespárti képviselőtársaim n látnak szükségesebb törvényalkotást, mint mentelmi jog törvényes szabályozását, és gal elvárhattuk volna mi, hogy — különö a mai időben — nem a mentelmi jog törvén

zabályozását kívánták volna az egységespárti ldalról, hanem sokkal inkább az összeférhetlenségi törvény sürgős revizióját, (**Kuna P. ndrás:** Azt is megcsináljuk!) hogy az összeférhetetlenségi törvény sürgős revíziójával hetetlenné tegyük azt a közéleti korrupciót, mely nap-nap után felüti fejét a mocsárból! **Kuna P. András:** A szakszervezeteket el kell ltani a politikától!)

Ha végigtekintünk a kurzus hétéves uralán, ha végigtekintünk az időközönként ebben z országban meg-megujuló botrányokon, akor láthatjuk azt, hogy bizonyos időszakokban, ajdnem pontosan előre meghatározott időontban egy-egy országos, sőt világraszóló botány van Magyarországon, és valaki nagyon letesen jegyezte meg, hogy ma már a külöldi lapok, a külföldi sajtóirodák arra rendezednek be, hogy esténként akár rádió utján, kár más uton, telefonon, a budapesti lapok zerkesztőségeiben az iránt érleklődnek, hogy incs-e valami ujabb panama, ujabb gyilkosig, nincs-e valami ujabb világraszóló eseény. *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Ezt is nöknek köszönhetjük!)*

Még el sem tünt ebben az országban a ankhamisitás botránya, még le sem csillaultak azok az izgalmak, melyeket ez a világraszóló esemény kiváltott, máris azt kell látunk, hogy megint itt van egy szénaszállitási anama, (**Fekete Lajos:** Minden országban van yen!) amelyhez foghatót nem minden országan hanem csak Magyarországon és csak a urzus idejében láthatunk! *(Zaj és ellenmondások jobbfelől.* — **Kuna P. András:** Persze, az yen beszédet továbbitják rádión! — *Elnök csenget.)* Természetes is, hogy ez igy van, mert kurzusnak fertőjéből, ebből a mocsárból nem rjadhatott ki más, csak ilyen mocsári lápirág, csak ilyen panamák. (**Ulain Ferenc:** A urzusos emberek közül nem sok panamázott, zsidó elég sok volt a panamázók között!) lég, ha figyelembe vesszük azt, hogy 1919. eptember óta a megtorlatlan bűncselekményeknek egész sora történt. (**Lendvai István:** achert most sem akasztották fel! — **Sütő József:** Nem is fogják, hanem ujabb 200 milliárdot adnak neki!) Nem csodálkozhatunk azon, ogy ilyen állapotok vannak ebben a szerencsétlen országban, ha figyelembe vesszük, hogy z erzsébetvárosi bombamerénylet bűnöseit ég ma sem deritették ki és a bűn megtorlása ánt semmiféle intézkedés nem történt, ha gyelembe vesszük, hogy a csongrádi bombamerénylet tetteseit még ma sem nyomozták ki, ugy látszik, sem a rendőrségnek, sem pedig büntetőhatóságnak semmi kedve nincs arra, ogy ha már azok, akiket tetteseknek jelöltek eg, nem voltak a gyilkosság tettesei, most ujól lefolytassa a nyomozati eljárást a valódi ettesek kideritésére. Itt van még egész sor yilkossági eset, amelyet ennek a korszaknak számlájára irhatunk. Itt van Reiszmann zonoragyáros esete, itt van Borosnak, a Thékndre-gyár igazgatójának gyilkossági esete, ogy ne is emlitsem Léderernek, Kodelka gyilosának esetét és ne szóljak Ottó ékszerész yilkosairól, akik még mindig büntetlenek és ak azt lehet mondani rájuk, hogy élvezik az mnesztiás korszak minden jótéteményét. Szólom kell arról is, — bár az idő rövidsége miatt ost nem óhajtok ezzel a kérdéssel foglalkozni hogy itt van még mindig megtorlatlanul Sogyi és Bacsó meggyilkolása... *(Felkiáltások jobbfelől: Hát Návay meggyilkolása!* — **Esztergályos János:** Megtorolták! — *Felkiáltások jobbfelől: Hol?* — **Esztergályos János:** Több mint 120 halálos itéletet hoztak és több mint 2000 esztendei börtönbüntetést szabtak ki. — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Esztergályos képviselő urat utoljára figyelmeztetem, méltóztassék végre csendben maradni. (**Esztergályos János:** Ez ténymegállapitás!) A képviselő urnak ténymegállapitásra sincsen joga, annál kevésbé, mert tegnap egész napon át méltóztatott tényeket megállapitani! (**Szabó Zoltán:** Nagyon belejött már!)

Györki Imre: ...amely gyilkosságra vonatkozóan a nemzetgyülés baloldali pártjainak állandó sürgetésére több mint egy esztendővel ezelőtt ujabb nyomozati eljárás indult meg és bár megigérte akkor a honvédelmi minister ur, hogy a nyomozásnak egyes fázisairól jelentést tesz a nemzetgyülésnek és tájékoztatja a közvéleményt, milyen eredményekkel járt a nyomozás, ennek az igéretének beváltására sor mindezideig nem került. Teljes homály fedi ezt az aljas gyilkosságot és a tett elkövetése utáni hatodik esztendőben még mindig nincsenek lezárva az idevonatkozó akták, még mindig nem derült ki, hogy kik a gyilkosok, illetve ezek meg vannak nevezve és ki vannak nyomozva, de megbüntetésükre vonatkozóan eddig semmiféle intézkedés nem foganatositatott.

Ilyen előzmények után, amikor a magyar közélet ennyire alá van aknázva és ennyire meg van fertőzve, csodálkozhatik-e valaki a felett, hogy azok, akik részben ezeknek a bűncselekményeknek istápolói voltak, akik mindenkor ott voltak, hogy elnyomják a tettes kideritésére vonatkozó hatósági intézkedéseket, egy lépéssel tovább merészeltek menni és elérkeztek odáig, hogy idegen állam pénzének hamisitásához nyultak. (**Lendvai István:** A franciák a Ruhr-vidéken a saját pénzüket hamisitották!) Ez a gondolat, ez a mentalitás termelte ki a frankhamisitást, amelyre vonatkozóan hovatovább meg kell állapitani, hogy mindazoknak a tényeknek, amelyek a nemzetgyülés által kiküldött frankbizottság ülésein kideritettek, már messze mögötte vagyunk és egészen uj tényállással állunk szemben, amely tényállásnak a nemzetgyülés elé való tárása feltétlenül szükségessé vált.

Feltétlenül szükségessé vált ezzel a kérdéssel foglalkozni, és ne méltóztassék azt mondani, hogy ez már lezárt dolog, mert a birói tárgyalás már kitüzetett. Nem lezárt kérdés, (**Perlaki György:** Mert politikailag szükségük van rá!) mert ennek politikai vonatkozásait nem lehet birói tárgyalás keretében elintézni, minthogy oly események is történtek a frankhamisitási üggyel kapcsolatosan, amelyek nem birói megitélés alá tartoznak, amelyek politikai tényekdések, s amelyeknek elbirálása és az azok felett való kritikának megállapitása igenis a nemzetgyülésnek joga és kötelessége.

Nem kivánok foglalkozni magával a frankhamisitók tényked ésével, nem kivánok foglalkozni azzal, hogy miként, miféle technikai eszközzel történtek a hamisitások, ellenben foglalkozni kivánok azzal, hogy a kormány tagjai közül kik és miképen vettek abban részt, miképen tudtak a frank- és a szokolhamisitás tényéről (**Perlaki György:** Vettek részt?!) és foglalkozni kivánok azzal is, hogy vajjon miképen igyekeztek az eltussolás és a kibontakozás kérdésében segitségére lenni a tetteseknek. Pallavicini György őrgróf t. képviselőtársam már foglalkozott ezzel a kérdéssel... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Györki Imre: ...az ezzel való foglalkozás-

tól én sem tudom magamat mentesiteni, minthogy ugy érzem, hogy azok mellett a gazdasági kérdések mellett, amelyeket a költségvetési vita során egyes képviselőtársaim nap-nap után fölemlitettek, föltétlenül szükséges a magyar közélet tisztasága szempontjából ennek a kérdésnek taglalása is. Bármennyire is azt mondják, hogy túlsokat foglalkozunk ezekkel a kérdésekkel és erőteljesen veszünk részt a költségvetési vitában, bennünket ezek a vádak vagy kijelentések nem fognak eltériteni szándékunktól, mert mi rendületlenül hiszünk abban, hogy a korrupció ebben az országban is megszünik, hogy itt helyre tudjuk állitani a közélet tisztaságát, hogy ki tudjuk verekedni ebben az országban és helyre tudjuk állitani a közszabadságokat és biztositani tudjuk, ha nem is ma, de a közeljövőben az itt dolgozó emberek jobb megélhetését. Ezek a szempontok azok, amelyek bennünket vezetnek.

E szempontok érvényesitésének egyik módja az, hogy lerántsuk a leplet azokról, akik ilyen világraszóló botránynak részesei, tettesei és pártfogói, és lerántsuk a leplet arról, hogy miképen jutott ez a szerencsétlen ország oda, hogy az egész világnak szégyenpadján ül, és mindenki csak a magyar eseményeknek és a frankhamisitásnak kérdésével foglalkozik. (**Fekete Lajos:** Jó magyar ember hallgat az ilyenről! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! (**Kuna P. András:** Nagy szegénységi bizonyitvány!) Kuna képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Györki Imre: Idegen parlamentek foglalkoznak azzal, hogy vajjon bizhatnak-e a magyar kormány igérgetésében, amely azt célozza, hogy kinyomozzák a tetteseket, vajjon bizhatnak-e a birói igazságszolgáltatásban, amely arra lenne hivatva, hogy méltó büntetéssel sujtson le azokra, akik a bűncselekményt elkövették. S meg kellene minden magyar embernek döbbennie azon, ha elolvassa a francia ministerelnöknek és külügyministernek azt a nyilatkozatát, amelyet a francia parlamentben tett, amikor élesen disztingvált azok között a nyomozati cselekmények közöt, amelyeket itt a francia hatósági közegek végeztek, és azok között, amelyeket magyar hatósági közegek folytattak le. Nem ujszerü nekünk, akik ezt a kérdést élénken és nyitott szemmel figyeljük, az, ami a francia parlamentben a francia ministerelnök részéről megnyilvánult. Nem ujszerü az sem, ami ebben a kérdésben a magyar kormány részéről megtörtént, hogy t. i. minden igyekezetével arra törekedett, — amint majd később bizonyitani fogom — hogy az eltussolás tényével és az eltussolás módszerével homályban hagyjon bizonyos ténykedéseket, amelyek a kormányhoz vezetnek, hiszen látjuk, hogy az összes politikai bűncselekményekben, az összes panamákban ezek a kérdések erősen előtérbe nyomulnak.

Az imént már emlitést tettem a Somogyi és Bacsó gyilkosság kérdéséről és emlitést tettem arról hogy körülbelül már egy évvel ezelőtt a honvédelmi minister ur elrendelte az uj vizsgálatot és az uj nyomozati eljárást és ugyanakkor felszólitotta mindazokat, akik tudnak a Somogyi és Bacsó gyilkosság körülményeiről, hogy tudomásukat hozzák a katonai ügyészség tudomására. Azt kellett tapasztalnunk azonban, hogy a nyomozati anyag rendelkezésre bocsátása nem arra szolgált, hogy az igazság ebben a kérdésben teljesen felderittessék, hanem azt kellett tapasztalnunk, hogy a hatóságok tudomására jutott minden nyom azt a célt szolgálta, hogy a kontra-nyomozási adatokat felderitse és hogy az ellenbizonyitékokat a hatóság a maga részére megszerezze.

Ugyanigy vagyunk a frankhamisitási üggyel kapcsolatban is de ugyanigy vagyunk a szénaszállitási üggyel kapcsoltban is. Első pillanatban nagy megdöbbenés vett erőt a hatóságokon, nyilatkoztak, s a nyilatkozatban legmerevebben és a legerősebben elitélték a szénaszállitási panamát. Hangoztatták, hogy magasállásu köztisztviselők, közéleti funkcionáriusok szerepelnek ebben a szénaszállitási panamában, a következő napokban azonban jött a lehiggadás, akkor már nem megvesztegetésről szóltak a hivatalos nyilatkozatok, hanem akkor már azzal igyekeztek bennünket elaltatni, hogy bizonyos magasállásu katonatisztek ajándékot kaptak a részvénytársaságnak attól az igazgatójától, aki sikkasztás és megvesztegetés bűntette miatt ül most a rendőrség fogházban. Tehát az első pillanatban bekövetkezett nagy megijedés után jött a felocsudás és mig az első pillanatban megvesztegetésről az államnak súlyos milliárdokkal való megkárositásáról beszéltek, a következő napon már jámbor ajándékozásokról csevegnek és igyekeznek a közvéleménnyel elhitetni, hogy megvesztegetés nem történt, és az államkincstárnak megkárositása nem következett be.

A kincstár megkárositására vonatkozó nyilatkozat sem uj azok előtt, akik az utolsó évek politikai botránypereit ismerik. Emlékezhetünk arra, hogy amikor az Esküdt-per kérdését tárgyaltuk itt a nemzetgyülés előtt, akkor felállott több minister itt a nemzetgyülésen és mindenik azt a kijelentést tette, hogy az állam ebből az Esküdt-panamabotrányból semmiféle károsodás nem érte, ennélfogva az állam szempontjából a kérdést egészen másképen kell megitélni. Ugyanigy vagyunk most a szénaszállitási panamával. Ott is elhangzott már hivatalos kormánynyilatkozat arról, hogy semmi panama nem történt itt olyan módon hogy ebből a panamából az államnak bármiféle károsodása következett volna be. Kérdem a t. Nemzetgyülést: micsoda erkölcsi mételylett urrá ezen az országon, hogy ha egy ilyen nagy horderejü, milliárdokra rugó panamánál hivatalos nyilatkozatokban arra helyezik a súlyt, hogy itt az állam megterhelése, az állam megkárositása nem történt meg.

Ugyanigy látjuk az eltussolás egész rendszerét, azt a rendszert, amely az Esküdt-perben és a szénaszállitási perben kibontakozott és kibontakozik, a frankhamisitási ügyben. Emlékezhetünk, — hiszen most már gazdag kép áll előttünk — hogy a tanuvallomások egész sora fixirozta le azt, hogy tulajdonképpen nem 1925 decemberében, illetőleg 1925 szeptemberében vált akuttá a frankhamisitási bűnügy, hanem bizonyos körök tulajdonképpen már 1921-ben, illetőleg 1922-ben foglalkoztak a frankhamisitással. Emlékezhetünk arra hogy Friedrich t. képviselőtársam, aki az egyik koronatanu, a frankbizottság ülésén történt nyilatkozatában maga is azt jelentette ki, hogy ezt a frankhamisitási ügyet jóval megelőzőleg már szokolhamisitások, sőt leihamisitások történtek, s hogy mind a szokolhamisitás mind a leihamisitást ugyanaz az érdektársaság követte el, amely később elkövette a frankhamisitást. Ez természetes is, hiszen sem szokolhamisitás, sem a leihamisitás megtorlás nem következett be, vigan, majdnem azt kell mondani, hatósági segédlettel csinálhatták a frankhamisitást, mert tisztában voltak azzal hogy itt a kormány részéről nem megtorlás

an, hanem csak támogatásban lehet nekik
szük.

Szóltak tanuvallomások arról is, hogy a
rác mellett történt szokolhamisitás és a ha-
isitott szokolpéldányoknak Magyarországba
ozása hatósági segédlettel történt meg és
ogy hatósági segédlettel történt meg ezeknek
szokolosoknak áruba bocsátása is. Hiszen ki-
erült a kihallgatások során az is, hogy azo-
at, akik a hamis szokolokat áruba bocsátot-
k, a rendőrségen letartóztatták ugyan, azon-
n néhány órai ott tartózkodás után elbocsá-
tták őket, mert felsőbb kezek hozzájárultak
hoz, hogy ez az elbocsátás megtörténjék,
ogy ezeknek az embereknek büntetlensége
ztosittassék.

Pallavicini t. képviselőtársam akkor, ami-
or ezt a vádat felelevenitette, akkor, amikor
eket a köztudomásu tényeket ujból fixirozta
t a nemzetgyülésen, még tovább ment vádjá-
al és a magyar kormány egyik faktorát, a
agyar belügyminisztert vádolta meg azzal,
ogy nemcsak tudott arról, hogy 500 szokolo-
kat hamisitottak egyes emberek ebben az or-
ágban, hanem hangsúlyozottan azt is kijelen-
tte, hogy maga a belügyminister is be volt
vatva a szokolhamisitás kérdésébe, résztvett
eken a megbeszéléseken, sőt maga a belügy-
inister ur erősitette meg, hogy igenis, tudott
la, hogy ilyen tervvel egyesek foglalkoznak,
onban ennek a tervnek meghiusitására, a
ttesek megbüntetésére vonatkozólag semmi-
le intézkedést nem tett. Hivatkozott a bel-
gyminister ur arra, hogy akkor teljesen mint
agánember járt el, hogy akkor mint képvi-
lőnek fokozatos felelőssége nem volt s még
vésbé volt minister, tehát semmiféle kötele-
ttség nem hárult rá, hogy ebben a kérdésben
ilatkozzék. A belügyminister ur, ugy lát-
ik, súlyos tévedésben van, még pedig azért,
ert igaz az, hogy amikor a szokolhamisitás
rtént és az 500 szokolosok forgalombahoza-
la akuttá vált s amikor a belügyminister ur
moly tárgyalásokat folytatott és résztvett
okon a megbeszéléseken, amelyeknek tárgya
volt, hogy a kevésbé tőkeerős kisexisztén-
ák között könnyebben elterjeszthető 50 szo-
losok hamisitása célszerübb és praktikusabb
ne, akkor a belügyminister ur igenis, fele-
s állásban volt már és nem mint magánem-
r vett részt ezekben az üzelmekben, illetve
ekben a megbeszélésekben, hanem — nekem
ll a belügyminister urat figyelmeztetnem s
t emlékezetébe idéznem! — mint a Rákóczi-
övetségnek, illetőleg az északmagyarországi
opagandaszövetségnek volt vezetője, aki eb-
n a minőségében sem ténykedett már mint
agánember, mert tudomásom van arról, hogy
kor is közpénzből kapta a fizetését és köz-
nzekből élvezett fizetéséből csinálta azt a
opagandát, amelyet később a békeszerződés
cikkelyezése után kénytelen volt ugyan
banhagyni, amelyet azonban továbbcsinál-
k, csak más cégér alatt.

Ilyen körülmények között nem lehet ide-
ani és a közvéleménnyel, különösen a min-
nt ismerő külföldi közvéleménnyel, elhitetni
arni azt, hogy a ministerelnök, akinek már
21 őszén, illetőleg 1922 tavaszán tudtára adta
kona és jóbarátja, Teleki Pál gróf, hogy
indischgraetz szokol-, illetve frankhamisi-
ssal foglalkozik és a belügyminister ur, aki
yancsak tudott a már 1921-ben, illetőleg
22-ben történt szokolhamisitásról, amikor a
nkhamisitás kipattant, illetőleg azt megelő-
leg, amikor a hamis frankoknak a Nemzeti
övetségben való elhelyezését a kormányelnök tudtára hozták, mint ártatlan báránykák néz-tek végig a magyar közéleten és nem tudták, hol kezdjék meg a nyomozást, tapogatózniok kellett, és ezért vált szükségessé az, hogy a két főtettest, Windischgraetzet és Nádosy Imrét, az országos főkapitányt, a belügyminister Nyul-utcai lakásán fogadja, ahol — mint mondotta — nem nyomozati cselekményt végzett, hanem tapogatózott, érdeklődött a kibontakozás módja felől.

Érthetetlen a ministerelnöknek és a belügyministernek egész magatartása a frankhamisitási üggyel kapcsolatosan. Érthetetlen, mert hiszen ők be voltak avatva a korábbi eseményekbe, tudták, hogy előzményei vannak a frankhamisitásnak, hiszen már 1922-ben kőklisék létéről számolt be gróf Teleki Pál a ministerelnöknek. S mégis a ministerelnök ur, aki már akkor felhivta erre Nádosy Imre figyelmét, akinek — mint mondotta — a kezében egyesültek ezek az irredenta törekvések, nagy meglepetésként vette azt, amikor ez az ügy kipattant, és amikor megkapta Kozma Miklóstól az üzenetet, akkor neki nem volt egyéb feladata és teendője, mint hogy ugyanazt a Nádossyt bizza meg az ellenőrzéssel, aki már 1921-ben, illetőleg 1922-ben részese volt a frankhamisitásnak.

El kell még mondanom azt is, — ezt több egységespárti képviselőtársam igazolhatja — hogy a ministerelnök ur ebben a kérdésben micsoda kétszinü játékot játszott még saját párthiveivel szemben is. Amikor kipattant a frankhamisitás ügy, amikor december 16-án megérkezett az első távirat a külügyminisztériumba, amelyben a hágai magyar ügyvivő jelezte, hogy Jankovichot letartóztatták, mert hamis frankosokat találtak nála, amikor később, körülbelül december 21-én vagy 22-én a prágai lapok hiradása nyomán a magyar lapokban is megjelent egy egészen rövid hir, amelyben csak annyit közöltek, hogy a letartóztatottak között van Marsovszky és Mankovich is, akiknek szoros kapcsolatuk van a fajvédő párttal, és amikor a magyar lapok megirták, hogy Marsovszky a »Szózat« munkatársa és Gömbösnek titkára volt: akkor az egységes pártnak több jóhiszemü képviselőtagja a kormányelnököt közvetlenül a karácsony ünnepe előtt való napon telefonon felhivta és valósággal örömtől sugárzó szivvel gratulált neki azért hogy ez a frankhamisitási ügy kipattant, hogy ez az ügy kompromittálta a fajvédő pártot, Gömbös Gyulát és társait. A ministerelnök ur akkor boldogan vette tudomásul ezt a gratulációt, boldogan vette tudomásul azt, hogy az egységespárt több, kétségkivül jóhiszemü tagja gratulált neki azért, hogy végre elérkezett az időpont arra, hogy végleg leszámoljon a fajvédőpárttal és a fajvédőket a frankhamisitásban való kompromittáltság folytán teljesen kiküszöbölje a magyar közéletből. Örömmel üdvözölte a ministerelnök ezt a gratulációt mint karácsony ünepére való kellemes hirt, és volt bátorsága, hogy a lapokban továbbra is olyan közleményeket tegyen közzé, amelyek szerint a hamisitáshoz és az eltussoláshoz neki semmi köze nincs, sem ő, sem kormányának más tagja erről egyáltalában nem tudott, és igyekezett a közvéleménnyel elhitetni, hogy egészen máshol kell keresni a bűnösöket.

Azon az eltussolási kisérleten kivül, amelyről már a frankhamisitási jegyzőkönyvben is szó van és amely azóta mind élénkebben domborodik ki, láthattunk egyéb cselekményeket is, amelyek mind azt szolgálták, hogy az igazság ne derüljön ki ebben a kérdésben, hanem

igyekezzenek a közvéleményt tévutra vezetni, igyekezzenek a nyomozást hamis utra irányitani. Nem kell egyébről szólnom, mint arról, hogy december 25-én, karácsony első napján, a belügyminister ur nyulutcai lakásán fogadta Windischgraetzet és Nádosyt, ezt a két tettest, hogy velük megbeszélje a kibontakozás módját — amint Pallavicini képviselőtársunk beszédére tett nyilatkozatában a belügyminister ur ezt már elmondotta. Már a frankhamisitási jelentéssel kapcsolatos felszólalásomban mondottam, hogy megdöbbentő egy ország közállapotaira az, hogy annak belügyministere olyan ténykedéseket vont hatáskörébe, amelyekhez neki semmi köze nincs, s hogy amikor tudomására jutott a frankhamisitási ügy, nem azt tette, amit meg kellett volna tennie minden kötelességét teljesitő ministernek vagy közéleti férfiúnak, hogy tudniillik felhivja az ügyészség vagy a rendőrség figyelmét a bűncselekmény kinyomozására, hanem saját ministeri autóján vitte magával ezeket a tetteseket és a lakásán megbeszéléseket tartott, miképen tudják ezt az ügyet eltussolni. Mert most már az sem vitás, hogy ezen a nyulutcai értekezleten nem csupán arról volt szó, hogy a belügyminister tájékoztassák a frankhamisitás egyes fázisairól. Különben is a tájékoztatást a belügyminister urnak nem a tettesektől kellett volna megszereznie, hanem erre ott van a rendőrség és az ügyészség, amelyek kinyomozzák a bűncselekményt s erről felsőbbségüknek jelentést tartoznak tenni. De nem is ez volt a cél — mint Pallavicini képviselőtársunknak itt tett nyilatkozatából, sőt Károlyi Imre és Hir György nyilatkozataiból is kitetszik, — hanem az volt a cél, amit később maga a belügyminister ur is a mult keddi ülésen történt felszólalásában beismert, hogy igenis, a kibontakozás kérdését tárgyalják meg az ő részvételével, vajjon hogyan tudnának kibontakozni ebből a hinárból, hogyan tudnának olyan tanukat és bizonyitékokat szerezni, amely tanukkal és bizonyitékokkal mentesiteni tudják az igazi tetteseket a bűncselekmény vádja alól.

Ugyanezzel a jelenséggel találkozunk általában az összes ilyen politikai természetü bűncselekményeknél, ahol az alibitanuk megszerzése egyik legfontosabb teendője volt a hatóságnak. Ebben az esetben ezt a szerepet maga a belügyminister vállalta magára.

Emlékezzünk arra, hogy amikor a Somogyi és Bacsó gyilkosság kérdését tagaltuk itt a Házban, elmondottuk és lelepleztük, hogy az Ostenburg-különitmény tagjai — akikről nyilvánvaló volt, hogy ők követték el a súlyos merényletet — egymás alibijét igazolták, továbbá igazolták az alibijét és távolmaradását azoknak, akik a gyilkosságban valóban részesek voltak. És ahogy történt az az alibiigazolás, ahogy konferenciát tartottak a kibontakozásról, ugyanugy nagy konferenciát tartottak a belügyminister nyulutcai lakásán is, hogy a kibontakozás utját megtalálják és Windischgraetzet és Nádosyt mentesitsék a bűncselekmény megtorlása alkalmával. Láthattuk és emlékezhetünk erre. Különösen azért kell erre utalnom, mert maga a ministerelnök ur Pallavicini beszéde következtében az ő nemtudásával és a kibontakozás módszerének eltüntetésével kapcsolatosan olyan tanuvallomásokat idézett, amelyek teljesen mellette szólnak és amelyekkel bizonyitani kivánta azt, hogy korábban nem tudott a frankhamisitásról, nem tudott a tettesekről, sőt a kibontakozás módszerének megbeszélésében sem vett részt.

Emlékezhetünk arra, hogy a ministerelnök ur a maga állitásának érdekében és annak bizonyitására felolvasott itt tanuvallomást i sőt tovább megyek, felolvasta a terhelt, illetleg vádlott Windischgraetz Lajos hercegnek é Nádosy Imrének tanuvallomását is, mint olya vallomásokat, amelyekkel bizonyitani kivánt azt, hogy neki sejtelme sem volt arról, hog Windischgraetz és Nádosy is részes ebben bűncselekményben.

Emlékezhetünk azonban arra is, hogy frankhamisitással kapcsolatban kiküldött b zottság kisebbségi jelentésében benne fogla tatik az, hogy maga az előadói vélemény h lyesen kiválasztotta a vádlottaknak és terhe teknek vallomásából azokat a nyilatkozatoka amelyek a kormány mellett, illetőleg a ko mány bűntelensége mellett szólanak, ellenbe azokat a nyilatkozatokat, amelyek a ko mányra nézve, illetőleg a kormány egyes ta jaira nézve kompromittálók, azokat bölcsen e hallgatta és mint teljesen megbizhatatlanok tüntette fel.

Emlékezhetünk arra is, hogy a kibontakozási kérdés, — amelyről a belügyminister ur beszélt, és bevallotta, hogy az ő tudtával történt ilyen kibontakozási tárgyalás, amel nek egyik tettese Páter Bónis Arkangyal le volna — ez a gondolat felmerült már a fran hamisitás kipattanása után következő napo Nádosy Imre lakásán, ahol is éjjel tanácskozá tartott Windischgraetz Nádosyval s ezen a t nácskozáson résztvett Rába is, egyik vádlott ennek a bűncselekménynek.

Szóba került ezen a kibontakozási tanácskozáson az, hogy Windischgraetz vállalja egész bűncselekményt, hogy szélesebb gyürket, hullámokat ne verjen fel maga a fran hamisitási bűnügy. Akkor azonban Windischgraetz tiltakozott e kibontakozási mód ellehangoztatván azt, hogy nincs senki az országban, de még az egész világon sem, aki elhinn hogy ő egyedül képes volt a frankhamisitá elkövetni, egyedül képes volt az egész kérdés a készitést és terjesztést végrehajtani.

Szóba került ugyanezen az értekezleten a kibontakozási mód is, amelyet a belügyminister nyulutcai lakásán ugyancsak taglalta hogy Páter Bónis Arkangyalt kell megfogni ő lesz az egyik, aki tanukat és tetteseket szerez, akik magukra vállalják ezt az aljas bűncselekményt. (**Esztergályos János:** A Telek téren még mindig várják! — *Derültség.)* S volt arról is, — hiszen köztudomásu tény, hog a Kovács-testvéreket kell belevenni ebbe bűnperbe, mint tetteseket. Szó volt arról, hog Hir György képviselőt is be kell fogni, akinek a nyugatmagyarországi felkelésben bizonyos része volt és aki ebben a pillanatban köztudomás szerint maga is súlyos anyagi nehézségekkel küzd, — a nemzetgyülés most függesztett fel mentelmi jogát s épen a nemzetgyülés többsége mentette meg attól, hogy nem hozott a Ház olyan határozatot, amelynek következtében a biróság azonnali letartóztatását is elrendelheti — mondom, szó volt arról is, hog Hir Györgyöt is belekapcsolják ebbe a kibontakozási akcióba és igy egy egész érdektársaság vállalja magára ezt a bűncselekményt.

Arról is szó volt azonban, — tovább mentek azon az uton, amelyet Pallavicini képviselőtársam emlitett, aki csak a kibontakozásra való utalást hozta fel beszédében — hogy a kibontakozáshoz pénz is kell s ezt a pénzt se Nádosy, sem Windischgraetz nem vállalta, mert nem vállalhatták. Akkor felvetődött az a gondolat, hogy a kibontakozás költségei cimén felmerülő két milliárd koronányi összeget

lügyminister ur vállalja magára s a belügy-inister ur fogja ezt a két milliárd koronát egszerezni, hogy ezzel a két milliárd koroná-il jutalmazzák azokat, akik mint áltettesek illalják az egész frankhamisitás tettesi minő-gét és azt az ódiumot, amely ebből rájuk há-mlik. *(Zaj a jobboldalon.)*

Ez mélyen megdöbbentő, igen t. képviselő-rsam, (**Berki Gyula:** Igen, mélyen megdöb-ntő! — **Perlaki György:** A végén maga fel-red!) hogy akad Magyarországon közéleti nkcionárius, akad egy belügyminister, aki m elégszik meg azzal, hogy hatáskörébe von yan cselekményt, amely nem tartozik az ő táskörébe; nem elégszik meg azzal, hogy sú-os bűncselekménnyel gyanusitott embereket gad a lakásán, velük órákon át tárgyal; nem égszik meg azzal, hogy ezeket autóztatja és tón szállitja, hanem tovább megy, s a kibon-kozás kérdéséről, mint komoly akcióról tár-alásokat folytat és arról is tárgyal, hogy a bontakozás költségeihez szükséges két mil-rd koronát Windischgraetznek, Nádosynak páter Bónis Arkangyalnak rendelkezésére csátja. (**Berki Gyula:** Maga meséli! — **Viczián tván:** Mesedélutánokat rendez! — **Perlaki örgy:** Csakhogy ez sokba kerül az ország-k, az a baj! — **Mokcsay Zoltán:** Ezt mind egcáfolták! Hogy lehet erről beszélni? — **ztergályos János:** Nem mese ez! — **Perlaki örgy:** Bizony az, drága mese! — *Elnök enget.)*

Ezek komoly tények, amelyeket előadtam amelyeket az ügyészség, ha ki akar nyo-ozni, minden nagyobb nehézség nélkül ki tud omozni, minthogy a megbeszélések nem szük rben folytak le, és minthogy tetteseket ke-stek, akiket pénz igérgetésével csábitottak, gy ezáltal magukat mentesitsék és másokat vigyenek arra, hogy vállalják el a bűncse-mény elkövetését, ezek a tettesek pedig vol-k olyan indiszkrétek, hogy másoknak is be-molták erről, ezt másoknak is tudomására ztták.

Hogy egyébként ilyen kibontakozási mód-szó volt a belügyminister ur részéről, és gy mennyire nem volt célja a belügyminis-urnak ezt az egész bűncselekményt felderi-i, azt mi sem bizonyitja jobban, mint az, — iről már, ismétlem, a belügyminister ur is lott — hogy volt ebben az országban egy rsaság, amely 500 szokolosokat hamisitott, a belügyminister ur is résztvett azon a ta-cskozáson, amelyen az 50 szokolos címletek szitéséről folyt a tanácskozás, *(Ellenmondá-k a jobboldalon.)* sőt a ministerelnök ur is lott arról, hogy Windischgraetz a hamisitó, tettes. (**Berki Gyula:** Ugyanezeket mondta y francia szocialista képviselő is! A két szö-g nagyon hasonlit!) T. Berki képviselőtár-n, én nem tudom, milyen szövegről beszél, át nem tudok arról nyilatkozni. Ha meg-ndja, melyik szövegről van szó, akkor kész-gel megadom a választ. (**Berki Gyula:** Majd fogom olvasni!) Helyes lesz. De bizonyitja is, hogy a belügyminister ur milyen komo-n vette a kibontakozási módszerét, nem gon-t a valódi tettesek kézrekeritésére és arra, gy a hatóság rendelkezésére adja, hogy már ember 25-én azon a kibontakozási értekezle-, melyet a nyulutcai lakásán tartott, nyil-vánvalóvá vált Windischgraetz és Nádosy tet-sége. Ezt a tudomását nem bocsátotta a ha-óság rendelkezésére; ő, mint felelős állásban ő minister, nem közölte ezt a tudomását sem endőrséggel, sem az ügyészséggel. Sőt to-b ment és bár december 25-én, tehát kará-ny napján már tudott dolog volt a belügy-minister ur előtt az is, hogy a hamisitványok a Térképészeti Intézetben készültek s hogy Gerő százados volt egyike azoknak, akik a Térképészeti Intézetben a hamisitás technikai részét elkészitették, ezt a tudomását nem adta át a hatóságnak, sőt nem átalotta a rendőr-hatóságnak olyan utasitást adni, illetőleg meg-türni azt, hogy január 3-án, tehát december 25-ike után több mint egy héttel a rendőrség házkutatást tartson valamennyi nagyobb buda-pesti nyomdában annak megállapitása végett, vajjon a nyomdák berendezése alkalmas-e arra, hogy ott hamis frankokat készitsenek, igen vagy sem. Tehát több, mint egy héttel azután, hogy egy magyar kormányférfinek tudomása volt arról, hogy a Térképészeti Intézetben ké-szitették a hamis frankokat, sőt ismerte an-nak a századosnaak nevét is, aki a hamis fran-kokat készitette, ennek ellenére nem hogy ezt a hatóságnak tudomására adta volna, hanem egy csomó nagy nyomdát rendőri beavatkozás-sal, házkutatással zaklatott, hogy a közvélemény figyelmét ezáltal is teljesen elterelje a frankhamisitókról, a Térképészeti Intézetről s hogy itt valahogy teljesen az eltussolás mód-szerét lehessen keresztülvezetni. (**Esztergályos János:** Talán nem tudta a belügyminister ur, hogy van egy Térképészeti Intézet?)

De látjuk azt is, hogy amikor felállott itt a nemzetgyülésen Pallavicini őrgróf képvi-selőtársunk és a ministerelnököt megvádolta a legsúlyosabb váddal, melyet egy képviselő egy kormányelnök ellen mondhatott, azzal, hogy tudott a frankhamisitás megtörténtéről s amikor kilátásba helyezte, hogy ezt a nyilat-kozatát, melyet a mentelmi jog védelme alatt itt a nemzetgyülésen tett, hajlandó megismé-telni ott, ahol a mentelmi jog őt nem védi s amikor a ministerelnök ur és a kormány egyéb tagjai hivatalos nyilatkozatban siettek az első pillanatban kijelenteni, hogy Windischgraetz ellen pedig a bűnvádi eljárást megindítják, — a következő napokban ez a nagy akció megint lelohadt, megint azt láttuk, hogy Pallavicini ellen nem inditották meg rágalmazás miatt a büntető eljárást, ellenben tanuként hallgatták ki és igy az ő értékes nyilatkozatát, kijelentését *(Felkiáltások jobbfelől: Nagyon értékes!)* nem lehet tisztázni, mert a belügyminister nem adott rá módot.

De látunk még más cselekedeteket is. Lát-juk, hogy gróf Károlyi Imre, aki az egész frankhamisitási ügynek egyik koronatanuja, akinek sok dologról van részben közvetlen, részben közvetve tudomása, mert Windisch-graetznek az ügyvédjéhez irt információja alapján értesült arról, hogy mi ment itt végbe a frankhamisitás kérdésében, aki tudott arról is, hogy a frankhamisitásból befolyó pénzből a kormánypárt választási kasszájának is jut-tatni kell... *(Zaj jobbfelől.* — **Szijj Bálint:** Ilyet csak ebéd után lehet mondani!) Méltóz-tassék gróf Károlyi Imre vallomását elkérni és méltóztassék a kormány elnökét felkérni arra, hogy necsak azokat a tanuvallomásokat olvassa fel itt a nemzetgyülésen amelyek rá-nézve kedvezőek s az ő bűnösségéről való elte-relést s az ő büntetlenségét igyekeznek kidom-boritani, hanem méltóztassék megmondani, hogy azokat a tanuvallomásokat is olvassa fel, melyek az ő ténykedéseit egészen más szinben tüntetik fel és akkor meg fogják látni, hogy a Windischgraetz ügyvédjéhez irt információban igenis benne van az, hogy tárgyaltak arról is, hogy a frankhamisitási ügyből befolyt pénzek-kel a pártkasszát fogják növelni, sőt szó volt arról is, hogy a ministerelnök tudott arról,

hogy frankhamisitás történik és egyenesen utasitotta Windischgraetzet s üzente neki, hogy minden ilyen kérdésben forduljon közvetlenül Nádosyhoz, akit megbizott ezekben a kérdésekben való tárgyalással. (**Szabó Imre:** Ott vannak a gyorsirói jegyzetek, tessék megnézni!)

Azt látjuk, hogy mig egyrészről Pallavicini feláll és a mentelmi jog védelme nélkül megvádolja a ministerelnököt egy rendkivül súlyos váddal, avval, hogy tudott a frankhamisitás bűncselekményéről, — a ministerelnök ur kitért a bizonyitás elől, kitért az elől, hogy Pallavicinit bizonyitásra szoritsa a tekintetben, hogy az ország ministerelnökére vonatkozó eme kompromittáló vádat tisztázza, s tanuként idéztette be.

Ezt látjuk gróf Károlyi Imrénél is. Károlyi Imre is tanuként jelentkezik; első alkalommal a tanuzást megtagadja azon a címen, hogy kár vagy szégyen háramlik rá és a büntető törvénykönyvnek idevonatkozó rendelkezését magára nézve kötelezőnek ismeri el. A helyett, hogy Károlyi Imrét rászoritották volna hogy azt, amit közvetve vagy közvetlenül tud ebben a kérdésben, hozza tudomására a birósságnak, mert az ország érdeke kivánja ennek az ügynek teljes felderitését, e helyett — mondom — Károlyi Imrét a biróság mentesiti a tanuzás alól és elfogadja azt az érvelését, hogy kár vagy szégyen háramlik rá és igy megadja a lehetőséget arra, hogy azt a nagy, súlyos vádat, melyet a ministerelnök ur ellen emelt, ebben az ügyben tisztázni ne lehessen.

Arról is volt szó itt a frankhamisitási ügygyel kapcsolatosan, hogy a ministerelnök ur már korábban tudott erről és nem tett semmi olyan erélyes lépést, amellyel megakadályozhatta volna a frankhamisitás kipattanását. Szó volt ugyancsak Pallavicini vallomásában arról, hogy per István gazdáról beszéltek a ministerelnökről, hogy István gazda is tudott a frankhamisitásról. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.* — **Viczián István:** Elcsépelt dolgok! Épen azt mondta, hogy nem tudott róla! — **Berki Gyula:** Igen, van egy István gazda, aki tudott róla. Ön már tudja, hogy ki ez az István gazda, csak ezt nem konferálja be! — **Kuna P. András:** Ügyvédi furfang!) Már mint én tudom? (**Berki Gyula:** Igen, a frankbizottságból ismeri azt az István gazdát!) Nem tudom, hogy kire méltóztatik célozni. Ne burkoltan, hanem nyiltan méltóztassék beszélni.

István gazda igenis, tudott róla és nem volt meglepetés részére, amikor 1925 decemberében az ügy kipattant. Hiszen tudott róla nemcsak onnan, hogy — mint mondottam — rokona és kebelbarátja már 1921-ben, illetve 1922-ben tudomására hozta, hogy Windischgraetz foglalkozik a frankhamisitás kérdésével, hanem tudott onnan is, hogy Kozma Miklós tudomására hozta a frankhamisitás tényét, azt, hogy a Nemzeti Szövetség helyiségében hamis frankok vannak nagy mennyiségben elhelyezve, amelyeket forgalomba kivánnak hozni, akkor nem azt tette, amit egy olyan ministerelnöknek kellett volna tenni, aki nem részes és nem igyekszik eltussolni az egész kérdést, hanem feljelentést tesz, vagy házkutatást foganatosit s az ügyészséggel és rendőrséggel kideritteti a frankhamisitást és azt, hogy a hamis frankok hol vannak — mert hiszen még azt is megjelölték, hol tartják azokat — és megakadályozza ezek forgalomba hozatalát, hanem a ministerelnök ur azt a kényelmes módszert választotta, hogy egyszerüen üzenetet küldött és levelet irt barátjának, báró Perényi Zsigmondnak, melyben felhivta figyelmét arra, hogy az elnöklete alatt álló szövetség helyiségeiben hamis frankok vannak s óv intette őket attól, hogy valami bolondságot e kövessenek.

Teljesen fura megvilágitásba helyezi kérdést az, hogy a ministerelnök ur hogya akarja elhitetni az országgal és a külföldi kö véleménnyel azt, hogy egy ilyen komoly ügben egy ilyen súlyos bűncselekménynek tud mására hozása esetén elégséges kormányza intézkedésnek tartja azt, ha levelet ir an egyesület elnökének, melynek helyiségében hamis frankokat megtalálták és ahonnan az kat forgalomba hozták és hogy miért ne tette meg azokat a szükséges intézkedések amelyeket mint ministerelnöknek, meg kelle volna tennie. (**Szabó Imre:** A törvény előirj hogy mit kell tenni!)

Az csak nem mondható komoly intézkdésnek, hogy a ministerelnök ur üzenetet ki dött báró Prónay utján az országos főkap tánynak, hogy nézzen körül és akadályoz meg ezeket az eseményeket? Nem mondha komoly intézkedésnek, mert már Prónay Zsi mond vallomásában is bent van az, hogy N dosy vagy azért, mert barátai vannak benn vagy más okból, nem akadályozta meg a d got. Ezt vallotta Perényi Zsigmond s term szetes, hogy Nádosy nem akadályozta meg ezt azért nem akarta és nem óhajtotta, me hiszen a ministerelnök ur előtt tudott dol volt, hogy Nádosy igenis részese a frankham sitásnak, mint ahogyan részese volt a szok hamisitásnak is. (**Kuna P. András:** Ezt itt, mentelmi jog védelme alatt elmondhatják!)

Nem áll meg a ministerelnök urnak az nyilatkozata, hogy csak később, a hágai távir utján tudta meg, hogy a frankhamisitásba Nádosynak is van bizonyos szerepe a ham kuririgazolványok kiállitása által, mert m 1922-ben, amikor már ministerelnök volt, Bet len István gróf a cseh külügyministerium á iratából egyrészt tudomással birt arról, ho Nádosy a cseh szokolhamisitásban is közr működött, másrészt arról, hogy a hamis szok loknak az ország határán való átcsempészé Nádosy segitségével történt meg és igy könny lett volna intézkednie, amikor ez az ügy pattant.

Súlyos és bűnös cselekmény volt a min terelnök ur részéről, hogy amikor a hágai tá irat utján tudomására jutott, hogy ama k rábbi figyelmeztetés dacára, amelyet Perén báróhoz intézett, külföldön mégis forgalomb hozták a hamis frankokat, ahhoz a Nádoss hoz fordult, akinek bűnrészessége és a szok hamisitásban való részvétele már a ministe elnök ur előtt tudott dolog volt. (**Kuna P. A drás:** Százszor megcáfolják és százszor ic hozzák!)

Az eltussolás kérdését élénken illusztrál maga az egész nyomozás, mert ha figyelemm kisértük és figyelemmel néztük azokat az es ményeket, amelyek az ügy kipattanása ut napvilágra kerültek, akkor láthattuk, hogy v lósággal egymást kergették az egyes intézk dések és pedig a franciák intézkedései, ho felderitsék a bűncselekményt és a mi hatós gaink intézkedései, hogy valahogyan holt v gányra juttassák az egész nyomozási aktu Ez nemcsak abban nyilvánult meg, — ami már emlitettem — hogy nem voltak kivánesi Károlyi Imre gróf kihallgatására és ne tették számára lehetővé a kihallgatást, aki p dig hivatva lett volna felderiteni az egé tényállást, nemcsak abban nyilvánult me hogy Pallavicini ellen nem inditották meg büntető eljárást, hogy módot adjanak ne arra, hogy a rágalmazási perben a tényáll

jesen felderitse, hanem látjuk abban az egész rdésben, amit kollaborációnak neveznek, elynek csupán egy momentumát kivánom agadni és ez az, hogy amikor a francia megottak követelték, hogy Mészáros budapesti ért lakásán tartsanak házkutatást, akkor nem foganatositotta a magyar rendőrség, nem különféle ürügyekkel és okokkal napon keresztül huzta, majd 8—10 nappal azután, gy a franciák errevonatkozó igényüket beentették, tartották meg a házkutatást, azonn anélkül, hogy a franciáknak módot adtak lna arra, hogy a házkutatásnál jelen legyek és azokat a bűntárgyakat, amelyeket ott áltak, megvizsgálhassák és a maguk tudosát erre alapithassák.

De van itt a kollaboráció kérdésének még másik esete is. Itt van a Schultzeval kaplatos eset és a Mészáros Gyula kihallgatáa vonatkozó intézkedés.

Amikor már nyilvánvalóvá vált, hogy ultze kint van Németországban, amikor a net hatóságok már közölték a magyar dőrséggel, hogy Schultze tartózkodási het, lakását ismerik és utasitást kértek arra ve, hogy kihallgassák Schultzét azokra a désekre nézve, melyeknek feltevése szükséa bűncselekmény kideritése szempontjából, or e kérdések feltevésével a magyar nyozó hatóság késlekedett, ezeket nem küldötte g Berlinbe. Igy történt meg az az eset, hogy ultze közben meghalt és igy nem adatott d arra, hogy Schultze, aki talán a legtöbbet ott a frankhamisitás technikai részére vokozólag, tudomását a magyar nyomozó ósággal közölhette volna.

De itt van Mészáros kihallgatása. Mészkihallgatására vonatkozólag is történtek ézkedések, részben már a frankbizottság ülé. Mi, akik, mint a frankbizottság tagjai, an ülésein ott voltunk, rámutattunk arra, y Mészáros Gyulát ugy kivánják feltünni, mint aki hosszu ideje nem tartózkodott gyarországon, pedig nekünk komoly bizotékaink voltak arra vonatkozólag, hogy száros a mult év novemberében — tehát vetlenül a frankhamisitási ügy kipattanása t — itt volt Budapesten, sőt bent volt a nzetgyülésben is, tehát érintkezhetett azokakik a frankhamisitás tettesei vagy réei voltak. Annak ellenére, hogy a nyomohatóság elemi kötelessége lett volna, hogy rkeresést intézzen a külföldi hatóságokhoz száros Gyula kihallgatására vonatkozólag, mégsem történt meg, és ma is homályban az a kérdés, hogy miért késlekedtek e kértisztázásával?

De itt vannak a kérdés politikai vonatkoi is, amelyek kivizsgálására vonatkozólag zkedni kellett volna, hogy a külföldi hatók a Hágában, illetőleg Amszterdamban rtóztatottakat hallgassák ki a politikai vokozásokra nézve.

Ezek után minden józaneszü embernek önt adódott az a gondolata, hogy magyar mozó hatóságoknak kötelességük lett volna ágai hatóságokat megkeresni arra vonatlag, hogy az ott letartóztatott Jankovich, sovszky és Mankovics adjanak felvilágosia frankhamisitás politikai vonatkozásaimert hiszen csak természetes, hogy a holi hatóságokat, a bíróságot nem érdekelte, milyen politikai motivumok szolgáltak kul a frankhamisitásra. Számukra csak án a forgalombahozatal kérdése volt az, amit felderiteni kivánatosnak tartottak. Amikor ezek az urak már régen fogságban ültek Hágában, hosszu hetek és hónapok teltek el anélkül, hogy ezekre a politikai vonatkozásu kérdésekre a magyar hatósági megbizottak kérdést intéztek volna, akkor igenis meg kell állapitanom azt, hogy ebben a ténykedésben is a magyar kormányzatnak az volt a célja, hogy elterelje a figyelmet az igazság kideritése elől és ebben a kérdésben teljesen az eltussolás álláspontjára igyekezzék helyezkedni.

Szólhatnék még arról is, hogy az egyes hatóságoknak, amelyek részesek a bűncselekmény elkövetésében, milyen szerepe volt. Szólhatnék részletesen Baross Gábor szerepéről, aki, ugy látszik, büntetőjogi mentességet érez annak a levélnek tudatában, mely a kezei között van, az idő előrehaladott voltára tekintettel azonban le kell mondanom arról, hogy ezt a kérdést itt részletesen taglaljam s természetszerüleg fenn kell tartanom magamnak azt a jogot, hogy adott alkalommal módot keressek arra, hogy ezt az ügyet tovább folytassam és mindazt feltárjam, amit ebben az ügyben az igazság feltárása érdekében feltétlenül kivánatos.

Elnök: A képviselő ur beszédideje lejárt. Kérem méltóztassék beszédét befejezni.

Györki Imre: Minthogy az idő előrehaladt, befejezem beszédemet. Minthogy azok az események, amelyeket rövid felszólalásomban vázoltam, olyan momentumok, amelyek lehetetlenné teszik azok számára, akik egy becsületes közélet tisztaságáért, demokráciáért s az ország közjólétéért harcot akarnak folytatni, hogy ezt a kormányt támogassák, s minthogy a legteljesebb bizalmatlansággal viseltetem a kormány iránt, a költségvetést, a részletes tárgyalás alapjául nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom, s megteszem elnöki előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, f. hó 27-én kedden, d. e. 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi költségvetés folytatólagos tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Lendvai István képviselő ur a házszabályok 205. §-a alapján felszólalásra kért engedélyt. A szó a képviselő urat megilleti.

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt a t. Nemzetgyülés bocsánatát kell kérnem azért, hogy e késő esti órákban személyes megtámadtatás címén veszem ismét igénybe a nemzetgyülés türelmét és figyelmét, azonban a mai ülésben szociáldemokrata oldalról olyan támadás ért, amelyet nem hagyhatok szó nélkül, s amelyre még ma válaszolnom kell még az ülés keretében.

Egyik szociáldemokrata képviselőtársam beszéde során támadni akarván a katholikus egyházat, támadni akarván annak egyfelől a háboru alatt és azután az u. n. békekötés után eltelt diplomáciai működését, csekélységemre hivatkozott, saját kijelentése szerint, mint klasszikus tanura, annak az ő felfogásának alátámasztására, hogy a pápaság, hogy a római katholikus egyház feje nem követett el mindent egyfelől arra nézve, hogy a romboló világháboru minél előbb befejeztessék, másfelől arra nézve, — ahogy a szónok ur magát kife-

jezte — hogy Locarno szelleme minél jobban áthassa az egész kulturvilágot. Hivatkozott csekélységemre, mint hivő katholikusokra, s mint klasszikus tanura.

Mindenesetre, ami az első kifejezést illeti, nem szociáldemokrata képviselő s egyáltalában nem marxista világnézetü egyénnek a dolga, hogy engem hivő katholikusnak minősitsen-e, vagy sem, ezt én épen katholikus alázattal az Uristenre és az egyház hivatott szolgáira bizom. Ami azt a kifejezést illeti, hogy rám, mint klasszikus tanura hivatkozott, ez talán hizelgő lehetne reám nézve, talán mondhatnám azt, hogy végre még arról az oldalról is klasszikusnak neveznek engem, amely oldalról, sajna, meg kell tagadnom a jogosultságot még arra nézve is, hogy én, akár mint tanu, akár egyéb minőségemben klasszikus vagyok-e? Ez a kifejezés kétségtelenül azért hagyta el az ő száját, hogy ezzel erőteljesen argumentálhasson velem a katholikus egyház ellen, mert ugylátszik, azon az oldalon, ahol nem valami szivesen látott vendége vagyok ennek a nemzetgyülési teremnek, még én is klasszikussá léphetek elő azonnal, mihelyt azt vélik, hogy csekélységemmel, csekély nevemen, vagy irásomon keresztül a római katholikus egyházra csapást lehet mérni. Ez a képviselőtársam ezt mondotta csodálatos logikával, amelyet nem tudok megérteni, amelyet azonban kommentálnom kell, mert a gyorsirói jegyzetek a kezemben vannak, *(Olvassa):* »Azért mondom, hogy klasszikus tanu, mert, ahogyan tudom, az illető oly szerencsés lehetett, hogy nem töltötte a háboru idejét a harcterekben, hanem itthon volt a háboru egész ideje alatt.«

Bocsánatot kérek, furcsa logika lehet az, amely azért nevez valakit klasszikus tanunak a pápaságnak a békemű körül elkövetett mulasztásai tekintetében, mert itthon volt, hiszen sokaknak, akik künn voltak a háboruban, a harcterekben, ugyancsak módjuk lehetett — attól függ, hogy milyen helyzetben voltak — meggyőződni arról és tanunak lenni arra, hogy a pápaság mit teljesitett, vagy mit nem teljesitett a béke müve és a háboruskodó nemzetek kibékitése körül. Nagyon jól ismerjük a vörös rókát, nagyon jól tudjuk, hogy ez ismét csak azért mondatott minden logikának a felrugásával, amit különben bizonyos oldalról megszoktunk, hogy ujra a nemzet elé szögeztessék az a nem tudom miért olyan sajnálatos tény, hogy csekélységem nem jutott ki a harcterekre.

Ez igy volt, igy történt, s hogy ez igy történt, abban nekem a magam részéről semmiféle szerepem és arra semmiféle ingerenciám nem volt. **(Szabó Imre:** Csak a zsidó doktornak!) Annak a zsidó doktornak, akire a t. közbeszóló képviselő ur szeretne alludálni, ugyancsak semmiféle szerepe nem volt. Ha az a zsidó doktor, akire ön céloz, legalább annyi lojalitást ismerne, mint amennyit közülünk, keresztény magyar emberek közül a legegyszerübbek is ismernek, vagy legalább annak a századrészét, ő már régen jelentkezett volna és régen maga bizonyitotta és igazolta volna azt, hogy neki ugyan semmiféle szerepe abban, hogy nem kerültem ki a harcterekre, nem volt. Volt szerepe tőle teljesen függetlenül annak a ténynek, hogy attól a zsidó doktortól teljesen függetlenül ugyancsak orvosi egyének szervezetemet nem tartották erre alkalmasnak. Akkor nem örültem ennek, mert iróemberre nézve nincs végzetesebb valami, minthogy ha segédszolgálatra fogják itthon és aktázásra fogják rá és bármily keservesen emlékszem azokra a napokra és esztendőre, mikor ne a Hadsegélyző Hivatal sajtófőnökeként ak gatnom kellett és egészséges magyar nyel zékemet hivatalos nyelvezetbe beletörni, már nagyon örülök annak, hogy nem kerül ki oda a harctérre és hogy önöket itt sze cséltethetem jelenlétemmel, felszólalásaim és hogy okozhatom az önök humanisztiku pacifista lelkének azt a gyönyörüséget, h nem minden keresztény magyar ember p tult el azokon a frontokon, amelyeken 95 legalább is csak keresztény magyar emb pusztultak el.

De hiszen nem is ez a tengelye és lén a kérdésnek.

Az általam emlitett szónok ur azt dotta, hogy a pápaságnak, a pápának, egy lában a hivatalos egyháznak erről a hiva mulasztásról — tudniillik, hogy a békéért cselekedett meg mindent — való véleme Lendvai t. képviselőtársam egy eszményi kal, afféle irodalmi tolmáccsal mondat Hát én nem akarok most kitérni erre, h ők nem szeretik a pontos idézeteket. Lá amikor ma Karafiáth Jenő t. képviselőtá a Népszavából pontosan idézett, mennyire lemetlen volt ez nekik. Nem mondta el a viselő ur, hogy igenis az én nevem aláirás az én tollamból egy rövidebb cikk jelent a Nyugat cimü irodalmi folyóiratban. An pedig ezt nem mondja meg, akkor azt mo hogy én véleményemet egy eszményi ala afféle irodalmi tolmáccsal mondatom el. jelentem, hogy én a magam részéről abba én rövid irásomban néhány mondaton k amelyeket nem is idézett a képviselő ur, a magam véleményét mondottam el, h egy katholikus pap véleményét, amely illető egyházférfi előttem és a mai ma publicistáknak egyik előkelő tagja előtt dott el és amelyet épen annak következ tekinthettem súlyosnak és komolynak, hiszen az a szociáldemokrata képviselő u gem hivő katholikusnak nevezett. Azok mondatokért tehát, legalább az általa ic mondatok 90 százalékáért a felelősség ner gem terhel. Arra, hogy azt a cikket egyá ban megirtam akkor, egyenesen az vezete mert épen egy ilyen, mondhatom, illu egyházi férfiutól hallottam, akinek ki különben cikkem végén céloztam is. De t hetett a római kuriának, a pápaságnak itélésben az a papi férfiu is, aki azóta színüleg revideálta kijelentéseit és téve tem én is; tévedhettem volna még ugy is nem is az ő kijelentéseit reprodukáltam v hanem a magam hasonló véleményét mond volna el. Mindenesetre egy bűnt, egy v elkövettem, nem tagadom: a bűnösség ré ről abban állott, hogy katholikus hivő ellenére odaadtam magam egy olyan iro folyóiratnak, amelynek Magyarország sze és erkölcsi destruálásában nagy része va közzétettem benne az illető egyházi férfi talán nem is a nyilvánosságra szánt ki téseit.

Nekem ezért itt Canossát kellene já ha ezt a Canossát már évekkel ezelőtt nem jártam volna. Nagyon jól tudom, ho Nyugat cimű folyóirat szerkesztőjének va kor nagyon szivesen látott vendége vo irásbeli dokumentumaim vannak erről m amig észre nem vettem, hogy engem a fiatalságom következtében mire akarnak használni. Amikor pedig ezt észreve 1917-ben — méltóztassanak a dát

igyelni — de különösképen 1918-ban, azzal a ársasággal minden közösséget megszakitot- am és azt ezzel a cikkemmel együtt saját ma- am jószántából, 1918 nyarán dezavuáltam, mikor már mindenki előtt, akik az Uj Nem- zedék szerkesztőségében Milotay István vezér- etével dolgoztunk, világos volt, hogy mi ké- zül itt a fronton küzködő, vérző, idehaza pe- lig szenvedő és fogyatkozó magyarság háta nögött a Károlyi-féle forradalom címén. Ne- em, ismétlem, ha nem szociáldemokrata kép- viselőről lenne szó, az is jól esett volna, hogy képviselő ur egyik, tegnap a Magyarságban megjelent versemre hivatkozik. Hát ha ő erre z én tegnapi versemre hivatkozik, — amivel zt is dokumentálja, hogy ugylátszik, még sem ehetek olyan tehetségtelen iró és költő, mint milyen a zsidó sajtó szemében vagyok 1917 és 918 óta, amióta a szemem kinyilott ebben a érdésben, — akkor azt kell sajnálnom, hogy em olvasta a Köszöntő című második vers- önyvemben 1920-ban Vezeklés címen megje- ent versemet, melyben magam is nyiltan meg- allottam, hogy egy ideig fiatalságomban és eresztény naivitásomban oda tudtam tévedni zok közé, akik itt kulturát, emberi fejlődést zabad, szép, uj Magyarországot szavaltak s kikről akkor nem tudhattam, hogy ezt az zeréves Magyarországot tönkre fogják tenni. De mihelyt megtudtam róluk, jókor kiáltoz- am és Canossámat megjártam az ő közbejöt- ük nélkül. De nem tudom és kérdeznem kell, ol van az ő Canossájuk, hol van azoknak a Canossája, akiknek nagyon de nagyon súlyos ezeklésre lenne szükségük; hol jártak Canos- át azok, akik ez ülésterem alatt az ország- áz pincéjében gyilkolták és pusztitották a eresztény magyar társadalmat!

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, ogy beszédideje lejárt, sziveskedjék felszóla- ását befejezni.

Lendvai István: Tisztelettel kérem beszéd- lőmnek tiz perccel való meghosszabbitását.

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyülést, mél- óztatik-e engedélyezni a képviselő ur beszéd- lejének tiz perccel való meghosszabbitását? Kik engedélyezik, méltóztassanak felállani. *Megtörténik.)* Többség. Méltóztassék beszédét olytatni.

Lendvai István: Kérdeznem kell, hol járták meg ők a maguk Canossáját, amelyről azt kell reznem, hogy járhatatlan Canossa, mert bizo- yos bűnök után hiába jön vezeklés azok szá- ára, akik egy nemzetet tönkretettek. Hol árták meg a Canossát azok, akik ma némán allgatták a saját pártlapjukból felolvasott lézeteket, mely idézetek arra világitottak rá, ogy a magyarországi szociáldemokrata párt sak a taktika és a tempó kérdésében ismert 918-ban különbséget a saját maga és Kun éla kommunista szervezkedése között? Kér- eznem kell, hol van az a Népszava, amely leg- ább századrész annyi Canossát kellett volna, ogy járjon, mint csekélységem, hogy megta- adná mindazt, ami évtizedeken keresztül ha- ábjain megjelent, hogy megtagadná azt, ami kkor jelent meg hasábjain, amikor itt a vörös émuralom és rablóvilág hivatalos reggeli ipja volt annak a Weltner Jakabnak a szer- esztésében, aki ma is itthon szabadon tartóz- odik a kereszténynek és nemzetinek csufolt és dözött nemzeti Magyarországon!

Ha t. képviselőtársam régi énemet emle- ette: hát igen, az az én régi, de nem legrégibb em talán egy pillanatnyilag, mert konzerva- tiv atyáink és nagyatyáink fiatalos lendületün- ket nem értették meg, elszédült, de nem hit- vány érdekből, nem érvényesülésből. Hát én azt mondom, tessék azt az én legrégibb énemet emlegetni, amely nem halt meg, amely nem pusztult el, azt az én tizenhárom esztendős énemet, melynek élő kifejezéséül az a kereszt- mozgalmak idejéből való nyakkendő-kereszttü van mindig a nyakkendőmön, amely miatt a forradalmat és a bolsevizmust előkészitő liberá- lis érában engem tizenhárom esztendős korom- ban antiszemita tüntetés és izgatás címén a székesfehérvári reáliskolából azok a bölcs, okos, liberális tanférfiak ki akartak csapni.

Hiszen lehet idézni az én irásomból, de mért nem idéznek önök sohasem az önök irá- saiból és cselekedeteiből? És azt a Canossát, amit emlitettem miért nem járják olyformán, hogy az önök által ma is szerkesztett és támo- gatott Népszavában a piszkolódásnak, mocsko- lódásnak csak századrészannyija jelenjék meg, mint amennyi megjelenik nap-nap után min- den közéleti, irodalmi és egyéb tényező ellen, aki keresztény Magyarországot mer hirdetni és csak századrészben annyi jelenjék meg egy- szer Kun Béláról, Moszkváról és a bécsi és egyéb szökevényekről, az önök által emigrán- soknak nevezett hitvány, elfutamodott bandi- tákról.

Azt mondja ez a képviselő ur beszédének befejezésében, hogy az én régi énem meg- halhatott, de az igazságom a pápaság ellen nem halt meg. Erre azt mondom, hogy amit akkor nem is irtam tulajdonképen, csak re- produkáltam, az nem volt igazság. Önáluk azonban az a helyzet, hogy az ő régi énjük nem halt meg, az ő régi énjük azzal a hatezer- éves rohamkéssel, az ő énjük azzal a hatezer- éves vérbosszuval változatlanul megmaradt és megvan ma is, csak legfeljebb ideig-óráig tak- tikát változtatott. De az igazságuk soha igaz- ság nem volt.

Ha az a vörös, az a moszkvai igazság, amit méltóztatott a képviselő urnak rámolvasni, hogy én azt irtam vagy mondtam volna, — pe- dig a tény az, hogy csak reprodukáltam — hogy »Róma locuta, causa non finita«, akkor én emlékeztetem önöket, akik egyszerre ilyen klasszikusan tudnak latinul, hogy volt itt egy másik causa, egy másik ügy is. Azok számára, akik az egységokmányt ott kint a gyüjtőfog- házban aláirták, ugy látszott, hogy a világ látóhatárán egy uj vörös pápa emelkedik fel. Ők Moszkvában uj Rómát láttak és 1919 tava- szán ugy látták, hogy jó lesz azt a moszkvai evangéliumot meghirdetni, mert azt hitték, hogy majd igy járnak jól: Moszkva locuta, causa Hungariae finita. Azt hitték akkor, hi- szen Istenem, emlékezhetünk rá, hirdették is, hogy a világforradalom hetek alatt ki fog törni és azt hitték, Szent István ezeréves ke- resztény Magyarországát eltemetik. Ám da- cára az elmult évszázadok és különösképen a forradalmakat megelőzött évtizedek minden politikai mulasztásainak is, nem vált be ez a számitásuk és Magyarország ügye még mindig nem veszett el.

De megszivlelésül képviselőtársamnak, aki ezt a nagy ivet le tudta irni intellektualiter, ami a héber nyelvet a latin nyelvtől elvá- lasztja, meg kell mondanom azt is, hogy ne- künk most olyan meggyőződésünk van, ame- lyért soha Canossát járni nem fogunk. Aki a vörös Moszkva felé tekint, annak azt mondjuk: Moszkva finita, causa hebraica etiam finita.

(Derültség.) Ha egyszer a vörös Moszkva összeomlik, az önök ügyének vége.

Elnök: Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Bodó János jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van valakinek észrevétele a mos felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs.)* H nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitet nek jelentem ki.

Az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik este 7 óra 30 perckor.

Hitelesitették:

Zeőke Antal s. k. *Pintér László s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

NÉVMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Scitovszky Béla **529, 530, 532—538.**
Huszár Károly **525—528, 531—538.**
Zsitvay Tibor **525—528, 530—538.**

Jegyzők:

Bodó János **529—538.**
Csik József **538.**
Forgács Miklós **525—527.**
Héjj Imre **525—528.**
Láng János **525—531.**
Perlaki György **528—537.**
Petrovics György **532—538.**

Előadók:

Nánássy Andor
Sütő József ügyében a további eljárás megszüntetése **525.**

Őrffy Imre
Építkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925: XVIII. tc. kiegészitése **530.**

Szónokok:

földy Béla
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 204.

ross János
Pallavicini György őrgr.-féle személyes ügy 6.

ticz Gyula
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 289.

ck Lajos
Interpelláció elhalasztása 28, 79.

thlen István gr.
Nagy Vince interpellációjára: a genfi tárgyalások eredménytelensége tárgyában 20, 21.
Malasits Géza interpellációjára: Sir William Good a magyar állam viszonya tárgyában 23. 24.
Gazdasági válság (napirend) 112.
Pallavicini György őrgrófnak a kormány elleni dijai a frankhamisitás ügyében 235.

d János
Malasits Géza interpellációjára: Egyesült Fővárosi takarékpénztárnak nyujtott 20 millió hitel tárgyában 30.
Huszár Károly interpellációjára: a sárvári faselyemgyár megszüntetése tárgyában 105, 389, 391.
Ház költségvetése 1926/27-re 119.
Magán alkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékelése 124.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 142.

éhr Imre
Magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékelése *(előadó)* 120.

ozdy Győző
Váci földreform ügye; interp. 25, 27.

Erdélyi Aladár
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 43.

Ernszt Sándor
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 245.

Esztergályos János
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 364.

Farkas István
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 99.

Farkas Tibor
Mezőgazdasági üzemeknél kifizetett jutalékok interp. 274, 275.
Biztositás terjesztése érdekében kiadott rendelet; interp. 276, 277.
Méneskari felügyelő lakpénze; interp. 278, 279.
Interpelláció elhalasztása 279.

Fábián Béla
Interpelláció elhalasztása 78.

Frühwirth Mátyás
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 357.

Griger Miklós
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 281.

Györki Imre
Személyes ügye Rakovszky Ivánnal 18.
Interpelláció elhalasztása 24.
Ház tanácskozás képessége 418.
Költségvetés 1926/27-ve (ált.) 418.

Halász Móric
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 9.

Hegymegi-Kiss Pál
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 96.
Ház költségvetése 1926/27-re 119.
Egy különleges moziügy; interp. 155.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 162.

Herczegh Béla
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 96.

Horváth Zoltán
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 47.
Pallavicini György őrgr. elitélése jegyzőkönyvi megrovásra 316.

Huszár Károly
Sárvári műselyemgyár megszüntetése; interp. 103, 106, 386, 391.

Jászai Samu
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 304.

Kaas Albert br.
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 51.

Kabók Lajos
Gazdasági válság (napirend) 110.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 169.

Karafiáth Jenő
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 393.

Kéthly Anna
Magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságainak átértékelése 134.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 407.

Kiss Menyhért
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 40.
Személyes ügye Lendvai Istvánnal 59, 61.

Klárik Ferenc
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 310

Klebelsberg Kunó gr.
Leányközépiskola és leánykollégium 234.

Lendvai István
Személyes ügye Kiss Menyhérttel 57, 60, 77.
Saját mentelmi sérelme 109.
Személyes ügye Várnai Daniellel 425.

Maday Gyula
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 37.

Malasits Géza
Sir William Good és a magyar állam viszonya; interp. 22, 24.
Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak nyujtott 20 milliárdos hitel; interp. 28, 33.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 344

Mayer János
Drozdy Győző interpellációjára: A váci földreform ügyében 26.
Farkas Tibor interpellációjára: A mezőgazdasági üzemeknél kifizetett jutalékok tárgyában 275, 276. — A biztositás terjesztése érdekében kiadott rendel tárgyában 277. — Méneskari felügyelő lakpénze tá gyában 278.

Nagy Vince
Személyes ügye Urbanics Kálmánnal 10, 18.
Genfi tárgyalások eredménytelensége; inter 19, 21.

Nánássy Andor
Sütő József ügyében a további eljárás me szüntetése *(előadó)* 18.
Hir György ment. ügyei *(előadó)* 101, 102.
Dénes István ment. ügye *(előadó)* 102.
Gaál Endre ment. ügye *(előadó)* 103.

Nemes Bertalan
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 89.

Őrffy Imre
Építkezések előmozditását célzó intézkedésekr szóló 1925: XVIII. tc. kiegészitése *(előadó)* 134, 137.

Pakots József
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 89.

Pallavicini György őrgr.
Személyes ügye Pesthy Pállal 5.
Frankhamisitás ügye 196, 273.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 196.

Pesthy Pál
Személyes ügye Pallavicini György őrgróffal 5.

Pikler Emil
Ház tanácskozásképessége 54.
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 54.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 263.

Propper Sándor
Szó megvonása Baross Jánostól 10.
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 63.
Gazdasági válság (napirend) 113.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 209.

Rakovszky István
Ház tanácskozásképessége 70.
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 70.
Hir György ment. ügye 101, 102.

Rakovszky Iván
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 202.
Frankhamisitás ügye 202.

Rubinek István
Pallavicini György őrgr. ment. ügye *(előadó)* 1.
Pallavicini György őrgr. elitélése jegyzőköny megrovásra *(előadó)* 314.

Rupert Rezső
Pallavicini György őrgr. ment. ügye 11.

Saly Endre
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 249.

Schandl Károly
Költségvetés 1926/27-re (ált.) [csongrádi beszámo beszéde] 195.

ütő József

Építkezések előmozditását célzó intézkedésekről ;óló 1925 : XVIII. tc. kiegészitése 140.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 413.

:abó Imre

Ház határozatképessége 76.

:abó József

Máv. alkalmazottai részére folyósitott 70 milliárd ›rona üzemhaszonrészesedés szétosztása és a ter- zett ujabb munkáselbocsátás ; interp. 34.
Munkaszabadságának megóvása (napirend) 76.

:abó Sándor

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 321.

:eder Ferenc

Ház tanácskozásképessége 138.
Építkezések előmozditását célzó intézkedésekről ;ló 1925 : XVIII. tc. kiegészitése 138.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 328.

Temesváry Imre

Költségvetés 1926/27-re (ált. — *előadó)* 157.

Urbanics Kálmán

Személyes ügye Nagy Vincével 17.
Ház költségvetése 1926/27-re *(előadó)* 117.

Várnai Dániel

Magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékelése 129.
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 400.

Vázsonyi Vilmos

Pallavicini György őrgr. ment. ügye 81.

Walko Lajos

Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezése 109.
Törökországgal kötött letelepedési egyezmény becikkelyezése 109.

Zsitvay Tibor

Házszabályok alkalmazása 276.

TÁRGYMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Mentelmi bizottság jelentései:

Sütő József ügyében a további eljárás megszüntetése (*Előadó:* Nánássy Andor) **525.**

Pénzügyi bizottság jelentése:

Építkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925 : XVIII. tc. kiegészitése (*Előadó:* Őrffy Imre) **530.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezése (Irom. 1066) **529.**

Hozzászólt:
Walko Lajos 109.

Benedek Jánosné, özv. köszönete a nemzetgyülés részéről férje elhunyta alkalmából kifejezett részvétnyilvánitásért **533.**

Beszéd elhalasztása **530.**

Hozzászólt:
Kéthly Anna 134.

Beszédidő meghosszabbitása **526, 529, 537, 538.**

Hozzászóltak:
Huszár Károly 386. Kabók Lajos 111.
Lendvai István 58, 427.

Eltérés a tárgytól; meghosszabbitott ülésben a tárgytól való eltérésre engedély meg nem adása (elnöki kijelentés 81) **528.**

Expozé (l. Költségvetés 1926/27-re) **531.**

1925 : XVIII. tc. kiegészitése (l. Épitkezések) **530.**

Épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925 : XVIII. tc. kiegészitése (Irom. 1036, 1068) **530, 531, 532.**

Hozzászóltak:
Őrffy Imre *(előadó)* 134, 137. Sütő József 140,
Szeder Ferenc 138.

Földbirtokrendezés ügye (l. Interp. Drozdy Győző) **525.**

Frankhamisitási bűnügyben kiküldött parlamenti bizottság üléseiről felvett gyorsirói feljegyzések és beadványoknak a budapesti kir. ügyészség részére megküldése **525.**

Frankhamisitás ügye (l. Költségvetés 1926/27 [ált.]: Pallavicini György őrgr. 196, 273. — Rakovszky Iván 202. — Bethlen István gr. 235) **533, 534.**

Függőben lévő inditványok és interpellációk; ezek havi jelentése **529.**

Gazdasági válság (l. Napirend: Kabók Lajos 112. — Bethlen István gr. 112. — Propper Sándor 113).

Gyászistentisztelet boldogult IV. Károly ki emlékére **525.**

Györki Imre—Rakovszky Iván-féle személyes (Györki Imre 18) **525.**

Ház határozatképessége; Ház tagjainak megszáláltatása **527.**

Hozzászólt:
Szabó Imre 76.

Ház költségvetése 1926/27-re (Irom. 1037) **530.**

Hozzászóltak:
Bud János 119. Hegymegi-Kiss Pál 11
Urbanics Kálmán *(előadó)* 117.

Házszabályok alkalmazása **534.**

Hozzászólt:
Zsitvay Tibor 276.

Ház tanácskozóképessége; Ház tagjainak megszáláltatása **526, 531, 538.**

Hozzászóltak:
Györki Imre 418. Rakovszky István 70.
Pikler Emil 54. Szeder Ferenc 138.

Husvéti szünet 1926-ban **528.**

Interpelláció elhalasztása **525, 526, 527, 530, 534, 536.**

Hozzászóltak:
Beck Lajos 28, 79. Fábián Béla 78.
Farkas Tibor 279. Györki Imre 24.

Interpellációra adandó válasz bejelentése **526.**

Interpelláció törlése interpelláló távolléte miatt

Jegyzőkönyvi megrovás (l. Pallavicini György ő **535.**

Jegyzőkönyvi megrovásról szóló határozatnak falaszok utján való közhirré tétele (l. Pallavicini György gr.) **535.**

Karzati rendzavarók figyelmeztetése; III. számu rzatról iratcsomó dobása az ülésterembe **533.**

Károly IV. király emléke (l. gyászistentisztelet) **525.**

Kereskedelmi egyezmény becikkelyezése (l. Ausztriá-l) **529.**

Kiss Menyhért—Lendvai István-féle személyes ügy iss Menyhért 59, 61. — Lendvai István 57, 60, 77) **6, 527.**

Kivándorlásról szóló 1909: II. tc. 6. §-ának rendelzéséhez képest a

Nederlandsch—Amerikaansche Stoomvaart Maathapij (Holland—Amerika Linie) rotterdami gőzhajósaság engedélyének 1926. évi december hó 31-ig ló meghosszabbitása (Irom. 1069) **531.**

Comp. Génèrale Transatlantique hâvrei gőzhajósaság engedélyének 1926. évi december hó 31-ig ló meghosszabbitása (Irom. 1070) **531.**

United States Lines new-yorki gőzhajóstársaság gedélyének 1926. évi december hó 31-ig való megsszabbitása (Irom. 1071) **531.**

Hamburg—Amerikanische Packetfahrt Actien-Gellschaft (Hamburg—Amerika—Linie) hamburgi gőzjóstársaság engedélyének 1926. évi december hó -ig való meghosszabbitása (Irom. 1072) **531.**

Költségvetés 1926/27-re (Irom 1042) **531, 532, 533, 4, 535, 536, 537, 538.**

Hozzászóltak:

földy Béla 204.
ticz Gyula 289.
id János 142.
nszt Sándor 245
ztergályos János 364.
ühwirth Mátyás 357.
iger Miklós 281.
örki Imre 418.
gymegi-Kiss Pál 162.
szai Samu 304.
bók Lajos 169.
rafiáth Jenő 393.
thly Anna 407.
árik Ferenc 310.
Malasits Géza 344.
Pallavicini György őrgr. 196.
Pikler Emil 263.
Propper Sándor 209.
Rakovszky Iván 202.
Saly Endre 249.
Schandl Károly 195.
Sütő József 413.
Szabó Sándor 321.
Szeder Ferenc 328.
Temesváry Imre *(előadó)* 157.
Várnai Dániel 400.

Középiskola reformja (l. Leányközépiskola) **533.**

Leányközépiskola és leánykollégium (Irom. 1073) **3.**

Hozzászólt:

Klebelsberg Kunó gr. 234.

Lendvai István—Kiss Menyhért személyes ügy endvai István 57, 60, 77. — Kiss Menyhért 59, 61) **6, 527.**

Lendvai István—Várnai Dániel-féle személyes ügy endvai István 425) **538.**

Magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és váik ellátási járandóságának átértékelése (Irom. 1009. 29) **530.**

Hozzászóltak:

d János 124.
éhr Imre *(előadó)* 120.
Kéthly Anna 134.
Várnai Dániel 129.

Meghivás:

II. Rákóczi Ferenc fejedelem születésének 250-ik fordulója alkalmából rendezett országos ünnelyre **526.**

Mentelmi esetek:

Dénes István (Irom. 1043) **528.**

Hozzászólt:

Nánássy Andor *(előadó)* 102.

Gaál Endre (Irom. 1044) **528.**

Hozzászólt:

Nánássy Andor *(előadó)* 103.

Hir György (Irom. 1046) **528.**

Hozzászóltak:

Nánássy Andor *(előadó)* 101, 102. Rakovszky István 101.

Hir György (Irom. 1047) **528.**

Hozzászólt:

Nánássy Andor *(előadó)* 102.

Lendvai István ment. sérelme **529.**

Hozzászólt:

Lendvai István 109.

Pallavicini György őrgr. (Irom. 1045) **525, 526, 527, 528.**

Hozzászóltak:

Baross János 6.
Erdélyi Aladár 43.
Farkas István 99.
Halász Móric 9.
Hegymegi-Kiss Pál 96.
Hercegh Béla 96.
Horváth Zoltán 47.
Kaas Albert b. 51.
Kiss Menyhért 40.
Maday Gyula 37.
Nemes Bertalan 89.
Pakots József 89.
Propper Sándor 63.
Rakovszky István 70.
Rupert Rezső 11.
Rubinek István *(előadó)* 1.
Vázsonyi Vilmos 81.

Mentelmi jog megsértése (l. Mentelmi esetek: Lendvai István) **529.**

Munka szabadságának megóvása (l. Napirend: Szabó József 76) **527.**

Nagy Vince—Urbanics Kálmán-féle személyes ügy (Nagy Vince 10, 18. — Urbanics Kálmán 17) **525.**

Napirend **527.**

Hozzászóltak:

Bethlen István gr 112.
Kabók Lajos 110.
Propper Sándor 113.
Szabó József 76.

Nemzetgyülés költségvetése (l. Ház költségvetése) **530.**

Nyugdíjvalorizáció (l. Magánalkalmazottak) **530.**

Pallavicini őrgrófnak a kormány elleni vádjai (l. Frankhamisitás ügye) **533.**

Pallavicini György őrg.—Pesthy Pál-féle személyes ügy (Pallavicini György őrg. 5. — Pesthy Pál 5.) **525.**

Pallavicini György őrgr. ügyeinek a mentelmi bizottsághoz utasitása; mentelmi bizottság jelentése és a Ház itélete jegyzőkönyvi megrovásra és annak falragaszok utján történendő közhirrétételére **533, 535.**

Hozzászóltak:

Horváth Zoltán 316. Rubinek István *(előadó)* 314.

Rákóczi Ferenc — II. — fejedelem születésének 250-ik évfordulója (elnöki megemlékezés 37) **526.**

Rendreutasitás utólag:
Rupert Rezső **525.**

Schandl Károly csongrádi beszámoló beszéde (l. Költségvetés 1926/27-re: Schandl Károly 195) **533.**

Sürgős tárgyalása törvényjavaslatnak a bizottsági előadó javaslatára:
Épitkezések előmozditását célzó intézkedésekről szóló 1925: XVIII. tc. kiegészitése **530.**

Sütő József ügyének a mentelmi bizottsághoz utasitása; mentelmi bizottság jelentése a további eljárás megszüntetéséről **525.**

Hozzászólt:
Nánássy Andor *(előadó)* 18.

Szabadságolások:
Baross János **529.**
Beck Lajos **528.**
Borgulya Pál **529.**
Csilléry András **528.**
Erődi-Harrach Tihamér **526.**
Fábián Béla **528.**
Neuberger Ferenc **529.**
Putnoky Sándor **529.**
Szabó István *(öttevényi)* **535.**
Szapáry Lajos gr. **531.**
Vázsonyi Vilmos **535.**

Szó megvonása Baross Jánostól **525.**

Hozzászólt:
Propper Sándor 10.

Titoktartási kötelezettség megszegése; összeférhetlenségi állandó bizottság elnökének átirata. Mentelmi bizottság utasitása az ügy megvizsgálására (elnöki előterjesztés 103) **528.**

Tizenkétórás ülések (l. Ülés idejének meghosszabbitása) **529, 538.**

Törökországgal 1925. évi december hó 8-án Angorában kötött Letelepedési Egyezmény becikkelyezése (Irom. 1067) **529.**

Hozzászólt:
Walko Lajos 109.

Urbanics Kálmán—Nagy Vince-féle személyes ügy (Urbanics Kálmán 17. — Nagy Vince 10, 18) **525.**

Ülések elnapolása a Ház határozatával 1926. évi március 30-tól április 15-ig **528.**

Ülés felfüggesztése beszéd közben **533, 534, 535, 536, 537, 538.**

Ülés felfüggesztése Ház tanácskozásképtelensége miatt **526, 527, 531, 538.**

Ülés idejének meghosszabbitása 8 órával Pallavicini György őrgr. 1045. sz. ment. ügyének tárgyalása tartamára; Nemes Bertalan inditványa **526, 527.** — *Nyolcórás ülések idejének ujabb négy órával való meghosszabbitása az 1926/27. évi költségvetés tárgyalása tartamára; Halász Móric inditványa* **538.**

Interpellációk:

A) **Szóbeliek:**

Drozdy Győző: Váci földreform ügyében a föl mivelésügyi ministerhez **525.**

Farkas Tibor: Mezőgazdasági üzemeknél kifizet jutalékok tárgyában a földmivelésügyi ministerhez 5 — Biztositás terjesztése érdekében kiadott rende tárgyában a földmivelésügyi ministerhez **534.** — Mén kari felügyelő lakpénze tárgyában a földmivelésüg ministerhez **534.**

Hegymegi-Kiss Pál: Egy különleges moziügy t gyában a belügyministerhez **531.**

Huszár Károly: Sárvári műselyemgyár megszü tetése tárgyában a kormányhoz **528, 537.**

Malasits Géza: Sir Wiliam Good és a magy állam viszonya tárgyában a ministerelnökhöz **525.** Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnak nyujtott 20 m liárdos hitel tárgyában a pénzügyministerhez **525.**

Nagy Vince: Genfi tárgyalások eredménytelens tárgyában a ministerelnökhöz **525.**

Szabó József: Máv. alkalmazottai részére fol sitott 70 milliárd korona üzemhaszonrészesedés sz osztása és a tervezett ujabb munkáselbocsásás tárg ban a kereskedelemügyi ministerhez **525.**

Interpellációkra adott ministeri válaszok:

A) **Szóbeli válaszok:**

Földmivelésügyi minister (Mayer János) válasz

Drozdy Győzőnek: Váci földreform ügyében 5

Farkas Tibornak: Mezőgazdasági üzemeknél fizetett jutalékok tárgyában **534.** — Biztositás terje tése érdekében kiadott rendelet tárgyában **534.** Méneskari felügyelő lakpénze tárgyában **534.**

Ministerelnök (Bethlen István gr.) válaszai

Malasits Gézának: Sir William Good és a magy állam viszonya tárgyában **525.**

Nagy Vincének: Genfi tárgyalások eredmény lenségének tárgyában **525.**

Pénzügyminister (Bud János) válaszai:

Huszár Károlynak: Sárvári műselyemgyár me szüntetése tárgyában **528, 537.**

Malasits Gézának: Egyesült Fővárosi Takaré pénztárnak nyujtott 20 milliárd hitel tárgyában **525.**

B) **Irásbeli válaszok:**

Kereskedelemügyi minister (Walko Lajos) válasza:

Szabó Józsefnek: Máv. alkalmazottai részére lyósitott 70 milliárd korona üzemhaszonrészesedés sz osztása és a tervezett ujabb munkáselbocsátás tárgy ban **527.**

Naplószerkesztők:

Szemere György,
eln. tanácsos.

Dr. Papp Emil.

AZ 1922. ÉVI JUNIUS HÓ 16-ÁRA HIRDETETT

NEMZETGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

NAPLÓ. XLII.

AZ 1922. ÉVI JUNIUS HÓ 16-ÁRA HIRDETETT

NEMZETGYŰLÉS NAPLÓJA

*

NEGYVENKETTEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1926

36073. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

TARTALOM.

539. *ülés.* 1926. évi április hó 27-én. Lap

Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak: Haller István, Drozdy Győző. — A külügyi és közgazdasági bizottság benyujtja együttes jelentését az Ausztriával kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 1

540. *ülés.* 1926. évi április hó 28-án.

Az 1926/27-ik évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Kiss Menyhért, Lukács György, Strausz István, Renczes János, Nagy Vince. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk: Hegymegi-Kiss Pál irásbeli interpellációja a kultuszministerhez, a polgári iskolák külön felügyeleti szervei tárgyában. — Hegymegi-Kiss Pál irásbeli interpellációja az igazságügyministerhez, a közjegyzői kinevezéseknél a közjegyzői helyettesek mellőzése miatt. — Hegymegi-Kiss Pál irásbeli interpellációja a földmivelésügyi ministerhez, a peszéradacsi uradalomtól kért kishaszonbérletek tárgyában. — Farkas Tibor szóbeli interpellációja a földmivelésügyi ministerhez, a hidegvérü ló-tenyésztés tárgyában. — Farkas Tibor szóbeli interpellációja a földmivelésügyi ministerhez, a versenyfogadások megadóztatásából származott lótenyésztési alap tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 39

541. *ülés.* 1926. évi április hó 29-én.

Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása — Felszólaltak: Viczián István, Peyer Károly, Gaal Gaston, Rupert Rezső, Herczegh Béla, Szabó Imre. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 117

542. *ülés.* 1926. évi április hó 30-án.

Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Reisinger Ferenc, gr. Hoyos Miksa, gr. Csáky Károly, Drehr Imre, Reischl Richárd, Létay Ernő, Somogyi Béla, Szabó József, Eckhardt Tibor, Farkas Tibor, Lendvai István, Bud János pénzügyminister. — A ministerelnökségi tárca általános tárgyalása. — Felszólalt: Őrffy Imre előadó. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditványkönyv felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 189

543. *ülés.* 1926. évi május hó 4-én.

Strausz István napirendelőtti felszólalása. — Az 1926/27. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — A ministerelnökségi tárca s vele kapcsolatban a költségvetés I—VIII. fejezete. — Az igazságügyministeri tárca. — Az igazságügyminister benyujtja az örökösödési eljárás reformjáról, az okirati kényszerről és a jelzálogjogról szóló törvényjavaslatokat. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 259

544. *ülés.* 1926. évi május hó 5-én.

Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — Az igazságügyministeri tárca. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Szeder Ferenc mentelmi ügyében. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk: gr. Cziráky József irásbeli interpellációja a kereskedelemügyi ministerhez, a szombathelyi Magyar Motorgyár beszüntetése tárgyában. — Peyer Károly a pénzügyministerhez, a gyakori bányaszerencsétlenségek tárgyában. — Beck Lajos a ministerelnökhöz, Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után. — A ministerelnök válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 323

545. *ülés.* 1926. évi május hó 6-án.

Az 1926/27. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — Az igazságügyi és a kereskedelemügyi tárca — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése ... 371

AZ 1922. JUNIUS HÓ 16-ÁRA HIRDETETT

NEMZETGYŰLÉS NAPLÓJA

XLII. KÖTET.

HITELES KIADÁS.

A nemzetgyülés 539. ülése

1926. évi április hó 27-én, kedden,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

---

tárgyai: Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. Felszólaltak: Haller István, Drozdy Győző. — A külügyi és közgazdasági bizottság benyujtja együttes jelentését az Ausztriával kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

. kormány részéről jelen vannak: Rakovszky ván, Bud János, gr. Csáky Károly, Vass József.

Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 40 perckor.

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Bodó János gyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi etrovics György jegyző ur; a javaslatok ellen lszólalókat jegyzi Csik József jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi llami költségvetés (Irom. 1042.) folytatólagos tárgyalása.

Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Haller István!

Haller István: T. Nemzetgyülés! Engedje meg nekem a t. Nemzetgyülés, hogy mielőtt beszédem tulajdonképeni tárgyára áttérnék, feleljek Várnai igen t. képviselőtársam tegnapi beszédének rra a részére, amelyben a pápaság eljárását kigásolta, melyet a világháboru alatt tanusitott, egy szerinte klasszikus tanut citált arra, hogy it mulasztott el a római Szentszék és igy a katholikus egyház azzal, hogy nem iparkodott minden atalmát felhasználni a béke fentartása, a béke isszaállitása érdekében és általában a háboru orzalmainak enyhitésére.

Várnai t. képviselőtársamtól közbeszólás alakában azt kérdeztem, hogy ő azonositja-e magát az ltala citált klasszikus tanunak abban a cikkben angoztatott felfogásával, de erre nem kaptam álaszt. Pedig a kérdést azért intéztem hozzá, mert n őt általában egy objektivitásra törekvő emberek ismerem, s igy fel akartam tételezni, hogy ő mert jobb klasszikus tanukat is a pápaságnak a ilágháboruban tanusitott szereplését illetőleg és nkább azoknak a tanuknak véleménye lesz reázve irányadó, mint az általa citált klasszikus anunak véleménye. Várnai t. képviselőtársam i. citálhatta volna a berlini Vorwaerts-et, *(Ugy an! a balközépen.)* amely ismételten elismerte, ogy a pápa mindent elkövetett, ami az ő részéről hetséges volt; *(Ugy van! balfelől.)* elkövetett indent, hogy a háborut megakadályozza; elköveett mindent, hogy a háborunak véget vessen; lkövetett mindent, hogy mitigálja a háboru szenedéseit; elkövetett mindent, hogy siettesse a békekötést, sőt aziránt is megtette a tőle lehetséges péseket, hogy résztvehessen a békekötés előkészitésében (**Huszár Károly**: Közvetitett!) és ott a keresztény igazságosság és keresztény morál szempontjait módjában legyen érvényesiteni. (**Huszár Károly**: Történelmi tény, hogy Európa öngyilkosságának nevezte a háborut!)

T. Nemzetgyülés! XV. Benedek pápa uralkodott akkor, amikor a világháboru kitört, ő a trónralépése után azonnal, 1914 szeptember 8-ikán, tehát amikor még alig indult volt meg a világháboru, a konzisztóriumból békeszózatot intézett a nemzetekhez. Természetes, hogy ez a békeszózat nem talált megfelelő megértésre és azok a világhatalmak, amelyek a háborura éveken, sőt majdnem évtizedeken keresztül készülődtek, ilyen morális felszólitást elengedtek a fülük mellett, hiszen az ő imperialista terveikbe sehogyan sem illett volna bele egy ilyen erkölcsi tényező figyelmeztetését figyelembe venni és abbahagyni a háborus előkészületeket, illetőleg a már meginditott háborut.

December 13-án a Vatikán hivatalos lapja közölte, hogy a pápa karácsonyi fegyverszünetet javasolt a hadviselő feleknek. A javaslatot azonban az orosz kormány határozottan elutasitotta s igy természetesen a többi hatalom sem engedhetett ennek a felhivásnak. Már 1915 elején javaslatot intézett a hadviselő felekhez, hogy cseréljék ki kölcsönösen harcképtelen hadifoglyaikat, cseréljék ki a 45 éven túliakat, a papokat és orvosokat. A pápának ez a kivánsága bizonyos részben teljesedésbe is ment. Február 7-ikén és március 21-ikén egy engesztelő és könyörgő napot rendelt el az egész világ katholikusai számára, hogy imádkozzanak a békéért és ezzel érleljék azt a hangulatot, mely ennek a vérontásnak véget vessen. Május 25-ikén — még mindig 1915-ben, tehát a háborunak tulajdonképen első esztendejében — Vanutelli bibornokhoz levelet intézett, mely a nyilvánosságnak volt szánva, amelyben a béke szükségességét hangoztatta. Julius 28-ikán pedig apostoli intelem alakjában fordult az egész világhoz s követelte, hogy a hatalmak szálljanak magukba, próbálják a vérontást megállitani s a vitás kérdéseket a zöld asztalnál elintézni.

Azt hiszem, még nem került nyilvánosságra a pápai diplomáciának mindaz a jegyzékváltása, melyet a különféle hatalmakkal folytatott azért, hogy a háborut restringálja és megszüntesse. 1917 augusztus elején azonban a háborus hatalmakhoz nyilvános felhivást intézett, hogy szüntessék meg a háborut. Ezt az akciót igen nagy diplomáciai előkészités előzte meg és a pápaságnak joga volt

azt remélni, hogy ez az akció valamelyes eredményt fog elérni. Sajnos azonban, Wilson és Michaelis — bár udvariasan — elutasító választ adtak és a háboru folyt tovább. Erzberger volt német centrumpárti képviselő és minister, akiköztudomás szerint igen erős tényezője volt a békepropagandának, emlékirataiban megirja, hogy kik kontrakarirozták a pápa fellépését *(Ugy van! a balközépen.)* és kik iparkodtak mindenképen lehetetlenné tenni, hogy a pápa békeszózatai megértő fülekre találjanak. Megirja például Erzberger az emlékirataiban, hogy a francia Nagy Oriens páholy átiratban fordult ez olasz nagypáholyhoz, melyben felhivta, hogy kövessen el mindent a pápa időelőtti békekisérleteinek sikere ellen, kövessen el mindent az ellen, hogy a pápának módja legyen, mint kezdeményezőnek szerepelni a békénél; kövessen el mindent, hogy a béke-asztalhoz, a béketárgyalásokhoz a pápát meg ne hivják, mert hiszen igy a klerikalizmus diadala lehetne egy igazságos és becsületes béke.

Nem a pápa és nem a papság volt tehát az oka annak, hogy az ő befolyása a béke érdekében érvényesülni nem tudott. Ő végtére lelki hatalom volt, aki csak lelki eszközökkel tudott hatni és akitől a francia, az angol és az orosz kormányzat még lelkileg is meglehetősen messze volt, nagyon természetes hogy a legkevésbé sem siettek a pápa intenciói szerint cselekedni. A pápa azért mindent elkövetett, hogy a háboru nyomoruságát lehetőleg enyhitse, hiszen az ő akciójára vezethetők vissza, — mint már emlitettem — egyrészt a hadifoglyok kicserélése, másrészt bizonyos háborus szünetek, amelyek módot adtak, hogy valamiképen egy kis respiriumot kapjanak a háborus felek; az ő agitációjára vezethető vissza az, hogy a háborus nyomoruságot pénzbeli adományokkal, a betegsegélyezés szervezésével igen sok országban enyhiteni tudták, hiszen magában Olaszországban 17 millió lirát gyüjtött a pápa, amely összegből a magyar vöröskeresztnek is jutott.

De mindenki tehet szemrehányást abban a tekintetben, hogy e lelki hatalomnak nem volt módjában érvényesiteni a maga lelki erejét és szellemi hatalmát a világháboru örjöngése közepette, azonban a szociáldemokrata párt szónokának ehhez nincs joga, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen.)* mert hiszen végeredményben a szociáldemokrata internácionálé szintén nem volt képes a háborut megállitani, megakadályozni, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen.)* pedig a szocialdemokraciának sokkal hatékonyabb eszközök állottak rendelkezésre, hiszen a munició- és ágyugyárak nagyobbára a hozzátartozó munkások erejével állitották elő a háboru folytatásához szükséges hadieszközöket. Ha ők nem voltak rá képesek, hogy a népeknek ezt a vérzivatarát megállitsák azzal a hatalmi és materiális erővel sem, amely fölött rendelkeztek: **(Lendvai István**: A vörös kalapáccsal!) ne csodálkozzanak azon és főkép ne hozzák fel vádnak, hogy a pápa a maga tisztára lelki hatalmával, a maga szellemi és erkölcsi eszközeivel olyan hatalmakkal szemben nem tudott érvényesülni, amelyek eddigi politikai állásfoglalásuk kapcsán politikájukat odahaza egyenesen a Vatikán és a pápaság intenciói ellen irányitották és semmiféle lelki kapcsolatot nem iparkodtak fentartani a katholikus egyház fejével. *(Ugy van! a balközépen.)*

Én azért, hogy nem tudta a háborut megállitani, nem tudom vádolni a katholicizmust, ahogyan nem vádolom a szociáldemokráciát sem, mert szerintem ciklon, szélvész és tengeri vihar ellen hiába próbálunk apró emberi erőkkel hatalmakat odaállitani, nem vagyunk képesek a szélvész és vihar dühöngését megállitani és az esernyőt hiába nyitjuk ki, ez nem fog használni semmit. Azt azonban el kell ismerni, — mert ezt kivánja az objekt igazság, ez a történelmi igazság — hogy a pápas és vele a katholikus egyház mindent elkövete amit az ő lelki eszközeivel és szellemi hatalmáv és morális befolyásával elkövethetett, hogy a vilá háboru kitörését akadályozza, annak végét si tesse s hogy a békét az igazság és a morál érde irányában és annak megfelelően tudja létrehoz *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépe* — **Pikler Emil**: Mégis csak gondoskodni kelle a tizparancsolat betartásáról, mert különben mi való akkor? — **Láng János**: Engedelmesked neki, aszerint kell élni! — *Zaj.)* Mélyen tiszt képviselő ur, theológiai vitákat a nemzetgyülése ugy-e bár, mégsem lehet folytatni; végtére is katholikus egyház tanitása is az, hogy az embern szabad akarata van és elsősorban rajta mul hogy milyen törvényt tart be és milyet nem, legy az állami, egyházi vagy egyszerüen természe törvény; az ember mindenen túl tudja mag tenni a maga szabad akaratával. **(Lendvai Istvá** Az olasz szabadkőmüvesek kontrakarrirozták le jobban a pápa törekvéseit!)

A második ügy, amelyre még ki akarok tér a frankügy. Briand a napokban a francia kam rában egy interpellációra adott válaszában köri belül azt jelentette ki, hogy ő teljesen megbizik magyar biróságban, hiszi azt, hogy a magyar bir ság itélete olyan lesz, amely meg fog felelni objektiv igazságnak s meg fogja nyugtatni a fra cia közvéleményt is. **(Lendvai István**: Dacá annak, hogy nem volt igazságügyminister, mi Vázsonyi Vilmos!) Hozzátette azonban, hogy várakozása ellenére ez még sem igy történné akkor kénytelen volna ezt az itéletet megapellál a nemzetközi fórumhoz — értvén ez alatt a hág döntőbirósagot. **(Strausz István**: Ezt is mondta Igen.

Szerintem Briand kijelentésének első rés teljesen megfelel az igazságnak. Mi hisszük, nek pedig nincs okuk nem hinni, hogy a magyar birós ezt az ügyet ugy fogja elintézni, hogy az megfelelj az objektiv igazság követelményeinek. Amik azonban azt mondja, hogy ha ez az itélet még se felelne meg az ő intenciójának, az ő szubjekt érzésének, akkor appellálni fog: nagyon szubjekt és nagyon sikamlós térre lépett a francia külüg minister, mert szerintem ő, aki távol van, ő, aki ne ismeri mindazokat a lelki momentumokat, am lyeket egy birósagnak minden bűnügy elbirálásán figyelembe kell vennie, ennek az ügynek a távolb objektiv birálója nem is lehet. Neki bele kell ny godnia, mint objektiv embernek, azok itéletéb akik minden körülményt mérlegelve, tudnak eg ilyen bűnügyben érdemleges itéletet hozni. egyébként is nincs a nemzetközi jogban semmifé alap arra, hogy büntetőbirósági itéletet a hág nemzetközi birósághoz valaki megfelebbezhesse *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen* A hágai nemzetközi biróság elé olyan hatalmi politikai konfliktusok tartoznak, amelyek a nem zetek között támadnak, *(Ugy van! Ugy van* amelyekből háboru keletkezhetik, melyet a nem zetek maguk között nem tudnak elintézni, mely ket azért kell döntőbiróság judiciuma és juris dictioja alá bocsátani, hogy a vérontást megaka dályozzák és a nemzetek közötti konfliktust béké úton likvidálják. Még sem lehet azt hinni, hogy hágai döntőbiróság bármely nemzet birósága felebbviteli birósága volna, ahová revizió céljáb lehet itéleteket felterjeszteni. *(Ugy van! Ug van!)*

Teljesen képtelenség azt mondani, hogy ez frankügy a magyar nemzet és a francia nemze között konfliktus okozója volna, hiszen épe Briand, de más francia politikusok is ismételte

ijelentették, hogy a magyar nemzetet ebben az
férben teljesen ártatlannak tartják, (**Pikler Emil**:
e a kormányra nézve ezt nem mondották!)
magyar nemzet becsületességéről meg vannak
győződve. Ők erről meg vannak győződve, amint
ell, hogy meggyőződve legyenek, hiszen azt
nki sem vonta kétségbe, sem kint, sem bent,
ogy a magyar nemzet távol áll ettől a bűnténytől,
gy hang a szélsőbaloldalon: És nem is lehet)
ogy a magyar nemzetnek nincs része ebben, a
agyar nemzet nem adott iniciativát és felhatal-
azást erre, a magyar nemzet hasznot nem várt
től, egyszóval semmiféleképen sem lehet a ma-
ar nemzetet sem bűnrészességgel vádolni, sem
lelőssé tenni azért, ami történt, lehetetlen tehát,
ogy konfliktus konstruáltassék a magyar és a
ancia nemzet között, márpedig a hágai döntő-
róságnak csak ahhoz volna köze, ha konfliktus
olna a magyar és francia nemzet között, ami,
erintem, a frankügyből kifolyólag teljességgel
éptelenség.

Annyi azonban bizonyos, — amit itt egyik-
ásik képviselő ur is hangoztatott, — hogy azt
szempontot mégsem lehet egészen figyelmen kivül
agyni, hogy megteremtődött bizonyos pszicho-
giai légkör arra hogy ilyen bűncselekmények
életkezzenek. Azt mondotta valamelyik szociál-
emokrata képviselőtársam egy közbeszólás for-
ájában, hogy végeredményében ne vádoljuk őket
zzal, hogy frankvitát csinálnak és ezzel megaka-
ályoznak minden egyéb munkát, mert hiszen a
ankvitát kellett, hogy megelőzze a frankhamisi-
ás. Ez logikailag tökéletesen igy van, ez kétségbe-
nhatatlan tétel, hogy viszont a frankhamisitást
egelőzte Trianon. *(Ugy van! a jobboldalon és a*
özépen. — **Pikler Emil**: A szénapanamákat is
rianon előzte meg?)

Egyszerre tudvalevőleg csak egy dologról
het beszélni s én most a frankhamisitásról beszé-
k. Egészen bizonyos, hogy a frankhamisitást
egelőzte Trianon s azért, ha valaki objektive
karja ezt az affért megitélni akár bent az ország-
an, akár kint, az országon kivül, lehetetlen neki
ttól eltekintenie, hogy van egy Trianon, amely
gy országot életképtelenné tett és olyan helyzetbe
odort, amelyben rendes, normális eszközökkel sok
mber nem látja lehetségesnek a talpraállást, az
ország egészének visszaállitását és igy nem győzvén
ürelemmel a várást, nem látván azokat az utakat,
ódokat, amelyek a javuláshoz bizonyosan elve-
etnek, ilyenféle kétségbeesett eszközökhöz nyul
s igy önmagának és az országnak ártalmára van.
Természetes dolog, hogy ezt figyelembe kell vennie
mindenkinek, aki kint és bent ebben a kérdésben
szavát hallatja. *(Ugy van! a középen.)* Mindezek
llenére kétségtelen azonban, hogy ezt az ügyet
ikvidálni kell. A frankügyön az országnak túl
kell esnie és mindenkinek kötelessége minden erejét
atbavetni, hogy a frankügy további kára nélkül
ikvidáltassék, vagyis lelkiismeretesen kell nyulni
ehhez a kérdéshez, mert kell, hogy minden politi-
kusnak, minden pártnak, ellenzéknek, kormány-
pártnak, kormánynak, ministernek és képviselő-
nek egyaránt lelkiismereti kérdése legyen ennek
az ügynek elintézése. Számot vessen magával
mindenki, aki hozzászól, vajjon használ-e az or-
szágnak vagy árt s vajjon azzal a pozicióval,
amelyben van és azzal a tekintéllyel, amelyet
élvez, ugy él-e, hogy az az ország további károso-
dását kizárja, vagyis ez lelkiismereti kérdés és
nekem fel kell tételeznem, hogy ezt a lelkiismeret-
beli vizsgálatot a kormány önmagával szemben
épen ugy megejti, mint ahogyan követelni kell
minden párttól és képviselőtől, hogy ezt a lelki-
ismeretbeli vizsgálást önmagával szemben ejtse
meg és ebben a kérdésben csak annyit mondjon,
amennyi az igazság érdekében szükséges, annyit
tegyen, amennyi az ügynek becsületes likvidálásához feltétlenül nélkülözhetetlen.

Erre igazán áll az, t. képviselőtársaim, hogy: »Videant consules!...«, vigyázzanak a konzulok, akárhol vannak, akármelyik párton vannak, akkor is, ha a kormányban vannak, vigyázzanak a konzulok, hogy az országot további gyalázat ebből az ügyből ne érje, hogy az ország a maga erkölcsi súlyának kisebbedése és károsodása nélkül ebből az áldatlan ügyből kijusson. Ezért össze kell fogni lelkiismeretesen mindenkinek, akinek szava van ebben a házban, a magyar közvéleményben, a magyar kormányzatban és közigazgatásban; mindenkinek össze kell fogni, hogy ezt a kérdést — ismétlem mégegyszer — az igazságnak megfelelően, de a nemzet kára nélkül likvidálni lehessen. *(Helyeslés jobbfelől és a középen.)*

Egy másik tapétán lévő kérdéshez is meg kívánom tenni észrevételeimet, t. i. a titkos társaságok kérdéséhez. Bevallom őszintén, nem értem egészen mindenkinek a buzgólkodását, amelyet most a titkos társaságok ellen tanusitanak. Nagyon jól emlékszem egy korra, amely évtizedeken keresztül tartott, amikor voltunk néhányan, akik folyton azt hirdettük, hogy a titkos társaságokra semmi szükség nincs, akik azt mondottuk, hogy minden becsületes célt lehet nyiltan szolgálni, akik azt hirdettük, hogy egy titkos hatalom létezése aggasztó, nyugtalanitó és vészedelmes jelenség, mert hiszen egy demokratikus és parlamentáris életben a kormányzat felelős mindazért, ami az országban történik s kell, hogy minden hatalom az övé legyen és kell, hogy minden iniciativa, a törvényhozást, a biráskodást, a közigazgatást, szóval egy ország kormányzását és uj berendezkedését illeti, a nemzetgyülés, respektive az országgyülés kezében legyen. Csak igy lehet aggálytalan az ember és csak igy bizhatik abban, hogy minden ténykedést minden cselekedetet megtalálhatja a felelős tényezőt, kérdőre is vonhat, a tévedéseket számonkérheti és azokat korrigálhatja. *(Ugy van! a középen.)* Mi tehát akkor is ellene voltunk minden titkos hatalomnak és társaságnak, amikor nagyon sokan ezt nem akarták tudomásul venni, amikor nagyon szépen takargatták ezeknek a titkos társaságoknak létezését, mindenféle humanisztikus és egyéb takaróval beburkolták őket és iparkodtak ugy odaállitani a közvélemény elé, mint amelyeknek a létezése bár titkos, amelyek bár hatalmat reprezentálnak, amelyek bár összeköttetésekkel rendelkeznek és akciókat is tudnak csinálni, bár a kezük elér a hivatalokba, a redakciókba és kormányzatba, de azért abszolute nem aggályosak; igy történt, hogy az ő működésüket egyáltalában nem kifogásolták. (**Reisinger Ferenc**: Kik ezek a takargatók? — **Budai Dezső**: A szabadkőmivesek! Ugyis tudja! Azt mondottam, hogy ezelőtt évtizedekkel már voltak olyanok, akik nem akarták ezt tudomásul venni, akik hallgatásukkal, sőt direkt védelmükkel, igenis takargatták a titkos társaságokat. Eltekintve attól, hogy milyen jogosultsága van valakinek a titkos hatalom ellen való felvonulásra, én és ez a párt mindenkinek hajlandók vagyunk segitségére menni, aki az erkölcsöt és hazafiságot sértő, a békét, a rendet veszélyeztető, az ország kárára levő titkos vagy nyilt hatalmak ellen harcot kiván folytatni és a magyar nemzetet abba a helyzetbe kivánja hozni, hogy minden akcióért meg tudja találni a felelős tényezőket. *(Ugy van! a középen.)* Akár ellenzéki részről indulnak ki az iniciativák, akár a kormány részéről, mi mindenkit támogatni fogunk, aki azt akarja elérni, hogy az országban ne legyünk kénytelenek aggódni, hogy vannak felelőtlen hatalmak, amelyek a maguk erejét erkölcstelen, antiszociális, nemzetellenes, békebontó és osztályellenes célok szolgálatára használják fel. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

Nem szabad azonban ezt a kérdést sem túlhajtani és itt is az objektiv megitélés álláspontjára kell helyezkedni. Ne méltóztassék azt mondani, mintha épen csak Magyarország volna az, ahol a titkos hatalmak felburjánzottak, ahol az államhatalmat veszélyeztetik, meg nem engedett irányba terelik és mindenütt másutt rend van, konszolidáció van, mert ott olyan kormányok vannak, amelyek a titkos hatalmakkal azonnal leszámolnak.

T. Nemzetgyülés! A háboru után ez általános jelenség. Mindig szoktak keletkezni félig vagy egészen titkos társaságok. Az amerikai polgárháboru után a legyőzött déli birtokos arisztokrácia megcsinálta a maga védelmére az egyenjogusitott négerrel szemben, az idegennel szemben a maga titkos szervezetét, a Ku Klux Klan-t. Ez a szervezet sokáig élt és elérte azt az eredményt, amelyet tőle vártak. A világháboru után Amerikában ez a titkos szervezet valósággal diadalutját és diadalmas bevonulását tartotta a legtöbb államban. Van olyan amerikai állam, ahol az állam kormányzója is a Ku Klux Klan szervezethez tartozik s ezt nyiltan vallja is. Ez a szervezet a szabad Amerikában mint titkos szervezet, mint a világháboru egyik szüleménye áll fenn és ott is elég munkájába és küzdelmébe kerül a demokráciának, a parlamentnek, hogy ezt a titkos hatalmat legyőzze s visszaszoritsa azok közé a keretek közé, amelyek között talán még valami hasznos és még üdvös munkálkodást is tudna kifejteni. Nekem is volt alkalmam látni egy ilyen Ku Klux Klan felvonulást. Láttam véletlenül egy éjszakai gyülését és mondhatom, meg vagyok arról győződve, hogy Magyarországon semmiféle titkos hatalom nem hódol ilyen ceremóniáknak és semmiféle titkos hatalom nem reprezentál ekkora erőt, nem mutat ekkora agilitást és messziről sincs akkora befolyása, mint a szabad Amerikában a Ku Klux Klan-szervezetnek van.

De nemcsak Amerikában, hanem Németországban, Franciaországban is hemzsegnek a különféle ligák. Valamelyik napilap a napokban mutatta ki a franciaországi szervezeteket, amelyeknek egyrésze titkos, másik része nem titkos és nagyon valószinü, hogy a nem titkos szervezetek közül is akárhánynak is van titkos és nem titkos része, mint ahogyan a legnyilvánosabb egyesületnek is van olyan cselekedete, tanácskozása és megállapodása, amelyet nem szoktak a nyilvánossággal közölni. *(Ugy van! a középen.)*

Németországban a legtöbb egyesület nyilvános volt. A versaillesi békekötés ezonban ezeket az egyesületeket eltiltotta, mire ezek átalakultak titkos egyesülésekké és azóta, azt hiszem, azokat a célokat, amelyektől a franciák féltek, sokkal jobban szolgálják, mint azelőtt.

Itt van Olaszország. Olaszországban 1920-ban a szindikalisták elfoglalták a fémipari telepeket s az egész fémipart a kezükbe keritették. A parlament, amely e szocialdemokráciának és a liberális pártnak az összetétele volt, tehetetlenül állott ezzel a mozgalommal szemben és akkor keletkeztek a fasiszta-csoportok; ezek először titokban, azután nyiltan vették fel a harcot és hat heti, illetőleg 60 napi megszállás után a szindikalistáktól visszaverekedték az üzemeket a magántulajdon kezébe s megkezdődött az a harc, amelynek élére végül Mussolini került. Tehát nemcsak Magyarországon, hanem mindenütt a világon a világháboru után felburjánzottak a titkos társaságok, a titkos és nyilt szervezetek, a különféle ligák, amelyeknek az volt a közös tulajdonságuk, hogy lehetőleg lebecsülték a parlamentet, nem sokat törődtek a kormánnyal, amelyet többnyire hibáztattak; igen szivesen nyultak az erőszak fegyveréhez. De ezen sem lehet objektive csodálkozni, mert azok az emberek, akiket 3—4 esztendőn keresztül az erőszak tiszteletére tanitottak, akik a naboru[illegible] abban nevelődtek éveken keresztül, hogy a legf[illegible] törvény az erő és az erőszak, ezt a mentalit[illegible] máról-holnapra nem tudták megváltoztatni, e[illegible] nevelés és érzés sokáig bennük maradt és min[illegible] országnak a konszolidáció utján egy igen n[illegible] utat kell megtenni, amig végre az emberekbe [illegible] visszajön a törvény és a tekintély tisztelete, vis[illegible] jön a parlamentáris, a politikában használhat[illegible] egyedül használható eszközökben való bizal[illegible] egyszóval, amig mindenki a törvények keretei k[illegible] helyezkedik és letesz mindenféle olyan cél[illegible] amelyet önhatalmulag, akár erőszakkal, a[illegible] puccsok utján kiván érvényesiteni.

E tekintetben Magyarország helyzete r[illegible] rosszabb, mint a többi államoké, különösen r[illegible] rosszabb akkor, ha azt is figyelembe vesszük, h[illegible] Magyarországon nemcsak a világháboru és an[illegible] jelenségei rontották el a közrendbe vetett hitet [illegible] törvény tiszteletét, hanem utána még a kommu[illegible] mus időszaka, zsarnoksága is itt volt, *(Ugy v[illegible] a középen.)* amely kétségkivül szintén kellett, h[illegible] nyomokat hagyjon az embereken és különösen [illegible] keltse az erőszakhoz való vonzódást, amely a[illegible] kilátást nyujtja az egyénnek, hogy szociális [illegible] potán hirtelen erőszakkal is tud változta[illegible] miután pedig a nyomoruság óriási, ez a gond[illegible] kétségkivül állandóan csábitó erővel bir. Ismét[illegible] azonban, nincs szükség titkos szervezetekre, [illegible] **kots József**: Nincs bizony!) nincs szükség ti[illegible] társaságokra, minden becsületes célt nyiltan l[illegible] és kell is szolgálni. *(Ugy van! a középen.)* Le[illegible] is meg a bátorsága mindenkinek, hogy a maga [illegible] győződését nyilt, alapszabállyal biró egyesüle[illegible] ben vallja, azok érdekében dolgozzék és harco[illegible] Legyen meg a polgári társadalomban is az a bá[illegible] ság, hogy a maga felfogásáért nyiltan sikras[illegible] azt dokumentálja, azt egy egyesületbe vagy pá[illegible] való belépéssel lefixirozza és leszegezi. Legyen [illegible] benne az az áldozatkészség, hogy politikai fel[illegible] sáért áldozatot is tud hozni, mert ha ez a pol[illegible] társadalomban megvan, akkor a polgári társ[illegible] lomnak nem kell folyton attól félnie, hogy a[illegible] akik a polgári társadalomtól egy bizonyos [illegible] elválasztják a maguk érdekeit, megszerveződ[illegible] maguk megszervezett erejével a polgári társ[illegible] lommal szemben fognak tudni a gazdasági éle[illegible] és az államban érvényesülni.

Szerintem azonban a kormányzat legfonto[illegible] teendője volna először az, hogy mindenki, aki t[illegible] társaságok keretén belül törvénybe ütköző c[illegible] kedetet követ el, fokozott súlyossággal bünte[illegible] sék *(Ugy van! a középen.)* s ne enyhitő, ha[illegible] súlyosbitó körülmény legyen az, hogy ha v[illegible] arra hivatkozik, hogy ő, egy titkos társasá[illegible] tagja lévén, külső inspirálásra cselekedett [illegible] felelősségben osztozik rajta kivül még egy tes[illegible] is, amely neki utasitásokat vagy legalább is ös[illegible] zést adott egy bűntény elkövetésére. Ha a ju[illegible] tura ezt az álláspontot fogja elfoglalni és képvi[illegible] akkor mindig kevesebben lesznek azok, akik [illegible] guk bűnének fedezése céljából egy társas[illegible] való tartozásra fognak hivatkozni.

A másik és szerintem sokkal fontosabb [illegible] az, amely annakidején a néppártnak, késő[illegible] kereszténységszocialista-pártnak, ma pedig am[illegible] pártnak, amely a kettőből együtt nőtt és al[illegible] ki, állandó, évtizedes követelése: kodifikálja [illegible] a kormány a gyülekezési és egyesülési jogot. [illegible] *van! a középen.)* Mert, hogy mi éveken, évtize[illegible] keresztül csak rendeletekkel tudjuk ezt a [illegible] szabályozni és a magyar nemzetgyülés még [illegible] tudott eljutni odáig, hogy ezt a vitális jogot k[illegible] kálja és tiszta helyzetet teremtsen: ez a parla[illegible] tarizmus óriási mulasztása, amelyet végre [illegible] rálni kell, *(Ugy van! balfelől és a középen.)* [illegible] azt még sem lehet egészséges állapotnak n[illegible]

ni, hogy pl. egy politikai vagy egy szociális gyü-
s engedélyezhetése, egy szervezkedésnek haza-
as vagy nem hazafias, szükséges vagy nem szük-
ges, a közrendet támogató vagy támadó jellege
lett egy alsóbbrendü közigazgatási hatóság dönt-
in. *(Ugy van! balfelől és a középen.)* Nekem annak
vidéki közigazgatási hatóságnak politikai judi-
uma és belátása nem garancia arra, hogy ő
elyesen itéli meg annak a szervezetnek súlyát,
ilját, fontosságát, amely szervezet ott egy gyülést
kar tartani, amely ott egy helyi csoportot kiván
ikotni, amely egy szóvel bizonyos gazdasági vagy
irsadalmi érdekeket akar ott képviselni. Ezt a
érdést végre okvetlenül törvényesen kell szabá-
ozni, azért én a kormánytól azt kérem és azt
árom, hogy akkor, amikor a titkos társaságok
len meginditja a harcot, — amelyben én és azt
iszem pártom is támogatni fogja őt, — akkor
gyszersmind kodifikálja a gyülekezési és egye-
ülési jogot, *(Helyeslés a középen.)* mert ezt a
ulasztást a közrend és a köznyugalom érdekében
égre egyszer helyre kell pótolni. (**Petrovácz Gyula:**
send a szélső baloldalon! — **Lendvai István:**
ellemző!)

Ezután át kivánok térni azokra a kifogásokra
s panaszokra, amelyek több oldalról a parlamen-
arizmus ellen, speciell a nemzetgyülés munkás-
ága, tevékenysége és jelentősége ellen a sajtóban
s, könyvekben is és itt a Házban is felhangzottak.
Pakots József: Klebelsberg minister ur beszélt a
arlamentarizmus ellen. — **Lendvai István:** Hol
eszélt? — **Pakots József:** Miskolcon!) Frühwirth
Mátyás, Karafiáth Jenő t. képviselőtársaim, a
úlső oldalról pedig Várnai Dániel t. képviselőtár-
am egyaránt panaszolták, hogy a nemzetgyülés
neddő, hogy a nemzetgyülés nivója dekadens,
ogy nem tudja a közönség, a magyar nép a maga
eménységét teljes egészében a mai nemzetgyülésbe
s ezen túlmenőleg a parlamentarizmusba helyezni,
ogy itt kétségkivül valami akadozás van, hogy
tt valami nincs egészen rendben a törvényhozás-
ak ebben a masinájában, hogy valamiképen
ondolkozni kellene azon, hogy hogyan emeltes-
ék a parlament, a nemzetgyülés nivója, hogyan
meltessék annak munkaképessége, hogyan sze-
ezze vissza azt a bizalmat, amelynek ez a nemzet-
yülés formailag tulajdonképen a letéteményese
olna. *(Ugy van! a középen.)* Ezzel a bajjal, ame-
yet a t. képviselő urak panaszoltak, szerintem
egészen komolyan kell foglalkoznunk. Nemcsak itt
nálunk, hanem egész Európában lehet tapasztalni
ezt a jelenséget, hogy a parlamentarizmus általá-
ban véve elvesztette azt a régi súlyát és befolyását,
melynek még egy évtizeddel ezelőtt örvendett.
(**Lendvai István:** A fasizmus ennek a reakciója!)
Azt kell tapasztalnunk, hogy a tömegek egy része
megveti a parlamentarizmust, a másik része egye-
nesen gyülöli s általában véve folyton szaporodik
azok száma, akik a modern törvényhozói munka
teljesitésére ezt az apparátust, a parlamentariz-
must nem tartják már kielégitőnek. (**Lendvai Ist-
ván:** Nagyon természetes!) és keresnek módokat,
hogyan és mint lehetne a modern igényeknek meg-
felelően a parlamentarizmust megreformálni, hogy
tényleg megfeleljen a modern élet törvényhozói
kivánalmainak.

Kik vannak ellene általábanvéve a parlamen-
tarizmusnak? Ellene vannak mindenütt a világon
azok, akik monopolisztikus gazdasági hatalmat
élveznek: a különféle pénz- és iparbárók, általában
azok a trösztök és kartellek, amelyeknek vezetői a
gazdasági életnek jóformán koronázatlan királyai,
despotái. Ezek általábanvéve nincsenek túlságosan
elragadtatva a parlamentarizmus által, mert hiszen
bár nagyon jól meg tudják találni a módját annak,
hogy a parlamentarizmuson keresztül is elérjék a
maguk kapitalista célját, és a maguk gazdasági
érdekeit meg tudják védeni a demokratikus par-
lamenten keresztül is, mégis ő nekik sokkal kényel-
mesebb volna kevesebb emberrel állni szemben, a
nyilvánosság helyett titkos tárgyalásokkal elintézni
bizonyos életbevágó gazdasági kérdéseket, nekik
sokkal jobb volna csak a bürokráciával tárgyalni
és lehetőleg a parlamentarizmus ellenőrzését ki-
zárni. *(Ugy van! a balközépen és a középen.)* Ezért
kétségtelen, hogy a gazdasági monopóliumot élve-
zők nem fognak tartozni a jövőben a parlamenta-
rizmusnak a vérpadig menő védelmezői közé, mert
ők meg fognak tudni egyezni a diktátorokkal is,
akár választott diktátor legyen az, akár pedig
puccs utján került légyen az állam élére.

A második csoport, mely nem rokonszenvezik
a parlamentarizmussal, az a kisebbség, amely
hozzá van szokva a terrorisztikus fellépéséhez és
amely a terrorban találja a legbiztosabb utját a
maga érvényesülésének. Ide tartoznak a bolseviki
hajlandóságu proletár kisebbségek; amelyek, tud-
ván azt, hogy a demokráciával és a demokcácia
szellemében hosszu-hosszu időn keresztül nem
tudnak érvényesülni, ilyen terrorisztikus, parla-
menten kivüli, tirannikus, diktatórikus uton pró-
bálnak hatalomhoz és érvényesüléshez jutni. Leg-
jobban mutatja ezt ugyebár a közel multból nálunk
is ismert proletárdiktatura, (**Pikler Emil:** Vannak
fehér bolsevisták is, nemcsak vörösek!) amely a
nevében is hangsúlyozta, hogy nem a parlamenta-
rizmus utján, nem a demokrácia utján, hanem
diktatorikus uton kivánja szolgálni a maga céljait.

A harmadik csoport, amely ellene van a parla-
mentarizmusnak, az arisztokratikus hajlandóságu
intelligenciának egy része, amely sohasem hajlandó
akceptálni azt, hogy ő politikai jogok és befolyás
tekintetében egyforma legyen azokkal, akik intel-
ligenciában, származásban, látókörben alatta állá-
nak. Ez talán a parlamentarizmus szempontjából
a legkevésbé veszedelmes kategória.

A negyedik kategória a tettre vágyó fiatalság.
Nem szabad ezt a kategóriát kicsinyelni, mert a
háboruban felnövekedett fiatalság jókora része
egyszerüen locsogó szinteret lát a parlamentben,
pedig az ő felfogása az, hogy nem a beszéd, hanem
a tett az élet követelménye. A parlamentarizmus
azonban a maga természete szerint csak megegye-
zéssel, csak meggyőzéssel tud kormányozni, nem
paranccsal, nem kényszerrel. Természetes dolog,
hogy a parlamentnek az életeleme a beszéd, a beszéd
utján való meggyőzés, előkészités, ideáknak és
törekvéseknek kiérlelése. Ez azonban lassu munka
és ezt a lassu munkát a türelmetlen fiatalság, a
tettek mezején felnőtt fiatalság nem tudja esztí-
málni. Azt megveti és ezért nagyon könnyen haj-
landó olyan szekért tolni, amelynek irányitója azt
igéri, hogy a beszéd instrumentumát elmellőzi s
egyszerüen saját instinktusa, a saját meggyőző-
dése, a saját lelke után fog menni és tettekkel
fogja megmutatni, hogyan lehet a szociális nyomo-
ruságot megszüntetni és ujra alapozni a romba-
dőlt államot és társadalmat.

Ha azt vizsgáljuk, vajjon mindezeknek a fel-
fogásoknak van-e valami komoly alapjuk, van-e
valami olyan forrásuk, amelyből táplálkoztak, az
kell mondanunk, hogy igen, mégpedig azért, mert
lényeges különbség van a mai parlamentek és a
régi parlamentek hivatása között. *(Ugy van! a
balközépen.)* A régi parlamentarizmus, különösen
Angliában — ahol ez a kormányforma kialakult és
ahol elérte azt a legmagasabb tökélyt, amelyet a
kontinens nemzetei tudnak ugyan utánozni, de
elérni nem — a maga első és igazán virágzó etapjá-
ban tulajdonképen a nemzetet képviselte a mon-
archiával szemben, a nép jogait iparkodott biz-
tositani az uralkodóval szemben.

Amig ez volt a parlamentarizmus főszerepe
és karaktere, amig az uralkodó hatalommal, az

egyeduralkodóval szemben képviselte a nemzetet és iparkodott a nemzet szociális és gazdasági helyzetét megalapozni és kifejteni, addig a parlamentarizmusnak könnyü dolga volt, mert mégis bizonyos egységet kétségkivül mindig tudott teremteni a szembenálló hatalommal, a monarchiával szemben. És az az idő volt a parlamentarizmus virágzásának kora, mig ez volt a helyzet. Ma azonban már nem annyira a politikai jogok kivivása a nemzetgyülések és a parlamentek feladata, mert — legalább is elvileg — a politikai jogok mindenki számára biztositva vannak. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ismétlem, legalább elvileg és legalább papiroson. A tény ma a világon általában véve az, hogy nem a politikai szabadságokért és a politikai jogokért kell ma a parlamenteknek harcot vivniok, hanem rendezniök kell azt a gazdasági és szociális helyzetet, amely a modern államokban kialakult. Vagyis a parlamenteknek most sokkal inkább gazdasági és szociális feladataik vannak. És tulajdonképen itt nem funkcionál teljesen a mai parlamentarizmus masinája. Mert a parlamentáris demokrácia csak többséggel tud dolgozni, többség nélkül nem tudja célját érni, nem tud törvényt alkotni, szóval nem tud kormányozni. Többségeket alkotni azonban folyton nehezebb lesz. Miért ? Azért, mert a gazdasági és szociális érdekek vonultak be a nemzetgyülésekbe és a parlamentekbe, ezek az érdekek pedig sokkal kevésbé egyeztethetők össze, mint azok, amelyeknél egyszerüen csak jogról és szabadságról volt szó. Itt egymással teljesen áthidalhatatlan álláspontok kerülnek szembe, igy pl. a szociáldemokrácia álláspontja, amely a magánvagyon elvének tagadását vallja és a polgári pártok álláspontja, amely a kapitalisztikus forma továbbfejlesztését tartja egyedül lehetségesnek.

De hozhatnék fel más ilyen összeegyeztethetetlen álláspontokat is, hiszen a »világnézet« kifejezés tulajdonképen ezeket a problémákat foglalja magában. Amikor én ezt mondom, hogy köztem és pl. a szociáldemokrata párt között világnézeti különbségek vannak, akkor én arra gondolok, hogy bizonyos gazdasági, morális, jogi problémák tekintetében az én felfogásomat nagy akadály, nagy ür választja el attól a felfogástól, amelyet ugyanezekben a kérdésekben pl. a szociáldemokrata párt vall magáénak. Látjuk, hogy a többség kialakitása folyton nehezebb probléma. Látjuk ezt Franciaországban és Németországban is, ahol a demokrácia az általános, egyenlő, titkos választójog révén teljesen érvényesül. Ezekben az országokban is évről-évre nehezebb lesz a parlamentben egy kormányzati többség összehozása, épen azért, mert az érdekellentétek, a gazdasági, a szociális ellentétek szétszakitják ezt a demokráciát apró csoportokra, amelyeket azután egy-egy kormányzat támogatására összehozni rendkivül nehéz.

T. Nemzetgyülés ! Mindenütt érzik, hogy a parlamentarizmus mai formájában, eddigi formájában mindig nehezebb eszköze lesz a modern törvényalkotásnak, mindig hosszabb szüneteket tart, mindig nagyobb a surlódás, több a szalmacséplés és kevesebb a mag, amely ebből a cséplésből kihull. Ezért mindenütt iparkodnak megkerülni a parlamenteket. Megkerülik pl. azzal, hogy életbevágó szociális és gazdasági kérdések megtárgyalását elvonják a parlamentektől. Csinálnak külön anketeket, amelyekre összehivják a szakembereket, akik megérleljenek egy-egy gondolatot a törvényalkotásra. Ha ezek nem is tudnak ilyen törvényjavaslatokat megszavazni, kétségtelen azonban, hogy ez mutatja azt a nizust, hogy igyekeznek kivonni a parlamentből a parlament legfontosabb teendőit : a gazdasági és szociális kérdések rendezését. (**Strausz István** : Nem helyes !) Például mi is adtunk felhatalmazást a kormánynak, de adtak Németországban is, Franciországban is, amelynek segitségével, nagyon sok igazán életbevágó parlamentáris dolgot kivontak a parlament hatásköréből. Nálunk itt van a 33-as bizottság, itt van a Takarékossági Bizottság, amely lakásrendeleteket és egyebeket tárgyal (**Petrovácz Gyula** : Fényes eredmények !) amelyek tulajdonképpen a parlament munkakörébe tartoznának ; a vámtarifát is rendelettel léptették életbe. Ezenkivül egész sereg ilyen dolgot sorolhatnék fel. Az bizonyos, hogy megvan az a nizus nálunk is és másutt is, hogy súlyos gazdasági problémákat elvonjanak a parlament kompetenciája elől. Ezzel beismerik mindenütt a világon hogy a parlament reformra szorul, hogy a parlament működése nem egészen megfelelő s ennek következtében bizonyos pótlásáról kell gondoskodni.

Ez még a jobbik eset, amikor ahelyett, hogy becsületes parlamenti reformon gondolkoznának igy megpróbálják időlegesen áthidalni a nehézségeket s parlamenten kivüli tényezőkkel próbálják elvégeztetni a parlament munkáját. Nagyon sok helyen azonban — és nálunk is bizonyos fokig — nem ilyen formában kivánják a parlamentet megkerülni, hanem egyszerüen diktatura után sóhajtoznak ; diktatura után, amely minden esetre antiparlamentáris, de nem egészen biztos, hogy antidemokratikus. Iparkodnak ilyenkor pl. egy választott emberre kivételes hatalmat ruházni, hogy a azután ezzel a kivételes hatalommal pótolja a nehézkesen dolgozó parlamentet és vigye keresztül azokat a reformokat, tegye meg azokat a szükséges gazdaságpolitikai intézkedéseket, amelyektől egyes társadalmi osztályok a maguk szociális helyzetének megjavitását várják. És minél nehezebben dolgozik egy parlament, minél jobban elszakad a néreális szükségleteitől, minél kevésbé tud megfelelni azoknak az igényeknek, amelyeket a dolgozók támasztanak a törvényhozással szemben, minél inkább átérzik a dolgozó tömegek, az adófizető milliói, hogy azok a problémák, amelyek őket érdekelik s amelyek jóformán egyedül érdeklik őket alig jutnak szóhoz a nemzetgyülésen, alig találnak komoly megvitatásra, főként pedig nem találnak megoldásra : annál könnyebben fordul a hangulat ha ennek valaki hangot ad, ha ezt valaki megnevez a parlament ellen és fordul esetleg a diktatura irányába. Ez annál inkább meg fog történni, minél inkább azt fogják látni a nemzetek, hogy a gazdasági élet itt és ott nem tett szert rossz tapasztalatokra a diktaturával. Ha több Mussolini fog akadni Európában, — ami nincs kizárva — ha a fasizmus más országokban is nagyobb hatalomra jut, — ami nincs kizárva, mert pl. Franciaországban, de magában Angliában is igen erős nizusok vannak amelyek a tömegeket ebbe az irányba terelik s ezért nem szabad ezt mint meg nem történhető dolgot kizárni — minél több lesz az ilyen példa, annál könnyebben megtörténhetik, hogy a parlamentarizmussal amugy is elégületlen tömegek egészen a parlamentarizmus ellen fordulnak és nem törődnek azzal, ha mindjárt diktátor is lesz az, aki az ő igényeiket kielégiti, aki azokat a törvényeket bármi féle formában életbelépteti, amelyektől ők a saját szociális és gazdasági helyzetük javulását várják esetleg a nemzet presztizsének emelkedését vagy szétszakitott erejének összesitését és ilyformán annak a hatalmi súlynak megnövekedését, amelyet minden nemzet iparkodik a nemzetközi tárgyalások nak mérlegébe dobni.

Mi ennek a konzekvenciája?

A »Nemzeti Ujság« cimü lapnak van egy cikksorozata, amelynek cime : »Mentsük meg magunkat !« Eltekintve attól, hogy ez a cikksorozat tényleg nagyon helyes akció, amennyiben iparkodik ráterelni az olvasók figyelmét azokra a proble

mákra, amelyek csakugyan problémái a magyar életnek, nekünk is bizonyos mementoul szolgálhat Mert én nem vagyok a parlamentarizmus ellensége. Amit elmondottam, azért mondottam el, mert barátja vagyok a parlamentarizmusnak Barátja vagyok azért, mert az államtudomány a mai napig nem tudott jobb formát kitalálni. (**Lendvai István**: De az élet különb formát talált ki!) De érzem, hogy a parlamentarizmusnak meg kell önmagát mentenie (**Horváth Zoltán**: Titkos választójog, és készen van a dolog. — *Zaj és derültség jobbfelől.* — **Horváth Zoltán**: Tessék a kormányt ebben a parlamentben megbuktatni!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Horváth Zoltán**: A parlamentarizmus alapja az, hogy meg lehessen buktatni a kormányt! — **Lendvai István**: Ezért kell ide egy Mussolini! — **Ivády Béla**: Franciaországban általános, titkos választójog van s még sincs baj a parlamentarizmussal?) Csendet kérek, képviselő urak!

Haller István: Horváth Zoltán t. képviselőtársam tőlem nem kérheti számon az egyenlő, titkos választójogot, mert a képviselő ur valószinüen tudja, hogy én ezért az álláspontomért pártot is hajlandó voltam cserélni, kormánypártból ellenzékbe menni és sok mindenféle egyéb terhet is vállaltam azért, mert kezdettől fogva ezt az álláspontot képviseltem. Tőlem tehát ne kérje számon, de azt hiszem, a pártomtól sem igen kérheti számon, mert egészen bizonyos vagyok benne, hogy a pártnak minden egyes tagja is ezen a véleményen van. (**Horváth Zoltán**: Akkor nem volnának a kormánytól függő képviselők! — *Zaj a baloldalon.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Kiss Menyhért és Horváth Zoltán képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni. (**Horváth Zoltán**: A kormány kinevezi a képviselőket!)

Haller István: A konzekvencia azonban, amelyet levonni kivánok a parlamentarizmusra vonatkozó fejtegetéseimből, az, hogy a parlamentnek meg kell reformálnia önmagát, de főként meg kell mentenie most önmagát (**Szabóky Jenő**: Jó házszabállyal!) Ha a nemzetgyülés a jövőben nem fog tudni egész komolysággal hozzálátni a gazdasági és szociális problémák tárgyalásához és megoldásához, ha a pártok külön-külön és a politikusok is nem fogják megtalálni a szorosabb kontaktust a dolgozó tömegekkel, az egész néppel, ha nem fogják tudni áthidalni ezt ez ürt, amely ma kétségkivül megvan a nemzet közvéleménye és a nemzetgyülés között, akkor a parlamentarizmus a saját életét gyengiti és veszélyeztti, és akker ezt a nemzetgyülést vagy parlamentarizmust nem fogja tudni senki sem megmenteni (**Horváth Zoltán**: Magyarországon 1848 óta nem volt parlamentarizmus!)

Én azt akarnám, hogy mindenki érezze azt a felelősséget, — minden párt és minden politikus, — amellyel tartozik magának a nemzetgyülésnek és azoknak a tömegeknek, amelyeknek a nemzetgyülés a törvényhozó testületét alkotja Csak ha ez a lelkiismeretesség, ez a komoly kötelességérzet urrá lesz a parlamentben és ennek minden egyes pártjában, csak akkor látom én veszélytelennek az általam emlitett négy kategória mozgolódását, felfogását, akkor nem tartok én attól, hogy Magyarországon is, mint másutt a diktatura felé fog haladni a nemzet közgondolkozása.

Legyen szabad most áttérnem arra a felhivásra, amelyet Jászai Samu t. képviselőtársam intézett ehhez az oldalhoz. Jászai Samu t. képviselőtársam t. i. azt mondotta beszédében, hogy ő nem venné zokon, ha ezen az oldalon felállna valaki és cáfolná a szocializmust. Azért nem venné ezt zokon, mert ő ellensége a személyeskedésnek, gorombáskodásnak, felindulásnak, ellenben szeretné, ha itt a nemzetgyülésen nivós vita volna. Ezért quasi szellemi tornára hivja fel ezt az oldalt, hogy nekik is módjukban legyen elvi kérdéseket tisztázni és itt a Házban elvi vitát folytatni. Én a magam részéről mindig ellensége voltam minden személyeskedésnek, és azt hiszem, eléggé hosszu parlamenti működésem alatt egyetlenegy eset sem fordult elő, hogy nekem valakivel itt a nemzetgyülésen személyi konfliktusom lett volna. Iparkodtam minden kérdéshez elvi alapon hozzászólni és szerény tudásommal hozzájárulni ahhoz, hogy a kérdések objektiv megvilágitásban minden oldalról felderitve álljanak a nemzet közvéleménye előtt. Ezt a célt szivesen szolgálom a jövőben is, és ezért ennek az invitálásnak a magam részéről örvendek. De örvendek ennek azért is, mert az én meggyőződésem — mint ahogyan különben már utaltam erre beszédem folyamán — az, hogy a nemzetgyülésnek szociális és gazdasági problémákkal kell foglalkoznia. Meggyőződésem az, hogy a világpolitika, a nemzetközi és a nemzeti politika tengelye tulajdonképen a tőkének és a munkának problémája. E körül jegecesedik apránként minden harc és minden pártnak jövője, jelenlegi súlya attól függ, hogy hogyan foglal állást e problémák tekintetében. Mert mindig nehezebb lesz pártokat hatalmi erővel fentartani; mind nagyobb szükség lesz arra, hogy a tömegek érezzék, hogy az a párt, amely őket magához invitálja, képviseli azt a lelkiséget, amely bennük lakik és képviseli a maguk szociális, gazdasági és politikai felfogását teljes egészében. (**Horváth Zoltán**: Ezért kell az általános, egyenlő és titkos választójog!) Szerintem tehát, t. Nemzetgyülés, ezeket a problémákat, a tőke és a munka körüli problémákat ennek a Háznak igenis kétség kivül komolyan kell tárgyalnia minél többször, hogy itt világosan lássuk a hadállásokat, hogy itt tényleg objektive tudjuk, hogy melyik párt, melyik ember politikai elvek szempontjából mit tartson a másikról.

Ha a magam részéről nem osztozom Hegedüs Loránt felfogásában, aki 1919 október 26-án azt mondotta, hogy *(olvassa):* »Szerintem a marxizmus egész Európában megbukott, kiégette a bolsevizmus. Igazi szociáldemokrata nem hihet többé a marxizmusban«. Én nem vagyok ezen az álláspontón, nem vagyok erről meggyőződve mert számolok azzal, hogy tömegek nem szoktak olyan könnyen meggyőződést cserélni. Különösen nem az olyan tömegek, amelyekhez bizonyos meggyőződés bele van nevelve és amelyeknél bizonyos meggyőződés az öntudatnak egy részévé lett. Ezek a tömegek nem cserélnek máról-holnapra bázist, politikai alapelvet és igy bizony Hegedüs mondása és a világháboru, valamint a bolsevizmus tanulságai ellenére is nekem az a véleményem, hogy Európában és általában a világon még nagyon sokáig lesznek tömegek a marxizmus álláspontján, nagyon sokáig lesznek még politikai pártok és frakciók, amelyeknek motorikus ereje lesz ez a felfogás. *(Zaj.)* Épen ezért minden parlamentnek komolyan kell számolnia ezzel az erővel és számot kell vetnie azokkal az elvekkel, amelyeket képvisel ez a párt s amelyekkel szemben áll egy másik párt, amely ezeket részben vagy esetleg egészben elfogadja vagy elveti, de denique állást kell foglalnia azokhoz a problémákhoz, amelyek alapját képezik a szociáldemokráciának és amelyek kell, hogy irányitsák parlament működését is.

Mielőtt ebbe belemennék, azt is kénytelen vagyok előrebocsátani, hogy én nem szoktam elitélni generaliter egy pártot. Én a szocláldemokráciában sem látok egyszerüen csak lázadást a társadalmi rend ellen; nem látok egyszerüen csak egy forradalmi tünetet, amellyel, mint ellenséggel kell az államhatalomnak szemben állania; én a szociáldemokrata tömegekben nem látok egyszerüen csak vörös lángolást és osztálygyülöletet: ennek

következtében én a tömegek képviselőiben sem látok egyszerüen csak egy negativumot, tagadást, nem látom őket egyszerüen olyanoknak, akikkel nem lehetne együtt dolgozni, akikkel nem lehetne bizonyos kérdésekben együtthaladni, akikkel nem lehetett mint parlamenti tényezőkkel számolni s akikkel bizonyos közös pontjaink ne lehetnének.

Én ebben a tekintetben a német centrum álláspontján vagyok, amely komolyan akarva a maga szociális programmjának megvalasitását, adott esetben azokkal, akik ugyanazt a szociális programmot akarták megvalósitani, habár más világnézetből indultak ki, más égtájról jöttek, de azon a ponton találkoztak — egyesült erővel próbált a kapitalizmus ellenállásával szemben itt-ott egy-egy szociális követelésnek érvényt szerezni.

Én a magam részéről szintén ezen az álláspon-ton vagyok és azt hiszem, ha kölcsönösen abszolute komolyan vesszük a magunk szociális felfogását és munkásbarátságát, ha egyformán azon a meggyőződésen vagyunk, hogy a nemzeti élet virágzásának a munkásosztály szociális jóléte elenged hetetlen feltétele ; ha egyformán azon a nézeten vagyunk, hogy nem lehet egy államban komoly haladásról beszélni, ha a dolgozó tömegek standardját nem iparkodunk emelni és őket emberhez méltó élethez juttatni, ha ezen a véleményen vagyunk kölcsönösen : akkor igenis kell, hogy nem egyszer megtaláljuk a közös cselekvésre inditó rugókat, megtaláljuk azt a közös érdeket, amelyet a munkásság szociális érdekének javára kölcsönösen és együtt támogathatunk. (**Sütő József**: Ugyanezt vallottuk szószerint ! — **Lendvai István**: De mást cselekedtek ! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Én tehát a munkásság szociális igényei kielégitésének hive vagyok, és pedig 100 százalékig. *(Helyeslés.)* Ami a munkásság szociális bérköveteléseit, munkaidőköveteléseit, egészségügyi követeléseit, kulturális követeléseit, szabadságjogait, szervezkedési szabadságát, egyszóval mindazt illeti, ami az emberi méltóság kivivásához, a munkásjólét megalapozásához szükséges, ebben a tekintetben én és — azt hiszem, nyugodtan kimondhatom — egész pártom 100 százalékig ott van ! *(Ugy van ! Ugy van ! a középen.)*

Ami engem a szociáldemokrata párttól elválaszt, az kétségkivül elvi meggyőződésem. Én a végcélt, a metódusokat, bizonyos gazdaságpolitikai elveket, amelyekre a szociáldemokrata párt felépit a maga épületét, a maga politikai taktikáját, nem tudom egészében helyeselni, annak egy része meggyőződésemmel ellenkezik, és épen ezért azzal elvi ellentétben akarok lenni és maradni, mert én sohasem fogom alárendelni meggyőződésemet olyan meggyőződésnek, amely az enyémmel ellenkezik, de tiszteletben fogok tartani minden ellentétes meggyőződést is.

Épen ezért engedje meg a t. szociáldemokrata párt, hogy Jászai Samu t. képviselőtársamnak felelve, kifejtsem, hogy miért tartom én lehetetlennek, hogy mi, polgári társadalom, vagy mi, keresztényszocialisták akceptáljuk e szociáldemokrácia alapelveit, metódusát, céljait, és kifejtsem, hogy miért kell nekünk elvi alapon hercolnunk a szociáldemokrácia ellen, miért kell nekünk azon iparkodnunk, hogy a munkásságot hatásköréből kivonjuk, más keretbe állitsuk bele, más célokat tüzzünk eléje és más uton iparkodjunk az ő szociális és kulturális jólétét fejleszteni és szolgálni.

Szerintem háromféle kialakult felfogás van, a tőke és a munka harcának problémája körül. ez egyik a liberális felfogás, a másik a szociáldemokrata felfogás, a harmadik a keresztény-szocialista felfogás.

A liberális felfogásnak az az alapelve, hogy teljes szabadságot kell adni a gazdasági életben. Mindenkinek joga van munkaerejét vásárra vinni, azt eladni ugy, ahogy neki jól esik ; mindenkine joga van minden erejét kifejteni szabadon a gaz dasági életben is, győzzön az erősebb, mert ez szabadság pricipiuma. A liberalizmus azt mondj — s amig elvi alapon áll nem mondhat egyebet é nem is mondott egyebet évtizedeken keresztül – hogy a gazdasági életben a tőke és munka köri kifejlett harc egy »noli me tangere« az állam szem pontjából. Az állam nem tehet okosabbat, mir hogy semlegesen viselkedik ezzel a harccal szembe abba nem szabad beleavatkoznia, mert ha bel avatkezik a gyengébb javára, ezzel az erőseb jogát sérti és mivel nem szabad sértenie az erőseb jogát, épen ezért a »non interventio« álláspontjá kell megmaradnia.

Hogy ez volt a liberalizmusnak, mint politik rendszernek is a felfogása évtizedeken keresztü ezt szerintem az, aki a gazdasági és szociális él fejlődését az utóbbi évtizedekből ismeri, nem vo hatja kétségbe. A liberalizmus a semlegességet lehetőség határán belül igenis iparkodott megta tani ; féltő, kinos gonddal vigyázott arra, hogy – amint ezt a mult parlament ülésein is hallottu többször — bele ne nyuljon az állam a kezével gazdasági élet szabad folyásába, mert enne katasztrófa lesz a vége. Ezt az álláspontot lehetőle tartotta.

A liberális politikának ez az álláspontja ro pant módon kedvezett a kapitalizmus fejlődésénel mert a kapitalizmusnak érdeke volt, hogy ezt liberális felfogást lehetőleg támogassa és ébren tartsa. Ha az ember azt nézi, hogy például a vá lasztásokon a nagytőke és a nagyipar miért tám gatta évtizedeken keresztül igen erősen a liberál pártokat, akkor nem lehet azt mondani, hogy egyszerüen csak azért történt, mert a nagytők mindig kormánypárti, mindig a hatalom melle van, hanem támogatta a liberális pártokat saját j felfogott érdekében, mert neki érdeke volt a lib rális kormányzati rendszer fentartása, amely »non interventio« álláspontján állott a tőke munka harcában, viszonyában. A kapitalizmus liberalizmus támogatása mellett igy megcsinál a feudális arisztokrácia helyett az ipari arisztokr ciát, a jobbágy helyett a proletárt, a falusi cselé lakás helyett a városi nyomortanyát. A javak osztása nem lett jobb, mint volt azelőtt. (**Lendv István**: csak zsidóbb !) mert az iparnak, a technik fejlődésnek nem az volt a hatása, hogy a termelé ben résztvevő tömegek jobb és igazságosabb v gyonelosztáshoz, haszonrészesedéshez, tehát juta mazáshoz jutottak, hanem ellenkezően, ennek liberális non interventionak eredménye nem vo más, nem is lehetett más, mint az, hogy az erősel elnyomta a gyengébbet, hogy a nyomor sokk nagyobb lett, mint volt azelőtt. A primitiv élefeltételek megszerzése nehezebbé vált, mint antikapitalista időkben, egyszóval a valóban dgozók szociális helyzete tulajdonképen állandó romlott. Ezt a liberális kormányrendszerek, mihogy elvi podgyásszal voltak megterhelve, kéntelenek voltak tétlenül nézni és nem tudtak, nem akartak soha komolyan belenyulni a tőke és munka harcába. Amit mégis megtettek, az tulajdonképen csekély önbiztositási kisérlet, csup fügefalevél volt. El akarták némitani a nyom hangjának néha itt-ott hangosabb kiáltásait jöttek szociális olajcseppekkel, amelyek kissé m enyhitették a nyikorgást, de a munkásosztályn tulajdonképen hasznára nem szolgáltak.

Egészen természetes, hogy ennek a liberá korszaknak el kellett mulnia. Szerintem a liberá korszak egy visszajáró lélek, amelynek sem néven nevezendő hivatása a modern társadal és politikai életben már nincs.

A liberalizmusnak ki kellett váltani a re ciót. A reakció pedig nem lehetett más, mint

szocializmus. A tömegnek rá kellett jönnie arra, hogy végtére teljesen emberhez méltatlan dolog, hogy ők trösztök és kartellek kedvéért nyomorogjanak, hogy a kapitalizmus virágzása kedvéért emberek százezrei és milliói menjenek tönkre és süllyedjenek rabszolgasorba. Rá kellett eszmélnie a tömegnek magának, hogy amennyiben a liberalizmus által dirigált államhatalom és törvényhozás nem akar vagy nem tud támogatást nyujtani és neki, mint gyöngébbnek hóna alá nyulni, maga kénytelen hozzálátni a maga sorsának megjavításához és kénytelen a szervezkedésnek azokat a formáit igénybe venni, amelyek erőt adnak a törvényhozáson kivül és kénytelen teóriákba igazságot szuggerálni, a maga felfogását tudományos mezbe is öltöztetni, hogy a maga harcát megalapozottnak, intelligens ember számára is jogosnak, igazságosnak, tehát államkormányzati elvnek is alkalmas bázisnak tudja feltüntetni és olyanná tenni.

Az első kritikát a liberalizmus által támogatott és nagyranevelt kapitalizmus ellen azok az emberek gyakorolták, akik tisztán keresztény szempontból indultak ki. Az első szocialisták keresztényszocialisták voltak. Az elsők azok, akik az evangélium álláspontjából kiindulva, egyszerüen azért támadták a kapitalizmust, mert kereszténytelenes magatartást tanusitott, *(Zaj a középen.)* mert a keresztény kötelesség és szeretet parancsait nem tartotta meg a munkássággal szemben. (**Kiss Menyhért**: Krisztus maga kezdte !) Azután jöttek olyanok is a kapitalizmus kritizálásával, akik nem mindig indultak ki keresztény szempontból. Amikor azonban Marx megkezdte a maga működését, rendelkezésére állott egy óriási kritikai anyag, amelynek összehordásában a kereszténységszocialistáknak igen nagy részük volt, amint azt például Macdonald a Labour Party volt ministerelnöke elismeri, hogy az ő első tanitása szociális kérdésekben keresztényszociális auktoroktól származott, első olvasmányai kereszténységszocialista munkák és kereszténységszocialista folyóiratok voltak és az ő egész teóriáján, amelyből bátor leszek majd többet citálni, nagyon meglátszik e hatás. Nem akarom erősen aláhuzni, de bizonyos fokig a kereszténységszociális gondolkodás igen erősen meglátszik az ő társadalomgazdasági teóriáján. (**Lendvai István**: Majd ad MacDonaldnak Rothenstein Móric ! — *Derültség.)*

Ismétlem tehát, Marx nem volt felfedezője a szocializmusnak, Marx rendszerezője volt azoknak a kritikáknak, amelyek készen álltak, Marx filozófiai megalapozója volt a szocialista rendszereknek, Marx igenis tudományos alapot adott és felépitett egy épületet, amelyben lakóhelyet találhat a világ szociális törekvéseinek igen-igen nagy hányada. Ő azonban korántsem a teteje a szociális tudománynak, hanem inkább kezdete és kapuja a szociális rendszerezésnek. (**Kenéz Béla**: Egy elrontott piccardo !) Ebben a tekintetben — és ezt most előre kivánom bocsátani — további fejtegetéseimben lehetőleg citálni fogok. Ezt azért teszem, mert rólam valaki feltételezheti, hogy talán elfogult vagyok itéletek megkonstruálásánál. Nem kereszténységszocialista iróktól fogok citálni, mert őket is elfogultaknak tarthatnák, hanem nagyobbára a volt angol munkáspárti ministerelnöktől, Macdonaldtól fogok citálni és pedig egy munkájának alapján, amelyet a Népszava könyvkereskedése adott ki, amelyet tehát az itteni szociáldemokrata párt is olyannak ismert el, amely terjesztésre érdemes, amiből nyilván következik, hogy fejtegetései sok részével egyetért, bár Macdonald meglehetősen súlyos kritikával illeti ebben a munkájában a marxismust.

Amint előbb emlitettem, legyen szabad mindenekelőtt arra hivatkoznom, hogy ő azt mondja, — ugyanugy, ahogy azt én is fejtegettem — hogy el kellett jönnie egy korszaknak, amely a liberális-kapitalista fejlődés után uj irányba tereli a munkásság gondolkozását és ezzel együtt, ha lehetséges, a társadalmi fejlődést is. Azt mondja *(olvassa)*: »Az uj erők azonban nemcsak azért gyültek, mert a régiek politikája csődöt mondott, — előbb a liberalizmusról beszélt — hanem a társadalmat generációk óta nyugtalanitó eszmeáramlatok és irányok élesztették a forrongást, amelyből az uj készült megszületni. Carlyle és Ruskin — mind a kettő kereszténységszecialista — a lelkiismeretet, az intellektust döbbentették meg ; a kereszténységszocialisták a társulás és szerveződés gyakorlati kérdéseivel foglalkoztak ; későbbi munkások, mint Morris, például, megállapitották a feltételeket, amelyek nélkül becsületes munka el nem képzelhető ; menydörgő szavukat emelték az uralkodó rendszer hitványsága ellen és uj, lelkes idealizmust vittek a mozgalomba, amelynek irásban, szóban hirdették nagyszerü művészi, mesteri jövőjét«. Majd igy folytatja *(olvassa)*: . . . a mozgalom mégis csak inkább tapogatózás volt, mint világos, tiszta célkitüzés ; és az első eredménye nem is volt más, minthogy bizonytalan készséget, hangulatot teremtett ; olyant, amilyent Marx talált 1847-ben, Párisban. Ebből a bizonytalan hangulati készségből indult meg, előbb kis erecskének, később megdagadó árnak, a szocializmus folyama.« És most, direkt áttérve Marxra és Engelsre, azt mondja, hogy ők a maguk teóriáját a XVIII. század ismert radikális szemléletéből kiindulva alapozták meg, kiindultak az osztáylharcból, de termékenyebbé tették azzal, hogy a hegeli dialektikával kapcsolták össze és hogy a régi idealizmus helyett a gazdaság-osztályérdeket jelölték meg a harc mozgató erejéül igy sikerült, nagyszerü munkával, egyszerre uj történelmi bölcseletet és politikai módszert terjeszteniök. Marx a változást nem funkciók alkalmazko; dási folyamatának, de ellentétes érdekek egyensúlyé keresésének látta. Innen van, hogy a hegeli dialeki tika metafizikai és logikai tévedései érdektelenn-teszik ma is ez egyik szocialista irány, a marxi iskola teoriáit és dogmáit.

Macdonald t. i. a biológiai életszemlélet hive és az a felfogása, hogy a társadalom evolució utján fejlődjék, nem pedig revolució utján. Ennek következtében a forradalmat nem tartja megfelelő eszköznek a társadalom átalakitására. Perhorreszkálja az osztályharcot. Ugy látszik, a magántulajdont sem itéli el abban a formában, ahogyan Marx és igy végeredményben oly itéletet mond a marxizmus felett, amelyet mi, akik a magántulajdon és evolució alapján állunk, nyugodtan a magunkévá tehetünk. Azt mondja t. i. *(olvassa)*: »A modern biológia mást mond, mint a Marx-féle teória. Biológiai alapon a »jelen állapotok tagadása«, a »föltétlen bukása« a »pillanatnyi létele« lehetetlen. Az ilyen helyeken nem látjuk, amint hogy a marxi-rendszer sok helyén nem látjuk a való biztositékát annak, hogy a fejlődés csakugyan haladást is jelent. A biológiai szemlélet kifejezetten hangsúlyozza, hogy a meglévő társadalom lehetőségeit tekinti a jövő társadalmak szülőjének és hogy eszme és viszonyok az a pár, amelyből a jövő társadalom születik. Nemcsak a dolgok meglevő rendjét, — de a halálát is — nem a negációját — magyarázza ; a halál a születendő uj rendnek ad életet. A lét minden formájában a mozgás és ezért a mulás folyamatát is látja szintén, de nem az erőszakolni való mulásé, — ami nagy különbség.«

Macdonald elitéli a forradalmat. Azt mondja : *(olvassa)*: Azért van az, hogy a »forradalom«, »forradalmi« kifejezés, amellyel olyan sokszor találkozunk a mai marxisták irásaiban, beszédeiben és amelyről untalan hangoztatják, hogy ez különbözteti meg őket a többi egyszerü reformsürgetőtől — nemcsak azt jelenti, amit általában sok-

szor hisznek és amit bizonyos szociáldemokraták is, ha nagyon szoritják őket, megpróbálnak elhitetni velünk, hogy t. i. hangsúlyozni akarják a gyökeres változtatás szükségét, tisztán ki akarják mondani, hogy a szocializmus nem egyszerü módot ajánl, amellyel a legalkalmasabban lehet a reformista galyat a mai társadalom törzsébe oltani; nem. Ennél egyebet jelent. Azt jelenti, amit Marx átvett Hegeltől. Vizsgáló elméje »periodikus ciklusokat« látott, — amelyeken át a mai ipari korszak rohammal halad — amiknek betetőzője az általános krizis. Sohasem ismerte fel a közbeeső állapotok jelentőségét igazán. A biológus a régi eltünését az uj születésében látja; amig az átalakulás tart, az alatt talán van megállás, van látható reakció, de nincs forradalmi kaosz, nincs »tűz és vas«. Marx ezt meg nem értette. Ez neki reakciós felfogás volt. Ő a forradalomban reális, társadalmi tényezőt látott, amelynek eljön az ideje, valahányszor a régi eszme elvénhedt az évei súlya alatt, és jön az ellentétje, hogy utjából elsöpörje. A mostani korszakunk pl. akkor tünik el, »ha a kapitalizmus bőre megreped. A kapitalista magántulajdon bombája felrobban. A kizsákmányolókból kizsákmányoltak lesznek.«

Végre azt mondja: »A kommunistákhoz nem méltó, hogy titkolja forradalmát és céljait. Nyiltan kijelenti, hogy célját csak a ma meglévő társadalmi rend erőszakos lerontásával éri el.«

Még csak egy citátum, az osztályharcra vonatkozólag *(olvassa)*: »Marx azt feleli erre, hogy osztályharc folyik; akinek van szeme a látásra; látja; füle a hallásra: hallja. Egyfelől van: a kizsákmányoló, az, aki az értéktöbbletet halmozza; másfelől a kizsákmányolt, aki a munka erejét bérért adja el. A bér természete: hogy süllyed, addig a szintig, amelyen épen a pőre élet fentartására elég. A két osztály közt való ellentét egyre erősödik, mélyül. Addig mélyül, mig a munkásság osztályöntudatra ébred: magához ragadja a politikai hatalmat, megalkotja a szocialista államot. A Kommunista Kiáltvány szerint: »a proletáriátus politikai szupremáciáját arra használja föl, hogy sorban kiragadja a tőkét a polgárság kezéből; hogy a termelés eszközeit az állam, azaz az uralkodó osztállyá szervezett proletáriátus kezébe összpontositsa.« A felfogásnak egyrészt állitásai nem igazak, másrészt a tennivalót sem irányitaná helyesen.«

Egy másik helyen azt mondja még az osztályharcra vonatkozólag *(olvassa)*: »Ezen a ponton mutathatunk rá a haladást egyszerüen osztályharcnak látó elmélet végzetes fogyatékosságára. Ha osztályérdekre hivatkozunk, tulajdonképen mire hivatkozunk? Az ember osztályérdekei tulajdonképen a magánérdekei: nem mint bérmunkás, nem mint polgár, nem mint akármilyen közösség tagja, — mint egyén — a maga egyéni érdekeinek érzi őket napról-napra. Ebben az érzésben nincs szociális alkotó elv. A tülekedés elve vagy az osztályvédelemé, megőrzésé, az van benne; vagy bér, rövid munkaidő, kedvező munkafeltételek követelése. Egyéb semmi. Az osztályharc iránya: keresztül mindenen, nem pedig felfelé. Az osztályharcnak nincs alkotó értéke.«

Azt mondja végül a szociáldemokrata teória, hogy osztályharc csak egy bizonyos ideig lesz, aztán meg kell szünnie, mert hiszen ez a harc lesz a végső, amit annak idején igen sürün hallottunk. Erre azonban azt mondja a volt angol miniszterelnök *(olvassa)*: »Tudom, a marxisták állitják, hogy az elkövetkező osztályharc az utolsó lesz a történelemben és ha a proletariátus felszabadul, a küzdelmek kora véget ér. Az állitás abszurd. A proletariátus felszabadulása jeladás lesz az ellentétes érdekü alosztályok ujabb harcára és amig az ellentéteket tartják a szociális változások igazi okának, minden uj győzelem uj ütközetnek lesz kezdete. Nem a számbeli többség felszabaditása, nem az akár óriási osztályé — amely már oly nagy, hogy nemzet — a fontos. A fontos a mozgató erő, amely a változást előidézte. Ha az erő érdekellentét: az uj rezsimben ujra megjelenik; ha nem talál egész osztályt, amelyet támadásra zaklasson, fog találni alosztályt, amely szivesen esik azután egymás torkának. Azt a teóriát, amely szerint osztály győzelmével végzi a társadalom az osztályharcok korát, — utána a testvériség békés vizei következnek, amelyen a harc megszünik — csak az hiszi, aki hisz az irracionálisban és a csodákban«.

Ezzel kivántam röviden Macdonald utján adni a marxizmus kritikáját. A marxizmust mi nem fogadhatjuk el, először azért, mert tagadja a magántulajdont. A magántulajdont tartja a társadalmi igazságtalanság forrásának, mondván, hogy a magántulajdon képesiti az egyént, a birtokost arra, hogy megröviditse a másikat, akinek tulajdon nincs a kezében. Ezért a szociáldemokrata elv tengelye a marxizmusnak; az a tétele, hogy a termelési eszközöket köztulajdonba kell venni, magántermelés helyett kollektiv termelést és igy természetesen szabályozott fogyasztást kell bevezetni.

T. Nemzetgyülés! Én Macdonald érveihez még egyet kivánok hozzátenni. A közgazdasági életet kétségkivül érc szilárdságu és vastörvények dirigálják, mint ahogy az a marxizmusban nem egyszer előfordut. Ezek a törvények azonban irott és nem irott törvények. Erősebbek a nem irott törvények, melyek közé tartozik az emberi, ösztön, az ember kiirthatatlan természete, mely a tudat alatt állandóan dolgozik, akár akarjuk akár nem. *(Ugy van! a középen.)* Csak ennek a természeti törvénynek irányában történhetik fejlődés szociális és gazdasági téren, ellene nem történhetik. Márpedig ez a természetes ösztön azt mutatja, hogy amióta a világ áll, amóta ember van és dolgezik, az ember iparkodik magának szerezni, iparkodik hasznát látni a maga munkásságának és igyekezetének. Az ember nem dolgozik komolyan, ha nincs kilátása rá, hogy abból a plusz munkából, amelyet végez, amelyet ő végez, neki semmi haszna nincs. A társadalom, a közgazdaság, a technika és a tudomány fejlődése teljességgel képtelenség lenne a magánvagyon szupponálása nélkül, ha az a tudós, az a mechanikus nem tudná, hogy amikor ő éjszakáját áldozza fel munkájával, hogy tökéletesitse azt az instrumentumot, amelyet kezel vagy amellyel termel, ha nem érezné és nem remélhetné, hogy neki ebből egyénileg is haszna van, mert különben az a plus-munka elmaradna. Merem állitani, hogy nemcsak a rendes kerctekben történő kötelességteljesités viszi előre a kulturát, hanem talán sokkal inkább az az emberfeletti plus-erőlködés, amellyel egyes emberek feláldozzák magukat a haladás érdekében. Ha a marxizmus a magánvagyont, a magántulajdont kiveszi a gazdasági élet rugói közül, akkor a leghatékonyabb motorikus erők törnek el, amelyeket pótolni nem tud senki, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen.)* a termelés nem megy ugy, ahogy a marxi teória látja, azt mondván, hogy ha a termelési eszközök köztulajdonba vétetnek, akkor a termelés hatályosabb lesz.

Az élet az ellenkezőt bizonyitja, hiszen a világháboru után azt kellett gondolni, hogy az emberiség most már az államszocializmus, a kollektiv termelés és fogyasztás utjára fog áttérni, hiszen. a háboru alatt a termelés s a fogyasztás bizonyos központi irányitás mellett történt. Mi lett a vége? Mindenki kivétel nélkül sürgette a háboru után az államhatalmat, hogy szüntessen meg minden ilyen közös üzemet, minden ilyen kollektiv termelést és segitse a magántőkét, hogy továbbra is iniciáljon, mert hiszen egész nyilvánvaló volt,

hogy a termelés a kollektivizmus bizonyos idejében és fokában a mélypontra jutott, a termelés folyton kevesbedett, nemhogy több lett volna, a fogyasztás pedig mind szükebb határok közé szorult, a nyomoruság folyton nőtt. Pedig a termelési eszközök bizonyos tekintetben akkor köztulajdonba voltak véve, mert az állam a termelés minden ágára rátette a kezét. *(Kuna P. András közbeszól.)* Nem tudom, hogy a képviselő ur mit ért köztulajdon alatt? Köztulajdon az, amikor ha a szocialista állam lesz a közösség képviselője, akkor szintén az állam lesz az — a mai esetben a polgári állam — amely tulajdonba veszi és igy szintén köztulajdon, mert az állam képviseli az egész közösséget, az egész nemzetet.

Ebben a tekintetben tehát a lehető legroszszabbak voltak a tapasztalatok, annyira rosszak, hogy a kapitalizmusért esengett és azt sirta vissza a magángazdálkodás. De hogy ez igy van, annak legklasszikusabb példája az orosz szovjet eljárása. Az csak kétségtelen, hogy az orosz szovjet Marx gazdasági teóriáin indult el és köztulajdonba iparkodott venni a termelési eszközöket, hogy igy a termelést felfokozza és szociális feladatait megvalósitsa. Néhány esztendei kisérletezés után azonban a marxi teóriákat az orosz szovjet sorban megtagadja és egymásután állitja vissza a magángazdálkodás lehetőségét Felszabaditotta a kereskedelmet, a gyáripart és jóformán nem is mert hozzányulni a föld magántulajdonához. Azt lehet mondani, hogy az orosz szovjet igen erősen demokratizálódik és visszatér a kapitalizmus utjára. És ha ellenőrzés alatt is tart bizonyos iparágakat, ez végeredményben nem felel meg annak a teóriának, hogy a termelési eszközöket köz- és államtulajdonba kell venni.

Nagyon jól tudjuk azt, hogy az összesség tulajdonává vált vagyon tulajdonképen senki vagyona, az a vagyon valóban Csáky szalmája, (**Drozdy Győző**: Szénája! — **Kabók Lajos**: Csak Magyarországon!) amelynek gondozása, gyarapodása lehetetlen. (**Kiss Menyhért**: Sok szép milliárd uszott el vesztegetésekre! — *Kuna P. András közbeszól.* — **Pikler Emil**: Vegye át ön a kormányt! — *Zaj.)*

Az én felfogásom szerint azok az elméletek, amelyek a szociáldemokrácia politikai és gazdasági elveinek kvintesszenciáját alkotják, nem valósithatók meg. A végcélt, a Marx-féle Zukunftsstaat-ot a szociáldemokrácia nem fogja elérni. Nem érheti el, mert minden államban állandóan milliószámra lesznek olyanok, akik ragaszkodni fognak a maguk kisebb vagy nagyobb magánvagyonához és akik a legvehemensebb ellenállást fogják tanusitani annak a teóriának megvalósitása ellen, amely a Marx-féle Zukunftsstaat alapját alkotja. (**Kabók Lajos**: Sokat olvasott, de keveset ahhoz, hogy tudjon is valamit!)

Citálhatnék nagyon sok szociáldemokrata irót is, nemcsak kereszténységi szocialistákat, akik ezeket a teóriákat, amelyeket az orthodox marxizmus s azok a pártok, amelyek a marxi alapot nem tagadják meg, sőt ma is magukénak vallják, ezeket a teóriákat kritikával illetik, bizonyitják, — legalább is az én számomra bizonyitják, mert hiszen mindenkit nem lehet meggyőzni egy álláspont helyességéről vagy helytelenségéről, nekem az a célom, hogy bebizonyitsam — hogy ezek a teóriák revizióra szorulnak, hogy az orthodox marxizmus idejét multa, hogy az élet és a haladás ezeket az alaptételeket megcáfolták, hogy az emberi természettel ellenkeznek és hogy ennek következtében a célkitüzés és hajszolása a munkásság részéről sokkal több áldozatot követel, mint amennyi eredményt el lehet érni. Ennek következtében tehát le kell térni erről az útról és rá kell lépni az evolució utjára, amelynek figyelemmel kisérése és befolyásolása mellett mindazok az igények, amelyeket a munkásság a maga szociális és kulturális helyzete iránt támaszt, megvedhetők és érvényesithetők lesznek. (**Pikler Emil**: Garami megirta a mult vasárnap a Népszavában!) Annál jobb. (**Lendvai István**: Mit irt 1919-ben? — **Pikler Emil**: Ön irt Göndör Ferencnek és Müller zsidó ezredorvosnak? — *Zaj.)*

Elnök: Lendvai és Pikler képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni. (**Kabók Lajos**: Mit irt az ezredorvosnak? — *Zaj.)*

Haller István: Engedje meg a t. Nemzetgyülés, hogy szives türelmét még egy ideig igénybe vegyem és a kereszténységi szocializmusról ejtsek néhány szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kereszténységi szocializmus nem vesz egy mesterségesen megkonstruált embert, hogy ahhoz képest alakitsa át a társadalmat és az embert. Ugy veszi az embert, ahogy megvan teremtve a maga szellemi és anyagi igényeivel, hibáival és erényeivel együtt és éppen ezért nem is csinál magának előre megkonstruált szociálista államelméletet. Inkább ekletikusan válogatja ki azokat az alkalmakat, amikor segitségére lehet a munkásságnak; megnézi azokat a sebeket, amelyeket gyógyitani lehet, számbaveszi azokat a gazdasági állami és társadalmi erőket, amelyeket a munkásság helyzetének javitására lehet forditani. Iparkodik tehát teória, egy külön kiépitett rendszer nélkül eklektikus módon ugy segiteni a munkásságon, ahogy az adott viszonyok között elhet. Ebben a törekvésében a munkás önszervezkedésének minden fegyverével él. Ezeket a fegyvereket jogosnak tartja akkor is, hogyha ezzel a gazdasági életet egy-egy pillanatra megállitja s ha végeredményben ártalmára is van átmenetileg a gazdasági életnek, mert ha megegyezéssel nem tudja a célt elérni, és ha méltányosságot nem tud kiprovokálni a tőkétől a munka számára, akkor igenis a harc eszközét is jogosnak és igazságosnak tartja. E tekintetben, ebben az eklektikus eljárásban mi kongruensek vagyunk Macdonalddal, aki azt mondja *(olvassa)*: »A szociálista elmélet szerepe az, hogy vezessen és kalauzoljon. A hajós a nyilt tengeren bizonyos jeleket követ, bizonyos pontokon fordit a kormánykeréken és ha az elhagyott jel már nem vezetheti tovább, más jelek után igazodik és igy megy a hajó. A szocializmus ugyanezt teszi. Módszere nem dogmatikus, mint egy pincétől padlásig sorjában fölépitett ház munkája, hanem organikus és kisérleti módon épit tovább, előbb a legsürgősebb és a legnyomasztóbb bajokat távolitja el egy bizonyos terv szerint és egy bizonyos szervezési rendszer elveit követve.«

Ez a kereszténységi szocializmus metódusa, amely az adott körülményekhez és viszonyokhoz alkalmazkodva iparkodik a soha szem elől nem tévesztett célt elérni, a munkásságot belekapcsolni ugy az állami életbe, hogy mindenki tudja, de a munkás is érezze, hogy a legmegbecsültebb része annak az állami életnek is olyan oszlop, amelynek gyengitését mindenki kivétel nélkül bünnek és veszedelmesnek tartja az állam biztonsága szempontjából. A mi felfogásunk szerint nem a magántulajdont kell eltörölni, hanem a nyomoruságot. *(Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* nem a magántulajdont kell kioperálni a gazdasági életből, hanem a magántulajdon funkcióit kell megjavitani és itt van a feladata és hivatása a demokratikus parlamentnek és nemzetgyülésnek. A magántulajdon elve alapján vagyunk, a kapitalista termelési rendet mással helyettesithetőnek nem tartjuk, azonban tisztában vagyunk azzal, hogy az igazság és méltányosság követelményét az államhatalomnak kell érvényesiteni a tulajdonossal szemben. Vagyis a magánvagyonnal való élést lehet szabályozni, a magánvaayonnal való visszaélést lehet büntetni.

Kell büntetni a munkáserővel való visszaélést, az embertárssal való visszaélést, a szabadságnak, az erkölcsnek a munkás méltóságának megsértését, kell büntetni mindazokat, akik nem embert, nem hasonlót, nem egyformát, nem embertársat és nem polgártársat látnak a munkásban. Az állami szociálpolitikának az a feladata, hogy ezt a rendszert épitse ki s egy nemzetgyülésnek nem lehet sürgősebb teendője, mint hogy adjon ideákat ennek a rendszernek kiépitéséhez.

A tőke és munka a termelés folyamán a legszorosabb együttműködésben van, egymást nem nélkülözheti, egymásra vannak utalva. A munkának és tőkének vannak érdekellentétei, de vannak érdekközösségei is és lehetetlenség, hogyha a termelés folyamán a tőke és munka együtt dolgozik, ha egymásra vannak utalva, ne lehetne megtalálni az arányos javadalmazás alapján a szabályozást Igenis arra kell törekedni, hogy a tőke és munka arányos részt kapjon egyaránt ez eredményből. Ha egymásra vannak utalva, akkor a megértést lehet munkálni, akkor az egyetértést kötelességünk munkálni, akkor a harcot ki kell küszöbölni, amennyire lehetséges, akkor igenis, arra az álláspontra kell helyezkedni, hogy a legfontosabb a termelésnek érdeke, épugy, mint a fogyasztásnak érdeke. A termelési érdeket meg kell védeni a tőkével és munkával szemben egyaránt, ugy azonban, hogy az végeredményben a két érdek összeegyeztetésében mind a kettőnek hasznára válhasson. Ezt nem lehet lehetetlen feladatnak és lehetetlen munkának tartani. Igenis, az államnak módjában van komolyan lelenézni a tőke és munka harcába és az államnak ez kötelessége. Modern állam nem helyezkedhetik a non interventio álláspontjára. El kell hagyni a régi liberális felfogást, igenis kell, hogy a állam kötelességének érezze, hogy ebbe a harcba szabályozólag szóljon bele. Azért kell pl. egy munkaügyi hivatal felállitása, amely kötelességszerüleg, hivatalból figyeli a munkaszerződéseket, amely azokat felülbirálja, amely a gyengét megvéd az erőssel szemben, amely az antiszociális elbánást bünteti. Ezzel legyen kapcsolatos a munkaügyi biráskodás, amely direkt a gazdasági harcban előforduló peres eseteket teszi vizsgálat tárgyává és intézi el. Ilyen intézmény az államot képessé teszi arra, hogy a tőke és munka harcába szabályozólag és mitigálólag folyjon bele egyenesen a munkásság, a gyengébb javára.

Egy másik követelmény az, hogy az államnak törvényesiteni kell a gazdasági szervezeteket, ugy a szakszervezeteket, mint a munkaadók szervezeteit. Ha törvény utján az állam szerveibe van beállitva a munkásszervezet, épugy mint a munkaadónak gazdasági organizációja, akkor megszünik a politizálás, az erőszak és terror, akkor az tényleg az lesz, aminek lennie kell : a munkaadó és munkaság gazdasági érdekeinek becsületes képviselője. Azért igenis azokat a törvényeket, amelyeket a munkaszabadság védelme igényel, amelyeket a szakszervezeti kérdés igényel, amelyek a munkaügyi hivatal, munkabiróság igényel, a nemzetgyülésnek sürgősen meg kell hoznia. Azt hiszem, hogy a nemzetgyülésben ezek a törvények rokonszenves fogadtatásra fognak találni. Azt hiszem, hogy a nemzetgyülésnek minden egyes tagja átérzi azt az óriási felelősséget, amellyel a dolgozó tömegek iránt tartozik és a magyar állam törvényhozása kell, hogy arra az álláspontra helyezkedjék, hogy nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy egy-egy jó nagy réteget — gondolok itt elsősorban a munkásságra, — kiszakitsanak az állami és nemzeti közösségből, s odaállitsák, mint olyant, amellyel nem törődnek, mint olyant, aki üldözött, akit a törvény nem véd s akire gondja a nemzetgyülésnek nincs. Kell, hogy éppen a dolgozó rétegek érezzék erősen, hogy a nemzetgyülés fel tudott emelkedni egy modern törvényhozás magaslatára, amely szociális és gazdasági kérdésekkel foglalkozik elsősorban s a tőke és munka harcában iparkodik kiegyenlitően és szabályozólag a gyengébb javára befolyni. Ebben hiszem tudunk együttdolgozni. Hiszem, hogy mihelyt komoly szociális javaslatok fognak idejönni, akkor megszünnek azok a személyes harcok és azok a túlságosan kiélezett pártharcok, amelyekben most a nemzetgyülés él. A nemzetgyülés önmagát menti meg vele, ha ezekkel a kérdésekkel iparkodik foglalkozni, a nemzetgyülés saját presztizsét szerzi vissza, ha erősen munkához lát és pedig szociális és gazdasági irányban.

Még egy néhány kérdésre kivánok most már egész röviden rámutatni, mert látom, hogy túlságosan igénybevettem a t. Nemzetgyülés figyelmét. Az egyik, amelyre rákivánok mutatni, amelyről többször szó volt már, amelyet olyan fontosnak tartok, hogy magam is hangot akarok adni annak a felfogásomnak, amit egyébként szociáldemokrata oldalról is és a mi részünkről is hangoztattak, olyan probléma, amelyhez a kormánynak teljes energiával kell nyulni és ez az épitkezés. Ezidőszerint a népjóléti ministerium van dotálva bizonyos összegekkel, amely kölcsönöket ad a magánépitkezés fellenditésére.

Én ezt a formát helyesnek és jónak tartom, mert kétségtelen dolog, hogy ha az állam ad 50%-os kölcsönöket, akkor fele tőkével kétszer, tulajdonképen négyszer annyit tud elérni, mint elérne akkor, ha saját rezsijében épitene. Az épitkező ugyanis ad 50%-ot, a másik 50%-ot pedig az állam adja, tehát igy már kétszer annyi ház épül, mintha az állam épittetne, mert akkor az államnak 100%-kal kellene hozzájárulnia az épitkezésekhez. De különben is a magántőke feltétlenül olcsóbban épit és egészen nyugodtan lehet mondani, hogy ezzel a féltőkével nem is kétszer, de háromszor annyi ház épül. E mellett a legjobb befektetés is az ilyen kölcsön, mert amikor a pénzügyminister ur kölcsön ad 50%-ot a házépitésre, ezzel kicsalogat a másik 50% tőkét a magánosoktól, ami az ország közgazdasági szempontjából óriási haszon és előny. Ezért a kölcsönért kap a pénzügyminister ur 8% kamatot, amit nem kapna, ha az állam maga épittetne. Azonkivül 5%-ot visszakap a bekebelezésnél, mert hiszen a kölcsönöket betáblázzák, a forgalmi adóban megint néhány százalékot kap vissza, mert az épittető kétszer-háromszor is fizet forgalmi adót és igy ha összeszámoljuk, tulajdonképen az első éven belül az odaadott 50%-nak közel felét, majdnem 25%-ot már vissza is kap az állam. Akkor, amikor a kormány az épitkezést ilyen formában támogatja, igazán minimális áldozatot hoz az elért eredményhez képest. Nem akarom itt citálni, hogy 43 iparnak ad munkát és foglalkozást az épitkezés, hisz ez közismert tény, de annyi bizonyos, hogy jobb befektetést nem eszközölhet a pénzügyminister ur, mintha ilyen formában támogatja az épitkezést. *(Helyeslés.)* Épen ezért minden ilyen tervet szives figyelmébe ajánlok a minister urnak, amely ilyen kölcsön igénybevételével akarja az épitkezést fellenditeni, ezzel munkát és kenyeret akar adni s hozzá akarja juttatni az ország lakosainak egy részét a szociális megbékülléshez. *(Helyeslés.)*

Igen fontos és sürgős volna a földbirtokreform tökéletes elintézése is, *(Ugy van! Ugy van!)* mert a földbirtokreform akadálya annak, hogy tőkéhez jusson a magyar gazda. Az igazi tőkebiztositék mégis csak a föld, s amig a föld telekkönyvi viszonyai nincsenek teljesen rendezve, amig minden kiskölcsön felvételéhez mentesitési okiratokért kell Ponciustól Pilátusig szaladgálni, addig nem tud megindulni a földtőkére bazirozott hitelinfláció, amire pedig mezőgazdaságunknak és a vele kapcso-

latos iparnak sürgős és mulhatatlan szüksége van. *(Ugy van! Ugy van!)*

Elvárja ez a párt a kartelltörvény sürgős benyujtását és letárgyalását. Huszár Károly t. képviselőtársam eléggé bebizonyitotta itt, hogy a kartellek érdeke nem mindig teljesen azonos a közfogyasztás érdekeivel, sőt akárhányszor ennek az érdeknek túlságos erős kiszolgálása igen súlyos szociális bajokat okoz. Azt hiszem, hogy a pénzügyminister ur figyelme eléggé fel lett hiva nemcsak a szesz, hanem a cukorkartellre is és egyéb trösztökre és monopolisztikus alakulatok üzletvitelére, gazdasági és szociális politikára s azt hiszem, hogy a pénzügyminister ur elérkezettnek látja az időt, hogy mulhatatlanul, amint a nemzetgyülés egy kis időhöz jut, idevonatkozó törvényjavaslatokkal a nemzetgyülés elé jöjjön.

Befejezésül engedje meg a Nemzetgyülés, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy Griger Miklós igen t. képviselőtársam gondolatmenetére térjek át, aki azt mondta, hogy Trianon sok mindenfélének oka Magyarországon, és hogy végeredményében tőlünk nem lehet azt kivánni, hogy mi minden elképzelhetőt, minden jogosan, törvényesen elképzelhetőt el ne kövessünk azért, hogy Trianon béklyóit magunkról lerázzuk. Az én mai beszédem arra akar figyelmeztetés lenni, hogy a Trianon ellen való küzdésre a lehető legjobb módszer az, hogy iparkodjunk ebben az országbsn gazdasági és szociális jólétet teremteni. *(Ugy van! Ugy van!)* Olyan delejes ereje van a szociális jólétnek, a kulturális haladásnak, hogy ennek semmiféle trianoni határt ellenállni nem tud. Ez tehát a legjobb irredenta. A legjobb külpolitika, a legjobb Trianonellenes politika az, ha a nemzetgyülés szociális és gazdasági alkotásokkal iparkodik fokozni az ország szociális és gazdasági jólétét. Ez titkos egyesületek nélkül, külön kimondott irredenta szervezet nélkül is a leghatásosabb előkészület arra, hogy a nemzet ujra a maga történelmi jogaihoz jusson. *(Tetszés.)*

T. Nemzetgyülés! A világbékét rendesen — legalább a jövőben feltétlenül ugy lesz — a szegény nemzetek veszélyeztetik; nem a gazdag, hanem a szegény nemzetek, akik ha nem látnak semmiféle kiutat a maguk nyomorából, akik ha azt látják, hogy hiába próbálják megegyezés utján elismertetni az élethez való jogukat, ha azt kénytelenek tapasztalni, hogy a legmerevebb elzárkózás veszi őket körül minden oldalról s a belátás, az igazságnak nem akarnak utat nyittani, akkor a kétségbeesés egyetlen eszközéhez, az erőszakhoz fognak nyulni. Igy van ez az államon belül is. Ha egy társadalmi osztály azt látja, hogy megegyezés, megértés utján nem tud hozzájutni jogos igényeihez, ha azt látja, hogy természetes érvényesülésének minden lehetősége el van zárva, akkor az államon belül is az osztályok a kétségbeesés eszközéhez, az erőszakhoz nyulnak. S ha ez bekövetkezik a nemzetközi életben, akkor vége az összes bekeszerződéseknek, vége az európai kulturának. Ha pedig ez az államokon belül történik, vége a nemzetgyüléseknek, a partamentáris demokráciáknak, jön az erőszak és a tirannizmus. *(Ugy van! Ugy van!)* Szerintem azért itt van a legvégső ideje annak, hogy a nemzetgyülés minden egyes tagja a kormánnyal együtt iparkodjék megmenteni a nemzetgyülést azzal, hogy a szociális igények kielégitésére s a gazdasági feladatok teljesitésére forditja minden idejét, s kiküszöböl minden egyebet, ami bennünket egymástól elválaszt. *(Helyeslés.)* Mert a nemzetet a kenyér érdekli, a gazdasági és a szociális bajok és mindaz, ami hozzátartozik a mindennapi élethez és a kenyérhez. Ezenfelül csak annyit akar látni, amit az objektiv igazság a nemzet presztizse és becsülete megkiván, amit a tisztességes külföldi összeköttetései megkövetelnek s ami ezen túlmegy, azt perhorreszkálja és elveti. A költségvetést elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Drozdy Győző!

Drozdy Győző: T. Nemzetgyülés! Riasztó hir markolt a szivünkbe ma reggel. Ugy szólt a hir, hogy a Bükk hegyek alól Salgótarjánból utnak indult egy szomoru karaván, utnak indult egy, vagy mint a hirek szólnak, többezer főnyi munkátlan tömeg, hogy eljöjjön Budapestre és itt kenyeret, munkát követeljen. Zászlójukon a jelszó ez: Ave Ceesar, morituri te salutant. Üdvözlégy Cézár, köszöntenek a halálbamenők. Hová megy ez a lángoló, ez a szenvedő sereg? Miért jön mifelénk? Mit akar, mi kényszeritette ezt a sereget arra, hogy otthagyja otthonát, családját, hogy összepakkolja az utolsó falat kenyeret és szalonnát és utrakeljen, feljöjjön ide? Mi üzi, hajtja, hogy elhagyja kicsi faluját, hogy elhagyja azt a bányatelepet, amely neki mindeddig a megélhetést biztositotta és közeledjen a főváros felé, hogy itt segitségért kiáltson? Mi ez? Talán uj népvándorlás készül? Hogy ott hagyják emberek otthonaikat, mint egykor őseink Ázsiát otthagyták, amikor már a barmaik végiglegelték az összes mezőségeket. *(Mozgás a középen.)* Az a közbeszólás, ami onnan elhangzott, jellemzi a helyzetet, ez jellemzi azt a nyomasztó, súlyos és bűnös politikai helyzetet, amely politikai helyzet ellen mi küzdünk és amely politikai helyzet megteremtette azt, hogy az otthonát hagyja el a magyar, amely politikai helyzet földönfutóvá teszi a munkást, kenyértelenné a napszámost, amely politikai helyzet abba a kétségbeesésbe sodorta ezt a nemzetet, hogy fiai otthagyják otthonukat és jönnek, hogy kenyeret és munkát követeljenek. (**Kuna P. András**: Ki tette csonkává az országot? — **Szabó József**: Csak nem gondolják, hogy ezzel a vándorlással megoldják a kérdést!)

Ezek a könnyelmü közbeszólások nem számolnak azzal a borzalmas helyzettel, amiben ennek az országnak megnyomoritott munkanélküli tömege él, mert amikor statisztikákat olvasnak itt fel munkanélküliekről, azokban legtöbbször csak Budapestről van szó, vagy pedig a szakszervezetbe beszervezett munkásokról, azonban nem igen hallunk azokról a százezrekre menő munkanélküliekről, akik a nagybirtokok tövében élnek és akiknek nincs az egész tél folyamán betévő falatjuk. Mit akar ez az irány? Mit akar ez a kormány? Hogy Salgótarján után felkerekedjen Debrecen határa? Balmazujváros? Hogy Békés megye és az ország többi részében munkanélkül sinylődő nagy tömeg is utra keljen? Hát miért hivja ki ez a kormányzat maga ellen a sorsot, miért hivja ki maga ellen azokat a borzasztó néptömegeket, amelyek tovább már nem birják a szenvedést, az éhinséget.

Nem lehet ezek felett a dolgok felett könnyelmüen eltekinteni, mert amennyire fáj nekünk a tömegeknek ilyen kényszerü megmozdulása és amennyire felhivjuk a kormányzat figyelmét arra, hogy erős kézzel tartsa ezekben az időkben a gyeplőt, épannyira felháborit, hogy olyan nyilatkozatokat hallunk, hogy ez csak muló jelenség, ez mindig igy volt. Nem t. Nemzetgyülés. Ezek az összeverődött munkások, akik elindultak Salgótarjánból, amint a hirek mondják, Zagyvapálfalvánál megállottak; csendőrosztagok feltartóztatták őket, alkuba bocsátkoztak velük és talán sikerült őket megnyugtatni, sikerült őket rábirni arra, hogy küldöttségüket küldjék fel Budapestre, ők pedig lecsendesülve visszavonulnak; de ne gondolják, hogy ezzel vége lesz a harcnak. Vagy ne gondolják, hogy ha a belügyminister ur majd megbünteti őket tiltott népgyülésért, tiltott csoportosulásért, ezzel el lesz intézve a kérdés. Ezt a kérdést igy elintézni nem lehet. Hogy ennek ki kell fakadni, hogy az a borzalmas szenvedés és nyomor, ami ebben az or-

országban sir, jajgat és dühöng, nem birja magát tovább türtőztetni, az holtbizonyos. Rossz próféta legyek, Isten ne adja, hogy szavaim beteljesedjenek, de ha ez az irányzat nem változik meg, ha ez az irányzat továbbra is igy működik, akkor nem a salgótarjáni eset lesz az egyedüli és nem fog a nép hinni senkinek, nem fog hinni nekünk sem, hogy lecsendesitsük és visszatéritsük őket a türésnek, a szenvedésnek és a nyomornak otthonába.

Előre bocsátottam ezt a kicsi esetet azért, mert ennek a költségvetésnek, amely előttünk fekszik, jellemző tükörképét látjuk ebben a kicsi esetben. Ez a költségvetés szinte megmagyarázza és indokolja nekünk, hogy ennek igy kell lenni. Ez a költségvetés tulajdonképen megmagyarázza minden gondolkodó embernek, hogy itt a tömegeknek megmozdulása tovább nem késhetik, hogy itt az iparnak és a kereskedelemnek talpra kell majd állania, mert ha a kormány nem tud segiteni ezen az országon okosabb politikával, akkor minden egyes felszabaditott tömeg a maga útját fogja keresni, ami ujra és véglegesen katasztrófába fogja dönteni ezt az országot.

Ma, amidőn felállottam, hogy a költségvetéshez hozzászóljak, kétszeres keresztkötéssel a szivemen kell bocsánatot kérnem a t. Háztól azért, hogy témámat nem a frankhamisitás köréből meritem. (**Forster Elek**: Nagyon okosan, van más téma is!) Kétszeres keresztkötéssel a szivemen kell bocsánatot kérnem ezért, hogy eltekintek a frankügynek borzalmától és a közgazdasági, pénzügyi helyzettel kivánok elsősorban foglalkozni és rá akarok mutatni azokra az okokra, amelyek ezt a költségvetést eredményezték. Átkozott szerencséje egyébként a kormányzatnak, szent meggyőződésem, hogy ebben a Házban többet beszélnek a frankhamisitásról, mint a költségvetésről.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalta el.)

Mert ha a budgetről beszélnének többet, ha inkább a költségvetés tételeit birálgatnák, sokkal kellemetlenebb helyzetet tudnának teremteni és sokkal kellemetlenebb helyzetbe, kellemetlenebb szituációba tudnák hozni a kormányzatot, mint igy. A frankügy helyett szeretnék kissé foglalkozni azzal a pénzügyi politikával, amelyet a mult héten mondott expozéjában az igen t. pénzügyminister ur olyan mosolygó, oly derüs, és megelégedett arccal vezetett be. Ezzel a megelégedett, mosolygó, ragyogó arcu pénzügyministerrel szeretném én ma itt szembeállitani a siró, jajgató, halálsikoltást hangoztató, kétségbeeső, menekülő, jajveszékelő országot, ezzel a mosolygó, derüsarcu pénzügyministerrel szeretném szembeállitani azokat a salgótarjáni éhhalállal küzdő munkásokat, azokat a békési koplaló ezreket, azokat a budapesti és a városok odubán lakó szegény munkásokat, akik nem birják tovább a küzdelmet és nem birják tovább azt a sorsot, amelyet ez a politika, ez a kormányzat rájuk rótt.

A rózsás optimizmussal telt pénzügyministerrel szemben azt a sülyedést akarom demonstrálni, arról a sülyedésről akarok beszélni, amelyet ez a költségvetés jelent. Ezt a költségvetést tulajdonképen gyászkeretbe kellett volna foglalnia ennek a kormánynak és a ministerelnöknek meg kellett volna engednie, hogy a ragyogó pénzügyminister előtt felvonulhassanak ezek a munkanélküliek, felvonulhassanak a bukás szélén álló kisiparosok, kereskedők, az öngyilkosok, felvonulhasson előtte a sikkasztók, a csődbejutottak, a kényszeregyezkedők nagy-nagy serege, hogy a minister száján megfagyjon a mosoly és hogy máskor, amikor az ország boldog pénzügyi helyzetét ecseteli, jusson eszébe az igazság, jusson eszébe a valóságos, reális élet is, amely reális életnek következményeiből származik az is, amit a mai napon beszédemben az előbb bejelentettem. Boldog országnak kellene lennie annak, ahol a pénzügyminister megelégedett; a helyzet azonban olyanforma, mint amikor súlyos operáció után az orvos kijelenti, hogy az operáció sikerült, de a beteg meghalt.

A kurzusközgazdaság kisérletező korát felváltotta ebben az országban az átmeneti abszurdumok korszaka. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A papirpénz-Niagara után, a kurzus konjunkturák után, a koncepció nélküli kuruzslók fojtogatásai után ime elérkeztünk a helyreállitott egyensúly boldognak álmodott korába és a helyreállitott egyensúly, a megszanált állam mosolygó pénzügyministere előtt fekszenek az áldozatok tömegei, a tönkrement kisiparosok és kiskereskedők, a tönkrement részvénytársaságok, a bezárt bankok, a gyárak, az elnémult gyári gépek és a nem füstölgő gyárkémények százai, a munkanélküliek ezrei (**Zsirkay János**: A kisiparosok bezárt üzletei, ipartelepei.) és a keresetre áhitozó tömegek milliói. Ha megcsinálnánk ennek a politikának válságmérlegét, borzalmas adatok derülnének ki.

Ezernél több fizetésképtelenséget jelentenek három hónap alatt. Egy kicsiny ujsághir van a kezemben, amelynek főbb adatai igy szólanak *(olvassa)*: »Az idei év első negyedének válságmérlege szerint az elmult esztendővel szemben a krizis további mélyült elmélyedése bizonyitható. A januári 364 és a februári 344 eset után márciusban 243 kényszeregyezséget és 52 csődöt, tehát összesen 295 birói eljárás alatt levő esetet tartott számon a Magyar Tudakozó Egylet. Az idei esztendő első évnegyedében e szerint 818 kényszeregyezség és 185 csőd, összesen 1003 válság ügyében rendeltek el eljárást a biróságok. A mult esztendő ugyanezen első három hónapjában 510 esettel állottunk csak szemben«. (**Zsirkay János**: És az öngyilkosok száma?) Az öngyilkosok száma pedig a budapesti statisztika szerint ugy áll, hogy minden órára esik egy eset. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Már kettő esik!)*

Öt-hat esztendei sürgetés után ez a nemzetgyülés végre elérkezett oda, hogy előttünk fekszik egy költségvetés, a zárszámadásokkal azonban ez a kormány mindig adós. A zárszámadásokkal, vagyis az elszámolásokkal, hogy hová költi a nemzet vagyonát, hová költi a nemzet izzadságát, a munkának eredményét, ez a kormány adós maradt. Pedig ha ez a parlament lemond az elszámoltatási kötelezettségéről, ha ez a parlament nem követeli meg ettől a kormánytól, hogy zárszámadásokkal jöjjön a nemzetgyülés elé, akkor ez nem más, mint az abszolitizmusnak házi szinháza. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha a parlament lemond az alkotmányosság alaptételéről, akkor ez nem más, mint jámbor szószátyároknak exkluziv társasága és az alkotmányvédő parlament nevét csupán bitorolja. Az ellenőrzés hiánya miatt nem is tudjuk, nem is sejtjük, meg se tudjuk magyarázni azt, hová tüntek el az adók, hová tüntek el a nemzet milliói.

Az angol parlament 1640-ben forradalmat csinált, mert a budget-jogot a kormány csonkitani akarta. Amig a kormány el nem számol, csak pénzügy anarchiáról lehet itt beszélni, de nem beszélhetünk rendszeres komoly kormányzatról. *(Ugy van! a szélső baloldalon.)* Ami itt történik, az az ellenőrzési jog legteljesebb kijátszása. Az állam pedig nem más, mint egy nagy részvénytársaság, amelynek tagjai az állampolgárok; mi vagyunk a részvényesek. A polgárok ügyét tehát a kormányzat ugyanazzal a gondossággal tartozik szivén hordani, mint ahogy a részvénytársaság részvényeseinek ügyét. Még az orosz szovjet sem merészeli megkisérelni azt, hogy elszámolás nélkül költse el vagy tussolja el egyes jövedelmeit. Itt azonban az adó-verejték Csáki szalmája. Hiába

követeljük az elszámolást, hiába szólítjuk fel a kormányzatot, hogy jöjjön ide esztendőnkint és mondja meg, hogy ennek a pénzpocsékolásnak, amely itt nyilvánosan lefolyik, ennek a rablógazdálkodásnak mi az inditó oka, hol vannak a nemzet milliói. A statisztika lassan jár, tovább ér és ma már oda érkezett, hogy Budapesten minden órára egy vagy, amint a közbeszólók mondják, két öngyilkossác is esik. A kisérletezők és eltüntek száma azonban ennél is több.

Ha pedig végignézzük egy polgár, egy kisiparos mindennapi életét, odaállunk ajtajába és megfigyeljük, hogy kik háborgatják, kik zavarják, meg kell győződnünk arról, hogy a létfentartásért való küzdelem emberfeletti. Megérkezik először a villanyszámla, azután a gázszámla, hozzák a horribilis, mérhetetlen magasságu betegsegélyzőilletékekről szóló nyugtát, jön a forgalmiadóellenőr, azután a többi adóról hozzák a kivetéseket, ugy, hogy egy kisiparos, egy kiskereskedő élete ma Magyarországon nem élet. A pusztulás jelét látja ma minden egyes üzletember és érzi, hogy minden egyes üzletben, akár kisiparosé, akár a kiskereskedőé az, már benne vannak a pusztulás csirái. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha a kormány foglalkoznék spiritizmussal, megidézhetné az öngyilkosok szellemét és megkérdezhetné tőlük, ha nem tudná, hogy ki vagy mi kergete, üzte őket a halálba. (**Zsirkay János**: Inkább Wunderlichnéhez megy delejeztetni magát! — **Nagy Vince**: A régi jó pénzhamisitók szellemét is megidézhetnék!) Ezen azonban, azt hiszem, már ez sem segitene. Azoktól a jámbor emberektől, akik spiritizmussal, forintgörgetéssel, asztaltáncoltatással foglalkoznak, elmehetne a kormányzat csak egyetlen napra, a Rókus-kórháznak abba a termébe, ahol a halálból visszatértek, a sikertelenül végződött öngyilkosságok áldozatai feküsznek, megkérdezhetné ezeket, mi kergette, mi üldözte ki őket az életből? Ha pedig ezeket az öngyilkosokat is lefényképeznék odabent a Rókus-kórházban ugy, mint az egységes pártot megerökitették az utókor számára legutóbbi lakomáján, akkor ez a kép méltó történelmi képe lenne ennek a korszaknak, amely az öngyilkosokból annyit produkált, mint amennyit a világtörténelem még sohasem. Kétség sem fér ahhoz, hogy ebben az országban esztendők óta Vezuv-politika folyik és mi itt járunk a láva felett, sikongunk, jajgatuk, óráról órára várjuk és félünk attól, mikor temet el bennünket a láva, mikor söpör el örökre.

A kormánynak, a ministerelnöknek kezében ez a parlament nem más, mint az önkényuralom paplana, amely alatt nyugodtan alszik a kormány és eszébe sem jut, hogy egy komoly cselekedettel ezt a pusztuló gazdasági és pénzügyi életet jobbra forditsa. (**Propper Sándor**: Rossz néven veszi, ha költögetik!) Az alkotmányosság kijátszása azzal kezdődött, hogy egy rendeletileg konstruált választójoggal olyan parlamentet hoztak össze, amely parlament a nemzet akaratát nem fejezi ki, amely parlament a nemzet akaratának meghamisitása. A peticiókat kivonták a Curia hatásköréből és pártfegyelem áldozatául dobták oda az igazságot.

Csak néhány számot akarok ebből a költségvetésből citálni, csak néhány adatot akarok felemliteni, hogy lássák azt, hogy megdöbbenésem jogos. Ime itt van az első oldal: a kormányzó fizetése 92.800 pengő, a kabinetiroda, a palotaőrség és a főudvarnagyi bíróság pedig a nyugdíjasokkal együtt 1,542.000 pengő. Ez pénzünk mai értékére átszámitva 192 milliárdot jelent. Azt mondhatjuk, hogy minden polgár átlagosan havonta 2,000.000 koronát keres ebben az országban. Ha ezt az elég gavalléros számitást vesszük alapul, akkor azt látjuk, hogy a kormányzó, a kabinetiroda, a palotaőrség és a főudvarnagyi bíróság kiadásai 96.000 embernek veszik el egyhavi összes jövedelmét, vagy 8.000 embernek egész esztendeig kell azért dolgoznia, hogy a kormányzó, a kabinetiroda, a palotaőrség és a főudvarnagyi bíróság tagjai és ezeknek nyugdíjasai megélhessenek.

Ha egy másik adatot nézünk a költségvetés következő lapjáról és ha megnézzük, mibe kerül ez a nemeztgyülés és mibe fog kerülni az az álmodott főrendiház, amely a kormányzatnak egyedüli vágya és amely után ez a nemzet is olyan régen eped, akkor kiderül, hogy a nemzetgyülés és a főrendiház egy esztendőben 4,023.000 pengőbe kerül. Ha ezt átszámitjuk, azt találjuk, hogy ez több, mint 500 milliárd papirkorona. Kétmilliós havikeresetet véve alapul, 250.000 embernek kell egy hónapig dolgoznia, hogy a nemzetgyülés és a főrendiház kiadásait megkeresse vagy 20.800 embernek egész esztendei jövedelmét kivánja a maga számára ez a törvényhozás, amelyet itt látunk.

Ha a ministerelnökség költekezésére vetünk egy pillantást, azt látjuk, hogy a ministerelnökség maga 2,523.000 pengőt kiván, ennyit költ el, ami 300 milliárdnak felel meg. A külügyministerium 8,496.000 pengőt emészt fel, — tehát majdnem négyszer annyit, mint a ministerelönkség — ami 1000 milliárdnak felel meg. Csak magának a külügyministeriumnak költségvetése tehát 500.000 ember egész évi munkájának keresetét — nem adóját, hanem teljes keresetét! — kivánja.

Ha keressük az okokat, miért sülyedtünk annyira, hogy ezeket a hallatlan, borzalmas kiadásokat nem birjuk, könnyü megállapitanunk, hogy ezért a kormányzat a felelős. A kormányzat felelős azért, hogy ebben az országban tisztességes munkával, hat napi becsületes dolgozással, reggeltől napestig való küzdelemmel ma már nem él meg senki és hogy ebben az országban ma már csak a spekulánsoknak, a konjukturák kihasználóinak, a jó összeköttesésü kijáróknak adatik meg a megélhetés lehetősége.

Ime előttünk van, már napok óta szellőztetik a lapok a legujabb panamaügyet, a szénaszállitási botrányt. Ennek a botránynak minden adata nincs még a kezemben, nem akarom tehát megelőzni a vizsgálatot azzal, hogy felsoroljam, kik a részesek; nem akarok erről hosszasabban beszélni. Feltünő kapcsolatot látok azonban a szénaszállitó vállalatok cs a kormánynak bizonyos szervei között, különösen élénk és megmagyarázhatatlan a kapcsolat a Faluszövetség és az Avena részvénytársaság között. Ez az Avena részvénytársaság 1923 április 26-án alakult huszmillió korona alaptőkével; 2.000 darab 10.000 koronás részvényt bocsátottak ki. 1914 január 11-én azután felemelték az alaptőkét és olcsóbb részvényeket — nem tudom pontosan: talán 200.000 koronás részvényeket — bocsátott ki ez az Avena részvénytársaság és valami kapcsolatot talált a Faluszövetséggel is, mert már a Faluszövetség cimerét használta fel ezeken a részvényein, ugy, hogy az Avena régi részvényein ott van a Faluszövetség jelvénye: a kettőskereszt, amely elmaradhatatlan, a sarló és a buzakalász. A Faluszövetség tisztviselői járták be az országot és jutalék ellenében végigházalták a népet, a jegyzőket, a főszolgabirákat, és magas kormányzati protekcióval helyezték el az Avena részvénytársaság részvényeit, mindenütt hangoztatván, hogy az az Avena részvénytársaság, amely most a botrány közepében áll, nem más, mint a Faluszövetség gazdasági osztálya. *(Zaj.)*

Ceglédről a multkor egy küldöttség jött fel az Avenához és számon kérte tőlük a részvényeket, számon kérte tőlük; hadd lássuk, hol van az a gyönyörü részvénytársaság, a Faluszövetség gazdasági osztálya, amelynek kedvéért a Vas-utcából a Zoltán-utcába költözött ez a részvénytársaság, hogy tőszomszédságában legyen gazdasági szervé-

nek és ez a ceglédi küldöttség azt látta, hogy a keresztény gazdasági kiépités jelszavával eladott részvénytársaságban az összes alkalmazottak zsidók. Megborzadva ment vissza Ceglédre, Lendvai István t. képviselő urnak jól, kétszer keresztelt kerületébe ez a küldöttség, amikor azt látta, hogy igy néz ki egy keresztény részvénytársaság, amely a Faluszövetség szárnyai alatt nőtt nagyra és annak szárnyai alatt követheti el a maga kicsi panamáit. (**Zsirkay János**: Ezért lépett be Meskó Zoltán, hogy kipuccolja onnan azt a társaságot!)

Ennek a részvénytársaságnak alapszabályaiban olvashatjuk, hogy célja az, hogy magától a termelőtől vásárolja meg a gazdasági terménycikkeket és a közvetítő kereskedelmet teljesen kikapcsolja. Jobb áron tudunk venni, drágábban tudjuk a dolgot eladni, olcsóbban jut majd hozzá a fogyasztó közönség is: ez volt a reklámtáblán. A valóság pedig az, hogy nem a közvetítő kereskedelem kikapcsolása, talán nem is ennek a kiskereskedő osztálynak megölése és hátbatámadása volt a cél, hanem közönséges kijátszása a forgalmi adótörvénynek, amely szerint minden cikk után forgalmi adó fizetendő egyszer, kétszer, sőt háromszor is. Ők tehát az államot is meg akarták azzal kárositani, hogy a közvetítő kereskedelem kikapcsolásával egyedül maguk csinálják az üzletet.

A részvények terjesztése olyan méreteket öltött, hogy ma már szomoru áldozatai is vannak az Avena részvényeinek. Kisbéren egy szegény nyugalmazott főintézőnek, Bárány Pálnak a nyakába varrtak pl. 4000 darab Avena-részvényt a Faluszövetség kiküldöttei. Ez a szegény ember összes vagyonát odaadta a Faluszövetség égisze alatt dolgozó, vele testvériségben működő Avena-részvénytársaságnak, ennek a keresztény-keresztyén alakulatnak. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Érdekes dolgok ezek! — **Kiss Menyhért**: Ez az, amely a szénapanamában is benne van? Ki az elnöke? — *Zaj.*)

Azt kérdi, igen t. képviselőtársam, hogy kik az igazgatóság tagjai? (**Kiss Menyhért**: Ez az! És ki az elnök?) Bocsánatot kérek, én az igazgatóság tagjai között annyira tiszteletreméltó és annyira puritánnak látszó (**Pikler Emil**: Látszó?!) és szent meggyőződésem szerint is puritán férfiakat látok, hogy én ezt a névsort itt fel sem olvasom. Igaz, hogy ebben a névsorban tekintélyes nemzetgyülési képviselők is helyet foglalnak, — akik, véleményem szerint kötelesek lennének maguk ellen az összeférhetetlenségi bejelentést haladéktalanul megtenni, — még sem fogom felolvasni ezt a névsort. Kénytelen vagyok azonban ebből a névsorból egy embernek nevét kiemelni, annak az embernek a nevét, aki ezt a kapcsolatot talán eme igazgatósági tagok tudta nélkül — én ugy gondolom, tudta nélkül — a Falu-Szövetség nevében az Avena részvénytársasággal megteremtette, fentarttotta és amely igazgatósági tagnak telefonja napról-napra érintkezésben állt sokszor azzal a Szilágyi ezredessel — vagy nem tudom mi a katonai rangja, — akit ebből az ügyből kifolyólag letartóztattak. A Faluszövetségnek ez az igazgatója és az Avena részvénytársaságnak ez az igazgatósági tagja Balogh Gyula. (**Kiss Menyhért**: Főtitkára!) A Faluszövetség igazgatója.

Hogy ez a Faluszövetség Balogh Gyula égisze alatt milyen üzleteket jár ki és milyen üzletekkel foglalkozik, erre vonatkozólag itt fekszik előttem egy másik eset, amelynek részben magam is szomoru áldozata vagyok.

Ime itt van egy kicsi sorsjegy; ára 25.000 korona. Címe: Mezőgazdasági Sorsjegy (**Kiss Menyhért**: Ilyen is van?) a magyar falvak felvirágoztatásáért dolgozó, a Falu Országos Földmives-Szövetség javára rendezték a mult esztendőben. (**Kiss Menyhért**: Ez is ujabb népámitás! A kormány kreaturája!)

Ez a Faluszövetség engedélyt kapott a mult esztendőben arra, hogy ezt a mezőgazdasági sorsjegyet kibocsássa. 200.000 darab ilyen sorsjegyet bocsátottak ki á 25.000 korona. Egy kis szorzás és kiderül belőle, hogy kerek 5 milliárdocska az ilyen címen befolyó összeg. A magyar falvak felvirágoztatásáért dolgozó Országos Földmives-Szövetség pedig, mint a sorsjegy hátulsó oldalán olvashatjuk, 907 darab főnyereményt és 611 nyereménytárgyat hirdetett összesen 1.004,000.00 korona értékben; azt is olvashatjuk a sorsjegyen, hogy a huzás 1925 november hó 14-én Budapesten tartatik meg. (**Kiss Menyhért**: holdban! Vakulj magyar!)

A Földmives-Szövetségnek 29 tisztviselője van. Ez a 29 tisztviselő természetesen nem tudta leadminisztrálni ezt a szép kis üzletet, amelyből a Faluszövetség javára mindenesetre 2—3 milliárdot meg lehetett volna menteni és amely akcióból 2—3 milliárd mindenesetre a magyar falvak felvirágoztatására vagy a magyar falvak kulturális intézményeinek részbeni támogatására lett volna fordítható. (**Szabó József**: Nem nagyon kapkodják a sorsjegyet! — **Dénes István**: A főszolgabirákkal adatták el!)

Ezzel szemben mi történt? Amikor a Faluszövetség jó összeköttetéseinél fogva megszerezte magának a koncessziót ehhez a sorsjátékhoz, azt mondotta: minek fáradjunk mi ezzel, mi nem értünk az üzlethez, s a keresztény-keresztyén irányzatnak Faluszövetsége keresett két zsidót, *(Derültség balfelől.)* két 22 karátos zsidót, (**Zsirkay János**: Ahelyett hogy kerestek volna, két zsidót találtak!) Jámbor László és Rónai Ákos urakat, akik megcsinálták szépen a szerződést, amelynek értelmében ezek a tisztelt urak vezetik a Faluszövetség sorsjátékát.

Már most két 22 karátos izraelita Budapesten bent ült egy irodában, a telefon szólt az egész országban, ügynökeik meghordták a hirt, az utastást jegyzőnek, szolgabirónak, azok pedig igyekeztek a falu népét meggyőzni arról, hogy a Faluszövetség, a falu népét támogató országos szövetség javára helyezik el azokat a papirdarabokat 25.00 koronás áron. Igy a tisztelt két izraelita, Jámbor László és Rónai Ákos urak megérték azt az időt, hogy ügynökükké szegődött a dzsentri szolgabiró, hogy a falusi jegyző és a falusi pap ugy árusitotta a sorsjegyeket és ugy dolgozott a falun, ahogy ezt Budapestről a Faluszövetség sorsjegy-irodájából dirigálták. Igy néz ki a keresztény alap. (**Meskó Zoltán**: Aki bűnös, le fogja vonni a konzekvenciákat, ha ez igy van!)

A dolog a konzekvenciákkal nincs elintézve, mert hiába vonják le a konzekvenciát azzal, hogy — nem tudom — Balogh ur menni fog a Faluszövetségből. A konzekvencia ezzel nincs elintézve, mert a Faluszövetség mindezideig csak hatvan milliócskát kapott az ötmilliárdos üzletből. Mi csoda jótékonysági akciókat fog ezzel a hatvan milliócskával létesiteni. (**Kiss Menyhért**: Milyen tárgyakat fog megvásárolni?) De nincs elintézve a dolog erkölcsi része sem. Napról-napra kapom t. a leveleket az ország minden részéből: Képviselő ur, nekem a jegyző ur, a szolgabiró ur nyakamba sózta a Faluszövetség sorsjegyét, amelynek a hátlapján rajta van, hogy november 17-én huzás Budapesten 1,004.000.000 korona értékü nyeremnyekre, hát kérem mikor sorsolnak már, mikor nyerünk, hiszen állitólag minden második sorsjegy nyer. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Ha ez igy van, közönséges népbolondités! Ez ellen az egylet ellen el kell rendelni a vizsgálatot. — *Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. — Zaj.* — **Kiss Menyhért**: Ilyen csalás! Ki az elnöke!)

Hát az állitólag a falu népének megmentésére, kulturális nivójának emelésére szervezett Fal-

szövetség arravaló, hogy a szegény nép zsebéből szolgabirói és jegyzői fedezettel öt milliárdot zsebeljenek be, amit elvisz egy sorsjegyiroda és amelyből a magyar falunak semmiféle eredménye, java nincs! (**Drehr Imre**: Azért tiltotta be a kormány és nem ad több engedélyt! — *Zaj.* — **Kabók Lajos**: Mikor már kifosztották az ország lakosságát! — **Pikler Emil**: Eső után köpönyeg!) Be van tiltva? Bocsánatot kérek, ne tiltsa be a sorsjátékot a t. kormány addig, amig nem tudom, hogy a 25.000 koronámért nyerek-e. *(Élénk derültség. — Zaj.)* Kiváncsi vagyok arra, hogyha fizettem, meg van-e az az esélyem, hogy nyerhetek. *(Derültség. — Zaj* — **Pikler Emil**: Csalás és panama itt minden!)

Tudni akarjuk és a megcsalt, öt milliárdig kizsebelt magyar falu népe nevében kérdezem: mi van az öt milliárddal, hol vannak az 1.004,000.000 korona értékü nyeremények? Tudni akarom, hogy kinek kezén sikkadtak el ezek az összegek. Tudni akarom, hogy mi van a Faluszövetség sorsjátékával. Ennek elszámolását akarjuk itt látni a Ház asztalán. *(Helyeslés. — Zaj a jobboldalon.* — **Kiss Menyhért**: Ki az elnöke? — **Hegymegi-Kiss Pál**. Igaz, hogy ennek a földmivelésügyi minister ur az elnöke?) Legjobb tudomásom szerint Mayer János földmivelésügyi minister ur a Faluszövetség elnöke. (**Kiss Menyhért**: Hallatlan! Ezt nem lehet védeni! — *Zaj a jobboldalon.* — **Héjj Imre**: A Faluszövetség nem a sorsjegyakció. — *Zaj.* — *Elnök csenget.* — **Héjj Imre**: Igy csak nem lehet beszélni!) Igaz, hogy a minister ur a Faluszövetség elnöke és nem elnöke ennek a sorsjegyakciónak, de a sersjegyakció a Faluszövetségé és az a nép verejékét, filléreit albérletbe adta *(Zaj.)* két 22 karátos zsidónak. *(Folytonos zaj.* — **Héjj Imre**: Az az egy bizonyos, hogy semmiféle visszaéléshez se a Faluszövetségnek, se az Avenának nincs köze. — **Meskó Zoltán**: Most hallok elöször erről. — *Zaj.* — *Elnök csenget.* — *Felkiáltások a balközépen és a baloldalon: Ezért nem kell Kairóba menni!)*

Nagyon csodálkozom Meskó Zoltán igen t. képviselőtársamon, aki otthagyta tisztes falusi nyoszolyáját és belefeküdt ebbe a budapesti Schöberl-diványba, amely nappal Faluszövetség, éjjel pedig sorsjegyárusitó társaság. *(Élénk derültség.* — **Meskó Zoltán**: Egészen nyugodt lehet, hogy kivizsgáljuk!) Nagyon csodálkozom Meskó Zoltán képviselő uron, hogy az egy-két hónap, amióta ott van a Faluszövetségnél, nem volt neki elegendő arra, hogy megvizsgálja mi történik ott; hogy megvizsgálja, hogy a gyönyörü eszmével, a Faluszövetség nagy gondolatával nem élnek-e vissza hitvány üzleteskedők. **Zsirkay János**: A képviselő ur nem tehet neki szemrehányást, mert önnél is kisérletezett a képviselő ur. — *Élénk derültség. Zaj. Elnök csenget.* — **Héjj Imre**: A szakszervezeteknél is akad sikkasztó pénztáros, mégsem lehet ráfogni a szakszervezetekre, hogy csalnak! — *Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Kabók Lajos**: Ezt nem lehet összehasonlitani. — **Reisinger Ferenc**: A szakszervezetek nem adják ki bérbe a szakszervezeteket se zsidónak, se kereszténynek! — *Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!* — **Dénes István**: Jön még a többi! — **Pikler Emil**: Ne fogadjanak ágyrajárókat a Faluszövetségbe! — *Zaj a jobboldalon.* — **Kiss Menyhért**: Le akarják fagadni!)

Elnök: Csendet kérek! (**Meskó Zoltán**: Aki ezt a dolgot elkövette, — ha igy van — felel érte, mert nem fedezünk ilyen dolgot. — *Folytonos zaj.* — **Pikler Emil**: Hozzunk törvényt a panamázás szabadságáról! — *Kiss Menyhért közbeszól.* — *Zaj a jobb- és a baloldalon.)* Kiss Menyhért képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Zsirkay János**: Azért nivták . . .) Zsirkay János képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni, csak Drozdy Győző képviselő urat illeti a szó. *(Zaj.)* Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! Zsirkay János közbeszól.* — *Nagy zaj.)* Zsirkay János képviselő urat kénytelen vagyok állandó közbeszólásaiért rendreutasitani. *(Kiss Menyhért közbeszól.* — *Zaj.)* Kiss Menyhért képvise;ő urat is kénytelen vagyok rendreutasitani. Méltóztassék csendben maradni minden oldalon. *(Zaj.* — **Pikler Emil**: Halljuk a csalásokat tovább!)

Drozdy Győző: Igaza van t. közbeszóló képviselőtársamnak abban, hogy Meskó Zoltán képviselőtársamról szólva *(Folytonos zaj.* — **Hegymegi-Kiss Pál**: meg kell vizsgálni! — **Meskó Zoltán**: Természetes!)

Elnök: Meskó Zoltán képviselő urat is, kérem méltóztassék csendben maradni!

Drozdy Győző: . . . őt egyáltalán nem tartom diszkvalifikáltnak arra, hogy vele valaki politikailag együtt dolgozzék. Én ismerem az ő faluért rajongó lelkét, csak azon csodálkozom végtelenül, hogy két-három hónap nem volt neki elegendő arra, hogy meggyőződjék arról, hogy a Faluszövetség nem más, mint a falu kizsebelésére összeverődött üzletesek társasága. *(Zaj.* — *Ellenmondások a jobboldalon.* — **Perlaki György**: Ez nem igaz!) *(Elnök csenget. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt!* — **Zsirkay János**: Egy képviselő van aláírva!)

Elnök: Drozdy képviselő urat sértő kilejezéséért rendreutasitom. *(Zaj.* — **Pikler Emil**: Mégis igaz! — *Felkiáltások: Ki van aláirva? Meskó van aláirva vagy Mayer?)*

Drozdy Győző: Bodó és Balogh van aláirva. *(Zaj.)* Kérem vissza a sorsjegyet, mert én nyerni akarok (*Élénk derültség.* — *Zsirkay János átadja a sorsjegyet.)*

Egyáltalán most már meg kell vizsgálnunk, hogy mi történik annál a Faluszövetségnél. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Itt vaa egy másik eset is.

A Carnegie-alapból a Faluszövetség kap öthatezer dollárt azért, hogy a falu kulturális igényeit némileg támogassa. (**Kiss Menyhért**: Szegény falu!) Minthogy ezzel szemben a Faluszövetségnek van egy aposztata B.-listás tanfelügyelője, ezt a Carnegie-alapitványbeli néhány ezer dollárt odaadta tizenöt polgári iskolának, hogy a t. aposztata B.-listás tanfelügyelő urnak legyen hova sétálgatni a Faluszövetség nevében, legyen mit felügyelnie, holott véleményem szerint a Carnegie-alapitvány nem arra szolgál, hogy egy zsákutcába jutott iskolatipust támogasson, egy dijnokgyárat támogasson vele a Faluszövetség, hanem arra szolgál, hogy a falusi népiskolákat, a mezőgazdaság céljait szolgáló népiskolákat támogassák vele. (**Perlaki György**: Azokat is támogatják. — *Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.* — *Halljuk! Halljuk!* — **Reisinger Ferenc**: Azokat is ugy mellékesen! — **Perlaki György**: A polgári iskolákon kivül azokat is!)

Még érdekesebb és jellemzőbb a keresztény-keresztyén kormányzatra (**Propper Sándor**: Kisgazda és földmives és polgári! — **Dénes István**: Egységes! — *Zaj.* — *Halljuk! Halljuk!)* a következő eset: A Faluszövetség egy akciót inditott; meghonositotta a vándoresernyős mintájára a vándormozit. Megirigyelte Viczián t. képviselőtársunknak e téren szerzett érdemeit *(Zaj.)* és egy uj mozitipussal, a vándormozival akart betörni a falvakba. Dicséretreméltó dolog. Ha ügyesen megcsinálják, akkor magam is azt mondom; csinálják meg, mert a mozinak a kulturával való kapcsolatáról mindenki meg van győződve. Ha a Faluszövetség okosan és ügyesen meg tudta volna csinálni, meghajtanám előtte az elismerés zászlaját. Mi történt azonban itt? A keresztény-keresztyén Faluszövetség a falu jólétét és a falusi nép jólétét elő-

mozditó társaság ismét bérbeadta a vándormozit Loria Artur és Koltai Miklós izraelita uraknak. *(Derültség és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak nem?* — **Pikler Emil**: Támogatják a zsidókat! Ezek jó evangéliumi keresztények! — **Reisinger Ferenc**: Mit szól ehhez Meskó? — **Meskó Zoltán**: Én robbantottam fel ezt a társaságot, egészen nyugodt lehet! — *Zaj.)*

Méltóztassanak azonban felháborodásukat szordinózni, mert itt azután a zsidókat nagyszerü keresztény cél szolgálatába állitották. Ez a két zsidó ugyanis Krisztus kinszenvedését mutatja be faluról-falura az országban. *(Derültség balfelől.)* Ez a két zsidó a Faluszövetség mozijátéka mellett, a Passziójáték mellett maga prelegál; szerződésük szerint ők járják a falvakat, szolgabirák, jegyzők, papok társaságában, és amikor éjszaka a paplan alá kerülnek, akkor nagyot röhögnek magukban, hogy: Uristen, ezeket a keresztényeket hogy falhoz állitottuk, mi prelegálunk nekik, Passziójátékot, Krisztus kinszenvedését. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mit szól ehhez Meskó?* — **Héjj Imre**: Maga elhiszi? Én nem!) Képviselő ur, ne merjen kételkedni a szavamban. (**Héjj Imre**: Én kételkedem, bizonyitsa be!) Látja a dossziémat! (**Hegymegi-Kiss Pál**: A sorsjegyakcióról mit mond? — **Kiss Menyhért**: Igaz-e, vagy nem, Meskó képviselő ur? — **Horváth Zoltán**: Meskó hallgat, tehát beismeri! — *Zaj.)*

Most lépett be az ülésterembe Nagy Emil igen t. képviselőtársunk. *(Éljenzés a jobboldalon.* — **Horváth Zoltán**: Lupus in fabula! — *Derültség és zaj.)* Megragadom ezt az alkalmat, nehogy távozása után legyek kénytelen foglalkozni becses személyével, mert talán akkor nem is emlitettem volna fel. De most, hogy belépett a Házba, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az egységespártba is!* — **Horváth Zoltán**: Ha belépett, majd kilép!) engedje meg t. képviselőtársam, hogy hozzá is egy kérdést intézzek.

Igaz-e, hogy igen t. képviselőtársunkat felkeresték a Faluszövetség igazgatóságától azzal a kéréssel, hogy egy bajor pénzcsoport pénzével alakitsanak egy részvénytársaságot, amelynek irányát, célját én nem fogom fejtegetni; ha a képviselő ur érdemesnek találja, azt majd maga ismerteti, Igaz-e, hogy amidőn az igen t. képviselő ur meggyőződött arról, hogy itt tulajdonképen a Faluszövetséget képviselők és egyéb protekciós emberek révén olyan üzletekbe akarják belevinni, melyek a Faluszövetség alapszabályainak, programmjának és céljának irányát nem szolgálják, s amikor a bajorok is mindezt megtudták, és midőn megtudták az államtitkár nyilatkozatát, (**Meskó Zoltán**: A Faluszövetségnek semmi köze hozzá! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tehát igaz!)* amikor megtudta a képviselő ur és megtudták a bajorok Schandl államtitkár ur utján, hogy a Faluszövetség elnöksége az igazgatóságnak és egyes tagoknak erről az akciójáról nem is tud, ön nyomban faképnél hagyta az igazgatóságot és a bajorok is nyomban hátat fordítottak a t. társaságnak és elvonultak? (**Zsirkay János**: Pedig a bajoroktól már respektusuk lehet, mert Ulain is megjárta velük! — *Derültség balfelől.)* Ebben a dologban a t. képviselő urra vonatkozólag én nem állitottam semmi olyat, ami talán diffamáló volna, (**Nagy Emil**: Olyat nem is lehet állitani!) ellenben nagyon jól esnék nekem, ha azzal a néhány tisztelt urral szemben, aki az én szavaimat kétségbe merte vonni, az igen t. képviselő ur kijelentené: igaz-e az, hogy a képviselő urnak tárgyalásai voltak az államtitkár és a minister tudtán kivül a Faluszövetség igazgató tagjaival? (**Perlaki György**: Kikkel? Nevezze meg! — **Nagy Emil**: A francia házszabályok szerint rögtön felelhetnék, de a magyar szerint nem felelhetek, mert az elnök rám szól! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon:* Igen, *vagy nem?* — **Nagy Emil**: Felelnék mindjárt, ha a házszabályok megengednék!)

Elnök: A képviselő urnak a házszabályok módot adnak a feleletre. (**Nagy Emil**: Este hatkor! — **Pikler Emil**: Addig megváltozik a helyzet! — *Derültség.* — **Reisinger Ferenc**: Addig is méltóztassék egy közbeszólást elkövetni! — **Nagy Emil**: Tessék rám bizni! — **Zsirkay János**: Azt a házszabályok nem engedik meg ezuttal! — *Felkiáltások a jobboldalon: Máskor sem! Zaj.)*

Drozdy Győző: Az előbb rendreutasitást kaptam az elnök urtól. Mélyen meghajolok az elnöki tekintély előtt; az ő intézkedését és kijelentését nem teszem kritika tárgyává. Szánom-bánom merész elragadtatásomat, amidőn azt mertem állitani, hogy a Faluszövetség az üzletesek társasága. De ha nem volt igazam, amikor azt állitottam, méltóztassanak nekem megmondani mi az az akta, amely a kezemben van? Fel fogom olvasni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán**: Meskó nagyon sápadt! — **Meskó Zoltán**: Édes barátom, Meskó Zoltán olyan tisztán áll itt, hogy nem kell neki sápadtnak lenni! Semmi közöm ezekhez a dolgokhoz! Azt mindenki tudja ebben az országban Ott sem voltam! — **Horváth Zoltán**: Purifikálni ment oda a képviselő ur! — *Zaj.)*

A Falu Országos Földmives-Szövetség levélpapirján a mult esztendőben a következő cirkuláció járta be az országot. Néhány példányt nekem is megküldtek *(olvassa)*: »Tisztelt Biró Ur! Ismerve biró ur értékes és hazafias községi mukáját, — mindegyikét ismerik! — *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* tisztelettel fordulok önhöz, kérve, hogy sziveskedjék bennünket abban a vállalkozásunkban támogatni, mely szerint a Faluszövetség irányitása mellett a közvetitő kereskedelem fokozatos ki kapcsolásával azt akarjuk elérni, hogy a község földmivesnépe az eladásra szánt gabonáját a leg jobb piaci áron tudja értékesiteni és abban a időben, amikor az érdekei is legjobban biztositva vannak. *(Helyeslés a középen.)* Ismeretes, szomorú valóság, hogy a gazdatársadalom nagyrésze még nyár folyamán olcsón eladja buzáját a gabona ügynökök lelkiismeretlen befolyása révén a közvetitő kereskedőknek, *(Ugy van! a jobboldalon)* mig a gabonakereskedők néhány hét alatt a buza árát mesterségesen felszoritva, többet keresnek mint a termelő egész évi munkájával. (**Zsirkay János**: Szigoruan igaz megállapitás!) A Faluszövetség gazdasági osztálya arra a nehéz, de a gazdatársadalomra nézve hasznos szerepre vállalkozik hogy községenként az eladásra szánt buza értékesitését közvetitse, a termelőt a fogyasztóval közvetlen hozza összeköttetésbe, miáltal a termelő nagyobb haszonhoz jut, de a fogyasztó is előnyösebb árban szerzi be a szükséges élelmicikkeket. Vállalkozásunk célja a falu megszervezése, az ő termelők gazdasági szövetkezését, mint a gazdatársadalom legerősebb érdekképviseletét megteremteni. Ez évben munkásságunk csupán a gabona értékesitésére szoritkozik. S hogy e téren minél nagyobb gazdasági hasznot biztosithassunk a termelőknek, kérjük, t. biró urat, legyen szives egy gazdagyülést összehivni (Talán engedély sem kell rá!) és ott arra kérni a falu derék népét, hogy fölös buza értékesitését bizza a faluért dolgozó Faluszövetségre. Elhatározásukat kérjük legkésőbb március végéig velünk tudatni, valamint azt a községbeli megfelelő egyén nevét, aki megbizatásunk alapján vállalná a gabona értékesitésére vonatkozólag a helybeli munkát. Természetes, hogy ezen megbizatás díjazással jár. Végül pedig kérjük közölni, hogy az átlagos termés mellett hány vagon buza kerülhet eladásra?

Amit szives válaszukat megkaptuk, a részletekre nézve megadjuk a kivánt felvilágositásokat. Számitva arra, hogy a falu népét a t. biró ur nemes szándékainkról felvilágositni szives lesz, és hogy megértve önzetlen készségünket, válaszukban támogatásunk igénybevételéről értesitenek, ezért előre is őszinte köszönetünket fejezzük ki.

Üdvözölve a falu gazdatársadalmát, vagyunk hazafias tisztelettel: Bodó János és Steinecker Ferenc.« (*Helyeslés a jobboldalon.* — **Zsirkay János**: Ez többet ér, mint a két zsidó által bemutatott Pontius és Pilátus — *Zaj.* — *Egy hang jobbfelől: Ajánlja az ügynököket?* — *Zaj.*) Megtörténtek a közbeszólások? Készek a vélemények? Nagyon helyes! (**Pikler Emil**: Már nem mernek közbeszólni! — **Zsirkay János**: Most jön a 22 karátos tét zsidó! Ne jöjjön! — *Derültség.*) A t. képviselőtársam téved. (**Zsirkay János**: Nem kettő, több jön! — *Derültség.*) Ebben a dologban már nem két zsidó van kompromittálva. (**Zsirkay János**: De ilenc kell, hogy imádkozhassanak! — *Derültség.*)

Elnök: Zsirkay képviselő urat kérem, méltóztassék a tanácskozás komolyságát megőrizni!

Drozdy Győző: Ez a dolog nem érdemli meg azt, hogy egyetlen szóval is többet vesztegessünk rá, mert ha a költségvetés tételeit nézzük és azt, hogy ki fizeti ki azokat a milliókat és milliárdokat, melyek itt szerepelnek, meg kell állapitanunk, hogy a dolgozó társadalom, a földmüvesosztály, a kiskereskedők és kisiparosok, a legitim kereskedelem. Itt egy szisztematikus, rendszeres aknamunkát látunk a Faluszövetség művében a legitim adófizető kiskereskedő polgársággal szemben. (*Zajos ellenmondások a jobboldalon.*) Egy olyan akciót látunk, amely a kiskereskedő szájából akarja kivenni a kenyeret, (*Egy hang jobbfelől: Ha kitaszál a helyzettel!*) pedig az a kiskereskedő annak az országnak dolgozó adófizető polgára, aki minden elismerést, sőt elismerésnél többet érdemel a kormányzat részéről és nem kitaposást. (**Graeffl Jenő**: Ugyan, ugyan! — **Zsirkay János**: Strasszer és König érdekében beszél!) és nem érdemli meg azt, hogy egy ilyen csütörtököt rendezett akció áldozatává legyen. (**Zsirkay János**! Ez már nem a kisemberek érdeke! Én nem vagyok a Faluszövetség hive, de ez nem áll. Csak Strasszer és König nyerhet a magyar buzán? — *Zaj.*)

Midőn én, igenis, ezeknek a falusi kiskereskedőknek, adófizetőknek érdekeit minden demagógiával szemben megvédelmezem, (*Nagy derültség és ellenmondások a jobboldalon.*) — jó vicc volt, igy-e, adtam önöknek — felelek Zsirkay t. képviselő urnak arra a közbeszólására, hogy ez az összes akciók közül az egyetlen üdvös.

Hogyne, ki ne lelkesedne egy olyan szövetkezeti akcióért, amelynek példáját látjuk Dániában vagy más országokban; ki ne helyeselne egy olyan akciót, amely csakugyan arra van hivatva, hogy az uzsorásoktól, spekulánsoktól, láncosoktól megkiméljen és megszabaditsa a falu népét. (**Zsirkay János**: És a termelőt.) Azonban operálják le végre szemükről a hályogot, tessék megállapitani, hogy itt is megvan az a 22 karátos közbekapcsolódott zsidó. Tessék közbevetni, hogy amit a falusi kiskereskedőktől a Faluszövetség el akar venni, azt tulajdonképen odaadja egy másik zsidónak, egy nagy zsidónak, egy harmadik zsidónak és azt tulajdonképen maga vágja zsebre, nem azért, hogy az ő tőkéjével a falu jólétét emelje, hanem hogy esetleg választási kasszát gyüjtsön a nép javára. (*Zajos ellentmondás a jobboldalon.* — **Hasz Mórie**: Ezt bizonyitani is kellene, nemcsak állitani. — *Zaj.* — **Propper Sándor**: Zsidó, az igaz, az vásárol kormányfőtanácsosságot! — *Zaj. Elnök csenget.* — **Zsirkay János**: Ne nagyon erőszakoskodjatok, jobb ha nem bizonyitja! — *Zaj a jobb- és balfelől.*)

Elnök: Csendet kérek!

Drozdy Győző: Ezek után egy bizonyos, az, — amint a Faluszövetség egyik igazgatója és az Avéna r. t. közötti kapcsolat is bizonyitja és amint ez az üzletieskedő szellem is bizonyitja — hogy a Faluszövetség főtisztviselői — ha talán a minister ur, az államtitkár ur és az elnökség más tagjai nem is tudnak ezekről a dolgokról — olyan üzletes játékot visznek véghez ebben az országban, amely a polgárság érdekeit sérti, a falu népét pedig, amint ezt a sorsjegyügyben látjuk, megzsebeli, kiuzsorázza.

Bizonyos az is, hogy a Faluszövetség egyes főtisztviselői a Faluszövetséget politikai ugródeszkának tartják, mint pl. az emlitett igen t. igazgató ur is, aki nemcsak egy kohóban, hanem egyszerre kettőben tartja a maga számára a vasat: részben Pallavicini dombóvári kerületében bontja ki a maga kicsi lobogóját az eljövendő választásokra, másrészt pedig Dinich t. képviselőtársam kerületében szaglászik le igen gyakran s ott készíti elő a maga számára a talajt, ha ugyan az atléta Dinich fenyegetésétől, aki komoly fenyitéket helyezett kilátásba, meg nem retirál és ott nem hagyja azt a kerületet. (**Horváth Zoltán**: A boxbajnok!) A Faluszövetség emlitett tisztviselője már annyira jól érezte magát kicsi várában, ahol e meglehetősen megkereste mindennapi kenyerét az Avénával való kapcsolata révén és egyéb réven, hogy már nem volt elég neki a tekintetes cím és amit díj- és illetékmentesen kiszolgáltattak neki, a nagyságos cím a pincérektől, hanem már kormányfőtanácsos is akart lenni.

Amidőn ehhez a ponthoz érünk, ami nem egyedül neki ambiciója ebben az országban — azt hiszem, minden második zsidónak bent van a kérvénye a kormánynál, hogy főtanácsosnak nevezzék ki — (**Zsirkay János**: Mindegyiket sikerül is kedvezően elintézni), engedtessék meg nekem, hogy a cím- és rangkórsággal, amelyben ebben az ország, ebben a korszakban annyira felburjánzott, némileg foglalkozzam.

Bethlen István gróf ministerelnök mindig hangsúlyozta a demokráciát; nemcsak itthon, de ha külföldön jár (**Pikler Emil**: Főleg ott!), még Genfből, még onnan is hazazeng a szava, a bethleni himnusz a demokráciáról, arról az egyetlen-egyedül üdvözitő államformáról, amely egyedül van hivatva a népek sorsát előrevinni. És mig a demokráciát hirdetik kint és bent egyaránt, cselekedetei teljesen ellenmondanak ennek. (**Kiss Menyhért**: Ez már igaz!) Itt bent címeket, érdemrendeket talált fel, gazdasági, kereskedelmi, pénzügyi főtanácsosságokat és tanácsosi címeket osztogat (**Horváth Zoltán**: Aki csak kormányfőtanácsos, annak nincs már semmi címe!), sőt még vezérfőtanácsosi címre is spekulálnak már. (**Kiss Menyhért**: A címek országa!) Szó sincs róla, minden kormányzat gondolt arra, hogy a kiváló érdemes férfiakat címekkel látja el, hiszen maga Napoleon is címekkel, főtanácsossággal tüntette ki azokat a munkatársait, akik a lesülyedt francia pénzt három esztendő alatt vissza tudták emelni arra a nivóra, ahonnan lejtőnek indult.

Én azonban nem látom a lehetőségét annak, hogy ebben az országban akár Diogenes lámpásával is találhatna a kormány olyan sok érdemes férfiut, nem látom a lehetőségét annak, hogy a magyar társadalomban ma olyan sok kiváló, olyan sok nagyottevő, érdemes férfiu volna, hogy ennek az országnak megmentését, talpraállitását tudná garantálni.

Elnök: Az ülést délután 3 óráig felfüggesztem!

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

A szó folytatólag Drozdy képviselő urat illeti!

Drozdy Győző: T. Nemzetgyülés! Előttem szólott Haller István képviselőtársamnak, de több képviselőtársamnak témái között is sokat szerepelt a titkos társaságok ügye, amely társaságok veszélyeztetik az ország békéjét, nyugalmát, rendjét, s veszélyeztetik a közgazdasági és pénzügyi helyzet egészséges kialakulását. Azt a megoldást azonban, amit a kormányzat a titkos társaságok ügyében tervez, t. i., hogy ezután minden egyes társaságot, illetőleg még a politikai pártokat is kötelezni fogják arra, hogy alapszabályokat készitsenek és ezeket jóváhagyassák, egyáltalában nem tartom alkalmasnak arra, hogy a titkos társaságok kiirtassanak, mert jó, ám kényszeritsék a politikai pártokat arra, mielőtt zászlót bontanak és mielőtt az országgal megismertetnék a maguk céljait, törekvéseit, vágyait és akaratukat, s először üttessék rá pecsét arra, amit akarnak, amit kivánnak, ha az az ország törvényeivel nem ellenkezik, de a titkos társaságokat ez tulajdonkepen kiirtani nem fogja. Ne méltóztassék azt hinni, hogy Nádosy volt az egyetlen hatalom, aki a maga erejét, hatalmát a titkos szervezetek rendelkezésére bocsátotta. Nádosy kreaturáitól, hiveitől, elvbarátaitól, s azoktól az egyénektől, akiket az ő szelleme megmérgezett, hemzseg még ma is az ország.

A legutolsó szolgabirótól a legfőbb fokig mindenütt ott vannak a szervezett gazságnak Nádosyféle expoziturái. Mindenütt akadunk még olyanokra, akik az ő felfogását, világnézletét és az ő szellemét magukévá tették. Ha tehát ez a kormányzat komoly lépésre szánta el magát, hogy megszabaditja a magyar dzsungelt ezektől a fenevadaktól, akkor a kormányzatnak nemcsak azokat a titkos társaságokat kell kiirtani, melyekről a közvélemény nem tud, hanem rendet kell csinálni azok között a szervek és társaságok között is, melyek az ő tudtával és beleegyezésével működnek s itt-ott garázdálkodnak. Ki mondaná pl. azt, hogy a Vitézi Szék titkos társaság? Meg vannak a rendes, törvényes szabályzatai s itt a költségvetés keretében szerepel egy tétel, amely a Vitézi Szék fentartásáról gondoskodik. Senki sem mondhatja tehát, hogy titkos társaság. Ha rendes működésén kivül azonban van egy föld alatti működése, amelyről a nagy társadalom semmit sem tud. Van egy bizalmas titkos működése is. Hogy ne vádoljon meg senki, hogy a levegőbe beszélek, ime felolvasok egy körlevelet a Ház előtt, s kijelentem, hogy a felelősséget azért, hogy ezzel a körlevéllel a nyilvánosság elé jövök, áthäritom a vitézi székre, áthäritom a kormányra, mert én Bethlen ministerelnök urat és azt a vitézt, aki alá van irva, felszólitottam már, hogy nekem ebben a kérdésben adjanak magyarázatot, s ha nem kapom meg a kellő magyarázatot, kijelentettem, hogy kénytelen vagyok ezzel ott előállni, ahonnan az orvoslást végül is remélem. Arról van szó, hogy a Vitézi Szék egyes kapitányságai beleavatkoznak a politikai szervezkedésbe. Politikailag akarják irányitani, sőt leigázni a népet. (**Esztergályos János**: No tessék! Ki hitte volna?! — **Malasits Géza**: A célok között szerepel a munkásmozgalom vérbefojtása!)

Kezeim között van vitéz Szentkirályi Gyulának, a zalavármegyei vitézi szék kapitányának egy levele, mely a következőképen szól *(olvassa)*: »Zalavármegyei Vitézi Szék kapitánya. 15. sz./1925. — Zala vármegye összes vitézeinek! Lelkiismeretlen kalandorok kezdenek megint aknamunkát hazánk ellen. Hasonlóan a 18-as eseményekhez, ott kezdik munkájukat, ahol üres jelszavakba is ma még eredményt remélnek elérni, csakhogy a magyar nemzet büszkeségéhez, a falu oz akarnak nyulni. A »Független Földmivesszövetség« engedélyezett alapszabályai leple alatt gyülölet osztályharc lángját loboglatják szerteszét a faluba A »Magyarországi Munkáspárt« pedig a »munká testvéreket« a földreform jelszóval verbuvál zászlója mögé. A Magyar Ugar cimü lap, mel politikai furiákat akar nevelni, ezeknek szószólój Elvárom vitézeimtől, hogy falujukban felvilágosi ják a népet arról, hogy ezen lázitók csak a magu hasznát keresik és ha sikerül nekik aknamunkáju elégedetlenné teszik a falu népét, osztályharc idéznek fel, majd a zavarosban jó halászatuk les (**Esztergályos János**: Ez nem vitézi dolog! Enne más a neve!) Elvárom vitézeimtől, hogy ilyc agitátorok munkáját figyelemmel kisérik és mi den esetben jelentést tesznek róla ugy neker mint azonnal az illetékes csendőrségnek és f szolgabirójuknak. (**Malasits Géza**: Denunciálás nevelik a magyar vitézeket!) Ezekután minde vitéz természetesnek kell találja, hogy vitézi m voltával nem volna összeegyeztető, ha ilyen bu kolt célokra alakult szövetkezetekbe belépn Keszthely, 1925 február 16-án. Vitéz Szentkirál Gyula s. k., a zalavármegyei vitézi szék kapitánya (**Esztergályos János**: Ugy látszik, neki csak szövetkezet lebeg lelki szemei előtt! — **Malasi Géza**: A denunciálás mint vitézi erény! Pfu A legutolsó ember a világon a denunciáns!)

Ennek a körlevélnek kibocsátója tanuság tesz a maga felfogásáról, sőt amint stilusából, terminus technikusok használatából is látszik, maga intelligenciájáról is. Én vitéz Szentkirál Gyula urat nem fogom a bíróság elé állitani azér mert bennünket akik a magyar föld népéért h csületes harcot inditottunk és önzetlenségünkb annyira mentünk, hogy tekintélyes vagyont áldo tunk fel ennek az eszmének és ideálnak, ily módo megrágalmaz, hanem innét utasitom vissza a vit kapitány urnak ezt a körlevelét és innen szólito fel arra, hogy ha a vitézi szék nem titkos társ ság, akkor ilyen titkos ukázokkal ne bontsa meg falu békességét, a falu rendjét. A falu népe el józan és elég felvilágosult, meg tudja maga itél azt, hogy melyik politikát vallja a magáénak, m tudja maga itélni azt, hogy melyik oldalon állan mellette, tehát nincs semmi szükség arra, hogy vitézi szék, amely a politikától távol van, bel avatkozzék és a maga titkos erejével a politik pártok küzdelmébe ilyen igaztalan módon bel rugjon. (**Malasits Géza**: Nevelik a denunciá sokat!)

Amikor a titkos társaságokról beszél ez az dal, gyakran halljuk, hogy a túlsó oldalról szin kórusban zengik erre, hogy: igen, a szabadkőm vesség! Nézzünk már egyszer szemébe ennek kérdésnek is, nézzük meg, hogy amikor ma a d struktiv, bombákkal dolgozó, az ország tekintély az egész világon pellengérre állitó hazafiatlan m ködésü titkos társaságokról beszél a közvélemé vonatkozásba hozhatók-e ezek a titkos társaság a szabadkőművességgel. A szabadkőművesség m ködéséről még a szabadkőművesség ellenségei s elismerik, bocsánatot kérek, ha közbevető mond tal leszögezem azt, hogy én szabadkőműves n voltam a multban és a jövőben sem leszek ta semmiféle olyan társaságnak, amelyhez a titk ságnak akárcsak a gyanuja is férhet, mert mindig nyilt sisakkal küzdöttem, — a szabadk művességről mondom, még az ellenfelei is elism rik, hogy működése mindig az erkölcsiség, a s badság, a béke és a szeretet birodalmának m teremtésére irányult.

Minden embertől megköveteli a szabadkőmű szervezet azt, hogy tisztelje istenét és testvéren tekintse minden felebarátját. A szabadkőmű nagy szövetség nem lehet magyar exkluziv titk társaság mert ennek ágazata kiterjed az egé világra Láthatatlanok, az igaz, mert titokban d goznak azért, hogy a jó és nemes példak köve

ére serkentsék a maguk társait, a maguk testvéeit. A szabadkőművességnek harci eszköze a szeretet volt. Szeretettel akarták lerombolni azokat a álaszfalakat, amelyeket a különféle társadalmi ormák vonnak az emberek közé. Amit ráfognak, ogy vallási egyenetlenséget szít, ezt csak az ellenégei kürtölik világgá, de soha konkreten bizonyítani nem tudta még senki (**Viczián István**: ehogy nem! Akárhányszor, egész sereg dokumenummal! — **Malasits Géza**: Akár a kongreganistákól is ugyanezt lehet bizonyítani!) A t. képviselőársam megkísérelte már azt, hogy a szabadkőművességnek vallásellenes szerepét és működését nemzetgyülés előtt bizonyítsa, azonban arra is mlékezünk, hogy ez a t. képviselőtársunknak nem ikerült. (**Viczián István**: Fölolvastam, hogy a páhorok milyen működést fejtettek ki — **Malasits Géza**: e nem olvasta fel a kongreganisták munkáját, lvassa fel ezt is és ugyanaz fog kiderülni!) Nem került ez a bizonyítás Wolff Károlynak sem, ki pedig tekintélyes és vastag könyvet írt, amelyen az igen t. túloldalnak nagyon számos tagjáról benizonyította, hogy tagja volt a szabadkőműves ervezetnek. Már pedig fel sem tételezem az igen t. túloldal tagjairól, hogy olyan szervezetnek lennének a tagjai, amely vallásellenes tendenciával és élzattal alakult meg.

De facto 1920 május 13-ikán pénteki napon után, a magyarországi szabadkőművesség odmaniczky-utcai nagypáholyában megjelent egy ülönítmény. Wiesinger százados vezette ezt a ülönítményt. (**Malasits Géza**: Jó firma!) Kijelente, hogy a palotát lefoglalja. (**Szeder Ferenc**: ommunizálja! — **Malasits Géza**: Akár csak a ozikat! — **Szeder Ferenc**: Bolseviki módszer!) hivatalokat és a szolgákat nyomban kidobták az ületből, az ajtókat lepecsételték, de semmiféle vatalos irást, semmiféle felhatalmazást felmutatni m tudtak, hogy az a lépésük, amelyet elkövettek, rvényes volt, nem tudták igazolni, hogy a szabadőművesség házának, vagyonának konfiskálása nem yenrangu-e a kommunizálással. Még másnap sem dtak semmiféle hatósági irást felmutatni, amikor et ezért felelősségre vonták. Dr. Bakonyi Kálmán gymester, curiai bíró ezért felelősségre vonta et, azonban az igazolás elmaradt. Ellenben napok után kézbesítettek neki egy lakáshivatali határozatot, amely az épületet a Move-nak adja át szonbérletre. A Move azonban, mint haszonbérlő ak olyan formában jelentkezett, hogy a hasznot zta, de bérletet a mai ideig sem fizetett a szabadművesség palotája után. Egyszerüen, mint tulajnát kezeli a házat. A haszonbérről hallani sem ar, holott még ez a konfiskáló rendelet is, amely lakáshivatalból indult ki, őket csak mint haszonrlőket jelölte ki a szabadkőművesség palotájába, elyben ők azóta beszedik a házbéreket, bérbejják a helyiségeket, (**Szeder Ferenc**: Ez közönges rablás!) sőt tovább megyek... (**Szeder renc**: És ezeknek van arcuk bolsevizmusról szelni! — **Malasits Géza**: Azért, hogy elteréljék ilyenekről a figyelmet, ők kiabálnak tolvajt!) házat terhelő törlesztéses kölcsön fizetését is, ely kölcsönt a szabadkőművesség apródonként leszteti, ennek részleteit is elmulasztották, ugy, gyha egyszer vége lenne ennek a félbolsevizsnak és visszakapná a tulajdonjogát az, akié a z, akkor a szabadkőművesek az eddig beszedett rek ellenére előlről kezdhetnék a maguk adósának fizetését. A butorfelszerelést, az evőeszközket, mind elkommunizálták, eltüntették, ugy, gy a visszaadás alkalmával aligha jönnének azokk nyomára. Senki sem tudja, hogy mi történt ottani ingóságokkal, butorokkal, a gyönyörü ép gazdag könyvtárral. (**Szeder Ferenc**: Kell eknek könyvtár? Elégették! — **Malasits Géza**: álló kell ezeknek a lovaik részére, nem könyvtár!)

Pedig a szabadkőművesség, az a Podmaniczky-utcai titkos társaság, amelynek homlokára volt felirva, hogy mi, amelynek kicsiny fülkéiben huzódott meg a szeretet egy-egy hajleka, az Ingyenkenyér Egyesület, amely tulajdonképen ma is működő egyesület, csakhogy sajnos miután megbénitották a nagy szervezetet, nem tudja áldásos működését ezen a téren kifejteni, ugy, ahogy ebben a szomoru társadalmi helyzetben kivánatos volna, nem érdemelte meg ezt a sorsot. A Move azonban az Ingyenkenyér helyiségeit is elvette, elfoglalta, felszerelését is konfiskálta, Dömötör – akkori belügyminister rendelete megjelent napok mulva, de ezt a rendeletet teljesen titokban tartották, elfelejtették publikálni, nem ugy, mint a többi ministeri rendeletet, amelyek annak ideje és módja szerint a hivatalos lapokban megjelennek. Ezt a rendeletet nagy titkon, bizalmas rendeletnek szánták, nehogy megtudják a szabadkőművesség külföldi barátai, testvérei és nemzetközi exponensei, hogyan konfiskálták el a szeretetnek és jó cselekedeteknek ilyen otthonát, hogyan kommunizálta el azt az erőszak.

A vizsgálatot számtalanszor kérték maguk ellen a szabadkőművesek. Itt a nemzetgyülés házában is többen követelték már azt, hogy a ministeri rendelet után jöjjön hát a ministeri vizsgálat és kutassák ki, deritsék fel, hogy a szabadkőművesség tulajdonképen hogyan működött, miféle nemzetellenes, titkos aknamunkát fejtett ki, és hogy ne elégedjenek meg egyszerüen azzal, hogy palotáját, vagyonát elkommunizálták. A szabadkőművesség működését azonban máig sem vizsgálták felül, máig sem rendelték el a vizsgálatot, amelynek vagy az lenne az eredménye, hogy megbűnhődik a szabadkőművesség és igy nem érdemelné meg azt, hogy ebben az országban még egyszer talpraálljon, vagy pedig az lenne a következménye, hogy mint nyilt sisakkal, a szeretet fegyverével küzdő társaság tovább dolgozhassék embertársaiért, felebarátaiért.

A szabadkőművesség felett nem akarok apológiát tartani, de mégis csak be kell látnia mindenkinek, hogy égbekiáltó igazságtalanságról van szó, amikor elitélnek valakit, de védekezni nem engedik. (**Szeder Ferenc**: Máskülönben nem lehetett volna olyan könnyedén elrabolni vagyonukat! *Zaj és ellenmondások jobbfelől.* — **Szeder Ferenc**: Igen, Viczián ur, közönséges módon, bolseviki módra elrabolták! — **Esztergályos János**: Hogy mozit csinálhassanak! — **Viczián István**: Nem a mozi fáj maguknak, hanem a Mózsi! — *Derültség jobbfelől.* — **Malasics Géza**: A magyar hajósok gyilkosának, Stead ezredesnek adták oda a mozit és barátnőjének, Becker Bébinek! — *Zaj.* — *Elnök csenget.* — **Viczián István**: Micsoda? Mit mondott? — *Szeder Ferenc közbeszól.*)

Elnök: Szeder Ferenc képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Viczián István képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Viczián István**: Rágalmazott! Azért vontam kérdőre! — **Szeder Ferenc**: Nem rágalmaztam! A Podmaniczky-utcai ház a szabadkőműveseké! — **Viczián István**: Semmi közöm hozzá! — **Hedry Lőrinc**: Viczián vitte el, hogy Szeder igy lármazik? — *Zaj.*) Csendet kerek, képviselő urak. (**Viczián István**: Mindent rajtam keresnek.)

Drozdy Győző: A szabadkőművesség intézetei: a hajléktalanok menhelye, a rabsegélyző egyesület, a népkonyhák, a szünidei gyermektelep, a hülyék nevelőintézete, a gyermekbarát-egyesület, a Lujza-egyesület, a Teleia, az Amphiteisz, a siketnémákat gyámolító egyesület, a Szabad Lyceum, az Ingyenkenyér Egyesület, mind mind olyan elsőrangu társadalmi intézmények és egyesületek, amelyekre béklyót rakni, amelyeknek működését meggátolni, hazafias cselekménynek nem nevezhető. Ha a kormányban van egy szemernyi érzés az igazság iránt, a holnapi napon megindítja a vizsgálatot a szabad-

kőművesség ellen s ha a szabadkőművességet nemzetellenes vétkek terhelik, ám pusztuljon, de ha a szabadkőművesség ilyen dologban nem lubas, akkor engedjék meg azonnali működését, hogy működhessenek azok a nagyszerű intézmények, amelyekre ez a lerongyolódott, szegény magyar társadalom rá van szorulva. (**Viczián István:** Nagyon egyoldaluan van informálva a képviselő ur!)

Bocsánatot kérek, én nagyon erősen tanulmányoztam azokat a vádiratokat is, amelyeket Istenben boldogult Hegedüs György t. képviselőtársunk itt előadott, irásait is átnéztem, Wolff t. képviselőtársam könyvét is olvastam, azonban abban nem láttam mást, mint kompromittáló adatokat azok ellen, akik a szabadkőművesség u. n. titkos szervezeteiből befutottak más titkos szervezetekbe, ahol azonban ezen nemes intenciókat tovább ápolni nem akarták, hanem megfurták a magyar nemzet hajóját. De hogy a titkos társasaságok tulajdonképen nyiltan burjánzanak, hogy vannak és működnek és hogy a bombavetések, a gyilkosságok is ilyen társaságoktól erednek, ezt nagyon könnyü bizonyitani.

A mult esztendőben történt a következő eset. A Független Földmives Szövetségről, amelyet minden ok, minden indokolás nélkül a belügyminister felfüggesztett, amelynek irattárát lefoglalták, a megejtett vizsgálat felderitette, hogy egyetlen tollvonás nem volt irattárában, amely érdemessé tette volna erre a bünhödésre, hogy mint nyilt alapszabályokkal működő egyesület a titkos társaságok kiirtsák.

Ez a Földmives Szövetség a mult esztendő február elején alakuló gyülést tartott Előszálláson. Amint a szövetség szónoka, titkára Schnur Lajos megérkezett, 40—50 titokzatos, bricsesznadrágos, baltával és fokossal fölszerelt egyén megjelent Előszálláson a katholikus kántornál, az uraság ottani exponensénél. Nagyszerüen megebedeltek, beboroztak, azután a délutáni gyülésen megjelentek. Amint ez az ártatlan titkár, ez a hazafias, rendkivüli jellemes, szolid ember, akivel soha baja nem volt a társadalomnak, megkezdte nemzetépitő munkáját, megkezdte beszédét, a titkos társaság nekirohant és 19 fejszecsapással a földreteritette. Addig verték, ütötték, amig vérbefagyva ott nem maradt. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Akárcsak a pápuák! — **Esztergályos János:** Milyen magasan állt felettük Rózsa Sándor és Bogár Imre! — **Malasits Géza:** Még Sobri Jóska is!) Amikor azt hitték, hogy meghalt, mert már mozdulni sem tudott, otthagyták, felültek az uraság, az apátság szekereire és meglógtak. (**Malasits Géza:** Egyes tisztelendő urak müve!) Miután a feljelentések következtében nem láttuk, hogy a közigazgatás és az ügyészség megtették volna azokat a lépéseket, amelyek ilyen esetben szükségesek, a belügyminister ur felhivására rendelkezésére bocsátottam a kormánynak adataimat.

A belügyminister ur felhivására jegyzőkönyvbe mondottam, hogy képviselői immunitásom felhasználása nélkül odafenn a belügyministeriumban azzal a felelősséggel mondottam jegyzőkönyvbe a gyilkos banditatársaság tagjainak neveit, hogy állitsanak engem bíróság elé, ha nem mondok igazat. A jegyzőkönyvet aláirtam én és aláirta Diószeghy osztálytanácsos ur is. A jegyzőkönyvbe bediktáltam az orozva támadó banditák névsorát, amely a következő: Sziklay százados — ez tanitotta és vezette a titkos társaságot — Thury tiszthelyettes, Spiller főhadnagy, Bagyovszky Pál tiszthelyettes, Barabás tiszthelyettes székesfehérvári lakosok, vitéz Molnár Mihály Székesfehérvárról, vitéz Hosszu Mihály, Kolompár cigány Nagykátáról — jellemző, kikkel álltak össze egy társaságba — vitéz Pereszteghy-Nagy József Gárdonyból, Láng Mihály Szászszentmiklósról, vitéz László József Csákberényből, Apavárosy hivatalnok Székesfehérvárról. (*Mozgás a jobboldalon.* — **Viczián István:** A cigány nem ember?! — **Hegymegi-Kiss Pál:** Ezuttal gyilkosságról van szó, Viczián képviselő ur! — **Viczián István:** Igen ám, de a cigányt általában beszélt!)

Nem az immunitás védelme alatt mondta el ezeket, nehogy itt szemembe vágják, hogy idebenn könnyü ezeket elmondani, hanem jegyzőkönyvbe diktáltam felelősségem teljes tudatában megsürgettem s követeltem, hogy ezeket az embereket állitsák bíróság elé. És mi történt? Mindazokat az embereket, akikre én mint tanuk hivatkoztam, másnap letartóztatták s alaposan megverték őket, ugy hogy azután már azt kellett a ministerhez járnom, hogy bocsássa őket szabadon; inkább egye fene az egész titkos társaságot, nem törődöm többet velük, csak engedje szabadon a tanukat, ezeket a szegény embereket, akik véletlenül látták ezt a borzalmas vérengzést a haramiák feldühödött seregét. (**Esztergályos János:** Ki volt ez a belügyminister?) Rakovszky volt a mult esztendőben is a belügyminister. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Hozott az ügyészség végzést?)

Az ügyészség végzést nem hozott. Nem tudok róla, hogy ebben az ügyben nyomozást folytatott volna, csak azt tudom, hogy én megadtam adatokat az illetékes hatóságnak, de ennek ellenére eltussolták az ügyet. Bizonyos tehát, hogy az eltussolási politika nem rendszernélküli, nem olyan jelenség, amellyel csak bombamerényletekkel kapcsolatosan találkozunk. Bizonyos, hogy Nádolszelleme abban a ministeriumban olyan erős volt, hogyha ő valamely titkos társaság leleplezése ellenezte, annak leleplezését még akkor sem lehetett keresztülvinni, ha történetesen gyilkosság vagy gyilkossági kisérletről volna is szó, mint ebben az esetben.

Szerény véleményem szerint Magyarország államháztartását, pénzügyeit, az itteni társadalmi és szociális viszonyokat mindaddig nem lehet helyrehozni, amig az ilyen titkos társaságok spékelt közigazgatást szét nem robbantjuk, s nem ziláljuk és helyette komoly, hazafias, egy magyar közigazgatást nem teremtünk. Olyan közigazgatást képzelünk el, amely olcsó, igazságos, észszerű, egyszerű, sematikus, alapos, gyors és amely bürokratikus akták helyett emberszeretettel megértéssel dolgozik és közeledik a nép felé. Ellenben nem tudok lelkesedni olyan közigazgatásért, amely olyan eszközökkel dolgozik, mint amilyenről a kezeim között lévő főszolgabirói végzés is tanuskodik.

Miről van szó ebben a végzésben? Tótkomlós a munkásság elhatározta, hogy olvasókönyvtárat alapit, dalárdája számára otthont szervez. A szegény nép összeadta utolsó filléreit, mindenki egy-egy vagont vitt ahhoz az épülethez s pár esztendő alatt a tótkomlósi munkásság fel is állitott egy otthont. Itt a Himnuszt tanulták el őnek énekelni a magyar anyanyelvü munkások s az otthonban magyar ujságokat, magyar könyveket olvastak és magyarul beszéltek.

És ez elég volt a közigazgatási hatóságnak arra, hogy ezt az otthont beszüntesse, két esztendőre zárva tartsa és ne legyen erő, amely ennek a hős otthonnak kapuit kinyissa. Amikor pedig a hősök emlékoszlopának leleplezése alkalmából a tótkomlósi földmunkásság is a maga módja szerint meg akarta koszoruzni a hősök oszlopát, mi történt? Ime itt az a végzés, amely szerint a gyülés összehivóját, Molnár Józsefet és társait *(olvas)* »a 6000/1922. B. M. körrendelet 1. §-ába ütközően 1912. évi XVII. t. c. 10. §-a alapján büntetendő kihágásban vétkesnek mondom ki és ezért őt ítéletet jogerőre emelkedésétől számitott 15 nap alatt végrehajtás terhe mellett egyenkint 60

napi elzárás főbüntetésre és 3—3 millió korona mellékbüntetésre ítélem.«

A népotthon be van zárva, könyveihez a munkásság nem jut hozzá a magyar Himnuszt otthonában nem énekelheti. Minden küldöttségjárás és könyörgő expedició, amelyet az északi sarkra, oda fel a Várba vezettek, hiába való volt, azok a jéggleccserek ott fenn meg nem olvadnak. Amiért tehát Tótkomlóson a hősök szobránál leleplezésre készült a munkásság, amiért ilyen vakmerő cselekedetet mert elkövetni, 60 napi elzárásra és 3 millió korona pénzbüntetésre ítélték vezetőit. (**Hedry Lőrinc**: Lehetett ott más is amellett! Nem így lesz ez! És jogerős ez a végzés?) Nem jogerős. Meg vagyok róla győződve, hogy a belügyminister ur ezzel az ítélettel el fog bánni és amint kezébe kerül haladéktalanul fel fogja függeszteni azt a szolgabirót, aki a maga hivatását ilyenmódon próbálja gyakorolni. (**Esztergályos János**: Milyen naiv vagy!) Nem vagyok naiv. Elképzelni sem tudom, hogy egy államban, ahol jogrend, törvény, igazság és felelős kormány van, ilyen megtörténhessek. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Felkiáltások jobbfelől: Eredeti az a végzés?)*

Drozdy Győző: Eredeti ez, nem másolat; 60 napra ítélték el őket. Mi az egy szolgabirónak? **Malasits Géza**: Semmi, pláne ha ordót vár érte! — **Szeder Ferenc**: Egész rakás ilyen ítélet van!)

Elnök: Szeder képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Drozdy Győző: A közigazgatás dzsungelében ma szinte lehetetlen eligazodni. Hogy micsoda kálváriát kell végigjárnia egy szerencsétlen polgárnak, aki arra van utalva, hogy valamit elérjen a közigazgatásnál, erre vonatkozólag nem akarok a saját kerületemből példát felhozni, hanem önökre hivatkozom, akik együtt ülnek velem ebben a teremben és kérdezem, volt-e már önöknél egy magyar ember és kérte-e önöket arra, hogy szerezzék meg számára a visszahonosítást? Ha nem volt még önöknél, akkor hallgassanak meg türelemmel, mig ezt a kérdést letárgyalom; ha azonban volt már önöknél, akkor azt hiszem, rokon hurokat pengetek, amikor azt mondom, hogy a kerek nagy világ közigazgatásában annyi retortán, iróasztalfiókon, rosszindulaton, galádságon keresztül nem kell mennie senkinek, mint annak a magyar polgárnak, aki azt akarja bizonyitani, hogy magyar. (**Malasics Géza**: És véletlenül szegénynek született!)

A visszahonositás kálváriájáról jobb nem is beszélni. Jönnek rendeletek, amelyekben egyszerüsitik az azelőtti eljárást. Ezekről a rendeletekről azonban kiderül, hogy az eljárást még jobban összekonfundálják, lehetetlenné teszik. Egy loholó képviselőtársam ütődött belém multkoriban az egyik ministerium kapujában és felháborodva ujságolta, hogy nem birom tovább, három hete sem éjjelem, sem nappalom; megyek a polgármestertől a rendőrséghez, onnan az anyakönyvvezetőhöz, az anyakönyvvezetőtől a belügyministerhez. Polgármester, anyakönyvvezető, belügyminister, igy megy ez hetek óta, nincs éjjelem, sem nappalom, pedig az illető, akiről szó van, magyar ember. Egy másikkal is találkoztam, aki egy egyetemi tanár visszahonositási okmányait egy hónapon keresztül nem tudta kitalpalni. Mit szóljunk ezek után azokhoz a polgártársainkhoz, akik nem rendelkeznek egy képviselővel, aki dolgaikban eljárjon? (**Esztergályos János**? Jankovichtól kellett volna megkérdezni, hogy mit kell tenni! — **Láng János**: Vagy Esztergályostól!)

Bejelentem a következőket. Ezelőtt egy hónappal egy kebelbarátom megkért arra, hogy édesapjának, aki 75 esztendős, Csehországban egy magánvállalat tisztviselője volt és utolsó nyugdijas éveit itt akarja eltölteni, a magyar államnak terhére nem lesz, mert van egy kis vagyonkája és Csehországból kapja a nyugdijat, tehát még jó cseh valutát is hoz ide, — visszahonositási kérésében járjak el. Az igaz, hogy az optálást annak idején elmulasztotta, de hiszen ez nem lehet ok arra, hogy egy magyarul beszélő, magyar szivü embernek Magyarországon való letelepedése olyan sokáig tartson.

Miután csak egy hónapja járok az ügyben, már most az ügy elején bejelentem a t. Háznak ezt az esetet és majd ha befejeződik az illetékes hatóságnál és ennek a magyar polgárnak megadatik az a szerencse, hogy saját hazájában polgárnak érezhesse magát, szóval, amikor megtörténik az igazolás, ezt ujra bátor leszek bejelenteni a nemzetgyülésnek, — ha ugyan még együtt lesz ez a nemzetgyülés, — (**Hegymegi-Kiss Pál**: Nem lesz együtt!) vagy pedig ha önökkel az életben találkozni fogok, mindenesetre hivatkozni fogok arra, hogy ezt a kérdést sikerült elintéznem (**Szeder Ferenc**: Az a kérdés, hogy sikerül-e! — **Kiss Menyhért**: Ha egy ellenzéki képviselő közben jár, akkor nem sikerül!)

En csak izelitőt adtam a közigazgatás túlkapásairól, arról az eljárásról, amelyben az agyonadminisztrált magyar közönségnek része van, ha a maga jogát keresi. *(Zaj.)*

Bocsássák meg, hogy amig ilyen csend van és amig a szieszta alatt a t. többségi párt képviselői nincsenek jelen, nem érdekesebb ügyekkel, nem panamákkal és frankhamisitással foglalkozom, hanem olyan dolgokkal, amelyek napról-napra szőnyegre kerülnek és amelyek nem olyan fontosak, mint pl. az, amiről most akarok szólani, és ami nem fontos téma: a közszabadságok ügye. (**Kiss Menyhért**: Ez harmadrangu ügye az államnak!)

Amikor közszabadságokról beszélünk, meg kell cáfolnom azokat, akik azt mondják, hogy ebben az országban nincs elég szabadság; szembe kell szállanom azokkal, akik azt mondják, hogy itt nem szabad minden cselekedet. Hivatkozom e tekintetben Gömbös Gyula t. képviselő ur legutóbbi nyilvános beszédére, amelyben bejelenti, hogy ők ezután katakomba-politikát fognak folytatni; bejelenti, hogy amint az első keresztények katakombákban rejtőztek el a hatalmasok elől, mi fajvédők, ha kell, szintén katakombákba vonulunk el a kormányzat elől.

En erre csak azt kérdezhetem Gömbös képviselőtársamtól, hogy minek készülnek olyan utra, amelyet már régen megtettek; minek akarnak katakombákba menni, hiszen azelőtt ha nem is ők, hanem a titkos szervezetek, amelyekkel ők mégis csak kapcsolatban állanak, a föld alatt dolgoztak, igaz, hogy nem katakombákban, hanem csatornákban.

Az első keresztényeket a katakombákkal és ezekkel a csatornákkal kapcsolatban ne emlegesse, mert az első keresztények nem dobtak bombát, nem gyilkoltak és nem hamisitottak frankot, mint azok a titkos társaságok teszik, amelyeknek feloszlatásáról most szó van. (**Szabó Zoltán**: Nehéz lett volna abban az időben frankot hamisitani!) Szóval Gömbös Gyuláéknak és azoknak a társaságoknak, amelyek Nádosy kedvében jártak és az ő politikai hitvallásának hivei voltak, szabad volt minden ebben az országban.

Ezzel szemben napról-napra apró jelenségek merülnek fel, amelyekkel nem is volna érdemes idejönni. Itt van a kerecsényi eset Nagy Ernő t. barátom kerületéből, akinek neve említésekor nem mulaszthatom el a gratulációt, amely részére kijár minden demokratikus férfiutól, aki az üldözések tüzében volt. Panaszos levelet küldtek hozzám, hozzá és talán más képviselőtársamhoz is a tollfosztók és a fonóba járók. Amig t. i. a katakombákban és titkos társaságokban szabad az élet, addig falun már tilos a tollfosztó. Meg van szüntetve a guzsalyozás, a tollfosztó, a fonó.

Amikor a fonót látogatni akarta a lakosság, megjelent a fonó előtt a csendőrség és bikacsökkel verte ki őket. Amikor az egyik fonóba nem jutottak be, bementek egy másikba és elpanaszolták a sérelmet, mely rajtuk esett, de a csendőrség oda is bevonult és szétverte őket. *(Zaj a szélsőbaloldalon. —* **Esztergályos János**: Szóval csendőrnóta szól a fonóban!) A fonó előtt vérbefagyba maradtak az emberek. A feljelentések megtörténtek, de a brutális csendőrség még ma is ott grasszál s a község lakosságának nincs módja a közigazgatási hatóságoknál keresztülvinnl, hogy ha már egyszer kitépték a rucának és a libának a tollát, meg is fosztha ssák. (**Láng János**: Hja, csakhogy azokban a fonókban nem tollat fosztanak! — *Zaj. Derültség. Elnök csenget.*) Ne higyjék, hogy abba a fonóba talán Becker Bébi mozijának dolgáról nem beszélnek. Bizony szo van ott is Becker Bébiről, *(Zaj a jobb- és a baloldalon. —* **Malasits Géza**: Stead ezredesről!) De beszélhetnek arról a kormánypolitikáról is, amely tönkretette ezt az országot. *(Zaj.)* Igaza van a képviselő urnak, hogy abban a fonóban nem némulnak meg az ajkak, de jaj annak a kormányzatnak, amely már a rokka pörgésétől is fél. Jaj annak a kormányzatnak, amely jámbor tollfosztók gyülekezetét bikacsökkel veri szét. *(Zaj.)* Mert egy olyan országban, ahol a rokkapörgetés és a tollfosztás a tiltott foglalkozások közzé tartozik, szabadságról beszélni nem lehet. (**Láng János**: Nem hiszi ezt, a képviselő ur! Nem politizálnak ott! — *Zaj.)* Éjszaka, amikor már belefájdult a fejem abba a szörnyűséges gondba, amelyet ez a kormányzati politika bennem felidézett, elővettem egy könyvet, Gandhi-nak, az indiai messiásnak könyvét és abból azt olvastam, hogy a hinduk uj prófétája a népet vissza akarja vezetni a fonókhoz, a rokkához, a háziiparhoz, mert azt mondja, hogy mig a nép ezzel foglalkozik, egészen biztos, hogy jó, hasznos cselekedeteket müvel és egészen biztos, hogy nem adja fejét olyan dolgokra, amelyek magának is, a társadalomnak is veszedelmesek, (**Láng János**: De mikor a fiatalság mással kezd foglalkozni, nagy baj az!) Ne tessék már annyira drukkolni a fonóktol (**Láng János**: Nem félek én, dehogy! — *Zaj.* — **Esztergályos János**: Ugy látszik, ön is irigyeli már a fiatalságot! — **Malasits Géza**: Csinálj anak már egészen börtönt az országból! — *Zaj. a jobb- és a baloldalon.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Drozdy Győző: Igen t. Csontos képviselőtársam, aki a falusi néprétegek között mindennap megfordul, nagyon jól tudja, hogy mi a fonó és mi a tollfosztó és ő kacag, amikor látja t. képviselőtársamon a libabőrt kiütni (**Láng János**: Rajtam? — *Zaj. Derültség és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Igen! Igen!)* a fonók és a tollfosztók miatt. Kacag azon, hogy fél attól, hogy négy-öt ártatlan kislány *(Zaj. —* **Láng János** Csak nem mondja komolyan, hogy ott politizálnak?) és néhány vénséges öreg anyóka összejön ott. Amint kiköhécselik magukból ott a szuflát *(Zaj a jobb- és baloldalon.)* és fosztják a tollat, amely nagy felhőbe boritja őket, — ne féljenek — ebből a pehelyfelhőből, tollfelhőből nem vág le mennydörgős mennykő, sem orgoványi, sem Héjjas Iváni istennyila. Ettől a tollfosztástól, pehelytől nem kell önöknek megijedniök *(Zaj. —* **Láng János**: Nem is attól félünk! Idősebb leányok, 16 évesek vannak ott!) Azokat pedig bizza az ottani fiatalságra.

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. *(Zaj.)* Figyelmeztetem a képviselő urakat, hogy maradjanak végre csendben. Méltóztassanak végre a szónokot szóhoz engedni.

Drozdy Győző: Nagyon örülök, hogy végre ennyi várakozás után foglunk magunknak egy minister, (**Kováts-Nagy Sándor**: Kettő van itt!), és ezutáni témám véletlenül épen őhozzá tartozik, neki is van néhány mondat adresszálni valóm. (**Barthos Andor**: Ez több mint előzékenység egy minister iránt!)

Arról van szó ugyanis, hogy Nyirbogáton a temetési szertartás alatt a csendőrség egyik felekezet papját megvasalta és a szertartásról elhurcolta, a temetésen resztvevő népet pedig szétverte *(Egy hang a jobboldalon: Mikor volt ez? —* **Malasits Géza**: Agitálnak a papnélküli temetések érdekében! — *Zaj.)* Ne méltóztassanak annyira felháborodni, mert habár törvényes vallásfelekezetről van szó, a baptistákról, de mégsem a római katholikus egyházzal, a református egyházzal, vagy pedig a zsidókkal esett meg ez a borzalmas brutalitás. Ez a baptista egyház egyik hivének a temetésén esett meg. Egy lap megirta a dolgokat és a vizsgálat szerint a szolgabiró kideritette, — amidőn az illető prédikátor, akit megvasaltak, hozzá ment panaszra — hogy azon a temetésen biztosan állam ellenes dolgokról volt szó. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Amikor ebben az országban a biblia magyarázókat Borsódban bikacsökkel verik a csendőrök és amikor azokat a jámbor, ártatlan istentélő embereket, akik összejönnek csendes óráikban és a Szentirást olvassák fel egymásnak lelkük igazsága gyanánt, szétkergetik és amikor egy országban már annyira sülyed a brutalitás, hogy csendőrök fogdossák őket össze és rajokban kisérik a maguk tanyájára és ugy verik őket egyenkint bikacsökkel, az ember kétségbeesik *(Láng János közbeszól.)* Nem hiszi el, képviselő társam? (**Láng János**: Mindent elhiszek, ami Drozdy mond!) Képviselőtársam, én önnek be bizonyitom, hogy ezt a dolgot, amit itt elmondtam meg is irtam saját nevem alatt, megneveztem a brutális csendőröket, az összes szereplőket, azután a belügyministerhez vezettek egy küldöttséget és az ügy aktái a belügyminister előtt feküsznek.

Miért fáj tehát önnek, ha ennek ellenére i még egyszer meg merem emliteni ezt a dolgot, h ez igaz? (**Láng János**: Épen most mondom, hog nem oda szóltam!) Akkor bocsánatot kérek. (**Kis Menyhért**: Szükséges, hogy ne akadályozzanak me senkit vallásos meggyőződésének követésében.)

Amikor ezen a földön 17 millió babtista él, amikor nekik papjuk sincs, hogy ez üzlet volna (**Malasits Géza**: A másiknak fáj a konkurrencia amikor csak hitszónokaik és evangelisták vanna s amikor Magyarországon vallásszabadságról beszé lünk és vallásszabadság van, megtürheti-e eg kormányzat, hogy törvényesen bevett vallásfele kezeteknek hivatásos prédikátorait ilyen brutáli módon inzultálja egy csendőr? Megtürheti e eg kormányzat, hogy a vallásszabadság szentségé csizmasarka alá tapossa ebben az országban zsandár? Amint tiltakoznám az ellen, ha akár a én vallásomat akár egy másik bevett nagy vallás felekezetét bárki ebben az országban ily módo megsértene, százszor inkább tiltakozom akkor, h a gyengéket, a kitaszitottakat, akiknek itt ninc védelmezőjük, bántják, üldözik. Hiszen jellemző a is, hogy amikor ez az eset megtörtént, akkor babtisták lapja a következőket irta erről a nyi bogáti verekedésről *(olvassa)*:

»Megláncoltak egy baptista prédikátort ner Ázsiában és nem Romániában, hanem Magyar országon. Egy-egy szolgabiró, jegyző vagy csendő maga akar uj törvényt csinálni. Sok hatóság ember nem tudja felérni ésszel, hogy a vallás szabadság minden embernek legszentebb jog Egyébként a baptista prédikátor meghivásra é kellő felhatalmazással temetni készült, Isten igéjé akarta hirdetni az összegyült népnek. Az embe önkéntelenül is felteszi a kérdést, hogy miért ke olyan kétféle módon bánni az igehirdető prédiká torokkal és a frankhamisitásban reszes tábo püspökkel!« (**Malasits Géza**: A konkurrencia miatt

Méltóztatnak látni, seholsem szül jó hirneve

a magyarnak, ha ilyen esetek fordulnak elő, ha az egyik helyen megláncolják, megvasalják a felebarátját eltemetni szándékozó baptista prédikátort, a másik oldalon pedig szabadonbocsátják azt a franciskánus püspököt, aki lakásában hajlékot adott a frankhamisitás tetteseinek. (**Reisinger Ferenc**: Krisztus korbáccsal verte volna ki az ilyen püspököt a templomból!)

Amikor ezt a szörnyüséges különbséget látják a népek, akkor feltétlenül felsóhajtanak, hogy itt nem lehet igazság. *(Zaj.)* Kérdezem az igen t. belügyminister urtól: vajion érvényben van-e még az a rendelet, melyet én már egyszer felolvastam itt a nemzetgyülés előtt, tehát ismételni nem akarom, de amely rendelet kioktatja a csendőröket arról, hogyan kell ugy bántalmazni, hogy az az illetőn meg ne lássék. Amint irja: ha valamely csendőr ugy bántalmazni nem tud, hogy az beigazolást ne nyerhessen, megérdemli a fenyitést. Kérdezem a belügyminister urtól, amint már egyszer megkérdeztem tőle, hogy az a rendelet, amelynek kibocsátási számát én már egyszer eléje mondtam s amelyet hajlandó vagyok még egyszer rendelkezésére bocsátani, érvényben van-e még, hogy országszerte azt látjuk, hogy a csendőrség veri, tépi, üldözi a népet?

Kell-e önöknek beszélnem a nagykátai esetről amikor a csendőrök fára kötözték fel a kisgazdákat, tehát nem a földmunkásokat, hanem a kisgazdákat. (**Malasits Géza**: Nem állanak meg a proinál!) Amikor itt ül velem szemben Nagykáta képviselője... (**Esztergályos János**: Mi történt Nagykátán? — **Vicián István**: Erről nem tudok, csak a Salgó és a Hanesz vörös elvtársak dolgairól; azok tettek ilyesmiket. — **Malasits Géza**: A mozirói sem tud? — *Zaj.)* Ha ön nem tud arról, hogy Egreskátán miképen kötözték fára a gazdákat, miképen cipelték be a csendőrörsre és miképen verték véresre, hogyan hordta haza az aszszony taligán a férjét, mert nem tudott már az őrsről hazamenni, annyira elverték; ha ön nem tud arról, hogy tizenhét ember saját kezeirásával bizonyitványt adott arról, hogy miképen verték meg őket a csendőrségen semmiért és ön annak a kerületnek a képviselője, akkor nyugodt lelkiismerettel szólitom fel a t. képviselő urat: Tegye le a mandátumát. *(Zaj.* — **Vicián István**: Én nem vagyok hatóság! Nálam nem tettek feljelentést!) Ön nem képviselője annak a népnek, ha azt a gazságot, vérengzést, brutalitást el tudja türni szégyen futna rajtam keresztül, (**Vicián István**: Szégyelje magát ön, hogy igy beszél!) ha az én kerületemben ilyen gazság történt volna és én, mint képviselő kijelenteném, hogy erről nem tudok. (**Vicián István**: Az ilyen demagóg beszéd szégyelni való! — *Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! (**Esztergályos János**: Itt ül a kerület képviselője és elhallgatja azt!) Esztergályos János képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hogyan történt ez?)*

Drozdy Győző: Kérdezik t. képviselőtársaim, hogy ez miért történt. Semmiért. A csendőröknek nem tetszettek egyes emberek, azokat megverték, ezek panaszkodni mertek, s akkor összefogdosták a panaszkodókat és felkötözték őket. (**Barthos Andor**: Ezt nehéz elhinni! — **Vicián István**: Kitől hallotta ön?) Nem hallottam, hanem olvastam az illetők nyilatkozatát és ezt önöknek is felolvasom. **Vicián István**: Audiatur et altera pars. Majd megvizsgálják és ha ez igaz volna, az illetők meg fognak bűnhődni. A vizsgálat kétségtelenül megindult. — *Zaj.* — *Elnök csenget.* — **Malasits Géza**: Száz év mulva lesz vége.) Tehát akkor mégis csak tud róla, ha azt mondja, hogy a vizsgálat megindult. **Vicián István**: Ha ez megtörtént, akkor megindul a vizsgálat. Ez természetes. Én nem tudok róla semmit, nekem senki sem jelentette és én nem vagyok hatóság. — **Barthos Andor**: Mikor történt ez?) Nem akartam ezzel az esettel tovább foglalkozni, de miután a t. képviselő ur provokált, ám örökitsük meg a naplóban is ezt a borzalmas esetet. *(Felkiáltások a jobboldalon: Mikor történt?)* A mult hónapban. (**Esztergályos János**: És a kerület képviselője ezt nem tudja! — **Reisinger Ferenc**: Majd elmondok egy csomó csendőrségi dolgot holnap!)

Felolvasom az esetet *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. — Olvassa)*: »Egreskátán a nép közül kettőt, Cs. Horváth Istvánt és Cs. Horváth Károlyt a csendőrök kivitték éjszaka az Egreskáta határában huzódó Harta-erdőbe, ahol holdviláginál lánccal fára kötözték őket és a feljelentés szerint — ez tehát citátum a feljelentésből — véresre verték a szerencsétlen embereket, akiket nem terhelt semmiféle bűncselekmény.

Hasonló sors érte Csikós András gazdálkodót is, aki saját lábán ment be a csendőrörsre, de amikor a kihallgatás befejeződött, egyik rokona, Jakus Erzsébet kénytelen volt taligán hazavinni lakására a rettenetesen nyöszörgő, jajgató embert. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Borzasztó!* — **Kiss Menyhért**: Hát mik ezek? Mi van itt? Micsoda gazság ez! — **Malasits Géza**: Elesett a csendőrörsön, ezt fogják a képviselő urak mondani!) Ez a baleset érte Szarvas Lajos gazdálkodót is, mert amikor elhagyta a csendőrörs helyiségeit, másfél kilométer hosszuságban véres volt az ut, amelyen végighaladt, annyira vérzett a lába. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Borzasztó!)*

Értesülésünk szerint ebben az ügyben már meg is indult a hadbirói vizsgálat (**Vicián István**: No látja! — **Malasits Géza**: Száz év mulva vége lesz! — **Esztergályos János**: Ön miért nem hozta ide az esetet? Miért nem tiltakozik ez ellen? — **Malasits Géza**: Mert neki kellenek a csendőrök a választásnál. — *Zaj.)*

Elnök: Ha a képviselő urak állandóan közbeszólnak, kénytelen leszek erősebb eszközöket igénybe venni. Méltóztassanak végre csendben maradni. *(Reisinger Ferenc közbeszól.)* Reisinger képviselő urat rendreutasitom.

Drozdy Győző *(továbbolvassa)*: »Kihallgatták a nagykátai csendőrörs vezetőit, Varga Sándor csendőrtiszthelyettest, továbbá Fekete Gyula csendőrt. A csendőrök kihallgatásuk alkalmával tagadták a terhükre rótt cselekményt, ellenben Cs. Horváth István és Cs. Horváth Károly részletesen jegyzőkönyvbe mondták mindazt, amit ismertettünk.

Állitásuk igazolására tanuként bejelentették Muhari Rozáliát, Inges Lászlót, Inges Vendelt és Cs. Horváth Istvánnét.

A feljelentésre 25 gazdaember fordult ujra hozzánk, akik azonban hajmeresztő részleteket beszéltek el azokról a kinzásokról, amelyeket állitólag az ottani csendőrök követtek el és amely kinzásoknak jórészt ők voltak a szenvedő áldozatai.

Tekintettel arra, hogy a tömeges megkinzásokról panaszkodó gazdák egyrésze esetleg nem meri megtenni a feljelentést, felhivjuk a budapesti I. sz. csendőrkerületi parancsnokság figyelmét arra, hogy a következő alsóegreskátai, felsőegreskátai és nagykátai gazdákat hallgassa ki, akiknek vallomása bizonyára elő fogja segiteni annak tisztázását, hogy mi is történik a csendőrörs épületében az oda behivott vagy előállitott emberekkel.

Ez a névsor — akik hajlandók lesznek ebben a kérdésben az igazság szerint vallani — a következő: Németh Pál, Csikós András, Szekeres Menyhért, Borsek László, Id. Nagy István, ifj. Nagy István, Balogh István, Mészáros Károly, Horváth Pál, Szekeres Balázs, Vaninák János, Vonnák Illés, Kovács András, Horváth István, Horváth Károly, Inges József, Inges Vendel, Tajti Urbán, Tajti Ernő, Kosik

Béla, Marác József, Kasza János, Szarvas János, Adamec Gábor. (**Esztergályos János**: Csupa kisgazdák!)

Ezek közül több, mint husz gazda megismerkedett a nagykátai csendőrőrszobával, jórészük — mindezt előadták — megkinozva került ki onnan. Nem akarunk az olvasó idegeinek ártani azzal, hogy ismertessük részletesen ezeknek a gazdáknak rettenetes leirását a csendőrőrszoba nehéz óráiról, csak azt jegyezzük meg, hogy kezdve hajkitépésen, véresre-talpaláson egészen a legrafináltabb kinzási nemekig mindenről szó van ezekben a panaszokban.« (**Kiss Menyhért**: Tiszta inkvizició! — *Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezek ujságban megjelent dolgok, a Világ egész oldalt közölt róluk, ezekről jelentés fekszik a belügyminister előtt, ezekben a dolgokban folyik a vizsgálat. Hogy lehet az, hogy egy-egy gyüjteményben, nyolc-tiz helyén az országnak előfordul, hogy magyar kisgazdákat, a magyar falu népét brutális ökölle!, bikacsökkel verik azok a csendőrök, akik a néptől élnek és a néptől huzzák kenyerüket. (**Viczián István**: Ha ez igaz volna, akkor gazság! Az eljárás folyik és ha vannak bűnösök, meg lesznek büntetve! — **Malasits Géza**: A csendőröket ki fogják tüntetni! — **Viczián István**: De ebből nem lehet politikai tőkét kovácsolni másoknak! — **Reisinger Ferenc**: Csak a mozikból lehet tőkét kovácsolni! — **Viczián István**: A szakszervezeti pártelnökség pl. a szövetkezeti igazgatóságoktól és efélékből kovácsol tőkét. — **Malasits Géza**: Stead ezredes vagyont szerzett az ön által szerzett mozljából! — **Viczián István**: Stead ezredes nem kapott mozit. Csupa üres beszéd. Badarság. — **Esztergályos János**: Hová sülyedtünk? — **Baticz Gyula**: Hogy Viczián is képviselő lehetett. — *Zaj.)*

Elnök: Baticz képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani!

Drozdy Győző: Értse meg a t. kormány azt, hogy a közszabadságok eltiprása, az emberek ilyen megkinzása, a sajtószabadság guzsbakötése nem alkalmas kormányzati fegyver; nem alkalmas arra, hogy ebben a nemzetben, a megerősödésben és a szebb jövőben való hitet megerősitse. Értse meg a kormány, hogy két nagy lázító van minden társadalomban: az éhség és az elkobzott szabadság. Az éhség és az elkobbzott szabadság farkasai végigvonitják a magyar éjszakát is és ezeket nem lehet csendőrökkel lepufogtatni, ezeket nem lehet guzsbakötéssel és fárahuzással elnémitani. A nemzet törvényes rendjének fentartásához nem kell a bikacsök, nem kell a homokzsák és más csendőri brutalitás. Ha a kormány a nemzet törvényeit a polgárokkal megtartatni más eszközökkel nem tudja, mint bikacsökkel és csendőrbrutalitással, akkor ez a kormányzat pusztuljon a helyéről, mert minden társadalom más kormányt érdemel és nem olyan kormányzatot, amely ilyen eszközökkel akarja a népbe belefojtani a megmozdulás lehetőségét. Szünjék meg már egyszer a kivételes hatalomnak az a brutális rendszere, amelyet mi itt még naprólnapra tapasztalunk és amely gyilkos pallosként lóg minden hazáját szerető polgár feje felett, akkor, amikor kezébe veszi a tollat, hogy cikket irjon és attól kell tartania, hogy lapját másnap betiltják, akkor, amikor a szószékre áll, hogy ott elmondja a maga meggyőződését és mikor Isten legnagyobb jutalmát a maga gondolatait szórja szét a nép között, hogy megbékitse és lecsillapitsa.

A sajtószabadságról külön kell megemlékeznünk, mert ez a téma, amelyet legalább is igy ebédután, amikor bizalmasan vagyunk együtt, meggyszer végighallgathatnak az urak. (**Lendvai István**: Nem olyan nagy a bizalom!)

1848. évi XVIII. tc. világosan megmondja, hogy: »Az előző vizsgálat eltörültetvén örökre, a sajtószabadság visszaállittatván, gondolatait sajtó utján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti.« Ez a törvény fentartja a büntetőjogi felelősséget, csakhogy az előzetes megakadályozás helyett a repressziv, azaz a megtorló intézkedéseket hozza be.

A mai kormányzat korántsem áll a közszabadságok tiszteletének azon a fokán, mint az 1848-as kormányzat. Az abszolutizmus felé az első lépést már megtette akkor, amikor a sajtót bilincsekbe verte. Pedig a sajtónak bilincsbeverése mindig az első jele az abszolutizmus megérkezésének. XIX. század elején a napoleoni liberalizmus ellen feltámadt reakció első dolga volt a cenzura felállitása. Minek citálnám azokat a gyönyörü poémákat, amelyek a Bach-korszakban fogantak a magyar költők lelkében, amikor nem volt szabad nekik őszintén, nyiltan irniok, mert Bach cenzurája elnyomta azt? A kiegyezéstől egészen az 1914. évi XIV. t.-c.-ig, az ugynevezett Tisza-féle sajtótörvényig még beszélhetünk relativ sajtószabadságról, azonban mióta a háboru következtében a kivételes törvenyek uralmon vannak és amig azokat meg nem szüntetik addig a magyar sajtóviszonyokat csupán az oroszországi sajtóviszonyokhoz hasonlithatjuk. (**Lendvai István**: Épen Szovjet-Oroszországhoz?) Bocsánat, nem Szovjet-Oroszországhoz hanem ahhoz az Oroszországhoz, a száz év előttihez a cári Oroszországhoz, I. Miklós Oroszországához, aki a magyar szabadságharcot leverte, de aki azt mondotta Puskinnak, hogy: »Ha baja van a cenzurával, mindig jöjjön hozzám!« Még ez az I. Miklós is megbecsülte a tehetséget, megbecsülte, ha egy irónak volt gondolata, amellyel népének és a szabadságnak szolgálatába állott. Ez a kormány azonban nem türne meg egy olyan koponyát, egy olyan irót, aki az ő intenciói ellenére probálna gondolkozni, bármilyen nagy nemzetmentő gondolatokat tudna is produkálni. (**Fekete Lajos**: Kormánypárti lap nincsen is! Elég baj!)

Meg kell tudnia a kormánynak, hogy sajtószabadság nélkül nem élhetünk, amint egyetlen egy nép sem élhet. A területi integritást is csak akkor tudjuk kivivni, ahhoz is csak akkor tudunk eljutni, ha a közszabadságok és elsősorban a sajtószabadság visszaszáll a nemzet tulajdonai közé. Már Kossuth Lajos megmondotta: hogy ha mindent elvesztettünk is, csak egy maradjon: a sajtószabadság, és visszaszerezhetünk vele mindent.

Azt mondja a kormány, hogy nincs cenzura, mindenki megirhatja azt, amit akar, tehát ez a legteljesebb sajtószabadság, mit akar még az ellenzék? Hát csakugyan az uszitó, a dühöngő, a goromba sajtónak van ebben az országban szabadsága. Ha a publikum nem szünteti meg annak lapjait, akkor a kormányhatalom meg nem szünteti; ellenben azt a sajtót, amely ezzel a politikával komolyan szembe mer helyezkedni és leplezetlenül megirja ennek a kormányzatnak minden vétkét, ez a kormányzat nem türi meg, (**Szomjas Gusztáv**: Melyik az?) amint a gyakori lapbetiltásokból és a végérvényes megszüntetésekből is látható. (**Baticz Gyula**: A Népszavának már másfél év óta nincs meg az utcai árusitási joga! — **Lendvai István**: De utcai hangja az van! — **Baticz Gyula**: Mégis él, de amelyet a kormány támogat, az meghalt!) T. képviselőtársam kérdezi, hogy melyik az, és mindjárt az izgatás pörökre is céloz. En mondok t. képviselőtársamnak egy olyan ujságot, amelynek sohasem volt izgatás vagy rágalmazási pere és amelyet, annak ellenére hogy egyetlen egy cikkét sem inkriminálta az ügyészség, mégis betiltatott a belügyminister. Ez az ujság az én lapom volt, a Magyar Ugar. Ért annak egyetlen cikkéért sem állottam a biróság előtt. Kérdezem, ha egy olyan ujság öt esztendő kétszeri fennállása alatt, — mert közben már egyszer betiltották — egyetlen egy oly cikket sem termelt, amelybe az ügyészség belekapaszkodhatott volna, (**Lendvai István**: Ebben igaza van! Hogyan

lehet azt betiltani?) ha öt esztendő alatt, egyetlen lázító és izgató mondatot vagy szót le nem irt, ha egyetlen betüjét nem inkriminálták, hogyan lehet azt betiltani? A tárgyilagos igazság az ellenfél részéről is megszólal, amikor arról van szó, hogy egy ujság, amely az izgatástól távol állott, csupán azért, mert ezt a politikát nem szolgálta, mert ezzel szembe mert helyezkedni, a betiltás gillotinját mégsem érdemelte meg. (**Esztergályos János**: A Magyar Vasutassal is, a Dohánygyári Alkalmazottak Lapjával is ugyanez történt, a lapoknak egész tömegét bunkózták le! — **Kiss Menyhért**: A Magyar Vidéket is beszüntették! — **Szomjas Gusztáv**: Az Ébredőktől ilyen messze menni!) Valóban borzalmas állapot, hogy a Magyar Vidéket is betiltották, amelyet kimondottan keresztény irányzat vette kezébe, amely keresztény irányzat a Magyar Vidék hasábjain az izgatásig nem emelkedett, mert nem láttam sajtópereit.

Hogy azt az ujságot, amely az enyémmel homlokegyenest ellenkező politikát vallott ugyan, betiltották, ezt elképzelni sem tudja az ember, csakis ugy, hogy az én állitásom igaz és ez azért történt, mert bátor és önzetlen ellenzéki politikát mert hirdetni. (**Lendvai István**: A hazaáruló orgánumok nyugodtan megjelennek mindennap! — **Esztergályos János**: Már nem jelenik meg, meghalt a Szózat és az akasztófa ujság! — **Szomjas Gusztáv**: Ezt megfojtották a zsidók!) Üdvözölnöm kell azonban a kormányzatot abból az alkalomból, hogy végre az én álláspontomat, amely végre már annyi vihart váltott ki ebben a Házban, az emigráció kérdésében kezdi megérteni.

Évek óta magyaráztam és viaskodtam itt, vivtam a szélmalomharcot, hogy megértse ez a kormányzat, hogy az országnak sem lehet az hasznos dolog, hogy az ország polgárai közül sokan kénytelenek az itt uralkodó politika elől kimenekülni, idegen országok jóvoltára támaszkodni, ott hirdetni a maguk meggyőződését és onnan hirdetni a harcot az ellen a politika ellen, amely hazájukban dühöng. (**Szomjas Gusztáv**: Vázsonyiról beszél?) Egyetlenegy kormányra sem lehet ez üdvös. Ma látjuk a magyar társadalomban megjelenni Lovászy Mártont, aki mindenesetre a nagy magyar gondolatnak, a kossuthi függetlenségi eszméknek egyik legerősebb reprezentánsa volt. Ez a Lovászy Márton soha, semmiféle szélsőséges irányzathoz nem csatlakozott, sem az 1918-as szociálistákkal, akik a kommunizmusba való átmenetnek hivei voltak, nem kooperált, hanem szembeszállt velük. (**Szomjas Gusztáv**: Igaza van, együtt voltunk Nyiregyházán, amit felhány nekem Esztergályos. — **Esztergályos János**: Hogy én voltam önökkel Tiszalökön? — *Derültség!*)

Nem, együtt voltunk Szomjas t. képviselő urral a Károlyi-pártban akkor is, amikor otthagytuk Károlyi Mihályt és kivonultunk Lovászy Mártonnal mint reakciósok a Károlyi-pártból. Én elmentem a kisgazdapártba Nagyatádihoz titkárnak, ön pedig a Lovászy-pártban tovább folytatta működését. (**Szomjas Gusztáv**: Nem, pardon, egy percig sem tovább. A kisgazdapártban működtünk és szétvertek bennünket Nyiregyházán. Ezt a gyülést nekem ide szokták dobni!) T. képviselőtársam, azt a gyülést igazságtalanul vetik az ön szemére, mert azon a nyiregyházi gyülésen a polgári pártok nemes önfeláldozással viselkedtek és szembefordultak az ott flörtölő bolsevizmussal, és valóban életüket kockára vetve, néztek szembe azzal a tömeggel, amely a zászlórudakat összetörte és ellenünk fordult. (**Szomjas Gusztáv**: Letépték a zászlóinkat!) Ezt önnek t. képviselőtársam nem vetik szemére, hanem valószinüleg mást vetnek az ön szemére. Hogy azonban ezt a gyönyörü szép összhangot, amikor valóban egyetértünk, meg ne zavarjam, inkább nem beszélek arról, hogy mit vetnek az ön szemére. *(Élénk derültség a baloldalon.)*

Szóval látom, hogy a kormányzat igen okosan megtette az első lépést az emigráció likvidálása felé. Mi is tulajdonképen az emigráció? Miért félnek annyira tőle? Kik emigrálnak? Azok, akik politikai üldözés folytán hagyják el vagy kénytelenek elhagyni hazájukat, hogy az ott uralkodó hatalmi túlsúlyra jutott ellenséges politikai pártok üldözésétől vagy bosszujától meneküljenek, a lexikon szavai szerint azok az emigránsok. (**Kuna P. András**: Akik rossz fát tettek a tüzre!) T. képviselőtársam, én szeretem a mezei pacsirtát, de nem szeretem a pávát, tehát ilyen esetben, amikor nincs igaza, nagyon jó, ha nem méltóztatik zavarni. Az emigrációnak rendesen a szabadság szeretete a forrása. Ha nézzük a világtörténelmet és megvizsgáljuk az emigrációkat, akkor ez könnyen bizonyossá válik. Midőn Bizáncot a görögöktől elfoglalták, az ujgörögök Olaszországba menekültek, és ott hirdették a szabadság eszméit. 1690 ben Csernovitz Arzén patriarcha vezetése alatt 80.000 szerb hagyta el hazáját, mert az akkor ott dühöngő szabadságellenes irányzatot nem birta elviselni. A legyőzött mórok Spanyolországból Afrikába voltak kénytelenek menekülni. (**Lendvai István**: Bár már nálunk legyőzött mórok volnának! — *Derültség.* — **Reisinger Ferenc**: Boros kancsóval nem is lehet azokat legyőzni! — **Lendvai István**: Jobb szappant ajánlok a vörös mosdatáshoz!) A hugenották XVI. Lajos alatt Franciaországból a német államokba voltak kénytelenek menekülni, ahol szintén a szabadságért küzdöttek.

A puritánok Angliából Amerikába menekültek, Rákóczi Ferenc és társai a Pontus partjain, Rodostóban álmodoztak arról a szabadságról, amelyről ma mi álmodozunk. A francia forradalom menekültjei egész Európát bejárták és mindenütt a francia rabigát hirdették, és az az alól való felszabaditásra hivták fel a nemzetek figyelmét. Ugyanigy volt a lengyel emigráció 1795-ben, s ez megismétlődött 1831-ben. De itt vannak a magyar szabadságharc emigrációja, amelyről senki sem meri feltételezni, hogy például Kossuth Lajost és társait nem a szabadságszeretet, nem a rabszolgaság láncától való félelem és az ellene való küzdelemnek a harca és akarata vitte ki innen. Ez mind, minden egyes emigráció esete bizonyitja, hogy egy olyan államban, egy olyan országban, amelyből a polgárok kénytelenek kimenekülni, mert a maguk meggyőződését, a maguk politikai irányát ott nem szolgálhatják, abszolutizmus uralkodik. *(Felkiáltások jobbfelől: Dehogy! Szót se róla!* — **Krakker Kálmán**: Hogy a bolsik kiszöktek innen, ezt nem lehet az emigrációhoz hasonlitani! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Drozdy Győző: Szó sincs róla, senki se akarja összehasonlitani az 1918-as évek, mondjuk: epigonjainak menekülését a szabadságharc emigránsainak a sorsával, *(Felkiáltások: Nem is lehet!)* — ilyen vakmerőségre nem is vetemedném — miután azonban de facto szabatosan körülirtam, meghatároztam és definiáltam, hogy mi az emigráció, bizonyos, hogy ezek is egy politikai irányzat elől menekültek. Már most azt kérdezem az igen t. kormánytól, hogy okos kormányzati politika-e az, hogyha ezeknek az emigránsoknak, akik innen kisebb-nagyobb bűnökkel terhelten kimenekültek — mert hiszen korántsem akarom vitatni, hogy ezek között nincsenek bűnös emberek... (**Lendvai István**: Más egy Kossuth és más ha egy körözött betörő emigrál!) Természetes, hogy más.

De nem is beszélünk mi a Strasznofok, vagy más körözöttek menekléséről, mert azok szökevények, nem beszélünk a kommunista vörös nyulakról, akik meglógtak ebből az országból mert azoknak, semmi köze a mi szivünkhöz, lelkünkhöz

azokkal mi nem rokonszenvezünk, ellenben ujból szót emelek azoknak a tisztességes derék magyar embereknek az érdekében, akik közül már többen hazajöttek, hazajött Nagy Vince t. képviselőtársam, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* hazajött Lovászy Márton igen t. barátom *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* és azok közül, akik még nagyon sokan vannak künn, de akiket szintén haza vár az ország, mert türhetetlen, hogy ezeket az embereket az emigráns sors ölje meg. — (**Reisinger Ferenc**: Garami Ernő, Böhm Vilmos! — **Kuna P. András**: Senki sem bántja őket csak a rossz lelkiismeret! — **Reisinger Ferenc**: Ezek nem gyilkoltak, nem raboltak, mint sokan, akik idehaza vannak! — **Kuna P. András**: Ha hazajönnek kezdik ott ahol elhagyták! Azt mondták! — **Malasits Géza**: Maga is szeretné ott folytatni, ahol elhagyta! — *Derültség.* — **Pikler Emil**: Már régen elhagyta! — *Derültség.)*

T. Nemzetgyülés! Az idő előrehaladván kénytelen vagyok egy-egy szép részt kihagyni anyagomból és bár a költségvetés egy-két tételét konkréte is megemlitettem, kénytelen vagyok rátérni arra a pénzügyi politikára, amely nyomorgatja ezt az országot. Nem tudom elfelejteni azt a képet, amikor felállott itt a pézügyminister ur, rózsás, megelégedett, mosolygós arccal; ragyogó arccal számolt be arról a nagyszabásu, gyönyörü szép politikáról, amelyet ők inaugurálták. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Amit a Viktóriánál elért!)* Megesett a lelkem azon a megszentelt naivságon, ahogyan a magyar pénzügyminister mosolyogva néz szembe a lerongyolt adófizetőkkel, egy kirabolt, tönkrement, megalázott gazdaságilag a pusztulás szélén álló országban. Megdöbbentő a pénzügyminister urnak ez a nyugalma.

Hát nem látja a pénzügyminister ur, hogy ebben az országban a sipistákon és panamistákon kivül a tisztességes munkából élő emberek nem tudják rendesen eltartani hat napi munkájukkal a családjukat? Nem látja a pénzügyminister ur, hogy ez a gazdasági pusztulás, ez a vizözön, amelyet itt tapasztalunk, már oly hullámokban verődik a társadalom felé, hogy rövidesen el fog söpörni maga elől minden akadályt? Az optimista pénzügyminister ur tisztán azt nézi, hogy az államháztartás rendben van, tisztán azt nézi, hogy megfelelő rendszabályokkal, árverésekkel, végrehajtóval, párnák leadásával, meg tudja szerezni a maga számára azt az összeget, amely az államháztartáshoz szükséges? De a pénzügyministernek a polgárokra, az adófizetőkre is kell tekintenie, és amikor ő olyan nagyon meg van elégedve munkájával, amikor az adóprést csavarja, akkor legalább az egyik szemével bandzsalitson oda a szegény polgárságra, amely ezt az igát tovább nem birja el s nem birja tovább viselni ezt a rendszert. Különösen megdöbbentő volt a pénzügyminister urnak megátolkodott kitartása amellett, hogy a magyar adórendszernél nincs jobb, a kerek világon, hogy a pénzügyminister ur mennyire szerelmes a mi adórendszerünkbe. Megáll az ember esze, hogy egy pénzügyminister hogyan tudja ezt a magyar adórendszert, amely a legkomplikáltabb, a legziláltabb, s amelynek csirái a Bach-korszakból maradtak még itt, amelyet gyökeresen még sohasem reformáltak át, mondom, hogyan tudja egy pénzügyminister ezt a rongy adórendszert magasztalni?!

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urat, méltóztassék parlamentáris kifejezéseket használni! (**Lendvai István**: Nem szabad textilipari kifejezéseket használni! — *Derültség.)* Lendvai István képviselő urat kérem, ne méltóztassék az elnöki figyelmeztetéshez semmit sem hozzáfüzni! (**Lendvai István**: Nem ahhoz füztem!)

Drozdy Győző: Bocsánatot kérek, lapsus volt részemről, nem ezt a kifejezést akartam használni, hanem azt akartam mondani, hogy rossz adórendszert.

Mondom, el sem tudom képzelni, hogy akadjon egy pénzügyminister, aki szerelmes lehet ebbe a szörnyü adórendszerbe, amely Magyarországon van. Ezt az adórendszert mi egyszerüen lemásoltuk a 48-as forradalom után az osztrákoktól Közönséges másolat, kópia volt ez az adórendszer, amelyet Bachék átültettek ide. Azóta toldoztuk-foldoztuk jobbról-balról, de rendszeres munkát, komoly adóreformot sohasem végeztünk rajta. Szervi hibában szenved ez az adórendszer. Amikor egyforma mértékkel akar mérni, még akkor is agyonsujtja a kisembert. Különösen három irányban igazságtalan ez az adórendszer. Először nincs benne komoly létminimum, másodszor nincs benne progresszivitás és harmadszor vét a szociális igazság ellen. Törvényes szervvé avatta ez a kormányzat Magyarországon az adódenunciánst. Tudja meg azonban a pénzügyminister ur, hogy mi, akik nem lelkesedünk ezért az adórendszerért, amely neki annyira tetszik, egyetlen igazságos adónak a jövedelemadót tekintjük. *(Ugy van! balfelől.)* Látjuk a porosz rendszerben, hogy nem hányhatja az iparos a kereskedő szemére, hogy: »mi többet fizetünk, mint ti,« a gazda sem az iparosnak, és megforditva, egyik társadalmi osztály nem vetheti a másik társadalmi osztály szemére, hogy: »ti kevésbé veszitek ki a részeteket az állam terheiből,« mert a jövedelemadónál egyforma mértékkel és egyforma igazsággal kell a polgárnak a maga jövedelméből az állam számára leadni az obulust. Ez a rendszer nem más, mint az adóalanyok szisztematikus tönkretevése. A legnagyobb erkölcstelenség ennek a rendszernek további fentartása.

A forgalmi adó, amelyre már annyiszor panaszkodtunk erről az oldalról, állandóan védelemben részesül a pénzügyminister ur részéről. Megmagyarázza nekünk minden alkalommal, hogy ő is érzi és ő is érti azt, hogy a forgalmi adó sehogysem igazságos, azonban nem látunk egy komoly, mélyremarkoló cselekedetet (**Sándor Pál**: Az igaz!), nem látunk tőle egy elhatározó gesztust, lépést, amely közelebb juttatna bennünket e rendkivüli adóterhek alól való felszabaduláshoz. (**Sándor Pál**: Ugy van!) És hiába sikong a magyar kiskereskedelem, hiába sikong a kisiparos-osztály, (**Sándor Pál**: És a lakosság!) a forgalmi adó terhei napról-napra nőnek és ma már sem részletekben, sem másképen az adót megfizetni nem tudják. Országszerte hangzanak a panaszok, hogy a forgalmi adó miképen teszi tönkre a kisipart. Nehogy azt mondják, hogy hasból beszélek, felolvasom a Kiskomárom és Vidéke Ipartestületének kebelébe tartozó iparosoknak a kereskedőkkel együtt tartott nagygyülésén hozott határozatát. Ennek a határozatnak főbb pontjai a következők *(olvassa)*: »A Kiskomáromban, 1926 március 21-én tartott iparosközgyülés, amelyen a kereskedők is képviselve vannak, mély tisztelettel kéri a pénzügyminister ur önagyméltóságát, hogy az egyfázisu forgalmiadó-rendszer mielőbbi behozatala érdekében az intézkedéseket megtenni méltóztassék. Ez a kérelem a következőkben találja indokolását:

1. A mai türhetetlenül rossz üzletmenet mellett a kivetett forgalmi adót az érdekeltség megfizetni képtelen, mert a kirótt átalányösszeg többszörösen felülmulja a forgalom után járó összeget.

2. A jelenlegi forgalmiadó-rendszer teljesen alkalmatlan arra, hogy az érdekeltség brutto forgalma után igazságosan adózzék. Az eddigi tapasztalatok igazolják, hogy a 2%-os forgalmi adó csupán papiron van meg, ellenben a valóságban 3—5 szöröse fizetendő, amit az érdekeltség minden törekvése és utánjárása után sem tudott mérsékeltetni.

3. Adatok bizonyitják, hogy a forgalmi adó mérséklés sohasem, mig a felfelé való igazitás általános volt.

4. Megállapitást nyert, hogy az átalányösszegek arányositásához iparosszakértők véleménye sohasem fogadtatott el, ellenben a fizetési meghagyásokon, illetve a fellebbezések elutasitásában az van feltüntetve, hogy; »a szakképviselők javaslata alapján« állapittattak meg a kivetett összegek.

5. Adatok igazolják, hogy szezoniparosokkal létesitett egyezségek dacára a forgalmi adó visszamenőlegesen kirovatott, holott az érdekeltek az egyezség értelmében adójukat bélyegjegyekben tartoztak leróni.

Ennek az állitásunknak igazolására felhozzuk még, hogy a hatóságok a legkevésbé sem ismerik egy olyan ipartestület tagjainak a viszonyait, mint a mienk, a Kiskomárom és Vidéke Ipartestület tagjaié. Hat községből összevont ipartestület ez, amely számlál összesen 154 tagot, és amely tagoknak 80%-a csak legfeljebb az év felerészét dolgozza ipari munkával, az év másik részét pedig földmunkával kénytelen eltölteni, mert iparában munkája nincs, ezért általányozni őket lehetetlenség.

Felhozzuk még védelmünkre, hogy a falusi iparos a nagy verseny miatt a rendelővel szemben forgalmi adót soha fel nem számithat és igy a 2%-os forgalmi adót az iparos, mint kényszeradót köteles az állampénztárba sajátjából befizetni. Téves a forgalmi tisztviselőknek az általuk kidolgozott sablonos kivetési kimutatása, hogy egy szabó vagy cipész mennyit tud elkésziteni, mert azzal nem számolnak, hogy a falusi iparos csak idénymunkát végez, az év egy részét munkahiány miatt a mezőn kénytelen eltölteni.

A fentiek igazolják, hogy a forgalmi adó mai rendszere az általános elégedetlenségek kutforrása és megérett arra, hogy ezt a rendszert egy jobb, igazságosabb rendszer, az egyfázisos rendszer váltsa fel.«

Ezért a kiskomáromi ipartestület alázatos instanciával fordul a pénzügyminister elé, követelvén tőle azt, hogy az egyfázisos forgalmi adórendszert hozza be, ami azután lehetetlenné fogja tenni azt az anomáliát, hogy egy-egy cikk után a fogyasztó négyszer-ötször legyen kénytelen megfizetni az államnak az adót.

De hogy ez a panasz milyen általános, azért nemcsak az én kerületem egyik ipartestületének panaszát hozom a nemzetgyülés elé, hanem itt van a kezemben egy idegen kerületből származó és oldalakra terjedő aláirásokkal ellátott memorandum, amelyet Szentpéterpuszta kisiparosai irnak, akik alázatos instanciájukban azzal járulnak a pénzügyminister ur elé, hogy őket *(olvassa)*: »egyszerüen meg se kérdezik, csak kivetik rájuk az 50—70 ezer koronás forgalmi adót. Megérkezik erre vonatkozóan a zalaegerszegi pénzügyigazgatóság fizetési meghagyása, és kivetik az adót átalány alapján olyan iparosokra, akiknek vagy csak a nyár folyamán van keresetük, mint pl. a cséplőgéptulajdonosoknak, vagy pedig csak a téli évadban, mert a lábbelikészitő-munka a falusi kisiparosoknál a nyári hónapokban teljesen szünetel«. Ezek is hiába jajdulnak fel és hiába fordulnak a pénzügyministerhez, ő a maga megcsontosodott rendszeréből engedni nem hajlandó.

Különösen fájlalja a magyar közvéleménynek egy része, a magyar polgárság tekintélyes része, hogy a hadikölcsönöknek legalább némileg való valorizálását semmiféle eszközzel nem tudják keresztülvinni. Én a magam véleményéből nem csinálok titkot. Ellene vagyok annak, hogy a hadikölcsönöket az egész vonalon valorizáljuk, azonban elképzelhetetlennek tartom, hogy a pénzügyminister azzal utasitson vissza küldöttségeket, hogy majd 10 esztendő mulva jön egy másik pénzügyminister, aki majd a kivánságukra feleletet ad és aki ezzel a kérdéssel is hajlandó lesz foglalkozni. Mégsem lehet a hadikölcsönök kérdését igy elintézni. *(Ugy van! balfelől.)* Mert habár nem tartom méltányosnak, hogy egy lerongyolódott, koldus ország a hadikölcsönöket teljes értékben valorizálja, és azoknak a nagy intézeteknek, bankoknak, valamint nagy vállalatoknak, amelyek a háboru alatt vérből aranyat csináltak, és meggazdagodtak, ha a nyereségük egy részét hadikölcsönökbe fektették, most ezt nekik valorizálva fizetése vissza az állam, de ha ezt nem tartom is igazságosnak, azt sem tarthatom igazságosnak, hogy szegény, kicsi existenciák, kis nyugdijasok, szerencsétlen volt tisztviselők az egész vagyonukat elvesztették, akkor, amikor másokat, akik nem áldoztak ugyanilyen mértékben az állami szükségleteknek, nem éri ez a veszteség.

Ezt nem tartom méltányos dolognak és sürgős orvoslást kérek pl. az árvaszékek pénztáraiban feküdt árvavagyonok hadikölcsönökbe fektetett összegére vonatkozóan. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Elképzelhetetlen, hogy a kiskoru árva, aki a maga vagyona felett intézkedni nem tudott, akinek nem volt még meg a kellő judiciuma és joga sem volt ahhoz, hogy a maga vagyona felett rendelkezzék, akinek a pénzét ministeri rendeletre, felső oktrojra egyszerüen hadikölcsönökbe fektették, most, mint egykori nagy vagyon örököse, vagy pedig olyan vagyon örököse, amelyből mindenesetre exisztenciát tudott volna teremteni magának, ütheti nyomát az örökségének. **(Kiss Menyhért**: Erkölcstelenség! — **Sándor Pál**: Szégyene az országnak!) Ez igazán szégyene az országnak. **(Sándor Pál**: A gazember menekül, a becsületes ember pedig tönkremegy! — **Kiss Menyhért**: Hogyan fizet az állam a külföldnek, ha a saját polgárainak sem akar fizetni!?)

Ha a kormány, mondhatnám, a rendeletileg elkonfiskált árvavagyonok valorizált visszafizetése, vagy legalább is részben való valorizálása elől továbbra is kitérne, az egész közvélemény együtt tartana az érdekelt felekkel, akik akár az árvaszéknél heverő pénzük miatt, akár szegény ember létükre csekély összegü hadikölcsönjegyzések révén, akár pedig életbiztositás cimén megkárosultak. Együtt tart ezekkel az egész ország komoly közvéleménye és követeli, hogy a kormány, a szociális helyzetet mérlegelve, találja meg itt is az orvoslás eszközét. **(Kiss Menyhért**: Ezzel kell foglalkozni, nem a Molinum támogatásával!)

Megdöbbenéssel kell azonban bejelentenem a t. pénzügyi kormányzatnak, hogy az adóbehajtás rendszere annyira elfajult, annyira eldurvult, hogy erre példát a régi időkben egyáltalában nem találunk. A végrehajtók, akiket most már egy évtizede nem láttak az emberek, akik egy kipusztult hivatalnokosztálynak voltak már minősithetők, és kik közül már egy évtizede alig láttunk mutatóba egyet-egyet, ujra megjelentek, mégpedig nemcsak városokban, a kisiparosok és kiskereskedők műhelyeiben, hanem megjelennek a szegény földmivesnél, megjelennek falukon olyan helyeken, ahová 25—30 esztendő óta végrehajtó nem tette be a lábát, mert a falu dolgos népe mindig ismerte azt a kötelességét, hogy mikor kell néki az adófilléreit leróni. Ma azt a megdöbbentő képet kell a pénzügyi kormányzat elé festenem, hogy nemcsak a földtulajdonosoktól, hanem szegény napszámosoktól is elviszi a végrehajtó a vánkost, a párnát, az asztalt, szóval olyan tárgyakat, amelyeknek a lefoglalását a törvény határozottan és világosan tiltja. Tolnáról jelentik nekem azt az esetet, hogy egy szegény napszámos ágyát vitette el a végrehajtó épen akkor, mikor a felesége betegen feküdt abban az ágyban. Feleségét, a beteg asszonyt a végrehajtó kitétette és ugy vitette el a napszámos ágyát. A végrehajtók itt-ott határozottan megszegik a fennálló törvényt. Lehetetlen, hogy a pénzügyi kormányzat behunyja szemét ez előtt a brutalitás előtt, melyet ebben a körben látunk.

Az adóvégrehajtás emberségesebb módját eszelje ki a pénzügyi kormányzat. Adjon ki egy rendeletet, amely kitanitja a közegeket arra, micsoda körülményekre kell nekik tekintettel lenniök ilyen esetekben. Hogy az adószedés és az adóvégrehajtás milyen beteg, milyen rendszertelen és mennyit kell a szegény adózó polgárságnak szenvednie, a közigazgatási hatóságok részéről mennyi brutalitást kell elviselnie, erre nézve felemlitek egy esetet és végtelenül örülök, hogy az igen t. belügyi államtikár ur is megérkezett erre az esetre. (**Koszó István**: Olyan roszszemü ? Már régen itt vagyok!) Annál inkább örülök, mert alkalmam lesz összekapcsolni az elmondottakat azzal, amiket még elmondandó leszek. Arról van szó, hogy egy körjegyző Bucsuszentlászlón, neve Toppler György, iskolázott, müvelt magyar ember, a következő módon fogadta az adófizető polgárokat. Szóljon itt egy levél egy olyan ügyről, amely már a bíróságnál beigazolást nyert és amelyért a körjegyzőt csekély 200.000 koronára meg is büntették. *(Olvassa:)* 36 kisiparost citált maga elé a bucsuszentlászlói körjegyző, Toppler György. Kihallgatásra hivott bennünket, hogy miért nem tudunk adót fizetni. Én, Hatos József nyolcadik voltam a sorban. Alig kérdezett valamit az ott lévő adókiküldött ur és már is igy ripakodott rám Toppler György körjegyző úr: Te hitvány, te taknyos, te szamár, te lumpfráter, miért nem fizeted az adókat?! — Ez a müvelt társalgás. (**Malasits Géza**: Az oligarchia hangja!) — »Megmondottam, hogy tavaly nem tudtam fizetni, mert nem volt keresetem és azt is mondottam, hogy illetlen szavaiért azonban feljelentést teszek Drozdy képviselő urnál.«

Nekem el is küldötték a dolgot, én el is jártam az ügyben. Az illető jegyző urat a bíróság előtt már becsületsértésért meg is büntették. Én magam is feljelentést tettem ellene, azonban 200.000 koronával még sem lehet egy ilyen magáról megfeledkezett közigazgatási faktorral szemben az ügyet elintézettnek tekinteni. Mi itt egy határozott rendeletet követelünk arra nézve, hogy a belügyi kormányzat a maga közegeit kioktassa, a pénzügyi kormányzattól hasonlóképen a pénzügyi adminisztrációt illetőleg, a végrehajtó közegek eljárása tekintetében. (**Kiss Menyhért**: Ujj szellemet! — **Sándor Pál**: Elfelejtik, hogy ők a nép szolgái! **Kiss Menyhért**: Az adófizetők tartják el őket! — **Erdélyi Aladár**: A t. képviselő ur tudja, hogy sokszor hiába oktatjak az embereket, továbbra is gonoszok maradnak!) Egyáltalában követeljük a pénzügyi rablógazdálkodásnak, amelyet itt tapasztalunk, megszüntetését, a pazarló állam helyett kivánunk egy takarékos állami berendezkedést. Az állam pénzügyeit erőltetett tempóban ugyan rendbehozta ez a kormány, amint mondja, de üres lett a polgárok zsebe. Tönkretették az ipart az egész vonalon. Ma már pihennek a szerszámok, pihennek a kalapácsok, pihen a fujó, pihen az üllő, pihennek a gyárak, a kereskedők is napról-napra huzzák le rollóikat, pedig az ipar és a kereskedelem a nemzeti vagyonnak egyik tekintélyes részét alkotja. (**Kuna P. András**: A szakszervezeti adót mégis csak be kell fizetni! — **Malasits Géza**: Meg is fizetik becsülettel! Ne fájjon magának a feje! Tudják, mit csinálnak! Nagyon okosan csinálják!)

A pénzügyminister ur állandóan igér; most is igéri, hogy, a fontosabb közszükségleti cikkeknél az egy fázisos forgalmiadó-rendszert fogja behozni. (**Sándor Pál**: Ez már régen volt!) De ezen igéreteiben a polgárság már nem bizik, sőt attól tart, hogy ezen igeretek folytán még nagyobb csapás fog reáhárulni. Az a harc, amelyet ma a földmivesek, a kisiparosok, a kiskereskedők földjükért, mühelyükért, boltjaikért folytatnak, szabadságharc a kormány intézkedéseivel szemben, amely intézkedések alkalmasak arra, hogy a sir szélére vigyenek egy országot. (**Kuna P. András**: Szegény csonka ország!) A forgalmi adó a legigazságtalanabb és a legerkölcstelenebb adó. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ministeri igéretekben ma már senki sem hisz. (**Sándor Pál**: Ez is igaz!) Az adóamnesztiát pedig, — amelylyel minden okos pénzügyminister már előállott, mert gyakorlati példák, külföldi példák igazolják, hogy egy adóamnesztia után sokkal több adó szokott befolyni, mintha a bűn eltitkolásában hagyjuk a polgárokat, — s mindennek ellenére a mi pénzügyministerünk nem gyakorolja és a magyar adófizető polgárság még ma sem számithat arra, hogy esetleg önhibáján kivül valamely kellemetlen szituációba keveredvén, legalább amnesztia révén joga legyen neki ezt az összeget befizetni anélkül, hogy azért büntetést szenvedne.

A kormány maga is tudja, hogy a pénzügyek vitelére mennyire alkalmatlan, hogy az organizáció munkáját elvégezni nem tudja. Ha a kormány nem volna meggyőződve arról, hogy alkalmatlan a pénzügyek vitelére, akkor nem kért volna maga mellé egy szárazdajkát Smith ur személyében. *(Derültség.* — **Sándor Pál**: Nagyon jó, hogy itt volt!) akkor nem kért volna maga mellé népszövetségi főbiztost. Én, mint ellenzéki, egyáltalában nem perhorreszkálom azt, hogyha Smith ur a plajbász végére néz, egyáltalában nem perhorreszkálom, hogy Smith ur a gazdálkodást figyeli, de bizonyos mégis az, hogy a kormány ezzel elismerte azt, hogy ő pénzügyi pesztonkát igényel, tehát még csecsemőnek mondhatja magát a pénzügyek terén és egy ilyen ország pénzügyi irányitását, pénzügyi adminisztrálását elvégezni nem tudja. (**Sándor Pál**: Csak maradjon még itt Smith! Jó, ha itt marad! Aktiv tétel!)

Az idő előrehaladott volta miatt (**Erdélyi Aladár**: Meghosszabbitjuk!) — nem hiszem, hogy az ülést meghosszabbitanák e miatt — kénytelen vagyok anyagomat, szinte még egy vaskos kötetet, félretenni s ezzel talán nagy örömére szolgálok azoknak, akik már előre féltek talán attól, hogy a földmivelésügyi tárca keretében ismét azzal a földreformmal fogok foglalkozni, amelynek bajait, betegségeit ebben a Házban már annyiszor felemlitették. *(Zaj.)* Igaza van t. közbeszóló képviselőtársamnak, hogy ez a vége-hossza nélküli földreform már valóban válságba sodorta az országot, válságba sodorta a termelést és a kapitalizmust. Örömmel üdvözlöm nagybirtokos képviselőtársaimat, mert ugy veszem észre, hogy ma már ők is sürgetik a földreformot. (**Malasits Géza**: Még jobban is fogják sürgetni! — **Erdélyi Aladár**: Mindig sürgették!) Megmondottuk mi öt esztendő előtt, amikor mi sürgettük és amikor mi sürgetéseinket itt állandó felzudulással fogadták, hogy lesz még idő, amikor önök sürgetnék a földreformot. Ma már el is érkeztünk ehhez az időhöz. (**Gr. Széchenyi Viktor**: Én mindig sürgettem!) Sajnos, a t. képviselő ur felszólalását nem hallottuk ebben az irányban utólag azonban tudomásul vesszük, hogy sürgeti. (**Gr. Széchenyi Viktor**: Lehet, hogy nem hallotta! Ha nem olvasta a beszédemet, arról nem tehetek!)

Méltóztassanak már most megfejteni nekünk hogyan lehet az, hogyha mi sürgettük és önök is sürgették, ha jobbról balról sürgették a földreformot, az mégsem megy; hogyan lehet az, hogy — már félretettem a róla szóló kimutatásokat — a földreform ennek a sok sürgetésnek ellenére mégis kezdeti stádiumban van; hogyan lehet az hogy a földreform öt esztendő után csak ott tart hogy hónapról-hónapra megjelennek statisztikák hogy már mennyi földről mondotta ki a bíróság a kiosztást, de egyetlenegy statisztikát sem olvastunk arról, hogy de facto már mennyi föld van a

igénylők kezén. (**Gr. Széchenyi Viktor**: Jöjjön le Fejér megyébe és erdeklődjék ott! Akkor másképp fog beszelni!) A statisztikáról beszélek. De ha már invitál engem a képviselő ur Fejér megyébe, én megnyugtatom a képviselő urat, hogy voltam ott, sőt arról is megnyugtatom a képviselő urat, hogy minden nap vezetek fel egy fejérmegyei küldöttséget, sürgető expediciót az Ofb.-hoz. (**Halász Móric**: Fejérmegyeit?) Fejérmegyeit is. Tiz-husz falu is jön hozzám, állandóan Fejér megyéből, hogy a földbirtokreform végrehajtását megsürgessék. Lehet, hogy a gróf ur birtokain már befejeződött, — nem tudom, nem vagyok afelől tájékozva — hogy azonban Fejér megyében a földreform megoldásától még nagyon messze vagyunk, az egészen biztos.

De én is meginvitálom a képviselő urat az én megyémbe. Jó szállást is fog ott kapni az igen t. képviselő ur, (**Gr. Széchenyi Viktor**: Legalább is elvárom! — *Derültség.*) nem az én földmunkás-testvéreimnél, hanem gróf Somsich ur fogja önt vendégül látni és meg fogja önnek mutatni a földjét és azt a pár cipőt is, amelyet már elszaggatott azóta, hogy teljár az Ofb.-hoz, hogy megsürgesse a földreformnak az ő földjén minél előbb való végrehajtását, mert ő maga is meg szeretne szabadulni ettől a tehertől. Majd meg fogja mondani a másik földbirtokos, az esztergomi papnövelde is, hogy ők is velem együtt és a neppel együtt mennyire sürgették a földreform keresztülhajszolását és hogy az mégsem sikerült, mégsem tudtunk eljutni odáig. (**Kiss Menyhért**: Pedig csak 20%-ot adnak le! — **Halász Móric**: Az nem ehhez tartozik! Az a vagyonváltság volt!)

Végtelenül sajnálom, hogy nem tudom számokkal demonstrálni, hogy ez a földreform mibe kerül az államnak, (**Halász Móric**: Az egyeseknek is!) de erről szóló számításaim már elkeveredtek sok anyagom között. A költségvetés alapján kimutattam, kiszámitottam, hogy esztendőnként huszezer hold földjébe kerül az államnak a földreform adminisztrációja, (**Mándy Sámuel**: Én elhiszem!) Az Országos Földbirtokrendező Bíróság, ha egy esztendő alatt befejezte volna ezt a munkáját, csak 20.000 hold föld árába került volna, igy azonban öt év alatt már százezer hold föld árát emésztette fel az adminisztráció, és ha még öt évig el fog tartani, akkor még százezer hold föld fog rámenni erre. (**Gr. Széchenyi Viktor**: De nincs meg a fizikai lehetőség, hogy egy év alatt elvégezzék! — **Kiss Menyhért**: A többi államok miért tudták elvégezni? — **Halász Móric**: Nem is végezték el sehol sem!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni!

Drozdy Győző: Ma már öt év után nem beszélek fizikai lehetőségekről.

De nem akarok kérkedni azokkal a beszédeimnel, amelyekben megmutattam utját és irányát annak, miképen lehetne a földreformot egy esztendő alatt végrehajtani. Egészen biztos, hogy ha a bürokráciának ahelyett az elavult módszere helyett, amelyet itt tapasztalunk, gyakorlati emberek kezébe került volna a földreform megoldása... (**Halász Móric**: Például Kun Béláék kezébe! — **Csirkay János**: Nem! Ebbe nagy igazság van!) Végtelenül csodálkozom t. képviselőtársamon, hogy ő az én felszólalásommal kapcsolatban Kun Béla nevét egyáltalában emliteni is merészeli. (**Kiss Menyhért**: Oroszországban nincs földreform! Ott magyonközösség van! — **Halász Móric**: Nem ugy értettem, mintha ön elvtársa lett volna! Ezt nem mondottam! De egy év alatt lehetetlen elintézni másként. — **Kiss Menyhért**: Dehogy nem lehet, csak akarni kell!) A kommunistáknak módszereit nem helyeslem, mert a földnek köztulajdonba vételét egyáltalában nem helyeslem. Én nemcsak a kommunizmus alatt, hanem a kommunizmust közvetlenül megelőzőleg is már sokat szenvedtem azért, mert bátran ki mertem jelenteni ebbeli felfogásomat. Hiszen ha van itt zalaegerszegi ember, megmondhatja, mennyit kellett ott szenvednem amiatt, hogy bátran ki mertem jelenteni, hogy mi a szociális igazságtalanságokat nem ugy akarjuk megoldani, hogy felosztunk minden vagyont, hanem ugy, hogy minden embernek akarunk adni egy keveset, hogy azután ne kivánja el a másét. Ez a mi szisztémánk, ez a mi politikánk: legalább egy keveset adni mindenkinek, hogy ne kivánják el a másét.

Ebben a politikában nagyon szivesen megnyugodhatnak az emberek, ugy, mint a kommunizmus kitörése előtt, 1918-ban, amikor a püspökök seregestől jártak Buza Barna akkori földmivelésügyi miniszterhez és könyörögtek neki, hogy hirtelen valósitsa meg a földreformot, s amikor az ezerholdasok küldöttséggel járultak Buza Barna elé, hogy hamar valósitson meg egy kis földreformot, hogy ezzel megoldja ezt a nagy szociális problémát, sőt már birtokaiknak ezer holdon felüli részét is hajlandók lettek volna feláldozni amit azonban még az akkori kormányzat sem fogadott el. (**Halász Móric**: Ezek a birtokok nem a püspökök, hanem az egyház tulajdonai!) Hajlandók lettek volna feláldozni.

Én akkor is szemben állottam ezekkel a túlzásokkal és ma is szemben állok velük. Nem mulaszthatom el azonban felhivni a t. Ház figyelmét az igen t. miniszterelnök ur egy igéretére. Amikor a földreformtörvény hatályának ideje lejárt, december hónap elején, a miniszterelnök ur egy pártközi konferenciára hivott össze bennünket, és amidőn mi ezen a pártközi konferencián a földreform gyors befejezését és komoly megvalósitását egyetemlegesen sürgettük, a miniszterelnök ur igéretet tett arra, hogy ő minél hamarább törvényjavaslatot fog a Ház elé terjeszteni, amelyben a hitbizományok eltörlését fogja javasolni. (*Ugy van! balfelől.* — **Halász Móric**: Ha beterjeszti, meg is szavazzuk! — **Kuna P. András**: De nem érünk oda, annyit beszélnek! — **Zsirkay János**: Mikor nyujtja be?)

Bár azóta, hogy a miniszterelnök ur a hitbizományok eltörlésére igéretet tett, . . *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Drozdy Győző: . . . már hónapok multak el, mai napig sem látjuk, hogy ő ezzel a kérdéssel komolyan foglalkozott volna. Az nem lehet kifogás, hogy a Ház mindig mást tárgyal, mert ha a Ház mást tárgyal, azalatt a miniszterelnökségen vagy az Ofb.-nál készülhetett volna a javaslat, a javaslaton dolgozhattak volna és azt be lehetett volna itt nyujtani. Én azonban megmondom, hogy a hitbizományok reformjára vonatkozó miniszterelnöki szándékot mi gáncsolta el, mi fogja elgáncsolni, és megjövendölöm, hogy e kormányzat alatt a hitbizományok eltörlésére nem kerül sor. (**Malasits Géza**: De nem ám!)

Arról van szó hogy a miniszterelnök ur, amikor látta azt, hogy bizonyos Habsburg érdekében (**Kiss Menyhért**: Ez az! — **Malasits Géza**: Ezekért vágódott hasra a Petőfi-társaság!) mozgalom indult meg, és látta azt, hogy a magyar grófok, akik a hitbizományoknak nagyrészben urai, a királykérdés megoldásában nem fognak neki parirozni, hanem mint legitimisták önáló véleményt mernek nyilvánitani, akkor a miniszterelnök ur megsuhogtatta fejük felett a hitbizományok eltörlésének korbácsát (**Szomjas Gusztáv**: Esze ágában sincs! Csak reformálni akarja azokat!) és a legitimista hitbizományi tulajdonosoknak földbirtokaik felszabadítását helyezte kilátásba.

Közben azonban történt valami. Közbenjött ugyanis az Albrechttel kapcsolatos mozgalom, utána jött a frankhamisitás, melynek folytán a kormányzat meglehetősen kellemetlen helyzetbe került; most tehát, hogy biztositsa magának jövendő uralmához

ezeknek az arisztokratáknak, a hitbizományok tulajdonosainak védelmét *(Zaj a jobboldalon.)* — ebben ugyebár igazam van, t. képviselőtársaim? — otthagyta ezt az eszméjét és lemondott arról a korszakalkotó szándékáról, hogy a hitbizományokat eltörölje, amelyeknek eltörlése nélkül pedig a magyar földet fel nem szabadithatjuk és boldogabb gazdasági időről itt szó sem lehet. Erről a szándékáról lemondott a miniszterelnök ur és ennek a szándékának megvalósitását most már nem is vehetjük komolyan. *(Ugy van! a baloldalon.* — **(Kiss Menyhért:** Pedig milyen rossz a magyarság helyzete és arányszáma a hitbizományokkal szemben!)

Nem fejezhetem be a földmivelésügyi tárcával kapcsolatos felszólalásomat anélkül, hogy ugy a földmivelésügyi, mint a pénzügyminister ur figyelmét fel ne hivjam a következőkre:

A pénzügyminister ur megnyugtatta az országot, hogy nem akar ujabb adókat kitalálni, nem akar ujabb megterheléseket. **(Kiss Menyhért:** Szép tőle! — *Zaj.)* Mi, akik ujabb adóknak ugyis ellenségei vagyunk **(Zsirkay János:** Még a régieknek is!) mégis módját ejtjük annak, hogy felhivjuk a kormányzat figyelmét arra, hogy akad még valami mégadóztatni való ebben az országban. Hogy mi ez a megadóztatni való, azt a kézen fekvő hivatalos statisztikából fogom megmondani. Csak néhány adatot fogok ebből a körből felolvasni, és azt hiszem, hogy a kormányzatot meggyőzöm arról, hogy ime ujra egy jó bevételi forrást fedeztem fel az ő számára. **(Kiss Menyhért:** Talán főtanácsossá neveznek ki? — **Malasits Géza:** Azok meg vannak adóztatva! Ötven millióba kerül egy! — **Zsirkay János:** Csak nem tudjuk, hogy hova folynak! — **Malasits Géza:** A pártkasszába! — *Elnök csenget.)*

Arról van szó, hogy a magyar nagybirtokosok földjének igen nagy része teljesen adómentes. Több százezerre tehető azoknak a holdaknak a száma, amelyek után tulajdonosaik nem fizetnek adót még abban az esetben sem, ha azok a földek nagyszerüen ontják magukból a kalászt és dus jövedelmet biztositanak tulajdonosaiknak.

Az adó alá nem tartozó földekről van szó, amely adó alá nem tartozó földek talán méltányosan huzódhattak meg a statisztikában akkor, amikor a katasztert csinálták, amelyekről azonban ma már legalább is teljes egészében hallani sem lehet, mert ezekből a földekből azóta viruló földterületek lettek. **(Szily Tamás:** Hol?) Ez olyan kérdés, mintha a képviselő ur azt mondaná, hogy bolondgomba van az országban mindenütt és én azt kérném, hogy mondja meg, hogy hol. Itt van a hivatalos statisztika és az megmondja, hogy hol van. Megmondom, hogy hol van. Eszterházy herceg birtokán van olyan föld, amely után nem fizet adót 12.383 katasztrális hold. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon. — Felkiállások jobbfelől: Utak!)*

T. képviselőtársaim, ne méltóztassanak feltételezni rólam azt a naivitást, hogy elhiszem azt, hogy egy birtok 5—6%-a ut. **(Bottlik József:** Nemcsak ut, hanem árok, vizmosás!) T. képviselőtársaim, én nem hiszem, hogy Magyarország utai egyáltalában meghaladnák a 12.000 katasztrális holdat. **(Kiss Menyhért:** Ennyi ut egy birtokosnak! Hogy gondolják ezt?) Nincsenek számitásaim, de hogy Eszterházy hercegnek 13.000 hold utja van, ezt komoly közbeszólásnak el nem fogadhatom. Méltóztassanak a következő tételig egy másik közbeszólásról gondolkodni.

Festetich Tasziló hercegnek van 18.000 katasztrális hold olyan földje, amely után nem fizet adót. **(Bottlik József:** Balaton!) A Balaton ezer más emberé is. És ha még Balaton is, akkor is tartozik utána adót fizetni, mert hasznát látja, amennyiben kiadja halászoknak bérbe, akik busásan fizetik meg érte a bért; igy is tartozik tehát érte adót fizetni. **(B. Kaas Albert:** Ez nem földadó!) Ez föld akkor is, ha viz van rajta. **(Szabó Zoltán:** A viz nem esik földadó alá! — **Kiss Menyhért:** A hasznát leszed róla! — **Graeffl Jenő:** Mesedélután ez kérem!)

Az egri főkáptalannak van 3200 katasztrális hold a vallásalapnak 2390 katasztrális hold, Pallavicin Alfonz Károly őrgrófnak 5676 katasztrális hold, a kalocsai érseknek 7394 katasztrális hold, Eszterházy Miklós gróf és örököseinek másfélezer hold **(Renczes János:** Az mocsár!) a veszprémi püspök ségnek 3000 hold adómentes földje. **(Erdélyi Aladár:** Bért kell igérni érte, és megkötik a szerződést! Nem akarom felolvasásokkal untatni a t. Nemzet gyülést *(Zaj.)* és a mesedélutánok ábrándos derüjé szivesen szétszakitom, ha ennek hallgatása önök nek meseszerű. *(Folytonos zaj.)* Nem lehet az állitani, hogy az a kataszter, amelyet azelőtt — nem tudom — 45 esztendővel csinaltak *(Zaj jobboldalon.* — **Ivády Béla:** És amelyet minden esztendőben, állandóan kiigazitanak!)

Elnök: Csendet kérek!

Drozdy Győző: ... és amelyet minden esztendő ben ki lehet igazitani, de amelyet csak akko igazitanak ki, ha az illető maga kéri — kérni pedi nem bolond — ma is megállja helyét. **(Ivády Béla** Nemcsak akkor igazitják ki, hanem hivatalból is

Elnök: Csendet kérek!

Drozdy Győző: Vagy ismeri a képviselő ur kataszter kiigazitásáról szóló törvényt, **(Ivády Béla** Kissé jobban ismerem, mint ön!) akkor igazat a nekem, vagy nem ismeri és akkor nem vitatko hatom ebben a tekintetben a képviselő urral. *(Z a baloldalon.)* Igenis az a törvényben sehol k mondva nincs, hogy kötelező a kataszteri kiigazitá *(Zaj és élénk ellenmondások a jobboldalon.* — **B Kaas Albert:** Tessék elolvasni az 1909-es törvény a Wekerle-féle törvényt. — *Folytonos zaj a job oldalon.)* Ez igy egy oknélküli, rakoncátlan, kép viselőkhöz nem méltó vitatkozás, mert a tényl ges helyzettel, a tételes törvénnyel helyezkedi szembe a képviselő ur. **(Ivády Béla:** A törvén rendelkezik róla! — **Br. Kaas Albert:** Az 1909: t. c.! — *Folytonos nagy zaj.)* Tudja meg az igen képviselő ur, hogy ebben a törvényben egyáltal ban nincs olyan rendelkezés, amely a kataszt kiigazitására kötelezné a birtokost és a hatóság *(Zaj a jobboldalon.* — **Br. Kass Albert:** Akkor ö nem olvasta el!)

Egyet mondjon csak meg a t. képviselő ur, h mindenki köteles kiigazittatni a telekkönyvet, a kor miért nem történik ez meg, mért nem hajtj végre a törvényt? **(Ivády Béla:** Folyamatban is va csakhogy évtizedekig tartó, milliárdokba kerü munka. — *Nagy zaj.)* A tavaszi primörök m nincsenek itt és ilyen zöldségekkel nem engede magamat táplálni. *(Zaj.* — **Br. Kaas Albert:** E már itt van!)

Elnök: A képviselő urat egyizben már ké tem, hogy sziveskedjék parlamentáris hangot has nálni. Most még egyszer utoljára kérem, méltó tassék magát ehhez tartani. *(Zaj a jobboldalo* Csendet kérek a jobboldalon képviselő urak. *(Fol tonos zaj.)*

Drozdy Győző: Ugye, hogy igazam van? Te mészetes, hogy kérni kell, kérés nélkül nem c nálják. **(Kiss Menyhért:** Kis műfelháborodás vo az egész!)

Hivatkozom arra, hogy ime, itt mód volna többtermelés megvalósitására, amennyiben ezek a bitangban pusztuló földterületeket — amelye nek egyik része mocsár, másik része olyan homo sivatag, amely hasznot nem hajt, a harmadik rés folyómeder, lecsapolt rész, s amelyek ebben országban aránytalanul elszaporodtak — minde esetre hasznositani lehetne. *(Folytonos nagy za* Nagyon köszönöm t. képviselőtársamnak, hogy e a vitát, amely a hires szakértők és közöttem fo

orgott, eldöntötte. En momentán nem olvastam el zt a törvényszakaszt. *(Zaj és derültség a jobboldalon.* — **Szomjas Gusztáv**: Menyus beugratja, vigyázon!) S ugyanolyan kiváncsisággal nézem, amikor ost felolvasom azt önöknek.

Az emlitett törvénycikk 3. §-a igy szól *(olvassa)*: A földadókataszternek az 1. § 2. pontjában emlitt kiigazitása a törvényhatóság, a pénzügyigazgatóság (adófelügyelő) a helyszinelési felügyelőség, letőleg a kolozsvári kataszteri igazgatóság a özségi képviselőtestület vagy legalább 20 községeli földadóköteles birtokos indokolt és az illető ldterületeket is feltüntető javaslatára inditható eg.« (**Ivády Béla**: Egész község határára! — *Zaj.)* A javaslat a szomszédos határterületekre is kiterjedet. A törvényhatóságnak és a képviselőtestületnek iigazitást kivánó határozata az esetleges jogorvositra való tekintet nélkül végrehajtandó.« (**Ivády éla**: Tehát egész község határára!)

T. Nemzetgyülés! Az én tiszta falusi magyar yelvérzékemet nem cserélem ki azoknak az urakak nyelvérzékével, akik a tételes törvény szakaiaival szemben meg akarják cáfolni azt az állitámat, amely ugy szól, hogy csakis kérelemre, ivánságra inditandó meg a kataszteri kiigazitás járása. Ha önök e tekintetben velem tovább is latkozni akarnak, méltóztassék, de engem tovább eg nem nyernek erre a vitára. *(Helyeslés a szélsőoldalon.)* Elvégre nem tudhatom a törvénykönyeket mind kivülről. (**Barthos Andor**: Akkor nem ell hozzászólni!) Az is elég, hogy igy megálltam helyemet, meg vagyok elégedve magammal. *(Élénk erültség.)*

Sajnálom, hogy a kereskedelemügyi tárcával ár alig foglalkozhatom, bizonyos azonban, hogy a ereskedelemügyi minister ur figyelmét is felhivtam volna néhány olyan jelenségre, amelyek egismerésének hasznát látta volna tárcája kereben. A közelmultban zajlott le Budapesten a bőrongresszus. Ez a kongresszus, amelyen több képselőtársammal volt szerencsém megjelenni, bebizonyitotta, hogy a magyar kereskedelem és a magyar ar nem vesztette el még összes kapcsolatait azokal a területekkel, amelyeket a trianoni ugynevetett béke elszakitott az anyaországtól. A kormánytnak semmiféle iniciativáját nem láttuk eddig e kintetben, hogy a megszállott területeket tőlünk vett apró nemzeti államokkal megtalálta volna t a kereskedelmi kontaktust, amely nélkül fejlő magyar kereskedelemről és iparról, különösen dig nagyiparról beszélni sem lehet. A magyar örösök ellenben összeálltak, és néhányadmagukkal sszehivták ebbe az országba azt a kongresszust, nelyen megjelentek a felsővidékiek, erdélyiek és goszláviából is a bőriparnak és bőrkereskedelemek expoziturái. Ez a bőrkongresszus bebizonyitta, hogy ha kereskedelmi kormányzatunk mellésen nem gyakorolna a külügyministeri szerepet , talán volna ideje arra is, hogy ilyen kereskelmi problémákkal foglalkozzék. Igy azonban sajos a kereskedelem pang.

Nem mulaszthatom el, hogy ha csak röviden , de megemlékezzem ez alkalommal arról, hogy udapest székesfőváros a maga közüzemeivel milyen zédületes kárt okoz az iparosságnak. Nem emlitek ást, mint amelyről a kezemben van egy memoandum, a temetkezési üzemet. A főváros még a alottakat is magának foglalja le és nem türi, hogy ások adjanak el a halott számára koporsót, ások szállitsák ki a temetőbe, nem türi, hogy ás temesse el. Ehhez csak neki van joga, mert z olyan méreg drágán teszi, hogy a szegény mbereknek már egyáltalán nincs módjuk a temeis költségeit fizetni. (**Pikler Emil**: Meghalni sem rdemes! — **Kiss Menyhért**: Élni még kevésbbé!)

A közoktatásügyi tárcával — sajnos — már em foglalkozhatom, néhány rövid szót azonban mégis kell szólanom a párbérről, mert ez a kérdés az, amelyet bármilyen eszközzel a kormányzatnak rendeznie kell. Senki sem vádolhat meg bennünket azzal, hogy talán propagandát csinálunk valami olyan eszmének, hogy a nép tagadja meg a párbért, de viszont az is bizonyos — és ezt ma már minden felekezet papja belátja — hogy a párbér intézménye mai formájában olyan elavult, igazságtalan és tarthatatlan, hogy azt tovább igy fentartani nem lehet.

Hiszen ha csak azt tekintjük, hogy abban a progresszivitásnak egy parányát sem látjuk, ha csak arra gondolunk, hogy a párbér miatt szegény emberek kénytelenek vándorbotot venni a kezökbe és itthagyni az országot, mert egyetlen tehénkéjüket, minden vagyonukat adják el és ha csak azt tekintjük, hogy ezen a cimen az utolsó napszámos is ugyanannyit fizet, mint a dusgazdag gyáros, vagy nagybirtokos, akkor mindannyiunk igazságérzete követeli, hogy a párbér reviziója ne késlekedjék sokáig. **Nagy János** *(egri)*: Megvan! Csak nem hajtják végre! — **Malasits Géza**: Közben még egy párszázezer ember kivándorol a párbér miatt!) A mult esztendőben megjelent egy rendelet, amely ugy szólt, hogy ezután, ha a párbért az illető felekezet papjai nem kapják meg, akkor a papokkal szemben a községek vállalnak érte felelősséget. **Nagy János** *(egri)*: Egészen másként van! Előadója voltam a javaslatnak, tudom!) A mult évi rendelet szerint ez igy van, ami pedig nagyon kárhozatos. **Nagy János** *(egri)*: Majd elmondom, hogyan van! — *Zaj!)* Élénken várjuk.

Nem zárhatom azonban le a közoktatási tárcához való hozzászólásomat anélkül, hogy ne tennék emlitést a leventetörvény végrehajtásáról. *(Halljuk: a szélsőbaloldalon.)* Abban a törvényben a nemzetgyülés kimondotta, hogy csupán a tankötelés koron felülálló férfilakosságra vonatkozik ez a törvény. És mit látunk? Az 1868:XXXVI. t-c. amely a tankötelezettségről intézkedik, a tankötelezettség határát 16 éves korban szabja meg, a leventetörvénynél pedig a belügyministerium, a kultuszministeriummal egyetértőleg 12 esztendős korban szabta meg.

Ha a minister urak az 1868: XXXVI. teikket nem ismernék, bátor vagyok felhivni figyelmüket arra, hogy a leventeoktatást ma a 12 és 16 év között teljesen jogtalanul, törvénytelenül végzik, mert a megalkotott törvény értelmében ez csakis a 16 éven felüli gyermekekre vonatkozhatik. (**Renczes János**: Nem csinálnak vele kárt! — **Esztergályos János**: Van önnek fia leventekorban? — *Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én igenis, károsnak tartom, ha 12 esztendős iskolásgyerekeket abba a cigarettázó kurzusba járatnak. A 12 esztendőseket egészen külön csoportban, az ismétlőiskola keretében kellene oktatni és nevelni, nem pedig a Leventében, ahol nem tanulja azt a jót, amire a gyereknek szüksége van. (**Malasits Géza**: Nagyszerüen megtanul cigarettázni, káromkodni!) De nem ez a szempont a legfontosabb, hanem az a szigor, amelyet a leventetörvény végrehajtásánál országszerte látunk. Nemcsak, előttem jelennek meg küldöttségek, hanem, azt hiszem, önök előtt is. A minap a belügyministerium illetékes osztályához intéztem azt a kérdést, hogy mit csináljak ezekkel a szegény emberekkel, akik megjelentek nálam, hogy szerezzek nekik utlevelet Amerikába Elpanaszolták, hogy egyetlen tehénkéjüket árverezik el azért, mert a fiukát nem küldhetik Leventébe, mert hiszen a fiuk a harmadik határban volt urasági munkás és onnan nem jöhet haza vasárnap. De van olyan falusi gyerek is, aki mint kubikosmunkás, a szomszédos vagy harmadik vármegyében dolgozik, és ugyanakkor otthon megbüntetik a szülőt. *(Zaj a jobboldalon.)* És ez önöknek hihetetlen! Az illető

ministeriumban elhitték, mert megmutattam az aktákat, a szolgabirói végzéseket és az árverési hirdetményt, megmutattam azokat a szegény embereket, akik Amerikába akartak kivándorolni, mert az utolsó vagyonkájukat is elárverezik a Levente miatt. Szörnyüség ez, de igy van. (**Esztergályos János**: Majd panaszkodnak még önök is, meglátják! — **Malasits Géza**: Egyelőre csak a mi gyerekeinket pofozzák! — *Felkiáltások a jobboldalon: Nem szabad senkit sem pofozni!* — **Malasits Géza**: Majd hozunk bizonyitékokat! — *Felkiáltások a jobboldalon: Meg kell büntetni őket!* — **Malasits Géza**: Vannayt tessék megbüntetni! — *Zaj.*)

Remélem, a t. túloldal meg van elégedve, miután a frankügyről, erről a kényes kérdésről nem beszéltem. (*Felkiáltások a jobboldalon: Csak rajta!*) Ezzel kapcsolatban azonban kénytelen vagyok az igazságszolgáltatás köréből is felemliteni néhány olyan dolgot, amely bizonyára az önök figyelmét sem kerülte el.

Az 1869: IV. tc. elválasztotta az igazságszolgáltatást a közigazgatástól. A birói intézmény nagyszerüen bevált. A bíróság meg is őrizte függetlenségét a legutóbbi időkig, amikor azonban az a gyanu merült fel a társadalomban, hogy a bíróság politikai befolyások hatása alá került.

Elnök: A képviselő ur beszédét félbe kell szakitanom. A független magyar birói intézményt a legkisebb gyanusitással sem szabad illetni. (*Pikler Emil közbeszól.*) Pikler képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Drozdy Győző: Van egy tanács, amelynek itéleteiről mindenki beszél ebben az országban. Itéleteit, különösen politikai ügyekben, mindenki előre sejti, mindenki retteg, fél tőle. Ez a tanács különösen a részleges bizonyitás engedélyezésébe specialista. Ennek a tanácsnak itéletei nem keltenek országos megnyugvást. Pedig a birói itélet csak akkor jó, ha országos megnyugvást kelt. Ez a tanács az aktuális politikát nemcsak hogy nem tudja elválasztani az itélethozatalnál, hanem még a tárgyalásba is belekeveri.

Elnök: A képviselő ur figyelmeztetés ellenére megint ugyanabba a hibába esett. Kénytelen vagyok ezért rendreutasitani.

Drozdy Győző: Ha ennél a támánál kedvesebb a frankügy, ám beszéljünk róla. (*Halljuk! Halljuk! — Zaj.*) A mult héten Briand a francia kamarában beszédet mondott. Beszéde elején a magyar pénzhamisitási üggyel foglalkozott. Emlékeztetett erre vonatkozó legutóbbi nyilatkozatára, majd azt mondotta, hogy Franciaország legelsősorban az ügy teljes tisztázását szorgalmazta. A frankhamisitási ügy felrázta a világ lelkiismeretét, mindenki elégtételt követel. A magyar hatóságok a frankhamisitással május elején fognak foglalkozni. A francia kormány figyelemmel fogja kisérni a magyar bíróság tárgyalását és nem fog megelégedni egy látszatitélettel. Adott esetben nemzetközi törvényszék elé visszük az ügyet, de meg vagyok győződve róla, hogy erre nem lesz szükség. (*Zaj.*) A francia ministerelnök ur szerint a frankhamisitási ügy felrázta a világ lelkiismeretét. (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek a középen, képviselő urak!

Drozdy Győző: De egy oly kijelentést is hallottunk a francia ministerelnök urtól, amelyet mi magyar emberek még az ellenzéki oldalon sem hagyhatunk szó nélkül. Egy kifejezést olvasunk abban a nyilatkozatban.

Ez a kifejezés: látszatitélet. (**Barthos Andor**: »Ha«.) Mi ez a látszatitélet? (**Barthos Andor**: »Ha« ez feltételes mód! — **Lendvai István**: Ha engem lecsuknak, az nem látszat! — *Derültség.*) Nem vagyok jogász, tehát elővettem a perrendtartás kötetét, hogy megvizsgájam, mi az a látszatitélet? Találtam benne réitéletet, jogerős itéletet, nem jogerős itéletvégrehajtható és végre nem hajtható itéletet, majamikor a Bibliát vettem elő, abban megtaláltaa végitéletet. (*Derültség.* — **Malasits Géz**: Az nemsokára bekövetkezik az egységespártr) Ugy látszik, ez a látszatitélet egy ilyen végitélt lenne számukra. (**Lendvai István**: De ez is cs az utolsó napon következik be.) minden esetmeg kell állapitanom, hogy a francia minister elnök ur egy uj technikus terminust, egy uj disztinciót hozott be a magyar judikaturába, mert látszatitélet kifejezést eddig még nem ismertü. Én azonban megnyugtathatom az igen t. franc ministerelnök urat, hogy ezuttal látszatitélet szó nem lehet. (**Barthos Andor**: Most már btosan megnyugszik!) Nyugodjék meg. (**Szomjas Gusztáv**: Békében! — *Derültség.*) Briand rnisterelnök ur: a frankügy egy olyan biró kezékerült, aki nem szokott látszatitéleteket hoz. Ez az ügy egy olyan biró kezében van, aki mindi itéletével megmutatta, hogy az ő itélete nem látszatitélet; hiszen ha csak egy itéletére emkeztetem az igen t. Nemzetgyülést, akkor bizisan megnyugszik a francia ministerelnök »Friedmann Alajos aszódi kereskedőt a magyállam és a magyar nemzet ellen elkövetett vétsmiatt, — szószerint olvasom az itéletet — anazzal követett el, hogy üzletének kirakatábalévő görögdinnyére a magyar címert rajzolta a szent koronán lévő kereszt helyett egy határcsillagot, a mogendóvidot, elitélte egy évi foházra, 5 millió korona pénzbüntetésre és háréves hivatalvesztésre.« (**Barthos Andor**: Ez lvés, nagyon enyhe volt!) Nyugodt lehet telt Briand ur, ha a Töreky-tanács egy dinnyerajzt egy évet és ennyi mellékbüntetést ad, biztosvagyunk benne, hogy a frankhamisitásért, amnemzetnek olyan meggyalázása, amelyhez fohatót még nem találtunk, majd méltó büntetést fog adni. (**Szomjas Gusztáv**: Bizza rá!)

Nem kell azonban elfelejtkezni arról, hogy magyar ministerelnök ur Briand szavaira mindideig választ nem adott, pedig azok a kijelentések, amelyeket a francia kamarából felénk röpitettek minden magyar embert joggal bánthatnak. (**Lendvai István**: Vázsonyi is azt mondotta, hogy ő sBriand-véleményére kiváncsi, hanem csak a kajászszentpéteri toronyőrére! — *Zaj.*) Ez a magyigazságszolgáltatásba való beavatkozást jelenmert azt, hogy már előre megfenyegessen bennket a francia ministerelnök azzal, hogy nemzközi bíróság elé megy és a mi független bíróságuitéletét már előre látszatitéletnek bélyegzi, a mgyar ministerelnöknek válasz nélkül hagynia nilett volna szabad. Itt az ideje, hogy Bethmministerelnök ur megadja erre a választ. (*Hkiáltások a jobboldalon: Legyen nyugodt!*)

A rendelkezésemre álló idő nem volt elegeahhoz, hogy véleményemet a költségvetéssel szeben kifejthessem. (*Felkiáltások a baloldalon: Kérjen két óra meghosszabbitást! — Zaj. — Elncsenget.*) Ha az elnök ur felteszi a kérdést, hogy két órai meghosszabbitást méltóztatnak megadni, ugy én azt köszönettel elfogadom. (**Graefl Jen**: A költségvetésről még nem beszélt! — *Zaj a joldalon.*)

Elnök: Csendet kérek jobbról is, képviselő urak! (**Pikler Emil**: Az a rosszabbik és nem jobboldal! — *Zaj.*)

Drozdy Győző: Sajnálattal kell kijelentenem, hogy én ezt a költségvetést — amelynek gondolnkell arra, hogy ennek az agyonnyomoritott országnak pénzügyi organizációját rendbehozza, amelszenvedő, türő és dolgozó polgárság jobbsorsánem az igazságos feljegyzése, hanem egy boldog

megelégedett pénzügyministernek olyan álma, amely az állam szempontjából ha megvalósul, a polgárok mennek tönkre — el nem fogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Kiss Menyhért!

Kiss Menyhért: T. Nemzetgyülés! Kérem, méltóztassék hozzájárulni beszédem elhalasztásához. *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk! Mondja el beszédét!)*

Elnök: Csendet kérek!

Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a képviselő ur ama kérelméhez hozzájárulni, hogy a házszabályok 203. §-a alapján beszédét a legközelebbi ülésen mondhassa el? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az engedélyt megadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik. — Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez komédia!)* Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a szavazatokat megszámlálni. *(Zaj.)*.

Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak állva maradni! (**Esztergályos János**: Ez nem komoly dolog! 12 perc van még hátra! — **Perlaki György**: És maguk komolyak? — *Nagy zaj.* — **Esztergályos János**: Felháborító!)

Petrovics György jegyző: 11! *(Zaj.)*

Elnök: Elrendelem az ellenpróbát! *(Nagy zaj.)* Csendet kérek.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik nem járulnak hozzá ahhoz, hogy a képviselő ur beszédét elhalaszthassa, méltóztassanak felállani! (**Esztergályos János**: Fuccs ez is! — *Derültség.* — *Zaj.)* Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak állva maradni, hogy a jegyző ur a szavazatokat összeszámlálhassa! (**Drozdy Győző**: A házszabályokhoz kérek szót!) A képviselő urnak ezidőszerint nincs joga szót kérni, mert szavazás folyik! *(Nagy zaj.)*

Petrovics György jegyző: 25! *(Zaj.)*

Elnök: Megállapitom, hogy az elhalasztás mellett 11-en, 25-en ellene szavaztak! (**Esztergályos János**: Szép társaság! — **Drozdy Győző**: A házszabályokhoz kérek szót!) A képviselő urnak e pillanatban semmihez sincs joga hozzászólni!

11 mellette, 25 ellene, ezenkivül jelen volt az elnök, tehát az elnökkel együtt 37-en szavaztak! (**Kiss Menyhért**: Strausz képviselő ur még előttem iratkozott fel!) Kiss Menyhért képviselő urat rendreutasitom, s ha igy viselkedik és az elnököt enunciációjában akadályozza, kénytelen leszek vele szemben megfelelő intézkedést tenni! *(Nagy zaj.)*

Megállapitom, hogy az elnökkel együtt kevesebben vagyunk jelen, mint amennyi a határozathozatalhoz szükséges, ennek következtében az ülést öt percre felfüggesztem. *(Helyeslés.)*

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. *(Zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak.

A szavazás az előbb nem volt hatályos, tekintettel arra, hogy a házszabályszerinti határozatképes számban nem volt együtt a Ház. Az ülést ujból megnyitván, ismételten felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Kiss Menyhért képviselő urnak a házszabályok 203. §-ának 2. bekezdése értelmében megadni az engedélyt arra, hogy beszédét a legközelebbi ülésen mondhassa el? *(Igen!)* Akik az engedélyt megadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház az engedélyt megadta, ennek következtében a vitát megszakitom.

Görgey István képviselő ur mint a külügyi és közgazdasági bizottság előadója kiván jelentést tenni.

Görgey István előadó: T. Nemzetgyülés! Van szerencsém a nemzetgyülés külügyi és közgazdasági bizottságának az Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezéséről szóló 1066. számu törvényjavaslatra vonatkozó együttes jelentését tisztelettel beterjeszteni. Kérem a jelentés kinyomatását, szétosztását és az osztályok mellőzésével annak idején leendő napirendre tüzését.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni és az osztályok mellőzésével annak idején napirendre fog tüzetni.

Következik a határozathozatal Halász Móric képviselő ur azon inditványa felett, hogy az ülések ideje napi 12 órában állapittassék meg.

A házszabályok 196. §-ának 2. bekezdése értelmében vitának helye nem lévén, kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e Halász Móric képviselő urnak az ülések meghosszabbitását célzó inditványát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az inditványt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom tehát a határozatot, hogy a nemzetgyülés az inditványt elfogadta. (**Esztergályos János**: Talán jó volna mindjárt a 20 órást is megszavazni!)

Az imént hozott határozat alapján javaslom a t. Nemzetgyülésnek, hogy a holnapi üléstől kezdve délelőtt 10 órától este 10 óráig megszakitás nélkül tanácskozzék a Ház. (**Esztergályos János**: Razziákat tartunk a kávéházakban és a klubokban!) Esztergályos képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Méltóztatnak tehát javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig megteszem inditványomat a legközelebbi ülés idejére és napirendjére nézve. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, folyó hó 28-án, szerdán délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Jelentem a t. Háznak, hogy a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján Meskó Zoltán képviselő ur kért szót. A képviselő urat a szó megilleti.

Meskó Zoltán: T. Nemzetgyülés! Drozdy Győző t. képviselőtársam mai beszédében a Falu Országos Földmives Szövetséget, melynek egyik társelnöke vagyok, súlyos vádakkal illette. Miután személyemet is aposztrofálta és közbeszólás formájában megkérdezték tőlem, hogy mit szólok Drozdy vádjaihoz, reputációm érdekében kötelességemnek tartom sürgősen megadni a választ.

Mint a Faluszövetségnek évek óta társelnökét, négy hónappal ezelőtt az igazgató választmány megbizott engem azzal, hogy az országos szervezést vezessem. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A választásokra!)* Nagyon komoly dologról van szó, mélyen t. képviselőtársam, politikát ebbe nem lehet belekeverni, egy férfiunak erkölcsi reputációjáról van szó. Én meghallgatok mindenkit. Ez volt az én hatásköröm, más hatásköröm nem volt és ma sincs, mert akkor más hatáskört egyáltalában nem vállaltam.

A Szövetség alapszabályai a legszigorubban tiltanak minden üzlettel való foglalkozást. *(Helyeslés.)* A Szövetség elnöke, Mayer János nem egy izben, de állandóan ezeket az elveket hangoztatta és erre vonatkozólag a legszigorubb utasitásokat adta. A leghatározottabban kijelentem tehát, hogy a Szövetség vezetőségének tudtával üzlettel ott senki sem foglalkozhatott. A vizsgálat majd be fogja bizonyitani, mi igaz ebből a vádból s ha netán a Szövetségnek bármely tagja, vagy ami még súlyosabb, bármely tisztviselője megfeledkezett volna magáról és üzletkötésekkel foglalkozott

volna amely üzletbe a Faluszövetséget is bevonta, akkor az illetővel, vagy az illetőkkel szemben a legteljesebb szigorral fogunk eljárni és a legvégső konzekvenciákat fogjuk velük levonatni. (**Esztergályos János**: Hátha hazafias felbuzdulásból tették?) Nagyon komoly dolog, hogy egy nagy társadalmi egyesületet megvádoltak és én meg vagyok szentül győződve, hogy Drozdy Győző t. képviselőtársam adatait nekem rendelkezésre fogja bocsátani. Már most bejelentem, hogy a Szövetség elnöke Drozdy Győző képviselőtársunk vádjainak elhangzása után a legszigorubb vizsgálatot rendelte el s engem bizott meg a szigoru vizsgálat megejtésével, miért is,hogy ezt a vizsgálatot közmegnyugvásra birjam végezni, kötelességem magammal, a Szövetséggel és a nemzetgyüléssel szemben is feltenni Drozdy t. képviselőtársamhoz a következő kérdést, hogy ebben az ő általa emlitett üzleti ügyben az én nevem vagy személyem az ő tudomása szerint érintve van-e, igen vagy nem, mert csak abban az esetben tudok pártatlan vizsgálatot lefolytatni, ha teljesen tisztán állok. Ugy érzem, hogy soha életemben üzleti dolgokkal nem foglalkoztam. Aki képviselői multamat ismeri, tudja, hogy minden üzleti dolog távol állott tőlem, mert a képviselőséget én pénzszerzésre soha életemben nem használtam fel.

Még egy kérésem lenne. Elvárom Drozdy t. képviselőtársamtól, hogy a rendelkezésére álló iratokat a vizsgálat rendelkezésére bocsátja; esetleg nem tudom, de megtörténhetik hogy a szövetségnek egyik-másik tisztviselője, vagy tagja megfeledkezhetett magáról, esetleg elkövethetett valamit, ebből az esetből azonban nem lehet az egész szövetséget azonositani, nem lehet ezzel magát a vezetőséget megvádolni. Meg vagyok győződve róla, hogy Drozdy képviselő ur az adatokat rendelkezésemre bocsátja és nekem kérdésemre a feleletet meg fogja adni.

Elnök: Bodó János képviselő ur a házszabályok 205. §-a alapján kért szót. A szó a képviselő urat megilleti. *(Felkiáltások: Nincs itt!)* A képviselő ur nincs itt. Töröltetik.

Viczián István képviselő ur a házszabályok 205. § a) pontja alapján kért szót. A szó a képviselő urat megilleti.

Viczián István: T. Nemzetgyülés! Sütő képviselő ur tegnap a beszédében azt fejtegette, hogy a munkások béréből a munkanélküliek segélyezése cimén mekkora összegeket vonnak le. Amikor erről a kérdésről beszélt, közbeszóltam, hogy: mit vonnak le egyéb cimen a munkások béréből? — amire Esztergályos János t. képviselő ur közbeszólt, hogy: egyéb cimen mit kapott Becker Bebi, Viczián képviselő ur? és amit az Ujság cimü napilap, nem hiszem, hogy minden tendencia nélkül, a sajtószabadság nagyobb épülésére már ugy közölt le, hogy hát: egyéb cimen Becker Bébi mit kapott öntől — már mint hogy éntőlem. *(Zaj és derültség.)*

Elnök: Csendet kérek!

Viczián István: A t. túloldalról a szociáldemokrata képviselő urak padjaiból illetve az ő részükről hasonló közbeszólásokat már igen régóta és sokszor hallottam. Ezekről az izléstelen közbeszólásokról eddig nem akartam tudomást venni. De miután ez már tendenciával folytonosan ismétlődik, felvetem velük szemben a kérdést, hogy mit céloznak ezekkel a közbeszólásokkal, mit akarnak ezzel mondani, talán azt, hogy tőlem hivatalos minőségemben előnyben részesült, talán mozi-engedélyt kapott — mert rendesen ezzel kapcsolatban szokták emlegetni, vagy pedig egyéb előnyben részesült hivatalosan. Vagy talán a szociáldemokrata pártnak demokráciája abban áll, hogy nőszemélyek neveit — bárki legyen is az a nő — ilyenformán hurcolgassák a forum elé. (**Kuna P. András**: Nagy gavallérok! — **Malasits Géza**: Viczián volt az előadó!)

Én kijelentem, hogy az illető hölgyet nem ismerem, soha életemben nem láttam, és amit róla tudok, azt kizárólag a szociáldemokrata képviselő urak beszédeiből tudom. Következésképen én se hivatalos minőségemben, sem másként őt soha semmiben nem részesitettem. (**Pikler Emil**: Sajnálhatja! — **Malasits Géza**: Pedig csinos nő volt!)

Hogy a szociáldemokrata képviselő urak nőkkel szemben hogyan járnak el a forumon, annak elbirálását a t. Nemzetgyülés és a közvélemény jó izlésére bizom. De ha ezekkel a közbeszólásokkal engem akarnak kompromittálni, ezt én mint kvalifikálhatatlan és még ennek a nemzetgyülésnek a történetében is példátlan infámiát a leghatározottabban visszautasitom és további ismétlődés esetén ugy fogok magamnak elégtételt venni, ahogyan tudok. *(Helyeslés.)*

Elnök: Amikor az előbb szavazásra tettem fel a kérdést, Drozdy Győző képviselő ur, a házszabályokhoz kért szót és én a szót a 205. § c) pontja értelmében megadtam. Kérdem a képviselő urat, a házszabályokhoz kiván-e szólani, vagy személyes kérdésben? (**Drozdy Győző**: A házszabályokhoz is kivánok szólni, azután majd át fogok térni a személyes kérdésre.) Méltóztassék közelebbről megjelölni, hogy a házszabályok melyik szakaszához kiván szólni. *(Derültség jobbfelől.)* Csendet kérek a jobboldalon. (**Drozdy Győző**: Bocsánatot kérek, én ma a költségvetést hoztam el magammal és igy a házszabály már nem fért be a zsebembe. Nagyon sok volt ez is. Nem lehet megkivánni a képviselőtől, hogy a házszabály mindig a kezében legyen.) A képviselő uraknak a házszabályt ismerniök kell. (**Drozdy Győző**: Ismerem, de a paragrafus számát fejből nem tudom.) A házszabályok 205. §-ának c) pontja akként rendelkezik, hogy a képviselő urak felszólalhatnak a házszabályok valamely rendelkezésének a fenforgó esetre való alkalmazása érdekében. Méltóztassék tehát ekként körülirni, hogy minő rendelkezésnek mely esetben való alkalmazást kivánja szóvátenni! (**Drozdy Győző**: A házszabály 203. § 2. pontja alapján kivánok szólani.) Méltóztassék!

Drozdy Győző: T. Nemzetgyülés! Beszédem végén, amikor a magyar birói iteletekről óhajtottam szólani, az elnök ur ismételten figyelmeztetett engem arra, hogy amennyiben a bíróságokról tovább is beszélek, megvonja tőlem a szót. Erre kénytelen voltam témámat abbahagyni és más térre átmenni. Miután én ebben a képviselőt megillető szólásszabadságnak az elnöki székből való megsértését látom . . .

Elnök: A képviselő urat ezért a kifejezésért rendreutasitom és a házszabályok 240. § 5. pontja értelmében, ha igy folytatja, kénytelen leszek szót is megvonni. Az elnöki figyelmeztetést szóvá tenni nem lehet. (**Drozdy Győző**: Akkor a 205. alapján személyes kérdésben kérek szót.) A házszabályokhoz való hozzászólástól tehát a képviselő ur eláll. (**Drozdy Győző**: Ha muszáj.) A képviselő ur a házszabály 205. § a) pontja alapján személyét megtámadtatás cimén kér szót. A szó a képviselő urat megilleti

Drozdy Győző: T. Nemzetgyülés! Meskó Zoltán igen t. képviselőtársam az imént felszólitott arra, hogy nyilatkozzam a tekintetben, vajjon alkalmasnak tartom-e őt a Faluszövetség némely főtisztviselője ellen lefolytatandó vizsgálat vezetésére. *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások: Nem azt monda!)* E mindazokban a dolgokban melyekre nézve vádakat hoztam fel, érdekeltnek, illetve beavatottnak is merem-e Meskó képviselő urat. Kénytelen vagyok megnyugtatni képviselő társamat, hogy legjobb tudomásom szerint, de figyeléseim alapján, sajtapasztalatom szerint is ismervén a tényeket, megállapithatom, hogy az igen t. képviselő ur semmiféle befolyása ezekre az üzleti dolgokra ne-

volt. Én csak csodálkozásomnak adtam kifejezést a képviselő urral szemben, hogy bár már néhány hónap óta ott van, ő maga nem állt elő ezekkel a dolgokkal.

Mármost ami a vizsgálat lefolytatását illeti, erre vonatkozólag az a válaszom, hogy ők a házi vizsgálatot megejthetik, bárkivel lefolytathatják, de véleményem szerint, miután a képviselő ur is kijelentette, hogy az alapszabályok szerint üzlettel foglalkozni a Faluszövetségnek nem szabad és mégis üzlettel foglalkozott, tehát alapszabályellenes működést fejtett ki, a vizsgálatot a belügyministernek kell lefolytatnia.

Elnök: Következik az inditvány- és interpellációs könyvek felolvasása.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék előbb az inditványkönyvet felolvasni.

Petrovics György jegyző: Az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincsen.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Mielőtt az interpellációs-könyvet felolvastatnám, jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy Dénes István képviselő ur interpellációt jegyzett be az interpellációs könyvbe. Tekintettel azonban arra, hogy a képviselő ur a házszabályokban előirt időig, vagyis a mai ülés megnyitásáig interpellációja szövegét irásban be nem nyujtotta, a vonatkozó bejegyzés tárgytalanná vált és az töröltetik.

Most pedig kérem a jegyző urat, hogy az interpellációs-könyvet felolvasni sziveskedjék.

Petrovics György jegyző: Az interpellációs könyvbe a következő interpellációk vannak bejegyezve:

Hegymegi-Kiss Pál — a kultuszministerhez — a polgári iskolák külön felügyeleti szerveik tárgyában. (Irásban).

Hegymegi-Kiss Pál — az igazságügyministerhez — a közjegyzői kinevezéseknél a közjegyzőhelyettesek mellőzése miatt. (Irásban).

Lendvai István — a kormányhoz — az iparosság sérelmei tárgyában. (Szóval).

Hegymegi-Kiss Pál — a földmivelésügyi ministerhez — a peszéradacsi uradalomból kért kishaszonbérletek tárgyában. (Irásban).

Beck Lajos — a miniszterelnökhöz — Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után. (Szóval).

Farkas Tibor — a földmivelésügyi ministerhez — a hidegvérü lótenyésztés tárgyában. (Szóval).

Láng János — a honvédelmi ministerhez — az elharapózott párbaj meggátlása tárgyában. (Szóval).

Farkas Tibor — a földmivelésügyi ministerhez — a versenyfogadások megadóztatásából származott lótenyésztési alap tárgyában. (Szóval).

Elnök: Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy Beck Lajos és Farkas Tibor képviselő urak interpellációjukat április hó 23-án a holnapi interpellációs napra hallasztották.

Láng János képviselő ur pedig hozzám intézett levelében bejelentette, hogy interpellációját a legközelebbi interpellációs-napra hallasztja.

Farkas Tibor képviselő ur második interpellációját és Lendvai István képviselő ur interpellációját a holnapi interpellációs-napon szóval kivánja megindokolni.

Tudomásul vétetik,

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

Petrovics György jegyző (*olvassa az ülés jegyzőkönyvét*).

Elnök: Kérdem van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? (*Nincs!*) Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik 6 óra 15 perckor.*)

Hitelesitették:

Bárány Sándor s. k. *Lendvai István s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 540. ülése

1926. évi április hó 28-án, szerdán,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Az 1926/27-ik évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Kiss Menyhért, Lukács György, Strausz István, Renczes János, Nagy Vince. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk: Hegymegi-Kiss Pál irásbeli interpellációja a kultuszministerhez, a polgári iskolák külön felügyeleti szervei tárgyában. — Hegymegi-Kiss Pál irásbeli interpellációja az igazságügyministerhez, a közjegyzői kinevezéseknél a közjegyzői helyettesek mellőzése miatt. — Hegymegi-Kiss Pál irásbeli interpellációja a földmivelésügyi ministerhez, a peszéradacsi uradalomtól kért kishaszonbérletek tárgyában. — Farkas Tibor szóbeli interpellációja a földmivelésügyi ministerhez, a hidegvérü ló-tenyésztés tárgyában. — Farkas Tibor szóbeli interpellációja a földmivelésügyi ministerhez, a versenyfogadások megadóztatásából származott lótenyésztési alap tárgyában. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Rakovszky István, Bud János, Walko Lajos, Mayer János, Vass József.

Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 10 perckor.)

Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés egyzőkönyvét vezeti Bodó János jegyző ur, a avaslatok mellett felszólalókat jegyzi Petrovics György jegyző ur, a javaslatok ellen felzólalókat pedig Hébelt Ede jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi llami költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos árgyalása.

A szó Kiss Menyhért képviselő urat illeti, ki beszédének elhalasztására tegnapi ülésünön engedélyt kapott.

Kiss Menyhért: T. Nemzetgyülés! A tegap elhangzott két beszéd közül először reflekálni akarok arra a mély szántásu és gondolaokban gazdag beszédre, amelyben Haller Istán, a Wolff-párt igen t. tagja elmondotta indazokat az észrevételeit, amelyeket a mosani politikai élettel kapcsolatban szükségesek tartott elmondani. Különösen hangsúlyozta zt, hogy a mai parlament, ez a mostani nemetgyülés elvesztette kapcsolatát a tömegekel. Ezt ő megállapitotta és kijelentette azt is, ogy ő, szemben a diktaturával, a parlamenárizmusnak hive és szükségesnek tartaná, ogy a parlament a kapcsolatot a nagy népömegekkel fel tudja venni, mert a parlament ivatásának csak addig tud megfelelni, amig agy néptömegeket, millió és millió embert rez a háta megett.

Haller István képviselőtársamnak ezt a egállapitását teljesen magamévá teszem és zemben azokkal, akik akár a fasiszmusnak, kár pedig a diktaturának hivei, ma is az összes kormányformák között a parlamentárizmust tartom az egyedülinek, amely a leglehetlenebb anarchikus helyzetekben is mindig a gigazságosabban és a tömegek igényeinek gmegfelelőbben tudja a közállapotokat korányozni.

Teljesen rátapintott Haller István t. képviselőtársam a való igazságra, amikor megállapitotta, hogy ez a nemzetgyülés elvesztette kapcsolatát a nagy néptömegekkel. Nem elég azonban megállapitanunk ezt az igazságot, hanem keresnünk kell ennek inditó okait is. Szerintem ennek inditóokai a következők:

A második nemzetgyülés, szakitva az első nemzetgyüléssel, már megalakulásakor nem ugy jött létre, ahogy az a tömegek kivánságának megfelelt volna. T. i. az első nemzetgyülést mesterségesen megakasztották abban, hogy a legradikálisabb kérdésben, a választójog kérdésében állást tudjon foglalni és szemben az első nemzetgyülést összehivó rendelkezéssel, a második nemzetgyülést már nyilt szavazás utján hivatta össze a kormány és azt hiszem, a túlsó oldalon is, akik az igazságot szeretik, — már pedig az igazság a világ alapja — elismerik azt, hogy a nemzetgyülési választások nem az igazság jegyében folytak le és bizonyos zavaró körülmények merültek fel. (**Pakots József:** Az erőszak jegyében!) Igy többek között nagyfoku erőszakkal és a közigazgatásnak olyan alakban való igénybevételével, amely rendes jogállamban nem szokott megtörténni, szóval a második nemzetgyülés olyan születési hibákkal jött napvilágra, hogy el kellett következnie annak az időnek, amikor magában a nemzetgyülésben kormánypárti képviselő urak állapitják meg, hogy ez a nemzetgyülés elvesztette a nagy néptömegek összeköttetését és érdeklődését, hogy ez a nemzetgyülés nem felel meg a várakozásoknak.

Már több alkalommal aláhuzottan elmondottam és kértem a t. kormányt, hogy tekintettel arra, hogy sem Németországban, sem Ausztriában, sem az utódállamokban egyetlen egy olyan nemzetgyülés sincs, amely öt esztendeig tartott volna s tekintettel arra, hogy a nemzetgyüléseknek ősapja az 1786-iki, tehát a francia forradalom után keletkezett nemzetgyülés is csak igen rövid ideig működött és igen rövid idő alatt radikális reformokat adott az országnak, maradjon hű a kormány a nemzetgyülések lélektanához, természetraj-

zához és oszlassa fel a nemzetgyülést. (**Erdélyi Aladár:** Meg lesz. Nem tudom, hogy majd örülni fognak-e azok, akik annyira követelik! — **Pikler Emil:** Biztosan meg lesz? — **Szomjas Gusztáv:** A renegátok reszkessenek!) uj választásokat irjon ki és kérdezze meg a nemzet széles rétegeit, hogy helyesnek tartja-e a mostani politikát és hogy a nemzetgyülés mellett felsorakozik-e olyan sürü tömegekben, mint a mult alkalommal. (**Erdélyi Aladár:** De legkevesebb 12.000 választó lesz egy kerületben, nem 300!) Nagyon sajnálom, hogy kisiet Erdélyi Aladár t. képviselőtársam, (**Erdélyi Aladár:** Rögtön jövök vissza — *Derültség.)* leghatározottabban fentartom azt a felfogásomat, hogy igenis igaza van Haller Istvánnak, a nemzetgyülés eltávolodott a tömegektől és a kormánynak ugy lehet a nemzetet ebből a helyzetből kiszabaditania, ha uj választásokat ir ki és megkérdezi a nemzet nagy tömegeit, hogy helyesnek tartják-e azt a politikai életet, amelyet ma a kormány inaugurál. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Feltétlenül igaz az, hogy egy uj politikai elindulásnak elengedhetetlen feltétele volna az, hogy általános, titkos és községenkénti választójog alapján jöjjön össze a harmadik nemzetgyülés. (**Pikler Emil:** A tehenek csak tejet adjanak és ne mandátumot!) Én minden erőmmel és minden csekély képességemmel a mellett vagyok, hogy meggyőzzem az embereket és a kormány tagjait, hogy amint Oroszország kivételével Európának valamennyi államában az általános, titkos választójog van bevezetve, akképen Magyarországon sem lehet ettől eltérni és a már egyszer bevezetett általános, titkos választójoghoz vissza kell térni és ezen az alapon kell az ország népét megkérdezni. (**Pakots József:** Ettől a titkosságtól azonban félnek!)

Épen Haller István beszéde alatt, mikor erről szólt és amikor innen a baloldalról többen az általános, titkos választójogot vetették közbe, pártja majdnem egyhangulag felzudult ellene és azt mondotta, hogy az általános, titkos választójogtól nem várnak semmi különöset. (**Pakots József:** Majd Petrovácz ur vár!) Ahogy mi, akik járjuk az ország vármegyéit, járásait, kerületeit és érintkezünk a népgyüléseken vagy népgyüléseken kivül a választópolgárok tömegeivel, ma az ország közállapotait ismerjük, nekem az az érzésem, — lehet, hogy rossz próféta vagyok — hogy még ennél a megkötött, ennél a minden erőszaknak kitett nyilt szavazati rendszernél sem tudná a kormányzat mégegyszer azt a többséget biztositani magának és még ennél a rendszernél is kilátás van arra, hogy egy más parlament jön össze, amely természetesen más közgazdasági és szociális politikát fog inaugurálni. Épen ez rontotta le tulajdonképen azt a nagy hatást, amelyet Haller István t. képviselőtársamnak beszéde majdnem minden oldalon egyformán kiváltott, mert mindenki elismerte érveit és azt a tudományos felkészültséget, amellyel ő például a kollektiv munka és a tőke viszonyát megrajzolta, és rámutatott arra a helyzetre, amelyben például a keresztényszocializmus a szociáldemokráciával szemben van. Különösen érdemes volt hallani MacDonaldnak a szocializmusról szóló és magyarra is leforditott könyvéből azokat a citátumokat, amelyekkel Haller István azt igyekezett kimutatni, hogy tulajdonképen a keresztényszocializmus volt a szociáldemokrácia előtt az a gazdasági rendszer, amely a munkásmozgalmakat egyesitette. De amikor mindezeknek megállapitása után mégis csak elfogadta a költségvetési javaslato s bizalmat szavazott annak a kormányzatnak amely mindezekkel az elvekkel hadilábon ál és mindazokat az igazságokat nem ismeri e magáéinak a gyakorlati életben, akkor tel mészetesen egy nagy kérdőjelet rajzolt a sze münk elé és a hallgatóságban, különösen a ország közvéleményében mindenesetre nagyo sokan lesznek olyanok, akik azt mondják, hog ez a beszéd szép volt, nagy volt, igaz volt, gyakorlati életben azonban nem valósitjá meg azokat épen azok, akik ezeket a beszédeke megtartják.

Elfogadom azt az elvet, amelyet a mélye t. túloldali képviselő urak követelnek tőlünk hogy ne a frankügy rejtelmeiről, bonyodalmai ról és kellemetlenségeiről beszéljünk, hane kizárólag közgazdasági és szociális problémák ról, és mint legnagyobb szociális problémát é a nyugtalanság legnagyobb fészkét idehozon ismételten és ismételten a hadikölcsönök ügyé

Épen ma reggel is egy beadványt kaptan amely »a hadikölcsön cimlet tulajdonosok or országos akciójának memoranduma« nevét viseli igen tekintélyes férfiak aláirása van rajta De megelőzőleg egy könyvet, egy füzetet i küldtek szét — azt hiszem, minden nemzet gyülési képviselő megkapta azt — »Mi lesz hadikölcsönökkel?« címmel, ahol részletesen el mondják a hadikölcsönök jegyzésének történe tét, kimutatják a költségvetésekből és zár számadásokból, mennyi olyan hadikölcsönkö vény van nosztrifikálva, amelynek cimletei tulajdonképen valorizálva kellene visszafizetn Egy megoldási módozatot is előad a szerz amely megoldási módozat szerint a kormán olyan helyzetben lehet akár mától kezdv hogy ezeket a cimleteket a jegyzéshez mérte aranyértékben tudná a hadikölcsönjegyzőkne visszafizetni.

Én ebből a nagy kérdésből épen csak a legfontosabbat ismertetem. Szerettem volna ha Bud igen t. pénzügyminister ur is jele lett volna, hogy meghallgassa ezeket a dolgo kat és szeretném, ha elolvasná ezeket az állan dóan megjelenő füzeteket és hagyná maga kapacitálni, mert hiszen ezeket rendkivül é telmes és pénzügyi kérdésekben szakavato emberek irják. Ezek nem olyan tervek, am lyeket nem lehet valóra váltani és megcs nálni, ezekhez jóakarat kell *(Felkiáltások jobboldalon: Pénz kell hozzá!)* és pénz kel Ha a Viktória-malom szanálására van a államkincstárnak 200 milliárdja, ha van pén más pénzintézetek szanálására, ha a szén panamánál kitünik, hogy hány milliárd össz get adtak kamatmentes kölcsönképen ezekne a vállalkozásoknak, akkor feltétlenül kell, hog pénz legyen ezeknek a szegény emberekne az állam hitelezőinek járó kamat fizetésér akik a magyar államot a legnagyobb bajába a világháboruban igyekeztek megmenteni igyekeztek neki segitséget adni. (**Horváth Zo tán:** Bachernek mennyi pénzt adtak!)

Annakidején Tisza István és maga T leszky János hivták fel hadikölcsönjegyzés a közönséget. Emlékezzünk azokra a felszól tásokra és cikkekre, amelyeket az összes u ságok közöltek, amelyekben felszólitották a ország népességét, hogy a legnagyobb mérté ben jegyezzen hadikölcsönt. Gróf Tisza Istvá cikkében igy nyilatkozott: A hadikölcsön magyar állam becsületbeli adóssága.

A kommunizmus szennyes uralmának me dölése után a kommunisták által nyomtato pénzeket ötödrész értékben beváltotta a m

yar állam. Ezt betudta váltani, ellenben ezt
; adóságot, amelyet nem a kommunisztikus
lőkben, hanem az ország legnagyobb nehéz-
igei között csinált a polgároknál, nem haj-
ndó beváltani. Hova lesz igy a magyar nem-
t becsülete, amikor egy olyan fia a nemzet-
ek, mint Tisza István volt, aki egyenességben
becsületességben mindenképen megtámad-
atatlan egyénisége volt a politikának, nyil-
n megmondotta és hozzákötötte a nemzet
ecsületét a hadikölcsönök tisztességes meg-
zetéséhez? Hogyan lehet azt mondania a
énzügyminister urnak, hogy majd talán 10
ztendő mulva akad olyan pénzügyminister,
ki kifizeti a hadikölcsönkötvények címleteit?
zt nem lehet mondani, ilyen cinikusan még
y olyan jóakaratu embernek sem lehet ezt az
iási horderejü kérdést elintézni, mint az igen
pénzügyminister ur.

Én a legnagyobb mértékben honorálom a
pok közül különösen a Nemzeti Ujságnak azt
akcióját, amellyel éveken át napirenden
rtja a hadikölcsönkötvények dolgát. Ugylát-
ik, ezer és ezer levél érkezik a szerkesztő-
gbe arról, hogy hány ember volt, aki Buda-
sten eladta jól jövedelmező házát, hány em-
r volt, aki vidéken eladta földjét, amit szin-
n aranyértéket képviselt, ezek az egész össze-
t befizették hadikölcsönkötvényekbe, azt vá-
roltak vele és most teljesen elszegényedtek
tönkrementek.

Itt három-négy példát hoz fel füzetében az
en tisztelt iró ur, de én ezekhez a példákhoz
zzáadok kettőt, amely rendkivül érdekes. Az
yik Kiss Ernőnek, az Erzsébet-körutón egy
iási vaskereskedőnek esete, akinek üzlete pa-
ája országszerte ismert volt. Igen kitünő
resztény üzletember, aki a háboru első nap-
iban eladta üzletét és azzal a pénzzel, akkor
00 katasztrális hold földet vehetett volna.
ettek is neki ajánlatot, de ő, mint jó magyar
ber, Tisza István és Teleszky János csábitó
ózatainak engedelmeskedett és az egész ösz-
eget, amelyet óriási üzletéért kapott, hadi-
lcsönkötvénybe fektette bele, a végén pedig
ermekeinek könyöradományaiból kellett él-
e, és a legnagyobb nélkülözések között halt
eg.

Csak megemitem, Kertész Aba udvari or-
st, aki a budai társadalomban 40 évig dolgo-
tt önzetlenül és becsületesen. Csak annyit
entett meg, hogy háromemeletes házat épi-
tt orvosi munkájából. A háboru első napjai-
n azonban eladta házát, 400.000 koronát be-
ktetett hadikölcsön kötvényekbe, és most
yetlen gyermeke a legnagyobb emberi nélkü-
zések között él, mert a magyar állam Tisza
tvánnak és Teleszky Jánosnak becsületszavát
m váltotta be.

Hogy ne mondják azt, hogy nem vagyok
azságos, idézem Steiner Péter budapesti ke-
skedőt, aki szintén 250.000 koronányi vagyo-
át befektette hadikölcsönbe. Itt van azután
orváth Zoltán képviselőtársamnak az anyja,
ki szintén egész vagyonát fektette hadiköl-
önbe. Itt van azután Simonyi Marian, ősrégi
agyar család sarja, kinek vagyonát az árva-
éknél kezelték és felsőbb utasitásra befektet-
k az egész vagyont hadikölcsönbe. (**Pintér**
ászló: Ilyen van százezer!)

Azért mondottam el néhányat. (**Forster**
lek: Valamennyien igy vagyunk!) hogy lás-
k, hogy özvegyek, árvák, kishivatalnokok, B-listára tett emberek, menekültek az ország négy sarkából mindenüket elvesztették, ma nyomorognak, éhhalál előtt állanak és ezeknek az embereknek a nyomorusága nem tud áttörni a pénzügyminister ur szivén, ellenben Bacher Emilnek, aki a csikágói tőzsdén elverte a milliárdokat és milliárdokat, meghallgatja esdő szavát, szanálja őt és 200 milliárdot dob most oda az ő szanálására, ezzel szemben ezeket a tizezreket és százezereket otthagyja minden meghallgatás nélkül. (**Erdélyi Aladár:** Pedig a molnárok sokat keresnek!)

Hol van itt az igazság, hol itt a szociális érzék, hol itt az etika, hol van itt Tisza Istvánnak a jeligéje, hogy ez a nemzet becsülete? Ha ezzel a kérdéssel nem foglalkozik, és nem tud kitalálni egy orvoslási módszert, akkor mégsem áll a helyzet magaslatán ez a pénzügyi kormányzat.

A könyviró, aki ezt a könyvet kibocsátotta, egészen helyes módszert vetett fel; a jövedelmi és vagyonadó alapokból akarja megállapitani azt a vagyontöbbletet, amelyeket igazságosan elosztanának, azt az adósságot, amelyet a hadkölcsönkötvények jelentenek. Ma már oly rendkivül sokan fizették be adójukat hadikölcsönkötvényekkel, tehát elvesztették az egészet, olyan sokan adták el, annyi elkallódott, olyan sokan nem tudták nosztrifikáltatni, — például számtalan esetet tudok Erdélyből és Amerikából, akik elkésték a nosztrifikálással — hogy hozzávetőleges megállapitás szerint körülbelül négy milliárd papirkorona értékü az a nosztrifikált hadikölcsönkötvény, amelyet a magyar államnak rendeznie kellene. (**Erdélyi Aladár:** Akik Erdélyben voltak, azokért az utódállam felelős. Azt nem is lehetett nosztrifikálni!) Igen, de a román kormány ezt a kérdést ugyanolyan cinizmussal intézi el, mint — ugy látszik — a magyar kormány, mely nem törődik vele. (**Erdélyi Aladár:** A békeszerződésben benne van!) A békeszerződés sok mindent szabályoz, de azt látjuk, hogy a való életben nem törődnek vele, felrugják, szalmaszálakba, szavakba kapaszkodnak, belekötnek és az egész dolgot csak arra használják fel, hogy a magyarságot minél jobban lehetetlenné tegyék és megnyomoritsák.

Méltóztassék azokra a gyülésekre, melyeket az utóbbi időben is többször tartottak a Vigadóban és másutt is a hadikölcsöntulajdonosok, ellátogatni. A magyar második nemzetgyülés rendkivül népszerü intézmény lenne az ötödik évében, elmulásának esztendejében is, ha például a hadikölcsön-kérdést megoldaná és az országnak ezt a nagy és fájó sebét begyógyitaná. (**Erdélyi Aladár:** Mindenkit duplán kellene megadóztatni, aki nem volt a harctéren.) Nagyon helyes, minden elfogadható és igazságos intézkedést, amely arra irányul, hogy ezt a négy milliárdot és annak címleteit valorizálva tudjuk visszafizetni a kölcsönadóknak, a magam részéről elfogadok és a legnagyobb mértékben támogatok. (**Horváth Zoltán:** Becsületbeli adósság!)

Ne méltóztassék azon az állásponton lenni, amelyet Kun Béla népbiztos foglalt el a kommunizmus elején, amikor néhány hadikölcsönkötvénytulajdonos felkereste és kérte, hogy a címleteket fizettesse ki. Erre ő a kecskeméti öregtemplom nagyharangjához utasitotta az embereket és azt mondotta, hogy vagy a nagyharang vagy pedig azok fogják kifizetni, akik a háborut megindították. Egy népbiztosnak, akinek az az alapelve, hogy mindent a világon, ami a burzsoáziát és a kapitalista társadalmat szolgálta, erőszakkal el kell pusztitani, lehet

ilyen cinikus véleménye. De egy kormányzatnak, akár liberális, akár neo-keresztény, akár kereszténységszocialista, akár radikális, akár szociáldemokrata, akár jobboldali, akár baloldali, (**Horváth Zoltán:** Vagy olyan, amely semmilyen, pl. a Bethlen-kormány!) feltétlenül más álláspontra kell helyezkednie a hadikölcsönök kérdésében. Nem lehet azon az álláspon ton lennie, amelyen egy Kun Béla volt; rá kell kényszeritenie a pénzügyminister t, hogy ne tizéves határidőkről beszéljen, hanem igenis, állapitsa meg a módozatokat, hogy a hadikölcsön-kérdést hogyan kivánja rendezni.

Erre vonatkozólag határozati javaslatot nyujtok be *(olvassa):* »Utasitsa a nemzetgyülés a pénzügyi kormányt, hogy a hadikölcsönkötvények esedékes szelvényeit a jegyzés idejének megfelelő aranyértékben váltsa be.«

T. Nemzetgyülés! Most már másodizben leszek bátor beszélni röviden a földbirtokreformról és a földbirtokreformnak az összes európai államokban való végrehajtásáról. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Sajnálom, hogy Graefl képviselőtársam nincs jelen; rajta kivül különösen Szomjas, Barthos és Dabasi Halász Móric képviselőtársaim voltak azok, akik állandóan kétségbevonták azokat a számadatokat, melyeket az utódállamokra vonatkozólag és Európa többi államaira vonatkozólag felhoztam a földbirtok elosztását illetőleg. Leszek bátor idézni egy olyan könyvből, amely most, pár hónappal ezelőtt jelent meg, oly ember tollából, aki tulajdonképen nem is a földbirtokreformerek közé tartozik, hanem teljesen tárgyilagosan, szinte egyetemi tanári hüvösséggel irta meg ezeket a kérdéseket. Sebes Dénesnek »Uj Agrárdemokrácia« cimű könyvéből leszek bátor idézni, a Romániára vonatkozó adatokat pedig a román kormány hiteles kiadványából s be fogom bizonyitani, hogy azok a számok, amelyek a nagy földbirtok eloszlására vonatkozólag itt nyilvánosságra kerültek, igenis megfelelnek a valóságnak.

Először is Franciaországgal foglalkozom azért, mert hiszen Franciaországnak ma politikailag óriási súlya van Európában és mert ennek a könyvnek illusztris szerzője szerint tulajdonképen a francia egyetemi tanárok előadásai és a francia politikusok beszédei mozgatják az egész földbirtokreform-akciót Európában. A francia mentalitás az, amely megkivánja, hogy Közép-Európában a földbirtok demokratizáltassék, és hogy olyan demokrácia támadjon, — mondjuk, parasztdemokrácia, vagy kisemberek demokráciája — amelynek politikai felfogása sokkal közelebb áll a mostani francia politikusok politikai felfogásához, mint amilyen közel áll az ő felfogásukhoz a feudális gazdasági rendszer, mely most egész Európában van. *(Zaj jobbfelől.* — **Szomjas Gusztáv:** Szóval oda akarja formálni a mi felfogásunkat, ahogy a franciák gondolkodnak. De minden országban más intézkedés kell!) Hogy ez igy van, azt határozottan tudom bizonyitani, egy francia egyetemi tanárnak — aki Franciaországban nagy szerepet játszik — előadásából, melyet a könyv szószerint citál, hogy t. i. valóban, ezeknek a parasztdemokráciáknak kialakitása Franciaországban oly kivánság, melyet ők népszerüsitenek és melyet igyekeznek a politikai realitások közé beállitani. (**Fekete Lajos:** Lehet, hogy ott jó, de nálunk nem jó. Ez csak Franciaországra szól.) Ebből természetesen nem következik az, hogy ezt a többi államoknak el kell fogadniok, de megállapitottam ezt, hogy az ellenkező felfogáson levő képviselőknek is megmutassam, hogy én nem vagyok elfogult, és hogy oly mozgalomról van s amelynek mai része Franciaországból indult

Magában Franciaországban a föld mego lása a következő: 1923-ban a kataszteri ada szerint 7,520.922 tulajdonos birt 13,444.226 h tár földdel. Saint Genise szerint — hivata adatok összeállitása szerint — a francia fö nek 49,388.305 hektárjából 5,211.456 hektár törp 7,543.344 hektár kis-, 19,217.902 hektár köz birtokosoké, 9,398.057 hektár nagybirtoko azonban a nagybirtok maximuma 50 és 200 h tár között váltakozik. Tekintettel arra, ho egy hektár valamivel több mint két hc *(Felkiáltások jobbfelől: Két és fél hold!)* Fr ciaországban a nagybirtok nem lehet több katasztrális holdnál. (**Dénes István:** Pedig Franciaország. — *Zaj jobbfelől.)*

Ha a mélyen t. túloldal azon az álláspo ton van, hogy a nagybirtokrendszert fenn k tartani, én ezt a legnagyobb mértékben a irom, ha ugy állitják be ezt a rendszert, ho 500 katasztrális holdnál nagyobb birtok n lehet, sőt nagylelkü vagyok és felemel ezerre, *(Zaj jobbfelől.* — **Dénes István:** 5000-r sőt felemelem 5000 katasztrális hold földre. hát 5000 katasztrális hold föld volna a maximu (**Gr. Hoyos Miksa:** Fokozatosan lehet, de eg szerre nem! — **Horváth Zoltán:** Kezdjük n meg! — **Mándy Sámuel:** Megkezdtük! — **kete Lajos:** A másét könnyü osztani! A saj ját ossza el, ne a másét! — **Kuna P. Andr** A sajátjából adjon! — *Zaj.)*

Saint Genise, a hivatalos tényező megál pitja, hogy Napoleon annyi vérrel szerzett csőségét az egész európai háboru után tul donképen azzal alapitotta meg, hogy már kor megkezdte a birtokok parcellázását *(U van! a szélsőbaloldalon.)* és azokat a kato kat, akik az ő zászlaja alatt bátorsággal annyi eredménnyel harcoltak a francia dic ségért, mind földhöz és házhelyhez juttat *(Ugy van! balfelől.)* Nem lehet tehát azt m dani, hogy ez oly jelenség, melyet a magy demagógok találtak ki s hogy a magyar den gógok járták be a háboru után a parasztság hogy fellázitsák őket a földreform követe sére. Napoleon idejében, sőt visszamegyek régi római világbirodalom idejére, a pun h boru után a római világbirodalomban mind katona és minden oly ember, aki a római bi dalmat segitette háborus céljaiban, földbirt hoz jutott. (**Láng János:** Oly területhez, m nem volt senkié! — **Dénes István:** A ró parasztoké volt, azután vették el tőlük a p riciusok s akkor bukott meg a római biro lom. — *Zaj.)*

Most pedig a francia viszonyok ismertet után, — nem is füzök kommentárt hozzá — szek bátor áttérni a többi európai állam földbirtokpolitikai eredményeinek ismer tésére.

Csehországban törvényben van kimond hogy ötszáz hektár az a maximum, amel egy földbirtokos magáénak mondhat, te ezer katasztrális hold. Csehországban az erd ből elvettek egyszer 100.000 hektárt, (**Szom Gusztáv:** Vettek?) azután kétszáz hektárt sa titottak ki — rosszul értette a képviselő ur, mondottam, hogy elvettek. (**Szomjas Gusz** Például egy ur zsebéből 150 milliót elvette Nem vettek, hanem kisajátitottak, azu 286.000 hektár erdőbirtokot, amelyre nézve közgazdászoknak az a felfogása, hogy ha va mit a nagygazdák tudnak okszerüen kezel ugy elsősorban az erdőbirtok az. (**Gr. Ho Miksa:** A cseh erdő az állam tulajdonába me át, nem a kisemberekébe!) Csehországban

lam a légionáriusoknak, a községeknek és zépbirtokosoknak nagyszámban állitott fel zépbirtokokat, ezeknek adja oda a földet, rmészetesen ellenérték ellenében.

Oroszországban — csak az inyenckedés dvéért emlitem meg — az 1922-iki kimutatás erint az egész orosz művelhető földbirtok, intlan 86%-át és az uradalmi felszerelések %-át a parasztságnak osztották ki. (**Mándy mu:** És azóta nem terem semmit!) Később glalkozni fogok azzal a nézettel, amelyet a lsevizmussal és a leninizmussal szemben rópában mindenütt és Magyarországon is plálnak, amely nézet nem egyéb, mint a legrevebb tagadása a bolsevizmusnak és a inizmusnak, amely a polgári renddel és a lgári igazságszolgáltatással teljesen párzamba állitható és egymást teljesen kiegéti.

Estlandban a földbirtokreform utján 29.699 hektár földet osztottak szét, Lettlandn 365.000 hektárt 40.000 családnak osztottak

Lengyelországban pedig 1·5 millió hektár det sajátitottak ki a kisemberek részére.

Itt fogok dabasi Halász Móric képviselősamnak felelni. Őt hivom meg erre az antra, mert ő a leghatározottabban kikérte manak, hogy Németországban volt földbirtokorm-akció. Németországban ezen könyv szet 2,150.000 hektár földet sajátitottak ki a kisberek részére. Most kezdték meg a császári birtokainak kisajátitási akcióját. Ennek kinetelét természetesen még nem lehet tudni, rt a legnagyobb alkotmányossággal fogják gesinálni.

Ausztriában igen szerény keretek között tént meg a kisajátitás, mert hiszen Ausztria yes vidék lévén, az osztrák viszonyok egémások, mint a magyarországi vagy a lenlországi viszonyok. (**Dénes István:** Mert an jó a birtokmegoszlás!)

Ismét Csehországra kell visszatérnem, ahol 489 hektárt, majd 1,614.133 hektárt és még őbb 3,963.064 hektárt osztottak szét, ugyy Csehországban a földbirtokreformot tulonképen olyan nagy mértékben valósitotmeg, hogy eredményesség tekintetében csak a román földreform veheti fel a veryt. (**Fekete Lajos:** Gyönyörü szép eredny: magyar birtokosoktól vették el a föld!) Romániában összesen 5.895.000 hektárt tottak szét. (**Dénes István:** Kantakuzén nem t magyar!) Az igazságnak tartozom azzal, y helyreigazitsam, amit annakidején különen gróf Hoyos Miksa képviselőtársam olyan en támadott, amikor a Romániára vonató földbirtokreform adatokat ismertettem. őbb kaptam leveleket és adatokat Romából, ahol természetesen különbséget tettek erdélyi és az ó-romániai kisajátitás között. lélyben a kisajátitást határozottan naciolista szempontból végezték és igyekeztek ani a magyar nagybirtokosoknak. Azt monták, hogy tartozom az igazságnak azzal, bármennyire kellemetlen is nekem, mégis ondjam itt a nemzetgyülésen és igyekezbelevinni a köztudatba, hogy Romániában nis, a román arisztokratákon is végrehajták a földbirtokreformot, a hercegektől, aroktól is elvették a birtokokat. Kedvezékisebb-nagyobb mértékben az ő számukra történtek, mint ahogy történtek azon marok számára is, akik nagyobb áldozatokat tak a román hatóságoknak, azonban általosságban és egészében végrehajtották a remot. (**Láng János:** Az a kérdés, hogy menykisexistencia jutott kenyérhez a román arányszázalék szerint ott és minálunk! Ez a nagy kérdés! — **Dénes István:** Százszor annyi, mint itt!)

A román földmivelésügyi minister fia, aki titkár az agrár-bizottságban, abban a hatalmas kötetben, amelyet francia nyelven is kibocsátottak, mert ugylátszik, Genfben akarják felhasználni, a földbirtokreform célját magyarázza meg. A könyvben a román parasztról, amelynek földet kell adni, hogy tudjon szaporodni és meg tudjon élni, olyan himnuszt mond, hogy ezt minden nemzet parlamentjében fel lehetne olvasni. Leirja azt az elragadtatást, amellyel a román intelligencia vélekedik a román prasztról, amikor annak földet kell nyujtania.

Mennyivel inkább megérdemli ezt a dicséretet a magyar parasztság, amelynél becsületesebb, egyenesebb, tisztességtudóbb nép a világon nincsen. Csak arra kell utalnunk, hogy a kommünben egyetlen gyilkosságot nem követtek el. Herceg Eszterházy Miklósnak cselédei a kommünben azt mondották: kegyelmes ur, öltözzék kocsisnak. Megtették az uradalom főkocsisának és a legnagyobb tisztelettel viseltettek iránta, s ők mentették meg az életét. Fel tudok sorakoztatni számos arisztokratát a Majláthoktól kezdve végig, akiket a cselédség és a falusi lakossága legnagyobb szeretettel védelmezett meg. A magyar parasztról tehát nem lehet azt mondani, hogy ellensége az urnak, nem becsüli meg és nem érdemli meg, hogy azokban az agrár evolueiós előnyökben részesüljön, amelyeket az utódállamok és a többi európai államok megadtak a saját parasztságuknak.

Szorongó szivvel gondolok rá, hogy mi fog Európában történni husz év mulva, amikor ezekben az utódállamokban és a többi európai államokban, ahol egy ui agrárdemokrácia lombosodik és izmosodik, ennek hatása minden tekintetben jelentkezni fog. (**Láng János:** Hol lesznek ezek husz év mulva?) Ezt nem lehet ilyen költői kérdéssel elintézni. *(Zaj.)*

Ezzel szemben Magyarországról azokat, akik nem tudnak földhöz, vagy munkához jutni, ahol nagyon jól tudjuk, hogy milyen nagy a munkanélküliség, ezeket az embereket engedik kimenni Kanadába. A keleti pályaudvarról, mint hallom a vonatok minden héten viszik ki Kanadába a legtisztább faju és a legmunkásabb magyarságot és ezt a hatóságok türik, nézik, ahelyett, hogy e tekintetben valamit csinálnának.

A helyzet ma ugyanaz, mint volt ezelőtt 20—30—40 esztendővel, amikor Beksics Gusztáv, Hegedüs Loránt, Polónyi Géza, Sebes Dénes és mások — csak a legkiválóbbakat emlitem — könyveket irtak a hitbizományokról és a nagybirtokrendszerről s a magyar kivándorlásról statisztikai adatokat sorakoztattak fel, valamint arról a pusztulásról és nyomoruságról, melyben a Békés-, Csanád- és többi vármegyei magyar zsellérmunkásság van. Ezek az adatok nem hatották meg az akkori kormányzatot, elengedték a fülük mellett és mi lett az eredmény? Ezeket a reformokat, amelyeket annakidején a legkiválóbb magyar publicisták és tudósok ajánlottak, nem a magyar kormány hajtotta végre, hanem végrehajtották a jugoszlávok, románok, csehek, osztrákok. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Amikor ezek a kisemberek szántogatnak, vetnek azokon a földeken, például Délmagyarországon, Jugoszláviában az ottani mágnások birtokain, akkor kénytelenek

még a magyarok is azt mondani, hogy ezeket a birtokokat a jugoszláv kormány adta nekik.

Jugoszláviában 2,087.000 katasztrális hold földet vettek el és osztottak ki. **(Szomjas Gusztáv:** A magyaroktól elvették és azt a földet osztották ki! Eldicsekedhetnek azzal, hogy elveszik a magyaroktól a földet és földönfutókká teszik őket!) Katonai és fajpolitikai célból dobroljevácokat hoztak fel Szerbiából, arról a területről, ahol a lakosság sürü. Ugylátszik, a szerbek a magyar történelmet nagyon jól ismerik, mert mint ahogy régebben nálunk Zrinyi és mások idejében katonai övet létesitettek az ország határán, — határőrvidékeket, ahogy akkor nevezték, — akként ők is ilyen katonai határőrvidékeket létesitenek ezekkel az emberekkel, akiket földhöz, kenyérhez, jóléthez juttatnak s akiknek megbizhatóságára igy fokozottabb mértékben számithatnak.

Igen t. Nemzetgyülés! Én ennek a kiváló tudósnak könyvéből azt is feltudom olvasni, hogy a termelés szempontjából itt nagy visszaesések következtek be. Hivatkozom azonban a t. túloldalnak egy egyetemi tanár képviselőtagjára, aki könyvében szintén adatokat sorol fel arra vonatkozólag, hogy igaz ugyan, hogy a magtermelés tekintetében nem tudnak a kisbirtokok annyit produkálni, mint a nagybirtok, ellenben az állattenyésztést és a konyhakertészetet véve tekintetbe, sokkal nagyobb intenzivitásu eredményeket tudnak elérni, mint a nagybirtok. Közben megemlitem, hogy egy Dávid nevezetü tudós is irt erről egy könyvet, mely az európai könyvpiacon megjelent s amelyben a nagybirtokosok teoriájával szemben szintén azt bizonyitja, hogy a kisbirtokosok, akik az állattenyésztést és konyhakertészetet intenzivebben müvelhetik, összehasonlithatatlanul nagyobb eredményeket tudnak elérni. Nem igaz tehát az a tétel, hogy csak a nagybirtok jelent a nemzetre nézve nagyobb gazdagságot és jövedelmet, hanem igaz az a tétel, hogy a kisember, ha tisztességgel és jól müveli meg a földjét, még nagyobb eredményeket tud produkálni, épen azért mert kisbirtokban dolgozik. E mellett sokkal több adót is fizet, mint a nagybirtokos és kevesebb rezsiköltséggel is dolgozik, mert hiszen — mondja is a könyv — saját gyermekeivel dolgozik együtt. Nagyobb szorgalmat is fejt ki, mert tudja, hogy önmagának dolgozik és nem bérlet formájában az uradalomnak.

Még Bulgária adatait kell ismertetnem, ahol a háboru előtt is igen ideálisak voltak a földbirtokviszonyok és ahol ennek ellenére 660 ezer hektár földet osztottak szét. A bulgár törvény megálapitja, hogy 30 hektár a birtokmaximum. Ime tehát Bulgária 70 kat. holdban jelöli meg azt a maximumot, amellyel Bulgáriában egy ember rendelkezhetik. **(Dénes István:** Erős állam is az!) A t. túloldalról sokszor hangoztatják hivatkozásaikban Dániát és azt mint ideális kisgazdaállamot, mint ideális mintaképet ragyogtatják szemünk előtt. Teljesen aláirom. Dánia minden tekintetben, mint kisgazdaállam, mint produktiv ország, s politikai tekintetben is mintaképe lehet Magyarországnak. Méltóztassék koncedálni, **(Bud János pénzügyminister:** Jobb a csapadékelosztása!) hogy Dániában is kisbirtokrendszer van. **(Halász Móric:** Hasonlitsa össze a csapadékelosztást is!) Ez is hozzájárul, azonban Dániában nagybirtokrendszer nincs, ott kisgazdaságok vannak. **(Dénes István:** Mennyiben javitja a csapadék megléte, vagy a csapadék hiánya a nagybirtokrendszert?) Az Uristen egyformán ad csapadékot a nagybirtokosnak és a kisbirtokosnak; az a fontos, hogy minél több kisbirtokosnak adjon csapadékot, mert mikor az emberek órákon át megy az uradalmi területeken gyorsvonaton és kinéz az ablakon és hullik az égből a nagyszerü csapadék, azt mondja, ennek csak egy ember örvend. Mennyivel más volna szociálpolitikai szempontból, ha azt mondhatná, hogy ennek nem egy, hanem három-négyezer kisgazda örvend. *(Helyeslés a jobboldalon és a baloldalon.)* A mélyen tisztelt képviselő uraknak odaadom ezt a legujabb könyvet s ha esetleg az adatok számszerüségében kételkednek, méltóztassanak kontrollálni minden adatot és minden szót, amit felolvastam. Ugy a németországi földbirtokpolitikai adatok, mint Bulgária, Esztország, Lettország adatai is mind megfelelnek a valóságnak. Ami Németországot illeti, ezekre már alludáltam és Halász Móric kételkedő t. képviselőtársamnak ezt ajánlom figyelmébe.

Röviden leszek bátor ezek után ismertetni számszerüleg, százalékszámokban Európa egyes országainak birtokmegoszlását. *(Halljuk Halljuk)* Ezt részben Dénes István t. képviselőtársamnak »Miért pusztul Magyarország« cimü könyvéből, részben Buday László t. képviselőtársamnak »A feldarabolt Magyarország« cimü és több nyelvre leforditott könyvéből veszem. Belgiumban az 50 hektáron felüli gazdaságok száma csak 0·4%, Bulgáriában — mint már emlitettem — 60 hektár a birtokmaximum, Dániában a 240 hektárom felüli gazdaságok terület csak 11·8%, Franciaországban a 300 hektáron felüli gazdaságok száma csak 0·07%, Nagybritanniában — ahol még a régi gazdasági rendszer van meg s 1000 hektárnál kezdődik a kimutatás — az 1000 hektáron felüli gazdaságok területe csak 2·5%. Mi ennek a magyarázata? Az az óriási világgazdaság, amelyet Anglia produkál s ebben leli magyarázatát az, hogy az ottani földbirtokpolitikai kérdések nem nyomulnak előtérbe. Németországban az 100 hektáron felüli gazdaságok területe csak 0·6%, Németalföldön a 100 hektáron felüli gazdaságok területe csak 1·8%, Svájcban a 70 hektáron felüli gazdaságok területe csak 3·0%, Svédországban a 100 hektáron felüli gazdaságok száma 0·9%, Szerbiában az 50—300 hektáron felüli gazdaságok területe csak 0·3%. Az orosz országi adatokat nem is olvasom fel. Romániában a 100 hektáron felüli gazdaságok szám csak 10% és ezzel szemben csonka Magyarországon a 100 holdon felüli közép- és nagybirtokok területe kitesz 57%-ot. **(Halász Móric:** Csakhogy az egyik száz hold, a másik száz hektár!) A hektár több, ez csak az én igazságom mellett szól! A maximumokat meg lehet állapitani. Franciaországban pl. 800, illetve 100 katasztrális hold a maximum, sőt kimondom, hogy Európának minden államában ez a maximum; itt vannak a hivatalos adatok. Azután itt vannak a részletek, hogy hogyan oszlanak el. Csak azért kivánom ezt felemliteni, hogy rámutassak arra, hogy a kisbirtoktipuson rendkivül ki vannak fejlesztve a nyugati államokban a hivatalos adatok szerint. Ezzel kapcsolatban egy határozati javaslatot leszek bátor benyujtani, amely a hitbizományok eltörlésére vonatkozik. A t. kormány és az igen tisztelt miniszterelnök ur már több alkalommal kijelentette azt, hogy a hitbizományok reformjára nagy szükség van. Mindeddig azonban még erre vonatkozólag semmiféle hivatalos lépés nem történt. Épen azért, hogy erős lökést adjak ennek a mozgalomnak, a magam részéről egy határozati javaslatot nyujtok be, amely

igy szól *(olvassa):* »Utasitsa a nemzetgyülés a kormányt, hogy a hitbizományok eltörlésére vonatkozólag hozzon törvényjavaslatot a Ház elé.« **(Dénes István:** Helyes!)

Hogy továbbra is megmaradjak e tárgynál a földbirtokreformmal kapcsolatban, leszek bátor még egy pár dolgot megemliteni. Különösen felhivom a kormány nagybecsü figyelmét arra, hogy a püspökségek és a székeskáptalanok kezében lévő földbirtokok kezelését nagyobb figyelemmel ellenőrizze. Rendkivül rosszulesik nekünk az, ha azt látjuk, hogy ezeket a földbirtokokat kiadják haszonbérletbe, még pedig kimondottan katholikus birtokokat haszonbérbe adnak nem katholikus embereknek. **(Gaal Gaston:** Miért nem mondod ki nyiltan, hogy kinek!) Kiadják zsidóbérlőknek, de aztán megtörténik az, hogy ezek a nem katholikus haszonbérlők továbbadják azokat kisembereknek haszonbérletbe, ugy annyira, hogy ezek a birtokok, amelyeket részben alapitványi, kegyes célokra, vagy vallási célokra vagy hazafias célokra adtak, részben pedig a magyar állam részéről adattak ki annak idején, hogy ezek jövedelméből katonaságot állitsanak az illető püspökségek mondom, ezek a birtokok egészen más célt szolgálnak s egyátalában nem erősitik meg a magyar földmives parasztságot.

Már több alkalommal nyujtottunk be határozati javaslatokat, amelyekben kértük a katholikus autonómiára vonatkozó törvényjavaslat beterjesztését. Én, aki az erdélyi római katholikus autonómia életét ismerem és annak közgyülésén minden évben résztvettem és gazdaságáról való beszámolásait megismerhettem, azt tapasztaltam ott, hogy egy ilyen autonómia keretén belül az a négy uradalom, amelyet az autonómia annakidején kezelt, a leggondosabban és a legnagyobb lelkiismeretességgel folytatta a gazdálkodást és annak minden filléréről elszámolás történt. Minthogy sehol Európában a katholikus klérus nem rendelkezik olyan nagy vagyonnal, mint Magyarországban, kivánatos volna, hogy ezeket a vagyonokat a legnagyobb lelkiismeretességgel kezeljék és azok jövedelme az itt élő keresztény kisemberek tömegeinek zsebébe folyjék. Ezek a kisemberek ugyanis a nagy püspöki és káptalani uradalmak mellett a legnagyobb szükségben vannak és helyzetükön az intenziv és jóakaratu gondoskodás rendkivül sokat könnyithetne.

A földbérletekre vonatkozólag is néhány kérdést és kérést kivánok a t. kormányhoz intézni. Különösen Csanád vármegyében, Makó városában és környékén olyan magas béreket követelnek, melyek mellett jó termés esetén mindkét fél, ugy a tulajdonos, mint a bérlő, jól jön ki, de ha már középtermés van, a kisember a legnagyobb nehézségek között vergődik. A kormánynak meg kellene tehát állapitania, hogy mekkora az a maximális földbér, ameddig el lehet menni, mert ebben a tekintetben a földbirtokosok, még a kisebbek is, nem ismernek határt és visszaélések történnek. Rendkivül sok földnélküli kisember van ugyanis, akik kénytelenek a legmagasabb uzsorabérleteket is elfogadni, csakhogy kenyerükről gondoskodhassanak. Meg kellene akadályozni, hogy ezeket a kisembereket kiuzsorázzák és gondoskodni kellene arról, hogy ne adjanak ki olyan bérleteket, melyek a kisexistenciák tönkretételét eredményezi. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az igen t. kormány a nemzetgyülés egy korábbi időszakában a munkabérekre vonatkozólag törvényjavaslatot terjesztett be. Ezekre vonatkozólag a mult alkalommal hivatalos statisztikai adatokat olvasott fel Szeder t. képviselőtársam, szomoru adatokat. Meg kell állapitanom, hogy nagyon sok olyan kerület és járás van, amelyről statisztikai adatok be sem futnak a földmivelésügyi ministeriumba, mert nem tartják fontosnak a napszámbérek megállapitását. Ma, amikor egyes uradalmak 15—20.000 koronás napszámokat fizetnek, óriási szükség volna, hogy a kormány e törvény végrehajtását szorgalmazza. **(Dénes István:** Megszünt a törvény! Ismét törvényerőre kellene emelnie!) Ismét törvényerőre kellene emelnie és rá kellene kényszeriteni a bizottságokat, amelyek a főszolgabirói székhelyen működnek, hogy foglalkozzanak a napszámbérek megállapitásával és igyekezzenek ezen a téren elfogadható helyzetet teremteni. Kivánatos volna, ha olyan létminimumot állapitanának meg, amelyből a kisember meg tud élni, mert nem lehet az a társadalom egészséges, ahol 15—20 ezer koronás napszámbéreket fizetnek.

De itt, ugy látszik, ugy a vagyonmaximum, mint a létminimum megállapitásától fáznak az illetékes tényezők, pedig erre mulhatatlanul szükség lenne szociális szempontból is, mert a létminimumnak és a vagyonmaximumnak megállapitása rendkivül nagymértékben enyhitené a szociális nyomoruságot. Ma egy erőteljes, szorgalmas munkásember hat nap alatt nem tud annyit keresni, amennyiből magát és családját el tudná tartani. Menjenek csak végig t. képviselőtársaim az Alföldön, menjenek el a salgótarjáni kőszénmedencébe, ahonnan tragikus hireket röpitett a táviró tegnap a főváros felé, ahonnan 3—4 ezer munkás indult el, hogy munkát és kenyeret kérjen a kormánytól. Pedig ez a nyomoruság az én nézetem szerint sohasem állott volna be, ha a kereskedelemügyi kormányban gondoskodás történik a szegény emberekről. Hogy egyebet ne mondjak, Budapesten a legtöbb háztartásban porosz szenet használnak, mert annak nagyobb a kalóriája, holott akármilyen büdös vagy kellemetlen is a magyar szén, addig, amig a magyar munkások ezreit ennek a szénnek a bányászata tudja kenyérhez juttatni, nem volna szabad megengedni, hogy porosz szenet hozzanak be Magyarországba, hanem kötelezni kellene mindenkit, hogy elégedjék meg a magyar szénnel, mert hiszen a magyar szén bányászata teszi lehetővé a magyarországi bányamunkásság megélhetését.

Meg kell emlitenem azt is, hogy a földbirtokreform végrehajtása nálunk két és fél esztendeje történik már és nagy nehézségekkel kell küzdenie. Utalok nagyatádi Szabó István, boldogult földmüvelésügyi minister utolsó beszédjére, melyet a parlamentben elmondott, amelyben bejelentette tárcájáról való lemondását és ezt kizárólag azzal indokolta meg, hogy a földreform végrehajtása tekintetében a ministeriumok akadályokat gördítenek az utjába.

A házhelyek tekintetében a kormány elég bőkezü volt és igyekezett a kisembereknek házhelyeket juttatni, de például most az én kerületemben is történt egy szépséghiba. Kerületem egyik községében kiosztottak 67 házhelyet ezelőtt három évvel, az igénylők be is épitették a házhelyeket. Azóta azonban ujabb igénylések támadtak és annak ellenére, hogy bejelentettem az illetékes minister urnak, hogy a kérvényt beadtam, minthogy a kérvény mult év december 5-ike után adatott be, ebbe a formai mulasztásba kapaszkodva nem akarják meg-

engedni, hogy még egy házhelykiosztást eszközöljünk. Pedig abban a községben, ahol a házhelyeket már kisajátitották és továbbra is ki akarjuk sajátitani, egy tipikus háborus birtok van, mintegy 600 katasztrális holdnyi terjedelmü.

A kormánynak etikai alapon is kötelessége, hogy az ilyen birtokot kisajátitsa, hiszen az alaptörvény 16. §-ában benne van, hogy az ilyen háborus birtokokat 100%-ig földbirtokpolitikai célokra lehet felhasználni. Végtelenül sajnálatos jelenségnek tartom, hogy bár egy olyan iró is, aki tulajdonképen a reform ellen van, megállapitja, hogy Európa összes államaiban a legszerényebb földreformvégrehajtás Magyarországon történt és bár az országos közvéleményben ez a végrehajtás nem találkozott azzal a szimpátiával, amellyel találkoznia kellett volna, mondom, végtelenül sajnálatos jelenségnek tartom a magyar sajtó rideg magatartását, amellyel teljesen elzárkózott minden olyan cikk közlésétől és minden olyan interpeláció vagy beszéd ismertetéséről, amely a földreform érdekében a magyar parlamentben elhangzott. (**Dénes István:** Megfélemlitették őket! Betiltották volna a lapot, ugy mint a Rögöt és a Magyar Ugart!) A sajtó a földreform kérdésében az ezerholdasok szolgálatában állott és nem támogatta a szegény embert földhözjuthatás iránti törekvésében és harcában. Vitatkozhatnám az Omge mélyen t. elnökének azokkal a beszédeivel, amelyeket annakidején a földbirtokparcellázás ellen mondott, de nem tartom szükségesnek ezt a vitát, mert nem látom belőle az ország hasznát. A kormány és a ministerelnök ur ugyanis kijelentették, hogy a reformot lezárják és ezzel segiteni akarnak a nagybirtokosok ama törekvésének elérésében, hogy a külföldtől kölcsönöket kaphassanak. (**Zsirkay János:** Az a kormány, amely a kisgazdapártnak köszönheti hatalmát!) Ami a kölcsönöket illeti, meg kell emlitenem, hogy nagy hibának tartom, hogy emiatt lezárják a földreformot és ezt a hibát majd a következő kormánynak kell korrigálnia. (**Dénes István:** Nem lehet lezárni! — **Zsirkay János:** Az élet nem engedi!) Jól mondják Dénes és Zsirkay t. képviselőtársaim, hogy nem lehet lezárni, mert az élet nem engedi. Mi történt Romániában is? Most, hogy megbukott a régi rezsim és uj kormány jött, melynek öt erdélyi minister tagja is van, azonnal felvették programmjukba a földreformtörvény revizióját. Pedig ott több mint 13 millió magyar katasztrális holdat osztottak fel a kisemberek között és még e mellett is olyan igazságtalanságok történtek, hogy a következő kormány programmjába vette az igazságtalanságok kiküszöbölését és a törvény korrekcióját. Milyen nagy szükség lesz rá arra Magyarországon, hogy ez a korrekció itt is megtörténjék! (**Dénes István:** Egészen uj törvény kell! — **Erdélyi Aladár:** Nem baj, a házakat is, a szőlőket is, a malmokat is szétosztjuk, rögtön megszavazom mind! — **Graeffl Jenő:** Ugy van! Ez kell a magyarnak, mindent szétosztani! — **Szomjas Gusztáv:** Osztozkodjunk! — **Dénes István:** A munka eredményéhez nem szabad hozzányulni! — **Szomjas Gusztáv:** A munka eredményét nem bántjuk! — *Mozgás.)*

Ettől a nemzetgyüléstől az érdekeltek már nem fogják várni, hogy ezt a korrekciót eszközli. Hiszen méltóztatnak tudni, hogy bizonyos elhatározással megcsináltuk az u. n. földbirtokreform-novellát és ennek nyilvánosságra jutása és életbelépése után hivatalos tényezők jelentették ki, hogy a végrehajtás most még nagyobb nehézségekbe fog ütközni, mert a novella nemhogy egy kivezető uj Ariadne-fonalat, vagy egy uj lámpást adott volna kezükbe, hanem még nehezebbé tette a végrehajtást. Ettől a nemzetgyüléstől, amelynek összetétele ugy alakult, hogy tagjai között 29 mágnás, 64 nagybirtokos és 48 közigazgatási tisztviselő van, nem lehet várni azt, hogy arra a magaslatra helyezkedjék, amelyre 1848-ban a magyar nemesség helyezkedett, amikor a jobbágyságot felszabaditotta és ezt a felszabaditási mozgalmat óriási anyagi áldozatokkal támasztotta alá. Én nagyon szeretném, ha ez bekövetkeznék. (**Erdélyi Aladár:** Mi is óhajtjuk, hogy ugyanigy az állam vegye át a földváltság terhét, akkor majd a háziurak is hozzá fognak járulni!) A magam részéről örömmel hozzájárulok! (**Csontos Imre:** Van sok háza! — **Zsirkay János:** Én az összes házaimat átengedem! — **Erdélyi Aladár:** A drámai jövedelmeket! — *Derültség jobbfelől.)*

Elnök: Erdélyi Aladár képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kiss Menyhért: Arra vonatkozólag, hogy a földreformmal szemben nem volt ilyen elutasító és rideg a gondolkozás, mint amilyen a novella tárgyalásánál a nemzetgyülésben megnyilatkozott és hogy Magyarországon más volt a hangulat: egy értekezletre hivatkozom, amelyet 1918 november 18-án Buza Barna, akkori Károlyi-kormánybeli földmivelésügyi minister hivott össze s amelyet részben magam is végighallgattam. Azon az értekezleten megjelentek: Csernoch János hercegprimás őeminenciája, az összes püspökök, továbbá nagyon sok földbirtokos és az Országos Gazdasági Egyesület is hivatalosan képviseltette magát.

Ott a nagybirtokosok Miklós Ödön vezetésével, a püspökök pedig a hercegprimás ur vezetésével kijelentették, hogy ők a földbirtokreform céljaira szivesen ajánlják fel birtokaikat és körülbelül 1600 katasztrális hold az, amennyit maguknak megtartani szeretnének. Azt hiszem, hogy ez akkor helyes belátás volt, hogy ezt a kérdést a háboru után mégis csak az evolució szempontjából ugy kell megoldani, hogy közmegelégedés támadjon utána. Ennek a gondolkozásnak, ennek az igazságérzetnek ma is meg kell lennie az emberekben. *(Ugy van a szélsőbaloldalon.)* Mert ne méltóztassanak azt gondolni, hogy ez az állapot örökös, a politikai életben a non putarem, a nem várt események forgataga szokott bekövetkezni, és olyan nemzetgyülés, vagy országgyülés jöhet össze, amelyben a mai gondolkozással ellentétes felfogásu emberek többsége fog törvényt alkotni, nekünk pedig mégis csak az az óhajtásunk, hogy ezt a kérdést közmegelégedésre, a többi államoknak ezen a téren elért eredményeinek tekintetbevételével kell a magyar nép javára megoldani. Ez nem demagógia, ez nem porhintés, hanem a legtisztább hazafiui cselekedet! (**Erdélyi Aladár:** Nem hittem volna, például, hogy a képviselő ur a fajvédők pártjából kilép! Non putarem!) Tisztelt Erdélyi képviselőtársam, ezt lehetett hinni, mert engem ellenzéki programmal választottak meg, a fajvédő-párt pedig a megalakulása után, illetőleg annak a képviselő tagjai másfél esztendeig kormányt támogatók voltak, én ellenben nem és amikor átjöttek a baloldalra ellenzéki csoportosulásban, akkor léptem én be. (**Zsirkay János:** Nem is tartozik számolással! Szuverén! Ha mi elviseljük a kilépés veszteségét, ez a mi dolgunk! — *Derültség jobbfelől.)* Én a frankügy tárgyalásánál

szintén megmaradtam ellenzéki álláspontom mellett, ellenben a párt kijelentette, hogy e tekintetben a kormány mellé áll. Én azt a legbecsületesebb és egyetlen utat választottam, amelyet egy politikusnak ilyen esetben választania kell, t. i., hogy tovább nem mentem velük. **(Erdélyi Aladár:** Ez hizelgő reájuk nézve!) E tekintetben megkérdeztem választóimat is. **(Zsirkay János:** Ez csak nézet dolga! Mi azt mondjuk a kormánynak, hogy belföldi dolgaiért kell megbuknia!)

Elnök: Zsirkay képviselő urat kérem, méltóztassék csendben lenni!

Kiss Menyhért: És ez, igen t. Erdélyi képviselőtársam, nagyon helyes, nagyon korrekt is volt. Fedezve vagyok itt a párttal is, mert hivatkozom Gömbös Gyula igen t. képviselőtársamnak ama beszédére, amelyben közölte kilépésemet a párttal és amelyet az összes ujságok s közöltek, ez a beszéd nem volt egyéb, mint személyem iránt a legnagyobb elismerés és diszéret. Azt hiszem, hogy ha egy ember igy lép ki, hogy a vezér, bár sajnálatát fejezi ki a kilépés miatt, de a legnagyobb tisztelettel beszél a kilépőről, ez nem itéhető el. **(Zsirkay János:** Még visszaléphet. Nagy Emil is megtette! — **Derültség.)** Nekem legfeljebb fájdalmas rezignációt okoz, hogy Erdélyi t. képviselőtársam otránkozik meg ezen a kilépésen; pedig én már mondottam neki azt, hogy őt ébredők választották meg. **(Erdélyi Aladár:** Én meg önnek azt mondottam, hogy téved!)

Elnök: Erdélyi képviselő urat másodszor kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kiss Menyhért: Kénytelen vagyok a bizonyitás terére lépni és a következő bizonyitékot szolgáltatni. Annakidején a következő levelet kaptam *(Olvassa):* „Kedves Barátom! Tegnapi parlamenti beszédedben Erdélyi képviselőnk azt mondta; ha bebizonyitod, hogy az Ébredők megbizásával jutott be a parlamentbe, ugy leszi a mandátumát, aminek itt Pakson nagyon örülnének. *(Derültség balfelől.)* Megmondhatod Erdélyinek, hogy nemcsak az Ébredők megbizásával jutott be, de tisztán azok választottak meg, a főemberei mind Ébredők voltak és ma is azok, névszerint a következők: Dala Lajos, Kiss Pál, Kiss József, Resch Gyula, Resch Istvánné, Koh Pál, Kern Ferenc, Pánczél, de még sokat is tudnék felsorolni. **(Barthos Andor:** Természetesen, véletlenül van önnél ez a levél!) Azt is megmondhatod neki, hogy három éve nem tartott beszámolót, mert nem mer Paksra menni, és többé a paksi mandátumra nem számithat. Sokat lehetne Erdélyiről irni, de nem szólok, mert lelkemből megveti. Üdvözöl bajtársi szeretettel — Paks, 1925 nov. 18. Resch Gyula.« **(Barthos Andor:** Véletlenül van nála ez a levél!)

Kijelentettem a multkor t. képviselőtársamnak az olvasóban, hogy én ezt a levelet nem akarom felolvasni, mert a beszédem után kaptam, de most átküldöm t. képviselőtársamnak. **(Erdélyi Aladár:** Előttem van, hogy ki irta!)

Elnök: Erdélyi Aladár képviselő urat kényszerben vagyok rendreutasitani! Méltóztassék a szabályokhoz alkalmazkodni!

Kiss Menyhért: Megemlitem még a földbirtokreform végrehajtásánál azt a tendenciát, amely a kormány részéről abban nyilvánul meg, hogy bizonyos középbirtokokat is igyekszik egyes családoknak és egyes embereknek juttatni. Én nem kifogásolom, ha a tönkrement Felsőmagyarországon, vagy más területen tönkrement u. n. zsentri-osztályba tartozó földbirtokosok is kapnak itt kiegészitést és kapnak birtokot, azonban csak megállapitom mint principiumot, mint erkölcsi alapigazságot, hogy amig a teljesen földtelen emberek ezreit, tizezreit meg százezreit a bizottságok különböző cimeken elutasitják és nem kapnak földet, addig ilyen középbirtokok tendenciózus létesitése az erkölcsi törvényekbe ütközik. Azután azt sem tartom az ország szempontjából teljesen megnyugtatónak, hogy az ilyen juttatásoknál nem mondják meg az okokat egész nyiltsággal és őszinteséggel, hogy mik azok a motivumok és okok, amelyek alapján ezeket a birtokokat ezek a családok megkapják, holott teljesen megnyugtató az volna, hogyha megmondanák őszintén és nyiltan, mert ha a kormányzat és az Országos Földbirtokrendező Biróság elfogadható indokokat tud felhozni, akkor meg vagyok róla győződve, hogy maga a nincstelenség és maguk a kisemberek is ezt elfogadnák és semmiféle kontroverziát nem támasztanának. Szerettem volna, hogy a földbirtokreform végrehajtása tekintettel legyen különösen azokra a családokra, akik I. Lipót volt osztrák császár és magyar király alatt nyerték birtokaikat hazaárulásért és elvek feladásáért, és jobbára olyan politikai és katonai cselekedetekért, amelyeket mind a magyar nép és a magyar nemzet érdekei ellen követtek el.

Utalok e tekintetben a ministerelnök urra, aki a Tisza-ünnepélyen szintén megállapitotta nagyon helyesen és igazságosan az ő komoran szép beszédében, — amelyet Tisza emlékére mondott el — hogy 400 esztendő óta azok, akik a magyar ügyet, a magyar nép és magyar nemzet ügyét szolgálták, mártirsorsra jutottak, elpusztultak. Ha a ministerelnök ur ezt a mondatot tovább boncolja, feltétlenül rá fog jutni olyan családokra, amelyeknek ősei a magyar érdekek elárulásáért kapták földbirtokukat. Ha tehát az etikát keresem a földbirtokreform végrehajtásánál, ugy magyar nemzeti szempontból feltétlenül ezeket a családokat kellett volna először kiválasztani. Magam is ismerek például olyan magasrangu katonatiszteket, akik azért, mert 1848-ban a magyar szabadságmozgalmat letörték, földbirtokot kaptak jutalmul és utódaik ma is zavartalanul élvezik ezeknek a nagybirtokoknak áldásait.

Hiszem és elfogadom, hogy a magyar nemzet kiváló fiainak kell ajándékozni földet. Elfogadom azt, hogy akik a háboruban hősiesen harcoltak és ezt bizonyitani tudják, megérdemlik, hogy kiváltságos elbánásban részesüljenek. Elismerem, hogy tönkrement családok bizonyos mértékben szintén részesülhetnek segitésben, amily mértékben az állam a földbirtokreform végrehajtásában segitségükre lehet, de óhajtom, hogy elsősorban — a tömegnyomor szempontjából — a százezreket és kisembereket elégitsék ki és azt követelem, hogy a püspökségek, a nagybirtokok a bérleteket a kisemberek nyomoruságait számbavéve állapitsák meg. Lehetetlennek tartom ugyanis, hogy épen az a népréteg, amely a legerősebben dolgozik, amely faji és gazdasági szempontból tulajdonképen alapja az országnak, épen ez a népréteg senyvedjen, pusztuljon és a magyar kormányzat ne adjon nekik egyebet, mint Kanadába szóló vizumlevelet, hogy ott hagyhassák az ezer év óta megszerzett országot és mehessenek uj hazát keresni Amerika északi részébe. **(Dénes István:** Majd Kanadát fel fogják virágoztatni a magyarok, ide pedig megint oláhokat fognak behivni a nagybirtokokra!)

Ismételten kérem a kormányt, hogy a hitbizományokra vonatkozóan méltóztassék mielőbb javaslattal idejönni. A ministerelnök

annakidején a pártközi konferencián nem igért többet, csak azt, hogy megcsinálja a reformot és megállapitja a maximumot, amelyet szükségesnek tart a hitbizomány fentartására. Ha azonban a ministerelnök ur mindenáron szükségesnek tartja, hogy a hitbizományok megkisebbitett formában is fenmaradjanak, akkor óhajtanám, gondoskodjék parajszthitbizományok létesitéséről is, mert ha a nagybirtokosok fentartása nemzeti érdek, annál nagyobb nemzeti érdek a kisexisztenciáknak nemzeti szempontból való fentartása. Ilyenirányu cikket már az irodalomban is sokat olvastam és érdekes vélemények jelentek meg errevonatkozóan. A ministerelnök ur mindenesetre rendkivül uj és népszerü dologgal jönne elő, ha ezt meg akarná valósitani; senki sem kifogásolná, ha ugyanakkor, amikor törvénynyel megvalósitják a hitbizományok reformját, gondoskodnának a kisemberek, kisgazdák, kisexisztenciák hitbizományi reformja céljaira bizonyos birtokmennyiségről, amelyet szintén védelemben részesitene a törvényhozás.

Kiirtam, hogy egyes vármegyék szerint hogyan oszlanak meg a hitbizományok. Nem olvasom fel, mert nem akarom az időt ezzel pocsékolni, csupán megjegyzem, hogy a hitbizományok helyzete ma a világháboru után és Magyarország feldarabolása után még nagyobb mértékben fojtogatja a tisztán magyar lakosu vármegyéket. A magyar nemzeti és faji politika szempontjából feltétlenül szükséges a reformot megvalósitani és ezeket a nagy gazdasági területeket felszabaditani, hogy a kisemberek kezére kerüljenek.

Magyarország népe ma a csonka területén szinmagyar, tanulékony, szorgalmas, dolgos, erős, izmos, katonai tekintetben is legelső, a földje bőtermő, kövér, valóságos Kánaán. »Ha a föld Isten kalapja, hazánk a bokréta rajta« nemcsak költői metafora volt Petőfi ajkán, hanem élő valóság és ennek dacára a lakosság ma is kivándorol Kanadába, ennek dacára a munkásság a salgótarjáni medencéből kétségbeesve vándorol az ország fővárosa felé kenyeret könyörögni. (**Budai Dezső:** A kapitalizmus dicsőségére!) Igaz, de ezt a kapitalizmust kellene a kormánynak a legnagyobb mértékben megrendszabályozni! És ebben az országban, amelynek 8 millió lakosa van és 14 millió ember számára terem itt áldás, mégis vannak emberek, akik nem tudják a mindennapi kenyerüket megszerezni. Az ember falvakon megy keresztül — Zala megyében a legutóbbi választások alkalmával tapasztaltam, ahol a legnagyobb rongyban vannak az emberek — és már szó sincs arról, hogy vasárnapra ünneplőt tudnának felvenni, a gyermekeket nem tudják iskolába küldeni, mert télen nem tudnak nekik bakancsot, csizmát vagy cipőt szerezni, az asszonyok nem tudnak öltözködni. A statisztikai adatok mutatják, hogy a magyar nép szaporasága megszünt, mert a nyomoruság azt megakasztja. Rámutatok a budapesti statisztikai adatokra, hogy itt is óriási visszaesés van a születések számában. Ezzel szemben pedig sem az a nagy kapitalizmus, amelyet Budai képviselőtársam emlitett, az ipari kapitalizmus, sem pedig a földbirtok-kapitalizmus nem akar engedni a maga megszerzett jogaiból és nem akar valahogyan közelebb jutni a nagy néptömegek nyomorához, szenvedéseihez. Nem akarja belátni, hogy abban a nagy harcban, amely a munka és a tőke között folyik és amelyre oly objektive mutatott rá tegnap Haller István képviselőtársam, csak ugy tudják a még nagyobb katasztrófát elkerülni, ha megértéssel közelednek a nép felé és szociális törvényeket fognak hozni, ha szociális törvényekkel fogják rendezni a munka és a tőke viszonyát.

Ez a nép nem akar kivándorolni. Ez a nép magyar földön született, ide van kötve, nem tud más nyelvet, csak a magyart és ha Amerikába kimegy, ott is drága pénzen vesz magának masinát és este munka után vagy munkaszünetben magyar nótás lemezeken keresztül hallgatja a magyar szót és a magyar muzsikát. Ez a nép minden idegszálával ragaszkodik ehhez a földhöz, a kormányzatnak tehát mindent el kell követnie, hogy szociális törvényekkel, szociális rendezésekkel ide kösse ezt a népet és ne kergesse ki az országból.

Azt vártuk volna és várjuk ma is, hogy a hitbizományi földek reformjával kapcsolatban a kormánynak gondja lesz arra a körülbelül 2 millió magyar emberre, akik Amerikában vannak, mert ezek közül igen sokan akarnak visszajönni Magyarország területére és lesz majd akciója, amely ezeket a Magyarországba visszakivánkozó magyarokat vissza fogja telepiteni ide Magyarországra. Elvégre Európában a Duna—Tisza medencéjében, a Kárpátok övezte területen ezer esztendő óta a germánszláv tengerben ez a 12—13 millió magyarság megtudta tartani magyar nyelvét, nemzetiségét, egyéni gondolkozását, egyéniségét, karakterét, tehát érdeke Európának és a világ kulturájának, hogy ezen a területen a kisnemzetek érdekében továbbra is megmaradjon egy erős, független Magyarország.

Rámutatok a földmivelésügyi tárca tárgyalásánál arra a lehetetlen helyzetre, amelyben ma Magyarországon a bortermelők vannak. Tudomásomra adták levelekben, hogy Szegednek egész környéke és óriási határa és Pestvármegyében is a szőlészettel foglalkozó birtokosoknak egész légiója nem tudott eladni egyetlen egy liter bort sem azért, mert a kormány nem gondoskodott róla, hogy kellő időben tudják értékesiteni a bortermésüket. Számtalan szőlőmunkás van, aki annak köszönheti kenyerét ezen a területen, hogy a szőlőt müveli, a kormánynak tehát mindenáron gondoskodnia kell szerződések kötéséről az egyes államokkal. Különösen rámutatok itt Németországra és Csehországra, de elsősorban ez utóbbira, mert borexportunk háromnegyed része annakidején Csehszlovákia felé irányult.

A kormánynak engedményeket kell tenni a cseh ipar számára, hogy a magyar szőlősgazdák a bortermésüket értékesiteni tudják, mert ha a mult esztendő után, amikor nem tudtak értékesiteni bortermésüket, még egy ilyen esztendő jön és ez a nagy borfelesleg együtt lesz s azt továbbra sem tudják értékesiteni, akkor tényleg bekövetkezik az az idő, amelyre vonatkozólag Kállay Tibor volt minister ur annak idején fájdalmas cinizmussal mondotta, hogy a szőlősgazdák vágják ki a venyigéket, igyekezzenek krumplit és mást termelni. Igy elkövetkezik ez az idő, ez pedig az országnak, a munkásságnak nagy kára lesz, és Európának egyik leggazdagabb, legvirulóbb szőlőkulturáját fogja tönkretenni a Duna—Tisza medencéjében Ausztriával, Jugoszláviával, Romániával Lengyelországgal, Németországgal, Svájccal kellene a kormánynak ezt a kérdést rendeznie. Jónak tartom azt is, hogy borpincét állitana fel egyes városokban és igy akarják népszerüsiteni a magyar bort, azonban a kormánynak még nagyon sok olyan dolgot kell megvalósitani, amellyel a magyar bort a külföldön el fogadhatóvá tudja tenni. S mivel ez igen for

tos érdek, egy egész társadalmi osztály létérdeke, nem tudom eléggé a kérdést a kormány figyelmébe ajánlani.

A közoktatásügyi tárcával kapcsolatban is volna egypár kérésem, annál is inkább, mert a mélyen t. államtitkár ur is jelen van. Itt van a párbér ügyének rendezése, amelyre vonatkozólag tegnap közbekiáltás formájában Nagy János t. képviselőtársamtól arról értesültem, hogy már van egy rendelet, ugy látszik azonban, hogy ez nem jutott el minden községhez, mert sok helyen még mindig igen rendezetlen ez a kérdés.

Szeretném, ha a leventeoktatás kérdését magunk között a legbékésebben és a legszebben intéznők el, ugy hogy ezt a mozgalmat megerősitsük és erőssé tegyük. Örömmel hallottam három szociáldemokrata képviselőtársamtól is azt, hogy a leventemozgalmat ők is helyesnek és jónak tartják, amint ezt beszédeikben elmondották. Nagyon jól tudjuk mindannyian, hogy egy olyan ország, amely le van fegyverezve, amely csak 35.000 puskát tarthat, rá van utalva, rá van kényszeritve, hogy katonai nevelés helyett társadalmi uton igyekezzék hatni ifjuságára. Ezt a kérdést azonban a legnagyobb tapintattal kell megoldani és a vezetést, az irányitást olyan emberek kezébe kell adni, akik nemcsak a katonaságnál tudtak eredményeket elérni, hanem akik a katonai erényeket a pedagógiai erényekkel tudják párositani, egy személyben egyesiteni, mert ha ezt az intézményt ugy fejlesztik, — amint ezt sok helyen látjuk — meg tudjuk a néppel kedveltetni, akkor ez az országnak feltétlenül nagyon javára fog válni, és akkor semmiféle panasszal nem lehet majd a nemzetgyülés elé jönni.

Megemlitem még, hogy nagy várakozással tekinthetünk az uj gazdasági elemi iskolák tanterve elé, az elé, az épitési akció elé, amelyet a kultuszminister ur bejelentett, hogy t. i. a magyar tanyai világ részére iskolákat fog épiteni. A magyar tanyavilág valósággal Ázsiája volt a magyar életnek. Annak ellenére, hogy a legmagyarabb lakosság lakja az Alföldet, ez a terület volt az, ahol nem épitettek iskolákat. A nemzetiségi vidékeken palotákat emeltek az idegenajku lakosság körében, hogy a gyermeket magyarul tanitsák, de a magyar gyermekeket ugyanolyan mértékben elhanyagolták. Ugy látszik, pártpolitikai szempontokat érvényesitettek akkor, mert a nemzetiségi kerületek mindig kormánypárti, a magyar kerületek pedig mindig ellenzéki képviselőket választottak.

Szeretném tudni az igen t. minister urtól, vagy az igen t. államtitkár urtól, hogy a tanitóképzésnek az az uj reformja, hogy öt esztendőben állapitották meg a tanitóképzés idejét, valóban bevált-e és javára vált-e a tanitóképzésnek, mert adataim vannak arra nézve, hogy ez nagy megterhelést jelent a tanitójelöltek és a tanitónőjelöltek részére. Nagyobb gondot szeretnék forditani — s erre vonatkozólag nagyobb összeget szeretnék látni a költségvetésben — a felnőttek oktatására. Magyarországon az angol mintát tartották szem előtt már 30 esztendővel ezelőtt. Annakidején mi egyetemi hallgatók Kolozsvárt saját elhatározásunkból siettünk segitségére az ottani hatóságoknak, amennyiben az összes kolozsmegyei községekben ilyen népegyetemi előadásokat tartottunk, amelyeken évről-évre azokat a tárgyakat, amelyekre a népnek szüksége volt vagy amelyek iránt érdeklődést mutatott, tanitottuk minden dij nélkül és igy az egyetemi ifjuság kebeléből alakult intézmény oda vitte a tudást a nép körébe. Lehetett látni, hogy milyen nagy hatása van a felnőttek ingyenes oktatásának. Szükséges volna, hogy a kultuszkormány még nagyobb összegeket forditson, nem a kérdés adminisztrációjára, hanem arra, hogy valóban kevés összeggel, de nagy eredményeket tudjanak a népoktatás terén elérni.

Szeretném, ha a négyosztályos elemi iskolák helyett a nyolcosztályos elemi iskolát hoznák be. Én mint alapigazsághoz ragaszkodom ahhoz, hogy egy országban sokkal fontosabb a népoktatás tökéletes kiépitése, mint az egyetemi rendszer kiépitése, *(Ugy van! balfelől.)* mert valamint a házat nem lehet megépiteni ugy, hogy először a tornyokat rakjuk fel, hanem csak ugy, hogy először az alapokat, a fundamentumokat erősitjük meg, akkép egy nép, egy ország kulturáját csak ugy lehet megerősiteni, ha minél szélesebb alapokon és minél tökéletesebb módon épitjük fel a nép müveltségét. Magyarországon e tekintetben óriási mulasztások voltak és én ellenzéki mivoltom dacára is elismerem a kultuszi kormányról, hogy meg van benne a szándék, hogy népiskolákat épitsen, a tanitók ügyével kellőképen foglalkozzék s hogy olyan dolgokkal jött az igen t. minister ur, amelyeket évtizedeken át hiába sürgettek az egyes szakemberek, mert süket fülekre találtak a dologhoz nem értő kultuszministerek részéről. Most azonban azt óhajtanám, hogy a nyolcosztályos elemi iskolára méltóztassék áttérni és a tankötelezettséget a legnagyobb szigorusággal behozni, hogy ne legyen Magyarországon analfabéta, és főleg, hogy ne legyen analfabéta olyan nagy számban a tanyai világban.

A tanitók fizetésrendezésére vonatkozólag is kaptam egy kérést, amelyet, azt hiszem, a többi képviselő urak is megkaptak és ezért talán felesleges azt részletesen ismertetnem. Ez alkalommal csak arra kivánok a t. államtitkár ur előtt rámutatni, hogy a tanitók ezzel a fizetésrendezéssel nincsenek megelégedve. S minthogy a tanitóság Gárdonyi Géza szerint az a lámpás, amely a világosságot mutatja a falu lakosságának, hogy mely uton kell elindulnia, a kultuszkormánynak erre a lámpásra, erre a fénytterjesztő és a legsötétebb országutakon fénytadó testületre legyen gondja, igyekezzék anyagi igényeit kielégiteni és státusrendezési ügyeit közmegelégedésre elintézni, mert a faluban a hangulatot tulajdonképen — akár politikai, akár szociális szempontból nézzük — a tanitó, a lelkész és a jegyző teremti meg. Amennyiben e három falusi tényező közül van egy, amelyik elégületlen, amelyik forradalmi szellemmel van telitve és amelyik érzi, hogy a kormányzat nem gondoskodik kellőképen róla, ennek a falu lakosságának lelkületében is nyomai lesznek, ami a békesség és nyugalom szempontjából egyáltalán nem kivánatos.

Most pedig leszek bátor áttérni a népjóléti intézmények birálatára. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Megállapitom, hogy magam két alkalommal interpelláció formájában kértem a népjóléti minister urat, hogy a munkásbiztositásra vonatkozó törvényjavaslatával mielőbb jöjjön a nemzetgyülés elé. A minister ur volt szives mindkét alkalommal kijelenteni, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozik, hogy annak törvényhozási rendezésére szükség van, tehát elismerte, hogy azoknak a kapitalistáknak, akik akár földbirtokon, akár gyárban munká-

sokat dolgoztatnak, gondoskodniok kell ezekről a munkásokról akkor is, amikor nem tudnak nekik munkát adni, s még mindig nem terjesztette be ezt a törvényjavaslatot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindaddig, amig nagy számban lesznek munkások, szükség van arra, hogy ezeket a munkásrétegeket a legnagyobb bizonytalanságnak ne tegyék ki. Emlékeztetek Napoleonra, aki annak idején, amikor munkanélküliséget jelentettek neki azt mondotta, hogy Párisban bontsák le a palotákat és épitsék fel ujból, akár szükség van rá, akár nem, csak azért, hogy a munkásokat munkához tudják juttatni.

Számtalanszor hangzott itt el felszólalás és interpelláció e tekintetben, hogy a minister ur az épitőipar megindítását szorgalmazza. Valóban ő ezt meg is kezdette, azonban sajnos, borzasztóan szomoru és kétségbeejtő eredményekkel mindaddig, amig házikezelésben épitettek. Csak arra a skandalumra kell itt reámutatnom, amelyet a Bethlen-udvar felépitése okozott, amelynek épitése körül történt hibákat magam voltam bátor először itt a nemzetgyülésen szellőztetni. Nagy örömömre szolgált, hogy a kormányt támogató képviselő urak közül egy szakember, egy szaktekintély, Petrovácz Gyula t. képviselőtársam nemcsak, hogy alátámasztotta és helyeselte beszédemet s annak adatait és okfejtéseit, hanem még ujabb adatokat és okfejtéseket is hozott ide és kimutatta, hogy azért az összegért, amelyre a Bethlen-udvar felépitéséhez szükség volt, pont két Bethlen-udvart lehetett volna felépiteni, és kimutata szakszerüleg, hogy annyi hamis fuvartételt számitottak fel, hogy a hamis fuvarokkal az egész Gellérthegyet el lehetett volna szállitani a helyéről. *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

A minister ur levonta a konzekvenciákat, amennyiben kijelentette, hogy szakit az állami lakások épitésével és kitalálja a módját annak, hogy egyeseket fog segiteni kölcsönökkel, adóelengedésekkel és másképen, avégből, hogy házakat tudjanak épiteni. Azonban annak ellenére, hogy törvényt hoztunk három év előtt, amelyben a budapesti pénzintézeteket, bankokat, takarékpénztárakat nagyobbarányu állami támogatásban részesitettük, mert kijelentették, hogy ők bizonyos záros határidő alatt ennyi és ennyi lakásból és szobából álló házakat fognak fölépiteni, (**Zsirkay János:** Kétezer lakást vállaltak) ugy tudom, hogy még a felét sem épitették fel. (**Zsirkay János:** Kijátszották az államot, a pénzt felvették!) Igen, a pénzt felvették és elköltötték, épületeket és lakásokat azonban nem épitettek. Kellene valami büntető szankciót alkalmazni ezekkel a pénzintézetekkel szemben, hogy épitsék meg ezeket a házakat, amelyekre Budapesten olyan nagy szükség van, mert mindaddig, mig elegendő lakás nem áll rendelkezésre, mig a lakásviszonyok tekintetében a szükséges fluktuáció be nem következik, a lakásokat Budapesten nem lehet felszabaditani, mert a szegény hivatalnokséreget és munkásságot dobnók oda a lakástulajdonosok karmai közé, hogy őket megfojtsák.

Kivánom és kérem a minister urtól, hogy a munkásbiztositásról és betegsegélyezésről nyujtson be törvényjavaslatot. Kivánom, hogy az állami lakások épitése tekintetében jöjjön egy olyan megoldással, amely mindenkinek az igényét ki fogja elégiteni. Kivánom a betegápolási pótlékok felemelését és kivánom — ami legfontosabb — azt, amit már annyi alkalommal szóvá tettünk ellenzéki oldalról, hogy a hadiözvegyek, hadiárvák és hadirokkantak ügyét véglegesen törvényhozási uton rendezzük. Igaz ugyan, hogy a minister ur a 100%-os hadirokkantak ügyét rendezte, amennyiben ezeket nagyobbarányu illetményben részesitette, azonban ugyanakkor, amikor a 100%-osoknak magasabb illetményt utalt ki, amely azonban — közbevetőleg legyen mondva — még mindig csak negyedrésze annak, amit Ausztriában és Németországban kapnak, ugyanakkor a községi előljáróságok utján felszólitást intézett a kormány a 25—30%-os rokkantakhoz, hogy bizonyos összegben egyezzenek ki és mondjanak le rokkantjárulékaikról.

Én ezt nagyon kegyetlen intézkedésnek tartom, mert azok előtt, akiknek rokkantsági százaléka nem éri el a 100- vagy 50%-ot, megcsillogtatni a lehetőséget, hogy a nagy pénzhiány idején bizonyos összeget kaphatnak s igyekezni rábirni őket ennek elfogadására, hogy ezzel a kormányt, az országot mentesitsék a velük szemben fennálló kötelezettségétől, ezt én nem tartom méltónak sem a kormányhoz, sem a rokkantakhoz. Ezeket a kérdéseket jóakarattal, szeretettel és megértéssel kell elintézni. *(Ugy van! balfelől.)* És ha Németország, amely ipari állam, amely hadisarcot fizet s amelynek legyőzetése még sokkal súlyosabb helyzetet teremtett reá nézve, mint Magyarországra az ő legyőzetése, körülbelül 150%-kal nagyobb mértékben tudja a rokkantak igényét kielégiteni és ugyanezt teszi Ausztria, amelynek életképessége egyik napról a másikra kétséges és mindig óriási összegeket tud ezzel az életképtelenségével az ententetől kipumpolni, akkor miért ne tenné meg ezt az agrár Magyarország, miért ne hozna áldozatot az elesettek hozzátartozóiért és a rokkantakért és hogy tudja összeegyeztetni a nemzeti becsülettel, hogy ezek a katonák, akiket a költők félistenekhez hasonlitottak s akikről ódákat zengtek a háboru poklában tanusitott hősiességükért, kénytelenek verklit venni a kezükbe, kimenni a Erzsébet-hid sarkára és az utcasarkokra, kénytelenek koldulni, vagy árusitással foglalkozni, amely utóbbi azonban nem annyira kereskedelem, mint inkább megpumpolási szándékot takar.

T. Nemzetgyülés! Nem szabad ezeket a hadirokkantakat igy kezelni, erre pénznek kell lenni. A hadikölcsönkötvényeknél is kimutattam, hogy van megoldási mód és kell áldozatokat hozniok *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* azoknak, akik nem voltak katonák, akik a háboru alatt meggazdagodtak és valóra kell váltani azt a többször elfogadott határozati javaslatot, hogy a háborus vagyonokat nagyobb mértékben fogja az államhatalom igénybevenni. Mindez azonban nem történt meg és egyáltalában semmi sem történik atekintetben, hogy a hadirokkantak kellő ellátáshoz jussanak és hogy azoknak a szegény kisembereknek százezreiről, akik mindenüket odaadták kölcsönkép az államnak, abban a tudatban, hogy az állam, mint jó adós vissza fogja majd fizetni ezeket a kölcsönöket, szintén gondoskodás történjék, mert addig irredentizmusról, feltámadásról beszélni, a magyar Hiszekegyet szavalni és jobb jövőben reménykedni nem lehet. Én a magyar jobb jövőt, a magyar feltámadást, a magyar élet megszületését, a régi szentistváni határok megelevenedését nem látom másképen lehetségesnek, mint kizárólag a magyar belpolitikának erőteljes szociális és demokratikus kiépitésével. *(Ugy van! balfelől.)* Ha a kormány átlátja, hogy magát a népet, a küzdő, verejtékező, dolgozó magyar népet kell megerősiteni gazdaságilag, akkor sokkal na-

gyobb irredenta politikát csinál, mintha akármilyen szövetséget köt a külföldi államokkal, mintha uj Locarnot létesitene Magyarország érdekében a szomszéd államokkal, mert minden külföldi állammal kötött Locarno helyett, — amelyről láttuk az olaszokkal kötött szerződés idején, hogy csak papiros, irott malaszt s nem lehet reá biztosan számitani — százszor nagyobb erőforrás a magyar verejtékező, dolgozó kisgazdák és munkások megerősitése, mert ez a népréteg halálos veszedelem idején nem fogja a magyar államot cserbenhagyni. *(Ugy van! balfelől.)*

T. Nemzetgyülés! Ezek után, minthogy ezzel némiképen összefügg, külpolitikai kérdésekre fogok áttérni és ismertetem röviden azt a mozgalmat, amelyet a liberális sajtó különösen nagy szeretettel lanszirozz: a pán-europai mozgalmat, amely — ugylátszik — egy uj, az Amerikai Egyesült Államokban már népszerü eszmét akar meghonositani, nevezetesen tisztán gazdasági szempontok szerint szeretné a demokráciát megvalósitani és olyan államalakulatot akar Közép-Európában megteremteni, hogy a háborunak a veszélyét örökidőkre lehetetlenné tegye, viszont gazdasági és szociális szempontból az egyes államokat minél szorosabbra állitsa egymás mellé. Maga az elgondolás rendkivül érdekes, csakhogy valahogy az a felfogásom róla, hogy egy olyan nagylelkü, lángeszü, népszerető tudósnak az agyában és lelkében született meg, aki könyvtárszobájába bezárkózva gondolkozik azon, hogy tudna egy olyan jelszót, egy olyan gondolatot kitalálni, amelylyel meg tudná menteni Közép-Európát, amikor azonban ezt az eszmét az ember át akarja vinni a gyakorlati politikába, akkor látja, hogy micsoda nagy nehézségekkel kell megküzdeni.

Mindazonáltal Magyarországnak mai kifacsart, lehetetlen állapotában minden olyan gondolatot, amely békességhez, szociális megelégedéshez, nyugalomhoz vezet, jónak tart és pedig azért, mert ha mi hangoztatjuk és beszéünk Pán-Európáról, akkor kell beszélni róla az utódállamoknak is, és akkor ezzel egy olyan atmoszférát lehet megteremteni, amely gazdasági és politikai szempontból épen annak válik leginkább javára, akit legjobban elnyomtak. Nekünk minden eszmét és gondolatot jónak kell tartani, amely a világ közvéleményéhez vezet. Jónak tartottam annak idején azt is, hogy a magyar állam felvétette magát a Népszövetségbe, bár tudtuk, hogy az sóhivatal. Látjuk ugyan, hogy már három esztendeje nincs eredménye semmiféle magyar követelésnek; hiába vitték oda kérésüket az erdélyiek, akiket birtokuktól megfosztottak, hiába vitték oda kérésüket a felekezetek, melyeket iskoláikból kitaszitottak; igaz, hogy mindez hiába történt, mert a Népszöveségben a győzők olyan konstrukciót létesitettek, amely az ő testükre van szabva, amely kizárólag az ő politikai érdekeiket szolgálja, — de mégis van valami éteri, láthatatlan a világ közvéleményében, amivel t. i. a Szentirás kezdődik: Kezdetben vala az ige, az Ige Isennél vala és Isten vala az Ige. Az igazságtalanság hangoztatása, az elnyomás állandó felpanaszolása, a nyomornak és kinszenvedésnek a világ előtt való kiteregetése tehát egy uj közvéleményt érlel meg Európában.

Ghandi egyedül vállára vette 340 millió hindu keresztjét s megindított egy mozgalmat, melyhez később a hindu intelligencia támogatását is megnyerte s rövidesen, másfél évi küzdelem után megnyerte a francia irók egyik legirtóbbikát: Romain Roland-ot s a francia sajtó 50%át, annak ellenére, hogy a francia sajtó érdekösszeköttetésben van politikailag az angol sajtóval. Az angol világhatalom legdrágább gyöngyét ma a francia sajtóban napról-napra a legélénkebben döngetik és egy oly mozgalmat erősitenek Párisban szellemileg és erkölcsileg, Ghandin keresztül, amely mozgalom óriási katasztrófával fenyegeti az angol világbirodalmat.

Ime tehát, egy sárga nép, amelynek kulturájára azt mondták, hogy nem kultura, amely csak arra volt jó, hogy a nagyobb kultura jegyében Anglia odamenjen és elszedje tőlük cserepekért és üvegekért a gyémántot, aranyat, rizst, gazdasági értékeket, egyszerre csak elkezdett mozgolódni, támadtak prófétái, költői, és ma már a világ közvéleményében oly óriási mozgalom van a hinduk szabadsága mellett, hogy számitani lehet arra, hogy ennek rövid idő mulva reális politikai következményei lesznek. Romain Roland azt irta, hogy nem erőszakkal és nem velük való működéssel dolgoznak a hinduk felszabaditásán, de azt is kimondja könyvében és beszédeiben, hogy ehhez nem mindig fog ragaszkodni. Mikor a megszervezett katonai nagyhatalommal és ágyucsövekkel szemben áll 340 milió fegyvertelen szegény pária, akkor nem bolond Ghandi, hogy odaállitsa ezt a szegény népréteget. Arra törekszik, hogy a világ közvéleményét megnyerje magának, s ugy látszik, érzi, hogy el fog következni az az idő, amikor ha kell, nemcsak lelki, de fizikai kényszerfegyverekel is rá tudja kényszeriteni az angol világhatalmat, hogy vagy adja vissza a hinduk szabadságát, vagy adjon oly autonómiát, amely nem jár a hindu nép kifosztásával és kizsákmányolásával, hanem igenis, tisztességes, emberi életet enged élni a benszülött hinduknak is.

T. Nemzetgyülés! A magyar megszállott területeken levő testvéreink szabadságmozgalmát én is ugy látom, hogy ugyanolyan, mint a hindu páriák szabadságmozgalma. Agyucsövekkel, katonailag felfegyverzett hadseregekkel, páncélba öltözött ármádiákkal áll szemben ez a 3 és ½ millió szerencsétlen magyarság, melyet ma katonai kalandokba belevinni a legnagyobb szerencsétlenség volna, egyenlő volna a nép kiirtásával. Ellenben meg kell csinálni azt, amit megcsináltak Indiában, hogy állandóan hirdetnünk kell igazunkat a Népszövetségnél, Genfben, Párisban; menjenek ki innen ujságirók, lelkészek és más férfiak, akik a világ közvéleményébe — mint Scotus Viator tette annakidején — cikkeket helyeznek el a magyar igazság mellett és a magyar igazságtalanság, Magyarország feldarabolása ellen. Ezt a gondolatot először Franciaországban, azután Angliában és minden nyugati államban annyira kell népszerüsiteni, hogy egyszer a végén mégis csak igazság legyen az az igazság, ami a Szentirásban van, hogy: Kezdetben vala az Ige, a hirdetés, a profécia, lelkesités, azután ebből az Igéből Istenség lesz, és végül az Istenség maga lesz a hatalom.

T. Nemzetgyülés! Rossz néven vettem, hogy a mélyen t. ministerelnök ur abban a nagyszabásu és komor szépségekben gazdag beszédében, melyet Tiszáról, az ő ellenfeléről mondott a Tisza-lakomán, igen sötét képekben festette meg Magyarország jövőjét. Tagadhatatlan, hogy Magyarország jövője ma nagyon sötétnek látszik. De amint borzasztóan szomoru dolog volt és Magyarország összeomlásához nagymértékben hozzájárult Tisza Istvánnak az a felszólalása, melyet annakidején a régi országgyülésen mondott, amikor bejelentette a háboru elvesztését, s amint borzasztó össze-

omlást jelentett Károlyi Mihálynak az a beszéde, melyet ujévkor a köztársasági elnök üdvözlése alkalmával mondott, amikor kijelentette, hogy finis Poloniae mintájára finis Hungariae, vége van Magyarországnak — épen ugy ma is nemzeti szerencsétlenségnek tartom, ha valaki teljesen reménytelennek és sötétnek rajzolja meg Magyarország jövőjét. (**Nagy Emil:** Nem mondta reménytelennek!)

Igen t. Nagy Emil képviselőtársam, hiszen valami remény volt belevegyitve a beszédébe, mert kijelentette, hogy magyarok maradunk és nem akarunk sem a szláv, sem pedig a germán néptenger függvényei lenni. Valamiképen egy függetlenségi akkordot véltem kicsendülni a szavaiból, de viszont ezt nem alapozta meg olyképen, ahogyan egy államférfinek meg kellett volna alapoznia. Meg kellett volna mondania, hogy azt az eszmét, hogy függetlenek és magyarok akarunk maradni, milyen uton kell elérnünk, *(Ugy van! balfelől.)* hogy politikai lépéseinket és felfogásunkat, a reáliákat ahhoz idomitsuk. Azért mondom, hogy sötét volt a beszéde, mert a végcélt, az utat és az eszközöket nem jelölte meg. *(Ugy van! balfelől.)*

Az a bizonytalanság, amelyben a mélyen t. ministerelnök ur hagyott minket a Tiszalakomán elmondott beszéde után, külpolitikai szempontból már öt év óta jellemzi külpolitikánkat. Itt tulajdonképen minden tárca fontosabb, mint a külpolitikai tárca. Külügyministerek jöttek-mentek, anélkül, hogy tudtuk volna, miért buknak meg. Más országban, ha egy külügyminister megbukik, az a politikai élet legnagyobb szenzációja. Ha Franciaországban vagy Németországban egy külügyminister megbukik, akkor az ujságok hetekig irnak róla és annak súlyos külpolitikai vonatkozásai vannak. Nálunk ez a tárca teljesen elsekélyesedett, elszemélytelenedett. Nem történik vele semmi, mintegy szimbolumaként annak a külpolitikai tétlenségnek, amelyben a kormányzat szenved. Még igy megcsonkitva is lehet Magyarország erős, életképes és boldog ország, ha mezőgazdaságilag aktiv mérlege lesz és ha demokratikus és szociális törvényeket tudunk megalkotni. *(Ugy van! balfelől.)*

Nyolcmillió az ország lakosságának száma. Ez a nyolcmillió tizenkétmillió emberre termel; ezt a termelést fokozni lehet, s a mi életünket szilárddá, biztossá és egyensúlyozottá fogjuk tenni akkor, ha a kormány helyes belpolitikát és külpolitikát fog beiktatni.

Külpolitikai helyzetünknek legfontosabb mozzanatának tartom természetesen azt, ami már közhely is, hogy a belpolitikát kell erőssé, hatalmassá tenni és hogy demokráciát kell teremteni Magyarországon. Röviden kivánok szólani a keresztény demokráciáról, amelynek jegyében tulajdonképen megindult az első és második nemzetgyülés és amelytől nagyon erős elhajlások történtek. Keresztény demokrácia alatt azt értem, hogy a keresztény dolgozó erők, a munkásság, iparosság, a tisztviselőtársadalom számára, mindenki számára, aki akár agyának, akár kezének munkájával keresi kenyerét, gazdasági boldogulása és elhelyezkedése biztositassék. A mostani kormányzat alatt azonban azt látjuk, hogy e tekintetben semmi sem történt. Kizárólag csak a keresztény jelszó hangoztatásánál maradtak, holott nem erre van szükség, hanem alkotásokra és tettekre. Valahogy ugy voltunk, mint azzal az arab közmondással, hogy: Hallom ugyan a malom zörgését, de nem látom a lisztet. A magyar kormány is, minél többet beszélt a keresztény demokráciáról, annál inkább adós maradt keresztény demokratikus tényekkel. Állandóan beszéltek róla, ugyannyira, hogy végre a parlament népszerütlensége is azért következett be és a keresztény politika csődje is azért tárult fel a maga borzalmasságával, mert a szólamok és a politikusok hitelüket vesztették.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ennek a keresztény demokráciának, mint mindenütt a világon, itt is az alapja, — ez lehet talán egyeseknek kellemetlen — ismételten alához és hangsúlyozom: az általános titkos választójog. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mindaddig, amig Magyarországon a politikai boldogulás alapja meg nem változik, amig ezt a fundamentumot meg nem alkotjuk, amelyen egy uj elindulásnak kell következnie, sem a földbirtok, sem a szociális kérdések, sem a külpolitika tekintetében eredményes munka megindulni nem fog. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Én abban a pillanatban, amikor az első nemzetgyülés végén láttam azt a merész taktikázást, azt a rettenetes cinikus taktikát, amelyet az akkori kormány alkalmazott, hogy az első nemzetgyülés még a titkosság kérdésében se foglalhasson állást, tudtam, hogy Magyarországon a demokratikus haladásnak egyelőre befellegzett. Amig ez a demokratikus haladás nem tud magának utat vágni és a választások erejével a közvélemény nem tudja a kormányzatot rákényszeriteni arra, hogy visszatérjünk oda, ahonnan elindultunk, hogy t. i. az általános, titkos választójog törvénybe iktattassék, mindaddig sem a földbirtok megoszlása tekintetében, sem az adórendszer kifejlesztésében progressziv adók behozatalában, szociális kérdések megoldásában, a munkanélküliség megszüntetésében, a lakásépitésben, a népoktatás intenzivebbé tételében stb., szóval ezekben az égető nagy kérdésekben lényeges változást, haladást ettől a kormányzattól, ettől a parlamenttől nem várhatunk. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Az az érzésem, hogy a kormánynak külpolitikai tekintetben ez a szürke politikája, ez a tartózkodása és mindentől való visszavonulása nagy kárára volt az országnak és ha ezt igy folytatja, akkor csak további károkat okoz vele az országnak.

A magyar nemzet önérzetét és büszkeségét meg kell erősiteni, mert minden cselekedet alapját az önérzet és a büszkeség adja meg s mikor az önérzetet és a büszkeséget erősitem meg, akkor ezzel nem szavalmányokat, frázisokat, irredenta jelszavakat akarok kifejezni, hanem cselekedeteket. A népnek jogot kell adni, mert ha a nép a szerb területen azt látja hogy ott titkosan szavazhatnak, ellenben a magyar területen nem, ugy ennek konzekvenciáját levonják és hiába megy oda Demosthenesz, akiről most Clemenceau könyvet irt, vagy akár Julius Caesar vagy ennek a parlamentnek legjobb népszónoka is: nem tud olyan lelkesitő beszédet mondani, amellyel a nép lelkéből a bizonytalanságot ki tudná ölni és a nép körében a kormány iránt rokonszenvet tudna szerezni.

A nagy Andrássy Gyula — gróf Andrássy Gyula apja — mondotta: »Ha valakiről biztosan tudom, hogy engem az árokba akar lökni, akkor én az árokparton karöltve megyek azzal.«

Ezt citálom a ministerelnök urnak, akinek diplomáciai képességei előtt meghajlok. An-

nak elenére, hogy mély szakadékok választanak el bennünket a csehektől, románoktól és szerbektől, ezt az id. Andrássy-féle mondást figyelemmel kell kisérni és ennek fülében kell csengenie. Kossuth Lajos nem külpolitikai, hanem még belpolitikai kérdésekben is azt mondotta, hogy ha demokratikus megerősödésről van szó, akor Magyarországnak még az ördöggel is szövetkeznie kell.

Kossuth Lajoshoz és Andrássy Gyulához kell tehát visszatérni az igazságokért, mert azok az elvek, amelyeket ők vallottak, ma is feltétlenül igazak. A kormánynak tehát mindenféle féltékenységet és indulatot félre kell tennie és az utódállamokkal olyan atmoszférát kell megteremteni, amelyből az ország gazdasági és szociális szempontokból hasznot huzhat.

Külpolitikai tekintetben ütött az utolsó óra. Tisztáznunk kell, hogy a minket körülvevő államok tábora milyen feltételekkel hajlandó velünk megegyezni? Vannak ugyan, akik a megegyezés lehetőségét tagadják és kétségbevonják, azonban ezzel le kell számolni, és végre eredményes, komoly reálpolitikát kell csinálni, hogy az összhang és a gazdasági egyetértés ezekkel az államokkal megteremtessék.

Ha mi nem panaszkodunk, akkor katasztrófánkat és fuldoklásunkat nem veszik tudomásul. Minél nagyobb zajt és hangot adunk, annál inkább tudomást vesznek rólunk.

Griger igen t. barátommal szemben, akit nagyra becsülök, nem abban látom az irredentizmus lényegét, hogy itt a magyar nemzetgyülésen kell öszehangolódni az irredentizmus szolgálatára, hiszen nem lehet egy magyar ember, egy magyar államférfi sem annyira megátalkodott gonosztevő, hogy azt mondaná: nem kell irredenta és nem akarja az ország területét visszaszerezni. Azokat a beszédeket, amiket Griger képviselőtársam az irredenta velleitásokról mondott, a külföldnek kell elmondanunk, különösen az ellenséges államoknak. Gyermekeinknek idegen nyelveket kell tanulniok, külföldi lapokat kell járatnunk és külföldi összeköttetéseket kell szereznünk. Amikor idegen államférfiak és politikusok jönnek ide az interparlamentáris unio ülésére, akkor már ott kell hogy legyen 30 vagy 40 képviselő, akik előre betanult és előre megszerkesztett francia, angol vagy német nyelvü beszédekben folyton csak ezt mondják és statisztikai adatokat sorolnak fel a megcsonkitott Magyarországról, Buday László könyvéből szabadon.

Ezzel szemben azt hallom, hogy Lukács György igen t. képviselőtársam nagyszerü akcióját nagyon kevesen támogatják, még az arisztokraták részéről is, pedig a magyar állam sokszor meg nem érdemelt módon siet a segitségükre birtokuk megvédelmezésével. Arisztokratáink nyelvtudásukkal és összeköttetéseikkel nem sietnek a külpolitika szolgálatába állani és nem mennek ki a maguk költségén a külföldi követségekre, külföldi összejövetelekre, hogy a magyar nemzet igazát hangoztassák. Nem tudom, hogy közülök hányan jelentkeztek, hogy a legközelebb megtartandó interparlamentáris unió konferenciájára elutazva, ott a magyar irredentizmus szolgálatában beszédeket fognak mondani. Ezt a kérdést meg kell oldani és nem szabad engedni, hogy arisztokratáink távol tartsák magukat ettől a munkától, amelyre elsősorban ők volnának hivatva. Távol tartják magukat ettől a munkától épugy, mint ahogy nem nagyon igyekeztek a szegény munkás- és tisztviselőgyermekeket a nyaraltatási akció keretein belül birtokaikon belül elhelyezni, hanem örömmel vették tudomásul, hogy a hollandi, svájci és belgiumi kereskedők és hivatalnokok fogadták magukhoz a magyar gyermekeket, (**Zsirkay János:** A háboru alatt az osztrák gyermekeket befogadták, mert ezért Bécsből elismerést kaptak!) hogy egy kis tejet, jó levegőt szerezhessenek maguknak.

Az volna a keresztény politika, hogy ezeket a kérdéseket mélyen átéreznék és ha minden társadalmi osztály részéről látnánk azt az akaratot és szándékot, amit szociáldemokrata képviselőtársaim részéről látunk, hogy nemzetközi szervezeteikben állandóan hangoztatják Magyarország feldarabolásának igazságtalanságát és a trianoni béke megváltoztatásának szükségességét. Az arisztokráciának szintén ezt kellene csinálnia, mert hiszen a nagytőkének épen ugy, mint a szegénységnek, a proletárságnak, meg vannak nemzetközi összeköttetéseik, sőt még inkább, mert könnyen megfogható fogantyujuk van: rengeteg összeköttetés. Áldozatokat kellene hoznia azért, hogy a külföldön olyan közvélemény alakuljon ki, amely foglalkozik Magyarországgal s amely végeredményben rákényszeritené a nagy- és a kisentente államait, hogy a trianoni békét vegyék revizió alá.

Mi abban a véleményben vagyunk, hogy nem fizetünk jóvátételt, azaz fizetünk jóvátételt, de még pontosan nem tudjuk megállapitani, hogy mennyit. A szanálási törvényt annakidején a kormány rákényszeritette az országra és — amint emlékezetes, — az volt az indokolás, hogy olyan uj gazdasági fellendülés fog támadni, amilyen még nem volt és hogy a jövő érdekében meg kell hozni az áldozatokat és el kell fogadni a jegyzőkönyvet aláiró államok hozzájárulását. Ugyancsak benne volt, hogy a szerbeknek hány vagon szenet és mennyi kocsit kell szállitanunk. A románoknak is voltak ilyen kikötéseik, de azért tulajdonképen egy teljes és tökéletes elszámolást nem kaptunk, hogy mi az, amit ellenszolgáltatásképen az utódállamoknak fizetnünk kell. Szükség volna arra, hogy ezt is pontosan tudjuk és az időpontot is tudjuk, hogy ezt az adósságot szét tudjuk osztani és az ország lakosságával is meg tudjuk azt kedveltetni.

A diplomáciai szolgálatnál ne legyen az előkelő dilettantizmus a kiinduló principium, hanem kizárólag az, hogy valaki mennyire alkalmas erre a diplomáciai szolgálatra. Mikor ezelőtt másfél évtizeddel kitört az első balkáni háboru, tudjuk jól, hogy akkor diplomáciánk milyen kudarcot vallott, mert a balkáni öt államnak kész volt a szövetsége egymás támogatására és a mi diplomáciánknak erről nem volt tudomása. Olyan diplomáciai kart kell létesiteni, amely nemcsak oroszlánvadászattal, előkelő zsurokon való megjelenéssel, nemcsak a ruhadivat fentartásával és tökéletes kifejlesztésével foglalkozik, hanem gazdasági és szociális kérdésekkel, az országok gazdasági ügyeinek ismertetésével és az ország gazdasági életének tökéletes feltárásával is.

Szükségesnek tartanám, hogy a mi diplomáciánk egyuttal kereskedelmi kérdések lebonyolitásával is meg legyen bizva, hogy igy mennél több alkalma legyen annak az országnak minden rétegét megismerni és annak az országnak minden dolgával foglalkozni. Necsak azért menjen valaki ki és ne csak azért fizessen a szegény tönkretett ország óriási összegeket külpolitikai célra, a követségek fentartására, hogy ott előkelő életet éljen, hangversenyekre és díszelőadásokra járjon, dísz-

lakomákat rendezzen egy-egy napon, amikor más államok követei is megjelennek ott, hanem ellenkezőleg gyakorlati haszna és értelme kellene hogy legyen azoknak a költségeknek, akár főur, akár pedig polgáremher vállalkozik annak a követségnek vezetésére vagy szolgálatára. A cél az volna, hogy ezek az urak reális hasznot jelentsenek az országnak, ismertessék meg Magyarország szociális és gazdasági helyzetét, geográfiai, etnográfiai és technikai haladását, nemzetközi vásárokat létesitsenek, igyekezzenek a magyarországi ipari termékeket abban az országban elhelyezni, szóval ügynökei és ideális értelemben igazi kifutófiui legyenek a magyar gazdasági érdekeknek. Ezenfelül a banketteken ékes francia stilusban, a stilvirágok koszoruba fonásával is folytathatják működésüket, hogy ugy tegyenek, mint ahogy Talleyrand mondotta a diplomáciai művészetről, hogy az nem egyéb, mint a gondolatoknak szavakkal való eltakarása és megtagadása. Nekünk tehát a külpolitikai akcióknál gazdasági veszedelmeket kell elháritanunk, az érdekelt szálakat kell megszereznünk és földeritenünk és rokonszenveket kell Magyarország iránt támasztanunk.

A külpolitikának alaptétele legyen az őszinteség és a magyar érdekek szolgálása. Szükségesnek tartom kimélyiteni a szövetséget a lengyelekkel, szükségesnek tartanám a demokratikus országokkal a barátságos viszony fentartását és aláhuzását. Szükségesnek tartanám, ha valamiképen most a frankbotrány után is, főleg Franciaországgal megteremtenénk egy olyan harmóniát, amely nélkül ma Közép-Európában nehéz egy országnak boldogulni. Ott van kezünkben Millerand kisérőlevele. Millerand ugyan ma nem olyan nagy személyiség Franciaországban, amilyen volt annakidején, mikor azt a levelet aláirta, mindazonáltal van egy erkölcsi zálog a kezünkben és ennek a levélnek birtokában meg lehet indiuani az akciót, hogy a trianoni békét megváltoztassák.

T. Nemzetgyülés! A kormányt támogató képviselő urak közül egyik képviselőtársam beszélt arról, hogy a jugoszláv és olasz érdekeltséggel kell egy politikát bevezetni, amiből én azt látom, hogy a kormány komolyan foglalkozik ilyen orientációval. Ezt az orientációt, amely Rómát, Belgrádot, Párist, esetleg Páris kihagyásával ezt a két nagyvárost és Budapestet akarná közös nevezőre hozni, mindenesetre olyan dolognak tartom, amely különösen katonai és gazdasági tekintetben Magyarországnak nem volna ártalmára. Még ha egy ilyen akciónak megindítása, időközben valamilyen szerződés utján elsekélyesedik, vagy felfordul is, még azt is elviselem és megértem, csak azt akarnám, hogy a kormány csináljon már valamilyen akciót, orientálódjék valamilyen tekintetben, mert a teljes tétlenséget, energiátlanságot, megnyugvást és mozdulatlanságot halálnak tartom. Minél több ideig tartja béklyóban ez a lelkeket és az ország politikáját minél tovább tartja ebben a mozdulatlan állapotban, annál nagyobb veszedelmet jelent ez az országra nézve.

Ezzel a külpolitikai kérdéssel kapcsolatban bátor leszek rámutatni arra, hogy gróf Széchenyi Viktor képviselőtársam őrgróf Pallavicini György képviselőtársunk beszéde alkalmával, mikor arra kérte a kormányt, hogy vádjainak tisztázása tekintetében állitsa őt a biróság elé, a vádlottak padjára és inditsa meg vele szemben a birói eljárást, azt kiáltotta közbe, hogy: »Ez egy magyar főur! Ilyen magyar főurakból nem kérünk!« Én nem kivánnám a magyar főurak egymásközti harcát elintézni, de egy dolgot feltétlenül szükségesnek tartok hangsúlyozni, és ez az, hogy az igazság felderitése soha ellenkezésbe nem jöhet a magyar érdekekkel. Csak azt mondom, hogy bár Jósika Sámuel 1848-ban egy előteresztést inté zett a bécsi kamarillához, melyben javaslatot tett arra vonatkozólag, hogy Magyarországon Kossuth Lajos szabadságmozgalmát hogyan kell letörni és lehetetlenné tenni: fel kell lázitani Jellasichot és a nemzetiségieket s a nemzet szabadságmozgalmát lehetetlenné kell tenni. Ezt egy magyar ember tanácsolta, egy főur ezt a tanácsot egy magyar ember adta a osztrák császárnak, de azért, mert ez magyar ember volt, semmiféle okom nincs lelkesedni a báró Jósika Sámuel-féle magyar emberekért. Én azt mondom, hogy sokkal inkább szolgálták a magyar nemzet és a magyar nép érdekeit azok a mágnások, mint Batthyány és a többi mágnás, akik odaálltak Kossuth mozgalmához. Kossuth mozgalmának célja a magyar nép politikai és gazdasági felszabaditása volt ellenben Kossuth mozgalmának elgáncsolása a bécsi centrális hatalomnak volt a megerősitése.

Ha választani kell a két államférfiu között, Batthyány között, akit kivégeztetett a császár és báró Jósika Sámuel között, aki a császár kegyeit élvezte s akinek bizonyára néhány ordót is akasztottak a mellére, akkor minden megemlités és megjegyzés nélkül azt mondom, hogy Batthyány volt az, aki az igazság és a magyar nép érdekei mellett volt, mert odaállt a magyar nép érdekei mellé és a magyar mágnás szép vonásait épen abban látom, hogy ő osztályérdekeinek megtagadásával is mindig a magyar népmozgalmak mellé áll é azokat igyekszik támogatni. (**Dénes István**: Ritkák, mint a fehér holló!) Mint ahogy helytelenül cselekedett Szabó Sándor t. képviselő társam is, aki Andrássy Gyulának szemére vetette, hogy neki olyan rokona van, mint Károlyi Mihály, épen annyira helytelen volt gróf Széchenyinek a megállapitása is, hogy ő ilyen magyar főurból, mint Pallavicini, nem kér azért, mert ilyen politikát szolgál. Ma a politikai kérdésekben lehetnek felfogások, kell is hogy legyenek, ezek a felfogások összeütközhetnek, de hogy melyik politika szolgálta a ország és a magyar nép érdekeit, e tekintetben mi csak azt tehetjük, hogy rábizzuk majd a utókorra s az utókor fogja majd eldönteni azt hogy melyik politika volt igazán a magya nemzet érdekében való. Nekünk egymás politikai véleményét tiszteletben kell tartanunk é nem szabad olyan személyes invektivákka támadni valakit, mint amilyen támadásoka látunk itt a nemzetgyülésen, mert hiszen nem csak a szociáldemokrata képviselők ragadtatják el magukat beszédeik közben, hanem a arisztokrácia jelenlévő tagjai is a legélesebb személyes invektivákkal támadják ellenfeleiket. Ez a harc nagy harc és ha mindent lehámozok erről a nagy harcról, amely ma az el lenzék és a kormányt támogató pártok között folyik, végeredményében azt kell megállapitanom, hogy ez még sem csak nacionalista harc hanem a tőke és a munka harca s ha ebben a harcban néhány mágnást, — nagyon kevesek látok — aki azt mondja, hogy általános választójog kell, az arisztokraták támadnak, akkor én mégis csak azt mondom, hogy az ország érdekében ezek a mágnások nagyobb szolgálatokat tesznek, mint azok a mágnások, akik a

mostani kormányzatot kivánják alátámasztani. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

A tegnapi napon hosszas, nagy vita támadt a faluszövetség ügyes-bajos dolgairól és Drozdy Győző t. képviselőtársam olyan adatokat és tényeket hozott a nemzetgyülés elé, melyek megdöbbentették itt a hallgatóságot és amelyek bizonyára az ország lakosságának körében is nagy konsternációt fognak kelteni. Annakidején, mikor a faluszövetség megalakult, — el kell ismerni — ellenzéki képviselőket is felszólitottak, többek között engem is, hogy támogassuk ezt a mozgalmat. Mindaddig, amig egy olyan mozgalomról van szó, amely minden pártpolitikát kizár és tisztára csak társadalmi dolgok megalapitására törekszik, ezt a mozgalmat tudtam volna is támogatni, azonban megalapozása pillanatától kezdve láttam, hogy a kormány ezt a mozgalmat nagyobb mértékben támogatja, mint az olyan társadalmi egyesületeket, amelyek politikamentes akciókat folytatnak. Később napról-napra megerősödött ez a felfogásom, mert a megalakulásakor a közigazgatást kirendelték, hogy teljes gőzzel támogassa a faluszövetség mozgalmát, a jegyzőket felszólitották, hogy álljanak oda és támogassák ezt a mozgalmat, szóval olyan szinezetet, olyan hivatalos patinát adtak az egész dolognak, hogy meg lehetett állapitani, hogy ezt tulajdonképen a hivatalos Magyarország csinálja társadalmi keretek és zászlók alatt azért, hogy később majd ennek a politikai gyümölcsét a maga részére biztositsa. Ehhez joga van a kormánynak és a tisztelt túloldalnak, mert hiszen mi pártunk is és mindenki igyekszik, ha nem engedik meg hivatalos szinezet alatt a szervezkedést társadalmilag, vagy ha igy és más uton nem megy, akkor mint Gömbös t. képviselőtársam mondta, ha a föld felett nem engedik meg, akkor a föld alatt fog folyni a szervezkedés és akkor az őskeresztények mintájára a katakombákban fogja ő is a szervezkedést folytatni. De ahhoz nem tudnék hozzájárulni, hogy a kormány olyan társadalmi mozgalmat támogasson és olyan egyesületet segélyezzen, amely 29 tisztviselőt tart, és amely sorsjegyakciót kezd, amely akkép alakul, hogy 200.000 darab sorsjegyet á 25.000 koronáért bocsátanak ki s ezeket nemcsak ügynökök, hanem lelkészek, jegyzők, főszolgabirók is árulják s kényszeritik az embereket arra, hogy mikor bemennek egy bizonyitványt kérni a községházára, sorsjegyet vegyenek, t. i. azt mondják nekik: Ha aláirom de tessék egy ilyen sorsjegyet venni. Kénytelen az illető venni, nem fog ezért összeveszni a jegyzővel, akinek alkalma van minden áldott nap kellemetlenséget szerezni annak a szegény polgárnak s természetes, hogy a fok alatt meghajolva veszi meg az a szegény ember, aki valami ügyes-bajos dolgáért be van idézve a főszolgabirói hivatalba, azt a sorsjegyet.

Amikor azt mondja neki a főszolgabiró, hogy egyen ebből István gazda egypárat, hadd szerjen maga is egy zenélőórát vagy egy automobilt, ugy sincs a falunak automobilja. Ezek az emberek nem mernek ellenkezni, megveszik a sorsjegyet. Öt milliárd értékü sorsjegyet árultatok igy el, és ebből nyereménytárgyakra egy egy milliárd, marad tehát négy milliárd. Négy miliárd 45%-a 1800 millió; ezért bármely bank megvásárolta volna a sorsjegykoncessziót, s maradt volna még 2 milliárd 200 millió korona propaganda és pártcélokra. Ezzel szemben a Faluszövetség kapott összesen 60 millió koronát! Innen tehát hiányzik még egy óriási összeg. **(Dénes István:** Mennyi adót fizetnek, pénzügyminister ur?) 2140 millió korona, vagyis több mint 2 milliárd. Hol van ez a pénz? A Faluszövetség csak 60 milliót kapott. **(Wild József:** Hány sorsjegyet adtak el?!) 200.000 darabot adtak el! **(Wild József:** Annyit nyomtak, de nem annyit adtak el!) Nagyon helyes, hogy kételkedik igen t. képviselőtársam, mert meg kell tudni, hogy valóban mennyit adtak el és mennyi pénz folyt be. **(Hegymegi-Kiss Pál:** És miért maradt el a huzás? — **Dénes István:** Nem ezen mulik! A Faluszövetség ezzel nem foglalkozhatik! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Kiss Menyhért: 1700 millió korona óriási összeg, hiszen ebből a hadikölcsönkötvényeket nagyszerüen ki lehetne elégiteni. **(Temesváry Imre:** Ugyan! Ugyan!) Hát miért nem ezzel foglalkozunk és miért sorsjeggyel? Kajászószentpéteren éjjel-nappal tépik a hajukat az emberek, hogy mikor fogja leszállitani az automobilt a Faluszövetség, mikor kapják meg a különféle porcellánszobrokat, disztárgyakat és a traktorokat s ehelyett folyton kitolódik a huzás ideje! Már ott követték el a hibát, hogy nem lett volna szabad megengedni a Faluszövetségnek, hogy ilyen sorsjegyakciót rendezzen. **(Csöngedy Gyula:** Vagy tisztességes dolog a sorsjáték vagy nem! — **Hegymegi-Kiss Pál:** A Faluszövetség alapszabályaival ellenkezik! — **Csöngedy Gyula:** Ezt nem tudom! — **Dénes István:** Felolvasta tegnap Drozdy t. képviselőtársunk! Nem lehet ilyen üzérkedést csinálni egy minister elnöklete alatt. — *Zaj.* — *Elnök csenget.)*

Ha már alapszabályellenesen működnek és kénytelenek sorsjegyakciót is csinálni, miért nem tartják be azokat az elveket, amelyeket állandóan hangoztatnak itt is, hiszen keresztény intézmény az egész Faluszövetség, miért adják hát oda két zsidónak a dolgot, hogy a tényes hasznot zsebrevágja, vagy ha odaadják, miért nem mondják meg nyiltan, hogy le kell zárni azt az irányzatot, amely állandóan hangoztatja a keresztény jelszavakat, de tényeivel mást mutat?

Amikor megkérdeztek választóim, hogy milyen alapra helyezkedjenek a Faluszövetséggel szemben, — ezt szükségesnek tartom leszögezni, mert egyik képviselőtársam kételkedett ebben — én megmondtam, hogy menjenek el, iratkozzanak be. Azt mondtam: Minden szövetség és egyesülés jó, és minden egyesülést fel lehet használni a nép javára, ha jók a vezetők. Ha traktorokat adnak, fogadják el, ha épitési anyagot adnak, fogadják el, hiszen kevesen vannak az olyan intézmények és egyének, akik egyáltalában adni akarnak valamit. Ezzel szemben azonban az történt, hogy még anyag sincsen. Azt mondotta az egyik képviselő ur, illetőleg azt irta a kerületbe, hogy a tárgyakat kizárólag csak a Faluszövetség tagjai fogják megkapni. **(Dénes István:** Ugyis van!) Ez igy van, mert hiszen ott van az a 76 milliárd korona, amit megszavaztunk s amelyre nézve van egy osztály a földmivelésügyi ministeriumban, amely Kislakásépitő Szövetség névre hallgat.

Megtudtam, hogy ennek a szövetkezetnek tagjai kapják az anyagot és ez nemcsak a Faluszövetség tagjainak ad, hanem az Iparosszövetség tagjainak, az Okh. tagjainak is és mindazoknak a testületeknek, amelyeket az előljáróságnál bejelentenek, mint olyanokat, amelyek épiteni akarak. Mindig az igazságot és sohasem a hazugságot kell hirdetni; azt kell mondani, hogy a Faluszövetség tagjai is kapnak épitőanyagokat, de nem szabad azt hirdetni,

hogy csak a Faluszövetség tagjai. Különösen, amikor olyan hangulat jelentkezik, hogy az illetők csak akkor kapják meg az építési anyagokat, ha a választásoknál a Faluszövetségben szereplő képviselőjelölteket fogják szavazataikkal támogatni. Én nem félek ettől, mert akinek éles betekintése van Magyarország politikai életébe és a most megszavazott 10 millió aranykorona szétosztásába, annak gondja lesz arra és nekem is gondom lesz arra, hogy megtudjam, milyen igazság szerint történik a szétosztás; és ha azt látom, hogy pártpolitikai szempontokat fognak érvényesiteni, én leszek a legelső, aki a legélesebben és minden áldott nap ide fogom hozni ezt az ügyet a nemzetgyülés elé. Arra kérem tehát azokat a képviselő urakat, akik benne vannak a Faluszövetségben, hogy teljesen igazságosan igyekezzenek hiveket toborozni eszméik számára s ne tekintsék ellenséges hadállásnak az ellentábort, mert ott is falusi emberek vannak csoportositva; igyekezzenek alkotni, de ne ugy, ahogy a sorsjegyakciót csinálták, amely borzalmas botrányba fult bele. Ezzel csak önmaguknak és az intézménynek csinálnak kárt és csak az ellenséges tábornak csinálnak óriási politikai hasznot.

Még a honvédelmi tárcával kapcsolatban leszek bátor egy-két kérést intézni a kormányhoz. Morus Tamás Utopia című regényében azt mondja, hogy aki az állam dolgaival az arrahivatott gyülésen kivül foglalkozik, halállal büntettetik. Ebben benne van, hogy politikai gyülésen lehet politikai kérdésekkel foglalkozni. Nem szeretem, ha a mi drága, kedves kis katonaságunk dolgaiban politikai szempontokat érvényesítenének. Ez az intézmény, amely olyan szépen van elgondolva és amely a magyar vitézségben, régi magyar tradiciókban gyökerezik, olyan intézmény legyen, amely előtt minden polgár le kell, hogy vegye a kalapját. Azt látom, hogy Németországban, ahol a kormányzat egy nagyon erős szociáldemokrata párt támogatásával működik, fontos kérdésekben — pl. most is, az orosz-német szövetség megteremtésében — az összes pártok találkoznak egymással. Azt szeretném, ha nemcsak külpolitikai kérdésekben, hanem ilyen fontos védelmi kérdésben is mindannyian egyet tudnánk érteni. Azt kérem a minister urtól, — nem tudom, mennyire tudja befolyását érvényesiteni — hogy a Vitézi Szék gyülésein ne adjanak ki olyan jelszót, hogy aki fel van véve vitéznek, az nem mehet el ellenzéki képviselők gyülésére, mert ott megmételyezik a lelkét. Én egyáltalában nem tudok róla, hogy mi mételyt hordoznánk zacskókban, vagy hordókban és baktériumokat terjesztenénk a magyar nép között. Katonai és védelmi tekintetben minden magyar embernek ugyanazon az álláspontou kell lennie. Aki azt a felfogást terjeszti, hogy az ellenzéki képviselőket ördögöknek kell tekinteni, akinek beszédét nem szabad meghallgatni, az politikát visz ebbe az intézménybe, ahol pedig semmi szükség sincs arra, hogy pártpolitikai tendenciák harcoljanak egymással. Ennek az intézménynek szüziesen, tisztán honvédelmi célokat szolgáló intézménynek kell lennie és nekünk, kik megszavazzuk az adófilléreket és áldozunk erre az intézményre, erkölcsi kötelességünk vigyázni arra, hogy attól minden pártpolitikai szempont távoltartassék.

Borzasztóan fáj nekem, hogy ma is olyanféle hangokat hallok magasrangu katonatisztek részéről, amilyeneket hallottunk például akkor, amikor a régi Osztrák-magyar monarchia idején Kolozsváron katonatisztek az Ellenzék szerkesztőségében Bartha Miklóst, mert a magyar beszéd jogát megvédelmezte, összekaszabolták, levágták három ujját. És az akkori szoldateszka nem hogy megbüntette volna ezeket a katonatiszteket, hanem még magasabb állásokba nevezte ki, Bartha Miklós pedig csonkult kezével hirdette egész életén keresztül, hogy igy jár az, aki a régi osztrák-magyar hadseregben a magyar nyelv érvényesitéséért szót mer emelni. Nemzetgyülési képviselőben rosszindulatu ellenséges embert nem szabad látnia magasrangu katonatiszteknek. Nekünk nem lehet rossz szándékot és intenciót tulajdonitani, aki pedig ezt teszi, az nem magyar ember, ha katonatiszti ruha van is rajta, hanem ellensége az országnak. Mi ebben az intézményben igazságot, etikát keresünk, azt akarjuk benne megerősiteni és alátámasztani. A t. minister ur igyekezzék a polgárságot a katonasággal összehozni, a köztük levő esetleges differenciákat eliminálni, mert egyik a másik nélkül nem tud megélni. Hiszen a polgárság adófillérei nélkül nem tudjuk a katonaságot fentartani és a polgárság hogyan adja oda adófilléreit ennek az intézménynek, amikor ellenséges hangulatot tapasztal magával szemben.

Röviden foglalkoznom kell még azzal a nagy botránnyal, mely a honvédelmi ministerium révén pattant ki és amely olyan kellemetlen hangulatot váltott ki. Engem rendkivül bántott a honvédelmi minister urnak az a nyilatkozata, hogy *(olvassa)*: »Az egész kérdésben az a leglényegesebb és legörvendetesebb momentum, hogy a kincstárt károsodás nem érte, mert még idejekorán rájöttünk arra, hogy visszaélések készülődnek.« Mondja ezt az igen t. minister ur az elemi iskolában, vagy dedóban, de ne nekünk. Hasonló beszéd hangzott el annak idején Vass népjóléti minister ur ajkáról is, amikor szóvátettem a Bethlen-udvar építési költségeinek óriási arányait, s amikor a minister ur azt mondta: Kérem, én mint minister, átnéztem az összes számadásokat, minden számadást rendben találtam és megállapitottam, hogy a kincstárt semmiféle kár nem érte.

Hogy érte-e, nem érte-e kár a kincstárt, erre nézve idézem a vele egy pártban lévő Petrovácz t. képviselőtársam beszédét, aki mint épitész szakszerü adatokkal bebizonyitotta, hogy körülbelül 50 milliárd kár érte a kincstárt, mert ennyivel olcsóbban lehetett volna megépiteni a Bethlen-udvart. Ugyanez a felfogás érvényesül most a minister ur részéről a Munkácsy-utcai Steinmetz-féle házvásárlással és ráépitéssel kapcsolatban. Erre is azt mondja a minister ur, hogy: Átnéztem a számadásokat én is, a számvevőség is, és mindent rendben találtunk. A mérnök dolgait a mérnök-szakemberek találták rendben, a kincstárt károsodás nem érte.

Ez mégis a legkönnyebb elintézési módja ennek, de én megmondom, hogyan érte ennél a szénapanamánál károsodás a kincsárt. Mindazzal a pénzzel, amit megvesztegetésre fordítottak, drágábba került a szállitás, és ezt a pénzt az adófizető polgárok zsebéből emelték el. Mert ha az igen t. honvédelmi minister ur rendesen árlejtést hirdet, meghallgatja a kereskedők ajánlatait és az árlejtés után a szállitással a legolcsóbb ajánlattevőt fogja megbizni; ha semmiféle protekciót nem enged érvényesülni, ami az egyetlen feltétel ahhoz, hogy valóban a legolcsóbb ajánlattevő kapja a megbizást: ebben az esetben számtalan milliárd megmaradt volna. De amikor nem tarta-

nak árlejtést, hanem a Haas kapitány ur által protezsált részvénytársaságnak adják oda a megbizást, akkor természetes, hogy ők elfogadják a megbizást, és ha ők ajánlatot tesznek, ebbe óriási összegeket kalkulálnak bele, azokat az összegeket is, amelyekből ők maguk veszik le a száz- és százmilliókat. Ennek a protekciós rendszernek fentartása az állami szállitásoknál valóságos merénylet, a leghitványabb merénylet az adófizető polgárok érdekei ellen. Valóságos merénylet az ország népe és a kincstár ellen, mert a legkorrupciósabb, legszomorubb és legbüntetendőbb uton és módon szedik ki a pénzt az ország népének zsebéből és ezt meg nem engedett módon olyan emberek vágják zsebre, akik erkölcsi botlás utján jutnak ehhez az összeghez.

És mit tapasztalunk? Azt tapasztaljuk, hogy alakitanak szövetkezeteket, bankérdekeltségeket, és ezekben foglalnak helyet emberek, akik kijárják, hogy a honvédelmi ministerium a megbizásokat az ilyen kiszemelt kedves embereknek adja. Ezekben nemzetgyülési képviselők igen szép számban foglalnak helyet. Vártam volna, hogy azok a képviselő urak, akik az Avena részvénytársaságban érdekelve vannak, már tegnap felállnak és maguk ellen összeférhetetlenséget jelentenek be. (**Sütő József:** Van eszükben!) Ha összeférhetetlen egy képviselő, aki valakinek kitüntetést ajánl, ha helyes az ilyen kitüntetés iránt érdeklődni és erre vonatkozóan megállapitani az összeférhetetlenséget, még akkor is, ha az közérdekből történt és katonai érdemeket kivánnak jutalmazni, akkor nem lehet részvénytársaságokba beállani nemzetgyülési képviselőknek és kijárni a kormánynál megbizatásokat, s ezért milliókat és milliókat zsebrevágni és milliárdokkal megkárositani az államkincstárt, ennél nagyobb összeférhetetlenséget nem tudok elképzelni. (**Halász Móric:** Kérdés, hogy kijárak-e?) Ha nem járták volna ki, egészen biztos, hogy nem kapta volna meg a szállitást az igen tisztelt Haas ur.

Elnök: A nemzetgyülés becsülete és tekintélye megköveteli, hogy a képviselő ur megnevezze azokat a képviselőket, akikre célzott, mert ha a képviselő ur ezt nem tenné, minden egyes képviselő ur ez alá a vád alá kerülhetne. A képviselő urnak tehát erkölcsi kötelessége megnevezni azokat a képviselő urakat, akikre gondolt. (*Mozgás a baloldalon.* — **Szilágyi Lajos:** Csak sugjatok!)

Kiss Menyhért: Nem kell sugni, mert tegnap az Esti Kurirban, ma pedig a Népszavában negyan a névsor. Mihelyt megkapom az ujságot, fel fogom olvasni. (*Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! A képviselő ur tehát azt a vádat, amelyet a gyorsirók feljegyeztek, meghatározott képviselőkre értette.

Kiss Menyhért: Igen.

Elnök: Akkor mint elnök ezt tudomásul veszem és összeférhetetlenségi bejelentésnek tehet helye a képviselő ur részéről.

Kiss Menyhért: Azokat a neveket, amelyek a sajtóban benne voltak, feltétlenül fel fogom olvasni, amennyiben megkapom most a lapot; amennyiben pedig nem kapnám meg, ugy bezédem után fogok ujból jelentkezni, hogy összeférhetetlenséget jelentsek be. (**Dréhr Imre:** Olvastuk mi is azoknak a névjegyzékét, akik lemondtak!) Ez is sajátságos eset, hogy amikor a vállalatnál kipattannak a botrányok, gyszerüen lemondanak és otthagyják a vállalatot. (**Dréhr Imre:** Tessék tovább is olvasni, nikor mondtak le! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! A képviselő ur megigérte, hogy még beszéde folyamán meg fogja nevezni azokat a képviselő urakat, akikre célzott.

Kiss Menyhért: Ezt a felfogást, amelyet Dréhr Imre képviselőtársam képvisel, hogy ezek már lemondottak, tehát nem tartoznak felelősséggel... (**Dréhr Imre:** Nyilatkozatot tettek. Már három éve lemondtak!) ...azért, ami történt, nem osztozom. Meg kell állapitanom, hogy azok a képviselők, akik az Avena részvénytársaságban benne voltak...

Elnök: A képviselő ur nemcsak azt mondta, hogy benne voltak, hanem hogy megkárositották az államot. Ezt mondta.

Kiss Menyhért: Én azt mondtam és fentartom, hogy ezeket a munkálatokat nem tudták volna a maguk részére másképen biztositani és megszerezni, csak azáltal, hogy igy alakitották meg az igazgatóságot. Én azt nem...

Elnök: Csendet kérek! A képviselő ur egészen más dolgokat mondott, és mindenesetre a képviselő ur köteles helytállni a gyorsirói jegyzetekben foglaltakért.

Kiss Menyhért: Megnyugtatom az igen t. elnök urat, hogy amit mondtam, feltétlenül állni fogom. Annakidején a Magyar-Amerikai Banknál is bejelentettem bizonyos esetet és teljes sikerrel végződött a dolog az elnök ur javára. Itt is, amit a gyorsirói jegyzetek szerint mondottam, feltétlenül fentartom és kifogásolom azt, hogy részvénytársaságokban, amelyek az állammal elszámolási viszonyban vannak, képviselők helyet foglalhassanak. Sőt az én etikai érzésem szerint még olyan részvénytársaságokban, amelyek az állammal nincsenek elszámolási viszonyban, sem lehet képviselőnek helyet foglalnia, mert akkor a képviselő kritizálási joga megcsorbul, pedig ez az ő természetes kötelessége; megcsorbul, ha az érdekeltségekben helyet foglal.

És ha már benne vagyunk a közéleti tisztaság kérdésében, menjünk egy lépéssel tovább. Gaal Gaston képviselőtársam már számtalanszor kifogásolta azt, hogy magasrangu állami tisztviselők helyet foglalnak egyes vállalatokban, mert ez az állam érdeke ellen van. Bár több képviselő ur azt mondja, hogy ők épen az ország érdekében vannak ott, én ezt kifogásolom és helyénvalónak nem tartom, mert azt tapasztaltam, hogy amikor az ország érdeke a részvénytársaság érdekével összeütközésbe kerül, kérdés, hogy az illető főtisztviselő urak melyik érdek mellé fognak állani, az állam vagy a részvénytársaság érdeke mellé. Minthogy ismerem a kenyérigazságot és a honorárium, a jutalomigazságot, hogy az emberek annak a dalát éneklik, akinek a kenyerét eszik, — hogy magyarul mondjam ezt a német citátumot, — azt hiszem, sokan, ha nem is száz, de legalább 98%-a a részvénytársaság mellé fog állani. (**Dréhr Imre:** Mondjanak le az összes tagságokról!) mert ettől kapja a tiszteletdijat és ezt végre is meg kell szolgálni. Tehát törvényt kell hozni és a kormánynak állást kell foglalni a tekintetben, hogy képviselőnek nem szabad az állammal ilyen viszonyban álló intézmény vagy bank igazgatóságában helyet foglalni, azonkivül a magasabb állami tisztviselőknek és a kisebbrangu állami funkcionáriusoknak szintén tiltsák meg, hogy a gazdasági vállalkozásoknál, bankoknál, vagy más intézményeknél nagy honoráriumok mellett állást vállaljanak. (**Dréhr Imre:** Meg van rá a törvény! Csak nem hajtják végre!) Gaal képviselőtársam annak idején egész névsort olvasott fel, államtitkároktól lefelé rengeteg nevet és ezzel akarta bizonyitani a nemzetgyülésen

azt, hogy ezek elfoglalják a magasabb pozíciókat és én nem igen tudom, hgy azóta e tekintetben változás állott volna be. Ugy tudom, hogy az illető ministeriumok tisztviselői ma is benne vanak ezekben a gazdasági vállakozásokban és az illető ministerek nem kényszeritik őket arra, hogy a vállalatokból kivonuljanak.

Igen t. Nemzetgyülés! Vagyok bátor a mai Pesti Naplóból ezeket a neveket felolvasni *(olvassa):* »Az ellenzék tudomása szerint az Avena részvénytársaságban igazgatósági tag az egységes párti képviselők közül Almásy László, Temesváry Imre, Petrovics György, Madschall Ferenc és Platthy György.« (**Dréhr Imre:** Olvassa végig! Hogy mikor lettek törölve! Ez a lényeges! — *A szónok tovább olvas):* Marschall Ferenc, a Pesti Napló munkatársának e kérdésben a következő nyilatkozatot tette: »Az Avena a Kisbirtokoson keresztül finanszirozta a Magyar Földbirtokosok és Földbérlők Szövetkezetét.« *(Felkiáltások jobbfelől: Tovább!)* Tehát ez van érdekelve. *(Tovább olvas):* »Mi 1923-ban lettünk az Avena igazgatósági tagjai, amikor ez még tisztán agrárszervezet volt.« *(Ugy van! jobbfelől.)* »Amidőn azonban a mult év őszén« — tehát 1925. év őszén, mig a képviselő ur azt mondta, hogy 1923-ban! — »az Avena átvette a katonai szállitásokat, akkor épen az összeférhetetlenségi törvényre való hivatkozással mi, kormánypárti képviselők valamennyien lemondottunk igazgatósági tagságunkról. Ez a cégbirósságnál is keresztül van vezetve.« *(Felkiáltások jobbfelől: Nohát!* — **Dréhr Imre:** Ez a lényeges! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! A képviselő ur igen súlyos, becsületbevágó és a parlament tekintélyét s erkölcsét mélyen sértő vádat emelt. Kénytelen vagyok még egyszer felvetni a kérdést, méltóztatik-e fentartani azt, amit itt az imént méltóztatot mondani ezekről a képviselő urakról?

Kiss Menyhért: Igen tisztelt Nemzetgyülés! Én azt mondom, ami tegnap benne volt a sajtóban. *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Nem azt mondta!)*

Elnök: A képviselő ur súlyos vádakat hangoztatott az imént; arra vonatkozólag intézek hozzá kérdést, hogy fenn méltóztatik-e azokat tartani? (**Létay Ernő:** Terrorizálnak!) Bocsánat, én nem terrorizálok! Köteles vagyok a házszabályoknak érvényt szerezni! (**Erődi-Harrach Tihamér:** A becsületet meg kell védeni a folytonos rágalmazástól! — **Sütő József:** Azt mondta, hogy benne voltak az igazgatóságban! — **Nagy Vince:** Akarjuk tudni! — *Zaj.)* Csendet kérek! A házszabályok ugy rendelkeznek, hogy ha az elnöknek tárgyalásközben, a beszédek folyamán, vagy bármely uton tudomására jutnak olyan dolgok, amelyek az összeférhetetlenségi törvénybe ütköznek, köteles az elnök azokról tudomást venni. *(Helyeslés.)* Azok, amiket a képviselő ur nem felolvasott, hanem a névsorral összekombinálva mondott, szükségessé teszik annak a kérdésnek feltételét, méltóztatik-e ezt a vádat fentartani, igen vagy nem? Mert nekem el kell járnom ebben a dologban.

Kiss Menyhért: Idehoztam, t. elnök ur, ezt a kérdést, mert azt elsőrendü közérdeknek tartom...

Elnök: Én a képviselő urral nem vitatkozom. Azt kérdem, fentartja-e vádját, igen vagy nem?

Kiss Menyhért: Vizsgálja meg a bizottság! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. — Zaj és felkiáltások jobbfelől: Tessék megmondani, fentartja-e, vagy nem?!* — **Nagy Vince:** Honnan tudjuk, hogy igazat ir-e ez az ujság? — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizsgálja k a bizottság!)* Mikor kapta meg az Avena megbizásokat, hogyan kapta meg? erre a kérdésre teljes világosságot kell vetni. *Ugy van a bal- és szélsőbaloldalon.)* Ennek az állapotnak végét kell szakitani! *(Ugy van! a szélső baloldalon.* — **Hegymegi-Kiss Pál:** Most má kiforszirozta az elnök!)

Elnök: Hegymegi-Kiss Pál képviselő ura ezért rendreutasitom! Én elnöki kötelességemet tljesitem. Azt hiszem, a Ház minden oldalán csak helyeselhetik azt, hogy amidőn a Házat általánosságban meggyanusitják, akkor én a vádat tisztázni akarom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kiss Menyhért: Legyen ennek már vége! Én a multkor a legszelidebben, a legobjektivebben beszéltem, talán a nevét sem emlitettem meg Marschall Ferenc képviselő urnak, aki a Viktoria-malom igazgatóságában szintén helyet foglalt. Akkor kijelentettem... *(Hegymegi-Kiss Pál közbeszól.)*

Elnök: Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur nem volt bent a teremben és nem hallotta azokat a súlyos vádakat, amelyeket Kiss Menyhért képviselő ur emelt. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Itt voltam. — **Nagy Vince:** Most ujabb súlyos vádakat emel ezt is ki kell vizsgálni!)

Kiss Menyhért:... amikor a Viktória malomkonszern összeomlik, egyszerre lemondanak az igazgatósági tagságról, és amikor mi itt szóvátesszük, hogy 200 milliárd koronát még sem kellett volna annak a Bachernek szanálására forditani s keressük az összeköttetéseket, hogy miért volt ilyen kedvenc gyerek Bacher Emil, akkor ezt azzal elintézni mégsem lehet, hogy lemondanak az igazgatósági tagságról. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ne tessék oda bemenni és egy ilyen vállalatot végig igazgatni, amelynek a működése ilyen botrányban végződik! Amikor benne vannak a bajban, amikor a milliárdokat kiszedik az ország lakosságának zsebéből, akkor nagy képpel és a paragrafusok berkeiben elrejtőzködve, a Lohengrin vértezetében egyszerüen kisétálnak az igazgatóságból! Nem ekkor van ennek helye! Én nem mentem bele egyetlenegy ilyen vállalatba sem. Azután, amikor képviselővé megválasztottak, hivtak engem is bankvállalatba, de én nem mentem. A magam kritikai szabadságát többre becsülöm annál a néhány milliónál, amelyet havonta ezáltal szerezni tudnék. Tessék tehát ezt másnak is szem előtt tartani! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Igen t. Nemzetgyülés! Egy kérvényt küldtek hozzám, amelyet én a pénzügyminister urhoz már régen elküldöttem. Ez a kérvény arról szól, hogy az V. kerületi m kir. adófelügyelőségnél, mint forgalmi adó- és illetékkiszabási hivatalnál bejelentettek egy vállalatot, értékpapir forgalmi adó eltitkolása miatt. Igen nagy összegekről van szó. És ez a Budapesti Bank Rt. értékpapir forgalmi adó eltitkolási ügyével áll összefüggésben. *(Halljuk balfelől.)*

Én a minister urnak — akinek a jóindulatáról és az igazságszeretetéről is meg vagyok győződve — most felhivom a figyelmét arra, hogy miután nagyon sok idő telt el és még mindig nincs tisztázva, hogy mennyi értékpapir forgalmi adót és milyen összegben titkoltak el, kik a hibásak ebben, hány millióig kárositották meg a kincstárt, járjon ennek a legszigorubban végére, inditson szigoru vizsgálatot. Ugyanis tudomásomra hozták, hogy bár azóta, amióta a bejelentés megtörtént, igen

sok idő telt el, a hatóságok, ugy látszik, nem sietnek ennek az ügynek a tisztázásával. Minthogy több százmillió koronáról van szó, ezt az ügyet a minister ur figyelmébe ajánlom, és, amennyiben a minister ur részéről kedvező választ és megnyugtatást nem kapnék, akkor az összes adatokat, teljes részletességgel, egy interpellációs napon fogom a nemzetgyülés elé hozni.

Ugyancsak figyelmébe ajánlom az igen t. pénzügyminister urnak a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara emlékiratát, amelyet rendkivül nagy szakértelemmel és uj gondolatok fölvetésével állitottak össze és amely uj közgazdasági és pénzügyi politika inaugurálását várja az igen t. minister urtól. Nekem nem az a véleményem, mint ami a t. minister uré, — bár nagyrabecsülöm az ő egyetemi tanári tudását, — hogy egy ország gazdasági jólétéhez feltétlenül hozzátartozik az, hogy a budgetje teljesen egyensúlyban legyen, hogy annyi legyen a kiadás, mint a bevétel, ha ennek elérése olyan katasztrófák, áldozatok és szenvedések árán történik, mint amilyenek az utóbbi esztendőben Magyarországon tapasztalhatók voltak.

T. Nemzetgyülés! Számszerü adatokkal bizonyitva, hozták föl már itt a nemzetgyülés előtt azt, hogy hány csőd, hány fizetésképtelenség történt. Elmondottuk már nem egyszer, hogy Magyarország ma Európában az öngyilkosok száma tekintetében a legmagasabb helyre emelkedett. Rámutattunk arra, hogy milyen tömegnyomor van ma, nemcsak a munkásnép között. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon)* hanem tulajdonképen a középosztály, az intelligencia körében is, *(Ugy van a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ezt a kormány B-listákkal és a szanálási akciók további könyörtelen végrehajtásával nem tudja eltüntetni és megszüntetni. Tenni kell itt valamit. Valami uj gondolatot kell megvalósitani, és a minister urtól s tanácsadóitól várjuk hivatalosan is azt, hogy ebben a tekintetben kezdeményező lépéseket tegyenek, hogy ez a szegény, szerencsétlen ország ne legyen az öngyilkosok országa. Ha nem tudnék rámutatni másra, csak arra, hogy most az utolsó vasárnapon is 19 öngyilkosság történt Budapesten, a székesfővárosban, az maga már meg kell döbbentsen minden jóravan gondolkozni tudó embert. Ma már a lakásnélkülinség és a kenyértelenség annyira magas fokra hágott, hogy — ugy látszik — külön hivatalt kell felállitani, külön személyzettel a Bethlen-kormány partjai és a hidak szegélyén, amely megakadályozza az öngyilkossági szándékok végrehajtását. Ebben az országban, ahol a földmivelő lakosság jelentékeny részét idegen emberek, idegen ügynökök pénzszerzés okából igyekeznek kilopni innen és ezt az elevenen, rága magyar emberi életet Kanadába akarják kicsempészni, hogy ott keressék meg kenyerüket, ahol a hivatalnokcsaládok az utolsó aranygyürüt lehuzzák ujjukról, a párnát kivesznek a fejük alól, a paplant beteszik a zálogházba, ahol az emberek már ott állnak az éhség előtt, ahol megtörtént tegnap az, hogy a salgótarjáni medencéből 3—4000 munkás elindult uj hazát keresni, mintha Ázsiából ujból jönnének földrengés következtében, mert kényelmetlenek voltak rügyeket enni az erdőben, nem nyén élelmezésük, ebben az országban tenni ell valamit, valami uj rendszert kell kitalálni, a fenn akarják tartani a kapitalizmust, alami olyan dolgot kell produkálni, ami nem ollektivizmus, nem kommunizmus, nem nihilizmus, de mégis olyan kapitalista-rendszer, amely megmenti az emberi életet, a munkást a mindennapi falat kenyérhez juttatja.

Mindezeket a kérdéseket, ugy látszik, nemcsak magunk vitatjuk meg és nemcsak az a számtalan levél, amely hozzánk érkezik, amely mind elfogadható ideákat ad. Én pl. a hadikölcsön-kötvényekkel kapcsolatban rámutatok Paczner Jenő ideájára, aki egészen elfogadható és teljesen szabályszerü módot jelöl meg arra, hogyan lehetne a négymilliárd koronát kifizetni, a hadikölcsön-kötvények címleteit aranyban valorizálva a tulajdonosoknak megfizetni. Rámutatok a budapesti iparkamara egy nagyszerü elaboratumára, amelyben számtalan gondolat van olyan, amely a minister urnak Ariadné-fonalként szolgálhat arra, hogy ezen az uton tudjon életet, épitést, elevenséget, gazdasági lehetőségeket teremteni, hogy az emberek ezreit, tizezreit, százezreit megélhetéshez juttassa. Már régen megmondották, hogy a politika az egzigenciák, a kifejlődések, az összeegyeztetések tudománya, de sohasem volt annyira az életnek, a kenyérnek tudománya, mint ma a háboru után. Nagyon jól tudjuk, hogy Angliában ma 2 millióra, 2 és ½ millióra felmegy a munkanélküli munkások száma, de viszont azt is tudom, — és ezt ismételten a minister ur tudomására adom, — hogy czeknek az állam akkora munkanélküli segélyt ad, hogy a Matin humoros tudositásokat közöl Párisban arról, hogy az angol munkanélküli munkások a munkanélküli segélyeikkel átmennek Párisban, ott pezsgőznek és elegáns életet élnek. Az angol állam tehát, hogy munkanélküli munkásain segitsen, munkanélküli segélyeket ad olyan nagy mértékben, hogy ezek az emberek képesek idegen állam területére menni és ott a jólét karjai között várják meg azt az időt, amikor Angliában ismét munkaalkalomhoz tudnak jutni. Ez szociális politika. Ha egy olyan állam, mint a konzervativ, a feudális Anglia, a munkáskérdést meg tudja oldani, ha egy olyan állam, mint a világ ura, Anglia, amelynek 500 milliónál több adófizető polgára van, ezeket a kérdéseket rendezni tudja s az általános titkos választójog bevezetése után nem omlott össze, hanem ez csak arra volt alkalmas, hogy még jobban megerősödjék ugy a háboruban, mint a békében és most a háboru után is olyan politikát tud csinálni, amely MacDonaldot és a többiekeket mégis csak rákényszeriti arra, hogy a kormánnyal együttesen vigyék az állam ügyeit, akkor ez a 8 milliós Magyarország, illetőleg annak kormánya az agrár Magyarországon feltétlenül tud olyan viszonyt teremteni a munkások és munkaadók, a tőke és a munkás között, hogy mindkettő megtalálja a maga számitását, mindkettő meg tudjon szépen élni.

Nem ugy kell a bizottságoknak működniök, mint a drágasági bizottságnak, amelyet a kormány mint egy mentőövet odadobott a háborgó tengerbe, hogy magának a bizottságnak felállitása 22.000 aranykoronába került, működéséből kifolyólag egyáltalában semmit nem tudunk látni, hogy hozott volna valamit. **(Dréhr Imre:** A drágasági bizottság 22.000 aranykoronába kerül?) Igen, azok a kiadások, amelyek ezzel kapcsolatban előállottak. **(Dréhr Imre:** Talán a takarékossági bizottság?) Igen, a takarékossági bizottság. **(Dréhr Imre:** Az egészen más!) Takarékosságot ugy elérni és a drágaságot ugy letörni, hogy egy uj bizottságot találunk ki, mely még ujabb terheket rak az ország nyakába, nem találom bölcsnek, helyénvalónak. Egy lélektani dologra mutatok rá, amelyről a görög bölcs annakidején azt je-

lentette ki, hogy abból az egy porszemből meg lehet az egész közület tartalmát ismerni. Két esztendővel ezelőtt ugyanis kifogás tárgyává tettem az állami autók fentartását. Akkor csak egyet mondottam: ha a 63 vármegyés Magyarország, amelynek nagyobb közigazgatása, több ministeriuma, több gondja volt, amikor nagyobb ügyszámmal dolgoztak az egyes ministeriumok, nem tartott a ministeriumok részére automobilokat, akkor a kevesebb gonddal, kevesebb munkával sujtott 14 vármegyés Magyarország ministeriumainak sincsen erre szükségük. Ez olyan magától értetődő igazság, mint a kétszer kettő: négy. Erre az igen t. ministerelnök ur, amikor válaszolt, azt mondotta, hogy a tekintély elve megkivánja, hogy ők használják az automobilt és az, hogy gyorsan tudják munkájukat ellátni. Én ma is azt mondom, hogy amig itt az emberek, a képviselő urak épugy, mint a minister urak, önönmagukon nem kezdik el a takarékosságot, amig ki nem lépnek az automobilból és nem látják be önmaguktól, hogy ez a szegény, tönkretett ország, az öngyilkosok országa, nem képes már nekik ezt a kényelmet nyujtani, és amennyiben szükséges nekik a hivatalos utra az autó, használhatják azt, mert Tisza Kálmán és Apponyi Albert is használt, de megfizették, vagy a számvevőség utján megfizettették azt az utat az állampénztárból, mondom, amig ehhez az egyszerü kétszer kettő igazsághoz el nem érkeznek az emberek, addig hiába beszélünk takarékosságról, hiába jövünk ide uj ideákkal, hiába akarjuk a hadiközsönkötvényeket valorizálni, hiába akarjuk a magántisztviselők nyugdíját valorizálni.

Addig csak félrendszabályokkal találkozunk, hiába jövünk az életbiztositási kötvények valorizálásával, mert hiszen az igen t. minister ur azt mondotta, amit nekem mondott, hogy akkor, amikor százezer és százezer kisember filléreit akarom megmenteni és a tőke ellen intézek támadást, tulajdonképen kommunista-mozgalmat támogatok és kommunista jelszavakat hangoztatok. Én sem a termelési eszközöket nem akarom megsemmisiteni, sem a tőkét nem akarom kollektivizálni, mert ez a lényege a kommunizmusnak. Én azt akarom, hogy a meglévő tőkéket ugy osszák el, hogy ezeket az erkölcsi tartozásokat, amelyekről Tisza István és Teleszky János azt mondották, hogy a magyar nemzet becsülete van hozzájuk kötve, rendezzék, hogy a becsület tényleg becsület legyen, mert ma a becsület nem becsület, ma erről a becsületről beszélnek és megvetéssel, kétségbeeséssel hozzák hozzánk a kérvények tömegét, hogy igyekezzünk segiteni rajtuk.

Beszédem egész folyamán tárgyilagosan igyekeztem ezeket a kérdéseket kifejteni és bizonyitékokkal is szolgáltam, amely bizonyitékok nagy részét még be sem mutattam. És ha önöknek is megtettem azt, amit, azt hiszem, szivesen honorálnak, hogy a franküggyről semmit sem beszéltem, nem azért tettem, mintha nem lett volna érdemes arról beszélni, hanem azért, mert elfogadtam a kormánypárti képviselő uraknak azt a tételét, hogy az ország annyira benne van a nyomorban, a katasztrófában és a szerencsétlenségben, hogy mindaddig, amig ezeket a szociális problémákat meg nem oldjuk, addig közjogi vonatkozásu kérdésekkel nem szabad foglalkozni. Én ezt a kormánypárti tanácsot magamévá tettem és ezeknek a szociális bajoknak és a nyomoruságnak nagyon halvány csokornyi részét összekötöttem és idehoztam.

Minthogy e tekintetben nem látok szándékot és vezetőgondolatot a kormány részéről felcsillanni, minthogy a kormány még azt sem teszi meg, hogy a szakemberek által adott emlékiratok gondolatait és a könyvekben kifejezett igazságokat magáévá tegye és ezek alapján igyekezzék a sebeket orvosolni, nem vagyok bizalommal a kormány működése iránt és a költségvetést még általánosságban sem fogadom el. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Felszólitom Kiss Menyhért képviselő urat, méltóztassék, a házszabályok értelmében, miután összeférhetlenségi bejelentést méltóztatott tenni, a házszabályok azon szakaszára hivatkozni, amelyek alapján a nevezett képviselők ellen ezt a bejelentését megtette. A házszabályok előirják ezt a formalitást.

Kiss Menyhért: Mélyen t. Nemzetgyülés! T. elnök ur! Meg fogom tenni irásban.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Lukács György!

Lukács György: T. Nemzetgyülés! Az előttem szólt t. képviselőtársam beszéde vége felé foglalkozott külpolitikai kérdésekkel is és akkor tett egy olyan kijelentést, amelyet, azt hiszem, mindannyian pártkülömbség nélkül helyeslünk, nevezetesen azt — ez volt kvázi fejtegetéseinek gerince — hogy nekünk nagyszabásu propagandát kell kifejtenünk a magunk igazságai érdekében, hogy nekünk a hazugságnak azt a propagandáját, amely megöl bennünket, az igazság propagandájával kell ellensúlyoznunk. *(Helyeslés.)* Ebben a nézetében teljesen igazat adok neki én is, és azt hiszem mindnyájan, és igazat adok neki abban is, hogy ebbe a kérdésbe nemzetünknek igazán a javát kell belefektetni, mert ez a mi létkérdésünk.

Nem akarom külpolitikai fejtegetéseimet hosszasabban boncolni, annál kevésbé, mert a magam részéről felszólalásom tárgyává kizárólag külpolitikai kérdéseket kivánok tenni. Ezen külpolitikai kérdések körében nem akarok a napnak szenzációjáról megemlékezni, amely tudvalevőleg Németországnak az oroszszovjetköztársasággal megkötött és nyilvánosságra hozott szerződése. Azért nem akarok ezzel a kérdéssel foglalkozni, mert a napilapokban azt olvastam, hogy egy másik képviselő társunk fogja még a mai napon a minister elnök urat ebben a kérdésben meginterpellálni. Én tehát nem akarok semmiképen elébe vágni a kérdés ilykép való lebonyolitásának.

T. Nemzetgyülés! Évek óta hangosak a Nemzetek Szövetségének összejövetelei azoktól a nagy szónoklatoktól, amelyeket a teljesen fölfegyverzett, sőt fegyverkezésüket folytató fokozó államoknak képviselői hangoztatnak a lefegyverzés érdekében. Ezek a szónoklatok csak ugy csepegnek attól a vágytól, vajha már hozzáfoghatnánk a fegyverkezések csökkentéséhez. Végeredményben azonban mindezek a szónoklatok abban csucsosodnak ki, hogy bármennyire kivánatos volna is a lefegyverzés, öntudatos hatalom erre az utra rá nem térhet mindaddig, amig nincsenek komoly garanciák a tekintetben, hogy más hatalom nem fogja megtámadni. Évek óta keresik ezeket a garanciákat, ezen garanciakeresés közben azonban maga a főkérdés, a lefegyverzés kérdése egy tapodtat sem halad előre. *(Igaz! Ugy van!)* Ezeknek a hatalmaknak igazuk van abban egészen személyes felfogás az, hogy nem szerelhetnek le mindaddig, amig nincsenek biztositékaik, hogy más hatalom nem fogja őket megtámadni. Csakhogy ez a buzgó garanciakeresés

sem egyéb ám, mint nyilvános jele a Nemzetek Szövetsége mai egyoldau megszervezettségének, annak, hogy a Nemzetek Szövetsége még ma is csak a volt győzők egyoldalu érdekszervezete. *(Igaz! Ugy van!)* Hiszen ez a garanciakeresés csak azóta van napirenden, amióta a Nemzetek Szövetsége paktumának 8. §-ában a lefegyverzés tekintetében foglalt igéretnek a beváltása esedékes, amióta arról van szó, hogy a volt győztesek szereljenek le. Akkor azonban, amikor a volt legyőzött középeurópai hatalmak leszereléséről volt szó, senkinek eszébe nem jutott garanciákat nyujtani ezeknek a középeurópai hatalmaknak arra, hogy leszerelésük esetén mások őket megtámadni nem fogják. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Minden garancia nélkül kényszeritették a legyőzött középeurópai hatalmakat a lefegyverzésre, hacsak garanciának nem vesszük azt, hogy a békeszerződésekben, a saint germainiben ép ugy, mint a trianoniban, avagy a versaillesiben az az igéret foglaltatik, hogy az általános leszerelés befog következni. Mert a mi leszereltetésünknek formulája az volt, hogy a mi leszereltetésünk avégből történik, hogy a nemzetek általános lefegyverzése előkészithető legyen. Ebből az következik, hogy ha mi kötelesek vagyunk is alkalmazkodni a trianoni békeszerződésben reánk rótt katonai, hajózási és léghajózási rendelkezésekhez, egyuttal jogunk van követelni, hogy a nekünk tett igéret beváltassék *(Helyeslés)*, jogunk van követelni, hogy a mi lefegyvereztetésünk tényleg csak első lépés legyen az egyetemes, az általános lefegyverzés irányában.

Ez az igéret azonban mindeddig beváltás alá nem került, ellenben látszólag nagyon buzgón keresik a leszerelés előfeltételeit a hatalmak önmaguk szempontjából, keresik azokat a biztositékokat, amelyeknek birtoka esetében leszerelhetnek. Pedig mi lefegyvereztünk még azon szélső határon túl is, amelyet a paktum 8. §-a a lefegyverezés tekintetében előirt. Mert a paktum 8. §-a akként intézkedik, hogy a nemzetek fegyverkezését csökkenteni kell addig a legalsóbb fokig, amely a nemzetek biztonságával összeegyeztethető. Nos, a mi leszerelésünk messze túlment ezen a mértéken, mert a trianoni szerződés 104. cikkelye akkép rendelkezik, hogy a magyar hadsereget kizárólag csak a belső rendnek Magyarországon való fentartására és határrendőri szolgálatra szabad alkalmazni, önvédelemre azonban semminemü haderőt nekünk rendelkezésünkre nem bocsátottak. Szóval bennünket ugy, mint a középeurópai hatalmakat, intézményesen védelem nélkül hagytak. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Ebből a kiáltó igazságtalanságból áll elő azután az a mai helyzet, hogy pl. a magyar hadsereg $^1/_{13}$ részét teszi ki a körülöttünk levő három utódállam hadserege békelétszámának és $^1/_{170}$ részét a körülöttünk levő utódállamok mobilizált hadseregének. Ennek a teljesen lecsonkitott hadseregnek fentartása is túlságos áldozatokat ró reánk, mert, amint bölcsen méltóztatik tudni, az általános hadkötelezettség reánk nézve el van törölve és mi csak toborzás utján egészithetjük ki hadseregünket.

Teljes védtelenségünket még fokozza az, hogy hadseregünk egyáltalában nem rendelkezik az esetleges támadás ellen való erőteljes védekezésnek normális eszközeivel. Hogy csak egyetlen példát mondjak: a katonai ellenőrző bizottság megtiltotta nekünk nemcsak azt, hogy mérges gázokat gyárthassunk, hisz ilyen intenció részünkről soha fenn nem forgott, hanem megtiltotta azt is, hogy a mérges gázok ellen védekező szereket alkalmazzunk. Annak tehát ki vagyunk téve minden percben, hogy a támadó mérges gázzal elárasszon bennünket, ezen gyilkos támadási mód ellen védekezni azonban nem áll módunkban. (**Herczegh Béla:** Abszurdum!) Ime tehát, a legyőzött középeurópai hatalmakat minden garancia nélkül leszerelték addig a mértékig, hogy meghagyott csekély fegyveres erejük a belső biztonság fentartására is alig elégséges, külső megtámadtatás elleni védelemre pedig egyáltalán nem rendelkeznek haderővel. Ezzel szemben a többi hatalmak még addig a mértékig való leszerelés tekintetében sem tettek semmi konkrét intézkedést, amely mérték az ő biztonságukka összeegyeztethető, sőt tovább folytatják fegyverkezésüket, ugy hogy ma az a helyzet, hogy ezeknek a hatalmaknak felfegyverzettsége nagyobbméretü, mint volt a világháboru kitörése előtt. Látszólag azonban buzgón keresik a leszerelés előfeltételeit, keresik a maguk biztonságának előzetes garanciáit. Szóval a lefegyverzetlen győzők keresik a garanciákat a lefegyverzett legyőzöttekkel szemben.

Ezt a garanciaszerzést a genfi protokollum, amely két évvel ezelőtt jött létre, aképen kivánta megodani, hogy általános biztonsági szerződés jöjjön létre az összes államok között, melyek a Nemzetek Szövetségében helyet foglalnak. A genfi protokollum helyébe lépett uj politika pedig egész tömegét kivánja létesiteni a részleges biztonsági szerződéseknek, melyekből mint mozaikokból állana elő azután az az általános biztonság, amely a hatamaknak alkalmat szolgáltatna arra, hogy a paktum 8. §-ában előirt leszerelési kötelezettségük teljesitéséhez végre hozzáfogjanak.

Ennek az uj politikának első gyümölcsei az ugynevezett locarnoi egyezmények. Locarnoban Németország határbiztositási szerződést kötött nyugati szomszédaival, Franciaországgal és Belgiummal, amely szerződésben garantálta nyugati szomszédainak a versaillesi határokat és garantálta egyszersmind azt is, hogy támadó háborut ellenünk nem fog kezdeményezni. Németország ezen felül nemcsak nyugati szomszédaival, hanem keleti szomszédaival is: Lengyelországgal és a cseh-szlovák köztársasággal, ugynevezett arbitrage-megegyezésre lépett, azaz mindezek az államok megegyeztek egymás között abban, hogy a közöttük fenforgó vitás kérdéseket nem a fegyverek erejével, hanem nemzetközi választott biráskodás utján fogják elintézni. Ugyanilyen garancia-szerződésre lépett Locarnoban Franciaország is Németország keleti szomszédaival: a cseh-szlovák köztársasággal és Lengyelországgal.

Locarnoban tehát létrejött az első csoportja azoknak a határbiztositási és arbitrage-szerződéseknek, amelyeket most már követniök kellene más államok között hasonló szerződéseknek, hogy ezekből a parciális szerződésekből létrejöjjön az a biztositás-komplexum, amely elegendőnek itéltetnék arra, hogy ennek alapján a lefegyverzés, illetőleg a fegyverkezések csökkentése a paktum szellemében végre-valahára megtörténjék. Persze, ez szinte beláthatatlanul hosszu procedura, még pedig annál inkább, mert hiszen — amint tudjuk — gyakori hangulatváltozások szoktak előfordulni a Nemzetek Szövetségének összejövetelein. Mindenesetre nagy visszaesés ez a lefegyverzésnek azzal a kontemplált módjával szemben, amelyet a genfi protokollum foglal magában, amely genfi protokollum voltaképen semmi egyéb, mint egy általános garanciaszerződés.

Ha ezt a genfi protokollumot annyi hatalom ratifikálta volna, amennyinek ratifikációja elégséges arra, hogy a Nemzetek Szövetségének paktuma módosittassék, ha tehát a genfi protokollum a Nemzetek Szövetségének paktumába bevétetett volna, akkor ma már sokkal előbbre volnánk a lefegyverzés kérdésében. Minthogy azonban a genfi protokollum nem nyerte meg a szükséges ratifikációnális többséget, ennélfogva a genfi protokollum nem léphetett életbe és megindultak a hatalmak egy sokkal nehezebb uton: a parciális, regionális biztositási szerződések megkötésének utján.

Amig tehát ez a procedura befejezésre jut, — amennyiben egyáltalán befejezésre jut — addig a lefegyverzett középeurópai hatalmaknak továbbra is ki kell tartaniok a türelem tövises utján és legfeljebb abban reménykedhetnek, hogy a lelki lefegyverződés talán be fog következni még azelőtt is, mielőtt ezek a parciális, garanciális szerződések kellő számban létrejönnek.

De ime, mintha átok volna a leszerelés tekintetében tett nemzetközi igéret beváltásán. Alig indult meg e regionális szerződések megkötésének folyamata, mindjárt a kezdetén, mindjárt az első kezdeményező lépésnél szerencsétlen kisiklás sujtotta ezt a processzust. Értem ez alatt a Nemzetek Szövetségének márciusi közgyülését, melynek egyetlenegy tárgya lett volna: Németország felvétele a Nemzetek Szövetségébe; a közgyülés azonban ezt az egyetlen kérdést sem volt képes megoldani, ugyhogy Németország felvételének kérdését egyelőre el kellett halasztani. Minthogy pedig a locarnoi szerződések életbelépésének bontó feltétele az, hogy Németország felvétessék a Nemzetek Szövetségébe, ennélfogva minthogy Németországnak a Nemzetek Szövetségébe való felvétele egyelőre elhalasztatott, ezek a locarnoi szerződések is egyelőre függőben maradnak.

Én feltétlenül hiszem, hogy Németországnak a Nemzetek Szövetségébe való felvétele a legközelebbi jövőben be fog következni, még pedig olyan módon, amint azt Németország kivánja, t. i. Németország mindjárt a Nemzetek Szövetsége tanácsának állandó tagja lesz. Mindazonáltal ez a közbejött incidens nagyon sajnálatos omen, amely önkénytelenül felidézi a Nemzetek Szövetsége súlyos szervezeti hibáinak kritikáját. (**Pintér László:** Meg kell reformálni az egész szervezetet!) Ismételt alkalmakkor mi, magyarok, rámutattunk a Nemzetek Szövetsége mai megszervezettségének szörnyüséges fogyatékosságaira és azokra a reformokra is, melyek nélkül a Nemzetek Szövetsége sohasem fogja betölthetni azt a nemes hivatását, amely a nemzetek közötti megértés fokozásában, a béke állandó biztositásában és a háborunak az emberi institucziók sorából lehetőleg való kiirtásában áll. Ime, 52 állam gyült egybe avégből, hogy Németországnak a Nemzetek Szövetségébe való teljesen előkészitett felvétele kérdésére a szankciót ráadja, és elégséges volt egyetlenegy állam vétója arra, hogy ezt a világkongresszust felboritsa és egyetlenegy délamerikai állam állásfoglalásán mult az, hogy Európa békéjének ügye jelentékeny lépéssel haladjon előre.

Nagyon beteg szervezet az, amelynek cselekvőképessége ilyen szörnyüségesen ingatag alapon áll. *(Ugy van! jobbfelől.)* Mello Franco ur sajátságos fellépése egyszerre elemi erővel robbantotta ki a Nemzetek Szövetsége mai szervezetének tarthatatlan voltát. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Vegyük szemügyre kissé közelebbről ezt a kérdést. A Nemzetek Szövetsége mai szervezetében még mindig a háboruban győztes hatalmak egyoldalu érdekszervezete, mert hiszen ez a szervezet nem valamennyi nemzet, valamennyi állam egyenlőségén alapszik, hanem minden tekintetben kedvez a volt győztes hatalmaknak.

Már maga a Nemzetek Szövetségébe való felvétel egyenlőtlen módon történik. A volt entente-hatalmak és azok szövetségesei minden további nélkül tagjai — mondhatnám születet tagjai — a Nemzetek Szövetségének. A volt semlegesek részéről elég az akaratnyilvánitás hogy belépni kivánnak a Nemzetek Szövetségébe. A volt középeurópai legyőzött hatalmak azonban csak egész hosszu processzus árán vehetők fel a Nemzetek Szövetségébe. Mindenek előtt kérniök kell a felvételt, azután teljesen le kell szerelniök s mindezek után megvizsgálja a Nemzetek Szövetsége azt, vajjon ezek a hatalmak csakugyan komoly akarattal törekszenek-e a maguk nemzetközi kötelezettségeinek eleget tenni? És ha mindezek az előzetes feltételek be vannak bizonyitva, akkor van módjában a Nemzetek Szövetsége közgyülésének, hogy kétharmad többséggel felvehesse ezeket a hatalmakat a Nemzetek Szövetségébe.

De ha sikerül is egy ilyen legyőzött középeurópai hatalomnak bejutnia a Nemzetek Szövetségébe, akkor is egyenlőtlen marad az elbánás vele szemben továbbra is, mert a Nemzetek Szövetségének minden hatalmát a Tanács abszorbeálja, a Tanácsba pedig középeurópai legyőzött hatalomnak eddig bejutnia nem sikerült. Különben pedig ez a Tanács csak egyhangu határozatokat hozhat. A Tanács minden tagjának privilegizált helyzete mellett a régi lengyel »nepozvolim«-hez hasonlatos vétójoga van, t. i. csak egyhangulag hozhatnak határozatot. Egy ellenkező szavazat tehát megakadályozza azt, hogy egyáltalán határozat keletkezhessék, ami a gyakorlatban annyit tesz, hogy a volt entente-hatalmak és szövetségeseik megakadályozhatják, hogy a Tanács olyan határozatot hozhasson, amely az ő érdekeikkel nem egyezik meg.

Sok egyéb kirivó hiánya van a Nemzetek Szövetsége szervezetének, amelyek közül, mint leginkább szembeszökőre, arra utalok, hogy a Tanács csak azon ügyekkel köteles foglalkozni, amelyekkel való foglalkozást a Tanács valamely tagja kivánja. Különösen kisebbségi ügyekben bosszulja meg magát ez a félszeg eljárási szabály mert a Nemzetek Szövetségének Tanácsa annak ellenére, hogy a kisebbségek hivatott védőfóruma, egyáltalában nem foglalkozik kisebbségi ügyekkel, mert a Tanács egy tagja sem vállalkozik arra, hogy ilyen kisebbségi ügy tárgyalását kezdeményezze. Nem vállalkozik pedig azért, mert nem akar ellentétbe jutni olyan államokkal, amelyek ellen irányulnak a kisebbségi panaszok. (**Rubinek István:** Érdekszövetkezet az egész!)

De ha ezzel és más egyéb nagyszámu fogyatékosságával a Nemzetek Szövetsége szervezetének, főleg a Tanács szervezetének, ezuttal részletességgel nem is foglalkozom, lehetetlen rá nem mutatnom az imént már emlitett egyhangusági klauzulára, amely lehetetlenné teszi a szervezet normális működését.

Sok évi fáradságos küzdelem után sikerült a német-francia ellentétet annyira kiegyenliteni, hogy minden akadálya elhárult annak, hogy Németország felvétessék a Nemzetek Szövetségébe. Kizárólag evégből hivták össze rendkivüli ülésszakra a Nemzetek Szövetségé-

nek Tanácsát és közgyülését is, és ime, a braziliai delegátus egymagában ellenkező álláspontjával megakadályozta azt, hogy a Tanács a közgyülésnek Németország felvétele iránt egyhangu előterjesztést tehessen. Az összeesőditett 50 nemzet re infecta volt kénytelen eltávozni. Németország felvétele nem történt meg és a locarnói egyezmények, amelyek a lefegyverzés előfeltételét képező biztositás ügyét szerencsésen meginditották, egyelőre nem léphetnek életbe. Az egyhangusági klauzula tehát a gyakoraltban szinte csődbe juttatta a Nemzetek Szövetségét és kirivóan napfényre hozta a szervezet szörnyüséges fogyatékosságait és gyarlóságait.

Az a tény pedig, hogy Európa centrális problémáját, a német-francia viszony szerencsésebb kialakulását, egy, az európai kérdésekben egyáltalán nem érdekelt délamerikai állam beavatkozása ismét hosszu időre visszavetette, nagy erővel tolta előtérbe a kérdést: vajjon nem az volna-e a helyes megoldás utja, ha a Nemzetek Szövetsége a kontinentális megszervezés alapjára helyeztetnék; vajjon nem az-e a Nemzetek Szövetségéntk organikus alaphibája, hogy átugrott egy fejlődési fokozatot, hogy mindjárt a világszolidaritás eszméi alapjára helyezkedett és mellőzte a kontinentális szolidáritás közbeeső etape-ját? Ennek folytán Európa más világrészeknek szinte gyámsága alá jutott és legsajátosabb kontinentális kérdéseibe idegen világrészek avatkoznak be döntően, még pedig nagyon szerencsétlenül, — uti figura docet — az európai békés együttélés kárára.

Ezt a kérdést feltenni annál aktuálisabb, mert hiszen mialatt a nagy világban szemünk előtt halad előre az integrálódás processzusa, addig Európa mindinkább az atomizálódás felé veszi utját.

A nagy világban az utóbbi századokban az államok és az egyetemes emberiség közé államcsoportok ékelődtek. Ilyen államcsoport a maga a brit világbirodalom is; ilyen államcsoport az Északamerikai Egyesült-Államok szorosabb föderációja; ilyen államcsoport az a tágabb föderáció is, amelyet Pánamerikának szokás nevezni, amely felöleli nemcsak az Északamerikai Egyesült-Államok államát, hanem magába öleli egész Dél- és Közép-Amerikát, annak összesen 20 köztársaságát is, ilyen államcsoport maga az orosz birodalom is és ilyen államcsoportot alkotnak tulajdonképen a kinai szövetséges köztársaságok is.

Ezzel szemben Európában Skandinávia két részre bomlott, a volt török birodalom, a volt Osztrák és Magyar Monarchia és Oroszország nyugati része pedig csupa kis államokra bomlottak szét, sőt Németországban ma is igen hatályos erők működnek a szétbomlás, szétzüllesztés irányában.

Ennek következménye szerintem, hogy mig a többi világrészek az összeműködés következtében folyton hatalmasabbakká, erősebbekké, gazdagabbá és civilizáltabbakká lesznek, addig Európa a szegénység, a hatalmi összeroppanás, — mondhatnám — a balkanizálódás, a barbarizmus utja felé halad. A kölcsönös nemtelen gyülölség és irigység Európában megakadályoznak minden összeműködést; az ipar és kereskedelem meg vannak fojtva az észszerütlen vámvonalak által, amelyek Európát még gazdasági tekintetben is teljesen szétparcellázzák.

Amerika a maga bámulatos előhaladását egységének köszönheti, Európa pedig példátlan leromlását egyenetlenségének. Amerika óriási egységes gazdasági területén a munka észszerü megosztása a termelés folytonos olcsóbbodását idézi elő, mig Európában, annak gazdaságilag szétparcellázott területén, ilyen munkamegosztás egyáltalán nem lehetséges.

Európa egyenetlenségének, szervezetlenségének, széttagoltságának és mindebből folyó leromlásának láttára önként is felmerül a kérdés: nem helyesebb volna-e, nem az lenne-e az egészséges megoldás utja, ha Európa is követné Amerika példáját és kontinentális szövetségbe tömörülve, mint ilyen kontinentális államcsoport, foglalna helyet a Nemzetek Szövetsége kebelében? Eben a tekintetben nagyon sok tanusággal szolgál az u. n. pánamerikai unió intézménye. A pánamerikai unió alatt azt az összeszervezkedést értjük, amely nem csupán az Egyesült-Államokra, hanem az egész latin Amerikának 20 köztársaságára is kiterjed. A pánamerikai gondolat, amely az ujvilág szolidaritási érzését jelenti az ó-világgal szemben, politikailag legelőször az ugynevezett Monroe-doktrinában nyert megtestesülést és kifejezést. Száz éve elmult már annak, hogy az Északamerikai Egyesült-Államok kimondották, hogy Amerika politikai alakulásába Európának semmiféle befolyásvételét eltürni nem fogják. Kevéssel ezután 1826-ban hivta össze Bolivar, Délamerika felszabaditója, az első pánamerikai kongresszust Panamába, azóta pedig a pánamerikai gondolat, a pánamerikai összetartás, a pánamerikai szolidaritás politikai, közgazdasági és kulturális tekintetben jelentékeny előrehaladást tett és ez az összetartás lett alapjává és egyszersmind biztositójává is Amerika páratlan fellendülésének.

Ennek a pánamerikai szervezkedésnek igen lényeges gyümölcsei is jelentkeznek azóta. Ilyen lényeges nagy eredménye az interamerikai nagyszabásu közlekedés, az interamerikai értelmi együttmüködés, amely a nagyarányu tanár- és tanulócserében is nyilvánul meg és általában a szolidaritás sok különböző intézménye, amelyeknek középpontja a Washingtonban székelő pánamerikai büró. Ez a büró eredetileg olyan központi hivatalnak volt kontemplálva, amely egész Amerika területéről összeszerzi a kereskedelmi információkat és czeket az egyes államok között szétosztja. Időközben azonban a folytonos fejlődés folytán az egész pánamerikai akciónak, az egész pánamerikai mozgalomnak éltető középpontjává lett.

Politikai tekintetben is igen jelentős eredményei vannak a pánamerikai összetartásnak. Ilyen eredmény például az, hogy egyenesen ez a pánamerikai unió akadályozta meg 1914-ben azt, hogy az Északamerikai Egyesült-Államok és Mexiko között fenyegető háboru ki ne törjön és ugyancsak a pánamerikai unió befolyásának következtében pacifikálódtak a középamerikai államok is, amelyek — számra nézve öt — éveken keresztül a legnagyobb ellenségeskedésben állottak egymással, ma pedig már a felől gonodolkoznak, hogy közös szövetségben tömörüljenek-e. Pánamerika a maga organizáltságával a legnagyobb veszedelemmé válhat Európára, ha Európa továbbra is csökönyösen kitart a maga szétszakadottságában, gyülölködésében és széthuzásában. Ha ellenben Európa is összeszervezkedik az európai szolidaritás gondolata alapján, akkor Pánamerikában nem ellenségre, hanem munkatársra fog találni, amely a kultura és béke előmozditása terén vele együtt fog közreműködni.

De ennek a kontemplált európai összeszer-

vezkedésnek ugyanazokon az alapokon kellene felépülnie, amely alapokon nyugszik a pánamerikai összetartás, t. i. ebből az összeszervezkedésből a háborus gondolatot teljesen ki kellene küszöbölni, ki kellene küszöbölni belőle a hegemónia gondolatát is és ennek az összeszervezkedésnek kizárólag a gazdasági boldogulás és a civilizáció előmozditására kellene irányulnia és szervezetileg Európa összes nemzeteinek teljes egyenjoguságát kellene biztositania ugy, mint ahogy a pánamerikai unióban is az összes amerikai államok a teljes egyenlőség alapján vannak megszervezve. Európának is fel kellene állitania a maga Monroe-doktrináját, ki kellene mondania, — épugy mint annakidején Amerika tette — hogy Európa belső ügyeibe semminemű külső beavatkozást megengedni és megtürni nem fog. Európának erre a szolidaritásra annál nagyobb szüksége van, mert ez az összeszervezkedés az egyetlen fegyver a fenyegető orosz veszedelem ellen is, amely arra törekszik, hogy a szovjet-alkotmányt Európa egyes államaira ráerőszakolja.

Az eképen kontemplált európai összeszervezkedés, európai államcsoport autonómiát kapna a Nemzetek Szövetségének keretén belül, ennek az autonómiának keretén belül önmaga intézné el az egyes államok között fennforgó vitás kérdéseket és csak az Európán kivüli hatalmi csoportokkal való vitás kérdései kerülnének azután a Nemzetek Szövetségének elintézése alá. A genfi népszövetség tehát kontinentális államszövetség-csoportokra volna felosztandó. Egy ilyen kontinentális államszövetség-csoportot alkotna maga Európa is. A Népszövetség centralizációja helyébe az államközi föderalizmus lépne, mint a Népszövetség szervező alapgondolata. Ezen feltétel mellett azután bizonyára az Északamerikai Egyesült Államok is sietnének belépni a Nemzetek Szövetségébe és valószinüleg az orosz birodalom is törekednék bejutni az eképen megszervezett világszövetségbe.

Az eképen tagozódó Népszövetség azután igazán megközelithetné a világbéke garanciáját. Az egyes államcsoportok egymás között intéznék el az arbitrázs, a határbiztositás, a lefegyverzés kérdéseit, és az egymás között való garancia is csak a maguk államcsoportjára terjedne ki. Az európai államok tehát csak az európai határokra szoritkoznának és nem lennének kényszerülve az Európán kivüli államok konfliktusába beavatkozni. Ezzel elhárulna az ujabb világháboru veszedelme is.

Ami bennünket, magyarokat illet, t. Nemzetgyülés, természetesen ennek a kontemplált államközi összeszervezkedésnek kérdésében is nekünk magyar szempontok szerint kell magunkat irányitanunk és én bátor vagyok annak a meggyőződésemnek kifejezést adni, hogy mi a Nemzetek Szövetségének kontinentális államcsoportok szerint alakuló szervezésében nem volnánk semmiképen sem hátrányosabb helyzetben, mint amilyen helyzetünk a mai centrális berendezkedésben van. Mert igazán nagyon visszás, szinte komikus volt az, hogy amidőn nagy fáradsággal sikerült az erdélyi optánsoknak birtokfosztása ügyét a Nemzetek Szövetségének Tanácsa elé vinnünk, ebben a ránk nézve annyira fontos kérdésben japán előadót delegált a Nemzetek Szövetsége. Amidőn pedig az erdélyi telepesek ügye került a Nemzetek Szövetsége elé a Nemzetek Szövetségének előadója a hirhedt Mello Franco, braziliai delegátus volt, igy tehát a világ braziliai szemüvegen keresztül ismerte meg ezt a mi speciális kérdésünket. Én azt hiszem, bármennyire tiszteljük is ezeket a jeles exotikus politikusokat, az még sem nyujthat nekünk megnyugvást, hogy japánok és braziliaiak birjanak döntő befolyással ügyeink elintézésére.

Igenis nagy értelme van a kontinentális szolidaritásnak és bármennyire különbözünk is szét mi egyes nemzetek és államok itt Európában, mégis annyi közöttünk a politikai a gazdasági, a kulturális, a történiai, a geográfiai, a ethnográfiai és egyéb összekötő kapocs, hogy mégis csak az európaiak érthetik meg legjobban egymás ügyeit, sokkal inkább, mint ahogy a braziliaiak avagy a japánok, vagy más exotikus nemzetek megérthetik. Igaz ugyan, hogy az ugynevezett európai szolidaritás ma még igen gyönge lábon áll, de hiszen ennek az összeszervezkedésnek épen az volna a célja, hogy a háborus mentalitást eliminálja és ezt a szolidaritást, ezt az együvétartozást nevelje, kifejlessze és fokozza. Mégis csak könnyebb világrészenként megszervezni az emberiséget a béke és civilizatorikus együttműködésre, mint az egész világra nézve vinni keresztül ezt a megszervezést. Az egész világ békés együttműködésének problémája is nagyban leegyszerüsödik, akkor, ha az csupán egymásközött lehetőleg már egységes világrészek összeműködésének szabályozására korlátozódik. Én azt hiszem, hogy a Nemzetek Szövetségének ilyen államcsoportonként való megszervezésének gondolata annál erősebbé fog válni, annál inkább be fogja fészkelni magát a lelkekbe, minél többször fogunk csalódni a Nemzetek Szövetségében, minél többször fogunk csalódni a Nemzetek Szövetségének azon működésében, melyet ma megszervezettségében kifejt.

Ennek az összeszervezkedésnek gondolata ma még nem birt olyan erővel, hogy az a közvetlen kivitelre volna alkalmas. Egyelőre tehát megelégedhetünk azzal is, ha a mai keretben sikerül üdvös reformokat alkotnunk, amelyeknek életbeléptetésével a Nemzetek Szövetségét akcióképessebbé és magasztos céljainak elérésére, arravalóbbá tehetjük.

Ha azután a Nemzetek Szövetségének mai keretében keresem a keresztülvihető reformokat, akkor mindenekelőtt azt kell konstatálnom, hogy teljesen megérett már annak szüksége, hogy a Nemzetek Szövetségének paktumából az egyhangusági klauzulát, amelyet helyesebben veto-klauzulának nevezhetnénk, végleg kitöröljük. Ez a klauzula azt jelenti, hogy a tanács, mint a közgyülés csak egyhangu határozatokat hozhat, ha tehát egyhangusá nem létesül, akkor nem létesül határozat sem amellyel semmi egyebet el nem érnek, mint már volt szerencsém emliteni. A gyakorlatba ez azt teszi, hogy a volt entente-hatalmasságo mindenkor megakadályozhatják, hogy az érdekeikkel nem egyező határozat legyen meghozható. Mondom, azt hiszem, megérett már a idő arra, hogy ezen egyhangusági klauzu helyébe az egész világon appreciált többsé elvet helyezzük, *(Helyeslés.)* fentartván az hogy egyes alapvető kérdésekben minősite kétharmad vagy háromnegyed többség hat rozzon.

Szükséges volna továbbá jelentékenyen mérsékelni a tanácsnak túlhatalmasság szemben a közgyüléssel. Mert a mai szervezeben minden hatalmat a tanács abszorbeál, közgyülés másodrendü szerepre van kárhoztatva; a tanács mindazokkal a kérdésekkel fo lalkozik amelyekkel foglalkozik a közgyülé foglalkozik pedig olyan mértékben, hogy azkat teljesen elintézi és a közgyülés semm

egyéb, mint a tanács határozatainak tudomásulvevő fóruma.

Szükséges tehát a közgyülést egészen különös hatáskörrel felruházni; olyan hatáskörrel, amelyet csak ő gyakorolhasson, amelyet más helyette ne gyakorolhasson. Szükséges ez annál is inkább, mert hiszen a nemzeteket, amelyek a Nemzetek Szövetségében szerepelnek, voltaképen a közgyülés reprezentálja s nem a tanács, a tanács pedig ennek a közgyülésnek csak előkészitő és végrehajtó szerve.

A közgyülés hatáskörét természetesen magasabbrendü gyanánt kell megszervezni, mint amilyen hatáskört kell juttatni a tanácsnak, abból kifolyólag hogy a közgyülés a voltaképeni reprezentánsa a nemzeteknek, a tanács pedig csupán a közgyülésnek egyik organuma. A közgyülés összeállitását illetőleg pedig az a véleményem, hogy nem elegendő az, ami a mai helyzet, hogy a közgyülésben csupán a kormányok képviselői vesznek részt. Én szükségesnek tartanám, hogy a közgyülésben résztvegyenek az egyes parlamentek kiküldöttei is. (**Graeffl Jenő:** Nagyon helyes!) Nemcsak azért, mert ekképen alakulna ki az igazi világfelfogás, hanem avégből is, mert ez a módja annak, ezzel nyerünk csak garanciát arra, hogy élővé váljék a paktum 19. §-ában foglalt az a reformgondolat, hogy revizió alá lehet venni az alkalmazhatatlanoknak bizonyult nemzetközi szerződéseket, valamint azokat a nemzetközi viszonylatokat, amelyeknek fennállása a békét veszélyezteti.

Eddig ugyanis a Nemzetek Szövetsége ezt a reform-paragrafust semmiképen igénybe nem vette, mert szinte fetises tisztelettel veszi körül a paktumok egy másik szakaszát, a 10. §-t, amely a párisi békék által megállapitott területi és politikai helyzet változhatatlanságát hirdeti. Ezt a bálványt, ezt a fetist, ezt a megörökitőjét a trianoni határoknak a paktum 19. §-ában foglalt felhatalmazás igénybevételével békés uton meg kell dönteni, mert ez a békés Európa nyugalmának kérdése s egyuttal a mi életkérdésünk is. *(Ugy van!)*

Nem kell különösen hangsúlyoznom azt, hogy a békediktátumok revíziójára gondolok, mikor erről beszélek; azoknak a békediktátumoknak revíziójára, amelyeknek súlya alatt nemcsak a legyőzött nemzetek nyögnek, hanem amelyek a győztesekre is átokként nehezednek *(Ugy van!)* s amelyek lehetetlenné teszik Európa konszolidációját. *(Ugy van! Ugy van!)*

Valamennyi reform között pedig legsürgősebb a Nemzetek Szövetsége előtt való eljárás, különösen pedig a tanács előtt való eljárás reformja. *(Mozgás balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lukács György: Mert hiszen szinte világtorránnyá kezdi már magát kinőni a tanácsnak a kisebbségi ügyekben követett eljárása. *Ugy van! jobbfelől.)* A kisebbségi szerződések bizonyos értékes jogokat állapitanak meg a faji, nyelvi és vallási kisebbségek számára. Mit érnek azonban ezek a jogok, ha nem lehet azokat érvényesiteni? Márpedig azok az eljárási szabályok, amelyek ma gyakorlatban vannak, teljesen elszigetelik azokat a védelmi fórumokat, a Nemzetek Szövetségének tanácsát és az állandó nemzetközi biróságot, amelyekre a nemzetközi szerződések a kisebbségek oltalmát ruházták rá. Ugyanis az a szabály az uralkodó, hogy kisebbségi kérdéseket a tanács csak akkor vehet tárgyalás alá, ha a tanácsnak valamely tagja ezt kezdeményezi; márpedig a tanácstagok ilyen szerepre nem vállalkoznak, részben azért, mert nem birnak érzékkel a kisebbségi kérdések iránt, részben azért, mert azok a tanácstagok is, akik birnak ezek iránt a kérdések iránt kellő érzékkel, nem élnek az iniciativa jogával azért, mert nem akarnak ellentétbe jutni azokkal az államokkal, amelyek ellen irányulnak ezek a kisebbségi panaszok. (**Héjj Imre:** Humbug az egész!) Az eredmény: hogy százezerszámra halmozódnak fel a Nemzetek Szövetségénél a kisebbségi panaszok. Ezek a kisebbségi panaszok soha tárgyalás alá nem kerülnek a Nemzetek Szövetségénél, hanem egyszerüen irattárba helyeztetnek, a kisebbségek sérelmei pedig teljesen orvoslás nélkül maradnak. Ez a helyzet persze azután azt a következményt vonja maga után, hogy egyfelől a többségek még jobban visszaélnek a kisebbségekkel szemben, mert minden ellenőrzés hiányzik, másfelől pedig a kisebbségek folyton türelmetlenebbekké, folyton elégedetlenebbekké lesznek, ugyhogy már-már kitöréssel fenyeget az ő elégedetlenségük, ami pedig a békének komoly veszedelme volna. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Szükségesek ennélfogva a következő reformok: Mindenekelőtt szükséges az, hogy kisebbségi ügyeket ne csak a tanács valamely tagja vihessen a Nemzetek Szövetségének Tanácsa elé kötelező hatállyal, hanem, hogy ez a jog megillesse a Nemzetek Szövetségének minden tagjai a Tanácsnak, nem tartoznak azon privijai ugyan a Nemzetek Szövetségének, de nem tagjai a tanácsnak, nem tartoznak azon privilegizált államok közé, amelyek a Tanácsban helyet foglalnak. Szükséges azonkivül, hogy maguk a kisebbségek is birjanak azzal a joggal, hogy követelhessék ügyeiknek és panaszaiknak tárgyalását a Nemzetek Szövetségének Tanácsa előtt, legalább is a kisebbségeknek országosan megszervezett legfőbb egyházi, gazdasági és kulturális szervezetei birjanak ezzel a joggal.

Feltétlenül szükséges továbbá, hogy a kisebbségi ügyek a Nemzetek Szövetsége előtt kontradiktorikus eljárás során tárgyaltassanak, azaz ne csupán a panaszolt államokat hallgassák meg, hanem a kisebbségeket is és adjanak azoknak módot arra, hogy észrevételeiket előterjeszthessék és panaszaiknak szószólói lehessenek a Nemzetek Szövetségének Tanácsa előtt.

Végül pedig feltétlenül szükség van arra, hogy a kisebbségek panaszai, a kisebbségi vitás kérdések, az azok megitélésére igazán hivatott fórum elé, az állandó nemzetközi birósági elé jussanak, mert hiszen a Nemzetek Szövetségének Tanácsa politikai testület, amely politikai voltánál fogva elfogult és igazságtalan, az állandó nemzetközi biróság pedig rendelkezik az elfogulatlanság, az igazságtevés minden elképzelhető garanciájával, csak ez a fórum az tehát, amelyben a kisebbségek bizhatnak. Szükséges tehát, hogy az ő ügyeik minél nagyobb számban juthassanak ez elé a fórum elé, nevezetesen szükséges kimondani, hogy mindazon kisebbségi ügyekben, melyekben a jogi szempont a döntő, a Tanács köteles legyen minden egyes esetben az állandó nemzetközi birósági véleményét meghallgatni.

Ha ezeket a reformokat lehetséges keresztülvinni a Nemzetek Szövetsége előtt, akkor a kisebbségek bizhatnak abban, hogy sérelmeik vagy legalább azoknak jelentékeny része orvosolható lesz. Ha azonban a Nemzetek Szövetsege továbbra is kitart az elzárkózottságában és abban, hogy a kisebbségi sérelmek nem juthatnak a maguk illetékes fórumai elé, akkor a kisebbségek elégedetlensége mind nagyobb és nagyobb mérveket fog ölteni, mert a kisebbsé-

geknek teljesen le kell mondaniok arról a lehetőségről, hogy nemzetközileg garantált jogaikat érvényesithessék. Mindezeket jó lesz megszivlelni a Nemzetek Szövetségének, mert az elnyomott kisebbségek elkeseredettsége végtére is olyan kitörésekre vezethet, amelyek a békét feduljak.

A Nemzetek Szövetségének Tanácsa kisebbségi ügyekben különben is állandóan olyan politikát követ, amely a legnagyobb aggodalmakra ad okot. A Tanács nemcsak, hogy elzárkózik a kisebbségek minden panasza elől, hanem amennyiben néha mégis sikerül valamely kisebbségi ügynek magát beverekednie a Tanács fóruma elé, nem az a gondja a Tanácsnak, hogy a kisebbségek védője gyanánt lépjen fel és azokat a maga oltalma alá vegye, hanem unos-untalan a kisebbségeknek a többségekkel szemben fennálló lojalitási és hűségi kötelességét hangoztatja. Ahelyett tehát, hogy a kisebbségeket védelmébe venné, hogy a kisebbségeknek oltalmazója lenne, hovatovább a többségeknek mesterséges védőjévé, felhivás nélküli ügyvivőjévé kezd átalakulni.

Különönsen gyanus jelenség az, ami a Tanácsnak mult év decemberi ülésében történt. Ezt a Tanácsülést megelőzőleg a mult évi közgyülésen két delegátus, az egyik Galvanauskas litván delegátus, a másik gróf Apponyi Albert magyar delegátus, lényeges reformgondolatokkal léptek fel a Nemzetek Szövetségének közgyülése előtt. Az előbb emlitettem litván delegátus azt kivánta, hogy azok a kisebbségi jogok, amelyek a kisebbségi szerződésekben némely államokra nézve meg vannak állapitva, kiterjesztessenek az összes államokra, hogy ez alapon egy generális kisebbségi nemzetközi jog létrejöhessen. Apponyi Albert pedig ragyogó indokolással a kisebbségi eljárás megreformálására mézve terjesztett elő nagyon fontos szuggesztiókat. A Nemzetek Szövetsége mind a két előterjesztés fölött napirendre tért, annyi elégtételt azonban mégis adott ezeknek a delegátusoknak, hogy kezdeményezéseiket, az ő szuggesztióikat a Tanács elé utalta, hogy a Tanács azokkal foglalkozzék. Ez a foglalkozás a mult évi december havi ülésen történt meg, amelyben ezeknek az előadója, az államok kisebbségügyi előadója, Mello Franco, ugyanaz a braziliai delegátus, aki azóta egy más kérdésben, Németországnak a Népszövetségbe való felvétele kérdésében világhirességre, jobban mondhatnám: világhirhedettségre tett szert. Mello Franco ur azt javasolta, hogy ezek fölött a kezdeményezések fölött a Tanács térjen napirendre. Nem akarok az ő fejtegetéseinek érdemeivel foglalkozni, nem akarom hosszan cáfolni azt a helytelen álláspontját, amellyel pl. az Apponyi-féle szuggesztiókra vonatkozólag azt hangoztatta, hogy Apponyi javaslatai beleütköznek a kisebbségi szerződésekbe, ezért nem lehet azokat érvényre emelni. Mello Franconak ebben egyáltalán nincs igaza, mert az Apponyi-féle javaslatokat a kisebbségi szerződések minden sérelme nélkül, a belső ügykezelés megreformálása során minden nehézség nélkül életbe lehetne léptetni. De nem az érdemi kérdéssel foglalkozom, csupán reá akarok utalni arra az okfejtésre, amellyel Mello Franco ur a maga előadását kisérte.

Kiterjeszkedett Mello Franco ur a kisebbségi kérdés teóriájára és amidőn ezzel a kérdéssel foglalkozott, annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy azok, akik a kisebbségi szerződéseket megalkották, voltaképen csak átmenetet akartak teremteni s csak avégből adták meg a kisebbségeknek ezeket a bizonyos jogokat, hogy ezen átmenet utján eléressék a végső cél, ami semmi egyéb, mint hogy a kisebbségek teljes nemzeti egységben olvadjanak össze a többséggel. Complète unité nationale: ez volt az ő klasszikus kijelentése. Mello Franco urnak ez az okfejtése teljesen ellenkezik nemcsak az emberiesség legelemibb követelményeivel, nemcsak a kodifikált kisebbségi jogokkal, hanem teljesen ellenkezik azzal az intencióval is, amely a kisebbségi szerződések megalkotóit vezette. Mert méltóztassék végigtanulmányozni ezeket a kisebbségi szerződéseket, azoknak minden pontja azt a meggyőződést erősiti meg, hogy azok, akik megalkották ezeket a kisebbségi szerződéseket, megoltalmazni kivánták a kisebbségeknek külön nemzeti egyéniségét, a kisebbségeknek külön sajátos kulturáját. A Mello Franco-féle teória szerint pedig a kisebbségek csak arravalók volnának, hogy elpusztuljanak, hogy felolvadjanak a nagy többségekben és hogy az ő sajátos kulturájuk amellyel különben az emberiséget gazdagitanák, a semmiben vesszen el. (**Bogya János:** Mello Franco amerikai szemüvegen át nézi az európai viszonyokat! — **Szabóky Jenő:** A braziliai őserdőkből!) Mindezeket csak azért hozom fel, hogy rámutassak arra, hogy a Tanács álláspontjával szemben mennyire résen kell lenni, nehogy a Tanács mentalitása mellett kisebbségi nemzetközi szerződések a gyakorlatban minden tartalmuktól megfosztassanak. Annál veszedelmesebb ez a tendencia, mely a Tanácsban megnyilvánul, mert például épen a Mello Franco-féle felfogás elhangzásakor akadt a Tanácsnak négy tagja, aki ezeket a fejtegetéseket kifejezetten helyeselte. Ezek között volt természetesen a cseh-szlovák köztársaság külügyminister is és nem akadt a Nemzetek Szövetségében egyetlenegy tanácstag sem, aki szembehelyezkedett volna ezzel az okfejtéssel. Nekünk tehát résen kell lennünk ezen visszafejlesztő tendenciákkal szemben és én külügyi kormányzatunkat hangsúlyozottan felhivom erre a sajátos jelenségre és kérem, hogy alkalomadtán emelje fel tiltakozó szavát ezzel a jogfosztó irányzattal szemben.

Egyébként a Nemzetek Szövetségét támogató ligák uniója körében ez a kérdés tárgyalás anyagát képezte és a legközelebbi közgyülésen a ligák uniója állást fog foglalni e tekintetben és méltóképen el fogja itélni Mello Franco kijelentéseit. Remélem, hogy a Nemzetek Szövetségének legközelebbi közgyülésén is mód fog találtatni arra, hogy ezek a kijelentések megbélyegeztessenek s ha más nem, gróf Apponyi Albert bizonnyal méltósággal és eréllyel fogja visszautasitani Mello Franco pártos nyilatkozatait és a jogos és igazságos álláspontot fogja a maga nagy súlyával képviselni.

Amidőn a kisebbségi ügyekről beszélek, nem hagyhatom megemlékezés nélkül tőlünk elszakitott testvéreink egy nagy sérelmét az utódállamokban, amelyet pedig módunkban volna bizonyos fokig orvosolni. Értem a tőlünk elszakitott volt honfitársaink állampolgárságának kérdését. Méltóztatnak bölcsen tudni, hogy akkor, amidőn Magyarország területének kétharmad részét elszakitották, természetesen szükséges volt intézkedni az ezen elszakitott területekhez akár községi illetőség, akár állandó lakás kötelékével odafüzött egyének állampolgárságának megfelelő megváltoztatásáról is és igy kimondatott, — ami magától értetődik — hogy azok, akik ezen elszakitott részekhez tartoznak, elvesztik magyar állampolgárságukat és megnyerik annak az állam-

nak az állampolgárságát, amely az elszakitott területen ezután a szuverénitást gyakorolni fogja. Ezeket az állampolgársági kérdéseket két jogforrás is szabályozza. Az egyik jogforrás a kisebbségi szerződések, a másik pedig a békeszerződések s ezek között ránk vonatkozólag a trianoni békeszerződés. Maguk ezek a jogforrások is sok tekintetben ellenkező intézkedéseket tartalmaznak s természetes, hogy ezek a kérdések, amelyek különben is komplikáltak, a jogforrások egyes nem egyező intézkedései következtében még komplikáltabbakká váltak, amiből a viták egész serege származott.

Hogy csak egy-két ilyen eltérésre utaljak, hivatkozom a főhatalmak Romániával kötött kisebbségi szerződésére, amely azt tartalmazza, hogy mindazok, akik a Románia által Magyarországtól elszakitott területnek állandó lakosai, megszerzik a román állampolgárságot.

Ezzel szemben a trianoni békeszerződés azt mondja, hogy azok, akik a Románia által elszakitott területen községi illetőséggel birnak, vesztik el a magyar állampolgárságot és szerzik meg a román állampolgárságot. Már most, aki gyakorlatban tudja, hogy jogilag milyen nagy különbség van az állandó lakás és a községi illetőség között, az megitélheti, hogy mekkora zavarok támadnak abból, hogy két különböző jogforrás kétféle módon intézkedik az állampolgárság megszerzéséről, amikor az egyik állandó lakást, a másik pedig a községi illetőséget teszi az állampolgárság megszerzésének kritériumává.

Egy másik ilyen eltérés a következő: A főhatalmak részéről az utódállamokkal kötött úgynevezett kisebbségi szerződésekben — cseh és szerb vonatkozásban — az az időpont van az állampolgárság megváltozásának időpontja gyanánt felvéve, amidőn az államhatárok megváltoztak, amidőn egyes területeket Magyarországtól elszakitottak. A trianoni békeszerződés tovább megy és felruházza a szerb és cseh-szlovák államokat azzal a joggal, hogy azok között az állampolgárok között, akik 1910 január elseje után szerezték meg az illetőséget azon a területen, amelyre ezután kiterjed a cseh-szlovák, illetőleg szerb szuverenitás, vágathatnak és csak azokat ismerik el a maguk állampolgárainak, akiket elismerni hajlandók, azok pedig, akiket nem hajlandók elismerni, megtartják régi állampolgárságukat.

Ismét egy másik eltérés tehát a jogforrások között. Ismét egy olyan szempont, mely ennek a kérdésnek a zavarossá tételét nagyban okozza. Ha még ezekhez az eltérésekhez hozzászámitjuk az elég nagyszámu többi eltéréseket, — amelyeket nem akarok felsorolni, — tekintetbe vesszük továbbá azt a mentalitást, amellyel ezeket a jogszabályokat alkalmazzák, tekintetbe vesszük azt a tendenciózus magyarázatot, amelyet az utódállamok a jogszabályokhoz füznek, illetőleg ahogyan azokat végrehajtják, akkor világossá lesz előttünk, hogy ezekben a kérdésekben a legnagyobb konfuzió uralkodik, még pedig elszakitott polgártársaink hátrányára.

Hogy ebből a nagy konfuzióból csak egyet kiragadjak ki, hivatkozom a volt felvidéki polgártársaink állampolgárságának kérdésére. Csehszlovák vonatkozásban a községi illetőség döntő kritérium a területelszakitásokkal kapcsolatos állampolgárságváltozás tekintetében. Meg kellett tehát állapitani, kik birtak magyar községi illetőséggel az elszakitás idejében. Köztudomásu, hogy a magyar községi törvény ismeri a községi illetőség hallgatólagos megszerzését. Ez egy olyan sajátosság, amely egyéb régi rendszerekben alig áll fenn. Tudniillik a mi községi jogunk szerint a községi illetőséget meg lehet szerezni négy évi egy helyben való lakással és ezen idő alatt, habár csak egyszer is, a községi terhekhez való hozzájárulással. Nálunk a községi illetőség megszerzéséhez nem szükséges, hogy a község kifejezetten elismerje az illetőség megszerzését, mert, mint mondottam, van hallgatólagos községi illetőségszerzés is. A csehek konkrét vitás esetekben kezdetben teljesen helyesen értelmezték a magyar községi törvényt, ugy amint ötven éven keresztül a mi összes hatóságaink, kezdve az utolsó szolgabirótól fel közigazgatási birróságunkig magyarázták és magyarázzák. Az első részt ezen a magyarázaton azzal ütötték a csehszlovák hatóságok, hogy két-három esztendővel ezelőtt felállitották azt a követelményt, hogy nemcsak az uj községben való lakásnak kell négy évig tartani, hanem a község terheihez való hozzájárulásnak is folytonosnak kell lennie ezen idő alatt.

Mint mondottam, a magyar törvény megelégedett azzal, hogy akár csak egyszer is hozzájárult. Ez az erőszakos elmagyarázás még eltürhető baj volna, azonban egyenesen katasztrófális az összes csehszlovák hatóságoknak azon ujabb törvénymagyarázata, illetőleg törvényelferditése, hogy hallgatólag megszerezni nem lehet a magyar községi illetőséget. Ugyanis azt a teoriát állitották fel a törvény különböző paragrafusainak mesterséges egybevetésével, hogy még ha a négy évi helybenlakás és adózás által megszerezte is valaki a községi illetőséget, az befejezetté, jogérvényessé csak abban az esetben válik, ha a község kifejezetten elismeri a község kötelékébe való felvételt és erről valaminemü tanubizonyságot tett, bizonyitványt adott. Minthogy pedig azok, akik nálunk hallgatólag szerezték meg a községi illetőséget, soha ilyen dokumentumot a községtől nem kaptak, természetes, hogy ennek a követelménynek eleget tenni nem tudnak és ennélfogva vitás esetekben egymásután tagadják meg a községi illetőség elismerését azoktól, akik hallgatólag szerezték meg az illetőséget, de dokumentumot a dolog természeténél fogva nem képesek felmutatni. Igy sok ezerre megy azok száma, akiktől megtagadták a községi illetőség elismerését és akiknek ennek alapján nem ismerték el csehszlovák állampolgárságát sem; ennek következtében, ha hivatalnokok voltak, megfosztották őket fizetésüktől, ha nyugellátást élveztek, nyugdijuktól, megtiltották nekik az ügyvédi, orvosi vagy mérnöki magángyakorlatot, sőt még a testi munka vállalásában is minduntalan nehézségeket gördítettek elébük és nem egy esetben egyenesen kiutasitották őket a csehszlovák köztársaság területéről. Ezeket a hontalanokat Magyarország sem ismerheti el a maga polgárainak ama tilalom folytán, mely a trianoni szerződésben foglaltatik, mely szerint Magyarországnak a területváltozás folytán az utódállamokban szerzett uj állampolgárságot respektálnia kell és nem szabad azokat, akik a területváltozás folytán más állampolgárságot szereztek, továbbra is saját polgárainak tekinteni. Igy szerencsétlen volt honfitársaink teljesen hontalanokká lesznek, nem ismerik el állampolgárságukat seholsem, amiből a tragédiák egész sorozata folyik.

Bizonyos előrelátás mégis jelentkezett az államok bürokráciáinak körében, mert 1922-ben Rómában az Osztrák-magyar monarchia összes utódállamai, beleértve Ausztriát és Magyarországot is, tehát mindazok az államok, amelyek a régi monarchia területéből részesedtek. — Öt van ilyen magunkon és Ausztrián kivül: a

minket környező három utódállam, továbbá Lengyelország és Olaszország — összejöttek Rómában és ott a felbomlásból keletkező viszonyokat szabályozták. A többek közt az állam polgárságra nézve is egy ötszakaszos kis egyezményt készitettek, mely egyezmény azonban sajnálatos módon máig sem lépett életbe. Nem lépett pedig életbe az állampolgárságról intézkedő ez a római konvenció azért, mert Ausztrián és Olaszországon kivül a többi érdekelt állam azt nem ratifikálta. Lengyelország ratifikálásának elmaradása nem érdekel bennünket, de nem ratifikálták az egyezményt a körülöttünk lévő utódállamok, Csehország, Szerbia és Románia sem; de nem ratifikáltuk mi sem. Hogy az utódállamok nem ratifikálták a konvenciót, azt megértjük, mert hiszen ők szabad kezet akarnak maguknak, ők szabadon akarják magyarázni, avagy elmagyarázni a jogszabályokat, már pedig, ha a nemzetközi döntő bíróság itélkezik ezekben a kérdésekben, akkor a szabadkéz politikája megszünik. De hogy mi nem ratifikáltuk eddigelé ezt a szerződést, az határozott mulasztás volt. Ebben a konvencióban van ugyanis egy paragrafus, amely nagyon értékes reánk nézve, mert ebben az van kimondva, hogy az állampolgárság kérdésében való vitákat választott bíróság dönti el, mely választott bíróságba az érdekelt államok egy-egy birót küldenek ki. A két biró közösen választ elnököt, ha pedig közösen elnökben nem tudnak megállapodni, akkor az elnököt a svájci köztársaság elnöke rendeli ki más állampolgárok sorából. Ez kitünő elintézési mód, mert arbitrázs utján intéztetnének el a viták, olyan arbitrázs utján, amelyben mi egyformán résztvennénk a velünk együtt érdekelt más államokkal, a döntő szerepet vivő elnök pedig egy pártatlan harmadik volna.

Hogy a mi részünkről miért nem ratifikáltatott ez a konvenció, arról vannak némi értesüléseim, amelyeket itt röviden taglalni kivánok. Előljáróban megjegyzem, hogy abból, ha mi ratifikáljuk ezt a konvenciót, még nem következik, hogy az életbe is lép, mert az csak akkor lépne életbe egyes viszonylatokban, ha az utódállamok is ratifikálnák. De erre tekintet nélkül, ha érdekünk a ratifikálás, ugy azt teljesitenünk kell.

Foglalkozni akarok azokkal az érvekkel, amelyeket felhoznak annak az álláspontnak igazolására, hogy Magyarországnak nem kell ratifikálni ezt az egyezményt. Az első szempont, amelyet fel szoktak hozni, az, hogy a konvenció 4. §-ában nyiltan fenn van tartva a saint-germaine-i és trianoni szerződés érintetlenül maradása és ezen szerződések egyes paragrafusaira még külön hivatkozás is történik. Igy külön hivatkozás történik a trianoni szerződés 213. §-ára, mint amely továbbra is teljesen érvényben marad. Erre a 213. §-ra való hivatkozással szemben forognak fenn hivatalos aggodalmak. Leszek bátor ezt a szakaszt szó szerint felolvasni *(olvassa):* »Magyarország kötelezi magát, hogy elismeri állampolgárainak olyan uj honosságát, melyet azok a szövetséges és társult hatalmak törvényei szerint és e hatalmak illetékes hatóságainak magyarázata alapján akár honositással, akár pedig valamely szerződés rendelkezése folytán megszereztek vagy megszerezhetnek és hogy az uj honosság megszerzésének okából állampolgárait minden tekintetben feloldja eredeti hazájukkal szemben fennálló minden kötelezettség alól.« Azt mondja a hivatalos aggodalmaskodás, hogy ha e vitás kérdések során valamely utódállam hivatkozik a 213. §-ra, akkor már megnyerte a pert és pedig azért, mert ez a 213. §. azt fejezi ki, hogy vitás esetekben ipso facto az utódállamnak van igaza.

Ez a felfogás egészen téves, mert ennek a szakasznak semmi más értelme nincs, mint az, hogy Magyarország köteles elismerni, hogy a területelszakitás folytán állampolgárságváltozások állottak be és ennek utjába akadályt nem gördithet. Ez egészen természetes. Sehol sincs azonban szó arról, hogy az utódállamokat bizonyos magasabb szuverénitás illetné meg e kérdések tekintetében, mint aminő a magyar szuverénitás, nevezetesen sehol sincs szó arról, hogy konkrét állampolgársági viták esetében az utódállam álláspontja lenne a döntő. Egyébként is ebben a szakaszban csak uj honosságokról, csak a honosság megszerzéséről van szó, de sehol sincs szó honosság el nem ismeréséről vagy honosság elvesztéséről, a gyakorlatban pedig komplikációk kizárólag a honosság el nem ismeréséből állanak elő. A gyakorlat kizárólag csak ugynevezett negativ összeütközési eseteket produkál, azaz olyan eseteket amelyekben sem az utódállamok el nem ismerik az odavaló állampolgárságot, sem nekünk nem szabad elismernünk a magyar állampolgárságot. Azt a szakaszt, amelyet felolvastam még a legszélsőbb kisentente felfogás szerint is legfeljebb ugy lehetne értelmezni, hogy ez a szakasz a pozitiv összeütközések eseteire vonatkozik, azaz azon esetekre, amikor az utódállam is igényli magának valakinek állampolgárságát és mi is igényeljük ugyanazt a polgárt a magunkénak. A gyakorlatban azonban összeütközési esetek nincsenek, mert az utódállamok nem vindikálni kivánják maguknak a mi volt állampolgárainkat, hanem szabadulni akarnak tőlük, vagy azért, mert fizetést, vagy azért, mert nyugdíjat kell nekik adniok, vagy pedig azért, mert alkalmatlanok, kellemetlenek az uj szuverénnek.

Pozitiv állampolgársági összeütközések tehát nincsenek, s igy pozitiv állampolgárság összeütközésből kifolyólag intézkedni nem szükséges. Intézkedni csak a negativ összeütközésekből kifolyóan kell, azaz olyan esetekben, amidőn megtagadtatik az állampolgárság elismerése az utódállamok részéről és kötelesség szerüen megtagadtatik a mi részünkről is. Az ilyen vitás kérdésekre pedig sehogyan sem lehet a 213. §-t alkalmazni, legfeljebb a pozitiv összeütközések eseteire való alkalmazhatóságot erőltetetten kimagyarázni, tehát legfeljebb azt lehetne vitatni, hogy ha az utódállam is vindikálja magának az illető állampolgárt és mi is, akkor ipso facto az utódállamnak van igaza, mert itt megszerzésről van szó, amely megszerzés kérdésében az ő akarata a döntő. Mondom, a legpeszimisztikusabb, legszélesebb magyarázattal is legfeljebb ilyen értelmet lehetne tulajdonitani a 213. §-nak. Azt az értelmet azonban, hogy az állampolgárság megtagadása eseteire és a negativ állampolgársági összeütközés kérdéseiben lehetne alkalmazni a 213. szakaszt, semmiféle jogász ebből a szakaszból kihozni nem tudja. Ennélfogva a 213. § szempontjából való aggodalom teljesen hiábavaló.

Másik aggodalmat is szoktak emlegetni, azt szokták mondani, Magyarországnak nem elég garancia az, hogy a vegyes döntőbiróság elnökét a svájci köztársaság elnöke nevezi ki. E tekintetben én egészen ellenkező felfogáson vagyok. Objektivebb fórumot, mint a legsemlegesebb államnak, a semlegesség prototipusának, a svájci köztársaságnak elnökét elképzelni sem tudok. Ha tehát a svájci köztársaság elnöke jelöli ki valamely kérdésben nem érde

kelt idegen állampolgárt elnöknek, ebben nézetem szerint mi magyarok is teljesen megnyugodhatunk. Egyébként arra is hivatkozhatom, hogy legutóbb a locarnoi szerződésekben is az az intézkedés foglaltatik, hogy az ilyen döntőbiróság elnökét minden esetben a svájci köztársaság elnöke nevezi ki. Ha tehát Németország megelégszik ilyen biztositékkal, akkor mi is megelégedhetünk ugyanilyen biztositékkal.

Harmadik érve is van a hivatalos aggodalomnak, nevezetesen az, hogy ennél a konvenciónál sokkal hatályosabban lehet ezeket a kérdéseket »en deux« rendezni, azaz a közöttünk és az illető utódállam között kötendő külön szerződésben. Elvben megengedem, hogy igy van, csakhogy tudjuk jól... *(Zaj a középen.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lukács György:... hogy az utódállamokkal való szerződéskötéseink milyen nehézségeknek vannak alávetve. *(Zaj a balközépen.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lukács György: Tudjuk, hogy minduntalan megindítjuk az ilyen eljárásokat, ezek minduntalan félbeszakadnak és ujra kell kezdeni őket, szóval az ilyen elintézés az ad graecas calendas való eltolódást jelenti. Már pedig a mi volt honfitársaink szempontjából ezeknek a kérdéseknek eldöntése nagyon is sürgős, ezt tehát elhalasztani ujabb szerződéskötések idejére, — amely szerződéseket majd külön-külön fogunk kötni az egyes államokkal — nem lehet és nem szabad. Mert ha arra az időre várunk, amig ez bekövetkezik, addig a mi szerencsétlen volt honfitársaink teljesen elzüllenek, és nem lesz majd kiről és kinek érdekében intézkedni.

Mindezekből azt a konzekvenciát vonom le, hogy ez a római konvenció általunk sürgősen ratifikálandó volna, és felkérem a t. külügyi kormányt, hogy a konvenciót mielőbb terjessze a nemzetgyülés elé, hogy annak sürgős ratifikálása megtörténhessék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Ezekután még röviden kivánok foglalkozni az ugynevezett keleti Locarno kérdésével. *(Halljuk! Halljuk!)* Locarnoban Németország határbiztositási és arbitrageszerződésre lépett fel maga szomszédaival. Keleti Locarno alatt azt értem, hogy ugyanezt kellene nekünk is megtennünk a mi szomszédainkkal. Nekünk azonban ebben a tekintetben igen lényeges megkülönböztetést kell tennünk. Arbitrageszerződésekre, azt hiszem, készséggel léphetünk minden utódállammal és talán nincs Magyarországon senki, aki ne helyeselné azt, hogy az utódállamokkal olyan szerződéseket kössünk, amelyek szerint a közöttünk fenforgó vitás kérdések nemzetközi döntőbiróságok elé terjesztendők és ezek által intézendők el.

Egészen más azonban az álláspontunk és az álláspontom az ugynevezett határbiztositási szerződésekre vonatkozóan. Igaz, hogy a trianoni határokat kétszer is elismertük. Először akkor ismertük el, midőn a trianoni szerződést kényszer folytán aláirtuk. Azonban ebből hitet varrni a jövendőre nem lehet, mert kényszerből irtuk alá azt a szerződést és akkor elismernünk, Magyarországnak végveszedelmét jelentette volna. Amidőn a Nemzetek Szövetségébe beléptünk, másodszor is elismertük a trianoni határokat, mert magunkévá tettük a nemzetek szövetségének paktumát és ezzel magunkévá tettük a paktum 10. §-át is, amely azt mondja, hogy a nemzetek szövetségének tagjai kötelesek a nemzetek szövetsége minden tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartani. De ugyanakkor, amikor a paktum 10. §-át magunkévá tettük, magunkévá tettük ennek 19. §-át is, amely azt mondja, hogy a Nemzetek Szövetségének közgyülése időnkint felhivhatja az egyes nemzeteket arra, hogy tegyék ujabb megfontolás tárgyává az alkalmazhatatlanoknak bizonyult szerződéseket, valamint az olyan nemzetközi állapotokat, amelyeknek fentartása a békét veszélyeztethetné.

Már most kérdezem én, van-e a világon szerződés, amely alkalmazhatatlanabb volna, mint a trianoni szerződés? *(Ugy van! jobbfelől.)* És vannak-e a világon nemzetközi állapotok, amelyeknek fentartása inkább veszélyeztetné a békét, mint a trianoni diktátum? *(Ugy van! jobbfelől.)* Amidőn tehát mi a Nemzetek Szövetsége paktumának 10. §-át, amely a párizsi határok állandósitására törekszik, elismertük, ugyanakkor magunkévá tettük azt a másik szakaszt is, amelyet én a revizió szakaszának nevezek, és amelyben egyenesen fel van hiva a világ figyelme arra, hogy az alkalmazhatatlanná vált szerződéseket és azokat a nemzetközi jogviszonyokat, amelyeknek fentartása a békét veszélyeztetheti, revideálja és módositsa. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Mi tehát a revizió kikötése ellenében fogadtuk el a második alkalommal a trianoni határokat. Ez a revizió a mi nyilt programmunk, ebbe a programmba ütköznék tehát bele az, ha ujabb biztositást adnánk szomszédainknak a trianoni határok tekintetében ilyen fentartás nélkül. *(Ugy van! a jobboldalon.* — **Pintér László:** Joglemondás volna!) Ennélfogva, amig egyfelől arbitrage-szerződéseket igenis kell kötnünk az utódállamokkal, addig másfelől határbiztositási szerződéseket kötnünk nem szabad. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ugyanezt az eljárást követte egyébként Németország is keleti szomszédaival, Franciaországgal és Belgiummal szemben lekötötte ugyan a versaillesi határokat, de Lengyelországgal és Cseh-Szlovákiával szemben ezt nem tette, mint ahogyan nekünk sem szabad ezt megtennünk az utódállamokkal szemben. (**Szabó Zoltán:** Nem is fogjuk megtenni!)

Fejtegetéseimnek végére jutottam. Mielőtt azonban befejezném szavaimat, még röviden foglalkozni kivánok azzal az észrevétellel, amely szintén a trianoni határokra vonatkozik.

Ez az észrevétel t. i. az, hogy vajjon egy esetleges európai államszövetségben való összetömörüléssel nem kötnők-e le magunkat visszavonhatatlanul a trianoni határokhoz? Az imént voltam bátor ezzel az európai államszövetséggé, államcsoporttá való szervezkedéssel bővebben foglalkozni s ehhez kivánom most kapcsolni fejtegetéseimet. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Az én nézetem az, hogy egy ilyen szövetségben való tömörülés egyáltalában nem örökitené meg a trianoni határokat, sőt azokat sokkal lazábakká tenné. Bátor vagyok ezt a felfogásomat a következőkkel indokolni.

Ha egy ilyen államcsoporttá tömörülne össze Európa, akkor ez mindenekelőtt jelentené az európai vámuniót, *(Ugy van! jobbfelől.)* vagy legalább is az ehhez a vámunióhoz hasonló, ehhez közeledő állapotot; a vámhatárok tehát elesnének. Jelentené ez az összeszövetkezés azt is, hogy az intereurópai közlekedés teljesen szabaddá tétetik, hogy az utlevélkényszer megszüntettetik, hogy a személy- és árufuvarozásnak a határokon való feltartóztatása

abbamarad; jelentené tehát a közlekedési határok megszünését. Ez az összekeveredés továbbá azzal a következménnyel is járna, hogy az ezen összeszövetkezésben szervezett államok a kisebbségi jogokat feltétlenül elismerni tartoznának. Elismernék tehát a kisebbségi jogokat, elismernék a nyelv szabad használatát, elismernék a kultura szabad fejlesztését és végül elismernék — amire igen nagy súlyt fektetek — a tőlünk elszakitott testvéreinknek szabad érintkezését mivelünk, szóval a kisebbségek szabad érintkezését más államban lakó fajtestvéreikkel. Mindezeknélfogva lehullanának a kulturális határok is. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ez az összeszervezkedés tehát azt jelentené, hogy lehullanának a vámhatárok, a közlekedési határok és a kulturális határok és a mai államhatárok kizárólag közigazgatási jelentőségüek maradnának. Ez a trianoni határoknak nagy devalválódását, a trianoni határok lényegének elmulását jelentené és azt jelentené, hogy a trianoni határok reánk ezután csak közigazgatási határok jelentőségével birnának és megszünnének az államhatárok börtönök lenni, amint ma sok tekintetben valóságos börtönök azzal a számtalan korlátozással, amely hozzájuk van kötve. Mint ezeknek a korlátozásoknak legbotrányosabbjára, hadd hivjam fel a közfigyelmet ujból is arra a barbarizmusra, hogy az utódállamok még ma sem bocsátanak át a trianoni határokon — amidőn pedig már a békének egy lusztruma letelt — egyetlen egy olyan nyomtatott betüt sem, amely csonka Magyarországon látott napvilágot. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Egy európai államcsoporttá való összeszervezkedés tehát a mi szempontunkból semmiképen sem jelenti a trianoni határok megörökitését; ellenkezőleg: jelenti a trianoni határok jelentőségének lefokozódását. Egyelőre ez is némi előrehaladás lenne, de semmiesetre sem lehetne gátja a trianoni diktátumok és a trianoni határok igazságos reviziójának. *(Ugy van! jobbfelől.)*

T. Nemzetgyülés! Máris hosszura nyult fejtegetéseimet ezzel befejeztem és fentartva magamnak a jogot arra, hogy az egyes tárcáknál a részletekhez is hozzászólhassak, nemcsak pártállásomnál fogva, hanem meggyőződésemnél fogva is kijelentem, hogy a költségvetést általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől és a középen. — Szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Strausz István!

Strausz István: Igen t. Nemzetgyülés! Nagyon sajnálom, hogy nem állott módomban az előttem szólott igen t. képviselőtársamnak, Lukács Györgynek beszédét végighallgatni. Emiatt nem tudok a parlamenti hagyományoknak megfelelően érdemileg belekapcsolódni beszédébe. De azzal a kisebb résszel, amelyet a külügyi beszédéből hallottam, teljesen egyetértek. Mindenben aláirom igen t. képviselőtársam fejtegetéseit, amelyek meggyőztek, illetőleg megerősitettek engem abban, hogy Lukács György igen t. képviselőtársam ennek a parlamentnek külügyi kérdésekben a leghivatottabb szószólója és képviselője. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Igen t. Nemzetgyülés! Én egy egészen meglepő beszédet kivánok tartani, meglepőt ugy a közönségre, mint a nemzetgyülésre nézve. Annyiban lesz meglepő az én beszédem, hogy abban birálati tárgyul a napirenden lévő költségelőirányzatot választom. *(Helyeslés jobbfelől.* — **Graeffl Jenő:** Eddig még nem is hallottunk róla birálatot!)

Birálatomban követni fogom a pénzügyminister urat a tekintetben ,hogy a költségelőirányzat adatainak regisztrálásánál az arany értékekkel fogok számolni és csak igen kivételesen fogok a pengőértékekre támaszkodni.

A költségvetés adatainak megvilágitására külön adatokra van szükségem és e külön adatoknál is támaszkodom az aranykorona értékére.

Valami előzetes összehasonlitás alapjául szolgáló adatokra is szükségem van. Zárszámadási adatokra lenne tulajdonképen szükségem mert zárszámadási adatok nélkül költségvetést birálni teljes lehetetlenség és képtelenség. *(Ugy van! a középen.)* Kerestem tehát a expedienst, mi volna a legmegfelelőbb, mi volna a legjobb, milyen adatok volnának a legjobbak ahhoz, hogy én teljes megvilágitásban tudjam feltárni az igen t. Nemzetgyülés és az egész közvélemény előtt e költségvetés realitását. Birálatomban összehasonlitó anyagul a legutolsó aranyköltségvetésnek, az 1914/15. év költségvetésnek adatait veszem. Hangsulyozom, hogy az adatok felhasználásánál Nagy Magyarország költségvetéséből nem egyharmad részt veszek, amint szokta venni a pénzügyminister ur, mert ez nem reális, legalább nem reális az entente-államok szemében. Én elfogadom a trianoni álláspontot, amely szerint a mi csonka országunknak a jóvátételi bizottság által megállapitott adófizetési képessége nem egyharmad, hanem négytized.

Birálatomban kiterjeszkedni kivánok a költségvetésnek, illetőleg az államkormányzatnak minden ágára. Ebben külön fogok foglalkozni a szanálási törvény mikénti végrehajtásával.

Ugy látszik azonban, hogy én mindezzel hiába fáradozom, mert nem fogok fogékonyságra és megértésre találni a nemzetgyülés padjaiban az én kritikám iránt, amelyben a legrigorózusabb, a legtárgyilagosabb kivánok lenni a kormánnyal szemben. **(Reisinger Ferenc:** Könnyü igy tizenkétórás ülést csinálni! Egyébként is egészen jogos az én feltevésem mert hiszen ennek a nemzetgyülésnek közvéleménye hozzá van szokva az izgató anyagokhoz, és igy a nemzet reális érdekeivel a legkevesebbet törődik. Sok mindennel kivántam ezt bizonyitani, de legerősebb dokumentumom erre ebben a pillanatban az üres padok. Ugy látom, hogy az ellenzék, az egységes párt és a keresztény gazdasági párt ebben a tekintetben teljesen egy nézetet vall. Támadják ugyan az ellenzéket a miatt, hogy kicsap a tárgyalás medréből és a legkülönfélébb izgató anyagokat kapcsolja bele a költségvetési vitába. Ez csak ugyan megitélés alá esik, főképen a költségvetési vitánál.

Aki behatóbban foglalkozott a költségvetési joggal, — és az ellenzéknek ebben a tekintetben nem kisebb, talán még nagyobb a kötelessége, mint az Egységes pártnak — az megállapithatja, ha mélyen gondolkozik, hogy a költségvetési jog tulajdonképen a mi alkotmányunk szive és szive az ország egész közgazdasági életének is. Mindenkinek, aki törvényhozói tisztre vállalkozik, arra kellene törekednie hogy ennek a szivnek működése zavartalan legyen, hogy az egy percre meg ne álljon, ha nem érvényesüljön az alkotmányban és a gazdasági életben. *(Ugy van! a középen.)* Nem is kell arról beszélnem, hogy milyen zavarok vannak e szív körül. Szinte görcsöt kapott ez

szív, amely miatt nem ritkán az állam gazdasági élete csak sinylődik, meg-megáll és azt hisszük, hogy a legnagyobb válságba került. Nem elméleti megállapitás az, hogy a költségvetési jog következetes alkalmazásának hiánya miatt állottak be főleg azok a zavarok, amelyeket az állami és közgazdasági életben naprólnapra észlelünk. Én megvizsgáltam, hogy ki is okozta ezeket a zavarokat elsősorban, és sajnálatomra arra a megállapitásra kellett jutnom, hogy maga a kormány idézte fel a zavarokat. Ezt tudva az ellenzék, nem ismer fegyelmet, nem ismer felelősséget, hanem mindenféle anyagról beszél annyit, amennyit bir és addig, ameddig lehet. (**Dréhr Imre:** Csak a költségvetésről nem!) Fel van lázitva az ellenzék, — s meg is értem az ellenzéket — amiatt a diktátori felfogás miatt, ahogyan a kormányzat a költségvetési jogot kezeli. (**Reisinger Ferenc:** És a többi jogokat!) Nem lehet ezeket a megállapitásokat a fül mellett elbocsátani. Későbbi fejtegetéseimből meg fogják érteni az urak is, hogy reális megállapitások azok, amelyeket itt tettem. Épen ezért tartozom a bizonyitással.

Nekem tulajdonképen vissza kellene menni egészen 1920-ig, mert 1920 február havában kezdődött az ugynevezett alkotmányos élet és ettől kezdve kellene foglalkoznom mindegyik költségvetéssel, mindegyik indemnitási törvénnyel alkotmányjogi szempontból, de azt hiszem, teljesen elég, ha az 1925/26. évi költségvetési előirányzatnak, valamint az ezen költségvetési előirányzat alapján készitett indemnitási törvényjavaslatnak és a most tárgyalás alatt lévő 1926/27. évi költségvetési előirányzatnak előterjesztésével és az előterjesztés kiérő körülményeivel foglalkozom.

Bud igen t. pénzügyminister ur mostani expozéjában, de ugyszólván minden nagyobb felszólalásában büszkén mutatott rá arra, hogy az 1925/26. évi költségvetési előirányzatot már 1922 junius 22-én benyujtotta és hogy igyanakkor expozéját is megtartotta. Ebből csak annyi való, hogy megtartotta expozéját, de a költségvetési előirányzatot nem terjesztette be. (**Dréhr Imre:** A sommázatot beterjesztette!) Nagyon helyes, tényleg beterjesztette, ezt koncedálom Dréhr Imre t. képviselőtársamnak, de hozzá kell tennem, hogy a sommázat nem költségvetés, szorosan véve a költségvetésnek még nem is része, hanem csak egy segédforrás arra, hogy a költségvetési előirányzatot a nemzetgyülés tagjai érdemlegesen megvizsgálhassák. Törvényeink nem ismerik el a sommázatot költségvetési előirányzatnak és nem is ismerhetik el. Ha az igen t. minister ur elolvasta volna az 1897. évi XX. törvénynek és az 1867. évi X. törvénycikknek idevonatkozó rendelkezéseit, akkor másképen formulázta volna meg bejelentéseit. Az expozé nem levegő, nem művészi szónoklás, ezt nagyon jól tudja az igen t. pénzügyminister ur, mert minduntalan ismétli beszédeiben, hogy az valóságos pénzügyi és gazdasági esemény az állam életében.

De mi történt az ő 1925/26. évi expozéjával? Amig ő beterjesztette a tulajdonképeni költségvetési előirányzatot, egy félesztendő — alázuzom, közel egy félesztendő — mult el. Az ő expozéját elfelejtette a pénzügyi bizottság, elfelejtette az egész nemzetgyülés, elfelejtette a nemzet s a külföld előtt meg abszolute nem keltett érdeklődést. A költségvetésről a maga jelentését 1925 november 3-án terjesztette be a pénzügyi bizottság s megkezdődött a nemzetgyülés plénumában a költségvetés vitája. Közvetőleg volt indemnitási törvényjavaslat, volt karácsonyi szünet, denique elérkeztünk 1926 február 26-ig, amikor már le volt tárgyalva teljesen az államháztartás 1925/26. évi előirányzata. Most apropriációt külön költségvetési törvényt várt ez a nemzetgyülés, várt a nemzet és várt a Nemzetek Szövetségének tanácsa. Mit kaptunk?

Az igen t. pénzügyminister ur beterjesztette az apropriációs törvényjavaslatot, de utána mindjárt beterjesztette az indemnitási törvényjavaslatot, amelyet a t. pénzügyminister ur az apropriációs törvényjavaslat alapján épitett fel. Ezenkivül ki kell emelnem, hogy az indemnitási törvény hatálya az államháztartásra nézve fenállott egészen február 26-áig. Indemnitásra tehát nem is volt szükség. Tárgyaltatni kellett volna az apropriációs törvényjavaslatot. A pénzügyminister ur azonban kijelentette, hogy ezt tenni a házszabályok miatt nem lehet. Szerintem a pénzügyminister ur a házszabályok értelmezésére a tárgyalások menetében nincs is hivatva. Erre a nemzetgyülés elnöksége, elsősorban elnöke vagy maga a nemzetgyülés illetékes.

Azt mondja az igen t. pénzügyminister ur beszédében, hogy az apropriációs törvényjavaslat tárgyalása kihuzódnék, mert az uj házszabályok erre módot adnak. Kifejtették belőle a megszólitásokat. Erre nincs is szükség. A házszabályok idevonatkozó részének tulajdonképen én vagyok a szerzője. És annak idején azt kivántam, hogy a költségvetési törvényjavaslat tárgyalása abba a szakaszba illesztessék be, amelyben a többi törvényjavaslat tárgyalása van szabályozva. *(Helyeslés.)* Ez a dolog rendje, mert a költségvetési törvény alakilag épen olyan törvény, mint a többi. Hogyan lehetett tehát ilyenekkel előhozakodni? Mi volt a célja ezzel az igen t. pénzügyminister urnak? Hiszen ezáltal halmozottan követte el az államcsinyt és politikai labdajátékká tette a költségvetési jogot, amely pedig alkotmányunk legnagyobb erőssége.

Ezzel még nem elégedtek meg a túloldalon ülő képviselőtársaim, többek között Dréhr képviselőtársam és nem elégedett meg a pénzügyi bizottság sem, hanem kerestek precedenseket arra, hogy alkotmányos életünkben volt-e már erre eset, amelyben egy letárgyalt költségvetési előirányzat vétetett az indemnitási törvényjavaslat alapjául. Többek között hivatkoznak az 1869. évi XVII. tc.-re. (**Reisinger Ferenc:** De régit, ócskát kerestek!) Igaza van igen t. képviselőtársam; a precedens keresésben elmentek abba a korszakba, amikor Magyarországon az alkotmányosság csak éledezni kezdett, különben a gyakorlati eset a következő:

Az 1870-ik költségvetési évre sürgőssé vált az indemnitás megszavazása. (**Dréhr Imre:** Most is ez volt a helyzet!) Bocsánatot kérek, tessék csak meghallgatni. Ebben az évben a kormány az előző 1869. évinél az indemnitási törvényjavaslatban nagyobb kiadási és bevételi kerettel akart számolni, mint az 1869. évi költségvetési törvényben megállapitva volt. Az előző költségvetési törvényt tehát a kormány indemnitás alapjául nem tartotta alkalmasnak. Megbeszélés folyt a királlyal. A király őfelsége az mondta: én a kiadásokkal nem törődöm, a kiadásokat méltóztassanak csak nézetük szerint beilleszteni és ha ugy akarja az országgyülés bölcsesége, megszavazni, azonban ahhoz, hogy a bevételekre nézve az előző évi költségvetési törvény kerete fogadtassék el és illesztessék be a különleges indemnitási törvényjavaslatba, ragaszkodom, mert én adót ki-

vetni és adót szedni nem engedek költségvetési törvény nélkül, vagy költségvetési törvényre alapitható indemnitási törvény nélkül.

Hol vagyunk mi ettől az időszaktól, ettől az alkotmányos felfogástól? Azt mondhatják a t. jobboldalon ülő tagok, hogy ez csak forma, hogy ez talán nem is praktikus. A kormányzat azonban elment a gyakorlati esetek keresésében a mostani érába. (**Dréhr Imre:** Én voltam az előadó. Vállalom a felelősséget!) Itt nem is kellett keresniök mert ennek az érának minden költségvetési törvénye, minden indemnitási törvénye többé-kevésbé alkotmányellenes. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kiszemelt egyet, az 1924 : XIV. tc.-t, amely indemnitási törvény az 1924/25. költségvetési év első felére szól. Ez az indemnitási törvény csak az 1922/23. évi költségvetés előirányzatának rovatrendszerére támaszkodott, tehát az államháztartás alaki berendezkedését fogadja el alapul, kiemelvén a rendelkezésekben, hogy amint megszavaztatik az 1924/25. évi költségvetési előirányzat, az egész kezelést abba kell beilleszteni. De hiszen ez mind játék. Egy közönséges polgári háztartást, ha januárban berendezünk bizonyos szisztéma szerint és az év derekán egy más berendezéssel, más szisztémával jövünk, még azt sem lehet átültetni abba az uj tagozatba, uj keretbe anélkül, hogy meg ne hamisitsuk az eredetit.

T. Nemzetgyülés! Most igen röviden foglalkozom azzal, hogy mi történt a tárgyalás alatt levő költségvetéssel. Ha jól emlékszem, a pénzügyminister ur 1926 február 26-án terjesztette be ezt a költségvetési előirányzatot. A tulajdonképeni költségvetési előirányzatot azonban most sem terjesztette be, hanem beterjesztette az előirányzat tanulmányozásához segédforrásul szolgáló sommázatot. Csak pár napja osztották ki a költségvetési előirányzatot. A lényeg az, hogy nem lehet költségvetési előirányzat beterjesztéséről beszélni addig, mig az nem fekszik a Ház asztalán. (**Dréhr Imre:** Mikor a pénzügyi bizottság tárgyalni kezdte, kiosztották!) Igen, kiosztottak néhány példányt a pénzügyi bizottság tagjai között, de ezen példányok kiosztása is csak néhány nappal később történt, a sommázatnak a t. pénzügyminister ur részéről történt bemutatása után. Különben is a pénzügyi bizottsági és nemzetgyülési tagok között nincs különbség, hogy. melyik kapjon előbb költségvetést, időbelileg minden nemzetgyülési tagnak egyszerre meg kell kapnia a költségvetést. (**Dréhr Imre:** Március 1-én megkapta minden képviselő!)

A költségvetést beterjesztő jelentésben kiemeli a pénzügyminister ur, hogy expozét most nem mond, azt majd a genfi ut után fogja elmondani. Tisztelt Nemzetgyülés! A költségvetés előirányzatának egész beterjesztése alkotmányellenes, nem akarom azt mondani, hogy falzifikált. A pénzügyminister ur nem a Nemzetek Szövetsége pénzügyi bizottságának a ministere, ő magyar minister, neki az expozéját itt kellett volna elmondania, nemcsak azért, mert alkotmányjogi szempontok ezt kivánják, hanem azért is, mert ezt kivánja az állam érdeke és az állam érdekeinek praktikus képviselete. Ha a pénzügyminister ur egy minden tekintetben helyénlevő, az egész államháztartási életet felölelő és a gazdasági élet sinylődését feltáró expozét mond itt és ha az expozénak háta mögé áll a magyar nemzetet képviselő ez a nemzetgyülés, akkor Genfben a tárgyalásoknál egészen másképen léphetett volna fel és egészen más eredményt értek volna el. Ha ily módon jár el az igen t. pénzügyminister ur, ami kötelessége, akkor talán lehetséges volna hogy a főbiztosi ellenőrzés alól ez a magyar nemzet felmentessék, amiről majd később fogok szólni.

Ezen néhány megállapitás, azt hiszem, teljes világitásban állitja a nemzetgyülés elé az eljárást és azt a módszert, ahogyan a t. kormány a magyar alkotmánynak budget-jogkezeli. Ne tessék tehát azon csodálkozni, ha ellenzék nem érez felelősséget abban a tekintetben, hogy lesz-e költségvetés vagy nem les ez országos érdek-e vagy nem, mert hiszi ezeket az érdekeket, a felelősségi alap a t. kormány a maga eljárásával egészen k semmizte. (**Reisinger Ferenc:** Csak egy nem zeti érdek van, hogy Bethlenék bukjanak me — **Kabók Lajos:** Ez tényleg nemzeti érdek!)

Van a magyar állam alkotmányában m egy igen fontos jog, ez az ujoncmegajánlá jog. Az ujoncmegajánlás joga ma is élő jog a magyar nemzetnek az ideiglenes alkotmán ban. És hogy ez a jog kizárólagosan a szuv rén nemzetgyülést illeti meg, arról én m beszéltem, ha jól emlékszem az 1924/25. évi ho védelmi tárca előirányzatának általános vit jánál. Kifejtettem, hogy az 1921 : XLIX. tcik alapján megszervezett m. kir. honvédségü létszámának, habár ez a trianoni békéről szó törvényben meg van határozva, időnként szü séges kiegészitése csak ujoncozási törvény á tal lehet a mi alkotmányunk szerint. Az ált lam emlitett 1921 : XLIX. tc. a honvédségn a belszervezetét, vezényletét és vezérletét kormányzó urra bizza és folytatólagosan ug határoz, ahogy azt alkotmányunk kivánj beszél a törvényhatóságokról, a járásokról, városokról, a községekről. Ez is mutatja, hog ennek a készitői és illetve a nemzetgyülé amely azt magyarázta, azzal szavazta me hogy az ujoncozás jogát senkire át nem r házta. Mi történik most? Szednek katon diktátori módon és a katonaszedés jogáv együtt diktátori joggá vált egészen a főhadu jog. *(Zaj.)* Ferenc József császár és kirá hatalmas egyéniség volt, (**Gaal Gaston:** csak király!) de amikor arról volt szó, hog egy önkéntes jelentkezőt felvegyen, ha ne volt ujonctörvény, még ezt az ily önkéntes jelentkezőt is elutasitotta. Ez a kötelezetts épen ugy áll a zsoldos hadseregre, mint á általános hadkötelezettség alapján szervez hadseregre.

Tisztelt Nemzetgyülés! A Kormányzó Őfőméltósága a bécsi Burgban sokáig élt és i nen tudhatja, hogy Ferenc József királyu sokszor ütött a kardjára magyar ügyek eldö tésénél és én még azt is megengedem, hogy katonai kérdésekben történt döntéseknél ne mindig érvényesültek a magyar nemzeti érd kek. De megtörtént, hogy nem kapott a kirá az ujoncozhatásról törvényt és tanácsadói, lakáj-kormányok azt mondták, hogy tess csak ujoncozni, majd utólagosan megszavazz a törvényt. Ő Felsége lekötötte a kardját ezz a tanáccsal szemben és azt mondta, hogy ne tudom ezt a tanácsot követni, mert akkor elle kezésbe jutnék alkotmányos eskümmel.

Igen t. Nemzetgyülés! A mai katonaszed egészen kiöli a magyar fiukból, a magyar nem zetből azt a legnagyobb erényt, amely a katon szolgálatra való készségben nyilatkozott me Egyenesen áruvá válik a katonai szolgálat, l a mai helyzet — amely alkotmányellenes sokáig tart.

Elnök: Nem értem egészen a képviselő kifejezését. Ugy veszem észre, mintha sérté

használt volna a nemzeti hadsereggel szemben. Méltóztassék ettől tartózkodni.

Strausz István: Egészen távol áll tőlem, hogy én a nemzeti hadsereget, amelynek nálam nagyobb tisztelője nincs, sérteni akarnám. Ezt még gondolatban sem teszem.

Elnök: Tudomásul veszem.

Strausz István: Én azt állapitottam meg, hogyha a zsoldos hadsereg katonáit ugy szedik, mint eddig, alku utján, akkor a magyar nemzet fiaiból egészen ki fog halni rövid idő alatt egy nagy erény, a katonai erény, mert akkor ez az erény áruvá fog válni. (**Kabók Lajos:** Ugy van! Tökéletesen igaza van!) Ismétlem, én erről a kérdésről egy időben, amikor a költségvetések tárgyalása alatt annyiszor felszólaltam a nemzetgyülésen, már beszéltem. Azt is tudom, hogy beszédem alapján Őfőméltóságánál ez a kérdés megfontolás tárgya volt. Beszédemre gróf Csáky igen t. honvédelmi minister ur azt válaszolta, hogy az én elvi álláspontom minden tekintetben helytálló, csakhogy ennek az alkotmányjognak érvényesitése a mostani időkben nem praktikus. Ezt nagyon hangsúlyozom, nagyon kiemelem, hogy ez a kormányzat csak azt követi az alkotmányból, ami praktikus az ő szemében. Mindenre, ami a nemzetnek jó, ami a nemzet érdekeit elősegiti, de ami bizonyos küzdelemmel, bizonyos önfeláldozással jár, azt mondják: nem követjük, mert nem praktikus. A zsoldos hadsereg megszüntetése iránti tárgyalásokban nem lehet időt, fáradságot kimélni, ott mindent áldozni kell, nemcsak azért, mert drága ez a hadsereg, hanem azért is, mert igy egyedül, egészen lefegyverezve nem állhat meg nemzetünk Európában.

Ezek után az előzmények után most áttérek a költségvetés tulajdonképeni birálatára. Előre kellett ezeket bocsátanom, mert azokhoz a beszélő számadatokhoz, amelyeket álláspontom tanuságtételéül ideállitok a nemzetgyülés elé, hozzátartozik az is, hogy ezeket a beszélő számokat a mostani kormányzat hogyan kezeli és az azokban kifejezésre jutó állami, nemzeti, közgazdasági érdekeket miképen képviseli.

Elsősorban az 1926/27. évi költségvetési előirányzat bevételeit kivánom birálni Trianon által megállapitott adófizetési képességünk szempontjából. Ha nézem az 1926/27. évi költségvetési előirányzatot és ha az itt előirányzott összbevételt — a közszolgáltatási bevételeket, tehát az üzemek bevételeit is belefoglalva ebbe — összehasonlitom Nagy-Magyarország 1/10-ed részének 1914/15. évre előirányzott bevételeivel, akkor azt találom, hogy csonka Magyarországon ez a kormányzat a bevételeket felemelte 25%-kal, ami 199 aranykorona többletet jelent. Ezt csak a költségvetési adatok mutatják, a zárszámadás azonban egészen más eredményt fog mutatni. Merem állitani, hogy a zárszámadás legalább 200 millió aranykoronával fogja meghaladni azt az előirányzatot, amelyet a bevételekre nézve a költségvetésbe az igen t. pénzügyminister ur beállitott.

De mondjuk, hogy az 1925/26. költségvetési évben a költségvetésen felül elért 163 millió korona bevételi többlettel szemben csak 100 millióval lesz több, akkor is az összbevétel 1086 millió aranykorona. Ha azt vizsgáljuk, hogy ebből az összbevételből mennyi esik fejenként egy-egy magyar adófizetőre, akkor azt találjuk, hogy 86 aranykorona esik fejenként egyre-egyre. Ezzel szembe kell állitanunk a zanálási műveletet ellenőrző főbiztos urnak 1925. évi szeptember hóról közreadott jelentésében foglalt adatokat. A főbiztos ur azt mondotta, hogy személyenként csak 60 aranykorona az adóteher Magyarország egy-egy polgárára. (**Gaal Gaston:** A szanálási terv szerint?) Nem a szanálási terv szerint. Ő a költségvetési adatokat veszi alapul és ezen az alapon jut arra az eredményre, hogy csak 60 korona. Én azt hiszem, ezt az adatot a pénzügyministerium szolgáltatta, pedig ilyen kétes adatokat nem volna szabad kiszolgáltatni a külföldet is érdeklő jelentés számára, vagy ha már kiszolgáltatták, akkor a főbiztos urnak nem lett volna szabad azt hoznia jelentésében.

Nem akarom ezt számtanilag kimunkálni, nincs is módom tökéletesen kiszámitani, mert hiányoznak a zárszámadási tényezők, amely tényezők közrebocsátását a kormány előttem egészen érthetetlen okokból titkolja.

Egy országban, amely elveszitette legnagyobb részét, amelyet a háboru egészen erőtlenné tett, amelyben a forradalmi események a vagyoni leromlást felfokozták, mit jelent a fejenkénti 86 aranykorona teher? Megromlottak a kereseti viszonyok, megromlott a vagyoni helyzet és erre a pénzügyi kormányzat bölcsessége felemelte az adókat a nagy és gazdag Magyarország adójához mérten 199 aranykoronával, amely adóemelés olyan költségvetés adatai alapján jelentkezik, amelyben a kormány már adóleszállitásokkal is számolt. Megjegyzem, hogy 25%-nál még nagyobb az emelés a tulajdonképeni adóknál. Szerettem volna külön-külön adónemenként kiszámitani, — de sem nekem, sem másnak nem állanak rendelkezésre a zárszámadási adatok — hogy mi folyt be az egyenes alókból, földadókból és a többi egyenes adófajtából. (**Gaal Gaston:** Miért fizetjük az állami számszéket, ha szabad kérdeznem?)

Igen t. Gaal Gaston képviselőtársam, a bevételek felemelésének vagy csökkentésének irányitására a legfőbb állami számszéknek befolyása nincsen. De azt hiszem, hogy nem is erre méltóztatott célozni, hanem a zárszámadásokra, a zárszámadások sok hiányára. Én nem tudom, hogy tulajdonképen ki az oka annak, hogy a rendszeres zárszámadásokat az előirt időre most kapja meg a nemzetgyülés. Amit az ember az életben hall, abból azt állapithatja meg, hogy a legfőbb állami számszék a zárszámadások elkészitéséhez szükséges beadványok megküldését a kormánynál egyre szorgalmazza. (**Gaal Gaston:** Ezért fizetünk ilyen nagy hivatalt!)

Analizisemben eljutottam odáig, hogy most már megnézhetjük, megvizsgálhatjuk — amire a plénum talán nem is alkalmas, de azt hiszem, hogy nagy vonásokban nem lesz érdektelen — mire is forditja az állam azt a sok bevételét. Itt elsősorban meg kell állanunk az államadósságoknál. Amint igértem is, minden külön kis gazdasági ágazatot, amely a költségvetésbe önállóan be van állitva, megvizsgálok a beszédem bevezető részében jelzett szempontokból.

Az államadósságoknál azt látjuk, hogy több mint 60%-kal csökkentek az adósságterhek. Ezen a cimen az államháztartásban 85 millió aranykoronával fizetünk kevesebbet, mint a trianoni békeszerződésben megállapitott adóképesség szerint viselni képesek lennénk. Mindenki tudja, hogy ez honnan ered. Onnan, hogy a magyar állampolgárok kezében lévő államadóssági kötvények után fizetik a kamatot papirkoronában; ugyanis sem a háboru előtti, sem a háboru alatti adósságot nem valorizálták. Ez a 85 millió korona fedezetnek látszik, ha más célra el nem költenék a valorizációra.

De kérdem, hogy összeségében hogyan is állunk az államadósságokkal? A magyar állampolgárok kezében a háboru alatti és a háboru előtti államadóssági címletekből 10·5 milliárd aranykorona névértékü kötvény van. Ugyanebből az időből idegen állampolgárok birtokában 2·5 milliárd aranykorona értékü címlet van. Pengőpénzben az egész államadóssági teher javadalmára, tehát a belső kényszerkölcsön és a használati kölcsönből a magyar transra eső kötvények kamat és tőketörlesztésére a költségvetésben 92 millió van előirányozva.

Nézzük meg, hogy mi történik a 92 millió pengőjavadalom felhasználásával? A háboru előtt és a háboru alatt kibocsátott s a magyar állampolgárok kezében levő 10·5 milliárd aranykorona névértékü államadóssági kötvények után fizetünk 49 ezer pengőt, a külföldiek kezében levő 2·5 milliárd koronányi államadóssági kötvények után pedig 35·5 mililót. Ha egybefoglaljuk a háboru előtt és a háboru alatt kibocsátott magyar birtokban lévő kötvények terhét, az ujjáépitési kölcsön magyar csoportjának kezében lévő kötvények 720 milliárd koronányi belső kényszerkölcsön terhével, akkor a 92 millió pengő államadóssági javadalomból a magyar állampolgárok 3·8%-ot kapnak. Ezek szerint a külföldiek részesedése 96·2 százalék. Külön ki kell emelnem még azt, hogy a háboru előtt és a háboru alatt kibocsátott kötvények után még a mayar állampolgárok csak egy percentnek egy 20-át kapják.

Azt mondja a pénzügyi kormány, hogy nem valorizál. Épen ezért részletesebben kivánok ezzel a kérdéssel foglalkozni. **(Dréhr Imre:** Az állam nem birja el ezt a terhet!)

Nagyon jó alkalom kinálkozik számomra Dréhr Imre képviselő ur közbeszólása folytán ennek a kérdésnek taglalására, kit terhel a mulasztás azért, hogy a jóvátételi bizottság a magyar államadóssági teher megosztásánál csak a külföldi kézben levő magyar adóssági címletek valorizációjával számolt. A bizottságban ott ültek magyar ministerek, illetőleg kiküldöttei.

Kérdem, hogy amikor a külföld képviselői azt mondották, hogy mi a külföldi kézben levő, a magyar kötvények után valorizációt kivánunk 27, 32 és 100%-ig, — a biztositott adóssági kötvények után t. i. 100%-ot — hogyan történhetett meg az, hogy a magyarországi érdekek képviselői — és ha azok elnézték, megbizóik: a ministerek — nem állitották ezzel szembe azt, hogy nekünk is valorizálnunk kell a magyar állam polgárainak javára. Adósságunk tehát nem annyi, mint amennyit vél a bizottság nekünk hagyni és Trianon valorizált a mi terhünkre, — holott területünk legnagyobb részét elvettétek, kifosztottatok vagyonunkból, ingóságunk és felszerelésünk jórésze is áldozatul esett. Ezzel szemben még valorizációt kivánt a jóvátételi bizottság a polgárok kezében levő magyar államadóssági kötvények után. Miért nem akarja a külföld akkor elismerni azt, hogy nemcsak állami, de emberi jog szerint is jár a mi polgárainknak a valorizáció. **(Gaal Gaston:** Sokat költenek administrációra! 100 millióval emelték fel a tisztviselők fizetését!)

Csak bele kell mélyedni a költségvetés nagy labirintusába és meg fogja látni a pénzügyminister ur, hogy ennek elkészitése nem hivatalnoki, hanem ministeri feladat és a mindenkori pénzügyministernek a tárcája köréből ez a legfontosabb személyes ügyköre.

Azt mondja Dréhr képviselő ur, hogy nem lehet valorizálni, mert nincs fedezet. **(Gaal Gaston:** Bacherre volt!) Igen t. Dréhr képviselőtársam a mi állami kötvényeinket azért a külföldi kötvénytulajdonosok javára valorizáltathatta a jóvátételi bizottság, mert a mi kiküldötteink a magyar érdekeket nem képviselték rátermettségükkel. **(Dréhr Imre:** Kényszer alatt voltunk! Arról nem tehet a kormány!) Elismerem, hogy a trianoni béke kihirdetése után meg voltunk szédülve, fel kellett ocsudnunk. Kiküldötteink a jóvátételi bizottságban csak azt nézték, hogy 85 millió aranykoronával kevesebbet kell fizetnünk a csonka országban kamat és törlesztés címén és mégörültek is ennek. A valorizációra nem is gondoltak, holott meg volt a példa, hiszen az idegen államok a mi kötvényeinket az ő polgaraikkal szemben valorizáltatták.

Ha ezt a két szempontot szembeállitják, h megfelelő érvekkel alátámasztják a magu álláspontját, akkor nem lett volna 100%-os valorizáció a külföldi állampolgárok részére, akinek magyar állami kötvény van a kezükbe nem lett volna 32%-os sem a prágai és az ins brucki egyezményben és nem lett volna mé 27%-os sem, mert be kellett volna nekik lá niok, hogy ez igy egyoldaluan lehetetle **(Dréhr Imre:** De nem látták be! — **Gaal Gaston:** Nem is védelmezték ezt az álláspontot Örültek, hogy nekünk évenkint 85 millió arany korona kamat és tőketörlesztés megtakaritá sunk lesz. **(Gaal Gaston:** Oda is a bölcseket, hozzáértőket válogatták ki!) Arról, hogy a valorizáció lehetséges, majd a nyugdijterhek mikénti megosztása szempontjából elfoglalt állá pontom kifejtésénél fogok beszélni. Most tovább analizálom a következő ágazatokat.

Azt látom, hogy az 1914/15. évi aranyköl ségvetésben 3·5 millió aranykorona volt el irányozva a tárcakölcsönök törlesztésére kamatfizetésére. Könnyebb megértés okáb előre kell bocsátanom, hogy mik ezek a tárc kölcsönök. A tárcakölcsönöket békében egyes minister urak beruházásokra vették fel kezelésük alatt álló alapok és alapitvány tőkéjéből tervszerü törlesztéssel, a megfele megállapodásokkal, ugy mintha egy magá személytől kapták volna a kölcsönöket. Jötte azonban az inflációs idők. Ekkor a t. kormá tagjai ezeknek az alapoknak kifizették aranyértékben felvett kölcsönöket egyszer Megszünt a 3·5 millió aranykorona teher ug a törlesztésben, mint a kamatban. De ezzel e pusztultak a mezőgazdasági érdekeket, a ku tura különféle irányait, az ipart és kereskede met szolgáló alapok. **(Gaal Gaston:** Az erd alapból pedig igazgatósági palotákat é tenek!)

Ki felelős ezért? Azok az erőtényezők, am lyeket ezek az alapok képviseltek a magy állam életében, elpusztultak azáltal, hogy államnak kölcsönt adtak, ezt a kölcsönt infláció devalválta és a devalválás időszak az állami kormányzat felhasználta arra, hog kifizette ezeket a kölcsönöket. Ehhez nem ke kommentár. Ennek megitélését az igen t. Ne zetgyülésre és a közvéleményre bizom.

Most rátérek azokra a tárcákra, amelye nél csonka Magyarország négytized adózók pességével szemben nincs fejlődés, sőt vissz esés, nagyarányu visszaesés mutatkozik. Ne annyi esnék a kereskedelemügyi tárcá amennyi javadalmat az most kap, de sokk több esnék a mi agrárállamunkban a földm velésügyi tárcára is a mai költségvetési jav dalomból. **(Gaal Gaston:** Arról még beszél sem lehet!) Azt látom, hogy 45%-kal kevese javadalmat kap csonka Magyarország kere

kedelemügyi minister a közadókból, mint amennyit kapnia kellene adófizetési képességünk arányában. Ez a 45% pedig 14·4 millió korona visszaesést jelent. A földmivelésügyi tárcánál 30% a visszaesés, ami 8 millió aranykoronával egyenlő évenkint.

A földmivelésügyi minister ur, akihez most itt szerencsénk van, nagyon jól tudja, hogy a körülöttünk lévő államok, Csehszlovákia, Ausztria milyen erőkifejtéseket tesznek földmivelésügyi érdekeik előmozditására. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Könnyü nzoknak! — **Kabók Lajos:** Miért könnyü? Tessék megmondani! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Majd meg fogom magyarázni!) Ausztria, ha jól tudom, 10 éves programmot állapitott meg magának földmivelésügyi céljainak előmozditására és minden áldozatot meghoz, hogy munkásainak egy részét áttelepitse a mezőgazdasági életbe, hogy igy kigyensúlyozza azt a nagy ellentétet, amely ott az ipari és földmivelési érdekek közt van.

Mit jelent ez reánk nézve, igen t. minister ur? És mint jelent reánk nézve az, amit ezen a téren Anglia és Németország is tesz? Mondom, a földmivelésügyi érdekeket mindenütt a végső erőfeszitésekkel támogatják, tökéletesitik a földmivelést és ez a tökéletesités körülöttünk egy vasgyürüt fog jelenteni, mert ha nem is egészen, de legalább is nagyrészben elveszitjük azokat a piacokat, amelyeket Ausztria és Csehszlovákia mezőgazdasági termékeink részére jelentenek.

Minden irányban tökéletesiteni kellene mezőgazdasági életünket. Most egész uj kisgazdatársadalom keletkezik a földbirtokreform nyomában és bizony ezekből csakhamar ujra napszámosok lesznek. A válság óráit élik most is azok, akik földhöz, házhelyhez jutottak és sokkal rosszabb helyzetben vannak, mint voltak. Egy keresztülvitték, ez ugy az érdekeltekre, mint magára az országra is veszteség. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Majd fogok foglalkozni a földmivelési, mezőgazdasági célokra itt bejelentett kölcsönökkel. Külön fogok foglalkozni, beszédem más részében azzal a bejelentett kölcsönnel, melyet házhelyekre és gazdasági felszerelékre akarnak folyósitani. Ez azonban — ugy látszik — csak igéret maradt, mert senki sem tudja, hogy tulajdonképen mi módon lehet ehhez a kölcsönhöz hozzájutni. (**Gaal Gaston:** A Futura Rt. utján! Majd én is beszélek róla! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Semmi köze sincs ennek a részvénytársaságnak ehhez! — **Kabók Lajos:** Ugylátszik, itt minden csak igéret! — *Zaj.)*

Nálunk Magyarországon vannak gazdasági iskolák a legalacsonyabbtól a legmagasabbakig. Gazdasági iskoláinknak az ország területén való eloszlása sem megfelelő. Ha egy-egy uj gazdasági iskolát létesitenek, mindig az a szempont irányadó, hogy vajjon a kerület képviselője kormánypárti-e? *(Ellenmondások a jobboldalon.* — **Csontos Imre:** Nálunk mindig ellenzéki volt a képviselő, mégis ott gazdasági iskola, mert adtunk 300 hold földet erre a célra! — **Kabók Lajos:** Mindig ellenzéki volt? — **Csontos Imre:** Mindig ellenzéki, különb, mint önök! — *Zaj.)*

Nagyon szeretném, ha a földmivelésügyi minister ur megnyugtatna abban a tekintetben, hogy az Országos Hitelszövetkezet utján kapnak-e a kisgazdák valamelyes kölcsönt vagy sem? A minister urnak sokkal több mód áll rendelkezésére, mint nekünk, arra, hogy tájékozódjék, milyen válságos helyzetben van ma a kisgazda-társadalom.

A kereskedelmi minister ur azt mondotta, — tudniillik itt térek rá tárcájának költségvetési javadalmában mutatkozó 45%-os nagy visszaesésére — hogy a kis- és középipar valósággal szomjazza a hitelt és ebben a tekintetben mindenütt csak Szaharát talál. Ez áll a kisgazdatársadalomra is, az sem talál megfelelő hitelt, adósságot adósságra halmoz, óriási kamatokat fizet, úgyhogy nemsokára a kisgazdatársadalom abban a válságos helyzetben lesz, mint amilyenben a háború előtt volt. (**Csizmadia András:** Honnan szedi az adósságot, ha nem kap kölcsönt?) Mondottam, hogy megfelelőt, t. képviselőtársam. Értsen meg! Arra való a pénzügyminister és a kereskedelmi minister, hogy megszervezzék és irányitsák és kimunkálják a hitel lehetőségeit.

A kereskedelmi tárcánál keveset mondottam, mert ez a visszaesés 45%-os. Az ipar mindenütt fejlődik, mindenütt áldozatokat hoznak érte, de nálunk ez sem megy megfelelő módon. Olyan iparágakat istápolunk, amelyek nem életképesek. Nézzen körül a t. kereskedelmi minister ur Jugoszláviában és Romániában. Ott látni fogja mi történik az ipar érdekében. Szinte prohibitiv vámokkal dolgoznak. Ez is szervezkedésre sarkalhat bennünket. A magyar kisiparosok, akiknek ügyesség és leleményesség dolgában az egész világon nincs párjuk, — egyenesen művészek — ugyszólván elsenyvednek. Nincs munkaalkalom, nincs segitség, nincs hitel, hogy dolgozhassanak, termelhessenek. (**Csontos Imre:** A földmivesnek nincsen, az iparosnak sincsen; itt van a hiba!) Majd erről is beszélek. Az igen t. képviselőtársam a jobboldalon ül, pedig a kisgazda-érdekekért sikra kellene szállania, de ott nem teheti, mert meg kellene alkudnia a párt fegyelmével. Ha idejönne közénk, egész bizonyos, hogy a kormány — nemcsak ön, hanem a kisgazdák mindnyájan — másképen kezelné a gazdatársadalmat. *(Derültség a jobboldalon.)* Önök csak a cimükben tartják, hogy kisgazdák, de mondhatom: az önök érdekeinek istápolása sohasem volt annyira elhanyagolva, mint ebben a korszakban. *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

A pénzügyminister ur a kereskedelmi tárcára nézve azt jelentette be, hogy most munkálja ki a középipar részére a hitelt, de még a mai napig sem tudjuk, hogy milyen eredményeket fog elérni. Mindennel elkésik!

Most tovább folytatom fejtegetéseimet azokkal a tárcákkal kapcsolatosan, amelyeknek dotálása adófizetőképességünkkel szemben visszaesést és nem fejlődést mutat. Rátérek a honvédelmi tárcára. (**Gaal Gaston:** De nem a személyzeti kiadásoknál, mert azok gyönyörü fejlődést mutatnak!) Az igen t. képviselő ur meg lesz velem elégedve, mert ezt teljesen be fogom mutatni a honvédelmi tárcánál. *(Zaj.)* Minden oldalról támadnak bennünket, hogy óriási nagy a titkos katonaság száma, titkosan szedik a katonákat, nem 35.000 a létszám, hanem sokkal több. (**Kuna P. András:** Ez nem a cseheknek szól?) Az igen t. képviselőtársam aludt? Ébredéskor nem jó közbeszólni! (**Gaal Gaston:** Ébredő magyar! — *Derültség.)*

A honvédelmi tárcánál az 1914/15. évi adófizető képesség alapján megállapitottam, hogy az akkori javadalomhoz képest a mostani helyzetnek megfelelő $^4/_{10}$-ed rész, pedig e számitásba belekalkuláltam azt is, amit annakidején a közös hadseregre forditottunk a még a zsoldoshadsereg fentartásában is nagy visszaesést jelent. A mai javadalom 43%-kal, vagyis

48·5 millió aranykoronával kevesebb, mint amennyi erre a tárcára esnék. Azt hiszem, ez megnyugtathat minden entente-államot, megnyugtathatja a környező utódállamokat, csak minket nem. Annak ellenére, hogy kicsi a hadseregünk, minden oldalról vádolnak bennünket, pedig a költségvetési adatok mindennél jobban igazolják, hogy még 35 ezer főben megállapitott hadseregünkben is hiány van. Kevesebb volt még a kiadás a kormányságnál, dacára annak a vitéziszék és a koronaőrség kiadásait is hozzászámitottam, 3 millió koronával. Ez azonban az országra nem jelent nagyobb előnyt, mert a király a civillistájából legalább három milliót a magyarországi szegényeknek adott.

Most rátérek arra a ministeri tárcára, amelynek fejlődésével, haladásával szociáldemokrata igen t. képviselőtársaim, azt hiszem, nem lesznek megelégedve. A belügyi tárcánál t. i. 128%-kal nagyobb a kiadás, mint amennyinek adófizetőképességünk aránya szerint kellene lenni. (**Kabók Lajos:** Mert az ország tele van csendőrrel, rendőrrel!) Az emelkedés itt 40 millió aranykorona. Már maguk ezek a számok mutatják a minister ur hivatottságát. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.* — **Kabók Lajos:** No, nem épen!) Ha ön méltányolná a csendőrség és rendőrség kiépitését és ha látná a honvédelmi tárca javadalmának százalékokban kifejezésre jutó nagy visszaesését, ön is azt mondaná, hogy — Rakovszky Iván bár fondorlatos politikus, de mint közigazgatási ember annyira kiváló, hogy a belügyministeri székben ily nagy közigazgatási keszéltségü államférfiu még nem ült. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.* — **Kabók Lajos:** Én még nem szóltam semmit! Ezt Strausz mondotta, nem én!) Amit ő politikai fondorlattal, a maga nagy koncepciójával saját hatalmának alátámasztására tervez, azt én észrevettem s a szociáldemokrata párt ezt nem nehézményezte, pedig sokkal jobban tette volna, mint hogy itt a frankügyet kitapossa, amikor az már a bíróságnál van.

A belügyi tárca általános vitájában az igen t. minister ur előrebocsátotta azt, hogy vannak kritikai elmék, amelyek egyáltalán nem tudnak alkotni, nem tudnak teremteni és amelyek szinte arra vannak kárhoztatva, hogy csak kritizáljanak. A teremtők mind ott ülnek az ő pártjában, s mi, akik itt ezen az oldalon ülünk, nem vagyunk teremtők, a minister ur szerint meddő munkásai vagyunk a parlamentnek. A minister urnak erre a kijelentésére bátor vagyok megjegyezni, (**Csontos Imre:** Mi nem mernénk igy dicsérni a minister urat!) hogy a kritika, ha tárgyilagos, ha nem is mindig helyénvaló, a kormányzatban a tervek keresztülvitelét, de már a cselekedeteket is tökéletesiti és ez a tökéletesités is termelő, alkotó munka, sőt nehezebb munka, mint egyszerüen produkálni bizonyos cselekedeteket, bizonyos intézkedéseket. A minister ur most életre akarja hivni egy nagy terv megvalósitását, amely arra irányul, hogy a községek részére központi beruházási alapot létesit kölcsönből, pótadókból. Talán nem kell fejtegetnem az igen t. Nemzetgyülés előtt, hogy ily központositott alap létesitését egyik község sem venné örömmel, mert hiszen ez tulajdonképen az autonómiába ütközik, hogy reá diktálja a kormány a községekre, hol vegyék a szükséges kölcsönöket. Mi azonban, akik ezen az oldalon ülünk, nagyon átlátunk mindent, különösen azt, ha egy minister a maga hatalmának idejét akarja alátámasztani. A minister ur terve ilyen célt szolgál. Erre a tervre kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy a minister ur azt ezen a nemzetgyülésen keresztül nem viszi. Ha egy központi községi beruházási alap létesülne, vajjon ki engedélyezné a kölcsönt? A kormány! Melyik község kapna kölcsönt, különösen iskolákra, orvosi lakra? (**Erdélyi Aladár:** Mind az ellenzék kapna meg, ez a bajunk!) És más községi épületekre? Bizonyosan nem az ezen az oldalon ülő képviselők községei. (**Gaal Gaston:** Fizetni azonban valamennyi fizetne! Őrült egy idea!) Ki ellenőrizné s ki kezelné ezt a központositott nagy vagyont? (**Gaal Gaston:** Akik az eddigit is ellenőrzik!) Teremtődnék ujra egy bürokrácia! (**Gaal Gaston:** Ez a fő, nem a többi!) Azzal végzem nehézményemnek ezt a részét, hogy átlátunk Rakovszky Iván igen t. minister urnak fondorlatos tervén és ennek megakadályozására mindent megteszünk, habár a községeknek, még pedig nemcsak kerületünk községeinek, hanem minden községnek fejlesztése szivünkhöz, lelkünkhöz hozzá van nőve és azért mi harcolunk, mert ennek az ellenzéknek amelyhez én, mint pártonkivüli is közel állok programmban a községek fejlesztése elsőrendü törekvése.

A belügyi tárcával általában végeztem is. Most itt van a külügyi tárca. Itt egy monstrum százalék jelentkezik. A költség az 1914/15. évi előirányzathoz képest a javadalom 300%-kal emelkedik. Nem volt külügyi tárcánk ezelőtt, de mégis nagyon soknak találom a javadalmat. Ez az emelkedés a külképviselet nagy díjazásával kapcsolatos, de meg ugy látom, hogy a külügyi tárcánál nem is takarékoskodnak nagyon. Ott valami kiváltságos igényeket támasztanak az állammal szemben. A tisztviselőket illetőleg ma olvasom a cimadományozások lehetőségét. (**Forster Elek:** Nem kerül pénzbe!) Az pénzbe kerül. A mai időben senkinek sem kell csupán a cim, mert az, aki csak a cimért áhitozik, nem lehet dolgos tisztviselő. Szóval én sokallom ezen tárca költségeit.

Szeretnék itt kitérni az amerikai külképviseletekre. Szeretném felolvasni azt a levelet, de sajnálom, otthon hagytam, melyben honfitársaim panaszkodnak amiatt, hogyan bánnak ott a hozzájuk tanácsért és segitségért fordulókkal. Az is megesik, hogy elmennek az elszakitott területek konzulátusához, mert ott meghallgatják őket. Eleinte az elszakadt részről való és Amerikában lakó magyarok is elmentek a mi konzulátusunkhoz, de mert itt rideegen fogadták őket, elmentek az elcsatolt területek konzulátusaihoz. Ott mindent megtettek nekik, mint a legjobb testvért fogadták. Ez arra inditotta a mi kivándorlóinkat, hogy szintén kövessék az elszakitott területről való véreinket. E tekintetben orvoslást várok.

A bevételek a külügyi tárcánál 2·3 milliót mutatnak. Ez azt igazolja, hogy azok a magyar testvéreink, akik oda valamiért fordultak, magas illetékeket fizetnek. Tudjuk nagyon jól, hogy a munkásokat és másokat, akik kimennek Amerikába vagy általában a külföldre, legtöbbnyire nem a szórakozási vágy viszi ki, hanem jobb életet, jobb kereseti viszonyokat és szebb jövőt keresnek. Épen ezért az illetékek mértékének megállapitását nem lehet financiális szempontok alá vonni. Magam is beszélhetnék kitüntetésemnek illetékéről. Kitüntetésemet grátisz, a pápai rendjel díjának teljes elengedésével kaptam Őszentségétől és minden államra, különösen Magyarországra nézve szinte kötelező, hogy amit Őszentsége elhatároz, ennek vonatkozásait a kormány

respektálja. Velem bizony erős illetéket fizettek.

A népjóléti ministerium. A legutolsó aranyköltségvetéshez képest 165%-kal fejlődött ennek a tárcának a költségvetési javadalma. Milyen dokumentum ez a minister ur mellett? Azt mindenki tudja, hogy Vass minister ur nemcsak pap. — én nem mondom, hogy keresztény, mert a kereszténynek legjavából való — hanem én azt állapitom meg róla, hogy izigérig szocialista gondolkodásu és nevelésü ember. Megmutatta, hogy ebben a tárcájában erőkifejtéssel, tudással, ügykörének szeretetével mit lehet produkálni. **(Csontos Imre:** Hogy dicséri!) Dehogy dicsérem, most jön a java. **Kuna P. András:** Ami igaz, igaz! — **Kabók Lajos:** Már nem a cseheknek beszél?)

Legtöbbet tett a hadirokkantak, hadiárvák és hadiözvegyek érdekében. De a népegészség ügyének és gyermekvédelemnek is atyjává avatja a költségvetés a minister urat. Erre az eredményre is azt mondja a népjóléti és munkaügyi minister ur, hogy eddig böjtölt, mert szociális egészségügyi programmját nem tudta megvalósitani. Reméli azonban, hogy most egy hároméves programmot fog a kormány beleilleszteni az államháztartás életébe, és hogy ő ennek a programmnak pénzjavadalmából kiveszi a maga nagy részét szociális céljainak megvalósitására. Erre nagy szükség van. Az idők jele, hogy megmozdultak a munkások Salgótarjánban, de mindenütt, ahova nézünk, szegénység, nyomoruság van, mindezek nyomában pedig elégedetlenség. **(Gaal Gaston:** A legnagyobb az adófizetőknél!) Ugy van. Össze kell fognunk minden igazgató kérdés megoldásában és én mint ellenzéki képviselő is hivatott vezérnek tekintem Vass minister urat, aki ebben a kormányban is megőrizte integritását, és ennek a nemzetnek minden fia — ezt én mondom, aki különben politikailag éles ellentétben vagyok vele — sok reménnyel és nagy bizalommal néz a korszerüsitésnek és Magyarország különleges helyzetének figyelembevételével számoló tudatos munkája elé. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A vallás- és közoktatásügyi ministerium. Vannak azok az igen t. képviselő uraknak, most egymásután ugy alakulnak a számadatok, hogy a tárgyilagos kritikának azt a megállapitást kell tennie, hogy a tárcát vezető minister urak az ország boldogulásának jövőjét munkálják. Minden helyén van! **(Erdélyi Aladár:** Korántsem!) De ki ne mondaná, hogy a vallás- és közoktatásügyi minister ur — akiről tudjuk, hogy a tudományok tárházával bölcsen, okosan intézi a magyar kulturát! — nem kultonát akar, hanem kultur-magyarokat, azt az észt, azt a leleményességet s azt a kiváló egyéb tulajdonságokat akarja kitermelni, amelyek a magyar szülöttekben vannak, hogy azokkal imponáljunk Franciaországnak és mindazoknak az államoknak, amelyek megsemmisitettek minket és hogy visszaszivjuk azokat, akiket elszakitottak tőlünk az ököl jogán. Ha olyan ministerek vannak, akik ily irányban dolgoznak s akik a kultura érdekeiért tudtak 40%-os javadalomfelemelést elérni s a többletpénz, mintegy 28 millió aranykorona, főleg a mezőgazdasági népesség kulturájának programmszerü fejlesztésére fordittatik, az ilyen ministerek minden elismerésre, a nemzet hálájára szolgáltak rá. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A kultuszminister ur pedig ilyen, aki tárcájának élén a mostani idők egyenesen áldás az országra. Az a kár, hogy a politikába beleeleredett, — legalább eleinte — de ugy látom, hogy most már egészen visszavonult és annak a hivatásnak él, amelynek betöltésével ő az országnak még nagyon sokat használhat. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Tudom, hogy a kultuszminister ur napirenden tartja különösen az elemi iskolák és a polgári iskolák fejlesztésének ügyét. A polgári iskolákról is a népiskolákról szóló 1868. évi XXX. t.-c. intézkedik. Annakidején a polgári iskolák felügyelete a tanfelügyelőségek alá vonatott. A nemzetgyülés tudja, hogy milyen fejlődésnek indultak Magyarországon a polgári iskolák, hány és hány polgári iskolát létesitett Klebelsberg kultusminister ur. De talán kikerülte a minister ur figyelmét az ő sok gondja, az ő nagy programmja mellett az, hogy a polgári iskolák még mindig a tanfelügyelőségek alá tartoznak, amelyek a felügyeletet nem tudják olyan intenziven teljesiteni s nem tudják a tanitást a felügyelet utján ugy mélyiteni, mint kellene, mert le vannak kötve a népiskolák felügyeletével. Ezért előterjesztem a következő határozati javaslatomat *(olvassa):* »Utasitsa a nemzetgyülés a vallás- és közoktatásügyi minister urat, hogy a polgári iskolák felügyeletére külön főigazgatóságokat szervezzen a tanitás egységessé tétele és ezzel együtt a tanitás eredményének növelése céljából.« Ehhez még csak azt akarom hozzáfüzni, hogy ez pénzbe sem kerül, mert a főigazgatóságok elhelyezkednek a polgári iskola épületében, ott van iroda, ott van felszerelés, ezenkivül ott vannak a mostani szakfelügyelők. Ezek sorából lehetne kiválasztani, akik az iskolatipus legkiválóbb tanáraiból valók, a főigazgatókat. Mindenütt az országban az illető iskolatipusokra olyan szakemberek ügyelnek fel, akik a saját tanári karuk státusából kerültek ki, csak egyedül a polgári iskola az, amely felett az ellenőrzés sokszor jogi, elemi képesitettségü tanfelügyelőkre van bizva. Remélem, hogy az igen t. minister ur nem veszi zokon tőlem, hogy én erre határozati javaslattal hivom fel a figyelmét. Ennek a határozati javaslatnak elfogadása reá nézve csak erőt jelent, hogy megvalósitsa azt.

Erőt kivánok nyujtani még a polgári iskolák fejlesztése tekintetében a minister urnak a következő határozati javaslat előterjesztésével is *(olvassa):* »Utasitsa a nemzetgyülés a vallás- és közoktatásügyi minister urat, hogy az ország több polgári iskolája épületének pedagógiai és egészségügyi szempontból szükséges átépitéséről, illetőleg ujjáépitéséről programmot dolgozzon ki, amelyet törvényjavaslat alakjába foglalva minél előbb terjesszen a nemzetgyülés elé.«

Ennek a határozati javaslatnak előterjesztésére az indit hogy ilyen törvényjavaslatot az elemi iskolák fejlesztésére már kidolgozott a minister ur. Épen azon a nyomon halad a minister ur a polgári iskolák fejlesztése tekintetében is, és ez az én határozati javaslatom az ő programmjának csak alátámasztása akar lenni, természetesen csak akkor, ha határozati javaslatomat az igen t. Nemzetgyülés magáévá teszi. **(Erdélyi Aladár:** Csak a fedezetet méltóztassék megjelölni rögtön megszavazzuk!) A fedezet meg van jelölve. **(Erdélyi Aladár:** Miben?) Ott vannak a feleslegek. Ezzel majd különben foglalkozni fogok. **(Barthos Andor:** A beruházásokra vannak azok a feleslegek! — **Erdélyi Aladár:** Csakhogy mi csökkenteni akarjuk az adókat!) Tudom, hogy ez unalmas. **(Erdélyi Aladár:** Sőt! Méltóztatik látni, mennyire ellenőrizzük! — **Barthos Andor:** Csak egy kicsit sokalja az adófizető kö-

zönség!) A polgári iskolák elsősorban a nép kulturáját szolgálják. Tessék a gimnáziumokat apasztani.

Rátérek a többi tárcákra. Az igazságügyi tárcánál 5·5 millió aranykorona az emelkedés, melyet kizárólag a birók és ügyészek, valamint az igazságügyminisztérium kötelékébe tartozó egyéb tisztviselők és alkalmazottak javadalmának a felemelése idézett elő. Igen kevés itt a beruházás, épen ugy, mint a népjóléti, földmivelésügyi és kereskedelemügyi minisztériumnál. Nem produktiv, nem gazdasági tárca ez, mint az előbbiek, de a birói tekintély mégis megköveteli, hogy az igazságügyi elhelyezkedés ne legyen minden kritikán aluli. Ha megalkuszunk is szegénységünkben szerényebb épületekkel, azt még sem szabad türnünk, hogy olyan épületünk legyen, melynek ablakán nem a szelindek kutya, hanem a kis ölebecske is be tud nézni tárgyalás alatt, mert ilyen épületek is vannak a bíróságoknál. Az igazságügyminister urnak fel kell karolnia tárcája körében az épitkezéseket. (**Kuna P. András:** Ne talpaljon a biró cipőt! Ugy van!) mert — ismétlem — a megfelelő külső hozzátartozik a biró tekintélyéhez is.

Itt van a pénzügyi tárca. A pénzügyi tárcánál 7 millió korona az emelkedés, ami főleg onnan ered, hogy ennek a tárcának még mindig sok a tisztviselője. Ennek egyik okát abban látom, hogy vámhatáraink, Trianon határai nagyon sok tisztviselő alkalmazását tesz szükségessé; de másfelől szükségessé teszi a pénzügyministerium nagy tisztviselői létszámát az a körülmény, hogy a pénzügyminister minden tárcától magához vonja a munkakör egy részét. Nincs olyan kérdés a kormányzat körében, még ha annyira tárcabeli resszortkérdés is, ha az pénzzel van kapcsolatban, hogy ahhoz a hozzászólásra való jogot a pénzügyminister magának ne vindikálná. (**Kuna P. András:** Tárcájához tartozik!)

Ez a messzemenő összpontositás, a szanálás által teremtett különleges helyzet egyáltalában nincs megindokolva. Roppant sok kárt okoz ez a rendszer a tárgyalások elhuzódásával. Hiszen néha percek alatt lehetne ügyeket elintézni és ezt is kivánná az ország és az illető magánegyén érdeke, de nem lehet, mert a pénzügyminister az ügyet magához vonja, mert az ügyet tárcaközi-bizottságba kell vinni és a tárcaközi-bizottság után még mindig bizonyos torturán megy keresztül, mintha az ügy eredetileg kimunkálatlanul kerülne a ministeriumba. A pénzügyministernek le kell tennie arról, hogy minden kérdéshez hozzászóljon, túlterheltsége azt idézi elő, hogy a tárca tulajdonképeni hivatásának nem tud élni és emellett előidéz a kormányzat felelősségében is bizonyos lazaságot, mert az illető minister, illetőleg ministeri tisztviselő egészen méltán azt mondhatja, hogy ugyis a pénzügyre tartozik az ügy, munkálja tehát ki az. Átteszik tehát oda, történjék, aminek történnie kell. És mi történik? Az ügyet átháritják a pénzügyministeriumra, illetőleg helyesebben a pénzügyministerre. (**Erdélyi Aladár:** Ott csak fedezetet keresnek!) Igen tisztelt Erdélyi t. képviselőtársam, még ehhez is hozzászólnak a pénzügyminister részéről, ha a tudományegyetemen megüresedik egy sebészi, vagy nőgyógyászati tanári állás és a kultuszminister a kar véleménye alapján ugy szándékozik betölteni az állást, hogy nem sebész, hanem belgyógyásztanárt nevez ki. Ez igy van!

Nem történnék meg a vámhitelekkel, az előjegyzési raktárak hitelével sem az, ami megtörténik, ha a pénzügyministerum tisztviselői nem volnának annyira szinte embe feletti módon lekötve, elfoglalva. Ami ezen téren történt, azt nem tudom megfelelően mi nősiteni. A könnyelmüségnek, a nemtörődés nek, a belátástalanságnak nonplusultrája elfogadni szakértői vélemény alapján vámhi telgaranciául, biztositékul ingatlanokat mi liárdok erejéig. De ezen talán még nem lehe csodálkozni, hiszen szakértői vélemény alap ján történt, csak azt nem tudom, hogy a szak értők, hogyan, kikből, milyen körzetből vá lasztatnak ki. Azt sem tudom továbbá, meg történik-e az, — mint ahogy szükséges — hog a szakértői vélemény minden egyes esetbe bizonyos felülvizsgálati procedurán essék ke resztül, hogy ahhoz, különösen a mostani, spe kulációra hajló viszonyok között még leg alább két-három ember hozzászóljon. (**Erdély Aladár:** Nem is annyira spekulációra, mi svindlerségre hajló viszonyok között!) Én eny hében fejeztem ki magam, de az volt a célom hogy igy minősitsem. A hiba itt abban va hogy megengedték, hogy az ilyen módon egy nek-egynek ingatlanra nyitott hitelre bárki i póthitelt vehessen igénybe, illetőleg, hogy ez a hitelt bérbeadhassa másnak, ugy hogy eg eredeti hitelt nyolc-tizen vettek igénybe má sok, ami már származékos hitel volt. Milliár dokra megy az a kár, amely ebből kifolyóla az államot terhelni fogja. Még nem alakul ki teljesen a kár összege, de egészen bizonyos hogy sok milliárd lesz az, az ellenőrzés és munkabeosztás hiánya következtében.

Ezt az ügyet a fővámnál intézik, amelye belül két középhatóság van: maga a fővámhi vatal és a fővámigazgatóság. Az utóbbi a fő vámigazgatóból és környezetéből áll. A fővám hivatal intézte ezt az ügyet, de csak abból szempontból, hogy az ingatlanra vámhitel kérő ellen nem volt-e jövedéki eljárás. Mos azt hallom, hogy a felelősséget a vámhivata tisztviselőire akarják átháritani. Erről sz sem lehet, valamint nem lehet szó arról sem hogy Kállay Tibor volt pénzügyminister u alapozta volna meg ezeknek a visszaéléseknel a lehetőségét. De bárkit terheljen is a felelős ség, legyen az Kállay Tibor, amit nem hiszek vagy más minister, ezért már viselni kell nem csak a politikai, hanem a jogi felelősséget is A nemzetgyülés 1·4, a ministerelnökség 0·5, Földbirtokrendező Biróság, mely egészen u intézmény, 0·7, a közigazgatási biróság 0· a legfőbb állami számvevőszék 0·1 aranykoro náival emelte költségvetési javadalmát az or szág adózóképességéhez mérten. Itt van még békeszerződés terhe: 6·6 millió aranykorona ami egész uj csonka országunk háztartásában ha azt az 1914/15. évi költségvetési törvén szempontjából birálom.

Ezzel eljutottam a legnagyobb tételhez, nyugdíjakhoz. A nyugdíjak mutatják a leg jobban az ország gazdasági helyzetét. Ez i legprecizebben kiszámitottam, de a magya államot annyiban még sem jelenti a telje nyugdíjterhet, amennyiben az ország nyug díjalapokhoz is hozzájárul. A nyugdíjtehe amely a költségvetésben 123 millió, az adó fizetőképességet 700%-kal haladja meg a mi or szágunkban, ha 1914/15. évi költségvetés vesszük alapul, ugy, hogy mi ma 70%-kal töb bet fizetünk. Nem tudom, hogy az igen t. pénz ügyminister ur mire bazirozta a maga számi tását, mert egyik beszédében azt mondja, hog háromszor, az utóbbi beszédében pedig az mondja, hogy ötször fizetünk többet nyugdí címén, mint amit elbir az ország. Tévedés

mert hétszer fizetünk többet, ugy, hogy eszerint bennünket a 123 millióból tulajdonképen csak 18 millió aranykoronának kellene terhelni. De az egészhez kell még számitani a szanálási törvénnyel időlegesen csökkentett nyugdíjrészt: mintegy 10—12 millió aranykoronát.

A nyugdíjteherben van a mi sorvasztó bajunk. Ha a nyugdíjterhet nem tudjuk áthárítani az utódállamokra, akkor bármilyen sajnos a kijelentésem, ennek az országnak élete csak vergődés lesz. Különben sem élhet egy ország csak azért, hogy nyugdíjakat fizessen. A helyzet ma az, hogy mindaz a sok megtakaritás, amiről az államadósságoknál és másutt beszéltem és a személyi járandóságok mind a nyugdíj számlájára megy. Ha majd sikerül az, amiről még beszélni fogok, a szanálás keretében a nyugdíjteher mikénti megoszlása, akkor megvan adva a lehetőség és a kulcs ahhoz, hogy valorizáljunk minden államadósságot és mindenfajta államadóssági kötvényt. **(Dréhr Imre:** A képviselő ur is állami nyugdíjas!) Én nem ellenük beszélek, hanem az ország érdekét tartom szem előtt és pénzügyi helyzetének könnyitésére keresem a lehetőségeket.

Nem azt mondom, hogy vegyék el a nyugdíjukat, ellenkezőleg, én még többet akarok nekik adni, a tisztviselőknek is, és ennek lehetőségét keresem. Keresem a hibákat, amelyek a békekötésnél történtek, és azt a mulasztást, ami a békekötés, helyesebben mondva a jóvátételi bizottság ilyirányu reviziójának elmaradásában mutatkozik.

Végeredményében igy állunk. Több költségvetési javadalom 160 millióval az egyes ügyágazatnál, mint amennyit képesek lennénk viselni az adóképesség révén, de viszont más igazatoknak a javadalma az adózó képességhez viszonyitva kevesebb 240 millió koronával. Ha a kettőt egybevetem, 80 millió aranykorona többlet mutatkozik. De analizálnom kell, hogy a 240 millió aranykorona többletet, mi idézte elő?

Vissza kell térnem a nyugdíj kérdésére. 105 millió az adóképességet meghaladó többlet. Hát a többi talán beruházás vagy hasznos befektetés? Számitásokat kellett végeznem a költségvetés gyanusabb része, a személyi járandóságok tekintetében. Itt a következő eredményre jutottam. A közigazgatásnál aranyban 113 millió, az üzemeknél 98 millió korona van személyi járandóságokra előirányozva. Ez összesen 311 millió korona. Az 1914/15. évi költségvetésben 402 millió aranykorona volt a személyi járandóság. Ennek négytized része 161 millió aranykorona. Ezzel szemben nekünk a költségvetési előirányzat alapján fizetnünk kell 311 millió aranykoronát, vagyis 150 millió aranykoronával többet, mint amennyit az ország adófizető képessége megengedne. **(Erdélyi Aladár:** Sok a méltóságos ur!) Ezek szerint a személyi járandóságok még mindig elviselhetetlenek. A költségvetési javadalmak 140 millió aranykorona emelése tehát nyugdíjra és személyi járandóságokra esik, ez kevés is. Ez miatt csökkentetett a dologi egyéb kiadás 15 millió aranykoronával.

Mi itt a teendő? Tovább egyszerüsiteni a biróí eljárást, az általános közigazgatást és főleg az adóügyi igazgatást. Én azt hiszem, hogy ha ezt okosan, rációval visszük keresztül, — mert ilyen egyszerüsités eddig alig volt, — **Forster Elek:** Azóta csak komplikáltabb az eljárás!) akkor lényegesebb megtakaritást fogunk elérni.

Ami a legfontosabb reánk nézve, az a nyugdíjteher. Mit lehet itt tenni? Mindenki tudja, hogy a nyugdíjteher megosztása nem jogászi vagy közgazdasági kérdés. A laikus, a legegyszerübb falusi ember is ugy itéli meg a nyugdíjterhet, mint az állam adósságát. A jóvátételi bizottságban egyezségre jutottunk, hogy az államadósságot meg kell osztani olyan arányok szerint, ahogyan az ország területét felosztották. Meg is osztották ezt a prágai és az innsbrucki egyezmények alapján. Ha megtörtént ez, meg kell történnie a másik megosztásnak is, mert lehetetlenség, hogy ha arra hivatott kiküldöttek vesznek részt a megbeszélésben, eredményre ne vezessen a tárgyalás a nyugdíjteher megosztására nézve. Nem mondhatják azt sem, — hozzáteszem — hogy a nyugdíjak vállalása az illető successiv, utódállamokra nézve jogi kérdés. Ez csupán a becsületnek, a tisztességnek kérdése.

Én azt hiszem, hogy amikor a jóvátételi bizottság tagjai leültek, hogy megosszák az államadóssági terheket, egészen megfeledkeztek arról, hogy nekünk nyugdijterheink is vannak, amelyeket épugy meg kell osztani, mint az államadóssági terheket. **(Erdélyi Aladár:** Nem sokat okoskodtak, hanem ránk rótták a terheket és nem lehetett visszacsinálni!) Ezt nem lehet mondani. Ennél a kérdésnél nincs szükség a locarnói szellemre, nincs szükség a Millerand kisérő levelében foglalt igéretre.

A kérdés megoldásánál csak annak a belátására van szükség, hogy a megosztás tévedésből maradt el. Nincs kételyem az iránt, hogy a helyzet jogi részének feltárása után követeléseink teljesittetni fognak. *(Erdélyi Aladár közbeszól. — Zaj.)* Igen t. Erdélyi képviselőtársam, ez olyan eset, mintha önnek velem szemben egyezménye, szerződése volna. **(Erdélyi Aladár:** Mi könnyen megegyezünk!) Önnel számolnivalóm van, feljön hozzám egy este és elszámolunk. Aláirjuk az elszámolást, hazamegy és azt látja, hogy egy tényező kimaradt, amely tényezőnek kimaradása önre nézve a katasztrófát jelenti gazdaságilag. Erre feljön reggel és azt mondja: Pista barátom, kimaradt egy tényező. És ha én erre azt felelem, hogy aláirtad és punktum, akkor joggal mondhatja nekem, hogy: ön becstelen. Ez a helyzet a nemzetközi életben is nyugdijterhünk megosztására nézve. Az engem, de senkit sem elégithet ki, hogy Bud t. pénzügyminiszter ur jelentgeti, hogy a miniszterelnök ur Genfben a nyugdijak ügyét szóbahozta, ezekről a kérdésekről tárgyalt. Nem tárgyalni kell, hanem le kell szögezni a helyzetet, hogy a nyugdijterheknek meghagyása a maga nyerseségében, — ami csak tévedésből történhetett meg — *(Felkiáltások: Rosszakaratból!)* a magyar állam halálát jelentené, hogy itt nincs élet és hogy ha itt marad a nyugdíjteher, az oly destrukciót termel ki, amely megmételyezi a környező államokat is. **(Erdélyi Aladár:** Hát az ország feldarabolása!) Ez is egy érv. Ezt be kell látni: a szellemnek a javulásával, a helyzet jobb megértésével, hogy ezt a nyugdíjterhet megosztva kell viselni. A kivitel is nagyon könnyü, mert mindegyik, a nyugdíjteher megosztásában terhelt állam, amelyekben magyar nyugdíjas jelentkezik, fizet addig a percentig, ameddig vállalták a terheket, de fizethet többet is, de a többletet átutalják annak az államnak a terhére, ahol a percent még nincs kimeritve. Ez csak leszámolás munkája.

Itt térek ki arra, hogy a nyugdíjteher ilyetén való megosztása lehetővé teszi a valorizációt. Olyan bevételek szabadulnak fel, amelyek kisebb-nagyobb, esetleg fokozatos valori-

zációt megengednek, megengedik különösen ott, ahol minősitett kötelezettségei vannak az államnak és ez alól nem is lehet kitérni. Ez nem jogi kérdés, ez etikai kérdés, az államnak a jogtisztelet iránti kérdése és kérdése különösen annak, hogy az államadóssági kötvények valorizációjának elmaradása után lehet-e számitani az államhüség konzerválására. Ha egyszer azokat az államadóssági kötvényeinket, amelyek idegen állampolgárok kezében vannak, valorizálták, mint mondottam, 27—32—100 percent erejéig, lehetetlen, hogy be ne lássák a Nemzetek Szövetségének tanácsában, hogyha mi állami életet akarunk élni és ha ők ezt komolyan akarják . . . (**Forster Elek:** Dehogy akarják!) Igy nem lehet beszélni, akkor leülök és nem tárgyalok. (**Erdélyi Aladár:** Önmagamat büntetem vele! — **Pikler Emil:** Nemcsak a belpolitika huncutság, a külpolitika is az!) A képviselőnek tudnia kell azt, hogy itt elnézések, mulasztások történtek, a békekötéseknél és a folytatólagos tárgyalásoknál. Nekem is van érintkezésem külföldi emberekkel és fellépéssel, eréllyel lehet megértést találni. Lehetetlen, hogy amikor itt becsület kérdéséről van szó, a nemzetek becsületéről, akkor ne találják meg a helyes utat. *(Egy hang jobbfelől: Apponyinak igaza van!)* Apponyi Albert őexcellenciájának, tisztelt barátomnak nagy politikai tudása előtt meghajlok, de az adatokat kihámozni, az adatokkal feltárni és azokkal demonstrálni és az érdekelteket megértésre birni csak az tudja, aki uralkodik az anyag felett ugy külföldi, mint belföldi vonatkozásokban. Ezt nem érheti el Apponyi Albert, aki nagyon sokat, mindenkinél többet tett az ország érdekében, de sem gróf Bethlen István, akiben megvan a készség és a képesség ennek az ügynek képviselésére, sem más szakemberek bevonása nélkül, egymagában nem érheti el. Akkor, amikor ez a kérdés megoldásra kerül, amikor ezt kivitelre kell hozni, amikor a bizonyitékokat ki kell hámozni, ott már szakemberekre van szükség. Lehetetlen, hogy a háboru előtti és háboru alatti kölcsönökért tiz és félmilliárd aranykorona után — megismétlem — a magyar polgárok kamat fejében egy percentnek egyhuszadát, vagyis 49 ezer pengőt kapjanak és két és félmilliárd értékü, ugyancsak a mi statusunkba tartozó magyar államkölcsönkötvények után, két és félmilliárd után, az idegen állampolgárok az általuk magánjogi alapon birt kötvények után 35·5 millió pengőt kapjanak.

Ez maga olyan dokumentum a külföld előtt, hogy lehetetlen, hogy be ne lássák azt, hogy mi nem tudunk élni, hogy ez csak látszatállam, vergődés. A nyugdijterhek megosztása nélkül, a tehermentesitésből nekünk becsületbeli tartozásunkat kell rendeznünk saját állampolgárainknál az államadósságok valorizációja utján. Elvégre nem vehetjük el adóba a vagyont egyes polgárainktól akkor, amikor a vagyon helyett még kereseti alkalmat sem tudunk nekik nyujtani. (**Pikler Emil:** Vae victis!) Ezt a kérdést, a valorizáció kérdését és a nyugdijteher megosztását az utódállamok között az igen t. kormánynak a szanálási periódus alatt kellett volna megoldania. Egyáltalában nem tudom helyeselni azt, ahogyan a magyar kormány keresztülvitte a szanálást. Méltóztatnak tudni azt hogy a 250 millió aranykorona ujjáépitési kölcsönre biztositékul lekötöttük a határvám, a dohányjövedék és a cukoradó nyers bevételét. Ezenkivül lekötöttük a sójövedék tiszta jövedelmét, lekötöttünk sok mindent, ha tőketörlesztést és a kamatokat a lekötött jövedelmek nem fedeznék. A 250 millió folyósitásában megegyeztünk, a megegyezés törvénybe foglaltuk, az egyességet, amely két illetve három részből áll: jegyzőkönyvekből tulajdonképeni törvényből és a törvény integráns részét képező költségvetési előirányzatból. Megegyeztünk, hoy a 250 millió kölcsön felvétele félévi részletekben történik. A költségvetésben fel vannak véve 1924-től azok a részletek, melyeket a hiány fedezésére a Nemzetek Szövetsége nekünk kiadni tartozott. Az egyezségi okmányokban, a jegyzőkönyvekben ki van mondva, hogy ez csak keret, már a kormány is mondja a mostani költségvetési előirányzat indokolásában és maga a pénzügyi bizottság előadója is mondja, hogy ez csak keret-költségvetés. Ha tehát keret-költségvetés az tágitható és szükithető. Éltünk is a tágitással, amire az egyezmények felhatalmazást adnak. Az egyezmény csupán a katonai kiadások fejlesztését tiltja, mert ez a trianoni békeszerződésbe ütköznék. Meg van állapitva az a hiány, amellyel a költségvetés zárulhat, és ez a keret-költségvetésben ki van fejezve számokban is. Még biztat bennünket a Nemzetek Szövetségének pénzügyi bizottsága: gazdasági életeteket fejlesszétek, mert ha el is értétek a szanálás utján koronátok stabilitását és ha biztositottátok is az államháztartás egyensúlyát, ezzel még nincs a szanálás egészséges alapokra fektetve, ha közgazdaságtokat meg nem erősititek. Ez a költségvetés szempontjából annyi, hogy mi fejleszthettük a kiadásokat de ugyanakkor emelni kellett a bevételeket, tehát a költségvetésen belül előirányzatokat emelhetünk, beruházunk saját bevételünkből fedezhetünk, amit azonban a főbiztos ur megvizsgál realitás szempontjából és abból a szempontból, hogy a bevételek túlságos emelkedése nem kockáztatja-e a kölcsönző nemzeteknek az érdekét. Ez tehát magyarul annyit jelent, hogy nekünk a költségvetést ugy kellett volna szerkeszteni, hogy minden bevételt, amit a keret költségvetés előirányzatán felül kimunkálunk és nekünk a bevételi forrásokat, főképen az adókat alaposan ismerni kell. Nincs szükség statisztikára az adók előirányzásánál. Elég az adótörvények ismerése és az adóalanyok kataszterе.

Mindig azzal a hiánnyal kellett volna zárni a költségvetést, amely arra az ülésszakra meg van állapitva a szanálási törvényben, egyezményben és ami fel van tüntetve a keret-költségvetésben. Nem mondta volna különben az egyezmény, amely átgondolt és idegen államoktól ered, hogy ezt a hiányt maximumként engedem nektek; nem mondta volna a bevételekre, hogy ez minimum legyen. A költségvetés, ez a keret arra szolgált, hogy a Nemzetek Szövetsége már azzal biztositottnak látja a kölcsön kamatának és tőketörlesztésének fedezetét.

Egyébként az én fejtegetéseimet kétségbevonhatatlanul igazolják az I. számu jegyzőkönyvben foglaltak, amelyben kiemeli a Nemzetek Szövetsége, hogy Magyarországnak akar a kölcsönnel segédkezet nyujtani; kiemeli még azt is, hogy ezt az általános béke érdekében teszi és mindezekhez hozzáteszi, hogy én különös előnyt sem pénzügyi sem gazdasági tekintetben azon felül, amit a kölcsönre nézve kikötöttem az egyezményben, nem akarok a Nemzetek Szövetsége részére biztositani.

Ezek szerint csakis egy helyesen és mindig a megengedett hiánnyal záródó költségvetés volt az alapja a kölcsönrészletek igénybevételének, egyedül ez, semmi más körülmény nem játszhatott közre, megkapjuk-e a megálla-

pitott időben a hiány fedezetére a kölcsönrészleteket. Hozzáteszem, nehogy a pénzügyminister elüsse a véleményemet, hogy a kimunkált bevételi többletet és az erre beállitott kiadásokat minden oldalról mérlegelni lehetett. Mi történt? Az első költségvetés hiánnyal készült, de a tényleges eredmény felesleggel záródott. (Zaj.) Én nem ismerem a kulissza-titkokat, de nemcsak a nemzetgyülésnek, hanem az egész nemzetnek kellett volna tudnia, amely enynyire agyon van sujtva az adóval, mily ujabb megegyezés alapján maradt el a költségvetésnek a megengedett hiánnyal való zárása. A kölcsönrészletek folyósitása semmihez máshoz nem volt kötve, mint egy reális költségvetéshez, amely zárulhatott azzal a hiánymaximumnal, amely kiköttetett a törvényben.

És mit tettünk mi erre? Csináltunk költségvetést amelyet már előre nagy felesleggel zártunk. Mit tettünk tovább? A költségvetési feleslegeket még tetézték a tényleges eredmények és hozzá még a feleslegek felhasználása tekintetében is a Nemzetek Szövetségétől, ennek pénzügyi bizottságától és a főbiztos urtól kérünk engedélyeket. Ezt az eljárást én semmivel sem tudom megmagyarázni és semmiképen sem tudom magamévá tenni. Mi a helyzet a kölcsönnel ezek után? Felvettük a kölcsönt, törlesztjük a tőkét, fizetjük a kamatot, amely együtt közel 40 millió pengőt tesz évenkint és azért, amit ott meg nem kaptunk, kapunk mindössze 2,800.000 pengő kamattérités. Ez a tükörképe, igen sötét hátterével, a kölcsönrészletek felvétele elmaradásának, aminek kizárólagos oka az, hogy költségvetéseinket feleslegge zártuk. Mondjuk, hogy ez a lehetőség fenforgott volna, hogy mi zárhatjuk feleslegge s a költségvetésünket és erre nézve az egyezményekben a kölcsönrészletek felvétele tekintetében feltétlenül provideálni kellett volna. (**Dréhr Imre:** Senkisem gondolta annak idején.) Arra pláne gondolni kellett volna, hogy mi történik, ha zárszámadási felesleg lesz. Egyik irányban sem történt semmiféle megszoritás az egyezményekben. Világos ebből, hogy csak egy cél volt: évenkint megengedett költségvetési hiány ellenében bevinni a 250 millió korona kölcsönt a magyar gazdasági életnek az ereibe, csatornáiba, hogy az ott vegyüljön az adókból befolyt pénzzel, hogy erősitse, emelje a gazdasági tényezőket, hogy eloszlassa azt a válságot, melyet a rossz pénz felidézett, hogy munkaalkalmakat teremtsen belőle a kormány az adózó alanyok helyzetének szanálására.

Hogy megértessem magamat, vissza kell térnem oda, hogy a kölcsönre fizetünk kerekszámban véve évenkint 40 millió pengőt, anélkül, hogy megkaptuk volna. Ezt sem a jog, sem a józan ész szerint ezt nem lehet megérteni. Minden biztositékot megadtunk, sőt a nyujtott biztositék több mint pupiláris, mert a lekötött bevételi források sokkal többet jövedelmeznek, mint a Nemzetek Szövetsége és a magyar kormány várta. Milyen alapon és miért tartja tehát a kölcsönrészleteket vissza a Nemzetek Szövetsége, amikor az I. számu egyezkönyv bevezetésében kijelenti, hogy én semmiféle gazdasági és pénzügyi előnyt nem károk a magyar államtól, amikor azt mondja, - s ezt hangsúlyozottan ismétlem — hogy én azzel a kölcsönnel segédkezet akarok nyujtani a magyar államnak? Mindebből azt a megállapitást vonhatja le minden laikus, hogy az a kölcsön nem is volt üzletszerü kölcsön, hanem azt eredetileg a letört magyar nemzet felsegitésére adta a Nemzetek Szövetsége.

De ha az adott esetben megvizsgáljuk, van-e a Nemzetek Szövetségének ebből pénzügyi és gazdasági előnye, azt találjuk, hogy mindkettő fenforog. Először is megkapja a teljes kamatot, a törlesztési rendeleteket s ez utóbbit ujra kamatoztatja, másodszor pedig ott maradt a felvett kölcsön és ezt forgatja mindegyik trans az illető országban. Ez tehát mind ellentétben van a hangoztatott intenciókkal, ellentétben van országunk érdekeivel és azzal a példákkal illusztrált költségvetéssel, amelyet a szanálás végrehajtása előtt állitottak fel.

Még jobban illusztrálom ezt. Ha mi alkotmányos életet élnénk — aminek azonban legfőbb kelléke hiányzik, a teljes költségvetési jog érvényesülése — rendszeres zárszámadást is kaptunk volna. A zárszámadásba ezt a már felvett kölcsönt teljes összegével be kellett volna állitanunk, mint terhet, amint a költségvetésbe a tehertőke 4 és ½ millió papirkorona, pengőben 371 millióval be van állitva. Ha én ezt a terhet beállitom zárszámadásunk mérlegébe, anélkül, hogy oda ellensúlyozásul föl nem veszem az egész kölcsönt, akkor ez a kölcsönteher fekete fátyollal boritja be az egész magyar állam vagyonát.

Nem hiszem, hogy álláspontom a szanálási kölcsön felvétele körül megtámadható lenne. Mint tárgyilagos biráló, várom a t. minister ur felvilágositásait, ha pedig ezek nem lesznek megnyugtatóak, akkor az 1848 : III. tcikkben körülirt jogi felelősség kérdése fog előtérbe lépni. Azt hiszem, szolgálatot tettem a Nemzetgyülésnek azzal, hogy ezt a nagy kérdést idehoztam. Sine ira tettem ezt, mérlegelje mindenki a mondottakat. Ismétlem, birálatomra nézve várom a minister ur felvilágositásait.

A hasznos beruházásokról akarok még beszélni, mert ha ezekről nem beszélnék, akkor a pénzügyminister ur rögtön átsiklanék az én számitásaimon, amelyeket az adózóképesség alapján állitottam fel és azt mondaná, hogy azokban nincsenek benne a hasznos beruházások. A hasznos beruházásokkal azonban nem számolhattam, mert azokat a pénzügyminister ur csak bejelentette, de nem tudjuk, miket váltottak be ezekből a bejelentésekből, milyen beruházások vannak folyamatban. Ezt kevés kivétellel senki sem tudja. (**Dréhr Imre:** A pénzügyi bizottságban bejelentették!) Igen t. képviselőtársam, — majdnem azt mondottam: pénzügyminister ur; talán jó jós is leszek — a pénzügyi bizottságban bejelentették s a főbiztos ur jelentésében is benne van. De ez csak jelentés! Ha még meg is történtek volna ezek a beruházások, akkor is korrigálhatatlan hiba az, hogy ezeket a költségvetési előirányzatból, annak organikus egységéből kihasitották és mint atomokkal jönnek ide velük. Hiszen azzal tisztában kell lennünk, hogy a beruházások emelik az államnak és az állam utján az adózó alanyoknak hitelképességét, de csak ugy, ha ezek be vannak kapcsolva a költségvetés és zárszámadás nagy kompexusába és ha a zárszámadásra a legfőbb állami számvevőszék rányomja a maga hiteles bélyegét.

Nem akarok foglalkozni a pénzügyminister urnak a beruházásokról szóló beszédeivel, amelyekben 180 millió aranykoronát jelzett, mint amely összeget beruházásokra folyósitottak a feleslegekből a szanálási kölcsönből és másféle bevételi forrásból. Hozzá kell tennem: ő maga elismerte, hogy ebben a 180 millióban benne van az az évi 12 millió aranykorona is, amely adminisztrációs épitkezésekre be van állitva a rendes költségvetésbe. Én csak három

pozicióval kivánok foglalkozni. A beruházások egyik pozicióját az, amelyet a minister ur azokra a bevételekre utalt, amelyek a kényszerkölcsön és a vagyonváltság hátralékaiból, valamint az állam által foganatositott gabonaaukció pénzmaradványából fognak befolyni. Erre törvényes intézkedést, törvényes felhatalmazást kért a minister ur, ha nem csalódom, az 1924/25-iki költségvetési törvényben. A minister ur azonban még megközelitőleg sem jelöli meg, hogy mennyi lesz az a bevétel, amely az általa emlitett forrásokból be fog folyni. Nem jelöli meg taxative a beruházásokat a törvénynek e rendelkezésében, csak emliti a bevételi forrásokat és felsorol egy pár intézményt, amelynek érdekében a beruházásokat engedélyezi, a továbbiakban pedig hozzáteszi, hogy stb. stb.

Amikor tárgyaltuk ezt a költségvetést, én felszólaltam és egészen higgadtan felhivtam a minister ur figyelmét arra, hogy nem lehet ilyen réseket ütni a budgetjogon azáltal, hogy külön alapokat létesitünk, hogy bevételeket lekötünk anélkül, hogy azokat számszerüleg megjelölnők és hogy nem lehet beruházásokat kijelölni stb. stb. jelzővel. A pénzügyminister ur udvariasan elütötte az én felszólalásomat. Most pedig ugy a t. ministerelnök ur, mint pedig a pénzügyminister ur genfi tárgyalásainak jelentéseiben azt olvasom, hogy Genfben ráparancsoltak a kormányra, hogy ezeket az alapra utalt beruházásokat a legközelebbi költségvetésben ugy bevételi, mint kiadási részükben állitsák be. Kérdem a t. Nemzetgyülést: Kellett-e ez a megalázás a magyar nemzetnek?

Foglalkozni kivánok még a beruházások közül két pozicióval. Az egyik, amit a főbiztos ur jelentésében is olvasok, az a 6 millió aranykorona, amelyet a földbirtokreform keretében házhelyhez- és földhöz-jutottaknak kivánt juttatni a pénzügyminister ur, illetőleg a kormány.

Hónapok multak el azóta, amióta ez a bejelentés megtörtént. A földbirtokreform keretében 225.000 házhelyhez jutottak a nincstelenek és amint az Ofb. legutóbbi jelentése mutatja, 1 millió katasztrális hold föld jutott a törpe birtokosok, nincstelenek, hadiözvegyek és árvák részére. En, jóllehet az ügyeknek utána szoktam nézni és járni és mindent ki szoktam kémlelni a szegény választóim érdekében, még most sem, hat hónap után sem tudom, hogy mi van ezzel a 6 millió aranykoronával.

Nem tudok ennek nyomára jutni; százával kapom a leveleket a pénzügyminister ur bejelentése óta, amelyekben tanácsokat kérnek abban a tekintetben, hogy miképen juthatnak gazdasági felszerelési kölcsönhöz, miképen juthatnak házhelybeépitési kölcsönhöz. Ez be volt jelentve, ezáltal a közvéleménynek, az érdekelt nincsteleneknek földhöz és házhelyhez jutottaknak reménye fel lett csigázva, a dolog azonban a mai napig sincs elintézve. Kérdem, micsoda munkát végez ez a bejelentés, amikor ugy az egyik, mint a másik képviselő azt irja a falu népének, hogy minden szorgos kutatás ellenére sem tud felvilágositást adni. Tudom, hogy 6 millió aranykoronát forditanak erre a célra, de nem tudom, hogy mi módon lett felhasználva és azt sem tudom, hogy nem lett-e esetleg másra forditva.

A pénzügyminister ur legutóbbi expozéjában, költségvetési beszédében bejelentette, hogy folytatólagosan még 10 millió aranykoronát kiván a mezőgazdasági társadalom felsegitésére kölcsönképen folyósitani. (**Forster Elek:** Rövid lejáratu kölcsönt!) Rövidebb l járatu kölcsönt!

Én emlékezem Forster képviselőtársamna akkori közbeszólására, amelyben azt kérdezt hogy kapnak-e ebből a kisgazdák, amire pénzügyminister ur azt felelte, hogy ige abban az arányban fognak ebben részesülni kisgazdatársadalom tagjai, amilyen arányba állanak a nagybirtokosokkal szemben. Én ug tudom, hogy 22 millió aranykoronát fordito tak már állami pénzekből a nagybirtokoso kölcsönére. Azt szeretném tehát, ha ezt a millió aranykoronát teljes egészében a nag válsággal, nyomorral küzdő kisgazdatársad lom kapná. Sietek hozzátenni azonban, hog habár én számolok Magyarország különleg viszonyaival és hogy más államokban is láto azt, ugy gondolkoznak, mint ahogy a pénzüg minister ur, kölcsönt adnak állami pénzekb magánosoknak, de én nem vagyok ennek a hiv mert ha adnak egyeseknek, mint pl. Bache nek, akkor adjanak a kisgazdáknak és adj nak minden megszorult gazdasági existenti nak, amit azonban az állam nem képes meg tenni.

Annak sem vagyok hive, amit az igen Bud pénzügyminister ur kiemel költségvetés expozéjában és más felszólalásában, hogy f lesleget, forgótőkét gyüjt a költségvetés utjá mert az állam is olyan üzemet, olyan gazdálk dást folytat, mint akármilyen más üzem gazdaság.

Nem akarok itt ezzel bővebben foglalkozn — hiszen hallgatóság sincs, (**Dréhr Imre:** D hogy nincs!) csak azt mondom, hogy Magya ország mai viszonyai között felesleget gyü teni az állam kasszájában, nem más, mint h boru a közgazdaság és a magángazdaság éle ellen. Különben is feleslegek gyüjtése állami életben olyan valami, ami ma már ne történhetik meg Ázsia közepén sem. (**Rupe Rezső:** Amikor én ezt magyaráztam, akkor pénzügyminister ur azt kérdezte tőlem, hog hol tanultam!)

Jóllehet, még sok mondani valóm voln a következőkben mégis elég rövidre fogo mondanivalóimat. A szanálással kapcsolat főbiztosi ellenőrzés megszüntetéséről kivánc még néhány szót szólani. *(Halljuk! Halljuk!* A nemzetgyülést és az egész közvélemény érthetően foglalkoztatja az, hogy mikor lete az öt félév, ezzel megszünteti-e a Nemzete Szövetsége a helyi ellenőrzést, visszarendeli Smith főbiztos urat. *(Dréhr Imre közbeszól* Igen, Dréhr képviselő ur, Bud pénzügymini ter ur foglalkozott ezzel. Sok feltételt emlitet de valamit el is hallgatott. A minister ur a mondta, hogy ez a kérdés csak juniusban fo szóbakerülni. Azután azonban önkénteleni elmondotta, hogy az eddigi havi jelentések havi költségvetési előirányzatok további fe tartását és még sok minden egyebet kivánna Ebből látszik, hogy már részletkérdéseket tárgyaltak a megszüntetés feltételeiből. Hozz tette, hogy a postatakarékpénztárt és a Pén intézeti Központot átszervezni kivánja azér hogy a Nemzeti Banknál összpontosuljon a állam pénzkezelése. Egyet azonban nem mon dott meg, amit a maga teljességében, egésze őszintén feltárt Bethlen igen t. ministe elnök ur.

Ő mindent megmondott. Igaz, hogy olya diplomáciai nyelven tette ezt, hogy nagyo hozzáértőnek kell lenni ahhoz, hogy valaki k vegye abból a szövegből, hogy tulajdonképe mi mindent is kivánnak. De mindent elmon

dott az igen t. ministerelnök ur. Aláhuzottan kiemelte, hogy nem megszavazott költségvetési előirányzatot, hanem törvényt kivánnak. Azt azonban Bud minister ur elhallgatta, hogy Genfben formális, alkotmányjogi szabályok szerint készitett zárszámadást is kivántak. A ministerelnök ur megmondta ezt olymódon, hogy ő természetesnek is tartja, mert elvégre a költségvetés lehet pesszimisztikus vagy optimisztikus. Ezzel a kifejezéssel, amelyet bizonyára ott hallottak, egyszersmind igazolta a ministerelnök ur, hogy számunkra az u. n. restrediték igénybevétele nem zárszámadáshoz, hanem költségvetéshez van kötve, amely lehet pesszimisztikus és lehet optimisztikus. Hogy ne legyen nagyon pesszimisztikus, megcsinálták a Nemzetek Szövetségében a hiány maximálását. A pénzügyi kormányzat ezt a hiányt nem tudta kimunkálni, hanem azt hitte, hogyha feleslegekkel jön, ez a legjobb és igy is megkapja a kölcsönt. Én azonban azt hiszem, hogy a feleslegek kimunkálása keltette az aggodalmat a Nemzetek Szövetségében és a főbiztos urban azirant, hogy itt olyan erős az adóztatás, amely nem mehet a végletekig és hogy előbb-utóbb a bevételek visszaesése fog bekövetkezni. (**Reisinger Ferenc:** A tönkrenenés!)

Azzal, hogy nekünk nem szolgáltatták ki a feltételeknek eleget téve a restrediteket, a mi hitelünket is rontotta a Nemzetek Szövetsége, mert mindenki előtt gyanut kelt az, hogy egy ország, amely ilyen feleslegekkel dolgozik, nem kapja meg a részletkölcsönt olyan időben és olyan összegben, amint azt közös megegyezéssel és ennek törvénybeiktatásával megállapitották.

Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy itt a kölcsönrészletek igénybevétele körül nagy hiba történt. (**Dréhr Imre:** A képviselő ur sem gondolt deficitmentes költségvetésre! Senki!) Bocsánatot kérek, méltóztassék 1924/25. évi költségvetési beszédemet elolvasni. Akkor figyelmeztettem a kormányt, hogy nem annyi bevétele van, hanem 200 millióval több, essék ezt kimunkálni, a bevételeket lekötni beruházásokra és méltóztassék a költségvetést 00 millió hiánnyal elénk tárni. Igy kivánja az egyezség is. De mondjuk, hogy nem igy volt. Akkor uj egyezségnek van helye, arra nézve, hogy felesleg van, de arra nincs jogalap, hogy Nemzetek Szövetsége egyoldaluan a kölcsönrészleteket visszatartsa, bár tőlünk semmiféle pénzügyi vagy gazdasági előnyt nem kiván, supán azért, mert elhibázottan nem hiánnyal ártuk a költségvetésünket. Csak uj egyezség alapján tehette volna ezt, vagy stornirozzuk a kölcsönt, de nem lehet az összegeket visszatartani és nem lehet a felesleg miatt az öt félven túl is fentartani a helyi ellenőrzési szerezetet. Nehogy félreértessem a Nemzetek szövetségéhez tartozó tagok által, azt szeretném megjegyezni, hogy zárszámadást sem vagyunk kötelesek prezentálni a Nemzetek Szövetségének, mert a havi zárszámadásokat bemutattuk és igy az itteni kezelést, a bevételi eredményeket és kiadások mérlegét is sokkal jobban ismerik Genfben, mint a magyar nemzetgyülésen és a nemzetgyülésen át a magyar nemzet körében. A Nemzetek Szövetségének nincs köze ahhoz, hogy a mi zárszámadásunk milyen eredménnyel zárul. Csak udvariassági kény lehet az, hogy bemutatjuk a zárszámadásokat, hogy lássák vagyoni helyzetünket teljes betekintésben. Ezért szeretném, hogy mikor a kormány mindenütt a vagyonok felértékelését kivánja, a magyar állam vagyonának felértékeléséről, leltárak elkészitéséről és az államháztartásnak egyszer már alkotmányos mederbe való tereléséről is gondoskodjék, amiről azonban semmit sem hallunk, amiről magánuton sem kapunk értesülést, bár ez igazán nagyon kivánatos volna az ország hitele, az ország népének megnyugtatása szempontjából a rendszeres zárszámadás keretében. (**Reisinger Ferenc:** Ha hat krajcárt akarunk elkölteni, ezért is engedélyt kell kérni tőlük! Szépen megcsinálták!)

Arról van szó, hogy a főbiztos ur ellenőrzését megszüntessék. Nem tudom, hogy állunk ezzel a kérdéssel, de az egész művelet áttekintése alapján azt látom, hogy a Nemzetek Szövetségének semmi oka sincs arra, hogy az ellenőrzést tovább is fentartsa olyan módozatokkal és olyan szervezet utján, mint eddig.

Ne hivatkozzék ebben a kérdésben a pénzügyminister ur Ausztria példájára, mert Ausztria népe nem izzadta ki a szanáláshoz szükséges adókat, nem tudta azt az állami költségvetést produkálni, amelyet a magyar állam népe produkál. Ausztria nem mondhatja azt, amit mi, hogy tulajdonképen a magyar nép szanál a maga vérével, pénzével, hogy a korona stabilizálása saját érdeme és nem mondhatja azt, hogy az államháztartás egyensúlyának létrehozása egészséges és tartós alapokon az adókból sikerült. *(Dréhr Imre közbeszól.)* Az igen t. képviselő ur mindig provokál engem. Nem jó, ha valaki annyira alárendeli tárgyilagosságát a politikai pártfegyelemnek. De ha már provokálni méltóztatott, a magam véleményemet elmondom. Pénzünk stabilizálása körül egyetlenegy embernek van érdeme, ez Popovics Sándor, a Magyar Nemzeti Bank elnöke. Ha ő nem lett volna olyan nagy készültségü, ha nem lettek volna nagy külföldi összeköttetései és ha nem lett volna befolyásolhatatlan a maga kieszelt tervének keresztülvitelénél, a magyar korona nem lett volna oly stabil, hogy most semmiféle belföldi vagy külföldi spekuláció nem tudja megingatni. (**Reisinger Ferenc:** Még a frankhamisitás sem!)

Én tehát várom, hogy a kormány el fogja tudni érni az ellenőrzés megszüntetését. (**Dréhr Imre:** Reméljük!) Sietek hozzátenni, hogy ez nem a mostani tárgyalások eredménye volt s nem ezeknek eredménye volt a Postatakarékpénztár s a Pénzintézeti Központ átreformálása és az állami pénzek koncentrálása a Nemzeti Banknál. Ez benne van a banktörvényben és a szanálási törvényben. Ezt már jóval előbb kellett volna előkésziteni, akkor nem lenne oly sürgős a költségvetés és akkor nem lehetne az ellenzékre háritani a felelősséget azért, ha nem kapjuk meg az 50 millió aranykorona Restkredit-et. Mert ugy van beállitva, hogy 50 milliót még felszabaditanak a kölcsönből, de csak ugy, ha prezentáljuk a költségvetési törvényt. Azt azonban nem tudom határozottan kivenni, hogy ahhoz kell-e költségvetési törvény, hogy az 50 milliót megkapjuk vagy ahhoz, hogy az ellenőrzést felszabaditsák. (**Dréhr Imre:** Mindkettőhöz!) Én magam, amikor a szanálási javaslatokat tárgyaltuk, éreztem, hogy a kormányban mennyire meglazult a költségvetési jog fontossága iránti érzék. Javaslatot tettem, hogy a szanálási törvénybe külön vegyük be, milyen óramű pontossággal kell a költségvetést előterjeszteni s proponáltam, hogy a zárszámadást hogyan kell előterjeszteni.

Tartozom az igen t. ministerelnök urnak annak elismerésével, hogy ő teljes egészében magáévá tette ezt a propoziciómat, és egyedül Korányi minister uron tört meg, hogy ez tör-

vénybe nem iktattatott. Most a következmények igazolnak engem. Jól sejtettem, hogy hiába van törvényeinkben időhatárhoz kötve a költségvetések és a zárszámadásoknak előterjesztett kötelezettsége, a kormány csak játszik a költségvetéssel, zárszámadással, az állami élet nagy kárára. *(Zaj.)*

Most pedig Scitovszky nemzetgyülési elnök urhoz fordulok. Mindenki tudja, aki ismeri az 1921 : XIV. tc.-t, mely a Magy. Kir. Jegyintézet felállitásáról szól, hogy a Jegyintézet által kibocsátott államjegyek összmennyiségének ellenőrzését a törvény magára a nemzetgyülésre bizta. A nemzetgyülés ennek a feladatnak teljesitésére egy bizottságot szervezett. Ha jól tudom, a bizottság elnöke, Ernszt igen t. képviselőtársam. A Jegybank már közel két éve van megszervezve, s azóta teljesiti a maga hivatását. Eddig nem hallottam arról, hogy ez a bizottság felosztott-e; nem hallottam arról, hogy utolsó ülésén milyen feladatot végzett a bankjegyek összmennyiségének megállapitása dolgában. Nekem az az érzésem, hogy az ilyen különleges bizottságokat adminisztrálni, figyelemmel kisérni a nemzetgyülés elnökének kötelessége. Minthogy nem tudtam nyomára akadni annak, hogy e bizottság feloszlatása bejelentetett-e a Házban, vagy mi történt vele, és — ismétlem — azt sem tudtam megállapitani, hogy a záróülés milyen határozatot hozott, kérem az igen t. elnök urat, hogy a nemzetgyülést ebben a kérdésben mielőbb tájékoztatni sziveskedjék.

Ugyancsak a Jegyintézettel kapcsolatosan felvilágositásért fordulok ugy a nemzetgyülés t. elnökéhez, mint a t. pénzügyminister urhoz. A Jegyintézet a törvény értelmében kereskedelmi mérlegeket tartozott közzétenni. Nem tudom, hogy a legutolsó félévi mérleg közzététetett-e. Azt sem tudom, hogy a felszámolás megtörtént-e. A Jegyintézet számadásainak megvizsgálására vegyes bizottság van kiküldve. Ez a vegyes bizottság a képviselőház által kiküldött 3 tagból és a legfőbb állami számvevőszék két tisztviselőjéből áll. Kérdem az igen t. pénzügyminister urat, de kérdem a nemzetgyülési elnök urat is, akinek erre a bizottságra befolyásának kell lenniök, — ezt nem lehet elháritania magától — hogy mi történt ott, mi van a félévi mérleggel, mi van a Jegyintézet felszámolásával és mi van e bizottsággal?

Ugy látszik, hogy ami ebben az országban állami számadással van kapcsolatban, azt mindig huzzák, annak bemutatását mindig kitolják. Nem mondom, hogy ez valamilyen célzattal történik, de ismételten rá kell mutatnom arra, hogy mivel a zárszámadási és költségvetési jog nem érvényesül a maga teljességében, igy az az érzéketlenség, amely ez iránt a kormányzatban mutatkozik, átterjedt az egész közéletre.

Még az adóigazgatással kivánok röviden foglalkozni. A legtöbb panasz adóközigazgatásunk ellen merült fel. Én az adóigazgatással szemben nem vagyok egészen ezen a nézeten, nem hiszem, hogy csakugyan jogos volna az a töméntelen panasz, amellyel az adóigazgatást támadják. Elismerem, hogy szerfelett magas az adó, azt is elismerem, hogy az adóbehajtás kiméletlen, de tárgyilagosan itélve meg az egész rendszert, meg kell állapitanom, hogy abban az adóigazgatási, adókivetési és beszedési rendszerben, amely Kállay pénzügyminister ur alatt készült, amely az ő koncepciója volt, van ráció, s abból nagy jótétemény háramlott az ország szanálására.

A hiba a végrehajtásnál van. Kállay pénzügyminister ur az adótörvények meghozata[la] után nemsokára megvált a minister[i szék]. Azt hiszem, hogy az egységes párt már sa[nálja ezt.]

Mindjárt az adótörvények meghozata[la] után szukség lett volna a végrehajtási utasi[tá]sokra és mégis csak pár hónapja talán anna[k] hogy elkészültek a társulati-, a vagyon- és a j[ö]vedelmi- és a kereseti adótörvények végreha[j]tási utasitásai. Itt is igazságos kivánok len[ni] és azt mondom, hogy ezek az utasitások oly[a]nok, hogy semmiféle kiváni valót nem hagyn[ak] maguk után, sőt azt mondhatom, hogy tökélet[es] szakmunkák, de idő után adattak ki, amik[ről] már az adóigazgatás minden adónem behajt[ására] nézve kivájta magának a medret. Az egy[ik] pénzügyigazgatóság igy, a másik ugy, az ad[ó]felügyelőség pedig megint egészen más utak[on] haladt. Emiatt és az emberi természetnél fog[va] ezeket az utasitásokat senki nem olvassa és i[s] az adóigazgatási szervek ezeket a jó törvény[e]ket ugy hajtják végre, ahogy azoknak végr[e]hajtását az életbe beültették, beplántálták.

Ha grafikont készitenék az adóvégrehajtá[s]ról a pénzügyigazgatóságok és az adófelügy[e]lőségek szerint, akkor a sérelmek, az igazságt[a]lanságok és aránytalanságok kimutatására k[é]vés volna, ha erős vonalakat rajzolnék oda, t[ö]viseket kellene oda berajzolni, amelyek azok[at] a mély sebeket jeleznék, amelyeket az adót[ör]vények végrehajtásánál minden társadal[mi] osztályon ütöttek. Itt nehézményezem, hogy [a] házbéradó és a földadótörvények végrehajtá[si] utasitásai még nem adattak ki.

Szervezeti változások is történtek az ad[ó]igazgatásnál. A szanálási törvény is kivánj[a], hogy az adóhivatalokat elsőfoku adóigazg[a]tássá szervezzék át. Ez a munka megindult, a hatáskörök tekintetében még ma is bizonyt[a]lan a helyzet. Odavezényeltek, vagy odarend[e]tek az adóhivatalok élére egy segédtitkárt, va[gy] egy titkárt, aki megalkudott azzal, hogy kime[gy] a vidékre, mert a legtöbbnek ez nem tetszik, [és] ott folyik az a lehetetlen munka, amely tová[bb] sorvasztja az adófizetési készséget, amely ped[ig] fellángolt az adózók részéről akkor, amikor [az] ország szanálásáról volt szó.

Még az adófelszólamlási bizottságokról k[ö]vánok néhány szót mondani. *(Halljuk! Ha[l]juk!)* Az adófelszólamlási bizottságokat [a] szervezték, azt hiszem, Bud igen t. pénzüg[y]minister ur érája alatt. Eddig mindig a nep[o]tizmus, a rokonság, a barátság és a politik[ai] szempontok érvényesülése miatt emeltek sok kifogást a felszólamlási bizottságok határo[za]ta ellen, mert tudjuk, hogy elvégre ezek a [bi]zottságok birói funkciót végeznek. Most a [m]küldött pénzügyigazgatósági tisztviselők [a] rendelet szerint olyan dokumentumok kéré[s]nek jogosultságával vannak felruházva, ho[gy] az adóalany még ennek a dokumentumnak [a] fogalmával sincs tisztában, nem hogy azt m[e]gával vihetné az adófelszólamlási bizotts[ág] elé. Rendszerint a dokumentum hiánya mi[att] egyszerüen elutasitják felebbezéseket és [az] adó marad ugy, bármennyire is igazságtal[an] annyi, amennyi ki volt vetve.

A pénzügyminister ur sokat beszélt a f[o]galmi adóról. Én csak azt reklamálom, ho[gy] mikor fogja már próbaképp életbeléptetni a [j]zisrendszert? *(Dréhr Imre közbeszól.)* Igen [a] Dréhr képviselőtársam, mióta tart már ez [a] csinálási idő? **(Dréhr Imre:** Két éve!) Hisz[em] ha egyik napról a másikra nem is lehet m[i]csinálni, de egy-két év alatt a kérdést elvég[re] meg lehet oldani, hiszen csak próbáról v[an] szó. Én nem vagyok hive a fázisrendszern[ek]

de mert a közvélemény szerint ez könnyitéseket hoz, meg kell próbálni, annál is inkább, mert a pénzügyminister ur többszöri kijelentése a közvéleménybe, a köztudatba belevitte, hogy ezt kisérletkép be fogják hozni.

Sokat panaszkodnak a forgalmi adó mértéke ellen. Csodálatos, hogy amikor a pénzügyminister ur a forgalmi adót 3%-ról 2%-ra leszállitotta, a panaszosok még megszaporodtak. Mondják, több a forgalmi adó, mint volt régen; nem azt kifogásolták, hogy kevés százalékkal szállitották le, hanem azt, hogy 2% mellett magasabb a forgalmi adó, mint 3% mellett volt. Erre válaszul azt mondotta az igen t. pénzügyminister ur, hogy ilyen esetet nem ismer. Én produkáltam neki több ipartestület részéről ilyen eseteket s tartozom kijelenteni, hogy az orvoslás a pénzügyminister ur részéről meg is történt. A hiba ott történik, hogy a kisiparosok és a kiskereskedők jobbára átalányban fizetik a forgalmi adót és az átalányok megállapitásánál a pénzügyi hatóságok számitanak a forgalom nagy emelkedésére, nagyobb forgalmat kalkulálnak a pénzügyi közegek, — saját elgondolásuk szerint a való élettől elvonatkoztatva — ugyhogy a forgalmi adó nem 2%, hanem 4%-ra, sőt 5%-ra is felrug az átalány mérvében. E miatt van a sok panasz, valamint a miatt, hogy mindig csak fiskális szempontokat vesznek figyelembe az átalányok megállapitásánál. Nem veszik figyelembe, hogy a forgalmi adóátalány méltányos megállapitása nemcsak egyéni, hanem elsőrangu közgazdasági érdek is, különösen a mostani kereseti viszonyok mellett. *(Ugy van! Ugy van!* — **Dréhr Imre:** El kell törölni és nem lezállitani!) Erre egyelőre én nem mernék vállalkozni, igen t. Dréhr képviselőtársam. Ön igyis közelebb áll a ministeri székhez, mint én, ön ezt előbb megvalósithatja. *(Derültség.)*

A fonalat elvesztve, az egyik kérdésben bevezetésen abban, hogy mi történjék az állami pénzekkel azon esetre, ha egészükben koncentrálva lesznek a Magyar Nemzeti Bankban, szerettem volna hallani a miniszternök urtól ebben a kérdésben véleményt, de ez talán inkább a pénzügyminister urra tartozott volna.

Ismét az ellenőrzést fürkészem. Nagyon sztában vagyok én azzal, hogy a Magyar Nemzeti Bank a maga bankszerü és bankjegykezelésében szinte szuverénül független, azonban a koncentráció és pedig már a részleges koncentráció folytán is ez a bank pénztárává vált az államnak. Ott egy nagy kezelési munkálat folyik, amelyről könyvkivonatokat küld a Magyar Nemzeti Bank a kormánynak. Erre azt mondom, hogy ez nem elég. Kötelességévé kell tenni a legfőbb állami számvevőszék elnökének a helyi ellenőrzést a Magyar Nemzeti Banknál, mint az állam legfőbb pénztárnál. Könyvkivonatok utján nem lehet megakorolni mélyreható és hatékony ellenőrzést. Más az élet a kezelésben és mások a könyvkivonatok. Sok történhetik ott — és nem mondom, hogy történt — olyasmi a kormány részéről, ami nem szabad. Ezt csak a helyszini vizsgálat utján birálhatja el a ministerek gazdálkodásának birája: a legfőbb állam számvevőszék. Ezt a kérdést én már pedzettem, midőn szegettem akkor, amikor itt a pengő-értékről szóló törvényjavaslatot tárgyaltuk. Szó tárgyává tettem, hogy a kontingentált váltópénzre nézve azt, hogy miképen fogja ellenőrizni a vezetést a legfőbb állami számvevőszék, ami fontos kötelességévé van téve. A pénzügyminister ur megnyugtatott engem, de nem tudom, hogy az általa tett kijelentések a gyakorlatban hogyan fognak intézkedés alakjában érvényesülni, de ismétlem, megnyugtatott engem s remélem, hogy egyetért velünk az álláspontunkra nézve is, hogy a Magyar Nemzeti Banknál az állami pénzek kezelése körül feltétlenül szükség van a helyi ellenőrzésre és ezt az ellenőrzést nem teljesitheti más, mint a legfőbb állami számvevőszék.

A köztisztviselők státusára vonatkozólag kiadott rendeletre kivánnék még egy pár kritikai megjegyzét tenni. A javadalmak megállapitása — egy szóval kifejezem a magam kritikáját — antiszociális. Ebben az illetményrendszerben ugyanis látok még egymillió koronán, 500.000 koronán és 300.000 koronán aluli javadalmakat, de látok még ennél kisebb javadalmakat is. Nagyon természetes, hogy az általam megjelölt összegek havonkénti járandóságokra szólnak. Nem képzelem el, miképen történhetik meg az, hogy munkásoknak, akik éveken át küzdöttek és nehéz, fárasztó munka közt töltöttek be, havonként 300.000 korona ellátást, mondjuk nyugdijat adjon az állam. Ez lehetetlen állapot.

Nem képzelem el azt, hogy egy helyettes vagy megbizott tanár, akinek meghagyták a cimét, havonként alig kap többet egymillió koronánál, és hogy ez feltünést ne okozzon, per analogiam megtették a helyettes gimnáziumi tanárokat s a polgári iskolai megbizott tanárokat gyakornokoknak, illetőleg a gyakornoki állásokkal egyforma megélhetés alá vonták az illetmény mérvének a megállapitásánál. Remélem, hogy ez a rendelet, mely az u. n. 33-as bizottságnak jóváhagyása utján adatott ki, minél előbb revizió alá kerül és kiküszöbölik belőle azokat az antiszociális illetménymegállapitásokat, amelyeket a mostani korszelemben egy belátó kormánynak nem lett volna szabad magáévá tenni. Egyes bransok, egyes szakok között a státuselőmenetelekben egészen indokolatlaan eltérések vannak szociális tekintetekből, de abból a szempontból is, hogy ha a végzett munka mennyiségét és minőségét mérlegeljük.

Két szakot emelek ki: a fogalmazói és a számvevőségi szakot. Békeidőben kialakult bizonyos arányszám a kinevezések lehetősége tekintetében az egyes fizetési osztályokban. Jellemző, hogy a fogalmazói szakban ministeri tanácsosi és osztálytanácsosi rangban az V. és VI. fizetési osztályba a tisztviselőknek 34—36%-a juthat be, s ugyanakkor a számvevőségi tisztviselők közül az V. fizetési osztályba senki sem. (**Tamássy József:** Természetes!) Mennyiben? (**Tamássy József:** Kisebb a kvalifikációjuk!) Ezt elismerem, t. képviselőtársam, de az iskolai végzettség mellett a munka minőségét, mennyiségét is számba kell venni, ez fontos. Tamássy tisztelt képviselőtársam tisztviselő volt s benne van a takarékossági bizottságban, s igy méltóztatik tudni, hogy a számvevőségi tisztviselők csak középiskolát végeztek ugyan, de a mellett, hogy külön államszámviteli államvizsgát tesznek, önképzés utján ugyanazokat az ismereteket kell megszerezniök, mint a fogalmazói karnak, mert különben érdemleges munkájukat nem tudnák elvégezni. A számvevőségi tisztviselői kar nemcsak azt a munkát végzi, amelyet végeznie kell, hanem rendtartási munkát is végez, aki pedig azt méltóan akarja elvégezni, annak mindent még jobban kell tudnia, mint annak, aki ennek a munkának a betöltésére eredetileg hivatott. De a

rendtartási munka mellett szoros közigazgatási teendőket és ezenfelül számviteli munkát is végeznek.

Ha majd megcsinálja az a bizottság az egyszerüsitést és ha majd a számvevőségnek csakugyan alárendelt feladat jut, akkor valamiképen meg lehet a kormányrendelet státus-arányszámában nyugodni, de addig, amig ez keresztül nincs vive, amig a számvevőségtől el nem veszik a közigazgatási munkakört, — a számvevőségi tisztviselők régi státus előléptetési arányszámát legalább részben vissza kell állitani, ami mit sem von le a fogalmazói kar tekintélyéből. Nagyon jó, hogy Tamásy t. képviselőtársam a felelősség kérdését is felemlitette, mert a mostani szervezetben ugy, ahogyan a takarékossági bizottság kontemplálja a munkakörök megállapitását, tulajdonkép nincs a tisztviselőkön felelősség. Egy mindenképen alárendelt bransról kellett gondoskodni, amelyre a felelősséget könnyen át lehet háritani, t. i. a dijnokokról. A felelősség csak a dijnokokon van, azért kellett ezt az antiszociális intelligens csoportot, a dijnokok csoportját fentartani, amilyen alkalmaztatási feltételekhez hasonló nincs még Azsiában sem. Csodálkozom, hogy a főbiztos ur, amikor nézte ezt a csoportot, nem tünt fel neki, hogy tulajdonképen kik ezek a dijnokok. Nincs ilyen csoportra szükség sem a közigazgatási, sem a birói szervezetben. Eddig is kirivó volt a dijnokok csoportjának a helyzete, most meg már tarthatatlan. Hiszen csak azért tartják fenn, hogy legyen továbbra is egy csoport, amelyet lehet nyomni, felelősségre vonni, minden munkára igénybe venni. A kezelők és a dijnokok illetményei között alig van eltérés. Külön adminisztrálásuk tehát sokkal többe kerül, mint amekkora a differencia a rendszeresitett állásban levő kezelő és a dijnok járandóságai között. De visszatérek a számvevőségek ügyéhez.

Feltétlenül a munka becsülését és értékelését jelenti az, hogy a főiskolai végzettségü tisztviselők megkapják a szuperpluszt azzal, hogy az V. fizetési osztályig emelkedhetnek, hogy járandóságukkal egyforma nyugdíjhoz öt évvel előbb jutnak és hogy sokkal gyorsabb az előmenetelük. A főiskolai végzettség külön jutalmát és külön ellenértékét azonkivül megkapják sok egyéb előnyben, például a szabadságban. Én nem is reklamálom és nem is kivánom a számvevőségi tisztviselőkarnak az V. fizetési osztályt. Tamássy igen t. képviselőtársam és a nemzetgyülés tagjai, akik ezzel a kérdéssel foglalkoztak, tudják, hogy kivételesen a számvevőségi tisztviselők vezetője bejuthat az V. fizetési osztályba, ha jogász és 30 évet szolgált. Ezt is ugy intézte el a kormányrendelet, hogy ez esetben nem üresedik meg a VI. fizetési osztály. Én azt kérném, hogy ha egy ilyen érdemes vezető mégis bejut az V. fizetési osztályba, a kinevezés ad personam történjék ugyan, de ezzel VI. fizetési osztályu állása a számvevőségi státusban üresnek tekintessék. Ezt az álláspontomat leszögezem a kormány előtt és a kormány belátására bizom a döntést a mondottak után előterjesztett következő határozati javaslat fölött *(olvassa):* »Utasitsa a nemzetgyülés a kormányt, hogy törölje az 1925. évi kormányrendelet 3-ik pontjának V-ik bekezdésében foglalt azt a korlátozó intézkedést, hogy a ministeri számvevőségek vezetőinek az V. fizetési osztályba való sorozás esetében a VI. osztályban nem áll be üresedés.« Ajánlom határozati javaslatom elfogadását a nemzetgyülés jóindulatába. Ugy látom, hogy belátásra és megértésre birtam igen t. Tamássy képviselőtársamat abban a tekintetben, hogy hogyan lehetne javitani a számvevőségi tisztviselők előléptetési arányszámá Amig ugyanis a fogalmazói szak 34—35%-a el a rendelet szerint a VI. fizetési osztályt, addig a számvevőségi tisztviselőknek cs 2%-a kerül a VI. fizetési osztályba, VII. fizet osztályba pedig 10%. Én azt kivánom, ho legalább 16% érhesse el a VII. fizetési osztál 7%-uk pedig a VI. fizetési osztályba juthass Határozati javaslatom erre vonatkozólag i szól *(olvassa):* »Utasitsa a nemzetgyülés a k mányt, hogy a ministeri számvevőségi tis viselők részére képesitésük és végzett munk juk alapján a VI. fizetési osztályban enge lyezett 2% helyett 7%-ot és a VII. fizet rangosztályban engedélyezett 10% hely 16%-ot állapitson meg a státus arányszám nak.«

Igen t. Nemzetgyülés! Még a tanitók kivánok szólni. Talán csak felolvasom határ zati javaslatomat, hogy rövidebbre vegy beszédemet. *(Helyeslés.)* Hiszen annyi soksz pertraktáltam már a tanitói függő kérdések ellenzéki oldalról, de az egységespárt részé is nem egy t. képviselőtársam szólalt már f hogy azokat a Háznak minden tagja nagy jól megismerhette.

Most összefoglaltam azokat a sérelmek amelyek még ma is fennállanak a tani kar jutalmazása és előléptetése, valamint m jogosan támasztható kivánságaik körül erre vonatkozólag határozati javaslatot t jesztek elő. Tudom jól, hogy Klebelsberg ig t. minister ur a kérdéseket mind napirend tartja s épen ezért nem is akar részemről határozati javaslat előterjesztése kritika le a minister urral szemben a kérdések megold sának elhuzódása miatt. Azt kivánom a ha rozati javaslattal elérni, hogy a pénzügymin ter ur lássa, hogy a függő kérdések megoldá a tanitói testületre nézve immár sürgős, m a döntésnek az elhuzása lohasztja a testü ambicióját az oktatás munkájában. Különb határozati javaslatom következő *(olvass* »Határozati javaslat. Utasitja a nemzetgyü a vallás- és közoktatásügyi minister urat következőkre:

1. Minden tanitó és minden tanitónő, ug szintén minden óvónő előléptetése az egy fizetési osztályok fokozataiba, illetőleg az a csonyabb fizetési osztályból a magasabb fizet osztályba ugy szabályoztassék, hogy a vá kozási idő ne legyen nagyobb, mint a 7000/ M. E. sz. rendelet életbeléptetése előtt vo Azóta t. i. a várakozási időt felemelték. *(T vább olvassa):*

2. Szabályozza a tanitók ideiglenes (lyettesi) minőségben eltöltött éveinek beszá tását az előléptetésre megszabott várakoz időbe, illetőleg a nyugdíjat biztositó szol latba.

3. Eszközölje ki, hogy a felekezeti tanit családtagjai is megkapják a kedvezmén vasuti jegyek váltására feljogositó igaz ványt.

4. Gondoskodjék, hogy a betegsegélye intézménye a felekezeti tanitókra, ugyszin családtagjaikra kiterjesztessék.

5. Tegyen előterjesztést a ministertaná hoz aziránt, hogy a hadipótlék a felekezeti nitók részére is engedélyeztessék.

6. Szüntesse meg a kántortanitói java lomnak összevonását a tanitói javadalomm mert az összevonás nélkülözi a jogalapot.

7. Egységesen rendezze a tanitók által t mészetben élvezett járandóságok megváltás

nert az eziránti tárgyalások a tanitóknak sok árt, a közigazgatásnak pedig terhes munkát koznak«. (**Graeffl Jenő:** Mikor érünk mi erre á?) Nem kell sok idő rá. (**Nagy Vincze:** Nem ell rucavadászatra járni!) Nem kerül sok énzbe.

Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Még egy határozati javasatom van. A nemetgyülésnek minden tagja tudja, hogy a jegyői kar státusrendezése hónapok óta vajudik. la valamelyik képviselő megsürgeti a belügyiinisteriumban, azt mondják, hogy az ügy a énzügyministeriumban van és megforditva. Tem kell nekem részletesen taglalnom, hogy a tátusrendezés elhuzódása a kar elkeseredése olytán mily nagy hátrányt jelent az egész özigazgatásra. Külön sérelmeiket nem kell itt ekem feltárnom. (**Dréhr Imre:** Ugy van! Isnerjük!) Ismeri ezt a nemzetgyülés minden igja, de legjobban maga a belügyminister ur. leg vagyok győződve róla, hogy a jegyzői kar obb és megértőbb főnököt nem kaphatna, iint a minő a belügyminister ur, aki az ő rdekeiknek képviseletében és védelmezésében megy a végsőkig. Ugy vagyok informálva, ogy az eddigi késedelemnek is az az oka, hogy két minister a státusrendezésből felmerült izonyára nagyfontosságu kérdésben nem tud egegyezni. En szorgalmazni kivánom határoati javaslatommal, hogy a kormány rendeletet djon ki *(Helyeslés)* és határozati javaslatomban egyszersmind célzok arra a beadványra, melyben a jegyzői kar a kezdő fizetések, illetmények rendezését, a VII. fizetési osztályba aló juthatás nehézkes körülményeinek eloszlását és a természetben való járandóságnak egfelelő rendezését kivánja.

Ezek előrebocsátása után a következő határozati javaslatot terjesztem elő *(olvassa)*: Utasitsa a nemzetgyülés a belügyminister ·at arra, hogy a jegyzői kar státusát — a kar széről kifejezett óhajok méltánylásával — egállapió rendelet tervezetét haladéktalanul rjessze a ministertanács elé, és az elfogadott ndeletet legott hirdesse ki.«

Igen t. Nemzetgyülés! Nagyon sajnálom, gy a takarékossági bizottságnak egyik igen tünő, érdemes tagja, Tamássy képviselőtárm eltávozott. A birói karról szeretnék ugyanis szélni. A birói kar javadalmazását külön rvény, az 1920 : XX. törvény szabályozta. Ez külön illetmény- és előléptetési rendszer a rói függetlenség körülbástyázásának nagy ranciája. A kormány az egyik indemnitási rvényjavaslatában rést ütött ezen a garan- n azáltal, hogy változtatásokat eszközölt a ·ói kar külön illetményei és előléptetési rend- erén. En már akkor rámutattam arra, mi- n mélyen sérti ez a birói függetlenséget, ielyet pedig nekünk minden más testület ggetlenségénél jobban kell védenünk és a tökéletesebben kell biztositanunk. Nem csaltam, hogy a kormánynak ezzel külön céljai ltak; ugyanis most a státusrendezésről szóló yszerü kormányrendeletbe foglalta bele a ·ói javadalmazás megállapitását és az előnetel szabályozását.

Mindenki, aki ismeri azt a hivatást és szeet, amelyet a biró betölt, megérti, hogy mit ent ez a birói függetlenség tekintetében. El·re a birák is emberek és nekik is élni kell. gyon jól tudom, hogy különösen a legnehe- b időkben, amikor majdnem minden jog onytalanná vált, amikor egyik ember a mára tör csak azért, hogy az általa elfoglalt pozicióba juthasson, milyen hivatást tölt be a bíróság. Aszkéta kenyeret evett a biró, de azok a hullámverések, amelyek itt a forradalmak elmulása nyomán támadtak, nem értek fel a birói karhoz. Ezért szólalok én fel és követelem azt, hogy az ő különleges előléptetési és javadalmazási rendszerüket, amely be van állitva az 1920 : XX. tc.-be, állitsa vissza a kormány. Hiszen a birói hivatás nemcsak nemes, hanem a legnehezebb is, amit ember végezhet, amit ember betölthet, mert lelkiismerettel, szivvel és tudással kell párosulnia a munkának.

Amikor ezzel a kérdéssel foglalkozom, látom ebben a státusrendezésről szóló kormányrendeletben azt, hogy a legfőbb állami számvevőszéknek tisztviselő kara is ugy járt, mint a birói és az ügyészi kar. Tudvalévő, hogy a legfőbb állami számvevőszéknek, az elnöknek épen ugy, mint minden tisztviselőnek, függetlensége sokkal jobban van körülbástyázva a szervezeti és hatásköri törvényekben, mint ahogyan a bíróságé. A függetlenség egyik garanciája az, hogy minden állás, amely a legfőbb állami számvevőszéknél szervezve van, törvénybe van iktatva. Ezt a szerves intézményt a költségvetés utján semmiféle kormány nem kezdeheti ki. A forradalom ideje alatt, — lehet, hogy azt fogják mondani, hogy én csináltam — az események hatása alatt más státust kellett létesiteni; sietek hozzátenni, hogy a törvényjavaslat már az én időmben prezentálva volt a kormánynál előterjesztés végett a státusnak törvénybe iktatása iránt. Mondom, a státus fel van oldva, illetőleg a mai státus nincs törvénybe iktatva. Most, ahelyett, hogy siettek volna, hogy ennek a független ellenőrző tisztviselőknek státusát külön törvénybe iktassák és abba a szükséges rendelkezéseket felvegyék, beiktatták átmenetileg kormányrendeletbe azt, hogy a státust az elnök állapitsa meg. Ez átmenetileg is nagy hiba és én azért nagyon kérem a t. ministerelnök urat, találjon rá módot, hogy a legfőbb állami számvevőszék tisztviselői külön státusának törvénybeiktatásáról a javaslat mielőbb a nemzetgyülés elé kerüljön. A legfőbb állami számvevőszék a magyar államnak ellenőrző tornya, amelynek ormáról minden tisztviselő betekint a ministerek pénzbeli és egyéb gazdálkodásába és e gazdálkodás ellenőrzése utján egész közéletünk tisztasága felett őrködik.

Meg méltóztatnak engedni, hogy néhány szót szóljak még az egyszerüsitésről. Ez a nemzetgyülés angazsálva van az egyszerüsités kérdésében, mert erre külön bizottságot küldött ki a maga kebeléből. Nézem, hogy mi történt az egyszerüsitéssel. Nem akarok mással foglalkozni, mint a státusrendelettel. A legutóbb kiadott státusrendeletben 29 illetmény- és előléptetési rendszer van statuálva. Ebbe még nincs beleszámitva a felekezeti tanitóké, a jegyzőké, az államvasutaké és még néhány branse, ugy hogy azokat is számitva tehetem legalább 40-felére az illetményrendszert és a státust. Egy ilyen kis államnak, mint amilyen a magyar állam, államháztartásában 40-féle iletmény- és előléptetési rendszer van. Hogy mennyi munkát jelent ez az államra, arról nem kivánok bővebben nyilatkozni, csak arra térek ki, hogy ezzel együtt központi illetményhivatalt kivánt az igen t. pénzügyminister ur szervezni. Nem tudom, kitől ered ez az idea, legujabban azt szondirozzák, azt viszik be a köztudatba, hogy ez a Nemzetek Szövetségétől, vagy a Nemzetek Szövetsége utján inkább Smith főbiztos urtól ered. Ugy látszik, nem

egészen ismeri a főbiztos ur a mi illetményrendszerünket, de ettől elvonatkoztatva nem tudom átérteni, hogy ennyiféle illetményrendszer, ennyiféle közalkalmazotti státus saját hivatalától javadalom-megállapitás és javadalom-utalványozás tekintetében elszakitva, hogyan jelenthet egyszerüsitést. Azt mondják, gépeket lehet beállitani számfejtésre. A számfejtés fogalmát olyan módon, hogy azt gépekkel lehet pótolni, csak laikus ember előtt lehet plauzibilissé teni. Ott emberi érdemes munkának kell érvényesülni. Gép annyiban végezhet munkát, pótmunkát, összeadási és kivonási munkát, mert a számfejtési munkálatok közt összeadási, kivonási és szorzási műveletek is vannak és azokat géppel is el lehet végezni; de hogy a számfejtési munkálatok lényeges részének, a sok mindenféle illetménynek, közigazgatási és nyugdijtörvénynek, sokszor büntetőjogi kérdéseknek eldöntésénél hogyan lehet egyszerüsitéseket elérni központi illetményhivatal által, gépek utján, ezt nem tudom megérteni.

Azt sem tudom megérteni, hogy akadhat-e Magyarországon vagy széles e világon olyan ember, aki ennek az illetményhivatalnak élére áll és azt áttekinteni, ügymenet, ellenőrzés tekintetében pedig vezetni, irányitani tudja. (**Graeffl Jenő:** Arra született kell!) Kartotékákat léptetnek életbe, ugy hallom, a könyvek helyett; nem tudom, hogy csak azt irják azokba, hogy ennek ennyi a nyugdija, a másiknak annyi a fizetése, vagy pedig beirják a havi kifizetéseket is, e tekintetben nem vagyok tájékozva, azért birálatot sem mondhatok. Én csak ebből a sokféle illetményrendszerből, amelyhez még hozzájön a többféle nyugdijrendszer azt állapitom meg, hogy a központi illetményhivatal felállitása nem szolgálná az egyszerüsitést, nem szolgálná az ellenőrzés hatékonyságát és nem szolgálná az érdekeltek kiszolgálásának gyorsaságát. Csak egyet szolgálna: a bürokrácia tenyésztését. Nem tudom, vajjon a minister ur ebben a kérdésben már véglegesen határozott-e, mindenesetre pozitiv nyilatkozatot kell neki tennie a maga álláspontjáról és annak indokairól.

Méltóztassanak megengedni, t. Nemzetgyülés, — mert épen betoppant a kereskedelmi minister ur *(Élénk derültség)* — hogy egy őt érdeklő témáról is szóljak.

Központi anyagbeszerző hivatalt is akarnak felállitani. Erre azért térek ki t. Nemzetgyülés, mert a pénzügyminister ur foglalkozott ugyan expozéjában ezzel a kérdéssel, de olyan diplomatikusan fejezte ki magát, hogy a kérdés érdemére nézve állásfoglalását nem lehetett kivenni. Folytatólag beszélt a szén központi beszerzéséről is, de magáról az anyagbeszerző hivatal megvalósitásáról nem tett le nyilatkozatában.

Figyelmébe ajánlom a minister urnak, hogy ezzel csakugyan megölné a kisiparosokat, a kiskereskedelmet, hiszen azok az igazgatóságok és a hivatalok, amelyek a dologi kiadásokra dotációt kapnak, mind szétosztói a megrendeléseik utján a kiskereskedők és kisiparosok által teljesitendő állami szállitásoknak. Legyen meggyőződve a minister ur, hogy azok az alsófoku hatóságok is becsületesen, tisztességgel, az állami érdekek csorbitása nélkül végzik a beszerzés munkáját. Ne használja fel tehát a t. minister ur példa gyanánt azt, amit itt Gaal Gaston t. képviselőtársam mondott, amely szerint egyik községben nem tudom én hány korona erejéig rendeltek nyomtatványokat. Ilyen kilengések, ilyen hibás megrendelések nemcsak egy községben, nemcsak eg pénzügyigazgatóságnál vagy adóhivataln fordulnak elő, hanem előfordulhatnak a mini teriumokban is, mert a megrendelés mikén keresztülvitele emberek kezében van, az emb rek pedig tévedhetnek, hiszen mindnyája gyarlók vagyunk. Méltóztassék csak a pén ügyminister urnak a többmilliárdos szén panamára gondolni!

A franküygyről, azt hiszem, nem kivánj véleményemet hallani. Eleget beszéltem mint megigértem, különleges beszédet tarto tam, hiszen a napirenden lévő költségvetéss foglalkoztam. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A hiszem, ennek az igéretemnek eleget tette azt betartottam. Azt szeretném, ha megértés találnánk és bár én politikával nem foglalko tam beszédemben, de nehézkes, rapszodiku fejtegetéseimben benne volt ennek a hazána szeretete, párosulva azzal a programmal, amel lyel én az országunk jobb sorsát megalapoz kivánom. Az ország jobb sorsának előmozdit sára minden párttal összefogok, mert ez ne politika, ebben mindnyájunknak egységese nek kellene lennünk. *(Ugy van! Ugy van! jobboldalon.)*

Ez az ország csak békét, nyugalmat, me értést keres, és semmiféle más szempontot eb a munkába akkor, amikor egyesült erőv akarjuk ezt az országot talpra állitani, *(H lyeslés a jobboldalon.)* ne vegyitsünk bele. A szeretném, ha ebben a tekintetben igy gondo koznék nemcsak az ellenzék, hanem az egys gespárt is. Akkor elérnők annak az elvn megvalósitását, amely a mi nagy Széchen grófunk szeme előtt lebegett, midőn a mondja, hogy: »Ebben az országban senki legyen kenyér és ruházat nélkül, senki se l gyen fedél és szakismeret nélkül és az erköl műveltséget senki se nélkülözze«.

Ezek az elvek irányitanak engem képvis lői tisztemnek betöltésében. Ezeknek az elve nek megvalósitására irányuló munkámb nem is alkuszom senkivel, csak az ország é dekeivel. Szeretném a költségvetési előirán zatot általánosságban elfogadni, de ezt lelk ismeretemmel nem tudom összeegyeztetni, me Széchenyi elveinek ebben az előirányzatb csak egy kis részét látom megvalósitva, és ne tudok egyetérteni azzal a programmal se amelyet a kormány az államháztartás szan lásában és az államháztartás vitelében köv A költségvetési előirányzatot tehát általán ságban nem fogadhatom el. *(Élénk helyesl éljenzés és taps a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Renczes János!

Renczes János: T. Nemzetgyülés! Az á lamháztartás költségvetésének tárgyalás amióta nemzetgyülés, országgyülés van M gyarországon, azelőtt, békében mindig, mi ahogy tudjuk, olvastuk, tanultuk, arra vo alkalmas, hogy az egyes pártok e tárgyal alkalmával elmondják véleményüket. Igy tö tént ez most is és igy történik talán majd jövőben is. Nagyon sokat hallottunk az elle zék részéről a költségvetés ellen, de nem an nyira a költségvetési előirányzat ellen va a kormány ellen; többet foglalkoztak itt sz mélyeskedésekkel. Bár minden tücsköt-bogar elő lehet szedni ezzel kapcsolatban, ez nem vo elég, hanem még a franküygyet is, amely pedig két hónapig tárgyalt már ez a nemze gyülés, t. ellenzéki képviselőtársaim ismételt és ismételten előhozták a költségvetés tárgy lása alkalmával.

Őszintén megjegyzem, hogy nem szándéktam felszólalni ebben a vitában, nem szándoztam az időt huzni, hogy minél később lvánuljon meg a bizalom a kormány iránt, hiszen a költségvetés megszavazása bizalt jelent — a közelmultban azonban nemcsak át kerületemben, hanem a szomszédos kerü- községeiben is megfordultam és hallottam falu népének, az igazi magyaroknak, az ság megfertőzetlen kisgazdatársadalmának eményét erről a nemzetgyülésről s ezt aka- most elmondani. Ne tessék azt gondolni, y ezzel én azt akarom magyarázgatni, hogy ellenzék nem mondja meg a kormánnyal mben véleményét, és nem is akarok hatást ni. Én csak az igazi valóságot, azt akarom gmondani: mi az ország hangulata s ne tes- azzal argumentálni, hogy az ország véle- nye, — mint többször hallottam — az, amit ellenzék oldaláról hallunk, nem, hanem az lános vélemény az, amit most én akarok ondani.

Azt hallottam a legközelebbi multban: mi már, mikor eszmélnek már fel a nemzetgyü- en, hát nem tudják, hogy az ország milyen lalommal és milyen siralommal nézi azt, y a nemzetgyülésen meddő viták és szemé- skedések folynak nap-nap után. *(Úgy van! van! a jobboldalon.* — **Barthos Andor:** Saj- ez igaz!) Nem tudják talán azt, hogy a népe, a kisiparosok, a kisgazda-társadalom minden adózó polgár azt vallja, hogy ez a zetgyülés rengetek pénzébe kerül az ország- és ilyen pocsékolással töltjük az időt. Miért eszmélnek már fel, miért nem hivjuk fel a elmet arra, hogy itt vagyunk és támogat- a kormányt, miért nem világositjuk fel az zéket, hogy nem ugy van, amint ők állitják. báljanak kimenni a falura és hallgassák , mit mond a falu. Többek közt előhozzák, y hogyan jönnek Pallavicini és más legiti- a gróf urak ahhoz, hogy a szélsőballal pak- ak együtt a kormány megbuktatására? Ki- ntik majd a falun az uraknak — három ke- tben jártam bizonyos gazdasági dolog miatt indenütt azt mondták, hogy a Bethlen-kor- y ezidőszerinti megbuktatása az ország ka- trófáját jelentené. *(Igaz! Ugy van! a jobb- lon.)*

De ne tessék gondolni, hogy én csak azt dom el, amit ellenzéki képviselőtársaimról lu népétől hallottam, elmondom a falu vé- k a kormányzásra vonatkozó véleményét is. *ljuk! Halljuk!* — **Kabók Lajos:** Kinek a vé- nye?) Az egész falu kisgazdatársadalmá- nem ám a budapesti szociáldemokrata szervezetnek. Annak a kisgazdatársada- ak a véleménye ez, tisztelt barátom, amely rszág alapja, hatalma és ereje. Elmondom t véleményemet a kormányra vonatkozó- is. Itt lévő kisgazda-képviselőtársaimmal tt, akik a kormányt támogatjuk, nem azért unk itt, hogy mi minden szóra csak helye- nk, mi kritikát is mondunk a kormány- l és elmondom a falu népének kivánságait kormányzással szemben, de nem azért, ha én a kormányt megbuktatni szándékoz- csak felhivom a figyelmét, hogy vigyáz- mert elértünk odáig, hogy ez már fáj oda- és itt segiteni kell.

Nemzetgyülés! Elsősorban is a belügy- sterhez van szavam. Az előttem felszólalt pviselőtársam emlitette a községi jegyzők srendezését, amely égetően szükséges. Ez r egy nagyon tekintélyes és értékes tagja szág kormányzásának, *(Helyeslés jobb-)* ugyhogy ennek hátramaradása a fizetés- kiegészités terén aggodalmat és elkeseredést szülne. Ezt látja a falu népe, a kisgazdatársadalom is, tehát nem veszik rossz néven, sőt megelégedéssel veszik, hogy hirét hallják annak, hogy a községi jegyzők fizetése rendezve lesz. Igen ám, de miért késik a státusrendezés? Előttem szólt t. képviselőtársam egy-két szóval felemlitette, hogy a két minister, a belügyminister ur és a pénzügyminister ur nem tudnak egymás közt megegyezni. Tudom, hogy ez igy van, de ha a megegyezés létrejön is, ez nem fog megelégedést szülni magában a karban sem, azért, mert a fizetéskiegészitésüket ugy akarják innen felülről elrendelni, hogy a községi jegyzők fizetéskiegészitését maguk a községek viseljék. Ennél nagyobb igazságtalanságot nem láttak még maguk a községi jegyzők sem, de senki sem, aki ebbe a dologba belenéz. Tessék meggondolni, hogy ki az a községi jegyző. Az államnak, a kormányzásnak egy végrehajtó közege, ugy a törvényeknek, mint az adózásnak végrehajtója. Én, aki gyakorlati ember voltam e téren, mert 12 évig községi biró voltam egyfolytában, láttam és tapasztaltam, hogy a községi jegyző idejének 80—90%-át az államnak köti le, tehát a falunak csak 10—20%-át áldozza, nem helyes tehát, mert igy is sokhelyütt a nép a községi jegyzőre haragszik, mert az adót kell neki behajtani, kormányrendeleteket végrehajtani, azt kivánni, hogy még a falu népére háruljon az ő fizetésének kiegészitése is. Én tehát nagyon kérem a falu népe és Tolna vármegye községi jegyzői kara nevében a bel- és pénzügyminister urakat, hogy a státusrendezést ugy oldják meg, hogy az ne a falu népének kárára és elégedetlenségére történjék.

T. Nemzetgyülés! Beszélnem kell valamit a községek 50%-os pótadójáról is. (**Kuna P. András:** Ott hiba van!) Azt hiszem, a szanálás révén történt a kormánynak az az elhatározása, hogy a községekben nem engedélyeznek többet, mint 50%-os pótadót kiróni, mert akkor a súlyosabb állami terheket a község lakossága nem birja el. Ez rendjén van, hiszen olyan súlyos állami terhekkel van tele az adózó polgár, hogy vigyázni kell arra, hogy össze ne roppanjon az a legbiztosabb adóalany. De nézzük az éremnek másik oldalát. Ebből az 50%-ból a vármegye a vármegyei alapokra elvesz 27%-ot, tehát marad a községnek 23%. Igy van ez pl. Tolna vármegyében. Most a fejlődnivágyó község, amely már megindult a fejlődés utján, megakad, mert a 23%-kal abszolute nem tud mozogni. Arra kérem a belügyminister urat, hogyha már a szanálásnak öt féléve lejár, és mint látjuk, ma az államháztartási költségelőirányzatban a bevétel fedezi a kiadást, ezt a rendelkezést szüntessék meg és engedjék a községeket magukra, hisz ugy is természetes, hogy annak a községnek képviselőtestülete nem megy túl az ő teherbiróképességén, mert ők tudják, hogy mennyit birnak el. Azonkivül ott áll felette a törvényhatóság, az alispán, aki ellenőrzi a községek háztartását, tehát nem kell félni attól, hogy egyes községek túlterhelnék pótadóval község lakosságát.

Még egy kérésem van a belügyminister urhoz. A közigazgatási reformot feltétlenül meg kell alkotnunk. Közigazgatásunk régi, ósdi, törvényhatósági bizottságainknak mandátuma már kétszer lejárt és mindig azt mondják, hogy majd elkészül a közigazgatási reform, igy aztán megduplázódott a mandátum ideje. Feltétlenül szükséges tehát, hogy a közigazgatási reform megoldassék. (**Esztergályos Já-**

nos: Teljesen igaza van!) de arra kérem a minister urat, tessék vigyázni, nehogy a faluk, a községek önkormányzati igazgatásába belenyuljon a közigazgatási reform, mert ebbe már nem megyünk bele. A falu önkormányzati jogaira nagyon is szükség van, mert nem tudjuk, milyen idők következnek; a legközelebbi mult, a kommunizmus is megmutatta, hogy ha a falu népe összefog, nem boldogul vele, nem bir rajta keresztültörni semmiféle hatalom. Kivánom tehát a közigazgatási reform megalkotását, de ugy, hogy a falu önkormányzatát ne érintse. (**Esztergályos János:** Minél hamarább!)

Most a pénzügyminister urhoz szólok. Első szavam hozzá az, hogy az adókat fokozni már nem lehet, hanem csak leszállitani lehet, mert a falu népe — mint az előbb mondottam — összetörik, összeroppan a súlyos adó alatt, nemcsak a kisgazda-társadalom, hanem a nagyobb vagyonu adózó polgárok is.

Hallottuk és megfigyeltük mi, kormánytámogató kisgazdák, hogy amikor az államháztartás költségvetésében a bevételek fedezni fogják a kiadásokat, akkor az adókat, amelyek a háboru utáni rendkivüli időkben jöttek, lassan-lassan apasztani fogják: megszünik majd a forgalmi adó, megszünik a fogyasztási adó, a fényüzési adó, a kincstári haszonrészesedések stb. Jó lesz arra gondolnia a kormányzásnak, hogy az adók fokozása helyett fokozatosan épitse le az adókat, mert igy az ország népe nem tud exisztálni. Én mondom ezt, aki falun születtem, aki a falukban járok. Amint előre bocsátottam, nemrégiben 4—5 községben fordultam meg; mindenütt ez a panasz, nemcsak a kerületemben, hanem a szomszédos kerületekben is. Nagyon kérem tehát a pénzügyi kormányzatot, vigyázzon, mert az adót már tovább fokozni nem lehet. (**Zsirkay János:** Sőt ezt sem birják! Ezt is le kell épiteni! Ez is sok! — **Esztergályos János:** Nagyon okos kormánypárti beszéd!) Nem adok én az urak alá lovat, — ne tessék azt hinni — mert mi annyira járunk egymástól, mint a föld az égtől. Bocsánatot kérek, hogy igy beszélek; előre kijelentettem, hogy nemcsak maguk ellen, a sok szófecsérlés ellen fogok beszélni, hanem a kormánnyal szemben is megmondom, mit kiván a falu népe. Nem akarom én magukat bántani, uraim, ne tessék tehát engem se bántani. (**Esztergályos János:** Nem is bántjuk! Szó sincs róla! Csak megállapitjuk, hogy helyes, amit mond! — **Tankovics János:** Gyanus ez a nagy helyeslés!)

Az adópolitikában rettenetes nagy igazságtalanságot látok a jövedelemadó és a vagyonadó körül. A jövedelemadó és a vagyonadó olyan komplikált, hogy igazságosan nem is lehet kivetni, ennélfogva nem érdeke a kincstárnak sem, az államháztartásnak sem, hogy ezeket az adókat továbbra is igy tartsa meg, annál is inkább, mert a falura, a vidéki népre viszont olyan nagy zaklatást jelentenek ezek az adók, amilyenhez hasonlót még nem láttak. Mondok egy példát. Az egyik községben, nem is a magam kerületében, arról panaszkodtak — én ugyan nem hittem el mindjárt, hogy igy van, mert én nem hiszek el mindenkinek mindenfélét, hanem rögtön odahivattam a községi jegyzőt, igaz-e ez — hogy a jegyző háromszor hivatta már be az idén az adóvallomás miatt az embereket, mert olyan komplikált iv az, amelyet ki kell tölteni, hogy az a falusi vagy tanyai szegény ember, vagy zsellér, vagy nagyobb birtokos is nem tudja kitölteni. Kénytelenek tehát bemenni a községi jegyzőhöz, amikor közhirré teszik. A községi jegyző tudja másként megoldani a dolgot, mint hogy 30—40 embert behivat egy napra, an látja, hogy nem boldogul velük, ugy hogy munka a községi jegyzőnek két-három köti le. És mi történt azután. Amikor ma maga összeállitotta a bevallásokat, — te szetesen az egyik ennyi termést vallott b másik annyit, a harmadik amannyit — s kor elkészült ezzel a munkával és beter tette a pénzügyigazgatósághoz, az visszad hogy nem jó, mert nem lehet, hogy egy kö ben az egyiknek 8 métermázsás termése, a siknak 6, a harmadiknak meg 5 méterma termése van; itt valami átlagot kell meg pitani. Akkor a jegyző másodszor is behiv az embereket. (**Esztergályos János:** Nem a pénzügyigazgatóság ez?) A tolnamegyei. pedig harmadszor is be kellett őket hivat borbevallás miatt, mert ugy értesültünk jegyzők is ugy gondolják, hogy valószin azért akarja a pénzügyi kormányzás enn a bevallását, mert külön jövedelemadó- adóztatás alá akarja vetni a bort is.

Ha már felszólalok, szeretnék ugy fe lalni, hogy nemcsak megpenditek valamit, nem jól van igy és azután abbahagyom, ha szeretném meg is mondani a kormányzás hogyan lehetne jobban csinálni. (*Hal Halljuk! jobbfelől.*) Több vezető emberrel gyaltam a községekben és az a vélemény kult ki, hogy kétféle kombinációról lehet válasszon azután a kormányzás, hogyan nálja, hogyan veti ki ezentul a jövedelem de igy tartani tovább nem lehet. Az első oldási mód az, hogy a hét főterményre — t a buzára, rozsra, zabra, árpára, kukori burgonyára és borra vonatkozólag — meg lene állapitani, hogy ezekből katasztrális danként ki melyiket termeli s körülbelül m nyi lehetne a hozama egy katasztrális hold akkor mindjárt tisztában volna az illető ségi jegyző a jövedelmi adóalappal. Ez v az egyik kalkuláció.

A másik pedig a kataszteri tiszta jöv lem koronája. Az ország minden részében, den határban — futóhomokon, hegyeken mindenütt — külön-külön meg van állap hol mennyi egy-egy katasztrális hold tiszt vedelme. Ez a legbiztosabb alap, ez után más adót is az a polgár, ezen az alapon leh tehát a jövedelemadót is kivetni. Hiszen megbolonditja ez a törvény ugy a községi j zőket, mint az adózó polgárokat, mert nem ják a bevallást jól megcsinálni akkor sem a fejük szétrobban is. Kérem tehát a pénz minister urat, hogy a mostani adót feltétl szüntesse meg, mert ez a vidéken annyi k metlenséget okoz, hogy már türhetetle amellett igazságtalan is.

Előfordult például egyik polgártársam akinek 15 katasztrális holdja van, hogy ő egyszer annyit fizetett, mint egy másik 15 das gazda. Kérdezte, hogyan lehet ez? mondta erre a jegyző: az lehetetlen. De az kitünt, miért volt igy: mert az egyik becsü sen bevallotta termését, a másik pedig fel többet eltitkolt. Igy a kincstár is csaló Nem lehet tehát az adókat ilyen bizonyta alapon kivetni. Tessék az adókivetést a kat teri tiszta jövedelem koronája után csinálni s egészen más lesz az eredmény.

Rettenetes igazságtalanság van a közm kák terén is. Nálunk, Tolna megyében, — azt hiszem, más vármegyékben is igy van ha valakinek van egy katasztrális hold decskéje, vagy van másfél holdja, akkor an

zegény zsellérnek van egy kis tehénkéje is, elyet igába is befog, kiviszi vele a trágyát szántani is elmegy vele. Ezt már igának mitják; de ha valakinek 20 katasztrális dja van és van hozzá két nagyon jó ökre gy lova, az is csak annyit számit; egyforn vetik ki a 400.000 koronát az után a kicsi, inge igás után és a legjobb igás után. Hol ı itt az igazság? *(Mozgás.)* Minden körülnyek között igának számit, ha egyszer megta valaki befogva. Ha van szekere hozzá, az r igának számit. Ezt a kérdést, a közmunı kérdését országosan, törvényhozásilag kele rendezni és pedig ennek rendezését adóint után javaslom. Pl. a velünk szomszédos lásalapitványi birtok közmunka terén nem esiti huszadrészét sem annak, mint az ezer ıet számláló község, pedig az a birtok 2000 d. Kérdem, hol itt az igazság! Igazságos pon kell az adót kivetni. A falu nincs az k sokasága ellen. Jóllehet az emberek görednek az adózás súlya alatt, még sincs zuódás és elkeseredés amiatt, hogy fizetni kell adót, mert tudják, hogy koldus az ország, y összezuztak bennünket, hogy a háboru n elvették minden értékünket, de az igaztalanság ellen zugolódnak. Arra hivom fel át a t. pénzügyi kormányzat figyelmét, yen szives arra törekedni, hogy az adó zságosan legyen kivetve. *(Ugy van! Ugy ! jobbfelől.)* — **Esztergályos János:** Gyere a Renczes, minden meg van bocsátva! — **ntos Imre:** Nem tudja ő ott a járást, hiába ne ő oda. Össztévesztenétek egymást!)

A kincstári házhaszonrészesedés megszünt an, de nem vettük észre, hogy az adó ezzel esebb lett volna. *(Egy hang a jobboldalon:)* Kerületemnek egyik községe most fordult énzügyminister urhoz kérvénnyel, amelykitünik, miképen dolgoznak a finánc ok or is, ha a pénzügyminister ur jóakaratu; adót ugy hajtják be, hogy az mégis legb annyi, vagy több legyen, mint azelőtt . (**Zsirkay János:** Megint kénytelenek vank helyeselni. — **Esztergályos János:** Száz zalékig igaza van!)

A kincstári házhaszonrészesedés megszünt. **váts-Nagy Sándor:** Felemelték az adóala-) Nem az adóalapot emelték, képviselőtár-, hanem ugy okoskodták ki a finánc ok a got, hogy azokat a lakrészeket is felvették sokul, amelyekben soha nem laktak, a házt szintén emelték, és az olyan kis konyhat, amelyben se ágy nem volt, se tűzhely volt, hanem amely bejáratul szolgál a azdánál a szobákba, szintén felvették lakálynak. Az illető utánanéz a dolognak és a, hogy a kincstári házhaszonrészesedés szünt, mégis többet fizettek, mint azelőtt. nan ered ez? Kitünik, hogy abban a közen, amelyből ezt a fellebbezést küldték, -170 ilyen lakrésszel többet vettek fel adóul, mint eddig.

Igy nem lehet kormányozni, t. pénzügymier ur. Tessék igazságosan eljárni ezen a ı is. Méltányolni kell azokat a kérelmeket, lyek bejönnek — mert még több fog jönni szigoru utasitást kérünk arra nézve, hogy kormány igéretet tesz valamilyen tekinen, az tartassék is meg, és a vidéken a kök ne igy járjanak el a polgárokkal szem-

A forgalmi adót ugyan leszállitották két alékra, de ma hetvenszerte több a panasz, a mult évben volt. A vidéki kisiparosokmegigérték, hogy majd átalányban fizeta forgalmi adót. Ezek a szegények, akik eddig épen elég zaklatásnak voltak kitéve, örültek ennek, és készséggel kifizették azt az összeget, amt rájuk róttak azzal, hogy ennyit tartoztak kifizetni. Csakhogy akkor, amikor kiegyeztek, még egészen más pénzviszonyok voltak, mint ma vannak. Tessék megnézni ma a kisiparos helyzetét; alig van nap, amikor tud valamit dolgozni, kereseti forrása nincsen, a pénze fogy, ennek ellenére fizetnie kell a nagy átalányt, ugy hogy ma tulajdonképen többet kell fizetnie, mint abban az időben, amikor még blokkoztak. Ma már sirnak a szegény kisiparosok, mert látják, milyen bolondot csináltak, hogy kiegyeztek, mert abszolute nem tudnak fizetni. Ezen a téren is tenni kell valamit. (**Esztergályos János:** Igaza van! Erről beszélünk már évek óta!)

A földmivelésügyi minister urat a kereskedelemügyi minister urral egyetemben arra hivom fel, hogy a kereskedelmi egyességek megkötése a gazdatársadalomra nézve égetően szükséges, épugy, az állatkiszállitás tilalmának feloldása. Az ország legnagyobb része tele van kitünő vérü fajmagyar lovakkal, magyar lovat azonban manapság abszolute senki sem vásárol. Egyik középbirtokos jóbarátomtól a mult napokban azt hallottam, hogy a zombai vásáron legjobb magyar lovait meg sem kérdezték, ezzel szemben a nehéz muraközi lovakat 20—25 millióért veszik meg az olaszok. A kormány azonban ennek ellenére nem adja meg a nehéz hidegvérü lovakra a fedeztetési engedélyt s igy a vidéken nem tudjuk azt az állatot terjeszteni, amelynek értéke lenne; a magyar lovakra pedig nincsen kivitel.

De nemcsak itt van a baj. Ne tessenek azt gondolni a túloldalon, t. képviselőtársaim, hogy mi ezzel azt akarjuk, mi kisgazdák elérni, hogy az állatok minél drágábbak legyenek és a fogyasztótársadalom drágábban jusson a megélhetéshez. Erre azért van szükség, mert a gabonának sincs ára, ha ára volt, még ősszel el kellett adnia a kisgazdának. Jószágtenyésztésből tartja tehát fenn magát, abból fizeti az adót, ha pedig nem tudja eladni lovát, marháját, akkor nem tud adót sem fizetni és baj van.

Igy vagyunk a vágómarha kiszállitással is, Németország felé, Münchenbe nem szabad vágómarhát kiszálitani. Ez abszurdum. Fel kell szabaditani a határokat, a kiviteli és behozatali vámokat meg kell szüntetni, hogy legyen a mi termékünknek künn is értéke. Hiszen magunk ugysem birunk mindent elfogyasztani és igy adót sem tudunk fizetni. A legnagyobb veszedelem fenyeget bennünket, ha ez igy megy tovább is.

Kérem tehát a kereskedelemügyi minister urat és a földmivelésügyi minister urat, hogy a kereskedelmi egyezségeket minden körülmények között kössék meg. Nagyon kérem még arra is a földmivelésügyi minister urat, hogy ne szoritkozzék arra az eddigi álláspontra, hogyha Magyarország csak vérbeli angol telivér lovat tenyészt, akkor nem tudom, micsoda dicsőséget ér el ezzel. Tessék eljönni Tolnába, Baranyába, meg fog győződni róla, hogy ott a vásárokon a magyar lovat meg sem kérdezik, a hidegvérü lovat pedig becsületes, tisztességes áron fizetik. Ép ugy, mint ahogy a termelésnél is arra kell törekedni, hogy azt termelje az ember, ami jobban fizeti ki a termelési költségeket, az állattenyésztésnél is erre kell a súlyt fektetni. Ne méltóztassék tehát attól idegenkedni, ha véletlenül a hidegvérü lótenyésztés is meg akar honosulni Magyarországon.

Örömmel fogadom a vallás- és közoktatás-

ügyi minister urnak az iskolákkal kapcsolatos nagy befektetéseit, amennyiben 11 millió aranykoronát fektet be a vidéki iskolaépítésekbe és tanitói lakások épitésébe. Ez olyasvalami, amit itt a fővárosban talán nem is tudnak eléggé értékelni. A vidéken, meg a tanyákon a falu népe, a kisgazdatársadalom gyermekei nagyon elmaradottak és azt hiszem, onnan kerül ki a legtöbb analfabéta, mert nincs módjuk szegényeknek eljutni az iskolába. Semmiképen nincs módjuk ahhoz, hogy tudományhoz jussanak. Ennélfogva minden magyar embernek csak üdvözölni lehet a minister urnak ebbeli törekvését.

Én azonban ennek ellenére is kijelentem épugy, mint a mult évi felszólalásomban is tettem, hogy szeretném, ha a minister ur a falun is behozná a továbbképzést, ha meg lehetne csinálni, hogy a falun legalább egy-két középiskolai osztályt járhatnának a kisgazdák gyermekei. Szükség van arra, hogy a tudományt fejlesszük. Láttuk a világháboruban is, hogy a nagyobbtudásu népek győzedelmeskedtek, amelyek sokkal müveltebbek technikai téren is. Mindenütt tapasztalhatjuk, hogyha meg akarjuk állni a helyünket a müvelt Nyugat mellett, a tudományt fejlesztenünk kell. Arra kérem tehát a vallás- és közoktatásügyi minister urat, hogy abban az esetben, ha módja lesz erre, állitson be kalkulációt arra is, hogy falun gyermekeinket legalább két középiskolai osztályban tovább képezhessük.

A népjóléti tárca előirányzatánál az összeget keveslem. Keveslem azért mert a népjóléti minister urnak olyan fontos intézeteket kell fentartania mint a tüdőbeteg-gyógyintézet, hadirokkantak otthona, a művégtag-gyár, a hadiárva-intézet, a képzőiskolák. Ezek fentartására több pénzt kellene előirányozni, mert ha a szerencsétlen hadirokkantakat vagy hadiárvákat nem tudjuk pénzzel ugy dotálni, hogy azok teljes megélhetéshez jussanak, ami az ország nyomoruságos helyzetéből folyik, akkor a szegényebbsorsuakat valami ilyen intézetekben elhelyezni, tanitani, istápolni kellene. Én ennek a tárcának költségvetésénél többet irányoztam volna elő.

Még a honvédelmi tárcával foglalkozom és szerettem volna, ha a honvédelmi minister ur itt lett volna. A honvédelmi tárca egyik legsúlyosabb költségvetési tételünk az 1926—27. évi költségvetésben. Nem firtatom, hogy miért ilyen súlyos. Nagyon jól tudjuk, hogy erkölcsileg, anyagilag tönkrement ország vagyunk, de ilyenre az áldozatot nem szabad sokalnunk. Nagyon jól tudjuk, hogy az a kis honvédsereg, amely ma megvan a rend és a nyugalom fentartására, nem rendesen sorozott katonaság, hanem azok névleg önkéntesek, egyébként pedig zsoldosok, fizetésesek. Ebben mindjárt megtaláljuk annak magyarázatát, hogy miért ilyen magas ennek a tárcának előirányzata. Az természetes, hogy az ilyen zsoldos katonaság felemészti ezt az összeget. A minister urat arra kérem, hogy a magyar honvédségnek ez a kis csapata, amely most önkéntes vagy zsoldos címen megvan, magva legyen az igazi magyar honvédségnek. Remélem — és azt hiszem, a jó Isten megengedi érnünk, — hogy ebből a magból hatalmas fa fog nőni. A minister urnak erkölcsi kötelessége, hogy ezt a magvat ápolja, hogy hatalmas fává, igazi hazafias szervezetté nőjjön.

A tisztikart pedig arra kérem, hogy ugy bánjanak a katonákkal, hogy ne megutálják a katonaságot a jövendő magyarok, hanem megszeressék. Bánjanak velük testvérként. A falu népe szivesen lesz katona, szivesen áll o sorozóbizottság elé, csak egyszer lehessen odaállnia- és még inkább akkor, ha azt hogy magyar nyelven, anyanyelvén sz hozzá, nem ugy, mint a régi közös árm ban, amikor a nyelvért a zászlóért, a cím kellett a nemzet törvényhozásában har azért, hogy fiaink valami ilyenben részesü senek a közös ármádiában. A magyar kis nagyon jól tudja, hogy katonának kell Azt mondja, hogy bár már oda kellene a mérték alá. Megvan a kitünő embera Csak arra kell kérnem a honvédség nev hogy fegyelemben, de tisztességes fegyele különösen hazafiságban neveljék a kato got. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A tisztek nek valóságos testvérei a katonáknak é szerettessék meg velük a mondurt, a ka ruhát. Hiszem, hogy egyetlen egy magya gazda sem fogja elvonni fiát attól, ho mérték alá álljon, ha a törvény odairá Már pedig azt mindegyikünk tudhatja, ha egyszer a magyar honvédség hajdani nevét még egyszer megszerezhetné, na könnyen meg tudná szerezni azokat az éves határokat is, amelyeket orvul, gal gazul elvettek tőlünk.

Ezt a beszédet, amelyet elmondtam amelyre Esztergályos képviselőtársam s a biek a baloldalon azt mondták: menjek ott kellett volna azt elmondanom — azért mondtam el, hogy a kormány elle gyen éle ennek a beszédnek. Ez figyelmez kérés volt a kormányhoz. *(Felkiáltások a oldalon: Igy kellene kritikát mondani o is!)* Nem akart ez bántani senkit, önöket kormányt se. Ez a falu népének kivá (**Esztergályos János:** Ezt mondjuk mi i *Ellenmondások a jobboldalon.)* T. képvisel sam, én most általánosságban szólok. A népének az a kivánsága, hogy fogjunk a szép és nemes dolgokban, hozzunk eg ges törvényeket egymás megértésével ugy ciális, mint gazdasági téren. *(Felkiáltás jobboldalon: Ne obstruáljunk!)*

Ismételten arra kérem a kormán hogy a közmunkákat inditsa meg és has jon fel minden olyan forrást, amely a n teleneknek vagy munkanélkülieknek mu adhat. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Arra k a kormányt, kövessen el mindent, hogy a szág gazdatársadalma boldogulhasson. mindezek megvannak, t. törvényhozó tár akkor a falu népének nincs csalatkozása nünk, akkor látja, hogy minket nem in fizet, hanem szorgalmasan dolgozunk és törvényeket hozunk, amelyek révén ő mé talmas és boldog lehet. Azt kivánom, hog én kérésem minden lelket szálljon meg é nél előbb legyünk testvérek mindnyájan, véri egyetértéssel hozzuk a törvényeket.

Minthogy a kormányban bizom, hi hogy megszivleli azokat a szavakat, am ajkamról elhangzottak és a szerint cselek a költségvetést általánosságban, a rés vita alapjául elfogadom. *(Élénk helyesl éljenzés a jobboldalon. — A szónokot szám üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Nagy Vinc

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! *(Hal Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Szeretném b demet egészen szárazon, szenvedély nélkü objektivitás hidegségével elmondani. Az szem, annál inkább megtehetem ezt, mert lelkesités, sem rábeszélés, meggyőzés nen

het célom. A téma, amelyet beszédem fel fog ölelni és az ennek illusztrálására felhozandó adatok egyáltalában nem lehetnek lelkesitő motivumai egy beszédnek. Az élet sötét realitásaiból fogom venni adataimat. De nem lehet meggyőzés sem a célom egy olyan többségi párttal szemben, amely a kormány hátvédjét alkotja s amely a maga hatalmi és gazdasági létét és érdekeit köti a kormány uralmon maradásához. *(Zaj a jobboldalon.* — **Kuna P. András:** Kötelessége! — **Horváth Zoltán:** Szavazni nagyszerüen tudnak!) Ezt a megingathatatlan kormánytámogatást a többségi párt részéről nemcsak a nagy kérdésekben, mondjuk az ugynevezett kormánybuktató kérdésekben volt alkalmunk tapasztalni, amidőn a legsúlyosabb argumentumok is süket fülekre találtak, hanem ennek a nemzetgyülésnek folyamán még igazán aprólékos részletkérdésekben is, amikor nem lett volna presztizscsorba a többségnek egyes ellenzéki inditványokat magáévá tenni, a legmerevebb elzárkozásra találtunk, *(Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)* tehát a legsúlyosabb érvek sem hatottak a meggyőzés erejével. **(Horváth Zoltán:** Még stiláris módositást sem hajlandók elfogadni! — **Barthos Andor:** Dehogy nem. Esztergályosét is, Hegymegi-Kiss Pálét is elfogadtuk!) Épen ezért az objektiv birálat beszédem egyedüli célja. A költségvetés alkalmából, amely egyuttal bizalmat is kér, mert hiszen a költségvetést a nemzetgyülés bármely tagjának csak a bizalom alapján lehet magáévá tenni, e kritika jogával képviselői kötelességemhez képest élnem kell.

T. Nemzetgyülés! Mielőtt beszédem igazi tárgyaira rátérnék az általános parlamenti szokáshoz hiven, legalább néhány mondattal foglalkoznom kell az előttem felszólalt képviselőtársaim beszédeivel.

Végtelen örömmel hallgattam Renczes János t. képviselőtársam beszédét, különösen beszédének végét, amidőn lelki harmóniára, összetartásra hivta fel nemcsak a nemzetgyülés figyelmét, hanem valószinüleg az ország minden rétegének, — melyet a nemzetgyülés képvisel — figyelmét, arra az összetartásra, melyre szükség van, hogy az országot testvéries összeműködéssel kivezethessük ebből a válságos gazdasági helyzetből.

De amig Renczes t. képviselőtársam ehhez a konkluziójához eljutott, beszéde elején igen sok uresa információt adott nekünk az ő kerületéből és a szomszédos kerületekből a falu népének hangulatáról. Azt mondotta igen t. képviselőtársam, hogy falun a különböző gazdasági nehézségek, az adózás súlya és egyéb viszásságok miatt oly hangulatot is tapasztalt, — és ezt ő mint kormánytámogató képviselő, szinte szóval, komoly kritikaképen mondotta el a kormány felé — hogy: azt mondja a falu népe, elértünk odáig, ahol ez már fáj. Az adót fokozni nem lehet, mert összeroppan a falu népe. Ezeket le kell szállitani, mert az ország népe igy nem tud exisztálni. *(Ugy van! Jobbfelől.)*

Ezek az idézetek tökéletesen megfelelnek valamennyiünk kerületbeli információinak és tapasztalatainak. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Csak azt nem tudom megérteni, hogy mikor a képviselő ur arról a józan falusi népről beszél, melyet egyformán tartunk józannak, akár csizmában, akár pantallóban járunk, arról a józan falusi magyar népről, amely mindig fején találja a szeget mondanivalójában, és mindig a száján hordja az őszinte gondolatát is s amikor ilyen jogos és méltó kifakadásokat hoz elő, ugyanakkor azt fűzi hozzá, hogy: miért beszélnek az ország házában oly sokat, miért akarják a kormányt megbuktatni? Hiszen a falu népe ennek a kormánynak megbuktatását az ország katasztrófájának tekinti. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ugy is van!)* Ez nem vall a falu népének józan gondolkodására. *(Élénk ellenmondások a jobboldalon. — Elnök csenget.)* Az a falusi magyar ember, aki az előbbi idézetek szerint nagyon helyesen elmondta a maga jogos panaszait az adózás terhei és a termelési lehetetlenségek miatt, a régebbi időben, amikor még naivabb és tanulatlanabb volt, a jégverésért is a kormányt tette felelőssé. Ez ma nincs igy... **(Renczes János:** Mert félnek az 1918-tól. — **Rupert Rezső:** Maga miatt hiába félnek! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! **(Esztergályos János:** Attól félnek, hogy önök sokáig maradnak uralmon!)

Nagy Vince: ...de hogy az a józan falusi nép, amely nagyon jól tudja, hogy a kormánynak módjában lenne eliminálni az adózás és a gazdasági élet nehézségeit, azt mondja: de ezt a kormányt el ne mozditsák a helyéről, — ez nem vall az ő józan gondolkodására. *(Zaj jobbfelől.)*

Renczes igen t. képviselőtársam előtt Strausz János képviselőtársam *(Felkiáltások jobbfelől: István)* ... az István név olyan ominózus, hogy nem akartam Strausz Istvánt ezzel a névvel illetni *(Derültség balfelől.)* — mondott hatalmas beszédet. Beszédének egyetlen egy része sem volt, melyben politikummal foglalkozott volna. **(Reisinger Ferenc:** Szakszerü beszéd volt, amilyent önök még nem követtek el. — *Zaj. Elnök csenget.)* A budgetjog szakemberének komoly, objektiv és igen súlyos birálata volt ez a kormány pénzügyi politikájával, budgetjogi elmulasztott kötelességeivel és ezzel a költségvetéssel szemben. Nem akarom megismételni az ő egyik-másik álláspontját, amely tökéletesen az enyém is, **(Dréhr Imre:** Az is, amelyet a belügyminiszter urról mondott? — **Esztergályos János:** Az még Csontos képviselőtársunknak sem álláspontja.) Kritikájának azokat a részeit, melyek a kormány pénzügyi politikájára és a budgetjog diktálta kötelességek elmulasztására vonatkoznak, tökéletesen magamévá teszem, és anélkül, hogy ismétlésekbe akarnék bocsátkozni, a kormány pénzügyi politikája birálatának első mondatát nekem is meg kell ismételnem, hogy t. i. lehetetlen költségvetésről, alkotmányos, parlamentáris pénzügyi kormányzásról beszélni akkor, amikor ez a kormányzat esztendők hosszu sora óta nem jött zárszámadással a nemzetgyülés elé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lehetnek könnyed gondolkozásu képviselőtársaim, akiknek a zárszámadás nem is olyan fontos, de akkor, amikor a kormány a szanálási törvényekkel alávetette magát és az ország egész pénzügyi kormányzatát a külföldi ellenőrzésnek minimális lelkiismeretbeli és parlamentáris kötelessége, hogy a nyugateurópai értelemben vett budgetjognak minden őt terhelő kötelességét teljesitse. Ehhez pedig az kell, hogy a rendes gazda és a jó kereskedő kötelessége szerint minden évben előterjessze a zárszámadásokat, azokat a legfőbb számvevőszékkel jóváhagyassa, itt a nemzetgyüléssel legitimáltassa, és csak azután jöhet egy uj költségvetési évre való felhatalmazás kérésével.

Hogy beszédem tulajdonképeni tárgyaira rátérjek, jeleznem kell, hogy mondanivalóimat három főcsoportba osztom. Elsősorban a helyzet súlya szerint az égető gazdasági kérdésekkel, a kormány gazdasági politikájával akarok foglalkozni. (**Horváth Zoltán:** Olyan nincs!) Beszédem másik részében a kormány belpolitikájával, harmadik részében pedig a kormány állitólagos külpolitikájával akarok foglalkozni. (**Horváth Zoltán:** Az sincs. Itt csak nyomor és szenvedés van! — **Rupert Rezső:** Panama és korrupció! — **Barthos Andor:** És obstrukció! — **Rupert Rezső:** Tiz napig folyik a vita. Isten tudja, hány milliárdról! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Nem lesz módomban minden közbeszólásra reflektálni, de még sem hagyhatom felelet nélkül azt a közbeszólást, melyet egyik igen t. képviselő ur felém dobott, hogy t. i. obstrukciót folytatunk. (**Horváth Zoltán:** Jobb volna a diktatura! — **Vargha Gábor:** Nem kell az ördögöt a falra festeni. — *Zaj. — Elnök csenget.)*

Itt a kormánypárti oldalról legalább is a sajtóban a mult napokban azzal igyekeztek válaszfalat emelni az ellenzék egyes részei közé, hogy rámutattak arra, hogy a költségvetés eddigi 8—10 napos vitájában legnagyobbrészt csak a szociáldemokrata párt tagjai vettek részt és hogy pl. a polgári ellenzék részéről most, a vitának 10-ik napja körül én vagyok mindössze a 3-ik vagy 4-ik szónok. Hogy már csak egy nap áll amugy is a hosszabb beszédek tartására rendelkezésre, épen ez bizonyitja, hogy a polgári ellenzék sem követett semmiféle obstrukciós taktikákat, annál kevésbé nem vádolható ezzel a maga egész komplexumában az ellenzék, mert — és itt ujra válaszolok Renczes igen t. képviselőtársamnak — ha figyelték az eddigi felszólalásokat, akár szociáldemokrata, akár polgári részről jöttek azok, ha elolvassák ezeket a beszédeket a nemzetgyülési naplóból, akkor megállapitható, hogy a frankügyről sokkal kevesebb szó volt itt, mint az ország égető gazdasági problémáiról. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. — Ellenmondások jobbfelől.)* Amikor ezeket itt szóvátettük, akkor a kisgazdapárti képviselőtársaim kerületének hangulatát is tolmácsoltuk. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* mert nem egy osztálynak, nem egy dolgozó kategóriának, hanem az ország összes dolgozó rétegeinek panaszát hozták fel az előttem felszólalt képviselőtársaim. *(Zaj a jobboldalon.* — **Esztergályos János:** Minek beszélnek állandóan a frankról? — *Zaj. — Elnök csenget.)*

Ha az általános gazdasági helyzetet le akarjuk mérni azokkal a mérőeszközökkel, melyek a közgazdasági élet ismerői részére rendelkezésre állanak, — egyáltalán nem akarok abba a hibába esni, hogy politikai elfogultsággal vádoljanak meg — távol áll tőlem, hogy Magyarország gazdasági helyzetét külön kiszakitva a világ gazdasági életének vérkeringéséből, azt mondjam, hogy mindazok a lehetetlenségek, fonákságok és mindaz a rossz állapot, amely a gazdasági életben nálunk előállott, egyedül és kizárólag a magyar kormányzat bűnei és rossz pénzügyi és gazdasági politikájának következményei.

Tisztában vagyunk mi is azzal, hogy a világ gazdasági organizmusa összefüggő, egységes valami és a magyar gazdasági élet is csak függvénye az általános világgazdaság helyzetének. Azonban ha az összehasonlitást mégis megteszszük a világ többi államának gazdasági helyzete és a mienk között és ezek között nem is megyünk el a győztes államok gazdasági életéhez, ahol szintén súlyos vivódásokat és vajudásokat látunk, az analógiát elsősorban a velünk hasonló sorsban részesült legyőzött államokkal kell keresnünk.

Ha Németország, Ausztria és Bulgária közgazdasági életét vizsgáljuk meg, akkor bizonyos azt kell látnunk, hogy a velünk hasonló sorsban részesült államok közül egyik-másik állam mint Németország bizonyos tekintetekben nálunk még súlyosabb gazdasági helyzetbe került a háboru után, mert esztendők hosszu során át tartott a katonai megszállása szüz német területeknek és esztendők hosszu során át tartott a legnemesebb anyagok kizsarolása Németország területéből. (**Rubinek István:** Hát nálunk csonka Magyarország pedig... (**Szomjas Gusztáv:** Nem csonka Magyarországról, hanem Nagy-Magyarországról van szó!) Arról beszélek, hogy Németország el nem vett területei is bentült a megszálló hatalom. (**Szomjas Gusztáv:** A mi területeinket nem szállották meg. Hát magának ez nem számit? — *Zaj.)* Hogy le lehet ilyen rosszhiszemüen beállitani a kérdést! (**Rupert Rezső:** Sokkal jobban fáj neki, mint Önöknek! — *Zaj. — Elnök csönget.)* Nekem most csonka Magyarország gazdasági helyzetéről kell beszélnem és a mostani költségvetés is csonka Magyarország költségvetése. (**Szomjas Gusztáv:** Nem kellett volna októbert csinálni! — *Zaj.)*

Elnök: Szomjas képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Rupert Rezső:** Októbert Ön is segitett megcsinálni!) Rupert képviselő urat hasonlóképen kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Drozdy Győző:** Tegnap bevallották, hogy együtt voltunk a Károlyi pártban! — *Zaj.)* Drozdy képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. A képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni! *(Zaj.)*

Nagy Vince: Az önök által elfogadott trianoni béke által teremtett csonka Magyarország költségvetését tárgyaljuk. *(Zaj a jobboldalon.* — **Szomjas Gusztáv:** Az önök által elalkudott Magyarországét! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Nem fognak eltériteni beszédem irányvonalától. Ha tehát a velünk hasonló sorsban részesült Németország, Ausztria és Bulgária közgazdasági helyzetét nézzük, ott is látjuk az óriási nehézséget, a talpraállás nehézségeit, azonban meg kell állapitanom, hogy Magyarországon a pénzügyi kormányzat igenis, speciális hibákat és speciális mulasztásokat követett el, amelyek miatt Magyarországnak, még ebben a relativ összehasonlitásban is sokkal súlyosabb a gazdasági helyzete, mint a többi legyőzött államé. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A szanálás bekövetkeztéig a zuhanó koronának volt egy olyan időszaka, amikor egyesek, protekciósak vagy spekulánsok kihasználhatták az inflációt és a zuhanó korona esélyeit vagyongyüjtésre, aranycsinálásra és ettől, sajnos, a kormány pénzügyi politikája sem zárkózott el, mert ugyszólván megszámlálatlanul adta a valorizálatlan kölcsönöket kivételes embereknek, akik jó koronát kaptak kölcsön, s lezuhant rossz koronával, annak értéktelen tömegével fizették vissza az eredeti kölcsönöket ugy, hogy maguknak óriási vagyonokat tettek félre. Ellenben maga az állam, amelynek a kezében volt a bankóprés, amely percről-percre tudta, hogy a bankó milyen mennyiségét bocsátja ki, nem használta fel ezt a lehetőséget arra, hogy befektetésekkel, beruházásokkal, állami épitkezésekkel, az utak feljavitásával az ugyszólván értéktelen papirpénzből értékes közintézményeket csinál

on. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélső-aloldalon.)*

Ez a pénzügyi politika vezetett a szanálás-oz, ahhoz az intézkedéshez, amely tulajdon-épen kettős, mert egyrészt a nemzetgyüléssel kormány megszavaztatott magának egy tö-életes pénzügyi diktaturát, a rendeletekkel aló intézkedés jogát; a dolog másik oldala pe-ig az, hogy alávetette magát a külföldi ellen-rzésnek és ilyen módon az ország gazdasági s pénzügyi függetlenségét feláldozta. Tette indezt annak ellenére, hogy a szanálási ja-aslatok tárgyalásakor mi nagy erőkifejtést égeztünk e törvényjavaslatok komplexuma len, mert az a hitünk és az az aggodalmunk olt, amelynek kifejezést is adtunk, hogy ezek törvények, ezek az óriási adóterhek nem fog-k meghozni azt a vélt eredményt, amelyet ózsaszinü papirosban tálalt fel az ország előtt pénzügyi kormányzat. Azt mondották, hogy ivid átmeneti nehézségek után a szanálás uj ndületet fog hozni az iparra, a kereskede-mre, a földmüvelésre, s nemcsak a koronát gja stabilizállni, hanem olcsóbbá teszi a telt, munkaalkalmat fog teremteni és a unkaadóktól kezdve egészen a munkanélküli unkásosztályig pezsgő gazdasági élet fog egindulni és ezeket a súlyos adóterheket a análási idő előtti állapotnál sokkal könnyeb-n fogják tudni teljesiteni, ezeket az adó-illiárdokat sokkal könnyebben fogják tudni egfizetni az adóalanyok, mint annak előtte. **[orváth Zoltán:** Csak az öngyilkossági ipar jlődött! — **Rupert Rezső:** Egész gyárüzemmé! *Zaj.)*

Mindezek a remények abszolute nem vál-k valóra. A szanálás nem hozta meg az állá-tok megegészségesedését, gyógyulását, sőt van uj teherpróba állott elő, olyan uj ter-k tömegét rakta az adózók vállára, hogy ost már nem azt mondhatjuk, hogy az összeo-ppanás veszélyével játszik a magyar köz-zdasági élet és annak minden termelő kate-riája, hanem az összeroppanás stádiumában n és szemeink előtt játszódik le ezeknek az ékes termelő osztályoknak rohamos tönkre-nése.

Természetesen nagymértékben járul hozzá gazdasági összeroppanáshoz a szanálási adó-heken kivül az a helyzet is, hogy a kor-ny nem volt abban a helyzetben, nem volt g az a külpolitikai kapacitása, hogy a szom-dos államokkal kereskedelmi szerződéseket hessen. A vámtételek magas volta involta volna, hogy közgazdasági életünknek erő-iesebbé tételére, fogyasztópiacunknak meg-sitésére és az általános drágaság leszori-ára minél hamarább kereskedelmi szerző-eket kössünk a szomszédos államokkal, hogy vámtarifatörvény maximális vámtételeit iebb szállitva a kereskedelmi szerződések-l, megindulhasson az a gazdasági csere, ely egyrészről olcsó és jó iparcikkekkel ja el a hazai piacot és igy a fogyasztóközön-et ellátja a mai nagy drágaság helyett az tszükségleti tárgyaknak olcsóbb és jobb zolgálásával, másrészről pedig — és itt egy gyon fontos politikai cél is kellett volna, gy a kormány szemei előtt lebegjen — a gyarország anyatestétől elszakitott és a inoni békével a szomszédországokhoz csa-területeknek régi magyar állampolgárai-— és itt nem teszek különbséget magyar-lvü és másnyelvü testvéreink között — leg-ob a gazdasági kapcsolatot fel tudta volna ni és ha megindult volna a gazdasági vér-ingés ezeken a mai mesterséges határokon belül, bizonyos, hogy az meghozta volna a kul-turális és szellemi vérkeringés frissebb üte-mét is.

Ilyen módon a szanálás teljes eredmény-telenséggel végződött. Nem hozta meg a külön-böző foglalkozási ágak gazdasági megerősö-dését, nem hozta meg azt a beigért eredményt, hogy a különböző üzemek, elkezdve a földmi-veléstől az iparon és kereskedelmen keresztül, meg foknak erősödni és nagyobb adófizetési képességük lesz, ellenkezőleg, a gazdasági tönkremenésnek ijesztő lavinája indult meg, amelyet, ha a kormány legalább az utolsó órá-ban nem fog egy sokkal okosabb, méltányo-sabb és demokratikusabb hitel- és adópolitiká-val megállitani, akkor ennek katasztrofális következményeit e pillanatban még be sem láthatjuk.

Az általános gazdasági helyzetről reá kell térnem a gazdasági élet egyes részletkérdé-seire. Többen foglalkoztak már felszólalt kép-viselőtársaim közül a hadikölcsönök valorizá-lása ügyével és lehetetlen is ezt a kérdést a költségvetési vita során érintetlenül hagyni. Ha a hadikölcsönök egyforma arányban oszla-nának meg Magyarországon a különböző va-gyonu kategóriák között és mindenki meglévő vagyona arányában birná Wertheim-kasszájá-ban vagy ládafiókjában a hadikölcsönkötvé-nyeket, akkor igazságos volna, ha egy, a há-boruban vesztességet szenvedett olyan állam, mint Magyarország, egy tollvonással, egy egy-szakasos törvénnyel kimondaná, hogy a vesz-tett háboru következményeként a háboru so-rán, ami költségeket kölcsön alakjában ez a nemzet kiizzadott magából, ha egyszer nem nyertük meg a háborut, ezeket, mint veszte-ségtételeket le kell irni és egy krajcár megté-rités sem kaphat meg senki, sem tőkéjében a hadikölcsöntőkéje után, sem pedig az évi kamatokban annak szelvényei után. Ezt a há-boru-elvesztés rezsiköltségének kellene elköny-velni. De ha tudjuk, mint ahogy ugy van, hogy a hadikölcsönökkötvények nem egyfor-mán oszlanak meg a vagyonok különböző tu-lajdonosai között Magyarországon, ha a hadi-kölcsönkötvények jegyzéseit és azoknak név-sorát megnézzük és ha ma a bizonyos eltolódások után is ki akarnók tapogatni, hogy kik-nek kezében vannak meg és milyen arányban meglévő egyéb vagyonukhoz képest a hadi-kölcsönkötvények, akkor azt látnók, hogy a kisvagyonu vagy a már vagyontalanná lett legszegényebb osztály kezében és ládafiókjá-ban vannak legnagyobb mennyiségben az el-értéktelenedett hadikölcsönkötvények.

Azt egyformán tudjuk, hogy a hadikölcsön-kötvények jegyzésének propagandája kikre volt legnagyobb hatással, kikre birt az er-kölcsi kényszer olyan hatásával, hogy vagyo-nuknak nagyrészét vagy talán az egészet oda-adták az államnak kölcsön. Elsősorban a haza-fiasságért könnyebben lelkesedő kispolgárok, mezőgazdák, kisiparosok és tisztviselők osz-tálya volt az, amely az első hadikölcsöntől kezdve az utolsóig ereje megfeszitésével, va-gyonának eladósitásával is jegyzett hadiköl-csönt. Azután jöttek a közületeknek, vár-megyéknek, városoknak és községeknek kom-munitásai, amelyek az árvák pénzeit hivatalos rendeletre fektették bele hadikölcsönkötvé-nyekbe. Lehetséges-e az, hogy 1914-ben és a háboru későbbi évei során kiskoru árváknak, akik vagyonukról nem is tudtak, hogy van-e vagy nincs, és hogy mennyi van és hogy mi-ben fekszik, tudomása nélkül, róluk és nélkü-lök intézkedtek ugy, hogy jó aranykoronákat

vagy értékes ingatlanokat átformáltak hadikölcsönkötvényekbe maguk a hatóságok és azután, hogy a Tisza-kormány azt mondotta, hogy ezeknek a hadikölcsönöknek beváltása a nemzeti becsület védelme alatt áll: ugy jöjjön el a nemzeti becsület e váltójának és erkölcsi zsirójának beváltási dátuma, hogy egyszerüen azt mondjuk, menjenek a sóhivatalba, a hadikölcsönkötvények értéktelenek, a háboru elvesztése után egy szegény és sok minden bajjal küzködő országnak kormányzata nem válthatja be ezeket a hadikölcsönkötvényeket.

Nem lehet általánositani. Ha tudjuk, hogy az árvák és a könnyen lelkesedő kisemberek azok, akik vagyonuknak sokszor 100%-át vitték be — sokszor akaratukon kivül — a hadikölcsönkötvényekbe, ugyszintén azok a harctéren szolgált emberek, akik maguk vagy itthon családtagjaik csak azért jegyeztek hadikölcsönkötvényeket, mert máskép azt a 14 napi szabadságot meg nem kaphatta az a frontkatona: akkor lehetetlen, hogy azonositsuk ezeket az egész vagyonukat a nemzet oltárára áldozott embereket azokkal az emberekkel, legyenek akár a földbirtokos osztálynak, akár a banktőkének emberei, akik vagyonuknak egy kisebb részét áldozták hadikölcsönkötvényekre és akik, ha összes hadikölcsönkötvényeiket és az azokra forditott jó aranykoronáikat le is irják és az utolsó krajcárig veszteségnek tüntetik fel, akkor sem mennek tönkre, sőt nem keresztül birják meglévő egyéb vagyonukkal a gazdasági válságot. Kétségtelen, hogy egyik-másik több ezerholdas nagybirtokos vagy a magas klérus tagjai vagy a bankigazgató urak áldoztak ugyan szépen — látszólagos summákban — de ha a vagyonuk arányát vesszük, akkor távolról sem áldoztak ugy, mint az a Kis Péter vagy Nagy János, akik egész vagyonukat áldozták erre a célra.

Igenis, beszélni kell tehát a hadikölcsönök valorizálásáról. Én nagyon kérem a pénzügyi kormányzatot, ne hagyja tovább a kérdést függőben, mert minél tovább hagyja, annál inkább szabad teret nyit a spekulációnak és ha eljön egy későbbi időben valamilyen okos és méltányos megoldás, — én nem tudom, hogy milyen, én nem vagyok szakembere a kérdésnek, nálam okosabb embereket hivjon össze azokra a szaktanácskozásokra — de ha, mondom, eljön, mert el kell jönnie egy időn belül, a végleges megoldás és ott a leghelyesebb és a legokosabb módot fogják is kitalálni, ha ez nagyon sokáig késik, ennek gyümölcsét nem a frontkatonák, árvák, tisztviselők, kiskereskedők, kisgazdák és más kisemberek fogják élvezni, hanem azok a spekulánsok, akik ezektől a rétegektől, bizva a kedvező megoldásban, olcsón megszerezték a hadikölcsönkötvényeket. *(Ugy van a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Itt van a kezemben dr. Paczner Jenő ügyvédnek nagyon értékes tanulmánya a hadikölcsön-kérdésről és én bátor vagyok ennek különösen a végső részét az igen t. pénzügyminister ur figyelmébe ajánlani e kérdés megoldásánál. Nem tudom, hogy ez lesz-e a leghelyesebb megoldás, de mindenesetre ez már egy okos ötlet abban a kaoszban, semmittevésben, amely a hadikölcsönkötvények körül van. E tanulmány szerzője, aki nagyon helyes közgazdasági érzékkel és a hadikölcsönkötvény-tulajdonosok összes rétegei iránt való nagy és őszinte rokonérzéssel fejti ki a maga értekezését, azt mondja, hogy valami olyat kellene csinálni, hogy tessék felvenni Magyarország vagyoni státusát. Ezt tenni nem nehéz, mert hiszen a jövedelmi és a vagyonadó-alapok mutatják, hogy mi az igazi vagyon Magyarországon. Ha már most felvesszük viszont azt, hogy mennyi hadikölcsönkötvény van künn eredeti aranykorona értékü kibocsátásokban, akkor ez a két tétel: Magyarország összes vagyona, ingó és ingatlan vagyona mutatja azt a vagyoni teherbirást, amelyre az összes hadikölcsönkötvényeket, mint a háboru adósságát reá kell háritani. **(Szomjas Gusztáv:** Jaj de nagyszerü!) Ne méltóztassék olyan könnyen lekicsinyelni ezt a dolgot, ami nem az én érdemem, hanem ezé az ügyvéd uré. Méltóztassék okosabb gondolattal idejönni, tessék felkelni és egy értelmes beszédet elmondani. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Rupert Rezső:** Még egy bővitett mondatot nem mondott! — **Esztergályos János:** Szomjas képviselő ur négy éve nem beszélt itt! — *Elnök csenget.* — **Szomjas Gusztáv:** Passziv rezisztencia volt! — **Pikler Emil:** Beszélni ezüst, hallgatni arany! — **Esztergályos János:** Pedig ugy hallottuk, hogy nagyon szépen tud beszélni! — *Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Szomjas Gusztáv:** Ez is épen olyan igaz.)

Elnök: Szomjas képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani, méltóztassék a szónokot nyugodtan meghallgatni! *(Helyeslés balfelől.)*

Nagy Vince: Ezt az elosztást ennek az értekezésnek szerzője ugy gondolja el, — és ebből jön ki az a nagyszerü konkluzió — hogy itt nem az állam megterheléséről lesz szó, nem kell az államnak uj általános adókból, vagy pedig a maga meglevő készleteiből, — mert ebben a pillanatban arról is beszélhetünk, hiszen számadásaink felesleggekkel zárulnak — nem kellene a maga anyagi erejéből ezt fedezni, hanem arra utal, hogy tessék ezeket a kötvényeket piacra bocsátani, egy igérvénnyel értékessé tenni és azt mondani, hogy az állam ezeknek a hadikölcsönkötvényeknek összegével az összvagyonokat megterheli. Kitehet ez a számadási művelet, ez az elosztás bizonyos percentet, nem tudjuk pontosan mennyit, egy vagy két percentet, amely minden meglevő vagyont terhelne és akkor mondja ki az állam törvényhozásilag, hogy a háboru-veszteségnek ezt az adóját minden vagyontulajdonos hadikölcsönkötvényekkel fizetheti. Abban a pillanatban, amint ezt az állam törvényerejével kimondotta, az, akinek van vagyona és megvan a hadikölcsönkötvénye, a maga részéről azt az egy-két percentet kifizetheti a maga hadikölcsönkötvényével, aki pedig hadikötvényét elkótyavetélte, annak el kell mennie a tőzsdére keresni és vásárolni a hadikölcsönkötvényt. Tehát magát a belső értéket, amelyet az infláció kivett ebből a hadikölcsönkötvényből, megszerzi a kereslet, mert mindenki, akinek nincs hadikölcsönkötvénye, elkezdi keresni a kötvényt, mielőtt az a száz százalékos értékét el nem éri, igy a kötvényeknek piacuk lesz és megszerzik azokat azok is, akiknek nincs s ilyen módon fizetik az adójukat.

Már most mi történik azokkal a kategóriákkal, amelyekről azt mondottam, hogy nagymértékben van hadikölcsönkötvényük, mert egész vagyonukat befizették hadikölcsönbe? Az a hadiárva, az a volt katona, tisztviselő vagy más kisember, akinek nagymértékben van felhalmozva a kötvénye, a maga vagyonának csak egy-két százalékát fogja odaadni kötvényben, a többit piacra viszi és abból pénzt lát, mert a szomszéd, akinek szintén fizetni kell a háborus veszteség százalékos terhét, de akinek nem volt hadikölcsönkötvénye, azt be fogja szerezni. Ilyen módon az állam, anélkül, hogy

egyetlen krajcárt áldozna, — mert nem is áldozhat, nem is fizetheti ezeknek a kötvényeknek kamatait aranykoronákban — ugyszólván a legitimálással, azzal, hogy értékessé teszi ezeket a papirokat, piacot szerez azoknak, lebonyolitja az egész műveletet és azok az emberek, akiknek már-már keresztet kellett vetni ezekre az országnak hozott súlyos anyagi áldozataira, legalább jórészükben megkapják a maguk befektetett kis vagyonkáját.

Mondom, ez szaktanácskozás dolga, mert kell róla tenni, kell benne intézkedni, hiszen lehetetlen, hogy a legjobbhiszemü és leghazafiasabb gondolkozásu emberek azért veszitsék el vagyonukat, mert hittek az állam biztató szavának, viszont pedig nem volt meg bennük az a kereskedelmi és spekulativ szellem, hogy ne erre a célra áldozzák vagyonukat, ne hadikölcsön kötvénybe fektessék, hanem azon idegen valutát vagy más értékes vagyontárgyat vásároljanak és abban mentsék át a vagyonukat.

T. Nemzetgyülés! A nyugdíjasok dolgáról kell pár szót mondanom. Eljutottunk legalább odáig, hogy a magántisztviselők nyugdíjvalorizálására nézve a kormány egy olyan-amilyen javaslattal jött, amely bár egyáltalán nem elégiti ki sem magukat a magántisztviselői nyugdíjasokat, sem pedig minket, akik az ő érdekeiknek szociális és becsületes módon való megoldását szeretnők látni, de hisszük, hogy mégis meglesz az az eredmény, hogy ezt a javaslatot, amelyet a költségvetés miatt ideiglenesen levettek a napirendről, javitott formájában fogjuk ujra viszontlátni és a kormányzat fel fogja emelni a valorizálási tétel százalékát. Reméljük ezt annál inkább, mert hiszen lehetetlen, hogy azok a vállalatok, amelyek a háboru alatt és a háboru utáni konjunktúrákon kihasználták a lehetőségeket és a maguk nyereségeit nem ügyetlen módon értékes vagyontárgyakba tudták befektetni: ezek alatt az esztendők alatt fizikailag és szellemileg igénybevett embereknek az energiáját, odaadott munkakészségét azzal hálálják meg, hogy egy ilyen, az ő érdekeiket védő kormányzat fedezéke mögé bujva, iyen nagyon is részleges valorizálással próbálják alkalmazottaikat kielégiteni.

De ha már a kormányzat elment odáig, hogy a magántisztviselőkre nézve egy 30%-os valorizálási lehetőséget beállit, akkor a konzekvens álláspont az volna, hogy a saját nyugdíjasainál, akiknél ő a munkaadó, akiknek szolgálatát és munkaerejét ő vette igénybe, szintén egyforma mértékkel mérjen és legalább a tett igéreteit váltsa be.

Mi történt az állami nyugdíjasok dolgában? A szanálási törvény A) melléklete bizonyos jogokat biztositott a nyugdíjasok részére. Amikor a szanálás miatt a nyugdíjasok békebeli ellátását egész összegében nem, csak bizonyos százalék erejéig adhattuk meg, a miniszterelnök ur a szanálási törvény tárgyalásainak során megigérte, hogy ez a százalék a legmagasabb állástól a legalacsonyabbig fokozatosan fog emelkedni, illetve csökkenni. Ez az emelkedés nemcsak az 1924., de az 1925. évi rendezésnél sem lett betartva, sőt amikor ennek az A) mellékletnek rendelkezése felhatalmazta a kormányt arra, hogy a tisztviselők fizetését felemelheti, ugyanakkor a harmadik bekezdés határozottan kimondotta, hogy a tényleges fizetések felemelése esetén a nyugdíjasok illetményeit állásuknak megfelelően kell megállapitani ugy, mintha az illetők ma is szolgálatban állanának. Ez törvényerejü igéret volt. Nem pártközi értekezleten, pártértekezleten, vagy mondjuk, a nemzetgyülés nyilt plénumában elmondott ministeri beszéd volt ez, hanem törvénybefoglalt igéret, amelyet be kellett volna tartani, de az 1925. évi státusrendezés során a kormányzat azt be nem tartotta. Ennek az igéretnek beváltásával még hátralékban van a tisztelt kormány és kérjük, váltsa ezt be, mert hiszen ha itt is azzal a kifogással fogunk találkozni, hogy nincs fedezet, akkor mégis csak rá kell mutatnunk azokra a feleslegekre, amelyeket Smith Jeremiás ur jelentései a kormány kimutatása alapján felmutatnak.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ha a nyugdíjasokat a törvényes igéret alapján jobb anyagi helyzetbe tudjuk hozni, akkor kettős célt értünk el. Nemcsak azt, hogy ezeket a rosszul dotált kategóriákat megerősitjük, jogos követeléseiket legalább részben kielégtjük, hanem egyuttal azt a közvetett eredményt is elérjük, hogy az ő jobb anyagi létük és jobb fogyasztóképességük egyben az iparnak és kereskedelemnek kiszáradt csatornáiba is egy kis vérkeringést fog bevinni.

A gazdasági kérdések taglalása rendjén a B-listák kezelésére kell rámutatnom. Tökéletesen megérthető, ha egy olyan felesleges tisztviselőlétszámmal rendelkező kis ország, mint Magyarország, a saját maga elhatározásából, de azért is, mert a külföld gazdasági ellenőrzésének vetette alá magát, a tisztviselői létszámot minden ágazatban redukálni akarja. Ez a redukció azonban mindenkor csak a szükségesség, a pénzügyi és gazdasági szempontok által irányitható. Az lehetetlen hogy itt politikai szempontok játszanak szerepet, mint ahogyan szerepet játszanak, amikor megbizható és az illető foglalkozási ágban nagyon is hasznavehető embereket B-listára helyeznek munkaerejük teljében csak azért, mert ezek az emberek nekik politikailag meg nem felelőek, nem szavaznak parancsszóra és nem hajtanak fejet a politikai instrukciók előtt. Ellenkezőleg, ha a gazdaságosság, a takarékosság szempontjából nézzük a kérdést, akkor azt a jelenséget kell látnunk, hogy elbocsátják a vasutnál, a közigazgatásnál az értékes és jól bevált munkaerőket, akiknek elbocsátását, ha ezt szükségből kell tenni, még megérthetjük, de azt már nem értjük meg, hogy ugyanakkor betöltik az állásukat tapasztalatlan, oda nem való emberekkel csak azért, mert azt hiszik, hogy ezek mindenre kész eszközei lesznek a hatalmi politikai apparátusának. **(Reisinger Ferenc:** Csuf politika! — **Bud János pénzügyminister:** Ezt a képviselő ur maga sem hiszi el!) Én egy szót sem mondok olyat, amit nem hinnék el. A hit csak olyan gondolatrégiókra vonatkozik, ahol tapasztalati tényekre nem támaszkodhatunk. Ebben a dologban azonban az adatoknak egész tömege áll rendelkezésünkre. Jönnek hozzánk a B-listára helyezett és állásukból elmozditott emberek, akik egyuttal prezentálják az utánuk alkalmazott emberek neveit, akiket anélkül, hogy szakismeretük, képzettségük megvolna, tömegesen tesznek a kiképzett emberek helyére. **(Reisinger Ferenc:** Ezek beigazolt dolgok! Adatokat, aktákat mutattam be én is. A vasutnál egész rendszer ez!)

Elnök: Csendet kérek! **(Reisinger Ferenc:** Hajlandó a pénzügyminister ur segiteni rajtuk, ha adatokat hozok?) Csendet kérek! Reisinger képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Nagy Vince: Bármilyen röviden, de foglalkoznom kell a tanitók ügyével is. Méltóztatnak

ismerni a tanitók panaszait, ahol nincs különbség az állami és felekezeti tanitók között abban a tekintetben, hogy egyformán mindegyiknek megvan a maga jogos és kielégitett len kivánsága. Tisztelettel kérem, hogy a tanitóknak ezeket a jogos igényeit mielőbb méltóztassék kielégiteni. Kérem, hogy a 7000. számu ministeri rendeletnek a tanitóságot érintő és sok visszásságot tartalmazó részét hatálytalanitsa a kormány és az előmenetel szempontjából az 1922. évi 700. számu kultuszministeri rendeletet hagyja érvényben. A tanitói és az óvónői karra nézve a hasonló képzettségüekkel való egyenlő elbánást és ennek megfelelően a tanitók 2%-nak a VI., az óvónőknek pedig a VIII. fizetési osztályba való sorozását kérem. A nem állami tanitóknál a kántortanitói járandóság kettéválasztását, helyi javadalmaknak az ingadozó buzaalap helyett más módon való méltányos felértékelését és oly törvényes intézkedések megtételét kérem, amelyek lehetővé teszik, hogy a nem állami tanitók helyi járandóságaikat csonkitatlanul, tanitói hivatáshoz méltó módon és mindenkor pontos időben megkaphassák. Az állami tanitókra érvényes kedvezményeknek — vasuti jegy, hadipótlék, betegsegélyezés — kiterjesztését kérem a nem állami tanitókra is. A gazdasági szaktanitók szerzett jogainak épségbentartását, vagyis a VI. fizetési osztályban való meghagyását és a kisebb képzettségü szaktanitók eddigi szolgálati idejének figyelembevételével az őket jogosan megillető külön státusba való visszahelyezését kérem. Végül pedig kérem a tanitóknak ideiglenes — helyettesi — minőségben eltöltött beszámitásra alkalmas éveinek betudását a fizetésbe és a nyugdijba, amint az más közalkalmazottaknál is megvan.

A jegyzők státusrendezésének kérdésével bővebben nem akarok foglalkozni, mert épen a mai napon felszólalt képviselőtársaim közül többen is szóvátették a kérdést. Teljes mértékben osztozom ezekben a felszólalásokban és kérem a t. pénzügyi és belügyi kormányzatot is, hogy a jegyzők jogos kivánságait a státusrendezésnél méltóztassék figyelembevenni.

Mármost a gazdasági életből vett néhány olyan nagyjelentőségü intézkedését, — részint befejezett, részint készülő intézkedését — a kormánynak kell szóvátennem, amelyek nagy nyugtalanságot okoztak az amugy is örökös aggodalomban s rettegésben élő gazdasági életben. Az egyik a Bacher-ügy. Nem tudok, mert az időm nem engedi, oly mértékben foglalkozni ezzel a kérdéssel, mint aminőt annak súlya megérdemelne. Lehetelen az, — bármilyen értékes is az a malomipar, bármennyire széles hálózata és kapcsolatai vannak is a gazdasági életnek más ágaival — hogy amikor ebben a gazdasági életben itt nálunk a tönkremeneséseknek, a kényszeregyezségeknek, a csődöknek egész lavinája zudul le a szemünk előtt a gazdasági válság lejtőjén, akkor egyedül és kivételesen egy ilyen malomspekulánsnak kétszáz milliárddal való megsegitését vallja hazafiui és pénzügyi kötelességének a kormány. (**Mándy Samu:** Nem azt segitette meg, hanem a magyar hitelt! — **Rupert Rezső:** Nézze meg, hogy néz ki a magyar hitel. — **Baticz Gyula:** A munkanélküliek számára nincs egy garas sem! — *Zaj. — Elnök csenget.)*

T. Nemzetgyülés! Ha a pénzügyi kormányzat a Bacher-ügyhöz hasonló finom közgazdasági érzékenységgel és aggodalommal viseltetnék a közgazdasági élet egyéb rétegei és más óriási válságokkal küzdő intézményeivel szemben, ha egyenlő elbánást láttunk volna, hogy ha nem is ilyen nagymérvü, néhány száz milliárdos segitséggel tömi be a kormány a vagyonveszteség réseit, hanem legalább kisebb méretü áldozatokat hoz és igyekszik feltartóztatni a tönkremenések lavináit, akkor talán másképen szólhattunk volna hozzá a Bacher-ügyhöz is. De mikor azt látjuk, hogy egy tisztán spekuláció révén tönkrement nagy vállalkozónak a külföldi hitelezőit akarták rekompenzálni — és itt függ össze a kérdés a politikával és épen az angol hitelezőket akarták rekompenzálni, s ezért használják fel a Bacher-ügy védelmére ugy a hivatalos kormánykörök, mint az annak védelmére felszólaló egységespárti képviselő urak — bár onnét is hallottunk súlyos kritikát megnyilatkozni, — takaróul azt, hogy igen a külföldi hitelezőket kellett kielégiteni Bacher spekulációi folytán szenvedett veszteségeikért és meg kellett anyagilag nyugtatni az angol hitelezőket, mert ilyen módon az állam hitelét tartottuk fenn és biztositottuk: akkor azt merem állitani, hogy ez nem száz százalékban őszinte beszéd, mert nemcsak az angol hitelezőknek, hanem ezzel együtt az angol kormányzatnak politikai bizalmát akarták megszerezni, amely bizalom a franküguból kifolyólag az összes országokban megrendült. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Bud János pénzügyminister:** Micsoda beszéd ez?)

A pénzügyminister ur kiváló közgazda lehet, de ne méltóztassék a külpolitika irányitását magához ragadni és azt hinni, hogy a maga nagy közgazdasági tudásával, de a külpolitikához való nem értésével ezt az ügyet megfelelő módon el tudja intézni. (**Bud János pénzügyminister:** Én sohasem foglalkozom olyasmivel, amihez nem értek!) Méltóztassék megengedni, hogy külpolitikai kritikámat elmondjam a Bacher-üggyel kapcsolatban. *(Zaj. — Elnök csenget.)*

T. Nemzetgyülés! Ennek az ügynek nemcsak magyar birálói, hanem külföldi birálói is egyformán kell, hogy megállapitsák, hogyha a franküggy nem jött volna közbe, akkor a pénzügyminister ur nyugodtan ülhetne és ülne is a Bacher-ügy miatt és egyetlen milliót nem áldozott volna az angol hitelezők kielégitésére. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mi mindent lehetne 200 milliárddal Magyarországon csinálni! A gazdasági válságnak milyen réseit lehetett volna betömni, a gazdasági válság további deroute-ját miként lehetett volna megállitani vagy legalább lassitani. Vagy ha nem erre szánta volna a kormányzat ezt a 200 milliárdot, szánta volna beruházásokra, azokra a beruházásokra, melyekre ebben a költségvetésben nagyon szerény tételeket látunk beállitva, igy pl. a megyei és országos utaknak nemcsak jókarba helyezésére, hanem uj utak kiépitésére és különféle közgazdasági intézmények létesitésére. Milyen nagy összeget jelent 200 milliárd ebben az országban, ahol mindig a külföldi ellenőrzésre hivatkoztak két éven keresztül ugy a t. pénzügyminister ur, mint a t. kormányzat, amikor egy-egy szerencsétlen állásnélküli embernek állásba juttatását kértük és deputációkkal kunyoráltunk a kormánynak, hogy embereknek, akiket a kormányzatnak intézkedése és provokálása vitt abba a helyzetbe, hogy kenyerüket veszitették az elszakitott területeken, adjanak kenyeret és legalább olyan állásba juttassák őket, amilyent ott elveszitettek azért, mert a magyar kormány exponenseinek parancsait teljesitették hazafias szándékból. Akkor mindig azt a választ kap-

tuk, hogy szanálás van, külföldi ellenőrzés van, erre nem lehet egy milliót sem áldozni. Ellenben 200 milliárdot áldoztak egy liszt-spekuláns külföldi veszteségeire csak azért, hogy betömjék azt a rést, amelyet a frankügy ejtett a kormány presztizsén. **(Reisinger Ferenc:** Ebből a pénzből az egész munkanélküli segély kérdését meg lehetett volna oldani! — *Zaj a jobboldalon.* — **Reisinger Ferenc:** Pusztuljanak itt a munkanélküliek! Azoknak nem telik százmilliárd sem!)

Elnök: Reisinger Ferenc képviselő urat másodszor figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni. **(Horváth Zoltán:** Bethlennek az angolok a barátai és azokat vesztette volna el! Ez borzasztó drága kormány!) Horváth Zoltán képviselő urat is figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni. **(Reisinger Ferenc:** A nyugdíjak 20—40%-át vonják le szanálás címén!) Ismételten figyelmeztetem Reisinger képviselő urat, méltóztassék végre csendben maradni. *(Reisinger Ferenc közbeszól.)* Reisinger Ferenc képviselő urat rendreutasitom. *(Mándy Samu közbeszól.* — **Horváth Zoltán:** Azt csak nem helyesli a képviselő ur, hogy Bacheréknak ennyi pénzt adtak? — **Mándy Samu:** Nem Bacheréknek adták, hanem az angoloknak. — **Rupert Rezső:** Mit szól hozzá nagy keresztény, hogy ilyen nagy zsidónak adtak 200 milliárdot?) Rupert képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni.

Nagy Vince: T. Nemzetgyülés! A válságban vergődő gazdasági életnek nagyon sok magánintézménye és vállalata van még, amelyeknek horribilis összegü külföldi tartozásaik vannak és én mély aggodalommal kérdezem a t. pénzügyminister urat, — örülök, hogy szerencsém van a minister urhoz beszédem során — méltóztassék megmondani, vajjon más egyéb vállalkozók külföldi adósságait is akarja-e és az állam vagyonából ki fogja-e fizetni, ha nem is külpolitikai érdekekből, hanem egyszerüen csak abból a közgazdasági érdekből, hogy a Magyarország gazdasági élete iránt való külföldi hitel meg ne rendüljön? Ha ez a perspektiva áll előttünk, ha az adóalanyok tönkremenésének izzadtságcseppjei, amelyek milliárdokká válnak az állam kasszájában, arra valók, egy azokból nemcsak — mint a multban — Bacher angol hitelezőit elégitsék ki, de a többi és más névre hallgató Bachereknek, vállalkozóknak külföldi veszteségeit is Svájcban, Hollandiában, Amerikában és ahol akarják kiegyenlitsék, akkor ez ellen ép oly határozottan tiltakozunk, amint tiltakozunk a Bacher-féle szanálás ellen is. **(Rupert Rezső:** Bacher a maga vagyonával meglóg, ahelyett, hogy azt lefoglalták volna!)

Amint emlitettem, nemcsak megtörtént kormányzati intézkedésekről, hanem a gazdasági életben készülő néhány intézkedésről is szót akarok emelni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Két olyan intézmény felállitásáról van itt szó, amelyekről nagyon is beszélni kell, mert jogos aggodalmakat keltettek a gazdasági élet illetékes köreiben. Az egyik az u. n. Anyagbeszerzési Központ. **(Bud János pénzügyminister:** Megmondottam álláspontomat! — **Rupert Rezső:** Láttuk a Szénaközpontot! Milyen jól működnek ezek a központok!) El méltóztatott ennek tervét egészen ejteni? **(Bud János pénzügyminister:** Általában állást nem foglaltam arra vonatkozólag! — *Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hát én határozottan fogok állást foglalni ebben az ügyben.

Azt mondja a mélyen t. pénzügyminister ur, hogy a központi anyagbeszerző hivatal felállitása kérdésében, amelynek körvonalai és félhivatalos közleményekről máris kibontakoztak, e pillanatban nem foglal állást. Ez azt jelenti, hogy nem ejtette el a gondolatot, ha azt mondaná, hogy állást foglal és nem tartja szükséges felállitandó intézménynek, akkor tárgytalan volna beszédem. **(Bud János pénzügyminister:** Költségvetési beszédemben határozottan beszéltem erről a kérdésről!) Én is határozottan kivánok erről beszélni. **(Rupert Rezső:** Megnyugtatás kell, hogy nem akarják megcsinálni!)

Elnök: Rupert képviselő urat figyelmeztetem, ne méltóztassék folyton közbeszólni. **(Bud János pénzügyminister:** Van olyan cikk, amelyet be lehet szerezni központilag, például a szén!)

Nagy Vince: Azok a közlemények, amelyek e trágyban megjelentek, bizonyos felsorolást tartalmaztak, hogy ezeknek meg ezeknek az áruknak központi beszerzéséről lesz szó. De egyuttal odabigyesztették a felsorolás végére, hogy stb., vagyis nyitott sorát hagyják az elképzelhető összes cikkeknek és áruknak. Ha szocialista államban élnénk, akkor a pénzügyminister ur vagy az egész kormányzat bizonyára egyes kvalifikációt kapna az árubeszerzések központositásáért. Egy olyan államban azonban, ahol polgári kormányzat van s amely állam nagy többségben polgári összetételü, polgári rétegződésü, mi az érdekelt polgári rétegek, az ipar és kereskedelem érdekében tiltakozunk ennek az intézménynek felállitása ellen. **(Esztergályos János:** Nem sikerült a bolsiknak sem, nem sikerül most sem!) A szanálás óriási adóterheivel, a hitelpolitika gyöngeségével és a hitelkilengések elnézésével agyonsujtott ipartól és kereskedelemtől várja a pénzügyminister úr évről-évre az előirányzott bevételeket, ellenben most ő maga jön e két közgazdasági ág teherbirásának alá-aknázására azzal, hogy felállit egy központi konkurrens intézményt, ezeknek a részint taxative felsorolt, részint fel nem sorolt, de elképzelhető cikkeknek központi beszerzésére. **(Drozdy Győző:** Hány százalékot kell majd leadni a pártkasszának? — **Szomjas Gusztáv:** De könnyen áll maguknál a gyanusitás! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Méltóztassanak megengedni, hogy Nagy Vince képviselő ur is szólhasson.

Nagy Vince: Nem polgári gazdaságpolitika az, ha az amugy is túlterhelt adózó osztályoknak nem engedjük meg, hogy végre visszajussanak a békebeli kereseti lehetőségekhez, ha nem a nagykapitalizmusnak egy magánvállalkozása jön és csavarja ki az életlehetőségeket a kisiparnak és a középiparnak, a kiskereskedelemnek és a középkereskedelemnek a kezéből, hanem maga az ugynevezett polgári irányzatu kormányzat állit fel ilyen, a kommunizmus felé haladó intézményeket. A kereskedelem és az ipar, főleg pedig ennek kiskategóriái épugy, mint a mezőgazdaság kisemberei, nem birják el tovább azt, hogy terheik növekedjenek, kereseti lehetőségeik csökkenjenek. Két kézzel, sőt száz kézzel méltóztassanak kereseti lehetőségeket és alkalmakat nyitni. Mi a fővárosnál is, ahol alkalmunk van a szakbizottságokban és a közgyülésen, hogy a fővárosi üzemek kérdését megbeszéljük, nagy érzékenységgel és ezekre a kérdésekre való óvatos vigyázattal fogjuk keresni az alkalmakat, hogy a nagykapitalizmus kezéből a főváros kezébe került és községesitett nagyüzemeket, amelyek a nagytömegeknek közszükségleti cikkekkel való jobb és olcsóbb ellátását szol-

gálják, megtartsuk, kiépitsük, fejlesszük, de ott sem akarjuk elnézni, — és annál nagyobb aggodalommal nézzük, ha maga az állam teszi — hogy mindenféle iparágban, a suszterájtól elkezdve a szabómühelyen át a borkereskedésig, konkurrenciát csináljanak a kommunitások — a főváros, a község és maga a legnagyobb kommunitás, az állam — a legitim iparnak és kereskedelemnek.

Épen ez az aggodalom adja ajkamra a szót, amikor a tervezett állami gabonaközraktárak intézményét is szóvá teszem. Az, hogy uj állami gabonaközraktárakat állitsanak fel, amivel azt a helyes célt vélik szolgálni, hogy részint férőhelyet, elraktározó helyet adjanak a gazdaosztálynak, másrészt pedig a beraktározott árura lombardhitelt folyósitson az állam. (**Bud János pénzügyminister:** Akkor együtt vagyunk! Mi sem akarunk mást!)

A cél helyességét én tökéletesen aláirom, méltóztassék azonban meggondolni, — és különösen gazdaképviselőtársaimnak hivom fel figyelmét arra — hogy csak a közép- és nagybirtokosok juthattak és juthatnak abba a helyzetbe, hogy a maguk instrukcióiba, magtáraiba egy esetleges nagy termésnél nem tudják elraktározni terményeiket, a kisgazda azonban sohasem jutott abba a helyzetbe, hogy közraktárba vigye a maga gabonáját, (**Szomjas Gusztáv:** Nem azért kell! Azért kell, hogy hitelt kapjon rá!) mert ha termett annyi feleslege, hogy férőhelyén kivüli mennyisége is volt, akkor azt megélhetésére áruba kellett bocsátania. Abszolute nem a közraktárakkal, mint egyedüli intézményekkel látom elérhetőnek azt az üdvös célt, hogy olcsó hitelhez juttassuk a gazdaosztályt. Mert a meglevő közraktárakat kihasználhatja a középbirtokos- és nagybirtokos-osztály, de a kisbirtokos-osztályt másként is, nevezetesen a mezőgazdasági kamarák utján lehet olcsó hitelhez juttatni, aminthogy el kell juttatni hozzá az olcsó állami hitelt. S kérjük, hogy ezt fokozottabb mértékben is kapják, mint eddig kapták és fokozatosan leszállitott kamat mellett.

Nem hiszem, hogy az állami gabonaraktárak felállitása a kisgazdaosztályt odacsábitaná, hogy ott helyezze el felesleges termését. (**Bud János pénzügyminister:** Nem csinálunk közraktárakat!) Sőt inkább az az aggodalom él bennem, hogy a gazdaosztálynak azokat a rétegeit, azokat a kisembereket, akik soha spekulációs célra nem termeltek és soha sem is engedték magukat ebbe belevitetni, mert mindig csak életszükségleteik fedezése miatt vitték piacra meglevő készleteiket, a gabonaközraktárak a spekuláció csuszós talajára fogják rávinni s az ezen a téren járatossággal nem biró kisgazdaosztály beraktározott árura nemcsak, hogy olcsó lombardhiteleket fog igénybe venni, hanem nagyon gyakran spekulációs kötéseket is fog csinálni, amire a csábitás mindenkoron meg volt és meg is lesz.

Beszédemnek a gazdaságpolitikát érintő részeivel végeztem volna, és most egy másik térre kell rátérnem: a belpolitikára. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Nem egymástól függetlenül elkeritett zárt területek ezek: a gazdasági élet, a belpolitika és a külpolitika, amelyekről beszédem során megemlékezni akarok, hanem szerves részei az állami életnek és kevés, vagy kivételes az a kép, amelyet keresve is alig-alig találunk, amikor egészséges belpolitika mellett egészségtelen gazdasági helyzetet találunk egy országban. Ugyanez áll a külpolitikára is. Valóban Magyarország kóros képe egyforma, akár a közgazdasági helyzetet, akár a belpolitikáját nézem. És pedig a közszabadságok terén akár a gyülekezési jogot, akár a sajtójogot, akár az egyesülési szabadságot, akár a választójog mai kodifikációját nézem, amelyet az elmult évben méltóztattak elkövetni. (**Horváth Zoltán:** Azt csak a muzeum számára csinálták!) Nem egészséges ország belpolitikai képe az, amelyet erről az országról a legobjektivebb fotografus is felvehet. *(Rakovszky Iván belügyminister megjelenik a teremben.* — **Esztergályos János:** Kivánatra jött a belügyminister ur! — **Kabók Lajos:** Épen belpolitikáról van szó!) Az egyesülési és gyülekezési jog terén igazán olyan abuzus fejlődött ki, hogy már nem is ütközünk meg azon, hogy gyüléseket, amelyek érdemes és szükséges tárgyakkal foglalkoznak és amelyeket aktiv parlamenti politikai pártok hivnak össze, az illetékes hatóságok nem engedélyeznek, ha pedig engedélyeztek, akkor tessék-lássék, mesterségesen keresett okok miatt feloszlatnak, a nélkül, hogy ott bármiféle izgága jelenet, izgatás, vagy törvénybe ütköző dolog előfordulna.

Nagyon súlyos, itéletbe foglalt kritikát kapott a belügyi kormányzat akkor, amikor a budapesti törvényszék egyik tanácsa megállapitotta az én peremben azt, hogy nem mondottam valótlanságot, nem rágalmaztam, amikor ujságcikkben megirtam, hogy a belügyminister ur exponense, egy vezető rendőrtisztviselő valótlan jelentést tett a Kossuth-párt gyülésének lefolyásáról. Ez ad hoc esetnek látszik, azonban még sem kivételes eset és nem annak az egy rendőrfőtisztviselőnek egyéni akciója és nemcsak ő rá vonatkozik a biróságnak megbélyegző itélete, hiszen annak a rendőrtisztviselőnek hamis, valótlan jelentését a belügyminister ur magáévá tette és annak alapján mondott feleletet Rupert képviselőtársam interpellációjára. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Rakovszky Iván belügyminister:** El kellett fogadni valónak a jelentését, de végső fokon súlyos következményei lettek az illető tisztviselőre nézve! — **Esztergályos János:** A következmény az volt, hogy főtanácsos lett belőle! — **Rakovszky Iván belügyminister:** Nem, kérem, fegyelmi eljárás indult ellene!) Egy olyan országban, ahol előfordulhat, hogy valótlan jelentést terjeszthet fel egy a főváros belső területén, 2000 ember jelenlétében lefolyt gyülésről egy rendőrfőtanácsos és ahol az ő rendőrkészültségének egyik becsületes altisztje kellett, hogy megmondja, hogy szóról-szóra azok a tanuvallomások igazak, amelyek a 2000 emberből kivett 10—15 tanu vallomásában elhangzottak, ott igenis maga az intézmény, a hatóság és annak gondolkodása beteg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Horváth Zoltán:** Mi lesz azzal a szegény rendőrrel?) Hát lehet sajtószabadságról beszélni ebben az országban, ahol ugyszólván numerus claususa van a sajtóorgánumoknak is? Hát kapott-e még lapinditási engedélyt bárki, aki kérte azt? Hát nem az az üzérkedés, az a kézalatti zugüzérkedés és ujságtőzsde folyik itt, hogy meghalt vagy vegetáló meg nem jelenő lapok adják el a maguk címeit lapvállalkozóknak, hogy igy megszünt, nem létező lapokat poraikból életre keltsenek?

Nem lehetne-e szabadon engedélyezni lapokat, amikor ugy is megvan a sajtótörvény, a büntetőtörvény, amikor van ügyészség, van rendőrség és a kormányzatnak minden apparátus rendelkezésére áll arra, hogy ha kell, nemcsak a mai helytelen uzus szerint előzetes sajtókritikát és cenzurát is gyakoroljanak, hanem a törvényes, utólagos cenzurával, a magyar biróság cenzurá-

jával bármikor megállapitható legyen, volt-e bűn-
selekmény és jogerősen elitélhető legyen az, aki
a sajtóban törvénybe ütköző cselekedetet követett
el. (**Pakots József:** Valamikor papirhiánnyal
okolták azt, hogy uj lapot nem engedélyeznek! —
Rupert Rezső: Két éve kértünk lapengedélyt, de
még mindig nem adták meg!)

Ha már a sajtó kérdésénél tartunk, hadd
mutassak rá arra, hogy épen a kormánynak ez a
viselkedése, a sajtónak ugyszólván gyeplőszáron
való tartása, ujabb lapoknak nem engedélyezése
is a meglévő lapoknak hatalmi terror alatt való
tartása mit eredményez. Azok a lapok, amelyek
egy kicsit szabadabban mernek lélekzeni, még ha
szerkesztői vagy cikkirói képviselők is, tömegé-
vel kapják az eljárásokat, a képviselőkkel kap-
csolatban pedig tömegével jönnek a mentelmi jog
felfüggesztése iránti kérések. És ez a nemzet-
gyülés, nem ugy, mint a parlament régi házai,
ahelyett hogy testületi szellemet és szolidaritást
mutatna, itt tálcán felkinálja tagjait és ugy-
szólván ügyészért és pandurért kiáltanak, kiszol-
gáltatják képviselőtársainkat és nevetve veszik
tudomásul, hogy ha némelyik képviselőtársunk
ajtaja felé akár a büntetések ezredik éve is tor-
nyosul. (**Pikler Emil:** Petőfi szobra előtt is sajtó-
cenzurát követeltek!)

A sajtónak ilyen hatalmi terrorral való kezé-
lése és ujabb sajtóorgánumok nem engedélyezése
az oka annak, hogy a lapkiadó urak mindezt
olaposan kihasználják. Nem akarok részletezni,
nem akarok konkrétizálni, hiszen itt nemcsak
egyik, vagy másik irányzatu lapvállalatok kiadói-
ról van szó. Nagyon gyakran és minden irány-
atnál előfordul, hogy a kiadó urak abban a biz-
osban, a kormány által védett anyagi fedezékben
rzik magukat, hogy itt konkurrens-vállalatok
nem alakulhatnak, uj lapok nem indulhatnak,
annélfogva mit csináltak? Ők is elkezdték az
egynevezett leépitést, kezdenek felmondani a leg-
gyalóbb, legrégibb, elég türhetően fizetett munka-
társaiknak, kiteszik őket a kenyértelenségnek, a
nyomornak, mert nincs más lap, nincs uj lap,
melyhez elmehetnének, s akkor felvesznek kis
fizetéssel ujságirókat, hiszen a szellemi élet terén
majdnem olyan nagy a kinálat munkanélkülieken,
mint az ipari munka terén. Felveszik tehát
a kis fizetésért, éhbérért is vállalkozókat és ilyen-
módon talán megmentik ugyan a maguk budget-
jének egyenlegét, de egyrészt kenyértelenné teszik
abban a szellemi munkában egy életet eltöltött
hitünő emberek egész sorát, másrészt pedig le-
szállitják az egész sajtó szinvonalát is.

A belpolitikához tartozik azoknak a még min-
dig folyamatban levő ellenforradalmi jelenségek-
nek ügye, amelyeket itt szóvá akarok tenni.
(*Halljuk! Halljuk!*) Budapest székesfővárosban,
hol az elmult évi választások mégis relativ
abbséget hoztak be a baloldali pártoknak, olyan
koalicziós alakult ki egy évi működés alatt a
burzuspártoknak és a demokratikus ellenzéki pár-
oknak, hogy távolról sem az örökös harc, civó-
kás, személyeskedés és a világnézeti politika fel-
ánytorgatása folyik a főváros bizottságaiban és
közgyülésein, hanem valóban megegyeztek az al-
ató munkára és politikai s világnézeti különb-
ség nélkül a közigazgatásnak és ezzel Budapest
Székesfőváros összlakosságának érdekét igyekez-
nek előmozditani. Ennek rendjén annak is meg-
találták az elintézési módját, hogy a kurzus első
heiben megtörtént politikai üldözéseket, amelye-
ket főleg a tantestületekben vittek véghez azok a
törbiróságok, amelyeknek birói tagjai maguk vol-
tak elsősorban beszennyezve a kommunizmus fer-
tőjével, igyekeznek lépésről-lépésre jóvátenni, és
megindult a reviziós eljárás, amelynek rendjén a
méltatlanul, jogtalanul és alaptalanul kiüldözött,
kenyértelenné tett tanerőket sorban visszajuttat-
ják állásukba. (**Esztergályos János:** Nemes és
szép cselekedet!)

Ehhez azonban az kellett, hogy ott egy erős
tömeggel jöjjön be a főváros polgárságának és
munkásságának igazi képviselete. Sajnos, mint-
hogy ez a ható erő ebben a nemzetgyülésben nem
működik, itt adva vannak a választáskori nume-
rikus különbségek, ennélfogva az államnál nem
jutottunk el odáig, hogy ugyanazon súlyos mér-
tékben elkövetett méltatlan és igazságtalan üldö-
zéseket, amelyeket az állami tanerők körében a
kurzus első esztendeiben elkövettek, szintén re-
vizió alá vegyék és jóvátegyék.

T. Nemzetgyülés! Nem mondok el ujságot,
ha megemlitem, hogy kezdve az egyetemi okta-
tástól, az egyetemi tanári személyzettől, el a kö-
zépiskolai tanerőkön át egészen az elemi iskolai
tanitókig, ugyanaz ismétlődött meg az állami tan-
testületben is, ami a fővárosi tanszemélyzetnél.
A Friedrich-kormány kiadott egy miniszterelnöki
kormányrendeletet, ezt Huszár Károly közok-
tatásügyi minister ur kibővitette egy kultusz-
miniszteri rendelettel, amikor megindította ezeket
az eljárásokat a kommunizmusban kompromit-
táltnak vélt, ezzel vádolt tanerők ellen. Azonban
itt lehetetlen rá nem mutatnom arra, hogy Huszár
Károly közoktatásügyi minister ur a saját kor-
mányának, a Friedrich-kormánynak azt az álta-
lános érvényü kormányrendeletét szerintem hely-
telenül és jogtalanul bővitette ki, mert miniszteri
rendelettel kormányrendeletet megváltoztatni ilyen
értelemben, in peius semmi esetre sem lehet. Kibő-
vitette azzal, hogy módot adott az ugynevezett
Nemzeti Szövetségnek, hogy ennek tagjai részt-
vehessenek a fegyelmi bizottságokban.

Bármennyire is méltányolnám akár az egész
Friedrich-kormány, akár Huszár Károly akkori
kultuszminister ur jó szándékát, hogy a kommu-
nizmust előkészitő, vagy pedig a kommunizmus
alatti viselkedésével azt szolgáló tanerőket fe-
gyelmi eljárás alá kell vonni — azokat, akik
nemcsak a köteles működést fejtették ki, amit
az állami igazgatás minden ágában a legpolgáribb
és legnemzetibb érzésü tisztviselőknek tömegei is
elkövettek a reájuk rótt terror és kényszer alatt
— mégis, ha az volt a cél és intenció, hogy azokat
büntessék meg, azokat vonják fegyelmi alá és
csapják el állásukból, akik egy pluslelkesedést, a
kommunizmusért való lelkesedést vittek be mű-
ködésübe és ilykép nemcsak magukat diszkredi-
tálták egy jövő polgári rezsimnél, hanem a kezeikre
bizott ifjuság lelkét is a maguk akár fanatizmus-
ból, akár konjunkturahajhászásból való működésé-
vel még jobban megfertőzték, mintha csak egy-
szerüen a fizetésük megszolgálásáért teljesitették
volna kötelességüket: a fegyelmi eljárások azt
mutatták, hogy ezek a fegyelmi bizottságok vér-
birósságokká lettek és olyan embereket, értékeket
üldöztek ki ugy az egyetemek, mint a középiskolák
katedráiról és a tanitói pulpitusokról, akiknek ott
volna a helyük nemcsak azért, mert nagy értékek,
hanem azért is mert tendenciózusan, részre-
hajlóan és nem perrendszerü eljárással állapitot-
ták meg terhükre a cselekményeket. Nagyon sok-
szor maguk a fegyelmi tanácsban résztvett biró
urak sokkal inkább lekötelezettjei, lelkes hivei,
tapsolói és szolgálói voltak a kommunizmusnak,
mint azok az emberek, akik főleg azért lettek
vádlottakká, mert az elkövetkezett ellenforradalmi
kormányzat alatt nem mutattak teljes behódolást,
és bár abszolute nem voltak a kommunizmus hivei,
de egy haladó, polgári, demokratikus politikának
elveit merték vallani, vagy legalább is nem sze-
gődtek uszályhordozóivá a kurzusnak.

Az egyes esetekkel foglalkozni nem akarok,
nem az én dolgom, csak arra akarom kérni a

kormányzatot, hogy miként a főváros vezetősége rá tudott térni a jobb belátás utjára, arra, hogy revidiálni kell ezeket a dolgokat — amely felfogásnak Klebelsberg minister ur és Vass minister ur is kifejezést adott, — ugy hiszem, hogy az illetékesek valamennyien érzik, hogy abban a fellángolásban és túlbuzgalomban, amelyet az ellenforradalmi kormányzatok első idején főleg a rendszernek mellék- vagy alvezérei és kisded oldalpillérei szolgáltak, igenis nagy igazságtalanságok történtek értékes és kifogástalan gondolkodásu emberekkel szemben is. Hadd mutassak rá arra a tényre, hogy olyan emberekre nem volt szüksége az elmult esztendők rendszereinek, mint pl. — hogy először az egyetemi tanárokról szóljak — Simonyi Zsigmondra, a magyar nyelvtudománynak Révay Miklós és Szarvas Gábor mellett lekiválóbb művelőire, vagy Asbóth Oszkárra, a szláv filológia kiváló tudósára, de nem kellett nekik Schmidt József, az indogermanista, nem kellett Alexander Bernát, a kiváló filozófus és esztétikus, Marczali Henrikre sem volt szükség, a magyar történelemnek és a világtörténelemnek egész Európában ismert kiválóságára, Beke Manóra sem volt szükségük, az Európaszerte ismert matematikusra. És ahogy ezeket az embereket a hivatalos szellemi élet terén egyetemekről, középiskolákról vészbirói itéletekkel kiüldözték állásukból, természetesen a nem hivatalos szellemi élet területeire, akadémiára és irodalmi társaságokra is átterjedt a ragály és igy történhetett meg, hogy fajvédő irányzat alatt a legmagyarabb irót, a magyar fajnak legkiválóbb reprezentánsát, Móricz Zsigmondot kizárták a Petőfi-társaságból. (**Reisinger Ferenc**: Kizárták volna Árpádot is, ha élt volna!)

De nemcsak egyetemeinken dolgoztak ilyen kiváló egyének ellen, akik kénytelenek voltak elhagyni katedrájukat, hanem a középiskolák terén is, amelyek gazdagok voltak kiváló emberekben, akiknek súlya és értéke vetekedett már egyetemi tanárok tekintélyével és értékével. Ha megnézzük ezek sorát, ott fogjuk látni a magyar szépirodalomnak, nyelvészetnek és pedagógiának olyan kiválóságait a kiüldözöttek közt, mint Babics Mihályt, Benedek Marcelt, Laczkó Gézát és Turóczi Trosztler Józsefet. Anélkül, hogy felsorolnám a többieket, akik közt nagyon sok kiváló ember van, már ezek olyan nevek, amelyeknek viselői hirt és nevet szereztek a magyarságnak. És ha van igazi fajvédelem, akkor méltóztassék óriási gereblyékkel a szellemi életnek ezeket az értékeit ismét összegyüjteni a magyar szellemi élet tárházaiba és méltóztassék ismét ahhoz a pódiumhoz, ahhoz a katedrához juttatni őket, amelyen nem csak maguknak, hanem a magyar kulturának, a magyar tanügynek és a jövendő generációnak is még kiváló szolgálatot tehetnek.

Hogy milyen eredményekkel járt azon a nagy negativumon kivül, hogy ilyen nagy ürt hagyott a nevelésben ezeknek az embereknek a kiesése, megmondom, hogy nemcsak ezzel az eredménnyel járt, hanem egyeseket, kiváló embereket a kétségbeesésbe, pusztulásba és őrülésbe is kergetett. Igy Király György a jeles kritikust, irodalomtörténészt, kiváló nyelvészt és műforditót a kurzus üldözése vitte korai sirjába, Vizsnya Aladár, a kiváló fizikus pedig beleőrült az üldözésbe.

Ugyanez az eljárás folyt a tanitótestületekben is. Ott pedig, nem mint az egyetemeken és középiskolákon a beérkezett európai értékeket, hanem a tanügynek névtelen katoáit üldözték ki azért, mert felhánytorgatták nekik azok az urak a kommunizmus alatti szolgálataikat, akik talán maguk legkevésbé tehették volna tüzbe a kezüket.

Nekem az a kérésem a kormányhoz és főleg a kultuszminister urhoz, hogy most már kövesse a főváros példáját. Nem tudom, hogy ki v bűnös és ki nem, a fontos az, hogy hivatal revizió alá kell venni ezeket az összes esetel Az eddig szórványosan és nagyon is kivétele lefolytatott ügyekben az történt, hogy ha egyéni egyik másik tanár, vagy tanitó kérvényezte maga ügyének ujrafelvételét, alig egy-kettő e el évek során át, hogy lefolytatták ezt az uj felvételi eljárást és visszajuthatott állásába, d legtöbbnek kérvénye a tárgyalás stádiumánál t Arról van szó, hogy ha a kormány komoly akarja, hogy az igy támasztott és túlbuzgalom fakasztott sebeket begyógyitsa és igazságos m tékkel mérjen, akkor hivatalból kell elrendel az összes tanügyi itéletek revizióját. Ezeket reviziós eljárásokat záros határidő alatt, háro négy hónap alatt le kell folytatni és már m kérem a kultuszminister urat — idevonatkozól különben a részletes tárgyalás alkalmával lesz bátor határozati javaslatot is beadni — hogy záros határidő lejárta után terjesszen részle jelentést a nemzetgyülés elé ennek az eljárásn az eredményéről.

A belpolitikai kérdések tárgyalásánál elérk tem volna a frankügyhöz, amellyel nem kiván túlságosan hosszan foglalkozni, részben azé mert a frankvita során már elmondottuk i vonatkozó kritikánkat, részben pedig azért mert bár okunk és jogunk volna bővebben is fo lalkozni az üggyel — hiszen nemcsak a parlame nyilt szine előtt merültek fel novumok, hanem birói eljárás előkészitő stádiumában is, — még minthogy a külpolitikának fontosabb kérdéseiv is akarok foglalkozni, a frankügyre most cs kevés időt szánhatok.

Meg kell ennek során emlitenem, hogy a fran ügyben a Bethlen-kormány szereplése és főleg ministerelnök urnak a frankbizottság előtt t beismerő vallomása olyan kritikát váltott ki ellenzékből a frankvita során, amelynek rézümé képen részint a politikai felelősséget, részint magam a jogi felelősséget véltem megállapitha és idevonatkozólag a kisebbségi vélemény, má részt az én vád alá helyezési inditványom feje ki az ellenzék álláspontját.

Ugyanezzel esett össze a kormánynak, illet leg a ministerelnök urnak és a pénzügyminist urnak genfi utazása és a népszövetségi tárgyal sokon való részvétele. Minthogy egy személy elintézetlen ügyem van itt a ministerelnök urr elsősorban ezt akarom szóvátenni,

Én a Berliner Tagblattnak egy dr. Beerma aláirásu cikkét ismertettem itt és anélkül, hog részleteit felolvastam volna, csak rámutattam lap felmutatásával arra, hogy egy ilyen polgá német orgánum is — annak genfi tudósitója megállapitja, hogy Bethlen ministerelnök urn a franügyben való szerepe nem szolgált a magy kormány presztizsének emelésére és a diplomáci formáknak olyan hiátusai jelentkeztek Bethl ministerelnök ur genfi érintkezésénél, a Genfb megjelent nyugateurópai diplomaták olyan hüv fogadtatásban részesitették, a köszönési formá nak, kéznyujtásnak és más egyéb külsőségekn olyan hüvös megnyilatkozása volt észlelhető, hog nem lehet meg nem állapitani, — mondotta Berliner Tagblatt genfi tudósitója — hogy absz lute nem abban a fogadtatásban részesült ministerelnök ur, amilyen fogadtatásban bá milyen más diplomata is részesült vagy amilye ben a ministerelnök ur is részesült az elmu években.

Erre a ministerelnök ur felszólalásában a mondotta, hogy a Berliner Tagblattnak erről tudósitásáról ő tud. Utólag megjelent nála Berlinek Tagblattnak illető tudósitója még Gen ben, exkuzálta magát és kijelentette, hogy ezt

udósitást nem ő irta, az valahonnan máshonnan erülhetett a lapba és hogy a tudósitásban foglalt ényállitások abszolute nem felelnek meg a genfi seményeknek. Ezt mondotta a ministerelnök ur.

Sem én, sem a ministerelnök ur nem vagyunk lletékesek annak megállapitására, hogy a Berliner Tagblattba ki irt és mit irt, kinél jelentkezett és kinél exkuzálta magát és kit mond gazmondónak és kit hazugnak; erre csak a Berliner Tagblatt illetékes, amely lap április -i számában »Graf Bethlen in Genf und in Budapest« cimü entrefiléjében megirja a következőket: »Bethlen ministerelnök Nagy Vince képviselő beszédére a frank-affér vitájában kielentette, hogy a Berliner Tagblattnak ez a udósitása a Berliner Tagblatt munkatársa szeint nem őtőle származik, hanem máshonnan erülhetett a lapba és nem is fedi a tényeket. Ezért mentegette magát és bocsánatot kért a Berliner Tagblatt tudósitója«. Ennyit idéz Bethlen szájából és hozzáteszi a lap; »Ezek az állitások tökéletesen kitalált állitások »völlig rei erfunden«. Azután azt irja a lap; »Nyilvánosan megjelent tudósitásunk tökéletesen, minden pontjában megfelel a tényeknek és természetesen gyetlen munkatársunk sem jelent meg Bethlen grófnál, hogy magát mentegesse és exkuzálja«. - A Berliner Tagblatt ilyenformán kijelenti, hogy nem én mondottam valótlanságot. (**Héjj Imre**: Nem minden igaz, ami az ujságban van!) A Berliner Tagblatt valótlannak mondja a Bethlen ministerelnök ur felszólalásában mondottakat. *(Nagy zaj középen és jobbfelől.)* Tessék elintézni a lappal ezt a vitát. Tökéletesen rájuk bizom az urakra, hogy intézzék el ezt a Berliner Tagblattal. *(Zaja középen.)* Nem kell máskor ilyen ziccert adni a Berliner Tagblattnak, hogy meghazudtolja a ministerelnököt. Szálljanak az urak perbe a Berliner Tagblatt-tal.

T. Nemzetgyülés! A frankvita letárgyalása óta a legfontosabb novum ebben az ügyben Pallavicini képviselőtársunk vádsorozata volt, először a ministerelnök urral, azután pedig a belügyminister urral szemben. Oda igyekeztek szoritani gróf Pallavicinit, hogy a nemzetgyülés elé hozza bizonyitékait. Ha a nemzetgyülés az ő vádjai ügyében külön bizottságot küldött volna ki vagy eltámasztotta volna a frankbizottságot, akkor talán még lehetne ugy gondolkodni, hogy a bizonyitékokat oda lehet hozni. De akár ebben az ügyben, akár más hasonló ügyben, — mert hiszen merültek már itt fel vádak nemcsak ministerek, hanem képviselőtársaink ellen is, igy Gaal Gaston képviselőtársunk részéről Dénes István ellen, — szó sem lehet arról sem a házszabályok szerint, sem más cimen, hogy ide bizonyitékokat lehessen hozni. (**Héjj Imre**: Azért nem szabad itt ilyen vádat emelni!) A szuverén nemzetgyülésben mindenféle vádat fel lehet hozni. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. — Elnök csenget.* — **Szomjas Ödön**: Jellemző! — **Halász Móric**: Az csak zajaskodás!) A nemzetgyülés szuverénitása nem sorbitható azzal, hogy innen a folyosóra vagy más fórum elé kelljen utalni határozott, olyan formában emelt vádakat, amelyekről az illető kijelenti, hogy illetékes fóruma előtt a bizonyitással is rendelkezésre áll. *(Zaj a jobboldalon.* — **Bottlik József**: Ez az illetékes fórum!) Arról akarok most beszélni, vajjon milyen fórum az, amely előtt igenis felelősségre kell vonni azt, aki vádat emel és követelni kell, hogy bizonyitson. Talán de fogják a tanukat hozni és itt kihallgatni? **Bottlik József**: Azt nem kell!) Akkor ne mondja azt a képviselő ur.

Elnök: Csendet kérek!

Nagy Vince: Két fóruma lehet annak, hogy a nemzetgyülésben elhangozható és elhangzott vádakat bizonyithasson is egy képviselő, akár képviselőtársával, akár ministerrel szemben emelte azokat. Ez a két fórum nem más, mint a következő. Ha ministerről van szó, akkor az 1848. évi III. t.-c. és az ezt kiegészitő 1921. évi törvény alapján a parlamenti alkotmányos biróságot kell működésbe hozni. Ez a fórum, amely előtt minden bizonyitásnak helye van. (**Bottlik József**: Szóval minden rágalomért vád alá kell helyezni a ministert? — *Zaj.* — **Rupert Rezső**: A sajtóban is tett nyilatkozatot, azért sem inditottak pert!)

Elnök: Csendet kérek. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Csendet kérek, ne méltóztassanak a szónokot állandóan zavarni.

Nagy Vince: Ez a fórum az, amely pártatlan és ez a fórum az, amely ministerek felett, ha megtámadták őket, itéletet hozhat a felveendő bizonyitás alapján. De van egy másik fórum is. Ezt a fórumot is megjelölte maga felett őrgróf Pallavicini és nem is jelölhetett meg mást. Ez az, ha a képviselő vádját megismétli künn a sajtóban. Meg is tette, megismételte a ministerelnök urral és a kormánnyal szemben vádját, ha tehát nem esik jól a parlamenti alkotmányos biróság fóruma, ime tessék a független magyar biróság elé menni és a sajtóperben felelősségre vonni, a vádlottak padjára ültetni őt. Ha nem tudja bizonyitani rágalomnak nevezett állitásait, akkor hadd sujtson le rá az igazságszolgáltatás büntető keze. *(Zaj a jobboldalon.* — **Bottlik József**: Mellékvágányra viszik a dolgot!) Abba a játékba azonban ne tessék belevinni sem őt, sem mást, hogy megnevezze tanuit, kiadja bizonyitékait és akkor az urak egyszerü szavazással, bizalomnyilvánitással ugorjanak keresztül azon, hogy a megjelölt tanuk és bizonytékok az illetékes fórum előtt felhasználhatók legyenek. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Megcáfolták Pallavicinit!)*

Elnök: Csendet kérek!

Nagy Vince: A parlament nem birói testület. A törvényhozás és az igazságszolgáltatás mint más modern államokban, Magyarországon is szét van választva. Méltóztassék ezt az ügyet akár az alkotmányos parlamenti biróság, akár a független polgári biróság elé utalni. *(Zaj a jobboldalon.* — **Héjj Imre**: Talán megint egy frankbizottságot!)

T. Nemzetgyülés! A franküygynek egyik kiágazása volt a titkos társaságok ügye. A ministerelnök ur volt az, aki a titkos társaságok gondolatát nagy készséggel ragadta meg, nem másért, csak azért, hogy megnyugtassa gróf Apponyi Albert aggódó lelkét, aki saját maga nem mondta ki az elitélő véleményt a kormány felett, hanem megforditotta a saját mellének szegzett erkölcsi fegyvert és azt mondta, hogy a ministerelnök ur lelkiismeretére bizza, ha már nem olyan sértetlenül áll a presztizse a külföld előtt *(Zaj.)* és ha egy másik kormányzat több szolgálatot tud tenni az országnak, vonja le a következményeket.

Mi tisztában voltunk akkor is azzal, hogy a ministerelnök ur lelkiismerete el fogja birni ezeket az aggódó szemrehányásokat. *(Zaj a jobboldalon.)* A ministerelnök ur azonban megragadta az alkalmat és azt a kifejezést, hogy gróf Apponyi Albert is súlyosan elitélte a titkos társaságok létét olyan országban, mint a mai Magyarország, amely gazdasági krizissel küzd, hogy itt még alagutakon alá lehet aknázva ilyen titkos társaságokkal a gazdasági és a politikai élet. A ministerelnök ur kifejezte abbeli jószándékét, hogy csakugyan valami akcióra szánja el magát a titkos társaságok ügyében, ehhez a pártok tanácsát akarta kérni, *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nem tanácsát! Segitségét!)* holott akinek kezében van a hatalom, annak alkalma és módja van lecsapni a törvénnyel szemben álló minden alakulásra.

Akkor épen a fajvédő képviselők soraiból a két vezér, Gömbös és Eckhardt képviselő urak voltak azok, akik a parlamenten kivül rögtön megnyilatkoztak *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nem titkos társaság!)* és a legkicsinylőbb mondatokban adtak kifejezést annak a felfogásuknak, hogy gróf Bethlen akciója gyermekjáték. Közülük az egyik képviselő ur, azt hiszem Eckhardt képviselőtársam, mondotta, hogy valaki önmaga ellen irtó hadjáratot nem folytathat... (**Héjj Imre:** Már megcáfolták! — *Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Kicsoda?* **Héjj Imre:** A miniszterelnök! — **Horváth Zoltán:** De Eckhardt mondta! — *Nagy zaj.* — **Héjj Imre:** Ha a Berliner Tagblatt hiteles a maga ügyében, akkor itt a miniszterelnök hiteles!) Amit Eckhardt képviselőtársunk mondott, azt már őrgróf Pallavicini képviselőtársunk is alátámasztotta ... *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Nagy Vince: ... és felsorolt még más neveket is a belügyminister urral és előkelő birói személyekkel együtt, akik titkos társaságok tagjai. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Az is meg van cáfolva! — Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Esküt tettek!* — **Rupert Rezső:** Talán bolond egy titkos társasági tag, hogy beismerje? — **Héjj Imre:** Pallavicini nem tett akkor esküt? Ő is tagja volt!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! *(Zaj.)*

Nagy Vince: A titkos társaságok dolgában sem lehet ilyen kétértelmü megoldásokat választani, és egyszerüen azt mondani, hogy akár Eckhardt képviselő ur mondta, akár Pallavicini képviselő ur mondta, nem igaz az, hogy tagjai lennének, vagy lettek volna.

Fel kell tárni már ezeket a rejtelmeket *(Ugy van! a bal és a szélsőbaloldalon.)* és ha voltak tagjai, akkor a multra vonatkozóan, ha még tagjai, akkor a jelenre vonatkozóan tiszta vizet kell önteni a pohárba. (*Zaj a jobboldalon.* — **Héjj Imre:** Beöntötte a tiszta vizet!) Nem látjuk az erélyes kezet. (**Héjj Imre:** Aki nem akar látni, az nem lát!)

Elnök: Csendet kérek!

Nagy Vince: Ha kell, törvényhozási intézkedéssel vagy pedig — azt hiszem, annyi is elég — kormányzati intézkedéssel kell a titkos társaságokat véglegesen likvidálni. (*Folytonos zaj.* — **Héjj Imre:** De a baloldalon is!) Mert hogy voltak titkos társaságok, annak ellenkezőjét senki sem állitja önök közül sem. (*Zaj.* — **Rupert Rezső:** Jójjenek tiszta emberek, akkor nem kell titkos társaság! — *Zaj a jobb- és a baloldalon.* — **Héjj Imre:** A háboru előtt is voltak titkos társaságok! — *Felkiáltások: A szabadkőművesek!* — **Pakots József:** A belügyminister édesapja volt egyik nagymesterük! — **Héjj Imre:** Az független ettől! — *Nagy zaj.*)

Elnök: Héjj Imre képviselő urat és Pakots József képviselő urat kérem, méltóztassanak csendben maradni. (*Folytonos nagy zaj.* — **Szabóky Jenő:** Amiben zsidó van, arról nem szabad beszélni? — **Rupert Rezső:** Maguknak barátja a Bacher, maguk adtak neki 200 milliárdot! — *Zaj és ellenmondások a jobboldalon.*) Rupert Rezső képviselő urat harmadszor figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni! (**Szabóky Jenő:** Annyit kapjon maga a zsidóktól, amennyit mi adtunk nekik! — *Zaj.*)

Nagy Vince: Hogy voltak titkos társaságok, azt senki sem tagadja, sőt nyilatkozatok hangzottak el a túlsó oldalról, hogy igenis, voltak titkos alakulatok. Akkor azonban tessék megmondani, mikor oszlottak fel ezek? A saját jószántukból szüntek meg, vagy a kormány oszlatta fel őket? A feloszlatásuk is valószinüleg titkosan történt, mert feloszlatásukról és megszünésükről egyáltalán nem tudunk. (*Zaj.* — **Bottlik József:** A megváltozott viszonyok oszlatták fel!) H pedig nem oszlatták fel ezeket, akkor törvénnye hatalmi kézzel kell belenyulni az ügybe és sz kell dobálni ezeket a fertőző gócokat. (*Zaj a jobb oldalon.* — *Héjj Imre közbeszól.* — **Reisinge Ferenc:** Ugy látszik, Héjj Imrének külön fáj a kérdés!)

A franküggyel és a titkos társulatok ügy vel, — mert nagyon is összefügg ez a kettő szoros logikai nexusban áll a súlyos nyilatkoza amely a napokban a francia miniszterelnök rész ről elhangzott. Briand miniszterelnök ur, akit mostanában sem a magyar, sem a francia kö vélemény nem várt megnyilatkozást ebben a ügyben, mert hiszen azt olvastuk, hogy a bir eredményt akarja bevárni, egészen váratlan meginterpellálták. Nem su sponte nyilatkozott. — **Horváth Zoltán:** Milye okos ember! Óriási, hogy ezt felfedezte, képvisel ur. — **Bottlik József:** Ez a tény! — *Nagy zaj*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek! (**Eszte gályos János:** Kérdezze meg a belügyminisztér hány interpellációra nem válaszolt!) Esztergályo képviselő urat kérem, méltóztassék csendbe maradni?

Nagy Vince: A francia miniszterelnököt má meginterpellálták azelőtt is ebben az ügyben akkor is elhalasztotta azzal, amivel most is e halaszthatta volna, hogy t. i. be akarja várni magyarországi eljárások végleges lefolytatásá Ehelyett azonban mégis oly súlyos kijelentés tett, amelyről szinte gondolkozni kell; meditáln kell róla, hogy mi értelme van, mert hiszen francia miniszterelnök ur azt mondotta, hog amennyiben az eljárás és a végső megtorlá Franciaországnak és a francia banknak erkölcs és anyagi igényeit nem elégitené ki, ha látszat itéletet hoznának, kénytelen volna nemzetköz törvényszék elé vinni az ügyet. *(Zaj jobbfelől.)*

Akik a nemzetközi jogot ismerjük, e pilla natban még nem ismerünk a nemzetközi jog alkotás terén olyan nemzetközi törvényszéke amely elé egy ilyen bűnper odavihető volna (**Bottlik József:** Nem is igy mondta! — *Za Elnök csenget.*) Hogy lehet nemzetközi törvény székről beszélni, amikor egy államban folyama ban lévő bűnperről van szó? Hogyan lehetn nemzetközi törvényszék elé vinni ezt az ügye amikor idáig csak magánjogi kérdésekben val döntő biráskodást ismer a nemzetközi jog? Am kor tehát egy büntető eljárásnak esetleg Francia országra ki nem elégitő végső befejezéséről é arról szól a francia miniszterelnök ur, hogy ebbe az esetben az ügyet nemzetközi bíróság vag nemzetközi törvényszék elé viszi, akkor az elő a kérdőjel előtt állunk — és szeretnénk erre fe világositást kapni: — hát csak nem az fenyege hogy Magyarországot azzal akarják meghurcoln hogy ennek az ügynek minden fázisát és egés bűnügyi komplexumát azért, mert itt hiányoka defektusokat látnak, alkalmasnak tartják nem zetközi büntetőtörvényszék felállitására! (**Halás Móric:** Mások is odakerülhetnek!) Igen, ha e felállitanák, odakerülhetnének más nemzetbeli is, de a legborzasztóbb vesszőfutás az volna, h Magyarország kerülne először a vádlottak pa jára egy büntető perben. (**Bottlik József:** Ne fé jen tőle — *Nagy zaj.* — *Elnök csenget.*)

T. Nemzetgyülés! Hogy a birói itélet m hoz, milyen mértékben osztja ki a büntetések a mai vádlottakra, azt nem tudhatjuk, nem rám tartozik; mindenki nyugodtan megvárhatj De igenis, nyugtalanságot keltenek bennünk magyar ellenzékben is az igazságügyi eljárásna

láig való azok a defektusai, hogy emberek, akik ele vannak kapcsolva a bűncselekménybe, embe-ek, akiknek ott aktiv szerepük volt, már a vád lól is menekültek és a főtárgyaláson nem mint ádlottak, hanem legfeljebb, mint tanuk fognak megjelenni. Tehát ezer esztendőket kitevő börtön-agy fegyház büntetést oszthat is ki az a bíróság, mely elé az ügy eldöntése kerül, de ha Baross ábor és Zadravetz püspök, akiknek részint saját állomásuk, részint más vádlott-társaiknak és anuknak vallomásai feltétlenül a vádlott szere-ét kell hogy juttassa egy objektiv bűnügyben, már idáig szabadultak a vádtól és a vádlotti zereptől s ezek nem fognak megfelelő büntetés-en és megtorlásban részesülni, akkor az ilyen élet valóban nem elégitheti ki még a mi igaz-igérzetünket sem.

T. Nemzetgyülés! A frankügyben és ennek iágazásaiban, főleg a titkos társaságok ügyében felelőtlen elemeknek Magyarországon való garáz-álkodása ügyében egy mai törvényszéki tárgya-is nagyon súlyos és roppant aggodalmat keltő momentumokat vetett fel. Az ugynevezett Okoli-sányi—Pödör rablógyilkosság ügyében ez az Okolcsányi nevü vádlott néhány hónappal ezelőtt beadvánnyal fordult a vádtanácshoz és ebben el-mondotta, hogy ezt a Pödör nevü rablógyilkos ádlott-társát ő küldötte ki Cseh-Szlovákiába és Okolcsányi volt megbizva azzal, hogy ott vezető politikusokat láb alól eltegyen. Ezt ez az Okoli-sányi nevü vádlott beadványban jelentette be. *Zaj a jobboldalon.* — **Bottlik József:** Egy rabló állomása! — **Esztergályos János:** Maradjanak sak nyugodtan öreg urak. — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Berki Gyula:** A vádlottnak joga van hazudni! — **Rupert Rezső:** Megtagadják? Hiszen eddig a maguk barátja volt! — *Nagy zaj a jobboldalon.* — **Bottlik József:** Kicsoda? — **Rupert Rezső:** A kurzus fő-főssége volt! — *Nagy zaj a Ház minden oldalán.)* Csendet kérek! Rupert képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. *(Élénk helyeslés a jobb-oldalon.* — **Rupert Rezső:** A kurzus egyik fő-támasza volt! — *Nagy zaj jobbfelől.* — **Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Valót-lanságot mégsem szabad mondani! — **Rupert Rezső:** Léderer meg a többiek! — *Nagy zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak!

Nagy Vince: Ezt a bejelentést nemcsak Okolcsányi ugynevezett rablógyilkos vagy nem tudom micsoda vádlott mondta el egy beadvány-ban a vádtanács előtt, hanem Prónay Pál 1925 április 21-én megjelent Vogel rendőrkapitány előtt és jegyzőkönyvbe mondotta azt a vallomá-sát, hogy előtte, Prónay Pál előtt — ez az Okolcsányi nevü ur megjelent, még a Leirer-ele gyilkosság előtt, még mielőtt egy ilyen rablógyilkosságba bele lett volna keverve és, mint volt parancsnokának tudomására akarta hozni, akiismeretének megnyugtatása végett, hogy neki ven meggondolatlan vállalkozása volt, hogy ő ezt a Pödört ilyennel bizta meg.

Ezt Prónay Pál 1925-ben jegyzőkönyvbe mon-datta és ezt a rendőrség előtt jegyzőkönyvben befektetett vallomását ez év folyamán meg is emtette, mert nem tudta biztosan, hogy ez a jegyzőkönyv megvan-e. *(Zaj a jobboldalon.)* Tehát nemcsak Okolcsányi Lászlónak, hanem Prónay Pálnak is van egy ezt alátámasztó valló-mása. (**Szomjas Gusztáv:** Nem támasztja alá! — **Heisinger Ferenc:** Mi van Döncsy operációival? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek minden oldalon! *(Zaj.)*

Nagy Vince: A mai tárgyaláson Pödör ügyvédjének egész levelezését felolvasta a tanács-elnök, melyet Okolcsányihoz intézett. (**Héjj Imre:** Ezeknek a leveleknek hisz ön? — *Zaj.* — *Elnök csenget.)* Ezeknek a leveleknek egészen kongruens tartalma van azzal, amit Okolcsányi részben a vádtanacshoz intézett beadványában, részben Prónaynak bejelentett. Ezt az előadást, vallomást, védekezést vagy tényelőadást, — nevezzék ugy, ahogy akarják — amelyet Okolcsányi Makkay ügyész ur előtt visszavont, megerősitik annak a Csehszlovákiában lefolytatott bűnpernek adatai, amelyet bizonyos lovag Hudacsek Károly és bűn-társai ellen Olmützben folytattak le. A felvidéki magyar lapok, a Bécsben megjelenő osztrák lapok is közölték, hogy ez a Hudacsek és bűntársai a tárgyaláson elmondották, hogy Okolcsányi és Pödör részéről ilyen megbizással működtek és ezért is kaptak büntetést, mire az olmützi tárgyalást felfüggesztették mindaddig, amig a magyar bíróság Okolcsányi és Pödör ügyét le nem tárgyalja. *(Zaj a jobboldalon.* — *Elnök csenget.)* Arról van itt szó, hogy ezek a titkos társaságok aláaknázását jelentik Magyarország gazdasági, erkölcsi és politikai biztonságának . . . (**Héjj Imre:** Milyen titkos társaságok? — **Baticz Gyula:** Amelyeket Bethlen fel akar oszlatni! — **Esztergályos János:** Dehogy akarja! Nem akarja! Nem kell komolyan venni! — **Szomjas Gusztáv:** Talán alá akarják támasztani Benes politikáját? — *Nagy zaj a szélsőbaloldalon.* — **Baticz Gyula:** Ez gyanusitás!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni! *(Zaj.)*

Nagy Vince: Nincs itt már szükség pártközi tanácskozásokra, az ellenzéktől való tanácskérésre, ha a kormányban van szándék és erő, akkor a titkos társaságokat azonnal szétdobálhatja. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak, mert különben kénytelen lennék az ülést felfüggeszteni! *(Zaj.)*

Nagy Vince: Hatalmi és kormányzati kérdés az, hogy a titkos társaságokat, amelyeknek földalatti munkája tönkreteszi az ország hirnevét, végérvényesen meg lehessen szüntetni. (**Berki Gyula:** Adatokat kérünk, hogy a titkos társaságokat megfoghassuk. — **Halász Móric:** Azt a titkos társaságot, amely 1918-ban Tiszát meggyilkolta. — **Rakovszky István:** Szégyen, hogy egy barátja sem volt mellette! — **Halász Móric:** Nem, mert az alávaló tettesek nem tartották érdemesnek bejelenteni a gyilkosságot. — **Rakovszky István:** Mi már reggel tudtuk, hogy este meg fogják gyilkolni. — **Halász Móric** *(az asztalra ütve):* Ohó, itt álljunk meg egy szóra! Önök már reggel tudták, hogy Tiszát este meggyilkolják? Ezt a verziót még nem hallottam. Tessék megismételni. — **Rakovszky István:** Igen, mi már reggel tudtuk, hogy este meg fogják gyilkolni. Ne kivánják, hogy én beszéljek, nem köszönik meg. — **B. Prónay György:** Miért nem jelentette fel? Miért nem teljesitette kötelességét? — **Rakovszky István:** Az beszél, ki a frankügyben nem teljesitette kötelességét. — **B. Prónay György:** Teljesitettem mindig ugy a kötelességemet, mint maga! — **Rakovszky István:** Velem nem lehet igy beszélni, én nem vagyok beamter, engem nem fizet az állam. — **Herczegh Béla:** A Tisza-pör tárgyalásánál kellett volna ezt elmondani. — **Rakovszky István:** Akkor még nem volt itt annak az ideje! — **B. Prónay György:** Tehát a gyilkosságból is politikát csinál. — **Esztergályos János:** Pfuj! Szégyeljék magukat! — **Rakovszky István:** Ezek mernek itt hencegni! — *Nagy zaj a baloldalon és a középen.)*

Elnök: Rakovszky képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Berki Gyula:** Budaörsnél magyar fiuk haltak meg!) Berky képviselő

urat is kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Nagy zaj.)* Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, mert különben kénytelen lennék az ülést felfüggeszteni! (**Horváth Zoltán**: Bethlen a hibás abban, hogy magyar fiuk haltak meg Budaőrsnél!) Horváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Perlaki György**: Azok a főbünösök, akik a pucscsot rendezték! — **Horváth Zoltán**: Bethlen hozta a királyt! — *Zaj és ellenmondások a jobboldalon.* — **Horváth Zoltán**: Pécsett azt mondotta, hogy csak vis major tartja vissza, hogy a királyt vissza lehessen hozni! — *Nagy zaj.)* Horváth Zoltán képviselő urat már másodszor figyelmeztettem, most kénytelen vagyok rendreutasitani! *(Nagy zaj.)*

Nagy Vince: Ha a kormányban szándék és akarat van, mert a hatalom a kezében van, akkor igenis, haladéktalanul módja és alkalma van likvidálni a titkos társaságok ügyét és ezzel eléri azt, hogy nemcsak Apponyi Albert grófot fogja megnyugtatni, hanem az ország gazdasági biztonságát, ugyszintén politikai és erkölcsi tekintélyét is növelni fogja a külföldön.

A belpolitikának ilyen sivár képe után legyen szabad a rendelkezésemre álló rövid idő alatt most már a külpolitikával foglalkoznom.

A külpolitika tekintetében teljes tájékozatlanságot, kapkodást, illetőleg azt a negativumot látjuk esztendők óta, hogy a tisztelt kormánynak. amint van határozott antidemokratikus, reakciós politikája... *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni, mert különben kénytelen volnék a közbeszóló képviselő urakat rendreutasitani. *(Reisinger Ferenc közbeszól.)* Reisinger képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. *(Nagy zaj.* — **Héjj Imre**: A szociálisták büszkék lehetnek elvtársukra, Nagy Vincére! — **Reisinger Ferenc**: Önök is büszkék lehetnének, ha elvtársaknak elfogadnánk önöket! — *Zaj.)* Reisinger képviselő urat most már másodszor vagyok kénytelen rendreutasitani! Méltóztassék tudomásul venni és csendben maradni!

Nagy Vince:... és ezt az antidemokratikus politikát a gazdasgi politikában is konzekvensen érvényesitette, ugy nem látunk a kormány részéről semmiféle külpolitikát.

Külpolitikai vonatkozásu megnyilatkozásnak kell számitanunk nem a külügyminister urnak, hanem a ministerelnök urnak legutóbb, a Tisza lakomán tartott beszéde ama részét, amidőn rámutatott arra, hogy vajjon milyen külpolitikai orientációt kell Magyarországnak követnie? *(Zaj. — Elnök csenget.)* E kérdés feltevésénél azt mondotta, hogy »nem vagyunk hajlandók sem Oroszország, sem Németország vazallusai lenni«. Kiegészitette a képet azzal, hogy: »vajjon belekényszeritettünk-e a körülettünk lévő ellenséges államokkal föderativ alapon olyan házaséletbe, ahol a kölcsönös gyülölködés, de az elválni nemtudás az alap?«

Ha mindössze ez az a külpolitikai perspektiva, amelyet fel tud vetiteni a nemzet elé a t. ministerelnök ur, mint ugy látszik, a külpolitikával egyedül foglalkozó tagja a kormánynak, akkor ez végtelenül sivár és szánalmas kép volna. Én azonban azt hiszem, hogy a helyzetnek ilyen módon való szegényes felvázolásával a ministerelnök ur szintén politikai célt szolgál. Mert nemcsak arról van itt szó, és nemcsak az a lehetséges és elképzelhető, hogy Németországnak vagy Oroszországnak vazallusaivá legyünk. Az, hogy most egy orosz-német szerződés izgalmat kelt az európai államokban, még nem ad okot arra, hogy ez a kis Magyarország egyszerüen, mint külpolitikai programmot állitsa oda azt a negativumot, hogy mi sem az orosznak, sem a németnek vazallsai nem leszünk.

Az oroszokkal való kapcsolatnak keresését a kormányzat kezdte néhány év előtt. Ha te most azt mondja, hogy nem akar gazdasági é lemben vett vazallusa sem lenni, akkor önma nak mond ellent, nem pedig az ellenzékről hozott kivánságoknak, mert itt ilyen inditván és elgondolások nem is születtek meg.

Mikor azonban arról beszélt, hogy Nén országgal sem akarunk ilyen szoros kapcsola megint konzekvens a ministerelnök ur a m inkonzekvenciájához, mert amint az orosz szer désben ő volt a kapcsolat hive, most is ő az, egy életen át a 67-es politikán belül hirdette vallotta a németekkel való szoros kapcsola ő az, aki most a bajba jutott és a talpraá nehézségeivel küzdő Némemetországgal való szo kapcsolat lehetőségét megtagadja.

Nem tudom, hogy ha a német kapcsolat azokkal a régi barátaival, akik még a mai p tikai életnek is reprezentásai, akik a né szövetség gondolatában együtt voltak gróf Beth István ministerelnök urral, mint gróf Appo Albert és gróf Andrássy Gyula, zárt körben négy fal között megtárgyalná ennek a kijelen nek súlyát és ha gróf Apponyi Albert és g Andrássy Gyula részéről, mint akik annak német szövetségnek gróf Bethlen István minis elnök urral egyformán 100%-os hivei voltak nem hiszem, hogy 1%-ot is feladtak volna az — legalább a nyilvánosság előtt elhangzott nyi kozataik nem vallanak erre — azt a szem hányást tennék a ministerelnök urnak: hog lehet ilyen nyiltan felelős politikai helyről n tagadni egy a jövőre vonatkozó német külp tikát, én azt hiszem, a ministerelnök ur né szem között megvallaná azt az amugy is kéz fekvő felfogást, hogy csak az adott helyzet frankügynek külpolitikai kényelmetlenségei ké szeritették arra a kormányt, hogy Franciaors felé ilyen módon csináljon egy nemzetközi p kedlit és ilyen módon vessen pár kacsintó tel tetet, hogy ha nem is teheti mai kellemet politikai helyzetében a kormány azt, hogy nyil francia orientációval kinálkozzék fel Fran országnak, akkor legalább azt a negativu mutassa meg, hogy a német politikával is sza s itt a Németországgal való szoros kapcsola az ő kormányzata alatt beszélni sem lehet. V ban az a külpolitikai jelszó, hogy ilyenmódo ministerelnök Németországot megtagadja, n más, csak udvarias felkinálkozás Franciaors felé, amelytől a ministerelnök urnak e pillana ban mégis bizonyos engedékenységet jó v várni és kapni.

Ha a külpolitikánál vagyunk, akkor szám kell az országnak adott helyzetével, nemcsak s dasági helyzetével, hanem azzal az elzárkózá is, amellyel ez az ország a többi országok kö itt áll. A nagy országoknak, melyek imperial politikát folytathatnak, alkalmuk és módjuk arra, hogy a maguk hatalmi tervei szerint csi janak külpolitikát. Egy kis, barát nélkül ellenségekkel körülvett ország csak a reálpoli utját járhatja ugy a gazdasági politikában, n a külpolitikában. Ilyen országnak a külpoli elsősorban a jó belpolitikán nyugszik. Nek nem lehet jobbra vagy balra, egyik vagy m ország felé, akár a közvetlen szomszédok, aka nagyhatalmak felé orientálódni; nekünk sorban itthon kell a gazdasági megerősödés n és keserves munkáját folytatnunk, de par ezzel együtt lelki konszolidációt is csinálu demokratikus politikával megalapozni a mi ország felől kivánatos szimpátiát és támoga

Abban a politikai gondolkozásbeli kaosz

melyet a forradalmak utáni idők hoztak meg, a legkülönbözőbb és a legéretlenebb külpolitikai koncepciók születtek meg. Itt nemcsak a pártok, de a magántársaságok is ujabb és ujabb ötleteket szülnek arra, hogy vajjon Jugoszláviával kellene-e perszonális uniót létesiteni, vagy egy Romániával való perszionális unióval lehetne ezt a kis Magyarországot életképessé tenni. Vannak, akik nagy Mussolini-imádatukban egyenesen a szomszédokon keresztül Olaszországgal szeretnének szorosabb kapcsolatot létesiteni és vannak az ábrándozóknak legkülönbözőbb fajtái, akik talán Európán kivülre szállnak el fantáziájukban, hogy szövetséges országokat keressenek Magyarország részére.

A képzelődés felhőiből le kell szállanunk. Itt vagyunk ezen a kis megcsonkitott magyar földön. Itt nem lehet arról beszélni, mi volna, ha Nagy-Magyarország volnánk, ha önálló, független és nagy ország volnánk gazdaságilag, anyagilag és politikailag is. Függő ország vagyunk. Nemcsak a nagyhatalmak reánk kényszeritett igazságtalan trianoni békéje csinálja a függő helyzetet, hanem az ujabban vállalt szanálási törvény is borzasztóan függő, alárendelt gyarmati helyzetbe juttatta ezt az országot.

Abban a helyzetben vagyunk tehát, hogy lépésről lépésre kell a gazdasági megerősödés utját járnunk, s ezzel parallel egy demokratikus és egyedül csak demokratikus belpolitikával és mindenféle forradalmi és ellenforradalmi maradványnak az épitőmunka utjáról való eltakaritásával kell itt a nagy összefogást megcsinálni. És ez nemcsak a belső erőket koncentrálja, egészségesebbé fogja tenni ennek az országnak gazdasági helyzetét, hanem ezzel együtt értékessé fogja tenni magát a velünk való kapcsolat gondolatát a szomszédos és nem szomszédos országok előtt, ha ezzel az ilyen módon, a gazdasági roncsokból majdnem saját erejéből lábraállitott. A Magyarországgal, amely földrajzi fekvésénél fogva amugy is utjába esik más országoknak, amelyek, ha velünk ellenséges viszonyban vannak, rajtunk keresztül nem köthetnek barátságos viszonyokat és szoros politikai és gazdasági szövetségeket. Tehát igenis szükségünk van arra, hogy Magyarországgal való kapcsolatot értékeljék és ezért a gazdasági, vagy akár politikai kapcsolatért áldozatot is hozzanak.

T. Nemzetgyülés ! Belekényszeritteteni magunkat egy föderativ államba vagy ha még nem gondolunk is a közjogi alakulatra, egy gazdasági alakulatba, egy gazdasági föderációba való belekapcsolódás szintén nem volna egészséges és őszinte megoldás. A kényszer nem volna egészséges annál is inkább, mert mi sem szolgálhatnók őszinte szivvel ezt a szövetséget, és nem kaphatnánk kellő ellenértéket sem egy ilyen szövetségtől. Arról van e helyett szó, hogy az ország mai borzasztó helyzetében az lehet az okos külpolitika, ha nem egy országgal való kacérkodást folytatunk, amely luxust megteheti egy a maga lábán álló állam, és megteheti a monarchia nagy hatalmi apparátusa. És nem is imperialista politikáról van szó, hanem a lerongyolt embernek politikájáról és külpolitikájáról, akinek mindenfelől kell segitséget keresnie, ha az őszinten jön, de viszont meg kell magát becsültetnie minden oldalról, hogy önmaga is értékes szövetségesnek mutatkozzék. Egy demokratikus belpolitikával, helyes gazdasági politikával meg tudná azt a kettős célt teremteni a magyar kormányzat, hogy a politikai erkölcsöket is konszolidálja s kiküszöbölje a forradalmi és ellenforradalmi maradványokat, hogy a közgazdasági életet is stabilizálja, jobb gazdasági helyzetet teremtve, a munkanélkülieknek — és itt nemcsak a munkanélküli munkásokról beszélek, hanem a munkanélküli munkaadókról is — kereseti lehetőségeket nyit meg s akkor igenis az ország adómilliárdjait nem felesleges dolgokra költi az állam, hanem komoly befektetésekre, és ezeknek a pangó közgazdasági ágaknak felvirágoztatása után igenis nyitott ajtókkal önként és őszinte barátsággal fordulhatna azok felé az államok felé, amelyeknek amugy is szükségük van a gazdasági kapcsolatra velünk.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

S akkor eljött az ideje annak, hogy teljes megbecsülés alapján követelje ezekben a gazdasági és esetleg politikai szerződésekben, hogy nemcsak ugy, mint eddig, a megkötött, vagy ezután kontemplált szerződésekben kis üzleti elvek alapján, a vámtarifáknak valamivel, vagy jobban való leszállitása révén bizonyos kereskedelmi, gazdasági konvenciók köttessenek velünk, hanem akkor a trianoni béke alapján nagyobb engedményeket, a trianoni béke revíziója alapján területi és politikai engedményeket kell követelnünk és remélhetőleg ki is eszközölhetünk azoktól az államoktól, amelyek ilyen módon a belső politikai és gazdasági konszolidáció alapján álló Magyarországgal kell, hogy a maguk jól felfogott érdekében is nemcsak kis kereskedelmi konvenciók és ügyek terén menjenek el az engedékenységig, hanem a nekik terhes falatokat jelentő, Magyarországból hozzájuk csatolt meg nem emészthető területekből becsületes békerevizióval a békés zöldasztalnál maguk jószántából áldozatot hozzanak s adjanak vissza elvett területeket. Hisz ebből a mai helyzetből ez a kicsiny és ellenségektől körülvett ország, egy hajtóvadászat lehetőségét elgondolva, nem tudna kimenekülni évtizedek hosszu során át sem ; hanem kell, hogy a maga belső erőinek és őszinte szövetkezési szándékának megbecsültetésével ezen apró engedmények helyett a trianoni békeszerződés revizióját, komoly területi és politikai engedményeket eszközölhessen ki békés és becsületes uton a szomszéd államoktól.

T. Nemzetgyülés ! Beszédem három fő témakörét kimeritettem volna. Összefügg azonban ugy az előbb vázolt jó belpolitikának és az ezen nyugvó helyes külpolitikának a kérdésével az a kérdés, amellyel néhány bal- és jobboldali képviselőtársam is foglalkozott a vita során : magának a parlamentarizmusnak és a parlamentarizmusba foglalva, a demokráciának állitólagos csődjével és a diktaturával, mint állitólag egyedül életképes formának a lehetőségével én is kell hogy foglalkozzam.

Igaz, látunk Nyugat-Európában demokratikus államokat, ahol a parlamentarizmus forma szerint, mint gépezet jól működik, nincsenek zökkenők üzemében és mégis látjuk, hogy maga az állam, — főleg annak gazdasági élete — óriási zökkenőknek van kitéve. Ott van pl. a győztes államok csoportjához tartozó Franciaország, ahol a demokrácia formái és belső erői is működésben vannak s mégis a legnagyobb gazdasági válság idejét éli át. Ebből egy elfogult, tendenciózus politikai birálat azt a helytelen következtetést szürhetné le, hogy ime, a demokrácia és a demokráciának államintézménybeli megvalósulása, — a parlamentarizmus — csődöt mondott, nem funkcionál jól s mint ilyen feleslegessé is vált. Tehát egy más forma, talán a diktatura az, amely az állam életének erőit a legjobban engedi működni, és egyesitve mindazokat a hatalmi ágakat, amelyekben a kormányhozás és a törvényhozás, sőt bizonyos tekintetben az igazságszolgáltatás is parcellázva voltak, ezeket egy erős kéz irányitó hatalma vezet-

vén az állam erőit, termelését és jólétét inkább tudja biztositani. Az a pillanatnyi helyzet, hogy egy szerencsés állam — Olaszország — amely a győzelem kiaknázása révén és talán azért is, mert anyagi ereje sokkal kevésbé volt igénybevéve a háboru során, mint azé a Franciaországé, mely az első pillanattól fogva háboruban állott, mondom, Olaszország, amely akkor még szövetségesünk volt, és a háboru első periódusát megúszta háborus kiadások és veszedelmek nélkül, tehát a maga szerencsés helyzetében akkor kevesebb adósságot gyüjtött, s amely a háboru után az erős kéz vezetése alatt egy diktaturában él, ahol ténylegesen összeesik időbelileg ennek a diktaturának mai fennállásával egy relativ jólét, az iparnak és kereskedelemnek egy lendülete és fejlettsége és azzal nagyban és egészben a gazdasági helyzet fokozott javulása.

Időbeli egybeesése ezeknek a dolgoknak távolról sem jelenti azt, hogy maga a diktatura hozta létre Olaszország relativ jólétét. Nem én mondom ezt, hanem olyan kiváló ember mondja, mint Lloyd George, — az Ujság cimü magyar politikai napilap kiváló munkatársa irja ezt vasárnapi cikkében, Mussolini külpolitikáját birálva, hogy nem tartja az olasz diktaturát az olasz gazdasági élet mai jóléte okának.

Mint minden demokratikusan gondolkozó ember, nagyon jól tudom, hogy a demokrácia és a parlamentarizmus bizonyos válságon megy át a mai generáció alatt a háboru és a forradalmak után, mert hiszen, mint minden intézmény, ez is evolucionak van alávetve és mint Lloyd George mondja: ha Olaszországban az ipari jólét alább fog hagyni, nagy kérdés, hogy vajjon nem fog-e ott nyiltan kiütközni a diktatura csődje. Az bizonyos, hogy a demokrácia és ennek alkotmányos intézménye, a parlamentarizmus maga is fejlesztésre, módositásra, refolmálásra szorul, — ezt vallom — mert hiszen uj feladatok elé állitott minden közületet, községet, várost és a legnagyobb kommunitást, az államot az a gazdasági helyzet, amibe a háboru és az utána következő állapotok hozták az egész világot. Mi nem tudjuk és talán a demokratikusan gondolkodó koponyák nagyobb összmüködésére lesz szükség annak megállapitására, hogy a demokrácia életfunkcióinak ezeket a zökkenéseit milyen módon lehet kiküszöbölni. De ha az olasz diktatura, amely fehérbe ugyanaz, ami a szovjet vörösben — és én sem lelkesedésre nem vagyok hajlandó, de még mentséget sem fogok találni egyik részére sem — ha most mégis a fehér diktatura, Mussolini diktaturája azt a pillanatnyi helyzetet idézi elő, hogy Olaszország főleg ipari fellendüléssel a maga lakossága számára relativ jólétet teremt és a gyomornak jóllaktatásával elfelejteti a gondolkozó ésszel azokat a politiki kifogásokat, amelyeket a rendszer ellen táplál, ez elvégre pillanatnyilag megérthető. Diktatura és jólét együtt megérthető és talán mentség található reá. De diktatura és nyomor, ez kétszeresen elviselhetetlen, Diktatura és az igazságtalansággal együtt a kereseti alkalmaknak hiánya, a szenvedés, kétségbeesés, az öngyilkosságok tömege, ez uraim nem igazolható semmivel. Márpedig Magyarország ma a diktaturának és a nyomornak hazája. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Demokráciáról beszélt a miniszterelnök ur az elmult évben Genfben, én azonban rámutattam arra, hogy itt a belpolitika minden ágában, a közszabadságok, a sajtószabadság, egyesülési és gyülekezési jog terén nincsenek meg a demokráciának legminimálisabb követelményei sem. Rámutattam arra, az urak jól ismerik, hiszen maguk szabdalták össze a választójogi törvényjavaslatot, hol áll ez attól, amit demokratikus választójogi törvénynek nevezünk. Hol van a világon egyetlen ország, ahol nyilvános szavazati jog még érvényben volna! *(Rupert Rezső:* Még Afrikában sincs!*)* Igenis, a demokráciának legkisebb alapelemei sincsenek megvalósitva Magyarországon.

A politikai elnyomáshoz és a politikai diktaturához, amelyet ez a kormányzat gyakorol, járul a teljes gazdasági, pénzügyi diktatura, amelyet a szanálási törvényben annak rendje és módja szerint még törvényhozási uton is megadatott magának a maga többségével a t. kormány.

Ez tehát a legkiterjedtebb politikai és pénzügyi diktatura, amely csak fentartja a parlamentarizmus látszatát. Hát ha azt hiszik az urak, hogy mi ezért a parlamentarizmusért, ezért a demokráciáért lelkesedünk, akkor ezennel tisztelettel kijelentem, hogy mi erről a parlamentarizmusról a magyar nép nevében lemondunk. A magunk és megbizóink nevében. Ezt a parlamentet becsukhatják és csukják is be nyugodtan ezáltal a parlamentarizmuson nem fog sérelem esni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kendőzött diktaturát miért fentartani. Mi baloldal és jobboldal egyben vagyunk csak egységesek: amikor elsején megjelenünk a nemzetgyülés pénztáránál és felvesszük a fizetésünket. **(Kuna P András:** Ne menjen oda, hanem adja a szegény munkásoknak!) Mihelyt tehetném, hamarább odaadnám, mint azok az urak, akiknek több ezer hold földjük van. *(Zaj.)*

T. Nemzetgyülés! Nincs nekünk aggodalmunk kételyünk a felett, hogy eljön a demokrácia ideje. Megvan erről a mi meggyőződésünk, nemcsak azért mert érintkezünk a nép legkülönbözőbb rétegeivel és ismerjük felfogásukat, hanem azért is, mert tudjuk azt, hogy politikai és gazdasági bilincs és egy nagy depresszió ül az egész országon, ugy hogy politizálni nemcsak alkalmuk hanem kedvük sincs az embereknek, mert mindennapi kenyérgondja nyomja, a kétségbeesés sujtja őket, nem tudva azt, hogy mi lesz családjuknak holnap a betévő falatjuk. E tekintetben ma már az országnak 90%-át közös aggodalmak terhelik.

Amikor itt ennek a 6—7 esztendőnek politikai elnyomásairól beszéltem és amikor igazán kétségbeesve kellett tapasztalnunk, hogy az igazságszolgáltatás területén, az igazságszolgáltatás pallotáiban is, — ahol mindenki: vádló, védő és biró le kellene hogy oldja a politikai sarut és egyedül a tiszta igazság döntsön — még ezekben a márványpalotákban is sokszor politikai elfogultság csengett ki az elhangzott itéletekből, itt is megnyugtató, felemelkedő atmoszférának tünetei mutatkoznak. Már reá mutattam arra az objektiv birói itéletre, amely a belügyministerium hatóságának, rendőrfőtisztviselőjének hamis jelentését bélyegezte meg az én igazmondásommal, ennek a destruktiv képviselőnek igazmondásával szemben a budapesti törvényszék itéletében.

De lehetetlen, hogy ezt a pár percnyi időt ami még rendelkezésemre áll, fel ne használjam hogy rámutassak arra, hogy a nyiregyházi törvényszék, egy olyan üldözött, de tisztességes becsületes, talpig magyar és talpig igaz embernek, mint amilyen Nagy Ernő, szolgáltatott igazságot azzal a csunya üldözéssel szemben amely üldözést pártkülönbség nélkül nagy sajnálattal láttunk. **(Rupert Rezső:** Kaas képviselő ur mit szól ehhez? — *Zaj.)* Ebben a perben felvonultak Bereg megye kicsinyei és nagyjai szegények, kisemberek és tisztviselők, és a biróság több heti tárgyalás után nemcsak azt mondotta ki, hogy Nagy Ernő igaz és tiszta ember és semmiféle szennyes pénz, vagy más gazság nem tapad hozzá és személyéhez, de kimondotta azt is, hogy hőse volt nehéz időknek és Bereg

negye népe örökre hálás lehet az ő személye ránt.

Elnök: Figyelmeztetnem kell a képviselő rat, méltóztassék beszédét befejezni, tekintettel rra, hogy már félórával ezelőtt napirendre zánt idő utolsó félórájában az interpellációk neghallgatására kellett volna rátérnünk.

Nagy Vince: A fellélekzés érzésével hatott eánk ez az itélet. Tudtuk mi, nemcsak ellenzéki képviselők, hanem mindazok a túlsó oldalon ülő képviselő urak is, akik Nagy Ernőt ismerik és it nem elfogult, ellenségeskedő szemüvegen át ézik, mint egyesek, hogy tiszta, igaz emberről an szó. Tudtam, éreztem, amikor tegnapelőtt z itéletről értesülést szereztem, hogy ez a megllapitás csupán itéletbefoglalása egy igazságnak. Nemcsak a mi tudomásunkat, akik talán csak későbbi ismerői vagyunk Nagy Ernőnek, hanem felvidék magyar népének és rutén népének is, mely talán nem értette meg Nagy Ernőnek iszta magyar nyelvét, de megértette annak gazságos és humánus bánásmódját, érzését és ondolkozását foglalta ezzel itéletbe a független agyar birói tanács.

Befejezem beszédemet. Én csak azt mondom, ogy sem a mai magyar helyzet, sem a magyar eakciós kormányzat bel- és gazdasági politikája, mely ezt a borzasztó és lehetetlen állapotot előlézte, amelyben az egész ország szenved, minket em ingat meg abban a hitünkben, hogy el fog önni a demokrácia kora. Bár már elérhetnénk zt a célunkat, amely egyedüli kötelessége volna nnek az élettel semmi vonatkozásban nem lévő emzetgyülésnek, hogy önmagát feloszlassa, hogy gy titkos választás alapján a magyar nép erőrrásai megnyiljanak és jönnek uj emberek, én ivesen hozom meg az áldozatot, hogy az urakal együtt eltünjek a szereplés sülyesztőjén és lenzéki képviselőtársaim is ki fognak ebben gyezni. Nyissuk meg a forrásokat, tegyük meg próbafurásokat a nemzet legmélyebb rétegeibe, ba a józan paraszti osztályba, az iparososztályba, vidéki középosztályba, jöjjenek ide uj emberek titkos választójog alapján, lássunk itt erős, emcsak testben, hanem lélekben és gondolkoásban is egészséges földmivelőket, az értelmes arosság és kereskedelem képviselőit, a munisság józan képviselőit, lássuk itt a középosztályk, a diplomás osztálynak egészen uj embereit. Én hiszem, hogy amint a hajduszoboszlói rás pompás értékeket, hatalmas kincseket hozott l a magyar föld mélyéből, ugy a politikai furák, a titkos szavazás probafurásai is fel fogják zni a magyar nép elrejtett értékeit.

Ha pedig az a kataklizma érné ezt a nemzetülést, hogy minket aláaknázva, valamennyiünt, összes képviselőket a levegőbe röpitenének, ssék elhinni, mélyen t. képviselőtársaim, hogy m mi, sem a kormányzat, sem az egész nemzetülés nem nélkülözhetetlen, nincsenek ebben az tben pótolhatatlan emberek, pótolni lehet minnkit. Ne higyjék önök, hogy ezt a kormányzat nem váltja fel más. Igenis, ha ennek az szágnak csupa uj, névtelen emberei jönnek is e, remélem, azok is meg fogják tudni teremteni magyar demokráciát, amely nemcsak lábra gja állitani ezt a kis országot, hanem a maga tékeivel sokkal nagyobb nyereséget fog jelenli, sokkal hamarább fogja keresztülvinni a anoni béke revizióját és azoknak az elszakitott ületeknek visszakapcsolását, amelyeket önök ia visszaszerezni nem fognak!

A költségvetést nem fogadom el. *(Élénk yeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. — Szónokot számosan üdvözlik. — Nagy zaj bfelől.* — **Esztergályos János:** Zug az éji bogár! **Héjj Imre:** Belgrádban veszett el! — **Horváth Zoltán:** Látszik, hogy nem ismeri a belgrádi szerződést! — **Héjj Imre:** A fronton voltam! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak!

Az idő előrehaladván a vitát megszakitom.

Bemutatom Farkas István képviselő ur levelét, melyben egészségének helyreállitása végett háromheti szabadságidő engedélyezését kéri. Javaslom, hogy a kért szabadságot engedélyezni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

A nemzetgyülés a kért szabadságot megadja. *(Zaj.)*

Csendet kérek képviselő urak, mindkét oldalon.

Most pedig megteszem előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, csütörtökön, folyó hó 29-én délelőtt 10 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak-e napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen.)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Bodó János képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján kért szót.

A szó a képviselő urat megilleti.

Bodó János: T. Nemzetgyülés! Drozdy Győző nemzetgyülési képviselő ur a tegnapi nap folyamán a Faluszövetséggel kapcsolatban olyan állitásokat kockáztatott meg, amelyeknek határozott visszautasitása végett kénytelen vagyok röviden felszólalni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Meg vagyunk szokva sajnálattal ahhoz, hogy egyes nemzetgyülési képviselő urak a túlsó oldalról könnyelmüen, (**Erődi-Harrach Tihamér:** Rosszhiszemüen!) rosszhiszemüen, szándékosan, tudva valótlanságokkal állanak elő és azután a bizonyitás további lehetőségeit elkerülik. (**Reisinger Ferenc:** Kik azok?)

Én hiszem, hogy ez alkalommal nem fog Drozdy Győző képviselő ur a mentelmi jog leple alá bujni, (**Szeder Ferenc:** A sorsjegyjátékot megmondotta!) — ugy van, arról is lesz szó, — hanem künn, ahol a mentelmi jog nem védi, megismétli azokat a vádjait, amelyeket itt a tegnapi nap folyamán felsorakoztatott. (**Esztergályos János:** Milyen sorsjegyről van szó? — *Zaj.)* Mindjárt rátérek. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (**Szeder Ferenc:** Ha az én egyesületem csinálta volna, már régen feloszlatták volna! — **Kuna P. András:** Nem arról van szó! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A Faluszövetségről van szó!)* Szeder képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Bodó János: A képviselő ur elsősorban azt merészelte állitani, hogy a Faluszövetség és az ugynevezett Avena között szoros kapcsolat állanna fenn. Ezzel szemben kijelentem, hogy a Faluszövetségnek semmiféle összeköttetése az Avenával nincs és én, mint a Faluszövetség ügyvezető igazgatója, abszolute nem is ismerem ezt az intézetet. *(Szeder Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Szeder képviselő urat másodizben figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni!

Bodó János: Az, hogy a Szövetség egyik tisztviselője egyuttal az Avenának igazgatósági tagja, még nem jogosithat fel egy képviselőt arra, hogy ezt a szeplőtlen társadalmi intézményt ilyen aljas módon megrágalmazza. *(Ugy van! jobbfelől. — Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre!)*

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani!

Bodó János: Az Avenával kapcsolatban a vezetésem alatt álló szövetség egyik tisztviselőjét azzal gyanusitja, hogy egy Szilágyi nevü

ezredessel, aki állitólag ebben a szénapanamában érdekelve van, állandó telefonösszeköttetésben állott. Arra kérem őt, hogy ezt az állitását, miután ez a tisztviselő másképen elégtételt magának vele szemben nem biztosithat, ismételje meg a parlamenten kivül. *(Ugy van! jobbfelől.)* Egyébként ez a tisztviselő, amint Drozdy Győző képviselő urnak e vádjait meghallotta, maga ellen azonnal vizsgálatot kért, és azt az elnökség el is rendelte. **(Rupert Rezső:** Nem Faluszövetség, hanem falószövetség!) Az ön véleménye, hogy a Faluszövetség rossz, csak azt jelenti, hogy az jó! *(Zaj. —* **Rupert Rezső:** Belopják, mint a falovat!) Önöknek az fáj, hogy ime, van egy keresztény és nemzeti alapon álló hazafias intézmény, amely erős és amelytől önök félnek. *(Taps jobbfelől. — Zaj. —* **Horváth Zoltán:** De zsidók vezetik a passziójátékot!) Ez a Faluszövetségnek csak erőt ad ahhoz, hogy az ő kulturális, felvilágositó munkáját még erőteljesebb mértékben, fokozottabb lelkesedéssel végezze! *(Ugy van! jobbfelől. —* **Horváth Zoltán:** Két zsidó vezeti a passziójátékot! — **Szabóky Jenő:** Egyik sem volt zsidó! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Bodó János: Könnyelmüség a törvényhozás tagjától az, ha azt állitja, hogy a sorsjegyakciónál, amelyről most beszélni fogok, két zsidó játszik szerepet. Engedelmet kérek, én feltételezek annyi lelkiismeretességet és komolyságot egy nemzetgyülési képviselőről, hogy mielőtt valami állitással a törvényhozás szine elé áll, annak pozitiv valódiságáról meggyőződik. Kijelentem azt, hogy mind a két tisztviselő tisztességes, keresztény magyar ember, az egyik a Hangyánál, a másik a Futuránál teljesitett azelőtt szolgálatot. *(Szeder Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Szeder Ferenc képviselő urat kérem, méltóztassék végre csendben maradni!

Bodó János: Ami a sorsjegyakciónak bizonyos rejtelmeit illeti, e tekintetben van szerencsém a nemzetgyülés tudomására adni, hogy tavaly ősszel, amikor ez a sorsjegyakció megindult, a pénzügyministerium egyuttal a sorsjegyakciók egész sorozatát engedélyezte. Ez természetesen kizárta azt, hogy ez az akció három hónapos lefolyása után, nem tudom, milyen bőséges eredménnyel záródjék, ezért voltunk kénytelenek a meghosszabbitást kérni és a sorsjegyhuzás a pénzügyminister engedélyével május 29-ig halasztatott el.

Csodálom, hogy pont a Faluszövetség sorsjegyakcióján akadnak meg az urak, akkor, amikor méltóztatnak tudni, hogy a sorsjegyakciónak egész sorozata súlyos deficitekkel végződött. *(Ugy van! jobbfelől.)* De különben is, amint ezt maga Drozdy Győző képviselő ur is elismerte, eddig haszonrészesedés, illetőleg nyereményrészesedésként 80 millió jutott mint plusz a Faluszövetségnek, és mindenesetre akkor, amikor az akció lezáródik, bizonyára több is fog jutni. **(Szeder Ferenc:** Egy kis könnyü pénzszerzési lehetőség! — *Felkiáltások jobbfelől: Hát a többi sorsjegyek? —* **Szeder Ferenc:** Mind csalás!)

Elnök: Szeder Ferenc képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani! — **(Reisinger Ferenc:** Mind csalás! — *Zaj.)* Reisinger képviselő urat is rendreutasitom!

Csendet kérek képviselő urak. **(Reisinger Ferenc:** Minden ilyen manipuláció a közönség kifosztására irányul!) Reisinger Ferenc képviselő urat másodszor is rendreutasitom. *(Zaj.)* Csendet kérek, képviselő urak. **(Reisinger Ferenc:** A közönséget félrevezetik!) Reisinger Ferenc képviselő urat már kétizben is rendr utasitottam. Ha tovább folytatja a rendzav rást, kénytelen leszek javaslatot tenni.

Bodó János: Még egy körülményre vagyo bátor a t. Nemzetgyülés figyelmét felhivn Itten ugy suttogva különböző gyanusitásokk üzletekről beszélnek. Én felkérem mindazoka akik ilyen üzletekről tudnak, méltóztassana itt olyan formában előállani, hogy azutá állitásaikat bebizonyithassák. *(Élénk helye lés jobbfelől.)* Én ezen vád emeléstől nem ij dek meg. Igen jól tudjuk, mi ennek a hátte Önök látják, hogy ime kinyilt a falusi pe szeme, hogy van egy intézménye, mely telj sen nemzeti irányban neveli őket. *(Zaj a szél baloldalon. — Rupert Rezső közbeszól.)*

Elnök: Rupert Rezső képviselő urat kére méltóztassék csendben maradni. — **Reising Ferenc:** Igaza van! — *Rupert Rezső közbeszó* Rupert Rezső képviselő urat kénytelen vagy rendreutasitani. Méltóztassék végre csendb maradni.

Bodó János: Drozdy képviselő ur, a fa apostola kifogásolja, hogy a Faluszövets elősegiteni óhajtja a falusi nép terményér kesitését. Csodálatos, hogy a falusi népnek az önzetlen barátja ezt kifogásolja. Azt szem, hogy mindenki, aki a falusi népet s reti, becsüli... **(Baticz Gyula:** Választójog ad neki! — **Rupert Rezső:** Azt hirdetik, ho éretlen a választójogra! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Bodó János: Minden becsületes magy ember, aki szereti a falusi népet, segit ne hogy terményeit, amelyeket egy év keserv munkájából tudott előteremteni, értékesithes ennek pedig egyedüli módja a szövetkezeti tékesitése és eligazitás előmozditása. *(Ugy v Ugy van! jobbfelől.)* Itt tehát a t. képviselő teljes meztelenségében mutatta be mag amikor látszik az, hogy csak a hordóról, nem komoly munkával igyekszik a népen se teni. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Hogy most már mindenki tisztában leg azzal, hogy amennyiben a Faluszövetség (S **der Ferenc:** Sorsjegyakciót rendez!) az rendben van... ilyen akciókkal foglalko azt alapszabályszerüen végzi, felolvasom alapszabályok egyik pontját *(olvassa):* »A S vetség célja és eszközei: A meglévő szövet zeti központokkal összhangban uj önálló melő és értékesitő szövetkezetek alapitása, tej, tojás, baromfi, pince, gabonaraktár, m vasut stb. — szövetkezeti hálózat kiépitése háziipar szervezésének és produktumainak tékesitése; a termelést elősegitő mezőgazdas anyagszükséglet beszerzése, illetve közv tése.«

Azért vagyok bátor ezt a t. Nemzetgy sen előhozni, hogy a jövőben azután lássa denki azt, hogy ha a Faluszövetség il irányban gazdasági téren a falusi nép segi gére jön, ez tiszta, nemes és önzetlen cselek *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. —* **Eszte lyos János:** Utakat, hidakat csináljanak és ne 10.000 koronás napszámokat adjanak **Erődi-Harrach Tivadar:** A faluval nem sza törődni! — **Horváth Zoltán:** A passziójáté is halljunk valamit!)

Elnök: Horváth Zoltán képviselő állandó közbeszólásai miatt rendreutasito

Bodó János: A Faluszövetség immár éve működik és ezen öt év alatt gazdas szociális és kulturális téren az alkotások e sorozatával dicsekedhetik. Hogy ezeken a reken tényleg komoly munkát fejt ki, azt zonyitja az, hogy a falvak százai tömörü

szlaja alá. Ma már három-négyszáz fiókszövetségünk dolgozik a falusi nép javainak gyapitásán, a falvak felvirágoztatásán. *(Zaj a l- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

orváth Zoltán: Igaz-e, hogy zsidók játsszák passziót? Drozdy a neveket is megmondotta!)

orváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóssék csendben maradni.

Bodó János: Befejezem beszédemet és ismét visszautasitom Drozdy képviselő urnak ie állitásait. Különösen csodálkozom Drozdy pviselő uron, hogy ő áll elő akkor, amikor ég napokkal ezelőtt lehetőségeket keresett, gy a Faluszövetségbe bekapcsolódjék és a luszövetség központjában aktiv szerephez sson. *(Nagy zaj és mozgás a jobbodalon és a zépen.* — **Rupert Rezső:** Azt sem helyeseljük!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. Kém a szónokot, méltóztassék beszédét befejezni, ert beszédideje letelt.

Bodó János: A t. Nemzetgyülés belátására zom, hogy Drózdy képviselő urnak ezen alapan vádjait mikép itéli meg és felkérem őt ólag, hogy a parlamenten kivül is adjon leheséget arra, hogy ezen nemzeti, keresztény alapon álló, hazafias társadalmi intézmény a legsszehbmenő erkölcsi elégtételt kaphasson. *lénk helyeslés és taps a jobboldalon és a köpen.)*

Elnök: Temesváry Imre képviselő ur a házszabályok 205. §-ának *a)* pontja alapján kért öt. A képviselő urat a szó megilleti. *(Zaj a élsőbaloldalon.)* Nagyon kérem a képviselőtársakat, méltóztassanak figyelembevenni, hogy nden parlamenti szokással ellenkezik az, gy ha valakit megtámadnak a Házban és az ető a támadásra válaszolni kiván, azt állandan zajongással zavarják. Méltóztassanak tehát jobb belátásra térni és a közbeszólásoktól rtózkodni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Temesváry Imre: T. Nemzetgyülés! Méltóztassanak megengedni, hogy pár szóval ellektáljak azokra a kitételekre, amelyeket ss Menyhért képviselőtársam ma délelőtt mondott beszédében reám és egyes képviselőtársaimra nézve hangoztatott. Kiss Menyhért pviselőtársam ezeket mondotta *(olvassa)*: ártam volna, hogy azok a képviselő urak, ik az Avena részvénytársaságban érdekelve nnak, már tegnap felállnak és maguk ellen szeférhetlenséget jelentenek be. Ha összeférhetlen egy képviselő, aki valakinek kitüntetést ajánl, ha helyes az ilyen kitüntetés iránt lelkődni és erre vonatkozóan megállapitani összeférhetlenséget még akkor is, ha az közlekből történik és katonai érdemeket kivánk jutalmazni, akkor nem lehet részvénytársságokba beállani nemzetgyülési képviselők és kijárni a kormánynál megbizatásokat.« *ij a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Szeder Ferenc:** Majdnem igazsága van!) Méltóztassanak ghallgatni, egészen rövid leszek. *(olvassa)*: . s ezért milliókat és milliókat zsebrevágni milliárdokkal megkárositani az államkincst: ennél nagyobb összeférhetlenséget nem lok elképzelni. Ha nem járták volna ki egén biztos, hogy nem kapta volna meg a szálist az igen tisztelt Haas ur.«

Méltóztassanak megengedni, hogy csak pár val emlitést tegyek az Avena rt.-ban elfogt helyemről és szerepemről. Az Avena részytársaságba január vagy február havában éptem igazgatósági tagnak Almásy László, rschall Ferenc és Petrovics György képelőtársaimmal együtt. (**Szeder Ferenc:** Marschall a Viktóriában is ott volt!) Ugyancsak 1924 nyarán beválasztottak a Nemzeti Hitelintézetbe is igazgatósági tagnak. Miután a Nemzeti Hitelintézet az Avenánál bankári szerepet töltött be, magamra nézve összeférhetlennek tartottam, hogy két intézetben legyek igazgatósági tag és ennek következtében elküldtem lemondásomat. (**Rupert Rezső:** De jó dolguk van! Milyen nehéz ellenzékieknek lenni! — **Horváth Zoltán:** Mi nem vagyunk igazgatósági tagok! — **Szomjas Gusztáv:** Ha nem arra valók!)

Elnök: Csendet kérek!

Temesváry Imre: Méltóztassanak meghallgatni és azután itélkezni. Az idő a fontos. 1924 december 17-én ajánlott levélben elküldtem lemondásomat az Avena részvénytársaságnak, amelyben jeleztem az összeférhetetlenséget, miután a két intézetnek voltam igazgatósági tagja. Erre ugyancsak 1924. évi december 29-én a részvénytársaságtól ezt a levelet kaptam *(olvassa)*: »Méltóságos Temesváry Imre m. kir. kincstári főtanácsos, nemzetgyülési képviselő urnak, Budapesten. Folyó hó 17-én kelt igazgatóságunkhoz intézett nb. sorait megkaptuk. Sajnálattal vesszük tudomásul, hogy Méltóságod a vállalatunknál betöltött igazgatósági tisztségéről állásával való összeférhetetlenség folytán lemond. Ezen lemondását sajnálattal tudomásul vesszük és ezt a legközelebbi igazgatósági ülés elé terjesszük, amelynek hozandó határozata értelmében a cégjegyzékből való törlése iránt a céghivatalban a lépéseket megtesszük. Amidőn vállalatunk igazgatóságában való tényked éséért és közreműködéséért leghálásabb köszönetünket fejezzük ki, engedje Méltóságod reménlünk, hogy ezen igazgatósági helye Méltóságod részére tovább is fenntarthassuk, arra az esetre, ha jövőben bármikor lemondásának az indoka megszünne. Továbbra is vállalatunkkal szembeni szives pártfogását kérve, maradunk Méltóságodnak mély tisztelettel Avena Mezőgazdasági Termény- és Állatértékesitő Részvénytársaság.«

Ez tehát 1924 december 29-én intéztetett hozzám. Ettől kezdve többé a társasággal nem törődtem, nem is törődhettem, mert hiszen nem voltam igazgatósági tagja. (**Rupert Rezső:** Cum jure successionis! — *Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Megint gyanusit!* — **Rupert Rezső:** A levélben volt benn!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Temesváry Imre: Méltóztassék megengedni, elég tárgyilagosan beszélek, nem támadok senkit. Mikor az ujságokban olvastam, hogy az Avena részvénytársaság a széna-ügygyel kapcsolatban van, elmentem a cégjegyzékhivatalba, megnézni, hogy vajjon benne vagyok-e még az igazgatóságban, s akkor a 102. kötet 151. oldalán láttam, hogy az Avena részvénytársaságból 1925 október 8-án töröltek, vagyis miután én 1924 decemberben beadtam a lemondásomat, a legközelebbi közgyülés határozata alapján kérték felmentésemet, ott mindenesetre néhány hónap eltelt mig a cégjegyzékből töröltek.

Azt hiszem tehát, hogy ezek után Kiss Menyhért képviselőtársam mindenesetre revizió alá fogja venni a rólam állitottakat. *(Felkiáltások jobbfelől: Dehogy!* — **Szomjas Gusztáv:** Csak rágalmaz! — *Zaj.* — **Rupert Rezső:** A Nemzeti Hitelintézetnek igazgatója?) Ott sem vagyok igazgató, ott is lemondtam és ott is töröltek. De megjegyezni kivánom, hogy ugyanakkor, amikor megnéztem magamra vonatkozólag a céghivatalban, hogy ki vagyok-e törölve, azt is megnéztem, hogy képviselőtár-

saim közül ki van benne és meggyőződtem, hogy mindegyik képviselőtársam ki lett törölve és cégjegyzési jogosultságuk megszünt.

Ezeket voltam bátor előterjeszteni, és meg vagyok győződve, hogy Kiss Menyhért képviselőtársam alkalmat fog találni arra, hogy ezek alapján revizió alá vegye a rólam elmondottakat. *(Élénk helyeslés jobbfelől.* — **Erődi-Harrach Tihamér:** Bocsánatot kell kérnie!

Elnök: Marschall Ferenc képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján kért szót. A szó megilleti a képviselő urat.

Marschall Ferenc: T. Nemzetgyülés! A magyar parlament már évek óta nem az a fórum, amely a nemzet nagy kérdéseivel és a magyar nép mindennapi kenyérgondjaival tudna és akarna foglalkozni. (**Rupert Rezső:** Ez csak önökre áll! — *Zaj.)* Sokan már hónapok óta látjuk, hogy a helyzet e tekintetben nem hogy javulna, hanem napról-napra rosszabbodik. *(Zaj.)* Ugy érezzük, hogy a magyar parlamentarizmusnak magunk vagyunk sirásói, egyrészt azok, akik napról-napra itt máglyákat raknak a magyar parlament palotája alá, másrészt... *(Zaj a baloldalon.* — **Szabó Imre:** Igy nem beszélhet az, aki a Viktóriánál igazgatósági tag, aki ott seftelt! — *Nagy zaj balfelől.)*

Elnök: Méltóztassanak csendben maradni! *(Zaj a jobb- és baloldalon.* — **Szabó Imre:** A magyar nép kenyerén hizott!) Kérem a képviselő urakat mindkét oldalon, sziveskedjenek csendben maradni. *(Folytonos nagy zaj a baloldalon.)* Horváth Zoltán képviselő urat állandó közbeszólásaiért rendreutasitom. *(Nagy zaj balfelől. — Rupert Rezső közbeszól.)* Rupert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Erődi-Harrach Tihamér közbeszól.)* Erődi-Harrach képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Szabó Imre:** Leckéztessen odahaza, ne a magyar parlamentben!) Szabó Imre képviselő urat másodszor kérem, méltóztassék csendben maradni. Ismételten kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni, mert kénytelen leszek a Háznak javaslatot tenni. *(Zaj. — Rupert Rezső közbeszól.)* Rupert Rezső képviselő urat állandó közbeszólásaiért rendreutasitom. (**Szeder Ferenc:** Az a kérdés, hogy mennyi tantiemet kapott!) Szeder Ferenc képviselő urat ismételten rendreutasitom és figyelmeztetem, hogy legközelebb kénytelen leszek a Háznak javaslatot tenni.

Marschall Ferenc: De a magyar parlament sirásói vagyunk azok is, akik apatikusan nézzük hónapok óta a dolgokat. (**Rupert Rezső:** Csak a tantiemeket szedjük fel apatikusan!) Összen tantiemjeimet, amiket tiz év óta kaptam, felajánlom a képviselő ur ügyvédi irodájának egy havi jövedelméért! (**Rupert Rezső:** Nohát, felcserélhetjük! — *Zaj a jobb- és baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek a jobboldalon is!

Marschall Ferenc: A Nemzetgyülésen ma délelőtt ujabb máglyát raktak, amelyre ennek a Nemzetgyülésnek egyik tagja velem együtt öt nemzetgyülési képviselőnek tisztességét, becsületét, egy hosszu közéleti pálya alatt szerzett megbecsülését és puritán nevét felrakta. Mi döbbenettel állunk meg ez előtt a merénylet előtt *(Zaj a baloldalon.)* és nem tudjuk, hova fog ez vezetni. *(Igaz! Ugy van! Nagy zaj a jobboldalon és a középen.* — **Szeder Ferenc:** Csak próbálják meg! Állunk a kidobás elé, gróf ur! Nem félünk ám a kidobástól!)

Elnök: Szeder Ferenc képviselő urat ismételten rendreutasitom tekintettel arra, hogy a képviselő urat már ismételten rendreutasitottam és figyelmeztettem, hogy ha tovább zavarja közbeszólásaival a tanácskozás rendjét, javaslatot fogok tenni, indittatva érzem magamat, hogy a Háznak javasoljam, méltóztassék Szeder Ferenc képviselő urat állandó rendzavarásért a mentelmi bizottsághoz utasitani. *(Helyeslés jobbfelől.)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik javaslatomat elfogadják, méltóztassanak felállni. *(Megtörténik.)* Többség. Ilyen értelemben mondom ki a határozatot. *(Zaj a baloldalon.* — **Hegymegi-Kiss Pál:** Szabad bennünket kidobással fenyegetni, elnök ur? — **Kabók Lajos:** A nemzetgyülésnek egy forma tagjai vagyunk!) Kabók képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Horváth Zoltán:** Hoyos képviselő ur azt mondta, hogy kidobnak majd bennünket! — *Nagy zaj.*

Marschall Ferenc: T. Nemzetgyülés! Volt idő a magyar parlamentárizmus történetében, amikor a magyar parlamentből piacot csináltak, volt idő, amikor korcsmává degradálták le, de hogy a magyar parlamentet erkölcsi halotthamvasztóvá tegyék, amelyben fürge legények a kemencét becsülettel, tisztességgel fütsék, ez tarthatatlan állapot. Ha ez az állapot igy tart tovább, igazán fel lehet irni Dante szavait: lasciate ogni speranza.

Én egészen fölényesen megállapithatnám ezekkel a támadásokkal szemben, hogy tőlünk attól a nevezett részvénytársaságtól sohasemmiféle szivességet nem kért; megállapithatnám, hogy három vagy négyéves nemzetgyülési képviselői voltom alatt katonai hatósággal ezelőtt két évvel kerültem csak összeköttetésbe, amikor kerületem egy szegény rokantjának hadiérem, pótdij megváltása ügyében voltam fenn a honvédelmi ministeriumban, s azóta semmiféle vonatkozásban, semmiféle katonai hatóságot nem láttam. Megállapithatnám, hogy amikor ez a részvénytársaság megalakult, bennünket és a magyar agrártársadalom nevezetességeit egy gondolat lelkesitett: hogy a mezőgazdasági értékesités problémáját, a mai időknek ezt a legnehezebb problémáját meg kell oldani, — hiszen látjuk a világ minden táján, hogy egész évi keserves munkájukat épen az értékesitési nehézségek miatt nem tudják gyümölcsöztetni — hogy tehát, amikor a mezőgazdasági válság miatt a termelés a legkritikusabb helyzetben van, akkor mindent lehetőt el kell követni arra, hogy a mezőgazdasági értékesités számára centrumokat, fórumokat szervezzünk. Ez a gondolat vitt be bennünket ebbe a társaságba. Ezt itt egészen nyiltan leszegezem: nem szégyenlem, sőt büszke vagyok arra, hogy képviselőtársaimmal együtt ezt a nagy problémát megfogtuk. De biztositom a t. Hézat arról is, hogy ősszel abban a pillanatban, amikor ez a részvénytársaság elhatározta, hogy bizonyos katonai szállitásokat fog vállalkozni, mi magunk voltunk azok, akik elővettük az összeférhetetlenségi törvényt és sajnálkozásunk kifejezése mellett megmondottuk, hogy tovább egy pillanatig sem maradhatunk a részvénytársaságban. *(Helyeslés jobbfelől.)* Mi a magunk részéről abban a momentumban levontunk minden konzekvenciát és kiléptünk onnan. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Én azonban tovább megyek és kérdezem, amikor ma mindenféle ragály és fertőző betegség ellen van szérum, miért nincs szérum az ellen a ragály és fertőző betegség ellen, amellyel a tisztességes, becsületes emberek becsületét degradálják? (**Szabóky Jenő:** Csakis a kutyakorbács! — *Zaj.)* Mert az ilyen áramlatoknak, az ilyen merényleteknek a hatása k

számithatatlan, mert amikor egy ilyen rágalom elhangzik, ezt millió és millió ember olvassa, a rektifikációt azonban rendesen már csak néhány ember olvassa. Ismerjük a mondást: aliquid semper haeret. *(Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.* — **Erődi-Harrach Tihamér:** Ez igaz volt! Nem rágalom! — **Szomjas Gusztáv:** A napnál is világosabb!)

Ezek a jelenségek is élénken igazolják, hogy házszabályaink nem megfelelők, *(Ugy van! jobbfelől.)* mert házszabályaink az ilyen merényletek ellen semmiféle védelmet nem nyujtanak. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. — Zaj.)*

Elnök: Kérnem kell a szónokot, méltóztassék a személyes megtámadtatás visszautasításának keretében maradni!

Marschall Ferenc: Én csak arra akarok rámutatni, hogy épen az ellenzék részéről annakidején nagyon okos, nagyon egészséges gondolat vetődött fel: a házi biróság gondolata. Ez lenne az egyetlen megoldás, amely ilyen merényletek ellen megvédhetne bennünket. *(Zaj.* — **Horváth Zoltán:** Szavazattal elintézni?! — **B. Kaas Albert:** Komolysággal!)

Két kérdéssel akarok Kiss Menyhért igen t. képviselőtársamhoz fordulni. Ugy tudom, az igen t. képviselő ur tanárember. Méltóztassék nekem megmondani, hogy a rábizott ifjuságot annakidején — vagy most is, ha tanit — mire méltóztatott tanitani? Arra méltóztatott tanitani, hogy tisztességes emberek becsületét raboljuk meg? És azt kérdezem: családapa ön? Vannak gyermekei? Ha családapa és ha vannak gyermekei, gondol ön arra az erkölcsi pusztitásra, amelyet egy ilyen támadás egy család békés életében elő tud idézni? *(Zaj.)*

Tegnap vagy tegnapelőtt iskolapéldáját látuk annak, hogy feladatuk magaslatán álló képviselők hogyan tudnak mea culpázni és Canossát járni. Lendvai István képviselő urra célozok, aki elmondotta a maga 1920-as Canossáját. Elvárom az igen t. képviselő urtól, hogy ő is emberi, hazafias, keresztény és kollegiális kötelességének fogja ismerni, hogy ne csak nekem, hanem négy kollegámnak is megadja mindazt az elégtételt, amire képes. Megmondom őszintén, hogy ez a mi erkölcsi reputációnkon sokat már nem fog lenditeni, de legalább méltóztassék ezt a kérdést formailag elintézni. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. — Kiss Menyhért szólásra jelentkezik.)*

Elnök: Kiss Menyhért képviselő ur milyen ügyben kiván szólni? (**Kiss Menyhért:** Személyes kérdésben!) A házszabályok 205. §-a alapján a szó a képviselő urat megilleti.

Kiss Menyhért: Igen t. Nemzetgyülés! Ma délelőtt beszédemben szóvátettem azokat a nagy nemzetvédelyttámasztó botrányokat, amelyek az Avena részvénytársasággal és a honvédelmi ministerium megvesztegetésével állanak összefüggésben. Amikor általánosságban nevek nélkül elmondottam azt a mondatot, amelyet Temesváry t. képviselőtársam most felolvasott, általánosságban kifogásoltam azt. — amit most is fentartok és fenn fogok tartani mindig — hogy kifogásolom bankvállalatokban és részvénytársaságokban képviselők közeműködését. *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Nem ezt mondta! Egészen mást mondott!* — **Perlaki György:** Azt mondta: milliárdokat vágtak zsebre!) mert az van a köztudatban, hogy ha képviselők vannak valamely vállalatnál, akkor sok a kijárások és koncessziók, amelyeket az illető társaság az államtól kap, e képviselők befolyásának tulajdonitható. *(Nagy zaj.* — **Erődi-Harrach Tihamér:** Egészen mást mondott! Rágalmazott!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni. *(Zaj.)* Csendet kérek a jobboldalon!

Kiss Menyhért: Akkor Huszár Károly alelnök ur felszólitott engem arra, hogy konkretizáljam ezt, mert ez súlyos sérelem. Előttem vannak a házszabályok, de nem tudom, hogy a házszabályok melyik szakasza értelmében kényszeritett engem erre az igen t. elnök ur? *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Az igazság nevében!)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! *(Barabás Samu közbeszól.)* Barabás képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kiss Menyhért: A 138. §-ban az összeférhetetlenségi bejelentések esete tárgyaltatik.

Elnök: Kiss Menyhért képviselő urat kérem, méltóztassék felszólalása jogcimén belül maradni. Most nem az elnök felszólitására válaszol a képviselő ur, hanem személyes megtámadtatást utasit vissza.

Kiss Menyhért: Engedtem a mélyen t. elnök ur felszólitásának és azokat a képviselő urakat, akik már a tegnap esti ujságokban meg voltak nevezve s akiknek névsorát a ma reggeli ujságok is nyilvánosságra hozták, megneveztem. Kijelentettem beszédem további folyamán azt is, hogy igenis, én ezt megvizsgálom és utána járok. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Előbb kell, mielőtt mondja!* — **Perlaki György:** Ez erkölcsi érzék?) Csak türelem, mélyen t. uraim, nyugalom! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Barabás Samu közbeszól.)* Barabás képiselő urat ismét figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni!

Kiss Menyhért: Kijelentem Temesváry t. képviselőtársamnak, hogy a holnapi nap folyamán személyesen át fogok menni a törvényszékre *(Felkiáltások a jobboldalon és a középen: Ez nem elég!* — **Barabás Samu:** Előbb kellett volna!) és meg fogok győződni arról, — nekem is vannak jegyzeteim — hogy helyesek-e azok a számadatok, naplójegyzetek és dátumok, amelyeket t. képviselőtársam elmondott s amelyek szerint 1925 október 8-án törölték őt az igazgatósági tagok sorából, szintugy meg fogom állapitani, hogy többi képviselőtársaimat mikor törölték. *(Felkiáltások a jobboldalon: Szóval gyanusit! Hallatlan! — Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Kiss Menyhért: Ezenkivül egy másik dátumot is meg kell állapitanom és pedig azt a dátumot, hogy az Avena részvénytársaság mikor adta a megbizást ezekre a dolgokra vonatkozólag. Abban a pillanatban, amikor ez a két dátum tudomásomra jut, két eset lehetséges: vagy bejelentem az összeférhetetlenségi esetet, vagy elégtételt fogok adni a képviselő uraknak. *(Felkiáltások a jobboldalon: De előbb megrágalmazza őket! Pfuj!)*

Én 25 esztendő óta figyelemmel kisérem, hogy mi történik a politikában és az összeférhetelenségek körül. Én az összeférhetetlenségi törvénynek nemcsak száraz paragrafusait, hanem szellemét is nézem. (**B. Kaas Albert:** Erkölcsi felelősségérzet! — *Rakovszky István közbeszól.* — **B. Kaas Albert:** Mikor a képviselő urat egyszer megvádolták méltatlanul egy részvénytársasági ügyben, az egész Ház megvédte a képviselő urat! — **Rakovszky István:** Méltatlanul! — *Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, Kaas Albert képviselő ur! *(Kaas Albert közbeszól.* — *Zaj.)* Kaas Albert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Kiss Menyhért: Ennek a törvénynek az a szelleme, hogy egy képviselőnek olyan vállalkozásban, amely az állammal összefüggésben van, szereppel nem birhat, annak tagja nem lehet. **(Gr. Hoyos Miksa:** Erkölcsbiró!) Épen ezért nem is az összeférhetetlenségi esetnek bejelentése vagy be nem jelentése fog bekövetkezni, hanem erkölcsi kötelességemnek tartom, hogy a holnapi napon az elnök urnak irásban egy javaslatot nyujtsak be abban a tekintetben, hogy a nemzetgyülés hozzon egy olyan törvényt, amely megtiltja a nemzetgyülési képviselőknek azt, hogy bármiféle bankban és gazdasági vállalatban helyet foglalhassanak. A köztudatba teljesen átment az a felfogás, hogy amikor képviselőket ültetnek be az igazgatóságokba, akkor azok politikai befolyásának súlyát mérlegelik; mert különben miért nem választanak meg igazgatósági tagokká tudósokat, vagy lelkészeket, *(Felkiáltások jobbfelől: Ez nem elégtétel!)* Ellenben megválasztják oda a nemzetgyülési képviselőket azért, mert azok politikai súlyának latbavetésével gazdasági koncessziókat akarnak elérni. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Következik Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur első irásbeli interpellációja.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Irásbeli interpelláció a kultuszminister urhoz.

A polgári iskola a legnépszerübb iskolatipus. Maga a társadalom kivánja fejleszteni. Szükség van ily gyakorlati irányu iskolákra, melyek müvelt iparosokat, kereskedőket, gazdákat nevelnek s képesitést nyujtanak azokhoz a reális pályákhoz, melyekhez egyetemi végzettség nem szükséges.

A polgári iskolai tanárok körében régen él az az óhajtás, hogy ezeket az iskolákat gyakorlati jelentőségüknél fogva külön felügyelet alá helyezzék, olyan felügyelet alá, amelyiknek egyedüli és kizárólagos hivatása ez iskolák érdekeinek előmozditása és nivójának emelése.

Több évtizedes küzdelem folyik e téren a polgári iskolai tanárság és a hivatalos körök között. Már a ministerium két izben és pedig az 1925. évi márciusi, valamint az ez évi országos tanácsi ülésen határozottan megigérte a külön felügyeleti célokat szolgáló főigazgatóság sürgős felállitását. Kivánatos volna, hogy a jövő tanévben e külön felügyeleti szervek működése meg is kezdődhessék. Akadály sem áll utjában, mert a szaktanfelügyelők már ki vannak nevezve, ugyhogy voltaképen csak átminősitésről van szó. Mindezek alapján azt a tisztelettelteljes kérdést intézem a kultuszminister urhoz:

Hajlandó-e a jövő tanévre a polgári iskolák külön felügyeleti szerveit rendszeresiteni? Hegymegi.«

Elnök: Az interpelláció kiadatik a kultuszminister urnak.

Következik Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur második számu irásbeli interpellációja. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék azt felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Irásbeli interpelláció az igazságügyminister urhoz.

Az országban számos hadviselt közjegyzőhelyettes van, kiknek szolgálati ideje a törvényben előirt két évi helyettesi gyakorlatot magasan meghaladja.

Tekintettel a közeli napokban történt közjegyzői állásbetöltésekre, illetőleg áthelyezésekre, tisztelettel kérdem az igazságügyminister urtól: mi az indoka annak, hogy a legutóbb üresedésben volt hat közjegyzői állás közül mindössze egy töltetett be tényleges közjegyzőhelyettessel. Hegymegi.«

Elnök: Az interpelláció kiadatik az igazságügyminister urnak.

Következik Hegymegi-Kiss Pál képviselő ur harmadik irásbeli interpellációja. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék azt felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Irásbeli interpelláció a földmivelésügyi minister urhoz.

Sziveskedjék a földmivelésügyi minister ur tájékoztatást nyujtani, hogy miért utasitották el azoknak a földmivelőknek a kérését, akik a peszéradócsi állami (volt cs. és kir. családi) birtokból kisbaszonbérleteket kértek? Hegymegi-Kiss Pál.«

Elnök: Az interpelláció kiadatik a földmivelésügyi minister urnak.

Következik Beck Lajos képviselő ur interpellációja. A képviselő ur kérelmet kiván előterjeszteni.

Beck Lajos: T. Nemzetgyülés! Tekintettel az idő előrehaladott voltára, kérem a Ház engedélyét ahhoz, hogy interpellációmat a legközelebbi interpellációs napon mondhassam el. *(Megadjuk!)*

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e ehhez az engedélyt megadni? Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következik Farkas Tibor képviselő ur interpellációja. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék azt felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Interpelláció a földmivelésügyi minister urhoz. Hajlandó-e a minister ur a nemzetgyülést a hidegvérü ló tenyésztésével szemben elfoglalt álláspontjáról részletesen tájékoztatni. Hány hidegvérü ménl vásárolt ministersége alatt a földmivelésügyi ministerium? Farkas Tibor nemzetgyülési képviselő.«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! *(Felkiáltások jobbfelől: Megadjuk!)* Minthogy a nemzetgyülés többségének bölcsessége ugy határozott, hogy 12 órás ülésekben tárgyalunk és ugy látszik ezt a tárgyalási módszert kivánja is folytatni, semmi célja nem volna annak, hogy halasztást kérjek; és minthogy néhány perccel ezelőtt olyan nagyon nyilvánvaló lelkesedéssel hangoztatta a többségi párt a falu érdekeit, kérem néhány percre a t. Házat, hogy speciell ebben a lótenyésztési kérdésben, amely eminenter a falu érdeke, türelmet tanusitson.

A háboru előtt néhány évtizeden keresztül, amikor a katonai mentalitás túltengése és a központi földmivelésügyi kormányzatnak nem épen kritikán felül álló szakértelme folytán a melegvérü lótenyésztés, Magyarország egyik büszkesége visszafejlődött, sőt határozottan megromlott, akkor az ország nyugati részein elsősorban a nagyon fontos mezőgazdasági ág a hidegvérü lótenyésztés virágzásnak indult és egyes vidékek jólétüket épen ennek a lótenyésztésnek köszönhetik.

És mit látunk? Azt, hogy a háboru előtt a földmivelésügyi kormányzat támogatta ezt a lótenyésztési ágazatot és ma azt látjuk, hogy a földmivelésügyi kormányzat ezt a lótenyésztési ágazatot teljesen elhanyagolja, sőt látjuk azt, hogy vissza akarja fejleszteni és hogy itt a hidegvérü lótenyésztésnél ismét katonai mentalitással találkozunk, amely mentalitás ezt a fajta lovat el szeretné tüntetni.

Tisztelettel kérdem a t. Nemzetgyülést, helyesnek, okosnak és bölcsnek tartja-e azt, hogy a földmivelésügyi kormányzat 1914 óta egyáltalában nem tartotta érdemesnek, hogy ha hidegvérü tenyészméneket vásárol, hogy a vérfelfrisitést ezzel lehetővé tegye és teljesen átengedte ezt a magántenyésztőknek ugyanakkor, amikor súlyos milliókat áldozott félvérlótenyésztésre, amely lehet Magyarország büszkesége, de a gazdasági viszonyok folytán a jövőben, azt hiszem, határozottan nagyobb teret kell, hogy adjon — épen ugy mint adott Németországban — a hidegvérü lótenyésztésnek.

Tisztelettel kérdeztem ezt a földmivelésügyi minister urtól. Sajnálom, hogy a minister ur nincs jelen. Minthogy azonban ennek, azt hiszem, később, is ki leszek téve, célszerübbnek tartottam, hogy a nemzetgyülés elé hozzam ezt a kérdést, amely némi tekintetben talán mégis közérdekü és amelyről ezideig ministeri székből nem beszéltek, az erre vonatkozó privát ministeri igéreteket pedig nem teljesitették. A földmivelésügyi minister ur ugyanis kilátásba helyezte, hogy ebben a kérdésben is fog valamit tenni, de amint azután épen a napokban ismerte el, mindezideig nem tett semmit.

Elnök: Az interpelláció kiadatik a földmivelésügyi minister urnak.

Következik Farkas Tibor képviselő ur második interpellációja. Kérem a jegyző urat, szíveskedjék az interpellációt felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa):* »Hajlandó-e a minister ur a nemzetgyülést a versenyfogadások megadóztatásából származó lótenyésztési alap állásáról részletesen tájékoztatni?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! Előző interpellációm tulajdonképen az ország lakossága egy részének érdekeit képviselte elsősorban és csak indirekt az egész ország érdekét. Ez az interpellációm, amelyet most elmondani szükségesnek tartok, tulajdonképen egy nagyon szomoru és — azt mondhatnám — botrányos jelenségnek következménye. Ez a szerintem botrányos jelenség az, hogy világosan a törvény rendelete ellenére nem történt meg, aminek a törvény szerint meg kellett volna történnie. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1913. évi XIII. tc.-ről van szó. Ez a törvény az üzletszerü vagy nyilvános fogadásoknak s a kölcsönös fogadásoknak közvetitéséről a lóversenyeknél szóló 1894. évi XXIX. tc. módositásáról szól. A törvény 2. §-ának *b)* pontja a következőket mondja *(olvassa):* »a kölcsönös fogadásokra feltett összegből levonandó... 1½%, amely levonás összege az állampénztárba szállittatik be, alapszerüleg kezeltetik és a földmivelésügyi minister által kizárólag a lótenyésztés emelésére fordittatik; az alap felállásáról a földmivelésügyi minister évenkint a költségvetés beterjesztése alkalmával a törvényhozásnak előterjesztést tesz.«

T. Nemzetgyülés! Azt kérdezem, helyeselheti-e valaki, aki a parlamentarizmus komolyságát hirdeti és a parlamentarizmust betegségektől félti, azt, hogy ilyen nyilvánvalóan — azt mondhatnám: szemérmetlenül — következtessék el törvénysértés. Tessék átnézni a költségvetést. Azt hiszem nem találja meg benne senki ezt a jelentést, amelyet a földmivelésügyi minister urnak be kellett volna terjeszteni. Sokkal érdekesebb eset történt. A mult évi, az 1925/26. évi költségvetés indokolásában azt mondja a földmivelésügyi minister, hogy »erről a zárszámadás során fogok a nemzetgyülésnek jelentést tenni.« Mióta lehetséges az, hogy egyszerüen egyik törvényjavaslat indokolásában a minister egy kijelentést tesz, hogy majd igy és igy fog tenni, egészen eltekintve attól, hogy a törvény mit mond. (**Szeder Ferenc:** Ezt megmondtam neki a költségvetés tárgyalásánál!)

De itt nem épen kis összegekről van szó. Itt súlyos milliárdokról van szó. Igyekeztem elejét venni annak, hogy szemrehányást tegyen nekem bárki, hogy nem voltam eléggondos, mert azután a megállapitás után, hogy itt milliárdok nem folytak be az állampénztárba és nem kerültek az alaphoz, mindjárt hozzátehetem, hogy ez a megállapitásom a két szakminister információján nyugszik és azt hiszem, sem a pénzügyminister urnak, sem a földmivelésügyi minister urnak információját ezen a téren a nemzetgyülés nem vonja kétségbe.

Nem tartom megengedhetőnek és helyesnek, hogy a földmivelésügyi kormányzatnak olyan szabadságot adjunk, hogy túltegye magát a törvényen és ne tegye meg azt, amit a törvény parancsol, hogy ezt a pénzt megfelelő célra és pedig a lótenyésztés érdekeinek szolgálatára forditsa. Volna a lótenyésztés terén nagyon sok hely, ahol azok a milliárdok kellettek volna, jó szolgálatot tehettek volna, mindenesetre nagyobb szolgálatot, mint amikor ezeknek létéről és hovafordításáról a nemzetgyülés egyetlenegy tagja sem szerezhet tudomást. Nem szerezhet tudomást annál az egyszerü oknál fogva, hogy a földmivelésügyi minister kötelességét nem teljesitette, hogy a pénzügyi bizottság, amely hivatva volna a költségvetést részletesen áttárgyalni, erről a maga jelentésében szintén nem emlékezett meg. Tulajdonképen mellékes, hogy itt súlyos milliárdokról van szó. Itt azonban megtörtént az is, hogy az interpellációra, amely ezt a kérdést már egy izben a Házban érintette, az illetékes minister végleges választ még mindig nem adott. A végleges választ most már hosszu idő óta hiába várom arra a kérdésre, micsoda rejtélyes dolog történt itt, milyen oknál fogva nem tett eleget a Lovaregylet a kötelezettségének, milyen okok voltak azok, amelyek arra kényszeritették a kormányzatot, hogy itt ne lépjen fel a megfelelő energiával, nem esetleg valamely egyszerre elmaradó nagyobb pénzösszegnek nemlétezése volt-e indoka annak, hogy a földmivelésügyi minister a legutóbbi költségvetés indokolásában ilyen problematikus kijelentést tett? Nem ez-e az oka annak, hogy ma erről az egész ügyről semmit sem tudunk?

Nagyon szerettem volna, ha a földmivelésügyi minister ur válaszolt volna és azt hiszem, mindenesetre helyesebb volna, ha a földmivelésügyi minister ur végre egyszer nagyobb energiával lépne fel ministeriumának hivatalnokaival szemben. Megengedem, hogy ő maga nem is szerez erről tudomást. Én egy rendszerben látom a hibát, egy teljesen züllésnek indult bürokrata rendszerben, ha ilyen dolgok megtörténhetnek.

Ha a nemzetgyülés e jelenségek felett napirendre tér, akkor sirját ássa a parlamentarizmusnak, nem abból az okból, amelyet itt az imént emlitettek, hanem egy másik okból, azért, mert akkor a nemzetgyülés bebizonyitja azt, hogy legfontosabb hiatásának, az állami pénzkezelés ellenőrzésének teljesitésére vagy nincs kedve és akarata, vagy nincs tudása és miatta tehetnek bármit. Ha az ellenőrzést a nemzetgyülés teljesen kiengedi befolyása alól,

akkor igazán senki, aki a parlamentarizmus történetét ismeri, nem tudhatja, hogy tulajdonképen minek játszunk itt parlamentarizmust.

Szükségesnek tartottam, hogy erre a földmivelésügyi kormányzat és a nemzetgyülés figyelmét felhivjam. Remélem, hogy a régi szokástól eltérőleg, talán erre a kérdésre választ kapok s akkor majd szóvátehetem a kérdést és részletesen válaszolhatok a minister urnak.

Elnök: Az interpelláció kiadatik a földmivelésügyi minister urnak.

Következik Lendvai István képviselő ur interpellációja.

A képviselő ur nem lévén jelen, interpellációja töröltetik.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

Kérem a jegyző urat, szíveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Mivel nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 11 óra 05 perckor.)

Hitelesitették:

Szabó Zoltán s. k. *Sütő József s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 541. ülése

1926. évi április hó 29-én, csütörtökön.

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása — Felszólaltak: Viczián István, Peyer Károly, Gaal Gaston, Rupert Rezső, Herczegh Béla, Szabó Imre. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

---

kormány részéről jelen vannak: Bud János, Valko Lajos, Mayer János, gr. Klebelsberg Kunó, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 20 perckor.)

Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Bodó János gyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi etrovics György jegyző ur, a javaslatok ellen lszólalókat pedig Hebelt Ede jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi lami költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos rgyalása.

Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Viczián István!

Viczián István: T. Nemzetgyülés! (*Halljuk! alljuk!*) A közvetlen előttem szólott Nagy Vince pviselő ur beszédének végén heves kirohanást tézett az ugynevezett tikos társaságok ellen és lszólitotta a kormányt, hogy kemény kézzel, tározott gesztussal lépjen fel a titkos társaságok en és azokat szüntesse meg. Valósággal erőbaképen állitotta oda a kormány presztizse empontjából, hogy a kormány meg tud-e birzni a titkos társaságokkal, igen vagy nem.

Az utóbbi időben nem ez az első támadás, etőleg felszólalás abban az irányban, hogy a kos társaságokkal szemben el kell járni. Tegp Nagy Vince képviselő ur szellőztette ezt a rdést, tegnapelőtt Drozdy képviselő ur, azelőtt án pár nappal Pakots képviselő ur és még más pviselő urak is. Ha azt nézzük, hogy mely alról jön az e kérdés tisztázására való törekés és ha azt látjuk, hogy akik ezt a kérdést vátették, csodálatos egyértelmüséggel valaennyien a jobboldalon keresik az államra, a rsadalmi rendre veszedelmes titkos egyesületet, (**Láng János:** A veszedelmeseket ott keresz! — **Buday Dezső:** Ilyen ott egy sincs!) ők ott keresik és ha ezt nézzük és ezt látjuk, kor lehetetlen meg nem állapitanunk azt a idenciát, hogy itt tervszerü támadásról van ó olyan irányból, olyan helyről, amelynek talán lönös érdeke az, hogy bizonyos, legalább is vélt nkurrenciától megszabaduljon. (**Buday Dezső:** gy eltereljék a figyelmet! — **Láng János:** gyujtogatók kiabálnak! — **Gaal Gaston:** egyiket is, a másikat is el kell törölni! Tesa törvényt betartani! — **Reisinger Ferenc:** Tessék előrukkolni azzal a baloldali titkos társasággal! — **Buday Dezső:** A szabadkőművesség! — **Propper Sándor:** A titkos tantièmeket a Beszkárnál is el kell törölni! — **Buday Dezső:** Nevetséges! — *Zaj.* — **Reisinger Ferenc:** Szabadkőművesek már nincsenek!)

Elnök: Reisinger képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni.

Viczián István: A közbeszóló képviselő urnak megjegyzem, hogy épen azért szólaltam fel, hogy megvizsgáljam ezt a kérdést a baloldali titkos társaságok szempontjából. (**Szomjas Gusztáv:** Nagyon helyes!)

Én általában elitélem a titkos társaságok államellenes, hazaellenes stb. működését, azonban végtelen hibának tartom, hogy akkor, amikor ez a kérdés tapétára tétetik, a veszedelmet egyedül és kizárólag ott látják azokban az állitólagos titkos szervezetekben, amelyekben a támadás szerint maga a kormány, illetőleg a kormány tagjai részesek, pedig ha vannak is ilyenek, én sokkal kevesebb veszedelmet látok azokban, amelyekben azok a felelős tényezők is részesek volnának, — ha ez igy volna is — akik hivatva vannak általában az egyesületek működését ellenőrizni, mint az olyan titkos szervezetekben, amelyek egyenesen nemcsak a kormányhatalom, hanem a fennálló társadalmi rend, az állam és a vallás ellen irányulnak, mert erről van szó.

Én a magam részéről, valahányszor valamit állitottam, azt mindig bizonyitottam is és most is azt mondom mindenkinek, aki titkos társaságokról beszél: ne handa-bandázzunk, uraim, hanem kövessék az én példámat és aki tud valamit a titkos társaságokról, álljon elő vele ugy, ahogy most előállok én azokkal a titkos társaságokkal szemben, amelyekről én tudok. De bizonyitsanak ők is, mint én teszem, mert az üres handabanda nem ér semmit. (**Propper Sándor:** Ön jobban tudja, hogy hol vannak! — *Zaj.*) Engedjen meg nekem Drozdy Győző t. képviselő ur, aki itt tegnapelőtt felállott és azt mondotta, hogy a szabadkőműveseket alaptalanul támadják és vádolják azzal, hogy ez titkos társaság és, hogy veszedelmes irányban működik, mert — mondja Drozdy képviselő ur — ezeknek jóváhagyott alapszabályai vannak, ezek jótékonyságot gyakorolnak, ingyen kenyeret, ingyen tejet osztanak, csupa jótékonyság, csupa emberszeretet egész működésük, hogyan lehet tehát ezeket az ártatlan egyéneket, illetőleg ezt az ártatlan hasznos egyesületet támadni. (**Szomjas Gusztáv:**

Azért nem kell titkolóznil — **Propper Sándor:** Bombákat nem dobtak, az bizonyos! — **Láng János:** No, no, erről lehet beszélni! — **Szomjas Gusztáv:** Hát a trónörököst ki gyilkolta meg? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Viczián István: Engedjen meg nekem Drozdy Győző t. képviselő ur, de azok után az adatok után, amelyek a szabadkőművesek működésére nézve már eddig is nyilvánosságra jutottak, amelyek a hely, az irat és a számok megnevezésével, szóval a leghatározottabban rámutattak azokra a munkákra, amiket a szabadkőművesség a nemzet, a társadalom, a vallás ellen és egyenesen a forradalom felkeltésére végzett, azok után, amikor okmányokra mutattak rá, amely okmányok létezéséről, tehát feltétlen bizonyító erejéről bárki meggyőződhetik, akkor, — engedelmet kérek — mégis csak nagy frivolságnak tartom épen annak az embernek részéről, aki itt feláll és beszél és szónokol a titkos szervezetek ellen, ha egyszerüen átsiklik, az országra nézve legveszedelmesebb és talán lehet, hogy az egyetlen veszedelmes titkos szervezeten, a szabadkőművességen. (*Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.* — **Propper Sándor:** Hány volt szabadkőműves ül odaát? Majd egyszer megmondjuk! — **Klárik Ferenc:** Majd megszerezzük a névsort!) Ha Drozdy Győző képviselő ur ezt a frivolságot elkövette, ezt még valahogyan megtudom érteni, mert ő, amint kijelentette, — és ez igy is van — legfeljebb a legutóbbi időben történhetett változás — de a szavában kételkedni nem akarok, — tehát valóban ő nem szabadkőműves.

De a velem szemben ülő Pakots József képviselő ur, aki szabadkőműves, hogyan merészel dörögni a titkos társaságok ellen itt a nemzetgyülésen és a lapokban, pl. a Polgár cimü hetilapban, hogyan meri legyalázni a titkos társaságokat és tüzzel-vassal akarni nekik menni és ugyanakkor megfeledkezni arról a titkos szervezetről, amelynek Pakots József t. képviselő ur is tagja? (**Pakots József:** Ez nagyon tiszteletreméltó munkát fejt itt ki!) Neki tapasztalásból kell tudnia, hogy minő veszedelmes munka folyt ottan és ha esetleg az ő páholyában nem volt közvetlen alkalma ezt tapasztalni és ha elég hanyag volt ahhoz, hogy ne győződjék meg arról, hogy a többi testvér-páholyokban és a szimbolikus nagypáholyban milyen munka folyt, akkor is a már nyilvánosságra hozott adatok után, nem volt szabad ezek mellett elsiklani, miért is, — engedelmet kérek — ha Ön beszél a titkos szervezetek ellen, ez legalább is provokáció. (**Gaal Gaston:** Megtért! — **Pakots József:** Türr István szabadkőművessége a legszebb szabadkőművesség!)

T. Nemzetgyülés! Kijelentem . . . (*Zaj.* — **Pakots József:** A walesi herceg most lett szabadkőműves!) Majd erről is beszélünk. (**Propper Sándor:** Az angol király is szabadkőműves!) Nagyon alkalomszerü, hogy méltóztatnak most is emliteni az angol király és a walesi herceg nevét.

Kijelentem, hogy felszólalásomban nem a szenzációhajhászás vezet és ha olyan kérdéseket tárok ide, amelyek kétségtelenül érdeklődést keltenek a szenzációra éhes közönségben, ezt nem szenzációhajhászásból teszem, hanem a szabadkőművesség provokálására és azért, mert a történelemirás szempontjából is fontosnak tartom, hogy a nemzetgyülés naplójába, amely történelmi dokumentum, ne kerülhessenek be ellenmondás nélkül olyan adatok, amelyek ebben a kérdésben félrevezetik a közönséget és esetleg az utókort is. Ha tehát valakiknek kellemetlen lesz mai felszólalásom — bár a dolognak személyes irányba való kiélezésétől lehetőleg tartózkodni fogok —, akkor ezt a kellemetlenséget az illető egyének ne nekem tulajdonitsák, hanem azoknak a szabadkőmüv testvéreiknek, akik erre provokáltak.

Hogy pedig megelőzzem az esetleges ellenv tételeket abban a tekintetben, hogy voltak a szaba köművesek között olyanok is, akiknek hazafisá kétségbe nem vonható, (**Pakots József:** Példá Rakovszky István!) akikre önök ma kipécéz rámutatnak, mint olyanokra: akik a jobbold politikának hivei, erre vonatkozóan kijelente hogy én szabadkőműves és szabadkőműves közö óriási különbséget teszek. (*Helyeslés a középe — Zaj a szélsőbaloldalon.*) Sohasem törtünk általában pálcát azok felett, akik valaha szaba kőműves páholyok tagjai voltak. Magam is nagy kiváló férfiakat ismerek, akik valaha tagjai volt a szabadkőművességnek és onnan megretten megundorodva távoztak (*Egy hang a jobboldalo Wekerle Sándor!*) és bár őket ott letett titk esküjök köti és nem nyilatkoznak — mint aho becsületes emberhez illik, hogy ilyen helyzetb ne nyilatkozzék —, ők ma mégis a hazafias, nemze vallásos irányt szolgálják. (**Pakots József:** R kovszky István, a belügyminister ur édesatya nem hagyta ott a szabadkőművességet!) Róla fogok beszélni, képviselő ur. (**Pakots József** Nagymester volt! — **Gaal Gaston:** Elég rossz tette, hogy nem hagyta ott! Állami tisztvise ne legyen se itt, se ott. — **Pakots József:** Az m állami tisztviselő ne legyen! — **Kováts-Na Sándor:** De előbb dicsérte, hogy ott volt! **Pakots József:** Én nem dicsértem, én megál pitottam!)

Még tovább is megyek ezzel a megjegyzése mel, t. képviselő ur. Kijelentem, hogy voltak oly szabadkőműves egyének is, akik nem léptek ugy ki a szabadkőműves páholyból, ott működtek, az ottani páholymunkákban igyekeztek a páholy destruktiv irányu működését hazafias, vallás irányba terelni, (*Ugy van! a jobboldalon*) és tal nem rajtuk mult, hogy ez nekik nem sikerü (**Gaal Gaston:** Még Vázsonyi Vilmos is otthagy őket!)

Ha azonban voltak ilyenek és ha a t. szaba kőműves titkos társaság rá tud mutatni a — épen ezekkel takarózva, — hogy az otta páholymunkákban hazafias megnyilatkozások történtek, hogy ebben a tekintetben is mind kétely eloszlattassék, kijelentem és bizonyito hogy valahányszor ilyen irányu megnyilatkoz történt, ha az ilyen kijelentéseket ki is adt hivatalos kiadványaikban, mindig hozzátett hogy »ezzel nem értünk egyet«. Mikor ellenb a legdesktruktivabb, legveszedelmesebb tanok hirdető előadásokat kellett közzétenni, ezeket hi talos kiadványaikban, minden ellenvetés nél tehát, mint az egész szervezet felfogását közölt Ily módon ha akadtak is ott némelykor hazaf irányu megnyilatkozások, ezzel a magatartásuk mégis rányomták az egész szabadkőmüvesszer zetre a destruktiv, hazafiatlan vallásellenes bélyegét.

Mondottam, hogy bizonyitani is fogom á tásaimat. Ilyen adatot hozhatnék ide végte sokat, és napokig lehetne felsorakoztatni ezek az adatokat. (**Buday Dezső:** Van nálam egy eg könyvtár!)

Itt van például a szabadkőműves szimbolik nagypáholy hivatalos közlönye, a »Kelet« cí lap. (**Gaal Gaston:** Miért Kelet, miért nem Je zsálem? — *Derültség jobbfelől.*) Ebben közö van egy vidéki páholy főmesterének jelenté amelyben az illető hadakozik a szabadkőmüvess destruktiv irányu működése ellen. Ebben a t bek között szóva teszi Timár Szaniszló testv nek »Az atheizmus és a szabadkőművesség« c alatt megjelent munkáját, amelyben Timár Sz niszló azt kivánja *(olvassa):* »Bár az alkotmá

árja a vallási és politikai vitákat, amint a ágos páholyok bátran kiemelték a politikai dések tömegéből az általános, titkos és egyenlő asztójogot...« (**Propper Sándor**: Ez a bűnük, rt haragusznak rájuk! — *Zaj és ellenmondások obboldalon.* — **Gaal Gaston**: Ez csak eszköz!) ittal nem ezért haragszunk Propper képviselő hanem azért, amit most olvasok fel: »...ugy eljük ki a vallási kérdések közül és terjesszük atheizmust, amely nem egy népnek, de az sz emberiségnek jövendő irányát van hivatva gjelölni.« *(Zaj.)* Mikor pedig ennek a vidéki olynak főmestere ez ellen és ehhez hasonló irányok ellen, általában a szabadkőműves páholyok en irányu működése ellen állást foglalt, (**Klárik renc**: Bombákat nem dobtak! De a vagyonukat equirálták!) akkor az egész magyarországi badkőművesség hivatalos lapja ezzel a megyzéssel közölte az ő munkáját: »A jelentést a oly megkeresésére a következőkben közöljük, mészetesen anélkül, hogy vele a legcsekélyebb rtékben is azonositanók magunkat.« Vagyis a gyarországi szabadkőműves páholyok összese nem volt hajlandó azonositani magát azzal örekvéssel, hogy az atheizmus terjesztését megolják. (**Propper Sándor**: Szóval ezt a nyilvásság előtt csinálták! Ez tiszteletreméltó! Nem os társaság! — *Zaj.* — **Kuna P. András**: Volt or elég hatalmuk hozzá! — **Reisinger Ferenc**: eredményben mi kifogásuk van az ellen, hogy eisták is voltak?) T. képviselő ur, nem a nyilosság előtt csinálták. *(Folytonos zaj.* — **Szomjas sztáv**: És majd a jobboldali szervezeteket is ják igy védeni? — *Felkiáltások a jobboldalon: atheizmust védik?* — **Propper Sándor**: A kis önbség az, hogy ezek nem gyilkoltak és nem tak bombát! — **Szomjas Gusztáv**: Nono! Hát trónörökös? — *Zaj.* — **Szomjas Gusztáv**: rkghöt ki gyilkolta meg? Nem szabadkőműves? *Zaj.* — **Kuna P. András**: Madarat tolláról, ert barátjáról!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Viczián István: T. Propper képviselő ur, ez a nyilvánosság előtt történt, mert a páholyakák, amint arra rá fogok mutatni, a legyobb titkolódzás mellett történtek. Ezt a Kelet ü folyóiratot pedig kizárólag csak a szabadűvesség céljára nyomták, ez nyilvánosan nem nt meg sehol. (**Klárik Ferenc**: Akkor hogyan ta kézhez? — **Propper Sándor**: Ő is szabadűves volt. — **Láng János**: Én egy egész yvtárt örököltem. — *Zaj.*) A Kelet című folyónak ugyanebben a számában megjelent egy ik szabadkőműves testvér részéről egy ugyezett oktató munka, ami azért is fontos, mert gyenesen a kezdő szabadkőművesek kioktatá szolgál. Mint később részletesen ismertetni m, ebben az »oktató munkában« a legdestrukbb tendenciák és teóriák nyilvánulnak meg. az előadást — ellentétben az előbb emlitettel ben — a Kelet című lap minden megjegyzés ül közölte, tehát nyilvánvalóan mint olyant, ly az egész magyarországi szabadkőművesség gásának és eszméinek megfelel.

T. Nemzetgyülés! Azok, akik a szabadkőmű-ket, a szabadkőműves rendszert, szervezetet lmezik, szeretnek hivatkozni a régi nagy yar emberekre is. Nagyon gyakran ajkukra ik, hogy szabadkőműves volt Kossuth Lajos, ka, Türr István, Madách, idősb Andrássy la és hogy egyebek között szabadkőműves — amit a mi tiszteit szabadkőműves képlőtársunk most is sietett itt bejelenteni — a legi belügyminister ur édesapja, Rakovszky án is.

Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy ez igaz, zek régen, abban az időben voltak szabadkőművesek, amikor még a szabadkőművesség más irányban működött. *(Ugy van! jobbfelől.)* Méltóztassanak egyszer fáradtságot venni és a kérdést a történelemből is tanulmányozni. Akkor meg fognak győződni arról, s tudomást szereznek róla, hogy Kossuth Lajos és Pulszky Ferenc Amerikában léptek be a szabadkőműves szervezetbe, *(Ugy van! a jobboldalon.)* mégpedig, mivel Amerikában két különböző szabadkőműves szervezet volt, megosztották maguk között a feladatot és az egyik az egyikbe, másik a másikba lépett be, hogy ott a magyar nemzeti eszmének szószólói legyenek. Őket hazafias szándék vezette, és hasonló szándék vezette ezeket a régi magyar urakat, történelmi nagy embereinket, nagy költőinket és tudósainkat, (**Szomjas Gusztáv**: Akkor még nem volt tele zsidóval a páholy!) egészen addig az időig, amig a szabadkőművesség nemzeti irányban működött. Ma azonban ez már nem igy van. (**Szomjas Gusztáv**: Ellepték a zsidók!) Nagyon jól tudjuk, hogy ha valamely erőtényező vagy védbástya ebben az országban kifejlődik, azt egy idegen faj nyomban vagy minél előbb ellepi. A gőzmalmokat valamikor Széchenyi István alapitotta, és ma Bacherek herdálják el. *(Ugy van! a jobboldalon.)* A sajtóért valamikor Petőfi Sándorok lelkesedtek és a sajtó ma nagyobbrészben rágalomgyár. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Tudjuk, hogy az első magyar pénzintézetet Fáy András alapitotta, és hogyan állunk ma faji szempontból a bankokkal és általában a pénzpiaccal! *(Ugy van! jobbfelől.)*

T. Nemzetgyülés! Ugyanez történt a szabadkőművesszervezettel, mert ebben is erőtényező nyilvánul meg. Mi történt? Ugyanazok, akik a többi védbástyákat hatalmukba keritették, megszállták ezt a bástyát is. Hivatkozom egy emberre, aki ma már nem él, de nyomtatásba tette le erre vonatkozó felfogását. Ez a férfiu nem az, aki a jobboldali intranzingenciához tartoznék, mert az illető népbiztos volt, névszerint Ágoston Péter. Ez az Ágoston Péter a »Zsidók utja« cimü munkát irta meg. Ebből a munkából — talán egyebekkel is összevetve — kitünik, hogy az összes magyarországi szabadkőműveseknek ma körülbelül 80—90%-a zsidó és csak alig 10, legfeljebb 20% — de nem hiszem, hogy annyi legyen — keresztény közöttük. Ágoston Péternek ezt a könyvét, amely miatt a saját elvtársai követ dobtak rá, mert ez kellemetlen volt nekik, kiadta a Nagyváradi Társadalomtudományi Társulat, tehát szintén egy nem ébredő egyesület és ez a legkevésbé ébredő egyesület a következő megjegyzést füzte az előfizetési felhiváshoz, amellyel ezt a könyvet a nyilvánosságra hozta *(olvassa)*: »T. Cim! A magyar szabadkőművesség és a zsidóság összeforrt, mert amikor Magyarországon a kor a szabadelvüséget követelte, akkor a zsidóság állott melléje legnagyobb tömegben. Amikor a szabadelvüség még nem volt csak zsidó emancipáció, akkor minden zsidó és minden zsidóbarát szabadelvünek hihette magát. Ha tehát a magyar ember a zsidóságról ir és a magyar zsidóság sorsát tárgyalja, akkor a szabadkőművesség külső történetét is irja meg vele. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ezért a zsidóságról megjelenő könyve Ágoston Péternek a szabadkőműveseket is kell, hogy érdekelje.«

Ezt is annak illusztrálására hoztam fel, hogy a mai szabadkőműves uraknak nincs joguk az ő dolgukba belevonni Kossuth Lajosnak és többi nagyjainknak dicsőséges nevét, *(Ugy van! a jobboldalon.)* mert akkor, amikor ők beléptek oda, a szabadkőművesség talán olyan hazafias szervezet lehetett, mint amilyen hazafiasok lehettek itt az ellenforradalmi titkos szervezetek a forradalom idejében.

A t. szabadkőműves urak és az ő barátaik különös előszeretettel hivatkoznak végül a külföldi szabadkőművességre. Ennél a kérdésnél — engedelmet kérek a kifejezésért, de másnak nem minősithetem — a legmegbotránkoztatóbbnak tartom, hogy a saját bűneik leplezésére az angol király felséges személyének és a walesi herceg ő fenségének palástjával takaróznak. Vegye tudomásul mindenki a túlsó oldalon is és mindenütt, hogy mi és minden magyar ember a legnagyobb tisztelettel és pedig nemcsak azzal a köteles tisztelettel viseltetünk az angol birodalom koronás fejének felséges személye iránt, amely köteles tisztelet megilleti ennek a nagy nemzetnek legfőbb reprezentánsát, de azontúl is a magyar nemzet valóban a szivből jövő nagy tisztelettel viseltetik a nagy angol nemzet és az angol állam reprezentánsai iránt, az angol nemzetnek és különösen egyes nagy fiainak a szerencsétlen nemzetünk iránt tanusitott jóindulatu megnyilatkozásai miatt. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Meggyőződése minden magyar embernek, de minden elfogulatlan embernek is, aki ezzel a kérdéssel objektiv alapon foglalkozik, igenis mindannyiunknak az a meggyőződésünk — és ezt hangsúlyozottan jelentem ki — hogy az az angol szabadkőművesség — azért hivatkozom épen az angolra, mert egy szabadkőműves képviselőtársam most is az angol király és a walesi herceg nevével takarózott — amelynek tagjai sorában, állitólag, én nem tudom, az angol állam legelső reprezentánsai is helyet foglalnak, ha ez valóban igy van, akkor igenis, meggyőződésem és mindnyájunk meggyőződése szerint az angol szabadkőművesség csakis hazafias, erkölcsös, csakis jó és üdvös lehet. A magyarországi szabadkőművességnél azonban nem igy áll a dolog s épen azért azt hiszem, azokkal a külföldi előkelőségekkel szemben is, akiknek palástjába a magyarországi szabadkőművesség takarózik, kötelességünk nekünk ezt a kérdést nyilvánosságra hozni, mert biztosra veszem, hogy ha a külföldi szabadkőművesség értesül arról, hogy a magyarországi szabadkőművesség milyen destruktiv politikát folytat, azzal nem azonositja magát.

Ezek után rátérek beszédem tulajdonképeni tárgyára. Két tételt állitok fel s fogok bizonyitani. Nevezetesen állitom és bizonyitani fogom, hogy a magyarországi szabadkőművesség titkos társaság és hogy a feloszlatás ellenére ma is működik. Másodszor állitom és bizonyitani fogom, hogy a szabadkőművesség destruktiv irányban haza-, nemzet-, vallás- és társadalomellenesen működik.

Ők azt szokták mondani, hogy hogyan lehetne a szabadkőműves szervezet titkos társaság, amikor jóváhagyott alapszabályai vannak? Jóváhagyott alapszabályokat könnyü megszerezni akkor, ha azok ugy vannak összeállitva, hogy nem esnek kifogás alá. Én itt felmutatom a szabadkőművesek alapszabályait eredetiben. Itt van a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy alkotmánya, amely alá az összes magyarországi páholyok is tartoznak, tehát ez egyszersmind azoknak is az alkotmánya. Ez a könyv itt 120 nyomtatott oldalt foglal magában, és ebben a 120 nyomtatott oldalban mindössze 3, azaz három oldalra terjed maga a jóváhagyott alapszabály. A többiek egyéb alaptörvények, amelyek jóváhagyás végett a kormánynak bemutatva nem voltak. Ebből még nem csinálnék nagy kázust, és mert — mint mindig — ezuttal is objektiv akarok lenni, rámutatok arra, hogy ezekben az alapszabályokban és az azután következő egyéb, kormányhatóságilag nem láttamozott alaptörvényekben semmi különösképen kifogásolható intézkedés nincs. Különben ezek régiek, maguk az alapszabályok is még 1886-ban hagyattak jóvá. A fordulat — hiszem — azután következett be.

És ha azt nézzük, hogy a láttamozott a szabályok értelmében mi a célja a szabadkő vességnek, ez is ugy van megszövegezve — ak az időben talán egészen őszintén is szövege meg igy —, hogy az ellen sem lehet kifo emelni. Az alapszabályok 2. §-a szerint *(olvas.* »A szabadkőművesség filozófikus, filantropiku progressziv intézmény.« Ez alatt már ug sok minden megfér, azonban a következő részletezve van, tehát nem kérdés, hogy mil irányban kiván működni. Nevezetesen *(olvas.* »Célja a közerkölcsiség, művelődés és feleba szeretet terjesztése és a jótékonyság gyakorl *(Mozgás.)* A szabadkőművesség kizár köréből r den politikai és vallási kérdést és tagjait a h törvények tiszteletben tartására kötelezi.«

Ha ezt tették volna, még ha titokban te volna is, nem lehetne ellenük kifogást em De én nemcsak azt bizonyitom, hogy titkos tá ság, hanem beszédem második részében bizo tani fogom azt is, hogy nem az alapszabál értelmében, sőt épen ellenkezően, azok ellen ellenkező irányzatban működtek. Az, hogy ők akceptábilis alapszabályt csináltak magukna annak láttamozását kieszközölték, hogyha ők e szerint az alapszabály szerint, hanem másl működtek, akkor az alapszabályok megszer még nem bizonyitja azt, hogy az az alapszabál mögött meghuzódó és tényleg nem az alap bályoknak megfelelő szervezet nem volt ti szervezet.

De nem akadémikus fejtegetésekkel aka bizonyitani, hogy a szabadkőművesség titkos s vezet volt, hanem sokkal kézzelfoghatóbb d mentumokkal és bizonyitékokkal. Előrebocsá tam beszédemben, hogy szenzációt nem aka hajhászni. Ezért mellőzni fogom azokat a v ban, amint ők nevezik, a profán ember e sokszor talán komikus szertartásokat, mely ott találunk, azt a berendezést, amely ot páholyokban van, azokban a páholyokban, mel zsidótemplomra emlékeztetnek. Mellőzöm azo a szertartásokat is, ahogy mindezek lebony tatnak — fekete koporsók átugrálása, lánd erdő és nem tudom minek nevezik —, vagy a szertartást, hogy a szabadkőműves mindi ballábaval köteles először lépni, mikor a páhol belép — s talán innen magyarázható az, h annyi ballépést követtek el, — vagy hogy eg lábfejét másik lábfeje felett derékszögben k telen elhelyezni, mikor a páholymunkához ho kezdenek. Nem akarom nevetségesekké tenni ő nagyon sok ilyen dolgot lehetne előadni, an a szenzációéhes közönséget talán érdekelné és táziáját izgatná. Egész sereg dokumentum erre, de ezeket mellőzöm. Én a szertartások — nem az ilyeneknek és nem ilyen helyel hanem amennyiben azok konzervativizmust je tenek, — bizonyos fokig magam is hive vagy azonban nem a szertartásokra akarok én mutatni, hanem azokra a jelekre és módo amelyek a szabadkőművesek működésének ti voltát határozottan igazolják. (**Reisinger Fer** Halljuk a titkos választójogi részét!)

Igy például a szabadkőművességnek s külön nyelve van. Ha a mi részünkről, a j oldalról alakulna egy társaság, amely ilyen nye csinálna magának, bizonyára azt mondanák m gunnyal, hogy ez tolvajnyelv. Én nem mon ezt, nem akarom sérteni és nem akarom ne ségessé sem tenni őket. Mégis különös azon illetőleg ez csak ugy érthető, ha valóban ti társaság volt, hogy olyan nyelvet csináltak, a csak a szabadkőművesek értettek. Ez megn ványul munkálataikban is, ugy hogy egy szal

műves munkának elolvasása, megértése a laikus berre nézve sokszor nehéz is, épen azért, mert tte nem ismert jelek, szavak vannak, amik a íködés titkosságát bizonyitják.

Egész hosszu szótárt adhatnék elő, de csak melvényeket mutatok be. Például amikor a badkőművesek együtt voltak munkán és azt arták jelezni a többiekkel — persze működésük kosságának biztositása érdekében — hogy vaai idegen, amint ők nevezik, profán ember a jelen, ezt ugy fejezték ki, hogy »esik az eső«. páholy legfiatalabb tagját ugy nevezték, hogy enjamin«. Az előléptetést a felsőbb szabadművesség fokába »dijemelés«-nek nevezték. pénzt, az előtt a krajcárt és a forintot, később lig a fillért és a koronát ugy nevezték, hogy ivics« és »tégla«. Ha a szabadkőművesek közös ezést tartottak, azt ugy nevezték, hogy »vaás«. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nagyon áncsi erre a magyar nép!)* Kérem t. képviselő nem mi hoztuk ide a titkos társaságok szervenek ügyét! Önök hozták szóba, hallgassák g tehát most a kérdésnek minden oldalról való gvilágitását. *(Ugy van! Ugy van! a jobbaldon és a középen.)*

A bort ugy nevezték, hogy »erős por«. A bor»sárga homok«-nak. Azt, hogy enni, ugy ndták, hogy »vakolni«. Az ételt »anyag«-nak ezték, inni azt jelentette, hogy »tüzelni«. A yeret »kő«-nek nevezték, talán azért, hogy ndenkit kővel dobálnak meg kenyér helyett. ést »kard«nak, a villát »kapá«-nak, a poharat gyver«-nek, a palackot »ágyu«-nak, a sót »fehér ok«-nak, a vizet »gyenge por«-nak, a pálin»égető por-«nak nevezték és végezetül ha vai meghalt, azt ugy mondták, hogy »örök keletre özött«. És igy tovább. Nem célom — s nem ontos, — hogy az egész szótárt idetárjam, t azt hiszem, hogy ezekkel a példákkal is gé dokumentáltam azt, hogy amely szervezen ilyen titkos nyelvet használnak, az a szerzet nem akar nyilvános lenni. *(Ugy van! Ugy a jobboldalon és a középen.)*

De továbbmegyek. A szabadkőművesszervezet om, u. n. szimbólikus csoportra oszlik: nevezen a tanonc-, a legény- és a mesterfokra. A skót s szerint pedig összesen 33 foka van. Nálunk a kettő egybe van olvasztva és mind a 33 fok van. És hogy mennyire titkos szervezet a adkőművesség, azt jellemzi az, hogy mind a ok külön megvan szervezkedve és az alsóbb ak se szabad tudni azt, hogy a felsőbb fokon csinálnak.

Neveket emlithetnék fel, hogy egyes közéleti aink a 33 fok közül melyikben vannak. De s mellőzöm a szenzációt.

Hogy a szabadkőművesség titkos szervezet, *y hang a szélsőbaloldalon: Nem is vitás!)* s mutatja, hogy titkos jelei vannak. Minden es fokozatnak megvan a maga külön titkos amit alkalmaztak például akkor, ha a páholyján kopogtattak, és a kézfogásnál is. A tanonc-ol. először két gyenge s aztán egy erős kopogs. A legényfok jele ennek ellentéte. Először erős, azután két gyenge kopogtatás. És végül esterfok jele három erős kopogtatás. **(Propper dor:** Ezt belépti dij mellett mutathatná!) edelmet kérek, de amikor arról van szó, hogy ak-e Magyarországon titkos szervezetek, nincsenek, nem tartom humoros dolognak em érdektelen a magyar közönség előtt, hogy mely titkos társaság tagjai miféle jelekről merhetők fel.

Ugyanezeket a jeleket adták le a szabadkőesek a kézszoritásnál is, amit »oroszlánfogás«neveztek s ez olyanformán történt, hogy or egy szabadkőműves kezet fogott valakivel s jelezni akarta, hogy ő szabadkőműves, annak a tenyerébe kézfogás közben belekopogtatta az előbb emlitett jeleket. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Önök ezt olyan komikusnak találják tisztelt szociáldemokrata képviselő urak? **(Propper Sándor:** Ahogy előadja képviselő ur, az a komikus! — **Griger Miklós:** Az a kérdés, igaz-e vagy nem? Igaz! — **Szabó Imre:** Életemben először hallom! — **Gaal Gaston:** Mikor az ekrazitot csokoládénak nevezték, az nem volt komikus? — **Sütő József:** Kár az időt ezzel fecsérelni! — *Tetszés és élénk derültség a jobboldalon és a középen.* — **Gaal Gaston:** Meg kell világitani minden oldaláról a kérdést! — *Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.* — **Rothenstein Mór:** Nagy sötétség a túloldalon! — *Zaj.)*

T. Nemzetgyülés! Hogy ezek igy vannak, hogy ezek valóságok, ezek igazolására egész sereg szertartási könyvet tehetek le és teszek is le a Ház asztalára. De ezekről bárki másként is meggyőződhetik. Magam is alkalmaztam és kipróbáltam ezt az oroszlánfogást, amikor találkoztam egy ismerősömmel, akiről tudtam, hogy szabadkőműves és tenyerébe kopogtattam ezeket a jeleket. Az illető csodálkozva rámnézett és azt mondta: Hát te is? — Mire én azt mondtam: Én nem! *(Derültség a jobboldalon és a középen!)*

Vannak még egyéb titkos jelek is, amelyek szintén azt jelzik, hogy az illetők közös titkos társaságnak a tagjai. Ezeket az üdvözlésnél alkalmazzák. Ennek a jele az u. n. »nyakjel«, ami a szertartás szerint a jobbkarnak derékszög alatt való hajlitása a nyak felé. Az egyes fokozatoknak külön ismertető jelei vannak. Nevezetesen ha a tanonc azt akarja közölni szabadkőműves testvérével, hogy ő szabadkőműves, az u. n. »torokjelet« adja le, ami azt jelenti, hogy vágják el a gégémet, ha megszegném eskümet. A legényfoknak a »szivjel« az ismertetőjele, amikor az illető kezét a szive felé teszi, ami azt jelenti, hogy téphessék ki szivemet, ha megszegem az eskümet. A mesterfokon az u. n. »mesterjel«-et vagy »hasjel«-et használják, ami azt jelenti, hogy vágják fel a hasamat, ha megszegem a titkos esküt. **(Propper Sándor:** De tovább aztán most már ne menjen! *Derültség)*

T. Nemzetgyülés és t. Propper képviselő ur, ön azt mondotta, hogy tovább ne menjek? Hát én mégis tovább megyek, és olyan titkos jelet fogok most ismertetni, amely már rendőri szempontból is rendkivül fontos. Nevezetesen ugynevezett vészjelek is vannak. *(Felkiáltások jobbfelől: Ejha!)* Van kis vészjel és van nagy vészjel. A nagy szertartáskönyv a 61. lapján. *(Derültség.)* — amelyet a Ház asztalára leszek bátor letenni, — a következőket mondja. — Kérem, ez égészen autentikus! *(Olvassa):* »A kis vészjel akkor használandó, ha a testvér segitségre szorul. A nagy vészjel pedig csak a legnagyobb veszedelemben adható le. **(Szomjas Gusztáv:** Jön Héjjas! — *Élénk derültség.)* Ha olyan sötét van, hogy az igy adott jel nem látható, ez szóval is megadható: F. Gy. Ö. — (Fiaim, gyermekei az özvegynek!) Özvegynek nevezik a szabadkőmives szervezetet, és a szabadkőművesek mind gyermekei az özvegynek, Abif Hivám özvegyének. *(Tovább olvassa):* »Erre a jelre vagy kiáltásra a testvér köteles a veszedelemben lévőt tőle telhetőleg segiteni és a veszedelemből kimenteni.«

Azt mondottam, t. Nemzetgyülés, hogy ez rendőri szempontból is nagyon fontos és én igazán nagyon kérem a t. Nemzetgyülést, akármennyire humoros dolog is ez a profán közönségnek, méltóztassanak ennek a komoly oldalát is figyelembe venni, *(Halljuk! jobbfelől.)* nevezetesen ennek a kis vészjelnek és ennek a nagy

vészjelnek alkalmazása valóban rendőri szempontból is fontos és veszedelmes lehet.

Ugy vagyok informálva, — mert hiszen némi ellentétek itt a szertartási könyvben is vannak, — hogy a kis vészjel különféle és a helyzet körülményei szerint változik, mig a nagy vészjel állandóan egyforma. A kis vészjelet, ha valaki alkalmazza, — én mindjárt észreveszem. (**Propper Sándor:** Felavatták?) Egyszer, amikor egy pöröm volt, ellenfelem, anélkül, hogy ennek a dolognak bármi köze lett volna a per tárgyához, azzal kezdte vallomását a bíróság előtt: »Engem üldöznek, azért, mert én szabadkőműves voltam!« Ez a kis vészjel, t. Nemzetgyülés! Ha az a biró szabadkőműves, tudnia kell testvéri kötelességét. *(Zaj. —* **Propper Sándor:** Hol a birói függetlenség? — **Szomjas Gusztáv:** Ahá, rendben vagyunk! Ez alatt nyögtünk mi hosszu éveken át, uram! Igy volt! — **Propper Sándor:** Az ébredő birák pedig az ébredőket támogatják! — **Gaal Gaston:** Mindegyiket meg kell szüntetni! — **Propper Sándor:** Szóval leszegezzük, hogy nincs független bíróság!) Kérem, nem azt mondtam! *(***Propper Sándor:** Attól függ, hogy ébredő-e vagy szabadkőműves! Szegezzük le, hogy nincs független bíróság! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Viczián István: A hatósági közegek, ha nem voltak szabadkőművesek, ezeket a vészjeleket persze nem értették meg. *(***Propper Sándor:** Vannak ébredők!) Szabadkőművesek is vannak, t. Propper képviselő ur, és én rá fogok mutatni azokra. (**Propper Sándor:** Mi is rámutatunk az ébredőkre! — **Szomjas Gusztáv:** Maga is mutasson rájuk!)

Én nem értem ezt a nagy izgalmat a szociáldemokrata párt részéről, ők, a túloldal, követelték a titkos társaságok leleplezését *(Ugy van! jobbfelől),* erre én azt mondom: ne handabandázzunk, hanem aki valamit tud, azt bizonyitsa be. Csak a bizonyitás ér valamit. A többi mind handabanda! (**Propper Sándor:** Igen becses leleplezés volt, rendben van! Tehát klubzsűrik vannak, nem független birróságok!)

Ami pedig a nagy vészjelet illeti, ez, információm szerint, abban áll, hogy a bajba jutott szabadkőműves testvér a kezeit, ujjai hegyével felfelé, sisakalakuan a feje fölé teszi.

Amikor a szabadkőművességnek e jelei nyilvánosságra jutottak, csodálatos meglepetést keltettek a rendőri szemek előtt is. Jelen voltam egy társaságban, ahol valaki akkor, amikor ezek a titkos jelek nyilvánosságra jutottak, ismertette azokat, és amikor a nagy vészjelet bemutatta, egy szintén jelenvolt magasrangu rendőrtisztviselő, a csodálkozástól egészen extázisba jőve, igy kiáltott fel: »Ne mondd! Valóban ez a nagy vészjel?« Amikor kérdeztük, hogy miért csodálkozik, azt mondotta: »Azért csodálkozom, mert most értem meg azt, ami velem pár hónappal ezelőtt Szegeden történt. Ugyanis egy nagy bűnügy nyomozására voltam oda kiküldve, amelyben nagy számban voltak galiciai zsidók érdekelve, és amikor felvonultak elém, mind ezzel a jellel, hajlongva jött és azt mondta: »Ne bántson a nagyságos ur, én ártatlan vagyok!« Most értem meg, hogy a nagy vészjelet adták le, és ha én szabadkőműves lettem volna, köteles lettem volna őket menteni«. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, t. szociáldemokrata képviselő urak, ez nem nevetni való, ez komoly dolog! *(Pakots József közbeszól.)* Igenis, Pakots képviselő ur, aki szintén szabadkőműves, ezt önnek is érdemes megszivlelni! (**Szomjas Gusztáv:** Egészen nyiltan dolgoznak!) Más a nyilvános garázdálkodás és más titkos szervezetek földalatti működése; most erről az utóbbiról van szó.

Már az előbb felmutattam a szabadkőműve alapszabályait, egy részét fel is olvastam. Ezek az alapszabályokban semmi nyoma sincs ann hogy a szabadkőművesek valamilyen esküt v fogadalmat volnának kötelesek letenni és an dacára a szabadkőműves szervezetnek min egyes tagja titkos esküt tesz le, hogy ha az e benne volna az alapszabályokban, akkor ez n jelentene titkosságot, de ha nincs benne, ak kétségkivül a titkosságot jelenti. (**Pakots Józ** Nem felel meg a valóságnak! Nincs titkos esk A szabadkőműves páholy tisztviselői a XII. a törvényben megirt fogadalmat teszik le, ellen a szabadkőművességnek minden egyes tagja teszi a nagy szabadkőműves fogadalmat. *(Halljuk a középen.)*

A Szertartáskönyv 52. oldalán a főmester szólitja a titkárt, hogy: »Titkár testvérem! M el a szabadkőművesek fogadalmát!« *(Halljuk szélsőbaloldalon.)* Mire a titkár olvassa a következ szabadkőműves fogadalmat: »Szabad és függet akarattal, becsületemmel és lelkiismeretem fogadom, 1. hogy hazám törvényeit hiven m tartom; 2. hogy magamat teljes odaadással sz telem az emberszeretetnek, hogy ember és em között származás, társadalmi állás, vagy va miatt különbséget nem teszek és mindenki meggyőződését tiszteletben tartom.« *(Helyeslé szélsőbaloldalon.)* Ezek mind szép dolgok, nem uj dolgok, de most nem arról van szó, h szépek-e. Majd megmondm, miről van szó *vassa):* »3. hogy a szabadkőművesek szokása és a páholy belső ügyeiről senkivel sem beszé akiről nem tudom, hogy szabadkőműves.« Pakots urra is kötelező *(olvassa):* »4. h szabadkőműves testvéreimet tehetségem szer gyámolitom; 5. hogy adott szavamat hiven m tartom; 6. hogy testvéreimnek reámbizott titk senkinek, még testvérnek sem árulom el; 7. h szabadkőművesnek nem ajánlok mást, csak a derék, becsületes és tiszta jellemü embernek merek; 8. hogy a szabadkőműves törvények engedelmeskedem, és a páholy javát tőlem hetőleg előmozditom; 9. hogy sem páholyom sem a szabadkőműves szövetségtől fontos nélkül meg nem válok; 10. hogy amig a szab kőműves szövetség kötelékébe tartozom, tit társaságba nem lépek.«

Ezenkivül a nagyobb ünnepélyesség kedvé mindig fel szokták olvasni az u. n. ősi szab kőműves esküt, illetőleg a szertartáskönyv szer kivánatosnak van jelezve, hogy ez az eskü mi gyakrabban felolvastassék. Ennek az eskü szövege a következő *(olvassa):* »Esküszöm Istenre, a világegyetem nagy épitőmester hogy a szabadkőművesek titkait soha fel n fedezem és abból, amit a szabadkőművesek gyi kezeteiben hallani, látni, vagy érezni fogok, s kivel semmit nem közlök, legyen az nő, va férfi...« és igy tovább, a többi nem érdekes, érdekes a befejezése. *(olvassa):* »Ha ezek kö csak egynek is ellene cselekedném, vágják gégémet, tépjék ki nyelvemet, döfjék át szivem s hasamat felmetszvén, szaggassák ki belein megcsonkitott testemet dobják a tenger fövény ahol 24 óra alatt a dagály kétszer söpörjön ra végig, testem vérző tetemeit pedig égessék ugy hogy még emlékem sem maradjon, nemc a szabadkőművesek és más tisztességes embe előtt, de általában a föld szinén sem! Isten eng ugy segéljen!«

Az eskünek ez az ünnepélyessége és ezek kemény szavak azok, melyekkel a szabadkőm vesek lelkületére kivánnak hatni és ezekkel ak nak elrettenteni attól, hogy egyesek felfed azokat a titkokat, amelyeket a szabadkőműve szervezetében megtudtak. (**Pakots József:** Daj

ese! Ezt csak felolvassák, mint a régi szabadőművesség egy emlékét!) Hiszen mondottam, ɔ ezt önnek nem szabad elárulni! *(Derültség. —* **akots József:** Tévedés, majd fogok róla beszélni!) [ondottam, előrebocsátottam, hogy ezt csak felvassák, de nem is ebben van a lényeg, hanem lényeg abban van, hogy itt igenis titkos működés folyik, hogy ez titkos szervezet.

Ha már kezemben van a nagy szertartáskönyv, lolvasok belőle egyebet is, ami a titkosságot zonyitja. A könyv 51. oldalán ez áll *(olvassa)*: Zárt ajtók mögött, a csendes éjszakában zajtalanul ɔlgozunk a kőművesek halk kalapácsütéseivel, ɔ dolgozunk a napfénynek, a nagy nyilvánosságɨk és az emberiség haladásának.« (**Propper ındor:** Kitünő propaganda a szabadkőművesekɔk! Engem már meggyőzött arról, hogy hasznos jó! — *Zaj. — Reisinger Ferenc közbeszól.)*

Elnök: Reisinger Ferenc képviselő urat kérem, éltóztassék csendben maradni!

Viczián István: Felolvastam a tanonc-fokon vényes és a tanoncok által letett eskümintát, de egvan az ilyen titkos eskü a többi fokoknál is. a valaki valamely magasabb fokba lép, vagy, nint ők mondják, díjemelésben részesül, ujból küt kell tennie. Itt van egy másik szertartáskönyv és ebben a mester-fokra vonatkozó eskü, nelyben a főmester felszólitja a jelöltet, figyelezteti a legény-testvért *(olvassa)*: »Testvérem, vatal előtt állsz, gyász-szin van a falakon, bánɔdást mutat az arcunk. Mi gyászünnepet ülünk...« *Zaj a középen és a szélsőbaloldalon. — Griger iklós és Reisinger Ferenc közbeszólnak.)*

Elnök: Griger Miklós és Reisinger Ferenc pviselő urakat kénytelen vagyok rendreutasitani. érnem kell a képviselő urakat, méltóztassanak agukat kifejezéseikben mérsékelni. (**Rothenstein ór:** Nagy műveltségre vall az ilyen közbeszólás!) ɔthenstein képviselő urat rendreutasitom. *(Zaj.)*

Viczián István: *(olvassa)* »A mesterré avat legényt arra figyelmeztetjük, hogy a halálra ndoljon, de egyszersmind intjük, hogy ne féljen haláltól... és igy tovább. Feketére mázolt korsók mellett a halálra figyelmeztetik őket és eszik a titkos esküt, amely rövidebb, mint az ɔbbi. Az illető megfogadja, hogy a titkot megzi és igy tovább. (**Gaal Gaston:** Mindezt az gyen-kenyérosztásért.)

Azt hiszem, hogy ezek a titkos eskük, amelɔket minden szabadkőműves letesz és azok a ɔkzatosságok és rémségességek, amelyek mindɔel össze vannak kapcsolva, minden szabadműves lelkében kell, hogy nyomot hagyjanak. t nyilvános működésnek nevezni nem lehet. **ány János:** Az ilyen ostoba szertartásokkal g ők gunyolják a katholikus vallást! — **Pakots zsef:** Ép az ellenkezője az igaz! — *Zaj. Elnök nget.)*

Hogy mennyire titkosan működnek, még egy ɔumentumra hivatkozom. A szertartáskönyv oldalán ez áll: *(olvassa)* »Minden szabadműves főhatóság és igy a magyarországi szimɨkus nagypáholy is, minden évben külön évi t állapit meg. Ez arra szolgál, hogy az egyes zágok saját nagypáholyuk tagjait megismerjék. idén az évi szó, — fülébe sugja a jelöltnek — ɔzt is csak sugva mondjuk meg egymásnak —... igy tovább. Tehát még titkos évi szó is van. ɔe való ez, ha az egész nem titkos társaság?

Azt hiszem, hogy mindazokkal, amiket itt ɨdtam, napnál fényesebben beigazoltam azt, ɔy a szabadkőműves szervezet — én csak a gyarországiról beszélek — igenis titkos szerɔet. De amikor ezt bebizonyitottam, ezzel még ɔcs elintézve a kérdés. Mert nem az itt a ɔyobb baj, hogy a szabadkőművesség titkos ɔrvezet, mert utóvégre, ha titkosan vagy alapszabály nélkül, vagy alapszabály ellenére működik egy szervezet, de jó irányban, az csupán egyszerü kihágás, ettől még nem dől össze a világ, ez nem veszedelmes dolog. Az tehát nem volna baj, ha a szabadkőműves szervezetek bármilyen titokzatosan is, de abban a szellemben működnének, ahogyan azt az alapszabályok előirják és ahogyan arra megesküdtek. Megállapitom azonban, hogy nemcsak titokban működnek, hanem alapszabályok ellenére is működnek és megszegik azt a szent esküt és fogadalmat is, amelyet a magyar törvények megtartására, a haza iránti hűségre és szeretetre letesznek. *(Zaj balfelől. —* **Pakots József:** A legszebb jóléti intézményeket a szabadkőművesek alapitották! A mentőegyesületet is a szabadkőművesek alapitották!)

Elnök: Csendet kérek!

Viczián István: Tehát nemcsak hogy titkos szervezetként működnek... *(Zaj balfelől és a középen. —* **Zsirkay János:** Tudjuk, mit jelent ez a jótékonyság!)

Elnök: Zsirkay képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Reischl Richárd:** Tüzbe jött!)

Viczián István: Tehát nemcsak hogy titkos szervezetként működnek, mert titkos esküt tesznek le, hanem — tisztelet a kivételeknek — az esküjüket meg is szegik.

Most leszek bátor arra nézve egyes adatokat előterjeszteni, hogy ez a titkos szervezet, dacára minden feloszlatásnak, még ma is működik. Nem akarok ebben a tekintetben nagyon messzire menni és nem akarok a rendőrséget is érintő dolgokba beleavatkozni, illetve azoknak elébevágni, nem akarom megnevezni azokat a hoteleket, ahol az összejövetelekat Budapesten is megtartják, csupán arra kivánom felhivni a rendőrség figyelmét, hogy az eddiginél is nagyobb éberséggel kisérjék ezeket a földalatti összeesküvéseket, mert ezek nem a nemzet, nem az ország javára, hanem annak ellenére működnek. Nagyobb figyelemmel kisérjék ezeket a földalatti összeesküvéseket a fővárosban csakugy, mint vidéken és vegyenek példát attól a gyöngyösi államrendőrségtől, amely oly ügyesen leleplezte a gyöngyösi szabadkőművesek működését.

Gyöngyösön az »Akác« páholy működött. Persze ezt is feloszlatták. A gyöngyösi rendőrség észrevette, hogy az ottani szabadkőművesek összejöveteleket tartanak (**Gaal Gaston:** Az a baj, hogy a fiziognómiájuk nem titkos!) és neszét vette annak, hogy a budapesti nagymester, Bakonyi Kálmán curiai biró ur meg fog jelenni ezen a vakoláson. Megleste őket, amikor együtt volt az egész társaság. Először is kihallgatta beszédjüket, azután rajtuk ütött. Persze ezek vakoltak, amint ők nevezik, vagyis vacsoráztak, és azt mondták; micsoda magánlaksértés ez, hiszen mi itt vacsorázunk, micsoda tiltott dolog van ebben? Igen ám, de a vacsorázó társaság nagyon gyanutkeltő volt, mert nem lehet véletlenség, hogy ott egy curiai biró vezetése alatt a legkülönbözőbb társadalmi állásu egyének jöjjenek össze. A rendőri igazoltatás elől a jelenvoltak közül ötnek sikerült meglógnia, a többiek névsora a következő *(olvassa)*: »Bakonyi Kálmán curiai biró, Székl István tanár, Morzsányi Herman kereskedő, budapesti kiküldöttek, továbbá Grüssner Jenő bankigazgató, Polgár István bankigazgató, Csányi Ármin bankigazgató, Rosenfeld Samu bankigazgató. Rosenfeld Emil földbirtokos (**Szeder Ferenc:** Ezek lehetnek forradalmárok? — **Gaal Gaston:** Ezek adták a pénzt 1918-ban!), Büchler Zsigmond gőzmalomtulajdonos, Kálmán Ignác ügyvéd, Weisz Ármin dr. orvos, Berkovics Miklós dr. ügyvéd, Ehrlich Mihály dr. ügyvéd és — most jön a legszomorubb — Parragh Béla dr. kir.

járásbiró. Berkó Sándor kir. járásbiró.« (**Propper Sándor**: Hallatlan! — **Huszár Dezső**: Hát nem hallatlan!?) A képviselő urak ezt eddig hallatlannak tartották; most már nem hallatlan, most már komikus? *(Zaj.)* Ezekre a járásbiró urakra felhivom az igazságügyminister ur figyelmét. (**Pakots József**: Csak hivja fel!) Végül ott volt még Herczog Kálmán nyomdász. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Propper Sándor**: Töreky pedig benn van a Kettőskereszt Vérszövetségben!) Ez nem igaz. Ez meg lett cáfolva. Tessék előállni és bizonyitani! Én amit állitok, bizonyitom is, önök pedig csak handabandáznak. (**Propper Sándor**: Csak várjon! — **Huszár Dezső**: Ha nem bizonyul valónak, akkor rágalom!)

Ebből a névsorból mindenekelőtt megállapitom, hogy az Ágoston Péter könyvében ismertetett numerus clausus itt teljes mértékben érvényesül. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Azt mondhatja valaki, — ők mondták is — hogy csak barátilag jöttek össze. Igen, de itt van ám a szabadkőművesek névsora a belügyministerium hivatalos kiadásában és e szerint a jelenvoltak mindegyikéről — a budapesti kiküldötteket kivéve, akik más páholynak a tagjai — megállapitható, hogy csodálatosképen valamennyien, kivétel nélkül, az »Akác« páholy tagjai. Engedelmet kérek, a rendőrséget még sem lehet falhoz állitani azzal, hogy ez ártatlan baráti összejövetel volt. Ez nyilvánvalóan a szabadkőművesek titkos összejövetele volt, és nyilvánvaló dokumentum arra, t. Pakots képviselő ur, hogy a szabadkőművesség, dacára minden feloszlatásnak, még ma is működik. (**Pakots József**: Ott sem bombamerényletről, sem frankhamisitásról nem tárgyaltak! — **Rothenstein Mór**: Azt fájlalják, hogy nem arról volt szó!) Pakots t. képviselő ur ne kivánja, hogy a szabadkőművesek által elkövetett gyilkosságokról beszéljünk. Ma nem fogok ezekről beszélni, de eljön az ideje, hogy — ha kivánják — azokról is fogunk szólani. (**Pakots József**: Beszéljen róluk! — **Rothenstein Mór**: Szivesen hallgatjuk! — **Reischl Richárd**: Gyilkosságokról ne beszéljünk!) Én tehát erről a helyről is felhivom az igen t. belügyminister ur figyelmét arra, hogy rendőrhatóságaival az eddiginél is szigorubban ellenőriztesse a szabadkőműves összejöveteleket, és amely rendőrség a gyöngyösi államrendőrséghez hasonlóan ilyen bravuros módon efféle összejöveteleket felfedez — mert nem könnyü ilyen összejöveteleket felfedezni, azért mondom, hogy bravuros az ilyen felfedezés, — azt a rendőrtisztviselőt vagy rendőrközeget méltóan jutalmazzák meg és ezzel is adjanak példát a rendőrség többi tagjának arra, hogy miképen kell eljárni.

Mindezek után t. Nemzetgyülés nyugodtan mondhatom, hogy bebizonyitottam nemcsak azt, hogy a szabadkőművesség titkos szervezet, hanem azt is, hogy ma is működik. És mivel az előbb azt mondottam, hogy nem ez a nagyobb baj, hanem az, hogy haza-, nemzet-, vallás- és társadalomellenesen működik, (**Pakots József**: Nem igaz!) ennek következtében beszédem második részében ezt fogom bizonyitani. Akkor majd meglátjuk, hol van az igazság.

Az előbb emlitettem, hogy a szabadkőműves szervezet alapszabályai értelmében a szabadkőművességnek célja egyebek között a közerkölcsiség. Leszek bátor néhány adatot bemutatni, miképen művelik ők a közerkölcsiséget és milyen a szabadkőműves erkölcs. Erre is egész sereg dokumentumot lehet felhozni, de néhány dokumentum is eléggé bizonyitja azt, hogy ebben a tekintetben is mennyiben tartják meg esküjüket, illetőleg alapszabályaikat.

A győri »Filantrópia«-páholy 1906 március 13-án felvett jegyzőkönyvének 8. pontjában következők foglaltatnak *(olvassa)*: »Dr. Bánk testvér a nőkérdésről tart felolvasást. Kifejti hogy az iskolában tanulókat a szexuális kérdésről fel kell világositani. Az előadó sok jót vár két nem együttes nevelésétől. Kárhoztatja a fér és női morál megkülönböztetését, rámutat arra a anomáliára, hogy Európában több nő lévén, mint férfi, az előbbiek egy része nem mehet férjhez Ezen a bajon csak a szexuális morál gyökere átalakulása fog segiteni, amely a jövő generáci feladata lesz. A főmester a komoly és értéke tanulmányért elismeréssel és köszönettel adózik *(Peyer Károly a terembe lép. Élénk helyeslés taps a szélsőbaloldalon.* — **Szomjas Gusztáv** A nagy vészjelet meg kell adni!)

Itt van azután Roboz Andornak, a »Márciu páholy szónokmesterének az 1917. évi máju ünnepi munkán tartott beszéde. Ez is hivatal kiadmány; »Kézirat szabadkőművesek részére Ebben többek között ezt mondja *(olvassa)*: »Máju 1-ének ünnepe szabadkőműves ünnep is, tes véreim, mely megbélyegzi a szent hazugságo legszörnyübbjét. Mi azt az ünnepet ünnepeljü amely harcot üzen a szegénységnek, amely a élet füszerének az örömet, a szerelmet, a kénye met, a jólétet tartja; mi azt az ünnepet üljü amely nem a keresztrefeszitést tartja a me váltás legszebb jutalmának, hanem azt, hogy megváltottak ragyogó arccal és vidám daloka énekelve emeljék feléjük a habzó serleget.«

Azt hiszem, szép közerkölcsiség az, amel ezekben a csak szórványos példaképen bemutato szabadkőműves munkákban megnyilvánul.

Azt is mondja az ő alapszabályuk, hogy célju a felebaráti szeretet, erre nézve is leszek bát példával szolgálni. Mielőtt azonban ezt tenném kénytelen vagyok megemlékezni Pakots József képviselő urnak egy cikkéről, amelyet a »Polgár« ban irt »A boszorkányokról, akik vannak« cimme boszorkányok alatt értve a titkos szervezeteke Ebben ő azt mondja *(olvassa)*: »Végre beism résben vannak. Éveken át vakmerően tagadta s mikor néhányan az ellenzékből a jogrend, tisztesség, a törvény fanatikusai sorából, köztü elsősorban Vázsonyi« — aki maga is tagja vo valamikor a szabadkőműves titkos szervezetne de már kilépett — »a titkos szervezetek vesz delmes és sokszor gyalázatos üzelmeire hivtá fel a figyelmet, ama bizonyos Kálmán királly felelték: De strigis, quae non sunt...« A cik végén pedig ezt irja *(olvassa)*: »A titkos szerv zetek földalatti gonosz szellemét el kell végre fö delni, de ugy, hogy soha többet napvilágra n settenkedhessék. A titkos szervezetek szelleme kitermelte az undok gyülölet varangyos békáit Talán elég is ha ebből ennyit olvassok fel. Lá szik ezen a cikken, amelyet Pakots képviselő társam irt, hogy avatott ember irta, olyan em ber, aki ismerős a föld alatt. Leszek bátor bemu tatni egy ilyen Pakots-fele varangyos békát, *(De rültség)* jeléül annak, hogy a szabadkőműves pá holyok a felebaráti szeretet helyett az ádáz gyü löletre is képesek voltak.

A Reformpáholy főmestere — szándékosa nem nevezem meg — a magyar szabadkőműves ség 1904. október 29. és 30-iki budapesti vándo gyülésén tartott nagy beszédében egyebek közö a következőket mondta *(olvassa)*: »Ez a mi ma munkánk azt jelenti, testvérek, hogy dolgozn akarunk, dolgozni uj munkaanyagon, a jövendő nek a munkaanyagán. Nem akarunk mi itt eg háremet alkotni, ahol elvénhedt eszme-odaliszko járnak és mi vagyunk a háremőrök. (Tetszés Nem, ide be kell jönnie a fiatalságnak, az erőne és a szépségnek, azon eszméknek, melyek meg hóditják az emberek millióit és százmillióit, és

abadkőművességnek ujra hozzá kell látnia azon unkához, amelyet el nem hanyagolhat, ha áruló m akar lenni maga ellen: a jövendő forradal- ak békés előkészitésének szent és dicső munká- hoz. (Élénk tetszés és taps t. i. a szabadkőműves ndorgyülésen). És ki az a botor vagy gaz, aki emünkre lobbantja, hogy ezért forradalmárok agyunk? Mi nem vérontást akarunk, hanem t akarjuk, hogy vérontás nélkül, békés uton szeretet eszközeivel győzhessenek ezek az esz- ék;... (**Pakots József**: Gyönyörü! — **Horváth oltán**: Ez az evolució! **Halász Móric**: Itt az zirózsás forradalom!) Nagyon gyönyörü; de éltóztassék a végét megvárni, az kevésbé gyö- örü! (**Héjj Imre**: Ez még nem a békanyál!) *(Továbbolvassa)*: ... »a szeretet fegyvereivel, ha het, de egy erős gyülölség fegyverével is, ha kell. Élénk tetszés).«

Azt hiszem, Pakots József t. képviselőtársam z idézett cikkében a gyülölség varangyos békája latt ezt a szabadkőműves előadást értette. Hoz- atnék ide egyebeket is, amik hasonlóan a gyü- ölséget hirdették, de azt hiszem, felesleges ezzel z időt pocsékolnom, elég volt ennek dokumen- álására egyelőre csak ezt az egy adatot fel- vasni.

T. Nemzetgyülés! A szabadkőműves alap- zabályok azt is mondják, hogy kizár köréből inden politikai és vallási kérdést és tagjait a azai törvények tiszteletben tartására kötelezi. em akarok ismétlésekbe bocsátkozni, mert igy túlságos sokáig veszem már igénybe a mélyen Nemzetgyülés szives figyelmét és türelmét, zért csak hivatkozni bátorkodom korábbi beszé- eimre, — nevezetesen arra, amelyet 1922 julius -én és amelyet 1925 december 16-án tartottam t a nemzetgyülésben — amely beszédeimben ámos adatot hoztam fel arra nézve bizonyité- ép, — mégpedig nemcsak ugy levegőből kapott latokat, hanem megfelelően megjelölt tényleges latokat a szabadkőművesség életéből — hogy enis a szabadkőművesség politizál, ateizmust rdet és a hazai törvények tiszteletben tartását ként tette tagjaira nézve kötelezővé, hogy a rradalmat hirdette és a forradalom után még csekedtek is azzal, hogy ebben nekik oroszlán- szük van. Engedelmet kérek, forradalmat hir- tni, a forradalom vivmányaival és abban való szvéttel dicsekedni nem egyeztethető össze zal az alapszabállyal, (**Gaal Gaston**: Az pro- esszió, kérem!) amely a hazai törvények be- rtását kötelezővé teszi, s amelyre ők azonkivül ég titkos esküt is tesznek.

Ha valakit közelebbről érdekel a dolog, mél- ztassék az előbb idézett beszédeimből az adato- t a nemzetgyülés naplójából elolvasni. De hogy égse jöjjek egészen üres kézzel, erre vonatko- an is leteszek a Ház asztalára két dokumentu- ot, amelyek a szabadkőművesek részére készült ziratok, a szabadkőműves szervezetnek hivatalos adványai.

Itt van a »Március« páholynak titkári jelen- se 1917. évi működéséről, tehát kétségkivül egy holynak hivatalos megnyilatkozása ez. Ebben a bek közt következők foglaltatnak a jelentés vé- n, amely az 1917. évről szól, tehát 1918-ban je- lhetett meg *(olvassa)*: »A Keletről jövő meg- bbentő vakitó fényességek be fognak hatolni indenüvé. A forradalmi szellem ellenállhatat- a vihara kitör nálunk is, hogy történeti osz- lyuralmukhoz görcsösen ragaszkodó uraink ha- lmát rombadöntse. Harcok, elmaradhatatlan sz harcok következnek. A megszállt pozíciót g kell tartanunk«. — csak egyes kiszakitott ndatokat olvasok — »Erre a munkára, amely közel jövőben vár reánk s amelyet odakünn ll megvivnunk, minden ember a fedélzetre!« Ez nyilvánvalóan az orosz forradalom dicsőitése és feltüzelése arra, hogy hasonló forradalom legyen itt Magyarországon is. Ezt nevezik ők a magyar nemzet törvényei megtartásának, illetve megtartására a tagok kötelezésének. (**Baticz Gyula**: Az orosz forradalmat a német és osztrák-magyar hadseregek segitették elő! Befolyásolták az orosz katonákat!) Meg azok, amiket felolvastam. (**Baticz Gyula**: Csomószámra szállitották át a röpiratokat!)

A »Demokrácia« páholynak az 1917. évről szóló jelentése szintén hivatalos kiadása a »Demokrácia« páholynak, és hogy ez is menynyire titkos irat, mutatja az, hogy reá van nyomtatva: »Kézirat a szabadkőműves testvérek számára«. Természetes is, hogy titkos, mert ilyet nyilvánosan akkor nem lehetett volna terjeszteni. Ebben többek közt a következők foglaltatnak *(olvassa)*: »Hadd emlitsem még fel az orosz forradalmat, amely határozottan az igazságos társadalmi és gazdasági viszonyok megteremtését tüzte ki feladatául, és amely legjobb uton van, hogy ezt a feladatát meg is oldja.« *(Mozgás jobbfelől.)* »Hogy azután mi lesz a következménye, ha ott, ahol eddig a maradiság legerősebb fellegvára volt, most a szabadság és az igazság napja fog melegiteni, azt még elgondolni is gyönyörüség.« *(Derültség jobbfelől.)* »Hogyan fogja ez a ragyogó nap másutt is törni, olvasztani a jégkérget! És hogy mennyi része van mindebben a szabadkőművességnek, hogy hányat a dicsőséges orosz forradalom vezetői közül neveltek a svájci és más páholyok, hányan kaptak inspirációt, tanitást testvérektől, azt ne kutassuk.« Igy megy ez tovább, t. Nemzetgyülés. Azt hiszem felesleges ezt tovább folytatni. Ez is élénken dokumentálja azt, hogy milyen szépen tartották meg alapszabályaiknak azt a rendelkezését, hogy tagjaikat a magyar törvények tiszteletben tartására kötelezzék.

Most rátérek a szabadkőműves szervezet alapszabályainak arra a pontjára, amelyre különös előszeretettel szeretnek a t. túloldalon hivatkozni, t. i. arra a bizonyos ingyen-tej és ingyen-kenyér akcióra. Ezt leszek bátor a maga rideg meztelen valóságában feltárni, hogy hogyan képzelték ők ezt a tej-akciót. (**Baticz Gyula**: Most is rá vannak utalva a szegény munkásemberek!)

Előveszem a Szimbolikus Nagypáholy hivatalos közleményét, a »Kelet« 1911. évi 9. számát és abból leszek bátor lehetőleg röviden ismertetni egy cikket. Ez a cikk azért különösen érdekes, mert ezt egy vidéki páholynak, a »Dél« páholynak tagja, — gondolom, talán főmestere — irta és ez a munka oktató munkának van nevezve, ez a cim alá oda is van irva és a cikkből is kitünik, hogy ez egyenesen a »Benjámin testvérek« kioktatására van szánva. Hivatalos kiadványa a Szimbolikus Nagypáholynak, tehát semmi kétség abban a tekintetben, hogy ami ebben van, az az egész szabadkőműves szervezetnek hivatalos felfogása, eszméinek a letéteményese és hogy ilyen szellemben nevelték ők az ujonc szabadkőműveseket, az u. n. Benjáminokat.

Ez a cikk a páholyról szól. A cikkiró mindenekelőtt külsőleg ismerteti a páholyt és azt mondja többek közt *(olvassa)*: »Az alkotmány ide vonatkozó szakaszait a neofita hiába olvassa. Megismerheti belőlük a rideg jogi tételeket, de azok tartalmát, azt a sajátságos, minden mástól elütő szellemet, amely e száraz jogi keretet kitölti, vagy kell hogy kitöltse, megérteni, vagy csak megérezni a tanonc képtelen.« Hát persze, hogy képtelen rá az a romlatlan lelkü ujonc, aki oda belép és aki addig talán csak azokat az alapszabályokat ismerte, amelyekben egész más van, mint ami ott történik. Hiszen épen ez az, ezt fejtegetem, hogy

másként cselekszenek, mint ahogyan azt az alapszabályok előirják és ebből az oktató munkából tudják azután meg a »Benjámin testvérek,« hogy mi is az a szabadkőművesség voltaképn. *(olvassa)*: »Reám tehát most már az a feladat hárul — folytatja később az előadó — hogy megmagyarázzam Benjámin testvéreinknek: mi az a páholy és mi annak jelentősége. Kérlek Benjámin testvérek, figyeljetek. Feladatom nem könnyű. S nem akarnám, hogy félreértesetek.« Ezt a feladatot azután a következőkben ismerteti *(olvassa)*: »Kivülről tekintve a páholy a szabadkőművesség egyik tagjaként jelentkezik. Fiókja a nagypáholynak. A páholy a nagypáholynak, mint a szabadkőművesség egyetemének alkotmányát, megtartani köteles; a páholy köteles a munkáknál a Szövetségtanács által megállapitott szertartásokat követni, a nagypáholy alkotmányos intézkedéseit teljesiteni, amelynek főleg szervezeti kérdésekre vonatkoznak.«

Ez mindaz, amiben a páholy korlátoltsága, vagy alárendeltsége nyilatkozik. Ennél többel sem a nagypáholynak, sem valamely más szabadkőműves főhatóságnak nem tartozik. A páholy önkormányzati joggal felruházott testület.« Ezeket csak előrebocsátotta az előadó és részletesebben is fejtegette. Ezekben természetesen még semmi különös, semmi feltünő dolog nincs. Azután igy folytatja az előadó *(olvassa)*: »Ilyen képet mutat a páholy kivülről tekintve. Most nézzük meg belülről.« Ez már valamivel érdekesebb. *(Továbbolvassa)*: »A páholy munkájára, életére gondolok itt, amely egymagában teszi szentté ezt a helyet. Azt fogom tehát most már fejtegetni, hogy mit művel a páholy és milyen a benne lefolyó élet. Bizonyára ti is hallottáttok már, hogy a páholyok... — ezt idézőjelben mondja — ... sok jót tesznek. A profán világ alig is tud rólunk egyebet, mint hogy a páholyokban jótékonyságot gyakorolnak.« (**Meskó Zoltán**: Ezért kell koporsóba feküdni!) »Hát ebben van valami igazság, kedves Benjamin testvérek. A nyomoruság enyhitése csakugyan részét teszi munkánknak.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

A szabadkőművesség filantropikus intézmény is, a páholyokban tehát filantrópiát is gyakorolnak, sőt volt idő...« — ezek azok az idők, amelyekre, mint régi jó időkre rámutattam — »... amidőn a páholyoknak csaknem összes tevékenységük a jótékonyságból állt. De profánok és kőművesek egyaránt tévednek, ha azt gondolják, hogy ez a páholyok főmunkája.«

Közeledünk ahhoz, hogy mi az ő tulajdonképeni főmunkájuk. Nem a jótékonyság, nem az ingyentej és nem az ingyenkenyér, hanem egészen más *(olvassa)*: »A szabadkőművesség nem arra való, hogy könyöradományokkal ámitsa az emberiséget, — ezt a humanitárius egyletekre bizzuk, — hanem mint filozofikus és progressziv intézmény arra törekszik, hogy a profán társadalmi rendszert, mint a boldogtalanság végső okát megszüntesse és helyét a szabadkőműves állami és társadalmi rendszer foglalja el. Ezt a munkát elvégezni a páholyok feladata.« Méltóztatnak tehát látni, hogy a legautentikusabb helyről, a szabadkőműves-páholy erre hivatottja, a kezdő szabadkőműveseknek egyenesen oktatója, a szabadkőműves szervezet hivatalos lapjában jelenti ki, hogy nem jótékonykodás a cél, hanem a fennálló társadalmi renddel szemben egy másik u. n. szabadkőműves társadalmi rendnek a létesitése. Az előadás következő részeiben még sokkal szemléltetőbben és érdekesebben van mindez előadva, olyan szavakkal, amelyek már határozottan kimeritik az osztály, a társadalom, sőt a vallás elleni izgatás bűncselekményét. Azt mondja nevezetesen az elődő előadásának későbbi részében, hogy *(olvassa)*: »Ha nemzőid szegények voltak, ugy állatsorsban fogsz elpusztulni, — már amennyiben ez az uralkodó osztálytól függ. Mindenképen azonban csakis az uralkodó osztály és az ettő támogatott egyház vallás-erkölcsi tanai szerint élhetsz, ha akarod, hogy jó dolgod legyen e földön. Mert gyülölt idegen mindenki, aki nem közülük való, aki nem vallja velük, hogy Isten a világot semmiből, az embert pedig saját képére és imádatára teremtette.« Majd igy folytatja később *(olvassa)*: »Gyülölt az is, aki térdet, fejet nem hajt a gazdagok és papok előtt, — mert ezek az emberi dolgok isteni rendjének őrei, — aki a hatóság előtt nem görnyed, aki nem a hagyományos megszentelt erkölcs elvei szerint él s aki a fenséges tekintélyektől jóváhagyott tudományos igazságokban kételkedni, az általuk kiátkozott tényekben hinni bátorkodik.

Millióknak kell az éhség kinjait szenvedniök csak azért, mert néhány száznak fulladásig kell jóllaknia, ezreknek duvadakként kell a tél zordsága elől bujdokolnia csak azért. mert pár száznak paloták kellenek, százezer számra kell gyermekeknek életük 5. éve előtt nyomorban elpusztulniók csak azért, hogy néhány örökölt terheltségben fogant birtokos-csemete tejben, vajban fürödhessék«. Később ismét ezeket mondja *(olvassa)*: »Kissé hosszasabban foglalkoztam boldogtalanságunk külső és belső okaival, de gyakorlati módon akartam nektek megmutatni a páholy munkásságát.« Szép munkásság, amely már az eddig felolvasottakban is mutatja, hogy határozott osztály és vallás elleni izgatás bűncselekményét kimeriti. *(Továbbolvassa)*: »De főként nyomjuk el szenvedélyeinket, s szabaditsuk fel elméket az előitéletek azon tömege alól, amelylyel az uralkodó-osztály, az egyház, az ezek szolgálatában álló állami iskola és áltudomány verik bilincsbe saját céljaikra az értelmet. Ne keressetek és ne is lássatok az emberben mást, mint embert. Nem születtünk se jóknak, se rosszaknak, se magyarnak, se németnek, se zsidónak, se kereszténynek. Embernek születtünk. Nemzetiség, faj, vallás és társadalmi helyzetvonások az egyéniség arculatában, amelyeket az élet rak lassanként reá és amelyekről az ember nem tehet, de az ezek alatt élő ember természeti valóság, aki bármely szinben és formában jelentkezzék is, époly joggal létezik, mint mi, épolyan hagyományos megértést és megitélést követel, mint mi, mert ő is ember, és csakis ember, mint mi.«

Hát ebben van a különbség a mi felfogásunk és a szabadkőművesek titkos szervezetének felfogása között. Mi azt tartjuk, hogy nemcsak emberek vagyunk, hanem azonkivül magyarok is vagyunk, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* és a magyar szellemet a nemzeti, hazafias szellemet kell terjesztenünk mindenütt és nem engedhetjük meg, hogy létezhessék olyan szervezet, nemcsak titkos, de nyilvános szervezet sem, ahol nem helyezkednek a nemzeti, a hazafias alapra. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Ezután ezt mondja az előadó *(olvassa)*: »Ez a felvilágositó munka a páholy munkásságának alapvető része, de csak egyik része. Ez a belső munkája csupán előkészitési eljárás a tulajdonképen való munkájához, a külső akcióhoz.«

Ha ezek érdekesek, — azt hiszem, kétségkivül érdekesek voltak — még érdekesebb lesz megtudni, hogy mi az ő külső akciójuk *(olvassa)*: »Amikor ugyanis — folytatja tovább előadásában — a páholy megállapitotta azt, hogy a létező rend nem az emberért, nem az egész emberiségért, hanem csak egyesek jólétéért van s ennek áldoztatik fel milliószámra az ember; s hogy mindaz

a gonoszság, amit vallási, faji és nemzeti különbségek címén kell az embereknek elszenvedniök, csak arra való, hogy az uralkodó kiváltságosak zavartalanul élvezhessék az élet gyönyöreit, szóval amikor a páholy filozófikus munkássága befejeződött, kezdődik a progressziv tevékenység. Dolgozzatok tehát mindenfelé azon, hogy a munkátalan uralkodók hatalma megszünjön és támogassátok az elnyomottakat; védjétek őket az állami, társadalmi és egyházi elnyomás, elbutitás, kizsiipolyozás ellen, mint ahogy ti védekeztek, mert ők is emberek. És végre mindenekfölött ne türjétek, hogy a testvérharcot igazoló uralkodó erkölcs, egyházi és világi tanitás az elméket korrumpálja. Küzdjetek folyton, küzdjetek minden fölött a társadalmi, egyházi és tudományos hazugságok ellen az emberi, a szabadkőmüvesi igazság megvalósitásáért.«

Ez után még érdekesebb részletek következnek *(olvassa)*: »Tudjátok-e tehát most már mi a páholy és mi annak jelentősége? — veti fel a kérdést a t. szabadkőmüves előadó — Megmondom: a páholy a térhez és időhöz nem kötött szabadkőmüves birodalom egy kis országa. Az eljövendő szabadkőmüves államszövetség egy respublikája, felruházva törvényhozó, kormányzó és igazságszolgáltató hatalommal. Ezen autonóm, törvényhozó és itélkező köztársaságok egyeteme alkotja a szabadkőmüves szövetséget, hitünk szerint a jövőnek az állampolgárok egyenlőségén alapuló államrendszerét.«

Később igy folytatja: *(olvassa)*: — »Sokan vannak, akik a szabadkőmüvességben javitó intézményt látnak.« Méltóztassanak csak erre figyelni. »Némely iratunkból is néha az a felfogás látszik kicsillanni, hogy a szabadkőmüvesség célja a profán egyéneket és a profán társadalmat megjavitani, korrigálni, mintegy eltüntetni a felületről a hibákat. Ezzel vág össze az a tény is, hogy a páholyok működése sokáig a jótékonyságban, a karitativ tevékenységben merült ki. De meggyőződésem és az összes forrásaink tanusága szerint ez a szabadkőmüvességnek durva félreértése.«

Méltóztatnak hallani a legautentikusabb kijelentést a legautentikusabb helyről, — és ezt ajánlom Drozdy képviselő ur szives figyelmébe, aki olyan lelkesedéssel beszélt tegnap a szabadkőmüvesség jótékony hivatásáról — vegye tudomásul Drozdy képviselő ur is, hogy maguk a szabadkőmüvesek hivatalosan jelenteték ki, hogy Drozdy felfogása a legdurvább félreértése a szabadkőmüvesseg mivoltának.

Azután igy folytatja fejtegetését a szabadkőmüves előadó *(olvassa)*: »A szabadkőmüvesség nem a profán társadalom bajait akarja meggyógyitani. Hanem merő oppozició gyanánt a profán állami és társadalmi rendszerrel szemben, egészen elütő, uj és önálló állami rendszert képvisel. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ejha! — Egy hang jobbfelől: Állam az államban!)* Nem a profán állami és társadalmi rendszert akarja tehát megfoltozni, hanem az embereket abból ki- és saját rendszerébe felemelni, célja a szabadkőmüvességnek. A szabadkőmüveseket már most a jövő demokratikus respublikába neveli ele. Az eljövendő népköztársaság életét élteti elük már ma s miközben odakünn dühöng az osztályharc, népek és uralkodók marakodnak egymás elnyomásáért, a szabadkőmüvesség a páholyokban, a profán világ ez őrült zürzavara közepette, megteremti és reális valósággá fejleszti a profán világtól nem is sejett, uj világot«.

Ez az ingyentej osztogatás. *(Egy hang a jobboldalon: De előbb leszedik róla a tejfelt!)* *(Továbbolvassa)*: »Azért tehát sohase feledjétek testvérek, hogy a páholy nem klub, nem egylet, amelybe holmi alárendelt jelentőségü magán célért járunk, hanem a páholy az eljövendő államrendszer megtestesitője. A páholy a geografiai határoktól független köztársaság már ma«.

Ebben a hangnemben folyik ez igy tovább. A t. Nemzetgyülés szives engedelmével még csak az előadásnak végső sorait leszek bátor ismertetni, amelyek kétségkivül nagyon jellemzőek.

Befejezésül ezt mondja a szabadkőmüves előadó *(olvassa)*: »Befejezésül kedves Benjámin testvérek, még csak pár szót. A mi hallhatatlan Schiller testvérünknek van egy örökbecsü költeménye; — azt hiszem Schiller megfordulna sirjában ha ezt az akciót látná és hallaná, hogy őt testvérüknek nevezik — elmondja ott a költő, hogy egy ifju Saïsba, Egyiptomba ment a tudás vágyától hajtva s folyton arra kérte az istenség papjait, hogy vezessék be őt az igazság szentélyébe, ahol a nagy, félelmetes istenség képe van.« Elmondja azután Schiller nyomán, hogy nem akarták ezt a kérését teljesiteni, ő azonban *(olvassa)*: »belopózott a titokzatos, nagy szentélybe. Sohase látták többé élve. Másnap reggel holtan találták őt a papok.«

Ezt előrebocsátva, azt kérdezi ez a t. szabadkőmüves előadó *(olvassa)*: »Mi ölte meg azt az ifjut? **(Kuna P. András: A tudás!)** sohasem tudta meg a világ, de mi tudjuk testvéreim: — mondja az előadó — megölte őt az a rémlátvány, az a bünképü szörnyeteg, amelyet a papok, az igazság örökös ellenségei és a butaság és népelnyomás hivei állitottak oda be Istenség gyanánt csak azért, hogy elvegyék a kedvét mindenkinek az igazság kutatásától azzal a hazug mesével, hogy az igazság nem való az emberi szemnek. Itt álltok ti is testvérek a nagy szentély előtt. Odakünn ti is hallhattátok a papoknak, a reakciós lovagoknak, a butaság és a hazugságok bajnokainak, a felvilágosodás halálos ellenségeinek tiltó szavát: ne menjetek be, mert a halál vár reátok odaben.«

Azt hiszem, hogy felesleges ehhez bármiféle kommentárt füzni. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ez az adat, amit most felolvastam, csak egy példa, de ilyet ezernyit lehetne kikeresni abból a néhány vagonra tehető irásból és nyomtatványból, amelyet a szabadkőmüvespáholyok irattáraiból a rendőrség elkobzott. Ezer példával lehet dokumentálni a legautentikusabb forrásból, hogy az az ingyentej-akció, amint ők nevezték, nem a főcél volt. A főcél az izgatás volt a fennálló társadalmi és állami rend ellen, a vallás ellen, elsősorban az Isten szolgáinak személyén keresztül, a papok ellen való izgatás révén azért, hogy a mai társadalmi rend romjain megteremtsék a szabadkőmüves világköztársaságot.

Ezzel azt hiszem, be is fejezhetem előadásomat. Bocsánatot kérek a mélyen t. Nemzetgyülléstől utólag, hogy olyan sokáig voltam bátor szives türelmét igénybevenni. Most beszédem végével is azt mondom, amivel kezdtem beszédemet, hogy nem a szenzációhajhászás vezetett arra, hogy mindezeket előadjam, hanem az a provokáció, amely a keresztény nemzeti társadalmat a túloldalról érte, amikor titkos társaságokról beszélve, ugy tüntették fel, mintha a jobboldalon szerintük állitólag létező titkos társaságok veszélyeztetnék a társadalmi rendet és az állam rendjét. Ezzel szemben kénytelen voltam kimutatni azokból az okokból, amiket előrebocsátottam, hogy Magyarországon igenis, bizonyithatóan, köztudomás szerint csak egyetlen egy veszedelmes titkos társaság van és ez a magyarországi szabadkőmüvesség. *(Ugy van! Ugy van! a középen.)*

Ismét hangsúlyozom, hogy a magyarországi. Távol áll tőlem az a szándék, hogy a külföldi

szabadkőművességet is általában kompromittálni akarjam és azonos elbirálás alá vonjam azzal a magyarországi szabadkőművességgel, amelynek működését a legkétségbevonhatatlanabb dokumentumok alapján tártam fel. (**Nagy Vince**: Megkegyelmez a külföldi szabadkőműveseknek! — **Kuna P. András**: Ne jelentkezzék! — *Zaj.* — **Héjj Imre**: Amit nem ismer, arról nem nyilatkozik!)

Beszédem folyamán többször kifejezésre juttattam, hogy mai beszédemmel is azt céloztam, hogy legyen világosság ebben a kérdésben. Ezt a célt kivánom szolgálni akkor is, amikor bátorkodom egy határozati javaslatot a nemzetgyülés elé terjeszteni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon és a középen. — Olvassa):* »Utasittatik a kormány, hogy elfogulatlan tudósok által tanulmányoztassa át és tudományosan dolgoztassa fel a szabadkőműves páholyok lefoglalt kézirat- és nyomtatványanyagát a végből, hogy azoknak a magyar közélet alakulására való és károsnak látszó befolyása végleg tisztáztassék és ezzel a rosszul informált külföldi közvélemény előtt a szabadkőművességgel szemben követett itteni rendszabályok megérthetőkké váljanak.« *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ennek előterjesztése mellett beszédemet befejezem. Multkori beszédemet a t. szociáldemokrata képviselő urakhoz intézett azzal az intelemmel fejeztem be: ne itéljetek, hogy meg ne itéltessetek. Most a t. szabadkőművesekhez intézve azzal a figyelmeztetéssel fejezem be beszédemet: ne leplezzetek, hogy le ne lepleztessetek. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Peyer Károly!

Peyer Károly: Igen t. Nemzetgyülés! Amidőn a többségi párt határozatából kifolyólag hosszu időn keresztül kénytelen voltam távol maradni a Ház tanácskozásaitól ... *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Házhatározat! — Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Czendet kérek!

Peyer Károly: ... ez első alkalommal nem mulaszthatom el, hogy e helyről meg ne köszönjem azoknak a képviselőtársaimnak közreműködését, akik lehetővé tették, hogy ebben a költségvetési vitában résztvegyek. Egyuttal e helyről köszönöm meg mindazoknak, akik kizáratásom alkalmával bátoritó és buzditó soraikkal felkerestek a társadalom különböző rétegeiből, *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* ezeket a sorokat, amelyekre külön-külön nincs módomban válaszolni, akik teljesen tisztában vannak azzal, hogy mi volt az oka és mi volt a célja kizárásomnak. Én azok után, amik történtek, ujra csak azt mondhatom, hogy semmiesetre sem megjavulva jöttem ide vissza, *(Helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)* hanem változatlanul, ugyanazzal az eréllyel és bátorsággal fogom képviselni ugyanazt a felfogást, amelyet eddig képviseltem s amelynek kifejezést fogok adni itt is, máshol is, ahol erre alkalmam lesz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem vagyok olyan anyagból gyurva, hogy olyan könnyen lehetne a meggyőződésemet megváltoztatni. Mi egész életünkön keresztül harcban állottunk, harcok közepette nőttünk fel. Az üldözésnek nem egy faját próbálták ki rajtunk és ezek az üldözések csak megerősitettek bennünket. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az üldözések közepette a szociáldemokrata párt soha sem tanusitott gyávaságot, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem mindenki bátran vállalta azt, ami ráesett és bátran fogja vállalni, ami ráesik a jövőben is. Azok az intézkedések, amelyek akár itt is történnek, azért, hogy véleményünk elmondása korlátoztassék, legfeljebb csak arra lesznek jók, hogy az ilyen szabad időt további tanulásra használjuk fel, fejlesszük tudásunkat és kipihenve magunkat annál erőteljesebben vessük bele magunkat a további küzdelembe. (**Propper Sándor**: Mint az acél, minél jobban ütik, annál keményebb!)

Felszólalásom első idejét arra akarom felhasználni, hogy erről a helyről felhivjam a nemzetgyülésen keresztül a kormány figyelmét arra a rettenetes és szomoru helyzetre, amely ma a bányaiparban van. Feleslegesnek vélem, hogy a legutóbbi napok eseményeit ujra regisztráljam. A lapok bőségesen foglalkoztak részben a tervezett tüntetéssel, részben pedig az abban a kerületben élő munkások nyomorával, ugy, hogy ugy vélem, felesleges munkát végeznék, ha ezekre a részletekre térnék ki. De nem mulaszthatom el azt, hogy a kormány figyelmét nyomatékosan fel ne hivjam arra, hogy azokkal az ugyszólván semmitmondó igéretekkel, amelyek tegnap a kereskedelemügyi minister ur részéről elhangzottak, ezt a kérdést megoldani nem lehet.

Elismerem, hogy a szénkérdés, illetőleg a szénpiac krizise nem különleges magyar kérdés. Tudom, hogy ebben a szakmában az egész világon válság van és épen az ellenkezője van ma annak, ami volt a háborut közvetlen követő időben, amikor nagy széninség volt az egész világon és Magyarországon is, amikor a szén szétosztását kormányhatósági intézkedéshez kellett kötni és amikor a győző államok a jóvátételi szállitásokkal próbálták magukat kárpótolni. Ma a helyzet megváltozott; ma bőségesen van szén az egész világon, ami részben annak tudható be, hogy egész Európában általános gazdasági pangás van, részben pedig annak, hogy az elpusztitott francia bányákat ujból üzembe helyezték, s azok ma többet termelnek, mint békeidőben. Az a körülmény is közrejátszik, hogy az utóbbi években egyes külállamok — nálunk ez nem történt meg — nagymértékben tértek át az elektrifikálásra és nemcsak a gőzgépet helyettesitették elektromotorokkal, hanem ma igen nagy hosszuságu vasuti vonalakon elektromozdonyok vontatnak ugy Ausztriában, mint Németországban és Olaszországban s a szükséges erőt vizierők utján szerzik meg.

Mindezek a körülmények hozzájárulnak ahhoz, hogy Európában szénbőség van. Ezt a kérdést minden állam a maga különleges érdekeinek szemelőtt tartásával igyekszik megoldani, s ha itt csak felemlitem az angol bányákat és munkásaik helyzetét, akkor mint egy példát kell odaállitanom, hogy az angol kormány milyen nagy súlyt helyez arra, hogy ez az ipar ne menjen tönkre, hogy ezen iparban foglalkoztatott munkások továbbra is munkaalkalmat találjanak és még állami támogatással is, sok milliárdra menő összeggel járultak hozzá hat hónapon keresztül ahhoz, hogy az angol szénbányák a külföldi verseny folytán keletkezett árleszállitásoknál is versenyképesek tudjanak maradni.

Amikor most hat hónap után, május 1-én jár le az angol bányáknak ez a szerződése az angol kormánnyal, mindenki nagy érdeklődéssel várta, mi fog történni, miután a munkások semmi körülmények között sem voltak hajlandók belemenni abba, hogy a munkaidőt meghosszabbitsák és a béreket leszállitsák. Épen a mai lapok tudatják a hirt, hogy az angol kormánynak, a bányatulajdonosok és munkások között közvetitve, sikerült egyezséget létrehoznia s azt a nagy válságot, amely Angliát fenyegette, okos intézkedéssel megakadályoznia. Pedig ott ugynevezett konzervativ kormány van.

Ha megnézzük a másik széntermelő államot, pl. Lengyelországot, amely bennünket közelebbről

érdekel és Csehországot, akkor azt látjuk, hogy nem egy kormányintézkedés történt a lengyel és cseh bányatermékek értékesitésének megkönnyitése céljából. Hosszu éveken keresztül egy különleges tarifa volt érvényben a cseh és lengyel vasutakon, melyek a külföldre menő szénnél lényeges tarifakedvezményt adtak. Ugyanez a kedvezmény ma is fennáll nagymértékben és ez teszi lehetővé, hogy a külföldi bányák olcsóbb áron tudnak Magyarországra szenet szállitani, mint amilyen áron a magyar bányák képesek adni. A magyar szénnek egy természeti hibája van, hogy lényegesen gyengébb minőségü, mint a külföldi szén. Épen ezért nem képes a versenyt felvenni, mert hiszen ha a magyar szén kalória tekintetében egyenértékü volna, akkor a külföldi szén egyáltalán nem tudna magyar területen versenyezni. A külföldi szén csak azáltal tud versenyezni a magyar szénnel, hogy hőtartalma ma magasabb s az ideszállitási költségeket kibirja.

Ez a kérdés azonban nem lehet egyszerü kiviteli vagy beviteli ügy, és ezt nem lehet tisztán külkereskedelmi szempontból elbirálni, hanem elsősorban az ott foglalkoztatott munkásság szempontjából és másodszor az ország gazdasági érdekeinek figyelembe vételével. Nem érdeke Magyarországnak és a magyar gazdasági életnek, hogy a magyar széntermelés tönkretételével vagy tönkremenésével teljesen kiszolgáltassa magát a külföldi szénpiacnak, mert a külföldi bányavállalatok az esetben, ha Magyarországon versenyt nem látnának, kartelbe lépve diktálnák az árakat Magyarországnak. Nem lehet ez érdeke a magyar gazdasági életnek azért sem, mert hiszen ezekben a bányákban sok ezer munkás van alkalmazva, akiknek megélhetése, existenciája ide van kötve. Fontos az is, hogy munkaalkalmakat ne vegyünk el, hanem ellenkezőleg, munkaalkalmakat teremtsünk. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A salgótarjáni és borsódi medencék vállalatainak munkásai legtöbbet szenvednek e válság alatt. Szenvednek azért, mert szenük minősége gyengébb. (**Tankovics János:** Hát a sajókazai!) Bocsánat, Borsodról beszélek, abba beletartozik Sajókaza is. Ha a képviselő ur a helyi viszonyokkal ismerős, akkor ezt tudja. Tehát mindkét medencében ezrével bocsátottak el munkásokat és a borsodi telepen nem egy olyan bánya van, ahol még két évvel ezelőtt 500—600 munkást foglalkoztattak, ma pedig nincs ott más, mint a telepőr, aki vigyáz a házakra, és egy tisztviselő, aki a felmerült kisebb ügyeket intézi. Ugyanez a helyzet Salgótarjánban, ahol a konjuktura idején közel 12.000 munkás dolgozott a kerületben, ahol ma ennek a munkáslétszámnak talán negyedrészét foglalkoztatják, ha ugyan azt foglalkoztatásnak lehet mondani, mert hiszen heti 2—3 napi munkával ezek a munkások még a legnagyobb szorgalom mellett sem képesek megkeresni azt, ami a családjuknak szükséges.

Ne méltóztassék itt sohase figyelmen kivül hagyni, hogy a bányamunkások túlnyomó része nős, családos ember. Korán nősülnek s a gyermekek száma talán egy ipari szakmában sem oly nagy, mint a bányamunkásoknál. Ott nem tartozik a ritkaságok közé az 5—6—7 gyermekes családapa. Épen ezeknek a munkásoknak megélhetése válik ennyire nehézzé. Az előmunkás, az úgynevezett vájár szerződésileg biztositott bére 30.000 korona egy munkanapra. Lehet, hogy ma valamivel több egypár koronával, de havi keresete igy sem éri el az 500.000 koronát, amelyből még levonatik munkásbiztositópénztár, nyugdijpénztár, adó és egyéb címeken igen tekintélyes összeg, ugy hogy körülbelül 400.000 korona áll a munkásnak rendelkezésére. Méltóztassék elgondolni, hogyan képes valaki ebből egy családot eltartani. *(Zaj. Mozgás balfelől.)*

Öreg bányamunkások nem emlékeznek arra, hogy Magyarországon valaha ilyen helyzet lett volna a szénbányászatban. De amikor elrendelték először a heti egy szünetnapot, reménykedtek, hogy majd csak megjavul a helyzet. Ahelyett, hogy ez történt volna, elrendelték később a második szünetnapot és ezt követte nemsokára a harmadik, negyedik szünetnap, ugy hogy vannak telepek, ahol hónapok óta már csak két napon át dolgoznak hetenként.

Azt mondaná valaki: miért csak most szólnak erről, miért csak most és miért ilyen formában kerül ez a kérdés a közvélemény elé, ahogyan idekerült?

Bátorkodom a nemzetgyülés tudomására hozni, hogy körülbelül már ezelőtt háromnegyed évvel küldöttség járt a kereskedelemügyi minister urnál, mely feltárta előtte azt, amit ma elmondok. Ezt a küldöttséget nemsokára, egypár hónap mulva, követte egy másik, a hatóság és az ottani munkások küldötteiből álló küldöttség. Ebben a küldöttségben ott volt a város polgármestere, a járás főszolgabirája, a rendőrkapitány és még egypár hatósági ur. Nem tudom, hogy a megye részéről volt-e valaki, ezt nem állitom határozottan, de tudom, hogy a város polgármestere, a járás főszolgabirája és a város rendőrkapitánya itt volt, a munkások képviselőivel egyetemben jöttek fel Budapestre. Itt sorban végigjárták a ministeriumokat, felkeresték a kereskedelmi minister urat, a népjóléti minister urat Mindenhol elmondották, hogy a helyzet tarthatatlan, Salgótarján munkássága elpusztul, iparossága, kereskedelme tönkremegy, ha hamarosan nem jön segitség.

Nem lehet tehát azt mondani, hogy nem tették szóvá már előbb panaszaikat, hiszen hónapokkal ezelőtt a legilletékesebb helyen a legilletékesebb tényezők mondották el a munkások képviselőivel egyetemben a munkások panaszait. Senki sem törődött velük, hagyták a helyzetet oda fejlődni, ahova fejlődött. Valószinüleg az illető minister urakat bosszantotta, hogy miért vettek el az ő idejükből egy vagy két órát ilyen ügyekkel? (**Györki Imre:** Megzavarták a szórahozásukat!)

A helyzet mindinkább tarthatatlanná vált. Ezekkel a deputációkkal, ezekkel a kérvényekkel ideig-óráig lehetett a munkásságot megnyugtatni, mert elvégre is reménykedtek és azt gondolták, hogy ha már a polgármesterrel együtt mentek el a ministerhez, mégis csak lesz ennek valami eredménye. Nem gondoltak arra, hogy nálunk a kormánynak legkisebb gondja az, hogy ilyen kérdéssel foglalkozzék. Ha talán arról lenne szó, hogy a kecskeméti barack ügyét, annak külföldre való kiszállitása kérdését kellene gyorsan elintézni, nehogy mi együk azt meg, akkor itt történne valami intézkedés, én ezt is fontosnak és szükségesnek tartom, de azt hiszem, ez is olyan fontos és olyan szükséges kérdés, kogy érdemes lett volna ezzel is foglalkozni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezzel a kérdéssel nem foglalkozott, nem törődött senki, nem törődött vele a legilletékesebb minister, a kereskedelmi minister ur, nem törődött vele a népjóléti minister ur, mindenki hagyta fejlődni a dolgokat abban a hiszemben, hogy ezek az emberek valahogyan majd csak megoldják maguk ezt a kérdést s vége lesz panaszaiknak. Ami ez utóbbit illeti, a kérdés megoldódott részben ugy, hogy a munkások egy része tömegesen váltott utlevelet és kiment Franciaországba. A salgótarjáni kerületből körülbelül ezer bányamunkás vándorolt ki Franciaországba és ma ott a francia nemzeti vagyont gyarapitja,

másik része pedig valahogyan eltünt, nem tudom, hova lettek.

Sok kisgazda is akad közöttük, akiknek van egy kis viskójuk, egy-két hold földjük, s ebből tengetik szomoru életüket. De nem igen kapnak munkát a mezőgazdaságban sem, mert hiszen a viszonyok változása folytán mindenki igyekszik a maga munkájából annyit elvégezni, amennyit csak bir. Az uradalmak nem képesek őket felfogadni, mert ők nem tudnak elszegődni három, vagy hat hónapra, időközi egy-két hetes munkát pedig nem tudnak kapni, kivéve talán az aratást, amikor erre alkalom és lehetőség van.

Ebben a városban és ezekben a kolóniákban oly nagyfoku éhség és nyomoruság van, hogy kérem a nemzetgyülés tagjait, vegyenek maguknak fáradságot, menjenek le Salgótarjánba és nézzék meg saját szemükkel, hogy mi van ott, győződjenek meg arról, hogy nem túlzás az, amit mi mondunk és amit a lapok irnak, hanem ellenkezőleg, ez csak egy kis töredéke annak a kétségbejtő állapotnak, amit ott láthat az ember. (**Nagy Vince:** A szünet alatt le lehet menni!)

Ezek a munkások a téli hónapokbn nem tudják a gyermekeiket iskolába küldeni, nem eresthetik ki őket a szobából, mert nincs cipőjük. Vannak családok, ahol felváltva hordják a gyermekek a cipőt: amikor az egyik kimegy a cipővel, a másiknak bent kell maradnia a szobában és meg kell várnia, mig az visszajön. Dolgos embereknek, akik hosszu éveket töltöttek egy iparvállalt szolgálatában, ingük, — egy ingük van, és azt ha levetik, meg kell várniok, mig feleségük kimossa s addig bent kell ülniök a szobában, nem tudnak kimenni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hallatlan!)*

A magyar államnak és a nemzetnek lehet-e érdeke, amikor a divatos fajvédelmi jelszavakkal dobálódzunk, hogy épen a legkeresztényibb, a legszorgalmasabb és legnehezebb munkát végző munkástársadalmat ítélje a kormány a maga közömbösségével és nemtörődömségével éhhalálra? (**Györki Imre:** Megszanálták őket! — *Zaj.)*

Sajnos, már ott az elbocsátás szóban nem az elbocsátás jut kifejezésre, mert ha valakit elbocsátanak, mindenki azt mondja: »Engem is megszanáltak!« Ezzel juttatják kifejezésre az elismerést a pénzügyi kormányzattal szemben a szanálásért, amelynek következményeit ők a saját bőrükön érzik.

Tisztában vagyok azzal, hogy a segités nem történhetik meg percek alatt, de igenis, megtörténhetik oly módon, hogy lehetővé teszik, hogy a munkások hetenként legalább öt vagy hat napot dolgozhassanak. Ezt meg lehet tenni azáltal, hogy a kormány rászoritja a magyar ipart arra, hogy elsősorban magyar szenet fogyasszon. Tudom és egy percig sem akarom védeni a bányatársulatokat, — nem egy esetben mondottam itt igen súlyos kritikát róluk — tudom, hogy a bányatársulatok iránt a magyar ipar és a magyar kereskedelem részéről bizonyos ellenszenv nyilatkozik meg, mert hiszen akkor, mikor jó konjuktura volt, szén helyett sokszor mást is adtak el és sokszor csak mást adtak el, nem szenet. Ez azonban nemcsak nálunk volt igy, hanem külföldön is, mert akkor nem nagyon nézték, hogy palás-e az a szén vagy sem, minden belekerült a csillébe, ami fekete volt, és bekerült a vagonba, s onnan a vevőhöz szobafütésre vagy egyéb ipari célokra.

A helyzet azóta lényegesen megváltozott. A külföldi szén versenye rákényszeritette a bányatársulatokat arra, hogy a szén minőségét illetőleg ezeket a kifogásokat szüntessék meg. Ma már talán túlzásba menő büntetésekkel és egyéb szekaturákkal kényszeritik a munkásságot arra, hogy — természetesen ugyanazért a bérért amit azelőtt kaptak — tiszta, kifogástalan és jó minőségü szenet termeljenek. A helyzet most már az, hogy egyes magyar szénfajták egészen nyugodtan vehetik fel a versenyt a külföldi szénnel árban, sőt bizonyos mértékig minőségben is.

Külföldön mindent elkövetnek a szén védelmére. Az előbb emlitett tarifakedvezményeken kivül pl. Cseh-Szlovákiába Magyarországról szenet beszállitani nem lehet, csak engedéllyel és ha végre, hosszas kijárás után, az illető vállalat megkapja az engedélyt, akkor is métermázsánként körülbelül 3000 koronás vámot szabnak ki a magyar szén után. Salgótarján — amely azelőtt a losonc-füleki és az idetartozó ipari kerület részére szállitotta szene tekintélyes részét — jelenleg el van vágva ettől a lehetőségtől, mert hiszen Salgótarjánnál rögtön ott van a határ és szenét csak Budapest felé tudja szállitani.

Azt pedig, hogy a szenet Budapestre szállitsa, megnehezíti a tarifa, t. i. a szén árának a vasuti tarifa körülbelül 60%-át teszi ki, mert hiszen 16—17.000 koronás eladási ár mellett egy métermázsa szénnek Salgótarjánból Budapestre való szállitása 9600 koronába kerül. *(Mozgás balfelől.)* Külföldön ezt a kérdést a helyi viszonyoknak megfelelően oldották meg, igyekeztek kedvezményeket adni és lehetővé tenni, hogy az ipari termék versenyképes legyen. Méltóztassanak csak visszagondolni arra, hogy a cseh kormány a háboru befejezése utáni időben — nem tudom, hogy fennáll-e ez a rendelkezés — pl. a pilseni sörre milyen tarifális kedvezményeket adott, ugy, hogy Szlovákiában az összes sörgyárakat tönkretette, mert ott olcsóbb volt a pilseni, mint az ottani gyártásu sör.

Nálunk a vasuti politika nem tette lehetővé, hogy ilyen kérdéssel szakszerüen foglalkozzanak, csak legutóbb, mikor az autófuvar nagy konkurrenciát kezdett csinálni a vasutnak, sürgették ki végre azt, hogy most kell már itt valamit tenni és akkor adtak kedvezményt a 100 kilométeren aluli és a 200 kilométeren felül lévő tételnek. Ha ezt életbe léptetnék is, ebbe Salgótarján nem esnék bele, mert épen a 100 és 200 kilométer közti távolságra esik.

Azzal lehetne csak itt segiteni, ha szénmedencék számára, amelyek ilyen távol fekszenek és amelyeknek termelési viszonyai és szenük minősége megnehezitik az eladást, különleges vasuti tarifát állapitanának meg, amely lehetővé teszi a szén eladását. A legnagyobb baj természetesen az, hogy ezeknek a területeknek szenét nem lehet a régi fogyasztókhoz eljuttatni, mert azok a tőlünk elszakitott területen vannak. Nagyvárad, Arad, Temesvár és Nagykikinda, általában ez az ipari vidék a békeidőben túlnyomórészt borsodi, vagy salgótarjáni szénnel volt ellátva. Romániába szenet beszállitani majdnem lehetetlenség, mert a románok különböző intézkedésekkel, vámokkal és egyéb szekaturákkal megnehezitik és lehetetlenné teszik a szénnek odavaló beszállitását. Ilyen körülmények között a megmaradt Magyarország szénbányái, amelyek többet termelnek, mint amennyi Magyarországnak szükséges, termékeiket nem tudják Magyarországon eladni és természetesen ennek a következménye a nagy válság.

Ezen segiteni legjobban azzal lehetne, ha a magyar ipar megindulna és a szénfogyasztás megint a régi volna; ha itt az épitkezések megindulnának, ami a szénfogyasztást emelné; s ha a kormány nem ma, hanem már régebben is arra törekedett volna, mégpedig komolyan, hogy a velünk szomszédos államokkal kereskedelmi szerződéseket kötve, lehetővé tette volna a szénnek ezekbe az államokba való szállitását.

Nem akarom ennek a kérdésnek minden rész-

etét itt elmondani, de nyomatékosan felhivom smételten a kormány figyelmét arra a hangulatra, ımely ma a szénbányamunkások között van. Ez a ıelyzet nemcsak Salgótarjánban van igy, és ha Salgótarjánban robbant ki, ez talán annak tudıató be, mert ott legnagyobb a nyomor és ott tart nár a legrégibb idő óta. Semmivel sem jobb a ıelyzet a borsodi, tatabányai és pécsi kerületben ıem, ahol talán még komplikálódik ez egy körülnénnyel. Annak ugyan örülnünk kellene, de végeredményében mégis csak gazdasági összeroppaıást fog előidézni az, hogy a közeljövőben nem ıell már Jugoszláviának napi 88 waggon szenet ıóvátétel címén átadnunk. Ez a jóvátétel címén ıáig átadott szén ezentúl megmarad Magyarıországnak. Természetes azonban, hogy a termeést ugyanannyival csökkenteni kell, mert nem esz arra lehetőség, hogy ezt a 88 waggont Magyarıországon el lehessen valahol helyezni. Ez ujabb ınunkáselbocsátásokra, vagy üzemredukcióra fog ıezetni.

Egyes lapok ugy állitották be ezt a kérdést, ınint hogyha ez a salgótarjáni munkások részéről ervezett demonstráció valamilyen különös kezleményezésre rendeztetett volna. Ezeknek a apoknak gyenge emlekezőtehetségét fel kivánom rissiteni azzal, hogy a Népszava ezt a hirt énylег már hetekkel ezelőtt megirta pedig egy ıgy ottjárt tudósitójának tapasztalatai alapján. Az ottani rendőrség és csendőrség emberei is nár hetekkel ezelőtt tudtak arról, amit a munıások egymás közt beszéltek s egészen természetesnek tartom, hogy végeredményben ideutottak, mert elküldték már a maguk embereit ı kormányhoz, jártak már az ő emberei hatósági ımberekkel együttesen is a kormánynál, hogy egitséget kérjenek, végeredményében aztán azt ıondották, hogy menjünk el egyszer valamenyıyien, akkor talán mégis csak fognak rajtunk egiteni!

A belügyminister ur az ő hivatalos jelenésében 5—600 emberről irt. Nem tudom, fenartja-e jelentését még most is, de azt már megzoktuk a belügyminister ur részéről, hogy elentései mindig nélkülözik a valódiságot, *(Ellenıondások a jobboldalon.)* mert ha hivatalosan s objektive kiván meggyőződni a való ténylásról, tudnia kell, hogy ott 8000 ember volt ünn az utcákon, asszonyok gyermekeikkel együtt onultak fel s azt mondták: nincs mit veszteni t, legfeljebb itt hagyom a vaságyat és a koffert, melyben csak pár rongydarab van, puszta letemmel megyek oda gyermekeimmel együtt, ogy segitsenek rajtunk, mert ha nem próbálozunk, elveszünk valamennyien.

Ilyen állapotot előidézni nagy lelkiismeretıség volt és lelkiismeretlenség, hogy esetleg csak ıost akar a kormány a kérdéssel foglalkozni. Az csak azt a nagy indolenciát és közömbösséget izonyitja, amellyel a munkáskérdések iránt iseltetnek, s azt bizonyitja, hogy csak akkor yulnak hozzá valamihez, mikor már a katasztófa bekövetkezett, mikor már ilyen esetek történek és akkor is a belügyminister ur az ő szociális zékét elárulva, megint azt hiszi, hogy ez egy gyszerü rendőri kérdés, amelyet el lehet intézni zzal, hogy csendőrséget fog oda központositani. *(Ugy a baloldalon.)* Ez olyan kérdés, amelyet nem het csendőrökkel elintézni, csak azzal, ha munkát ınak ezeknek az embereknek. *(Ugy van! balról.)* Gondolja meg a kormány, hogy ez a küldöttség hazament és vár és az ő megbizóik is ırnak; de ha nem történik a közeljövőben valaelyes intézkedés, amely lehetővé teszi, hogy munkások dolgozni tudjanak, akkor valószinüleg eg fog ismétlődni az az eset, sőt valószinüleg ég máshol is hasonló események következnek be. Hiszik az urak azt, hogy majd ujból le lehet szerelni ezt azzal, hogy azt mondjuk, hogy küldöttségbe megyünk a kormányhoz? Ki fog hinni már akkor ebben? Ki fogja hinni, hogy ez az eljárás és ez a deputációjárás még egyszer, vagy egyáltalán segit? Akkor majd jönnek az emberek és ha van lelke s bátorsága és a lelkiismerete elbirja a kormánynak, hát akkor alkalmazzon azokkal szemben erőszakot, akik nem akarnak mást, mint egy darab kenyeret, mert nem birják a sirást végighallgatni, hogy a gyermekek folyton kenyeret kérnek és ők nem tudnak nekik adni.

Arra kérem a kormányt, vegye elő a jobbik eszét, hogy ugy mondjam, és fontolja meg ezt a kérdést. Ez a magyar gazdasági élet szempontjából is fontos probléma. Itt 35—40.000 munkás és hozzátartozó családtagok sorsáról van szó, akik egyformán éheznek, akár a tolnai, akár a baranyai, borsodi, salgótarjáni vagy dorogi kerületekről van szó. Sehol sincs munkaalkalom, tehát igyekezzék munkaalkalmakat teremteni, hogy abból a régóta beigért és agyonreklamirozott beruházási programmból végre lássunk valamit. Ne tartsák titokban azokat a beruházásokat. Látni szeretnők már azokat az épületeket, gyárakat és egyebeket, amelyeket e beruházási programm révén foglalkoztatnak, nem pedig ilyen siralmas beruházási programmot, mint a milyent az állami üzemek jövedelméből a költségvetésben látunk.

Hogy ezzel kapcsolatosan rámutassak arra, hogy a kormány mennyire nem törődik a munkáskérdéssel és intézkedéseivel mennyire előmozditja a gyülöletet a kormány intézkedései iránt, azt bizonyitja a népjóléti minister ur eljárása. Méltóztatnak emlékezni, hogy 1925 januárjában a népjóléti minister ur beterjesztett itt egy törvényjavaslatot arról, hogy a kormány felhatalmaztatik a munkások nyugdijpénztárának rendezésére. Októberben végre letárgyalta a nemzetgyülés ezt a törvényjavaslatot és én nem emlékszem, hogy lett volna valaha a Ház előtt törvényjavaslat, amelyet pártkülönbség nélkül olyan rokonszenvvel fogadott volna mindenki.

Az összes felszólaló képviselők egyértelmüleg és egyhangulag jelentették ki hozzájárulásukat, sőt merem mondani, hogy túlmentek rajtunk, mert épen a keresztény párt részéről felszólaló egyik képviselő ur még nyomatékosan felhivta a népjóléti minister ur figyelmét, hogy a bányatulajdonosok befolyásának ne engedjen itt túlságos teret, hanem igyekezzék ezt a törvényt most már sürgősen végrehajtani. Rövid pár órai tanácskozás után a nemzetgyülés egyhangulag fogadta el ezt a törvényjavaslatot s a minister ur igen szép beszédet tartott arról, hogy ezzel a törvényjavaslattal végre megszünik az a jobbágyi állapot, amely 1848 után a magyar bányászatban még ma is fennáll.

Mit méltóztatik gondolni, mi történt azóta? Nagyon könnyen meg tudom mondani: semmi. Először azon kezdtek gondolkodni az urak, hogy statisztikát kell felvenni. Nagyon helyes, mert ilyen kérdést az adatok ismerete nélkül nem lehet elintézni. A baj azonban az volt, hogy nem volt senki, aki ennek a költségét megfizesse, tehát hosszú heteken át, hogy az abból felmerült nem tudom, hány millió költséget a népjóléti minister, bányatársulatok, a társpénztárak, a betegsegélyző vagy ki fizesse meg, sibolták az aktát egyik hivatalból a másikba, és addig tolták ide-oda aktát, amig végre a betegsegélyző pénztárral fizettették meg ezeket a költségeket, tehát azzal, akinek legkevesebb köze van momentán ehhez az intézményhez.

Most vártuk, hogy végre talán csak lesz valami belőle. Szóvátettük ezt a kérdést az előző

költségvetési vitával kapcsolatosan, a népjóléti minister ur ujból megigérte, hogy talán márciusra képes lesz ezt a törvényjavaslatot végrehajtani. Ma már ugyszólván május elején vagyunk, de még azt a bizonyos ankétot sem tartották meg, amelyet annak idején a népjóléti minister ur beigért, hogy a munkásokat és a munkaadókat össze fogja hivni a rendelet kiadása előtt. Méltóztassanak csak elgondolni: októbertől májusig nem lehet egy ilyen kérdést elintézni, ahol nincs másról szó, mint arról, hogy pár ezer ember nyugdíját össze kell vonni és egy központi pénztárba kell őket beutalni, hogy végre ebben a dzsungelben is rend teremtessék. Nem teszi ezt meg a népjóléti minister ur azért, mert a munkaadói befolyás sokkal erőteljesebb, mint a munkásoké. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mindaddig, amig a rendelet nincs végrehajtva, a munkaadó bányatársulatoknak nem kell a nyugdíjpénztárba járulékot fizetniök, vagy amit fizetnek, az nem kötelező. A törvény kimondja, hogy a központositás után a járulék felét a munkás, felét a munkaadó fizeti. A dolgoknak az az elhuzása, ami itt történt, a bányatársulatoknak sok száz millió nemzeti ajándékot jelent. (**Malasits Géza:** Nemzeti ajándékban nagyok az urak!) Amikor a bányatársulatoknak lehetővé tétetett, hogy a szénkonjunktura idején a szén eladási árából, tehát a fogyasztók pénzéből olyan beruházásokat eszközöljenek, amilyenekről még álmodni sem mertek volna, (**Haller István:** Ez igaz!) akkor a kormány ezt tetézi még azzal, hogy a bányatárspénztárak központositásánál elhuzza az időt, hogy minél tovább tartsa fenn ezt a szerencsétlen, áldatlan anarchisztikus állapotot. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A munkaadói érdekek itt bőségesen figyelembe vétetnek. Az előbb már hivatkoztam arra, hogy sok száz munkást bocsátanak ma el nem a maguk hibájából, hanem mert nem birják őket foglalkoztatni. Mi fog történni a pécsi medencében, ha a napi 80 waggon szén feleslegessé válik? Redukálják a munkaidőt egy nappal vagy elbocsátanak 2—3—400 vagy nem tudom hány száz munkást. Kérdem, hova fog ez vezetni? Ezeknek a munkásoknak egyike-másika ott van már 10—15—20 éve, mert azokat, akiknek rövidebb volt a szolgálati idejük, már előbb elbocsátották; most tehát azokra kerül a sor, akiknek már hosszabb szolgálati idejük van. Ezeknek a munkásoknak nagy része 40—45—50 éves s van 10—15 évi szolgálati idejük, de még nem annyira betegek vagy munkaképtelenek, hogy nyugdíjazni lehetne őket. Felajánlanak tehát neki pár százezer vagy millió korona végkielégitést, és ezzel aztán mehet az illető, mert többé nyugdíja nem lesz, nem pedig azért, mert negyven éves elmult és uj nyugdíjpénztárba nem veszik fel őt. Tehát nemcsak az történik, hogy régi nyugdíját elveszti az a munkás, hanem uj nyugdíjjogosultságot nem tud magának szerezni. Hiába megy 42 éves korában az uj munkaadóhoz, dolgozik nála még 20—25 évig, és 65 éves koráig, ha még él és tud dolgozni, nem szerez magának uj nyugdíjat, hiszen nem veszik fel a nyugdíjosztályba azért, mert negyven éves már elmult.

Kérdem, össze tudja-e egyeztetni ezt az eljárást a népjóléti minister ur lelkiismeretével, a keresztény felebaráti szeretetével? Nem olyan mérve-e ez a kapitalizmus támogatásának, melyre a világon nincs példa, amelyet nem látunk sehol sem? Ahol annyit beszélnek a fajvédelemről, a keresztényi szeretetről, ott a cselekedetben épen az ellenkezője történik. A magyar kapitalizmus igazán hálás lehet, hogy ilyen keresztény irányzatu fajvédő kormány van. (**Malasits Géza:** Soha olyan jó dolguk nem volt a nagy-zsidóknak, mint ma! Áldva emlegetik azt a napot, amikor a kurzus megszületett!)

Hogy aztán egyik-másik helyen a ma uralkodó állapotot mire használják fel, arra nézve legyen szabad egy szerződést bemutatnom, amelynek a megkötése most van folyamatban. Azt, hogy ezt szóvá teszem, fel akarom hivni a kormány figyelmét azokra az állapotokra, amelyek ott készülőben vannak. A magyar királyi közalapitványi igazgatóság Csolnok községben, Esztergom vármegyében nagyobb földterületet adott át a salgótarjáni kőszénbánya társulatnak, amely azelőtt Esztergom-szászvári kőszénbánya társulat volt, abból a célból, hogy azt parcellázva, a vállalatnál alkalmazott munkásoknak házhelyek céljára adja ki. Nagyon szép és nagyon helyes intézkedés, aminek a magam részéről csak örülni tudok és ha itt nem történnek olyan kikötések, mint amelyek ebben a szerződésben foglaltatnak, egészen csak örömmel üdvözölni tudnám. De amikor kezembe került ennek a szerződésnek tervezete önkénytelenül is felvetődött bennem az a gondolat, hogy a közalapitványi igazgatóság nem tartja-e érdemesnek, hogy ő maga ossza ki ezeket a házhelyeket a munkásoknak vagy az arra igényt tartóknak.

Miért kell erre közvetitőszervet beiktatni, miért kell annak a közvetitőszervnek lehetővé tenni, hogy itt ez alkalommal a maga társulata és a maga kapitalisztikus érdekeit megvédje.

Ebben a szerződésben, amely megkötteték egyrészt a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaság, másrészt a m. kir. Közalapitvány területén épitendő házak tulajdonosai között, többek között a következő foglaltatik *(olvassa)*: »A épitők a házhelyeket átveszik a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvénytársaságtól a társulatnak a Közalapitvány részéről megállapitott négyszögöl egységárban. Az egységár még fixirozva nincs, de egyelőre az engedélyt megkaptuk a házhelyek kiosztására azzal az értesitéssel, hogy a kérdéses terület négyszögöle körülbelül 2½ buzába fog kerülni. A telek ára egy év alatt tejesen kifizetendő. A telektulajdonosok kötelezik magukat arra, hogy az épitést még ebben az évben megkezdik és legkésőbb két év alatt teljesen befejezik. Az épitők kötelezik magukat, hogy a házak elkészülte után legalább 15 évig a társulat szolgálatában maradnak *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* — **Györki Imre:** Itt a jobbágyság!) és a felépitett házat ez ideig csak az lakhatja, aki mint munkásunk, a házhelyet megkapta. (**Györki Imre:** Tisztára jobbágyrendszer!) Ezzel egyértelmü tehát az a kötelezettség is, hogy a kolóniákban lakó munkásunk a ház felépitése után a kolóniából haladéktalanul behurcolkodik. A házhelyet 15 évig elcserélni, eladni nem lehet.«

Méltóztassék csak elgondolni: a közalapitvány ad telket és a salgótarjáni bányatársulat nem tudom, milyen jogon vagy milyen módon de valószinüen kijárta magának azt a jogot, lehetőséget, miután ott egy igen jó keresztényérzelmü bányaigazgató van, hogy a társulat érdekében a szerződésbe olyan kikötések vétessenek be, hogy a közalapitvány területét csak olyan ember kaphatja, aki kötelezi magát arra, hogy harmadik személynél, akinek semmi köze ahhoz a területhez, szakadatlanul 15 évig dolgozik. Mi jusson eszébe véletlenül a munkásnak egyszer sztrájkba lépni! (**Malasits Géza:** Hát nincs igazam, hogy a kurzus a zsidóknak született? **Haller István:** Az ellenkezőt még nem igazolták!) Tizenöt év oly hosszu idő, hogy nem is lehet elgondolni, mi minden történhetik az alatt. Kérdem: melyik képviselő ur volna abban a helyzetben, hogy ma a maga életsorsára vonatkozólag olyan szerződést kössön, amelyben 15 évre kö-

ezi magát valamire. Nem hiszem, hogy csak egy s volna. Most tessék elgondolni, az egyszerü nunkásember lelkében él a vágy, hogy végre a ajját otthonában éljen, hiszen annyit szónokolunk tt a családi tüzhely szentségéről, és amikor végre gyszer lehetőség nyilnék arra, hogy a földönfutó roletár is házhelyhez jusson és a saját szorgalmá-ól vályogot verjen és megkoplalja a szükséges erendát, az ajtót és az ablakot, meg mindent, ogy egész familiájával összedolgozva évek mun-ájának eredményeképen ott felhuzzon magának gy kis viskót, akkor jön egy kapitalista társaság s azt mondja: megkapod ezt, de kötelezned kell agadat arra, hogy 15 évig nekem hűséges, en-edelmes, alázatos cselédem leszel és én 15 éven eresztül téged korlátlanul kizsákmányolhatlak, 5 éven keresztül korlátlanul állapithatom meg . te béredet és te tartozol azokat a munkafel-ételeket elfogadni, amelyeket én a részedre meg-llapitok, mert ha el nem fogadod, kiruglak a ázamból! (**Györki Imre:** Ez a munkaszabadság! - **Haller István:** Ebben igaza van! Ebben támo-atni fogjuk!)

Méltóztassék csak meggondolni, ha ez meg-örténhetik Budapest közvetlen közelében, akkor ni történik a távolabbi helyeken, ahol véletenül nem kerülnek az ilyen szerződések szocialista képviselő kezébe, mert nem szocialista kép-iseli a kerületet. (**Haller István:** Akárhol tör-énik, hiba!) Kérdem, hol van ilyenkor a hatóság, ol van a szolgabiró, aki az ilyen szerződést lát-amozza vagy a közalapitványi igazgatóság, ahol nnyi jogász ül, hol van a gazdasági főfelügyelő s hol van az a sok hivatalnok, az a nagy appa-átus? Amikor munkások hárman összejönnek s megbeszélik a maguk dolgait, nyomban rajtuk t a csendőr, hogy ez titkos gyülés és akkor idézik őket nyakra-főre, ugy hogy majd beleusztulnak a sok idézésbe. Ilyenkor azonban nincs atósági védelem, ilyenkor nem mutatkozik senki s nem látni senkit.

Van azonban ennek a szerződésnek ennél ég cifrább rendelkezése is. A házhelyek beosz-ására, a föld kiásására stb.-re nézve is vannak endelkezések, amelyek nem egészen felelnek eg az igazságnak, majd azt mondja, hogy az dót természetesen mindenkor az épittetők fizetik s telekkönyvileg akkor irják át a házat, ha az eljesen ki lesz fizetve stb. De most jön a követ-ező: Ismeretes, hogy ezen a telken is bányamű-velés folyik. A bányaművelés már nem egy özségnek házait rongálta meg. Aki végigjárt ár ilyen bányatelepet, láthatta, hogy falak repe-eznek és nem egy eset volt, amikor a ház majd-em 45 foku szög alatt tolódott el a földcsuszam-ások következtében.

Ebből sok per keletkezett, de ezek nem nagy redménnyel jártak azok részére, akik a pert eginditották, részben mert olyan szerződésük olt, részben pedig, mert a költségeket nem bir-ák. Ki győzi a szakértők számára előre letenni nem tudom hány millió koronát, ami jár nekik zért, hogy kimennek a kárt megvizsgálni. (**Györki Imre:** Nem kapnak szegénységi bizo-yitványt, mert van egy kis vityillójuk!) Tehát eg sem tudják inditani a pört, mert nem bir-ak el a költségeket. A salgótarjáni társulat te-át, hogy mentesitse magát ezektől a kellemet-nségektől, a szerződés 11. pontjába a következő-et vette fel *(olvassa)*: »Az épitők kötelezik ma-ukat, hogy a társulattól soha semminemü kár-itést nem követelnek holmi állitólagos bánya-árokért, (pincebeomlás) stb.« Tehát előre ki-ondják, hogy az illető semmiféle kárigénnyel em léphet fel. A társulatnak joga van a ház att levő telken — amely házat nem ő épitett, nem a munkás, — a föld alatt kiásni a szenet. Ha ebből kifolyóan annak a szegény embernek háza összeomlik, nem kérhet semmiféle kártérité-tést, mert nemcsak arra kötelezte magát, hogy 15 évig ott fog maradni a társulatnál dolgozni, hanem arra is, hogy még akkor is ottmarad, ha a háza összeomlik. Nem hiszem, hogy rabszolga-korszakban valaha ilyen szerződést csináltak volna. *(Zaj balfelől és a középen.* — **Györki Imre:** Hol a kormány, hogy tür ilyen állapotot? — **Perlaki György:** Nem végleges szerződés!) Épen azért hozom ide, mert most akarják aláiratni velük. (**Perlaki György:** Nagyon helyesen tette! Egészen bizonyos, hogy ehhez nem fognak hozzájárulni!) Még nem végleges ez. Nagyon jó fajvédő igazgató van ott, aki csinálja ezeket a dolgokat, mint már az előbb mondottam. Tessék Haller képviselő urnak csak közelebbről érdeklődni a háta mögött ülő kollégájától.

Azért hozom ide ezt a szerződést, hogy a kormány intézkedését kérjem, mert hiába megyek a főszolgabiróhoz, ő ellenséges érzülettel viseltetik velem és a munkásokkal szemben, mert a szociálistákat nem szereti. A főszolgabiró közös vállalkozásban volt az ottani bányaigazgatóval, közös nyomdavállalatuk volt, amely nem tudom, fennál-e még ma is vagy sem; az alispán bent ül vagy ült a Hungária Mészipar r. t. igazgatóságában, amelyben ugyanez a bányaigazgató is helyet foglalt. Én ezektől nem kérhetek objektivitást, nem kérhetek olyan intézkedést, amely azok ellen irányul, akikkel ők közösen egy ipari vállalatban vannak benn. Épen azért mondom, tessék a magyar kormánynak intézkedni *(Helyeslés jobbfelől.)* és megakadályozni azt, hogy ilyen igazságtalanságok rákényszerittessenek az emberekre, mert sok ember a tudatlanságában irja ezt alá, sok embernek csak felolvassák. Volt nekem a kerületben olyan esetem, hogy németül beszélő és olvasó embereknek a jegyző olvasott fel egy szerződést, — nem a mai, hanem a régebbi időben, 15—20 évvel ezelőtt történt, — a szerződés magyarul volt irva és ő a szerződést németül magyarázta meg, de persze mást mondott, mint ami a szerződésben volt; amikor pedig az emberek már aláirták a szerződést, az természetesen köti őket.

Az ároképités és a többi is olyan dolgok, — ismételten hangsúlyozom — amelyek nem egészen kifogástalanok, de amelyek, mint az előbb már mondottam, meg sem közelitik ezeket.

Én arra kérem erről a helyről a kormányt, — nem tudom, hogy ez melyik ministerhez, a földmivelésügyi vagy a kultuszministerhez, vagy kihez tartozik, — hogy az itt elmondottak alapján talán mégis csak érdemes volna ezt a kérdést egyszer megvizsgálni és megnézni azt, hogy a közalapitványi birtokot lehet-e arra felhasználni, hogy egy uj jobbágyságot létesitsenek Magyarországon. (**Haller István:** Valószinüleg nem is tudnak róla!) Én is valószinünek tartom, miután érdeklődtem a közalapitványi igazgatóságnál, hogy tényleg nem tudnak erről a szerződésről; valószinünek tartom, hogy később sem mutatnák be nekik ezt a szerződést. De ha egyszer perre kerülne a sor, vagy ha egyszer bekövetkeznék egy szerződésszegés későbbi időben, a bányatársulat szerződésileg biztositott jogait nagyon könnyen érvényesitheti. (**Reisinger Ferenc:** Milyen drága ez a föld! 40 mázsába kerül egy katasztrális hold! — **Haller István:** Hivatalból kell revidiálni az egész dolgot!)

T. Nemzetgyülés! Ezen speciális, engem közelről érdeklő ügytől eltérve, engedjék meg, hogy én is foglalkozzam azzal a kérdéssel, amely itt a nemzetgyülést távollétemben igen behatóan foglalkoztatta s amelyet itt a mai napon Vicián István képviselő ur is szóvá tett — ez a titkos szervezetek kérdése. Én ugyan magát az elnevezést

hogy »titkos«, kissé furcsának tartom, mert ami titkos, arról nem tud senki; ezek olyan titkos-szervezetek, amelyeket igen sokan ismernek és inkább a működésük körül nyilvánul meg bizonyos titkosság. Ha pedig a meghivottak nem mentek el az ellenzék részéről arra a pártközi konferenciára, amely ezzel kapcsolatban tartatott, ezt én magam részéről csak helyeselni tudom, különösen azok után, amelyek itt a Házban elhangzottak, hogy t. i. a nemzetgyülés egy tagja nyiltan megvádolta a kormány egyes tagjait, hogy ők is tagjai vagy voltak tagjai ilyen titkos szervezeteknek.

Nem tudom, hogy a születésük mire vezethető vissza, de valószinünek tartom, hogy épen a mai délelőtt folyamán Viczián képviselő ur által itt ismertetett szabadkőmives szervezet szolgált bizonyos mértékéig ezen ugynevezett titkos szervezetek megalakitásának alapjául. De hogy ezeknek a működése lényegesen eltér attól, az egyszer bizonyos. Ezeknek a szervezeteknek származását talán vissza lehet vezetni az állambiztonsági megbizottak intézményére, amelyet a kormány a közvélemény felháborodása folytán kénytelen volt megszüntetni, de nem azért, hogy ne működjék tovább, hanem csak abban a formában szüntette meg, egy másik formában azonban változatlanul tovább működik.

Ennek a szervezetnek egyik nyomtatványa van itt a kezemben, amelyben olyan kérdések vannak, amelyekre havonta felelni kell, hogy hány karhatalmi tiszt és legénységi ember van ott beszervezve, hány gépész van gőzre, villanyra és benzinre, hány elektrotechnikus, hány fuvaros, hány villamos- és vizvezeték-szakmunkás, molnár, pék, mészáros és szakácsné is van belevéve, továbbá hány fegyver, hány géppuska, kézi gránát és ehhez hasonló egyéb szerszám van. (**Esztergályos János**: Nemcsak a katonaságnak van fegyvere, másoknak is van még?) Végül azután ott van az a kérdés is, hogy a házlakók névjegyzéke elkészült-e vagy nem, a veszélyes egyének és az internáló táborokból szabadonbocsátottak nyilván vannak-e tartva, azok megfigyelése megtörténik-e vagy nem, kommunista irányu jelenségek, lázitó röpiratok, gyülések vannak-e vagy nem és ehhez hasonlók.

Szükségesnek tartom ezt a nyomtatványt bemutatni azért, mert a belügyminister ur egy izben kétségbevonta azt, hogy Magyarországon ochrana volt. Hát ez az ochranánál is csunyább, az ochranánál is gyalázatosabb szervezet volt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* amelyhez hasonlót nem hiszem, hogy az orosz cári birodalomban is láttunk volna! (**Esztergályos János**: Oroszország elszégyelné magát!) Ez állitólag megszünt már, legalább hivatalosan jelentették, hogy ebben a formában megszünt; de csak azért, hogy egy másik formában tovább működjék.

A titkos szervezetek nemcsak politikai térre terjesztik ki működésüket, hanem foglalkoznak még a munkások gazdasági kérdéseivel is és e célból egy ugynevezett Egyesületközi Bizottságot létesitettek, amely a kormány, a kereskedelemügyi ministerium képviselőjének közreműködésével tartotta üléseit. (**Györki Imre**: És ez a kormány a karja feloszlatni a titkos társaságokat! Szélhámoskodás!) Itt van például egy jegyzőkönyv, amely az Egyesületközi Bizottság 1922. április hó 27-én tartott üléséről szól. Valószinüleg azzal fognak megint válaszolni, hogy ez 1922-ben volt. De nem tehetek róla, hogy az ujabb jegyzőkönyvek még nem állanak rendelkezésemre: esetleg később majd ezekkel is szolgálhatok. De ez az egy jegyzőkönyv is be enged világitani abba a légkörbe, amelyben ez az egész kérdés mozog és bizonyitja, hogy itt nem annyira titkos, mint nagyon jól ismert szervezetek voltak, amelyek kormány képviselőjének: az iparfelügyelő jelenlétében és közreműködésével tartották ülé ket a MOVE székházában, abban a székházl amelyet éppen a szabadkőművesektől vettek — akiknek intézményét Viczián István képvi ur itt olyan nagyon kifogásolandónak tartja, valószinüleg csak azért, hogy a szabadkőmű épület falai továbbra is megbarátkozzanak a kos működéssel *(Ugy van! a szélsőbaloldal* és ne háborodjanak fel azon, ha ott esetleg n nyilvános működást folytatnak. *(Olvassa)*:

»Jelen voltak: Edvi-Illés Aladár, Dvo Hubert, Spannbauer Rezső, Ohatel Vilmos, J József, Gálócsy Árpád, Salamin Márton, Kle Károly, Zsigmondy Árpád, Pethe Lajos, Gy Kálmán, Papp Ferenc, Thoma Frigyes, V Vilmos, Koiss Géza.

Elnök: felolvastatja az előző ülés jegy könyvét.

A bizottság jóváhagyólag tudomásul vesz

Elnök: Hitelesiti a jegyzőkönyvet.

Gálócsy Árpád: Bejelenti, hogy az »I Tudósító« már megindult. A »Közérdekü Leve első száma is elkészült és szétküldése a jövő folyamán fog megtörténni. Bejelenti, hogy el Kende Tódornál, akinek szociális felfogása működésének iránya teljesen megegyezik — elhiszem — az Egyesületközi Bizottság felf sával (**Györki Imre**: Tudniillik kikeresztelke zsidó!) és működésének céljával és e téren tá gatást igért.« — Kende Tódor a munkaadók pontjának egyik vezetője, egyike a Scharfma reknek *(Tovább olvassa)*: »A bizottság tudom veszi.

Kail József: Részletesen előadja a G vagongyár szerszám-műhelyében legutóbb lef sztrájk és ezzel kapcsolatos kizárás történ Három munkást a szerszám-műhelyből az »a mata«-műhelybe helyeztek át, akik ennek el szegültek és akikkel társaik, 140-en szolidari vállaltak. A gyár a 140 munkást kizárta és azokat veszi vissza, 10—15-ös csoportonkint, ak vissza akar fogadni. Az engedelmesség megta dásának oka nincs tisztázva, volószinüleg po kai célzatu.

Gálócsy jelenti, hogy a szociáldemok párt képviselőjelöltjei között nyolc olyan j szerepel, akiket a Munkásbiztositó Pénztá haza- és nemzetellenes magatartásuk miatt bocsátottak«. Ez is fontos kérdés, amely munkaadókat érdekli. »Edvi Illés Aladár fel május elseje megünneplésének kérdését. Ch Vilmos bejelenti, hogy mivel a kereszténysz listák kimondották, hogy dolgozni fognak, t a munkaalkalmat erre a napra megvonni lehet és célszerü is foglalkoztatni őket. Gál Árpád beszámol arról, hogy a nemzeti mu védelmi bizottság megkezdte működését, ezen műszaki tanáccsal látja el a honvédelmi mi teriumban ugyancsak e célra megalakult sze zetet. (**Esztergályos János**: Hihetetlen!) K Géza bejelenti, hogy a Lipták-gyárban a szt megszünt. Javasolja, hogy a sztrájkok el védekezésül a sztrájkra izgatókat detektive kutassák ki. Elnök megköszöni a tagok r jelenését, az ülést berekeszti. Kelt, mint Edvi Illés Aladár«. (**Esztergályos János**: A védelmi ministerium foglalkozik ilyenekk Nem foglalkoznak ők, csak ilyen szin ügyekkel, hanem például a főispánok kineve is nagyon fontos kérdés ottan és erre vonatk lag legyen szabad egy levelet felolvasnom, a ugyancsak régebbi keltezésü, de amely szi bevilágit abba a légkörbe, ahonnan a mag politika irányitódik és megmutatja, hogy

k, akik befolyást gyakorolnak arra, hogy egy megye élén tulajdonképen ki álljon. Itt van egy levél, amely Bajáról van keltezve és elyben a titkos szervezet egyik oszlopos tagak ezeket irják *(Olvassa)*:

»Ne haragudj, hogy soraimmal ismételten latlak, de kényszerítő körülmények arra kényritenek, hogy ismételten kérjelek arra, hogy ormányzó ur Őfőméltósága kabinetirodájában ajai főispánság kérdésében ugy te, mint kedZsiga fiad magas összekötteteséid révén satok oda, hogy akár Persay Feri bácsi, akár Fehér Lőrinc nyugalmazott zombori polgárster – gazdag ember, csak negyven éves, – t báró Vojnich buktatott ki annak idején mint getlenségi pártit a polgármesteri székből, netessék ki. Ma már az a hir van elterjedve, y a bajai főispán (**Esztergályos János**: Vaigos Döncsi levelezés!) dr. Magyary Lajos belminiszteri osztálytanácsos, Ráday volt belminiszter akkori titkára, lesz rövidesen kiezve. Mondhatom, óriási elkeseredést okozott a hir egész Bácsországban és Baján. Mert kik k, akik óhajtják? A volt Schnetzer-pártiak, k most Várady kalocsai érsek köpönyegébe aszkodva, akarják a szabad királyválasztó sayt és Fehér Lőrincet lehengerelni és ismét gyámolatlan főispánt megkapni. (**Györki Imre**: gyon jó!) akivel a szerb karlista Szabojevits pán és a karlista mungó Vojnich polgármesés társai labdázni akarnak. akik ebben az ikarlista, függetlenségi városban a Horthysimellenes Haller—Andrássy csoportot akarják zelemre segiteni. (*Élénk derültség.* — **Berki la**: Nagyon zavaros! — **Malasits Géza**: Nem aros egy cseppet sem!) Ők azonban munkati frakcióhoz tartoznak, amelynek tagjai ma ad legitimista karlisták. Szomoru szivvel lát, hogy dacára óriási győzelmünknek, napról ra töredezünk, és az ellentábor erősödik, mert acsevics eddigi főispán kizárólag a Schnetzerti családokhoz jár, amit ha kell, bizonyitani unk.

Figyelmeztesd a kormányzó ur környezetében ismerőseidet, hogy mi, a kisgazdapártot tán a királykérdésben elfoglalt álláspontja tt támogatjuk, idelent mi Horthy-pártiak yunk testestől-lelkestől, mert érezzük, hogy ény hazánknak ő reá van most nagy szüksége, egyedül van hivatva arra, hogy az integritást reállitsa. (**Esztergályos János**: Csak a mi ltünk legyen főispán! — **Malasits Géza**: Und Kaiser absolut, wenn er nur unseren Willen !) Ne küldjetek nyakunkra gyermeket, vagy ynyelmü üres fejü embert »főispánnak«... em tudom, hogy máshol is megtörtént-e ez, örki Imre: Sok lehet ilyen, tapasztalatból !)... »mert csak lejáratja a kormány és a nányzó ur tekintélyét. Nekünk vérzik a szik e látványra. Itt volt az utóbbi királypuccs megirtam hogyan viselkedett Kovacsevics pán. Itt volt Horthy kormányzó és Baján atta, milyen fogadtatásban volt része. Az pán és a polgármester még egy tisztességes iról sem gondoskodtak, pedig Vojnich a kaloérsekség kedvenc embere; mégis megtagadaz érseki diszkocsit. *(Derültség jobbfelől.)* jük vagy Feri bácsit, vagy Fehér Lőrincet k a Horthy-imádó de mindig függetlenségi olkozású vidéknek. Itt a kormány sorsát egy gó főispán elősegiteni nem tudja. A főispánt nal kérjük. Szives jóindulatu közbenjárásodat hazájáért aggódó tisztelő hived Wunderlich .« *(Élénk derültség a Ház minden oldalán.* erki Gyula: A csodaasszony druszája! — ovszky István: Meg kell örökiteni Wuderlich !)

Ne tessék azonban azt hinni, hogy csak ilyen főispánsági kivánságaik vannak, mert ugyanez az egyik ur, aki itt szerepel, ez a Wunderlich ur. meg a másik, ez a Persay Feri bácsi, akinek főispánsága érdekében itt olyan nagyon exponálták magukat, egy beadványt intéztek a miniszterelnökhöz és ez a beadvány végre világosságot derit arra, hogy annak idején Bonitz Ferenc sajtófőnököt miért kellett olyan hirtelen meneszteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ennek a beadványnak tartalmát mindjárt ismertetem. Hogy a denunciálás a spicliskedés, milyen fokra emelkedett Magyarországon, abba bele enged világitani ez a nyilatkozat, amelynél aljasabbat, hitványabbat még nem láttam, amikor embereket, akik velük bizalmasan beszélnek, bedenunciálnak és kenyerüket veszik el csak azért, hogy azután nekik tetszetős embert ültessenek a helyére. A nyilatkozat szövege a következő *(olvassa)*:

»Alulirott ezennel kinyilatkoztatom, hogy folyó évi április 10-én« — 1920-ban, (**Berki Gyula**: 1920-ban? Áh!) Bonicz akkor volt sajtófőnök, akkor denunciálták, most nem történhetik meg, de ha most volna sajtófőnök, most denunciálnák — ...»délelőtt az Országházban a miniszterelnök előszobájában Bonitz Ferenc, a miniszterelnökség sajtóirodájának főnöke ugy nyilatkozott, hogy Magyarországon a nemzetiségek el voltak nyomva és a nemzetiségektől csak ugy lehet az államhűséget megkivánni, ha azoknak teljes területi és nyelvi autonómiával jogaik biztositva lesznek.

Ő maga is helyesli, ha azt az autonomiatervezetet, amelyet Bleyer minister folyó évi január 9-én terjeszfett a ministertanács elé, életbeléptetik. 1920. május 10.« Aláirva Persay Ferenc, Temunovich Zoltán, Szatmáry István, Wunderlich József, Gálocsy Árpád. Van ebben egy bekeritett rész, t. i. az van bekeritve, hogy ő maga is helyesli, hogy ez az autonomia stb. Megjegyzéskép oda van irva, hogy a zárójelben foglalt részt Teleki Pál kivánságára hagytuk ki. (**Györki Imre**: A nyugodtan alvó ember!) Azt hiszem, ehhez több megjegyzést felesleges hozzáfüznöm, mert aki eddig tagadja, hogy neki valaha titkos szervezetekhez valami köze volt, arról most nyiltan hirdetik és igazolják ezt társai. Tessék csak a birósághoz vagy bárkinek az itt aláirt urakat eskü alatt kihallgatni, hogy Teleki Pál ezt tette-e vagy nem. Jellemző, hogy a denunciálásnak és ezen spiclirendszernek micsoda organizációja van. Valószinüleg Bónitz nem tudja mai napig sem, hogy őt miért dobták olyan gyorsan, remélem, hogy most már ismerni fogja ezen rejtélyt, és tudni fogja, miért menesztették őt olyan barátságos uton és valószinüleg megismeri a barátait is, akik előtt politikai nézetét, amit különben teljes mértékben helyeslek, és nagyon kár volt, hogy az azelőtti kormányok ezt nem tették meg, őszintén és nyiltan ki merte tárni a véleménye szerint megbizható és gutgesinnt uraknak, akik ezen bizalmat arra használták fel, hogy hátulról ledöfjék őt, (**Györki Imre**: A nyugodtan alvó ember segitségével!)

Volna itt még egy csomó dolog, amit be lehetne mutatni. Pl. Páter Bonis egy, nem olyan régen, 1925 novemberben kelt levelében a titkos szervezet egy vezetőjét arra kéri, hogy ezen levél átadójának érdekében járjon közbe Petry Pál őméltóságánál, mert ismeri oda az utat. Megjegyzi azt, hogy »az ügyet vedd pártfogásodba, mert ő közöttünk van«. A »közöttünk van« alá van huzva. Ez valószinüleg többet jelent, mint csak annyit, hogy külön figyelmébe ajánlja; valószinüleg azt jelenti, hogy a titkos társaságnak, az Ochranának egy tagja, akinek érdekét próbálják igy mindenhol kielégiteni. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A képviselőválasztásoknál például!* —

Malasits Géza: Ez az az Arkangyal? Franciskánus csuhában ment a börzére!)

Itt van pl. egy másik eset midőn ugyancsak az egyik jelölt, aki ugy szerepel, mint liberális munkaadó, verbói Cséthy Róbert, okleveles mérnök, igazgató Budapest, Andrássy-ut 88. aki a munkásnyuzás tekintetében első helyen áll, de ez azért nem akadályozza meg őt abban, hogy ő liberális munkaadó. *(Zaj a jobb- és baloldalon —* **Esztergályos János:** Ozd áll a munkásnyuzás terén első helyen!)

Elnök: Csendet kérek! *(Zaj)*

Peyer Károly: Hogy a politikai ambiciót hogy próbálják kielégiteni és hogyan teremnek a képviselőjelöltek, abba nagyon élesen belevilágit az, hogy a polgári pártok jelöltjei hogy szerzik meg a hangulatot ahhoz, hogy mint népképviselők megválasztassanak. Azt mondja egy levél *(olvassa)*: »Kedves Barátom! Tegnapelőtt kelt kedves soraidat nagyon köszönöm. Tegnap este Salgótarjánból a következő értesitést kaptam. Az ottani hivatalos jelöltet az Ernszt—Huszár-párt jogosult megnevezni. Róth, a mérnökök és néhány kereskedő nagyon szerctnék fellépésemet, — ez az ottani bányaigazgató — dehát azt hiszik, hogy engem a budapesti pártközpontnak kellene rájuk oktrojálni.«

Tehát a budapesti pártközpont oktrojálja reájuk őt, akit ott a nép akaratából akarnak megválasztani, ugyebár? *(Derültség — olvassa)*: »Ez pedig abszurdum. Itt nem lehet máskép meginditani a kő gördülését, csak ugy, ha a bányászegyesület néhány tagja felszólitja az ottani kollegákat néhány soros táviratlal, hogy a költségek általam való viselése ellenében jöjjön fel egy mérnökökből, egy kereskedőkből, egy munkásokból álló deputáció és a választók nevében jelentse ki egy párt vezetőségének vagy kettőnek, az Ernszt-Huszáréknak és a Gömbösöknek, *(Derültség.)* hogy engem kivánnak hivatalos jelöltnek, mint a bányászat és kohászat és termelőipari munka képviselőjét. Igy megindulhat az ügy, másként nem, mert én nem ajánlhatom magamat biztos visszautasitás nélkül. A kollegák annyira nincsenek hozzászokva valamit önállóan meginditani, *(Derültség.)* hogy másvalahonnan kell meglökni a dolgot. *(Élénk derültség.* — **Meskó Zoltán:** Ezt jól meglökték! — *Derültség.)* Én csak akkor kezdhetek nyilvános agitációt, ha már a kerület erre felszólitott. Üdvözöl Róbert.« Én most lehetővé tettem, hogy Cséthy Róbert ur ezt a nyilvános agitációt a mai nappal elkezdhesse a salgótarjáni kerületben az én közreműködésemmel és támogatásommal, amit neki e levél publikálásával nyujtottam, igyekezzék a néphangulatot megszerezni magának és legközelebb Klárik barátom helyett bejöhet ide a nemzetgyülésbe.

Vannak azután komikus dolgok, amelyek igazán nevetségszámba mennek. (**Gaal Gaston:** Hát az eddigiek komolyak voltak?) Komoly látszatuk volt, de vannak itt, amelyek még ezt sem birják el, azonban bele engednek világitani abba az egész organizációba és abba, hogy Magyarországon hogyan irányitották a dolgokat. Itt van egy szolgálati jegy *(olvassa)*: »Alulirott a Turán bajtársi egyesület Gyulaszékétől a fegyelmi eljárás meginditását kéri V. Gizella — nem akarom a nevet felolvasni — állományvezető Dobó Katica törzsbajtársnő ellen a következő vétség miatt: Vágó Gizella bajtársnő a Vénusz-mozgóban ölébe ült Porcs Frigyes bajtársnak, akivel szerelmi orgiát üzött és nyilvános helyen valóban oly erkölcsrontóan viselkedett, amely nem bajtársnőhöz, de még bajtárshoz sem méltó. Állitásom .... kisasszony mint tanu és Szabó Imre bajtárs igazoló bejelentése teszi igazolttá. Legsrubb eljárást kérek az illető ellen. Marbajtársi tisztelettel Rechnitz Jenő vezér.« *kiáltások a szélsőbaloldalon: Rechnitz?* — **kovszky István:** Vezér? — *Derültség.* — **tergályos János:** Rechnitz is meg vezér i**Meskó Zoltán:** Talán még Móric is a vé Azt mondja a külzet *(olvassa)*: »A Turán társi egyesület vádló ügyészének. Szolgjegye Rechnitz Jenő vezér bajtársnak VI. gyalföldi-ut 36. II. 72., amelyben Vágó Gi bajtársnő ellen a fegyelmi eljárás megindi kéri. Turán Bajtársi Egyesület Gyulas (**Esztergályos János:** Micsodája? — Derült Folyó szám 822/15. Itélet: Felmentés. P Géza vezér.« Ott több vezér van, ugy lát *(Derültség.* — **Reisinger Ferenc:** Mindenk zér!)

Nem akarom a nemzetgyülés idejét igé venni ezekkel a dolgokkal. Van itt még pár levél, amelyekben a többek közt Mil volt képviselőtársunk nagyon keményen tatja ki és nagyon helyesen ezen urakat hogy micsoda ostobaságokat csinálnak, nak más denunciáló és spiclilevelek garm val és tömegével, de azt hiszem, hogy előadtam, az is teljesen belevilágit ab dzsungelbe, ami itt van, hogy emberek, félbolondok, akár futóbolondok, akár go tevők összeállnak és kinevezik magukat Gy székének, meg nem tudom minek, denunciá egymást, kijárnak egymásnak és csinálj legkülönb, leghitványabb és legközönsége dolgokat és minderről a társadalom nem semmit, az emberek nyugodtan járnak a cán, abban a hiszemben, hogy ők senk nem vétenek, senkinek nem ártanak.

Kihallgatják a villamoson folyó disk sokat, beszélgetéseket, azután denunciá börtönbe jutatják, kompromitálják azoka veszik emberek állását és kenyerét és fö futóvá tesznek embereket. Sőt börtönb juttatnak, mert nem szabad elfelejteni, épen ez az ur, aki ezeket a dolgokat irán naponta megnézi az összes lapokat és aho valamit ami alkalmas arra, hogy pört ind nak miatta, akkor az ő általa már előre szitett blankettákon felhivja az ügyészsé gyelmét, hogy az illető ellen haladéktal inditsák meg az eljárást. Az, hogy a Népsz nak annyi sajtópöre van, hogy a Népszav annyit kell it foglalkoznunk, ennek a n désnek a következménye, mert az ügyés nek esze ágában sem volna minden ostob gért eljárást inditani, de ezek a biztat ezek a denunciálások, ezek az ochranák k szeritik erre, mert az az ügyész is e állami hivatalnok s azt mondja: én te ki magamat annak, hogy innen esetleg k janak engem azért, mert nem inditottam az eljárást? Neki az kevésbé fáj, hogy a szava ellen sajtópört inditanak, mint sem odaálljon és megvédjen egy olyan álláspo amelyet ő helyesnek és jónak lát, min hogy szembehelyezkedjék ezzel a gyulaszé és a többivel és esetleg Rechnitz vezé Angyalföldi utról őt is odaállitsa a g széke elé, ahol esetleg őt nem mentené ugy, mint ahogy felmentették azt a höl akiről állitólag nagyon kompromittáló d kat mondtak el azon a szolgálati je (**Perlaki György:** Ezen maguk is nevet Ezeken az őrültségeken csak nevetni lehe ha az ember komolyan átgondolja, akkor ségbe kell esnie, hogy ilyesmi megtörténl és megtörténhetik és hogy itt ilyen lé vagy társaság rothasztja a levegőt és ter

érgező bacillusokat, amelyek azután hol bombamerényletben nyilatkoznak meg, hol ankhamisitásban, vagy más, nem tudom, en atrocitásban. Mert ezeket a dolgokat itt rozták el, itt tervelik ki ezeket a dolgokat. azután csak a következményeket látjuk, yek kivül történnek, s amelyek az ország tát, nyugalmát és hirnevét tönkre teszik. **tergályos János:** Kávéházi beszélgetéseket nek és feljelentéseket tesznek.)

Hogy a kormány mennyire bűnös ebben, mi sem bizonyitja jobban, mint az, hogy a teszi lehetővé, hogy ez a titkos szervezet ödését tovább folytassa, mert megadja a lehetőséget, hogy helyisége legyen lnem ingyen azzal, hogy a szabadkőmives tát rendelkezésükre bocsátotta. Nem aka-Viczián képviselő urral vitatkozni, mert m semmi közöm a szabadkőmivesekhez; a adkőmivesek intézzék el a maguk dolgát A szociáldemokrata pártnak már nem tuhány évvel ezelőtt volt egy kongresszusi rozata, hogy a párt tagja nem lehet szaőmives. Ezzel tehát ránk nézve el van in- ez az ügy. Ugyancsak intézze el a képvi- ur az ő dicséretét a külföldi szabadkőmi-kel is, azok majd megmondják, van-e vadifferencia a működést illetőleg a magyar adkőmivesek és a külföldi szabadkőmiveközött. Ahogy én informálva vagyok, ezt m, de hátha őt meggyőzik róla.

Csak rá akarok mutatni arra, hogy a szaőmivesek épületét elkobozta a kormány. keresem most az okokat miért, elég az, elkobozta s odaadta egy u. n. jóléti intézmek: az állami tisztviselők betegsegélyző ának, vagy valami ilyesminek. De azt az- nem tudom összeegyeztetni sem az elkobl, sem a jóléti céllal, hogy azután majdminden ingyen odaadták ezt az épületet testületnek, a Move-nak, amely testület ázbér fejében többet szed be, mint amenyő bér fejében az államnak fizet. **(Györki :** Állami gazdálkodás! Garázdálkodás!) rmációm szerint az évi bér 2000 aranykoron állapittatott meg az egész épületért; ez rződés a mult évben kelt. Ha csak azokért yiségekért jár is ez a bér, amelyek ott hi- céljaira meg egyéb célokra szolgálnak, r is ez ajándék, mert Budapesten egy házobás lakásért fizetnek ennyit. Azokból az mációkból azonban, amelyek rendelkezé- állanak, azt kell következtetnem, hogy bérösszeg nemcsak az u. n. páholyhelyisé-t jár, hanem ebben a földszinti üzlethegek bére is benne van, mert hiszen itt n fel van sorolva a különböző kereskedők letesek bére, hogy mennyit tartoznak ők i. Valószinünek tartom tehát, hogy a földés első emeleti helyiségekért járó bér is van abban az összegben, amelyet a népminister ur 2000 koronában állapitott 1925 március havában.

Nagyon kivánatos volna, — végeredmény-ez mégsem lehet olyan titokzatos dolog, ne birja el a nyilvánosságot — ha a népminister ur a Ház asztalára letenné azt a ödést, amelyet ő a Move-val és a tisztvibetegsegélyző alappal kötött; akkor azminden gyanu elhárulna. Hiszen lehet, engem félrevezettek, lehet, hogy engem be akartak ugrasztani abba, hogy én itt mondjam és lehetséges, hogy azok 20.000 koronát fizetnek, nem pedig 2000 aranyát. Én nagyon meg fogom köszönni, ha a léti minister ur engem ennek ellenkezőmeg fog győzni és azt hiszem, az állami tisztviselők betegsegélyző alapja is nagyon hálás lenne neki ezért a ténykedéséért, mert itt nagyon sok szegény, beteg ember van, akinek jól esnék, ha ebből az alapból több támogatást kapnának, mint amennyit nekik eddig juttatni tudtak.

Én tehát azt a kérelmet terjesztem az igen t. népjóléti minister urhoz, — nem terjesztek be határozati javaslatot, mert hiszen a gyakorlatból nagyon jól tudjuk, hogy azokat en bloc le szokták szavazni és kár a papirosért is, amelyet erre a célra forditunk — tessék ezt a szerződést letenni ide a Ház asztalára, tessék lehetővé tenni, hogy a képviselők ezt megnézzék s meggyőződjenek arról, mi van abban a szerződésben, és hogy az a kormány, amely most törvényjavaslatot készül benyujtani a titkos szervezetek ellen, anyagilag mennyivel támogatta egy ilyen bérleti szerződés formájában épen azokat a titkos szervezeteket, amelyeket most feloszlatni készül és amelyek ellen azért, hogy a külföldi közvéleményt félrevezesse, most egy törvényjavaslatot nyujt be az angol bankárok, a szabadkőmüvesek kedvéért, akik ellen ma Viczián képviselő ur nagy dörgedelmes beszédet tartott, pedig azok a Bethlen-kormány leghűségesebb támogatói és ezért is volt óvatos és ezért is mondotta azt, hogy ez csak a hazaiakra vonatkozik, a külföldiekre nem, mert ezekre szükségünk van; ezek adják a pénzt a Bethlen-kormánynak. Nagyon célszerü volna tehát, hogy annak a törvényjavaslatnak ellensúlyozására, amelyet most a kormány a közvélemény megtévesztésére be akar nyujtani, mutassa be azt a szerződést is, hadd lássuk mind a kettőt együtt. Amennyiben ez a törvényjavaslat tárgyalás alapja lesz, ezt a kérelmet majd meg fogom ismételni a kormány tagjaihoz s remélem, akkor talán majd több sikerem lesz.

A belügyi költségvetés tárgyalásával kapcsolatban ismételten szóvátettük a nemzeti munkavédelem kérdését és én, aki ezzel az ügygyel behatóan foglalkoztam, azóta ismét olyan adatok birtokába jutottam, amelyeket szükségesnek tartok a nemzetgyülésen ismertetni. Folytatni fogom ezt a működésemet mindaddig, amig e véleményem szerint teljesen felesleges és ellenkező célt szolgáló intézményt meg nem szüntetik és annak, ha az egyáltalában szükséges, valódi rendeltetését helyre nem állitják. Köztudomásu, hogy ujabban a vidéken járnak a nemzeti munkavédelmi hivatal megbizottai. Ne méltóztassanak azonban azt hinni, hogy technikusok, mérnökök vagy ehhez hasonló emberek ezek, akik szakmunkások pótlására össze akarnak gyüjteni embereket abból a célból, hogy sztrájk esetén a közüzemeknek rendelkezésükre álljanak, hanem egy ezredes és egy százados vezetésével járnak, akik ugyan civilruhában vannak, de egymást igy szólitják. Arra hivják fel a községi előljáróságokat, hogy hivjanak össze gyülésre megbizható gazdákat, akiket azután majd ők kioktatnak a nemzeti munkavédelmre. Legutóbb egy bányatelep közelében lévő községbe is eljutottak a nemzeti munkavédelmi osztag emberei és ott felszólitották a község biráját, hogy 20—45 év közti megbizható embereket hivjon meg konferenciára. Minthogy azonban az illető községben túlnyomó részt szociáldemokraták vannak, — maga a községi biró is az, — csak természetes, hogy ő azokat hivta össze, mint megbizhatókat, akiket a maga szempontjából azoknak tart. Amikor azonban megláttak ezeket az illető urak, nagyon röviden fejezték be munkájukat és azt mondták, hogy ők tudják, hogy

itt szociáldemokraták vannak, épen azért nem is akarnak itt nagyobb működést kifejteni. Volt azonban ott egy pár gazda kinézésü ember is, akikről azt hitték, hogy alkalmasak lesznek arra, hogy céljaik szolgálatába álljanak. Ezeket felszólitották, hogy legyenek tekintettel arra, hogy milyen nagy veszedelemben forog az ország, milyen nagy baj történhetik, ha a bolsevizmus ismét felüti a fejét, lépjenek tehát be a nemzeti munkavédelmi osztagba, ahol fegyverrel fogják majd őket ellátni stb.

Erre az illetők kijelentették, hogy: az urak nagyon tévednek, ha azt hiszik, hogy belépünk, mert igaz, hogy ma gazdák vagyunk, de holnap már nem tudjuk, nem leszünk-e ujra munkások és nem visz-e rá bennünket a kényszerüség arra, hogy együtt dolgozzunk azokkal, akik ellen bennünket felfegyverezni akarnak; mi nagyon jól tudjuk, hogy az urak nem a bolsevizmus ellen szervezkednek, hanem egyéb céljaik vanak, és pedig az, hogy amikor majd mi talán egy falat kenyérrel többet kérünk, vagy amikor az önök politikai céljai ezt megkivánják, céljaik támogatására fegyveres erőnket felhasználják. Ezek után természetesen el kellett menniök ezeknek az uraknak, akik igy nagyobb erdményt nem tudtak elérni.

De hogy tiszta helyzetet teremtsek ebben a kérdésben, egyenesen a belügyminister urhoz fordultam azzal a kéréssel, hogy bocsássa rendelkezésemre a 111.111/921. számu belügyministeri rendeletet, amely ennek az osztagnak szervezetéről és felállitásáról rendelkezik, mert az előző rendelet, a 111.110-es számu, megjelent a Belügyi Közlönyben, de az azt kiegészitő 111.111-es számu rendelet nem jelent meg a hivatalos közlönyben és bárhol is kutattam, nem birtam nyomára akadni. Mondom, a minister urhoz fordultam azzal a kéréssel, hogy bocsássa ezt a rendeltet rendelkezésemre, annál is inkább, mert arra egy peres ügyben bizonyitékul lenne szükségem. Véleményem szerint ugyanis az, amit ez a hivatal a biróság megkeresésére válaszul adott, nem foglaltatik benne ebben a rendeletben. A minister ur azonban megtagadta a rendelet rendelkezésemre bocsátását azzal az indokolással, hogy ez intern-rendelet és nyilvánosságra hozatala közérdekből nem kivánatos. Hát ha olyan intézményről van szó, mint amilyennek a minister ur mondotta, akkor az arról szóló rendelet csak érdekelheti a nyilvánosságot és joggal kivánesi mindenki arra, hogy ha a költségvetésben sok millió korona van felvéve ez intézmény céljaira, mire forditják azt. Ismernünk kell azt a szervezetet, melynek céljára a nemzetgyüléstől pénzt kérnek. Vagy olyan szervezet részére kérnek pénzt, melynek működése a nemzetgyülés előtt ismeretlen? Akkor hogy kivánhatja a kormány nyugodt lélekkel, hogy a nemzetgyülés azt megszavazza? Olyan nagy bizalommal nem rendelkezhetik sem részünkről, sem, ugy vélem, az egységespárt részéről, hogy csak ugy látatlanba, anélkül, hogy tudnák, mi célra fordittatik ez az összeg, azt egyszerüen megszavaznák.

Hogy milyen működést fejt ki ez a Nemzeti Munkavédelmi Hivatal, arra vonatkozólag be akarok mutatni egy birói itéletet, amely legutóbb a Budapest-vidéki kir. törvényszék vizsgálóbirájától hozatott, s amelyben arról van szó, hogy egy községi tanitó a bányatelepen szembehelyezkedett a bányatársulat érdekeivel és azokkal szemben a lakosság érdekeit képviselte. Borzasztó bűnt követett el ez a tanitó, mert felvilágositotta a község lakosait, hogy legyenek óvatosak, mert olyan terü használati szerződést kivánnak velük aláira amely rájuk nézve káros. És ezt ugyana társulat csinálja, mellyel kapcsolatban előbb olvastam fel egy szerződést. Enne szerződésnek a szövege nincs birtokomban, feltételezhetem, hogy olyan rendelkezés benne, mely a község lakosaira sértő és joggal tagadták meg annak aláirását. Egy ber, akit én személy szerint nem is isme állott tehát a község lakosai mellé, akik k többen hozzám jöttek, mint a kerület képvis jéhez, támogatásomat kérve. Annyira me ezzel az előbb emlitett tanitóval szemben, h amikor a kántori teendők elvégzése céljáb templomba ment, utközben csendőrökkel le tóztatatták és több órán keresztül fogvatar ták. Ez ügy befejezése az a birói végzés, a lyet hozzám juttattak és melynek előzmé az, hogy az illető feljelentést tett a községi gédjegyző ellen, aki a letartóztatást végre totta. A végzés vonatkozó része a követk képen szól. *(Olvassa):* »A csendőrtiszthelye megjelent nevezett lakásán, reá revolvert s zett, letartóztatta, előbb a községházára, m a csendőrlaktanyára kisértette és ott a tartotta fogva, amig az esztergomi alis táviratilag nem intézkedett a szabadlábr lyezés iránt. Gyanusitott beismerte, hogy kovics Imre, az esztergomi járás nem munkavédelmi, röviden Nmv. — ezt a p vidéki törvényszék birája mondja egy végz ben — csoportnak parancsnokától távi utasitást kapott a pótmagánvádló letartózt sára és az ideig való fogvatartására, a ujabb táviratí intézkedést nem kap. Védek sül azt hozta fel, hogy mint a tokodi N parancsnoka, Benkovics Imrének, az esz gomi járás Nmv. csoportparancsnoká utasitásait az Nmv. csoportba való belé kor letett esküje folytán feltétlenül teljesit kell. Bűnössége már azért sem állapitható m mert a letartóztatás foganatositása után ér lődött az esztergomi alispáni hivatalnál a magánvádló letartóztatása iránt, s amiko alispáni hivataltól azt az értesitést kapta, h a pótmagánvádlót szabadlábra kell helyv nyomban intézkedett a pótmagánvádló szab lábra helyezése iránt.

A nyomozati iratokból kitetszőleg Be vics Imre az esztergomi járás, Fentős Fe gyanusitott pedig a tokodi nemzetvédelmi port parancsnoka volt. Minden hazafiasan dolkozó előtt tudott dolog, hogy a törvé rendet felforgató forradalmak után a tria béke folytán megcsappant katonaság és ál rendészet támogatására a hazafiasan gon kodó és megbizható polgárokból ugyneve nemzeti munkavédelmi csoport alakult, am nek államhatóságilag is elismert ama volt, hogy esetleges zavargások alkalmáv megcsappant létszámu katonaságot és ren séget a rend helyreállitásában, illetve me désében kisegitse. Ezen nemzeti munkavéd csoport tagjai esküt tettek arra, hogy para nokuk utasitását hiven és feltétlenül telje s katonai fegyelem alatt állanak. A Btk. 75 kimondja, hogy bűntettet csak szándékosa követett cselekmények képeznek. A jelen ben gyanusitottal szemben szándékosság nem állapitható, gyanusitott ugyanis a N csoport parancsnoka, Benkovics Imre já parancsnok távirati utasitását a már fen vázolt eskü folytán feltétlenül teljesiteni tozott és igy cselekményében a büntetheté hez szükséges szándék nem volt.«

Majd igy folytatja tovább *(olvassa):*

szemüségét igazolja az is, hogy a parancs jesitése után a maga kezdeményezéséből te- onon érdeklődik a letartóztatás oka felől s után az alispáni hivataltól azt az értesitést erte, hogy a pótmagánvádló szabadlábra he- ezendő, nyomban szabadlábra helyezte a pót- agánvádlót. Az a körülmény, hogy a letar- ztatás oka felől nem érdeklődött a letartóz- tás foganatositása előtt, a gyanusitott ter- re nem róható, mert a parancs azonnali le- rtóztatást tartalmazott és igy a telefonálás- l eltöltött idő esetleg a letartóztatást meg- usitotta volna. *(Felkiáltások a szélsőbaloldal- n: Hallatlan!)* De gyanusitott jóhiszemüségét azolja az is, hogy a pótmagánvádló az ira- kból kitetszőleg is a közre veszélyes egyén- nt van nyilvántartva s jóhiszemüleg felte- tő, hogy a pótmagánvádló letartóztatására rvényes alap van. Benkovics Imre felelős- gre nem vonható, mert vele szemben az idő- zben megállapitott elmebetegség folytán ntethetőséget kizáró ok forog fenn.« Közben yanis megbolondult. De mit tudom én, meny- i ideig volt bolond és adott ilyen parancso- t. »Hajdu Ferenc csendőrtiszthelyettes cse- ményének elbirálására illetékes nem va- ok s igy a pótmagánvádlót ezen egyén elleni nvádi eljárás megindítása végett a hadbiró- ghoz utasitom.«

Ez egészen uj keletü, a mult év végén kelt. llebbezés folytán azután a fellebbviteli fó- m a következő indokolást füzte még hozzá. fellebbviteli fórum ezt helyben hagyja *(ol- ssa):* »mert távirati uton jött parancsot, ille- eg rendelkezést teljesitett; abban a tény- li tévedésben volt, hogy azt hitte, hogy a mzeti munkavédelem parancsnoka ezen ren- lkezésével hatáskörét nem haladja meg, de ől eltekintve nyilvánvaló, hogy minden függ- lemviszonyon alapuló törvényalakulatnál a lebbvalója parancsát birálat vagy kritika gyává tenni nem hivatott, mert a kapott rancsért a felelősség nem őt, hanem a pa- ncsot adó felettesét terheli, az pedig köztu- másu dolog, hogy a nemzeti munkavédelmi ratal nem forradalmi alakulat, hanem a m. . belügyminister törvényes hatáskörében dott rendeletén, tehát jogszerü kormány- tósági intézkedésen alapul.«

Ezek a szervezetek tehát arra jók, hogy ondokat állitsanak az élükre, akik azután artóztatnak embereket, kik a köz érdekében tenek ki működést, letartóztatják akkor, ikor a falu lakossága érdekeinek védelmé- n szembekerülnek az ottani hatalom gya- lóival a bányatársulattal vagy azok intézői. Ebben nyilvánul meg ennek az intézmény- k működése. A jelgére nézve pedig én nem ndok többet, mint amennyit hivatalosan gállapitanak, amit mi is elégszer mondtunk.

Ebbe a nemzeti munkavédelmi hivatalba ekapcsolódik egy propaganda, melyet a nkások között folytatnak. Ez »Közérdekü velek« cimén szerepel. Ennek eredetét sokáig n tudtuk; annyi bizonyos, hogy a kormány égesen támogatta és támogatja. Mondom, n tudtuk, hogy ki volt ennek a szellemi kez- ményezője. Végre most abban a helyzetben gyok, hogy a nyilvánosság előtt ezt is el- ndhatom, még pedig azért, mert a Magyar rnökök és Épitészek Nemzeti Szövetsége 2 augusztus 24-én beadványt intézett a m. . belügyministerhez, amely beadványban mondja, hogy *(olvassa):* »feladatának tüzte a munkáskérdésben egy erős, hazafias köz- emény megteremtését, mert — sajnos — asztalta, hogy még e kérdéssel állásuk folytán hivatalosan foglalkozni kénytelen egyének között is hihetetlen mértékü tájékozatlanság uralkodik. Jórészt ennek rovására irható az, hogy a szociáldemokrata kommunisták a munkásság nagy tömegeit tudják rabságban tartani, és azokat nemzeti és államellenes irányu üzelmeiknél mint fenyegető tömeget felhasználni. E cél elérésére inditottuk meg a Közérdekü Leveleket, melyek kéthetenként tiz-tizezer példányban jelennek meg és névre s zóló címzéssel postán küldetnek széjjel. E példányszámból eddig mintegy hatezer példányt ipari munkásoknak, a többi tisztviselőknek, katonáknak, — akiknek állitólag nem szabad politizálniok — kisgazdáknak stb. lett szétküldve. Erős, mindent elsöprő közvélemény gyors megteremtéséhez azonban legalább olyan nagy példányszámban kellene terjeszteni ezeket a leveleket, hogy a legutolsó faluba is eljusson 8—10 példány, s az elsősorban érdekelt ipari munkásoknak legalább is 10%-a rendesen kézhez kapja. A költségek fedezésére legelső sorban a legközelebbről érdekelt ipari vállalatokat kivánjuk igénybe venni, ezért arra kérjük Nagyméltóságodat, kegyeskedjék a főispánokat, alispánokat utasitani, hogy a vármegye nagybirtokosait a célnak bizalmasan megnyerjék. A költségek fizetése címenként mintegy havi 10 koronát tesz ki, mely összeggel már ugyanannyi számu tisztviselők, papok, kisgazdák stb. küldendő ingyenpéldány költsége is meg van fizetve.

Ezeknek a nagyiparosoknak igazán nem megterhelés, ha összes munkásaik után havonként vagy két koronát fizetnek, ellenkezőleg a levelek felvilágositó, kijózanitó hatása révén ez a kiadás kitünő befektetésnek bizonyul. A másik kérésünk az lenne, hogy a megyei hatóságok útján méltóztassék megfelelő cimeket is beszereztetni. Itt elvünk az, hogy minden rendü és rangu ember megkapja; falukban tehát nemcsak a nadrágos emberek, hanem a kisgazdák és napszámosok is, a gyárakban pedig ne csak a jó magyar érzésüek, de a felesen vad szociáldemokraták is. Mindezek azonban olyanok legyenek, akik a magukszőrü emberek előtt bizonyos tekintélynek örvendenek. Azután még kérném, hogy a megye területén lévő minden kaszinó, népkör, gazdakör, egyesület, stb. címét is adják meg a vármegyék, hogy a leveleket ezeknek is küldhessük. A Közérdekü Levelek-re vonatkozó értesitéseket Budapest főposta 95. számu fiókra kérjük irányitani, mig a pénzt a cél megjelölésével a Magyar Mérnökök és Épitészek Nemzeti Szövetségének Budapest, Imre u. 4. szám alá méltóztassék megküldeni. Végre azt kérjük, hogy a vármegyék olyan utasitást kapjanak, hogy ne várják be, mig egész területükről, minden községből összeszedik a cimeket, de azokat beérkezésük után azonnal részletekben közöljék velünk. 1922. augusztus 22-én, mély tisztelettel a Magyar Mérnökök és Épitészek Nemzeti Szövetségének nevében: elnök és főtitkár.«

Azóta elmult körülbelül négy év, de ugy látszik nem valami nagy eredményt érhettek el a Közérdekü Levelek terjesztésével, mert nem tudom hol van az a nagy hazafias közvélemény, amelynek megteremtésére ilyen nagy áldozatokat akartak hozni. Mindenesetre ez az egész nagy organizáció alkalmas arra, hogy egy pár ember belőle megéljen még pedig nem egészen rosszul s a kormánytól és egyes iparvállalatoktól az arra szükséges pénzt és tőkét előteremtse.

Hogy ez mennyire igaz, ennek bizonyitá-

sára ujból felmutatok más leveleket, amelyeket talán a minister ur ismét azzal fog elütni, hogy ezek csak tavalyiak vagy tavalyelőttiek, mert hiszen a mult évben ezt mondotta. Nagyon félek azonban, hogy abban a helyzetben leszek, hogy olyanokat tudok felmutatni, amelyek arról az időről szólnak, amelyre a minister ur azt mondotta, hogy megszünt. Itt van a kezemben egy levél 1924 január 19-éről és ebben a 29.923. sz. rezervált értesitésben közli, hogy 1923 november 1-től havi 150.000 koronát fognak átutalni a szerkesztőségnek. Ez 1924-ben még tekintélyes összegü pénz volt. De itt van egy másik is: Diószeghy ministeri tanácsos értesiti a szerkesztőséget 1924 február 28-án, hogy a költségek fedezésére engedélyezett 30.000 koronát mult évi szeptember és október hóig visszamenőleg 87.500 koronára emeli fel s a mult év november 1-ei hatállyal 100.000 koronára, amint azt az előbb felolvasott irat is igazolja. Egy másik értesitésben ugyanezen év április 1-én már tovább mentek — ugy látszik, a korona esését nagyon komolyan vették és igyekeztek ezzel lépést tartani — és miután már január 19-én felemelték november 1-éig visszamenőleg az összeget 150.000 koronára, április 1-én február 1-éig visszamenőleg havi 450.000 koronára emelték fel azzal, hogy az előfizetési díjak kiutalása ügyében a budapesti csendőr törzsgazdasági hivatalt Böszörményi-ut 91. szám alatt utasitották, hogy az összeget láttamozott nyugta ellenében a szerkesztőnek kifizesse.

Ezekből az iratokból kitünik, hogy az, amit a minister ur mond, nem mindenben helytálló.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ugyanezen év február 28-án ugyancsak valószinüleg a korona esésének figyelembevételével kétmillió koronára emelték fel ezt az összeget, még pedig azzal, hogy a levelekből egy példányt mindig küldjenek el a posta vezérigazgatóságának.

De nem, itt tévedek, bocsánatot kell kérnem, ezt nem a belügyminister fizette, ezt ez alkalommal a kereskedelemügyi minister fizette. Ugy látszik szivén hordja a postai alkalmazottak lelki felvilágositását és szükségesnek tartotta, hogy ha már fizetést nem tud adni a postásoknak, legalább szellemi táplálékot adjon, tehát ezer példányra fizet elő és kétmillió koronát ad ezen a címen a szerkesztőnek; egyuttal pedig kéri, hogy ezekből a levelekből egy példányt minden egyes alkalommal a posta vezérigazgatóság szakoktatási csoportjának, Hunyadi János-ut 3. szám alá küldjenek el.

Ugy látszik, hogy a postán a szakoktatás címe alatt előirányzott költségeket erre a célra forditják és ezért hiányzik egyéb téren a megfelelő szakismeret. Mindenesetre kivánatos volna, hogy a postavezérigazgatóság ezeket az összegeket arra a célra forditsa, amely célt a nemzetgyülés a költségvetésben megállapitott. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

De ezenkivül a vállalatoktól is kaptak bizonyos összegeket. 1925 október 21-én a Magyar Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság is 3 milliót adott erre a célra, valószinüleg azért, mert alkalmazottainak nem tudja megadni azt a fizetést és bért, amelyet a Dgt. ad a szerződésileg megállapitott osztrák tarifa alapján.

Mivel mindig arra hivatkoznak, hogy mindez közérdekből történik és maguk a levelek is a Közérdekü Levelek címet viselik és azt mondják, hogy az egyéneknek ebből semm haszuuk nincsen, épen ezért legyen szabad fe olvasnom a szerkesztőségnek vagy most má kiadóhivatalnak egyik elszámolását, amelyek ben a következő tételek foglaltatnak *(olvassa* »Ferenc József Kereskedelmi Kórház és Beteg segélyző 336.000, telefonszámla 362.000, forgalm adó 573.000, személyzet szeptember havi fize tése 1,700.000, Simonyinak 151.000, postafiók bé let 135.000, postabélyeg összkiadás 253.000, Hel nek két levél nyomásáért 3,465.000, Gulácsy u nak külön elszámolásra 2,850.000, befizetés Moktár-ba 619.000, apró bevásárlás, stb stb.; a főösszeg 14,834.500 korona.« Ezt csa azért kivántam itt elmondani, hogy leleple zem ennek a társaságnak önzetlenségét és b mutassam azt, hogy nem más a cél, mint a hogy ezekkel az ugynevezett Közérdekü Lev lekkel egyrészt a munkaadóktól pénzt prése jenek ki, a kormányt is megpumpolják, má részt próbálják a hazafias közvéleményt meg teremteni. Én ebben a tekintetben segédkeze nekik azzal, hogy itt elmondom ezeket a célok és igyekszem az ő törekvéseiket tőlem telh tően támogatni.

Mindezeknek elmondása után a költségv tés részleteivel, annak részével nem kivánc most foglalkozni. Az egyes tárcák költségvet sénél módomban lesz külön-külön elmondani tárcákra vonatkozó véleményemet. Csak eg pár szempontot kivánok itt elmondani. Ig felhivom a Nemzetgyülés tagjainak figyelm arra az emlékiratra, amelyet ép a napokb adott be a budapesti kereskedelmi és ipa kamara a kormányhoz. Ez az emlékirat ig értékes adatokat sorol fel és rámutat arr hogy más országok pénzügyi helyzetével össz hasonlitva Magyarországon tulajdonképen a baj. A baj főokát abban látja, hogy amig 1914. évi költségvetésben a magyar állam sz mélyzeti kiadásai 20·95%-ot tettek ki, ezz szemben az 1926/27. évi költségvetésben ugyan a tétel 65·4%-ot tesz ki. **(Gaal Gaston:** Össze szerüen is nagyobb!) Összegszerüen is n gyobb, de nehéz ezt igy átszámitani, mert ne egészen ugyanazok a milliók szerepelnek. A állami költségvetés bevételeihez viszonyitva százalék arányban feltünő az az eltérés, hog a régi Magyarországon 20·95% volt a személ zeti kiadás, ma pedig 65·4%. **(Gaal Gasto** 85% a dologi kiadásokkal együtt!) Ugy van, a dologi kiadások még nem szerepelnek és ne szerepelnek azok a kiadások sem, amely jutalmak és segélyek címén vannak felvéve.

Itt azután egy kérdés tisztázásra szor A fővárosi tisztviselők státusrendezésével ka csolatban ugyanis alkalmam volt megismer azt a lehetetlen állapotot, amely a fővár tisztviselők státusrendezésénél volt. Ott sik rült keresztülvinni egy olyan rendezést, hog a tisztviselő végre tudja meg azt, hogy leg lisan mennyit kap, de tudja a fővárosi ad fizető közönség is, hogy a tisztviselőnek első második, nyolcadik, vagy nem tudo hányadik fizetési osztályban mennyi a tény ges fizetése, jövedelme. Eddig ezt nem lehet megállapitani, még pedig azért, mert a tis viselőknek volt egy ugynevezett fix fizetés amely a költségvetésbe be volt állitva és v nekik külön munkapótlék címén egy pótléku amely járt akkor is, ha nem teljesitettek kül munkát, tehát mindig. Járt nekik azonkiv nekik egy ugynevezett negyedévi segé amelynek összege bizonytalan volt és az üz mek jövedelmezőségétől és egyébtől volt fü gővé téve. Mikor ez a kérdés tárgyaltato akkor az a gondolat merült fel, hogy mivel

sztviselők fizetését az állami tisztviselők fizeésének arányában emelni kell, a negyedévenint szokásos segélyeket emeljük fel és arra örtént hivatkozás, hogy az államnál ugyanez örtént, hogy az államnál nemcsak a fizetések meltettek, hanem az ugynevezett negyedévi egélyek is. Amidőn az illető referenshez kérést intéztem, mondván, hogy ez lehetetlenség, ert hiszen a költségvetésben ennek sehol sem itjuk a nyomát, azt mondta: dehogy nem, inden egyes címnél van egy rovat, amely azt ondja: jutalmak és segélyek és ezen a címen an elkönyvelve az a pótfizetés amely minden sztviselőnek még külön negyedévenkint ugyevezett negyedévi segély fejében jár. (**Gaal Gaston:** Ugynevezett sonkapénz!) Igen sonkapénznek nevezték, karácsonykor meg másnak.

Mindenesetre tiszta helyzetet kellene teremteni itt is. Teljesen lehetetlen állapot, hogy lfogadtatnak velünk egy költségvetést, vagy gy státusrendezést, amelyben vannak különböző számok, a tisztviselők annyira elhalmozák a képviselőket a beadványok tömegével, ogy azokat elolvasni is képtelenség, s mikor indezen túl vagyunk, kénytelenek vagyunk egállapitani hogy még mindig nem tudunk emmit, még mindig nem tudjuk, hogy mennyi z állami tisztviselők jövedelme, mert a renes, legális jövedelmeken kivül vannak olyan övedelmeik, amelyek nincsenek meghatározva xen, amelyek nyulósak, amelyekről azt sem udom, hogy ki állapitja meg, az illető osztályezető-e, vagy az illető minister, s amelyek a öltségvetésben jutalmak és segélyek címén annak elkönyvelve vagy amelyek fedezésére ás rovatoknál elért megtakaritások használatnak fel.

Mi annakidején a szanálási költségvetést bban a hiszemben fogadtuk el, hogy az a terezet, amely a költségvetéshez mellékelve olt, tényleg törvény, amelyet be kell tartani, melyen nem szabad túlmenni, s amely minenkire, elsősorban a kormányra kötelező. Mi ár akkor is hangsúlyoztuk aggályainkat, ogy valószinünek tartjuk, hogy ez a szanálás em fogja meghozni a kivánt eredményt, mert terhek elosztása olyan igazságtalanul történt, hogy előre látjuk azt, hogy ez épen a kesőkre fog olyan terheket róni, amelyeket ők em fognak kibirni. Most, amikor a szanálási lőszak végén vagyunk, sajnálattal kell megllapitanunk, hogy nemcsak az volt igaz, amit ondtunk annakidején, nemcsak az teljesedett e, amit akkor jeleztünk, hanem annál sokkal öbb következett be, a pusztulásnak rombolásak olyan aránya, amelyet elképzelni sem merink és amely legutóbb, például a salgótarni esetnél jutott elég szemléltető módon kijezésre.

A pénzügyminister azonban olyan humorosan adja elő ezt az egész indokolásban, hogy ihez egypár szót mindenesetre hozzá kell füzöm. Azt mondja *(olvassa):* »A bevételek emelédése a rokkantellátási adó rendszeresitésére s a fogyasztási adóknak és jövedelmeknek a gyasztás fokozódásával kapcsolatos növekésére vezethető vissza.« Ezt mondja a pénzgyminister az indokolásban, amikor statisztiával bizonyitják ma már az egyes érdekeltgek, hogy nemcsak a husfogyasztás csökent, hanem a kenyérfogyasztás is, sőt az gyéb elfogyasztott élelmicikkek mennyisége csökkent, a lakosság számarányához viszonyitva. És erre a pénzügyminister a 43. oldan azt mondja, hogy a bevételek emelkedése fogyasztás fokozódásával kapcsolatos növedésre vezethető vissza. Ilyen nagy közgazdasági tájékozatlanságot elárulni mégsem volna szabad az ország pénzügyministerének, hogy az indokolásban olyanokat mondjon, aminek az ellenkezőjét ma már mindenki tudja. Szeretném nagyon, ha a pénzügyminister ur megjelölné azt az osztályt, amelyre ezek a jelzők alkalmazhatók s amelynek fogyasztása emelkedett, ugyhogy a fogyasztási adóknak a fogyasztás fokozódásával kapcsolatos növekedésének tudható be az állami adóbevételek emelkedése. Azonban nem ez az eset, hanem amilyen arányban csökken a fogyasztás, olyan arányban emeli a pénzügyministerium és a kormány a fogyasztási adókat. Ennek következménye azután az, hogy tudnak pluszbevételt felmutatni.

Az adókra vonatkozólag a második mellékletből a legszomorubb kép tünik elénk, amely szerint a szanálási költségvetésben a földadó 33, a házadó 20, a házhaszonrészesedés 35, a társulati adó 8, a jövedelem- és vagyonadó 60, összesen 156 millióban volt előirányozva; ezzel szemben a fogyasztási adók, a forgalmi adók, a vám-, só- és dohányjövedék összege 400 millió aranykoronában volt előirányozva. Mi következett be? Az 1926/27. évi költségvetésben az egyenesadóknál a 156 millióval szemben 136 millió szerepel, az indirekt adóknál, tehát a fogyasztási adóknál pedig 400 millió aranykorona előirányzattal szemben 481,951.103 korona. Mig tehát az egyenesadóknál az előirányzott összegnél 20 millióval kevesebb, a fogyasztási és forgalmi adóknál majdnem 82 millió aranykoronával több a bevétel.

Ezt nem tudom megérteni, itt ujra rejtély van, mert a pénzügyminister ur azt mondotta, hogy a forgalmi adót leszállitja 3%-ról 2%-ra, eltörli a házhaszonrészesedést és ennek ellenére mégis többletet hoz ki. Nagyon szeretném, ha felvilágositást kapnék, hogy minek tudható be az, hogy amikor a forgalmi adó 3% volt, akkor a költségvetésben elő volt irányozva 65 millió, — tényleg több folyt be — most pedig, amikor 2% a forgalmi adó, 103,600.000 aranykoronát irányoz elő a pénzügyminiszter, vagyis ugyanannyit, mint amennyi a mult évben volt. (**Gaal Gaston:** Tehát csökkentette az adót! — *Derültség.)* Tehát a forgalmi adóban hol van a csökkenés? (**Gaal Gaston:** Majd behajtanak 160 milliót!)

Tovább megyek. Meg vagyok győződve, hogy nem ennyi fog befolyni, hanem ennél lényegesen több. Mindenki, aki érintkezik az ország lakosságának bármely osztályához tartozó egyénekkel, tudja ezt. A napokban volt nálam egy cipészmester, aki elhozta a mult évi forgalmi adó könyvét, minden hónapban le kellett róni a forgalmi adót és ezt mondotta: Rám kiszabtak havi 300 ezr korona forgalmi adót, amely több, amennyit a mult évben a könyvekbe beragasztva, ellenőrizve 3% fejében fizettem. Hol itt a könnyités?

Tulajdonképen szemfényvesztés ez, amelynek hü tükre itt van ezekben a számokban, amikor a pénzügyminister ur maga is bevallja, hogy neki eszeágában sincs a forgalmi adót leszállitani. Megmondom, hogy mi történt! Oly nagy összegeket hajtottak be forgalmi adó címén, hogy ezeket az összegeket már a pénzügyminister ur is megsokalta, mert tulajdonképen nem 3%-ot hajtottak be forgalmi adó címén, hanem 5—6, sőt ennél is több százalékot. Ennek eredménye volt azután az, hogy a pénzügyminister ur most már viszszatért valamivel, de semmiesetre sincs itt könnyités és semmi esetre sem mondható — és legyen mindenki tisztában azzal, — hogy a for-

galmi adó nincs leszállitva, mert a forgalmi adó a bevétel szerint ugyanannyi, mint amennyi az előző években.

A fogyasztási adóknál, miután a pénzügyminister ur oly nagybölcsen megállapitotta, hogy a fogyasztás emelkedett, ezt számszerüleg is kifejezésre akarta juttatni azzal, hogy mig a szanálási költségvetésben fogyasztási adók cimén 47 millió aranykorona volt előirányozva, ezt most felemeli a mult évi 55 millióval szemben 56 milliórá, a vámjövedéket ugyancsak felemeli a szanálási költségvetéssel szemben 40 millióról 57 millióra. A vámoknál van valami kedvezmény, mert a mult évben 85 millió volt a vám. Ez valószinüleg a francia szerződés áldása lesz, amelynek eredményeként most az iparcikkek olcsóbban jöhetnek majd be és tönkreteszik a magyar iparnak azt a részét is, amely még megmaradt.

Folytatni lehetne még ezeket a számokat, de alkalmat fogok találni arra, hogy az egyes tárcák költségvetésénél ezt részletesen elmondjam. Nem hagyhatom szó nélkül azt, hogy a pénzügyminister ur az üzemek jövedelméből a következő összegeket irányozza elő, mint felesleget: a postánál 5·8 milliót, a Postatakarékpénztárnál 3724 aranykoronát. **(Szabó Imre:** Hová megy a többi?) Nem tudom, minek eredménye az, hogy egy ilyen nagy állami intézet, mint a Postatakarékpénztár, amely legutóbb a frankhamisitással szoros nexusba került igazgatója révén, csak 3724 korona jövedelmet mutat ki? Azt hiszem, hogy valamelyik kis vidéki szövetkezet is mutat ki ennyi jövedelmet, mint a Postatakarékpénztár. **(Szabó Imre:** Hiszen a zálogházak többet jövedelmeznek ennél!) Hiszen a Postatakarékpénztár a zálogházak révén olyan horribilis kamatokat szed, hogy csak a zálogházak jövedelménél is többet kellene kimutatnia. Az államvasutaknál 6·8 millió, az állami vas-, acél- és gépgyáraknál, tehát olyan üzemeknél, ahol még ma is körülbelül 30 ezer ember van alkalmazva, 238.000 koronát mutat ki tiszta jövedelem gyanánt. Emellett épen most a közeli napokban jött a hire annak, hogy a munkásokat a többi iparvállalattal szemben a 8 órai munkaidő helyett 12 óráig kötelezik dolgozni és épen az állami üzemeknél fizetnek olyan szégyenletes béreket, amelyek nem szolgálhatnak mintául, ezt nyugodtan elismerhetjük valamennyien. Az állami erdőgazdaságnál 115.0838 korona a felesleg. Nem tudom, hogy hány öl fa van benne? Két kocsi fa majdnem ennyibe kerül. Az állami mezőgazdasági birtokok 1,248.000, a selyemtenyésztés 43.782 korona jövedelmet hoznak. Ez utóbbi is olyan üzem, amelyre igazán nagy szüksége van, nem tudom, kinek, valószinüleg azoknak, akik ott, mint főfelügyelők vannak alkalmazva. **(Gaal Gaston:** Nem azoknak, hanem a selyemgubókat bérbevevő részvénytársaságnak! Majd erről beszélek!) Egy kicsit furcsának tartom, hogy ma, amikor expresszvonatok közlekednek és hozzák a selymet készen tetszés szerinti mennyiségben, miért kell egy ilyen, valamikor talán népfoglalkoztatást, vagy más érdeket szolgáló intézményt Magyarországon még most is fentartani? **(Szabó Imre:** Amely nem vált be! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** Ezt is kárhoztatják? Nagyon bevált! — **Szabó Imre:** Nem vált be! — **Mayer János földmivelésügyi minister:** De igen, bevált!) Bocsánatot kérek, én nem ismerem ezt az intézményt közelebbről. **(Mayer János földmivelésügyi minister:** Tessék előbb megismerni, aztán kritizálni!) A minister ur idegenben járt, sokat látott, sokat tapasztalt, ha tehát azt mondja, hogy bevált, szó nélkül elfogadom — ha bevált. A 43 ezer koronás jövedelem olyan eredmény, amelynek kedvéért továbbra is meg kell hagyni ezt az intézményt.

Ezzel szemben azonban illetékes vagyok annak megállapitására, hogy az állami kőszénbányák 3014 koronát kitevő jövedelme igazán nevetségességszámba megy, ha figyelembe vesszük, hogy ott egészen más jövedelmezőségi lehetőség van. Tudom, hogy ennél az üzemnél főként az képezi a terhet, hogy az összes állami bányákból, tehát a zsilvölgyi, a lónyatelepi, vördniki és a többiből az összes tisztviselőket ennél az egy bányánál koncentrálták. Bizonyos, hogy ha ennek a bányának ilyen teherrel kell indulnia a szabadversenybe, akkor nem lesz versenyképes és nem fog tudni 3014 koronánál többet kimutatni, amely tulajdonképen egyenlő a semmivel.

Az összes állami üzemeknél tehát 14,286.523 aranykoronát irányoz elő a pénzügyminister ur mint jövedelmet, mint felesleget, amelyből azután fel akar használni az államvasutaknál 13 milliót, az állami vas- és acélgyáraknál 344 ezr koronát, — valószinüleg a kilincsek megtisztitására lesz ez elegendő — az állami erdőgazdaságoknál 58 ezer koronát.

Újból kénytelen vagyok hivatkozni a főváros üzemeire, s csak mint egy konkrét tényt kivánom megállapitani, hogy legutóbb a főváros pénzügyi bizottsága elhatározta és kiszámitotta az üzemekhez arányitva, hogy mennyivel tartozik minden üzem a főváros költségvetéséhez hozzájárulni, és ezt az összeget 8 millió aranykoronában állapitották meg. Egyértelmü volt az a felfogás, hogy emellett ezek az üzemek még igen tekintélyes jövedelmet is le fognak adni.

Az állam is itt van monopolisztikus üzemeivel. A dohány- és a sójövedéket most nem lehet itt számitásba venni, mert azok a jóvátétel céljaira le vannak foglalva, de itt van a postatakarékpénztár, amely olcsó pénzzel dolgozik, amely tartja azt a pénzt és közvetiti, s amely a kamat-differenciákban a zálogházaknál megkereshetné ezt az összeget. Itt van a posta, amely a legdrágább Európában, a telefon, amely a legrosszabb és legdrágább Európában, ahol minden állomásért még ma is egy vagyont kérnek, ha valaki egy telefonállomást akar felszereltetni. Sokkal többet kérnek érte, mint amennyit az ér, pláne ha meg tudja az illető, hogy milyen szekaturával van az összekötve.

A kormány kiküldött a főváros üzemeihez egy vizsgálóbizottságot, amely ott felderitett sok mindent s nagyon hálásak vagyunk, hogy a közvélemény figyelmét ezekre ráterelte. Elmondtam már ott, hogy nem volna-e célszerü, ha most a főváros küldene ki vizsgálóbizottságot az állami üzemekhez, amely vizsgálná felül szintén azt a gazdálkodást, amely ott van. Mennyivel helyesebb volna, ha az állam legalább azzal a gonddal és lelkiismeretességgel vizsgálná felül az ő üzemeit, mint amilyen gonddal és lelkiismeretességgel, bizonyos politikai szempontok szem előtt tartásával vizsgáltatta felül a főváros üzemeit, amit — ujból hangsúlyozom — nagyon helyesnek és jónak tartok, mert annak a bizottságnak jelentése még a főváros közönsége részére is igen értékes.

Ami az állami üzemeknél van, az lehetetlen állapot s végre itt is tiszta helyzetet kellene teremteni. Fel kellene tenni a kérdést, hogyha az állam csak ilyen nagy költséggel tud dolgozni, nem kellene-e ezeket az üzemeket átszervezni s azoknak jövedelmezőségét illetőleg bi-

zonyos intézkedéseket tenni még akkor is, hogyha ez nem tetszik bizonyos érdekeltségeknek vagy bzonyos uraknak? Nagyon megfontolandónak tartom azt a körülményt, hogy az állami üzemek — gépgyár, a vasut, a posta, a szénbányászat — összesen csak 14 millió aranykorona jövedelmet tudnak biztositani a magyar államnak. (**Gaal Gaston:** Az is fiktiv!) Ha az állam részvénytársaság lenne, akkor ez a jövedelem kevés lenne az illető igazgatósági tagok tantiémjének kifizetésére.

Ezt az állapotot nem mint szórványos és mint külön kiragadott esetet látom. Összefügg ez az egész kormányzati rendszerrel, azzal az antidemokratikus kormányzással, amelynek mi tanui vagyunk, amelyről látjuk, hogyan alkuszik meg hol a titkos szervezetekkel, hol a bankok képviselőivel, hol másokkal, amint ezt az érdeke megkivánja, amely kormányzat, ha kimegy Genfbe, akkor demokratikusnak akar feltünni, ha haza jön, igyekszik mindent letagadni és minél reakciósabb, konzervativebb szinben mutatkozni s amely minden külpolitikai sikerét nagy eseménynek kivánja feltüntetni.

A Nincsicsel folytatott tárgyalásokról például a lapok itt nagy hasábokat irtak. Végre sikerült ennek az egész tárgyalásnak lényegét megtudnunk. Ez nem állt másból, mint hogy Bethlen ministerelnök Genfben a népszövetségi tárgyalás alkalmával Nincsics jugoszláv ministerhez fordult azzal, hogy jó volna a jugoszláv és magyar kereskedelmi szerződést is létrehozni. Erre Nincsics azt mondta, hogy: jó, és ezzel be volt fejezve ez a tanácskozás. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ez azonban nem akadályozta meg a magyar sajtót abban, főképen azt, amely a kormány pénzéből semmit sem kap, hogy hasábokat irjon erről a dologról. Nem akarok egy lapot sem meggyanusitani azzal, hogy a kormánytól pénzt kap. Teljesen független a magyar sajtó a kormánytól e tekintetben, s hogy ezekről a tárgyalásokról hosszu hasábokat irt, ezzel nem a hallgatást szolgálta meg, hanem azt, amit neki más oldalról juttatnak.

Épugy áll ez azonban más téren is. A frankhamisitásra nem akarok visszatérni, mert ugy vélem, hogy valami ujat nem igen tudok róla mondani. Egy-két dolog azonban mégis tisztázásra szorul. Igy például olvastuk a lapokban, hogy a nyomozó hatóságok megkeresést intéztek a párisi rendőrséghez, amelyben azt kérdik, hogy ha a párisi rendőrségnek már előzőleg tudomása volt a frankhamisitásról, miért nem tartotta szükségesnek, hogy ezt a magyar kormánnyal közölje. Ez a körülmény a frankbizottság tárgyalásával kapcsolatosan is felmerült. Állitólag Nizzában egy francia kém jelentette volna, hogy ott valaki a frankhamisitást már előzőleg elmondotta. Ezt olvastuk a lapokban, de az arra érkezett választ már nem, pedig ez a válasz is érdekelte volna a magyar közvéleményt, még ha az kellemetlen volt is. Majd én fogom elmondani a választ, miután az eddig ismeretlen volt.

A válaszban — amennyire vissza tudok rá emékezni — az van, hogy a francia kormánynak tényleg tudomására jutott a frankhamisitás — azt hiszem — 1925-ben vagy előzőleg is, — nem fontos a dátum — azonban nem egy nizzai jelentés alapján, hanem egy berlini kávéházi beszélgetés folytán. Egy hölgy tett erről a berlini francia követségen jelentést. Ez a hölgy elmondotta, hogy Magyarországon a kormány tudtával és türésével frankhamisitásra készülnek. Megnevezte egyuttal az abban szereplő egyéneket is, akikre vonatkozólag utólag meggyőződtek arról, hogy tényleg benne vannak. A francia kormánynak abban az időben nem állt más adat a rendelkezésére, mint ez a jelentés. Azt mondják továbbá, hogy teljesen ellenkezett volna a nemzetközi szokással, hogy a francia kormány egy egyszerü információ alapján a magyar kormányt pénzhamisitással vádolja meg, s joggal tehetett volna a magyar kormány diplomáciai uton lépéseket, ha egy olyan jegyzék érkezett volna a francia kormánytól a magyar kormányhoz, amelyben nyiltan meggyanusitják a kormányt, hogy a frankhamisitásban részt vesz. Hogy miért nem bocsátotta a francia rendőrség a nyomozás folyamán birtokába jutott adatokat a magyar rendőrség tudomására, erre azt mondja a válasz, hogy ezt tisztán az ügy érdekében tette, mert meggyőződött a nyomozás folyamán arról, hogy ahányszor ilyen adatot a magyar nyomozóhatóság rendelkezésére bocsátott, nyomban megindult az akció ezeknek az adatoknak hatálytalanitására.

Ez van abban a válaszban, és nem tudom megérteni, miért kellett ezt eltitkolni. Ezzel nem mondtak el nagy titkot a franciák, hiszen körülbelül ugyanezeket elmondottuk mi ezekből a padokból. Ez azonban rávilágit arra, hogy a kormány milyen eszközök igénybevételével igyekszik a maga népszerüségét fentartani, kezdve Lord Rotschildtól, akit igénybe vesz a numerus clausus ellen és ennek ellenében szanálja Bachert, Bacheron keresztül megfizeti az angol zsidókat, aminek ellenében az angol zsidók szemet hunynak a numerus clausussal szemben. Tehát ilyen közös szolidaritás nyilvánul meg itt és helyreállitják az egységes frontot. Ez arra vezethető vissza, hogy antidemokratikus az egész összetétel. Nem is tudom megérteni, hogy a Népszövetségben a magyar kormány hogy tudja képviselni az ország érdekeit nyiltan, őszintén azokkal az államokkal szemben, amelyekben teljes a demokrácia és amelyekben a népképviselet az egyenlő és titkos választójog alapján választatik meg. Felolvastam egy pár levelet, amelyekből kitünik, hogy milyen módon próbálnak Magyarországon képviselőket választatni, hátha még felolvasnám azokat az ajánló leveleket, amelyeket a kormány kapott képvistlőválasztás alkalmából különböző helyekről. Mindenki meggyőződhetik arról, hogy Magyarországon a képviselőválasztás csak egy formalitás, mert minden attól függ, hogy a kormány kit jelöl hivatalos jelöltnek. Nyilt választói jog mellett a választás nem mondható választásnak, mert a választó saját egyéni érdekeit veszélyezteti akkor, amikor meggyőződésének megfelelően kivánja alkotmányos jogait gyakorolni. Ha azt akarják, hogy itt megváltozzanak a titkos szervezetek, ha azt akarják, hogy megváltozzék a jelenlegi lehetetlen pénzügyi gazdálkodás, akkor ehhez elsősorban egy szükséges, az. hogy e helyett a nemzetgyülés helyett egy másik nemzetgyülés jöjjön, amelynek tagjai érzik a felelősséget a választóikkal szemben, mert a mai nemzetgyülésen igen sok képviselő csak a hálát érzi a kormány iránt, amely lehetővé tette, hogy őt megválasszák, és ez a hála készteti őt arra, hogy a kormány lehetetlen javaslatait megszavazza és a kormány helytelen politikáját támogassa.

Ha a jelölt megválasztása a nép akaratától lenne függővé téve, ha a jelöltnek számolnia kellene azzal, hogy működését a választói ellenőrzik és ha ez nem megfelelő és nem az ország érdekében történik, akkor a legközelebbi alkalommal nem fogják megválasztani, akkor máskép történnének a dolgok. Azt hal-

lottuk, hogy a nyilt választójog mellett a demagógiának nyujtunk tág teret. Lezajlott itt pár választás a legutóbbi időkben — gondolom kettő-három — nyilt választójog mellett, a neveket feleslegts felsorolnom és nem hiszem, hogy valaha az életben nagyobb demagógiát lehetne kifejteni, mint kifejtettek ezekben a kerületekben a választások alkalmával. A különbség csak az, hogy lehet demagógiát kifejteni titkos választás esetén is, csakhogy titkos választásnál annak a választónak megvan a módja és lehetősége, hogy ugy szavazzon, ahogy akar, ami a nyilt választásnál nincs meg és ha ugy szavaz valaki nyilt választás esetén, ahogy meggyőződése diktálja, még éveken keresztül is érzi a bőrén ennek következményeit, ha másra mer szavazni, mint akit a kormány, a hatalom kijelöl, illetőleg aki a hatalmi csoportot képviseli. Egy községi jegyző az öngyilkosságba tud kergetni valakit, ha akar, mert erre a mód és lehetőség megvan, a marhapasszustól kezdve a földosztásig. És próbáljon ez ellen valaki fellebbezni vagy a jegyző vexaturájával szembeszállni! Azt hiszem, ez nagyon roszszul végződnék reá nézve és végre is a vándorbotot lenne kénytelen kezébe venni, mert nem birná a szekaturát. Ez mind megtörténhetik. Nem mondom, hogy megtörténik, de megtörténhetik. Történtek esetek és kisérletek, amikor az illető erkölcsi bizonyitványába beirták, hogy a választásnál kire szavazott, mikor az illető iparengedélyt kért. Megtörténhetik, hogy ezek a panaszok nem jutnak teljes egészükben kifejezésre, ez azonban annak tudható be, hogy azok az emeberek még panaszkodni is félnek, hogy a nevük valaha is nyilvánosságra kerül, hogy panaszkodni mertek. Ennek az egész rendszernek a megváltoztatása csak a titkos választójog mellett lehetséges, amely nem egy pártnak a hatalmi törekvése és amelyet nemcsak mi képviselünk, hanem képviselnek Angliában a legjobb angol konzervativok, sőt a reakciósnak mondható pártok is s amely követelés hozzátartozik a demokráciához, amely nélkül helyes államkormányzatot elképzelni nem is lehet.

A Bethlen-kormánynak sikerült magáról elhitetni idehaza, de főképen külföldön, hogy ő nélkülözhetetlen. Azt mondják ki jönne Bethlen helyébe, ha Bethlen megbuknék. Mindnyájan hajlandók vagyunk és mindegyikünket utol fog érni a végzet, egyikünket előbb, másikunkat utóbb és ekkor mégis csak gondolkodni kell ezen is. Ez tehát nem olyan probléma, amelyet igy el lehet intézni. De ennek a külföldön sikerült talajt szerezni és azt mondták, ha a Bthlen-kormány megbukik, Magyarországon ujból a bolsevizmus jön. Borzasztóan ártottak azok az ország jó hirnevének és hitelének, akik ilyen hireket terjesztenek. Mert kérdezem, micsoda bizalom lehet a külföldi tőkében, vagy külföldi kormányokban, amelyek feltételezik egy országról, hogy csak addig nem jő a bolsevizmus, ameddig ez a kormány van és ha ez a kormány megbukik, vagy Bethlen meghal, akkor mindjárt visszajön Károlyi Mihály és Kun Béla és átveszi az ország kormányát. Ez a legsúlyosabb nemzetgyalázás, amelyet csak elképzelhetünk, mert semmi se árt többet a nemzetnek és a nemzet érdekeinek, mintha ilyen hireket terjesztenek külföldön. Az egész világ békére vágyik. A magyar nép is békére vágyik, s mi is azt akarjuk, hogy békénk legyen és hogy az igazságtalan béke revideáltassék és lehetővé váljék ebben az országban minden társadalmi osztályhoz tartozó egyén számára a tisztességes megélhetés. (**Mayer János földmivelésügyi minister:** Ez helyes!) Ezt azonban nem lehet elérni azzal, hogy idebenn ellenségeket teremtünk és nem lévén nemzetiségek, másokkal próbálunk hadakozni és kellemetlenkedni azért, mert félünk tőlük, mert megmondják az igazat és olyan inditványokat tesznek, amelyek a nép érdekében valók. A locarnoi szellemnek, amely ma már a Népszövetséget áthatja, kell érvényesülnie Magyarországon is és ennek a locarnoi szellemnek megteremtése érdekében kell dolgozni mindenkinek, aki azt akarja, hogy Magyarországon a gazdasági és politikai élet végre nyugvópontra jusson. Azt látjuk azonban, hogy ez csak kölcsönös jóindulat alapján történhetik. És ezt a kölcsönösséget és jóindulatot nemcsak Magyarországra értem, hanem azokra is, akik Magyarország területéből jelentékeny részt kaptak, mert csak igy lehet elérni, hogy a népek kölcsönösen kibéküljenek és csak Locarno szellemében teremthetjük meg a kibékülés helyes alapját.

De ennek az előfeltétele az, hogy először itt Magyarországon teremtsük meg Locarno szellemét a társadalmi osztályok között, és küszöböljük ki az ellentéteket, amennyire már az lehetséges és tegyük lehetővé, hogy mindenki meg tudjon élni és ne a bosszutól vezetett fantaszták és futóbolondok által kezdeményezett szervezetek legyenek az államéletben az irányadók és ne ugy nézzék a hazafiságot, hogy Rechnitz Jenő vezér pl. a turáni törzshöz tartozik-e vagy nem, hanem inkább azt tegyék lehetővé, hogy senkinek hazafiságát se vonják kétségbe, hanem mindenkinek tegyék lehetővé, hogy itt az ország érdekében dolgozni tudjon. Ha azt akarják, hogy itt a locarnoi politika érvényesüljön, ugy ne feledjék el, hogy ennek alapja az általános, egyenlő és titkos váasztói jog, valamint a béke megteremtése minden irányban és minden vonalon. És miután az erre való törekvést nem láttam a Bethlen-kormány részéről, hanem meg vagyok győződve arról, hogy ennek ép az ellenkezőjét csinálja minden okom megvan arra, hogy a kormány iránt változatlan bizalmatlansággal viseltessem.

A költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Gaal Gaston!

Gaal Gaston: Igen tisztelt Nemzetgyülés! Amikor a vitában a magam részéről résztveszek, nem azért teszem, hogy a vitának azt a mértékét, amely már-már valósággal az obstrukció jellegével bir, a magam részéről is tápláljam, hanem kizárólag azért tartom szükségesnek, hogy felszólalásomban a költségvetésre vonatkozóan bizonyos megjegyzéseket tegyek, mert a vélemény csak akkor válhatik testté, ha szavakat talál. Nem vagyok ugyan abban a szerencsés helyzetben, mint szociáldemokrata t. képviselőtársaim, akik mindig a százezrek nevében beszélhetnek, miután az én hátam mögött, akik ezzel megbiztak, nincsenek százezrek, azonban meg vagyok győződve arról, hogy ha azokkal, amiket mondani kénytelen leszek, használhatok, ugy ez százezreknek fog javára szolgálni. *(Halljuk! Halljuk!* — **Kabók Lajos:** Ugy legyen!)

Ami azt a vitatkozási modort illeti, amelyben a mostani költségvetési vita folyik, ne vegyék rossz néven szociáldemokrata t. képviselőtársaim, de én a szólásszabadságnak ily mértékü kihasználását nem tartom helyesnek és nem tartom a nemzet érdekében valónak. Amilyen mértékben és amilyen férfias nyiltsággal

és bátorsággal állok mindig helyt, valahányszor a valódi parlamentáris szólásszabadság védelméről van szó és amennyire csekély erőmtől telhetően mindig megakadályozni iparkodtam egy olyan mértékü házszabályreviziót, amely a szólásszabadságot, a szónak nemes értelmében vett szólásszabadságot a legcsekélyebb mértékben is érinti, ép oly mértékben elitélem az obstrukciót és nem vagyok hajlandó résztvenni annak bármely burkolt formájában sem. Ilyennek tartom — ne vegyék rossz néven szociáldemokrata t. képviselőtársaim — azt is hogy amikor önöknek módjuk lett volna egyszeri, egynapos vitával az osztrák kereskedelmi és gazdasági szerződést átbocsátani, — mert mindig amiatt tesznek szemrehányást a kormánynak, (**Peyer Károly:** Nem is kérte ezt senki!) hogy nem iparkodik a szomszéd államokkal a megfelelő kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat felvenni és ezáltal az ország életképességét emelni, — amikor a kormány végre nagynehezen, nagykeservesen lezárt egy kereskedelmi szerződést, amely megengedem, hogy nem tökéletes, hiszen tökéletes kereskedelmi szerződés sohasem lesz, akkor a mélyen t. ellenzék tegye lehetővé annak megszavazását, mert hogy Magyarországon a kerti primőröknek száz vagonjai menjenek tönkre csak azért, mert az osztrák kereskedelmi szerződés nem kerülhet a parlament elé, hogy itt százezrei a munkásoknak veszitsék el kenyerüket vagy munkájuk eredményét és az ország ezzel szegényebb lévén, a felvevőképessége, vásárlóképessége is veszitsen és az ipari munkások is veszitsenek, akiknek életstandardja attól függ, hogy a magyar mezőgazdaság menynyiben felvevő- és fizetőképes, az ilyen aktusokért a felelősséget méltóztassék önöknek viselni, mert a felelősségnek ebben a részében legalább is én és Magyarország közönségének az a része, amely közönség véleményének én akarok hangot adni, osztozni önökkel nem fog! (**Peyer Károly:** Tessék a holnapi napirendre kitüzni! — **Klárik Ferenc:** Ne tessék háromhetes husvéti szünetet adni! — **Kabók Lajos:** Miért kellett a valorizációs javaslatot kitüzni? Ahelyett tüzték volna ki az osztrák szerződést!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Gaal Gaston: Én, aki meglehetősen objektiven és igazán minden személyi- és tárgyi vonatkozásokon felül állva szemlélem azt a vitát, amely itt a nemzetgyülés idejéből hónapokat vett el, a frankvitát, kénytelen vagyok megállapitani, hogy a baloldal ezt a vitát nem azzal az őszinteséggel folytatta, amely őszinteséget én a politikai vitáktól elvárok. Nem az volt a lényeg és a fő a baloldali vita irányát tekintve, hogy a frankügyben az igazság kiderittessék, hanem az volt a piros fonál, amely minden ténykedésükön végigvonult és amelyet objektiv szemlélő mindig megállapithatott, hogy a Bethlen-kormány bukjék meg.

Megengedem és elismerem az ellenzéknek azt a jogát, hogy az olyan kormányt, amely neki nem szimpatikus, nem megfelelő, amelyről azt hiszi, hogy az ország dolgait ő, mint ellenzék jobban fogja tudni intézni, megbuktatni iparkodjék. De nem lett volna szabad felhasználni erre épen olyan kérdést, amelyben, ha valamiben, feltétlenül egynek kellett volna lennie az egész magyar nemzetnek, hogy azt a támadást, amely kvalifikálhatatlan külföldi rendezett sajtótámadással együtt indult meg a magyar kormány ellen és a magyar kormányon keresztül a magyar állam integritása ellen, mi egyesült erővel visszaverhessük. A felelősség kérdését azután itt bent magunk intézzük el egyfelől a bíróságnál, és ha a bíróság befejezte a maga működését, akkor a politikai felelősség szempontjából itt a Házban. Hanem segédkezet nyujtani kvalifikálhatatlan, erkölcseiben és céljaiban bűnösnek nevezhető külföldi sajtókampánynak, és segitségére menni ilyen mozgalomnak, hogy külföldi pénzzzel szervezett sajtókampánnyal lehessen Magyarországon kormányt buktatni, ezt a munkát mi a magunk részéről, — azok, akikkel egy táborban küzdök — a magyar agrárközönség részéről soha, semmi körülmények között támogatni nem fogjuk. *(Taps a jobboldalon és a középen.* — **Reisinger Ferenc:** Önnek szintén volt különvéleménye! — **Farkas Tibor:** Én ezzel a felfogással teljesen egyetértek.) Ugyanezt mondotta Farkas Tibor t. képviselőtársam is, más szavakkal.

Rátérve arra a külön jelenségre, itt van a magyarországi frankhamisitási ügy. Ez elsősorban és par excellence magyarországi ügy és hogy véletlenül francia frankot hamisitottak, ez csak rezon kérdése. (**Kabók Lajos:** Hamisitottak szokolt is!) Megengedem, a francia banknak megvan a beleszólása ebbe a kérdésbe, de lehetetlenség, hogy a francia parlamentnek bármiféle pártja ebben a kérdésben állandó kampányt folytasson. Különösen az a kapcsolat, amelyet konstatálhatunk, hogy a francia parlamentben épugy, mint itt, a magyar parlamentben, a szocialista párt feszegeti ezt a kérdést. A szocialista párt tartja a francia parlamentben állandóan napirenden a kérdést, a szocialista képviselők interpellálnak és kvázi arra akarják szoritani a francia kormányt, hogy a magyar belügyekbe beavatkozzék. És bár Briand idáig e tekintetben meglehetősen korrekt álláspontot tanusitott, amennyiben mindig visszautasitotta az idegen állam belügyeibe való beavatkozást, a legutóbbi nyilatkozatában mégis voltak olyan kitételek, amelyekről nekem az a szerény véleményem, hogy azokat itt a Házban teljesen szó nélkül hagyni nem lehet. Briand ur, bár a sorok között, de valami olyant mondott, hogy figyelemmel kiséri a magyar bíróság működését és amennyiben a magyar bíróság itélete ki nem elégitené a francia kormányt, ugy megfelelő helyen, a Népszövetségnél, meg fogja tenni a kellő lépéseket. Hát, én nem ismerek olyan magyar alkotmányt, mélyen t. uraim, hogy a magyar bíróság működésébe akár a magyar kormány is beleszólhasson, annál kevésbé pedig egy idegen hatalom. *(Taps jobbfelől és a középen.)* Viszont nem ismerek egyetlenegy alkotmányt sem, amely akár Briand urat, akár bárkit feljogositana arra, hogy egy olyan ügyet, amelyet a magyar bíróság jogerősen befejezett, bármiféle Nemzetek Szövetségéhez fellebbezhessen. *(Ugy van jobbfelől és a középen.)* Itt csak egyre hivatkozhatnak; nem tudom, el akar-e menni odáig Briand miniszterelnök ur velünk szemben, a lefegyverzett, gyenge kis állammal szemben nagyon könnyen elmehet: ráüthet a kardjára, ez a Nemzetek Szövetsége rendelkezésre áll. De olyan Nemzetek Szövetségét, amely magyar birói itéleteket felülvizsgálhasson és esetleg megmásitson, esetleg büntetéseket megváltoztasson, olyan bíróságot sem Briand ur, sem semmiféle állam ministere nem talál. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* Mert ahhoz az is kell, hogy legyen egy nemzet, amely ennek aláveti magát; a magyar nemzet pedig odáig le nem alázkodik és nem is fog lealázkodni soha. *(Ugy van! — Taps jobbfelől és a középen.)*

Azután, mélyen t. uraim, hamisitásról van

szó. Én kétségtelenül a legmesszebbmenőleg elutasitom ezt és az egyéniségemtől, a lelkemtől, a gondolkozásomtól a legmesszebb áll annak elfogadása, hogy még politikai célokra is bármilyen tisztességtelen fegyver használtassék, és ilyennek találom a frankhamisitást, vagy bármiféle pénzhamisitást is. De ilyennek találom azután a véleményhamisitást is, *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* amikor szájába adnak az embernek olyan dolgokat, amelyeket sohasem mondott, csak azért, hogy dehonesztáljanak diszkreditáljanak bizonyos irányzatot; képesek sajtó utján a leglehetetlenebb hazugságot terjeszteni: ez is olyan hamisitás, amely az én szempontomból egy hajszállal sem kisebb és épen olyan hitvány, mint a frankhamisitás. *(Ugy van! Ugy van! — Taps jobbfelől és a középen. — Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni!

Gaal Gaston: Én ugy emlékszem, hogy a háboru befejezte után nem kisebb embernek, mint az Egyesült Államok elnökének, Wilsonnak olvastam a nemzetekhez, a népek összességéhez intézett olyan kiáltványát, amely a béke 14 pontját jelölte meg. Én ugy emlékszem, hogy Németország is, Ausztria-Magyarország is — általában a központi hatalmak — ennek a 14 pontnak alapján kezdték meg a béketárgyalásokat, és arra, amikor felajánlották a 14 pont alapján a fegyverszünetet és a béketárgyalásokat, Wilson azzal felelt, hogy mielőtt végleg nyilatkoznék, meg kell hallgatnia szövetségestársait is. Ekkor a szövetséges hatalmak együttes ünnepélyes deklarációt csatoltak a Wilson-féle 14 ponthoz, amelyre vonatkozólag kikötötték, hogy ezt a 14 pontot is, meg az ünnepélyes deklaráció határozmányait is Németországnak és Ausztria-Magyarországnak feltétlenül el kell fogadnia és ezen az alapon előbb le kell önönmagát fegyvereznie, egy bizonyos mennyiségü hadifelszerelést, majdnem az összes hadiszereket, továbbá a nehéztüzérséget stb. stb. át kell adnia és amikor már teljesen lefegyverezve, a harc ujra felvételének lehetősége nélkül áll ott az ellenség előtt, csak akkor fogják vele a fegyverszünetet megkötni. Ennek a feltételnek Németország is, Ausztria-Magyarország is alávetette magát, bizva egyfelől Wilson 14 pontjában, bizva azon túl a szövetséges hatalmak ünnepélyes deklarációjában. Ha hamisitásról lehet beszélni a világon, a frankhamisitás csak egy kis szunyogcsipés ahhoz képest, amilyen hamisitást a szövetséges hatalmak a központi hatalmakkal szemben követtek el! *(Ugy van! Ugy van! — Taps jobbfelől és a középen.)* Aki ismeri a 14 pontot, aki ismeri az ünnepélyes deklarációt, az nagyon jól tudja, hogy amikor már lefegyverezve, az ellenségeskedés ujra felvételének lehetősége nélkül állottunk oda, hogyan bántak el velünk a különféle békeszerződések! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől és a középen.)*

Azután a békeszerződéseknek is vannak igen különös pontjai. Én ugy emlékszem, hogy ott megállapodások történtek holmi kisebbségi kérdésekről: a vallás szabad gyakorlatáról, a nemzeti oktatás kérdéséről, az idegen állampolgárok vagyonáról, azután a kiutasitások, a honpolgárság, az állampolgárság kérdésében és ha mindezeket a jogokat ma épen annak a Nemzetek Szövetsége révén, amelyre Briand hivatkozott, bármelyik a kisebbségi nemzetek közül, akár a német, akár a magyar reklamálja, nos hát a hamisitásoknak megint olyan mértékét kapja attól a tisztelt testülettől, hogy azokhoz képest a magyar frankhamisitás valóságos szunyogcsipés! *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől és a középen.)*

Mármost, mielőtt áttérnék magára a költségvetésre, még valamiről nyilatkoznom kell, mert fel lehet tételezni, hogy Briand urnak abban a válaszában benne van nem az a gyanusitás, — nem igy akarom magamat kifejezni — hanem az a hit, az a föltételezés, hogy a magyar biróságokkal csak ugy mir nichts, dir nichts rendelkezni lehet és Briand urnak egy hangulatkeltő kinyilatkoztatása a francia parlamentben majd talán arra birja a magyar kormányt, hogy a magyar biróságokkal szemben érvényesitse azt a befolyást, amely törvény szerint a magyar kormányt egyáltalában meg nem illeti.

Hát, a magyar biróságnak kénytelen vagyok én, — akiről az a hit, hogy általában a magyar tisztviselői kart támadom, hogy miért, ez aztán már más kérdés — itt az ország szine előtt azt a mélyen hódoló tiszteletnyilvánitást megadni, *(Éljenzés és taps jobbfelől és a középen.)* hogy az egész magyar tisztviselői karnak, amelyre szintén rettenetes következményekkel járt a háboru és a forradalom, épen a magyar birósági volt egyetlen egy olyan ága, amely ebből a rettenetes kloakából teljesen épen került ki. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.* — **Rupert Rezső:** Lásd Surgothot és társait!) Sem az októberi forradalom, sem a bolsevizmus, sem az utána következő időszak a magyar biróságot megérinteni nem tudta, az a maga tisztességében, tisztaságában és érintetlenségében élt át minden válságot; amikor a nyomor esztendői következtek a tisztviselőkre, hogy csakugyan olyan volt a pénz-infláció folytán a fizetésük, hogy abból megélni majdnem lehetetlenség volt, amikor a legtöbb tisztviselő más bransokban, különösen a közigazgatási bransban azzal a jelszóval, hogy »Ehbérért nem dolgozunk!« a mulasztások sorozatát követte el s amikor a disciplina mindenütt felbomlott: egyetlen egy ága volt a magyar köztisztviselői karnak, a birói kar, amely soha semmiféle körülmények között nem ingadozott és éhezve, elnyomás alatt is épugy teljesitette kötelességét, mint akkor, amikor a legjobban ment a dolga. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* Erről a birói karról sohasem tétlezhetem fel és sohasem hihetem el, hogy akár a magyar kormány nyomására, akár Briand nyomására, akár a francia parlamentben elhangzó felszólalásokra egy pillanatra is megfeledkeznék arról a kötelességéről, hogy a bűnösökkel szemben a törvényt alkalmazza, alkalmazza pedig az összes súlyosbbitó és az összes enyhitő körülmények olyan figyelembevételével, hogy csak birói lelkiismeretére hallgat és semmi másra e földtekén. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől és a középen.)*

Rátérek ezekután a költségvetés tárgyában megteendő megjegyzéseimre.

A mélyen t. pénzügyminister ur multkori bevezető felszólalásában, — mert hiszen ő maga sem jelezte az expozénak, hanem inkább csak olyan tájékoztató felszólalásnak — bizonyos megelégedettséggel konstatálta, hogy az államháztartás egyensúlya helyre van állitva, a deficit megszünt, és bizonyos önelégültséggel ugy állitotta oda ezt a kérdést, mintha ez a kormánynak messzemenő sikere és a kormánynak majdnem kizárólagos érdeme lett volna.

Én kétségtelenül elismerem, mélyen t. minister ur, hogy minden olyan eredmény, amelyet egy államgazdaságban elérünk, bizonyos mértékig a kormány közreműködésétől függ, nem tudom azonban a minister urat

odáig követni, hogy — ezt a különben nagyon örvendetes tényt, ami kétségtelen, magam is elismerem, — az államháztartás egyensúlya helyre van állitva, a deficit megszünt. Nagyon jó, hogy ezt a miniszter ur saját maga konstatálta, mert egy másik vitában, amely köztünk van, épen ez a forgópont. En is azt állitottam, hogy a deficit már megszünt, az államháztartás egyensúlya már helyre van állitva, tehát kivételes intézkedések joga ezen a címen a kormányt már nem illeti meg. Erre majd később térek rá beszédemben, de ezzel kapcsolatban a mélyen t. kormánynak ezt a nagyon szerény kérdést vetem fel: vajjon ugy méltóztatik-e feltüntetni, hogy ez az állapot a kormány érdeme? (**Bud János pénzügyminister:** Nagyon sokszor megmondtam a Házban!) Mert én ugy fogom fel, hogy ez inkább az adózók érdeme. Elismerem, hogy a kormány közreműködése nélkül, egészen önkéntesen, az adók aligha folytak volna be. *(Derültség.)* Hogy azonban befolytak, hogy ez a helyzet előállt, az elsősorban mégis annak az adózóközönségnek érdeme, amely vért izzadva rendelkezésére bocsátotta ezeket az összegeket a kormánynak a jelzett cél érdekében.

Ha ezzel szemben azt keresem, vajjon a kormány tett-e a maga részéről olyan intézkedést, amely a termelést előmozditaná, az adózóknak adófizető képességét növelné, szóval nem tisztán rideg finánepolitikát üzött-e, hanem a finánepolitika mellett szolgálta-e az ország gazdasági érdekeit, gazdasági szükségleteinek kielégitését is, akkor sajnálattal kénytelen vagyok konstatálni, legalább ami a mezőgazdaságot illeti, ezen a téren a kormánynak tevékenységét majdnem semmit sem látok. Vegyük csak azokat a kérdéseket, amelyek a mezőgazdaság szempontjából elsőrendüeknek minősitendők.

Ilyen például uthálozatunk kiépitése. Tudvalevő, hogy épen a megmaradt csonka Magyarországon az utak a legborzalmasabb állapotban vannak, mert a periferiákon mindenütt csináltak Nagy-Magyarország ideális utakat, iskolákat és mindenféle intézményeket. (**Peyer Károly:** Stratégiai utakat!) De törzsökös Magyarországon alig. Ha azt mondom, hogy most ezen a téren történt-e valami pozitivus lépés, amely a magyar adózók teljesitő-képességét növeli, sajnálattal kénytelen vagyok megállapitani, hogy ezen a téren a kormányzatot csak mulasztások terhelik. (**Bud János pénzügyminister:** Az utóbbi két esztendőben történt!)

Különösen kénytelen vagyok ezt megállapitani akkor, amikor a minister ur nem hivatkozhatik arra, hogy nem tehette meg ezt, mert nem folytak be azok az adók, amelyeket a vizsgálási törvényben előirányoztak, hogy nem volt felesleg, amelyet erre a célra fordithattak. Hiszen a minister ur saját maga kénytelen konstatálni, hogy ezek az adók befolytak és pedig sokszorosan nagyobb mértékben, mint azokat előirányozták. Hogy azután hová tették ezeket az adókat, arról később fogok beszélni, de az uthálózat fejlesztésére, legalábbis organikus, hatalmas, koncepciós munkára egyáltalában nem.

A másik, ami komoly segitséget jelenthetett volna, a vasuti és vámtarifa kérdése volt. Hogy a vámtarifa mennyire segitett bennünket, azt nem kell magyaráznom, azt saját bőrén érezheti mindenki és a vámtarifa tárgyalása alkalmával azt hiszem, itt szóvá is tették. Én, sajnos, nem vehettem részt ebben a vitában; azóta már volt alkalmam rámutatni a vámtarifának nem hibáira, de bűneire, amelyek valósággal megölték a termelés bizonyos részeit, arról nem is beszélve, hogy a magyar kereskedelemnek is irgalmatlan nagy károkat okozott. Már pedig én a mezőgazdaságot kereskedelem nélkül elképzelni teljesen képtelen vagyok, mert a mi mesterségünk, a mezőgazdaság, a gazdák egész mestersége, éjféltől-éjfélig egész embert kiván maga a produkció, — a produkáltak terményeknek kezelése és ellátása terén; mi kereskedni rá nem érünk, ezt az ország lakossága más részeinek kell elintézniök, és ha a kereskedelmet mesterséges alakulatokkal, mondvacsinált kurzusdolgokkal akadályozzák, ezzel indirekte nekünk, gazdáknak is kárt okoznak, mert az értékesités lehetősége válik ezáltal kérdésessé.

Szólnom kell azután még a vasuti tarifák kérdéséről és az egész ugynevezett vasuti szanálásról. Szanálásnak én ezt a ma kimutatott vasuti jövedelmet el nem fogadhatom, mert ez tisztán azon épül fel, hogy a tömegárukra — épen azokra az árukra, amelyekkel mi mezőgazdák foglalkozunk — olyan irtózatos vasuti tarifák vannak kivetve, amelyeket ezek az áruk meg nem birnak. Ez azután okozza, hogy amig egyfelől a mezőgazdasági termelő veszteséggel dolgozik, mert annak is levonja a kereskedő az irtózatos vasuti tarifát, addig másfelől a fogyasztó irtózatos drágán fogyaszt, épen azért, mert ott megint terhére irják ugyanazokat a vasuti tarifákat, amelyek tehát kétszeresen számitódnak fel, mert ez már a kereskedelemben szokás. (**Ulain Ferenc:** Jól jár a kereskedő!) Hogy jól járnak-e, erről tessék őket megkérdezni; de amit én elmondok, az üzansz, az faktum. A feladónak leszámitják a fuvart és a vevőnek hozzászámitják a fuvart. Ez igy volt és igy lesz mindig. Szóval, a vasuti tarifák egyenesen gyilkos tarifák a magyar mezőgazdaság szempontjából, hiszen megtörténik velünk, hogy akárhányszor többre rug a vasuti tarifa, mint amennyi annak az egy vagon árunak az értéke, amely a kezembe jut.

Ennek következménye az, hogy szőlőgazdaságunk, dohánytermelésünk, állattenyésztésünk, selyemtermelésünk, általában növénytermelésünk mind dekadenciában van, a magyar mezőgazdaság felvevő és fizetőképessége a legmesszebbmenően, veszedelmesen és végzetesen megrendült. Ennek kihatását érzi ma már az ipar és a kereskedelem és érzi az egész vonalon minden egyes más foglalkozási ág. Mert abban a percben, amikor a magyar mezőgazda vásárolni nem képes, megáll ebben az országban minden; hiszen a mi munkánk eredményéből, a mi munkánk következményeképen él ebben az országban mindenki, aki csak lélekzetet vesz. *(Ugy van! Ugy van a középen.)* Ha doktor, ha ügyvéd, ha mérnök, ha hivatalnok, ha kereskedő, ha iparos. *(Ugy van! Ugy van! a középen.* — **Forster Elek:** Ha munkás!) valamennyi abból él, hogy a magyar mezőgazda vásárlóképes-e, felvevőképes-e, munkájukat meg tudja-e fizetni. De nemcsak teóriában van ez igy. Bátor leszek erre vonatkozóan adatokat is közölni.

Most nemrégen jelent meg dr. Sajgó Jenő aláirásával több lapban egy cikk. Nem tudom, honnan vette adatait, ő maga sem mondja meg, de minthogy nyiltan közli és semmiféle cáfolat rá nem érkezett, fel kell tennem, hogy ezek tényleg hivatalos adatok. A következőket közli *(olvassa):* »Mezőgazdasági termelésünk 1925. évi hozadéka és növedéke aranykorona értékben a következő volt: — Csak a kerek számokat olvasom fel. — Növénytermelésünk 2,432.000 aranykorona, erdőgazdaságunk 11,833.000 arany-

korona, állattenyésztésünk 507,510.000 aranykorona, összesen 2.951,438.000, vagyis kereken majdnem 3 milliárd aranykorona. Ezzel szemben ugyanebben a statisztikában közli Magyarország ipari termelésének értékét, amelyet a következőképen részletez: vasipar 193,500.000, gépipar 115,000.000, áramfejlesztő ipar 45,000.000, kőipar 52,000.000, faipar 36,000.000, bőripar 51,000.000, fonó- és szövőipar 193,400.000, ruházati ipar 31,800.000, élelmezési ipar 707,500.000, papiripar 7,200.000, vegyészeti ipar 84,199.000, sokszorosító ipar 18,075.000 aranykorona. Összes ipari termelésünk értéke e szerint az ugy látszik hivatalos statisztika szerint 1:5 milliárd aranykorona, szemben a 3 milliárd aranykoronával, amelyet a magyar mezőgazdaság állatban, növényben és erdei termékekben termel. Dr. Sajgó megjegyzi azonban, hogy ez tulajdonképen még nem tiszta kép, hiszen ezeknek az iparágaknak, amelyeket felsoroltam, legnagyobb része mezőgazdasági ipar — mint a malomipar, a szeszipar stb. Ezek az iparágak nem egyebek, mint a mezőgazdaság által produkált nyerstermények feldolgozó telepei. S azt mondja: hogy ha levonjuk ezen a tisztán mezőgazdasági iparágaktól produkált termények értékét, akkor a tulajdonképeni iparra, amely a mezőgazdasággal nem kapcsolatos, amelynek nyersanyagát nem a mezőgazdaság szolgáltatja, nem marad több 526 millió koronánál; a gyári ipari termeléseredményéből tehát egy milliárd még tulajdonképen a mezőgazdaság javára, a mezőgazdasággal kapcsolatos ipar javára irandó.

Ugyancsak ő megvizsgálja a kivitel alakulását is, ami kereskedelmi mérlegünkre döntő befolyással van és megállpitja a következőket: Magyarország összes kivitele 1924-ben 575 millió aranykorona volt, amiből 511 millió, vagyis 89% mezőgazdasági terményekre esik és csak 17% az iparra. A behozatal 1924-ben 720 aranykoronára emelkedett a kivitel, amiből 580 millió, vagyis 83% esett a mezőgazdaságra és csak 17% az iparra. A behozatal 1924-ben 720 millió, 1925-ben 730 millió aranykorona értékü volt, ez ugyszólván kizárólag ipari cikkekből állott, amelyek legnagyobb részét az ország mezőgazdái vásárolták meg.

Ebből a néhány statisztikai adatból kézzelfoghatólag megállapithatjuk, hogy amit előbb teoriában fejtegettem, azt a gyakorlat is tökéletesen igazolja. Ebben az országban minden a mezőgazdaság. Az ipar csak elenyésző részét termeli azoknak a cikkeknek, amelyek az ország gazdasági szempontjából figyelembe jöhetnek. A kereskedelmi mérleg is teljesen attól függ, hogy a magyar mezőgazdaság kivitelképes-e vagy nem, mert hiszen behozni olyan árukat szoktunk, amelyeket a belföldi ipar nem állit elő. Ezzel szemben a külföldnek mást mint mezőgazdasági terményeket néhány gépen kivül exportálni nem tudunk, ugyhogy azok az ipari cikkek, amelyeket kiviszünk, a mezőgazdasági cikkek nagy mennyisége mellett mint törpe, elenyésző kisebbség, számba sem jöhetnek.

Ha emellett megállapitom azt, hogy az adózás hogyan alakult, — amint azt Erdélyi Aladár t. képviselőtársam a mult költségvetés tárgyalásánál a Ház szine előtt előadói beszédében elmondotta — itt is a mezőgazdaságot látjuk előtérben. Erdélyi képviselőtársam az adatokat a Világ valamelyik számából vette, — talán Pásztor Miksa irta a cikket, erre már nem emlékszem — szóval, egyáltalában nem agrárius ember tollából jött ki ez a cikk s igy nem lehet feltételezni, hogy ez a statisztika az agrártermelésnek kivánt volna kedvezni, h szen ez az irány a Világban amugy sem sz kott nagy pártfogásra találni. (**Forster Ele** Ez már igaz! — **Rupert Rezső:** Dehogy nem Csak azt konstatálhatom, hogy a Világot eg szen agrárlapnak besorozni még sem lehe bár megengedem, hogy bizonyos jóindulat me nyilatkozik a Világban; ha azonban neke vallomást kellene tenni, hogy agrárdolgokb melyik lapot tartom hozzám legközelebb áll nak, teljes objektivitással kénytelen vagy konstatálni, hogy a Világ cikkei nem épen a rárpolitikát fejtenek ki.

Ebben a statisztikában, amelyet, ha ne csalódom Pásztor Miksa nevü ur közölt, a k vetkezőképen vanak az adók részletezve: Fö adóból befolyt az egész országban 46 mil aranykorona, ebből Budapest fizetett 0·1 m liót a vidék 45·9 milliót. Ez természetes mert hiszen itt nincs nagyobb földbirtok, b igen sok földbirtokos Budapesten fizeti adój és igy a földadó igen nagy része itt folyik Házadóból befolyt 24 millió. Itt megjegyze hogy nem tudom melyik évre vonatkoznak adatok; bizonyos azonban, hogy az utolsó év valamelyikére. A 24 millió házadóból Budape fizetett 9:86 milliót, a vidék pedig 14·14 milli A társulati adóból, amelynek összege 10 m lió, Budapest fizetett 6·4 milliót, a vidék milliót. A földadóból, amely 41 millióra gott, Budapest fizetett 15·5 milliót, a vid 25·5 milliót. A vagyonadóból, amely 8:7 mill Budapest fizetett 2·35 milliót, a vidék 6 milliót.

Mindezekből megállapithatom, hogy adóin nak is 80—85%-át fizeti a magyar vid ami lényegében annyit jelent, hogy fizeti magyar föld.

Ha tehát akár a produkált értékek tek tetében, akár a kereskedelmi mérleg sze pontjából, akár az államháztartás s az adó szempontjából vizsgáljuk ennek az országn teherbiróképességét, mindenütt oda lyu dunk ki és azt vagyunk kénytelenek kons tálni, hogy a magyar föld az, amelyen ez egész államrendszer felépült, amelynek pu tulása és veszte feltétlenül maga után rán a többi foglalkozási ágakat és az egész ál mot. Ilyen körülmények között azt a gondos dást, amelyet a mélyen tisztelt kormányza magyar földbirtokkal szemben a mai na produkált, arányosnak, igazságosnak, de n csak okosnak is el nem ismerem; ezzel sze ben látunk ipari protekcionizmust olyan m tékben, amilyet sehol, semmiféle állam n produkál. Ennek nyitját és tulajdonképeni góját egyébben ma sem tudom megjelölni, m azokban a bizonyos összeférhetetlenségi e tekben, — s ezekről már beszéltem — amely iparunk egy részét és egész bankrendszer ket széttéphetetlen szálakkal kapcsolják intézkedő bürokrácia bizonyos köreihez. E a téren bizonyos javulást a ministerelnök közbelépése folytán konstatálhatunk, de h ezek a szálak még ma sem szüntek meg, világosan bizonyitja az, hog yamely percbe piros bársonyszéket valaki elhagyja, más az illető egy bank igazgatósági tagságá ébred fel, amikor pedig egy államtitkár p zióba megy, 3—4 társaság igazgatósági tags várja, hogy oda beüljön. Ezek a szálak te még mindig megvannak, és ha egyébre n de arra mindenesetre jók, hogy a gyanut keltsék, hogy azoknak a természetellenes tézkedéseknek okai, amelyeket a mezőgaz sággal szemben látunk s amelyek abszo

érthetetlen ipari protekcionizmust eredmé-ényeznek, hol keresendők.

A költségvetés birálatánál rátérek annak a kérdésnek fejtegetésére, vajjon a szanálási törvény végrehajtása terén megtett-e a kor-mány mindent, amit a szanálási törvény sze-rint meg kellett volna tennie, s amit részben a törvény betüje, részben az erkölcsi felelősség, amely minden kormánnyal szemben fennáll, fel-tétlenül kötelességévé tett volna. A szanálási törvény, mint nagyon jól méltóztatnak tudni, — ezt nem nekem kell a mélyen tisztelt képvi-selő uraknak magyarázni — szigoru marsruta, amely félévről félévre megszabja a kiadásokat és azokat a bevételeket, amelyeket a kormány-nak feltétlenül fel kell hajtania, hogy a kiadá-sok fedezve legyenek. Ez a szanálási törvény az első négy félévre deficitet mutat és csak az ötödik félévben, az 1926. év első felében érke-zünk el a szanálási törvény alapján addig a pontig, hogy a deficit megszünik és 13 millió felesleg mutatkozik. Nem akarom azt állitani, hogy a kormány ezen egy hajszállal sem vál-toztathat, hogy egy fillérrel sem szedhetne be többet, mint ami a szanálási törvényben ter-vezve van és hogy kiadásainak is azokra az összegekre kell szoritkozni, amelyek a tör-vényben benne vannak. Ilyen ostobaságot nem tiványok állitani. Azonban egy kétségtelen, az, hogy ez egy irántörvény, amely bizonyos kere-teket ir elő, azokon belül bizonyos latitüdök kétségtelenül elismerendők és lehetségesek, de semmiesetre sem lehetséges az, hogy a kormány-zat egyfelől a bevételi oldalt 156—160 millióval felemelje a gazdasági egyedek teherbiró ké-pességének végleges tönkretételével és ugyan-akkor, ami igy többlet előállt, azt ne arra a célra forditsa, ami a szanálási törvényben elő-ratik, t. i. az országnak gazdasági és pénz-ügyi regenerálására, hanem elköltse egyszerü administrációra. Márpedig, ha méltóztatnak nézni a mélyen t. kormánynak mostani költ-ségvetését, a következő adatokat fogják találni. Megjegyzem, hogy én a költségvetésből a köny-nyebb összehasonlitás kedvéért az aranykorona összegben kifejezett tételeket vettem, miután aranykorona összegben is kitünik a költségvetés mellékletéből az, amit a kölségvetés pengőben mutat ki.

Az 1927 : IV. tc., a szanálási törvény szerint államadóssági terhekre 71,600 000 korona, tehát az egész budgetnek 15·9%-a kell, hogy fordit-tassék; administrációra, amiben benne van-nak személyi és dologi kiadások, 313,800.000 ko-ronát, vagyis a költségvetés 81%-ának kellene fordítani; beruházásokra 12 milliónak, vagyis 3·1%-nak, s az összes kiadás lenne a költség-vetési tervezet szerint 387 millió. Ezzel szem-ben a kormány által most beterjesztett költ-ségvetés államadóságra csak 69 milliót irányoz elő, vagyis kettővel kevesebbet mint a szaná-lási törvény előirt, ellenben administrációra az előirányzott 313 millió helyett 410 millió for-dittatik és beruházásokra változatlanul marad az a 12 millió, amit a szanálási törvény terve-zett, ugy hogy majdnem százmilliós manco mutatkozik a két költségvetés közt és ez a manco kizárólag fizetésemelésekre és dologi kiadások emelésére fordittatik, tehát kizárólag administrativ kiadásokat szolgál.

Hogy ez az administráció azután abban a tekintetben milyen, hogy mennyi abból az ak-tiv administráció, mennyi a nyugdijasoké, mennyi a személyi és mennyi a dologi, erről a következő rövid kimutatás szól. Az alaptör-vény, a szanálási törvény az aktiv adminisz-trációra vagyis az aktiv állami alkalmazottak fizetésére 250 milliót irányoz elő, a mostani költségvetésben pedig ugyanezen a címen 337 milliót vagyis 87 millióval többet irányoznak elő. Nyugellátás címén előirányoz a szanálási törvény 63 milliót, a mostani költségvetés 73 milliót. Az aktiv administrációból személyi kiadást előirányoz a szanálási törvény 178,600.000 koronát, a t. minister urnak a költ-ségvetése 247,600.000 koronát, dologi kiadásokra előirányoz a szanálási törvény 71·6, a mostani előirányzat 89·8 millió koronát. Konstatálom, hogy mig az államadóssági terhekben csökke-nés mutatkozik, a beruházásokra előirányzott összeg pedig változatlan marad, az egész óriási különbség a két költségvetés közt kizárólag és tisztán az administrációra fordittatik, vagyis a mélyen t. kormányzat a helyett, hogy iparkodott volna a szanálási törvényben megállapitott kiadási kereteket lehetőleg leszállitani, kereken százmillióval többet ad ki administrá-ció címén, mint amennyit a szanálási tör-vény előirt.

Pedig az a takarékosság nem olyan na-gyon ördöngős mesterség, mert ha azt vizsgál-juk, hogy a mélyen t. kormány milyen uton-módon segithetett volna ezeken a bajokon és milyen módokon akadályozhatta volna meg, hogy igy felduzzadjon különösen a személyi kiadások költsége, ami abszolut indokolatlan is, mert fel kell tételeznem a minister urakról, a többségi pártról és a 33-as bizottságról azt a komolyságot, hogy mikor a szanálási tör-vényt megalkották, már figyelembe vették az 1926. évre azt a fizetésemelést, amely a tiszt-viselőket jogosan megilleti... **(Bud János pénzügyminister:** Semmit sem vettek figye-lembe!) Bocsánatot kérek, akkor ezzel a szanálási tervezettel menni a külföld elé, amely-ről előre tudja, hogy be nem tartható, ez az államférfiui előrelátás hiánya és félrevezetése a külföldnek és az országnak. Vagy volt ko-moly az a tervezet, akkor tessék betartani, vagy nem volt komoly s akkor benne van a kritikája az egész kormányzati rendszernek, mert maximumot belevenni az ország megter-helésénél és minimumot venni a tisztviselők fizetésénél, ez nem komoly dolog. Ha a t. kor-mány tudta, hogy annak a tervezetnek, ame-lyet a külföld elé terjesztett szanálási törvény alakjában, amely miatt ellenőrző biztos jött ide és van itt szerződés alapján, amelyet a kül-államokkal kötöttünk, ha tudta, hogy ennek ura nem lehet, hogy ezt a törvényt betartani képtelen, akkor nem lett volna szabad oda ter-jeszteni a törvényt. De mert odaterjesztette, tudom, hogy az egy komolyan kiszámitott tör-vény volt és bár Kállay Tibor volt pénzügy-minister urral szemben abszolute ellenzéki áll-ásponton voltam, abban a tekintetben jól is-merem, hogy nem ad ki a kezéből olyasmit, aminek alaposságáról meg nincs győződve.

De más a helyzet. Önök nem tudtak ellen-állni azon különféle nyomásoknak, amelyek a kormánnyal szemben időközben bizonyos kö-rök részéről érvényesültek. Pedig méltóztassék azt az egyet tudomásul venni, hogy az állam-férfiui kvalitásnak első és fő kelléke az, hogy amelyik ponton megálltam és amit a nemzet érdekében félreérthetetlenül szükségesnek tar-tok, arról én azután magamat sem jobbra, sem balra, sem előre, sem hátra semmiféle mozga-lom által eltéritetni nem engedem. Ennek a következménye az, mélyen t. minister ur, hogy itt most az adózó közönséget a szó szoros ér-telmében ki kell fosztani és nincs egy gazda-sági ág az országban, amely a tönk szélén ne állna. És mi a következmény? Tessék a Kansz. számait elolvasni hogy meg van-e a

megelégedés? Mikor az ország ki van fosztva, gazdaságilag a tönk szélén áll, mikor minden, amit csak kiizzadott, a tisztviselők fizetésének emelésére fordittatott, akkor a hála az, hogy a minister ur olyan cikkeket olvashat a saját személyéről, — tessék elolvasni! — hogy nem tenném ki az ablakba.

Hogy lehetett volna-e segiteni és mikép? Hát a t. minister ur és általában a t. kormány a mi közigazgatási rendszerünket olyan tökéletesnek ismeri, hogy ezen a lehetetlen, hólyagfejü közigazgatáson, mert amilyen hólyagfejü ez az ország Budapest fővárossal az élén, amely nem 13 vármegyére épült, ép olyan hólyagfejü ez a közigazgatás is, ennek a nyomorult kis adófizető közönségnek a vezetésére. — Nem lehetett volna ezen a hólyagfejen decentralizálással segiteni? Állapot-e az és lehetséges-e az, nem őrület-e még csak el is gondolni, hogy az utolsó kis falusi korcsma-engedély vagy trafikengedély is a ministeriumig kell, hogy feljöjjön, hogy egy rongyos mezőgazdasági kihágási eset, amilyet odakint vigan el lehet intézni és amilyen százával és ezrével történik, szintén egyfelől a földmivelésügyi ministerhez, másfelől a belügyministerhez menjen, hogy egy vadászati kihágás, amelyet odalent el lehet intézni minden gond és baj nélkül, szintén decentralizálva van s az ország polgárainak legutolsó, leghaszontalanabb megmozdulása is a ministeriumokat foglalkoztassa?

Mélyen tisztelt kormány és mélyen tisztelt Nemzetgyülés, itt ugy a belügyi, mint a pénzügyi, földmivelésügyi, a népjóléti és a közoktatásügyi közigazgatás terén olyan decentralizációt lehetett volna az első naptól kezdve létrehozni, amely üdvére vált volna a közigazgatott népnek is, mert közvetlenebb kapcsolatot teremtett volna a jogkereső közönség és az intézkedő hatóság között, másrészt pedig ezt a hólyagfejet, ezt az irtózatos központi centralizált adminisztrációt megfelelőbb arányokra szállitotta volna le. Ezzel egyfelől költségkimélést lehetett volna előidézni a kiadásokban, másfelől pedig el lehetett volna érni, hogy a jogkereső közönség legkisebb, leghaszontalanabb dolgában is ne legyen kénytelen mindig Budapestre szaladgálni és a minister iumokat maltretirozni.

Itt van azután az egyetemek kérdése. Szükséges volt-e az, hogy azt a két egyetemet, amelyet az elveszitett részekből átplántáltunk Magyarországra, megint két városban helyezzük el? Nem lehetett volna ezeket is decentralizálni, nem lehetett volna a jogi fakultást elhelyezni az egyik városban, a filozófiai fakultást a másik városban, az orvosi fakultást pedig a harmadik városban? Szükséges-e az, hogy ezek az egyetemek mind egyetlen egy városban legyenek s ezáltal megterheljék annak a városnak is a közönségét, mert az, hotgy odatódul az egyetemi ifjuság, természetesen még csak növeli a lakásinséget és a drágaságot, holott ha ezeket decentralizálták volna, több városnak jutott volna főiskola, s közelebb érték volna azokat a főiskolákat azok a hallgatók, akik azt látogatni akarják. Ezen a téren is nagyon sokat lehetett volna tenni.

Hogy túltengő ez az adminisztráció, ezt bizonyitani is kénytelen vagyok, különösen a mélyen t. minister urnak azzal a multkori szembeállitásával szemben, amelyet — ne vegye rossz néven a t. minister ur, nem sértő szándékkal mondom — egészen jóhiszemünek nem tudok elismerni. Mert a minister urról feltételezem, hogy különbséget tud tenni közalkalmazottak és köztisztviselők között, már pedig a mélyen tisztelt minister ur abban az összesonlitásban, amelyet a multkor itt felállitot (**Bud János pénzügyminister:** Az összes alk mazottakról beszéltem!) Igen, de nagy külö ség volt Nagy-Magyarország közalkalmazot és Kis-Magyarország közalkalmazottai köz Különben is a punctum saliens nem az.

A fizetési osztályba besorozott tisztvis ket tessék összehasonlitani a két országb Nem a vasuti bakter meg az a kis postati viselő dönti el ezeket a milliárdos összege hanem a centrális, fizetési osztályba beosz miniszteriális tisztviselői kar és eldönti egy másik dolog: az, hogy a ministerium ban most az államtitkárok ugy hemzsegn hogyha fent a lépcsőn leejtek egy tollszá az feltétlenül egy államtitkár fejére esik hogy a ministeri tanácsosok ma olyan szám vannak, mint régen a segédtitkárok voltak multkor pl. kezembe került egy 1917. évi se tizmus s abban szemembe ötlött az egyik nisterium egyik mostani helyettes államtit rának neve, aki 1917-ben, tehát kilenc évvel előtt titkár volt abban a ministeriumban, pedig helyettes államtitkár. Ha a tisztelt nister ur a fizetési osztályba sorozott tisztv lők számát hasonlitja össze, akkor azután szen más arányszámokat méltóztatik ka mint amilyenekkel minket a multkor gyön ködtetni méltóztatott.

Erre vonatkozólag legyen szabad a mél t. minister urnak a következő adatokkal s gálnom. Megjegyzem, hogy ezeket az adato nagyrészt a mélyen t. minister ur saját ki tatásából meritettem; megengedem, lehet nük talán kisebb hiba vagy eltérés, — sz tani gyors munkánál ez előfordulhat — na jában és egészében azonban ezek az adatok szolute helytállók. Nyugdíjast kimutat a nister ur Kis-Magyarországon 101 ezret, a közalkalmazottat — nem köztisztviselőt, ha közalkalmazottat, akik közé tehát be van számitva a különféle üzemek munkásai is 160.548-at. Az összes állami közalkalmazot száma tehát 261.548. Ezekből az aktiv közal mazottakból állandó munkás 36.369, az a állami közalkalmazottak száma tehát, nem munkásjellegüek, hanem hivatalnokj güek, 124.179. Vagyis Kis-Magyarorszá minden harmincadik ember vagy nyugd vagy aktiv állami alkalmazott. Most, ha négy lelket számitok egy családra, kisül, h minden hetedik család állami fizetésből minden nyolcvanadik ember Magyarorszá nyugdíjas állami alkalmazott és minden ne venkilencedik ember aktiv közalkalma holott Nagy-Magyarországon minden száz berre esett egy aktiv közalkalmazott.

A fenti 160 ezernyi közalkalmazot állami közigazgatásban van 84.129, az üzem nél pedig van 76.419. Itt meg is állok egy lanatra, mert én voltam az, aki négy évvel előtt talán legelőször mondottam ebben a ban — s ezt egészen nyugodtan merem is telni ma is, mert hála Istennek semmiféle g nincs a hátam mögött és engem ugyan s meg nem vádolhat azzal, hogy bármiféle kulatnak vagy vállalkozásnak itt a p maker-je volnék — mondom, én voltam az, négy esztendővel ezelőtt, amikor irtózatos ficitek voltak az üzemeknél, még az első n zetgyülésen megmondottam, hogy az ors szabadulásának első és legfőbb feltétele hogy az állam az összes üzemektől rögtön baduljon meg: adja bérbe az államvasut és az üzemeket, de természetesen nem

lőkre és nem is ugy, hogy az állam megfelelő iztositékot ki ne kötne magának a tarifapolikában stb.-ben. Sőt még azt is hangoztattam, ogy pl. a vasutakat nem is egy kézbe adnám érbe, hanem a vasutak bizonyos ágait egészen ülön-külön csoportoknak, mert ha semmit m kap is érte az állam, ha egy krajcár diekt jövedelme nem lesz, maga az az egy tény, ogy 65.000 közalkalmazottól és megfelelő ámu nyugdíjastól szabadul, olyan tehermenitést jelent, amely az ország pénzügyeinek elyrehozására kimondhatatlan hatással lesz. Bud János pénzügyminister: Akkor kétszeres rifák volnának!) Most hangoztattam, hogy a érleti szerződés megkötése az államtól függ az állam abba felvehet olyan kikötéseket, nelyek neki a tarifákba feltétlen beleszólást ztositanak. (Hedry Lőrinc: Akkor nem kap érlőt!) Ha azután kétszeres tarifák volnának, kkor az állam volna ebben a hibás. Merem ondani, t. minister ur, hogy sokkal kisebb rifák mellett, mint amilyenek ma vannak vényben, nem olyan üzleti eredményt mutatnak ki az államvasutak, mint amilyet kimutatnak most, — mert most kimutatnak 9 millió rona felesleget, de elhallgatják a 16 milliói beruházását és hogy az összes üzemek min- n néven nevezendő feleslegét szépen felhasználják most az államvasutak beruházásai szára. Szóval, ilyen mérleget semmiesetre sem odukálna egyetlenegy bérlőtársaság sem. De kem meggyőződésem, hogy kisebb tarifák ellett is egészen rentabilis, tisztességes üzeket lehetne csinálni ezekből az üzemekből. rmészetesen az igazgató urak nem szaladhatnának szalonkocsin vadászni és nem hortathatnák maguk után teherkocsiban az lami autókat, hogy a vadászatra is ne kocsin työgtettessék magukat, hanem állami autón essen odamenni.

Ez után a kis kitérés után visszatérek az ami fizetési osztályba sorozott tulajdonkéni tisztviselők és tisztek létszámára, amely lajdonképen eldönti azt a kérdést, amelyet a nister ur kissé homályosan illusztrált. Értem alatt a tisztviselők arányszámát. A minister t. i. azt mondta, hogy a békebeli állapothoz pest Kis-Magyarországnak nincs több tisztselője, mint amennyi arányszám szerint gilletné a Nagy-Magyarországon volt tisztselőkkel szemben. A minister ur ezt mondta: nélem el méltóztatik ismerni, mert ha nem, kor felolvasom beszédjének idevonatkozó szét, azt hiszem azonban, a minister ur is lékszik rá. Ezzel szemben én azt állitom, gy a kérdést nem az dönti el, hogy mennyi állami alkalmazott, hanem az, hogy mennyi tési osztályba sorozott állami tisztviselő lt Nagy-Magyarországon és van csonka gyarországon. Ez pedig, mélyen t. minister a következőképen alakul. Nagy-Magyarországon volt 1914—15-ben, vagyis a háborut gelőző évben és az első háborus évben — lig már akkor, az első időben is bizonyos zu szaporulat feltétlenül be állott — 48.886 tési osztályba sorozott állami tisztviselő. 1—22-ben csonka Magyarországon volt 59.360 ami tisztviselő, tehát 11.000-el több, 1922—3-ban leszállott ez a szám 55.072-re, 1926—ben pedig a minister ur projektuma szerint a szám leszáll 42.323-ra. A helyzet tehát az, gy 1914—15-ben mondjuk az első háborus en 429 lakosra esett egy állami tisztviselő, 6—27-ben pedig minden 189 lakosra esik egy ami tisztviselő. Az az arány tehát, amelyet nultkor oly kedvezőnek méltóztatott feltünni, ezek szerint az adatok szerint, legalább az én szememben, nagyon rózsásnak, nagyon kedvezőnek nem mondható. (Drehr Imre: Az ellenkezőjét is tessék megemliteni! Akkor nem volt diplomáciánk, nem volt önálló vámterületünk!) De volt egy hadseregünk, amelyhez képest a mai hadsereg a nullával egyenlő. (Drehr Imre: Az nincs benne!) Bocsánatot kérek a békebeliben benne van, felolvastam az állami tisztviselők között a honvéd tiszteket is, benne vannak tehát a tisztek is.

Most még ki kell terjeszkednem az igen t. minister urnak egy nagyon csodálatos matematikai műveletére, amelyet a multkor azzal méltóztatott értésünkre adni, hogy többször megmagyaráztam már és ha az urak meg sem is értik, meg kell hogy értsék, hogy ezt még a genfi nem tudom, milyen ellenőrző-bizottsággal is meg tudtam értetni, hogy a tisztviselői fizetéseknek a szanálási törvényben előirányzott összeggel szemben való óriási mértékü, majdnem száz százalékos emelkedése azért állott elő, mert a korona nem azon a nivón stabilizálódott, amely nivón való stabilizálódását a szanálási törvény eredetileg tervbe vette. De hiszen ez nem számtani művelet, hanem burkolt fizetésemelés, mert a szanálási terv a tisztviselők fizetését nem papirkoronában vette számitásba, t. minister ur, hanem aranykoronában. (Bud János pénzügyminister: Papirkoronában kapják és ez a lényeg!) Bocsánatot kérek, ha a t. minister ur helytelenül állapitotta meg a 17.000-es szorzószámot, azért, hogy a nyomorult adózók sokkal többet fizessenek, mint amennyit aranyértékben kellett volna fizetniök, az még nem indok arra, hogy az aranykoronában megállapitott tisztviselői fizetéseknél, amikor az aranykorona már oly mértékben lecsuszott, hogy nem tarthatta fenn azokat a hamis számokat, hanem 14.500-as szorzószámra kellett leszállania, 17.000-es szorzószámot továbbra is fentartsa. Ez ellentétben áll a szanálási törvény rendelkezésével, ellentétben áll azzal a komolysággal, amellyel ilyen tervet, amennyiben az komoly kormány részéről terjesztetik elő, minden egyes képviselőnek, sőt minden állampolgárnak fogadni és szemlélni kell.

Ha a minister urnak igaza volt, akkor ugyanennek az átalakulásnak kellett volna beállnia a közszolgáltatásoknál is, meg a betéteknél is. Ott azonban semmi változás, semmi emelkedés nem volt, sőt az állami szolgáltatások még lejebb mentek. Mit jelent ez? Azt, hogy a külföld beérte azzal az aranyértékkel, amelyet a minister ur, illetőleg előde beállitott a szanálási törvénybe, tisztán csak a tisztviselői kar nem érte be, vagyis fennáll az, amit mondok, hogy ez a matematikai művelet, amely kifelé szemfényvesztésnek jó volt, nem jelent egyebet, mint burkolt fizetésemelést, melyet a t. minister ur anélkül adott a tisztviselőknek, hogy erre vonatkozólag a nemzetgyülést megkérdezte volna. (Bud János pénzügyminister: A nemzetgyülést mindig megkérdeztem!) Nem emlékszem egyetlenegy olyan törvényre sem, amely felhatalmazta volna a minister urat arra, kivéve a szanálási törvényben levő azt a felhatalmazást, hogy az aranyértéket a minister ur rendelettel álapithassa meg. De ez nem jelenti azt, hogy más aranyértéket állapitson meg a fizetéseknél, mint amilyen aranyértéket, ismétlem, az adófizetéseknél megállapitott. A minister urnak joga van az aranyértéket a szanálási törvény alapján megállapitani, de nincs joga Pál részére más összeget megállapitania, mint Péter részére. Tudom, hogy a minister urnak többsége és az ugynevezett 33-as

bizottság ezeket az intézkedéseket szó nélkül tudomásul veszi, (**Rupert Rezső:** Meggyőződés nélkül!) tudomásul veszi pedig egyszerüen azért, mert sohasem vette magának azt a fáradságot, hogy belemerüljön a törvény szellemébe és megfelelő módon kontrollálja a minister ur intézkedését. (**Rupert Rezső:** Leszavaznak bennünket! — *Zaj a jobboldalon.)* Ha pedig belemerültek a 33-as bizottság t. tagjai a törvény szellemébe, akkor tiltakozniok kellett volna ez ellen, mint törvénytelen eljárás ellen, mert a szanálási törvény erre a minister urnak felhatalmazást nem adott. Mutassák meg nekem a 33-as bizottság t. tagjai a szanálási törvényben azt a törvényszakaszt, amely felhatalmazza a ministert arra, hogy kétféle kulcsot állapitson meg az aranykoronánál. Ott van egy szakasz, — ismerem legalább ugy, mint az urak — amely felhatalmazza a minister urat arra, hogy a viszonyok változásához mérten esetről-esetre szükségszerüen az aranykorona ellenértékét papirkoronában megállapitsa; de sehol sincs a minister urnak felhatalmazása arra, hogy kétféle mértéket alkalmazzon. Ilyen törvényt nekem sem a minister ur, sem a 33-as bizottság egyetlen tagja sem mutathat.

Itt van az erdészeti létszám, amelynél csak egy nagyon különös dologra kivánom felhivni a mélyen t. miniszter ur és a mélyen t. Nemzetgyülés figyelmét. Az erdészeti szakban 201 fizetési osztályba sorozott tiszviselője van ennek az üzemnek. Mert az a csodálatos, hogy az állami erdők mint különleges üzem szerepelnek a költségvetésben. Vannak ugyanis még külön állami erdészek, akik bennünket, birtokosokat boldogitanak, akik nem az üzemben vannak, hanem üzemen kivül viszik az üzemet. Ezek az állami üzemben lévő erdészek a nyugdíjasokkal együtt 201 főre rugnak. Itt egy csodálatos jelenséget találok, amelyre külön felhivom a mélyen t. miniszter ur figyelmét, amennyiben elkerülte volna. Itt van: rendes kiadások 1. rovat, 1. alrovat, rendszeres állandó illetmények, ugymint fizetések, lakáspénzek, családi pótlékok, tüzifa- és földváltságok stb. . . . 359.466 pengő. Ezt még megértem, rendben van. Vannak azután még nem rendszeres illetmények, tiszteletdijak, — hogy ezek mik, igazán nem tudom — azután jutalmak és segélyek, amelyek, tekintettel arra, hogy mindenütt megvannak, nem is szurnak olyan nagyon szemet. Ami azonban nekem szemet szur az az, hogy az állami erdőgazdasági birtokokon alkalmazottaknak — holott csonka Magyarországon, ugy tudom, igazán minimális állami erdőbirtok maradt meg, ha nem csalódom a gödöllői erdő, Visegrád környéke, a Kisbér körüli erdő, Diósgyőr, szóval sajnos nagyon sok nem maradt meg, bár több maradt volna — személyi fizetése 359.466 pengő, ellenben ugyanennek a 170 tisztviselőnek — mert 31 a nyugdíjas — a költségvetésben a dologi kiadások közt meg van állapitva kiküldetési és átköltözési költségekre 164.800 pengő, tehát a valóságos törzsfizetésnek csaknem a fele.

Azt kérdezem: mi ez? Ha egy erdőtanácsosnak, ministeri tanácsosnak, ilyen rangban levő erdőigazgatónak megvan a maga megállapitott tisztességes fizetése, amellyel szemben neki az a kötelezettsége, hogy az állami üzemekben levő erdőket kezelje, minek itt a kiszállási költség? Ez épen olyan, mintha az én gazdatisztem, akinek meg van a maga rendes fizetése, — aki jelenleg a fiam — minden egyes kiszállásnál, ha kimegy a gazdaságba, erről külön számlát nyujtana be kiszállási díj címén. Megengedem, lehetnek költözködési, sőt lehetnek kiszállási költségek is, ha egy fe vizsgálatnak valamely részéhez a ministeri ból kell kiküldeni olyan embert, aki azt n vizsgálja, de hogy ezek a kiszállási költsé a törzsfizetés fele összegére rugjanak: valami nincs egészen rendben, t. pénzü minister ur. Miután pedig az erdészeti dol ban különben sincs minden egészen rend nagyon ajánlom a mélyen t. pénzügymini urnak, méltóztassék ebbe a kérdésbe t kissé mélyebben belebocsátkozni. Én a ma részéről ezzel itt most tovább foglalkozni kivánok.

Meg kell azután még emlitenem egy dálatos jelenséget, amelyet szintén nem fo hatok el. A takarékosságnál kell ezt is hozni, bár szorosan nem egészen ide tart Ez az a jelenség, amelyet különösen a f mivelésügyi ministeriumban a legnehe szivvel szemlélek és konstatálok: a szaken rek teljes hiánya. Amikor a B-listára hely divatja életbe lépett, azt láttuk, hogy e a ministeriumból jóformán mindenkit kii tak, aki csak egy kicsit is ért a kezelés ellenben benmaradtak olyan főtisztvise akiknek fogalmuk, sejtelmük sincs a m gazdaságról, ugy hogy egyikükkel a napok megtörtént az a különösen komikus eset, h a hasitottkörmü állatokról beszélt előtte va és az illető csodálkozó képpel kérdezte: U Istenem, mi is az a hasitottkörmü á *(Derültség.)* Ez a földmivelésügyi minister egyik főtisztviselőjével esett meg.

Amagam részéről nem ismerem el se néven nevezendő olyan takarékosságnak j sultságát, amely a szaktudást, a ráterme get, az arravalóságot, a bizalmat, amely ministerium iránt ők szereztek meg a ga közönségben, kiirtsa és ezeknek helyébe tegyen nagyon szimplex jogászokat, egyebet sem tudnak, mint a tollat rágni, ragrafusokon rágódni és akiknek egyedüli rekvésük nem az, hogy előbbre vigyék az ország dolgát, hanem hogy miképen lehet vexálni az embereket.

Méltóztassanak megengedni, hogy a t rékosságra vonatkozó megjegyzéseim után térjek a direkt pazarlásokra. Arról, hogy ott autók szaladgálnak, már előbb is mege keztem. Nem tehetek róla, de még nagyon é ken visszaemlékszem azokra az időkre, am először lettem képviselő. Igaz, hogy azok idők voltak, azt meg kell adni, hogy min tekintetben más idők, nagyon hangsúlyo ezt a szót, hogy minden tekintetben, az e rek is egészen mások voltak. Mikor 1906 először lettem képviselő, falusi ember lé a járkálás életszükségletem volt, ugy hogy a Ferenc-körúton laktam, onnan gyalog tam be minden nap a Házba és szépen gy mentem haza. Miután pontos ember vol mindig pont ugyanabban az időben indul Ugylátszik, Magyarország akkori minis elnöke, Wekerle Sándor hasonlóképen po ember lehetett, mert következetesen a Lánc főnél mindig találkoztunk és napról-na együtt jöttünk be gyalog a Házba. Wek Sándor is volt valaki, az akkori Mag ország is volt valami és ezek az igazán n emberek gyönyörüen tudtak gyalog jár Házba, gyönyörüen el tudták intézni egy n országnak minden baját, minden gondját, sétálni, még gyalog járni is ráértek Ma mi sanak nekem egy eleven államtitkárt, aki log jár, sőt a ministeri tanácsosok legnag rész, ha hivatalos utra megy, — már ugy tem, hogy esetleg át kell szaladni az egyik

teriumból a másikba — autóba ül, persze lamoson járni, amelyre pedig jegyet kap, n standesgemaess, Wekerle és Apponyi fel-llhattak villamosra, ha gyorsan akartak nni, de egy ministeri titkárnak esetleg már ·ogál és nem standesgemaess.

Ezekkel a bolondériákkal már egyszer vé-:ni kell. Koldus országnak koldus hivatal-kai, koldus alkalmazottai valamennyien, sék ennek levonni konzekvenciáit és tessék az ugynevezett »Egyebek« rovatot, amely)en a költségvetésben olyan jó homályba rkol mindent, revideálni és ezeket a kinövé-:et, amelyek egy folytonos végrehajtással :ködő adórendszer meg nem birhat, tessék :üszöbölni.

Nem kell-e azután pazarlásnak minősiteni a különös körülményt, hogy amikor a leg-kségesebb mezőgazdasági beruházásokra szolute nem tudunk pénzt kapni, — az utóbbi ben javult ugyan kicsit a helyzet, de nem :ormány jóvoltából — amikor kiszipolyozzák adófizetőket a végletekig, akkor a kormány :öbbletekből olyan prezenteket adjon, ami-n prezentekből párat fel fogok emliteni. Hi-n nem tudok mindent, hála Istennek, igy is zadok, hátha még mindent tudnék! Olyan zenteket csinálnak, hogy pl. a Kogsz-nak, i magyarul annyit jelent, hogy »Közalkal-zottak Országos Gazdasági Szövetsége«, a ızügyministerium a honvédelmi ministeriu-n keresztül 8—10 milliárdos depot vagy köl-nt ad. (**Bud János pénzügyminister:** Hon-ı van ez?) Kérem, minister ur, tessék meg-sgálni: a pénzügyministerium adta a hon-lelmi ministeriumon keresztül. (**Peyer Ká-y:** Mert báró Perényi az elnöke!) A pontos zegről nem állok jót, az egyik államtitkár-ál méltóztassék érdeklődni, az fel fogja a ıister urat a Kogsz-nak nyujtott kölcsön zegéről világositani. (**Peyer Károly:** Eset-arról, hogy már nincs meg a pénz!)

Itt csak egy kérdést vagyok bátor felvetni. :a valók-e az állami pénzek, hogy bármi-gazdasági alakulatnak csakugy mirnix-ıix odaadogassuk és azt kérdezem a minis-urtól, hogy ha holnap eszébe jut Kovács er uramnak Somogytarnócán vagy hol, y alakit egy Magyar Kisgazdák Beszerzési vetkezetet, ez is meg fogja kapni a 8 mil-dot, vagy csak a Kogsz-ok kapják, azok, tisztviselői összeköttetéssel és még egyéb :eköttetésekkel rendelkeznek és igy herdál-az állam pénzét? *(Zaj jobbfelől.* — **Hedry inc:** Egy altruista intézmény nem herdál!) sánatot kérek, ezt nem lehet csak igy egy-ü tagadással megcáfolni, mert én ezt álli-. Méltóztassék, minister ur, tudomásul ni, hogy ezt állitom és állitom azt is, hogy ıinister ur egyik államtitkárja tud róla, om azt, hogy a honvédelmi ministeriumon sztül adták ezt a kölcsönt ennek a gazda-szövetkezetnek. Egyet nem állitok: lehet, y ez nem nyolc, hanem csak négymilliárd, z is lehet, hogy tiz; az összeget nem tudom, ıogy kapott és hogy ezen az uton kapott, állitom és ha majd meg fogja tudni cá-i a minister ur, akkor méltóztassék ezt ta-ni. *(Zaj.)*

Most áttérek Bacher ur 200 milliárdjára. tárgy ugyan már meglehetősen ki lett tve. (**Peyer Károly:** Mindenkit érdekel, az angol szimpátiát hogyan vásárolták ! — *Zaj.)* azonban egy szempontból soha-lehet erről eleget beszélni. *(Zaj és mozgás l- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni!

Gaal Gaston: Erre a szempontra különösen rá kell világitanom, mert a minister urtól is hallottuk, sőt a ministerelnök urtól is, azt a különben nagyon akceptábilisnak látszó megvilágitást, hogy a Bacher-ügyben (**Nagy Vince:** A rebacher-ügyben!) az állami beavatkozásra nem Bacher ur kedvéért volt szükség, hanem azért, hogy a külföldi hitelezők el ne ijedjenek az országtól. Szóval az ország közhitele kivánta azt, hogy itt a kormány közbelépjen és a kormány — kvázi — ezeknek a külföldi hitelezőknek biztositsa azt, hogy a pénzük el ne vesszen. (**Peyer Károly:** Sir William Good nagyon drága nekünk! — *Zaj.)* Nem akarok kitérni arra, hogy ezek a külföldi hitelezők mennyire érdekelték a mélyen t. kormányt, nem akarok kitérni a kormány különös kegyeltjeire, mert hiszen ez teljesen felesleges. Elfogadom azt az okoskodást, amit a minister ur és a ministerelnök ur jelentett ki, hogy az ország közhitele szempontjából volt arra szükség, hogy ezek a külöldi hitelezők pénzüket biztositva lássák. Azonban a mód ellen van kifogásom. Ha véletlenül én intéztem volna el a Bacher-ügyet, a magam egyszerü, magyar parasztgazda eszemmel nem ugy intéztem volna, hogy csinálok egy Molinum nevü részvénytársaságot és abba beleadom az állam pénzét, amellyel gazdálkodjanak Bacherék megint ugy, ahogy tudnak, amely ujra odaveszhet, amelyről még a minister ur sem tudja abszolute megmondani, hogy van-e biztositéka vagy nincs. (**Sütő József:** Hogy vagyonát megmentse, még házait is eladta!) Én nem azt csináltam volna t. minister ur, hanem az angol hitelezőket magamhoz hivtam volna — a magam paraszti eszével csak igy tudom felfogni a dolgot — és azt mondottam volna nekik, hogy tőletek Bacher et consortes kölcsön vett ennyit és ennyit; én hajlandó vagyok az általatok hitelezett összeg bizonyos részét mint magyar állam, garantálni, s elkezdtem volna alkudozni velük és minthogy azok a hitelezők zsidók, holtbizonyos, hogy legalább 30—40, vagy 50%-át a követelésnek lealkudtam volna. (**Peyer Károly:** A magyar gavallérság!)

Azt mondottam volna az angol hitelezőknek, hogy nektek tartozik Bacher mondjuk ennyivel és ennyivel — nem tudom mennyivel tartozik — hajlandó vagyok ennek a követelésnek 50—60 vagy 70%-át, — annyit, amennyire lealkudnom sikerült volna — nektek biztositani s állami garanciát vállalni, hogy ti ezt megkapjátok. Ezzel szemben adjatok nekem egy opciós levelet a kezembe a ti követeléstek erejéig Bacher ur és társai ellen és ha ez kezemben van, Bacher urból és társaiból kivasaltam volna annyit, amennyivel az angol hitelezőknek tartozik. Az angol hitelezők érdeke abszolut meg lett volna mentve ezzel az egészen egyszerü paraszti okoskodással és eljárással. Igaz, hogy Bacher és consorts alighanem rosszul jártak volna ezen tranzakció mellett, de amint a miniszterelnök ur és a pénzügyminiszter ur mondották, nem Bacher érdeke lebegett a magyar kormány szeme előtt, hanem az angol hitelezőké. Miért nem méltóztattak az angol hitelezők érdekeit ezzel az egyszerü módszerrel megvédelmezni ugy, hogy a magyar államra egyetlen egy krajcár vagy fillér kár se háramoljék?

Nem hallgathatom el azt sem, hogy egyes budapesti fővárosi intézetek szanálásával kapcsolatban is emlegetnek összegeket. Itt már megengedem, hogy az adatok talán nem egé-

szen kóserek, *(Derültség.)* — hogy igy fejezem ki magam — mert hiszen csak ugy hallottam, de beszélnek egy budapesti fővárosi intézetről, amely 50 milliárdot kapott azért, hogy magát szanálja. **(Rupert Rezső:** Melyik?) Az Egyesült Fővárosi Takarékpénztár, azt mondják, állami pénzt kapott. **(Bud János** pénzügyminister: Nem állami pénzt kapott! A Pénzintézeti Központtól kapta! — **Peyer Károly:** A Pénzintézeti Központnak nem állami pénze van? — **Bud János** pénzügyminister: A Pénzintézeti Központnak épen az a feladata, hogy segitsen a pénzintézeteken! — **Peyer Károly:** Állami pénz van ott! Nem az állam jobb zsebéből, hanem bal zsebéből kapta a pénzt! — **Reischl Richard:** De akinek pár százezer koronára van szüksége, hogy tönkre ne menjen, annak nem adnak! — **Reisinger Ferenc:** A Gazdák Biztositója mennyit kapott? — *Zaj.)*

Elnök: Reisinger képviselő urat kérem, méltóztassanak csendben maradni!

Gaal Gaston: Ha nem csalódom, az Omgeben tartott felszólalásomban felhoztam, hogy a Postatakarékpénztár zálogházi engedményeseiknek adott ki 180 milliárdot, és tisztviselői magánkölcsönökre 270 milliárdot. *(Bud János pénzügyminister közbeszól. — Zaj.)*

Méltóztassék türelemmel lenni, rátérek a minister urnak arra a megjegyzésére, amelyet erre nézve a multkoriban tett. Ezt én felhoztam annak kapcsán hogy a Postatakarékpénztárnak át kellett volna adnia készleteit a genfi egyezmény értelmében a Nemzeti Bank részére, a Postatakarékpénztár azonban e kötelezettségének nem tudott eleget tenni, mert illiquidekké váltak ezek a kiadásai, amelyeket előzőleg kiadott, t. i. zálogházi engedményeseinek 180 milliárdot, tisztviselői magánkölcsönökre pedig 270 milliárdot. Erre a t. minister ur hivatkozva ilyenirányu adataimra, azt a megjegyzést tette hogy ezek az adatok háromszorosan tulhaladják a valóságos tételeket. Én akkoriban azt a közbeszólást tettem a ministerelnök ur felé, hogy az erre vonatkozó adatokat az összes lapok hozták, ellenben cáfolatra a t. minister ur és a kormány részéről nem akadtam. **(Bud János pénzügyminister:** Nem tudok mindennap cáfolni!) Hogy ezt bizonyitsam, hivatkozom arra, hogy a Magyarország 1926 március 14-iki vasárnapi számában »A Postatakarékpénztár zálogházi tőkéit nem lehet átutalni a Magyar Nemzeti Bankhoz«. »A Pénzintézeti Központ köztisztviselő kölcsönállománya is elkerüli a Jegyintézetet« cím alatt megjelent cikkben ezek az összegek vannak beállitva. **(Bud János pénzügyminister:** Ostobaság az egész cikk!)

A mélyen tisztelt minister ur részéről semminemü cáfolat meg nem jelent, pedig nagyon jól tudom, hogy minden ministeriumban, tehát a t. minister ur ministeriumában is van bizonyosan egy tisztviselő, akinek semmi más dolga nincs, mint egész nap a lapokat kékceruzázni s megjelölni azokat a részeket, amelyek a minister urakat érdeklik. Szinte lehetetlennek tartom, hogy ha nekem, az egyszerü magyar gazdának a figyelmét egy ilyen cikk el nem kerülte, az igen t. minister ur figyelmét elkerülte volna.

Amennyiben ezek a számadatok nem helytállóak, módjában állott volna a t. kormánynak ezt a hirt rövid öt sorban megcáfolni és közölni azokat az összegeket, amelyek a minister ur szerint helytállók. **(Peyer Károly:** Azért nem cáfolták meg, mert mindenki elhiszi, hogy igy van!) Hogy ezt miért nem tette, meg, nem tudom, de tegyük fel, hogy ha ezek az összegek kevesebbek, mint amennyit e lap közölt, — bá nem hiszem, hogy a lap teljesen légből kapt volna, valami alapjuknak mégis csak ke lenni — mondom, ha nem ekkorák ezek összegek, hanem mondjuk csak egyharma igaz, kérdem, arra való-e a magyar adózókt végrehajtás utján behajtott pénz, hogy ak a Postatakarékpénztár, akár más intézmé ebből baráti megánkölcsönöket osztogatha son, a zálogházasokat finanszirozhassa és tisz viselő magánkölcsönökre ossza ki az álla pénzét. Ha a minister ur ezt helyesli, leh róla beszélni, hogy az ő szempontjából ez h lyes, de egyet ne méltóztassék tőlem kivánn azt, hogy én is helyeseljem, mert mig én éle én a közpénzeknek ilyetén kezelését soha h lyesnek el nem ismerem sha. el nem ismerte és nem fogom elismerni a jövőben sem. **(Sü József:** Csáky szalmája az ország pénze!)

Rátérek még egy nagyon kényes pont ahol a pazarlás ujra abban nyilatkozott me hogy a megfelelő kontroll és ellenőrzés ug látszik, hiányzott, a vámhitel csalások ké désére.

Én magam tudok és ismerek egy objekt mot, egy ingatlant, amelynek mai értéke te vérek között maximum 500 millió papirkoron amelynek tulajdonosa 1500 millió korona vá hitelt élvezett. Amig a tulajdonos evvel a vá hitellel prosperál és üzleteket köt, valószin leg nem lesz belőle baj, de amint egyszer v lami éri és az államnak be kell majd hajtan azt az 1500 millió korona vámhitelt, melyet illetőnek adott, akkor, ha az illető csődbe k rült, legfeljebb 300 milliót kap, mert árverés legfeljebb annyit ér el az ingatlanért. **(B János pénzügyminister:** Ezen változtattam!)

Én most ennél a kérdésnél nem azt vizsg lom, hogy milyen vámkárok érték az állam bár ezt is jogosan vizsgálhatnám, mert n csoda tisztviselői kar az, amely csak igy elle őrzi ezt a rendkivüli kényes kérdést, s ame az állam érdekeit csak ugy oltalmazza me hogy haszontalan, semmitsem érő objekt mokra óriási összegeket ad! Azt is hallotta hogy még értéktelenebb dolgokra 50 m liárdnyi hiteleket is adtak ki és az álla tudomásom szerint circa 500 milliárdot ves tett. A minister ur bizonyára jobban tud mint én, méltóztassék tehát megmonda mennyit vesztett az állam. **(Bud János pé ügyminister:** Már megmondtam. Miért n volt itt a képviselő ur. Nem beszélhetek mi dig olyankor, amikor ön itt van.) A dol roppant egyszerü; én azt mondtam, hogy milliárdot veszitett; legyen szives a minist ur, mondja meg, mennyit veszitett hát állam? Talán kevesebbet, talán 250 milliárd **(Bud János pénzügyminister:** Semmits veszitett, vegye tudomásul a képviselő u Akkor azokat a tisztviselőket, akik ezeknek vámhiteleknek engedélyezésében közreműk tek s akik ezeket engedélyezték, méltóztass előléptetni, mert ezek — ugy látszik — ország részére üdvös, nagyon szükséges, nélkülözhetetlen közgazdasági tevékenysé végeztek. Itt csak az a különbség van kettő felfogása között, hogy én egy olyan tisztvi lőt, akit ilyen dologban ludasnak találok, n penzionálok és nem teszem át egy másik o tályba, hanem ugy kergetem a sárga fülem lébe, hogy a lába nem éri a földet. **(Bud Já pénzügyminister:** Megtörtént!) De, ha n volt veszteség, akkor miért csinálta ezt a r nister ur? **(Bud János pénzügyminister:** Vi szaélések történtek, minek folytán lehet, ho veszteség lesz. Ezek a tisztviselők el fogj

esziteni állásukat.) És ha szabad kérdenem - ez ugyan nagyon kebelbeli dolog, de engem agyon is érdekel, — hány tisztviselőt méltóztatott ezen a címen a sárga fülemülébe küldeni? **(Bud János pénzügyminister:** Tegnap is láirtam nagyon sok állásvesztést. A Dunavölvivel kapcsolatban sokan fognak elmenni. — *aj.* — **Ivády Béla:** Máról holnapra nem lehet mbereket elcsapni! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. Ruert képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Gaal Gaston: Nem tehetek róla, mélyen t. inister ur, én igazán nem vagyok vérszopó ermészet, azonban azt tartom, hogy amikor yen dolog egy ministeriumban kisül, akkor em elég, ha azt a kis tisztviselőt, akit esetleg ajtacsiptek, elcsapom vagy elmozditom az llásától, vagy nem tudom, mit csinálok vele, anem a legmagasabbaktól kezdve mindazokat, kiknek ez a kérdés ellenőrzési körébe tartozik, legfelelő büntetésben kell részesiteni. **(Bud ános pénzügyminister:** Igaza van! Magam is zt tartom!) Nagyon örvendezek rajta és ha ak ennyi eredménye van a felszólalásomnak, ár megérte az országnak ezt az egy órát. **Bud János pénzügyminister:** Meg lehet elédve, már sokkal régebben megtettem.)

A pazarlás kérdésénél még egy dologra ell felhivnom a mélyen t. Nemzetgyülés figyelét és ez a nemzetgyülés pénzügyi bizottságának jelentése, melyet az 1926/27. évi költségetéshez előterjesztettek. Ennek a jelentésnek olsóelőtti harmadik bekezdése azt mondja *lvassa):* »A pénzügyi tárca költségvetésének rgyalásánál Dréhr Imre nemzetgyülési képselő javaslatára felhivta a pénzügyi bizottság a pénzügyministert, hogy a pénzügyi közazgatás fogalmazási tisztviselőinek az 25/26. költségvetési évtől kezdődőleg, tehát y évvel visszamenőleg, nyugdíjba be nem ámitható pénzügyi fogalmazói pótlékban ló részesitésére az 1926/27. évi állami költgvetésről szóló felhatalmazási törvényjavastban terjesszen a nemzetgyülés elé javastot.«

Ennek a javaslatnak története — amenyire én értesülve vagyok — az, hogy két évl ezelőtt, amikor még a pénzügyi tisztvisek fizetése épugy, mint a többieké is, egyrészt még ki nem képzett fizetések folytán, másszt korona-differenciák stb. folytán tényleg m érte el azt a nivót, amelyen tisztességes ber családjával együtt megélhetett volna, zonyos mértékig indokolt volt, hogy azok a ztviselők, akik az adókat behajtják, akiknek nkájától nagyon sok függ, akik számtalan ódot iparkodnak megkisérelni, hogy az adót gfelelő szigorral kezeljék, bizonyos pótlékot pjanak azok után a nagy összegek után, meket behajtanak. **(Bud János pénzügyminis:** Akkor megegyezik a véleményünk!)

Én azt mondtam, hogy érthető nem pedig , hogy helyeslem, mert én semmiféle pótfizet soha nem helyeseltem. Akinek az alapfizet nem tetszik, annak jogában áll arról lendani, de aki fizetésért bizonyos hivatalra llalkozik, az erkölcsi obligót vállal arra, gy azt a hivatalt tisztességesen ellátja s an- nincs jussa a következő perben markát tani pótlékért. Az én álláspontom mindig volt. Nem is azt mondom, hogy helyeslem , csak azt, hogy érthetőnek találom, ha akad viselő, aki ilyen javaslatot tett. De ma, ikor a fizetések már ugy ki vannak képezve, gy maga a minister ur itt a Házban elmont beszédében konstatálta, hogy belátható időn belül szó sem lehet arról, hogy ujabb fizetésemelés legyen; **(Bud János pénzügyminister:** Mert nem tudok adókat emelni!) amikor a költségvetésben ugyis egész sereg jutalom és nem tudom, miegyéb van bedugva, amikor a dologi kiadások között egész sereg személyi kiadás szerepel, amely azonban el van dugva a kritika szeme elől, mert hiszen a részletekbe betekinteni nem tudunk, csak zárszámadás utján tudhatnánk, azt pedig négy-öt év óta nem kaptunk, **(Bud János pénzügyminister:** Vállalom a felelősséget!) akkor a minister ur nem tehet ilyen megkülönböztetést.

Mi lesz ennek a következménye? Amint ezt a pénzügyi tisztviselők megkapták, holnap jönnek a többiek és azt mondják: miért azok, miért nem mi? *(Zaj jobbfelől.)* Erkölcstelennek tartom, hogy a jogos fizetésen felül, melyet a tisztviselőknek épen a nemrégiben végrehajtott státusrendezés megállapit, egyes tisztviselők a többiek rovására és a többiek megkülönböztetésével nagyobb fizetést kapjanak. A magam részéről ezt a szakaszt erkölcstelennek tartom és mint felfogásommal, nézetemmel meg nem egyeztethetőt, nemcsak, hogy visszautasitom, de kérem a nemzetgyülést, hogy ezt a zsilipet ki ne nyissa, mert különben nem lesz megállás és ez megint oda fog vezetni, hogy ujabb fizetésemelésre lesz szükség.

Most még rá kell térnem arra a járványszerü betegségre, hogy micsoda bölcsességgel kormányozzák ezt a szegény országot.

Méltóztatnak emlékezni arra a nagy harcra, melyet itt, ebben a Házban egypáran, akik értettünk a kérdésekhez, boldogult szegény Szabó István barátommal, a volt földmivelésügyi minister urral megvivtunk. Őt bizonyos befolyások a földmivelésügyi ministeriumban a maga jóhiszeműségével be engedtek ugratni abba, hogy az uj erdészeti törvényt megcsinálja. Én már akkor rámutattam arra, hogy ez egy abszolut szükségtelen, abszolut felesleges, olyan haszontalan hivatalnokszaporitás, amelynek semmiéven nevezendő jogosultsága nincs, mert hiszen őrület elképzelni, hogy több legyen az erdész az országban, mint ahány fánk van. *(Derültség.)* Már pedig a helyzet majdnem ez. Rámutattam már, hogy ebből megint csak a bürokratikus túltengéseknek, a bürökratikus abszurdumoknak egy szövevénye fog keletkezni, mert hiszen lesz sok ember, akinek nem lesz semmi dolga, mert hisz nincs hol dolgoznia, gyártani fogja a bürokratikus anyagot, csakhogy ő dolgozhasson.

Amit megjósoltam, bekövetkezett. Először egy visszaélésszerü jelenséget is fel kell emlitenem. Az uj erdőtörvény egy erdőalapot létesitett, amelynek céljául megnevezi a kopárok megvásárolását, befásitását, általában ilyen gazdátalan kopár területeknek állami erővel való befásitását. Ezt az alapot nagyrészt azok az erdőtulajdonosok szolgáltatják, akiket boldogit az állami erdészeti hivatal az ő közvetitő munkájával. Most méltóztatnak azt hinni, hogy ebből az alapból egyetlen egy kopár területet befásitottak idáig? **(Graeffl Jenő:** Igen.) Nem, a kopár területen epitettek erdészeti igazgatósági palotákat a városokban és a kopárokból vásároltak az igazgatósági épületek számára. **(Graeffl Jenő:** Hevesmegyében valóban fásitottak is!) A tulajdonosok, de nem az állam vette meg. **(Graeffl Jenő:** Az állam csemetéket vett!) Bocsánatot kérek, nem erről van szó, az erdészeti alap nem erre szolgál, mélyen t. képviselő ur. Az erdészeti alap arra szolgál, hogy olyan területeken, amelyeket a

tulajdonos azért nem fásithat be, mert annyira kietlenek, lehetetlen, nem lehet kényszeriteni a magánembert arra, hogy annyit beleköltsön az ilyen területekbe, s ezért ezeket a területeket az állami erdészeti alap megváltja és állami költségen beerdősiti. A helyett, hogy ezt csinálták volna, az állami erdészeti alapot elköltötték arra, hogy igazgatósági épületeket vásároljanak és épitsenek különféle városokban, ahol az erdészeti igazgatóságokat felállitották.

Hogy ezek az igazgatóságok hogyan dolgoznak, erre egy jellemző példát leszek bátor felolvasni. Kénytelen vagyok felolvasni, mert olyan nagy emberi agyvelő nincs, mely ezt csak betanulni is képes legyen. Méltóztassék figyelemmel meghallgatni.

Az erdőigazgatóságok megszervezése előtt az egyes erdőtestekből készült üzemtervek a közigazgatási bizottsághoz lettek beterjesztve.

A dolog megértéséhez meg kell jegyeznem, hogy minden olyan erdőtulajdonos, aki állami erdőfelügyelet alá tartozik, tehát a községi közbirtokossági erdők, hitbizományi, papi erdők stb., ezek üzemterv szerint kötelesek gazdálkodni. Ha ezeket az üzemterveket elkészitették az erdészeti felügyelőségek, azok beterjesztettek a közigazgatási bizottság albizottságának s ha az ezt jóváhagyta, felkerült a földmivelésügyi ministeriumhoz és ha a földmivelésügyi minister is jóváhagyta, akkor megkapta a fél és akkor a szerint az üzemterv szerint gazdálkodhatott mindaddig, amig más üzemtervet nem állapitottak meg a terhére. Most ez az egyszerü eljárás, amit öt szóval elmondottam, a következőképen néz ki, mióta erdőigazgatóságunk van.

Az erdőhivatal, tehát az, amelyik azelőtt is kezelte a munkát, elkésziti az üzemterv házi példányát és alaki szempontból való megvizsgálás végett beterjeszti az erdőigazgatósághoz. Ez az első aktus, méltóztassék majd tovább figyelni. Ez felülvizsgálás végett átteszi az erdőrendezéshez. No. 2. Az erdőrendező az erdőigazgatóval kiszáll az erdőbe, felülvizsgálja és visszaküldi az aktát, az üzemtervet az igazgatóságnak. Ez tehát a harmadik. Az erdőigazgatóság az erdőfelügyelő utján visszaküldi az erdőhivatalhoz. 4. Az erdőhivatal két példányban letisztáztatja és elküldi az erdőfelügyelőségnek, 5. aktus, aki részletesen a helyszinen is ujból felülvizsgálja és véleményével, valamint a közigazgatási bizottság előtt teendő javaslatával, tervezetével együtt hozzájárulás végett elküldi az igazgatóságnak. 6. Ha az igazgatóság az előadott tervezethez hozzájárul, visszaküldi a felügyelőnek, *(Derültség.)* ez 7., aki most már a közigazgatási bizottságnak az ügyet elreferálja. *(Zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)* Még nincs vége uraim, még csak a felénél vagyunk. *(Zaj.* — **Peyer Károly:** Még a sóhivatalnál nem is volt!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a szónokot türelemmel meghallgatni!

Gaal Gaston: Igy kerül az üzemterv jóváhagyásra a ministeriumba. 8. A minister a jóváhagyásról értesiti a közigazgatási bizottságot. 9. épugy, mint az erdőigazgatóság, tehát egyszerre kettőt. Ez tehát a tizedik aktus. A közigazgatási bizottsághoz leérkező ügydarabot az erdőfelügyelő, mint a bizottság előadója kapja, aki az ügydarab elintézési tervezetét hozzájárulás végett bemutatja ujból az erdőigazgatóságnak, tizenegyedik aktus s ha ehhez hozzájárult, az ügyet a felügyelő ur elreferálhatja a bizottságnak, tizenkettő.

Ilyen egyszerü a dolog. (**Graeffl Jenő:** Ká a nyomdafestékért, mert ez nincs meg!) Azér kellett nekünk egy erdészeti kart felállitan hogy ahelyett az egyszerü aktus helyett, hog egy közbirtokosság üzemtervét az erdőfelügyel elkésziti, a közigazgatási bizottságon átrefe rálva felterjeszti a miniszterhez és ha az jóvá hagyja, akkor visszakapja a fél és gazdálkod hatik, ma ezen a tizenkét torturán kell enne az aktának keresztülmenni? Méltóztassanak el képzelni, hány haszontalanul fizetett ember fog lalkozik ma ezzel csak azért, mert egyéb dolg nincs?! (**Graeffl Jenő:** Ez azért helyes, mer éhen kellene különben neki halni, valamit kel neki adni! — **Peyer Károly:** Pont az erdőbe kell elhelyezni? — *Derültség.)* A képviselő ur nak tökéletesen igaza van, én sem vagyok vad állat, én is azt mondom, hogy azokat a kiüldö zött becsületes magyar embereket nekünk va lahogyan el kell tartanunk. De nem kell beör kitenünk. Én azt mondom, hogy azoknak, aki ma élnek, adjuk meg a teljes fizetést holtuki de ne csináljunk olyan hivatalt, amely szükség telen s amelyből, ha a mostaniak kihalnak, jön nek az ujak. Ne tessék elfelejteni, hogy csinál tunk egy 330 tagu erdészeti státust, amelybe, h egy-egy ember kihal onnan, állandóan jön másik és azt megtartjuk ok és szükség nélkü hogy ilyen borzalmas aktacsődületet létesit senek.

De van nekem itt egy kis példám a pénz ügyi kezelés köréből is, nemcsak az erdészet kezelésre vonatkozólag, én nem épen a földmi velésügyi minister urra pikkelek. Méltóztas sék megengedni, hogy azt a másik csodaszer is bemutassam, s közszemlére állithassam oku lás kedvéért, talán használ. Nekem, mondha tom, már minden néven nevezendő idegszálai bizsereg, ha ezekre a dolgokra gondolok é maholnap már ott tartok, hogy ha a magya bürokratizmus dolgait vizsgálom, hogy szint rajtakapom magam azon a magamnak nem ö vendetes tényen, hogy már nem tudom egésze objektive elbirálni, de megvadul az ember, m kor ezeket a dolgokat látja.

Legyen szabad bemutatnom egy másik pé dát, a forgalmi adókezelés rendszerét. *(Hal juk! Halljuk!)* Méltóztatnak tudni, hogy a fo galmi adókezelést legutóbb ugy oldotta meg pénzügyministérium, hogy csinált forgalm adókörzeteket 10—11—15 községből, — je nach dem — s megbizott egy községet, amely válla kozott arra, hogy a forgalmi adót abban 10—11—15 községben behajtsa és a behajtásé bizonyos jutalékot kap a község, nem tudo bizonyosan mennyit, de gondolom 2%-ot. Elé az hozzá, hogy annak a községnek, amely elé boldog volt ezt megkapni, ez bizonyos kis me lékjövedelmet jelent, ami jólesik neki (**Peye Károly:** Talán a jegyző kapja?) Ezt tisztán községek kapják és a községek a jutalékból a nak természetesen azoknak az emberekne akik ezt kezelik, de nem a jegyzőnek, a jegyz rá sem ér. Minden ilyen forgalmi adóközpon ban két tisztviselő is van, akik csak ezzel fo lalkoznak és semmi mással és rendes fizeté huznak. Ezeknek a forgalmi adópénzeknek e számolását eddig a folyó évben — gondolo egynéhány hónappal ezelőtt — 32.100/1926. szá alatt megjelent ministeri rendelet szabályozt

Eddig az adókezelőség hét könyvben sz molta el a forgalmi adót, mindössze h könyvet kelett vezetnie és ebben a hét köny ben el volt számolva 11 község összes forgalm adója, közmegelégedésre, mindennel együ mert hiszen ezen az alapon számolt el a állam a községekkel. Itt tehát baj nem leh

alakinek azonban a pénzügyministeriumban zemet szurt, hogy simán és jól mennek a dolok, ezt tehát meg kell szanálni, mert hét önyvnek becsületes vezetése mellett ez ugylátik abszolute lehetetlen. Kiadott tehát a pénzgyminister egy rendeletet, száma 32.100/1926. jól megtanultam, hogy le ne tagadhassák *(Derültség.)* s amelynek a címére nem nlékszem — de amely rendelet a forgalmi dó kezelésének egyszerüsitése és a közigekben való egyöntetüvé tétele érdekében elndelte a következőket: »Ezentúl minden forlmi adó körzetben, minden községben külön önyveket kell vezetni. És a 11 községben, ahol előtt hét volt a könyvek száma most mindgyik községnek külön kell egyenkint 11 könyt vezetnie, ami azt jelenti, hogy összesen 121 önyvet kell a községeknek vezetniök. *(Derültg.)* Ne csodálkozzanak az urak, mert ezt nezik nálunk egyszerüsitésnek, aminek a pénzgyi következménye természetesen megint lentkezik, mert nem elég, hogy ezek a nyoorult községek beszerezték a régi irásokat és 27-ig azon az alapon adózhattak volna, hanem ost a rendelet értelmében kénytelenek voltak lyos milliókért uj irásokat rendelni. De emcsak ez a következménye. Magától értetők, hogy az a két ember, aki eddig szakadatnul járt faluról-falura, hét könyvet csak el dot vezetni valahogy, de 121-et egész bizton nem tud elvezetni, s hozzá még az első hét önyv is megmaradt s e héten kivül csak tols a 121 könyv. Ennek a következménye tergészetesen az lesz, hogy annak a munkának a ggzésére, amelyet eddig két ember látott el, nytelenek lesznek a községek még egy vagy t embert beállitani, akik ezeket a könyveket zetik.

T. Nemzetgyülés! Olvastam valahol egy önyvben, hogy Uj-Guineában bizonyos páafajták ugy iparkodnak rémületet kelteni a csatát megnyerni, hogy a füleiket mindenle mesterséges eszközökkel borzalmas nagyra egnövelik s befestik magukat mindenféle szire s ugy rohannak egymásra a harcban. Hát künk ugy látszik, nem kell Uj-Guineába ennünk, nem kell pápuának sem lennünk, ak a mi bürokrata Wirtschaftunkra kell nézenk, hogy ugy elszaladjunk, hogy soha ebbe országba vissza ne térjünk, mert ahol ilyen ndeletekkel lehet fejetetejére állitani a józan zt, az az ország megérett az elbukásra, annak adminisztrációja olyan lejtőre jutott, ameen semmi meg nem állithatia. *(Mozgás jobbről.)* De ezek csak bürokratikus ostobaságok. jnos, vannak egyéb szomoru jelenségek is, elyeket én a nevükön nevezni nem kivánok, rt házszabálysértés és egyéb sértés távol áll em. Objektiv szeretek lenni kritikámban is; yszerüen csak regisztrálom a tényeket.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Volt ennek az országnak egy olyan mezőzdasági ága, amelyet egy nemeslelkü, puritán lemű uriember példátlan önzetlensége, áldotkészsége és munkaereje olyan csodálatos óra emelt, hogy az az egész világon ismeresé vált s ez a mi nyersselyemiparunk volt. zerédj Pál volt az az ember, aki egy élet nkájával a selyemgubókból óriási dolgokat esitett és épitett ebben az országban anél, hogy az államnak egy krajcárjába került na. Tisztán csak a selyemgubók jövedelmévalami 7 fonódát és gyárépületet állitott munkáslakásokkal és gazdasági berendekkel s ezek a gyárak oly mintaszerüen voltak ellátva mindennel, hogy Japánból jöttek a magyar selyemgazdaságot tanulmányozni. Ezt az egészet Bezerédj Pál létesitette s olyan nivóra emelte, amely előtt minden tisztességes magyar ember csak kalapot emelhet. A minister ium egész beleszólása csak annyiból állott, hogy Bezerédj Pálnak — aki teljhatalmu kormánybiztosa volt ennek az ügynek — előterjesztéseit törvényes szempontból és jogi szempontból felülvizsgálta s az anyagiakat, ha tellett, rendelkezésére bocsátotta, ha pedig nem tellett, megtagadta.

De mondom, a ministeriumnak direkt beleszólása nem volt, mert ez az egész intézmény, amely sok-sok milliót juttatott a szegény népnek, — mert hiszen gyermekek vesződtek a selyemgubó tenyésztéssel, tisztára Bezerédj Pálra volt bizva, aki sok-sokezer szederfát ültetett, előre gondolva a jövendőre s amikor a szemét behunyta és a bürokrácia kezére került ez az intézmény, megkezdődött ennek a teljes leromlása. Részben érthetően, mert hiszen a forradalom kitörése előtt 1918-ban halt meg Bezerédj Pál és természetszerüleg azokban a zavaros időkben, mint mindenütt, itt is mindenféle bajok voltak. Ez magától értetődik. A baj azonban, amire rámutatni akarok, nem az, hogy ez a bizonyos dekadencia bekövetkezett, mert hisz ez a viszonyokból folyó természetes következmény, azonban két esztendeig bizonyos interregnum volt s ez alatt az idő alatt ennek az irtézménynek a vezetésével Bezerédj Pálnak egy lelkes női családtagja, a sógornője volt megbizva, aki évtizedeken keresztül működött Bezerédj Pál mellett és a kérdést ex asse értette, mondom ez az urinő vesződött ezzel az intézménnyel s a forradalmak után, nehéz viszonyok között meglehetős eredménnyel, mert hiszen azt a 50.000 kilóra lecsuszott gubótermést rövid időn belül felemelte egy pár százezer kg-ra. Természetesen nem érte el azt a másfélmillió kilós termést, amely Bezerédj idejében megvolt, de mindenesetre haladást ért el. Közbejött a selyemnek egy irtózatos konjunktúrája s olyan mértékben emelkedett a selyemárak ára, hogy ezt az üzletet egy bank nyomban felfedezte s amidőn látta, hogy itt valamit tenni lehet és tenni kell, mert itt milliókat és milliárdokat lehet keresni, *(Egy hang a baloldalon: A Magyar-Olasz Bank!)* megalapitottak egy M. Kir. Selyemfonódavállalat című részvénytársaságot és bérbevették a románok által ki nem rabolt üzemképes állapotban lévő fonódákat és a többieket is, amelyeket a románok kiraboltak bizonyos klauzulával és kötelezettséggel, vagyis bérbevették az egész selyemmonopóliumot, mert hisz a selyemtenyésztés állami monopólium volt. *(Mozgás.)* Eddig nagyon ártatlannak néz ki a dolog, mert hisz lehet vitatkozni azon, hogy a bérlet jó volt-e vagy rossz. Faktum azonban, hogy a bérbevevők milliárdokat kerestek és nyertek a selyemkonjunktúrán.

A lényeg azonban, amely ezt a kérdést eldönti az, hogy ennek az intézménynek, — amely a földmivelésügyi ministerre volt bizva s akinek felügyelete alatt egy külön osztály vezette a selymészeti ügyeket, s amelyet, mint mondottam, bérbeadtak egy részvénytársaságnak, — igazgatóságában annak a földmivelésügyi ministeriumnak, amely intézkedett ebben az ügyben, összes főtisztviselői résztvettek és résztvett maga a selyemtenyésztési ügyosztály vezetője is. *(Felkiáltások: Hallatlan!)* Nem keresem, hogy volt-e visszaélés vagy nem, az más lapra tartozik; amit én bizonyitani nem tudok, azt állitani nem szoktam, hanem az a

tény, hogy 1—2—3—4—5—6—7—8 magasrangu ministeri tisztviselő vesz részt az ilyen vállalatok igazgatóságában, amely bérbe veszi az államtól az állami monopoliumot, és ők a döntő faktorok, hogy a vállalat megkapja-e a bérletet, ez a jelenség magában hord minden kritikát és én a magam részéről nem tudok erre mást mondani, minthogy mélységesen elszomorodom és szégyenlem, hogy ennek az országnak vagyok tagja, ahol ilyesmi megtörténhetik. *(Mozgás.)*

De ezzel még nem meritettem ki a kérdést. Még itt meg kell emlitenem, hogy amikor az az urnő, aki ismét csak lelkesedésből, ingyen vállalta ennek az intézménynek továbbvezetését, t. i. kint a selyemhernyótenyésztés szervezését, rámutatva erre a lehetelen inkompatibilitásra, memorandumot küldött a minisiteriumhoz, ennek következménye nem az volt, hogy megváltoztak volna a viszonyok, hanem ellenkezőleg az lett a következménye, hogy elbocsátották ebből a nem dotált, ingyenes állásból az illető urnőt, amiért fel merte hivni a kormány figyelmét erre a teljesen abszurd és ferde helyzetre.

Arra vonatkozóan, hogy itt micsoda üzletek lehetnek, csupán egy adatot emlitek meg. A szerződésben ki volt kötve, hogy a gubót illetve a selymet a részvénytársaság köteles az államtól átvenni azon az áron, amely átlagárban a milanoi selyem-tőzsdén jegyzik. Amikor a milanoi selyem-tőzsdén a selyem átlagára 13.000 néhány száz korona volt, — ennyi volt a világpiaci ár — akkor ez a vállalat megint külön megállapodást kötvén a minisiteriummal, 478 koronát fizetett a magyar kormánynak a selyem kilójáért. Méltóztassék ebből a számból a konzekvenciát levonni. Utólag, kötelességem azt az elégtételt szolgáltatni épen Bethlen miniszterelnök urnak, hogy amint ő erről a lehetetlen állapotról tudomást szerzett, hatalmi szóval közbelépve, megszüntette ezt és ma tényleg a milanoi átlagárakat köteles a vállalat megfizetni a magyar államnak a lefejtett selyemszálakért.

Ezek után egy egészen uj dologról kell beszélnem, amely a napokban pattant ki. A kislakásépitési akcióról van szó, amelyről az igen t. pénzügyminister ur bizonyos önérzettel és jogos önérzettel jelentette be legutóbb is, hogy ötmillió aranykoronát bocsátott a kislakások épitésére a házhoz juttatott szegény kisemberek részére. Ez az akció abszolut helyes és nem hiszem, hogy a nemzetgyülésnek egyetlenegy tagja is volna, aki a legmesszebbmenőleg ne helyeselné ezt. Én azonban, mint gyakorlati ember, ha ilyen akciót tervezek, azt ugy képzelem el, hogy akkor segitek a kis házépitőn, ha a pénzt adom a markába, amire szüksége van, a háza felépitéséhez, hogy ő maga vásárolja meg az épitkezéshez szükséges anyagot, ahol a legkönnyebben jut hozzá, hiszen a legtöbb kis ház ugy épül, hogy kölcsönösen emelik fel az emberek egymásnak a falakat, ugyhogy csak a tetőfákat kell megvenni és azt a pár téglát, amely a kéményhez szükséges és a cserepet, egyébként pedig a házat kézimunkával állitják elő. A józan, helyes, és nem bürokratikus felfogás tehát azt mondja, kiszámitom, hogy házanként körülbelül mennyi szükséges és ezt pénzt adom a szegény ember kezébe, hadd épitse fel a kis házacskáját ugy, ahogy tudja. De ha már oly messzire megy a gondoskodás, hogy attól félnek, hogy a kisemberek közül egynéhányan majd ebből a pénzből nem a házat akarják felépiteni, — megjegyzem, jellemző ez a gondolkozás, jellemző bizonyos mértékig — ha volna is a felfogás, ezen ugy segithetek, hogy hitelt nyitok az illetőnek. Amennyiben igazolja, hogy a hitelen fát, cserepet, téglát, szival a ház épitéséhez szükséges anyagot szerzett be és ezt számlákkal igazolja, akkor az Okh-szövetkezet utján vagy akár más utón módon a nyujtott hitelből a számlát helyett kifizetem. Ily módon még az a bürokratikus aggodalom is elvész, hogy az illető majd nem arra fogja forditani a pénzt, mint a mire rendeltetett.

E helyett nálunk mi történt? Először is ugy tettek, mintha a Okh a világon sem volna. Pedig ennek megvannak a kész szervezetei, ezekkel minden további nélkül le lehetett volna bonyolitani a dolognak nemcsak pénzügyi, de adminisztrativ részét is. De nem az Okh-t veszi igénybe, hanem csinálnak mindenekelőtt uj szövetkezetet, amely megengedem, hogy ép olyan altruista alapon fogja kezelni e kérdést, sőt tekintve, hogy annak vezetője olyan ember, akiről tudom, hogy nem fér hozzá semmi néven nevezendő panama, meg vagyok győződve róla, hogy abszolute altruista alapon fogja kezelni e kérdést; azonban az uj szövetkezet megint uj adminisztrativ kiadásokat jelent, annak megint tisztviselői karra, helyiségre lesz szüksége, annak adminisztrativ kiadásai lesznek. Miért kellett ezt az akciót az uj szövetkezettel megdrágitani, miért kellett az öt millió egy részét erre célra elvonni? Máris ugy hallottam, hogy az öt millióból csak két és fél milliót osztanak ki rögtön, mert két és fél milliót a szövetkezet fogótőke gyanánt visszatart. Nem tudom, igaz-e, de igy hallottam. De eltekintve attól, hogy meg vagyok is győződve róla, hogy a szövetkezet altruista alapon csinálja a dolgát akkor is feleslegesnek és szükségtelennek tartom ezt az uj alakulást, amikor az államnak erre már jól bevált intézménye van, hiszen ott vannak a vidéki hitelszövetkezetek, amelyek majdnem minden faluban megtalálhatók. **(Tankovics János:** Hogy hivják a szövetkezetet?)

De nemcsak ennyi történt, mert idáig még nincs semmi, ami ellen erkölcsi szempontból fel lehetne szólalni. Azonban alig hogy ez a terv kipattant, alig hogy az öt millió liquiddé vált rögtön jelentkezett egy egészen uj részvénytársaság, amely egy nagyon különös és nagyon ártatlannak hangzó nevet vett fel, a Magyar Tuffaművek Részvénytársasága nevét. Nem turfa, hanem tuffa. Sok mindent összeolvastam már életemben, de őszintén megvallom, ma sem tudom, mi a tuffa. **(Rupert Rezső:** Laza kő!) Ennek a részvénytársaságnak célját a következő szöveg állapitja meg. **(Rupert Rezső:** Mire alakult?) Alakult! *(Derültség.)* Minden ió. amire szükséges . . . **(Lendvai István:** És a végén ió Petrichevich mint kormánybiztos. — **Petrichevich-Horváth Emil:** Már megint részeg? — *Zaj.*)

Elnök: Petrichevich képviselő urat kényteleu vagyok rendreutasitani.

Gaal Gaston: Bocsánatot kérek, Petrichevichnek semmi része nincs ebben. Itt vannálam a személyi adatok is, az ő személye ettől az alakulattól teljesen távol áll. Ez a társulat célul tüzte ki magának mindennemű épitkezési anyagok termelését, vételét és elárusitását. *(Zaj a középen.)* A kenyeret nem sajnálom senkitől, azonban engedelmet kérek, ennek a részvénytársaságnak igazgatóságában benne van annak a ministeriumnak két főtisztviselője, nagyon magasrangu tisztviselője, amely ministerium ezeket a lakásügyeket intézi, sőt benne van az a ministeri tanácsos is, aki a ki-

lakásügyet intézi. *(Mozgás.)* Most a helyzet az, hogy a kislakásépitő nem vásárolhatja meg magának a helyszinen a szükséges téglát, faanyagot, cserepet, ajtót, ablakot, amit pedig ott a helyszinen bizonyosan olcsóbban állithatna elő, hanem... (**Nagy János** *(egri):* Hadik kijelentette, hogy ez megváltozott!) Lehet, hogy azóta megváltozott a dolog, a helyzet azonban az volt, hogy ez a részvénytársaság furakodott oda közbe, mint ezeknek az épitkezéseknek egyedárusitó szállitója. Akár van benne visszaélés, akár nincs, én azt nem keresem, de a tisztviselői etika szempontjából megengedhetetlennek tartom azt, *(Ugy van! Ugy van!)* hogy olyan vezető tisztviselők, akik ilyen akciónak élén állanak, bármiféle néven nevezendő olyan részvénytársaságban igazgatósági tagságot vállalhassanak, amely anyagi, üzleti összeköttetésbe lép magával az akcióval, *(Ugy van! a középen.)* mert ezt az én becsületes elgondolásom szerint semmiféle etikával, sem tisztviselői, sem magánetikával összeegyeztetni nem lehet. *(Ugy van! a középen.)*

Szólhatnék még az épitő iparról és mindezekről, de mutatónak talán ez a kettő is elég volt; a vám-előlegeket talán már nagyjában érintettem is. Csak még egyről kivánok szólani. Itt a Házban felmerült egy bizonyos kvitativ-alap kérdése, amelyre egy bizonyos ministerium bizonyos summákat beszedett, kezelt vagy kezel, vagy mit csinál, én nem tudom, de semmi néven nevezendő elszámolást vagy bárminő beszámolást, tájékoztatást arról, hogy ezen a címen mennyi összeg folyt be és ha befolyt, hová tétetett, kinek rendelkezésére bocsáttatott, merre ment, a nemzetgyülésnek a mai napig nem adtak. Én tehát a költségvetés kapcsán bátorkodom tisztelettel kérni a pénzügyminister urat, hogy miután itt olyan pénzről van szó, amelyet állami közegek szedtek be, amely tehát állami pénznek minősül, kegyeskedjék nekünk ennek összegéről, ennek a kezeléséről, az esetleges kiosztásáról abban a tekintetben, hogy kik kaptak, mit kaptak, a legközelebb és legsürgősebben tájékoztatást nyujtani.

Szólnom kell még — és igazán végtelenül sajnálom, hogy felszólalásom valósággal obstrukciós jellegüvé válik, *(Halljuk! Halljuk!)* de annyi a panasz, mélyen t. Nemzetgyülés, hogy lehetetlen beszédemet rövidebben végezzem — egyes törvényszegésekről, amelyeket nemcsak szerény véleményem szerint, hanem önálló törvényeinkből expressis verbis bizonyithatólag a kormányzat az adózás terén elkövet.

Ezekről már voltam bátor itt a Házban bővebben beszélni interpelláció keretében, mitán azonban törvénytelenségekről van szó, törvénytelenségeket pedig interpellációra adott válasz tudomásulvételével törvényessé tenni általában nem lehet, ez is ide tartozik a budget-joghoz, ezt is itt kell szóvá tennem. Magam részéről és az összes magyar adózók nevében tiltakozom az ellen, hogy a kormány olyan rendeletekkel kormányozzon, adókat kivessen és behajtson olyan rendeletekkel, amiknek kiadására neki törvényes fölhatalmazása nincs! Itt az ország szine előtt, felelősségem teljes tudatában, jelentem ki, és ezért állytállok, hogy fennáló törvényeink szerint egyetlenegy magyar adózó sem köteles a kormány által legutóbb törvénytelenül kirovatott betegápolási pótadót, gyermekvédelmi pótadót a földadónak négy és egynegyed százalékra emelt részét megfizetni.

Erre vonatkozólag nem kivánok a bizonyitásba mélyebben behatolni, a bizonyitékokat cikkekben megirtam és interpellációm alkalmával a Házban előterjesztettem; az ügy elbirálás végett ma a közigazgatási biróság előtt van, mert én és az én faluim meg is fellebbeztük ezeket a kérdéseket. Tudomásunk van arról, hogy ezeket az adókat törvénytelenül szedik attól az adófizetőtől, aki nem ismeri a helyzetet és aki nem kérdezi meg ezeknek az adóknak indokolását és nem tiltakozik ezeknek a terhére irása ellen, s azokat a jegyzőknél létesitett adóbefizető hivatalokba befizeti.

Ez tehát olyan állapot, amelyet szó nélkül türni nem lehet. Egy kormányzat, amely erkölcsi bázison áll, olyan adókat, amelyeknek törvényessége legalább is kétséges, amelyeknek kérdése döntés végett még a közigazgatási biróság előtt van, semmi körülmények között sem elő nem irathat, sem be nem szedethet. Hogy pedig itt előiratás is történik, erre vonatkozólag bemutatom itt a pénzügyminister urnak 25.781/VII. A. 926. számu körrendeletét, amelyben valamennyi pénzügyigazgatóságnak meghagyja, hogy a törvénytelenül kirótt betegápolási pótadót és gyermekvédelmi pótadót pedig előirassa az összes adózók könyvein. Itt még külön is ki kell térnem a t. minister urnak egy külön nyilatkozatára, amelynek ez a rendelet megint ellene mond. Amikor interpellációmat a betegápolási pótadó és a gyermekvédelmi pótadó tárgyában megtartottam, akkor a minister ur itt a Ház szine előtt, — ha nem csalódom, a Ház szine előtt, lehet azonban, hogy csak a többségi pártban, azt az igéretet tette — hogy a mult évre visszamenőleg kivetett betegápolási pótadót elengedi, a folyó évre pedig egy ujabb kulcsot fog keresni és keresi majd az összeköttetést a képviselőkkel, a 33-as bizottsággal, hogy egy olyan kulcsot állapithassson meg, amelyet aztán az összes érdekeltek elfogadhassanak. Velem is próbált a minister ur tárgyalni, én azonban, elvi álláspontra helyezkedve, azt mondtam a minister urnak, hogy törvénytelen rendeletek alapján nem tárgyalok, tessék a törvénytelen rendeletet visszvonni, tessék ezt a dolgot rendes uton-módon, akár ugy, ahogyan a többség bölcsessége eldönti, rendbehozni, azon az alapon szivesen hajlandó vagyok tárgyalni a minister urral, de semmiféle törvénytelen rendelet alapján a minister urral nem tárgyalok. Most pedig daczára, hogy a minister ur ezt az igéretet tette, hogy a mult évi, visszamenően félévre kivetett betegápolási és gyermekvédelmi pótadót töröltetni fogja, azóta a ministeriumból erre a visszamenőleges adóra vonatkozólag a következő szövegü rendeletet adta ki. *(Olvassa):* »Minthogy a kilátásba helyezett, a 4125. számu rendeletet módositó kormányrendelet a községi betegápolási pótadó fizetését illetőleg előreláthatóan bizonyos könnyitéseket, igy különösen a mult év második felére járó összegeknek kamatmentes befizetésére méltányos határidőt fog megállapitani, elrendelem..., felhivom...« stb. stb.

Hát, azt kérdem én, mi ez? Egy minister igéretet tesz arra hogy eltöröl egy bizonyos, a mult évre visszamenőleg követelt összeget és akkor a ministériumából kijön egy rendelet, amely ezzel homlokegyenest ellenkezőt tartalmaz, amely azt mondja, hogy: iriátok elő a mult évit is, csak késedelmi kamatot nem szabad hozzáirni. Azt kérdezem tehát, t. Nemzetgyülés, ki kormányoz ebben az országban? A kormány kormányoz-e, vagy egy bürokrácia, amely felelőtlenül és törvény ellenére intézi az ország ügyeit s amelynek megfékezésére, ugy

látszik, a kormányban nincs meg vagy az erő, vagy a bátorság.

Szólnom kell röviden a megyei és községi autonómiákat ért legkülönbözőbb sérelmekről. Nem teljes abszurdum-e az, hogy az autonómia minden jogát ez a bürökrácia, amely felelőtlenül működik, apránként magához ragadja? Nem abszurdum-e az, hogy választások a vármegyékben, nem tudom, hány év óta nem voltak, dacára, hogy régen esedékesek? *(Úgy van! a bal és a szélsőbaloldalon.)* Nem abszurdum-e az, hogy a vármegye autonóm közönségének nyakára rendeletileg odaküldenek mindenféle menekült tisztviselőket, akik a legtöbb esetben, tisztelet egy pár kivételnek, de a legtöbb esetben abszolute nem is válnak be és a vármegyéknek nincs módjukban ezektől a nyakukba küldött menekült tisztviselőktől szabadulni! Azután, nem abszurdum-e az, hogy községi pótadókat iratnak elő a községi autonómiának abszolut sérelmére; hogy úgy rendelkeznek a községi vagyonnal és az egész vármegyei autonómiával, mintha az ő magántulajdonuk volna? A községre egyszerüen ráirnak és kötelezik őket doktor-lakások építésére, de arra nézve, hogy a község honnan vegye ehhez a pénzt, abszolute semmiféle gondoskodás nem történik. Ez az állapot, ez a wirtschaft, a bürokráciának ez a túltengése ebben az országban tovább fenn nem tartható. A magam részéről a leghatározottabban tiltakozom ezek ellen az eljárások ellen, és azt ajánlom, hogy ne méltóztassék a hurt túlfeszíteni, mert amig csak én tiltakozom, addig nincs baj, de ha majd százezrek fognak tiltakozni, akkor fog kezdődni a baj.

Adórendszerünkről is szólhatnék, de már igazán nem akarnék a t. Nemzetgyülés türelmével visszaélni. *(Halljuk! Halljuk!)* A miniszter ur abszolute meg van elégedve a maga adójával, sőt ennek az adórendszernek — nem tudom, hogyan nevezzem — a mamája vagy a bábája, az előző pénzügyminister ur, ma a folyosón azzal a kijelentéssel lepett meg és őszintén szólva, szinte mellbevágott vele, — ahogy nálunk vidéken mondják — hogy egész Európában a mi adórendszerünk a legegyszerübb, a legkristálytisztább, a legkönnyebben áttekinthető és a legkönnyebben kezelhető. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Erre én azt mondottam: kérem, én nem tudom, mi van Európában, de hogy ha ez a legjobb, legtisztább, legkönnyebben kezelhető adórendszer az egész világon, akkor csak azt csodálom, hogy Magyarországot kivéve a többi ország nem elmeszanatórium, mert ha ettől a mi adórendszerünktől is megbolondultunk, amely a legtisztább, legvilágosabb, a legkönnyebben kezelhető és minden tekintetben dicsérendő, akkor a többi szegény nemzeteknek igazán olyan állapotban kell lenniök, hogy rajtuk már csak a kényszerzubbony segithet.

Nem akarok az összes adókra kitérni, csak egyetlenegy adó az, amellyel a magyar földbirtokos osztály szempontjából foglalkoznom kell. Ez a jövedelemadó, amely abban az állapotjában és alakjában, ahogy ma kezeltetik, teljesen abszurdum, teljes lehetetlenség, az adórendszernek abszolut csődje s amely bennünket a legmarkánsabban arra int, hogy ezt az adónemet, mint abszolute meg nem felelőt és végrehajthatatlant, kitöröljük adórendszerünkből. Az egész jövedelemadó bázisa az, hogy a valóságos jövedelmek után, amelyeket bármely címen élvezek, tartozom adót fizetni. Ahhoz, hogy a valóságos jövedelmek megállapithatók legyenek, abszolute tiszta könyvelés szükséges. Ennek alapfeltétele a könyvelés, mert egyébként nem a valóságos jövedelmeket állapitják meg, hanem az átlagos jövedelmek alapján adóztatnak meg. Ilyen módon megtörténhetik az, hogy én kevesebbet fizetek, mint amennyit fizetnem kellene, a másik pedig, akinek nem volt annyi jövedelme, túlfizet.

De hogy illusztráljam ennek az adónak abszolut végrehajthatatlanságát, megemlitem, hogy benne van ebben az adótörvényben a könyvelési kényszer is, vagyis kötelezi az összes adózókat olyan könyvelésre, amelyet az adminisztráció előir. Mit látunk azonban a végrehajtásnál? Kizárólag a részvénytársaságok könyvelése az, amelyet a pénzügyministerium elfogad. Hogy épen ez a legbiztosabb könyvelés, amelyet el lehet fogadni, azt nem merném állitani, azonban miután a részvénytársaságok könyvkivonata a kettős könyvelés és mérleg alapján, tehát teljesen törvényszerüen van kiállitva, nagyon természetes, hogy ebben kifogást találni nem lehet és kénytelen azt a ministerium elfogadni.

Könyvelést kellene vezetniök az összes intellektuális foglalkozásuaknak is: a kereskedőknek, a doktoroknak, az ügyvédeknek, a mérnököknek. Megjegyzem, hogy mindegyik vezet is, és én még nem láttam olyan orvost, ügyvédet, aki a legutolsó levéltarifát is be ne jegyezné az illető neve alá, akivel szemben orvosi vagy ügyvédi szolgálatot teljesitett. Nem voltam olyan orvosnál, aki ne azon kezdte volna, hogy beirja a könyvébe az ember születési helyét, nevét, korát stb. és valószinünek tartom, hogy a honoráriumot is. *(Derültség.)* Oloszországban minden doktor számlákat tart és bármely doktorhoz megy az ember és bármely funkciót végez is az, egyszerüen perforált számlát ad a félnek s a számlának egyik példánya ott marad az orvosnál, a másikat pedig a félnek adja, bélyeget tesz rá és igy rójja le az adóját. Magyarországon, bár kötelező a könyvvezetés, mi a gyakorlat? A ministerium a foglalkozási ágakkal egyszerüen kiegyezik pausáléösszegre, kiegyezett az ügyvédekkel, a közjegyzőkkel, a doktorokkal, azután a kereskedők egy bizonyos kategóriájával, csak a nagyobb kereskedőket kötelezi szintén könyvvezetésre, de az adózók legnagyobb részével pausáléban kiegyezett, akik azután rekontingálják magukat között az adót, denikve nem a valóságos jövedelem után adóznak, hanem a szerint, hogy hogyan tudtak — jól vagy rosszul — a pénzügyministeriummal megegyezni. Tehát maga minister ur letért a könyvvezetés utjáról.

Kivel szemben tartja fenn a minister ur a könyvvezetési rendszert? Fentartja egyesegyedül a magyar mezőgazdákkal szemben. **(Graeffl Jenő:** Nem mindegyikkel szemben!) Amelyik mezőgazda mérlegképes, abszolut szabályszerü mérleggel tudja igazolni jövedelmét, bevételét, azét elfogadják, akiében pedig kételkednek, arra egyszerüen rábecsültetnek. Nagyon természetes, hogy csak a nagyobb uradalmak, amelyek megfelelő személyzettel dolgoznak, vannak ebben a helyzetben és egyes bankgazdaságok, amelyek teljesen szabályszerü mérlegekkel képesek jövedelmüket igazolni, bemutatni. A gazdák legnagyobb része ilyen teljesen szabályszerü mérleget nem készit s ha most vallomást ad, vagy visszadobja a finánc, ha akarja, vagy elfogadja, ha akarja, a legtöbb esetben azonban visszadobja és bizonyos olyan szorzószámmal szoroz, amely a ministeri utasitás szerint azon a vidéken az átlagos holdankénti jövede-

lemnek minősitendő és amely alapon azután a gazdát, ha volt jövedelme, ha nem, megadóztatják.

Mit jelent ez magyarul? Azt, hogy a jövedelemadóból egy másik reáladót, földadót kreáltak, amelyet a gazdának akkor is fizetnie kell, ha egy csepp jövedelme nem volt, mert egyszerüen holdanként vetik ki azon a látszólagos, illetőleg vélelmezett jövedelem alapján. Különösen sujtja ez a kisgazdák százezreit, *(Ugy van!)* akik nemcsak, hogy könyvelni nem képesek, hanem legnagyobb részüket még irni-olvasni sem tanitotta meg az az állam, amely ilyen adórendszert hoz be. Olyan adórendszert, amelyhez az adózóközönség hozzánevelve nincs, behozni őrütség, fentartani pedig képtelenség és a magam részéről nem fogok egyetlen egy alkalmat sem elmulasztani, hogy szerény tehetségemhez és gyönge erőmhöz képest sürgessem és követeljem százezrek óhajaképen azt, hogy a jövedelmi adót tessék kiküszöbölni egész adórendszerünkből, mert ehhez az adóhoz Magyarország adózóközönsége nem neveltetett hozzá, erre nem érett meg, ez a magyar adózóközönséget a legrettenetesebb atrocitásoknak teszi ki, mert épen ez az adó az, amelynél bizonyos jegyzői bosszu és ilyenek érvényesülhetnek azzal a polgárral szemben, ha esetleg nem ugy táncol, mint ahogy a jegyző kivánja.

Szólnom kell még a házadóról, amelyet már egy interpelláció alakjában kifejtettem. Itt fentartom megint azt az állitásomat, hogy a házadónak ujabb kiképzése és kimunkálása, amint a pénzügyminister ur legutóbb csinálta, nem helyeselhető. Ugyanis elengedte Budapesten és a városokban a házhaszonrészesedést, — mert hiszen jelentős tényező csak ott volt — de ugyanakkor nagyobb összegben kivetette az egy elengedett összeget az egyszerü, vidéki, falusi házakra, azokra a házakra, amelyek nincsenek bérbeadva, hanem az illető háztulajdonosok maguk laknak benne és akiknek adóját kétszeresére, háromszorosára emelték. Ez olyan igazságtalanság, amelyet maga a minister ur is kénytelen volt beszédében elismerni és ki is jelentette, hogy már intézkedett, hogy ezek a kiáltó igazságtalanságok megszüntessenek. Ez az igazságtalanság azonban akkor sem fog megszünni, mert amig a budapesti háziur valósággal csak a saját maga által lakott házrész után, csak olyan összeg után fizet házadót, hogy bérbe van adva a szomszéd hasonló lakás, tehát tényleg házadóelengedésben részesült akkor, amikor házhaszonrészesedését elengedték, ezzel szemben a vidéki házbirtokosok egytől-egyig házadóemelésben részesitettek, sőt olyan mértékben, amely kétszer, háromszor olyan összeget tesz ki, mint az elengedett házhaszonrészesedés.

Mikor a minister ur adóelengedésről beszél mindig, amikor még az indokolásában is azt mondja, hogy haladnunk kell tovább azon az uton, amelyen megindultunk az adócsökkentések irányában, akkor én arra kérem a mélyen t. minister urat, hogy álljon meg ezen az uton, *(Derültség.)* a világ minden kincséért egy lépést tovább ne tegyen, mert ha még egy lépést tesz, akkor itt fü nem nő és igaz lesz az az általános nézet, amellyel általában a financokat illetik és amelyre nagyon jellemző anekdotát hallottam még huszárönkéntes koromban, midőn a hadgyakorlaton a fórposzton áll két huszár és arra megy az ezredes vagy kapitány, és kérdi: fiaim, mit kerestek itt? Jelentjük alássan, fórposzton állunk, hogy ellenséget lássunk. Láttatok-e? Láttunk. Milyen csapatbeli volt, merre ment? Jelentem alássan, épen két perccel előbb ment erre két financ. *(Derültség.)* Tehát már akkor is ellenségnek nézték, de ha igy folytatja a minister ur, akkor mindenki a világon ellenségnek kell, hogy nézze azt az adminisztrációt, amely végeredményben ilyen igazságtalan adóztatás utján tönkreteszi a vidéki népet.

Szólanom kellene a szanálás kérdéséről is, amely szintén vitás pont köztem és a pénzügyminister ur között, de miután erre lesz máskor mód, erre most nem terjeszkedem ki.

Még csak egy kérdésről akarom elmondani véleményemet, a titkos társaságok kérdéséről. Szerintem a titkos társaságok kérdése csak abban a percben válik veszedelmessé, — legyenek azok baloldaiak vagy jobboldaliak — amikor ezek a titkos társaságok illetéktelen hatalmat és befolyást nyernek az állam gépezetének bármely ágára. Szerintem ez a kriterionja, a lényege az egész kérdésnek. *(Helyeslés.)* nem pedig az, hogy szabadkőmüves-e, vagy ébredő zsidó, vagy ébredő keresztény-e az a társaság. Minden olyan társulás veszedelmes, — ha titkos, ha nem — amelynek az államhatalom vitelére bármely tekintetben befolyása van, amely a felelős tényezőknek ténykedését akár megakaszthatja, akár előmozdithatja, illetve őket bizonyos ténykedések irányában hajhatja. Nézetem szerint itt kell rendet, tisztaságot, erkölcsös, józan bázist teremteni. Egyszerü a kérdés megoldása. Az állami tisztviselő nagyfoku közjogi védelemben részesül, eltekintve attól, hogy az anyagi existenciája abszolut biztositsatik, az övé és a családjáé s öreg napjaira biztos nyugdijat élvez.

Állásától csak fegyelmi uton, szigoruan körülirt fegyelmi szabályok utján mozditható el, tehát minden néven nevezendő hatalmi atrocitás ellen védve van s a közönség részéről jövő támadásokkal szemben mint hatósági személy fokozottabb védelemben részesül. Azoktól, akikről az állam ilyen mértékben gondoskodik, — nem is beszélve a családi pótlékokról és bizonyos nevelési könnyebbségekről, amelyek gyermekeikre nézve fennállanak más állampolgárokkal szemben, — azoktól megkivánhatja, hogy semmiféle olyan társulásban, akár titkos, akár nem, részt ne vegyenek, amely adandó alkalommal ellenfélként állhat a fennálló kormányhatalommal szemben. A tisztviselő egy állami közeg, aki minden munkásságát lekötötte az állam részére azokért a közjogi biztositékokért, amelyeket az állam neki nyujt, és ennek nincsen joga arra, hogy akár a kormányzattal, akár az állammal, akár bármiféle exponensével szemben hatalomként álljon szemben. Itt azután nem teszek különbséget — mint előbb mondottam — sem szabadkömüvesek, sem ébredők, sem egyéb — Isten tudja milyen — alakulatok közt, de még Kanszok, Nyukoszok és hasonlók közt sem, *(Helyeslés jobbfelől.)* mert teljesen lehetetlen, hogy tisztviselőtársadalmi egyesületek, mint hatalom a hatalomban tárgyalhassanak a kormánnyal és csikarhassanak ki valamit törvény és jog ellenére forradalmi allürökkel. *(Ugy van! jobbfelől.)* Tessék ezeket megszüntetni! Én garantálom a t. képviselő uraknak, hogy ha nekem csak egy kis szavam volna ebben a kormányzatban, egyszer 24 óra alatt beszüntetném ezt az állapotot. Ehhez nem kell más, csak férfias elszántság és még egy, hogy ne legyen beleragadva az ember a miniszteri székbe, tudja azt abban a pillanatban elhagyni, amikor az ország és a haza érdeke megkivánja.

Szólnom kell még egy másik kérdésről is, amely ezzel szorosan összefügg s ez a szakszervezeti kérdés. Többször foglalkoztam ezzel

és foglalkozom mindaddig, amig annak szükségét látom. Legutóbb is megtörtént egyik budapesti gyárban, hogy véresre vertek ott munkásokat, kiverték őket abból a gyárból és mikor ezt számonkérték az ottlevő szervezett munkásságtól, akkor avval mentették magukat — ezt jól a figyelmükbe ajánlom a t. képviselő uraknak, akik mindig tagadják azt a bizonyos szakszervezeti terrort — hogy szakszervezeti határozat kötelezi őket arra, hogy ne türjenek más munkást maguk közt, csak szociáldemokratát. *(Nagy zaj a jobboldalon és a középen.* — **Lendvai István:** Ez a szabadság! — **Perlaki György:** A szabadság jelszava alatt csinálják! — **Györki Imre:** Milyen egységesek ebben! — **Kuna P. András:** Persze, hogy egységesek vagyunk ebben!)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Gaal Gaston: Vehették észre, t. képviselőtársaim, hogy amit én helyesnek, jónak és igaznak tartok, azt minden iránnyal szemben megmondom. *(Igaz! Ugy van!)* Én nemcsak épen a t. szocialista képviselő urakat támadom, hanem támadom néha a kormányzatot is, talán még sokkal erősebben, mint a t. képviselő urak teszik, mert hiszen a támadás ereje nem a hang viharerejében, hanem azokban a konkrét tényekben rejlik, amelyekkel én megközelitem az illető tényezőt. *(Helyeslés jobbfelől.)* Nem tehetek róla, sohasem titkoltam azt, hogy szociáldemokrata nem vagyok, nem is leszek, még demokrata sem vagyok és nem is leszek, mert az egész demokrácia csak annyit jelent, hogy ezentúl ne azok legyenek az urak, akik eddig voltak. *(Derültség.)* Ezzel egészen röviden jellemeztem a demokráciát. Miután pedig én sohasem azt mondom, hogy ne azok legyenek az urak, akik eddig voltak, hanem azok, akik legtöbbet tudnak önzetlenül áldozni a közért és a hazáért, én tehát nem lehetek demokrata, hanem kénytelen vagyok konzervativ maradni.

Én tehát ellenlábasa vagyok a t. képviselő uraknak. De nem azért hoztam elő ezt az esetet, mert a képviselő uraknak ellenlábasa vagyok, hanem azért, mert sajnálom azt a szegény munkásembert, akit önök szabadságától fosztanak meg, mikor ilyen szakszervezeti terror áldozatává teszik. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ha a képviselő urak ezt tagadják, ha — ugy látszik — önök sem helyeslik, akkor kötelességük megakadályozni. Mivel pedig megakadályozni nem tudják, — amint ezt a gyakorlati példák mutatják — az államhatalomra hárul az a kötelesség, hogy a munka szabadságát megvédje. *(Helyeslés és taps jobbfelől és a középen.* — **Györki Imre:** Ha olyan nagy legények, csinálják meg! — *Zaj a jobboldalon.)*

Nem egyszer fejtettem már ki, hogy a munkaszabadság megvédését én nem rendőrszuronyokkal képzelem. Ugy sohasem lehet megvédeni. Van ennek egy roppant egyszerü magánjogi eszköze: az anyagi felelősség kimondása mindazokkal a károkkal szemben, amelyeket valaki bármely elhatározásával vagy cselekvésével másnak okozott. *(Ugy van! jobbfelől.)* Egyszer fizettessék meg azzal a szakszervezettel azoknak a munkásoknak elmaradt bérét, akiket nem hagyott dolgozni, más alkalommal majd meg fogja gondolni a dolgot. Ez ellen az urak sem debachálhatnak, mert ebben nincs erőszak, csak igazság. Ugyanezt kivánnám alkalmazni a gyárosokkal szemben is a kizárások kérdésében, de ugyanezt kivánnám alkalmazni mindazokkal a jogtalan sztrájkokkal szemben, amelyek politikai okokból mozgósitják a munkások százezreit és okoznak nemcsak egyeseknek, hanem az országnak is milliókra, sőt milliárdokra menő kárt.

Én már többször hangoztattam ezt és kértem a kormányt: fontolja meg ezt a kérdést és tessék a kérdésnek magánjogi részét megfogva, ezen segiteni iparkodni. Helyes, helyes azt mondták a képviselő urak, de én már négy éve hallom, hogy helyes és ennek ellenére még egyetlen törvényjavaslatot sem láttam, amely ezt a kérdést szabályozta volna.

Ezzel hosszura nyult felszólalásomat be is fejeztem. Méltóztassanak megbocsátani, hogy ilyen szokatlan hosszu időre vettem igénybe a mélyen tisztelt Nemzetgyülés türelmét, olyan fontosnak tartom azonban ezeknek az egyes kérdéseknek szóbahozását, hogy annak a falusi gazdaközönségnek érdekében, amelyet én lélekben legalább képviselni gondolok, szükségesnek tartottam ezeket felhozni.

Befejezésül két minister ur mondására vagyok bátor hivatkozni és e két minister ur saját mondása alapján szeretném, ha megváltoznék az a kormányfelfogás, amely ezekben a kérdésekben eddig megnyilvánult. Az egyiket Bethlen ministerelnök ur mondotta, — ugy gondolom, a Tisza-vacsorán — amikor azt mondotta, hogy ez az élet nem élet, csak siralmas tengődés. A másikat a pénzügyminister ur mondotta multkori expozéja befejezésében *(olvassa):* »Sokszorosan gondoljuk meg azt, hogy minden ténykedésünk elsősorban a gazdasági életben érezteti hatását, tehát ugy állitsuk be minden ténykedésünket, hogy kedvezően befolyásolja a gazdasági életet.«

Ezzel a két mondással szemben én rámutatok arra, hogy a magyar falu, a magyar gazdaközönség mindent megtett, utolsó csepp véréig odaáldozott mindent, hogy ebben az országban a siralom országát az élet országává változtassa. Ezzel szemben az a pénzügyi kormányzat, amely ilyen utakon halad, elérkezett oda, hogy ha még egyet lép, a magyar hazának ezt az utolsó pillérét is ki fogja dönteni. Óva intem a minister urakat: elszakad a fonál ha túl van feszitve; óva intem a kormányt hogy azt a hangulatot, amelynek én ma csak szerény szószólója vagyok, — és én még a legteljesebb tárgyilagossággal figyelmeztettem a kormányzatot — viharrá változtassa mert az el fogja söpörni nemcsak a kormányt, hanem az egész országot is.

A költségvetést elfogadom. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Rupert Rezső *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak helyeiket elfoglalni!

Rupert Rezső: T. Nemzetgyülés! Én körülbelül szintén olyanforma beszédet akarok mondani, mint Gaal Gaston t. képviselőtársam *(Felkiáltások jobbfelől: Ha tud!)* ugyanolyan panaszokat akarok én is szóvátenni. Nekem is ezer és ezer kifogásom van ez ellen a rendszer ellen... *(Zaj.)*

Elnök: Nincs kellő csend a Házban, képviselő urak! Még egyszer kérem, méltóztassanak helyeiket elfoglalni!

Rupert Rezső:... és még sem vagyok abban a helyzetben, hogy előttem szólott t. képviselőtársamat kövessem abban, hogy mi után panaszaimat feltártam, kifogásaimat előterjeszthettem, valósággal jajkiáltásomat hallattam, — mint ő is — ugy fejezzem be majd beszédemet, hogy a költségvetést elfogadom.

Mert hiszen mindaz, amit az előttem szólott t. képviselő ur mondott: az a sok kifogás

az a fertő, — hogy ugy mondjam — amelyet eltárt, mindenre lehetne premissza, csak arra nem, hogy utána egy ilyen kijelentés hangozzék el, hogy: a költségvetést elfogadom. Hiszen a költségvetés valóságos grafikonja, matematikája, ugyszólván ábrázolása a kormány politikájának, az ország helyzetének. Benne van annak az országnak fizikuma, anyagi boldogulása, anyagi lehetőségei, fejlődése, benne van erkölcse, benne van mindene, benne van egész állami és társadalmi élete, adminisztrációja, igazságszolgáltatása és törvényhozása. Benne van korrupciója, benne vannak a panamák is Es épen Gaal Gaston t. képviselőtársam mutatta ki a panamák sorozatát, tehát a korrupció egész fertőjét szemléltette előttünk. Ez mind a költségvetésből is revelálódik. Igen bájálisnak, igen elnézőnek kell tehát tekintenem őt, amidőn ennek ellenére mégis a kormány javára adta le votumát.

Egyébként hálás vagyok előttem szólott képviselőtársamnak, hogy ettől a kifogástól tekintve megkönnyitette helyzetemet és felmentett attól, hogy bizonyos irányban vele polémiát folytassak. Megijedtem, amikor beszédét elkezdte, hogy polémiára kényszerit, mert hiszen azzal a kifogással kezdte, hogy a baloldal obstrukciót folytat. Azzal azonban, hogy beszédét elmondta és ahogy elmondta, bizonyságát adta annak, hogy nincs obstrukció, mert a maga részéről is hosszu ideig vette igénybe a Ház figyelmét és olyan tartalmas beszédet mondott, annyi sok kifogást és megtámadnivalót szempontot vetett itt fel, hogy ha azokat a szempontokat, kérdéseket, problémákat részletesen meg akarnók tárgyalni, ezekre az általa felvetett problémákra sem volna sok az a tiznapi idő, amely eddig a költségvetési vitával eltelt.

A maga tényével bizonyitotta be tehát, hogy itt eddig obstrukció nem folyt, hanem folyt egy szükséges vita azért, mert olyan tárgyak, olyan kérdések forognak szőnyegen, amelyeket percek alatt kimeriteni nem lehet. Hiszen majdnem egymilliárdos, kis hijján egymilliárd aranykoronás költségvetéssel állunk szemben, azzal a ténnyel állunk szemben, hogy a magyar népnek kevés hijján egymilliárd aranykoronát kell kiizzadnia, és arról van szó, hogy ezt az egymilliárd aranykoronát mire, hogyan használjuk fel. Hát csak nem ez a kérdés olyan fontos amikor milliónyi milliónyi szempontról, kérdésről, ezernyi kérdésről van szó, hogy megérdemel nem tizpi vitát, hanem azt, hogy Isten tudja, talán meritheteilen vitában foglalkozzunk ennek egymilliárd aranykoronának a sorsáról. Szen ezt az egymilliárd aranykoronát szinte kényszeritik a néptől, és ezzel szemben azt juk, hogy némely szükségletre szinte két zzel szórják a pénzt. Még maga az a tény, gy itt egymilliárd sorsáról tanácskoznak, ment az az ellen való védekezés alól, hogy obstrukció folyik.

A t. előttem felszólalt képviselő ur azzal dolta meg az ellenzéket, hogy ez az állitólas obstrukció, amelyben ő is részt venni szikedett, akadályozza, hogy az osztrák keresdelmi szerződést letárgyaljuk, megszavazzuk törvényerőre emeljük és ezáltal a magyar zőgazdaság primőr termékei számára az ort utját biztositsuk. Hát, ha nem Gaal ston t. képviselőtársam mondta volna ezt, iránt nagy tisztelettel viseltetem, és akiről ggyőződtem, hogy ha bármikor tévedett is, edése mindig jóhiszemü volt, akkor való azt kellene mondanom, hogy ez az állitás rosszhiszemü. Mert mibe kerülne a kormánynak, hogy akár ma, kérelmet intézzen az elnök urhoz, hogy a költségvetési vitának egy kis megszakitásával tüzze a holnapi ülés napirendjére az osztrák kereskedelmi szerződés tárgyalását. Ilyen napirend ellen erről az oldalról sem tennénk kifogást, és talán egy óra, talán egy félóra alatt megszavaznók az osztrák kereskedelmi szerződést, mint olyant, mely szinte nemzetközi szerződés jellegü és amelynek részletein változtatni ugysem lehet. Utóvégre lenyeltünk mi már nehezebb falatot is, meg kellett itt már szavaznunk olyan nemzetközi szerződéseket is, amelyek az ország sorsát pecsételték meg. (**Nagy Vince:** A frankügy ellenértékeit!) Miért ne szavaznánk meg olyan szerződést, mint amilyen az osztrák kereskedelmi szerződés, mely biztositja a primőr termékek exportját és momentán mégis jelent valami hasznot. Tessék ilyen javaslattal jönni, mert különben ha mégis azt a vádat hangoztatják ellenünk, hogy obstrukcióval akadályozzuk meg az osztrák kereskedelmi szerződés megszavazását, akkor ezt rosszhiszemü eljárásnak kell minősitenem. (**Györki Imre:** Tegnap terjesztették csak be a bizottsági jelentést, ma osztották szét!)

Azt a vádat is hangoztatta velünk szemben Gaal Gaston t. képviselőtársam, hogy mi itt frankvitát provokáltunk, amelynek célja nem az igazság keresése, hanem a Bethlen-kormány megbuktatása volt. Hát ha ez lenne is a célja, kérdem t. képviselőtársamat, vajjon olyan nagyot vétene-e az ellenzék, ha meg akarja buktatni azt a Bethlen-kormányt, amelynek száz és száz bűnét sorolta fel ma a t. képviselő ur, mely kormány uralma idejéből a korrupciónak, rombolásnak és pusztitásnak olyan mértékét tárta fel, hogy annak alapján a személyi felelősséget is megállapitotta. Kérdem, hát olyan nagy bűnt követtünk volna el, ha ezt a kormányt meg akartuk volna buktatni? Maga t. képviselőtársam is kérdezte beszéde folyamán vajjon mit szól ehhez a külföld, majd azt mondotta, hogy szégyelnie kell magát a miatt, hogy ennek az országnak a fia, azon állapotok miatt, mely állapotoknak szenvedő alanyai épen a kormányzás bölcseségéből és jóvoltából vagyunk.

Gaal Gaston t. képviselőtársam sok, a frankügyben való felelősséghez hasonló és erkölcsileg is hasonló vagyis diffamáló olyan kifogást hozott fel a kormány ellen, amely a kormányra nézve nem sokkal enyhébb, mint a frankügyben való felelőssége. A t. képviselő ur korrupcióval, panamás rendszer fentartásával vádolta meg a kormányt, sőt egyenesen azt mondta, hogy törvénytelen adókat hajt be és felhivta az ország polgárságát, hogy azokat pedig megfizetni nem kell. Mi elismerjük mindezeket a kifogásokat, tudjuk ezeket a visszaéléseket és egyetértünk az igen t. képviselő urral abban, hogy itt feneketlen a korrupció, hogy ez a rendszer alkalmas a panamákra, hiszen, amint ő feltárta, minden vállalkozásban benn ülnek a ministeriumok emberei, a hatalom emberei. Azt mondta a képviselő ur, hogy nem tudja elképzelni, hogy ilyen körülmények között puritán, tiszta rendszer, becsületes adminisztrácó lehessen ebben az országban. Hát mi sem tudjuk elképzelni. De nekünk vannak még egyéb skrupulusaink is a kormány ellen, elsősorban a franküguyből kifolyólag. De nem azért van nekünk kifogásunk a kormány ellen, mintha mi talán Briandnak, Franciaországnak a segitségére akarnánk sietni és a felelősséget megállapitva, Francia-

országot talán szigorubb álláspont elfoglalására vagy valamely szigorubb rendszabály foganatositására akarnók birni. Azért van kifogásunk a kormány ellen a frankügyből kifolyólag, mert az önmagában véve aljasnak, gonosznak és az országra nézve veszélyesnek és károsnak tartjuk. *(Ugy van! a baloldalon.)* Azt tartjuk, hogy Briandnak, Franciaországnak és más érdekeiben sértett külhatalmaknak — ideveszem a szokolhamisitást és egyebeket is — annál kevesebb okuk van belügyeinkbe való beavatkozásra, minél inkább igyekszünk mi ezt a gonosztettet a maga aljassága szerint megitélni, elitélni, megtorolni és azért mindenkit felelősségre vonni, akit felelősségre vonni kell, mert ez a gonosztett az ország belső rendjét, vagyonbiztonságát és külpolitikai helyzetét is súlyosan kockára tette. *(Ugy van! a baloldalon.*

Nekünk nem Briand és nem Franciaország feje fáj; Briand és Franciaország nem kér senkitől sem tanácsot arra, hogy nemzeti érdekeinek, becsületének és hitelének megvédelmezése szempontjából mit cselekedjék, mert, sajnos, a különbség köztünk és a hatalmas Franciaország között olyan dimenziozus, hogy ilyen segitségre semmiképen nincs szüksége Briandnak. De azért sem áll meg az a vád, hogy mi azzal, hogy a kormány felelősségét a frankvitában megállapitottuk, — és ezzel is rámutattunk arra, hogy ime ennek a kormányzatnak a keze alól egységes gazdasági élet és a nemzet jövendője nem nőhet ki, Briandnak segitségére akartunk sietni, mert hiszen Briand kijelentéseiből tudjuk, hogy ő Magyarország népét megkülönbözteti a kormányzattól, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Magyarország népét nemesnek, gavallérnak, lovagiasnak és becsületesnek nyilvánitja. Hogy pedig ő ott rendszabályokról beszélt és arról, hogy Franciaország érdekeit meg fogja védelmezni, ezt a kijelentést csak azokkal a gonosztevőkkel szemben tette, akik a frankhamisitásban bűnösök és azokkal szemben, akik ezeket a szörnyü bűnöket eltakarni akarják. Nem nemzetközi bonyodalomról van itt szó olyan értelemben, hogy egyik állam a másikkal ellenséges viszonyba lépne, hanem arról, amiről magánemberek között is szó szokott lenni, hogy ha engem vagy mást meglopnak, vagy bűncselekményt követnek el ellenem, vagy más ellen, akkor az illető feljelentést tesz és rajta tartja a szemét azon, hogy az a bünvádi eljárás megfelelő megtorlást eredményezzen.

Ebben az esetben is köszönjük meg inkább Franciaországnak, hogy semmi mást nem akart és nem is tett, mint hogy sértettként fellépett, mint ahogy nekünk is van jogunk idehaza, vagy bármely más külföldi állampolgárnak, akinek országában hasonló jogszabályok vannak érvényben, joga van fellépni sértettként van joga jelentkezni, azzal, hogy megtorlást kérek és kérem számomra biztositani az eljárásnak azokat a garanciáit, amelyek lehetségessé teszik, hogy csakugyan igazságos legyen a megtorlás és megfelelő az elégtétel.

Ha egy X. Y.-nak, ha mondjuk, Péter Pálnak szabad a magyar bűnvádi perrendtartás alapján magának ilyen jogokat vindikálni, követelni és — ha a bíróságnál aggasztó jelenségeket tapasztal — a Btk. 29. §-a szerint szabad neki azt mondani, hogy mivel ettől a bíróságtól elfogulatlan eljárást nem remélek, bíróküldést kérek, akkor Franciaországnak és Briandnak is lehet azt mondania, hogy elfogulatlan eljárást kérek.

Amennyiben pedig olyan jelenségek va nak, hogy ez az elfogulatlan eljárás biztosit nincs, ha itt csakugyan bűnpártolás folyik mert hiszen itt vannak az adatok arra von kozólag, hogy itt erről lehet szó — és ő e rendszabályokat helyez kilátásba, ez nem magyar nemzet ellen való támadás, hanem sértett joga. Ugyanaz a jog ez, amellyel sa hazám javára én is követeléssel lépnék fel, más országban akárhol magyar koronák milliósokat hamisitanának s ezzel bennün és pénzügyi életünket megkarositanák. Ige ha az ember pártos eljárást tapasztalna ahova az ügyét vitte, — tegyük fel, h megtörténnék ez Franciaországban, Olasz országban vagy akárhol is — mi tőlünk sem hetne rossz néven venni, ha azt az üzene küldenők pl. Bukarestbe, — csak egy pél hozok fel — hogy ha a magyar sérelmek n orvosoltatnak, ha a román kormány elt azt, hogy a magyar korona odakünn eset állami szervek segitségével is hamisittassék ez a bűncselekmény állami védelemben ré sül, akkor mi is megtorlást kérünk, akkor sék a Btk. teljes szigorát alkalmazni. Senkis vehetné tőlünk rossz néven azt sem, hogy ab az esetben, ha nem kapnánk igazságos megt lást és elégtételt, a világ fóruma elé menné

Nem kell ezt szószerint venni, ugyh esetleg Briand beperel és csendőrökkel c cipeltet bennünket, hogy formálisan itélke fognak felettünk vagy hogy megváltoztatjá kir. Curia itéletét. Nem ilyen formában tette ezt Briand, hanem abban a vonatko ban, hogy a nemzetközi szolidaritás olta alá helyezi Franciaország ügyét és amen ben nem következik be az igazságos meg lás, amennyiben hatalmi erők befolyásol az igazságszolgáltatást, akkor nemzetközi ren keresi a megoldást.

Ezeket meg kell érteni. És hiába verjü mellünket; ne legyünk nagy legények, szán junk a realitásokkal és azzal, hogy Fran ország nem köteles a mi különös szempontj kat figyelembe venni. Számoljunk azzal az kolával, amelyet már ismerünk, — és amel ugy látszik, kiirtani nem lehet — hogy a kor nekünk volt más hasonló, majdnem lehetne mondani, hogy kisebb sérelmünk, is ilyen szempontokból vagy az illető ál alkotmányos szempontjából lehetetlen és talan álláspontra helyezkedtünk, azzal, h mi küldjük oda hatóságainkat inkvirálni. T juk, hogy mi következett belőle.

Franciaország azonban nem ezt köv tőlünk és nem akar beavatkozni, mert ah én látom a kérdést, — hiszen csak felfujtál egészet, — egyszerüen a sértett magántél gait akarja gyakorolni és akarta is kezd fogva. Csak a mi kormányunk baklövése súlyos tévedése fokozta azt diplomáciai üg amikor a Banque de France-nak a bűn perrendtartásban biztositott jogait nem gedte érvényesülni és egy sakkhuzást csi azzal, hogy a rendőrségi kézből kivette a mozást és átterelte az ügyészségi terrenu ugy okoskodván, hogy mivel törvényünk rint, az errevonatkozó rendelete szerint u. n. kollaborálás esetén külföldi állam h ságai is segithetnek a belföldi hatóságna bűn kinyomozásában, ezt megkerülheti a — mert a kormány magyarázata szerin csak a rendőrségi eljárásra vonatkozik hogy feltünő és ránk is bosszantó m extraordinárius eljárást vezetett be és gy kes módon kitért az elől, hogy a francia h ságok is kollaboráljanak.

A kormány ezzel az éretlen fogással adott kot arra, hogy egy vagy több diplomáciai eavatkozás lett belőle. Azt hiszem azonban, ogy hasonló helyzetben ilyen diplomáciai eavatkozásra épen a nemzeti becsület jelszavával mi is elragadtatnók magunkat, hogy a ezt megtehetnők. Ha két állam a gonosztevők, a csirkefogók ellen összefog, a gonoszevők és csirkefogók ellen uszitja a rendőrsét, ebből csak jó származhatik az állam belső endjére és a nemzetközi helyzetre nézve is.

Méltóztassék Németország felé tekinteni. émetországban is volt nyomozás, Németországban is szükségessé vált a francia nyomozó hatóságok kollaborálása német hatóságokkal. Annak a Németországnak, amely szinén büszke a maga nemzeti becsületére, amelyél szintén elsődleges szempont a nemzeti ecsület, eszébe se jutott, hogy dipomáciai érdést, nemzetközi bonyodalmat fejlesszen ki ból, hogy egy sértett állam rendőrsége setségére akar lenni rendőrségének gonosztevők, csirkefogók kinyomozásában és gaztettek lderitésében.

Nem csoda, hogy mikor Franciaország ezt tta, sajtója, amely semmi körülmények köött sem érthette meg, hogy ez az eljárás mit lent, olyképen reagált a mi kormányzatunkl szemben és azt olyan birálatban részesitte, amelyet ismerünk, mert — valljuk meg, i magunk is hasonlóan reagáltunk volna asonló esetben, ha egy állam kormánya vagy nak az államnak hatalmas funkcionariusa, nilyen a mi rendőrministerünk, sub auspiciis nperii engedte volna, hogy pénzünket hamitsák vagy épen állami intézményben hamittassák. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaldalon.)*

Itt van ennek a kérdésnek a súlypontja és ért érthetjük meg, hogy egy másik állam — gyen akármelyik államról szó — aggódó, kís gondossággal igyekszik a dolognak végére rni, mert hiszen sub auspiciis imperii intézvén az ő pénzügyei ellen támadás, félnie ll attól, hogy most elsimitják az ügyet vagy dig látszatmegtorlásban részesitik a bűnöket és a megtorlásban, az elrettentésben sem z garancia, befejeződik ugyan az ügy mai idiuma szerint, de egy-két hét mulva talán a nösöket futni engedik, kibocsátják őket, amsztiát kapnak és kezdődhetik ujra a frankmisitás, most persze ügyesebben, mert zen okultak a hibákon.

Mindazokat a panaszokat, amelyeket Gaal ston t. képviselőtársam felvetett a frankára vonatkozóan és azt a kritikát, amelyet baloldallal szemben gyakorolt, megérteném, csakugyan tapasztaltuk volna kormányzaik részéről, hogy — amint mondja és amint nden becsületes embernek mondania kell — smerné azt, amit az egész becsületes világ nd: ez egy aljas gonosztett volt, amelynek végére kell járni s a gonosztevőket irgaltlanul meg kell büntetni. Megérteném a tikát, ha a kormány ugy is cselekednék, gy mondotta. De azt látjuk, hogy itt most r több mint négy esztendő óta folyt ez a zhamisitási akció.

Maga a ministerelnök számolt be arról, y már 1921-ben tudomása volt efféle dolról, értesült a frankhamisitás tervéről, sőt készületeiről, sőt — tovább megyek — beerte — ez perrendszerüen megállapitható — y a Mészáros Gyula és társai ellen folyó ben, amikor már kétségtelenül be volt bizotva az, hogy ezek a pénzhamisitás bűnék elkövették, két izben is tett intézkedéssel hozzájárult ahhoz, hogy a bűnvádi eljárások beszüntettessenek. Maga emelte maga ellen azt a vádat, hogy elkövette a Btk. 478. §-ába ütköző bűntettet.

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Ne méltóztassék sértegetni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Kérem a képviselő urakat, ne méltóztassanak az elnöknek tanácsokat adni. (**Nagy Vince:** Helyeslem Rupert okfejtését!) A képviselő urat szintén kénytelen vagyok renderutasitani.

Rupert Rezső: A 478. § arról rendelkezik, »hogyha valamely köztisztviselő hivatalos kötelességét elmulasztja olyan célból, hogy valaki valamely bűncselekmény megtorlása alól menekedjék, vagy valamely olyan cselekményt követ el, amely alkalmas arra, hogy egy bűnvádi eljárás sikerét meghiusitsa, az a hivatali hatalommal való visszaélés bűntettét követi el és három évig terjedhető fegyházzal büntetendő.« A Btk. 478. §-a mondja ezt.

Mit szóljunk már most egy ügyész cselekményéhez, aki elé valaki odakerül pénzhamisitás bűntettével vádolva! Előtte beismeri a pénzhamisitás bűntettét, sőt beismernie sem kell, ott van előtte a bizonyitási anyag, a vizsgálat eredménye. A vádiratot megszerkeszti az az ügyész, talán még a vádtanács előtt is képviseli a vádat, ellenben ötletszerüen feláll a főtárgyaláson és azt mondja: a vádat ezennel elejtem. Mi történik az ilyen ügyésszel, aki elejti a vádat, amikor nyilvánvaló, hogy a bűncselekmény fenforog? Az ilyen ügyészt a Btk. 478. §-a alapján felelősségre vonják, mert hivatali hatalmával visszaélt, egy kötelességét nemcsak elmulasztotta, hanem a bűnvádi eljárás sikerét meghiusitó intézkedést tett a vádelejtéssel. Ezt becsukják, három évi fegyházat kap. Azért, mert a biróság tehetetlenül áll ott a vád elejtése után, minthogy a bűnvádi perrendtartás szerint — nálunk vádrendszer van — vád nélkül itélni nem lehet. De felelnie kell az ügyésznek. A biróság megszünteti az eljárást az előtte álló gonosztevő ellen még akkor is, ha az beismerte, hogy igenis pénzhamisitás bűntettét követte el, vagy rabolt, vagy gyilkolt. Még akkor is kénytelen felállni a biróság és azt mondani: minthogy a vádat elejtették, az eljárást ezennel megszüntetem.

A kormány eljárása semmiben sem különbözik ettől. Akkor 1921-ben és 1922 elején a Mészáros-ügyben és a Wotitz-ügyben is egyenesen a ministerelnök ur utasitotta a vád elejtésére az ügyészséget és szüntette meg az eljárást. Kétségtelen, hogy a pénzhamisitás bűntettével szemben elkövette a kötelességmulasztást, sőt az is kétségtelen, hogy itt egy olyan tény van, amely a bűnvádi eljárás sikerét meghiusitotta. Mert a mi bűnvádi perrendtartásunk szerint nem ugy áll a dolog, — méltóztassék elhinni, minden jogásznak igazat kell adni nekem — hogy tetszésére van bizva az ügyésznek, vagy a kormánynak, hogy tényleg fenforgó bűntetendő cselekmény esetében is a vádat elejtse.

Különösen, ha gonosz motivumból eredő bűncselekményről van szó, ez nem áll hatalmában, mert hiszen büntető perrendtartásunk ismeri a legalitási elvet. A legalitás elve szerint pedig a hatóság köteles a büntetendő cselekmények elkövetőit üldözni, abban az esetben, ha hivatali állásából kifolyólag hivatalból üldözendő büntetendő cselekmények tudomására jutnak. Ha tehát Bethlen Istvánnak hivatali állásában tudomására jutott az, hogy ez a büntetendő cselekmény elkövettetett, csak a törvény parancsát követte volna, ha legalább is nem akadályozza meg az ügyészt abban,

hogy vádat emeljen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha egyebet nem tudunk ebben az ügyben, akkor is aggodalommal kell néznünk, illetőleg meg kell értenünk, hogy aki sértett, az felfigyel s mert hasonló esetről van szó megint, a régi reminiscenciák, régi szolidaritási szempontok, melyek egy kissé befolyásolhatják a kormány és más efféle tényezők eljárását, okot szolgáltatnak a skupulusra, hogy vajjon be fog-e következni a törvényszerü eljárás és a törvényszerü intézkedés?

Nem arról van szó, hogy a magyar biróság jogkörébe be akarnak-e avatkozni vagy nem, csak arról van szó, hogy semmiféle mesterséges befolyás ne érvényesüljön sem kivülről, sem a biróság kebelében olyan irányban, amely valósággal világbotrány, európai botrány lenne, hogy ezeket az embereket esetleg nem büntetik meg vagy oly enyhén büntetik meg, ami már nevetséges vagy talán olyan formában torolják meg, hogy a sértettnek semmi biztositéka nincs arra nézve, hogy ezek az emberek nem fogják ismételni cselekményüket.

Máris látunk aggasztó jelenségeket. A kormány az egész nyomozás lefolyása alatt igen különös szerepet tanusitott. Látjuk pl., hogy itt vannak nyilvánvaló bűnösök, akik ha a büntető kódexbe nem ütköző bűncselekményt követtek is el, de beismerték, hogy oly nyilvánvaló, nagyfoku szabálytalanságot követtek el, amely után egy pillanatig sem maradhatnak állmi hivatalnokok. Itt van Baross Gábor és Zadravec püspök esete. Mit látunk? Ezek ellen az emberek ellen talán megindították a fegyelmi eljárást és felfüggesztették őket; de ez a fegyelmi eljárás huzódik már hónapok óta egy egészen liquid, tiszta ügyben és az történik, hogy azok, akik bűnt követtek el és állásukra méltatlanokká váltak, ma is huzzák a fizetést a magyar nép adófilléreiből, még pedig a teljes fizetést.

Nemcsak Zadravec püspök és Baross Gábor esetében van ez igy, hanem Nádosy Imre esetében is. Márpedig ha a kormány csakugyan utálja a bűnt és csakugyan az ország érdeke, hogy ne keveredjünk bármiféle külföldi nemzetközi bonyodalomba; ha a kormány komolyan veszi hivatását és át tudja érteni, — mint ahogy mindig mondja — hogy ezek a csirkefogók micsoda diplomáciai veszedelembe keverték ezt az országot; ha a kormány komolyan el van szánva arra, hogy az állam belső rendje ellen, de más államok rendje ellen sem enged az ő terrénumán semmiféle merényletet elkövetni, akkor szabad volna-e annak a botránynak megtörténnie, hogy a pénzhamisitó banda főnöke, Nádosy Imre szintén mindmáig huzza a teljes fizetését? De nemcsak ez történik, hanem az is, ami a bűnvádi perrendtartás és a Btk. szempontjából igen súlyosan latbaeső kérdés, egy indicium, amely feljogosit annak feltevésére, hogy itt csakugyan bűnpalástolás folyik, hogy a kormány mindmáig nem utasitotta az ügyészséget, hogy Nádosy Imre ellen, Windischgraetz ellen vagy mások ellen bűnügyi biztositási végrehajtást kérjen. *(Ugy van! balfelől.)*

Amikor ilyen kedvezéseket látunk és amikor tudjuk, — Briand még jobban tudja, mint mi — hogy 1925 decembere és január egynéhány napja egyenesen tervszerüleg meditálva akként telt el, hogy a bűnt el akarták palástolni, kibontakozási terveket kerestek, akkor az esetben, ha a sértett a maga igazságos jogainak védelmében azt mondaná, hogy: ha pedig ez az eljárás folytatódik tovább és a magyar igazságszolgáltatás mindenesetre egy hatalmi befolyás következményeképen csődöt mondana, látszat-itélet lenne, akkor sérelmeit egy más fórum elé viszi s ugyszólván diplomáciai üggyé fogja fokozni, — ha a sértett erre az estre ezt helyezi kilátásba — ebben nem látok semmit, ez nem érinti az önérzetemet, nem korbácsol fel és nagyképü kijelentésekre nem ragad, mert azt mondom, hogy ha Magyarország volna ugyanabban a relációban Franciaországgal, mint amelyben Franciaország van Magyarországgal, én is igy nyilatkoznám a francia biróságokról és a francia kormányról. (**Láng János:** És mit szól a ruhrvidéki frankhamisitáshoz? Ha ön magyar ember, szégyelje magát, hogy igy beszél! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Láng János képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. (**Peyer Károly:** A frankhamisitók szégyeljék magukat, meg a barátaik. A bombavetők szégyeljék magukat, meg a barátaik is! — **Láng János:** Én nem voltam bombavető! — **Peyer Károly:** Akkor ne is szégyelje magát! — **Láng János:** Szégyelném magam, ha ilyen magyar ember volnék. — *Zaj.)* Csendet kérek!

Rupert Rezső: Én nem ismerek egyoldalu nemzeti önérzetet. Követelem a magam számára a nemzeti önérzet jogait, de ha a magam számára követelem azt, hogy egy külállam a mi sérelmeink megtorlására és érdekeink védelmére teljes szigorral lépjen fel és ha azt látnám, hogy ezt egy osztrák vagy más hatóság nem cselekszi, azt mondanám, hogy nemzetközi üggyé teszem a kérdést, mondom, ha ezt a magam számára megkövetelem, akkor megengedem más nemzet fiának is, hogy a saját nemzetének önérzete és becsülete jogán ugyanezt követelje velünk szemben.

Mindig attól függ, hogy bizonyos szuppozíciókra, esetleges prognózisokra milyen alapja van valakinek. Itt csak utalnom kell 1925 decemberére, amelynek egyik koronatanuja, egyik végzetesen cselekvő főszereplője, a tisztelt államtitkár ur itt ül. Mi történt akkor decemberben? Mindaddig, mig a hágai táviratok nem jöttek meg, mig a hágai táviratok nem kényszeritették a kormányt arra, hogy valamit cselekedjék, hiába tudta, hogy Nádosy a dologban benne van, nem siet a miniszterelnökhöz, átadni tudomását, informálni őt és a miniszterelnök sem volt kiváncsi arra, hogy mit tud ez a Nádosy. Folyt a tudatos eltussolás, mert én másnak nem tekinthetem az államtitkár ur tényét sem, aki december 30-án vagy 29-én eljárt, üzeneteket vitt, közben december 17-én referált a miniszterelnöknek, de ugyanakkor, amikor közönséges kis törpe kérdésekről szükségesnek tartotta a referálást, elfelejtette, hogy a Nádosy-ügyről is referáljon a miniszterelnök urnak.

De már sokkal tovább vagyunk. Rakovszky Iván belügyminister ur, aki privát lakására hivta a főbűnösöket, többek között december 24-én is, emliti a frankbizottság előtt tett vallomásában, hogy már december 24-én szóba került a Térképészeti Intézet, szóba került Gerő neve és szóba került a Nemzeti Szövetség is. Hogyan kerülhetett szóba? Csak mint szereplők, mint tényezők kerülhettek szóba. Miért nem kerültek más intézmények, más emberek is szóba? Miért épen ezek?

De már ennél is tovább vagyunk. Rakovszky Iván belügyminister ur legutóbb beismerte, hogy már december 24-én szó volt egy kibontakozási tervről.

Nem is folytatom tovább ezt a skálát, csak arra utalok még, hogy ime azt látjuk, hogy a

deljárásban két alaposan gyanusitott egyén: ross Gábor és Zadravetz püspök ellen is gszüntették az eljárást, noha a per ökonó-ája szerint sem volt erre szükség. De nem volt lehetőség erre, mert nem forgott fenn a . 255. §-ában megirt ama feltétel, hogy nem rható, hogy a főtárgyaláson ellenük bűnös-re nézve bizonyitékok merülhessenek fel. t az a valószinü, hogy fog felmerülni, mégis ttek ellenük megszüntetni a bűnvádi eljá-st, holott ha ártatlanok, ráértek volna a fő-gyaláson elintézni ezt a kérdést, mint más yéb ügyekben szokás.

Sajnálom, hogy ujra ki kellett térnem a nkügyre, de Gaal Gaston t. képviselőtársam djával szemben szükséges volt ezeknek az lékezetbe idézése és ismétlése, mert nem is an egyszerü az a kérdés, hogy miért nem ghatjuk fel ezt a kérdést egyszerüen a mi ügyünknek. Szomoru, hogy nem foghat-k fel ennek, jobb volna, ha annak fog-tnánk fel; szomoru az is, hogy nem foghat-k fel olyan kisrendü kérdésnek sem, amely-l nem kell foglalkoznunk. Szomoru, hogy n foghatjuk fel teljesen a magunk ügyének, rt épen a hazaszeretet, a nemzet érdeke kö-ez bennünket, hogy ebben az esetben a leg-gódóbb gondossággal és legnagyobb pártat-ssággal, félretéve minden önzést, példásan példátlanul büntessük meg azokat, akik ezt bűncselekményt elkövették. Egyről sohasem bad megfeledkeznünk; ezt a gaztettet bár-lyen motivumokból cselekedték is, vele a boru, a megtorlás, nemzetközi súlyos rend-bály alkalmazása veszedelmének tették ki országot. Tehát nem azt cselekedték, amit lett volna: a hazáért mindent, a hazát sem-ért se szabad kockáztatni. Tették mindezt kintve attól, hogy erről a társaságról teljes etetlenség hazafias motivumot feltételezni. csületes, éplelkü ember sohasem fogja meg-gedni, hogy nemes motivumokból gaztette-lehessen elkövetni.

z elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Arról volt szó, hogy ezek az emberek a guk zsebére akartak harácsolni, gazdagodni maguk önző, aljas, piszkos nyereségvágyá-céljuk elérésére még ezen túlmenőleg a alom megszerzésére is törekedtek. A már almon levő társaik támogatásán kivül még a is szükségük volt, hogy pártkasszát ijtsenek céljaikra. A magyar nép elleni ösz-esküvés volt ez tulajdonképen, amelynek itségével a saját individuális, egyéni állás-tjukra helyezkedve tulajdonképen nem is yira Franciaország, mint inkább a magyar ellen intéztek támadást. Az Isten nem edte meg tervük megvalósitását; mert ha akció technikai kivitele sikerült volna, a gyar nép sorsa meg lett volna pecsételve, zen megvolt már a gazda, hogy kit ültesse-a nyakába, csak talán még egypár hétig y hónapig kellett volna finanszirozni ezt a galmat.

Tény, hogy a szolidaritás megnyilatkozá-a konkludens együttérzést, együttcselek-; láttuk bizonyos hatósági személyek részé-a mozgalommal szemben. A magyar nép ni összeesküvésről volt itt szó, arról, hogy leg rabigába hajtsák, a lábuk alá törjék, t hiszen egész uralmuknak az volt a jellegssége, hogy letiporják a magyar népet, rab-gaságban tartsák, itt uralkodjanak és ezt országot, amennyire csak lehet, kiéljék.

Itt kapcsolódom bele a költségvetés érdemleges birálatába, illetve ama kérdések tag-lalásába, amelyek a költségvetéssel szorosan összefüggenek.

Magyarországon egy sajátságos furcsa di-vat van: folyik az állandó kisajátitási eljárás. Itt ahány párt uralomra jut, mindegyik ma-gáénak vallja, deklarálja az országot és még csak a lehetőségét sem tudja elképzelni egy politikai váltógazdaságnak, hogy helyét át kell adnia, hogy az ország sorsának intézését eset-leg mások kezébe kell letennie. Sőt nemcsak igy vagyunk, — és ez a magyar politikai kulturá-latlanság bizonyitéka — hanem ugy, hogy a hatalmon levő párt a többi pártoknak még a hazafiasságát sem hajlandó elismerni. Elnéz-tem Németországban és más országokban, — a most folyó történelemből tanultam ezt — hogy ha még alap volna is hasonló s talán in-dokolt magatartásra, még akkor sem nevezi egyik párt hazaárulónak a másikat. Német-országban még a kommunistákat sem nevezik hazaárulóknak. Látjuk, hogy a francia kama-rában nagyon sokszor kommunista inditványt is elfogadnak, ha az különben önmagában jó-zan, észszerü és jó. Csak nálunk van az, hogy a mindenkori uralmon levő párt a többi pár-tot — kivéve az olyan pártokat, amelyek őt mindig támogatják, amelyek vele tulajdonké-pen egy testet, egy lelket képeznek — mindig le akarja tiporni.

Nemcsak a mai idők jellemvonása ez, ha-nem az elmult évtizedeké, sőt évszázadoké is. Talán Mohácstól datálódik ez, hogy az urál-mon levő párt és osztály — egész végzetesen — abban kereste a maga hatalmi érdekeinek s ta-lán életének is biztositását, hogy az ország másik részét kiirtotta. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azóta ez a recept megismét-lődik; a hatalmon levők mindig igyekeznek le-tiporni, megfojtani, elpusztitani a velük szembenlevőket ahelyett, hogy elismernék azok magyarságát, hazafiasságát és ne vonnák két-ségbe jóhiszeműségüket, ha más utakon jár-nak is, mint ők, ha jót akarnak.

Ez vezetett oda, ahol most vagyunk, de ez vezetett elsősorban a háboruhoz s ahhoz a két-ségbeejtő helyzethez is, amely megfejtése a mi tragikumunknak, hogy t. i. ez a nemzet évszá-zadok óta tényleg nem a maga életét éli, nem maga intézi a maga sorsát, nem maga ápolja a maga érdekeit, *(Ugy van! Ugy van! a bal-oldalon.)* hanem mindig idegen érdekekért kel-lett mindenét: vagyonát, lelkét, vérét oda-adnia.

Most is igy vagyunk, pedig csak pár éve annak, hogy szörnyü áldozatok révén végre magunkra maradtunk, önmagunkéi lettünk; de azóta is ugy van, hogy a nemzet, mint nemzet nem éli a maga életét, hanem egyszerüen arra van kárhoztatva, hogy egy hatalmi csoportnak érdekében, néhány, a megszállott területről me-nekült magnásnak és még egynéhány másnak érdekében, akiket a végzet és a sors borzalmas megpróbáltatása anélkül, hogy a lelki nagyság és az érdemek őket erre predesztinálták volna, ennek a nemzetnek nyakába sodort, a hatalom nyergébe segitett, ezek érdekében dolgozzon, szenvedjen, pusztuljon. *(Zaj balfelől.)* Nem éli ez a nemzet a maga életét, nincs meg itt a nem-zeti önkormányzat.

Itt jutok ellentétbe megint Gaal Gaston t. képviselőtársam felfogásával, aki azt mondja, hogy neki nem kell a demokrácia. Nem tudom, minek képzeli a demokráciát a t. képviselőtár-sam, akit igen művelt és igen tájékozott ember-nek tartok. Ugylátszik azonban, nincs tisztában vele: mi tulajdonképen a demokrácia és mi an-

nak a lényege. Semmi egyéb, mint a nemzet önkormányzata. Ugyanaz, mint mikor egy vármegye maga kormányozza magát, mint mikor annak közgyülése meghozza a határozatokat, melyeket az alispán és képviselő kar végrehajt. Ugyanaz, mint az a közgyülés, amelytől függ, hogy lejárván a hivataloskodási határidő, az alispánnak és a többi tisztviselőnek átadja-e a hatalmat vagy sem. A demokrácia semmi egyéb, mint a nemzeti önkormányzat, biztositása annak, hogy sorsod a magad kezében van és sorsodat intézd el magad.

Gaal Gaston t. képviselőtársam sok kifogást tesz, sok súlyos panaszt hangoztat és elismeri a nagy korrupciót, a panama-rendszert, amelyben itt ma a mi jelen történelmünk van és nem veszi észre, hogy tulajdonképen hol a hiba. Ő azt próbálja magyarázni egyik vagy másik ministernek, hogy ez azért van, mert valaki nem akar felkelni a bársonyszékből. Pedig nem ezért van. A mi egész közéletünk azért korrupt, azért rengeteg a panama és sok a tragédia, a megpróbáltatás, a kaland és azért sok a támadás a mi belső életerőnk és jövendőnk ellen, azért van, hogy itt nemcsak a törvényes államhatalom gyakorol államhatalmi funkciókat, amiket ő kifogásol, hanem felelőtlen tényezők is, mindez nem azért van, mert egy minister el akar vagy nem akar eltávozni, hanem azért van, mert nincs demokrácia, nincs önkormányzat és felelősség, mert nincs akitől függjön a kormány és ennélfogva a saját lelkiismeretére bizatván, amikor konfliktus keletkezik abban a tekintetben, hogy vajjon lelkiismeretbeli kötelessége-e elhagyni a helyét, hogy a nemzet érdekei érvényesüljenek, lelkiismeretüket sokszor legyőzi annak az érdeke, hogy maradjanak; és maradhatnak, a maguk birái lehetnek, mert senkinek felelősséggel nem tartoznak, mert nem érkezik el rájuk nézve a lustrum öt év mulva, amikor a polgárság és népesség felelősségre vonná őket. Nem ugy gondolkoznak tehát, hogy kezdjünk már az öt év első percében akként gazdálkodni, hogy az év utolsó percében odaállhassunk a nép elé számot adni és remélhessük, hogy a nép a mandátumokat megint a mi kezünkbe teszi le. Nincs függőség itt a néptől. A népnek, a dolgozó milliónak csak egy szerepe van, hogy misera plebs contribuens legyen, hogy egyszerüen csak állati, baromi szenvedésekre és szolgáltatásokra legyen kárhoztatva s a háboruban elfolyt rengeteg vérveszteségért, az áldozott és elfojtott könnyekért cserébe ne kapja meg még azt sem, hogy szabad ember legyen, akinek jussa és joga van. Nem akarják, hogy áldozatainak egyenértékeként az ország sorsának intézésébe beleszóljon.

Szeretem az olyan handabandázást és nagyképüséget, az olyan átalást, mint amilyent Láng János t. képviselőtársam is megenged néha magának. Ő itt feltolja magát arbiternek, nagy nemzeti harcosnak, hősnek, aki itéleteket mond mások felett, hogy azok nem is hazafiak; akinek egyetlen szempontja van, hogy egy theokratikus rendszert létrehozzon; aki ehhez köti az ő hazájának jelenét és jövendőjét is. Mondom, szeretem, hogy ezek nagyképü fellengző hazafisággal, álpáthosszal próbálnak más ember működésének gáncsot venni. A valóság azonban az, hogy ő nem ismeri fel szintén, amit fel kellene ismernie, hogy a nemzet itt maga a nép és hogy a nemzet önkormányzatát kell megvalósitani. E helyett ő is és mások is folyton tradiciókat hangoztatnak, hogy az ó-kereszténységet, az orthodox kereszténységet, tehát a középkori inquisitorikus katholicizmust kell visszaállitani, mert szerinti ettől függ ennek az országnak boldogulá Valamikor nagy derültséggel hallgattuk az ő ajkáról. Megértem, hogy az ilyen em reknek nem tetszik a mi felszólalásunk, a a realitások hazafiságát, a haladást és fe dést tartjuk fontosnak, akik a tudományt vallást nem állitjuk szembe. De megértem is, hogy azoknak se tetszik a demokrácia, a felfogásunk, akik, hogy itt lehetnek, hogy közéletben szerepet vihetnek, ezt épen ani köszönhetik, hogy nincs demokrácia, hogy egy olyan alkotmányrendszerünk, egy oly választási rendszerünk, amely szerint lehet ges az is, hogy a nép kénytelen saját ell ségeit megválasztani saját képviseletére. M értem, hogy azután az ilyen embereknek n kell sem titkos választójog, sem demokrá sem sajtószabadság, nem kell nekik a par mentarizmus, ellenben kell nekik a házszabá revizió.

Látom, hogy napok óta fel-fel bukkann itt a fejek és arról értekeznek, azt javasolj hogy ezen a helyzeten csak ugy lehetne v toztatni, ha megint megszigoritják a házs bályokat. Különösen egyes részvénytársas igazgatók jelennek meg itt néha-néha. Ig kevésszer látjuk itt őket. Rendesen a sz beszédeiket mondják el akkor, de mindig, m részvénytársasági igazgatók jelennek itt m Csak olyankor tudjuk meg, hogy kicsodák micsodák, mikor itt valami részvénytársas ról esik szó. Csak olyankor szólalnak fel ez akik összetévesztik a részvénytársasági ig gatósági ülést a parlamenttel. És most ez javasolják, hogy legyen házszabálymódosit hogy a parlamentarizmust megmentsük. Ez nek nincs fogalmuk a lényegről s azt sem tu ják, hogy mi az a parlamentarizmus. A par mentarizmus nem az, hogy mi itt vagyu hogy egy nemzetnek van nemzetgyülése va képviselőháza, egykamarás rendszere, k kamarás rendszere, törvényhozása. Nem ez lényeg. A parlamentarizmusnak lényege hogy maga a nemzet szabadon választja m a törvényhozó testületet, a nemzet képvise tét, amelyben az ő akarata kétségtelenül ér nyesül. *(Ugy van balfelől.)* Ez a parlamen rizmus. Ez Magyarországon még sohasem v meg. Itt nem lehet arról beszélni, hogy járta magát, hogy mit kell cselekedni. Hisz meg se próbálták ezt, talán egyetlen egy es ben csak, — a koalició idejében — amikor nagy nemzeti győzelem volt. Sajnos, akk azonban a nemzeti akaratot letörték ideg szuronyokkal és talán csak akkor, amik 1849-ben detronizált az országgyülés, amid egyszerre kezdtek magyar politikát csinál amikor a magyar igazság törvényeit hozt és talán visszamenőleg csak a Rákóczi Fere alatt összeülő kuruc országgyülések.

Ezeken kivül nem volt parlamentarizm és nincs ma sem parlamentarizmus Magya országon, mert visszaélésekkel s először is trojált jogfosztó rendeletekkel, vagy erköl szempontból jogfosztó törvénnyel — amenn ben formailag megállnak is — megfosztják ország nagy részét, dolgozóit, az országért v zőket, az országért áldozatokat viselőket, at a jogtól, hogy hazájuk ügyeibe beleszólhass nak. És még akkor is, amikor a kormányn a hatalomnak nem sikerülne a maga szája szerinti többséget létrehozni, beleszól a vála tásba különféle erőszak, hivatali pressz pénz, vagyon és megvesztegetés *(Ugy van! bal- és szélsőbaloldalon.)* és nem ritkán mi az én kerületemben is megkisérelték, beleszó

k a haramiák is, akik lejönnek vérengzeni terrorizálni a szavazó népet. Ilyen parla-ntben parlamentarizmusról beszélni épen okról a padokról, amelyekben azok a képvi-ők gyülnek össze, akiket csak ez a rendszer githetett, oda be lehet hallani természetesen t, hogy nekik nem tetszik az igazi parla-ntarizmus és hogy őket üzleteikben ne há-ritsák, a parlamentarizmust ugy képzelik el, gy mindenkinek, azoknak is, akik a nép ıbad akaratából kerültek ide, szájkosarat gyenek a szájukra. Rögtön nem kell a ház-ıbálymódositás, mihelyt valódi lesz a parla-ntarizmus, mert akkor ezen nemzetgyülés-n, az ország törvényhozó testületében min-ıki függni fog valakitől, az ország urától, yetlen hatalmasságtól, a magyar néptől és jövén ide, ha házszabályok nincsenek, is ugy gy igyekezni viselkedni, hogy az ő gazdájá-k, aki ide küldte és akinek bizalmára me-ıt pályázni fog, ne legyen ellene kifogása. kor majd ugy fog viselkedni az illető min-ıféle házszabály nélkül is hogy nem lehet ene kifogást emelni. Akkor a parlamentariz-ıs könnyü is lesz, magas lesz akkor a nivó, rt akkor olyan kontroverz kérdések, olyan enségeskedések, olyan gyülölet köztünk és oldal között nem fog fellángolni mint most, rt ott is átveszi a lelkiismeret az uralmat, rt nemcsak ezeken a padokon, hanem azo-ı is meg kell mindenkinek gondolnia és ponta százszor is eszébe vennie, vajjon mit l odakünn a nép, a választóközönség. Akkor n lehet majd kacagva, mosolyogva, cinikus-ı leszavazni a nép érdekében tett inditvá-okat, akkor nem lehet beleülni a kormány-ıl az állammal összeköttetésben álló válla-ok igazgatóságaiba, mert ha ez kitudódik, ıi kell attól, hogy a választók ezért felelős-re vonják és többé a parlamentbe be nem ülhet az illető.

Akkor nem kell félni és irigykedni, hogy ıatalmat hogyan veszitjük el, mert az nem ink függ, hanem attól, aki szuverénül dönt an a kérdésben, hogy kinek adja a többsé-. Hiábavaló lenne a hatalmaskodás, a tör-yhozásban nem lehetne hatalmaskodó in-kedéseket tenni, hogy a legjózanabb kérdé-ben is leszavazzák az ellenzéket csak azért, t az inditványok tőle jönnek. Nem lehetne üldözni a képviselőtársainkat sem, mert jo-kat gyakorolják, vagy birálatot mondanak, y a többségi pártnak vagy valamely hatal-ıságnak nem tetszik, vagy pedig odakünn tikai működésük közben kritikát gyakorol-, nem juthatna a képviselő oda, hogy min-ügyész a lába ikrájába kapjon és idejöjj-a Ház elé. Mondom, mindehhez nem jut-ıánk, mert lenne itt egy parlament, amely gyetlen valakitől, — akitől függnie kell, t ez a parlamentárizmus lényege — a nép-Nem mernének gonosztetteket elkövetni, erhajszát, embervadászatot se tartani *(Ugy ! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* kkor nem jöhetnének ide lehetetlen, a né-károsító törvényekkel s nem jönnének ide es klikkek hatalmát biztositó törvényjavas-kkal. Mondom, mindez nem volna lehetsé-Kontroverzia sem volna közöttünk, hanem eljebb kompromisszumok volnának összes-nk és összedugnánk a fejünket s tárgyila-szempontból néznők, vajjon mit cseleked-. Ez lenne az igazi egységespárt, de ennek lálya az, hogy igy a magyar közéletbe bele ıltek emberek, akik nem idevalók, akiket ep, ha tőle függne, sohasem küldött volna s akik mindenáron miniszterek és képvise-akarnak lenni s ennél fogva gondoskodnak egy rendszerről, amely ezt technikailag lehe-tővé teszi.

Ez a nemzet nem éli a maga életét. Itt évszázadok óta meg-megszakitva csak néhány-szor történt a történelemben, hogy valahogy mégis a nemzeti szempontok, a nemzeti öntu-datra ébredés, a nemzeti életakarat áttörte a gátakat, nemzeti igazságok sohasem érvénye-sültek. Azért kellett elpusztulnunk, mert mint a háboruban legutóbb is, belevittek bennünket nem a nemzet igazsága, nem a nemzet érdekei, közjava, a közérdek volt a döntő, hanem az idegen érdekek, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* amelyekért a hatalom pojácái az egész nemzet testét, lelkét, pénzét és szörnyü sok vérét mind oda dobták. És könnyen odadobhatták, mert nem kellett már 1914-ben sem félni a magyar néptől, hogy mi lesz, ha az felelősségre vonja őket, mert akkor is a hatalmi jogra, a szuronyok hegyére volt épitve egész alkotmányunk. Ha a nemzet igaz-sága itt kultusz lehetett volna, ha itt a nemzeti akarat érvényesülhetett volna, ha ezt le nem törték volna a különböző reakciós és császárlakáj kormányok, akkor 1914-ben lett volna életösztönünk és életerőnk ahhoz, hogy vétót kiáltsunk, hogy nekünk pedig senkivel elintézni valónk nincs: nem kellett volna egy osztrák főhercegért elveszteni Magyarország két-harmad részét és egymillió magyart, s árvává tenni annyi sok száz- és százezer magyar gyer-meket. *(Felkiáltások jobbfelől: Óriási bölcses-ség!* — **Perlaki György:** Nem tudja, hogy ez önvédelmi háboru volt!) Mert nem volt itt kifejezve a magyar öntudat, a magyar külön-álló érdekek kultusza, itt nem tudtak lehető-séget találni arra, — mint ezt más nemzetek-nél látjuk, amelyek önmagukért élnek — hogy csak a magunk érdekeit tartsuk szemelőtt.

Miről van ma is szó? Talán ma is a nem-zet igazsága érvényesül, a nemzet érdeke, köz-joga érvényesül? Nem! Itt még előkelő haza-fiak szemében is egy család érdeke több, mint az egész nemzeté. *(Ugy van! a bal- és a szélső-baloldalon.)* Itt 2—3, vagy 7—8 kis árva — aki-ket mi is sajnálunk — több, mint az ország-ban élő 100 ezer vagy Isten tudja hány ezer árva. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt az az egyes klikkeknek, részvénytársaságoknak, ha-talmi csoportoknak az érdekei is több, mint a nemzet igazsága. Hiszen ott van a szanalási törvény, ott vannak egyéb intézkedései ennek a hatalmi rendszernek, ott van az elnyomók rendszere, hogy a közszabadságokat s az egyéni szabadságokat elfojtsák, hogy kényekedvére van kiszolgáltatva az embereknek a biztonsága, vagyonbiztonsága, életbiztonsága is. Ez mind csak egyetlen egy célt szolgál, hogy a nemzet igazságával szemben az egyéni igazságok, az egyéni érdekek érvényesülhes-senek. Mindent feltesznek az egyéni érdekek kártyájára és amikor arra kerül a sor, amikor a magyar történelem elérkezik egy-egy fázis-hoz, hogy az egyéni érdekeket fel kellene áldozni, hogy az egyéneknek ott kellene hagyni pozicióikat, amely pozíciók rájuk nézve nem-csak hatalmat, hanem vagyont is jelentenek, mindig a nemzet huzza a rövidebbet, mert ve-szitsen bár milliárdokat, kerüljön ennek az országnak bármilyébe, győz az egyéni érdek és ők maradnak.

Itt van a frankkérdés. Ha semmi bűne nem lett volna a kormánynak abban, hogy ez a frankkérdés kérdéssé lehetett, ha nem terhelné a felelősség még erkölcsileg sem, hogy az ő kormányrendszere olyan miliőt fejlesztett ki, olyan atmoszférát teremtett, amelyben meg

kellett ennek születnie, magánál annálfogva, hogy ez a frank-ügy lett és hogy a politikai felelősség, a tárgyi felelősség ezt a kormányt terheli, amelynek rezsimje alatt ez elkövetkezett; ha csak a nemzet érdeke, a nemzet igazsága és nem az egyéni érdek, nem a klikkérdek, a grófoknak és egyebeknek érdeke számitana itt, akkor fel kellett volna állania a miniszterelnöki székből és a miniszteri zsöllyékből és azt mondani, hogy bármilyen ártatlanok vagyunk, bármennyire meg vagyunk magunk is botránkozva a felett, ami történt, noha fogalmunk sincs arról, hogy ilyesmi hogyan történhetett és magunk is a legteljesebb megtorlás álláspontjára helyezkedünk, a nemzettel szemben kötelességünknek ismerjük, hogy elhagyjuk a helyünket, hogy ilymódon minden vád és minden látszat lehetetlenné tétessék és ezzel az eljárásunkkal is dokumentáljuk, hogy olyan uj emberek kezébe kerül ennek az ügynek elintézése, akiket sem szolidaritás, sem reminiszcencia, sem semmiféle zsén nem köt abban, hogy ez az ügy igy vagy amugy intéztessék el. Ez lett volna a nemzet érdeke, különösen nemzetközi viszonylatban, hogy kint a világ tisztán lásson, de ez lett volna a kormány kötelessége a nemzettel szemben is, nehogy ez a nemzet megitélve és megalázva álljon a többi nemzetek között, mert hiszen magára a nemzetre vet súlyosan szomoru, sötét árnyat, a nemzet becsületét érinti, ha ez a kormány — és hasonló esetben más kormány — a helyén marad, mert ebből azt állapitja meg az egész világ, hogy ennek a népnek nincs akkora erkölcsi ereje, nincs olyan erkölcsi ellenállóképessége, nem olyan egészséges a teste, hogy ezt a fertőzetet kivesse magából. (**Erdélyi Aladár:** Andrássy a barátjának tartja őket még ezentúl is!)

T. képviselőtársam, ezt egy cseppet sem dicsérem és ahogyan én a Bethlen-kormányt és a többieket elitélem, amiért a reminiszcenciáknak és a szolidaritásnak jelenségeit látom felmerülni egyik-másik vádlott mellett, ép oly megütközéssel veszem tudomásul Andrássy Gyula gróf kijelentéseit is, mert gazfickókat, hitványakat semmiféle glóriával körülfonni nem lehet és becsületes ember semmiféle gonosztevőt sohasem fogadhat megbecsülésébe! (**Reisinger Ferenc:** Andrássy felfogásával maguk nem takarózhatnak!) Ha véleményem a túlsó oldalról vagy a hasonlókról az, hogy becsülik és szimpátiájukba fogadják és nem tartják őket bűnösöknek, akkor legfeljebb arról lehet szó, hogy Andrássyval szemben is ugyanezt az álláspontot képviselem. (**Reisinger Ferenc:** Bűnt bűnnel nem lehet takarni! — **Erdélyi Aladár:** Az igaz! — **Reisinger Ferenc:** Az nem menti fel önöket a felelősség alól, hogy Andrássyék igy csinálnak! — **Erdélyi Aladár:** Minket? — **Reisinger Ferenc:** Mint kormánypártot! — *Elnök csenget.*)

A pénzügyminister ur expozéja az optimizmus jegyében szólt, de abból igen sok aggasztó jelenségről értesülünk. Azt mondja a pénzügyminister ur, tény az, hogy bizalmi krizissel állunk szemben. Akkor mondja ezt, amikor Magyarország legnehezebb gazdasági problémájáról, a hitelkérdésről beszél. Nemcsak bizalmi válsággal állunk szemben, nemcsak azzal, hogy megrendült a hitel, mert itt már a belföldi sem bizik önmagában, egyik üzletember a másikban, hanem a külső országok sem biznak bennünk, és ha mégis hitellel fordulnak felénk, azt tiz-huszszorosan túlbiztositanunk kell. De nemcsak erről van szó, hanem a biztonság érzésének megrendüléséről, válságáról is. Hiszen mi ilyen rendszer mellett, kor nincs valóban parlamentárizmus, am az ország ki van szolgáltatva egy érdel portnak, és kezében van egy kormány amelynek válasza mindenre az ő hata amely kormánynak minden lépése tulajdo pen a hatalmi jog, és minden végoka a rony, amelyre támaszkodik és nem konc semmiféle argumentumot, amely kormán szemben szélmalomharcot kell vivnunk amely kormány egyuttal lehetővé teszi propagandának elterjedését, amely az orsz veszedelmeknek teszi ki, a biztonság kri vel, a biztonság érzésének krizisével is s benállunk, pedig ez is igen súlyos gazda jelentőségü tényező.

Méltóztassék az utóbbi évek történelm a mai helyzetet is venni. Itt a kormány jó tából lehetséges volt olyan propagandát k teni, amely propaganda hatalmi program vallotta azt, hogy esetleg felekezeti vagy tályszempontból vagyonkobzást fog vég vinni, bolsevista módon fog berendezke szorgalmunk, munkának, takarékosság eredményeit fogja elkobozni. Amikor lehe ges volt itt ilyen propagandát kifejteni és nen a nemzetgyülésből is ilyen propagan amint azt az ébredőpárt cselekedte, hirdi és kint az országban is ennek érdekében pagandát folytatni, a választásokon résztv és ezt programmul hirdetni, amikor ez ma is lehetséges, ellenben tisztességes e rek, a tisztesség programmját se hirdethe ha a hatalommal szemben állottak, az i helyzetben nem csoda, ha nemcsak bizalmi zissel, de a biztonsági érzésnek krizisével szembenállunk és nem csoda az, hogy ahh gazdasági helyzetbe jutottunk, amibe ju tunk.

Tisztára a mai politikai helyzetünk, a hatalmi berendezkedés, az alkotmányos pra a többségi uralomnak, szinte diktatura fennállása az oka a mi mai gazdasági hel tünknek, nyomoruságunknak, pusztulás nak. Tisztára ez az oka a bajoknak, n egyébként az anyagi feltételek megvolná ahhoz, hogy ez az ország a gazdasági krizi kikerüljön és a maga polgárainak keny megélhetést s munkaalkalmat nyujtson és tositson, erre megvolnának az anyagi el tételek, de nincsenek meg az erkölcsi előf telek, azért, mert itt valahogy a félelem, a zalmatlanság, a rettegés vált urrá (**Gr Jenő:** Dehogy! Képzelődés!) s az törté hogy még az ország belső vagyona sem jel meg és ez sem siet a hitelnyujtás révén a dukciónak, a termelésnek támogatására. (*van! a szélsőbaloldalon.*)

Hiszen, t. Nemzetgyülés, nem kell nek okvetlenül külföldről segitséget, kölcsönt nunk. Hála Istennek, van olyan belső vag nunk is, amely a nemzetgazdasági élet forgó tőkéjeként szereplhet, amely tőke ak ha piacra jönne, szinte lökésszerüen, robba szerüleg máról-holnapra megváltoztathatna gazdasági helyzetet. De az a tőke nem mer jönni, nem mer piacra jönni, mert nem tu hogy mi a helyzet, hogy mi lesz. (*Ugy van szélsőbaloldalon*) csak azt látja, hogy itt a k érdeknek és a közjónak szempontjai nem é nyesülnek; csak azt látja, hogy itt módjuk van az embereknek egyszerüen kijelenteni: pedig maradunk, ha ég és föld összedől is csak azt látja, hogy ilyen erőszakos urali megtartás mellett nincs meg az uralomnak legfőbb kritériuma, az állandóság jellege, provizóriumot lát. (*Szomjas Gusztáv köz*

szól.) mert hiszen, t. képviselőtársam, ön hiába hisz abban, mint ahogy a háborus munkapárt is hiába hitt abban, hogy talán örökéletü lesz. Nem. Igen kis hajszálon függhet, igen kis szalmaszálon borulhat fel a helyzet és egy napon elfelejti ön is, hogy kormánypárti volt és gyülölt engem és talán én is elfelejtem, hogy gyülölt engem és elfelejtem a túloldallal szemben az összes gyülölködéseket és azt mondjuk: gyerünk testvér, tüzvész van, fogjunk össze! (**Szomjas Gusztáv:** Helyes!) Ez igen könnyen eljöhet, t. képviselőtársam, eljöhet az az idő, hogy egy olyan külső veszedelem támad, egy olyan összeomlás keletkezik, hogy a legnagyobbat, a legnehezebbet is megcselekedjük, hogy egymással kibékülünk és önök is kibékülnek velünk és kezdik hirdetni, hogy: ti is magyarok, testvéreink vagytok! Ma az a helyzet, hogy szemben állunk és a túlsó oldal bennünket üldöz, azért, mert mi azokat az apró érdekeket, amelyeket ők védenek, feszélyezzük, támadjuk, biráljuk.

Azt látja tehát az ország népe, hogy provizórium van, hogy nem állandó itt semmi, hogy itt nem biztos, szabályos, ritmikus lépésekben megyünk a jövendő felé, hanem kalandok kockáján forog a sorsunk. Igy természetesen visszatartja mindenki a maga vagyonát, tezaurál. Hiszen magunkról tudjuk, hogy nem tudunk, nem merünk hosszu lélegzetü dologba belekapni. Elmondottam már azt a példát, hogy két évvel ezelőtt volt véletlenül annyi pénzem, hogy a Balaton melletti kis telkemen kétszobás villát épithessek, de nem mertem az épitkezésbe belemenni, mert itt minden bizonytalan volt, pedig akkor már a szanálás áldásait élvezhettük.

De méltóztassék megnézni akár az igazságszolgáltatást, akár magát a törvényhozást is. Hiszen itt mindennap egy hatalmi szótól függ az, hogy minden megváltozzék vagy olyasvalami történjék, ami keresztülhuzza az emberek számitását. Állandóság sincs, mert nincs meg az az erkölcsi rend, amely biztositaná az állandóságot, amely lehetetlenné tenné azt, hogy ezentúl az emberi boldugulás feltételei ellen támadni lehessen. Hiszen csak a numerus clausus történetét veszem vagy más efféle intézkedéseket nézek, látom azt, hogy különbségeket lehet tenni, hogy egyszakaszos törvényekkel esetleg osztályokat lehet megfosztani a vagyonuktól. Talán messze mentem, mert ettől nem tartok, de kisebb intézkedések elrendők arra, hogy bizalmatlanságot keltsenek. Ki mer tehát előjönni a vagyonával? Mindenki liquid akar maradni, hogy a veszélyek ellen ne legyen pénz nélkül. Ez az oka annak, hogy noha az országban sok pénz van, de nem forog, mert nem mernek az emberek vele előjönni. (**Graeffl Jenő:** Forogna, ha volna! — **Reisinger Ferenc:** Hány ezer holdat képviselek a képviselő urak négyen ott az első padban? — *Derültség.* — **Dénes István:** A magyar parlament képe! — **Nagy Vince:** Kisgazdák!)

Nagy diadallal hirdeti itt a pénzügyminiszter ur, hogy a közgazdaság valami száz millió aranykorona hitelt kapott már. A mellényzsebünkből is kivehetnénk mi azt a száz milliót, annak a többszörösét is, ugy-e? Az egész országot veszem, nem azokat a társadalmi osztályokat, amelyek a háboru és a későbbi idők miatt és különösen a mai rezsim jóvoltából annyit szenvedtek és elpusztultak, hanem még csak az összvagyont véve, elő lehetne ennek sokszorosát hozni, nem kellene magunkat a külföldi kölcsöntől függővé tenni. (**Szomjas Gusztáv:** Ugy van!) De a provizórikusság miatt nem mer senki sem vállalkozni. (**Szomjas Gusztáv:** Ugy van! — **Reisinger Ferenc:** Mi történt Szomjas képviselő urral?)

De ezenkivül a kormányzat maga is megtesz mindent arra, hogy hiteléletünk rendezetlen maradjon, hogy a közgazdaság szanálása ne sikerüljön. — Mosolyog az igen t. népjóléti minister ur! (**Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Tilos?) Nem, hanem, minthogy mosolyog, hát bizonyosan jó kedve van és nekem kedvező választ fog adni. *(Derültség.* — **Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Én Werbőczyt olvasom, azért mosolygok, differenciát látok!) A Nemzeti Banknál két billió tőke áll rendelkezésre és a Nemzeti Bank kamatja 7%. Amikor a Nemzeti Banknak rengeteg a pénzállománya és most a Postatakarékpénztártól, a Pénzintézeti Központtól is átveszi a funkciókat és igy öt billió koronát akarnak a Nemzeti Bank kezelésére bizni; mondom, amikor már most is a Nemzeti Bank két billiót kezel és 7% kamatot számit: akkor magyarázza meg nekem a t. kormány, hogyan lehetséges, hogy azok a bankok, amelyek 7% mellett kapják a Nemzeti Banktól a hitelt a legjobb esetben 14%-ra adják a pénzt, de adják 21-re, 24-re, 30-ra és 34-re is?! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Megint annál a kérdésnél vagyunk: hol van itt a nemzet igazsága? Más vonatkozásban megint ott vagyunk, hogy osztályok érdeke, csoportok érdeke, bankok érdeke, más vállalkozások érdeke érvényesül a nemzet igazságával szemben. Milyen kormányzat az, — amely kormányzatnak befolyása van a maga Nemzeti Bankjára, amely Nemzeti Bank 7%-ért folyósitja a kölcsönt — hogy nem tud gondoskodni arról, hogy ez megváltozzék? Miért nincs meg a tisztesség, a nemzet iránt tartozó kötelesség abban a Nemzeti Bankban is, hogy el ne türje azt a betyárságot, hogy csak 14—20—30—34%-ra lehet kölcsönt kapni azoktól a pénzintézetektől, amelyek pedig csak 7% mellett kapják a pénzt? (**Szomjas Gusztáv:** A kormány abba nem avatkozik bele!) Vajjon annak a Nemzeti Banknak nem volna-e módjában azt mondani a kürtösi vagy piripócsi banknak, hogy adok neked kölcsönt 7% mellett, de köteles vagy elfogadni egy szerződési feltételt, kikötési pontot, azt, hogy a költségekkel együtt nem szabad több kamatot szedned mint 10—11 vagy 12%-ot. Hát mi akadályozza ezt, amikor a Nemzeti Bank abban a helyzetben van, hogy 7% kamattal adhatja a pénzt? Ki az a gonosztevő, ki az a zsivány, aki mégis lehetővé teszi ezt a 7%-os kölcsönt, amelyet a Nemzeti Bank kiad, 24%-kal, 30%-kal sózzák a szegény hitelt igénylők nyakára. Baj van itt ezzel a hitelkéréssel. Hiszen a mi szegény pénzügyministerünk jóhiszeműségét én soha kétségbe nem vonom, látom, hogy becsületesen, puritánul igyekszik és tudom, hogy nem rajta mulik, hanem a politikai helyzet, hatalmi életünknek az a szörnyü elfajulása, ami itt van, ez a diktatorikus berendezkedés keresztülhuzza számitásait, de az ember legalább látja, hogy próbál valahogy pénzügyet, közgazdaságot is csinállni; abban a részben talán nem elég tájékozott, hogyan kell közgazdaságot csinálni. Itt, mondom, baj van.

A mi t. pénzügyministerünk, aki jóakaratában beleringatja magát a maga nagy optimizmusába és később szuggerálja magának, hogy ez igy van, elkezdett nekünk expozéjában arról beszélni, hogy a prima kereskedelmi váltókat 9%-kal számitolják le. Kérdezem, hol vannak azok a prima kereskedelmi váltók?

Akármelyik óriási mammutvállalatot nézzük is, senki sem bizik szegényekben, hiszen látjuk megrendülni a legnagyobb dimenziókat is. Hogyan lehet tehát prima kereskedelmi váltóról beszélni? Ez nem létezik. Pénzügyministerünk szerint pedig Budapesten 11%, vidéken 14% a kamat. A pénzt, amelyet maga a nemzet, maga a kormány, maga az állam — mert hiszen a Nemzeti Bankot legyen szabad azonosnak tekintenem bizonyos vonatkozásban magával az állammal — 7%-ért ad, a pénzügyminister ur 11%-ért könyörgi vissza a hitelközvetitőktől.

De nincs igaza a pénzügyminister urnak. Ez önáltatás, amit ő mond, mert nem is 9 és 11%-ról van szó. Nálánál hivatottabb tényező Popovics Sándor, sokkal magasabbra teszi ezt a kamatot. Popovics Sándor beszél arról egy külföldi lapban tett nyilatkozatában, hogy nálunk Budapesten a hitelkamat 14%, vidéken pedig 21%. A Nemzeti Bank elnöke tehát ellentétben van a pénzügyministerrel. Ime, ilyen a tájékozatlanság, ime ilyen bizonytalan, ilyen problematikus egyáltalában a hitelkamat kérdése is.

Hogyan lehessen tehát itt helyes pénzügyi politikát csinálni? Hiszen, amikor a kormánynak magának 7%-os pénz áll quantum satis rendelkezésre és körülbelül 2 billió korona felett diszponálhat, nem tudja rákényszeriteni a tisztességet, a becsületet a közgazdasági életre, a közgazdasági élet főtényezőire, a bankokra. Mindettől eltekintve is nem értem meg, miért lehessen megbizni ebben a kormányban, amelyben noha a gazdasági válságnak végszüksége kényszeriti is, nincs még meg az a jóakarat, az a jóindulat sem, hogy, amit ő maga megtehet, hogy saját pénzét, ha másképen nem, közvetlenül, vagy törvényes intézkedésekkel megszüntetve az uzsorát, juttathassa a szegény, a sinylődő, a pusztulófélben levő közgazdaság rendelkezésére? Mit érdemel az ilyen kormány? Magáért ezért a vádaláemelést.

Nem a nemzet igazsága, a nemzet érdeke, nem a közjó a fontos, az egyéni érdekek a fontosak és a hatalmi érdekek is azért fontosak, hogy az egyéni érdekek, a zsebérdekek kielégittessenek.

Nem mai keletü ez a közgazdasági politika, amelyről szólottam. Méltóztassanak visszaemlékezni az inflációs korszakra, az 1923—24-es közgazdasági epochára. Akkor is, ahelyett, hogy az inflációt beruházásokra forditották volna, a papirkoronát, annak tömegeit a bankoknak adták konjunkturális üzletek lebonyolitására. Azért jutottunk mi olyan igen súlyos anyagi válságba, mert azt cselekedték. Annak idején a pénzügyminisztereknek mindig mondottam, — mások is mondották — hogy ne próbálkozzanak itt egyéni tervekkel, uj ötletekkel, ne fedezzék fel Amerikát, menjenek ki egyszerüen Ausztriába, Németországba, nézzék meg, mit csinálnak az ottani pénzügyminiszterek. Nem! Mindegyiknek volt valami kedves ötlete, ideája, többek között az egyiknek az infláció korszakában az volt az ideája, hogy papirból nem lehet aranyat csinálni. Most már tudjuk, hogy lehet, mert más nemzetek megmutatták. Németország ipara a papirból épült ujjá. Tessék megnézni: Berlinben és másutt városrészek épültek az infációból, a papirból aranyat csináltak. Nem azt tartották fontosnak, hogy a pénz romlását megállitani már nem lehet, hiszen annak, hogy a pénz romlott, pszihológiai oka is volt. Hiába volt minden kisérlet, bizonyos időben hiába lett volna az, hogy stabilizáljuk a pénz értékét, mert volt olyan pszihológiai atmoszféra, amelyben minden kisérlet hiábavaló volt. Ellenben nem törődtek az inflációval, ha kellett pénz, nyomtak sokat, a papir elbirta a nyomdafestéket és bár ezt állandó közgazdasági rendszernek elfogadni nem lehet, kisegitőnek jó volt, a német mezőgazdának, iparosnak, kereskedőnek, munkásnak, és tisztviselőnek mindig rendelkezésére állott a megfelelő összeg, mert minden indexszerüleg intéztek. Ha ma — nem tudom — kétmillió volt a dollár, holnap lett négy millió, nem estek kétségbe, ennyivel többet nyomtattak, de gondoskodtak arról, hogy a beruházásokra, a közgazdasági élet igényeinek kielégitésére legyen elegendő pénzük és lehetővé tették azt, hogy az ilyen inflációs nagy tömegü papirpénzt be lehessen váltani idegen nemes valutákra.

Mit törődött a német kormány, mit törődtek a német közgazdaság és pénzügy intézői azzal, hogy a dollár ma 2 millió, holnap 4 millió, holnapután 6—8—10 vagy 12 millió, nyomtattak pénzt, adtak előleget és lehetővé tették hogy a német polgárok beváltsák ezt a folyton romló pénzt, tehát napról-napra dollárban tezaurálhassák. Magam is láttam ilyen hosztt. Ott mindenki, mihelyt fizetését megkapta, rögtön vitte és dollárba fektette be. Nem érdekelte, hogy másnap mi lesz a pénzzel; másnap ugyis indexszám szerint megkapta az árfolyamváltozásnak megfelelően a javadalmazását. Igy történt az, hogy Németország és Ausztria is felvették az igazi külföldi kölcsönt abban a formában, hogy engedték, hogy a folyton romló pénzt fokozatosan, percről-percre napról-napra mindig idegen valutába fektessék. Nálunk azonban — méltóztassanak visszaemlékezni — ez is tilos volt. Nekünk meg kellett tartanunk erszényünkben a folyton romló pénzt. türnünk kellett, hogy ott pusztuljon erszényünkben vagy legfeljebb azt tehettük hogy értékpapirokba fektettük. elkezdtünk tőzsdézni. amelynek végeredményben, mert szerencsejáték volt, rosszul kellett végződnie. Ez volt a közgazdasági politika, de viszont ugyanazok, akik az inflációtól óvtak, féltettek bennünket, amennyi pénz kellett a bankoknak hogy a tőzsdére hordják. azt minden időben rendelkezésükre bocsátották.

Ma is valami efféle történik. Ugy látszik, ez az ország pénzügyi szanálása, pénzügyeinek matematikai egyensúlya, az országnak sok áldozata és megalázkodása a külföld előtt mind arravaló, hogy a bankok vagy más nagy vállalkozások ennek a konjunktúrának a teifelét meginf lefölözzék. A Nemzeti Bank nagymennyiségben elég könnyen folyósitja pénztárából a bankoknak a kölcsönöket olcsó, hétszázalékos kamatláb mellett. Ezzel szemben azt látjuk, amit az infláció korában láttunk, hogy a bankok nebántsvirágok, tabu-k, szentségek, a hitelüzletek lebonyolitói mind uzsoraüzleteket köthetnek és nem jut senkinek eszébe, még annak sem, aki adja a 7%-os pénzt, arról gondoskodni, hogy az ő pénzéből ne lehessen uzsoráskodni, hogy a mezőgazdaságnak, iparnak és kereskedelemnek a kellő kölcsönök, a kellő hitelnyujtások rendelkezésére álljanak.

Nincs itt öntudatos pénzügyi, gazdasági politikáról szó. A pénzügyminister urnak már a kiindulási pontja is téves. Azt mondja, hogy csak pénzügyi egyensúly esetén lehetséges, hogy bekövetkezzék a közgazdasági egyensúly is. Ilyent még nem látott a világ. A helyes sorrend az, hogy legyen rendezett nemzetgaz-

laság, legyenek rendben az adózók, a magán-
háztartások és csak akkor lehet remélni, hogy
a pénzügyek is rendbejönnek. Hiszen a pénz-
ügyek rendbejövetele a nélkül, hogy erős
existenciák, adóalanyok legyenek, el sem kép-
zelhető, csak ideilenesen. A pénzügyi egyen-
súly nem azt jelenti, hogy egy félévre vagy a
következő évre, vagy két vagy három évre
megvan a matematikai egyensúlyom, hanem
azt, hogy közgazdasági életem olyan erős le-
gyen, hogy az állam szükségleteit bármikor a
legutolsó fillérig könnyen fedezni tudjam anél-
kül, hogy gazdasági válságot idézzek fel azzal,
hogy az adópénzzel a nemzetgazdaságból az
életerőt kivonom. Mi lesz itt? Elfogy majd a
külföldi kölcsön, tönkreteszik az országot az-
zal, hogy brilliroznak a matematikai egyen-
súly megteremtésével és összeroppan a nem-
zetgazdaság, jövőre már csak kivetett adók
lesznek, de nem fizetett adók, az adóból adó-
hátralék lesz. Ezeknek a politikája nem ko-
moly. Mindenkor csak arról van szó, hogy az a
sár ember, aki hatalomra került és azok a cso-
portok, amelyek belőlük élnek, őket körül-
veszik és azok az intézmények, amelyek szín-
én ebből a rendszerből táplálkoznak, hasznot
hajtanak, az idők végéig, ameddig csak lehet,
fenmaradjanak, ha minden elpusztul, ha el-
pusztul a nemzet is.

Már a szanálási akció is ebben a jegyben
indult meg. Nem arról volt itt szó akkor, hogy
szanálási kölcsönt szerezzünk, mert különben
elpusztulunk. Hiszen látjuk, hogy a szanálási
kölcsönt az államháztartás egyensúlyának
létrehozására vagy biztosítására nem forditot-
ták; az egész külföldi kölcsönből eddig csak
3 milliót forditottak a költségvetés korrigálá-
sára, ellenben 182 millió még mindig szabad;
ebből 100 milliót felszabaditottak beruházá-
sokra és még 82 milliót nem vettek igénybe.
Györki Imre: Hol vannak a beruházások?)
Mellett beruházások sincsenek. Hogy menyi-
vire nem volt komoly az egész szanálási ak-
ció, mutatja az, hogy annakidején nem 250
millióért mentek, hanem 600 millióért. Ilyen
lelkiismerettel, tudással, mondhatnám, lelki-
ismerettel intézik az ország ügyeit. (**Kabók
Lajos:** És a minister azt mondja, hogy az el-
nézéknek nincs kozgazdasági tudása!) Kide-
ült később, hogy a 250 millió is sok volt.

De nem is ez volt a fontos, mert a külföldi
kölcsönt valahogy később le lehetett volna
vonni, ha azt helyes célokra forditják, ha át-
menesztik, ha hitelnek használják fel a hazai
termelés erősitésére, akár oly formában, hogy
annyival kevesebb adót vesznek fel az adózó
polgártól és engedik, hogy a forgótőkéje meg-
maradjon, mert hiszen akárhányszor az adó a
forgótőkét támadja meg, akár ugy, hogy abból
annyleg a deficitet fedezem. Ez lett volna az
egyetlenes pénzügytanilag és közgazdaságtanilag is.
Helyett kicsapolták a vért, rendelkezésre tar-
tották a kölcsönvett vért s a végén itt állunk
a teljes összeomlás előtt. Ma kegyként kell
kérni a Népszövetségtől kieszközölni, hogy
ott beruházásokra fordithassuk, holott ha a
helyes pénzügytechnikai módszert követjük,
minden félévben az előirányzat szerint
igénybevettük volna a költségvetési hiány
fedezésére a külföldi kölcsönt, a többit pedig
elhanyagytuk volna az adózó polgároknál,
annyitettünk volna a forgalmi és más adókon
is, nem volnánk ma ebben a siralmas hely-
zetben.

Nincs azonban itt hozzáértés céltudatos-
ság, programm talán lelkiismeret sem, mert
ez a szanálási kölcsön, mint annak idején
megmondtuk, ugy látszik, a maga valójában
csak egyet szolgált, csak külpolitikai aktus
volt. Akkoriban a kormány helyzete nagyon
megingott, politikailag is kissé rosszul állt,
valahogy be kellett kapcsolni egy európai üz-
letbe az országot és üzleti előnyöket kellett
valahol biztositani. Ez volt az egész. Igy sike-
rült Angliának rokonszenvét, érdeklődését
irántunk megszerezni és más üzletemberekét
is felkelteni. (**Horváth Zoltán:** Bachernél még
ráfizettünk! Nagyon sokba került Sir Villiam
Good!)

Tisztelt Nemzetgyülés! Drágán fizettük
meg a szanálási kölcsönt! A magyar közgaz-
daságnak, főleg a kisembereknek az a sorsa,
hogy ezért a hatalmi rendszerért igen nagy
rezsit viseljenek. Ennek a hatalomnak minden
ténykedése, gondja abban merül ki, abban
kell, hogy kimerüljön, hogy önmagát fen-
tartsa, megmentse. Évek óta nem látunk mást,
mint az önvédelmet, a maga hatalmának, lé-
tének megmentését. Minden gondját erre for-
ditja ez a kormány, ennek szolgálatában áll
minden lépése. Hát hogyan lehessen elképz-
elni, hogy az ilyen kormány azután helyes
politikát tudjon csinálni? Nem ér rá törődni
azzal, hogy mi is lesz tulajdonképen a közgaz-
dasági élettel, hogy a magyar ipar, mezőgaz-
daság és kereskedelem tönkremegy-e, vagy
nem. Pillanatnyilag, legalább egy évre, vagy
kettőre magát még konzerválni és megmen-
teni akarja, és ha ez nem megy másképp, min-
den koncepció, minden tervszerüség és józan-
ság nélkül szedi az adót. Élénk, világos bizo-
nyiték arra, hogy nem törődik a közgazdaság-
gal, pl. a sárvári eset, amelyet Huszár Károly
t. képviselőtársam elmondott. Igérte, hogy
pártja — talán a népjóléti minister ur is —
magáévá fogja tenni ezt az ügyet és nemcsak
ebben az ügyben, a műselyemgyár ügyében,
hanem a cukorügyben, a cementügyben is a
cukorkartell, a cementkartell ellen is ki fog
pakkolni, a költségvetési vitát ki fogják szé-
lesiteni a frontokon.

Nem látjuk azonban, hogy a költségvetési
harcot vállalták és meginditották volna. De
mindegy! Elég az, amit Huszár Károly t. kép-
viselőtársunktól megtudtunk, hogy 1400 mun-
káscsalád, cirka 7000 lélek van érdekelve ab-
ban, hogy a sárvári műselyemgyár fenmarad-
jon és a kormány mégis mindent megengedett,
hogy ez a 7000 lélek kenyér nélkül maradjon,
mert megtörtént az, hogy az egyik kartell ki-
uzsorázhatta a gyárat, 15-ször magasabb áron
adhatta el ennek a magyar munkásokat tartó
magyarországi gyárnak a szeszt, mint amen-
nyiért ugyancsak ez a kartell külföldre szál-
litja a szeszt. (**Halász Móric:** Azt Huszár Ká-
roly nem mondotta!) Felolvashatom. Ezt mon-
dotta *(Olvassa):* »A helyzet az, hogy Magyar-
országon a kiviteli szeszárral szemben a ma-
gyar fogyasztó közönség 62.000 koronát fizet a
szeszért, azért a szeszért, amely jelenleg 4445
koronáért megy külföldre. Magyarán szólva,
ez azt jelenti, hogy a fogyasztó közönség a
külfölddel szemben a szeszt 15-szörösen tulfi-
zeti.« Ha ez talán sok is, — mert hihetetlennek
tartom, hogy ez az arány legyen — ha csak
annyi is igaz, hogy a külföld olcsóbban kapja,
mert szó van arról, hogy termelési áron kapja,
akkor megbocsáthatatlan bűn, sőt gaztett, —
nem kevesebb — hogy a kormány eltüri azt,
hogy ez a szeszkartell legalább ugyanolyan
áron nem adta ennek a magyar területen dol-
gozó gyárnak a szeszt, hogy ez az 1400 család
munka, kereset, kenyér nélkül ne maradjon.

De nemcsak 1400 családot, körülbelül 7000

lelket érint ez, hanem ennek a 7000 embernek a sorsa, gazdasági helyzete, léte, funkciója organikus összefüggéseknél fogva kapcsolódik más gazdasági területekkel is. Ez a 7000 lélek jelenti egy virágzó nagyközség — amint helyesen mondotta Huszár Károly — kisiparának, kereskedelmének, sőt hozzátehetem, mezőgazdaságának is támogatását, mert hiszen fogyasztóterületet biztosit részükre. És akkor azt látjuk, hogy noha két esztendő óta panaszkodik emiatt képviselőtársunk, a Ház alelnöke, noha két esztendő óta hivja fel a figyelmet erre a kérdésre, a kormány ezzel az 1400 családdal, ezzel a 7000 magyar lélekkel, ezzel a magyar embereket eltartó, magyar embereknek munkaalkalmat adó gyárral nem törődött, hanem kiszolgáltatta a szeszkartellnek, ennek az üzleti vállalkozásnak, amely a kormány egyes köreihez és tényezőihez közel áll, mert — mint Gaal Gaston más vállalatokról is kimutatta — itt is az a baj, hogy tettekkel tényezők, üzletileg érdekeltek itt is a ministeriumoknak egyes exponensei. Az történt, hogy ezeknek az embereknek zsebérdekéért megint odadobtak egy virágzó falut, odadobtak 1400 magyar családot és ezt a kormány, noha két esztendő óta hivják fel rá a figyelmet, eltürte s eltürte még azt a gonoszságot is, hogy a szeszkartell 200 korona fuvarátalányt számithatott fel: győri fuvar helyett nyirbátori fuvart — amint t. képviselőtársam kimutatta.

Ezek mind sporadikus esetek, ezek mind csak esetek, mert hiszen egész közgazdasági és pénzügyi életünk — összefonódván e kettő — tele van ezzel a korrupcióval, ezzel a panamával, ezzel a közgazdasági tevékenykedéssel. És akkor egyes emberek, akik ebben a közgazdasági tevékenységben élénk résztvesznek, amikor nevük valahogyan szóbakerül, még ide mernek jönni lirizálni, panaszkodni, elegikusan szavalnia parlamentárizmus csődjéről és máglyagyujtásról, amint pl. Marschall Ferenc tette, amikor ezeket a dolgokat érintették. (**Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Ön magáévá teszi a rágalmat?) Majd megmondom, hogyan teszem magamévá. Magamévá teszem ezeket a dolgokat abban a vonatkozásban, hogy egyetlen egy képviselőnek, aki a közügy szolgálatára vállalkozott, sem engedhető meg az, hogy ilyen nagy intézetek igazgatóságaiban, amely intézetek vitele körül el nem kerülhető, hogy a kormánnyal vonatkozásokba jussanak, bennülhessenek. (**Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Magáévá teszi a vádat, amelyet előbb mondott, hogy panamák vannak?) Engem ön sohasem fog terrorizálni, majd én elmondom, mit és hogyan értek. (**Kuna P. András:** Ne kerteljen! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek. (**Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Azt mondotta, hogy panamáznak és lirizálnak! Tehát magáévá teszi!)

Rupert Rezső: Ne fogja ezt rám! Olvassa el a beszédet, ahogy mondottam. (**Vass József népjóléti és munkaügyi minister:** Most mondotta!) Nem ez a fontos. Igenis panama az, ha a közélet emberei bennülnek vállalkozásokban. (**Szabóky Jenő:** Azt hiszi, hogy a törvényszéken van! Micsoda beszéd ez? — **Saly Endre:** A honvédelmi ministeriumban sem panamáztak?) Már megint ferde vágányra akarják terelni a dolgot.

Az összeférhetetlenségi törvény nem azt mondja, hogy összeférhetetlen az a képviselő, aki kijár valamit egy vállalat, részvénytársaság vagy szövetkezet részére, hanem összeférhetetlen az a képviselő, aki valamely részvén társaság, vagy szövetkezet igazgatóságána vagy felügyelő bizottságának tagja. (**Halá Móric:** Kivéve, ha a törvény kivételt tesz Pusztán erről a helyzetről van szó. Igen minden képviselő panamista, aki benn ül e olyan vállalat igazgatóságában, vagy fe ügyelőbizottságában, amelyre a törvény össz férhetlenséget állapit meg. Igenis, mindegy ilyen képviselő panamista. Mert a törvény ne a tényleges kijárást tekinti főszempontna hanem a veszélyt, amely abból származhati hogy az a képviselő összekapcsolódik ilyen i tézettel. Ez a veszély, mert azt sohasem leh ellenőrizni, hogy az a képviselő titokban m sug egyik, vagy másik minister fülébe, s alibijét is igazolhatja. De a törvény megalk tói épen erre a veszélyre voltak tekintett amikor a puszta helyzetet is inkompatibilitá nak minősitették. Igy áll a dolog, t. Nemze gyülés: tisztán az a tény, hogy egy képvise egy olyan vállalkozás részvénytársaság, vag szövetkezet igazgatója, amely a kormánny üzleti viszonyba jut, panamát, inkompatibil tást jelent. (**Halász Móric:** Kivéve, ha a tö vény felmentést ad! — **Vass József népjólé és munkaügyi minister:** Az panamista?) Ige panamista! (**Vass József népjóléti és munk ügyi minister:** Majd számonkérjük ezt az ál tását!) Számonkérhetik, engem nem fogna terrorizálni. (*Derültség jobbfelől.*) T. minist ur, én a nyugodt lelkiismeret fölényével áll itt önnel szemben. Velem szemben ugya hiába próbálkozik! (**Szabóky Jenő:** A legkön nyebb pálya az ügyvédi pálya!)

Végre komolyan kell vennünk az összefé hetetlenség kérdését. (*Ugy van! balfelől.*) Ne engedhető meg még olyan esetekben sem, hiszen méltóztatnak látni — amely esetek lá szólag menthetők, mint Temesváry Imre ké viselőtársunk esete is, hogy amikor az állan mal való üzletkötés ideje elérkezett, akkor visszavonult. Mit méltóztatott látni? Felolv sott itt egy levelet, hogy sajnálattal veszik t domásul, de helyét fentartják. Tehát cum iu succesionis elbocsátják, megadják neki a fe mentést. Önök tudják, hogy nem törődöm vállalataikkal, csak azt teszem szóvá, hog nem lehet megengedni, hogy a képviselők t mege benn üljön ilyen közgazdasági vállal tokban, mert ebből mindig csak rossz szárma hatik. Temesváry képviselőtársunk esetébe esztétikailag is mennyire kifogásolható egyébként is mennyire aggodalmas, hogy csa időlegesen bocsátották el, de helyét fentar ják. Temesváry képviselőtársunk egyéniség ben megvan a biztositék, de általában mi bi tositék van arra, hogy X vagy Y képvise valamely üzletszerzésért nem kapta-e meg ma jutalmát, mire aztán, hogy baj ne szárma hassék belőle, formailag kilépett a részvén társaságból. Megint ismétlem, hogy a törvén ezt a veszélyt akarta kizárni és lehetetlenn tenni. Amikor mi itt az összeférhetetlensé esetekkel szemben birálatot gyakorolunk, r érezzék magukat feljogositva a közgazdasá tevékenységben leledző t. képviselőtársain hogy kigyót-békát kiáltsanak a parlament rizmusra és glorifikálják a diktaturát. J megmondta tegnap Nagy Vince t. képvisel társam, hogy nagyon eltévesztik a diagnózis mert Mussolini magát a győztes Olaszország képviseli és legalább kenyeret tud adni a dik tatura mellett az olasz népnek. Igy valahog megérthető a diktatura, de azok a politiku sok, akik a maguk részére elhalásszák a köz gazdasági tevékenységet, egyenesen ahho

járulnak hozzá, hogy a tisztességes verseny a vállalatok között ne legyen egészen kétségtelenül biztositva, mert hiszen azzal a vállalattal szemben, amelynek igazgatóságában képviselők ülnek, egy másik vállalat hátrányban van, handicapelve van. Igenis, közgazdasági életünk megrontásához ők is hozzájárulnak inkompatibilitásukkal, amit én korrupciónak és panamának tekintek, legyen szó akár a kultuszministerium faszállításáról, akár más egyébről.

Ezek az urak erkölcsileg nem jogosultak arra, hogy idejöjjenek, ezek az urak csakugyan fontolják meg azt, amit Gaal Gaston mondott, amidőn felhivta figyelmüket a pénzügyminister ur kijelentésére, hogy minden tényked-ésünknek meg van a kihatása közgazdasági életünkre. Halálos ágyán fekszik ez a közgazdasági élet, lábujjhegyen kell körülötte járni, jóságos lélekkel eltelve virrasztani az ágya körül. Legyen vége a közgazdasági handabandázásnak, mert ha nem lesz vége, Bethlen István nem igen kap jó feleletet arra a kérdésére, hogy mi lesz velünk. Hát az lesz velünk, hogy, ha ez tovább igy folytatódik, ha a kormány és az ő sleppje kiuzsorázhatják közgazdasági életünket, ha itt nem lesz erkölcsi megtisztulás és megváltás, akkor elpusztulás lesz. Addig, amig Bethlen István be nem látja hogy ilyen kormányzással országot megmenteni nem lehet, hogy az ő kormányának és rendszerének létezése és a nemzet jövője egymással inkompatibilis, nem is lehet gondolni rá, hogy ez az ország a nyugodt fejlődés révébe evezhessen. Legyen vége annak a rendszernek, hogy az állam magánüzem, mert nem látunk semmi mást, mint azt, hogy az államot magánüzemmé alacsonyitották le. Maga az, amit Gaal Gaston t. képviselőtársam adatokra hivatkozva előadott és ezzel pragmatikus alapot szolgáltatott következtetéseim levonására, elegendő volna annak megállapitására, hogy ilyen helyzetben vagyunk, mert hiszen Gaal Gaston kimutatta, hogy korrupciós bürokrácia rágódik rajtunk, amely beleült a közgazdasági élet helyeibe és gondoskodik róla, hogy a közérdek, a közjó és a közjog összezavartassék a magánjoggal. Mindezek alapján, amiket elmondottam, ujból hangsúlyozva, hogy a kormány és a nemzet létezése egymással inkompatibilisek, hogy junktim van a között, hogy a kormány helyéről eltávozzék és a nemzet megmentessék, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés és taps balfelől.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Herczegh Béla!

Herczegh Béla: T. Nemzetgyülés! Rupert Rezső t. képviselőtársam jó két és fél óráig tartó felszólalásának bevezető szavaiban tiltakozott az ellen a vád ellen, mintha a szélsőbaloldal obstrukciót folytatna a költségvetés ellen. Ezt a vádat a napisajtó egy része hozta fel és ez a megállapitás részben alaptalan, részben azonban indokolt. Alaptalan a sajtónak ez a megjegyzése azért, mert a nemzetgyülési képviselő a költségvetési vita alkalmával kihasználhatja fel a kormány figyelmét olyan kérdésekre, melyeknek felemlitését közérdekünek tartja. Magáért azért a tényked-ésért tehát, ha a képviselő felszólal a költségvetési vita alkalmával, nem lehet és nem is szabad a képviselőt hibáztatni. A képviselőt csak azért lehet hibáztatni, ha felszólalása alkalmával megfeledkezik arról a kötelességéről, amellyel a nemzetgyülés munkaképességének is tartozik, ha tehát esetleg órák hosszáig tartó felszólalása által a nemzegyülésnek fontosabb teendői elől veszi el a szükséges tárgyalási időt. Ez azután épen olyan hiba a képviselő részéről, mint amilyen hiba volna az, ha egyáltalában nem venne részt a nemzetgyülés munkájában.

E szempontok szem előtt tartásával óhajtok egész röviden hozzászólni a költségvetéshez. Ellenzéki t. képviselőtársaim közül többen panaszkodtak a súlyos adóterhek miatt. Senki sem állitotta, hogy ezek az adóterhek nem súlyosak. Ha majd egy későbbi kor fia tanulmányozni fogja korunk eseményeit, amelyeknek többé-kevésbé részesei is vagyunk, ha majd nézi azokat az eseményeket, amelyek akkor már történelemmé váltak, bárminő felfogása legyen is e kor törekvéseiről és azok eredményeiről, a most meglévő pártok céljairól, e politikai pártok személyeiről s azok szerepéről: azt feltétlenül el kell ismernie, hogy a magyar nép szinte erejét meghaladó áldozatkészséggel igyekezett megadni az ujjáépités anyaki előfeltételeit.

A nemzet e nagy anyagi megterhelése ma annál inkább súlyosan érinti a gazdasági életet, mert megszüntek immár azok a konjunkturális lehetőségek, amelyek az előző zilaltabb közgazdasági viszonyok között hosszabb-rövidebb ideig a gazdasági életnek hol egyik, hol másik terén jelentkeztek. Ma már nem csupán a tisztviselő és a munkás panaszkodik, de a gazda, az iparos és kereskedő is és a gazdasági élet elfogulatlan és alapos ismerőjének el kell ismernie, hogy a konjunkturális lehetőségek napja a gazdasági élet minden terén leáldozott és hogy az adóteher ma már mindenkire nézve egyformán súlyos terhet jelent.

Amidőn az 1924 : IV. tc.-et a Nemzetgyülés megalkotta, mindnyájunk előtt kétségtelen volt az, hogy az első szükséges teendőnek, az államháztartás egyensúlyának e törvény rendelkezéseivel óhajtott helyreállitása igen súlyos áldozatokat követel a nemzet részéről.

Tudtuk azt, hogy különösen súlyos áldozat ez olyan országban, amelyben a nemzeti jövedelemnek 61·29%-át az őstermelés szolgáltatja — és pedig a kontinentális időjárás szeszélyei mellett — és ahol a nemzeti jövedelem 27%-át szolgáltató ipar is csak bizonyos áldozatok mellett élhet meg, miért is a nemzeti jövedelem szempontjából nem jelentheti még azt a reproduktiv erőt, amelyet az iparnak jelentenie kell.

Tudtuk azt is, hogy különösen súlyos áldozatot jelent ez egy világháborut átszenvedett és két forradalmat is átélt, egy megszállással is kifosztott és megcsonkitásával a normális és természetes gazdasági előfeltételeiből is kiforgatott országra, amely előzőleg évszázadokon át sem fejthette ki gazdasági kulturáját az osztrák gazdasági érdekeknek következetes és állandó dédelgetése miatt.

Ilyen előzmények után és ilyen viszonyok között a megkivánt áldozatok súlyosságával mindnyájan tisztában voltunk, de be kellett látnunk azt, hogy csakis e súlyos áldozatokkal állithatjuk vissza államháztartásunk egyensúlyát, amelyet már az előző költségvetés is biztositott és ez a költségvetés is biztosit. Kétségtelen azonban, hogy még súlyosabb áldozatokra is az ország immár képtelen volna.

Klárik Ferenc t. képviselőtársam a mult hét folyamán elmondott beszéde során a népszövetségi főbiztos ur mult évi összefoglaló jelentésének arra a megállapitására hivatkozott, hogy a csonka ország adóztatásának mérve fejenkint mintegy 72 aranykorona. A főbiztosi jelentés ez adatának felemlitése után a képviselő ur az egyenes és közvetett adók

arányának kérdésével foglalkozott az adózás mérvéből kiindulva, pedig érdemes magánál e 72 aranykoronás fejenkénti adótételnél is egy pillanatra megállani, még ha az elmult pár hónap óta változott volna is a fejenkénti adóztatás mérve, mint azt tegnapi felszólalása során Strausz István t. képviselőtársam fejtegette volt.

A főbiztos ur hivatkozott jelentésében annak a véleményének adott kifejezést, hogy Magyarország mai nemzeti jövedelme alig marad alól a 3600 millió aranykoronán, sőt szerinte elképzelhető, hogy a 4000 millió aranykoronát is eléri. Megállapitja továbbá, hogy az összes állami és önkormányzati adóteher a nemzeti jövedlemnek mintegy 18%-át veszi igénybe, de legalább is 14—17%-át, mig szerinte a háboru előtti adóztatás csak 13—14% között ingadozott.

Erre az adóztatási százalékra a főbiztos ur azt az észrevételt teszi, hogy ez mezőgazdasági jellegü országban semmiképen sem mondható enyhe megadóztatásnak, amiből az tünik ki, hogy Magyarország nem menekült olyan könnyen, ahogy ezt némely helyen állitják.

A főbiztos urnak e tárgyilagos megállapitása az általunk nagyon is jól ismert »némely helyek« beállitásával szemben — amelyek előtt Magyarország még most sem eléggé kicsiny és most sem eléggé koldus — csak ama feltevése alapján lehet téves, amely szerint a nemzeti jövedelmet 4000 millió aranykoronáig is elképzelhetőnek tartja.

Teljesen igaza van abban a tekintetben, hogy erre vonatkozólag »nehéz kellőképen megbizható statisztikai adatokra szert tenni, minthogy az ily statisztikában igen jelentékeny hibalehetőségek forognak fenn.« De épen a tévedések és hibák lehetősége miatt a háboru előtti Magyarország pontosabb jövedelmi adatait is figyelembe kell venni, ha a jelenlegi nemzeti jövedelem összegét csak megközelitőleg is helyesen akarjuk megállapitani.

A háboruelőtti mélyreható kutatások szerint nemzetünknek a háboru előtti évi tiszta jövedelmét 6741 millió koronára lehetett becsülni. Fellner Frigyes, a kiváló magyar statisztikus számitásai szerint a háboru előtti Magyarország 41,520.000 koronányi nemzeti vagyonának 24·31%-a maradt a csonka ország területén, vagyis a mai nemzeti vagyon Fellner számitásai szerint 15.676,000.000 aranykorona, mig a háboru előtti 6741 millió koronányi nemzeti jövedelemből 39·66%, vagyis 2660 millió aranykorona jövedelem esik a csonka ország területére. Fellner szerint a nemzeti jövedelem forrásaiban bizonyos eltolódás ment végbe és az értékalakulás sem történt azonos módon. Épen ezért számitásának összege nem lehet teljesen azonos a mai nemzeti jövedelemmel. Ez igy is van. De azért alapos számitása még mindig megbizhatóan tájékoztathat a tényleges nemzeti jövedelem szempontjából.

Ha mármost e 2660 millió aranykoronát vesszük nemzeti jövedelemnek, ugy az akkor jelzett 596,700.000 aranykoronányi összes adóteher a nemzeti jövedelemnek 22·4%-a, vagyis a nemzeti jövedelemnek csaknem 1/4 része. Ez tehát jóval magasabb hányad, mint ahogy a főbiztos ur jelentésében megállapitja.

A mostani költségvetés előirányzatával és az önkormányzati terhek mellett a nemzeti jövedelemhez arányositott adóteher százalékos aránya nem csökkenhetett. E költségvetés általános indokolása a betétek és folyószámlakövetelések emelkedéséből, valamint a legutóbbi főbiztosi jelentés is a kereskedelmi mérlegnek az elmult évben már 5·4%-ra csökkent passzivumából s a nagy- és kiskereskedelmi árak eséséből is joggal következtethetnek ugyan a gazdasági viszonyok javulására, de másfelől a még mindig nehéz kamatviszonyok, a munkanélküliek ezrei s a fizetésképtelenségek túlnagy száma épen ugy mutatják az iparnak és kereskedelemnek még mindig nehéz helyzetét, amint másfelől a mezőgazdaság nehéz helyzetét mutatják ennek alig kielégithető hiteligényei.

E jelentésekből nem következtethető a nemzeti jövedelemnek jelentősebb mérvü gyarapodása, s ez viszont az adótehernek még mindig súlyos százalékos arányát jelenti. És ha ez az arány ma mégis kisebb, vagyis kedvezőbb volna is, az előbb jelzett történelmi előzmények után és gazdasági viszonyok között, az adóztatás még mindig egész teherbiró képességét igénybe veszi a magyar gazdasági életnek.

Kétségtelenül igy van ez. Tudjuk ezt mi is. De kétségtelen az is, hogy pénzügyeink óhajtott rendbehozatala — az annyiszor szemrehányással emlegetett szanálás — másként nem lett volna elérhető. Remélnünk lehet és remélnünk kell azonban, hogy a szanálás során eddig elért megtakaritások után a kormány ujabb megtakaritásokkal is csökkenteni fogja még ezeket a terheket, bár el kell ismernünk azt is, hogy e megtakaritások csak az állam eminens érdekeinek határáig forszirozhatók.

Ennyit voltam bátor elmondani az állami bevételekről.

Ami a kiadásokat, illetőleg a bevételezett összegek felhasználását illeti, itt egészen természetszerünek tartom, hogy minden érdekeltség a maga érdekeinek kielégitését óhajtja elsősorban, de természetesnek — és szükségesnek is — tartom viszont azt is, hogy a kormány minden jogos érdek lehető kielégitését tartsa szem előtt a költségvetés összeállitásánál. E mellett ma kétségkivül két másik körülményt sem szabad figyelmen kivül hagyni. Az egyik a pénzügyminister ur által is többször hangoztatott az a körülmény, hogy hasonló válságos időkben nem rideg pénzügyi elvekkel, hanem megfelelő gazdaságpolitikával kell a kérdéseket megoldani, mert ez vezethet a hitelkérdésnek, a magángazdasági élet kérdéseinek, továbbá a szocialis problémáknak megoldásához is. A másik szempont pedig a kulturáért és az egészségért való áldozatkészség, a minél a magyar jövő szempontjából semmi sem lehet jobb, és hasznosabb befektetés.

Ezekre a szempontokra figyelemmel, de a szükségességeknél sajnos jóval szükebb lehetőségek között igyekszik a költségvetést szétosztani a rendelkezésre álló összegeket, amely munkának nehézségeit és másfelől a kormány jó szándékait is ismerve és méltányolva, hiszem, hogy a kormány a jövőben a lehetőség szerint nagyobb összegeket juttat oda is, ahol ezt most nem tehette, bár arra ugyancsak nagy szükség lett volna. Sok ilyen óhajtást fejezhetnék ki magam is a kulturával, a közegészségüggyel, az agrárkérdésekkel, a tisztviselőkérdéssel, a rokkantkérdéssel, a földbirtokreformmal összefüggésben felmerülő ügyekkel, s a kisiparral és a kiskereskedelemmel kapcsolatban. E kérdéseknek nemcsak fontosságuk közismert, de az is, hogy jogos kivánság is és országos érdek is e kérdéseknek megfelelő rendezése. Viszont azonban nem hagyható figyelmen kivül és nem is hallgat-

ható el, ha ezekről a kérdésekről beszélünk, hogy e kérdések egyidejü továbbmenő rendezése ujabb adóterhek kirovását jelentené, amit ma sem mi, sem pedig a túloldal nem tartanánk lehetőnek.

A felszólalásom bevezető szavaiban jelzett okná fogva, vagyis azért, mert nem akarnék a t. Nemzetgyülés idejével visszaélni, nem foglalkozhatom e fontos kérdések egész anyagával, amely kérdések egyrészéről egyébként előző felszólalásaim során már említést is tettem. Ehelyett egyes ministeriumok költségvetésére térve át, ezekkel kapcsolatosan leszek bátor néhány megjegyzést tenni és néhány óhajtást kifejezni ott, ahol közérdekből szükségesnek tartom.

A földmivelésügyi tárca költségvetésénél örömmel állapithatjuk meg Gaal Gaston igen t. képviselőtársam néhány órával ezelőtt elhangzott felszólalása után is, hogy e tárca költségvetésénél az előző költségvetéssel szemben 1,845.978 pengővel, vagyis 23 milliárd papirkoronával többet irányzott elő a kormány. Fokozottabb gondoskodása e tárca iránt tehát most is megállapitható, aminthogy az előbbi költségvetésben is 18 milliárd papirkoronával irányzott elő többet, mint a megelőző költségvetésben.

De azért sajnos, e tárcánál is elmondható az, amit csaknem mindegyik tárcánál elmondhatnánk, hogy az előirányzott összeg nem dotálja teljesen a valódi szükségletet, mert a kormánynak számolnia kellett azzal is, hogy még súlyosabb adókkal az ország nem volna megterhelhető.

Kifejezetten agrárállam lévén, ahol a mezőgazdasági célokra szolgáló összegeket a nép legszélesebb rétegeinek javát előmozditó kiadásoknak kell tekintenünk, különösen sajnálnunk kell azt, hogy a magyar államháztartás nem birna meg a földmivelés ügyének támogatására nagyobb összegeket is.

A háborut közvetlenül megelőző utolsó költségvetés, az 1914 : XXVII. teikkbe foglalt 1914/1915. évi állami költségvetés 107 198.824 koronát vett fel földmivelésügyi célokra. E 12 év előtti költségvetésnek több mint 2¼ milliárdos kiadási tételei mellett voltaképen akkor sem állott arányban ez az összeg a földmiveléshez füződő nemzeti érdekhez; de e költségvetés más tételei érthetővé teszik az akkori kormánynak és törvényhozásnak elhatározását. Csak egyetlen tétel, az államvasuti beruházások több mint 150 milliós kiadása is érthetővé teszi a földmivelésügyi kiadások 12 év előtt volt mérsékletét, amely földmivelésügyi kiadások csupán 4:73%-át jelentették a 12 év előtti állami kiadásoknak. Sajnos, ma még itt sem tartunk. A most tárgyalás alatt levő költségvetés, sajnos, még ennél is szükebb keretü, meg abban a szükös mértékben sem áldozhat a földmivelés ügyének, aminő mértékben a 12 év előtti költségvetés áldozott.

Régi területünknek 32%-a maradván meg, a terület arányában az 1914/15. évi költségvetéshez viszonyitva 32,303.616 aranykoronának kellene a földmivelésügyi kiadások fedezetéül mutnia, ez azonban tényleg csak 25,726.856 pengő, vagyis 22,178.316 aranykorona, tehát mintegy 10 millió aranykoronával kevesebb, mint amennyi a háboru előtti utolsó költségvetés szerint a mai Magyarországnak megfelelő országrésznek juthatott. És ha tekintetbe vesszük azt is, hogy ma 15%-kal nagyobb arányu a szántóterület, mint a háboru előtti Magyarország művelési ágainak aránya szerint volt s hogy ez fokozottabb állami tevékenységet kivánna a földmivelésügyi gondoskodás terén és ha nem feledjük el azt sem, hogy a csonka ország nagyobb népsürüsége magában is fokozását kivánja a mezőgazdasági termelésnek, ugy még inkább sajnálnunk kell, hogy a földmivelésügyi kormányzat csak szükösebb pénzügyi lehetőségek között kénytelen feladatának megfelelni.

De az állam e szükösebb anyagi eszközei mellett is évről-évre nagyobb összeg juthat mégis a legfőbb földmivelésügyi célokra, az állattenyésztésre, az állat-egészségügyre és legfőképen a gazdasági szakoktatásra, amitől az eredményesebb termelést várhatjuk. Sőt gondoskodás történhetik — ha egyelőre csak szükebb keretben is — a földbirtokreformmal kapcsolatban felmerült kivánságok kielégitésére is. A házhelyhez jutottak épitési kölcsöneinek ügye, e nehéz kérdés megoldása egy nagy szociális probléma megoldását is fogja jelenteni és ezért minden lehetőt meg kell tenni e kérdés rendezésére.

T. Nemzetgyülés! A vallás- és közoktatásügyi ministerium költségvetésére térve át, meg kell állapitanom, hogy e ministerium több mint 111 millió pengős költségvetése, mely az előzővel szemben is több mint 14 milliós emelkedést tüntet fel, kétségtelen jele annak, hogy kulturfölényünket nemcsak emlegetjük, de azt megtartani is igyekszünk. Valóban, minden a jövőt szolgálja, amit a kulturáért áldozunk. A kultura fundamentumától, a népiskolától, a kultura épületének diszes kupolájáig, a legmagasabb tudományokig. A kultuszminister ur rajongója ennek a kulturának és épitőmestere is a kultura épületének. Az alapokat is szélesiti és erősiti, hogy szilárdan állhasson az ékes kupola is. A nemzet hálás lehet ezért a gondoskodásért és zugolódás nélkül kell viselnie az ezzel járó terheket. De ennek kifejezésével ki kell fejeznem azt is, hogy a bensőséges vallásosságnak és a vallásos moralitásnak kiszélesitése a legnagyobb kulturtörekvés, és pedig nemcsak a hitelvek szempontjából, de azért is, hogy ez a földi élet is szebb és nemesebb, szeretetteljesebb és ezzel derültebb és mindenkire elviselhetőbb legyen.

Soha nagyobb szükség nem volt arra, mint most, ebben a gyülölködéstől izzó világban, hogy a lelkeket megérintse a vallás nagyszerü, kiengesztelő moralitása. Az a lehangoló ideáltalanság, amely már a háboruelőtti évtizedet is jellemezte, uj világtörvényt keres és a háboru utáni nyomoruságot szövetségesül véve és eszközül használva ki, megtagadja a hitet és minden nekünk drága hagyományt. A nagy orosz nép évek óta tartó sinylődése mutatja és a mi keserü megpróbáltatásunk is azt tanitotta, hogy erre az uj világtörvényre épitett szomoru világban annyi derüje sincsen az életnek, mint mikor a sürü rengetegbe betéved egy napsugár.

És mégis azt kell kérdeznem, hogy amidőn megértésről, az összetartás szükségességéről és a hitetlenség elleni közös front megteremtéséről irunk és beszélünk, megteszünk-e mindent, hogy ez a közös front valóban létrejöhessen és hogy erős is lehessen, oly erős, hogy megvédhesse a moralitás kulturáját és a kultura morálját?

Sürgető kérdés ez és a nemzeti jövőt érintő súlyos kérdés is. Súlyos kérdés azért is, mert könnyen érintheti a felekezeti érzékenységet is és mert bölcsek és igazak voltak Deák Ferencnek azon szavai is, hogy sehol annyi óvatosságra nincsen szükség, mint azoknál a tárgyaknál, melyek közvetve vagy közvetlenül

vallási ügyekkel vannak kapcsolatban. *(Helyeslés.)*

Semmit sem tartanék időszerütlenebbnek és veszedelmesebbnek ma, mint egy kulturharc felidézését és épen azért semmi sem áll tőlem távolabb, mint az, hogy a felekezeti érzékenységhez nyuljak. De mert a valláserkölcs híveinek közös frontját valóban szükségesnek tartom, mert azt tartom, hogy a legbölcsebb politikai vezetés és a legjobb s itt annyira sürgetett gazdasági politika mellett is a magyarság sorsa és jövője a lelki megujhodáson fog megfordulni s mert végül hinnem kell azt is, hogy ez a front akkor lehet erős, ha a bajtársak hasonló fegyverekkel küzdhetnek a hitetlenség ellen — épen ezért fájdalmas érzéssel kell megállapitanom, hogy a protestánts egyházközségek jórésze — e költségvetés tagadhatatlan jóindulata ellenére is — nélkülözi a szükséges anyagi eszközöket s csak nagy nehézségekkel tudja teljesiteni azokat a feladatokat, amelyek a nemzeti kultura szempontjából s a nemzet jövője érdekében sem lehetnek jelentéktelenek. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A Történelmi Társulat mult év novemberében volt ünnepségén épen a kultuszminister ur mutatott reá felemelő szavakkal azokra a nagy érdemekre, amelyeket a közoktatás terén is a magyar történeti egyházak szereztek. Nemcsak e szavai, de eddigi tényei után is bizton remélem, hogy a sinylődő protestáns egyházközségek támogatására a lehetőségek szerint meg fogja találni a megfelelő eszközöket.

Nem akarok itt sem részletezni. Nem fogok a protestáns anyagi bajok részletkérdéseivel foglalkozni. De egyre, a tanitói nyugdijjárulékok nehéz kérdésére, mégis reá kell mutatnom ez alkalommal is. És bár természetesen e bajok orvoslásának kérdésével sem foglalkozhatom itt, mégis az emlitett kérdésre vonatkozólag felemlitem itt azt a megoldásként hallott gondolatot, hogy a községek is járuljanak hozzá az egyházi iskolák terheihez oly arányban, aminő arányban az egyházak a községek helyett az illető községben szükséges iskoláztatást teljesitik. Mint a bajok egyik megoldási lehetősége, mindenesetre megfontolás tárgyává tehető e gondolat.

A népjóléti és munkaügyi ministerium költségvetése 66 milliárdos papirkorona emelkedéssel teszi ki az 57·5 millió pengős, vagyis 717 milliárd 500 millió költségvetési összkiadási összeget. Ez összegből mintegy 21 millió pengőt, vagyis 261 milliárdot fordit e költségvetés a háboru áldozatairól való gondoskodásra, vagyis a háboru áldozatainak s az elesettek hozzátartozóinak gondozását szolgáló intézetekre. A közegészségügy céljaira 19 millió pengőt, vagyis 237 milliárdot áldoz e költségvetés.

Kétségkivül hatalmas összegek ezek és szomoru tény az, hogy még mindig nem elegendők.

A nemzet valóban erejét meghaladó véráldozatot hozott a háboruban. Nemcsak magáért vérzett, hanem Ausztria hálátlanná lett népeiért is, *(Ugy van!)* hiszen az 1915. évi tavaszi országgyülés a galiciai és bukovinai pótkereteknek magyar népfölkelőkkel való kiegészitéséről hozott törvényt. Akkor egyhangulag minden politikai párt elfogadta ezt a törvényt, mert mindenki tudta és érezte, hogy ebben a reánk erőszakolt küzdelmben a nemzet sorsáról volt szó. De épen ugy mindnyájunknak éreznünk kell ma is, hogy a nemzeti becsület kérdése a háboru áldozatairól való illő gondoskodás azok részéről, akik túlélhették azokat a szörnyü időket. E költségvetés lehetőségek szerint igyekszik megfelelni ennek a kötelességnek, s bizonyára nehéz anyagi bajainkon mulik, hogy többet is nem áldozhatunk. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Kétségkivül hatalmas összeg a közegészségügyre forditott tétel is, de sajnos, a magyar népet fenyegető veszedelem ennél is hatalmasabb. *(Igaz! Ugy van!)* Az Alföld magyar népét egy rettenetes betegség, a tüdővész pusztitja szomoruan nagy arányokban, s e rettenetes betegség ellen való legerőteljesebb védekezést nem szabad immár elmulasztanunk, ha e alattomos betegség katasztrófális következményeitől meg akarjuk menteni a nemzetet. Hiába kovácsolgatjuk a magyar jövőt bármilyen irányban is, ha senyved és gyérül maga a nép. *(Igaz! Ugy van!)*

E tárca keretében emlitem fel azt a nagy aránytalanságot is, amelyet olykor a munkabérek tekintetében itt is panasz tárgyává tesznek. Egyes helyeken a termelés eredményességének rovására menő magas munkabérek vannak ugyanakkor, amikor más helyeken a kézimunkája után élő munkásember a megélhetésére és családja fentartására a legszükségesebbeket is alig-alig tudja — az itt elhangzott panaszok szerint — munkája díjazásával megkeresni. Ez aránytalanságok lehető kiküszöbölése ugy az eredményes termelésnek, mint a szociális szempontoknak is egyformán érdeke volna és ezért bátor vagyok erre az aránytalanságra felhivni a földmivelésügyi kormány figyelmét. *(Helyeslés.)*

A kereskedelmi ministeriumnak 21,388.000 pengős, vagyis 267 milliárd papirkoronány költségvetési tételénél megállapithatjuk, hogy ez a költségvetés mintegy hétmilliárd papir koronával kevesebbet irányzott elő a mult év költségvetéssel szemben.

Amidőn örömömet kell kifejeznem a kormány gondoskodásából megindult közmunkák felett egyidejüleg bátor vagyok a jelenlévő igen t. minister ur szives figyelmét a Szolnok vármegyei érdekeltség két régebbi közérdekü óhajára felhivni, egyfelől a Kisujszállás—turkevei, mintegy 13 kilométer hosszuságu vasuti vonal kiépitésére, mely vonal kiépitése egy ma hiányos vasuti hálózatot tenne teljesebbé s másfelől a Gyoma—dévaványai, mintegy 14 kilométeres kőut kiépitésére, mely kőut egy nagy vidéknek a vasuti fővonalba való kapcsolódását tenné lehetővé. Ez utvonalak kiépitése nemcsak közlekedési szempontból lett volna már régen szükséges, de szükségessé tennék ezt ma a szociáis szempontok is, e vidék nagy számu földmunkásságának megfelelő foglalkoztatása is. *(Helyeslés.)*

A munkaalkalmakra és hitelre szoruló kisiparosság nehéz helyzetére bizonyára nem kell felhivnom az igen t. minister ur figyelmét. Ez szemről is bizom abban hogy minden lehető meg fog tenni ez értékes és törekvő magyar társadalmi réteg nehéz sorsának enyhitésére. *(Helyeslés.)*

Nem akarva visszaélni a t. Nemzetgyülés türelmével, a többi tárcák körébe vágó kérdésekkel ez alkalommal nem kivánok foglalkozni habár — különösen a pénzügyi igazgatást illetőleg — nekem is volna néhány megjegyzésem.

Befejezésül végül is csak annyit jegyzek meg hogy abban az erős kritikában, amely itt a mai nap folyamán három ellenzéki szónok részéről is elhangzott, s azokban a szenvedélyes szavakban, amelyeknek tegnap voltunk tanui, egy későbbi kor tárgyilagos szemlélője, aki az idő távlatának hüvösebb légköréből

ézi majd a mi éveink történetét. (**Szomjas usztáv:** Reális szemüvegen keresztül!) bizo- yára inkább látni fogja majd ennek a küz- ödő nemzetnek nehéz sorsát, mint a kor- ány gyengeségét. *(Ugy van! Ugy van! a obboldalon.)*

Vallom én is, hogy fájón nehéz a magyar ors, de én hiszem, hogy a kormány nehéz unkája és a nemzet valóban nagy áldozat- észsége nem maradnak eredmény nélkül.

A költségvetést általánosságban, a részle- s tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk he- eslés és taps a jobboldalon. — Szónokot szá- osan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! alljuk!)* Azt hiszem, hogy Herczegh Béla épviselőtársam meg fogja nekem bocsátani t, hogy a parlamenti szokásoknak ezuttal em tudok hódolni, nem azért, mintha egy és ás megjegyezni valóm nem volna az ő beszé- vel kapcsolatban, tisztán csak az idő hiányá- n vagyok kénytelen közvetlenül a tárgyra rni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A költségvetési vitával kapcsolatban, saj- os, nincs időm, hogy az egyes tárcákra vo- tkozólag megjegyzéseimet megtehetném és y csak általánosságban kivánok felszólalá- mban egy és más kérdésekre nézve kitérni.

Elsősorban is hangsúlyoznom kell, hogy mi nak idején, amikor 1922-ben bejöttünk ide a mzetgyülésbe, nem sok reménységgel vol- nk eltelve. Nem voltak vérmes reményeink, ert hiszen emlékeztetni kivánom t. kép- selőtársaimat a Peidl képviselőtársam ál- felolvasott deklarációnkra: abban is fejezetten szegeztük le azt, hogy ettől a mzetgyüléstől nem várunk többet, mint ennyit tőle eredendő összetételénél fogva el et várni, nevezetesen a politikai éleslátás, gy a politikai észszerüség legelemibb köve- ményeinek megvalósitását, elsősorban tehát ciálpolitikai törvényhozásban azt a mini- umot, amellyel a magyar munkásság nincs yan kielégitve, — nem lehet kielégitve — de ennyit a magyar munkásság a törvény- zástól azok után a teljesitmények után, elyeket a háboruban felmutatott, joggal el- rhatott volna. (**Reisinger Ferenc:** Amit kö- telhetne!)

Mindenesetre ma már négy év után meg- apithatjuk, hogy bár amikor bejöttünk ide Házba, szerények voltak a kivánságaink, de nál, ami ez alatt a négy év alatt történt, kal több történhetett volna, *(Ugy van! Ugy n! a szélsőbaloldalon.)* ha a kormány poli- ai előrelátását nem vakitotta volna el, nem ette volna félre az az inkább ellenforra- mi reakciós szellemből származó egyoldalu és bosszuálló szellem, amellyel különösen forradalmak után kezelték Magyarországon munkáskérdést.

1922-ben, az ugynevezett választási hadjá- alatt a ministerelnök ur kiadta a jelszót, pedig az ugynevezett középutas politika jel- vát. Ennek a jelszónak jegyében folytatta a kormány azt a választást, amelynek ered- nyeképen a nemzetgyülés itt ma együtt ül. ; mondották, hogy egyedül Bethlen István az ember, aki Magyarországot a sok meg- báltatás után visszavezetheti a konszoli- ió utjára, Bethlen István az az ember, aki gvalósithatja azokat az ideálokat, hogy az zeomlott vagy összeomlófélben lévő polgári adalmi berendezkedés ujra visszakerüljön aga erősségére, a maga régi talapzatára.

Hogy mindez nem sikerült, az ma már nyilvánvaló. Nyilvánvaló elsősorban abból, hogy ez az ország ma talán sokkal nagyobb bajokkal küzd, mint küzdött annakidején, az 1922. évi elinduláskor. (**Propper Sándor:** Azóta megszanálták!) Elsősorban is, hogy idekerül- tünk, annak okát én is abban a testreszabott választójogban látom, amellyel a kormány ezt a nemzetgyülést össszehozta; abban a választó- jogban, amely nagyrészben nyilt szavazás rendszerén épült fel és csak egy kis mértékben — inkább csak függefalevél gyanánt kifelé, a külföld felé — prezentálta a titkosságot; ab- ban a választójogban, amely egyébként sem felelt meg a háboru utáni követelményeknek. Betetőzésül ennek a választójognak a hatása még külön is súlyosbodott a választási had- járat ama megnyilvánulásaiban, amelyekkel egyrészt a legális hatóságok, a csendőrség és a rendőrség, másrészt az illegitim szervezetek, az ugynevezett darvak és más hasonló elnevezések alatt operáló ugynevezett szervezetek befolyásolták a választásokat. (**Propper Sándor:** Mondjuk terrornak!)

Természetes, hogy egy ilyen választójog- nak és egy ilyen választási hadjáratnak nem lehetett más eredménye, mint az a többség, amely 1922 óta itt a kormány minden kisér- letét szó nélkül elfogadta, kritika nélkül át- vette és a maga numerikus többségével se- gitséget nyujtott arra, hogy a kormány a maga elgondolt szándékait törvénybe foglalja vagy a maga hatalmi eszközeivel a megvalósitás ut- jára vigye.

Természetes, hogy ha már az elindulásnál ilyen súlyos defektusokkal kellett ennek a mai rendszernek megküzdenie, hogy egyrészt a vá- lasztójoga, amelynek alapján a törvényhozást összehozta, súlyos birálat alá eshetett, más- részt a választás körülményei olyanok voltak, amelyek az ország lakosságát ki nem elégit- hették, önként értetődik, hogy az ilyen tör- vényhozásnak az alkotásai sem részesülhetnek abban a közbizalomban, hogy azokra az or- szág lakosai, kicsinyek és nagyok, szegények és gazdagok egyaránt azt mondhatnák, hogy: ezek a mi igényeinknek megfelelnek. Hiszen nem kell nagy megerőltetés ahhoz, hogy visz- szaemlékezzünk, hogy a kormány, amikor a nemzetgyülés már együtt volt, milyen kisérle- teket tett, hogy a konszolidációra vonatkozó igéretét megvalósitsa. Elsősorban is hozta a sorozatos adótörvényeket azon a címen, hogy adózási rendszert kell kiépiteni. Ezt sikerült is kiépiteni, azonban ugy, hogy ma ennek az adózási rendszernek a labirintusában, azt hi- szem, nincs ember Magyarországon, aki kiis- merné magát. Sikerült kiépiteni oly mérték- ben, hogy ezidőszerint Magyarországon senki- sem tudja, milyen és mennyi adófizetésre köte- les. Anyagi sikere azonban ennek sem volt. A pénzügyministerek jöttek-mentek és volt idő rá, hogy egyszerre három pénzügyministerünk is volt, ugyhogy szinte meg kellett számozni őket, hogy megismerjük, ki az első, ki a máso- dik és a harmadik. Volt idő rá, hogy a pénz- ügyministerek gyors egymásutánban cserélték a helyüket és mégsem sikerült a konszolidáció utján ugy haladni, ahogyan azt a kormány kitervezte. Azt láttuk, hogy az állam jövedel- mét az uj adótörvények alapján fokozott mér- tékben igyekeznek behajtani, láttuk, hogy a belső anyagi erő megmozditása megtörtént, de viszont minduntalan tapasztaltuk azt is, hogy az állam bevételei nem fedezik a kiadásokat. Később az erről az időről szóló zárszámadás-

nak megvizsgálásakor majd valószinüleg rá fogunk jönni arra, hogy miért volt ez.

Egy azonban bizonyos, az, hogy mindenkinek látnia, tapasztalnia kellett, hogy az államháztartásba befolyó összeg nem elegendő és valószinüleg nem ok nélkül vetődött fel az állampolgárok egész seregében az a gyanu, hogy vajjon hol és milyen rejtett uton folyik el az állam bevételi forrásaiból eredő jövedelem. Senki erre felvilágositást adni nem tudott.

Igy érkeztünk el két esztendei vergődés után 1924-hez. Az 1924. év elején történt meg az, hogy a kormány, illetve annak feje, Bethlen István miniszterelnök ur azzal a propozicióval állt elő elsősorban pártközi értekezleten és végül a törvényhozás előtt is, hogy Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetét a konszolidáció utjára vezetni csak külföldi kölcsön utján lehet, tehát forduljunk a külföldhöz kölcsönért. Annakidején, amikor itt a külföldi kölcsön kérdését tárgyaltuk, — megelőzőleg is, de a vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása alkalmával is — megmondottuk véleményünket. Megmondottuk, hogy nem a külföldi kölcsön hiányzik ebből az országból. Itt volt és van tőke. (**Reisinger Ferenc:** Most már az is hiányzik!) Itt csak az a bizalom hiányzott, amely a külföldi tőke szempontjából a magyar gazdasági életet befolyásolta; hiányzott az a bizalom, amelyet okos és előrelátó külpolitikával lehetett volna csak megalapozni. Ezzel szemben a kormány és a kormányt támogató többség azt az álláspontot foglalta el, hogy igenis, szükség van a külföldi kölcsönre, mert csak oly módon tudjuk elérni azt, hogy a külföld bizalma felénk forduljon, ha látják, hogy az itt befektetett külföldi kölcsön tényleg jó helyen van.

Nem akarok most kitérni a mi ellenvéleményünk részletes taglalására, épugy, mint ahogyan nem akarok ismét visszatérni a kormány argumentumaira. Tény azonban az, — és ez a legvilágosabban jellemzi a helyzetet, hogy tudniillik a kormány mennyire nem tudta megitélni az akkori megoldási lehetőségeket — hogy a kormány 650 millió aranykoronát kért, mig ezzel szemben a külföldi szakértők megállapitották, hogy ennyire szükség nincs, mert elegendő mindössze 250 millió aranykorona.

Azóta felvettük a kölcsönt, amelynek súlyos kamatait fizetjük a nélkül, hogy a kölcsönt felhasználni tudnánk, mert ennek a pénznek jórésze ott hever a bankokban és nem hoz az államnak semmit, azonban fizetjük a súlyos kamatdifferenciákat. Azóta kiderült az is, hogy nemcsak 650 millió aranykoronára nem volt szükség, de magára a 250 millióra sem. Kiderült, hogy a 2½ évre előirányzott szanálási időre sem volt okvetlen szükség, mert ami a kölcsön igénybevétele után történt, mind azt igazolja, hogy ha ebben az országban okos, előrelátó pénzügyi politika, előrelátó és megértő általános politika irányitja az ország sorsát, akkor magunk is megoldhattuk volna a kérdést. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen nem egy egyszerü emberben is felmerült a gondolat, hogyha ez volt a szanálásnak, illetve külföldi kölcsönnek eredménye, miért volt szükség egyáltalán arra, hogy fel vegye az ország a 250 millió kölcsönt, miért volt szükség arra, hogy a 250 millió aranykoronának kamatait fizessük, azonkivül az ország gazdasági életét idegen ellenőrzés alá helyezzük?! Erre mi nem kaptunk soha egyenes, nyilt választ, ugyhogy csak találgatásokra voltunk utalva. És én őszintén megmondom, bizonyos jelenségek után sokszor az a gondolatom támadt, hogy a kormánynak nem is a 250 millió aranykoronára volt szüksége, hanem olyan mankóra, amelyre támaszkodva a belső illegitim erőkkel szemben a maga hatalmi pozicióját meg tudja védelmezni. Nyiltan és világosan mondom, szüksége volt a kormánynak arra, hogy az ugynevezett titkos társaságok és ezeknek erősen és hatalmasan érvényesülő titkos befolyása ellen külföldi ellenőrzésre, tehát külföldi mankóra támasztkodva tudja a maga hatalmi pozicióját megvédeni.

De nemcsak ezt a súlyos terhet jelentette a 250 millió aranykorona. Nem én vagyok az első, aki ismételten megállapitom, hogy a miniszterelnök még a választások alatt, sőt a választások után is nemcsak kint a vidéken beszámolóin vagy a pártja előtt tett időközönkénti nyilatkozataiban, de itt a Ház nyilt ülésén is nem egyszer jelentette ki, hogy ez az ország jóvátételt fizetni nem fog, nem tud és nem bir és ennek az országnak nem lehet erőszakosan jóvátételi összeget a terhére irni. (**Drozdy Győző:** És ha nem akadna olyan politikus, aki fizetni hajlandó, nem is fizetne. Amikor a kormány a 250 millió aranykoronát és ennek tetejébe a súlyos külföldi ellenőrzést elfogadta és az ország nyakára akasztotta ugyanakkor elvállalt 20 évre jóvátételi fizetést is, tehát 20 évre terhelte meg az országot és még a jövő generációnak is terhet varrt a nyakába. Azonkivül pedig, amint Peyer képviselőtársam megemlitette, Jugoszlávia számára napi 88 vagon szenet kötött le 5 évre, ami azt jelenti, hogy nemcsak jóvátételt fizetünk a reparáció számlára, hanem azonkivül naponként 88 vagon szenet is adunk annak a szomszéd államnak, amely ennek az országnak területéből tekintélyes részt kapott.

Meg kell ehhez még jegyeznem, hogy Ausztria-Magyarországnak a békeidőben mondhatnám európai hirü vasuti kocsiparkja és egyéb közgazdasági felszerelése volt. Ebből Magyarországnak tekintélyes mennyiség jutott volna a háborus események likvidálásaként. Ebből a tekintélyes kocsiparkból és más egyéb felszerelésekből szintén rengeteg mennyiséget kellett odaadnia az ország rovására, az amugy is megnagyobbodott szomszédállamoknak. (**Reisinger Ferenc:** De hogy Romániának mit fizettek, azt eltitkolták!)

Amint emlitettem, a 250 millió aranykoronára tehát szükség nem volt. Ezt különben legjobban bizonyitja, hogy a kormány erre a szanálási törvényre támaszkodva, az első év végén már 63 millió aranykoronával vett be többet, mint amennyi elő volt irányozva. Erre az évre 100 millió korona volt előirányozva a kölcsönből, 63 millióval többet vett be a kormány adókban, 163 millió aranykorona volt tehát az az összeg, amellyel egy év alatt többet fizetett az ország lakosság adóban, mint amennyit a szanálás kigondolói és végrehajtói el tudtak képzelni. Ennek következménye azután az, hogy amig Magyarországon békében az 1911/12-iki, sőt 1913-ik évi zárszámadások alapján megállapithatólag átlag, tehát minden lakosra, minden kicsinyre és nagyra, öregre és fiatalra fejenként egy aránt 45 aranykorona adó esett, addig a szanálás után ez az adó ma már fejenként 7 aranykoronára rug. Ha ebbe beleszámitjuk a községi és városi adókat is, és még olyan közterheket is beleszámitunk, vagy azoknak bizonyos részét, amelyek nem adó formájában terhelik az ország lakosságát, fejenként átlag

an nem messze esünk attól a számítástól, ogy Magyarország lakosai ma fejenként 100 ranykorona közterhet viselnek. Ha mármost zen az uton elindulok és próbálok egy kis szá-itást végezni, igazán nagyon szomoru ered-ényre jutok. Ha minden fejre számitom ezt közel 100 aranykoronányi évi közterhet, vég-redményében olyan szomoru számot kapok, mely egyenesen megdöbbentő, különösen ak-or, ha kombinálom ezt a mai kereseti viszo-yokkal. Ez a 100 aranykorona átlagos köz-her azt jelenti, hogy egy öttagu munkáscsa-ádra körülbelül 7 és ¼ millió korona jut a özteherből. Nem mondom, hogy mind ő fizeti, e bizonyos, hogy az ő vagyonállományát is en súlyosan terheli és ha nekem ezen az ton a következtetésekkel tovább kell men-em, akkor be kell kapcsolódnom Peyer kép-iselőtársam beszédébe, annak különösen a lgótarjáni viszonyokra vonatkozó részébe.

Akkor azt kell mondanom, hogy az a sal-ótarjáni bányamunkás, aki heti két napot énytelen dolgozni és keres egy hónapban 0.000, mondd és ird ötszázezer papirkoronát, gy év alatt sem keres annyit egész család-ra, mint amennyit egy öttagu munkáscsa-ádnak évi közterhe jelent. Ilyen körülmények özt azután lehetetlen azt várni, hogy megelé-édéssel fogadjuk a kormánynak ezeket a egterheléseit. Hiszen ha a másik oldalon zsgáljuk a dolgot, nem találunk semmi yan szociálpolitikai koncepciót, amellyel a ormány legalább azt akarná igazolni, hogy ne kénytelen vagyok arra, hogy elvegyem az ország lakosainak filléreit, de ezzel szemben vujtani is akarok valamit. Azt kell monda-m, hogy ez a négy esztendős törvényhozási klus elmult anélkül, hogy a kormány egyet-n egy mozdulatával azt bizonyitotta volna, gy a szociálpolitikai alkotások terén vannak ki komoly szándékai. Amit a kormány itt-amott nyujtott, azok nem voltak egye-k, mint legfeljebb igéretek, mert hiszen, nint látjuk, az az egyetlen szociálpolitikai sérlet is amit a bányászokkal szemben pró-lt a kormány keresztülvinni az is ott hever grehajtatlanul.

Ennek a gazdaságpolitikának következmé-e azután az volt hogy nemcsak az ilyen köz-rhek bénitották meg a gazdasági életet, nem ezzel a külföldi kölcsönnel kapcsolat-n egy nagy belső érvágás is történt. A bel-ldi kényszerkölcsön és más ilyen megterhe-ek olyan mértékben vették igénybe elsősor-n a kereskedelmi és ipari forgótőkét, később mezőgazdasági forgótőkét is, hogy ez egye-sen katasztrófához vezetett. A mezőgazda-g katasztrófáját egyelőre számokban még m tudnám illusztrálni, de valószinü, hogy msokára el fogunk jutni oda, amikor a me-gazdaságra elkövetkezett hatását itt is látni gjuk a szanálásnak, az iparra és kereskede-nre vonatkozó hatásait azonban már élénken juk.

Látjuk, hogy a fizetésképtelenségek és cső-k 1922-ben 272 esetben jelentkeztek. 1923-ban, vel inflációs konjunktura volt, ez a 272 csőd kényszeregyezség 110-re csökkent. A szaná-s első évében, 1924-ben, ez a 110-es szám -re emelkedett, és 1925-ben, mikor a drága-g elérte tetőfokát, a csődök és kényszer-yezségek száma 4914. A százalékos emelkedés csődöknél 489%. Tény az, hogy Magyar-zágon a szanálás következtében nemcsak njunkturiális vállalatok, hanem régi, jónevü llalatok is tönkrementek. Hogy a csődök ma nem fogy, hanem szaporodik, arra a legjellemzőbb, hogy a most megjelent 23. főbiz-tosi jelentés arról számol be, hogy a legutóbbi egy hónapra 278 csőd és kényszeregyezség esett. Ilyen körülmények között azt kell mon-danunk, hogy a szanálás és ez a borzasztó meg-terheltetés, amellyel a magyar kormány az or-szágot ki akarta vezetni a gazdasági élet ká-tyujából, nem sikerült. Jóllehet, hogy az ál-lamháztartás azsur, sőt felesleget mutat, amint a pénzügyminister ur nagy reverenciával itt a nemzetgyülés előtt prezentálja a költség-vetést, mégis bizonyos, hogy a magánháztartás és a magángazdaság ennek épen az ellenkező-jét mutatja és hogy a magyar gazdasági élet ma ott tart, hogy egymásután mennek tönkre az exisztenciák s most nemcsak a konjunktura-vállalatok, hanem a régi, neves vállalatok is a tönk szélén állanak.

Az ilyen gazdasági válság után természe-tesen nem lehet azon csodálkozni, hogy meg-állván az ipari vállalatok, nincs termelés, és akkor tényleg nincs szénfogyasztás. Nem cso-dálkozhatunk akkor azon sem, hogy a szén-fogyasztás hiányában eljutottunk végre Salgó-tarjánba. De nemcsak egy Salgótarján van eb-ben az országban. Minden város, minden falu az országban egy-egy Salgótarján.

Ha jól emlékszem az 1923-iki egyik indem-nitási vita alkalmával panaszoltam fel, hogy láttam vidéken szinmagyar keresztény gyere-keket, akiknek odahaza szintén nem volt mit enniök, házsorjában jártak koldulni.

Ez már ott rendszer volt. Elszorult szivvel láttam már akkor, hogy református, keresz-tény magyar emberek gyermekei hogy men-nek tönkre, csak azért, mert nincs, aki velük gondolna, mert sokkal fontosabb itt az, hogy a kereszténység, a zsidóság, a szabadkőmüves-ség és nem tudom én, milyen titkos társaságok problemáját oldják meg elsősorban, mint az, hogy ennek a szerencsétlen, elhagyatott földmi-ves népnek gyermekei hogyan nőnek fel, vagy hogyan pusztulnak el. Ma már az a helyzet, hogy nemcsak a salgótarjáni bányászok nyo-morognak és rongyoskodnak s nemcsak azok mennek el az erdőbe rügyeket szedni, hogy azt sóban, vizben kifőzve, táplálkozzanak vele, ha-nem a nagy magyar Alföldön, a magyar falvak földmives gyermekei szintén hasonló sorsban tengődnek és nincs, aki pártjukat fogja, aki módot, lehetőséget nyujtson nekik arra, hogy kenyerüket tisztességgel megkeressék. Nem-csak az ipari munkások vannak bajban, bár ezeket sujtotta elsősorban a szanálás, hanem a falu népe is bajban van. Nemcsak a főváros né-pességét lehet panaszkodni hallani és nem-csak a földmunkások panaszkodnak, hanem panaszkodni halljuk a kisgazdát, sőt már a nagygazdát is. Ha a szanálás következménye majd ezeknél is teljesen éreztetni fogja hatását, ugy, mint az iparban és a kereskedelemben, ak-kor hiszik-e, hogy csak egy Salgótarján lesz Magyarországon? Hiszik-e, hogy a magyar falu vérszemet kapva, nem indul el a főváros felé? De ha azt nézem, hogy milyen a helyzet a fővárosban és tudom, hogy az emberek tizezrei, a B-listára helyezett köz- és magánalkalmazot-tak és a munkások tizezrei hónapok óta munka nélkül állnak és járnak-kelnek az utcán, ugy-hogy az ember el se tudja képzelni, miből élnek és miből tartják el családjukat, akkor kérdem, mi lesz, ha egyszer ezeknek is eszébe jut, hogy elinduljanak kenyeret keresni? A főváros is egy nagy Salgótarján lesz, ha ezek össze fog-nak találkozni, mit gondolnak, lesz-e a kor-mánynak annyi csendőre és rendőre, hogy ezekkel rendet tud teremteni?

Ne áltassuk magunkat: az embereknek a nyomoruság mást diktál, mint a józan ész. Aki vegigélte a háborut és a legutóbbi időket, az tudja, hogy mi történik. Annak meg kell látnia, hogy ugyanaz történik a lelkekben, ami végbement az 1917. év végén és 1918 egész folyamán, és ha már akkor hiába figyelmeztettük az akkori kormányt, hogy idejekorán gondoskodjék orvoslásról, az Istenért, legalább most, amikor már előttünk áll egy lecke, amikor van min tanulnunk, most vegyük elő azt a tanulságot, amelyet akkor jól megtanulhattunk. De nem ezt látjuk. Megint csak igéreteket kapunk. (**Propper Sándor:** Még azt se! Már nem is igérnek, egész szemérmetlenek!) És a szociálpolitikai alkotásokat nem használják fel és próbálják felhasználni, hanem e helyett szociálpolitikai alkotások címén a bürokráciát iparkodnak továbbfejleszteni, azt a bürokráciát, amelyet itt ma Gaal Gaston t. képviselőtársunk olyan élénken és élethűen jellemzett. Látom, hogy mi történik pl. a betegsegélyző pénztárakkal. Ha igaz, amit rebesgetnek a készülő munkanélküliség elleni biztositásról, ugy ez mindazt igazolja, hogy a kormány árulhat el talán szociálpolitikai szándékot, de a lényeg, amely intézkedésében megnyilvánul, ismételten nem egyéb, mint e jogcímet felhasználni arra, hogy a bürokráciát mindenhová odaplántálják, hogy a bürokrácia szoritó karmaival fogják össze azt, ami tulajdonképen a szabadságot és az önrendelkezési jogot jelenti.

T. Nemzetgyülés! Az bizonyos, hogy ezekkel az eszközökkel, amelyekkel a kormány eddig kisérletezett, az országot nem igen lehet eljuttatni a konszolidáció végére. Lehetnek jó szándékok, de én, ha azt látom, hogy a talpraállitásnak nemcsak a kormány észszerütlen és hozzá nem értő s minden érzék nélküli politikájában van az akadálya, hanem a konszolidációnak más egyéb okai is vannak, akkor igazán szomoruan kell megállapitani, hogy próbálkozhatik a kormány akármivel, ha egyszer nem a gyökerüknél fogva fogja meg a bajok okait, akkor itt ugyan konszolidáció soha be nem fog következni. Én szerintem a talpraállásnak nemcsak a kormány hozzá nem értése az oka, hanem van ezenkivül egy nagy baj s ez a morális lezüllés, amelyről önök azt mondják, hogy ez a háboru és a forradalmak következménye gyanánt jelentkezik.

Lehetséges, hogy az eredője ott van. Sőt magam sem tartom kizártnak, hogy az emberek a háboru förgetegében a vérbe és ezen keresztül az elvadult ösztönbe túlságosan beleélték magukat. Lehet, hogy az emberek a háboruból hozták azt a sok rossz tulajdonságot, amelyeket hosszu éveken keresztül sem tudnak maguktól elhagyni, mégis azt hiszem, hogy okos gazdasági politikával és különösen okos, előrelátó intézkedésekkel az embereknek ezt a sajátságos tulajdonságait is le lehetett volna faragni. (**Györki Imre:** Nyolc évvel a háboru után!) De ha azt látom, hogy nyolc évvel a háboru után egész bűnlajstromokra lehet visszatekinteni, melyeknél azt lehet igazolni, hogy vagy a kormány könnyelmü nemtörődömsége vagy szándékos cselekvése, akarata, de mindenkor a kormánytól függő tényezők okozták, hogy ez a morális lezüllöttség nem javult, hanem ellenkezőleg fokozódott, akkor ezért ismét csak a kormányt kell felelőssé tennem. (**Propper Sándor:** A kormány bátoritása! —**Györki Imre:** A honvédelmi minister ur külföldi példákat hoz fel, hogy ott is panamáznak. — **Héjj Imre:** Nem azt mondja vele! — **Györki Imre:** Miért nem hivatkozik Svájcra és olyan országokra, ahol nincs nama! — **Héjj Imre:** Ez csak ráfogás!)

Tudom, hogy van mindenkinek oka a ma társadalmi osztályát menteni. Lehetség hogy a morális lezüllés tényleg a háboru maradván ránk, nem könnyen gyógyitható, az bizonyos, hogy a morális lezüllés mega dályozására elsősorban nekünk törvényhoz nak volna kötelességünk jó példát mutatni. azonban én azt látom, hogy a politikában fogadható és minden megrovás nélkül köv hető járható ut az, hogy valaki megválaszta magát bármilyen programm alapján va anélkül is és amikor bekerül a nemzetg lésbe, nincsen annak semmi következmén hogy valamely képviselő az egyik pártból lép, a másikba belép, akkor azt tartom, h elsősorban ez is példaadás arra, hogy nem az embereknek okvetlenül következtetesek lenniök.

Ha azt nézem, hogy a közgazdasági terén a forradalmi összeomlások óta mi t tént, hogy sok ember hogyan próbálta a ha fiságot üzletre átváltani, hogy hova vezet és hogyan járattak le olyan fogalmakat, a lyek hangoztatásával valamikor nagy és kesitő ideálok lebegtek az emberek szeme el akkor én azt mondom, hogy üzletes hazafi erkölcse a gazdaságban és a politikai erk csöknek az a minimuma, hogy valaki az általa választott programm alapján kerül be, azt a programmot mindaddig, amig n programm alapján meg nem választják, vesse is, mondom, mindezen alapon termés szerüleg azután lejuthatunk oda, amikor honvédelmi minister ismételten nagyon s mentségeket tud találni súlyos erkölcsi def tusokba került emberekkel szemben. Azt juk, hogy egész csomó bűncselekménynek, amelyek azóta követtettek el, amióta az öss omlás, a forradalmak után itt a kereszté nemzeti és nem tudom, még milyen cí hazafias irányzat került uralomra — jóré még ma is bűntetlenül van; azt látjuk, h itt egész sereg panamás ügyet, amelyet n denki elitél kifelé, sokan igyekszenek men getni. (**Szomjas Gusztáv:** Dehogy mentej jük! Ki kellene mindnek csavarni a nyakát! **Györki Imre:** Olvassa el a Csáki nyilatko tát, nem csavargatja nagyon a nyakukat! mondja, nem vesztegetés történt, hanem m már csak ajándékozás!)

Régen elcsépelt dolog, de jó, ha ezzel k csolatban ismét fölvetjük a kérdést: képzelhető-e az erkölcsileg egészséges e berek között, hogy egy nagy panamav kellős közepébe belekerüljön a kormány és maga szerencsétlenségét, hibáját, mulasztás vagy talán bűnét azzal tetézze, hogy a vádl kivánságára odamenjen a rendőrségre mi tertanácsot tartani? Elképzelhető-e, hogy ily nagy fantasztikus marhaság, mint ami mondták vagy jellemezték a frankhamisi ügyét, ugy kerüljön ide birálat alá, hogy m már abból nemcsak a kormány felelőssé hanem végeredményben az ország presztizs kerüljön a nemzetközi itélőszék elé? Elképz hető-e, hogy akadjanak itt közéleti tényez magasrangu állami funkcionáriusok, akik egyrésze idegen pénznek, franknak hamisi sára vállalkozik, a másik része megelégs egyszerü pár milliárdos szénpanamában v részvétellel? Elképzelhető-e, hogy felelős nyezők, ministerek ilyen súlyos panamavád kal, ilyen súlyos bűntényekkel vádolt em reknek védelmére kelhessenek? Hiszen cs emlékeztetem a t. Nemzetgyülést arra, ho

ányszor hoztunk mi fel súlyos panaszokat a elügyministerium, a belügyminister és Náosy országos főkapitány ellen és hányszor llott velünk szemben a belügyminister ciniis mosollyal az arcán és minden vádunkat yekezett visszaverni — sőt az önök felfogása erint vissza is verte, — azzal, hogy az ő és alája rendelt tisztviselők ténykedése a gon és az igazságon alapult és a végén kiilt, hogy a belügyminister urnak nemcsak az y esetben, amelyet ma itt Nagy Vince képselőtársam felhozott, hanem igen sok esetben m volt igaza és igen sok esetben nagyon gatag alapon állt a védekezése és nagyon k esetben méltánytalanul, jogtalanul állt delmére az alárendelt tisztviselőknek (**Gvörki re:** A kis szokolista! — **Héjj Imre!** Ez a d is ingatag alapon áll! — **Györki Imre:** És rogi-gummis!)

A morális lezüllést ez a kormány nem hogy egszüntette volna vagy törekedett volna ank megszüntetésére, hanem ellenkezőleg; ektáns példa a belügyminister urnak és legább a honvédelmi minister urnak viselkese arra, hogy a bajt nem orvosolni, hanem ak mentegetni próbálták. *(Ugy van! a szélsőloldalon.)* Nem kioperálni akarták a sebet, m eltávolitani akarták a rothadó genyt, ham elkenni, elsmirolni, hogy látni ne lehessn. Ilyen körülmények között ne méltóztassak azon csodálkozni, ha a tekintélyek, az amvezetés tekintélye lecsuszik az ut porába; ut sarába: ne csodálkozzanak azon, hogy akármit hoz is a kormány, azt mindenki anakodó szemmel nézi és figyeli; *(Ugy van! szélsőbaloldalon.)* ne csodálkozzanak azon, a kormány működésén keresztül magának örvényhozásnak presztizse is a minimumra kken le: ne csodálkozzanak azon sem, hogy törvényhozás és a kormány tekintélyének en lejáratása magukban a nyers tömegekn azután furcsa érzéseket vált ki, mert azoknagyon könnyen visszhangja van az olyan elentéseknek, mint amilyeneket Eckhardt or képviselőtársam is megengedett magák a diktaturát illetőleg. (**Szomjas Gusztáv:** közünk nekünk azokhoz, hol vagyunk mi któl?)

Önök perhorreszkálják azt, hogy itt valaannak idején próbálták a diktaturát. Kintem, hogy én azt, ami itt volt, mindennek tom, csak diktaturának nem; az szintén egy tasztikus marhaság volt, ha jól akarom jelezni. De az bizonyos, hogy kisemberek, k mégis csak nagy többségben vannak, akik n disztingválnak, csak a nyomoruságot érakik nem a fejükkel, hanem a gyomrukkal dolkoznak, azok az emberek ilyen törvénysi meddőséget, ilyen kormányzási tehetetséget látva nem arra törekszenek, hogy a lamentarizmus eszméjét ápolják és fejleszhanem valami idegen tőlük, talán a lettől is idegen megváltásra gondolnak, ly megváltás ugyan pillananyilag kisegitié őket a nagy bajból, de az ország szemjából talán épen a legveszedelmesebb a.

Tény az, hogy a konszolidáció utján még jutottunk el odáig, hogy a panamavádakés más egyéb vádakkal kapcsolatban a ottak minden esetben elvették volna bünüket; addig sem jutottunk el, hogy a soros atrocitásoknak, különösen a Somogyi— ó-gyilkosságnak ügyében, végeredményideállhatna a kormány és azt mondhatná: vállaltam egy kötelezettséget, teljesitetszáz percentig, végrehajtottam azt, ami módomban volt. Ezzel szemben azt látjuk, hogy mélységes hallgatás és a dolgok további elkenése folyik ezen a téren is.

Láttunk olyan jelenséget is, hogy mindennek a sok bajnak nyomában feláll itt egy képviselőtársunk és az egész anyagtömkelegből a kormánnyal szemben felelősséget állapit meg, sőt vádat hangoztat és akkor nem tud eljutni a vádlók székéhez, sőt a vádlottak padjára sem tud eljutni, pedig oda akarna jutni, de mondom, nem tud odajutni a kormány jószándéka miatt. Ellenben látjuk azt, hogy olyan tanuk, akik főbenjáró ügyekben tanuskodhatnának, nemhogy a tanuk székéig és padjáig jutottak el, hanem a börtönbe kerültek.

Ilyen körülmények között azután ne méltóztassanak azon csodálkozni, hogy a kormány minden intézkedését mindenki csak keserüséggel fogadja, és megnyugvás sehol, semerre sem mutatkozik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azon sem lehet aztán csodálkozni, hogy ha ilyen kormányintézkedésekkel, ilyen ugynevezett zónázásokkal a kormány nem nagyon tudja a nyilvánosság kritikáját elviselni, fél a nyilvánosságtól és a világosságtól. Ez adja meg a magyarázatát annak is, hogy Magyarországon nincs sajtószabadság, hogy Magyarországon mindent ugy kell megirni, hogy az a kormány szájaizének megfeleljen, mert máskülönben jön a sajtóperek tömkelege. Hiszen én a saját ujságom esetével igazolhatom, hogy három hónap alatt több mint 50 sajtóperrel állunk szemben és ha igy megy másokkal szemben is, akik világosságot és igazságot követelnek, akkor csak természetes, hogy Magyarországon a sajtó rövid idő alatt csaknem teljesen megszünik.

Ha pedig nem irják meg és nem hozzák nyilvánosságra a felfogásunkat a sajtón keresztül azok az emberek, akik hozzáértenek, akkor az eredmény az lesz, hogy lesz egy suta, egy kertelő álláspontot elfoglaló sajtó, amely nem az ország lelkiismeretét képviseli, hanem igyekszik a maga gyenge, apró kisérletét átmenteni máról-hónapra. Ez a sajtó nem képviselheti az ország lelkiismeretét. Azt a sajtót azonban, amely nyiltan, őszintén és bátran mer odaállani a kormány félszeg és célttévesztett intézkedéseivel szemben és rá mer mutatni arra, ahol hiba van, a kormány és a kormány közegei igyekeznek minden módon, minden eszközzel elnémitani. (**Reisinger Ferenc:** Lenyaktilózni!) Az eredménye ennek azután az, hogy a Népszava, az egyetlen napilap, amely Magyarországon a munkásérdekeket képviseli, most már több mint 500 napja ki van tiltva az utcáról. Rendben van, nagyobb bajokkal is megküzdöttünk; de nem volna okvetlenül muszáj a kormánynak saját presztizsét, ami egyuttal az ország presztizse is, felhasználni arra, hogy még mélyebbre szurja azt a tüskét, amely amugy is véresre sebezte a munkásság lelkületét. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nem volna szükség arra, hogy a kormány a maga intézkedéseivel ne azt nézze, hogy orvosoljon, hanem hogy ujra és ujra sebet üthessen azokon, akik a kormány felfogása szerint inkább érdemlik meg a számkivetést, mint a megbecsülést. Ezért nincs nekünk egyesülési jogunk sem, ezért van az, hogy oly tengernyi panasz árját kell itt elmondanunk a törvényhozás előtt; mert nem tudjuk szó nélkül hagyni és nem tudjuk máshol szóvá tenni azt a tengernyi bajt, amely a munkásságot minden oldalról sujtja és nyomja.

Azt mondják: össze kellene fogni; az ország olyan kicsi lett, kicsi a területe, csak kö-

zel 8 millió a lakosa s helyzete olyan elszigetelt az európai politikai zür-zavarban, hogy ha ez az ország meg akar maradni, össze kell fognia. Ha erről van szó, hogy az összefogás eszméjét mi is magunkévá téve, próbáljunk összefogni, mi történik? Addig kell az összefogás, addig kell a mi jó szándékunk, amig a bajokra esetről-esetre rá nem mutatunk; de abban a pillanatban, amikor hangot merünk adni felfogásunknak, nincs szükség az összefogásra, mert abban a pillanatban destruktivek, lázadók, bolsevisták vagyunk. (**Szomjas Gusztáv:** A kritika szükséges, azt elismerjük!)

Nem hizelgünk magunknak azzal, hogy mi itt a politikai iskola magas nivóju anyagát prezentáltuk önöknek. Őszintén megmondjuk, hogy első esetben vagyunk benn a törvényhozásban. Nekünk nem adatott meg az, hogy bent, a politikai élet sima parkettjén évtizedeken vagy évszázadokon keresztül tanulhassuk a politika praxisát. Mi az utcán csináltunk néhány évtizeden keresztül politikát, onnan kerültünk ide. Egy azonban bizonyos: hogy minket szállithassanak, hogy minket bárki is gesztenyének kaparhasson ki önmaga és osztálya számára, arra mi nem vagyunk kaphatók. Hiába is próbálnak bennünket olyan összefogásra megnyerni, amelyben mi vagyunk a szenvedő felek, a gesztenyekikaparók, ellenben a velünk szemben álló gazdaságilag sokkal erősebb felek élvezhetik a kikapart gesztenyét.

Mindig szemünkre vetik, hogy miért nem veszünk példát a német munkásságtól, miért nem tudjuk idehaza azt csinálni, amit a német munkások csinálnak. Ezzel a kivánsággal szemben leszögezzük: a német munkásnak nemcsak a háboru után, hanem már a háboru előtt is volt miért odaállani. Németországban békeidőben én is, társaim is élveztük a szociálpolitika áldásait, nekünk már békeidőben is nagyobb védelmünk volt ott idegen munkásokul, mint a magyar munkásoknak idehaza, saját hazájukban. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A német munkás odahaza megbecsült személy, választójoga van, van betegség-, baleset- és rokkantbiztositása, van aggkori biztositása és van munkanélküliség elleni biztositása, van családja részére tisztességes hajléka, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* amibe a magyar kispolgár is boldogan tenné be lábát. *(Egy hang a jobboldalon: Van porcellánja is!)* Tényleg van porcellánja is. Annak a német munkásnak tehát volt mit védeni a háboru alatt, a magyar munkásnak azonban van Salgótarjánja, van oduja, ha ki nem dobja belőle a népjóléti minister ur jóvoltából a háziur.

Ilyen körülmények között és ilyen feltételek mellett ne próbáljanak bennünket olyan utra csábitani, amely uton mi idáig csak tüsköt, megbántást kaptunk. A legutolsó megbántás, amely velünk történt, amelyet szóvá kell tennem, az a mostoha, méltánytalan és besavanyodott lélekből fakadó intézkedés, amelyet a belügyminister ur most már évek óta ismétel meg velünk szemben. A forradolom összeomlása után velünk is ugy tettek, mint azzal a gazdával, akihez betörtek s a gazdát, aki birokra kelt a tolvajjal, szintén tolvajnak deklarálták. Nekünk is abba a sorba kellett jutnunk, hogy legalább látszatra, programmunk és ünnepünk kisajátitásával egy kis társaság néhány hónapig kellemetlenségeket okozott a polgári társadalomnak. *(Mozgás a jobboldalon.* — **Peyer Károly:** A polgári társadalomból többen voltak ott mint mi tőlünk! Az összes állami tisztviselők behódoltak, végig szolgálták mind egytől-egyig, az összes katonatisztek i — *Elnök csenget!)*

Ezért az eseményért, nem azért, mert r szesek voltunk, hanem azért, mert az esem nyek áradata minket is belesodort a forg tagba, viseltük a felelősséget, súlyosan áldo tunk és megszenvedtünk érte. Áldoztnk, sze vedtünk, vérben, börtönben, szabadságba megszenvedtük idebent az akárhányszor önö által inszcenált vesszőfuttatásokat; de azt m tagadjuk, hogy ez a végtelenségig tarthatn A belügyminister ur évről-évre ismétli m azt a rendelkezését, amely szerint a munká ság világünnepét, május elsejét Magyarorsz gon megünnepelni nem szabad. Lehetetlensé elképzelhetetlen valami az, hogy a forradalr összeomlás után, már a hetedik esztendő ót a munkásságnak ne legyen szabad egyetle ünnepét: május elsejét a maga épülésére, maga lelki világának ápolására, a tavasz sz retetének megrögzitésére megtartani, mert belügyministeri szikkadt agyvelő: azt his: hogy szuronyokra támaszkodva, meg lehet t tani a lelkeknek azt, hogy egy közös érzé magukban ápoljanak. (**Szomjas Gusztáv:** Ü nepeljenek!) Könnyü azt mondani.

Senkinek nem lehet nagyobb sérelme, a nál, ha lelki érzelmeiben megbántják. Ha eg vallásos ember előtt a vallást megbántjá meg tudom érteni elkeseredését, dühét és k törését. Ha egy ember előtt, aki a zenét szere egy szép zenei alkotást bántanak meg vag kicsinyelnek le, meg tudom érteni az ille kitörését. Értsék meg azonban, hogy nem mi denkinek vannak olyan ideáljai, amelyek e vont fogalmakat ápolnak; vannak modernel ideálok is, amelyeket a mai társadalomna talán nehéz megérteni. De értsék meg önö legalább azt, hogy ezek az ideálok nekün szentek, ezek nagy célok szolgálatában áll nak; és ha ezt megértik, akkor meg kell ért niök azt a mélységes elkeseredést, amelly mi a belügyminister urnak ezt a most m évről-évre ismétlődő intézkedését fogadju Nincs a világon állam, amely eltiltaná máj elseje megünneplését. Az önök által is annyi lekicsinyelt Románia ép most avatta általán országos ünneppé május elsejét, a munka ü nepét. Az egész világon mindenütt megünn pelhetik a munkások május 1-ét és kulturer ber ma már Magyarországon kivül nem aka aki május 1-ének ünneplését büntetendő csele ménynek tartaná. (**Györki Imre:** Bécsben dís előadás van az operában!) Egyedül Magya országon találkozunk azzal a brutális rendő intézkedéssel, amellyel május 1-ének megü neplését akarják megakadályozni. (**Peyer K roly:** Azért ujság mégsem lesz május 1-én Le kell szögeznem, hogy ez az intézkedés abb a bosszuálló szellemből fakad, amelyet els sorban a belügyminister személyesit meg törvényhozás előtt.

T. Nemzetgyülés! Ezt az intézkedést már megelégeltük, szó nélkül nem tudjuk tür és mégegyszer egy utolsó kisérletet teszü arra, hogy egyrészt a kormányt, másrészt közvéleményt meggyőzzük arról, hogy a mu kásságnak május 1-i ünnepével kapcsolatb emberi, feltörekvő, kulturális és szabadsá szerető szándékai vannak. Ezeket a szándéka igyekszik ezen az ünnepen örökösen ujra ujra, évről-évre megujitani. Épen ezért, ezzel kérdéssel kapcsolatban, mivel más eszközü nincs, a következő deklarációval lépünk az o ság közvelémenye és a dolgozó nép elé (*vassa): (Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalo*

»Minden kulturállam tiszteletben tartja

világ munkásainak elismert ünnepét: május lsejét. Tekintet nélkül arra, hogy valamely llam rokonszenvez-e a szocializmus céljaival, munkásosztály nagy és nemes törekvéseivel, lig van európai állam, mely ne tartaná tiszeletben a munkásosztálynak ama legsajátoabb jogát, hogy törekvéseinek erőteljes hanoztatására, fajra és nemre, nemzetiségre és orra és országhatárokra való tekintet nélkül, z emberi szolidaritás jegyében május 1-ét negünnepelje. Az európai nemzetek kulturközösségéből zárja ki magát az az állam, amely z erőszak erejével, önkénykedő hatalmaskodással s a munkásosztállyal szemben való osszindulattól vezettetve, megtiltja a munásosztálynak, hogy május 1-én ünnepet tartson és e napon hangoztassa a maga nagy és emes céljait, a munka megbecsüléséről és az mberi jogok teljességéről.

A szociáldemokrata párt a legélesebben tilakozik a magyar kormánynak azon tilalma ellen, amellyel az egész országban eltiltotta, hogy munkások és alkalmazottak május 1-ét megnnepeljék, vagy hogy erre a célra ünnepélyt agy gyülést tartsanak. Az ország szine előtt ltakozunk e brutális és teljesen indokolatlan atalmi tulkapás ellen. Meg vagyunk győződve rról, hogy az ország jó hirnevét kisebbiti és átrányosabb helyzetbe juttatja más nemzetek őtt az a kormányrendelet, *(Ugy van! Ugy van! szélsőbaloldalon.)* amely a magyar munkásztály szájára lakatot tesz **(Peyer Károly:** Kiai falat akar emelni!), hogy a munka ünnepéek napján meg ne nyilatkozhasson és törekvéeinek hangot ne adhasson. *(Igaz! Ugy van! a élsőbaloldalon. — Zaj.)*

Tiltakozunk ez ellen az erőszakos és indokotlan tilalom ellen azért is, mert a magyar unkásosztály nem szolgált rá arra, hogy bés májusi ünnepét eltiltsák és a rendőri tilammal meggátolják abban, hogy a világ munásaival együtt a nagy kulturnemzetek osztáaihoz hasonlóan maga is megünnepelhesse a unka ünnepét.

A szocialista Munkásinternacionálé végreajtótanácsa és a Szakszervezetek Nemzetközi övetsége kiáltvánnyal fordult a világ munsságához, hogy május 1-ét ünnepelje meg. ájus 1-ének megünneplését ez alkalommal küönösen indokolttá teszi a munkásosztály mértetlen szenvedése és elnyomottsága, amely a lágháboruval szakadt reá.

A munkanélküliség, mint a háboru következménye, olyan méreteket ölt Európaszerte, nelyhez hasonlót a történelem nem tud feltatni.

Millió és millió munkás és munkásnő süed egyre nagyobb nyomorba és nélkülözésbe, ert a mai társadalmi rend nem biztositja ámukra a legelemibb emberi jogot: a munhoz való jogot.

Ugyanakkor, amikor milliók nélkülöznek szenvednek a nyomor ostorcsapásai alatt, ert nincs se munkájuk, se keresetük, a munltatók nem riadnak vissza attól, hogy a pi munkaidő meghosszabbitására törekedjek és ezzel is növeljék a munkanélküliségbe nélkülözésbe taszitott tömegeket!

A munkásosztálynak kettős küzdelmet kell ytatnia: egyfelől, hogy védekezzék a munnélküliséggel szemben, másfelől, hogy veise a 8 órás munkanapért való küzdelmet és ésről-lépésre vivja ki a nyolcórai munkaidő vényes elismerését. Ezt a küzdelmet jelenti Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák egyezményeinek ratifikálásáért való sikraszállás is. izdeni kell a szociálpolitikai törvényhozás fejlesztéséért, hogy ennek haladásával lebirhassuk mindazt a nyomort, veszedelmet és szenvedést, amely a munkásosztályra zudul.

A magyar munkásosztály valamennyi ország munkásságával egyetemben ez alkalommal is erősen hangsúlyozza törhetetlen békevágyát és tiltakozik minden háborus készülődés ellen. Tiltakozik a fegyverkezésnek minden neme ellen; tiltakozik az ellen, hogy szárazon vagy vizen, a nemzetek egymással fegyverkező versenyt folytassanak és a nép anyagi és szellemi erejét fegyverkezésre pocsékolják ugyanakkor, amikor milliók és milliók éheznek és szenvednek a nélkülözés ostorcsapásai alatt, amikor a nélkülözők seregestől öngyilkosságban keresnek menekvést, ugyanakkor, amikor a tüdővész pusztitása évről-évre nagyobb arányokat ölt és megtizedeli a dolgozó népet, amely képtelen védekezni a járványok és betegségek ellen.

A munkásság tiltakozik a militarizmusnak, az imperializmusnak és a háborunak minden fajtája ellen. A háborus veszély egyetlen ellenszerét a lefegyverzésben és az igazságtalan, esztelen, erőszakos, a gyülölet szellemétől sugallt és a győzelem mámorától elkábitott békeszerződések reviziójában látja, amelyek jóváteszik az elkövetett igazsátalanságokat.

A béke biztositéka a munkásosztály hatalmának növekedésében van, mert a munkásosztály anyagi és szellemi jólétének állandó emelkedése, szervezettségének egyre nagyobb mértéke a háboru ellen való háborura késztet, hogy a társadalmat és a világot a háboru pusztitásaitól megmentse.

A magyar munkásosztály jólétének emelkedését abban a küzdelemben látja, amelyet az ország demokratizálásáért folytat. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A munkásosztály erős hittel hisz abban, hogy a szocializmus megvalósulása az emberiség felszabadulása lesz, és a nyomortól, nélkülözéstől, kizsákmányolástól és a háboru pusztitásaitól szabaditja meg az emberiséget és lehetővé teszi, hogy az emberiség nemes képességei egy jobb, tisztább és szebb élet megvalósulására érvényesüljenek. A munkásság megingathatatlanul hisz a népek fejlődésében, a társadalmak haladásában, ezért tántorithatatlan hive a demokratikus haladásnak és megvan győződve arról, hogy a reakció és a bolsevizmus hullámai nem vethetik vissza tartósan sem a fejlődést, sem a munkásosztály küzdelmét.

Az osztálytudatos munkásság, ha visszatekint eddigi küzdelmeire, nyugodtan állapithatja meg, hogy rajta nem győzedelmeskedett a vérnek és a vasnak diktaturája, mozgalmán nem diadalmaskodott az ellenforradalom és a reakció, erejét nem tiporta el a törvényenkivüliség és az üldözés. A munkásosztály minden ellenfelét legyőzte és a megpróbáltatásokon és szenvedéseken keresztüljutva, fokozott erővel, önfegyelemmel és eszméibe vetett nagy hittel folytatja küzdelmét egy jobb jövőért és a magyar munkásosztály szabadságjogainak kivivásért.

A magyar munkásosztály mélységes testvéri rokonszenvét nyilvánitja azon országok munkásságával szemben, akik az ellenforradalom, a reakció és a fasizmus elnyomása alatt szenvednek és felszabadulásukért folytatnak harcot. A magyar munkásosztály szivébe zárja a hősi küzdelem mártirjait, szivébe zárja Somogyi és Bacsó emlékét és nemes szolidaritással gondol Matteotti martiriumára is; együttérez a küzdőkkel és testvéri rokonszenvét és

szolidaritását küldi valamennyi ország dolgozó népének.

A szociáldemokrata párt a nagy eszmék, nemes gondolatok és nagy kötelességek jegyében hivja föl Magyarország dolgozó népét arra, hogy május 1-ét munkaszünettel ünnepelje meg. A munkaszünet fönséges csöndjében gondoljon millió és millió testvérére, gondoljon a jövendőre, harcaira és küzdelmeire, amelyekkel saját jövőjét kovácsolja és meritsen erőt a haladottabb és fejlődöttebb országok munkásosztályainak küzdelmeiből, hogy maga is, a munkásosztály nagy erőinek egyesitésével előbbre vigye a dolgozó nép ügyét.

A kormány tilalma tiltja a gyülést és felvonulást, de Magyarország munkássága megmutathatja, hogy gyülések és felvonulások nélkül is teljessé teszi a munkaszünetet, megünnepli május 1-ét, szolidáris lesz a világ munkásságával és fokozottabb erővel küzd az olyan rendszer ellen, amely rendőri tilalmakkal, szabadságjogok tiprásával akarja megoldani a kor legnagyobb problémáit. A magyar munkásosztály szembeszáll ezzel a szellemmel; kifejezésre juttatja azt a készségét és elszántságát, hogy szabadságjogainak megszerzéséért erejének minden latbavetésével harcba száll és vállalja a küzdelem minden kockázatát, mert megingathatatlanul hisz abban, hogy a munkásosztály anyagi jóléte és szellemi fejlődése, a nép boldogulása és jövője függ attól, hogy ez a küzdelem a munkásosztály emberi- és szabadságjogainak győzelmével végződjék!

Május 1-je a munka ünnepe! A munkát és a munkásosztály nagy és nemes törekvéseit becsüli meg az, aki a seregszemle e nagy napján szolidaritást vállal a világ munkásainak nagy ügyével!«

T. Nemzetgyülés! Amikor ezt a deklarációt felolvasom, még csak az a megjegyzésem van a költségvetéssel kapcsolatban: mint bevezető szavaimban mondottam, nem sokat vártunk, de sokkal többet kaptunk, mint amennyit a legszerényebb várakozással is elvárhattunk volna. Mi álltunk itt — mondhatni: egyedül — azzal a csekély maroknyi polgári ellenzékkel karöltve, igazán becsületesen, szegényen a harcot, álltuk a küzdelmet, vártunk, próbálkoztunk, de a szanálás utolsó költségvetése meggyőzött bennünket arról, hogy várakozásunk ugyszólván hiábavaló volt. Majdnem mondhatni: reményvesztetten állunk itt az ország népe előtt és csak egy kivánságunk van: uj választás, titkos választójoggal együtt, jöjjön el a te országod végre. Váltsátok meg ezen az uton ennek a nyomorgó és elnyomott országnak lakosságát!

A költségvetést bizalom hiányában nem fogadom el. *(Helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Hoyos Miksa gróf!

Elnök: Nincs itt! Töröltetik. Ki következik?

Petrovics György jegyző: Szabó István (sokorópátkai).

Elnök: Nincs itt! Töröltetik. Ki következik?

Petrovics György jegyző: Reisinger Ferenc!

Reisinger Ferenc: T. Nemzetgyülés! Az idő előrehaladottságára tekintettel, tisztelettel kérem, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Megadjuk!)*

Elnök: Kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e a képviselő ur kéréséhez hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Ennek következtében a vitát megszakitom.

Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottság elnökének átiratát, amellyel értesit, hogy folyó hó 28-án tartott ülésében a március hó 18-án megejtett összeférhetlenségi jutalom kisorsolása alkalmával kisorsolt, de távol volt Herrmann Miksa, Hornyánszky Dezső és Gömbös Gyula képviselő urak távolmaradását igazolta. Tudomásul vételtik.

Most pedig megteszem előterjesztésemet a legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, pénteken, f. hó 30-án délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki:

az 1926/27. évi állami költségvetés folytatólagos tárgyalása.

Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Kiss Menyhért!

Kiss Menyhért: T. Nemzetgyülés! Pár szóból álló felszólalásom elején mindjárt kijelentem, hogy hozzájárulok az igen t. elnök ur napirendi javaslatához, de ezt az alkalmat felhasználom arra, hogy felkérjem és felszólitsam a honvédelmi minister urat, hogy abban a rendkivül nagy port felvert ügyben, amely tegnapi beszédemmel kapcsolatban foglalkoztatja az ország közvéleményét azokkal a támadásokkal kapcsolatban, amelyek egyes képviselőket értek, akik részvénytársaságokban állást vállaltak, — azokat a szerződéseket, amelyeket az Avena részvénytársaság kötött az államával, eredeti példányban sziveskedjék Ház asztalára letenni. A magam részéről azután fogom majd a további lépéseket megtenni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A vitát bezárom. Kérdem méltóztatnak-e napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Drozdy Győző képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján kért szót. A szót a képviselő urat megilleti.

Drozdy Győző: T. Ház! A nemzetgyülés tegnapelőtti ülésén vádat emeltem a Faluszövetség néhány tisztviselője ellen azon a címen, hogy alapszabályaiktól eltérően üzletekkel foglalkoznak. Erre az állitásomra Meskó Zoltán t. képviselőtársam, mint a szövetség alelnöke, még azon az ülésen bejelentette, hogy a elnök a minister ur megbizása folytán megindította ebben az ügyben a vizsgálatot. Teljesen érthetetlen volt tehát előttem, hogy tegnapeste Bodó János t. képviselőtársam, mint a Faluszövetség ügyvezető igazgatója, szintén szükségét látta annak, hogy nyilatkozzék és felszólitott engem arra, ismételjem meg vádjaimat ott is, ahol a mentelmi jog nem véd.

Én mindenekelőtt visszautasitom ezt a felszólitást, mert mint magyar nemzetgyülési képviselőnek mindenkor jogom van azt a kritikát gyakorolni intézményekkel szemben, amely kritikát azok megérdemlik. Ugratni magamat nem hagyom.

Ezzel a visszautasitásommal kapcsolatban azonban, nehogy azt higyjék, hogy talán nem volt igazam, készséggel felajánlom az igen t. Faluszövetség vezetőségének, hogy amit én itt a Faluszövetséggel kapcsolatban előadtam, nem a mentelmi jog védelme alatt irásba foglalva átnyujtom neki s azért teljes mértékben felelősséget vállalok: állitson engem a birósága elé. Ezt azonban nem azért teszem, mintha elismerném bármelyik képviselőnek azt a jogát, hogy másokat felszólitson arra, hogy

nondd meg ezt a folyóson, *(Felkiáltások a zélsőbaloldalon: Gyerünk ki a folyósóra!)* nondd ezt olyan helyen, ahol a mentelmi jog iem védelmez. Különösen visszautasitom ezt . mai napon, amikor az ember soha sem lehet iztos abban, nem kerül-e olyan birósag elé, mely esetleg a bizonyitást nem fogja elrenelni és megengedni. *(Mozgás jobbfelől.)*

De Bodó t. képviselőtársam egyéb megjegyéseire vonatkozólag is volna néhány szavam. ızt mondotta Bodó t. képviselőtársam, hogy én ár héttel ezelőtt beszéltem, illetve tárgyaltam elük olyan irányban, hogy a Faluszövetség ıűködésébe én is belekapcsolódom. Igaz, ugy an. Két esztendő óta állandóan beszélgetek elük is, ministerekkel is, a Faluszövetség vezető embereivel is arról, hogyan és miképen leetne a Faluszövetséggel kapcsolatot teremteni. Iert ha Bodó igen t. képviselő ur azt állitja, ogy a Faluszövetség nem politikai egyesület, anem a falu társadalmi, közgazdasági és kulırális életét van hivatva előmozditani és felenditeni, akkor egy fronton küzd velem, mert n is hasonló eszmékért és ezekért az ideálokért üzdök. Mindenkor bátran és büszkén lépek be ehát egy olyan egyesületbe, mely ezt a kitüzött élt szolgálja, amely ezért a kitüzött célért vekszik.

Kijelentem, hogy még ez a csatározás sem tart vissza engem attól, hogy megkiséreljem a Faluszövetséggel való együttműködés lehetőségét, de azt a feltételt, amelyet a multban szabtam, a jövőben is fentartom és ez a feltétel az, hogy a Faluszövetség először tisztitsa meg magát az üzletes parazitáktól és a politikai parazitáktól, hogy azt a gyönyörüséges ideális gondolatot és azt a nagyszerü célt, amelyet a Faluszövetségnek ebben az országban szolgálnia kellene, követni tudja. Ha a Faluszövetség megtisztul ezektől a parazitáktól, ha visszatér arra a nemes és nagyszerü utra, amelyet alapszabályai diktálnak, akkor Drozdy Győző mindenkor kész vele a falu érdekeinek emelésére együtt küzdeni.

Ez a válaszom Bodó János képviselő ur szavaira.

Elnök: Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése. Kérem a jegyző urat, hogy a jegyzőkönyvet felolvasni sziveskedjék.

Petrovics György jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 10 órakor.)

Hitelesitették:

Nánássy Andor s. k. *Lendvai István s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 542. ülése

1926. évi április hó 30-án, pénteken,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Az 1926/27. évi állami költségvetés általános tárgyalása. — Felszólaltak: Reisinger Ferenc, gr. Hoyos Miksa, gr. Csáky Károly, Drehr Imre, Reischl Richárd, Létay Ernő, Somogyi Béla, Szabó József, Eckhardt Tibor, Farkas Tibor, Lendvai István, Bud János pénzügyminister. — A miniszterelnökségi tárca általános tárgyalása. — Felszólalt: Őrffy Imre előadó. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditványkönyv felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Rakovszky Iván, Bud János, Walko Lajos, Mayer János, gr. Klebelsberg Kunó, Vesthy Pál, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 25 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Bodó János gyző ur, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Petrovics György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat jegyzi Hebelt Ede jegyző ur.

T. Nemzetgyülés! Strausz István képviselő a tegnapelőtti ülésen történt felszólalása során óvá tette, hogy az 1921. évi XIV. tc. 6. §-a alapján az államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottság bizonyos mulasztásokat követett el, amennyiben ő nem hallott sem a bizottság feloszlatásáról, sem pedig arról, hogy az utolsó ülésén milyen feladatot végzett a bankjegyek összmennyiségének megállapitása dolgában.

A képviselő ur beszédében azután hangsúlyozta, hogy az ilyen különleges bizottságok minisztrálása és figyelemmel kisérése a nemzetgyülés elnökének kötelessége s azért felszólalására nézve erre kért engemet, mint a Ház elnökét, hogy válaszban a kérdésben a Házat tájékoztassam.

A képviselő ur idevonatkozó felhivására megjegyzem, hogy sem a házszabályok szellemében, sem pedig az eddig követett parlamenti gyakorlatból kifolyólag a Ház elnökének nem áll hatalmában, hogy a nemzetgyülés által kiküldött bizottságok működésére befolyást gyakoroljon. Ami pedig magát az adminisztrációt illeti, e tekintetben elnöki kötelességemet pontosan teljesitettem, mert egyrészt az emlitett bizottságnak az 1924. évi junius hó 23-iki legutolsó ülésére vonatkozó jelentését a hozzátartozó iratokkal együtt a nemzetgyülés 313. ülésében bemutattam, másrészt, mert ezeknek az adatoknak a hivatalos lapban való közzététele végett a belügyminister urat 1924 szeptember 19-én 2537. szám alatt megkerestem s az emlitett adatok a Budapesti Közlöny 1924 október 4-iki számában meg is jelentek.

A képviselő ur végül az 1921. évi XIV. tcikk 6. §-a értelmében a m. kir. Állami Jegyintézet évi mérlegjavaslatainak megvizsgálására kiküldött számvizsgáló bizottság működése tekintetében is felvilágositást kért tőlem. Ez a bizottság azonban, mint azt a képviselő ur is jól tudja, nem parlamenti bizottság s igy a bizottság működésének még a figyelemmel kisérése sem tartozhatik az elnök hatáskörébe.

Most pedig bejelentem a t. Háznak, hogy Ernszt Sándor képviselő ur Strausz István képviselő urnak az államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottságra vonatkozó kijelentései tárgyában napirend előtti felszólalásra kért tőlem engedélyt. Én az engedélyt a képviselő urnak megadtam, igy Ernszt Sándor képviselő urat illeti a szó.

Ernszt Sándor: T. Nemzetgyülés! Strausz István igen t. képviselőtársam tegnapelőtti beszédében kérdést intézett a nemzetgyülés elnökéhez az Állami Jegyintézet s az annak ellenőrzésére kiküldött bizottság működése tárgyában. Ez a bizottság egészen rendesen és pontosan működött az utolsó pillanatig, 1924 junius hó 23-ig azon az alapon, amelyet az 1921. évi XIV. tc. 6. §-a előirt és előszabott ennek a bizottságnak. Mint ennek a bizottságnak volt elnöke, van szerencsém jelenteni, hogy ez a bizottság utolsó ülését azon a napon tartotta, amikor a Nemzeti Bank működését megkezdte volt, tehát 1924 junius hó 23-án. Erről az üléséről jelentését is megszerkesztette és ezt a jelentést a törvény értelmében bemutatta a Ház elnökének, azután a Ház elnöke bemutatta azt a Nemzetgyülésnek. A Ház elnöke teljesitette tovább kötelességét ugy, amint a törvény rendelte és 1924 szeptember 19-én megkereste a belügyminister urat, hogy annak további rendelkezését foganatositsa. Igy tehát a bizottság teljesen tökéletesen, a legnagyobb pontossággal és a törvénynek megfelelően végezte működését.

Ami pedig azt illeti, hogy ez a bizottság miképen és mikor szüntette be működését, erre nézve egy későbbi törvény vonatkozik. Az 1924. évi LV. tc. 10. §-a elrendeli, hogy azon a napon, amidőn a Magyar Nemzeti Bank megkezdi működését, ez a bizottság megszünteti működését.

Nem volt tehát szükség semminemü egyéb rendelkezésre. Mi teljesen pontosan és tökéletesen végeztük annakidején kötelességünket és az utolsó napon fejeztük be a mi működésünket, amikor megszünt az Állami Jegyintézet.

Ezt tartottam szükségesnek kijelenteni.

Elnök: A napirend előtti felszólalás vita és határozathozatal tárgyát nem képezhetvén, áttérünk a napirendre, mely szerint következik az

1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos tárgyalása.

Szólásra következik Reisinger Ferenc képviselő ur, aki beszédének elmondására a tegnapi ülésen halasztást kapott.

Reisinger Ferenc képviselő urat illeti a szó!

Reisinger Ferenc: T. Nemzetgyülés! A vita folyamán Szabó Sándor képviselőtársam foglalkozott többek között az ellenzék szerepével is, az ellenzéknek egyik tagját feketelelkünek nevezte, azonkivül ugy általánosságban az ellenzéket a politikai köszörüs díjmentesen adományozott címével ruházta fel. Mint szakszervezeti nevelésü egyén, nem követhetem a képviselő urat a titulusosztogatásnak ezen a mesgyéjén, (**Szabó Sándor**: Ajajaj! Nagyon magas!) noha nem voltam elragadtatva attól a lirai köszörüléstől, amelyet a képviselő ur a kormány politikájával szemben itt kifejtett. Volt a képviselő urnak azonban egy mondása, amely a figyelmemet nagyon megragadta. Nevezetesen a képviselő ur volt szives megállapitani azt az utólag, a háboru után köztudomásuvá vált tényt, hogy annak idején, mikor a központi hatalmak az 1914-ben megindult világszerencsétlenség előző napjain tárgyalták a háboru megindítását, akkor a magyar állam képviseletében gróf Tisza István volt az, a ki a háborut ellenezte. A magam részéről ezt nem óhajtom kétségbevonni, mert hisz ugy látszik, hogy ez bebizonyosodott. Gróf Tisza István, aki tudomásom szerint nagyon konzervativ, de amellett okos politikus is volt, látta azt, hogy a magyar állam ebből a világégésből csak vesztesen fog kikerülni. *(Igaz! jobbfelől.)* Érezte azt a nagy szerencsétlenséget, ami a világháboru folytán érni fogja a magyar nemzetet és volt olyan okos és hazafias államférfiu, hogy a pillanatok behatása alatt nem volt hajlandó az ország érdekeit odavetni.

A képviselő ur azonban megállapitotta beszédében azt is, hogy ebben a tárgyalásban és tülekedésben, amely ugyszólván a háboru kirobbanásáért folyt, gróf Tisza István, a magyar miniszterelnök gyengének bizonyult, alulmaradt. Igy tehát nem rajta mult, hogy a háboru mégis kitört. Eddig teljesen rendben van a dolog, ezt én is aláirom, de csodálom, hogy a képviselő ur ebből a megállapitásából nem vonta le a levonandó, helyes logikai következtetést és nem törte azon a fejét, mi volt az oka annak, hogy gróf Tisza István, az akkori még hatalmas Magyarország képviselője, gyengének bizonyult azokkal az erőkkel szemben, melyek a háborut akarták. Én tisztán láttam ezt már akkor és tisztán látom ma is s nem zárkózhatom el az elől, hogy a képviselő urral szemben meg ne állapitsam, mi volt a magyarázata annak, hogy gróf Tisza István akkor gyengének bizonyult ebben a versenyben. Gróf Tisza István szintén észrevette ezt és szintén levonta ennek konzekvenciáit. Bizonyságul megcsinálta a háboru befejezése előtt a választójogi törvényt, (**Szabó Sándor**: Ez a pártszempont!) s gróf Tisza István ezzel beigazolta azt, hogy azért bizonyult gyengének ebben a kérdésben a többi részes államokkal szemben, mert a magyar nép nem volt bent az alkotmány sáncaiban. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Gróf Tisza István háta mögött csak egy szükkörü érdektársaság, a nagybirtokosok csoportja állott, a magyar nép pedig ki volt zárva az alkotmány sáncaiból. (**Klárik Ferenc**: Mint ahogy ma is ki van zárva!) Mint a fronton hosszu ideig küzdő katona, magam is érteztem és láttam, hogy ez azt a küzdelmet végtelenül nagy mértékben befolyásolta. A magyar nép érezte kint a fronton, hogy nem a saját érdekeiért küzd, hanem idegen érdekek szolgálatában hullatja vérét. (**Szabó Sándor**: Nem a front bukott meg, hanem a hátmenti országok buktak meg! — **Erdélyi Aladár**: Épen azok az államférfiak kivánták a háborut, kik az általános választójog alapján állottak! — **Szabó Sándor**: Ez a pártkonzekvencia, képviselő ur!) Az, amit a képviselő ur közbeszólás alakjában mond, a helyes logikát egyáltalán nem érinti, mert itt nem arról van szó, hogy ki kivánta a háborut, vagy ki nem. Én nem ebből a szempontból birálom a dolgot, hanem abból, hogy melyiknek akarata érvényesült és melyiké nem. Látjuk, hogy azoknak az államoknak az álláspontja, az osztrák álláspont érvényesült, ahol a nép benn volt az alkotmány sáncaiban; ott azon államok képviselőinek a háta mögött a nép állott. (**Erdélyi Aladár**: A nép ott sem kivánta a háborut. T. képviselőtársam, ezzel a zavarással az én tárgyilagos okfejtéseimet nem tetszik valótlanná tenni. Nagyon szeretném, ha a t. képviselő ur példával járna elől és komoly s felfogásom szerint tárgyilagos fejtegetésemet türelemmel végighallgatná. (**Erdélyi Aladár**: Látja, mennyi figyelemmel hallgatom!) A figyelem nem zárja ki azt, hogy egem folyton zavarni tetszik.

Én sem állitom azt, hogy a nép akarta a háborut, de a külföldi államok képviselői ennél a tárgyalásnál mindenesetre ugy álltak oda, mint népet is képviselő egyének. Erőt, hatalmat reprezentáltak azzal a Tisza István gróffal szemben, aki csak a felső tizezrek képviselőjének állott oda. Azt mindenki tudta, hogy a magyar nép másként gondolkozik és nem áll ugy oda képviselője hátmögé, mintha benn volna az alkotmány tényezői közt. És ezt én megismétlem, — felesleges rajta vitatkoznunk — elég, ha gróf Tisza István ténykedéseire hivatkozom, aki levonta ennek az eseménynek, ennek az állapotnak a konzekvenciáit és a jogkiterjesztést — elkésve bár — megkisérelte megadni a magyar nemzetnek. Csodálatos tehát, hogy most vannak képviselő urak, akik leborulnak ugyan gróf Tisza István szellemi nagysága előtt, azonban eszükbe sem jut nyomdokait követni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* az idők szellemének megfelelőleg a magyar nép választójogát kiterjeszteni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és megadni a magyar nemzetnek mindazokat a közszabadságokat, amelyeket a magyar nemzet ugy háborus szolgáltatásaival, mint az idők rettentő dögönyzései következtében már azóta is kiérdemelt. Ugy látnám ma a helyes logikai következtetést, ha a képviselők maguk azt mondanák, hogy megfizetnek ennek a magyar nemzetnek méltóképen ahhoz a viselkedéshez, amelyet nehéz időkben tanusitott, amelyek a háboru alatt és a háboru után a nemzet sujtották. (**Malasits Géza**: Nem rendőrcsizmákkal!)

Ezzel szemben én megállapitom és adatokat fogok felsorolni az idő rövidségéhez mérten annak bizonyitására, hogy a magyar nemzet mai kormányzói nem vonták le a helyes politikai következtetést, nem logikáznak helyesen és nemcsak hogy a választójogot, amely a Friedrich-kormány által már kiterjesztetett, meglehetős elfogadható mértékben megszükitették, de azonkivül az uj választójogi törvényben nyaktilókat állitottak azoknak a képviselőknek a számára, akik a nép széles rétegeit vannak hivatva képviselni. Ennek már most mutatkoznak az előjelei. Már megjelentek a politikai stafétáik, akik hirdetik a választói törvényben foglalt nyaktilóparagrafus bekövetkezését. A magyar nemzetgyülésnek eddig már három tagját itélték el a társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvény alapján politikai jogaiknak a felfüggesztésére, ami a választójogi törvény értelmében mandátumvesztést von maga után. (**Rakovszky Iván belügyminister**: A büntetőtörvény mondja ezt ki! — **Malasits Géza**: Egész kaszárnyát és fegyházat

nálnak az országból !) Igen, t. belügyminister azt hiszem méltóztatik tudni, hogy ma g érvényben vannak az olyan törvények, mint háboru esetére szóló kivételes törvény s szerény gamat is ennek alapján itéltek el egy hónapi házra Debrecenben, holott itt igazán nem ok semmiféle háborut, hanem legfeljebb az ök dulását látom a közéletben. Háboruból nem tud senki, de az önök dulásai ilyen és an formában annál súlyosabbak. (**Klárik Fe**ne : A belügyminister ur visel háborut a mun**ság ellen. — **Rakovszky Iván belügyminister** : munkásvezérek ellen járunk el, akik nem mun**ok ! — **Malasits Géza** : Dehogy azok ellen ! ész nyugodt lehet ön minister ur önről már ki se beszél, amikor azok még mindig lesznek !)

A választójog ügyén kivül a közszabadságok rdésével vagyok kénytelen foglalkozni, mert zen azonkivül, hogy itt a magyar nép az őt gérdemlő mértékben nem vett részt az alkotnyban, itt igen sok tekintetben olyan ellenradalmi, reakciós munka folyik, amelynek nem lene lennie ebben az esetben sem. Több izben gtörtént, hogy a kormányelnök ur és a belyminister ur szinte hivalkodva soroltak fel ese**et — különböző szakszervezeti vezetőségeket, seket is belevéve a statisztikába — hogy Magyarzágon milyen széleskörü a gyülekezési jog. zel szemben én bemutatok itt a nemzetgyülés**k néhány aktát, amelyek az ellenkezőjéről tesz**k tanuságot. A diósgyőri vas- és fémmunkások yi csoportja taggyülést akarván tartani, a kerü titkár bejelentette ezt a taggyülést. A rendőrság azzal az indokolással nem engedélyezte a taggyülést, hogy nem a vezetőség jelentette A törvény szerint és az eddigi szokások szerint ről ugyanannak a rendőrhatóságnak kiadott zése is tanuskodik — elegendő, ha a vas- és munkás szövetség tisztviselője jelenti is be a lést. Itt van a kezemben egy végzés, amely anilyen formában tudomásul veszi a bejelen.. (**Malasits Géza** : A május 2-ára tervezett vetkezeti gyülést is betiltották ! — **Klárik ene** : Felsőbb utasitásra !)

A következő esetben a vezetőség jelentette a taggyülést. Ekkor azzal az indokolással tilta be a rendőrség, hogy szabad ég alatt nem ed gyülekezni. De ilyen ministeri rendelet cs, amely a szabad ég alatt való gyülekezést gtiltaná. Az idevonatkozó rendelet — azt em a belügyminister ur ezt azonnal igazolhatja nem kivánja, hogy tető legyen azon az udva, ahol a gyülés megtartatik, hanem csak elkeri helyeket ir elő.

A Vas- és Fémmunkások Szövetsége diósgyőri yi csoportjának az udvarára jelentettük be a lést és ezt is betiltotta a rendőrhatóság, mert az arnak nincs teteje. (**Malasits Géza** : Ezt is ki ják tüntetni másodosztályu polgári érdemddel ! — **Propper Sándor** : Ennek a rendőri intézésnek azonban van teteje ! — **Rothenstein r** : De a rendeletnek nincs teteje ! — *Derültség.)* . ez a rendszer, amely ebben az országban kornyoz és az a felelős egyén, a belügyminister ur az, nem fékezi meg vidéki alantasait, pasáit, akik ő rendeleteit tetszésük szerint oldalba rugva, igálják a létező csekély közszabadságokat is. itt nem lehet megállni. Ezekkel akartam ugyan ntékeny részben foglalkozni, de itt már komiba fullad a rendőri intézkedés, midőn a közbadságok kezeléséről van szó.

A Miskolci Famunkás Szövetség helyi csotja bejelentette a rendőrhatóságnál, hogy évi gyülésén a Miskolci Általános Munkásdalárda szerepelni. (**Malasits Géza** : Hogyne, majd éneni engedik a prolit !) Magyarországon egy komoly nkásegyesületben dalárdának nem szabad szerepelni. A rendőrhatóság a kezemben lévő és az itt felmutatott végzés tanusága szerint a dalárda szereplését is betiltotta. (**Malasits Géza** : Összedül a korhadt állam, ha ott énekelnek !) Hogy folytassam ! Mezőcsáton néhány odavaló lakos meg akarta alakitani a szociáldemokrata-pártszervezetet. Ennek előzményeképen Szép Balázs mezőcsáti lakos lakásán 3 vagy 4 ember jött össze, akik megbeszéléseket folytattak a szociáldemokrata párt helyi szervezetének megalakitása tárgyában. A kezeim között lévő főszolgabirói végzés tanusága szerint Szép Balázst elitélték tizenöt napi fogházra, 28 társát pedig, akik ebben az ügyben vele érintkeztek, annak ellenére, hogy sem a szolgabiróság, sem a csendőri nyomozás nem állapitotta meg, hogy ezek az emberek valamikor is összejöttek volna, be nem jelentett gyülést tartottak volna, (**Malasits Géza** : Elég, ha nem voltak egységespártiak !) csak ketten-hárman folytattak megbeszélést, öt-hat napi elzárásra itélte a mezőcsáti főszolgabiróság.

Miskolcon pedig az történt, hogy a munkásbiztositó pénztár február 18-án és 19-én, részben a diósgyőri vasgyári munkásétteremben, részben Miskolcon az alkohol elleni küzdelem érdekében tudományos, illetőleg ismeretterjesztő előadást óhajtott tartani, tehát nem egy destruktiv intézmény (**Malasits Géza** : A népbutitás ellen küzd, hogyne volna destruktiv !), hanem az a kerületi munkásbiztositó pénztár, melyben Vass József és Rakovszky Iván minister uraknak az exponensei ülnek és vezetnek. (**Malasits Géza** : Az alkohol bivei, az ő kedvenceik ülnek ott !) A szociáldemokrata párt, tekintettel az ügy komoly voltára, e célra segédkezet nyujtott és bekapcsolódott a munkásbiztositó pénztárnak az alkohol ellen inditott küzdelmébe. Egy röplapot adott ki, amely csak szárazon felsorolja a tényeket, hogy mit akar a munkásbiztositó pénztár csinálni. E röplap terjesztésére a szociáldemokrata párt titkársága engedélyt kért, és annak ellenére, hogy erre engedélyt kért, a rendőrhatóság 716/1926. sz. alatt e röplapok terjesztéséért Rónay Sándor párttitkár ellen az eljárást meginditotta. Ez már azt hiszem, mindennél fényesebben beszél, hogy amikor Magyarországon egy félhivatalos szerv által az alkohol ellen inditott akciónál, csak azért pusztán, mert ebbe a munkásság valamely szerve is bekapcsolódik, eljárást inditsanak egy olyan szintelen, semmit mondó, pusztán a tényeket közlő röplap terjesztéséért, amely nem is ütközik bele az idevonatkozó belügyministeri rendeletekbe. (**Malasits Géza** : A hatalmak alapja az alkohol !) Ez mindennél tipikusabban mutatja be, hogy erre az országra már az ázsiai jelző sem vonatkoztatható. *(Ugy van ! Ugy van ! a szélsőbaloldalon.* — **Malasits Géza** : A vasuti kocsikra is irták, hogy megyünk Ázsiába vissza ! Féltik a hatalmuk alapját, az alkoholt és a szuronyt !)

Nem tudok megállani az esetek felsorolásánál, mert van még egy másik dolog is, amely szintén arra késztet, hogy a Nemzetgyülés elé tárjam. A Magyarországi Esperanto Egyesület Miskolcon fiókot akart alakitani. Az alakuló gyülést annak rendje és módja szerint a hatóságnak bejelentették s megalakultak. A megalakulást a törvényhatóság első tisztviselőjénél, a polgármesternél jelentették be. A polgármester irásba foglalt végzésében nem vette tudomásul az esperanto-csoport megalakulását és a bejelentést a végzés indokolásában a munkásságot és a szociáldemokrata pártot mélyen sértő kifejezésekkel utasitotta vissza. Ezt a polgármesteri végzést sajnálom, hogy nem olvashatom fel, mert be lett csatolva a fellebbezési iratok közé. Az indokolás ugy szól, hogy a polgármester nem veheti tudomásul az Esperanto Egyesület megalakitását, mert azt szociáldemokraták sugal-

mazták és tagjai legnagyobbrészt szociáldemokraták voltak. A közszabadságok kezelésére fényes világot derit az a tény, amely itt történt, hogy az egyik magyar hatóság egy egyesület megalakulását azért nem veszi tudomásul, mert tagjai túlnyomó nagy részben szociáldomokraták. Ez megbélyegzése a magyar szociáldemokratáknak. (**Malasits Géza**: Dehogy, az egységes pártnak és politikájának a megbélyegzése!)

Ezek után a túloldalról ne méltóztassanak tőlunk követelni azt, amit eddig követeltek, mert ha ebben az országban csak a látszat kedveért, a külföld előtt való tetszelgés kedvéért szabad szociáldemokratának lenni, (**Propper Sándor**: Szélhámosság! — **Malasits Géza**: Frankot is és szokolt is szabad hamisitani! — **Petrovácz Gyula**: Közvéleményt is! — **Malasits Géza**: Zabszállitást is! — *Zaj.*) ezzel szemben azt mondjuk, hogy ez olyan hatalmi rendszer, amelyet semmi módon támogatni nem szabad, ennek minden módon véget kellene vetni. Igy érthető meg, hogy a frankhamisitási ügyben kifolyólag, eltérőleg a jobboldal kivánságától, igenis e kormány megbuktatását és e rendszer kiseprüzését elsőrendü közérdeknek tekintettük, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* mert ebben az országban a közszabadságok annyira nincsenek meg, hogy a hatósági állásfoglalás szerint itt a szociáldemokraták létezése, a szociáldemokrata párt tagjai közé való bekapcsolódás megbélyegzést, megbecstelenitést jelent. (**Malasits Géza**: Egy pásztor, egy akol! Az egységes párt az akol!)

De ettől is eltekintve, miért nem szabad ebben az országban esperanto egyesületet alakitani, amikor Genfben, 1922 áprilisában (**Malasits Géza**: Hja, az Genfben volt!) tanácskozó nemzetközi konferencián 28 ország legkiválóbb pedagógusa és 16 ország kormányának küldöttei vettek részt és Magyarországot Baranyay Zoltán tanár, a Népszövetség magyar titkárságának igazgatója képviselte! Nem szélhámoskodás-e ez, — egész komolyan tisztelettel kérdem — hogy akkor, amikor egy esperanto értekezleten a külföld szine előtt, (**Malasits Géza**: Azt hazudják ott tele szájjal, hogy Magyarországon szabad egyesületet alakitani!) a magyar kormány képviselője megjelenik, Magyarországon esperanto egyesületet alakitani nem lehet. (**Klárik Ferenc**: Ezt mondja a polgármester! — **Malasits Géza**: Ezt is ki fogják tüntetni!) Tudomásom szerint az esperanto mozgalomnak olyan tekintélyes belföldi és külföldi erők a hivei és kultiválói, követői, akik előtt még ennek a mai reakciós nemzetgyülésnek is meg kell hajolnia, (**Malasits Géza**: Csak a spiritusz előtt hajolnak meg! — **Propper Sándor**: A hamis frankok előtt! — **Malasits Géza**: Azok gyártói előtt vágódnak hasra!) igy pl. Wells, a kitünő angol iró, Henderson, Lord Robert Cecil, Tolstoj, Gorkij, Painlevé és társai, (**Malasits Géza**: Mi az Kuna P. Andráshoz képest!) akik részben hivei, támogatói, részben követői és apostolai az esperantónak, azután Giesswein Sándor, Magyarország egyik tekintélyes alakja, aki ennek a nemzetnek olyan tagja volt, aki a túloldal által is kétségbevonhatatlanul ennek a nemzetnek olyan tagja volt, akire büszke lehet ez a nemzet, szintén e nyelvtudománynak ugyszólván apostola volt.

Minket, ipari munkásokat egyéb szempontból is végtelen közelről érint ez a kérdés. A magyar népnek, a magyar iskolarendszer következtében nincs alkalma, hogy idegen nyelveket tanuljon, a magyar munkás tehát, amikor a mai szerencsétlen közgazdasági állapotok között ebben az országban megélni nem tud, külföldre készül. Ott egyoldalu magyar nyelvtudásával igen nehezen tud boldogulni, de igenis boldogul akkor, ha segitségére van egy nemzetközi nyelv, amely ártatlan, amely nem politizál, amely a va felekezetekkel nem törődik és befogad minder

Giesswein Sándor megboldogult t. képvi társunk esete is bizonyitja, hogy az eszper mozgalomban hithü katholikusok is helyet lalnak.

Ez a nyelv rendkivül nagy segitségére külföldre szakadt munkástársainknak is, mer eszperantizmus hivei szerte az egész világon l lezést folytatnak, egymással érintkezést tart fenn. Igy tehát azoknak az eszperantista mu soknak, akik megélhetést keresni külföldre dorolnak, a külföldi eszperantisták becsület segitségükre vannak. Ez a kérdés a mi szem tunkból nemcsak amolyan cifrasági dolog, ha fontos megélhetési, gazdasági kérdés. Egyéb pedig beigazolt dolog, hogy az eszperanto n tudása a magyar nemzet szempontjából is telenül nagyjelentőségü kérdés, elsősorban a mert a csak magyar nyelvet beszélők nyelvtud finomitja és nyelvérzékét fejleszti.

Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a akik az eszperanto nyelvet elsajátitják, külföldi eszperantistákkal leveleznek vagy földre szakadnak, a magyar nevet, a ma nemzetet és kulturáját a külföld előtt megis tetik. Tények bizonyitják, hogy amikor ma ipari munkások külföldre vándorolnak, az es ranto nyelv tudása segitségükre van. Az ut időben azt is tapasztaltam, hogy magyar fa lakosai, földmivesek tanulták az eszperantót ezt a hatóság szintén lehetetlenné tette; Mezőkövesd községben, Borsod vármegyébe földmunkásság tanulta az eszperanto nye amig ezt a hatóság lehetetlenné nem tette. P azok az emberek, akik az eszperantót megta ják, akármely országba, Amerikába vagy hova kenyérkeresés céljából kivándorolnak, olyan kulturlény formájában jelennek meg, l a nemzetközi segédnyelvet is beszélve, a ma nemzet tekintélyét emelik a külföld előtt.

Nem szociáldemokrata vagy munkásérde kivánom, hogy tegyék lehetővé, hogy ez az á vagy kinai vonás a magyar közéletből kipus jon, hogy az eszperanto nyelvet széles néprét megismerhessék, hanem a hazafiasságra, a mag ság szeretetére appellálok, mert a magya hirét öregbitik az által, ha az eszperanto tan sát a magyar nép széles rétegeiben elősegitik

Közgazdasági kérdésekkel csak bizonyos natkozásokban óhajtok foglalkozni, hiszen a kérdéssel előttem arra hivatottak már igen hatóan foglalkoztak. Szeder Ferenc t. képvi társam hivatalos és félhivatalos, továbbá ma szorgalomból beszerzett adatokkal szavahi módon támasztotta alá, hogy a legmagyar munkásréteg, a földmunkásság az éhinség pusztulás szélén áll, mert napi keresete 10—21 ezer korona között mozog. Ezt szükségesnek tom megismételni, leszögezni, mint általam is is tényt.

Az ipari munkásság helyzete egy kics jobb valamivel — inkább számszerüleg — azon nagyobb kulturigényeit tekintve, az ipari mun ság helyzete sem olyan, amelyet szó nélkül leh hagyni. Végeredményben a közgazdasági állap ma olyanok Magyarországon, hogy nemcsa munkásság jutott tönkre, hanem ma már pol oldalról is arról beszélnek, hogy a kispolgári osz most van az elpusztulás idejében. Ezzel a kérdé én is röviden foglalkozni akarok az e héten Bu pesten lefolyt iparosgyülés érdekességénél fo

Az iparososztály, a kézműves-iparososz jött össze Budapesten az Ipartestületek Orszá Szövetségének égisze alatt és gazdasági helyz vel foglalkozott. Ezen a gyülésen súlyos krit mondtak erről a kormányzati rendszerről ol

nberek, akiket nem lehet destrukcióval vádolni, szek ezek a kormánytól kormányfőtanácsossá-t, rangot nyertek.

Igy Pálffy Dániel, volt nemzetgyülési képvi-ló, súlyos kritikát mondott erről a kormányzati ndszerről, azután egy másik olyan egyén, Farkas lek, akit nem lehet ám azzal vádolni, hogy mi galmaztur az általa elmondottakat, hiszen őt mi ár a békeidőben ugy határoztuk meg, mint a ityaszövetség titkárát. Farkas Elek, az épitő-arosok munkásellenes mozgalmának egyik vezére lt a második szónok, aki megbélyegezte a kor-ányzati rendszert és hasonlóképen beszéltek bsa László és Füredi Lajos is, az utóbbi az asz-los ipartársulat vezetője. Ezek mind olyan vek, amelyek tulajdonosai velünk ugyszólván ezésük óta szembenállanak és a kormánynak nden időkben hű, odaadó támogatói voltak s gis most ilyen nagyon súlyos kritikát mondottak kormányzati rendszerről. Pálffy Dániel például eket mondotta *(olvassa)* : »Pusztul az iparosság a kormány még sem intézi kellő figyelemmel az rosság ügyeit. Az iparosság vezetői nap-nap án terjesztik elő kérelmeiket. Ma is az egész nalon gyüléseket tartunk és a kormány hallgat« ... igy tovább. Farkas Elek, az Épitőmesterek szágos Szövetségének igazgatója, szólalt fel után és többek között ezeket mondotta *(olvassa)*: z iparosokat a mai kormányzati rendszer gazda-i politikája bérmunkássá fogja sülyeszteni«. lytathatnám, hosszu lére ereszthetném az ügyet, rt mind súlyos szavak ezek és súlyosak épen rt, mert olyan emberek mondják, akik ennek kormányzati rendszernek létrejöttében segéd-et nyujtottak. A Bethlen-kormány tehát nem hat elő azzal, hogy mindez az elfogult szociál-mokrácia, a demagógia részéről hangzott el, zen a saját maga által kinevezett kormány-anácsos urak bélyegezték meg a kormány köz-dasági rendszerét.

A közgazdasági kérdések közé sorozhatom, hiszem, a lakásügyet is. Erre vonatkozólag csak kikapott esetet tárok a Nemzetgyülés elé és azt zem, hogy ez a kikapott eset is fényes világossá-vet arra, hogy ezt a nemzetet a közel jövőben asztrófa fenyegeti. (**Malasits Géza** : Nem mond Bethlen-kormány, hogy a katasztrófát elkerül-!) Nem mond le s ez a helyzetet súlyosabbá zi és magára vessen a Bethlen-kormány, ha a én ez a katasztrófa őt is oldalba üti. Nem kö-ibös a gazdasági életre a lakáskérdés meg-ása.

A miskolci lakáshivataltól nyert értesülésem rint a városban több mint 200 kilakoltatás ható. Tavaly télen, a mult nyáron és ezen a n a lakáshivatal okos álláspontja szerint nem tották végre a birói itéletek alapján kimondott ikoltatásokat, a lakáshivatal azonban most r a helyzetet nem tudja tartani és május elseje n kénytelen lesz a kilakoltatásokat megkez-i. Méltóztassanak elképzelni azt a kormány ös közgazdasági rendszeréből folyó rettenetes yzetet, amely miatt egy ilyen nagy, rendkivül ődésképes városban 200 család fog az utcára ülni. Azt hiszem, ez nem kikapott kép, hanem a kép ebben az országban általános jelenség. miskolci állapotok talán súlyosabbak, hiszen már békében is súlyosak voltak a lakásviszo-k, de nem sokkal jobb a helyzet másutt sem rszágban. Én a földreformot is gazdasági kér-nek tekintem, és leszek bátor a nemzetgyülés t ennek helytelenségére rávilágitó esetet be-atni.

Sajósenyén, Borsodmegyében egy földbirtok-játitás történt. A földbirtok tulajdonosa Burger uel zsidó honpolgár, aki vagyonát kétségtele-nem a háboru alatt szerezte, hanem már fiatal korától kezdve a háboru előtt is gazdálkodással foglalkozott és földtulajdonos volt. Ennek a Burger Sámuelnek 252 holdas birtoka kisajátitásra kerülvén, kiosztották holdonként másfél métermázsa buzának megfelelő árért. (**Tankovics János** : Örök árban?) Persze. (**Tankovics János** : Talán bérbe?) Nem bérbe, hanem megszabták az árát másfél métermázsa buzában. Erre az történt, hogy a vegyes biróság két laikus birája ... (**Tankovics János** : Az lehetetlen ! — **Malasits Géza** : Örüljön a zsidó, hogy agyon nem verték ! — **Lendvai István** : Bacherét nem vették el. — **Malasits Géza** : Bacher az más, ő a rendszer oszlopa.)

Azért hozom ezt fel, mert ez miskolc eset és igy ismerem. Nem mehetek Baranyába esetekért, én onnan szedem az eseteket, ahol lakom. A vegyes biróság tagjai, Hardt Gusztáv és Körössi Dániel urak, megfellebbezték a vegyes biróság ezen intézkedését és fellebbezésükben a következő kitételeket használták : *(olvassa)* : »Elképzelhetetlennek, egyenesen a jó erkölcsökbe ütközőnek, a nemes célokat szolgáló törvény intencióival ellenkezőnek tartjuk, ilyen kedvezményben a sors szeszélye miatt nem részesülő többi földhöz juttatottak legnagyobb foku elkeseredésének kihivására alkalmasnak, sőt a kommunista agitátorok részére legfényesebb propagandának véljük a földbirtoktörvény olyan értelmezését, amely az egész életén át becsületesen gazdálkodó és semmi egyébbel nem foglalkozó földbirtokos családot becsületesen szerzett vagyonától megfosztani alkalmas.« Tudniillik a szomszéd községben 25—30 métermázsa buzában szabták meg a vételárat. (**Tankovics János** : Egy és ugyanazon időben?) Igen ! (**Lendvai István** : Milyen földre ?) Ez a Sajó völgyében van, abban az Isten áldotta, tejjel mézzel folyó Kanaánban, ahogy szokták mondani, mert Magyarország legjobb földjei közé tartozik a Sajóvölgye, a legjobb szénája és buzája terem. Tegnap ezzel szemben itt egy másik adatot hallottunk, Peyer képviselőtársam bebizonyitotta, szerződést olvasott fel, hogy kvadrát ölenként két és fél kilogramm buzáért kelt el a vallás-alapitványnak az a birtoka, ami katasztrális holdankint megfelel 40 métermázsa buzának. Méltóztassék most birálatot mondani a földbirtokrendezésnek erről a módjáról. Nincs-e igaza ezen két laikus birónak, mikor az egyik községben egy holdat másfél métermázsáért, a másikban 25—30—40 métermázsáért kapnak meg ? Nem az elégedetlenség kirobbanására alkalmas intézkedés-e ez ? Kormánypárti képviselő urak utján ezerszer van már informálva a kormány ezen lábbal felfelé elintézett ügyről és mégis késik az intézkedés és nem történik semmi.

Már októberben tárgyilagos beszédben mutattam rá, hogy magára vessen ez a rendszer, ha a földbirtokreform alapjául vett kiosztandó földmennyiség nem lesz elegendő, mert ilyen huzavonával a földéhség fog megnövekedni. Ugyis lett. Alig hat hónappal beszédem elhangzása után uj törvényt kellett előterjeszteni. Most ujra figyelmeztetem a t. túloldalt és a földbirtokos osztályt, meg annak kormányát, hogy jó lesz a földbirtokreformot sürgősen befejezni és a szükséges mellékintézkedéseket megtenni, mert ha igy amerikáznak e kérdésben illetékesek és illetéktelenek, akkor kevés lesz a földbirtokreform részére megszabott földmennyiség és ez vissza fog önökre vágni, mert a rossz intézkedés következményeit előbb-utóbb tapasztalni fogják. Most pedig közlöm még utólag, hogy a miskolci vegyes biróság két tagjának, akik ezt okosan meg merték állapitani, nagyon befellegzett, mert rágalmazásért eljárás indult meg ellenük és amit itt felolvastam, azt egy törvényszéki tudósitás anyagából vettem ki.

Ilyen az okos közgazdasági politika Magyar-

országon, ahol annak egyik ágát, a földbirtokreform kérdését igy kezelik.

Egy másik súlyos közgazdasági kérdésre akarok rámutatni. Köztudomásu, hogy a salgótarjáni bányamunkásoknak az éhség kapcsán előálló demonstrációja nem egy kikapott, hanem országos jelenség, mert a nép széles rétegei éheznek az országban, a 10—20—30.000 koronás napszámok élvezői nem előtte, hanem benne állnak már az éhinségben. Ilyen nehéz időkben azt kell látnunk, hogy az állami üzemek, amelyeknek elől kellene járni a jó példával, hogy az országban minél több munkaalkalom legyen, igy a diósgyőri vas- és acélgyár a helyett hogy a munkaidőt megröviditené ebben a rendkivüli gazdasági helyzetben, hogy ilykép több munkanélküli munkást tudjon alkalmazni, azt meghosszabbitotta. Én helyeslem a kormánynak azt az átmeneti intézkedését, hogy egyes köztisztviselő rétegeket elhelyezni igyekszik, mert hiszen ezek is emberek, ezeket sem lehet bunkóval agyonverni és Gaal Gastonnal ellentétben állok, mert az ember, a szocialista ugrik ki belőlem, mikor legteljesebb megértéssel honorálom a kormány azon intézkedését, hogy munkanélküli tisztviselőknek, amig élnek, valamilyen formában az élethez módot kiván nyujtani.

De ugyanakkor követelem, osztályom, a munkásosztály nevében, szigoruan követelem, hogy ugyanezen elbánásban részesitse a kormány a munkásosztályt is, mert az is megérdemli ezt ugy, mint a pennaforgató tisztviselő. (**Malasits Géza**: Meg is kapja a szuronyokat, meg a sok rendőrt!) Érthetetlen és forradalmasitó cselekmény, hogy a magyar állami vasgyárakban a legnagyobb munkanélküliség idején bevezetik a 12 órás munkaidőt. (**Propper Sándor**: Tudatlanság és komiszság!) És milyen komiszul, milyen csalással csinálják ezt! A munkásság ellenáll ennek az intenciónak, nem akar 12 órát dolgozni, mert tudja, hogy akkor egy harmadát a munkásoknak munkanélkülivé teszik. Ugy csinálják, hogy üzemenként rendelik el. Itt van egy eredeti hirdetmény, ahogy le volt rajzszögezve, ahogy leszakitották, Honkó felügyelő és Praxatovics üzemfőnök aláirásával. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jó magyar nevek!* — **Rakovszky Iván belügyminister**: Propper és Malasits kifogásolják!) Én is vagyok olyan turáni faj, mint Praxatovics és Honkó urak; az én őseim is voltak olyan tótok és svábok, ezt kétségtelen! De azért én is lehetek olyan jó magyar ember, mint bárki más!

Az van ebben a hirdetésben, hogy sürgős munkára való tekintettel becsábitják az embereket 12 órai műszakra és most már a mult évtől a tengelykohóban, a váltóműhelyben, az óhengerdében, a bocs- és sinsorozat című műhelyrészben, az acélöntödében 12 órát dolgoznak állandóan és rendszeresen, sőt az acélöntödében napi 16 órát dolgoznak, ebben a legsúlyosabb, legbaromibb munkát igénylő üzemben már 16 órát dolgoznak. Ahol pedig már ezt a rendszert bevezették, ott nincs visszatáncolás. Mondom, csalással, svindlivel csinálják meg ezt, azzal csábitják be a munkásokat — mert nem akarnak a munkások a mai nehéz viszonyok között 12 órát dolgozni — hogy csak egy bizonyos határideig tart ez a meghosszabbitott munka, amikor azonban már bejöttek, az rendszerré válik abban az üzemben.

Ezért kellett nekünk frankvitát folytatnunk, mert felfogásunk szerint ez igazán a nemzet érdekében való. Hogy azután ennek az ügynek likvidálása csak ugy történhetik meg, hogy a túloldal kormányzati rendszerének meg kell buknia és át kell adnia helyét egy olyan objektiv kormányzatnak, amely sem erkölcsileg, sem büntetőjogilag nem részes ebben a kérdésben, az csak természetes. Ezért látom tehát nagyon fontosnak ezt a magam részéről, s ezt a nemzeti szerencsétlenséget aka elháritani azzal, hogy magam is követelem, a kormány menjen el helyéről s adja át e az ügynek likvidálását egy olyan kormány amely nem vádolható azzal, hogy talán ré hajlással van ebben az ügyben.

T. Nemzetgyülés! Azt hiszem, elég tárgosan és röviden fejeztem be a frankvitát a ma részéről, ugy hogy nem lehet panaszuk a képv uraknak. Konzekvenciám azonban, azt hi súlyosabb, mint ahogy önök gondolták, me a kitétel volt beleszőve, hogy: majd a ma milliósok hamisitásának legközelebb megin vitájában. A horizonton ugyanis már jelentk egy nagyon furcsa összefüggés, mert Sárosp közel van Olaszliszkához. (**Lendvai István**: Mos nagyon közel van Olaszliszkához!) Az a t hogy a magyar milliósoknak megvan a ma csodarabbija, ugyanugy a frankhamisitásna megvan a maga csodarabbija, frank arkang (**Berki Gyula**: Ott még bélyeget is hamisit a közelmultban! Ugy látszik, rossz népek la azon a vidéken!) Paritásos alapon megy a d

Beszédem befejezéseként, sajnos, már egy kérdéssel tudok foglalkozni: a titkos társ gok felosztásának kérdésével. Az én álláspon ebben a kérdésben — amint azt a folyóson szerencsém kifejteni néhány tekintélyes egys párti képviselőtársam előtt is — speciális á pont. Hangsúlyozom, ez az én egyéni álláspon A titkos társaságok ügyében nem tartom fo nak, ad-e a kormány rendeletet, amellyel oszlatja a létező titkos vagy nem titkos társ gokat, a kellemetlen társaságokat.

Én ezt nem tartom fontos lépésnek. O mindegy az nekem, hogy ez a kormányren megjelenik-e vagy nem. Nekem az a fontos, lényegben mi történik. És ha azután — ami csak forma — megjelenik egy rendelet, amely összes közfunkcionáriusokat eltiltanák minden kos alakulatban való részvételtől, én azt hely ném, de mondom, nem tartom fontosnak, ki a a kormány ezt a rendeletet. Nekem sokkal fo sabb volna, ha a kormány nem adna ki ilyen deletet, de a titkos társaságokban való részv és működést, legfőként pedig annak a szeller az érvényesülését, amelyet a titkos társaságo termeltek, lehetetlenné tenné. Ez azonban nem rendelet kiadásától vagy ki nem adásától f Ha a rendeletet ki is adják, a titkos társaságok jainak és urainak ezer módjuk van különböző, titkos és legális egyesületek tagsága révén ö jönni, beszélgetni és mindazt valóra váltani, a én igen félek.

Itt most be kell kapcsolódnom a Viczián viselőtársam által elmondottakba.

Elnök: A képviselő ur beszédideje le kérem, sziveskedjék beszédét befejezni.

Reisinger Ferenc. Azonnal befejezem. Igy már nem kapcsolódom bele Viczián képvisel sam beszédébe. Nagyon szerettem volna u leszögezni azt, hogy Viczián képviselő ur is, orthodox egységespárti, lehetségesnek tart magyar bíróság függetlenségének azt a furcsa máját, hogy a vádlott jellel adja tudomás birónak, hogy egy elvi felfogáson vannak.

Most még csak azt kivánom kifejteni, alkotmányjogi garanciákat kell látnunk, mert akkor hiteles és gilt a kormány intézkedése. E nem pártközi értekezlet és konferencia kell, h tények kellenek hozzá. Törölje el a kormá háboru esetére szóló, még ma is érvényben kivételes törvényt, *(Ugy van! a szélsőbaloldo* állitsa helyre az esküdtbiróságot, törölje el a sadalmi rend hatályosabb védelméről szóló vényt *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és akk vádlottaknak majd nem áll módjukban

hiába is állnak akkor oda velük — különböző szív- és nyakjeleket mutogatni, amikben Viczián képviselőtársam tegnap, mint speciálista, mutatkozott itt be, mert akkor a birónak nem lesz majd alkalma ehetetlen és lomtárba való törvények alapján olyan itéleteket hozni tisztességes és becsületes emberek ellen, amelyek csak politikai hajszát elentenek.

Ezzel szemben azonban hogyan higyjek én a kormány készségének és akaratának, hogy ebből a szempontból komolyan akar rendet csinálni és minek menjek el akkor egy pártközi konferenciára — eltekintve attól, hogy ezt a kérdést a miniszterelnök ur a költségvetéssel akarta junktimba hozni és ezáltal szinte csapdába akart bennünket vinni, tömegrágalmazásnak akart bennünket kitenni — amikor a titkos társaságok feloszlatásáról beszélve, semmiféle alkotmányjogi garanciát nem nyujt s erről szó sincs. Ha ezt megteszi a kormány, mi szivesen vesszük, tapsolni is fogunk neki, de ehhez nem szükséges az, hogy az ilyen értekezleten mi is résztvegyünk.

Ugyanakkor a büntetőnovellán és a sajtószabadság szükitésén (**Propper Sándor** : Ami nincs, azt nem lehet szükiteni !) töri a kormány a fejét és ezzel ijesztget minket. Ezenkivül ugyanabban az időben, amikor a kormányelnök és az egységespártnak, a kormányzópártnak tagjai nagy hangon nyilatkozgatnak itt a titkos társaságok eltörléséről, a konszolidációról stb., a magyar nemzet nem nagy épülésére és dicsőségére az utcán hivatalos alakulatok éneklik, hogy : Nem három zsidót, hanem háromszáz zsidót kérnek vacsorára. Ez azután már igazán nem titkos. Ha tehát komolyan akarna történni valami, akkor a belügyminister urnak itt igazán gyorsan volna alkalma intézkedni és a neki alárendelt és nyilvánosan igy megnyilatkozó rendőröket sürgősen és gyorsan leinthetné, hogy a magyar nemzetet ezzel a sértő és csuf mesterséggel ne szégyenitsék állandóan a külföld előtt. Mert elvégre meg tudom érteni a fajvédelmet, meg tudom érteni a jobbszélső intranzigens gondolkozást is, de annak komolynak kell lennie, annak nem szabad ilyen ostobának lennie.

Meg kell állapitanom, hogy a keresztényszocialista párt táborába szervezett munkásság gyértelmüen tiltakozik e munkaidőmeghosszabbitás ellen, okosan és becsületesen ; de a keresztényszocialisták titkára, Szomoru ur elbocsátja munkából azokat a munkásokat, akik a 12 rás műszak bevezetésének ellenállnak.

Ez tehát egy közgazdasági kérdés. Nem az fontos nekem a jelen pillanatban, hogy a költségvetésben milyen számok vannak, nekem az az lsőrangu kérdés, hogy a munkás ebben az országban megtud-e élni, vagy nem ? *(Ugy van ! szélsőbaloldalon.)* A költségvetés csak sallang, ifraság az én szempontomból, és azért ne méltóssanak rossz néven venni, hogy ha az önök t kilós termékét nagyképpel nem teregetem itt zéjjel, nem boncolgatom az önök költségvetését akszerüen, mert az az én szememben csak tizedngu ; akármilyen szép, akárhogyan tologatták rubrikákban a számokat ide-oda, engem nem dekel, nem zavar. Engem egy érdekel és egy avar, az, hogy a magyar nemzet legértékesebb sze : a fizikai munkás megtud-e élni ebben az rszágban vagy nem ; ha nem tud megélni, akkor - bocsássanak meg a kifejezésért — fütyülök inden más kérdésre. És ebben a tekintetben aza van annak a túloldali képviselőtársunknak, i azt mondta, hogy sokat beszélünk. Nagyonlyesen tesszük, mert ha ezt százszor, ezerszer mételjük is, akkor sem elég, mert a nép éhezik ; em állhatjuk meg tehát, hogy ezerszer és tizerszer ki ne térjünk erre a kérdésre. Könnyü nöknek és nekem, mert jól vagyunk lakva, de a tizenötezer koronás napszámot kereső munkás szemétből és hulladékból él, és majd mindent számonkér. Kénytelen vagyok ezeket az igazságokat az önök fejéhez vagdalni, még akkor is, ha nem tetszenek ! Felháborodásom nem müfelháborodás ; eseteket soroltam fel, itt az idő, lehet még a dolgon segiteni. De ha semmi sem történik és ha, amint itt egyik képviselőtársunk mondotta, felkerekedik az egész Salgótarján, akkor nincs elég csendőr és nincs elég rendőr, aki ezt megakadályozhassa ! Magukra vessenek, ha a parlamentárizmusba vetett hitünket elveszitjük és az elszenvedett nyomoruság a munkásságot arra fogja kényszeriteni, hogy elforduljon a parlamentárizmustól, mint amelytől semmi jót nem várhat.

Ez a nemzetgyülés egyelőre a parlamentárizmusba vetett hitünket még nem ingatta meg, mert hiszen ez csak karikaturája a parlamentárizmusnak ; *(Ugy van ! a szélsőbaloldalon.)* látunk, ismerünk jobb parlamenti életet is, mint ez, amelyet itt élünk, ezért még bizunk a parlamentárizmusban, de ha tényleg beigazolódik, hogy minden küzdelmünk meddő, lemondunk a parlamentárizmusról és akkor a legközelebb áll az a felfogás, amelyet, ugy látszik, önök is képviselnek, hogy a diktatura vezet a célhoz. (**Budai Dezső** : Nem képviseljük ! — **Bessenyey Zénó** : Ki képviseli ezt a gondolatot ?) Ez aztán olyan karó, amelyről végeredményben nem lehet tudni, hová üt a legerősebben. (**Bessenyey Zénó** : Innen nem hallották soha ! — **Propper Sándor** : Klebelsberg, az önök ministere mondotta ! A belügyminister ur pedig gyakorolja !)

Elnök : Csendet kérek ! *(Lendvai István közbeszól.)* Lendvai képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni !

Reisinger Ferenc : A vita során Haller István képviselő ur megállapitotta, hogy innen a szociáldemokraták köréből egy olyan közbeszólás történt, amely azt mondta, hogy a frankvitát egy frankhamisitás előzte meg.

Ne méltóztassanak megijedni, nem foglalkozom a frankvitával. *(Felkiáltások jobbfelől és a középen : Dehogy ! Nem ijedünk meg !)* Nem tartom ezt szükségesnek, mert önök ebben az ügyben már el vannak intézve. *(Ugy van ! a szélsőbaloldalon.* — **Tankovich János** : Ujabb milliós hamisitások vannak ! — **Malasits Géza** : Kapcsolat van ! Mészáros használta a polyákokat !)

Megállapitotta, mondom, Haller képviselő ur, hogy ez a közbeszólás történt és kijelentette, hogy azt elfogadja, a logikát helyesnek tartja és tovább logikázott azzal, hogy : viszont a frankhamisitást megelőzte Trianon. Én meg ezt fogadom el ; ez is logikus dolog, amikor Haller István képviselő ur azt mondja, hogy Trianon kirobbantja a lelkekből a szenvedélyeket és azok sokszor jobbra-balra ugy ugrálnak elő, hogy nincs köszönet belőle a nemzet szempontjából sem.

Én, ismétlem, frankvitát nem kivánok folytatni, de Haller István képviselő ur miért nem folytatja tovább a logikázást ? A frankvitát tehát megelőzte a frankhamisitás, a frankhamisitást Trianon, ez szülte a lelkek kirobbanását. De Haller képviselő ur igy folytatja : Briand egy interpellációra azt közölte, hogy döntőbiróság elé viszi a dolgot, — egyik verzió szerint nemzetközi törvényszék elé, másik verzió szerint döntőbiróság elé, tudom is én, hová, szóval olyan fórum elé, amely ebben az ügyben kell, hogy döntsön — ha ez nem nyer megfelelő elintézést. (**Ernszt Sándor**: Nem lehet ! A biróság dolga !) Jó, jó, képviselő ur, ez tényleg a biróság dolga, de sajnos, ebben az ügyben mi semmit sem irhatunk elő Briandnak. (**Ernszt Sándor** : Ő sem nekünk !) Bocsásson meg a képviselő ur, de ezzel legalább ugy, mint ön, én is tisztában vagyok. (**Berki Gyula** : Nagyon örven-

dünk! — **Malasits Géza**: Mi is örvendezni fogunk, önök egy omnibuszban el fognak férni!) Ezzel még nem mondtunk sokat, ezt minden falusi gyerek tudja. De Haller képviselőtársam logikázásának tovább kellett volna folytatódnia. Ő nem folytatta, tehát én folytatom.

Beszélhetünk mi, t. képviselőtársaim azt, amit akarunk, hogy ez vagy az a jogunk, mert hiszen Gaal Gaston képviselő ur is rámutatott arra, hogy a világon egyéb is van, mint jog, és mi, elbukott nemzet, tetszik vagy nem tetszik, ez idő szerint kénytelenek vagyunk sok esetben a felülvévő, a nagyobb hatalmat reprezentáló nemzetek kívánságai szerint cselekedni. (**Ernszt Sándor**: Nem egészen! — **Klárik Ferenc**: Hát részben!) Jó, jó, az események majd el fogják dönteni. Én csak azt akarom leszögezni ebben a kérdésben, hogy amit a frankvitával, ugy a magyar milliósok hamisitásának ügyében legközelebb megindítandó vitával is mi erről az oldalról épen azt a nemzeti szerencsétlenséget akarjuk logikusan megakadályozni, hogy Briandnak szükséges legyen nemzetközi döntőbiróság elé vinni az ügyet.

Hogyan higyjek én a komoly intézkedések lehetős égében akkor, amikor ilyen ostoba, szemét dolgokban sem tud Magyarország legfőbb rendőre, a belügyminister ur, intézkedni. Amikor a lapok már megirták, amikor több lap már szóvá tette ezt, még akkor is napokon keresztül tovább hangzott az utcán: Háromszáz zsidót kérek vacsorára.

Elnök: Másodszor figyelmeztetem a képviselő urat, hogy beszédideje lejárt s sziveskedjék beszédét befejezni, mert különben kénytelen lennék a képviselő urtól a szót megvonni.

Reisinger Ferenc: Én tehát ezek alapján, miután itt közszabadságok nincsenek s e miatt nem tudom el sem képzelni, hogy a közgazdasági fejlődés megindulhasson, — mert a jó közgazdaság alapja a demokrácia és a közszabadságok, és amig ezt nem látom, addig az ideig lehetetlennek tartom, hogy a magyar nép, a magyar nemzet közgazdasága ebből a kátyuból kivezethető legyen — a legteljesebb bizalmatlansággal viseltetem a mai kormányrendszer iránt és a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Gróf Hoyos Miksa!

Gr. Hoyos Miksa: T. Nemzetgyülés! Igaza van az előttem szólott szocialdemokratapárti képviselő urnak akkor, amikor azt mondja, hogy azt szeretné, hogy ebben az országban megfelelően jól meg tudjon élni a munkás és meg tudom érteni azt, hogy ő politikai pártállásánál fogva kizárólag és egyedül a munkásokra gondol ebben a vonatkozásban. Én ennél tovább megyek és azt mondom, hogy én nemcsak azt akarom, hogy a munkás élhessen meg megfelelően ebben az országban, hanem azt óhajtanám, hogy ebben az országban megélhessen minden tisztességes munkával foglalkozó és bármely kereseti osztályhoz tartozó egyén is. (**Propper Sándor**: Mi is azt akarjuk!) Ennek következtében mai felszólalásom folyamán minél kevesebbet kivánok politikával foglalkozni. Elvégre ez az ország olyan súlyos gazdasági bajokkal küzd, hogy egyrészt azok felsorolása, másrészt az orvoslásuk iránti törekvés szerény nézetem szerint sokkal fontosabb, mint bármely más politika, sőt ez az egyedüli politika, amelyet ma tulajdonképen csinálni kell.

Mégis méltóztassanak megengedni, hogy egészen röviden két politikai vonatkozásu körülményre kitérjek. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen elsősorban néhány szót kivánnék intézni a szocialdemokrata párthoz *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* másodsorban egészen röviden foglalkozni kivánnék a Pallavicini őrgróf képviselő ur által március 2-án és április 20-án itt a nemzetgyülésen elmo dottakkal.

A szocialdemokrata párthoz azért volna e pár szavam, mert ez a párt vagy helyesebb mondva egyik-másik szónoka ismételten és ne egyszer oktatta ki az egységespártot abban irányban, hogyan viselkedjék, mit és hogy csináljon. Viszont a mi pártunk részéről is ne egy szónok intézett felhivást a szocialdemokra párthoz abban a tekintetben, hogy fogjon öss velünk közös, hasznos és az ország érdekéb álló munkára.

Hát, igen t. szocialdemokrata párt, én a hiszem, hogy ez lehetséges is volna, de nézete szerint csak két feltétel mellett. (**Propper Sándo** Halljuk az alapot!) Az egyik feltétel az voln hogy méltóztassanak már egyszer arra az állá pontra helyezkedni, hogy még pártpolitikai szer pontból sem szabad akár irásban, akár szóba valótlant állitani. (**Propper Sándor**: Hallatlan! — **Esztergályos János**: Ezt nekünk méltóztatik mo dani?) Igen. (**Saly Endre**: Egyebet sem csiná mint valótlant állit! — **Esztergályos János**: Ur ságod nem szokott tévedni? — *Zaj. — Elnö csenget.* — **Propper Sándor**: Az egész kormány rendszer hazugságon épült fel! Az önök egész lé egy nagy hazugság! — **Saly Endre**: A frankham sitás valótlan, a szénapanama valótlan, minde valótlan! — **Esztergályos János**: Ne igy méltó tassék a kérést hozzánk intézni! — *Zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Hoyos Miksa: Másik kérésem pedig a méltóztassanak már egyszer tettekkel is bebizo nyitani, hogy önök is magyar emberek és nem a internacionálizmus szolgálatában állanak. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Esztergályos János**: Hát ö miért szolgálja az internacionálizmust, a zöl internacionálét? Miért tagja annak a magyar né rovására?)

Elnök: Esztergályos János képviselő ura kérem, méltóztassék csendben maradni!

Gr. Hoyos Miksa: Kérem önöket, méltóztas sanak ennek ellenkezőjét tettekkel bizonyitani (**Klárik Ferenc**: Menjünk háboruba? — **Sal Endre**: A gróf ur miért nem mutatja ki hazafisá gát tettekkel? — **Esztergályos János**: Farka mondja a báránynak! — *Zaj, — Elnök csenget.*

Pallavicini képviselő ur beszédeire vonatko zólag megjegyezni kivánom, hogy egyrészt vér fagyasztó az a cinizmus, amellyel ezek a beszédel előadattak, másrészt vérfagyasztó az a gondolat hogy ilyen beszédek, ilyen cselekedetek hazafia érzésből fakadtak. (**Propper Sándor**: Vérfagyaszt az, hogy a kormány még helyén ül ilyen eset után Az a vérfagyasztó! — **Saly Endre**: Panama után — *Zaj a jobboldalon.)*

Őszintén megmondom, hogy eljárása felett hasonlit gyászos emlékü vőtársának eljárásához é nem tehetek róla, az az impresszióm, hogy azok fekete levesek, amelyek ebben a formában szegén országunknak feltálaltattak és feltálaltatnak, eg tüzhelyen és egy szakács által főzettek. *(Ugy van Ugy van! a jobboldalon.)* Megállapitom azonban az is, hogy egynéhány, az arisztokráciához tartozó ta kivételével, valamint azon képviselő urak kivéte lével, akik Pallavicini törekvését itt alátámasz tották, az egész országban senki sem azonositj magát vele. *(Ugy van! Ugy van! Taps a jobbol dalon.* — **Erdélyi Aladár**: Csak nagyon kis tár saság!)

Gazdasági téren igen súlyos a helyezet, d nem reménytelen, nem reménytelen különöse akkor, ha a kormány meg fogja tenni mindazoka az intézkedéseket, amelyek e súlyos helyzet eny hitésére szükségesek és amelyekre egyik-másik vo natkozásban mai beszédem folyamán rá is fogo

érni. *(Halljuk! Halljuk!)* Minden kereseti osz-
álynak igen nehéz a helyzete, a gazdának ép ugy,
int az iparosnak, a kereskedőnek ép ugy, mint a
unkásnak, a munkásnak különösen akkor, ha
em tud munkához jutni. Az igazság kedvéért
zonban meg kell állapitanom, hogy a munkás
elyzete akkor, amikor munkához tud jutni, nem
yan desperátus, mint ahogy általánosságban és
bbször lefestik itt a nemzetgyülésen, sőt én azt
ondhatom, hogy türhetőbb, mint más kereseti
ztályok helyzete. Ki akarom emelni és meg aka-
m állapitani azt a ténykörülményt, hogy én ugy
tom, hogy most már épen ugy, mint a háboru
őtti időben, a fix fizetésü emberek helyzete nap-
l-napra javulni kezd. (**Klárik Ferenc**: Honnan
tszett ezt megállapitani?) Általános megfigye-
seimből. (**Erdélyi Aladár**: Egy állásra százan
ályáznak! — **Klárik Ferenc**: Most vonják le a
zetésüket és most dolgoztatnak velük több munka-
őt, tehát javul a helyzetük!) Minthogy nálunk a
ezőgazdaság az alapja és főforrása a nemzeti
létnek (**Kitajka Lajos**: Tehát ott fizetik a leg-
yomoruságosabb béreket! **Erdélyi Aladár**: Várjuk
eg az adatokat!) — majd leszek bátor arra is
térni — és minthogy a mezőgazdaság helyzete
legközelebb a szivemhez, elsősorban a mező-
zdasági kérdésekkel akarok foglalkozni.

Az adók óriásiak, azokat — és ezt már szám-
lan előttem felszólalt képviselő ur is megálla-
totta — emelni már nem lehet, *(Ugy van! Ugy*
n! a jobboldalon.) legfeljebb csak leszállitani.
orster Elek: Mielőbb!) És pedig mielőbb. Mint-
gy azonban ez azonnal meg nem történhetik,
y bizonyos átmeneti idő kell a mezőgazdaság
segitésére, és ez alatt az idő alatt olyan intézke-
seknek kellene a kormány részéről történniök,
elyek ennek az átmeneti időnek a kibirását
etővé teszik. Rá akarok mutatni olyan kérdé-
re, melyekbe a kormány tényleg és eredménnyel
lna belenyulni és a mezőgazdaság megélhetését
ermelés olcsóbbodását elő tudná idézni.

Itt van például a petróleum kérdése. A petró-
m világpiaci ára kilogrammonként cif-bord
dapest ma 1800 korona. Ehhez jön az ideiglenes
lvezményes vám 900 korona, kincstári haszon-
zesedés 1400 korona és 2% importforgalmi adó,
korona, összesen tehát 1800 koronás alapárral
mben áll 2382 korona, amely összeget az állam-
kell rendelkezésére bocsátani.

A gázolaj, amelynek világpiaci ára kilogram-
nként cif-bord Budapest 1500 korona, 580
ona ideiglenes kedvezményes vámmal, 1200
ona kincstári haszonrészesedéssel és 70 koronát
évő 2%-os importforgalmi adóval, vagyis ösz-
sen 2050 koronával van külön megterhelve.

A nehéz benzin világpiaci ára ab Budapest
0 korona. Ehhez jön ideiglenes kezdvezményes
n fejében 900 korona, kincstári haszonrészesede-
fejében 1400 korona és 2%-os importforgalmi
fejében 118 korona, ami tehát összesen 2418
ona pluszt jelent az alapár felett.

Százalékokban kifejezve a petróleumnál ezek
alapárral szemben 132.3, a gázolajnál 136.6 és
ehéz benzinnél 62.1%-ot tesznek ki. Az igazság
véért meg kell állapitanom, hogy a nehéz
zinre vonatkozólag a 120.976. számu pénzügy-
isteri rendeletben a kincstári haszonrészesedés
elére le van szállitva, vagyis 700 koronára.
gy azonban az illető gazda ezt a kedvezményt
gkaphassa, ez olyan fáradságos utánjárással
és a gazda olyan nagymérvü vexációknak van
ve a vidéki pénzügyőri közegek részéről, hogy
ább lemond erről a kilogrammonkénti 700
onás kedvezményről, mert nem birja ki ezeket
exációkat.

Egy másik kérdés, amelyre vagyok bátor
utatni s amelyet igen t. képviselőtársam is
szóvátett most: a szénkérdés. (**Erdélyi Aladár**: Igen helyes!) Nevezetesen össze akarom hasonlitani a békebeli szénviszonyokat a maiakkal. (**Erdélyi Aladár**: És főképen a minőséget!)

1913-ban 100 métermázsa tatai darabos szén ab bánya került 220 aranykoronába (**Erdélyi Aladár**: Palán kivül!); igen palán kivül, tehát tiszta szén. A szállitás Felsőgalláról arra az állomásra, ahol az én birtokom van, Németladra 98 korona 91 fillér volt. 1926-ban kerül — a kezemben levő árajánlat szerint — 100 métermázsa tatai darabos szén ab bánya és forgalmi adó nélkül 3,600.000 koronába, amely összeg a 14.500-as kulccsal átszámitva aranykoronában kitesz 248 korona 27 fillért. A szállitás pedig kerül 10 tonnás rakománynál 2,180.000 koronába, ugyancsak Németlad állomásra, ami aranykoronára átszámitva 150 korona 34 fillér. A szén ára tehát forgalmi adó nélkül ma 28 korona 27 fillér aranykoronával, tehát 14%-kal drágább, mint a békebeli szén, a szállitás pedig a békebeli szállitásnál 51 korona 43 fillérrel, vagyis 55%-kal drágább.

Most még meg akarom állapitani és számokban kifejezni, hogy a szállitás hogy viszonylott békében a szén árához és hogy viszonylik ma. Békében a szállitás a szén árának 45.4%-a volt, ma pedig annak 62%-a. Ezek olyan dolgok, amelyeket nagyon is figyelembe ajánlok az illetékes minister uraknak, nemcsak a földmivelésügyi, de a kereskedelemügyi minister urnak is, mert nézetem szerint itt minden körülmények között lényeges könnyitéseket lehetne életbeléptetni.

Erre vonatkozólag még csak egy körülményt akarok az igen t. Nemzetgyülés figyelmébe ajánlani, amely meglehetősen érdekes. Nevezetesen, mint előbb is méltóztattak hallani, a szén ma 17%-kal drágább, mint békében volt, vagyis 28 korona 27 fillér. Ellenben ha csak a magyar buzát nézem, amely nagy átlagban az idén 330.000 koronánál drágábban nem értékesittetett — mert a summája ezért az árért lett értékesitve — akkor meg kell állapitanom, hogy ez a 330.000 korona aranykoronára átszámitva 22 korona 75 fillér, amely összeg tehát egy fillérrel sem nagyobb, mint a közvetlenül háboru előtti buzaár. Nem akarok beszélni a marha- és disznóárakról, amelyek lényegesen alacsonyabbak, hanem tisztán és kizárólag csak erre a körülményre akarom felhivni az igen t. Nemzetgyülés figyelmét, amely körülmény világosan beszél, mint a legkiválóbb szónoki tehetséggel biró képviselő.

Fel akarom még hivni az igen t. földmivelésügyi minister ur figyelmét a traktorok és azok alkatrészeinek árára. Ez is olyan kérdés, amelyen nézetem szerint nemcsak lehet segiteni, de sürgősen segiteni is kell. (**Előri-Szabó Dezső**: Mi régóta mondjuk!)

Továbbá nagyon komolyan felhivom az igen t. földmivelésügyi minister ur figyelmét a földbirtokreform kérdésére is, mert ennek a kérdésnek mielőbbi nyugvópontra jutása különösen mai nehéz gazdasági helyzetünkben elsőrendü fontosságga! bir. Azt hiszem,hogy objektive itélve meg a dolgot, rólam nem lehet azt mondani, hogy én a földbirtokreformnak ellensége voltam, sőt tőlem telhetőleg szóval és tettel igyekeztem nemcsak a törvény rideg betüinek eleget tenni, hanem igyekeztem olyan állapotot is teremteni, ahol módomban volt, hogy a földosztással kapcsolatosan egészséges uj adóalanyok származzanak és uj gazdasági lehetőségek teremtessenek meg. *(Helyeslés a középen.)* Minden dicsekedés nélkül merem állitani azt, hogy az a földbirtokrendezés, amelyet az én somogymegyei birtokomon magánegyezség alapján keresztülvittem, ebben a szellemben van megcsinálva.

Tanuként felhivhatom azokat a képviselőtársaimat, akik ezt helyzetet ismerik.

Azok a földhöz juttatottak, akik ott vannak, Isten segedelmével az idén már a harmadik aratást fogják sajátjukon végezni. Ezzel szemben ott van az a földbirtokrendezés, amely alföldi birtokomon ment végbe s amely egyedül és kizárólag az Országos Földbirtokrendező Bíróság utasitására és közbejöttével történt. Én készakarva nem avatkoztam semmi néven nevezendő módon ebbe az ügybe, mert látni akartam, hogy a bürokratikus elintézés hogyan működik és hogy lehet a gazdasági életbe való bekapcsolódás mellett ezt a kérdést megoldani. Ez a földbirtokrendezés a mai napig sincs befejezve. Nincs befejezve a következő két vonatkozásban. Még ma sincs végleges itélet arra vonatkozóan, hogy azok az emberek, akik ma benn vannak a föld birtokában, abban a formában és azokon a földeken, ahol ma gazdálkodnak, véglegesen meg fognak-e maradni. És nincs befejezve abban a tekintetben, hogy ugy látszik, ott még egy ujabb földbirtokrendezést kivánnak eszközölni, bár az Országos Földbirtokrendező Bíróság 1925. évi október 24-én 42.573. számu itélete alapján ennek a birtoknak mentesitése egyszer már ki volt mondva és telekkönyvileg be volt jegyezve.

Ilyen viszonyok között, hogy merjen az a gazda befektetést csinálni, hogy merjen gond nélkül gazdálkodni és hogy tudja hitelszükségleteit ilyen bizonytalanság mellett lebonyolitani? *(Mozgás balfelől.)* De viszont azok is, akik földhöz jutottak, még mindig teljes bizonytalanságban élnek és ennek következtében semmi esetre sem fognak ugy gazdálkodni, mint akkor, ha tudnák, hogy azokat a földeket véglegesen birni fogják. Ebben a vonatkozásban számos példát tudnék még felhozni, de rövid az idő, és igy pusztán felkérem a földmivelésügyi minister urat, hogy a földbirtokreformot most már — és hozzáteszem ebben a kiadásban — minél előbb fejezze be. (**Dréhr Imre**: Az Ofb-t szüntesse meg! — **Forster Elek**: Közös óhajtás!)

Áttérek most egy másik fontos gazdasági terrenumra és ez a szesztermelés. Magyarország mezőgazdasági szesztermelésének helyzete, de egyáltalában a szeszipar Magyarországon már a háboru előtt is igen nehéz viszonyok között volt, a háboru után azonban egyenesen válságos helyzetbe került. Csonka Magyarországon megmaradt kerekszámba 230 mezőgazdasági és tiz ipari szeszgyár évi 700.000 hektoliter termelési kapacitással. Ezzel szemben eladási lehetőségek nincsenek. A belföldön elhelyezhető szesz mennyisége rendkivül csekély, amit legjobban illusztrál az a szám, amelyet bátor leszek mindjárt felolvasni.

Nagy-Magyarországon a fejenkénti szeszfogyasztás átlag öt liter szesz volt, csonka Magyarországon a fejenkénti szeszfogyasztás 0.8 liter szesz. A külföldi piacokra pedig, ahol a szeszt el lehetni adni, az összes többi szesztermelő országok odairányitották szesztermelésüket, ugy, hogy a magyarországi szeszeladók ezzel a nagy konkurrenciával voltak kénytelenek versenyre kelni és ennek következtében csak lényegesen a termelési költségen aluli ár mellett tudták a szeszt elhelyezni.

Valahányszor ilyen válságos körülmények merültek fel ebben a bransban, mindig tömörülési törekvések mutatkoztak. Igy már 1910-ben, 1912-ben és 1914 elején voltak ilyen tömörülés törekvések, amelyek azonban végeredményben nem oldották meg a kérdést, mert nem tömörültek bennük az összes magyarországi szesztermelők, hanem mindig csak egy bizonyos kisebb rész, aminek következtében a kérdés ebben a formában megoldható nem volt. Végre 1921-ben ezek a tömörülési törekvések testet öltöttek és létrejött az Országos Szeszértékesitő Részvénytársas amennyiben a pénzügyminister, élve az 19 évi XLI. tc. 11. §-ában megadott felhatalmaz sal, az 1921 : 122.00 sz. rendelettel a fogyaszt adó alá eső szeszgyárakban 1921 szeptember 1-é termelt szeszt, a fődében és a szabadraktárakb lévő zárolt szeszt, valamint a külföldről esetl behozandó szesz bizományi értékesitését a me gazdasági és ipari szesztermelő érdekeltségek álló Országos Szeszértékesitő Részvénytársasá bizta.

Ettől az időtől kezdve a szeszgyártulajdo sok, illetőleg vállalkozók a szesz felett nem ren kezhettek és azt az Országos Szeszértékesitő Ré vénytársaság tudta nélkül sem az adó lefizet mellett, sem az adó lefizetése nélkül nem szál hatták el. Az emlitett 1921. évi XLI. tc. a sz megadóztatása és a szesztermelés terén uj he zetet teremtett. Hatályon kivül helyezte a sz adóztatására nézve fennálló kisebb és nagyo adóztatási tételt, vagyis megszüntette a kont genst a mezőgazdasági gyáraknál is — mert ipari szeszgyáraknál már előbb meg volt sz tetve — és megállapitotta az 1921—22. terme évre azt a keretet, azt a szeszmennyiséget, am Magyarországon kitermelhető. Megállapitotta 240.000 hektoliterben, amiből 160.000 hektoli a mezőgazdasági szeszgyárakra, 80.000 hektoli az ipari szeszgyárakra esik. (**Huszár Káro** Kilenc ipari és 240 mezőgazdasági szeszgyár va — **Forster Elek**: Épen az ellenkező az arány! *Zaj.)*

A mezőgazdasági szeszgyárak ennél a m állapodásnál — tekintettel rendkivül súlyos he zetükre — az akkori pénzügyminister ur do violance-ának engedtek, bár nem szivesen, de hiszem, okosan tették, mert a helyzetet általá meg kellett menteni. Azonnal hangoztatták az ban, hogy a keret ilyetén való megállapitása n igazságos (**Huszár Károly**: A mezőgazdaság na sérelme. — *Zaj.)* s az eddigi összes szeszadótör nyekben lefektetett alapelveknek nem felel m *(Ugy van! a jobboldalon.)* Épen ezért ennek m változtatását sürgették és azóta is állandó sürgetik.

Azt hiszem, hogy tekintettel a nehéz gaz sági helyzetre, melyben a mezőgazdaság is v elérkezett az ideje annak, hogy ugy a földmivel ügyi minister ur, mint a pénzügyminister ur hatóan foglalkozzék evvel a kérdéssel *(Helyes jobbfelől.)* és a mzőgazdaságnak eddig is hang tatott kivánalmait vegye fontolóra, találjon m felelő megoldást anélkül — és ezt hangsúlyo kivánom — hogy az ipari szeszgyárakat bár tekintetben sérelem érje. *(Mozgás balfelől.)*

Szükségesnek látszik itt még néhány sz szólanom magáról az Országos Szeszértékes Részvénytársaságról, *(Halljuk! Halljuk! balfelő* mert Huszár Károly igen t. képviselőátrsamnak sárvári müselyemgyár érdekében elmondott k rendbeli interpellációjából és azzal kapcsolatban hangzott közbeszólásokból ugy látom, hogy ma az interpelláló képviselő ur, valamint a nemz gyülés egy része és a nyilvánosság sincs teljes tisztában ennek az Országos Szeszértékesitő Ré vénytársaságnak céljával és ügymenetével. Ha igen t. interpelláló képviselő ur tisztában lett vol ezzel a dologgal, akkor nem mondotta volna azokat a tételeket, melyeket erre vonatkozólag mondott s nekem, mint az Országos Szeszértékesi Rt. elnökének, nem lenne most okom arra, ho az általa elmondottakra válaszoljak. (**Lend István**: Csak mint képviselőnek lehet oka valal nek arra, hogy felszólaljon!) Én a mezőgazdas érdekében szólaltam fel és mivel a Mezőgazdasá Szesztermelők Országos Egyesületének elnöke v gyok, ipso jure, mint ennek a részvénytársaságn

elnöke, ezen a címen is, de — igaza van a közbeszóló képviselő urnak — mint képviselő is szólalok fel és kénytelen vagyok ratifikálni egyik-másik adatot, melyet Huszár Károly képviselő ur volt szives interpellációjában előadni.

Az Országos Szeszértékesitő Rt. — mint már a neve is megmondja — hivatva van a Magyarországon termelt szeszt értékesiteni. Az Országos Szeszértékesitő Rt. az a 134.128. számu pénzügyministeri rendelet értelmében 1921 október 1-én kezdte meg működését, a zár alól feloldott szabad készletek felett azonban csak október 15-étől kezdve rendelkezik. A 138.500 számu rendelettel — méltóztassanak erre figyelemmel lenni — az Országos Szeszértékesitő Rt. állami ellenőrzés alá került és az ellenőrzés gyakorlása a pénzügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi ministerium egy-egy kiküldött tisztviselőjére bizatott, akik a legmeszszebbmenő ellenőrzésre vannak felhatalmazva, minden ülésre meghivandók és jogosultak akár együttesen, akár külön a részvénytársaság igazgatóságának és végrehajtó-bizottságának ama határozatai ellen, melyek a belföldi szeszárak és az eladásra felszabaditandó szeszmennyiségek megállapitására vonatkoznak és pedig ugy a belföldi adóköteles fogyasztásra, mint a külföldi kivitelre és adómentes felhasználásra szánt szeszre nézve, továbbá ama határozatok ellen, melyek a finomitási és denaturálási díjak megállapitására vonatkoznak, végül ama határozatok ellen, melyek a ministeri kiküldöttek inditványaira vonatkoznak, óvást emelni. Az ilyen határozatok végrehajtását, a pénzügyminisztert a földmivelésügyi és kereskedelemügyi ministerrel egyetértőleg három napon belül az óvás fentartása tárgyában hozott döntéséig függőben kell tartani s az óvás fentartása esetén az igazgatóságot, illetőleg végrehajtóbizottságot uj határozathozatalra utasitani.

Minden Magyarországon termelt, de esetleg külföldről is behozott szesz tehát csak e részvénytársaság által hozható forgalomba és értékesithető. Minden termelt szesz, — hogy ugy fejezzem ki magam — egy közös nagy fazékba, nagy üstbe jön, és abból adatik el. (**Lendvai István**: Megjelent a nagy üst!) Nem tudom, hogy fejezzem ki magamat másképen; érthetően akarom az egész ügyet a t. nemzetgyülés előtt feltárni. Mondhattam volna üst vagy fazék helyett azt is, hogy tartály. Szóval, egy közös helyről adatik el. Célja pedig eladási politikájával a termelőnek oly árat biztositani, hogy legalább a termelési költség kijöjjön, esetleg egy kis haszonnal. A feladat tehát végeredményben ennek a 240.000 hektoliter Magyarországon termelt szesznek olyanformán való értékesitése, hogy a termelők termelési költségei, melyek kereken és átlagosan literenként 10.000 koronára tehetők, biztosittassanak. (**Patay Tibor**: Polgári haszon is kell!) Igen könnyü volna a helyzet, ha csak egyféle szeszről és csak egyféle eladási árról volna szó. Akkor talán nem is kellene ilyen kifogásokkal szemben állanunk. Azonban négyféle szesszel és pedig először fogyasztási — vagy hogy érthetőbben fejezzem ki magam — italszesszel, másodszor ecetgyártási, harmadszor ipari célokat szolgáló és végül exportszesszel állunk szemben.

Megjegyezni kivánom még, hogy ezek a szeszmennyiségek az összmennyiséghez képest különféle arányban vannak elosztva. A tavalyi elosztás aránya a következő: a fogyasztási szesz 18.25, az ecetgyártási szesz 10.5, a denaturálási és ipari szesz 19.25, az exportszesz pedig 42%-kal szerepel az össztermelésben. Az exportszesz természetesen csak világpiaci áron lehet értékesiteni, amely a mai termelési árnak kereken a felét teszi ki és kerekszámban beszélve, minden liter exportszeszre 5000 korona a ráfizetés.

Az ipari célokat szolgáló szeszt is csak termelési áron alul lehet eladni; ennek következtében marad az ital- és az ecetgyártási szesz, melyek termelési áron felül adhatók el. Minden eladott szeszmennyiség után befolyó pénz, legyen az akár exportszeszből, akár denaturálási vagy ipari célokat szolgáló szeszből, italszeszből vagy más szeszből befolyt pénz, a közös pénztárba megy és arányosan osztatik el. Nevezetesen az eladott szeszből befolyó összegek, minden fillér levonás nélkül a termelőknek adatnak át, nem lesz levonva semmi, ezek a befolyt összegek tisztán és kizárólag csak a termelők kielégitésére szolgálnak. Például ha 240.000 hektoliter szesz adatott el, az ezért járó összeg a közös pénztárba jön és az év végén a termelt szesz mennyiségéhez képest osztatik ki.

Azt hiszem, az elmondottakból mégis egy bizonyos tiszta képet méltóztatnak kapni a Szeszértékesitő Rt. hivatásáról és működéséről.

Most már egész nyugodtan áttérhetek Huszár Károly képviselő ur interpellációja minden egyes tételének rektifikálására.

Az igen t. képviselő ur interpellációjában a Nemzetgyülési Napló április hó 24-iki számában a 387. oldalon többek között ezeket mondotta *(olvassa)*: »Az igazi bajnak főforrása, ismétlem, hogy legfőbb forrása a multban az volt, hogy amig a belga gyár állandóan dolgozhatott 2300, később 3500 magyar koronás szeszárakkal, addig a sárvári gyár 10.900 koronás, sőt jelenleg is, a legutóbbi napokig is, 7300 koronás szeszárral dolgozott. Ebben a szeszárban, amelyet igy fizet a gyár, a következő dolgok vannak: Éveken át minden interpelláció és minden tiltakozás ellenére a szeszkartell a sárvári műselyemgyárnak felszámitott literenként 2000 korona fuvarátalányt. Győrből Sárvárra szállitották a szeszt. Megnéztem a vasuti tarifát, amely ebben az esetben 198 korona, ezzel szemben a vállalattól fuvarátalány címen minden liter után 2000 koronát kapott a szeszkartell.

Nem akarok és nem is foglalkoztam azzal, hogy a belga gyár milyen ár mellett jutott szeszhez; én csak azzal foglalkoztam, hogy a sárvári műselyemgyár milyen áru szesszel rendelkezett, és itt meg kell állapitanom, hogy a 7300 koronás szeszár nem helyes, mert ennél drágább szesszel, 7713 koronás szesszel dolgozott. (**Propper Sándor**: Miért tetszik védelmezni a szeszkartelt? — **Erdőhegyi Lajos**: Azért kérdi, mert nem volt bent! — *Zaj.)* Ez onnan ered, hogy egy gazdasági faktortól sem lehet kivánni, hogy egy másiknak javára veszteséggel dolgozzék.

Amint már voltam bátor megállapitani, a Szeszértékesitő részvénytársaság a sárvári műselyemgyárnak is állandóan a termelési költségen alul szállitotta a szeszt és még azt is megjegyzem, hogyha a Szeszértékesitő részvénytársaság nem lett volna, akkor a sárvári műselyemgyár kénytelen lett volna még sokkal drágábban beszerezni a szeszt, pedig ez is egyes, más iparágak kárára ment. (**Huszár Károly**: Miért nem lehet külföldi szeszt behozni, hiszen az sokkal olcsóbb! — **Propper Sándor**: Miért tetszik a spirituszbárókat védelmezni? — *Zaj.)* A kérdés olyan világos és tiszta, hogy ezt nem lehet elferditeni vagy másképen magyarázni. Mi védekezünk a külföldi szesz ellen, ennek következtében csak nem fogunk külföldi szeszt beereszteni, (**Huszár Károly**: Nem akarom, hogy külföldi szeszt hozzanak be, de adják annyiért a szeszt, amennyiért a külföldi adja!) mert ha ezt megengednénk, abban a pillanatban a mezőgazdasági szeszgyárak képtelenek volnának exisztálni. (**Huszár Károly**: A kartellről van szó! — **Propper Sándor**: Miért teszik a spiritusz-tőkét védelmezni?) Én nem a spiritusz-tőkét védem. Nem értem, hogy miért mondja ezt a képviselő ur, mert,

én a mezőgazdasági szesztermelést védem. (**Propper Sándor** : A szeszkartellt teszik védeni !) Ha azt tetszik mondani, hogy a szeszkartellt védem, akkor a képviselő ur valószinüleg nem volt benn beszédem elején. Azt magyarázom, hogy a Szeszértékesitő Részvénytársaság hogyan járt el s ezt másképp magyarázni nem tudom. Lehet, hogy rosszul magyarázom és Propper képviselő ur azért nem érti meg, de én nem tudom jobban megmagyarázni. (**Patay Tibor** : Nem lehet mindenhez érteni ! — *Zaj.)*

Azt akarom még kifejteni, hogy a sárvári műselyemgyár állandóan olcsóbban kapta a szeszt, mindig önköltségi áron alul és a műselyem-gyár semmi esetre sem lett volna abban a helyzetben, hogy ilyen olcsó áron jusson szeszhez, ha nem léteznék a Mezőgazdasági Szeszértékesitő Részvénytársaság. (**Propper Sándor** : Most már értem, hogy miért védi a szeszkartelt ! — **Huszár Károly** : A külföldi szesz olcsóbb lett volna !) Olcsóbb lett volna, de az egész mezőgazdasági szesztermelés tönkrement volna, mert csak a sárvári műselyemgyár szeszszükséglete 36.000 hektoliter volt.

Én, igen t. uraim, nem mulatságból beszélek. (**Propper Sándor** : Most már értem, hogy miért tetszik védelmezni a szeszkartellt !) Miért ? (**Propper Sándor** : Azért, mert ön elnöke a szeszkartellnek !) Ez nem ujság, magam megmondtam. A mezőgazdasági érdekeltség küldött engem oda, csak ugy lehetek ott. (**Kiss Menyhért** : Ez nem járja ! Lehetetlenség ! — **Barthos Andor** : Ez nem lira !) A 2200 koronás fuvarátalányra vonatkozólag pedig bátor vagyok megjegyezni, hogy itt van a kardinális tévedés. Az interpelláló képviselő ur azt mondja, hogy ebben a 2200 koronás fuvartételben a győri-sárvári fuvar, amely 198 koronában van megállapitva, kompenzálva van. Itt van a nagy tévedés, mert nem a sárvár-győri fuvart fizeti a selyemgyár, hanem fizeti a fuvarátalányt. (**Huszár Károly** : Könyvelési technika az egész !) Nem könyvelési technika, méltóztassék meggyőződni, itt vannak az egyes tételek. Ezek nem könyvelési tételek ; de különben is méltóztassék engem beszélni hagyni, ön végigbeszélt, most én beszélek. (**Lendvai István** : Az érdekeltek mosolyognak !) A 2200 koronás fuvarátalány az egész ország minden egyes liter szeszére szól és hogy azt Sárvár is fizeti, az onnan ered, hogy Győrött egy gyüjtőállomás van felállitva, amelyben a sárvári szeszgyár szükséglete 6 hónap alatt lett összegyüjtve és elraktározva.

(**Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.**)

Ebben a 2200 koronában nemcsak az általános fuvarköltségek vannak benn, hanem a következő költségek is benfoglaltatnak : az utközbeni apadás, a szállitmányozási biztositás, a ki- és betárolási költségek, a szállitási eszközök kölcsöndíjai, a gyüjtőhelyen lévő raktározás, a tüz- és robbanás elleni biztositási költségek, azonkivül pedig az áru értékének interkaláris kamatai, amelyek tudvalevőleg az elmult években meglehetősen magasak voltak. (**Huszár Károly** : Erre szednek külön pénzt !) Erre nem szednek pénzt ! (**Huszár Károly** : 2%-ot szednek !) Két percentet szednek igen t. képviselő ur, bizományi díj cimén, amely rendeletileg van megállapitva és amely a Szeszértékesitő Részvénytársaság ügykezelésének fedezésére szolgál. A 2200 koronás fuvarátalány pedig minden egyes szeszfuvarozási és egyéb üzleti költségre szól, sőt meg kell fizetni azt annak a gyárnak is, amely ezt a szeszt saját gyárában más célokra használja fel. Ha például a Gschwindt-féle szeszgyárból átvisznek a saját — még pedig ugyanazon telepen lévő — szeszfinomitójukba vagy likőrgyárukba szeszt, akkor a 2200 koronát ezen szesz minden egyes litere után ép ugy meg kell nekik is fizetniök, mint minden más embernek. Ezt, azt hiszem, elég érthetően megmagyaráztam.

Továbbá azt mondja a képviselő ur *(olvassa)* »Megnéztem a gyár könyveit és azokból a következő tételt kellett megállapitanom. A szeszkartell urai is bármikor meggyőződhetnek arról, hogy ez igy van. A magyar gyár ugyanazért a mennyiségi szeszért, amelyet kivisznek külföldre, 60 milliárddal többet fizet. Ez magyarán szólva a következő jelenti : ha ez a gyár véletlenségből néhány kilométerrel odébb volna Burgenlandban, Nyugat-magyarországon, vagy véletlenségből a feldbachi határon túl volna, akkor ugyanettől a magyar szeszkartelltől 60 milliárddal olcsóbban kapta volna a szeszt.«

Ez óriási tévedés megint. A tévedés onnan van, hogy először 60 milliárddal nem fizethette túl a sárvári műselyemgyár a szeszt, mert összesen az egész idő alatt csak 53.691 millióért hozatott el szeszt. (**Huszár Károly** : Minden benne van ? Minden benne van, egy dolog nincs csak benne, de azzal még kevesebb volna. Nevezetesen azok a fuvardíjtételek nincsenek levonva, amely a sárvár-győri vonatkozásban állanak, tehát még kevesebbet kapott, mint amennyi itt fel van tüntetve. A burgenlandi vonatkozás pedig azért óriási tévedés, mert ott ép ugy fennáll az osztrák szeszértékesitő részvénytársaság, mint Magyarország területén és ha Burgerlandban lett volna a gyár, akkor lényegesen drágábban kapta volna a szeszt, amit bátor vagyok itt a Spiritusmarktnak nálam lévő számával bizonyitani. Eszerint 9000 koronával fizette volna meg a szeszt a sárvári gyár, ha Burgerlandban lett volna és nem 7700 koronával, mint Magyarországon. (**Huszár Károly** : Tizezernél is többet fizetett ! 10.000 koronával csak olyan szeszt fizetett, amely belföldön lett értkesitve, és termelési költségeinél aluli összeget fizetett olyan szeszért, amelyet a külföldre importált selyem után igényelt. (**Rakovszky István** : Ez nem közéleti morál ! — *Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mi nem közéleti morál ? (**Rakovszky István** : Nem közéleti morál az, hogy egy képviselő, aki elnöke a kartellnek, ennek az ügyét itt védje ! — *Zaj a jobb- és a baloldalon.)* Ezt az inszinuációt egyenesen vissza kell utasitanom. (**Rakovszky István** : Utasitsa vissza !) Én semmit sem védek, hanem ténykörülményeket állapitok meg, ehhez jogom van és e tekintetben Rakovszky képviselő ur és más képviselő urak engem nem fognak terrorizálni. (**Nagy Vince** : Ez a képviselői morállal összeférhetetlen !)

Elnök : Csendet kérek képviselő urak !

Gr. Hoyos Miksa : Önök engem itt nem fognak kitanitani és amikor ténykörülményeket állitok, csak tisztességes kötelességet teljesitek. (**Propper Sándor** : Mondja el az igazgatóságban ! — *Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon.)* Önök azt hiszik, hogy itt mindent lehet csinálni ? *(Peyer Károly közbeszól.)*

Elnök : Peyer képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni !

Gr. Hoyos Miksa : Az urak közbeszólását nem fogadom el, visszautasitom, tessék önöknek először a saját portájuk előtt seperni és csak azután illetni engem inszinuációkkal. Én teljesen érdektelen vagyok, mert még szeszgyáram sincs. *(Nagy zaj a jobboldalon.* — **Rakovszky István** : Ami sok az sok ! — **Szabó István** : *(sokoropátkai :* Hát a szénnel mi van, Peyer képviselő ur ? — **Peyer Károly** : Én nem vagyok szeszkartell, én nem adok el szenet ! — *Szabó István (sokoropátkai) :* és *Rakovszky István közbeszólnak.)*

Elnök : Sokorópátkai Szabó István és Rakovszky István képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni ! *(Felkiáltások a jobboldalon : Jelentsék be az összférhetetlenségi állandó bizottságnál !* — **Rakovszky István** : Jelentse be

ön!) Ha a képviselő urak állandó közbeszólásokkal zavarják a szónokot, kénytelen leszek erősebb eszközöket igénybevenni. A szónokot pedig kérem, méltóztassék beszédét befejezni, mert még egy perc áll rendelkezésre.

Gr. Hoyos Miksa: Szerettem volna Huszár Károly képviselőtársam interpellációjának további kitételeire is kitérni és azokra megadni a megfelelő választ. Tekintettel azonban arra, hogy beszédidőm lejárt, sajnálatomra most nem vagyok abban a helyzetben, de keresni fogom az alkalmat s ezeket a kijelentéseimet, annak ellenére, hogy önök fel vannak háborodva, — nem tudom megérteni, miért, — mégis meg fogom tenni.

Be kell fejeznem beszédemet. Mégegyszer figyelmébe ajánlom az igen t. kormánynak mindazokat a körülményeket, amelyeket bátor voltam beszédem folyamán felemliteni. Egyébként a költségvetést a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.* — **Propper Sándor**: Gratulálok!) Köszönöm. Nem reflektálok rá.

Elnök: A honvédelmi minister ur kiván szólni!

Gr. Csáky Károly honvédelmi minister: T. Nemzetgyülés! Kiss Menyhért tisztelt képviselő ur a tegnapi ülés folyamán felkért engem arra, hogy a kincstár és az Avena részvénytársaság között kötött szerződés eredeti példányát a Ház asztalára letegyem. Elvileg hajlandó vagyok ennek a kivánságnak eleget tenni, inpraxi azonban ennek ma nem tehetek eleget, azon egyszerü oknál fogva, mert ezek a szerződések nem a honvédelmi ministeriumban őriztetnek, hanem az illető vegyesdandároknál, ahol ezek a szerződések a szállitókkal megköttettek. Kénytelen vagyok tehát néhány napi türelmet kérni a t. Nemzetgyüléstől, amig ezeket az eredeti példányokat beszerezhetjük és akkor le fogom azokat tenni a Ház asztalára. *(Helyeslés.)*

Méltóztassanak azonban megengedni, hogy ezzel kapcsolatban néhány szóval visszatérjek erre az egész nagy port felvert szénapanamának nevezett ügyre. (**Propper Sándor**: Halljuk a panamát!) Kötelességemnek tartom, hogy a nemzetgyülést teljes mértékben tiszta képpel tájékozassam. a tönténtekről. *(Halljuk! Halljuk!)* Ami az Avenára vonatkozik, mindenekelőtt megjegyzem, hogy az Avenával a kincstárnak a vállalt szállitások körül semmiféle nehézsége nem volt. Az Avenának összesen három szállitási kötelezettsége van, az egyik Debrecenben, amely 240 vagon szénára és 150 vagon szalmára szól, az átlagár pedig amit érte kap: a vásári igazgatóság által megállapitott vásári átlagár, minusz 27 százalék. A másik szerződése az V. vegyesdandár körletére szól, 156 vagon széna szállitásáról, szintén a vásári átlagár, minusz 17%, és 95 vagon szalma, minusz 8% átlag vásári áron. Azonkivül van még egy szállitási kötelezettsége és pedig Budapesten 5000 q tuzára és 5000 q rozsra, minősége tőzsdeközépár, plusz 4.5%. Ez körülbelül ugyanaz az ár, amelyet valamennyi szállitó kap. Nem is lehet más. Hogy ezt megmagyarázzam és hogy a t. Nemzetgyülés tisztán lásson ezen a téren, néhány szóval meg kell magyaráznom, hogy hogyan történik ezeknek a szállitásoknak kiadása és lebonyolitása.

A helyzet ebben a tekintetben a vonatkozó és közszállitási utasitások alapján a következő: a területileg illetékes vegyesdandár ellátási osztálya megállapitja egy év vagy egy hónap szükségletét bizonyos terményekből és ezekre nézve általános, nyilt árlejtési hirdetményt bocsát ki. Erre az árlejtési hirdetményre beérkeznek az ajánlatok. Ezeket az ajánlatokat elsősorban elbirálja a vegyesdandár egy bizottsága és pedig nem az ellátási vezetőség által összeállitott bizottság, hanem a vegyesdandár részéről összeállitott bizottság. Ez a bizottság a beérkezett ajánlatokat elbirálja s a honvédelmi ministeriumban székelő ellátásvezetőosztályhoz felterjeszti javaslattal, hogy őszerinte melyik ajánlattevő ajánlata volna elfogadandó. Itt aztán felülbiráltatik a dolog és vagy a vegyesdandár ajánlata szerint adatik ki a szállitás vagy pedig valamelyik más ajánlattevőnek adatik ki, ha erre valami különös ok forog fenn. A szerződést azonban megint a vegyesdandár ellátási vezetősége köti meg az illető szállitóval, aki a szállitást megkapta. A megkötött szerződés alapján a vállalkozó elkezdi a szállitást, a szállitás átvételét azonban a katonai kincstár számára ismét egész más bizottságok végzik és pedig olyan bizottságok, amelyek teljesen függetlenek az ellátásvezetőtől és amelyekben csapattisztek is vannak, mert hiszen az a csapat, amelyhez a szállitott termény jön, kell, hogy maga itélje meg, hogy azt elfogadhatónak tartja-e ugy mennyiségileg, mint minőségileg. Épen ez a rendszer biztositja azt, hogy még ha előfordulnak is visszaélések, akkor is ezek csak lokális természetüek lehetnek és csak esetről-esetre szólhatnak és a kincstárt a károsodás ellen lehetőleg megvédik. A jelen esetben — mint hogy a vizsgálat még folyamatban van — csak nagy általánosságban fogok nyilatkozni és a részletekre nem kivánok kitérni.

A helyzet nagyjában az, hogy tényleg ez a földbirtokosok és földbérlők szövetkezete nagyon sok helyen adott be pályázatot terményszállitások iránt. Minden esetben azokon a retortákon ment keresztül pályázati ajánlata, amelyeket az előbb felsoroltam. Tényleg el is nyert egy csomó rendelést s ahol megkapta, ott a legolcsóbb ajánlattevő volt, egy esetet kivéve, amelynek eredetét még nem tudtuk teljesen kibogozni s amely egy Székesfehérvári tüzelőfaszállitásra vonatkozott, amelynek ára feltünően magasabb volt, mint általában véve a tüzifa ára. Mondom azonban, hogy nem tudjuk megállapitani, hogy volt-e akkor egyáltalában kedvezőbb ajánlat vagy nem. Ez folyamatban van. Hogy azonban nem áll az, hogy valamennyi szállitást magához tudta volna ragadni ez a társaság, bátorkodom ezt a következő pár számmal igazolni. Gabona- és lisztszállitásra vonatkozólag a vegyesdandárok összesen kiirtak 13 pályázatott az 1925-26. év folyamán. Ebből a 13 pályázatból négyet kapott meg ez a szövetkezet és pedig kettőt Budapesten, egyet Szombathelyen és egyet Debrecenben, mindenütt ott, ahol tényleg a legolcsóbb volt az árajánlata. Tüzelőanyagszállitására kiirtak a vegyesdandárok összesen 21 pályázatot s ebből ez a szövetkezet kettőt nyert el. Végül a szálas és szemes lótápra kiirtak a vegyesdandárok összesen 26 pályázatot és ebből a 26 pályázatból ez a szövetkezet hatot tudott elnyerni. Hogy pedig milyen árakon nyerte el, azt egy kis összehasonlitással s pár példával megvilágitom, mert különben nagyon is hosszadalmasnak kellene lennem. Az egyik szállitás pl. Budapesten 246 vagon széna és 170 vagon szalma volt. Ára: a vásári igazgatóság által megállapitott vásári átlagár, minus 28.5%. Veszek például egy ajánlatot. A harmadik vegyesdandárnál 107 vagon széna és 80 vagon szalma volt a szükséglet. Ára: a vásári igazgatóság által megállapitott átlagár, minus 27%. Igy megy ez tovább az egész vonalon.

Lényeges a dologban én szerintem az, hogy a kincstár nemhogy óriási összegeket vesztett volna ezeken a dolgokon, hanem egyáltalában vesztesége sincs, sőt a jövőben esetleg még netalán kiderülő veszteségekre is igen nagy fedezete van, amennyiben ez a szövetkezet, dacára annak, hogy földbirtokosok és földbérlők szövetkezetének nevezi magát, nem tekintetett termelőnek, hanem szövetkezetnek tekintetett, és ennek következtében mindenhol biztositékot kellett letennie, ezek a

biztositékok a kincstár kezében vannak és természetszerüleg csak a végleges leszámolás után fognak a szövetkezetnek visszaadatni, amennyiben feleslege marad. Hasonlóképen a kincstár kezében van a legutóbbi szállitásért járó összeg is, amely még nem lett nekik kifizetve s amelynek kifizetése természetszerüleg szintén sztornirozva lett addig, amig a leszámolás teljesen tiszta képet nem mutat.

Magában véve természetszerü, hogy rendkivül sajnálatos jelenséggel állunk szemben. Természetes az is, hogy mindent el fogunk követni arra nézve, hogy kellő megtorlás, kellő szigor gyakoroltassék, nehogy ilyen dolgok ujra ismétlődjenek. *(Helyeslés jobbfelől.* — **Lendvai István**: Furcsa ez az »eső után köpenyeg« álláspont!) Kérem, épen arról beszéltem, hogy a kincstárnak nincs vesztesége, tehát nem eső után köpenyeg, hanem eső előtt köpenyeg. (**Kiss Menyhért**: Akkor mit sikkasztottak el?) Kérem, hogy az illető vezérigazgató ur (**Lendvai István**: Aki sikkaszt, az nem ur!) az illető szövetkezetnél mit sikkasztott és hogyan sikkasztott, az nem a mi dolgunk, hanem az illető szövetkezet dolga és a rendőrségi nyomozás dolga, hogy azt kideritse. Semmit sem sikkaszthatott a kincstártól, mert a kincstártól pénze nem is volt, csakis magától a szövetkezettől sikkaszthatott. (**Kiss Menyhert**: A szövetkezetnek nincs vagyona! — *Felkiáltások jobbfelől: Ejnye, de okos ember! — Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Csáky Károly honvédelmi minister: Mármost, ami ezeket a szerencsétlen, megtévedt tisztviselőket illeti, akik itt ajándékozásokat illetőleg megvesztegetéseket fogadtak el, a helyzet az, hogy ez a pénz vagy ajándék, vagy nevezzük akárminek, amit ők a vezérigazgatótól kaptak, az eddigi vizsgálat szerint, ugy látszik, nevetségesen kis összeg ahhoz képest, amit a vezérigazgató ezen a címen elszámolt. *(Zaj balfelől és a balközépen.)* Mondom, a vizsgálat minden téren folyamatban van, ugy a rendőrségen, mint a katonai ügyészségen, azért csak nagy vonásokban nyilatkozom és egyes részletekre nem térek ki. A helyzet lényege azonban az, hogy ez a szövetkezet mindenhol a legolcsóbb ajánlatokat tette és nem volt módjában a szállitásnál a kincstárt becsapni oly módon, hogy rosszat vagy kevesebbet szállitott volna, mert hiszen legelőször is azáltal terelődött erre a figyelmünk a szövetkezetre, hogy nagyon gyakran kellett egyes szállitásokat visszautasitani a minőség vagy a mennyiség miatt s ilyenkor mindig arra szorittatott, hogy ujabb, megfelelő minőségü és mennyiségü árut szállitson, ahol pedig ennek eleget tenni nem volt képes, ott a közszállitási utasitás értelmében az illető csapat maga vásárolta meg a szövetkezet költségére a takarmányt. A helyzet tehát az, hogy a szövetkezet vezérigazgatója, ugy látszik, azt gondolta, hogy azáltal, hogy egyes vezető személyiségek jóakaratát meg nem engedett módon megszerzi, a szövetkezetnek bizonyos előnyöket tud biztositani, ezeket az előnyöket azonban nem tudta megszerezni, ugy hogy tulajdonképen a végeredmény az, — amint a vizsgálat már eddig is kideritette — hogy a szövetkezet ezeken a szállitásokon bukott meg, mert ezek a szállitások a szövetkezet részére olyan nagy deficitekkel jártak, hogy nem voltak képesek ezeket a deficiteket tovább fedezni.

Az egész eset fácitját levonva, azt kell mondanom, hogy ugy a közszállitási utasitás, valamint a mi utasitásaink erre vonatkozó részei teljesen beváltak ebben az esetben, mert sikerült idejekorán elejét venni annak, hogy tényleg illegitim hasznot szerezhetett volna egy szállitó társaság a kincstárral szemben, *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt a sajnálatos tényt, amelyet már megemlitettem, hogy egyes emberek megtévedtek, annak rendje és módja szerint kell elintézni s mindenesetre a jövőre is intézkedni, hogy ilyen dolgok elő ne fordulhassanak.

Kérem a t. Nemzetgyülést, hogy egyelőre ennyit sziveskedjék tudomásul venni. Ha a további vizsgálat folyamán előállana annak szüksége, hogy felvilágositással szolgáljak, azt ismét meg fogom tenni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Dréhr Imre!

Dréhr Imre: T. Nemzetgyülés! A tárgyalás alatt álló 1926—27. évi költségvetéshez nem kivánok hozzászólani, azért mert a pénzügyi bizottságban már megtettem mindazokat az észrevételeimet és kifogásaimat, amelyeket itt megtenni lettem volna. De a tegnapi napon Gaal Gaston t. képviselőtársam foglalkozott a személyemmel illetőleg foglalkozott azzal az inditványommal, amelyet a pénzügyi bizottság egyhangulag tett magáévá és amely a pénzügyi bizottság előadójának jelentésében fel van véve. Ebből a jelentésből mindenki olvashatja, hogy a pénzügyi tárca költségvetési tárgyalásánál egy határozati javaslatot nyujtottam be, amelyben azt kértem, hogy a kormány váltsa be azt az igéretét, amelyet már ezelőtt két esztendővel tett, hogy a pénzügyi fogalmazói tisztikarnak az 1925/26. költségvetési év kezdetétől fogva visszamenőleg egy külön pénzügyi fogalmazói pótlékot ad. *(Zaj.)* Ezt ő meg emlitette és kritika tárgyává tette; sőt tovább ment és ezt az álláspontot erkölcstelennek minősitette. Ezért vagyok kényszeritve arra, hogy mégis felszólaljak és vázoljam azokat az okokat, amelyek arra kényszeritettek, hogy ezt az inditványomat a pénzügyi bizottságban megtegyem. *(Helyeslés a középen.)*

Ezelőtt két esztendővel, még Kállay Tibor t. képviselőtársunk pénzügyministersége alatt elmondott egyik indemnitási beszédemben hivatkoztam arra, hogy a szanálás sikere csak ugy biztositható, hogy az ország szanálása érdekében hozott törvényes intézkedések és rendelkezések tényleg végrehajtatnak, még pedig szó szerint és azonnal végrehajtassanak, — ha ezek a tisztviselők, akik ezeket a munkálatokat végzik és akik éjjelt nappallá téve dolgoznak, kellőképen jutalmaztatnak. Azt hiszem, nem kell hosszasabban foglalkoznom ezzel a kérdéssel, mert mindenki tisztában van azzal, hogy éhező, nyomorgó tisztikarral nem lehetett volna végrehajtani ezt a szanálást, amelyet a kormány, igenis, minden objektiv szemlélő szerint teljes elismerésre és dicséretre méltóan végrehajtott. S ma, amidőn ott állunk, hogy a szanálási időszak rövidesen lejár és ez a költségvetés már a szanálás után időre szól, felhivtam a jelenlegi pénzügyminister a pénzügyi bizottságban arra, hogy teljesite a igéretét, amely ugy szólott, hogy a szanálás befejeztével ezt meg fogják csinálni és állja elődjének, Kállay Tibornak igéretét, s a pénzügyi fogalmazói tisztikar részére ezt a pénzügyi fogalmazói pótlékot adja meg. (**Strausz István**: A ministeriumbeli vagy a vidéki tisztikarnak is?) A ország összes pénzügyi igazgatásában működő fogalmazói tisztikarnak. (**Strausz István**: És a többi fogalmazónak és a tanároknak?) Azokról én nem beszéltem. *(Zaj.)*

Annak idején, amikor ez itt a Házban tárgyaltatott, akkor amikor ezt a javaslatomat megtettem és a volt pénzügyminister ezt magáévá tette és igéretét leszögezte, akkor a nemzetgyülés többsége ezt tudomásul vette és ez nemzetgyülési határozat. Azt kérdezem, tehát az én felfogásom erkölcstelen-e, ha felszólitom a ministert, hogy váltsa be elődjének és a nemzetgyülésnek igéretét vagy az övé, — aki ezt sajnálja a tisztviselőktől — mert hiszen ő ebben mindenkor konzekvens, d

erem állítani sohasem objektiv, ami a tisztviselőket illeti, akkor azt hiszem, hogy a nemzetgyülés y pillanatig sem lesz kétségben az iránt, hogy : én álláspontom nem volt erkölcstelen.

Ezzel a témával végeztem. Ezért szólaltam l, de miután megadatott a felszólalás joga, engedssék meg nekem, hogy röviden csak pár mondatn rámutassak egy égetően fontos és égetően rgős elintézendő problémára. Ez a községi jegyk és körjegyzők státuskérdésének kérdése. *(Helyeslés jobb- és balfelől.)* Azt hiszem, a t. Nemzetülés minden egyes tagja támogat engem abban, gy akkor, amikor a községi és körjegyzők a legagyobb és a legalaposabb munkát végzik az orágban, lehetetlenség, hogy ezeknek státusrendesi ügye ne nyerjen elintézést. Ezzel szemben hangyozni kívánom azt, hogy a városok vezetőségére natkozólag a sátusrendezési rendelet már hónpok óta megjelent.

Bátorkodom egy határozati javaslatot benyujni és kérem a pénzügyminister és belügyminister akat, hogy ezt a rendeletet sürgősen kiadni szivesdjenek. Határozati javaslatom a következő vassa) : »Felkérem a pénzügyminister urat, gy a községi és körjegyzők státusrendezési renlete a Községi és Körjegyzők Országos Központi gyesületének f. évi március hó 24-én 6/926 szám tt kelt kérvénye értelmében mielőbb kiadasc.« Egyébként a költségvetést általánosságban, részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Helyeslés jobboldalon és a középen.)*

Elnök : Szólásra következik :

Petrovics György jegyző : Pakots József.

Pakots József : T. Nemzetgyülés ! A magyar zéleti felfogást szomoruan jellemzi, hogy megtörténhetett néhány perccel ezelőtt az, hogy egyik n t. képviselőtársunk nem törvényhozói minőgben szólt egy kérdéshez, hanem mint érdekelt elentette azt, hogy mint a szeszkartell elnöke lalkozni kiván azzal a kérdéssel, amely őt a legzvetlenebbül érdekli. Meg kell állapitanom, hogy olyan etikai inkompatibilitásról van szó, *(Ugy ! Ugy van ! a szélsőbaloldalon.)* amelyre még da nem volt a magyar parlament történetében. gyon sajnálom, hogy t. képviselőtársam olyan gy önérzettel háritotta el magától az ellenzék elmeztetését, amikor rámutattunk ezekről a dokról arra, hogy igy még nem lehet törvényzói működést kifejteni, (**Halász Mórie** : Tegnap -e lehetséges volt, amikor Peyer beszélt ?) mert el elvetette magvát olyan lehetőségnek, amely a lament erkölcsi presztizsét, erkölcsi tekintélyét yosan megrenditi.

Minden ember magánviszonylataiban, egyéni natkozásokban kétségtelenül bizonyos gazdai érdekek körében kell, hogy éljen, de azokat érdekeket bevinni törvényhozói működésébe, knak itt hangot adni nem szabad, tilalmas nál az etikai felfogásnál fogva, amely kell, hogy elezzen minden nemzetgyülési képviselőt, min törvényhozót.

De nem kell csodálkoznunk azon, hogy idáig truálódott a közgondolkodás. *Ugy van ! Ugy ! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen, ha szétnézünk a gyar közéletben, akkor egy rettentő nagy rális összeomlást látunk sok vonatkozásban, inek tipikus esete volt az u. n. széna-panama, ely rávilágit a közszellemre, rávilágit a megult erkölcsi felfogásra, rávilágit arra, a megdült gazdasági helyzetre, amelyben vergődik a szegény ország és ennek az országnak társama.

A t. honvédelmi minister ur ragadtatta el gát a szénpanama ügyével kapcsolatban olyan latkozatra, amely méltó megbotránkozást keltett idenütt. A t. honvédelmi miniszter ur azzal akarta a szénapanama ódiumát bizonyos vonatkozásokban hatálytalanitani, hogy azt mondotta : »Bocsánatot kérek, hiszen egész Kelet- és Közép-Európában szédületes panamabotrányok sorozata merült fel.« (**Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : Sajnos igy van !) Felsorolta a különböző országok történetéből a konkrét eseteket, és ennek erkölcsi forrását abban találta, hogy a trianoni igazságtalanság következtében beállott gazdasági megrendülés és gazdasági összeomlás előidézhet ilyen megtévedéseket, hogy ennek átka alatt nyögünk és ez okozza azt, hogy itt most már a legnemesebb erkölcsi felfogások és törvények teljesen meglazultak, ennek köszönhető tehát az is, hogy szénapanama történhetik és egyéb másfajta visszaélések is előfordulhatnak. A miniszter urnak ez a védelmező álláspontja a szénapanamával kapcsolatosan (**Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : Nem védek semmit !) nem etikai állásfoglalás.

Bocsásson meg minister ur, a politikai relativitás elméletének groteszk példája az, hogyha a szomszédos erkölcstelen és a törvényeket letipró felfogás és erkölcsi rendszer alakul ki, akkor ez mentesitheti Magyarországon is az erkölcsi kötelezettségek alól a társadalmat. (**Szomjas Gusztáv** : Hogy lehet ilyen konzekvenciát ebből levonni? — **Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : Ez csak helyzetkép volt, semmi más ! — **Szomjas Gusztáv** : Ez csak tünet !) A minister urnak azt méltóztatott mondani, hogy mégis csak feltünő és sajnálatos, hogy saját fészkünket piszkoljuk be. (**Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : Túlságosan !) Engedelmet kérek, amikor ilyen szédületes, gyalázatos panamáról van szó, amelybe, sajnos, belekerültek igen tiszteletreméltó egyéniségek, akikkel szemben az egész társadalom megfelelő reverenciával viseltetett, mert hiszen a legféltettebb és erkölcsi szempontból mindig olyan nagy respektussal hordott uniformist viselik azok a tisztelt urak, akik ebbe a panamába belekerültek, akkor igenis példaadás, okából is ezt a panamát teljesen meg kell világitani, hogy soha többet hasonló panamákra alkalom és lehetőség ne adódjék. *(Ugy van ! Ugy van ! a szélsőbaloldalon. — Zaj és felkiáltások a jobboldalon : Ez történik !* — **Györki Imre** : Nem enyhitő körülmény, hogy másutt is panamáznak !) A minister ur azonban a régi recept szerint, mert az ellenzék, mert a sajtó itt világosságot kiván és foglalkozik a dologgal a maga érdeme szerint, azt mondja, hogy ez voltaképen saját fészkünk bepiszkitása. (**Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : Nem, hanem arra értettem, hogy a sajtó ir pl. százmilliárdos veszteségekről, amikor az összes szállitások, amelyeket ezek kaptak, nem tesznek ki 50 milliárdot és semmi kár nem érte az államot. — **Györki Imre** : Csak rossz szénát szállitottak ! — **Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : De nem vettük át ; kénytelenek voltak mást szállitani ! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök : Csendet kérek.

Pakots József : 50 %-kal mégis megközelitették az igazságot. *(Ellenmondások a jobboldalon.* — **Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : A szállitási összeget nem lehet kárnak beállitani !) Még várjuk be, mig befut ez a vonat, (**Gr. Csáky Károly honvédelmi minister** : Siettetjük a vonatot.) mert hiszen, sajnos, sok aggasztó jelenség mutatkozik a közélet terén és ez nem sporadikus, nem egyetlen eset, hanem itt már az egész közszellem mutatja ezt a betegséget, hiszen olyan szomoru feltevésekkel, sőt vádakkal és suttogásokkal találkozik az ember. (**Halász Mórie** : Ez az ! Suttogások ! — **Nagy Vince** : Mert hangosan nem merik kimondani ! — **Klárik Ferenc** : Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fujja ! — *Elnök csenget.* — **Nagy Vince** : A frankhamisitásról is eleinte csak suttogtak és ha valamely véletlen nem segiti hozzá a társadalmat ahhoz,

hogy ilyen betegség nyilvánosságra jusson, akkor az magától ugy sem jelentkezik.

Itt is egy elbocsátott tisztviselő jóvoltából tudta meg a közvélemény, hogy micsoda rémséges visszaélések történtek. Ki kell jelentenem legnagyobb sajnálatomra, hogy az ugynevezett régi Magyarországon a honvédelmi minister ur ilyen esetben nem maradhatott volna a helyén, mert végre mégis csak felelős ezekért a dolgokért. (**Gr. Csáky Károly honvédelmi minister**: Fejből el tudok mondani legalább tíz példát, hogy a helyén maradt, ha kellőképen eljárt!) Nem maradhatott volna a helyén, mert a felelősségét meg kell állapitani, ha a legközvetlenebb munkatársai ilyen szédületes és csunya üzelmekben részesek lehettek. (**Kuna P. András**: Jó, hogy meg nem szagolta előre az orrával! — **Klárik Ferenc**: Na, már megint a Kuna P.! — **Kuna P. András**: Ez nem szakszervezet! Törődjön a szakszervezettel! — **Nagy Vince**: Hogy jön ide a szakszervezet? Itt legfeljebb a panamisták szervezetéről lehet szó!)

Méltóztassanak nekem megengedni, hogy a rövidre szabott időnél fogva most már azzal a kérdéssel foglalkozzam, amellyel egyébként nem foglalkoztam volna, mert hiszen ez nem parlamenti tárgyalás anyaga, ennek már régen el kellett volna intéződnie a maga illetékes foruma előtt és ez a szabadkőművesség kérdése.

Viczián igen t. képviselőtársam jónak látta hangot adni azoknak a felelőtlen hireszteléseknek, amelyekkel a szabadkőművességet erkölcsi meg, hurcoltatásnak akarták kitenni és amely felelőtlen hireszt elések fantasztikus kitalálásokkal minden féle rágalmakat szórtak erre a nemes, nagy intézményre. Ma már mindenki tudja, sőt épen Viczián t. képviselőtársam előadásából mindenki meggyőződhetett arról, hogy azok az általános, nagyszólamu rágalmak, mintha a szabadkőművesség hazafiatlan, vallásellenes volna, mintha olyan ártó és romboló, destruktiv munkát végzett volna, amely a forradalomhoz vezetett, mind kitalálások, mind politikai jellegü támadások ez ellen a nemes intézmény ellen és ezekkel voltaképen erkölcsi forrását akarták megnyitni annak, hogy itt más titkos társaságok berendezkedhessenek.

Nem kivánok általánosságokat felhozni a szabadkőművesség védelmére, egyszerü konkrétumokkal igazolom azt, hogy az a tendencia, amellyel t. képviselőtársam a szabadkőművesség kérdését tárgyalta, meghamisitott tendencia.

Felolvasta a szabadkőművesség alaptörvényeit, megismertette a szabadkőműves-szertartásokat. Az alaptörvényből kiderült, hogy a szabadkőművesség a törvények tiszteletén épült fel és ezt egészen pontosan megállapitja a törvénykönyv. könyvnek 2. §-a, amelyet méltóztassék nekem megengedni, hogy felolvassak. Ez a paragrafus megszabja a szabadkőműves kötelességét hazájával és a hatóságokkal szemben. Azt mondja *(olvassa)*: »A szabadkőműves békés alattvalója a polgári hatóságoknak, bárhol él és dolgozik, s nem szabad résztvennie a béke vagy a nép jóléte ellen intézett felkelésekben és összeesküvésekben, s ne legyen engedetlen az alsóbb hatóságokkal szemben.« Továbbá azt mondja *(olvassa)*: »Nem szabad behozni a páholy ajtaján semmiféle személyes civódást vagy veszekedést, még kevésbé vitatkozásokat a vallásról, a népekről vagy az állam kormányzásáról, mert mi, mint kőművesek, csakis az előbb emlitett általános valláshoz tartozunk; mi mindenféle néphez, rokonsághoz és nyelvhez tartozunk és határozottan ellene vagyunk mindenféle politikának, mert ez még sohasem szolgált a páholy jólétének előmozditására és sohasem is fog szolgálni.«

Az alaptörvénynek ezek a rendelkezései tehát meghatározzák a szabadkőművességnek egész eszmei irányát, és ezek után érthető, hogy a szabályaikat jóváhagyták és nyiltan dolgozhatta Hogy ezek a formaságok, amelyek a szertartásban nyilvánulnak meg, ennek bizonyos titokzatságot kölcsönöznek, ez nem perdöntő; általában az egész világ szabadkőművessége ugyanezen szertartások mellett végzi munkáját. Már pedig képviselőtársam, aki bizonyos disztikciót állit fel a magyar szabadkőművesség és a világ m nemzeteinek szabadkőművessége között, nagy dicsérő szavakat tudott találni az angol szabadkőművesség számára, pedig az angol szabadkőművesség is ugyanilyen szertartások mell végzi a maga munkáját és ugyanezt az eszm irányt követi.

Nem igaz az sem, amit a t. képviselő ur mondo hogy a szabadkőművesség a monarchiák megdö tésére törekszik, mert legyen szabad megemli nem, hogy uralkodó-család tagjai, sőt uralkod voltak és vannak szabadkőművesek. Annak idej Nagy Frigyes, Lotharingiai Ferenc, Mária Teré férje és I. Vilmos német császár volt szabadkőmves. Ma is szabadkőműves a svéd király, a d király, a norvég király, a svéd és a dán kirá család hercegei, az angol uralkodóház tagjai, Connaughti herceg az angol nagypáholy nag mestere, lord Ampthil pedig a helyettes nag mestere. A walesi herceg csak a napokban, néh hete lépett be. Ostoba mese tehát, hogy a szabadkőművesség a monarchiák megdöntésére töreke nék.

Az sem igaz, hogy a vallásnak és a keresztén ségnek ellensége. Hiszen kizárnak a szabadkőmvesmunkából minden vallási kérdést, nem leh ezzel foglalkozni, ez mindenkinek saját egyé meggyőződése és minden szabadkőművespáho asztalán ott van a biblia, erre teszik a fogadalma Washington György az Egyesült Államok megal pitója és első elnöke 1789 április 30-án a szabadkőműves-bibliára tette le az elnöki esküt, Hardi 1921 március 4-én ugyanerre a bibliára tett kéz esküt az alkotmányra.

Méltóztassanak megengedni, hogy itt rövid rámutassak arra, miből származnak a szabadkőművesség elleni rágalmak, hol keresendő ezekn a forrása. Ez az Italia Unita gondolatával ka csolatos nagy politikai harcoknak az eredmény Türr István, Cavour és Garibaldi inditották m a nagy egységesitési harcot. Az ausztriai tart mányok és az egyházi állam ezzel szemben term szetesen a legnagyobb erőkifejtéssel dolgozott ennek következménye lett az, hogy a klerikalimus érthető módon ellene volt ezeknek a szabadkőműves vezető egyéniségeknek és a szabadkőművességnek. Minthogy azonban magához a szabadkőművességhez nem nyulhattak, mert anna eszmei tartalma oly nemes és szép, ennélfogv kitaláltak mindenféle rágalmakat. Főként ausztriai császárság volt a legnagyobb ellenség ugyhogy a háboru kitöréséig pl. Ausztriában ne lehetett páholyt alakitani.

De hogyan állunk a magyar szabadkőművességgel? A magyar szabadkőművesség tagjai legkiválóbb és a legnagyszerübb politikusok, állam férfiak és társadalmi kitünőségek voltak. Ezek közül pl. csak a nagymesterek sorából felemlitem Pulszky Ferencet, aki valamikor pénzügyi állam titkára volt Kossuth Lajosnak, a legkiválóbb publicista, tudományos iró, a magyar nemzet életnek hatalmas tényezője volt, és aki később együtt dolgozott Deák Ferenccel a büntető törvénykönyv javaslatán, azután Joanovich György a kir. közoktatásügyi államtitkárt, Deák Ferencnek és Eötvös Józsefnek barátját Rakovszky István a m. kir. állami számvevőszék elnökét, a mostani belügyminister ur édesatyját, aki 37 esztendeig volt szabadkőműves és aki a ministeri rangnak

megfelelő állásba mint szabadkőműves nagymester került.

Emlithetnék még többeket, igy az utóbbi időkből emlithetném Bókay Árpádot, a kiváló egyetemi orvosprofesszort, aki 10 esztendeig volt a nagypáholy nagymestere, Rau Gottlob volt szénkormánybiztost, aki két esztendeig állott a nagypáholy élén, addig, mig csak az ellenforradalmi kormány meg nem szüntette a szabadkőművesség működését.

De hogy ilyen neves férfiak voltak a tagok sorában, leszek bátor felolvasni néhány nevet. Tagjai voltak Türr István, Klapka György, Andrássy Gyula, a kiegyezés miniszterelnöke, Simonyi Ernő, a függetlenségi és 48-as párt elnöke, Perényi Zsigmond, Csáky Tivadar gróf, országgyülési képviselő, Hieronymi Károly, Wekerle Sándor, Nyáry Albert báró, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, kápolnai Pauer István honvéd-ezredes, Kubinyi Ágost, a Nemzeti Muzeum igazgatója, Hunfalvy Pál, Teleki Sándor gróf, Csáky Kálmán gróf honvéd lovaskapitány, Nyáry Jenő földbirtokos, Horn Ede államtitkár és orsz. képviselő, Reményi Ede hegedümüvész, Láng Lajos kereskedelemügyi minister, Szathmáry Károly iró és országgyülési képviselő, Than Mór és Telepy Károly festőművész, Paulay Ede, a Nemzeti Szinház igazgatója, Komjáthy Béla, Hentaller Lajos orsz. képviselők stb. Csak pár nevet ragadtam ki a névsorból, hisz ma is még a magyarf szabadkőművességnek igen kiváló és a közéletben szereplő tagjai vannak, akik nemes és közcélu munkát fejtenek ki.

T. Képviselőtársam jónak látta egy incidenst felemliteni, amely Gyöngyösön történt a szabadkőművesség mostani nagymesterével, Bakonyi Kálmán kuriai bíróval kapcsolatban. Egészen hamisan állitotta be a kérdést, és igazságot kell szolgáltatnom ennek a nemes jellemü férfiunak, mikor ide hurcolták a nemzetgyülés elé, mintha valami társadalom- vagy államellenes cselekedetet müvelt volna, mikor Gyöngyösön baráti asztalnál találkozott régi ismerőseivel. Annyira nem felel meg a tényeknek az előadott tényállás, hogy azok közül, akik ott voltak, az egyiket pár napra rá Rakovszky Iván belügyminister ur látogatásával tisztelte meg. Ilyenek voltak azok a destruktiiv férfiak, akik ott barátságos vacsorán, amely üveges verandán folyt le, állam- és társadalomellenes conspirációt szöttek.

T. Nemzetgyülés! A szabadkőművességről nem mindent állitott a t. képviselő ur, csak azokat a nagy eredményeket nem sorolta fel, amelyeket a szabadkőművesség a jótékonyság terén és a nemzeti élet érdekében kifejtett. Nem kell másra utalnom, mint arra, hogy 1921-ben az orosz fogságban sinylődő magyar katonáknak hazahozatala érdekében a kormány felkérésére a Magyarországi Szimbólikus Nagypáholy átirt a külföldi nagypáholyokhoz, kérvén, hogy a maguk eredeti rendeltetésének megfelelően emberbaráti okokból legyenek segitségére abban, hogy ezek a szerencsétlen magyar emberek hazakerüljenek. Hogy ez az akció eredményre vezetett, abban sok része volt a szabadkőműves intervenciónak.

A magyar szabadkőművesség egyáltalában nemes és szép magatartást tanusitott a világháboru során, mert egész idő alatt minden befolyását latba vetette, hogy ez a világháborus borzalom megszünjön. Megszakitotta az összeköttetést az ellenséges államok nagypáholyaival, ellenben annál szorosabb kapcsolatot létesitett a szövetséges államok szabadkőművességével, és minden törekvése az volt, hogy ez az ártó, ez a vérzivataros borzalom minél előbb megszünjön. (**Griger Miklós**: Olaszországot a szabadkőművesek ugratták be a háboruba!) Ez ellen a magyar szabadkőművesség megfelelő tiltakozást jelentette be, megbotránkozását fejezte ki ezen jelenség felett, megbélyegezte és ezt előzőleg tudatta is, azután megszakitotta az összeköttetést, mert épen a szabadkőműves nagy nemes célokkal ellentétes cselekedetnek minősitette.

Annak jellemzésére, hogy a szabadkőművesség hogyan gondolkozik, méltóztassék megengedni, hogy idézzek egy érdekes nagymesteri beszédből, amelyet a Magyarországi Szimbólikus Nagypáholynak 1918 március 2-án tartott nagygyülésén Bókay Árpád nagymester a szocialista testvérek kiválásával kapcsolatban mondott. A szocialista testvérek t. i. politikai pártjuktól utasitást kaptak, hogy hagyják ott a magyar szabadkőművességet. Ezt a lépést néhányan meg is tették, mire egy páholymunkán a következő beszédet mondta Bókay nagymester *(olvassa)*: »Szeretett testvérek! Olvastátok a hirlapokban, hogy a szociáldemokrata párt legutóbb elhatározta hogy a párthoz tartozók nem lehetnek egyidejüleg tagjai sem más politikai pártköteléknek, sem a szabadkőműves-szövetségnek. A határozat kötelező rendelkezései folytán néhány testvér tényleg kérte is a páholyból való elbocsáttatását és azt meg is kapta. Amennyire sajnáljuk is a távozókat, mint egyéneket, annyira nyugodtan vesszük, hogy a mienktől sokban eltérő világnézetet valló, de mindenesetre a mienktől teljesen eltérő módszerekkel munkálkodó testvérek távoznak ebből a nekik idegen levegőből. Mi a béke emberei vagyunk, ők a harc emberei; hiszen mi a társadalmi osztályok közötti békét, egyetértést, kiegyenlitést munkáljuk, ők pedig az osztályharcot proklamálják és aszerint is cselekesznek. A mi, egyetlen fegyverünk a felvilágositás és meggyőzés, az övéké más; mi magyar szabadkőművesek vagyunk és nemzeti alapon állunk, ők pedig nemzetköziek. Hogy a szociáldemokrata párt tagjai s olyanok, kik talán formálisan nem is tagjai, de azokat az elveket vallják, egyszersmind a szabadkőműves-szövetségnek is tagjai legyenek, nem volt eddig sem logikus, sem egészséges helyzet. Midőn ezt megállapitom, le kell szögeznem azt is, hogy néhány exponáltabb szociáldemokrata testvérünktől eltekintve, a legtöbb távozóról csak most tudtuk meg, hogy ők a szociáldemokrata párthoz tartoznak.«

Ime a szabadkőművesség nagy destrukciója! (**Griger Miklós**: Tegnap mondta az egyik szociáldemokrata, hogy szociáldemokratának nem volt szabad a szabadkőművespáholyba belépni.) Épen most mondtam el, hogy párthatározat folytán kiléptek és Bókay Árpád nagymester ilyen kommentárral kisérte az ő távozásukat, vagyis megállapitotta, hogy a szabadkőművesség minden politikai harci fegyvertől távol áll, egész világ választja el a szociáldemokráciától, amely nemzetközi, a szabadkőművesség pedig nemzeti alapon áll.

Mikor ilyen dokumentumok állnak rendelkezésre, mire való volt ezt a kabarét lejátszani, amivel t. képviselőtársam igyekezett mulattatni a nemzetgyülést, mikor elmondta azokat a külső szertartásokat a nagy- és kisvészjelről, hogy hogyan üdvözlik egymást. Hiszen ezek voltaképen nem lényegbeli tartozékai a szabadkőművességnek, ezek hagyományok. Az egész világon ugyanilyen jelekkel találkoznak és ismerkednek meg. (**Meskó Zoltán**: De más hagyományokat meg guny tárgyává tesznek.) Tekintettel arra, hogy a szabadkőművesség egy olyan mélységes érzéstől áthatott intézmény, amely nem ismer cinizmust és nem ismeri azt a szellemet, amely a régi szép hagyományokat letiporja, ennélfogva maga is kegyelettel ápolja azokat, mert tudja, hogy a régi szabadkőművesek nagyon sokat szenvedtek azért a harcért, amelyet a világosságért folytattak és éppen ezen

nagy emlékezés révén kegyelettel őrzi meg mindazokat a külsőségeket is, amelyek bevilágítanak a szabadkőművesség régi nagy multjába. (**Szabó József**: Azért nem fog sikerülni fehérre mosni őket!) Nem önt akarom meggyőzni, mert aki nem akarja magát meggyőzetni, ahhoz hiába beszélek. (**Meskó Zoltán**: Próbáljon engem meggyőzni!)

Azért voltam bátor ezeket felemliteni, mert azt a ferde látszatot nem akartam engedni a közvélemény előtt mint valóságot érvényesiteni, hogy a szabadkőművesség nemzetietlen, vallás- és társadalomellenes, hanem be akartam bizonyitani és be is bizonyitottam ennek az ellenkezőjét. Hogy valaki szabadkőműves-e vagy nem, attól eltekintve lehet becsületes ember. A szabadkőművességbe is beférközhettek olyan jellemek, akik nem voltak odavalók, de ilyenek minden intézménybe bekerülhetnek. Ezért nem lehet magát az intézményt felelőssé tenni. (**Griger Miklós**: Arra feleljen, hogy a Galilei-kör a szabadkőművességnek volt-e a csemetéje vagy nem?) A szabadkőművesség csemetéje volt. (**Griger Miklós**: Az volt? Akkor tisztában vagyok! — **Szabó József**: Sok egyéb csemetéje is volt!) Egyet azonban meg kell állapitanom. A Gallilei-kör tevékenységével az össz-szabadkőművesség nem értett egyet, nem azért mintha bizonyos eszmei céljai, általános emberi eszmei céljai nem lettek volna szépek, tisztára a módszerrel nem értett egyet, mert a szabadkőművesség nem agressziv, a békét, a békés kiegyenlitődést szolgálja. Végre a modern haladást nem lehet megállitani. A társadalmi tevékenység terén lehetnek, akik ugyanazt a célt szolgálják, de rossz eszközökkel, ezekért a rossz eszközökért azonban nem lehet magát az intézményt felelőssé tenni.

A legszebb gondolatot is lehet rosszul szolgálni, amit a legjobban bizonyit épen az a szomoru jelenbeli állapot, hogy az irredentizmus legszentebb gondolatát milyen ocsmány eszközökkel akarták szolgálni és diszkreditálták bizonyos megtévedt egyének. Ne méltóztassék tehát ezt a kérdést ezen a szemüvegen keresztül nézni, mert az irredentizmust is meg kell tisztitani ezektől a csökevényektől, mint ahogy minden nemes intézményt meg kell tisztitani azoktól, akik visszaélnek az intézmény nemes, szép gondolataival. Nem lehet tehát a Galilei-körön, vagy ennek esetleg rossz munkálkodásán keresztül megitélni a szabadkőművességet, mint ahogy az irredentizmust sem lehet megitélni a Kovács-testvérek irredentizmusán, Okolicsányin és más ilyen alakokon keresztül, akik bizonyos nagyváradi pénztárba való betöréssel és egyéb ilyen dolgokkal voltak kapcsolatosak. Igy nem lehet szolgálni az irredentizmust, de nem lehet szolgálni egyetlen szép eszmét sem, ha mindig azokon keresztül mérlegelik a gondolatot, akik rosszul szolgálják.

T. Nemzetgyülés! A szőnyegen forgó javaslatnak volt egy preludiuma. Ez a preludium az az expozé, amelyet a pénzügyminister ur mondott, nagy optimizmussal, nagy önelégültséggel megállapitván, hogy minden mennyire rendben van ebben a szegény országban; hogy a költségvetési tételek mennyire hallatlanul beváltak az előirányzat szerint, hogy az adójövedelmek milyen szabályosan folynak be és hogy az államháztartás egyensúlyát mennyire rendbehozták. A t. minister ur igen jóhiszemü ember lehet, de hamis szemüvege van. Finánczszemüvege van, és épen ezért nem az életet látja, hanem azokat a rubrikákat, azokat a különböző feladványokat, amelyek a pénzügyi problémák kapcsán elé kerülnek.

Ha kissé tulnézne szemüvegén és ha nem használná ezt a szemüveget, hanem szivén és lelkiismeretén keresztül igyekeznék figyelni a magyar gazdasági helyzetet, akkor egészen más, nem optimisztikus, hanem nagyon is pesszimisztikus képet rajzolhatna a maga tevékenységéről akkor amikor itt ilyen hihetetlenül nagy összeomlás van amikor megmentőként, mint millió és millió rö megindult a salgótarjáni fekete munkásmene hogy feljöjjön Budapestre demonstrálni a mag nyomoruságát és arra kérje a kormányt, hog segitsen rajtuk, amikor vállalatok ugy omlana össze, mint a partomladvány a sebes, rohanó foly hullámcsapásai alatt, amikor a gyárak kémény hidegen, mint halotti ujjak mutatnak a boldogab másvilág felé, amikor családok, exisztenciák földö futók és kenyértelenek, amikor a munkanélkülie ezrei csatangolnak az utcán — hiszen Budapeste csak nyilvántartott munkanélküli van 30 ezer, an tehát 30 ezer családot jelent, amely számhoz mé hozzá kell számitani azokat, akik még nincsene nyilvántartva és akik az ország különböző vidékei élnek — amikor minden képviselőtársam mag tudhatja azt, hogy ő most már egy állásközvetitő egy jótékonysági intézet lett, mert hiszen naponto érkeznek a levelek és személyesen is jönnek a emberek hozzánk kerületeinkből, sőt máshonna is, idegenek és azt mondják: Uram, tönkreme gyünk és kiirtjuk családunkat, nem birunk élni nincs kereseti lehetőségünk. Énhozzám is jött multkor egy igen kitünő arisztokrata családna egy szegény tagja s azt mondta: Uram, önhö jöttem, mert senkisem segit rajtam. Méltóztassé segiteni. Teljesen rongyos vagyok, szégyellem ig a nevemet meghurcolni, dugjon be valahova mert nem tudok elhelyezkedni. (**Meskó Zoltán**: Grófi szakszervezetet kellett volna csinálni! — **Nagy Vince**: Nem kell ezen viccelni! Minde képviselő ki van téve ennek!) A hierarchia leg felső rétegétől kezdve lefelé mindenki megérz ennek a gazdasági helyzetnek sulyát.

A középosztály teljesen elpusztul; az középosztály, amelyről azt szokták mondani, hog nemzetfentartó elem és a nemzeti kultura jog folytonosságát van hivatva biztositani. A munkás tömegek elkeseredése olyan végletekig megy má hogy bizony nagyon kell félnünk attól, ha ez sok keserü és elkeseredett ember hasonló tömegb verődik, mint amilyen volt a salgótarjáni tömeg Ha megindul a sok B-listás, a sok szegény állás nélküli lateiner, a sok üzletét vesztett és tönkre ment, csődbejutott kereskedő és iparos és a munka nélküli munkások tömege, és az mind itt fog köve telőzni a kormánynál vagy a nemzetgyülés kapuj előtt, hogy segitsetek rajtunk, csináljatok értün valamit, hiszen mi vagyunk az a nemzedék amelyre a legnagyobb feladat vár: felépiteni uj Magyarországot, ne engedjétek ezt a nemzedé ket elpusztulni, mert vele pusztul, omlik össz maga az ország is: akkor a t. pénzügyminister u már nem lehet optimisztikus, ha majd igy látj a dolgokat.

De nem tudjuk megérteni, honnan van ez rövidlátás, honnan van ez az érzéketlenség, amiko kétségtelen, hogy az ő bürójának ajtaján is kopog tatnak és dörömbölnek a panaszok és a bajok Hiszen képviselőtársaink ezerszámra viszik hozz a különböző sérelmeket, amelyek orvoslásra vár nak. Az adózás terén történő rémséges szekaturák ahol elviszik a szegény ember utolsó butordarabjá is, hogy biztositsák az államháztartás egyen sulyát, mind bepillantást engednek a mai magya gazdasági helyzetbe.

Tisztelt pénzügyminister ur, legyünk talá mégis csak emberek azokban a bársonyszékekbe ne csak egyszerü hivatalnoki automaták gépembe rek és szivünk kamrái ne legyenek tele egyszerü adórubrikákkal, hanem azokban lüktessen ember érzés és emberi vér, amely együtt sajogjon é együtt keringjen ennek a szegény, szenvedő nem zetnek vérével! Egy dolgozó társadalom omlik össze, pusztul el és a kormány ugy végzi dolgát,

intha itt semmi baj nem volna. De akkor nessék azt állitani az ellenzékről, hogy demagógiát , amikor ezeket a panaszokat elmondja. Hiszen sorra vesszük az egyes kérdéseket, akkor látjuk, ennyi mulasztás történik, szinte szándékoltaknak szó mulasztások, amelyek a maguk rossz és gzetes következményeit kétségtelenül máris, éhükben hordják.

Nem beszélek másról, csak a földreform kérséről. Amikor kiosztották a szegény nincstelenek ámára a házhelyeket, mint az első és legfontoob szükségletet, nem gondoskodtak arról, hogy a szegény nincstelen tudjon is házat épiteni. már több esetben felhivtuk a pénzügyi és a ojólétügyi kormány figyelmét, valahogyan tajon módot arra, hogy ezek a szegény nincstelen berek, ha már megkapták a házhelyet — amely st már meddővé vált a termelés céljaira is, rt oda házat kell épiteni — tetőt is huzhassanak . Igéreteket kaptunk, kiderült azonban, hogy ilyen házhelyekre való épitkezések előmozditáa talán mindössze 60 milliárdot volt kegyes gedélyezni Smith főbiztos ur. Ebből a vidéknek milliárd jut, vagyis ennyi az egész országban sztott házhelyek részére folyósitható épitkezési csön. Méltóztassanak elképzelni micsoda nevetes dolog ez, micsoda szociális intézkedés ez. *gy hang a szélsőbaloldalon: Egyetlen spekulánsnak épen elég!)* És minden vonalon igy van. eken a dolgokon végre is nem lehet ilyen könnyelen elsiklani. (**Nagy Vince**: Borzasztó! Miért n születtek a magyar parasztok mind spekusoknak, hogy amerikai tőzsdén elspekulálják énzt!)

Ezek után pedig nem lehet csodálkoznunk, y ha a pénzügyminister ur ennyire optimista, or a tőlünk mégis csak idegen, bár jóindulatu nőrző Smith főbiztos ur hasonlóképen optimista ogy legutóbbi havi jelentésében megállapitja, y itt ugy általában semmi sem rossz, itt minden lben van; az egyenesadó-jövedelmek emelkedviszont a forgalmiadó-bevételek csökkentek, dván: azon oknál fogva, hogy a kulcsot lelitották 3%-ról 2%-ra, holott — nem gondol ., hogy — ezek a forgalmiadó-jövedelmek t csökkentek, mert maga a forgalom van megnőben, mert tudjuk nagyon jól, hogy a forgalmi nak 3%-ról 2%-ra történt leszállitása nem ntette magának a forgalmi adó összegének esebbitését. Sőt olyan súlyos kirovások történ olyan különös felértékelése történt a forganak, hogy többet fizetnek, mint amennyit a m százalék mellett fizettek. Itt azonban az ént meg, hogy a forgalom teljesen megszünt, zdasági vérkeringés megbénult, az üzleti élet g és ennélfogva, nem lévén forgalom, termésen a forgalmi adó is kevesedett.

Mindezek az aggasztó gazdasági jelenségek kolttá tehetik mindenki előtt, hogy a legvobb bizalmatlansággal fogadja a költségst nemcsak ezen az oldalon, hanem a túlsó lon is, és én meg vagyok róla győződve, ha a tulsó oldal lelkiismerete megmozdulna y Vince: Tulsó oldal? Hát az hol van? Vagy oldal van már; egy képviselő sincs itt!), akkor em tudnának oly közömbösen elsiklani e rettes helyzet felett. Nekik azonban minden legy, mert a kormányzatnak sikerült ezt a séget a maga képére formálnia; a kormányak egyetlen egy célja van és ezért minden zatra kész: minden eszközzel a maga hatalmi ikáját akarja biztositani. *(Ugy van! Ugy van! loldalon.)* Ezt szolgálta minden törvényes és ien közigazgatási intézkedése a legutóbbi öt ndő alatt.

Amit a gyülekezési és egyesülési jog körül eltett (**Propper Sándor**: Hol vannak a miniszterek?), amit a sajtószabadság sérelmére elkövetett, (**Neubauer Ferenc**: Ketten vagyunk már! — **Nagy Vince**: Most végre egységes a többségi párt!) azt mind csak abból a célból tette, hogy a maga hatalma meg ne rendüljön. (**Propper Sándor**: Szégyeljék magukat!) Prevenciói vannak ezen a téren és ha valahol hatalmának valami folytonossági hiánya mutatkozik, már előre jelentkeznek azok az igérgetések, hogy micsoda kormányzati intézkedések fognak majd történni, vagyis az egész kormányzati verkli egyetlenegy hangnemre van beállitva arra, hogy a kormány tovább tudjon exisztálni és tovább tudja boldogitani a maga bölcseségével ezt a szegény országot; amint látjuk, kitünően is, mert van gazdasági válság, van politikai válság, van erkölcsi válság *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*, van külpolitikai, belpolitikai és szociális válság. (**Hegymegi-Kiss Pál**: »Mi lesz velünk?«) Bethlen ministerelnök ur a Tisza-lakomán mondott emlékbeszédében maga vetette fel a »Mi lesz velünk?« nagy kérdését és hallatlan peszszimistának mutatkozott. E tekintetben ellentétbe került a pénzügyminister urral, pedig talán közvetlenül utána mondotta el beszédét.

Miért pesszimista a ministerelnök ur? Azért, mert pillanatnyilag megrendült saját egyéni poziciója a kormányban és ilyenkor egyszerre sötét szemüvegen látja a közállapotokat; (**Nagy Vince**: Ha ő nincs, azt hiszi, az ország is inog!) keresi a jövőt, orientálódik a jövőt illetőleg, hogy hogyan tudja megerősiteni helyzetét. És akkor elkövetett egy külpolitikai baklövést; akkor nekirugaszkodik Németországnak és Oroszországnak, a német-orosz szerződésnek, holott valamikor ő volt az, aki az orosz szerződést a nemzetgyülés elé akarta hozni, mely szerződés ellen ezen az oldalon tiltakozott az ellenzék. Ez a dolog akkor nagy resensust keltett a többségi párt soraiban is, most meg egyszerre, mert valami taktikai szempont ugy diktálja, a ministerelnök számára, megint nagyon ellene van a német-orosz szövetségnek, amelyhez voltaképen semmi közünk. Ellene van, mert van egy feszélyező oldala ennek a kérdésnek Franciaország felé; jó volna e pillanatban Franciaország előtt jó fiunak lenni és ezért egy ilyen diplomáciai bókot vágott a t. ministerelnök ur Franciaország felé. Azt hiszem azonban, hogy itt is az történt, ami történni szokott a nagyon szinthetikusan, nagyon komplikáltan gondolkozó emberekkel, hogy túllőtt a célon, mert ha valaki nagyon ravasz ember, azt épen olyan könnyen rajtaérik a ravaszságon, mint a kevésbé ravasz embert. Itt valahogyan egyensúlyozni kellene a gondolkozást, mert annyira áttetsző volt a ministerelnök urnak ez a gesztusa, hogy abban a percben megértették mindenfelé, megértették Magyarországon, de megértették Franciaországban is.

Egyáltalában a külpolitikában, mint mindent más téren, nagy pechje van az utóbbi időben a ministerelnök urnak. Mert micsoda pech kell pl. ahhoz, hogy a magyar királyi kormányzatnak volt külügyministere, gróf Bánffy Miklós, mint olvassuk, egyszerre csak román állampolgár, jó román állampolgár. (**Propper Sándor**: Jó román hazafi.) Én elmélkedtem erről a kérdésről és beszélgettem róla képviselőtársaimmal, akiktől különböző véleményeket hallottam. (**Nagy Vince**: Ott a haza, ahol a haszon!) Voltak képviselőtársaim, akik nagy bölcsen és meggondoltan azt állapitották meg, hogy nagyon helyes, hogy gróf Bánffy Miklós, volt külügyminister, román állampolgár lesz, mert talán ott segithetni fog a magyar ügynek. (**Nagy Vince**: Saját ügyének!) Ama régi principium alapján mondják ezt, hogy jobb lett volna, ha magyar testvéreink ott maradtak volna Erdélyben és nem menekültek volna

ide, mert azáltal több szolgálatot tettek volna magyar nemzeti gondolatnak.

Ezt az eredeti principiumot elfogadom, de ha egy volt magyar külügyminister, aki abban a viszonylatban, amelyben Romániával állunk, ex offo már bizonyos szerepet töltött be, nem találja incompatibilisnek azt, hogy most annak az államnak legyen polgára és annak az államnak tegyen hüségesküt, amellyel mi nagyon keserü érzületi ellenségeskedésben állunk: akkor azt kell mondanom, hogyha ezt el tudjuk nézni, ha ezt el tudja nézni a közérzület, akkor erkölcsi felfogásban bizony nagyon lesüllyedtünk. (**Nagy Vince**: Az erdélyi magyarság nem fog kérni az ő vezetéséből. Meg vannak ott azok a lelkes emberek, akik kitartottak a bajban is!) Ez a magyarázata azután annak, hogy ilyen külpolitikai helyzetbe kerültünk. Ezek az esetek bizonyitják és igazolják utólag mindazt a bajt és hibát, ami külpolitikai téren elkövettetett, hogy nagyon rosszul voltak megválogatva külpolitikai expononseink. Hiszen sok szor volt már arról szó, hogy a magyar diplomácia a régi Ballplatz hagyományai szerint igazodik ma is, és a mai nagy gazdasági feladatkörbe egyáltalában nem tud beleilleszkedni. Ma már a külpolitikai kérdés maga tisztára gazdasági kérdés és ezen a téren kellene megfelelő szakembereket kiküldeni külföldre. *(Zaj a jobboldalon.* — **Hegymegi-Kiss Pál**: Csendet kérünk!) Hiszen itt állunk teljesen lekötött életerekkel; gazdasági vérkeringésünk teljesen megbénult; a nemzetközi piacon nem tudunk semmiféle érvényesülésre jutni és hogy az osztrák kereskedelmi szerződés nem kerülhetett még a nemzetgyülés elé, ez is csak a kormány büne és hibája; hiába akarja az ellenzékre és a szociáldemokrata pártra háritani ennek felelősségét. (**Reischl Richard**: Pedig rá lehet kenni! — **Propper Sándor**: Egy hang a menyországból!) Hiábavaló a kormánynak ez a törekvése, mert az ide vonatkozó törvényjavaslatot már el kellett volna intéznie, mert a kormánynak tudnia kellett volna, hogy rügyeznek a fák, itt lesz a tavasz, a, korai termés jelentkezik, neki tehát jó előre gondoskodnia kellett volna arról, hogy az osztrák kereskedelmi szerződés idejében tető alá jusson.

De mindettől eltekintve már politikai életünk ütköző pontja az a szomorú kérdés, amely nemsokára, május 7-én, végre a maga illetékes fóruma előtt fog feleletet találni. Ez a kérdés a frankhamisitás nagy kérdése. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ha e kérdés evolucióját nézzük, azt kell látnunk, hogy a t. ministerelnök ur, aki ma mint az egész ügy magisztere rendelkezik, intézkedik, akinek sülyesztői, kulisszái, szereplői vannak — és ilyenek jelentkeznek mindig ennek az ügynek a szinpadán — aki az egész mechanizmust inditja és forgatja, közben ugy is, mint rendező, ugy is mint aktor megbukott ebben a darabban. Megbukott azért, mert a kérdés, a probléma felvetődésénél nem azt az egyszerü s primitiv utat követte, amely mindenki számára adódhatik egy ilyen szomoru esetnél, hogy a maga érdektelenségét bizonyitsa: hogy egyszerüen rendes utjára engedi tereltetni a kérdést; hogy ő maga, minthogy megvádoltatik, legalább is meggyanusittatik azzal, hogy némi közössége van az üggyel, félreáll és azt mondja, intézzék el azok objektive, akik ennek a kérdésnek elintézésére hivatottak.

Nem. Makacsul ragaszkodott kormányelnöki székéhez abból a hamis erkölcsi felfogásból kiindulva, hogy ha eltávozik, mindenki megvádolná, hogy bünös volt a mulasztásokban. Ebből a nagyon hibás felfogásból és elméletből kerekedett az a szörnyü botrány, amelynek szenvedő részesei lettünk és szenvedő részese lett maga az egész ország. Mert amikor a frankbotrány kitört, amikor Hágában lefogták az elhelyezőket, a hamisfrankterjesztőket, abban a pillanatban az volt a helyze külföld felé, hogy itt egy magántársaság pró kozott ezzel a dologgal; előkelő összeköttetései fogva tudott ugyan olyan hitelképes szineze ölteni a manőver, hogy meggyanusitható lett vo benne az ország is, de a ministerelnök ur rög minden érdektelenségét megállapitja az ügg kapcsolatban a maga személyét illetőleg, akkor a feltevés, hogy Magyarország felelős ezekért dolgokért, nem tudott volna berögződni a k felfogásba.

És csak nagyon szép és mindnyájunkat örö mel eltöltő megnyilatkozás volt a francia kormá elnök részéről az, hogy a magyar nép tisztessé és becsületét külön kiemelte és a bűnrészessé nem osztotta a magyar néppel e tekintetben, m hiszen erre megvolt az alapja, mert hiszen a mag mult és a magyar karakter ellene is mondar ennek a feltevésnek. Ez azonban a nemzet sze pontjából nagyon szerény elismerés, mert his alapjában véve a nemzetet kifelé a ministerelr képviseli és ha malőr történik a ministerelnök s mélyével kapcsolatosan, ha ő benne volt, va csak mulasztásokat követett el, ennek ká nem a ministerelnök ur fizeti meg, hanem m fizeti maga az ország és a nemzet.

Emlékeztetek arra, hogy a t. ministerelr ur micsoda óriási triumfussal jelentkezett a nemz közi arénán, a genfi népszövetségben és idehaza a maga nagy gazdasági és pénzügyi eredményei és akkor milyen boldogan állapitotta meg az saját külön közvéleménye, hogy ime ő a nemz nek méltó képviselője, igazán a nemzetet képvis és igazán inkarnációja minden nemzeti elgondol nak, mert elősegitette a magyar jövő felépitését keresztülsegiti az országot a mai rettenetes z zavaron.

Ez ellen akkor mi sem tiltakozunk. A kormán elnök személye különösen ilyen időben, amily a mai, összeforr a nemzettel; akkor méltóztas tehát, ha ilyen konfliktus adódik, ha az ő szemé ártalom lehet magára a nemzetre, kiiktatni a k fliktusból a saját személyét, hogy ezzel a nemze mentse, mert ezzel teszi a legnagyobb szolgálat Ezt nem tette és ebből keletkezett mindaz a ke rüség és megalázás, amely végighurcolt bennün a világsajtón és a világ megitélésében.

Azok a vádak, amelyek az ellenzéki padsor ból elhangzottak, elsősorban főként őrgróf Pa vicini György részéről, azok olyan súlyosak v tak, hogy már e vádak hatása alatt is legalá azt kellett volna megtennie a ministerelnök urn hogy elfogadja az utat e vádnak kivizsgálásá — ami természetesen kinálkozott — amely n politikai ut: a független magyar bíróságot; kellett volna leszámolnia ellenfelével s ezzel egy tényével — ha már kezdetben el is ronto az ügyét — segitett volna saját magán és r rajtunk is. Ezt sem cselekszi. Egyáltalában e szen különös konoksággal halad azon az ut amelyen egyszer megindult. Valósággal eszen jut az a székely gondolkodás, hogy amikor a s kely keresztülviszi a létrát az erdőn, nem hoss ban, hanem keresztben viszi, és hogy keresz vihesse, levágja előtte a fákat. (**Platthy György**: Nem a székely, hanem a rátóti ember csinált Nem kérem, az más. Én, mint székely, ezt j ban tudom. A székelyről mondják ezt. Nem na bölcsesség, de jellemzi azt a konokságot, amell a maga dolgait intézi.

Ugyanez a konokság nyilatkozott meg ministerelnök ur politikai magatartásában is szomoru ügy kapcsán. Hogy azután időnké érezvén megszorult helyzetét, milyen takti fogásokkal igyekszik lekötni, illetőleg leszere az ellenzéki akciót, annak jellemzéséül csak a felhivást kell felemlitenem, amelyet az ell

hez intézett genfi utja után, mikor felhivott ndnyájunkat arra, hogy segitsük őt a titkos tár-ágok likvidálásában, mert ő ezt a mocsarat ki rja száritani. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Az egy-espárti szónokok pedig azt mondják, hogy nin-nek titkos társaságok!)

Mi abban a pillanatban tisztában voltunk al, hogy ez voltaképen egyike azoknak a tak-ai fogásoknak, amelyekkel már annyiszor ex-ált a miniszterelnök ur. Ez eredményezte azt elhatározásunkat, hogy az elnök ur meghivására n tudtunk elmenni a pártközi konferenciára. i azután következett az ugynevezett »egységes tközi« konferencián, mind azt igazolja, amit e feltettünk a szomoru előzmények és előzetes asztalatok után, t. i. az, hogy semmi sem tör-ezen a téren. Magát a kérdést már egészeni isan állitották be; felosztották kategóriákra itkos szervezeteket és a kategóriák szerint önböző megitélés alá vették, holott a kérdés ege ez: titkos szervezet nem müködhetik; n szervezet, amely törvényen kivül, alul vagy l áll, társadalom és nemzetellenes, annak mü-ését meg kell szüntetni. Ezzel nem lehet tré-i. Vagy meg tudja szüntetni a miniszterelnök ur, y nem. Ha nem tudja, akkor megint méltóz-ék eltávozni helyéről, ha pedig tudja, hajtsa re. Ha pedig tudja és nem akarja, akkor igazolva az a tényállitás, amelyet ismét Pallavicini rgy őrgróf itt a nemzetgyülésben előhozott, y maga a miniszterelnök ur titkos társaság, a lévén, feszélyezve van és egyáltalában nem ti azt, amit akar, mert hiszen titkos esküje lezi arra, hogy bizonyos dolgokkal szemben a ehajtó hatalmat ne érvényesitse.

Ami legfájdalmasabban érintett bennünket óf Pallavicini György beszédében, az az, hogy a független biróságot is azzal a váddal le-tt illetni, hogy egyes tagjai benne vannak ben a titkos társaságokban. Emlitette t. képvi-ársam Sztrachenak és Törekynek nevét. Erre dra azután a miniszterelnök ur a következő n felolvasott két nyilatkozatot az illető urak-amely nyilatkozatokban egyszerüen tagadják, ők titkos társaság tagjai lennének; beismerik, a Keresztény Nemzeti Ligának voltak tagjai, nyilt szervezet, s ennélfogva ennek lehettek agjai.

Én felvetem a következő kérdést: ha a Nem-Keresztény Ligának voltak tagjai, szivesked-arra válaszolni, hogy annak ellenére, hogy yilt szervezet, tettek-e ők titkos esküt e szer-keretén belül; vagy pedig felvetem azt a st, hogy vajjon nem azért nyilatkoztak-e mert hiszen a titkos eskü egyenesen kötelezi arra, hogy tagadják meg titkos társaságbeli ltukat. Hiszen ez a titkos eskü természete, el is hihetem és nem is hihetem el azt a nyi-zatot, amelyet e két illusztris, tiszteletreméltó tt. Mert hiszen más nyilatkozatot nem adhat-minthogy egyszerüen letagadják azt, hogy társaságbeli tagok. Ha ez a kérdés ilyen marad akkor, nincs megnyugvás senkiben , hogy vajjon a bíróságokhoz is eljutottak-e os szervezetek, vagyis hogy a bíróság szabad rozása befolyásolva van-e azon titkos eskü amelyet bizonyos szervezetekben letettek. an akkor a független magyar bíróság?

Olvastam a Petit Parisien cimü lapban egy rt, amelyről már egyszer szóltam itt. Ebben ok közéleti név szerepel, mint titkos szervezet Ezek között olvastam egy Paulay nevü nyszéki biró nevét, mint aki egyik titkos-ág tagja. Ez a törvényszéki biró az, akit árt a frankügy kezdetén kiküldtek Hágába, az ottani vizsgálati jegyzőkönyveket irja le, eg hozza magával a pör anyaga számára. Azt is meg kell tehát kérdezni, vajjon Paullay törvényszéki biró ur valóban titkos társaság tagja-e, mert hiszen ez meg volt irva abban a cikkben és még eddig senki sem cáfolta meg. Én emlitést tettem erről itt a nemzetgyülésen is, emlitettem, hogy a belügyministerünk is titkos társaság tagja. Több más személyről pedig csak azért nem beszéltem, mert nem akartam meghurcolni társadalmi egyéniségeket, akik nem tartoznak a mi politikai világunkhoz és ehhez a harchoz. Ez az ő magánügyük. De azok, akik politikailag felelősek a titkos társaságok működéséért, ide kell hogy álljanak a nemzetgyülés elé és nyilatkozzanak ebben a kérdésben.

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni. Egy perc áll még rendelkezésére.

Pakots József: Ha tehát Paulay törvényszéki biró titkos társaság tagja, a legnagyobb bizalmatlansággal kell várnunk, hogy micsoda itéletet fog készülni akár ebben az ügyben, akár más ügyben, mert a biró urat feszélyezi az itélethozásban a titkos szervezeti eskü.

Nem lehet ezeket a dolgokat csak ugy hallgatással elintézni. Meg kell nyugtatni a közvéleményt. Épen ezeken a pontokon keresztül nyilatkozik meg a bizalmatlanság Magyarország iránt. A magyar közvéleménynek kell végre leszámolnia ezzel. Ezt várja tőlünk mindenki, és ettől függ a jogrend maga is, ettől függ a gazdasági biztonságnak és a konszolidációnak az a fejlődési lehetősége, amelyre szükségünk van.

Addig tehát, amig a t. miniszterelnök ur csak taktikázik ezekkel a kérdésekkel, (**Berki Gyula**: Dehogy!) amig a miniszterelnök ur az egész kérdést nem tekinti másnak, mint saját hatalmi politikája további biztositásának . . . (**Berki Gyula**: Dehogy!) T. képviselőtársam, egészen nyugodt lehet, ezt a miniszterelnök ur igy gondolja. (**Berki Gyula**: Nem!) És ön is igy gondolja. (**Berki Gyula**: Nem, nem! Sem ő, sem én!) Mert hiszen ha ugy gondolná, ahogy mi gondoljuk, ha nem a hatalom volna a fontos, akkor rövid időre eltávozhatnék. (**Berki Gyula**: Nem engedjük, nem mehet el!) Gróf Bethlen István van olyan egyéniség, hogy akkor is volna valaki ebben az országban. (**Berki Gyula**: Szüksége van rá az országnak!) Ez is olyan szegénységi bizonyitvány, amilyet nem kellene adni magunkról. Hogyne volna ő pótolható. Volna itt Magyarországon más politikus is, aki hasonló guvernemnetális feltételekkel rendelkezik, mint a t. miniszterelnök ur. (**Halász Móric**: Sajnos, nincs nagy választék!) Nyugodjanak bele a t. képviselő urak, hogy előtte is voltak miniszterelnökök, utána is lesznek, nem örök életü ő sem. Számoljanak le az urak azzal, hogy más lesz egy szer a gazdájuk, nem István gazda.

Tekinttettel arra, hogy bizalmatlan vagyok a kormánnyal szemben, és a költségvetés maga sem nyugtat meg, a költségvetést általánosságban sem fogadom el. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Reischl Richard!

Reischl Richárd: Mélyen t. Nemzetgyülés! Gaal Gaston igen t. képviselőtársam tegnap hatalmas és tartalmas beszédben elmondotta mindazokat a kifogásokat, amelyeket a kormányzat ténykedése ellen emel. Nekem különösen azokban a dolgokban, amelyek az általános politikát illetik, ehhez hozzátennivalóm nincs. Bizonyos gazdasági kérdésekben ellenben nem mulaszthatom el, hogy a t. kormány és a nemzetgyülés figyelmét fel ne hivjam a helyzetre, mert itt olyan égető kérdésekről van szó, amelyeknek orvoslása az egész ország érdeke.

Elsősorban meg akarok emlékezni a bortermelés válságáról. Annyi vita hangzott el már erről a nemzetgyülésen, annyit ankétoztunk,

annyi mindenféle társulat és szövetkezet avatkozott bele ebbe a kérdésbe, hogy számon sem tudjuk tartani, de eddig sehol sem találtuk meg azt a módot, amellyel ezt az égető kérdést el lehet intézni. Az egész ország szine előtt kijelentem, hogy a bortermelés válságának megoldása igenis csak egy uton eszközölhető, mégpedig azon, hogy a szőlőművelésről egy másik termelési ágra abban a tekintetben, hogy nem ragadta meg maga az iniciativát olymódon, hogy felvilágositotta volna a szőlőtermelő gazdákat arról, hogy mig Trianon lesz, Magyarországon a bortermelés állandó krizisben lesz. Kötelessége lett volna a kormánynak már eddig is mindazokat a módokat megtalálni, amelyek alkalmasak arra, hogy a mezőgazdaságon segitsenek és ettől a rettenetes csapástól megszabaditsák.

Aki bortermelő vidéken él, az látja azt a nyomoruságot, amelybe a valamikor leggazdagabb vidékek sülyedtek. Az én kerületemben vannak helyek, ahol a bort ma literenként 1200 1400 koronáért adják, tehát legalább is 60%-kal olcsóbban, mint amennyibe a termelés belekerült. Tudva azt, hogy mig Trianon lesz, — amin pedig a legközelebbi időkben nem tudunk segiteni — ez a helyzet önmagától nem változhatik meg, vajjon nem kötelessége volna-e a kormánynak, hogy saját jószántából segitségére siessen a mezőgazdaságnak ? Nem kötelessége volna-e a földmivelésügyi ministernek, hogy a pénzügyministerrel karöltve megtalálja a módját annak, hogy e helyett a művelési ág helyett egy másik művelési ágat vezessen be, amely az ország javát szolgálta volna, amelynek produktumai mindenkor, mindenféle mennyiségben felvételt találnak a külföldön ?

Értem ez alatt a dohánytermesztést. A pénzügyminister a minapi beszédében megemlitette, hogy örvendetes javulás állott be a dohánytermelésben, amennyiben az előtte való évi 25.000 katasztrális hold helyett ma már 40.000 katasztrális holdon termelünk dohányt. De azt kérdezem, hogyha annak a 380.000 katasztrális holdnak, amelyen szőlőt termelünk, csak a felét dohánytermelő földdé alakitanók át, milyen óriási jövedelmet hozna ez ennek az országnak, (**Gaal Gaston** : És kenyeret !) mert a dohányt minden időben minden ország szivesen megvenné tőlünk, ami megjavitaná az ország kiviteli viszonyait és pénzügyi viszonyaink javulására mindenesetre nagy befolyással lenne.

A szőlőtermelés válsága nemcsak a szőlősgazdát fenyegeti, akinek tulajdona az a föld, hanem fenyeget sokszázezer kart, amely ma munkanélkül van, mert a szőlősgazda ma nem tudja szőlőjét intenzive megmunkáltatni. Kötelessége volna a ministernek saját jószántából megtenni az intézkedéseket arra, hogy a jövő esztendőre már 100.000, esetleg 200.000 katasztrális holdon termeljünk dohányt. Mig a szőlőmiveléshez egy katasztrális holdon átlag egy évben 120 napszám szükséges, a dohánytermeléshez 150 napszám kell, tehát minden átalakitott hold szőlő még 30 napszámmal többet is foglalhat le, tehát sok nyomorult embernek, aki a szőlőtermelő vidéken most kénytelen éhenpusztulni, biztos kenyeret tud adni.

A Balaton-vidékén eszközölt kisérletekkel be van bizonyitva, hogy ott olyan minőségü dohány terem, amely az albán dohánnyal vetekedik. Kérdem, nem lett volna-e akkor a földmivelésügyi ministernek kötelessége az ország mezőgazdaságának megmentése érdekében saját elhatározásából minden erejével és minden igyekezetével belenyulni ebbe a kérdésbe. Mi nem kérünk anyagi segitséget, mi csak erkölcsi támogatást kérünk. Azt kérjük, hogy a földmivelésügyi minister küldjön ki szakértőket, a vidéken tartasson előadásokat, létesitsen minden község határában, ahol dohánytermeszt akar bevezetni, kisérleti telepet 3—4 holdon, a lyen okszerüen dolgozó dohánykertészek mutas meg a tanulékony magyar népnek, hogy hogy kell a dohánnyal elbánni és akkor a jövő eszten ben már egy vagy 200.000 holdon tudunk dohá termelni. (**Strausz István** : Elment Egyiptomb

Azok a statisztikák, és az azokból vont köv keztetések, amelyek arról beszélnek, hogy a b fogyasztási adó elengedése jó hatással lesz, n jelentenek megoldást. Egyetlen mód volna, am a bor értékesitésének lökést adhat, az oszt kereskedelmi szerződés minél előbbi letárgyal és ratifikálása, mert legalább a Dunántul m indulna a borforgalom és 5—600.000 hektóli az osztrák vámkülföldön felvételre találna. azonban ez tovább huzódik, akkor Ausztria Bécs ujabb és ujabb olasz borkészletekkel eltelni és akkor egy-két hónap mulva hiába jövü ezzel, mert az uj kampányig alig tudunk 100—1 hektóliter bornál többet eladni.

Felhivom a minister urat, tartsa köteles gének ezzel a kérdéssel a legkomolyabban fogl kozni és a pénzügyminister urral karöltve még idei év folyamán tegyen meg minden intézkedé hogy ez a kérdés az ország javára megoldass (**Gaal Gaston** : Majd akácfamagot visz Egy tomba ! — **Strausz István** : Ugy látszik oda akarn bennünket telepiteni !)

Ugy értesültem, hogy a hollandusok, a igen okos kereskedők, ajánlatot tettek a k mánynak, hogy a gazdáknak pénzzel jönnek seg ségére, mindenféle finánccellenőrzést megengedn és alávetik magukat annak, csak engedjék m hogy saját számlájukra dohányt termeltesser a gazdákkal. Nem tudom, milyen okból, de u hallom hogy a hollandusoknak ez a kérése utasittatott.

Egy másik téma, amelyről beszélni óhajt a földreformmal kapcsolatban előállott viss helyzetek. Én azok közé a képviselők közé t toztam, akik a földreform tárgyalásában a l tevékenyebben résztvettek. Meg voltam g ződve arról, hogy ennek a földreformnak jön kell ; de hogy ez ilyen rosszul sikerült, azt ne hihettem. Ennek oka az, hogy a földrefo végrehajtásának szerve, az Országos Földbirt rendező Bíróság nem tudott megküzdeni azza nagy munkával, amely ebből kifolyólag reá rult. És most öt év mulva a földreform m kezdése után ott állunk, hogy az én kerületem még ma is van olyan község, ahol a házhely nincsenek kiosztva. Volt nekünk egy sür házhelytörvényünk, amelynek alapján két alatt el kellett volna intézni a házhelykiosztá de — mondom — ez még ma is sok helyen ni végrehajtva. Sőt tudok olyan itéletről is, am most a földreform hatodik esztendejében u adja ki a házhelyeket, hogy azok az idei ara után lesznek átadandók. Az a szegény szer csétlen ember, aki hat esztendeig várt a h helyre, a nyár folyamán követ és épitkezési an gokat akart volna odahordatni, de ez most n áll módjában, mert az itélet szerint csak ara után kapja meg a házhelyet.

Itt van azután egy másik kérdés. A vagy váltságból és földreformból eredő földeket par lánként kiosztották a kisembereknek. De történt ? A kataszteri birtokkiigazitás nem j ezzel kapcsolatban. Most már, ahol egy parce szám alatt egy nagy uradalomból 60—100 tasztrális hold volt feljegyezve, kiosztották a deket, pedig nagyon jól tudjuk, hogy il nagy komplexusban vannak értékes és kevé értékes részek.

Az én kerületemből egy szegény ember, 40 éves gazdasági munkássága után kitünte

kapott, azzal a panasszal fordult hozzám: »Uram, adtak földet de tönkre tettek vele.« Előadta ez a szegény ember, hogy egy nagy parcellából kapott; persze akik nagyszájuak voltak, akiknek több befolyásuk volt, azok a jó földből kaptak ennek a szegény embernek pedig a legrosszabb, vizenyős földből adtak. A kataszteri tiszta jövedelem alapján buzabért kell fizetni. Elpanaszolta, hogy az, aki egy katasztrális holdat kapott, a jó földből tavaly 11 métermázsa buzát termelt, neki pedig oly vizes helyet adtak, hogy mindössze három métermázsa buzája és négy szekér szénája termett, mégis a dupláját fizeti annak a bérösszegnek, amely reá esett volna. Ez országos hiba, amelyen sürgősen segiteni kell. *(Ugy van! balfelől.)* Természetes, hogy a kataszteri kiigazitás, ujabb felmérés, és tagositás oly hosszu munkával és oly nagy költséggel jár, hogy ezt ma nem indithatjuk meg. Ellenben az ilyen bajok orvoslására, amely bajok oly sok elégedetlenséget szülnek s azok az emberek, akik igy jártak, bizonyára nem fognak a jó irányzat mellé állani, hanem könnyen félrevezethetők lesznek, ezek megmentése érdekében feltétlenül kivánatos, hogy ez a kataszteri kiigazitás addig is, mig a kérdés általánosságbaa megoldható lesz, közigazgatási uton, a főszolgabiró és a járási gazdasági bizottság közbejöttével megtörténjék, hogy ugyanolyan parcelláról ugyanaz az adó, ugyanaz a bér folyjon be, melyet a vagyonváltság következtében kell fizetni, de az adó elosztása igazságos legyen. Hiszen tudjuk, hogy mindenkor az adó igazságtalan elosztása szüli az elégedetlenséget. *(Ugy van! balfelől.)*

T. Nemzetgyülés! Hogy mennyi gazdasági baj van, azt tegnap az agrárpárt igen t. vezére elmondotta. Legfőbb bajunk azonban a hitel hiánya. Akik kint él a vidéken és akinek módjában van a vidéki hitelintézetek belső életébe behatolni, az szomoruan tapasztalja, hogy napról-napra érdemes gazdák, — a Dunántúl már a 10—12 holdas gazda is jobbak közé tartozik — akik talán még békében nem szorultak hitelre, könnyezve jönnek be a takarékpénztárba s azt sem tudják, hogyan kell a váltót aláirni. Eddig nem volt szüksége hitelre, ma eddig könyörög 2—3 millióért s csak a legnagyobb ínséggel, legnagyobb szorultsággal tudunk rendelkezésére állni, mert magunknak, az intézet vezetőinek sem áll pénz rendelkezésünkre. És ha azt hallják, hogy a szegény ember milyen kamatot fizet a váltóért, akkor még kétségbeejtőbb a helyzet. Nagyon jól tudjuk, hogy békében az a gazda, aki takarékpénztári hitelre szorult rá, aki 8%-os kamatot volt kénytelen a takarékba fizetni, mind tönkrement és birtokának nagyrésze dobra került. A termelési költség a 8%-ot már nem birta el, ma pedig, amidőn nagyon jól tudjuk, hogy a termelési költség 40—50%-kal nagyobb, mint békében volt, a gazdának a békebeli 8% kamat helyett 15—18 és 20%-ot kell fizetnie. Itt kell ezeknek az embereknek a hóna alá nyulni, mert különben odakerülünk, hogy az adófizetők legmegbizhatóbb része, a magyar földmives dobra kerül és néhány ember mulva kicsuszik alóla a föld, Akkor azután kárba csináltunk földreformot, novellát, a föld megint azok kezébe kerül, akiknek kezéről el akartuk ütni.

Amidőn a hitel-kérdésről beszélek, meg kell emlékeznem a Bacher-féle 100 és 100 milliókról, amelyeket csak ugy nonchalance-al odavágtak az egészetnek azért, hogy a külföld bizalma meg ne induljon Magyarország iránt. De kérdem a t. Nemzetgyüléstől: milyen bizalomra van inkább kilátása a kormánynak, az ország vezetőségének? Akarja-e, hogy esetleg külföldön hitelképesek legyünk azért arra, hogy bent ez a magyar nép legyen iránta bizalommal? Mert mi nem kapunk pénzt s amit kapunk, azt is csak drágán, a nagybankok utján, de a Nemzeti Bank és a Pénzintézeti Központ direkte nem áll rendelkezésünkre.

Nem akarok ezzel tovább foglalkozni, bár volna rá egy példám, amelyből megértené a nemzetgyülés, hogy a vidék igazán el van hanyagolva. Egy másik oka ennek az az országos baj, hogy az a nagy pénztöbblet, amelyet belőlünk adóban kivasaltak, nem jutott vissza a közgazdasági életbe. *(Ugy van! balfelől.)* Ez a pénz hiányzik a forgalomból s ez megakasztja a termelést. Nagyon jól jegyezte meg tegnap Strausz István igen t. képviselőtársam, hogy a pénzügyminister megnyerte ezt a csatát, de elvérzett mellette az ország. Mert igenis, ha az a pénz, amely össze van halmozva a Nemzeti Bank trezorjaiban, kiment volna a gazdasági életbe, ujra a termelés szolgálatába állitva, az adóalanyokat erőssé tette volna és alkalmassá arra, hogy adójukat meg tudják fizetni.

Ha körülnézek egyéb dolgokon, amelyek az adófizető osztályt sujtják, akkor meg kell emlékeznem arról is, hogy az örökösödési illetéket lehetetlenül nagy százalékban rójják ki, amire a pénzügyminister a szanálás első évében ragadtatta el magát. Ennek az illetéknek ilyen nagy mértékben való kivetése ellen minden erővel tiltakoznunk kell. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* A pénzügyminister ur igéretet tett arra, hogy ezt az illetéket le fogja szállitani. Nekünk azonban nem igéret kell, hanem végre ide kell hozni a nemzetgyülés elé — de gyorsan — ezt a rendelkezést, mert különben ugy járunk, hogy aki kétszer örökölt, annak a végén nem marad semmi.

Csak egy példát akarok erre nézve felhozni. Van egy rendelkezés, amely szerint a közjegyzők anyagi felelősség mellett kötelesek a teljes értéket bemondani, jegyzőkönyvbe venni. Már most mi ennek a következménye? Minthogy a közjegyző ezek után százalékban kapja a jutalékát, fáradsági díját, neki az az érdeke, hogy ezeket az értékeket minél nagyobbra állitsa be. Tudok egy esetet, hogy egy 10 holdas gazda, akinek 5—6 darab marhája, nádas háza és 10 hold földje van, 175 millióra lett felvéve. Hogy az örökösödési illetéket ki tudja fizetni, kénytelen volt három hold földet elvesztegetni, — miután a földnek lement az ára — hogy megmenthesse a többi 7 holdat attól, hogy dobra kerüljön.

Ezzel a rendszerrel nem lehet tovább gazdálkodni, mert különben megszünik a polgárok vágya, hogy tőkét gyüjtsenek, pedig csak a polgárság tőkegyüjtési vágya képezheti alapját egy tovább élő rendszernek. (**Gaal Gaston**: A minister ur igér, az államtitkár mást csinál! Nap-nap után ezt látjuk!)

A valorizáció kérdéséhez már a mult költségvetési vita során hozzászólottam. Én különben a karitativ valorizálásnak vagyok a hive, mert ujra fel kell kelteni a bizalmat. A valorizációnak bizonyos mértékig az állam részéről is be kell következni. Nem értek ez alatt általános valorizációt, különös tekintettel arra, hogy a spekulánsok már rávetették magukat ezekre a papirokra, hogy megint üzletet tudjanak csinálni, mert remélik, hogy az általános valorizáció el fog következni. Annak ellenére, hogy magamnak is nagyobb összegü hadikölcsönöm van, szivesen lemondok róla a köz javára, de azt igenis követelem, hogy akik nem tehetnek róla, hogy a pénz elértéktelenedése bekövetkezett, akikkel befizettették a hadikölcsönt, — hiszen az árvaszékek fel lettek szólitva a kormányzat részéről, hogy minél nagyobb összegben jegyezzenek hadikölcsönt és itt gondolok a katonatiszti kaucióknak is bizonyos mértékü valorizálására — azok minimális mértékü, pl. 5%-os valorizációt kapjanak.

Van itt Magyarországon egy furcsa intézmény, amely rengeteg támadásnak volt kitéve, de nem látjuk, hogy a kormány e tekintetben intézkedéseket tenne és ez a balesetbiztositó és betegsegélyző pénztárak intézménye, ahol szükséges volna az ujjászervezés, a betegsegélyző pénztáraknak törvénnyel való szabályozása. Annyi panasz mint amennyi ez intézmény ellen érkezett az egész országból és különösen a vidékről, egyetlen egy intézmény ellen sem fordult elő. Minden sziv és lelkiismeret nélkül, különösen a kisiparosokat vekszálják agyon előlegek kérésével, késedelmi kamatok kivetésével, de rendetlen a számadások vezetése is. Ha pedig valakinek segélyre van szüksége, hosszadalmas eljárásba kerül, mire az a szerencsétlen kórházba juthat, orvosi segitséget nyerhet, sőt sok esetben az is megtörténik, hogy már 1½ éve eltemettek valakit, mire a temetési segélyt kiutalványozzák.

Ezek mind olyan dolgok, amelyek miatt kérjük a kormányt, hogy az idevonatkozó törvényt mielőbb hozza a Ház elé. Ha ez a törvényjavaslat a Ház elé kerül, feltétlenül ragaszkodni fogunk a jelenlegi pénztár decentralizálásához, hogy a munkaadónak és az érdekelteknek minél nagyobb befolyása lehessen reájuk. Egy ilyen karitativ intézménynél, mint a betegsegélyző pénztár, feltétlenül szükség van arra, hogy azok, akiktől a pénzeket beszedik, betekintést nyerjenek az ügyvitelbe. A decentralizáció feltétlenül nagy előnnyel fog járni a tekintetben, hogy a megbetegedett egyén minél hamarább hozzájuthasson a segitséghez, a kórházi ápoláshoz.

A mult esztendőben, épen a költségvetési vita során voltam bátor a t. kormány figyelmét felhivni a Balatonra, erre az egyetlen nemzeti kincsünkre, amely jelenleg teljes elhanyagoltságban van. Épen akkor mondottam el, hogy nem akad minister, aki magára vállalná, hogy a Balaton ügyei hozzátartoznak. Tavalyi felszólalásommal sikerült annyit elérnem, hogy a népjóléti minister ur a pénzügyminister urral karöltve elengedte a Balaton mellett már a mult évben a luxusadót és a kincstári haszonrészesedést. E két adónem eltörlése olyan jótékony hatással volt, hogy a tavaly előtt csaknem teljesen üres balatoni szállodák majdnem 100%-ig megteltek. Ha e két adónem elengedése már is ilyen hatással volt a balatoni kulturára, a balatoni fürdők fejlődésére, ez azt mutatja, hogy minden befektetés, minden intézkedés, amely a Balaton kultuszát akarja előmozditani, igenis, nagy hatással bir. Épen ezért szükségesnek tartanám, hogy a fürdőtörvény, amelyre nagy szükség van, s amelyet már 23 év óta csinálnak, végre a Ház elé kerüljön, hogy a Balatont is felruházhassuk azokkal a higienikus intézményekkel, amelyekre oly nagy szükség volna a célból, hogy végre publikumunk ne menjen ki a külföldre, hanem itthon, a Balatonnál találja meg azt, amit a külföldön keres. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Örvendetes jelenséget látok a Balaton-kultusz felkarolása tekintetében a kereskedelmi minister ur ama intézkedésében, hogy az idén utak épitésére sokkal nagyobb összeget adott és hogy végre három év alatt a Balaton körüli ut kiépitési programmját be akarja fejezni. Az idei évben elkészül a Balaton déli partján az ut és ez máris nagymértékü haladást jelent.

Ellenben van a Balatonnak még egy fontos problémája, a balatoni hajózás kérdése. A kormány e kérdés megoldása elől mindezideig elzárkózott, pedig aki a külföldet végigjárta és ismeri a külföldi fürdők nagy látogatottságát és látták az ottani fürdőkulturát, tudják a legjobban, hogy mit jelent az, hogy a Balatonnak nincs gőzhajózása. Azok a régi hajók, amelyek ma a Balatonon vannak, otromba, elkopott, nagy befogadóképességü hajók, ugyhogy azoknak egy hosszu utra való bocsátása 10—12 millió rezsivel jár. Ezeket a hajókat nem bocsáthatják utra, miután soha sincs annyi publikum, hogy ezek járatása kifizetné magát.

Mire volna szükség a Balatonon? Arra, hogy 3—4 kisebb befogadóképességü, 40—50 személyre szóló, motorikus erővel hajtott bárkákat állitsanak be. Minthogy a Máv-nak vannak bizonyos megtakaritott pénzei, melyekről nem tudjuk hogy hova forditják, s egyébként ugy sem nagy a jövedelmük, azt ajánlom a kereskedelemügyi minister urnak, hogy a balatoni gőzhajózást csináltassa meg a Máv-val, hogy végre a balatoni kulturának ez a hiányzó része is el legyen intézve.

A tegnapi ülés folyamán Gaal Gaston igen t. képviselőtársam megemlékezett a vámhitelcsalásokról is. Én is birok ezekre nézve adatokkal. Egy bizonyos kereskedőről — a nevét nem emlitem meg — a pénzügyministerium egyik magasállásu tisztviselőjétől hallottam, hogy ezelőtt két esztendővel alig volt vagyona, — látható vagyona nem volt — mindenki szegény embernek ismerte, és most három háza van s autót tart a vámhitelekből. Azt kérdezem az igen t. pénzügyminister urtól, aki azt mondotta, hogy a legerélyesebb kézzel fogja ezt a disznóságot végre megszüntetni, vajjon az összes érdekelteket, akik ebbe a panamába bele vannak keverve, lecsukták-e, mert azt hiszem, ez a szegény ország megkövetelheti, hogy amikor minden fillért végrehajtókkal hajtatnak be, ugy vigyázzanak erre a pénzre, hogy abból többet senki el ne lophasson egy krajcárt sem.

Kérdezem, hogy miféle rendszer az, ahol megtörténhetik, hogy hites becsüsök 500 milliós ingatlant becsülnek 3 milliárdra, sőt maga a becsüs beszéli rá az illetőt, hogy fogadja el a többreértékelést. Természetes, hogy ezért sápot kér az illetőtől. Előfordul, hogy 500 milliós ingatlanra 2—3 milliárd vámhitelt adnak. Nem kéztyüs kézzel kell eljárni ezekkel szemben, hanem a seprőnek a boldogabb végét kell elővenni és meg kell tisztogatni az országot a panamáktól, nehogy a Balkán nivójára sülyedjünk le. Valaha, ha Nagy-Magyarországon egy évben elvétve egy-két ilyen eset előfordult, azt mondottuk, hogy ez balkáni szokás, de nálunk nem igen fordul ilyesmi elő. Nagyon vigyáznunk kell nemzeti becsületünkre, nehogy azt mondják, hogy a Balkán nem a Duna alsó részén kezdődik, hanem Moson megyénél. Épen ezért a legerélyesebben meg kell akadályozni, hogy a jövőben ilyesmik előfordulhassanak. A ministerium részéről is az elővigyázat hiánya okozza azt, hogy az ilyen hites becsüsöket — akik tulajdonképen esküt sem tesznek, nincsenek állami szolgálatban, mert esetről-esetre kapják fizetésüket — nem ellenőrzik a pénzügyministerium tisztviselői. Ha a vámhiteleket csak bankgaranciával adták volna ki, ilyesmik nem fordultak volna elő mert a bank megnézi, hogy olyan becsüst állitson oda, akinek becslésénél ilyen visszaélések nem fordulhatnak elő.

1920-ban első ténykedése volt a nemzetgyülésnek megalkotni az 1920. évi I. tcikket, amelyben megállapitottuk, hogy Magyarországnak királyság az államformája. Ha ez törvény, akkor mindenki köteles ezt a törvényt tisztelni és ennek a törvénynek mindazon rendelkezéseit betartani, amelyek a törvény erejét biztositják és amelyek a tekintélyt emelik és megtarthatják.

Mit látunk azonban ma? Még ma is látunk hivatalos feliratokat, amelyekről hiányzik még a Károlyi-időben levakart »kir.« vagy »királyi« szó. Felhivom a belügyminister urnak és az igazságügyminister urnak a figyelmét arra, hogy mindazoknál az intézményeknél amelyeknél ki volt irva vagy ki van irva: m. kir. járásbiróság, m. kir.

csendőrség stb. ezt a »kir.« szót állitsa oda vissza. Türhetetlen állapot, hogy mi a forradalomnak azt a vivmányát, hogy megszüntették a királyságot, még ma is ezzel dokumentáljuk.

Felhivom ugyanakkor az igazságügyminister ur figyelmét arra is, hogy a biróságok, miután azok királyi biróságok — ugy is vannak megemlitve, hogy: királyi ügyészség, királyi járásbiróság, királyi törvényszék, királyi tábla — amikor itéletet hoznak, hozzák meg azt a magyar királyság és ne a magyar állam nevében, mert ez is egy forradalmi maradvány. *(Helyeslés.* — **Strausz István:** A postabélyegekről eltüntették Mária képét, pedig keresztény uralom van!)

Gaal Gaston igen tisztelt képviselőtársam legnap még azt is mondotta, hogy tiltakozik az ellen, hogy a pénzügyministeri tisztviselőknek Dréhr képviselő ur inditványa alapján bizonyos italmat adnak azért a nagy munkáért, amelyet ők végeztek. (**Gaal Gaston**: Vagy előleget!) Ma pedig azt mondotta Dréhr képviselő ur, hogy Gaal Gaston képviselő ur mindig igazságtalanul támadja a tisztviselőket. Amikor ezt a dolgot itt felemlitem, Gaal Gaston t. képviselőtársam nem azorul az én védelmemre, nem is akarok prókátorja enni, de ki akarom jelenteni, hogy félreértik őt, mert ő igenis mindig össze akarja egyeztetni az adófizetők teherbiró képességét azzal, hogy vajjon az a kis ország képes-e annyi tisztviselőt eltartani, mint amennyi ma van. A tisztviselői kar iránt annyi tisztelettel talán kevés ember viseltetik, mint én. Én is azt mondom, ami benne van pártprogrammunkban is, hogy tisztviselőknek európai nyugati nivón álló fizetést kell adni, de felesleges tisztviselőket nem akarunk, mert ez teszi tönkre az országot s ez viszi lelkiismeretünket oda, hogy ellen küzdjünk, mert a másik részen ott vannak az adófizetők, akik maholnap nem birják adójukat megfizetni. Itt van a kisgazda, a középgazda, az paros, a kereskedő, tessék csak annak a jajgatását meghallgatni. (**Gaal Gaston**: Mindenki a vagyonából fizet adót és nem a jövedelméből!)

Nem akarva hosszabb ideig igénybe venni a nélyen t. Nemzetgyülés szives figyelmét, ezekután jelentem, hogy a költségvetést általánosságban részletes vita alapjául elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Létay Ernő!

Létay Ernő: T. Nemzetgyülés! Előttem szóló t. képviselőtársamnak igen értékes és az egész amigazgatás mélyére hatoló beszédét egészében helyeslem. Mivel ő balatonvidéki ember, ennélfogva ennek a korszaknak gazdasági meghatározását egy balatoni hasonlattal akarom jelképezni. Mint tudvalévő Balatonnak legnagyobb veszedelme a rianás. (**Gaal Gaston**: Dehogy, csak a hire az!) Egy gazdasági rianás korszakát éljük most, (**Gaal Gaston**: Gazdasági befagyás!) amely olyan romlásnak helyzetet teremtett lelkileg, anyagilag és erkölcsileg ebben az országban, hogy ezekből való kimenekedés legerősebb etikai adata ezen ország egész társadalmának. Ha ez nem találja az okokat, a módszereket ahhoz, hogy ebből a romboló állapotból, ebből a gazdasági helyzetből a materiális lezüllöttség folytán erkölcsi züllésbe gerjedt társadalomnak felemelése sikerül kivezesse ennek az országnak utjait, akkor minden az országnak napjai meg vannak számlálva, mint a huszonnegyedik óra érkezett már el, hogy e tekintetben sürgős intézkedések tétessenek meg. Nem hogy erre milyen szükségünk van, mi sem bizonyitja jobban, mint az, ha tekintetünket más államok megitélése felé vetjük, melyeknek Magyarországgal szemben való állásfoglalásától, Magyarország sorsa iránti érzékétől függ ennek az országnak talpraállitása, jövendőbeli reménysége és nagysága. Ne áltassuk magunkat chimerákkal. Mi idehaza látjuk a magunk bajait érezzük romboló hatását, lelkileg, anyagilag, erkölcsileg, területileg annak a békeszerződésnek, amelye mint diktátumot, egyoldalulag érvényesitettek Magyarországgal szemben. De bármennyire hangoztassuk is idehaza e békeszerződés megváltoztatását az igazság jegyében, a külföld néma, süket és érzéketlen marad minden néven nevezendő felsóhajtásunkkal, minden az igazságra appelláló felkiáltásunkkal szemben. Még ma is, a háboru befejezésének nyolcadik évében, találkozunk olyan érvekkel a külföld közvéleményében, amelyeket máskép nem jelképezhetünk, mint hogy tudatos történelemhamisitást követnek el velünk szemben a külföldi tényezők azért, hogy ezáltal ürügyet szerezzenek arra, hogy a maguk igazságtalan békekötésének következményeit, annak fentartását és Magyarországnak tökéletesen védtelen helyzetbe való sodrását a jövőre nézve is igazolni tudják önmaguk és az igazság után vágyó népüknek közvéleménye előtt.

Mikor a trianoni békeszerződés megkötésének időszaka volt, a Magyarországgal szemben hangoztatott ürügyeknek egész légióját dobták bele a külföldi civilizált népek közvéleményébe, hogy ezek által alapot teremtsenek azon erkölcstelen, eléggé meg nem bélyegezhető és a történelem vonalán meg nem állható rendszer számára, amellyel a Magyarországra diktált békét petrifikálni törekedtek. De még ma is, a háboru befejezésének nyolcadik esztendejében foglalkozik a külföldi közvélemény a háborus felelősség kérdésével, még ma is foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a háboru felidézésében kit terhel a felelősség, mely államot és az államoknak mely szerveit terheli a felelősség, és különösen alkalmazni akarják Magyarországra nézve is azt a hamis ürügyet, hogy Magyarországgal szemben is minél erőteljesebben tudják érvényesiteni a történelem hamisitáson és a tények félreismerésén alapuló ürügyet, hogy ezáltal jogcimet tudjanak keriteni arra, hogy Magyarországgal szemben a trianoni békekötés revizióját megakadályozhassák.

Hogy áll a helyzet? A külföldi közvélemény nem akar tudomást venni arról, hogy Magyarországnak 1848 óta nem volt semmi befolyása az osztrák-magyar monarchia külpolitikájára, annak külügyei intézésére nézve és nem volt befolyása arra nézve sem, hogy az ezen politikát megalapozó pénzügyi igazgatás milyen modorban és milyen mederben folyik. A magyar közjogban ugyan biztositva van egy közjogi szerv, a magyar miniszterelnök számára, hogy annak utján gyakorolja befolyását a külügyi politikára nézve, azonban nem igen érvényesült ez a béke éveiben és még kevésbé érvényesült a háborus esztendőkben.

Hiszen általánosan tudott dolgokat mondunk itt el, amelyeket nemcsak az oppozició ismert el abban az időben, mikor még az osztrák-magyar monarchia fennállott, hanem elismerték a kormányzati felelősségben osztozó tényezők is, akik maguk is a szerencsétlen közjogi helyzetnek minősitették az Ausztriával való kapcsolatot, épen annakfolytán, hogy a nemzeti öncéluság és szabadság a külügyek és a honvédelem önálló intézésében nem nyerhetett kifejezést.

A külföldi közvélemény tehát nem akar tudomást venni arról, hogy Magyarországnak nem volt önrendelkezési joga ezeket a kérdéseket illetőleg. A külföld nem akar tudomást venni erről ma sem, hanem igenis hasonlitani akar ahhoz a szabadelvü fellángoláshoz, amely 1848-ban is elárulta a magyar ügyet s amely 1848-ban is a helyett, hogy segitőkezet nyujtott volna a magyar öncéluság és függetlenség kivivására a magyar szabadságharcnak, azt magára hagyta, annak csak igéreteket adott.

És ezzel a szabadelvü felfogással találkozott a magyar nemzet minden egyes alkalommal a nyugati civilizáció részéről, amikor szabadságjogait, Ausztriától és a szolgaságtól való szabadulását akár erőszakkal, akár alkotmányos uton akarta kivivni. Semmi támasztékot, semmi segédkezést nem nyujtott a nyugati civilizáció Magyarországnak. Ez az ország tehát ma is csak azt láthatja, hogy a történelem folyamán mindig ürügynek kerestettek arra, hogy az országot vagy egyedül hagyják nyomorúságában vagy pedig hamis ürügyek szerkesztése által ennek az országnak romlását, bomlását idézzék elő.

A háborus felelősségérzetnek ilymódon Magyarországra való oktrojálása ellen tiltakoznunk kell. Ennél a ténynél rá kell mutatnunk arra is, hogy igen ám, Magyarországnak is vannak olyan történetirói, akiknek müveiből szedi a külföld azokat az érveket, amelyekkel akarják ezen ürügyet konstruálni Magyarország számára s akarják bizonyitani, hogy igenis Magyarország egyenrangu tényezője volt az osztrák-magyar monarchiának ; mi azonban, akik átéltük a nemzeti felbuzdulás korszakát és akik ezen szervilis történetirást el kell hogy itéljük, mi igenis bizonyitékoknak a magyar nemzet, a magyar nemzet jogai számára ezen müveket el nem ismerjük.

T. Nemzetgyülés ! A szabadságnak, az egyenlőségnek, a testvériségnek az országa mérte rá Magyarországra a legnagyobb rombolást, amelyet idáig még ország elszenvedhetett. A szabadságnak, a testvériségnek és az egyenlőségnek az országa, ugyhogy ez annak a breton parasztnak mondását juttatja az ember eszébe, aki mikor először járt Párisban és egyik középületen látta felirva a XIX. század szabadelvü fellángolásának ezt a három nagy irányelvét : szabadság, testvériség és egyenlőség, nem az ötlött a szemébe, ami oda van irva, hanem az, hogy minden egyes elv után egy-egy pont van odatéve, ami franciául annyit jelent : egalité point, fraternité point, liberté point, tehát : nincs szabadság, nincs testvériség és nincs egyenlőség.

És igy vitte ki a nagy szabadelvü eszmék eme jelszavait a maga falujába és igy adta vissza ottani hallgató közönségének Párisban látott nagy élményét. Ez jut eszünkbe, amikor látjuk, hogy a legcivilizáltabb nemzet, a legkulturáltabb nyugaton a szabadság eszméjétől áthatott ország, amely vezető szerepet akar játszani a világ aeropagjában, a népek szabadságát, a nemzetek jogait, a törvényességet, az államok szuverénitását és a népek önrendelkezési jogát akarja védelmébe venni, ez az ország áll mint vezércsillag azon többi államok előterében, amelyek ma Magyarországgal szemben a trianoni békediktátumot örökéletünek, petrifikáltnak akarják minősiteni.

T. Nemzetgyülés ! Hogy nekünk szavunk legyen a nagy európai közvélemény előtt, ez kell hogy képezze minden magyar embernek mai politikai irányát, mert ez képezi az alfáját és omegáját minden politikai elgondolásnak. Ismétlem, ne áltassuk magunkat chimerákkal ! A mi szavunkat odakint meg nem hallják, magyar kérdésekkel odakint nem foglalkoznak, sivárak és üresek a külföldi lapok hasábjai, amelyeken még Paraguay dolgaival is foglalkoznak, de amelyekben Magyarországról csak akkor olvasunk, amikor egy nemzetközi botrány vagy egy nagy bűneset fordul elő Magyarországon, hogy ezt az ő lapjaikban kiirhassák, részben azért, hogy a maguk közvéleményét kielégitsék, részben pedig — és ez a legnagyobb hiba — bizonyos sötét ujjaknak mutatása folytán, amelyek nagyon is vigyáznak arra még ma is, a békekötés ötödik esztendejében, hogy Magyarországgal szemben minden ürügy elhelyeztessék, amely alkalmas arra, hogy Magyarországot a világ megitélésében ferde és rossz megvilágitásba helyezzék. (**Lovász János** : Vannak Magyarországon is olyanok, akik ezt teszik !) Én, t. képviselőtársam, nem azokra célzok, akiket a ministerelnök ur megvádolt, sötét kezeknek nem azokat tartom, akiket a ministerelnök ur bizonyiték nélkül megvádolt itt a nemzetgyülés előtt, azt mondva, tudja, hogy el kell következnie egy szembesitésnek, amikor azok kerülnek majd teritékre, akik informáltak a külföldi lapokat. T. képviselőtársam, megvannak nekünk a mi természetes lelki ellenségeink azokban az utódállamokban és azok népeiben, amelyeknek nagyobb érdekük, hogy a magyar kormányt és a magyar kormányon keresztül a magyar nemzetet becsméreljék és sokszor igazságtalanul a külföldi lapok hasábjain ferde megvilágitásba helyezzék.

Nem szükséges ehhez egy eppozició az entente vagy a kisentente számára, hogy a maguk lapjainak hasábjain minket lebecsmérlő és Magyarországot ferde megvilágitába helyező cikkek helyeztessenek el, mert sajnos, az a helyzet, hogy ezek a hasábok ilyen cikkek elhelyezésére mindig rendelkezésre állanak, talán ugy is, hogy a hátuk mögött meghuzódik az az anyagi érdek, amely nem egészen idegen a lapok kiadóhivatalaitól.

Annak az érzéketlenségnek, amely a külföld részéről ma Magyarországgal szemben megnyilvánul, egyik okát én a belpolitikai viszonyokban keresem és látom. Ha Magyarországon egy kiegyensúlyozott, megértő, becsületes társadalom egy becsületes összefogásban, egy becsületes megérzésben olyan politikai helyzetet teremt itt ebben az országban, hogy legalább is a Keleten, amelynek Locarnóját tervezik már furcsa kezek, vezető szerepet játszik a kulturális fejlettség és az államnak becsületes erkölcsi alapon való megszervezettség szempontjából, akkor ez az ország — akár akarják, akár nem, — de igenis odakerül az európai érdeklődés középpontjába. Én igenis azt állitom, hogy a körülöttünk fekvő államokban annyi a baj, az állami igazgatási hiba s a kisebbségek jajszava olyan rettenetes romboló lelki hatást gyakorol azokban az államokban, hogy Magyarország, amelynek talán egyedüli előnye az, amit sajnosan kell megállapitanunk, hogy most már végre magunk maradtunk, mert Magyarországnak alig számbavehető nemzetisége van, ez az ország igenis vezetőszerepet játszhat a középeurópai kérdésekben és akár akarja azt a nyugati közvélemény, akár nem, mégis a tetteknek első vonalába kerül. De ehhez kiegyensúlyozott, egymást megértő és a belpolitikai kérdésekben a vitatkozókból nem ellenségekké vált magyar társadalomra van szükség, oly társadalomra, amely politikájában, elgondolásában, a nemzeti nagy céloknak kitüzésében nem hagyja magát mellékszempontok, álhazafias jelszavak, gyülöletes jelszavak hangoztatása által eltéritettetni, hanem amely a vitaanyagból csakis a nemzeti közvélemény vonalába tartozó kérdésekkel foglalkozik és ezekben egy becsületes megalkuvásra, becsületes megértésre és összefogásra törekszik, párt,- vallás- és nemzetiségi különbség nélkül.

De ugyan hogyan követelhetjük mi azt, hogy bennünket megbecsüljenek, amikor az első törvényhozási szervünknek is már a gyökerében mélységes bajok huzódnak meg ? Igazán nem tudom, vajjon egyáltalán alkalmas-e erről a kérdésről ilyen »telt« Ház előtt beszélnem, mert nagyon félek a túloldalról tömegesen ellenem zuduló vádaskodásoktól, amelyeket az erről a kérdésről való fejtegetésem felvethet. (**Lovász János** : Meg is lesz !) De mégis kötelességem gondolataimat elmondani, mert szerintem a törvényhozó számára a parlament terme, tekintet nélkül arra, hogy hányan vannak jelen, olyan dobogó, amelyről köteles mindenki a maga politikai el-

gondolását, a maga érveit, felfogását és a maga programmjának megfelelő elgondolásait kifejezni még akkor is, ha egyedül áll ezen a helyen és senki a világon meghallgatni nem akarja.

A nemzetgyülésben magában is bajok vannak. A szálak az 1922. évi választásokhoz vezetnek, amelyekre különösképen most nem akarok szót vesztegetni, és amelyek ahhoz a választójogi törvényhez huzódnak, amelyet ez a nemzetgyülés megszavazott. Én ezt a választójogi törvényt ép olyan megszégyenitőnek tartom, mint amilyen megszégyenitőnek tartottam annak idején a derestörvényt. Nézetem az, hogy ép oly kevéssé lesznek majd alkalmazva a választójogi törvénynek azok a szakaszai, melyeket a nemzetgyülés megszavazott, mint amilyen kevéssé alkalmazta a magyar független bíróság a botbüntetés törvényét, amely bár benne volt a magyar büntetőkódexben, és amely bár megszégyenitette, felcsufitotta a magyar büntetőkódexet, a magyar biró fölébe emelkedett ennek a törvénynek és azt soha nem alkalmazta. (**Lovász János**: Mert nem volt rá szükség!) Az a felfogásom, hogy a magyar közvélemény sem fogja alkalmazni ezt a választójogi törvényt. A magyar közvélemény is még az alkalmazása előtt el fogja seperni az utjából ennek a választójogi törvénynek megszégyenitő szakaszait, és el fog érkezni az az időpont, amikor becsületes és tiszta választás utján fog megalakulni ennek az országnak törvényhozása.

Tudom, hogy több oldalról hangzik fel az az aggodalom még ma is, több helyről, amelyeket magam is becsülök, hangzik fel az érv, hogy nemzeti szempontból, a nemzethűség szempontjából talán veszedelmes lenne a titkos választójog. Én engedek magammal alkudni, ha a nemzethűség aggálya merül fel velem szemben. Ma is azt mondom, hogyha vannak olyan kategóriák — bár kétségbe vonom hogy vannak, — amelyek a nemzethűség szempontjából a választójoggal kapcsolatban kifogás tárgyává tehetők, ám üljünk le és beszéljük meg a kérdéseket egymás között, állapitsuk meg, melyek azok a rétegek, amelyek a nemzethűség szempontjából diffikultálhatók és azután a nem diffikultált rétegeknek adjuk meg becsületesen, tisztán, titkosan a választójogot, hogy ők ezáltal a lelki kényszertől felszabadulva a maguk akaratának reprezentativ terét láthassák a magyar törvényhozás házában. Addig, amig ez az idő el nem következik, itt békés kiegyenlités és megnyugvás helyzete be nem állhat, mert egymás iránt bizalmatlankodó társadalmi osztályok állanak egymással szemben, amelyek azt látják, hogy az egyiknek közvéleményét meg akarják hamisitani a másik közvéleményének javára és előnyére. Ennek meg kell ebben a nemzetgyülésben változni és szerintem ennek a nemzetgyülésnek mindaddig nem lehet szétmennie, amig uj választójogi törvénnyel be nem iktatja nevét a magyar törvénytárba, amig meg nem alkotja az általános titkos választójognak vezérelve alapján azt a választójogot, amelyet ennek az országnak egész közvéleménye ettől a nemzetgyüléstől vár. Hiszen a nemzetgyülés, amelynek tulajdonképen alkotmányozó nemzetgyülésnek kellett volna lennie, mindeddig elmulasztotta azoknak a feladatoknak teljesitését, amelyeket programmjában kitüzött és amelyeknek teljesitése kötelessége lett volna. Ha ehát az alkotmányozó törvények közül csupán a választójog reformját iktatja törvénybe, akkor ezt legalább ne tegye megszégyenitő módon, ugyhogy birulni kelljen majd a történelem itélőszéke előtt, ha visszagondol szerepére a magyar történelemben, hanem tegye ugy, hogy állandósult törvénnyel gondoskodjék meg végre az e tekintetben nagy várakozással és nagy reménységekkel eltelt magyar közvéleményt.

Mit várjunk mások megitélésétől, ha magunk sem becsüljük meg magunkat? Épen a költségvetési vita elején olvastam néhány nyilatkozatot a kormányhoz közelálló egyének részéről, és olvastam az egységespárt egyik igen illusztris tagjának nyilatkozatát, aki nem kevesebbet mondott, mint azt, hogy restelli, hogy most meg fog indulni a költségvetési vita és ennek ideje alatt ő negyven napig kénytelen lesz zöldségeket hallgatni itt a nemzetgyülésen. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Ne választassa meg magát képviselőnek!) Lehetnek mi közöttünk elvi ellentétek, lehet, hogy a viták izgalmában egyik vagy másik képviselőtársunk, akinek idegei nem annyira temperáltak, mint a másiknak, a vita, az indulat, az elragadottság hevében nem tud magán uralkodni és olyan invektivákkal illeti a másikat, hogy azt a józan meggondolás perceiben talán nem tenné. Lehet, hogy itt ütköznek egymással világnézeti szélső különbségek, amelyeknek elgondolása azonban, — legalább is az én megitélésem szerint — azoknál, akik az eszmét és az elvet képviselni akarják, ideális. Lehet, hogy ez az ütközés az emberek temperamentuma szerint egymásból bizonyos nézeteltéréseket vált ki. De azt, hogy ez a nemzetgyülés olyan értéktelen semmiség lenne, hogy ennek tagjai olyan üres fráterek lennének, mint ahogy az ebből a nyilatkozatból kiérezhető, ezt én állitani nem tudom. A legnagyobb reverenciával és a legnagyobb elismeréssel kell hogy adózzam pártkülönbség nélkül mindazoknak a képviselőtársaimnak, akik itt bizonyos kérdéseket, amelyekhez értenek, szóvá tesznek és akiknek részéről látom azt a törekvést, hogy mindenki tehetségéhez képest a legjobbat nyujtsa a magyar törvényhozás számára.

A ilyen nyilatkozásokkal csak a nevető tömeg igényeinek teszünk eleget, és én nagyobb demagógiát mint az ilyen nyilatkozat nem tudok elképzelni. (**Hegymegi-Kiss Pál**: Reméljük, a képviselő ur nem vette fel ma a fizetését! Ha nem akar itt ülni, ne is vegye fel a fizetését!) Romboló hatásu az, ha egy képviselő ennyire lebecsüli, de nem a törvényhozást, hanem képviselőtársait.

Mert azt, hogy a törvényhozásról kinek mi a véleménye, hogy azok a törvények, amelyeket meghozunk az igazságszolgáltatás, a méltányosság, az emberi haladás, a szociális problémák, az állami igazgatás vagy a társadalmi rend szempontjából hasznosak-e, üdvösek-e, logikusak-e, beilleszthetők-e a magyar törvénytárba vagy nem, megfelelnek-e a tradicióknak vagy nem, vita tárgyává tesszük és ebben a tekintetben minden jogos, sőt — talán merem mondani — jogtalan kritikának is megvan a helye. De, hogy a nemzetgyülés tagjai egymást becsméreljék a nagy nyilvánosság előtt, hogy itt ugy állitsák be nyilatkozataikatban az egész nemzetgyülést, hogy ez egy üres fecsegő testület, amelynek elgondolása, szelleme nincs, amely nem akarja reprezentálni a nemzeti közvéleményt, ezt romboló hatásunak tartom az egész nemzetre nézve.

Őszintén szólva, ez a nemzetgyülés sem sokat tett abból a szempontból, hogy ezt a romboló hatást elkerülje. Nézzük csak meg, hogyan állnak azok a szabadságjogok, amelyek szorosan összefüggnek a nemzetgyülésnek, mint alkotmányozó és törvényhozó testületnek működésével. Nézzük csak meg, hogy a biráló-bizottságok, amelyeknek létalapja, eszmei háttere az, hogy a nemzetgyülés szuverénül biráskodjék az országban történt választások felett, vajjon milyen rendszert folytattak! Ugyan nézzük meg, hogy a biráló-bizottságok mit műveltek a peticiók elbirálása alkalmával. Vajjon megnyugvást keltett-e működésük a közvéleményben, vajjon mindnyájan abban a véleményben vagyunk-e, hogy ott csak az objektiv igazság érvényesült, amikor a jognak, a törvénynek és a ház-

szabályoknak alapján kellett a biráló-bizottságoknak működniök.

Nem akarok súlyosabb kritikát gyakorolni a biráló-bizottságok működése felett, mint amelyet gyakorolt a nemzetgyülés többsége azzal, hogy kivette a biráskodás jogát a biráló-bizottságok kezéből és a közigazgatási bíróságra ruházta. Már az ilyen összetételü többségi párt sem birta el azt a rettenetes erkölcsi nyomást, amelyet a közvélemény gyakorolt a biráló-bizottságoknak a peticionális kérdésekben követett eljárása miatt és kénytelen volt deferálni, meghódolni, rábizta a jövőre nézve egy tőle idegen szervre a peticionális biráskodás jogát. Ez a legsúlyosabb kritika volt. Egy törvényhozó testületnek első kötelessége olyan kérdésekben, amelyek eminens jogkérdések, nem a pártpolitikát, hanem az objektiv igazságot nézni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha az objektiv igazság és nem a pártpolitikai szubjektivitás érvényesült volna; ha a törvénynek és a házszabályoknak szelleme érvényesült volna a peticionális eljárásban, amelyet a biráló-bizottságok gyakoroltak, akkor soha sem jutott volna eszébe senkinek, legkevésbé ennek a törvényhozásnak, egy kipróbálatlan — legalább eddig ezen a téren kipróbálatlan — birósági szervre ruházni át a peticionális ügyekben való biráskodás jogát. Nem tudom megmondani, milyen lesz a biráskodás, ellenben azt meg tudom mondani, hogy ennél a biráskodásnál mindenesetre jobb és objektivebb lesz, mindenesetre jobban fogja a jog, törvény és igazság utjait követni.

Hogy egy példát is hozzak fel, itt van a nagyatádi petició ügye. Mióta huzódik ez már, holott egészen aprólékos kis ügy megvizsgálásáról van szó! Az egész nemzeti közvélemény felháborodással látja ennek a választásnak ügyét. Nem akarok in merito ennek a peticiónak ismertetésébe belemenni, de olyan csekély dolgokról van szó, amelyeknek kivizsgálására egypár hét tökéletesen elegendő egy ilyen ügyekben jártas egyén számára. Most már több mint másfél esztendeje megvolt a nagyatádi választás. Maholnap szétmegy ez a nemzetgyülés — remélem — és a nagyatádi petició ódiuma, méreganyaga még mindig nincs kioperálva azzal, hogy illetékes bíróság mondjon itéletet ennek a mandátumnak érvényessége vagy érvénytelensége felett.

Egy másik rákfenéje ennek a nemzetgyülésnek az is, ahogy a mentelmi jogot kezelik. Nem akarom a mentelmi bizottságot, egyáltalán nem akarok semmiféle pártbizottságot megvádolni; de már maga az a tény, hogy pártpolitikai összetételü bizottságnak kell döntenie szabadságjogok kérdésében, kizárja azt, hogy ott a tökéletes objektiv igazság érvényesüljön. Mert vannak és lehetnek esetek, — nem akarok alludálni a multkori eseményekre — amelyekben én a mentelmi jog megsértését látom, amikor a mentelmi bizottság a mentelmi jog megsértését nem látja. Látjuk és hirdetjük, hogy igenis Pallavicini képviselőtársunk mentelmi joga meg volt sértve, amikor a mentelmi bizottság nem igy látja. Meg vagyok győződve arról, hogy ha ez nem pártpolitikai összetételü bizottság, hanem objektiv, jogi szemlélet alapján álló bizottság, egészen másképen tárgyalta volna ezt a kérdést, egészen más szempontok kerültek volna a mentelmi bizottság kogniciója alá, konkluziójába és rezultátumába is. (**Herczegh Béla**: Igen sok esetben dönt egyhangulag!) Ehez az egyhangusághoz már hozzászóltak azok, akik véletlenül nem voltak ott azon az ülésen. Hanem t. képviselőtársam — mert ugy látom nem igen ülnek a másik oldalon többen — Karafiáth Jenő t. képviselőtársamnak a túlsó oldalról jött javaslata is szimptomatikus jelenség abban a tekintetben, hogy közeleg az idő, hogy ő maga is látja és érzi, hogy igenis reformra szorul a mentelmi jog kérdése és kezelése. Maga is érzi és látja, hogy nem tökéletes a mentelmi jog gyakorlása a nemzetgyülés mentelmi bizottsága előtt, ezért akarja magát a törvényt is refolmálni. Én magam ugy látom, hogy a mentelmi jog kérdése is pártbizottság mellőzésével, objektiv és jogi tudással rendelkező képviselőknek oda beválasztásával volna legjobban megoldható, ugy hogy a kérdés méreganyagát kiküszöböljük. Olyan bizottsággal, amely nem pártpolitikai összetételü, amelyben gondosan vigyáznak arra, hogy a pártpolitikai összetételnek még a látszata is elkerültessék, mert a mentelmi jog nem olyan jog, amelyet párthatalmi szempontból lehet elbirálni, hiszen a pártok meghalnak, eltünnek, de a jog él, megmarad, amig az emberek fognak élni a földön. Ez a szabadságjog a legerősebb biztositéki joga, legerősebb palládiuma magának a törvényhozásnak is.

Nagyon sokféle oldalról hallunk most támadásokat a parlamentarizmus ellen is. Magam is azt állitom, hogy a parlamentarizmus nagyon sok reformra szorul még azokban az államokban is, amelyekben a parlamentarizmus a mai viszonyok, a mai megitélés szerint legtökéletesebb formáit mutatja. Annál inkább kell egy olyan parlamentnek, amelynek összetétele, eredete — legalább is mondjuk: oppozicionális szemszögleten keresztül nézve — vitás a tisztaság szempontjából, még fokozottabban ügyelni arra, hogy a parlamentarizmus lényegét lejáratni ne engedje. Tehát ennek a parlamentnek igenis kötelessége, hogy olyan óvrendszabályokat alkalmazzon és olyan módon bástyázza körül az alkotmányos jogszabadságokat, amelyek a szólásszabadsággal, az immunitás szabadságával össze vannak kötve, hogy ezáltal magának a parlamentarizmusnak, magának a parlamentarizmus létének és erejének, amely nem a nemzet egyik vagy másik rétegének, hanem a nemzet összességének kell hogy kifejezője legyen, mennél erősebb alapot, menél nagyobb tőkét tudjon biztositani.

T. Nemzetgyülés! Gaal Gaston t. képviselőtársam azt a kijelentést tette, hogy ő nem demokrata, mert a demokraták azt akarják, hogy akik eddig urak voltak, ezentúl ne legyenek urak. (**Graeffl Jenő**: Ez az, ez igy van!) Majd mindjárt megfelelek erre, igen t. képviselőtársam! — Hozzátette Gaal Gaston t. képviselőtársam azt is, hogy ő maga sem azt akarja, hogy kiváltságos jogok érvényesüljenek a nemzeti társadalom bármilyen rétege számára, hanem akinek egyénisége, rátermettsége, tudása, képessége és hazafias belső ereje, belső tüze arra alkalmas, hogy a nemzet kohójában élessze azt a lángot, amelynek onnan kialudni sohasem szabad, annak érvényesülését ő is szivéből óhajtja. Én magam is ezt óhajtom, én sem akarok ennél sem többet, sem kevesebbet.

Mert nem a tudatlanságot, nem azt az értéktelenséget, nem azt a felfogást, amely az alacsonyrendüséget becsüli többre a felsőbbrendüségnél, tekintem én tökéletes demokráciának, hanem igazi demokráciának a szabad érvényesülést, a tehetség szabad kiképzését és az állam számára való felhasználását tartom. És rá tudok mutatni Magyarországon is egy osztályra: a középosztályra, amelynek el kell végeznie ebben az országban is azt a feladatot, amelyet a nyugati civilizált államokban már elvégzett. Ez nem is osztály a tagozódás szempontjából, mert ahol a kultura és a munka, tehát az a két erőtényező van egyesitve, amely fentartja egy egész nemzet társadalmát, az nem egy osztály, nem egy elzárt réteg a nemzet testében, hanem elasztikus, befogadóképes réteg minden osztály és minden más réteg számára. (**Graeffl Jenő**: Ebben egyetértünk!) Az ilyen társadalmi réteget, amelybe az eddigi kiváltság épen ugy beleesik, mint ahogyan az addig jogokban

nem részesitett elem is felemelkedhetik hozzá, nem mondhatom egy állam kiváltságos rétegének, mert az az állam maga. Mert nem zárkózik el a felszivástól, nem zárkózik el olyan társadalmi rétegek felvételétől, amelyek mindegyikének megadatik a mód arra, hogy bizonyos ismeretek, intelligencia, tudás és közérzület megszerzése által, tehát nem vagyon, nem cim és rang, hanem igenis emberi erő és emberi tehetség kimutatása által ebbe a rétegbe bekerüljön. Ilyen osztály kezében kell lennie annak a vezetésnek, amely egy ország sorsára irányitó befolyást gyakorol.

Én ugy fogom fel a demokráciát, hogy par impar non habet judicium; én ugy fogom fel, hogy senki sem mondhatja el magáról, hogy ő a nemzet testének egy kiválasztott része, amely azért van, hogy a többi csodálja, bámulja és megalázkodjék előtte; hanem az emberi megbecsülésnek, az emberi tiszteletnek minden néven nevezendő politikai és törvénykezési joga minden emberre egyformán vonatkozik. Igy képzelem én el azt a demokráciát, amely a középosztályra támaszkodottan átfogó erővel ölel keblére minden társadalmi osztályt, amely ebben az országban van. Ne különözze el magát, hanem legyen fogékonysága, szociális érzése és melegsége az összes társadalmi osztályok iránt, legyen fogékonysága a termelés iránt, az ország anyagi és erkölcsi javainak felemelése legyen etikai alapja.

Ha igy gondoljuk el a nemzet létét, ha igy gondoljuk el a társadalmi rétegek összefogását, ha ennek jegyében képzeljük el azt a társadalmi erőt, amely a központban állva és a magot képezve az összes osztályokat magához fogja vonni, akkor én hiszem és várom, hogy elkövetkezik az az idő, amikor a magyar nemzet igaza, a nemzet saját etikai belső erejének kifejlesztése által, azon erőátvitel által, amely mint villamosszikra egy villamos áramu légkörben belekapcsolódik a művelt nemzetek életébe, be fogja magát fészkelni azon államok lelkületébe, amelyek ma érzéketlenek, süketek a magyar nemzet jogos panaszaival szemben és némák a trianoni békeszerződés rombolásainak elismerésére.

Ez az idő e kormányzat uralma alatt nem következhetik el. Ennek a kormányzatnak belső rákfenéi vannak, amelyeket növel ez a frankhamisitási ügy. Mert anélkül, hogy erről bővebben akarnék beszélni, annyit kötelességem megmondani, hogy én mint törvényhozó, aki nem pictus masculusnak jöttem be a törvényhozás házába, nem mehetek el szótlanul olyan tények és események előtt, amelyeknél a felelősségrevonást kell néznem és kutatnom és tekintet nélkül arra, hogy elitélőleg nyilatkozom-e erről a bűncselekményről vagy nem, — mert ennek meghatározása nem tartozik reám, aki politikával foglalkozom, — mint törvényhozó még sem mehetek el mellette szótlanul akkor, amikor látom, hogy egy magyar intézetnél, a Térképészeti Intézetnél, ahelyett hogy alkalmazottai hivatásukkal foglalkoznának és szaporitanák azt az apparátust, amely meglehetősen bőven ontja a maga tömbjeit Magyarország minden hivatalában, frankhamisitással foglalkoznak. Nem nézhetem szótlanul azt, hogy az ország legelső tisztviselőjének egyike, aki a belügyminister hivatali helyisége melletti szobában dolgozik, egy frankhamisitási bűnügyben részes. És szomoru jelenség — s nem szeretném ha félreértenének e tekintetben, — hogy akadnak ebben az országban olyanok, akik anélkül hogy objektiv bizonyitékokat szereztek volna arra, hogy a frankhamisitásban bűnösök tényleg hazafias jogcim alatt követték el cselekményüket, mindjárt száz százalékig elhitték a hazafias célzatot, anélkül mondom, hogy erre bizonyitékokat szereztek volna. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Mi következhetik ebből? Ebből egy nagy veszedelem következhetik. Én látom Briand francia ministerlenök nyilatkozatából, hogy milyen súlyos következményekkel járhat az, ha a külföldi közvélemény, amely, sajnos, ma nemcsak szellemileg, hanem gyakorlatilag is erőhatalommal rendelkezik Magyarország sorsának intézése tekintetében, bekapcsolódik ebbe az áramlatba és odaráncigálja a magyar igazságszolgáltatás kérdését egy nemzetközi forum, a Népszövetség döntése elé. (**Lovász János**: Az nem lehet!) Veszedelmes dolog volna, ha akár Briand, akár a francia kormánynak más tagja a magyar igazságszolgáltatás kérdését a Nemzetek Szövetségének biráskodása elé akarná vinni.

Én magam is azt vallom: nekünk óvakodnunk kell attól, hogy olyan ürügyeket szolgáltassunk a külföldi közvélemény számára, amelyekből Magyarországra kár és beláthatatlan veszedelem származhatik.

Mindezeknél a tényeknél, különösen pedig a kül- és belpolitikai koncepció hiányánál fogva és mert ez országban még mindig nem lehetséges egy olyan politika, amely megfelelne annak a szabadelvü elgondolásnak és demokratikus haladásnak, amely egyedül képezheti egy művelt állam politikájának alapját, ezt a kormányt megfelelőnek nem tartom, sőt ellenezőleg: mivel azt látom, hogy ennek az iránynak az utjába egyenesen akadályt gördit, ezen oknál fogva a kormány iránt bizalmatlansággal viseltetem és a költségvetést ez okból nem fogadom el. (*Helyeslés a baloldalon.*)

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Somogyi Béla!

Somogyi Béla: T. Nemzetgyülés! Hat hónapja vagyok a nemzetgyülésnek tagja s ezalatt az idő alatt szomoruan kellett megállapitanom, hogy ebben a Házban kevés kivételtől eltekintve frankügyön és szokolfirtatáson kivül senkit ugyszólván más nem érdekelt. Azt láttam, hogy ebben a Házban nemcsak politikai ellenfelek küzdöttek egymással a politika nemes fegyverével, hanem azt láttam, hogy itt személyes ellenségek, pártok, harcoltak a hatalomért, pártok küzdöttek és buktatni akartak kormányt akkor, mikor egy kormánybuktatás szerintem a legképtelenebb következményekkel járhatott volna a külfölddel szemben. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől.*) Kormányt buktatni ez esetben szerintem azt jelentette volna, hogy a magyar irredentának egy nagy gyengeségét mutattak volna a külfölddel szemben és cserbenhagytuk volna fajtestvéreinket, akik talán nyomoruságos helyzetünkben igy gondoltak a hazán segiteni. Koncedálom, hogy hibát követtek el, vétkeztek a haza ellen, rosszul cselekedtek, azonban jószándék vezette őket. Jószándék és ez mindenen felül áll, ezt meg kellett volna mindenkinek bocsátani. Itt nem lehetett volna fajvédő vagy szociáldemokrata nézet, mert a haza veszélyben volt, mindenkinek egységesen csak ezért a hazáért lehetett és kellett volna dolgozni.

T. Nemzetgyülés! Fel kell itt emlitenem, hogy midőn a kommunizmus reánk hozta először csonka Magyarországot, másodszor pedig azt a rengeteg sok embert tönkretevő megszállást, — mert merem állitani, hogy a kommunizmus erős indoka volt arra, hogy a megszállás reánk szakadt — abban az időben mi szenvedtünk legtöbbet a megszállástól, akik a legtávolabb álltunk a kommunizmustól és mégsem jutott eszébe egyikünknek sem idegen segitséget hivni. Vártunk, szenvedtünk némán, türtünk gyülölettel, elkeseredéssel ugyan a lelkünkben, azonban vártuk, hogy majd saját erőnkből sikerül megmentenünk a hazát és nem jutott eszünkbe, hogy a franciákhoz vagy olyanokhoz forduljunk segitségért, akik a trianoni sir megásói voltak. (**Esztergályos János**: Tévedés ne történjék a beszédben . . .)

Elnök: Figyelmeztetem Esztergályos képviselő urat, hogy régi parlamenti szokás a szónok első beszédét türelemmel meghallgatni. *(Helyeslés.)*

Somogyi Béla: Azt hiszem, hogy ebben a Házban mindenkit egy cél vezethet munkálkodásában, egy cél ösztönözhet, ez pedig a régi Magyarország határainak visszaszerzése. Ha mi frankvitázunk, ha szokolügyeket firtatunk, akkor azt hiszem, hogy ezt a kis országot is annyira gyengitjük, hogy nem hogy bőviteni vagy visszaszerezni tudnók a régi határokat, de nagyon félő — Isten tudja, hisz sokban a külföld szeszélyétől függünk — talán el is veszitjük. Ha mi ezt a hazát megtartani akarjuk, elsősorban gazdagitani kell azt és az állampolgárokat is olyan helyzetbe hozni, hogy képesek legyenek adójukat megfizetni, az állampolgárokat és az egész államot abba a helyzetbe hozni, hogy gazdasági téren megujhódás, fellendülés indulhasson meg. Ezt a fellenditését az államnak pedig elsősorban a normális gazdasági élet mielőbbi helyreállitásában, a kulturális és szociális intézmények erős támogatásában és főként az egészségügyi intézményeknek az állam által leendő felkarolásában látom elérhetőnek.

A gazdasági élet felkarolásához és régi vágányokba való visszahelyezéséhez szerintem elsősorban az volna szükséges, hogy a normális hitelélet megindulhjon. Addig, mig normális kamatozásu, tisztességes hitelt a termelő nem tud kapni, nem követelhetjük és nem várhatjuk a termelőtől, hogy ő, ha nem is a most elmult konjunkturaviszonyokhoz mérten, azonban azzal a bizonyos tisztességes polgári haszonnal megelégedhessék. Igaz ugyan, hogy a Nemzeti Bank igyekszik visszatérni a régi nyomokra és a mai viszonyokhoz mérten 7%-os kamatát nagyon tisztességesen és reálisan állapitotta meg. Azonban 7%-os pénzhez bankokon kivül ebben az országban senki jutni nem tud.

Előfordult a praxisomban az, hogy egy izben, mikor egy 10.000 holdas földbirtokos számára akartam — ezelőtt két esztendővel volt ugyan, de ma is ez a helyzet — mezőgazdasági hitelt szerezni, nem is emlitve, hogy olyan bagatell-összegről volt szó, amely abban az időben, mikor magasak voltak a földárak, talán 50 hold föld értékének felelt meg, akkor az én felemnek, kinek 10.000 holdja volt, el kellett menni egy másik bankhoz, zsiráltatni kellett a váltóját egy olyan bankkal, amelynek egész alaptőkéje tartalékalapokkal együtt 100 hold föld értékének sem felelt meg, azért, mert ennek a banknak hitelkontingense volt, a gazdának pedig nem. Ez lehetetlen állapot, és annak tartom azért, mert amikor egy ország, ahol mindennek alapja a mezőgazdaság, hisz Magyarország lakosainak 90%-a közvetlenül és közvetve a mezőgazdaságból él, amikor nemzetünk sorsának jobbrafordulása, fellendülése egyedül csak a földtől várható, akkor annak a földbirtoknak, mezőgazdasági üzemnek, nincs annyi becsülete, mint annak a kis harmadrendü banknak, mert ennek részére hitelkontingens van megállapitva!

Multkor a pénzügyminister ur azt emlitette, és bankok is ezzel védekeznek, hogy annak a földbirtokosnak megvan ugyan a bonitása, de hiányzik a mobilitása. Erre én csak azt kérdezem, hogy ha a zsiráló banknak, a Kereskedelmi, Hitel-, vagy Olasz Banknak megfelel annak a földbirtoknak a mobilitása, akkor miért nem felel meg ez a Magyar Nemzeti Banknak is? Nem lehetne-e a Magyar Nemzeti Bank keretén belül egy olyan osztályt felállitani, amely ezt a mobilitást vizsgálná és adna a 7%-on kettővel felül 9%-ért pénzt, de még mindig nem 15—16—20%-ért, amennyire megy, mig a gazda a pénzt kezébe kapja.

Multkor a pénzügyminister ur emlitette azt is, hogy a gazdák külföldi jelzálogkölcsönökkel teljesen ki vannak elégitve. Azt merem állitani, — aki ezzel a kérdéssel foglalkozom, — az a gazda, aki ezt a külföldi kölcsönt felveszi, és azt gazdaságának hozamából akarja visszatériteni, nagyon elszámitja magát, öngyilkosságot követ el. Aki azt hiszi, hogy a gazdákon ezzel a külföldi kölcsönnel segitve van, végtelenül téved, (**Graeffl Jenő**: Igaz! Ugy van!) mert 4%-os mezőgazdasági hozamból 14—15%-os kölcsönt, folyósitás $8^3/_4$%, amely különféle címeken 30%-ossá dagad — bekebelezés stb. — törleszteni nem lehet. Azt látom, hogy akik erre a külföldi kölcsönre támaszkodnak, és azt gondolják, hogy ezzel a külföldi kölcsönnel a mezőgazdaságon segiteni fognak, borzasztóan tévednek. Ha az egyes gazdáknál megvizsgáljuk ezt, időre meg lehet jósolni, hogy ezek ilyen körülmények között mikor fognak tönkremenni. A kisemberekről itt nem is beszélek, mert azoknak hitelképességük egyáltalában nincsen.

Pár szót szeretnék szólni a túlzott iparvédelemről. Szerény véleményem szerint, ha egy iparág életképtelen, fölöslegesek a magas vámok. Ezekkel hiába védjük azt, mert az előbb-utóbb ugyis tönkre fog menni, hiszen a magas vámokat ad infinitum fentartani nem lehet. Ha pedig valamely ipar életképes, szükségtelen védeni, mert külföldi árukkal való egészséges verseny nemcsak az iparnak, hanem a polgárságnak is feltétlenül javára és előnyére válik. Koncedálom, hogy ha a magyar állampolgárok olyan anyagi jólétben duskálnának, hogy megengedhetnék maguknak azt a luxust, hogy csak magyar gyártmányu cikkeket vegyenek, — de ne is beszéljünk luxuscikkekről, csak a mindennapi élet szükségleteiről — akkor akceptálnám a magas vámokat. Mikor azonban azt látom, hogy a magyar állampolgárok — nemcsak a tisztviselőket, hanem a többi foglalkozásuakat is egybevéve — olyan nivón élnek, amilyen talán az egész világon nincsen, és olyan a jövedelmük, amilyenhez fogható egész Európában szintén nincsen, nincsenek abban a helyzetben, hogy a mindennapi élet szükségletéhez tartozó cikkekért tizszeres huszszoros árat fizessenek, mint talán külföldön fizetnek, akkor más felfogást kell magamévá tennem.

Erre igen jó példa a Weisz Manfréd-féle zománcárugyár, amelyet a magyar állam olyan magas vámmal véd, hogy a gyár 400%-os haszonnal dolgozik. Itt van egy másik példa. A magyar állam az arra érdemes rokkant katonákat autotaxiengedélyhez juttatta Budapesten, egyuttal azonban kikötötték azt is, hogy csak magyar gyártmányu autót, ugynevezett Magomobilt vehetnek. Egy Magomobil ára Budapesten 140 millió korona. Ugyanilyen nagyságu, de sokkal jobb minőségü, kipróbált márkáju ugynevezett 509-es Fiat-automobilnak az ára Olaszországban 48 millió, amihez hozzájön a vám, a kereskedői haszon, ugyhogy mindennel együtt az autó Budapesten csak 90 millióba kerül a magyar gyártmányu 140 millióssal szemben.

Bátor vagyok feltenni a kérdést: hol van itt a ráció? Segiteni akarnak embereken, hiszen azért juttatják őket kenyérhez, mert nincs megélhetésük, de egyuttal belekergetik őket egy százszázalékkal nagyobb adósságba. Mi lesz ennek a következménye? Az, hogy a szegény nyomorult ember, a rokkant nem képes az adósságot törleszteni, hiszen mindjárt az indulásnál belefullad és igy kénytelen engedélyét átadni valamely strohmannak, aki természetesen ismét tőkés, lehetőleg a magyar automobilgyár egyik főrészvényese. (**Ulain Ferenc**: Hipokrizis! — **Gaal Gaston**: Kik vannak a Magyar Automobilgyár igazgatóságában?) Horovitz Náthán a vezérigazgató. (**Gaal Gaston**: Vannak ott

kivüle még mások is! — **Ulain Ferenc**: Valami államtitkárfélének is kell ott lenni!)

Azt hiszem, hogy egészséges külföldi verseny mellett a magyar nagyiparosság sokat, különösen pedig szerénységet tanulhatna. Elismerem, hogy a munkásságnak szüksége van kenyérre, a kérdést azonban olyan formában is meg lehetne oldani, hogyha külföldi, nálunk régen bevezetett vállalatok létesitenének Magyarországon fiókokat, amire ezek igen szivesen vállalkoznának. (**Szabó Imre**: A belföldiek is kivándorolnak.) Épen ezért vándorolnak ki, mert garantálom, hogyha a Fiat-vállalat itt fiókot létesitene és a szükséges anyagot vám nélkül beengednék, több munkást foglalkoztatna, mint a Magomobil.

Ezekután ki kell térnem a mezőgazdasági munkabérekre. Igaz, hogy a törvény rendelkezik a felől, hogy a járásonként megalakitandók a munkabéregyeztető bizottságok, amelyek részben munkásokból, részben munkaadókból, részben hivatalos személyekből állanak — tény az, hogy egyes helyeken ez megvan, — azonban, mint nálunk, annyi minden, ez is irott malaszt maradt, mert egyik helyen működik, a másik helyen nem. Azt hiszem, mindenki csodálkozni fog azon, ha rámutatok arra, hogy Magyarországon a mezőgazdasági téli napszám egyes helyeken most is 9—10.000 korona volt. *(Mozgás.)* Tekintve mi pénzviszonyainkat, jól tudhatjuk, hogy ez mit jelent. Véleményem szerint ez csak azt jelentheti, hogy igy előkészitik a talajt egy felforgató társaság számára. A munkaadókban még sincs belátás és az egyeztető bizottságok, amelyeknek kötelességük volna foglalkozni ezzel a kérdéssel, szintén nem segitenek, amivel nagyot vétenek a nemzettel szemben és főkép a szegény földmunkással szemben, aki nem érdemli meg, hogy ilyen mostohán gondoskodjanak róla Magyarországon. Különösen figyelmeztetni és kérni kell a kormányt arra, hogy necsak mindig Budapestre gondoljon, hanem a falura is, mert jövőnket ott remélhetjük, onnan várhatunk mindent, ami ezen az országon segithet.

Ugyanigy van az épitkezési hitel kérdése is. Kerületemből ebben az ügyben nagyon sok levéllel halmoznak el és sokan keresnek fel személyesen is. Elmentem, hetekig jártam utána s a válasz az, hogy a pénz elfogyott, de ugy látszik, az egész épitkezési hitel Pesten ragadt.

Állandó a panasz a kormánypárt részéről főként amiatt, hogy a magyar munkásság a szociálisták nyomása alatt áll. A panasz meg van, a kormány azonban tőle telhetőleg sem igyekszik segiteni. A közegészségügyi ügyek köréből legeklatánsabb példa a kormány nemtörődömségére a munkásság ügyeivel szemben a munkásbiztositás, a betegsegélyző pénztár kérdése. Törvény intézkedik arról, hogy a munkásbiztositónak, a betegsegélyző pénztárnak minden munkás és minden alkalmazott tagja legyen.

Törvény erejénél fogva kényszeritenek be ugyszólván minden dolgozó állampolgárt ebbe az intézménybe, amelyet azonban teljesen elhanyagolnak, ahol mesterségesen nevelik az elégedetlenséget, pedig ha a kormány egy kicsit utánanézne a dolognak és ha egy kicsit szivén viselné az intézmény sorsát, óriási dolgokat lehetne nemcsak egészségügyi, hanem még politikai tekintetben is elérni a munkásságnál. A betegség az az alkalom, amikor az ember legjobban érzi elhagyatottságát, amikor az emberi lelkek leginkább megolvadnak, amikor leginkább hozzájuk lehet férni. Ez az a pillanat, amikor talán oktatni is lehet az embereket, talán azok az emberek is, akik a legvadabbak, akik elfogultak, akár politikai, akár más tekintetben, a betegség idején megolvadva, meglágyulva szivesen hajlandók a jobb belátásra. És a segély az a dolog, amellyel az állampolgárokat presszionálni lehet, esetleg politikai felfogásuk tekintetében is.

Ha bemegyünk a munkásbiztositó pénztárba, azt látjuk, hogy azok a szerencsétlen emberek állnak és reménytelenül várnak, mondani merem, napokig; két-három nap is eltelik, amig egyáltalában szól valaki hozzájuk. Hosszu időbe telik, amig orvosi vizitre kerülnek és azután ismét hosszú idő telik el, amig az esetleges segélyt annak a nyomorult embernek kiutalják. Én magam tanuja voltam, hogy egy munkásnak, akinek szemüvegre volt szüksége, hat hónapig kellett várnia arra, hogy azt a szemüveget megkaphassa. Lehet, hogy rövidlátó volt és talán már régen hosszulátóvá lett, szóval az a szemüveg már nem is illet a szeméhez, nem is volt jó, amikor hat hónap mulva megkapta. Magam tanuja voltam annak az esetnek is, hogy egy villamoskalauz a legnagyobbfoku tüdővészben esett össze, de a munkásbiztositó pénztár orvosa azzal küldte őt el, hogy még teljesithet munkát, ne próbáljon amerikázni. Ezt az embert egy ismerősöm elküldötte egy másik orvoshoz, egy kiváló egyetemi magántanárhoz, aki azután megállapitotta, hogy az illetőnek azonnal le kell feküdnie és a legszigorubb kurára van szüksége. Képzelhető, hogy az ilyen esetek rossz vért szülnek a munkásságnál és a legszomorubb az, hogy mindez a kormánynak, illetőleg a mai, mondjuk, nemzeti irányu államnak rovására megy.

A munkásbiztositó pénztár — mint méltóztatnak tudni — valaha autonóm volt. A kommunista bukás után, tekintettel arra, hogy itt nevelkedett a kommunizmusnak valamennyi vezető férfia, a magyar állam végre észhez kapott és a kormányzat az autonómiát megvonván ettől az intézménytől, állami felügyelet alá helyezte és gondnokául kinevezett egy kormánybiztost. Nem akarom a kormánybiztos ur működését kritizálni, nem akarom munkabirását sem kritizálni, azzal azonban, hogy a kormány a munkásbiztositó autonómiáját megvonta és az állam egy képviselőjét nevezte ki élére, bizonyos fokig államositotta a munkásbiztositót, tehát az állam, illetőleg a kormány felelős ott mindenért. Az igen t. kormánybiztos ur hetenkint két félórát tölt a munkásbiztositó pénztárnál. Hogy ennyi van-e neki megszabva, mert többre nem érne rá esetleg a ministeriumban levő más elfoglaltsága miatt, nem tudom. (**Gaal Gaston**: A fizetése is ilyen mértékü?) Valószinüleg rendes miniszteriális fizetése van és csak kiszáilási díjat kap. Nem tudom. Én, aki a munkásbiztositás kérdésével foglalkoztam és akinek feltett szándékom, hogy főképen munkáskérdésekkel fogok foglalkozni, mindenesetre azt látom, hogy itt nagyon nehéz az embernek kiismernie magát. Merem állitani, hogy vezető férfiak vannak a munkásbiztositóban, akik nem ismerik ki magukat. A dzsungel igen enyhe fogalom a munkásbiztositóhoz képest. (**Gaal Gaston**: Szóval második pénzügyministerium! — *Derültség.* — **Ulain Ferenc**: Lehetne külügyministerium is! — **Lendvai István**: Arról majd én beszélek!)

Azt látom, hogy ennek a kormánybiztos urnak a munkásbiztositónál a világon semmi, de semmi hatásköre nincs. A munkásbiztositót valami Friedrich nevü főorvos ur vezeti, ennek főtámogatója és tanácsadója pedig az orvosi tanács. Hogy ki ez a Friedrich, azt hiszem, elég, ha csak annyit mondok róla, hogy évtizedeken keresztül a munkásbiztositó vezető főorvosa volt, azokon az évtizedeken keresztül, amelyek alatt a munkásbiztositó saját erejéből kifejlődött s ennek a Friedrichnek gondos ápolása alatt nőttek ki a kommunizmus gyönyörü vezető virágszálai. Ma is az orvosi tanács tagjainak háromnegyed része ugyanazokból áll, akik azelőtt voltak. Tehát most is ott van ez a Friedrich és ugyanaz az orvosi tanács, akikben

mint hozzáértőkben és ottlevőkben nem volt annyi jószándék, hogy ezeken a dolgokon segitettek volna, a munkásbiztositót visszatartották volna a teljes züllestől és ne engedték volna, hogy főiskolává szerveztessék át a kommunista tanok hirdetésére és agitátorok kiképzésére. Ha ezekben nem volt annyi erő, magyarán mondva, ha nem volt bennük annyi tisztesség, hogy ezt megtegyék, akkor akármennyire van is kormánybiztosa ennek a pénztárnak, amig ez a főorvos és ez az orvostanács ott van, bizalmam nem lehet a munkásbiztositó helyes vezetésében.

Ha szabad eszmémet elmondani, szerintem a munkásbiztositó csak ugy kerülhetne helyes vezetés alá, ha erre a célra egy külön orvosállamtitkári állást létesitenének a népjóléti ministeriumban. *(Mozgás a jobboldalon. —* **Gaal Gaston**: Ettől félek! Az orvostól nem félnék, de az államtitkártól nagyon! — *Derültség.* — **Eckhardt Tibor**: Talán Petrichevich megfelelne!) Egy külön hivatal foglalkozhatnék ezzel. *(Felkiáltások jobbfelől: Még egy hivatal?)* Nem még egy, mert ez pótolhatná a mostanit. Ez azonban olyan fontos kérdés, hogy igazán megérné ha amugy is szomoru helyzetünkben még egy kis adósságot kennénk is magunkra erre a célra, mert kár a munkásságot annyira elhagyagolni és annak érdekeit lelkünkön nem viselni.

A népjóléti ministerium hatáskörébe beosztott, mondjuk nem külön hivatal — mint az urak gondolják — de hivatalos személy intézhetné ezeket a dolgokat, azonban hozzáértéssel, egész idejét és munkaerejét ennek szentelve, lelkiismeretesen és gondja kellene hogy legyen arra, hogy ne történjenek olyan anomáliák, hogy pl. Friedrich főorvos urnak negyven millió korona havi fizetése van. *(Mozgás a jobboldalon.)* Eszembe jut, hogy tavaly őfőméltóságának a kormányzó urnak fizetését, 70 millió koronát sokalltak, ezzel szemben egy munkásbiztositó pénztári főorvosnak 40 millió korona fizetése van s a szakorvosoknak is, akik nem rendes munkásbiztositói orvosok, szintén 8—10 millió korona fizetésük van, azoknak a kerületi orvosoknak viszont, akik tényleg egész nap dolgoznak, 3—5 millió korona a fizetésük. Ez nem egészséges állapot s ez az orvosok között is állandó viszályt, állandó egyenetlenséget szül, aminek ismét csak a munkásság issza meg a levét. Azt hiszem, arról, hogy a magyar munkásság ügyét nemzeti alapon felkaroljuk és hogy különösen közegészségügyi tényezőkre forditson a kormány nagy gondot, hogy a munkások emberi és tisztességes elbánásban részesüljenek és ne hajtsák be őket a szocialistáknak és még roszszabbaknak: Vágiéknak és Rákosi Mátyáséknak a karjába, elsősorban a kormánynak kötelessége gondoskodni.

A költségvetést nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a balközépen. Helyeslések jobbfelől.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Szabó József!

Szabó József: T. Nemzetgyülés: Abban a kellemes helyzetben vaayok, hogy bár az előttem szólott t. képviselő urral nem vagyok egy pártálláson, mégis az általa elmondottak nagy részével egyet tudok érteni. *(Felkiáltások jobbfelől: De hol van a pártja?)* T. képviselőtársaim, azt hiszem, az én pártom a költségvetési vitában becsülettel megállotta helyét s pártunkat szemrehányással igazán nem lehet illetni. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Mondom, annak ellenére, hogy más pártállásu vagyok, mint a t. képviselő ur, mégis abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy az általa elmondottak nagy részével egyet tudok érteni. Én őt, mint a parlament legujabb tagját, csak örömmel tudom köszönteni a Házban, annál is inkább, mert már első felszólalásában olyan kérdéseket hozott szőnyegre, melyeknek mi leghangosabb szószólói vagyunk, t. i. hogy ez a törvényhozás főképen szociális, pénzügyi és közgazdasági kérdésekkel foglalkozzék. Egy két dologban természetesen nem érthetek vele egyet, főképen azért nem, mert azt hiszem, hogy az ő adatai sem egészen helytállóak. Igy pl. azt hiszem, hogy a Munkásbiztositó Pénztárra vonatkozólag helytelen értesüléseket, helytelen adatokat kapott és információi, felfogásom szerint nem egészen helytállók. Nem igaz, nem lehetséges az, hogy a Kerületi Munkásbiztositó Pénztárnál munkás emberek heteket töltsenek el várakozással, mig orvos elé kerülnek és ujabb heteket töltsenek el, mig táppénzükhöz jutnak stb. lehetetlenség ez, mert ha igy volna, akkor ott már régen felfordult volna minden (**Esztergályos János**: Fel is van fordulva!) és a pénztár azt a nagy hivatást, amelyet az elmult esztendő alatt becsületesen teljesitett, nem tudta volna teljesiteni. Tévedésbe esett a képviselő ur, amikor az orvosokat ugy állitotta be, mint a pénztár hivatásos vezetőit. (**Esztergályos János**: A pénztárnak az orvosok inkább rabszolgái!) Az orvosok a pénztárnál főkép az orvosi teendőt végzik, de tulajdonképen nem adminisztrálnak és nem vezetik a pénztárt.

Azt hiszem, tévedésbe eshetett a képviselő ur akkor is, amikor azt a horribilis nagy számot emlitette, Friedrich főorvossal kapcsolatban. Ő is, épen ugy mint a többi orvos, a pénztár költségvetésében kimutatott rendes honoráriumban részesül és olyan megkülönböztetés, melyek alapján, amint ő emlitette, egy orvosnak 40 millió korona havi fizetés lenne, képtelenség. (**Jászai Samu**: Évente!)

Nem akarok részletesen foglalkozni ezekkel a kérdésekkel, hiszen azt hiszem, legközelebb lesz alkalmunk a Munkásbiztositó Pénztárról szóló törvényjavaslatot tárgyalni és akkor majd részletesen fogom e tárgyban észrevételeimet megtenni. Azt hiszem, igazságtalan volt a képviselő ur a kormánybiztossal szemben is, aki tulajdonképen a népjóléti ministerium tisztviselője és épen ugy teljesiti a népjóléti ministeriumban teendőit mint többi kollegája, azzal a különbséggel hogy ő amellett kormánybiztosi minőségben felügyeleti hatóságként van kiküldve a Munkásbiztositó Pénztárhoz. Ő tehát nem időzik ott hétszámra, nem is tart ott rendszeres hivatalos órát, legalább is nem tart hosszú hivatalos órákat, mert hiszen megvannak az arra hivatott tényezők, akik a pénztár ügyeit vezetik.

Mondom, mégis köszöntöm a t. képviselő urat azért, mert látom beszédéből, hogy nagyrészt szociális és munkáskérdésekkel kiván a nemzetgyülésen foglalkozni. Márpedig szerény tapasztalatom szerint nagy szükség van arra, hogy a nemzetgyülés figyelmét tényleg ezek felé a kérdések felé tereljük, és hogy a nemzetgyülés minden egyes tagját rábirjuk, értsék meg, hogy a nemzetgyülésnek ez a tulajdonképeni hivatása és feladata és hogy különösen a mai leromlott gazdasági viszonyok között ezekkel a kérdésekkel kell valamennyiünknek elsősorban foglalkoznunk.

A költségvetés vitájának vége felé tartunk és ha elkészitjük annak mérlegét, azt hiszem, egyetértünk abban, hogy a vita értékével, egy két kivételtől eltekintve, általában meg lehetünk elégedve. A vita ugyanis nem terelődött abba a szerencsétlen irányba, amelytől valamennyien tartottunk és amelyben az elején megindult, hanem tényleg nivós, emelkedett volt és tényleg olyan kérdések kerültek annak során szőnyegre, amelyek az állami élettel szoros összefüggésben vannak és melyeknek elintézése égetően sürgős. Azt hiszem, hogy amikor ezt felszólalásom elején konstatálom, nyugodt lélekkel és talán szerénytelenség nélkül

mondhatom azt is, hogy abban, hogy a költségvetési vita ebbe a mederbe terelődött és igy folyt le az elmutat tiz nap alatt, a keresztény gazdasági pártnak és a keresztényszociálista pártnak, melynek szerencsés vagyok tagja lenni, nagy része van. Azt hiszem, hogy talán épen a mi pártunk szónokai terelték a vitát erre a térre és ebben nagy része van annak a proklamációnak is, amelyet a keresztényszocialista párt a költségvetés tárgyalásának első napján nyilvánosságra bocsátott. Azt hiszem, hogy pártunk szónokainak szereplése és az általunk kiadott proklamáció, ha talán nem is 100 százalékban, de nagyrészt inditó oka volt annak, hogy a költségvetési vitából nem frankvita lett, amint azt előre beharangozták, hanem komoly költségvetési vita.

Amikor ezt a mérleget felállitom, megelégedéssel konstatálom és valahogy ugy érzem, nincs okom megbánni, hogy a keresztényszocialista párt és a keresztény gazdasági párt összefogott, egyesült, mert ennek következménye az, hogy a költségvetési vita során ilyen értékes munkát tudott produkálni. Ha ez a párt tovább is ilyen tevékenységet fog kifejteni, azt hiszem, sok hasznos szolgálatot tehet még a nemzetnek. De nem is lett volna szabad, hogy egy helytelen irányba terelt vita, a frankvita foglalja el a költségvetési vita helyét. Hiszen e Ház minden egyes tagja, de a nemzetnek is minden egyes polgára érzi, hogy a frankvitából már elég volt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Mindenki érzi, hogy abból, ami a költségvetés vitája előtt 3 hónapon keresztül lejátszódott a nemzetgyülésben, a nemzetnek haszna nem igen volt.

Ha mármost a költségvetési vita mellett meg akarom csinálni a frankvita mérlegét is, akkor, sajnos, nem juthatok arra a konkluzióra, amelyre jutottam a költségvetési vita mérlegének felállitásánál. Ha ugyanis azt nézem, hogy a franküguból mi haszna származott az országnak, akkor itt nagyon nagy tételt kell a tartozások rovatába irnom és meg kell állapitanom, hogy ebből a vitából nemcsak haszna nem volt az országnak, hanem ellenkezőleg nagyon messzemenő, gazdasági életünkre nagyon súlyosan kiható kára volt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* A franküguet azok, akik azt rendezték és csinálták, főképen politikai ügynek tekintették. Néhány nappal ezelőtt beszéltem egy francia és belga közgazdasági tényezővel és az iránt érdeklődtem, vajjon hogy nézik ott künn a mi nemzetünket, hogyan nézik az ország politikai helyzetét a franküggyel kapcsolatban, mire az egyik ur, aki hangsúlyozom, a francia és belga közgazdasági életnek számottevő tagja, ezt mondotta: t. Uraim a franküguről mi Franciaországban és Belgiumban, mint politikai ügyről egészen addig, amig az önök nemzetgyülése össze nem ült, nem igen tudtunk. Tudtuk, hogy Magyarországon történt egy csúnya hamisitás, de ezt, mint ehez hasonló egyéb bűnténveket, közönséges bűnügynek tekintettük és nem is kerestünk abban politikai motivumokat, csupán az önök parlamentje és az önök hirlapjai tették később, január második felében a frankhamisitást franküggyé és politikai üggyé. Igaza is lehet ennek a közgazdasági tényezőnek, mert hiszen mi történt itt? Mindenáron annak bizonyitása, hogy a franküguben kompromittálva van az egész nemzet. Az ellenzéknek egyik-másik tagja szinte kéjelgett abban, ha valamely ujabb gyanusitott került bele a franküguba, szinte kéjelegve örültek, amikor mind több és több gyanusitottja volt a franküguynek, főképen pedig örültek akkor, amikor az illetők társadalmi életünknek tekintélyes, értékes tagjaiból kerültek ki. Minden áron be akarták bizonyitani, hogy a franküguy nem egyeseknek a bűne, nem magukról megfeledkezett egyeseknek tényked ése, hanem a kormánynak, az uralmon lévő pártoknak, ugyszólván a hivatalos Magyarországnak a bűne. Minden áron ezt akarták bebizonyitani és lassanként elérték ezzel a tényked ésükkel azt, hogy felhivták a külföld figyelmét és tagadhatatlan — ugyancsak az előbb emlitett urtól nyert értesülésem szerint, — hogy lassankint elérték, hogy külföldön is kezdték hinni azt, hogy amit a magyar parlamentben állitanak és amit a magyar sajtó ir, abban van valami igazság és már kezdett külföldön is megrendülni a bizalom a magyar nemzettel és a magyar nemzet hivatalos képviselőjével, a magyar kormánnyal szemben.

Ez az eljárás vétkes és bűnös eljárás volt, hogy ezzel az eljárással a magyar nemzet gazdasági életének borzasztó sokat ártottak azok, akik ezt a bűnügyet ebbe a mederbe terelték.

Kérdem, mi lehetett ennek a vitának célja, és akkor rájövök — nem is kell rájönnöm erre, hanem maguk a képviselő urak állitják — hogy politika volt a célja: kormánybuktatás; kormánybuktatás minden áron. Egyik képviselő ur a túlsó oldalról azt mondotta nekem: kérlek, nem lehet kormányt buktatni a parlament utján Magyarországon; nekünk tehát olyan eszközöket is igénybe bell vennünk, amelyek a parlamenten kivül állnak, és ha nem tudjuk megbuktatni a kormányt az országban lévő erőkkel, akkor külföldi erőkkel kell megbuktatni.

Én magam, de azt hiszem pártom minden egyes tagja ezt a politikát nem tudja aláirni és nem tudjuk megérteni, hogy lehetnek emberek, akik függetlenségi jelszavakat irtak zászlajukra és mégis el tudják fogadni, alá tudják irni azt a politikát, hogy szabad legyen a magyar nemzetnek egy kormányát megbuktatni, ha máskép nem, akkor külföldi beavatkozással, a külföld segitségével.

Ez is egyik oka volt annak, hogy mi, keresztényszocialisták azt a politikát, amely nemcsak a franküguben nyilatkozott már meg, hanem amelyet azt megelőzően is több alkalommal láttunk, nem tudtuk tovább fedezni, nem birtuk támogatni és kellett találnunk olyan módot, amely alkalmat, ad arra, hogy egyesült erővel azt a politikát, amelyet mi tüztünk zászlónkra, azt a programmot, amelyet mi hirdettünk, évtizedeken keresztül. valahogyan jobban, erélyesebben tudjuk szolgálni.

Erről a kérdésről sokat beszélni nem akarok. Nem akarok most már arra sem rámutatni, hogy milyenek voltak azok az eszközök, amelyekkel ezt a törekvést alátámasztották, hogy milyen vétkes volt az az eljárás, amikor nap-nap után rémhireket terjesztettek az országban, hogy ma demarsot küldött a francia kormány, más alkalommal pedig azt, hogy kártérités követelnek a nemzettel szemben, harmadszor, hogy beavatkozást, megszállást, a biróság elfogultságát dokumentáló fellépést akar stb., stb. Igy ment ez nap-nap után. Örülök annak, hogy ma már lassanként a közvélemény is tisztán látja, hogy itt politika volt a mozgató erő és a közvélemény az egész frankvitát, amely a parlamentben lejátszódott, a maga értékére fogja leszállitani. Ez az ügy a biróság előtt van és mi, kereszténvszocialisták teljesen megnyugszunk a magyar független biróságban. Odavalónak tartottuk ezt az ügyet első sorban és azt kivántuk és kivánjuk ma is ellenfeleinktől, különösen Vázsonyi és Fábián képviselő uraktól és társaiktól, hogy amint mi megnyugszunk abban, hogy az olaszliszkai pénzhamisitók ügye ne kerüljön a parlament elé; (**Erdélyi Aladár**: Olyan is van?) amint mi nem kivánjuk ebben az ügyben parlamenti bizottság kiküldését és nem csinálunk belőle szenzációt, hanem megnyugszunk benne, hogy ez az ügy is a biróság elé kerül, ugy nyugod-

janak meg ők is abban, hogy a franküg a bíróságnál jó kezekbe van letéve.

De amikor erről szólok, ki kell jelentenem azt is, hogy hibáztatom a kormányt abban, hogy a frankvita során gyengeséget tanusított. A miniszterelnök ur itt a nemzetgyülés szine előtt hangoztatta, hogy a franküg felülvizsgálásá a kiküldendő bizottságnak semmi célja és értelme nincsen. Bizonyitotta logikusan azt, hogy káros lesz az országra, ha ebben az ügyben bizottságosdit fognak játszani és néhány napra rá mégis hozzájárult az ellenzék ez irányú követeléseihez. (**Erdélyi Aladár** : Volt ennek más politikai háttere, Albrecht-kérdés stb. Nagyon jó, hogy tisztázódott.) Hibáztatom, hogy a kormány ebben az ügyben gyengeséget árult el, mert olyan dolgokhoz járult hozzá, amelyeknek kimenetelét károsnak tartotta és amelyekről maga előzőleg konstatálta, hogy nem kivánatosak és nem célravezetők.

Ma már utána vagyunk ennek a dolognak és most politikai életünkbe egy ujabb probléma, ujabb politikai kérdés dobatott be és ez a titkos társaságok kérdése. Az ellenzék egy részének munkálkodása révén ma már lassankint ott fogunk tartani, hogy a titkos társaságok elleni küzdelem, mint kormányprogramm fog szerepelni. Nagyon szeretném, ha ezt a politikai, taktikai játékot nem vennők olyan nagyon komolyan és nem irányitanók a t. kormány figyelmét és drága idejét, de főképen a nemzetgyülés idejét ilyen kérdések felé. Mert oda fogunk kilyukadni a titkos társaságok elleni harcban is, mint ahova kilyukadtunk a franküg yben. (**Erdélyi Aladár** : De azért mi, a többségi párt, kivánjuk a titkos társaságok megszüntetését ; erre szükség van !)

Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy ebben a kérdésben mi egyet fogunk érteni, mert nekünk is az az álláspontunk, hogy ne legyen az országban más, mint alapszabállyal biró egyesület és azok az egyesületek, amelyek alapszabályokkal birnak, ne csináljanak egyebet, mint ami az alapszabályokban le van fektetve, tehát az alapszabályokkal ellenkező dolgot ne csináljanak. Ennek eléréséhez azonban nem látom szükségét annak, hogy ez politikai vita anyaga, hogy ez a kormányprogramm gerince legyen. *(Ugy van ! Ugy van ! a jobboldalon.)* Ezt egyszerü adminisztrativ ügynek tekintem, amely a belügyminister ur hatáskörébe tartozik, amelyet a belügyminister ur a maga hatáskörébe fennálló törvényeink értelmében és alapján nyugodtan el is végezhet. Sokkal fontosabb kérdések vannak itt, amelyek bennünket kell, hogy érdekeljenek, mintsem hogy ilyen kérdésekkel foglalkozzunk.

De nézzük csak meg azt az ellentmondást is, amely ezen a téren már eddig is megnyilatkozott. Méltóztassanak emlékezni, a nemzetgyülés első éveiben mennyi felszólalás, milyen nagy harc folyt itt a kormányzatnak azzal a ténykédésével szemben, hogy a szabadkőművespáholyokat feloszlatta ! Mennyi interpelláció, mennyi beszéd, mennyi kifogás hangzott el arról, hogy a kormány milyen reakciós, hogy ugy tiporja lábbal a szabadságjogot, hogy a szabadkőművespáholyokat feloszlatta. Pedig tudott dolog, hogy a szabadkőművespáholyok titkos szervezetek voltak és nemcsak titkosak voltak, hanem az országra nézve nagyon is kártékony tevékenységet fejtettek ki.

Annak idején hiba volt az, hogy a kormány ezt a titkos, valóban titkos társaságot feloszlatta. Ezért a belügyminister ur és a ministerelnök ur nagyon sok szemrehányást kapott épen azok részéről, akik ma a titkos társaságok feloszlátását követelik és mint kormányprogrammot akarják beállitani. Akkor az volt a baj, hogy feloszlatták a titkos társaságokat, ma pedig az a baj, hogy vannak titkos társaságok és ezeket nem oszlatja fe a kormány. Méltóztatnak tehát itt látni az ellenmondást, méltóztatnak látni azt, hogy ezek az urak, akik ezt a programmot tüzték ki maguk elé mennyire ellentétbe kerültek önmagukkal ?

De méltóztassanak megnézni ezt a másik ellenmondást is. Hallunk itt interpellációkat és hosszu beszédeket a szervezkedési szabadságról a gyülekezési jogról, de hallunk sok panaszt azért is, hogy a kormányhatóságok minden gyülésnek bejelentését követelik, minden gyülést ellenőriznek s hogy minden értekezletet, összejövetelt csak hatósági ellenőrzés mellett szabad megtartani. Egyrészt panaszolják tehát azt, hogy a hatóság ellenőrzés ott van, panaszolják azt, hogy a gyüléseket be kell jelenteni, másrészt pedig azt követelik, hogy tessék a titkos összejöveteleket, a titkos gyüléseket ellenőrizni, feloszlatni és megakadályozni.

Az egyik mondás a másikkal teljesen ellentétben van. Azt hiszem, ha az ellenzéknek ez a részsokáig folytatja a harcot és főképen, ha ez a harc sikerrel fog befejeződni, akkor el fogjuk érni azt hogy ebben az országban nem szabad három embernek összejönni anélkül, hogy azt a hatóságnak be ne jelentené s anélkül, hogy a hatóság ellenőrzést ne gyakorolna velük szemben, mert akkor nem fogjuk tudni, hogy hol kezdődik a titkos társaság. Hiszen titkos társaságok összegyülhetnek a fehér asztalnál ugy, mint a zöld asztalnál, a felső helyiségekben ép ugy, mint a pincehelyiségekben.

És ezt nem mint elvi jelentőségü kérdést tárgyalom, mert beszédem ide vonatkozó részének elején elmondottam, hogy mi az álláspontom ebben a kérdésben ; de hibáztatom, hogy egyesek ezt a kérdést ugy fel akarják fujni és olyan nagy jelentőséget tulajdonitanak neki, melyet ez a kérdés egyáltalán nem érdemel meg. Az az érzésem, hogy azok az urak, akik ezt a kérdést feszegetik, ugy képzelik, hogy : nekem minden szabadságot adjanak meg, nekem legyen szabad szervezkednem, gyülekeznem, azt tennem, amit akarok, minden hatósági ellenőrzés nélkül, minden bejelentési kötelezettség nélkül, neked azonban ne legyen szabad még csak levegőt sem szivnod anélkül hogy a rendőrhatóságnak be ne jelentenéd. Ez azonban elfogultság, ez nem érdemli meg azt, hogy komolyan kezeljük ezt a kérdést, mert ebből kilátszik a politikai elfogultság, épen ezért ezt kell értékére kell leszállitani.

Hogy ez igy van, egy esetet vagyok bátor itt a nemzetgyülés előtt elmondani arranézve, hogyan kezelik lassankint a titkos társaságok kérdését épen szocialdemokrata oldalról.

A Népszava 1926. évi március 28-iki számában közzétette azt a körlevelet, amelyet a MOVE — amelyhez nekem közvetlenül semmi közöm sincs, tehát érdektelenül szólhatok ebben a kérdésben — október 3-iki értekezlete alapján küldött szét. Ebben a MOVE központi elnöksége azt kérdezi a csoportoktól, hogy milyen az osztályoknak, a vezetőségnek névsora, rendelkeznek-e lövöldével rendelkeznek, hány és minő fegyverrel, leventeés cserkészfelszereléssel, miből áll ez, mik a kivánságok stb. Ezt a körlevelet kaparintotta meg a Népszava egyik cikkirója, leközölte lapjában és hozzátette a következőt, *(olvassa)* : »Helyben vagyunk. Itt van a titkos alakulás egyrésze. Ezeket kell megrendszabályozni, ezeket a kalandos terveket nem szabad türni, vagy be kell vallani. De bennünket, más világnézetüeket arra kötelezni, hogy némán türjük a politikai ellenfél kalandszövéseit, ahhoz hallgatásunkkal, sőt szavazatainkkal hozzájáruljunk, ez már olyan perfid és ostoba gondolkodás, amit az ország demokratikus népességétől csak kenyerüket vesztett con-

lottierik követelhetnek, a maguk ítélőképességé-
ıek hiányában.«

És most méltóztassanak egy pillanatig figye-
emmel kisérni, hogy mit ir még hozzá *(olvassa)* :
Aki az utolsó tiz év keserves tapasztalata után
s fegyveresen akar »megmozdulni«, ám tessék,
nindenki mozogjon a saját személyében. De
ıogy a condottieri urak szervezzenek, a békére,
ınunkára, kenyérre vágyók pedig mozogtassanak
s megint előre küldessenek, azt ne tessék még
gyszer megkisérelni. Hiszen a trianoni ellensé-
ek is készülnek ilyennek láttán — azt csak nem
ondolják az urak, hogy ők nem tudnak a vitéz
Bajcsy—Zsilinszky Endre játékairól ? — és igy
zövik, sodorják a háboru szálait. S nem akarunk
— és emberi és tételes törvényü jogunk van
ıem akarni — uj háborut. Ennél mi jobban sze-
etjük a hazát, ennek dolgos népét, Magyar-
rszág sorsát. Mi nyiltan mondjuk és hirdetjük :
oha többé háborut !«

Méltóztatnak látni ezt a perfid, aljas denun-
iálást kifelé, a kisentente felé, ellenségeink felé !
Azt a munkát, amely a Move-ban folyik, amely a
éllövészet gyakorlására és cserkészcsapatok szer-
ezésére irányul, tehát egy egyszerü sporttényke-
ést, egyszerü testnevelési ténykedést, ők képesek
apjukban ugy feltüntetni, mintha háborus elő-
észület volna ebben az országban. Mirevaló ez?
Az semmi egyéb, mint denunciálás az ország ellen
külföldi ellenséges államok előtt. *(Ugy van ! Ugy van ! jobbfelől.)*

De igy fest az ő felfogásuk a titkos társaságo-
at illetőleg is. A napokban a képviselő urak egyike
— ha jól tudom, talán Esztergályos János kép-
iselő ur — azt kifogásolta, hogy a Move s egyéb
eresztény és magyar társadalmi szervezetek a
énykedésükbe, tehát a sportba, a dal kultuszának
yakorlásába és egyebekbe is világnézetet visznek
ele és az ő világnézetüket, az ő politikájukat —
ondotta a képviselő ur — akarják szolgálni.
z lehetséges. Én aláirom, hogy a keresztény tár-
adalmi szervezetekben igenis, a világnézeti elvek
ányadók és ezek működnek közre. Csakhogy
agyar és nemzeti világnézeti elvek, keresztény
ilágnézeti elvek, amelyek ellen magyar embernek
ifogást emelnie nem szabad.

De nézzük meg, hogy azok, akik kifogást
nelnek ez ellen, hogy a keresztény és nemzeti
apon álló társadalmi szervezetek világnézetüket
szik bele szervezeteikbe, mit tesznek a saját
ortszervezetükben? A napokban értesültem róla,
gy — két esetet mondok el — a csepeli és rákos-
alotai sportegyesületek meghivták a szocial-
emokrata munkás sportegyletet futballmérkő-
sre. A mérkőzés megtartásának egyik feltétele
volt, hogy a rendezők nemzeti szinü karszalagot
rtoznak viselni. Méltóztatnak tudni, mi lett
nek a következménye? Bejelentették, hogy
kkor nem lesz sportmérkőzés, mert az ő embereik
emzeti szinü karszalagot nem tesznek karjukra.
Ehn Kálmán : Disznóság ! — **Lendvai István** : Ez
llemzi őket ! — *Zaj.)*

Méltóztatnak látni, milyen értékü az a kritika,
nely itt velünk szemben sokszor elhangzik, mert
ig ők azt kritizálják, hogy ezek a keresztény tár-
dalmi szervezetek világnézetüket viszik bele a
ervezeti életbe s annak minden megnyilatkozá-
ba, ugyanakkor ők nemcsak a világnézetüket, de
azafiatlanságukat is beleviszik még a sportegye-
letekbe is. (**Kuna P. András** : Ide is piros szegfü-
l járnak !)

Azt mondja a képviselő ur, hogy mi ezt tesz-
ük és ezt nekünk bűnül rójja fel. Hát kérdezem
t. képviselő urat, hogy a szociáldemokrata
unkás dalegyletek, amelyekben tisztességes, be-
ületes munkásemberek vannak, énekelték-e va-
ha egy-egy ünnepségen a magyar Himnuszt, a magyar Hiszekegyet vagy pedig a magyarok Szózatát? Ez bűn, vétek, ezt nem engedik meg, de nálunk kifogás tárgyává teszik, hogy a mi szervezeteinkben a nemzeti és keresztény gondolatok jutnak a kulturális intézményekben is kifejezésre.

Épen ezért ezeket a kérdéseket a maguk értékére akarom leszállitani és azt a kritikát, azt a politikai ténykedést, amely az előbb emlitett kérdésekben megnyilatkozik, arra az értékre szállitom le, amely szerint az a felfogásom, hogy ezt nagyon sokra becsülni nem nekünk, — mert mi eddig sem becsültük semmire — de a t. kormánynak sem szabad. A mi felfogásunk szerint a t. kormánynak határozottan kell politikai irányában haladnia. Nem szabad apró-cseprő taktikázásoktól megijednie, nem szabad engednie az ilyen apró-cseprő előreráncigált kérdésekkel szemben, nem szabad magát politikai irányától eltéritení engedni. A t. kormánynak határozottan kell haladnia az általa kitüzött uton s lehetőség szerint a programm természetesen legyen olyan, amely a nemzet érdekeinek megfelel, de ha kitüzte ezt a programmot, határozottan haladjon abban az irányban és annak megvalósitása érdekében. Mert ha gyengeséget árul el, ha ilyen apró-cseprő csipkedéseknek enged, ha ilyen taktikázásokat túlsokra becsül, akkor a kormány lejtőre kerül, a lejtőn elbukik, de elbukik vele a nemzet is. *(Ugy van ! Ugy van ! jobbfelől.)* Márpedig minden magyar embernek kötelessége, — és én is ezt teszem — hogy figyelmeztesse a kormányt, ne üljön fel ezeknek az apró taktikázásoknak, hanem tessék határozott célt kitüzni maga elé és ezt bátran, felemelt fővel követni is.

A mi felfogásunk az, hogy itt minden előtt egyre van szükség : becsületes, keresztény, nemzeti és szociális politikát kell inaugurálni. Ha ezt teszi a kormány, akkor azok az apró és kevésbé apró politikai jelenségek el fognak siklani, értéküket teljesen el fogják veszíteni. Ezért pártunknak is az volt a törekvése — és mint mondottam első szavaimban — örülünk annak, hogy bizonyos fokig célt értünk, hogy a költségvetési vita során a közgazdasági kérdések felé tereltük a figyelmet.

A nemzetgyülésnek tovább kell ezt a munkát folytatnia annál is inkább, mert ami kint van az országban, az kétségbeejtő. A gazdasági helyzeten feltétlenül változtatni kell és politikai életünk tengelyévé a gazdasági kérdéseket, a gazdasági élet feljavitását kell kitüzni. Ezért első törekvésünk az kell hogy legyen, hogy közgazdasági életünkben bizonyos foku fellendülés álljon be. Mit kell itt elsősorban követelni? Elsősorban törekvésünk az kell hogy legyen, hogy munkát biztositsunk az egész vonalon. Dolgozni és dolgozni, hogy ebben az országban mindenkinek — akár fizikai akár szellemi munkás legyen, — alkalma legyen, arra, hogy becsületes munkával kereshesse meg mindennapi kenyerét. Azért a legfontosabb problémák egyike : a munkanélküliség kérdésének megoldása.

Nem azt kivánom, — hiszen ezt nem is kivánhatjuk — hogy a munkanélküliség az országban máról-holnapra megszünjék, de enyhitsük, vagy legalább azok közé a normális keretek közé szoritsuk vissza, amilyenek között a békeévekben volt. Tudjuk jól, hogy a munkanélküliség kérdése nem magyarországi probléma. Tudjuk jól, hogy Európa minden államában bőségesen vannak munkanélkül lévő munkások ; tudjuk jól, hogy a legyőzött államokban ép ugy, mint a győztesekben meg vannak — egy-két kivétellel — a munkanélküliek ezrei ; tudjuk jól, hogy Ausztriában 230 ezer ember van ma munka nélkül, annak ellenére, hogy egy évvel ezelőtt csak 170 ezer ember volt munkanélkül, tehát a munkanélküliség emelkedő tendenciát mutat még mindig ; tudjuk azt is, hogy Németországban, ahol egy esztendővel ezelőtt körülbelül 200—250 ezer volt, ma 700 ezer körül van a munkanél-

küliek száma; tudjuk, hogy Angliában — tehát egy győztes államban — 1,200.000 munkanélküli munkás van.

Azonban ne vigasztalja magát senki azzal, hogy ez nem magyarországi, hanem európai, sőt világproblémává vált kérdés. Elsősorban igaz, hogy nekünk, akik legtöbbet vesztettünk a háboru alatt, az elmult évtizedek alatt, fokozottabb mértékben kell munkálkodnunk, hogy ezt a veszteséget valahogyan behozzuk; másodszor igaz az is — és ezt figyelembe kell vennie mindenkinek — hogy sehol ezekben az előbb emlitett államokban nem olyan kétségbeejtő a munkanélkül levő munkások helyzete, mint épen Magyarországon, mert mindenütt van valami szociális biztositás részükre; a munkás mindenütt, ha munkaaélkülivé lesz, rendszeres anyagi támogatásban részesül, egyedül Magyarországon tartunk még ott, hogy ha a munkás saját hibáján kivül munkanélkülivé lesz, akkor ki van téve a nincstelenségnek, a szenvedésnek, elveszti minden reményét ahhoz, hogy valahogyan önmagát segélyekből vagy támogatásokból fentarthatja.

Épen ezért nekünk ezt a problémát napirenden kell tartanunk, minden lehetőt el kell követnünk, hogy itt enyhités történjék, hogy ez a nagy munkanélküliség csökkenjen.

Amit itt egyes szónokok javasoltak, a munkanélküliség esetére szóló biztositásnak törvényes rendezését, ez más kérdés, azonban tévednek a tisztelt képviselő urak, ha azt hiszik, hogy ezzel csak egy parányit is előre viszik a munkanélküliség kérdését. (**Éhn Kálmán**: Mutatja Anglia példája!) Meg kell csinálni a munkaaélküliség esetére szóló törvényes biztositást. (**Lendvai István**: De csak azok számára, akik önhibájukon kivül lettek munkanélküliekké! — **Éhn Kálmán**: Az aggok és rokkantak részére is!) Ez igy van. Egyetlen törvény sem rendelkezik másképen, mint ugy, hogy tényleg csak azoknak nyujt segélyt, támogatást, akik saját hibájukon kivül lettek munkanélküliekké. (**Lendvai István**: Másképen biztatás lesz a dologtalanságra!) Tévedés azonban azt hinni, hogy e törvényjavaslat törvényerőre emelkedése révén a munkaaélküliek száma csökken. Nem, csupán enyhül azoknak szenvedése, akik munkanélküliekké lettek. Ennek a törvénynek nem is ez a célja, hanem csak az, hogy támogassa, segitse a munkást akkor is, ha saját hibáján kivül munkanélkülivé lett. A munkanélküliség enyhitésére más teendőket kell inaugurálnunk, más teendőket kell véghez vinnünk, ha ezen komolyan változtatni akarunk.

Az én felfogásom szerint a megoldást ebben a kérdésben alapjában kellene kezdenünk. Nem apró-cseprő intézkedésekre van szükség — bár rá fogok térni, mint szükséges valamire közmunkák és hasonlók beállitására, — azonban ezekkel a kérdést meg nem oldjuk, hanem csak elodázzuk; valamivel előbbre viszik ezek a kérdést, de a megoldást vele elérni nem fogjuk. A megoldásnak alapjában kell történnie.

Mi itt az alaphiba? Az én felfogásom az, hogy az alaphiba a mai pénzügyi politikában van. (*Ugy van! Ugy van! a jobbközépen.* — **Lendvai István**: Abban a pénzügyi politikában, amely a nagybankoknak 100 milliárdokat ad!) Azokban az antiszocialis adónemekben találom az alaphibát, amelyek megdrágitják az emberek életfeltételeit, de ezenkivül megdrágitják magát a termelést is, a magyar ipar versenyképességét is csökkentik, de csökkentik a termelés versenyképességét is és már ott tartunk, hogy az előttem szólott t. képviselő ur pl. bizonyitékokat hozott elő az autógyártással kapcsolatban, hogy a külföldről ideimportált áruk — akármilyen iparcikkek legyenek azok — lényegesen olcsóbbak, a vámok ellenére is, mint amit itt az országb állitanak elő. Azzal azonban, hogy a vámsoro pókat felnyitom, hogy vámmentességet biztosit ezeknek az iparcikkeknek, a célt nem érném Mert mit érnénk el, ha a képviselő ur kéré teljesitené a kormány és az iparcikkeknek tel vámmentességet biztositania, szabad behozat engedne? Elérnők azt, hogy bejönnének ide országba az olcsó áruk, azonban azt az olcsóbl sem tudnák megvenni, mert a munkanélküli oly nagyarányu lenne, a kereseképtelenség nagyfoku volna, hogy az a kevés sem jutna s kinek, hogy a nagyon olcsó árut megszerezhes

Számolni kell azzal, hogy nem egy norma körülmények között lévő országgal állunk szemb hanem egy megcsonkitott nemzettel, amelytől rabolták azokat a piacokat, ahol értékesiteni tu a termését; másrészt számolnunk kell azzal, ho itt egy olyan sok évtizedes gazdasági rendszer bo lott fel a háboru következményeképen, amel nekünk fokozatosan ki kell épitenünk. Itt leszn és vannak iparágak, amelyek kezdetlegese amelyek nem birják tényleg a versenyt egyes k államok nagy iparaival szemben, azonban oktal ság lenne ezeket az iparokat egyszerüen agy csapni azzal, hogy ma még nem birják a versen Tessék megnézni a textilipart csonka Magyar országon, amely az elmult öt esztendő alatt anny kifejlődött, hogy a további munkálkodás a tán gatás révén ez az iparág is és a hozzá haso iparág — pl. az auto-ipar is — annyira ki fog lődni, hogy idővel versenyképes lesz a külfö iparágakkal szemben is. Épen ezért oda kell tö kednünk, hogy a belső ipari és mezőgazdasági t melés egyaránt versenyképessé tétessék, oly adózási rendszert vezessünk be, amely megkimél fogyasztót, megkiméli a termelést és lehetővé tes hogy az ilyen megkiméltség mellett azután verse képesség álljon be. Igaza van Ernszt Sándor k viselő urnak, — és ez a második javaslato amelyre a kormány figyelmét fel akarom hivni hogy nem szabad az államháztartásnak egyet fillér adóval sem elvenni többet a magángazdas tól, mint amennyire épen a közigazgatás célja szükség van. Mert ha az történik, ami most az mult években történt, hogy az államháztartás f szivja magába a tőkét és ő maga konkurrenciát nál az iparnak, akkor lehetetlenség, hogy ebben országban eleven gazdasági élet és ipar fejlődjék

Felfogásom szerint, ha alaposan akarjuk kérdést rendezni, szigoruan kell keresztülvinni takarékosságot az egész vonalon. Szigoru tal rékosság kell az állami életben és minden fel leges kiadástól és minden luxus kiadástól meg k kimélni a nemzetet és a nemzet polgárait. Azo kivül pedig egészséges hitelpolitikát kell tere tenünk, mert ha az az iparos 15 és 20%-os hitel kénytelen dolgozni, ezzel a 15—20%-os kölcsö nel nem lehet vállalkozni, nem lehet versen képességet teremteni az iparban, mezőgazdasá ban és sehol a gazdasági élet egyéb megnyil kozásaiban. Felfogásom szerint ezeknek az elve nek kell érvényesülniök az egész vonalon.

Ehhez hozzájárul még a kormánynak az kötelessége is, hogy jó kereskedelmi szerződé ket kössön és ha azokat végrehajtotta, mél tassanak meggyőződve lenni arról, hogy itt gazd sági fellendülés fog bekövetkezni. Ez a munk nélküliséget nagy arányban fogja csökkenteni, munkanélküliség előbb-utóbb visszafog terelőd abba a normális mederbe, amelyben volt a h boru előtt és ez a lehetetlen helyzet, ami ma va meg fog szünni. Felvetődik azonban a kérdé hogy addig, amig ezt alapvető programmot végr hajtja a tisztelt kormány, mitévő legyen. Mé hiszen azt bevárni lehetetlenség, annak ere ményét máról-hónapra nem fogjuk érezni, mé

hhoz idő kell, hogy ezt a programmot átültessük gazdasági életbe.

Addig azonban mitévők legyünk? Ennél a érdésnél én is azt az orvosságot ajánlhatom, mit a többi felszólaló képviselő urak ajánlották. zt tudniillik, hogy addig egészen komolyan kell ndelni a közmunkálatokat az egész vonalon s nemcsak programmba venni, hanem tényleg eresztülvinni és megvalósitani. Azt hiszem, erről ár nem volna szabad beszélni. Nem lehet az rszágban olyan ember, akit meg kellene győzni rről, hogy a közmunkák elrendeléséből milyen önyök származnak. Mindenki tudja, hogy a közunkák elrendelésével enyhülni fog a munkaélküliség, amellyel fokozni fogjuk a közvagyont, hát nem is éri veszteség az államot, azonkivül okozni fogjuk a közönség fogyasztó- és felvevőképességét és igy végeredményben visszaadjuk magángazdaságnak azt a tőkét, amelyet az lamháztartás indokolatlanul elvont tőle a közeli ztendőkben, a szanálás folyamán.

E kérdések mellett felfogásom szerint sürgőn kellene a nemzetgyülésnek foglalkoznia egyéhány szociális törvénnyel is, igy pl. sürgősen ell rendezni a munka és tőke között fennálló renezetlen viszonyokat. Rendezni kell tehát elsőrban a munkaviszonyokat. Ha valaha indokolt olt, ugy a mai körülmények között kétszeresen dokolt, hogy megakadályozzuk azt, hogy egyes zemekben 12—14 órás munkaidővel foglalkozssák a munkásokat, indokolatlan dolog, hogy míg a munkások ezrei munka nélkül ténferegnek, ddig egyesek 10—12, sőt egyik-másik üzemben órát is dolgoznak. Itt elsősorban felhivom a kormány figyelmét egy állami üzemre, a diósőri vasgyárra, amelyben a munkások 12 órát olgoznak. A másik testvérgyárban viszont elcsajtják a munkások százait. Ez nem lehet gikus és okos dolog. Itt feltétlenül nemcsak a ját háza előtt kell sepernie a kormánynak, nem törvényjavaslattal, vagy akármilyen módon ódját kell ejteni annak, hogy a munkaidő az ész vonalon szabályoztassék. Itt indokolt a 8 ai munkaidő törvényes biztositása. Mint emlittem, a vasgyárakban, általában a nehéz iparban egnyilatkoznak az ilyen munkaidőmeghosszabtási tendenciák az egész vonalon, de tudok xtilgyárakat is ilyen értelemben. Vannak textilárak — nem kell messze menni, itt a fővárosban a főváros környékén — ahol 12—14, 15 órai pi munkaidővel vannak foglalkoztatva a munsok. Rosszul mondtam, hogy napi, mert van szakai munkaidő is, miután a gyár állandóan emben van.

Kezdődik az egyik csoport munkája reggel órakor és tart este hat óráig, a másik csoport dig munkába áll este 6 órakor és tart a munka ggel 6 óráig. Éjjel dolgoztatnak 12 órát a lányok, a keresetük pedig ezeknek a lányoknak óránt 2 ezer korona, a legjobb esetben pedig a xtilműveknél heti 400—500 ezer korona. Ez onban már fehér hollószámba megy. Nem volna abad a kormánynak tétlenül nézni ezt. Ha molyan akarjuk a munkanélküliség kérdését idezni, akkor ezek előtt a szomoru tények előtt m szabad szemet hunyni, nem szabad közömsen elmenni, hanem igenis itt az ideje, hogy a vényhozás ezekkel a kérdésekkel minél előbb lalkozzék, itt az ideje, hogy ezek a kérdések nél előbb törvényes rendezést nyerjenek. Épen rt fel akartam ezekre kérni a t. Nemzetgyülés yelmét.

A munkanélküliség enyhitésével kapcsolatban feljebb még egyre vagyok bátor a t. Nemzetülés figyelmét felhivni, ez pedig az a javaslat, ellyel mi már évekkel ezelőtt foglalkoztunk, a paritásos munkabéregyeztető bizottságoknak felállitása. Amellett, hogy megvan a tendencia egyes üzemekben a munkaidőnek 8 óráról 12 órára való meghosszabbitására, az a tendencia is érvényesül az egész vonalon, hogy a meglévő munkabéreket leszoritsák, márpedig mindenekelőtt tudni kell azt, hogy a munkabérek, azt lehet mondani, még sehol sem érték el az egész vonalon a békebeli 100 percentes aranyparitást, tehát nagyon indokolt, hogy a mai munkabér, amelyet a munkásság keserves küzdelmek árán tudott csak biztositani, ne redukáltassék, ellenkezőleg az a törekvés tartassék tiszteletben és segittessék elő, hogy a munkabér lehetőleg békebeli nivóra emeltessékfel. Nem érv ezzel szemben az, hogy a munkabér drágitja a termelést. Mai beszédemben már nem, de majd alkalomadtán szolgálni fogok a t. Nemzetgyülésnek adatokkal, hogy a munkabérek néhány percentjét képviselik a termelésnek és akkor majd méltóztatnak látni, hogy téves az a felfogás, amelyet itt egyes urak szivesen magukévá tesznek, hogy a munkabérek drágitják az országban a termelést. Nem. Majdnem azt merném mondani, hogy a munkabérek jelentéktelen számot képviselnek a termelésben, hanem ha keressük, hogy kik drágitják a termelést, hamarosan meg méltóztatnak találni az igazgató uraknál, főképen a bankdirektoroknál és egyebeknél, akik nemcsak békebeli életstandardjukat biztositották, hanem azt jóval felülfokozták. Vannak urak ebben az országban, akik nem akarnak tudomást venni arról, hogy megcsonkitották az országot. Vannak urak, akik nem akarnak tudomást venni arról, hogy itt emberek ezrei és tizezrei kenyér nélkül élik az életüket, ők pedig változatlanul, sőt fokozattabb mértékben élik most is azt az életet, amelyet éltek a háboru előtt vagy a háborus években, amikor hadseregszállitásokkal foglalkoztak.

Ezeknek az uraknak kellene valahogy a körmükre koppantani és megtanitani őket arra, hogy ők azok elsősorban, akik a termelést drágitják. Ők azok elsősorban, akik hozzájárulnak ahhoz, hogy ez a leromlott gazdasági helyzet, amelyben most vagyunk, tartós legyen és ők azok elsősorban, akik nem akarnak tudni arról, hogy nekik is vannak kötelességeik a munkásokkal és a nemzettel szemben. De ha ezek az urak erről nem vesznek tudomást: a nemzetgyülés nem helyezkedhetik arra a kényelmes álláspontra, hogy mi is napirendre térjünk a kérdés felett és mi se vegyünk erről tudomást, hanem igenis, lelkiismereti kérdést csináljon belőle minden képviselő, hogy ezen kérdés rendezése ő rajta mulik, mindnyájunkon egyedül és együttesen, és akkor megmozdul ennek a törvényhozásnak a lelkiismerete és hiszem, hogy akkor az országban is más gazdasági élet és gazdasági helyzet fog teremtődni; béke fogja megszállni azokat a keserü hangulatokkal telitett munkáscsoportokat; füstölgő kémények fogják a békét jelezni ebben az országban, ha a nemzetgyülés ezen hivatását teljesiteni fogja.

Pártom — melyhez tartozni szerencsém van — ezt a célt tüzte maga elé programmként; mindent el fogunk követni, hogy a nemzetgyülés figyelmét fokozottabb mértékben erre az utra tereljük és a nemzetgyülést rávegyük arra, hogy eziránu kötelességét teljesitse. Ezt a munkát fogjuk a jövőben fokozottabb mértékben végezni. A költségvetést elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Eckhardt Tibor!

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat illeti a szó.

Eckhardt Tibor: T. Nemzetgyülés! Mielőtt beszédemet megkezdeném, kérem a t. elnök urat, méltóztassék a tanácskozóképességet megállapitani.

Elnök: Minthogy a Ház szemmelláthatólag nem tanácskozóképes, az ülést 5 percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Eckhardt Tibor képviselő urat illeti a szó.

Eckhardt Tibor: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem a tanácskozóképesség megállapitását.

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelenlevő képviselő urakat megszámlálni.

Bodó János jegyző *(összeszámlálja a jelenlevőket)*: Negyven!

Elnök: A Ház tanácskozóképes. Kérem a képviselő urat, sziveskedjék beszédét megkezdeni.

Eckhardt Tibor: Igen t. Nemzetgyülés! **(Peyer Károly**: Beszéljen a falnak! — *A szélsőbaloldali képviselők kivonulnak a teremből.)* A magyar társadalom régen nem volt olyan nehéz helyzetben, mint ezekben a napokban és én magam részéről szeretnék rávilágitani azokra az okokra, amelyek a magyar társadalom jelenlegi nehéz helyzetét előidézték.

A ministerelnök ur akkor, amikor legutóbb ezekről a kérdésekről beszélt, az ország bajainak kútforrása gyanánt két okot jelölt meg. Azt mondotta: az a baj ebben az országban, hogy itt egyrészt a forradalmi szellem, másrészt pedig az ellenforradalmi szellem még mindig él és a multnak ez a két maradványa okozza itt folyton a bajokat.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

A ministerelnök ur le is vonta a megállapitás konzekvenciáit és kijelentette azt, hogy a titkos társaságokkal kell leszámolni, akkor jobbra fordul az ország helyzete.

Én nem tudom a helyzetet ilyen optimisztikusan megitélni. Én azt hiszem, hogy a miniszterelnök ur túlságosan egyszerűen nézi a dolgokat és talán egy rövid jelszóba akarja összefoglalni a bajok okát akkor, amikor a titkos társaságok feloszlatásától ilyen nagy eredményt vár. Minden bajt valami titkos kezekre ráfogni, ez talán kielégithet egy bizonyos, — talán triviális kifejezéssel élek — szakácsné-romantikát, de nem felel meg a tényleges állapotoknak. Mert azt kell mondanom, hogy ilyen kicsinyes és ilyen felületes intézkedésekkel az ország jelenlegi helyzetén nemcsak hogy javitani, de még a legkisebb változtatást előidézni sem lehetséges. Épen azért mai felszólalásomban főleg azzal akarok foglalkozni, hogy az ország nagy bajainak és főleg gazdasági leromlásának miben látom a kiinduló pontját, kutforrását és okát, s hogyan lehetne ezeken a kérdéseken változtatni. *(Halljuk! Halljuk! a balközépen.)*

Igen t. Nemzetgyűlés! Az a folyamat, amely az egész világon lefolyt, s amelyet Manchester-liberalizmus név alatt ismer a gazdasági történelem, az elmult 50 esztendőben Magyarországon is elvégezte a maga munkáját. Sajnos azonban, — mint nagyon sok egyéb — ebben az országban szintén csak félmunkát végzett. Elvégezte a romboló munkát, elvégezte azt a munkát, amely a földbirtokos-osztály bizonyos deposszedálását jelentette, mert a váltó és a váltó végrehajthatósága — amely váltórendszereknek és modern kapitalista-rendszernek bevezetése egybeesett a hitelkérdés teljes megoldatlanságával, — mind a gazdasági körülmények egybejátszva, a nemzetfentartó történelmi magyar földbirtokos-osztálynak egy igen jelentékeny százalékát elpusztitották, (**Barthos Andor**: Ez igaz!) kihuzták a földet a lába alól.

Ez a Manchester-liberalizmus azonban a külföldön egészségesebb, jobb körülmények között meg tudta teremteni azokat az uj foglalkozási ágakat, az ipari, gazdasági, kereskedelmi és bank életnek azokat az uj forrásait, amelyekben az illető nemzetek fiai elhelyezkedhettek. Nálunk, Magyarországon egy végtelenül időelőtti és egy kimeletlen ingótőke-koncentráció, az egyéni kezdeményezésnek és a magyar intelligens középosztálynak ilyenirányu elhelyezkedését, uj foglalkozási ágakban való tömörülését ugyszólván lehetetlenné tette és hozzávéve még azt a morbus hungaricust, amely a kereskedelmi és gazdasági pályákat amennyiben nem a földmiveléssel voltak kapcsolatban, a multban mindig huzódozott, végeredményben Magyarországon az a helyzet állott elő, hogy a nemzetfentartó elem elproletárizálódott s vele szemben uj hatalmasságok alakultak, amelyek a faji, pénzbeli és egyéb összetartozandóság révén egy olyan merev, szilárd és időelőtt tőkekoncentrációt hoztak létre ebben az országban, amely párját ritkitja — alapos megfontolás után mondom, hogy párját ritkitja — az európai sőt az amerikai államok életében is, mert akár az amerikai törszt- és kartellrendszert nézem is, az amerikai vagyonhoz, az amerikai indivíduális tőkéhez képest a tőke ott sokkal kisebb százalékban van koncentrálódva, mint amilyen százalékban ezek a kartellek és trösztök Magyarországon jelentenek.

Én tehát mindenekelőtt ezzel az ingótőke koncentrációval akarok foglalkozni s itt mindenek előtt a hitelproblémával foglalkozom. Kénytelen vagyok rámutatni arra, hogy Magyarországon takarékpénztári üzlet egészségtelen módon egybekapcsoltatott a banküzlettel.

Ennek következménye az volt már a multban, a békében is, hogy a túlnyomórészt agrár eredetü bankbetétek és folyószámlák — mert hiszen a pénzét többnyire a gazda és a konzervativ tőke szokta betétek formájában elhelyezni, a kereskedő és a gyáros pedig a tőkét üzletekben forgatja — tehát épen a konzervativ természetü agrár providenciáju tőke a vidéki kis intézetek keresztül feljött Budapestre a nagy intézetekhez és itt a helyett, hogy a mezőgazdaság javára visszafordittatott volna és megtermékenyitette volna az ország létalapját képező mezőgazdasági termelést, konzekvensen elvonatott és kivonatott a mezőgazdasági érdekeltség köréből és a bank indusztriálizmus megteremtéséhez szolgáltatta természetes alapot, amely körülmény alatt Magyarországon a mezőgazdaságot elpauperiálta és a mezőgazdasági termelés produktivitását és intenzivitását megakasztotta.

Ez a hitelkoncentráció és a hitel problémának néhány nagy bank kezében való tömörülése a háboru utáni időkben sem szünt meg, ekkor sem változott meg. Azt látjuk, hogy még a legutóbbi időkben is az agrárkölcsönök mindig a nagybankokon keresztül, azoknak a retortáján és ellenőrzésén keresztül jutnak ki a mezőgazdasághoz. Ennek hátrányát nem csupán abban látom, hogy szükségszerüleg megdrágitja a mezőgazdasági hiteleket, hanem látom abban az indirekt hatalomban és befolyásban is, amelyet az ingó tőke az ingatlan vagyonnal szemben, épen a hitelszükséglet kielégitése tekintetében, nagyon drasztikusan és kiméletlenül szokott érvényesiteni.

Látom Magyarországon azt a teljesen fenntarthatatlan helyzetet, hogy az egész mezőgazdasági ipar kiesett a mezőgazdasági érdekeltségek kezéből és néhány par excellence bankérdekeltség kezébe csúszott át. Méltóztassék megengedni, hogy arra a kérdésre, amely az elmult napokban itt az igen t. Házat is foglalkoztatta, mint frappáns és markáns példára hivatkozzam abban a vonatkozásban, hogy mennyire hátrányos és káros az, ha az ipar bizonyos koncentrált módon néhány kizárólagos tulajdonos és bank kezébe kerül, mint

az u. n. iparfejlesztés programmjával sem egyeztethető össze, hogy bizonyos bank- és ipari monopoliumokon keresztül, a szabadverseny kiküszöbölésén keresztül lehetetlenné tétessék az egyéni kezdeményezés az ipari téren is. Itt van a szeszkartell problémája, amely a sárvári műselyemgyár kérdésével kapcsolatban ismételten foglalkoztatta az igen t. Házat. Kénytelen vagyok itt rámutatni mindenekelőtt arra a nagy és súlyos anomáliára, amely joggal foglalkoztatta itt éveken keresztül az én igen t. kisgazda-képviselőtársaimat és az egész kisgazda-társadalmat; kénytelen vagyok rámutatni arra a súlyos anomáliára, hogy tiz ipari szeszgyár körülbelül 240-szer akkora kontingenssel dolgozik, mint a mezőgazdasági szeszgyárak. Kénytelen vagyok rámutatni arra a mérhetetlen visszásságra, hogy milyen nehézségeken, vexálásokon, molesztálásokon kell keresztülesnie a mezőgazdasági szesztermelésnek, főleg a kistermelésnek a szeszkartell ipari monopoliumával szemben, s kénytelen vagyok megállapitani, hogy amikor a belföldön pl. a sárvári műselyemgyár alimentálásáról, egy közérdekü és nemzeti szempontból is minden támogatást megérdemlő, 1500 munkást foglalkoztató és a magyar ipari termelésének úgy tudom közel $^1/_{10}$ százalékát szolgáltató hatalmas ipari emporiumról van szó, a szeszkartell képes a szeszárak mértéktelen magas voltán keresztül megbénitani, sőt tönkretenni egy ilyen ipari üzemet és külföldön a belföldi ár feléért árulja ugyanazt a szeszt. Azt a szeszt, amelyet a sárvári műselyemgyár kénytelen bizonyos áron megfizetni, ugyanez a gyár Bécsben már feleárban megvásárolhatja a szeszkartelltől. Azt kell kérdeznem minden mezőgazdasági érdektől is eltekintve: miféle iparpártolás, a magyar iparnak miféle segélyezése az, amidőn a belföldön megdrágitjuk az itt meglevő iparunk nyersanyagát, a külföldnek ellenben féláron szállitjuk ugyanazt a nyers anyagot és ezzel lekonkurráljuk és lehetetlenné tesszük a belföldi ipar működését! (**Kiss Menyhért**: Kormánypárti képviselők vannak az igazgatóságban!)

Rá kell mutatnom a cukorkartell működésére is, amely szintén megérdemli a magyar gazdaközönség és a törvényhozás figyelmét is. Nemzetközi adatok szerint a világ cukortermelése ma bizonyos mértékben több, mint a cukorfagyasztása. A nemzetközi konjunktura a cukoriparban meglehetősen rossz. Az amerikai cukorgyárak a legutolsó kimutatások szerint az elmult három évben egy fillérnyi osztalékot sem fizettek, mert olyan olcsóvá vált az amerikai cukor. Ezzel szemben azt látjuk, Magyarországon, hogy a cukorrépa ára tényleg alacsony. Az elmult három-négy év — az utolsó év talán kevésbbé volt kedvező — de az előző két-három év végtelenül kedvező volt a cukorgyárakra nézve. Azt látjuk, hogy az elmult években a cukorgyárak óriási nyereségekhez jutottak azáltal, hogy a répa átvételi árát alacsonyan állapitották meg, a cukor eladási árát pedig — leszámitva a magas cukoradót és egyéb adókat, amit az állam vesz a cukor után — még mindig olyan magasan állapitották meg, hogy ha pl. a Dunán átkelve, Csallóközben a csehországi viszonyokat nézzük, azt fogjuk látni, hogy a csallóközi magyar gazda répájáért magasabb átvételi árt kap, mint a magyarországi gazda s ha kész cukrot vesz, olcsóbban vásárolja meg, mint a magyarországi fogyasztó.

Rá kell mutatnom arra az anomáliára is, hogy a magyar termelő az ipari feldolgozás hasznából teljesen ki van zárva. Németországban a gazdaérdekeltségek azt már régen kivivták maguknak, hogy nemcsak a cukoriparban, de egyéb, a mezőgazdasági nyersanyagokat feldolgozó, a kender, a len és egyéb iparokban is ipari haszonrészesedéshez jussanak és mindezekben az országokban, ahol a mezőgazdaság relative sokkal kevésbbé jelentékeny bevételi forrását képezi az ország lakosságának, azt látjuk, hogy a mezőgazdasági érdek a nagyipari érdekkel szemben minden esetben sokkal jobban és intézményesen van biztositva, mint ebben a par excellence agrárállamban. (**Ulain Ferenc**: Ez már tény!)

Azután rá kell mutatnom pl. a malomkoncentráció esetére is. *(Halljuk! Halljuk!)* A malomkoncentráció, mint méltóztatnak tudni, a régi konzervativ, egészséges magyar munkának és szorgalomnak gyümölcseit kaparintotta kezébe épen az ing ótőke koncentrációja segitségével. A konzervativ, régi Viktória-malom idegen kezekbe került és a nagytőkével megtalálva kapcsolatait, rendbe összevásárolta a vidéknek agrár prividenciáju és agrár érdekeltséggel rendelkező apró malmait is és igy létesült a hatalmas Viktória Konszern, amely a maga felfuvódottságában az aesopusi békához hasonlóan végezte karriérjét: akkorára fuvódott fel, hogy a végén megpattant. Mit látunk az egész malomkoncentrációval kapcsolatban? Hazárd spekuláció, erkölcstelen nyerészkedés, a komoly munkával össze nem egyeztethető üzleti szellem irányitotta ezt az egész hatalmas indusztriát, amely a magyar termelésnek igen jelentékeny és egészségesen megalapozott üzletágát képezte. A haszon, ha az ilyen spekuláció bevált volna, mindenkor a spekulánsé lett volna, a kár azonban a közé, a magyar államé, és nekünk valamennyiünknek kell kiizzadnunk azt a 200 milliárdot amelyet Bacherék erkölcstelen spekulációja az országra háritott, csak azért, mert a tőkekoncentrációnak volt ereje és hatalma a botrányt, az összeomlást olyan méretüvé és olyan súlyossá tenni, hogy állami érdekre való hivatkozással a kormány már nem tartotta lehetségesnek, hogy ne vállalja át magára az egész károsodást. (**Kiss Menyhért**: Kislakások épitése nem állami érdek!)

Méltóztassanak megengedni, hogy rámutassak arra, hogy ennek a nemzetnek nem érdeke az ilyen koncentráció. Ennek a nemzetnek az az érdeke, hogy a szolid és komoly munka és az agrártermelés megtalálja a maga érvényesülését és boldogulását a magyar iparban is. Nem érdeke az országnak, hogy a vidéki kismalmok, ha hitelre szorulnak, a budapesti nagybankokon keresztül belekényszerittessenek valamilyen hatalmas tőkekoncentráció karmaiba, amely azután elnyeli és megsemmisiti a malomipart. A magyar mezőgazdaságnak is az volna az érdeke, hogy minél több önálló egyed, önálló gazdasági exisztencia létesüljön ipari téren is és hogy az egészséges versenyen keresztül találja meg a magyar mezőgazdaság is a maga szabad és biztos érvényesülését és ne legyen kiszolgáltatva a nagytőke állandó fojtogatásainak.

Az is egy jellemző példa, amelyet most fel akarok hozni, mert ez is arra mutat és világit rá, hogy a magyar mezőgazdasági termelés milyen nehézségekkel kénytelen megküzdeni.

Itt van a bőrkartell esete. A nyersbőr kivitelére kiviteli tilalmat állított fel a kormány. A készcipőárú behozatalára szintén behozatali tilalmat állított fel, ellenben elfeledkezett arról, hogy gondoskodjék, legalább is bizonyos közigazgatási intézkedéseket tegyen abban az irányban, hogy annak a nyersbőrnek ára, amelyet nem lehet külföldre eladni, hatóságilag megállapitassék. A nyersbőr megvételénél ugyanis nincsen konkurrencia, mert a bőrkartell összefog minden konkurrálási szándékkal szemben. S minthogy a nyersbőr átvételi ára nincsen hatóságilag megállapitva és a feldolgozott cipőárú ára sincs hatóságilag megállapitva, ennek következtében azt a lehetetlen helyzetet látjuk Magyarországon, hogy mig a nyersbőr ára a békebeli ár alatt van Magyarországon, addig a készlább-

beliek ára sokkal nagyobb. Hogy egy, a magyar népet érdeklő példával éljek, míg békében a kisgazda egy pár csizmát kb. egy mázsa buza árából meg tudott venni, addig ma legalább két, esetleg három mázsa buzát is kénytelen eladni, ha egy pár csizmát akar venni. Kérdezem: hová megy az a differencia, kié az a Spannung, amely a nyersbőr alacsony ára és a készcipő magas ára között van? Nyilvánvaló, hogy a bőrkartelltőke koncentrációja nyeli el a hasznot és nyilvánvaló, hogy a mindennapi életszükségletek megdrágítása ezeken a kartelleken keresztül történik a leghatásosabban. (**Kiss Menyhért**: Kik vannak a bőrkartell igazgatóságában? Majd a Compassból kiirjuk!)

Méltóztassanak megengedni, hogy végigmenve a közgazdasági élet legfontosabb fogyasztási cikkein, sorba rámutassak arra, hogy az egész magyar termelés és fogyasztás mint van kiszolgáltatva a kartelleknek. Itt van megint egy nagyon aktuális probléma, a széntermelés kérdése. Méltóztatnak tudni, hogy éveken keresztül a legkedvezőbb konjunkturával dolgoztak a magyar szénbányák, hiszen hatósági elosztószerveket kellett felállítani, hogy a szénszükséglet sürgőssége felett birálatot mondva, a kiutalás felett a hatóság rendelkezhessék. Abban az időben a magyar szén ára egyre emelkedett, egyre magasabb volt és akkor talán Nagy Emil igazságügyminisztersége alatt történt, hogy igen t. Bell Miklós barátomat az akkori igazságügyminister úr megbizta, nézzen utána, mi az oka annak, hogy a szénbányák ilyen horribilis magasan számlázzák a szenet. Körülbelül hat heti munkával akkor Bell Miklós pontosan megállapította bányánként a szén önköltségi árát. Megállapította azt is, hogy a szénbányák legalább is 100 százalékot keresnek minden mázsa szenen. (**Kiss Menyhért**: 200 %-ot is!) Én most csak ennyiről akarok beszélni. A legkedvezőtlenebbül dolgozó bánya is több, mint 100 %-ot keresett akkor a szenen.

Egész városok épültek akkor, amelyek ma is ezeknek a szénbányáknak a tulajdonai. Mégis azt látom, hogy a konjunktúrának valamivel kedvezőtlenebbé válása esetén a szénbányák azonnal a legdrasztikusabban járnak el munkásaikkal szemben és semmi tekintetben sem honorálják a munkásság megélhetésére vonatkozó kívánságokat.

Hallottam, hogy a népjóléti minister ur egy milliárdnyi segélyt utalt ki a salgótarjáni munkásságnak. Ezt nagyon helyesnek tartom, de ez csak egy csepp a tenger vizében. Én azt szeretném hallani, hogy azoknak a szénbánya-vállalatoknak a direktorai — akik között van olyan is, aki például jubileuma alkalmával 500 holdas birtokot kapott ajándékba igazgatóságától — legalább egyszer az igazgatósági tantiémjeik felét felajánlanák nyomorgó munkásaiknak, mert ha a magyar állam a maga szorult helyzetében tud áldozatokat hozni szociális érdekből, elvárhatjuk ezektől a nagy vállalatoktól és társulati vezetőktől is, akik hosszu éveken keresztül horribilis nyereségeket vágtak zsebre, hogy ők is áldoznak valamit szociális érdekből.

A másik legfontosabb energiaszolgáltatás, az elektromos energia is — mint bizonyára méltóztatnak tudni — az ugynevezett tröszt kezében, a Hitelbank kezében van. Ugyancsak az egész világitási üzem, valamint az izzólámpagyártás is trösztösitve van Magyarországon. Az utóbbi években alapitott textilgyárnak is teljes mértékben két bank kezébe van letéve a sorsuk: a Hitelbank a gyapotfeldolgozással, a Kereskedelmi Bank pedig a posztógyártással foglalkozik, és igy még egymás között is vigyáznak arra, hogy valahogy egymással ne konkurálhassanak. S ugy látszik, ezeknek a gyáraknak a helyzete meglehetősen kedvező lehet, mert az alapitási költségeket jórészt már valamennyien leirták és a budai Goldberger-féle gyár tulajdonosa, ugy látszik, olyan bőséges és felesleges jövedelmekkel rendelkezik hogy a numerus clausus ellen például az elmult iskolai év kezdetekor másfél milliárdot adományozhatott zsidó felekezeti célokra.

Ezeknek a cégeknek, ezeknek a gyáraknak módjuk van mindenféle földi jóval elősegiteni magukat céljait, de ugyanakkor azt látom, hogy például kerületemben, Dorozsmán a folyó év telén az emberek kénytelenek voltak Bécsbe vásárolni be téli szükségleteiket: a téli kabátot ruhát és egyéb szükségleteket, mert az utazás költséget is hozzászámitva, még mindig jobban jártak, igy mintha a hat kilométernyire fekvő Szegeden vásároltak volna.

Látjuk a vasiparnak, a petróleumiparnak, az épitőiparnak és általában minden fontos, a mezőgazdasági termeléssel és a fogyasztók széles rétegeivel kapcsolatban levő iparnak a koncentrációját. Világosan áll a helyzetkép előttünk: a harisnyától a kalapig, az ingtől az épület felállitásához szükséges nyersanyagokig, a cukortól a kenyérig, a világon minden fontos, tömegszükségleti cikk Magyarországon koncentrálva bizonyos bank-érdekeltségek kezében van. Az eredménye ennek a mindennapi élet megdrágulása, mert ha csak a legutóbbi Smith-féle jelentést nézzük, (**Kiss Menyhért**: Hol vannak a ministerek? Egy minister sincs a teremben; **Ivády Béla**: Ministertanács van!) azt látjuk, hogy a megélhetési indexszám Magyarországon ma 125. A mezőgazdasági termékek azonban az egy tejfölt kivéve, parin vagy pari alatt vannak. Ha tehát Magyarországon drágaság van, ha az indexszám 125, akkor az egész különbözet kizárólag az iparcikkek rovására irandó vagyis a parin levő mezőgazdasági termeléssel szemben az ipari áruk legalább is 200-on állanak, hogy ezt a 125-ös átlagindexszámot hozhassuk ki.

Mélyen t. Nemzetgyülés! Ugyanaz a rendszer, ugyanaz a szisztéma alakult ki Magyarországon, amelyet Szovjet-Oroszországban is látunk. Ez a szisztema, amelyet az orosz bolsevisták ollónak neveznek s amelyet az orosz paraszttal szemben oly módon alkalmaznak, hogy a mezőgazdasági termekék átvételi árait alacsonyan, a kész iparcikkek árait pedig magasan szabják meg és a parasztot ebbe az ollóba téve bele, vágják ketté az ő életfonalát.

Ugyanaz a szisztéma alakult ki Magyarországon is. A magyar mezőgazdaság megélhetési lehetőségei, a magyar gazda bevételei a legjobb esetben, ha a békebeli nivót érik el, ezzel szemben kiadásai, minden néven nevezendő iparcikk, adója és minden egyéb, ami neki kiadást jelent, mérhetetlenül megnövekedett, ugy hogy a magyar mezőgazdaság mulhatatlanul bele kell hogy zuhanjon abba az örvénybe, amelyeknek az áraknak ez a diszparitása, a jövedelme és kiadása közti különbözet a magyar mezőgazdaság számára jelent.

Az első esztendőben, amikor egy stabil költségvetéssel és stabil pénzzel a hátunk mögött bizonyos képet tudunk magunknak alkotni, azt látjuk, hogy a mult év rekordtermése ellenére a magyar mezőgazdaság eladósodott és merem mondani, — sajnos — a pusztulás rohamos mértékben jelentkezik. Méltóztassanak elgondolni, t. Nemzetgyülés, mi lesz ebben az országban, ha — ne adja az Isten — egy-két rossz esztendő találna lenni! Hány gazda fogja túlélni ezeket a rossz esztendőket, honnan fogják kiadásaikat teljesithetni? Végeredményben a kényszereladás és a végrehajtó lesz az egyedüli gazda Magyarországon, amely az agrárérdekeket gondozni fogja. (**Ulain Ferenc**: A bankoknak akkor is jól fog menni!)

Rá kell mutatnom vámrendszerünk teljesen

elhibázott voltára is. Már második éve van érvényben az autonóm vámtarifa. Méltóztassanak visszagondolni annak idején a vámtarifa elfogadása előtt bizalmasan azzal érvelt a kormány, hogy relative magas tételeket, harci tarifákat kell beiktatni ebbe a vámtarifába, hogy legyenek kezünkben kompenzációs eszközök. A magyar import kétharmad részét kitevő cseh és osztrák importtal szemben végre most több mint másfél év után jutottunk el az első tarifális megegyezéshez. Másfélesztendőn keresztül a belföldi indusztria szabadon alkalmazhatta ármegállapitásaiban a harci tarifákat.

És én tisztelettel kérdezem, hogy az a kormányzat, amely a gazdával és a kofával szemben a csarnokokban és mindenütt olyan szigoruan tudta alkalmazni az árdrágitásról szóló törvényt, miért nem volt egyszer abban a helyzetben, hogy az ipari termeléssel szemben is legalább megkövetelte volna azt, hogy ármegállapitásainál ne éljen a harci tarifákkal, hanem méltányos és vámtarifától független olyan árakat állapitson meg, amelyek megfelelnek a termelési költségeknek és a hozzá számitott normális kereskedői vagy gyártási haszonnak, és ne uzsorázza ki a magyar fogyasztó közönséget a végletekig. (**Gaal Gaston**: Hja, mi nem tudunk az igazgatóságba bürokratákat beültetni!) Másfél esztendő óta állanak már fenn a harci tarifák és az egész magyar fogyasztó közönség fizeti azokat az árakat a belföldi iparnak, amelyeknek felszámitására a harci tarifa módot ad az érdekeltségeknek. Itt az előrelátásnak olyan minimumát kell megállapitanom és a fogyasztó közönség érdekeivel való olyan könnyelmű bánásmódot, amely azután megbosszulja magát azokban a jelenségekben, amelyeket nap-nap után látunk. Mert az ilyen eljárás a mindennapi élet költségeinek mérhetetlen megdrágitásával járhat; amikor pedig megdrágul a mindennapi élet, akkor végeredményben tönkretevődik az az ipar is, amelyet az ilyen harci vámtarifa védelmez, mert a mindennapi élet drágasága következtében a munkabérek is szükségképen emelkednek — a létminimumot legalább is minden munkásnak biztositani kell — a magas munkabérek pedig természetessé teszik a termelés általános megdrágulását, s a drága termelés következtében versenyképtelenné válik maga az agyonprotezsált ipar is. A magas munkabérek, a mindennapi élet drágasága agyonüti végeredményben a protezsált ipart is és kifelé versenyképtelenné teszi, belső relációban pedig az ország vásárlóerejét és fogyasztóképességét züllesztí le és aknázza alá; vagyis ahelyett, hogy megsegitené az ipart, megöli még a természetes létalappal rendelkező és egyébként egészséges iparágakat is.

Kénytelen vagyok azonban rámutatni arra is, hogy a mi egész hiteléletünk a maga mostani konstrukciójában ugyanazokat az érdekeket szolgálja, és pedig ugyszólván kizárólagosan, mint amelyek egész iparpolitikánkban, vám- és mezőgazdasági politikánkban uralkodnak. Itt van a Nemzeti Bank problémája, melynek általános üzletvezetése ellen kifogást tenni nem lehet ugyan, a tényállás azonban az, hogy a Nemzeti Banknál az agrárérdekeknek semmi néven nevezendő keresnivalója nincsen. Végeredményben a nagy bankérdekeltségek vannak ott túlnyomó mértékben képviselve. Emlékszem rá, amikor annak idején itt a Házban a bank statutumait tárgyaltuk és Ulain igen t. barátom azt a javaslatot tette, hogy a Nemzeti Bank váltóinak legalább egyharmadrészét agrárváltókban legyen köteles elhelyezni, az igen t. többség ezt az elvet leszavazta és ma ennek a súlyos politikai tévedésnek következtében a Nemzeti Banknál agrárváltók csakis igen költséges és drága bankzsirók mellett, rövid háromhónapos lejárat mellett plasszirozhatók és ennek következtében a magyar mezőgazdaság teljesen elesik attól a hatalmas támogatástól, amelyet egy jól megszervezett nemzeti bank egyébként nyujthatna neki. (**Lendvai István**: Ezért voltunk mi politikai baromorvosok!)

Foglalkoznom kell a Pénzintézeti Központ helyzetével és kérdésével. Sokfelől animozitást látok ezzel az intézménnyel szemben, amelyet 1916-ban törvény létesitett épen azért, hogy az akkori abnormális gazdasági helyzetben különböző bankok és vállalatok megélhetését, vagy legalább is sima és megrázkódtatástól mentes likvidálását lehetővé tegye. Ha valaha volt szükség a Pénzintézeti Központra, hát most van szükség, mert ha valaha kellett segitség a közgazdasági életnek, ma tényleg segiteni kell neki, de orvosra van szükség és nem hóhérra. Sajnos, nagyon sok esetben az a tendencia érvényesül, hogy a beteg paciens megsegitése helyett egy agyonütési és diszkreditálási tendencia érvényesül. A minimum, amit ettől a Pénzintézeti Központtól a magyar közgazdasági életnek el kell várnia, a tárgyilagosság. Én a Pénzintézeti Központ működésével szemben épen ebből a szempontból igen súlyos kifogásokat vagyok kénytelen hangoztatni. Teljesen megengedhetetlen állapot az, hogy a Pénzintézeti Központ igazgatói, vezetői, revizorai a saját revíziójuk alá tartozó bankokban egyuttal igazgatósági tagságokat tölthesssenek be. Mert hogyan revideáljon tárgyilagosan valaki, aki maga is résztvesz a revideálandó intézet üzletvezetésében?

Ha a miniszterelnök ur a titkos tár aságok ellen harcot hirdet, hát én egy nagyon kellemes, és azt kell mondanom, nagyon közhasznu tevékenységet ajánlhatok épen a Pénzintézeti Központtal szemben, ahol annak Politzer Pásztor Miksa nevü vezérigazgatója szabadkőműves vacsorákon beszéli meg egyes bankok ügyét. Konkrét esetet tudok róla, amikor egy bizonyos keresztény jellegü intézettel szemben szabadkőműves-vacsorákon tárgyaltatott meg az illető intézet ellen, nem annak megsegitésére folyamatba teendő akció. Nem tudok ennek az intézetnek tárgyilagosságában hinni és bizni akkor, amikor például azt látom, hogy az Est-vállalat, amely tudvalevőleg a forradalomban és az ország tönkretételében annak idején oroszlánrészt vett ki, a maga szorultságában a Pénzintézeti Központnál 5 milliárd koronáért tudta a Drexler-palotát máról-holnapra eladni és ezzel a maga anyagi differenciáit rendezni. (**Lendvai István**: Furcsán pásztorkodnak ebben az országban!) Nem tudom ezt az intézetet tárgyilagosnak tartani, amikor azt látom, hogy annak egyik legfőbb revizora, dr. Vadnay Béla egyuttal az Est munkatársa, aki nap-nap mellett cikkezik az Estben saját névaláirásával s mig egyrészt Az Estben leadja a maga cikkeit, addig másrészt keresztény vállalatok legféltettebb üzleti könyveibe pillant bele csak azért, hogy ezáltal a betekintését ezekbe a vállalkozásokba erősitse. Mit kell mondanunk arról az esetről, amikor ugyanez az ur, ez a dr. Vadnay Béla egy az ő revíziója alá eső bankkal szemben azt követte el, hogy elment egyik fő betevőjéhez és figyelmeztette, hogy vegye ki a pénzét, mert az a bank valószinüleg rosszul fog állni és amellett még azt is elkövette, hogy olyan bankról terjesztette ezt a hirt, amelynél tényleg komoly bajok nem voltak.

Estig sorolhatnám fel azokat az eseteket, amelyek a Pénzintézeti Központ, azt kell mondanom, csodálatosan egyoldalu és az ugynevezett keresztény nemzeti rendszerrel össze nem egyeztethető tevékenységére vet élénk fényt. Én igenis kivánom, hogy ez az intézmény fentartassék, mert szükség van rá, de tartassék fenn tárgyilagos, objektiv vezetés mellett és minden érdekeltség kizárásával, mert az, hogy a Pénzintézeti Központ ügyésze véletlenül személy szerint azonos legyen

a Hitelbank ügyészével, és hogy általában az igazgatósági tagok a Pénzintézeti Központban egyuttal különböző bankoknál is igazgatósági tagok lehessenek, felfogásom szerint a legsúlyosabb inkompatibilitás.

Ezt az egész hálózatot, mert annak kell neveznem, ezt az egész pókhálót, amelyet a bank- és tőkekoncentráció font a magyar közgazdasági élet körül, kiegészitik azok a különböző hivatali összeférhetetlenségek, amelyeket nálam kompetensebb előadó, Gaal Gaston képviselőtársam ismételten frappáns példákkal jellemzett már itt. Rá kell azonban mutatnom arra, hogy ez az inkompatibilitás nem ugyan a törvény értelmében, pláne nem a büntetőtörvénykönyv értelmében, de egy bizonyos magasabb erkölcsi szempontból itt a Nemzetgyülésben is számos képviselőtársammal szemben fennforog. Nem tudom helyeselni és elfogadni azt az álláspontot, hogy nemzetgyüési képviselő anyagi érdekek szálaival bizonyos kifejezett bank- vagy tőkeérdekeltségekhez hozzákapcsoltassék, mert ezzel a maga függetlenségét, a maga törvényhozási szabadságát veszélyezteti és a kormányférfiakra és a kormányapparátusra gyakorolt befolyásánál fogva végeredményben abba a helyzetbe kerül, hogy a tárgyilagos megitélő helyett az illető bankérdekeltségnek egyoldalu szószólójává válik. A t. túloldal részéről, amely agrárjelszavakkal jött be ebbe a parlamentbe, (**Kiss Menyhért**: Vitam et sanguinem sed avenam valde!) számos képviselőtársam elvesztette függetlenségét az évek folyamán ebbe a vonatkozásban. Ismételten, nem vádképen mondom ezt, hanem mint egy helytelen uzusnak, ferde helyzetnek leszögezését, mert lehetetlennek tartom, hogy egy agrárpárt tagja nagyipari és bankérdekeltségben anyagi dotáció mellett fungálhasson, mert ebben az esetben az illető elveit szabadon és tárgyilagosan többé képviselni nem tudhatja.

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Eckhardt Tibor: Nem tudom elfogadni azt az álláspontos sem, hogy az iparpártolás, iparfejlesztés szempontjából az ilyen koncentráció előnyös volna. A sárvári műselyemgyár sorsa, a Bacher-koncern sorsa elevenen bizonyitja, hogy az ilyen koncentráció nem egyszer épen kipusztitja az, ipart, mindenesetre kipusztitja a konkurrens ipart, megnehezíti uj, önálló ipari egyéniségek, vállalkozások létesülését.

Az állam szempontjából az egyetlen helyes álláspont az, amelyet Mussolini március 12-iki nagy beszédében leszögezett, amikor azt mondotta, hogy mi ma az ipar, a földmivelés, a banküzem és a munka valamennyi erőit ellenőrizzük. Az államnak csak erre szabad vállalkoznia. Sem azt az abuzust, hogy maga áll be vállalkozónak és munkáltatónak, maga foglalja el a magántevékenység helyét, nem szabad koncedálnunk, de nem szabad megengednünk azt az álláspontot sem, hogy hatalmas koncentrációk valóságos államot alkossanak az államban és a manchesteri liberalizmus szabadságelvének örve alatt mindenféle szabad ipari garázdálkodást és az anyagi haszonszerzésnek a közérdekkel szemben álló módjait szabadon és kiméletlenül gyakorolhassák.

Nagyon károsnak tartom azt is, hogy az elmult hat év folyamán, amikor a háborus összeomlás utáni időkben alkalma lett volna a magyar közgazdaságnak egészen reorganizálódni, ezeket a hosszu éveket ahelyett, hogy az egészség helyreállítására forditotta volna, a betegségek fokozott túlhajtására forditotta. Kénytelen vagyok itt a nemzetgyülés szine előtt ujból és ujból szemrehányást tenni Kállay Tibor pénzügyi politikájának, amely pénzügyi politika minden előrelátás és koncepció nélkül szabadon felnyitotta az inflációs valorizálatlan kommerciális hitelekre szolgáló jegyintézeti hitelek zsilipjeit.

Ahelyett, hogy ezekben az inflációs években az egyre jobban elértéktelenedett papirpénzt akár az állami üzemek, vagy akár a magángazdaságok termelési célokra, hasznos beruházásokra és befektetésekre használták volna fel — amint azt annakidején Nagy Emil igen t. képviselőtársunk és mi magunk is ott a túlsó oldalon és ellenzéki padokon annyiszor sürgettünk — a helyett, hogy ez bekövetkezett volna, a helyett, hogy a magyar közgazdasági életnek egy egészséges átépitése következett volna be, még magukat az állami üzemeket is tökéletesen hitelmentesitette s azt kell mondanom, hogy állami eszközökkel teljesen lerombolta az akkori pénzügyminister ur és minden erejét a magyar nemzetgazdaságnak, a meglévő, de egyre csökkenő erejét a magyar papirpénznek egy tőzsdei inflációra, a spekulációnak a mérhetetlenségig való hajtására forditotta, amely spekuláció egészségtelen és beteg lévén, önmagában kellett, hogy hordja a bukás csiráit.

Akkor történt meg, hogy a pénzügyminister ur egyenesen azt a tanácsot adta a magyar középosztálynak, hogy ha át akarja menteni vagyonát, vigye azt a tőzsdére, s a magyar társadalomnak még a legkonzervativebb része is tőzsdelázba esett s azt láttuk, hogy minden kávéház banküzletté alakult át és minden munka megszünt az országban. Az iparágak, amelyek élhettek ezekkel a hitelekkel, nem a komoly munkában, termelésben és nem abban keresték jövőjüket, hogy a gyárak füstöljenek, hogy folyjék a munka, hanem hogy a különböző tőzsdei üzletek sikerei mennyi hasznot jelentenek a gyárnak. A gyárkéményeknek nem kellett füstölniök, csak sikerüljenek a tőzsdei befektetések és hatalmas hasznokat lehessen kimutatni.

Nincs már rá időm, de a pénzügyi tárca tárgyalásánál fel fogom használni az alkalmat, hogy a legszolidabb, legnagyobb intézeteinkre nézve is kimutassam azt, hogy a mostani pengő-költségvetésükben még annál is kevesebb vagyont mutatnak ki, mint amennyit az inflációs időkben, átszámitva, alaptőkefelemelés címén a magyar társadalom nekik lefizetett. Nemcsak hogy a békebeli vagyonok vesztek oda, de az inflációs időkben befizetett és alaptőkefelemelésre szánt összegeknek is csak töredéke maradt meg a pengő.

Ez a tőzsdei moloch öt esztendőn keresztül megette ennek az országnak minden munkáját, minden termelését, mert ily mértékü inflációs valorizálatlan jegyintézeti hitelekre nincs példa a devalváció történetében; nincs példa arra, hogy egy állam kommerciális hitelnek céljaiért rontotta volna le saját pénzét, mert volt már devalváció a napoleoni időkben, volt Amerikában, volt Franciaországban és Németországban is, de mindezek az államok kivétel nélkül a saját céljaira vették igénybe a bankóprést, egyedül Magyarországon történt meg, hogy a magyar korona leromlása kétharmad részben kommerciális hitelekre forditatott. (**Ulain Ferenc**: Ez bizonyos!)

Kérdem, mi haszna volt ebből az országnak, kinek volt ebből haszna? Azt látom, hogy a nagyközönség tönkrement, azt látom, hogy a mezőgazdasági termelés lerongyolódott, hogy az ipari élet súlyos válsággal küzd, hogy ezek a vállalatok pengő-költségvetésükbe ugyszólván semmi vagyont nem tudtak átmenteni. Kérdem tehát, hova lett a tömérdek pénz? Különböző gyárak, részvénymajoritások zsebrevágták ennek a haszonnak túlnyomó részét.

Amikor Kállay volt pénzügyminister ur a magyar közönséget a tőzsdére küldte, elfelejtett gondoskodni arról, hogy ezen a tőzsdén ne fosszák ki, ne nyirbálják meg ostoba bárányok mód-

jára a magyar közönséget. A mai részvénytársasági törvény mellett tökéletes szabad kifosztásnak volt kitéve a magyar közönség és sajnos a magyar konzervativ közönség is túlnyomó részben áldozatul esett ennek a szerencsétlen spekulációnak és tőzsdei láznak.

Már most ha mindezeket egybevetem, szeretném a konzekvenciákat is levonni, mert a jelenlegi helyzet — ezeknek a hibáknak és mulasztásoknak következtében azt kell mondanom — végtelenül sivár, és ha a jövőt keresem, ugyszólván látni sem tudom a javulás lehetőségét. Ha mégis azt keresem, hogy nem máról-holnapra, de céltudatos és komoly munkával hogyan lehetne ebből a mai helyzetből egy egészségesebb közgazdaságot kialakitani, akkor mindenekelőtt azt kell mondanom, hogy befelé, az ország felé szükséges demokratizálni azokat a gazdasági erőket, amelyek ma néhány fókusban összekoncentrálva lehetetlenné teszik az országban a szabad tevékenységet.

Az ingótőke demokratizálása alatt értem azt, hogy állami ellenőrzést kell gyakorolni minden vonatkozásban a kartellek és trösztök felett. Erős törvényhozási munkára van szükség, amely ezeknek működését szabályozza, s amely lehetetlenné teszi az erkölcstelen konkurrenciát, lehetetlenné teszi a belföldi fogyasztók terhére az export folytatását. Fel kell szabadítani a magyar hiteléletet néhány nagybank kizárólagos uralma alól és lehetővé kell tenni a mezőgazdaságnak, hogy olcsón, lehetőleg közvetlenül jusson hozzá a mezőgazdaság céljaira szánt hitelekhez.

Látom azt is, hogy a temérdek baj és nehézség, amely az országra szakadt, szükségessé teszi a mielőbbi és sürgős orvoslást is e célból egy határozati javaslatot vagyok bátor előterjeszteni, mely a következőképen szól *(olvassa)*: »Súlyos közgazdasági helyzetünk megjavitása céljából küldjön ki a nemzetgyülés egy bizottságot azzal, hogy a bizottság maradjon permanenciában és a helyzetről, valamint a szükségesnek vélt intézkedésekről tegyen havonként jelentést a nemzetgyülésnek.«

Én egy ilyen — mondjuk — szanálási bizottságnak — természetesen nem a szanálási törvények végrehajtásával kapcsolatban, hanem a belső közgazdasági krizis szanálására szánt parlamenti bizottságnak — kiküldését szükségesnek tartom azért, mert ezekkel a kérdésekkel intenziven és behatóan kell foglalkozni. Az átalakulásra, főleg piacok teremtésének lehetőségére ismét és ismét fel kell hivni a kormány és a közvélemény figyelmét, mert az elmult év közgazdasági politikájában a legnagyobb mulasztásnak azt tartom, hogy akkor, amikor a t. kormány mindig a termelés intenzitását hangsúlyozta, elmulasztott gondoskodni arról, hogy az intenziv termelés produktumainak piacot is biztositson.

Szegeden járva, látom a paprikatermelők szörnyü nyomoruságát, Makón járva látom, hogy a hagymatermelők az utszélre öntik ki a hagymát. Mindenfelé az országban azt látjuk, hogy minél intenzivebben dolgozik egy gazda, annál súlyosabb nyomoruságba kerül és ha ez tovább igy folytatódik, a Duna-Tisza köze ujból birkalegelővé kell hogy váljék, mert az intenziv gazdálkodás intenziv költségei piac hiányában nem térülnek meg. Ebben látom én a legszomorubb perspektivát. Amikor az intenziv, komoly munka produktivitása szünik meg, mikor nem érdemes dolgozni, akkor nincs jobb jövő és nincs reménység a nemzet számára.

A másik szempont, amely a kivezető utat jelöli meg, felfogásom szerint nem közgazdasági, hanem politikai természetü. A magyar nemzetnek minden erejével arra kell törekednie, hogy szabad utat kapjon és belekapcsolódjék a nemzetközi versenybe, hogy a magyar nemzet ne legyen az az elzárt oázis, melyet a külvilágtól az idegen és ellenséges államok korlátja tökéletesen elzár. Olyan külpolitikára van szüksége ennek a nemzetnek, amely legalább is az Adria felé biztositja a szabad mozgást és garantálja a biztos utat a magyar nemzetnek. Passziv és kizárólag a népszövetségre épitő külpolitikával nem tudunk magunkon segiteni s be fog zárulni a nemzet nyaka körül az a hurok, amely ma még talán Ausztrián keresztül járható, de amely — ugy lehet — egy-két év mulva, ha Ausztria teljes gazdasági csődje bekövetkezik, szintén be fog zárulni.

Nekünk meg kell találnunk valamelyik szomszédunkkal a közvetlen érintkezés, megértés és együttműködés módját és lehetőségét, *(Ugy van! jobbfelől.)* mert sem a magyar termékek számára piacot, sem a magyar értelmiség számára munkalehetőségeket teremteni másképen, a Népszövetségen és a nagyentente-en keresztül, soha sem fog sikerülni. Nemzeti kisebbségeinken is csak igy tudunk segiteni, mert a népszövetségi politikától, amely ebben a vonatkozásban is teljesen csődöt mondott, semmiféle javulást várni nem lehet. Az egyetlen ut az, amelyet a romániai és szerbiai kisebbségek is ma már megmutattak. Közvetlen megállapodásokkal kell megkeresni a módját annak, hogy az illető államok kormányai a magyar kisebbségnek legalább is minimális jogait garantálják és biztositsák.

A ministerelnök ur Genfben mindig boldogságtól és megelégedéstől csepegő beszédekben szokott beszámolni. Legutóbb azonban a Tisza-emlékmű bizottság lakomáján olyan beszédet mondott, melyet felfogásom szerint minden magyar ember elmondhatott volna, csak ő nem. *(Ugy van! a balközépen.)* A magyar ministerelnöknek nem lehet feltennie azt a hamleti kérdést, hogy merre megyünk — quo vadis Domine? A magyar ministerelnöknek tudnia kell, hogy merre viszi az országot és ha a magyar ministerelnök ur szolgálatot akar tenni az országnak, legalább is meg kell tennie, hogy azt a beszédet, amely az érem valódi oldalát is megmutatja, amely már nem csepeg a boldogságtól és megelégedéstől, hanem az ország mai szörnyü lesujtottságát és nyomoruságát is beismeri, mondja el egyszer Genfben, mert ott illetékes tényezőknek mondhatja el. Mondja el Genfben, hogy ez az ország nem ér rá várni, ennek az országnak nincsenek elkártyázható vagy elhazárdirozható hónapjai, hetei vagy napjai. (**Kiss Menyhért**: Öngyilkosok országa!) Ez a nemzet a végromlás küszöbén áll; a csődök, kényszeregyességek, öngyilkosságok rekordját érjük el. A magyar ministerelnöknek ezzel a helyzettel szemben nem lehet egy hamleti kérdést felvetnie és azt kérdeznie, hogy: hová megyünk? (**Lendvai István**: Hamlet nem ment el ministerelnöknek, ha Shakespeare-től jól értesültem! — *Derültség.*)

Sajnálattal vagyok kénytelen megállapitani, hogy ez a nemzetgyülés és ez a kormányzat mai összeállitásában nagy feladatok elvégzésére alkalmatlan. Öt esztendő van a hátunk megett és a jelenlegi kormányzat levizsgázott abból, hogy mit tud a nemzet érdekében produkálni. Nagy alkotások helyett nagy botrányokat kaptunk. A ministerelnök ur működésének mérföldkövei azok a különböző súlyos botrányok, amelyeket végeredményben száraz lábbal tudott meguszni és amelynek száraz lábbal való meguszása következtében provinciális államférfinak jelentették ki. (**Lendvai István**: Legalább a Vörös-tengeren ment volna, át száraz lábbal!) A részvényügy, Eskütt-ügy, Döhmel-ügy, Bethlen-udvar-ügy, franküggy — ez az öt mérföldköve az ötéves kormányzásnak.

Én a franküggyel kapcsolatban is kénytelen vagyok az igen t. ministerelnök urral szemben komoly és súlyos kifogást felhozni. Semmi körülmények között nem tartom sem helyévalónak, sem

megengedhetőnek, hogy a mi szennyesünk a nagy nyilvánosság és főleg a külföld előtt kiteregettessék. Semmi körülmények között nem járulok hozzá és nem fogok hozzájárulni ahoz a baloldali taktikához, mely a külföld felé denunciál csak azért, hogy elgáncsolja a magyar kormányzatot. De másfelől a magyar kormányelnöktől is elvárom, hogy meglegyen az erélye és megtalálja a módját annak, hogy az egész nemzetgyülés és az ország közvéleménye hosszú hónapokon keresztül ne legyen kénytelen egy ilyen piszkos botrány hullámaiban fetrengeni. Elvégre negyedik hónapja annak, hogy a magyar közvéleményt és a nemzetgyülést a frankügyön kivül ugyszólván semmi sem foglalkoztatja. Ezt a kérdést egészséges országban három nap alatt elintézték volna. Súlyosan hibázott a jelenlegi kormány, hogy főleg az idők eléjén a maga tétova, ingadozó és gyenge magatartásával megengedte és megtürte hogy mindazok az ellenséges erők, amelyek felett ma már urrá lenni nem tud, felmasirozzanak a háta mögött. A Pandora-szelencéjét könnyü volt kinyitni, de ezeket a szellemeket visszaüzni nagyon nehéz. Mert mit láttunk a frankügy kirobbanása idején ? Eleinte azt láttuk, hogy az egész támadás — és pedig nemcsak a baloldal, hanem kénytelen vagyok leszögezni, hogy az egész kormánysajtó támadása is, — miellenünk, fajvédők ellen irányult, *(Ugy van ! a balközépen.)* akiknek pedig az egész ügyhöz a világon semmi, de semmi közünk nem volt. Két héten keresztül fujta a baloldal és a kormány sajtója együtt... *(Felkiáltások a baloldalon : Nincs a kormánynak sajtója !)* Bocsánatot kérek, a 8 Órai Ujság, a Budapesti Hirlap is az. *(Zaj.)*

Elnök : Kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni ; még csak egy perce van hátra !

Eckhardt Tibor : És amikor én megelégelve a támadást, egy vezércikket irtam, melyben megmondottam, hogy elég volt, abban a pillanatban az igen t. kormány bűnvádi eljárást inditott ezért ellenem.

A kormánynak tetszett, inyére volt ez a támadás mindaddig, amig az a jobboldal ellen ment ; a baloldal azonban csak egy ügyes és raffinált taktikával vonult fel a ministerelnök ur háta mögött, hogy azután, amikor felvonult, levetve álarcát, a ministerelnök személyének támadhasson neki. A ministerelnök ur mindaddig, amig a jobboldal, — sőt tovább megyek — a kormányzó ur Őfőméltóságának személye ellen ment a játék, *(Zaj a jobboldalon.)* nem találta meg azokat az élesen elitélő szavakat, amelyeket ma megtalál a saját pozíciójának védelme szempontjából. (**Ulain Ferenc** : Ez természetes ! — *Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* Kénytelen vagyok rámutatni arra, — kénytelen vagyok, mert az igazságnak megfelel — hogy igenis, a kormánypárt részéről is jöttek a kormányzó ur személyével szemben súlyos vádak. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök : Kérem a képviselő urat, ne méltóztassék a kormányzó ur Őfőméltóságának személyét a vitába belevonni. (**Lendvai István** : Nem vonta bele !) Lendvai képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani : ne méltóztassék az elnöki figyelmeztetés ellen felszólalni.

Eckhardt Tibor : Ezért a gyengeségért felelős a kormány — elsősorban a kormány feje — és ő felelős azokért a konzekvenciákért is, amelyeket a frankügyből levont ; mert amikor az egész nemzeti társadalom egységes volt abban a felfogásban, hogy a külföld felé való denunciálást megtürni nem szabad, mi volt az a konzekvencia, amit a ministerelnök ur levont ? Hazahozatta Lovászy Mártont és nekitámadt az ugynevezett titkos társaságoknak. (**Berky Gyula** : Lovászy Márton nem követett el olyan bűnt, mint Pallavicini ! — **Lendvai István** : Brávó, csak dicsérje ! — **Berky Gyula** : Pallavicini többet ártott az országnak, mint ő ! — **Lendvai István** : Miért nem engedték előbb haza ? — **Berky Gyula** : Ha akart volna, hazajöhetett volna hamarább is ! — *Zaj.)*

Elnök : Berky képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni !

Eckhardt Tibor : Nekem semmi kifogásom sincs az ellen, hogy az emigráció kérdése komolyan, minden bosszuállástól mentesen, de a nemzeti érdekek figyelembevételével letárgyaltassék és elintéztessék. De tiltakoznom kell az ellen, hogy taktikai célokból és a ministerelnök ur egyéni szorultságának foka szerint *(Mozgás jobbfelől.)* bizonyos emigránsok hazabocsáttassanak. *(Zaj a jobboldalon.)* Az emigráció kérdését elvi szempontból kell elbirálni és nem taktikai spekulációkkal és nem a nemzeti érdekek feláldozásával.

Elnök : Figyelmeztetnem kell a képviselő urat, hogy most már méltóztassék beszédét befejezni, különben kénytelen volnék a szót megvonni !

Eckhardt Tibor: Egy mondat még és befejezem. Ugy látom, hogy ebben a nemzetgyülésben is megvolna a készség és a hajlandóság egy erős és kemény nacionalista tömörülésre, és egyenesen a ministerelnök ur lavirozó, határozatlan, szint nem való politikája az akadálya annak. (**Ulain Ferenc** : Ugy van ! — *Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

Egyrészt a nemzetközi tőkével, másrészt a nemzetközi marxizmussal szemben a nemzeti energiák kemény koncentrációjára van szükség, de Bethlen István gróf nem alkalmas arra, hogy ezt megvalósithassa. Bethlen István gróf személyét ma itt, a nemzetgyülésen, nem az ő személye tartja fenn, hanem a sok forradalom, a sok felfordulás utáni félelem attól, hogy vajjon mi jöhet utána : nem az ő egyéni értéke, hanem a bizonytalan jövőtől való félelem az, amely pártját az ő megbuktatásától visszatartja. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* Az erős és keresztény nemzeti irányzat megvalósulásának azonban ő sem állhat utjába, mert ennek a nemzet érdekében be kell következni.

A költségvetést, a kormányelnök ur politikája iránti bizalmatlanságomból, nem fogadom el. *(Helyeslés és taps a baloldalon.)*

Elnök : Szólásra következik?

Bodó János jegyző : Farkas Tibor !

Farkas Tibor : T. Nemzetgyülés ! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tudok egészen belekapcsolódni az előttem elhangzott felszólalásba. Nem akarok itt itéletet mondani a ministerelnök ur felől olyan módon, mint ahogy ezt az igen t. képviselőtársam megtette, azon egyszerű oknál fogva, mert nem vagyok abban a szerencsés helyzetben, hogy a ministerelnök urat ugy ismerhessem, mint t. képviselőtársam. (**Ulain Ferenc** : Igaza van!) Én azonban nem tartom épületesnek a magánéletben, de a politikai életben sem, hogy azok mondanak egymásról utólag ilyen véleményt, akik egyidőben nagyon szerették egymást.

Ezekután áttérek tisztán a tárgyra, a költségvetés kérdésére. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök : Nincs elegendő csend, képviselő urak!

Farkas Tibor : Amikor néhány évvel ezelőtt az első költségvetés a nemzetgyülés kezébe került, a nemzetgyülés tagjai és az ország nagy része örült, hogy végre itt van a költségvetés. Kállay Tibor volt pénzügyminister urnak a költségvetése volt ez, amelyet a nemzetgyülés nem tárgyalt le. Én nem tudtam ebben az örömben résztvenni, egyszerüen azon oknál fogva nem, mert ezt a költségvestést irreálisnak, optimistának tartottam és ezt a meggyőződésemet akkoriban meg is mondottam. Helytelennek tartottam már akkor, hogy a volt pénzügyminister ur elszámitotta magát és nagyon

alacsony összegeket vett fel a közigazgatás költségeire. Egy ilyen költségvetéssel ment ki Párisba tárgyalni és e költségvetés alapján készült el azután az a tervezet, amelyet szanálási költségvetés címen ismertünk meg.

Kérdem: okos volt-e, bölcs volt-e alacsonyabban felvenni a közigazgatás költségeit, mint amennyibe az okvetlenül kerül? Mert hiszen az az összeg már akkor is teljesen abszurd volt és abszurd ma is. Lehet-e egy államot hosszu időn át olyan tisztviselői karral, olyan közigazgatással kormányozni, amely megélni sem tud? Én már akkor hangoztattam, hogy nem észszerü dolog, ha a tisztviselő-fizetéseket sokkal az európai szinvonal alatt tartják, mert ez teljesen lehetetlen állapotokat kell hogy szüljön.

Mi történt ekkor? Amikor a közigazgatás költségeit az igen t. volt pénzügyminister ur megállapitotta, megfeledkezett egyről: arról a nagyon egyszerü körülményről, hogy nem lehet az egyenes állami adókat alapul venni, nem lehet rendes viszonyokról beszélni addig, amig nincs rendezve a törvényhatóságok és községek háztartása. Ezek rendezése mind a mai napig késik, hiába várunk, erre még ma is, pedig az ideiglenes rendezés nem megfelelő.

Azt hiszem, aki vesz magának annyi fáradságot, hogy beletekint egy kicsit a dolgok mélyébe, kénytelen lesz nekem igazat adni abban, hogy teljesen irreális állapotok származnak akkor, ha például egyik községnek van községi iskolája, melynek terhe költségvetésének 50%-át teszi ki, egy másik községben alig futja még egy felekezeti iskola fentartására is, a harmadik községben pedig állami iskola van. Ezekből a különféle iskolatipusokból és az ilyen hasonló más költségvetési tételekből teljesen lehetetlen állapotok származnak.

Ha általában a közterhekről beszélünk, van egy másik tétel is, amelyet szintén nem hagyhatok figyelmen kivül és ez a különböző hitközségi adó. Az a körülmény, hogy a törvényhozás nem tartotta szükségesnek, hogy ezeket az eminenter gyakorlati kérdéseket is meg próbálta volna oldani, eredményezi azt, hogy előfordulnak olyan abszurd esetek, hogy tudomásom szerint egy községben hitközségi adó címen az összes állami adók tizenháromszorosát, egy másik községben pedig kétszeresét akarják közigazgatási uton behajtani. *(Zaj a jobboldalon.)* Egy kis csendet kérnék, mert ugy látszik, lent az akusztika más, mint a magasabb régiókban.

Teljesen lehetetlennek tartom, hogy amikor egyik községben 50%-ot tehet ki a községi adó, ugyanakkor az állam hozzájáruljon és módot nyujtson arra, hogy a hitközségi adó címén kivethessék az egyenesadó kétszeresét, tehát 200%-át vagy 1300%-át is és az be is hajtassék.

Ha ilyen dolgok megtörténhetnek, erre csak annyit mondhatok, hogy gyakorlati érzékem és gondolkodásom szerint valami talán még sincsen itt rendben. (**Forster Elek**: Ez is az egészséges szanáláshoz tartozik.) Addig nincs egészséges szanálás, amig nincs egyensúly az állam bevételei és kiadásai között egyfelől, másfelől nincs egyensúlyban az állam gazdasági ereje. Akinek jobban megfelel a kifejezés: a nemzeti vagyon vagy az állampolgárok vagyonának összessége. Nem az a fontos, hogy a papiron benyujtott és kimutatott kiadások és bevételek hajszálnyira megegyezzenek vagy kikerekitve számadási műveletekkel néhány százezer korona plusszal végződjenek; hanem az a fontos, és arról van szó, hogy amit az állam különböző közszolgáltatások címén elvesz az egyesek vagyonából és azt elköltí, az arányban legyen egyfelől az állam vagyonával, másfelől arányban legyen — és ez a fontos — azzal az ellenszolgáltatással, amelyet az állam az elvett pénzek fejében nyujt. És a költségvetési vita nézetem szerint elsősorban ezeknek a megállapitására volna hivatott és nem arra, hogy mindenki a saját izlése, belátása vagy esetleg belátásnélkülisége szerint minderről, mindenféle irányban beszéljen.

Azt hiszem, hogyha szakszerüség szempontjából vizsgálnók ezt a költségvetési vitát, vagy venné valaki magának azt a fáradságot, hogy az elhangzott beszédeket elolvasná, meg kellene állapitani, hogy szorosan a költségvetésről és a költségvetéssel összefüggő kérdésekről nem valami bőven volt ebben az ülésteremben szó. (**Kenéz Béla**: Szakértelem kell!) Ugy van, szakértelem kellene, de ugy látszik, hogy a szakértelem hiánya nemcsak itt a nemzetgyülésben mutatkozott, hanem merem mondani, a pénzügyi bizottságban is, mert hiszen a nemzetgyülés a pénzügyi bizottság jelentését elfogadta, amely jelentés jóindulatulag vesz tudomásul mindent, amit a pénzügyminister ur beterjesztett. És ha szakértelmet keresünk, ennek hiányát és a pontosság hiányát a költségvetés különböző lapjain ugyancsak megtalálhatjuk. (**Gaal Gaston**: Természetes! Felemelik a pénzügyi tisztviselők fizetését pótlék alakjában! — **Peyer Károly**: Jutalmak!) Hogy valami dicséretet mond a pénzügyi bizottság, ezt megértem; megértem, hogy megragadja azt, ami látszólag eredmény. Mondom: emberileg megértem, hogy akar valami jót is mondani a pénzügyministerre, akiről általában nem szoktak jót mondani.

Azt is megértem, hogy Magyarországnak annyi pénzügyi és gazdasági főtanácsosa van, hisz egyik kéz a másikat mossa. És kölcsönösen megállapitják, hogy minden jól van, mindenki megtette a magáét. A publikum azután csak utóbb érzi egy kicsit, hogy itt talán még sincs minden rendben olyan mértékben, amint kivánatos volna.

Ha venné valaki magának a fáradságot, — megjegyzem: nagy fáradság volna — hogy összehasonlitsa a békebeli Magyarország költségvetésének egyes tételeit a mostani költségvetés tételeivel, nagyon furcsa képet nyerne. Igy pl. ha összehasonlitaná az egyes ministeriumokban a központi szolgálatra felvett költségeket az összes kiadásokkal, vagy csak egy-egy ministerium költségvetésével is, nagyon érdekes dolgokat találna. Azt találná pl., hogy Magyarország belügyi igazgatásának központi költsége 1913-ban kevesebbet tett ki, mint kitesz az 1926/27-iki költségvetési évben. (**Gaál Gaston**: Nagy Magyarországon!) Nagy Magyarország belügyi központi költségei 2.899,110 aranykoronát tettek ki, ma pedig kitesznek 3,294.880 pengőt. De ne méltóztassanak elfelejteni, hogy 1913-ban, amikor majdnem 3 milliós központi költségkiadás szerepelt, a belügyministeriumhoz tartoznak olyan igazgatási ágak is, amelyek azóta áttétettek egy külön ministerium kebelébe. *(Erdélyi Aladár közbeszól.)* Közbeszóló t. képviselőtársam a csendőrséget emlitette. (**Erdélyi Aladár**: Rendőrséget mondtam!) Itt csendőrséget mondtak, és a csendőrségre vonatkozolag ismét egy pár nagyon érdekes tételt találhatunk, amelyek hallatára még igen t. képviselőtársam is meg fogja csóválni a fejét. Bátorkodom a csendőrség létszámából pár adatot ismertetni. Békében a csendőrség száma kb. ugyanakkora volt, mint ma. (**Peyer Károly**: 11,850 fő!) De ha az 1913-beli adatokat nézem, nem találok ott tábornokokat, mig ma 3 tábornokot látok. 1913-ban volt 10 ezredes, ma van 22; 1913-ban volt 9 alezredes, ma van 29; 1913-ban volt 9 őrnagy, ma van 36. (**Gaál Gaston**: Itt nincs egyke! — *Derültség.* — **Peyer Károly**: Ezek szaporodnak, mint a házinyulak.)

De még egy rohamosabb szaporodást bátorkodom ismertetni, ez pedig a csendőrségi gazdászati-tiszti osztály. Békében volt 2 törzsszámtanácsos — ez a rang megfelelt kb. az ezredesi rangnak

— és 1 számtanácsos, továbbá 11 százados, 2 főhadnagy és 4 hadnagy s méltóztassék megnézni a mai költségvetést: találunk ebben 11 alezredest — ezek egy év alatt léptek elő; a mult költségvetésben már kifogásoltam ezt a tételt, s a belügyminister ur nem tudott, vagy nem akart válaszolni — van 6 őrnagy, 33 százados és 39 főhadnagy. (**Gaal Gaston**: Összesen pedig?) Összesen 89 fő, mig békében 26. (**Gaal Gaston**: Szóval, háromszor annyi.)

Én nem hiszem, mert tapasztalatom szerint ezóta az összes hivatalokban általában bevezették a gépirást; és ha az irógépeket is figyelembe vennénk, amiről kimutatás nincs, valószinű, hogy itt még a segéderők is megszaporodtak ugyan ebben az arányban. (**Gaal Gaston**: Anélkül nagyon szomoru a hivatal és unalmas az az öt óra! Meg kell édesiteni!) A békebeli összlétszám a belügyministeriumban, (**Gaal Gaston**: A kopogtatás szükséges! — **Peyer Károly**: Mondja Viczián!) számitásom szerint 1913-ban 347 volt; azonban megjegyzem, hogy abban a költségvetésben 35 főispáni titkári állás is szerepelt, de időközben ezeknek az állásoknak nagy részét megszüntették, mert a főispáni titkári teendőket a vármegyei aljegyzők látják el, nem mint státusban levő tisztviselők, hanem mint a megyei autonom testület tagjai.

De roppant érdekes más számadatokat is találunk a törvényhatóságok és községek költségvetésében. A békében ez 38,235.000 koronát tett ki, a mai költségvetésbe pedig 12.510.320 pengő van felvéve. A költségvetési tétel csökkenése itt szintén nincs arányban a törvényhatóságok tényleges csökkenésével, vagyis a törvényhatóságok rovására a belügyi költségvetés itt előnyösebb szinben tünik fel a békebelihez viszonyitva, egyszerüen annál az oknál fogva, hogy itt változások történtek.

Ugyanezek az állapotok vannak a többi ministeriumokban is. A kereskedelemügyi ministeriumban a központi igazgatás költségei kitettek 1913-ban 2,107.000 koronát, ma pedig, 1926-ban kitesznek 2,576.502 pengőt, annak dacára, hogy a kereskedelemügyi ministeriumból is lekapcsoltak néhány közigazgatási ágat és áthelyezték pl. a biztositási ágat a népjóléti ministeriumba.

Vannak azután egyéb igazgatási ágak, ahol a személyzet létszámában alig van változás Ilyen pl. a Vasuti és Hajózási Főfelügyelőség. Ott az 1913. évi és a mostani létszám között mindössze 1, mondd 1 a különbség. (**Peyer Károly**: A többi is elmehetne!) Egy emberrel van ott kevesebb, mint volt békében, bár valamivel kisebb az a terület, amelyen hajózhatunk és amelyen vasutaink mennek. (**Peyer Károly**: Azért irják össze a csónakokat! Egészen meg lehetne szüntetni!)

Amikor ilyen tételeket látunk, — csak egy párat voltam bátor felemliteni, — akkor talán mégis joggal kérdezheti valaki: hát azért van-e a pénzügyministerium amelynek hivatása a többi ministeriumot ellenőrizni, azért van-e a pénzügyi bizottság és azért van-e az állami számvevőszék, hogy a nemzetgyülés hat év óta zárszámadást ne kapjon? Miért vagyunk akkor itt?! Azért, hogy az egyik oldal a másiknak mindenféle szép jelzőket osztogasson, hogy céltalan vitát folytassunk itt, amiből az országnak édes-kevés haszna van, vagy pedig azért, hogy ugy tekintsük magunkat, mint az adófizető polgároknak bizalmi emberei, akik hivatva vannak az adófizető polgárokat a bürokrációval szemben esetleg megvédeni, vagy legalább is vigyázni arra, hogy tekintettel az ország sulyos gazdasági helyzetére, a gazdaságilag hiába való kiadások az egész vonalon beszüntessenek?

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Én sokkal jobb szerettem volna, ha a költségvetési vita ebben a mederben folyik, mintsem ugy, hogy a költségvetési szónokok az egyik oldalról az mondják esetleg: minden rosszul van ugyan, de én mégis bizalommal viseltetem a kormány iránt és elfogadom a költségvetést, a másik oldal pedig azt mondja: én bizalmatlan vagyok, de esetleg ép olyan éles azoknak a kritikája, akik bizalommal vannak, mint azoké akik bizalmatlanok.

Nem állitom, hogy ez a jelenség egyedül a magyar nemzetgyülésnek a betegsége. Aki figyelemmel kisérte az angol parlament életét, esetleg az angol házszabályok történetét, tudja azt, hogy Angliában is átérezték azt a fonák helyzetet, hogy a költségvetési vita nem szolgálja azt a célt, amit szolgálnia kellene, annál az egyszerü oknál fogva, mert egyfelől a képviselőknek nem jut minden adat a birtokukba, különösen azok az adatok nem, amelyeket csak az adminisztráció mondhat meg, ha meg akar mondani, másfelől pedig azért nem, mert általános fejlődés folytán a kritika azok részéről, akik a mindenkori kormány táborához tartoznak, — és itt teljesen mellékes, hogy melyik párt van uralmon, — megszünik annál az egyszerü oknál fogva, mert a kormány rendszerint kikéri magának azt, hogy neki ebben a kérdésben kellemetlenkedjenek. De hozzájárul mindig az is, — és erre rájött az angol parlament — hogy hiábavaló minden komoly, szakszerü felszólalás és más megoldási lehetőség olyankor, ha valaki vagy többen szakszerüen rámutatnak a hibákra és szétszedik a költségvetést ugy, amint azt komolyan tárgyalni kell; mert amikor elkövetkezik a döntés, döntenek is a felett ugy, hogy azok, akik talán nem is tudnak a dologról, akiknek halvány fogalmuk sincs az egész anyagról, egyszerüen a csengőjelre, vagy egyes parlamentekben valami más jelre bejönnek a terembe, bejön a gép és szavaz.

Mindenesetre már az angol parlamentben is kezdenek gondolkodni a felett, hogy a költségvetés tárgyalására valami más megoldást kell találni, olyat, amely elsősorban kiküszöbelje azt, hogy a költségvetés egyes tételeinek felpiszkálása és birálata ne tekintessék bizalmi vagy bizalmatlansági kérdésnek, mert ezen az alapon nem lehet észszerüen dolgozni. Ha valaki megállapitja, hogy valamelyik bevétel vagy kiadás nincs arányban az ellenszolgáltatással, amit azért az összegért nyujt; ha valaki megállapitja, hogy nincs harmónia a két szolgáltatás között és e tekintetben javitást kér, hogy ez miért legyen bizalmi vagy bizalmatlansági kérdés, ezt józaneszü, egyszerü ember kint az életben, akit nem fertőzött meg a modern politika, nehezen fogja megérteni.

Én talán azok közé a kevesek közé tartozom, akik a költségvetés kérdését egyáltalán nem tekintik bizalmi kérdésnek. Én a költségvetést csupán az észszerüség, a becsületesség szempontjából vagyok hajlandó birálni. De a költségvetés elfogadható azért, mert arányban van; nem mondom, hogy az arány mindig ideális, de mindenesetre látható, hogy itt az ellenszolgáltatás és az áldozat között megvan az arány, hogy itt nincs nagyobb foku gondatlanság, akkor én ezt a költségvetést elfogadom, mert a költségvetés el nem fogadásával fenntartóztatnám az állam életét — ha egyáltalán a költségvetés el nem fogadásának volna értelme, nagyobb értelme, mint amilyen van gyakorlatilag, — nem tartom szükségesnek. Ha azonban én azt mondom, hogy azért fogadom el, mert bizom a kormányban, de látom, hogy ez rossz, ezt az argumentumot komoly argumentumnak elfogadni nem tudom. *(Ugy van! a balközépen.)*

Amint a multban már több izben is abban a helyzetben voltam, hogy súlyos kifogásaim voltak a költségvetés ellen, ugy a jelen esetben is súlyos kifogásom van a költségvetési tételek egyike ellen, és ez az állami üzemekre vonatkozik. Én a közigazgatás költségvetését ugy, ahogyan van, annak

ellenére, hogy súlyos hibákat látok benne, a részletes tárgyalás alapjául minden megjegyzés nélkül el tudom fogadni, de azt, hogy ide beterjesszen a kormány az állami üzemekről egy költségvetést s ahhoz a költségvetéshez mégcsak ne is mellékeljen egy vagyonmérleget, nem vagyok hajlandó elfogadni. Ha valaki csak minimális gazdasági ismeretekkel is, komoly bírálatot akar mondani egy üzem fölött és annak az illetőnek odaadják az üzem kimutatott feleslegét, kiadásait és bevételeit összevéve, az az ember, ha lel iismeretesen akarja hivatását teljesiteni, nem mondhat semmit. Nem mondhatja meg, mi a jó és mi a rossz, azon egyszerű oknál fogva, mert nincs neki meg még az a lehetőség sem megadva, hogy egy normális számitást csináljon, hogy mi is tulajdonképen az ezekben az üzemekben rejlő tőkének a kamatozása. Ha valakit elküldenék egy privát vállalat felül vizsgálatára és az nem venné figyelembe, hogy ott micsoda alaptőkéről, vagy vagyonról van szó, azt hiszem, az illető egyént legalább is kinevetné mindenki és a szakértelmét későbbre megköszönné. Hogy ez miért nem történt meg, nem tudom belátni. (**Gaal Gaston**: Kisülne, hogy a haszon minus 50 percent!)

Nem akarom ismét idehozni azt a témát, amelyet interpellációmban már felhoztam. Annak idején ezt azért tettem, hogy a detail-kérdésektől lehetőleg mentesitsem felszólalásomat, de azt hiszem, megdönthetetlenül kimutattam, hogy azok az állapotok, amelyeket a mezőgazdasági üzemeknél s azoknak központi vezetésénél, mint létezőket fel kell tételeznünk, tarthatatlanok és nevetségesek. *(Zaj.)*

Kérem a t. elnök urat, hogy kissé nagyobb csendet méltóztassék teremteni.

Elnök: Elég csend van, képviselő ur!

Farkas Tibor: Most momentán igen, elismerem. Én abszolute nem veszem rossz néven egyetlen képviselőtársamtól sem, abszolute nem nehézményezem, ha nem tisztel meg beszédem meghallgatásával, azonban, amikor a többség bölcsessége folytán 12 órás ülésekben tárgyaljuk a kölségvetést és a költségvetési vita vége felé járunk, akkor talán — s azon rövid egy óra alatt, amely a tárgy birálatára az egyes képviselőknek a házszabályok bölcsessége folytán rendelkezésére áll, — mégsem szerénytelenség, ha valaki azt a tiszteletteljes kérést terjeszti elő, hogy a hangos beszélgetések ne a teremben folytatassanak le. *(Ugy van! Ugy van!)*

Három rendbeli határozati javaslatot terjesztek elő. Az egyiknek anyagát már részben érintettem s ez az, hogy egyszer végre már legyen szives a kormány a helyes költségvetési elvek figyelembevételével az állami vagyonokról, de elsősorban az állami üzemekről megfelelő vagyonmérleget beterjeszteni. *(Helyeslés a balközépen.)* — (**Gaal Gaston** Debuisset pridem. De nem a kérelem a debuisset, hanem a teljesités.)

Itt a debuisset-nél eszembe jut ismét valami, ami némi elégtételt ad nekem arra vonatkozólag, hogy az üzemek költségvetésénél tényleg bajok voltak. (**Gaal Gaston**: Sőt vannak!) Értesültünk arról a ministeri és ministerelnöki ajkakról, hogy Genfben kifogás tárgyává tétettek a beruházási tételek azon szempontból, hogy az egyes üzemeknek minden olyan kiadása, (**Gaal Gaston**: Minden deficitjük beruházás!) amely sine qua non ja tulajdonképen az üzemek reconstructiójának, nem tekinthetők beruházásnak. (**Peyer Károly**: Ezt Genfben kellett nekünk megmondani!) Ezt a problemát itt a nemzetgyülésen már felemlitettem egyszer. (**Gaal Gaston**: Rendszerint csalás az egész mérleg, amit beadnak! Mást nem lehet rámondani, minthogy egyszerű csalás! — **Strausz István**: Micsoda? — **Gaal Gaston**: Az üzemek mérlege, amit elénk terjesztettek!) Felemlitettem, hogy teljesen abszurdum az, hogy az államvasutaknál kocsik és lokomotivok szerepeljenek, mint beruházási tételek, habár részben csak arra használtatnak, hogy a selejtessé és használhatlanná vált gépek helyét elfoglalják. Ezt azt hiszem mindenki, még a legegyszerűbb négy elemi iskolai végzettséggel biró gazdálkodó is tudja, s igazán különös az, hogy mikor ez a kérdés itt a nemzetgyülésen szóvátétetett, egy megjegyzés sem történt a kormány részéről és hogy tulajdonképen a magyar kormánynak Genfbe kellett elmennie azért, hogy ott Genfben a szakértők neki ezt az egyszerű számadási tételt, művészetet és tudományt megmagyarázzák. Amikor hazajöttek, elismerték, hogy igazuk van mindazoknak, akik Genfben ezt kivánták, mert hiszen tulajdonképen ez magába véve természetes dolog. (**Strausz István**: A magyar törvény is kivánja, de nem alkalmazzák!)

A másik kivánság, mellyel a t. nemzetgyülés elé járulok, az volna, hogy legyen már egyszer a nemzetgyülés olyan belátással, és utasitsa a kormányt, illetőleg elsősorban a pénzügyminisztert arra, hogy hat hónapon belül részletes adóstatisztikát terjesszen elő, melyből megállapitható lesz, hogy az egyes foglalkozási ágak különböző cimeken mennyi adót fizetnek. *(Strausz István közbeszól.)* Nagy elismeréssel vagyok igen t. képviselőtársam, az állami számvevőszék működése iránt, de az állami számvevőszék adatait mégsem tartom alkalmasaknak, — mert egy kicsit lassu ütemüek, hiszen hat év óta nem láttunk belőlük semmit — hogy én azok alapján, amely adatok a jelen állapotra vonatkozólag majd beterjesztetnek évek mulva, megállapitsam előre, mint a próféta, hogy itt ebben az országban milyen adóteher nyomja a földművest, földbirtokost, iparost és az intellektuális elemeket.

De engem nemcsak az egyenesadó terhek érdekelnének engem érdekelne a fogyasztási adó általában, én szeretnék komoly, megdönthetetlen adatokat, amelyek ismerete alapján azután dönthetnék. Egészséges gondolat van abban, amit Eckhardt Tibor képviselőtársam inditványozott, de ő bizonyos szanálási bizottságot inditványozott. Én ilyen parlamenti bizottságot abszolute alkalmatlannak tartanék arra a célra, amelyet én szeretnék követni, hogy t. i. a pártok bizalma alapján minden párt arányában összeállitsanak egy bizottságot, amelynél nem az a fontos, hogy valaki pártember legyen, hanem az, hogy elsősorban szakember legyen, sőt az sem szükséges hozzá, hogy politikus legyen. Nekem olyasvalami felelne meg leginkább, mint amikor az angol parlamentből komoly kérdések vizsgálatára küldenek ki bizottságokat, az u. n. Royal Commission-eket, amelyeknek néha politikus is tagja, de mégis a legtöbbször szakemberek a tagjai, és azután az a képviselő, aki veszi magának a fáradságot, hogy azt a nyersanyagot, amelyet a bizottság feldolgoz, át is olvassa, legalább abban a helyzetben van, hogy komoly adatok és a kérdés szakszerű ismerete alapján dönthet. Ma ez teljesen illuzórius; sem a törvényjavaslat, sem a törvényjavaslat melléklete, sem az ide alkalmilag hozott statisztikai adatok ezt a célt nem szolgálják, erre a célra alkalmatlanok, általában az egész törvényhozás bizonyos gyors tempóban és nagyfoku felületességgel dolgozik.

Én megengedem, hogy vannak, akik azt gondolják, hogy: »elsősorban ez engem nem érint«, de én azok közé az emberek közé tartozom, akik fokozott gondossággal szeretnek eljárni akkor, amikor más emberek pénzét kezelik, és minden képviselő ebben az országban többé kevésbbé mégis csak más emberek pénze, vagyoni ereje felett dönt és az én szerény nézetem szerint kivánatos, hogy ez a döntés ne történjék felületesen és meggondolatlanul, tisztán bizalom alapján, mert vannak kérdések, amelyeket abszolute nem lehet bizalom-

mal elintézni, mivel hiába mondja valaki: »én bizom abban, hogy ez az összeadás jó«, ha az az összeadás nem jó, az a bizalom folytán helyes nem lesz. Matematikát és minden olyan dolgot, amelyet exact módszerrel meg lehet mérni, bizalommal elintézni nem szabad. Harmadik határozati javaslatom a következő *(Halljuk! Halljuk! — Olvassa!)*: »Indítványozom, hogy a nemzetgyülés utasítsa a kormányt, hogy az örökösödési és ajándékozási illetékek szabályozásáról a békebeli szabályozás alapján álló törvényjavaslatot három hónapon belül terjesszen a nemzetgyülés elé«. *(Helyeslés balfelől.)*

Igen t Nemzetgyülés! A pénzügyminister ur nagyon gyakran hangoztatta, hogy neki van érzéke a gazdasági kérdések iránt. Én arra kérem: mutasson érzéket a gazdasági kérdések iránt abban is, hogy ne zárkózzék el olyan törvényhozási intézkedések és javaslatok elől, amelyek megakadályozzák azt, hogy ebben a tőkeszegény országban — ahol a tőke növekedésének lehetősége, elismerem, nem nagy, — a tőke mégis a lehetőség keretén belül emelkedjék és szaporodjék és ne csökkenjen szükség nélkül.

T. Nemzetgyülés! Méltóztassanak annyi fáradságot venni és összehasonlítani a jelenleg érvényben lévő rendezés kulcsait a békebelivel és rá fognak jönni mindnyájan arra, hogy itt nagyon gyakran teljesen lehetetlen az örökösödési, vagy ajándékozási illetéket kifizetni a jövedelemből anélkül, hogy az illető ne legyen kénytelen hozzányulni magához a vagyonhoz. Ismét nem ujat mondok: annak idején éles szóharcom volt Kállay pénzügyminister urral, s itt abban az egy esetben némileg az akkori igazságügyminister segitségével sikerült a tervezett pénzügyi rendelkezés tarthatatlanságát kimutatni és mérvét csökkenteni, de már akkor figyelmeztettem a nemzetgyülést, hogy én abszolute helytelennek tartok minden olyan rendelkezést, amely örökösödési, vagy ajándékozási ügyletekből kifolyólag arra kényszeriti az adóalanyt, vagy az illető üzem birtokosát, hogy az örökség egy részét értékesitse. A mai körülmények között, mikor az értékesités nem éppen könnyü dolog és amikor előfordul, hogy ilyen kényszerü intézkedéssel teljesen tönkreteszünk üzemeket, talán mégis ideje volna, hogy a nemzetgyülés vegyen magának annyi fáradságot, hogy ezzel a kéréssel alaposan foglalkozzék. Én azt a nézetet vallom, hogy a jövedelmet megadóztatni helyes és igazságos dolog, de ha tulzásba visszük a vagyonmegadóztatást, (**Gaal Gaston**: Vagyonelkobzás!) ez vagyonelkobzássá is fajulhat (**Gaal Gaston**: Bolsevizmus, semmi egyéb!) és itt különösen veszélyes a helyzet akkor, hogy ha ez a vagyonelvétel, illetőleg tőkeelvétel folyó kiadások céljaira fordittatik. En bátor vagyok a nemzetgyülés figyelmét felhivni arra, hogy ez nem mindegy; bármilyen egyszerünek látszik is, de minden ilyen tőkecsökkentés, amelyeknek eredménye a folyó kiadások céljaira fordittatik, alapjában támadja meg a közgazdaságot.

A gyakorlati amerikaiak épen ugy átérzik e pénzügyi tétel igazságát, mint mások, akik ezzel komolyan foglalkoznak és akiknek a gazdasági boldogulás fontos, akik azt tartják szem előtt, hogy a munka terméljen, hogy mennél nagyobb termelés legyen, és akik előtt csak másodrendü az, hogy abból mi vétessék el közcélra. Mindenesetre a legelső és legfontosabb cél az, hogy a közgazdaság meg ne támadtassék. Ennek folytán az amerikaiak már megtették a lépéseket, hogy az elhamarkodott törvényhozási hibákat visszafejlesszék. Egyszerüen belátták, hogy hosszabb időn keresztül ez a rendszer odavezetett, hogy a nagy kulcsok mellett alig van több bevétel, mint amennyi a kisebb kulcsok alkalmazása mellett volt.

Azt hiszem, sokkal több haszna lenne az országnak abból, ha ezek a közgazdasági kérdések megfelelően oldatnának meg, mintha itt napi politikai kérdéseket tárgyalunk.

Nem tehetem, hogy figyelmen kivül hagyjak egy felszólalást, amely a mai nap folyamán itt elhangzott. Egyik képviselőtársam azt mondotta, hogy ő itt, mint a szeszkartell elnöke szólal fel (**Gaál Gaston**: Egy agrár-vezér! — **Lendvai István**: Azt mondta, hogy a szeszkartell elnöke, és erre én azt mondtam, hogy itt csak mint képviselő szólalhat fel valaki!) és csak Lendvai István képviselőtársam közbeszólására mondotta, hogy mint képviselő is.

Nagyon szomoru dolog, hogy elszaporodtak azok a képviselők, akik különböző iparvállalatoknál találnak gazdasági elhelyezkedést, mert igy összeférhetetlenségi esetek igy könnyen merülhetnek fel, ha az összeférhetetlenségi törvény betüjét és szellemét szigoruan vesszük. Azt kell igy mondanom — alighanem mi is konstatálhatjuk saját bőrünkön — hogy mégis csak igazság van abban az angol mondásban, hogy a politika megrontja az ipart, (**Gaál Gaston**: Az erkölcsöket!) az ilyen iparnexusok pedig megrontják a politikát.

A képviselőtársam felemlitette még azt is, hogy az ipari szeszgyártást jogos sérelem ne érje. Akik a szeszgyártás multját és adóztatását figyemmel kisérik, mindig azt az elvet hangoztatják, hogy a szesztermelés eminenter olyan iparág, amely a mezőgazdasággal van természetszerü kapcsolatban és azzal kapcsolatban kell kifejleszteni, nem pedig az ipari szesztermelést a mezőgazdasági szesztermelés rovására. Az utóbbi időben — nem akarok részletekbe menni, mert egy óra alatt nincs erre időm — mindenesetre eltolódás történt az ipari szesztermelés előnyére, és bátor vagyok itt megkockáztatni azt a kijelentést, hogyha krizis van, akkor én sokkal fontosabbnak tartom, ha a mezőgazdasági szeszgyártásnak nyulunk a hóna alá, mint az ipari szeszgyártásnak, mert az ipari szeszgyártásnál inkább megvan a lehetőség arra, hogy az az üzem más ipari célokra szolgáljon, mint a mezőgazdasági szeszgyártásnál. (**Gaal Gaston**: A mezőgazdasági kamarának az elnöke!) A mezőgazdasági kamarának is elnöke a t. képviselőtársam, és bár abszolute távol áll tőlem, hogy a legcsekélyebb mértékben is érinteni óhajtanám jóhiszeműségét, de mindenesetre azt kell konstatálnom, hogy felfogása eltér az én felfogásomtól és azt hiszem, több képviselőtársam felfogásától is, ami talán a következő esetből is nyilvánulni fog.

Én értesültem és nem tartottam egészen valószinütlennek értesülésemet, amelyet nagyon jó forrásból kaptam, hogy a következő eset történt meg épen az Alsódunántuli Mezőgazdasági Kamara székhelyén, Kaposváron, amely kamarának elnöke a t. képviselőtársam. Annakidején egy nagyobb szabásu állami épitkezés történt, gondolom posta palota, amelyre pályáztak a helybeli iparosok is, amit igen természetes és igazságos dolognak tartok, mert ha lehetséges, elsősorban a helybeli ipart kell pártolni. Mikor ezek az iparosok az igen t. képviselőtársunk támogatását kérték, ő azzal válaszolt, hogy nem támogathatja őket, mert pályázik erre az épitkezésre a Városépitő Részvénytársaság, egy nagykanizsai cég is, amelynek igazgatóságában benne van és mint a mai napon értesültem egy somogyi képviselőtársamtól, ő azt a választ adta, hogy egyiket sem támogatja, sem a Városépitőt, sem az ottani iparosokat. Az eredmény azonban az volt, hogy tudomásom szerint a Városépitő kapta meg az épitkezést, bár ezen épitkezésnek, azt hiszem, üzleti jellege van és mindenesetre kétséges, vajjon egyáltalán kivánatos-e, hogy az egyes képviselők ilyen összeköttetésbe legyenek valamely részvénytársaság révén a kormánnyal.

Nagyon helyesnek tartom azt az eszmét, ame-

lyet itt egyik képviselőtársam megpendített, hogy egyszer már valami módon próbáljuk meg, hogy tájékozva legyen minden képviselő arról, hogy micsoda elhelyezkedések vannak az egyes politikusok részéről különböző vállalatoknál. Én általában nem tartom egészséges dolognak azt, hogy a gombamódra felszaporodott vállalatok igazgatóságában, felügyelőbizottságában, vagy esetleg alkalmazottai között politikusok is helyet foglaljanak és ha már a régi összeférhetetlenségi törvény alapján állunk, akkor kívánatosnak tartom, hogy legalább annak a régi összeférhetetlenségi törvénynek azután megfelelő érvényt is szerezzünk.

Elismerem, hogy sokszor a legnagyobb jóhiszeműség vezeti a képviselőket, hogy nem is tudják, miről van szó és meg vannak győződve, hogy intakt emberek, becsületben teljesítik kötelességüket a vállalattal szemben is, és ugyis, mint képviselők. De mégis lehetetlen az összefüggést teljesen megszakítani, a határt megvonni és a legtöbb esetben meg van adva a lehetőség, hogy először csak olyan bagatell dolgok történnek, azután lassan-lassan, mint ahogy a dolgok fejlődni szoktak, a kisebb dolgokból lesznek a nagyobbak, vagyis a tiszta látóképessége az illető érdekeltnek csökken, ami természetes is, mert mindenki, aki valamely dologban egyénileg érdekelve van, azoknak a kérdéseknek elbírálására nem olyan kompetens, mint más független egyén. Az ilyen függőségi viszony azonkívül még az egyes képviselőknek sokszor inkább csak elméleti függetlenségét is befolyásolja, mert én nem tartom egészséges dolognak azt, ha képviselők a kormánytól nemcsak olyan gyengéd szálakkal függnek, mint ahogy a politikai életben előfordul, hanem ott a függési viszony meg van alapozva materiális alapon, aminek azután túlnagy költségét viseli a közgazdaság. Én azok közé tartozom, akik azt az elvet vallják, hogy mindig veszélyes az, ha az aktiv politika és az aktiv közgazdaság szorosabb kapcsolatba lép a termelés egyes ágaival, mert ezáltal szenved a politika, de szenved a termelési ág is A szabadverseny, a szabad egyéni tevékenység, ami tulajdonkép minden termelési ágnak a legreálisabb alapja, érvényesülni nem tog, ha ilyen mesterséges módon az érvényesülés lehetőségének gátat vetünk.

Azon általános meggyőződésemből kifolyólag, hogy a költségvetést minden bizalom, vagy bizalmatlanság elsősorban az ország érdekeire való tekintettel szavazzuk meg, az általános vita alapján elfogadom a költségvetést a részletes tárgyalás alapjául azzal a fenntartással, hogy amennyiben a pénzügyminister urtól ezekre az általam tett javakorlatilag jelentőséggel biró javaslatokra nézve megnyugtató kijelentést nem kapok, akkor a részleteknél azoknak a tárcáknak költségvetését, amelyeket érintettem, nem fogom elfogadni, mert nevetségessé semmi körülmények közt sem tehetem magamat. Márpedig nevetségessé válnám magam előtt, ha én itt reális adatok nélkül, vagy legalább annak lehetősége nélkül, hogy azok a reális adatok e elém be fognak terjesztetni, belemenjek egy olyan munkába, amely teljesen felesleges és illuzórius, mert irreális és a rendes alapokat nélkülözi.

Innen-onnan négy éve lesz annak, hogy ez a nemzetgyülés együtt van. Hogy nagy dolgokat, hogy ország ujjáépitését nem tudta megcsinálni, ezért nincs szemrehányást tenni joggal alig lehet.

Bármennyire irogatnak, szidják ezt a nemzetgyülést, én, aki magam sem tartózkodom a kritikától, de hiszem, hogy ha egészen objektiven, sine ira et studio akarjuk megitélni ezt a nemzetgyülést és összehasonlitjuk össze ezt a nemzetgyülést a szomszédos államok parlamentjeivel, vagy megyünk egy kissé tovább nyugatra is, olyan nagy szinvonalkülönbségeket, mint amilyent egyes heves képviselőtársaim látnak, nem találok. Nem találok különösen, ha azokat az államokat vesszük, amelyeket, mint legyőzötteket érintett a háboru.

De azt talán mégis csak meg kellene tennie ennek a nemzetgyülésnek, hogy az elől ne zárkózzék el, hogy ha nagy feladatokat nem is képes megoldani, azokat a kicsi feladatokat, amelyek nem elsősorban az ország becsületét érintik, hanem a nemzetgyülés becsületét érintik az országgal, az adófizető közönséggel szemben, legalább is próbálja megoldani. De egyáltalában nem tenni semmit, mint azt, hogy minden heten esetleg kétszer is nagy csomó nyomtatványt hozni ide s ezeket letárgyalni, ugy hogy bele sem tekintenek, hogy mi van a nyomtatványokban elrejtve, hogy azok a nyomtatványok tulajdonképen mit is mutatnak vagy mit nem mutatnak, vagyis egyáltalában napirendre térni ezek felett a dolgok felett: ezt én nem tartom erkölcsi szempontból kivánatosnak és természetesen, minthogy az egyes képviselő mást nem igen tehet, minthogy lelkiismeretének kifejezést ad, azt hiszem, megtettem kötelességemet, ha ezekre a t. Nemzetgyülést itt figyelmeztettem, *(Helyestés.)* megtettem azt, amiért idejöttem.

Hogy más mit tett és mit tesz, azért én magamat felelősnek nem érzem, felelősnek csak akkor érezném magamat, ha szemrehányást tehetnék magamnak azért, hogy én máskép láttam az ügyeket és nem szólaltam fel. Felszólalásomban egyedül ez a cél vezetett. Nem akartam a vitát elhuzni, megmondottam nagyjában, ami aggaszt és a nemzetgyülés bölcsességétől függ, hogy elfogadja-e a határozati javaslatokat és némi nyomást gyakorol-e a kormányra. Olyan nyomást, amelyben nincs bizalmatlansági nyilatkozat, de mégis egy csendes figyelmeztetés, simogatás hogy ugy, ahogy eddig volt, talán mégsem mehet, hogy most már mégis ideje volna annak, hogy ha egyfelől ki tudják mutatni, hogy az állam bevételei és kiadásai rendbejöttek, akkor egy kicsit továbbmenjünk és nézzük azt, hogy nemcsak ezek a számok legyenek a baloldalon és a jobboldalon rendben, hanem rendbejöjjön lassankint mindaz, aminek ezek a jobb- és baloldalon levő számok csak halvány képei és nem igazi, a valóságnak megfelelő megtestesülései.

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Lendvai István!

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem a tanácskozóképesség megállapitását.

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelenlévő képviselő urakat megszámlálni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Miért mennek ki a fajvédők? Ez komádia!* — **Meskó Zoltán:** A szellemes szónokot ugyis meghallgatjuk!)

Bodó János jegyző *(megszámlálja a jelenlevőket):* Negyvenkettő!

Elnök: Minthogy több mint 40 képviselő van jelen, a Ház tanácskozóképes A képviselő urat kérem, sziveskedjék beszédét folytatni.

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! Mielőtt az ellenforradalom nevében létjogosultságot szerzett ugynevezett keresztény nemzeti törvényhozás házára a május 1-i vörös lobogó felrepülne, méltóztassanak megengedni, hogy a keresztény nemzetinek nevezett kormány költségvetéséhez szólva a rendelkezésemre álló csekély időt felhasználva, némely megjegyzéseimet megtegyem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem régiben épen Gaal Gaston igen t. képviselőtársam beszéde közben a pénzügyminister ur részéről hallottam bizonyos pénzügyi müveletekkel kapcsolatban ezt a kifejezést: vertikális és horizontális. Méltóztassanak megengedni, hogy akár, ha tetszik vertikális, akár ha tetszik, horizontális keresztmetszetét adjam egy ma délelőtt hozzám érkezett levélben annak, amit itt keresztény

nemzeti, sőt ami több ennél, irredenta Magyarországnak neveznek. A hozzám érkezett levél szerint a leipzigi Brockhaus-cég kiadásában megjelent ugynevezett kis Brockhaus-Lexikon első kiadásában a magyar lobogó rajza nem jelent meg. Ennek következtében nagyon természetes, legalább tőlünk, akik csonka keresztény Magyarország vagyunk, hogy egyikünk egy elkeseredett hazafi levelet irt annak a Brockhaus-cégnek. Hivatkozott arra a fegyverbarátságra, amely legalább is a mi részünkről, de a másik részről is olyan hüséggel megtartatott a világháboru idején, hivatkozott arra, hogy abban a négykötetes kis Brockhausban Uruguay és Paraguay zászlaja hüséges másolatban megjelent. Akkor ez a Brockhaus cég kénytelen volt ehhez a kétségtelenül jóhiszeműen fellelkesedett és felháborodott magyarhoz egy levelet intézni önmaga védelmére. (*Mozgás a jobboldalon.*)

Azt hiszem, hogy a t. Fehér Házat is érdekelheti a kérdés. Ezt én nem tajtani alapon értettem. A cég kénytelen volt azt felelni, hogy már a Brockhaus lexikonjának kézikönyvvé való átdolgozása idején a magyar lobogó kérdésében nagy nehézségekkel találkozott, és annak ellenére, hogy többször érdeklődött a berlni magyar követségnél, sőt mi több, a budapesti külügyministeriumnál is, semmiféle hivatalos választ nem kapott és hivatalos és pontos másolatát a magyar lobogónak nem kapta meg. A levél kelt 1926. április 22-én. A levél azzal végződik, hogy csak az elmult esztendő őszén kaptam végre a berlini magyar követségtől, ha nem is egészen autentikus másolatot, de legalább némely adatokat, amelyek után végre én egy rajzolatot elkészittethettem.

Nem kivánom a t. Nemzetgyülést a levélnek eredeti szövegében való felolvasásával untatni; méltóztassék megnézni. Ez a levél 1926. április 22-én kelt.

Amikor ma itt felállottam, a túloldalon azt mondotta egy t. képviselőtársam, hogy egy szellemes szónokot mindig meghallgatnak. Én nem kivánok most szellemes lenni, nem szellemességeket akarok itt üzni. Azt mondom annak az igen t. képviselőtársamnak: hova jutott ez az ezeresztendős Magyarország? Kérdezem: akár vertikálisan, akár horizontálisan méltóztatik nézni ennek a keresztény nemzeti Magyarországnak a keresztmetszetét, miért van odakinn Berlinben magyar követség, miért van itt súlyos költségek árán — mert épen a költségvetési vita során szólalok fel — fenntartott magyar külügyministerium, amikor egy leipzigi tudományos becsületességre törekvő, tudományos becsületességében régóta hiteles cég kénytelen megállapitani, hogy amikor csak azt az egyszerü dolgot akarja tudni ettől az összetört, ezeréves Magyarországtól, hogy zászlaja pontosan hogyan is fest — mert hiszen ez a német alaposság és pontosság — akkor sem az a berlini magyar követség, sem ez a budapesti súlyos összegek árán fenntartott külügyministerium nem tud neki pontos adatokat nyujtani?

Nem méltóztatnak érezni t. Nemzetgyülés, hogy ez rendkivüli és valami sajátságos logikával vág olasz követünkhöz, aki az olasz királynak nem tudta megmondani azt, hogy Magyarország tulajdonképen milyen területi csonkitásokat szenvedett, (**Meskó Zoltán**: Elég szomoru, hogy igy volt! — **Beck Lajos**: Az még ma is követ!) mi is hát adatszerüen az, ami ezzel a békétlen, furcsa, zavargó Magyarországgal történt? (*Eöri-Szabó Dezső közbeszól.* — **Meskó Zoltán**: Épen ugy elitéltem most is, mint elitéltem! Teljesen igazat adok neki!)

Nem méltóztatnak megérteni, hogy nem lehet itt szellemeskedni még annak sem, akit az istenek talán a szellemesség ajándékával megáldottak, nem lehet szellemeskedni azon, hogy ez olyan furcsa logikával vág ahhoz, hogy itt ezen a keresztény nemzetinek nevezett, irredentizmussal gyanusitott Magyarországon akadt egy külügyminister, aki pá esztendővel a Felvidék elrablása után elment budapesti cseh követségre pezsgő és zeneszó kö ben megünnepelni a magyar Felvidék elraboltatás és ez itt hivatalos szájból egyszerü udariasság ténynek minősittetett s nem akadt egészséges nem zeti közvélemény, amely 24 óra alatt ezt a tiszte urat — az »ur« szót gunyos értelemben haszná lom — elsöpörte volna. Mert az az ur még hossz hónapokig itt ült a ministeri székben.

Ha már felemlitettem ezt a sajátságos külüg logikát, akkor meg kell mondani azt is: senkinel sem jutott eszébe, hogy valami egészen sajátságo rendkivüli és furcsa dolgot tegyen szóvá. Méltó tatnak tudni, hogy gróf Bánffy Miklós, Magya ország volt külügyminisztere, akinek külügyministe ségéhez az én tudtommal semmi nagyobb, irredent szempontból fontosabb tevékenység nem füződil a magyarországi napilapok megcáfolatlan hiradás szerint román állampolgárrá lett. Méltóztatik érezn t. Nemzetgyülés, mi van ebben az én előttem, szé sőséges és felelőtlen elem előtt soha szóvá ne tett ügyben elrejtve? Méltóztatik gondolni, hog odaát, a szégyen és gyalázat drótsövényén tú amelyet demarkációs vonalnak csufolnak és ahe a magyarságot kiforgatják földjéből, talán épen a általam imént megnevezett volt külügyministe urnak azon szép szeméért történt az oláh állan nak az a nagylelküsége, hogy birtokát visszaadj amely szemekről mindig is láthattuk, hogy mé nappal is olyan álmosak? Méltóztatik a t. Nemze gyülés bármely pártjában bárkinek is azt mondan hogy gyanusitással élek, ha arra kell gondolnon hogy itt a háttérben kell valaminek lenni? De é nem is térek erre rá, mert hiszen én ezt a há teret nem ismerem. Ez csak arra jó talán, hogy közvélemény azt mondhassa: Uram-Teremtőm, i a grófok már mindent elkövethetnek. Ezt én mon dom, aki nem vagyok destruktiv.

De azt kell olvasnom és hallanom, hogy meg okulásul arról a részről az hallatszott — és ez közvélemény beavatkozása nélkül elfogadtatott — hogy birtokairól van szó. Én azt hittem eddig a ideig, hogy mi komolyan akarunk harcolni a marxiz mus, komolyan akarunk harcolni a szociáldemok rácia, komolyan akarunk harcolni a történelmi materializmus ellen. De amikor egy volt külügy minister részéről minden megjegyzés nélkül tudo másul vétetik az, hogy bármennyire, azt lehet mon dani, szinte hazaárulásjellege van a dolognak, d menti ezt az a körülmény, hogy birtokait ment akkor lehetetlen számunkra, hogy harcoljunk történelmi materializmus ellen, ha mindenre elé mentség az bárki részéről, hogy a maguk anyag jólétét tőlébe helyezhetik a nemzeti érdekeknel

De kell, hogy e furcsa logika során tovább menjek. Külügyi szempontokról beszélek és egy uttal mindig összefüggően belügyi szempontokro is. Ott van a külföldről már jórégen, és büntetlenü hazakerült Weltner Jakab, aki a Népszavának akko volt felelős szerkesztője, amikor az a Népszav Kun Bélának és Szamuelly Tibornak reggeli hiva talos lapja volt, amikor az a Népszava olyan cikkek ben ünnepelte a keresztény magyar tömegek vé ontását, amely cikkekről azt kell hinnem, hogy szociáldemokrata képviselő urak sem mind helye selték. (**Várnay Dániel**: Hogy folytatja, ha ilye hazugságon kezdi?) Majd megfelelek. A hazugság ban nem tudok olyan szakértő lenni, mint a marxi mus hivei. (**Várnay Dániel**: Ez egy másik hazugság

Azt hiszem, még önök sem tagadhatják, hog Weltner Jakab itthon van és hogy Lovászy Má ton ugyancsak itthon van. Az imént Lovászy Má tonnal kapcsolatban bizonyos megjegyzések hang zottak el. Nem kutatom, hogy az a Lovászy Má ton mit vitt véghez. Csak azt a kérdést kell fe vetnem ezzel a kormányrendszerrel szemben

Vagy izgatott odakinn a magyar nemzet ellen — legalább is a mai államhatalom ellen — vagy nem. Ha nem izgatott, akkor miért nem engedték haza évekkel ezelőtt? Általában miért kellett neki innen kimennie? Ha pedig bűnös volt a nemzet ellen, akkor hogy lehetséges az, hogy most büntetlenül itt járhat? Tiszta logikát kívánok, mert én még a t. tuloldallal szemben is azt akarom mondani: egyenes munkát kívánok. (**Györki Imre**: Tiszta bort a pohárba, mi?) Én tudom, hogy sokkal tisztább bort szoktam inni, mint amilyen zavaros aggyal önt a Jehova megáldotta. *(Derültség és mozgás.)*

Elnök: A képviselő urat sértő kifejezéséért kénytelen vagyok rendreutasítani és kérem méltóztassék beszéde folyamán hasonló kifejezéstől tartózkodni. (**Propper Sándor**: Ez Lendvai-modor!)

Lendvai István: Bocsánatot kérek, hogy az agyvelő hasonlattal illettem. Csak azt kell kérdeznem, hogyha Weltner Jakab és Lovászy Márton is nyugodtan itthon ülhet egy keresztény nemzetinek nevezett rendszer jóvoltából, akkor miért kellett nekem pár héttel ezelőtt a szegedi Uj Nemzedék hasábjain azt olvasnom, hogy a szegedi törvényszék Wild-tanácsa több heti fogházra és Magyarország területéről örökös kitiltásra ítélte azt a Gyenge Erzsébet nevü háztartási alkalmazottat, — ahogy a cselédeket az önök demokráciája óta hivják — aki valahogy átkerült ide megszállott területről, szerb csendőr a vőlegénye és aki állítólag a börtönben némely megjegyzéseket tett Magyarország mai helyzetére nézve.

Mert nem hiszem, hogy e nemzetgyülés bármely oldalán lenne egy képviselőtársam is, aki azt a Gyenge Erzsébetet azzal vádolhatná, hogy a Népszavának felelős szerkesztője volt akkor, amikor az Önök szabadságjoga alapján a gyüjtőfogházban az egységokmányt aláirta a szociáldemokrata párt vezetősége (**Várnai Dániel**: Valami ujat!); amikor Weltner Jakab nevével jegyeztetett a Népszava, amely az ellenforradalmi ludovikásokat is militárista süvölvényeknek nevezte. Az én egyszerü tudomásom szerint akkor nem Gyenge Erzsébet, hanem Weltner Jakab jegyezte a Népszavát és az én legjobb tudomásom szerint nem Gyenge Erzsébet háztartási alkalmazott volt az, aki nem tudom, mely okokból innen Bécsbe menekülvén, ott a »Jövendő« cimü lapot alapitotta és a magyar nemzet megbecsülése ellen annyi vétséget követett el. Hát T. Nemzetgyülés, ha egyszer demokráciát hirdetünk, ha egyszer azt hirdetjük, hogy mindenki, aki bűnös, szenvedjen és pusztuljon, akkor nem tudom megérteni én, aki nem akarok mindenáron ellenzéki lenni, hogyan lehet Magyarország területéről örökre kitiltani azt a Gyenge Erzsébetet akkor, amikor itt a Weltner Jakabok és Lovászy Mártonok nemcsak ki nem tiltatnak, hanem az elmult forradalmi esztendők tanulságai után ide behivatnak, itt toreláltatnak.

Méltóztassanak megengedni, hogy áttérjek egy másik kérdésre amellyel kapcsolatban itt e tiszteletreméltó falak között annyi hetet elpocsékoltak: áttérjek a frankügyre és végre néhány szóval csekélységem véleményét is ismertessem a nemzetgyüléssel. Nem büntetőjogi értelemben, mert hiszen ez természetszerüleg arra a független magyar bíróságra tartozik, amellyel kapcsolatban maga Briand is, az a baloldalról sürün apostrofált francia miniszterelnök is kénytelen volt elismerni, hogy Franciaország se türné egykönnyen azt, hogy párki is beleszoljon az ő büntető igazságszolgáltatásában. Én e pillanatban anélkül, hogy praejudikálnék a bíróság döntésének, — nem is praejudikálhatok, mert nem vagyok felelős állásban, — nem kutatom azt — lehet hogy ez súlyos kifejezésnek fog látszani — hogy vajjon mindazok akik a francia frank hamisitását megpróbálták — ismétlem megpróbálták — valóban tisztán csak irredenta vagy általában hazafias célra szánták-e ezt, vagy ugynevezett önző célra.

T. Nemzetgyülés! Egy összetört nemzet tagjainak még ahhoz is joguk van. A lényeg az, hogy ha sikerült volna nekik megvalósitani azt, amire törekedtek, akkor még önző célok feltételezése esetén is azzal a trianoni Franciaországgal szemben történt volna baj, amely trianoni Franciaországgal szemben nekünk az élő Isten, a történelem és gyermekeink nevében mindenre jogunk van. Mert egy olyan nemzetnek, amelynek — mint a hogy legutóbb egy olasz iró könyvében is olvastam — levágták kezét, levágták lábát, joga van a tiz körmével és a harminckét fogával is védekeznie (**Szomjas Gusztáv**: Csakhogy nincs körme!) egy olyan nemzetnek, amelyet a trianoni Franciaország tett tönkre szabadságjogok és demokrácia szavalása közben, mindenre joga van a trianoni Franciaországgal szemben. Vagy ha ez talán nem is tetszik mindannyiuknak, akkor azt kell mondanom, t. uraim, hogy egy olyan nemzetnek, amely ezt cselekedte Magyarországgal, semmi erkölcsi joga nincsen ahhoz, hogy bármifele cselekményt is számonkérjen ettől az országtól; legkevésbbé van joga ehhez egy olyan nemzetnek, amelyről nyilvánvaló, bebizonyitott tény, hogy a Ruhr-vidék megszállása idején az akkor uralmon volt Poincaré-kormány égisze alatt az eddig erdélt adatok szerint 26 millió aranymárkát részint elrabolt, ha kellett még betörő-eszközök igénybevételével is, részint pedig meghamisitott. Egy ilyen nemzettel szemben jogunk van azt mondani, hogy ne keressék rajtunk! Nincs erkölcsi biráskodáshoz joga annak a nemzetnek, amely demokráciát, a népek felszabaditását szavalván, az orvul, a maga destruktiv eszközein át letiport, le győzött országgal szemben a banditizmusban odáig ment, hogy évszázadig a történelem szégyene lesz, hogy a huszadik században a kannibalizmust kulturnemzetek odáig tudták vinni, mint amennyire tudták vinni az ugynevezett müvelt Nyugaton. Ilyen nemzeteknek nincsen joguk banditizmust emlegetni.

Ha van banditizmus, az a trianoni békeszerződés, (**Barthos Andor**: Ez igaz!) ha van banditizmus, akkor az a világ becsületes, komoly, a magunk magyar fajtájára annyira jellemző gavallér világnézetet félrevezető wilsonizmus, amelyre nagyon helyesen, és nagyon pontosan mutatott rá az én igen t. Gaal Gaston képviselőtársam. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én nem azt akarom ezzel mondani, hogy Trianon mindent ment, de Franciaországtól megtagadom; nem nevezheti magát többé la grande nationnak az a nemzet, amely elsősorban okozója volt a maga hisztérikus rettegésében és gyülöletében mindannak, amiben ma egész Európa, sőt azt lehet mondanom, az egész földgömb hánykodik.

De kell, hogy ennek a frankügynek bizonyos magyarországi részleteire is rátérjek. Megtörtént az, — és egy gyenge és szerencsétlen rendszer részéről ugyancsak még mindig megtorlatlanul maradt — hogy akadt egy hetenkint egyszer megjelenő lap, amely megtudta kapni a megjelenési engedélyt, akkor, amikor nagyon komoly tényezők ettől a rendszertől ezt hiába kérték, s amely lap odafordult az úgynevezett müvelt Nyugathoz. Körinterjut kért Poincaré urtól kezdve egy csomó nyugati ugynevezett nagyságtól.

Mielőtt némely válaszokra rátérnék azt kell, hogy kérdezzem: mit gondol a t. magyar nemzetgyülés, mi történt volna a letiport Franciaországban 1871-ben, — amely pedig nem is letiportatott a szónak mai magyar értelmében, — ha akkor akadt volna egyetlen egy francia napilap, amely az ellenséges hatalmak vagy azok előkelőségeinek véleményét kérte volna meg a francia-porosz kérdés-

ben! (**Szomjas Gusztáv**: Azt agyonverték volna!) De tovább megyek. Azt kell kérdeznem: mi történt volna a hires, szabad és demokratikus Franciaországban pár évvel ezelőtt, ha a ruhrvidéki márkahamisitások dolgában egyetlen egy francia lap akadt volna, amely épen a német közéleti elő-kelőségekhez fordult volna véleményert, hogy mit is szólnak ahhoz, hogy Poincaré kormánya, hogy a francia kormány egészen nyilvánvalóan hamisittatja és rabolja a Ruhr-vidéken a német márkát?

Méltóztatnak talán azt hinni, hogy 24 óra mulva még az a lap megjelenhetett volna? Csak a mi szerencsétlen és furcsa rendszerünk kell ahhoz. Amellett még a napilap is megkapta a maga arculcsapását, mert hiszen épen a legutóbbi számában Bernard Shaw, aki annak ellenére, hogy nem vezércikkirója a Népszavának, mégis elég szellemes férfiu és az angol dolgokban talán kompetens nyilatkozni és az a Jules Romain, aki ugyancsak francia dolgokban van talán olyan kompetens nyilatkozni, mint magyar dolgokban akár Vázsonyi-Weiszfeld Vilmos, akár az általa aposztrofált kajászó-szentpéteri toronyőr, ezek egyike azt mondja, hogy az angol közéletben semmi különösebb nyomot nem hagyott a magyar frankhamisitás, a másik azt mondja, hogy bármi történt is a háboruban, a komoly francia közvélemény előtt a magyar nemzet a maga lovagiasságának és hősiességének hirnevét el nem veszitette.

Tovább kell mennem és hivatkozom arra, hogy legutóbb monsieur Aristide Briand mit mondott. Amit legutóbb mondott, abból is látni való, hogy nem hajlandó a Teréz-körutról szemlélni a világpolitikát, abból is nyilvánvaló, hogy némely urak — nem tudom, hogy uraknak kelljen-e nevezne-n őket — Briand-abbak óhajtanak lenni Briandnál, mert Briand is azt mondja, hogy Franciaország a maga részéről sem türné azt, hogy beleavatkozzanak a francia igazságszolgáltatásba; és azt, hogy valamiféle nemzetközi törvényszék elé fognak menni, nagyon feltételesen mondja. A francia Briand ezt feltételesen mondja, de egyrésze a magyar nemzetgyülésnek ezt követelő módon szeretné feltüntetni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ami egyébként ezt a kérdést illeti, mondom annak büntetőjogi részleteibe nem mehetek bele, az a független magyar birósag dolga. De nem hallottam ezt a nagy felháborodást annak idején, amikor az olaszliszkai csodarabbival kapcsolatos magyar pénzhamisitás kiderült. (**Szomjas Gusztáv**: Hallgat a sajtó!) Vannak itt a sajtóban és politikában rétegek, amelyeknek az amugy is koldus magyar pénznek romlása nem fontos, nyilván általuk szivükben nagyon is helyeselt dolog. De most egeszen pártatlan részről kiderül az is, hogy Olaszliszkától nincs is olyan nagyon messze az a Moszkva. Megállapitott dolog, hogy ha valakinek van joga, akkor a szociáldemokrata, általában marxista pártoknak nincs joguk pénzhamisitás dolgában nyilatkozniok, mert hiszen épen a Lenin-elmélet, sőt mi több gyakorlat: lehetőleg minden nemzetnek pénzét hamisitani és ezen keresztül a nemzeteket lejáratni.

De csak speciálisan az olaszliszkai kérdéshez ragaszkodom. Ott már nem lehetett hercegeket, országos főkapitányokat, tabori püspököket és egyéb tényezőket szerepeltetni a nyilvánosság előtt. Én nem láttam a magyar pénz hamisitásával kapcsolatban azt a nagy felvonulást onnan a baloldalról. Egyetlen interpellációt sem hallottam, (**Szomjas Gusztáv**: Hol van Vázsonyi?!) egyetlen vezércikket nem olvastam és nem hallottam senki részéről annak követelését, hogy ha már frankbizottságot kiküldött ez a nemzetgyülés, hát egy magyar milliós bizottságot is küldjön ki. *(Derültség a balközépen.)* Nem láttam azt a nagy európai sajtóhálózatot megremegni, sőt azt láttam, hogy ilyenkor rendkivül szerény tud lenni az a fa amely szerénységre valóban nem született.

Én a magam részéről, mint aki teljesen párto kivül állok, akit legkevésbé azzal lehet gyanusitan hogy a jelenleg uralkodó kormányzatnak bármiféle szolgálatot tettem volna, kénytelen vagyok itt épe pártatlanságom következtében és annak jogán meg állapitani valamit. Nagyon szerencsétlen volt ez frankvita és az egész frankügy ugy, ahogy csina lódott. Ha az általam perhorreszkált rendsze számláján egyéb nem lenne, — bár én nem hiszen hogy ez az ő számláján van — de ha nem lenn egyéb, akkor ez a kormány a legnyugodtabba támaszkodhatnék a magyar néprétegek széles vá laira. Egyet azonban mindenesetre megért nekün ez a vita és ez az egész hajsza. Méltóztatnak tudn hogy csekélységem olyan okokból, amelyeket ne akarok feszegetni, hivatalosan kiléptem az Ébred Magyarok Egyesületéből, de akkor akaratlanul se tudtam azt, hogy helyettem az ébredő magyarsá nak egy olyan agitátora fog támadni, amilyer Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársamban tiszteltetel *(Derültség jobbfelől.)*

T. Nemzetgyülés! Ha az antiszemitizmus m jobban lobog ebben az országban és talán mélyeb ben, mint valaha, azt méltóztassék mindenkinel akit illet, megköszönni kellő tisztelettel Vázsony Vilmos volt magyar pecsétőrnek. Ha én ma tettel kel tényező lennék az Ébredő Magyarok Egyesüle tében, akkor nemcsak Benito Mussolininek küldte volna kutyabőrre irott köszönőlevelet az olas fascizmusért, hanem — talán nyulbőrre irva bár — *(Derültség jobbfelől.)*, kétségtelenül küldte volna köszönőiratot a magam aláirásával is ellátv Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársamnak és az ő táborának. *(Derültség jobbfelől.)*

De még valamit meg kellett tanulni e vita sorá Én nem hittem volna, hogy valaha nekem s az é elvbarátaimnak militarizmust kell majd tanulnun Vázsonyi Vilmostól. *(Derültség.)* Ezt is megértül Mert amikor egyik nemzetgyülési ülés alkalmáva célzást találtam tenni arra, hogy valamiféle atrocitá történt vele, ami annál súlyosabb, mert hivatalo talmudszöveg szerint, aki zsidó fajból származ egyént inzultál, az magát az isteni felséget támadj meg *(Derültség jobbfelől.)*, akkor ő nagyon büszké és nagyon militarista módon azt vágta vissza i velem szemben, hogy ő azután jól működtette a ő somfabotját. *(Derültség jobbfelől és a középen*

T. Nemzetgyülés! Ne méltóztassék ezt tréfána venni; ebben nagyon komoly tanulság van. Mag Vázsonyi Vilmos t. képviselőtársam ezzel a kijelen tésével elismerte azt, hogy: szép, szép az a paci fizmus, szép, szép az a kulturfölény, de jó melléj a jó kemény somfabot. *(Derültség jobbfelől.)*

Most, miután az elém kiszabott idő rövidese lejár, súlyos konzekvenciákat akarok levonn Állandóan visszatér itt az a kijelentés, hogy kultur fölényre kell törekednünk. Olyan sokat hallottun mi arról az oldalról a pacifizmusról akkor, amiko az ő profétájuk maga is jónak látta kijelenteni hogy a pacifizmus mellé jó a somfabot. Hát n felejtsük el, t. Nemzetgyülés, én kulturcélra kulturfölény céljára a magam csekélységével, magam szavazatával nagyon szivesen megszavazol mindent, de méltóztassék belátni azt is, hog kulturfölénnyel magával nem mehetünk semmire

Most még egy kérdésre akarok csak rátérni Az előttem szólott t. képviselő urak egy része különösképen pedig Gaal Gaston t. képviselőtársun nagyon helyesen és nagyon sürün mutatott rá arra hogy csonka Magyarországon csodálatos módo kezd elharapózni az, amit ő ugy nevez, hogy bü rokrácia, de ami az én szemléletem szerint több mint bürokrácia: korrupció. Lehetetlen nekünk az önök által is velünk együtt destrukciónak nevezet világnézet ellen küzdenünk, lehetetlen itt nekünk

erkölcsi megujhodást megteremtenünk, ha valami csodálatos és érthetetlen módon mindig megorlatlanul maradnak bizonyos dolgok amelyeket talán nem lehet egészen perrendszerüen bizonyitani, de amelyekről nyilvánvaló, hogy abba az erkölcsi fogalomba ütköznek, melyet valaha a mi apáink — kell, hogy igy nyilatkozzam, mert e Ház legiatalabb tagjai közé tartozom, — ugy neveztek, hogy publica honestas.

Lehetetlen egy nemzetnek, amely külső és belső ellenyezőkön kivül kétségtelenül a maga erkölcsi — talán — zavarának is köszönheti a maga integritásában való összetörését, területi integritását konolyan remélnie, ha erkölcsi integritását nem tudja megszerezni. Az a hatalmas orosz cári birodalom, az a behemóth-birodalom a történelem logikája szerint kellett, hogy összeomoljon, mihelyt évtizedekkel ezelőtt a becsületes és az értelmes embernek ugy kellett ott éreznie és neveznie is magát az orosz iró szerint, hogy »felesleges ember«. Mikor egy nemzet számára a tisztességes és komoly emberek feleslegesek, amikor mindig azt kell látnia egy nemzetnek, hogy nem tudni, mely okok összeütközésénél fogva, mindig csak a becsteleneknek és egyuttal értelmetleneknek is jár a jólét, jómód és szereplés, akkor lehetetlen, hogy az a nemzet megéljen, mert a tisztességes emberek kétségbeesése a halála egy nemzetnek. Mi hiába gondolunk arra, hogy valaha feltámadunk, ha azt kell látnunk, hogy annak kétségtelenül közéleti és egyéni morálba egyaránt ütköző, nagyon magasrangu egyének is, kiknek számára nincs erkölcsi halál — nem a fizikait kivánom és hirdetem, de erkölcsi halál nincs számukra — akkor, amikor dolgozó, becsületes, törekvő emberek százai és ezrei számára nem is marad már más, mint a fizikai halál. Méltóztatik azt hinni a t. Nemzetgyülésnek, hogy ez a nemzet majd akkor, ha egyszer el kell süllyednie a világ nagy vásárján, egy olyan sirba fog elsüllyedni, amelyről Vörösmarthy Mihály énekelte, hogy legalább azt a sirt majd a népek milliói veszik körül és szemükben gyászkönny ül?

Attól kell rettegnem — fájdalommal nem szivesen mondom ki, szeretném, ha kifelé nem is jönne visszhangja, — hogy nem ilyen sirba fogunk elsüllyedni, ha a dolgok igy mennek tovább, hanem inkább egy erkölcsi szemétdomb alá kerülünk és — a történelem törvényei kegyetlenek a történelem törvényeivel nem lehet szembeszállni — valamely szélvihar elsodor bennünket. Nem akarom hinni, — bizom benne, hogy lesz még módja talán annak, hogy itt egy uj generáció valahogyan tisztábban, keservesen felnevelkedjék — de attól is fél félnem, hogy szinte természettudományos módon beszéljek, vajjon lehet-e szemétdombon liliomokat nevelni? Ha valaki, ugy csekélységem az, aki a legfájóbb szeretettel szeretem ezt a mai magyar ifjuságot, tőlük remélek mindent; nem látok más megoldást, mint ezt az ifjuságot, de attól kell félnem, hogy ha bizonyos erkölcsi és egyuttal anyagi atmoszférát meg nem adunk ennek az ifjuságnak, akkor ez az ifjuság majd csak arra lesz jó, hogy a fejfánknál megálljon és átkozzon bennünket bűneinkért, mulasztásainkért.

Most még csak egy általános kérdésre akarok visszatérni és ez valószinüleg felszólalásom befejezéséül is fog szolgálni. Méltóztatik látni, hogy az a rövid idő, amely rendelkezésemre állott, a tanácsosságokra kényszerit.

Itt állandóan azt hallom azok részéről, akik talán pártkülönbség nélkül, szivük szerint ugy gondolkoznak hazánk jövőjéről és a mai helyzetről, mint csekélységem, hogy dobbal nem lehet verebet fogni, hogy nem lehet szélsőségesnek lenni, józanosan kell csinálni mindent. Kérdezem attól a sok okos embertől: vajjon dobnélkül megfogták-e a verebet? Meg kell ezt kérdeznem — jogom van erre — mert én azt a szélsőségemet abban a pillanatban eldobom és szégyelném magam, ha egy szélsőséges hangot megütnék is, ha az Önök által — nem mondom, hogy mindnyájuk által — de többségük által hirdetett okosság legalább azt jövedelmezte volna, hogy tt törvényes módon, az ellenforradalom kitörése és ugynevezett diadala óta, a dolgozó, becsületes, ezeréves keresztény magyarság hegemóniája biztosittatott volna. — De méltóztattak ezt megcselekedni? Ha pedig ez nem történt meg, akkor nem birom elviselni azt az állandó vádat, hogy a keresztény ember nem való erre, nem való arra, a keresztény ember nem született erre, nem született arra.

Bocsánatot kérek, Nurmit, a finn világbajnokot, a futóbajnokot, az egész sportvilág elismeri; de méltóztatik azt hinni, hogy az a világbajnok, egyetlen lépést is tudna tenni, ha mindkét lábára 100 kilós súlyokat és béklyókat raknánk? (**Meskó Zoltán:** Ugy van!) Nem méltóztatnak látni, hogy annak a szegény keresztény magyarságnak, amely évszázadok csalódásai és különösen az utóbbi évtizedek keserves csalódásai után szeretett volna feltámodni, még arra is képes volt, hogy a magyar politikában hitt, pedig százszor joga lett volna abból kiábrándulni, mindig és mindig azt kell látnia, ezer és ezer vonatkozásaiban, hogy örökké csak az ő kezét-lábát, az ő exisztenciáját nehezitik.

Amikor végre egy keresztény irányzatnak odáig kellett jutnia, hogy csak a Bacherek számára teremnek milliárdok, amikor azt kell látnia, hogy pénzügyi, gazdasági és egyéb vonatkozásokban itt minden csak annak a fajnak jár, amely ennek az országnak tönkretételét 70 év alatt olyan gyalázatos módon beteljesitette és azoknak, akiket ugy kell hivnunk papir szerint, hogy keresztények, akik azonban eladták magukat és segitik ezt a fajt diadalra jutni, akkor még azt cselekedjük ezzel a mi keresztény magyar fajunkkal, amit a hatezer éves faj cselekedett az Ur Jézus Krisztussal szemben, hogy még a szemébe nevetünk és rossz néven vesszük tőle, hogy nem tud leszállani a keresztfáról. Azt kell hogy mondjam, ezt a magyar Krisztust, ezt a szenvedő keresztény magyarságot legalább addig is, amig a határon a demarkációs vonalon tul nem jut, segitse a keresztény kormányzatunk, amely a hatalom eszközeivel rendelkezik, s ha a trianoni keresztfáról nem is tudja leszállitani, de legalább segitse szögeit meglazitani, szenvedéseit csitítani! Ha ez megtörtént, akkor van reménye ennek a nemzetnek és ennek az országnak arra, hogy halottaiból feltámadjon.

Most nem akarok még egy kérdésre rátérni, mert azt hiszem, a napirend megállapitásánál módom lesz erről is szólni. Volt itt egy keresztényszociálista képviselőtársam, aki arról beszélt, hogy a szociáldemokrata szakszervezetek részéről nem türik azt, hogy azok a munkások is érvényesüljenek, akik a nemzeti szinü zászlót viszik. Nagyon félek attól, hogy ennek a keresztény, nemzetinek nevezett uralomnak az lesz a vége, hogy a holnapi napon, az ellenforradalom után, az Országház pincéje felett pár méterrel fel fog repülni az a vörös zászló, amelyről valamikor azt hittük, hogy annyi szenvedésünk, annyi üldöztetésünk után végre lehanyatlott.

Ismételten, azt hiszem a napirendnél erről módom lesz majd beszélni.

Én most arra a zászlóra térek vissza, amelyről beszédem elején beszéltem, arra a magyar zászlóra, amelyről itt kiderült, hogy a mi külügyi apparátusunk hosszas kérdezősködések után sem ismertette az érdeklődő és jóakaratu külföldi cégeknél. Igy nem fogjuk tudni ezt a magyar zászlót odaplántálni a Kárpátok ormára, pedig nekünk semmi más létjogosultságunk nincs, mint az, hogy minden

szavunk és minden cselekedetünk a régi Magyarország visszaszerzését szolgálja. Én jeszek az első, aki egy olyan rendszert fog üdvözölni, amely akár ilyen, akár olyan eszközökkel, közelebb visz bennünket azoknak a határoknak felszabaditásához.

Sok szó hangzott itt el arról, hogy a parlamentarizmus lejárta-e már magát, vagy a diktatura eszközeit kell-e igénybevenni? Az én megyőződésem szerint az eszközök mellékessek. Minden eszköz szent és törvényes, amellyel Magyarország ezer esztendőnek szenvedései és csalódásai után a maga területi birtokállományának teljességében a magyar faj gazdasági és erkölcsi hegemoniáját biztositja. E gondolat nevében ki kell jelentenem, hogy a parlamentarizmus által ugy, ahogy az nálunk értelmeztetik, nem látom biztositva a magyar jövőt. Tudom nagyon jól, hogy itt sokan beszélnek diktaturáról, különösen sokat gondolnak az olasz fascizmusra, de emlékeztetek a nagy Ducének arra a kijelentésére, hogy a fascizmus nem lehet exportálni, a fascizmus az olasz lélek szükségletei szerint alakul, azonban kétségtelen és egyre kétségtelenebb, hogyha az, ami mostanában történik Magyaroszágon, parlamentarizmusak neveztetik, itt sem fog sokáig tartani a parlamentarizmus uralma. Lehetetlen, és én azt mondom, amit Eckhardt Tibor igen t. képviselőtársam, hogy akkor kell, hogy olyan vezér akadjon, ha van még ennek a nemzetnek életakarata, aki nem azt fogja kérdezni sem Genftől, sem akárki mástól, hogy mi lesz velünk, hanem aki megmutatja ugy, ahogy Mussolini a maga nemzetének megmutatta, hogy ez lesz velünk, ezt akarjuk, ezt csináljuk meg.

A magyar feltámadás nevében nyilatkoztam és adtam elő pár kifogásaimat, szoritkozva általánosságokra. Tekintettel arra, hogy nem látom sem a költségvetésben, sem a mai rendszernek az egyre jobban feltörekvő neobolsevizmussal szemben azt az akaraterőt és cselekedeterőt, amelynek meg kellene nyilvánulnia benne, a költségvetést el nem fogadom.

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Nincs senki feljegyezve.

Elnök: Senki feljegyezve nem lévén, kérdem, kiván-e valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom.

A pénzügyminister ur kiván nyilatkozni.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Bud János pénzügyminister: Tisztelt Nemzetgyülés! A téli hónapokban az ellenzék egy része ismételten az elnök ur által előterjesztett napirendi javaslat helyett más javaslatot tett. Az indokolás minden esetben az volt, hogy rendkivül sok szociális bajjal kell megküzdeni, tehát ne fogadtassék el az elnök ur által kitüzött programm, hanem foglalkozzék a nemzetgyülés ezekkel a kérdésekkel. *(Zaj a bal és jobboldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben maradni. (**Beck Lajos:** Megy a párt kifelé. — **Propper Sándor:** Lendvait meghallgatták, a minister nem akarják meghallgatni!)

Bud János pénzügyminister: Magam részéről megvallom, hogy a költségvetési általános vita ezek után bizonyos csalódást váltott ki bennem. Feltételeztem és fel is kellett, hogy tételezzem, hogy az ellenzéknek jórésze a költségvetési vita során azokkal a kérdésekkel kiván foglalkozni, amelyeket napirendre akart tüzetni. Ha azonban birálat tárgyává teszem az elmult tiz nap vitáját, nem állithatom ugyanazt, hogy nem foglalkoztak gazdasági és szociális kérdésekkel, de egész nyiltsággal meg kell azt is mondanom, hogy jórészt épen a szociáldemokratapárt igen t. képviselői inkább csak mellékesen érintették azokat s egészen más kérdésekről beszéltek. Azt hiszem, hogy alkalmasabb idő ezeknek a kérdéseknek feltárására és megvitatására nincs, mint épen a költségvetés általános vitája. Hogy miért nem történt meg, nem kutatom, ellenben ugyanakkor még egy más tényre is rá kell mutatnom. Tudom jól, azt a megjegyzést fogják a tuloldalon tenni, hogy hiszen a költségvetési vita és speciálisan az általános vita arra való, hogy birálat gyakoroltassék a kormányzat egész ténykedése fölött. Rendben van, ez kötelessége is az egész ellenzéknek, de van ennek egy előfeltétele. Ha nézem azokat az országokat, amelyekben a parlamentarizmust még helyesen és egészségesen fogják fel, ott azt látom, hogy igenis megtörténik a kormányzati politikának ez az általános birálata. Ott az elvek harca bontakozik ki és programmokat lát a közvélemény az egyik és másik oldalról.

Ne méltóztassék rossz néven venni, de hogy valaki feltenné nekem a kérdést, hogy hol láttunk ma itt egy ilyen programmot, őszintén megmondom, válaszolni nem tudnék. Én beszédemet tudatosan részekre bontva mondottam el és szeretettem volna, ha azzal ebben a formában foglalkoztak volna. Van egy kis gyanum azért, hogy Esztergályos igen t. képviselőtársam kormányalakitásra törekszik, mert ő tényleg adott egy politikai programmot és benyujtott egy pár határozati javaslatot. Nem akarom ismételni, hogy micsoda programmot adott, de nem tudnám azt meg se mondani, hogy mit lehetne abból megvalósitani és mit nem (**Sütő József:** Bachernek biztosan tudna ő is pénzt adni!) Azért emlitem meg mindezeket, mert másik oldalon bizonyos fokig kifogás tárgyává teszik, hogy én szemrehányást tettem talán valamelyik beszédem alkalmával, hogy túlsokat beszélnek. Ma is meg kell hogy tegyem ezt és fel kell hivnom arra a figyelmet, hogy, ha programmok ütköznek össze és pedig olyanok, amelyek egy cél érdekében találkoznak, azzal az országot előre lehet vinni; mert csak ha olyan programmok ütköznek össze, amelyeknél legfeljebb a módokban és eszközökben lehet különbség, akkor fog magas nivóju vita kifejlődni. De ha azt hiszik, hogy abból áll a vita, hogy hosszu órákon át tartsunk beszédeket és ha azt hiszik, hogy mindenkinek beszélnie kell, ezzel igazán nem viszik előbbre a dolgot. Higyjék el, ha nekem van egy erős elvi álláspontom, egy programmom, amelyre ráhelyezkedve tudom, hogy azt meg lehet valósitani is, akkor elég ahhoz egy jól megalapozott szónoki beszéd, hogy megszerezzem a többséget. Sokkal nagyobb erő volna abban, ha a nemzetgyülés az egyes problémákat ebben a formában tárgyalná meg és meggyőződésem, hogy megváltoznék a vita szine vonala, ha sokkal mélyebben foglalkoznának az egyes kérdésekkel. (**Propper Sándor:** Láttunk már pénzügyi szinvonalat, láttuk a Wekerle-félét!)

Elnök: Propper Sándor képviselő urat kérem méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni!

Bud János pénzügyminister: A t. túloldal foglalkozva a mai helyzettel, rámutatott arra, hogy szebb jövő felé haladáshoz az szükséges, hogy demokráciának kell érvényesülnie. Igen t. képviselőtársaim, én sokat foglalkoztam ezzel a fogalommal. Azt hiszem, hogy egész Európa demokratikus irányban halad, a különbség csak abban lehet, hogyan értelmezzük a demokráciát. Mert ha valaki ugy gondolja a demokráciát, hogy az egyébb nem áll, mint osztályokat egymással szembeállitani és kiélezni az osztályharcot; ha a demokrácia azt hogy egyeseket ki lehet küszöbölni a társadalomból és az állam alkotó munkájából, ebből a demokráciából és sohasem kérek. *(Ugy van! a jobboldalon.* — **Propper Sándor:** Önök ezt gyakorolják!)

Elnök: Propper képviselő urat már másodizben kérem, hogy méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni!

Bud János pénzügyminister: Én azt a demokráciát vallom és tartom helyesnek, amely minden kivétel nélkül megbecsüli azt, aki dolgozik, amely megbecsüli a munkás- és kérges tenyeret, de megbecsüli a társadalom és nemzet érdekében a főuri munkát is, *(Taps jobbfelől.)* amely nem tud különbséget tenni munkás és nem munkás, kisiparos és nagyiparos között, kisgazda és nagygazda között, mert ezeket kivétel nélkül egy gondolatnak kell vezetnie, az ország és nemzet egyetemes érdekének. Ez a demokrácia, mely mindenkinek helyt ad az ő képességéhez és tehetségéhez mérten, de az nem demokrácia, amely kiélezi az osztályellentéteket. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ha igy akarják értelmezni a demokráciát, ily irányban nem vagyunk hajlandók haladni, hanem igenis abban az irányban és szellemben, amelyet emlitettem. *(Tetszés és taps jobbfelől!)*

Várnai Dániel t. képviselőtársam beszédében elhangzott egy megjegyzés, amelyre kitérek, mert nem szeretném, ha az válasz nélkül maradna. Nem tudom szóról-szóra idézni, de Várnai Dániel t. képviselőtársam körülbelül azt mondotta, hogy a szociáldemokráciát is az a felismerés vezeti, hogy a szociáldemokrácia nemcsak nálunk, hanem egész Európában kezdi belátni azt, hogy legnagyobb ellensége a bolsevizmus, amely nagyobb ellensége még a polgárságnál is. Én nagyon örülök ennek a megjegyzésnek és leszögezem ezt a megállapitást, de szeretném, ha ennek a konzekvenciáit a szociáldemokrata párt gyakorolná is és a gyakorlatban is érvényesitené. Én ebben látom igazolva, hogy arról a dogmatikus, a mai viszonyoknak meg nem felelő alapról, melyet marxizmusnak neveznek, eltávolodnak (**Propper Sándor:** Nem!) és fel kell ismernem, hogy hozzáidomulva a mai viszonyokhoz és nem a mai viszonyok ellen, akarják eszméiket megvalósitani, mert higyjék el, hogy nincs józan ember, aki be nem látja, hogy ezt a századot a szociális gondolat és a szociális haladás vezeti, hogy ennek a szociális gondolatnak és haladásnak az érvényesitése csak egy uton lehetséges, ez pedig az, ha a munkás és polgár egy uton halad, ha egymáshoz közelednek, ha megértik egymást, ha nem elemelkednek egymáshoz és nem helyezkednek szembe egymással. Ha nézem a külföld szempontjából a szocializmus szerepét, azt látom, hogy nagyon sok helyen ez a gondolat tör utat magának és elhagyja azt a vészes területet, amelyet bolsevizmusnak nevezünk. A bolsevizmusban nincs alkotó erő, csak romboló, pusztitó erő van, visszaélés ahhoz a legprimitivebb rendszerhez, mely első sorban nem érdeke magának a munkásságnak.

T. Nemzetgyülés! Ezzel kapcsolatban még rá akarok térni arra is, hogy egyes igen t. képviselőtársaim foglalkozva a mai helyzettel, igen bátran és igen merészen a kormányt állitják oda, mint minden bajnak az okozóját. (**Propper Sándor:** Jogosan!) Nagyon örülök tisztelt képviselőtársam, ezen megjegyzésének, mert önök jogosnak tartják, hogy önök gyakoroljak a kritikát, de idegzavart vált ki önöknél, ha innen történik megjegyzés. Ne egyék rossz néven, én ma megpróbálok egy kis idegzavart kiváltani, mert lehetetlenség tisztán a mai kormányzat rovására irni a bajokat. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és középen.)* Én már egyszer szóvá tettem és ismételten kénytelen vagyok aláhuzni azt, hogy, annak hogy idejutottunk, az elmult idők az okai. Nagyon helyesen mutatott rá Ernszt Sándor t. képviselőtársam, hogy itt kell keresnünk a bajok kutforrását. Nem hagyhatom ki természetesen a világháborut sem, amely tulajdonképen az egész világ gazdasági életében lehetetlen helyzetet teremtett s megzavarta ebben a rendkivül finom mechanizmusban a vérkeringést. Ne nálunk, az utána következő időben, mégis mások voltak azok a tényezők, amelyek előidézték azt, hogy rombadőlt ez az ország. Ha a tüzvész egyszer elpusztitott egy lakóházat és a gyujtogató azt kivánja, hogy mentsék meg, azt a házat soha sem fogják megmenteni. Olyannak kell odajönnie, aki eltakaritja a romokat (**Várnai Dániel:** A kormány politikája uj romokat csinál; — *Ellenmondások és zaj a jobboldalon és középen.*), és aki a romok helyett ujat kiván épiteni. Mi teljesen felbomlott gazdasági élettel állottunk szemben; napról-napra kellett a legnagyobb erőfeszitéssel az uj alkotás munkáját keresztülvinni, mint a beteg szervezetben sem lehetséges, hogy egyik napról a másikra álljon be a teljes gyógyulás, ép ugy lehetetlenség az is, hogy az állami életben, ahol ilyen katasztrófa történik, ne jelentkezzenek bajok és ne ismétlődjenek meg egyes jelenségek, de a szivós munka, egy bizonyos idő mulva kell, hogy meghozza a maga gyümölcset. (**Propper Sándor** Egykétszáz év mulva! — *Zaj a jobboldalon és a középen.*)

Elnök: Propper Sándor képviselő urat ujból kérem, hogy sziveskedjék csendben maradni.

Bud János pénzügyminister: Az igen tisztelt tuloldal részéről több képviselőtársam szóvá tette, hogy én egy rendkivül rózsás expozét tartottam és tulajdonképen nem helyesen vázoltam az ország helyzetét. Engedelmet kérek, vegyék azt a fáradságot és olvassák el nyugodtan ezt a beszédet. Én rámutattam a bajokra is és rámutattam a haladásra is és azt hiszem, a pénzügyministernek ez a kötelessége, *(Helyeslés a jobboldalon és a középén.)* s nekem nem tehetnek szemrehányást azért, hogy nem őszintén próbáltam feltárni a helyzetet. Minden egyes költségvetési beszédemben kivétel nélkül megmondtam, ami kellemes, de nem hallgattam el azt sem, ami kellemetlen. Ugyanezt cselekedtem legutolsó költségvetesi beszédemben is. Hogy van bennem optimizmus, ezt bevallom és nem is tartanám magamat méltónak e helyre, ha nem volna bennem optimizmus, mert optimizmus nélkül alkotni senki sem tud. *(Tetszés és helyeslés a jobboldalon és a közepén.)* A pesszimizmus csak rombolni tud, ügyet előre vinni nem képes. Aki pesszimista az ne vállalkozzék nagy feladatra, hanem adja át a helyét másnak. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a közepén.)* Én bizom ennek az országnak és ennek a nemzetnek az erejében, hogy ezt a nehéz időszakot át fogjuk élni akármi történik is, mert át kell élnünk. Ez az én optimizmusom! *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

T. Nemzetgyülés! Ezzel kapcsolatban meg kell vallanom, hogy viszont jólesett egy pár objektivebb megjegyzés a másik oldalról is. Felemlitem itt többek között Kéthly Anna t. képviselőtársam megjegyzését, aki nem szoritkozott arra a megállapitásra, hogy csak itt vannak gazdasági bajok, hogy csak itt van gazdasági válság, hanem leszögezte, hogy ez világjelenség. Hivatkozom Pikler igen t. képviselőtársamra is, aki megállapitotta, hogy ma az első kötelesség a deficitmentes budget megteremtése és biztositása. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és középen.)* Méltóztassanak ezekből a nézőszögekből nézni a kérdést, s akkor meg vagyok győződve, hogy máskép fogják fel ezeket a problémákat. Ezzel kapcsolatban csak egy szemrehányással akarok foglalkozni. Egyik t. képviselőtársam azt mondotta, hogy ide hoztuk az épitési törvényjavaslatot és revolvereztünk, mert záros idő alatt kértük a letárgyalását s igy nem tudtak hozzászólni. Kijelentem, hogy senkivel erről nem tárgyaltam, ellenzéki részről jött a javaslat a megegyezésre, hogy el voltak-e készülve képviselőtársaim beszédekre, azt megállapitani nem tudtam.

Ami mármost a költségvetési vitát illeti, két beszéddel kivánok behatóbban és részletesebben foglalkozni. Egyik Strausz István t. képviselőtársam beszéde, a másik pedig Gaal Gaszton igen t.

képviselőtársam beszéde. A két beszédben van egy közös pont, amelyet mindketten említettek, s ez a szanálási tervnek, illetőleg annak a bírálata, hogy helyes-e ebből a szempontból a pénzügyi politika. Strausz István t. képviselőtársamnak csak egyet mondok: higyje el, hogy én is foglalkozom elméletekkel, de ha a mai időkben teljesen megrögzitjük magunkat elméletekkel, akkor nagyon nehéz dolgunk lesz. A mai idők nem azok az idők, amikor merev álláspontokra lehet helyezkedni. Soha nem volt még szükség annyira rugalmasságra, mint a mai időkben, ami természetesen nem azt jelenti, hogy a törvényes alapról letérjen az ember és bármennyire fogja próbálni t. képviselőtársam álláspontjának helyességét bizonyitani, ez nem fog neki sohasem sikerülni. Ami a szanálási tervet illeti, Gaal Gaston igen t. képviselőtársam egyébként igen érdekes beszédében abból a tényből indult ki, hogy itt volt egy terv, amely megszabta a kereteket és mi a kereteken túlmentünk, fokoztuk a bevételeket és kiadásokat. Ugy állitja fel tehát a tételt, hogy vagy rossz volt a terv — amit ő nem hisz el — vagy pedig felelősség terheli azokat, akik ezt túllépték.

Én a t. képvivelőtársamnak csak azt ajánlom figyelmébe, hogy ott, ahol olyan viszonyok voltak, mint nálunk, egy méreteiben már majdnem korlátlan infláció után nagyon nehéz valakit felelősségre vonni azért, hogy helyesen állitotta-e fel a tervet, vagy nem. Mert hiszen az inflácio, nem tudom eléggé hangsulyozni, a legnagyobb bűn volt, amely senkinek nem használt és viszont azt eredményezte, hogy senki semmilyen irányban nem látott tisztán. Méltóztassék elhinni, hogy ha akkor bárkit kérdőre próbáltunk volna vonni aziránt, hogy hogyan fog alakulni az állam kasszája, az állam kiadása, majdnem lehetetlen feladat elé állitottuk volna, még pedig azért, mert folyton változó képpel állotunk szemben és amint méltóztatnak látni, nem hetek és nem is napok, hanem órák alatt megváltozott a helyzet. Fel kellett állitani valamilyen tervet és láthatjuk, hogy mindazok az államok, amelyeknek szanálással kellett foglalkozniok, ilyen tervekkel dolgoztak és kivétel nélkül mindenütt azt látjuk, hogy ezektől a tervektől nagy eltérések következtek be. Méltóztassék tanulmány tárgyává tenni Németország esetét, vagy a szomszédos Ausztria példáját, de talán idesorozhatnám Lengyelországot is. A kérdés csak az, hogy az eltolódás jobb vagy rosszabb irányban történt-e. Ezért ismételten állitom, hogy a terv miatt senkit felelősségre vonni nem lehet. De a magam részéről viszont határozottan meg kell mondanom a magam álláspontját abban az irányban is, hogy bennünket, akiknek a terv megvalósitását kellett végrehajtanunk, semmiféle mulasztás abban az irányban nem terhel, mintha mi a keretektől eltértünk volna, Nem tértünk el a keretektől, bár sokszor hallom a vádat, hogy már ne szállitsak le adót, mert minden leszállitás tulajdonképpen az adóteher fokozásával jár. Én nagyon szeretném megkérdezni az adózókat a másik oldalon, vajjon helyeslik-e ezt a felfogást. Én nem mernék ilyet nyugodt lélekkel állitani és bizom is az igen t. képviselőtársam tárgyilagosságában, hogy ha előveszi azt a tervet, amelyet akkor programmul vettünk és megnézi, hogy az adóztatás terén milyen intékedéseket tettem amióta pénzügyminister vagyok, egyetlen egy esetet sem fog tudni megállapitani, amelyben az adókat fokoztam volna, hanem ellenkezőleg, mérsékeltem mindazokat az adókat, amelyeknek leszállitását előre jeleztem. Az adók egy része maradt csak változatlan, mert változatlannak kellett maradnia.

Két ténykörülményre fogok hivatkozni. Az egyik az egyenesadók, a másik a közvetett adók köréből való. Méltóztassék az egyenesadókat illetően a házadót tekinteni. Van egy 1922. évi törvény, amely önmagától, automatice kell, hogy átmenjen az életbe; ha ezt a törvényt a maga teljes szigorúságában végrehajtottam volna, akkor talán lehetne nekem szemrehányást tenni, mert akkor — mivel ez a törvény automatice illeszkedik hozzá a házbérek terén történt változásokhoz, ezeknél pedig egy év alatt 120%-os eltolódás történt — 120%-kal nagyobb adóbevételemnek kellene lennie. De a mai gazdasági helyzetet nem találtam erre alkalmasnak és inkább vállaltam a magam részéről a felelősséget, hogy ezidőszerint még mindig csak 50%-os az adójövedelem emelkedése a házbéremelkedések 120%-ával szemben. (**Gaal Gaston**: Van olyan eset is, hogy 200 meg 300%.) Ami azt illeti, amit igen t. képviselőtársam mond, erre ismét csak azt jegyzem meg, hogy ez csak ott fordulhatott elő, ahol rossz volt a végrehajtás. Ahol a törvényt jól hajtották végre, ott ez nem következett be. Épen képviselőtársam megyéjében vagy a szomszédos megyében mindössze 15%-os emelés történt. Ahol azonban nem vették figyelembe a törvény intézkedését és meghagyták az adókat a régi szinvonalon, ott lehetséges, hogy tényleg történt ilyen eltolódás. (**Gaal Gaston**: Ministeri rendeletek szabályozzák!)

Méltóztassék a jövedelmi adó kérdésénél figyelembe venni — a szanálási terv számadataival állok elő —, hogy a folyó évi költségvetésben 53 milliót irányoztam elő, a jövő éviben pedig 60 milliót és nem lépjük tul a bevételekkel ezt a keretet, pedig a folyó évre 8 millió, a jövő évre 7 millió koronával kisebb összeget vettünk számitásba, mint amennyit a szanálási tervben előirányoztak. Ezért vagyok bátor jelezni, hogy bárhol akar is mutatni igen t. képviselőtársam adóemelést, (**Gaal Gaston**: Itt van a 33 milliós földadó, amiből 40 millió lett! emelés nem történt. A földadóról is megmondottam, hogyan történt. Én csak azt mondom, tessék nekem megmutatni, hogy hol emeltem én. (**Gaal Gaston**: A 40 több, mint a 33!)

Ami a jövedelmi adót illeti, ezt egyszerüen törölni akarja. Engedje meg igen t. képviselőtársam hogy ennél a kérdésnél emlékeztessem arra az ülésre, amelyen együttesen vettünk részt az OMGE-ban amikor én még egyetemi tanár voltam. Az ülésen, ha jól emlékszem, a földadóról volt szó. Egy szakértő is volt ott az igen t. képviselőtársam részéről. Ezen az ülésen az igen t. képviselőtársam minden érvet felhozott arra, hogy minden adót törölni kell és egyetlen egy adónemmel kell dolgozni, a jövedelmi adóval. (**Gaal Gaston**: Ezt elfogadom!) Igen t. képviselőtársamat nem tudtam akkor sem meggyőzni, hogy a mai viszonyok között nem tudom elképzelni, hogy valaki egyetlen egy adónemmel dolgozzék. *(Zaj a balközépen.)*

Elnök: Csendet kérek.

Bud János pénzügyminister: Teoretikusan sem hiszem ezt mert, ha bekövetkeznék, olyan adókulcs lenne az egész vonalon, amilyen senkire sem lenne kivánatos. És a képviselőtársam most egy szerre el akarja törölni a jövedelmi adót.

Én nem hiszem, hogy el lehetne törölni a jövedelmi adót, amely már egy finomultabb adórendszernek a következménye, amelyen minden kulturállam adórendszere lassan kezd felépülni amelyben bizonyos fokig a progresszivitás gondolata érvényesül természetesen mindig az igazság korlátai között. Erre a feladatra az igen t. képviselő társam sem merne vállalkozni, ha a helyemen ülne Igazat adok igen t. képviselőtársamnak abban, hogy minden erővel törekedni kel... *(Zaj a balközépen.)*

Elnök: Csendet kérek.

Bud János pénzügyminister: ... a jövedelmi adórendszer kifejlesztésére, de legyen szabad külföldi példát idéznem, mert még azokban az államokban sem, ahol a jövedelmi adórendszer már régebb idő óta van bevezetve, nincs a mai napig

pénzügyi tekintetben igazán kimunkálva. A magam részéről is arra törekszem, hogy ennek az adózásnak előforduló visszásságait kiküszöböljük.

Két elvet szeretnék itt érvényesiteni és remélem, ez sikerülni is fog, mert azt hiszem mindenki örömmel fogja üdvözölni. Az egyik az, — amiben osztozom az igen t. képviselőtársam gondolatmenetében — hogy a földdel szemben a reáladót kellene nagyon erősen kiépiteni, aminek magyarázata az, hogy olyan rengeteg adóalannyal állunk szemben, hogy helyes bevallást követelni majdnem lehetetlenség. (**Gaal Gaston:** Ez a kritikája az egész törvénynek!) Tehát más módusokhoz kell nyulni. És ez magyarázza meg, hogy ezt a formát választottuk az érdekeltséggel és a pártokkal való letárgyalás alapjául. Én a magam részéről belátom, hogy ez nagyon komplikált. Ezért a legközelebbi adómegállapitásoknál a termési eredményeket lehetőleg községenként kivánom figyelembe venni. Ez mindenesetre már olyan momentum, amelyet, azt hiszem, lekicsinyelni nem lehet és amely a mereységet és igazságtalanságot nagyon sok esetben enyhiteni fogja. Ezzel azt hiszem lényegesen előreviszem e kérdést.

A jövedelemadót illetőleg is gondolkozom egy megoldáson. Az évről-évre való bevallás ugyanis tulajdonképen nagyon kellemetlen az adózónak és nagyon kellemetlen a hatóságoknak is, (**Gaal Gaston:** Teljesen haszontalan munka!) de meg kell csinálni, mert valamilyen alapon ki kell vetni az adót. Azt hiszem, most már oda is jutottunk, hogy az adót egy bizonyos átlag alapján évekre menőleg meg lehetne állapitani *(Ugy van! jobbfelől.)* és csak különös események behatása folytán kellene rajta változtatásokat eszközölni. (**Gaal Gaston:** Ez ellenkezik a törvény szövegével és szellemével!) Ha a törvény szövegével ellenkezik, (**Gaal Gaston:** A szellemével is!) akkor igen t. képviselőtársam, itt leszek az errevonatkozó törvényjavaslattal és remélem, meg méltóztatik szavazni, mert ez olyan reform és módositás, amely épen az adózó polgárok érdekében van. (**Gaal Gaston:** Sokra képes vagyok, de mindenre nem!)

Ha a közvetett adókat nézem, ezeknek az adótételeit is én csak mérsékeltem. De végeredményben a gazdasági élet fejlődik, átmenet egy ujabb időszakba, amikor megszünt minden megkötöttség, amikor a beviteli és a kiviteli tilalmak eltüntek a föld színéről, — aminek, azt hiszem, mindnyájan örvendünk, — és ez megváltoztatta a forgalom képét, s növekedés mutatkozik a fogyasztás tekintetében is. Méltóztassék csak tekinteni akármelyik cikket, a cukrot, a szeszt, stb. Igy az adójövedelem természetes uton önmagától fokozódott; semmiféle intézkedés nem történt az adóbevételek fokozására, ez önmagától következett be a gazdasági élet változásával kapcsolatban Ez okozta, hogy a bevételeknél eltérés mutatkozott azzal a tervvel szemben, amely az ugynevezett szanálási törvényben volt megszabva, amelyet azonban később az élet megváltoztatott.

Ami a kiadásokat illeti, ezzel szemben igen t. képviselőtársam szintén felhozza, hogy különösen a tisztviselőknél óriási emelkedés következett be. Én nem akarok sokat vitatkozni, mert a szorzószám kérdésének megértése sok tekintetben nagyon nehéz. (**Gaal Gaszton:** Az igaz!) Alapos szakemberek foglalkoztak ezzel a kérdéssel ugy mint nálunk, mint a Népszövetség pénzügyi bizottságában. (**Gaal Gaszton:** Sőt lehetetlen!) De engedelmet kérek, hogy ha én egy pénzstabilitásra törekedve annyiban megállapitom a tisztviselői fizetéseket, abban a percben átvittem papirkoronára, mert ebben kell kifizetnem, viszont pár hónap mulva bekövetkezik az, hogy a korona egy más szinvonalon stabilizáltatik, mint ahogyan terveztetett, akkor higyje el a t. képviselőtársam, hogy ha ő állana ezen a helyen, ő sem tudná másképen cselekedni. Ezt nem én csináltam, de nagyon okosan tette az elődöm, hogy erre az álláspontra helyezkedett, mert lehetetlenség lett volna leszállitani olyan fizetéseket, amelyek ha megmaradnának is, nem volnának arra sem elégségesek, hogy a tisztviselők belőlük éhen haljanak.

T. képviselőtársam az illetmények növekedését is szóvá tette. A korona árszinvonalában előállott változások szerint megtörtént az illetmények javitása is. Ennek meg kellett történnie, mert méltóztassék csak nézni azt a tisztviselőosztályt, méltóztassék átérezni, hogy az mit szenvedett. *(Ugy van! a középen.)* Ez az egyetlenegy osztály, amely a legnehezebben tudta kereseti lehetőségeit érvényesiteni, mert ezeknek határt szab mindig az állam teljesitő képessége.

Azt lehet mondani, hogy a tisztviselőosztály hosszu éveken át jóformán megélni sem tudott, most pedig eljutottunk odáig, hogy a tisztviselőknek átlagban a háboru előtti fizetések 60%-át tudjuk adni ugyanakkor, amikor az aranyértékben 40%-os eltolódás történt. Ne méltóztassék ezt ettől a tisztviselői kartól sajnálni, mert megérdemli. Azt sem lehet mondani, hogy a tisztviselőosztálynak csak egy része érdemes erre. Én nálam nagyobb tisztelője nincs a biráknak, és méltóztassék megkérdezni az illetékes tényezőket, akikkel tárgyaltam, hogy méltányoltam a birák különleges helyzetét, de sohasem tudnék arra az álláspontra helyezkedni, hogy egy kategóriát kiemelve a tisztviselői karnak többi részét figyelmen kivül hagyjuk. Ne támadjuk a tisztviselői karunkat, mert bár a forradalmak és a megszállás alatt természetesen a tisztviselői karban is fordultak elő eltévelyedések vagy talán bűnök, de nyugodt lelkiismerettel és felelősségem teljes tudatában merem állitani, hogy a tisztviselői kar nagy része mindenkor megállta a helyét. *(Ugy van! Taps jobbfelől és a középen.)*

Strausz István igen t. képviselőtársam kifogásolja azt is, hogy nem helyesen jártam el egyrészt a költségvetés benyujtásánál, másrészt nem tartottam kellő időben expozét. Ami az utolsó költségvetés benyujtását illeti, kifogásolni méltóztatott, hogy a költségvetést öt nappal később hozam ide. Méltóztassék megállapitani, hogy közben szünet volt; de ha valaki bejött a Házba és meg akarta a költségvetést kapni, azt meg is kaphatta: én ennél többet akkor nem tehettem.

De ha azt panaszolja és azt hozza fel szemrehányásként a képviselő ur, hogy nincs alkalma áttanulmányozni a költségvetést, ezt még elfogadom szemrehányásnak. Viszont ne feledje el, t. képviselőtársam, hogy 15 hónap alatt három költségvetést adtunk be és ez végeredményben nagy munka volt, amely mindannyiunk munkaerejét és idegzetét is igénybevette. *(Ugy van! Ugy van!)* Kijelentem, hogy csak elismerés illeti azt a tisztviselői kart, amely ilyen nagy feladatot megoldott. *(Ugy van jobbfelől és a középen.)* T. képviselőtársam tudja, hogy mit jelent egy költségvetés összeállitása. Az talán normális időkben könnyü lehetett, de be kell látnunk, hogy ma, amikor egészen uj alapokon kellett a költségvetést felépiteni, milyen óriási feladat állott a tiszviselői kar előtt. Ennélfogva, ha talán pár napi eltolódás lett volna is, ezért szemrehányást tenni igazán nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* T. képviselőtársam kifogásolja azt, hogy amikor a költségvetést benyujtottam, nem tartottam expozét. Ha t. képviselőtársam tud nekem egy alkotmányjogi szabályt mutatni, amelyben elő van irva, hogy akkor vagyok köteles tartani az expozét, amikor a költségvetést benyujtom, ugy meghajlok e kifogás előtt. Ez eddig csak szokás volt. Ha pedig eltértem ettől a szokástól kivételesen, miért tértem el? Hiszen alig egy-két héttel azelőtt fejeztük be a másik költségvetés tárgyalását és

külföldi tárgyalások álltak előttünk. Ami pedig az expozé tartalmát illeti, azt hiszem, hogy a t. képviselő ur nem tehet ezért szemrehányást, mert nyugodt lélekkel állithatom, hogy az lehetőleg minden kérdést felölelt.

Igen t. képviselőtársam azzal a kérdéssel is foglalkozott, hogy mi volt a mult évben a felesleg. En nem akarom azt az utat követni, amelyet igen t. képviselőtársam követett, mert ha én számokkal dolgozom, akkor megmaradok erősen a számok mellett. De hogy egy beszédem folyamán változtassam ugyanazon tételnél a számokat, ez már nem helyes.

Beszélt igen t. képviselőtársam 200 millió feleslegről, azután rátért 160 millióra és végül 100 milliót mondott. Csodálom, hogy t. képviselőtársam miért nem vette magának a fáradtságot, hiszen akár a főbiztosi jelentésből is megállapithatta volna, hogy mindössze 92—93 millió felesleg volt. Ezzel kapcsolatban, azt hiszem, igen t. képviselőtársam egy lényegbeli tévedésbe esett az ő különben szakszerü beszédében. Az igen t. képviselőtársam azt állitja, hogy lehetetlen az olyan pénzügyi politika, amely feleslegek gyüjtésére törekszik. (**Strausz István**: Ezt állom is!) Ezt sohasem mondottam, igen t. képviselőtársam, mert abban a tekintetben teljesen egy nézeten vagyok Ernszt Sándor igen t. képviselőtársammal, hogy az állam csak annyi bevételt szedjen, mint amennyi feltétlenül szükséges. (**Strausz István**: Azt mondotta a minister ur, hogy forgótőkét gyüjt!) Igen t. képviselőtársam, engedjen meg, ugy látszik, kis fogalomzavarban vagyunk ebben a kérdésben, mert hiszen az, hogy én nem pénztári keszletekről, hanem forgótőkéről beszéltem, a dolog lényegén nem változtat.

Méltóztassék utánanézni a régi törvényekben! Nem tudom hirtelenében idézni a törvényt, de volt egy, amelyben törvényileg volt biztositva, hogy milyen forgótőke álljon rendelkezésre. De ennek megvan a természetes magyarázata is. Hiszen az állam egy üzem, amelynek mérlege a legujabb pénzkezelési rendszer szerint az év végén mereven lezárandó és nincsen hitelátvitel, mint volt a multban. Tehát hogy a költségvetési év elején fizetni tudjuk, kell valamely alap, amelyből a kiadásokat fedezni tudom. (**Gaál Gaston**: Csak el ne bacherolnák a forgótőkét!) Rá fogok térni erre is. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Bud János pénzügyminister: A multban pénztári készletek voltak ezek. En sem törekszem egyébre és ha ez t. képviselőtársamat megnyugtatja, ez az engedményt megteszem igen t. képviselőtársamnak, hogy ezentúl nem forgótőkéről beszélek, hanem pénztári készletekről, de ezekre igenis szükség van.

Igen t. képviselőtársam kitért arra is és kifogásolta, hogy egy deficitmentes költségvetést nyujtottam be. (**Strausz István**: Ez a lényeg!) Majd a lényegre rátérek, méltóztassék addig nyugodtan lenni. A képviselő ur kifogásolta azt, hogy nem tüntettünk fel deficitet és nem használtuk ezt fel a külfölddel szemben. Ezt a szemrehányást megteheti a pénzügyministernek abban a percben, amint a pénzügyminister teljes jogánál fogva intézi az ügyeket. Hogyan alakult azonban a helyzet? Igenis, egy deficites költségvetés volt és előre senki sem tudta, hogyan alakulnak az állami bevételek. Az első időkben — méltóztassék utánanézni a főbiztos ur jelentéseiben — teljesen deficittel kezdtük hónapokon át és volt hónap, amikor bevételünk ugyszólván nem volt. Ez volt 1924 junius hónapjában.

Ekkor igénybe vettük a népszövetségi kölcsönt és fel is használtuk egy részét. Később a bevételek természetszerüleg alakultak. (**Strausz István**: Nem természetszerüleg hanem mi alakitottuk!) Kérem, nem alakitjuk, sem t. képviselőtársam, sem én, mert ha egyszer egy adótétel megvan állapitva, nagyon jól tudja t. képviselőtársam, hogy ezen adótétel alapján be kell folynia az adónak. Ezt senki sem tudja alakitani, ilyen művészt nem igen ismerek az államgazdasági életben. (**Gaal Gaston**: A földadónál sikerült az alakitás!) Természetes, hogy a bevételek kedvező alakulása után már visszafizettük a kölcsönből felvett részt, ekként a kölcsön mint felesleg jelentkezett és mint felesleget forditjuk azokra a beruházásokra, amelyekhez a Népszövetség elvileg hozzájárult és amelyekre szükség van a gazdasági élet érdekében.

Méltóztatott azt is kifogásolni igen t. képviselőtársamnak, mintha én uj rendszert akarnék behozni a beruházásokat illetőleg a költségvetéssel kapcsolatban. Megnyugtathatom igen t. képviselőtársamat, hogy én a beruházásokat mindig a költségvetésbe szeretném leginkább felvenni. Méltóztatik azonban tudni, hogy először a népszövetséggel is le kell tárgyalni azokat és rendszerint a költségvetés utáni időszakban történik meg azoknak végleges megállapitása, mert csak akkor ismerjük a feleslegek összegét. Ezért javasoltuk magunk, hogy törvényileg irassék elő, hogy a beruházások a következő appropriációs javaslatban részletesen soroltassanak fel.

De t. képviselőtársamnak aggályai vannak abból a szempontból is, hogy ezek a beruházások nem lesznek benn a zárszámadásokban. Megnyugtathatom, ezek a beruházások mind benne lesznek a zárszámadásban is. A t. képviselő ur meg fog győződhetni arról, hogy a beruházások benne lesznek a legapróbb részletekig, és hogy azok tényleg az appropriációs törvényben foglalt célokra fordittatnak. Meg kell vallanom, igen t. képviselőtársamnak, amikor erős kritikát gyakorolt a költségvetési jog be nem tartása miatt, nagy hálával tartozom, mert kritikája tulajdonképen a legszebb dicséretet is jelenti s nagyon örülök annak, hogy ezt a dicséretet épen tőle kapom. Ő kritizálni akar, hogy dicsérjen. Hiszen akkor, amikor igen t. képviselőtársam sorra vette az egyes tárcákat és megmutatta azoknál a fejlődést, különösen ott, ahol a belső rendről, a szociális kérdésekről, az egészségügyről és a kultura haladásáról van szó, ezzel bizonyitványt adott arról, hogy a költségvetés jó irányban halad, mert ha én mint pénzügyminister, nem engedtem volna ezeknek a feladatoknak megvalósitását, akkor nem értem volna el azt, hogy t. képviselőtársam ezt a dicséretet elmondja ezekre a tárcákra nézve, amit én elkönyvelek az egész költségvetésre nézve is.

Igen t. képviselőtársam egész joggal kifogást tesz a kereskedelmi és a földmivelésügyi tárcák gyengébb dotációja ellen. En magam voltam, aki megmondottam őszintén ezt, de viszont azt mondottam: méltóztassék ezzel kapcsolatban azt is kutatni, hogy a másik oldalon a hasznos beruházásokkal kapcsolatban mi történt. Igen t. képviselőtársam, adatokkal fogok jönni, mert Gaal Gaston t. képviselőtársamnak azt az állitását, hogy itt vannak a bevételek és mégsem történik semmi a földmivelés érdekében, nem oszthatom, mert hiszen a beruházások jórésze épen a mezőgazdaság céljaira fordittatott. (**Gaal Gaston**: Kölcsönökből csinálták!) Nemcsak kölcsönökből, hanem bevételi feleslegekből is.

Hogy megmutassam mi történt az agrártársadalom érdekében, fel fogom olvasni az annak érdekében eszközölt beruházásokat. Ismételten hangsulyozom, hogy ezeket a beruházásokat nem azért eszközöltük, mintha ennek politikai vagy más különös okai lettek volna, hanem azért, mert meggyőződésem az, — amit a Nyugaton is látunk érvényesülni és amit nagyon helyesen és pregnánsan emelt ki t. képviselőtársam — hogy ha ezt az országot

gazdaságilag ujjá akarjuk épiteni, akkor ezt a mezőgazdaságnál kell kezdeni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Én pénzügyministerségem alatt mindig érvényesitettem befolyásomat az agrár célok érdekében, hogy különböző intézményeknél — igy a Pénzintézeti Központnál, a Nemzeti Banknál — eredményeket tudjak elérni. Bár unalmas lesz, kénytelen vagyok ezeket a beruházásokat felolvasni. *(Halljuk! Halljuk! — Olvassa):*

»1925. év elején tavaszi vetőmagszükséglet beszerzésére folyósitottunk 25 milliárd korona hitelt. Ugyanezen év juniusában üzemi hitelek — ugynevezett zöld hitel — céljára 90 milliárdot, amit részben a Nemzeti Bank adott, részben a Pénzintézeti Központ. Tenyészállatok beszerzésére 1925 tavaszán 30 milliárdot, a folyó évben 21·75 milliárdot, összesen 51.750,000.000 koronát.

A dohánytermelők részére pajták épitésére kamatmentes kölcsönkép — csupán 2% kezelési költség mellett — 87 milliárdot, az aszály- és jégkárok által sujtott gazdák vetőmagszükségletére 57 milliárdot, majd később az Okh.-nél jegyeztünk további 99 millárdot. Az ármentesitő-társulatok — ezek pregnánsan a mezőgazdaság érdekében dolgoznak — beruházásaira 290 milliárdot, tejszövetkezetek támogatására 8·7 milliárdot, a borértékesités megszervezésére 2·9 milliárdot, a mezőgazdasági tangazdaságok fejlesztésére 4·3 milliárdot, sáskairtógépekre 1·4 milliárdot, fásitás céljaira 4·1 milliárdot, kisérleti célokra 4 milliárdot, a falusi lakásépitési és felszerelési akció céljára 87 milliárdot adtunk. A hosszulejáratu mezőgazdasági hitelt is ugy oldottam meg, hogy a Nemzeti Bankkal megállapodtam, hogy azt a 22 milliót, amit törlesztésre kellett volna felhasználni, négy évre ideadta, hogy megteremtsük a hosszulejáratu hitelt, ami sikerült is s ez kitett 319 milliárdot. Rövidlejáratu mezőgazdasági hitelre a napokban adtunk 10 millió aranykoronát, ez 145 milliárd. Ha összeadjuk ezen tételeket, kijön több mint 1 billió és 270 milliárd.

Talán megint reám fogja olvasni t. képviselőtársam, hogy ebben önhittség vagy dicsekvés van, pedig merem állitani, hogy ha végeredményben az ország mai viszonyai közt minden erőfeszitéssel el tudtuk érni azt, hogy a mezőgazdaságot ilyen erősen támogathattuk, ezt lebecsülni, lekicsinyelni nem lehet és nem lehet a pénzügyministerről azt mondani, hogy nem tett semmit a mezőgazdaság érdekében. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Méltóztatott felhozni azt is, hogy utakra mit költöttünk. Egy év alatt, a mai napig 11 millió aranykoronát bocsátottam e célra rendelkezésre. **(Gaal Gaston:** A vámtarifa egy esztendő alatt tizszerannyiba kerül!) Tisztelt képviselőtársam, a vámpolitikáról való vitatkozás egészen más térre tartozik. Én csak tényeket hozok fel. A Duna-völgyi lecsapolási munkálatokra 5·7 millió aranykoronát fordítunk.

Igen t. képviselőtársam kétségve vonta, hogy a kormány érdeme volna, hogy a hosszulejáratu hitelt meg tudtuk teremteni, pedig igenis a kormány érdeme, mégpedig annál nagyobb érdeme, mert méltóztassék megnézni, hogy melyik más országban tudták ilyen kedvezően megoldani. Nem állitom, hogy nem súlyos, de alapjában véve mégis a legkedvezőbb feltételeket tudtuk elérni, és ha a mai viszonyok között mégis igy tudtunk segiteni a mezőgazdaságon, ezt egyszerüen elütni azzal, hogy a mezőgazdaság érdekében semmi sem történt, nem lehet.

Ezzel kapcsolatban válaszolok igen t. képviselőtársamnak arra a megjegyzésére is, hogy nem emeltem ki költségvetési beszédemben azt, hogy az egyensuly helyreállitása az adózók érdeme. Méltóztassék utánanézni, ez minden beszédemben benne van. Elhoztam a genfi tárgyalásokról beszámoló beszédemet is, ahol különösen kiemeltem az Apponyi-féle ismeretlen adózó érdemeit *(olvassa.)*: »Tényleg ugy áll a dolog, ahogy Apponyi igen t. képviselőtársam mondta, hogy az ismeretlen adózó teremtette meg az államháztartás egyensúlyát.« És ha utána fog nézni igen t. képviselőtársam azokban a memorandumokban, amelyek a Népszövetség részére készültek, s amelyek egyszer nyilvánosságra fognak kerülni, meg fogja állapithatni, hogy soha nem mulasztottam el egyetlen alkalmat sem, hogy rámutassak arra, hogy milyen óriási áldozatkészség és önfeláldozás érvényesült ebben az országban, csakhogy egyszer már rendbehozzuk az államháztartást. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Strausz István igen t. képviselőtársam kifogásolja azt, hogy a pénzügyminiszter minden magához von, centralizál és ugyanebben a gongolatkörben mozgott Gaal Gaston igen t. képviselő ur is. Kijelentem, hogy abszolute nem vagyok a centralizációnak hive **(Gaal Gaston:** Épen azért van centralizáció! — *Derültség.)* Én nem megyek túl azon a határon, ameddig e kérdésben el kell menni, és ha végigvennők az egyes kérdéseket, ha például megkérdezné miniszlertársaimat, hogyan tárgyaljuk a költségvetéseket, akkor megállapithatná, hogy nem centralizáció szempontjából tárgyaljuk.

Higyje el t. képviselőtársam, hogyha külföldre megy, fog ott találni erősebb centralizációt is és felvetem a gondolatot, nem helyesebb-e és egészségesebb-e tényleg az az angol rendszer, ahol minden ministeriumban ott ül a pénzügyminister exponense, aki nélkül nem lehet semmit tenni. **(Gaal Gaston:** Az összes angol ministeriumokban nincs annyi ember, mint itt egyben!) Megnyugtathatom t. képviselőtársamat és Strausz képviselőtársamat is, hogy nem akarok és nem fogok centralizálni és méltóztassék elhinni, töröm a fejemet azon, hogy mit lehetne tenni a decentralizáció terén, mert sokszor már a helyét sem tudja találni az ember például a trafik- és italmérési ügyek miatt. Magam is azt mondom, hogy ez nem ministeri feladat. *(Helyeslés balfelől.)* Már eddig is nagyon sok dolgot decentralizáltunk, méltóztassék csak a fennálló rendelkezésekben utánanézni, hogy milyen messzemenő hatáskört adtunk a pénzügyigazgatóságoknak. Ne felénk mondják ezt, hanem a közönség felé, amely soha sem nyugszik meg az alsó hatóságok határozataiban, hanem azt hiszi, hogy minden kis ügyben a miniszterhez kell fordulni. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Nagyon sok dolog decentralizálását vittem keresztül, de sajnos nem láttam még az eredményét, mert nem tudom belevinni a köztudatba, hogy nem változtat a dolgon, hogy valamely ügyet a ministernél intéznek-e el vagy nem; a közönségben az a tudat él, hogy feltétlenül itt kell elintézni. **(Gaal Gaston:** Inkább a fejével beszél, mint a lábával! — **Lendvai István:** A LÁB-ot ne emlitsük, mert Petrichevich megharagszik! *Derültség.)*

Mielőtt a vámhitelek kérdésével foglalkoznék, szólnom kell arról, hogy Gaal Gaston t. képviselő ur ugy állitotta be a helyzetet, mintha sok vonatkozásban pazarlás történnék az állam részéről. Én a Bacher-üggyel nem kivánok foglalkozni. Határozottan megmondtam a véleményemet és eljön az idő, mikor többet is mondhatok. Egy olyan időszakban voltunk, mikor erős gazdasági és pénzügypolitikai feladatot oldottunk meg azzal, hogy a közhitel érdekében ezt megtettük. Méltóztassék hasonló eseteknek a külföldön utánanézni, ahol pedig nem találkoztak össze ugy események, amelyek hátrányosan befolyásolhatták volna a gazdasági életet, mint nálunk. Nem beszélek a Stinnes-esetről, a Banca di Roma esetéről. Az állam részéről történteknek nálunk meg kellett történniök, mert erős támadások voltak, más irányban, még pénzünk stabilitása ellen is. Ha nem történtek volna meg az állami intézkedések, bekövetkezett

volna valami visszaesés és akkor nem tudnék helytállni egy percig sem, mert engem érne minden szemrehányás, hogy nem volt előrelátó a pénzügyminister. Mert azt nem tudom olyan könnyen bizonyitani, hogy mit hozott ez az ország javára, mint amilyen könnyen tudnák bizonyitani az esetben, ha ez nem történt volna meg, hogy mit vesztett vele az ország. *(Zaj.)* Legyen nyugodt t. képviselőtársam, nem én tárgyaltam az egész kérdést, hanem arravaló emberek (**Gaal Gaston**: Igen, a Hitelbank jogtanácsosa!) Megtörtént a rendezés, és ha én azt látom, hogy két ország van, amelyhez fordulhatunk s amelyek tőkét kihelyezhetnek, ha azt látjuk, hogy Anglia és Amerika azok az államok, amelyek felsegitik ezt a szerencsétlen országot, én azt mondom, hogy ezeknek az országoknak mi csak hálásak lehetünk ezért. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Itt van például a hosszulejáratu kölcsön. Tudtuk valahol elhelyezni? S ezek az államok, amelyek nem ismerték a záloglevéleket, amelyek nem tudták micsoda intézmény ez, mégis a Földhitelintézetnek és a pénzintézeteknek derekas működése révén hozzájuttattak bennünket hosszulejáratu hitelhez.

Azt mondotta igen t. képviselőtársam, hogy ez nem a kormány eredménye, mert a tőke ide busás kamatokért jött. Higyje el igen t. képviselőtársam: sok terület van a világon, amelyeken a kamatviszonyok egyenlően alakultak; de ez a tőke idejött, mert bizik a magyar föld hitelképességében. *(Ugy van! jobbfelől. Gaal Gaston közbeszól.)* Nem akadályoztunk senkit, nagyon rosszul informálták igen t. képviselőtársamat. Felajánlottam már, jöjjön el s megmutatom az egész aktacsomót, amely előddöm tárgyalásaira vonatkozik ebben a kérdésben, akkor majd meglátja, hogy mi nem akadályoztunk senkit sem. (**Gaal Gaston**: Csak nem engedték meg!) Megengedtük mindenkinek, de azt senki sem kivánhatta tőlünk, hogy olyan megoldásokhoz is hozzájáruljunk, amelyekhez nem adhattuk hozzájárulásunkat; mert például voltak, akik a kölcsönnek 75%-át áruhitelbe akarták adni s csöveket akartak behozni. Kérdezem: mit csinált volna a mezőgazdaság ezekkel a csövekkel? Hiszen ide pénz kellett! Ezek voltak azok a külföldi tárgyalások, amelyekre hivatkozni méltóztatik. Azért foglaltunk ez ellen állást, mert arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy ezzel azután tönkre lehet tenni a magyar földet. Mi tőkét akartunk s ezeket olyan legjobb feltételek mellett teremtettük elő, amilyeneket el tudtunk érni.

Igen t. képviselőtársam felolvasott, ha jól emlékszem, a Magyarországból egy cikket, amely a postatakarékpénztárral foglalkozott s amelyben egyrészt az van, hogy a P. K. nem fogja tudni a postatakarékpénztárnak visszaadni a pénzeket, mert meg nem felelő módon vannak kihelyezve, másrészt pedig adatok vannak benne, amelyek azt mutatják, hogy az állam pénzét milyen célokra használták fel. Mondhatom, igen t. képviselőtársam, én szeretem a sajtót és amikor közélelmezési miniszter voltam, nagyon sokat köszönhettem a sajtó támogatásának. De ne méltóztassék azt hinni, hogy minden szentigaz, ami az ujságban van. Ha igen t. képviselőtársam hozzám jön, én felvilágositássokkal szolgálhatok, annál is inkább, mert az ujság sokszor nem is tehet róla, hogy helytelen dolgot irt, az információkat olyanoktól kapta, akik nem értik a dolgot, vagy rosszul értelmezik vagy rosszul akarják értelmezni. Nem teszek szemrehányást a sajtónak, hogy ő maga lenne rosszhiszemü, de ő sem gyakorolja azt a kritikát, amit ilyen kérdéseknél gyakorolni kell. Ezért történik, hogy lépten nyomon gyujtóanyag jut a közvéleménybe. T. képviselőtársammal szemben én is alkalmaztam ezt egyik beszédemben, de most maga is nagyon élesen, nagyon helyesen mutatott rá — igazán élvezettel hallgattam beszédét — a vélemények meghamisitására. Ezek a sajtó utján stb. megjelenő vélemény-hamisitások olyanok, mint az a vers, amelyet Göthe a rágalomról irt. Azt mondja: Nem cáfoltam meg, nem cáfolhatom meg, mert el kellene vinni egy zsákban a torony tetejére, szét kellene engedni a szélnek és próbálja azután valaki, ha megbánta, összegyüjteni. Igy van ezekkel a körülményekkel is: soha sem hallgatják meg a cáfolatot, soha sem annak van igaza, aki az objektiv igazságot akarja leszögezni, mindig benne marad egy tüske a közvéleményben, amelyet onnan kiirtani nem lehet. (**Zsilinszky Endre**: Tessék ezt a sajtót megrendszabályozni!)

Ebben a hivatkozott cikkben, amely feltétlenül rossz információkon alapul, egy tényállitás sem helytálló. Elsősorban már megtörténtek az intézkedések és vegye tudomásul igen t. képviselőtársam, — ha nem hiszi nekem, kontrolálja majd a Nemzeti Banknál — hogy a postatakarékpénztári pénzek az előirt időre mind befolynak a Nemzeti Bankhoz. Ez az első tévedés.

Másrészt az volt abban a cikkben, hogy a tisztviselőknek valami 270 milliárdnyi kölcsönt adtak. Én nem voltam akkor a nemzetgyülésnek tagja, azt hiszem igen t. képviselőtársam volt az, aki megszavazta, hogy a tisztviselői kölcsönöket ezen az uton kell folyósitani. És higyje el igen t. képviselő társam: nagyon helyes uton járt akkor, mert a tisztviselőknek a multban az volt a vesztük, hogy a leglehetetlenebb uzsorahitelekre voltak utalva. *(Ugy van! jobbfelől.)* Senkit ugy ki nem szipolyoztak, mint a tisztviselőt, és nagyon erős gazdasági és szociális meggondolás vezette azt a minister és a nemzetgyülést, amely megszavazta, hogy ilyen uton-módon juttassák kölcsönhöz a tisztviselőket. Nem az állam pénzével és nem is adóbevételekkel bonyolittattak, nem is 270 milliárdot, hanem csak 120—130 milliárdot tesznek ki, fedezetük pedig a birói letétek. A birói letétekről nem kell magyaráznom, hogy azokat valahogy gyümölcsöztetni kell, és vajjon lehet-e helyesebben felhasználni, mint ha a sokszor teljesen megszorult szegény tisztviselő osztályon segitünk velük? *(Helyeslés.)*

Igen t. képviselőtársam egy másik adatot is idézett, mégpedig azt, hogy a zálogházak részére nem tudom hány száz milliárdot bocsátott rendelkezésre a postatakarékpénztár. (**Gaal Gaston**: 180 milliárdot!) Örülök, hogy 180 milliárdot mond, az a cikk talán háromszor annyit emlit. (**Gaal Gaston**: Nem, 180 milliárdot!) Ezzel kapcsolatban ismét csak azt mondom igen t. képviselőtársamnak, hogy ez nem állami pénz, ezt a postatakarékpénztár a maga pénzeivel bonyolitotta le.

Mit gondol igen t. képviselőtársam, mi a postatakarékpénztár hivatása? Azonkivül, hogy az államnak tulajdonképen pénzközvetitő szerve — mert rajta keresztül folynak be a Nemzeti Bankhoz a bevételek, másrészt pedig rajta keresztül mennek ki a kiadások — óriási mennyiségü magánpénz is folyik be hozzá, roppant clearing-forgalmat bonyolit le, betétek vannak a postatakarékpénztárnál. Ezeket valahogy neki is gyümölcsöztetnie kell. A törvényhozás volt az, amely ezeket a zálogházakat a kereskedelemügyi minister ur törvényjavaslata alapján, centralizálta a postatakarékpénztárnál. Ha igen t. képviselőtársam ezt nem helyeselte, miért nem hallatta akkor szavát? De ma már törvényes rendelkezésekkel állunk szemben s ma az ellen, hogy a postatakarékpénztár pénzforgalmának egy részét erre a célra fordítja, gazdaságpolitikai szempontból kifogást emelni nem lehet. Az más kérdés, arról lehetett vitatkozni, vajjon állami intézmény legyen-e a zálogház, vagy magánintézmény, de ezt már eldöntötte a törvényhozás azzal, hogy állami intézménnyé tette. Ezt tudomásul kell venni.

Igen t. képviselőtársam ismételten szóvá tette

a vámhitelek kérdését s ugyanezt szóvá tette Strausz igen t. képviselőtársam is. Én megmondottam, mi a helyzet ebben a kérdésben; de sajnos, ismét kénytelen vagyok kitérni erre. Nagyon kérem azonban igen t. képviselőtársaimat, méltóztassanak fáradságot venni maguknak s máskor olvassák el felszólalásomat, mert különben minden képviselőnek külön kell megmagyaráznom a dolgot, ha felszólalásomról csak az vesz tudomást, aki itt volt. Megmondottam, mi az álláspontom. Hosszu évek óta, mióta a vámhitelek vannak, — igy a háboru előtti időkben is — a vámhtelek nyujtásánál ez a rendszer volt érvényben és ennek alapján adtuk ki a vámhiteleket. A mult év folyamán észrevettem, hogy ez a rendszer a mai időknek nem egészen megfelelő s épen ezért megbiztam Szabóky államtitkár urat, aki eléggé ismert erélyességéről, hogy nézzen utána annak, hogy tulajonképen miképen áll ez a kérdés. Itt adatokra hivatkozom és kijelentem, hogy mig azelőtt 650 milliárd volt a vámhitel, addig most csak 350 milliárd. (*Zaj.* — **Gaal Gaston**: Szomoru tapasztalat után!)

Elnök: Kérem a minister urat, méltóztasson hangosabban beszélni, mert a gyorsirók nem hallják a beszédet.

Bud János pénzügyminister: Semmiféle szomoru tapasztalat után, mert veszteségünk ebben a tekintetben nem volt. 343 milliárd vissza is folyt, 40 milliárd most van befizetés alatt és 70 milliárdra részletfizetést kértek. Én elismertem e téren a kifogások jogosultságát, mert nem változtattam volna meg a rendszert, ha nem vettem volna észre, hogy az a rendszer visszaélésekre vezethet. Nem kellett nekem bevárnom Eckhardt képviselő ur interpellációját — amelyről el kell ismernem, hogy nagyon objektiv interpelláció volt — én megtettem az intézkedéseket és igenis konstatáltam és itt is leszögezem, hogy nagyon sok visszásság és visszaélés történt Egyes esetben egyrészt nagyon könnyelmüen adattak ki a vámhitelek, másrészt az arra hivatott szervek nem teljesitették megfelelően ellenőri kötelességüket. (**Gaal Gaston**: Hamisan becsültek!) Ugy van, ez is előfordult. Akik itt mulasztásokat követtek el, azok el fogják venni a maguk büntetését. Én nem ismerek kiméletet abban az esetben, ha visszaélésről van szó, ezt megmutattam a multban is é. a jövőben is ezen az álláspontom maradok *(Helyeslés.)* Egy mentségük azonban van ezeknek a közegeknek és pedig az, hogy hites törvényszéki szakértők sokszor ugy becsülnek meg dolgokat, hogy becslésük alapján ilyen visszaélésekre szolgáltatnak okot. (**Drehr Imre**: Azokat le kell záratni!) Mindenesetre ezek ellen megindul a bűnvádi eljárás és abban a biztos tudatban vagyok, hogy az illetők a bíróságnál el fogják nyerni méltó büntetésüket. Én ezzel kapcsolatban a legszigorubb rendszabályokat foganatositom a vámhitelek kiadása körül és csupán arra akarok rámutatni, hogy ebben az esztendőben mindössze 15.. milliárd K-nyi vámhitel engedélyeztetett.

A legszigorubb feltételeket kellett ujabban megszabnom a vámfeltételek engedélyezésére nézve. Tudom, hogy találkozni fogok azzal a váddal is, hogy ezzel megakasztom a gazdasági életet, én azonban nem vagyok hajlandó eltérni a gazdasági moráltól. Elég szomoru, hogy idejutottunk, le kell azonban szögeznem, hogy a veszteség távolról sem esz és nem is lehet annyi, amennyiről beszelnek, nert hiszen vámhitelképen is a mondott összegnek még csak egy harmadát engedélyeztem.

Igen t. képviselőtársam az állami üzemekkel s igen behatóan foglalkozott és az állami üzemeknél s a beavatkozás mellet foglalt állást. Én most nem akarok részletesen foglalkozni ezzel a kérdéssel, nert hiszen minden egyes üzemet konkrét formában s nagyon részletesen kellene elővenni, hogy megállapitsuk, mi annak az illető üzemnek a rentabilitása. Hivatkozott igen t. képviselőtársam arra, hogy végeredményben az államvasutaknál a befektetett tőke nem hozza meg a maga kamatait.

Már Temesváry t. előadó ur rámutatott arra, hogy a kérdést nem lehet igy elbirálni. A vasutak sohasem voltak azok, — legfeljebb a porosz vasutak — amelyek a kellő rentabilitással dolgozhattak. (**Gaal Gaston**: Ott becsületes német alapossággal dolgoznak!) Ezt nem lehet igy elintézni, de én különben még más tényeket is felhozok. Olyan fejlett gazdasági élet mellett, olyan egyenletes forgalom mellett, mint amilyen a német gazdasági életben van, ahol óriási forgalom bonyolódik le ugy a mezőgazdaságban, mint az iparban, ahol nem történik meg az, hogy a vasuti kocsik féléven át üresen álljanak, ott lehet rentabilitásról beszélni. De nyugtassa meg t. képviselőtársamat az is, hogy nem feltétlenül ez szabja meg egy vasut jogosultságát. Nézzen utána az egész világon és meg fogja látni, hogy hány helyen vannak vasutak minden rentabilitás nélkül. Én nagyon szivesen átengedném a vicinális vonalakat, de meg vagyok győződve arról hogy még a mostani jövedelemnek felét sem tudnák előteremteni. Ezek fenntartását a gazdaságpolitikai szükséglet indokolja.

Egy francia tanulmányra hivom fel a t. képviselőtársam figyelmét, amelyből meggyőződhetik, — hiszen számadatokkal van kimutatva — hogy a vasutak közvetett uton milyen tekintélyes és döntő befolyást gyakorolnak a gazdasági életre. Ha majd ami gazdasági életünk is olyan egyenletesen fog alakulni, mint amilyen egyenletesen alakult a német gazdasági élet, akkor meg fogja látni igen t. képviselőtársam, hogy ezek is rentabilisak lesznek.

De különben se méltóztassék annyi szemrehányást tenni az államvasutakkal szemben. Én nem akarok senkit védeni, de meg kell állapitanom, hogyha egy üzem, amely annyi csapáson ment át, mint az államvasutak, amely elvesztette vagonparkját, amelynek leromlottak a vonalai, elpusztultak mozdonyai, ha ez az államvasuti üzem a saját maga erejéből talpraállott, akkor végeredményben mégis csak elismerést érdemel.

Ha már t. képviselőtársam német példára hivatkozott, akkor kérem hasonlitsa össze a mi vasuti tarifánkat a német vasuti tarifákkal. A napokban olvastam épen a német hivatalos jelentést a gazdasági helyzetről, a többi között azt is, hogy ott átlagban 300%-os vasuti tarifa van, mig nálunk csak 140%-os. Ebből nem azt a következtetést akarom levonni, hogy ez helyénvaló, csupán azt mondom hogy az államvasutaknak is arra kell törekedniök, hogy minél jobban érvényesitsék az általános gazdaságpolitikai szempontokat. De követelni az egyik oldalon és állást foglalni a vasuti tarifa ellen, azután pedig kritikatárgyává tenni . . . (**Gaal Gaszton**: Én az urhatnámság ellen szóltam! Az automobilozás és szalonkocsizás még sem illő egy koldus országhoz! De ezt talán nem is illik eltürni sem!) talán mégsem helyes.

Gaal Gaston t. képviselőtársam szóvá tette a pazarlást is. Én már foglalkoztam a tisztviselői kérdéssel és azt hiszem, hogy ebben a tekintetben talán megnyugvással veszi tudomásul az én felvilágositásaimat. Higyje el igen t. képviselőtársam, hogy senki sem fogja önt jobban támogatni, a takarékosság tekintetében, mint épen én. És nagyon sajnálom, hogy akinek ilyen sok jó gondolata van, nem igyekszik azokat kellőleg érvényesiteni. Én ünnepélyesen felajánlom a vezetőszerepet a Takarékossági Bizottságban, méltóztassék vállalni azt és megmutatni, hogy miképpen kell eljárni. (**Gaal Gaston**: Elég nagy megtiszteltetés ért, mert a pénzügyi bizottságban sem vagyok benne a mélyen t. többség kegyelméből!)

Ha a t. képviselő ur akár privátim is fel fog keresni engem és javaslatokat hoz a takarékosság minél erősebb keresztülvitelére vonatkozólag, azokat készséggel érvényesiteni fogom,

Már nem akarok sokáig foglalkozni ezekkel a kérdésekkel, csak arra akarok még rámutatni, hogy Drozdy igen t. képviselőtársam többször azt az észrevételt tette, hogy a pénzügyminister nem váltja be igéreteit. Ha csak Drozdy képviselőtársam mondaná ezt, az még nem volna baj, de ugy látszik, ez kezd szállóige lenni. Ezzel szemben én csak két dologra akarom felhivni a figyelmet. Elsősorban méltóztassék elolvasni első költségvetési beszédemet, melyben hosszu évekre terjedő programmot kivántam adni. Merem állitani, hogy amit ott igértem, azt 80%-ban be is váltottam. Hiszen erről azok a törvények is beszélnek, melyek azóta hozattak és amelyek különböző intézkedéseket tartalmaznak. Nem fogom untatni a Házat annak felsorolásával, hogy mik ezek, de mindenki megállapithatja, hogy mi történt.

A szemrehányások nagy része azért illet engem, hogy a forgalmi adónál a fázisrendszert nem vittem keresztül. Senkisem állithatja, hogy megigértem volna, hogy a fázisrendszert keresztülviszem. Ellenkezőleg, én harcoltam a fázisrendszer ellen; csak azt mondottam, hogy abban a percben, amikor az érdekeltség megfelelő tervvel jön hozzám, hajlandó vagyok ezzel a kérdéssel komolyan foglalkozni. Hogy az érdekeltség mai napig sem jött ilyen tervvel, annak nem én vagyok az oka, hanem ők, akik mindent igérnek, de amikor megvalósitásra kerülne a sor, hogy komoly formában tegyék meg előterjesztésüket, akkor nem teszik meg e kötelességüket. *(Zaj.)* Ezért tehát ne nekem tegyenek szemrehányást, hanem önmaguknak. Ezt akartam csak leszögezni ebben a kérdésben. *(Helyeslés jobbfelől.)*

És most végül Strausz igen t. képviselőtársamnak akarok válaszolni. A kritizáláshoz joga van a képviselő urnak, de ha kritizál, akkor következetesnek kell lennie. Legyen következetes. Nem lehet kritizálni a költségvetést az egyik oldalon — dicséretére válik Gaal Gaston képviselő urnak, hogy nem igy járt el, — a másik oldalon pedig követeléseket állitani fel a kormányzattal szemben, követelni az egész státusrendezés megváltoztatását és nem tudom micsoda illetményemeléseket. *(Zaj.)* Én rámutattam arra, hogy a feladat nincs teljesen megoldva; tessék figyelembe venni és keresni a fedezetet is, mert fedezet nélkül problémákat megoldani nem lehet. Én csak olyan határok és korlátok között tudok problémákat megoldani, amelyek az ország teljesitőképességével arányban vannak.

Higyje el Gaal Gaston képviselőtársam, hogy abban a percben, amikor az lesz lelkiismeretbeli meggyőződésem, hogy a problémákat nem lehet tovább azon az uton megoldani, amelyet a követelések megjelölnek, itt fogom hagyni helyemet. (**Gaal Gaston**: Vissza kell verni az illegitim követeléseket!) Nyugodjék meg ebben igen t. képviselőtársam, hiszen a pénzügyministernek tulajdonképen egyéb feladata sincs, mint mindenkivel verekedni, mindenkivel harcolni. De viszont t. képviselőtársam nem foghatja rám, hogy olyan követeléseket teljesitettem, amelyek nem voltak igazoltak, jogosultak. Én igenis, nyiltan megmondottam annak idején álláspontomat a tisztviselőkérdésben, hogy javitani kell a helyzetüket, de ép olyan bátran megmondottam azt is, hogy most hosszu várakozásnak kell bekövetkeznie. Legyen nyugodt igen t. képviselő ur, ezért helyt is fogok állani.

Általában arra a végső következtetésre akarok jutni: nem olyan időket élünk, amikor meg lehet elégedni egyes intézkedésekkel, egy ilyen rettenetes átmeneti időszakban, amely csak őrli az embereket és amikor az egész világon mindenütt csak fokról-fokra lehet haladni. De van egy ut, irány, amely biztosan áll előttünk és én csak ismétlem, amit elmondottam: az államháztartás egyensulyát semmi körülmények között sem engedem megzavarni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ez az az alap, amelyre szilárdan lehet épiteni. Ez szab határt a pénzügyminister és a pénzügyi kormány intézkedéseinek. Ebből a szempontból kell mérlegelni minden kormányintézkedést is és ha szilárdan megmaradunk e mellett a bázis mellett, egészen bizonyos vagyok benne, hogy ezeket a nehéz időket át fogjuk élni.

Kérem a költségvetés elfogadását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.*

Elnök: Ha az előadó ur nem kiván szólani, szólásjoga többé senkinek sem lévén a tanácskozást befejezettnek nyivánitom.

Halász Móric képviselő ur a házszabályok 196. §-a alapján inditványt nyujtott be, hogy a tanácskozásra szánt idő napi 12 óra helyett napi 8 órában állapitassék meg. Az inditvány felett vita nélkül a legközelebbi ülés végén dönt a Ház.

Következik a határozathozatal.

Kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e elfogadni az 1926/27. évi állami költségvetést általánosságban az egyes tárcák tárgyalási alapjául, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a költségvetést elfogadják, szives kedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a költségvetést általánosságban, az egyes tárcák tárgyalási alapjául elfogadja.

Most pedig áttérünk a költségvetés bizottság tárgyalása során beadott s a pénzügyi-bizottság által elfogadott inditványok, illetve határozati javaslatok felett való szavazásra.

A beadás sorrendje szerint következik először Erdélyi Aladár képviselő ur határozati javaslata, amelyben kéri, hogy a legközelebbi költségvetés keretében csendőrlaktanyák, továbbá csendőr altisztek és családos legénységi egyének részére szolgáló lakások épitésére lehetőleg nagyobb összegek irányoztassanak elő. Méltóztattak ezt a határozati javaslatot elfogani? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, akik a határozati javaslatot elfogadják, szivesked jenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a határozati javaslatot elfogadta.

Következik Dréhr Imre képviselő ur határozati javaslata, melyben annak kimondását kéri, hogy a pénzügyi közigazgatás fogalmazási tisztviselőinek az 1925/26. költségvetési évtől kezdődő leg nyugdijba be nem számitható pénzügyi fogalmazási pótlékban való részesitése iránt a pénzügyminister ur az 1926/27. évi állami költségvetésről szóló felhatalmazási törvényjavaslatban javaslatot terjesszen a nemzetgyülés elé.

Méltóztatnak ezt a határozati javaslatot elfogadni? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a határozati javaslatot elfogadta.

Következik Örffy Imre képviselő ur határozati javaslata, amelyben kéri, hogy az alsópapság anyagi helyzetének végleges rendezését célzó lelkészi korpótlék a költségvetésbe mielőbb beállittassék.

Méltóztatnak ezt a határozati javaslatot elfogadni? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A Ház a határozati javaslatot elfogadja.

Most pedig áttérünk a költségvetés általános tárgyalása során beadott egyes határozati javaslatok felett való szavazásra.

A beadás sorrendje szerint következik mindenekelőtt Alföldy Béla képviselő ur határozati

javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy foglalkozzék mielőbb egy, a közép- és alsómunkásság szociális érdekeit védő, parlamenten kivüli »Bizottság« vagy »Tanács« létesitésének gondolatával.

A népjóléti minister ur kiván szólani.

Vass József népjóléti és munkaügyi minister: T. Nemzetgyülés! Kérném a t. képviselő urat, amennyiben jelen van, sziveskedjék határozati javasla át visszavonni. Amennyiben nincs jelen, akkor kérem a t. Nemzetgyülést, hogy ezt a határozati javaslatot méltóztassék elutasitani, és pedig azért, mert a magam részéről nem tartom lehetőnek a határozati javaslat végrehajtását. A gondolat, akármennyire helyes is, de lehetetlenség, hogy magát a társadalmat kormányhatalommal kényszeritsük arra, hogy valamilyen ügyben — szociálpolitikai ügyben — alakitson tanácsot, vagy bizottságot. Ha a társadalom maga ezt meg akarja csinálni, csinálja meg, de a kormány parancsára mégsem lehet ezt megtenni. Ezen az alapon kérem a határozati javaslat elutasitását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e az imént felolvasott határozati javaslatot elfogadni? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség!

A Ház a javaslatot nem fogadta el.

Következik Baticz Gyula képviselő ur határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy a magánépittetők részére a törvényhozás utján alacsony kamatozásu és hosszulejáratu jelzálogkölcsönről gondoskodjék.

A pénzügyminister ur kiván nyilatkozni!

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! A magam részéről állandóan foglalkozom e kérdés megoldásával. A magántőke kérdését törvényhozásilag elintézni nem lehet, csak akkor, ha egy bizonyos megállapodás jön létre; törvényhozási intézkedéssel jövök a Ház elé.

Kérem a határozati javaslat elutasitását. *Helyeslés a jobboldalon.* — **Kabók Lajos:** Ugy látszik, hogy már semmi sem biztos!)

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Baticz képviselő ur határozati javalatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség.

A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Frühwirth Mátyás képviselő ur 1. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy különösen a szomszéd államokkal való külkereskedelmi szerződések megkötését minden rendelkezésére álló befolyásával mozditsa elő.

A kereskedelemügyi minister ur kiván szólani.

Walko Lajos kereskedelemügyi minister: T. Nemzetgyülés! Kérem a határozati javaslat elfogadását. *(Helyeslés.)*

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Frühwirth Mátyás képviselő ur 1. számu határozati javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Többség!

— A Ház a határozati javaslatot elfogadta

Következik Frühwirth Mátyás képviselő ur 2. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy a földreform által kiosztott házhelyek tulajdonosainak támogatására tervezett 5 millió aranykorona összegét tetemesen emelje fel.

A pénzügyminister ur kiván szólni!

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! A magam részéről a gondolatot helyeslem. Csak azt tudom mondani, hogy amennyiben az ország pénzügyi helyzete megengedi, törekedni fogunk ennek eröteljesebb megvalósitására, de viszont ezt előre megszabni határozati javaslattal nem lehet.

Ennek alapján kérem a határozati javaslat elutasitását.

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Frühwirth Mátyás képviselő ur 2. számu határozati javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik!)* Kisebbség!

A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el. (**Kabók Lajos:** Nem segitik ezek a kisembereket sem! — *Zaj a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Kabók képviselő urat kérem, méltóztassék a szavazás során csendben maradni, mert az elnök kötelessége a határozati javaslatok tartalmáról tájékoztatni a Házat, s a közbeszólások esetleg azt eredményezhetik, hogy hamis szavazás történhetik.

Következik Esztergályos János képviselő ur 1. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy terjesszen elő törvényjavaslatot:

1. Az általános titkos választói jog törvénybeiktatásáról;

2. a községi törvény reformjáról és az általános titkos választójognak a községekben, a törvényhatóságokban való bevezetéséről;

3 a kivételes törvény hatálytalanitásáról;

4. az esküdtszéki biráskodás visszaállitásáról;

5. a magyar állampolgárság és honosság rendezéséről;

6. a politikai büncselekményekre vonatkozó amnesztiáról;

7. az 1921:III. tc. hatályon kivül helyezéséről;

8. a fegyelmi uton elbocsátott tanitók, tanárok, köztisztviselők, alkalmazottak, vasutasok és munkásbiztositó pénztári alkalmazottak fegyelmi ügyeinek reviziójáról.

A ministerelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Tekintettel arra, hogy a határozati javaslatban előterjesztett pontok nagyrészt ellentétben állanak a kormány általános politikájával, kérem a határozati javaslat elutasitását. *(Helyeslés a jobboldalon.* — **Kabók Lajos:** Az bizonyos, hogy nem kell a kormánynak az általános, titkos választójog. — **Nemes Bertalan:** Persze, hogy nem kell! — *Derültség.* — **Rothenstein Mór:** Éljen a nyilt szavazás, a terror és szurony! — **Kabók Lajos:** Persze, hogy nem kell a titkos választójog!)

Elnök: Kabók képviselő urat utoljára figyelmeztetem, hogy szavazás közben méltóztassék csendben maradni!

Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e Esztergályos János képviselő ur 1. számu határozati javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség!

A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Esztergályos János képviselő ur 2. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy többrendbeli gazdasági, adóügyi és szociálpolitikai vonatkozásu törvényjavaslatokat terjesszen a Ház elé, amelyekben a megfelelő munkásvédelmet, a progressziv adózást és a nép egészségét és jólétét előmozditja. (**Kabók Lajos:** Ez sem kell! — *Zaj.*)

A ministerelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* A határozati javaslat 30 pontot ölel fel, amelyeket az elnök ur nem méltóztatott felolvasni, de ha meg méltóztatnak nezni, 30 pontot tartalmaz, ez olyan potpourri, *(Derültség.)* amely igazán bámulatraméltó egy hatá-

rozati javaslattól. *(Derültség.)* Ez egy tizéves kormányprogramm, de nem valósitható meg a tárgyalások mai lassusága miatt egy félév, de még egy esztendő alatt sem. Ha a t. képviselő urak nem öt- és hatórás beszédeket fognak tartani, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* hanem jobban használják fel az időt, akkor ebből talán meg lehet valamit valósitani. (**Kabók Lajos**: Egy ilyen hosszuéletü kormány sem tudja megvalósitani? — *Derültség.*)

Elnök: Kabók képviselő urat állandó közbeszólásai miatt kénytelen vagyok rendreutasitani.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Ezért nem nagyon bizom, hogy mindezeket meg tudjuk valósitani, de minden időt és módot igenybe fogunk venni, hogy az idevonatkozó törvényjavaslatokat a nemzetgyülés elé terjesszük.

Kérem a határozati javaslat elutasitását. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Felteszem a kérdést méltóztatnak e elfogadni Esztergályos János kéviselő ur 2. számu határozati javaslatát, igen vagy nem? *(Igen? Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat akik ellogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik)* Kisebbség.

A Ház a határozati javaslalot nem fogadta el.

Következek Karafiáth képviselő ur határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy a mentelmi jog szabályozása céljából mielőbb törvényjavaslatot terjesszen a Ház elé.

Az igazságügyminister ur kiván nyilatkozni.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! *(Haljuk! Haljuk!)* A kormány szintén szükségét látja annak, hogy a mentelmi jogot törvényileg szabályozza. (**Szabó Imre**: Ez biztos!) Tekintettel azonban arra, hogy egy határozati javaslatban foglalt utasitás beváltása rövid időhöz van kötve, a határozati javaslatban foglalt kötelezettséget rövid időn belül kell teljesiteni, azt hiszem, hogy ilyen rövid idő alatt ezt a kötelességét a kormány nem tudná teljesiteni, tehát, minthogy az igen t. képviselő ur nincs jelen . . . (**Karafiáth Jenő**: Itt vagyok! — *Derültség.*) Ha itt van, felkérem, hogy ezidőszerint vonja vissza azt a határozati javaslatot, azzal a kijelentésemmel szemben, hogy a kormány ezzel a javaslattal foglalkozni fog. *(Helyeslés.)*

Elnök: Karafiáth Jenő képviselő ur kiván szólni.

Karafiáth Jenő: T. Nemzetgyülés! Az igazságügyminister ur megnyugtató kijelentése után indokoltnak tartom, hogy javaslatomat visszavonjam. *(Helyeslés.* — **Nemes Bertalan**: Ugy e hogy van megértés! — **Rothenstein Mór**: Mégis csak van igazság! — *Derültség.)*

Elnök: Minthogy Karafiáth Jenő képviselő ur határozati javaslatat visszavonta, az e felett való határozathozatal tárgytalan.

Következik Kiss Menyhért képviselő ur 1. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a pénzügyi kormányt, hogy a hadikölcsönök esedékes szelvényeit a jegyzés idejének megfelelő aranyértékben váltsa be.

A pénzügyminister ur kiván nyilatkozni.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! A valorizációt illetőleg törvényjavaslat fekszik a Ház előtt, ott kell ezt a kérdést megvitatni, megtárgyalni és igy nem látom e határozati javaslat indokoltságát, kérem tehát elutasitását.

Elnök: Felteszem a kérdést, méltóztatnak e Kiss Menyhért képviselő ur 1. sz. határozati javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nincs senki! — Derültség.)*

A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következnék Kiss Menyhért képviselő ur 2. sz. határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy a hitbizományok eltörlésére vonatkozólag törvényjavaslatot nyujtson be.

Minthogy azonban Szeder Ferenc képviselő urnak, valamit Baross János képviselő urnak és társainak 1925. évi november hó folyamán beadott hasonló intézkedést célzó határozati javaslatai a nemzetgyülés 471. ülésében elvettettek, igy Kiss Menyhért képviselő urnak ez a határozati javaslata a házszabályok 22. §-a értelmében szavazás alá nem bocsátható.

Következik Strausz István képviselő ur 1. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kultuszminister urat, hogy a polgári iskolák felügyeletére külön főigazgatóságot szervezzen.

Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyminister: T. Nemzetgyülés! A felügyelet ujjászervezésének gondolatával foglakozom, de uj főigazgatóságok szervezése ezidőszerint nem lévén tervben, kérem a határozati javaslat mellőzését. *(Helyeslés.)*

Elnök: Felteszem a kérdést: méltóztatnak-Strausz István képviselő ur 1. sz. határozati javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség.

A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Strausz István képviselő ur 2. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kultuszminister urat, hogy az ország több polgári iskolája épületének paedagogiai és egészségügyi szempontokból szükséges atépitéséről programmot dolgozzon ki és ezt törvényjavaslat alakjában terjessze a nemzetgyülés elé.

A kultuszminister ur kiván szólani.

Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyminister: T. Nemzetgyülés! Egy ilyen programm létezik, ennek értelmében cselekszünk. Legközelebb különben is törvényjavaslatot terjesztek be a polgári iskolákról, azért kérném a határozati javaslat mellőzését.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Strausz István képviselő ur 3. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy a ministeri számvevőség vezetőjének az V. fizetési sorozása esetében a VI. fizetési osztályban is álljon be üresedés.

A pénzügyminister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Nem vagyok abban a helyzetben, hogy a határozati javaslatot elfogadjam, tekintettel arra, hogy a ministeri számvevőség vezetője személyileg ugy is bekerülhet ebbe a fizetési fokozatba. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezáltal egy uj állás kreáltatnasék. Kérem a határozati javaslat elutasitását.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadja el.

Következik Strausz István képviselő ur 4. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy a miniszteri számvevőségi tisztviselők részére a VI. fizetési osztályban engedélyezett 2% helyett 7%-ot, a VII. fizetési osztályban engedélyezett 10% helyett pedig 16%-ot állapitson meg.

A pénzügyminiszter ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Rendkivül nehezen tudtuk keresztülvinni a státusrendezést, ez a javaslat pedig megbolygatná az elért eredményeket. Kérem azért annak mellőzését.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik!)* Kisebbség A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Strausz István képviselő ur 5. számu

határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kultuszminiszter urat a tanitók, tanitónők és ovónők illetményeinek ujbóli rendezése tárgyában.

A kultuszminiszter ur kiván szólani.

Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi minister: T. Nemzetgyülés! Ezek a pontozatok mind olyanok, amelyek a szanálás során váltak szükségessé. Fokozatos hatályon kivül helyezésük javasolható, ezidőszerint nem lévén lehetséges, kérném azért annak mellőzését.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Strausz István képviselő ur 6. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a belügyminister urat, hogy a jegyzői kar státusát a kar részéről kifejezett óhajok méltányolásával megállapitó rendelettervezetét haladéktalanul terjessze a ministertanács elé, s az elfogadott rendeletet sürgősen hirdesse ki.

A belügyminister ur kiván szólani

Rakovszky Iván belügyminister: T. Nemzetgyülés! Érdemben teljesen egyetértek a határozati javaslattal, amennyiben ez a rendelet már régóta előkészület alatt van és voltaképen el is készült. Egy kis késedelmet tisztára csak épen az az érdek okoz, amelyet a képviselő ur itt felszólalásában képviselt, nevezetesen a községi alkalmazottak egyesülete, a községi és körjegyzők egyesülete legjobban nyilatkozott erre a rendelettervezetre vonatkozólag és én mindenesetre kötelességemnek tartom, hogy az általuk felhozott kérdéseket megvitatás tárgyává tegyem. Ez a körülmény a rendelet kiadásának rövidebb elhalasztását teszi szükségessé, azonban azt hiszem, hogy az igen t. képviselő ur ilyen értelemben is honoráltnak fogja tudni a maga óhajtását, azért a magam részéről hozzájárulok a javaslathoz.

Elnök: Strausz István képviselő ur óhajt szólani.

Strausz István: T. Nemzetgyülés! Vissza vonom határozati javaslatomat, mert ez indokolás. Ezt tekintse indokolásnak. *(Derültség jobbfelől.)*

Elnök: Miután a képviselő ur 6. számu határozati javaslatát visszavonta, az tárgytalanná vált.

Következik Viczián István képviselő ur határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy a szabadkőmüves-páholyok lefoglalt irattár és nyomtatvány anyagát elfogulatlan tudósok által tanulmányoztassa át és tudományosan dolgoztassa fel.

A belügyminister ur kiván szólani

Rakovszky Iván belügyminister: Ez a bizonyos anyag, amelyet a szabadkőmüves-páholyok felszólalása alkalmával a hatóságok lefoglaltak, egyelőre a belügyministeriumban van, és nagyon nagy anyag lévén, rendezés alatt áll. Természetesen ez az anyag, mint minden hivatalos anyag, az Országos Levéltárba fog kerülni és ennek következtében tanulmány céljára rendelkezésre fog állani. Igy az igen t. képviselő ur határozati javaslata igénylésem nézetem szerint tárgytalan s ezért, amennyiben a képviselő ur nincs jelen és nem vonhatja vissza javaslatát, kérem ezen indokokkal a javaslat ellőzését.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el. (**Szabó Sándor**: Azt hittük, hogy a baloldal elfogadja! — **Kabók József**: Rosszul hitte!)

Következik Dréhr Imre képviselő ur határozati javaslata a községi és körjegyzők státusrendezése tárgyában.

A belügyminister ur kiván szólni.

Rakovszky Iván belügyminister: T. Nemzetgyülés! Ugyanazzal az indokolással, amellyel Strausz t. képviselőtársamnak az előbb válaszoltam, miután ebben a határozati javaslatban szigoru határidő nincs kimondva, magam részéről hozzájárulok a határozati javaslat elfogadásához.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a határozati javaslatot elfogadta.

Következik Eckhardt Tibor képviselő ur határozati javaslata aziránt, hogy közgazdasági helyzetünk megjavitása céljából küldjön ki a nemzetgyülés egy bizottságot azzal, hogy a bizottság maradjon permanenciában és a helyzetről, valamint a szükségessé vált intézkedésekről havonként a nemzetgyülésnek jelentést tegyen.

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Miután a kormány tagjai közül senki sem kiván szólni, feltesszem a kérdést, méltóztatik-e a határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. A Ház a határozati javaslatot egyhangulag elutasitotta.

Következik Farkas Tibor képviselő ur 1. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy az állami üzemekről rendes vagyonmérleget terjesszen be.

A pénzügyminister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! A magam részéről elfogadom a határozati javaslatot, miután a kereskedelmi minister urnak és minden minister urnak terve az, hogy az üzemekről a mérleget bemutassa.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a határozati javaslatot elfogadta.

Következik Farkas Tibor képviselő ur 2. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a pénzügyminister urat, hogy hat hónapon belül részletes adóstatisztikát terjesszen elő.

A pénzügyminiszter ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Én a határozati javaslatot elfogadom elvben azzal a módositással, hogy a hat hónap kihagyásával, mert magam jelentettem be, hogy az adóstatisztika kérdésével foglalkozunk. Mihelyt elkészül, semmiféle akadálya nem lesz, hogy azt keresztülvigyük.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Farkas Tibor képviselő ur 3. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy az öröklési és ajándékozási illetékek szabályozásáról a békebeli szabályozás alapján álló törvényjavaslatot három hónapon belül terjessze a nemzetgyülés elé.

A pénzügyminister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Expozémban már kijelentettem, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozunk és a legrövidebb idő alatt meg akarom változtatni a fennálló rendelkezéseket. Tényleg ezeket én sulyosaknak tartom, azonban azt, hogy mielőbb megtörténhetik-e, megmondani nem tudom. Ezért kérem a határozati javaslat mellőzését, azonban azt határozottan igérem, hogy a legrövidebb idő alatt rendezni fogom.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Ezzel a határozati javaslatokat el is intéztük. Következik az egyes tárcák tárgyalása. Mielőtt azonban erre áttérnénk, előterjesztést teszek azok tárgyalási sorrendjére nézve. Javaslom, hogy az egyes tárcák a következő sorrendben tárgyal-

tassanak. Először a miniszterelnökségi tárca, vele kapcsolatban a költségvetés I—VIII. fejezete, második a külügyi, harmadik a belügyi, negyedik a kereskedelemügyi, ötödik a földmivelésügyi, hatodik a népjóléti és munkaügyi, hetedik a vallás- és közoktatásügyi, nyolcadik az igazságügyi, kilencedik a honvédelemügyi és tizedik a külügyi tárca.

A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Kérem a sorrendnek a következő módon való megállapitását: először a miniszterelnöki és u. n. kisebbügyi tárcák, azután az igazságügyi, kereskedelemügyi, külügyi, közoktatásügyi, belügyi, népjóléti, honvédelmi, földmivelésügyi és pénzügyministeri tárca.

Elnök: Az elnöki inditvánnyal szemben a miniszterelnök ur más sorrendi javaslatot tett. Amennyiben nem méltóztatnak elfogadni az elnök javaslatát, akkor a miniszterelnök ur által inditványozott sorrendben fogadtatik az el. Kérem azokat a képviselő urakat, akik az elnöki előterjesztést fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a miniszterelnök ur inditványát fogadta el. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bizalmatlanság az elnökkel szemben.)*

Egyuttal inditványozom azt is, hogy a költségvetés X. füzetének, vagyis az állami üzemeknek XIX.—XXII. fejezetei a kereskedelemügyi, a XXIII.—XXV. fejezetei a földmivelésügyi a XXVI. fejezete pedig a pénzügyi tárcával kapcsolatban tárgyaltassék.

Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Igen.)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Az imént hozott határozattal kapcsolatban felhivom a képviselő urak figyelmét arra, hogy a házszabályok 212. §-ának 5. bekezdése értelmében az egyes tárcák tárgyalására legfeljebb két ülés számitandó, ugy hogy abból az általános vita egy napnál tovább nem tarthat, minthogy azonban megtörténhetik, hogy egyik vagy másik tárca tárgyalása két teljes ülésnapot nem fog igénybe venni, ez esetben az eddigi gyakorlatnak megfelelően az illető tárcára nézve megállapitott időn belül rá fogunk térni a következő tárca költségvetésének tárgyalására, ezt az időt azonban a rendes két ülésnapba nem fogjuk beszámitani. *(Helyeslés.)*

Most pedig áttérünk a miniszterelnökségi tárcának és vele kapcsolatban a költségvetés I—VIII. fejezetének tárgyalására.

Az előadó urat illeti a szó.

Őrffy Imre előadó: T. Nemzetgyülés! **(Rothenstein Mór**: Megadjuk a halasztást! — *Derültség jobbfelől.)* Ugy a költségvetési előadóknak, mint általában azoknak, akik a költségvetéssel alaposabban foglalkoznak, meglehetősen nehéz helyzetük van annálfogva, hogy az utóbbi évek költségvetései mind más számolási egységben vannak összeállitva, aminek következtében az abszolut számokban való összehasonlitás majdnem lehetetlenné válik. Épen ezért, amidőn a miniszterelnökség költségvetését és az ezzel kapcsolatos kisebb tárcákat röviden ismertetem, az abszolut számokat lehetőség szerint mellőzni óhajtom és inkább százalékosan akarom összehasonlitani e tárcák bevételi és kiadási tételeit az általános költségvetéssel, valamint az egyes tárcákon belül is.

T. Nemzetgyülés! Ennek megállapitása után mindjárt abból indulok ki, hogy az általános költségvetési százalékszám a kiadási tételeket illetőleg emelkedés tekintetében 8·5%-ot tesz ki, ami azt jelenti, hogy költségvetésünk átalában a tavalyi évvel szemben 8·5%-kal emelkedett. Ha mármost ezt a százalékos emelkedést figyelembe vesszük, akkor nekem igen könnyü helyzetem van a kisebb tárcák ismertetésénél, mert szemben ezen általános emelkedéssel, ezzel a 8·5%-kal az általam referált kisebb tárcák túlnyomó része lényegesen alatta mar ennek az általános emelkedési százaléknak.

Igy mindjárt a kormányzóságnál — eltekint a kormányzó ur tiszteletdijától, amely változatl — nemcsak, hogy emelkedés nincsen, hanem elle kezőleg, az összes többi tárcákkal szemben teki télyes megtakaritás mutatkozik. Ez elsősorb annak tudható be, hogy hivatalok szüntek m igy megszüntettetett a gazdasági hivatal és a ka nai iroda is, s általában igen tekintélyes létszá apasztás történt. Ebben a tekintetben novumot hozhatok az igen t. Nemzetgyülés tudomásá amennyiben az itt nyomtatásban közkézen for állami költségvetés adatain tulmenőleg épen a l utóbbi napokban ujból redukció történt abban tekintetben, hogy a költségvetésben ismertet létszámapasztáson lényegesen tulmenőleg egy uja apasztás foganatositassék, aminek eredménye hogy a kormányzóság létszáma nem 149 fővel, nem még további 46 fővel, vagyis összesen fővel apasztatott. Ezen ujabb apasztás tulnyor része a palotaőrségre esik.

Áttérve már most a II. fejezetre, a nemzetgy lésre magára, kénytelen vagyok megjegyezni, ho ennek a fejezetnek tárgyalása már megtörtént nemzetgyülés gazdasági bizottsága jelentésének t gyalása során, ugy hogy ez tulajdonképen ma i rest judicata, ugy hogy ennek a fejezetek köz való szereplése tisztán csak formai dolog lév bővebben nem is térek ki reá. Valamivel részle sebben kell azonban az államadósságokat ism tetnem, amelyek ugy abszolut számokban, mi százalékban kifejezve igen tekintélyes részét tesz a költségvetésnek E tekintetben, sajnos, jelent emelkedésre vagyok kénytelen reámutatni, amenn ben az államadósságok 82 millió pengős tétele millióra emelkedett, ami százalékban kifejez 12%-ot jelent.

T. Nemzetgyülés! Ezeket az államadóssá tételeket egyenként felsorolni hosszadalmas vol s ezt talán nem is kivánja tőlem a t. Nemz gyülés s ezért tisztán csak egy tételre mutat rá, mégpedig a háboru előtti államadósságok té lére s itt is különösen a brit egyezségre, amel nek folytán nekünk az idei esztendőben 300.0 fonttal többet kell fizetnünk, mint az előző eszte dőben. Ez az összesen 500.000 font, pengőre számitva 8·3 millio pengőt jelent és jóformán eg magában kiteszi azt a pluszt, amit az államadóss gok maguk az általános költségvetés keretein bel többletként feltüntetnek.

T. Nemzetgyülés! Örvendetesen kell itt, ez a helyen megjelölnöm azt is, hogy az állam üzemek hozzájárulása a kamatszolgáltatásokn állandóan emelkedő tendenciát mutat, ami valób örvendetes, mert hiszen a régi költségvetésekb az állami üzemek nem szerepelnek ilyen ke vezően.

A szanálási kölcsönnel kapcsolatban csak ar vagyok bátor rámutatni, hogy amennyivel a tő törlesztési részlet emelkedik, ugyanannyival, s többel csökken a kamatszolgáltatás, amely amo tizációs rendszernél, magától értetődik. A bék szerződéssel kapcsolatos terheknél csökken jelentkezik, aminek oka az, hogy 1927. évi janu hó 1-től kezdődőleg, az 1924. évi február hó 21-é felvett II. jóvátételi jegyzőkönyv szerint, már ne 880 napi tonnának értéke lesz fizetendő, hane ezzel szemben 5 millió pengő. Ez félévre átsz mitva, kisebb terhet jelent, ugy hogy e tekintetb 2·5 millió korona csökkenés mutatkozik.

A legfőbb állami számvevőszék, a közigazgatá bíróság, az Országos Földrendező Bíróság költsé vetésével kapcsolatban nincs sok jelenteni való ezekkel bővebben nem foglalkozom, ami emelk dés van, az tisztán és kizárólag személyi státu rendezési okokra vezethető vissza.

Maradna utoljára a IX. fejezet, a miniszterelnökség. Ezt illetőleg szintén csak annyi jelenteni valóm van, hogy szemben a többi minisztériumokkal, az emelkedés átlaga százalékban kifejezve sokkal jelentéktelenebb a miniszterelnökségnél, kivévén a szorosan vett miniszterelnöki címet, az összes politikai címeknél valóságos visszafejlődés van. (**Kabók Lajos**: Hát a rendelkezési alapnál!) Ott sincs semmi változás. Így a koronaőrségnél és a vitézi rendnél visszafejlődés is van; a kereskedelmi és ipari országos kikötőnél semmi beállítva nincsen, marad tisztán a miniszterelnökség költségvetésénél jelentéktelen 2·7%-os plusz, amely milliókban kifejezve 2·4 millió, úgy hogy az emelkedés itt is erősen alatta marad a többi tárcáknál mutatkozó emelkedésnek. Erre való tekintettel, mivel az összes általam elreferált fejezeteknél és tárcáknál igazán nincsen jelentéktelen emelkedés, nyugodt lélekkel merem ajánlani úgy általánosságban, mint részleteiben a vonatkozó költségvetés elfogadását. *(Élénk éljenzés és taps jobbfelől és a középen.)*

Elnök: Az idő előrehaladván a vitát megszakítom.

Bemutatom Csanád, Arad és Torontál vármegyék közönségének feliratát a 41.275/1926. számú a kiszolgált vármegyei tisztviselőkre vonatkozó belügyminisztéri rendelet egyes rendelkezéseinek helyes értelmezése tárgyában;

Komárom és Esztergom vármegyék közönségének feliratát a frankhamisítási üggyel kapcsolatban a magyar állam belső rendjét és a nemzeti becsületet lelkiismeretlenül támadó sajtó-propaganda lehetetlenné tétele ügyében. (**Payer Károly**: Ne irogassanak azok ide! — *Zaj!*) Payer Károly képviselő urat kérem, hogy méltóztassék az elnöki enunciációt nyugodtan meghallgatni.

Tolna vármegye közönségének feliratát az adóhátralékoknak több évre való elosztása és a sulyos adóterheknek mielőbbi csökkentése végett.

A feliratok a házszabályok 226. §-a értelmében előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Most pedig megteszem előterjesztésemet legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket kedden, május hó 4-én délelőtt 10 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki: 1926/27. évi állami költségvetés egyes tárcáinak folytatólagos tárgyalása. *(Helyeslés.)* Kíván valaki a napirendhez szólni?

Hebelt Ede jegyző: Lendvai István!

Elnök: A szó Lendvai István képviselő urat illeti!

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! A költségvetési vita folyamán történt felszólalásomban — mindenki által érthető célzással — már utaltam arra, hogy amennyiben a t. elnökség részéről olyan napirendi inditvány tétetik, hogy a nemzetgyülés május 1-én ne tartson ülést, én a napirendhez hozzá fogok szólni.

T. Nemzetgyülés! Tisztában vagyok azzal, hogy talán az, amit én elmondandó vagyok nem szorítható épen a házszabályok szigoru keretei és az ezt a szerencsétlen nemzetet állandóan fojtogató jogrend paragrafusai közé. Teljességgel tisztában vagyok azzal is, amit nem akarok részletesebben szóvá tenni, hogy ha a t. Nemzetgyülésnek olyan rendkivül sürgős volt a költségvetés tárgyalása és ez a tárgyalás igy megszakíttathatik, akkor még maga a többségi párt is egészen furcsa gyanuba hozható. Erről a kérdésről én beszélni nem akarok. Van valami t. Nemzetgyülés; — azt hiszem, épen ebben a teremben kell, hogy legyen valami, — ami magasabb minden paragrafusnál. Én tisztelettel azt inditványozom a tisztelt Nemzetgyülésnek, hogy pártkülömbség nélkül a tisztelt Nemzetgyülés tagjai épen ugy, mint a nemzetgyülés hallgatósága néma felállással fejezze ki tiszteletét az ellenforradalmi vértanuk iránt! *(A nemzetgyülés tagjai felállanak.* — **Peyer Károly**: Beleértve Somogyit és Bacsót! — *Ugy van! a szélsőbaldalon.* — **Kabók Lajos**: Ugy van és a többi mártirjainkat! — **Lendvai István**: Önökből már csak a Tier maradt!)

Elnök: Szólásra következik?

Bodó János jegyző: Hebelt Ede!

Hebelt Ede: T. Nemzetgyülés! Az elnök ur napirendi inditványával szemben egy kiegészitő inditványt vagyok bátor előterjeszteni. Inditványozom, hogy a legközelebbi ülés napirendjére tüzessék ki: 1. az Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezéséről szóló 1066 sz. törvényjavaslat tárgyalása és 2. az 1926/27. évi költségvetésről szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása.

Legyen szabad inditványomat megindokolnom. Reischl Richárd t. képviselőtársam éppen ma délelőtt a költségvetési vita folyamán rámutatott arra, milyen óriási érdekek füződnek ahhoz, hogy ez az osztrák-magyar pótszerződés mennél előbb törvényerőre emeltessék. A Dunántulnak, de különösen az én kerületemnek, Sopronnak és Sopron vidékének bora évek óta ott van a pincékben és várja azt a pillanatot, amikor ujra felveheti a versenyt az Ausztriába bevitt többi külföldi borokkal. Magának ennek törvényjavaslatnak indokolása rámutat arra, hogy az előző években 1920/22-ben évi 900.000 hektoliterig terjedt a borkivitel Ausztriába, az 1922 augusztus elsején életbeléptetett osztrák prohibitiv 60 koronás borvám azonban rohamosan lecsökkentette és a mult évben a 900.000 hektoliteres előző mennyiséggel szemben már csak 5000 hektolitert tett ki ez a borkivitel, vagyis 900 000 hektoliterrel szemben 5000 hektoliterre redukálódott.

Nagyon kivánatos lenne, hogy a bortermelők — akik nagyrészben kisgazdák, — mennél előbb hozzájuthassanak ahhoz, hogy ujra kivihessék a borukat Ausztriába. Mi, szociáldemokrata párt sokkal kivánatosabbnak tartjuk ennek a szerződésnek mennél előbb való törvényerőre emelkedését, mint a költségvetés törvényerőre emelkedését, mert ennek a szerződésnek a törvényerőre emelkedése valóban az ország lakosságának érdekében áll, (**Temesváry Imre**: A költségvetés is! — *Ugy van! jobbfelől.)* a költségvetés megszavazása pedig nem annyira az országnak, mint inkább az uralmon lévő kormánynak érdeke. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Tévedés!)* Én megengedem, hogy az egységespárt tagjainak más a véleménye ebben a kérdésben. *(Felkiáltások jobbfelől: A beruházások!)* Nekünk szociáldemokratáknak ez a nézetünk ebben a kérdésben. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én nem az egységespárt nézetét juttatom kifejezésre, hanem a magunk nézetét. Egészen természetes, eszünkágába sem juthatott, hogy mi ennek a szerződésnek törvényerőre emelkedését megakadályozzuk.

Ezt azért hangsúlyozom, mert a betegségemet is felhasználják Sopronban arra, hogy demagóg módon támadjanak ellenem, sőt nemcsak ellenem, hanem a pártom ellen is. Itt van Östör Józsefnek a Sopronvármegye cimü ujságban leadott nyilatkozata, amelyben azt hangoztatja, hogy egyenesen a mi pártunk az, amely ennek a szerződésnek törvényerőre emelkedését megakadályozza. *(Felkiáltások jobbfelől: Világos!)* Elhallgatja, hogy ezt a szerződést Ausztriában is ratifikálni kell előbb és hogy a ratifikálásokat azután ki kell cserélni és hogy csak a ratifikálás kicserélése után fog ez a szerződés érvényre emelkedni, hanem egyenesen azt mondja, hogy ő a miniszterelnök megbizásából tárgyalt a pártokkal, a szociáldemokrata párt azonban megtagadta a hozzájárulást, ugy hogy

egyenesen mi akadályoztuk meg azt, hogy ez a borkivitel lehetővé váljék, holott ha a mi pártunk ezt meg nem akadályozta volna, azt mondja *(olvassa)*: »A szocialisták ellenállása nélkül már e hét folyamán életbe léphetett volna.« *(Ugy van! jobbfelől.)*

Hát a szerződésben tényleg van rendelkezés, amely a kormánynak egyenesen kötelességévé tette volna, hogy mindent megelőzően letárgyaltassa ezt az egy nap alatt letárgyalható szerződést, *(Felkiáltások jobbfelől: Ki volt már tüzve!)* valószínüleg semmiféle nehézség nem lép ennek a megszavazása utjába; természetesen mi semmiféle igéretet nem teszünk, hogy kritika tárgyává nem tesszük, hiszen nekünk kötelességünk, hogy ezt a szerződést is minden részében megbiráljuk és ezt a kötelességünket teljesiteni is fogjuk, e tekintetben felelősség is terhel bennünket, nemcsak a bortermelőkkel szemben, hanem az ország egész lakosságával szemben is.

Van ebben a szerződésben egy pont, mely szerint a szerződés a ratifikálások kicserélése előtt is életbeléphet *(olvassa)*: »Mindkét kormány fentartja magának a jogot arra, hogy az egyezménynek tarifális rendelkezéseit és az azokkal kapcsolatos megállapodásokat ideiglenesen korábbi időpontban is életbeléptethesse, mihelyt az egyezményt a magyar nemzetgyülés elfogadta.«

A szerződés tehát az osztrák parlament elfogadása, ratifikálása előtt is életbeléphetne, ha ezt a szerződést a magyar nemzetgyülés elfogadta volna. Már most, ezt a szerződést április 9-én irták alá Bécsben. A pénzügyi bizottság április 19-én tárgyalta le. A pénzügyi bizottság elé a javaslatot előbb is benyujthatták volna és a bizottság előbb is letárgyalhatta volna azt és akkor más kisebb törvényjavaslatok helyett ezt a javaslatot lehetett volna a nemzetgyülés elé terjeszteni. Hogy a kormány ezt nem tette meg, az a kormány hibája. Szerintem a kormánynak, igenis, kötelessége lett volna az ország érdekében, a kisemberek érdekében, ezt a szerződest a költségvetés előtt letárgyaltatni. (**Kabók Lajos**: A mulasztásért a kormányt terheli a felelősség! — *Ellenmondások jobbfelől.)*

Április 19-én, amikor ezt a szerződést a pénzügyi bizottság letárgyalta, már a költségvetés tárgyalása napirendre volt kitüzve, egészen kétségtelen tehát, hogy még ha akartuk volna is, a költségvetésnek már folyamatban lévő általános tárgyalását meg nem szakithattuk. Most azonban a költségvetés általános tárgyalása befejezést nyert, véleményem szerint mostan igenis lehetne egy-két napot szakitani arra, hogy a költségvetés részletes vitája előtt törvényerőre emeljük ezt a törvényjavaslatot. (**Kabók Lajos**: Most bizonyitsák be, hogy tényleg akarják!) Ennélfogva inditványozom, hogy a legközelebbi ülés napirendjére kiegészitésképen vétessék fel ennek a törvényjavaslatnak tárgyalása. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A ministerelnök ur kiván szólni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! jobbfelől.)* Teljesen egyetértek a képviselő urral abban, hogy az osztrák kereskedelmi szerződés megkötése, illetőleg annak itt a Házban való letárgyalása sürgős, és hogy különösen a mezőgazdaság érdekeinek szempontjából kivánatos volna, ha azt mentül előbb napirendre tüzhetnénk. Méltóztatnak azonban tudni, hogy a kereskedelmi szerződéssel kapcsolatban áll az állategészségügyi egyezmény, amely külön megegyezés, külön szerződés, amely tárgyalás alatt áll, s letárgyalása néhány napon belül remélhető. A kormánynak tehát az a propoziciója, hogy az osztrák kereskedelmi szerződéssel akkor fog a Ház elé jönni, amikor az állategészségügyi egyezmény is megkötheto lesz, tekintettel arra, hogy a két kérdés annyira összefügg egymással, hogy azok szétválasztása nézetem szerint nem is volna helyes és kivánatos. (**Hebelt Ede**: Majd megint egy esztendő mulva!) Nem kérem, azt remélem, hogy egypár napon belül a költségvetés tárgyalását megszakitva letárgyalhatjuk. Hosszabb időhaladékról nézetem szerint nincsen szó, mindenesetre még ebben a hónapban letárgyaljuk, csak épen nem most és nem kedden, mert az állategészségügyi egyezmény elintézve még nincsen, a kettő pedig annyira összefügg, hogy azokat külön tárgyalni nézetem szerint nem volna helyes (**Hebelt Ede**: Nincsen olyan nagy összefüggés a kettő között! A gyümölcs meg addig megrothad!)

Épen ezért kérem a t. Házat, méltóztassék a t. képviselő ur napirendi javaslatát elvetni. (**Kabók Lajos**: És azt mondják, hogy mi vagyunk az okai ennek! — *Elnök csenget.*) Senki sem követett el ezen a téren mulasztást. (**Kabók Lajos**: Mégis bennünket okolnak!) En nem okoltam a képviselő urakat e miatt.

Elnök: Több szónok nem lévén következik a határozathozatal. Az elnöki napirendi inditvánnyal szemben Hebelt Ede képviselő ur ellenindítványt nyujtott be. A két inditványt szembe állitom egymással. Kérem azokat a képviselő urakat, akik az elnöki napirendi inditványt fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház az elnöki napirendi inditványt fodadta el.

Strausz István képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján kért szót. A szót a képviselő urat meg illeti.

Strausz István: Elállok a szótól. *(Helyeslés.)*

Elnök: Farkas Tibor képviselő ur a házszabályokhoz kér szót. A szó a képviselő urat illeti. *(Felkiáltások: Eláll a szótól?)*

Farkas Tibor: T. Nemzetgyülés! Nem vagyok abban a helyzetben, hogy elálljak a szótól azon egyszerü oknál fogva, mert komolytalanságot látok abban, hogy az egyik nap beterjesztetik egy inditvány 12 órás ülésekről, azután pedig ugyancsak egy inditvány a 12 órás ülések visszacsinálásáról. Különösen furcsa ez akkor, mert ha van igazság abban, hogy szükséges, sürgős a javaslat tárgyalása és sürgős volt eddig, akkor miért ne legyen a javaslat tárgyalása sürgős ezután is és miért ne legyenek 12 órás ülések akkor, amikor a részletes vita fog megkezdődni, különösen akkor, amikor minden szónok csak egy órát beszélhet. A közelmultban azt tapasztalhattuk, hogy ennek a röviditett időnek, ennek a kétnapi időnek nagy részét lefoglalják maguknak az előadó ur, a minister ur, sőt megtörténik az is, hogy a minister kétszer szólal fel.

A legjobb akarattal sem lehetek abban a helyzetben, hogy ezt a komolytalan dolgot itt szóvá ne tegyem. Ez feltétlenül ellentétben áll a házszabályok szellemével, mert teljesen kizártnak kell tartanom azt, hogy a házszabály játékot engedjen meg ilyen tekintetben, habár ezt a házszabályok kifejezetten nem is tiltják. (**Halász Móric**: Ez nem játék!)

Mit mond a házszabályok 196. §-a? Az első pont a következő *(olvassa)*: »A napirend tárgyalására szánt időt, valamint az interpellációk s az ezekre adott válaszok meghallgatásának idejét minden ülésszak elején az elnök inditványára legfeljebb két szónok meghallgatása után a Ház állapitja meg.«

Megjegyzem, hogy erre a 196. §-ra hivatkozással terjesztetett be a 12 órás ülésekre vonatkozó inditvány, amelyet a Ház házszabályszerüleg el is fogadott. A 2. pont a következőleg szól *(olvassa)*: »Ezen határozat megváltoztatását célzó minden inditvány a Ház elnökénél irásban nyujtandó be, általa a Háznak bejelentendő és a bejelentést követő ülés végén vita nélkül döntendő el.« A Ház tehát döntött abban, hogy 12 órás üléseket tart.

Most méltóztassanak a 3. pontot is meghallgatni, amely igy szól *(olvassa)*: »Amennyiben az ilyen inditvány az ülés idejének meghosszabbitását célozza, a meghosszabbitás 12 órai időnél többre nem terjedhet és csak az illető ügy tárgyalásának tartamára határozható el.« Álljunk meg egy pillanatra. Ha 10 órás ülést méltóztattak volna inditványozni, a helyzet más lenne, itt azonban a 3. pont világosan rendelkezik arról, hogy »csak az illető ügy tárgyalásának tartamára határozható el.« Ha 10 órás ülés lett volna, akkor megváltoztathattuk volna ezt ugy, hogy a költségvetési vita ülései 8 órásak legyenek. Következik a 3. pont második mondata, amely igy szól *(olvassa)*:

Ha az ülés ideje meghosszabbittatott a 146., 182. és 205. §-ok alapján való felszólalások, továbbá képviselő kérelmére zárt ülést tartása csak a legközelebbi ülés napirendjének megállapitása után engedhető meg. Méltóztassanak ebben a szakaszban megtalálni azt kitételt, amely azt mondja, hogy most egyszerre, ex abrubto meg lehet az ülések időtartamát röviditeni. A házszabály módot ad a Háznak, arra hogy 12 órás üléseket tartson és a Ház egy képviselő inditványára bölcsen igy is határozott, mivel a tárgyalás alatt levő javaslat sürgős, fontos és gyorsan tárgyalandó. Ez az indokolt határozat azonban amelyel a 12 órás üléseket elhatároztuk, a költségvetésre általában és annak nem általános, vagy részletes vitájára, vonatkozik. Hiszen ez egy javaslat-komplexum, ennélfogva semmiféle módozatot nem látok arra, hogy ilyen, a házszabályokkal ellentétes javaslat felett a Ház szavazon, mert erre a házszabályok módot nem nyujtanak. **(Halász Móric**: Nincs benne a házszabályokban, hogy nem lehet többször ilyen inditványt benyujtani.) Erre azzal felelek, hogy a házszabályok egyetlenegy szakasza sem mondja azt, hogy a nemzetgyülés nem tartoznék tanácskozásait, komolyan, megfontoltan, ha nem játékszerüen folytatni. Én a komolyságot minden tárgyalás alapfeltételéül kivánom, s azt hiszem a komolysággal ellenkeznék, ha ez a javaslat szavazásra bocsátatnék.

Ennélfogva tisztelettel kérem az elnökséget, hogy revidiálja álláspontját és a házszabályok szellemének megfelelően maradjanak az ülések továbbra is 12 órások még akkor is, ha a 12 órás ülések az igen t. többségnek most egyszerre kellemetlenné lettek.

Elnök: A következő megjegyzéseim vannak a t. képviselő ur felszólalására: A házszabályok 196. §-a határozza meg, hogy a nemzetgyülés a tárgyalás idejét ülésenkit hogyan állapitja meg. Ennek a szakasznak második bekezdése szóról-szóra ezeket mondja *(olvassa)*: »Ezen határozat megváltoztatását célzó minden inditvány a Ház elnökénél irásban nyujtandó be, általa a Háznak azonnal bejelentendő és a bejelentést követő ülés végén döntendő el.«

Az egyik t. képviselő ur a házszabályoknak teljesen megfelelő formák között és tartalomban ilyen inditványt terjesztett elő és nekem, mint elnöknek kötelességem volt a házszabályok szerint ezt a nemzetgyülésnek bejelenteni azzal, hogy a nemzetgyülés a házszabályok rendelkezései szerint a következő ülés végén fog az inditvány felett vita nélkül határozni *(Helyeslés jobbfelől.* — **Rothenstein Mór**: Akkor is, ha házszabályellenes?) Most magyaráztam, hogy nem házszabályellenes. Az előző inditvány ugy szól — amint a Ház 538-ik üléséről a naplóban olvasható, — hogy inditványoztatott, hogy a tanácskozásra szánt idő napi 8 óra helyett 12 órában állapittassék meg, a mostani inditvány pedig a következőkép szól *(olvassa)*: »A házszabályok 196 §.-a alapján inditványozzuk, hogy a tanácskozásra szánt idő napi 12 óra helyett 8 órában állapittassék meg. Az inditvány benyujtása tehát mindkét esetben házszabályszerü és a Háznak teljes szuverénitása van, hogy ebben a tekintetben hogyan határoz.

Farkas Tibor: Igen t. Nemzetgyülés! Az elnöki magyarázattal szemben csak annyit vagyok bátor megemliteni, hogy a Ház sem szuverén abban, hogy az általa szabályszerüen elfogadott és érvénybenlévő házszabályokkal ellentétesen határozzon.

Ilyen szuverénitás nincs. Ilyen szuverénitás talán van a szovjeteknél, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Még ott sincs!)* de ezt a Házat kötik a házszabályok A házszabályok világosan megmondják, hogy a 12 órás ülés egy tárgyra vonatkozik; azt viszont nem mondják, hogy amikor a Ház ezt a javaslatot egy tárgyra nézve elfogadta, azután megváltoztathatja határozatát. Nem mondhatják ezt a házszabályok annál az egyszerü oknál fogva, mert a házszabályok többé-kevésbbé mégis az észszerüség és komolyság jegyében hozattak meg, gondoltattak át és fogadtattak el. Ha pedig a Ház ezt a határozatot most meghozza, lehet, hogy ez a határozathozatal a szuverénitás jegyében fog történni — mint az elnök ur mondja, — de én azt mondom, hogy a törvényszerü házszabályokkal szemben a szuverénitás sem jogosit és a szuverénitás sem jogositja fel a Házat arra, hogy annak nevében komolytalan dolgot cselekedjék.

Elnök: Következik az inditvány-könyv felolvasása.

Bodó János jegyző *(olvassa.)*: »Hegymegi-Kiss Pál: A házszabályok 138. §-ának pótlása tárgyában.

Kiss Menyhért: Az 1901. évi XXIV. t.-cikk kiegészitése a képviselők összeférhetlensége tárgyában.«

Elnök: Jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy Hegymegi-Kiss Pál és Kiss Menyhért képviselő urak inditványaikat irásban is benyujtották s ezáltal a házszabályok 192. §-ában előirt kellékeknek megfeleltek.

Javaslom, hogy mindkét inditvány nyomattassék ki és osztassék szét. Méltóztatnak-e javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot és az inditványok indokolására nézve később fogok a t. Nemzetgyülésnek javaslatot tenni.

Minthogy az imént elfogadott napirendi javaslat folytán a nemzetgyülés holnap ülést nem tart, az interpellációs-könyv felolvasása elmarad.

Tudomásul vétetik.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Bodó János jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 10 óra 25 perckor.)

Hitelesitették:

Lendvai István s. k. *Fábián Béla s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 543. ülése

1926. évi május hó 4-én, kedden,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Strausz István napirendelőtti felszólalása. — Az 1926/27. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — A miniszterelnökségi tárca s vele kapcsolatban a költségvetés I—VIII. fejezete. — Az igazságügyministeri tárca. — Az igazságügyminister benyujtja az örökösödési eljárás reformjáról, az okirati kényszerről és a jelzálogjogról szóló törvényjavaslatokat. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Bud János, Mayer János, Pesthy Pál, gr. Csáky Károly.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 55 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla elnök foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Petrovics György jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Hebelt Ede jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Csik József jegyző ur.

Lendvai István képviselő ur a legutóbbi ülésünkön tartott beszédében a francia kormánynak a Ruhr-vidék megszállása alkalmával tanusitott eljárását oly kritikai megjegyzésekkel kisérte, amely egyrészt a nemzetközi illembe ütközik, másrészt pedig inparlamentáris. Ezért kénytelen vagyok a képviselő urat sértő kifejezéséért utólagosan rendreutasitani.

Jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy Strausz István képviselő ur napirend előtti felszólalásra kért tőlem engedélyt a m. kir. volt Jegyintézetnek nemzetgyülési ellenőrző bizottsága tárgyában. Én a képviselő urnak az engedélyt erre megadtam.

Strausz István képviselő urat illeti a szó.

Strausz István: T. Nemzetgyülés! Félreértett szavaim helyreigazitása végett kérek szót. Legutóbbi parlamenti beszédemben, amelyet az állami költségvetés általános vitájában mondottam el kérdést intéztem a nemzetgyülés igen t. elnökéhez arra nézve, hogy a m. kir. Jegyintézethez kiküldve volt nemzetgyülési bizottság befejezte-e működését és hogy ez a bizottság forma szerint feloszlott-e. Ebben a felvilágositás kérésemben félreértettem. Félreértettem annyiban, amennyiben az igen t. elnök ur nekem a bizottság elnökével együtt azt a felvilágositást adta, hogy ez a bizottság az 1924 : V. tc. rendelkezése folytán önként megszünt.

Ez a felvilágositás engem nem elégitett ki. Ezt a törvényt a nemzetgyülés kiküldött bizottságának végre kellett volna hajtania, a végrehajtás pedig abból állott volna, hogy záróülést tart, ezen a záróülésen kimondja a maga feloszlatását és erről a nemzetgyülésnek jelentést tesz, ami tulajdonképen a törvénynek a végrehajtása. Kérésem folytán a bizottság elnöke, Ernszt Sándor igen t. képviselőtársam bejelentette, hogy a bizottság tényleg feloszlott és ezáltal az 1924 : V. tcikknek eleget tett. A dolog igy van rendben. Ennek be kellett kerülnie a nemzetgyülés naplójába, mint a vonatkozó törvény végrehajtásának. Azért is be kellett kerülnie, hogy a bizottság kiküldetése és megszünése közötti kapcsolat benne legyen a nemzetgyülés naplóiban, annaleseiben.

Félreértett engem az igen t. elnök ur is. Én t. i. azért intéztem a nemzetgyülés igen t. elnökéhez felvilágositás iránti kérésemet, mert ez a bizottság egészen különleges megbizást kapott egészen sajátságos időtartamra. A Jegyintézet által kibocsátott jegyek összmennyiségét tulajdonképen maga a nemzetgyülés ellenőrzi, amint ezt a vonatkozó törvény elrendeli. A nemzetgyülés kiküldött a maga kebeléből egy bizottságot olyan időtartamra és azzal a tág megbizatással, hogy működése akkor is érvényben marad, ha a nemzetgyülés megbizatása lejár vagy pedig a nemzetgyülés feloszlattatik. Joggal intézhettem tehát az elnök urhoz azt a kérdést, hogy van-e neki tudomása arról, hogy ez a bizottság működését befejezte és joggal tehettem azt a megállapitást, hogy ennek a bizottságnak adminisztrációnális működése felett a felügyeletet tulajdonképen az elnök ur végzi. Hiszen itt most már csak elvi megállapitásokról lehet szó. Mondjuk, ha a nemzetgyülésnek ma megbizatása lejárt volna, ez a bizottság tovább működik és jelentéseit tartozik az elnök urnak időnként megtenni, ugy, ahogy azt a törvény kivánja. Ha pedig a bizottság e kötelezettségének eleget nem tett volna, az elnök urnak nemcsak joga, hanem kötelessége is, hogy a bizottságot jelentéstételre hivja fel és érdeklődjék ennek kapcsán azirányt, hogyan tölti be ez a törvény által reáruházott feladatkört. Igy van ez a nemzetgyülés háztartásának ellenőrzésére az

elnök ur mellé rendelt számvizsgáló-bizottsággal is, az is él tovább mindaddig, amig az uj nemzetgyülés össze nem hivatott, akár lejárt a megbizatása a nemzetgyülésnek, akár pedig feloszlott és ez a bizottság is megteszi a maga jelentését az elnök urhoz; mikor pedig az uj nemzetgyülést összehivták, az elnök ur a számvizsgáló-bizottság jelentését az uj nemzetgyülés elé terjeszti.

Én tehát csak arra a megállapitásra szoritkozom, hogy a felszólalásom nem volt céltalan és meddő; erre szükség volt, mert a törvény végrehajtása tulajdonképen akkor történt meg, (**Bud János pénzügyminister:** Helyes!) amikor a bizottság elnöke, Ernszt Sándor t. képviselőtársam bejelentette a nemzetgyülésnek, hogy a törvény végrehajtatott. Ezt kivántam megjegyezni.

Elnök: A pénzügyminister ur kiván szólani.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Teljesen helyt adok ennek a felszólalásnak, amely Strausz István t. képviselőtársam részéről most elhangzott. Csak arra akarok rámutatni, hogy két bizottság működött ebben a kérdésben. Az egyik bizottság még bizonyos munkálattal hátra van. Egészen természetes és nagyon helyes az, amit t. képviselőtársam kivánt: erről jelentést kell tenni a nemzetgyülésnek, mert ez tulajdonképen a törvény végrehajtása és betetőzése. Csak ennyit kivántam megjegyezni, hogy ez meg fog történni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Napirend előtti felszólalás sem tanácskozás, sem határozathozatal tárgyát nem képezhetvén, áttérünk napirendünkre, az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042) folytatólagos tárgyalására és pedig a ministerelnökségi tárca általános vitájának folytatására.

Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! A magam részéről az előttünk fekvő állami költségvetésnek a ministerelnökségi tárcával kapcsolatos egyes fejezeteire kivánok néhány megjegyzést tenni.

Elsősorban is kifogásolnom kell azt, — épen ugy, mint a legutóbbi 1925/26. évi költségvetésnél is kifogásoltuk — hogy az 1. cim alatt a kormányzó ur rendelkezési alapja cimén 12.000 pengő van felvéve. A mult, 1925/26. évi költségvetésben ezen a cimen 4960 pengőnek megfelelő összeg volt előirányozva. Akkor mi ennek az összegnek törlését javasoltuk. Javaslatunkat a többség a ministerelnök ur szempontjainak figyelembevételével elutasitotta. Mi ennek ellenére sem mondhatunk le azon kifogásunk hangoztatásáról, hogy szinte lehetetlenségnek és elképzelhetetlennek tartjuk, hogy majdnem minden fontosabb tárcánál külön-külön és azonkivül a kormányzó ur részére is külön rendelkezési alap van a költségvetésbe beállitva.

A rendelkezési alapok természete hozza azt magával, hogy ezeknek elszámolása nem történik nyilvánosan, mert ezeket rendszerint bizalmas módon kezelik s ami a legfontosabb: ezek a rendelkezési alapok általában leginkább u. n. politikai célokat szolgálnak, ennélfogva a mi felfogásunk szerint furcsa érzéseket vált ki az adózó polgárokból, ha azt látják, hogy ott is politizálnak vagy legalább ott is politizálásra vesznek fel hatalmas összegeket rendelkezési alap cimén, ahol tulajdonképen a napi politikának nem volna szabad szóba kerülni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Épen ezért annak idején, hogy ha rá kerül majd a sor ennek a fejezetnek tárgyalására, a magunk részéről e fejezet módositását leszünk kénytelenek javaslatba hozni. Mi a legszivesebben látnánk ennek a címnek s rovatnak teljes törlését; mivel azonban azt láttuk a mult költségvetésnél is, hogy a többség ezt az álláspontot elfogadni nem akarja, magunk részéről ennek a rendelkezési alapnak csökkentését fogjuk javaslatba hozni.

Szóvá kell tennünk továbbá a második cím alatt a palotaőrségre előirányzott összegeket. Nem először jelentjük ki, — s ha ez igy marad, azt hiszem, nem is utoljára — hogy mi a palotaőrség létjogosultságát kétségbevonjuk, és pedig annál az egyszerü elvi álláspontunknál fogva, hogy az államháztartás amugy is olyan sok súlyos anyagi bajjal küzd, az államháztartásra amugy is olyan sok más teher is nehezedik, hogy ilyen felesleges luxus-kiadásoktól lehetőleg tartózkodnunk kellene. Már a mult költségvetés tárgyalása alkalmával a ministerelnök ur jelentette be azt, hogy annak ellenére, hogy az 1925/26. évi költségvetésben még nem volt nyoma a csökkentésnek, de mire letárgyaltuk a költségvetést, illetőleg mire odaértünk a költségvetésnek ennek a fejezetéhez, már 80 fővel kevesebb lett a palotaőrség száma: most mégis azt látjuk ebből a költségvetésből, hogy a palotaőrség száma nem 80 fővel, hanem mindössze csak 10 fővel csökkent. Legutolsó ülésünkön az előadó ur referátumában ismét kitért erre a kérdésre és azt mondotta, hogy időközben, miután ez a költségvetés elkészült, a palotaőrség számát 40-nel csökkentették. Ha a ministerelnöki igéret ugy vált be, hogy mindössze 10 fővel csökkentették a létszámot a bejelentett 80 fővel szemben, most pedig az előadó ur bejelentése a 40 főnyi csökkentést illetőleg ismét csak igy fog beválni: ez azt jelenti, hogy időközönkint bejelentetik ugyan a létszám csökkentést, azonban létszámcsökkentés valójában nem történik vagy csak nagyon minimális mértékben.

A másik ilyen alakulatra vonatkozólag mindenesetre egy-két megjegyzést teszek még, majd ezzel a kérdéssel kapcsolatban, de már most meg kell jegyeznem, hogy ezt a feladatot, amelyet a palotaőrség cimén ellátnak, a nemzeti hadsereg katonáival nézetem szerint teljesen és tökéletesen el lehetne látni. Ha erre azt mondják, hogy ez amolyan bizalmi szolgálati ág, amelyre csak feltétlenül megbizható és speciálisan erre a célra kiképzett alakulat alkalmas, ezzel szemben azt mondom, hogy nincs olyan katonaság, különösen ma nincs olyan katonaság Magyarországon, amelynek megbizhatóságát kétségbe lehetne vonni bár milyen, de legkivált ilyen szempontból. Senkinek nincs joga kétségbevonni a nemzet hadseregnek ilyen irányu megbizhatóságát és csak egy minimális kiképzési szükséglet az, amellyel ennek a katonaságnak egyes alakulatait a palotaőrség szerepére beoktatni lehetne. Különben is nem olyan ördögi mesterség az a szolgálat, amit ott végezni kell, hiszen a régi osztrák-magyar ármádia nagyszerüen el tudta látni ezeket a feladatokat, azokat a bizonyos diszőrségeket és más egyebeket; mindössze tehát csak arról van szó, hogy a nemzeti hadseregből megfelelő kiképzés révén juttassanak erre a célra csapatokat, ha már ez feltétlenül szükséges. Semmiesetre sincsen szükség arra, hogy különféle parádés kiadásokat csináljunk, hogy a takarékosság elvét üssük át mindenütt, ahol arra szükség nincsen. Ha ez igy megy tovább, akkor az alárendeltebb helyek is igazán joggal hivatkozhatnak arra, hogy ha fönn nem takarékoskodnak, ak

kor mi közünk nekünk a takarékossághoz? Ha ehát a takarékosságról beszélünk, a takarékoskodást elsősorban fentről kell kezdeni. **Propper Sándor:** Munkanélkülisegélyre nincs pénz! — **Klárik Ferenc:** Palotaőrség kell, de a bányászok éheznek!)

Ugyanilyen kritikát kiváltó tétel a költségvetésben a harmadik cím alatt felvett főudvarnagyi bíróság költsége. (**Propper Sándor:** Sine cura!) Ezzel a költséggel már találkoztunk a mult költségvetésekben és elmondottuk ezzel kapcsolatban egy és más megegyzéseinket. Bár igéretet kaptunk arra, hogy azt a főudvarnagyi bíróságot, mivel ezt csak azért tartják fenn, hogy bizonyos jogfolytonosságot megőrizzenek, lehetőleg nem fejlesszük, hanem megtartják a mult költségvetés keretében megállapitott létszámmal, mégis most azt látjuk, hogy itt fel van véve a költségvetésben személyi kiadások címén 37.805 pengő, kiküldetési költségek címén pedig 400 pengő, tehát összesen 38.205 pengő a tavalyi 4.661 pengővel szemben. (**Propper Sándor:** Nemzeti ajándék Wolff urnak!) Ebbe a költségvetésbe tehát ezen a címen 23.544 pengővel több van felvéve, mint az előző költségvetésben. A dologi kiadások is emlékedést mutatnak. Az 1925/26. évi költségvetésben ezen a címen 507 pengő volt felvéve, a mostani költségvetésben pedig ezen a címen 727 pengő van előirányozva. A költségemelkedés tehát ennél a tételnél 156%-os.

Az indokolás szerint a létszám apasztatott de mégis azt látjuk, hogy mig az 1925/26. évi költségvetésbe be volt állitva egy elnök, egy irodafőigazgató és egy kezelőaltiszt, tehát összesen három személy, ezzel szemben az 1926/27. évi költségvetés szerint van egy elnök, egy második fizetési csoportba sorozott elnökhelyettes, egy biró, egy irodatiszt, egy díjnok, irodafőigazgató és egy kezelőaltiszt. (**Örffy Imre:** A többletet az igazságügyi tárcából nozták át!)

Épen erre vagyok kiváncsi. Akárhonnan nozták át és akárhogyan történt ennek a költségvetési tételnek ide-oda tolása, kiváncsi vagyok arra, miért szükséges egy amugyis idemult és ezidőszerint egyáltalában nem használható szervnek fentartása és mi teszi indokolttá, mi az a munkakörtöbblet vagy szaporulat, ami indokolttá teszi, hogy itt létszámszaporitás történjék? (**Propper Sándor:** Nemzeti ajándék Wolff urnak!) Nem akarok személyi kérdésekbe belekeverni a vitába, de mégis csak lehetetlen, hogy ennek a főudvarnagyi bíróságnak elnöke, ma 157,675.000 korona évi fizetést kapjon, akkor, amikor közszereplése révén bevált egy másik állást is, amely után legalább is a mi fogalmaink szerint tisztességes jövedelmet huz. Nem értem, miért kelljen három-négy helyről jövedelmet huzniok embereknek, amikor ebből legföllebb csak saját személyükre hárul előny, de az országra nézve ebből előnyt nem tudok megállapitani. (**Klárik Ferenc:** Botrány!) Kifogásolnom kell tehát azt, hogy a főudvarnagyi bíróságot, ahelyett hogy leépitenék, kiépitik, fejlesztik. A főudvarnagyi bíróság szerepe azzal, hogy Magyarországon a kiválóságot többségi határozattal, törvénnyel megszüntették, szintén megszünt és nincs hatásköre ennek a főudvarnagyi bíróságnak. Pedig a takarékosság elvét itt is minden körülmények között alkalmazni és keresztülvinni kellene.

Ugyancsak kifogás tárgyává kell tennem a költségvetésnek a főrendiházra vonatkozó előterjesztéseit is. Az 1925/26. évi költségvetés tárgyalása alkalmával már javaslatot tettünk az akkor beállitott összeg törlésére vonatkozólag. A ministerelnök ur azonban javaslatunkat ellenezte és igy a többség is elvetette ezt a javaslatot azzal az indokolással, hogy előreláthatólag az 1925/26-iki költségvetési év folyamán a főrendiházat létre fogja hozni a törvényhozás. Nekünk az az elvi álláspontunk, hogy kétkamarás rendszerre szükség nincsen. (**Forster Elek:** Sőt nagyon is!) Ezt egyébként is a törvényhozás mai munkálkodása, ha imitt-amott némi döccenővel is, igazolja, mert hiszen azok a törvények, amelyeket a nemzetgyülés hozott a kormány instrukciója alapján, egészükben átmentek a gyakorlatba a nélkül, hogy annak valami kis hátránya is lett volna, különösen ha azokat a törvényeket nézzük, amelyekkel az adófizetőket megterhelték, amelyekkel az adófizető polgárságtól elvenni lehetett, hiszen azok a szó szoros értelmében betüről-betüre sokszor sokkal súlyosabb mértékben mentek keresztül az életben, mint ahogy azokat a törvényhozás keresztül vinni szándékozott. (**Propper Sándor:** Kell egy aggok háza!)

Mi tehát fölösleges kiadásnak tartjuk azt az összeget, amelyet annak idején, ha létrehozzák a főrendiházat, az ország terhére ezen a címen ismét ki fogunk fizetni. De mielőtt egy ilyen szervet megalkotott volna a törvényhozás, nem is tartjuk szükségesnek, hogy ennek költségeiről gondoskodás történjék. A mult költségvetésbe felvett összegek, nem tudjuk, mire fodittattak, megvannak-e vagy pedig egyik számláról a másik számlára átvive felhasználtattak-e. Bizonyos azonban az, hogy mi a magunk részéről olyan költségek megszavazásához, amelyekre feltétlenül szükség nincsen, semmi körülmények között hozzájárulni nem tudunk. (**Propper Sándor:** A zárszámadással adósok maradtak!) Erről később fogok egy pár szót szólni, egyelőre ugy igyekszem sorban végigmenni a tételeken, amint ezek be vannak állitva.

A költségvetési füzetben Nemzetgyülés cím alatt beállitott összegben az Országház épületén végzendő külső helyreállitási és tatarozási munkálatok költségei címén van beállitva 27.200 pengő. Nemrég tárgyalta a Ház a nemzetgyülés költségvetését s ezzel egyidejüleg szóbakerült az, hogy nemcsak a külső tatarozási munkálatokra, hanem belső átalakitásokra is szüksége van a Háznak és már akkor, nem emlékszem ugyan, hogy a plénumban-e, de a közvéleményben és a sajtóban szóbakerült az is, hogy szinte lehetetlen állapot, hogy itt a törvényhozásban a pártok semmiféle olyan helyiséghez nem juthatnak, ahol adott esetben bizalmas megbeszéléseiket önmaguk közt el tudnák végezni. Én is láttam néhány parlamentet és különösen a német parlament berendezkedése tünt fel nekem ideálisnak és a célnak megfelelőnek, mert ott minden pártnak megfelelő helyiségek állnak rendelkezésére, ahol irodáikat berendezhetik és a törvényalkotás munkájához feltétlenül szükséges segédeszközökkel magukat felszerelhetik. Ez a szükséglet itt ebben az óriási nagy épületben kielégitve nincs. Azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha felemlitem és ugy a kormánynak, mint a házelnökségnek figyelmébe ajánlom, hogy az átalakitással kapcsolatban gondoskodjék arról, hogy a Ház területén megfelelő helyiségek bocsattassanak a pártok rendelkezésére.

Továbbmenve a költségvetési tételeken, a Legfőbb Állami Számszék költségvetésével

kapcsolatban kivánok még néhány megjegyzést tenni. Elsősorban is szinte feltünő már az, hogy a Legfőbb Állami Számszék egyáltalában nem tartja sürgősnek a zárszámadások elkészitését. A legutóbbi zárszámadás 1919/20. évről szól, amelyet a Háznak módjában volt betekinteni. Ezzel a zárszámadással kapcsolatban annakidején szóvátettük az u. n. bankgasse-i milliók kérdését; később a zárszámadási bizottságot voltunk kénytelenek ebben a kérdésben összehivni.

A zárszámadási bizottság hozott is e kérdésben egy határozatot, amelyhez a miniszterelnök ur is hozzájárult. E határozat alapján, amely 1925 november 11-én hozatott meg, 1925 december 4-én egy kérelem ment a Ház elnökségétől a Legfőbb Állami Számvevőszék elnökéhez. Ez a kérelem most idestova hat hónap óta elintézetlen. Feltünő, hogy a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke ezzel a kérdéssel kapcsolatban az 1919/20. évi jelentésében azt mondja *(olvassa):* »A bankgasse-i milliók tárgyában a lefolytatott vizsgálat eredményét, az arról szerkesztett jelentést nagy terjedelménél fogva e jelentésem keretei közt ismertetni nem lenne helyénvaló, de a vizsgálatról szóló jelentés készen áll és annak megállapitásai alapján a törvényhozás, amennyiben ezt kivánja, abban a helyzetben lesz, hogy az ellenforradalmi csoportok kiadásai és azok elszámolása tárgyában határozhasson.« Azt mondja továbbá itt a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke *(olvassa):* »Itt bejelentem egyuttal azt is, hogy a vizsgálat alapján egyszersmind megtettem mindazon intézkedéseket, amelyek a számadások elsőfoku vizsgálata során a vizsgálatot teljesitő hatóságra a rendnálló törvények és szabalyzatok rendelkezéseiből kifolyólag kötelességszerüleg reáhárulnak. Igy többek közt a vonatkozó számadási adatok közlése mellett felhivtam az érdekelt kormányhatóságokat, hogy az igazgatásuk alá tartozó hatóságok, testületek, csapatok, polgári és katonai alakulatok és személyek által az ellenforradalmi csoportoktól felvett ellátmányok, előlegek végleges elszámolása, kölcsönök visszafizetése, számadási hibákból eredő és kétségtelenül megállapitható különbözetek kiegyenlitése, valamint az ellenforradalmi pénzekből vásárolt, leltári elszámolás tárgyát képező és a mai viszonyok közt rendkivül nagy értéket képező különböző vagyontárgyak, főként katonai felszerelések, gépkocsik stb. felkutatása és az állami leltárba való felvétele iránt a szükséges intézkedéseket tegyék meg.«

Ezen jelentésben tehát a legfőbb állami számvevőszék elnöke dokumentálja, hogy vannak itt súlyos anyagi javak, amelyek még a forradalmi időkből elszámolatlanok. Nem tudunk arról, hogy mi történt ebben az ügyben, és immár idestova hat hónapja a Ház megkeresését a legfőbb állami számvevőszék nem intézte el. A legfőbb állami számvevőszék részéről, ha már nem is tudja megszerezni az összes adatokat, — ha ugyan nem tudja megszerezni, bár azt mondja a jelentésében, hogy rendelkezésre áll mindenkinek — a Ház elnöksége legalább is annyi tiszteletet és előzékenységet megérdemelt volna, hogy egy értesités formájában halasztást vagy elnézést kérjen, vagy kifogást támasszon a kérelemmel szemben. Ez azonban tudtommal nem történt meg maig sem, és kénytelen vagyok felvetni azt a kérdést, hogy ha a legfőbb állami számvevőszék nem tartja méltónak a törvényhozást arra, hogy legalább válaszoljon egy kérelemre akkor mik azok az eszközök, amelyekkel reá lehet szoritani arra, hogy adott esetekben a törvényhozással szóbaálljon? Az 1870 : XVII. tcikk 9. és 10. §-a alapján az állami számvevőszék elnöke ugyanolyan felelősséggel tartozik, mint a miniszterelnök. Ily körülmények közt felvetem a kérdést, vajjon nem érkezett-e még el az ideje annak, hogy a legfőbb állami számvevőszéket a törvényre való hivatkozással készitessük feleletre? Ugyanis ennek a törvénynek 25. §-a alapján a Legfőbb Állami Számvevőszék köteles minden iratot és adatot a törvényhozás rendelkezésére bocsátani. Mivel ez nem történt meg, és ezt a legsúlyosabb kifogás tárgyává teszem.

Kifogásolnom kell továbbá ismételten a miniszterelnökség költségei cím alatt informatiu szolgálat, hazai kisebbségek és idegenben élő magyar állampolgárok gondozására átalányként felvett összeget, valamint a rendelkezési alapot, továbbá ezzel együtt a Takarékossági Bizottság költségei címén felvett 27.200 pengő beállitását is.

A miniszterelnökség tárcája javára felvett informativ szolgálat, hazai kisebbségek gondozása és a rendelkezési alap cimén kifogásolt tételekre vonatkozólag indokainkat csak ismételném, ha ujra felsorolnám azokat, amiket a legutóbbi költségvetés tárgyalásánál elmondtam. A miniszterelnökség informativ és sajtószolgálatára vonatkozólag mindenesetre súlyos kritikát kellene mondanom, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a legutóbbi eseményekkel különösen a frankhamisitással kapcsolatban az informativ szolgálat hogyan látta el feladatát. Nem fordithatunk a költségvetésben ekkora összeget ilyen informativ és sajtószolgálatra. De még inkább kifogásolnom kell ezt a tételt annál az oknál fogva, mert azt látjuk, hogy a kormány ezt a sajtó- és informativ szolgálatot tulajdonképen nem az ország érdekében használja, hanem saját hatalmi poziciójának megerősitése érdekében; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* annak a poziciónak megerősitése érdekében, amelyet mi semmiképen sem tartunk megerősitettnek és amelyre vonatkozólag — őszintén megmondom, — az a célunk, hogy minél gyengébb legyen, mert igenis, a kormány most már ezerszer rászolgált arra, hogy helyét elhagyja, ugy, hogy mi semmi olyan összeget, amely bizalmi kezelést igényel, amelyet rendes kezelési alapszerüen kezelnek, ennek a kormánynak, de legelsősorban a miniszterelnökségnek rendelkezésre nem bocsáthatunk.

Kiváncsiak vagyunk és nagyon érdekel bennünket, mit jelent az, hogy a hazai kisebbségek és az idegenben élő magyar állampolgárok gondozása cimén van szükség bizonyos összegre. Sokszor elmondottuk már azt, hogy az idegenben élő magyar állampolgárok gondozását nem ugy képzeljük el, hogy felveszünk bizonyos összeget a költségvetésbe, azt rendelkezésére bocsátjuk a kormánynak, hogy annak terhére esetleg röpiratokat nyomasson, propagandát csináljon, utaztathasson, nem tudom, Pödör és Okolicsányi-féle vagy hasonló alakokat megfizethessen agent provocateur-öket, vagy u. n. titkosalakulatok révén igyekezzék az idegenben élő magyarok között hangulatot teremteni. Az idegenben élő kisebbségek és különösen magyar véreink érdekeinek támogatását nem egészen másként tudjuk elképzelni.

Ahhoz, hogy azok az idegenben élő magyar állampolgárok és testvéreink ide vágyakozzanak és alkalmasakká legynek arra, hogy egy megujuló Nagy-Magyarország megteremtésében közreműködjenek, elsősorban az kell, hogy az itthon élő magyar állampolgároknak legye

ürhető és minden körülmények között becsü-
etes megélhetésük *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Klárik Ferenc:** Demokrácia kell!), bán-
anak velük ugy, mint emberhez illik, bánja-
ak velük ugy, hogy az ország mai határain
ívül lévők ide kivánkozzanak és vágyjanak
erre a sorsra, bánjanak velük ugy, hogy a kul-
urális lehetőségeket az itt élő munkásság és
olgárság meg tudja magának szerezni és a
naga szellemi fölényével kivánatossá tegye az
tt való tartózkodást. De ehhez nem az kell,
ogy hatalmas s minden körülmények között ki-
emelkedően magas összegeket állitsunk be a
költségvetésbe, amely összegekről azonban el-
számolás sehol sem történik, mert hiszen ren-
delkezési-alap lévén, a kormány ezekkel elszá-
molni nem köteles, hanem arra használja fel,
amire akarja, aminek eredménye azután az,
ogy ezeken a címeken rengeteg pénzt fizetünk
ki, de nem tudjuk meg sohasem, hogy ezek az
összegek kiknek és milyen címen vándoroltak
zsebébe. **(Klárik Ferenc:** A belügyminister
özben betiltja a lapokat közigazgatási uton!)

Általában elvként állitjuk fel azt, hogy mi
sak olyan költségeket vagyunk hajlandók
egszavazni, amelyeknek hovafordítására a
örvényhozásnak ingerenciája, befolyása van.
Minden más költség beállitását a magunk ré-
zéről perhorreszkáljuk, különösen az ez alatt
három cím alatt beállitott 19 milliárd 200
illió papirkoronának megfelelő összeget. Ha
z a 19 milliárd papirkorona nem is olyan nagy
sszeg, mégis mennyi kulturális célt s szükség-
etet lehetne vele megvalósitani, amelyet most
em tudunk elérni, kielégiteni.

Meg kell ezenkivül ezzel kapcsolatban azt
s emlitenem, hogy már a mult, 1925/26. évi
öltségvetési vita során kértem, hogy a kor-
ány terjessze már elő a nemzetgyülésnek az
zelőtt szokásos kormányjelentést. Az 1897. évi
XXV. tc. 5. §-a alapján a kormány a szám-
dással együtt mindenkor köteles u. n. kor-
ányjelentést is kiadni. Ilyen jelentést leg-
toljára 1914-ben adott ki a kormány. 1914 óta
aptunk ugyan nem zárszámadást, hanem
zámszéki jelentést, de ilyen kormányjelen-
ést, amilyet ez az 1897. évi törvény előir, az-
ta nem adtak ki. Azt még meg tudtuk érteni,
ogy a háboru és a forradalmak alatt, amikor
inden fel volt fordulva, amikor az egész ad-
inisztráció mindig az adott politikai szituá-
ió kihasználására volt beállitva, nem értek
á ilyen munkák végzésére. Ma azonban, ami-
or azt mondják, hogy konszolidáció van, ami-
or azt mondják, hogy az állami apparátus
indenben teljesiti kötelességét, ennek a kor-
ányjelentésnek elmaradása legalább is fel-
inő. Épen ezért én ezzel a kérdéssel kapcso-
tban ismételten benyujtom a következő ha-
ározati javaslatot *(olvassa):* »A nemzetgyülés
tasitsa a kormányt, hogy a békeévekben szo-
ásban volt, az ország közállapotairól szóló
ormányjelentéseket ujból tegye közzé. Az ed-
ig elmaradt kormányjelentéseket összefoglaló
elentésben tegye közzé és terjessze a nemzet-
yülés elé.«

T. Nemzetgyülés! Emlitettem, hogy kifo-
ásolom az Országos Takarékossági Bizottság
öltségei címén beállitott 27.000 pengőt. Ennek
bizottságnak munkájáról a nemzetgyülés-
ek, legalább is tudtommal, jelentést még egy-
talában nem tettek. Ugy képzelem, ennek a
zottságnak az volna a feladata, hogy kiku-
ssa mindazokat a lehetőségeket, amelyek ré-
én az államháztartást a takarékosság utjára
het juttatni. Nem mondom, hogy imitt-amott
sajtóban nem látott napvilágot valami ennek
a bizottságnak munkájáról, de azok az eredmények, amelyeket a sajtóban közöltek, nem olyan eredmények, amelyeket kézzelfoghatóan lehetne megállapitani. Szinte karrikaturának, a komolysággal ellentétesnek tartom azt, hogy a Takarékossági Bizottság számára kell költségeket megállapitani. A Takarékossági Bizottságnak már elvből sem szabad egyetlen fillér kiadásának sem lennie, annál is inkább, mert ugy tudom, hogy a Takarékossági Bizottság tagjai kivétel nélkül mind olyan anyagi viszonyok között élő emberek, akik nincsenek ráutalva arra, hogy akár csak villamosköltségeiket is megtéritsék. **(Tamássy József:** Nem is kapnak egy fillért sem!)

Ezenkivül pedig a Takarékossági Bizottság adminisztrációs munkáját el kell látnia a kormánynak anélkül, hogy a költségvetésbe a Takarékossági Bizottság részére bármilyen összeget is beállitana. Annyi tisztviselőt, irodai szervet vagy szükséges adminisztrativ kelléket, amennyire ennek a Takarékossági Bizottságnak szüksége van, feltétlenül tud nélkülözni a kormány anélkül is, hogy a költségvetésbe ezen a címen ilyen hatalmas összeget beállitana. Épen ezért a magunk részéről annakidején a részletes tárgyalás során ennek törlésére is kénytelenek leszünk javaslatot tenni.

Végezetül a ministerelnökségi költségvetéssel kapcsolatban nem fejezhetem be felszólalásomat anélkül, hogy szóvá ne tegyem a kormány magatartását a sajtó kérdésében. Nincs szándékomban az u. n. részletekre kitérni, de amikor azt látjuk, hogy az egész állami apparátus munkálkodása legalább is jórészében nem türi a nyilvános kritikát, amikor azt látjuk, hogy a kormány azzal, hogy a sajtót mindenáron igyekszik elnyomni, épen ezzel igazolja önmaga is ezt az állitásunkat, akkor mi ezt a valóságos tényt, amelyet letagadni nem lehet, nem hagyhatjuk szó nélkül.

Évek óta panaszoljuk, hogy a magyar közállapotoknak leginkább volna orvoslására, segitségére az, ha a közvélemény minden kérdéssel tisztába jöhetne. Ezzel szemben azt látjuk, hogy az igazi közvélemény megnyilatkozását épen a kormány igyekszik elfojtani azzal, hogy a sajtót a maga körmei közé kaparintva, ugy gyurja, ugy szoritja guzsba, hogy a sajtó a valóságban csak a nevében sajtó, lényegében azonban a maga feladatát nem teljesitheti.

Ha az összes ma létező polgári lapokat nézzük, láthatjuk, mennyire benne van minden lap minden sorában és betüjében az attól való félelem és reszketés, hogy: jaj Istenem, hátha a kormánynak nem tetszik a mit irok. Akármelyik lapot veszi az ember a kezébe, mindegyik szinte vergődik azok között a béklyók között, melyekbe a kormány a magyar sajtót uralmának alátámasztása céljából beszoritotta. A kormánynak — mint látszik — milliárdokra menő rendelkezési alapja van sajtó és más egyéb címen felvéve a költségvetésbe és más tárcáknál is találkozunk hasonló költségekkel. Annak ellenére azonban, hogy a kormánynak ilyen nagy eszközök állnak rendelkezésére, nem azt az ugynevezett lovagias álláspontot foglalja el, hogy gyerünk a nyilvánosság elé a vitatkozás eszközeivel, nem azt az álláspontot foglalja el, amely a szembenálló harcoló feleknél a nyilvánosságot jelenti, hanem azt az álláspontot, hogy a politikai ellenfelet, épugy, mint a személyes ellenfelet: nyakánál fogva igyekszik sarka alá tiporni. Azt mondhatnám, idestova évek óta nem jelenhetik meg már a munkásság sajtója az utcán, egyszerüen annál az oknál fogva, mert a kor-

mánynak kellemetlen, ha a munkásság lapja ugy mint a többi lapok, az utcán is árusitásra kerül. Nem tudunk alkalmat és módot találni arra, hogy meggyőzzük a kormányt, hogy hiába igyekszik kitiltani az utcáról a munkásság sajtóját, azt csak egy módon lehet elnémitani, ha ugy cselekszenek vele, mint ahogy legutóbb a Világ-gal cselekedtek. (**Propper Sándor:** Akkor sem!) De még akkor sem, mert a munkásság módot talál arra, hogy a maga eszméit kicserélje, és a közállapotokról nézeteit megmondja és lerögzitse. A munkásságnak bármely megszoritottsága sem eredményezheti a kormány részére azt a kényelmes helyzetet, hogy végre megszabaduljon egy ellenfelétől. A munkásmozgalmakat — nem egyszer elmondtuk már — nem egyének, nem alakulatok teremtették meg, hanem azok a súlyos gozdasági bajok, amelyek a kapitalizmus kifejlődésével létrejöttek. A munkásság orgánumai sem egyéni vállalkozások, hanem a munkásság közös akaratának eredményei, ezeket tehát hiába próbálja a kormány erőszakos intézkedésekkel elnémitani; azoknak semmi egyéb eredményük nincs, mint az, hogy a munkásmozgalmakat ideig-óráig némaságra kárhoztatják, és következményük rendszerint az, hogy az elfojtott indulatok annál súlyosabban, annál vehemensebb erővel törnek ki.

A napokban egy másik eseménynek voltunk tanui. A mult napokban betiltottak egy polgári lapot. (**Propper Sándor:** Szégyen, gyalázat!) A Világ című lap nem szocialista lap, polgári lap... (**Forster Elek:** Ezt is lehet védeni?) Nem kivánom ebben a percben fejtegetni, hogy a Világ című lap milyen hibát, vagy bűnt követett el, nincs szándékom kitérni ennek az ügynek részleteire, mindenesetre meg kell azonban állapitanom, hogyha ez a lap bűnt követett el, akkor van itt bíróság és van itt törvény, melynek alapján a lap szerkesztőjét biró elé lehet állitani. (**Forster Elek:** Be is kell, hogy következzék!) Lehetetlen, hogy sok évvel a háboru befejezése után a kormány még mindig a kivételes törvényre való támaszkodással egyik napról a másikra lapokat szüntethessen meg. Nincs a világon még egy hely, ahol igy kezeljék a sajtót a kormányok, nincs egyetlenegy ország, ahol e téren ilyen állapotok lennének. (**B. Podmaniczky Endre:** Hát Olaszország? — **Propper Sándor:** Ott is ugy csinálják, mint nálunk! Két fasiszta módszer, itt meg ott! — **Esztergályos János:** Olaszországban teljesen bolsevistarendszer van! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Egyáltalában nem volt szándékom külföldi példákra hivatkozni és amikor azt mondottam, hogy nincs még ország Európában Magyarországon kivül, ahol ilyen állapotok uralkodnának, akkor legfeljebb csak abban tévedtem, hogy azt kellett volna mondanom, nincs kulturország, ahol igy kezelnék a sajtót. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Nincs olyan kulturország, ahol mernének ilyent megirni!) Ha van ilyen, ugy az csupán Olaszország és Oroszország, a bolsevizmus hazája jobbról és balról. (**Forster Elek:** Láttuk a bolsevizmus alatt a szabadságot!) Nem lehetséges azonban ilyen intézkedés egy olyan országban, amelynek kormánya csak egy keveset is ad arra, hogy kulturország kormányának nevezzék. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** És a sajtó hogy kultursajtónak nevezzék!)

Azt hiszem, hogy a kormány azt az intézkedést, amelyet a Világ című lappal szemben foganatositott, még meg fogja gondolni és erre való tekintettel nem is akarom ezt a kérdést részleteiben boncolgatni. Mindenesetre figyelmébe ajánlom azonban a kormánynak, hogy nem ez az eszköz az, amely a megértés utjára vezet. (**Forster Elek:** De az sem amit a lapok csinálnak!) Mindenhol történhetnek hibák, sőt nemcsak olyan hibák történhetnek, amelyek emberi gyarlóságból eredne hanem — nagyon jól emlékszem rá. — történtek már hibák a kormánysajtó részéről is amelyeket nem emberi gyarlóságból vagy feldékenységből, hanem rosszakaratból követtek el. Nem kell egyebet emlitenem mint a frankügggyel kapcsolatos kormánysajtóbeli magatartást, a Távirati Iroda különféle mahinációit. Azt hiszem, ezzel minden meg van magyarázva. Mélyen t. Nemzetgyülés és miniszterelnök ur, nem ez a járható ut. Tessék a birság elé állitani mindenkit, akiről feltételezik, hogy akár a kormány, akár az állam, akár pedig a törvények ellen vétett, de semmiesetre sem türhetjük, hogy akár kormányintézkedésre, akár a belügyminister intézkedésére egy lapot, amelyet az egész világon ismernek, amelynek neve van, egyik napról a másikra meg lehessen semmisiteni birói itélet nélkül. Egyébként az egész sajtó kérdésében kifogásoljuk azt a magatartást, amelyet a kormány a sajtóval szemben tanusit. Ismételve hangsúlyozom, hogy bár minket nem fognak tönkretenni azzal, hogy a munkásság sajtóját majd két esztendeje nem eresztik az utcára, még kifogásoljuk a nem egyenlő bánásmódot a többi polgári lapokkal. Ezzel kapcsolatban a következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyülés elé. *(Olvassa):* »A nemzetgyülés utasitja a kormányt, hogy a sajtószabadságot állitsa helyre és az idevonatkozó korlátozó rendeleteket helyezze hatályon kivül, helyezze hatályon kivül azon rendelkezéseket, hogy uj lapok megindítása vagy megszüntetése a miniszterelnök, illetőleg a belügyminister rendelkezésétől függ. A nemzetgyülés utasitja a kormányt, hogy az 5483/1914. M. E. 5499/1914. M. E. és a 6357/1920. M. E. számu rendeleteket továbbá az 5484/1914. M. E. számu rendeletet helyezze hatályon kivül«. Mivel szerintem a kormány egész politikája tulajdonképen a miniszterelnök ur irányitása szerint folyik és a miniszterelnök ur által folytatott politika egem ki nem elégit, azzal szemben súlyos kifogásaim vannak, a miniszterelnöki tárca költségvetését általánosságban sem fogadom el. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Strausz István!

Strausz István: T. Nemzetgyülés! Szeretném kérni, ha megvan erre a lehetőség a házszabályokban, hogy az ugynevezett kisebb tárcák vitájában biráló megjegyzéseimet fejezetenként adhassam elő. Igy sokkal könnyebben lenne a tárgyalás és előre is biztositom a t. Nemzetgyülést, hogy ezzel az engedéllyel nem tekintetében nem fogok visszaélni. (**Bud János pénzügyminister:** Nincs akadálya!) Nagyon potpourriszerü lenne birálatom, ha a fejezeteket összefoglalva tárgyalnám az egyes tárcákat. Ha azonban nincs meg rá a mód és a házszabályok kizárják kérelmem teljesithetését, hogy egyes fejezetek számozási sorrendjében vessem birálat alá az ugynevezett kisebb tárcákat.

Elnök: A házszabályok értelmében a képviselő urnak ezt az óhaját nem teljesithetem és erre vonatkozólag a kérdést sem tehetem fel. A képviselő urnak az összes cimeknél, azaz a ministerelnökségi kisebb tárcákra vonatkoznak, az általános vitára egy óra áll rendelkezésre. A képviselő ur elmondhatja észre-

vételeit külön-külön is, de kell, hogy egy óra keretén belül befejeződjék felszólalása.

Strausz István: T. Nemzetgyülés! Elsősorban megjegyzés tárgyává teszem a második fejezet első cím: »Kabinetiroda, a királyi épületek és tartozékainak kezelése« című ágazatot. Itt nagyarányu létszámcsökkentéssel találkozunk. A létszámcsökkentés ugy vitetett keresztül, hogy a királyi épületek és tartozékai kezelésének munkája tulajdonképen átruháztatott nagy részben a pénzügyministeriumra. Nagyon megfontolandó az, hogy szabad-e ezt tenni.

Az igen t. pénzügyminister ur jól tudja, hogy a királyi palota és tartozékai vagyonkarakter szempontjából különös megitélés alá esik. Ez egy konkrét rendeltetésü objektum.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Szerintem ennek a vagyonnak kezelése nem vonható be a pénzügyministerium kezelése alatt álló állami célokat szolgáló és egyéb más természetü vagyonok kezelésébe. Magából a költségvetésből azt állapitom meg, hogy az általam tárgyalt vagyon kezelésének irányitását tulajdonképen a kabinetiroda fogja intézni, de a számvevőségi feladatokat, a pénztári feladatokat már a pénzügyministerium fogja teljesiteni.

Ennek a különös nemzeti vagyonnak kezelése kétségtelenül külön felelősség alá tartozik, külön szervezet kell a számára, amely annakidején, ha jön a király, felelősséggel tartozik abban a tekintetben, hogy miként kezelte ezt a vagyont. De nincs is rációja annak, hogy megszüntessük a számvevőséget, mert ezáltal létszámcsökkentést tulajdonképen nem érünk el, mert a munka áthárul a pénzügyministeriumi számvevőségre, ott pedig nem lehet létszámredukciót keresztülvinni, ugy, mintha ezen vagyon kezelésének munkája nem utaltatott volna át a pénzügyministerium hatáskörébe. **(Bud János pénzügyminister:** Talán forditva!) T. pénzügyminister ur, ez ott is külön munkát ad a számvevőségnek, a mostani munkakör mellett egy uj munkakör létesül és még sincs olyan pontosan és megbizhatóan elvégezve, mintha a számvevőségi szervezet a régi maradna és magában a királyi palotában végezné munkáját és az ellenőrzés céljára minden peroben rendelkezésre állana.

Ez a kérdés már a Károlyi-forradalom alatt szóbakerült. Akkor különösen ugy fogták fel a királyi palotát és annak tartozékait, mint ingatlan és ingó államvagyont, amely felett a kormány rendelkezik. A felszereléseknek egy részét át is akarták utalni egyes tárcákhoz és hivatalokhoz berendezés céljára. Annakidején én voltam az, aki felszólaltam és magával Károlyival, az akkori kormány fejével tárgyaltam ebben a kérdésben és én fejtettem ki azt, hogy azok a felszerelések, ingóságok tulajdonképen nem esnek olyan megitélés alá, mint más felszerelések, mert azok a nemzeti vagyonnak szoros tartozékai, attól elválaszthatatlanok, azokat onnan elmozditani nem lehet. De különösen is kifejtettem ennek az objektumnak nemzeti vagyon voltát. Ha ezt olyan közel visszük az állami célokat szolgáló vagyonhoz azáltal, hogy kezelését ráruházzuk a tulajdonképeni állami vagyont ellenőrző számvevőségre és megszüntetjük a számvevőséget a kormányzóság körében, akkor a felelősség hatékonyságát csökkentjük, elvonjuk a külön felelősség alapját és tulajdonképen nem tudunk elérni olyan egyszerüsitést, amely valóban létszámcsökkentéssel járna. **(Bud János pénzügyminister:** Dehogy nem!)

De ép igy vagyunk a pénztár megszüntetésének kérdésével is. Itt volt egy szervezett pénztár, ahol a pénzkezelésnek tárgyi és személyi biztositékai teljesen ki voltak épitve. Ez is megszünt és lett helyette egy házi pénztár, olyan, amelynek rendszerével — általában a házi pénztárakkal — már a multban is szakitani akart a kormányzás, mert ilyennél nagyon laza a kezelés, a rendtartás, ami hozzájárul ahhoz, hogy a takarékossági szempont a pénzeknek felhasználása körül sem érvényesül ugy, mint a rendszeres pénztáraknál, amelyek mellett — mint itt is volt — számvevőség működik.

A másik dolog, amit szó tárgyává teszek, a katonai iroda. Erre vonatkozólag azt állapitja meg a költségvetés indokolása, hogy a katonai iroda felett a honvédelmi minister diszponál, rendelkezik. Azt hiszem, nem kell fejtegetnem, hogy ez a valósággal teljesen ellentétben áll. A kormányzó ur Ő Főméltósága mellé van rendelve egy katonai iroda, amely az ő legbizalmasabb katonai ügyeit intézi, lehetetlen tehát helyet adni annak a megállapitásnak, hogy ez az iroda a honvédelmi minister rendelkezése alá tartozzék. Ez sem valóságos egyszerüsités és létszámcsökkentés, csak átutalás egyik címtől a másikhoz. A kormányzóság kiadásait ott kell hagyni, — amennyiben ezek a szervek szükségesek a kormányzói feladatok teljesitéséhez — ahol vannak és e szervek munkájának végzésében kell egyszerüsitéseket keresztülvinni. Vétünk a költségvetés hűsége ellen, ha más tárca körébe viszünk át oda nem tartozó kiadásokat. Mindenki, aki belátással van a kormányzó munkája és az ő különleges nagy feladata iránt, be fogja látni, hogy erre a katonai irodára szükség van. De ha szükség van, akkor a szükségletet szolgáló kiadásokra a hitelt magának a kormányzóságnak körében kell megállapitani a költségvetésben és ott kell megszavazni.

Nem ismerem közelebbről a királyi vagyonnak, a tokajhegyaljai királyi szőlőgazdaságnak jogi természetét, karakterét. De akárhogy áll a dolog, ezt sem lehet a földmivelésügyi tárca körébe átvinni és ott ugy kezelni, mintha ez szorosan államvagyon volna, vagy olyan vagyon, amelynek jövedelme kormányzati célokat szolgál. Mindig hangsúlyozom a felelősséget. Különös felelősségek merülhetnek itt fel, egészen függetlenül az államvagyon kezelésétől. Nagyon helyesen állapitja meg a költségvetés, hogy még az ingóságok is, a szőlőknek és a királyi palotának tartozékai, elválaszthatatlanok, ezeket tehát nem lehet kumulálnom, nem lehet beleolvasztanom az államvagyon kezelésébe, ugy sem, hogy ennek a vagyonnak karakterét fentartom, sajátos természetét megóvom.

Ezek a létszámcsökkentések tehát, amelyek egyes munkaköröket betöltő tisztviselők illetményeinek átutalása folytán állottak itt elő, különben sem valóságos létszámcsökkentések. A kormányzó urnak nincs szüksége arra, hogy ilyen módon népszerüsitsük az ő költségvetési előirányzatát, mert — ismétlem — ami szükséges az ő feladatainak ellátásához, azt rendelkezésére kell bocsátani a maga helyén, hogy mindenki tisztán lássa, mennyit tesznek ki a kormányzói kiadások.

Áttérve a harmadik fejezetre, csak egy megjegyzést kivánok tenni az ellenőrzésre nézve. A mi nemzetgyülésünkről ki van mondva törvényben, hogy szuverén. Szuverén

a maga gazdálkodásában is. A nemzetgyülés plénuma állapitja meg költségeit és gondoskodik arról, hogy az elnök urat a rendelkezésére bocsátott hitelek felhasználásában külön szervezett számvizsgáló bizottság ellenőrizze. Én is egyik igen szerény tagja vagyok ennek a bizottságnak. Itteni megbizatásom teljesitésében szereztem azt a tapasztalatot, hogy a nemzetgyülés, épugy, mint a miniszterelnökség vagy más tárca, a Legfőbb Állami Számvevőszékhez beadványokat küld és eszerint, minden tekintetben aláveti magát a Legfőbb Állami Számvevőszék ellenőrzésének, ugy, mint egy minister, vagy egy ministerium alá rendelt hatóság.

Nem akarok bővebb fejtegetésekbe bocsátkozni, de már abból is, amit leszögeztem, megállapitható, hogy a nemzetgyülés elnöke a legfőbb állami számvevőszékhez beadványokat küldeni nem köteles. Minden munka, amely e beadványok készitése körül felmerül, céltalan, teljesen meddő. A számvevőszéknek nincs ingerenciája arra, hogy a nemzetgyülésnek, illetőleg elnökének gazdálkodását ellenőrizze. Itt van a számvizsgálóbizottság, amely mellette működik akkor is, ha a nemzetgyülés feloszlattatik, vagy ha a nemzetgyülés megbizatása lejár. Ha a Legfőbb Állami Számvevőszék a gazdálkodás birálatára nézve összeütközésbe kerülne a számvizsgálóbizottsággal, egészen bizonyos, hogy a nemzetgyülés plénuma a számvizsgálóbizottság álláspontjára helyezkednék, nemcsak azért, mert adott esetben azt találná helyesnek, de azért is, mert a számvizsgálóbizottságot semmiféle más alkotmányos szerv nem vizsgálhatja felül, mint maga a nemzetgyülés.

Ez abuzus volt. Lehet, hogy azt méltóztatnak nekem felelni, hogy ez egy szuperplusz. De az alkotmányjogi elhatárolások körül nincs megengedve a szuperplusz. (**Nemes Bertalan:** A zárszámadás teljessége szempontjából van szükség erre!) Igen t. képviselőtársam, ebben igaza van. Épen erre a következtetésre akarok jutni. A nemzetgyülés elnöke csak egyet tehet. A zárszámadást a maga idejére pontosan és rendesen elkészitti, ezt a számvizsgálóbizottság felülvizsgálja és felülvizsgálás után elküldi a legfőbb állami számvevőszék elnökéhez, hogy illessze be az államháztartás egészébe, amire azért van szükség, hogy az teljes legyen. Ez az alkotmányjogi követelmény és egyedül ez a rendszer a helyes. Különben nagyon fogok örülni, ha igen t. képviselőtársam az én álláspontomat alkotmányjogi okfejtéssel meg fogja tudni dönteni.

Az államadósságok fejezetére kivánok áttérni. Csak néhány szóval mutatok rá arra a fonák helyzetre, amely a jóvátételi bizottság megállapitásai folytán az államadóssági terhek megosztásánál állott elő. Már az általános vitában számadatokkal igazoltam, hogy az államadósságoknál tulajdonképeni adófizetőképességünkhöz viszonyitva, 854 millió aranykoronánál nagyobb a megtakaritás. Itt csak a háboru előtti és a háborutól kezdve egészen a béke létrejöttéig felvett adósságokkal kivánok foglalkozni.

E két időszakból származó adósságok terhe az 1926/27. évi költségvetésben — aranykoronáról beszélek — 79 millióban van megállapitva. Ebből is le kell vonni 10 millió aranykoronát, mint a brit és francia tartozásokra fizetett részleteket, minthogy ezeket — mint az igen t. pénzügyminister ur nagyon jól tudja, — megtéritik a magánfelek az államnak. Tulajdonképen tehát csak 69 millió az ebből az időből származó adósságok terhe.

Hogy áll elő az a 85 millió aranykorona megtakaritás, amely adózóképességünkkel szemben jelentkezik? Nagy-Magyarországon ugyanis, az 1914/15. évi költségvetési előirányzatot véve alapul, az évi adóssági javadalom 368 millió korona volt. Ennek négytizede, adózóképességünknek megfelelő része, 147 millió lenne. Azonban, mint már emlitettem, csak 69 millió a teher. Hogyan alakul a mi adósságunk terhe akkor, ha belevesszük a békekötéstől egészen a mostani időkig felvett adósságokat?

Először azzal a kérdéssel végzek, hogy a háboru előtti és háboru utáni adósságunk tőketerhe aranyban mennyit tesz ki. Ugy tudom, az adóssági teher 13 milliárd aranykorona volt. Az adóssági tőkéből mintegy 10 és félmilliárd aranykorona volt magyar kézben, külföldi polgárok kezében pedig két és félmilliárd korona. Milyen kamatot kapnak ebből a külföldiek a két és félmilliárd után? 35 és félmillió pengőt. És mit kapnak a magyar állampolgárok a 10 és félmilliárd után? 49.000 pengőt. Milyen százaléknak felel ez meg? Ez 1%-nak egyhuszad része. Ezt kapják a magyar állampolgárok!

Felmerül a kérdés: hogyan lehetett a külföld részére valorizálni 24—32 és 100% erejéig? Nem lehetett volna-e szembeállitani azt, hogy ha a külföldi állampolgárok részére ennyire valorizálunk, akkor nekünk sem ez a teher marad itt, s akkor feltétlenül nekünk is valorizálnunk kell saját polgáraink javára. Mi nem vehetjük megtakaritásnak azt, ami itt jelentkezik. Lehetetlen helyzet az, amely az államadósságok tekintetében előáll, hogy t. i. a külföldiek részére saját kötvényeink értékét valorizáljuk, a magyar polgároknak pedig azt mondjuk: nem lehet valorizálni. Ezzel a kérdéssel foglalkozni kell, igen t. pénzügyminister ur, s erre a kérdésre én választ kérek.

Az igen t. pénzügyminister ur engem egy kalap alá vont az általános vitában mondott beszédem tekintetében Gaal Gaston t. képviselőtársammal. Reám nézve ez megtisztelő, de a felvetett kérdések nem ugyanazok voltak; (**Bud János:** Én külön választottam!) Én egészen más szempontokból vittem bele egyes kérdéseket a vitába, még azok közül is többet, amelyet Gaal Gaston t. képviselőtársam tárgyalt. Ilyen az államadósságok ügye, amely a pénzügyministeri programm keretébe tartozik. Ezt a nagyfontosságu programmot az igen t. pénzügyminister ur expozéjának nem lett volna szabad nélkülöznie. De tovább megyek, s veszem a mi adósságunk összteherértékét. Akkor pedig a következőképen állunk. Mintegy másfélbillió pengő a magyar államadóssági teher. Az ennek törlesztésére és kamataira felvett 93 millióból milyen százalékban részesülnek a külföldiek és milyen százalékban a magyar állampolgárok? Megállapitottam egészen pontos számitással, hogy 96.2%-ot kapnak a külföldiek, a magyar állampolgárok pedig 3.8%-ot.

Annak idején rámutattam arra is, hogy ezt a kérést a kormánynak meg kellett volna oldania a szanálási periodus alatt, még pedig ugy, hogy junktimba kellett volna hozni a nyugdijteherrel, amely elviselhetetlen az államra s amelynek megosztása nélkül az utódállamok között számunkra még vergődés sincs, mert ha a szanálási-törvény hatálya megszünik és vissza fogjuk állitani a nyugdijakat a

szerzett jog alapján, akkor kétségtelen, hogy itt a mostani adóteher mellett is bajok következhetnek be.

Az igen t. miniszterelnök ur — és t. pénzügyminister ur jelentették — genfi februári utjukról, hogy szóbahozták a nyugdíjteher megosztásának kérdését az utódállamok között. Én ezt nagyon helyeslem, csak arra kérem, hogy e tekintetben minden erélyt fejtsenek ki. A megosztás tekintetében arra az álláspontra kell helyezkednünk, amelyre helyezkedtünk és amelyet elfogadtunk a jóvátételi bizottságban, t. i. épugy kell megosztani, mint ahogy az államadóssági terhek vannak megosztva.

A kérdés ilyetén rendezése elől az utódállamok nem hiszem, hogy ki tudnának térni. Az igen t. miniszterelnök ur, nemcsak taktikailag tudja képviselni a magyar érdekeket, hanem ha valamely kérdésre felhivják a figyelmét — ha az pénzügyi kérdés is — az ő nagy kontempláló szellemével ugy ki tudja taposni, termelni az érveket, *(Ugy van! jobbfelől.)* hogy számitok arra, hogy a miniszterelnök ur ezt a nagy horderejü kérdést a nemzet javára fogja megoldani. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Csakhogy ezzel nagyon sietni kell és semmiféle alkuvásba belemenni nem lehet, amint azt az általános vitában elmondott beszédemben részletesen kifejtettem.

A nyugdíjteher kérdésének megoldásánál azzal is számolni kell, hogy hozzájárulások is vannak, nemcsak a közvetlen nyugdíjteher. A hozzájárulás számitásom szerint a magyar állam részéről körülbelül 5 millió aranykorona és a nyugdíjasoktól szanálása céljaira visszatartott ellátási részletek összege mintegy 10 millió aranykorona.

Ha mindezeket számitásba veszem, s ha a miniszterelnök ur ezek megosztását el tudja érni, akkor a valórizáció kérdését is megoldottnak tekintem.

Egy-két megjegyzést kivánok tenni a Legfőbb Állami Számvevőszékre is. Már az általános vitában kiemeltem a legfőbb állami számvevőszék működését, de egyszersmind kifejezem aggodalmamat amiatt, hogy a legfőbb állami számvevőszék státusa még máig sincs törvénybe iktatva. Az állami alkalmazottak státusát rendező kormányrendelet ezt a kérdést átmenetileg reábizza magára a legfőbb állami számvevőszék elnökére. Én tulajdonképen csak elvi óvást tettem, semmiféle konkrét megjegyzésem nem volt. Tanulmányozva a Legfőbb Állami Számvevőszék költségvetését, aggodalmam a költségvetésben testesitve látom. Azt látom meg belőle, hogy a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke 4448 pengő működési pótlékot kap. Ne méltóztassanak engem félreérteni, nem a pénz nem a javadalom az, ami engem aggaszt, hanem az állás különleges karakterének veszélyeztetése a pótlék rendszeresitése által. Ebből a 4448 pengős működési pótlékból azt is látom, hogy a Legfőbb Állami Számvevőszék elnökének javadalma a Curia, a Közigazgatási Biróság és az Országos Földirtokrendező Biróság elnökeinek javadalma felé gravitál. Ha azonban a miniszterelnök ur pontolóra vette volna a Legfőbb Állami Számvevőszék hatáskörét, ugy e pótlék előirányzatába semmi szin alatt nem ment volna bele. A Legfőbb Állami Számvevőszék elnöki állása nemcsak rangban, de fizetésben is egyenlő a miniszterekkel. Egyenlő a miniszterekkel abban is, hogy felelőssége parlamenti, vagyis az 1848: III. tcikk rendelkezésein bazirozik. Ha az Állami Számvevőszék elnökének birósági elnöki javadalmat adunk, ugy — amint később rá fogok mutatni erre — ez nem egyéb, mint ennek a közjogilag külön konstruált állásnak tulajdonképeni mivoltából való kiforgatása.

A laikus nagyközönség előtt talán tetszetősebb az, hogy a Számvevőszék elnöki állása minden tekintetben birói jellegü legyen; de én, aki e kérdésben rigorozitásra törekszem, ezt az álláspontot nem tudom helyeselni.

A Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke többé-kevésbé politikai karakterü állást tölt be s hatásköre a törvényhozó és a végrehajtó hatalom mesgyéjén mozog. A Legfőbb Állami Számvevőszék legfőbb feladatköre a költségvetéssel szemben való ellenőrzés. A költségvetés ellenőrzését nem hajthatja mereven végre a birónál jobban ki kell mélyiteni a kogniciót. Természetes, az államérdekek sérelme nélkül.

Nem alkalmazhatja jus stricte-hez, nem ragaszkodhatik a költségvetési törvény betüihez és épen ezért, a Számvevőszék elnöke bármenynyire független is a maga állásában, ha a kormány általános politikájával nem ért egyet és ha, egyébként markáns egyéniség és uralja a helyzetet, nem maradhat helyén, mert folytonos összeütközések, surlódások állanak elő, s amelyekből az államra nagy anyagi kár háramolhatik.

Épen azért szólalok fel sine ira et studio, hogy már előre utját vágjam ama törekvés lehetőségének és bekövetkezésének, hogy itt az Állami Számvevőszék elnöki állásából birói állást szervezzenek. **(Bud János pénzügyminister:** Dehogy, erről nincs szó!) Nagy hiba volt pénzügyi és alkotmányjogi szempontból igen t. pénzügyminister ur, ha ezt megtennék. **(Bud János pénzügyminister:** Ki tette?) Itt ujitás van: működési pótlékot adtak a Számvevőszék elnökének épugy, mint a Curia elnökének, holott ennek lehetőségét az alkotmányjogi törvények egyenesen kizárják.

Hogy az én aggodalmam nem alaptalan, kitünik, ha tovább nézem a költségvetési előirányzatot. Az Állami Számvevőszéknél a helyettes alelnöki állást átszervezték tanácselnöki állássá. Micsoda tanácsot vezethet ez a tanácselnök? A Legfőbb Állami Számvevőszéknél a tanácsot csak az elnök vezetheti, mindig személyesen, kivéve ha beteg vagy vis majorszámba menő okok ebben akadályozzák. Ebben az esetben is ott van az alelnök, kinek állását az idevonatkozó törvények kizárólag azért statuálták, hogy az elnöki működés folytonosságában és felelősségében megszakadás egy pillanatra se álljon be. Nem akarom ezt szigoru birálat tárgyává tenni, de mindenki meg fogja érteni, ha én — aki évekig működtem a Legfőbb Állami Számvevőszéknél és a hatásköréről szóló törvényekkel össze vagyok nőve, szinte véremmé vált — kötelességemnek tartom nehézmény tárgyává tenni azt, hogy az alaptörvényektől eltérések történnek.

Kérem az igen t. miniszterelnök urat, méltóztassék az általam elmondottakat meditáció tárgyává tenni.

A Legfőbb Állami Számvevőszékkel kapcsolatban fel kell vetnem még egy kérdést. Az igen t. miniszterelnök ur bejelentette genfi utja után, — különben a törvényben is benne van ez a kötelessége — hogy az állami pénzeket a Magyar Nemzeti Banknál kivánja koncentrálni. Ez a koncentráció részlegesen már megtörtént, **(Bud János pénzügyminister:** Teljesen megtörtént!) kivéve a Pénzintézeti Központot és a Postatakarékpénztárat. Felmerül a kérdés, hogy a Nemzeti Banknál, melynek igazgatása szuverén, ki fogja az állami pénzeket a hely-

szinen ellenőrizni? A könykivonat nem elég: az életet kell látni, hogy az állami pénzek tekintetében az ellenőrzés az egész vonalon hatékonyan érvényesülhessen.

Erre annál nagyobb szükség van a Nemzeti Bankkal szemben, mert a bevételeket évközben a Legfőbb Állami Számvevőszék tulajdonképen nem is ellenőrzi és igy az elnöknek nincs is módja, hogy a pénzkezelés módját a helyszinem való ellenőrzéssel megvizsgálhassa. Kérem a kormányt, hogy a helyszini vizsgálatra adja meg a Legfőbb Állami Számvevőszék elnökének a lehetőséget egy legközelebb előterjesztendő törvényjavaslatban, mert lehetetlen, hogy a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke a Magyar Nemzeti Bankba, mint az állam legfőbb pénztárába, be ne léphessen és ott ne vizsgálhasson. E nélkül a magyar törvényhozás az állami pénzek kezelése és felhasználása tekintetében nem lehet nyugodt. Remélem tehát, hogy a kormány a vizsgálatra megadja a módot, a lehetőséget. Reményemet abból táplálom, hogy mikor egyizben már felszólaltam a pengőpénzekről szóló törvényjavaslat tárgyalásánál és ott kérdeztem a pénzügyminister urat, hogy mi lesz a váltópénzek, Legfőbb Számvevőszéki ellenőrzésével. A pénzügyminister ur megnyugtatott, hogy a váltópénzek ellenőrzését a Legfőbb Állami Számvevőszék elnöke részére biztositja a kontingentálás tekintetében. Remélem, hogy az adott esetben sem fog kitérni.

A ministerelnök urhoz kivánnék még az Állami Legfőbb Számvevőszék ügyköréből kifolyólag fordulni, mert hiszen a ministerelnök ur van hivatva képviselni ezt az ügykört a nemzetgyülésen. Szabó Imre t. képviselőtársam már pedzette a kérdést, de nem állitotta fel precizen. Nagy nyugtalanság van a közvéleményben, különösen a nemzetgyülés közvéleményében a miatt, hogy mi lesz négy év zárszámadásának előterjesztésével. T. i. az 1921/22., 1922/23., az 1923/24. és az 1924/25. évi zárszámadásokat a nemzetgyülés nem kapta meg. Sietek hozzátenni, hogy időközi beadványokat is kellett volna a ministerelnök ur utján ideterjeszteni a Legfőbb Állami Számvevőszéknek, nevezetesen a hiteleltérési kimutatásokat, de amióta ez a nemzetgyülés összehivatott, nem kapott semmiféle időleges beadványt. Kaptunk zárszámadásokat, — legalább Szabó t. képviselőtársam azt mondja — én azonban annakidején kifejtettem a magam különvéleményében, hogy ezek még karakterét is nélkülözik a számadásoknak, nemhogy még számadásokul lehetett volna ezeket elfogadni. Azt a kérdést is intézem a ministerelnök urhoz, hogy azt a szerkezetet, amelyet a zárszámadásokra előirnak az alkotmányjogi törvények, érvényesieni fogja a Legfőbb Állami Számvevőszék a hátrálékos számadások elkészitésénél? Mi történik az államvagyon felértékelésével, mert felértékelés nélkül nem kaphatjuk az alkotmányosság követelményeinek megfelelő tartalmu zárszámadásokat. A kormány a bankok, a pénzintézetek, a részvénytársaságok, a szövetkezetek és egyéb ily alakulatok kezelésében az egész vonalon elrendelte a felértékelést és magának az államvagyonnak felértékelése körül nem jár elől — legalább azt hiszem, lehet, hogy megnyugtat engem az igen t. ministerelnök ur — jó példával. **(Meskó Zoltán:** Meglesz!) Ha meglesz, akkor annak nagyon fogok örülni. **(Meskó Zoltán:** Legyen nyugodt!) Ugy látszik, mióta azon az oldalon méltóztatik ülni, azóta nyugodt és többet is tud. *(Derültség.* — **Meskó Zoltán:** Nyugodtabb vagyok azóta! — *Derültség.* — **Esztergályos János:** Gyors kar riert tetszett csinálni!)

Néhány megjegyzést kivánok még tenni a ministerelnökség költségvetésére. Mindenk tudja, aki a költségvetések birálatával foglal kozik, hogy a ministerelnök ur munkaköre tu lajdonképen majdnem a belpolitika irányitá sára szoritkozik. Ezzel a vezérszemponttal szá molva, megvizsgáltam a költségvetést. Szeret ném mentesiteni mindazoktól a kiadások hite létől, amelyek nem vonhatók a belpolitikai irá nyitás segédeszközei közé.

Ha magát az első címet nézem, azt láton hogy a dologi kiadások 5. alrovatában, »a ha zai kisebbségek és az idegenben élő magya állampolgárok gondozására átalányként« elő irányzott 544.000 pengőnek jórésze nem esik a ministerelnöki hatáskör alá. Ugyanis az ide genben élő magyar állampolgárok gondozás már külügyministeri feladat. Szeretném tehá ha felszólalásom alapján az igen t. minister elnök ur ezt az átalányelőirányzatot megosz taná. Ami ebből a ministerelnökségre esik, az tartsa meg ennek a tárcának körében, a másik részét pedig utalja át a külügyministeriumba.

Ilyen a 7. alrovat is »a magyar nemzeti ér demkereszt költségei.« A kitüntetésekkel jár kiadások semmi körülmények között sem tar toznak a ministerelnökség hatáskörébe. Nincs is eklatánsabb kiadás, amely a kormányzósá körébe tartoznék, mint épen ez. Különös az játék, amelyet e költségvetés készitője ezekke a kiadásokkal üz. Eddig ez a kiadás az átmene tiek közé volt sorozva, de két évvel ezelőtt át hozták a rendesek közé. Ezt az érdemkeresztet a mostani időleges kormányzat statuálta. Ner lehet tudni, ha csakugyan életrekel kivánsá gunk, vajjon ez az érdemkereszt megmarad-e

Nem volt tehát lojális az, hogy az átme neti kiadásokból a rendes kiadások közé te téki. De nem is ezt nehezményezem, — ez csa mellékes megjegyzésem — hanem azt, hogy e a ministerelnökségi tárcánál fordul elő. H bárki, akár a külföld is ebbe a költségvetés előirányzatba beletekint, azt hiszi, hogy a ministerelnök ur tárcája részére arrogálja ezeket a kiadásokat, noha meg vagyok arról győ ződve, hogy a ministerelnök urnak nincs ide felállitani a szoros elhatárolásokat s emia elfogadta az előirányzatot ugy, ahogy azt el adói készitették.

Épen ilyen az átmeneti kiadások közö »A magyar vöröskereszt díszjelvényeinek kü földiek részére való adományozásával kapcso latos költségek« alrovat is. Kitüntetések ado mányozása külföldiek vagy belföldiek részé szintén a kormányzóság feladatkörébe tarto zik és az ezekkel járó kiadások nem vonható el más tárca körébe. Annyira oda tartozna hogy majd a történelem is ott keresi, mert jo címüknél fogva sem lehet ezeket elválasztan a kormányzósági kiadásoktól, mert a kitün tetések a kormányzó ur legszemélyesebb elha tározása alapján történnek.

Az Országos Takarékossági Bizottság köl ségeivel is kár volt az igen t. pénzügyminis urnak megterhelni a ministerelnökséget. **(Bu János pénzügyminister:** Hova vettem volna Az az igen t. minister ur reszortjába tarto zik. Ön, igen t. minister ur, amugyis minde magához ragad. **(Bud János pénzügyministe** No lássa, hogy nem!) Mélyen t. minister u nincs az államháztartásnak az az ága, amely ön nyomósan rá ne tenné a kezét. Ma mé könyv jelent meg, amelyben azt fejtegeti hogy az állami főhatalom is a pénzügymini tertől származik. **(Forster Elek:** A pénz a leg

nagyobb hatalom! — **Meskó Zoltán:** Szerénysége tiltja!) Örülök, hogy nem tud róla, pénzügyminister ur, legalább nem gyanusitják meg, hogy az eszme a sajátja. *(Zaj. — Elnök csenget.)* Mondom, ez is a pénzügyministeri tárca körébe tartoznék szorosan véve.

Szeretném, ha a nemzetgyülés tájékoztatást kapna, hogy milyen munkát is végzett ez az Országos Takarékossági Bizottság. Érdemleges munkálatokról nem tudok, ilyeneket nem is várok tőle. Olyan bizottsági tagok, akik nem élnek az állami élet gépezetében, sőt ellenkezőleg attól többé-kevésbé állnak távol, nem tudnak egyszerüsiteni. Kezelést csak az tud egyszerüsiteni, aki abban benne él, tehát az irodatiszt, az irodaigazgató, a számvevőségi szolgálatot meg csak vérbeli számvevőségi tisztviselő képes reformálni. Ez áll a fogalmazói ügykörre is, mert ebben sem tud életre való egyszerüsitéseket más kezdeményezni, csak a fogalmazói kar. Egy egyszerüsités történt a Takarékossági Bizottságban s ez az, hogy megszervezték az elnöki tanácsot, mert a bizottság működése e nélkül nagyon nehézkes lett volna.

Elmondok egy tréfás dolgot, *(Halljuk! Halljuk!)* amely mindennap hallatszik a Takarékossági Bizottságról. Egyszerüsiteni! Van egy irodája a Takarékossági Bizottságnak. A Takarékossági Bizottság tagjai mindent meg akarnak tenni, ami tőlük telik, hogy az egyszerüsitést előbbre vigyék és azt előmozditsák a kormányzat minden ágában, a kezelésben, a számvevőségi, a fogalmazói szakban, a birói eljárásban és más helyen. Magamforma öregember van köztük több. (**Meskó Zoltán:** Ne dicsekedjék! — *Derültség.)* Megtörtént ezek közül többel, hogy jegyzeteket készitett az egyszerüsitésről és bevitte az irodába. Azonban a feldolgozó urak (**Bud János pénzügyminister:** Csak egy van!) tanulmányozták a jegyzeteket, de nem tudták elolvasni. Behivták az illető javaslatot tevőt a bizottsági tag urak és ő sem tudta elolvasni. Azt mondta: leirom még egyszer. Ilyen egyszerüsitési munkát folytat a bizottság igen t. pénzügyminister ur.

Ne füzzünk nagy várakozásokat a Takarékossági Bizottsághoz, de ha már egyszer kiküldtük és ez a bizottság javaslattételre van kötelezve, tartozik a nemzetgyülésnek azzal, hogy a végzett munkájáról jelentését a nemzetgyülés elé terjessze. (**Bud János pénzügyminister:** Nem tartozik jelentést tenni, nem parlamenti bizottság! Tévednek t. képviselőtársaim!)

Tovább analizálva a dolgokat abból a szempontból, hogy a politikai hatáskörök betöltéséhez mi tartozik és mi nem, azt látom, hogy ezzel a politikai feladatkörrel egész ellentétes címek és ügyágazatok fordulnak elő a ministerelnökség háztartásának költségvetésében. Ilyen például a koronaőrség. Akárhogyan gondolkozom a téma felett, nem tudom megállapitani, hogyan kerül a koronaőrség a ministerelnökség háztartásának költségvetésébe. Ez a koronaőrség kizárólag a kormányzóság költségvetésébe tartozik. Hiszen magáért a szent koronáért, amelynek őrzésére ez a szervezet hivatva van és mindenért, ami a szent korona őrzése körül történik, tulajdonképen a koronaőrség és maga a kormányzó ur felelős a nemzetgyülésnek és nem a ministerelnök ur. Épen ilyen megitélés alá esik budgetirozás szempontjából a 3. cim: »a vitézi rend főszéktartósága«. Erre csak nem állithatja az igen t. pénzügyminister ur, hogy ez politikai szervezet, mert ez eminenter katonai szervezet. Nem elégedtek meg azokkal a kitüntetésekkel, amelyeket az apostoli király a háboruban adott, hanem még többet akarnak adni egyes kiválasztottak részére talán azért, hogy példát statuáljanak a jövő nemzedéknek. De ha ez a célzat, akkor ennek a szervezetnek kiadásai nem foglalhatnak helyt a ministerelnökség költségvetésében. Kérem tehát az igen t. pénzügyminister urat, akinek ingerenciája alá tartozik a költségvetés okszerü tagozásának a megállapitása, hogy ezt a cimet méltóztassék az államháztartás ügyvitelére megszabott abba a költségvetési keretbe beilleszteni, ahová az való.

Még egy tétellel akarok foglalkozni és ez a 4. cím: »a budapesti országos kereskedelmi és ipari kikötő kormánybiztossága«. Talán visszaemlékszik a t. Ház, hogy e kormánybiztosság költségeinek beállitását én már nehezményeztem. Abban az időben az a szerencsém volt, hogy a ministerelnök urral állottam szemben, aki pár szóra terjedő kritikám jelentőségét és intencióm helyességét rögtön felfogta és az e címen előirányzott beruházási kiadásokat átutalhassa a maga helyére, a földmivelésügyi ministerium vizügyi munkálataihoz.

Abban az időben a ministerelnök ur nyomban belátta felszólalásomból azt, hogy én a helyes utat keresem akkor, amikor ezt nehézményezem és rámutatok arra, hogy ez a földmivelésügyi ministerium költségvetésének keretébe tartozik. Ezek után meglep engem, hogy a beruházásokat és egyéb kiadásokat átvitték ugyan, de a bevételeket a ministerelnökség költségvetésének keretében hagyták. Lehet, hogy ez az én hibám, mert abban az időben ezt nem kifogásoltam és ugy fogták fel felszólalásomat, mintha a bevételekre az én megállapitásaim nem állanának. Nagyon kérem tehát a jelenlevő igen t. pénzügyminister urat, hogy általában ismertetett bevételeknek a földmivelésügyi tárca keretébe leendő megfelelő beillesztését elrendelni méltóztassék.

T. Nemzetgyülés! Szabó Imre t. képviselőtársam szóvá tette, a titkos alapok ügyét. Nem akarok ezzel a kérdéssel foglalkozni. Sokszor egészen higgadtan és — mondhatom — nagyon is tárgyilagosan biráltam a titkos alapok javadalma felhasználásának kérdését. Megállapitottam, hogy szükség van ezekre az alapokra. Engem tehát bizalmatlanság nem vezetett abban, hogy nem állami érdeket szolgáló célokra forditják a költségvetési dotációkat. Én ily irányu kifogást nem emeltem. Én az életből és a közjogból meritett okfejtésemmel csak azt juttattam kifejezésre, hogy a titkos alapok felhasználásának ellenőrzésébe bele kell vonni magát a Legfőbb Állami Számvevőszék elnökét.

Nem ismétlem meg — még kivonatosan sem — az akkori beszédemben foglaltakat, csak rámutatok arra, hogy beszédeimben foglaltak érvényesitésére nagyobb szükség van most, mint valaha volt. A titkos társaságok megszüntetésével foglalkozik az igen t. ministerelnök ur. A titkos társaságok megszüntetése és a titkos alapok ellenőrzésének függőben tartása nem volna helyes dolog és a kettő egymásba ütköznék. Ha a ministerelnök ur olyan éles álláspontot foglal el a titkos társaságokkal szemben, akkor egészen logikus, hogy beszédének konzekvenciáit vonja le a titkos alapok ellenőrzésére nézve. A titkos alapok is külön hatalmat képviselnek, ha a közjogi ellenőrzés alól egészen elvonatnak, amint már több izben fejtegettem a nemzetgyülésen.

Tovább nem is fárasztom az igen t. Nem-

zetgyülést. Azt hiszem, a nagyobb témákat, amelyeket beszédem alapjául kitüztem, kimeritettem, és mindebből csak azt a konzekvenciákat vonom le . . .

Elnök: A képviselő ur beszédideje lejárt! Méltóztassék beszédét befejezni.

Strausz István: ...hogy a költségvetésnek általam tárgyalt fejezeteit még általánosságban sem fogadhatom el, *(Helyeslés balfelől.)* mert a kormány iránt bizalmatlan vagyok.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Györki Imre!

Elnök: A képviselő ur nincs itt! Töröltetik! Következik?

Hebelt Ede jegyző: Esztergályos János!

Esztergályos János: T. Nemzetgyülés! Méltóztassék megengedni, hogy a kisebb tárcáknak előttünk fekvő nevezett költségvetéshez röviden hozzászóljak.

Én a szocialista birálat szemüvegén keresztül kell, hogy ezt a költségvetést is nézzem. Ha pedig ebből a szempontból teszem meg röviden, néhány szóval észrevételeimet, akkor őszintén meg kell vallanom, hogy ennél a kérdésnél is egyedül az a gondolat és az az érzés vezet, vajjon a költségvetésnek egyes tételei olyanok-e, amelyek az ország mai közgazdasági állapotának megfelelnek, nem ölel-e fel olyat ez a költségvetés, amely a mai viszonyok között felesleges és olyan-e ez a költségvetés, amely figyelembe veszi az ország mai leromlot közgazdasági állapotát?

Ha minden politikától mentesen, csupán ebből a szempontból nézem és teszem birálat tárgyává a költségvetést, már előre is sajnálattal kell megállapitanom, hogy bizony hiába keresem a megértést az ország irtózatos lerongyolódása és nyomorusága iránt, nem találom meg azt a megértést, amellyel pedig elsősorban maga a pénzügyi kormányzat tartoznék az ország népének. E helyett azt látom, hogy mint az egész költségvetésben, ugy az előttünk fekvő tárcánál is bizonyos gavalléria játszik a pénzügyminister ur. Szinte hallom, mintha a pénzügyminister ur azt mondaná ebben a költségvetésben, hogy szegények vagyunk, de azért jól élünk. (**Malasits Géza:** Már aki! — **Zsirkay János:** Sajnos, nagyon kevesen!) A pénzügyminister ur szempontjából nézve, ugylátszik, sokan vannak, akik igy gondolkodnak és igy élnek. Mert ha nem ez az elgondolás vezetné a pénzügyminister urat, hanem az ellenkező, ha a pénzügyminister ur a költségvetés elkészitésekor az egyes tárcák részére engedélyezett előirányzatnál nem ezt nézte volna, akkor nem volna szabad a költségvetésben olyan tételeknek előfordulniok, amelyek nélkül ez az ország talán ezer esztendőn keresztül megélt vagy pedig nem volna szabad oly gavallérosan költekezni, mint ahogy az itt egyes tételekből kitünik. Méltóztassék megengedni, hogy egészen röviden sorra vegyem az egyes tételeket és megkeressem azoknak elfogadható indokolását.

Kétségtelen, hogy ez az ország közgazdaságilag teljesen le van romolva. Iparunk ugyszólván teljesen elpusztult, kereskedelmünk teljesen csődben van, a munkanélüség okozta nyomoruság az egeket veri, a kisipar, a kiskereskedelem pusztulása oly méreteket öltött, hogy ahhoz hasonlót ebben az országban még nem láttunk.

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat anélkül, hogy szólásszabadságát a legcsekélyebb mértékben is korlátozni akarnám, méltóztassék a tárca anyagának keretén belül maradni. A költségvetés általános vitája már be van fejezve, méltóztassék tehát a tárca keretében maradni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Nem akadályozom a képviselő urat szólásszabadságában, csupán kérést intéztem a képviselő urhoz, és ezt azt hiszem, figyelembe fogja venni.

Esztergályos János: Teljes tisztelettel adózom a t. elnök ur szives és jóindulatu figyelmeztetésének. Ezt csak azért voltam bátor elmondani, hogy az a kép, amelyet itt majd tételről-tételre festeni fogok, annál világosabb legyen. Mert méltóztassék megengedni, amidőn felesleges vagy túlzott kiadásokat látok, akkor nekem az ellenkező képet is be kell mutatnom, ami majd indokolttá teszi mindenki előtt, hogy miért tartom én szükségesnek az egyes tételek csökkentését vagy teljes kihagyását. E nélkül nem is tudnám elképzelni a dolgot. Méltóztassanak megengedni, hogy sorjába vegyem az egyes tételeket.

Mindjárt az I. fejezetnél magasnak tartom a kormányzó ur tiszteletdiját. Teljes tisztelettel hajlok meg az előtt a munka előtt, amelyet a kormányzó ur Őfőméltósága az ország érdekében kifejt, azonban nekem mégis csak az volna szerény véleményem, hogy talán ezen a téren is lehetne valamelyes megtakaritást eszközölni. A kormányzó ur tiszteletdijára ugyanis 92.800 pengő van előirányozva, ami papirkoronában hozzávetőlegesen meghaladja az egymilliárd koronát, majdnem egymilliárdkétszázmillió korona.

Amikor a nyomoruság ilyen nagy, amikor a nemzetgyülésen éveken keresztül hiába panaszkodunk, hogy az állam még adós azoknak, akiket annakidején elküldött az ország határainak megvédésére, amidőn az állam most már hetedik vagy nyolcadik esztendeje nem váltotta be azt az igéretét, amelyet annakidején tett a harcba vonuló katonáknak és az itthonmaradottaknak, amidőn az állam még nem váltotta be azt az igéretét, hogy a haza hű lesz fiaihoz és akik életüket és vérüket áldozzák, akik feláldoznak esetleg mindent, a családi otthont, a családi boldogságot, vért, életet és azokkal szemben tudni fogja kötelességét, amidőn még mindig ott tartunk és azt kell hallanunk a kormányzat részéről, hogy a hadirokkantak, hadiözvegyek és árvák részére nincs elég fedezet, amidőn az állam nem tudja beváltani ezekkel szemben az igéretét, amidőn a népjóléti ministeriumban pl. irásbelileg azzal utasitanak el egynéhány koronát könyörgő hadirokkantakat, özvegyeket és árvákat, hogy nincs fedezet: akkor én mégis csak ugy érzem, a kormányzó ur Őfőméltóságának is meg kellene elégedni jóval szerényebb tiszteletdijjal, mint amennyi beállitva van. Hiszen meg vagyok arról győződve, hogy egy szép gesztus volna, ha a kormányzó ur Őfőméltósága, aki tudomásom szerint nem épen a legszegényebb társadalmi osztályhoz tartozik, akinek van egyéni és magánvagyona is, amelyből nap-nap után telik apritni való a tejbe, azt mondaná: »Miután szegények vagyunk, miután az állam nem tudja a háboruban résztvettekkel szemben kötelességét teljesiteni épen a nagy szegénységünk miatt, én pl. megelégszem azzal, hogy ha a magyar állam az eddigi tiszteletdijnak 50%-át adja részemre, mindaddig, amig olyan pénzügyi helyzetbe nem kerül, amely lehetővé teszi az állam részére, hogy magasabb tiszteletdijban részesitsen.« Én tehát szeretném ezt a gesztust látni a kormányzó ur Őfőméltóságától és meg vagyok róla győződve, hogy nagyon jó hatást gyakorolna az, ha pl. ezt az összeget a hadirokkantak, hadiözvegyek részére adná.

Ha itt tartunk, mélyen t. Nemzetgyülés, méltóztassanak megengedni, hogy én is súlyos kifogás alá vegyem épen ezekből a szempontokból, amelyeket elmondottam, azt a diszt, fényt és pompát, amelyet a mai udvartartás kifejt. Én pl. egy alkalommal, nem olyan régen, abba a helyzetbe kerültem, hogy az udvarnak a kormányzóságnak egy felvonulását végignézhettem, és én már akkor ott rögtön megállapitottam, hogy annál a fénynél, annál a pompánál, amelyet a magyar kormányzóság a nyomoruság, a szenvedések nehéz esztendejében kifejt, fényesebbet talán az angol királyság engedhet meg magának. Mélyen t. Nemzetgyülés! Csillogó fény és pompa fenn, nyomoruság, szenvedés, lerongyolódás lenn: ez olyan ellentétes valami, amelynél nekem, mint szocialistának, ismét csak azt kell mondanom, hogy ezen a téren is megvolna a takarékosság lehetősége.

Én pl. nagyon szeretném, ha a kormányzósági tételnél törölve lenne a palotaőrség. Én nem tudom, de ezt is a régi Habsburg-ház részéről itt maradt csillogó fényességnek tartom. Igaz, hogy a palotaőrök szép szál fiuk, szép szál emberi példányok, de méltóztassanak megengedni, én ugy érzem, hogy külön erre a célra óriási összeget előirányozni, körülbelül 68,000.327,250 papirkoronát kidobni azért, hogy a régi királyság fényéből itt maradt palotaőrséget megtartsuk, mégis egy kicsit bőkezüség, egy kicsit túlságosan sok a fényüzésből, mert hiszen ugyanazt a szolgálatot, amelyet ma a palotaőrség végez — legyen az akár a Korona őrzése, akár a kormányzó körüli szolgálatteljesités — ugyanolyan pontossággal, de talán kevesebb fényüzéssel, több szerénységgel maga a magyar katonaság is el tudná végezni; és én meg vagyok róla győződve, hogy olyan szép szál legényeket, mint amilyenek a palotaőrségben vannak, találnánk olcsóbban a magyar nemzeti hadsereg keretén belül is. El sem tudom képzelni, t. Nemzetgyülés, hogy mi okozta ezt, mivel indokolja meg a kormányzat, hogy ott egy külön testőrséget tart. Én ugy látom és ugy gondolom, hogy ezt a kötelességet, amelyet a palotaőrség teljesit, száz percentig teljesiteni tudja a nemzeti hadsereg is; épen ezért én nagyon szeretném, ha a költségvetésnek ezt az óriási összegü tételét törölnék.

Ugyancsak igy vagyunk ennél a tételnél a magyar főudvarnagyi birósággal. Lehetséges, hogy én tájékozatlan vagyok ezen a téren, de ugy gondolom, hogy ez is a régi királyi háztartásból maradt itt, s ezzel is szintén ugy vagyunk, mint azzal a bakával, akit annak idején a régi Neugebäude-kaszárnya elé állitottak. Ugyanis a régi Neugebäude-kaszárnya kapuját fekete-sárgára festették, de az iskolából hazajövő gyerekek odamentek és ujjukkal végigmázolták a kapu uj festését. Meglátta ezt egy öreg generális és rögtön dühösen bement a kaszárnyába, rendelkezett és őrségül egy bakát állitottak a kapuhoz, hogy vigyázzon arra, hogy az iskolába járó gyerekek el ne mázolják a festést. Igy azután multak az esztendők, a kapuról lekopott a festés, elveszitette a szinét, a kapu sarkai is már korhadtak voltak, kidüléssel fenyegettek, de a baka még mindig ott őrizte a kaput. Hát, én azt hiszem, ezzel a főudvarnagyi birósággal is igy vagyunk, hogy ez a régi királyi ház, királyi család szolgálatára álló bíróság lehetett, amelynek abban az időben, ha nem is sok, de talán kevés értelme lehetett, de amelynek értelmét, magyarázatát ma már nem tudom elgondolni. (**Zsirkay János:** A vagyont kezeli!) A királyi vagyont? — Én tehát nem tudom ma ennek az indokolását megtalálni, és nagyon szeretném, ha ezt is átreformálnák és mint főudvarnagyi birósági megszüntetnék; ez által, szerény nézetem szerint, lényegesen csökkenteni lehetne azt a kiadást, amellyel ez most jár.

De van itt egy nagyon kellemetlen tétel, amelyről itt a nemzetgyülésen már beszéltek. En szintén azon a felfogáson vagyok, hogy a kormányzó ur részére rendelkezési alapot bocsátani, szintén olyan elfogadhatatlan valami, ami semmiesetre sem válhatik előnyére az ország budgetjének, pénzügyi helyzetének. Nem tudom megérteni, miért van a ministerelnök ur részére olyan összeg rendelkezési alapként rendelkezésre bocsátva, amely nagyon megterheli az adózó polgárságot, de nem tudom megérteni azt sem, miért kell rendelkezési alap a kormányzó ur Ő Főméltósága részére. Valahol az indokolásban azt látom, hogy ezt a tételt fel kellett emelni, mert az elmult esztendei összeg kevés volt, 4960 pengőről 12.000 pengőre. Ha pengőértékben nézem ezt az összeget, talán nem is olyan nagy összeg, mintha azt papirkoronára változtatom át és ha ezt az átváltoztatott összeget szembehelyezem azzal a nyomorral, amelyről az imént beszéltem. Azt olvastam itt, hogy azért kellett felemelni ezt az összeget, mert a kormányzó ur Ő Főméltóságához nagyon sokszor jönnek segélyt kérni. Nem tudom, hogy a kormányzó ur nem érzi-e ennek a helyzetnek fonákságát...

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, a kormányzó ur személyét méltóztassék a vitából kihagyni. A képviselő urnak módjában áll minden tételt kritikában részesiteni, de a kormányzó ur személyét ne méltóztassék a vitába belevenni.

Esztergályos János: Bocsánatot kérek, — félreértés ne legyen — én nem beszélhetek a ministerelnökségről, amikor ez az összeg a kormányzóság tételénél van beállitva.

Elnök: Kénytelen vagyok a dolgot a képviselő urnak megmagyarázni. A képviselő ur minden tételt, tehát a kormányzóságra vonatkozó tételt is mind kritika tárgyává teheti, itt a parlamentben azonban a ministerelnök ur képviseli ezt a tárcát és a képviselő ur csakis a ministerelnök urat aposztrofálhatja.

Esztergályos János: Kérdezem tehát: nem érzi-e a ministerelnök ur annak fonákságát, hogy a kormányzóság részére rendelkezési alapot bocsát s vajjon ott, ahol ezt a 12.000 pengő rendelkezési alapot kezelik, nem lehetne-e ezt megtakaritani, ott, ahol ennek az állami pénznek a kezelése folyik, nem lehetne-e pl. azt mondani: az állam szegény, a munkanélküliség nagy, a nyomoruság óriási, tehát ne vegyünk el az államtól olyan összeget, amely végeredményben állitólag egyéni jótékonykodást kivan szolgálni. Ha innét, erről a helyről kivánják a jótékonykodást gyakorolni, akkor abból a magánvagyonból, amely ennek a helynek rendelkezésére áll, juttassunk a szegények részére, azonban az állam polgárainak adófilléreiből ilyent ne csináljunk, hiszen rendelkezési alap cimén egyébként is olyan horribilis összegek vannak felvéve a különböző tárcáknál, amely összegekből nagy, szép és sok szociális intézményt lehetne alkotni és sok intézkedést lehetne eszközölni. Azt szeretném tehát, hogyha ezt a 12.000 pengőt, mint abszolute semmivel sem indokolható összeget, kivennék ebből a költségvetésből.

Az imént emlitettem a palotaőrség kiadását. Erre nézve az a felfogásom, hogy azt az 546.634 pengőt, amibe a palotaőrség kerül az

országnak, meg kell és meg kellene takaritani. Nem azt a világot éljük, sajnos, hogy a magyar nép óriási, sok-sok milliárdot csak azért izzadjon ki, hogy ebből az összegből olyan fényt és pompát fejtsünk ki, amely nélkül nagyon sok állam megvan, amelyet látva, egy hozzánk külföldről idejövő idegen ámulva csapja össze kezét és azt mondja: ime, a magyarok mindig sirnak és azt mondják, hogy szegények, hogy az államháztartás pénzügyi egyensúlya meg van billenve, nincs reális pénzügyi politikájuk és nincs reális költségvetésük, pedig ez a fény és pompa egész mást mutat. Nem tudom, hogy pl. Ausztriában az osztrák köztársasági elnök környezetére költenek-e olyan összeget, mint amennyit nálunk palotaőrség és kormányzóság címe alatt elköltenek.

Azt hiszem, hogyha Ausztria fel bir emelkedni a szerénységnek, a takarékosságnak olyan fokára, amely csak elismerésreméltó lehet, akkor ezt a szerénységet mi is követhetjük.

A főrendiház kérdésében is teljesen azonos álláspontot foglalok el azokkal, akik azt mondják, hogy nincs szükség főrendiházra. Azt a költséget, amely a főrendiház tételénél szerepel, tehát ezt a 442.573 pengőt inkább hasznos beruházásokra, szociális intézmények létesitésére, aggkori biztositásra, gyermek- és anyavédelemre kellene forditani. Erős a hitem és meggyőződésem, hogy ennek, valamint a többi ilyen, nézetem szerint felesleges célra kiadott tételnek a valódi szükségletekre való forditása által nagymértékben lehetne a nyomoruságon enyhiteni, nagymértékben lehetne olyan szociális intézkedéseket eszközölni, amelyek végeredményében a nemzet egész egyeteme részére hasznothajtók volnának. Méltóztassanak csak elképzelni, mennyi tüdővészes ember pusztul el idő előtt az országban orvosi segitség nélkül méltóztassék figyelembe venni a magyarországi gyermekhalandóságot, amely felülmulja a körülöttünk levő államok gyermekhalandóságát, méltóztassék figyelembe venni, mennyi gyermekágyas anya pusztul el sokszor gyermekével együtt azért, mert betegségének legsúlyosabb napjaiban nem részesülhet orvosi kezelésben. En tehát a főrendiházat ebből a szempontból is feleslegesnek és szükségtelennek tartom és az ezen a címen beállitott összeget szociális és kulturális célokra szeretném forditani.

De nézzük egy pillanatra mélyebben: mi az a főrendiház, mi célja van ennek a főrendiháznak? Ez egy olyan átpaszirozó gép, amelynek minden egyes karja kiérdemesült férfiakból áll, akiket a kormányzat ki akar tüntetni és akiknek a főrendiházi méltóság lelki örömet és gyönyörüséget okoz. En azt tartom, hogy ezt a lelki gyönyörüséget és örömet sokkal olcsóbban is megszerezhetnék maguknak azok a t. urak, akiket az élet sorja majd oda fog vezetni, mintsem hogy a mostani viszonyok között 442.000 pengőt dobjunk ki erre a célra.

1920 óta az ország gépezetének kerekei fennakadás nélkül mozognak, pedig 1920 óta a főrendiház nem avatkozott bele a magyar nemzetgyülés munkájába. Jól vagy rosszul, viharokon megállta helyét a magyar nemzetgyülés 1920 óta: törvényeket hozott, amelyek lehetnek talán jók, vagy rosszak, de végeredményben megvannak. A magyar nemzetgyülések alkották ezeket a törvényeket és az ország gépezete mégsem akadt meg, nem éreztük hiányát eddig sem a főrendiháznak. Amikor uj szelek fujdogálnak, amikor minden irányban a demokratikus érzés, a demokratikus gondolat kezd lombosodni, akkor miért életre kelteni egy olyan intézményt, amely viharokkal lesz telitve, miért ismét egy olyan intézményt teremteni az ország drága pénzén, amely valószinüleg nagyon sok megrázkódtatásnak lehet majd okozója? Mert én például nem tudom elképzelni, hogy a magyar nemzetgyülésnek legyen egyetlenegy tagja is, aki minden bosszuság nélkül vegye tudomásul azt, hogy ami itt hosszu vitatkozások során megszületik, azt néhány tucat öregur ugyanennek az épületnek másik oldalán ismét elővegye, ismét átszitálja, átrostálja és ha ugy látja jónak, ne fogadja el, hanem visszaküldje.

Legyen szabad figyelmébe ajánlanom a t. Nemzetgyülésnek a régi időket. Amikor a régi magyar kormányok egyike egy nagyon demokratikus és életképes törvényjavaslattal jött ide, az akkori ministerelnöknek, Wekerle Sándornak milyen óriási küzdelmeket kellett vivnia a főrendiházzal csak azért, hogy az a fejlődést jelentő törvényjavaslat, amelyet az akkori képviselőház elfogadott, a főrendiházban is keresztülmenjen és törvényerőre emelkedjék. Méltóztassanak erre emlékezni!

Kérdezem: szüksége van-e a nemzetnek, a kormányzatnak s ennek a politikai rendszernek arra, hogy azt a sok gyuanyagot, amely ma a politikai életben van, fokozza azáltal, hogy az itt viharokban megszületett egészséges javaslatok a főrendiházban ujabb viharokat támasszanak? Méltóztassanak csak elképzelni azt a közhangulatot, amely akkor teremtődnék, ha például itt a magyar nemzetgyülésen, nem mondom, hogy a Bethlen-kormányzat, hanem egy másik demokratikus kormányzat végre törvénybe akarná iktatni az általános, egyenlő, titkos, községenkénti választójogot — ha a nemzetgyülés vagy az országgyülés összetétele olyan volna, hogy ilyenirányu törvényjavaslat keresztülmenne — s akkor átküldenék a Ház túlsó végébe s ott akár ennek a politikai rendszernek hűséges támaszai és védelmezői, akár pedig a régi konzervativ világból ittmaradt néhány főrend összeszövetkezve megakadályozná ennek a demokratikus törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedését. Azt méltóztatnak hinni, hogy akkor olyan simán, egyszerüen menne minden, mint ahogy most elképzelik? Emlékezzenek csak azokra az időkre, amikor a demokratikus haladás mellett, a Wekerle-féle demokratikus törvényjavaslat mellett felvonult az akkori ifjuság tüntetni a főrendiház ellen. Az utca életrekelt és az akkori ifjuság a munkássággal és a haladó polgársággal egyetemben követelte ennek a haladó törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedését s amely csak nagy harcok, nagy viharok után született ez meg. Méltóztatnak azt hinni, hogy ma másként volna, ha ilyen demokratikus törvényjavaslattal jönnének. Biztositom az urakat, akár itt leszünk mi még akkor, akár nem, az bizonyos, hogyha a főrendiház, amelyet a kormány életre akar kelteni, utjába állana a haladásnak, a fejlődésnek, ez olyan egetverő vihart támasztana ebben az országban, amely elsöpörné azt a kormányzatot, amely ezt a főrendiházat életre keltette.

En tehát, miután a főrendiházat szükségtelennek tartom s miután az a meggyőződésem, hogy az ország választott képviselői tudnak annyira bölcsek lenni, hogy azt, amit ők az ország érdekében helyesnek és jónak találnak, törvényerőre tudják emelni a nélkül, hogy bárkinek is érdeke lenne ezt a munkát, hogy ugy mondjam, átpaszirozni, szeretném, ha a főrendiháznak a költségvetésbe felvett tételével és

magával a főrendiházzal a nemzetgyülés ne foglalkoznék.

A második címnél, a nemzetgyülésnél, csupán egy-két megjegyzésem van. A nemzetgyülés maga óriási összeget emészt fel; 3,267.362 pengő van felvéve a nemzetgyülés tétele alatt. Ennél a címnél is sokat lehetne megtakaritani. Ha az egyes kiadási tételeket nézem, azt kell mondanom, hogy a nemzetgyülés épületének épitkezése nem olyan, amely alkalmas volna minden tekintetben megfeleni annak a célnak, amely célt maguknak az épületeknek szolgálniok kell. Mi szociáldemokraták ügy érezzük magunkat ebben az épületben, mintha idegenek volnánk; nincs részünkre férőhely, egy asztal, egy szék, amely rendelkezésünkre állana valamely megbeszélésünk céljára. Ha egyik vagy másik párt rögtönzött értekezletet akart tartani, akkor keresztül kell futkosnia az egész épületet, el kell foglalnia valamely hivatalos helyiséget és csak ugy tarthat értekezletet. Én tehát azt szeretném, ha már ilyen összeg van felvéve a nemzetgyülés tételénél, az elnökség gondoskodnék arról, hogy a nemzetgyülési pártoknak megfelelő helyiség álljon rendelkezésükre.

Még egyetlenegy tételnél méltóztassanak megengedni, hogy röviden elmondhassam véleményemet és pedig a 4. címnél, amely nyugellátások néven szerepel. A szociáldemokrata párt hosszu évek óta, amióta itt van, hangoztatja, hogy a nyugellátások kérdése nincs rendezve. Azt látjuk, hogy nagyon sokan vannak, akik egy egész életen keresztül, 30—40 éven keresztül szolgálták az államot, akár valamely ministeriumnál, akár a nemzetgyülésnél vagy pedig akár elérkeznek ahhoz az időponthoz, amikor a nyugdíjra vannak utalva, tele vannak panasszal. A nyugdíjasok és özvegyeik azt panaszolják, hogy kevés a nyugdíjuk, amelyet kapnak és ahelyett, hogy a nyugdíj emelkedő tendenciát mutatna, az utóbbi években a papirkorona vásárlóértékének süllyedése folytán is lényegesen csökkent. Ennek ellenére mégis azt látjuk, hogy a különböző címeknél óriási összegek vannak nyugdíj céljaira felvéve.

Amikor a nyugdíjkérdéshez hozzászólok, az a gondolat él bennem, hogy a nyugdíjkérdést szabályozni kell, még pedig igazságosan és közmegnyugvásra, hogy azokról a szerencsétlen páriákról, akik elöregedettség vagy megrokkantság miatt kénytelenek nyugdíjba menni, akik egy egész életen keresztül becsülettel szolgálták az államot, az állam olyan mértékben gondoskodjék, hogy az illetők emberhez méltó életet élhessenek. **(Szilágyi Lajos:** A külföldi kölcsön az egyetlen megoldás!) Erre valószinüleg azt fogja mondani a pénzügyminister ur, hogy: hja, kérem nincsen pénz, szegények vagyunk. Én azt mondom, hogy, ha a pénzügyminister ur nem fogadja el 100%-ig azt az álliásomat, hogy az ország adózó polgárainak illéreiből módot kellene keresni arra, hogy a nyugdíjasokat kielégitsék, hogy az özvegyeik kellő ellátást kaphassanak, akkor fogadja el őlem a t. pénzügyi kormányzat azt a tanácsot, hogy tessék revizió alá venni a nyugdíjkérdést. Tessék körülnézni: a mai szörnyü viszonyok között, midőn az ország dolgozó népének utolsó falatját kell a szájától elvonnia, csakhogy adóját leróhassa; amikor párnákat visznek el csak azért, mert a munkás, tisztviselő, iparos vagy kereskedő adóhátralékban van: akkor a nyugdíjkérdés reviziójánál meg lehet állapitani, hogy itt is olyan óriási összegek utaltatnak ki a különböző tárcák terhére, amely összegek felvétele nem egyeztethető össze mai szegénységünkkel és nyomoruságunkkal. Nagyon sokan vannak olyanok, akik gazdagok, jó módban élnek, kiknek földbirtokuk vagy más vagyonuk van, szóval meg van az a jövedelmük, mely részükre gondtalan megélhetést biztosit... *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Esztergályos János...és mégis azt látjuk, hogy ezek az urak, akik jómódban élnek, minden lelkiismereti furdalás nélkül felveszik nyugdíjukat, melyet az állam ád. Igaz, joguk van felvenni nyugdíjukat, hiszen hosszu esztendőkön keresztül levonták fizetésükből a nyugdíjilletéket, és az állam egy egész életen keresztül azzal hitegette őket, hogy ha majd nyugdíjba mennek, becsületes nyugdíjat kapnak, de amikor nem tudjuk a hadirokkantakat, özvegyeket és árvákat kielégiteni, amikor az állam nem váltja be a hadikölcsönkötvényeket, és a különböző állami kölcsönök valorizálását nem tartja ezidő szerint lehetségesnek, akkor szerény nézetem ebben a kérdésben az, hogy azok nyugdíjának kiutalását, akik nincsenek feltétlenül ráutalva a nyugdíjra, szüntetné be az állam, és emelné azoknak a nyugdíjasoknak a járandóságát, akik erre rá vannak utalva, akik fájó szivvel gondolnak a hó elsejére, amikor felveszik azt a csekély nyugdíjukat, amelyből az egész hónapot keresztülkoplalják. Szól ez azoknak a t. nyugdíjasoknak, akiknek a sors megadta, hogy jómódban élhessenek, de szól magának a kormányzatnak is.

A ministeri nyugdíjak körül is egy kis razziát lehetne tartani. Azt hiszem, nagyon sokat meg lehetne takaritani szociális célra, ha a t. volt minister urak közül azok, akik nincsenek a nyugdíjra ráutalva, akiknek vagyonuk vagy megfelelő tisztes polgári jövedelmük van, szintén ugy csinálnának, mint ahogy most a kormány akar csinálni, hogy megelégednének a címekkel, a méltóságos vagy kegyelmes címmel. Azt mondja ugyanis a kormány a köztisztviselőknek, elégedjetek meg a címmel, ranggal, azt adok, pénzt azonban nem adhatok, mert szegények vagyunk. A tisztelt minister urak is lemondhatnának tehát nyugdíjukról legalább az átmeneti időre, amig a régi rendes kerékvágásba jutunk. Minthogy az egész költségvetést, annak számadatait csak abból a szociális szempontból nézem, hogy hol lehet a szegénységen valamit segiteni és hol lehet valamit megtakaritani az állam költségvetésében és mert a nyugdíjasok ügye is szivemen fekszik s rajtuk is segiteni szeretnék, méltóztassanak megengedni, hogy a következő határozati javaslatot terjesszem be. *(Olvassa):* »A nemzetgyülés utasitsa a kormányt, hogy a nyugdíjkérdés rendezése végett általános reviziót rendeljen el s a revizió folyamán csak azoknak nyugdíjjogosultsága ismertessék el, akik munka- és keresetképtelenek vagy nem rendelkeznek olyan vagyonnal, jövedelmmel, földbirtokkal, amelyből létfentartásukat biztositthassák. A nyugdíjasok reviziójáról szóló jelentés és előterjesztés a nemzetgyülés bizottsága elé terjesztendő.« **(Szilágyi Lajos:** A külföldi kölcsön jobb megoldás volna!) Miután azt a takarékosságot, amelyet a költségvetésben szeretnék látni, nem találom meg itt s miután, amint méltóztatnak tudni, a kormány iránt bizalommal nem viseltetem, általánosságban a tárgyalás alapjául sem fogadom el e költségvetést. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Eckhardt T.bor!

Eckhardt Tibor: T. Nemzetgyülés! Négy éve annak, hogy a sajtófőnöki állásból eltávoztam s azóta egyetlen egyszer sem szólottam sajtókérdésről ebben a Házban abban a vonatkozásban, ami a sajtó irányitását, illetve utódomnak működését illeti. Szándékosan nem szólottam ezekről a kérdésekről, mert nem akartam az alkalmatlankodó elöd szerepét játszani. Négy esztendő elteltével azonban már bizonyos perspektivába lehet állitani az eseményeket, az utóbbi négy év óta bekövetkezett változásokat, és azonkivül a hónapok óta itt folyó frankügy tanulságai és felfogásom szerint elsősorban a sajtókérdésben volnának levonandók s épen azért ismétlem, négy évi hallgatás után ezt a témát kellően behatóan és kellő részletességgegl óhajtom itt a Házban szóvátenni.

T. Nemzetgyülés! Még Erdélyben, főszolgabiró koromban, a világháboru és az összeomlás idején megérlelődött bennem — azt mondhatnám — az a centrális gondolat, hogy a nemzet legfőbb baja, a nemzet összeomlásának, a forradalmi viharoknak, a kommunizmusnak, mindennek melegágya az 1867 óta itt fokról-fokra kifejlődött forradalmi és felforgató szellemben nevelődött nemzetietlen, hitvány sajtó. Még akkor, mikor az oláhok elől vagonban, szalma között menekülve jöttem ki Erdélyből, elhatároztam magamban, hogy ha Isten élni enged, nem fogok soha, semmiféle alkalmat elmulasztani, hogy ezzel a hitvány sajtóval szemben kötelességemet teljesitsem.

Mikor azután megindult az ellenforradalmi szervezkedés, azt mondhatnám, minden előzetes felkészültség nélkül, tisztán ennek a gondolatnak jegyében iparkodtam a nemzeti sajtó megteremtése érdekében minden tőlem telhetőt megtenni. Annak idején Szegeden, ugy emlékszem, 5000 koronát adtunk egypáran össze s ez volt az a sajtóalap, mivel a nemzeti sajtó utjára kelt. Két szerény kis lapot alapitottunk, az Uj Magyarországot és a Szegedi Uj Nemzedéket, és felvettük a küzdelmet a mérhetetlenül hatalmas és akkor egyeduralkodó vörös sajtóval és annak mindenféle mellékhajtásával szemben.

Emlékszem jól, reménytelennek és kilátástalannak nevezték akkor sokan ezt a kisérletet és ime, néhány hónapi keserves fáradtság és munka után, mikor végre Budapestre felérkeztünk, hatalmas lendülettel megszületett itt Budapesten másodszor is a nemzeti sajtó. Megszületett erős egyéniségeknek, Bangha páteréknek, Milotay Istvánoknak és Ulain Ferenceknek tevékenységéből és áldozatkészségéből, akik akkor az idők legelején összefogták a nacionalista energiákat, az irótársadalmat és megteremtettek egy nemzeti irányu sajtót.

Az akkori idők felfogásából kiindulva és teljesen a magam őszinte hajlamaira is hallgatva nem az volt akkor, nem is lehetett és nem is volt szabad, hogy az legyen a cél, hogy egy kormánysajtót tenyésszünk ki, a cél egyes-egyedül az lehetett, hogy a felforgató, nemzetietlen, hitvány sajtóval szemben, tekintet nélkül a pártállásra, egy nemzeti irányu, a nemzeti és keresztény megujhodásért dolgozni akaró sajtót teremtsünk. Nem egy szervilis cselédsajtónak kitenyésztése, nem egyéniségeknek és sajtóorganumoknak korrumpálása, hanem a becsületes, tisztességes, keresztény nacionalista sajtónak intézményes megalapozása volt és maradt mindenkor a célom, amig a sajtófőnöki állásban voltam.

Iparkodtam s bizonyos fokig sikerült is a keresztény sajtót megalapozni azáltal, hogy nyomdavállalatokat teremtettünk az akkor meg ujonc kezdő lapok alá. Igy sikerült a Központi Sajtovállalat lapjai számára megteremteni a Pallast, sikerült a Szózat és A Nép számára megteremteni a Stadiumot és sikerült a Magyar Távirati Irodát, mint állami szervet megszüntetni és mint önálló megánvállalkozást, erősen és jól megalapozva az életbe elbocsátani.

Mindezeknél a kisérleteknél, azt kell mondanom, az akkor szép reményekre jogositó kisérleteknél az egyedüli szempont az volt, hogy a váltakozó kormányoktól, a váltakozó konjunktúráktól és politikai helyzetektől függetlenül a nemzetnek becsületes és jó sajtót adjunk.

Lehet, hogy hibáztam akkor, az akkori kormányzati férfiak felfogása szerint is, mikor én nem egy, szervilis kormánysajtót, hanem kormánytól független, nemzeti sajtót iparkodtam mindig megteremteni, de sohasem tudtam ezt a kérdést a rideg pártpolitika szempontjából felfogni és emlékszem jól, mikor Budaőrsnél az ágyuk szólottak, akkor is össze tudtam jönni mindig az én kedves és tisztelt Milotay István barátommal *(Ugy van! a balközépen.)* és mint magyar emberek ültünk le egy asztalhoz, aggódva a haza sorsa felett, más politikai párt szempontjából, más pillanatnyi politikai helyzetből itélve meg ugyan, de a közös világnézet és közös nemzeti együvétartozás szemszögéből nézve mindenkor az eseményeket és soha a váltakozó politikai és párthelyzetek nem tudtak engem arra kényszeriteni, hogy keresztény és nemzeti világnézetjegyében velem egy sajtóorgánummal szemben bármiféle represszáliákra, bármiféle kellemetlen lépésekre elszánjam magamat. Sőt akkor amikor a polgárháboru szélén állottunk, azt a támogatást, amelyet más keresztény lapok számára alkalmam volt megadni, megadtam annak a sajtónak is, amely talán fegyverre állott pillanatnyilag velem szemben, de amelyről tudtam azt, hogy a közös világnézet és a hazafias felfogás jegyében, ha akkor pillanatnyilag nem is, de előbb vagy utóbb, a nemzet érdekében közös munkában kell egyesülnie. Azt hiszem, hogy ez az egyedüli becsületes sajtópolitika, és aki más sajtópolitikát csinál, az kiszolgálhat szervilisen pártokat vagy egyéneket, de megfeledkezik a nemzet nagy érdekeiről.

Abban az időben szerveződtek meg, hogy az ujságiró és irótársadalmat kivonjuk az Otthon-Körnek bomlasztó s forradalmat előkészitő hatása alól, a Pátria-kör és mindazok a keresztény ujságirói, irói intézmények és vállalkozások nagy nehézségek között, amelyek részben elbuktak, részben még ma is élnek, és mostohagyermekek módjára tengetik ma kétrész életüket.

Távozásom után rövidesen uj helyzet alakult ki a sajtó irányitásában és ez az uj helyzet és uj elv kizárólag a kormányzati politika és speciel a ministerelnök ur személyének kiszolgálása szerint itélte meg a sajtó egyes orgánumait s tekintet nélkül a nemzeti gondolat vagy a keresztény világnézethez elfoglalt álláspontjukra, az egész sajtó két merev kategóriába osztályoztatott. Az egyik kategória az, amely a ministerelnök ur providenciális államférfiui kvalitásait elismeri, a másik kategória az, amelynek e tekintetben bizonyos kételyei is vannak és ez az a szempont, amely a kormányzati támogatásnál, sőt egye

nesen a kormányzati eszközökkel való eltaposásnál is kizárólag és egyedül figyelembe jöhet. Ebbe az időszakba esik a magyar pénz leromlásának legsúlyosabb korszaka, mikor a kormányzatnak nagyon sok alkalma és lehetősége volt arra, hogyha már nyiltan és a törvény szakaszai szerint talán nem is mert a forradalmi sajtóval leszámolni, legalább vonja el előle azt az életadó levegőt, amely nélkül ezeket a nehéz időket megusznia nem sikerült volna.

Tudom, hogy népszerütlen feladatra vállalkoztam, tudom, hogy egyénileg állandóan és nap-nap mellett támadásoknak és piszkolódásoknak teszem ki magamat a felforgató sajtóban azáltal, hogy állandóan élesen támadom ezeket a sajtóvállalatokat. Tudom, hogy kevesen vannak, akik nyilt fővel merészkednek ilyen szerepre, mert vagy féltenivalójuk van, vagy a népszerüség szemüvegén keresztül nézve ezt a kérdést, nem merik jövendő népszerüségüket reszkirozni. Én nyiltan és világosan leszögezem itt is azt az álláspontomat ezekkel a lapokkal szemben, — amelyeket, sajnos, a Tesz. akkori elnökének, Bethlen István egykori Tesz.-elnöknek memoranduma értelmében nem tiltott be a kormány a törvény erejével — hogy ezeket a lapokat régen meg lehetett volna szüntetni, ha legalább is támogatásban nem részesitik őket. **(Zsirkay János:** Igy van az, ha a Tesz. elnöke ministerelnök lesz!)

De mit szóljunk ahhoz a sajtópolitikához, amely például — precizen akarom magamat kifejezni, mert a Pesti Napló multkor kétségbe vonta állitásomat — mit szóljunk ahhoz a sajtópolitikához, amely lehetővé tette akkor, amikor Miklós Andor, alias Klein Ármin, az Est-lapok hazaáruló főszerkesztője súlyos anyagi helyzetbe került és magát szanálni óhajtotta, hogy Miklós Andor a Drechsler-palotát nem 5, hanem 15 milliárdért pár napon belül eladta a Pénzintézeti Központnak és Miklós Andor a Pénzintézeti Központon keresztül szanálta a hazaáruló sajtót? Mit szóljak ahhoz az eljáráshoz, mikor az Ujság cimü lap — amely elől azóta az »Az« szócskát törölték, de a szellem és lényeg maradt a régi — hasonló nehézségek között két milliárd kölcsönt kapott ugyancsak a Pénzintézeti Központtól Kállay Tibor akkori pénzügyminister ur kegyessége következtében? **(Zsirkay János:** A címcsonkitás fájdalmainak enyhitésére! — **Rothenstein Mór:** És mennyit kapott a Nép és a Szózat!) Majd erről is fogok beszélni.

Azt látom, hogy az egész sajtókérdés megitélésénél irányadó szempont a ministerelnök ur személyének glorifikálása volt és ezt nagyon sok tekintetben elvi kérdésekben a nemzeti érdek súlyos károsodásával fizettük meg, mert megtörtént — példákat akarok felsorolni — 1923 májusában, amikor a ministerelnök ur első párisi utjára ment és az entente-hatalmak részéről akkor még igen rideg, sőt mondhatnám elutasitó fogadtatásban részesült, — feltételek szabattak a magyar kormány elé, amelyeket utóbb a ministerelnök ur maga is elfogadhatatlanoknak jelentett ki — mikor a ministerelnök ur ezzel az eredménnyel a tarsolyában hazafelé jött, kétségbeesetten kellett megállapitanunk, hogy ezt a tökéletes kudarcot a kormány sajtója, mint hatalmas sikert könyveli el, mint óriási megelégedésre alkalmat szolgáltató eredményt és valahányszor a külföldön a magyar kérdés szóba került, a helyett, hogy a kisentente propotens és merész követelődzésével az egész magyar sajtó mindenkor egységesen állott volna szemben, ismételten találkoztunk azzal a tendenciával, hogy a nehézségeket egyenesen letagadták, a kisentente kihivó követelődzését egyenesen mint elfogadható tényállitásokat állitották be, csak azért, hogy ezzel a ministerelnök ur személyének glorifikálását szolgálhassák.

Ez nem sajtópolitika. Ez a sajtópolitika személyi politika, ez a sajtópolitika pártpolitika, de ez a sajtópolitika homlokegyenest ellenkezik a nemzet legfontosabb érdekeivel.

Azt a kérdést vetették fel az igen t. túlsó oldalról, hogy mit kapott a Nép és mit kapott a Szózat. Megmondom az igen t. képviselő urnak. Attól a perctől kezdve, hogy ellenzékben voltunk, egészen a franküguy kitöréséig kaptunk üldöztetést, kaptunk törvénytelen lapbetiltást, kaptuk a lapok terjesztésének minden eszközzel való meggátlását, kaptunk bűnvádi pereket, kaptunk eljárásokat, kaptunk hajszát, kaptunk hitelmegvonást, kaptuk meglevő hiteleink felmondását, kaptunk vexációt, kaptunk minden ponton kiméletlen és könyörtelen üldözést, de soha egyetlenegy alkalommal sem kaptunk semmi néven nevezendő támogatást. **(Zsirkay János:** Ez az Ángyán szerepe!) Méltóztassanak egyszer tisztában lenni azzal, hogy kiméletlenebb és kegyetlenebb üldözésen, mint amilyet épen a Nép és Szózat esztendőkön keresztül kiállott, nem hiszem hogy a Népszava valaha keresztül ment volna. *(Derültség és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Nagy idealizmus és nagyon kemény elhatározás kell ahhoz, hogy valaki esztendőkön keresztül tisztán idealizmusból a nagy bankokkal és az egész kormányzattal szemben egy fillér támogatás nélkül a saját zsebéből szolgálja a nemzet érdekeit. A Tébe, törölte, bojkottálta ezeket a lapokat, a nagybankok nem segitették; ha kölcsön kellett, ami pedig minden vállalkozásnak időnkint kell, nem lehetett kölcsönhöz jutni, azt mondták a bankárok: mit szólna ahhoz a kormány, ha megtudná, hogy mi önöknek kölcsönt engedélyeztünk? Olyan garanciák mellett, amelyek mellett minden Schlesinger és Kohn, ha fuszeklikereskedő is, kap kölcsönöket, a Szózat és a Nép még ingatlanokra való betáblázás mellett sem tudott kölcsönökhöz jutni.

Ez volt az a sajtótámogatás, amelyben éveken keresztül részünk volt; ez volt az a támogatás, amely végeredményben ezeknek a lapoknak exisztenciáját veszélyeztette, és saját publikumunk felé meg kell mondanom világosan és őszintén: olvasóközönsége több volt és volna ma is a mi lapjainknak, mint a kormány nem egy lapjának, azonban bevétele nem volt annyi. Mert méltóztassék megnézni: az a tömérdek zsidó hirdető, az a tömérdek közgazdasági rovatokban közzétett hir és közlemény, mindezek a mi lapjainkat gondosan elkerülték. Ha nekünk csak annyi hirdetőnk és közgazdasági bevételünk volna, mint az antikapitalista Népszavának, akkor a mi lapjaink ma is vigan élnének. **(Györki Imre:** Tele volt zsidó hirdetésekkel a Szózat és a Nép! — *Zaj és ellenmondások a balközépen.)*

És a valóságnak megfelelően le kell szögeznem azt is: az intranzigens keresztény sajtó kapott támogatást a szegény társadalomtól, a nyomorgó nyugdíjasoktól, a köztisztviselőktől, a katonatisztektől, kapott mindenkitől, aki érzi ennek az országnak nyomoruságát és baját a saját hátán, de nem kapott a gazdag emberektől, egyetlen mágnástól sem soha egyetlen fillért sem, egyetlen főpaptól sem kapott soha egyetlen fillért sem. **(Györki Imre:**

Az előfizetőkre kell bazirozni a lapot, nem a vállalatokra és a papokra!)

Kérdem, mi volt ezeknek a lapoknak a bűne; mi volt az oka annak, hogy ezeket a lapokat hivatalosan és minden lehetséges módon üldözni kellett? (**Zsirkay János:** Minden gyártól szubvenciókat kap a Népszava! — **Esztergályos János:** Nem igaz, hazudik! — *Nagy zaj.* — **Kabók Lajos:** Hazugság! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! Kabók Lajos képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani! (**Peyer Károly:** Ha ezt tudnák bizonyitani, már régen mondták volna! — **Zsirkay János:** Nagyon jól tudják, hogy ez igy van! — **Szabó József:** Szerelemből adják azokat a hirdetéseket? — **Peyer Károly:** Megfizetik a tarifát, nem hirdethet senki ingyen! Maga is hirdethet, ha elmegy oda és leadhat hirdetést közgazdasági tevékenységéről milliméter soronként!)

Eckhardt Tibor: Azt kérdezem, mi volt a bűnük ezeknek a lapoknak, mi volt a nemzettel szemben a bűne a Szózatnak és a Népnek, amellyel ilyen bánásmódra, ilyen eljárásra nemzeti szempontból alkalmat és okot adott?

Ugy tudom, hogy a kormányzó urnak engedelmesebb és hűségesebb szószólója nem volt ezeknél a lapoknál. Ugy tudom, hogy a magyar nemzeti hadsereg érdekeinek önzetlenebb védelmezője nem volt ezeknél a lapoknál. Ugy tudom, hogy ezekbe a lapokba sem keresztény, sem nemzeti szempontból soha, még véletlenül sem csuszott be semmi, ami jogos kifogásra adott volna alkalmat. Az egyetlen bűn, az egyetlen gáncs, amely ezeket a lapokat érhette, az volt, hogy a ministerelnök ur politikáját nem támogatták. (**Szilágyi Lajos:** Mi meg ugy láttuk, hogy támogatták!)

Még egy gáncs hozatott fel gyakran ezekkel a lapokkal, főleg A Néppel szemben és ez az volt, hogy A Népnek olyan radikális, — hogy ugy fejezzem ki magamat — durva hangja van, hogy ez méltatlan a keresztény nemzeti irányzathoz.

Igen t. Nemzetgyülés! Huszonöt év óta radikális hangra nevelték a budapesti utcát, huszonöt év óta a Népszaván és más orgánumokon keresztül a kemény, kiméletlen, harcos, lármás, durva hang az, amely a fülekbe harsog. Ezek a dobhártyák ma már eldurvultak. Senki sem volna nálam boldogabb, ha olyan helyzet volna ebben az országban, hogy csupa finom, müvelt, előkelő, objektiv, konciliáns ujságnak kellene csupán egy nemes, nobilis, elvi harcot folytatni. De kérdezem, ki a hibás abban, hogy a magyar tömegek szivéhez és lelkéhez már évekkel ezelőtt olyan orgánumok találtak utat, amelyeket onnan a finomkodás, müveltség, kapacitáció, nemes elvi harc eszközeivel kiverni nem lehet. Ki a hibás abban, hogy a magyar sajtóban kell olyan orgánumoknak is dolgozniok, amelyek a Népszava hangjára válaszolva, a másik oldalról, a nacionalista oldalról annak az egyszerü, utcán szaladgáló embernek ugyanazzal a vehemenciával és erővel, de becsületes, keresztény és nemzeti célok felé törekvő politikát hirdetnek! Mikor az ágyuk dörögnek, a fülemüle hangját nehéz meghallani. Ne várják tőlünk azt, hogy mi fülemülehangon beszéljünk akkor, amikor a túlsó oldalon ágyuk vagy legalább is nagydobok szólnak felénk. Merem mondani, hogy amig Népszava, Az Est és Esti Kurir jár a pesti utcán és ordit az emberek füleibe, addig nagyobb szükség van egy radikális, kemény és erős hangu keresztény, nacionalista ujságra, mert a müvelt embert, az egyébként is a helyzet magaslatán álló embert talán nem kell meggyőzni, de féltem azt az egyszerü, tanulatlan magyar embert, a kérgeskezü munkásembert, hogy megingatják nemzeti hitében, keresztény világnézetében, ha huszonöt éven keresztül mást, mint ilyen hangot nem hall.

Teljesen tévés, elhibázott felfogás az, amely uniformizálni akarja a sajtót, amely azt kivánja, hogy minden ujság, ha bizonyos nemzeti, keresztény irány felé tör, egyforma hangon irjon. Nüanszok kellenek. Nagy tömegeket megszervezni, erős, nagy nemzeti társadalmat és közvéleményt teremteni nem lehet azzal a bornirt fejü okoskodással, amely rá akarja kényszeriteni egyszerü munkásemberekre ugyanazt a — talán Budapesti Hirlapféle müvelt hangot, amelyet ők nem hajlandók és nem képesek megérteni. Ha nacionalista politikát akarunk csinálni, minden néprétegnek meg kell lennie a maga nemzeti irányu ujságjának, és ez az ujság lehet és legyen ellenzéki is. Nem ez a kérdés a nemzet szempontjából, hanem az, hogy milyen célok felé, hová viszi a nemzetet. És mikor A Nép a maga éles és kiméletlen hangján, de mindenkor a magyar haza tiszteletét és szeretetét, a keresztény hitvallás megbecsülését hirdette, legalább olyan becsülettel megtette kötelességét mindenkivel, a kormányzattal szemben is — még akkor is, ha élesen ellenzéki volt — mint bármelyik leghivebb kormánypárti ujság. (**Peyer Károly:** Ezt elhisszük! — **Rothenstein Mór:** Azért fogyott ki az olvasóközönsége!)

Én azt az elbirálást, amely Anka Jánost, A Nép kitünő, évtizedek óta a magyar keresztény sajtóban önzetlenül dolgozó kemény harcosát eltiltja a lapszerkesztéstől, és amikor Anka János A Nép-től végkielégitést kap és utolsó pénzén egy hetilapot vásárol, ezt a lapot minden törvényes indokolás nélkül, csak azért, mert Anka János a szerkesztője, betiltja, ugyanakkor a Pesti Futár hirhedt szerkesztőjének, Nádas Sándornak ujabb engedélyt ad a Pesti Futár megindítására és az utcai lányok szaklapjával árasztja el a magyar közönséget, *(Ugy van! Ugy van! a balközépen.)* Anka Jánosnak azonban nem ad módot arra, hogy ujságot szerkeszthessen Magyarországon; az ilyen sajtópolitikát én magyar ember létemre csak megvetéssel tudom sujtani. (**Rothenstein Mór:** Ebben igaza van!)

A ministerelnök ur ezelőtt néhány nappal a Tisza-emlékvacsorán párhuzamot vont Tisza István és saját politikája között. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Nem akarok itt részletekbe belemenni. Kétségtelen, — a vacsorán résztvett egyénektől tudom, — a ministerelnök ur ezt megtette. Nem hiszem, hogy Tisza István az igazi történelmi nagyságot jellemző szerénysége mellett valaha is összehasonlitotta volna magát a magyar történelem bármelyik nagyjával. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Sohasem hasonlitottam magamat össze Tisza Istvánnal! Tessék elolvasni a beszédemet!) A politikáját. Engedelmet kérek azt mondottam, hogy a politikáját hasonlitotta össze! (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Abban a beszédben egy szó sincs erről!) Ne játsszunk a szavakkal, ez a lényeg. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Ne játsszunk, még sem lehet ráfogni ilyen dolgokat! — *Zaj a jobboldalon.)* Állitom és fentartom! (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** Tessék állitani!)

Nem tudom, van-e tudomása a miniszterelnök urnak arról, hogy Nádas Sándor Tisza Istvánnal szemben miket vétkezett, (**Gr. Beth-**

len István miniszterelnök: Nem ismerem!) hogy éveken keresztül hogyan uszitott, és ha van tudomása, hogyan egyezteti össze a Tisza-kultusszal azt, hogy Nádas Sándor Pesti Futárját kiengedi a pesti utcára, nem tudom, miféle megállapodás alapján, de Anka Jánosnak nem szabad lapot szerkesztenie Magyarországon. (Gr. Bethlen István miniszterelnök: Nem ismerem Nádas Sándort! Sohasem hallottam!) Ez a baj! (Lendvai István: De a sajtófőnöke ismeri!)

Igy, ezzel a sajtópolitikával, ezzel a sajtólezüléssel jutottunk el a frankügy küszöbéig. Anélkül, hogy a frankügy meritumával foglalkoznék, kénytelen vagyok itt ujból szóvátenni azt a sajtópolitikát, amely a frankügygyel kapcsolatosan megnyilvánult.

Mindenekelőtt százegy percentig hibás az a sajtópolitika, amely nehéz időkben nem ad információt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Számos külföldi lapszerkesztő, számos jóindulatu és velünk szemben igazán baráti érzelmekkel viseltető külföldi ujságiró keresett fel súlyos panasszal és azt mondotta: Kérem, sem a miniszterelnökségen, sem a külügyminisztériumban nem hajlandók információkat adni. Kijelentették, hogy a kormány elhatározta, — ez az idők elején volt — hogy büntetőügyről lévén szó, a kormány nem hajlandó ezekről az ügyekről nyilatkozni. Ha az a külföldi, aki beérkezik Magyarországba és akinek fogalma sincs a történtekről, de az utcán jobbra-balra menve, hallja a képtelennél képtelenebb híreket, hivatalos fórumokhoz fordul és ott abszolute megtagadják az információt, lehet-e rossz néven venni, hogy akkor a világsajtó megtelik zöldebbnél zöldebb hiradásokkal, amelyeket azután utólag, a sántikáló cáfolat erejével nagyon nehéz semmivé tenni!

Az a sajtópolitika, amely a franküggyel kapcsolatosan itt az első perctől kezdve uralkodott, tökéletesen elhibázott és rossz volt. Elsősorban mert titkolódzott, mert nem volt hajlandó a nyilvánosság elé menni, nem volt hajlandó kellő információkat adni. De rossz volt egy másik vonatkozásban is. Nagy különbség van a között, ha megmondom az igazat és hivatalosan is leszögezem a tényállást és a között, ha heteken keresztül szónélkül türöm, hogy a nemzet életérdekeit és becsületét súlyosan érintő ügy szenzációhajhászásból mértéktelen módon kiszélesittessék, hogy minden szennyesünk a külföld előtt palam et publice, sokszor valótlanul és nagyon gonosz szándékkal kiszinezve kiteregettessék, amikor is a kormánynak nem volt energiája vagy akarata ahhoz, hogy ezzel a mérhetetlen rágalomhadjárattal szemben idejében a kellő energiával lépjen fel.

Meg vagyok győződve róla, hogy az igen t. kormány egészen más szempontból nézte volna a dolgokat, ha abban az időben az egész baloldal és forradalmi sajtó nem ugy állitotta volna be az eseményeket, hogy ime, a miniszterelnök ur lesz az, aki ebben az Augias istállójában rendet csinál. Az egész forradalmi baloldal, — be kell vallani — ügyes taktikával, kihasználva a miniszterelnök ur gyengéjét, az idők elején ugy állitotta be a franküggyet, hogy ime, nacionalista, fajvédő, vagy Isten tudja, milyen részről merénylet történt, és Bethlen István rá fog lépni a kigyó fejére s el fogja taposni. (Rassay Károly: Hát azt irta volna, hogy nem fogja eltaposni? Akkor meg hazaáruló lett volna! — *Felkiáltások a balközépen: Nem erről van szó!)* Igen t. képviselőtársam, én nem azt hibáztatom, hogy a miniszterelnök urról azt irták, hogy le fog számolni; én azt hibáztatom a minister ur részéről, hogy akkor, amikor az ő személyére nézve kedvező világitásban szerepeltetett az ügy, tekintet nélkül arra, hogy a nemzeti érdekre nem kivánatos, hogy mindenféle botrány szélesen kiteregettessék, szabad folyást engedett ennek a mértéktelen sajtólármának, kinyitotta a Pandora szelencét és szabadjára engedte a viharokat, amelyek felett ezután már urrá lenni nem tud.

Igenis ezt hibáztatom, mert egy egészséges országban és nemzetben három napnál azt a piszkolódást és gyalázkodást, amely heteken és hónapokon keresztül folyt, nem lett volna szabad eltürni és nem is türte volna el senki, de egy szerencsétlen kiszélesitése, széttaposása ennek az ügynek már olyan időben találta magával szemben a miniszterelnököt, amikor már késön volt, amikor már nem lehetett a dolgokat lokalizálni, normális keretek közé szoritani. És ha ma, négy hónappal a franküggy megindulása után még mindig itt bukdácsolunk a franküggy hinárjában, annak oka elsősorban és legfőképen a baloldali sajtó szenzációhajhászása és a nemzeti gondolattól való tökéletes távolállása, mert a külföld eleinte ennek az egész ügynek alig tulajdonitott jelentőséget. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Budapestről csinálták meg a szenzációt, Budapestről röpitették külföldre a rágalmaknak, gyalázkodásoknak egész özönét, és a külföldi sajtó csak akkor kezdett felfigyelni, amikor a belföldi sajtó már heteken keresztül fujta ezt a gyalázatos nótát. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Rassay Károly:** Akkor kezdett felfigyelni, mikor a főkapitányt letartóztatták. Ez még sem szokott dolog külföldön! — **Szabó József:** Hazaárulási bűnök! — **Rassay Károly:** Inditsák meg a pert! Elég törvényünk van rá! Önnek is joga van megtenni a feljelentést! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. Eckhardt képviselő urat illeti a szólás joga.

Eckhardt Tibor: Azt látom, hogy a »Világ« cimü lapot már másodszor tiltják be a franküggyből kifolyólag. Azt kérdezem: hányszor kell ebben az országban hazaárulást elkövetni, hogy valakivel szemben a végleges konzekvenciákat levonják? Mert a hazaárulást egyszer már elkövették 1918-ban; a hazaárulást megismételték, valahányszor a nemzeti érdek veszélyben forgott. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én nem tudom hazaárulásnál egyébnek nevezni néhány baloldali sajtóorgánumnak azt a magatartását, melyet a franküggy kitörése után egy-két héttel megengedtek maguknak, mikor ugy látták, hogy itt talán megint összeomlóban van egy rendszer, mikor azt vélték, hogy talán megint elérkezett az ő idejük, és amikor idő előtt levetve az álarcot, olyan magatartást engedtek meg maguknak, amely, ha valaha nem volt kinyilva a magyar közvélemény szeme, minden látni akaró előtt meg kellett hogy mutassa, miféle szándékok lappanganak, bujnak itt meg, amelyek abban a pillanatban, mihelyt a nemzeti hatalom ereje gyengül, ujból készen állanak arra, hogy a nemzetet hátbatámadják és a nemzet testébe beledöfjék a tőrt.

T. Nemzetgyülés! Méltóztassanak nekem elhinni, nem szélsőséges, vagy nem tudom, miféle szadista hajlamok beszélnek belőlem. Szomoru önigazolást látok abban, hogy megint a sajtókérdés az, amely a magyar nemzetnek ezt a rettenetes válságát — mert sajnos, félek tőle, hogy igen nagy válságok előestéjén állunk — előidézi. Akkor, amikor lehetett volna, kellett

volna a törvény szigoru alkalmazásával, vagy ha már arra nem volt elegendő erély, legalább is a kormányzati hatalom pártatlan kezelésével és a nemzeti szempontok mérlegelésével, évek lassu munkájával egyrészt megerősiteni azt a keresztény sajtót, másrészt elfojtani és eltaposni a nemzet életére törő orgánumokat. *(Rassay Károly közbeszól.)*

Igen t. képviselőtársam, a lóversenyeken is azt látom, hogy kétéves lóra nem tesznek annyi terhet, mint az ötévesre. Igenis, tekintet nélkül a pártállásra, azt a fiatal, most megindult keresztény sajtót kötelessége minden tisztességes kormányzatnak segiteni és támogatni, nem azért, mintha én hive volnék annak, hogy lapokat kitartsanak, hanem azért, mert a nagytőkének, nagy pénznek hatalmával szemben ez a kezdődő, fiatal keresztény sajtó jóindulat és támogatás nélkül nem tudja a konkurrenciát és a versenyt kiállani. **(Rassay Károly:** Azt hiszem, a képviselő ur sem merné mondani, hogy semmi támogatást nem kapott!) Én elmondottam; sajnálom, hogy képviselőtársam nem volt itt. **(Peyer Károly:** A Stádium valorizálatlan kölcsönei!) A Stádium nem ujság. **(Peyer Károly:** De a Stádium valorizálatlan kölcsönöket kapott a kormánytól!) T. képviselő ur, méltóztassék a fogalmakkal tisztába jönni. **(Peyer Károly:** Ne olyan finoman, hiszen az egy család! — *Zaj.)* T. Nemzetgyülés, a Stádium: nyomda és pedig olyan nyomdavállalat, ahol a részvénytöbbség szindikalizálva a kormány befolyása alatt áll. Igen t. képviselőtársam tehát alig tud velem szemben ebből a kérdésből kifolyólag vádat emelni vagy szemrehányást tenni, mert nekem ehhez a kérdéshez legfeljebb mint néhány kisebbségi részvény tulajdonosának van közöm. **(Rassay Károly:** Nem erről van szó, hanem arról, hogy hitelbe nyomják a lapot!)

Az egész mostani sajtókrizisben igazolva látom azt a felfogásomat is, hogy nacionalista politikát ebben az országban nem lehet csinálni addig, amig a nemzet belső integritása valamilyen formában és módon helyre nem áll. Ez a belső integritás elsősorban sarkallik a becsületes közvéleményen és a közvélemény becsületes irányitásán, mert méltóztassék tudomásul venni — és itt egy olyan férfiut fogok idézni, akivel szemben a t. baloldalnak sem lesz kifogása — Vázsonyi Vilmos annak idején, mikor a cenzurát mint igazságügyminister maga is alkalmazta, azt mondotta: inkább belelövök a papirosba, mint az eleven emberbe. **(Peyer Károly:** Csakhogy akkor háboru volt! — **Szabó József:** Most is az van! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)* Ma sem élünk békés körülmények között. Én azt a félrevezetett munkást, azt a bajba jutott, nyomorgó, szerencsétlen félrevezetett magyar embert nem tudom hibáztatni akkor, ha egy forradalmi sajtó rettenetes félrevezetéseinek és izgatásainak hatása alatt törvénytelen vagy meg nem engedett cselekedetre szánja el magát. A sajtó a hibás és az a kormányzat, amely éveken keresztül kineveli, tenyészti, nagyra növeli ezeket az orgánumokat. Nem azt a nyomorult embert illeti a gáncs és vád, hanem egyfelől a hitvány sajtót, másfelől a gyenge kormányzatokat. Tudom, hogy politikai tekintetben a mai rendszertől várnom semmit sem lehet, de mégis teszek egy olyan javaslatot, amely politikától teljesen mentes lévén, és esetleg azért is, mert bizonyos külföldi analogia van benne, — melyet nálunk Magyarországon kormányzati részről mindig szivesen szeretnek követni — talán meghallgatásra talál.

Itt arra a borzalmas szenzációhajhászásra és annak orvosszerére akarok rámutatni, amely szenzációhajhászás épen az utóbbi hetekben és hónapokban az erkölcs terén is mérhetetlen pusztitást és rombolást visz végbe. A Haverda Máriák és Mágnás Elzák esete óta minden félvilági nő meggyilkolása Magyarországon valóságos sajtócsemege, *(Ugy van. Ugy van a balközépen.)* amiből szürcsölnek és kéjelegve táplálkoznak különböző lapok és tisztességes, jószándéku ujság is a konkurrencia nyomása alatt sokszor kénytelen belemenni olyan dolgokba, amelyek izlése és becsülete ellenére valók. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Angliában épen most liberális inditvány alapján, — talán a ministerelnök urnak sem lesz eszerint kifogása ellene — liberális részről javasolták, hogy a különböző válóperekkel kapcsolatos törvényszéki anyagot a lapokban ismertetni tilos legyen és aki ezt megteszi vétséget követ el. **(Rassay Károly:** Nem egészen ugy volt! Meg van mondva, hogy mit szabad irni! Ez nagyon fontos különbség! — **Kuna P. András:** Jöjjön az uj sajtótörvény! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Én nem is megyek ilyen messzire. Mindössze azt szeretném inditványozni, méltóztassék gondoskodni arról, hogy a büntetőtörvénykönyvbe oly szakasz vétessék fel, amely vétségnek deklarál minden olyan sajtóközleményt, amely a törvényszéki eseményekkel, vagy egyáltalában bünügyekkel kapcsolatban a lap terjedelmének többet mint egytizedét igénybeveszi s hogy ezek a közlemények csak a lap utolsóelőtti oldalán közölhetők és egy hasábos címnél nagyobb cimet adni nem lehet. **(Peyer Károly:** Mit csinál akkor az Uj Nemzedék?)

Minden sajtóorganumnak módot kell adni arra, hogy mindent megirhasson. Meg lehet irni mindent egy ujságoldal épen elég helyen törvényszéki rovat eseményeinek. **(Rassay Károly:** Pl. a franküg tárgyalásának ismertetésére!) De szenzációkat ne méltóztassanak csinálni; ne méltóztassanak szenzációkká fejlujni a leghitványabb és a legobszcénebb dolgokat; ne méltóztassék a magyar ifjuság lelkét megmételyezni mérhetetlen reklámcimekkel és szenzációt hajhászó felirásokkal, mert igy már az a fiatal gyermek, aki gyanutlanul megy az utcán, kénytelen magába szivni az az erkölcsi mételyt, amelyet a különböző lapok árasztanak.

Pszihiáterek megállapitása szerint mérhetetlen ragályozó befolyása van annak, hogy gonosztetteket, deliktumokat — bármilyen ellenszenves itélő kommentárral is — pláne, egy serdületlen és éretlen lélek magába szivhat. Ezeknek a hitványságoknak nap-nap mellett való szétteregetése, a hitványság és bűnözés gondolatának a lelkekbe való becsempészése olyan erkölcsi felbomlást idézhet elő, amelynek jelei sajnos, ebben az országban már kezdjük észlelni és látni. Ugy érzem, itt van az utolsó óra, hogy ez ellen tegyünk valamit. Hogy analógiával éljek: ugy, ahogy 1918-ban a magyar társadalom politikai felbomlása vált egy katasztrófa okozójává, az az aggodalmam, hogy a magyar társadalom erkölcsi bomlása is ugyanilyen vészteljes tünetekben jelentkezik. A minimum ,amit — ismétlem, minden politikát félretéve — az igen t. kormánytól meg lehet várnunk, az, hogy legalább ezekben a közönséges törvényszéki ügyekben, ezekben a közönséges bűnügyekben méltóztassék módot találni arra, hogy a szenzáció bizonyos ilyen korlátok közé szorittassék és hogy a lelkeknek hasábokon, napokon, heteken, sőt hónapo

kon keresztül való tendenciózus és állandó megmérgezésének legalább bizonyos mérsékelt gátja vettessék. (**Rassay Károly:** Elfogadom, ha precedenst mutat erre a világon!) Van erre precedens Angliában. Amit én javasolok, az enyhébb, mert én nem korlátozom semmi vonatkozásban azt, hogy a lapok mit irjanak meg, csak a terjedelmet szeretném bizonyos mértékben korlátozni. (**Rassay Károly:** Tessék beadni azt az angliai válóperes törvényjavaslatot! — **Lendvai István:** Nem törvény, hanem erkölcsi érzék kell ehhez!)

Én a magam részéről, amikor befejezem mondanivalómat, mindössze egy egész rövid intelemmel szeretnék a keresztény és nemzeti közvélemény felé fordulni és ez az, hogy dacára a mérhetetlen nehéz és sötét helyzetnek, minden jórafordulhat még, ha a nemzet egy bizonyos idealizmus jegyében iparkodik a maga regenerációját keresztülvinni. A mérhetetlen gyász, a nyomoruság és baj eltürhetővé és elviselhetővé válik, ha azokat bizonyos ideálok jegyében szenvedjük el és hiszünk abban, hogy ezek a szenvedések a megváltás felé vezetnek. Az egyetlen dolog, amely türhetetlen és kibirhatatlan érzést hagy maga után, az, ha nem tudjuk és nem érezzük, hogy miért szenvedünk, miért küzködünk. Kibirhatatlan az, hogy opportunizmusra, konjunkturázásra nevelják felülről a nemzetet és ugyanakkor a mérhetetlen nyomoruság és szenvedés hovatovább elviselhetetlenné válik.

Azt a kérést kell, hogy intézzem minden magyar emberhez, akinek a nemzet jövője a szivén fekszik, hogy a megalkuvások, konjunkturázások, alkalmazkodások, erkölcstelen és hiábavaló kompromisszumok helyett lépjünk végre a nemzeti idealizmus alkotó munkájának mezejére. Az egész nemzet boldog lesz, ha összefoghat valamilyen ideálok jegyében. Méltóztassék megnézni, hogy Olaszországban néhány hatalmas gondolat egy nagy egyéniségen keresztül milyen csodát müvelt olyan néppel, amelyért a magyar nemzetet soha nem cserélném el; egy olyan néppel, amely a világháboruban és mindenkor messze mögötte állott a magyarnak, micsoda hatalmas változást, rendet, fegyelmet és összetartást, gazdasági jólétet tudott az idealizmus ereje kiváltani. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Azt szeretném, ha a magyar társadalom okulna a közelmult és a sajnos, várható közeljövő rendkivül nehéz idejéből és végre levonná azokat a történelmi tanulságokat, amelyeket egy jobb jövő érdekében, — nem is beszélve egy régi, egész Magyarország megteremtéséről — a nemzetnek mulhatatlanul vállalnia kell.

A tárgyalás alatt levő költségvetést nem fogadom el. *(Éljenzés és taps a balközépen.)*

Elnök: Szólásra következik?

Héjj Imre jegyző: Peyer Károly!

Peyer Károly: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Az a politika, amelyet az előttem szólott képviselő ur itt követett, különleges szinben kivánja feltüntetni a keresztény és nemzeti irányt. A képviselő ur, ugy látszik, kiragad egy csoportot a magyar társadalomból, amely hajlandó az ő politikai irányát követni és az általa követett politikai irány hiveit megteszi a keresztény és nemzeti eszme vezetőiül.

Nem tudom őt követni ebben, mert azt hiszem, hogy a nemzeti eszme kell, hogy az egész nemzet tulajdona legyen. Ezt az eszmét nem sajátithatja ki senki sem politikai, sem más célokra. A nemzeti eszmében minden állampolgárnak egyet kell érteni és amikor a nemzet egyetemleges nagy érdekeiről van szó, félre kell tenni minden egyéb kis érdekeket. Azonban nagyon furcsák azok a nemzeti érdekek, amelyeket a fajvédő képviselő urak hirdetnek itt mert ők a nemzeti és keresztény eszme alatt olyasmit értenek, amit mi — egész röviden szólva — egy jelzővel illetünk és ez az u. n. kurzuspolitika, amelynek sem a nemzeti eszméhez, még kevésbé a keresztény irányzathoz semmi köze nincs.

A keresztény irányzatnak van a legkevesebb köze ahhoz a politikához, amelyet a képviselő urak hirdetnek. Azt hiszem, sokkal illetékesebbek arra azok a magas állásu egyházi férfiak, akik nem egy izben igen erős szavakkal bélyegezték meg ezt az általuk hirdetett keresztény politikát. Ha ezt nemzeti politikának lehet nevezni, — amint itt a képviselő ur kolportálja — akkor nem hiszem, hogy ehhez hasonló nemzeti politikát találna bárhol a világon. A francia nemzet minden polgárában pl. nagyon erős a nemzeti érzés és különösen erőssé tette ezt az a revanche-politika, amely 1870 óta ebbe a nemzetbe belenevelődött, de nem hiszem, hogy valaha is a francia állam egyetlen polgára a nemzeti eszmét olyan értelemben fejtené ki, mint ahogy az nálunk történik, ahol egyesek a nemzeti eszmét arra használják fel, hogy ennek alapján maguknak másokkal szemben gazdasági és politikai előnyöket szerezzenek.

Ezeket a jogosulatlan gazdasági és politikai előnyöket épen ezen álnemzeti szempont folytonos hirdetésével bőségesen ki is használták. És hogy ha ez a keresztény nemzeti szellem, amelyet itt a t. képviselő ur hirdetett, az utóbbi években bizonyos mértékig gyengült, ez talán annak tudható be, hogy az állam, illetőleg a kormány az utóbbi években kevésbé volt abban a helyzetben, hogy ezen általuk nagyon forszirozott gazdasági és politikai előnyöket továbbra is megfelelően honorálja. Ez különben kitünik abból is, hogy a t. képviselő ur főként azt sérelmezi, hogy nincs Magyarországon olyan keresztény sajtó, amely a szocialista sajtóval szemben ugyanolyan hangon és módon irna. (**Szabó Imre:** Nem is tud!) És ezt ugy tünteti fel, mintha a kormánynak volna kötelessége, hogy egy ilyen keresztény sajtót támogasson és életrehozzon. Én mindig ugy tudtam és mindenhol ez a szokás, hogy a sajtó bizonyos politikai, vagy gazdasági irányzat kifejezője és amig a sajtó egy bizonyos irányzatot képvisel, addig akadnak olvasók, akik azt a sajtótermeket megveszik s támogatják azáltal, hogy előfizetnek rá, viszont amikor valamely sajtó az olvasók körében elveszti a szimpátiát, akkor az a sajtó megszünik. Ez a sajtó természetes folyamata és ott, ahol az nincs igy, ott egészségtelen és helytelen irányban halad a sajtó, s ha a képviselő ur azt mondja, hogy ők nem kaptak támogatást sem grófoktól, sem főpapoktól, sem másoktól, ez lehetséges, hogy igy van — én ugyan másként vagyok értesülve, — de furcsának is tartom, hogy ha valaki egy sajtót akar fentartani, ennek a sajtónak az életét arra bazirozza, hogy az másoktól, mint előfizetőktől támogatást nyerjen. Mi megszoktuk évek óta és el sem tudjuk képzelni másként, minthogy a sajtót az előfizetők tartsák fenn és ha a t. képviselő ur arra hivatkozik, hogy a Népszavának más bevételei is vannak, mint az előfizetői dijak, vagy a szabályszerü hirdetési dijak, akkor keljen fel, mondja ezeket itt el, de ne burkolja ezt a gyanusitást olyan csomagolásba, amelyből sok mindent lehet következtetni. Nagyon

sokszor jelentek már meg — nem a mostani rezsimben, hanem az azelőtti időkben — különböző kimutatások arról, hogy a miniszterelnökségtől, vagy másoktól a sajtó mikor és milyen összegeket kap. A Népszavát azonban sohasem találták ebben a névsorban. A Népszava sohasem szerepelt ott és én egész nyugodt lélekkel remélem, hogy a jövőben sem fog ott szerepelni.

Hogy az a lap, amelynek kimulását a képviselő ur itt annyira sérelmezi, megszünt, ez valószinüleg annak tudható be, hogy nem volt Magyarországon közvélemény, amely ennek a lapnak irányát helyeselte volna, nem volt Magyarországon olvasó publikum és nem volt olyan politikai felfogásu tábor, amely áldozatkészségében legalább odáig ment volna, hogy naponta 2000 koronát áldozott volna elvi meggyőződéséért. Hogy egy lapnak meg kell szünnie, annak az az oka, hogy nincs olvasótábora s nincs olyan olvasóközönsége, amely a lap irányával egyetért. Van még egy pár ilyen lap Magyarországon, amelynek nincs olvasóközönsége s amely régóta kimult volna már, ha bizonyos mesterséges injekciókkal nem tartanák benne a lelket. Talán senki sincs annyira informálva a lapok példányszámairól, mint mi is épen azért merem nyugodtan állitani, hogy van még lap, amely régen kimult volna, ha fennállását mesterséges eszközökkel meg nem hosszabbitották volna. De ha t. képviselő ur azt a hangot reklamálja, amelyet a Nép használt és amely állitólag ellensúlyozásául szolgált volna a Népszava hangjának, szabadjon emlékezetébe idéznem, hogy a Népszava nem használta soha azt a durva, korcsmai, utszéli hangot, amellyel A Nép-ben találkoztunk. Ez az egyik, a másik pedig az, hogy a Népszava minden cikkirója helytáll azért, amit irt *(Derültség és felkiáltások a jobboldalon: Szegény Vanczák!)* — Vanczák a felelős szerkesztője a lapnak. (**Gr. Bethlen István miniszterelnök:** És a bediktált Strohmann! Mert a mentelmi jog védi!) — s nem egymillió, és nem egy hónapi birság az, amellyel a Népszava iróit sujtották. Ezzel szemben a túloldalon kevésbé találjuk ezt, sőt még magánosokkal szemben is súlyos és goromba sértésekkel találkozunk. A napokban láttunk egy esetet, amikor a cikk irója elment a lipótmezei tébolydába, ott vett lakást és iratott magának egy bizonyitványt, hogy a tébolydában lakik és erre azt mondták, hogy bolonddal szemben mégsem lehet a sajtópert lefolytatni, mire kitünik, hogy az illető nem is ápolt, hanem csak időlegesen lakik a tébolydában s idült alkoholmérgezésben szenved és korlátozott képességü. Ezekkel iratnak A Népbe cikkeket s ezek a cikkek olyanok is voltak. De a helyzet az, hogy ezek a cikkek mégis csak megjelennek és a felelősségrevonás utólag, hónapok mulva történik meg s ekkor derül ki, hogy ezeknek a cikkeknek kik az irói.

Azok a lapok, amelyek a keresztény irányzat szolgálatában állanak, nem mennek a szomszédba egy kis durva és sokszor igen közönséges rágalomért. Csak rámutatok arra, hogy például a tegnapi Uj Nemzedék száma egy nagy, hosszu címmel ellátott cikket ir, amelyben azt mondja, hogy a szociáldemokrata városi képviselők törvénytelen pénzeket vesznek fel. (**Szabó Imre:** Azelőtt meg azt irta, hogy a bányászok Budapest ellen vonulnak fel!) Ha keressük, hogy hol vannak ezek a törvénytelen pénzek, akkor senki sem találja meg ezeket a cikkben sem, de a cikk maga annyit enged elárulni, mintha itt valami súlyos bűncselekmény történnék. Mikor azután arról van szó, hogy az illetőknek ezért helyt kell állniok, akkor heteken keresztül szaladgálnak utánunk, hogy elégedjünk meg egy bocsánatkérő nyilatkozattal, mert őket ilyenmódon, meg olyanmódon tévesen informálták és ők nem tudták azt pillanatnyilag kellőképen elbirálni, hogy az helyes, vagy nem helyes.

A sajtóiroda működéséről azonban mindenesetre kell egy pár szót mondanom. A legveszedelmesebb dolognak tartom azt, ha a kormány olyanmérvü befolyást gyakorol a sajtóra, mint amilyen befolyást gyakorol ma. Ez a befolyás kezdődik ott, hogy a kormánynak a háborus kivételes rendelkezés folytán még ma is megvan a joga ahhoz, hogy egy lapot tetszés szerinti időre betilthat és megrendszabályozhat azáltal, hogy nem engedi az utcán vagy másutt árusitani, szóval birói itélet nélkül, teljesen politikai indokokból olyan intézkedéseket foganatosithat, amely intézkedések sulyosabbak, mint bármilyen más büntetés. Tehát abban a tudatban él ma minden lap, hogy állandóan a feje felett lebeghet a belügyminister betiltó végzése, amely ellen még felebbezéssel sem élhet, mert hiszen nincs hova felebbeznie. Tehát a kormány, mint a politikai hatalom gyakorlója, nemcsak hogy gyakorolja ezt a politikai hatalmat teljes egészében, hanem ezenfelül birói jogot is vindikál magának és itél, még pedig sokkal sulyosabban, mint esetleg a törvényszék itélne egyes esetekben.

Ez az állapot a sajtónak a legnagyobb mértékben való befolyásolása, mert éppen ez teszi lehetetlenné azt, hogy itt a sajtó hivatását kellőképen teljesithesse és a sajtószabadság terén olyan gyakorlat alakuljon ki, mint aminőt látunk a külföldön, ahol minden pártnak megvan a maga politikai lapja, politikai irányzata, amely politikai irányzatoknak harcaiból fornak ki azok az eszmék, amelyek az ország érdekeit szolgálják. Nálunk nincs ez meg ilyen értelemben. Nálunk kapitalisztikus sajtóvállalatok vannak s legtöbb meglévő lap nem képvisel határozott, kifejezett politikai irányt, hanem az a kapitalista vállalat, amely a lapot szerkeszteti, egyszer ilyen, egyszer amolyan szellemben iratja azt, amilyen szellemet épen célszerünek, jónak tart, de mindig szem előtt tartja az üzlet jövedelmezőségét, minthogy ez nála a döntő szempont. Végzetes, nagy hibának tartom, amikor a sajtó a kapitalisztikus szempontok figyelembevételével nem politikai céloknak, nem politikai irányzatoknak vagy ideáloknak szolgálatában áll, hanem kapitalisztikus érdekeket szolgál, amely kapitalisztikus érdek azután természetesen szolgálja azt a szenzációhajhászást is, amivel lépten-nyomon találkozunk.

Ha a szenzációhajhászást ki akarják irtani, akkor elsősorban itt kell elkezdeni. Mindaddig, amig lesznek tisztán csak kapitalisztikus szempontból vezetett lapok, sajtóorgánumok, ugy ezeknek minden érdekük a szenzációkeresés lesz és mindig arra törekszenek, hogy mennél nagyobb cimekkel, mennél nagyobb szenzációt keltsenek, hogy mennél több példány fogyjon el az ujságból és ez növelje az illető vállalat bevételét. Csak rá akarok mutatni arra, hogy amikor a delejes asszony ügyét tárgyalták, a sajtó napokon keresztül milyen őrült üzleteket csinált. Pedig olyan egyszerü, szimpla ügyről volt szó, hogy intelligens ember csak mosolygott rajta és el sem olvasta azokat a közleményeket, amelyek a lapokban megjelentek. És mégis mit láttunk? Azt, hogy a közönség épen azokban a napokban csak ugy

falta, csak ugy vásárolta ezeket a lapokat és sok szegény ember naponkint nem is egy, hanem két-három ujságot vásárolt. Láttuk, hogy tömegével keresték fel ezt az asszonyt nemcsak az egyszerü és tudatlan parasztemberek, munkásemberek, hanem intelligens, müvelt, az ugynevezett uriosztályhoz tartozó egyének is, ügyvédek, tábornokok és nem tudom micsodák, akik a lapok által beléjük szuggerált hisztériával kimentek hozzá abban a tudatban, hogy ott gyógyulást találnak.

Az nem lehet cél, hogy egy ilyen irányt képviseljen és a tudományos megállapitás szerint ma már tisztára vagy hiszteriának vagy kuruzslásnak minősitett dolgokat csodáknak tüntessen fel és a jobbhiszemü embereknek ezreit bolonditsa el.

Amit a sajtóiroda különösen a vidéken megjelenő lapokkal tesz, az nem egyéb, mint a közvélemény meghamisitása. Tisztára a közvélemény meghamisitása. Méltóztassék körülnézni, hol látunk ma a vidéken ellenzéki lapot. A vidéki lapok mindenképen nehezen tudnak megélni, mert hiszen a példányszámokból befolyó jövedelmek minimálisak. (**Nemes Bertalan:** Nincs ellenzéki közvélemény, tehát nincs ellenzéki lap!) A sajtóiroda a maga befolyásával keresztülvitte azt, hogy azok a lapok, amelyek nem tetszettek a kormánynak, amelyek nem a nemzeti érzéssel kerültek szembe, hanem amelyeknek csak az az egy bűnük volt, hogy a kormány politikáját élesen birálták, ezek a vidéki lapok ma már majdnem mind eltüntek. Eltüntek ugy, hogy vagy a kormány megvásárolta őket, részvénytöbbséggel vagy más módon, szóval megvásárolta a kiadótulajdonostól a tulajdonjogot, vagy pedig ha valamelyik lap ennek ellenállt, azon kipróbálták az üldözésnek minden módszerét, kezdve a kolportázs jog elvonásától, egészen a végleges betiltásig, ugyhogy ma már a vidéken ellenzéki lap nincs, pedig a vidéki lakosság nagy része ellenzéki érzésü *(Ellenmondások jobbfelől.)* és semmiesetre sem helyesli az ott megjelenő lapok irányát. Minthogy azonban ezek a lapok az eladott példányszámokból megélni nem tudnak, mit tesz a sajtóiroda? Nagy összegekkel támogatja ezeket a lapokat. Ez a magyarázata annak, hogy amig békeidőben, amikor Nagy-Magyarország volt, elegendő volt 250.000 korona a sajtóiroda céljaira a sajtó informativ szolgálatára, addig ma, 1926-ban 516.000 pengő kell erre a célra. Ha a pengő és a korona közötti differenciát figyelembe vesszük, még nagyobbnak látszik az emelkedés. Abban az időben 21 millió ember vállára nehezedett az a megterhelés, ugyhogy egy-egy emberre sokkal kisebb teher jutott a 250.000 koronából, mint a mai 516.000 pengőből, amely összeg a sajtóiroda rendelkezésére áll. És ennek az összegnek túlnyomó részét olyan lapoknak fentartására forditják, amelyeknek nincs is olvasóközönségük, nincs olvasótáboruk, amely lapok nem képviselnek politikai irányzatot, hanem csak azért jelennek meg, hogy a kormányt állandóan dicsérjék, hogy a kormány politikájának állandóan dicshimnuszokat zengenek és az ellenzék működését a lehető legferdébb szinben tüntessék fel és igyekezzenek a vidéken a kormány mellett hangulatot kelteni.

Hogy azután ezenkivül az itt élő egyikmásik külföldi ujságiró vagy a külföldi lapok mennyit kapnak, arról nagyon érdemes volna egyszer kimutatást látni, mert ahogyan én informálva vagyok, egész csomó bécsi lap rendszeres díjazást huz a ministerelnöki sajtóiroda utján, azonkivül az angol lapokban különösen a frankhamisitás alkalmával elhelyezett dicsérő cikkek se teljesen önzetlenül jelentek meg, hanem azoknak a lapoknak itt járt tudósitói vagy ottani szerkesztői is megfelelő ellenszolgáltatásban részesültek. (**Szijj Bálint:** Gyanusitás!)

Semmiesetre sem kivánatos, hogy a sajtót ilyen módon befolyásolják. A sajtóirodának csak az lehet a célja, hogy a lapokat az általános érdekü, a kormány külső és gazdasági politikájára vonatkozó kérdésekről megfelelő információkkal és szakcikkekkel lássa el, amelyek megfelelnek a valóságnak és igyekezzék a külföldön olyan propagandisztikus értelmü cikkeket elhelyezni, amelyek alkalmasak az ország gazdasági érdekeinek megvédésére és alátámasztására.

Ami ma történik, nem ez, ma ép az ellenkezője történik. Ma az történik, hogy olyan cikkek jelennek meg a külföldön, amelyekről minden jóizlésü ember már három lépésről meg tudja mondani, hogy azokat csak pénzért irhatták, azok csak pénzért jelenhettek meg és némelykor nagyon gyanus urak azok, akik a pénzeket elviszik. (**Kuna P. András:** Hát Az Ember meg a Jövő?!) Azok nem kaptak pénzt a magyar kormánytól. Azt hiszem, ezt Kuna P. képviselőtársam is alá fogja irni. (**Kuna P. András:** Nem tudjuk, hogy kitől! A kormánytól nem, de kaptak mástól!)

Még egy szempontról kell beszélnem és ez az, hogy a sajtóiroda nemcsak a sajtót informálja, hanem ujabb időben arra is befolyást gyakorol, hogy egy lapot melyik nyomda készitsen el.

Nekem például egészen biztos információim vannak arról, hogy május 1-én egy nyomda vonakodott egy bizonyos lapot kinyomtatni s erre ez a nyomda a ministerelnökségi sajtóirodához fordult és a ministerelnökségi sajtóiroda felhivására nyomták ki azt a lapot, amelynek kiadóját aztán utólag 8 hónapra itéltek el a lap terjesztése miatt. (**Szijj Bálint:** Hogyan lehet ezt összeegyezteni?) Azt ott kérdezzék meg, mert én csak felvetem a kérdést, (**Szijj Bálint:** Én ezt nem tételezem fel!) mert amit mondok, az teljesen megbizható és jó helyről jött. S ez épen az az irányzat, amellyel szemben állitólag minden erővel meg kell a társadalmi rendet védeni s amelyet a szociáldemokrata pártból kivált egyének követnek. Ezek a lapok a ministerelnökségi sajtóirodának ilyen minőségü támogatásában részesülnek. Nem tudom, hogy ők tudnak-e róla, de a cél egészen világos: ezt a lapot, vagy ezt az irányzatot alkalmasnak találják arra, hogy a szociáldemokrata pártot gyengitse és miután ezt ilyen módon gondolják elérni, tehát azt a lapot és irányzatot támogatják és elősegitik. Ez különben hozzátartozik a kormányzási politikához, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ha ezt megcsinálták egészen szélsőbaloldalra, akkor valószinüleg ugyanezzel a módszerrel csinálták meg egészen szélsőjobboldalra, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hiszen ha igy csinálják meg a szélsőbaloldalra, csak természetes, hogy igy csinálják meg a szélsőjobboldalra is. Ez jelenti továbbá is azt, hogy a kormány az aranyközéputon jár és hogy ez hozzátartozik az aranyközéputas politikához. *(Derültség a szélsőbaloldalon.* — **Szijj Bálint:** Önök tanitották rá! — *Ellenmondások a szélsőbaloldalon.* — **Györki Imre:** Miért támogatják az olyan kormányt? — **Szijj Bálint:** Szivesen támogatom! Inkább, mintsem önök jöjjenek! Kész vagyok

inkább szenvedni is! — **Györki Imre:** Nem látom rajta a szenvedés nyomát! — **Szijj Bálint:** Meglátszott, amikor önök voltak uralmon!) Akkor sem volt rosszabb a helyzet, mint ma és akkor nem kellett az éhező embereknek összeszedni utolsó rongyaikat és felvonulni az utcára, mert az éhezést nem birják tovább! *(Zaj és élénk ellenmondások jobbfelől és a középen.)*

Elnök: Csendet kérek! (**Szijj Bálint:** Azt csak nem hiszi el, hogy több ember koplal most, mint akkor? — **Kuna P. András:** Sorfalat álltak az emberek mindenért! Tökből és gerstliből sem volt elég!)

Peyer Károly: A képviselő urnak módjában áll szólásra jelentkezni és a felfogását bőven kifejteni. *(Felkiáltások jobbfelől: Fáj az igazság, ugy-e?)* ez illik is a kormánypárthoz, necsak a miniszterek védjék magukat, hanem önök se szégyeljék annyira a kormány politikáját védeni; odakünn a választóknál ugyis szidják a kormányt, mint a bokrot. (**Szijj Bálint:** Hogy lehet már ilyeneket mondani? — *Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Kénytelen leszek név szerint is figyelmeztetni az állandóan közbeszóló képviselő urakat! (**Kuna P. András:** Meg kell mondani az igazat!)

Peyer Károly: A sajtónak ilyen módon való befolyásolása semmiesetre sem kivánatos és semmiesetre sem helyes. A sajtónak önmagától kell kialakulnia és csak az a sajtó életképes, amelynek olvasóközönsége van, az a sajtó pedig, amelynek nincs olvasóközönsége, el fog veszni és el fog tünni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és el kell tünnie, bármilyen mesterséges injekciókkal próbálják is feltámasztani. A keresztény, nemzeti irányzatnak sincs szüksége arra, hogy mesterséges injekciókkal tartsanak fenn részére egy sajtót, mert ha az az irányzat nem érzi azt, hogy az ő felfogását szolgáló sajtót neki támogatnia kell, akkor ennek bizonyára az a magyarázata, hogy ez a közvélemény eltávolodott attól a sajtótól és senki sem helyesli azt az irányzatot s inkább más irányzatu lapokat vesznek, olyanokat, amelyeknek felfogásával és irányával inkább hajlandók magukat azonositani. (**Kuna P. András:** Nincsen olyan hatalma, mint a szakszervezetnek! Muszáj minden munkásnak előfizetni a Népszavára! — *Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ej, ej!)*

Elnök: Kuna képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Peyer Károly: Én arról a különleges élvezetről, hogy Kuna képviselővel vitatkozzam, már régen lemondtam, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* és ezt a gyakorlatot a jövőben is meg fogom tartani, erre megvannak a nyomatékos okaim. (**Györki Imre:** Különösen ebéd után! — **Kuna P. András:** Még nem ebédeltem, legyen nyugodt! — **Györki Imre:** Akkor ebéd előtt!) Akkor ne fárassza magát, mert a célját ugy sem fogja elérni! (**Györki Imre:** Borban van az igazság, ugy-e András bácsi? — *Zaj jobbfelől. — Derültség a szélsőbaloldalon.)*

A keresztény sajtónak a frankhamisitásban tanusitott eljárása, véleményem szerint, nem olyan elbirálást igényel, mint amilyet az előttem szólott képviselő ur kifejtett mert mit láttunk? Mindenáron arra törekedtek, hogy a frankhamisitást, mint hazafias, nemzeti és keresztény cselekedetet tüntessék fel. (**Szabó Imre:** Ez volt a legnagyobb hazaárulás!) Ez volt állandó szándékuk és törekvésük, s e törekvésükben csak konzekvensek maradtak előző politikájukhoz, amikor minden egyes bombamerényletet ugyancsak hazafias indokból elkövetett cselekménynek igyekeztek feltüntetni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát, ki találta fel Magyarországon a kakaóbombákat? Ki találta fel azokat a gunyos megjegyzéseket azokra a merényletekre, amelyeknek az volt a célja, hogy egyes emberek életét kioltsák? Ki volt az, aki minden egyes ilyen atrocitás alkalmával odaállott a gyilkosok támogatására és a sajtójában vagy nyiltan vagy gunyolódva igyekezett az egész esetet feltüntetni, azért, hogy annak egész jelentőségét lecsökkentse? Csak rámutatok arra: legutóbb, a frankhamisitás alatt nem-e a sajtó uszitásának volt-e betudható az, hogy a bizottság egy tagja ellen két ember merényletet követett el? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Tisztán e sajtó utasitásának következménye volt az, és ha e tekintetben kétség volt, akkor a pár nap mulva bekövetkezett cikkek teljes fényt derítettek erre a tényre *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* amikor ezeket az embereket, akik egy súlyos bűncselekményt követtek el, szabadlábra helyezték, akkor egy közlemény jelent meg, amely ezeket a gyilkosokat vagy gyilkosságra szövetkezőket dicsérte és ugy tüntette fel őket, mintha valami nemzeti felháborodásból követték volna el ezt a bűncselekményt. Mindenre találtak ők nemzeti felháborodást. A Club-kávéház elleni merényletet is annak tüntették fel, a francia követség elleni merényletet, az Erzsébetvárosi Kör elleni bombamerényletet, a Miklós Andor és Rassay Károly ellen elkövetett merényletet is annak tüntették fel. Minden gazságra volt enyhitő körülmény és minden gyilkosságnál ugyanazokat a tüneteket láttuk, hogy gunyolódni kezdtek az események felett vagy pedig azokat nyiltan helyeselték és glorifikálták. Az csak természetes, hogy ilyen sajtónak nem lehet publikuma, mert ha azt mondják, hogy »keresztény és nemzeti irányzat«, akkor épen a kereszténységgel nem egyeztethető össze ez a felfogás és épen a nemzeti érdekekkel ellenkezik ilyen irányzat képviselete.

Nézzük meg, mit produkáltak ezek a keresztény nemzeti irányzatok más területeken, nézzük meg, hogy gazdasági területeken mit produkáltak?! Élvezték az állami kedvezményeket olyan bőséggel, hogy már nem is birtak mit tenni azzal az összeggel, amelyet nekik rendelkezésükre bocsátottak. Kapták a valorizálatlan kölcsönök tömegeit s nézzük meg sorban az ő ipari vállalataikat, akár szénbányák legyenek azok, akár más vállalatok.

Nézzük meg más téren kifejtett gazdasági tevékenységüket s azt látjuk, hogy amint komoly versenyre keltek a régi legalis kereskedelemmel, abban a pillanatban, amikor arról volt szó, hogy ez az egyoldalu kedvezményezés megszünt, ezek a vállalatok ugy hulltak el mint a legyek. A kormány csak ugy volt képes a Stádiumot megmenteni, hogy részére odaadta a Hivatalos Közlönyt. Ez a ténykedés is nagyon furcsa, mert lehetővé tette, hogy egy kifejezetten pártcélt szolgáló irányzat támogattassék. A fajvédő irányzat nem panaszkodhatik, hiszen a kormány a támogatásban elment odáig, ameddig csak elbirt menni és az, hogy most már nem tud adni, vagy annak tulajdonitható, hogy már nincs miből, vagy annak, hogy olyan nagy igények támasztattak, amelyeket nem tudnak kielégiteni.

Én a sajtószabadságnak vagyok hive, épen azért a legsúlyosabban kifogásolom, hogy még ma is fennáll a háborus kivételes rendelkezés, fennáll a békekötés után nem tudom hány évvel még mindig az a rendelkezés, amelyet a há-

boru idejére hoztak, tehát még mindig nem a sajtótörvénynek idevonatkozó rendelkezései irányadók. Épen azért a kormánytól azt kell követelnem, hogy ezek a kivételes rendelkezések a sajtó terén szünjenek meg. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s inkább lépjen életbe az a sajtótörvény, amely nem a mi törvényünk, amelytől nem vagyunk elragadtatva, hiszen azt Tisza István csinálta. Ha itt a többségi párt képviselői között ennek a rezsimnek a glorifikálását tapasztaljuk, azt kell mondanunk, hogy legyen jó nekik ez a sajtótörvény és legyenek jók annak rendelkezései. A sajtó felett az itélkezés jogát nem gyakorolhatja a kormány. Épen ezért nem tudom helyeselni azt a módot sem, ahogyan itt egy ellenzéki lappal, a Világgal szemben eljártak. Amig a másik oldalon, a fajvédőknél nem egy izben látunk bűncselekményekre való izgatást, látjuk azt, hogy emberek becsületébe gázolnak bele és hogy a kormány ténykedéseit birálják olyan módon és olyan hangon, ahogyan mi soha nem tettük és velük szemben egyetlenegyszer sem alkalmazták ezt a rendszabályt, másfelől egy ellenzéki lappal szemben, ahol két macskakörmöt elfelejtettek a megfelelő helyre tenni, vagy mert a helyreigazitó közlemény nem ott jelent meg, ahol kellett volna, mindjárt a legsúlyosabb itéletet alkalmazzák: a lap megjelenését beszüntetik s ami még súlyosabb a mai munkanélküliség idején: körülbelül 300 ember kenyerét veszik el.

A nyomdaiparban épen elég súlyos a helyzet, nem kell tehát ezt a helyzetet még súlyosabbá tenni. Munkaalkalmak teremtéséről lévén szó, nagyon örülnénk, ha most is fennállnának mindazok a lapok, amelyek megszüntek, hiszen ezek munkát adtak a munkásoknak, más hasznukat egyébként nem is lehetett venni. Most ezeket a lapokat olvasóik cserbenhagyták, de a munkások foglalkoztatásának szempontjából megszünésük mindenesetre káros volt.

A sajtóirodának tehát más rendeltetést kellene adni. Nincs szükség arra, hogy a sajtóiroda ilyen hatalmas dotációban részesüljön, de ezenkivül ott van még a rendelkezési alap, ott van a külföldön élő honfitársak védelme, bár ezek körülbelül mind ugyanazt a célt szolgálják, csak más címek alatt vannak felvéve a költségvetésbe. Ezekből az összegekből nagyon kevés jut a külföldön nyomorgó magyar munkásoknak s ezt konkrét esettel is tudom igazolni. Eljártam egy szerencsétlenül járt bányamunkás érdekében, aki két évig feküdt hátgerinctörésben s akinek három apró gyermekről kellett gondoskodnia. Érdekében a párisi magyar követséghez fordultam abban a hiszemben, hogy a nemzetgyülés milliárdokra menő összegeket szavaz meg a külföldön élő honfitársak támogatására. A párisi magyar követségtől azonban azt a választ kaptam, — az adatokat hajlandó vagyok rendelkezésre bocsátani — hogy a magyar követségnek nem állanak rendelkezésére összegek, amelyekből ezt a munkást segiteni tudnák. Kérdem: ki segélyezze az ilyen szerencsétlenül járt embereket, ha nem a magyar kormány? Ha nem erre a célra vétetnek fel ezek az összegek, akkor mire fordittatnak azok?

Ez csak egy példa a sok közül, de valószinünek tartom, hogyha mások fordulnak oda hasonló esetekben, szintén ilyen elintézésben részesülnek. Kérdezem: vajjon talán Jankovichék segélyezésére vétettek fel ezek az összegek és azok támogatását célozzák? Nem azokat a becsületes embereket kellene-e támogatni ebből az összegből, akik külföldre kimenve, önhibájukon kivül szerencsétlen helyzetbe jutottak, nem tudnak hazájukba visszatérni, vagy más csapás éri őket?

Miután én mindezeket a szempontokat nem látom érvényesülni és azt látom, hogy a sajtóiroda a ministerelnökségen keresztül olyan befolyást gyakorol, amelyet a sajtószabadsággal összeegyeztethetőnek nem tartok, a költségvetést nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Hegymegi-Kiss Pál!

Hegymegi-Kiss Pál: T. Nemzetgyülés! Ott kezdem, ahol előttem szólott t. képviselőtársam voltaképen végezte. Nem szeretném, ha a belügyminister urnak szerintem szabályellenes és a közeli multba visszanyuló elhatározását itt a ministerelnök ur véglegesitené. Egyáltalában nagyon csodálkozom a mélyen t. többségi párton. A pártból ugyszólván nap-nap után akadnak szónokok, akik akkor, amikor az ellenzéken az igazságszolgáltatás egyes hiányosságaira rámutatnak, a magyar biróságok védelmére kelnek. Nem értem akkor a többségi pártot és a kormányt, hogy a sajtórendészeti biráskodást miért ép ez a kormány és épen ez a többségi párt veszi ki a biróságok kezéből, ahová tulajdonképen való s kérdezem, mi az oka ennek?

A Világ esetével kapcsolatban, mivel itt ép a sajtóiroda működéséről van szó, a magam részéről is hangsúlyozni kivánom a törvényes és normális állapot eljövetelének szükségességét, amikor a sajtó utján elkövetett szabálytalanságok felülbirálása és megtorlása a független birságok hatáskörébe tartozik.

Megjegyzem, hogy ezekkel a kisebb tárcákkal részletesebben nem foglalkozom, hiszen előttem szólott t. képviselőtársam igen alaposan rámutatott e tárcák körében észlelhető hiányosságokra és szabályellenességekre. Három kérdéssel azonban feltétlenül foglalkoznom kell.

Az egyik kérdés, amelyről ma még nem volt szó, a Közigazgatási Biróság működésének megjavitása, a második a rendelkezési alapok kérdése és a harmadik az informativ sajtószolgálat.

A közigazgatási biróság kétségtelenül kiváló és eredményes működést fejt ki a közigazgatási jogvédelem terén és ujabb irányt képvisel a közigazgatási jogunkban. Ezt az irányt itt Concha Győző inditotta meg — eredménye lett az 1896. évi XXVI. tc. — s attól kezdve a közigazgatási per keretét mindinkább és inkább tágitják, hogy ily módon a joggyakorlat az állampolgároknak a közigazgatás jogellenes cselekményeivel szemben védelmet biztositson. Meg kell azonban állapitanunk a közigazgatási birságnak immár harmincéves működése után azt, hogy bármennyire kiváló birákból és vezetőkből állitották össze, nem teljesithette megfelelő mértékben a feladatát azért, mert működése lassuvá vált, nem követte az életet és a közigazgatásnál szükségelt gyorsaság elvét igen-igen sokszor törte át és töri át ma is ennek a birságnak működése. Meg kell állapitanunk tehát azt, hogy nem is annyira személyekben, mint inkább abban a rendszerben van a hiba, amelyen a közigazgatási biráskodást felépitették. Elismerem azt is, hogy az ügyek száma szaporodott, hisz a kör maga is nagyobbodik. Legutóbb a nemzetgyülés is a biráskodást átruházta a Közigazgatási Birságra, mint alkotmányos birságra. De ha ez a kör nagyobbodik is, ha az adószolgáltatás terén a köz-

igazgatási bíróság jogvédelmét nagyobb mértékben kell is biztositanunk, akkor kötelességünk arról is gondoskodni, hogy ez a közigazgatási bíróság lépést tartson az élettel, mert ha ez nem történik meg, akkor nem fogja azt a feladatot teljesiteni, amelyre hivatva van, sőt ellenkezőleg épen ezáltal a késedelem által néha talán még súlyosabb hátrányokat okoz az állampolgároknak, mintha az alsófoku hatóságok jól-rosszul, de legalább gyorsan egyes kérdéseket elintéznek. Ezen segiteni kell és e tekintetben a kormánynak feladata azoknak a kisegitő intézkedéseknek megtétele, amelyekkel ezt a lassuságot meg lehet változtatni és a bíróság működését gyorsitani lehet.

Nagy hiba az is, hogy a közigazgatási alsófoku hatóságok — és ebben a tekintetben a belügyminister ur igen helyesen tenné, ha arra forditana figyelmet és nem mindig csak a rendőri természetü ügyekre, **(Györki Imre:** Nem mindig a lapbetiltásokra!) hogy a közigazgatási alsófoku hatóságok az 1896 : XXVI. tc-ben meghatározott terminusokat, melyek szükségesek ahhoz, hogy a Közigazgatási Bíróság kellőkép működhessék, betartsák és a közigazgatási bíróság meghagyásait kellő időben és késedelem nélkül teljesitsék.

Ez volt az egyik kérdés, amelyre rá akartam mutatni.

A másik, amit képviselőtársaim már számosan hangoztattak, a rendelkezési alapok kérdése. Nagyon sajnálom, hogy a miniszterelnök ur nincs jelen. Én már ezt a kérdést a nemzetgyülés költségvetésénél is hangsúlyoztam és megmondtam a pénzügyminister urnak, aki akkor jelen volt, hogy méltóztassék bennünket már egyszer felvilágositani arról, vajjon a világ minden államában ilyen rengeteg nagy rendelkezési alappal dolgoznak-e a kormányok? **(Szabó Imre:** Sehol!) Tessék ezt percentualiter kimutatni, mert ami ebben az országban a rendelkezési alapok körül van, az ferde kinövés. Voltaképen a nemzetgyülés budgetjogát is sérti, mert akkor elég volna egy számban megállapitani a költségvetést és átadni a gyeplőt, hogy tessék gazdálkodni. Itt van 1,999.000 pengő a miniszterelnökség kiadásaira, ebből több, mint másfélmillió pengő rendelkezési alap. Ez lehetetlen helyzet. Nagyon jól tudom, hogy ezekről a rendelkezési alapokról nem kell számadást adni, de méltóztassék felvilágositást nyujtani nem általánosságban, hanem kissé részletezve, hogy mire megy el ez a rengeteg összeg? Csodálkozom a miniszterelnök uron, mert én legalább ugy vagyok, hogy felelős állásban ilyen összegü pénzeket, amelyekről elszámolni tulajdonképen nem tartozom, nem is igen szivesen szeretnék kezelni. Azt gondolom, hogy e tekintetben a miniszterelnök urnak is hasonló állásponton kell lennie. Ezeket voltam bátor a rendelkezési alapokra vonatkozólag előadni.

A harmadik témakör, amivel foglalkozni kivánok, az informativ szolgálat, amelyre vonatkozólag szintén rendelkezési alap van beállitva, átalányösszegben 516.000 pengő. Én az informativ szolgálatot nemcsak ugy értem, hogy információkat szerez, hanem ugy is, hogy információkat ad, és arra törekednek, hogy ugy a külföldön, mint az egész világ előtt megfelelő jó vélemény legyen rólunk. Nem foglalkozom most az ominózus franküggyel, de méltóztassanak megengedni, amikor hivatalos jelentésekben állitották, hogy ez a cselekmény megtévedt embereknek hazafias okokból fakadt cselekedete, ez nem jó információ kifelé, ez játék a tüzzel, mert a külföldet, ahol nekünk nagyon kevés barátunk van, ilyen félhivatalos kijelentések esetleg arról győzhetik meg, hogy itt a legszentebb nemzeti érzéseket egyesek bűncselekmények elkövetésére használják fel. *(Ugy van! Ugy van! balfelől).* Ilyet hivatalos részről kiadni nem szabad és épen azért hálásan kell elkönyvelni a francia miniszterelnök urnak nyilatkozatát, aki feleletkép kijelentette ezekre a nyilatkozatokra, hogy a magyar nemzet sohasem azonositható ilyen bűncselekményekkel. **(Szabó Imre:** Az okosabb, mint ők!)

Nem ismerem az illetőnek személyét, akiről a miniszterelnök ur sokszor oly elismerőleg méltóztatott nyilatkozni, Sir William Good-ot, azt mondván róla, hogy kiváló szolgálatokat tett a nemzetnek. Tudom, hogy angol lapok támadták, hogy pénzért végezte e támogatást, de nem ismerem azonban a bizonyitékokat, és igy arra az álláspontra kell helyezkednem, hogy a vád nem felel meg a valóságnak. Azonban az tény, hogy ez az ur azt mondta rólunk a Times-ban, hogy a magyar nép éretlen a választójogra. Akkor erre az urra nem lehet azt mondani, hogy barátja az országnak. Barátja lehet a kormánynak, de ha egy népről egy előkelő lapban ez az ur ilyent ir, akkor nem barátja ennek a népnek, mert minket Angliában még Kossuth Lajos idejéből máskép ismernek. Akkar az angol kormánnyal szemben az angol nemzet közvéleménye mellénk állt, és indithatott Ferenc József abban az időben pénzkibocsátási pereket Kossuth Lajos ellen, erről az országról azt tudták, hogy itt szabadságszerető nép lakik.

Nekünk tehát a lejáratő Good-féle információadásokra nincs szükségünk és arra kérjük a kormányt, hogy jobban szervezze meg az információs rendszert és ne mindig csak a saját szempontjait nézze, hanem a nemzet és nép érdekeit is. De itt bent is vigyázzon, hogy rossz információkra tápot ne adjanak. Mit szólnának azok a külföldiek, akik eljönnek Magyarországra és elmennek az államrendőrség főkapitányának előszobájába, ma, mikor sajnos, a frankhamisitásról vagyunk hiresek, ott felnéznének a falra és első képen ott látnák Nádosyt, aki a frankhamisitást beismerte s akinek a képe ott függ a falon.

Ezeket akartam elmondani, a magam részéről nem fogadom el a költségvetést. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Szeder Ferenc!

Szeder Ferenc: Tisztelettel kérem a tanácskozóképesség megállapitását.

Elnök: Kérem a jegyző urakat, szivesked-jenek a képviselő urakat összeszámolni! *(Megtörténik. —* **Györki Imre:** Vagyunk vagy hatan!)

Petrovics György jegyző: Tizennyolc!

Elnök: Minthogy a Ház nem tanácskozóképes, az ülést öt percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

A szó folytatólag Szeder Ferenc képviselő urat illeti.

Szeder Ferenc: T. Nemzetgyülés! Egyetértek azokkal a képviselőtársaimmal, akik a miniszterelnökségi tárca kritikájával foglalkoztak a délelőtt folyamán. Csak pár szerény megjegyzést kivánok megkockáztatni e tárcával kapcsolatosan. Mielőtt azonban ezt megtenném, én sem mehetek el szó nélkül a mellett a kérdés mellett, amelyet Eckhardt Tibor

képviselő ur a miniszterelnökségi tárcával kapcsolatban fejtegetett.

Neki nevezetesen — amint körülrajzolta — az az ideálja, hogy olyan keresztény sajtóorgánumokat teremtsen meg, amelyek azt a kereszténységet szolgálják, amelynek hű kifejezése a Szózat és a A Nép című lapok révén ismeretes. Semmi közünk ahhoz, hogy ki milyen politikai hitvallást vall. Semmi közöm ahhoz, hogy bárki is az elgondolása szerinti keresztény nemzeti vagy egyéb irányu sajtóorgánumokat létesiti. De furcsának és érthetetlennek tartom azt a politikai irányzatot, amelyet, ha a bibliára tesszük a kezünket, mindennek lehet nevezni, csak bibliai kereszténységnek nem. (**Eckhardt Tibor:** Ótestamentuminak nem! Ujtestamentuminak igen!) Mindennek lehet nevezni, csak valóban keresztény és nemzeti politikának nem, mert nem szolgálja az ország egyetemességének érdekeit. Ezt az irányzatot unosuntalan megváltónak tüntetik fel azon az oldalon ülő képviselőtársaim, de ugyanakkor destruktiv sajtóról beszélnek, amelyet a kommunizmusnak, bolsevizmusnak és egyéb ilyesmiknek okozójaként jelölnek meg. A háboru előtt, Eckhardt igen t. képviselőtársam, hacsak egyedül a Népszavát nem sorozza az ugynevezett destruktiv és nemzetietlen sajtó fogalma alá, minden más lap csak keresztény és nemzeti irányzatot szolgált, semmi egyebet. (**Eckhardt Tibor:** Az Est is? A Világ? — **Györki Imre:** Igen, elsősorban az! Sokkal inkább, mint a Szózat és A Nép!) Akár a függetlenségi párti satóorgánumokat tekinti, akár pedig azokat, amelyek a 67-es irányzatot szolgálták, akár a néppárt sajtóorgánumait, az általános fogalom alól egyiket sem lehet kivonni.

Mondom, egyedül a Népszavát sorozhatja Eckhardt t. képviselőtársam az ő terminológiája szerint a hazafiatlan és destruktiv sajtó fogalma alá és én nem is csinálok titkot abból, hogy a hazafiatlanságnak és destrukciónak azt a fogalommeghatározását, amely a Népszavával és a szocializmussal általában kapcsolatos, nagyon szivesen viselem, még pedig azért, mert legjobb meggyőződésem és hitem szerint az ország, a dolgozó munkásság egyetemes érdekében vivjuk küzdelmünket épen azzal az irányzattal szemben, amelyet mint támogatónkat jelölt meg Eckhardt t. képviselőtársam: a kapitalistákkal — akár zsidó, akár keresztény kapitalistákkal — szemben.

Ami azután a mai sajtóra vonatkozó fejtegetéseit illeti, részben én is egyetértek vele. Lehetetlen állapotnak tartom a sajtó terén, hogy valóban egy kormány képére és hasonlatosságára uniformizáljuk a sajtót. A sajtó szolgálhat politikai irányokat, gazdasági csoportosulásokat, de lehetetlen állapot az, ami a sajtóval ma történik, hogy ha már a kormány nem uniformizálhatja a sajtót, akkor abban az esetben, ha nem a kormány szája ize szerint ir, ha ellenzéki szellemben foglalkozik a magyar politikai élettel, ott álljon a közigazgatás és megfojtsa ezt a lapot. Lehetetlen állapot az, hogy igy, a kormány dicséretén keresztül akarják kitermelni az ugynevezett keresztény nemzeti sajtóirányzatot. Lehetetlen állapot az, hogy a sajtón keresztül meg akarják hamisitani az egész ország közvéleményét és mig egyrészt kapitalizálják a sajtót, másrészt a kormányzat saját képére és hasonlatosságára iparkodik a sajtót átformálni.

Ugyanez a visszás helyzet a sajtószolgálat terén is. A Magyar Távirati Iroda, amely a sajtószolgálatot volna hivatva ellátni, sokszor a leglehetetlenebb hireket adja le a vidéki sajtóorgánumoknak, ezeket a leglehetetlenebbül látja el hirekkel, sokszor pusztán abból a szempontból, hogy a kormánnyal szemben álló politikai csoportot diszkreditálja, pusztán abból a szempontból, hogy — jó magyaros szólással élve — rossz hirünket költsék künn a falun a kormány által fentartott és hirekkel táplált sajtóorgánumokon keresztül. Ez a leglehetetlenebb állapot, amelyhez hasonlót nem hiszem, hogy a legsötétebb Balkánon is találnánk.

Szóvá kell tennem azt, valójában ugy igaz, hogy a kormánynak kedves lapokat becézgetik, de a kormánnyal szembehelyezkedő lapokat, akár politikai, akár társadalmi lapok, egyszerüen közönséges módon megfojtják.

Nem volt még példa arra, hogy Magyarországon pl. a földmunkásoknak, annak a csoportosulásnak, amelyhez én tartozom, ne lett volna legális sajtóorgánuma. Semmi kifogásom sem lett volna az ellen, ha olyan eljárások tétettek volna folyamatba lapunk ellen, amilyen eljárások folyamatba tétettek más lapok ellen, ha ennek során megbirságoltak volna bennünket és ezután tiltották volna be a lapot, bár ez is keményen a sajtószabadság elvébe ütközik. De még ezt sem tették. Egyszerüen csak jött a belügyministeri ukáz, amely betiltotta lapunkat, mint ahogy most betiltotta a Világ című lapot és azóta hiába kilincselünk, hiába járunk a miniszterelnökség sajtóosztályához, hogy a lap megjelenési jogát adják vissza. (**Rothenstein Mór:** Az a sajtó, amely a miniszterelnök engedélyétől függ, az azután lehet független! — **Gr. Hoyos Miksa:** Hát Angliában mi van? — **Szabó Imre:** Maradjunk csak itt! — **Rothenstein Mór:** Még Spanyolországban sincs ilyen! — *Zaj. — Elnök csenget.)*

A kormányhatalom mindenesetre megteheti, amikor hatalmának teljében van, hogy minden ellenzéki véleményt elfojt és minden ellenzéki sajtóorgánumot lekaszál. Ez módjában van, de az ország közvéleményét ezzel még sem lehet meghamisitani. A sajtószabadsággal nekünk olyan közeli vonatkozásban kell lennünk, — habár most el is távolitottak minket tőle — hogy az ellenzéki közvélemény akár politikai, akár gazdasági téren a sajtóorgánumok révén megnyilatkozhassék.

Beszélt itt Eckhardt képviselő ur a hazafiság kérdéséről is. (**Szijj Bálint:** Nagyon okosan beszélt!) Nagyon okosan beszélt, igen t. képviselőtársam, sok kérdésről. (**Györki Imre:** Jó, hogy egy véleményen vannak! — **Szijj Bálint:** Miért ne! Önnel is egy véleményen vagyok, ha jót mond! — **Várnai Dániel:** Szijj Bálint már megbocsátott a politikai baromorvosoknak! — **Szijj Bálint:** Én nem ismerek ilyent, csak egy példányban! Talán Ön olyan? — *Zaj.)* Nagyon furcsán fest, hogy amikor hazafiatlanságról, nemzetietlenségről beszélnek, akkor azt rendszerint felénk adresszálják. Ezt már megszoktuk és már semmi különöset sem találunk benne, mert az Önök terminológiája szerint a hazafiság egészen más fogalmazásban jelentkezik Önöknél, mint minálunk. *(Ugy van! jobbfelől.)* Mint ahogy másként jelentkezik a hazafiság egy százezerholdas nagybirtokos elgondolása szerint és másként jelentkezik az utolsó napszámosnál, aki kinlódik és nyomoruságoskodik, azonképen — sajnos — meglehetős távolság választja el e tekintetben a túloldalt és a mi oldalunkat.

De mélyen t. képviselőtársaim, méltóztassanak csak nézni hogy a hazafiság milyen fogalmazásban jelentkezik pl. gróf Bánffy Miklósnál, aki a kurzusnak egyik exponense volt.

(**Eckhardt Tibor:** Tévedés! Mindig liberális volt! — **Szabó Imre:** Még jó, hogy nem zsidó! — **Györki Imre:** Kurzus-külügyminister volt!) Annak a politikai irányzatnak volt hive, melyet részben Eckhardt képviselőtársam is portál, de mihelyt a birtokos-érdek megkövetelte, hogy letegye a román állampolgári esküt, megalkudott az adott helyzettel. (**Gr. Bethlen István ministerelnök:** Azért ő jó magyar ember!) Ugy van, de ennek ellenére mégis letette az állampolgári esküt. (**Gr. Bethlen István ministerelnök:** Erdélyben más magyarok is maradtak, akik azért jó magyarok! — **Szabó Imre:** Ez bizonyitja, hogy ott a haza, ahol a jog és vagyon van! — **Györki Imre:** Ahol a föld van!)

Nagyon szeretném, ha nem oktatnának minket minden alkalommal a hazafiságra. (**Eckhardt Tibor:** Akinek nem inge, ne vegye magára. Én nem a képviselő urra mondtam.) mert én bár szerény történelmi tudással rendelkezem, melyet iparkodom minden alkalommal pótolni, mégis, ha a történelmet lapozgatom, meg kell állapitanom, hogy közülünk a történelem folyamán vajmi kevés hazaáruló akadt. (**Gr. Bethlen István ministerelnök:** Csak 30 éve vannak.) Ha találunk hazaárulókat a történelemből, azok egészen más társadalmi osztályokból kerültek ki, azokból az osztályokból, melyeknek tagjai a hazárulásért sokszor jutalmat is kaptak, amely hazaárulásból folyó jutalmat, jövedelmet a késő unokák is élvezik.

Ezek után rátérek arra a pár megjegyzésre, melyet ezzel a tárcával kapcsolatban szándékozom előadni.

Az Országos Földbirtokrendező Bíróság kiadásai a költségvetésben a VIII-ik fejezet alatt foglaltatnak. Az Ofb. ténykedéséről ebben a pillanatban nem szándékozom kritikát mondani. Sokszor elmondtam már véleményemet erről az intézményről, sokszor kifogásoltam munkáját, — sokszor lassu munkáját — és most, amikor a költségvetésben látom az Ofb. részére beállitott 784.128 pengőt, szeretném, ha ezzel a költségvetéssel kapcsolatban itt állana előttem az Ofb. eddigi működéséről szóló jelentés is. Én ugyanis nagyon gyengének és hiányosnak tartom az Ofb. működése szempontjából azokat a hivatalos, vagy félhivatalos kommünikéket, melyek néha-néha, időközönkint a lapokban megjelennek, s ezeket legkevésbé tartom alkalmasnak arra, hogy ezeknek az adatoknak birtokában nyugodt lelkiismerettel hozzájárulhassak a Földbirtokrendező Bíróság részére beállitott összeg megszavazásához.

Szeretném, ha akár a költségvetéssel kapcsolatban, akár más formában ide kerülne a Földbirtokrendező Bíróság eddig kifejtett működése, melyből megtudnók állapitani, mit végzett ez a bíróság az 1920 : XXXVI. tc. alapján. Világos képet látnánk arról, milyen hatása van e bíróság munkájának a földbirtok megoszlásra, mi történt vármegyénként, községenként, az egész országban a földrendező eljárással kapcsolatban. Hogy módot adjak arra, hogy ez a jelentés ide kerülhessen, beterjesztem a következő határozati javaslatot. *(Olvassa):* »A nemzetgyülés utasitsa a kormányt, hogy a Földbirtokrendező Bíróság működését, eddigi tevékenységét felölelő teljes jelentést terjesszen a Ház elé, melyből megállapitható, hogy a földbirtokreform milyen mérékben hajtatott végre, s milyen mértékü változás állott be a földbirtok-kategóriák megoszlásánál«

Ez alkalommal teszem szóvá a vagyonváltságföldek kérdését is. Soha nem volt pontos kimutatásunk, — legalább a nemzetgyülés elé nem került — arról, hogy mennyi vagyonváltság föld vétetett igénybe, mi történt valójában ezekkel a vagyonváltságföldekkel, kiosztották-e az igényjogosultak között vagy ezek visszamaradtak a tulajdonosaiknál, milyen bérösszeget fizetnek ezekért a vagyonváltságföldekért, milyen összeg az, amely a vagyonváltságföldek révén évről-évre befolyik az államháztartás javára? Általában, mi történik a vagyonváltságföldek körül, mi ezeknek a vagyonváltságföldeknek a sorsa? Erre nézve is határozati javaslatot terjesztek elő. *(Olvassa):* »A nemzetgyülés utasitsa a kormányt, hogy három hónapon belül terjesszen előzetesen elszámolást a vagyonváltságföldek haszonbéréről, a bérleti összegről, a befolyt pénzek felhasználásáról és az ezzel kapcsolatos kiadásokról«.

Ez a két kérdés volt az, amelyeket szóvá kivántam tenni a költségvetés tárgyalásával kapcsolatban. Ebben a pillanatban nem teszem szóvá azokat a politikai kérdéseket, amelyek szintén kinálkoznak e tárca kapcsán arra, hogy beszéljünk róluk. E kérdésekről előttem szólott képviselőtársaim már beszéltek és én tökéletesen egyetértek velük, amiket az u. n. titkos alapokra, a kabinetirodára és a Vitézi Székre nézve elmondottak. Ha ezekhez hozzáteszem azt, hogy ezzel a kormányzattal szemben teljes bizalmatlansággal viseltetem és véleményem szerint a kormányzat csak akkor tesz jó szolgálatot az ország érdekének, ha mielőbb elhagyja helyét, akkor épen eléggé megokoltam álláspontomat arra nézve, hogy ezt a költségvetést nem fogadhatom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Több szónok feliratkozva nincs!

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom.

A ministerelnök ur kiván nyilatkozni!

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! *(Halljuk! Halljuk!)* Legyen szabad nekem ezek után röviden reflektálnom azokra a felszólalásokra, amelyek az ellenzéki padokról elhangzottak és azokra az egyes kifogásokra, amelyek az egyes tételekkel szemben felhozattak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt foglalkoznom kell a szociáldemokrata párt vezérszónokának, Szabó Imre képviselő urnak fejtegetéseivel. Ő beszédének bevezető részében kifogásolta, hogy a kormányzó ur részére külön rendelkezési alap van beállitva a költségvetésbe és annak a nézetének adott kifejezést, hogy ilyen rendelkezési alapra egyáltalán nincs szükség, mert hiszen a rendelkezési alapok csakis politikai célokat szolgálván, ezek a kormány, nevezetesen a ministerelnökség és a külügyministerium rendelkezési alapjaiból amugy is kielégitést nyernek.

Ennek a rendelkezési alapnak semmiféle politikai célja nincs, hiszen, ha a t. képviselő ur vette volna magának azt a fáradságot, hogy megnézze a költségvetés indokolását, ahol ki van mutatva, mi az oka annak, hogy a kormányzó ur őfőméltósága rendelkezési alapja felemeltetett, ugy azokból a fejtegetésekből, amelyek az indokolásban előfordulnak, észrevehette volna, hogy ennek a rendelkezési alapnak tisztán és kizárólag az a célja, hogy a kormányzó ur a hozzá fordult segélykéréseknek bizonyos határok és korlátok között eleget tehessen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ez minden más államban is egyformán megvan, hiszen természetes, hogy az államfő, akinek reprezentativ feladatai is vannak, a kérések milyen halmazával áll szemben, és ezeket egy-

től-egyig visszautasitani, természetesen nem képes.

Esztergályos t. képviselő ur inditványt tett, vagy kivánt tenni, vagy fog talán még tenni a részletes vita rendjén arra vonatkozólag, hogy a kormányzó ur tiszteletdíja a felére szállittassék le — legalább is, ugy emlékszem, hogy felszólalásának ez volt a lényege. (**Esztergályos János:** Körülbelül!)

Bocsánatot kérek, a a tavalyi év folyamán, amikor a tisztviselőfizetések rendezését vittük keresztül, meg kellett állapitanunk és megállapitotta maga a Ház is, hogy az a tiszteletdíj, amelyben a kormányzó ur őfőméltósága részesül, egyáltalán nem felel meg annak a magas közjogi állásnak, amelyet betölt *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és azoknak a reprezentativ kötelezettségeknek, amelyek ilyen állással járnak. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ez volt az oka annak, hogy a tavalyi év folyamán ezt a korrekciót keresztülvittük és ehhez a nemzetgyülés is hozzájárult. Én tehát azt hiszem, hogy az idén nem lehet a nemzetgyülés abban a helyzetben, hogy visszacsinálja azt, amit a tavalyi év folyamán keresztülvitt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Szabó Imre igen t. képviselő ur — de más. szociáldemokrata párthoz tartozó képviselő urak is — ujból szóvátették a palotaőrség dolgát és többek között most már nem emlékezem, hogy melyik képviselő ur, azt mondotta, hogy felesleges pompa ez, amellyel a kormányzó ur őfőméltósága magát körülveszi, (**Szabó Imre:** Én mondtam!) melynek semmiféle célja nincs és nem egyeztethető össze azzal a financiális helyzettel, amelyben a magyar állam van, mert mig az egyik oldalon túlságos fényüzésről és pompáról tesz tanubizonyságot az állam, a másik oldalon a legszükségesebb életszükségleteknek sem tud megfelelni és a legszükségesebb kötelezettségeket sem tudja teljesiteni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ha a t. képviselő ur tavalyi válaszomat erre a kérdésre vonatkozólag elolvasta volna megtalálhatta volna önmagától a választ kérdésére. Hiszen nyilvánvaló, hogy ma nem pompáról van itt szó, — és hozzá felesleges pompáról — hanem tisztán arról, hogy az államfő személyi biztosságáról mégis kötelessége az államnak is gondoskodnia. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem, hogy bárki lenne is az államfő ebben az országban, akkor is a kormány, amely felelősséget viseli, a maga részéről köteles gondoskodni, hogy az államfő személye mindenféle merénylettel és hasonló próbálkozásokkal szemben biztonságban legyen. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez az oka annak, hogy palotaőrség van. De ettől eltekintve, mindnyájan tudjuk, hogy a királyi várpalota és azok a paloták, amelyek a királyság intézményéhez tartozván, annakidején feladatukat teljesitették, — és erre szükség is volt — olyan nagy épitmények, amelyeket még ha nem is volna magyar államfő, mint nemzeti vagyonokat feltétlenül biztositani kellene betörések, tolvajlások stb. ellen. (**Esztergályos János:** Ezt a katonaság is elintézheti!) Tavaly is ugyanezt hozta elő a t. képviselő ur, hogy a katonaság elintézheti. Természetes, hogy elintézheti, de a palotaőrség sem egyéb, mint egy olyan szerv, amely bizonyos katonai funkciót, nevezetesen őrszolgálatot teljesit, azonban a trianoni hadsereg létszáma oly szüknek lett megszabva, hogy ma egyáltalán nincs abban a helyzetben, hogy mint régen, békeidőben, mindenféle különleges, speciális őrszolgálatokra és más speciális célokra legénységet bocsásson rendelkezésre. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Örüljünk annak, hogy azt a csekély katonaságot, amellyel birunk, nemzetvédelmi célokra használjuk fel és ezt a katonaságot fejleszthetjük, művelhetjük és nevelhetjük. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ne forgácsoljuk el ennek erejét olyan speciális célokra, amelyek szolgálatára hivatással nem bir.

Ez az oka annak, hogy ez a külön palotaőrség fennáll és fentartani kivánjuk ezentul is, mert feladatait, mint speciális test, különben is sokkal jobban és tökéletesebben birja betölteni, mintha ezt napról-napra ujra külön odavezényelt tisztek és legénység révén akarnók megoldani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Azt hiszem, hogy ez annyira világos és annyira egyszerü, hogy minden költségvetési vitánál ezzel a dologgal jönni valóban felesleges s csak azt a gyanut kelti kifelé, mintha a trianoni szerződéssel nem egészen harmoniában álló cselekményről lenne szó, amely gyanut velünk szemben amugy is nagyon sokan táplálnak. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Végre kérem a t. képviselő urakat, hagyjanak fel az ilyen látszatok felesleges keltésével, mert én bizonyára nem fogom a t. képviselő uraknak ezért a hazafiatlanság vádját szemükbe mondani, azonban, higyjék el, hogy a közvélemény az ilyen kijelentésekből tápot nyer ilyen vádakra. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Szóvátétetett a főudvarnagyi bíróság tétele is. A tavalyi év folyamán is rámutattam arra, hogy erre a szervre szükség van ma is, még pedig épen a trianoni szerződés folytán, amely a királyi javak és birtokok tekintetében is tartalmaz bizonyos intézkedéseket. Ennek volt a következménye, hogy a magyar állam szekvesztrálta ezeket a javakat és ezek kezelése, ellenőrzése és számonkérése a főudvarnagyi bíróságnál van. Ezenkivül a főudvarnagyi bíróságnak ma is vannak funkciói, melyek a békeidőben is fennállottak és amelyek ezentul is általa teljesitendők. Ha ezt eltörölnők, egy létszámszaporitást kellene eszközölni az igazságügyi tárca keretében, ugy hogy én absolute semmiféle megtakaritást nem tudnék találni abban, ha ezt az intézményt eltörölnők. Ellenben kivánatos, hogy ez az ügykör, amelyre rámutatni bátor voltam, ezentul is egy speciális bíróság kezén maradjon.

Szabó Imre t. képviselő ur szóvá tette, hogy a felsőház javára beállitott költségvetési tételek töröltessenek. A képviselő ur álláspontja az, hogy felesleges kétkamarás-rendszer. Én ezzel az elvi állásponttal természetszerüleg vitába nem fogok szállani. Lehetséges az ilyen álláspont is, de engedje meg a t. képviselő ur, hogy a kormány más felfogáson legyen, más elvi meggyőződést valljon és kétkamarás-rendszert szükségesnek és előnyösnek tartsa. Ez volt az oka annak, hogy a kormány már régen a nemzetgyülés elé terjesztette a felsőházról szóló törvényjavaslatot, és hogy azt sürgősen le is kivánta volna tárgyaltatni, sajnos azonban a sok költségvetési vita és a közbejött események megakadályozták a kormányt abban, hogy ezt a törvényjavaslatot letárgyaltathassa. Az, hogy arra az esetre, ha ez törvényjavaslat letárgyaltatik, és ennek megfelelően a felsőház ujból funkcióba lép, a költségvetésbe bizonyos tételek beállittattak, természetes elővigyázatossági szabály, ami érvényesül arra az esetre, hogyha sikerül a törvényjavaslat letárgyalásával a

felsőházat ujból funkcióba állitani. Amennyiben ez nem sikerül, ez a pénz természetesen nem költetik el, mert utalványozások csak olyan dolgokra történhetnek, amelyek fennállanak és tényleges szükségletet képeznek. Ugyhogy bár a költségvetésben benne vannak ezek a tételek, ha nem lesz rájuk szükség, a pénz nem adatik ki, tehát takarékossági szempontból e tekintetben semmiféle veszély fenn nem áll.

Azt is szóvá tette Szabó Imre t. képviselő ur, hogy az országház tatarozásával kapcsolatban felvett tétel túlnagy és hogy itt a Házban bizonyos helyiségekről kellene gondoskodni abból a célból, hogy egyes ellenzéki pártok — természetszerüleg — pártértekezleteket és összejöveteleket tarthassanak [a] parlamenti eseményekkel kapcsolatban. Én ezt a magam részéről megértem, de erre nézve nem a kormány hivatott se intézkedést hozni, se semmiféle javaslatot tenni. Ez tisztán a Ház elnökének a hatáskörébe tartozik, aki a Ház helyiségei felett diszponál. Ha a t. képviselő urak azt kivánják, hogy valamely lépés történjék ebben az irányban, ugy méltóztassanak a Ház elnökéhez fordulni. A kormánynak természetszerüleg semmi kifogása az ellen nem lehet, ha a Ház elnöke a maga részéről ilyen szükségletekről gondoskodik. (**Hegymegi-Kiss Pál:** Már meg is van!)

Több helyről szóvátétetett, hogy a Legfőbb Állami Számvevőszék a zárszámadások előterjesztésével késedelmeskedik. Strausz István t. képviselő ur és más képviselő urak is szóvá tették ezt és rámutattak arra, hogy csak az 1919/20-iki költségvetési évről terjesztettek elő zárszámadások. T. Nemzetgyülés! Ez természetes! Hiszen már több izben rámutattam arra, hogy a bolsevizmus után és a világháboru végén, amikor ugyszólván tiz év zárszámadásait kellett összeállitani és tiz év vagyonkezelését áttekintenie az Állami Legfőbb Számvevőszéknek, jóllehet, hogy megfeszitett munkát végzett, nem volt abban a helyzetben, hogy azon folyó évi kötelezettségeinek megfeleljen, amelyeknek normális időkben mindig megfelelt. De már eddig is hosszu időt utána pótolt és azt hiszem, hogy röviden abba a helyzetbe lesz, hogy a következő évek zárszámadásairól szóló jelentését a nemzetgyülés elé terjesztheti.

Ugyancsak szóvátette az egyik képviselő ur azt is, hogy az Állami Legfőbb Számvevőszék az ugynevezett bankgassei milliók tekintetében a még hiányzó adatokat terjessze a nemzetgyülés elé és tegyen jelentést arról a működéséről, amelyet ebben a tekintetben kifejtett. Ezek a munkálatok folyamatban vannak. Tudtommal ezek az elszámolások, amelyek különösen előlegekre, kölcsönökre stb. s ezek folyósitására vonatkoznak, nagyjában a végéhez közelednek, ugy hogy a Számszék a közel jövőben azt hiszem abban a helyzetben lesz, hogy ezekről is jelentését a nemzetgyülés elé terjesztheti. Arról van t. i. szó, hogy a kiadott pénzösszegekről egyes felek számoljanak el, akik azóta a világ különböző sarkaiban élnek, ugy hogy ezeket összeszedni, ezektől a számadásokat bekérni és megkapni bizonyos nehézségbe ütközik.

T. Nemzetgyülés! A vita legnagyobb anyagát, a sajtóosztály működése adta. Mielőtt a sajtóosztály általános működésére kitérnék, szabadjon pár szóval reflektálnom arra a kifogásra, hogy a sajtóosztály nem az ország, hanem a kormány hatalmi pozíciójának érdekében létesittetett, és hogy a kormány ezt az osztályt, — az állami adminisztrációnak ezt az ágát — nem közérdekszerüleg, hanem saját hatalmi pozíciója érdekében használja fel.

Amióta a miniszterelnök vagyok, több izben szólitottam fel a belügyminister urat, hogy lapokat tiltson be, vagy a kolportázsjogot tőluk vonja meg. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. —* **Szabó Imre:** Ez csak ugy megy?) Egyetlen egy esetet sem tudok, amikor ez abból az okból történt volna, mert az illető lap a kormányról, annak működéséről gyakorolt volna olyan kritikát, mely a kormányra nézve kellemetlen. Ellenkezőleg. Egyenesen kizártam azt az esetet, hogy lapbetiltások azért történjenek, mert a kormány valamely ténye felett kritikát gyakoroltak.

Igenis ezt a betiltási jogot és mindazon hatalmat, melyek a fennálló törvények értelmében a kormány rendelkezésére állnak, a kormány mindaddig gyakorolni is fogja, mig a nemzetgyülés egy uj sajtótörvény, illetőleg büntetőnovella révén a kormányt nem hozza abba a helyzetbe, hogy megfelelő törvényes eszközökkel gyakorolja ezt a jogot. Ezt a jogot azonban soha a hatalmi politika érdekében nem gyakoroltam, hanem kizárólag és egyedül a nemzet általános szempontjainak érdekében. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Ha a t. képviselő urak meg fogják nézni azokat az eseteket, amikor a sajtóosztály inditványára a belügyminister ur egy laptól elvonta a kolportázsjogot vagy egy másikat betiltott, meg fogják látni, hogy soha sem volt arról szó, hogy az illető lap valamit a kormányról irt volna, inkább azt hiszem, hogy a kormány ebben a tekintetben túlságos messzemenő előzékenységet tanusitott, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* mert meg kell jegyeznem, hogy gyakran tényleg az ország érdekében is van az, hogy a kormányról olyan gyanusitásokat, olyan rágalmakat, olyan vádakat, olyan hitvány vádakat ne emelhessenek a lapok, mint emeltek a közelmultban. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* Mégis a kormány soha sem nyult ehhez a joghoz, ilyen esetben tudatosan és akarattal, nem pediglen azért, hogy nehogy valahogy valaki szemére vethesse azt, hogy hatalmi érdekének gyarapitása végett élt ezzel a hatalmi eszközzel.

Ami magát ezt a jogot illeti, hiszen ez minden kétségen felül áll; a kivételes törvényeknek erre vonatkozó intézkedései fennállanak, érvényben vannak. Az 1922. évi XVII. tc. 6. §-a egy indemnitási törvénynek a szakaszára hivatkozik. Ugy intézkedik, hogy a kivételes hatalom mindazokra a materiákra nézve, amelyekre vonatkozólag négy hónapon belül a kormány törvényjavaslatot terjeszt a nemzetgyülés elé, érvényben marad és csak akkor helyeztetik hatályon kivül, amikor a benyujtott törvényjavaslatok akár elfogadtatnak, akár visszavettetnek a parlament által. (**Rothenstein Mór:** Tehát örökké!) Nem örökké. Beadtuk a büntetőnovellát, amelyben a sajtóra vonatkozó intézkedések alkalmaztatnak. (**Szabó Imre:** Szóval, a revolver!) Ez nem revolver; az a revolver, ha a t. képviselő urak a törvényes állapotot nem akarják törvényesnek elismerni és ki akarják a kormánytól revolverezni azt, hogy mondjon le mindenféle jogkörről a sajtóval szemben, anélkül, hogy a törvényhozás megváltoztatná azokat, a nézetem szerint, nem elégséges intézkedéseket, amelyek a multban fennállottak. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Törvényes alappal bir tehát a kormánynak erre vonatkozó jogköre. Ezzel a jogkörrel a

kormány élni is fog, *(Helyeslés jobbfelől és a középen.)* amint élt a közelmultban. Én semmiesetre sem fogok ahhoz hozzájárulni, hogy ez a jogkör a mai viszonyok között a kormánytól elvétessék, *(Helyeslés jobbfelől és a középen.)* akkor, és abban az esetben, ha a büntetőnovella törvényerőre emelkedik. **(Esztergályos János:** Vigyázz sajtó, jön a mumus!) A t. képviselő urak mindig az ellen voltak, hogy ezt a büntetőnovellát tárgyaljuk, sőt a bizottságban a képviselő urak voltak azok, akik olyan hosszas vitát kezdtek, hogy a javaslat még a bizottságban sem kerülhetett végleges letárgyalásra. **(Esztergályos János:** Szóval, jön a mumus!)

Én azt hiszem, hogy a t. képviselő urak saját ellenzéki szempontjaiból is előny volna, ha nem kivételes hatalmi eszközök vétetnének igénybe, hanem egy meghozott törvény állana itt előttünk, amely, a kormány jogkörét szabályozva, nem állitaná a kormányt és a nemzetgyülést is olyan lehetetlen feladat elé, hogy ennek az ügynek elintézése egy diszkrecionális hatáskörre bizassék. Én szivesen szabadulok meg ettől a diszkrecionális hatáskörtől. Legyenek meggyőződve a t. képviselő urak, hogy nincs odiózusabb dolog, mint afölött dönteni, hogy be kell-e egy lapot tiltani vagy nem. Ezt a jogkört én magamnak nem ambicionálom. Viszont azonban felelősséggel tartozom az országnak *(Ugy van! jobbfelől.)* s bocsánatot kérek, azt a fajta destrukciót, amelyet bizonyos lapok szeretettel üznek, **(Györki Imre:** Az a destrukció, amit önök csinálnak!) az én felelősségemmel nem tarthatom összeegyeztethetőnek; lehetetlen, hogy ezt türjem és kötelességemnek tartom, hogy a hatalmi eszközökkel éljek azért, hogy ezt a destrukciót bizonyos korlátok közé szorithassam. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nem akarok most arról a konkrét esetről beszélni, amely a közelmultban előfordult s amelyből kifolyólag a kormány kénytelen volt hatalmi jogkörével élni, — ugy tudom, hogy a holnapi nap folyamán ugyis interpellációk terjesztetnek elő és akkor bőven lesz alkalmunk erről a kérdésről vitázni — csak egy pár szót kell, hogy szóljak azokra vonatkozólag, amiket Eckhardt Tibor t. képviselőtársam itt mondott. Ő az ellenkező szempontból kifogásolja a kormány sajtópolitikáját. Azt mondja, hogy a kormány sajtópolitikája a destrukcióval szemben gyenge; hogy nem járt el azzal a szigorral, azzal az eréllyel, amely szükséges, hogy a nemzeti szempontok megóvassanak. Azt mondja, hogy a kormánynak az lett volna a feladata, hogy az u. n. forradalmi sajtót elnémitsa, egyik napról a másikra beszüntesse azokat a lapokat, amelyeket ő e fogalom alá, mint gyüjtőfogalom alá sorolt.

Hát, bocsánatot kérek a t. képviselő urtól, de a t. képviselő ur sajtófőnök volt **(Eckhardt Tibor:** Négyszer tettem ilyen javaslatot, mindig visszautasitották!) nemcsak én alattam, hanem én előttem is, az előző kormány alatt is sajtófőnök volt és sajtófőnök maradt dacára annak, hogy abban az időben sem én, sem az én hivatalbeli elődöm az ő javaslatát nem honoráltuk. *(Derültség jobbfelől.)* Én ismételten megmondom, hogy miért nem honoráltam. Az én felfogásom szerint egy forradalom után, a kommunizmus után közvetlenül lehetséges lett volna, hogy elnémitsuk ezeket a sajtóorgánumokat, amelyek a forradalomban bűnösek, hibásak voltak, amelyek felidézték a forradalmat, amelyek talán a forradalom alatt is szélső irányzatot követtek és hozzájárultak ennek a tökéletesebb kifejlődéséhez, azon terror-cselekmények kifejlődéséhez, amelyeknek szemtanui voltunk, — mondom, ezt a sajtót közvetlenül a kommün bukása után, igenis, lehetett volna elnémitani, mert a nemzet közérzésével találkozott volna, **(Eckhardt Tibor:** Ma is!) ha akkor egy erélyes kormány lehetetlenné tette volna e sajtóorgánumok megjelenését. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* De, bocsánatot kérek, hogy a forradalom után ne vonjuk le a konzekvenciát és azután két év mulva egy incidens következtében egy uj, harmadik vagy negyedik kormány kezdjen visszaemlékezni arra, hogy mi történt a forradalom előtt és alatt, ezt az eljárást a magam részéről nem tudtam helyeselni. **(Eckhardt Tibor:** 21-ben mint a Tesz elnöke más véleményen volt!) De én nem voltam ministerelnök. **(Eckhardt Tibor:** 21 őszén!)

Mindjárt a forradalom után, igenis, azon a felfogáson voltam, és javasoltam is, hogy ezeket a lapokat el kell némitani, de később **(Eckhardt Tibor:** Négy hónappal később!) ma, amikor a jogrendnek egészen más formái között élünk mint 19 végén, *(Ugy van! jobbfelől.)* erről beszélnünk helyes politikai felfogással, nézetem szerint, nem lehet. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nekünk csak egy kötelességünk van és ez az, hogy a nemzet nagy érdekeit igyekezzünk azon törvények keretein belül, amelyek rendelkezésünkre bocsátják a hatalmi eszközöket, hogy a nemzet érdekeit megvédjük: igazságosan, sem jobbra, sem balra nem nézve, mindazt, ami visszaélés, ami a nemzet érdekei szempontjából káros és veszélyes, ami esetleg forradalomra vihet, visszaszoritani és lehetetlenné tenni. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől.)* Ez a mi kötelességünk és ennek a kötelességnek igyekszem is becsülettel megfelelni. **(Eckhardt Tibor:** Például az Estet szanálni a Pénzintézeti Központtal!)

T. Nemzetgyülés! Azt mondja a t. képviselőtársam, hogy a Szózat, A Nép és más keresztény lapok a kormány részéről mást, mint üldözést nem tapasztaltak; hogy a kormány velük szemben olyan eljárást tanusit, amely bizonyságát adja annak, hogy a kormány nincs tudatában azoknak a nemzeti érdekeknek, amelyeknek ezek a lapok szolgálatában állottak. **(Eckhardt Tibor:** Ugy van!)

Bocsánatot kérek, itt se méltóztassék követelni, hogy a kormány kétféle mértékkel mérjen. Méltóztassék meghallgatni, hogy a baloldalon e tekintetben mit mondtak a multban. Hiszen nap-nap után más szemrehányást, más vádat nem kaptam, mint azt hogy a kormány jobbfelé egyáltalában nem látja meg azt, **(Esztergályos János:** Igy is van!) ami a jogrenddel szemben áll; hogy a maga részéről nem teljesiti kötelességét; hogy lazsiroz: hogy, szóval, a jobboldali lapokat olyan preferenciában részesiti hatalmi eszközeinek gyakorlásával szemben, amilyet a baloldali lapok nem tapasztalnak. **(Várnai Dániel:** Ha nem tette volna ezt, akkor a Szózat már évek előtt megszünt volna!) Hát, én nem állitom sem az egyiket, sem a másikat, de engedje meg a t. képviselőtársam, hogy, igenis, megmondjam azt hogy ezek a lapok is követtek el olyan cselekményeket, amelyek arra kényszeriteték a kormányt, hogy — ha nem akar objektiv emberek előtt az egyoldaluság jogos vádjával szemben állani — a maga részéről eljárjon. **(Eckhardt Tibor:** Száz közül 99 esetben a biróságok felmentő itéletet hoztak!) Egy kormány csak akkor állhat meg a nemzet és a világ előtt, hogyha jogtalanságot és igazságtalanságot nem lehet rábizonyitani.

De, t. Nemzetgyülés, azt nem lehet köve-

telni a kormánytól, hogy az egyik oldalon mindent megengedjen, a másikon pedig mindent üldözzön. Erre én nem vagyok képes, az igazságérzésem fellázadna ez ellen és én nem hiszem, hogy a keresztény és a nemzeti érdeknek szüksége volna arra, hogy a kormány ilyen igazságtalanul járjon el. Mert ha erre szüksége volna, akkor semmise segithetne ezen az irányzaton. Sohase lesz ez országban egy kormányzat állandóan tartható, amellyel szemben a jogtalanság és igazságtalanság vádja fentartható és be is bizonyitható. (**Eckhardt Tibor:** Ez igaz! De ha az ügyészség százszor vádat emel, a bíróság kilencvenkilencszer felmenti! Alaptalan üldözésben és zaklatásban van részük ezeknek a lapoknak!)

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Bethlen István miniszterelnök: Gyakran előfordul, hogy a kormány és az ügyész is büntetendő cselekményt lát valamelyik cikkben, de a bíróság ezzel szemben más álláspontra helyezkedik. Én azonban nem láthatom és nem tudhatom előre, hogy a bíróságnak mi lesz a felfogása. Az ügyészség és az igazságügyi kormány csak a saját felfogása szerint járhat el és talán vannak olyan esetek, amikor az ügyész vádat emel, amely vád azután nem volt bebizonyitható vagy amely váddal szemben a bíróság más álláspontra helyezkedik. De ez balfelé is igy van, mindkét oldalra egyformán, mert a bíróság független és a bíróság önállóan itéli meg azokat a bűncselekményeket, amelyeket az ügyész elébe tár.

A t. képviselő ur kifogásolta a sajtóosztálynak működését, amellyel a franküggyel kapcsolatban bizonyos propagandát lazsirozott a baloldali sajtó részéről, amely az országra nézve igen káros volt. Ugyancsak azt mondta a t. képviselő ur, hogy a sajtóiroda nem informálta kellően a külföldi lapokat, ugyhogy ennek következménye az volt, hogy a baloldallal szemben elterjesztett ilyen hirek a külföldön mindenütt hozzáfértek a lapokhoz és mindenütt továbbitva lettek.

Beismerem, hogy eleinte én adtam ki a sajtóosztálynak a rendelkezést, hogy a franküggy tárgyalásáról, nevezetesen a parlamenti bizottság tárgyalásáról ne adjon le, csak a legszükebb mértékben információt. Azt hiszem, ez nekem kötelességem volt. Kötelességem volt azért, mert kötött engem az a titoktartás, az a diszkréció, amellyel a parlamenti bizottság kiküldetett. Nagyon sajnálom, hogy — ma sem tudom, kik voltak azok, akik a parlamenti bizottság diszkrét üléseiről indiszkrét hireket terjesztettek, — bizonyára nem a kormány és nem a sajtóiroda — de ma se sajnálom, hogy nem léptem túl a köteles diszkréció határait. Azt sajnálom, hogy indiszkréciók elkövettettek, nemcsak azért, mert a kormány működését és tekintélyét ásták alá és terjesztettek a külföldön erről az ügyről olyan hireket, amelyek a valóságnak nem feleltek meg, de azért is, mert bebizonyosodott, hogy minálunk a parlamenti bizottságok egyáltalán nem arravalók, hogy a titoktartást megőrizzék. Bebizonyosodott, hogy a magyar közélet nincs azon a morális magaslaton, amely megbirna ilyen diszkrét tárgyalást. (**Eckhardt Tibor:** Előre tudni lehetett volna!) Bocsánatot kérek, én jóhiszemü ember vagyok és akkor, amikor nemzetgyülési képviselők saját magukat ezzel a kötelességgel küldik ki, ami obligót jelent az illetők részére, nem tudtam feltételezni, hogy fognak akadni egyesek, akik ezt az indiszkréciót elkövetik. Pedig látnom kellett, hogy ez szisztematikusan történik és bizonyos tendenciával a kormánnyal és az ország érdekeivel szemben. En azonban nem sajnálom, hogy becsületesen jártam el, mert amiért vannak becstelen emberek, ez nem jogcim arra, hogy én is becstelenséget kövessek el. *(Taps jobbfelől és a középen.* — **Eckhardt Tibor:** A ministerelnök ur a túlságos jóhiszemüség áldozata lett! — **Szijj Bálint:** Pedig csupa diplomás emberek voltak ott a bizottságban!)

A t. képviselő ur kifogásolja, illetve azt mondja, hogy bizonyos morális destrukciót jelent a nemzet széles rétegeire nézve az a körülmény, hogy a szenzációt hajhászó lapok igen tekintélyes része per longum et latum tárgyalja a törvényszéki pereket a maga hasábjain olyformán, hogy az minden müvelt emberben csak undort kelt és alkalmas arra, hogy a nemzetnek széles rétegeit megmérgezze. En ebben a t. képviselő urnak teljesen igazat adok. Lehetetlennek tartom, hogy komoly magyar lapok bűnpereket olyanformán tárgyaljanak, olyan széles mederben, mint ahogyan az aktualiter történik. Ezt a nemzet nagy kárára a zsurnalisztikai szinvonal oly dekadenciájának, oly lezüllésének, leromlásának tartom, ami szégyene a magyar közéletnek és amelyet kellő mértékben elitélni alig lehet. Én a magam részéről nagyon fogok örülni, ha a t. képviselő ur a sajtótörvény vagy a büntetőnovella tárgyalásakor valamely inditvány formájában hozzájárul ahhoz, hogy ez a jövőben lehetetlenné váljék. A sajtószabadságot a mi őseink, mint a nemzeti lét nagy palládiumát nézték, lelkesedtek a sajtószabadságért és törvénybe iktatták azért, hogy a nemzet gazdagabb legyen kulturában, erkölcsökben, nemzeti érzésben, de nem azért, hogy szabadságot teremtsünk az olyan emberek számára, akik napról-napra megmérgezik ennek a nemzetnek lelkét, gondolkozását és beleviszik mindazokat a tanokat, amelyek csak a nemzet lelkének elmérgezésére alkalmasak. (**Várnai Dániel:** És mit fognak elérni ezzel? Kevesebb lesz talán a bűncselekmény, ha nem irnak róluk? — *Felkiáltások balfelől: Igenis, kevesebb lesz!)* Ez a módszer nem tartozik a sajtószabadsághoz, — higyje el a t. képviselő ur — ezt nem érdemes védeni semmiféle padokról. Ez nem lehet a nemzet jól felfogott érdeke, de az önök érdeke sem lehet,... *(Zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: ... mert feltételezem, hogy önök is meggyőződésüknek megfelelően morális principiumok érdekében szállnak sikra és nem az immoralitásnak akarnak szolgálatot tenni. (**Prónay György:** Peyer egy órával előbb épugy elitélte!)

Azt hiszem, Szeder képviselő ur a sajtótétellel kapcsolatban azt mondotta, hogy a Magyar Távirati Iroda hireivel a vidéken rossz hirét költik a szociáldemokrata pártnak és egyáltalában az ellenzéki pártoknak. A Távirati Iroda a magyar kormányzattól független intézmény, amely bizonyos szerződéses viszonyban van ugyan a kormánnyal, azonban egyáltalán nem függ a kormánytól. Az én meggyőződésem szerint és a szerint, amit a külföldi nagy lapok, sőt a hazai zsurnalisztika nagy része mond, a Magyar Távirati Iroda ma a pártpolitikától teljesen mentes intézmény, amely leadja azokat a hireket, amelyek leadásra tényleg érdemesek és ugy adja le azokat, hogy pártpolitikától mentesek legyenek. Én a magyar Távirati Iroda ellen az utolsó időkben semmiféle panaszt sehonnan sem kaptam, meggyőződésem szerint a Távirati Iroda tökéletesen teljesiti kötelességét és abszolute megfelel annak

a feladatnak, hogy pártatlanul informálja a közönséget. (**Esztergályos János:** Erről Lendvai tudna mesélni!) Azt hiszem tehát, hogy ez olyan túlzott beállitás, amelyet a legkevesebben fognak aláirni. Azt mondotta Peyer t. képviselő ur, hogy a kormány a vidéki lapokat vagy megvásárolja, vagy betiltja. Egy tömege van a vidéken az ellenzéki lapoknak. Van egy tömege a fajvédő lapoknak, a radikális lapoknak, a liberális lapoknak, amelyek ellenzéki álláspontot foglalnak el a kormánnyal szemben. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol van ez a tömeg?)* Kérem, a képviselő urak bizonyára jobban tudják, mint én. (**Györki Imre:** Nem tudjuk, azért kérünk felvilágositást!) Azt hiszem, sok lap nagy csodálattal fogja tudomásul venni a t. képviselő uraknak ezt a kijelentését és azt, hogy letagadják az összeköttetésüket velük. (**Várnai Dániel:** Nem tagadják! — **Szijj Bálint:** Ilyen például a Szabad Szó!)

Ugyancsak a képviselő ur azt mondotta, hogy bécsi lapokat és londoniakat mi megfizettünk azért, hogy a frankügyben bizonyos hireket leadjanak. Én nem felelek hasonló gyanusitással vissza, én nem felelem azt, hogy a t. képviselő urak vagy hogy a szociáldemokrata párt, vagy hogy az internacionalé, vagy hogy a szabadkőmüvesség, vagy hogy én nem tudom micsoda szervezetek a világ lapjaiban elhelyeztek tudatosan, intencióval cikkeket, amelyek a valóságnak nem feleltek meg, de azt igenis állitom, hogy a világsajtóban 99%-ban olyan hamis hirek voltak forgalomban, amelyeket nem a kormány, hanem egészen más emberek helyeztek el, akiknek valóban érdekük volt, hogy a magyar kormányt és a magyar nemzetet diszkreditálják. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. — Egy hang a szélsőbaloldalon: Még mindig nem nevezte meg, hogy kik voltak?* — **Várnai Dániel:** Cáfolni kell, arra való a külföldi diplomáciai apparátus!) Kérem, a nemzetközi zsurnalisztikának egy tekintélyes része olyan befolyások alatt áll, hogy ha cáfolatokat akar az ember elhelyezni, vagy visszautasitják vagy pedig az utolsó oldalon két sorban hozzák, (**Györki Imre:** Ez rossz bizonyitvány!) ellenben az első oldalon hozzák azokat a cikkeket, amelyeket a Világ és hasonló lapok helyeznek el. (**Lendvai István:** Ez a fejlett technika Ángyán szerint! — *Derültség.)* Ha van oka tehát valakinek panaszkodni, akkor bizonyára nem Peyer képviselő urnak van, aki mindenesetre igen jól tudott gondoskodni arról, hogy hirek a külföldi lapokban elhelyeztessenek. Inkább nekünk, a magyar kormánynak volna okunk panaszkodni, akik ebből a szempontból egy krajcárt sem költöttünk és ezt nyomatékosan hangsúlyozom, mert a t. képviselő urnak az a vádja, hogy mi londoni lapokat megfizettünk volna, nevetséges dolog, (**Eckhardt Tibor:** Nem is lehet!) hiszen a londoni lapokat nem lehet megfizetni. Ez egy nagy tévedése a t. képviselő urnak. Az angol lapok olyan magaslaton állanak, hogy ott megfizetett cikkekkel nem lehet dolgozni és sértés az angol zsurnalisztikára nézve, ha a képviselő ur ilyen vádakat állit. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Ezzel nagyjában végeztem azokkal a vádakkal és kifogásokkal, amelyek az ellenzéki padokról elhangoztak. Ami már most a beadott három határozati javaslatot illeti s közöttük, ami Szabó Imre t. képviselő ur első határozati javaslatát illeti, nevezetesen, hogy kormányjelentések ujból közzététessenek és hogy az eddig elmaradt kormányjelentések, az összefoglaló jelentés is pótlólag közzététessenek, a magam részéről elfogadom. Hozzájárulok ehhez, mert szükségesnek tartom, hogy a nemzetgyülés tagjai időről-időre, lehetőleg évenként informáltassanak, ugy mint a multban, a háboru előtt a kormányzati tevékenységről a legkülönfélébb kormányzati ágak terén, amely információ egyuttal olyan statisztikai adathalmazt tartalmaz, amely a t. képviselő uraknak mindenesetre becses és amely alkalmas arra, hogy sok tekintetben tájékoztatást adjon, könnyebben és jobban, mint ahogy azt a kormánynyilatkozatok tehetik.

Ami a két másik határozati javaslatot illeti, azoknak elutasitását kérem, mert ezek a kormány programmjával össze nem egyeztethetők.

Kérem a költségvetés elfogadását. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Az igazságügyminister ur kiván szólani.

Pesthy Pál igazságügyminister: Mélyen t. Nemzetgyülés! Szeder Ferenc t. képviselő ur az Országos Földbirtokrendező Bíróság költségvetésével kapcsolatban két határozati javaslatot terjesztett be. Ezek elsejében kéri utasitani a kormányt egy olyan kimutatás beterjesztésére, amellyel a kormány számoljon be az Országos Földbirtokrendező Bíróság eddigi működéséről és működésének eddigi eredményeiről. En is helyesnek tartom ezt, annyira helyesnek, hogy abban a helyzetben vagyok, hogy erre a kérdésre a választ nyomban meg tudom adni és meg is fogom adni. Kérem tehát a t. Nemzetgyülés türelmét, hogy ezeknek a száraz adatoknak közlésével beszámolhassak arról, hogy az Országos Földbirtokrendező Bíróság működésének mi volt a feladata és mi működésének eddigi eredménye.

Csonka Magyarország összes községeinek száma 3744. Ebből a 3744 községből a megváltási eljárás elrendelését kérte 3567 község. A bíróság a megváltási eljárást valamennyi községben elrendelte. A bíróság a 3567 községben lefolytatott eljárás közül már megváltási itéletet hozott 2951 esetben. Döntésre várnak az ügyek a Földbirtokrendező Bíróságnál 349 községre vonatkozólag, 264 községre vonatkozólag pedig még a tárgyaló biráknál vannak az ügyek.

Ha ezeket a számadatokat nézem és az eddig teljesitett munkaeredmény átlagát veszem, ugy megállapithatom azt, hogy az Országos Földbirtokrendező Bírósághoz eddig beterjesztett ügyek ez év október haváig teljesen befejezést nyernek s megállapithatom azt is, hogy még a tárgyaló birák kezén levő ügyek letárgyaltatván, ezek 1927 január végével teljesen befejezést nyernek, ugyhogy 1927 január végével az egész országban a tulajdonképeni földbirtokrendezési eljárás befejezést nyer.

Ezek után szabad legyen azokról a számadatokról és eredményekről beszámolnom, amelyeket az Országos Földbirtokrendező Bíróság működése produkál: 1926. évi május hó 1-ig az Országos Földbirtokrendező Bíróság alakitott vagy kiutalt 226.672 házhelyet, törpe- és kisbirtokra felosztott 936.160 katasztrális hold 690 négyszögölet, kishaszonbérletek alakitására átvett 691 községben 136.580 katasztrális hold földet, ezenkivül elővásárlás utján 15.935 katasztrális holdat, ugyhogy eddig földbirtokpolitikai célokra — ezeket a számadatokat összeadva — körülbelül 1,200.000 katasztrális hold föld lett igénybevéve.

Ennek a munkának eredményeképen a következő részletes adatok tünnek ki: Kiadatott

önálló házhely, mint mondottam, 226.672, vagyis 9914 katasztrális hold. A földhöz juttatás végett a megváltási eljárás során kiadatott 936.000 katasztrális hold, ebből alakittatott eddig 758 közös legelő és 351.000 törpe- és kisbirtok.

T. Nemzetgyülés! A továbbiakban be akarok számolni arról, hogy egyéb irányokban az Országos Földbirtokrendező Bíróság tevékenységével miként állunk. Amint méltóztatik tudni, az 1925. évi XV. tc. megalapitja az u. n. mentesités intézményét, amely a földhitel szerzésének az érdekét szolgálja. A mentesités ebben a törvényben akként van szabályozva, hogy a megváltást szenvedő földtulajdonos kérheti a mentesitést még az itélet meghozatala előtt, kérheti az itéletben és kérheti a mentesités kimondását azokaban az ügyekben, amelyekben már az 1925 : XV. tc. meghozatala előtt döntés történt. Hozzá kell még tennem, hogy azokban az ügyekben, amelyek az 1925 : XV. tc. hatálybalépte után kerültek döntésre, az Országos Földbirtokrendező Bíróság a mentesités kérdésében hivatalból köteles határozni. Ilyen hivatalból hozott határozat hozatott 766 itéletben 1432 birtokra vonatkozólag, kérelemre pedig szintén tartozván a bíróság eljárni, ilyen kérvény 784 adatott be és a mentesités kimondatott 852 birtokra vonatkozólag.

Kifogás tárgyát képezte az, hogy ezek az a mentesitési eljárások a hitel érdekei szempontjából bizonyos késedelemmel történnek. Abban a helyzetben vagyok, hogy adatgyüjtés alapján nyilatkozhatom arra is, hogy a mentesitési kérvények elintézése elég rövid idő alatt megtörténik, mert ennek átlagos időtartamát 15—30 napban lehet megállapitani. **(Dénes István:** A mentesitést gyorsan csinálják!) A mentesitést gyorsan csinálják, de ez közgazdasági érdek, mert aki mentesitést kér, annak hitelre van szüksége, és ha ez huzódik, — hogy ugy mondjam, — addig, amig a szájáig ér valakinek a viz, és akkor jön a segitség, annak fulladás a vége, és ha ezek a dolgak halmozódnak, ez a földbirtok árának csökkenéséhez vezet, ami a nemzeti vagyon csökkenését jelenti. Mondom, körülbelül 15—30 nap alatt elintéztetnek a mentesitési kérvények. Lehet, hogy vannak egyes kivételek, amelyekben az elintézés hosszabb időt igényel, azonban a normális nem ez, hanem amint mondtam, a 15—30 nap.

Be kell még számolnom arról, hogy a földbirtokrendezési eljárásnak további folyamata hogyan áll. A birósági itéletek alapján, amelyek — amint mondottam, — 2951 községre vonatkozólag hozattak meg, 2711 községre vonatkozólag az iratok már kiadattak a végrehajtási szerveknek. Ezekből a birtokbaadás megtörtént 1710 községben, a műszaki munkálatok elkészültek 849 községben, a műszaki munkálatokat hitelesitésre bemutatták 456 községben és a műszaki munkálatok hitelesitve lettek 140 községben. Méltóztatnak látni, hogy a végrehajtás során a számok milyen hatványozott mértékben csökkennek. Ezekből a csökkenő számokból azt lehet megállapitan, hogy a nehézségek az itéletek végrehajtásánál mutatkoznak. Az Országos Földbirtokrendező Bíróság meghozza a maga itéletét és kimondja azt, hogy ezt a birtokot megváltja. *(Egy hang balfelől: Ez a legkönnyebb!)* A nehézség, amelyet igen nehéz leküzdeni, az egyéni kiosztásnál, az egyéni surlódások eliminálásánál és az egyéni ellentétes érdekek kiegyenlitésénél mutatkozik. Van még egy nehézség, nevezetesen a műszaki munkálatok megfelelő módon való elkészitése. A műszaki munkálatok célja az egyénenkénti kiosztás és az, hogy ezek a műszaki munkálatok hitelesitve a telekkönyvi bejegyzések alapjául szolgáljanak. Itt is nagyon sok baj van. A legnagyobb akadály az, hogy mérnök ugyan volna, aki ezt kiosztja, azonban nincs olyan mérnök, aki ezeknek a kiosztásoknak irásbeli munkáit ugy el tudná készziteni, mint ahogy a kataszteri felmérési felügyelőség tudja elkészziteni, mert a szakértő hozzáértés hiányzik. Meg van azonban minden reményünk arra, hogy a gyakorlat folytán ők is beletanulván a dologba, ezek a műszaki munkálatok precizebben fognak haladni és gyorsabban fognak elkészülni. *(Helyeslés.)* De nem is olyan fontos, hogy ezek a műszaki, illetve telekkönyvi munkálatok nyomban végbezvitessenek, mert a fő a szociális kérdés megoldása, a szociális helyzet segitése, ami azáltal következik el, hogy az egyéneknek juttatott földek tényleg az egyének birtokába adassanak. Már pedig a birtokbaadás megtörténik, ha a műszaki munkálatok még nem is készültek el és igy azt hiszem, hogy a Földbirtokrendező Bíróság működésének ez a szociális hatása, amint már eddig is érvényesült, a jövőben hatványozottabb mértékben fog érvényesülni.

Ezekben voltam bátor vázolni az Országos Földbirtokrendező Bíróság működésének eredményét és azt hiszem, teljes képét adtam annak a munkának, amelyet kifejtett, minek folytán a benyujtott határozati javaslatot tárgytalannak tekintem és kérem annak mellőzését.

Még a második határozati javaslat első kérdésére akarok válaszolni, nem a pénzügyi részre, hanem a földbirtokpolitikai részre. Ezzel a második határozati javaslattal összefügg az a kérdés, hogy mennyi föld volt vagyonváltság fejében leadandó és mennyi föld az, amely felett az Országos Földbirtokrendező Bíróság rendelkezik. Tudomásom szerint a vagyonváltsági földek összkomplexuma 400—420.000 kat. holdat tesz ki és jelenthetem, hogy az Országos Földbirtokrendező Bíróság ebből már 384.000 kat. hold földet az egyéneknek, az igénylőknek kiosztott, vagyis csupán 20—25.000 kat. holdról van szó, de mert — mint beszédem elején mondtam — hátra van még 349 községre vonatkozólag az egyéni juttatás elintézése, méltóztatnak látni, hogy a vagyonváltságföldek ugyszólván teljes egészükben igénybe lesznek véve földbirtokpolitikai célokra.

Ami a vagyonváltsági földeknek pénzügyi vonatkozásait illeti, erre vonatkozólag majd a pénzügyminister ur lesz kegyes felvilágositást adni.

Ezeknek alapján tisztelettel kérem előterjesztésem tudomásul vételét és a határozati javaslat mellőzését. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A pénzügyminister ur kiván szólni!

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Egészen röviden akarok foglalkozni azokkal az észrevételekkel, amelyek Strausz igen t. képviselőtársam részéről elhangzottak. Ha szóvá teszem ezeket, teszem ezt azért, mert bizonyos fokig a szakszerüség jellegével birnak és ezért épen a közvélemény helyes tájékoztatása érdekében kénytelen vagyok ezekre megtenni észrevételeimet.

Strausz igen t. képviselőtársam kifogásolja a költségvetés berendezését és birálat tárgyává teszi, hogy egyes tételek miért szerepelnek a költségvetésben ott, ahová most be vannak illesztve és miért nem máshol. Igy többek között kifogásolja azt, hogy a királyi palota és a koronajavak a költségvetésben nem helyesen

szerepelnek, nincsenek helyesen besorozva, továbbá hogy ott egy ugynevezett egyszerüsités történt, aminek következménye, — ő szerinte épen megforditott — t. i. a számvevőséget és a pénztári kezelést kivettük és a pénzügyministerre biztuk.

Engedelmet kérek, erre vonatkozólag csak az a megjegyzésem, hogy sehol sincs előirva, hogy minden egyes szervezetnek külön számvevősége kell, hogy legyen. Igen t. képviselőtársam tudhatja azt is, hogy egy időben nálunk is minden számvevőség kivétel nélkül központositva volt és ha majd sikerül az az egyszerüsités, amelyet tervezünk, akkor szintén jórészt erre a rendszerre fogunk áttérni. Igenis, ez feltétlenül létszámcsökkentéssel jár, mert hiszen azért, hogy megszünt ez a számvevőség, a pénzügyministeriumban nem szaporitottuk a létszámot, sőt ellenkezőleg, csökkentettük. Ezt kivánom erre vonatkozólag megjegyezni.

Ami egyes tételek beosztását illeti, azt hiszem, hogy sehol a világon alkotmányjogi törvények nem szabják meg, hogy egyes tételek a költségvetésben hol szerepeljenek. Ez tisztán és kizárólag célszerüségi kérdés, amit méltóztassék tudomásul venni. Ha például az osztrák költségvetést vesszük, ott három ministeriumot olvasztottak be a ministerelnökségbe, igy a külügyministeriumot és — azt hiszem — a honvédelmi ministeriumot is. Valóban be kell valahová sorozni ezeket. Kiváncsi vagyok, igen t. képviselőtársam hová sorozná be ezeket, ha nem volna ezeknek külön fejezetük? (**Strausz István:** Törvény van rá, hová kell besorozni!) Igenis, az egyes tárcákhoz a logikusan odatartozó tételeket. Épen ebből a szempontból mint példát hozom fel a csepeli kikötőt. E kormánybiztosság tétele a ministerelnökséghez van beosztva, amint ezt olyan esetekben is tesszük — s azt hiszem, ez a helyes eljárás — amikor az illető tárgy több tárcát érdekel; ilyenkor azt célszerübben máshová besorozni, mint a ministerelnökséghez, nem lehet.

Egyik igen t. képviselőtársam — ha jól emlékszem, Hegymegi-Kiss Pál — azt az észrevételt tette és azt a kérdést intézte hozzám, vajjon a külföldi költségvetésekben vannak-e rendelkezési alapok. Erre nagyon könnyü a válaszom: mióta az államok költségvetésekkel dolgoznak, — és költségvetésekkel fognak dolgozni mindig — voltak, vannak és lesznek rendelkezési alapok. Ezt méltóztassék igen t. képviselőtársamnak tudomásul venni.

Lényegesebb volt Strausz igen t. képviselőtársam megjegyzése az államadósságokat illetőleg. Az általános vita végén szándékosan nem tértem ki erre a kérdésre, mert biztosra vettem, hogy igen t. képviselőtársam ismételten szóvá teszi. T. képviselőtársam nem egészen jól itéli meg ezt a kérdést. Szemrehányást tesz, nem tudom, hivatali elődömnek, aki annak idején tárgyalta az államadósságok megosztását vagy pedig azoknak a kiküldötteknek, akik az ő megbizásából ezt csinálták. Bocsánatot kérek, az innsbrucki egyezmény — méltóztatik ismerni — nem tőlünk függő dolog. A külföldi hitelezők nevében elsősorban a jóvátételi bizottság foglalkozott ezeknek az államadósságoknak a megosztásával, másrészt az összes utódállamok és érdekelt államok részt vettek ezekben a tárgyalásokban. Higyje el igen t. képviselőtársam, egyetlen egy államot sem ismerek, amely többet akarna fizetni, mint amennyit kell. Mindegyik megtette a maga észrevételeit. Ez nem irható sem elődöm hátrányára, sem azoknak a kiküldötteknek hátrányára, akik nagyon derekasan teljesitették munkájukat, mert ott az összes államok egyetértésben hozták létre ezt az ugynevezett innsbrucki egyezményt. Ebből tehát azokat a következtetéseket levonni, amelyeket igen t. képviselőtársam levont, — kamatmegtakaritások, stb. — nem lehetséges, mert hiszen jórészt kényszer hatása alatt állottunk és ennek hatása alatt kellett ezt az innsbrucki egyezményt elfogadnunk.

Méltóztatott kifogásolni, hogy ugyanakkor nincs ilyen valorizálás befelé. Ez természetes dolog is, mert hiszen ott is elsősorban csak az aranyértéken alapuló adósságok kérdését rendezték.

Méltóztatott ebből azt a következtetést is levonni, hogy ezeknek a kérdéseknek rendezése a valorizálás kérdéséhez tartozik. Én ma nem foglalkozom ezzel, egyet azonban kijelentek, — amit mindig kijelentettem — hogy valorizálni csak akkor lehet, ha azt az ország teherviselőképessége elbirja, mert a valorizáción át nagyon könnyen lehetne az országot ujólag tönkretenni.

Még a Nemzeti Bankra vonatkozóan tett egy megjegyzést igen t. képviselőtársam, hogy t. i. hogyan ellenőrizzük a Nemzeti Banknak az állami pénzeket illető gesztióit. Ebben a tekintetben nem értem egészen igen t. képviselőtársam közjogi aggályát. A Nemzeti Bank a kormánytól teljesen független intézmény: semmi egyéb, mint bankszerü kezelője a mi pénzeinknek. Neki semmiféle joga nincs a mi pénzeinkkel rendelkezni. Ő először is begyüjti a bevételeket, amelyek a postatakarékpénztárnál, stb. befolynak, azután utalványozásainkra kiutalja a megfelelő összegeket a postatakarékpénztárnak s az összes kiadásokat teljesiti. Ez a bank és állam közötti rendszer megvan máshol is — igy például Angliában — s nem tudom elhinni, hogy valaki követelné azt, hogy például az Angol Bankot a számvevőszék, vagy ennek megfelelő hasonló intézmény kontrollálja. Ez annyira ellentétben áll ennek a banknak jellegével, hogy azt hiszem, semmi kétség sem férhet ahhoz, hogy ez meg nem történhetik. A számvevőszék működése főképen a kiadások ellenőrzésére szoritkozik, ezeket pedig a Nemzeti Bank nem saját jóvoltából vagy saját belátása szerint teszi, hanem azoknak az intézkedése alapján, amelyeket a kormány tesz. Ezeket kell ellenőriznie a számvevőszéknek, a számvevőszék ebben az ellenőrzésében pedig semmiféle irányban nincs korlátozva.

Most még röviden válaszolni akarok Szeder igen t. képviselőtársamnak, aki kérdést intézett hozzám arra vonatkozólag, mi történik a vagyonváltságföldek bérével, mi azoknak értéke, stb.? Ugy látszik, igen t. képviselőtársam nagyon behatóan foglalkozott a költségvetéssel. Miért nem vette akkor igen t. képviselőtársam magának azt a fáradságot, hogy jobban megnézze a költségvetést? Akkor konstatálhatta volna, hogy a vagyonváltságföldek után befolyó haszonbérek be vannak állitva a költségvetésbe.

Azt is kérdi, milyen célokra használták fel ezeket. Igazán nem tudom ezt minden koronáról megmondani, mert hiszen összesitve vannak a bevételeink s összesitve használom fel én is azokat. Hogy épen az az összeg, amely onnan folyt be, milyen célra dordittatik, azt nem tudom megmondani, ép ugy, mint azt sem, hogy például a földadóból vagy a forgalmi adóból befolyó jövedelmek részleteikben milyen kiadások fedezésére fordittatnak. Bevételek vannak az egyik oldalon, kiadások a másik oldalon; az összes bevételek kell, hogy fedezzék az összes kiadásokat.

Ami ezeknek a földeknek értékét illeti, erre nem folyhatott be senki, mert hiszen tulajdonképen nincs is megállapitva ezeknek a vagyonváltságföldeknek az értéke. Magam örülnék legjobban, ha már egyszer odajutnánk, hogy ezeknek a vagyonváltság földeknek az értéke is megállapittatnék.

Ezeket kivántam megjegyezni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Minthogy az előadó ur szólni nem kiván, és mivel szólásjoga többé senkinek sincs, a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom.

Következeik a határozathozatal. Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e a miniszterelnökségi tárca költségvetését s vele kapcsolatban a költségvetés I—VIII. fejezeteit általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a miniszterelnökségi tárca költségvetését s vele kapcsolatban a költségvetés I—VIII. fejezeteit általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

Az igazságügyminister ur kiván szólni!

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! Törvényjavaslatot terjesztek be az örökösödési eljárás reformjáról, az okirati kényszerről és a jelzálogjogról.

Tisztelettel kérem, méltóztassék e törvényjavaslatokat kinyomatni, szétosztatni s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A most benyujtott három törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik az igazságügyi bizottságnak.

Következik az általános vita során beadott határozati javaslatok felett való határozathozatal. A beadás sorrendje szerint következik először Szabó Imre képviselő ur 1. számu határozati javaslata, melyben utasitani kéri a kormányt, hogy az ország közállapotairól szóló kormányjelentéseket ujból tegye közzé és hogy az eddig elmaradt kormányjelentéseket összefoglaló jelentésben terjessze a nemzetgyülés elé.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatik-e a határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a határozati javaslatot elfogadta.

Következik Szabó Imre képviselő ur 2. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt a sajtószabadság helyreállitására és az idevonatkozó korlátozó rendeletek, továbbá az 5783/1914. M. E., az 5499/1919. M. E., a 6357/1920. M. E. és az 5484/1914. M. E. számu rendeletek hatályon kivül helyezésére.

Kérdem a t. Nemzetgyülést méltóztatik-e Szabó Imre képviselő ur 2. számu határozati javaslatát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat akik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A nemzetgyülés a határozati javaslatot elvetette.

Következik a 3. határozati javaslat és pedig Esztergályos János képviselő ur határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy a nyugdijkérdés rendezése végett általános reviziót rendeljen el és a revizióról szóló jelentést és előterjesztést terjessze a nemzetgyülés elé.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatik-e ezt a határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A nemzetgyülés a határozati javaslatot elvetette.

Következik a 4. határozati javaslat és pedig Szeder Ferenc képviselő ur 1. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy az Országos Földbirtokrendező Bíróság működéséről eddigi tevékenységét felölelő teljes jelentést terjesszen a Ház elé.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatik-e ezt a határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A nemzetgyülés a határozati javaslatot elvetette.

Következik az 5. határozati javaslat és pedig Szeder Ferenc képviselő ur 2. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy három hónapon belül terjesszen részletes elszámolást a nemzetgyülés elé a vagyonváltságföldek haszonbéréről.

Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatik-e ezt a határozati javaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A nemzetgyülés a határozati javaslatot elvetette.

Következik a részletes tárgyalás. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az I. fejezetet felolvasni.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »I. Fejezet. Kormányzó tiszteletdija. Kiadás. Rendes kiadások. Kormányzó tiszteletdija 92.800 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »II. Fejezet. Kormányzóság. 1. Cim. Kabinetiroda és a királyi épületeknek és tartozékainak kezelése. Kiadás. Rendes kiadások. I. Kabinetiroda. 1. Rovat. Személyi járandóságok 97.246 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások: 7.561 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Kormányzó rendelkezési alapja 12.000 pengő.« — Szabó Imre.

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Az általános vita során elhangzott felszólalásomhoz kénytelen vagyok következetesen ragaszkodni. Nem azért, mintha nem értettem volna meg az indokolásnak azt a részét, amelyet a miniszterelnök ur szememre vet, hogy nem olvastam el, hiszen emlékszem a miniszterelnök urnak ebben a tárgyban tett előző nyilatkozatára is, amelyet még az 1925/26. évi költségvetés tárgyalásával kapcsolatban tett. Én azonban azt tartom, — és még a miniszterelnök ur felszólalása, felvilágositása sem téritett el ettől a meggyőződésemtől — hogy a rendelkezési alap legalább ma olyan fogalommá vált köztünk, amelyet mi sehogysem tudunk elválasztani a politikától. **(Baticz Gyula:** És a titkos alapok?) Ha megáll az, amit a miniszterelnök ur ezzel kapcsolatban mondott és amit az indokolás is felhoz, hogy a kormányzó rendelkezési alapja tulajdonképen nem szolgál politikát, hanem egyedül és kizárólag csak az ugynevezett jótékonysági aktus lebonyalitását szolgálja, akkor én ezzel szembeszögezem azt, hogy, ha ez az összeg ilyen célt szolgál, akkor ennek a célnak a nyilvánosság egyáltalában nem árt meg; ha ezek az összegek ilyen célra forditatnak, akkor azok kifizetéséről egészen nyu-

godtan el lehet számolni, ha máshol nem, a zárszámadásokban.

Egyébként, ha már igy áll a kérdés, akkor magát a rendelkezési alap kifejezést kifogásolom és el tudom képzelni, hogy ez az összeg vagy más megfelelő összeg, ha már tényleg jótékonysági célt szolgál, ne rendelkezési alap címén, hanem valami más címen állittassék be a költségvetésbe, mondjuk a kormányzó jótékonysági alapja címén. Igy mindenesetre élét lehetne venni annak a következtetésnek, amely általában a rendelkezési alapok kezelésének nyomában jár. Épen azért, mert emlékszem az ebben a kérdésben adott előző felvilágositásokra, nem javaslom az összeg teljes törlését, hanem a következő határozati javaslatot terjesztem elő *(olvassa):* »Javaslom, hogy a fenti rovatnál előirányzott 12.000 pengő helyett az 1925/26. évi előirányzattal egyenlő 4960 pengőben állapittassék meg a kormányzó rendelkezési alapja.« (**Hedry Lőrinc:** Hogy a szegények kevesebbet kapjanak!) Ha már a kormány nem hajlandó eltérni attól az eredeti álláspontjától, hogy a kormányzónak ilyen jótékonysági összeget bocsásson rendelkezésére, akkor azt hiszem, megmaradhatunk ama keretek között, amelyeket az elmult évi költségvetésben megállapitottunk. Azt hiszem, ez méltányos kivánság és ha már takarékoskodni kell, akkor mindenesetre kezdjük a takarékoskodást legalább is ott, ahol a pénzkezelés nem a nyilvános elszámolás, hanem tisztán csak a bizalom kérdése. Azt hiszem, ezzel épen annak a helynek, annak a személynek a presztizsét védjük meg, akinek védelmében a nemzetgyülés többsége állandóan velünk szemben találja magát, bár nekünk nincs más célunk, mint az, hogy minden olyan összeg, amely a költségvetésben foglaltatik és a nemzetgyülésen keresztül megy, nyilvános elszámolásra kerüljön és ne legyen senkinek, aki a költségvetés tételeit mint adózópolgár összehozza, még csak gyanura sem oka az összeg hovaforditása tekintetében.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Györki Imre!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! A magam elvi felfogásának az felelne meg tisztán ha a rendelkezési alapra felvett összeget teljes összegében törölnők. Mégis abból az elvből kiindulva, hogy Szabó Imre t. képviselőtársam olyan határozati javaslatot terjesztett elő, mely szerint a rendelkezési alapot meg kivánja hagyni, de olyan keretek közé kivánja szoritani, mint amilyen keretek között a mult évi költségvetésben volt, elvi felfogásom fenntartása mellett az általa előterjesztett határozati javaslathoz hozzájárulok.

Nekem is az a felfogásom ebben a kérdésben, hogy ha megnézzük az egyes tárcák költségvetését, mindenütt azt látjuk, hogy minden ministeri tárca költségvetésében valósággal túlteng a rendelkezési alapnak meglehetősen nagy összegekkel való dotálása. Helyesen mutatott rá Szabó Imre t. képviselőtársam arra, hogy a rendelkezési alapnak ilyen nagy összegekben való dotálása nem egyéb, mint meglehetős nagy összegeknek a nyilvános ellenőrzés alól való elvonása. Ha igaz az a cél, igaz az a szempont, amely a kormányzatot a költségvetés előterjesztésénél és a kormányzóság rendelkezési alapjának ilyen magas összegben való megállapitásánál vezette hogy t. i. ezzel bizonyos szegénysegélyezést kiván előmozditani, akkor sokkal célszerübben megfelelne ezeknek a szempontoknak, ha nem külön minden ministeri tárca költségvetésébe vétetnék fel nagyobb összeg rendelkezési alap címén ilyen kvázi szegénysegélyezés céljára, hanem mindazon összegek, amelyek ilyen célt kivánnak szolgálni, összesittetnének a népjóléti és munkaügyi ministeri tárca körében, ahová ezek a szegényügyi, gyámolitási kérdések tulajdonképen tartoznak. Nézetem szerint sokkal helyesebb lenne ennek a kérdésnek teljesen centralisztikus kezelése.

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Akkor, amikor minden vonalon takarékosságról beszélünk, méltóztassanak csak megállapitani, hogy ennél a tételnél háromszor akkora összeget veszünk fel az idei költségvetésbe, mint amekkora a mult évi költségvetésben foglaltatott és méltóztassanak csak figyelembe venni, hogy a kormányzóság kiadásaira a költségvetés szerint 1,419.821 pengő vétetett fel. Ha ezt a tételt összehasonlitjuk pl. a következő tárca, az igazságügyministeri tárca költségvetésével, akkor ez összehasonlitás alapján megállapithatjuk, hogy az igazságügyministerium központi igazgatásának költsége címén felvett összeg 1,784.063 pengőt tesz ki, vagyis azt jelenti, hogy a kormányzóság maga külön önálló ministeriumot alkot, magának a kormányzóságnak évi költségvetése olyan horribilis összeget tesz ki, amennyit kitesz az igazságügyministerium központi igazgatási költségszámlája, amely pedig nagyon tekintélyes adminisztrativ ténykedést végez.

Amikor az egész vonalon takarékosságról van szó és amikor teljesen improduktiv kiadások tömkelegét tartalmazza a költségvetés a kormányzósággal és kabinetirodával kapcsolatos kérdésekben, akkor én a legteljesebb mértékben a takarékosság álláspontjára helyezkedem és tisztelettel kérdem, méltóztassék a Szabó Imre képviselőtársam által előterjesztett inditványhoz hozzájárulni, nevezetesen, hogy a rendelkezési alap céljaira ugyanakkora összeg vétessék fel, mint amennyi a mult évi költségvetésben felvétetett.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Nincs senki feljegyezve!

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom.

A ministerelnök ur kiván szólni!

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! Kérem a tétel változatlan fentartását. Ennél a tételnél tulajdonképen három kérdés döntendő el: Először legyen-e egyáltalában ilyen tétel; másodszor, ha ugy döntünk, hogy legyen ilyen tétel, milyen nagy legyen ez a tétel; harmadszor, ha már e felett is döntöttünk: vajjon ez szabad rendelkezésére álljon-e a Kormányzó Ő Főméltóságának, vagy pedig, mint a képviselő urak óhajtják, elszámolás kötelezettsége mellett.

Ami az első kérdést illeti, maguk a képviselő urak is elejtették azt az eredeti álláspontot, hogy e tétel töröltessék, mert belátták, hogy az államfő nem térhet ki bizonyos jótékonysági kötelezettségek alól. És itt egy esetleges félreértést is el akarnék oszlatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Györki Imre képviselő ur beszédéből az a benyomásom, mintha neki az volna a nézete, hogy a többi rendelkezési alapok is, amelyek pl. a ministerelnökségnél fordulnak elő, ilyen jótékonysági célt szolgáljanak. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem!)* Ez nem áll. Ezt azért mondom, nehogy a képviselő urak azután arra hivatkozzanak, mintha én ezt mondottam volna.

Az első kérdést tehát egyöntetüen ugy döntöttük el, hogy ilyen rendelkezési alap a kabinetiroda tételénél beállittassék. Mármost

az a kérdés, hogy milyen nagy legyen a tétel. Nézetem szerint e felett a mutatkozó szükséglet dönt. Mivel pedig a tavalyi költségvetésbe beállított tétel nem volt elegendő, szükséges volt ezt a tételt növelni, nagyobbá tenni s azt reméljük, hogy a 12.000 pengő beállítása elegendő lesz. Nem hiszem, hogy helyes szisztéma volna, hogy ugy ötletszerüleg emeljük vagy lecsökkentsük ezeket a tételeket, mert a való szükséglet állapitja meg ennek mérvét. (**Szabó Imre:** Hol van ennek a mértéke?) Mivel meggyőződésem szerint ez a tétel is nagyon takarékosan van megszabva, azt hiszem, nem volna helyes, hogy ezt lecsökkentsük.

Ami pedig a harmadik kérdést illeti, hogy t. i. ez a tétel elszámolás kötelezettségével adassék, tehát a számszék reviziója mellett, nézetem szerint ez abszolute helytelen volna. Én azt hiszem, hogy az államfővel szemben senkisem lehet olyan bizalmatlan, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon* — **Szabó Imre:** Mindenkit meg kell nézni! — **Györki Imre:** Miért ne? Senkinek sem lehet titkolni valója! — **Esztergályos János:** Az adózóknak csak van valami közük hozzá! — *Zaj. — Elnök csenget.)* hogy azt higyje, hogy ezt a tételt más célra forditsa, mint amilyenre az adatott s hogy az államfő elszámolásra legyen kötelezve, ilyen csekély tételnél, amely épen azért adatott, hogy diszkrecionális jogának megfelelően intézkedjék felőle. (**Baticz Gyula:** A sajátjából adhat, nem vagyunk rá kiváncsiak!)

Kérem ezek alapján a tétel változatlan elfogadását. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

A harmadik rovattal szemben Szabó Imre képviselő ur adott be inditványt, amely ellenkezik az eredeti szöveggel, épen ezért azzal szembe fogom állitani.

Kérdem, a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e a harmadik rovatot eredeti szövegében elfogadni, szemben Szabó Imre képviselő ur inditványával? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az eredeti szöveget fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A nemzetgyülés az eredeti szöveget fogadta el, igy Szabó Imre képviselő ur inditványa elesik.

Következik II. Királyi épületek és tartozékainak kezelése. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék ezt felolvasni.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* II. Királyi épületeknek és tartozékainak kezelése. 4. Rovat. Személyi járandóságok 281.925 P.

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. Dologi kiadások 247.902 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »6. Rovat. Vasuti menetdijkedvezmények váltsága 6134 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. Nagyobb arányu tatarozásra és helyreállitásra 29.760 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Ház- és haszonbérek 36.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A kertgazdaság bevételei 8000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Különféle bevételek 1200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. Palotaőrség. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 388.154 P.«

Elnök: Az előadó ur kiván szólani!

Őrffy Imre előadó: T. Nemzetgyülés! A Palotaőrség ciménél az első rovatnál egy tiszteletteljes bejelentéssel élek. Már a ministerelnök ur is utalt arra, hogy ennél a tételnél, illetőleg a személyi járandóságok rovatánál tekintélyes megtakaritások fognak mutatkozni, annak folytán, hogy a legutóbbi napokban a palotaőrség létszáma lényegesen restringáltatott. Ezt bátor vagyok számszerüleg ismertetni.

Eredetileg 13 havidijas, 2 kormányzósági törzsaltiszt és 170 palotaőr volt az 1926/27-es költségvetésben beállitva, most a redukció folytán a létszám a következő lesz: 9 havidijas, 1 kormányzósági törzsaltiszt és 117 palotaőr. Ez együttvéve 127 főt jelent az eredeti 185-el szemben. Ez egy 58 személyből álló tekintélyes redukciót jelent, amelyet most a költségvetésben az idő előrehaladottságára való tekintettel technikailag már nem is tudok keresztülvinni, de jelentem, hogy ez a redukció a zárszámadásoknál megtakaritásokban fog jelentkezni. Tisztelettel kérem e bejelentés tudomásulvételét.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! A ministerelnök ur felvilágositásai ellenére nincs módomban eredeti álláspontomon változtatni. Elvi álláspontom az, hogy palotaőrségre szükség nincs. Elvi álláspontomból folyik az is, hogy ha a királyi várpalotát és a kormányzó személyét mégis őrizni kell és biztonságban kell tartani, arra igenis a nemzeti hadsereg feltétlenül megbizható. Aki a nemzeti hadsereg megbizhatóságát vonja kétségbe, épen az tesz rossz szolgálatot a nemzeti hadseregnek. (**B. Podmaniczky Endre:** Erről szó sem volt!) A fentiek alapján javaslom, hogy a fenti cím alatt személyi járandóságokra előirányzott 388.154 pengő az előirányzatból töröltessék.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Györki Imre!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! Őszintén szólva, nem tudom megérteni a t. előadó urat, amikor feláll és előterjesztést tesz, hogy a palotaőrök számát bizonyos mértékben csökkenteni kivánja a ministerium és ennek ellenére nem tesz konkrét előterjesztést abban a tekintetben, hogy mennyi ez a csökkentés, mennyi számszerüleg az az összeg, amelyet az előttünk fekvő költségvetés alapján redukálni kiván, hanem mintegy a jövőben kivánja ezt a kérdést elszámolni és pedig a zárszámadási jelentéssel kapcsolatban.

Megszoktuk már más törvényjavaslatokkal kapcsolatosan, hogyha akár a pénzügyminister ur, akár az előadó ur valamiféle változtatást kiván, akár számszerü változtatást is valamely javaslaton, semmi akadálya nincs annak, hogy az keresztülvihető ne legyen. A jelen esetben nem tudom megérteni, hogy mi akadálya van annak, hogy tételenkint fel ne sorolja és meg ne állapitsa, hogy az egyes fizetési kategóriákban mennyi az az összeg, amennyire redukálni kivánja azt az előterjesztést, amely a kinyomott költségvetésben bennefoglaltataik. Ebben az esetben tiszta kép állana előttünk és nem olyan zsákba macska árulásféle.

A ministerelnök urtól már a mult költségvetés tárgyalása alkalmával igéretet kaptunk arra, hogy a palotaőrség számát redukálni fogja, továbbá arra is, hogy a költségvetésbe e címen felvett összeget mélyen le

fogja szállitani; ennek az igéretnek azonban, legalább is annak lényeges beváltására nem került sor. Most megint az előadó ur igéretet tett arra, hogy a zárszámadásban fog mutatkozni az a különbözeti összeg, amely a palotaőrök számának tényleges redukálásával a költségvetési tétel kisebbedésében jelentkezni fog. Én magának a költségvetésnek komolysága érdekében sokkal célszerübbnek tartanám, ha ezeknek a tételeknek redukálása már most megtörténnék. Egyébként nekem is teljes egészében az az álláspontom, hogy palotaőrségre, mint állandó intézményre, semmi szükség nincs. Ott van a rendőrség, a csendőrség, a katonaság, amelyek ezt a szolgálatot teljesen elláthatják, hiszen ugy sincs egyéb teendőjük és munka nélküli időt töltenek el tehát őrizhetik azt a palotát, amelynek őrzését a magam szempontjából is fontosnak és szükségesnek tartom. *(Zaj a jobb- és a baloldalon. —* **Kabók Lajos:** A folyamőrök különösen ráérnek!)

Elnök: Csendet kérek.

Györki Imre: Egyébként teljesen céltalan az is, amit ugyancsak ezzel a költségvetéssel kapcsolatosan látunk, hogy egyrészről a királyi épületeknek és tartozékainak kezelése címén meglehetősen magas összegek vétetnek fel a költségvetésbe, másrészről pedig a palotaőrségre is ilyen horribilis összeget vesznek fel, ami majdnem egyharmada annak az összegnek, amennyibe az egész igazságügyi központi igazgatás kerül; ezt teljesen céltalannak tartom és kérem ennek az összegnek törlését.

Elnök: Szólásra következik? Ha senki sincs feljegyezve, kérdem, kiván-e valaki szólni? Ha senki sem kiván szólni, a vitát bezárom.

Az előadó ur kiván nyilatkozni.

Őrffy Imre előadó: T. Nemzetgyülés! Györki képviselőtársam megjegyzésére bátor vagyok bejelenteni, hogy nem tettem formális inditványt, csak egy bejelentést. Épen arra hivatkoztam, hogy minthogy ez a redukció a legutóbbi napokban történt, **(Kabók Lajos:** Vakulj magyar három évig! — *Zaj.)* költségvetéstechnikailag ide beillesztése ma már nem lehetséges, de annak semmi akadálya sincs, hogy ha kivánják, az appropriációs javaslatba számszerüleg is felvétessék. Megjegyzem, hogy hozzávetőleges számitással a megtakaritás e címén 69.000—70.000 pengőre tehető.

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. A második cím 1. rovatával szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványt tett, amely tehát ellentétes az eredeti szöveggel, azzal tehát szembe fogom állitani. Felteszem a kérdést, méltóztatik-e a 2. cím 1. rovatát eredeti szövegében, szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az eredeti szöveget fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Az eredeti szöveg fogadtatván el, Szabó Imre képviselő ur törlési inditványa elesik.

Következik a 2. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 158.480 pengő.«

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Ha a miniszterelnök urnak a legutóbbi költségvetés tárgyalásánál tett igérete nem valósittatott meg, nem tudom, mi garancia van arra, hogy az előadó ur által most tett igéret megvalósul. Épen ezért, mert okunk van kételkedni az ilyen bejelentések megvalósulásában és ezeknek formai alapja, legalább is olyan formai alapja, amely biztositja azt, hogy ezek tényleg be is következnek, nincs, a magam részéről továbbra is fentartom azt az elvi álláspontomat, hogy az egész palotaőrségre nincs szükség.

Javaslom tehát, hogy a dologi kiadások címén felvett fenti rovaton a palotaőrség dologi kiadásaira előirányzott 158.480 pengő töröltessék. *(Zaj.* — **Hedry Lőrinc:** Helyettesiti a munkás-dalárda?)

Elnök: Kiván még valaki szólani? Ha senkisem kiván szólni, a vitát bezárom.

A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr., Bethlen István miniszterelnök: T. Nemgyülés! Nem tudom, micsoda igéretre hivatkozik a t. képviselő ur. **(Györki Imre:** Mult költségvetési felszólalásra!) Ha jól fogom fel felszólalása értelmét, ugy ez az, hogy a multkori költségvetésnél a palotaőrség tételénél kilátásba helyeztem bizonyos személyzeti redukciót. **(Szabó Imre:** Nyolcvan főnyit méltóztatott bejelenteni!)

Az a költségvetés, amely most fekszik a nemzetgyülés előtt, olyan időben állittatott össze, amikor ezek a redukciók még nem voltak keresztülvive. Épen ezért a költségvetésben majdnem a régi létszámmal van még felvéve a palotaőrség. Épen most jelentette be azonban az előadó ur, hogy már julius 1-étől kezdve, tehát akkor, amikor az a költségvetés, amelyet most tárgyalunk, érvényesül, ez a redukció már megvalósul, és ez kilenc havidijast jelent tizenkettővel szemben, tehát három redukciót és 118 legénységi állományu embert 173-mal szemben, ami viszont ötvenötös redukciót, tehát összesen ötvennyolc főnyi redukciót jelent. Azt hiszem ezzel meg lesz valósitva az, amit kilátásba helyeztem. **(Szabó Imre:** Nem egészen! Nyolcvan főnyit helyezett kilátásba!) Épen ezért kérem a tétel elfogadását.

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. A második rovat eredeti összegével szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványt tett, amely tehát ellenkezik az eredti szöveggel és igy azzal szembe fogom állitani. Kérem, méltóztatik-e a 2. rovat összegét szemben Szabó Imre képviselő ur inditványával elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az eredeti szöveget fogadják el, sziveskedjenek fölállani. *(Megtörténik.)* Többség. A nemzetgyülés az eredeti összeget fogadta el, tehát Szabó Imre képviselő ur inditványa elesik.

Következik: Bevétel, rendes bevételek, különféle bevételek.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel, rendes bevételek, különféle bevételek 272 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Következik a 3. cím.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Cím. Magyar főudvarnagyi bíróság. Kiadás, rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 37.805 pengő.«

Elnök: Szabó Imre képviselő ur kiván szólni.

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! A délelőtt folyamán az általános vita során elmondtam megjegyzéseimet a főudvarnagyi bírósággal kapcsolatosan. A miniszterelnök ur ebben a tárgyban adott ugyan némi felvilágositást, de ugy látom, hogy a főudvarnagyi biróság a királyi ház vagyonkezelésével vagy annak jogfolytonossága megrögzitésével nem tölt be olyan fontos szerepet, hogy fentartására személyi járandóság címén 37.805 pengő költség beállitását a költségvetésbe indokoltnak tart-

hatnám. Épen ezért tisztelettel javaslom, hogy a fenti rovaton a főudvarnagyi bíróság személyi kiadásaira felvett 37.805 pengő, mint teljesen felesleges kiadás az előirányzatból töröltessék.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Györki Imre!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! A magam részéről teljes egészében hozzájárulok ahhoz az inditványhoz, amelyet Szabó t. képviselőtársam előterjesztett.

A Főudvarnagyi Bíróság fentartása ma már teljesen céltalan. Különösen céltalan akkor, ha tudjuk és figyelembe vesszük, hogy most már közel egy esztendeje működik itt a Takarékossági Bizottság, amely valósággal lámpással jár az egyes ministeriumokban és keresi azokat az intézményeket, azokat a reszortokat, amelyeknek megszüntetését feltétlenül szükségesnek tartja. (**Esztergályos János:** Lehetetlen kivánságokkal áll elő!) Majd az igazságügyi tárca költségvetésénél leszek bátor bővebben foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a Takarékossági Bizottság egyik megszüntetendő bíróságnak tartja a munkásbiztositási felsőbíróságot. Ugy tudom, hogy a kormányzat komolyan foglalkozik azzal a gondolattal, hogy a munkásbiztositási felsőbíróságot megszüntesse és ugy akarja a kérdést megoldani, hogy a budapesti kir. itélőtáblának egy vagy két tanácsát bizza meg annak a feladatkörnek ellátásával, amelyet ma a munkásbiztositási felsőbíróság lát el. Amikor erre az álláspontra helyezkedik a Takarékossági Bizottság és ugy tudom, hogy ezt a kormányzat is elfogadta, teljesen lehetetlennek és logikátlannak tartom, hogy a magyar főudvarnagyi bíróságot továbbra is fent kivánjuk tartani, holott minden garasnak, minden pengőnek megtakaritására súlyt helyezünk.

Tisztában vagyok azzal a céllal, amellyel a ministerelnök ur a Főudvarnagyi Bíróság fentartását indokolja. Ezt a célt, ezt a megoldást azonban, azt hiszem, el tudjuk érni más uton is. Azt hiszem, minden törvényszék keretében van egy hitbizományi bíróság, illetőleg a törvényszék egyik tanácsa hitbizományi birósági teendőket is ellát. Semmi akadálya sem volna tehát annak, hogy a magyar Főudvarnagyi Bíróságot, mint olyan intézményt, amely teljesen felesleges, megszüntessük és azoknak a feladatoknak teljesitését, amelyeknek elvégzésére ez a bíróság volna hivatva, akár a Curiának, akár a Közigazgatási Bíróságnak, akár az itélőtáblának egyik tanácsa látná el. Épen olyan jól el tudná látni, mint ahogy ezt a feladatkört ma ellátják. Legfeljebb abban különböznék majd ez a helyzet a mai állapottól, hogy az ujonnan bekövetkező állapotban nem juttathatnánk néhány embernek sine curával lehetőséget arra, hogy horribilis fizetés mellett más közéleti funkciót is töltsenek be. Ennyit a Főudvarnagyi Bíróság személyi járandóságainak tételéről.

A második alrovat alatt fel van véve jutalmakra és segélyekre 130 pengő. Komolytalannak tartom 130 pengőnek a költségvetésbe való beállitását, pláne két jogcim alapján: jutalmak és segélyek címén, ugyhogy ennek törlését — azt hiszem — nyugodtan kivánhatjuk. 130 pengővel semmiféle komoly célt nem lehet elérni. Nem lehet szó arról, hogy valakit ezzel megjutamazzunk, még kevésbé arról, hogy valakit ebből az összegből akár pillanatnyi segéllyel is kimentsünk a bajból. Ezért javaslom, méltóztassék Szabó Imre képviselőtársam határozati javaslatát elfogadni, méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy a Főudvarnagyi Bíróság költségvetésbe beállitott összeg teljes egészében töröltessék és méltóztassék előterjesztést tenni, hogy azoknak a feladatoknak elvégzésére, amelyekre a Főudvarnagyi Bíróság hivatott, a hitbizományi bíróság mintájára a budapesti kir. itélőtáblának egyik tanácsa bizassék meg. (**Dréhr Imre:** Wolff Károly fáj nekik, nem az összeg.)

Elnök: Szólásra következik? *(Senki!)* Szólásra feljegyezve senki sem lévén, kérdem, kiván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom.

A ministerelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! Abban a tekintetben, hogy a Főudvarnagyi Bíróság milyen munkakört tölt be, nem kivánok ismétlésekbe bocsátkozni, miután az általános vitában előadottaknál bátor voltam rámutatni ezekre a célokra.

Ami mármost a számszerü összegeket illeti, ha a Főudvarnagyi Bíróságot megszüntetnők, ez semmiféle tekintetben nem jelentene megtakaritást, mert hiszen a Főudvarnagyi Bíróság határozott ügykört töltvén be, dolga is van és ha azt másra ruháznók, másutt kellene létszámszaporitást keresztülvinni, ami természetesen annál a rovatnál jelentene több kiadást.

Ami a jutalmak és segélyek összegét illeti ez nem a birói testület tagjaira vonatkozik, mert azok sem jutalmat, sem segélyt nem kaphatnak, hanem a segéderőkre. Ez a tétel arányban van azokkal a jutalmakkal és segélyekkel, amelyek más tárcáknál hasonló címen számoltatnak el, a létszámnak megfelelően. Kérem tehát hogy ez a tétel itt is fentartassék, mert ezzel más tárcáknál is találkozni fogunk s ha itt töröljük, akkor mindenütt törölni kell, holott ennek bizonyos jogosultsága van. A t. képviselő urak is gyakran beszéltek karácsonyi jutalmakról és segélyekről, (**Györki Imre:** De akkor emeljük fel ezt az összeget!) nem tudom tehát, miért kivánják itt ennek a tételnek törlését.

Ezeket voltam bátor megjegyezni; kérem a két tétel változatlan fentartását. *Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

A III. cím 1. rovatához törlési inditvány adatott be, amely ellentétben van az eredeti szöveggel, ennek következtében a kérdést szembe fogom feltenni. Kérdem, méltóztatnak-e az 1. rovatot, szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával, elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat akik az eredeti szöveget fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A nemzetgyülés az eredeti szöveget fogadta el, tehát Szabó Imre képviselő ur módositványa elesik.

Következik a 2. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Dologi kiadások 1127 pengő.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Előző indokaim alapján tisztelettel javaslom, hogy a magyar Főudvarnagyi Bíróság dologi kiadásai — a 2. rovatban előirányzott 1127 pengő — töröltessenek.

Elnök: Szólásra következik? *(Senki!)* Szólásra feljegyezve senki nem lévén, kérdem, kiván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom.

Következik a határozathozatal. A 2. rovattal szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványt tett. Miután ez ellentétes az eredeti szöveggel, szembe fogom feltenni a kérdést.

Kérdem, méltóztatnak-e a 2. rovatot eredeti szövegében, szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával, elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, akik az eredeti szöveget fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Az eredeti szöveg fogadtatván el, Szabó Imre képviselő ur törlési inditványa elesik.

Következik a 4. cím. Nyugellátások.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások 181.487 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »III. Fejezet. Nemzetgyülés. 1. Cím. Főrendiház. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 32.934 P.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Délelőtt már kifejtett álláspontomnak megfelelően, javaslom, hogy a főrendiház költségeire előirányzott összeg az előirányzatból töröltessék.

Elnök: A képviselő ur tévesen adta be törlési inditványát. Most az első rovatnál vagyunk.

Szabó Imre: Nem tudom másutt beadni, ha az egész összeg törlését kivánom.

Elnök: Kiván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom.

Következik a határozathozatal. Amennyiben Szabó képviselő ur minden egyes rovattal szemben javaslatba hozza törlési inditványát, mindegyik rovatnál fel fogom tenni az illető összegekre vonatkozólag a törlési inditványt.

Kérdem, méltóztatnak-e az 1. rovatot eredeti szövegezésében szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Az eredeti szöveg fogadtatván el, Szabó Imre képviselő ur módositó inditványa elesik.

Következik a 2. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. rovat. Dologi kiadások 363 P.«

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom.

Következik a határozathozatal.

Szabó Imre képviselő ur a 2. rovathoz törlési inditványt tett, amely ellentétes az eredeti szöveggel, tehát szembe fogom feltenni a kérdést. Kérdem, méltóztatnak-e a 2. rovatot szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával, elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Az eredeti szöveg fogadtatván el, Szabó képviselő ur törlési inditványa elesik.

Következik a 3. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. rovat. Vasuti menetdijkedvezmények váltsága 1276 P.«

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha senkisem kiván szólani, a vitát bezárom s a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

Szabó Imre képviselő ur a 3. rovathoz törlési inditványt tett, amely ellentétes az eredeti szöveggel, tehát szembe fogom feltenni a kérdést.

Kérdem, méltóztatnak-e a 3. rovatot eredeti szövegében, szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Az eredeti szöveg fogadtatván el, Szabó Imre képviselő ur törlési inditványa elesik.

Következik a 4. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. rovat. A felsőház költségeire átalányként 408.000 P.«

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Szabó Imre képviselő ur törlési inditványa ellentétben van az eredeti szöveggel, tehát szembe fogom a kérdést feltenni.

Kérdem, méltóztatnak-e a 4. rovatot eredeti szövegezésében, szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával, elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* A nemzetgyülés az eredeti szöveget fogadván el, Szabó Imre képviselő ur törlési inditványa elesik.

Következik 2. cím. Nemzetgyülés. Kiadás. Rendes kiadások. 1. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. Nemzetgyülés. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 2,903.136 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 318.078 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdijkedvezmények váltsága 10.948 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. 1. Rovat. Az interparlamentáris konferenciákon résztvevő nemzetgyülési képviselők költségeinek részbeni fedezésére, valamint a nemzetgyülési képviselők és választott tisztviselők hivatalos utazásainak költségeire 8000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Az Országház épületén végzendő külső helyreállitási és tatarozási munkák költségeire 27.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. Az országház, valamint annak bérházában levő lakások bérjövedelme 16.333 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Cím. Nemzetgyülési őrség. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 74.740 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 10.136 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdijkedvezmények váltsága 231 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások 228.270 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Fejezet. Állami adósságok. 1. Cím. Háboru előtti időből származó állami adósságok. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Az 1867 : XV. tc-ben elvállalt és az 1908 : XVI. tc-ben becikkelyezett pótegyezménnyel módositott államadóssági járulék 12.629 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. 4%-os magyar aranyjáradék kölcsön 12 067.775 Pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. 4%-os magyar koronajáradék kölcsön, valamint az átmenetileg kibocsátott 5%-kal és 5½%-kal kamatozó állami pénztárjegyek 15.566 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. 3½%-os magyar koronajáradék kölcsön 60 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. Az 1910. évi 4%-os magyar járadékkölcsön 1,359.117 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »6. Rovat. Az 1913. évi 4½%-os magyar járadékkölcsön 295.999 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »7. Rovat. Az 1914. évi 4½%-os törlesztéses járadékkölcsön 2,550.048 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »8. Rovat. 4%-os Budapest—pécsi vasuti elsőbbségi kölcsön 374 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »9. Rovat. A szabadalmazott osztrák-magyar államvasut magyarországi vonalainak megváltása folytán elvállalt járadék 1,303.746 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »10. Rovat. Az első magyar—gácsországi vasut megváltása folytán elvállalt adósság 1 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »11. Rovat. Függőadósság 14 P.« *(Strausz István szólásra jelentkezik.)*

Elnök: Hányadik rovatnál kiván a képviselő ur felszólalni? (**Strausz István:** A tizenegyediknél!)

Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a jegyző uraknál jelentkezni, mert igy technikailag lehetetlenség a felszólalásokat pontosan számon tartani. (**Strausz István:** Fel voltam iratkozva!)

Elnök: A képviselő urat a szó megilleti.

Strausz István: T. Nemzetgyülés! Ennél a rovatnál bizonyos tőke- és kamatrészletek megszüntetése iránt érdeklődöm.

Az igen t. pénzügyminister ur, de az egész kormány is nagyon jól tudja, hogy békeidőkben az egyes minister urak a beruházási alapokból, magánegyénektől és bankoktól is vettek fel kölcsönöket. Az 1914/15. évi zárszámadás szerint ez a kölcsöntőke aranyban 194 millió koronát tett ki. A jóvátételi bizottság által megállapitott adófizetési képességünk szerint ebből a kamatteherből, amely nyolcmillió volt, Magyarországra három és félmillió korona esik. Igy nagyon jól fest, ahogy a költségvetésben be van mutatva, hogy a magyar államháztartás mentesittetett négy és félmillió aranykorona tőke- és kamattörlesztés alól.

Jelenleg a tőke- és kamattörlesztés módszere iránt érdeklődöm, ugyanis ezekben a kölcsönökben túlnyomórészt az alapok szerepeltek, és pedig az ipari, kereskedelmi, kulturális, mezőgazdasági és egyéb alapok. Nekem az az impresszióm, — mert másról nem beszélhetek — hogy semmi nyoma nincs annak: mikép egyenlittetett ki ez a tartozás, illetőleg az alapoknak ez a követelése, amely — ismétlem — beruházásokra vétetett fel. Talán az inflációs időben fizettetett ki, valorizálva vagy valorizálás nélkül. Ebben a kérdésben nagyon kérem a pénzügyminister urat, méltóztassék a nemzetgyülést felvilágositani, mert ez nagyon fontos az alapok életére nézve. *(Helyeslés.)*

Elnök: szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Senki feliratkozva nincs!

Elnök: Senki feliratkozva nem lévén, kérdem, kiván-e még valaki szólni? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom.

A pénzügyminister ur kiván nyilatkozni!

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Az amit igen t. képviselőtársam felvetett, hogy egyes alapokat vagy magántőkét is igénybe vett a kormány ezelőtt beruházásokra, egész természetes dolog volt a normális időkben; a mai időkben azonban, amikor minden állami pénz egységesen kezeltetik és amikor nem kapunk és nem kérünk idegen tőkét, — a nemzetközi kölcsönt kivéve — természetszerüleg ez nem szerepel a költségvetésben.

Ami a multat illeti, nem vagyok abban a helyzetben, hogy most részletesen válaszoljak igen t. képviselőtársamnak, de alkalmat fogok szerezni, hogy felvilágositást adjak e kérdésben. *(Helyeslés.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

A szakasz meg nem támadtatván, elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 12. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »12. Rovat. Kezelési költség 68.480 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. 1. Rovat. Az 1923 : XXXII. tc. alapján rendezendő adóságok 15.792 P.«

Elnök: Megszavaztatik .

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A francia egyezményekből kifolóylag teljesitendő fizetésekre 4,283.640 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. A brit egyezményekből kifolyólag teljesitendő fizetésekre 13.886.743 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Az olasz királysággal létesitett megegyezésből kifolyólag teljesitendő fizetésekre 138.447 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. A görög állampolgárokkal szemben teljesitendő fizetésekre 494 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »6. Rovat. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület franciaországi kötvénytartozásának rendezéséből kifolyólag vállalt kezesség 351.496 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Állami üzemek hozzájárulása a magyar államadósság szükségletéhez 4 680.253 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Az államadósságok esedékes cimleteinek és szelvényeinek beváltásával megbizott pénzintézetek részére kiutalt beváltási javadalmazások fel nem használt részei után megtéritett időközi kamatok 160 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli bevételek. 1. Rovat. A brit állampolgárokkal szemben fennálló tartozásokra a magánosoktól behajtandó összeg 554.568 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A francia állampolgárokkal szemben fennálló tartozásokra a magánosoktól behajtandó összeg 158.400 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. A háboru kezdetétől a békeszerződés életbeléptéig felvett állami adósságok. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. 6%-os magyar járadékkölcsön 21.148 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. 5½%-os magyar járadékkölcsön 9.654 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. 5%-os állami pénztárjegy kölcsön 2604 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. 5½%-os állami pénztárjegy 7458 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. 5½%-os állami törlesztéses kölcsön 2010 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »6. Rovat. Függő adósság 7079 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »7. Rovat. Nemzetközi segélyhitel (Relief-kölcsön) 1,479.652 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »8. Rovat. Kezelési költségek 24.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. Állami üzemek hozzájárulása a magyar államadósságok szükségletéhez 1100 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Cím. A békeszerződés életbeléptétől kezdve felvett állami adósságok a Magyar Királyság 1924. évi állami kölcsöne kivételével. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Függő adósság 4,732.326 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Az 1922 : I. tc. 6. §-a alapján kibocsátott 6%-kal frankban kamatozó pénztárjegy kölcsön 1,539.600 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Az 1923 : XXVIII. tc. végrehajtásával kapcsolatban felmerült kiadások 564.400 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Az állami lakásépitési akció céljaira a Magyar Pénzügyi Szindikátustól felvett 1 milliárd korona kölcsön évi törlesztési, kamat- és kezelési költség szükségletéhez hozzájárulás 4800 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. Az 1924 : VI. tc. alapján kibocsátott 5%-os kölcsön (kényszerkölcsön) 2,920.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Vagyonváltság-földek haszonbére 7,888.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Az 1923 : XXVIII. tc. végrehajtásával kapcsolatban várható bevételek 40.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Állami üzemeknek adott állami előlegek után az üzemek által fizetendő kamatok 3,510.281 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Cím. A Magyar Királyság 1924. évi állami kölcsöne. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Tőketörlesztés 10,454.974 P.«

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Strausz István!

Strausz István: T. Nemzetgyülés! Megvallom egész őszintén, hogy nem tudom megérteni, miért fizet a magyar nemzet tőketörlesztést és kamatot az egész helyreállitási kölcsön után, amikor voltaképen nem kapta meg a kölcsönt. (**Györki Imre:** Ez igaz!) Jogilag kétségtelen, hogy a kölcsön megkötetett szerintem ugy, hogy a helyreállitási periodus végével az egész 250 millió aranykoronának a magyar államháztartás által be kellett volna vételeztetnie, tehát a kölcsön felvételét realizálni kellett volna.

Nem akarom az igen t. Nemzetgyülést untatni e kölcsön történeti genezisével, csak a következőkre mutatok rá. *(Halljuk! Halljuk!)* Felvettük a kölcsönt s lekötöttük négy jövedékre nézve a zálogjogunkat azzal, hogy ez fedezni fogja a tőketörlesztési részleteket és a kamatokat. Ehhez még kikötötte a Nemzetek Szövetsége, hogy e jövedékek jövedelmének legalább 150%-át kell elérnie annak az összegnek, amely a tőke kamattörlesztésére szükséges. Egyéb kikötések is foglaltatnak a Nemzetek Szövetsége által felvett jegyzőkönyvben és a törvénybe iktatott egyéb határozmányokban, igy az, hogy további jelzálogjogokat is kiköthet a Nemzetek Szövetsége, ha nem bizonyulnak kiadósaknak az eddig lekötött zálogjogok. A lapok utján mindenki tudja, de mi, nemzetgyülési képviselők, akik rendszeresen kapjuk Smith főbiztos ur jelentését, e jelentésekből megállapithatjuk, hogy ezek a lekötött zálogjogok igen kiadósaknak bizonyultak. A jegyzőkönyvi határozmányokban benfoglaltatik az is, hogy ez a kölcsön nem fináncölcsön — papiron legalább igy van — és épen ezért mondja a Nemzetek Szövetsége, hogy Magyarországnak segédkezet nyujt, hogy ezzel is szolgálja az általános békét.

Ugyancsak kiemeli az I. számu jegyzőkönyv, hogy a Nemzetek Szövetsége semmiféle különös anyagi vagy pénzügyi előnyt nem akar magának biztositani azokon a feltételeken kivül, amelyeknek alapján a kölcsönök folyósitását elhatározta. Egyet kiván még: készitessünk közös megegyezéssel költségvetési keretet az öt félévre; kivánja az egyezmény, hogy ez törvénybeiktattassék, illetőleg a törvény mellékleteként csatoltassék, mint szerves része a határozmánynak. A határozmányokban a költségvetésre az foglaltatik, hogy a magyar állam ezt a keretköltségvetést fejlesztheti belől. Ez annyit jelent, hogy emelheti a kiadást, ha az reális célokra szolgál, emelheti a bevételt és közben kiegyensúlyozhat. Csak azt köti ki a határozmány, hogy az éves vagy féléves költségvetések hiánya nem lehet nagyobb, mint ami a keretköltségvetésben meg van állapitva. A zárszámadásokról nem beszél. Azt lehet mondani, hogy nobilis.

Az igen t. ministerelnök ur ezt a kérdést mindenkinél plauzibilisabban megvilágitotta legutóbbi februári genfi utjáról a nemzetgyülésnek adott jelentésében. De a ministerelnök ur a költségvetést ugy jellemzi, hogy az lehet peszszimisztikus és optimisztikus. A reális gazdasági életet ugyanis tulajdonképen a zárszámadás mutatja. Genf ehhez nem ragaszkodott, hanem ragaszkodott egy költségvetéshez, amely megengedi a kiadások és bevételek fejlesztését és kizárja a katonai kiadásokat, mert azok a trianoni békével ellenkeznek.

A magyar állam tehát minden kötelezettségének eleget tett. Indokul azt hozza fel a kormány, hogy nem hiánnyal zárultak a költségvetések, hanem felesleggel. Ez meg nem állhat. Ilyenre nem gondoltak az egyezség megkötésénél, és ilyen lehetőségeket nem is volt szabad feltételezni, mert meg volt engedve, hogy azzal a hiánnyal zárhatjuk a költségvetést, amelyet maximumként évenkint vagy félévenkint megengedett a Nemzetek Szövetsége által elfogadott költségvetés. Nem tudom megérteni tehát azt, hogy ilyen előzmények után miért nem kaptuk meg mi a kölcsönt. Azért talán, mert a pénzügyminister ur olyan költségvetés szerkesztésére törekedett, amely felesleggel záruljon.

A felesleggel való zárásnak a további nagy hátrányát abban is látom, hogy a főbiztos ur

a Nemzetek Szövetsége utján a feleslegekre is rátette a kezét. Mi még e fölött sem rendelkezünk. Szóval, ha a feleslegek szúrtak szemet a Nemzetek Szövetségének, akkor felmerül az a kérdés, hogy kell-e nekünk ez a genfi kölcsön vagy nem? Uj egyezmény szüksége merült fel, és ha az erre vonatkozó tárgyalásokban nem tudtunk volna megállapodásra jutni, akkor előállt volna a kölcsön stornirozása, erre azonban nem volt szükség. Itt csak egy hiba történhetett, az, hogy a pénzügyminister ur a költségvetési előirányzatokat feleslegekkel zárta. Ez azonban nem elég ok arra, hogy a Nemzetek Szövetsége visszatartsa a részleteket, amelyekre nekünk jogunk van az egyezség szerint.

Előállt egy nagy ellentét azáltal, hogy nem kaptuk meg a részleteket. Azt mondja a Nemzetek Szövetségének első számu jegyzőkönyve: Nem akarok én Magyarországtól különleges előnyöket sem pénzügyi, sem gazdasági téren. Kérdem: nem különleges gazdasági előny-e az, ha ezek a részletek ott maradtak abban az országban, ahol jegyeztettek és ezeknek az országoknak gazdaságában forognak? nem előny-e az, hogy ha én törlesztem a kölcsönt, nemcsak a részleges kamatokat, hanem a teljes összeget fizetem. A törlesztési összeget is saját országukban forgathatják és gyümölcsöztethetik a kölcsönt jegyzők. Azért nagyon kérem az igen t. kormányt, hogy ebben a kérdésben a nemzetgyülést felvilágositani méltóztassék.

Szinte kisért már az országban, hogyan és miképen lehet az, hogy mi évenkint közel 40 millió pengőt fizetünk kamattőketörlesztés és kezelési költség cimén és a hátralevő kölcsön után mindössze 2 800.000 pengőt kapunk. Ezt semmiképen sem lehet megérteni, mert a részletek visszatartása ellenkezik a kölcsön felvételét szabályozó törvényes rendelkezésekkel, de ellenkezik a kölcsön felvételének célzatával is. De vegyük a dolog technikai részét, amely nem is egyszerü technika, hanem tulajdonképen a jogi résznek kiformálása, amely a zárszámadásban jutna kifejezésre, ha kaptunk volna zárszámadást. Ha zárszámadás van, akkor az egész kölcsön összegét, amely 4½ billiót tesz ki koronában, pengőben pedig 371 milliót, be kellene állitani a vagyonleltárba, de miután nem kaptuk meg a kölcsönt, nem volna megfelelően egyensúlyozva egy teljesen egyenértékü bevétellel. Ha ennek az évnek a zárszámadásába bállitjuk ezt a kölcsönt, ezen év zárszámadásában az állam vagyonát teljesen megsemmisitené a kölcsön, ugyhogy tiszta teher, tiszta hiány mutatkoznék a jövedelem- és vagyonmérlegen.

Mindenesetre ez olyan kérdés, amelynek belső rugóit legjobban ismeri a kormány, ismerheti különösen az igen t. ministerelnök ur, aki igazán diplomáciai művészettel tette meg jelentését erről a kérdésről februári genfi utját illetőleg. Egészen őszintén megmondott mindent, hogy mit kivánnak tőle. A pénzügyminister ur külön foglalkozott ezzel, de ő már elhallgatott részleteket. A ministerelnök ur kiemelte, hogy most, mikor az ellenőrzés megszüntetéséről lesz szó Genfben, nemcsak a költségvetési törvényt kell nekünk prezentálnunk, hanem a zárszámadásokat is. Ha ez igen t. ministerelnök ur szakit annyi időt magának, hogy elolvassa az általános vitában tartott beszédemnek ezt a részét, megláthatja belőle, hogy én nem tartom a Nemzetek Szövetségét jogosultnak arra, hogy tőlünk az ellenőrzés megszüntetése előtt formális zárszámadásokat kivánjon. Ő a költségvetésre hozta a folyósitást, a további ellenőrzésre megvannak a beadványok; ő évközben többet tudott, mint a magyar nemzetet képviselő nemzetgyülés. A Nemzetek Szövetségének szerintem zárszámadás kivánására nincs joga. A magyar nemzetnek azonban joga van firtatni és kutatni, hogy miért nem adják ide nekünk a megszavazott, illetőleg felvett kölcsönt, miért forgatják azt saját országukban, miért fizettetnek velünk tőke- és kamattörlesztést akkor, amikor mi ennek a kölcsönnek hasznát nem vesszük. Ők maguk is ugy kontemplálták, hogy az általuk kimunkált adóbevételek közé idejében bejusson ez az idegen pénz és felfrissitvén a megromlott magyar pénzt, ezáltal segitsék az országot pénzügyileg helyreállitani. Óriási az a közgazdasági kár, amely Magyarországot érte amiatt, hogy a kölcsönrészleteket nem kapta meg az egyezmények alapján számitásba vett időre és hogy a beruházásokat ugy a kölcsönből, mint a feleslegektől elkésve teljesiti. De bármiként legyen is, a nemzetnek joga van a kölcsönművelet törvénytől eltérő végrehajtása fölött itéletet mondani.

Nagyon lekötelezne a t. pénzügyminister ur, ha ebben a kérdésben a Házat felvilágositani sziveskednék.

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Várnai Dániel szólásra jelentkezik.)* Várnai Dániel képviselő ur kiván szólni.

Várnai Dániel: T. Nemzetgyülés! Az előttem szóló Strausz István t. képviselőtársam a költségvetés ezen tételeinél felvetett egy gondolatot, amelyet magam is szeretnék felszinen tartani és szeretnék erre az igen t. kormánytól választ kapni. Ha jól értettem, Strausz István t. képviselő ur a népszövetségi kölcsön stornirozásának a gondolatát vetette fel. Én már az általános vitában rámutattam arra, hogy a népszövetségi kölcsön nem szolgálta azt a célt, — az ország gazdasági életének talpraállitását — amelyre ezt a kölcsönt tulajdonképen felvettük.

Nagyon sajnálom, hogy az általános vitában elmondott megjegyzéseimet az igen t. pénzügyminister ur nem méltatta figyelemre, igy most kivánok tehát ujból rámutatni arra, hogy milyen irtózatos terhet ró tulajdonképen az államra a népszövetségi kölcsön. Rá kivánok mutatni különösen arra, hogy a népszövetségi kölcsönre nem volt szükség, még pedig-len azért nem, mert az ország belső erejének igénybevételével teljesiteni tudtuk volna azt, amit az igen t. kormány a népszövetségi kölcsönnel ért el: el tudtuk volna érni a költségvetési egyensúly helyreállitását. De arra is rá kivánok mutatni, hogy ezt a kölcsönt nem forditották teljesen arra a célra, amire felvették. A népszövetségi kölcsön 250 millió összegéből nem forditottak az államháztartás egyensúlyának helyreállitására akkora összeget, amelyet az ország a maga belső erejéből elő tudott volna teremteni. Rámutathatok arra is, hogy a népszövetségi kölcsönből — ha jól tudom — 133 millió aranykorona még mindig érintetlenül fekszik a Nemzeti Bankban. 117 millió aranykorona volna tehát az az összeg, amely a költségvetési egyensúly helyreállitására felhasználtatott. De ha ebből a 117 millió aranykoronából levonom azokat az összegeket, amelyeket a népszövetségi kölcsönből használtak fel ugyan, de nem az államháztartás egyensúlyának helyreállitására, itt van mindjárt a mult év augusztusában a beruházásokra felszabaditott 20 millió aranykorona, továbbá a mult év decemberében ugyancsak a beruházásokra felszabaditott 30 millió aranykorona, te-

hát 50 millió aranykorona, — akkor maradna 67 millió aranykorona, amely összeg a költségvetési egyensúly helyreállitására fordittatott. Ha ebből az összegből levonom azt a körülbelül 12 és ½ millió svájci frankot kitevő összeget, amelyet belföldön jegyeztek és ezt aranykoronának veszem és feltételezem, mint ahogy joggal fel is tételezhetem, hogy ezt a 12·5 millió svájci frankot be is fizették a kölcsönalap javára, akkor mindössze 54·5 millió aranykoronát látok, amelyet a népszövetségi kölcsönből a költségvetési egyensúly helyreállitására felhasználtak.

Ezekután méltóztassék nekem megmondani, vajjon az ország belső erejének igénybevételével nem tudtuk volna-e előteremteni ezt az 54·5 millió aranykoronát és hogy vajjon megérdemelte-e ez az 54·5 millió aranykorona, — amely számunkra irtózatos kamatteherrel jár — hogy feladjuk érte az ország pénzügyi és gazdasági függetlenségét hosszu időre?

Én egyáltalában nem táplálok semmi reményt abban a tekintetben, hogy most juliusban az ország pénzügyi ellenőrzését meg tudjuk szüntetni. Ezt nem remélem azért sem, mert a pénzügyminister ur volt szivees és erre expozéjában már elő is készitette az országot, amikor azt mondta, hogy a megszüntetés egy lebontási művelet, — ugy fejezte ki magát, hogy etapp-okban fog történni — ugy hiszem azonban, hogy ezek az etapp-ok juliustól számitva még el fognak tartani két vagy három esztendeig, különösen ha figyelembe vesszük, hogy Ausztria már réges-régen elköltötte azt a kölcsönt, amelyet a Népszövetségtől kapott és pénzügyi ellenőrzése még mindig nem szünt meg. **(Strausz István:** Itt nem lehet Ausztria példáját alapul venni!)

Én csak arra kivántam rámutatni, — mint mondottam — hogy az ország pénzügyi egyensúlyát az ország belső erejének az igénybevételével is helyre tudtuk volna állitani, és hogy nem volt érdemes feladni gazdasági és pénzügyi függetlenségünket, aminek hatását az ország még sokáig fogja érezni, mert nem remélem, hogy az ellenőrzés megszünik. De ha már felvetődött az a gondolat, hogy nem lehetne-e ennek a kölcsönösszegnek a stornirozásával foglalkozni, kérem a kormányt, méltóztassék errenézve felvilágositást nyujtani, mert a terhek rettenetesek, s ha ezektől a terhektől meg lehetne szabadulni, még terhek árán is, én nagyon szivesen belemennék abba, hogy ezzel a gondolattal foglalkozzunk. Erre kérem az igen t. pénzügyminister ur szives felvilágositását.

Elnök: Kiván még valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom. A pénzügyminister ur kiván szólni.

Bud János pénzügyminister: T. Nemzetgyülés! Én magam többizben foglalkoztam a népszövetségi kölcsön kérdésével és annak szükségességével. Nagyon tetszetős az a beállitás, hogy önerőnkből talpra tudtuk volna állitani pénzügyileg az országot; méltóztassék azonban utána nézni az ilyen és hasonló problémáknak nemcsak nálunk, hanem a külföldön is, és akkor meg méltóztatnak látni hogy tulajdonkép a megoldás mindig egy külföldi kölcsön felvétele. És ez egész természetes is. Hiszen az infláció nem egyéb, mint a legnagyobb bizalmatlanság a pénzzel szemben, és ahol az infláció már egy bizonyos határon keresztülment, ott minden megzavarodott a gazdasági életben s ott bármilyen erőfeszitést is tesz az állam, tulajdonkép nem tudja megoldani a kérdést, csak abban az esetben, ha biztos tudatában van annak, hogy attól a perctől kezdve, mikor az ugynevezett talpraállitási vagy szanálási munkát megkezdte, menten ellent tud állni minden mesterséges pénz-igénybevételnek. Ez az indoka annak, hogy ahol infláció jelentkezik, ott mindig nehéz a kérdés megoldása. Nem hiszem, hogy képviselőtársaim figyelmét elkerülte volna, hogy ma mi a helyzet egyes külföldi államokban, amelyekben szemtől-szemben láthatják magukat ugyanezzel a kérdéssel és ugyanazzal a beállitással, mint amit én itt látok.

De nálunk még más problémák is voltak a háttérben, mert hiszen megengedem, hogy talán saját önerőnkből is helyre lehetett volna állitani a költségvetés egyensúlyát, de ott volt a mellett számtalan függő kérdés is, amit szintén el kellett intézni. Hogy csak egyet emlitsek, a jóvátétel kérdése szintén ezzel a kölcsönnel kapcsolatban nyert elintézést és ha ez nem történt volna meg, akkor tulajdonképen szanálni sem lett volna lehetséges.

De nem is akarok tovább ennél a kérdésnél időzni. Mindenki tudja, hogy ennek a népszövetségi kölcsönnek egy másik jellege is van, és épen erre kivánom Strausz István igen t. képviselőtársam figyelmét felhivni. Ne méltóztassék elfelejteni azt, hog ya kölcsön nemcsak akkor teljesiti a maga hivatását, ha feltétlenül a deficit fedezésére használjuk. Méltóztassék elfelejteni azt, hogy a kölcsön nemlyen nagy kölcsönöket vesznek fel a valuta biztositása érdekében, mert ez az a háttér, amely feltétlenül megadja a pénz biztonságát. Ezt a hivatását teljesitette is a nemzetközi kölcsön és ezt tőle elvitatni nem lehet. Méltóztassék elhinni azt is, hogy sokkal jobban teljesitette hivatását igy, hogy nem költöttük el, mint ha elköltöttük volna és ott állana a deficit lehetősége és nem tudnók mivel a deficitet fedezni. **(Sziágyi Lajos:** És a beruházások?)

Azt mondják hagyjuk heverni a pénzt. Bocsánatot kérek, egyebet sem tettünk a miniserelnök urral, mint hogy másfél év óta Genfben folyton tárgyalunk és a kölcsönnek egy-egy részét felszabadittatjuk hasznos beruházásokra. Ez megtörtént, 100 millió már fel van szabaditva és nem tudom, mi volna gazdasági életünkben, ha ezeket a hasznos beruházásokat eszközölni nem tudnánk. **(Klárik Ferenc:** Eszközölni kell! Nem beszélni kell róla, hanem meg kell csinálni! — **Szabó Imre:** Hol eszközlik?) Igen t. képviselőtársaimat én sohasem fogom meggyőzni erről. Én már többizben beszámoltam a hasznos beruházásokról, részletesen jeleztem, hogy milyen célokra történtek ezek, de ha nem akarják elhinni, nem fogják elhinni soha. Ezek a beruházások megtörténtek, amint már ismételten kijelentettem. **(Szilágyi Lajos:** A minister urnak e tekintetben nincs többsége az ország lakosságában! A magyar nemzet többségével nem találkozik e tekintetben!) Milyen tekintetben? **(Szilágyi Lajos:** Amit méltóztatott mondani! A kölcsön felhasználása és felnemhasználása tekintetében!) A kölcsön felhasználása tekintetében, azt hiszem, mindenki, aki gazdaságilag komolyan gondolkozik, találkozni fog velem. Hogy a képviselő ur hogyan gondolkodik, nem tudom és igy nagyon nehéz, hogy találkozzam igen t. képviselőtársammal. De, amikor egy elgyengült országgal állunk szemben, ahol az üzemek tizenegy év óta beruházáshoz nem jutottak, igenis örülni kell annak, hogy ilyen hasznos beruházásokat eszközölhettünk és helyrehozhattuk a leromlott üzemeket és gazdasági életünket. Nem hiszem, hogy akadna

komoly ember az országban, aki más véleményen volna. (**Szilágyi Lajos:** Az összes komoly tényezők ellene vannak a pénzügyminister ur politikájának!)

Azt hiszem, ezzel feleltem a kérdés lényegére, mert megjelöltem a célt és azt is, hogy a kormány folytonosan azt kérelmezi, hogy ezek az összegek felszabadittassanak. (**Strausz István:** Mit felszabaditani? Jogunk van hozzá!) Hátra van még 82 milliós összeg, ennek felszabaditása kerül majd tárgyalásra. Ez azonban nem egészen tőlünk függő dolog. Most csak annyit szegezek le, hogy a kölcsön legnagyobb részét felszabaditottuk és a felszabaditás az ország gazdasági életének érdekében történt. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

Maga a rovat meg nem támadtatván, azt elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 2. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Kamatok 27,642.629 P.« — Strausz István!

Strausz István: Elállok a szótól!

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kiván, a rovat meg nem támadtatván, azt elfogadottnak jelentem ki!

Következik a 3. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Kezelési költségek 588.001 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Főbiztos tiszteletdija és irodájának költségei 345.120 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. Bizalmi férfiak tiszteletdija, titkári szolgálata és készkiadásai 39.235 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. A Magyar Királyság 1924. évi állami kölcsönének kamataiból 2,856.966 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Cím. Előlegezések a vasuti kamatbiztositás alapján. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. A szab. Pécs—barcsi vasut 1876. évi május hó 2-án kelt legfelsőbb engedélyezési okmánya alapján kamatbiztositási előleg 56 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A Duna—Száva—Adria vasuttársasággal (azelőtt Déli vaspályatársaság) és az érdekelt államokkal kötött és az 1923 : XXXVI. tc.-be becikkelyezett »Megegyezés« alapján a kötvényalapba teljesitendő előlegezések 4,201.163 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. A Duna—Száva—Adria vasuttársasággal (azelőtt Déli vaspályatársaság) és az érdekelt államokkal kötött és az 1923 : XXXVI. tc.-be becikkelyezett »Megegyezés« alapján teljesitendő egyéb előlegezések 1,160.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »V. Fejezet. Békeszerződési terhek. Kiadás. Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. Békeszerződési terhek 7,709.600 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »VI. Fejezet. Legfőbb állami számvevőszék 1. Cím. Igazgatás. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 409.035 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 57.191 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdijkedvezmények váltsága 4855 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások 218.318 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »VII. Fejezet. Közigazgatási biróság. 1. Cím. Igazgatás. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 599.528 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 47.997 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdij-kedvezmények váltsága 5712 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások 220.059 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »VIII. Fejezet. Országos Földbirtokrendező Biróság. 1. Cím. Igazgatás. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 468.523 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 295.974 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdij-kedvezmények váltsága 3479 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Az »Országos Földbirtokrendező Alap« javára állami hozzájárulás 5645 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások. Nyugdijasok járandósága 10.507 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »IX. Fejezet. Ministerelnökség. 1. Cím. Ministerelnökség költségei. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 239.084 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 109.972 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdij-kedvezmények váltsága 4246 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Informativ szolgálat és a sajtóosztály költségeire átalányként 516.000 P.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Javaslom, hogy a 4. rovat alatt az informativ szolgálat és a sajtóosztály költségeire átalányként előirányzott 516.000 P. a költségvetési előirányzatból töröltessék. Ezzel kapcsolatban egyuttal a következőket kivánom megjegyezni. A 4., valamint az 5. és 6. rovat alatt olyan bizalmi természetü kiadási tételek vannak felvéve a költségvetésbe, amelyeket elvi álláspontomnál fogva is csak oly kormánynak tudnék megszavazni, amellyel szemben legalább is a politikai bizalomnak valamilyen minimuma fennáll. Mivel a jelenlegi kormánnyal szemben még ez a minimális politikai bizalmam sincs meg, mind a három tételnél törlési javaslatot fogok előterjeszteni.

Tisztelettel kérem a nemzetgyülést, hogy javaslatomat ennél a rovatnál elfogadni sziveskedjék.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Györki Imre!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! A miniszterelnök ur a miniszterelnökség költségvetésének általános tárgyalása során, amikor reflektált a felszólalásokra, különösen pedig a felszólalásoknak arra a részére, amely a sajtó magatartására és a miniszterelnök urnak a sajtóval szemben elfoglalt állásfoglalására vonatkozott, említette, hogy miniszterelnöksége ideje alatt soha nem merült fel olyan cselekmény, amely alkalmat adott volna, vagy alkalmul szolgált volna arra, hogy akár a kormány egyes tagjaival, akár a miniszterelnök ur személyével kapcsolatos támadás miatt a miniszterelnök ur valamely lapközleménnyel szemben megtorló intézkedéseket foganatositson.

A miniszterelnök urat, ugylátszik, cserbenhagyta az emlékezőtehetsége és megfeledkezett arról, hogy van egy lap, amellyel szemben a megtorló intézkedést épen a miniszterelnök ur személyével kapcsolatban történt támadás váltotta ki és ez a sajtóorgánum a Népszava. Méltóztassék emlékezni arra, hogy 1924 november 28-án az ellenzéki képviselők közül 14-et a Ház elnöksége palotaőrökkel vezettetett ki a nemzetgyülésből. A kivezettetésre az adott okot, hogy itt az Eskütt-üggyel kapcsolatosan felolvastatott egy olyan levél, amelyet a miniszterelnök ur, mint bizalmas levelet intézett az akkori földmivelésügyi miniszterhez és ebből az incidensből kifolyólag támadt vihar következtében, mint mondottam, a Házelnökség 14 ellenzéki képviselőt távolitott el. Másnap erről az eseményről beszámolt a Népszava is, mint ahogyan beszámoltak általában az összes lapok és természetesen szóvá tette az elnökségnek ezt a magatartását és természetszerüleg szóvá tette a miniszterelnök urnak azt a ténykedését és azt az ellentétet, amelyet egyes felszólalók véltek kiolvasni abból a levélből, amelyet a miniszterelnök ur a földmivelésügyi miniszterhez intézett annakidején és abból a tanuvallomásból, amelyet a miniszterelnök ur az Eskütt-per tárgyalása kapcsán tett. Ez a vallomás és ezeknek az ellentéteknek egymással való szembeállitása volt az a szempont, amely arra vezetett, hogy 1924 december 1-sö napján a Népszavától az utcai terjesztés jogát ugyancsak a kivételes törvényre való utalással megvonták.

Azóta 520 vagy 530 nap telt el és a miniszterelnök ur nem tartotta szükségesnek, amint mondom, a saját személyével szemben történt támadással kapcsolatosan (**Klárik Ferenc:** A genfi demokrata!) hogy ezt a hibát reparálja és nem tartotta szükségesnek, hogy a Népszava kolportázsjogát — amely, mint mondottam, körülbelül 530 nappal ezelőtt vétetett el — ma már visszaadja. Amikor tehát a miniszterelnök ur itt olyan kijelentést tett, hogy a kormány megtorló intézkedéseket lapokkal szemben a saját reputációjának megvédése érdekében és a kormány tagjával szemben tanusitott magatartása miatt sohasem tett, akkor le kell szegeznem, hogy igenis tett, sőt ezt a bosszuálló hadjáratot, ezt a megtorló intézkedést egy közleménnyel kapcsolatban, amelyben a Népszava nem tett egyebet, minthogy csak regisztrálta a parlamenti eseményeket, ma is fentartja.

Ezt kivántam a miniszterelnök ur figyelmébe ajánlani és magam részéről is teljes egészében csatlakozom Szabó Imre t. képviselőtársam inditványához, amelyben az e címen felvett összegek törlését kéri.

Elnök: Kiván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kiván szólani, a vitát bezárom.

A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Kérem a felsorolt tételek fentartását a költségvetésben, bár elismerem, hogy azok, bizalmi kérdések lévén, az ellenzék részéről rendesen nem szoktak elfogadtatni.

Ami a délelőtt folytatott polémiára való visszatérést illeti, én tényleg nem emlékszem arra, hogy valaha intézkedést tettem volna valamelyik lap ellen azért, mert személyemben támadott volna. Erre a bizonyos esetre sem emlékszem ugy, hogy a kolportázs elvonása azért történt volna, mert a lap engem személyemben támadott volna, bár ebben a pereben azokról az indokokról beszámolni nem tudok, mert hiszen az akta nincs előttem. Mindenesetre utána fogok nézni. De én ugy emlékszem, hogy ez az eset sem függ össze egy ellenem intézett személyes támadással. Különben is a Népszava akkor nem lett betiltva, hanem a kolportázs-joga lett elvonva. (**Szabó Imre:** Már régen visszaadhatták volna! — **Klárik Ferenc:** Alkotmányos országban a minister ilyet nem tehet!)

Ami pedig a betiltásokat illeti, az igen t. képviselő ur sem tud beszámolni egyetlenegy olyan esetről sem, amikor a lapbetiltás ilyen kormány elleni támadásokkal függött volna össze. Mondom azonban, én erre az esetre nem igy emlékszem, mint a t. képviselő ur és utána fogok nézni az aktának, hogy tulajdonképen mi volt az oka annak, hogy a kolportázs-jog akkor elvonatott. (**Baticz Gyula:** És ha igy lesz, vissza lesz adva a kolportázs-jog?) Kérem, akkor be fogom ismerni, hogy tévedtem és hogy emlékezetem tényleg cserbenhagyott. *(Derültség.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. A 4. rovattal szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványt adott be. Az eredeti szöveggel szemben fogom feltenni a kérdést. Kérdem: méltóztatnak-e a 4. rovatot elfogadni, szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik az eredeti szöveget fogadják el, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Többség. Az eredeti szöveg fogadtatván el, Szabó Imre képviselő ur inditványa elesik.

Következik az 5. rovat. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a rovatot felolvasni.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. A hazai kisebbségek és az idegenben élő magyar állampolgárok gondozására átalányként 54.000 pengő.«

Elnök: Szabó Imre képviselő ur kiván szólani.

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Ezzel kapcsolatban már az általános vita folyamán elmondtam felfogásomat; ezt most is fentartom és javaslom, hogy az 5. rovatban: »A hazai kisebbségek és az idegenben élő magyar állampolgárok gondozására« átalányként felvett 544.000 P az előirányzatból töröltessék.

Elnök: Várnai Dániel képviselő ur kiván szólani!

Várnai Dániel: T. Nemzetgyülés! Én ezzel a tétellel szemben azon a véleményen vagyok, hogy arra a célra, amelyet a tétel elárul, az 544.000 P rendkivül kevés. Engedje meg tehát nekem az igen t. minister ur a kételkedés jogát itt is abban a tekintetben, hogy valami egészen más célra forditják az itt felvett összeget.

Én elismerem, hogy a külföldön bajba jutott magyar állampolgárok támogatására nagy szükség van; nemcsak elismerem, hanem min-

den alkalommal követelni is fogom, hogy erre a célra a lehető legnagyobb összegeket bocsássák külképviseleteink rendelkezésére. Méltóztassanak csak meggondolni, mélyen t. Nemzetgyülés, hogy milyen nagy bajok vannak Törökországban, Argentinában, Braziliában és általában a külföldön, nem is szólva Franciaországról, a külföldre most nagy tömegekben kiszivárgott magyarok között, akik munkához nem jutottak vagy munkához jutottak ugyan, de azt elveszitették és sem a követségek, sem a konzulátusok semmiféle segélyben nem részesitik őket.

A ministerelnök ur itt felvesz 544.000 pengőt, amelynek egy része forditatnék erre a célra. Szeretnék kimutatást látni arról, hogy hol és mikor segélyeztek külföldön bajba jutott magyar állampolgárokat e tétel terhére. Én ugy vagyok informálva, hogy ezt az összeget voltaképen a belügyministerium kivándorlási alapja dotálja, ezt az 544.000 pengőt, tehát olyan alapból veszi el a ministerelnökség költségvetése, amelynek valóban azt a célt kellene szolgálnia, hogy a külföldön bajba jutott magyar állampolgárokat segitse, akár azzal, hogy munkát szerez nekik, akár azzal, hogy megváltja részükre a vasuti jegyet, hogy hazajöhessenek szülőhazájukba. **(Szabó Imre:** Vagy jogsegélyt nyujtsanak vele!) Számtalan panaszos levél érkezik a magyarországi szociáldemokrata szakszervezetekhez Törökországból, különösen Anatoliának sok vidékéről, Franciaországból és a tengerentúlról is: Argentinából és Braziliából is és ezek a panaszos levelek mind azt mutatják, hogy külföldi képviseleteink nem végzik el azt a feladatot, amely részükről ezzel a kérdéssel kapcsolatban elsősorban elvégzendő volna. Méltóztassanak arra gondolni, hogy például Braziliában az oda kikerült magyarok most teljesen segitség nélkül maradtak. Hogy milyen okokból történt az, hogy az oda kiküldött magyar főkonzult nem fogadta a braziliai köztársasági elnök és hogy annak vissza kellett jönnie, azt nem firtatom. Ha a ministerelnök urnak jól esik, tegyen erről jelentést a nemzetgyülésnek, ha hallgatni akar róla, hallgasson, de én arra akarok utalni, hogy a braziliai magyarok most teljesen védelem nélkül állanak. Igaz, hogy a magyarok védelmét ott már régebben átvette az ottani holland követség vagy konzulátus, — nem tudom, mi van ott — azonban mégis az történik, hogy az oda kikerült magyarok a legnagyobb nyomorba kerülnek és a holland konzulátus segitségével sem tudják elérni azt a helyzetet, amely számukra türhető volna és még azt sem, hogy haza kerülhessenek. Hiszen a holland konzulátus nyujthat talán nekik jogsegélyt, de anyagi támogatást nem nyujthat és az ottani társadalmi akció, amelynek folyásáról van információnk, nem elegendő ahhoz, hogy azt a rettenetes nyomort, amelybe különösen San-Paoloba kerültek, a bevándorolt magyarok, enyhitse.

Azt látom, hogy a külföldi magyarok védelme a lehető legrosszabb állapotban van. A ministerelnök ur — jól emlékszem — egy bizottsági ülésen kilátásba helyezte, hogy kezére fog járni egy olyan mozgalomnak, amely innen hazulról szervezi meg a külföldi magyarok védelmét. Amikor én utaltam olyan eszközökre, amelyek céltudatosak és amelyek eredménnyel kecsegtetők, akkor a ministerelnök ur kijelentette, hogy ezeket ő nem tudja akceptálni. Utaltam a német hasonló szervezetekre, amelyek, bárhol is vannak németek, — legyenek azok Oroszországban vagy Braziliában — mindenhová odaférkőznek a maguk erkölcsi és anyagi segitségével. A németek épen e szervezetek fennállása és működése következtében nem érzik magukat elhagyatottaknak, árváknak, mint ahogyan azoknak kell érezniök magukat a külföldre került magyaroknak.

Azt látom, hogy ez az 544.000 pengő nem elég a tételben jelzett cél szolgálatára, sőt azt látom, hogy a belügyministeriumnak egy alapjából vesz el olyan összegeket, amelyeknek ott kellene maradniok. Épen ezért kénytelen vagyok hozzájárulni a törlési inditványhoz. Méltóztassék a belügyministerium vagy akármelyik ministerium költségvetésébe bármilyen nagy összeget beállitani, én nagyon szivesen megszavazom ezt a tételt. De mivel kétségeim vannak abban a tekintetben, vajjon ennek a tételnek összegei csakugyan a jelzett célra forditatnak-e, a törlési inditványt fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom.

A ministerelnök ur kiván szólni.

Gr, Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! Az 5. rovat alatt felsorolt kiadási tétel, vagyis a hazai kisebbségek és az idegenben élő magyar állampolgárok gondozására átalányként felvett 544.000 pengő két célt szolgál. Az egyik a hazai kisebbségek szükségleteinek ellátása, ami bizonyos adminisztrativ apparátust foglalkoztat, amenyiben talán három kormánybiztos és egy megbizott végzi ezeket a teendőket, amelyekkel együtt természetesen dologi kiadások és utazási költségek is felmerülnek. Ezzel a tétellel kapcsolatban állanak bizonyos kiadások, különösen abból a célból, hogy német, tót és szerb nyelvü kurzusok lehetővé tétessenek olyan tanitók részére, akik nemzeti iskolákban fognak tanitani. De ezenkivül természetszerüleg ebben a tételben helyet foglalnak azok a kiadások is, amelyek az idegenbe szakadt magyar állampolgárok támogatására vanak szánva és amelyeket részletezni költségvetésileg előre természetszerüleg nem lehet, mert a szerint adatnak ki, ahogy ilyen költségek felmerülnek.

A magam részéről osztozom abban a felfogásban, hogy az a tétel, amely itt a költségvetésben szerepel, egyáltalában nem elegendő a felmerült szükségletek ellátására. Csak utalok arra, hogy a belügyministeriumnál szereplő kivándorlási alap és ennek a jövedelmei is részben ilyen kiadásokra forditatnak, ugyhogy az egész szükséglet természetszerüleg nem itt számoltatik el, hanem két tárcánál, a belügyministeriumnál és a ministerelnökségnél. Teljesen elismerem azt, hogy ezek a tételek nem elegendők és ahogy pénzügyi helyzetünk javulni fog, természetszerüleg abba a kénytelen helyzetbe jutok, hogy a pénzügyministertől erre a célra nagyobb ellátmányt fogok kérni.

Ami azokat a speciális kérdéseket illeti, amelyeket a t. előttem szólott képviselő ur felhozott nevezetesen a délamerikai, a braziliai esetet, ahol mi egy magyar konzulátus felállitására exequaturt kértünk a san-paoloi államtól és ezt az exequaturt nem kaptuk meg, ennek oka az volt, hogy a magyar sajtóban bizonyos támadó cikkek jelentek meg, amelyekből az ottani állam kormánya azt hitte, hogy az általunk jelöltképen emlitett konzultól, illetőleg talán a belügyministeriumtól származtak volna és ez volt oka azoknak a surlódásoknak, amelyek miatt konzulátusunktól az exequaturt megtagadta. Jelenleg a helyzet az, hogy minket diplomáciailag a hollandok képviselnek ottan, azonban Rio de Janeiroban, tehát

Brazilia fővárosában kivánunk egy konzulátust felállitani. Ez a megoldás azonban bizonyos fokig nem teljesen kielégitő, mert hiszen a magyarok főleg San-Paolo-ban vannak, de mégis ez a konzulátus Rio de Janeiroban is képes lesz részben azoknak a feladatoknak megfelelni, amelyekre a t. képviselő ur utalt és amelyeknek ellátása a mi felfogásunk szerint is fontos és kivánatos. De mindenesetre el kell ismernem, hogy az itt felvett összegek nem elegendők összeomlásunk után, annak következtében, hogy Dél-Amerikában és más államokban nagy számban tartózkodnak részben kivándorlók, részben ideiglenes foglalkoztatásu magyar állampolgárok, azokra a segélyezésekre, amelyek kivánatosaknak mutatkoznak.

Ami Franciaországot illeti, ott is az a helyzet, hogy a konzulátus felállitása Párisban egyelőre pénzügyi nehézségekbe ütközött, hiszen nem lehet egy ilyen kérdést egészen kiszakitva a többi vonatkozásoktól tárgyalni. A pénzügyministerium természetszerüleg szemben áll a különféle ministeriumok részéről támasztott követelések tömegével és nem lehet eleget egy kérésnek a nélkül, hogy ennek következtében száz más kérést is, amelyek legalább is annyira indokoltak, ne teljesitene. A pénzügyi helyzet volt eddig az oka és nehézsége annak, hogy Párisban vagy Franciaország más területén, ahol nagyobb számban vannak magyar kivándoroltak, ezt a konzulátust nem állithattuk fel. De ez is olyan követelés, amellyel a pénzügyminister ur idővel számolni és azt teljesiteni lesz kénytelen, mert különben nagy nemzeti érdekek forognának kockán.

Azonkivül foglalkoztunk és foglalkozunk az ottani magyar gyermekeknek valamilyen formában való beiskoláztatásával is. A multkori költségvetés vitájánál is szó volt erről a kérdésről és akkor rámutattam arra, hogy annak oka, hogy ezt a kérdést a mai napig nem tudtuk megoldani, az volt, hogy az ottani munkások, sajnos, olyan vezetés alatt állanak, amely ugylátszik, nem szivesen látja megbizható magyar tanitóknak oda való exportját, ugy hogy azt a tanitónőt, akit innen abból a célból küldtek ki, hogy a felajánlott állást elfoglalja és az iskoláztatást megkezdje, olyan módon fogadták, amely a legkevésbé volt barátságosnak nevezhető, ugyhogy az illető kénytelen volt hazajönni. Ebben az irányban azonban tovább folytattuk és folytatjuk jelenleg is a munkát és azt hiszem, hogy ezen a téren rövidesen mégis csak sikerülni fog az első lépést megtenni.

Hasonló a helyzet Törökországban is, ahol azonban a magyar követség vette kézbe a dolgot és igyekszik azokkal a csekély pénzösszegekkel, amelyek rendelkezésére bocsáthatók, a kérdést megoldani. Mindenesetre a magam részéről csak hálával veszem, ha t. képviselőtársaim a beállitott tételeket csekélynek minősitik és nagyobb összeg beállitását kivánják, bár a jelenlegi helyzetben nem tudnám azt támogatni, tekintettel azon pénzügyi nehézségekre, amelyek fennállanak.

Elnök: Következik a határozathozatal. Az 5. rovattal szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványt tett. Kérdem, méltóztatnak-e az 5. rovatot szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, akik a tételt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A tétel elfogadtatott s igy Szabó Imre képviselő ur inditványa elesik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* 6. Rovat. Rendelkezési alap 476.000 pengő. — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Javaslom, hogy ezen rovatban rendelkezési alapra előirányzott 476.000 pengő az előirányzatból töröltessék.

Elnök: Kiván még valaki szólni? Ha nem, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. A 6. rovattal szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványt adott be. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a 6. rovatot szemben Szabó Imre képviselő ur törlési inditványával elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Akik az eredeti összeget fogadják el, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* Többség. A rovat elfogadtatott s igy Szabó Imre képviselő ur inditványa elesik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »7. Rovat. A Magyar Nemzeti érdemkereszt költségei 20.400 pengő.«

Elnök: Meg nem támadtatván, elfogadottnak jelentem ki.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. 1. Rovat. A miniszterelnöki palota felszerelésének pótlására 20.400 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A magyar vöröskereszt diszjelvényeinek külföldiek részére való adományozásával kapcsolatos költségek 2720 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. A soproni népszavazás emlékének megörökitésére az 1922 : XXIV. tc. alapján 13.600 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Országos Takarékossági Bizottság költségei 27.200 pengő.« — Szabó Imre!

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Bár ez a 27.200 pengő dologi kiadások cimén van beállitva és én sem tudom elképzelni, hogy a takarékossági bizottságnak valami administrativ szükséglete ne volna, mégis ugy gondolom, hogy ezen szükségleteket valamilyen más fedezetből is lehet kielégiteni. Nem a legideálisabb az, hogy a takarékossági bizottságnak költséget állitunk be költségvetésbe, mert hiszen a takarékossági bizottságnak épen az a feladata, hogy takarékosságot mutasson az egész országnak és igy a kormányzatnak is, annak a bizottságnak tehát semmiféle költsége ne szerepeljen a költségvetésben. Javaslom tehát, hogy a 27.200 pengő az előirányzatból töröltessék.

Elnök: Kiván még valaki szólni? Ha senkisem kiván szólni, a vitát berekesztem. A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Bethlen István miniszterelnök: T. Nemzetgyülés! Kérem a tétel fentartását. Megengedem, hogy furcsa szinezetet ad, hogy takarékossági bizottság cimén költség és kiadás merül fel, azonban ez kizárólag annak a személyzetnek a kiadása, a gépiróké, akik ott vannak alkalmazva és ingyen azt a munkát nem látják el, azonkivül a főtitkáré, aki egész tevékenységét ennek a munkának szenteli már hónapok óta, továbbá dologi kiadások, fütés-világitás, amelyek természetszerüleg el nem kerülhetők. Megjegyzem, hogy ez a kiadás százszorosan megtérül azon megtakaritások révén, amelyek már ezen költségvetésben mutatkoznak és hovatovább még nagyobb mértékben fognak mutatkozni. Kérem tehát ennek a fentartását.

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyil-

vánitom, következik a határozathozatal. Ezen tétellel szemben Szabó Imre képviselő ur törlést inditványozott. Ezt szembeállitom a 4. rovattal és kérem azokat a képviselő urakat, akik az eredeti szöveget, illetve a költségvetés ezen tételét elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* A tétel elfogadtatott és igy Szabó Imre képviselő ur inditványa elesik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cím. Koronaőrség. Kiadás. Rendes kiadások. 1. rovat. Személyi járandóságok 55.599 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 21.910 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdij-kedvezmények váltsága 171 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. A koronaőrség-épület nagyobbmérvü tatarozására 3600 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Cím. Vitézi Rend főszékhatósága. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 10.560 P.«

Elnök: Szabó Imre képviselő ur kiván szólni.

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Elvi álláspontunkat a tárca általános vitájánál kifejtettem erre a kérdésre vonatkozólag is. Mi a Vitézi Székben egy uj kiváltságos osztály megteremtését látjuk és épen ezért nem tudjuk olyannak elismerni ezt az intézményt, amely beleilleszkednék a mostani életviszonyokba, mert sehogy sem egyeztethető össze a demokratikus haladással. Ezért a Vitézi székkel kapcsolatos összes kiadásokat törölni óhajtjuk. Javaslom tehát, hogy a 3. cím alatt Vitézi rend főszékhatósága költségeire személyi járandóságok címén előirányzott 10.560 pengő a költségvetésből töröltessék.

Elnök: Kiván még valaki szólni?

Hebelt Ede jegyző: Györki Imre!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! Szabó Imre t. képviselőtársam pártunk állásfoglalását a Vitézi Renddel kapcsolatban már kifejtette s erről a kérdésről állásfoglalásunknak már ismételten tanujelét adtuk ugy a költségvetés általános vitájánál, mint régebben tartott felszólalások folyamán, amikor rámutattunk, hogy egy uj lovagrend megalkotását nem lehet a mai demokratikus korszakba beilleszteni, nem lehet egy ilyen intézményt fentartani és különösen állami támogatásban részesiteni. Különösen nem tartom lehetségesnek azt, hogy azt a horribilis költséget, amelyet a főszéktartóság fentartására forditanak, az adófizetők ugy is súlyos megterhelése árán szerezzük be. Egyébként is az az állásfoglalásunk, hogy mindaddig ezek a költségek meg nem szavazhatók, mig a kormány nem mutat be a nemzetgyülésnek statisztikát, vagy beszámolót arról, hogy mikép áll a Vitézi Rend széktartóságának ügye, mennyi az az ingatlan, amit egyesek adományoztak, ezeket a vitézi ingatlanokat kik között és milyen arányban osztották szét, mikép folyik ezeken a gazdálkodás, milyen ezeknek a vitézi birtokoknak a berendezése, felszerelése és nem tart beszámolót és nem ad kimutatást a nemzetgyülésnek arról, hogy mennyi az az ingatlan, amit a Vitézi Szék saját maga házi kezelésben tart, azon gazdálkodik anélkül, hogy azt rendeltetésének megfelelően juttatná azoknak az érdekelteknek, akik arra hivatva vannak és azon célnak, amelyre azokat egyesek adták. Információnk ugyanis az, hogy a vitézi telkek adományozásá nem történik abban a tempóban, ahogy egyes sek felajánlják a telket, hanem hosszu időn át 2—3 évig maga a Vitézi Szék gazdálkodik ezeken az ingatlanokon és huzza a jövedelmet anélkül, hogyha már ezt a célt meg akarják tartani, amit én perhorreszkálok, e célnak megfelelően az adományozás után nyomban kiosztanák.

Arra kérem tehát a mélyen t. minister elnök urat, méltóztassék ezeket a szempontokat figyelembe venni és a nemzetgyülést tájékoztatni arról, hogy mekkora az az ingatlanmenynyiség, amelyen a Vitézi Szék gazdálkodik és milyen birtokarányban osztották szét ezeket és kik között, és mekkora az az ingatlanmenynyiség, amelyen a vitézi szék gazdálkodik és milyen idő óta tartja ezeket kezében? Mindaddig, mig ezekre a kérdésekre felvilágositást nem kapok, természetszerüleg a költségvetésbe felvett összeget megszavazni nem tudom. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Peyer Károly!

Peyer Károly: T. Nemzetgyülés! Mindenben osztom előttem szólott képviselőtársam felszólalását s csak azt kivánom ujból hangsúlyozni, hogy azért sem szavazhatjuk meg a Vitézi Rend főszéktartóságának kiadásait, mert semmiféle törvény nem rendelkezik a Vitézi Szék létesitéséről. Ezt a felfogásunkat már kifejezésre juttattuk a mult költségvetés tárgyalása alkalmával is s akkor a honvédelmi minister ur vagy a ministerelnök ur maga is elismerte, hogy semmiféle törvény nem létesitette a Vitézi Széket, de azzal kivánta ennek a tételnek törvényszerü látszatát igazolni, hogy egy előző költségvetésbe ez a tétel fel volt véve. Én ezt ezzel nem látom igazolva, mert ha itt egy uj rendet kivánnak létesiteni, akkor ehhez kell valamilyen törvény, kell valamilyen rendelkezés és nem elegendő az, hogy ennek kiadásai tisztán a költségvetésbe vétetnek fel.

Egy másik szempont is bizalmatlansággal tölt el ezzel az intézménnyel szemben. Én ugyanis ugy látom, hogy itt nem a vitézek megjutalmazásáról, hanem inkább bizonyos politikai szempontok kielégitéséről van szó. A legnagyobb vitézekkel az állam nagyon mostohán bánik. Mindaddig, amig az állam a rokkantakkal szemben nem tudja minimálisan teljesiteni kötelességét, egészséges embereknek nem lehet semmiféle jutalmat adni. Az felfogás dolga, hogyan birálják el, hogy ott kinek ki volt a vitéz. Magam is láttam, hogy a mi ütegünknél pl. az első kitüntetést a kapitány tisztiszolgája kapta. Nagyon sok helyen ugyanez volt a gyakorlat és nagyon sokan jutottak vitézségi éremhez olyanok, akik talán nem egészen jogosultan viselik azt, mig mások cselekedeteiről, akik talán nagyon hősiesen viselték magukat, senkisem vett tudomást. Egyeseket kiragadni — még ha egyformán vitézek voltak is valamennyien — és egyeseket jutalmazni semmiesetre sem helyes és célszerü. Hiszen még ma sem valorizálták a kis és nagy ezüstérmek után járó pótdijakat, azokat a nevetséges kis összegeket, amelyeket annakidején megállapitottak s amelyekről azt mondották, hogy addig fogják kapni, amig élnek. Ma már talán nem is érdemes fel sem venni ezeket az összegeket. Elsősorban tehát ezeket a vitézségi érem-pótdijakat kellene valorizálnia az államnak, ha nem is teljes mértékben, de legalább is a mai viszonyoknak megfelelően.

Egy másik szempont az, hogy amig a rokkantkérdés nincs elintézve, amig 80—90—100

százalékos rokkantak nevetséges összeget kapnak, amig az állam minden hónapban, vagy minden negyedévben ráir az alispánokra és rajtuk keresztül a községi jegyzőkre, hogy a hadiözvegyek ujabb és ujabb számát rostálják ki és mindig ujabb és ujabb hadiözvegyekről állapitsák meg, hogy van vagyonuk, tehát meg tudnak élni: mindaddig nem lehet hozzájárulni ahhoz, hogy egyeseket viszont kiváltságos helyzetbe juttassanak. Kerületemből is jöttek hozzám hadiözvegyek, akiktől elvonták a segélyt. Pl. van valamelyiknek egy kis viskója, konyhával és egy szobával s erre megállapitják, hogy anyagi viszonyai olyanok, hogy már nem szorul további segélyezésre. Ezt nagyon furcsa elbánásnak találom s nagyon célszerü volna ennek a kérdésnek reviziója, mert az a körülmény, hogy egy hadiözvegynek, akinek egyébként semmi más jövedelme nincs, van egy kis szoba-konyhás viskója, — amely után adóban és fentartási költségekben van annyi kiadása, mint amennyit máshol a házbér tesz ki — nem lehet jogcim arra, hogy ezért az özvegyi járandóságtól elüssék.

De van még egy szempont. A frankhamisitással kapcsolatosan a kormány emberei Budapesten tüntető felvonulást terveztek. Tudomásom van arról, hogy vidéken egyesek, akik vitézi telket kaptak, szintén felszólitást kaptak, hogy ebben a tervezett tüntetésben vegyenek részt. Ebből is azt látom, hogy itt nem a vitézek megjutalmazásáról, hanem bizonyos politikai szempontok kielégitéséről, egy bizonyos politikai kaszt szervezéséről van szó.

Én tehát nem járulhatok hozzá, hogy a társadalomból egyeseket kiragadjanak és megjutalmazzanak, ugyanakkor, amikor másoknak minimális összeget sem tud juttatni az állam.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Szeder Ferenc!

Szeder Ferenc: T. Nemzetgyülés! Minden tekintetben aláirom előttem felszólalt t. képviselőtársam érvelését és magam is arra az álláspontra helyezkedem hogy a Vitézi Székre forditott összeget a költségvetésből töröljük. Lehetetlen állapotnak tartom, hogy egy ilyen intézmény, mint a Vitézi Szék, a költségvetésben évről-évre különböző összegekkel, ezidő szerint több, mint 50.000 pengővel szerepeljen. Miért és mi cimen?

Abszurdumnak tartom magát azt a tényt is, hogy Vitézi Széket csinálnak és a vitézek közül kiválogatják azokat, akik politikai szempontból használhatóbbak *(Ellenmondások jobbfelől.)* és nem azokat, akik valójában vitézek is voltak akkor, **(Somogyi Béla:** Szakszervezeti vitézek!) amikor igenis, vitéznek kellett lenni! **(Somogyi Béla:** Én ott voltam, ahol vitéznek kellett lenni!) Én is ott voltam s képviselőtársam sem volt közelebb a golyókhoz, mint én, mert hivatalosan is rokkanttá nyilvánitottak a rajvonalban szerzett sebem következtében. Én tehát nyugodtan beszélhetek ezekről a kérdésekről, mint olyan, aki minden tekintetben érdekelve voltam a háboruban.

Lehetetlennek tartom a háboru vitézeinek ilyen kasztba-szedését. Hiszen itt is felvetik a gondolatot: hátha valamikor még szükség lesz másokra is, nemcsak a vitézekre? Beszélnek, sejtetni engednek kijelentésekkel dolgokat.

Az, amit a vitézekkel kapcsolatban most csinálnak, nem valami épületes, léleknemesitő látvány ugyanakkor, amikor a vitézeknek egy jelentékeny része — azok, akik ott veszitették el kezüket, lábukat, akiknek családja tönkrement, akik szemük világát hagyták a csatatéren — koplal és ki van rekesztve ebből a kasztból, amelyet vitézi rendnek kereszteltek el. Ha már a vitézség honorálásáról van szó, akkor én nagyon is az egyenlőség elvi alapjára szeretek helyezkedni.

En egyenlően szeretem honorálni azt a vérveszteséget, amelyet a katonák a csatatéren szenvedtek. Itt azonban azt látjuk, hogy a vitézek szektájával olyan uj rendet akarnak teremteni, amelynek, ha átnézzük a vitézi rend kátéját, néha nagyon furcsa tevékenységi köre van. Különösen abból a szempontból nagyon furcsa és különös ennek a szektának a tevékenysége, hogy elsősorban a kormány támaszaként jelentkezik a vidéken és a törzskapitányok és egyéb egyének vezetése alatt álló vitézi szekták a vitézi jogból eredően a megyékben, városokban és községekben egészen különleges helyzetet akarnak maguknak biztositani.

Ismételten hangsúlyozom, azon az állásponton vagyok, hogy ha valaki megérdemel támogatást és méltánylást a háboruban szerzett érdemeiért, akkor elsősorban azok a nyomorultak érdemelnek meg, akiknek minimális életlehetőségét sem biztositja most az a járadék, amelyet a magyar állam hónapról-hónapra folyósit részükre. Ha valakik érdemeket szereztek, ugy azok a szerencsétlen özvegyasszonyok, akiket minden lehetetlen ürüggyel igyekeznek kirostálni az igényjogosultak sorából, hogy még azt a nyomorult pár koronát se kelljen számukra folyósitani. Az egyenlő elbánás elvének alapján igenis követelem, hogy a magyar állam a háboruban rokkantakká, nyomorultakká váltaknak, legalább minimális életlehetőségét biztositsa és ne forditson ilyen u. n. vitézi rendek kreálására és fentartására költségvetésében évről-évre nehéz milliókat.

Elnök: Kiván még valaki szólani? Ha szólni senki sem kiván, a vitát befejezettnek nyilvánitom.

A ministerelnök ur kiván szólani.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! A tavalyi kifogások, amelyek a Vitézi Rend főszéktartóságának tételei ellen annakidején felhangzottak, az idei vitában ujból felmerültek. Az egyik kifogás az, hogy nem törvénnyel lett a Vitézi Rend megalapitva, s hogy ennek folytán a költségvetésből törlendő. Hát nagyon sok intézménye van a magyar államnak, amely a költségvetésben szerepel, és amelyet nem külön törvény, hanem költségvetési törvény kreál. Méltóztassanak például megnézni a következő cimet: Budapesti Országos Kereskedelmi és Ipari Kikötő kormánybiztossága. Ez sem törvény által lett megállapitva, hanem a költségvetési törvény által lett törvényesitve az a létesitmény, melyet a ministertanács hozott létre. **(Baticz Gyula:** De ez csak átmeneti intézmény!) Ha állandó intézmény volna, akkor is épen ugy meg lehetne csinálni a költségvetési törvény által. Azt hiszem, aki a magyar egyetemen a közjogot hallgatta, az tudja, hogy a magyar államban intézményeket lehet rendes törvénnyel, vagy költségvetési törvénnyel is kreálni, ez tehát abszolute nincs ellentétben a magyar közjoggal, sőt azzal harmóniában van. **(Györki Imre:** Melyik költségvetési törvényben van, mert ilyen nincs!) Évről-évre visszatér. **(Györki Imre:** De ez csak költségvetés, de nem költségvetési törvény! — *Zaj a jobboldalon.)* A költségvetési törvény révén válik törvényerejüvé, a költségvetési törvény pedig épolyan törvény, mint minden más törvény. Én tehát itt nem látok abszolute semmi nehézséget, mert akkor

a költségvetésnek száz tétele ellen lehetne ugyanezt a kifogást emelni, sőt akkor törölni kellene egész sorozatát a hosszu idő óta létező intézményeknek, melyeket költségvetési törvény legalizált.

Ami magát a kérdést illeti, nem tudom megérteni, hogy miért volna a magyar vitézség jutalmazása ellentétben a demokráciával. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ellenkezőleg azt hiszem, a magyar vitézség jutalmazása demokratikus cselekedet, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* amely ellen épen demokratikus pártoknak semmi érdeküknek sincs felszólalni. **(Baticz Gyula:** Az igazi vitézek koldulnak az utcán! — *Zaj a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, ne méltóztassék a rokkantakat szembeállitani a vitézekkel, mert ebben semmi igazság nincs. A rokkant, sajnálatraméltó polgára ennek az államnak; rokkantsága miatt a magyar állam neki bizonyos rekompenzációval tartozik, rokkantság maga még nem egyéni érdem. *(Mozgás balfelől.)* Bocsánatot kérek, az még nem vitézség, hiszen futásközben is megsebesülhet és megrokkanhat valaki. Ez két különböző dolog, amelyet egymástól el kell választani és amelyet egymással szembeállitani nem szabad és nem helyes. Ne méltóztassanak a magyar nemzet érdeke szempontjából olyan értelemben disztinkciókat csinálni a kettő között, hogy a kettő egymással ellentétes. Én igenis helyesnek és szükségesnek tartom, hogy a rokkantak megfelelő ellátásban részesüljenek, *(Helyeslés.)* szükségesnek tartom, hogy az állam pénzügyi helyzetének javulásával a rokkantak jobb ellátásban részesüljenek, de ez abszolute nem zárja ki azt és nincs ellentétben azzal, hogy a magyar háborus vitézséget ne jutalmazzuk és ne honoráljuk. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Mert engedjenek meg a t. képviselő urak, ezt a nemzetet nemcsak a béke munkájával, hanem igenis a magyar vitézséggel is kell a jövőben is megvédeni *(Taps a jobboldalon és a középen.)* és aki ezt nem érti meg, az a magyar nemzet jól felfogott érdekeit nem tudja megérteni. Az nem szégyen, hogy az illető széktartóság részéről megbiráltatik és vizsgálat tárgyává tétetik az, hogy az illetők hogyan viselkedtek nemzethüség szempontjából a forradalmak és a bolsevizmus alatt; ez nemcsak jogosult, hanem helyes és kivánatos is és azt hiszem, hogy ez az egyedüli ok, amely miatt a t. képviselő urak állást foglalnak, ezzel az intézménnyel szemben. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Engedjék meg azonban mi megmaradunk a mellett az álláspontunk mellett, hogy az a vitéz, aki jutalomra tart igényt, nemzethüség szempontjából is kifogástalan ember kell, hogy legyen és csak ebben az esetben részesülhet abban a jutalomban, amelyben ez az intézmény részesiti. **(Klárik Ferenc:** A nemzet és a kormány között nagy a különbség!) Nem a kormány jutalmaz itt, hanem egy egészen független fórum, amelynek ügyeibe a kormány sohasem folyt bele és amelynek intézkedéseit a kormány respektálja.

Azt kivánja az egyik képviselő ur, hogy a kiosztott vitézi telkekről, azoknak megszállásáról a kormány jelentést tegyen a nemzetgyülésnek. Már a délelőtt folyamán bejelentettem, hogy a kormány általános jelentést fog a nemzetgyülés elé terjeszteni és, tekintettel a felmerült óhajra, ebben az általános jelentésben erre is ki fogunk terjeszkedni.

Ami már most azt a kérdést illeti, amelyet, azt hiszem, Györki képviselő ur vetett fel a vitézi szék gazdálkodásával kapcsolatban, hogy a telkeket, amelyek kiutaltatnak, a Vitézi Szék nem mindjárt adja át a vitézeknek, hanem azon bizonyos tevékenységet fejt ki maga talán hosszabb ideig, amig azok a telkek vitézek által megszállatnak, nekem erről nincs tudomásom, sőt ellenkezőleg ugy vagyok értesülve, hogy a Vitézi Szék abban a percben amelyben a vitézi telekhez jut, igyekszik a megfelelő vitézeknek ki is osztani. Az természetes, hogy ennek kiosztására talán bizonyos idő mégis szükséges, mert nem minden vitéz hajlandó arra a vidékre, vagy épen abba a községbe elmenni, ahol jelenleg egy vitézi telek áll rendelkezésre; tehát bizonyos tárgyalásra is van szükség. A mellett a vitézek, sajnos, nincsenek rendesen nem birnak azzal az instrukcióval, azzal a tőkével, amely szükséges volna ahhoz, hogy maguknak rögtön házat épithessenek, hogy telket megszállhassák és be is instruálhassák. Ebből a célból tehát tényleg bizonyos támogatásra van szükség, amely csak bizonyos idő rendjén válhatik effektivvé.

Ez az egyetlen ok, ha talán bizonyos differencia, bizonyos spacium van a telkek átvétele és megszállása között, de semmiféle más spekulativ szándék nem forog itt fenn, mint ahogy azt abból a megjegyzésből sejtem, amit a képviselő ur tett.

Kérem ezek alapján a Vitézi Rend főszéktartósága ciméneél a személyi járandóságokra vonatkozó tételek fentartását.

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

Az eredeti szöveggel szemben áll Szabó Imre képviselő ur törlési inditványa. Kérem azokat a képviselő urakat, akik az eredeti szövegtet fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörénik.)* Többség. A nemzetgyülés az eredeti szöveget fogadta el.

Következik a 2. rovat. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék azt felolvasni.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 16.491 P.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! A miniszterelnök ur beszédének első részét valószinüleg azok, akik az ország visszaszerzését fegyverrel, erővel gondolják vagy képzelik el, nem köszönik meg. Ennél antimilitaristább, háboruellenesebb beszédet ebben a Házban senki sem tudott volna mondani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. — Zaj és ellenmondások a jobboldalon és a középen.)*

Az a tény, hogy a miniszterelnök ur ezeket a vitézeket, ugynevezett rendelet alapján bizonyos célok érdekében ez esetben speciálisan a szocialisták ellen szervezi meg, *(Ellenmondások a jobboldalon.)* s ezeket szembeállitja és előnyben részesiti a háboru vitézeivel, az igaz vitézekkel, akik tényleg testi épségük feladásával nyerték a vitézséget. Ennél antimilitaristább, háboruellenesebb beszédet el sem tudok képzelni. Ezt mindenesetre a magam részéről megköszönöm a miniszterelnök urnak, mert ez nagy segitségünkre lesz annak idején az antimilitarista propagandában.

Felfogásom nem változott meg ebben a kérdésben a miniszterelnök ur felszólalása után sem, mert a miniszterelnök ur végre hivatalosan itt a Ház szine előtt jelentette ki, hogy milyen célból szerveztetett a Vitézi Szék, nevezetesen ez esetben nyiltan és kifejezetten a szocialisták ellen. Tudomásul vesszük. Épen ezért ne kivánja tőlünk se a többségi párt, se a kormány, hogy egy ilyen szervezkedés költségeit a költségvetésben megszavazzuk. Javaslom, hogy a fenti Vitézi Rend főszéktartóság cím alatt a dologi kiadásokra előirányzott 16.491 P töröltessék.

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom.

A ministerelnök ur kiván szólani.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! A t. képviselő ur elferditette szavaim értelmét. Én épen ki akartam mutatni és ki is mutattam, hogy a rokkantak és a vitézek között ellentétet nem lehet kreálni. A képviselő ur most rám akarja fogni, hogy én kreáltam egy ellentétet a kettő között, holott rámutattam arra, hogy a két fogalom egymástól teljesen eltérő különböző fogalomkörbe tartozik, aminek természetes következménye az, hogy lehet a rokkantak között vitéz és a vitézek között lehetnek rokkantak, de a két fogalom teljesen nem fedi egymást. Ne méltóztassék tehát szavaimat elferditeni és akkor azokra a következtetésekre sem fog jutni a t. képviselő ur, amelyekre jutott. (**Patacsi Dénes:** Csak lelki rokkantak ne lennének önök között!)

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

Kérdem, méltóztatnak-e a költségvetésben foglalt eredeti tételt elfogadni, szemben Szabó Imre képviselő ur törlő inditványával? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a tételt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a tételt elfogadta.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdij-kedvezmények váltsága 267 P.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Következetes akarok maradni előbbi álláspontomhoz és javaslom, hogy a 3. rovat alatt előirányzott 267 pengő a költségvetésből töröltessék.

Elnök: Kiván valaki szólni? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom, a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal.

Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a tételt elfogadni Szabó Imre képviselő ur törlő inditványával szemben? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a tételt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a tételt elfogadta.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. Birtokbavétel, birtokfelmérések és vitézek birtokba ültetése körüli kiadásokra 15.395 P.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! Amikor a földreform kapcsán, — már amennyire végre lehetett hajtani a földreformot — azoknak a szerencsés földmivelőknek, akiknek mégis jutott imitt-amott egy-egy kis birtok, még annyi eszközt sem tudott a kormány rendelkezésükre bocsátani, hogy legalább egy kis kéziszerszámmal és más egyéb instrukcióval elláthassák ezeket a földbirtokosokat, akkor feleslegesnek tartom, hogy az amugy is előnyben részesitett vitézeket már a birtokbavételnél, a birtokfelmérésnél, a vitézek birtokbaültetése körüli kiadásoknál is előnyben részesitsük. Épen ezért javaslom a fenti rovatban előirányzott 15.395 P. törlését.

Elnök: Ha szólni senki nem kiván, a vitát bezárom, a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a költségvetésnek ezt a tételét elfogadni, szemben Szabó Imre képviselő ur törlő inditványával? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a tételt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a tételt elfogadta.

Következik: Bevétel. (**Szabó Imre:** Itt még maradt valami!) Rendkivüli kiadások.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. Vitézi telkek berendezésére és felszerelésére segélyek. 8011 P.« — Szabó Imre!

Szabó Imre: T. Nemzetgyülés! A fentebb elmondottak alapján javaslom az ebben a rovatban előirányzott 8011 P. törlését.

Elnök: Ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom, a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a tételt elfogadni, szemben Szabó Imre képviselő ur törlő inditványával? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a tételt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház a tételt elfogadta.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Cím. Budapesti országos kereskedelmi és ipari kikötő kormánybiztossága. Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. A kikötői létesitmények hasznositásából és a kikötő területén épitett vasuti vonalak törlesztésére beszedendő illetékből 16.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A kikötőhöz tartozó ingatlanok bérjövedelméből és vegyesekből 24.000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások 417.632 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Ezzel a ministerelnökségi tárca és kisebb tárcák költségvetése részleteiben is letárgyaltatott.

Következik az igazságügyi tárca tárgyalása. Az előadó urat illeti a szó.

Őrffy Imre előadó: T. Nemzetgyülés! Mielőtt az igazságügyi tárca költségvetését ismertetném, legyen szabad egy-két meggondolásra felhivnom a t. Nemzetgyülés figyelmét. *(Halljuk! Halljuk!)* Nemcsak a magyar parlament történetében, hanem azt hiszem, a külföldi parlamentek történetében is egyedülálló az a tény, hogy egy esztendő tartama alatt három költségvetést tárgyalt egy törvényhozó testület. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Őrffy Imre előadó: Ennek a ténynek különösen az igazságügyi tárca szempontjából különös jelentősége van azért, mert régi szokás volt, hogy az igazságügyi tárca előadója rövid beszámolót tartott... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak mindenoldalon.

Őrffy Imre előadó: ... az elmult költségvetési év kodifikatorius munkája felett, — ilyen volt a munkamegosztás az előadó és a minister között — mig az igazságügyminister legtöbbször a közeljövő terveit és programmját ismertette.

Ezeknek a feladatoknak én, mint jelenlegi előadó, nem tudok megfelelni egyszerüen azon okból, mert az a három egymásután következő költségvetés annyira igénybe vette a törvényhozás minden munkaidejét, hogy kénytelen vagyok teljes objektivitással megállapitani, hogy törvényhozási szempontból a nemzetgyülés utolsó esztendeje improduktiv volt. Ennek a ténynek megállapitásán túl előadói objektivitásomnál fogva, amelyre kötelezve érzem magamat, nem megyek, okát nem keresem, csak indokolom ezzel azt, hogy az én szerepem tulajdonképen ezek után inkább csak a költségvetés számszerü ismertetésére szoritkozhatik és itt is csak szük keretek között fogok mozogni, mert a tételeknek legnagyobb része

olyan, amelyek az előző költségvetés adataival egyeznek.

Ezek előrebocsátása után legyen szabad utalnom arra, hogy már a miniszterelnökségi és kisebb tárcáknál tartott előadói beszédemben is hangsúlyoztam azt, hogy az utóbbi négy költségvetés számolási egységének folytonos változása, a 6500-as szorzószám, a 17 ezres szorzószám, az aranykorona, a papirkorona és most a pengő a költségvetéssel alaposabban foglalkozókat és az előadókat tényleg igen nehéz helyzetbe hozza az abszolut számokkal való operálás szempontjából. Épen ezért helyesebbnek tartom itt is inkább a százalékos összehasonlitás rendszerét követni, de természetszerüen ott, ahol elkerülhetetlen, az abszolut számokat is jelzem.

Hogy tisztán lássuk az igazságügyi költségvetésnek az általános költségvetés kereteibe való beilleszkedését, kénytelen vagyok összehasonlitást tenni elsősorban abban a vonatkozásban, miként emelkedett az általános költségvetés kiadási összege statisztikai szempontból és miként emelkedett speciálisan az igazságügyi tárca költségvetésének kiadási összege? Itt megállapithatom, hogy mig az általános költségvetés emelkedésének arányszáma 8·5%, addig az igazságügyi költségvetésé ennél csekélyebb, 6·3%, ami azt jelenti, hogy az igazságügyi költségvetésnél a takarékosság erősebben domborodott ki, mint a költségvetés többi tételeinél, általában számitva. De ha további összehasonlitást csinálok, ugyhogy a tárca összes kiadásainak arányát veszem az egész költségvetés összes kiadásainak arányához képest, akkor is bizonyos csökkenést látok. A tavalyi költségvetésben a tárca összkiadásainak aránya az egész költségvetés összkiadási arányához 6·7% volt, mig ezidén ez a szám tovább szállott le 6·5%-ra.

Tehát ha ezt a másik próbát megtesszük is, csak azt állapithatjuk meg, hogy az igazságügyi tárca költségvetésének összeállitásánál a legnagyobb mérvü takarékosság szempontja érvényesül. Ha e mellé még azt is vesszük, hogy a bevételek, a szigoruan vett tárcabetvételek nem emelkedtek ugyan, de a pénzügyi tárca költségvetésében ott szerepelnek a törvénykezési illetékek, amelyeknél megállapithatunk egy 1 millió pengős pluszt, akkor megállapithatjuk azt, hogy a bevételi tételeknél is jobban érvényesült a gazdaságosság elve, vagyis az egész tárca ugy ahogy van, határozottan kiemelkedik a költségvetés kereteiből abban az irányban, hogy itt a gazdaságossági elv a legteljesebben érvényesül az egész vonalon.

Ha rá akarok térni a tárcán belüli arányszámokra — igazán egészen röviden szeretnék szólni — csak arra vagyok kénytelen rámutatni, hogy talán ez a tárca az, amelynél a legszélsőségesebben szembeállithatók a személyi kiadások a többi kiadásokkal, a tárgyiakkal. Kétségtelen dolog, hogy a tárca természete olyan, hogy a beruházások kellőképen nem érvényesülnek, de a rendes békebeli beruházási százalékon is lényegesen túlmenően mostohán részesül ez a tárca beruházásokban, aminek főoka az, hogy a beruházási programm tudvalevően elsősorban produktiv beruházásokat tart szem előtt, legalább átmenetileg és igy az igazságügyi tárcánál a beruházási rész nem volt részesithető olyan dotálásban, amilyen kivánatos volna.

Mindenesetre érdekes szám az, — amely a Nemzetgyülés tagjainak figyelmét bizonyára megragadja, — hogy a személyi kiadások és a nyugdijak együttvéve a tárca összkiadásainak 83%-át teszik ki, mig az összköltségvetésnél ezek csak 46%-ot jelentenek. Az igazságügy tárcánál tehát majdnem kétszer annyi százalékot jelent ez a tétel.

Ha nem is akarom fárasztani a nemzetgyülés figyelmét az igazságügyi tárca egyes címeinek arányszámaival, mégis kénytelen vagyok két feltünő tételre rámutatni. A birósági tétele tavaly nem érte el az összkiadások 50%-át, csak 45·5% körül mozgott. Ezidén elérte az 50%-ot. Ez bizonyos mértékig örvendetes dolog, de elszomoritja az embert egy másik tétel — bár ez költségvetésileg előnyös — a 7. cim, amelyben a nyugdijak szerepelnek. A nyugdijak ugy abszolut számban, mint percentuálisan erősen csökkenő tendenciát mutatnak, ami mindenesetre annak a jele, hogy az ugynevezett természetes apadás, vagyis az elhalálozás erősen ritkitja az igazságügyi nyugdijasok számát. Százalékokban is kifejezve a mult évi 27%-ról 23%-ra esett a nyugdijteher. Ez költségvetésileg kétségtelenül örvendetes, mert hiszen bátor voltam már rámutatni legutóbbi előadói beszédemben épugy, mint a miniszterelnökségi tárcánál is arra, hogy a magyar állam költségvetésének legborzasztóbb terhe még mindig a nyugdijteher, amely épen az igazságügyi tárcánál is erősen az átlagszámon felül van. (**Szilágyi Lajos:** Külföldi kölcsönnel lehet rajta segiteni!)

Változás van a költségvetés technikájában is, amennyiben eddig, a legutóbbi költségvetésben is külön cimként szerepel az igazságügyministeriumba az 1920 : XXXIX. tc. alapján berendelt birák és ügyészek cime. Ez a cim megszünt, — amugy is jelentéktelen volt — beolvasztatott a központi igazgatás cimébe.

Ami az egyes cimeket illeti, csak a legfontosabbakra terjeszkedem ki. Kiragadom a biróságot, melynél a ministeri indokolás is rámutat arra, hogy itt tekintélyes létszámapasztás történt, ami — tekintetbe véve az, hogy a biróságoknál, különösen a polgári perekben igen erős, 60%-os emelkedés mutatkozik statisztikailag a biróságok elfoglaltságát illetően — kétségtelenül azt eredményezi, hogy a birói kar munkaképességének végső határáig igénybe van véve és a létszám további apasztása az igazságszolgáltatás veszélye nélkül valóban nem volna keresztülvihető. Ezek a polgári perek. A bűnözés tekintetében valami kis visszafejlődés van a forradalom utáni állapottal összehasonlitva, de mégis rá kell mutatnom arra, hogy 11.000 fogollyal szemben még mindig 10.000 foglyunk van. Ez az arányszám azt jelenti, hogy a vádhatóságok számát, mely aránylag még magasabb, mint békében volt, apasztani ezidőszerint még mindig nem lehet.

Nemzeti büszkeségünk és nemzetközi vonatkozásban is fontos ügyköre az igazságügyministeriumnak az, amely a fiatalkoruakra vonatkozik. E tekintetben igazat kell hogy adjak a ministeri jelentésnek abban, hogy sajnos, itt megtakaritás alig lehetséges. Nem lehetséges pedig azért, mert ez par excellence olyan ügyköre volt az igazságügyministeriumnak, amelyet régebbi időben a társadalom autonom módon szervezett meg s akkor a társadalom áldozatkészsége tartott fenn számos olyan fiatalkoruakat védő intézetet, amelyek fentartását most épen az általános nagy gazdasági leromlás folytán a társadalomra alig vagy egyáltalán nem lehet áthárítani.

Ha végére jutok a költségvetés ismertetésének, lehetetlen rá nem mutatnom két olyan intézményére az igazságszolgáltatásnak, amelyek annak főpillérét alkotják, illetőleg ezeknek bajaira. Az egyik a biróság, a másik az

ügyvédség. Már bátor voltam rámutatni az előbbi címek érintésénél, hogy a bíróságok elfoglaltsága még mindig azon a határon mozog, amelyen túl nem lehet a birói kar megterheltetését megkisérelni. (**Györki Imre:** Sőt túl van azon a határon!) Bár a birói kar ma már valamivel kedvezőbb helyzetben van, mint a többi köztisztviselők, de még mindig nincs mentesitve azoktól az anyagi gondoktól, amelyektől való mentesitése feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a bíróság magas hivatását teljesithesse. *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és baloldalon.)*

Meg kell itt érintenem — és mindig megérintem, amig az igazságügyi előadói tisztet ellátom — azt az állandó panaszát a birói karnak, amely abban merül ki, hogy a birói státustörvényben megállapitott arány, az a bizonyos különbözet, vagy — hogy helyesen fejezzem ki magamat — többlet, amelyet a birói kar élvezett, lassan visszafejlesztetett és a birói kar képtelen elérni annak a kivánságának teljesitését, hogy ezt a differenciát, amely a státustörvény létesitésekor megvolt, továbbra is fentarthassa. Kétségtelen dolog az, hogy e tekintetben az állam pénzügyi helyzetével számolni kell, de a biráknak ezt a jogos panaszát a nemzetgyülés előtt elhallgatni lehetetlen.

Nagyon szeretném, ha félre nem értetném, de azt hiszem, a nemzetgyülés minden oldalán tetszéssel találkozik az, ha annak a kivánságnak is kifejezést adok, hogy fejlesztessék vissza minél hamarább a különleges birói foglalkoztatások intézménye. A birói munkának sőt az egész testületnek presztizs-kérdése az hogy minden olyan tevékenység, akár közigazgatási tevékenység, akár valami politikai szinezetü tevékenység vagy ennek csak a gyanuja is, a bíróság presztizsének csak árthat. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Csak az igazságügyminister urnak arra a beszédére utalok, amelyet az igazságügyministeri szék elfoglalásakor mondott, amelyben programmul tüzte ki azt, hogy a birói kart lehetőleg mentesitse minden olyan tevékenységtől, amely különösen a müveletlen közvéleményben alkalmas arra, hogy gyanut keltsen abban a tekintetben, hogy a bíróság esetleg eszköze lehet politikai áramlatoknak vagy a kormánynak. Én itt utalok magára az Országos Földbirtokrendező Bíróság működésére, amelynek a szociális kérdést kétségtelenül meg kell oldania. De azt hiszem, általános óhaj, hogy ez a bíróság mentől hamarabb fejezze be működését. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Érdeke ez ugy az igénylőknek, mint a gazdáknak és birói testületeknek is, mert a földbirtok rendezéssel járó birói munkálkodás mégis csak olyan, amely nem vág össze 100%-ban a szigoruan vett birói funkcióval.

T. Nemzetgyülés! Még csak az ügyvédségről szertnék egy-két szót szólni, utalva arra, amire már voltam bátor rámutatni előbbi beszédemben is, hogy az a borzalmas túltermelés, amely az ügyvédi karban van, előbb-utóbb nemcsak anyagi tekintetben fog kifejezésre jutni, de súlyos erkölcsi defektusokat is fog előidézni. E tekintetben utalok a Budapesti Ügyvédi Kamara választmányának legutóbbi évi jelentésére, melyben maga a Kamara is megállapitja, hogy a fegyelmi ügyek — bár nem abban a mérvben, amelyben várható lett volna az ügyvédnyomor folytán — mégis emelkedő tendenciát mutatnak, aminek reális, — hogy ugy mondjam materiális — magyarázata az, hogy az ügyvédi karban a nyomoruság óriási. Én itt nem vehetem magamnak a mérsékletet, hogy valami expediensre nézve javaslatot tegyek. Én csak rámutatok a problémára, és arra is, hogy az igazságügyminister ur legutóbbi beszédében utalt erre a nyomoruságra s arra, hogy a legrövidebb időn belül valami expedienst kell találni ebben a tekintetben. Ha a magyar intelligenciánál van túltermelés, speciel ez a brans az, amelynél oly termelés van, melynek anyagi és erkölcsi hátrányai rövid időn belül valósággal kiszámithatatlanok lesznek. Ez alkalommal bátor vagyok utalni az ügyvédi karnak egy régi panaszára, t. i. az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdijintézet kérdésére. Ennél az intézménynél az állam hozzájárulása még aránylagosan sem érte el a békebeli nivót s ha meggondoljuk, hogy nagyon sok kiváló ügyvéd a legnagyobb nyomoruságban pusztul el, még ha rosszindulatu elfogultsággal nézzük az ügyvédi társadalomnak rétegének öreg korban való teljes lerongyolódását, be kell látnunk, hogy itt a kormánynak tennie kell, a kormány sem nézheti tétlenül ennek a társadalmi rétegnek leromlását, hiszen ez nem is politikai, hanem szociális jellegü kérdés. Épen ezért az előadói székből azt a kérelmet intézem a kormányhoz, — miután a nemzetgyülés már e tekintetben határozati javaslatot fogadott el — hogy lehetőség szerint fokozatosan emelje ezt a hozzájárulást.

T. Nemzetgyülés! A bírósággal szemben még egy külön kötelességet is vélek teljesiteni akkor, amikor arra utalok, hogy a magyar nemzetgyülésnek példát kell adnia a világ minden törvényhozása számára abban a tekintetben, hogy a hatalmak szétválasztásának elvénél fogva féltékenyen őrizze meg a magyar birói kar függetlenségét. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ha itt akár jobbról, akár balról a magyar bíróság ellen támadás történnék, a magyar nemzetgyülés nagy és tekintélyes többsége védje meg a magyar birói kart, amely rendkivül nehéz viszonyok között mindig megtette kötelességét és az egyes singuláris birói itéleteknél fogva — elvégre a biró is ember — ne történjenek olyan általánositások, amelyek a birói kar önérzetét jogosan sértik. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Abban a reményben, hogy ez igy lesz és annak kiemelése mellett, hogy az egész költségvetés a gazdaságosság legszigorubb szemmeltartásával állithatott össze, azt annál is inkább nyugodt lélekkel merem elfogadásra ajánlani, mert hiszen az igazságügyi tárca elfogadása a multban sem volt pártkérdés. Ez oly tárca, amelybe a politikának tulajdonképen nem is volna szabad bevonulnia, ennélfogva tisztelettel javaslom a költségvetésnek ugy általánosságban, mint részleteiben való elfogadását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Reisinger Ferenc! *(Nincs jelen!)*

Elnök: A képviselő ur nincs jelen. Töröltetik.

Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Szilágyi Lajos!

Szilágyi Lajos: Tisztelettel kérem a Ház tanácskozásképességének megállapitását.

Elnök: Minthogy a Ház nyilvánvalóan nem tanácskozásképes, az ülést felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A szó folytatólag Szilágyi Lajos képviselő urat illeti.

Szilágyi Lajos: T. Nemzetgyülés! A költségvetés általános vitájában nem vettem részt, mert bevett szokás szerint főképen politikai kérdések szokták képezni a költségvetés általános vitájának tárgyát, ebben a tekintetben pedig, ugy vélem, az elmult esztendőben elég világosan és határozottan leszögeztem a magam álláspontját, amely a kormánnyal szemben ma is változatlanul ellenzéki. Az egyes tárcáknál azonban fel fogok szólalni, még pedig mind a kilenc tárcánál és mind a kilenc tárcánál szóvá fogom tenni azt a kérdést, amellyel most az igazságügyi tárcánál felszólalásomat megkezdem. Ez pedig a hadikölcsön problémája, amely ép ugy vonatkozik az igazságügyi tárcára, mint végig az egész vonalon az összes tárcákra.

Én az igazságügyminister urnak az elmult napokban átadtam egy memorandumot, amelyet a hadikölcsöncímlet-tulajdonosok nagybizottsága szerkesztett és amely memorandumban előterjesztették a hadikölcsöncímlet-tulajdonosok a maguk kérelmét. Az igazságügyminister ur akkor nem nyilatkozott ebben a kérdésben, mai felszólalásommal azonban nyilatkozattételre akarom őt kényszeriteni. Nyilatkozatot akarok a kormány összes tagjaitól provokálni ebben a kérdésben.

A ministerelnök ur azt mondotta legutóbb a hadikölcsöntulajdonosok küldöttségének, hogy ezzel a kérdéssel hajlandó foglalkozni, mint szociális problémával, ellenben nem hajlandó foglalkozni vele, mint pénzügyi problémával. Én viszont az egész költségvetési vita folyamán foglalkozni fogok ezzel a kérdéssel végig mindenféle vonatkozásában, ugyis, mint igazságügyi problémával, mert szerintem ez nem lehet csupán szociális probléma, ezzel nem foglalkozhatunk csupán, mint szociális problémával, hanem tudnunk kell, hogy a magyar igazságügyministernek mi a véleménye az adós és a hitelező viszonyáról akkor, amikor az adós maga az állam, miként pl. a hadikölcsön kérdésében.

Az adósoknak ugyanis az elmult esztendőkben a kormány jóvoltából igen jó dolguk volt. Szabadon fosztogathatták az adósok a korona értékcsökkenése folytán a hitelezőket. És a hitelezők hiába panaszkodtak, nem védte az ő érdekeiket semmi törvény. Itt egyszerüen nem funkcionált az igazság ereje, mig végre aztán a hitelezők a bíróságokhoz appelláltak követeléseikkel. A birói gyakorlat ekkor keresni kezdte az anyagi igazságot ebben a kérdésben és a birói gyakorlat megkonstruálta a valorizáció jogcimét. Csak ennek megtörténte után indult el a kormány a maga javaslatával, az u. n. valorizációs-törvényjavaslattal, amelyet azonban később visszavont, tárgyaltatni nem volt hajlandó, hanem ebből csupán egyetlen kérdést ragadott ki, a magántisztviselők nyugdíjvalorizációjának kérdését és ezt vitte bizottsági tárgyalás elé.

A bíróságok a valorizáció alapját és okát a felek ügyletkötési akaratában keresték és ez a tekintet kényszerit engem arra, hogy az igazságügyminister urhoz a hadikölcsönök mai állapotában konkrét kérdéseket intézzek és megkérdezzem a minister urtól, hogy mi az álláspontja. Kölcsön adta-e volna a hitelező a tőkéjét, ha tudta volna, hogy az adós — vagyis ebben az esetben az állam — a tőkeértékének csak huszezredrészét fogja, vagy lesz kénytelen idővel majd visszafizetni. És kérdezem az igazságügyminister urtól, mint magyar pecsétőrtől, hogy kölcsönt vagy ajándékot kapott-e az adós, amikor az ügylet megkötésekor azt a kötelezettséget vállalta, hogy azt amit kapott, visszaszolgáltatja. És kérdezem az igazságügyminister urtól, hogy nem szerződésszegő-e az a fél, aki a kapott aranykoronákat, amelyekből 3280 darabért 1 kilogramm szinaranyat lehetett venni, ugyanannyi papirkoronával akarja kiegyenliteni, amely papirkoronákból pedig 3280 darabért $^1/_{10}$-ed gramm aranyat sem adnak. A valorizációs törvényjavaslat bekövetkezte azonban mégis egy mozdulat, valami tény, cselekedet a kormány részéről.

Ugy látszik, hogy a magános adósok a törvények hatálya alá fognak kerülni, ám de én kérdezem az igazságügyminister urtól, hogyha most már a magánadósok a törvények hatálya alá fognak kerülni, mi lesz az állammal, mint adóssal? Erre vonatkozólag a t. igazságügyminister ur nem szándékszik semmit sem tenni? Mi lesz azzal az állammal, amelynek háztartása, tehát vagyoni viszonyai a kormány nyilatkozatai szerint helyrehozattak, egyensúlyba hozattak, amikor az adós abban a helyzetben van, hogy háztartásának egyensúlya helyre lett állitva és igy normálisan funkcionál viszont pedig a hitelezők, ennek az országnak lakosai a kormány saját nyilatkozatai szerint épen a szanálás okozta nagy terhek következtében részint összeomlottak, részint pedig a kis exisztenciák tizezrei az összeomlás küszöbén állanak? Kérdezem a t. igazságügyminister urat, mi a véleménye ebben a tekintetben az államot mint adóst illetőleg? Bölcsen tudom és mindenki tudja, hogy az állam és hitelezője között a hadikölcsönjegyzés folytán keletkezett jogviszony nem vonnató egyazon megitélés alá a magános és hitelezője közötti viszonnyal és nem volna komoly ezt állitani. Amikor az állam létkérdése forog kockán, az államnak kétségkivül joga van — és ezt senki sem tagadja — polgári élete és vagyona felett rendelkezni. A háboru alatt tehát joga volt a kormánynak ilyen irányban rendelkezni s ha olyan irányban rendelkezett volna, hogy a törvényhozás utján adót szedett volna a háboru céljaira, az más elbirálás alá tartoznék, de nem adót szedett, a szükségletek kielégitésének nem ehhez a formájához nyult, hanem kölcsönökhöz fordult, saját polgáraitól kölcsönöket kért a háboru továbbvitelére. Igy tehát beállt az a helyzet, hogy a háboru költségeit nem arányos teherviselés alapján fizették meg. (**Halász Móric:** Ez igaz!)

A háboru terheit ezidőszerint még azok viselik, akik hadikölcsönöket jegyeztek, (**Halász Móric:** Jóhiszemüleg!) tehát, akik saját hazafias érzésüknek, vagy az agitációnak, vagy a kényszernek áldozatai lettek akkor, amikor hadikölcsönöket jegyeztek. (**Halász Móric:** Ez igy van!) Igenis ennek a kérdésnek, amely első hallásra pénzügyi kérdésnek látszik, amely a ministerelnök ur szerint szociális probléma, olyan vonatkozásai vannak, amelyek belenyulnak az összes minister urak tárcájába, jogkörébe, igy az igazságügyi tárcáéba is és én igenis, sorra kényszeriteni fogom a minister urakat, hogy a hadikölcsön kérdésében nyilatkozzanak.

Ami az előadó ur előterjesztéseit illeti, különösen azokat a szavait, amelyeket a birói tekintélyre vonatkozólag mondott, a magam részéről az első betütől az utolsóig természetszerüleg aláirom. Azt hiszem, hogy ebben a tekintetben pártok és pártok között nincsen

különbség, a birák iránti tisztelet, szeretet, ragaszkodás és sok tekintetben hódolat pártkülönbség nélkül meg van. Nem kell egyebet mondanom, mint azt, hogy a legszélső ellenzéki pártok ép az elmult napokban, például a nyugdíj-valorizáció kérdésében folyton arra az álláspontra helyezkedtek, hogy bárcsak ne lenne abból a törvényjavaslatból semmi, amelyet a kormány elibénk terjesztett, hanem maradna meg továbbra is a birói joggyakorlat, mert ez ebben a tekintetben olyan igazságosan alakult ki, hogy a gyengébb feleket, a magánalkalmazottakat tökéletesen kielégitette. Hangsúlyozom, ellenzéki oldalról, igenis, a legszélsőségesebb pártok is mélyen meghajtották zászlójukat ép az elmult napokban a biróságok igazságos itéletei előtt.

Az, amit az előadó ur az igazságügyi tárca csökkenő kiadásairól mondott, nem öröm részemre. Nem tudok örülni ennek, mert a költségek csökkenésének csak ugy tudnék örülni, ha ugyanakkor az előadó ur beszámolt volna az igazságszolgáltatás terén történt haladó lépésekről, például ha az előadó ur vagy az igazságügyminister ur beszámolt volna arról, hogy a magyar biróságoknál lévő óriási restancia csökkent, hogy az igazságszolgáltatás Magyarországon meggyorsult, hogy az többé nem olyan lassu, hogy mindenki csak panaszkodik miatta. A kereskedelmi és iparkamarának legutóbbi jelentése, amelyet nyomtatásban minden egyes képviselőtársunk megkapott s amely ugy jogászi, mint gazdasági és kereskedelmi szempontból olyan teljes és tökéletes munka, hogy abból mindegyik t. képviselőtársam, mint kutforrásból merithet, kitér az igazságszolgáltatás szörnyü lassuságára és panaszkodik emiatt. A jelentés ismerteti a lassu igazságszolgáltatás káros hatásait, főleg a hitelélet és annak minden vonatkozása szempontjából. Érdekes, hogy a kereskedelmi és iparkamara kérdezi a kormányt, hogy ugyanakkor, amikor a kormány a közalkalmazottak táborában a létszámot csökkentette és arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez a magas tisztviselői létszám többé fenn nem tartható: miért bocsátotta el a tisztviselőket s ha az igazságszolgáltatás ilyen lassu, miért nem terelte ezeket az elbocsátandó közalkalmazottakat az igazságszolgáltatás közegeinek, a segédhivataloknak létszámába, miért nem foglakoztatja ezeket az igazságszolgáltatás segédhivatalaiban, hiszen akkor nem kellene őket kidobni, mint teljesen magukra hagyott existenciákat és arra várni, hogy a magángazdaságok vegyék fel ezeket a szerencsétleneket, amikor a magángazdaságok olyan nagy tömegben mentek tönkre!

Tehát a budapesti kereskedelmi és iparkamara figyelmezteti a magyar igazságügyministert, hogy miért nem tartja vissza ezeket a közalkalmazottakat a maga számára és miért nem állitja be őket munkába ott, hol ilyen súlyos panaszok vannak. Én tehát ennek a nagy költségcsökkenésnek, amelyet Őrffy t. képviselőtársam az igazságügyi tárca dicsérése alkalmából kiemelt, nem tudok örülni. Sokkal inkább szerettem volna, ha az igazságügyi tárca költségvetése a tavalyihoz képest kiadás-többletet mutatott volna, viszont az igazságszolgáltatás terén a gyorsaság szempontjából a helyzet megjavult volna.

Amilyen nagy elismeréssel voltunk és vagyunk a független biróságok működését illetőleg, ugyanugy magunkévá kell tennünk a birák jogos elkeseredését és panaszait anyagi ellátásukat illetőleg. Indokolt és mélységes az az elkeseredés, amely körükben van, a hangulatot pedig joggal háborgó hangulatnak mondhatom. Teljesen jogos és indokolt panaszokat halatnak a birák és ügyészek. Flagráns és súlyos sérelmekről beszélnek, amelyekkel őket illették és ezek miatt szemrehányást tesznek a róluk gondoskodni hivatottaknak abban a tekintetben, hogy azt a fizetéstöbbletet, amely eddig őket más egyéb állami alkalmazottakkal szemben megillette a kormány rendeleti uton fokról-fokra csökkentette, majdnem megszüntette, tehát rendeleti uton rontott az ő anyagi helyzetükön akkor, amikor anyagi helyzetük törvényben volt biztositva. Az 1920 : XX. tc. 20. §-ára hivatkoznak mint olyan törvényes rendelkezésre, amely az ő státustörvényüknek tekintendő és fáj nekik és nem tudják megbocsátani a kormányzatnak, hogy közigazgatási uton rombol az ő anyagi helyzetükön akkor, amikor itt a megélhetési viszonyok napról-napra rosszabbodnak. De tovább megyek. Az 1869 : IV. tc. 5. §-ában, amelyet az igen t. igazságügyminister urnak, mint volt birónak és volt törvényszéki elnöknek igen jól kell ismernie, foglalt azon sarkalatos jog, hogy a kinevezett biró megállapitott fizetése le nem szállitható, félre van taszitva és ez megtörtént akkor, mikor a magyar igazságügyministeri székben egy volt biró ül, megtörtént az ő kartársainak sérelme akkor, mikor legtöbbet vártak az igazságügyministeri székben történt változástól, mert egy vérükből való volt biró került oda.

Általában a külön birói és ügyészi státus alapvető rendelkezései csodálatoskép az elmult esztendőben épen a minister ur ministersége alatt fokról-fokra leromboltattak. Ugy látszott, mintha az 1925. évi 5000. ministerelnöki számu rendeletnél a kormány meg akarna állni, legalább is a nemzetgyülés által házhatározatot hozatott, hogy az az arány, ami különbség volt a birók javára egyéb közalkalmazottakkal szemben, tovább le nem fokozható. Mikor azonban a birák és ügyészek ezen határozat folytán elkeseredésükben lecsillapodtak, mikor a ministeri székből tett igazságügyministeri nyilatkozat folytán lecsendesedtek, akkor a kormány tovább ment, elfelejtette, mellőzte ezt a nemzetgyülési házhatározatot és az 1925. évi 7000. ministerelnöki számu rendelettel megint lejebb és lejebb rombolta azt az anyagi helyzetet, amely a birákat már akkor is alig elégithette ki. Hogy példát emlitsek, mig a státustörvény szerint a kuriai biró kezdő fizetése megfelel a III. fizetési osztálynak, a kuriai tanácselnöké a II. fizetési osztálynak, addig a rendelet szerint a kuriai biró kezdő fizetése alul maradt az V. fizetési osztály I. fokozatán, a kuriai tanácselnöké pedig a IV. fizetési osztály I. fokozatán és ugyanigy lényegesen hátrányosabb elbánásban részesültek a hatodik és ötödik fizetési csoportokba tartozó legmagasabb birák is a státustörvényben részükre a II. és III. fizetési osztállyal szemben biztositott magasabb javadalmazás tekintetében. Ehhez járult még, hogy az a pótlék is, amit külön birói képesitési pótléknak nevezünk és amely mintegy ellensúlyozására szolgált annak, hogy a biró semmiféle mellékjövedelemhez nem juthat, semmiféle mellékfoglalkozást nem üzhet, a kormány rendelkezései folytán az elmult esztendőkben egyszerüen megszünt, ahelyett, hogy ez fokról-fokra emeltetett volna a korona értékcsökkenésének ellensúlyozására.

Óva kell intenem a kormányt ettől a tendenciától, amit a birák és ügyészek anyagi helyzetének intézése körül követ. Az itélkezés-

hez mindnyájunk szerint nélkülözhetetlenül szükséges egy bizonyos lelki nyugalom, amely elengedhetetlen kelléke a megfontoltságnak, a birói működésnek. Óva intem tehát a kormányt ezen a téren minden további lépéstől és felkérem az igazságügyminister urat, hogy szükség esetén egész befolyása latbavetésével is szálljon szembe a pénzügyminister urral, akinek makacssága ebben a tekintetben a közalkalmazottak óriási táborában ugy is közismert, akinek azonban az akarata e tekintetben nem szabad, hogy érvényesüljön, mert ha érvényesül, akkor olyan helyzetet teremt, hogy nemcsak a birák és ügyészek anyagi helyzetét érinti, hanem legfontosabb alkotmánybiztositékunkat is.

Visszatérve felszólalásom első részére, a hadikölcsön kérdésre, én azt mondom, az igazságügyminister urnak sem lehet más véleménye, mint az, hogy ez a kérdés a magyar állam presztizse, a nemzet becsülete, az állampolgároknak a törvények és a jog iránti tisztelete érdekében sürgősen megoldandó. Kérdem, elérhető-e az igazságügyminister ur szerint a lelkek konszolidálása, a lelkek szanálása addig, mig megtörténhet az, hogy az állam az adóért elviheti az adózónak, köztük sok hadikölcsönt jegyző adózónak az utolsó párnáját is, ő maga azonban ugyanazon adózó polgárnak nem fizeti meg az adóslevélben megigért kamatokat? Ezt a kérdést, t. igazságügyminister ur és t. kormány nem lehet agyonhallgatni. Itt az agyonhallgatás hazafiatlan cselekedet, nemzetellenes és végzetesen súlyos kormányzati hiba és hivatalos lemondás Magyarország jövőjéről. Mert csak nem hiszi az igen t. igazságügyminister ur és azt hiszem minisztertársai közül egyikük sem hiszi el, hogy a legközelebbi jövőben vagy mondjuk a távol jövőben nem lesz-e szükség ismét a nemzet áldozatkészségére, vagy ha nem hiszi, hogy szükség lesz a nemzet áldozatkészségére, akkor nem tudom, hogy képzelik el a magyar jövőt. Igenis, provokálom a minister ur részéről a nyilatkozatot, akarom tudni, hogy a magyar pecsétőrnek, a magyar igazságszolgáltatás ministerének mi a véleménye a hadikölcsön-kérdésben és ugy hiszem, hogy ez nem lehet más, mint amit itt kifejezni bátor voltam, mint ahogy sohasem lehet kétféle az igazság, mert az igazság utat fog magának törni minden Bud János-féle elmélettel szemben és minden pénzügyministeri konokság és makacsság ellenére utat fog törni az igazság, csak az a kérdés, hogy mlg azt a célt elérjük, nem fognak-e ujabb és ujabb existenciák tönkremenni és áldozatul esni. Kötve hiszem, hogy az igazságügyminister ur ehhez a maga részéről segédkezet nyujtana és ebben a tudatban az igazságügyministeri tárca költségvetését elfogadom.

Elnök: Szólásra következik?

Csik József jegyző: Erődi-Harach Tihamér!

Elnök: Nincs itt! Töröltetik!

Ki a következő szónok?

Csik József jegyző: Fábián Béla!

Elnök: Nincs itt! Töröltetik!

Ki a következő szónok?

Csik József jegyző: Malasits Géza!

Elnök: Nincs itt! Töröltetik!

Ki következik?

Csik József jegyző: Eckhardt Tibor!

Elnök: Nincs itt! Töröltetik!

Csik József jegyző: Strausz István!

Elnök: Nincs itt! Töröltetik!

Csik József jegyző: Györki Imre!

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem a tanácskozóképesség megállapitását.

Elnök: Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jelenlevő képviselők számát megolvasni.

Csik József jegyző *(megszámlálja a jelenlevő képviselőket.):* Harminc!

Elnök: Harminc képviselő van jelen, a Ház tehát nem tanácskozóképes.

Az ülést öt percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. A szó folytatólag Györki Imre képviselő urat illeti.

Györki Imre: T. Nemzetgyülés! Az igazságügyi tárca költségvetése tárgyalásának kezdetén azt reméltem, hogy vagy az igazságügyminister ur vagy pedig a költségvetés előadója tájékoztatni fogja a nemzetgyülést arról, hogy melyek azok az igazságügyi problémák, amelyeknek megvalósitását a közeljövőben szándékozik törvényerőre emelni, melyek azok az intézkedések amelyekkel az igazságügyminister ur a forradalom kitörése óta az igazságszolgáltatás megbénitása tekintetében kiadott rendelkezéseket hatályon kivül helyezi.

Sajnálattal nélkülöztem ezt a bejelentést ugy az igazságügyminister ur, mint az előadó ur részéről. Még inkább sajnálattal kellett megállapitanom azt, hogy az előadó ur előadmányában jóformán csak arra szoritkozott, hogy a költségvetésnek abból a példányából, mely egyébként kinyomatva minden képviselőnek kezében van, a számszerü tételeket felolvassa és ezzel indokolja meg azt, hogy a költségvetést a részletes tárgyalás alapjául a nemzetgyülés többsége elfogadja.

Hét évvel a forradalmak után, egy nagy katasztrófa lezajlása után joggal várhatta mindenki, hogy az igazságügyi kormányzat megvalósitja azokat a törvényes intézkedéseket, amelyek már egyes törvényekben hosszu idővel ezelőtt megnyilvánultak, de ezek megvalósitására a mostani kormányzat hétéves uralma alatt semmi intézkedés nem történt.

Régi vágya minden jogászembernek, hogy magánjogunk kodifikálása végre-valahára megtörténjék. Idevonatkozóan nagyon érdekes és kész törvényelőkészitő munkálatok is folytak és a háboru kitörése előtt ezt a jóganyagot a jogászközönség rendelkezésére bocsátották, ugyhogy semmiféle súlyosabb megerőltetésébe nem került volna a kormányzatnak, hogy ezt a kérdést ujra napirendre tüzze és kiegészitse azokkal a tapasztalatokkal és intézkedésekkel, amelyeket a háboru és a forradalmak tanulságai nyomán kellene kodifikálni, s megkisérelje azt, hogy a magyar magánjog kodifikálását tető alá hozza és igy a nagy bizonytalanságban, amely ebben a jogászvilág és a jogot kereső közönség helyzetét nehézzé teszi, valami utbaigazitást adjon.

Ugyanigy vagyunk kereskedelmi jogunk kodifikálásával is. Ez már régen szükségessé vált. Erre vonatkozóan az érdekeltek a maguk akaratát már régen kifejezték. Az ide vonatkozóan szükséges intézkedéseket annál inkább meg kell tenni, mert kereskedelmi életünk megindulását nagyban hátráltatja az, hogy kereskedelmi jogunk még mindig a régi szabályokon épült fel és az uj idők szükségleteit teljesen figyelmen kivül hagyta. Ez a magyarázata annak, hogy különösen abban a tőzsdei

konjunkturális időben, amely a legutóbbi három-négy év alatt Magyarországon volt, lehetségessé vált kisexisztenciák ezreinek és ezreinek kifosztása. Joggal várta a jogkereső közönség és a jogászvilág azt is, hogy azokat a bénító intézkedéseket, amelyeket a háboruk teremtettek meg, most, hét évvel a háboru befejezése és a forradalmak lezajlása után meg fogja szüntetni az igazságügyi kormányzat.

Hosszas küzködés után egy ilyen intézkedést megszüntetett ez év januárjában: megszüntette a proletárdiktatura alatt tanusitott magatartásuk miatt egyesek ellen inditott bűnügyi eljárásokra vonatkozóan a gyorsitott eljárás intézményét. Hosszu éveken át küzdöttünk azért, hogy a kormány helyezze hatályon kivül ezt a rendeletet. Ez a hatályon kivül helyezés most már tényleg megtörtént, de olyan időben, amikor komoly jelentőséget már nem lehet neki tulajdonitani, mert alig van olyan ügy, amelyben ezt a rendeletet ma alkalmazni lehet. Csak szórványosan fordul elő ma már, hogy, ha érvényben volna a gyorsitott eljárás, annak szabályai szerint itélkeznének egyes bíróságaink.

De téved mindenki, ha azt hiszi, hogy amikor az igazságügyi kormányzat a gyorsitott eljárásra vonatkozó rendelkezést hatályon kivül helyezte, ezt a kérdést megoldotta, ugy, ahogy ezt az igazság követelményeinek megfelelően meg kellett volna oldania. Méltóztassék emlékezetükbe idézni azt, hogy a gyorsitott eljárás szabályai azt jelentették, hogy az egész nyomozati és vizsgálati eljárást maga az ügyészség folytatta le. Aki ismeri a nyomozati és vizsgálati eljárást és tudja azt, hogy különösen a proletárdiktaturát követő első években túlnyomórészt csak a terhelő bizonyitékokat szedték össze az ügyészségek, mig az enyhitő körülmények felsorakoztatására egyátalában nem került sor és erre vonatkozóan semmiféle intézkedést foganatba nem vettek, (**Baticz Gyula:** Még a vádlottnak sem adtak alkalmat a védekezésre!) az tudja azt is, hogy az igazságügyi kormányzat hatályon kivül helyezte ugyan a gyorsitott eljárásra vonatkozó szabályokat, de nem rendelte el, hogy azokban az ügyekben, amelyekre vonatkozóan a vizsgálati és nyomozati cselekmények a gyorsitott eljárás szabályai szerint folytak le, teljesen uj bizonyitási eljárást folytassanak le és igy teremtsenek lehetőséget arra, hogy a vád, amelyet, mint mondom, a bolsevizmus megszünése után következő első és második évben legnagyobbrészt elhamarkodottan konstruáltak meg, ma némileg módosittassék és ennek alapján teljesen uj birói megitélés alá vétessék.

Azért tartom szükségesnek ennek a kérdésnek ujból való rendezését és azért ajánlom ezt a kérdést az igazságügyminister figyelmébe, mert, ha figyelembe vesszük azokat az eljárásokat, amelyeket a gyorsitott eljárás szabályai alapján inditottak meg és azokat a vádhatározatokat, amelyeket az ügyészségek beterjesztettek, figyelembe kell vennünk azt, hogy ezek rendszerint — az akkori idők mentalitásának megfelelően — sokkal súlyosabb váddal illettek egyeseket, mint amellyel ma, hét évvel az események után ezeket vádolni lehetne, még akkor is, ha elfogadjuk azt a felfogást, amelyet a vád képviselői etekintetben elfogadtak és azt kell megálllapitanunk, hogy ezeknek a bűncselekményeknek tekintélyes része ma már elévült volna, ha az ügyészség reviziót rendel el a vádemelés tekintetében és figyelembe veszi részben a birói eljárást, részben azt a gyakorlatot, amely nem a gyorsitott eljárás folyamán, de a proletárdiktatura alatt elkövetett bűncselekmények tekintetében kifejlődött, továbbá azokat a jogegységi döntvényeket, amelyeket e cselekményekre vonatkozóan a Curia legfelsőbb fóruma hozott. Szükségesnek tartom ezt azért, mert minden olyan intézkedés, amely azt célozta részünkről, hogy vessenek véget azoknak az üldözéseknek, melyeket a proletárdiktatura után kezdtek és engedjék szabadlábra azokat a szerencsétleneket, akik belesodródtak a bolsevizmusba s akik az akkori idők mentalitásának s az akkor érvényben levő szabályoknak megfelelően cselekedtek, sajnos, teljesen eredménytelen maradt és még mindig, hét évvel az események teljes elmuláa után, amikor már nincs épeszü ember, aki ebben az országban a bolsevizmusnak ujból lángrakapására gondolna, ezeket a szerencsétlen áldozatokat, apró embereket még most is börtönben tartják, megfosztják szabadságukól és teljesen elkülönitik hozzátartozóiktól.

Méltóztassanak elképzelni azt a lelki depressziót, amelyben ezek a szerencsétlenek vannak, akik még most is börtönben sinylődnek. Ahelyett, hogy a kormány arra az álláspontra helyezkedett volna, hogy hét évvel a bolsevizmus bukása után szabadlábra helyezi őket, azért, hogy visszakerülienek a társadalomba és a társadalomnak hasznos polgárai legyenek, még most is ott tartja a börtönben s az igazságügyi kormányzat még nem is gondol arra, hogy egy generális rendelkezéssel szabadlábrahelyezésüket elrendelje.

Időnkint meg-megnyilvánult az igazságügyi kormányzat részéről az, hogy ezeknek a szerencsétleneknek ügyét revizió alá kell venni. De meg kell állapitanom, hogy mivel nagyrészt olyanok vannak börtönben, akik vidéken vettek részt a bolsevizmusban az igazságügyi kormányzat mindig megkérdezi a vidéki helyi hatóságot, a rendőrhatóságot, amely hét évvel az események elmulása után még mindig nem tud a megbocsátás álláspontjára helyezkedni, még mindig vad és fanatikus gyülölettel van eltelve ezek iránt az emberek iránt és legtöbb esetben még mindig rossz véleményt terjeszt az igazságügyi kormányzat elé. Az igazságügyi kormányzat pedig ahelyett, hogy magasabb belátásra emelkednék és nem kötné magát a vidéki kiskirályok rossz véleményéhez, ehhez még mindig görcsösen ragaszkodik és az az álláspontja, hogy amennyiben a helyi hatóság nem javasolja ezeknek az embereknek amnesztia alá vonását, akkor ezeket az embereket továbbra is börtönben hagyja, ugyhogy ezeknek egészsége teljesen tönkre megy s elpusztulnak.

A kormányzatnak elsőrendü kötelessége lenne, hogy e kérdésben a szükséges intézkedéseket megtegye oly irányban, hogy az előtt a 80—100 ember előtt, aki még mindig börtönben ül a bolsevizmus bűncselekményéből kifolyólag, megnyissa a börtön kapuit és egy generális intézkedéssel szabadlábra helyezze őket. Erre vonatkozólag nekünk már igéretünk is van ugy az igazságügyminister ur részéről, mint még inkább a miniszterelnök ur részéről. (**Kabók Lajos:** Elfeledkeztek róla!)

Emlékeztetem a t. Nemzetgyülést arra, hogy amikor még 1923. év végén vagy 1924. év elején ezt a kérdést ismételten napirenden tartottuk, ismételten kértük ezeknek az ügyeknek revizió alá vételét és a bolsevizmus bűncselekménye miatt elitélt kisemberek szabadlábra helyezését, — mert hiszen köztudomásu tény, hogy a nagyok nincsenek börtönben, azok legnagyobb részét kicserélték csereakció

folytán az orosz szovjettel — akkor az igazságügyminister ur épugy, mint a kormányelnök olyan igéretet tett, hogy most még nem érkezett ugyan el az ideje annak, hogy ezeket az embereket szabadlábra helyezze, de minthogy akkor már napirenden volt a szanálási kölcsön megszerzése és a magyar kormány ilyen intézkedéseket már folyamatba tett, a kormányelnök igéretet tett arra, hogy mihelyt a kormányzat a szanálási kölcsönt megkapta, mihelyt stabilizálni tudja a magyar koronát és a gazdasági életet egy bizonyos fix pontra sikerül hoznia, tehát nem kell félni az anarchisztikus állapotoktól, akkor elérkezettnek látja e kérdés gyökeres revíziójának idejét, s akkor elérkezettnek látja az időt arra, hogy ezt a kérdést napirendre tüzze és a fogságból az embereket szabadlábra helyezze.

Nemcsak az igazságügyminister ur és a kormányelnök ur részéről hallottunk idevonatkozólag igérgetést, hanem egy alkalommal mikor a kormányelnök épen a szanálási kölcsön megszerzése végett Genfben volt, a kormányelnököt helyettesitő népjóléti és munkaügyi minister ur ugyancsak leszögezte azt az álláspontját, hogy ezt a kérdést a szanálási kölcsön megszerzése után, pénzünk stabilizálása után igenis napirendre tüzi s a kormány elérkezettnek látja az időt arra, hogy ebben a kérdésben gyökeres revíziót folytasson le és ezeket a szerencsétlen embereket szabadlábra helyezze. A népjóléti és munkaügyi minister ur akkor még összehasonlitást is tett a francia forradalom s a párisi kommün áldozataival és kijelentette, hogy ezek az emberek sokkal előbb amnesztiát kapnak és sokkal előbb rehabilitálják azokat, akik nálunk estek bele a bolsevizmusba, mint ahogy azok részesültek amnesztiában, akiket a párisi kommün áldozatainak kellett tekinteni.

Ma azonban azt látjuk, hogy mindezek az igérgetések nyomtalanul eltüntek. **(Pesthy Pál igazságügyminister:** A novellában benne van a nyoma!) A novella mindössze két éves és még mindig nem tárgyaltuk le. **(Pesthy Pál igazságügyminister:** 1923-ból való s ki az oka, hogy nem tárgyaljuk? Én kész vagyok holnap tárgyalni!) Nem a novellától vártuk ennek a kérdésnek megoldását, mert abban az időben, amikor az igazságügyminister ur, a ministerelnök ur és a népjóléti minister ur, mint a ministerelnök helyettese igéretet tett, még szó sem volt az igazságügyi novella beterjesztéséről. **(Pesthy Pál igazságügyminister:** Bocsánatot kérek, az első novella már be is volt terjesztve. Én vontam vissza és én módositottam! — **Baticz Gyula:** De a szenvedő embereknek mi közük van a novellához? Azok szabadok akarnak lenni!)

Ugyanigy vagyunk egy másik kérdéssel is, amelyre vonatkozólag ugyancsak igéretet kaptunk, melynek beváltása tekintetében azonban eddig semmiféle intézkedés nem történt. Ez az u. n. emigrációban lévő szerencsétlen hanfitársaink ügyének rendezése. Erre vonatkozólag még 1924 április havában történt kezdeményező lépés, oly irányban, hogy az igazságügyi kormányzat megkönnyitette ezek számára a hazatérést és lehetővé tette, hogy szabadlábon védekezhessenek az ellenük felhozott vádak ellen. Az igazságügyi kormányzat azonban, alighogy kibocsátotta ezt a rendelkezést az egyik kezével, a másik kezével teljesen lerontotta azt a kedvezményt, amelyet nyujtott, sőt ebben segitet neki a belügyministerium és külügyministerium is, amennyiben adminisztrativ nehézségekkel lehetetlenné tette azt, hogy azok a szerencsétlen emberek, akik önként vállalkoznak arra, hogy biróság elé álljanak, csakugyan hazajöjjenek s a biróság előtt helytálljanak azokért a cselekményekért, melyekkel az ügyészség megvádolta őket.

El kell mondanom azt is, hogy később az események folyamán az igazságügyi kormányzat a hazatérésnek egy olyan akadályát állapitotta meg, amely az első intézkedésében egyáltalán nem volt benne. Ez a gátló intézkedés az volt, hogy kötelezte a hazatérni szándékozót arra, hogy kötelező nyilatkozatot irjon alá, amelyben kijelenti és becsületszavára fogadja, hogy hazatérése után semmiféle politikai mozgalomban résztvenni nem fog. Valóban nem kell utalnom arra hogy ez valósággal a politikai zsarolás mibenlétét foglalja magában. Ezek a szerencsétlen emberek, akik vágytak arra, hogy hazatérjenek, vágytak arra, hogy hosszu távollét után hozzátartozóik körében élhessék le további életüket, természetszerüleg a kényszer hatása alatt belementek abba, hogy ezeket a kötelező nyilatkozatokat aláirják és alá is irták. De bár csakugyan eleget tettek annak a kötelezettségüknek, ami a nyilatkozatban bennfoglaltatik, — minthogy hazatérésük után több, mint egy-két év telt el és azóta politikai mozgalomban részt nem vettek — hiába vártak, hogy az igazságügyminister ur ügyüket revizió alá veszi, a megbocsátás álláspontjára helyezkedik velük szemben, és egy generális amnesztiával lehetővé teszi, hogy a súlyos vád és az erkölcsi depresszió alól megszabaduljanak. Erre vonatkozólag azonban semmiféle intézkedés az igazságügyminister ur részéről nem történt. Remélem, hogy talán feledékenységből nem teljesitette azt az igéretét, amelyet idevonatkozólag már több izben megtett; épen ezért azt is remélem hogy ezt a kérdést gyökeres revizió alá veszi és generális intézkedésekkel ezekben az ügyekben a megszüntetés álláspontjára helyezkedik.

De elvártuk volna a kormányzattól azt is, hogy azt az alkalmi törvényt, amelyet a forradalmak megszünése után hoztak és amely az 1921. évi III. tc. alakjában van a magyar törvénytárba beiktatva, módositja, illetőleg hatályon kivül helyezéséről fog intézkedni és erre nézve törvényjavaslatot fog benyujtani. Sajnálattal kell azonban megállapitanunk, hogy az igazságügyi kormányzat az ide vonatkozó intézkedést sem tette meg, holott nem kellene egyebet tennie az igazságügyminister urnak, mint a biróságoktól egyszerüen bekérni azokat a vádiratokat, amelyeket e törvényre való hivatkozással nyujtottak be és azt a rengeteg üldöztetést, amelynek az állampolgárok ki vannak téve, épen e törvény helytelen megszerkesztése alapján megszüntetni, mert a magyar törvénytárban ilyen labilis és rosszul megfogalmazott törvény egyáltalában nincs, nincs egyetlenegy törvényünk, amely a hatósági üldözésnek annyira kitenné az állampolgárokat, mint ahogyan ez a törvényünk kiteszi.

Épen az idő előrehaladottságára való tekintettel nem akarok most a Nemzetgyülés elé hozni egy csomó olyan itéletet, vádiratot, amelyeket e törvény rendelkezései alapján hoztak, szükségesnek tartanám azonban, hogy az igazságügyminister ur, a jogi szaklapokban közzétett abszurdumokat figyelembe véve, arra ösztökélné a nemzetgyülést, hogy ezt a törvényt helyezze hatályon kivül. Ha a forradalmak lezajlása után szükségesnek is találta a Nemzetgyülés 1921-ben, hogy ilyen törvényt alkosson,

de ennek további fentartására 1926-ban semmi szükség nincs, mert azok a nemzetgyalázási perek, amelyek oly tömegesen indultak meg és az azokban hozott itéletek egyáltalában nem alkalmasak arra, hogy a nemzet becsületét növeljék és hitelét a külföldön erősitsék.

Szólanom kell arról is, hogy a kivételes törvények intézkedései lehetetlenné teszik még azt is, hogy visszatérjünk a birói itélkezésben arra a normális állapotra, amely a háboru előtt uralkodott. A politikai bűncselekményekre vonatkozólag még mindig a kivételes intézkedések vannak érvényben. A kivételes állapot nemcsak abban nyilvánul meg, hogy az esküdtbiráskodás intézményét még ma sem állitotta helyre az igazságügyi kormányzat, holott ennek szükséges voltát már az összes szakemberek kivétel nélkül hangoztatják, hanem abban is, hogy a szakbiróságok politikai bűncselekmények esetében nem államfogházat állapitanak meg, mint büntetési tételt, hanem a legtöbb politikai bűncselekmény esetében a börtönbüntetést tartják még ma is a forradalmak és a háboru lezajlása utáni hetedik esztendőben szükségesnek. Ezt pedig teljesen indokolatlannak kell tartanunk, mert az igazságügyi kormányzat semmiféle olyan szempontot nem tud felhozni, amellyel ennek szükségességét meg tudná magyarázni. Mert ne méltóztassék arra hivatkozni, hogy a megtorlás gondolata vezeti az igazságügyi kormányzatot ebben a kérdésben. Azoknak a pereknek száma, amelyeket lefolytattak, egyáltalán nem azt mutatja, mintha a súlyosabb börtönbüntetés meggátolna és megakadályozna egyeseket abban, hogy ilyen politikai bűncselekményeket elkövessenek. De egyébként is a politikai bűncselekményekre vonatkozólag nagyon jól tudjuk, hogy akármilyen szigoru büntetési tételeket állapitanak meg, ezzel a konszolidációt nem fogják helyreállitani. A konszolidáció helyreállitása egészen más körülményektől függ és szigorubb büntetési tételekkel még sehol sem tudták megjavitani sem a közrendet, sem a közerkölcsiséget.

Egészen röviden szólanom kell még arról is, hogy maga a biráskodásunk valósággal kátyuba jutott. Minden szakember és minden jogkereső ember érzi, hogy bíróságaink nem tudnak megfelelni azoknak a követelményeknek, amelyeknek meg kellene felelniök. **(Br., Podmaniczky Endre:** Na! Na!) Tudjuk, hogy bíróságaink túl vannak terhelve s az eléjük került ügyeket nem tudják olyan gyorsasággal és precizitással lefolytatni, mint ahogyan azt az igazság érdeke megkivánná. A birák számát évek óta nem szaporitják, holott a perek száma jelentékenyen növekedett épen a gazdasági élet túlélénksége, majd leromlása következtében. Hasztalan minden igyekezet, minden felterjesztés, amely azt célozza, hogy a birák számát szaporitsák. Még inkább hasztalan minden olyan törekvés, amely azt célozza, hogy a birák mellett alkalmazott kezelő személyzet számát szaporitsák. Akkor, amikor egyrészt takarékoskodásról beszélünk, amikor egy takarékossági bizottság is működik, amellyel kapcsolatban épen a ministerelnökségi költségvetés tárgyalása alkalmával mutattunk rá arra, hogy milyen horribilis összegeket tesz ki az ennek fentartására forditott összeg, akkor meg kell állapitanunk, hogy a bíróságoknál a helyett, hogy bizonyos mértékben a szellemi erővel takarékoskodnának és más téren is bizonyos előnyöket biztositanának, e helyett a szellemi értékeknek olyan hallatlan pazarlás folyik, amelyhez hasonlót soha elképzelni sem tudunk.

Bárki, aki ezzel a kérdéssel foglalkozott vagy egyáltalán bíróság előtt megfordult, tudja, hogy valósággal szomoru látvány, mikor különösen az egyes bíróságoknál különösen a járásbíróságoknál látja a birót reggel 9 órától a délutáni órákig egyedül jegyzőkönyvezni, a tényállást egyedül felvenni. Nemcsak szellemi munkát kell annak a szerencsétlen birónak végeznie, hanem a legkinzóbb, a legkellemetlenebb fizikai munkát, irásmunkát is ugy, hogy bizony rejtély, hogy hova fordit nagyobb gondot: a jegyzőkönyveknek, a tényállásnak pontos felvételére-e vagy pedig magának az igazságnak keresésére? Gyökeres megoldást kell keresnie az igazságügyminister urnak, hogy a szellemi munkát végző biráknak tegye lehetővé, hogy csupán szellemi munkát végezzenek, nem pedig fizikai munkát is. Minden birót el kellene látni jegyzőkönyvvezetővel, sőt irógéppel, amely gyorsabbá és könnyebbé tenné az ügykezelést. E helyett a szellemi munka pocsékolását látjuk, amely feltétlenül sokkal többe kerül az államnak, mintha a birák mellett gyorsirókat, gépirókat alkalmaznának a technikai munka elvégzésére.

Sok egyéb kérdést kivántam még az igazságügyi költségvetéssel kapcsolatban előterjeszteni, tekintettel azonban arra, hogy az idő előrehaladott, a magam részéről befejezem a költségvetés kritikáját de fentartom magamnak a jogot arra, hogy a részletes tárgyalás alkalmával az egyes pontokra nézve észrevételeimet még elmondjam. Ez idő szerint csak arra szoritkozom, hogy három határozati javaslatot terjesztek elő, amelyekben annak a gondolatnak kivánok kifejezést adni, amelyet az igazságügyi költségvetés tárgyalása kapcsán megvalósitandónak tartok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az egyik határozati javaslatom a következő *(olvassa):*

»Utasitsa a nemzetgyülés az igazságügyministert, hogy Peidl Gyula és társai által 1925 november 12-én »az 1918 október 31. napja óta lezajlott forradalmak ideje alatt elkövetett bűncslekmények miatt, valamint az 1921 : III. tc. alapján elitélteknek és terhelteknek közkegyelemben való részesitéséről« benyujtott törvényjavaslatban felsorolt kérdéseknek az ezen inditványnak megfelelő rendezésére vonatkozó javaslatot sürgősen terjessze be.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A másik határozati javaslatom a következő *(olvassa):*

»Az igazságügyminister urat utasitja a nemzetgyülés, hogy záros határidőn belül terjesszen be a nemzetgyülés elé olyan törvényjavaslatot, amely kimondja, hogy mindazok, akiket politikai jellegü bűncselekményekért és vétségekért, valamint sajtó utján elkövetett bűncselekményekért akár fogház-, akár börtönvagy fegyházbüntetésre jogerősen elitéltek, azok a büntetésük végrehajtása, nevezetesen az elhelyezésük, az élelmezésük és a velük való bánásmód tekintetében az elitéltetésük egész tartamára az államfogházra elitéltekkel egyenlő bánásmódban részesitendők. — A nemzetgyülés utasitja az igazságügyminister urat, hogy ilyen irányu törvényjavaslatnak törvényerőre emelkedéséig a politikai és sajtóügyben elitéltek a büntetések végrehajtása tekintetében a saját hatáskörében adminisztra-

tiv uton intézkedjék az államfogházra elitélteket megillető könnyitések alkalmazása iránt.«

Harmadik határozati javaslatom a következő *(olvassa)*: »A nemzetgyülés utasitsa az igazságügyminister urat, hogy a letartóztatási intézetekben a rabmunka díjazására vonatkozóan a vállalkozókkal kötött szerződéseket vegye revizió alá és az uj szerződések megkötésénél legyen figyelemmel a következő szociális szempontok gyakorlati keresztülvitelére: 1. az intézetekben levő rabok munkájával ne lehessen olyan szerződéseket kötni, amelyekben a magániparnak vagy kereskedelemnek súlyos kárt okoznak azáltal, hogy az egyes vállalkozókat jogosulatlanul előnyösebb helyzetbe juttatják; 2. a rabmunkáért fizetendő munkabér a szociális szempontok figyelembevételével állapittassék meg; 3. a rabmunkát elsősorban közhatóságok vehessék igénybe — községek, városok, állami intézmények — és csak végső soron magánvállalkozók.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. —* **Kabók Lajos:** Ez nagyon időszerü volna!)

T. Nemzetgyülés! Annál a bizalmatlanságnál fogva, amellyel a kormányzat iránt viseltetem, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Csik József jegyző: Saly Endre!

Saly Endre: T. Nemzetgyülés! Tekintettel arra, hogy az idő nagyon előrehaladott, tisztelettel kérem, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet a holnapi ülésen mondhassam el.

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyülést, méltóztatnak-e a képviselő urnak az engedélyt megadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom.

Következik a határozathozatal Halász Móric képviselő ur azon inditványa felett, hogy az ülések ideje napi 12 óra helyett napi 8 órában állapittassék meg. A házszabályok 196. §-ának 2. bekezdése értelmében vitának helye nem lévén, kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e Halász Móric képviselő urnak emlitett inditványát elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha igen, kimondom a határozatot, hogy a nemzetgyülés az inditványt elfogadta.

Az imént hozott határozat alapján javaslom a t. Nemzetgyülésnek, hogy a holnapi üléstől kezdve délelőtt 10 órától este 6 óráig megszakitás nélkül tanácskozzék a Ház.

Méltóztatnak ezen javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig megteszem elnöki előterjesztésemet.

Bemutatom a pénzügyminister ur átiratát, amelyben a mezőgazdasági hitel megszerzését könnyitő egyes rendelkezésekről szóló 1925. évi XV. tc. 1. §-ában foglalt rendelkezéshez képest bejelenti, hogy a Magyar Pénzintézeteknek Záloglevélkibocsátó Szövetkezetét, amelyet az alább felsorolt pénzintézetek, nevezetesen: a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, a Magyar Általános Hitelbank, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület, a Mayar Leszámitoló és Pénzváltó Bank, a Magyar-Olasz Bank részvénytársaság, a Magyar Általános Takarékpénztár részvénytársaság és a Hazai Bank részvénytársaság alapitottak az Északamerikai Egyesült Államokban elhelyezendő záloglevelek kibocsátásának céljaira, a fentidézett törvényszakasz alapján záloglevelek kibocsátására feljogositotta.

Minthogy a mezőgazdasági hitel megszerzését könnyitő egyes rendelkezésekről szóló törvényjavaslat annakidején a földmivelésügyi, igazságügyi és pénzügyi bizottságoknál volt előkészités végett, a pénzügyminister ur bejelentése kiadatik e bizottságoknak.

Jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy gróf Hoyos Miksa, Héjj Imre, Nánássy Andor, Drélir Imre, Gschwindt Ernő és Erdőhegyi Lajos képviselő urak összeférhetlenségi bejelentést tettek önmaguk ellen, mert a nemzetgyülés ülésében több képviselő a Szeszértékesitő rt. igazgatóságában elfoglalt tagságaikat ugy állitotta be, mintha az 1901. évi XXIV. t.-c. 5. §-ának 10. pontjában megállapitott összeférhetlenségi esettel azonos volna.

Minthogy a bejelentések a házszabályok 138. §-ában előirt kellékeknek megfeleltek, azokat a házszabályok 146. §-a alapján az összeférhetlenségi állandó bizottsághoz tettem át.

Tudomásul vétetik.

A házszabályok 223. §-a alapján bemutatom a függőben levő inditványok és interpellációk jegyzékét.

Tudomásul vétetik.

Most pedig megteszem javaslatomat legközelebbi ülésünk idejére és napirendjére nézve.

Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, folyó hó 5-én délelőtt 10 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés egyes tárcáinak folytatólagos tárgyalása.

Méltóztatnak napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következik az inditvány- és az interpellációs-könyvek felolvasása. Kérem a jegyző urat, hogy először az inditvány-könyvet felolvasni sziveskedjék!

Csik József jegyző: Az inditvány-könyvben bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Következik az interpellációs-könyv felolvasása. Kérem a jegyző urat, hogy az interpellációs-könyvet felolvasni sziveskedjék.

Csik József jegyző *(olvassa)*: 1. Gróf Cziráky József — a kereskedelemügyi ministerhez — a szombathelyi Magyar Motorgyár beszüntetése tárgyában (szóval). — 2. Peyer Károly — a pénzügyministerhez — a gyakori bányaszerencsétlenségek tárgyában (szóval). — 3. Beck Lajos — a miniszterelnökhöz — Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után (szóval). — 4. Horváth Zoltán — a miniszterelnökhöz — a »Világ« című napilap betiltása tárgyában (szóval). 5. — Pakots József —a belügyministerhez — a »Világ« című napilap betiltása tárgyában (szóval). — 6. Peyer Károly — a miniszterelnökhöz — a »Világ« című napilap betiltása tárgyában (szóval).

Elnök: Ezzel kapcsolatban jelentem a t. Nemzetgyülésnek, hogy Peyer Károly képviselő ur első interpellációja, annak idején történt kitiltása folytán, a holnapi interpellációs-napra halasztódott;

Beck Lajos képviselő ur interpellációjának elmondására folyó évi április hó 28-án halasztást kapott;

Peyer Károly képviselő ur második interpellációját, továbbá Horváth Zoltán és Pakots József képviselő urak interpellációikat a holnapi interpellációs-napon szóval kívánják megindokolni.

Tudomásul vétetik.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesitése. Kérem a jegyző urat, hogy a jegyzőkönyvet felolvasni sziveskedjék.

Csik József jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha észrevétel nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik este 10 órakor.)

Hitelesitették:

Petrovácz Gyula s. k. *Gubicza Ferenc s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 544. ülése

1926. évi május hó 5-én, szerdán,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések. — Az 1926/27. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. — Az igazságügyministeri tárca. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Szeder Ferenc mentelmi ügyében. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Interpellációk: gr. Cziráky József irásbeli interpellációja a kereskedelemügyi ministerhez, a szombathelyi Magyar Motorgyár beszüntetése tárgyában. — Peyer Károly a pénzügyministerhez, a gyakori bányaszerencsétlenségek tárgyában. — Beck Lajos a ministerelnökhöz, Magyarország külpolitikai helyzetéről Genf után. — A ministerelnök válasza. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Bethlen István, Rakovszky Iván, Pesthy Pál, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 30 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Petrovics György jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Hebelt Ede jegyző ur; a javaslatok ellen felszólalókat jegyzi Csik József jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi költségvetés (Irom. 1042) egyes tárcáinak folytatólagos tárgyalása és pedig soron van az igazságügyi tárca általános tárgyalása.

A szó Saly Endre képviselő urat illeti, aki a tegnapi ülésen beszédének az elhalasztására engedélyt kapott.

Saly Endre: T. Nemzetgyülés! Az igazságügyi tárca tárgyalásával kapcsolatban kénytelen vagyok én is néhány ügyre az igazságügyminister ur szives figyelmét felhivni. Előre kell bocsátanom, hogy előttem szólott Györki Imre t. képviselőtársam már tegnap utalt arra, hogy mégis csak lehetetlen állapot az, hogy Magyarországon a forradalom és ellenforradalom hetedik esztendeje után még mindig van külföldi emigráció, és még mindig sokan vannak a börtönökbe becsukva. Fel akarom hivni az igen t. igazságügyminister ur figyelmét innen arra is, hogy Magyarországot mégsem lehet kinai fallal elzárni Európa közvéleménye elől s hogy Magyarországon se lehet más itéleteket hozni, csak olyanokat, amelyeket Európa közvéleménye elbir, azokat az itéleteket pedig, melyeket Magyarországon egyes esetekben egyes birák hoznak, Európa közvéleménye nem birja megérteni. És szerintem az ilyen itéletek hozatala a legsúlyosabb nemzetgyalázás, mert ezáltal külföldön azt a szinezetet, azt a látszatot keltik a közvélemény előtt, hogy Magyarországon tényleg olyan borzasztó állapotok vannak, hogy itt ilyen itéleteket lehet hozni.

Nem akarok eseteket felsorolni, csak utalok arra, hogy volt néhány eset, amikor a jobboldali sajtó munkatársait elitélték egy napra, nyolc napra olyan deliktumokért és bűncselekményekért, amelyekért a baloldali sajtó munkatársai hat hónapot egy évet, négy évet kaptak, sőt még ennél többet is. Ezt Európa közvéleménye nem birja el, és én arra akarom felhivni az igen t. igazságügyminister úr szives figyelmét, legyen kegyes és gondoskodjék arról, hogy Magyarországon is csak olyan itéletek hozassanak, amelyeket Európa közvéleménye elbir. Nem szabad nevetség tárgyává tenni a biróságok eljárását. A mult héten olvashattuk pl. a lapokban, hogy egy 78 éves öregasszony — aki súlyos ágyban fekvő beteg volt, s a biróság előtt meg sem tudott jelenni, ugy, hogy a biró kénytelen volt kiszállni, és a lakásán itéletet hozni — nemzetgyalázás cimén volt perbe fogva. (**Őrffy Imre**: Elég szomoru! — **Propper Sándor**: Ezzel nagyon emelik a tekintélyét az államnak! — **Malasits Géza**: Az egész világ előtt nevetségessé teszik magukat! — **Propper Sándor**: Ezen röhög a világ! — *Zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

T. Nemzetgyülés! Ezen csak mulatni lehet (**Őrffy Imre**: Elég szomoru!) hogy egy 78 éves öregasszony hogy tud nemzetgyalázást elkövetni *(Zaj jobbfelől)* és csodálatos, hogy olyan kényesek az urak ugyanakkor, amikor a másik oldalon viszont emberek szabadon járnak, akik gyilkoltak, raboltak és fosztogattak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt a kettőt nem lehet összeegyeztetni. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.* — **Propper Sándor**: A kisgazda lelkeket ez nem irritálja. — **Malasits Géza**: Ha az ő bőrükre megy, majd jajgatnak. — *Renczes János közbeszól.* — **Propper Sándor**: Odaszegődtek a feudalizmushoz. — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak. Propper Sándor és Renczes János képviselő urakat kérem, méltóztassanak csendben maradni.

Saly Endre: Ezt helytelennek tartom és azt mondom, hogy az a legsúlyosabb destrukció, amit a kormány elkövet a kormányzóval szemben akkor, amikor a kormányzósértés egész lavináját indittatja meg egyes egyének ellen, akik illuminált állapotban, a vendéglőkben vagy a csapszékekben szamár és ostoba kijelentéseket tesznek. *(Felkiáltások jobbfelől: Ne tegyék!* — **Őrffy Imre előadó**: A részegség se mentesit!) Nem, t. képviselőtársam, de lejáratják, destruálják a kormányzó személyét és tekintélyét, ha ilyen dolgokat csinálnak! I. Ferenc József király ellen egész uralkodási ideje alatt nem folyt annyi per, mint

kormányzósértés címén három-négy esztendő alatt. (**Éhn Kálmán**: Jobbak voltak az erkölcsök!) Ezek a perek sokkal többet ártanak, mint amennyit használnak. *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Európa közvéleménye nem tudja megérteni azt sem, hogy az ellenforradalom után hét évvel még mindig vannak külföldön magyar állampolgárok, akik nem jöhetnek haza a saját hazájukba, hogy még mindig vannak a börtönökben — számszerint százan körülbelül — olyan egyének itt Magyarországon, akiknek, legnagyobb részüknek az volt a hibája, hogy politikailag más véleményen voltak, mint amely a jelenlegi kormány véleménye. Azt hiszem, hogy most már a börtön kapuit igazán ki lehetne nyitni, és meg lehetne talán engedni, hogy ezek az emberek visszaadassanak családjuknak. (**Propper Sándor**: A kereszténység sziv ezt nem birja el!)

Az igazságügyminister ur utalt arra, hogy ezt meg lehet csinálni, de csak a novellával kapcsolatban és hibáztatott minket azért, mert nem tesszük lehetővé, hogy a novellát letárgyalhassuk. Elárulom, hogy mi igenis állástfoglalunk a novellának tárgyalása ellen és pedig azért, mert nem akarjuk törvényesiteni azt, amit a kormány most törvényen kivül hajt végre (**Propper Sándor**: Nem akarjuk fegyházzá alakitani az egész országot!) és nem akarjuk fegyházzá alakitani az egész országot. Azt hiszem, az igazságügyminister urnak módját kellene találni, hogy ezeket a dolgokat végre-valahára megszüntesse. Európa közvéleménye látja, hogy Magyarországon milyen állapotok vannak és nagyon helyes volna, ha rá tudna Magyarország mutatni arra, hogy ime, ma már még sincs a börtönben senki; mindenkit szabadon engedtünk; Magyarországon jogállapot van. *(Felkiáltások jobbfelől: Jó volna, ha meg lehetne tennni! Láttuk 1918-ban!)* Méltóztassanak lecsukatni azokat, akik gyilkoltak, raboltak és fosztogattak. (**Nagy János** *(tamási)*: Tessék bebizonyitani, minden tekintetben mellette leszünk! — *Egy hang a szélsőbaloldalon: Franczia Kiss Mihályról meg van állapitva, hogy gyilkolt és rabolt, mégis amnesztiát kapott!* — **Gubicza Ferenc**: Hát akik Csornán raboltak és gyilkoltak!? — *Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.* — **Propper Sándor**: Egész Európában nincs annyi spicli, mint maguknak van! Miért bizonyitsunk mi? — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Propper Sándor képviselő urat másodszor figyelmeztetem, hogy méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni.

Saly Endre: T. Nemzetgyülés! Mondom, csak olyan politikát lehet követni és csak olyan itéleteket lehet Magyarországon hozni, amelyeket Európa közvéleménye elbir. Mert ha olyanokat hoznak, melyeket Európa közvéleménye nem bir el, ezzel ártanak a magyar államnak, és lejáratják az ország tekintélyét a külföld előtt.

Legyen szabad ezzel kapcsolatban még egy tényre rámutatnom, amely részben ugyancsak az igazságügyminister ur hatáskörébe tartozik. Azért is akarok erre röviden rámutatni, mert a miniszterelnök ur tegnapi felszólalásában hivatkozott erre és a következő kijelentést tette: »Nem emlékszem arra, hogy a Népszavát ért megtorló intézkedés valóban a személyem elleni támadás miatt történt-e« ... és a végén azt mondja, hogy »amennyiben igy történt, akkor beismeri a tévedését, ezért bocsánatot fog kérni.« Ebből azt következtetem, hogy a miniszterelnök ur azt a kijelentést tette, amennyiben a dolog tényleg ugy állana, akkor a miniszterelnök ur ezt reperálni fogja, amiként ezt már Györki Imre képviselőtársam kivánta.

Utalni akarok ezzel kapcsolatban a Népszava lap utcai árusitásának betiltására. A Népszavának utcai árusitását — amint ez itt a végzésben is foglaltatik — a közrendet veszélyeztető tartalma miatt tiltották be, az egész ország területére. Ennek előzménye a következő: Györki Imre t. képviselőtársam itt a nemzetgyülésben szóvá tette az Esküdt-ügyet és ezzel kapcsolatban egy kijelentést tett a miniszterelnök urra; ezért az elnök ur Györki képviselőtársamtól megvonta a szót és ennek kapcsán több ellenzéki képviselőt is kivezettek a teremből. Ezt az esetet a Népszavának másnap megjelent száma megirta s arra utalt, hogy ez az eljárás helytelen. Tisztán és kizárólag ezért tiltották be a Népszava utcai árusitását s ezt a lapot másfél év óta nem lehet utcán árusitani. Ha tehát a miniszterelnök ur súlyt helyez arra, amit kijelent, akkor én erről a helyről hivom fel a miniszterelnök ur figyelmét, vizsgálja meg ezt az ügyet és lássa be, hogy tényleg tévedett, mert az ő vele kapcsolatos kijelentések miatt tiltották be a Népszava utcai árusitását.

Azt méltóztatnak hinni, hogy a külföld nem tudja, hogy Magyarországon másfél esztendeje vonják el egy lap utcai elárusitását, azt méltóztatnak hinni, hogy a külföld nem látja, hogy az Ujságot, a Világot és a többi ellenzéki lapokat folyton-folyvást megrendszabályozza az a kormány, amely eltürte, hogy a szélső jobboldali sajtó addig, amig megjelent, csinálhasson és irhasson azt, amit akar; ez ellen a kormánynak egyetlenegy szava sem volt, legfeljebb csak annyi, ha jól emlékszem, hogy egyetlenegy esetben a Nép megjelenését három napra betiltotta: de csak azért ütött egy kicsit jobbra, hogy annál nagyobbat üthessen aztán balra.

Amikor ezeket megemlitem arra hivom fel az igazságügyminister ur figyelmét, sziveskedjék gondoskodni arról, pogy Magyarországon legalább azok a régi állapotok jöjjenek vissza, hogy a biróság függetlenül, szabad belátása szerint itélkezhessék, nem pedig utasitásra, mint ahogyan az én megállapitásom szerint most a legtöbbször itélkezik; mert másképen nem tételezem fel egyetlenegy biróról sem azt, hogy amig egy és ugyanazon deliktumért az egyik emberre egy napi büntetést mér, addig a másik emberre 6 vagy 8 hónapot mér ki, mint hogy ugy, utasitás folytán jár el. A birói tekintély megvédése érdekében is kérem tehát az igazságügyminister urat, intézkedjék, hogy ilyesmi meg ne történhessék és hogy a birák mindenkitől függetlenül, szabad mérlegelés alapján itélkezhessenek.

Arra is felhivom ismételten az igazságügyminister ur figyelmét, legyen szives arról gondoskodni, hogy a bebörtönzöttek végre-valahára a börtönből kiszabaduljanak, mert ezt a kérdést a novella letárgyalásától függetlenül is meg lehet csinálni, ha másképen nem, akkor ugy, hogy az igazságügyminister ur elrendeli az ügyek felülvizsgálását. Ennek kapcsán látni fogja az igazságügyminister ur, hogy a birák ma már egészen másképen itélnek, mint ahogyan annakidején itéltek, mert számtalan olyan eset van, hogy azért a deliktumért, amelyért annak idején a biróság 8—10 évi büntetést szabott ki, ma, a felülvizsgálat folytán, már csak egy évet vagy félévet mér ki. Ezért arra kérem az igazságügyminister urat, méltóztassék gondoskodni arról, hogy ha nem is lehet őket kiengedni, ügyük legalább felülvizsgálat alá vétessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Wolff Károly!

Wolff Károly: T. Nemzetgyülés! A jelenlegi súlyos gazdasági helyzetben, amely világszerte mutatkozik, nemcsak Európában, hanem Amerikában is, kétségkivül a gazdasági kérdések emelkedtek túlsúlyra és helyezkedtek előtérbe, aminek termé-

szetszerű következménye az, hogy a gazdasági kérdésekkel foglalkozó tárcák is súlyban növekedve jelennek meg a parlamentekben és a közvélemény előtt.

Ebben a helyzetben, amikor a gazdasági kérdések annyira praedominánsak, gazdasági szempontból valóban nincs annyi jelentősége az igazságügyi tárcának s mégis elmondhatom, hogy maga az igazságügyi kérdés, az igazságügyi adminisztráció súlyosabb és nehezebb helyzetben sohasem volt, mint a jelenlegi gazdasági és mindjárt hozzáteszem : lelki válság idején. Most talán a legnehezebb feladatok hárulnak az igazságügyre. (**Propper Sándor** : A lelki válságot nem börtönnel büntetik! — **Malasits Géza** : És nem inkvizicióval!) E nehéz feladatok szempontjából egy pár gyakorlati vonatkozásban mindenesetre szeretnék rámutatni arra a kettős nehézségre, amelyet legjobban érez az igazságügyi igazgatás ; az egyik az, hogy miként nyuljon bele az események irányításába, a másik pedig a birói hatalom gyakorlásának kérdése.

Az igazságügyi tárcának már a pénzügyi bizottságban való tárgyalása alkalmával rámutattam bizonyos nehézségekre és bizonyos kérelmekre, s ott nagyon érdekes vita fejlődött ki épen abban a vonatkozásban, hogy az igazságügyi adminisztráció miként nyuljon bele az események irányításába ; értem ez alatt magát a kodifikáció kérdését is. Elhangzottak olyan vélemények, amelyek szerint az igazságügy ma ne kodifikáljon, különösen ne hozzon általános érvényü rendelkezéseket, mert olyan rendkivüli időket élünk, olyan rendkivüli viszonyok között vagyunk, hogy veszedelmes dolog lenne a rendkivüli viszonyokból általános érvényü rendelkezéseket levonni (**Propper Sándor** : Ebben igaza van!) és ezáltal a rendkivüli viszonyok sajátos körülményeit mintegy petrifikálni a jövő szempontjából.

Én teljesen osztozom azokban az aggályokban, amelyeket Erdélyi Aladár t. képviselőtársam hangoztatott épen az igazságügyi tárca pénzügyi bizottsági tárgyalása alkalmából, de azt hiszem, hogy ezt a tételt teljes merevségében talán még sem lehet keresztülvinni és épen a gyakorlati vonatkozás szempontjából vagyok kénytelen erre rámutatni, mint aki a legnagyobb melegséggel nézem a magyar igazságügy alakulását s elsősorban a birói gyakorlatot és épen ebből kifolyólag látom, hogy ezt a tételt teljes merevségében nem lehet felállitani.

Én teljesen osztozom abban a nézetben, hogy az igazságügy ma általános érvényü kodifikációval ne foglalkozzék, mert elfogadom, hogy a rendkivüli viszonyok közt jelentkező sajátosságok nem fognak állandósulni, mert hiszen ezek mind a gazdasági helyzet kifolyásai. Az igaz, hogy a gazdasági érdekek sohasem determinálták az állami életet annyira, — és fogják determinálni a jövőben is, — mint ma, amikor látjuk, hogy az államok élete egész Európában és Amerikában a gazdasági kérdések jegyében, a gazdasági kérdések körül forog és a gazdasági válságok kérdéseinek egész komplexuma áll ma, mint teljes ujdonság, az illetékes politikai tényezők előtt. (**Propper Sándor** : Ez a marxista álláspont !) Mondom, ennek megállapitásában teljesen osztozom, mindenesetre azonban az is kétségtelen, hogy soha a lelki válság szempontjából annyira bele nem pillanthattunk a kérdések mélyébe, mint amennyire most pillanthatunk bele és az igazságügyi törvényhozásnak teljes passzivitása a legnagyobb igazságtalanságot idézné elő, ha a visszásságok kiküszöbölését törvényes rendelkezésekkel nem kisérelné meg.

Ma talán én is aggályosnak tartanék a magánjogi törvénykezésre vonatkozó általános törvényhozási szabályozást, hiszen már csak azért is ártalmasnak és helytelennek tartanám ezt, mert csonka Magyarország magánjogrendszere végeredményben az egész történelmi Magyarországon ma is érvényben levő jogrendszer és nem tartanám időszerünek megbolygatni ezen kérdéseket, amint hogy láttuk, hogy annak idején az osztrák jog milyen sokáig alakitotta a magyar jogéletet és állt fenn magyar területen, dacára az állami önállóságnak, (**Erdélyi Aladár** : Erdélyben is !) Erdélyben pedig állandóan megmaradt. Ugyanilyen nagy a kihatása annak a jogi és kulturális fölénynek, amely javunkra nem vitatható és ugyanilyen kulturális és jogi kihatása lesz a magánjogi kodifikációnak is, mert hiszen kétségtelen, hogy ezen joghoz szokott s ezen jogrendszerben századon át élő nemzedékek nem fogják tudni magukat emancipálni ezen jogrendszer hatása alól.

Hibásnak tartanám ennek folytán a magánjogi rendszer általános kodifikációját, mégis azt mondom, hogy nem állhat meg az igazságügyi törvényhozás a teljes passzivitásnál, mert hiszen magát a magánjogi joggyakorlatot nézve, kiáltó kérdéseket látok, amelyekben a törvényhozásnak kétségkivül álláspontot kell foglalnia. Épen az előbb mutattam rá, hogy soha sem láttuk jobban bizonyos kérdések jelentőségét, mint most. (**Propper Sándor** : Soha kegyetlenebbül nem tiportak az emberekbe, mint ma !)

Minthogy az a szándékom, hogy gazdasági jelentőségü kérdéseknél maradjak, felhozom például a kereskedelmi jogot. A kereskedelmi törvény ma kétségkivül a leghiányosabbnak bizonyult törvények egyike. (**Erdélyi Aladár** : Jóhiszemüekre szabták valamikor !) A kereskedelmi törvény egy általános elméleti állásfoglalásnak kifolyása, amely normális gazdasági rendszereket, normális alanyokat is tételezett fel, *(Ugy van ! jobbfelől.)* amely nem tételezte fel a fondorlatoknak és a jogos érdekek elleni aljas küzdelmeknek azt a hallatlan mértékét és taxativ sorozatát, amelyet a gyakorlati élet szemünk előtt mutat.

Ha egyszer az igazságügynek célja az általános állami tekintélynek megóvása, magába a jogba vetett hitnek és a törvénytiszteletnek ápolása, akkor nem mehet el az igazságügyi törvényhozás ezek mellett a jelenségek mellett anélkül, hogy bele ne nyuljon abba a dzsungelbe, amelyet a kereskedelmi gyakorlat mutat, amelyben megtámadják a törvénybe vetett hitet, a törvénytiszteletet, mert hiszen a törvényhozás sujtja a gazdasági érdekek megsértését ha az minimális is, de látjuk, hogy a jelenlegi rendelkezések között a maximális sértések, az egész állami életet veszélyeztető gazdasági funkciók teljesen büntetlenül surrannak át a kereskedelmi és büntető törvények paragrafusain. (**Malasits Géza** : Ugy van ! Lásd Francia-Kiss Mihályt ! — *Mozgás és zaj a jobboldalon.)* Azt hiszem, hogy ez olyan általános érdeke Magyarország lakosságának, hogy ezt nem lehet pártpolitikai szempontból felfogni. Minden pártnak az abszolut igazság, a jog és az erkölcs alapján kell állania.

Lehetetlenség az, hogy a magyar biró azt az egyént, aki éhségében betör egy kirakatot és onnan kivesz valami élelmicikket, minősitett bűncselekmény miatt itélje el és ugyanakkor lássa, hogy a részvényjog keretében vannak bűncselekmények, amelyek multimilliárdokkal kárositják meg az állami létet, *(Ugy van ! jobbfelől.)* multimilliárdokkal kárositják meg a közt, amelyek, ha például csak a részvényjogot vesszük, ennek keretén belül nap-nap után büntetlenül a legképtelenebb károsodást idézik elő a közzel szemben és akkor ezeknek elkövetői hallatlan cinizmusukkal az állami hitel megóvása cimén rákényszeritik az államhatalmat, hogy necsak ne büntesse meg azt az egyedet, hanem jöjjön segitségére az illetőnek. Ime tehát egy argumentum arra vonatkozólag, hogyha mi csak a

részvényjog kérdését, a kereskedelmi törvény kérdését teljesen a passzivitás szempontjából vesszük, akkor kétségkivül az igazságügy terén érvényesülendő állami tekintély, a törvénytisztelet és a jogba vetett hit rendül meg a mi embereink lelkében.

Ez mindjárt egy argumentum részemről arra, hogy a kodifikációval igenis foglalkoznunk kell, de talán nem általános érvényü, hanem parciális kodifikációval. A kereskedelmi kodifikáció — és ez vonatkozik kereskedelmi életünk egész területére — mindig az abszolut rendezett államok mintaképét tartja szem előtt és ezt tartotta szem előtt a kereskedelmi jog is, akkor, amikor még Magyarország kereskedelmi élete embrionális állapotban volt. Már akkor rászabták az angol kereskedelmi élet legszigorubb konzervativ szabályait és e szerint kodifikálták a kereskedelmi jogot. Az igazságügyi bizottságban is közérdekből sürgettem a kereskedelmi jogra vonatkozó revizió mielőbbi keresztülvitelét. Ezt olyan fontos gazdasági és politikai kérdésnek tartom, hogy a nemzetgyülésnek meg kellene ragadnia az alkalmat, hogy ezzel a kérdéssel mielőbb a legbehatóbban foglalkozzék. Hallom, tudom, hogy az igazságügyministeriumban készül a kereskedelmi törvényre vonatkozó novella, (**Erdélyi Aladár**: Ugy van!) s azt hiszem, hogy ezzel a novellával fogunk találkozni, hiszen épen az előbb emlitettem, hogy egy általános koddifikáció ebben a tekintetben nagy nehézségekbe ütközik, de szeretném már legalább ezt látni, mert hiszen addig annyi visszaélést fog elkönyvelhetni a közvélemény, hogy a letarolt területeken hiába fogunk preventiv szabályokkal intézkedni.

Itt rámutattam ismételten a részvényjog keretében a kisebbségi részvények ügyére, de rámutatok másra is. Lehetetlen helyzet az, hogy az igazgatósági tagok olyan teljesen háboritatlanul fölözzék le a részvényesek jogainak abszolut tekintetbe vétele nélkül a jövedelmet a maguk tantiemjeik megállapitásánál. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és balfelől.)* És hogy milyen nagy jelentőségü kérdés ez, látszik a magántisztviselők nyugdijának valorizációjával kapcsolatban, amely a legeminensebb jelentőségü kérdés. Annakidején természetesen rátérek a dolognak oda tartozó részére, de rámutattam már arra, hogy teljesen hiábavaló lesz a nyugdíjvalorizáció kérdésében való intézkedés, ha preventiv szabályokat nem állitunk fel, hogy a részvénytársaságokat ne tekintse egy-két család privát kereskedelmi hitbizományának, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* ne tekintse azt olyannak, ahol annak az egész részvénytársaságok összes ottlevő tisztviselői mind csak egy érdeket szolgálnak, az illető hitbizományt képező család gazdasági érdekét.

Abba nincs a hatóságnak betekintése, hogy a tiszteletdíjak megállapitása arányban áll-e a befektetett tőkével, a forgalommal. Elvégre, ha az állampolgárokban és az egyes tényezőkben, akik az igazgatóságban helyet foglalnak, nincs meg az a jogos belátás, az a szeméremérzet, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* hogy nem fogadnak el többet, mint amennyi saját munkájukkal arányban áll, akkor az államnak kell közbelépnie, az államnak kell megoltalmaznia az itt jelentkező közérdeket, amelynek sérelme egyidejüleg az egész közgazdasági élet sérelmét jelenti. (**Erdélyi Aladár**: Az amerikai és afrikai utazások!)

Ezek elől a kérdések elől nem lehet elzárkózni. Láttuk, milyen nagy jelentősége van az igazságügynek, a jog alkalmazásának az egész gazdasági élet fellendülésére nézve, hiszen ezek a kérdések szoros kapcsolatban vannak a mi gazdasági életünk fellendülésével. Ha látni fogják, hogy végeredményben egy részvénybe befektetett tőke legfeljebb csak arra jó, hogy a pengőmérlegek megjelenésével megállapithassam, hogy a befizetett plusz teljesen eluszott, a befizetett részvénytőke abszolute elveszett és mindezt büntetlenül konzekvenciák nélkül állapitja meg a részvényesek nagy tömege, mi lesz ennek természetes következménye? Az, hogy a részvénytársaságok működése, jelentősége alá fog szállni, nem lesznek vállalkozók, nem lesznek részvényesek, aminek természetszerü folyománya az egész gazdasági életben észrevehető gazdasági süllyedés lesz.

Ugyanezt állitom a betétek kérdésénél is amely szintén nagy jelentőségü. Mert hiába lelkesedünk mi a külföldi tőkék iránt; ha saját belső tőkét nem tudunk kitermelni betétek és részvénytőkék alakjában, akkor ez a nemzet gazdaságilag nem fog talpraállni. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* Erre a kérdésre majd alkalmilag fogok rámutatni. Én sohasem lelkesedtem külföldi kölcsönökért. Ezek mindig csak kisegitő eszközök s nem lehetnek a gazdasági életnek egyedüli föllenditői. A belső tőkegyüjtésnek hiánya, a részvénytőkék lecsökkenése tulajdonképen mit mutat? Azt, hogy kereskedelmi jogunk terén sürgős intézkedésekre van szükség. Ha ezeket nem foganatositjuk, ha a kereskedelmi törvényt nem vesszük utólagos revizió alá, a gazdasági életünkben jelentkező gyakorlat törvényes rendelkezések nélkül nagy kihatású gazdasági dekadenciát fog előidézni.

Ugyanezt mondhatnám az állam hatályosabb védelme szempontjából is. Az állam tekintélyének fentartása végeredményben általános közérdek, amelyhez valamennyiünknek ragaszkodnunk kell. Látjuk, hogy a büntetőtörvénykönyv az állam hatályosabb védelme tekintetében szintén nem tartalmaz megfelelő rendelkezéseket. Én nem tartom helyesnek és lehetségesnek, hogy ennek az országnak állampolgárai az állam érdekei ellen a legsúlyosabb deliktumokat követhessék el; nem tartom helyesnek, hogy a külföldön propagandát folytassanak az állam ellen. Ha a legdemokratikusabb törvényhozásokat tartjuk szem előtt s ha ebben a tekintetben összehasonlitásokat teszünk, azt látjuk, hogy a demokratikus államok sokkal drákóibban intézkednek ebben a tekintetben, mint a monarchikus államok. Ha egyes magánjogi vonatkozásu törvények tekintetében is idehoznám az amerikai törvényeket, méltóztatnának látni, menynyivel drákóibb az amerikai törvényhozás, mint a magyar törvényhozás. Az állam hatályos védelmét valamennyi törvényhozás szem előtt tartja. Lehetetlennek tartom, hogy egy állampolgár a magyar állam hitelét, a magyar állam érdekét, a magyar állam létét külföldi propagandával veszélyeztesse.

Ugyanezt mondom a sajtóra vonatkozólag is. Én feltétlen hive vagyok a sajtószabadságnak, de mindig hozzáteszem: annak a sajtószabadságnak, amelyet — mint Smith mondta — a keresztény lelkiismeret ellenőriz, hogy megtartja-e azokat a korlátokat, amelyeket az erkölcs és a jog szempontjából meg kell tartania. (**Propper Sándor**: Mint pl. a Szózat, a Nép, az Uj Nemzedék.) Nem hiszem, hogy az abszolut sajtószabadság alatt gondoltak volna arra a sajtószabadságra, amely azt jelenti, hogy az egyéni becsületbe szabadon gázolhatnak, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* amely azt jelenti, hogy az állam érdekét a legsúlyosabban veszélyeztethetik. Ez a sajtószabadság kétélü fegyver, ugy hogy igen természetes, hogy én bizonyos vonatkozásban sürgősnek tartom a sajtójog reformját is. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)*

Sürgősnek tartom pl. a következő szempontból. A sajtó munkásainak legnagyobb része végeredményben bizonyos gyakorlat, bizonyos előtanulmányok folytatása nélkül végzi munkáját. Lehetetlenség ez akkor, amikor bármely ipar gyakorlására minősitést ir elő a törvényhozás az egész vonalon; pl. cipőfelsőrészt készíteni nem lehet minő-

sítés, iparigazolvány nélkül. Kétségtelen, hogy a sajtójog terén is bizonyos garanciákat kellene teremtenie az államnak a minősités tekintetében. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.* — **Propper Sándor**: Az önök sajtóakadémiája gyönyörü gyümölcsöket termett!) Ne méltóztassék ezt ilyen egyéni mellékvágányra terelni. Én valóban nem egyéni mellékvágány szempontjából taglalom ezt a kérdést, hanem az általános államérdek szempontjából. Tény-e vagy sem, hogy ipari üzni másnak, mint aki minősitéssel, iparigazolvánnyal bir, nem lehet? Kétségtelen, hogy az államnak garanciákat kell felállitania, hogy a sajtó tekintetében is bizonyos minősités legyen szükséges. Látjuk azokat a fölös intézkedéseket, amelyek a legkisebb kenyérkereső pályán is a minősitésnek bizonyos fokát irják elő: jogi minősités stb. Végre is, aki hozzányul a közérdekhez, nyujtson garanciát arra, nézve, hogy az azoknak a közérdekeknek elbirálásához szükséges előtanulmányokkal rendelkezik. Én a magam részéről ebben nem látok sérelmet, nem látok semmiféle egyéni szabadságkorlátozást. Ha megkivánjuk, hogy ne lehessen közigazgatási gyakornok az, aki nem végezte el a jogot és nem tette le ezt, meg azt az államvizsgát, ha ezt megkivánjuk más pályákon, akkor feltétlenül kivánnunk kell a sajtó terén is. *(Ugy van! jobbfelől és a középen.)* Mert lehetetlen helyzet, hogy hozzánemértés, rosszindulat, rosszakarat befolyásolja az egész magyar közvéleményt és elmérgesítse a lelkeket. Ez mindenesetre csak egy részlet. A legutóbbi jelenségekből levont tanulságok alapján igenis, hozzá kell nyulnunk a sajtójog reformjához, és akkor ezt a kérdést sem lehet figyelmen kivül hagyni.

Ezekkel akartam rámutatni arra, hogy végeredményben az igazságügyi kodifikáció, ha nem is általánosságban, de bizonyos részletkérdésekben nélkülözhetetlen, és nagyon félek, hogy ha késedelmeskedünk, akkor ebből olyan nagy károk fognak keletkezni, amelyek már nem lesznek eliminálhatók és súlyos jelentőségüek lesznek a magyar közgazdaságra.

Teljesen megbizom a magyar igazságügyministerium kodifikatorius osztályának működésében, mert én annak a tételnek vagyok embere, hogy saját értékeinket soha se szállitsuk alá, ha ezek az értékek megvannak. S valóban mondhatom, hogy a törvényelőkészités terén mi olyan erőkkel, olyan abszolut kvalitásokkal rendelkezünk, hogy nagyon kevés állam rendelkezik nagyobb kvalitásokkal, de olykor olyanokkal sem. Én magában az igazságügyministerium előkészitő osztályában a legelőkelőbb szellemi arisztokráciát láttam a multban is, látom a jelenben is, ugyhogy a magyar törvényhozás tekintetében mindig megvannak a garanciák, hogy a legkiválóbb elméleti tudás alapján fogják a törvényeket hozni. Csak ne legyen ez a Fabius Cunctator-ság, ne legyen ez a hosszadalmasság, ez a huzás-halasztás, amely bizonyos kérdésekben mutatkozik. Lehet, hogy politikai vonatkozásu dolgok játszanak szerepet, de én nagyon károsnak tartom, ha a kereskedelmi törvény reformját, a büntetőtörvénykönyv némi kiegészitését, a sajtójog reformját politikai szempontból befolyásolni lehet, mert ezekben a kérdésekben én a magam részéről az általános nemzeti érdeket nézem s ebből a szempontból feltétlen rendezést és intézkedést tartok szükségesnek.

Ami most már az igazságügy másik terrénumát, a birói hatalom gyakorlását illeti, valóban itt is elmondhatom, hogy súlyosabb körülmények között soha sem gyakorolták a birói hatalmat, mint a jelen időkben és elmondhatom azt is, hogy itt a nemzetgyülésben is, de mindenütt olyan kijelentések hangzottak el, amelyek a magyar bíróság előtt meghajtották az elismerés zászlaját. Ha hangzottak is el a kritika tekintetében bizonyos túlmenő dolgok, — ezekre rá akarok majd mutatni — mégis elmondhatom, hogy a közvélemény általában nagy szimpátiával nézi a magyar birói hatalom gyakorlását. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Nézheti is, tisztelt Nemzetgyülés! Megint arra utalok, hogy értékeinket ok nélkül ne akarjuk kisebbiteni. Ezt vonatkoztatom a törvényelőkészitésre, vonatkoztatom a magyar orvosi karra, vonatkoztatom szellemi intelligenciánkra, amely megállja helyét minden tekintetben. Hiszen, hogy csak az orvosokra mutassak rá, ha innen Amerikába kiküldetnek orvosok tanulmányok végett, kiderül, hogy az amerikai orvosok vesznek náluk leckéket, mert olyan képzettséggel mennek ki a magyar orvosok Amerikába, hogy a legnagyobb részük ott marad, minthogy két kézzel fogják őket vissza, hogy ne jöjjenek el Amerikából, mert nagy kvalifikációt látnak bennük. Ugyanezt mondhatnám másokra, a mérnökökre és a birákra vonatkozóan is. Teszem ezt teljes önzetlenséggel, egyáltalán nem lévén érdekelt ebben a kérdésben.

Ne engedjük a magyar birói kart, mint nemzeti értékünket kikezdeni. (**Fábián Béla**: A bíróságnak erre magának is vigyáznia kell!) A bíróság vigyáz erre és mindig is vigyázott. Rosszul ismeri a magyar bíróságot és az ott uralkodó közszellemet az, aki feltételezi a magyar bíróságról, hogy arra, hogy ő a nemzeti értékeknek egyike, minden körülmények között nem vigyázott volna. Mondom, nem érdekünk az, hogy meglévő értéket kisebbitsünk. Lehetnek politikai szempontok, lehet talán elégedetlenség vagy más szempont, de ha nemzeti érdeket akarok szolgálni, semmi esetre sem vehetem egy egyénnek pillanatnyi elégületlenségét oly kiinduló pontként, hogy az alkalmat szolgáltasson nekem az egész nemzeti értéknek lerontására. *(Ugy van! jobbfelől.)* Lehet, hogy a magyar birói karban is voltak egyesek, akik talán bizonyos irányban kifogás alá esnek. (**Malasits Géza**: Voltak és vannak!) Mi sohasem abszolut, hanem mindig relativ igazságokkal dolgozunk. Ezt koncedálom, bár hozzáteszem, hogy nem tudok és nem hallottam ilyen eseteket. Végre is senki sem vonhatja kétségbe a Curiának, mint legfőbb fegyelmi bíróságnak abszolut pártatlanságát és az ő gyakorlatának figyelemmel kisérése mellett ki kell jelentenem, hogy ez a legkompetensebb fórum nem talált kivetni valót a magyar birói karban oly százalékban, hogy jogot kaphatna bárki is bármely fórum előtt — különösen a parlamentben, amelynek szavát a külföld is hallja — hogy kétségbevonja, hogy a magyar birói kar olyan nemzeti értékünk, amelynek tekintélyét, reputációját indok nélkül alterálni a nemzeti érdekeknek legsúlyosabb veszélyeztetését jelenti. *(Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

A birói hatalom gyakorlásánál ne méltóztassanak elfelejteni, hogy jogrendszerünknek is nagy befolyása van a kérdésre. A mi jogrendszerünk ugyanis nem követte az angol jogot, hanem inkább a német jogrendszernek vizeire tért és igy a taxatio különös jelentőséggel lépett előtérbe a magyar jogrendszerben. Ez a taxativ rendelkezések rendszere, amelynek megvan a maga hátránya. Az angol jog az általános birói cognitio alapján áll, a magyar jog azonban inkább a német jog vizein fejlődve, a taxativ rendelkezések rendszerét követi. Méltóztassanak csak megnézni törvényhozásunkat, ez kimerül a taxativ rendelkezésekben, aminek természetesen nagy kihatása van az egyéniség és a biráskodás szempontjából. Egyetlen taxatio sem tökéletes. Az élet sokkal nagyobb permutációt és kombinációt csinál, semhogy akadhatna bármilyen törvényhozó testület, amely előre láthatná a gyakorlati élet alakulásait. Igy természetszerüen a törvények hiányosak, rendszerint már a megalkotásuk pillanatában. Hiszen már a megalkotá-

suk pillanatában a kijátszásnak, az egyéni intenciók érvényesitésének oly taxativ lehetősége forog fenn, hogy a törvény nem lehet tökéletes alkotás. A biró keze pedig kötve van.

A magyar biró a feltétlen törvénytisztelet jegyében áll. Nagyon sokszor kénytelen rendelkezéseiben a törvény betüi szerint olyan itéletet kimondani, hogy annak belső igazságáról maga sincs meggyőződve. Én együtt vagyok birákkal (**Propper Sándor**: Elég baj ez!) és hallottam panaszkodni öreg gyakorlati birákat, hogy a Btk. rendelkezései a legkiáltóbb elévültségükkel sokszor az igazság rovására menő itéletek hozatalára kényszeritik a birákat. De nekik ragaszkodni kell a törvény rendelkezéseihez, azokat alkalmazni kell, és sokszor gazdasági károkat jelentő itéletek keletkeznek csak azért, mert alkalmazni kell a törvényt. A biró nem emelkedhetik felül a törvényen, a törvény rendelkezései reá abszolut kötelezőek.

Ennek következménye, hogy sokszor jelennek meg itéletek, amelyekben az általános jogi felfogás szerint is hiatus van. De nem a biró az oka ennek, nem a biró a forrása, hanem a rossz törvény. A birák olyan itéletet fognak hozni, amilyen törvényeket tesznek eléjük. Méltóztassanak jobb törvényeket hozni, mert különben a kiáltó sérelmek tekintetében a biró nem tehet semmit. (**Fábián Béla**: Egy nap és egy év nagy különbség!) A biró csak alkalmazza a törvényt. Saly Endre t. képviselőtársam kifogásolta, hogy egy 78 éves beteg asszony volt egy bűncselekménynek alanya és a biró nem tett különbséget. Ha az ügyészség vádat emel, a magyar biró köteles a törvényt alkalmazni akár 78, akár 24 éves a vádlott. Ne tessék rossz törvényt hozni, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* és akkor a magyar biró sem fog rossz itéleteket hozni. (**Malasits Géza**: Van olyan is, aki ellen nem indították meg az eljárást!) Én nem az eljárás megindításáról beszélek, hanem az itéletről. Abból, hogy a bíróság elitélt egy 78 éves öregasszonyt olyan bűncselekmény miatt, amelyre a törvény kategorikus rendelkezéseket tartalmaz, ne méltóztassék a magyar bíróság ellen fegyvert kovácsolni. Én csak azt mondom, hogy a kritikában megfelelő objektivitást kérek, de a kritika elől sohasem zárkózom el, mert kritika nélkül nincs alkotás. Az egészséges, jóindulatu kritika a legtontosabb tényezők egyike, de ne méltóztassanak egyet elfelejteni ebben a kérdésben. Ha egyszer a taxativ törvénykezés a mi rendszerünk, el lehetünk készülve arra, hogy itéleteink nem lesznek általános tetszésüek. Viszont, ha az angol rendszert vesszük, a birói cognitiót kellene előtérbe állitani.

Itt megállok egy pillanatra. Ha a magántisztviselők nyugdíjvalorizációját nézzük, mit mutat ez a törvényjavaslat végeredményben? Azt, hogy nagy érdekek ütköznek össze ennél a kérdésnél, kiegyenlithetetlen nagy érdekek: a munkaadóknak és a munkát vállalóknak nagy érdeke. Nem hiszem, hogy a vliág fennállásáig ezt a két érdeket abszolut mértékben ki lehessen egyenliteni. (**Kabók Lajos**: Ez igaz!) Sohasem fogják ezt a két érdeket kiegyenliteni birói itéletekkel és törvényes rendelkezésekkel sem. És mégis mit kell mondanom? Azt, hogy a magánalkalmazottak végső fokon kijelentették, hogy a birói kognicióban jobban megbiznak, mint a taxativ rendelkezésekben. (**Fábián Béla**: Azért, mert a biró is alkalmazott!) Bocsánatot kérek, ez ellen a lehető legenergikusabban tiltakozom. (**Fábián Béla**: Ember, aki megérzi más ember nyomoruságát!) A leghatározottabban tiltakoznom kell az ellen, hogy a magyar birót az vezeti, hogy ő alkalmazott és hogy ez az érzés dominálja az ő itéletét. Ez a lehető legkevésbé objektiv kritika. A magyar biró sokszor éhezett és nélkülöz ma is. (**Fábián Béla**: Elég baj volt az egész igazságszolgáltatásra vonatkozóan az, hogy éhezett! Nem került volna a biró a szélsőségek kezébe, ha nem éhezett volna!) de sohasem jutott eszébe a jól nem lakottság érzéséből fakadó itéletek hozatala.

A magyar biró a feltétlen függetlenség és pártatlanság jegyében áll. Ezt már az imént hangsúlyoztam. Ismerem ennek a karnak belső érzelmeit. Ha azt méltóztatik itt a nemzetgyülésen állitani, hogy a magyar biró azért itél megfelelően, mert szolgálatot vállalt, akkor megrendül a hitünk a magyar biróságban. A magyar biróságot nem lehet utasitani sem, amint hallottam a mélyen t. előttem szólott képviselő uraktól. Én köztük nőttem fel és kijelenthetem, hogy az abszolut függetlenség jegyében áll a legkisebb kezdő járásbiró is. Olyan biró, akit utasitani lehetne, hogy milyen itéletet hozzon, nincs ebben az országban; és ha akadna olyan biró, aki utasitásra hoz itéletet, akkor azt maga a birói kar vetné ki a kebeléből, mert a magyar birói kar mindig pártatlan volt, ezt nem győzöm eléggé hangoztatni. (**Fábián Béla**: Vannak ébredő birák vagy nincsenek? — *Zaj a jobboldalon.* — **Petrovácz Gyula**: Vannak-e szabadkőműves birák vagy nincsenek? — **Fábián Béla**: Nincsenek! — **Fáy Gyula**: Zsidó birák is vannak! — **Propper Sándor**: Mind a kettő baj, mert nem független! — **Fábián Béla**: Vannak-e ébredő birák vagy nincsenek? — *Zaj.)*

Elnök: Fábián Béla képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj. — Petrovácz Gyula közbeszól.)* Petrovácz Gyula képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni!

Wolff Károly: Nem engedem magam eltéritetni az objektiv kritikától, (**Propper Sándor**: Kellemetlen a kérdés!) amely vezet felszólalásomban. (**Fábián Béla**: Amelyik biró ébredő, az nem biró!)

Elnök: Fábián Béla képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. (**Szabóky Jenő**: Ne tessék disztingválni birák és birák között!)

Wolff Károly: A magyar birák pártatlanságába vetett hit megrendítése nemzeti érdekeink legsúlyosabb sérelmét jelenti. (**Fábián Béla**: Azért nem kell ébredő birákat alkalmazni! — *Szabóky Jenő közbeszól. — Zaj.)*

Elnök: Szabóky Jenő képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni!

Wolff Károly: A birói kognició tehát olyan jogforrás, amelyben feltétlenül megbizhatunk. Hiszen csak példa akart lenni, hogy ebben a nyugdíjvalorizáció kérdésében is jobbnak találták a birói kogniciót, mint magát a törvényes taxativ rendelkezést. De akkor egész jogrendszerünket át kellene alakitani és rá kellene épiteni a birói kognicióra. Lehet, hogy különösen jelenleg a gazdasági élet szakadatlan váltakozása, vibrálása közepette, amikor az élet viszonyai folyton alakulnak, talán jobb jogforrás lenne, de az egész jogrendszert máról-holnapra átalakitani, az kétségkivül nagy kockázattal jár. Talán a jövőben helyesebb lenne általános keretrendelkezésekre fektetni a kodifikációt és rábizni a birói gyakorlatra az egyes konkrétumok kialakitását, mert hiszen a birói gyakorlat sokkal jobban tud alkalmazkodni az élethez, mint az ilyen törvényes rendelkezések.

Természetes dolog, hogy ha a birói kogniciót állitjuk fel jogforrásként, akkor nagy veszedelmet jelent, ha a politika kikezdi a birói függetlenségbe vetett hitet. (**Propper Sándor**: A biró vetette bele magát a politikába!) Igy például aggodalommal látom, hogy vannak még olyan politikai tendenciák is, amelyek a külföld figyelmét is felhivják arra, hogy ne bizzék a magyar biróság pártatlanságában. *(Felkiáltások jobbfelől: Pallavicini!)* Ha csak a frankügyet veszem — nem foglalkoztam ezzel a kérdéssel — de méltóztassék elhinni, hogy a frankügyet a magyar biróság kizárólag és egyedül bűntényként kezelte és meg méltóztatnak látni a

végső itéletből is, hogy sohasem engedte magát politika által befolyásoltatni, sem utasitás alakjában, sem egyéb alakban. De ha valaki képes arra, hogy a külföld előtt a magyar bíróság pártatlanságába vetett hitet ingassa meg és ilyenmódon kikényszeritse a francia ministerelnöknek azt a nyilatkozatát, hogy ha a magyar bíróság itélete a frankügyben nem lesz megfelelő, akkor majd nemzetközi forumot fognak keresni, és ha megtörténhetik az, hogy a mi életünkben, gazdasági küzdelmünkben — és itt elsősorban a nyomorgókra, szükölködőkre és nélkülözőkre célzok — a birói itélkezést, mint életünk sokszor ultima ratio-ját nem fogjuk a pártatlanság féltett kincseként kezelni és nemzeti érdekként őrizni, akkor egész belső konszolidációnkat fogjuk veszélyeztetni. (**Propper Sándor**: Kezdje meg ön! Mondjon le az elnökségről! — **Fábián Béla**: Politikus ne legyen biró!)

Elnök: Fábián Béla képviselő urat másodszor is kénytelen vagyok rendreutasitani.

Wolff Károly: A magyar bíróság nem ismeri a napi politikát. Azt pedig nem fogadom el, hogy a nemzet bázisát képező nemzeti érdekek és keresztény erkölcs szem előtt tartása a bíróság előtt politika lehessen. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Briand nyilatkozata a legdöbbenetesebb jelenség. Csonkák vagyunk, megnyomoritottak bennünket, de igazságügyi szuvérénitásunk után felül áll a nemzetek életében. Igenis, tiltakoznia kell a magyar bíróságnak, és én is, — mint egyik szerény tagja ennek a karnak (**Propper Sándor**: Nem is olyan szerény!), aki teljes függetlenséggel állok e tekintetben — lelkem mélyéből tiltakozom az ellen, hogy egy külföldi állam, amely mindenesetre nagy súlyt fektet saját szuverénitásának megoltalmazására, amikor területünk kétharmadrészének elvétele ellenében állitólagos nemzeti szuverénitásunk csábjelszavát dobták oda nekünk az igazságtalan békének itélőszéke előtt, akkor még ezt az utosó foszlányát is függetlenségünknek, saját birói, igazságügyi szuverénitásunkat kétségbevonja azáltal, hogy feltételezi, hogy a magyar bíróság nem pártatlan itéletet fog hozni és igy nemzetközi itélőszék elé lesz kénytelen menni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Haller István képviselőtársam részletesen nyilatkozott ebben a kérdésben, de én soha alkalmasabb időpontot nem találok, mint az igazságügyi tárca költségvetésének tárgyalását arra, hogy tiltakozzam ilyen feltevés ellen. Nem volna e nemzet érdemes az önálló létre, ha nem volna belső ereje, hogy ilyen kisérlettel szemben, mint egy ember álljon talpra és kiáltsa oda Európa itélőszéke elé hangos tiltakozását. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől és a középen.)*

Ha a magyar birói kognicióra ilyen nagy súlyt fektetünk — aminthogy fektetünk — csak mint mellékjelenség és nem mint főcél jelentkezik a birák anyagi helyzetének kérdése. Már többször szólaltam fel ebben a kérdésben ezen a helyen, de mindig abban a tudatban szólaltam fel, hogy nem egyéni érdeket védelmezek, hanem közérdeket, (**Fábián Béla**: Ugy van!) mert a magyar bíróság abszolut anyagi függetlensége legelsőrendü közérdek. Már sokszor kimutattam, hogy ha ultima ratio ez a birói itélet a szükölködők, nélkülözők és igazságot keresők tábora előtt, ezt az ultima ratiót csak olyan szájból hallhatjuk, amely az ő függetlenségével eleve meg van óva mindenféle emberi gyengeségek érvényesülésének lehetősége ellen. Nem akarom ezzel azt mondani, mintha ugyanez a mérték a köztisztviselők egyéb karára is ne vonatkoznék. Sohasem akartam a birák érdekeiért ugy küzdeni, hogy egyidejüleg sujtsam vagy sértsem a közszolgálati alkalmazottak érdekeit. De a közszolgálati alkalmazottak minden kategóriájának épen olyan utolsó fóruma a bíróság, mint a legkisebb jogkereső egyednek.

Végeredményben látom egész belső életünkben, hogy olyan kérdések elbirálásánál, amelyek nem is eminens birói feladatok, mindig a birói eljárást veszik elő. Nagy aggodalommal láttuk például az egész lakáskérdésnek a bírósághoz való utalását. Ez ominózis ügy, amelyet politikamentesen nem lehet kezelni s abban a pillanatban, amikor politika jön bele, a birói eljárás természetszerüleg már nem tud mindenkit kielégiteni. Ezért fektetek súlyt az abszolut politikamentes, független és pártatlan magyar birói eljárás biztositására. Ebben a tekintetben nem ismerek politikát, mert az igazságban nincs politika. Nem ismerek relativ igazságot s épen ezért törekedjünk olyan igazságra, amely lelkiismeretünkkel egyedül összeegyeztethető.

Látjuk tehát, hogy az élet mindenféle részébe belevonják a birói eljárást. Most is, hogy törvényes eljárásokat kontemplálunk a választójog kérdése, a munkásbiztositás kérdése, a munkások és munkaadók közötti jogviszonyok rendezése tekintetében, mindig ultima ratio a magyar birói eljárás. Végeredményben bármilyen kritikát hallottam is a nemzetgyülésben, — hiszen a politika szenvedélyes hullámai sokat kikezdtek itt a nemzetgyülésen — de még a legnagyobb kritikánál is láttam, hogy ők is azért a bíróságba vetett hitet, mint ultima ratiót, szem előtt tartják. Még ebben a teremben is minden kritika végső eredményben koncedálta a magyar birói eljárásba vetett hitet.

Ilyen körülmények között eminens érdek, hogy a birói kar anyagi függetlenségét megoltalmazzuk. Ha nem oltalmazzuk meg, talán olyan kinövéseket fog mutatni az emberi gyengeség, amelyek súlyos érdekeket sértenek. Ilyen szempontból nézzük mi birák és nézte általában az egész magyar birói és ügyészi kar a státusrendezés kérdését. Nagyon sajnálom, — aminek Szilágyi Lajos képviselőtársam tegnap itt hangot adott — hogy a rideg pénzügyi érdek a státusrendezést kikezdte. A státusrendezés tekintetében kétségtelenül bizonyos dekadenciát kell megállapitanunk. Megint a magyar birói kar pártatlanságát és a nélkülözésekben való rendithetetlenségét mutatja, hogy még mindig reméli az illetékes tényezőktől sérelmeinek orvoslását.

Az igazságügyminister urat aposztrofálta tegnap Szilágyi Lajos képviselő ur. Vagyok annyira független, — azt hangsúlyozom — hogy ha az igazságügyminister ur ténykedésében kifogásokra látnék okot, ennek hangot adnék itt a nemzetgyülésen. Sohasem fogom egyéni függetlenségemet elfojtani a nemzetgyülés termében sem, és épen ebből kifolyólag meg kell állapitanom, hogy az igazságügyminister ur a maga részéről velünk egyetemben, valóban mindent elkövetett ennek az elvnek érvényesülése érdekében. Küzdött, anketezett, minden tekintélyének latbavetésével. Nem lehet tehát őt hibáztatni ebben a részben ugy, mint Szilágyi Lajos képviselőtársam hibáztatta, hogy ami történt, az ő ministersége alatt történt. Történetileg tényleg akkor történt, de nem az ő egyéni működésének következtében. A szanálás, az állam pénzügyeinek rendbehozatala könyörtelen szeprő volt, amely végigsepert talán sok jogos érdeken, talán nem is indokoltan, talán túlontúl szigoruan is. A takarékosság sokszor nagyobb ártalmat jelent a nemzet életében, mint az okosan alkalmazott kiadás. *(Ugy van! Ugy van! a balközépen, a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A státus kérdésében a fiskális-érdek tényleg lerontotta a birói és ügyészi kar jogos érdekeit. A minister ur már ugyanitt kijelentette — meg vagyok győződve róla, hogy ujra ki fogja jelenteni, —

hogy ő is megállj-t mond ebben a tekintetben. Végre ne egyéni féltékenykedés szempontjából nézzük ezeket a dolgokat, hanem a legfontosabb állami érdek szempontjából. Nagyon kérem, hogy ebben a tekintetben a hiányokat lehetőleg pótolni szíveskedjék. Koncedálom, elégedetlenség van és ezért javasoltam a pénzügyi bizottságban egy kisjelentőségü dolgot. Nagyon sajnálom, hogy ha ezt nem fogják alkalmazni. Azt javasoltam, hogy legalább a fokozatos előmenetel megkönnyitését méltóztassék koncedálni az első és második csoportbeli birákra vonatkozóan. A harmadik és negyedik csoportra nézve már törvénybe iktattatott, hogy az előmenetel két évenkint történik. *(Zaj a jobboldalon. — Halljuk! Halljuk!)* Az első és második csoportbeli birákra nézve ki van mondva törvényben, hogy háromévenkint lépnek elő, de rendeletileg meg van adva az a lehetőség, hogy az igazságügyminister ur az első és második csoportbeli birák 10%-ánál az előmeneteli időt három évről két évre leszállithassa.

Kétségtelen, hogy a fokozatos előlépés lehetősége a magyar birói függetlenség kardinalis pontja. Hogy se politikai párt részéről, sem felülről, sem alulról érvényesülő hatalmi befolyás ne érinthesse előmenetelüket; ha az általános szempontoknak megfelelnek, fegyelmi eljárás ellenük folyamatban nincs, akkor előre menjenek fizetésükben, akárhol vannak. Az volt az érdek, hogy a legkisebb faluban működő járásbiró is elérhessen bizonyos jövedelmet és ha a vidék jogszolgáltatásának hasznára van, ottmaradhasson, ambiciója ne késztesse arra, hogy más városba menjen, mert a helyi viszonyok ismerete sokszor nélkülözhetetlen feltétele a jó jogszolgáltatásnak. De ha a 10 százalékkal ezt a célt akarták szolgálni, túlontúl kevés az, hogy az első és második csoportbeli biráknak 10%-a mehessen kétévenként előre, amikor olyan sok kitünően minősitett biró van. Ezt nem tartom igazságosnak. Örvendetes volna, ha az igazságügyminister ur teljesitené a birói és ügyészi karnak azt a kérését, hogy egyelőre az ezidőszerinti 10% helyett az első és második csoportbeli birák 20%-a menjen kétévenként előre három év helyett. Nem is kell ehhez törvényes rendelkezés, elegendő, ha ebben a tekintetben rendelettel méltóztatik intézkedni. Csak a fedezetről van szó. Az tehát a kérelem, hogy az első és második csoportbeli birák előléptetési idejének három évről két évre való megröviditése ne 10, hanem 20%-nál eszközöltessék. Ez egy csepp a tengerben, talán nem is nagyjelentőségü kérdés, de mégis hozzájárul bizonyos vonatkozásban a megnyugváshoz, hozzájárul ahhoz, hogy a birói függetlenséget anyagi vonatkozásban még jobban kiépitsük.

Ugyanigy szót emelek ezen a helyen a birósági jegyzők minősitési, képesitési pótléka kérdésében. Ugy tudom, hogy a pénzügyi tisztviselőknél most kontemplálják — Dréhr Imre képviselő ur terjesztette elő ezt a kérést — hogy a pénzügyi fogalmazói tisztviselők bizonyos minősitési pótlékban részesüljenek. *(Mozgás.)* Kijelentem, nem harcolok azért, hogy ezeknek ne adják meg, ha megvan a lehetőség, *(Zaj.)* de ne felejtsék el, hogy a jegyzői kar képesitési pótléka sokkal régibb keletü, mint a pénzügyi tisztviselőké, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől és a középen.)* méltóztassék tehát legalább ezt visszaállitani. Miért? Ismét a jogszolgáltatás érdekében.

Nagy aggodalommal látom a succrescentia kérdésének alakulását. Nagy aggodalommal látom, hogy minden kiváló jogász máshol keres érvényesülést *(Ugy van! Ugy van!)* és a magyar biróságok succrescentiája kvalitásban csorbát szenved azáltal, hogy csak az jön oda, aki máshol érvényesülést nem talál. Márpedig mi büszkék vagyunk arra, hogy a magyar birói és ügyészi kar mindig a legkiválóbb magyar jogászok sorából rekrutálódott. Ezt biztositani kell a jövőben is és ezért nagy figyelemmel kell kisérni a birósági jegyzői kar anyagi helyzetét, ezt elő kell segiteni és mert ezzel, mint emlitettem, a jogszolgáltatás érdekét szolgáljuk.

Fel kell hivnom a figyelmet arra is, hogy most a lakások felszabaditásával kapcsolatban a lakásbérek kérdésénél is nagy nehézségek fognak bekövetkezni, mert a szabadforgalom nagyobb lakbéreket fog produkálni a verseny következtében, mint amilyen lakbérek vannak esetleg a kötött forgalmu helyeken.

Ugyanigy a járásbiróságok székhelyének épitkezéseire is fel kell hivnom a figyelmet, mert ebben a tekintetben is rendkivül nagy hányok vannak, amelyek megint a jogszolgáltatás érdekeinek rovására mennek.

Tegnap hallottam panaszt, hogy a birói eljárás nagyon hosszadalmas, nagyon sokáig tart. Ez a panasz is a mi jogrendszerünknek nem alapos figyelembevételéből ered. A szóbeli eljárás természetszerü folyománya, hogy egy nap egy biró csak bizonyos számu ügyet tud elintézni. Hiszen nem tudnak terminust adni a birák. Egy másik dolog, amire fel kell hivnom a figyelmet az, hogy a létszámcsökkentés kérdésénél nagyon vigyázni kell, mert ha a létszámcsökkentést ilyen arányban fogjuk folytatni, akkor egész jogszolgáltatásunk meg fog akadni. *(Ugy van! Ugy van! a Ház minden oldalán.)* Ezt elsősorban a segédszemélyzetre is vonatkoztatom, mert ugy tudom, hogy a birák megcsinálják az itéleteket, elintézik az ügyeket, de azok azután ott hevernek az irodákban hónapokig, mert nincs leiró személyzet, amely leirja, kiadja ezeket az itéleteket. Ez is csak egy argumentum abban a tekintetben, hogy a létszámcsökkentés tekintetében is megvan az a mérv, ameddig mehetünk és ezen túl nem szabad menni, ha csak nem akarunk általános érdekeket sérteni.

A jelen esetben már azon a ponton állunk, hogy általános érdeket fogunk sérteni a létszámcsökkentéssel. Akik a létszámcsökkentést sablónszerüen sürgetik a külföldi példák alapján, azok bizonyára nem ismerik a magyar viszonyokat. Mindig a francia helyzetet tárják szemünk elé. Már pedig ott a békebirói intézmény egészen más. Az igazságszolgáltatás mindenütt alkalmazkodik a nép pszihéjéhez és történelmi alapon fejlődik ki. A magyar pszihé — sajnos — nagyon szereti igénybe venni a perlekedést és feltétlenül kihasználni a fórumokat. Ehhez a magyar nép-pszihéhez alkalmazkodni kell; lehetetlen, hogy a törvényhozás a magyar nép-pszihé rovására akarjon törvényeket csinálni. A magyar nép-pszihé sokkal eruptivebb erő, semhogy magyar törvényt ennek ellenére lehessen alkotni. A magyar törvénykezést tehát nem lehet összehasonlitani a franciával. Hallom ezt az argumentumot még az indokolás kérdésében és a szóbeliség kérdésében is. Én ezt a legnagyobb mértékben perhorreszkálom, mert ez a magyar birói judicium kialakulásának rovására is menne. Erre majd rá fogok térni adott helyen. De óva intem a nemzetgyülést: ne vigye a takarékoskodást addig, hogy egész igazságszolgáltatásunk megfenekedjék.

Az igazságügy a közgazdasági élethez is kapcsolódik. Hiszen ha lassu a törvénykezés, ha az itéletek lassan jönnek, ezt az egész gazdasági élet megérzi. *(Igaz! Ugy van!)* A jogkeresők ezrei panaszkodnak, hogy ott hevernek a birói itéletek, de azért csak: »takarékoskodjunk, csökkentsünk«. Genf parancsának szavát nem hallhatjuk meg akkor, ha az nemzeti érdekünk rovására esik. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ne miránk mutogasson! Ne mifelénk mondja ezt!)* Én ezt tisztán az ügy iránti szeretetből mondom és véleményemet mindenkivel szemben hangoztatom. Én tehát nem

önök felé mondom ezt, hanem a magyar nemzetgyülésnek. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Semmi körülmények között nem volna alkalmam beszélni, ha csak önökkel beszélhetnék, de én a nemzetgyülés termében beszélek. (**Fábián Béla**: Ezt nem nagyon mondhatja. A székesfővárosnál egészen nyugodtan beszél a szocialistákkal.) Bocsánat, a nyugalom hiányát nem nálam lehet tapasztalni. Azt hiszem, egész beszédem alatt megőriztem nyugalmamat. A nyugalom hiányát önöknél tapasztaljuk. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Fáy Gyula**: Miért szólnak bele? Természetes, hogy ott van a nyugalom hiánya! — *Zaj.)*

T. Nemzetgyülés! A birói utánképzés kérdésében az a helyzet, hogy az életstandard kielégitésére nincs elegendő pénze a birói karnak. Vonatkozik ez azokra az orvosokra is, akik hivatalos alkalmazásban vannak. Már pedig a tudományos utánképzés minden téren elengedhetetlen, mert hiszen az élet halad, az élet sohasem áll meg, az élet viszonyai alakulnak, a tudományos utánképzés tehát nélkülözhetetlen. Azelőtt a magyar birák maguk rendelték meg a tudományos folyóiratokat, lapokat, szakkönyveket. Ma ez teljesen kizárt dolog. Ez viszont az általános tudományos nivó rovására esik. Ennek következtében nagyon kérem a minister urat, tegye lehetővé, hogy legalább a törvényszékek és táblák székhelyein ilyen lapok szereztessenek be és bocsátassanak a bíróságok rendelkezésére. Nehogy félreérttessem, tudom, hogy könyvtárak vannak a táblák székhelyein, de én lapokról, folyóiratokról, szaklapokról beszélek, mert szükséges, hogy az egyes bíróságoknak ezek is rendelkezésére álljanak. Ma az a helyzet, hogy magának a Curiának joggyakorlatát sem ismerik, mert a biráknak nincsenek meg a segédeszközeik. Ez megint a jogszolgáltatás rovására esik. Ha a magyar Curia kognicióját ki akarjuk szélesiteni, akkor nagyon természetes, hogy az egyes bíróságoknak ismerniök kell a Curia állásfoglalását: ismerniök kell ezt a jogegység szempontjából és a felesleges itéletek hozatalának elkerülése végett. Nagyon fontos volna tehát, hogy a Curia joggyakorlatát megismerhessék az alsóbíróságok és mindazok, akik arra utalva vannak. Épen ezért nagyon kérem az erre vonatkozó rendelkezéseket. Azt hiszem, ez nem oly nagy jelentőségü pénzügyi kérdés, mint amilyen nagyfontosságu a magyar birói kar tudományos szinvonalának emelése szempontjából.

T. Nemzetgyülés végére értem felszólalásomnak. Tárgyilagos akartam lenni és szenvedélyeket nem akartam felidézni. Sehol sem jelent nagyobb veszedelmet a szenvedélyek felkeltése, mint a bíróságokkal való viszonylatban. A bíróságok termeit meg kell óvnunk a szenvedélyek átkától. *(Helyeslés.)* Birói itéletekkel lehetséges elégedetlenségeket kelteni, mert a birói itéletek sohasem fognak mindenkit kielégiteni. Mindig van egy pervesztes a perben. De ne méltóztassék a pervesztes jajkiáltásai alapján megitélni a magyar bíróságok működését.

Elnök: A képviselő ur beszédideje lejárt. Szíveskedjék befejezni.

Wolff Károly: A bíróságok működésének megitélésénél végre is objektiv szempontok lehetnek mérvadók. Kérem tehát a nemzetgyülést, hogy a magyar igazságügyet szenvedély nélkül és annak a nemzeti érdeknek tudatában kezelje, amely abszolut nemzeti érdeket ez a tárca és ez az ügy reánk nézve jelent. A költségvetést egyébként elfogadom. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. Szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Fábián Béla!

Fábián Béla: T. Nemzetgyülés! Méltóztassék megengedni, hogy nemcsak a parlamenti szokásnak engedve, de épen azon súlyos gondolatok folytán is, melyeket az előttem szólott t. képviselőtársam itt megpenditett, az ő beszédébe kapcsolódjam bele.

Mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy én az előttem felszólalt t. képviselőtársam beszédének sok pontjával teljes mértékben egyetértek. Egyetértek elsősorban azzal, amit a t. képviselő ur a birák anyagi helyzetére vonatkozólag mondott. Én itt a nemzetgyülésben képviselői működésem legelső idejében is az akkori igazságügyminister urak figyelmét interpellációkban és beszédekben állandóan felhivtam arra, hogy a birák anyagi helyzete nemcsak a birákra nézve fontos, de fontos az egész országra nézve is, mert semmiféle olyan hatalmas destruáló erő nincs a világon, mint a nyomoruság. Elismerem, hogy a biróban az önmegtartóztatás nagyobb mértékben van meg, mint más emberben. Ő egész életén keresztül erre az önmegtartóztatásra készül, de meg kell állapitanom azt is, hogy a biró is csak ember lévén, a nyomoruság az ő erölcsi világnézetét is megtámadhatja. Ezért az első pillanattól kezdve mindig azt kértem, hogy rendezzék a birák fizetését, mert féltem attól, hogy a birák politikai szélsőségek kezébe fognak jutni, amelyek a birák nyomorult anyagi helyzetét, nyomoruságos életét, kenyérnélküliségét, gyerekeik nyomoruságát arra fogják kihasználni, hogy őket a szélsőségek karjaiba vigyék bele.

Én tehát nemcsak mint volt biró, hanem mint ember, aki tudom, hogy az igazságszolgáltatásnak és annak, hogy az igazságszolgáltatás ne hurcoltassék meg az országban, hanem az egész nemzet előtt a nemzeti élet legmagasabb piadesztálján álljon s hogy ezen a piadesztálon való megmaradásnak, a birói méltóság napként való csillogásának az egész nemzetre nézve mérhetetlen jelentősége van, igenis, akkor is és ma is azon a véleményen voltam és vagyok, hogy a birákat anyagilag el kell látni azért, hogy csak a hivatásuknak élhessenek és jól élhessenek a hivatásuknak s hogy semmiféle szélsőséges agitációnak kiszolgáltatva ne legyenek. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

De nemcsak a birákra vonatkozólag ez a véleményem, hanem általában az egész köztisztviselői karra nézve is *(Helyeslés jobbfelől.)* azért, mert én ugyan legfontosabb köztisztviselői funkciónak tekintem a birói működést, de a kevés, jól megfizetett köztisztviselői karnak vagyok a barátja, olyan köztisztviselői karnak, amely meg tud élni a fizetéséből. Higyjék el t. képviselőtársaim, hogy midőn azokról a szerencsétlen tárgyalásokról szóló jelentéseket olvassuk; midőn hol a rendőri tudósitásokból, hol pedig a büntetőtörvényszéki tárgyalásokról szóló jelentésekből olvassuk, hogy egy köztisztviselő hol tévelyedett meg: a közigazgatásnak mindig más és más ágában vagyunk kénytelenek tapasztalni, hogy a magyar köztisztviselő karnak ez a régi morális ereje — amely az egész magyar köztisztviselői kart jellemezte, az a morális erő, amely minket oly magasra emelt a Balkán felé, hogy kacagva néztünk le a Balkánra, ahol vesztegetési pénzeket elfogadni nemcsak szokás, de valóságos törvényszerü jelenség volt — csökkent és egyes tagjai nem állanak, sajnos, azon a morális fokon, mint a régebbi időben. Ezért elsősorban a nyomoruságos gazdasági helyzet a bűnös, amelyben a köztisztviselői kar egy része életét tengetni volt kénytelen, mert igenis, csak a szerzetesek tették azt a fogadalmat, hogy minden anyagi javat megvetnek. A magyar köztisztviselői kartól nem lehetett kivánni, hogy a legnagyobb nyomoruságok idején, talpalatlan cipővel, éhes fővel, ne akadjon közöttük senki, aki nem tévelyedik meg.

Nem akarom behunyni szememet az előtt, ami ma Magyarországon van; ne legyünk itt a nemzetgyülés előtt álszemérmesek. A magyar köztisztviselői kart nem akarom megtámadni, mert szeretem, én magam is hozzája tartoztam,

tehát nem támadás az, amit mondani akarok, hanem jajkiáltás az egész nemzethez és az egész nemzetgyüléshez.

Ha azt akarjuk, hogy ne halljunk állandóan különféle elitélendő morális eltévelyédésekről, ha nem akarjuk, hogy a köztisztviselők a lapok törvényszéki rovatában állandóan szerepeljenek, mint felbujtottak vagy pénzt elfogadók, akkor tessék gondoskodni arról, hogy ezek az emberek, akiknek kezére nagy nemzeti érdekek vannak bizva, kenyeret kapjanak. Kevesebb köztisztviselő kell, mert az a meggyőződésem: lehetetlenség, hogy a békebeli viszonyokhoz képest ennyi töméntelen tisztviselő legyen a hivatalokban, — aránylag, majdnem a duplája, mint régen — tehát kevesebb de jól megfizetett köztisztviselő kellene. Lehetetlenség, hogy az egyes ministeriumokban 11 és 12 órakor a ministeriális tisztviselők még ne legyenek bent. Tessék gondoskodni arról, hogy épugy mint a külföldön, nálunk is meglegyen a hivatalos idő, amely alatt rendesen elvégezheti kevesebb munkaerő is a dolgot, de tessék gondoskodni arról, hogy a hivatalos órák szigoruan be is tartassanak.

Visszatérve arra, amit a birák anyagi helyzetére nézve mondottam, ismételten figyelmeztetem a t. Nemzetgyülést arra, hogy ami igaz a köztisztviselők anyagi helyzetére nézve, százszor igaz a birákra vonatkozólag. Jaj egy olyan országnak, melyben a birák anyagi helyzete a birák morális gondolkozását megváltoztatta vagy csak érintett is.

Itt térek át Wolff Károly t. képviselő ur másik konkluziójára: jaj annak az országnak is, melyben a birák politizálnak, jaj egy olyan országnak, amelyben a birák nemcsak egyedül a törvény és az igazság nevében hozzák meg az itéletet, hanem befolyásolja őket itéletük meghozatalában az a politikai meggyőződés is, melyet magukévá tettek.

Itt engedje meg, Wolff Károly t. képviselőtársam, hogy egy argumentum ad hominemmal éljek: t. i. a tisztelt képviselő ur önmagáról sem tudja azt mondani, hogy nem politizál. *(Zaj a jobbközépen.)*

Joga van hozzá a képviselő urnak, mert azért választották meg képviselőnek, hogy a maga politikai felfogásának hiveket szerezzen. Lehetetlenség tehát, hogy a maga politikai felfogásának a politikai életben érvényt szerezni ne törekedjék. De ha ez igy van és a képviselő ur egy meghatározott politikai irányt képvisel idebent, a parlamentben, amelytől nem tudja magát függetleniteni, akkor hogyan töltheti be az ország leghatalmasabb és legjelentősebb köztisztviselői testületének, az Országos Birói és Ügyészi Egyesületnek elnöki tisztét? (**Wolff Károly**: Az nem politizál!) Bocsánatot kérek, az a tény, hogy a képviselő ur ott az elnök, már maga megadja annak az egyesületnek a szinezetét. (**Wolff Károly**: Ismétlem, az nem politizál!) Bocsánatot kérek, higyje el a képviselő ur, — a saját objektiv gondolkozásához intézem szavaimat — magának a képviselő urnak beszédében hallottam, hogy hála Istennek, vannak még más kiváló és nagyszerü birák is Magyarországon, akikre büszkék lehetünk, nem kell külföldre menni importért azért, hogy idebent kitünő birák legyenek — még exportálhatunk is mintákat. A képviselő ur is meg van győződve afelől, amiről én, arról, hogy volna még magasállásu biró vagy ügyész Magyarországon, aki nagyszerüen tudná betölteni az Országos Birói és Ügyészi Egyesület elnöki tisztét. (**Haller István**: Választás utján töltik be az elnöki széket!) Választják, de a tisztelt képviselő ur, aki azt a felfogást hirdeti, hogy a birák nem politizálnak, megmenthetné a birákat attól, hogy ők azzal a ténnyel, hogy a képviselő urat, egy szélsőséges politikai párt vezérférfiát, választják meg elnöknek, olyan szinezettel terhelik meg magukat, mintha nekik a képviselő ur épen ezen szélsőséges politikai felfogás miatt volna kedves, mert hiszen a képviselő ur is elismeri, hogy van még Magyarországon olyan kiváló biró, aki nem politizál s aki egyébként birói minőségben épen olyan kiváló, mint t. képviselőtársam. (**Wolff Károly**: Nem tehetek róla, hogy nem mást választottak elnöknek!) Bocsánatot kérek, én nem fogadhatom el ezt magyarázatnak. (**Östör József**: Nem? — *Derültség a jobbközépen.)* Östör képviselő ur nagyon kacag ezen a kijelentésen, de nekem is lett volna módomban biró koromban, hogy az Országos Birói és Ügyészi Egyesület választmányában szerepelhessek, de ezt nem tettem meg, mert azt mondottam, hogy én, mint a székesfőváros törvényhatósági bizottságának egyik tagja, egy párthoz tartozom, ennélfogva semmi körülmények között nem megyek bele egy ilyen testületbe.

Én a képviselő ur belátásához folyamodom. Ha a képviselő urnak drága az, hogy a magyar birákat ebben az országban pártatlannak tartsák, ha ad arra valamit, hogy elhigyjék a magyar birákról, hogy nem politizálnak, ugy a képviselő ur az én álláspontomat magáévá fogja tenni. (**Wolff Károly**: Én más véleményen vagyok!) Megengedem, lehet más véleményen a képviselő ur . . . . (**Wolff Károly**: Elvégre azt hiszem, ezt a véleményt nem vagyok köteles egyedül helytállónak elfogadni! Ott nem politizálnak! Most a birói egyesületről van szó!)

Igy kénytelen vagyok ismét rátérni t. képviselőtársam beszédének másik részére, amellyel én is teljes mértékben azonositom magam. Teljes mértékben azonositom magam Wolff Károly t. képviselőtársam beszédének azzal a részével, melyben a politikáról szólva azt mondja, hogy a birák politikával ne foglalkozzanak.

Bocsánatot kérek, én itt egy kérdést intéztem a képviselő urhoz, amelyre nem válaszolt. Nekem a képviselő ur, aki őszinte ember és határozottan szokta képviselni a maga irányzatát, nem fogja azt mondani itt, a nemzet közvéleménye előtt, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete politikával nem foglalkozik? (**Wolff Károly**: A birák nem politizálnak!) Az Ébredő Magyarok Egyesülete foglalkozik-e politikával vagy nem? (**Pakots József**: A vezető politikusok! — **Wolff Károly**: Mindennek ellenére nem politizál! — *Zaj.)*

Elnök: Pakots képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! *(Peyer Károly közbeszól.)* Peyer képviselő urat hasonlóképen kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Wolff Károly**: Nem politizál! — **Pakots József**: Ez hipokrizis! — *Zaj.)*

Fábián Béla: A képviselő ur, aki őszinte ember, ha belenéz a lelkébe, akkor nem fogja mondhatni az ország közvéleménye előtt, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete, ha nem politizál is — a képviselő ur szerint — nem képvisel határozott politikai szint . . . . (**Peyer Károly**: De politizál! — **Wolff Károly**: Magyar és keresztény!) Tehát politizál. Azt kérdezem most, lehet-e biró olyan ember, aki az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja? (**Wolff Károly**: Azt sem tudom, ki a tagja!) A képviselő ur is. (**Wolff Károly**: Én nem gyakorlok most birói hatalmat. Reám ne vonatkoztassa! *(Zaj a baloldalon és a középen.)*

Én azt állitom, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének számtalan biró tagja van. A minister urat már több alkalommal bátor voltam felhivni arra, hogy legyen olyan szives és nyilatkozzék itt a nemzetgyülés előtt és most is felkérem a minister urat, hogy nyilatkozzék, lehet-e biró az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja, igen vagy nem? (**Wolff Károly**: Miért ne lehetne! — **Propper Sándor**: Akkor ne prédikáljon politikamentességet!

— **Wolff Károly**: Politikamentes egyesület! Különben feloszlatnák, hiszen alapszabályai vannak! — *Zaj. — Elnök csenget.* — **Propper Sándor**: Ezek viccek! — **Rassay Károly**: A Klebelsberg-plakát nem volt politikai?)

Elnök: Rassay Károly képviselő urat kérem, méltóztassék a közbeszólásoktól tartózkodni!

Fábián Béla: Mindenesetre tisztán szeretnénk látni abban a kérdésben, hogy lehet-e biró tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének, igen, vagy nem? Megmondom azt is, hogy miért kérek erre nézve nyilatkozatot a minister urtól. Azért, mert én azoktól a bíróktól, akikről a minister ur kijelenti, hogy tagjai lehetnek az Ébredő Magyarok Egyesületének, elvárom azt, hogy ezt meg is fogják nyiltan mondani és amint a birák táblázata megjelenik a hivatalos lapban, a minister ur közzé fogja tenni a hivatalos lapban azt is, hogy melyik biró tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének. (**Peyer Károly**: Akkor elfogultságot jelentünk be!) Kijelentem igenis, hogy sokan vagyunk ebben az országban olyanok, akik azt mondjuk, hogy nem itélkezhetik elfogulatlanul egy olyan biró, aki más fogadalmat és más esküt is letesz, mint a bíróit. (**Petrovácz Gyula**: Szabadkőmüves esküt is letesz!) Én ellene vagyok, helytelennek tartom és a legteljesebb mértékben elitélem, ha egy biró tagja bármiféle egyesületnek. (**Pakots József**: A szabadkőmüves a törvényre, a hazafiságra és az emberszeretetre tesz fogadalmat!) A biró ugy álljon, mint egy szent fenn a piedesztálon és ne legyen meggyanusitható azzal, hogy politikai barátainak és saját egyesületének kedvéért olyan itéleteket hoz, amelyekben keresztre feszittetik az igazság. *(Zaj a balközépen.)*

Konkrét példát mondok. Előfordult az, hogy az a biró, aki a Kovács-testvérek ügyében eljárt, vádlottjával esténként találkozott az Ébredő Magyarok Egyesületében. Összeegyeztethetőnek tartja ezt a képviselő ur a birói méltósággal? (**Wolff Károly**: Ezt nem hiszem el! — **Östör József**: Ezt bizonyitani tudja?) Pesthy igazságügyminister urat tessék megkérdezni. Előfordult az is, a csongrádi bombamerénylet szolnoki tárgyalásával kapcsolatban, hogy amikor a vádlottakat Szegedről átvitték Szolnokra, az átszállitás után egy ébredő gyülésen az egyik szolnoki biró kijelentette, hogy ő a birói székben is ébredő lesz! *(Zaj a balközépen.)* Feljelentettem ezt a birót s ezzel a biróval szemben semmiféle eljárás lefolytatva nincs. Azt hiszem két és félesztendő óta, (**Pesthy Pál igazságügyminister**: Le van folytatva és megtörtént az eljárás!) Ha szabad érdeklődni, mi az eredmény? (**Pesthy Pál igazságügyminister**: Fegyelmi intézkedés van vele szemben! — *Petrovácz Gyula közbeszól.)* A képviselő ur engem állandóan a szabadkőmüvesek miatt faggat. Hát én nem voltam szabadkőmüves. Ha lettem volna, azt is nyugodt lélekkel megmondanám, mert soha semmit nem szoktam titkolni. Kijelentem azonban, hogy a legnagyobb mértékben helytelenitem és helytelenitettem, ha egy biró tagja valamely szabadkőmüves páholynak. Legyünk azonban tisztában azzal, hogy nem lehet egy nemzet közvéleményében bennhagyni azt a fullánkot, hogy vannak itt ebben az országban birák, — és Zsilinszky képviselőtársunk azt mondotta, hogy igen nagy számmal, — akik benne vannak az Ébredő Magyarok Egyesületében, egy olyan alakulatban, amely — legyünk őszinték és objektivek, — politizál. Én tehát igenis arra kérem az igazságügyminister urat, legyen olyan kegyes és intézkedjék végre aziránt, hogy azok a birák, akik az Ébredő Magyarok Egyesületében vagy valamely titkos társaságban benne vannak, válasszanak a kettő között: vagy biró, vagy ébredő, vagy biró, vagy titkos társasági tag.

Ha nekik olyan kellemes és kedves az ébredés ébredjenek, de ne a birói székben. Ha ők titkos társaság tagjai akarnak lenni, legyenek, de ne legyenek a titkos társaság tagjai, mint birák, mert én igen is kijelentem és azt hiszem, százezrek és milliók nem hisznek az olyan biró objektivitásában, sem polgári, sem büntető ügyben, aki titkos társaságnak, vagy az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja. Nem hiszünk benne azért, mert ismerjük az esküt, amelyben az van, hogy a parancsnokság utasitásának engedelmeskednek, tehát engedelmeskednek vádelejtésben, az itélet meghozatalában, a bünösség kimondásában és a büntetés mértékének kiszabásában. (**Wolff Károly**: Ez lehetetlenség! Ilyen biró nincs!) Biró nincs benne a titkos társaságban? (**Wolff Károly**: Ilyenről nem tudok!) A képviselő ur sincs benne? (**Wolff Károly**: Én sohasem voltam benne!) Engedje meg, hogy legközelebb teljes bizonyitékokkal a titkos társaságokra vonatkozólag, amelyekben birák is benne vannak, a nemzetgyülés elé jöjjek. (**Wolff Károly**: Tessék!) A képviselő ur szintén azt fogja mondani, hogy azok a birák, akik a titkos társaságoknak tagjai, haladéktalanul eltávolittassanak a birói székből? (**Wolff Károly**: Én nem ismerek olyan birót!) Köszönöm szépen. De a képviselő ur is helyeselne egy ilyen igazságügyministeri intézkedést? Méltóztassék megengedni, hogy amikor a képviselő ur ilyen dicshimnuszt mondott a magyar birói karról . . . (**Wolff Károly**: Külső utasitásra biró vádakban nem fog határozni, az szentirás!) Vagy titkos társasági tag valaki, vagy nem. A titkos társaság vezetősége utasitja a birót. (**Wolff Károly**: Olyan biró, aki utasitásra itélkezik, nincs! — **Pakots József**: Az a kérdés, hogy van-e titkos társaságoknak biró tagja!)

Elnök: Wolff Károly képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Pakots József közbeszól.)* Pakots József képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Méltóztassék csendben maradni. *(Haller István közbeszól.)* Haller István képviselő urat hasonlóképen kérem.

Fábián Béla: Abban, amit a képviselő ur most mondott, felfakadt a fekély. Az egész nemzetgyülés előtt látszik a képviselő ur válaszaiból az, hogy hol tartunk. A képviselő ur azt mondja, hogy olyan biró, aki utasitásra hoz itéletet, nincs. (**Wolff Károly**: Nincs bizony!) De olyan biró van, aki a titkos társaságoknak tagja? (**Wolff Károly**: Erről nem tudok, olyat nem ismerek. Szabadkőmüves volt sok, azt tudom!) Tudjuk, hogy aki a titkos társaságoknak tagja, az fogadalmat és esküt tesz arra, hogy az utasitásnak engedelmeskedik. (**Wolff Károly**: Ilyen magyar biró nincs!) És ha van, elbocsátandó? (**Pakots József**: Erre feleljen! — **Wolff Károly**: Nincs ilyen biró! Szabadkőmüves sok van most is! — **Haller István**: Nem ő bocsátja el akkor sem!) Én meg vagyok róla győződve, hogy a nemzetgyülés tagjainak tekintélyes része az ország presztizse érdekében a legnagyobb mértékben elitéli azt, hogy biró, akár titkos társaság, akár valamely politikai szinezetet képviselő társaság tagja lehessen. Ha pedig elitéli a nemzetgyülés, abban az esetben az igazságügyminister ur legyen szives és gondoskodjék arról, hogy birói székbe ne üljenek olyanok, akik tagjai ilyen társaságoknak. *(Egy hang a balközépen: Nem tagjai!)* Hát az Ébredő Magyarok Egyesülete? (**Wolff Károly**: Az sem utasit! Egy magyar birót nem lehet utasitani! — **Rassay Károly**: Nem itéletről van szó, hanem arról, hogy biró ne lehessen tagja ilyen egyesületeknek! — **Haller István**: Az Ébredő Magyarok Egyesülete nem is volt titkos társaság soha!)

Arra utasitsák a birót, hogy ne legyen tagja ilyen egyesületnek, mert a fogadalomban benne van, hogy az utasitásnak engedelmeskedni tartozik.

(**Wolff Károly**: Én csak azt mondom, hogy utasításra nem jött létre itélet Magyarországon!)

Ha a t. képviselő ur igy beszél, kénytelen vagyok itt, a nemzetgyülés szine előtt örök égő sebeket felmutatni, az utolsó hat esztendőben elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatban. Itt van a csongrádi merénylet, az erzsébetvárosi bombamerénylet, a Kovács Testvérek ügye, a Reismann gyilkosság ügye és még egy csomó.

Dacára annak, hogy a rendőrség azt mondja, hogy kinyomozta a deliktumot, dacára annak, hogy a belügyminister ur azt mondja, hogy a nyomozás helyes uton járt, ezekben az ügyekben nincs marasztaló itélet. És még egyet: a minister urat hivom fel tanuul, hogy a minister urnak hónapokkal a csongrádi itélet előtt és hónapokkal az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet ügyében hozott itélet előtt szóról-szóra megmondtam, nemcsak azt, hogy az itélet felmentő lesz, hanem azt is, hogy Márffyt mennyi időre és milyen ügyben fogják elitélni. Megmondtam a minister urnak nyolc képviselőtársam jelenlétében, hogy Márffyt az itélőtáblán fel fogják menteni az összes deliktumok alól, (**Wolff Károly**: Nem volt bizonyiték!) de azt is megmondtam, hogy a francia követség ellen elkövetett ügyben elfogják itélni.

T. képviselőtársaim! Ha önök minden gyanutól meg akarják menteni a magyar biróságot, ami magyar nemzeti érdek, akkor az a kérésünk az utolsó percben, gondoskodjanak arról, hogy a birák ne lehessenek tagjai se az Ébredő Magyarok Egyesületének, se titkos társaságoknak. Ha pedig Wolff Károly t. képviselőtársunk a maga részéről őszintén mondja és hirdeti, hogy a birák ne politizáljanak s őszintén mondja, hogy a birák magas piedesztálon álljanak, nemcsak a bíróság, hanem a nemzet érdekében is, akkor a képviselő ur a maga részéről is vonja le a konzekvenciát. (**Wolff Károly**: Mindig levonom! Csak nem megyek önhöz, hogy hogyan!) Nem is kértem és nem is hivtam a képviselő urat soha életemben.

T. Nemzetgyülés! Méltóztassék megengedni, hogy a magam részéről arra kérjem az igazságügyminister urat, legyen szives és ne ezeknek a kérdéseknek semmi jelentőséget nem tulajdonitva, nézze hogyan működik az igazságszolgáltatás, hanem érezze meg, hogy ennél fontosabb kérdése nemcsak az igazságszolgáltatásnak, hanem a magyar életnek sincsen. Mert földrengéses talajra épiteni nem lehet, egy ország erkölcsének első alapköve az igazságszolgáltatás tisztaságába vetett hit, amely minden állampolgárnak, lelkében, meggyőződésében meg kell, hogy legyen. Mindent el kell tehát távolitani az utból, ami az árnyéknak csak látszatát is vetheti a magyar birósára, hogy őket az igazságszolgáltatásban és itéletükben más is vezethetné — csak feltételezve mondom — mint egyedül a törvény és az igazság.

Ezeket kivántam elmondani és most még valamit, amiben meg vagyok róla győződve, igen t. képviselőtársam teljes mértékben igazat fog nekem adni. T. képviselőtársam és mindenki, aki büntető törvénnyel foglalkozott, igazat fog nekem adni a tekintetben, hogy bűn csak egyféle van, abszolut bűn, olyan bűncselekmény, melyet a büntető törvénykönyv annak nyilvánit. Vannak enyhitő körülmények, azokat a büntető törvénykönyv taxative fel is sorolja, de lehetetlenség, hogy a közvéleményben és félig-meddig a birósági judikaturában is lassan kialakittassék az abszolut bűn fogalmával szemben a relativ bűn fogalma, mely az egyik oldálon a büntető törvénykönyv által nem ismert mentő és enyhitő körülményeket hoz fel, a másik oldalon pedig tekintetbe veszi mindig azt, aki ellen a bűncselekmény irányul. Ne lehessen különbséget tenni a között, hogy ki a sértett és ne lehessen semmiféle nemzeti szempontokra és hazafias működésre hivatkozni, hogy a relativ bűn fogalma, amelyet, sajnos, a háboru és a forradalmak gondolatvilága termelt ki a nemzet közvéleményéből, eltünjék. Hogy az abszolut bűn fogalmával szemben ki fog fejlődni a relativ bűn fogalma, az előttünk, akik a harctereken voltunk, nem volt kétséges, mert az előtt az ember előtt, aki hozzászokott, hogy neki nemcsak hogy szabad, hanem kell is ölnie, aki nem is idegen területen, hanem saját hazájában tépte le a keritést, hogy azt tűzre rakja, az abszolut bűn fogalma kellett, hogy elhalványodjék. Most pedig állandóan kapunk a birságoktól itéleteket, amelyekben közönséges, becstelen bűnösökkel szemben, akiknek normális körülmények között nem is jutott volna eszükbe, hogy a hazára hivatkozzanak, hazafias szempontok mint enyhitő, körülmények szerepelnek. Hogyan lett volna az valamikor lehetséges, hogy egy Okolicsányi odaálljon a bíróság elé és cselekedetét a közvélemény előtt ugy tüntesse fel, hogy ő hazafias szempontokból volt orgazda, hogy ő gyilkosokat hazafias szempontból segitett ki külföldre?

Hogyan lett volna azelőtt a magyar judikaturában elképzelhető, hogy az utóbbi időben a legnagyobb bűncselekmények tettesei mind-mind hazafiak, az egyik ennek a főkapitánynak — Károly bácsinak — telefonál, a másik valamely titkos társaságnak a tagja és a fogházban mind azzal fenyegetőzik, hogy abban az esetben pedig, ha engem innen ki nem engedtek, el fogom mondani, hogy melyik titkos társaság milyen célra adta a pénzt. (**Wolff Károly**: Minden csirkefogó igy védekezik!) Igaza van a képviselő urnak, csirkefogók védekeznek igy. Én csak azt kérem a képviselő urtól és a nemzetgyülléstől is, hogy ne termeljen ki a magyar élet (**Wolff Károly**: Magyar biró ezt nem veszi figyelembe!) — ugy van, nagyon helyes, — mondom, ne termeljen ki ilyen csirkefogókat. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* T. Nemzetgyülés! Minthogy én a kormány iránt épen az elmondottaknál fogva bizalommal nem viseltetem, az igazságügyi tárca költségvetését nem fogadom el. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Erődi-Harrach Tihamér! (**Szabó József**: Az aktatolvajokról beszéljen! — **Pakots József**: Ki az aktatolvaj? Beszéljen nyiltan! — *Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Pakots József képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. *(Szabó József közbeszól.)* Szabó József képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Pakots József**: Micsoda dolog az! Beszéljen férfiasan, kik az aktatolvajok?) Pakots József képviselő urat másodszor is rendreutasitom. *(Szabó József közbeszól.)* Szabó József képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani.

Erődi-Harrach Tihamér: Nem követem az előttem szólott t. képviselőtársam beszédének anyagát, részben azért, mert a titkos társaságok matériájában kellően tájékozva nem vagyok, azonban mégsem hagyhatom minden megjegyzés nélkül a t. képviselőtársam által felhozottakat, mert az én hiányos ismereteim és tájékozottságom mellett is ezeket úlzottaknak és talán sötét szinekkel festeteknek látom. Meglehetősen ismerős vagyok a birák között és a birói körökben. Teljes elismeréssel vagyok a birák működése iránt, különösen azért, mert látom és ismerem azt a nehéz anyagi helyezetet, amelyben ők vannak. A magam részéről épen ezért nem képzelhetem el másképen és erről meg is vagyok győződve, hogy a birákat itélkezéseikben általánosságban semmi egyéb nem vezeti, mint a saját lelkiismeretük. Nem hiszem és nem tudom feltételezni egy biróról sem, hogy amennyiben titkos

társaságok tényleg utasitásokat adnának is, ezek az utasitások a birákat az itéletük meghozatalában befolyásolnák.

Fábián igen t. képviselőtársam felemlitett néhány esetet és példát, hogy néhány bűncselekménynél, amelyeket ő bűncselekménynek deklarált és amelyek tényleg azok is, a bíróság elé állitott vádlottakkal való kapcsolat nem állapitatott meg és azt mondja, hogy kvázi a titkos társaságok utasitása folytán nem konstruálták meg a bűncselekmény és a vádlottak közötti kapcsolatot. Azt hiszem azonban, hogy ennek semmi más oka nem volt, mint a bizonyitékoknak elégtelensége és ennek folytán nem volt megállapitható, hogy a bűncselekményt a bíróság elé állitott vádlottak követték el. A megindokolt itéletek alapján nem lehet azt állitani, hogy akármiféle befolyásolás történnék külső részről. Mindenesetre sajnálatos, hogy ezek az ocsmány deliktumok, amelyeket képviselőtársam felemlitett, még nem részesültek megtorlásban, emiatt azonban a birákat semmiképen sem érheti szemrehányás, miután lelkiismeretük alapján kellő bizonyitékok hiányában nem mondhatják ki a vádlottakat súlyos deliktimukban bűnösöknek.

Én egy konkrétummal kivánok foglalkozni egész röviden az igazságügyi tárca keretén belül, mégpedig az ügyvédség helyzetével. Már az 1925. évi január 27-én tartott költségvetési beszédemben, valamint a következő költségvetés során is megemlékeztem arról a szomoru helyzetről, amelyben az ügyvédség van és megjelöltem azokat a módokat is, amelyek segélyével az ügyvédség nehéz helyzetén segiteni kell, figyelembe véve azt a kulturális feladatot és azt a magasztos közérdekü hivatást, amit az ügyvédség betölt. Bátor vagyok utalni arra, hogy az előbb emlitett költségvetési beszédem során beterjesztett határozati javaslatomot a t. Nemzetgyülés szives volt egyhangulag magáévá tenni és ennek eredményeképen a következő költségvetésbe beállittatott az Ügyvédek Gyám- és Nyugdijintézetének támogatására egy bizonyos összeg, az a 23.360 pengő, amely az ezévi költségvetésben is szerepel. Meg kell azonban állapitanom, hogy ez az összeg erre a célra nem elegendő és nem felel meg annak a határozatnak sem, amelyet a nemzetgyülés hozott és amelyet a kormány is magáévá tett, mert amint határozati javaslatomban is bátor voltam hansúlyozni, ennek az összegnek megállapitásánál figyelembe kell venni egyrészt az ország nehéz anyagi helyzetét és a szanálás szempontjait, másrészt azonban azt a célt is, amelyet az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdijintézet maga elé kitüzött, hogy t. i. olyan összeg álljon rendelkezésére, amely az aggkorban levő munkaképtelen és gazdaságilag támogasátra szoruló ügyvédek megélhetését valamelyes mértékben biztositsa.

Utalni voltam bátor az előbb jelzett felszólalásomban arra, hogy az Ügyvédi Gyám- és Nyugdijintézett számára biztositott ez az állami hozzájárulás nem adomány az állam részéről, hanem amint ez az alaptörvényben is kifejezésre jut, bizonyos ellenszolgáltatás azoknak a teendőknek, ellátásáért, azokért a szolgálatokért, amelyeket az ügyvédség az illetékek behajtása körül az államnak tesz.

Ezeknek a szempontoknak figyelembevételével kérnem kell az igazságügyi kormányt arra, hogy amennyiben a jelen költségvetés során már nem lenne módjában ennek a tételnek felemelése, ugy legyen gondja rá a következő költségvetés összeállitásánál, hogy ez a tétel felemeltessék, szem előtt tartva természetesen az ország teherbiró-képességét, azonban mindenesetre figyelemmel azokra a célokra is, amelyeket az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdijintézet maga elé kitüzött és amely tételnek beállitása régi törvényes, tételes jogon alapszik és egyuttal egy országos intézménynek megvalósitását is célozza.

Vagyok bátor utalni arra, hogy a jelen gazdasági viszonyok között nagyon nehéz egy uj szociális intézménynek létesitése, azonban fokozott feladat hárul mindnyájunkra a már meglévő szociális intézményekkel szemben. Amikor ezeknek a szociális intézményeknek elsorvadását egyfelől meg kell akadályozni, egyuttal másfelől lehetővé kell tenni azt, hogy ezek a szociális intézmények a programmjukat megvalósitsák és ezáltal lehetővé váljék mindaz, ami ezeknek az intézményeknek a békeidőben való létesitéséhez hozzájárult.

Nem akarok ennél a kérdésnél bővebben időzni ezt már ismételten kifejtettem felszólalásaimban. Most csak ujból kérem a t. igazságügyi kormányt, hogy az általam előadottakat megszivlelni méltóztassék. Az igazságügyi költségvetést egyébként elfogadom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Eckhardt Tibor!

Eckhardt Tibor: T. Nemzetgyülés! Méltóztassék megengedni, hogy az igazságügyi tárca keretében visszatérjek arra a kérdésre, amelyre tegnap a ministerelnöki tárca keretében volt alkalmam hivatkozni. Vonatkozik ez arra a javaslatomra, hogy a lapokban ujabban jelentkező erkölcsrontó szenzációhajhászásnak bizonyos büntetőjogi szankciókkal szükséges, meggyőződésem szerint, elejét venni. A ministerelnök ur szavaiból örömmel állapitottam meg, hogy elvben helyesli a javaslatot és hajlandó a kérdés gyakorlati megoldásának módozatait megfontolás tárgyává tenni. Ép azért, miután a kérdés gyakorlati megoldása az igazságügyi térre tartozik, ma ujból visszatérek erre és konkrét határozati javaslat formájában leszek bátor megjelölni a gyakorlati megoldásnak általam kontemplált módozatait is.

A ministerelnök ur tegnapi válaszában azonban volt egy megjegyzés, amelyet nem tudok teljesen osztani és ez az volt, hogy a ministerelnök ur hajlandónak nyilatkozott arra, hogy akár a sajtóreform, akár a büntetőnovella tárgyalásánál oldassék meg ez a kérdés. Azt hiszem, ezeknek a kérdéseknek a nemzetgyülés napirendjére való kerülése egyelőre még bizonytalan, nem tudjuk még, mikor kerülnek ezek a kérdések a nemzetgyülés elé, ennek az általam felvetett problémának megoldása azonban sürgős. Sürgős azért ,mert a sajtó helyzete ezt a mai rendkivül nehéz és nyomasztó körülmények között különösen indokolttá teszi.

Igen t. Nemzetgyülés! Mint a lapok terjesztésével is bizonyos mértékig ismerős egyén állitom azt, hogy egy-egy ilyen mocskos szenzáció, egy Leirer Amália gyilkosság vagy egy Vörös Zsuzsa-eset budapesti terjesztésben két-háromezerrel több eladott példányt jelent, de néha 5—6 ezer példány különbséget is jelent egy ilyen szenzációs gyilkosság. Valóságos szüretje az ujságoknak ennek a szemétnek, ennek a borzalomnak, ennek az erkölcsrombolásnak a publikum között való terjesztése.

Ilyen körülmények között nem látom be az okát, miért várjunk ennek az intézkedésnek megtételével és ha a ministerelnök ur elvileg helyesli, amint hogy, ismétlem, örömmel állapitom meg, hogy elvileg helyeselte az intenciót, nekem az a kérésem van az igen t. kormányhoz és az igen t. igazságügyminister urhoz, méltóztassék a következő határozati javaslatomat megfontolás tárgyává tenni, lehetőleg elfogadni és a legrövidebb időn belül a szükséges intézkedéseket megtenni.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

Határozati javaslatom szövege a következő *(olvassa)*: »Mondja ki a nemzetgyülés, hogy a sajtóban elharapódzott erkölcspusztító szenzációhajhászás meggátlását sürgősen szükségesnek tartja. Felkéri ezért az igazságügyminister urat, terjesszen haladéktalanul javaslatot a nemzetgyülés elé, mely szerint a rendőrség, valamint a bíróság elé tartozó ügyek a sajtóban összesen legfeljebb egy oldal terjedelemben és kizárólag a lap utolsó előtti oldalán közölhetők. Ilyen közlemények címe csak egy hasábos és legfeljebb egy soros lehet. Aki e rendelkezés ellen vét, vétséget követ el és súlyos pénzbüntetéssel sujtandó. A felelősségrevonásnál a sajtójogi fokozatos felelősség elve érvényesitendő.« *(Helyeslés jobbfelől.)*

Igen t. Nemzetgyülés! Bátor vagyok felvetni azt a kérdést: miféle jogos kifogás lehet közérdek szempontjából e javaslattal szemben? (**Rassay Károly**: Lehetetlen technikailag keresztülvinni!) A közérdek szempontjából vetem fel a kérdést. (**Rassay Károly**: Tessék egy 24 óráig tartó esküdtszéki tárgyalást egy oldalon leközölni!) Kénytelen vagyok, képviselő ur, leszögezni azt a tényt, hogy épen ezzel a szenzációhajhászással és erkölcsrombolással szemben a sajtó becsületes része is felemelte már a maga tiltakozó szavát. Épen az Esti Kurirral szemben a Magyarság vetette fel ezt a kérdést és éles polémia formájában vetette szemére az Esti Kurirnak. Nem akartam személyeket és lapokat megnevezni, de kénytelen vagyok épen a képviselő urral szemben hangsúlyozni, hogy a sajtóban az ujságirásnak ezt a formáját az Esti Kurir védelmezi, viszont itt a nemzetgyülésben a képviselő ur kél pártjára. (**Rassay Károly**: Én csak őrültségek ellen szólalok fel!) Annak az ujságirásnak, amelynek a közérdek szempontjából nincs létjogosultsága. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én nem cenzurát akarok itt alkalmazni. Minden megirható, igen t. képviselőtársam; egy oldalon elég hely van minden szemétnek és mocsoknak. Felesleges a lapokat ezzel bővebben megterhelni, felesleges a különböző utcai leányok személyes ügyeivel, különböző kereseti metódusaival, a különböző helyszini leirásokkal, a gyilkosságok technikájának különböző részletezésével egy oldalnál nagyobb terjedelemben foglalkozni. Ez lehet anyagi érdeke valamely lapvállalatnak, a közérdek szempontjából azonban ezt a korlátozást kifogásolni nem lehet. *(Ugy van jobbfelől és a középen.)* Bőven elég hely van erre, és én javaslatomat épen ezért ugy fogalmaztam meg, hogy ne lehessen a sajtószabadság szempontjából ezzel a javaslattal szemben érveket felhozni, hogy ne lehessen a külföld felé azt mondani: Ime, itt a cenzura egy burkolt formája vagy az igazság megirásának tilalma érvényesül. Nem! Méltóztassék mindent megirni, de illő korlátok között és figyelemmel arra, hogy a nagyközönség lelkét, kezdve a fiatalkoruaktól végig a tanulatlan, műveletlen tömegeken keresztül óvni kell és amint a filmeknél is bizonyos korlátozások vannak, igy kell eljárni a sajtónál is. *(Helyeslés jobbfelől.* — **Rassay Károly**: De nem lehet olyat mondani, hogy egy oldalon irjanak meg egy törvényszéki tárgyalást, amely tiz órán át folyt! Ez a tárgyalás nyilvánosságának korlátozása! — **Petrovácz Gyula**: Gondoljon a saját leányára, hogy az is olvas ujságot!)

Külföldi példákat méltóztatott tőlem tegnap kérni. Bátor vagyok rámutatni, hogy az angol parlamentben liberális részről felvetett és törvényerőre is emelt javaslat, amely házassági ügyekkel, illetőleg válóperekkel kapcsolatban korlátozza nem csak a címet, hanem azt is, hogy mit lehet és mit nem lehet megirni, amely tényleg cenzurát alkalmaz, és pedig tilalmakat alkalmaz a tekintetben, hogy a magánéletbe vágó és botránykeltésre alkalmas részletek nem közölhetők a lapokban, még akkor sem, ha nyilt törvényszéki tárgyaláson a nagyközönség előtt folytak le, ez az angol rendszabály sokkal súlyosabb korlátozását jelenti a sajtószabadságnak, mint az a csupán terjedelmi korlátozas, amelyet én itt bátor voltam az igen t. nemzetgyülésnek javasolni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én tehát a magam részéről árra kérem az igen t. kormányt, ne toljuk ki ennek a kérdésnek megoldását ad Graecas Calendas, hanem, miután a ministerelnök ur elvileg helyesli ezt a szabályozást, vegyük a kérdést sürgősen munkába. A tegnapi napon a baloldalról valaki közbekiáltott nekem, hogy vajjon akkor kevesebb lesz-e a gyilkosság? Hát, merem állitani, t. képviselőtársam, hogy kevesebb lesz a gyilkosság! *(Derültség a szélsőbaloldalon. — Ugy van! jobbfelől.)* Igen t. képviselőtársam nincs tisztában a pszichológiával és a kriminológiával, mert igenis, ha valamilyen elitélő kommentár keretében is, de a bűnt, a hitványságot és a förtelmet a közvélemény előtt kiteregetjük és igy az emberek lelki világába belevisszük, ezzel igenis, a bűnözésre való hajlandóságot fokozzuk. *(Ugy van! jobbfelől.)* A bűnözésre való hajlandóság épen ilyen sajtóközlemények kapcsán szokott életre kelni és ezeknek a kérdéseknek bizonyos illő korlátok közé való szoritása, igenis, a bűnözési hajlamnak is bizonyos csökkenését fogja maga után vonni. (**Horváth Zoltán**: Fontosabb a gazdasági helyzet! — **Zsirkay János**: Nem mondjuk, hogy ne oldják meg!)

Igen t. Nemzetgyülés! Egy másik kérdéssel is akarok itt foglalkozni, amely talán szintén a kényesebb kérdések közé tartozik, de amelynek nyilvános megbeszélése szükséges, és ez az az ismételten felvetett probléma, amelyet a magyar közvélemény az emigráció liquidálása címén ismer és amelyet legutóbb Lovászy Márton visszatérése tett aktuálissá.

Magam részéről le akarom szögezni azt az álláspontomat, — és azt hiszem, nincs ebben a Házban becsületes magyar ember, aki ebben az álláspontban nem osztozna — hogy boszut állani ma már senki sem kiván. 7—8 évvel ezelőtt elkövetett bármilyen gyászos és katasztrofális tévedések vagy bűnök megboszulására ma gondolni senki sem akar. Senkinek sem lehet célja a bosszu gondolatát vagy a gyülöletet ebben az országban növelni, vagy nagyra lángoltatni. Az egyetlen szempont, amelyet nekünk itt érvényesitenünk kell, az, hogy e kérdés rendezése bizonyos elvi szempontok figyelembevételével és az állam biztonságának minden körülmények között való garantálása mellett következzék be.

Igen t. Nemzetgyülés! Én teljes mértékben hajlandó vagyok Széchenyi István álláspontjára helyezkedni, aki azt mondotta, hogy olyan kevesen vagyunk, hogy az apagyilkosnak is meg kell bocsátani. De ezt a bűnbocsánatot feltétlenül bizonyos előzetes premisszákhoz, bizonyos előfeltételekhez kell kötni, és ezekről leszek bátor a t. Nemzetgyülléssel felfogásomat ismertetni.

Széchenyinek ez a mondása is természetesen csak a magyarokra vonatkozik, de azokat az átmeneti magyarokat, akik itt, nomádok módjára keresztül jöttek ezen az országon, elvégezték a maguk romboló munkáját és, mint a sáska, tönkretéve ezt az országot tovább vonultak, hogy további pusztitásokat végezzenek: a Pogány Józsefeket, a Kunfiakat, a Göndöröket, a Gábor Andorokat és a magyar léleknek és a magyar szellemnek más idegen megrontóit én a magyar fogalom alá szubszummálni nem tudom. Én magyar emberekkel szemben, akik haza akarnak jönni ebbe az országba, hajlandó vagyok a magyar álláspontra és Széchenyi István megbocsátó álláspontjára helyezkedni, de kérdem, hogy azokat a galicianereket, akik csak

keresztülvonultak ezen az országon, itt pusztitottak, romboltak, azután éveken keresztül gyalázkodtak a külföldön, mi köti ehhez az országhoz : a magyar mult, a magyar tradició, a magyar nevelés, a magyar kultura, a magyar vér, a magyar jellem? Miféle magyarság köti őket ide? Miféle jogcimen követelnek ők bebocsáttatást ebbe az országba? Ezeket az embereket ehhez az országhoz nem köti egyéb, mint az itt elkövetett gaztettek emléke és azok a szörnyü következmények, amelyek gaztetteik nyomán erre az országra háramlottak. Hát miféle cimen követelik ezek az emberek, hogy ujból bebocsáttatást nyerjenek a magyar állam kapui közé, abba a magyar államba, amelyet azóta is nap-nap mellett rágalmaznak, amelyet a gyilkosok országának, a véres és romlott kurzus hazájának neveztek? Miféle cimen követelnek ők bebocsáttatást ide? Maradjanak ott, ahol szerintük különb kultura, különb megélhetés és különb jólét virágzik. Ne akarják ezt a szerencsétlen országot boldogitani, mi pedig örüljünk, hogy megszabadultunk tőlük s ha eddig csak egy sorompó volt az ország határán, eresszünk le még egyet, nehogy a veszedelmeket és a bajokat ebben az országban tovább fokozzák.

Van még egy premisszája annak, hogy az emigráció likvidáltassék azon a premisszán kivül, hogy erre a megbocsátó álláspontra csak magyar emberekkel szemben helyezkedhetünk s ez a premissza az, hogy az illetők tényleg jóvá akarják tenni, amit vétettek. (**Propper Sándor** : Legalább is olyan jó magyarok legyenek, mint Cuza !) Én szivesen visszaeresztem azt az eltévedt magyart, mert ha ő maga talán nem, de a fia esetleg jobb, hasznosabb és okosabb tagja lesz ennek a nemzetnek, mint az apja volt. Vigyáznom kell azonban arra, hogy ujabb felforgatás lehetőségét, ujabb nemzetrontás csiráját ebben az országban el ne ültessem. (**Propper Sándor** : Önök csinálják a felfordulást ! Más nem jut hozzá !)

A minimum, amit mint premisszát meg kell követelnünk minden emigránstól, aki haza akar jönni, hogy legalább önként kérje a megbocsátást, jelentkezzék záros határidőn belül, kérjen amnesztiát és ha ezzel a bűnbánatnak tanujelét adta, ám tegyük megfontolás tárgyává az ő hazabocsátásának kérdését. (**Propper Sándor** : Eckhardt Tibor fogja meghatározni, hogy kik jöhetnek haza !)

Még egy következtetést kell levonnunk és ez az, hogy azoknak, akik ebben az országban az ő politikai magatartásukkal mérhetetlen károkat okoztak, nem szabad ujból módot adni arra, hogy hasonló károkat okozhassanak és hasonló gonoszságokat elkövethessenek. Ezt a kérdést elvi alapon kell rendezni és ha bárki magyar ember, aki bűnt követett el a nemzet ellen, vissza akar térni azért, hogy itt hasznos, dolgozó polgára legyen ennek az országnak, én szivesen hajlandó vagyok neki ehhez a lehetőséget megadni, de ujabb országrontó és felforgató munkára passepartout-t ezzel szerezni nem lehet. Moszkvai pénzekkel bejönni az országba és itt megint politikát csinálni nem lehet. *(Ugy van ! a középen.)* Akik egyszer az országot már katasztrófába sodorták, a legkevesebb bűnhődés, amit — ha becsületes emberek — önként fognak vállalni, mert belátják azt, hogy tévedtek és hibáztak — a legkevesebb, amit vállalniok kell az, hogy politikai jogokat ebben az országban többé nem gyakorolhatnak, a magyar közvéleményt többé nem irányithatják.

Ezekkel a premisszákkal elvi alapon, intézményesen közérdekből igenis hajlandó vagyok az emigráció likvidálására és szükségesnek is tartom azt, mert lehetnek köztük megtévedt, de nem nagyon bűnös emberek, lehetnek emberek, akik talán bűnöztek, de belátták tévedésüket, lehetnek emberek, akik az idők folyamán jobb belátásra jutottak és ha ők maguk nem, de maradékaik talán valamikor még jóvá tehetik azt, amit ez ellen az ország ellen vétettek. De elvi alapon és intézményesen kell ezt megcsinálni. Ami ellen én tiltakozom, az az, hogy bizonyos magánalkuk, bizonyos egyéni szorultsági helyzetből kifolyó megegyezések, előttem ismeretlen, de mindenki gentleman's agreement-nek nevezett megegyezések bizonyos balkáni körülmények között létrejött megegyezések alapján követeljék ezt.

Az emigráció kérdését csak elvi alapon és intézményesen, de nem a politikai taktikák és a pillanatnyi konjunktura és szorultság szempontjából kell megitélni, mert igy csak a veszedelmeket növeljük és az amugy is megkozmásodott magyar életben a további elkormozási processzust fokozzuk a helyett, hogy a bajokat és a szenvedéseket enyhitenőnk. (**Propper Sándor** : Cuza fentartás nélkül jöhetett ide ! A speciálisan kiképzett bajorok is fentartás nélkül jöhettek ! — **Szabó József** : Az idegenforgalmat fokozni kell ! — *Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Áttérek most egy kérdésre, amelynél felfogásom szerint szintén kizárólag elvi szempontok kell, hogy irányitsanak és amely kérdést kizárólag csak elvi szempontok szerint kell mérlegelni. Ez az a kérdés, amelyet ebben a Házban a miniszterelnök ur vetett a vita anyagába : a titkostársaságok kérdése. (**Horváth Zoltán** : A képviselő ur autentikus nyilatkozni !) Engem egyénileg az, hogy vannak-e titkos társaságok vagy nincsenek, nem érdekel, nem pedig azért, mert én elég nyiltan szeretek cselekedni. Sem felfogásomat, sem cselekedeteimet véka alá nem szoktam rejtegetni. Én teljes nyiltsággal járok el, és a magam felfogását elég nyiltan tudom és szoktam érvényesiteni. De elismerem, hogy vannak emberek, akik nincsenek talán ilyen szerencsés helyzetben és vannak emberek, akiket az élet nehéz körülményei még politikai véleményük szabad nyilvánitásában is nem egyszer meggátolnak, nemhogy az ő életük teljes szabad formálását, teljes szabad irányitását nekik lehetővé tennék.

Én tehát ebből a szemszögből nézem a kérdést és ha főleg az elmult évszázad történelmi eseményeit, sőt még a XVIII. században a francia forradalom történetét is nézem, mindenütt megtalálom azt, hogy nagy történelmi események előkészitése főleg elnyomott, főleg nehéz körülmények között sinylődő országokban mindenkor igen is — nyiltan megmondom — titkos organizációk cselekménye gyanánt jelentkezett és vitetett keresztül az életben. Méltóztassék megnézni az olasz egység keletkezését. A carbonárik nem a fórumon és nem nyiltan, hanem igenis, a helyzet által reájuk kényszeritett titoktartás mellett voltak kénytelenek nagy nemzeti ideálokért dolgozni és nem hiszem, hogy akadna az olasz történelemnek egyetlen irója, vagy kommentátora, aki az olasz egységnek ezeket a megteremtőit azért, mert a jót titokban művelték, kárhoztatni akarná. (**Hebelt Ede** : Ezek a rosszat művelték titokban !)

De méltóztassék megnézni a legutóbbi évek eseményeit, méltóztassék megnézni a jugoszláv állam megalakulását. Hát Jugoszláviában talán valamikor a hatalmas osztrák-magyar monarchiával szemben vagy akár később is a szerb egység összekovácsolása idején miféle erők dolgoztak? Lehetett-e nekik is akkor, a maguk szerb nemzeti törekvéseit nyiltan, hangosan a nemzeti fórumokon hangoztatniok? Hallottak talán t. képviselőtársaim már narodna Obranáról, vagy Crna Rukáról és más a szerbek által igenis nagyon keményen és erőteljesen megszervezett titkos organizációkról, amelyeknek Szerbia mai létezését és a jugoszláv állam megszületését köszönheti? (**Rassay Károly** : Mert meggyilkolták Ferenc Ferdinándot !)

Azt hiszem, teljesen felesleges a történelmi analógiákat tovább kutatnom. Jóhiszemü és gondolkodó ember nem álszenteskedéssel, hanem a történelem konzekvenciáinak nyilt levonásával kell, hogy a maga álláspontját megalkossa, s ha épen az igen t. szélsőbaloldal kifogásolja a titkos társaságokat, hát tisztelettel kérdezem, hogy pl. az önök sztrájkvezetőségei talán a nagy nyilvánosság előtt szokták a maguk taktikai és egyéb elhatározásait meghozni? Talán a munkaadók jelenlétében méltóztatnak a különböző munkásmozgalmak tekintetében határozni? (**Kabók Lajos**: Mindent a rendőrség előtt kell megbeszélni! Tessék tudomásul venni! A bizalmi férfiak a rendőrség előtt tárgyalnak. — **Malasits Géza**: Még a lélekzetvételt is ellenőrzi a rendőrség! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Eckhardt Tibor: T. Képviselőtársam, én épen azokról a megbeszélésekről szólok, amelyeket nem a rendőrség előtt tartanak. (**Malasits Géza**: Ilyet nem lehet tartani! Ez abszurdum! Ilyet ne tessék mondani! Ha három ember összejön a kocsmában, a rendőrség már tudja! — **Rothenstein Mór**: Csak arról nem tudnak, hol van a pénzünk! — **Zsirkay János**: A zsidó nagytőkénél, a Hitelbankban! — **Malasits Géza**: Mániája a zsidó nagytőke! A keresztény nagytőke nem kevésbé erkölcstelen!) Sajnos, az nincs! (**Peyer Károly**: Az összes gazdag zsidók kikeresztelkedtek, most már mind keresztények! — **Zsirkay János**: De mégis mindig zsidók maradnak! Hosszu napkor mégis mindegyik birsalmát szagol! — *Derültség.* — **Peyer Károly**: Próbálja meg, hátha maga is megjavul tőle!)

Én tehát, ha az ugynevezett titkos társaságok kérdése felvetődik, ezt a kérdést nem tudom semmiféle más szemszögből megitélni, mint a közérdek szempontjából s azt a kérdést vetem fel: mit csinálnak azok a titkos társaságok, jót-e vagy rosszat? Mert ha jót csinálnak, esztelen az a kormányhatalom, amely meg akarja akadályozni működésüket, ha azonban bármi tiltott, törvénytelen, meg nem engedett vagy akár csak káros tevékenységet fejtenek ki, viszont kötelessége a kormánynak, hogy eljárjon velük szemben és megakadályozza működésüket. Azt hiszem, a kérdés lényege nem azon van, hogy valaki nyiltan vagy titokban cselekszik-e, hanem azon van, mit cselekszik: jót-e vagy gonoszat? (**Horváth Zoltán**: Ki itéli meg, hogy jó-e vagy rossz? Politikájának szolgálatában biztosan minden jó lesz!)

A baloldali sajtó a ministerelnök ur keringőre való felhivására éles csataorditással válaszolt, amelyben kifejtette, hogy a régebbi években elkövetett összes gyilkosságok szálai mind ezekhez a sötét titkos társaságokhoz vezetnek, és a szakácsnőromantikának minden miszteriumát iparkodott a közvélemény előtt feltárni, hogy meglássák azt, micsoda szörnyü, infernális erők dolgoznak itt. Ha ez igaz, főleg ha ez bizonyitható is vagy különösen ha a kormány ilyesmikről tud, akkor nem itt a parlamentben a ministerelnöki székből kell ezekről a dolgokról beszélni, hanem akkor rendőrt és ügyészt kell az illetők nyakára küldeni, akkor le kell őket tartóztatni, el kell velük szemben járni és széjjel kell taposni, mint egy férget, azt a kohót, amelyben gyalázatos merényletek fornak.

Ez nem politikum az én felfogásom szerint, ez par excellence igazságügyi kérdés és ezért: vagyok bátor az igazságügyi tárca keretében szóvá tenni ezt a kérdést, mert igenis, követelem: minden társasággal, minden szervezkedéssel, amely nyiltan vagy titokban az ország ellen dolgozik, le kell számolni. De követelem azt is, hogy aki a nemzet javát szolgálja, azt szolgálhassa ugy, ahogy neki jól esik, legjobb belátása szerint. (**Hebelt Ede**: Az a kérdés, mi az ország java! — **Malasits Géza**: Mi a nemzeten kivül állunk, tehát velünk szembe minden szabad!)

Gaal Gaston igen t. képviselőtársam kifogásolta azt, hogy tisztviselők olyan szervezeteknek tagjai lehessenek, ahol tőlük fogadalmat követelnek. (**Berki Gyula**: Ebben igaza van neki!) Az a kérdés t. képviselőtársam, mit tartalmaz az a fogadalom? Ha az a fogadalom nemcsak nem ellenkezik a tisztviselői esküvel, hanem azt erősiti, fokozza is és fokozott kötelességteljesitésre kötelezi az illetőt, akkor mi kifogást lehet ebben a fogadalomban találni? (*Ugy van a balközépen.* — **Berki Gyula**: Egy magyar tisztviselőnek csak egy esküt szabad letenni és azt meg kell tartani! De az a baj, hogy nem mindenki tartja meg!) Igen t. képviselőtársam, minden nős tisztviselő már az oltárnál leteszi a második esküt és ha katona, leteszi a harmadikat is. (**Berki Gyula**: De hivatali esküről van szó! Ez nagyon tréfás! Igy nem lehet elütni a dolgot! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Eckhardt Tibor: Én tehát nem tudom ezt a kérdést sem a formák, hanem kizárólag a lényeg szempontjából vizsgálni és igenis megtiltandó minden tisztviselőnek nemcsak az eskü vagy fogadalom, hanem akár eskü vagy fogadalom nélkül is minden olyan szervezkedésben való részvétel, amely őket a tisztviselői esküvel konfliktusba sodorhatná, de viszont esztelenség a tisztviselőknek előirni azt, hogy a minden magyar állampolgárt megillető és kötelező hazafias, nemzeti irányu szervezkedésből kivonják magukat. Hát ezt az amugy is teljesen, igen nagy mértékben lerongyolódott, elprotelarizálódott magyar társadalmat egészséges, művelt, természetes vezetők nélkül szabad prédájául hagyjuk minden felforgató izgatásnak? (*Ugy van! jobbfelől és a középen.*)

Ha ennek a magyar társadalomnak vannak hivatott vezetői, akkor elsősorban a tanult tisztviselői és birói társadalom az, amely joggal elvárhatja, hogy a magyar társadalom az ő szavát kövesse. (**Horváth Zoltán**: Ehhez nem kell eskü! Minden nemzetnek szüksége van a hivatalos organizáción kivül a társadalomnak minél erősebb és szilárdabb megszervezésére. — **Rassay Károly**: A föld alatt?) A föld alatt és a föld felett, a leyegőben és mindenütt, minden ponton, mert a nemzet nem annyit ér, amennyit az államhatalom formailag biztositani tud, hanem annyit ér, amennyi erőt abba az állami apparátusba a társadalom a maga önkéntes megszervezettségén keresztül be tud vinni. (**Kabók Lajos**: A bombamerényletekkel együtt?! — **Peyer Károly**: Gummibottal meg bombával?!)

Én tehát a felvetett kérdés lényegét nem ott keresem, hogy valamely szervezkedés titkos-e vagy nyilt, — engem ez a kérdés nem is érdekel — hanem ott keresem: mit szolgál, milyen célokat követ és mit akar elérni. (**Horváth Zoltán**: Ki lesz autentikus ezt megállapitani?) Én hajlandó vagyok mint jóhiszemü ellenvéleménnyel mindenkor vitába szállani azzal a felfogással is, amely azt állitja, hogy titokban még jót sem szabad csinálni. (**Rassay Károly**: Azt nem mondja senki. A szervezkedésről van szó!) De ezt az álláspontot jóhiszemünek csak az esetben vagyok hajlandó elfogadni, ha mint elvi álláspont mindig és minden körülmények között érvényesül, és nem vagyok hajlandó ezt az álláspontot jóhiszemünek elfogadni akkor, ha a pillanatnyi taktika és szorultság érzete által sulgallva, kizárólag azért dobatik bele a közvéleménybe, hogy Szent László-pénz módjára elszóratván, maga mögött az üldözők abbahagyják az üldözést és felszedjék ezeket a Szent László-pénzeket.

A jelen esetben az történt, (**Horváth Zoltán**: Ez igaz!) de a t. baloldalnak meg volt az

éleslátása és judiciuma ahhoz, hogy átlátván a szitán, észrevegye, hogy a Szent László-pénz hamis pénz és nem hajolt le annak felszedésére. (**Ulain Ferenc**: István mesternek nagyon sok ilyen hamis pénze van! — **Peyer Károly**: Csakhogy mi nem akkor ugrunk, amikor a kormány akarja! — **Horváth Zoltán**: Mi nem szedtük fel ezt a Szent László-pénzt és nem is fogjuk felszedni!)

Én tiltakozom az ellen is, hogy a konszolidációt valaki ugy müvelje, hogy hol a jobboldalt uszitja a baloldalra, hol a baloldalt a jobboldalra. (**Horváth Zoltán**: Ez is igaz!) Igy lehet a viszályokat kimélyiteni, igy lehet a nemzet testében az irritációt és a betegséget állandósitani, igy lehet egy nemzetet konvulziókból konvulziókba vezetni, de konszolidációt, rendet és békés fejlődést ezzel a perfid taktikával semmiféle országban sem lehet teremteni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.* — **Rothenstein Mór**: Csakhogy önök hagyják magukat ugratni, de mi nem! — **Horváth Zoltán**: Korrumpálja a lelkeket ez a taktika! — **Berki Gyula**: Nyugodjanak bele, hogy Bethlen még tiz évig lesz ministerelnök! — **Zsirkay János**: Csak tiz évig? Mi azt hittük, hogy örökké! — **Kováts-Nagy Sándor**: Amig él! — **Rothenstein Mór**: Ez az az ugynevezett liberális szárny az egységes pártban! — **Petrovácz Gyula**: Örüljön neki! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. *(Horváth Zoltán közbeszól.* — *Zaj.)* Horváth Zoltán képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Berki Gyula közbeszól.)* Berki Gyula képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Horváth Zoltán**: Olyanok lesznek, amilyeneknek parancsolják! — **Berki Gyula**: Ugyan kérem, minekünk nem parancsol! Miért csodálkozik rajta, hogy Bethlen Istvánt követeljük Horváth Zoltán helyett?) Berki Gyula képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni. *(Horváth Zoltán közbeszól.* — *Zaj.)* Horváth Zoltán képviselő urat másodizben figyelmeztetem, méltóztassék csendben maradni. *(Zaj a jobboldalon.)* Csendet kérek, képviselő urak. Kénytelen leszek a képviselő urakkal szemben erősebb eszközöket alkalmazni, ha a kőzbeszólások igy elharapóznak. *(Peyer Károly közbeszól.* — *Zaj.)* Peyer Károly képviselő urat kérem méltóztassék csendben maradni. *(Zsirkay János közbeszól.* — *Zaj a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)* Zsirkay János képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni. (**Rothenstein Mór**: Halljuk a szónokot!)

Eckhardt Tibor: Igen t. Nemzetgyülés! Méltóztassanak megengedni, hogy néhány szóval még az ominózus franküguyről is megemlékezzem; nem azért, mintha a franküguynek lényegét bármiféle vonatkozásban is érinteni akarnám; ezt eddig sem tettem, ezután sem fogom tenni, mert nyugodtan látom a kérdést a magyar biróság kezében. Az egyetlen aggodalom, amely engem most felszólalásra késztet, épen az, hogy nem szeretném, ha ezt a birőságot bármiféle kivülről jövő nyomás munkájában megakadályozná.

Mélységes aggodalommal látom azt, hogy a számtalan külföldi ellenőrzés mellett, amely erre az országra rászakadt, a katonai ellenőrzés és az önként vállalt pénzügyi ellenőrzés mellett most már az igazságügyi ellenőrzésnek is bizonyos neme kezd kialakulni, amelyet a kollaboráció misztikus neve alatt müvelt az utóbbi hónapokon keresztül nemcsak a francia, hanem a cseh-szlovák kormány is.

Teljesen méltányosan és tárgyilagosan akarom a tőlünk idegen érdekek védelmét elbirálni. Minden vonatkozásban hajlandó vagyok koncedálni bármely külföldi hatalmasságnak is azt a jogát, hogy a magyar büntető perrendtartás szerint a sértettet megillető jogokat érvényesitse, de ezen túlmenő jogai senkinek ebben az országban nem lehetnek. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Amikor a különböző francia megbizottak akár egyéni iniciativából, akár kormányutasitásra ezen túlmenő jogokat arrogálnak maguknak, amikor a nyomozás irányitásába beleszólnak, amikor döntő módon avatkoznak bele, hogy az ügyészség vagy rendőrség járjon el bizonyos ügyekben, amikor ugyszólván maguknak követelik meg a döntés jogát abban a vonatkozásban, hogy valamely magyar igazságügyi vagy rendőri hatóság által tett intézkedés kielégitő-e az ő szempontjukból vagy nem: itt egy olyan gyámkodást és ellenőrzést látok az eddig mindenkor függetlennek tudott és ismert magyar birói hatóságok felett, amelybe én szó nélkül belenyugodni és beletörődni nem tudok. *(Helyeslés.)*

Ismételten fel kell hivnom a figyelmet arra, hogy annak idején, Ferenc Ferdinánd trónörökös meggyilkolása után az osztrák-magyar monarchia által az akkori Szerbiához intézett ultimátum és petitum lényege az volt, hogy az akkori Szerbia engedje meg az Osztrák-Magyar monarchia hatóságainak csak a betekintést a nyomozásba. (**Peyer Károly**: Nem egészen!) Ez a betekintés semmiesetre sem megy el a kollaboráció fogalmáig, mint ahogy az épen ma alkalmaztatik. Értesülésem szerint — ezt Szádeczky-Kardoss Lajos az ő történelmi művében is leszögezi — akkor a jugoszláv válaszjegyzéket a francia külügyminisztériumban ugyanaz a Berthelot szövegezte meg, aki velünk szemben most ugyanazt a követelést állitotta fel, amelyet akkor casus belli-re alkalmas nemzetközi jogsérelemnek tekintettek.

De a francia beavatkozásnál is sulyosabbnak tartom azt, hogy a szokol-üggyel kapcsolatban, — amelyet teljesen feleslegesen és káros módon a baloldal ugratása és a kormány gyengesége következtében ujból belevittek a nemzetközi közvéleménybe — egy olyan ügyben, amelyet évekkel ezelőtt diplomáciailag és bűnügyileg elintéztek, hogy négy évvel ezelőtt lezárt ügyben ujból felvétessék a nyomozás és ennek során a cseh-szlovák hatóságok ugyanarra a kollaborációra nyerjenek jogot, amelyet a francia hatóságok a frankhamisitással kapcsolatban gyakorolnak. Ha négy évvel ezelőtt lezajlott és lezárt ügyeknek ilyen ujrafelvétele és ilyen nemzetközi nyomással való állandó irritációs anyag gyanánt való bedobása a közvéleménybe lehetővé válik, akkor ebben az országban a függetlenségnek még a látszata is odavész és minden balkáni szomszéd szabad módot és lehetőséget nyer arra, hogy akkor boritsa fel a helyzetet, akkor avatkozzék bele a magyar nemzet ügyeibe, amikor neki jól esik. És én, mint ellenzéki képviselő, kérdem, — annak ellenére, hogy a kormány helyett válok szószólójává a kormány érdekeinek is — miféle kormányzati lehetőségek maradnak az igen t. kormányférfiak kezében, ha nap-nap után a molesztáló jegyzékeknek és beavatkozásoknak egész garmadája repül a fejükhöz? Ebbe a szituációba szó nélkül beletörődni nem lehet. Követelnünk kell a külföldi beavatkozásnak korlátok közé való szoritását

Én a magam részéről sajnálattal vagyok kénytelen leszögezni, hogy taktikai szempontból az igen t. kormány a nemzeti érdeket nem tudta teljes mértékben megvédeni és épen ezért sajnálattal vagyok kénytelen megállapitani azt is, hogy a már január elején leszögezett az az álláspontom, hogy a franküguy likvidálása egy teljesen érdektelen és politikailag szintelen kormányra volna bizandó, az egyetlen helyes álláspont volt, amely a nemzet érdekeit meg tudta volna védelmezni, mert egy teljesen érdektelen és politikától mentes kormányzat joggal kérhette volna ki ma-

gának, hogy vele szemben meggyanusitó és molesztáló intézkedéseket a külföld ne alkalmazzon.

Én és az a párt, amelyhez tartozni szerencsém van, bebizonyitottuk ismételten ennek a frankügynek tárgyalása során, hogy minket semmiféle párthatalmi és egyéni érdek ebben az ügyben nem vezérel. Mi soha az igen t. kormánynak ebben az ügyben nehézséget nem csináltunk és nem fogunk csinálni, bármit méltóztatnak is ebben a tekintetben cselekedni, mert mi ebben a kérdésben egységes nemzeti frontot alkotunk a kormány háta mögött. De joggal elvárhatjuk az igen t. kormánytól, hogy amikor nem csináltunk neki nehézségeket, szintén erre az elvi álláspontra helyezkedjék és nem a kormány további maradása vagy nem maradása és nem a taktikai vagy hatalmi érdek szempontjából, hanem a nemzeti érdekek védelmének és biztositásának szempontjából kezelje ezt a kérdést. Az a regard, az a figyelem, amelyet mi mint ellenzék tanusitunk a kormánnyal szemben, fokozottabb mértékben kell hogy érvényesüljön a nemzet felelős gazdáival szemben. A magam részéről sajnálattal vagyok kénytelen megállapitani, hogy részben gyengeségből, részben a párthatalmi szempontok túlságos előtérbe helyezése következtében a frankügyyel kapcsolatban a — mondjuk — természetes megaláztatáson kivül is a nemzet további felesleges zaklatásoknak és megaláztatásoknak volt kitéve, amelyeket kellő előrelátással, több eréllyel és kevesebb taktikázással el lehetett volna a maga erejéből kerülnie.

Ebből a sempontból is bizalmatlan lévén a kormánnyal szemben, a költségvetést nem fogadom el.

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Rassay Károly!

Rassay Károly: T. Nemzetgyülés! Előttem szólott képviselőtársamnak csak a sajtóval kapcsolatban elmondott néhány szavára kivántam reflektálni, minthogy azonban képviselőtársam egy hosszu politikai beszédet mondott, amelyben sok mindenféle részletre kitért, méltóztassék megengedni, hogy ezek közül egy-kettőre a magam részéről is megtegyem észrevételeimet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Igen t. képviselőtársam beszélt a Szent László-aranyakról, amelyeket elszórtak az országba a titkos társaságok ügyének felvetésével, hogy ezen kapjon az ellenzék a közvélemény és felejtse el közben a frankügyet. Igen t. képviselőtársam oldaláról a frankügy elfelejtését igen melegen ajánlották a frankügy egész folyamata alatt. (**Peyer Károly**: Ellengőz jobbról!) Igen t. képviselőtársam pártja részéről, vagy annak a politikai csoportnak részéről, amelyhez ő tartozik, mindig azt hallottuk a frankügy folyamata alatt, hogy ezt nem kinyomozni kell, nem kiméletlenül kideriteni kell, (**Eckhardt Tibor**: Ezt sohasem mondtam! — **Peyer Károly**: Ellengőz jobbról! — **Zsirkay János**: Ez is nagy tévedés! — **Eckhardt Tibor**: Csak a felesleges széjjeltaposása ellen tiltakoztam, széjjeltaposását meg kell akadályozni!) ami abban csucsosodott ki, hogy amikor a baloldalról, vagy az egész nemzeti közvélemény részéről ennek az ügynek kinyomozását követelték, (**Zsirkay János**: Követeltük mi is!) akkor t. képviselőtársam részéről és pártjának vezetője részéről kiadták az »ellengőz jobbról« cimü vezényszót, (**Eckhardt Tibor**: De nem a nyomozással szemben, hanem a felforgató izgatással szemben! — **Zsirkay János**: Egy megszállás lehetőségével szemben. — *Zaj. Elnök csenget.)* amelynek nem az volt a feladata, hogy ezt az ügyet teljes erővel kinyomoztassa, hanem az volt a feladata, hogy ezt az ügyet lokalizáltassa, visszaszoritassa bizonyos olyan korlátok közé, amelyeket én nem ismerek, mert az ügyben nem vagyok benne, de talán azok ismerik, akik ezzel a követeléssel előállottak.

Nem tartozom azok közé, akik az elszórt aranyakat felvették, hanem hizelgek magamnak azzal, hogy kezdettől fogva próbáltam ezeket az aranyakat elszórni, sajnos, — meg kell állapitanom — nem megfelelő eredménnyel. (**Zsirkay János**: Londonban!) Nem Londonban, t. képviselőtársam, hanem — ha már erről beszélünk — akkor legyen szabad egy bizonyos dolgot elmondanom.

Január 3-án vagy 4-én pártközi értekezlet volt. Tehát amikor még Nádosy Imre szabadon járt, amikor herceg Windischgraetz még palotájában lakott, (**Horváth Zoltán**: Kibontakozásról beszélt a belügyminister!) amikor Zadraveczről, Baross Gáborról és a további urakról szó sem esett, a t. ministerelnök összehivta a parlamenti pártok egyes tagjait és eléjük terjesztette bizonyos körvonalakban az akkori tényállást. (**Horváth Zoltán**: Nem egészen hüen!) Amikor alkalmam volt beszélni a ministerelnök urral, az első szavak hallatára a következőket mondottam: Véleményem szerint a frankhamisitási bűnügy egy szimptoma, amely megtörtént, és amellyel szemben el kell járni a kormánynak a törvény keretei között. De ha meg akarjuk akadályozni, hogy a jövőben ilyesmi előforduljon, első kötelessége a kormánynak, nyuljon a titkos társaságokhoz és oszlassa fel őket. Ezt voltam bátor ajánlani a ministerelnök urnak január 4-én, tehát akkor, amikor még ki sem bontakozott ennek a bűnügynek, ennek a társadalmi és politikai nyavalyának igazi kórképe, amely azóta az országot ilyen válságos helyzetbe sodorta.

Eckhardt t. képviselőtársam a titkos társaságokkal kapcsolatban bizonyos teóriákat állitott fel. Azt mondja, hogy titkos társaságok mindig voltak a történelem során és a nemzetek szabadságukat és nagyságukat nem egyszer ezeknek a titkos társaságoknak köszönhették. Igen t. képviselőtársam, talán a példafelsorolásban egynél meg kellett volna állania, a narodna Obranánál, mert nagyon furcsa, hogy a magyar képviselőházban elhangzik egy olyan megállapitás, hogy a jelenlegi Jugoszlávia nagyságát a Narodna Obranának és azoknak a titkos szervezeteknek köszönheti, (**Eckhardt Tibor**: Nem igy van?) amelyek gyilkosságra szövetkeztek, megölték az akkori Osztrák-Magyar monarchia trónörökösét és rázuditották a világra azt a veszedelmet, amelynek tizmillió ember esett áldozatul, amelynek áldozatul esett Magyarország a maga területével. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.* — **Klárik Ferenc**: Ez egy aljasság!)

Elnök: Klárik képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. *(Zaj.* — **Eckhardt Tibor**: Ezt tagadja? Meg sem érti a képviselő ur, hogy mit mondtam!) Csendet kérek, Eckhardt képviselő ur. (**Eckhardt Tibor**: Vagy nem volt itt, vagy nem érti! Egészen mást mondtam!)

Rassay Károly: Egyáltalában nem vonok le olyan konzekvenciát, mint t. képviselőtársam, *(Halljuk! Halljuk!)* aki valami dicséretreméltó példának állitotta be a Narodna Obranát. (**Eckhardt Tibor**: Én egy tényt állapitottam meg! — **Peyer Károly**: A tény felemlitésével is!) De meg vagyok róla győződve, hogy Jugoszlávia nagyságát nem a Narodna Obranának köszönheti, mert ez és a hozzá hasonló többi titkos szervezetek még ma is akadályozzák azt, hogy Jugoszlávia konszolidációja teljes legyen, egyéb nagy nemzetiségi problémák mellett. (**Eckhardt Tibor**: Tessék Pasicsot megkérdezni, hogy mi a véleménye! Más a véleménye! — **Beck Lajos**: Mert benne van!) Nagyon valószinü, hogy Pasicsnak más a véleménye, én azonban azt hiszem, hogy Jugoszlávia igazi nagyságát annak a

heroikus küzdelemnek és kitartásnak köszönheti, amellyel a háboru alatt, leverve, a legnyomoruságosabb helyzetben, a királytól kezdve megtalálta az összekötő nagy ideált. (**Eckhardt Tibor**: A társadalmi megszervezettségnek köszönhette!) és nem engedett elválasztóvonalakat a társadalomban, abban az összeomlott dezolált társadalomban életrekelteni. Ebben volt az ő kitartása, a további eredmények, ennek a kitartásnak és ennek az összefogásnak voltak következményei.

Eltekintve ettől a kissé szerencsétlen példától, engedje meg t. képviselőtársam, hogy ne fogadjam el mint követendő ideált és példát az ő további utálásait sem, amelyek a történelem egyéb titkos társaságaira vonatkoznak.

A karbonarik küzdöttek a szabadságért — igaza van — és hasonló társaságok voltak Németországban a nagy forradalmi mozgalmakat megelőzően, voltak Lengyelországban, voltak mindenfelé a világon. De a helyzet talán sokféle tekintetben más volt. (**Eckhardt Tibor**: Sajnos!) Az első az volt, hogy volt egy zsarnokság, amely kíméletlenül elnyomott minden politikai és társadalmi megmozdulást. (**Eckhardt Tibor**: Ma pedig van Trianon!) Akkor nem volt parlament, nem volt sajtó, egyálta'ában nem volt a közéletnek megnyilatkozási lehetősége. Ha ilyen körülmények között emberek összetalálkoztak és az ország érdekében a szabadságért és nem a diktaturáért, — ugy mint t. képviselőtársam politikai ideáljait követő politikusok hirdetik — a szabadságért, a szabad megmozdulásért, a nemzeti nagyságért szervezkedtek és magukat vitték vásárra, nem más emberek életét vették el, (**Eckhardt Tibor**: Ki tette ezt?) ez lehet igen tiszteletreméltó példa, — a továbbiakban rá fogok térni erre is — amelynek életfeltételei azonban felfogásom szerint nincsenek még egy olyan országban, amely, ha sok tekintetben beteg tünetek között is, de mégis a parlamentárizmus formájában él, sajtóval, bírósággal és az önkényuralommal szemben a birói szabadságot kapja meg és ezért erre nem lehet követendő példaként hivatkozni.

Azt mondja t. képviselőtársam további disztinkciójában, hogy az a kérdés, jót akarnak-e vagy rosszat akarnak-e ezek a titkos társaságok, mert ha jót akarnak, a jót titokban vagy nyiltan gyakorolni mindig erény. Engedje meg igen t. képviselőtársam, hogy errevonatkozóan a következő megjegyzéseket tegyem.

Hogy a magyar titkos társaságok, amelyek voltak és amelyek vannak, jót akarnak-e vagy rosszat akarnak-e, ezt megvilágitani egyrészt az elmult idők eseményeinek fényénél lehet, azonkivül boncolni lehet a törekvésekből és célokból, amelyeket kitüztek maguk elé.

Hogy nemcsak jót akartak, azt hiszem, az elmult idők eseményei következtében aligha vitatható, mert hiszen alig volt politikai bűncselekmény ebben az országban, amelynek szálai el ne vezettek volna egyik vagy másik misztikus, titkos társasághoz. (**Eckhardt Tibor**: Ezeket tessék becsukatni! Nem feloszlatni, hanem börtönbe csukatni. — *Zaj.* — **Horváth Zoltán**: De mikor a belügyminister ur a frankügyben kibontakozásról tárgyalt!) Igen t. képviselőtársam hivatkozott arra, hogy bizonyitékok nélkül nem lehet senkit elitélni.

Ha tudom, hogy vannak titkos társaságok, melyeknek tagjai egészen a társadalom legfelsőbb rétegeiből kerülnek ki, amelyek tagjaik sorában tisztelik a közigazgatásnak és igazságszolgáltatásnak embereit, (**Eckhardt Tibor**: Ezek rendeztek gyilkosságokat?) akkor, t. képviselőtársam nekem nem lehet megnyugtató az a kijelentés, hogy vigyék a rendőrségre és bíróságra, akkor nekem az eredményeket kell néznem és helyet kell adnom a gyanunak, hogy az eredmények sokszor épen azért nem következnek be, mert az ilyen titkos társaságok élnek. *(Zaj.)*

T. képviselőtársam, nézzük az elmult eseményeket. Nem akarom felsorolni az Erzsébetvárost, a csongrádi merényletet, a Fővárosi Operette-Szinház ellen elkövetett merényletet, amikor a t. belügyminister ur egy késő éjszakai órában azt a választ adta nekem, hogy az egyesületet nem teheti felelőssé, ha annak az egyesületnek valamely osztálya bűncselekményt követ el. Én ezekről nem is beszélek. *(Zaj.)* De itt van a frankhamisitás bűncselekménye. Ma már senki sem vonhatja kétségbe, hogy az abban szereplő egyének egy titkos társaság tagjai voltak. Lehetnek több titkos társaságnak is tagjai, hiszen többfelé próbáltak esetleg előmenetelt biztositani maguknak. De azt senki sem vonhatja kétségbe, hogy Nádosy Imre is a titkos társaságok egyik vezető embere volt. (**Eckhardt Tibor**: A képviselő ur nem volt titkos társaság tagja?) Sohasem voltam tagja. (**Eckhardt Tibor**: És ha véletlenül mégis bebizonyitom?) T. képviselőtársam, nem tudja nekem bebizonyitani. Nem tudom, mire céloz a képviselő ur, de ha kiváncsi, meg fogom mondani. Amikor én még 1918 decemberében — a dátumra jól tessék figyelni — semmiféle politikával nem foglalkoztam, Budán eljöttek hozzám és felkértek arra, hogy menjek el a Fehér Sas-téri iskolába, ahol összejönnek missziós nővérek és készülődnek a választásra, szervezik a budai polgárságot.

Elmentem ezekre a gyülésekre, s az ottani összejövetelekre. (**Eckhardt Tibor**: Ez nem titkos!) Nem titkos, t. képviselőtársam. A továbbiakban várom az ön magyarázatát, mert mindössze ez volt az, ahova elmentem és ahol egypár urral találkoztam. Csakhogy a titkos társaságok nem a Károlyi-forradalom alatt és nem a kommunizmus alatt alakultak, és épen ez a legsúlyosabb kritikájuk, hogy akkor a veszélyben, küzdelemben nem alakultak, hanem alakultak 1919 augusztusa után az előlépésért. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Akkor engem nem talált ott a képviselő ur semmiféle titkos társaságban, annak ellenére, hogy az ön egyik politikai ideálja, — vagy bocsánat, talán az adott viszonyok között ma már nem mondhatom annak — Nádosy Imre engem hivatalosan hivott fel a ministeriumba, hogy lépjek be titkos egyesületbe, én azonban nem léptem be. *(Zaj.)*

Nem akartam erről beszélni, de láthatja, hova nyultak fel a titkos társaságok szálai, hogy egészen az igazságügyministerium kebelében, az elnöki osztály vezetőjének kijelölésével küldték be tagjaikat a titkos társaságokba. (**Eckhardt Tibor**: Micsoda borzalmakat beszél!) T. képviselőtársam, most beszéljünk a borzalmakról. Az előbb azt hittem, hogy én valamely kettőskereszt-vérszövetségnek tagja voltam. (**Eckhardt Tibor**: Majd utána fogok nézni!) Ugy látszik, t. képviselőtársam, a titkos társaságoknak központi titkára, hogy olyan jól van informálva. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Én csak arra kérem, hogyha esetleg az én nevemet nem találná meg, akkor azoknak nevét, akiket megtalált, hozza ide a Ház elé, hogy legalább ez a haszna legyen meg ennek a kis beszélgetésnek. *(Helyeslés és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Kénytelen vagyok tehát megállapitani, hogy ezek a titkos társaságok, amelyek Magyarországon éltek és működtek, nem mindig csak jó dolgokra szövetkeztek. Hogy politikai motivumot kerestek, az érthető. Aki a politikában él, természetesnek találja, hogy azok nem azzal mentek ki gyilkolni, hogy a pénztárcát el fogják venni, hanem hogy megmentsék a kereszténységet és a nemzetet.

(**Horváth Zoltán**: Közben az óralánc a zsebükben maradt! — *Zaj.*)

Nemcsak ilyen közönséges bűncselekmények vannak; vannak egyéb bűncselekmények is, politikai bűncselekmények is, melyeket talán még bűncselekménynek sem tudok minősiteni, de amely szervezkedések és tények a hatalom elnyerésének gondolatából származnak. Ne vegye rossz néven, t. képviselőtársam, de véleményem szerint egy országban, amelynek parlamentáris kormányzata van, amelynek konszolidált berendezkedése van, a titkos szervezkedések, a hatalom elnyeréséért, akármilyen jogcim alatt indittatnak is el, sohasem lehetnek jók. Egyeseknek talán igen, de a nemzet összességének sohasem jelenthetnek jót. *(Ugy van! balfelől.)*

Miután — mondom — én is azok közé tartoztam, akik a Szent László-aranyak közül egyet elfogtam, engedje meg t. képviselőtársam, hogy most is azt az álláspontot hirdessem, hogy a frankügyben, az ország konszolidációja ügyében megnyugtató eredményt addig nem lehet elérni, mig ezek a titkos társaságok nem lesznek feloszlatva. (**Eckhardt Tibor**: A szabadkőmüvesekkel mi történjék? — **Fábián Béla**: Fel vannak oszlatva! — *Zaj.*)

T. képviselőtársam, miután ön nem tudott kinevezni a Kettőskereszt Vérszövetség tagjának, az Etelközi Szövetség tagjának, stb., most megpróbál kinevezni szabadkőmüvesnek. Hát az sem voltam. *(Derültség balfelől.* — **Eckhardt Tibor**: Én kérdéseket teszek fel.) Legnagyobb sajnálatomra nem tudom a t. képviselő urnak ezt az örömet megszerezni. Szabadkőmüves sem voltam, és pedig nem azért nem voltam, mert én a szabadkőmüvességet valami borzalmas, veszedelmes dolognak tekintettem, hanem azért nem voltam, mert nem is kerültem életemben abba a helyzetbe, hogy döntenem kelljen: legyek-e tagja, vagy sem. Én mint egyszerü polgárember éltem az életemet, s ugy látszik, reám nem volt szükség, mert senki sem hivott és én nem is mentem. (**Eckhardt Tibor**: Mai beszéde után majd hivják!) Mindenesetre haladásnak tekintem, hogy a képviselő ur engem forradalmárnak, destruktivnak nevez . . . (**Eckhardt Tibor**: Eddig tévedésből maradt ki! Most majd észre fogják venni! — *Derültség és zaj.)*

Azt mondja a t. képviselő ur, — és legyen szabad megint közelebb jönni ehhez a kérdéshez — hogy ez nem a forma kérdése. Igaza van, én is azt mondom: Magyarországon a titkos társaságok ügye nem a forma kérdése. T. Nemzetgyülés! Én messziről olvastam a belügyminister ur beszédét és olvastam azokat a megnyilatkozásokat, melyek a titkos társaságok kérdése körül történtek. Lassanként azt vettem észre, hogy a vitát akörül akarják folytatni, hogy egy egyesületnek vagy társaságnak van-e alapszabálya vagy nincs, és amelyiknek van alapszabálya, az nem titkos társaság, amelynek nincs alapszabálya, az titkos társaság. Hát hiszen hivatkozhatnám most a klasszikus példára, a szabadkőmüves-szervezetre, amelynek volt alapszabálya és az urak mégis mindig ugy hivatkoznak rá, mint egy titkos társaságra. (**Eckhardt Tibor**: 240 oldalból három oldal volt bemutatva! — *Zaj.* — *Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: A titkos társaságnak nem az a lényege, hogy alapszabállyal működik-e vagy alapszabály nélkül. Az én kezemben voltak titkos társaságok alapszabályai, pl. a Szent György-rend alapszabályai, melyet Szörtsey alapitott. Abban felhivták a polgárokat a haza megmentésére és bizalmasan, felsőbb utasitásra hivatkozva invitálták az embereket a Szent György-rendbe. Azt hiszem, ennek elég jó neve van. Számos ilyen egyesület keletkezett. Nem az a lénysg, hogy az alapszabály jóvá van-e hagyva, hanem hogy az egyesület hogyan fejti ki működését, nyilvánosan-e vagy titkosan. Mert ha képviselőtársam azt mondja, hogy abban az időben a szabadkőmüves-szervezetek bemutatták az alapszabályokat és mégis mint titkos társaságok működtek, erre én csak azt mondhatom: megforditva történt az eset a továbbiakban; ezek a különféle szervezetek bemutatták a maguk alapszabályait és titokban működtek, mint titkos társaságok. Ennek talán legfeljebb az az oka, hogy akkoriban az illetékes hatóságok avval az iránnyal szemben kedveskedtek neki és elnéztek dolgokat, a továbbiakban azután az uj irányzatnak hódoltak be és — ahogy én a viszonyokat ismerem — azt hiszem, hogyha megint változnak a viszonyok, megint megfordul a dolog és akkor az uj titkos társaságok ujra alapszabályokkal fognak dolgozni. (**Horváth Zoltán**: A szabadkőmüvesek nem készitettek elő bűncselekményeket! — **Eckhardt Tibor**: Csak forradalmat! — **Horváth Zoltán**: Azt sem!) Nem mondom, hogy nem voltak, nincsenek és nem lesznek, de nem kell, hogy legyenek, mert amikor a nemzet kialakulása nehéz óráit éli, a legnagyobb felelősséggel kell mindenkinek a maga cselekedeteit irányitani. Nincs szükség és csak veszélyt jelenthet, ha titkos ambiciók, előretörések veszélyeztetik ilyen titkos társaságokon keresztül az állam rendjét. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Én tehát a magam részéről azt mondanám, hogy ha a titkos társaságok tekintetében komoly lépésre határozza el magát a kormány, tegye le a Ház asztalára mindazokat az alapszabályokat, amelyeket 1919 augusztus 6-ika óta jóváhagytak. (**Meskó Zoltán**: Nem fér az asztalra! — *Derültség.* — **Klárik Ferenc**: Hozzanak be még egy asztalt!) Igen t. képviselőtársam, nem hiszem, hogy olyan sok lenne, mert nyilvános egyesületek, politikai szinezetü egyesületek alapszabályait, gazdasági érdekképviseleti szervezkedéseket nem igen szoktak jóváhagyni, de ha a t. képviselőtársam, mint volt belügyi államtitkár tudja, hogy mégis nagyon sok van, ebből csak az következik, hogy nagyon sok ilyen titkos társaság, illetőleg szervezkedés alapszabályait volt módjában látni vagy tud róluk. (**Fábián Béla**: Förster főszolgabiróról beszéljen! — **Halász Móric**: Régen meghalt, ne tessék róla beszélni!) Ezt méltóztassék idehozni a nemzetgyülés és a közvélemény elé és egyuttal ezen egyesületek vezetőinek névsorát és akkor mindjárt látni fogja a közvélemény, hogy melyik egyesület az, amely titkos és melyik az, amely nyilvános és el fog dőlni sok olyan vita, melynek ma is tanuja voltam, hogy kik vannak az egyes egyesületekben.

Hogy mennyire ez a helyzet, hogy nem a forma a kérdés, az egy másik pontnál is kiütközik, t. i. a politikai egyesületek jellegének kérdésénél. Lehetetlen visszafojtania az embernek a derültséget, amikor komolyan hallja vitatni azt, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete nem politikai egyesület. Nem tudom, hogy a t. képviselőtársam, aki jelenleg, azt hiszem, elnöke az egyesületnek, ma milyen működést enged az egyesületnek, milyen keretekben engedi meg annak működését? (**Eckhardt Tibor**: Kulturális és társadalmi működést! — **Malasits Géza**: Szép kis kulturát teremt! — *Zaj.)* De én nagyon jól tudom, hogy ennek az egyesületnek falai közül plakátok jelentek meg, amelyek lemondást követeltek a kormánytól. (**Eckhardt Tibor**: Akkor nem voltam még elnök!) Bocsánatot kérek, a világ is hamarább meg volt, mint ahogy a t. képviselő ur az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöke lett volna, tehát nem veheti rossz néven, ha én az egyesületet nem az ön személyén keresztül mérlegelem a leadott plakátok miatt. Ez az egyesület

leadott plakátokat. (**Eckhardt Tibor**: Évek óta nem teszi!)

Elnök: Eckhardt képviselő urat kérem, ne méltóztassék állandóan közbeszólni.

Rassay Károly: A továbbiakban méltóztassék az 1922-es választásokra gondolni. Ennek az egyesületnek központi és vidéki szervezetei elözönlötték az országot, hogy agitáljanak és dolgozzanak egy politikai irány érdekében. (**Eckhardt Tibor**: Aki ébredő, annak nem is szabad politizálnia? Én is fogok agitálni, mindenki fog, én is fogok, ha uj választás lesz! Nem megyünk passzivitásba, ez csak természetes! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Csak az a nagy különbség, hogy egyénileg agitálnak-e vagy központi szervezkedéssel állitanak-e be az agitációra bizonyos csoportokat és bizonyos szervezeteket? (**Eckhardt Tibor**: Minden keresztény pártból vannak benne tagok! — **Klárik Ferenc**: Ne szóljon mindig közbe! — **Meskó Zoltán**: Szóljon más is közbe! — *Derültség.* — **Eckhardt Tibor**: Szerencse, hogy Meskó itt van!)

Azután az igen t. ministerelnök ur beszédét is olvastam a Keresztény Nemzeti Ligáról, amely szintén társadalmi szervezkedés. Méltóztassék azonban megmondani, hogy szép, komoly társadalmi szervezkedés-e az, amelynek a ministerelnök ur egész érthetőleg tagja volt (**Eckhardt Tibor**: Az egész társadalom java benne van!) — ezt teljesen megértem — azt azonban, hogy ez az egyesület természetszerüleg politizált és politizál az idők egész folyamán, azt hiszem, kétségbevonni a t. képviselőtársamnak sem lehet. (**Eckhardt Tibor**: Milyen politikát csinál? — **Klárik Ferenc**: Rosszat! — **Rothenstein Mór**: Felforgató politikát!) Majd meg fogom önnek mondani.

Amikor a Keresztény Nemzeti Liga tagjai sorába beléptették az egész igazságügyministeriumot, én is tagja voltam; később képviselő lettem és még később bátor voltam felemelni szavamat olyan jelenségekkel szemben, amelyek megszüntetése a mai kormányzatnak egyik olyan pontozataként szerepel, amelyre mindig hivatkoznak, amikor a kormány működése eredményeinek mérlegét vonják le. Egy szép napon kaptam egy levelet, hogy a Keresztény Nemzeti Liga ezen működésem miatt, mert nem voltam hajlandó védeni olyan borzalmas tetteket, amelyeket elkövettek, kizárt tagjai sorából. *(Felkiáltások balról: Érdekes!* — **Eckhardt Tibor**: Ez fáj! — *Zaj.)* Hogy mennyire nem fájt ez nekem, kiderül abból, hogy odairták a végére záradékul, hogy fellebbezhetek valamilyen fórumhoz, én arra sem tartottam érdemesnek, hogy feleljek, mert már akkor ugy éreztem, hogy az én működésemben több keresztény és nemzeti érzés van, mint az egész társaságban együttvéve, amely azt a határozatot hozta. (**Fábián Béla**: Bizony több keresztény érzés! — **Eckhardt Tibor**: Ezt a keresztény érzést Fábián Béla is approbálja! — **Fábián Béla**: Semmiféle ilyen érzés nincs ott, ahol gyilkolnak és gyilkoltatnak! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Rassay Károly: Én ezt csak annak illusztrálására hoztam fel, hogy amint a titkos és nyilt társaságoknál az elválasztó vonal teljesen labilis, épugy a politikai és társadalmi egyesületeknél is állandóan labilis a meghatározás, mert mindig az uralkodó, vagy pedig az uralomra törekvő irányzat a maga gusztusa szerint magyarázza működése célját. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Azt azután, hogy a Keresztény Nemzeti Liga tagjai soraiban ott van az egész birói kar, — élén Wolff Károly igen t. képviselőtársammal (**Wolff Károly**: Vagyok is ott, leszek is ott! — **Klárik Ferenc**: Letelik ez a kis idő nemsokára! — *Zaj.* — *Elnök csenget.)* s a budapesti főügyész az igen t. képviselőtársammal együtt járt agitációs utra. Mindezek ellenére azt mondják, hogy nem politikai hanem társadalmi egyesület ez! (**Wolff Károly**: Ugy van, társadalmi egyesület!) Ez a fogalmak teljes összezavarását és kihasználását mutatja. (**Wolff Károly**: Ki a hiteles annak megállapitására, hogy ki zavarja össze a fogalmakat? — **Eckhardt Tibor**: Vázsonyi, az hiteles! — *Zaj.)*

A titkos társaságokon kivül az igen t. képviselőtársam szóvátette még az emigráció kérdését is. Csodálkoztam, amikor hallottam, hogy a t. képviselőtársam azt kivánja, hogy az emigrációnál az egyéni jelentkezés legyen az alap a likvidálásra, — mert ha jól értettem, ezt méltóztatott mondani. (**Eckhardt Tibor**: Kérelem alapján! — **Klárik Ferenc**: Tessék kérelem alapján hazabocsátani az embereket!) Megnyugtathatom a t. képviselőtársamat, hogy eddig még minden hazabocsátás csak könyörgésre történt, és nem kérelemre, és igen sok kérelem és igen sok könyörgés ellenére is sok esetben nem történt meg a hazabocsátás, amely esetekben pedig én nyugodt lélekkel fedezném és vállalnám a felelősséget a hazabocsátásért.

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy intézményesen kell megoldani a kérdést. Rendben van, én a magam részéről ehhez hozzájárulok. (**Eckhardt Tibor**: Amnesztiát politikai jogok nélkül! — *Zaj.* — **Klárik Ferenc**: Halljuk a szónokot! — **Nagy Vince**: Ki foszthat meg valakit a politikai jogoktol? Csak a biróság! Nem lehet ilyen alkut kötni a politikai jogokkal!)

Én a magyar büntetőtörvénykönyvben a számüzetés büntetését nem ismerem, — legalább ebben a tekintetben. (**Eckhardt Tibor**: Önkéntes számüzöttek!) Ha egy ilyen konkrét önkéntes számüzetés esetében felmerül a kérés, hogy valaki haza akar jönni, aki egyébként magyar állampolgár, hazajövetele elé nem lehet semmiféle akadályt gördíteni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.* — **Nagy Vince**: Politikai zsarolást csinál a kormány! — **Eckhardt Tibor**: Hazajöhetnek szabadon, de be lehet zárni őket!) Nincs semmi akadálya, hogy hazajöhessenek.

Már most mi történik az egyes esetekben? Az illetők azt kérik, hogy hazajöhessenek és szabadlábon védekezhessenek a biróság előtt. Tisztelt képviselőtársam, én nem beszélek a bolsevista vezérekről, nem beszélek azokról, akik közönséges bűncselekményeket követtek el, azonban, ha szigoruan venném is a dolgot, ha a büntetőtörvénykönyv szerint az elkövetett bűncselekmények tekintetében az elévülés nem is következett be — a súlyos bűncselekmények esetében különösen nem következhetett be — de még ezekben az esetekben sem lehet akadályt gördíteni, tessék hazahozni és a biróság elé állitani. (**Eckhardt Tibor**: Senki sem akadályozza, hogy hazajöjjenek! — **Klárik Ferenc**: Letartóztatják! — **Eckhardt Tibor**: Természetes, ezért vagyunk más nézeten! — **Rupert Rezső**: De itthon a bünösök szabadon járnak! — **Zsirkay János**: Azokat is le kell csukatni, miért nem csukják le!)

Egy másik kérdés az, hogy olyan esetekben, amelyekről a képviselőtársam, mint hibákról, bünökről s mint politikai gyengeségről beszélt, olyan emberekkel szemben, akik az országot bajba vitték, ezen hibájukkal, ha ezek haza akarnak jönni s ellenük bünvádi eljárás indittatott, az a kedvezmény megadassék-e, hogy szabadlábon védekezhessenek és szabadlábon terjeszthessék elő a maguk védekezését a biróság előtt? De hogy az a zsarolás elkövettessék, hogy ezen a szabadlábon való védekezés fejében ellenértékül lemondattassanak a magyar polgárokat megillető politikai jogaikról, ezt helyesnek és erkölcsösnek nem találom. (**Eckhardt Tibor**: Ezt törvényhozási uton, nyiltan kell statuálni és nem zsarolni, ebben igaza van!) A magam részéről ezt a kérdést ugy

látom elintézhetőnek, hogy a kormány igenis azoknak, akik nagy- és főbenjáró bűncselekményeket követtek el, tehát olyanoknak kivételével, akikre a törvény értelmében súlyos büntetés vár — bár ez is problematikus, mert hiszen a törvény azért követeli az előzetes letartóztatást, hogy az illető el ne szökhessék az igazságszolgáltatás elől és ha valaki hazajön azért, hogy a bíróság elé álljon, akkor ez a szökés veszélye igazán nem valószinü, hogy fenforogjon — mondom, ha ezektől eltekintek, a további esetekre nézve adja meg a kormány a magyar állampolgároktól el nem vehető jogot, hogy hazajöhessen és feleljen a bíróság előtt cselekedeteéért és ezeket a bűncselekményeket soronkivül letárgyalják, mert lehetetlenség, hogy folyton és folyvást visszamenőleg az elmult időknek ezekből a szerencsétlen viszásságaival akarjunk agitálni, élni és politikát csinálni. (**Eckhardt Tibor**: Én amnesztiát is akarok nekik adni, birói eljárás nélkül, csak politikai jogot többet nem! — **Horváth Zoltán**: Ki birálja el? — **Eckhardt Tibor**: A bíróság! — **Horváth Zoltán**: Akkor mégis a biró elé kell állitani! Aláiratnak velük egy zsaroló okmányt! — **Nagy Vince**: Engedjék oda és ne zsarolják meg a határon már!)

Legyen szabad most még pár szót mondanom felszólalásom tulajdonképeni tárgyáról, amelyet a képviselő ur felszólalása provokál, a sajtó kérdéséről. Az igen t. képviselőtársam itt tetszeleg magának abban, hogy a közerkölcsiséget meg akarja védeni a sajtó kinövései ellen és ugy érzi, ugy látja, hogy szükség van erre a védelemre és szükség van az ő ideájára, amelyet ebben a tekintetben kitermelt. Bocsánatot kérek, az a baja általában a t. képviselő urnak, hogy az elmult időket csak rossz értelemben hajlandó figyelemre méltatni és amiket a régiek megcsináltak jól, azokat nem hajlandó tudomásul venni. Legyen meggyőződve a képviselő ur, hogy ezek ellen a jelenségek ellen a magyar büntetőtörvénykönyv elég védelmet tartalmaz. (**Eckhardt Tibor**: Semmit! A szenzációhajhászás ellen semmit!) Engedjen meg a t. képviselő ur, de olyan jogász még sem akadt a világon, aki a szenzációhajhászás büncselekményét akarta volna törvénybe iktatni. Olyan tényekkel szemben, amelyek a közszemérmet, a közerkölcsiséget támadják, s olyan tényekkel szemben, amelyek büncselekmények elkövetésére felhivnak, biztatnak, mindig volt megtorlás a magyar büntetőtörvénykönyvben, bár épen az utóbbi kategóriára nézve igen sokszor nem vették észre azt sem a hatóságok, sem a büncselekmények elkövetői.

T. képviselőtársam most hivatkozik arra, hogy Angliában a válóperekkel kapcsolatban hoztak egy törvényt a szenzációhajhászás ellen. T. képviselőtársamat megnyugtathatom, hogy ebben a tekintetben mi előbre vagyunk, mint Anglia s ez mutatja azt, hogy a képviselő ur mennyire nem hajlandó a régi dolgokat is figyelembe venni és kutatni, hogy miért kellett Angliában ez a törvény és miért nem jutott idáig eszébe senkinek, hogy Magyarországon ilyen törvényt hozzunk. Én azt kérdezem t. képviselőtársamtól, hogy olvasott-e már a magyar sajtóban szenzációs válóperi tudósitást? (**Eckhardt Tibor**: Néha, ritkán!) Sohasem olvasott, majd megmagyarázom, hogy miért. Azért, mert Magyarországon zárt tárgyalásokon folynak le ezek az ügyek. Ezért nem olvashatott, ezért nem lehetett és nem lehet erre hivatkozni és ezen az alapon különös védelmet keresni. Angliában, ahol teljesen szabad a válóperek tárgyalásának közlése, ott teljes nyilvánosság előtt történnek a tárgyalások, egész természetszerüen botrányos és kiszinezett részletek jelentek meg a lapok valamennyiében, szóról-szóra, dialóg formájában közölték bennük a tanuval az elnöknek és feleknek egymással való vitatkozását a családi élet legkényesebb adataira vonatkozólag. Ez a visszás jelenség volt az, ami arra vezette az angol törvényhozást, — amint méltóztatnak látni, nem olyan veszedelmesek a liberálisok, épen liberális oldalról kiindulva, — hogy ez ellen védelmet keressen.

Azonban az ő szabadság iránti érzékük, az alkotmány és alkotmányos szabadságok iránti érzékük nem azt a megoldást választotta, hogy ezeket a válóperi tárgyalásokat zárt tárgyalásban folytassák le, hanem törvényt hoztak, hogy erről a matériáról mit lehet irni. Nem csak azt, hogy mit nem lehet irni, hanem azt is, hogy mit lehet irni. Ebben benne van az, hogy a per megindításának alapját, azután a jogcimeket és az itéletet teljes terjedelmében le lehet közölni. Egyet nem lehet; a bizonyitás felvételének folyamatát a maga kényes részleteivel, maga családi életet esetleg jövőre tönkretevő részleteivel a nyilvánosság elé hozni (**Eckhardt Tibor**: De a vörös Zsuzsa magánéletét viszont ki lehet tárni a nyilvánosság elé!) Azt hiszem, hogy épen a képviselőtársamhoz nagyon közelálló sajtóban olvastam én Károlyi Mihályné életéről bizonyos olyan részleteket, amelyeket jóizlésü ember soha le nem irt volna.

Ennyit a válóperrel kapcsolatos dolgokról. Azt mondja t. képviselőtársam, hogy gyilkosságokat irnak meg és szineznek ki. Ebben igaza van. Én ugyan a világ minden sajtójában ugyanezt láttam. (**Eckhardt Tibor**: Ilyen mértékben sehol a világon!) T. képviselőtársam, a mérték már relativ dolog, arról nem tudok itt hirtelen nyilatkozni, de hogy ugyanaz van a német és angol lapokban, azt t. képviselőtársam nem vonhatja kétségbe. (**Eckhardt Tibor**: Ilyen mértékben sehol!) Én igazat adok a képviselő urnak és furcsa volna, ha kétségbe vonnám, hogy vannak ezeknek a közleményeknek sokszor nagy eltévedései is, amelyeket védeni nem lehet. Mert természetes és teljesen igaz az, hogy az emberi életnek ezek a kinövései és csunya produktumai megjelentetése tekintetében legalább a közlés formájában tartsanak bizonyos mértéket és rendet.

Ha t. képviselőtársam tudna nekem ajánlani az olvasóközönség itéletén kivül és a szerkesztés erkölcsi birálatán kivül megfelelő módot, akkor t. képviselőtársam inditványát elfogadom, (**Eckhardt Tibor**: Megtettem!) azt azonban már nem kivánhatja tőlem a t. képviselő ur, aki maga sajtófőnök volt, hogy komolyan vegyek olyan inditványt, hogy naponta az ujság $^1/_{10}$ terjedelmében szabad csak hozni rendőri, törvényszéki és nem tudom még milyen esetek közlését. Mi történnék, ha ez a törvény életben volna? A frankügy tárgyalása meg fog kezdődni 7-én, s lehet, hogy eltart 5—6 órán át naponként ennek tárgyalása. *(Felkiáltások a szélsőbalolbalon: Ez a cél!)* Ott lesz az egész világ közvéleménye. (**Eckhardt Tibor**: Kivonatosan közölni!) Ez a diktatura gondolatától megbénitott felfogásnak a produktuma, mert a birói tárgyalásnak épen az az alkotmányos garanciája, hogy nyilvánosan folyik a tárgyalás. (**Eckhardt Tibor**: A Mussolini-féle felfogást a diktaturáról mindig szivesen vállalom és a közéletben is mindig követem és ha Rassayt Mussolinivel kell összehasonlitani, nem leszek kétségben, hogy melyiket válasszam!)

Elnök: Kérem Eckhardt Tibor képviselő urat, hogy méltóztassék a folytonos közbeszólásoktól tartózkodni, mert kénytelen leszek erősebb eszközöket igénybevenni! *(Klárik Ferenc közbeszól.)* Klárik képviselő urat is kérem, méltóztassék csendben maradni!

Rassay Károly: Nehéz reflektálni arra a megjegyzésre, hogy ha összehasonlit Mussolinival, nem lesz nehéz a választás. Én nem kivánok semmiféle összehasonlitást és még kevésbé kivánom, hogy engem válasszon politikai ideáljául. Akkor nekem

nagyon furcsa volna a helyzetem és végem volna. Én csak azt kérem az igen t. képviselő urtól, hogy ha már ön olyan nagyon emlegeti Mussolinit és azok az urak, akik szintén nagyon emlegetik, talán ne folytassák ezt. Aki fekete inget hord, hordja éjjel és nappal, de az urak sokszor igen féltékenyek az alkotmányos szabadságokra, amikor azok az önök érdekeit védik s amikor a választásoknál önöknek kellemetlenségeik vannak, de a másik pillanatban odaállnak a diktatura fekete ingében. Ám de akkor ne tessék sohasem fehér plasztront hordani, hanem tessék mindig a diktatura fekete ingét viselni. (**Eckhardt Tibor**: Inkább legyen nyilt diktatura, mint hazug alkotmányosság! — *Zaj.*)

Elnök: Eckhardt Tibor képviselő urat állandó közbeszólásaiért kénytelen vagyok rendreutasitani.

Rassay Károly: És minden diktatura-követelés őszintesége azon fordul meg, hogy mások, — amint méltóztatik mondani — burkolt diktaturáját a hazára károsnak méltóztatik nyilvánitani az önök által vágyott és akart diktaturát pedig a haza megmentésének hirdetik.

A magam részéről ezeket a megjegyzéseket bátorkodom tenni t. képviselőtársam felszólalására. Ujra kijelentem, hogy a sajtó ügyben minden olyan megoldást, mely a közerkölcsiséget védi, amely tényleges kinövéseknek utját akarja vágni, szivesen el lehetne fogadni a köz érdekében, de egészen laikus, keresztülvihetetlen és a világon példa nélkül álló megoldásnak tartom azt, hogy például a napnak által előre nem ismert eseményeit leszoritani a lap egy bizonyos terjedelmére és itt azután ismét különbséget tegyek akképen, hogy az egyik lap 8, a másik meg 40 oldalon jelenjék meg, illetőleg ugyanazt a törvényszéki tárgyalást az egyik lapnak négy oldalon engedem közölni, másiknak pedig csak két hasábon. Ez olyan inditvány, amelyet engedje meg a t. képviselő ur, csak egy nyugalmazott sajtófőnök tud elképzelni. (*Élénk derültség.*)

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Malasits Géza!

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! Jogász nemzet vagyunk és igy nekem szegény laikus embernek rendkivül nehezemre esik az igazságügyi tárcánál felszólalni, egynémely esemény azonban kényszerit engem arra, hogy megpróbáljak az igazságszolgáltatás szent berkeihez közeledni azzal a tisztelettel, amely tisztelettel minden ember kell hogy viseltessék az igazságszolgáltatás iránt. Mielőtt azonban ezt tenném, mindenekelőtt örömömnek kell kifejezést adni a felett a tény felett, hogy Wolff Károly nagyrabecsült és igen t. képviselőtársammal bizonyos tekintetben egyetérthetek, és ez a marxizmus. Wolff Károly t. képviselő ur ma a kereskedelmi törvény revizióját sürgette és fő érvül a revizió mellett azt hozta fel, hogy a részvénytöbbség tulajdonosok az ugynevezett főrészvényesek egyrészt a részvénytársaságot családi hitbizománynak tekinti, másrészt a kis részvényeseket zsarolásaikkal és kapzsiságukkal meglehetősen súlyosan megkárositják. Felhozta a képviselő ur itt azt, hogy ezekben a részvényesekben sem lelkiismeret, sem önbirálat, sem humánus érzés nincs.

Itt teljesen egyet méltóztatik akkor érteni velünk, akik Marx tanitványai vagyunk, és akik azt mondjuk, hogy a kapitalizmusnak sem hazája sem vallása, sem hite, se erkölcse nincs. A kapitalizmus ha 100 vagy 500%-os haszonra van kilátás képes embervéren is keresztül gázolni, e tekintetben tehát teljesen egyetértünk és hogyha azt méltóztatik gondolni, hogy a kapitalizmus kinövései ellen a kereskedelmi törvény revizióval lehet eredményesen védekezni; ha méltóztatik gondolni, hogy a kapitalizmus ezen kinövéseit a kisrészvényesek kiszoritását, az alkalmazottak elnyomását és a kezükbe kerülő kliensek kiszipolyozását törvényekkel és paragrafusokkal meg lehet akadályozni, ezt csak örömmel üdvözlöm, engedje meg azonban az igen t. képviselő ur, hogy kételkedjem abban, hogy ez sikerre fog vezetni. Nevezetesen azokban az államokban, melyekben a kapitalizmus uralkodó elv és termelési rendszer, a kapitalizmus rányomja bélyeget még az igazságszolgáltatásra is és ezt is sok esetben a maga érdekei alá kényszeriti. Az a körülmény, hogy a kapitalizmus a maga érdekei védelmére a biróságot tudja mozgositani, az a körülmény, hogy a kapitalizmus a maga érdekeit, nemcsak szuronyokkal, rendőrséggel és csendőrséggel, hanem büntető paragrafusokkal, azonkivül a haza javára magyarázott paragrafusokkal is meg tudja védeni, maga ez teszi előttem kétségessé, hogy a kereskedelmi törvény revizióját meghozza azt az eredményt, amelyet a t. képviselő ur keresztény szempontból kiván. Bizonyos, hogy a mi kereskedelmi törvényünk egynémely rendelkezése elavult, igen sürgősen revizióra szorul és ha e tekintetben van mód és lehetőség arra, hogy a reviziót akár csak novelláris uton is keresztül lehesen vinni, ezt mi csak üdvözölhetjük.

Beszélt az igen t. képviselő ur a sajtószabadság reformjáról is, és sürgeti a minősitést, mondván azt, ami a plauzibilitásnak kissé a látszatával bir, hogy hiszen a cipőfelsőrész készitőnak minősités kell, mert különben nem üzhet ipart. Továbbmegyek, az esőernyő készitő a legujabb ipartörvény értelmében nem készitheti el az esernyő nyelét, mert az esztergályos munka lévén, azt csak esztergályos végezheti. Vagyis az uj ipartörvény bizonyos tekintetben a régi céhrendszert próbálja visszaállitani azzal, hogy a mesterségeket olyan mértékben skatulyázza és osztályozza mint amilyen mértékben a régi ipartörvény nem tette. A sajtó azonban talán mégis valami más, mint a cipőfelsőrész-készités. A szobrászathoz sem kell minősités és Huszár Adolf valamikor lakatosmester volt; és Munkácsy Mihály asztalos mesterséget tanult, amit világéletében soha nem szégyelt, mégis a világ legnagyobb művészei lettek, pedig Munkácsynak semmiféle képesitése nem volt a festészethez. (**Wolff Károly**: De bizony ment az iskolába!) Helyes. Nem hiszem, hogy lehetne egész kicsi riportot megirni a nélkül, hogy valaki az iskolába ne járt volna. Én is tanultam valamit az életben a magam szorgalmából, de mégsem mernék vállalkozni arra, hogy egy jó riportot megcsináljak, mert a gyakorlatom is hiányzik és hiányzik hozzá az, ami a legfontosabb a »Schliff« és a képesség. A sajtószabadságot illetőleg a sajtó kinövéseit azzal nem lehet lenyesni, ha a sajtó munkásait arra kényszeritjük, hogy bizonyos tanfolyamot végezzenek, annál kevésbé, mert ez teljesen individuális felfogás alapján készülő agymunka, amelyet egy hirlapiró végez. Ezt beskatulyázni, célszerüleg organizálni Mussolininek sem fog sikerülni. Megpróbálkozhatik vele, de nagy eredményt nem tud elérni és még egyszer mondom azt, hogy a szobrászatot, a festészetet, az irásművészetet és általában a szabad művészeteket sohasem lehet képesitéshez kötni és ugyanigy nem lehet a hirlapirást se képesitéshez kötni, mert ez is szabad művészet. Ezren vállalkozhatnak rá és ezren járhatnak arra a tanfolyamra, de mégis csak az fog kivállni közülök és lesz jó hirlapiróvá, akinek erre képessége van.

Mély tisztelettel kérem az elnök urat legyen kegyes szünetet adni.

Elnök: Az ülést egy negyedórára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom.

A szó folytatólag Malasits képviselő urat illeti!

Malasits Géza: T. Nemzetgyülés! A legszebb emberi jog, amelyért évszázados küzdelmeket folytatott a civilizált emberiség a hatalmonlévőkkel, a személyes szabadság szentsége, a Habeus Corpus. Angliában egy államférfiu egyszer azt a kijelentést tette, hogy hagyják meg az angol törvénykönyvben a Habeas Corpust Actot és a sajtószabadságot, és akkor bármilyen zsarnokság következzék be Angliában, az angol nép ennek a két törvénynek segitségével nagyon rövid időn belül mindenféle zsarnokságtól felszabaditja magát.

A demokratikusan kormányzott államokban a személyes szabadság korlátozása az állam és annak végrehajtó közegei részéről a lekszükebb térre van szoritva. Nem egykönnyen nyugszik bele az angol állampolgár abba, hogy előzetes letartóztatásba kerüljön és nem csak Angliában, hanem egyáltalán a nyugati államokban a személyes szabadságnak kérdése olyan valami, amihez államok és államférfiak, változó kormányok csak nagyon ritkán és nehezen nyulnak hozzá.

Az államhatalomnak az egyének feletti büntető és végrehajtó joga a büntetőperrendtartásokban van körülirva. A magyar büntetőperrendtartás a személyes szabadság védelme tekintetében igen jól átgondolt rendszerrel bir és az egyéni szabadság iránt meglehetősen sok megértést tanusit Azonkivül az államhatalomnak hatásköre e tekintetben minden civilizált államban, igy nálunk is tisztázva van. A büntető hatalom a biróságok kezében van, mert hiszen büntetést bíróság szabhat ki és igy ennek következtében az egyéni szabadságot a bíróság van hivatva védelmezni. Megvan azonban az államhatalomnak is a maga jogköre az egyént illetően, nevezetesen az államhatalomé a vádemelésnek joga, az államhatalomé a végrehajtás joga, az államhatalom kezébe van az ügyészség révén a vádinditványozás joga. Ennek következtében a végrehajtó hatalomnak rendkivül súlyos jogköre van az előzetes letartóztatás elrendelése tekintetében. Bár a magyár bűnvádi perrendtartás ugy rendelkezik, hogy az előzetes letartóztatásban került egyén legkésőbb 24 órán belül a vizsgálóbiró elé állitandó, ezen a téren azt kell mondanom, hogy a büntetőperrendtartásnak rendelkezései különösen a dolgozó néposztályokkal szemben nem mindig tartatnak be.

És itt rá kell térnem arra, hogy a háboruelőtti időkben sem volt valami szentség, valami tabu az egyéni szabadság Magyarországon. A háboru előtt is már nemcsak a jogi irodalomban, hanem a napilapokban, tehát a hirlapirodalomban is elég sürün találkozunk atrocitások felhánytorgatásával, hogy sem a rendőrség, sem az ügyészség nem veszi valami szigoruan az egyéni szabadságot és bizony igen könnyelmüen rendeli el egyik-másik egyén letartóztatását anélkül, hogy e tekintetben a bünvádi perrendtartás szabályait megtartaná. A háboru alatt azután még rosszabb lett a helyzet. Az államhatalom jogköre kiterjedt és különösen az 1913 : LXVIII t.c., amely a háboru esetére érvényben levő kivételes törvényeket szabályozza, az államhatalomnak az egyén felett akkora jogkört biztositott, aminő a magyar törvénykönyvben azelőtt teljesen ismeretlen volt.

A háboru borzalmaiból és a háboru utána következő forradalmak alatt arra a tapasztalatra kellett jutnunk, hogy az államhatalom a maga jogkörét az egyénnel szemben mindinkább kiterjesztette, mindinkább igyekezett a maga jogkörét az egyéni szabadság rovására kiterjeszteni, ugy hogy ma a paragrafusok és büntető szabályok tultengésének korát éljük. Az állam, de különösen a hatalmon lévő kormányok tekintélyüket és hatalmukat igyekeznek körülbástyázni. Drákóinál-drákóibb törvényekkel és rendszabályokkal védik folyton csökkenő tekintélyüket és miután a kinvallatás már mégis kiment a divatból, ennélfogva letartóztatásokkal, azonkivül szigorubbnál-szigorubb büntetések kilátásba helyezésével és alkalmazásával igyekeznek az állampolgárokba belenevelni az állam iránti tiszteletet.

Mi szociáldemokraták azt valljuk, hogy etekintetben is ideje volna már egyszer visszatérni a békebeli állapotokhoz. Épen elég ideig tartott ez a kivételes állapot, épen elég ideje tart, hogy az államhatalom a maga tekintélyének megvédése érdekében az egyedekkel szemben akkora hatalommal bir, amekkora hatalommal azelőtt még sohasem birt. Ideje volna tehát revizió alá venni azt a rengeteg sok paragrafust és törvényt, amely, mint mondom, drákóinál-drákóibb rendszabályokkal igyekszik az állampolgárokat ránevelni arra, hogy az államhatalmat és az államhatalom képviselőit minden tekintetben tiszteljék.

Az állam nem lehet öncél, még kevésbé lehet egy kormány vagy egy kormányzati rendszer öncél. Elvégre az állam nem más és nem is lehet más, mint az egyedek jólét iránti törekvésének végrehajtója. Ha a háboru és a forradalmak az államhatalom jogkörét az egyénnel szemben mindinkább tágitották, akkor szerintünk mégis csak elérkezett már az ideje annak, hogy az államhatalom birtokosai visszatérjenek a békeállapotokhoz és olyan törvényeket szerkesszenek, amelyek az egyén szabadságát tiszteletben tartják és az egyént a túlkapásokkal szemben megvédik.

Az utóbbi években etekintetben igen szomoru tapasztalatokat szereztünk. Mindenekelőtt foglalkozni kivánok a politikai büntettesekkel. Annyi mindenféle paragrafus és törvény van, hogy a legegyszerübb ember akaratán kivül is beleesik egyik-vagy másik paragrafus hinárjába. A legelső dolog, ami történik politikai dolgokban is: a letartóztatás. Hetekig ott van az illető a rendőrségen, azután átszállitják az ügyészségre, az ügészségen kivizsgálják a dolgát és nagyon sok eset van, amikor az ügyészség egyáltalában nem talál semmiféle büntetendő cselekményt a delikvens eljárásában és őt szabadon bocsátja. Akkor a szerencsétlen örül, hogy megszabadult a fogháztól, mert, hiszen szegény, arra nem is mer gondolni, hogy az alkotmány szempontjából egyik legszentebb jogán, személyes szabadságán milyen sérelem esett. Meg kellene ezt gondolni azoknak, akik ezt a hatalmat diszkrecionalis jogon, tehát felelősség nélkül gyakorolják, hogy mégis csak nagyobb körültekintéssel kellene etekintetben eljárni és nem minden szireszóra letartóztatni az állampolgárokat.

Amilyen mértékben romlottak a gazdasági viszonyok és amilyen mértékben vált az élet folyton nehezebbé, részben a korona romlása, részben az ugynevezett szanálás következtében, ugyanolyan mértékben szaporodtak a vagyon elleni büntettek, a csalárdságok vagy a csalárdságok látszatai. Itt ugyanazt tapasztaljuk, mint amit 1919-től 1923-ig tapasztaltunk, hogy ugyszólván egy alaptalan feljelentés elég volt arra, hogy valakit éjjel az ágyából kihurcoljanak, (**Propper Sándor**: Ma is elég!) lefolytassák ellene az eljárást, átvigyék az ügyészségre; amikor pedig kiderült, hogy ártatlan, egyszerü vállvonogatással szabadlábra helyezték. Ez még ma is előfordul, de már nem olyan gyakran és pedig azért nem olyan gyakran, mert egyrészt a rendőrség már belefásult a dologba, másrészt a közönség lelkülete és gondolkozása is megváltozott etekintetben és ezen a téren már annyi denunciáns nincs, mint amennyi a multban volt. De vannak más esetek, amikor ugyancsak nem respektálják az egyéni szabadságot. Például kereskedelmi ügyleteknél, társas cégeknél, azonkivül olyan egyéneknél, akik kereskedelemmel foglalkoznak, nagyon gyakran előfordul, hogy valaki feljelentésére az illetőt, még ha ügyvéd is, vagy

akármilyen társadalmi állást tölt be, letartóztatják, elviszik a rendőrségre, a lapok irnak róla, óriási a lárma és a kiabálás arról, hogy milliós csalás történt, holott amikor alaposan megvizsgálják a dolgot, kiderül, hogy csalásról vagy sikkasztásról szó sem volt, hanem csak elszámolási viszonyról, amelyet a feljelentő érdekeltek ugy gondoltak legjobban lebonyolithatni, ha a rendőrséget hivják segitségül és az illetőt letartóztattatják, mert ha le van tartóztatva, ebben a kényszerhelyzetében mindenesetre engedékenyebb azokkal a kivánságokkal szemben, amelyeket eléje terjesztenek.

Azt gondolnánk tehát, hogy e tekintetben az igazságügyi kormánynak kellene valamit tenni és meg kellene akadályoznia, hogy az egyéni szabadsággal olyan frivol játékot üzzenek, mint amilyent az utóbbi esztendőkben tapasztaltunk, ami már nagyon is az egyéneken való zsarnokság jelképét viseli magán.

Ha ez Budapesten már ritkábban is történik, de a vidéken, különösen szakszervezeti alkalmazottakkal szemben, ugyszólván napirenden van. Ha pl. az egyik szakszervezet elküldi az emberét valahová, akkor nem bizonyos afelől, hogy az az ember hazajön-e, nem fogják-e le és nem napokig tartó meghurcolás után szabadul-e csak onnan. Nem is olyan régen, a közelmultban történt egy ilyen eset. Horváth Pál budapesti polgárt, a cipészmunkások szakszervezetének egyik titkárát, fővárosi bizottsági tagot, tehát olyan állampolgárt akinek rendes lakása van, aki évek óta adót fizet Budapesten, a szervezete elküldte egy dunántúli községbe, hogy az ottmaradt szervezeti iratokat, amelyek a szervezet központjának tulajdonát képezik, hozza haza. Az illető elment oda, a csendőrség letartóztatta, négy napi letartóztatás után átkisérték a szolgabiróhoz Gyönkre, 24 órai ujabb fogság után végre a főszolgabiró magas szine elé került, ott kihallgatták, és miután rájöttek, hogy ez az ember nem lehet népbiztos, mert ha népbiztos lett volna, a biróság már itélkezett volna felette, egyszerü vállvonogatással szabadlábra helyezték és a szegény ördög örülhet, hogy még elevenen került ki onnan, hogy nem verték félholtra. De nem történt semmi sem azokkal a közegekkel, akik az illetőt letartóztatták; ellenük semmiféle vizsgálat nem indult meg, sőt alapos lehet az a feltevés, hogy az a csendőrközeg, aki olyan snájdig volt, s azt a fegyvertelen szakszervezeti titkárt letartóztatta, elő is fog lépni, azért, mert egy ilyen destruktiv emberrel szemben ekként mert eljárni.

Nem kivánom mindazokat az adatokat felsorolni, amelyek azt bizonyitják, hogy a kormány részéről olyan tendencia nyilvánul meg, hogy minden hatalmat meg kell ragadni az államhatalom tekintélyének mesterséges uton való fentartására. Az a nagy diszkrecionális hatalom, amely a csendőrségi, rendőrségi közegeknek és a bíróságoknak kezében van a letartóztatások tekintetében, túltengésre vezet, azért, mert azoknak a tisztviselőknek és állami alkalmazottaknak, akik ezeket a letartóztatásokat eszközlik, sem elegendő judiciumuk nincs arra, hogy meg tudnák itélni, vajjon ilyen esetekben indokolt-e letartóztatás vagy nem, sem pedig felelősségerzetük nincs annyira kifejlődve, hogy meg tudnák itélni, szabad-e ezt tenni, vagy nem. Felelősségre senki sem vonhatja őket, és innen van az, hogy azután az egyéni szabadság respektálása olyan kevéssé érvényesül, különösen a munkásosztállyal szemben.

Feltétlenül szükségesnek tartanám tehát a hatóság előtt rágalmazásért járó büntetés szigoritását azokkal a közegekkel szemben, akik valakit letartóztatnak és a letartóztatás előtt nem gongolták meg jól a dolgot, nem vizsgálták meg alaposan azokat a ténykörülményeket, amelyek alapján az illetőt letartóztatták, mert a biróság elé kerülvén az ügy, kiderül az illető ártatlansága.

Ez elrettentené a többieket attól, hogy a jövőben ilyen könnyelmüen rendeljenek el előzetes letartóztatásokat. Feltétlenül szükségesnek tartanám azt is, hogy az ilyen ártatlanul letartóztatottnak — bármilyen okból tartóztatták is le — kiderül ártatlansága, anyagi kártérités járjon azoknak a közegeknek részéről, akik letartóztatását könnyelmüen, minden felelősségérzet nélkül és a büntetlenség teljes tudatában elrendelték. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha vissza akarunk térni a békebeli állapotok judikaturájára, akkor laikus szem szerint szükséges volna azok ellen a rendőrségi és csendőrségi közegek ellen, akik könnyelmüen, minden ok és szükség nélkül előzetes letartóztatást rendelnek el, s közben kiderül, hogy vagy mendemonda, vagy személyes boszu, vagy személyes haszonlesés alapján történt a feljelentés, a legszigorubb fegyelmi eljárás indittassék meg, de ne more patrio, kollégák által folytassák le, hanem tényleg komolyan és szigoruan büntessék meg azokat, akik ilyen deliktumokat maguknak megengednek.

Szükséges volna azután, ha a rendőrségi sajtószolgálat megjavitását az igazságügyminister is elősegitené. Nem hiába mondották a régiek az igazságügyminister főpecsétőrnek, hiszen ez nem csak azt jelenti, hogy az igazságügy adminisztrációját kell irányitania és vezetnie, hanem az igazságügyministernek szerintem a felett is őrködnie kell, hogy az ország törvényeit hogyan tartják be és hogyan hajtják végre, és hogy ezek az állampolgárokra, azok egyéni szabadságára miképen hatnak vissza. Ha Angliában, Németországban vagy Franciaországban az egyéni szabadságok ellen olyan sorozatos merényleteket követnének el, mint nálunk, szent meggyőződésem, hogy az angol, francia vagy német igazságügyministernek feltétlenül megmozdulna a lelkiismerete és feltétlenül vétót kiáltana ezek ellen az eljárások ellen, amelyeket állandóan panaszlunk és amelyeknek gazdáját nem találjuk.

Eltekintve attól, hogy ezek az előzetes letartóztatások sokszor családokat, exisztenciákat tesznek tönkre, továbbá, hogy azok a közegek, akik ezeket az előzetes letartóztatásokat elrendelik — hangsulyozom sokszor ok és szükség nélkül, hiszen sokszor meg se gondolják ezek következményeit, — semmifele fegyelmi eljárásban nem részesülnek, a letartóztatottakat pedig semmiféle kártéritésben nem részesitik, az ilyen letartóztatottakra nézve nagyon hátrányos az, hogy ezen kivül viselniök kell a rendőri sajtótudósító ódiumát is. Ha ma letartóztatnak valakit, másnap ökölnyi betükkel áll benn az ujságban.

Igen t. igazságügyminister, méltóztassék elgondolni a következő esetet. Egy vendéglőben 6—7 proletár, mind a társadalom hasznos tagja, összejön és beszélget. Valaki feljelenti őket, hogy ott kommunista összeesküvést szőttek. A rendőrség, amely különben is fel van hangolva az ilyen összeesküvésekre és folyton szimatol, rajta üt a társaságon, tagjait letartóztatja. Ha ezek akár jótékonysági dolgokról, akár mühelyügyekről beszélgettek is, letartóztatják őket és másnap olvasható a lapokban, hogy nagy kommunista összeesküvés miatt ezeket az embereket letartóztatták és a tudósitásban nevük, foglalkozásuk és lakásuk is fel van tüntetve. Megindul a kinos keserves eljárás ezek ellen az emberek ellen. Az ujságokban benne volt, a közvéleménybe is beszivárgott, hogy ezek kommunisták voltak. Amikor azután a vizsgálóbiró elé kerül az ügy, a hólyag felpattan és kiderül, hogy ezek az emberek soha arról, amivel vádolják őket, nem beszéltek, de mivel az ujságban mindent megirtak, az illető elveszti munkáját, és minthogy a munkáltatók szervezve vannak, és kommunistát meg nem türnek, a szerencsétlen fekete listára

kerül. Igen sok család szerencsétlensége és nyomorusága származott már ilyen dolgokból.

A közelmultban is olvashattunk egy ilyen esetet. Ez a következő. Egyszerü paraszt emberek valahol Magyarország északkeleti részében, ha jól emlékszem, Borsod vármegyében vallásos összejövetelt tartottak. Ezeket a tisztességes magyar embereket letartóztatták azon a címen, hogy súlyos kommunista összeesküvést szerveztek, a lapok pedig nevük és foglalkozásuk feltüntetésével irtak a dologról. A csendőrség eljárt ellenük, felhozták őket Budapestre, s amikor a vizsgálóbiró elé került az ügy, kiderült, hogy az egész kommunista összeesküvésből nincsen semmi, hanem az emberek valami metódista, vagy adventista összejövetelen vettek részt, de ez már elég volt arra, hogy letartóztassák, felhozzák őket Budapestre, a rendőrség fellármázza az egész országot, hogy ime, ujabb kommunista összeesküvést fedezett fel. Az ilyen ártatlanul letartóztatott emberek pedig halálosan kompromithálva vannak, mert az ujságközleményeknek valami hatása mégis csak volt az emberekre. Méltóztassanak elképzelni ennek súlyos konzekvenciáit azokra a szegény emberekre nézve, akikkel ez megtörténik és akiket ilyen vád alapján minden előzetes vizsgálat, minden komoly mérlegelés, minden konzekvencia nélkül megfosztanak egyéni szabadságuktól, becsületüktől, sokszor feldulván családok életét és existenciáját.

De ugyanebbe a kategóriába tartoznak a vagyonnal kapcsolatos esetek is. Méltóztattak olvasni valószinüleg a következő esetet is. Nincs felhatalmazásom, hogy az illető ügyvédet, akiről szó van, megvédelmezzem, nincs is szükség arra, hiszen az ügyvédi kar nagyon pompásan meg tudja védelmezni, de az esetet furcsasága miatt mégis ismertetem. Egy ügyvéd házkezelője volt egy családnak. A család egyik tagjának feljelentésére az ügyvédet letartóztatták és a rendőrség napokig foglalkozott az üggyel. Óriási betükkel volt az ujságokban, hogy a családnak ennyi és ennyi milliós károsodást okozott, amikor azonban alaposan utánanéztek a dolognak, kitünt, hogy a család eme tagjának alaptalan boszuból eredő feljelentéséről van szó, amire az ügyvéd szabadlábra került. Kérdem, micsoda károsodást szenvednek ezek az emberek ezzel a letartóztatással? Ezzel sem a rendőrség, sem senki a világon nem törődik. Ezeket az állapotokat sokáig nem lehet elviselni s egyszer ideje volna már, hogy az államhatalom visszatérjen legalább azokhoz az állapotokhoz, amelyek a háboru előtt megvoltak, amelyek ugyan akkor sem voltak ideálisak, de az egyéni szabadság tekintetében az embernek mégis csak több védelmet nyujtottak, mint ma, amikor derüre-borura letartóztatnak embereket anélkül, hogy bármit is elkövettek volna, anélkül, hogy ezeknek az embereknek ok és szükség nélküli letartóztatásuk és meghurcolásuk folytán bármilyen kárpótlásban is lenne részük.

Különösen fel kell hivnom a minister ur figyelmét egy körülményre, amelyről ma Wolff képviselőtársunk is beszélt. Ez az állami rend fokozottabb védelméről szóló, vagyis a hatálytörvény. Nem alkottak még törvényt, amely annyi visszaélésre adott volna okot, mint épen ez a törvény. Nem is arról akarok beszélni, hogy a biróság egy 78 éves öregasszony lakásába volt kénytelen kiszállni, ott egy nemzetgyalázási pert lefolytatni, hiszen nem ez az, ami bennünket ez esetben bánt, nem az, hogy ez egy 78 éves asszonnyal történt, de még az itélet sem bánt bennünket, hanem az a tényköriilmény, hogy ez olyan öregasszonnyal szemben történt meg, aki évtizedek vagy legalább is hosszu évek óta ágybanfekvő beteg, járni nem tud, akit egyik lakója, akivel az együttlakásból kifolyólag támadt valami dolga, jelentette fel nemzetgyalázásért. Ez az asszony tehát, aki ágybanfekvő beteg, lakásából nem ment ki évek óta, négy fal között nemzetgyalázást követett volna el, mert egy patikárius erre ráesküdött. A biróság tekintélyének súlyos lejáratása, a törvénynek súlyos kompromittálása ez az eset, amit még a legveszettebb destruktiv sem tud különben elvégezni.

De maradjunk csak a nemzetgyalázási pöröknél, igen t. Nemzetgyülés. Már az elmult évben, amikor a költségvetést tárgyaltuk, bátor voltam a minister ur figyelmét felhivni arra, hogy ezzel mennyi visszaélés történik. Nem ujságcikkeből itélek, hanem fáradságot vettem magamnak arra, hogy elmenjek a törvénykezés csarnokába, a törvényszékre és ott végighallgattam egy-két tucat ilyen nemzetgyalázási pört. Megdöbbenéssel kellett tapasztalnom, hogy ez a törvény mennyire kifejleszti az emberekben a legaljasabb emberi indulatot, a denunciálást. Az esetek 90%-ában konstantálható volt, hogy annak, aki a deliktumot elkövette halvány sejtelme sem volt arról, hogy meggondolatlan kijelentésével milyen bünt követ el. A legtöbb esetben nem is akarták sem a nemzetet, sem az országot gyalázni, amelynek végül mégis csak szülöttei és amelynek területén laknak, hanem egy meggondolatlan, a magyar ember heves temperamentumából fakadó kijelentés volt az, amelyet sokszor éretlen gyermekek, sokszor fecsegő emberek felkaptak, szaladtak vele a birósághoz s ott erősködtek, tanuskodtak. Látható volt a biróság tagjain, hogy undorral foglalkoznak ezekkel a pörökkel, de mert a törvény ezt igy rendeli, foglalkozniok kellett velük és legalább tessék-lássék itéletet kellett hozniok az előzetes fogvatartás igazolására.

Mert hozzátartozik ehhez az, hogy a nemzetgyalázási pörök legtöbbjénél azonnal letartóztatják a delikvenst különösen, ha valamiképen súlyosan tudják ezt a kriment beállitani. Amikor azután a biróság elé kerül a dolog és a biróságnál megkezdődik az eljárás és a kihallgatások során kiderül, hogy itt voltaképen csak egy ostoba elszólásról van szó, akkor a biróság a legtöbb esetben nem tehet mást, mint az előzetes letartóztatást azzal szankcionálja, hogy olyan büntetést szab ki, amely egyenlő azzal az idővel, amelyet az illető már anélkül is a börtönben töltött, egyebekben pedig az illetőt szabadon bocsátja.

Van ezeknek a nemzetgyalázási pöröknek egy rendkivül szomoru hajtása, amely a katonaságra tartozik. Mint mondottam, én vagy két tucat ilyen pört végighallgattam és nagyon sok esetben tapasztaltam azt, hogy fiatal katonák, akiknek a fülük töve még meg sem száradt, akiknek ugyszólván legfontosabb ruházati cikkük a zsebkendő, amelyet anyjuk mindennap a reggeli kávéjukhoz odatesz, állanak a biróság elé és idős embereket vádolnak be nemzetgyalázásért. A kocsmában táncolnak a katonák a lányokkal, az ivóban pedig pár öreg ember ül és morfondíroz a világ mulandóságáról. Egy elejtett mondat elég ahhoz, hogy a dicső hadfi, aki erre ki van tanitva, akit megtöltöttek már ezzel, a szolgabirósághoz vagy a csendőrséghez szaladjon és feljelentse az illetőt, aki észre sem veszi magát s máris letartóztatták és csak hosszu, keserves eljárás után kerül a dolog a birósághoz, amely azután itél felette. Szomoru tünete ez annak a mentalitásnak, amelybe a tisztikar esett. Mert hiszen az a katona magától nem tudja, mi az a nemzetgyalázás, magától nem jönne arra a gondolatra, hogy a polgártársát, gazdatársát feljelentse, ha meg nem töltötték volna azt az éretlen, tudatlan embert azzal, mi is az a nemzetgyalázás. A denunciálásnak, az ember legaljasabb indulatának olyan méretü kifejlesztése ez, amelyet már a közmorál szempontjából sem volna szabad tovább türni.

De tovább megyek. Legujabban a leventék azok, akik igen nagy kontingensét szolgáltatják a

nemzetgyalázási pöröknek. A levente-intézményről lehet vitatkozni, jó-e, vagy nem jó; szerintünk az ifjuság testi nevelése feltétlenül szükséges, csak nem abban a formában, amelyben ez a szerencsétlen és elhibázott törvény azt kontemplálja és amely formában azt a gyakorlatban keresztülviszik. Semmi esetre sem szolgálhatja az üdvös célt, amelyet a kormány ezzel a törvénnyel szolgálni vél, amikor azt látjuk, hogy ezeket a leventéket csak ugy, mint a fiatal katonákat, kioktatják arra, hogy harmadik emberek beszélgetéseit hallgassák ki, mit mondanak a vendéglőkben és egyéb összejöveteleken és amennyiben azt tapasztalják, hogy szerencsétlen hazánk és nemzetünk ellen vagy a magas kormány ellen kijelentések történnek, rögtön menjenek a birósághoz és jelentsék fel a dolgot. Arra kérem a t. Ház minden tagját, vegyen magának annyi fáradságot, mint amennyit én vettem magamnak, menjen el a törvényszékre, hallgasson végig néhány nemzetgyalázási pört és meg fog győződni arról, amiről én meggyőződtem, hogy ezeknek a nemzetgyalázási pöröknek kilenctizedrésze milyen aljas és semmivel sem indokolható denunciálás eredménye.

Itt van pl. a legujabb eset. Ó-Budán egy sváb ácslegény vitatkozott a korcsmában. Az ördög tudja mit mondott ott borközi állapotban — ezzel cseppet sem akarom azt mondani, hogy az alkohol fogyasztása mentő körülmény — ördög tudja, mit fecsegett össze együgyüségében; elég az, hogy a birósághoz került. Hiába magyarázta, hogy nem tudja, mit mondott s talán annak a szónak értelmét sem ismeri, a korcsmáros meg egy másik ember esküdözött égre-földre, hogy igenis, mondotta, tagadja ugyan, de azért tagadja, mert szakszervezeti tag. Az eredmény hét hónapi börtön, egy ostoba kijelentésért, amely kijelentésből a magyar államra semmi kár nem származott s amely nem is alkalmas a magyar nemzet meggyalázására.

Ha már az egyéni szabadság védelméről beszélek, etekintetben is kell valamit találnunk, hogy ezt a törvényt feltétlenül töröljük a Törvénytárból, mert ennek a törvénynek a gyakorlatban semmi más eredménye nincs, mint az, hogy rontja az erkölcsöket, kiváltja az emberekből a legaljasabb emberi indulatot, a denunciálás vágyát, s ok és szükség nélkül foglalkoztatja a bíróságot olyan dolgokkal, amelyek magára a bíróságra is kellemetlenek és terhesek és amelyektől a bíróság is a legszivesebben szabadulna.

Ugyanebbe a kategóriába esnek a kormányzósértési pörök is. Ezekről annál is inkább jogositva érezzük magunkat beszélni, mert a szociáldemokrata párthoz tartozó egy ént vagy hirlapirót kormányzósértésért, alig hiszem, hogy eddig egyet is a bíróság elé állitottak volna. Mert mi nagyon jól tudjuk, hogy egy rendszer megváltoztatása azzal, hogy az egyént magát gyalázzák, nem lehetséges, és semmi gyakorlati haszon nem származik abból pártunkra és a munkásságra, ha a kormányzót valaki gyalázza. Mi tehát teljes objektivitással beszélhetünk erről a kérdésről.

Nem hinném, hogy a kormányzó tekintélyének öregbitéséhez valamivel is hozzájárulnának azok a drákói itéletek, amelyeket kormányzósértésekért a bíróságok kimondanak. Ebben a tekintetben is megint nem ujsághirek után megyek, hanem igyekeztem a külföldi judikaturában utána nézni a dolgoknak, Ha azt mondom, hogy egész Európában összevéve nem folyik le annyi államfő-gyalázási pör, mint Magyarországon, akkor ez nem tulzás. Németországban is vannak impulziv emberek, sőt merem mondani, hogy a német ember a tekintélyek tiszteletében még akkora magaslatra sem emelkedett, mint a magyar ember, mert ott Hindenburgot és Hindenburg elődjét épen elég invektivával illették, nemcsak nyilvánosan, hanem különösen a sörösasztal mellett, — hiszen mindnyájan ismerjük a német filiszter bátorságát, hogy a söröskancsó mellett rendkivül hős és bátor ember, különösen, amikor kijelentéseket kell tenni és drasztikus szavakat kell világgá bocsátani — de sem Ebertnek, sem Hindenburgnak, de még kevésbbé egy német ügyésznek nem jutott volna eszébe pört inditani azért, amit egy korcsmában pár ember sörgözős fejjel összebeszél.

A cseh köztársaságba különböző nemzetiségek vannak belepréselve, a cseh köztársaság elnökének szabadelvü meggyőződéséről legendák keringenek, mindenki tudja, ki az a Massaryk Tamás, van ott is épen elég reakciós elem, magyarok, németek, tótok, csehek, rutének laknak együtt, olyan elemek tehát, amelyek a kultura és az intelligencia különböző fokán állanak, ott is hangzanak el kijelentések, az államfő ellen, de nem olvastam egy esetet sem, amikor az államfő megsértéséért olyan itéletet szabtak volna ki, mint nálunk.

Nem akarok Franciaországról és Angliáról beszélni.

Angliáról köztudomásu, hogy ha valaki az angol államfőt megsérti, akkor neki kell a bíróság elé mennie. Legfeljebb, ha nagyon súlyos a sértés, akkor botrányokozásért a rendőrbiróság elitéli. Csak az ujonnan keletkezett államokat nézzük meg, Lengyelországot, Litvániát, vagy más államot; sehol sem tapasztaljuk, csak Olaszországban és Magyarországban ezeket az állapotokat. Olaszországban Mussolini megsértéséért és Magyarországon a kormányzó megsértéséért szabnak ki a bíróságok ekkora büntetéseket. Meg tudnám érteni, ha nyilvános helyen elkövetett súlyos sértés miatt a bíróság eljárást indit. De ugyanazt tapasztaljuk itt is, mint a nemzetgyalázási pöröknél, hogy ha 3—4 ember összeül és elbeszélget, — agent provokatőr pedig van elég — egy elejtett mondat elég arra, hogy az illető a bíróság elé kerüljön.

Legyen szabad csak egy élményt elmondanom, amelyet a törvényszéken, a Publik-tanács tárgyalásán tapasztaltam. Balassagyarmaton mulatott egy pár ember az ivóban. Ugyancsak katonák is voltak ott és mulattak az alatt, amig az ivóban egypár tótajkú, de magyar állampolgár vitatkozott beszélgetett. A katonák ki- és bejártak az ivóba sörözni és táncolni. Az emberek tótul beszéltek, amit a katonák nem jó szemmel néztek, holott valójában talán ők maguk is tótok voltak. Az egyik katona kifogásolta, hogy ezek az emberek tótul beszélnek, amire az egyik tót ember valószinüleg azt mondhatta, hogy vagyok olyan magyar ember, mint te. Vonatkozásba hozta a katonaságot a kormányzó nevével anélkül, hogy a kormányzót bármilyen tekintetben is sérteni akarta volna. A szegény gazdát azután letartóztatták, állitása szerint a csendőrök össze is verték és az ügy a bíróság élé került. Felvonultak a tanuk, elsősorban természetesen a katonák és a falu fiatalsága és már az első félórában kiderült, hogy nem történt semmi egyéb, mint ostoba beugratás, amelyet az egyik katona engedett meg magának s a másik azonnal szaladt a csendőrségre a feljelentéssel. Ez a szegény ember kálváriát járt, mig végre kiderült, hogy nem bünös kormányzósértés bűntettében.

Ezeket az állapotokat nem szabad továbbfejleszteni azzal, hogy ezt a törvényt igy hagyjuk minden revizió nélkül, hanem erélyes kézzel kell hozzányulni a kérdéshez és amint az egyéni szabadság tekintetében a békebeli állapotokat kell visszaállitani, ugy a kormányzósértések tekintetében is kulturnemzethez méltó állapotokat kell teremteni. Nem méltó hozzánk, hogy minden elkeseredett kofát és vénembert, akik talán nincsenek is tisztában azzal, hogy mit mondanak, bíróság elé állitsunk és ezzel akarjuk megmenteni a magyar nemzet és a kormányzó becsületét. Aki a népet ismeri, az

teljesen tisztában lehet azzal, hogy ott a nép körében ezzel a célnak épen az ellenkezőjét érik el, mert magukban dohogva az emberek még inkább ellenségei lesznek az állameszmének és annak a rendszernek, amely ostoba kiszólások miatt a bíróság elé juttatja és elitéli őket. Elvárjuk tehát a kormánytól, hogy ezen a téren sürgősen megindítja a reviziót.

Eckhardt t. képviselőtársam beszélt ma délelőtt az emigrációról. Végtelenül csodálkozom azon a konciliáns hangon, amellyel az emigrációról megemlékezett. (**Propper Sándor:** Premisszák kellenek neki!) Ha az emigráció kérdésében állást kivánunk foglalni, akkor feltétlenül szükséges azt is figyelembe venni, hogy nagyon sok ember nem azért lett emigráns, mert főbenjáró bűnei voltak. Ha talán büntettesnek méltóztatnak gondolni Pogányt — bár e tekintetben megoszlanak a vélemények és én annak ellenére, hogy nem vagyok vele egy párton és egy vélemenyen, még sem tartom őt akkora bűnösnek, mint az urak — de méltóztassanak figyelembe venni azt is, hogy nemcsak Pogányokról, hanem egyszerü, szimpla emberekről is szó van, akik vagy azért hagyták el az országot, mert féltették az életüket, vagy azért, hogy megmeneküljenek az ellenforradalmi biráskodástól, amelynek 80—100 áldozata még ma is a börtönben ül.

Ezen a téren feltétlenül kell valamit tenni. Ha az urak ugy gondolják, hogy ebben a bocskorrá nyomoritott, ellenségektől körülvett országban — nem akarok nemzetgyalázást elkövetni előbbi kifejezésemmel — meg akarják teremteni a nagy nemzeti feszitő erőt, amely szükséges az ország fenntartásához, akkor ne tőlünk kivánjanak áldozatokat, hogy mi közeledjünk a polgári társadalomhoz, teljesen feladva felfogásunkat, hanem tessék a kormányzatnak arra az eszmei magaslatra emelkedni, hogy azokat a vérlázitó itéleteket, amelyeket az ellenforradalmi hangulatban hoztak, lefaragja azzal, hogy az a pár ember, aki még ma is börtönben ül, onnan kikerüljön, hogy a lelkek megnyugodjanak. (**Esztergályos János:** Pünkösdkor lesz amnesztia!)

Igen sokat beszéltek ma délelőtt — különösen Wolff Károly t. képviselőtársam — nagyon hangosan magyarázott arról, hogy a bíróság nem hoz utasitásra itéletet. Perrendszerüleg nagyon nehéz bizonyitani, hogy a bíróság hoz-e utasitásra itéletet, vagy sem; (**Propper Sándor:** Lehet bizonyitani!) nehéz bizonyitani azután azt is, hogy azokban a titkos társaságokban, amelyekbe az ügyészi és bírói kar be van szervezve, milyen határozatokat hoznak, hogy azok utasitások vagy óhajok-e.

Egy kétségtelen. A régiek az igazság istennőjét, Themist egyik kezében karddal a másik kezében mérleggel ábrázolták, a szeme pedig kendővel volt lekötve. Ha a magyar judicaturát nézem 1919 óta ugy veszem észre, mintha Themis istenasszonynak a szeméről a kendő valahogy lecsuszott volna; ugy veszem észre, mintha látná, látná azt, hogy ki áll előtte és beleesett az ellenforradalmi mentalitásba. Nem lehet ugyanis eltagadni azt, hogy »Wenn zwei dassalbe machen, is nicht dasselbe«, mint a német mondja, legalább is a bíróságoknál ugyanaz. Az egy napról és négy esztendőről, vagy az 500.000 koronáról és 4 millió koronáról szóló itéletek ugyanazokért a deliktumokért nem azt bizonyitják, hogy a bíróságok függetlenül dolgoznak.

Nekem az az érzésem, hogy azok az urak, akik a propaganda-ministeriumot népesitették be — és főképen a propaganda minister urat illeti a vád ezért, — terjesztették el az országban azt, hogy a magyar munkásság az oka a háboru összeomlásának; az a magyar munkásság, amely a háboru alatt kényszeredetten 12—13 órát dolgozott naponta, amelynek férfitagjai túlnyomórészt a frontokon szenvedtek 30—40 hónapon át nélkülözésekkel dacolva és amely munkásságnak asszonyai és gyermekei 14—16 órát dolgoztak kapitalista éhbérért; az a városi lakosság, amely a háboru alatt annyit koplalt, hogy a szeme forgott, mint az automobilkerék, az a magyar munkásság bűnös abban, hogy a háboru összeomlott.

Nem akarok ebben a kérdésben kritikát mondani, majd a hadügyi tárcánál lesz alkalmam beszélni a tábornokok tehetetlenségéről, amely tehetetlenség nagyon is hozzájárult a háboru és az ország összeomlásához, csak megállapitom, hogy az a hangulat, hogy a szervezett magyar munkásság magatartása következtében vesztettük el a háborut és csonkitották meg az országot, ennek következtében kellett annyi embernek földönfutóvá válnia, továbbá hogy a magyar munkásság hozta a népre a kommunizmust, mindazt a bajt és nyomoruságot, amelyet 1914 julius 26-tól 1919 augusztusáig, az ellenforradalom győzelméig a magyar nemzetet érte, mondom ez a felfogás, amelyet a propaganda ministerium részéről terjesztettek az országban, a polgári középosztálynál hitelre talált és főképen annál a sok szegény birónál, ügyésznél és egyéb állami alkalmazottnál, akik a váltakozó kormányok uralma idején koplalni voltak kénytelenek. Az a nyomorgó középosztály, amely a háboru egész tartama alatt azt volt kénytelen hallgatni, hogy büszke vagyok arra a bíróra, aki maga talpalta a cipőjét, az a szegény ember, aki hivatalos elfoglaltságánál fogva és annálfogva, hogy már gyermekkorában a gimnáziumban is minél vastagabb simlit kötöttek a szeme elé, hogy ne lásson sem jobbra, sem balra, csak azt, amit hivatalosan a fejébe vernek, ez a nyomorgó középosztály, átvette azt a hazugságot, amellyel a propagandaministerium megtelitette az egész magyar közéletet.

Nem kell épen titkos társulat hozzá — bár ezek is megvannak, ezeknek befolyása is érezhető az itéleteken — de ha eltekintenek is a titkos társulatoktól, maga az a tény, hogy a propaganda ministerium és a kurzuslapok hazudozásai, amelyek megtöltötték az egész magyar polgári társadalmat, amelyek meghallgatásra találtak és termékeny talajra estek a polgári középosztálynál, olyan helyzetet idéztek elő, hogy tessék elképzelni annak a birónak vagy ügyésznek a helyzetét, aki elé egy proletár kerül, nemzetgyalázás, kormányzósértés vagy akármilyen más politikai delektum miatt. Eszébe jut neki mindaz a keserüség, amelyet 1914. julius 26-tól végigszenvedett, eszébe jut családja nyomorusága és az, hogy lyukas cipőben volt kénytelen járni és mindennek ez a betyár proletár és társai voltak az okai. Nem gondol arra, hogy nem ez a proletár inditotta meg a háborut, nem ennek a proletárnak és proletártársainak magatartása következtében vesztettük el a háborut, hanem az ostoba diplomácia és a szük látókörü és tehetetlen hadvezetés miatt, továbbá az entente tulereje miatt és Amerikának az európai háboruba való beavatkozása miatt. Ezt mind nem tudja, csak egyet tud, amivel megtöltötték a lelkét és mikor előtte áll a proletár, abban a pillanatban Themis istenasszony szeméről lecsuszik a kendő és természetesen a paragrafusok ostorával kegyetlenül végigvág azon a szegény proletáron.

Ugyanaz az eset azonban forditva is áll. Ha a bíróság elé kerül valaki, a ki fél téglával döngeti a mellét, hogy ő milyen hazafi, hogy ő mit áldozott a hazáért, bár lehet Ringelspiel-ember, aki valamikor orditott azért, hogy éljen a háboru, aki 1918-ban orditozott, hogy éljen az, aki azt mondotta, hogy nem kell többet katonaság, aki 1919 elején behódolt a kommunizmusnak egészen nyakig és büszkén viselte az orosz szovjetcsillagot, de elég szimatja volt ahhoz, hogy gyorsan átnyergeljen a másik oldalra, ha akármivel vádolják — természetesen az ilyen embert nemzetgyalázás vagy kormányzósértés vádjával nem illetik, amint

látlunk Vannai esetében, hiszen máig sem halottuk azt, hogy kormányzósértésért elitélték volna, pedig legalább is akkora kormányzósértést követett el mint egyik-másik, aki hat-nyolc hónapot kapott — ha ilyen ember kerül a bíróság elé és tremoló hangon magyarázza bíróságnak, hogy milyen hazafias szempontok vezették — amint Okolicsányi is arra hivatkozott, hogy hazafias szándékból küldte ki Pödört, hogy a haza érdekében tevékenységet fejtsen ki Csehszlovákiában — akkor megint megcsuszik az istenasszony kendője és — tessék elhinni a bíró is ember, és azok az áramlatok, amelyek a társadalomban általában megvannak, a bírákon is keresztülhatnak.

Azok a hazudozások, amelyek a propaganda ministerium részéről indultak ki, mint láthatatlan rádiósugarak mentek végig az egész országban. Mert végigmentek. Azóta megvan a polgári középosztályban ez a mentalitas, és az a felfogás, amelyet ma itt Eckhardt képviselőtársunktól hallottuk, hogy ha az a haza érdekében történik, akkor akár titkos, akár nyilt, mindenképen megengedett dolog. Mondom, tessék elképzelni azt a bírót, akit ugyancsak ez a felfogás füt át és hat át, amikor eléje kerül egy ilyen delikvens, akkor rögtön megtaláljuk magyarázatát annak, hogy miért egynapi fogház és talán százezer korona a büntetés ebben az esetben és miért nyolchónapi fogház és ötmillió korona a büntetés a másik esetben.

Ha itt Wolff t. képviselőtársam ma arról prédikált nekünk igen szép kenetes hangon, hogy az országban illik mindenkinek hinni a bíróság függetlenségében és abban, hogy a bíróságot ítéleteiben semmi sem befolyásolja, akkor még azt kell kérnem, hogy tessék beszüntetni azt a propagandát, tessék véget vetni annak a galád rágalmazó hadjáratnak, amely a társadalom egyik részét hajtja, uszitja és füti a társadalom dolgos másik része ellen, akkor majd meg fognak szünni ezek az állapotok. Addig azonban természetesen számolni kell azokkal az állapotokkal, amelyek ma is fennállanak, amelyek — sajnálattal kell kijelentenem — a munkásosztályban azt a hitet keltik, hogy osztálybíróság van és a bíróság a szerint itél...

Elnök: A képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. Ne méltóztassék ilyen kifejezést még feltételesen sem használni, mert meg fogom vonni a szót a képviselő urtól. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Malasits Géza: Azek azt a bizalmat, amelyet a bíróság iránt ma Wolff t. képvislő ur követelt, alaposan megingatják, amikor ilyesmit látnak.

Szükségesnek tartom, hogy még néhány szót szóljon arravonatkozóan, amit Wolff t. képviselőtársam mondott. Wolff t. képviselőtársam panaszkodik azért, hogy a létszámcsökkentés következtében a járásbiróságnál és a munkaügyi bíróságnál olyanmérvü restanciahalmozódás állott elő, hogy a birák már határnapokat sem mernek kitüzni. Itt teljesen igazat kell adnom Wolff t. képviselőtársamnak. Igenis a létszámcsökkentés az alsóbb bíróságoknál érezhető legerősebben és a jogkereső közönség érzi ezt keservesen a saját bőrén. Sok millió koronával kell azt megfizetnie, hogy a létszámcsökkentés épen itt érvényesült legerősebben. A járásbiróságok tul vannak terhelve. Ha pedig a törvényszékhez megyek és végighallgatok egy tárgyalást, összeszorul a szivem.

Néhány évvel ezelőtt Belgiumban megnéztem az igazságügyi palotát és véletlenül betoppantam egy tárgyalóterembe. Megálltam az ajtóban és végignéztem az egész tárgyalást. En láttam már egyetmást életemben, egyhamar nem hat meg valami, de tessék elhinni, ott a tárgyalóteremben ugy éreztem magamat, mintha istentiszteleten volnék, mint mikor gyermekkoromban a tanitó elvezetett a templomba. Maga a terem ragyogó tisztasága, a hallgatóság elhelyezése, a vádlott és a tanuk elhelyezése, a biró és az ügyész elhelyezése, a levegő, az az egész komor hangulat, amely ott uralkodott, annyira meghatotta az embert, hogy még a legcinikusabb ember is kénytelen volt meghajolni a birói eljárás komolysága előtt. Ott még a külsőségekben is megnyilvánult a birói állás szentsége és magassága.

Elnök: A képviselő urnak még két perc áll rendelkezésére. Sziveskedjék beszédét befejezni. (**Esztergályos János**: Most jut a legszebb részhez!)

Malasits Géza: Tessék nálunk elmenni a járásbiróságra vagy a törvényszékre és végignézni egy tárgyalást abban a mocskos teremben, amely tele van miazmákkal, lerongyolt, züllöttképü emberekkel, tessék megnézni a biró szegényes ruháját és az egész elhelyezkedést. Tessék elhinni, — anélkül, hogy a bíróságot sérteni akarnám — ez zsibvásári benyomást tesz az emberre. (**Pesthy Pál igazságügyminister**: A szegénység benyomását!) Milliárdokat lehetett volna megtakaritani, amelyeket elpocsékoltak propagandára. Majd lesz alkalmam a többi tárcánál bizonyitani, hogy hol lehetett volna megtakaritást eszközölni és hogyan, milyen eszközzel lehetett volna azt pótolni, hogy a birói kart meg lehetett volna tartani teljes egészében és a jogkereső közönség megkapta volna azt, ami neki járt volna, főképen pedig azt, hogy az alsó bíróságoknál ne kellene hónapokig, sőt évekig várni perének elintézésére.

Mikor mégegyszer felhivom a minister ur figyelmét az egyéni szabadság szentségére, egyuttal fel kivánom hivni azokra a dolgokra is, amiket elmondani bátor voltam. Sajnálattal kell azonban kijelentenem, hogy nem hiszek abban, hogy ezen a téren hamarosan változás áll be, épen azért bizalmatlan vagyok a kormány iránt és nem fogadom el a költségvetést. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hébelt Ede jegyző: Propper Sándor!

Propper Sándor: T. Nemzetgyülés! Aki az igazságügyi költségvetés tárgyalását ma délelőtt végighallgatta, ha kivülálló ember volt és ha volt benne egy kis adag naivitás is, felületesen azt hihette, hogy a politikai feszültségben valami enyhülés állott be. A legszélső jobboldal exponensei, név szerint Wolff Károly és Eckhardt Tibor képviselő urak szóltak a kérdéshez és mondottak olyasmit, amivel egyet lehet érteni, mondottak olyanokat, amik arra engednek következtetni, hogy a pattanásig feszülő politikai és társadalmi helyzet enyhülőben van. Aki azonban ismeri ennek a látszatnak rugóit, az — azt hiszem, — ebbe a tévedésbe nem eshetett bele. Ha kutatom ennek a metamorfózisnak magyarázatát, nem tudok arra a következtetésre jutni, hogy a feszültség tényleg enyhült, inkább arra gondolok, hogy a megoldandó problémák sürgősségét mégis megérezték és talán a társadalomban van valami olyan ellenállhatatlan erő, amely sürgeti a problémák megoldását s igy ez az erő rezonál még a legszélsőbb jobboldali képviselők lelkében is.

Wolff Károly képviselőtársunk például beszélt nekünk arról, hogy ápolni kell a jogba vetett hitet. Ugye, milyen szépen hangzik ez a mondat és menynyire egyetérteniök kellene ebben mindazoknak, akik az emberiség javát akarják? Azt mondotta továbbá: az erkölcs és jog alapján kell állanunk. Ez egy másik igen szép és kenetes mondás, amellyel nem lehet szembeszállani, amelyet mi is követelünk és valahányszor ezt követeltük, épen a túlsó oldallal kerültünk szembe, amikor is elneveztek minket jogrendes vitézeknek.

Azt mondotta Wolff Károly képviselő ur, hogy a napi politikát ki kell zárni az igazságszolgáltatásból. Milyen régen követeljük mi ezt, milyen sokszor kikaptunk ezért és milyen sokszor vag-

dosták fejünkhöz a destruktiv jelzőt! Épen ezért meglepő Wolff Károly képviselő urtól, aki a legszélsőbb jobboldal exponense, noha támogatja a kormányt, amely pedig középutasnak vallja magát, hogy mégis az ő részéről hallatszanak ilyen hangok. Igaz, hogy később ő maga magyarázza meg, hogy az ő részéről ez valóban nem egyéb, mint talán ebben a pillanatban megérett szükségleteknek megfelelő frázis. Mert mondja ugyan, hogy a bíróságnak pártatlannak kell lennie és a bíróságból számüzni kell a napi politikát, de viszont fentartja és követeli számukra azt a jogot, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének, mely az utóbbi idők társadalmi harcában nem nyerte el az objektivitás pálmáját, a bírák tagjai lehessenek s nem emel kifogást az ellen sem, hogy titkos társulatoknak tagjai legyenek. Arra a kérdésre pedig, hogy vannak-e ébredő bírák, vagy parancsra ítélkező bírák, kitérő válasszal felelt.

Mondott még valamit Wolff Károly képviselőtársunk, ami megragadta figyelmemet. Azt mondotta, hogy a mai zürzavaros helyzetnek okozója az a nagy lelki válság, amely a háboru kitörésével és a háboru következménye gyanánt lepte el a társadalmat. Ez is megértés, ennek a megértésnek nyomában azonban a konzekvenciák levonásának kellene következnie.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

Ha elismerik azt, hogy a mai zürzavaros állapotoknak, az ország szerencsétlenségének s annak, hogy az emberek nem egészen angyali tulajdonságokkal kóválygonak itt ezen a szerencsétlen világon, a lelki válság az oka, akkor viszont le kell vonni azt az egészséges és logikus következtetést, hogy tehát ezért a lelki válságért az embereket nem börtönnel, nem szuronnyal kell büntetni, hanem társadalmi uton, az emberiség felemelésével, rajtuk való gazdasági segitéssel, kulturális felvilágosodottsággal, emberszeretettel kell hozzájuk közeledni és kiemelni őket ebből a lelki válságból.

Wolff Károly képviselőtársunk tehát megállapitja a lelki válságot, mint inditó okát a mai bajoknak, de nem vonja le ebből a következtetést és későbbi mondataiban nemcsak hogy nem vonja le a konzekvenciákat, hanem még továbbmegy és szélesbiteni is szeretné a kegyetlen paragrafusok hatáskörét. Beszél sajtószabadság-reformról, ami alatt ő bizonyára a sajtószabadság megszoritását érti és beszél egyéb olyan dolgokról, melyek arra engednek következtetni, hogy a felszines szavak mögött még mindig ott él és tüzel a jobboldal politikusaiban a politikai boszu vágyakozása.

T. Nemzetgyülés! Eckhardt Tibor képviselőtársunk az emigráció likvidálásáról beszélt és csodálatosképen nem foglalta el azt a merev álláspontot, amelyet eddig elfoglalt s amelyet elfoglalt a nála talán belátóbb álláspontón levő emberek egész serege. Nem zárkózik el mereven, csak premisszákat követel és bizonyos határvonalat arranézve, hogy kik legyenek azok, akiket az emigrációból ki lehet emelni és haza lehet bocsátani. Végtelenül sajnálom, de én ezt sem tudom őszintének tartani. Amint Wolff Károly képviselőtársunk megnyilatkozását nem tudom őszintének elfogadni mindaddig, mig a megnyilatkozás mögött tettek nem sorakoznak, ugy nem tudom elfogadni Eckhardt képviselőtársunk belátóbb álláspontját sem, amely, — sajnos — már kissé nagyon elkésett és még mindig túlságosan ösztövér. Nem tudom őszintének elfogadni, mert feltételeket szab és szigoruságot diktál a kormánynak arra az esetre, ha valakikkel szemben a hazabocsátás jogát gyakorolni kivánná. Neveket is említett. Végtelenül sajnálom, de én ebben a kérdésben nem tudok más álláspontra helyezkedni, mint arra, hogy az emigrációt fentartás nélkül és minden feltétel megszabása nélkül kell likvidálni. Ha Eckhardt képviselőtársunk — sajnálom, hogy nincs itt, mert valakinek távollétében nem szeretek a személyével foglalkozni — egy kissé magába szállana s egy kis önbirálatot gyakorolna önmaga, saját politikája és csoportjának tevékenysége felett, rá kellene jönnie arra, hogy ez az ő délelőtti köritése az emigráció kérdéséhez nem jogosult, legalább is nem jogosult az ő részéről.

El kell ismernie Eckhardt képviselő urnak, hogy a speciálisan kiképzett bajor gyilkos urak importálása és hónapokig való rejtegetése és védelmezése, a Cuzával való titkos szövetkezés, amely semmi jóval nem biztathat, ha Cuza ur felfogását ismerjük a magyar kérdésben, ezenkivül mindaz, amit annak a csoportnak részéről sajnálattal kénytelenek voltunk tapasztalni és eltürni, megfosztja Eckhardt képviselő urat attól a jogtól, hogy ő az emigrációt osztályozza és hogy feltételeket szabjon az emigráció likvidálásához.

Amiket én itt elmondtam Eckhardt képviselő urról, azok legalább is olyan kártékony és súlyos bűnök az ország és a köz ellen, mint az, ha valaki más politikai nézetet vall, mint ő, s épen Eckhardt képviselő urnak és csoportjának van a legkevesebb erkölcsi jogosultsága ahhoz, hogy az ellenforradalom likvidálásának, az emigráció feloszlatásának és emberséges likvidálásának utjába álljon és a kormány kezét e tekintetben megkösse vagy pláne bejelentse azt az igényét, hogy az emigráció likvidálása esetén az ő szélső jobboldali csoportja ilyen feltételeket kiván megszabni.

T. Nemzetgyülés! Nem véletlen, hogy az igazságügyi tárca vitája igen széles alapokon folytatódik. Azt hiszem, hogy az az idő, amelyet a házszabályok erre megszabnak, túlságosan kevés ahhoz képest, amennyi mondanivalójuk van ebben a kérdésben a sértetteknek.

Nincs sok időm, nem mehetek túlságosan vissza, de nem mulaszthatom el, hogy ennek a mai állapotnak, az igazságszolgáltatás felforgatásának geneziséig vissza ne menjek.

Egy egész rövid kis korszak határát fogom megszabni; nem megyek túlságosan messzire vissza, csak az ellenforradalom diadala óta történt eseményeket és összefüggéseket akarom megvilágitani.

Az ellenforradalom diadala pillanatában — ezt ma már minden tárgyilagos embernek el kell ismernie — adódott egy politikai és lelki pillanat és lehetőség, amelyben a magyar közviszonyokat kemény kézzel megfogva, azokat az emberséges, szociális belátáson keresztül helyes irányba lehetett volna terelni. Ha 1919 augusztus 1-én nem a bosszuálló politika kezdődik meg, hanem utnak inditják a megértő politikát, ha lehetőséget adnak arra, hogy a háboruban, a forradalmakban lelkileg, fizikailag és anyagilag megtépett magyar társadalmat valamilyen közös mentő munkára kapcsolják össze, abban a lelki és politikai pillanatban és lehetőségben ez sikerrel járt volna, s merem állitani, ha még a békekötés előtt akadtak volna bátor tehetséges férfiak (**Mayer János földmivelésügyi minister**: 1918-ban?), ha akadt volna egy önzetlen ellenfele a munkásságnak, aki nem a bosszuállásban látja a maga törekvésük megvalósulását, a békekötéstől kezdve a legjelentéktelenebb ügyig minden kivétel nélkül, máskép történt volna.

Meg lehet állapitani, — ezt megállapitotta az igazságügyminister ur is akkor, amidőn székfoglaló beszédét elmondotta; nem ezekkel a szavakkal, de ebben az értelemben, ebben a szellemben, — hogy az ellenforradalom diadalának pillanatában az igazság és az igazságszolgáltatás között hadiállapot jött létre. *(Pesthy Pál igazságügyminister tagadólag int.)* Ha meg méltóztatik engedni, felujitom az igazságügyminister ur emlékezetét.

Annakidején, amikor az igazságügyministeri széket elfoglalta, méltóztatott mondani, — egész élénken emlékszem kivülről erre — hogy a bíróság iránti animózitásnak az az oka, hogy az ellenforradalom a bíróságot nem bírói munkára kényszeritette. (**Pesthy Pál igazságügyminister:** Ez más dolog!) Ennek a helyes értelmezése az, hogy az ellenforradalmi biráskodás . . . (**Pesthy Pál igazságügyminister:** Nem! Azt mondtam, hogy másra is, nemcsak bírói funkcióra, hanem közigazgatási funkcióra is alkalmazták!) A gyorsitott eljárásról szóló rendelet alapján müködő és itélkező tanácsok tulajdonképen nem bírói funkciót végeztek, az nem volt egyéb közigazgatási funkciónál.

Én az igazságügyminister ur kijelentését errevonatkozólag igy értelmezem és bajosan lehet ezt másként értelmezni. De ha az igazságügyminister ur nem is vállalja e kijelentés apaságát, én a magam részéről önállóan is megállapitom, hogy az ellenforradalom az igazságszolgáltatást kizökkentette a maga szerepéből, a maga vágányából, a maga megszokott formáiból és kizökkentette a maga hivatasából.

Megint nem én beszélek, hanem beszéltetek helyettem mást, Váry koronaügyész urat, aki könyvet adott ki az ellenforradalmi biráskodásról, és kinek könyve szerint 70.000 embert tartóztattak le a diktatura utáni hetekben; nem is letartóztattak, — ez a szelid szó nem fedi a tényeket — (**Malasits Géza:** Összefogdosták őket, mint a veszett kutyákat!) hanem összefogdosták őket pecér módra azon rendelet alapján, amelyet az ország különböző részein kifüggesztettek és amelynek alapján a hatóságokat kötelezték, kényszerítették arra, hogy akit kommunista gyanu miatt bárki névtelenül feljelent, azt kötelesek azonnal össszefogdosni, letartóztatni, másrészt pedig az egész lakosságot kötelezték arra, hogy mindenkit, aki kommunista-gyanus jelentsen fel a hatóságnál.

Igy tehát egyrészt kodifikálták a denunciálást, azt, amire a klasszikus német költő azt mondja, hogy: »Der grösste Schuft im ganzen Land — ist und bleibt der Denunziant!« A denunziálást kodifikálták, kötelességévé tették a társadalomnak, hogy a neki nem tetsző egyéneket jelentse fel, a hatóságokat pedig kötelezték, hogy ezeket a névtelen denunciálásokat elfogadva, az illetőket tartóztassák le.

Saját szemeimmel láttam és még ma is él bennem annak a borzalma, hogy fáklyafény mellett, éjszaka, teherautókon egész kis hadseregek jelennek meg egy proletár ház kapuja előtt, bekopogtatnak, az ágyból húznak ki embereket, tucatjával megrakják a kocsit ezekkel névtelen feljelentések alapján és síró gyermekek és asszonyok sorfala között autóznak el velük ismeretlen célok és ismeretlen helyek felé.

Később azután, amidőn a perek megindultak, azt láttuk, hogy az eljárás célja tulajdonképen nem az igazság keresése volt, hanem a boszuállás művének beteljesitése. (**Malasits Géza:** A boszu kielégitése és az elrettentés!) Magam is végignéztem egynéhány ilyen gyorsitott eljárás alapján müködő tanács tárgyalását. Nem okolom a bíróságot, mert hiszen ráoktrojáltak egy törvénytelen rendeletet, amelynek értelmében voltak kötelesek a tanácsok eljárni. Láttam, hogy a mentőtanukat nem hallgatták ki, azonban kihallgattak minden terhelőtanut. Végignéztem egy csomó ügyet, de egyáltalán nem láttam felmentéssel végződő kommunista pert, ugy, hogy nekem az az impresszióm támadt, hogy itt a tanácsok kész itéletformulákkal jöttek, nem blankettákkal, hanem kitöltött blankettákkal és az az egész bírói eljárás nem volt egyéb, mint pictus masculus, amellyel a formát akarták megóvni, a lényeg azonban az volt, hogy aki abban az időben a rendelet alapján került a bíróság elé, annak bizonyos számu esztendőket ki kelleit huznia. (**Nemes Bertalan:** Ezekután még komoly dolgait sem lehet komolyan venni!) Majd bizonyitani fogom s ön igen t. Nemes képviselő ur, csodálkozni fog. (**Nemes Bertalan:** Én láttam, amikor Magyarország tisztességes embereit végig köpdöste a nép a Rákóczi-uton! — *Zaj.*) Nem arról van szó. (**Nemes Bertalan:** Miről van szó?) Arról, hogy amit ön mond, az az ellentétje annak, amit én mondok, ez a két szélső polus amelyről mindketten megállapithatjuk, hogy mindkettő helytelen. (**Esztergályos János:** Nem lehet letagadni! — **Nemes Bertalan:** Blankettás itéletek? Képtelenség!) Be fogom önnek bizonyitani. Arra kérem Nemes képviselőtársamat, ne csiholja ki belőlem, hogy tovább beszéljek, mert ez önöknek nagyon kellemetlen lesz, erre önöknek semmi szükségük nincs.

Bizonyitani tu 'om olyan tanukkal akiket ön is el fog fogadni, hogy igenis kitöltött blankettákkal mentek tárgyalásra, végigjátszották a tárgyalást s a végén kihuzták a blankettát s felolvastak, mint itéletet. Ugyebár furcsán hangzik? Rám is furcsán hat, hisz azért hadakozunk. Hát elhiszi ön, Nemes képviselőtársam, hogyha ez nem volna igaz, akkor ide mernék állani az ország közvéleménye elé és el merném mondani ezeket? Hiszen az itt elhangzott szó az ellenőrzés millió formája alá kerül, ezt mindenki ellenőrizheti, mindenki tudhatja és megcáfolhatja, ha nem igaz. De én tudom, láttam, én bizonyitani tudom s hozzáteszem, t. Nemes képviselő ur, hogyha már belevitt a dolgokba, hogy az u. n. nagy népbiztos-pörben is előzetesen meg voltak állapitva az itéletek. Ha kiváncsi rá, bizonyitani tudom olyan tanukkal akik előtt ön feltétlenül meghajlik, hogy négy héttel a népbiztos-pör itélethirdetése előtt már nyilvánvaló volt, hogy kit mire fognak elitélni és mi magunk is tudtunk róla. Egészen pontosan, minden eltérés nélkül ugy következett be minden, ahogy bennünket informáltak.

Miért hozom én ezt fel? Én nem rekriminálni akarok, annak az ideje elmult, mi nem rekriminálni akarunk általában és nem rekriminéltunk eddig sem, hanem ezzel akarjuk megokolni követeléseinket, és a mi kivánságainkat, ezzel akarjuk plauzibilisekké tenni, hogy ez az állapot ilyen előzmények után fenn nem tartható. A juszticmordok egész tömegét követték el! Ahány pört még ujra felvettek, ahány pörben a gyorsitott eljárás mellőzésével a bűnvádi perrendtartás szerint később intézkedtek, valamennyi itéletet megdöntötte a később itélkező bíróság. Legutóbb volt egy eset, amelynél — nem tudom pontosan, — egy hét-nyolc esztendős itéletet annyira redukáltak, amennyi a kitöltött büntetés volt. Hét esztendő óta folyik ez a játék s mi ez alatt a hét esztendő alatt három és félesztendőn keresztül, mióta itt vagyunk a nemzetgyülésben és ehhez módunk van, állandóan sürgettük ezeknek a kérdéseknek kielégitő rendezését. És állandóan követeltük, kértük, hogy az Istenért, állitsák helyre a jó viszonyt az igazság és az igazságszolgáltatás között, szüntessék meg a hadiallapotot s adják át a bíróságot a maga rendeltetésének.

Ezt már számtalanszor mondtuk és amidőn mi ezt elmondtuk és elmondjuk, mindig azt mondották, hogy mi támadjuk a bírói függetlenséget és tekintélyt. Eszünkágában sincs igen t. minister ur, sőt merem állitani, ez később ki fog derülni, és azt a későbbi történetirók fogják megállapitani, hogy ebben a korszakban épen mi voltunk azok, akik a bírói tekintélyt s általában a tekintélyeket védelmeztük. Ha valamely testület nem ad alkalmat arra, hogy őt birálják és megtámadják, azt nem is lehet birálni, és felesleges megtámadni, mert visszapattan a támadás, de láttunk olyan különbségeket, amelyeket sajnos látnunk kell, mert hisz nem dughatjuk a csőrünket a homokba, hallanunk és lát-

nunk kell a birói itéletekből azokat a szörnyü elképesztő különbségeket, amelyeket a különböző társadalmi osztályok között egészen hasonló krimenek következménye gyanánt jelentkeznek.

Van pör, ahol az illetőt felmentik, vagy egy vagy két napra elitélik és a büntetőnovella 1. §-a értelmében a büntetést felfüggesztik. Helyes, becsületes, tisztességes, ezt akarjuk, azt követeljük, hogy bizonyos, az igazságügyi tételes jogon kivül más szociális szempontok is érvényesüljenek. A másik oldalon viszont azonban azt látjuk, hogy ugyanezért a cselekményért négy esztendőket rónak ki. Azt hiszem, ez nem ujság az igen t. igazságügyminister ur előtt. Egy sajtópörben négy esztendő, egy másik sajtópörben egy nap, a négy esztendős egy szociáldemokrata, az egynapos egy fajvédő. (**Nemes Bertalan**: Visszaeső!) Nem is volt visszaeső, látja Nemes képviselőrsam, nem jó a dolgokba beleszólni, ha az ember az előzményeit és adatait nem ismeri. Akiről itt szó van, kevésbé lehet visszaeső, mert rokkant katona, aki nem rég jött haza hadifogságból féllábbal, félmellnyi érmekkel és hadiékitménnyel, de mert szociáldemokrata és mert a Népszavában irt, mert a magas kormányt merte birálni erélyesen, négy esztendő járt ki neki, amiből azt hiszem, három esztendőt szerencsésen ki is töltött, a másik viszont, aki ellenkező polusán ül, vagy áll a társadalomnak, a mai kormányzatnak tehát kedves, vagy egyáltalában nem kerül eljárás alá, vagy ha mégis eljárás alá kerül, akkor egy vagy két nappal menekül.

Györki képviselőtársunk tette tegnap szóvá az itéletek revizióját. T. Nemzetgyülés és t. igazságügyminister ur! ennél jogosabb és természetesebb kérdést el sem lehet képzelni, (**Pesthy Pál igazságügyminister**: Két esztendeje akartam!) Beszélek a büntetőnovelláról, ne méltóztassék azonban ezt a kérdést junktimba hozni egy fegyházjavaslattal. Tessék ezt a kérdést a novellából idehozni, kiszakitani és én garantálom azt, hogy ebből a javaslatból egy nap mulva már törvény lesz. Lehet ez egy, egyszakaszos törvény, a novella kolonca nélkül. Épen ott rejlik a hamisság a dologban, hogy összekeverték a novellával, ami azt jelenti, hogy tudták, hogy a novellát az ország közvéleménye nem fogja lenyelni és erre elmaradt a törvény revizióra is. Ha azonban az igazságügyi kormányzat ak komoly szándéka és elhatározott szándéka az, hogy az ellenforradalmi biráskodás igazságtalanságait és jusztic mordjait kigyomlálja a társadalom életéből, akkor nem szabad ezt a kérdést junktimba hozni a novellával, hanem ezt az egyetlen szakaszt onnan szépen ki kell emelni s mint külön törvényjavaslatot kell ideterjeszteni és letárgyaltatni.

De én azt sem tudom belátni, hogy miért kell ehhez külön törvényhozási intézkedés? Ennél sokkal jelentéktelenebb kérdésekben intézkedik és dönt a kormány rendeleti uton. Például én lehetségesnek tartanám azt, miután a perfelvételnek (**Pesthy Pál igazságügyminister**: Ujrafelvételnek!) megvan a maga törvényszerü menete — uj adatok, uj anyag stb., hogy csak arról volna szó, hogy ezt kollektive intéznék el, megkönnyitve a felek dolgát és a bünvádi perrendtartás szerint ujra fel lehetne venni valamennyi pert s egy olyan fórum elé lehetne utalni, amely a mentőkörülmények figyelembevételével és a fellebbvitel korrigáló lehetőségeivel hozza meg azután megnyugvásra a maga ujabb itéleteit. Az áldozat szempontjából ez már nem is fontos, de még mindig vannak, akiknek érdekeit szolgálná.

Számokról beszéltek az előttem szólott t. képviselőtársaim. Nem tudom, mennyi, de ők azt mondják, hogy nyolcvan vagy száz forradalmi elitélt ül még fogházakban. Én azt hiszem, több, nem tudom, talán annyi, talán kevesebb, de tisztelt igazságügyminister ur, ha egyetlen egy van is még bent a fogházban, akit forradalmi cselekményért itéltek el, ez egymaga is olyan dolog, ami elég megfontolásra késztet bennünket. Ez maga is olyan kiáltó igazságtalanság, olyan nagy akadálya a kibontakozásnak, annyira lehetetlenné teszi azt a sokat hangoztatott konszolidációt, hogyha csak ez az egy volna is, ezt az egyet is, már csak ennek az érdekében is, ki kellene engedni a fogházból.

Ha az igazságügyi kormány komolyan akarja a perek revizióját, ha az igazságügyminister ur megvan győződve, mint ahogy meg kell győződve lennie arról, hogy az egyes tanácsok gyorsitott eljárás alapján hozott itéletei igazságtalanok, vagy legalább is nem voltak minden esetben igazságosak, akkor — miután nem lehet mérlegelni, hogy melyik szorul revizióra, melyik igazságos és melyik igazságtalan — valamennyit elő kell venni és letárgyalni. Azoknak, akiket jogsérelem ért életmenetükben, exisztenciájukban, erkölcsi tőkéjükben, s akiket becsületükben bántódás ért, a kormány hivatalból köteles lehetőséget adni arra, hogy az igazság reparáltassék. Nem tudom, hogy nem hányok-e borsot a falra, de mégis arra kérem az igazságügyminister urat, hogy a novellán kivül és a novella nélkül adjon lehetőséget arra, hogy a gyorsitott eljárás alapján meghozott tanácsok itéletei revizió alá kerüljenek.

T. Nemzetgyülés! Ide tartozik a közkegyelem kérdése is. Ez is olyan régi, mint maga az ellenforradalom. A nyáron hét esztendeje lesz, évfordulója lesz az ellenforradalom diadalának és ezen a téren néhány vérszegény rendelkezésen kivül, s egynéhány tucatember kiengedésén kivül nem történt semmi. Már pedig hét esztendő még a legszárazabb lélek kiengesztelődésére is elegendő. Nem tudok elképzelni olyan száraz, kemény lelket, amely hét esztendei emberi szenvedések láttára nem puhulna meg annyira, hogy nemlétező bűnök és politikai üldözések áldozatai iránt ne tudna megbocsátással viseltetni. Legyen szabad talán hivatkoznom e tekintetben néhány külföldi példára.

Nem megyek messzire és nem is veszek távolabbi eseményeket. Másutt is voltak forradalmak és ellenforradalmak s ez a kérdés már seholsem kérdés többé, mert mindenhol elintézték, lezárták ezeket, csak nálunk elevenek még. Csak két közeli példára hivatkozom. Az egyik a bolgár, a másik a görög példa. Bulgáriában azt hiszem, a Svetana Natalia-templomrobbanás után, amely igen nagy és sajnálatos esemény volt, négy hónapra közkegyelmet hirdettek és akik ebben a robbantásban részesek, terheltek vagy gyanusitottak voltak, azok részére a konzekvenciákat megszüntették. Tehát egy templomrobbantás több mint 400 áldozattal, négy hónap mulva teljesen likvidáltatott. Még sokkal eklatánsabb a görög példa. Nem régen történt, hogy Görögországban a fennálló uralkodó rendszer ellen nyilt lázadással léptek fel a forradalmárok. Katonai formációk ágyukkal, fegyverrel a kezükben ütköztek össze s igy győzték le a forradalmárokat és Pangalosz, a diktátor, aki sohasem mondta magáról, hogy középutas vagy demokrata, aki sohasem hivalkodott és tetszelgett Európa szine előtt, mint valami alkotmányos tényező, hanem nyiltan és nyersen bevallotta, hogy diktátor, egy héttel a nyilt, fegyveres lázadás után elbocsátotta a lázadó katonákat, el a vezéreiket és lezárta a forradalom aktáit. Egy héttel, t. igazságügyminister ur, és nem hét esztendő után. És én ennek a hét esztendei késedelemnek az okait nem tudom felfedezni. Nem hivatkozom a keresztény szeretetre vagy nagy nemzeti szempontokra, mert tudom, hogy ez a túlsó oldal részéről csak frázis, — tehát egy frázisba nem kapaszkodhatom bele és azt mint jogalapot, jogforrást nem használhatom — csak az észszerüségre hivatkozom, amely kizárja, hogy

fentartsanak egy politikát, amely bosszuálláson alapszik.

Lehetetlennek tartom, még a fennálló és nem tudom én micsoda rend ellen a kormány ellen, a kormányzati rendszer ellen is súlyos hibának és mulasztásnak és véteknek tartom, hogy az ellenforradalom aktái nincsenek lezárva és hogy még mindig vannak siró asszonyok és gyermekek százai, akik hiába várják haza az apát, a kenyérkeresőt, akit elzártak, elitéltek, börtönben tartanak azért, mert hét esztendővel ezelőtt egy divatos uralmi rendszert szolgáltak, vagy annak rendeleteit végrehajtották.

Wolff Károly t. képviselő ur, a kormányt támogató keresztényszociálista és gazdasági párt vezére a lelkiválságról beszélt itt ma, ezt azonban tessék elhinni, nem lehet börtönnel, szuronnyal és bosszuállással helyreállitani. A lelki egyensúly helyreállitását csakis a kiengesztelődésnek lehet szolgálni és ha érdeke az országnak — mint ahogy hirdetik, hogy érdeke — és hogy a lelki válságot meg kell szüntetni, akkor nem ez az ut az, amely idevezet. Méltóztassék csak visszaemlékezni, hányszor beszéltünk mi itt a zalaegerszegi internálótáborról. Természetes, hogy ez napirenden volt. Ez a joghátrány, ez a helytelen és igazságtalan institució irritálta a közvéleményt. Mi a közvéleménynek hangot adtunk itt és követeltük a feloszlatását. Mikor a kormány arra a belátásra jutott, — sajnos, elég későn — hogy ez az intézmény teljesen felesleges még a kormány szempontjából is, megszüntette az internálótábort s azóta Zalaegerszeg, mint fogalom, sőt mint helységnév is elhomályosult, nem beszél róla senki, csak akkor, legfeljebb, ha valaki rokonait megy oda meglátogatni.

Igy vagyunk a közkegyelemmel is. Ne méltóztassék felróni, hogy mi ezeket az aktuális kérdéseket fentartjuk és szóvátesszük minden egyes alkalommal, — mert ez a mi ceterum censeó-nk — a sajtóban, gyüléseken és mindenhol, ahol erre alkalom nyilik és mindenütt, ahol szavunk van, mert borzalmas igazságtalanságnak tartjuk ezt és akadályát látjuk benne a kibontakozásnak.

T. Nemzetgyülés! A büntetőnovella megszövegezése és beterjesztése annak a szakasznak, amely a reviziót elrendelné, beismerése annak, hogy revizióra szükség van. Ez szerintem azt az elkerülhetetlen erkölcsi kötelességet rótta nyomban a megszövegezés és benyujtás pillanatában az igazságügyi kormányra, hogy ennek a paragrafusnak a szellemében máris eljárjon.

T. Nemzetgyülés! Van más is, ami erkölcsi kötelességet ró a kormányra, ma a felelősség korszakában — annak lehet nevezni ezt a kurta korszakot — az t. i., hogy konzekvenciák nélkül lehet cselekedni.

De különösen egy nemzet életében nemcsak a ma és a tegnap számit, hanem itt van a jövendő is és ha a jövendő történetirója a mai korszak társadalomtörténetét meg fogja irni, csodálkozva fog megállani az előtt a tünet előtt és nem fog magyarázatot találni arra, hogy voltak kormányférfiak, akik belátták bizonyos rendszernek, bizonyos jogelveknek helytelenségét, de nem találták meg a modust, annak megszüntetésére. Pl. hogy tovább menjek, a fogolykicserélés oly erkölcsi kötelezettséget ró a kormányra, amely elől kitérni nem lehet, de amely elől a kormány mégis kitért. Kicserélték a foglyokat, kiadták az orosz szovjetköztársaságnak azokat, akik súlyos deliktummal voltak vádolva és súlyosan el voltak itélve. Ezeket kiadták, ezek kimentek Oroszországba, ott visszakapták szabadságukat, az orosz szovjet igen szivesen fogadta, állásba helyezte el őket és ma orosz állampolgárok ezek a vezetők, ha bűnösnek tartjuk is őket. Ezt in paranthesim mondom, mert én politikai bűnöket nem ismerek, ha csak nincsenek összekötve, mondjuk, az élet vagy a tulajdon ellen elkövetett cselekményekkel egyéni szempontból. Ezeket a vezető embereket ugyebár kivitték, ezek ma szabad orosz állampolgárok, örülnek az életnek és akik nekik szót fogadtak, az ő alantasaik, az apró, piciny, piszlicsár emberek, akik talán bizalmi férfiak voltak, vagy akik azt cselekedték annak idején, amit pl. ma a lakáshivatal cselekszik, hogy lakásokat vesz el és utal ki másoknak, ezek a kicsi emberek hét esztendővel a forradalom után még mindig börtönben sinylődnek. Én ennek logikáját nem tudom megérteni még akkor sem, ha magamra erőszakolom az urak nézőpontjait és azokon keresztül próbálok magyarázatot találni. Még akkor sem találom meg a magyarázatot, mert valóban ennek semmi célja és értelme, semmi haszna nincs, az önök uralma vagy az ország szempontjából, ugy hogy ezt a kérdést minden ostromlás nélkül már régen nyugvópontra lehetett volna juttatni.

Én a magam szempontjából mindig a kormány fejét teszem felelőssé, a ministerelnök urat, mert tudom, hogy ő félig-meddig az olasz fasiszta módszer szerint rendezkedett be és nélküle semmi sem történhetik, ő diktál es az történik, amit ő akar, rajtakivül senkinek nincs szava és cselekedete, vagy legalább is nem sok és nem erőteljes. Én tehát a ministerelnök urhoz szólok, de az igazságügyminister urhoz is, amikor azt mondom, hog egyelőre semmi tünetét nem látjuk annak, mintha a lelkek harmóniáját helyre akarnák állitani. Egyelőre csak azt látom, hogy brilliáns összjáték folyik a rendetlenség fentartására, összjáték a hatalmi tárcák és a gazdasági tárcák között. Ha valaki leülne és meg akarná rajzolni a tervét annak, hogyan lehet egy országot gazdaságilag és lelkileg tökéletesen desorganizálni, akkor, ha ilyesmit rajzolna, azt kellene mondani, hogy a munka ebből a szempontból brilliáns.

Ez az összmunka a hatalmi és a gazdasági tárcák között brilliáns, de csak abban a tekintetben, hogy a romlás művét tökéletessé teszi és befejezi. A gazdasági tárcákat illetően majd lesz módunkban a tárcák sorrakerülése idején erről külön beszélni, itt csak megemlitem, mert hozzátartozik a gondolatmenetemhez, hogy a gazdasági tárcák nagyon jól gondoskodnak arról, hogy a fizikai lét feltételeit csökkentsék és megszüntessék. A munkahiány, az igazságtalan adórendszer, az a hallatlan vexatura, amelyet a lakossággal, a fogyasztókkal, termelőkkel most már végeznek, a népjóléti tárca lakáspolitikája elkeseriti és lehetetlenné teszi a fizikai létet. Hogy pedig teljes legyen a dolog, jönnek a hatalmi tárcák, a belügyi, az igazságügyi tárca, amely a lelkek harmóniáját bontja fel. *(Ellenmondások jobbfelől.)* Igen, ezekkel a rendelkezésekkel. Magával a büntetőnovellával, annak beterjesztésével. Ez izgató anyag a társadalom életében, amely miatt képtelen megnyugodni. Tessék ezt tudomásul venni! A belügyminister ur részéről beterjesztett rendjavaslat az ellenforradalmak idején megokolt lehet egy feltörekedett hatalom szempontjából, de akkor, amikor konszolidációt hirdetnek és jogrendről beszélnek, mint tegnap a ministerelnök ur, akkor ilyen ellenforradalmi intézményekre és intézkedésekre nincs szükség, és ha ezt nekem nem méltóztatnak elhinni, hivatkozom arra, amit itt ma délelőtt Wolff Károly képviselőtársam mondott, hogy a mai zavaros és bizonytalan helyzetben a az igazságügyi tárca ne kodifikáljon, csak azt, ami feltétlenül szükséges és mindjárt meg is mondja, mi szükseges. A kereskedelmi törvényt akarja megrevideáltatni, mert a kereskedelmi törvény alapján igen sok és súlyos károsodás éri a társadalmat egyes vállalatok részéről. Tehát a kormányt támogató Wolff-párt fejének is az a nézete, hogy nehéz időkben ne prejudikáljunk a jövendőnek és ne

kodifikáljunk olyan törvényeket, amelyek esetleg már holnapután nem állják meg a helyüket.

Ezért mondom, hogy a két tárcacsoport, a gazdasági és hatalmi tárcák brilliáns összműködéssel, az egyik fizikai téren, a másik lelki téren teszi lehetetlenné azt, hogy itt az országban az állapotok konszolidálódjanak.

Ide tartozik az esküdtszékek helyreállítása. Legyen szabad egyszer szerénytelennek lennem és kérdésemre választ igényelnem. Legyen oly kegyes a minister ur és majd ha reflektál a felszólalásokra — ha ennyi fáradtságot rá szán erre a vitára — mondja mi lesz az esküdtszékkel, mikor fogják az esküdtszéket visszaállitani. Az esküdtszék nem az enyém, nem a tiéd, és nem az övé, ez valamennyiünkké, ezt a jogfejlődés terhére nem lehet a jogrendszerből egyszerüen kiselejtezni. Ha valamikor szükség volt az esküdtszékre, ugy ma van arra szükség és ha valamikor szükség van rá, akkor a zavaros helyzetben van rá szükség. Ma kellene az esküdtszéket helyreállitani, akkor, amikor a szakbiráskodást jobbról és balról is támadások érik. Mert nemcsak a baloldalról érik támadások, hanem a jobboldalról is. Viczián képviselőtársam — tehát egy jobboldali politikus — a mult héten súlyos vádakat emelt a bíróság ellen, mondván, hogy annak egyes tagjai szabadkőmüvesek és hasjelekkel, vagy nyakjelekkel, vagy nem tudom miféle jelekkel adnak egymásnak szignált, hogy kivel hogyan kell majd elbánni. (**Peyer Károly**: Ma milyen jelet használnak az ébredők? A szemüket törlik, ez a jel!)

Az esküdtszékre a bíróság tekintélyének helyreállitása céljából is szükség van. Szükség van az esküdtbiráskodásra, hogy az a bíróság amelyet, mint mondom, baloldalról és jobboldalról igen vehemesen — és sokszor joggal — támadnak, levegőhöz jusson. Mert ha majd az esküdbiróság fog verdiktet mondani... (**Wolff Károly**: A birák majd gondoskodnak a maguk tekintélyéről! Nem kell oda esküdtszék!) Csodálkozom a felett.... (**Wolff Károly**: Az esküdszék ellen szakszerüség szempontjából vannak kifogások!) Tehát az egész világ bolond, csak mi vagyunk okosak. Mindenhol életben van az esküdtszek, az esküdtbiráskodás módszere. (**Wolff Károly**: A szak-folyóiratokat olvassa!)

T. Nemzetgyülés! Én nem vagyok hajlandó ezen a téren azt a tezist elfogadni, hogy az egész világ megbolondult, csak mi vagyunk az okosak. Ha jó más országoknak az esküdtbiráskodás, akkor jó lehet ez nekünk is. És ha ez megvan törvényben, és ha ez a mozgalom visszanyul 1844-ig, — amint bölcsen méltóztatik tudni — és ha ezt a mi jogrend zerünkbe beleillesztették, akkor semmi célja, semmi oka nincs annak, hogy ezt onnan erőszakkal kiráncigálják, mert ha egy rendszerből valamit kitépnek, ott feltétlenül üresség, hiány támad. Ha pedig valamikor szükség volt rá, ugy ma van erre szükség, azért, mert a bíróságot jobbról is, balról is támadják, T. képviselőtársam talán észre sem vette, hogy Viczián képviselő ur milyen sulyos támadást intézett a bíróság intézménye ellen? (**Viczián István**: Nem a bíróság ellen! A has-jeles Bakonyi már nyugdijban van!) Ön elfelejtette azt, amit mondott, de én nem felejtettem el. Ön azt mondta, hogy sok aktiv biró van a szabadkőmüvesek táborában, és ha ezeknek tudomásokra jut, hogy előttük szabadkőmüves testvér áll, és az sisakjelet ad le, akkor esküjök értelmében kötelesek az illetőt védelmezni és felmenteni. (**Viczián István**: Nem ezt mondottam!) Vegye elő Viczián képviselő ur a naplóját és olvassa el a saját beszédjét! (**Viczián István**: Tessék szóról-szóra felolvasni azt, amit mondtam.) Nem tartom olyan fontosnak, hogy szóról szóra olvassam fel; olvassa el ön és rá fog jönni arra, hogy nekem van igazam önnel szemben atekintetben, hogy ön mit mondott. Ugy látszik, már elfelejtette. Utóvégre az ilyesmi előfordul, hiszen gyarló emberek vagyunk. (**Malasits Géza**: Azt is elfelejtette, hogy kinek adott mozit! Elfelejtette, hogy Stead ezredesnek mozit osztogatott! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Propper Sándor: Az esküdtbiráskodásnak a mai bizonytalan helyzetben az az előnye, hogy az esküdtszék polgárokból tevődik össze, változik személyenkint, és a feleknek visszavetési joguk van. Nincs tehát a fél, aki a bíróság előtt áll, annak kitéve, hogy vagy szabadkőmüvessel, vagy ébredővel áll szemben, hanem tudja, hogy 12 független polgárral áll szemben az esküdtszéknél, amely testület megalapitásához ő maga is hozzájárult. Ez a testület változik, független polgári testület, amely a saját lelkiismerete szerint dönt és a fél, ha a verdikt maraszta'ó is, sokkal nyugodtabban távozik el a bíróság épületéből, (**Peyer Károly**: Hátha még felmentik!) mint akkor, ha olvasta Viczián képviselő ur előadását arról, hogy a szabadkőmüvesek a bíróságnál titkos jelekkel adnak egymásnak instrukciókat. (**Wolff Károly**: Az esküdtek között is lehet 10 szabadkőmüves. Az nem biztositék! — **Szabóky Jenő**: Ott is lehet zsidó!) Ha egy biró van és az az egy biró szabadkőmüves vagy ébredő, (**Wolff Károly**: Nem egy biró, hanem három biró van!) vagy ha három biró közül három ébredő vagy három biró közül három szabadkőmüves: sokkal rosszabb az arány, mintha 12 esküdt közül kettő ébredő és három szabadkőmüves. (**Wolff Károly**: Hát ha nyolc szabadkőmüves? — *Derültség jobbfelől.*) Azt nem tudom, nem is kutatom, de a sánszok a félre nézve sokkal kedvezőbbek az esküdtszéknél, mint a hármas tanácsoknál. (**Wolff Károly**: A kisorsolásnál visszavetik és el van intézve!) Végtelenül csodálkozom, hogy Wolff képviselőtársam, mint jogászember, aki a jogfejlődést ismeri, a jogfilozófiával foglalkozott és akinek tudnia kell azt, hogy az esküdtszéki intézmény a jogfejlődésnek, a haladásnak egyik terméke... (**Wolff Károly**: Dehogy, kérem! Az az őskorban volt, és ezért mentek át a szakszerüségre! — **Hebelt Ede**: Azután a szakszerüségről visszatértek a politikai ügyekben az esküdtszékre. — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, minden oldalon! (**Hebelt Ede**: A szakbiróságok az élettől eltávolodtak, ez volt a baj! Ezért kellett visszatérni az esküdtszékre!) Hebelt Ede képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Hebelt Ede**: Igy volt! — **Wolff Károly**: És ott nem tudják elbirálni!)

Propper Sándor: A Tisza-féle törvény már rontott az esküdtszek intézményén, de azt még e rontott formájában is sokkal jobbnak tartom, különösen most — hangsúlyozom — mint magát a szakbiróságot. A független polgárokat nem lehet befolyásolni, azokat nem lehet beterelni az Ébredő Magyarok Sörház-utcai helyiségébe, (**Wolff Károly**: Dehogy nem lehet!) azokkal nem lehet esküt letétetni (*Felkiáltások jobbfelől: Ajjaj!*) a birói esküt meghaladó tartalommal. (**Wolff Károly**: De libát lehet a lakásukra küldeni!) Ugy látszik, ebben önnek nagy gyakorlata van! (**Wolff Károly**: Nem tudom, hogy érti ezt! De lehet őket befolyásolni!) Lehet, én nem tudok beleszólni, én nem voltam biró, én hozzám nem küldtek libát. Mindenesetre tudomásul veszem, hogy ez is egy módja a befolyásolásnak. (*Zaj.*)

T. Nemzetgyülés! Én feltétlenül szükségesnek tartom az esküdtbiráskodás visszaállitását és erre vonatkozólag a következő határozati javaslatot terjesztem elő (*olvassa*): »Utasitja a nemzetgyülés a kormányt, hogy az esküdtbiráskodás visszaállitásáról sürgősen tegyen a nemzetgyülésnek előterjesztést.« Ha ebbe az igazságügyi kormány, illetőleg a nemzetgyülés többsége nem hajlandó bele

menni, ezzel csak azt dokumentálja, hogy ez a mai helyzet rá nézve politikai szempontból kedvező és ő ettől a helyzettől nem kíván megszabadulni.

Szóval kell tennem és szívesen koncedálom bizonyos tekintetben, hogy az igazságszolgáltatásban van tökéletesen egyenlő elbánás. Pl. ha valakit fogházra ítélnek politikai bűncselekményért, vagy fegyházra ítélnek közönséges bűncselekményért, az ítélet végrehajtásánál tökéletesen egyenlő elbánást tanusitanak. (**Malasits Géza**: No, nem egészen! Az utóbbi házimunkás, az előbbi ott rothadhat. Tévedés! A politikai bűnös sokkal rosszabbul jár, sohasem lesz belőle házimunkás! — **Erdélyi Aladár**: Sokszor sokkal rosszabb is!) Ugy gondolom, hogy a fogházbüntetéssel járó előnyöket a politikai foglyoknak nem adják meg, azért nevezem én ezt egyenlő elbánásnak. A bíróság és a törvény disztingvál fogház és fegyház között, az ítélet végrehajtásánál azonban erre nincsenek tekintettel. *(Derültség a középen.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy beszédideje lejárt!

Propper Sándor; Láttunk közönséges büntetteseket, bombavetőket, akik elegáns Burberry-ruhában jelentek meg a bíróság előtt (**Wolff Károly**: Ha még nincs jogerősen elitélve!) és láttunk sajtóvétségért 14 napra elitélt ujságirót, akit viszont megvasalva hurcoltak keresztül a városon. Ha érdekli az igazságügyminister urat, az adatokat szivesen rendelkezésére bocsátom. (**Peyer Károly**: Mondd meg, hogy Pettkóról van szó!) Nemcsak Pettkóról, hanem Schönről is, akik mindketten a Népszava munkatársai. Az egyik 14 napot, a másik, ugy tudom, három hetet kapott sajtóvétségért, és mind a kettőt megvasalva vitték a városon keresztül a gyüjtőfogházba.

Röviden szólanom kell még az emigráció likvidálásáról. Miután beszédem ideje lejárt, csak annyit akarok kijelenteni, hogy tessék egészen komolyan foglalkozni az emigráció likvidálásával és ezt a fájó pontot kihuzni a magyar közéletből, minden feltétel nélkül. Nagyon helyesen jellemezte Györki Imre képviselőtársunk a reverzális szedését politikai zsarolásnak. Valóban az, sőt annak egy minősitett formája, mert nincs törvény a magyar törvénytárban, amely valakitől birói itélet nélkül megvonna bizonyos jogokat. Ezt a kormány politikai uton akarja megcselekedni. Erre semmiféle jogalap nincs, és ez megint arra vall, hogy a kormány a maga számára kényelmesebbé akarja tenni a helyzetet.

Még egyetlen kérdésről, a sajtóvétségek elévüléséről akarok beszélni.

Elnök: Ismételten kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét befejezni.

Propper Sándor: A sajtótörvény, az 1914. évi XIV. t-c. nem distingvál külföldön és belföldön elkövetett sajtóvétség között, nem distingvál az 1878. évi V. és az 1879. évi XL. t.-c. sem. Nem ismer külföldi és belföldi bűncselekményt. csak egyfélét ismer, egyféleképen állapitja meg az elévülést. Végtelenül sajnálatos és csodálkozni is csodálkozni is kell azon, hogy ezzel szemben a Curia mégis azt az álláspontot foglalta el, hogy a külföldön magyar honpolgárok részéről elkövetett sajtóvétségek elévülése nem esik e rendelkezések hatálya alá. Ezt is feltétlenül reparálni kell.

Beterjesztem a következő határozati javaslatot. *(Olvassa):* »Utasitja a nemzetgyülés a kormányt, hogy a nemzetgyalázás és a kormányzósértés miatt elitéltek és terheltek közkegyelemben való részesitése, illetőleg a folyamatban lévő perek törlése iránt sürgősen intézkedjék.«

Második határozati javaslatom a következő. *(Olvassa):* »Utasitja a nemzetgyülés a kormányt, hogy az 1921. évi III. t.-c. hatálvon kivül helyezése iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket.« Ez az a bizonyos »hatályos« törvény, amelynek alapján azt a szegény öreg mamát, aki nem birt ágyából felkelni, legfeljebb egy angoramacskát izgathatott fel nemzetgyalázó kifejezésekkel, a törvényszék kiszállás utján elitélte.

Miután a kormány iránt bizalmatlansággal viseltetem, a költségvetést nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az igazságügyminister ur kiván szólani.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! Élöljáróban méltóztassanak megengedni, hogy pár szóval reflektáljak Propper Sándor előttem szólott t. képviselő ur felszólalására. Az igen t. nemzetgyülésnek ugy a a bal-, mint a jobboldalán megállapittatott ma az, hogy ez az ország lelki és gazdasági válságban szenved. Propper Sándor igen t. képviselő ur ezért a válságért minden odiumot és felelősséget reánk, a kormányra és a kormányzó pártra kiván háritani. Magam is megállapithatom azt, hogy ennek az országnak nehéz sorsa, keserves napjai a lelki válság és az azt követő gazdasági válság folytán állottak elő.

Én magam lelkületemnél, hajlandóságomnál fogva mindenképen kész vagyok arra, hogy ez a lelki válság megszünjék ebben az országban, mindenképen kész vagyok erre, mert meg vagyok győződve róla, hogy ha mi megtaláljuk a lelki válság megoldásának kulcsát, akkor félmunkával, félfáradtsággal megtaláljuk a gazdasági válság megoldásának kulcsát is. Nem fogadhatom el azonban a felelősséget ezért a lelki válságért, mert ez a lelki válság elsősorban a vesztett háboru következtében ránk zudult nehéz lét következménye, másrészt azé a kishitüségé, kislelküségé, amellyel mi ezt a nagy megpróbáltatást jobbról és balról egyaránt nem tudjuk elviselni. Kislelküek, kishitüek vagyunk, mert ebben a vészben, ebben a nyomottságban, ebben a letiportságunkban nem találjuk meg egymást, nem találunk egymásra. Mi azokat az elválasztó és elkülönitő momentumokat keressük, amelyek bennünket eltávolitanak, nem pedig azokat, amelyek által egyetértve, egymásratalálva, együttmunkálkodva a lelki válságot megoldhatjuk és ezt az országot gazdaságilag is talpra tudjuk állitani. (**Propper Sándor**: Helyes, kezdjük meg!)

Ami az én felfogásomat illeti, azokról a kérdésekről, amelyeket Propper képviselő ur felhozott, elsősorban is az emigráció és a revizió kérdésével kivánok foglalkozni. Nem titkoltam soha és nem titkolom ma sem, hogy a gyorsitott eljárási itéletekkel, magával a gyorsitott eljárással nem értettem teljes mértékben egyet. Engem mint birót ki nem elégitett, én azt szükséges rossznak tartottam abban az időben. amikor ezek az eljárások lefolytattattak. (**Propper Sándor**: Nem is szükséges, csak rossz volt!) Ennek folytán szükségesnek és indokoltnak láttam, hogy azok az itéletek a lehiggult időkben bizonyos mértékben revizió alá vétessenek. Ennek a meggyőződésemnek, ennek az óhajomnak látható jelét is adtam, mert két évvel ezelőtt a büntetőnovellába egyenesen az én inditványomra és elhatározásomból ez a reviziós rendelkezés belefoglaltatott. *(Helyeslés.)* Azért azonban a felelősséget, hogy ez a büntetőnovella és vele együtt ez a reviziós paragrafus két esztendő alatt nem jutott ahhoz a sorshoz . . . (**Hebelt Ede**: Hallatlan, ilyen érvelés! Szégyelje magát a minister ur, hogy igy érvel! — *Mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Hebelt Ede képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani. (**Hebelt Ede**: Botrány, ilyen érvelés!) Hebelt Ede képviselő urat másodszor is rendreutasitom. Méltóztassék csendben maradni. *(Egy hang a jobboldalon: Korcsmában van? — Zaj.)* Csendet kérek képviselő urak. (**Erdélyi Aladár**: Illik ez ehhez a komolysághoz?)

Pesthy Pál igazságügyminister: Az, hogy ez nem következett be, annak a lelki válságnak követ-

kezménye, amely lelki válságról itt az urak az előbb említést tettek. Ha mi megtaláltuk volna a kellő időben magunkat, ha itt meddő politikai vitákat és szócsatákat nem folytattunk volna, ha dolgoztunk volna olyan kérdésekben is, amelyek talán teljesen nem elégítik ki egyik vagy másik pártot, azonban előbbrevittük volna ezeket a kérdéseket, akkor azt hiszem, hogy ezekről a kérdésekről már régen nem beszélnénk.

Ki akarok még térni, mielőtt az igazságszolgáltatás és az igazságügy általános helyzetére áttérnék, az emigráció kérdésére. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Ugy áll a dolog, hogy az emigránsok ellen idehaza büntető eljárások vannak folyamatban. Az igen t. túloldal nem disztingvál abban a tekintetben, hogy mi az óhaja; ezek ellen az emigránsok ellen folyó perek teljes törlése, vagy pedig csak az, hogy itthon szabadon védekezhessenek? **(Peyer Károly**: A törlést kivánjuk!) Egyedül ugy beállitani a kérdést, hogy az emigránsokra vonatkozólag kérik csak ezt a törlést, nem lehet, mert ez igazságtalan lenne azokkal az itthonlevőkkel szemben, akik ellen ugyanezen az alapon folyik az eljárás. **(Rothenstein Mór**: Inkább nem törölnek semmit!)

Megbeszéléseinknek alapja nem is ez volt, hanem az, hogy ezek az urak hazatérve a bíróság előtt szabadon védekezhessenek. **(Peyer Károly**: Ez a minimum!) Büntetőjogilag ugy áll a helyzet, hogy ezek az urak olyan bünc selekményekkel vannak vádolva, amelyekkel súlyosságuknál fogva vagy a törvénynél fogva letartóztatás jár. Már most mi történt? Az történt, hogy bizonyos megállapodás jött létre abban a tekintetben, hogy azokn k, akik egyénenként kérik ezt a hazajövetelt, esetleg megengedtetik hogy szabad lábon védekezhessenek. **(Peyer Károly**: Nem történt megállapodás!) Ilyen rendelkezés történt a kormány részéről; az lehetséges, hogy nem volt megállapodás. Mármost hogyan áll a helyzet jogilag? Jogilag ugy áll a helyzet, hogy ezek letartóztatandók lennének és a kormány belement abba, hogy ha ezek letartóztattatnak, akkor összes polgári jogaiktól arra az időre, amig letartóztatásuk tart, tehát a bíróságnál való elintézésig, fel vannak függesztve. A kormány tehát hozzájárult ahhoz, hogy ezek szabad lábon védekezhessenek és mindössze ahhoz nem járult hozzá, hogy mentessenek fel azon törvény hatálya alól, amely szerint politikai jogaikat nem gyakorolhatják. Ez semmiféle különös és a törvénnyel ellenkező rendelkezést nem képez és a törvény szellemének megfelel.

És meddig tart a politikai jogoktól való felfüggesztés? Tart addig, amig a bíróság felettük itéletet mond és abban az itéletben kitér politikai jogaikra és felelősségükre.

Ezek után legyen szabad az igazságügy általános vonatkozású kérdéseiről beszélni. Beszélni akarok elsősorban is az igazságügyi törvényalkotásról, az igazságügyi kodifikációról. *(Halljuk! Halljuk!)* Székfoglalóm alkalmával, több, mint két évvel ezelőtt, igenis, kijelentettem azt, hogy én ezeket az időket nem tartom alkalmasaknak arra, hogy itt egy távoli időre kiható kodifikátórius munka megindu ljon. *(Helyeslés balfelől.)* Nem tartottam ezt helyesnek azért, mert oly gyorsan változtak az életviszonyok és azok feltételei, gazdasági lehetőségei, hogy ezeket fixirozni abban a pillanatban, amely pillanatban az a kérdés rendezést kivánt volna, nem lehetett. Igy tehát nem volt más mód, mint ezeknek a kérdéseknek elintézését rábizni a bíróságra és — amint Wolff Károly igen t. képviselőtársam mondotta, — itt az angol módszert hagyni, hogy t. i. a bíróság rendezze ezeket a kérdéseket

Mégis egy hosszu nagy munka volt már folyamatban abban az időben, amikor én a tárcát átvettem, nevezetesen a polgári törvénykönyv munkája. Ennek a munkának folytatását azonban szükségesnek és indokoltnak tartottam és pedig azért mert igenis, ez a magyar judikatura által kitermelt jogelvek konglomerátuma, gyüjteménye és ezt, mint gyüjteményes munkát, a magyar igazságszolgáltatás és irányitás szmpontjából igenis, szükségesnek tartottam. Ma beszámolhatok arról, hogy a polgári törvénykönyv tervezete teljesen elkészült, kinyomatás előtt áll és gondoskodom arról — tekintve az előbb említett célt — hogy ez a ki nyomatás meg is történjék. *(Helyeslés.)*

Mármost itt egy más, fontos és igen megfontolandó kérdés az, vajjon a polgári törvénykönyv tervezete törvényerőre is emelkedjék-e? Ezt én nagyon megfontolandónak tartom, mert veszélyesnek tartom a magyar jog egységét megbontani és ezáltal elszakitani azokat a szálakat, amelyek még minket olyan területekhez fűznek, ahol a magyar jog érvényben van.

Igen t. Nemzetgyülés! A törvényalkotás és a törvényhozás irányát és feladatait nem is ilyen általános törvényalkotási munkálatok bevezetésében és lefolytatásában látom, hanem — hogy ugy fejezzem ki magam, — azokban az eseti törvényalkotásokban, amelyet az egyes esetek vonnak maguk után.

Tegnap volt szerencsém a nemzetgyülés elé terjeszteni három törvényjavaslatot, amelyek közül kettő a mindennapi szükséglet által diktált, parancsolt és kötelességgé tett javaslat, a másik azonban általános vonatkozásu, azonban olyan általános vonatkozásu, amely indokát ujra a mai gazdasági életben leli. Itt célzok az okirati kényszerről benyujtott javaslatomra, célzok az örökösödési eljárás novellájáról beterjesztett javaslatomra, amely javaslatok beterjesztését gyakorlati szempont, nevezetesen a bíróság munkarendjének és az igazságszolgáltatás gyorsaságának biztositása indokolja.

De törvényjavaslatot terjesztettem be a jelzálogjogról is. Amint méltóztatnak tudni, ebben a kérdésben az a helyzet, hogy jelzálogjogunk tulajdonképen az osztrák polgári törvénykönyv alapján kibocsátott 1851. évi pátensen, az országbirói értekezlet határozatán és bírói gyakorlatunkon alapszik. Ezt a részt a polgári törvénykönyv tervezetéből kivettem és pedig azért, mert a magyar telekkönyvi jog ugy fejlődött, hogy annak látható jelét, látható szabályozását kellett adnom. De ki kellett ezt vennem a polgári törvénykönyv tervezetéből azért is, mert a mai gazdasági viszonyok, azoknak uj alakulása folytán, kénytelen voltam olyan körülmények, olyan esetek szabályozásáról is gondoskodni, amelyek a magyar jelzáloghitelt elősegitik. Nevezetesen ez a telekadósságnak és a jelzálogadóslevélnek a telekkönyvi jogba való beiktatása. A telekadósság a régi telekkönyvi jogban sem volt ismeretlen, mert a régi telekkönyvi jog is ismerte azt, hogy a személyes kötelezettség a dologi kötelezettségtől szétválasztható.

Azonban a jelzálog adóslevél intézménye szükségessé vált azért, mert ezeknek a jelzálogkölcsönkötvényeknek értékesitése és ezek alapján külföldi kölcsönök szerzése — a külföld nem ismervén ezt a jogi intézményt és ezeket a jelzálogkölcsönkötvényeket — nehézzé vált, és azt a követelményt támasztotta a jelzálog-kötvényekkel szemben, hogy az a jelzálogkötvény, az a jelzáloglevél tartalmazza egyrészt annak megjelölését, hogy mely ingatlanok szolgálnak a hitel biztositására, másrészt, hogy az olyan papir legyan, amely konventálható és tovább forgatható legyen, mégpedig könnyen, nem ugy mint eddig volt. Ennyit általánosságban.

Teljesen tisztában vagyok azzal, hogy kereskedelmi életünk is olyan irányban fejlődött és olyan irányokat vett, hogy lényegesen eltávolodott az 1874. évi kereskedelmi törvény által szabályozott állapotoktól. Ez inditott arra, hogy a kereskedelmi törvény revizióját és átdolgozását munkába vettem

(Helyeslés jobbfelől.) és remélem, hogy erre vonatkozó javaslatomat nem sok idő multva beterjeszthetem. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek közlése után legyen szabad áttérnem a bírói hatalom gyakorlásának kérdésére. Ha visszatekintek egész a békéig, ha végig megyek a háborus időkön, ha áthatolok a forradalmak történetén és az azután következő időkön, s ha tárgyilagosságot kérek e tekintetben, azt hiszem, hogy egy kis tárgyilagossággal igazat fog nekem a t. Nemzetgyülés adni abban, nincs testület, amely a maga érintetlenséget, a maga nivóját, a maga erkölcsi presztizsét olyan mértékben megtartotta volna, mint a magyar bírói kar. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Nehéz, változatos időkben tett bizonyságot ez a testület arról, hogy az a külön hatalom, amelyet a magyar alkotmány az ő kezébe letett, jó kezekben van letéve. (**Peyer Károly**: Surgoth kezében nem volt egészen jó kézben! — **Nemes Bertalan**: Ugyan kérem!) Ne méltóztassék egy egész nagy testületet, egy egész nagy intézményt egyes egyének beállításával, egyes esetek kiélezésével, egyes körülmények kiszinezésével megitélni; tessék az egészet tekinteni és ha ezt az egészet tekintik, akkor meg vagyok róla győződve, hogy megegyeznek velem abban az itéletben, hogy ez a testület minden dicséretet és elismerést megérdemel. (**Hebelt Ede**: Azt már nem! Minden dicséretet nem érdemel meg! — **Peyer Károly**: A politikai pereket kivéve!)

Hálával és köszönettel emlékezem meg Gaal Gaston és Szilágyi Lajos képviselőtársaim elismeréséről és hálával és köszönettel adózom itt a nemzet színe előtt a magyar bírói testületnek, amely a maga magyarságában, jogtudományában és erkölcsi érintheteilenségében ezekben a zavaros, nehéz időkben igenis, messze fölöttünk áll. (**Hebelt Ede**: Reszketni kell tőlük olyan ügyekben, amelyekben igazsága van az embernek! — **Rothenstein Mór**: Bátoritás, hogy továbbra is ilyen itéleteket hozzanak! — **Propper Sándor**: Stocker ur, Surgoth ur, Schadl ur, Töreky ur kitettek magukért. — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Pesthy Pál igazságügyminister: A bírói hatalom gyakorlásával kapcsolatban meg akarok itt emlékezni két kérdésről, amelyet az igen t. képviselő urak felvetettek, nevezetesen a bináknak ugynevezett titkos társaságokban való részvételéről és a bírói szuverénitásnak valamilyen oldalról való érintésére vonatkozó törekvésről.

A bírói testületnek és a bírói hatalom gyakorlásának alapját az 1869. évi IV. t.-c., a bírói hatalom szervezéséről szóló törvénycikk adja. Ez a törvény határozottan irányt, utat és keretet szab annak, hogy a biró hogyan és miképen cselekedhetik és hogyan járhat el. Ennek a törvénynek 11. §-a azt mondja *(olvassa)*: »A biró nem lehet tagja valamely politikai vagy munkásegyletnek, illetőleg gyülekezetnek; nem vehet részt azok gyüléseiben; nem folyhat be sem közvetve, sem közvetlenül azok müködéseibe s nem járulhat az ily egylet vagy gyülekezet határozatához vagy kérvényéhez.« (**Fábián Béla**: Bár végre volna hajtva ez a törvény!) A képviselő ur azt óhajtja, hogy bár végre lenne hajtva ez a törvény. Kijelenthetem az igen t. képviselő urnak, hogy minden esetben, amikor tudomást szerzek arról, hogy a törvénynek ezt a rendelkezését megsértik, egyrészt a bírói testület presztizsének megóvása érdekében, másrészt azon közjogi hatalom erősitésének érdekében, amelyet a bírói hatalom képvisel, mindent el fogok követni és a legszigorubban el fogok járni, hogy ennek a törvénynek érvényt szerezzek. *(Helyeslés jobbfelől.* — **Fábián Béla**: Hát lehet biró ébredő?)

Továbbmegyek, igen t. képviselő ur. Arra vonatkozólag is igéretet teszek a képviselő urnak, hogy ha tudomást szerzek arról, hogy biró olyan esküre van kötelezve, amely a birói esküvel ellentétes, ezt, mint a birói állással össze nem férhető eljárást fogom kezelni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Tőlem azonban mást nem lehet kivánni. En itt a törvény alapján állok. Amit a törvény előir és amit kötelességemmé tesz, azt megteszem, azonkivül azonban nem tehetek semmit, mert önhatalmulag semmiféle testülettel szemben nem járhatok el. (**Fábián Béla**: Lehet-e biró ébredő?) En nem etimologizálom azt, hogy mi az Ébredő Magyarok Egyesülete; nem tudom ma azt, hogy ez politikai egyesület-e vagy nem politikai egyesület. En csak azt mondhatom, igen t. képviselő ur, hogy biró politikai egyesületnek és testületnek tagja nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.* — **Fábián Béla**: Csak nem akarják azt mondani, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete nem politikai egyesület? Ott van a csongrádi ügy; a minister ur olvasta az iratokat!)

Elnök: Fábián képviselő urat kérem, méltóztassék csendben maradni! (**Peyer Károly**: Ott van a Klebelsberg-plakát! Az csak bizonyság? — **Szabóky Jenő**: Meg is büntették! — **Peyer Károly**: De politizáltak! — **Szabóky Jenő**: Elég hiba volt! — *Zaj.)* Csendet kérek!

Pesthy Pál igazságügyminister: Még a birói szuverénitás kérdéséről kivánok nyilatkozni. Különösen Eckhardt Tibor képviselő ur utalt beszédében arra, hogy mi a birói szuverénitást a frank- és szokol-üggyel kapcsolatban érinteni hagytuk. *(Zaj.* — **Propper Sándor**: Elég, ha Wolff Károly az elnökük! — **Wolff Károly**: Büszke vagyok rá! — **Propper Sándor**: De ők nem büszkék önre! — **Wolff Károly**: Ezt tőlük kérdezze meg!)

Elnök: Csendet kérek!

Pesthy Pál igazságügyminister: Amikor a birói szuverénitásról beszélnek az igen t. képviselő urak, a disztinkciókat igen lazán kezelik. Kijelentem, hogy sem a frankügy, sem a szokolügy nyomozása keretében nem történt egy hajszálnyi érintése sem a birói szuverénitásnak, mert a birói szuverénitás elkerülésével idebenn a nyomozók magához a bírósághoz soha egy ujjal sem fértek. Disztingváljuk, igen t. Nemzetgyülés! A büntető-perrendtartás végrehajtási rendeletében van egy rendelkezés, amely lehetővé teszi külföldi rendőrközegeknek azt, hogy a rendőri nyomozás során a magyar rendőrközegekkel együttmüködjenek, nincs azonban seholsem rendelkezés arra, hogy külföldi rendőri közeg a magyar bírósággal vagy a magyar ügyészséggel kollaborálhat. Ez nem is történt meg. Ahol kollaborálás történt, az rendőrség és rendőrség között történt és a magyar bíróságnak ehhez semmi hozzászólása, velük semmi érintkezése nem volt. Méltóztassék megnyugodva lent, t. Nemzetgyülés, hogy mint eddig nem, ugy ezután sem fogok hozzájárulni sohasem ahhoz, hogy a magyar birói szurerénitás bárhonnan is és bármily nagyhatalom részéről is érintessék. *(Helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Ezeknek a külföldi hatalmasságoknak joguk van a maguk érdekét védeni. A büntető perrendtartás, mint sértetteknek bizonyos jogot ad a birói tárgyalásban való részvételre, de méltóztassanak megnyugodva lenni, ők ennek a jognak keretén túllépni sohasem fognak, mert nem léphetnek tul rajta. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Méltóztassanak megengedni, hogy ezek után áttérjek az igazságügyi hatóságok, illetőleg a bíróságok helyzetének tárgyalására. Több oldalról felhangzott itt az, hogy a bíróságok csődbe mennek, hogy a bíróságok munkája lassu és nem elégiti ki azokat az igényeket, amelyeket velük szemben a közönség gyorsaság tekintetében támaszt, már pedig az igazságügyi tárca programmját egyenesen a jogkereső közönség igényei szabják meg, mert ezeknek az igényeknek megfelelően kell az igazság-

ügyi kormánynak odahatnia, hogy az igazságszolgáltatás ezeket az igényeket kielégithesse.

Méltóztatnak tudni, igen t. Nemzetgyülés, hogy a szanálás folyamán, amikor a közhivatalok és a birróságok ügyeinek likvidálására került a sor, felállitották a Takarékossági Bizottságot, amely bizottság bizonyos számkereteket állapitott meg abból a célból, hogy az államgazdaság és az államháztartás egyensúlyát biztositsa.

Hogy a biráknál maradjanak, a takarékossági bizottság 1539 főben állapitotta meg a birák létszámát. (**Malasits Géza**: De a tábornokoknál nem volt olyan szükkeblü!) Nem ismerem a tábornokok helyzetét.

Ez a megállapitás történt az 1921/1924. évi statisztikai adatok alapján, amelyek szerint az 1921/24. években 1,012.000 ügy esett évenkint a birróságokra, 1925-ben pedig 964.000. Ezek szerint az adatok szerint, a birói létszámot 1539 főben véve fel, 1921—24-ben 658 ügy esett egy biróra. Az 1925. évi ügyforgalmi eredmény szerint pedig 1,269.964 ügy érkezett a birróságokhoz, amely az 1921—24. évi ügyforgalommal szemben 24%-os, az 1925. évivel szemben pedig 32%-os emelkedést jelent. Ez az emelkedés elég számottevő. Ha azonban figyelembe veszem azt, hogy a birói munkának nehéz részében, a polgári részben milyen az eredmény, akkor meg kell állapitanom, hogy itt olyan emelkedéssel állottunk szemben a legutóbbi évben, amely okvetlenül maga után vonta azt a nehéz helyzetet, amely az igen t. képviselő ur telhozott és amelyet én magam is megerősitek. 1924-ben 274.005 polgári per érkezett a birróságokhoz 1925-ben pedig 558.000. Ez 101%-os emelkedés. (**Malasits Géza**: Tehát kevesebb biróval mégegyszerannyi per!) Ha rá mutatok arra, hogy a hátralék emelkedése pedig ezzel szemben elenyészően csekély, mert mindössze csak 12%, akkor méltóztassanak itéletet mondani arról, hogy ez a birói testület micsoda munkálatot teljesit. (**Malasits Géza**: A birák agyondolgozzák magukat! Ezt szenvedi meg a közönség!)

De rá akarok mutatni arra is, hogy ennek a munkának minősége is azt hiszem, százalékosan is emelkedett ugyanannyit, mint számban. Ezekben az utóbbi években nagyon sok nehéz megoldandó kérdést hozott felszinre a birróságoknál az ugynevezett gazdasági lehetetlenülés és a valorizáció kérdése. Ezek nem egyszerü ügyek, nem egyszerü itéletek, mert ebben a munkában benne van maga a törvényalkotás és a törvényekből a konzekvenciák levonása is. A törvényalkotás munkájában pedig benne van mindazoknak az életkörülményeknek mérlegelése, részletezése, egymás mellé állitása, amely körülmények azután kihatással vannak ennek a kérdésnek mikéntjére is Ez az a birói munka, amely minőségben még terhesebbé lett.

Tudom, hogy a magánalkalmazottak nyugdijvalorizációjának kérdése mostanában kerül tapétára és eldöntésre. De amig ez a kérdés el nem dől, addig neheziti a birróságok munkáját. Amint azonban méltóztatnak tudni, az általános valorizáció kérdése — kiszakitva belőle a magánalkalmazottak nyugdijvalorizációjának kérdését — egyelőre a tapétán nem szerepel. Ez a munka könnyebbedni és kevesbedni nem fog.

Ennek belátása és meggondolása késztetett engem arra, hogy foglalkozzam azzal, hogy mi a kivezető ut ebből a nehéz helyzetből. A Takarékossági Bizottság által megszabott szám rámnézve kötelező lévén, én pillanatnyilag azzal, hogy a birói létszámot emelem, ezen a kérdésen segiteni nem tudok. Nekem egyéb módon kellett és kell segitenem intézményesen ezen a kérdésen, hogy ebből a hinárból és nehézségből kijussak. Én ezt két törvényjavaslattal gondolom megoldhatónak, az egyik az okirati kényszer, a másik az örökösödési eljárás novellája.

Beszélni akarok az okirati kényszerről és arról a hatásról, amelyet én ettől a javaslattól a birróságok működése szempontjából várok. Tudom azt, hogy az okirati kényszer behozatala egy magasabb kulturát igénylő valami lenne, azonban mondom a kényszerüség, a kénytelenség kötelez arra, hogy ezt megtegyem, mert ugy a perek számának lényeges csökkenését, mint a perek elintézésének könnyebbségét várom ettől a javaslattól.

Az okirati kényszerről szóló javaslat általános vonalaiban, tartalmában három csoportot állapit meg az okirati kényszerre nézve. Kisebb jelentőségü ügyekre nézve semmi alakszerüséget nem köt ki s igy a vidéken lakó kis ember számára a maga primitiv módszerével is kiállitható. A fontosabb ügyekre vonatkozólag elő van irva az ügyvédi ellenjegyzés, vagy jegyzői ellenjegyzés, vagy birói ellenjegyzés kötelezettsége. A harmadik csoport ismert a jogászvilág előtt: az ugynevezett kötelező közjegyzői okirat.

Megvallom őszintén, hogy a második csoportnak beállitásával, amellyel az okirat érvényhez kötelezővé teszem az ügyvédi ellenjegyzést, némileg rekompenzációt akarok nyujtani az ügyvédi karnak azért a vesztett munkáért, amelyet az ügyvédi kar ennek a törvényjavaslatnak valóra válása esetén okvetlenül el fog veszteni. Én azt a hatást várom ettől a javaslattól, hogy egyrészt a perek száma az okiratba foglalt ügyek folytán lényegesen meg fog kevesbedni — természetesen ma nem vagyok abban a helyzetben, hogy valószinüségi számokkal dolgozzam — de másrész még egy könnyebség lesz, nevezetesen a perek elintézésének módja.

Aki a gyakorlati jogászéletben működött, az ismeri a felvonulást a tanukkal, tanuk jobbra, tanuk balra, tanuk itt is, ott is. Ennek megvan az a káros következménye, hogy az a tanu egyrészt elvonatik munkájától, de másrészt — bevallom egészen őszintén — erkölcseiben is szaturáltatik. Ha én ezt a tanu-tömeget ki tudom kapcsolni a perekből, akkor a perek elintézését lényegesen könnyebbé teszem, ami végeredményben gyorsasághoz és olcsósághoz fog vezetni.

A másik törvényjavaslat, az örökösödési eljárás novellája. Itt ismét csak a gyakorlati élettel foglalkozókra hivatkozom és megállapitom, hogy egy közönséges hagyatéki ügy, ha békésen elintéződik, öt izben kerül birói kézbe. Engedje meg a t. Nemzetgyülés, hogy elhagyjam részletezését annak, hogy mikor kerül birói kézbe, de ez a retorta röviden a következő: a halálesetfelvétel a nyilvántartásba berül, megindítják az eljárást, benyujtják a leltárt, a biró kiadja a közjegyzőnek, a közjegyző visszaadja a birónak, a biró átadja vagy nem adja, — de felteszem, hogy átadja — átmegy a telekkönyvhöz stb. Ezek a retorták. Itt nemcsak a birói munka a sok, hanem — aki a gyakorlati életben látta ezt és ismeri a hagyatéki ügyek kezelését, az tudja — még több a kezelés ügye. Itt lényeges kezelői munkát akarok megtakaritani és meg is takaritok, ha a nemzetgyülés bölcsessége az általam előterjesztett javaslathoz hozzájárul.

Ez a javaslat elsősorban azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a hét éven alul elhalt gyermekeknél, amilyen a statisztika szerint az országban majdnem 150 ezer van — a halálaset felvétel beterjesztése — ne méltóztassék félre érteni, nem a községnél való felvétele, hanem a birósághoz való beterjesztése csak abban az esetben kötelező, ha a hét éves gyermek után vagyon van, vagy ha valaki kéri a hagyatéki eljárás megindítását. Körülbelül 140 és még néhány ezer halálesetfelvételi iv beterjesztését fogjuk ezzel megtakaritani.

További rendelkezése ennek a törvényjavaslatnak az, hogy a hagyatéki eljárást a közjegyző

kapja kezébe, az ő kezén fut végig és a hagyatéki aktákat csak akkor terjesztik be, amikor átadásra teljesen éret az ügy. Ekkor kerül a bíróságnál iktatás, kezelés alá és egyszersmind átadás alá is. Egyszer kezeltetik és egyszerre át is adatik. Ez kezelői munkamegtakarítás és bírói munkamegtakarítás

Bocsánatot kérek, hogy az igen t. Nemzetgyülést ilyen részletkérdésekkel untatom, *(Halljuk! Halljuk!)* de a bíróságok munkája gyorsaságának, alaposságának és olcsóságának biztosítása érdekében kénytelen vagyok ezeket az intézkedéseket javasolni és szükségesnek tartom, hogy az igen t. Nemzetgyülést tájékoztassam.

Elhangzott itt az a vád is, hogy a kezelési szakban kevés a kezelő és így az ügyek ellátása nem történik meg kellő időben. Legyen szabad itt visszatérnem a telekkönyvi helyzet ismertetésére, mert a telekkönyvi helyzet is olyan, hogy szükségessé teszi, hogy valamilyen irányban a kérdés megoldását keressük. *(Úgy van! Úgy van!)* A helyzet az, hogy 1924-ben, 517.275 telekkönyvi ügy érkezett, 1925-ben pedig 722.103. Ez körülbelül harminc percentes emelkedés. Ez a szám azonban nem fog megállni, hanem növekedni fog egyrészt a gazdasági nehézségek folytán, másrészt — és nagyon lényegesen — ha a Földbirtokrendezési Bíróság működése folytán ezek a kérdések telekkönyvi keresztülvitelre kerülnek.

Hogy mit tettem az időtől kezdve, amelytől kezdve a kinevezési tilalom megszűnése folytán módomban állott cselekedni a kezelési ügyszak felsegítése érdekében, ismét számokkal szolgálok. Nevezetesen a mult év óta a bírósági fogalmazói karban kineveztem 54 egyént, telekkönyvvezetőt 19-et, segédhivatali tisztviselőt 423-at, díjnokot 150-et. Azt hiszem, hogy ezek a kinevezések, ezek a munkaerők is lényegesen hozzájárulnak majd ahhoz, hogy a bírósági nehézségek megszünjenek.

Legyen szabad most a bírói státus kérdéséről is egy pár szót szólnom. Szilágyi Lajos képviselő ur az 1869. évi IV. t. cikknek azt hiszem, 5 §-ára való hivatkozással — amely szakasz azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a bíró fizetését törvény állapitja meg és ezt leszállitani nem lehet — mintegy kétségbevonta azt, hogy a bírói fizetéseket megállapító 1924 évi 5000-es és 1925. évi 7000-es rendelet törvényes. Annak bizonyitására, hogy ezek törvényes rendeletek, hivatkozom az 1924. évi IV. t.-cikkre, amely azt mondja, hogy a kir. bíróságok és ügyészségek szervezetén és eljárásán csak külön törvény vagy törvényes felhatalmazás alapján kiadott rendelet változtathat. *(Olvassa):*

»A kormány az állami feladatok intézésének lehető egyszerüsitése és összevonása, a jogorvoslatok lehetőségének a legkisebb mérvre való szoritása, az eddig magasabb foku hatóságok vagy hivatalok által ellátott teendőknek alsóbb foku hatóságokra vagy hivatalokra való átruházása és általában a gazdaságosság elvének a közigazgatás egész terén való érvényre juttatása utjan — a fennálló törvényektől eltérőleg is — megteheti a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy az állami közigazgatás körében megmaradó feladatok ellátása az állam teherbiró képességével helyes összhangba hozassék.«

Ez a szanálási törvény, amely tilalmat állit fel a bíróságok függetlenségét érintő szervezeti és eljárási kérdésekben, de nem állit fel tilalmat a bírói fizetések megállapításának kérdésében. Az 1869. évi IV. tcikk 5. §-a pedig tilalmat csak a leszállitásra nézve tartalmaz, itt azonban leszállitásról szó nem lehetvén — mert csak felemelésről van szó — vitatom és állitom, hogy a kormánynak minden törvényes joga megvolt ahhoz, hogy ezt a kérdést rendeletileg szabályozza. Legyen szabad most a szabályozás miként jéről is beszélnem.

Nevezetesen Szilágyi Lajos igen t. képviselő ur azt a vádat emelte ellenem, hogy az 1924. évi percentuális arányt, amely a 20. §-ban elő van irva, az 1925. évi 7000-es rendeletben nem tartottuk be. Itt rá akarok mutatni azokra az arányszámokra, amelyek 1924-re és 1925-re fennállottak. Az első fizetési csoport első fokozatában az arányszám 1924-ben 30 volt, 1925 ben 29, a másodikban 33, az 1925-ösben 30. A harmadikban 30, az 1925 ösben ugyancsak 30. Továbbá egyek, t. Nemzetgyülés. Az első csoport 9-ik fokozatában 60—54%, a második csoport első fokozatában 36—36, a második csoport legfelsőbb fokozatában 46—40, a harmadik csoport első fokában 27—30, — tehát az 1925-ös magasabb, mint az 1924 es, — a legfelsőbb fokában 32—30. A többinél pedig 13—16 és 18.

Amint méltóztatnak látni, elenyésző csekély az az arányszám, mely az 1924 és 1925-ös fizetések megállapításánál van. Csakhogy ez általában van megállapitva. Ha azonban egyes egyénekre vonatkozólag akarom megállapitani ezt az arányszámot, akkor ez az arányszám az 1925-ös megállapitás javára még sokkal jobb lesz. Kérem, méltóztassanak ezt tudomásul venni, de kérem a bírói kart is, vegye tudomásul, hogy akkor, amikor mi ezt a fizetési kulcsot és ezeket a fizetéseket megállapitottuk, egy nagy vivmányt értünk el, nevezetesen azt, hogy a bírói testületre vonatkozólag az A. B. és C. csoportba való sorozás nem történt meg. Ez pedig nagy előny, két szempontból. Az első az, hogy a 7000-es rendelet alapján nem volt bíró, aki állását elvesztette volna, másrészt ugyancsak a 7000-es rendelet folytán nem volt bíró, akinek — B. csoportba soroztatván — várnia kellett volna addig, míg az A. csoport kiürül, hogy a következő fizetési fokozatot elérje.

T. Nemzetgyülés! En csak egy kijelentést tehetek és tartozom is megtenni, nevezetesen tartozom annak kijelentésével, hogy én a magyar bírói karnak a fizetéséhez való érdekét és hozzáfüzöttségét a magam ügyének tekintem és mindig is a magam ügyének tekintettem. A magam ügyének tekintem azért, mert én ebben a testületben 27 évet eltöltve, azt az érdekközösséget, amelyet 27 év alatt vele éreztem, ma sem tudom megtagadni és nem is fogom soha megtagadni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Minden alkalmat fel fogok használni arra, hogy ennek a bírói karnak érdekeit istápolhassam.

Wolff Károly t. képviselő ur azt mondotta, hogy ennél a megállapitásnál mondjunk megállj t. Én ezt a megállj-t magaménvá nem teszem. Ezt a megállapitást én olyan alapnak tartom, mely a maga érinthetetlenségében elég szilárd lesz ahhoz, hogy az elkövetkezendő — és adja Isten, hogy mielőbb elkövetkezendő — idők javulásával ez fokozatos emelésnek alapja lehessen.

Wolff Károly igen t. képviselő ur még az előléptetési idő kérdését is szóvátette. Én ennek a kérdésnek is teljes mértékben szószólója vagyok és mindent el fogok követni, hogy azt a 10%-ot 20%-ra felemeljem. *(Helyeslés a középen.)*

Van itt még egy kérdés, a jegyzők képesitési pótlékának kérdése. Erre vonatkozólag ugyancsak kijelenthetem, hogy ebben is egyezik felfogásom Wolff Károly képiselő ur felfogásával.

Elnök: Kérem a minister urat, méltóztassék hangosabban beszélni, hogy a gyorsirók is hallják! *(Halljuk! Halljuk!)*

Pesthy Pál igazságügyminister: Legyen szabad még a további igazságügyi intézmények sorsáról is beszélnem. Beszélni kivánok először is egy nagyon sajnálatos testületnek szomoru sorsáról, az ügyvédek sorsáról. Az ügyvédek helyzetét illetőleg abban a véleményben vagyok, hogy a vidéki ügyvédi kar a maga életét ugy-ahogy biztositani fogja, azért, mert különösen a telekkönyvi ügyforgalom fellendülése folytán és egyébként is, az ügyvédi

kar csekélyebb száma folytán biztositva látom a helyzetüket. (**Fábián Béla**: Közben salátát is termelnek!) Igen, salátát is termelnek. De végtelen aggodalommal és végtelen szomorusággal látom a budapesti ügyvédi kar sorsát. *(Ugy van! Ugy van!* — **Horváth Zoltán**: Rászabaditották a sok hivatalnokot!) Igazán mondom, pillanatnyilag nem is tudom megjelölni azt az eszközt és módot, amellyel ezen a budapesti ügyvédi testületen segiteni lehet. Én csak azt a kijelentést tehetem, hogy minden módot és alkalmat megragadok arra, hogy ennek a testületnek helyzetén segitsek és ezt a testületet istápoljam.

Az ügyvédek kérdésénél még szólani akarok az ügyvédi gyám- és nyugdijintézet kérdéséről is. A mult évi költségvetés őszi tárgyalása alkalmával beszéltem már erről a kérdésről és kilátásba helyeztem, hogy ezt az összeget felemelem a vonatkozó törvényben megállapitott összegre. Hogy a mostani költségvetésben ezt nem tehettem, annak oka az, hogy a mostani költségvetés: alapköltségvetés ahhoz, hogy a szanálás kérdése Genfben dülőre vitessék. A szanálás megszünésével azonban — azt hiszem — semmi akadálya sem lesz annak, hogy az a cél, amelyet etekintetben kitüztem megvalósuljon. (**Horváth Zoltán**: Mikor szünik az meg, minister ur? Ad Graecas Calendas!)

A következő intézmény, amelyről szólni kivánok, a közjegyzői intézmény. Az alatt a több, mint két évet meghaladó idő alatt, amely alatt a tárcát vezetem, 32 közjegyzői állást töltöttem be. (**Horváth Zoltán**: Meg kellene szüntetni. A birságot kell megbizni vele. Ebből a jövedelemből fenn lehetne tartani az igazságügyi tárcát.) Ebből a 32 állásból 17 állásra menekült közjegyzőt neveztem ki, 14 állásra közjegyzőhelyettest, egy állásra pedig ügyvédet neveztem ki.

Ezek azok az intézmények, amelyek sorsáról itt a nyilvánosság előtt beszámolni akartam. Nem akarok kitérni a letartóztatási intézetek és egyéb igazságügyi intézmények kérdésere, mert azt hiszem, hogy a részletes tárgyalás során ezekkel a kérdésekkel bőven fogok foglalkozhatni.

Szó volt még itt — azt hiszem, Eckhardt Tibor felszólalása folytán, — a sajtószenzációk korlátozásáról. (**Drozdy Győző**: Az eseményeket kell korlátozni!) Magam is azon a nézeten vagyok, hogy az egyes eseményeknek és tárgyalásoknak olyatén módon való közlése, amint az megtörtént, már túlhaladja a normális ujságirói nivót és igenis szenzációkeresés számba megy. Ebben a kérdésben Eckhardt Tibor képviselő ur határozati javaslatot terjesztett be és kéri annak elfogadását. A határozati javaslatban bizonyos direktivák vannak arra vonatkozólag, hogy ez a kérdés miként szabályoztassék. Csak ugy egy sitz-re kimondani, hogy ez a kérdés igy szabályoztassék, annak a sok érdeknek megfontolása nélkül, mely ehhez füződik, nem lehet. Elvileg a kérdést elfogadom, magaménvá teszem, de azokkal az utasitásokkal, melyek az igen t. képviselő ur határozati javaslatában bennfoglaltatnak, vagy azokra való tekintettel a határozati javaslatot magaménvá nem tehetem.

Rassay Károly képviselő ur az ugynevezett emigránsok hazatérése tekintetében azzal a váddal illeti a kormányzatot, hogy amikor azt a nyilatkozatot aláirják, melyben kijelentik, hogy amig ügyük el nem intéződik, itthon nem politizálnak, ezzel a kormány zsarolást üz. *(Ugy van! a baloldalon.)* Nem ugy van, mert — amint előbb kifejtettem erre nézve nézetemet, — ugy áll a helyzet, hogy ők letartóztatásba lennének helyezendők, azonban a nyilatkozat folytán a kormány eltekint ettől, de nem tekint el a letartóztatás másik következményétől, nevezetesen, hogy politikai jogokat ne gyakorolhassanak; már pedig egy olyan jognak feladása, amely a kormányt törvény alapján megilleti, az illetővel szemben zsarolásnak semmiképen sem nevezhető. (**Dénes István**: Meddig fog tartani?) Igen t. képviselő ur, amint már előbb mondottam, tart egészen addig, amig a birőság itél ebben a kérdésben, mert akkor a birőság itélete ezt a kérdést is eldönti.

Malasits képviselő ur az előzetes letartóztatás kérdését tette kritika tárgyává. Azt a nyilatkozatot tehetem csak a képviselő urnak, hogy amikor az előzetes letartóztatás kérdése akár ügyészi, akár birói kézbe kerül és birói eljárás tárgyát képezi, azok a bizonyos határidők a legeslegszigorubban betartatnak. Van azonban itt, igen t. képviselő ur, egy disztinkció, amely a képviselő urat tévedésbe ejtette. Nevezetesen a képviselő ur azokat az őrizetbevételeket és letartóztatásokat, melyeket a rendőrhatóságok és csendőrségek végeznek, az én terhemre irja. (**Malasits Géza**: Csak azt bátorkodtam kérni, hogy ebben az irányban tegyen valamit a minister ur!) Ez, igen t. képviselő ur, belügyi kérdés, melyben a belügyminister ur rendelkezik. (**Györki Imre**: A minister ur is adhat irányitást!) Én per absolutum nem tudok irányitást adni. Amikor ügyészi kézbe kerül az ügy, akkor tudok utasitást adni. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Ki kell térnem még arra a több oldalról elhangzott vádra is, hogy a birőság utasitásra itél. Ezt az állitást csak végtelenül és mélyen sajnálni tudom, azért, mert ennek a vádnak alaptalanságáról lelkem mélyéből meg vagyok győződve és mert meg vagyok róla győződve, tudom, hogy erre vonatkozó bizonyitékot prezentálni nem fog tudni soha senki. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Végül még az esküdtszékek kérdéséről szólok. Az esküdtszékek kérdésében Propper képviselő ur azt a kivánalmat terjesztette elő, hogy azokat állitsuk vissza. Nem akarok itt azokkal a szakkifogásokkal foglalkozni, amelyek az esküdtszékek működése ellenében fennállanak, de mondhatom, hogy ezek a szakkifogasok is igen megfontolandók és igen alaposak. Én a vidéki urakra és a vidéki életet ismerőkre hivatkozom csak, akik elevenben láttak vidéken esküdtszéket, mint ahogyan én nagyon sokat láttam. Kétségteten, hogy a mikor testi sértésről van szó, a vidéki esküdtszék lazsirozza, könnyen veszi a dolgot, de amikor vagyon elleni bűncselekményről van szó, akkor az Isten legyen irgalmas annak a delikvensnek, aki elébe kerül. Amint azonban meg van a sebe az esküdtszéknek a vidéki életben, ugyanugy meg van itt is. De nemcsak ezért nem állitjuk vissza az esküdtszéket; az időt sem látom elkövetkezettnek arra, hogy az esküdtszék visszaállitható legyen.

Itt megint a lelkiválságra kell utalnom. Amig mi társadalmilag, osztálybelileg és foglalkozásbelileg olyan távol állunk egymástól, mint ma, amig mi nem találjuk meg lelkeink közt a kapcsolatot, addig minden terheltnek és minden vádlottnak sorsa ezer esélynek van kitéve abból kifolyólag, miként alakul meg az esküdtszék. Meg vagyok róla győződve és ezt komolyan, őszintén mondom, minden politikától menten, — mint ahogy minden politikát ki akartam ebből a beszédemből zárni és ki is zárok, mert tárcámat nem tartom politikai tárcának — hogy ha az esküdtszéket visszaállitanók épen arról a pártról hangzanék el rövidesen az a vád, hogy osztályitélkezés van. Méltóztassanak ezt higgadtan megfontolni és befogják látni, hogy igazam van és helyesen cselekszem ebben a kérdésben, ha azon az álláspontón vagyok, hogy az esküdtszék visszaállitásához az időt még elkövetkezettnek nem látom.

Mindezek után legyen szabad a beadott határozati javaslatokra vonatkozó észrevételeimet megtenni. Györki Imre igen t. képviselő ur határozati javaslatában azt javasolja a Háznak, hogy utasitsa az igazságügyminisztert, hogy a Peidl Gyula és tár-

sai által november 12-én beadott, és az itéleteknek és terheltetnek közkegyelemben való részesitésére benyujtott törvényjavaslatban felsorolt kérdéseknek az inditványnak megfelelő rendezésére vonatkozólag javaslatot nyujtson be.

Itt a közkegyelem gyakorlásáról és a letartóztatottak szabadonbocsátásáról van szó. Ennél a kérdésnél legyen szabad előrebocsátanom azt a tényállást, hogy tudomásom szerint nincsen már száz kommunista üzelmekből kifolyólag elitélt letartóztatásban és egynek kivételével határozottan állithatom, hogy az összes letartóztatottak nem kizárólag politikai bűncselekményekért vannak elitélve, hanem olyan bűncselekményekért, amelyek a büntetőtörvénykönyv egyéb rendelkezéseibe ütközvén, különben is bűncselekmények. Mivel a politikai bűncselekmény miatt elitéltekkel szemben vagy a büntetés kiállása folytán vagy pedig kegyelem folytán a büntetés v grehajtása már megszünt, tisztelettel kérem, hogy ezt a határozati javaslatot is méltóztassék elvetni. *(Helyestés.)*

Az igen t. képviselő urnak második határozati javaslata ugy szól, hogy utasittassék az igazságügyminister arra, hogy mindazok, akiket politikai jellegü bűncselekményekért és vétségekért akár fogház-, akár börtön-, akár fegyházbüntetésre jogerősen elitéltek, büntetésük végrehajtása, nevezetesen elhelyezésük, élelmezésük és a velük való bánásmód tekintetében elitéltetésük egész tartamára az államfogházra elitéltekkel egyenlő bánásmódban részesitendők.

A t. képviselő ur ezt ugy állitotta be, mint súlyos sérelmet és ugy látszik, azt hiszi, hogy ha ez a rendelkezés megszünnék, akkor ezek a cselekmények is kevesbednének. Nem jó az egymásután. Kezdjük a másik oldalon. Kevesbbedjenek ezek a bűncselekmények és csökkenjenek számbelileg a békebeli nivóra, akkor automatikusan beáll az, amit a képviselő ur kiván. (**Györki Imre**: Nem lehet addig, mig hatalyos törvény lesz!) A hatályos törvényről is fogok beszélni, t képviselő ur.

Györki Imre t. kepviselő ur harmadik javaslata ugy szól, hogy az igazságügyminister a letartóztatási intézetekben a rabmunka díjazására vonatkozóan a vállalkozókkal kötött szerződéseket vegye revizió alá és az uj szerződések megkötésénél legyen figyelemmel a szociális szempontok gyakorlati keresztülvitelére.

Már a mult költségvetési vita alkalmával kijelentettem (**Rothenstein Mór**: Igérte a minister ur!) igértem, hogy a kivánt szempontokat a kötendő szerződések alkalmával figyelembe fogom venni. Ki kell jelentenem, hogy lekötött szerződésekkel állok szemben, amelyeknek felbontásából az államot kárteritési kötelezettség terheli. (**Kadók Lajos**: Egész iparágat tettek tönkre ezekkel a szerződésekkel!) Melyik ipart? (**Kabók Lajos**: A vasbutoripart! Magánosok kihasználják a rabokat napi 11.000 koronáért!)

Elnök *(csenget.)* Csendet kérek.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! En csak azt igérhetem most is, hogy amikor alkalmam és módom lesz egy ilyen szerződést időközben is megszüntetni, ezt meg fogom tenni és semmi olyan szerződést, amely a külső ipar helyzetét megnehezitené, nem fogok kötni.

Ennek a határozati javaslatnak a második pontja ugy szól, hogy a rabmunkáért fizetendő munkabér a szociális szempontok figyelembevételével állapittassék meg. A mult költségvetési vita alkalmával is szóbakerült ez a kérdés. Az akkor elfoglalt álláspontomnak megfelelőleg erről uj rendelet készült és ugy tudom, hogy 5—6-szorosára fel lett emelve a rabmunkások munkadija. A határozati javaslat harmadik pontja ugy szól, hogy »a rabmunkát elsősorban közhatóságok vehessék igénybe, községek, városok, állami intézmények és csak végső soron magánvállalkozók.« Azt hiszem, hogy 5—6 eset kivételével magánvállalkozóknál nincs is künn rabmunkás, s ahová kiadunk rabmunkást, körültekintéssel megvizsgáljuk azt, hogy valamely helyi érdekeltségnek, vagy a helyi munkásságnak nem okozunk-e kárt, nem vesszük-e el a kenyerét. Ezt mindig az illető községi hatóságnál történt tudakozódással allapitjuk meg.

Ami pedig a rabmunkásoknak közmunkára való igénybevételét illeti, erre vonatkozólag csak azt mondhatom, hogy a rabmunkásokat lehetőleg a gazdaságokban akarom foglalkoztatni. A letartóztatottak legnagyobb száma ugyanis vidéki ember, akik közül a legtöbb földmives. Kijelentem egészen őszintén és becsületesen azt, hogy irtózom és fázom attól, hogy bárkit fegyházba tartsak akkor, ha munkát adhatok neki a szabadban, *(Helyeslés.)* mert utóvégre az elitéltetés nem jelenti azt is, hogy annak révén az illető szabad élethez szokott egyén olyan betegséget szerezzen, vagy szervezetét olyan betegség támadja meg, amely őt egész élete végéig elkiséri. Minden törekvésem tehát az, hogy ezeket a letartóztatott vidéki földmunkásokat gazdaságokban foglalkoztassam, hogy igy saját élelmezésüket és az összes fegyintézetek élelmezését is ellássák és biztositsák. *(Helyeslés.)* Ezzel nem vonok el a vidéki földmunkásoktól sem munkát, mert ami birtok nekünk jut, az rendesen oly elhanyagolt állapotban van, hogy mi oda kultúrát viszünk és annak a munkásságnak a kereseti lehetőségét megkétszerezzük, amint ezt számadatokkal is tudom igazolni.

Eckhardt Tibor t. képviselő ur határozati javaslatára vonatkozólag már megtettem megjegyzéseimet és annak elvetését kértem.

Propper Sándor t. képviselő urnak az esküdtbiráskodás visszaállitása iránt benyujtott határozati javaslatát is kérem elvetni. Propper Sándor t. képviselő ur másik határozati javaslata ugy szól, hogy a kormány a nemzetgyalázás és a kormányzósértés miatt elitéltek és terheltek közkegyelemben való részesitése, illetve a folyamatban lévő pörök törlése iránt sürgősen intézkedjék.

T. Nemzetgyülés! Ehhez nem járulhatok hozzá. Kijelentem azonban, hogy magam sem tartom szerencsésnek és magam is kerülendőnek tartom a hatályos törvény alapján történő eljárások megindítását és a kormányzósértések miatti eljárásokat, mert ez igazán nem vált ki jó hangulatot. Szigoruan mérlegelem ugyan azt hogy mikor inditsanak eljárást ezen a cimen, de ha valóban sértést látok nem helyezhetem, kilátásba, hogy az eljárás megindításától eltekintek és ezért a határozati javaslat elvetését kérem.

Az utolsó határozati javaslat az 1921: III. tc. hatályonkivül helyezéséről szól. Az itt elhangzott beszédek megint ugy állitják be a dolgot, mintha ez a szerencsétlen 1921. évi III. tc. volna az oka mindannak a rossznak, ami annak alkalmazásba vételét megelőzi, nevezetesen a denunciálásnak, elitélésnek stb. Nem ez az oka, hanem az, hogy azok a bűncselekmények, amelyek ebbe a törvénybe ütköznek, tényleg elkövettetnek. Szünjenek meg ezek a cselekmények és akkor ennek a törvénynek az alkalmazása is teljesen szükségtelen lesz.

Kijelentem azonban, hogy én ezeknek az ügyeknek megindítására nem vadászom, mert nem tartom szerencsésnek és szükségesnek, hogy ilyen apró-cseprő dolgokkal a kedélyeket keseritsük. (**Peyer Károly**: Zalaegerszeg után ezt kell likvidálni!)

Szivesen leszek azon a likvidáción, ehhez a likvidációhoz azonban a t. baloldalnak is hozzá kell segiteni, *(Ugy van! jobbfelől.)* és oda kell munkálnia összefogással és egyetértéssel, hogy ez a likvidáció megtörténhessék. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Mindezek után rá kell mutatnom arra, hogy én azt hiszem, hogy a világtörténelemben még nem volt epocha és történelmi szak, amelyben az igazságügyi kormány annyi nehézséggel lett volna kénytelen megküzdeni, mint a jelenben. Lecsökkentett birói létszámmal, feldult közállapotokkal, a lelki válság és gazdasági válság által szétzilált körülmények között olyan nehéz helyzetben van a bíróság, hogy munkájának értékét csak az tudja megállapitani teljes mértékben, aki e munkának összes részleteit és nüanszait ismeri. Voltam bátor a nemzetgyülés elé terjeszteni a biróságok müködésének eredményét. Ebből a müködési eredményből megállapithatom azt, hogy vesztett kedvvel, lecsökkentett számmal, de a magyar biróság fényesen megállta helyét. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* fényesen megállta helyét számszerüleg, erkölcsileg és nivóbelileg. Én ennek a magyar biróságnak további müködésében garanciát látok arra, hogy ebben az országban az elkövetkezendő időkben a jog, törvény és az igazság érvényre fog jutni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Azért ez igazságügyi intézmények számára tisztelettel kérem, méltóztassék a költségvetést elfogadni. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps jobbfelől és a középen.)*

Elnök: A házszabályok 212. §-ának 5. bekezdése értelmében az igazságügyi tárca költségvetésének általános vitájára meghatározott idő lejárt, házszabályok 212. § ának 5. bekezdése értelmében tehát a vitát bezárom.

A minister ur már nyilatkozott, az előadó ur nem kiván szólani. Szól sjoga többé senkinek nem lévén, a tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e elfogadni az igazságügyi tárca költségvetését általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház az igazságügyi tárca költségvetését általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

Következik az általános vita során beadott egyes határozati javaslatok felett való szavazás. A beadás sorrendje szerint következik Györki Imre képviselő úr I. szamu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri az igazságügyminister urat, hogy Peidl Gyula és társai által 1925 november 12-én »az 1918 október 31. napja óta lezajlott forradalmak ideje alatt elkövetett bűncselekmények miatt, valamint az 1921 : III. t.c. alapján elitélteknek és terhelteknek közkegyelemben való részesitéséről« benyujtott törvényjavaslatban felsorolt inditványnak megfelelő javaslatot sürgősen terjessze be.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik Györki Imre képviselő urnak ezt a határozati javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház Györki Imre képviselő ur I. számu határozati javaslatát elutasitja.

Következik Györki Imre képviselő ur II. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri az igazságügyminister urat, hogy záros határidőn belül terjesszen a nemzetgyülés elé olyan törvényjavaslatot, amely kimondja, hogy mindazok, akiket politikai jellegü büncselekményekért és vétségekért, valamint sajtó utján elkövetett büncselekményekért és vétségekért jogerősen elitéltek, azok az államfogházra elitéltekkel egyenlő bánásmódban részesitendők.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik Györki Imre képviselő urnak ezt a határozati javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot elutasitotta.

Következik Györki Imre képviselő ur III. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri az igazságügyminister urat, hogy a letartóztatási intézetekben a rabmunka dijazására vonatkozóan a vállalkozókkal kötött szerződéseket vegye revizió alá.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik ezt a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot elutasitotta.

Következik Eckhardt Tibor képviselő ur határozati javaslata, amelyben annak kimondását kéri, hogy a sajtóban elharapódzott erkölcspusztitó szenzációhajhászás meggátlását a nemzetgyülés sürgősen szükségesnek tartja és ezért felkéri az igazságügyminister urat, terjesszen haladéktalanul javaslatot ez irányban a nemzetgyülés elé.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik Eckhardt Tibor képviselő urnak ismertetett határozati javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani *(Megtörténik. — Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egyhangulag! —* **Lendvai István:** Tartom tisztességemnek! — *Derültség.)* Kisebbség. A nemzetgyülés a határozati javaslatot elutasitja.

Következik Propper Sándor képviselő ur I. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy az esküdtbiráskodás visszaállitásáról sürgősen tegyen a nemzetgyülésnek előterjesztést.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik ezt a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Propper Sándor képviselő ur II. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy a nemzetgyalázás és a kormányzósértés miatt elitéltek és terheltek közkegyelemben való részesitése, illetve a folyamatban levő pörök törlése iránt sürgősen intézkedjék.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik ezt a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani! *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el.

Következik Propper Sándor képviselő ur III. számu határozati javaslata, amelyben utasitani kéri a kormányt, hogy az 1921. évi III. tc. halyáron kivül helyezése iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Kérem azokat a képviselő urakat, akik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A Ház a határozati javaslatot nem fogadta el. (**Malasits Géza:** Csak tenyészszék tovább a denunciánsokat!)

Az idő előrehaladván, a vitát megszakitom és megteszem elnöki előterjesztésemet.

Bemutatom gróf Károlyi József képviselő ur levelét, amelyben betegségére való tekintettel kéthavi, Homonnay Tivadar képviselő ur levelét, amelyben egészségének helyreállitása céljából négyheti szabadság engedélyezését kéri.

Javaslom, hogy a kért szabadságokat engedélyezni méltóztassék.

A nemzetgyülés a kért szabadságokat megadja.

Bemutatom a Székesfehérvári Kereskedelmi Társulat, Iparegyesület, Kereskedelmi Csarnok és Kiskereskedők Egyesülete elnökségének gróf Károlyi József képviselő ur által benyujtott és ellenjegyzett kérvényét a Központi Anyagbeszerző Bizottság megszervezése tárgyában.

A felirat a házszabályok 226. §-a értelmében előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

T. Nemzetgyülés! A nemzetgyülésnek tegnapi ülésén tett elnöki előterjesztéseim során bejelentettem a t. Háznak, hogy több képviselő ur önmaga ellen összeférhetlenségi bejelentést tett, mert a nemzetgyülés ülésében a Szeszértékesitő R. T. igazgatóságában viselt tagságukat ugy állitották be, mintha az az 1901 : XXIV. tc. 5. §-ának 10. pontjában megállapitott összeférhetlenségi esettel azonos volna. Ezek között a képviselő urak között leirási hiba folytán Dréhr Imre képviselő ur neve is szerepelt. Minthogy Dréhr Imre képviselő ur ilyen

irányu bejelentést önmaga ellen nem tett, természetszerüleg a tegnap tett előterjesztésnek reá vonatkozó része tárgytalan.

Tudomásul vétetik.

Dréhr Imre képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Dréhr Imre: T. Nemzetgyülés! Az elnöki bejelentéssel kapcsolatosan kénytelen vagyok annak kiegészitéséül, amit az elnök ur mondott, a t. Ház tudomására hozni, hogy a Szeszértékesitő R. T. igazgatóságában soha helyet nem foglaltam, tehát nem tehettem önmagam ellen összeférhetlenségi bejelentést. Egyébként az összes igazgatósági tagságaimról a multban régen lemondottam. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Halász Móric képviselő ur, mint a mentelmi bizottság előadója kiván jelentést tenni.

Halász Móric: T. Nemzetgyülés! Van szerencsém a nemzetgyülés mentelmi bizottságának jelentését Szeder Ferenc képviselő ur ügyében beterjeszteni.

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el.)

A nemzetgyülés f. évi április 28-án tartott ülésében Szeder Ferenc nemzetgyülési képviselő ur a nemzetgyülés ülését ismételt közbeszólásaival megzavarta, miért is az elnök kérdést intézett a nemzetgyüléshez, óhajtja-e, hogy Szeder Ferenc képviselő ur ezért a magaviseletéért a mentelmi bizottsághoz utasittassék. Az elnöknek ez iránt feltett kérdésére a nemzetgyüles Szeder Ferenc képviselő urat a mentelmi bizottsághoz utasitotta.

A mentelmi bizottság f. évi május hó 4-én tartott ülésében tárgyalás alá vette az ügyet és ez alkalommal a napló betekintésével megállapitotta, hogy Szeder Ferenc képviselő ur a tárgyalás menetét közbeszólásaival ismételten zavarta. Ezzel a tanácskozás rendjét zavaró magatartásával az elnök többszöri figyelmeztetése dacára sem hagyott fel. Megállapitotta a mentelmi bizottság azt is, hogy az elnök, mielőtt a nemzetgyülést a mentelmi bizottság elé való utasitás tárgyában megkérdezte volna, Szeder Ferenc képviselő urat háromizben utasitotta rendre.

E tényállás alapján a mentelmi bizottság megállapitja, hogy Szeder Ferenc képviselő ur a nemzetgyülés tanácskozási rendjét ismételtem megzavarta, hogy ezen magaviseletével többszöri elnöki rendreutasitás dacára sem hagyván fel, az elnökkel szemben is renitens magaviseletet tanusitott, miért is a mentelmi bizottság azzal a javaslattal járul a t. Nemzetgyülés elé, hogy Szeder Ferenc nemzetgyülési képviselő urat a házszabályok 240. §-ának 4. és 7. pontja értelmében jegyzőkönyvi megrovásban részesitse.

Elnök: A házszabályok 240 §-ának 7. bekezdése alapján vitának helye nem lévén, kérdem a t. Házat, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság azon javaslatához hozzájárulni, hogy Szeder Ferenc képviselő ur az 540-ik ülésben tanusitott magatartása miatt jegyzőkönyvi megrovásban részesittessék, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, akik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség! Ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Most pedig napirendi javaslatot fogok tenni. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, csütörtökön, e hónap 6-án délelőtt 10 órakor tartsuk és annak napirendjére tüzessék ki az 1926/27. évi állami költségvetés egyes tárcáinak folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak a napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következnek az interpellációk. Kérem a jegyző urat, hogy gróf Cziráky József képviselő ur irásbeli interpellációját felolvasni sziveskedjék.

Petrovics György jegyző *(olvassa)*:

»Interpelláció a kereskedelmi minister urhoz. 1. Van-e tudomása a minister urnak arról, hogy a Schlick-Nicholson-gépgyár részvénypolitikája miatt a félszázados multtal biró szombathelyi Magyar Motor- és Gépgyár üzemének beszüntetése fenyeget? 2. Mit kiván a minister ur tenni, hogy a munkanélküliség veszélyének kitett 280 motorgyári munkás családjának megélhetése biztositva maradjon?«

Elnök: Az interpelláció kiadatik a kereskedelemügyi minister urnak.

Következik Peyer Károly képviselő ur interpellációja. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Petrovics György jegyző *(olvassa)*:

»Van-e tudomása a pénzügyminister urnak arról, hogy folyó évi január 8-án Salgótarjánban bányaszerencsétlenség történt, amelynek hét ember esett áldozatául?

Hajlandó-e a pénzügyminister ur a súlyos és egyre gyakrabban ismétlődő bányaszerencsétlenség ügyében szigoru vizsgálatot inditani és mindazokat, akik a szerencsétlenséget bármilyen mulasztással előidézték, szigoru megtorlásban részesiteni és a vizsgálat eredményéről a Háznak jelentést tenni?

Hajlandó-e továbbá a pénzügy minister ur gondoskodni arról, hogy a bányaüzemekben hasonló szerencsétlenségek elkerülése céljából megfelelő óvintézkedések és rendszabályok alkalmaztassanak?

Hajlandó-e továbbá a bányafelügyelőséget és a bányaigazgatóságot szigoruan utasitani arra, hogy a szerencsétlenségek, balesetek és egyéb veszélyek elkerülése céljából a legmodernebb óvóintézkedéseket alkalmazzák és balesetelháritó készülékeket, illetve berendezéseket (Gázmaszkokat stb.) szerezzenek be?

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Peyer Károly: T. Nemzetgyülés! Salgótarján az utóbbi időben szomoru hirnévre tett szert. Az ott dolgozó munkások ezrei pár nappal ezelőtt az éhségtől hajtva kimentek az utcára, hogy idejöjjenek Budapestre és a kormány figyelmét felhivják arra a rettenetes nyomorra, amely ott van. Ezt megelőzően ugyancsak történt Salgótarjánban szomoru eset, amely ha nem is volt olyan nagyarányu, mindenesetre megérdemli, hogy a nemzetgyülés ezzel a kérdéssel foglalkozzék.

Január 8-án bányaszerencsétlenség történt, amely alkalommal hét ember vesztette életét. Az a körülmény, ahogyan ez a szerencsétlenség történt, párját ritkitja nemcsak Magyarországon, de még a külföldön is és magyarázatát leli abban a rettenetes nagy nyomorban és abban a rettenetes kétségbeesett helyzetben, amelyben ez a munkásság van.

Január 8-án a volt észak-magyarországi bányatársulathoz tartozó Sára-aknában több munkás dolgozott. A helytelen térképfelvételek folytán nem tudták megállapitani, hogy már a tárna közelében vannak. A régi tárnában felgyülemlett gázok átszivárogtak a másik munkahelyre, és ott hét embernek halálát idézték elő.

A munkások az első pillanatban csak azt vették észre, hogy viz szivárog a falon keresztül, amitől megijedtek és elmenekültek. Később, amidőn látták, hogy a viz csak 30 cm-re emelkedik, egyiküknek eszébe jutott, hogy bent felejtette a munkahelyén a kabátját. Elment tehát a kabátja után. Oly nagy érték volt ez a kabát az ő részére, hogy még élete veszélyeztetésével is képes volt visszamenni a tárnába, hogy ezt a ruhadarabot megmentse. Alig ért a munkahelyre, az ott összegyülemlett gázoktól elszédült. Ezt látván a társa, utána ment, hogy kimentse, de ő ugyancsak elszédült. Erre bement még két társuk, de őket is ugyanez a sors érlet A kivül levő munkások erre a felvigyázó személyze.

közül az egyik főaknászt hivták oda, aki három munkással bement a tárnába, hogy a már elesett és földön fekvő munkásoknak segítségére siessen. Az első pillanatban ugy látszott, hogy tényleg segítségükre is tudnak lenni, azonban pár percnyi ottartózkodás után az összegyülemlett mérges gázok belehelésétől ők is oly rosszul lettek, hogy elszédültek, ugy hogy hét munkás lelte halálát azon az egy munkahelyen. Kettőt közülök még eszméletlen állapotban hoztak ki és az egyik még egy teljes napig élt. Mesterséges lélekzéssel próbálták életre kelteni, de minden remény hiábavaló volt, a rákövetkező napon ő is meghalt.

A hivatalos vizsgálat megállapitotta azóta, hogy a bányaigazgatóságot ez alkalommal semmiféle súlyosabb mulasztás nem terheli. Történtek ugyan ott egyes kisebb mulasztások, de ezek rovására nem irható a szerencsétlenség. A szerencsétlenség inkább annak a körülménynek tudható be, hogy több szerencsétlen véletlen játszott össze, t. i. ugyanakkor, amikor a mérges gázok kiömlöttek, — amely mérges gázok mibenlétét és vegyi elemzését még ma sem sikerült megállapitani és elvégezni — ugyanakkor a ventillációhoz szolgáló áramvezeték is felmondta a szolgálatot, illetőleg rövidzárlat keletkezett ugy, hogy a szellőztetés megszünt. Később fél, vagy háromnegyed óra mulva, amikor a szellőztető ujra megindult, a munkások már minden védőkészülék nélkül képesek voltak erre a veszélyeztetett munkahelyre bemenni.

Az egész eset inkább a rettenetes nyomornak a kifejezője, hogy a munkások a ért, hogy egy kabátjukat megmentsék, hogy egy kabátjukat kihozzák, nehogy az vizes legyen vagy elvesszen, képesek életveszélyes helyre bemenni, nehogy valami károsodás érje őket, mert abból a heti két vagy három napi keresetből, amely havonta maximum fél milliót tesz ki alig volna a munkás képes arra, hogy magának akármilyen rongyos vagy elnyütt kabátot is tudjon venni.

Ezt a körülményt fel akarom használni egyuttal arra is, hogy a pénzügyminister ur figyelmét felhivjam — rendkivül sajnálom, hogy nem tartotta szükségesnek, hogy ennek az interpellációnak elmondásánál megjelenjék, — a balesetek számának óriási arányban való emelkedésére a bányaiparban. Hihetetlen az a szám, amelyet hivatalosan a legutóbbi napokban közreadtak, és amely véleményem szerint kell, hogy a kormányt arra késztesse, hogy ezeknek a baleseteknek okait megszüntesse. Nem szabad megelégednie azzal, hogy csak a szabályszerü baleseti eljárást folytassa le. Kezeim között van az Országos Munkásbiztositó Pénztárnak balesetelhárítási tevékenységéről szóló 1924. évi kimutatás, amelyből kitünik, hogy a bányaiparban és az ezzel összefüggő iparban 1923-an 6099 baleset volt, 1924-ben pedig 4670 baleset. Ha azonban megnézzük azt, hogy a balesetek közül mennyi esik a bányaiparra, kitünik, hogy tárgyak esése, dülése, omlása cimén 983 baleset van a statisztikába felvéve az 1923. évben és 932 az 1924. évben. Ebből az látszik, hogy ha van is az 1924. évben valamelyes csökkenés, épen azoknál a balesetekné, amelyek kőzetomlásra és földalatti munkákra vezethetők vissza, nincs viszszacsés, mert hiszen az arány majdnem ugyanaz sőt merem állitani, hogy százalék arányában emelkedett, Hiszen 1923-ban 6099 balesetből 983, 1924-ben pedig 4670 balesetből 932 ilyen természetü baleset volt, tehát ezeknek a baleseteknek 25%-a a föld alatt foglalkoztatott munkásokra esik.

Ha most nézzük, hogy a békeidőhöz viszonyitva ezek a balesetek mikepen oszlanak meg, igen kétségbeejtő és szomoru képet kapunk. 1909-ben a magyarországi bányatelepeken az összes foglalkoztatott munkások száma 79.173 volt, a balesetek száma 762, a halálos baleseteké 214, vagyis 1000 foglalkoztatott munkásra 6·92 baleset és 2·70 halálos baleset esett. Ez az arány körülbelül megvolt egészen 1911-ig, csak 1912-ben, 1913-ban és 1914-ben emelkedik fokozatosan. 1912-ben a balesetek száma már 1448, 1913-ban 1611, 1914-ben 1330, 1915-ben 1372; a halálos balesetek száma 1912-ben 105, 1913-ban 115, 1914-ben 88 és 1915-ben 93, vagyis 1000 foglalkoztatott munkásra esett 1912-ben 19·7, 1913-ban 19·37, 1914-ben 18·14, 1915-ben 21·21 baleset, továbbá 1912 ben 1·34 1913-ban 1·38, 1914 ben 1·28 és 1915-ben 1·54 halálos baleset.

Az 1916., 1917., 1918. és a következő évekről hivatalos adatok a baleseteket illetőleg nem állnak rendelkezésre, illetőleg nem dolgoztattak fel. Rendelkezésünkre állanak azonban az ujabb évek baleset adatai az Országos Munkásbalesetbiztositó Pénztár révén. 1923-ban 62·190 foglalkoztatott munkás közül 6099 volt a balesetet szenvedettek száma. Amig tehát 1909-ben 19.193 foglalkoztatott munkás mellett 762 volt a bejelentett balesetek száma, 1923-ban jóval kisebb létszám mellett a balesetek száma 6099, tehát olyan emelkedés, amely elképzelhetetlen. 9124-ben 56.325 foglalkoztatott munkásra esett 4670 baleset. Halálos baleset volt 1923-an 52, 1924-ben pedig 46.

Ha most néz-ük az arányt, hogy 1000 foglalkozott munkásra hány baleset esik, kitünik, hogy mig a békeidőben 6092 baleset esett, amely a háboru alatt, tehát 1915-ben is csak 21·21 ig emelkedett. 1923-ban ez a szám 98·1-et, 1924-ben pedig 82·9 et tesz ki. A halálos balesetek száma valamivel csökkent, mert 1923-ban 0·83, 1924 ben 0·82 halálos baleset esett 1000 munkásra.

Elismerem, hogy amig a balesetbiztositás a bányamunkásokra nem volt kötelező, t. i. amig nem tartoztak az 1907: XIX tc. hatálya alá, addig a munkaadók túlnyomó része a baleseteket nem jelentette be, és t lán ennek tudható be, hogy itt a balesetek száma olyan alacsony, mint az 1909-ben volt. De ha nagyon messze megyek és háromszorosát, négyszeresét vagy ötszörösét veszem az akkor kimutatott baleseteknek, ez még akkor sem éri el a negyedrészét sem a most hivatalosan bejelentett balesetek számának. Nyomatékosan felhivom tehát a pénzügyminister ur figyelmét, mint akihez a bányahatósági főosztály tartozik, ...

Elnök: A képviselő urnak még egy perc áll rendelkezésére. Kérem, méltóztassék beszédét befejezni.

Peyer Károly: ... utasitsa sürgősen a bányahatósági főosztályt arra, hogy ezeknek a baleseteknek okait vizsgálja meg és főleg a bányabiztonsági rendszabályok tekintetében az óvintézkedéseket irja elő. A bányatársulatok egy része takarékoskodik az ácsolásoknál és az itteni megtakaritásoknak igen sok esetben emberhalál a következménye, vagy pedig olyan baleset, amelyből egy nyomorék ember kerül ki. Nem hinném, hogy amikor itt ilyen kétségbeejtő és elijesztő számokat mutatok be, amelyeket nem én szedtem össze és nem én állapitottam meg, hanem amelyek az Országos Munkásbalesetbiztositó Pénztár hivatalos adatai, amikor tehát a balesetek száma a bekebeli 9-ről és 10-ről 98-ra emelkedett, vagyis azt lehet mondani, hogy megtizszereződött, amikor minden 1000 foglalkoztatott munkásra évenkint 100 baleset esik, nem hinném, hogy e felett csakugy egyszerüen napirendre lehetne térni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem igenis joggal el lehet várni, hogy a bányahatóság a vizsgálatot valamivel szigorubban hajtsa végre és ne elégedjék meg csupán azzal, hogy azokat a bányákat felületesen végigtekinti, hanem győződjék meg arról, hogy ott a bányaművelés szempontjából, főleg pedig a munkások életbiztonsága szempontjából megtörténtek-e mindazok az intézkedések, amelyek szükségesek. Arra kérem tehát a pénzügyminister urat, méltóztassék utasitani a bányaható-

ságokat, hogy a bányavizsgálatokat — ujból hangsúlyozom, főként az emberek életbiztonsága szempontjából — sokkal szigorubban hajtsák végre. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpellációt a Ház kiadja a pénzügyminister urnak.

Következik Beck Lajos képviselő ur interpellációja.

Kérem a szöveg felolvasását.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa)*: »Hajlandó-e a ministerelnök ur tájékoztatni a nemzetgyülést: folytatott-e és milyen irányban tárgyalásokat az utolsó időben a szomszédos államokkal Magyarország bekapcsolódása iránt ezen államoknak tervezett ujabb szövetségébe (keleti Locarno)?«

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Beck Lajos: T. Nemzetgyülés! Az utolsó hetekben, az igen t. ministerelnök ur genfi utazása előtt, de genfi utazását nyomon követelőleg is a világ sajtóját a legkülönbözőbb hirek járták be azokról a tárgyalásokról, amelyeket Közép- és Keleteurópa vezető államférfiai a különböző metropolisokban folytattak egymással. Én azt tartom — és ugy hiszem, az igen t. Nemzetgyülés osztozni fog ebben a felfogásomban — hogy akkor, amikor a körülöttünk csoportosuló államok ujabb csoportokba foglalásáról van szó, e felett hidegen nem mehet el a magyar nemzetgyülés, e kérdés megvilágitását illetékes helyről jogosan igényelheti.

Bebizonyosodott, hogy az az alakulás, amely Közép- és Kelet-Európában nyomban a háboru lezajlása után megtörtént, állandó nem maradhat. Bebizonyosodott, hogy az a kisantant, amely francia vezetés alatt tulajdonképen egy defenziv, negativ célra alakult — arra, hogy Magyarországot talpraállani nem engedje — ezzel a céllal, ezzel a programmal huzamosabb időn át életképes nem lehet. Nyilvánvalóvá vált ennélfogva hogy hosszabb vagy rövidebb időn belül el fog következni az a pillanat, amikor ezt az ideig-óráig tartó, talán tervezői által mulandónak tervezett alakulatot állandóbb, biztosabb alapokra fektetett államszövetség váltja fel.

Ez a pillanat bekövetkezett annak a hosszu: gazdasági ostromnak során, amelyet a legkülönbözőbb államok — kezdve Németországgal és Amerikával — a francia frank ellen intéztek. Ennek a szivós és most már talán másfél éve tartó küzdelemnek, amelyhez utóbb Olaszország is Anglia is főkép gazdasági, de az általános leszerelést is előmozditani kivánó célzattal csatlakoztak, ez lett az eredménye, hogy az a hatalmas vezetés, amelyet Franciaország Angliát megelőzve, nyomban a békekötés után Közép-Európában magához ragadott, meglazult, természetszerüleg, mert azok az államok, amelyek hadseregük felállitását és fentartását francia franknak köszönheti mint — Lengyelország, Csehország és a többi államok, — ezt az anyagi támogatást az anyagilag meggyengült Franciaországtól nem remélhették; ennélfogva mindenfelé megindultak a tapogatódzó próbálgatások miképen lehetne ezt a szövetséget, ezt a vezetést egy állandóbb és biztosabb alapokra fektetett szövetkezéssel és vezetéssel felcserélni.

Ezeknek a tapogatódzásoknak tulajdonitható Nincsics szerb, illetőleg jugoszláv külügyministernek többrendbeli tárgyalása, amelyekről a legkülönbözőbb ujságok — legutóbb a Münchener Zeitung is — azt az érdekes hirt röpitették világgá, hogy Nincsics Mussolininek azt az ajánlatot tette, hogy osszák fel Ausztriát és Svájcot, vonják be ebbe a felosztási tervbe Franciaországot és Jugoszláviát is, sőt Magyarországot is részesitsék ebben, szüntessék meg ezt az életképtelen államot és létesitsenek helyébe egy olyan konföderációt, amelyben a vezetést Franciaország helyett Itália ragadja magához.

Ennek a lépésnek ellensakkhuzásaképen veendő talán Benes cseh-szlovák külügyministernek az a gyakori tárgyalása, amelyet ugy Párisban, mint legutóbb a genfi tárgyalások alkalmával a mértékadó körökkel folytatott. Az összes lapokban az a felfogás jegecesedett ki, mintha a cseh-szlovák külügyminister tovább is ragaszkodnék középeurópai államoknak francia vezetés alatt való megtartásához, csakhogy a szövetséget ki akarná bővitení elsősorban Lengyelországgal, azután Ausztriával s ha lehet Magyarországgal is, s hogy ennek állandóságát biztositsa, inkább gazdasági alapokra kivánja azt helyezni a közös gazdasági érdekek méltányos kiegyenlitésével.

Ilyen körülmények között felmerül az a kérdés, megmaradhat-e Magyarország továbbra is azon a passziv, várakozó álláspónton, amelyet eddig elfoglalt? A külügyi kérdések fejtegetésénél sohasem titkoltam, hogy sok, igen elsőrendü külpolitikai tekintéllyel szemben azt a szerény álláspontot képviseltem és képviselem ma is, hogy kormányaink helyes állláspontot fogaltak el, akkor, amikor ebben a ki nem alakult középeurópai helyzetben Magyarországot semmilyen irányban le nem kötötték. A kérdés csak az, hogy amikor két hatalmas csoportnak minél erőteljesebb kialakulását látjuk, — egyfelől a német-orosz szövetségnek, másfelől az Olaszországgal is kibővitendő és más nevet felveendő kisantantnak — nem következik-e el a közeljövőben a pillanat arra, — ha már eddig nem következett el — hogy mi is állást foglaljunk és magunk is a két csoport között szövetségest keressünk?

Méltóztassanak megengedni, hogy az igen t. ministerelnök urnak nemrég a Tisza emléklakomán elhangzott felszólalásával szemben annak a szerény véleményemnek adjak kifejezést, hogy én a mai állapotot, a mai helyzetet nem tartom olyan kétségbeejtőnek, vagy legalább is olyan szomorunak, mint amilyennek ő talán nem annyira politikai szempontból kiindulva, mint a pillanat és a helyzet melankólikus szomoruságától áthatva jellemezte. Az igen t. ministerelnök ur hangsulyozta, hogy bennünket hármas veszedelem fenyeget: vagy a német, vagy az orosz erő fog keresztül gázolni rajtunk, vagy belekényszeritenek — ha jól tudom ezt a kifejezést használta — egy olyan szerencsétlen házasságba, a kisantantot értette, amelyből sem azoknak, sem nekünk nem lesz hasznunk.

Azóta a német-orosz szerződés publikussá vált és nyilvánvalóvá lett, hogy épen itt, ahol mi élünk, a világnak ezen a táján egy hatalmas küzdelem körvonalai bontakoznak ki egyfelől a német-orosz szövetséges államok, másfelől pedig azon országok között, amelyek vagy Franciaország vagy Olaszország vezetése alatt igyekeznek megmenteni a háboru által biztositott zsákmányt és talán koncessziók árán is kivánni fogják azt, hogy minél több kis állam csatlakozzék ahhoz a szövetséghez hogy teljessé tegyék azt a gyürüt, amelyet Poincaré a háboru estéjén elképzelt magának. Én azt hiszem, hogy ilyen körülmények között nekünk nincs semmi okunk kétségbeesni, én azt hiszem, hogy ilyen körülmények között mi épen annak a kivánatos félnek szerepét fogjuk játszhatni, amelyért versengenie kell majd ugy a német-orosz szövetségnek, mint annak a kibővitendő szövetségnek, amely Benes külügyminister álma.

Mert elképzelhetetlen, hogy az erőviszonyok ilyen mérkőzése közepette lehetséges legyen, hogy Magyarországot akarata ellenére belekényszeritsék egy olyan, a kisantanttal kötendő szerencsétlen házasságba, amelynek hasznát sem az, sem mi nem látjuk.

Én tehát ugy tartom, hogyha mi azt akarjuk, hogy velünk számoljanak, ha mi másoktól tisztelt

és barátunktól keresett szövetséges akarunk lenni, — mint az igen t. ministerelnök ur egy beszédében mondotta — akkor nekünk igenis, törekednünk kell arra, hogy a magunk erkölcsi és fizikai erejéről tanuságot tegyünk. Erről tanuságot tehetünk akkor, ha belső konszolidációnkat idebenn biztositani tudjuk, nemcsak azért, hogy az egész világnak megmutassuk, hogy itt jogrend és erkölcs uralkodik, hanem azért is, hogy saját erkölcsi érzésünket is önmagunk előtt igazolni képesek legyünk. Ha ezt meg fogjuk tudni tenni — és közel jövendő ennek próbáját fogja szolgáltatni — akkor el kell következnie annak az időpontnak, amikor Magyarország is szerepet vállal jobbra vagy balra abban a nagy, egyelőre eszmei küzdelemben, amely egyfelől a német-orosz, másfelől a kialakulóban levő kisantantbeli szövetség között megindul. Egy bizonyos: hogy egyelőre még elképzelni sem lehet olyan megoldást, amely a mai status quo fentartásával bennünket egy közösségbe belekapcsoljon. Annyi bizonyos, hogyha azok az államférfiak, akik Közép- és Keleteurópa sorsát kezükben tartják, egy uj Locarnóról álmodnak, vegyék tudomásul, hogy az ut ehhez az uj Locarnóhoz csak a trianoni revizión vezethet keresztül. *(Ugy van! Ugy van!)*

Elnök: A ministerelnök ur kiván szólni!

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! Én félek attól, hogy a t. képviselő ur által felvetett kérdésre adandó válaszom a t. képviselő urat nem fogja teljes mértékben kielégiteni. Nem fogja kielégiteni azért, mert egy negativ válasz rendesen nem szokta az interpellálókat kielégiteni. Még kevésbbé vagyok én abban a helyzetben természetszerüleg, mint felelős állásban lévő férfiu, hogy azokról a szándékokról, amelyek az aktuális problémákkal kapcsolatban kell, hogy a kormányt vezessék, felvilágositást adhassak ebben a percben, vagy azoknak bővebb fejtegetésébe bocsátkozhassam. Hiszen természetszerü ez az azért is, mert egyetérthetünk és egyet is kell, hogy értsünk nemzetközi viszonyainkra vonatkozó felfogásban a nélkül, hogy azokról a szándékokról és teendő lépésekről, amelyek esetleg egyik vagy másik esetben a kormányt vezetik, rögtön még mielőtt ezek a lépések megtörténnek, felvilágositást adna a kormány.

T. képviselőtársam felhozta azt a beszédet is, amelyet a Tisza-emlék lakomán tartottam, s amely nek rendjén igazán nem akartam aktuális politikai problémákkal foglalkozni; amelyek rendjén én csak nagy vonásokban akartam rámutatni azokra a nagy veszélyekre, amelyek ezt a nemzetet fenyegetik a jelenlegi helyzetben, abban a helyzetben, amely azáltal állott elő, hogy az a nagyobb hatalom az a nagyobb birodalom, amelynek keretén belül élt évszázadokon keresztül a magyar nemzet és amely épen nagy hatalmánál fogva biztonságot nyujtott ennek a nemzetnek, mondom ez a hatalom megszünt és ennek folytán ennek a kis nemzetnek, ennek a kis országnak más téren, más uton kell létének garanciáit keresnie és meg is teremtenie. Én tehát ezzel a beszéddel aktuális problémákat egyáltalában nem kivántam érinteni, még kevésbbé olyan aktuálitásokat, amelyeket t. képviselő társam ehhez a beszédhez füzött.

Hogyha ezeket előrebocsátom, teszem ezt azért is, mert ugy vagyok értesülve, hogy a magyar sajtó egyik részében az ő interpellációja ugy állittatott be, mintha az egy megrendelt interpelláció volna, amely alkalmat adna a kormánynak arra, hogy arra az aktuális kérdésre nézve, amelyet a t. képviselő ur felvetett a kormány nyilatkozzék és ezáltal kvázi programmot valljon. *(Derültség balfelől.)*

Én azt hiszem, hogy a t. képviselő urnak ellenzéki állásfoglalása garancia arra, hogy ez magában is képtelenség, de ezen túlmenőleg az a körülmény is, hogy a képviselő ur olyan formában olyan kérdéseket vetett fel, amelyekre a választ én már bevezetőmben is megtagadtam, illetőleg kijelentettem, hogy negativ választ vagyok kénytelen adni, garanciája annak, hogy ez légbőlkapott megállapitás, amelynek a való tények nem felelnek meg.

Ami mármost a konkrétumot illeti, amelyet a t. képviselő ur felvetett, nevezetesen azt, hogy szándékszik-e a magyar kormány egy keleti locarnói egyezményt, vagy a keleti Locarno fogalma alá eső megegyezéseket a szomszéd államokkal megkötni, erre a válaszom röviden a következő.

Méltóztatnak tudni, hogy a mult év folyamán Locarnóban igen fontos, a világbékére nézve is nevezetes és nagy kihatással biró megegyezések jöttek létre a Németbirodalom és Franciaország között egyik oldalon, mégpedig abból a célból, hogy a Németbirodalomnak és Franciaországnak a versaillesi szerződésben megállapitott határait bármilyen támadások ellen biztositsák, a másik oldalon Németország és keleti szomszédai között abból a célból, hogy az esetleg felmerülő vitás kérdések közöttük békés uton legyenek elintézhetők.

A szerződéseknek már ez a kétféle konstrukciója is mutatja azt, hogyha az ember egy uj Locarnóról beszél, még kétes, hogy milyen fajta, milyen minőségü megegyezésekre gondol, mert egészen más megegyezések azok, amelyek Locarnóban a németországi nyugati határokra vonatkozólag és mások azok, amelyek Németország keleti szomszédaival létesültek.

Közismert tény az is, hogy e megegyezések rendjén és azok után a világsajtóban élénk pertraktáció tárgyát képezte az, hogy Közép-Európa, nevezetesen a Duna-medencében élő nemzetek nemzetközi problémáit is és az itteni békét is valamilyen ehhez hasonló megegyezés révén kellene a jövő számára biztositani. Arra vonatkozólag azonban, hogy ez milyen államok között és milyen fajta megegyezések révén történjék, semmiféle konkrét terv vagy javaslat nem is merült fel sem a világsajtóban, sem tudtommal a diplomáciai világban. Azt hiszem, hogy azok a kombinációk, amelyekre t. képviselőtársam, mint tényekre hivatkozik, s amelyek a világsajtóban pertraktáltattak, — bizonyos megegyezések Olaszország, Jugoszlávia és más államok között — ezek nem olyan fix bázisok, amelyekre ilyen kombinációt komolyan alapitani lehetne. Miután itt tulajdonképen egy ilyen ködös konstrukcióval áll szemben a magyar kormány, nem is volt abban a helyzetben, hogy konkrét álláspontot foglaljon el ilyen tervekkel szemben, még kevésbé volt abban a helyzetben, hogy ilyen egyezményekre vonatkozólag bárkivel, nevezetesen szomszédainkkal tárgyalásokat folytathasson.

Ne feledjük el azt sem t. Nemzetgyülés, hogy azóta, a Népszövetség márciusi tárgyalása óta bizonyos nehézségek állottak elő, amelyek még azt a veszélyt is rejtették magukban, hogy a létrejött locarnói egyezményekkel szemben is bizonyos nehézségek merülhetnek fel. Igy e keleti Locarnó eszméjében azóta abszolut stagnáció állott be és a világsajtóban is ezek a kérdések ma már alig pertraktáltatnak.

Ismétlem tehát, hogy a magyar kormány nincs és nem is volt abbaa a helyzetben, hogy ilyen tervekkel szemben konkrét álláspontot foglaljon el, vagy szomszédaival bárminemü ehhez hasonló egyezmény létesitése céljából tárgyalásokat folytasson.

Egyet azonban mégis meg kell, hogy mondjak *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogy a magyar kormány mint a multban, ugy jelenleg is arra törekedett és törekszik, hogy Magyarország és szomszédai

között egy barátságos viszonyt teremtsen. Ezek a törekvések a legutóbbi időkben nem is voltak egészen sikertelenek. Elég, ha rámutatok ebben a tekintetben elsősorban Magyarország és Ausztria viszonyára, hogy Ausztriával a legutóbbi időben kereskedelmi szerződést kötöttünk és örömmel jelenthetem be, hogy a legközelebbi napokban azt hiszem az állategészségügyi egyezmény is perfektté válik, ugy, hogy ezeknek a tárgyalására is kérni fogom a t. Nemzetgyüléstől a sürgősség kimondását.

Genfben való tartózkodásom alkalmával időm volt arra, hogy Jugoszlávia külügyministerével, Nincsics urral is beható tárgyalást folytassak és örömmel állapithatom meg azt, hogy nemcsak nekünk, hanem a jugoszláv kormánynak is szándéka és törekvése az, hogy Magyarország és Jugoszlávia között barátságosabb viszony keletkezzék és hogy az esetleg fennálló akadályok ebből a célból elimináltatók legyenek. Meg is állapodtunk abban, hogy bizonyos pendens gazdasági, pénzügyi és jogi kérdések sürgősen tárgyalás alá fognak vétetni abból a célból, hogy ezek a kérdések eliminálttassanak és ezzel is javithassuk a viszonyt a két állam között. E megállapodás értelmében a jugoszláv állam kormányával ezek a tárgyalások már meg is indultak. Ismertetni kivánom, hogy ezek milyen anyagra terjednek ki. *(Halljuk! Halljuk!*

Van már közöttünk véglegesitett és aláirt egyezmény, amely azonban még nem lépett életbe, — legközelebb életbe fog lépni abban az esetben, ha a többi kérdések is sikerrel lesznek letárgyalhatók — különösen kilenc pontra vonatkozóan: az utlevélegyezmény, közlekedési- és tranzitóegyezmény, a gólai pályaudvar használatára vonatkozó egyezmény, az ármentesitő társulatok ügyeinek rendezésére vonatkozó egyezmény, a Ferenccsatorna használatára vonatkozó egyezmény, az utak és hidak használatára vonatkozó, a kettős megadóztatás, a határforgalmi és a betegek kölcsönös ellátására vonatkozó egyezmény.

Vannak azután parafált, de még alá nem irt egyezmények, igy a kiadatási és jogsegély-egyezmény, polgári jogsegély-egyezmény és a vámkartel.

Vannak azután nem parafált egyezmények, amelyek szövegéről azonban már megállapodás létesült. Ilyen a tartozások és követelésekre vonatkozó egyezmeny, a magánbiztositó társaságok ügye és a politikai foglyok cseréje.

Ezután letárgyalandó kérdések a vasuti tarifa egyezmény, a vasuti forgalom ujrafelvétele, a bélavári Dráva-szakasz szabályozásának ügye, a légiforgalmi egyezmény, a határállomások ügye, a csikeriai átmenő forgalom ügye és az állategészségügyi egyezmény.

Tárgyalás alatt álló kérdések a következők: a letétek felszabaditására vonatkozó egyezmény, a határ által átszelt törvényhatóságok javainak likvidációja, a nyugdijasok ügye, a gyámpénztárakra vonatkozó egyezmény, a kereskedelmi társaságok székhelyeinek áttételére vonatkozó egyezmény és az állampolgárság kérdésére vonatkozó egyezmény.

Ezek között, amint méltóztatnak látni, vannak kevésbé fontosak, de vannak igen lényeges, gazdasági, pénzügyi életünk szempontjából és politikai szempontból is nagyon fontos kérdések, amelyeknek letárgyalása a mi szempontunkból, de az ő szempontjukból is igen kivánatos.

Ugyanakkor megjegyzem azt is, hogy Jugoszlávia és Magyarország között kereskedelmi szerződések kötése végett tárgyalások vannak folyamatban, amelyek kedvezően haladnak előre.

Talán nem jutottunk még ennyire, de mégis egy lépéssel előbbre vagyunk a két másik vonatkozásban is. A legközelebbi időben remélhetőleg Romániával is bizonyos pénzügyi és gazdasági kérdések tárgyalása érdekében megindul a tárgyalás. A csehszlovák köztársasággal pedig a legközelebbi időben tárgyalni fogunk annak érdekében, hogy a legtöbb kedvezmény alapján kereskedelmi viszonyaink ideiglenesen rendeztessenek és ezen egyezmény hatálya idejében egy tarifaegyezményt, illetőleg tarifális kereskedelmi szerződést köthessünk. Ugyancsak bejelentem azt is, hogy egy pendens kérdésben, amelyben évek óta nem jutottunk megoldásra, most ujabban a csehszlovák kormány részéről ujabb propozició tétetett, — az irattári egyezményre vonatkozóan — amely propoziciót a magyar kormány honorálhatónak tart, ugyhogy ebben a kérdésben is legközelebb tárgyalások indulnak meg.

Ebben voltam bátor beszámolni azokról a tárgyalásokról, amelyeket a kormány folytat annak érdekében, hogy Magyarország és szomszédai között lehetőleg barátságosabb atmoszféra teremtessék. *(Helyeslés.)* Ez természetesen nem jelent keleti Locarnót, hanem jelenti azt, hogy normális utakon, normális eszközökkel igyekszünk arra, hogy azokkal a szomszédainkkal, amelyeknél megértést találunk és amelyek honorálják azt a törekvésünket, hogy barátságos viszonyt teremtsünk, ezt el is érjük. Kérem válaszom tudomásulvételét. *(Helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Beck Lajos: T. Nemzetgyülés! Teljes tudatában vagyok annak, hogy a kormány nem válaszolhat mindig ugy egy felvetett, különösen külpolitikai kérdésre, mint talán azt az ellenzék oldaláról kivánják. Ennélfogva és azért, mert az igen t. ministerelnök ur szives volt a maguk valódi értékére leszállitani mindazokat a hireket, amelyek olyan irányban keltek szárnyra, mintha ez egy megállapodásszerü interpelláció lett volna, e hirek ellenére a választ tudomásul veszem. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e a ministerelnök urnak Beck Lajos képviselő ur interpellációjára adott válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Akik a választ tudomásul veszik, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség! A Ház a választ tudomásul veszi.

Következnék Horváth Zoltán képviselő ur interpellációja. A képviselő ur azonban tudomásom szerint kérelmet kiván a Ház elé terjeszteni.

Horváth Zoltán: T. Nemzetgyülés! Interpellációm bejegyzésének az volt a célja, hogy a Világ cimü napilap betiltásával a sajtószabadságon elkövetett sérelem minél előbb orvosoltassék. Minthogy azonban tudomásom van arról, hogy ez az orvoslás utban van, *(Mozgás a jobboldalon.)* kérem a t. Nemzetgyülést, méltóztassék hozzájárulni, hogy interpellációmat a legközelebbi interpellációsnapon mondhassam el. *(Zaj.)*

Elnök: A ministerelnök ur kiván szólni.

Gr. Bethlen István ministerelnök: T. Nemzetgyülés! Nem tudom, a t. képviselő ur mire céloz. Azt kérem azonban, ne beszéljen rébuszokban, minthogy azt a látszatot kelthetné, mintha itt valami kormányigéret tétetett volna valami orvoslásra vonatkozóan, (**Rassay Károly**: Csak egy deputációra célzott!) amit azonban a leghatározottabban meg kellene hogy tagadjak, mert ilyen igéret részemről nem történt. *(Helyeslés a jobboldalon. — Horváth Zoltán szólásra jelentkezik.)*

Elnök: Milyen cimen kiván szólani a képviselő ur? (**Horváth Zoltán**: Félreértett szavaim megmagyarázása cimén!) A szó a képviselő urat megilleti.

Horváth Zoltán: T. Nemzetgyülés! A ministerelnök ur félreértette szavaimat. Nem azt monddottam és nem azt akartam mondani, hogy a

ministerelnök ur részéről igéret volna ebben az irányban, hanem arról van tudomásom, hogy illusztris férfiakból álló deputáció óhajt ebben az irányban a ministerelnök urnál tisztelegni *(Felkiáltások a jobboldalon: Akkor nem orvoslás! — Rassay Károly*: Reméljük, hogy orvoslás lesz!)

Elnök: Csendet kérek!

Horváth Zoltán: Reméljük, hogy ezeknek az illusztris férfiaknak közbelépése meghozza az általunk remélt eredményt.

Elnök: Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e a képviselő ur halasztási kérelméhez hozzájárulni. *(Igen!)* A Ház az elhalasztáshoz hozzájárult.

Értesülésem szerint Pakots József képviselő ur, a következő interpelláló, hasonló kérelmet kiván előterjeszteni.

Pakots József: Igen t. Nemzetgyülés! Azoknak a politikai merényleteknek sorában, amelyed az utóbbi időben a közvéleményt felizgatták, nem utolsó helyet foglal el a belügyminister ur betiltó rendelkezése, a Világgal szemben és igazán vártam az alkalmat, hogy erre vonatkozó észrevételeimet megtegyem. *(Mozgás a jobboldalon.)* De annál az indoknál fogva, hogy az ujságiró-társadalom vezető egyéniségei holnap felkeresni óhajtják a ministerelnök urat és egy kérés formájában próbálják orvosoltatni azt a jogsérelmet, ezt a sajtószabadságon esett sérelmet és mert az a reménységem, hogy e kölcsönös diskusszió révén a ministerelnök ur jobban belelátva a kérdés lényegébe, talán engedékenyebb álláspontot fog elfoglalni, mint amelyet már kifejezésre juttatott a nemzetgyülésen a kérdést röviden érintve, ennélfogva tisztelettel kérem a Házat, méltóztassék megengedni, hogy interpellációmat a következő interpellációs napra halasszam.

Elnök: Méltóztatnak e kérelemhez hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Következnek Peyer Károly képviselő ur interpellációja, értesülésem szerint Peyer Károly képviselő ur szintén kérelmet kiván a Házhoz előterjeszteni.

Peyer Károly: Tisztelettel kérem, méltóztassék interpellációm elmondására halasztást adni.

Elnök: Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e a kérelemhez hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a most felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

Az ülés végződik este 7 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Petrovácz Gyula s. k. *Pintér László s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

A nemzetgyülés 545. ülése

1926. évi május hó 6-án, csütörtökön,

Scitovszky Béla, Huszár Károly és **Zsitvay Tibor** elnöklete alatt.

Tárgyai: Az 1926/27. évi állami költségvetés részletes tárgyalása. Az igazságügyi és a kereskedelemügyi tárca. — Elnöki előterjesztések. — A legközelebbi ülés idejének és napirendjének megállapitása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: Rakovszky Iván, Walko Lajos, Mayer János, Pesthy Pál, gr. Csáky Károly, Vass József.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 óra 35 perckor.)

(Az elnöki széket Scitovszky Béla foglalja el.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Petrovics György jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Hebelt Ede jegyző ur; a javaslatok ellen felszólalókat jegyzi Csik József jegyző ur.

Napirend szerint következik az 1926/27. évi állami költségvetés (Irom. 1042) egyes tárcáinak folytatólagos tárgyalása.

Soron van az igazságügyi tárca részletes tárgyalása.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a XVII. fejezet 1. cím 1. rovatát felolvasni!

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »XVII. Fejezet. 1. Cím. Központi igazgatás. Igazságügyi ministerium. Kiadás. Rendes kiadások. I. Ministerium. 1. Rovat. Személyi járandóságok 1,047.645 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 173.990 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Vasuti menetdijkedvezmények váltsága 480.845 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »II. Törvények szerkesztése. 4. Rovat. Személyi járandóságok 76.551 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Rovat. Dologi kiadások 1,784.063 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. 1. Rovat. A birói és ügyészi egyesület internátusainak segélye 572 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Az igazságügyministerium fütőkazánjainak javitási költsége 8000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Magánjogi törvénykönyv előkészitő anyagának közzétételi költsége 8000 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Az Igazságügyi Közlöny, a Büntetőjogi Határozatok Tára, a Polgári Jogi Határozatok Tára, a Hatásköri Jogszabályok és Hatásköri Határozatok Tára jövedelme 5440 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Külön eljárási dijakból befolyó jövedelem 91.205 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Cim. Királyi birósági. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 21,171.719 P.« — Fábián Béla!

Fábián Béla: T. Nemzetgyülés! Már a tegnapi nap folyamán az igazságügyi tárca általános vitájában bátor voltam kifejteni azt a véleményemet, hogy a birák fizetését, valamint a többi köztisztviselők fizetését is, de elsősorban a birákét, akként kell az állami költségvetésbe beállitani, hogy a birák meg tudjanak élni fizetésükből. Nem szeretem a talpaló birót, aki maga talpalja cipőjét, nem szeretem azért, mert talpalás közben, amikor a szegeket beveri a cipőbe, arra a gondolatra jut, hogy más országokban a birák még sem szoktak talpalni és valami hibának mégis csak kell lennie abban az állami rendben, ahol a birót olyan nyomoruságban tartják, hogy a biró cipőjét maga kénytelen talpalni és nem szeretem azt az állami rendet sem, ahol a biró a helyett, hogy itéleteket hozna, maga kénytelen foltozni a maga és gyermekei ruháját. Mert a birónak nem ez a feladata és lehet, hogy volt Magyarországon minister, aki mint a birói önmegtartóztatásnak és a birói puritánizmusnak példáját állitotta a nemzet elé a talpaló birót, én azonban jobban szeretem az igazság és törvény szerint itélkező birót, mint a talpaló birót és ezért tisztelettel arra kérem az igazságügyminister urat, aki itt a tegnapi nap folyamán dicshimnuszokat zengett a magyar birákról... (**Pintér László:** Joggal!) — nem mondottam t. képviselőtársam, hogy joggal vagy jogtalanul — hogy az igazságügyminister ur vonja is le a konzekvenciáit annak, amit mondott. Vonja le a konzekvenciákat anyagiakban és gondoskodjék arról, hogy a birák megfelelő fizetést kapjanak. Mert csak álszenteskedés el

nem ismerni a pénznek és a materiális viszonylatoknak rettenetes jelentőségét erkölcsiekben, morális tekintetekben. Amely birónak nincs meg a megfelelő anyagi helyzete, amelyik éhezni látja feleségét, amelyik talpalatlan cipőben látja járni a gyermekét télviz idején: azt a birót, ha el is ítélem abban az esetben, ha szélsőségekbe megy, amikor szélsőségekbe csábitják, azért mégis kénytelen vagyok részére bizonyos mentőkörülményeket is megtalálni.

Egy országra nézve a legfőbb érdek és a legfőbb érték az igazságszolgáltatás tisztasága. Amely országban az igazságszolgáltatáshoz csak szó fér, amely országban csak beszélnek arról, hogy ott szó férhet az igazságszolgáltatás tisztaságához, amely országban csak felmerülhet a lehetősége, hogy arról lehet beszélni, hogy egy biró másnak alapján is itélhet, mint egyedül a törvény és igazság alapján, abban az országban veszélyben van az igazság. Méltóztassanak elhinni, hogy én, aki a bíráknak igaz barátja vagyok és aki tudom, hogy milyen mérhetetlen fontossággal bir erre az országra nézve a birói karnak magas piedesztálra való felállitása, nagyon sajnálom, hogy sem az egységespárt részéről felszólalt szónokoktól, sem pedig az igazságügyminister urtól nem tudok határozott választ kapni arra vonatkozólag, mi az igazságügyminister urnak és az egységespártnak felfogása a bíráknak az Ébredő Magyar Egyesületéhez való tartozása tárgyában. Mert méltóztassanak megbocsátani, midőn az igazságügyminister ur és a birói és ügyészi egyesület elnöke, aki, nagyon sajnálom, hogy nem vonja le magára nézve az ő politikai működéséből kifolyólag azt a konzekvenciát, hogy a birói és ügyészi egyesület elnöke nem lehet, azt mondották, hogy a biró nem fogadhat el és hogy nem hiszik, hogy van Magyarországon olyan biró, aki elfogadhasson titkos egyesületektől utasitást és hogy mi van azokban a titkos egyesületekben: engedje meg a minister ur, hogy felolvassam azt az eskümintát, amelyet a titkos egyesületekben letesznek és amelyről meg fogja állapitani az igazságügyminister ur, hogy valaki vagy leteszi ezt az eskümintát és akkor többé nem biró, mert akkor az itéletet a birói székben nem a törvény alapján hozza, hanem azon külön eskü alapján. Tehát vagy biró az illető, vagy másutt tesz le fogadalmat; a kettő kizárja egymást. És midőn felolvasom az eskümintát, kérem az igazságügyminister urat...

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, hogy ne térjen el a tárgytól és méltóztassék a személyi járandóságok keretében maradni. Amennyiben nem méltóztatnék az elnöki figyelmeztetést figyelembe venni, kénytelen lennék szigorubb eszközökhöz folyamodni.

Fábián Béla: Tisztelettel kérem a t. Házat, hogy tekintettel a téma fontosságára, méltóztassék megengedni, hogy a tárgytól eltérhessek.

Elnök: A házszabályok nem adnak módot arra, hogy a képviselő ur a tárgytól eltérhessen.

Fábián Béla: Akkor méltóztassék megengedni, hogy ennél a pontnál való felszólalásomat azzal fejezzem be, hogy jól megfizetett biróra, de nem az Ébredő Magyarok Egyesületébe és titkos társaságokba tartózó biróra van szüksége a magyar életnek és a magyar igazságnak.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Senki sincs feljegyezve.

Elnök: Kérdem, kiván-e még valaki szólani? *(Nem.)* Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom.

Az igazságügyminister ur kiván szólani.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! A t. képviselő ur beszédének politikai vonatkozásu részére tegnapi felszólalásomban a választ megadtam. Ezért és a házszabályok okáért is ezzel a kérdéssel nem kivánok foglalkozni. Ami a birák javadalmazását illeti, teljesen osztozom a képviselő urnak abban a véleményében, hogy az országot egészséges itélkezést s a nemzet lelkiismeretét képező birói karnak érintetlenségét mindenképen biztositani kell és ezt nem biztosithatjuk egyébként, csak ugy, ha azt a birói testületet anyagilag hozzáférhetetlenné tesszük. Ebben teljesen osztoztam mindig, osztozom ma is és magam sem lelkesedem a talpaló-birákért. Én vagyok az, aki mindent elkövettem arra, hogy ezekben a nehéz gazdasági időkben a birák anyagi helyzetét javitsam. Ennek azonban a mi nehéz anyagi és gazdasági körülményeink között nagyon végesek a határai és itt vannak bizonyos körülmények, amelyekkel nekem a birák javadalmazásáért folytatott küzdelmemben számolnom kell.

Már tegnap méltóztattak hallani azt, hogy a köztisztviselői és a birói javadalmazások között bizonyos arányszám van. Elismerem azt, hogy az 1920. évi XX. tc.-ben lefeketett arányszámok tekintetében eltolódás állott be, azonban ezt igazán a végszükség szülte és amint már tegnap kifejeztem, én a most lefektetett alapelveket annyiban változhatatlan alapelveknek tartom, hogy azok lefelé nem változhatnak, azok csak emelkedést tehetnek lehetővé. Kijelenthetem azt, hogy amig én ezt a tárcát viszem és vezetem, minden törekvésemmel, teljes odaadásommal, a lelkem egész melegével azon fogok dolgozni, hogy a birói javadalmazás kérdését a birákra nézve előnyösebbé tegyem. Kérem a tétel elfogadását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom; következik a határozathozatal. Amennyiben a rovat meg nem támadtatott, azt elfogadottnak jelentem ki. — Következik a 2. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 1,844.779 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. Hozzájárulás az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet jövedelméhez 23.360 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Beruházások. Törvénykezési és járásbirósági épületek és birósági fogházak építésére, kibővitésére, telekvételekre, első felszerelésekre, bebutorozásokra, tervezési, ellenőrzési, felülvizsgálati és felügyeleti költségekre, munkadíjakra és egyéb műszaki költségekre 487.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Házbérek 28.032 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Egyéb bevételek 27.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Cim. Királyi vádhatóságok. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 2,159.249 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 212.171 P.« — Fábián Béla!

Fábián Béla: T. Nemzetgyülés! Mindazokat, amiket a királyi biróságokra vonatkozólag mondottam, bár a királyi ügyészségek uta-

sitásra dolgoznak és függetlenségük nem olyan nagy alkotmánybiztositék, mint a királyi bíróságok függetlensége, mégis magukra a királyi ügyészségekre nézve is fentartom és szükségesnek tartom azoknak hangsúlyozását az igazságszolgáltatás tisztasága érdekében.

Méltóztassék megengedni, hogy itt a dologi kiadásoknál megemlitsem azt, hogy amikor maga az igazságügyminister ur kijelentette, hogy fáj a szive azért, hogy a mai gazdasági helyzetben nem tud több fizetést adni a bíráknak, nekem az a véleményem, hogy ha több fizetést akarunk adni, akkor csökkentenünk kell azokat a költségeket, amelyekre semmi szükség nincs. Itt fel kell hivnom az igazságügyminister ur figyelmét arra, mennyi fölösleges munkát végeznek nálunk az ügyészségek; mennyire fölösleges munkát végeznek akkor, amikor a rendőrségektől és a titkos egyesületektől beérkező feljelentéseket és denunciálásokat végig kell dolgozniok.

Az igazságügyminister urnak bizonyára nincs tudomása arról, hogy a levente-egyesületeknek utasitást adnak ki arra vonatkozólag, hogy vigyázzanak, hol követnek el kormányzósértést és azt azonnal jelentsék az ügyészségeknek, és a titkos egyesületek is olyan borzasztó terrort fejtenek ki feljelentéseikben a királyi ügyészségekkel szemben, hogy az a királyi ügyész . . . *(Mozgás a jobboldalon.)* Kérem, képviselő ur, ha méltóztatik konkrét adatokat parancsolni, — nem akarok destruálni — elmondhatok ügyeket is, egymásután, amikor bizonyos feljelentéseket titkos egyesületek tettek meg és a királyi ügyész nem merte elejteni a vádat, mert attól félt, hogy őt destrukcióval vagy nemzetellenességgel fogja megvádolni az a hatalmas egyesület, amelynek pedig — méltóztassanak megbocsátani, emberek vagyunk, gyengék vagyunk, klikkek vannak — az előléptetésekre még bizonyos befolyása van.

Arra kérem tehát — joggal — a minister urat, higyje el nekem, hogy Ferenc József kormányzása idején nem volt annyi felségsértési pör Magyarországon az utolsó negyven esztendő alatt, mint amennyi most egy esztendő alatt van. És ez nem azért van, mintha annyi kormányzósértés történnék Magyarországon. Higyje el nekem az igazságügyminister ur — praxisból tudom — hogy azok között az emberek között, akik kormányzósértéssel vádolva oda kényszerülnek a vádlottak padjára, sok ártatlanul denunciált ember van, és ne méltóztassék azt hinni, igazságügyminister ur és tisztelt Nemzetgyülés, hogy kivétel volt az a legutóbbi eset, amelyről a lapok irtak, hogy a magyar állam megbecsülése elleni vétség miatt egy 78 esztendős öreg asszonyt a bíróság elé állitottak. Nekem magamnak volt egy esetem arra, hogy egy kétszoba-konyhában lakó szegény asszonyt a lakója, aki neki nem fizetett és akit ezért ki akart lakoltatni, feljelentett kormányzósértés miatt és minthogy a rendőrségnek az az utasitása, hogyha valaki ittas állapotban követ is el kormányzósértést . . .

Elnök: A képviselő ur a második rovathoz kért szót, . . .

Fábián Béla: A dologi kiadásokhoz beszélek!

Elnök: . . . ezek pedig nem vonatkoznak a dologi kiadásokra.

Fábián Béla: Méltóztassék megengedni, elnök ur, én arról beszéltem, hogyan lehet a költségeket csökkenteni. A költségeket csökkenteni csak akkor lehet, ha a munkát csökkentjük; ha a fölösleges munkát az ügyészségektől elvonjuk. Véleményem szerint pedig fölösleges munka az, hogy közönséges denunciálásokra az ügyészség kénytelen végig lefolytatni az egész igazságügyi szervezeten keresztül az eljárást egy titkos vagy anonim feljelentőnek kormányzósértés miatt tett feljelentésére. Én generálisan akarom az ügyészséget megszabaditani egy csomó munkától és másra akarom forditani azt a pénzt, amelyet itt arra forditanak, hogy egy csomó tisztviselő — mert nemcsak az ügyész, hanem a vádtanács, a vizsgálóbiró, a főügyész, a törvényszék és a törvényszéki tisztviselők is, akik leirják azokat az aktákat, vannak ezekkel a dolgokkal elfoglalva és ez mind időt, pénzt, munkaerőt jelent — ezeket a denunciáló aktákat elintézze. Igenis előfordul az, hogy ott egész tömeg ilyen munka van. Méltóztassanak megnézni, hogy a királyi ügyészségnél jelenleg hány ügy van kormányzósértés miatt.

Nem használ az államfő tekintélyének az, hogy itt egyes emberek és egyes szervezetek azzal akarnak maguknak érdemeket szerezni, hogy mindig nagy mellel kiállanak és embereket akarnak a börtönbe juttatni, és ezeket a feljelentéseket komolyan veszik. Az államfőnek az áll érdekében, hogy mennél kevesebb kormányzósértés legyen, mert a mennél kevesebb kormányzósértés jelenti az államfő iránti szeretetet. Nem tesznek tehát az államfő iránti hódolatnak és tiszteletnek szolgálatot, hanem igenis, az államfő ellenségei azok, akik ugy akarnak maguknak érdemeket szerezni, hogy ezeket a pereket per longum et latum tárgyalgatják. Hiszen ki van adva az utasitás, hogyha részeg állapotban követ is el egy ember kormányzósértést, azt a részeg embert le kell tartóztatni. Pedig nem is minden esetben tartóztatnak le valakit akkor, ha részeg állapotban követ el kormányzósértést; itt van például a Vannay ügye, aki szintén kormányzósértést követett el, és más esetek is.

Én tehát kérem az igazságügyminister urat, tessék végre erős kézzel belenyulni a kormányzósértések darázsfészkébe. Nem érdem az, ha valaki ilyen esetekben képviseli a vádat, hanem az az érdem, ha a kormányzósértéseknek az a tömeges atmoszférája, amelyről sajnos, az ujságokban napról-napra olvasunk, meg fog szünni. Én erre kérem az igazságügyminister ur intézkedését.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Senki sincs feljegyezve.

Elnök: Senki feljegyezve nem lévén, kérdem, kiván-e még valaki szólni? *(Nem!)* Ha senki szólni nem kiván, a vitát bezárom.

Az igazságügyminister ur kiván nyilatkozni.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! Teljesen osztozom a felszólalt képviselő urnak abban a megállapitásában, hogy az államfői tekintély és a nemzet presztizse szempontjából nem érdek az, hogy a kormányzósértési pörök és nemzetgyalázási pörök naponta és tömegesen tárgyaltassanak. Ezt azonban ne méltóztassék csak arra a számlára irni, amely számlára az igen t. képviselő ur irta, hanem méltóztassék ezeket a pereket annak a nehéz gazdasági helyzetnek a számlájára is irni, amelyben élünk és azoknak a számlájára is, akik ennek a nehéz helyzetnek elviselésére kellő lelkierővel nem rendelkeznek.

Mondom, én nem tartom szerencsésnek ezeknek a pereknek nagy számát és mindenképen rajta vagyok, hogy ezeknek a pereknek száma minél csekélyebbre redukáltassék. Be-

számolhatok arról, t. Nemzetgyülés, hogy a legközelebbi multban, egy vagy két hónapja, utasitást adtam az ügyészségeknek abban az irányban, hogy a legszigorubban vizsgálják meg ezeket a dolgokat és holmi tessék-lássék dolgokra vonatkozólag vádat ne tegyenek, (**Fábián Béla:** Helyes!) hanem csakis komoly esetben, amikor az államfő tekintélyét vagy a nemzet presztizsét, becsületét komolyan sértő dologról van szó.

Kérem a tétel elfogadását. *(Helyeslés.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. A 2. rovat meg nem támadtatván, azt elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 3. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Bűnügyi eljárási költségek 911.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Cím. Büntetések végrehajtása. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 3,308.921 pengő.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 1,481.281 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. Munkajövedelem 27.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »5. Cím. Igazságügyi gazdasági ellátás és üzemek. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 816 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 1,047.743 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Rendkivüli kiadások. Átmeneti kiadások. 1. Rovat. Haszonbérletekre és felszerelésekre 10.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. A letartóztatottak és fiatalkoru növendékek felruházására 529.843 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Ingatlanok és haszonbérletek jövedelme 285.600 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Munkajövedelem 299.200 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »6. Cím. Fiatalkoruak bűnözése elleni védekezés. Kiadás. Rendes kiadások. 1. Rovat. Személyi járandóságok 633.807 P.« — Fábián Béla!

Fábián Béla: T. Nemzetgyülés! A fiatalkoruak bűnözése ellen való védekezés minden államban az egyik legfontosabb feladat. Az egyik legfontosabb feladat azért, mert nincs reménye olyan országnak a saját jövőjében, amelynek ifjusága meg van mérgezve. Amely nemzetnek az ifjusága nem egészséges, nincs tele a tiszta erkölcs gondolatával és a nemzeti ideálokkal, annak a nemzetnek a jövőjébe vetett hit és remény kárbaveszett. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Ezért akkor, amikor a fiatalkoruak bűnözése elleni védekezésről beszélünk, szem előtt kell tartanunk azt, hogy nemcsak a fiatalkoruak bűnözése után a velük szemben való eljárás tekintetében kell intézkedni, hanem meg kell akadályozni a lehetőségét annak, hogy a fiatalkoruak bűnözőkké váljanak. *(Helyeslés.)* Ezért én a magam részéről a fiatalkoruak közé bevitt erkölcsi megkülönböztetéseket, a relativ jó és az abszolut jó fogalmának különválasztását teljes mértékben helytelennek tartom és mély fájdalommal láttam az egyik bűnügyi aktában azt, hogy az egyik iskolának a növendékeit bujtották fel arra, — fiatalkoruakat — hogy bizonyos politikai bűncselekményt kövessenek el. Nem akarok itt ez alkalommal egyebet tenni, csak az igazságügyministerium figyelmét akarom felhivni arra, hogy a lázitást és az izgatást szigoruan bünteti a magyar büntetőtörvénykönyv.

Elnök: Még egyszer figyelmeztetnem kell a képviselő urat arra, hogy az általános vitába tartozó kérdéseket pertraktál. Ennél a címnél a képviselő ur az 1. rovatnál szólal fel, amely a személyi járandóságokat tartalmazza. Méltóztassék ennek alrovatait megtekinteni és méltóztatik meggyőződni arról, hogy az a kérdés, amelyet a képviselő ur felvetett, nem szoritható be ebbe a keretbe. A képviselő ur általános természetü dolgokkal foglalkozik, amelyekről az általános vita során lett volna módja a képviselő urnak beszélni.

Fábián Béla: Ha a költségek megállapitásánál személyzet beállitását kérem, ebben az esetben odatartozik az alrovatba.

Elnök: De a képviselő urnak eddig nem erről méltóztatott beszélni, hanem különbséget tett bizonyos bűntények között, amelyek semmiféle vonatkozásban nincsenek az itt alkalmazott személyekkel.

Fábián Béla: Én a fiatalkoruak bűnözése elleni védekezésnél tisztelettel kérem, különösen a budapesti és a pestvidéki kir. törvényszéknél vagy külön ügyésznek beállitását vagy pedig az ügyésznek külön megbizását arra, hogy figyelemmel legyen arra és gondoskodjék arról, hogy azok a lázitások és izgatások, amelyek az iskolákban és az ifjusági egyesületekben és levente-egyesületekben történnek és amelyeket én nemzetelleneseknek tartok, megakadályoztassanak és amennyiben mégis megtörténnek, a legszigorubban megtoroltassanak. Kérem az igazságügyminister urnak ebben az irányban való intézkedését, mert ezt a fiatalkoruak bűnössé való nevelésének megakadályozása szempontjából fontosnak tartom.

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Nincs senki sem feljegyezve.

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyülést, kiván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólni senki nem kiván, a vitát berekesztem. Az igazságügyminister ur kiván szólni.

Pesthy Pál igazságügyminister: T. Nemzetgyülés! Magam is osztozom a képviselő urnak abban a felfogásában, hogy nekünk preventive kell intézkedni a magyar nemzet megjavitása érdekében abban a tekintetben, hogy már a fiatalságunk ebben az irányban neveltessék, ahol pedig a nevelés nem elég tökéletes, ez javittassék, hogy az ifjuság a későbbi bűnözés szempontjából a közre veszélyessé ne válhassék. Ami a képviselő urnak azt az óhaját illeti, hogy intézkedjem aziránt, hogy egyes bűncselekmények a fiatalkoruak között (**Fábián Béla:** Ne propagáltassanak!) ne propagáltassanak, biztositom a t. képviselő urat, hogy az odaállitott szervek mindenesetre megfogják kapni a maguk utasitását arra, hogy bármilyen bűnözési irány tekintetében is retorziót alkalmazzanak és a javitás munkáját ebben az irányban elvégezzék. *(Helyeslés.)*

Elnök: A tanácskozást befejezettnek nyilvánitom. Következik a határozathozatal. Maga a rovat meg nem támadtatván, azt elfogadottnak jelentem ki.

Következik a 2. rovat.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Dologi kiadások 693.603 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* «3. Rovat. Szabadultak és kihelyezett nevelőotthoni növendékek segélyezésére, valamint az elhelyezéssel és ellenőrzéssel járó költségekre 9344 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »4. Rovat. A magánintézetekben bírói határozat alapján javító nevelésben részesülő fiatalkoruak tartási díjaira, fogházmissziós és egyéb költségekre 354.182 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »Bevétel. Rendes bevételek. 1. Rovat. Büntetéspénzek 946.832 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »2. Rovat. Ipari és gazdasági jövedelem 12.240 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »3. Rovat. Egyéb bevételek 2720 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Hebelt Ede jegyző *(olvassa):* »7. Cím. Nyugellátások. Kiadás. Rendes kiadások 10,693.071 P.«

Elnök: Megszavaztatik.

Ezzel az igazságügyi tárca költségvetése ugy általánosságban, mint részleteiben is letárgyaltatván, következik a kereskedelemügyi tárca költségvetésének és vele kapcsolatosan az állami üzemek költségvetése XIX—XXII. fejezeteinek általános tárgyalása.

Az előadó urat illeti a szó.

Herrmann Miksa előadó: T. Nemzetgyülés! Alig négy hónapja szerencsém volt ugyanerről a helyről ugyanebben a tárgyban részletesen felszólalni, és mivel az uj költségvetés az akkori felszólalásom után talán két hónappal nyujtatott be, de a dolog természeténél fogva sem állhattak be olyan változások, amelyekről ez alkalommal részletesebben kellene beszámolnom, ennek következtében méltóztassanak megengedni, hogy most csak a legfontosabb tények és adatok felsorolására szoritkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kereskedelmi tárca az egyedüli, amelynél a költségvetésben kimutatott szükséglet (**Fábián Béla:** Hol a minister? — **B. Podmaniczky Endre:** Halljuk!) kisebb a mult évinél. A kiadások csökkenése összesen kereken 560.000 pengő, a bevételek emelkedése pedig 380.000 pengő, ugyhogy az állami költségvetés megterheltetése a kereskedelmi tárca keretén belül kereken 940.000 pengővel csökkent.

Ez abban a számadatban is kifejezésre jut, hogy a tárca kereken 21 millió pengőt kitevő szükséglete az üzemek nélkül számitott állami össz-szükségletnek 2·9%-át teszi ki, holott a mult évi költségvetésben ez a részesedés még 3·3% volt, tehát jelentékeny viszonylagos visszaesést mutat. (**Esztergályos János:** Ha jövőre se csinálunk semmit, még kevesebb lehet!)

Ez az első pillanatban megdöbbentő jelenség. Megdöbbentő különösen azok számára, akik ugy mint magam is szociális és gazdasági szempontokból az ipar fentartását, sőt fejlesztését feltétlenül szükségesnek tartják.

Az első pillanatban ez a számadat megdöbbentő. Amint azonban azt látjuk, hogy a rendes szükséglet ennél a tárcánál is növekedik és tulajdonképen csak budget-technikai tényről van szó, amennyiben az átmeneti kiadások és a beruházások innen kivétettek és külön »hasznos beruházások« cím alatt foglaltattak össze, akkor ez a számadat már elveszíti ezt a hatalmas jelentőségét. Ez az átvitel a »hasznos beruházások« címére a tárca keretén belül vonatkozik különösen az állami közutakon lévő nagyobb fahidaknak végleges jellegü hidakká való átépitésére, amely cimen a mult évi költségvetésben 480.000 pengővel több volt felvéve. (**Esztergályos János:** És az idén mennyi?) Itt egyáltalán nincs semmi felvéve, de méltóztassék megérteni, hogy egy egészen külön fejezet nyilt meg ezekre a tételekre, a hasznos beruházások fejezete, amely eddig nem volt szokásos. Odatartozik ez a tétel is. Egyébként mindjárt ki kell jelentenem, hogy nem leszek abban a helyzetben, hogy a közbeszólásokra reflektáljak, mert erőállapotom nem olyan, hogy egy pillanattal is tovább folytassam beszédemet, mint amennyire okvetlenül szükségem van. Ezt előrebocsátani óhajtottam. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

A második ilyen tétel az állami és államositandó utak épitése. Tavaly ezen a cimen 844.000 pengővel több volt felvéve. Ez az együtt kereken 1·3 millió pengő kiesés azonban, mint mondottam, csak látszólagos, mert a beruházási programmban ennél sokkal nagyobb összeg van felvéve. Ezeknek a hasznos beruházásoknak tételét, illetőleg fejezetét azonban, amely nem tartozik a költségvetésbe, nem kivánom taglalni; főleg nem kivánom a multban tett tapasztalatok alapján, mert azt láttam, hogy minél több külön megnyilatkozás van ebben a kérdésben, annál nagyobb lesz a zavar. Mivel a pénzügyi bizottságban a pénzügyminister ur azt a nyilatkozatott tette, hogy az apropriációs javaslat tárgyalása alkalmával rendszeresen összefoglalóan fogja az egész beruházási kérdést a nemzetgyülés elé tárni, ami azt hiszem, ez az egyedüli helyes megoldás, én ezzel a témával ez alkalommal nem fogok tovább foglalkozni.

Egy tapasztalatot azonban méltóztassanak megengedni, hogy mégis felemlitsek és ez az, hogy igenis ezeknek a beruházásoknak a kihatása a gépiparban észrevehető; sőt, sajnos, azt kell mondanom, hogy igen sok gépgyár ma csak abból él, amit ezek az állami beruházások jelentenek.

Egy nagy csalódás ért bennünket. Azt hittük, hogy az állami beruházások az inditó katalizátort fogják adni, amelynek hatása alatt élénkebb élet fejlődik ki az iparban. Az általánosan ismert gazdasági helyzet, sajnos, olyan kedvezőtlen, — de nemcsak magyar vonatkozásban, hanem európai, sőt azt lehet mondani világ-vonatkozásban is — hogy nem következtek be ezek a változások, legalább is nem abban a mértékben, mint ahogy gondoltuk. De hogy ma a munkanélküliség nem nagyobb, mint amilyen, ezt elsősorban mégis ezeknek az állami beruházásoknak köszönhetjük, mert — mint mondottam — gépgyáraink ma főleg az ezekkel vonatkozásban álló munkával vannak elfoglalva.

Egyébként kikerekitett számokban a rendes kiadások összege 19·6 millió pengő, tehát 1,400.000 pengővel több; az átmenetieké 391.000 pengő, vagyis 389.000 pengővel kevesebb, a beruházásoké 1,300.000 pengő, vagyis kevesebb 1,500.000 pengővel, épen azért, mert ez a tétel átkerült a hasznos beruházásokhoz, ugyhogy az összes szükséglet kereken 21·4 millió pengő, vagyis 560.000 pengővel kevesebb a tavalyi szükségletnél.

A tárca bevétele kereken 5 millió pengő, ami 370.000 pengővel többet jelent.

A kereskedelmi tárca körébe tartozó alkal-

mazottak számára és személyi járandóságaira vonatkozólag — de az üzemek elkülönitésével — a következő adatokat találjuk a költségvetésben. A létszám most 2567, beleértve — félreértések elkerülése végett mondom — az államépitészeti hivataloknál alkalmazott 783 utkaparót is, szemben a mult évi költségvetésben kimutatott 2673 személlyel. A legnagyobb a csökkenés a központi igazgatásnál, 121 személy, mig az államépitészeti hivataloknál és az ipari szakoktatásoknál egészen jelentéktelen, de mégis valami emelkedés mutatkozik, amit azonban a szükséglet, azt hiszem, nagyon is megokol. A személyi járandóságok azonban a létszámcsökkenés ellenére a javadalmazások emelkedése következtében kereken 9 millió pengőt tesznek ki, ami 988.000 pengő többletet jelent a mult évhez képest.

Végül a nyugellátásban részesülők száma 52-vel csökkent és ennek következtében járandóságuk is 15.000 pengővel esett. A nyugellátásban részesülők száma azonban magában véve igen nagy: 1626; járandóságuk 2,600.000 pengő. A nyugellátásban részesülők száma tehát az aktiv alkalmazottak számának 63%-át, járandóságaik pedig az aktiv alkalmzottak járandóságainak 30%-át teszi ki.

Én már ismételten rámutattam arra és most is megismételhetem azt, hogy ez az üzemeknél még sokkal kirivóbban jelentkező arányszám egyike azon jelenségeknek, amelyek a trianoni békediktaturát nemcsak politikailag, de gazdaságilag is elviselhetetlenné teszik, bármily erőlködést fejtsünk is ki a békés fejlődés érdekében.

A tárca egyes ágazataiban tapasztalható tevékenységről igen röviden csak a következőket emlitem meg. *(Halljuk! Halljuk!)* A központi igazgatás körében igen jelentősek azok a tárgyalások, amelyek az államvasutak tarifaügyében folynak és különösen a helyiérdekü vasutak gazdasági helyzete folytán váltak sürgőssé. A teljes erővel folytatott kereskedelmi tárgyalások tudvalevően az Ausztriával kötött kereskedelmi szerződések megkötésére vezettek. Ezek a kereskedelmi politikai tárgyalások különben, amelyeknek jelentősége napról-napra világosabban látszik, folytonosan tovább folynak.

Méltóztassanak megengedni, hogy most egy nagyon jelentéktelennek látszó tételnek mégis egy pár szót szenteljek s ez vonatkozik a légügyi hivatalra. Szükségletében és működésében változás nem állott be, de ha később alig jóvátehető mulasztásokat nem akarunk elkövetni, akkor nem fogunk kitérhetni a kereskedelmi légiforgalom fejlesztése elől. Igaz, hogy ez ma még sehol sem jövedelmező üzletág, és minden állam tetemes áldozatokat hoz a légijáratok fentartása érdekében. Mi talán ma még nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ezt megtegyük, de ha végleg elzárkózunk a kérdés elől és ha a Duna völgyének óriási előnyeit — amelyeket az aviatika szempontjából is nyujt egészen meglepő és csodálatos módon azáltal, hogy a közlekedési irányt egészen biztosan kijelöli — mások fogják kihasználni, egyebek közt Ausztria is, akkor igen jelentős poziciót vesztettünk el talán örökre. Ennek pedig nem szabad bekövetkeznie, és azért én nem fogom elmulasztani, valahányszor alkalmam nyilik erre, hogy a nemzetgyülés figyelmét erre a kérdésre felhivjam.

A szabadalmi bíróságot csak azért akarom felemliteni, hogy rámutassak arra, hogy a szabadalmi díjakból befolyó jövedelem 170.000 pengőről 243.000 pengőre emelkedett, ami igen emlitésre méltó azért, mert ez annak az örvendetes ténynek az eredménye, hogy a külföldi szabadalmi bejelentések száma állandóan növekszik, ami viszont annak a jele, hogy ipari tekintetben is mindinkább felénk kezd fordulni a figyelem.

A központi statisztikai hivatal az indokolás szerint megkezdi a munkanélküliek statisztikájának feldolgozását is, ami által sokat hangoztatott szükségletet fog ez a kitünően működő intézmény kielégiteni.

Az államépitészeti hivatal költségvetésében — mint már emlitettem — a beruházások tétele csökkent, de a valóságban a beruházási programm folytatódik, és a szükséges összegek a hasznos beruházások közé vétettek fel. A többi ágazatnál is a lassu, de fokozatos haladás jelei mutatkoznak, és súlyos felelősséget vállalna bárki, aki ezt a fejlődési processzust akár rosszul értelmezett takarékosságból feltartóztatni akarná, mert akár az ipari szakoktatást, akár az iparfelügyeletet, vagy a technológiai intézetet vagy az ipari szén- és energiagazdálkodást vesszük szemügyre, mindegyik nagyjelentőségü szociális és gazdasági problémák megoldásával foglalkozik. Hiszen csak arra kell rámutatnom az utolsó tételnél, hogy az egész angliai nagy probléma végeredményben a szénkérdésre vezethető vissza. Ennek a problémának nálunk is megvan a maga égető formája, s ilyen körülmények között igazán felelősségteljes cselekedet volna ezt az intézetet akár csökkenteni, akár csonkitani.

A kereskedelmi tárca alá tartozó üzemek, nevezetesen a posta, a postatakarékpénztár, államvasutak s az állami vas- és gépgyárak a rendkivül nehéz gazdasági helyzet ellenére eddig aktiv mérleget mutatnak. Ennél a tételnél egészen röviden meg akarnék állni, nem polemikus szándékkal, de azt hallottam, hogy nem reális ezeknek az üzemeknek költségvetése, s igy előadói tisztemből kifolyólag egy általam megállapitott tényt akarok felemliteni a t. Nemzetgyülés előtt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Alkalmam volt az állami üzemek köréből, különösen az államvasut egész elszámolási rendszerével és a költségvetés elkészitésének metódusával is megismerkedni: igaz hogy nem a legutolsó időben valamivel előbb, de végeredményben a helyzet azóta nem változott. A mostani vezetőségnek egyik legnagyobb érdeme, nézetem szerint, az, hogy amikor az államvasutak gazdasági helyzete oly végtelenül siralmas volt, akkor átdolgozták gazdasági helyzetük ellenőrzését oly módon, hogy a régi rendszerrel szemben most már mindig gyorsan, alig néhány heti, sokszor csak napi késedelemmel tisztába jöttek a befolyt jövedelmekkel s a szükséges kiadásokkal, szóval kibontakozott az államvasutak momentán képe, nem nagyon elkésve hanem ugyhogy a megfelelő intézkedéseket meg lehetett tenni. Ennek technikai részét mintaszerü módon oldották meg s mindenki tudja, hogy azóta az államvasutak helyzete lényegesen megjavult s ebben nem kis érdeme van épen ennek a gyors ellenőrzésnek.

Ugyanez az apparátus áll rendelkezésére az államvasutak vezetőségének és a kereskedelemügyi ministeriumnak a költségvetés elkészitésénél is: körülbelül három metódus szerint állapitják meg a várható bevételeket és kiadásokat s ennek alapján csinálják meg azután a költségvetésüket. Mármost azt várni, hogy egy előirányzat a zárszámadással teljesen pontosan vágjon, — ezt csak az teheti, aki ehhez a kérdéshez egyáltalában nem ért, mert hiszen magától értetődőleg mindig lesznek eltolódások egyik vagy másik irányban. De hogy az

Államvasutak mindent elkövet, hogy igenis reálisan állitsa be a költségvetését, hogy váratlan meglepetések ne érjék, arról a tények alapján teljesen meg vagyok győződve s meg vagyok győződve arról is, hogy a postánál épen igy történik a dolog. Ennek következtében igazán nem értem azt a vádat, hogy könnyelmüen vagy irreálisan állitják be a költségvetésbe a tételeket.

A legnagyobb nehézségek az állami gépgyárnál vannak gazdaságilag is, de a költségelőirányzás szempontjából is, mert hiszen különösen a mai helyzetben roppant nehéz előre megmondani, hogy milyen gyártási ág fog most jobban mehetni, mit kell tenni, hogy ez az intézmény a momentán gazdasági helyzethez igazodjék s itt könnyebben lehetségesek meglepetések. De itt is szembe kell szállanom azzal a felfogással, mintha a tények tendenciózus meghamisitása következnék be.

A postánál a felesleg kereken 6·2 millió, tehát 2·4 millió pengővel több, mint a mult költségvetésben. A postatakarékpénztárnál — azt lehet mondani — a hiány eltünt; sőt 4000 pengő többlet várható. Az államvasutaknál a várható többlet 7·9 millió pengő, tehát 2·1 millióval több a tavalyinál. Ezt az eredményt az időközi adatok már igazolják. Az állami vas- és gépgyáraknál a többlet 276.000 pengő. A felesleg összesen kereken 15 millió pengő, vagyis kereken 5 millió pengővel több a mult évinél. Külön beruházás a költségvetésben csak az államvasutaknál van felvéve, kereken 16 millió pengő s az állami vas- és gépgyáraknál 400.000 pengővel, ami 5 millióval kevesebbet tesz ki a tavalyinál.

Az állami vas- és gépgyáraknál ez a szám egyuttal a végösszeg is, ez tehát a hasznos beruházásoknál értesülésem szerint már nem fog szerepelni, mig a postánál a hat évre tervezett beruházási programmra eső összeg részben a rendes kiadások közé vétetett fel, mint rekonstrukciós összeg 2·7 millió pengővel, részben a hasznos beruházások közé 6·7 millió pengővel, ugyhogy ez a beruházási programm zavartalanul tovább folyik, ebben az évben 11 millió pengő összeggel, amennyi a költségvetésből kivehető volt.

Az államvasutaknál a most emlitett 16 millió pengő felerészben járművek beszerzésére, felerészben épitkezésre fordittatik. A hasznos beruházások közé a költségvetés indokolása szerint még 3·7 millió pengő vétetett fel. Megemliteni való, hogy ezek közé a beruházások közé az államvasutak vezetősége a helyiérdekü vasutak forgalmának élénkitésére husz darab motorkocsit rendelt meg. Ennél a kérdésnél azonban meg kell emliteni, hogy a magyar ipar kellő igénybevétele olyan szempont, amelyet nem lehet figyelmen kivül hagyni és nagyon helyeslem a kormánynak azt a felfogását, hogy lehetőleg ugy akarja a dolgot intézni, hogy ezeknek a motorkocsiknak épitése nálunk legalább is megkezdődjék, ugyhogy a jövőre nézve a szükségletet mindenesetre a belföldről fedezhessük. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Érdekes, de egyuttal megdöbbentő az a kép, melyet az aktiv alkalmazottak és a nyugellátásban részesülők arányszáma az üzemeknél mutat. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Ez nem uj dolog, hiszen ez a téma már számtalanszor szóbakerült, de azt hiszem, ezzel érdemes mindig ujra és ujra foglalkozni. A postánál az aktiv alkalmazottak száma 12.000, tehát 2511-gyel kevesebb; **(Fábián Béla:** Mennyi a menekült ebből?) a nyugellátásban részesülők száma 8200, ami az aktiv alkalmazottak 68·5%-át teszi ki. A személyi járandóságok természetesen ezzel megfelelő arányban állanak. Az államvasutaknál az aktivok száma 30.554, vagyis 930-cal kevesebb. A nyugellátásuak száma a költségvetés szerint 42.392. Ez az adat egyuttal felelet arra a kérdésre, hogy a menekültek hol vannak: részben megmaradtak, részben azonban benne vannak a nyugdíjasoknak ebben a horribilis nagy számában.

Az állami vas- és gépgyáraknál az aktiv alkalmazottak száma 726, vagyis 33-mal kevesebb; a nyugellátásuak száma 485, ami megint 66·5%. Ehhez járul még a társpénztárak ellátása, ami a 3 millióra rugó nyugdíjteher felét teszi ki.

Kézenfekvő dolog, hogy itt egy súlyos és az üzemek szempontjából megoldatlan problémával állunk szemben.

Ha az államvasutak esetét vesszük, az összkiadás 292 millió pengő, ebből a nyugdíjteher 44·7 millió, vagyis az összkiadás 15:3%-a. A felesleg 6·7 millió pengő, tehát a nyugdíjteher a feleslegnek majdnem hétszeresét teszi ki. Való igaz, hogy ezt a terhet valakinek viselnie kell és, hogy az állam szempontjából mindegy, hogy az állami szervezetnek melyik ágazata az, amely ezt a terhet viseli. Ha azonban a vasutakat és az üzemeket egyáltalán önálló üzletágaknak akarjuk tekinteni, amelyeket egészen helyesen megterhelünk a rájuk eső beruházási kölcsön igen tetemes kamatterhével, akkor viszont teljesen megzavarja az üzletmenetre vonatkozó képet, ha az abnormális nyugdíjterhet egészen a vállalat terhére irjuk, de ha ezt akármilyen okból megtesszük, ne követeljünk feleslegeket, amelyeket ilyen viszonyok között semmiféle adminisztráció észszerüen előteremteni nem tud.

A posta, távirda és távbeszélőnél a beruházások kérdését már megvilágitottam. Megemlitettem azt, hogy ezek részben — rekonstrukciós kiadások cimén — a rendes kiadások közé, részben pedig a hasznos kiadások közé vétettek fel, ugyhogy erre a célra 11 millió pengő áll rendelkezésre. A személyi járandóságok a fokozott teljesitmény ellenére is három millió pengővel apadtak. A postaigazgatóságok összevonattak, ugyhogy ma egy postavezérigazgatóság és négy postaigazgatóság működik.

Az államvasutaknál figyelmet érdemel a már emlitett motorvonatok beállitása a gyenge forgalmu helyiérdekü vonalakon, ahol a hanyatló tendenciát mutató teherforgalom de az autóverseny is komoly probléma elé állitja a vasut vezetőségét.

A személyi kiadásoknál a személyi járandóságok csökentek valamivel, — egymillió pengővel — az üzemi kiadások emelkedtek a felépitményekre fordítandó nagyobb szükséglet miatt, mely 5½ millióval több, mig a vontatási költségek ez alkalommal is jelentősen, kétmillió pengővel csökkentek. Ennél egyik főtényező a széngazdálkodás, mert annak ellenére, hogy a honi szénipar támogatása céljából a behozatal a minimumra korlátoztatik **(Erdélyi Aladár:** Nagyon helyes!) a szénszükséglet kereken 25%-a fedeztetett külföldi elsőrangu minőségü szénből, amely ma — ha nem csalódom — 14%-ra esett vissza. **(Erdélyi Aladár:** Nagyon helyes! — **Fábián Béla:** Drágán történik a külföldi szén beszerzése! — **Halász Móric:** 14% az egész! — **Fábián Béla:** Igen, de azt is 30 milliárddal fizettük túl! — **Halász Móric:** Ezt nem vagyok hajlandó elhinni!) A vontatási költségek, melyben a szén igen jelentős tételt jelent, 2 millió pengővel csökkentek. Igen

érezhető a beruházási kölcsön kamatterhe is, amely majdnem 4 millió pengőt tesz ki.

Az érdeklődés homlokterében a tarifakérdés áll és azt hiszem, hogy a felszólalások is e körül fognak forogni. A kereskedelemügyi minister ur az erre vonatkozó felvilágositásokat bizonyára meg fogja adni, de egy dolgot mégis fel akarnék emliteni. *(Halljuk! Halljuk!)* Igaz az, hogy a helyiérdekü vasutaknál a tarifa kérdése igen súlyos probléma és sok vonatkozásban drágitja a szállitást. **(Erdélyi Aladár:** Ez igaz!) A rendelkezésemre álló hiteles adatok alapján azonban, amelyeket nem akarok részletesen felsorolni, meg kell állapitanom, hogy még mindig olcsóbb, kisebb tarifákkal dolgozik a magyar államvasut, mint a külföld vasutainak legnagyobb része.

A most fennálló személyi tarifánál ez az egész vonalon végig igy van, mig a tehertarifánál nagyobb változatosság van: a német tarifa messze felette van a mienknek, a cseh tarifa majdnem minden vonatkozásban hasonló, **(Erdélyi Aladár:** Szóval mi is csehül állunk! — *Derültség.)* némelykor — a legtöbb esetben — mi olcsóbbak vagyunk, mint a cseh tarifa. A román tarifa igaz, hogy alacsonyabb, de ez tudtom szerint rövidesen emelkedni fog, ugy, hogy ismét kénytelen vagyok megállapitani, hogy amikor azt halljuk folytonosan, hogy a mi tarifánk ilyen, olyan drága, akkor végeredményben ezek az állitások alapnélküliek, mert a számok egészen más képet nyujtanak.

Az állami vas- és gépgyáraknál a létszámcsökkentés a tisztviselői karban 33 fő. A személyi járandóságok ennek következtében szintén apadtak. Ha az állami vas- és gépgyárak általános foglalkoztatása nem is mondható kedvezőnek, a legtöbb ágazatban elviselhető azonban a lokomotiv gyártásnál súlyos nehézségek és bajok vannak, ami természetes dolog is, ha arra gondolunk, hogy ez a gépgyár ellátta egész Nagy-Magyarország szükségletét s ma a csonkaországra szorul, de ezenkivül az államvasut takarékoskodni is kénytelen a beruházásokkal, ugy, hogy ez igen súlyos probléma. **(Propper Sándor:** Az államvasutaknál sokat politizálnak, az a baj!)

Végigmenve az egész területen és konstatálva azt, hogy a rendkivül nehéz gazdasági helyzet kihatásai az üzemekben is mutatkoznak, mégis azt kell mondani, hogy összehasonlitva a mai helyzetet azzal az időszakkal, amely a forradalmak után bekövetkezett ma olyan haladást látunk **(Fábián Béla:** Nem lehet látni!) — bocsánatot kérek, csak rosszakarattal nem lehet azt látni, — hogy azt kell mondani, hogy ez a haladás meg van és ez a haladás elsősorban ama férfiak működéséhez füződik, akik ezeknek az intézményeknek élén állanak, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* támogatva a személyzet tagadhatatlan áldozatkészségétől. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Nagyfoku kishitüség kell ahhoz, hogy azt mondjuk, a rettenetes kedvezőtlen momentán helyzet behatása alatt, hogy ezeket az üzemeket fel kell oszlatni és évtizedekre visszamenő nagy tradiciók eredményeit esetleg meggondolatlanul feláldozzuk.

A költségvetést elfogadásra ajánlom. *(Helyeslés és taps a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Fábián Béla!

Fábián Béla: T. Nemzetgyülés! A tárca kitünően képzett és nagytudásu előadójának egész bizakodását nagyon szivesen magamévá tenném. Nekem az a véleményem, hogy optimizmus nélkül jó gazdasági politikát csinálni nem lehet, azonban végtelenül sajnálom, hogy az előadó ur nem látja meg vagy épen azért, hogy optimizmusában magát ne zavartassa, nem akarja meglátni mindazt a mérhetetlen bajt, kinlódást és szenvedést, amely nem momentán atmoszférája ennek az országnak, hanem hónapok óta jellemző az egész ország gazdasági helyzetére. Most, hogy ezelőtt néhány nappal hazaérkeztem és este végig mentem a Margit-hidon, a rendőr előtt egy csoportot láttam, amelyből valaki egy vizbeugrott embernek ruháit adta át a rendőrnek. Mikor azt kérdeztem, hogy mi ez és hogy idehaza ilyenek történnek, felhivták a figyelmemet arra, hogy minden áldott este perverz emberek állnak ott a Margit-hidon 10 órától éjszaka 2 óráig, akik várják ott, hogy mikor jön valaki, aki be akar ugrani a vizbe. Azt hittem, hogy ez lehetetlen dolog, de amikor néztem, az utóbbi időben elkövetett öngyilkosságok statisztikáját, arra a meggyőződésre kellett hogy jussak, hogy itt az általános középeurópai nagy gazdasági nyomáson kivül kell hogy legyen valami hiba az ország vezetésében is, ami ebben az országban az öngyilkosságok statisztikáját olyan mérhetetlenül magasra emeli.

Általában nem vagyok én kétségben abban az irányban, hogy csak Magyarországon volna baj. Tudom nagyon jól, hogy a háboru miazmája nemcsak egész Középeurópát és a legyőzött államokat tette tönkre, de most teperi földre a győztes államokat is. Most derül ki, mindenki részére, nemcsak a legyőzöttek részére, mint amilyenek mi vagyunk, akik keresztül mentünk a forradalmak rettenetes katalizmáin s akik esztendők óta tudjuk, hogy rossz üzlet a háboru; mondom, a győztesekre is, akik azt hitték, hogy a háboru végéből aranyakat fognak sajtolni maguknak, most derül ki, hogy rossz üzlet a háboru.

(Az elnöki széket Huszár Károly foglalja el.)

A gazdasági nyomoruság rettenetes kisértete — mint mondottam — most száguldoz végig egész Európán és nemcsak Magyarország, de egész Közép-Európa is ilyen rettenetes gazdasági helyzetben van.

Az interparlamentáris konferenciákat nagyon helyeseknek tartottam nemcsak abból a szempontból, hogy különféle nemzetek képviselői összejönnek egymással és megbeszélik országuk viszonyait, talán nem is annyira a tanácskozásokon, mint privát érintkezésben, hanem abból a szempontból is, hogy — higyjék el igen t. képviselőtársaim — nem volna káros kihatással és az ország rettenetes kiadásai mellett sem jelentene fölösleges beruházást, ha módjuk volna a magyar nemzetgyülési képviselőknek és az ország gazdasági élete vezetőinek arra, hogy végigjárják az egyes országokat és megnézzék, hogy amikor mi állunk, azok az országok miként mennek előre. Mi már a háboru kitörésekor is hátrább voltunk, mint Anglia és Franciaország, vagy a nyugati államok. Méltóztassék elképzelni, hogy ezek az országok és általában az ugynevezett müvelt nyugat — még a velünk együtt letört, lerongyolt Ausztriát is beleértve — szinte repülnek és száguldanak előre és országaik népe érzi a repülőgépek szárnycsapásait ugyanakkor, amikor mi itt Magyarországon állunk, nyomorgunk és szenvedünk.

Engedje meg a t. Nemzetgyülés, hogy a kereskedelmi tárcával kapcsolatosan egészen egyszerüen a kereskedelmi tárca tézise és beosztása szerint mutassak rá arra, hogy mi a helyzet itt és mi a helyzet ott? Ismételten

hangsúlyozom, hogy nemcsak nálunk van a baj és nyomoruság, hanem ott is van baj, mert a háboru vérontása megbosszulta magát. A győzőknél is baj van, ott fetrengenek Anglia és Amerika lábai előtt és könyörögve kérik az adósságoknak és a kölcsönöknek kamatszolgáltatásainak elengedését.

Amikor ezt a beállitásomat idehozom a nemzetgyülés elé, méltóztassék megengedni, hogy egy hasonlattal kezdjem. Ha Magyarországon van valakinek egy kemény gallérja és egy inge, az nem luxus, az egészen természetes dolog, mert nálunk már majdnem minden ipari munkásnak van.

Ha azonban Tasmániában a vadak között van valakinek egy kemény gallérja és egy inge, az az illető vad már luxuriőz életet él, arra az emberre a többiek már irigykedve néznek. Ezzel a hasonlattal kapcsolatban méltóztassanak megérteni, mit jelent az, hogy nálunk egész Magyarországon 4000 autó van! Nem megyek a példával Amerikába, ahol a Fordgyárban dolgozó munkások munka után saját autójukon mennek haza, csak Franciaország fővárosát Párist veszem, ahol 100.000 autó van. Ez azt jelenti, hogy Párisnak 2 800.000 lakosa lévén, minden 28-ik léleknek — tehát nem minden 28-ik kenyérkeresőnek — van saját autója, ami azt bizonyitja, hogy ők eljutottak a kulturának olyan magas fokára, hogy náluk már nem luxus az automobil, hanem a kenyérkereset könnyebb eszközlésére és az életlehetőségek megkönnyitésére szolgáló objektum. Ha azután emlékeztetem azokat az igen t. képviselőtársaimat, akikkel együtt voltunk Stockholmban, arra, hogy amikor nálunk — méltóztassék megérteni — a főváros utcáin a rossz kövezet miatt döcög minden jármű, amikor Budapestről 16 kilométerre Rákoskeresztur és Rákosliget között már Kárpáthy Zoltán idejére emlékeztető sárban kátyuban akad el minden szekér, akkor az északi államokban — értsék meg uraim — nem jó utak vannak, hanem ami Budapest székesfőváros közepén luxus: aszfalt ut szalad végig egész Norvégián, általában az északi államokon; ha arra gondolok, hogy valaki Békésbe akar menni és utközben Cegléd mellet van egy hat kilométeres területü homok amelyben elakad minden jármű; ha arra gondolok, hogy ebben az országban milyen nyomoruságos helyzetben vannak az utak, hogy pl. miként lehetséges télviz idején egyik faluból a másikba való közlekedés; ha elgondolom, hogy egy ut fut Budapest és Kecskemét között és a két ut között nincs egy összekötő ut egészen Izsákig, és ha valaki mégis át akar menni egyik utról a másikra: gyepen kell keresztül haladnia; mondom, ha gondolok mindezekre és végignézem, hogy mi a helyzet ebben az országban az utakat illetőleg, azt kell mondanom, hogy nem lehet ebben a nemzetgyülésben képviselő, aki azt ne mondaná, hogy itt az utakat illetőleg szégyenteljes balkáni viszonyok vannak. Ezért valakinek felelősnek kell lennie és sajnálom, hogy az előadói emelvényen ülő kitünően képzett igen t. képviselőtársam, aki maga is vidéki képviselő, ezt a problémát a nemzetgyülés előtt megérinteni sem törekedett, holott az utak problémáját a magyar gazdasági élet és a magyar falu kulturális nivójának emelése szempontjából végtelenül fontosnak tartom.

Azok a t. képviselőtársaim, akik annyi sokat beszélnek a tanyai iskolákról és akik a túlsó oldalról odakünn és a sajtóban is annyit hangoztatják a falu kulturnivójának emelését, miért nem gondolkoznak a tanyai iskolákról, illetőleg az ezekhez vezető utakról? Látunk tanyai iskolákat, amelyek télviz idején el vannak vágva azoktól a kis tanyáktól, ahonnan be kell járniok azoknak a cselédgyerekeknek és gazdagyerekeknek a tanyai iskolákba, és az embernek kétségbeesetten kell néznie, hogy a gyermekek miként jönnek be, illetőleg miképen nem jönnek be télviz idején s miként szünetel az oktatás ezekben az utak rosszasága miatt. (**Strausz István:** Látszat-oktatás!)

Én igenis az utak problemáját az egész magyar kereskedelmi tárca legfontosabb problemájának tartom. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.* — **Halász Móric:** Igaza van!) Tessék a kereskedelmi minister urnak lehetőséget és módot találni arra, hogy azok a nem is ázsiai állapotok, — nem tudom, hogy minek nevezzem őket, mert volt szerencsém, vagy szerencsétlenségem Ázsiában is tartózkodni egy bizonyos ideig és azt tapasztaltam, hogy sok tekintetben nagyon jó volna, ha nálunk »ázsiai állapotok« uralkodnának, mert azok az ázsiai állapotok — idézőjelben mondom — sokszor nem is olyan rosszak. Amit Magyarországon az utakkal kapcsolatban tapasztalunk, s az a legnagyobb ellensége az egész magyar agrárkérdés helyes megoldásának. Ez az elmaradottság a falu kulturálatlanságban tartásának egyik főtényezője, ezzel a kérdéssel tehát végre komolyan foglalkozni kell. Tessék ezt a kérdést beállitani a magyar gazdasági élet perspektivájának előterébe, mert nem vagyunk hajlandók türni, hogy itt teljesen szükségtelen, véleményem szerint haszontalan dolgokra legyen pénz akkor pedig, amikor utakat kellene épiteni, mindig a takarékosságot emlegessék. Kérdezem az igen t. minister urat, hova ömlik az a töméntelen sok pénz, amit egyik oldalon Genfből méltóztattak hazahozni, másik oldalon pedig az, amit be méltóztatnak itt állitani, mondván, hogy ime, 10 millió aranykorona utépitésekre fog szolgálni! És hova ömlik az a töméntelen pénz, amit a községekel külön fizettetnek be, ezen a 10 millió aranykoronán felül és az adón kivül, de szintén utak épitésére? (**Erdélyi Aladár:** A megyei és a községi utakra forditttatik!)

T. képviselőtársam, én különböztetek állami és községi beruházások között. Külön emlékeztem meg az állami beruházásokról és külön a községi beruházásokról. Elsősorban itt vannak a községi utak. Nagyon helytelennek tartom, hogy akkor, amikor igy festenek a községi utak, egyes községek 6 milliárdos költséggel kulturpalotákat épitenek, holott eszükbe kellene juttatnia a minister urnak, hogy a legelső kultura az ut, mert ezen megy a kultura *(Igaz! Ugy van!)* s azokat a pénzeket, melyeket az utak céljára a községek behajtanak és felvesznek, tessék a községekkel kiméletlenül elszámoltatni. Lehetetlen, hogy az egyes községek között csak dülőutak legyenek — amelyek ugyan el vannak árkokkal határolva — vagy hogy gyepen legyenek kénytelenek az egyes községek egymással érintkezni. Ebben a kérdésben meg vagyok győződve, hogy nincs egyetlen képviselőtársam sem, aki ne sokkal radikálisabban gondolkoznék, mint én. Meg vagyok győződve, hogy vidéki képviselőtársaim itt a Házban velem együtt sürgetni fogják a minister urat, hogy ennek az anomáliának, ennek a gyalázatnak, — bocsánatot kérek az imparlamentáris kifejezésért — amelyben ezek az utak leledzenek, vessen véget s minden erejével legyen azon, hogy a magyar szégyen megszünjék.

T. Nemzetgyülés! Ezek után méltóztassék megengedni, hogy áttérjek az ipar kérdésére.

Arra vonatkozólag, hogy mi a helyzete ma az iparnak Magyarországon, nem a pengő-mérlegekből méltóztatnak bizonyságot meriteni. Hogy mi az ipar helyzete Magyarországon, azt ma két dolog bizonyitja: elsősorban az, hogy a magyar iparvállalatok vagy nem dolgoznak teljes munkáslétszámmal, vagy pedig nem dolgoznak a hét minden munkanapján. Hogy mi az ipar helyzete nálunk, azt mi sem bizonyitja jobban, — hisz épen tegnap hallottuk egyik felolvasott interpellációból — minthogy egész iparágak szüntetik meg munkájukat, s épen a francia kereskedelmi szerződéssel kapcsolatosan, amelyről itt annyit beszéltünk a Házban, és megmondtuk, hogy mi lesz az iparra nézve annak szomoru következménye.

Előfordult, hogy az egyik nagy vidéki iparvállalat, amely 250 munkásnak adott kenyeret, felszedte sátorfáját és elment Bulgáriába. **(Walko Lajos kereskedelemügyi minister:** Ez nincs semmi összefüggésben a francia szerződéssel!) Várom az igen t. kereskedelemügyi minister ur válaszát, mert én ugy tapasztalom, hogy igenis bizonyos vonatkozásai vannak a magyar iparágaknak a francia kereskedelmi szerződéssel kapcsolatban, pl. ugy tudom, hogy a Mág. automobil gyártását meg akarják szüntetni épen a francia kereskedelmi szerződéssel kapcsolatban, mert a Mág. nem bir konkurrálni a francia autókkal. **(Rassay Károly:** Mert rosszak az autói!) Én magam is elismerem, hogy rosszak, azonban a francia szerződésnek gazdasági konzekvenciáit előre kellett volna látni. Hisz akármiként áll is a kérdés, tudjuk, hogy a magyar ipar ma a legsúlyosabb válságon megy keresztül s hogy milyen súlyos ez a válság, azt láttuk, épen a salgótarjáni bányaüggyel és a széntermelés csökkenésével kapcsolatban is, amiről később fogok beszélni. Engedje meg a minister ur, hogy akkor, amikor ez a helyzet, amikor kisiparosok egymásután adják vissza iparigazolványaikat, akkor én elvárjam — és azt hiszem, az ország közvéleménye is elvárhatja — a kereskedelemügyi minister urtól, hogy ugy a kereskedőknek, mint az iparosoknak, akik rossz gazdasági helyzetben vannak, az egyes hatóságok ne keseritsék az életét, hanem lehetőleg kellemessé igyekezzenek azt tenni. Hogy az iparigazolványok kiadásánál nem azt nézik, hogy ki jogosult annak elnyerésére, hanem nem tudom én, miesoda szempontok által vezéreltetve adják ki az iparigazolványokat, arra vonatkozólag megemlitem, hogy pl. előfordult az az eset, hogy az alispán a főszolgabiró határozatát megváltoztatva, az iparigazolvány kiadását rendelte el és a főszolgabiró — a nevezetes gödöllői főszolgabiró — az alispán parancsára sem adta azt ki egy álló esztendeig s bár az érdekelt szerencsétlen ember közben gazdaságilag tönkrement, a főszolgabiró ellen semmiféle eljárás nem indult meg.

Tisztelt Nemzetgyülés! A magyar ipart nem lehet iparellenes politikával fentartani, amint a magyar kereskedelmet sem lehet kereskedelemellenes politikával, még a legjobb konjunktura idejében sem fentartani. Hát még akkor, amikor dekonjunktura van! Tisztelettel kérdezem képviselőtársaimat, akiknek kisiparos választóik vannak, mondják meg, milyen helyzetben vannak ezek. Milyen helyzetben van a magyar kisipar, amely állandóan nem kap mást, mint rendeleteket arravonatkozólag, hogy mindennap délután hat órakor köteles a forgalmi adóbélyeget beragasztani, mindennap hat óra után kénytelen a forgalmi adóellenőr ur látogatását fogadni.

Lehet itt, a kereskedelmi tárca költségvetésének előadásánál nagy előterjesztéseket tenni, de én tisztelettel bátor vagyok a nemzetgyülés és a t. kereskedelmi minister ur figyelmét felhivni az ipari és kereskedelmi rétegek rettenetes jajkiáltására, arra, hogy ma már nincsenek nagy jövedelmekkel dolgozó, hanem csak küzdő vállalatok. Méltóztassék tudomásul venni, hogy a kisipar és a kereskedelem nem a holnapután ért, nem a jövőért, hanem csak a holnapért dolgozik és olyan mérhetetlen válságon megy keresztül, amilyenre eddig még nem volt példa. **(Forster Elek:** A mezőgazdaság!) A képviselő ur nem volt benn az előbb, erről nyilatkoztam én is, az egész ország lakossága a legrettenetesebb válságon ment keresztül és az állam legfelsőbb közigazgatásának nincs érzéke az iránt, hogy ezen a válságon lehetőleg a nyomás csökkentésével kell segiteni.

Nem tudom, a kereskedelmügyi minister ur tudja-e azt, hogy dacára annak, — amit remélem, a minister ur is tud — hogy a kisipar és a kereskedelem a legnagyobb válságon megy keresztül, a pénzügyi közegek a forgalmi adóátalányokat ismételten emelik. Ismételten emelik a forgalmi adóátalányokat és bár a pénzügyminister ur itt a Házban több alkalommal kijelentette... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek.

Fábián Béla: ...hogy a kiskereskedőknek és kisiparosoknak könyveket vezetni nem kell, a kereskedőket, iparosokat, kisembereket, segéd nélkül dolgozókat szekirozzák azért, mert könyveket nem vezetnek. A nyomoruság idejében, amikor a legnagyobb bajok vannak, azt kell látnunk, hogy a helyett, hogy a hónuk alá nyulnának a kereskedőknek és a kisiparosoknak, szekirozzák őket, ugyhogy a hatósági közegben halálos ellenséget látnak. **(Forster Elek:** Ez teljesen igy van!) Nem tudom, mi a célja a t. kormánynak. Ha az a célja, hogy ennek az országnak a polgárságát az uralkodó rendszer ellen fellázitsa, akkor jó uton halad, ha azonban az akarja a kormány, hogy az uralkodó rendszerrel megbéküljön ennek az országnak polgársága, akkor rossz uton jár.

Mert higyjék el, addig, amig csak mi panaszkodunk itt a nemzetgyülésen arról, hogy a kereskedelem és az ipar bajban van, amig csak mi panaszkodunk arról, hogy a munkásoknak nincs megélhetésük, addig a kormány helyezkedhetik a nemtörődömség álláspontjára; de aki ma megnézi a vidéki takarékpénztárakat, az látja, hogy kik adósodnak ott el és az a kisgazdatársadalom, amely a konjunktura állitólag vagyont szerzett magának, ma már ötmilliós kölcsönökért könyörög a vidéki takarékpénztáraknál. 20—22%-os kamatokat szednek olyan kölcsönökért, azért a pénzért, amelyet a kormány bankja nekik 7 vagy 7.5% mellett bocsát rendelkezésre. **(Berki Gyula:** Nem a kormányé az a bank! — **Forster Elek:** Nem a ministerekben, hanem a végrehajtó közegekben keresendő a legtöbb baj!) Meg vagyok győződve róla, hogy a képviselő ur is nagyon jól tudja, hogy tulajdonképen a kormány az állam addig, amig kormányon van. Tehát a felett a bank felett és annak kamatszolgáltatása felett a kormány rendelkezik, mert ha a kormány az állam bankjának azt fogja mondani, hogy csak... *(Ellenmondások jobbfelől és a középen.* — **Berki Gyula:** Nem lehet!) Bocsánatot kérek, ha a kormány a Nemzeti Bankkal összeköttetésbe lép és felhivja figyelmét arra, hogy olyan bankoknak, amelyek uzsorával adják tovább a pénzt, nem szabad pénzt adni, abban az esetben... *(Felkiáltások: Az*

egészen más! — **Forster Elek:** Ebben az irányban igyekszik is a helyzeten segiteni!) Magyarországon egészséges kamatpolitika fog kifejlődni. (**Östör József:** Ha csak ezen mulna, könnyü volna segiteni!) Van eset, ahol ez még segit, bár nem mondom, hogy mindenütt segit.

A t. képviselő urnak tudni kell azt, hogy Magyarországon ma, a dekonjunktura idejében nincs olyan ipari, kereskedelmi, vagy mezőgazdasági üzem, amely 18—20%-os pénzzel tudna dolgozni. *(Felkiáltások a középen: Ez igaz!* — **Haller István:** 10% is sok! — **Berki Gyula:** Minden igazgató kapott felszólitást, hogy hagyja abba az uzsorakamat szedését!) Ezért az állapotért a minister ur a felelős és a minister urnak kötelessége ebbe a dzsungelbe belenyulni. Elhiszem, hogy a Nemzeti Bank teljesen önálló, de a kormány felelős az ország gazdasági helyzetéért. A kormány felelős azért a pénzügyi politikáért is, amelyet a Nemzeti Bank csinál. Én tehát arra kérem a kormányt és különösen a kereskedelemügyi minister urat, hogy méltóztassék ebbe a dzsungelbe belenyulni.

Kénytelen vagyok itt a kormány nagyszerü ipartámogató és kereskedelmet támogató politikájánál a minister ur figyelmét ismételten felhivni arra, amit már volt szerencsém a minister ur előtt szóvátenni, hogy a kereskedelmi és ipari alakulások olyan nehezen tudják megkapni alapszabályaikat, hogy az szinte lehetetlenség. Itt van például a csepeli alakulás alapszabályainak kérdése. Ha betörők akarnak külföldön szakszervezetet, vagy egyesületet alakitani, talán még azok is könnyebben megkapnák az alapszabályt, ámde lehetséges, hogy nálunk is ezek kapják könnyebben.

Az előadó ur az államvasutakról a legnagyobb megelégedés hangján beszélt. Meg kell állapitanom, hogy aki 1919-ben utazott Magyarországon és most megint utazik, óriási különbségeket talál. 1919-ben fütetlen vagonokban kellett utazni, a menetidőnek be nem tartása mellett, lehetetlen viszonyok között, betört ablakok mellett, ma pedig rendesen utazunk. De hiszen azóta hét esztendő telt el. Ez a hét esztendő maga gyógyitó erővel bir és nem maradhattak betörve az ablakok, nem maradhatott meg állandóan a menetidőben az a szabálytalanság, amely akkor volt. A különbség az, hogy akkor magyar szenet használtak, azóta pedig az államvasut ismét viszszatért az idegen szén használatára. (**Friedrich István:** Csak részben!) A gyorsvonatok fütésére kizárólag idegen szenet használnak. Méltóztassanak megengedni, . . . *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak a szónokot csendben hallgatni.

Fábián Béla: ... nincs különbség közöttünk ebben a kérdésben. Nekem is az a meggyőződésem, hogy gyorsvonatok fütésére magyar szenet — sajnos, bár megvolna a megfelelő intenzitása, kaloriája — felhasználni nem lehet, de viszont kénytelen vagyok rámutatni arra is, hogy a Máv. azt a szenet, amelyet vásárol, tulságosan drágán vásárolja. Drágán vásárolja azért, mert csak bizonyos számu cégek vesznek részt a Máv. pályázatán, amely nem nyilvános a külföldi szénre vonatkozóan. Ma, amikor a széntermelés az egész világon óriási válsággal küzd, amikor a Ruhr-vidéken kétszerannyi szén van elraktározva, mint amennyi Magyarországnak egész évi szükséglete, — nemcsak porosz szénben, hanem az összes szükséglete, — amikor Angliában olyan nagy a termelés, hogy ebből kifolyóan az egész ország gazdasági válsága áll elő, higyjék el nekem, hogy bármennyire olcsónak látszik is az első pillanatban az az ár, amelyért az államvasutak szénszükségletüket beszerzik, ha nyilvános pályázatot irnának ki, lehetséges volna a szén árát oly hatalmasan leszoritani, hogy a fenmaradó pénzből talán jutna valami azoknak a nyomorult nyugdíjasoknak is, akik a békeidőben befizették aranyban a nyugdíjjárulékaikat, és ma rongy papirkoronát kapnak.

A t. képviselő ur azt mondta, hogy az államvasuti tarifák tekintetében a tarifális bajok nálunk nem olyan nagyok, mint aminőknek állandóan feltüntetni törekednek. Engedjék meg, hogy egy példát hozzak fel erre vonatkozóan. Magyarország állitólag agrárország, tehát arra kellene törekednie, hogy a mezőgazdasági szövetkezet, általában a mezőgazdaság olcsón tudja szállitani ne csak a maga termelvényeit, hanem mindazokat a cikkeket, amelyekre neki szüksége van, hogy olcsón tudja megkapni pl. a mezőgazdasági gépeket.

Méltóztassék megnézni, hogy a legkisebb távolságra is mennyibe kerül Magyarországon egy egész vagont lefoglaló mezőgazdasági gépnek szállitása és mennyibe kerül az külföldön, pl. Franciaországban? (**Östör József:** Mennyibe kerül pl. Ausztriában?) T. képviselő ur, Ausztriában az a helyzet, hogy ott nincs olyan hatalmas mezőgazdaság, mint Magyarországon, (**Östör József:** Egy vagon buza mindenütt egy vagon!) Magyarországon a helyzet ma az, hogy az államvasutak nem irnak ki nyilt pályázatot, hogy ezáltal a szénszállitásban mindenki részt vehessen. Ez nagy hiba, mert bármilyen olcsónak mondják is az államvasutak vezetősége annak a szénnek az árát, amelyet külföldön beszereznek, mégis a mai dekonjunktura idején, amikor a szénre vásárló nincsen, külföldi szénre kaphatni olyan konkurrens ajánlatokat, amelyek határozottan olcsóbbak volnának, mint azoknak a cégeknek ajánlatai, amelyek egymással összejátszva szállitják a szenet az államvasutaknak. *(Felkiáltások a jobboldalon és a középen: Adatokat!)* Megmondottam, hol tessék keresni az adatokat! (**Östör József:** Számokat és vállalatokat emlitsen!) Ez nagyon egyszerü. A minister ur érdeklődjék az iránt, ki a szállitója az államvasutaknak. Ismétlem, abban az esetben, ha a külföldön lévő cégek is részt vehetnének a szállitásban, illetőleg a nyilvános pályázaton, jelentékenyen olcsóbban lehetne a szénszükségletet beszerezni. *(Felkiáltások a középen: Adatokat!* — **Östör József:** Arról beszéljen, hogy az államvasutak mennyiért veszik a szenet és mennyiért kaphatnák! — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Most Fábián Béla képviselő urat illeti a szó.

Fábián Béla: Nem mondom, hogy az államvasutak nem drágán veszik a szenet, de még olcsóbban vehetnék, ha nyilvános pályázatot irnának ki. Nem hozhatok ide a képviselő uraknak külföldi ajánlatokat; én csak azt mondom, hogy ki kellene használni a szén világpiaci helyzetét.

Rá kell mutatnom egy másik, a közszállitásoknál mutatkozó anomáliára is. Remélem, eljutottunk már oda, hogy Magyarországon az az általános felfogás alakult ki, hogy a közszállitásoknál fedezetként szolgáló pénz állami pénz lévén, ezzel jobban kell gazdálkodni, mint magánosok pénzével és erősen ügyelni kell arra, hogy a közszállitásoknál minél jobb ajánlat fogadtassék el. Fel akarom hivni a t. Nemzetgyülés és a t. minister ur figyelmét az egyik legutóbbi közszállitásra, egy ujpesti

iskola épitésére. Itt megtörtént az, hogy a legolcsóbb ajánlattal szemben politikai meggondolások merültek fel és a minister urnál politikusok jelentek meg ebben az ügyben. **(Walko Lajos kereskedelemügyi minister:** Melyik ügyben?) A minister ur tudja. Egy iskola, a fémipariskola épitéséről van szó, ezt, azt hiszem, egészen precizen méltóztatik tudni. Végeredményben tehát az történt, hogy bár a szakértő-bizottság egyhangulag a legolcsóbb ajánlatot fogadta el, a minister ur azért, mert nála bizonyos küldöttség megjelent, ezt a döntést megváltoztatta. Ugy tudom, hogy a minister urnak nem méltóztatott megindítani az eljárást az ellen a lap ellen, amely a minister urnak a polgármesterrel folytatott beszélgetése alapján azt irta, — én ezt az ujságokból olvastam — hogy a minister ur az egyhangulag hozott és kétszer is megtett előterjesztést, amely a legolcsóbb cégnek akarta odaadni a szállitást, megváltoztatta. **(Walko Lajos ktreskedelemügyi minister:** Ahhoz jogom van!) Elismerem, hogy ehhez joga van a minister urnak, azonban figyelmeztetni akarom arra, hogy amikor az állam pénzéről van szó, lehetőleg a legolcsóbb és legmegfelelőbb ajánlatot kell elfogadni, politikai szempontok pedig a közszállitásnál tekintetbe nem veendők. *(Egy hang a középen: A megbizhatóságot is tekintetbe kell venni!)* Amit a t. képviselő ur mond, hogy a megbizhatóságot is tekintetbe kell venni, erre azt felelem: higyje el a képviselő ur, hogy a megbizhatóság tekintetében sem volt hiba ennél a cégnél.

Méltóztassanak megengedni, hogy felhivjam a minister ur figyelmét egy olyan körülményre, amellyel kapcsolatban már oly sokszor voltam bátor a minister urnak privát előterjesztéseket tenni, de itt a nemzetgyülésen is minden alkalmat megragadtam, hogy erről a témáról beszéljek. Budapest székesfőváros közvetlen környékére — és ez az egéz világon mindenütt igy van a fővárosokban — a lakosságot akként kellene kiédesgetni, hogy a lakosság számára ezt olcsó közlekedéssel, olcsó lakással és olcsó élelmezéssel lehetővé teszik. Nálunk azonban drága és rossz közlekedés, drága élelmezés és drága lakás jellemzi Budapest közvetlen környékét. A főváros közlekedésügyi bizottságában, a főváros közgyülésén, a ministeriumban és itt a nemzetgyülésen is beszéltem arról, hogy azért, mert a Beszkár, és a helyiérdekü vasutak nem tudnak egymással megállapodni arra vonatkozólag, hogy a Hév-nek bizonyos vonalain járhassanak a Beszkár, kocsijai is, nem szenvedhet egymillió Budapest-környéki ember. Ennek a helyzetnek következménye az, hogy ha én például Sashalmon egy kétszobás lakásban lakom, ott drágábban lakom, mintha a Kossuth Lajos-utcában négyszobás lakásban laknék. Azonkivül pedig, hogy a pestkörnyéki községekbe való közlekedés olyan mérhetetlenül drága, a kereskedelmi ministerium akként intézkedett, hogy mig Budapestre olcsóbb tarifával lehet élelmiszereket szállitani, addig már Budapest közvetlen környékére — ez a terület csak közigazgatásilag különbözik Budapesttől, egyébként egybeépült a fővárossal — ezek a tarifális kedvezmények már nincsenek meg. Amig tehát az egész világon az a helyzet, hogy a fővárosok környékén olcsó a közlekedés, az élelmezés és a lakás, addig minálunk ennek sok tekintetben az ellenkezőjét tapasztalhatjuk. A népjóléti minister ur ugyanis megengedte a lakásfelmondást a pestkörnyéki községekben, ami azt jelenti, hogy azokat az embereket, akik kimentek oda lakni, hogy olcsóbban élhessenek, szobánként 10, kétszobánként 20 millióval zsarolják meg.

Hová menjen az a szerencsétlen ember lakni, hiszen Budapesten nincs lakás, a környéken pedig szabad felmondás van? A nyomorult gazdasági élet eme rettenetes atmoszférájában ilyen gazdasági és politikai hibákat elkövetni nem szabad és ezért valakinek a felelősséget viselnie kell. **(Forster Elek:** Ugyanez a helyzet a vidéken felszabaditott lakásoknál is!) Kérdem a t. minister urat és a t. kormányt, hogy abban az esetben, ha Pest környékén ez a lakásfelszabaditási rendelet megmarad, azokat a köztisztviselőket, akik Pest környékén laknak és akik az uj felsrófolt lakbéreket megfizetni nem tudják, hol fogják elhelyezni? Kérdem a kereskedelmi minister urat, hogy pl. a Budafokon és más hasonló községekben lakó Máv. alkalmazottakat és nyugdíjasokat hogyan fogja a minister ur megfelelő lakbérrel ellátni, ha az égig emelik lakbérüket?

Méltóztassanak megengedni, hogy egészen röviden még a szénproblémával is foglalkozzam. Az a salgótarjáni felvonulás, amely ide, Budapestre akarta felhozni a munkásokat, élesen rávilágitott és felhivta a figyelmet arra a katasztrófális helyzetre, amely ma nemcsak a bányaiparban, hanem az egész iparban és nemcsak a munkások, hanem a tisztviselők között is tapasztalható. A szénnek és az iparnak egymással való kapcsolata circulus viciozus. Ebben az országban a helyzet ma annyira lerombolott, hogy az emberek nem vásárlóképesek, tehát az ipari vállalatok kevesebbet termelnek. Természetes tehát, hogy a szénbányavállalatok is kevesebb szenet fognak termelni. De bocsánatot kérek, a minister urnak ez az intézkedése, amelyről a lapokban olvastam, — hogy t. i. a minister ur ugy akarja a hazai bányákban a munkalehetőségeket helyreállitani, hogy a külföldi szén illetékeit 5%-kal fel akarja emelni — az Államvasutaknál, ahol a gyorsvonatok fütésénél szükség van külföldi szénre vagy a gazdasági életben, ahol szintén porosz szénre van szükség, vagy pedig a budapesti lakosoknál, amelyek magyar szenet nem használhatnak, nem fog egyebet jelenteni, mint hogy az életstandard ismét fel fog emelkedni. **(Halász Móric:** Ez épen 3% különbséget tesz ki!) Az nem semmi! A szegény embernél, akit az ág is huz, ez a 3% is valami. Azt szeretném, ha a minister ur találna más lehetőséget arra, hogy a hazai bányák termelése emeltessék.

Méltóztassék megengedni, hogy még megemlékezzem a tisztviselőkérdésről s megemlékezzem különösen a magyar államvasuti nyugdíjasokról. Ezek a magyar államvasuti nyugdíjasok és kegydíjasok tele vannak panasszal. Azt mondják, hogy ők békében aranyban fizették be azt a pénzt és ez az arany, amelyet ők befizettek, nem veszett el, nem vált papirrá, mert a nyugdíjintézet az ő aranyukon házakat épitett, amely házak, ha nem is teljes mértékben, de de mégis tekintélyes és jelentős mértékben valorizálódtak. Méltóztassék elhinni, néha szomoruan látom azt, hogy ezek a magyar államvasuti nyugdíjasok és kegydíjasok mit kapnak. Nemcsak hogy a megélhetési lehetőségük nincs meg, hanem olyan nyomorult, olyan csekély az az összeg, hogy az elsőrendü életszükségleti cikkek beszerzését és az élet fentartását és tengetését ezekre az emberekre nézve, akik ma már nem képesek önálló keresethozó munkát kifejteni, lehetetlenné teszi.

Ezeket a kérdéseket óhajtottam megpen-

diteni a kereskedelemügyi tárca általános vitájánál. Nagyon sajnálom, hogy a kereskedelemügyi minister urat, akinek jóindulatáról és kiváló képességeiről meg vagyok győződve, *(Ugy van! jobbfelől.)* nem látjuk gyakrabban itt a nemzetgyülésen. De nemcsak az a baj, hogy nem látjuk itt gyakrabban, hanem az is, hogy nem érezzük a gazdasági életben sem a minister ur kiválóságának utjait, nem látjuk azokat az intézkedéseket, amelyekkel a minister ur az általános gazdasági nyomort ebben az országban csökkenteni akarná, nem látjuk azt, hogy nekünk van egy kereskedelemügyi ministerünk, aki ebben az országban a mezőgazdasági és az ipari termékek részére, valamint a kereskedelem részére lehetőségeket akar teremteni. Nem látjuk azt, hogy bár a kereskedelemügyi tárca és a külügyi tárca egy kézben van, a kereskedelmi szerződések megkötése terén lényeges lépésekkel haladnánk előre; nem látjuk a magyar ipar és mezőgazdaság számára külföldi piacok teremtésére való törekvést, hanem e helyett azt látjuk, hogy a nagyiparos és kisiparos, a nagykereskedő, közép- és kiskereskedő egyaránt tönkremegy,

Minthogy nem látjuk a kereskedelemügyi minister ur beavatkozó kezét, nem viseltetvén bizalommal vele szemben, a kereskedelemügyi tárca költségvetését nem fogadom el.

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Wolff Károly!

Wolff Károly: T. Nemzetgyülés! Az előadó ur beszédében kishitüségről beszélt és az előttem szólott képviselő ur is az optimizmust és pesszimizmust állitotta bizonyos viszonylatba a kereskedelmi és az ipari életet illetőleg. Én nemrég egy igen fontos ankéten vettem részt, ahol az ország legelső közgazdasági tényezői, a pénzügyeket, az iparügyeket intéző magánérdekeltségek legjelentősebb tényezői voltak jelen. Ezek a mai helyzetről beszélve, kijelentették, hogy ha nézik a kereskedelem és az ipar terén fennálló viszonyokat, kénytelenek megállapitani, hogy minden recseg és ropog. Idéztem azt a kijelentést, amelyet az egyik legnagyobb pénzintézet és ipari vállalatok központjának intézője mondott ezen az ankéten.

Kétségtelen, hogy ennek tudata volt az, ami nemrégiben a város közgyülésén, amikor a székesfőváros beruházási programmját tárgyaltuk, belőlem bizonyos aggodalmas érzéseket váltott ki s amiért azzal a váddal is illettek, hogy talán túlságos pesszimizmussal nézem a jelenlegi közgazdasági helyzetet.

Azt hiszem azonban, hogy lehetetlen bizonyos tények megállapitása előtt szemet hunyni. Mi egy adottságban vagyunk és fel akarom használni a kereskedelemügyi tárca tárgyalását is, hogy ezt a közgazdasági adottságot, amely nem a mi tényked esünk eredménye, hanem a jelenlegi világpolitikai helyzetnek és a trianoni békeszerződésnek szükségszerü, logikus konkluziója, minden tárca költségvetésénél, de elsősorban a kereskedelemügyi tárca költségvetésénél föltétlenül előhozzam. Rá kell erre mutatnom, mert hiszen a Népek Szövetsége előtt frázisokkal és általános tételekkel nem fogunk bizonyitékokat szerezni és gyüjteni igazunk tekintetében, hanem csakis akkor, ha gyakori és keserves jajkiáltásainkat és azokat az általános közgazdasági bajokat, amelyek csonka Magyarországban vannak, konkrét adatok kiséretében oda tálaljuk arra a zöld asztalra; akkor kénytelenek lesznek előbb vagy utóbb maguk is belátni, hogy soha közgazdaságilag lehetetlenebb helyzetbe Európa nem került békekötések révén.

Adottságról beszéltem. Ismerem a helybeli siralmakat. A székesfőváros adminisztrációjában tulontúl részem van betekinthetni a magyar közgazdasági és ipari helyzet súlyos problémáiba. Hiszen Budapest székesfőváros ma az országnak $^1/_9$—$^1/_{10}$ része s igy Budapest székesfőváros közgazdasági helyzete végeredményben determinálja az egész ország közgazdasági helyzetét mert hiszen annyira centralizált — talán hozzátehetem, hogy sajnos — a közgazdasági élet a tarifapolitikában és egyéb más dolgokban is, hogy ma nem tudjuk a gazdasági krizist ugy kiheverni, mint Németország, amelynek kulturális decentralizációja és közgazdasági decentralizációja lehetőleg enyhit ezen a súlyos és nehéz közgazdasági válságon.

A centralizáció francia példa. Nem vagyok barátja a centralizációnak, de amikor az ország $^1/_9$—$^1/_{10}$ része az ország fővárosa és amikor ilyen lehetetlen viszonylatban áll a vidék és a székesfőváros, nem látok más remediumot, mint a decentralizáció keresztülvitelét, közgazdasági szempontból a vidéki emporiumok felkarolását, a gyáripar áttelepitését vidéki emporiumokba, ahol a munkanélküliség enyhitéséről a mezőgazdasági krizisre való tekintettel, amely bizonyos vonatkozásban okvetlenül be fog következni, — már be is következett — feltétlenül gondoskodnunk kell.

Optimizmusra valóban nincs okunk, mert Trianon kiölte belőlünk a jogot az optimizmusra. Optimizmusra nem is lehet okunk, mert ha nézzük a konkrét panaszokat, ha látjuk a jelenlegi kereseti viszonyokat, ha látjuk az ipar súlyos helyzetét, ha látjuk, hogy a nagyipar ép olyan súlyos helyzetben van, mint a kisipar, hogy a nagy pénzintézetek ép oly súlyos helyzetben vannak, mint a kis pénzintézetek, amely kis pénzintézetek a rezsiköltséget sem birják viselni; ha látom azokat a javaslatokat, amelyeket mindenütt hangoztatnak: a forgalmi adó kérdése, az átalányozás kérdése, a közmunkák kérdése, minderre kénytelen vagyok kijelenteni: igen, mindez is segités, de végeredményben csak egy csepp a tengerben. Sokkal inkább autoszuggesztiv ereje van, mint tényleges közgazdasági jelentősége, mert ipart és kereskedelmet közmunkákkal nem lehet fentartani. Közmunkával tudok bizonyos lehetőséget adni a munkanélküliség csökkentésére, de épugy mint a külföldi tőkével nem tartom lehetségesnek egy ország gazdasági talpraállitását, mert közgazdasági rabszolgaságot jelent a kizárólagosan erre való utaltság, épugy nem várok a közmunkáktól, sem az állam, sem a város kizárólagos épitkezésétől nagy javulást. A magántőkének kellene megmozdulnia, mert a magánvállalkozást sohasem tudja pótolni semmiféle adminisztráció. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nem is fogja tudni a közmunka sem pótolni, csak a magánvállalkozás, a magántőke igénybevétele.

Már az igazságügyi tárcánál is rámutattam arra, micsoda nagy baj az, hogy magántőkékkel nem rendelkezünk, mert a magántőkegyüjtés lehetősége bizonyos tekintetben megakadt. Nagyrészben és sok tekintetben maga a valorizáció kérdése is oka annak a nagy bizalmatlanságnak, amely ebben a tekintetben fenforog. Ez előtt nem lehet szemet hunyni, ez igy van. Micsoda a krizis valódi oka? Ha a békeszerződést nézem, látom, hogy soha a termelés és a fogyasztás évszázadokon keresztül szükségszerüen és az észszerüség jegyében kialakult törvényeit lábbal ugy még nem tiporták, mint épen ebben a lehetetlen békeszerződésben. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)* El-

szakitották a termelőket a fogyasztóktól, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* feldarabolták az évezredes fogyasztópiacokat. A trianoni békeszerződést konstruáló nagy kapacitások azt hitték, hogy a Vág folyó folyását Budapestről visszafelé lehet irányitani Prága felé és vissza lehet irányitani a Tiszát is Cseh-Szlovákia felé; ők ezt hitték, mert annyira nincsenek földrajzilag tisztában a helyzettel. Amint különben a legmegbizhatóbb körökből értesültem, a békeszerződés konstruálásánál a leggyakorlatibb jelentőségü pontokat a legnagyobb tudatlanság közepette léniával a kezükben eszközölték. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Erre hivatkoznak ők mint kulturmunkára, erre hivatkoznak mint haladásra, mint a szabad fejlődés, mint a demokrácia vivmányára? Wilsonnak meg kell fordulnia a sirjában, mert a tönkremenő ipar és kereskedelem, az a sok csőd, a munkanélküliek milliói, Angliának jelenlegi válsága, nem különben minden arra vezethető vissza, hogy az évezredes gyakorlat alapján kialakult fogyasztási és termelési viszonyokat csak ugy máról holnapra a zöld asztalnál feldönteni bűn az emberi kultura ellen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

Én ebből a teremből ma szintén egy megkonstruált, okadatolt jajkiáltást akarok küldeni a genfi népszövetséghez. Frázisokkal nem fognak általános békét teremteni. Az a sok munkás, az a sok munkanélküli, az a sok kereskedő és iparos mind azt követeli, hogy az adott geografiai helyzetek zavartalanul érvényesülhessenek. A Vág, a Nyitra, a Garam, a Tisza mind centrálisan fut össze egy medencébe. Ide gravitál az egész fogyasztás ide gravitál az ott levő összes népeknek gazdasági érdeke. Majd akkor lesz ujból konszolidáció és akkor lesz jogunk az optimizmusra, ha revideálják ezt az átkos szerződést. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)* amelynek revizióját a kenyér jogán, a nélkülözés jogán kiáltva követelem a népek belátásától. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon és a középen.)*

Ezt nekünk le kell szögeznünk minden gazdasági probléma tárgyalásánál. Hiába fogjuk mi okolni a kereskedelmi kormányzatot, a pénzügyi kormányzatot, a forgalmi adót. Hiszen a forgalmi adó rossz, de tessék helyette más bevételt adni. A bevételeket nem tudjuk pótolni, olyan lehetetlen a pénzügyi helyzet.

Nem is beszélek arról a rettenetes súlyos teherről és veszedelemről, amely az osztrák-magyar monarchia likvidálásából kifolyólag egész ugynevezett pénzügyi konszolidációnkat fenyegeti. Nem gondolnak arra, hogy csak akkor fogják a békét biztosithatni, ha itt megélhetési lehetőséget biztositanak az ittlakó milliónak? Hogy gyuanyag van Magyarország lelkében? Soha sincs veszedelmesebb gyuanyag, mint amely gazdasági okokból táplálkozik. *(Ugy van! Ugy van!)* Farizeusi könnyekkel nem kivánhatnak erkölcsi felemelkedést ettől a nemzettől, ha gazdasági létexisztenciájában napról-napra legsúlyosabban veszélyeztetik és fenyegetik. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Soha nagyobb vandalizmus nem volt Európában, mint ez a béke, amely ilyen kenyérkereseti lehetetlenséget teremtett egy évezredes nemzet határain belül. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

Én tehát nem tudok optimista lenni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs hitem. Hitem mindig volt, rendületlen hitem és hitem van ebben a pillanatban is az igazságban. De a jelenlegi helyzetben optimizmusra nem látok okot és ezért én csak bizonyos kisegitő eszközök igénybevételében látom a pillanatnyi segités lehetőségét. Egymásrautaltság a gazdasági viszonylatban, bizonyos koncepciózus egységes politika valamelyest enyhitheti ezt a súlyos gazdasági helyzetet, amelybe minket beletaszitottak önhibákon kivül az isteni és emberi jog ellenére. *(Ugy van! Ugy van!)* Beletaszitottak önhibánkon kivül, anélkül, hogy a világháboru felidézésében csak a legparányibb tevőleges részünk is lett volna. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ebben a tekintetben azonban süket fülekre találtunk. Nos, hallják: kereskedelmi ministerek jöhetnek, kereskedelmi ministerek mehetnek, ha ők azt akarják, hogy itt béke legyen, ne gondolják, hogy pillanatnyi kölcsönekkel meg tudják oldani ezt a békét, hanem gondoljanak komolyan a béke reviziójának szükségességére! *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középen.)*

A fogyasztás abszolut krizisét érzi a szekesfőváros, érzi az egész vidék, érzi az a sok kisiparos, akik mind jajgatva jönnek az illetékes fórumokhoz segitséget kérni. Én mindenkinek lelkében feltételezem a jóindulatot, de segitséget adni lehetetlen akkor, amikor gabona kivitelünk kérdésében Budapestről már egy órányira is azt mondja egy áthidalhatatlan vámsorompó, hogy ne tovább, Budapesttől egy órányira a leglehetetlenebb ellentétes vámpolitika bele akar fojtani bennünket az agrárprodukcióba és nem akarja biztositani a kiviteli lehetőségeket.

Ilyen körülmények között megkötött kezekkel áll a felelős intézőség. Ha én kritikát gyakorolok, akkor ezt a helyzetet rá kell háritanom arra az okra, amely ezt az okozatot kitermelte és csak másodlagosan kereshetek kifogást bizonyos egyéni intézkedésekben, amely egyéni intézkedések elháritása a mi hatáskörünkben áll.

Itt fogok egy detailkérdést is belevetni. Azok a nemzetek, amelyek Genfben azt hiszik, hogy a legujabb nemzetközi jogot fogják most kitermelni intézkedéseikkel, szemet hunynak évszázados, — de ha visszanyulok a római jogra, akkor évezredes — minden nemzet jogintézményeiben elfogadott tételek lábbal tiprása előtt. Elvettek állami tulajdonokat, magántulajdonokat, az u. n. nacionalizálás varázsszavával, anélkül, hogy a magánjog alapján állva s a magánjogot a velünk szemben alkalmazott retorziós intézkedéseknél figyelembe véve, elismerték volna, hogy elvégre vasutakat, magántulajdont, vagyontárgyakat nem lehet kisajátitani anélkül, hogy azok ellenértékét szabályszerüleg meg ne fizetnék. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ugyanez a helyzet a nyugdijasok kérdésénél is. Idehajtják, idecsődítik a sok nyugdijast, de a terhek vállalásáról ezek a modern demokratikus államok, melyek a Wilson-féle frázisok áradatával egyszerre máról-holnapra jöttek felszinre, tudni sem akarnak. Majd őket is el fogja érni a balsors. *(Felkiáltások jobbfelől: Már el is érte!)* mert hiszen látjuk, hogy a gazdasági krizist nem lehet részleges területekre korlátozni. *(Ugy van! a jobboldalon.)* A gazdasági krizisben egész Európának szenvednie kell és a magyar gazdasági krizist meg fogja érezni az egész világgazdaság. *(Ugy van! Ugy van!)* Ebben a tekintetben a legszorosabb kapcsolat van s ha látom a jelenlegi oláh pénzügyi helyzetet, ha látom azt a nagy küzködést, amely a körülöttünk keletkezett uj államokban van, ha látom a francia állam pénzügyi helyzetét s ha látom e pillanatban Anglia súlyos válsá-

gát, akor azt mondom: le a farizeus álarcokkal, mélyen tisztelt európai közgazdászok! Nem lehet büntetlenül megbontani az évezredes közgazdasági törvényeket. *(Igaz! Ugy van! — Taps a jobboldalon és a középen.)*

Itt van a Kassa—oderbergi vasut, amelyet szintén méltóztattak a csehek elvenni a magyar államtól, vagyis attól a részvénytársaságtól, amelynek tulajdonát képezte. A magyarországi nyugdíjasokat — körülbelül 600 családot — idehajtották, ezek most itt vannak Magyarországon, a csehek nyugdíjképen 18%-át adják annak, amit különben a magyar államvasut fizet nyugdíjasainak, holott ebben a tekintetben a reciprocitás teljesen fennállott a Kassa—oderbergi vasut alkalmazottai és a magyarországi államvasut alkalmazottai között. Ők ezt mind feldöntötték. A nyugdíj kérdésénél Csehország találta ki a magánjogi címek nagyszerü skáláját, hogy aszerint, milyen honosságu valaki, mennyi idő óta lakik ott és politikailag kerek-e az arca, vagy hosszukás, más és más skálába teszik a nyugdíjjogosultságát. A magánjogi címek különböző változatosságát csak ezek a modern uj demokrata államok tudták kitalálni, mert mi a megszerzett jogcímeket be szoktuk tartani, és talán sohasem volt még ország, amely oly becsületesen, kitartóan tartotta volna be a szerződéseket, mint ez a szegény, megnyomoritott ország. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Mi túlontúl az erkölcs jegyében állunk a nemzetközi viszonylatok tekintetében és túlontúl esztimáljuk nemzetközi viszonylatban az erkölcsi törvényeket. De ugy látom, a nyugati nagy civilizáció tulajdonképen azt jelenti, hogy minél hatalmasabb egy állam, annál inkább lábbal tiporhatja az adott erkölcsi, jogi, emberi és isteni törvényeket. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*

T. Nemzetgyülés! En semmivel nagyobb kulturát és — mondjuk — civilizációt, mert hiszen kultura és civilizáció két egészen különböző fogalom, — nem koncedálok nekik. Kulturánk nekünk is van s a mi kulturánk a környező államok civilizációját alaposan le fogja győzni. Többek között erről is szentül meg vagyok győződve. De igenis kénytelen vagyok kérni a kereskedelemügyi kormányt: méltóztassék a vasuti nyugdíjasok kérdésében is eréllyel fellépve, odahatni, hogy a Kassa—Oderbergi vasut fizesse Magyarország nyugdíjasait, nem ingyen, hiszen elvégre az egész vasutat elviszi a cseh-szlovák állam. A részvények többségét megszerezte a cseh-szlovák állam, tehát necsak a többséget szerezze meg, hanem egyidejüleg azokat a terheket is, amelyek szükségszerüleg a részvények többségét kell, hogy illessék. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.* — **Patacsi Dénes:** A jogokkal kötelezettségek is járnak!)

Hogy a termelés és fogyasztás megbontott egyensúlyára csak egy konkrét példát hozzak fel, rámutatok Sopron városára. Sopron városának egész termelési és fogyasztási helyzete a fejetetején áll. *(Ugy van! jobbfelől. — Felkiáltások: Minden határmenti városban igy van!)* Sopron városa ma küzködik létéért, küzködik a kenyérért, Sopron egyike a legrégibb, legkulturáltabb városainknak. Erre a városunkra is rá lehet mutatni: ime, mélyen tisztelt, békeszerződést koncipiáló nagy evolueiósok, itt van a jelenlegi helyzete Sopron városának, kiáltó argumentum arra, hogyan lehet évezredes termelési és fogyasztási törvényeket felrugni Trianonnal! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Mélyen t. Nemzetgyülés! Ha mindezt előre is bocsátom, mégis hozzá kell tennem, hogy a belföldi fogyasztás, a belkereskedelem, a belső ipar kérdésében mindazt el kell követnünk, ami csak elkövethető a kenyér, a lét érdekében. En a legszigorubban ragaszkodom ahhoz a tételhez, hogy mennél több önálló kereső egyént kell teremteni az országban. Ennek a tételnek szükségszerü folyománya az adózás kérdésében mutatkozó jelentős haszon. Mennél több önálló kisiparost, mennél több önálló keresettel biró egyént akarok itt látni s ezért aggályosnak tartok minden kartellszerü centralizációt a közgazdasági élet terén. *(Helyeslés a középen.)* Hiszen a kartell szükségszerüen az önálló kereső egyedeket elsöpörve, érvényesiti a maga érdekeit. Nem akarom a kartellek helyzetét a világgazdaság szempontjából most taglalni, de meg kell állapitanom, hogy minden kartell, amely ezidőszerint csonka Magyarországon keletkezik, bűn a kisexisztenciák érdekei ellen. *(Ugy van! a balközépen.)* Ezért én abszolute nem tudok lelkesedni azért az — ugy tudom — Genfben keletkezett tervért, hogy anyagbeszerző központ létesittessék. (**Lendvai István:** Uj vadászterület a panamistáknak!) Nem tehetek róla, csonka Magyarország néhány vármegyéjében nem látom a közgazdasági igényeket oly bokrosoknak, hogy azokat ne lehetne megfelelő takarékosság szem előtt tartásával decentralizáltan is kielégiteni.

Előbb sürgettem a decentralizációt a vidék érdekében. Inkonzekvens lennék, ha most elfogadnék egy centralizációt az anyagbeszerző központ alakjában. En nem szeretem látni a központokat, *(Felkiáltások jobbfelől és a középen: Elég volt belőlük!)* mert a központoknál már a tapasztalatok szerint is annyi visszaélés lehetősége tárul fel, hogy már ezért sem szeretem a kedvezményezést. Természetes, hogy a nagyobb, centrálisan megszervezett közgazdasági vállalatok kétségkivül előnyösebb ajánlatokat fognak tenni, de sokszor egy látszólag előnyösebb ajánlat nagyobb közgazdasági hátrányt idézhet elő, semmint azt pillanatnyilag át tudnók tekinteni. A vidéknek is élnie kell, a vidéki iparnak és kereskedelemnek is boldogulnia kell, tehát nem centralizálhatom Budapest nagykereskedőinek és nagy gyárainak ajánlatára a vidéki összes hivatalok szükségleteit. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Már mondottam, hogy a közmunkáktól én nem várok valami különös nagy jelentőséget, mert természetellenes, hogy maga a közmunka pótolja a magántőke tevékenységét. Ez csak kisegitő eszköz. De ha látnám azt a rettenetes vágyakozást, amely ma az iparnál és kereskedelemnél van, — a közmunkák után epednek, inkább autószuggesztiv momentumokból kifolyólag — akkor azt mondanám: minél több iparost és kereskedőt kell részesiteni a közmunkák áldásában. Abból semmi közgazdasági előnyöm nincs, ha pár budapesti nagykereskedőt még kedvezőbb mérleg kiadására segitek elő. Azt hiszem, a mi politikánk csak abban kulminálhat: mennél több önálló kenyérkereső egyedet kell teremteni ebben az országban. *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.)* Ezt vonatkoztatom a kereskedelemre, az iparra, a mezőgazdaságra is, vonatkoztatom a gazdasági élet minden ágára, mert ilyen egyedek az évezredes állam hagyományainak kétségkivül sokkal hűbb támaszai, mint a centralizált központok, amelyek százezreket dobnak ki munka nélkül és teszik a kenyérkeresetet lehetetlenné. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen.)*

Nagy aggodalommal nézem ezt a helyzetet

és kérem a mélyen tisztelt kormányt, elsősorban a kereskedelemügyi minister urat, akinek őrizetére vannak bizva a kereskedelmi érdekek, fontoja meg a kérdést. Ugy tudom, hogy az ipar és a kereskedelem kivétel nélkül a központ ellen nyilatkozott meg. *(Ugy van! Ugy van! a jobbközépen.)* Ahogy én értesültem, nincs különbség: minden érdekszervezete az iparnak és a kereskedelemnek kivétel nélkül a központ ellen nyilatkozott. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Ennél illetékesebb argumentumot nem tudok prezentálni amikor kérem, hogy méltóztassék ennek az állásfoglalásnak érvényt is szerezni. De hogy itt beszéljünk és rendeletileg létesüljön azután a központ; ezt nagyon sajnálatos jelenségnek tartanám. *(Ugy van! a jobbközépen.)*

A belső kérdéseknél csak röviden kivánok rátérni az iparpártolás bizonyos gyakorlati jelentőségére. Rátérek ujólag a sárvári selyemgyárra, melynek ügyét Huszár Károly t. barátom itt már ismételten szóvátette. Ez is kiáltó argumentum arra, hogy ha mi azt, amit magunk megtehetünk, nem tesszük meg, bűnt követünk el saját érdekeinkkel szemben. Lehetetlenség, hogy megint 1400 családot tegyünk földönfutóvá az országban. *(Ugy van! a jobbközépen.)* Ez csak nem lehet okos politika. Nem akarom alterálni a szesztermelés érdekeit a világért sem, sokkal egyensúlyozottabb logikai alapon állok közgazdaságilag és sokkal abszolutabb az igazságérzésem, sem hogy egyoldalu intézkedéseket kivánnék propagálni. De az észszerüség argumentumai előtt közgazdasági téren is meg kell hajolni; az észszerüség argumentuma pedig az, hogy amikor a külföldön való versenyképesség érdekében fél termelési áron kiviszek 120.000 hektoliter szeszt, akkor legalább is termelési áron bocsássam a hazai ipar rendelkezésére ugyanezt a szeszt, hiszen igy a féltermelési árat megtakaritja a szeszkartell és lehetővé teszem a hazai iparágak boldogulását is. Nagyon kérném, hogy ezt a sárvári kérdést, mint komoly problémát méltóztassanak illetékes helyen kezelni.

Mi rengeteget szónokolunk, hogy kenyeret adunk, hogy szociálpolitikát csinálunk; ma szakadatlanul az a divatos jelszó, hogy: szociálpolitika! Itt van 1400 kenyérkereső család, ezeknek a szociális érdek parancsoló törvény! Nem kételkedem a jóindulatban, meg vagyok róla győződve, hogy a jóindulat mindenütt fenforog, de kérem, hogy ez a jóindulat ne legyen elméleti jelentőségü, hanem a kérdés gyakorlati megoldásában jelentkezzék.

Rátérek most már röviden egy másik kérdésre, az egységes közlekedési politika kérdésére. Az egységes közlekedési politika kérdése ma sokkal nagyobb jelentőségü, semmint gondolnók. Angolország jelenlegi viszonyaiból is szeretnék levonni bizonyos tanulságokat és kénytelen vagyok megállapitani, hogy Széchenyi István közlekedési politikája koncepciózus és valóban előrelátó volt. Ő radikális közuti és vasuti közlekedés tervével állott elő, de sajnos, ezt az egységes közlekedési politikát Tiszától kezdve a későbbi kormányok megbontották, amikor a közlekedés egyes ágazatait, — a vizügyi, vizszabályozási és csatornázási kérdéseket veszem — kiemelték a közlekedésügyi és közmunkaügyi ministerium hatásköréből és átutalták más tárca hatáskörébe.

Ha egységes közlekedési politikát sürgetek, akkor kivánnom kell, hogy a közlekedésügyre vonatkozó összes kérdések csoportosittassanak a kereskedelemügyi ministeriumban. **(Strausz-István:** Még a ministerelnökségnél is vannak vizi munkálatok!) Épen ezt akartam felhozni. Ez volt az első rés, amelyet az egységes közlekedésügyi politikán ütöttek a vizszabályozási és a csatornázási ügyek. A csatornázási ügyek nagyon is elárvultak. Nem akarom a földmivelésügyi ministerium jóindulatu intézkedéseit kétségbevonni, de egy egységes koncepciozus politika szempontjából feltétlenül kénytelen vagyok hangsúlyozni, hogy csak egy helyről való intézkedés biztositja az egységet.

A második rés az egységes közlekedési politikán a kommunizmus után üttetett, amikor a kikötő-ügyeket átutalták a ministerelnökség hatáskörébe. Ez ujra az egységesség rovására ment, mert hiszen az egységes közlekedési politika azt kivánná, hogy a kikötő-ügy szintén a kereskedelmi ministerium hatáskörében maradjon. Azt hiszem ez olyan logikus argumentum, amely elől kitérni, elzárkózni nem lehet. Ezért mindenesetre szükségesnek tartanám, hogy ezek a kérdések egységesen a kereskedelmi ministeriumhoz tartozzanak. Nem kivánok egy uj közmunkaügyi és közlekedésügyi ministeriumot, — bár próbálkoztak ezzel — mert hiszen nekünk ugyis túlontúl elég nagyszámu ministeriumunk van, de a kereskedelemügyi ministeriumba méltóztassék ezeket az ügyeket koncentrálni. A közmunkáknál a csatornázás ügye a viziközlekedés tranzverzálisan az országban sokkal nagyobb jelentőségü, semhogy ezt ne kellene elővenni. Sürgetem a Duna- és Tisza-csatornák kérdésének felvételét és mindenekelőtt sürgetem a Dunántúlnak a tiszántúli vidékkel való összeköttetését, *(Élénk helyeslés a jobboldalon és a középen.* — **Forster Elek:** Lehetetlen a mai állapot!) mert lehetetlenség, hogy nekem Bátaszékig kelljen lemennem, hogy a Dunántúlról átmehessek a Duna-Tisza közére és a Tiszántúlra. Ha van sürgős közmunka, méltóztassanak sürgősen beállitani egy uj hidat, hogy a kulturáltabb Dunántúl termékei átmehessenek a Tiszántúlra és ott kapcsolatot találjanak. *(Helyeslés.)* Ezek mindenesetre nélkülözhetetlen szükségletek.

A tarifapolitikánál nem közömbös dolog a kilométerek száma. Ma a közlekedésnek ilyen uton-módon való megröviditése feltétlenül megint azt a koncepciózus, egységes közlekedési politikát segitené elő, amelyért én e pillanatban sikra szállok.

Látom, hogy egy modern közlekedő eszköz, az automobil és az államvasutak érdekei kollizióba kerültek. A vontatás és az automobilizmus érdekeit össze kell egyeztetni, mert kétségkivül itt is nagy lehetősége van a közlekedésnek. Ha a magyar államvasut összeegyzteti ezeket az érdekeket, akkor talán ez a forgalom is sokkal jobban fel fog lendülni. Természetesen ez belekapcsolódik abba az utépitési programmba, amelyet én a magam részéről is a legmelegebben pártolok. Tudtommal egy törvényjavaslat is van e tekintetben, és a kereskedelmi minister urnak vannak is tervei az uthálózat kialakitása tekintetében. Ennek megvalósitását a magam részéről is a legsürgősebbnek és a legmelegebben ajánlandónak tartom. *(Helyeslés.* — **Rothenstein Mór:** Tervek, azok vannak!)

De rá kell mutatnom még egy közlekedési eszközre: a légügyi közlekedésre. Nem akarok ujból ismétlésekbe bocsátkozni, de amit a trianoni békeszerződés a légügyi közlekedés terén csinált, az minden képzeletet minden jogot, minden erkölcsöt és minden észszerüséget lábbal tipor. Ők állig fegyverkeznek, ezreit épitik a légügyi közlekedő eszközöknek, minket korlátoznak a motorok lóerőszámában,

korlátoznak a tipusok tekintetében. A wilsoni örökbéke azt akarja biztositani, hogy a környező államok gázbombákkal és egyéb mérgező eszközökkel néhány órán belül tönkre tudjanak tenni nyolcmiliós, ősrégi kultura jegyében itt dolgozó nemzetet *(Ugy van! a jobboldalon és a jobbközépen.)* és e légügyi közlekedés terén mutatkozó politikával szemben mi összekötött kézzel állunk megint a wilsoni örökbéke, a trianoni jog és törvény alapján.

Ha már ilyen szabadelvüek, ennyire liberálisak a genfi urak, legalább azon megengedett motorszámon, lóerőszámon belül fejlesszük a légügyi közlekedést. Hogy a légügyi közlekedés milyen fontos és hogy azt az államhatalom nem nélkülözheti, azt Anglia példája is mutatja.

Ugyanigy sürgetem a rádiószolgálat egységes rendezését is, mert ennek is nagy szerepe van az államéletben és ezt feltétlenül gondos előrelátással szintén intézkedés tárgyává kell tenni. Mindez keretében van egy egységes közlekedési politikának, amelyért én itt sikra szálltam, amelynek itt hangot adtam.

Most vissza akarok térni a Széchenyi-féle közgazdasági politika utjaira és azt hiszem, sohasem volt politikusunk, akiben egy tulajdonság nagyobb lett volna, mint Széchenyi Istvánban: és ez a távolbalátás tehetsége. Szinte ihlet- és jóslatszerü próféta szinében áll ma Széchenyi István a nemzet szine előtt, és mennél súlyosabb a gazdasági helyzet, annál inkább nagynak kell neveznünk azt a férfiut, aki annyi évtizeddel ezelőtt rá tudott mutatni a nemzet nagy érdekeire.

Most még röviden rá akarok térni a szénkrizis kérdésére. *(Halljuk! jobbfelől.)* Ez is olyan kérdés, amellyel okvetlenül foglalkoznia kell az ország első és felelős törvényhozótestületének. A salgótarjáni munkások könyörgő menete kiáltó momentum és ezt a kérdést két és félmilliárddal megoldani nem lehet. Ennek a kérdésnek komoly közgazdasági jelentőségéről akarok néhány szót mondani.

A magyar széntermelés válságát ne csodáljuk, hiszen a sokkal nagyobb kalóriáju angol szén, amely a világ első szene, ugyancsak válságban van. Ha az angol szén a maga nagyobb kalóriájával válságban van, nem lehet csodálkozni azon, hogy a magyar lignit, a magyar szén, amely sem nagy raktározást nem bir el, mert szétporlik, sem pedig a fuvarköltséget nem birja el, szintén válságban van. Mindezek ellenére nagy közgazdasági érték és nagy kenyérkereseti lehetőség. Közgazdasági és szociális szempontból tehát feltétlenül foglalkoznunk kell ezzel a kérdéssel. És itt nem látok más kiutat, mint az erőcentrálék létesitésének módját. *(Helyeslés jobbfelől.)* A lignit nem birja el a szállitást, de elbirja, hogy megfelelő rostélyrendszerrel energiává alakitsuk át, és mint ilyent felhasználhassuk a villamosáram tekintetében a civilizálatlan — nem kulturátlan, méltóztassék figyelni! — a civilizálatlan vidék civilizációjának emelésére.

Sokszor gondolkozom, amikor kint járok Hevesmegyében és ott megállok a fekete szántóföldek közepén s nézem a házakat, a gazdasági épületeket a pislogó olajmécsekkel, hogy azok ugyanabban az állapotban vannak, mint voltak századokkal ezelőtt, amikor végignézték a nagy csatákat, a népvándorlásoknak és egyéb nagy küzdelmeknek sorozatát. Ezeket is föl kell emelnünk! Ha mi erőközpontokat létesitünk, akkor majd ezek a lakások, ezek a faluk is érezni fogják a civilizáció áldásait és közgazdasági megtakaritást jelentenek. Mérlegünk azonnal javulni fog, mert hiszen abban a pillanatban, amikor mi erőcentrálékkal dolgozunk, szénbehozatalunk le fog csökkeni. Nem tartom jónak és lehetségesnek, hogy vámilletékekkel védjük mi a hazai széntermelést. Ez megint mesterséges eszköz s amint látom, ezt most megpróbálják, mert elvégre a nagyobb kalóriát nem lehet nélkülözni bizonyos ágakban és ha illetékekkel sujtjuk, megint emelni fogjuk a drágaságot. Ez kétélü fegyver, mert a nagyobb energiát nem lehet nélkülözni. Vannak egész iparágaink, amelyeknél a nagyobb energiát és nagyobb kalóriát nélkülözni lehetetlenség és óriási közgazdasági hátrányt jelent. *(Ugy van! Ugy van!)* Kétségkivül tehát meg fogják venni továbbra is azt a külföldi szenet, csak drágábban és ezzel természetszerüleg a fogyasztópiac itt megint drágulni fog. Ez nem helyes politika. Sokkal helyesebb, ha a belföldi szénnel csinálunk erőcentrálékat és ha majd erőcentrálékat csinálunk, sok százezer munkásnak tudunk kenyeret adni, ott helyben. Hallom, hogy van Várpalotára vonatkozólag ilyen ajánlat. Nem ismerem azt; miután azonban a városi adminisztrációval kapcsolatban nekem módomban volt ezekről a kérdésekről informálódni, magam részéről közgazdasági szempontból nagyjelentőségünek tartom, hogy mennél több ilyen centrálét létesitsünk. E centrálék segitségével olcsóbbá tesszük a termelést, a vidék civilizációját emeljük és ezáltal a vagyoni jólétet és a belső békét fokozzuk.

Nem állitom, hogy mindaz, amit aggódó lelkem e pillanatokban itt a nemzetgyülés szine előtt előadott, abszolut argumentum; nem gondolom, hogy ezek feltétlenül segitő eszközök; de végre is ezek a problémák azok, amelyek idevalók a nemzetgyülés termébe. *(Ugy van! Ugy van!* — **Zsirkay János:** Fontosabb, mint a frank és a szokol!) Ezek a problémák jelentik a magyar kenyeret *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a középen.)*, ezek a problémák jelentik a sziciális problémák megoldását. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől és a középen.)* Én pedig a panaszkodóknak és a nélkülözőknek bátoritására nem tudok nagyobb, autószuggesztiv szempontból fontosabb eszközt, arra, hogy nyomorukat továbbra is el birják viselni, mint ha látják, hogy a felelős nemzetgyülés a helyzet magaslatán áll, foglalkozik a közgazdaság nehéz problémáival és igyekezik azokat megoldani. De e mellett nem szünnék meg szakadatlanul kiáltani, hogy csak félmunkát csinálunk, és hogy egész munkát csinálhassunk, Genf hallja meg ismét panaszainkat és siralmainkat, vegye revizió alá a békeszerződésünket és adjon kenyeret ennek a nélkülöző országnak!

A költségvetést elfogadom. *(Zajos helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon, középen és balközépen. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik?

Forgács Miklós jegyző: Saly Endre!

Saly Endre: T. Nemzetgyülés! Nem mulaszthatom el, hogy előttem szólott t. képviselőtársamnak felszólalására röviden egy megjegyzést ne tegyek.

Az előttem szólott képviselő ur, megitélésem szerint, nem foglalkozott tüzetesen és szorosan a kereskedelmi tárcával, és a magyar nyomoruságot, a magyar bajt majdnem tisztán és kizárólag Trianon számlájára irta. Azt hiszem, felesleges ismételten kijelentenem azt, amit mi már számtalan esetben kijelentettünk, hogy a békszerződést igazságtalannak tartjuk, az ellen küzdünk és annak megváltoztatására törekszünk, szerintem azonban ezt nem szük-

séges minden alkalommal kijelenteni, ezt mindannyian tudjuk, érezzük; viszont nem szabad a súlyos és nehéz problémákat tisztán és kizárólag Trianon számlájára irni és kvázi ugy feltüntetni a dolgot, mint ahogy azt az előttem szólott t. képviselőtársam tette, hogy itt nem lehet csinálni semmit, mert Trianon van és Trianon az oka annak, hogy az országban belül nem lehet valamit csinálni. Érzem azokat a nagy nyomoruságokat, nehézségeket, amelyeket Trianon okozott Magyarországnak, azonban mégsem irom alá azt, hogy azért ne lehetne itt bizonyos dolgokon segiteni.

Az előadó ur beszéde elején rámutatott arra, hogy az iparfejlesztést ő is szükségesnek tartja, de az én megitélésem szerint egyetlen utat sem jelölt ki abból a szempontból, hogy a kereskedelemügyi minister ur mit kiván tenni az iparfejlesztés érdekében. Az előadó ur csak beszámolt a kereskedelmi tárca keretében, mintha egy hivatalról számolt volna be, mintha arról számolt volna be, hogy az a hivatal mennyi költséggel tartatik fenn, hogy mi annak a belső adminisztrativ teendője, azonban semmi vonatkozásba nem hozta magát a kereskedelmi ministeriumot a való, tényleges élettel. Nem mutatott rá arra, hogy mit kiván a kereskedelmi minister ur csinálni abban a tekintetben, hogy ha nem is sokat, de valamit segitsen ezen a nyomoruságos helyzeten, amelyben Magyarország munkássága dolgozó osztálya van.

Az előadó ur utalt arra is, hogy rossz a gazdasági helyzet Magyarországon. Beismerte, hogy rossz a gazdasági helyzet, de hogy mily módon kiván a ministerium ezen segiteni, arra nem mutatott rá. Ebből azt következtetem, hogy a ministerium nem is kiván ezzel a problémával és kérdéssel foglalkozni. Ennek kapcsán legyen szabad nekem rámutatnom arra, hogy meggyőződésem szerint a kereskedelmi és népjóléti tárca az a két tárca, amely kell, hogy együtt éljen az ország népességével, az állampolgárokkal, kell, hogy törődjék velük és iparkodjék a lehetetlen helyzeteken változtatni és necsak mint hivatal szerepeljen, amely jól vagy rosszul elintézi az elébe került hivatalos aktákat és ügyeket.

Ezek előrebocsátása után rá kell mutatnom arra is, hogy az egész dolognak — ahogy az előadó ur beszédéből és a kereskedelemügyi minister ur viselkedéséből látom — az a szinezete, mintha Magyarországból tisztán és kizárólag agrárállamot akarnának csinálni, mintha azt akarnák elérni, hogy az ipari munkásság ebből az országból kivándoroljon, mert ipari munkásságra ebben az országban nincsen szükség. Erre mutat a minister urnak minden ténykedése, vagyis azt akarom ezzel mondani, hogy semmiféle olyan dolgot nem csinál, amellyel igazolni akarná, hogy igenis a kereskedelemügyi ministerium törődik a munkásság dolgaival, törődik az ország közgazdasági helyzetével, törődik azzal, hogy azok, akik az országon belül dolgozni akarnak, munkájukból meg akarnak élni, munkához jussanak. Nem akarok sok példára hivatkozni, csak utalok arra, hogy pl. Németországban a békeidőben nem is a kereskedelemügyi minister, hanem maga a német császár fejtett ki valóságos propagandát a német ipar és a német kereskedelem érdekében. Ennek óriási súlya és jelentősége volt a német ipar és a kereskedelem szempontjából. Magyarországon ezt nem látjuk. Azt sem tudjuk, hogy a kereskedelemügyi minister ur foglalkozik-e egyáltalában ipari és kereskedelmi politikával, avagy csak tisztán és kizárólag a külügyministeriumnak szenteli egész idejét. Mondom, nem látunk ezen a téren semmit és ez az, amivel a magunk részéről nem elégedhetünk meg s ezért kell rámutatnom azokra a hibákra, amelyeket a minister ur szerintünk elkövetett.

Mielőtt erre rátérnék, legyen szabad rámutatnom arra is, hogy Magyarországon, sajnos, az összes állami és városi hivatalok, szóval kivétel nélkül az összes közhivatalok egy téves alapfelfogásból kiindulva fogják fel hivatásukat és azt hiszik, hogy a hivatalokért vannak az állampolgárok, holott a hivatalok és tisztviselők vannak azért, hogy az állampolgárok ügyes-bajos dolgait elintézzék. Még ma is, — a XX. században — ott tartunk, hogy a hivatalokban ugy bánnak az odakerülő adófizető állampolgárral, ahogy 100 évvel ezelőtt bántak a vidéki szolgabirák a magyar parasztta, akinek le kellett tennie süvegét a küszöbre, mielőtt azt átlépte, s ugy menni be alázatosan a főszolgabiróhoz, aki csak ugy állt szóba a szegénnyel, ha meghajolt előtte és alázatos volt, különben durva módon kiutasitotta. Nem győzök eléggé rámutatni arra, hogy Magyarországon sajnos, a tisztviselők — tisztelet a kivételnek, mert ilyen is van — a közhivatalokban olyan durva módon és durva hangnemben beszélnek a felekkel, akik eléjük kerülnek, hogy ez igazán egy kulturországban nem türhető el és csodálkozom azon, hogy olyan egyének, akiknek magas iskolai képzettségük van, enyyire meg tudnak feledkezni arról, hogy ők vannak az állampolgárokért és nem az állampolgárok őérettük. Igy van ez végig az összes hivatalokban. És különösen ki kell emelnem, hogy ezen a kereskedelemügyi ministerium vezet, ahová leginkább a szegény emberek ügyes-bajos dolgai tartoznak. Hiányzik a kereskedelemügyi ministeriumban az a bizonyos szociális érzék, amely kell, hogy meg legyen minden tisztviselőben. Különösen a kereskedelemügyi ministeriumban és a népjóléti ministeriumban vannak minden szociális érzék nélküli bürokraták a hivatalokban, akik az ügyeket is csak aktaszerüen, bürokratikusan intézik el, minden szociális érzék hijján.

Óriási apparátus, óriási személyzet van a kereskedelmi tárca központi igazgatásában és nem látunk semmit sem s nem tudunk semmit sem arról, hogy ott mi történik tulajdonképen a dolgozó munkásság, a kisiparosok és a kiskereskedők érdekében, vagy történik-e egyáltalában valami a ministeriumban. Most, amikor Magyarországon olyan súlyos válság van, amikor az ipar és a kereskedelem pang, amikor a munkásnak nincs kereseti lehetősége, akkor a ministeriumban kellene valami kezdeményezést látni az ipar és a kereskedelem megindítására. Nem irom alá azt, amit az előttem szólott t. Wolff Károly képviselő ur mondott, hogy a közmunkák nem lenditenek és nem segitenek elő semmit sem, mert azok csak kisegitő eszközök; kvázi ugy állitotta be a dolgot, hogy azokra nincs olyan nagy szükség. Tudom, hogy tisztán és kizárólag közmunkákkal a közgazdasági életet az országon belül fenntartani hosszu ideig nem lehet, de szerintem a kereskedelemügyi ministeriumnak az a feladata, hogy próbáljon meg mindent, ami a közgazdasági életet megindítja és én azt hiszem, hogyha a ministerium ezt közmunkák utján megindítja, — ami neki módjában is áll — akkor majd belekapcsolódik a magántőke, a magángazdálkodás is és igy mégis csak sikerülni fog Magyarország közgazdaságát helyreállitani és megindítani a termelő munkát,

amire ebben az országban nemcsak az állampolgároknak, hanem az adózás szempontjából a kormánynak, a felelős ministeriumnak is szüksége van.

Súlyos bajnak és hibának tartom, amire már az általános vitánál is rámutattam, hogy a kereskedelmi ministerium nem törekszik arra, hogy a szomszédos államokkal kereskedelmi szerződéseket kössön. Kötöttünk ugyan már egynéhány kereskedelmi szerződést pl. Spanyolországgal, Törökországgal és azokkal az államokkal, amelyek a forgalom szempontjából számunkra nem sokat jelentenek, ellenben nem kötöttünk szerződést a közvetlen szomszédságunkban lévő államokkal. Ez súlyos és nagy hiba, mert a magyar ipar már a békében is sokkal fejlettebb volt és ma is sokkal többet tud produkálni, semhogy ne volna szüksége arra, hogy Magyarországról iparcikkeket kiszállítson. A magyar iparnak tehát szüksége van arra, hogy kereskedelmi szerződésünk legyen a körülöttünk lévő államokkal, hogy ipari termékeinket most a háboru után is épen ugy kiszállithassuk, mint a békeidőben.

Ezzel kapcsolatban utalok arra, hogy pl. Jugoszláviába, de általában a keleti országokba nagy kivitelünk volt textilárukban, készárukban, cipőkben és egyéb iparcikkekben és ezt a piacot a magyar ipar teljes egészében elveszitette. A kereskedelmi ministerium azonban nem törődött ezzel és nem iparkodott ezekkel az államokkal kereskedelmi szerződéseket kötni. Erre ugyan azt mondhatja a minister ur, hogy nem csupán rajtunk mulik a kereskedelmi szerződés megkötése, hanem függ ez a szomszédos államoktól is, mert hiszen a szerződést kettőnek kell megkötni. Ez teljes egészében igaz, de legyen szabad rámutatnom arra, hogy mégis csak a magyar politika a hibás ebben, mégis csak a magyar politika az oka annak, hogy a magyar kormánynak eddig még nem volt módja arra, hogy a szomszédos államokkal kereskedelmi szerződést kössön, még pedig azért, mert folyton-folyvást engedte azt a kardcsörtető politikát folytatni, amelytől a szomszédos államok megijedtek, ugyhogy nem ültek le a magyar kormánnyal kereskedelmi szerződés tárgyalására. Ennek az állapotnak tehát meg kell szünni és törekedni kell arra, hogy a magyar ipar a körülöttünk lévő államokban piacot kapjon, hogy elhelyezhetők lehessenek azok az áruk, amelyeket a magyar ipari termelés előállit.

Már a megelőző tárca költségvetésének tárgyalásánál kifogásoltam a légügyi hivatal vezetését. Nem azt mondom, hogy légügyi hivatalra egyáltalán nincs szükség, csak azt mondom, hogy nincs szükség olyan nagy apparátusra, aminő a légügyi hivatalban van. A költségvetés szerint a mult évben 816.273 pengő volt előirányozva, ezzel szemben az 1926/27. évre 864.570 pengő van előirányozva a légügyi hivatal fentartására. Tehát emelkedett itt is a kiadás. Azt hiszem, olyan hivatalban, amelyben összesen 14 személy dolgozik, nincs semmi szükség arra, hogy ott légügyi főigazgató, aligazgató, főfelügyelő, felügyelő és nem tudom még milyen felügyelő legyen. Szerintem erre abszolute semmi szükség nincs. A légügyi hivatalt fenn lehet tartani a nélkül, hogy ott légügyi főigazgatók és igazgatók lennének. (**Sütő József:** Légből van minden!) A légügyi tanulmányozást el lehet intézni akkor is, ha nincsenek ott légügyi főigazgatók, igazgatók és felügyelők, akik ezt végzik.

Szólanom kell még a szabadalmi ügyek intézéséről is, amire az előadó ur rámutatott. Szóvá kell tennem ugyanis, hogy a szabadalmi hivatalba azok a dolgok kerülnek be, amelyekre az illető egyén, aki azokat feltalálta, szabadalmat kiván kérni, de itt az ügynökösködés valóságos üzérkedést folytat ezekkel a szerencsétlen, szegény emberekkel, akiknek valamilyen találmányuk van. Ezek beviszik oda a találmányukat, ott megvizsgálják ezeket és lefizettetik velük a díjakat, még azokkal is, akiknek a találmánya nem válik be. Azt hiszem, hogy a szabadalmi hivatal tisztviselője egyrészt mindjárt megláthatja, amint a szabadalmazandó tárgyat oda beviszik, hogy vajjon megfelel-e annak, aminek az illető feltaláló szánta, másrészt pedig nem értem, miért kell magas díjakat fizetni olyan találmányok után, amelyekre nem kap az illető szabadalmat, amelyek nem válnak be, amelyekkel tehát egyes ügynökök valósággal kiuzsorázzák azokat a szerencsétlen egyéneket, akik, hogy ugy mondjam, már belebolondultak, beleőrültek a találmányukba. A legnagyobb részük ilyen, hiszen tudjuk nagyon jól, hogy az ilyen embereknek 80%-a beleőrül a találmányába, de azért a pénzét elveszik. Ez az, amit én kifogásolandónak tartok és azt hiszem, lehetne módját találni annak, hogy ezektől az emberektől ne szedjenek ilyen díjat.

A statisztikai hivatalról is kell néhány szót mondanom, annál inkább, mert a statisztikai hivatalban készitett statisztikák nem felelnek meg a kor követelményeinek. Ezeket teljesen át kellene dolgozni és gondoskodni kellene arról, hogy a statisztikák megfelelő időben jussanak a köz tudomására, ne pedig elévülve, amikor azoknak már semmi hasznát nem vesszük. Már a mult költségvetés tárgyalásával kapcsolatban rámutattam arra, hogy a statisztikai hivatal, illetve a kereskedelemügyi minister ur jól tenné, ha gondoskodnék ipari statisztika összeállitásáról, hogy tudnánk, vajjon Magyarországon hány iparos, önálló iparos van, hány segéddel dolgoznak; és igazán szégyenletes Magyarországra nézve, hogy nincs statisztikánk arról, mennyi a munkanélküli. A magyar kormány eddig nem látta ezt be és nem restelli azt sem, hogy Smith pénzügyi főbiztos ur immár a 23-ik jelentésében kénytelen ismételten kimutatni, hogy Magyarországon mennyi a munkanélküliek száma, hozzátéve, hogy ez csak a szakszervezeteknek a kimutatása, mert a m. kir. kormánynak nincs statisztikája arról, hogy mennyi a munkanélküliek száma Magyarországon. Nagyon szomoru állapot, hogy Smith főbiztos ur is kénytelen rámutatni arra, amire mi már évekkel ezelőtt rámutattunk és a kereskedelmi minister még mindig nem látja elérkezettnek az időt arra, hogy ezen az állapoton változtasson, bár a mult költségvetési időben a minister ur ezt meg is igérte.

Rá kell mutatnom a statisztikai hivatallal kapcsolatban arra is, hogy a betegségi és baleseti statisztikákat annakidején az Országos Munkásbiztositó Pénztár készitette el és dolgozta fel, most pedig az ujabb ministeri rendelet szerint az anyagot nem az Országos Pénztár dolgozza fel, csupán összeszedi és a statisztikai hivatal dolgozza fel, de csak jó későn adja közre, ugyhogy az Országos Pénztár már nem tudja a statisztikát a maga javára felhasználni. A statisztikának csak akkor van értéke, ha azt azok, akik készitették, arra a célra, amire készitették, fel is tudják használni.

Nagyon fontos p. o. az, hogy az Országos Pénztár tudja azt, hogy milyen napra milyen számu és milyen természetü baleset esik; hogy

épületeknél, gyáraknál vagy a kisüzemeknél történnek-e, hogy ezek ellen a balesetek ellen védekezhessen. De annak semmi célja és értelme nincsen, hogy az Országos Pénztár a statisztikai adatokat összegyüjti, felterjeszti a Statisztikai Hivatalhoz és csak évek mulva tudja meg, hogy valamikor baleset történt és nem tud ezek ellen a balesetek ellen védekezni és nem tudja meggátolni a balesetek számának növekedését. Ilyen statisztikai adatoknak nézetem szerint semmi céljuk nincs, azokra semmi szükség nincsen. Ugy gondolom, leghelyesebb volna, hogy ha meghagynák az Országos Pénztárnál a statisztikát továbbra is, hogy az necsak az adatokat gyüjtené össze, hanem azokat össze is állitaná és ezeknek konzekvenciáit le is tudja vonni, hogy azután tudjon intézkedni azirányban, hogy a helyzet javuljon az előforduló balesetek tekintetében és az egyéb megbetegedések tekintetében is.

Az ipari felügyeletről ugyancsak szólottunk már a mult költségvetés alkalmával és ezzel kapcsolatban rámutattunk arra, hogy az iparfelügyelet Magyarországon nem kielégitő, mert az iparfelügyelők száma nagyon kevés ahhoz, hogy a gyárakat, az üzemeket megfelelő formában ellenőrizni tudják, különösen kevés akkor, hogy ha az iparfelügyelőknek irodájukban irodai munkát is kell végezniök, és nem tisztán és kizárólag a felügyeletre használhatják fel idejüket. Az iparfelügyelők nagy részét tehát a kazánvizsgálatok foglalják le, és ugyszólván alig marad idejük arra, hogy a közegészségügy szempontjából egyéb ipartelepeket ellenőrizhessenek és intézkedéseket tehessenek abban az irányban, hogy a megfelelő eszközöket alkalmazzák abból a szempontból, hogy a műhely, a gyár, megfelelő higienikus berendezkedést kapjon. Szükség volna tehát arra, hogy az iparfelügyelők számát a miniszter ur emelje, és szükség volna arra is, hogy a nők közül is alkalmazzon iparfelügyelőket, akik ott elhelyezkedve, a nők között is meg tudják csinálni azt a munkát, amelyet a férfi-iparfelügyelők is el tudnak végezni, sőt annál többet végezhetnek, hiszen a nők sokkal bizalmasabbak nőkkel szemben, és nők előtt el merik és el tudják mondani azokat a bajokat, amelyek esetleg a gyártelepen vagy a műhelyben előfordulnak. Ezért tehát szükség van arra, hogy női iparfelügyelők is alkalmaztassanak.

Rá kell mutatnom még arra is, hogy a kereskedelmi minister ur nem tett semmit sem a munkásság érdekében sem, és még azt az intézkedést sem hajtotta végre, amelyet a törvényhozás annakidején elfogadott. Nevezetesen, ha jól emlékszem, másfél évvel ezelőtt a nemzetgyülés elfogadott egy javaslatot, amelyben a kormány utasittatott arra, hogy u. n. békéltető bíróságot állitson össze, béregyeztető hivatalt szervezzen meg, hogy, amennyiben bérdifferenciák merülnek fel munkások és munkaadók között, akkor ez a béregyeztető hivatal legyen az a fórum, ahova a panaszokkal fordulni lehet és hogy ez a béregyeztető hivatal legyen az a szerv, amely megállapitja, hogy a bérmozgalom jogosult-e, vagy sem, a munkások követelései jogosultak-e, igen, vagy nem. A kereskedelemügyi minister ur ebben az irányban sem csinált semmit, és én ezt is le kivántam szögezni ennek a tárcának tárgyalása alkalmával.

Az iparfelügyelet gyökeres reformjának szükségességét a minister ur is elismerte, én tehát kénytelen vagyok a minister ur figyelmét felhivni arra, hogy abban a tekintetben, amit ő maga is rossznak és helytelennek tart, legyen szives intézkedni ebben az irányban és reformálja meg azt, amit ő maga is rossznak és helytelennek tart.

Rá kell még mutatnom arra is, hogy szükség van az ipari oktatás nagyobbmérvü szaporitására is. Ipari oktatással t. i. ma már ugyszólván alig foglalkozik Magyarországon más, mint a szakszervezetek. A kormány annakidején, békeidőben nemcsak Budapesten létesitett ilyen ipari szaktanfolyamokat, hanem a vidékre is kiküldött u. n. vándortanitókat, akik az egyes szakmákhoz tartozó iparostanoncokat, iparossegédeket oktatták. Ez azonban ugyszólván az egész országban teljesen megszünt. Valami csekélyke iparoktatás a fővárosban még van, a vidéken azonban az állam részéről semmi sem történik, mert vidéken legfeljebb csak a szakszervezetek tartanak ilyen oktató előadásokat szabászati tanfolyamokat és rajzkiállitásokat, egyéb kiállitásokat, amelyekben azonban a kormánynak semmi része nincsen. Sőt nemcsak, hogy semmi része nincsen bennük, hanem tudtommal a hatóság ezeknek a kiállitásoknak, ezeknek az oktató előadásoknak rendezését be is tiltja, vagy legalább is megakadályozza és lehetetlenné teszi az által, hogy díjakat követel azoktól a szakszervezetektől, amelyek ilyen oktató előadó tanfolyamokat rendeznek.

Ezeket kivántam leszögezni és ezekre kivántam felhivni a minister ur figyelmét, hogy intézkedjék abban a tekintetben, hogy ezek az anomáliák megszüntettessenek. Rá kell mutatnom még arra is, amire különben már Fábián t. képviselőtársam is rámutatott, hogy szükség volna arra, hogy nagyobbmérvü közmunkák rendeltessenek el. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek.

Saly Endre: Fábián t. képviselőtársam rámutatott arra, hogy milyen rosszak az utak itt Magyarországon és ennek ellenére itt a kormány a közmunkák terén nagyon keveset tesz. Az előadó ur rámutatott arra, hogy a magyar kormány nem a költségvetésbe vette fel a beruházásokra szánt összeget, hanem külön a szükséges beruházások közé vette fel azokat az összegeket, amelyeket ő beruházásokra kivánt forditani. Utalt arra az előadó ur is, hogy hiszen ezeknek a beruházásoknak köszönhető és tudható be, hogy egyes gyárakban a munka mégis már megindult, mégis már dolgoznak az emberek és annak a reményének adott kifejezést, hogy ha a költségvetés meg lesz szavazva, akkor talán már többen is tudnak ezen a téren munkához jutni. Én kifogás tárgyává teszem a beruházásnak azt a módját, ahogyan a kormány ezt csinálta és eszközölte, mert tudtommal már van jóváhagyva, ha jól emlékszem, 93 millió aranykorona beruházások céljára s ebből a magyar kormány csak 40 milliót használt fel, 53 millió pedig még parlagon hever és a kormány nem tartotta szükségesnek azt, hogy ezeket beruházásokra forditsa. Én ezt súlyosan kifogásolom s ezt elismerte Smith pénzügyi főbiztos jelentésében is. Méltóztassék ezt elolvasni, mult havi jelentésében foglaltatik ez a megállapitás. Nem én állitom tehát ezt, hanem olyan egyén, aki, ezt kétségtelenül jobban tudja, mint mi valamennyien. Én tehát azt mondom, hogy ha a magyar kormány igazán meg akarja inditani a közgazdasági életet és azt akarja, hogy itt munka legyen és a munka megindulhjon, akkor neki a beruházásokra szánt összeget már régen be kellett volna fektetni és már régen meg kellett volna inditani az országban a termelő munkát. Épen azért, mert ezt a kormány nem csinálta, már előbbi felszólalásomban is utaltam arra, hogy

ugy látszik, a kormánynak az a tendenciája, hogy az ipari munkásokat a munkanélküliséggel kiüldözze ebből az országból, hogy itt tisztán és kizárólag agrárállamot teremtsen, ahol szabadabban tudja a maga politikáját érvényesiteni és ahol nem lesznek olyan ellenlábasai, hogy ugy mondjam, mint az ipari munkásság.

Az előadó ur rámutatott arra is, hogy a Máv-nál 30.000 alkalmazott, tisztviselő és 42.000 nyugdíjas van. Ez olyan súlyos kérdés, amely felett azt hiszem, a minister urnak nem szabad továbbsiklania. Tudom, hogy ezeken a dolgokon nagyon nehéz segiteni, nagyon nehéz változtatni, de ezzel a kérdéssel mégis minél előbb foglalkozni kellene és be kellene látni, hogy ezt a dolgot igy tovább viselni nem lehet, mert a magyar állam nem birja el ezt az óriási súlyos terhet és összeroppan alatta. A magyar állampolgárok ugyancsak nem birják ki azokat a súlyos adóterheket, amelyek ezzel járnak, ezen tehát a minister urnak segitenie és változtatnia kellene.

Nem akarok tüzetesen és részletesen foglalkozni azzal a súlyos gazdasági válsággal, amelyben Magyarország közgazdasági élete van, csak néhány szóval rá akarok mutatni és fel akarom hivni a minister ur figyelmét arra a nagy munkanélküliségre, amely az országban van és arra, hogy a munkanélküli munkásokkal abszolute senki sem törődik. A kormány nem törődik azzal, hogy családjuk miből él és nem gondoskodik arról, hogy legalább a közmunkák utján valami kis keresethez jussanak; nem törődik velük senki sem, csak a szakszervezetek látják el ezeket a munkásokat munkanélküli segéllyel, azok a szakszervezetek, amelyeket a belügyminister ur üldöz, elnyom és amelyeknek minden megmozdulását lehetetlenné teszi.

Mig tehát egyrészt ezek a szakszervezetek olyan feladatokat teljesitenek, amelyeknek teljesitése az államnak volna kötelessége, addig másrészt a magyar kormány ezeket a szakszervezeteket üldözi és minden megmozdulásukat lehetetlenné teszi. Csak arra akarok utalni, hogy példának okáért Magyarországon ezek a szakszervezetek 1925-ben 5 és ½ milliárd korona segélyt fizettek ki és a magyar kormánynak nem volt erre egy szava sem, még csak azt sem tette meg, hogy legalább mutatta volna, hogy akar segiteni a dolgokon, hogy valamivel hozzájárul a munkanélküliek segélyezéséhez, vagy ha ezt nem is tette, legalább gondoskodott volna arról, hogy a közmunkák megindulhanak és a munkásoknak legalább egy része ezen az uton munkához jusson.

Rá kell mutatnom még arra a szomoru állapotra is, amelyet látunk és amelyet napnap után tapasztalhatunk. Ez nem más, mint az, hogy a kereskedők, az iparosok nap-nap után mennek tönkre, zárják be üzleteiket, egész csomó egyén ellen csődpert nyitnak meg s exisztenciák mennek tönkre. Hiába hivatkozott itt Wolff Károly t. képviselőtársam arra, hogy ő annak hive, hogy minél több exisztencia teremtessék, mert ezt nem szóval kell kifejezésre juttatni, hanem tettekkel, tényekkel kell igazolni azt, hogy igenis, ez a tendenciája, ezt akarja. Ennek megvalósitása érdekében nemcsak szavalni, beszélni kell, hanem tenni is kell valamit.

A minister ur ebben az irányban, mondom, nem tett semmit és nem is mutatta még csak látszatát sem annak, mintha ezen a téren segiteni vagy változtatni akarna. Arra hivom fel a minister ur figyelmét, hogy minden igyekezetét, minden erejét vesse latba abban az irányban, hogy minél nagyobb összegeket lehessen beruházásra, utak épitésére, házak épitésére forditani. Igaz, részben aláirom azt, amit a népjóléti minister ur annakidején mondott, hogy a lakások épitése nem állami feladat, — de csak normális körülmények között; amikor a viszonyok abnormálisak, mint most, akkor igenis, állami feladat a lakások épitése, mert az államnak közbe kell nyulnia és segitenie kell az állampolgárok megélhetését. Az állampolgárokat a magyar kormánynak nemcsak akkor kell megtalálnia, amikor az adókoronákat, az adófilléreket kell tőlük elszedni, hanem akkor is meg kell őket találnia, ha esetleg segiteni kell rajtuk.

Rá kell mutatnom még arra, — és erre is fel akarom hivni az igen t. minister ur figyelmét — hogy a vasutaknál alkalmazott munkások vannak a legnagyobb nyomorban, vannak a legnagyobb nélkülözéseknek kitéve. E mellett a nagy nyomor és nélkülözés mellett nincs meg a lehetőség számukra abban az irányban, hogy valamilyen uton-módon ezen a helyzeten változtatni vagy segiteni tudjanak; nincs megadva nekik a szervezkedési lehetőség még annyira sem, mint a többi ipari munkásoknak. A minister ur nem engedélyezi nekik szakszervezet létesitését, nem engedi, hogy gazdaságilag szervezkedhessenek és nem teszi lehetővé számukra, hogy szervezkedés révén egy darabka kenyérrel többhöz jussanak. Indokolt volna ez a helyzet akkor, ha a magyar kormány gondoskodnék arról, hogy ezek tisztességes díjazásban részesüljenek, amelyből meg tudnak élni és családjukat el tudják tartani, de nem indokolt akkor, amikor ezek sokkal nyomoruságosabb viszonyok közt élnek, mint a szabad foglalkozásokban alkalmazott munkások.

Lehetetlennek tartom, hogy a magyar kormány arra az álláspontra helyezkedjék, hogy a vasutasoknak nem engedi meg a szervezkedés lehetőségét; lehetetlennek tartom most, a forradalom utáni hetedik évében, azt, hogy állampolgárok és állampolgárok között különbséget tegyenek. A vasutasoknak ép olyan joguk van a szervezkedéshez, mint más munkásoknak, különösen, amikor a magyar kormány nem gondoskodik tisztességes megélhetésükről. (**Sütő József:** Az államtitkároknak szabad szervezkedniök, de a munkásoknak nem! — **Zsirkay János:** Mind az Éme. tagjai voltak, de ki kellet lépniök s nem engedik meg, hogy belépjenek az Émé-be. Minden vasutasmunkás ébredő!) Én ugy vagyok informálva a dologról, hogy a vasuti munkásoknak egy része igenis, szervezve van az Émé-ben és hivatalból vonják le a tagdíjakat, (**Zsirkay János:** Üldözik őket!) másik részük pedig a keresztényszocialistáknál van s ott is hivatalból vonják le a tagsági díjakat. De ez nem jelent semmit; ez a két szerv nem tud az ő érdekükben semmit sem csinálni, mert azok, akik a szervezet élén állanak, ugyszólván nem is akarnak ebben az irányban semmit sem csinálni.

Minthogy az előadó ur beszédéből és a költségvetésből is azt látom, hogy a kereskedelemügyi minister urnak nincs szándékában semmi komoly lépést tenni abban az irányban, hogy a gazdasági életet fellenditse s különösen nincs szándékában az, — amire már számtalan esetben rámutattunk itt a nemzetgyülésen is — hogy a vidéki és a külföldi forgalmat elősegitse s lehetővé tegye, hogy Budapestre külföldiek is jöhessenek és itt meg tudják szerezni mindazt, amire szükségük van: én ugy a kor-

mánnyal, mint a kereskedelemügyi minister urral szemben bizalmatlan vagyok s ezért a kereskedelemügyi tárca költségvetését nem fogadom el, ellenben van szerencsém a következő határozati javaslatot beterjeszteni *(olvassa)*: »A nemzetgyülés utasitsa a kereskedelemügyi ministert hogy gondoskodjék az iparfelügyelők jelentéseinek rendszeres évenkinti kiadásáról s az eddig elmaradt jelentések együttes kötetben való pótlásáról.«

Elnök: Szólásra következik?

Hebelt Ede jegyző: Pintér László!

Pintér László: T. Nemzetgyülés! Előttem felszólalt t. képviselőtársamnak utolsó mondataira csak azzal reflektálok, hogy ő előtte szintén az ellenzéki padokból szólalt fel Fábián Béla t. képviselőtársam, aki a kereskedelemügyi minister urról épen ellenkező képet rajzolt, mint t. képviselőtársam. (**Saly Endre:** Neki más a véleménye s nekem is más a véleményem!) Lehetséges, de mind a kettő ellenzéki vélemény.

Én szorosan tartom magamat t. képviselőtársamnak ahhoz a felfogásához, hogy a részletes vita során tisztán szakkérdésekkel foglalkozzunk... *(Saly Endre közbeszól. — Zaj.)*

Elnök: Saly képviselő ur már beszélt, most kérem, méltóztassék csendben maradni!

Pintér László:... és csupán kereskedelemügyi szempontból biráljuk a kormány kereskedelmi politikáját. Ezt tenni is kivánom.

Foglalkozni fogok mindenekelőtt a hazai kereskedelemnek és iparnak észrevételeivel a Máv. uj tarifáival szemben. Köztudomásu tény, hogy a Máv. 1926 julius 1-én uj árudijszabási tarifát léptet életbe. (**Sütő József:** Szóval felemeli a tarifát!)

Az árudijszabási uj tarifa épen ellenkezőjét hozza annak, amit a t. képviselő ur közbeszólásában mondott, mert nem tervez, nem kontemplál árudijszabási emelést, hanem ellenkezőleg 100 kilométer körzetben az áruszállitási dijszabásnak 10—15%-os redukcióját tervezi abból a célból, hogy az automobil mindinkább növekvő versenyével szemben a Máv-ot megvédje. Csak egy tekintetben igyekszik a Máv. az áruszállitásnál ezt az engedményt behozni azzal, hogy a 18-ik áruosztályt, amelybe jelenleg a közönséges terméskövek, vasércek — amelyek magyarországi kohókba vannak rendelve — tartoznak, megszünteti és ezzel az ebbe az osztályba sorozott cikkek szállitását 100 kilogrammonkint 100 kilométer távolságra 900—1000 papirkoronával emeli. Egyébként aki objektive vizsgálja a Máv. tarifáját, annak igazat kell adnia a Máv-nak abban, hogy belföldi vonatkozásban a Máv. tarifája a külföldi államok árudijszabásánál jelentékenyen olcsóbb és épen ezért nem tagadható meg tőlük annak az igyekezetnek az elismerése, hogy a lehető legolcsóbban törekednek az áruk szállitására.

Amidőn azonban a Máv. 10—15%-kal leszállitja a teherszállitási dijtételeket, ugyanakkor azért, hogy behozza az itt mutatkozó veszteséget, amelyet az árutarifa mérséklésével fog szenvedni, a személyforgalom dijtételeinek emelését kontemplálja ugyancsak 10—15%-kal, ami az utazó közönséget igen érzékenyen fogja érinteni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Pintér László: Tény, hogy az összes európai vasutak tarifaemeléssel igyekeznek deficitjüket eltüntetni. De el kell ismerni azt is, hogy a Máv. még a kontemplált 10—15%-os tarifaemelés mellett is... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! Méltóztassanak egy kicsit csendesebben beszélni, mert az elnöki emelvényre is felhallatszik.

Pintér László:... olcsóbb tarifája lesz a Máv.-nak, mint a körülöttünk levő külföldi országoknak; ugyhogy lojálisan el kell ismernem a Máv. azon törekvését, hogy saját érdekeit a szállitó közönség érdekeivel összhangzásba iparkodik hozni.

Ajánlom a t. kereskedelemügyi minister ur figyelmébe az épitőiparnak és az épületfakereskedő érdekeltségnek egy olyan kérését, amely méltányos és amely legkönnyebben teljesithető is. Az osztrák-magyar kötelékforgalmi dijszabásban nincsenek felvéve az osztrákok által megszállt területek — amelyek ma Burgenlandhoz tartoznak — azon állomásai, amelyeknek erős épületfa exportjuk van Magyarország felé. Igy a küldemények nem számolhatók el közvetlenül a kötelék dijszabás alapján s ez az épületfa szállitását a magyar állomásokra lényegesen megdrágitja. Remélem, hogy ez a kérelem a pengőtarifák életbeléptetése esetén teljeseülni fog. A Máv. jelenlegi üzleti politikájával kapcsolatban vannak többrendbeli kivánni valók is. Elsősorban emlitem meg, hogy a vasut akárhányszor szem elől téveszti azt az elvet, hogy ő a szállitóközönséggel egyenjogu fél és igen gyakran csak birói itélettel lehet visszaszoritani azon törekvéseket, hogy a szállitó feleket a Máv. elüsse jogos igényeitől.

Hogy közelebbről megvilágitsam a kérdést, egy-két példával fogok szolgálni. A magyar vasuti üzletszabályzat 67. §-ának 3. pontja világosan megmondja, hogy a vasut teherszállitásoknál köteles azon utirányt választani, melynek dijtétele a legolcsóbb; ha pedig egyenlő dijtételekkel több utirány áll rendelkezésre, azt a dijszabást, amely szerint a fuvarozási határidő a legrövidebb. Ugyanezt mondja a vasuti nemzetközi egyezmény 6. §-a is, amely a szállitási utirány megjelölése hiányában előirja, hogy a vasut azt az utirányt köteles választani, amelyet a feladó javára legelőnyösebben vél. E mulasztás következményeiért a vasut csak abban az esetben felelős, ha vétkes gondatlanság terheli.

A Máv. mindig ugy értelmezi az ilyen eseteket, hogy nem tekintendő szerinte vétkes gondatlanságnak, ha egy Máv. alkalmazott vagy tisztviselő a legdrágább és leghosszabb utirányt választja és makacsul ragaszkodik ahhoz az álláspontjához, hogy az ilyen hibák nem vétkes gondatlanság esetei és még akkor sem hajlandó a szállitási dijtételtöbbleteket visszatériteni, ha az általa tévesen megválasztott és megtett utirányon több millióval többe került a szállitás.

A tél folyamán különösen Triesztből érkező déli gyümölcs importáruknál ismételten megtörtént, hogy annak ellenére, hogy a feladók a fuvarleveleken megjelölték, hogy ők az adriai osztrák köteléki forgalomban Postumia—Bécsen át kivánják a szállitást Magyarországra, a vasut nem vette figyelembe ezt az előirást, hanem önkényesen számos kocsirakományt Postumia—Kotori—Nagykanizsa—Szombathelyen át szállitott, minek következtében a küldemények kocsinként négymillió korona szállitási dijtöbblettel lettek megterhelve. A kárvallottak hiába igyekeztek békés reklamációval visszaszerezni a vasuttól a jogtalanul beszedett illetéktöbbletet. A vasut a régi indokolással, hogy vétkes gondatlanság nem történt, hosszu hónapok után elutasitotta a jogos igénnyel fellépő feleket.

Most azt hallom, hogy a vasut díjszabási uton a szakasz megváltoztatásával iparkodik a feleket ilyen címen támasztott jogos igényeiktől elütni. Kérem a minister urat, hogy e tekintetben iparkodjék a kereskedői körök megnyugtatására a Máv-ot más belátásra birni.

Kivánni valót hagy hátra a Máv-nak menetrend-politikája is, amely különösen a határszéli közönséget nem elégiti ki. Én minden Máv. vasuti sinpárt egy idegszálnak tekintek, amely az ország határszélét az ország testébe beidegzi, belekapcsolja. Ám a Máv. e nemzeti hivatásának csak akkor fog tudni megfelelni ha olcsó, kényelmes és megfelelő összeköttetésekről gondoskodik, amelyekkel a határszél népe az ország szive, belseje felé közlekedni tud.

A Máv. tranzitó-politikáját illetőleg is meg kell emlitenem, hogy a Máv. elmulasztotta, hogy a tranzitóforgalomra kellő gondot és súlyt helyezzen. Mi a határszélen látjuk és tudjuk hogy a tranzitóforgalomnak nagy részét elvesztettük. Elvesztettük pedig azért, mert a Máv. a tranzitóra nem helyezett kellő súlyt. A drága tranzitó-tarifák idején az utódállamok ügyesen kihasználták a Máv. nehézkességét és a tranzitóforgalmat olcsóbbá téve a Románián keresztül Cseh-Szlovákia felé haladó sokkal hosszabb utvonalon díjtétel-kedvezményekkel irányitották a tranzitóforgalmat arrafelé, ugyhogy ma a tranzitóforgalomnak csak csonka részét bonyolitják le Magyarországon át.

Elnök: Az ülést egy órára felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Zsitvay Tibor foglalja el)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

A szó folytatólag Pintér László képviselő urat illeti.

Pintér László: T. Nemzetgyülés! Ott hagytam el beszédemet, hogy szóvátettem a Máv. elhibázott tranzitó tarifapolitikáját, amelynek káros következményeit még a tranzitó tarifa korrekturájával sem fogjuk tudni helyrehozni. Nem tudom, tudomása van-e a kormánynak arról, hogy a jugoszláv vasutak szisztematice, tudatosan szabotálták a Magyarország felé irányuló tranzitóforgalmat. Egyrészt tarifadíjkedvezményekkel irányitották Románián keresztül a tranzitót, másrészt a kocsik visszatartásával tették lehetetlenné, hogy az ottani kereskedelmi érdekeltségek Magyarország felé irányitsák az árut. Bethlen ministerelnök urnak tegnapi beszéde után remélem, hogy a magyar—jugoszláv kereskedelmi szerződések során ez a káros helyzet korrekciót fog kapni és a tranzitóforgalomnak legalább egy részét ismét vissza tudjuk szerezni Magyarország számára.

Szóvá kell tennem, s a kormány figyelmét fel kell hivnom a hegyeshalmi vasuti állomás kérdésére is. A hegyeshalmi vasuti állomás azáltal, hogy határállomássá lett, szük, meg nem felelő és a forgalmat lebonyolitani mai terjedelmében nem tudja. A Máv. már évek óta tanulmányozza a kérdést, de mindezideig nem tudott megállapodásra jutni, a forgalomnak nagy hátrányára, sőt veszélyére.

Hálával kell megemlékeznem arról, hogy a vagonlakók elhelyezése tárgyában tett felszólalásom a kormánynál megértésre talált. A vagonlakók elhelyezésére ugy Mosonban mint Magyaróvárott több nagyobb épület létesült, ugyhogy ezt az országra szégyenteljes állapotot végre meg lehetett szüntetni s azokat a szerencsétlen vagonlakókat, — körülbelül 150 családról van szó — akik évek óta ki voltak téve a tél viszontagságainak, sikerült fedél alá juttatni és lakásokban elhelyezni. Ugyszintén elismeréssel kell megemlékeznem arról a tényről, hogy a Máv. végre kiépitette Győrtől Hegyeshalom országhatárig a második sinpárat, ami a forgalom sima lebonyolitását nagyban elő fogja segiteni.

Ezzel kapcsolatban azonban panasz tárgyává kell tennem, hogy a vidéki helyi kisipart nem vonták be sem Hegyeshalomban, sem Mosonban az ottani állami épitkezésbe. A kisipar nemcsak a gazdasági válság terhe alatt sinylődik, hanem az adók, főképen a forgalmi adók miatt is válsággal küzd. Márpedig ez az értékes tradiciókkal biró, mostoha viszonyok között is a nemzeti ideálokhoz hű osztály megérdemli ugy a nemzetgyülésnek, mint a kormánynak osztatlan szerető figyelmét és segitését. *(Ugy van! jobbfelől.)* Arra kérem a minister urat, hogy a Máv-ot, amely a közszállitásoknál nincs kötve a közszállitásokról szóló szabályrendelethez, utasitsa arra, hogy épitkezéseinél vegye figyelembe a helyi kisipart is, hogy az is foglalkoztatáshoz jusson.

Megemlitem a határállomások személyzetének lakbérsérelmét is. Békében a határállomások lakbér tekintetében a II. lakbérosztályba voltak beosztva, ma pedig az V.-ben vannak, már pedig, aki tudja, hogy a határszélek megélhetési viszonyai mennyire drágák, az meg tudja érteni a határszéli állomásokon szolgálatot teljesitő alkalmazottak megélhetési nehézségeit is. Méltányos volna, ha a kormány e tekintetben visszaállitaná a békebeli állapotot és épen a határszéli drágaságra való tekintettel az ott szolgálatot teljesitő tiszviselőket ismét a II. lakbérosztályba sorozná.

Amikor Mosonmegye önállóságát a nemzetgyülés megszüntette és Győrmegyével párositotta össze, reméltük, hogy a mosoni ipari és kereskedelmi érdekeltségeknek az a régi sérelme, hogy kamarai tekintetben a soproni kamarához tartozik, végre orvoslást nyer. Aki ismeri az összeköttetés nehézségét Sopron felé, vagy csak egy pillantást vet a térképre, igazat fog nekem adni, amikor azt mondom, hogy már in initio elhibázott volt, hogy Mosonmegyét kamarai tekintetben Sopronhoz csatolták, hiszen Sopron kiesik a mosonmegyei közlekedési vonalból, viszont Győrrel kényelmes, olcsó és közvetlen az összeköttetés. A mosonmegyei érdekeltségek ismételten iparkodtak a kamarai kérdés megoldását dülőre vinni, azonban minden kisérlet hajótörést szenvedett a soproniak ellenállásán.

A költségvetési vita során alkalmat fogok még keresni arra, hogy Sopron város helyzetéről a nemzetgyülést tájékoztassam, azonban az a tény, hogy kamarai tekintetben Mosonmegyének Sopron a székhelye, Sopron sorsát illetőleg se nem oszt se nem szoroz. Sopron békében is meglehetős beteg város volt, ugy kereskedelmileg, mint forgalmilag, nem csoda tehát, ha az elcsatolás folytán ma még betegebb. Sopronnak épen az a nagy szerencsétlensége, hogy azoknál a faktoroknál, kiknek kezében nyugszik sorsa, nagyvonaluság hiányzik, nincsen koncepció, ilyen kicsinységekhez görcsösen ragaszkodva, akarják Sopron sorsát megmenteni. Sopronnak tulajdonképen semmi kára nem származik abból, ha kamarai tekintetben elcsatolják tőle Mosonmegyét, inkább csak presztizs-kérdésről lehet szó, viszont Mosonmegye függetlenségét elvesztette és Győr-

megyéhez csatoltatott, tehát székhelye Győr, ezen túlmenőleg tehát nem lehet azt az áldozatot követelni, hogy kereskedelmi és ipari tekintetben Sopronhoz legyen kénytelen tartozni.

Arra kérem a minister urat, legyen szives ezt a kérdést megfontolás tárgyává tenni és teljesiteni méltányos kérésünket, hogyha már Moson vármegye székhelye Győr, Győr legyen a kamarai székhely is, mert mégis lehetetlen állapot, hogy Győrben legyen a hatóságok székhelye és kamarai tekintetben a soproni kereskedelmi és iparkamarához tartozzunk. E tekintetben a következő határozati javaslatot van szerencsém beterjeszteni *(olvassa)*: »A nemzetgyülés felhivja a kormányt, hogy Mosonmegyét a soproni kereskedelmi kamarától csatolja el és csatolja a győri kereskedelmi és iparkamarához, ami a megyének Győrmegyével való egyesitése után sürgős követelmény.« *(Helyeslés.)*

Fábián t. képviselőtársam nagyon helyesen mutatott rá közutaink megjavitásának szükségességére. Ha valaki, ugy az aktiv gazda tudja, hogy a gazdálkodásra nézve milyen fontos befolyással vannak a rendezett utak, illetőleg milyen káros hatással járnak a rossz karban levő utak.

Az éremnek azonban két oldala van. Az utak rendbentartása sok pénzbe kerül és az agrártársadalom egyöntetü kérését terjesztem elő, amikor tolmácsolom a kormány előtt azt a kérést, hogy a közmunkaváltság díjtételeit szállitsa le, vagyis a békebeli összegben állapitsa meg. **(Simon János:** El kell törölni, akkor rendben lesz!) Annál is inkább meg kell ezt tenni, mert ma épen 100%-kal több a közmunkaváltság, mint békében. Ha a minister ur megnézne, hogyan néznek ki a községek adókönyvei, megdöbbenéssel látná, hogy a közmunkaváltság különösen a kisembereknél jóval felülmulja a földadót. Nem hinném, hogy volna Európában még egy állam, ahol a közmunkaváltság — amely az utadónak egy más formája — felülmulná az egyenesadót. Nem mondjuk azt, hogy nem fizetünk adót, nem is sokalljuk az állami adót, de ezek a hozzájárulások elviselhetetlen teherré teszik az adót. Remélem, hogy a pénzügyminister ur is be fogja látni, hogy lehetetlen fentartani azt az állapotot, hogy a kisember több közmunkaváltságot fizessen, mint amennyit földadó címén fizet az államkincstárnak, és le fogja szállitani békebeli nivójára, illetőleg ujból életbe fogja léptetni a békebeli közmunkaváltság tételeket. Még akkor is marad untig elég teher a kisemberek vállán és ez az összeg is elegendő lesz ahhoz, hogy az utak javitását eszközölni lehessen.

Saly t. képviselőtársam szóvá tette a beruházások kérdését és figyelmébe ajánlotta a kormánynak, hogy különösen a földmunkák megindításával iparkodjék a munkanélküliségen enyhiteni. Ő előtte a beruházások kérdését és a földmunkák megindítását már több képviselőtársam is szóvátette. Csatlakozva felfogásukhoz ezek kapcsán figyelmébe ajánlom a kormánynak a Kisduna hajózhatóvá tételének kérdését. Aki egy pillantást vet a Duna vonalára, látja, hogy a Dunának főága nem a mai középső ág, hanem a győri-szigetközi, illetőleg az ugynevezett Kisduna-ág. Igazolja ezt az a körülmény, hogy Pozsonytól Komáromig a Duna partján nincs egyetlenegy község sem, mig a szigetközi illetőleg győri ág mentén, Pozsonytól egész Győrig, egyik község a másikat éri, melyek közvetlenül a Duna partján épültek. A virágzó községek és városok, melyek itt a Kisduna egész partján le Győrig, fekszenek, igazolják hogy valamikor ezen az ágon bonyolódott le a Duna forgalma.

Már évek óta tárgyalás alatt vannak az ugynevezett Busch-féle erőművek, amelyeket a Kisduna mentén, Pozsonytól Győrig kontempláltak s ha jól tudom, négy hatalmas villamos erőművet terveznek. Szeretném megtudni a kormánytól, hogy az erőművek terve tulajdonképen hol pihen az éji homályban? **(Peyer Károly:** Valamelyik főtanácsos ur ül rajta!) Ha jól tudom, a csehek állitólag bekérték ezeket a terveket, még pedig azon okból, hogy ők is érdeklődnek a dunai erőművek kérdése iránt. Kétféle terv van. Az egyik bekapcsolja Pozsonyt, a másik Pozsony kikapcsolásával akarja a kérdést megoldani.. Ezeknek az erőműveknek az egész Dunántúl közgazdasági életére sorsdöntő fontosságuk lesz. Ugy tudom, hogy egy svájci érdekeltség kész is arra, hogy a szükséges tőkét ezeknek finanszirozására odaadja, épen azért pénzügyi nehézség a kérdés megvalósitásánál nincs. Arra kérném a kormányt, legyen szives tájékoztatni a nemzetgyülést, hogy tulajdonképen milyen stádiumban van a tervek keresztülvitelének kérdése?

Halad az idő és maholnap szállitásra érik meg a gyümölcstermésünk. Nekünk az idén szép kilátásunk van egy bőséges, gazdag gyümölcstermésre. Gyümölcstermésünk exportja akárhányszor megfeneklett a vasutak nehézkességén. A Máv. iparkodott tarifális kedvezményeket adni a gyümölcsexportnál, azonban ezek a kedvezmények akárhányszor későn jöttek, a termelőknek későn jutottak tudomására. Arra kérném a kormányt és e helyről a Máv. vezetőségét, hogy mindazokat az intézkedéseket, amelyek a gyümölcsfa- és zöldségexportunk lebonyolitására szükségesek, idejében tegyék meg, idejében tudassák az illetékes körökkel, hogy azok tudják mihez tartani magukat és igy mire gyümölcstermésünk megérik, az nehézség nélkül idejében exportálható legyen.

Még csak megemliteni kivánnám, hogy örömmel üdvözlöm az osztrák-magyar kereskedelmi szerződést, nemcsak mint a nemzetgyülés tagja, hanem főkép mint egy határszéli kerület képviselője. Azt szeretném, hogy ha hasonló eredménnyel a kormány minél előbb nyélbe tudná ütni a magyar-jugoszláv, illetőleg a magyar-angol szerződéseket is.

Ezek volnának azok a gyakorlati kérdések, amelyek sürgős megoldásra várnak és amelyeknek megoldását kérem a kormánytól. Bizom abban, hogy azokat a felhozott kérdéseket, amelyeket beszédem során érintettem, megfontolja s iparkodik azokat megoldásra vinni. Épen ezért a költségvetést az iránta való bizalomból elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Rothenstein Mór!

Rothenstein Mór: T. Nemzetgyülés! A kereskedelmi tárca, amely felett most birálatot mondunk, egyike azon tárcáknak, amelyek különösen a mai időkben a legfontosabb szerepet játsszák. Ma, amikor a kereskedelem és ipar pang s amikor az országban az a helyzet, hogy a munkásság, a kereskedő és iparos nem bir megélni, mindenki azt nézi, hogy ennek a helyzetnek megjavitása érdekében a kereskedelmi kormányzat részéről mi történik vagy mi nem történik?

Wolff Károly t. képviselő ur a ma délelőtt folyamán tartott igen érdekes beszédében arra mutatott rá, hogy mindaz a rossz, ami ezidő-

szerint ebben az országban tapasztalható, Trianonnak a következménye. Mi szociáldemokraták Trianont illetőleg már ismételten kifejtettük álláspontunkat, már ismételten, határozottan és a legélesebben kifejtettük, hogy az a békeszerződés, amely a világháborunak véget vetett s Magyarország számára Trianonban köttetett meg, nem igazságos és nem olyan béke, amely biztosithatja a népek részére az örök békét. Ehhez azonban mi hozzátesszük, hogy ez nem jelentheti azt, hogy Magyarországon a kormány most már ölbe teheti a kezét és mindennek szabad folyást engedhet azon az alapon, hogy jöjjön, aminek jönni kell, de mi nem segitünk azon, mert itt van Trianon, — mondja Wolff Károly képviselő ur és nem mi mondjuk — amely oka annak, hogy Magyarország népe ilyen helyzetbe jutott.

Beszédem folyamán több példával ki fogom mutatni, hogy a kereskedelmi kormányzat feladatának, amelyre hivatott, nem tesz eleget. Azzal kezdem, hogy a nemzetgyülés e költségvetési vita alkalmával elfogadott egy határozati javaslatot. Saly képviselőtársam már érintette ezt a kérdést, amellyel én bővebben akarok foglalkozni és ezért mutatok rá. Mondom, elfogadott a nemzetgyülés egy határozati javaslatot, mely szerint a kereskedelmi minister ur utasittatik, hogy béregyeztetőhivatalt vagy bizottságot létesitsen. Azóta elmult több, mint egy év és senki sem hallott még arról, hogy béregyeztető-bizottság vagy hivatal életre kelt volna. Ugy érzem, hogy a kereskedelmi minister ur nem értette meg, hogy az a szociáldemokrata inditvány, mely ezt az intézményt életre kivánta kelteni, mit célzott. Ha a kereskedelmi minister ur azt mondja, hogy ennek a béregyeztető-bizottságnak az volna a feladata, hogy ha valamely szakmában sztrájk tör ki, ott interveniáljon és békéltessen, akkor megállapitom, hogy ez a felfogás téves. A munkabér egyeztető hivatal volna hivatott a sztrájkot megelőzni és az ilyen konfliktust elháritani. A jelen időben bizony nagyon sok esetben és igen gyakran volna alkalma ilyen értelemben közbelépni. A mai rossz gazdasági viszonyok közepette a munkáltatók felhasználják az időt arra, hogy a munkabéreket redukálják és a munkaidőt meghosszabitsák s diktáljanak a munkásoknak. Minthogy a munkanélküliség óriási, természetesen a munkásság az engedő fél, mert szervezkedése dacára sem bir ellenállni az ilyen egyoldalu követeléseknek, nem bir a munkáltatókkal szembeszállni és csak tür és szenved. Most léphetne közbe a kereskedelmi minister ur s az is lenne a feladata, hogy azt mondja, ez sok, ez nem engedhető meg. Most volna szükség egy pártonfelüli fórumra, amelynek döntenie kellene és ez lenne a béregyeztető hivatal, mert ha ez nem erre való, akkor az egész nem más, mint egy akadémikus értékü valami, egy forma, amely nem nyugtathatja meg a munkásságot a tekintetben, hogy a kormány tényleg felismerte azt a nemes feladatot, hogy ilyen válságos időkben a nagy munkanélküliség közepette mi a teendője. Mert lehetetlen, hogy a munkáltatók egyoldalulag állapitsák meg és hosszabbitsák meg a munkaidőt, a munkabéreket pedig leszállitsák.

Mi itt a nemzetgvülésben azt tapasztaljuk, hogy inditványaink és határozati javaslataink majdnem kivétel nélkül elutasittatnak a többség részéről. Ha kivételesen el is fogad a többség határozati javaslataink közül egyet-kettőt, a minister ur ezt leltárba helyezi, nem törődik vele, ránézve a nemzetgyülés többségének a határozata nullával egyenlő. Ezt látom ennél a határozati javaslatnál is, amelynek megszavazása előtt a minister ur kijelentette, hogy ő egyetért annak intencióival, mégis több mint egy év után annak ellenére, hogy ismételten alkalma lett volna ezt a béregyeztetőbizottságot vagy hivatalt munkához juttatni, ezt nem tette. Ne csodálkozzanak tehát, ha a munkásság és a munkásság képviselői ezirant a kormányzat iránt nem viseltetnek bizalommal és ha a munkásság támadja a kormányt. A munkásság a mai helyzetben nem bir megmozdulni, tür és szenved, ne higyjék azonban, hogy ez azt jelenti, hogy megvan elégedve ezzel a kormányrendszerrel, amely teljesen érzéketlen a szociális intézmények iránt. Ne higyjék azt, hogy a munkásság beletörődik abba, ami van, hanem ellenkezőleg, a legelső, csak valamivel kedvezőbb helyzetben majd meg fogja adni erre a méltó választ.

Egy másik szociális intézmény, amely a kereskedelmi kormányzat hatáskörébe tartozik, az iparfelügyelet. Ez az intézmény nem azért létesittetett, hogy rá lehessen mutatni, hogy Magyarországon is megvan, hanem ennek az intézménynek lenne a feladata, hogy a műhelyekben és a gyárakban, szóval minden munkahelyen elejét vegye a baleseteknek és megszüntesse a higénia terén azokat a visszaéléseket, amelyek a munkáltatók részéről elkövettetnek, amelyeket különben törvény is előir. Nálunk azonban épen hogy csak a neve van meg az iparfelügyeleti intézménynek és azt kell mondanom, hogy évek óta semmi haladás és fejlődés nem mutatkozik e téren. A békében az iparfelügyeleti intézménynek legalább az volt a látható eredménye, hogy az iparfelügyelők egy nyomtatott jelentésben beszámoltak azokról a tapasztalatokról, melyeket az év folyamán szereztek. A háboru ennek véget vetett és hét évvel a háboru után még mindig nem láttak napvilágot ezek a jelentések. Pedig ezekből a jelentésekből az illetékes körök és a közelálló érdekeltségek megtudták, hogy tulajdonképen milyen munkát is végeztek az iparfelügyelők, és kitünt ezekből, hogy milyen viszonyok uralkodnak a különböző munkahelyeken, a gyárakban. Igy a helyzet javitásának eshetőségéről szó lehetett, mert ezeket a jelentéseket leközölték a szaklapok és a napilapok, szóval tudomást szerzett róluk a nyilvánosság s ebből megvolt az a haszon, hogy mégis, ha nem is egészben, de némi javulás jelentkezett a munkásság számára.

Mint mondottam, ezek a jelentések a mai napig sem jelentek meg, nem tudom, takarékossági szempontból-e vagy más okból. A takarékoskodás helyes, de csak akkor és ott, ahol az helyénvaló. Ezeknek az iparfelügyelői jelentéseknek nyomtatásban való kiadása a nyomdaiparnak, a nyomdaiparban dolgozó munkásoknak munkaalkalmat több munkát is jelentett. Talán takarékoskodás a cél? Az olyan takarékoskodás, amely által kevesebb lesz a munkaalkalom, nem lehet helyes takarékoskodás.

Én tehát nem tudom megérteni, hogy a kereskedelemügyi minister ur miért nem folytatja azt a gyakorlatot, amelyet a békeidőben követtek, mert az erre szükséges többkiadás a tárca keretében nem jelenthet akkora összeget, hogy azt nem lehetne erre a célra előteremteni.

Hogy az iparfelügyelet a fennálló törvényes keretek között mennyire tud megfelelni a maga feladatának, azt a minister ur indokolásából fogom kimutatni, ahol arról van szó, hogy ezidő szerint ennek a szolgálatnak el-

látására 13 iparfelügyelői hivatal áll rendelkezésre. Ezek közül 7 hivatalban csak egy-egy tisztviselő működik. Kérdem én, hogy a hivatalnak ez az egyetlen tisztviselője, aki irodai munkával és gőzkazán vizsgálattal van elfoglalva, mikor talál időt arra, hogy egy gyárat is meglátogasson annak megállapitására, vajjon az illető munkahelyen egészségügyi és más szempontból is minden ugy van-e, ahogyan azt a törvény előirja?

Itt nemcsak azt lehet kimutatni, hogy ezen a téren nemcsak, hogy nem haladtunk és a kereskedelemügyi ministerium nem teljesitette feladatát, hanem azt is, hogy óriási visszaesés van a háboru előtti állapotokhoz képest. Mi kivánságainkat ezen a téren már ismételten kifejezésre juttattuk itt a nemzetgyülésen és megmondtuk, hogy ki kell épiteni ezt az intézményt, mégpedig olyformán, hogy egyrészt az irodai munkák végzésétől mentsék fel az iparfelügyelőket, másrészt pedig iparfelügyelőknek olyan erőket alkalmazzanak, akiknek ezen a téren szaktudásuk van és kik szociális érzékkel is rendelkeznek.

Szükségesnek tartjuk pl. tekintettel arra, hogy az iparban, a gyárakban, a műhelyekben mindenütt nemcsak férfimunkások, hanem női munkások is nagy számban vannak, hogy női iparfelügyelőket is alkalmazzanak, mert az iparfelügyelő csak akkor felelhet meg hivatásának, ha a munkásság bizalommal viseltetik iránta. Mert ha a munkásság nem viseltetik iránta bizalommal, akkor ez az intézmény nem válhat be, hanem csak forma szerint, a papiroson marad meg és soha nem lehet azzá, amivé az iparfelügyeletnek lennie kell. Azonkivül ha a munkásnak vagy a munkásnőnek attól kell tartania, hogy az iparfelügyelő csak azért jelenik meg a munkahelyen, hogy azt, amit a munkásoktól megtud, talán az ő ártalmukra használja fel, akkor egész természetesnek vehetik a kereskedelemügyi ministeriumban hogy az ilyen iparfelügyelők a munkásságtól semmit sem fognak megtudni. Az elmondottak alapján az alábbi határozati javaslatot vagyok bátor előterjeszteni. *(Olvassa):* »A nemzetgyülés utasitja a kereskedelemügyi ministert, hogy gondoskodjék az iparfelügyelők jelentésének rendszeres, évenkénti kiadásáról és az eddig elmaradt jelentéseknek együttes kötetben való pótlásáról.«

A kereskedelemügyi tárcához tartozik az Állami Munkaközvetitő Hivatal is. Ma, amikor sajnos, az a helyzet, hogy nincs munka, a munkaközvetitőnek, különösen az állami munkaközvetitőnek nem akad, nem akadhat munkája. A költségvetési javaslatban azt találom, hogy a kereskedelemügyi kormány a munkaközvetitő hivatalokat kettővel szaporitani óhajtja. Semmi kifogásom ellene, de ha ez a kettővel több hivatal ugyanugy fog működni, mint az eddigiek, akkor a munkásság ennek semmi hasznát nem látja, de az állam sem. Mi ugy látjuk hogy az állami munkaközvetitő hivatal csupán arra való ebben az országban, hogy az állam ezekben a hivatalokban egy pár tisztviselőt elhelyezhessen. Én ezzel nem a tisztviselőket akarom megbántani vagy megvádolni.

Az iparfelügyeleti intézménynél is nem az iparfelügyelőket mint személyeket kivántam megbántani, mert ők nem tehetnek arról, hogy azt az óriási munkát, amelyet a minister ur rájuk biz, ilyen kevés számu tisztviselői karnak kell elvégeznie. Ők tehát nem tehetnek arról, hogy nem tudnak megfelelni annak a célnak, amelyet elsősorban szem előtt kellene tartaniok. Ugyanez vonatkozik a munkaközvetitő hivatalról elmondott szavaimra is. A munkaközvetitő hivatalnál, amely munkásokat kiván közvetiteni akkor, amikor valamely munkahelyen kereslet mutatkozik, érdekeltek a munsok is, nemcsak a munkáltatók. A gyakorlati életben azonban azt látjuk, hogy sem a munkáltatók, sem a munkások nem mutatnak bizalmat ez iránt az intézmény iránt. Ez azt igazolja, hogy az a hivatal mai formájában nem igen ér valamit.

A munkáltató nem fordul oda munkásért, főleg, ha neki szakmunkás kell, hanem a szakegyesület közvetitőjéhez fordul, vagy más uton szerez magának munkást, de az állami munkaközvetitőhöz munkásért a legritkább esetben fordul, különösképen, ha szakmunkásról van szó. A munkás sem fordul oda, legalább is a szervezett, öntudatos munkás nem, mert vagy az ő szakszervezete révén várja a közvetitést vagy pedig magánuton keres elhelyezést.

Itt tehát szintén kell, hogy valami hiba legyen, hogy miért van ez igy? Az egyik hibát abban látom, hogy ez az intézmény szintén egyoldaluan működik. Az állam alkalmaz tisztviselőket, de ha ezek sem a munkáltatókkal, sem a munkásokkal nem állanak közeli nexusban, ha ezekkel nem érintkeznek, akkor ez az intémény sem fejlődhetik. Amikor életbeléptették ezt az intézményt, volt ennek egy választmánya, amely paritásos alapon működött. Nem volt épen teljes a paritás, de mégis ugy — ahogy megfelelt ennek az elvnek. Ez a háboru óta szintén megszünt s azóta a kereskedelemügyi minister ur még nem találta meg azt az utat, amely uton megint vissza lehetne állitani azt az állapotot, amely ebben a tekintetben békeidőben megvolt és amelyet akkor a korral haladva, fokozatosan fejleszteni kivántak, ugy a munkás, mint a munkáltató érdekeltségek. De itt ezzel nem törődnek. Itt minden állami intézményt, amit szociális téren életrekeltenek, csak abból a szempontból néznek, hogy a munkáltató és a munkás is, ha erre anyagi eszközök is szükségeltetnek, illetékeivel ennek fentartásához hozzájáruljon, de hogy betekintést is nyerjenek abba, hogyan és miképen folyik ott a munka, hogy a kötelességekkel szemben jogokat is gyakorolhassanak, ezt ennél az intézménynél sem lehet tapasztalni. Ilyen körülmények között szintén nem lehet csodálkozni azon, hogy bár van itt egy intézmény, ott dolgoznak is tisztviselők, de hasznot hajtani a köz érdekében nem tudnak.

Amikor az iparfelügyeletről emlitést tettem, elfelejtettem azt is megemliteni, amit különben tegnap Peyer Károly képviselőtársam interpellációjában elmondott. Amikor az ember arról beszél, hogy az iparfelügyelők tulajdonképen arra volnának hivatva, hogy a baleseteket elháritsák, akkor nem lehet elmulasztani, hangsúlyozottan és aláhuzottan azt is kifejezésre juttatni, hogy ebben a csonka országban, ahol Trianon következtében a munkáslétszám nagyon is megcsappant, a balesetek száma, amint ezt az Országos Pénztár évi jelentéséből látni lehet, sokkal nagyobb, mint amilyen békeidőben volt. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Nincs elegendő csend, képviselő urak.

Rothenstein Mór: Ez pedig énszerintem annak következménye, hogy a gyárak, a munkahelyek nem igen látnak eleven iparfelügyelőt. **(Peyer Károly:** Halottat sem!) Mindennek oka az a nagyon csekély létszám, amely ebben az intézményben dolgozik, ugyhogy az iparfelügyelők képtelenek ellátogatni azokra a

munkahelyekre, ahol a munkások életüket is kockáztatva dolgoznak. Nincsenek meg azok az óvóintézkedések, azok az eszközök, amelyek arra valók, hogy elháritsák a baleseteket. Pedig épugy, mint a betegségeknél az a fontosabb teendő, hogy elháritsuk a betegség lehetőségét, amennyire lehet, itt is a legfontosabb az, hogy elháritsuk a balesetek lehetőségét. Hogy a baleseteket és a megbetegedéseket teljesen elháritani és kiküszöbölni nem lehet, azt mindenki tudja, azzal mindenki tisztában van, de hogy csökkenteni lehet, az is bizonyos. Ennek módját kellene kutatniok az iparfelügyelőknek, erre azonban, amint az indokolásból is látjuk, a kereskedelemügyi kormányzatnak nincsen pénze, mert ő is tárcáját és annak igényeit csak ugy elégiti ki, mint ezt a különböző tárcáknál az egész vonalon látjuk.

Ezek után rá akarok térni arra, amit az igen t. előadó ur is megemlitett, hogy t. i. nagy fontossággal birnak a kereskedelmi szerződések, amelyek részben már megköttettek, részben pedig a megkötésükre vonatkozó tárgyalások folyamatban vannak és a megállapodáshoz közelednek. Mi is tudjuk nagyon jól, hogy ma az államok csak ugy tudnak megélni, ha kölcsönösen megállapitják azokat a feltételeket, amelyek mellett az árut kicserélik egymással és ha igy szabályozzák azt a helyzetet, amely a különböző államok között e célból meg kell, hogy legyen. Ezzel kapcsolatos a vámpolitika is. Ebben a tekintetben is köztudomásu már a mi álláspontunk, amely szerint bár elvben az volna az ideális állapot, hogy vámokat egyáltalában nem kellene szedni, miután azonban az államok viszonyai nem egyformák, miután az egyik ország területét jobban megáldotta a természet, mint a másikét s miután egyik országban nyersanyagok, másik országban inkább kész áruk állanak rendelkezésre, amelyeket ki lehet vinni, mig a másikat kénytelen behozni, nem lehet elkerülni a vámszerződést. De amikor ezt valljuk, amikor ezt a kérdést boncolgatjuk, akkor azt hiszem, nagy körültekintéssel kell, hogy legyünk. Ha vámot azért szedünk, hogy védjük a hazai ipart, amely fejlődésképes, de még nem jutott el odáig, mint más országban, de oda juthat, akkor igazolt a vámszedés, de ha olyan vámokat szedünk, amelyek nem ezt a célt szolgálják, nem is szolgálhatják, hanem ha a vámszedéssel a hazai ipart kárositjuk, akkor az ilyen vámszedés nem indokolt és ilyen vámokat nem szabad szedni.

Egy példával kivánom ezt illusztrálni: a papirosgyártással. Trianon következtében ennek az országnak most csak egyetlen papirgyára van, még pedig Diósgyőrben. Ezt a gyárat kivánja a kormány támogatni akkor, amikor olyan vámokat léptet életbe, amelyek ennek a gyárnak érdekeit szolgálják. Ha ez a gyár az ország szükségletét el tudná látni, akkor én ezt az eljárást helyeselni tudnám, de mivel ez a gyár csak 200 vagon papirost tud előállitani, az ország szükséglete ellenben sokkal több, — még pedig 1800 vagon — nem tudom megérteni, miért kell a kereskedelemügyi minister urnak a vámtarifában megállapitott, az 1924. évi XXI. tc.-ben, a 310. oldalon található és a 497. b) és c) pontok alatt felsorolt papirminőségeket tizszeres vámtétellel megdrágitani?

Azokért a papirokért, amelyek a 497. b) és c) pontok alatt fel vannak sorolva, most 261 papirkoronát fizetnek, ezután pedig — amint hirlik, május 15-től vagy junius 1-től kezdve — 2610 papirkoronával kivánja a minister ur sujtani az ilyen papirok behozatalát. Természetes, hogy a nyomdatulajdonosok körében ez az ujbóli papirdrágitás óriási nyugtalanságot kelt és nem tudják megérteni, miért van erre szükség. Mert a diósgyőri papirgyár támogatását, amelyet az megérdemel, a kormány ugy tudná előmozditani, ha azt a papirt, amelyre például bankjegyek számára szüksége van, — ugy tudom, hogy az a gép, amely ott fel van állitva, az ilyen bankjegypapiros készitésére alkalmas — ennél a papirgyárnál rendelné meg. Ezzel épen elég munkája is volna ennek a gyárnak, mert mondom, az ország 1800 vagónnyi szükségletéből ez a gyár az ő felszerelése mellett csak 200 vagont tud szállitani. Nem tartom azonban helyesnek felemelni a vámokat 261 koronáról 2610 koronára, tehát tizszeresre azért, hogy ezt a papirgyárat a kormány támogassa, aminek következtében az adózóknak 37 milliárd koronájába kerül az, hogy a diósgyőri gyár 20 milliárd koronányi értéket tudjon gyártani. Hogy ez az ország érdekében volna, azt igazán nem akarom elhinni, igen t. minister ur.

Annak a papirgyárnak sem lehet ez az érdeke, mert ez az egyetlen papirgyár, amely ebben az országban van, kell, hogy megelégedjék azzal, hogy munkával el van látva. Több munka, mint amennyit el tud végezni, nem kell neki. Miután igy a nyomdatulajdonosok és mindazok, akiknek ilyen papirosra szükségük van, rá vannak szorulva arra, hogy ezt a külföldről hozzák be, miért kell ilyen felesleges módon ezt megdrágitani, amivel egyuttal megdrágitják a nyomtatványt is. Mert ha a papiros ára ilyen aránytalanul felszáll, akkor azok, akik ezt a papirost feldolgozzák, ezt az áremelkedést áthárithatják a fogyasztóközönségre. Ez csak természetes! Ha ebben az országban, amelyben a nyomdaipar amugy is mindenféleképen sujtva van azáltal, hogy itt nincs teljes sajtószabadság és ahol a nyomdaipar több ilyen és hasonló körülmény következtében nagyon is szük korlátok közé van szoritva, ahelyett, hogy amennyire csak lehet, szaporitanák a munkaalkalmat és elkerülnék a drágaságot, ilyen intézkedéseket foganatositanak, akkor ne csodálkozzanak azon, hogy ebben az országban minden nem a köz javára, hanem ellenkezőleg, a köz ellen szolgál.

Ha Wolff igen t. képviselő ur ma délelőtt olyan szépen szemünk elé tárta, hogy ami rossz itt van, annak nem a kereskedelemügyi minister ur, hanem Trianon az oka, azzal, amit az előbb mondottam, azt hiszem, kimutattam, hogy igenis, itt attól is nagyon sok függ, hogy az egyes ministeriumok élén ki áll, ki gyakorolja a hatalmat és ki intézkedik afelől, hogy itt mi legyen és mi nem. Én nem tudom. Ma délelőtt már itt dicséretet mondtak a kereskedelemügyi minister ur képességeiről. Lehet, hogy ezek megvannak, csakhogy a gyakorlatban nem mutatkoznak, *(Derültség.)* és ha a kereskedelemügyi minister urról van szó, mindig azt hiszik, hogy talán ügyesebb a külügyministeri teendőkben, a külügyministeriumban pedig azt mondják, hogy ott azért nem történhetik semmi, mert a minister ur mindig a kereskedelemügyi ministeriumban van elfoglalva. *(Derültség.)* Igy megy ez a köz rovására.

A kereskedelemügyi ministerium, mint mondottam, épen az a ministerium, amelynek élén ezekben az időkben különösen olyan férfiunak kellene lenni, aki amellett, hogy szociális érzékkel bir, körültekintéssel eltalálja mindazt, amire ennek az országnak szüksége van. Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, — ez nem akar személyeskedés lenni — de

mégis, ha azt tapasztaljuk, hogy a legcsekélyebb haladás is lehetetlen ezen a téren, ha azt látjuk ebben az országban, hogy a munkáskérdések az egyik oldalon a kereskedelmi tárca hatáskörébe, a másik oldalon pedig a népjóléti ministerium hatáskörébe utaltatnak, ha tehát azt látjuk, hogy bár ezt a munkát két ministerium között is felosztják, de sem az egyikben, sem a másikban nem találjuk meg azt a jóindulatot, amelyre szükség volna: akkor csak egészen természetesen következik ebből az a bizalmatlanság, amely bennünk és a munkásság nagy táborában él.

Igaz, hogy a salgótarjáni bányamunkások azt kivánták, hogy eljöhessenek majd tömegesen Budapestre, hogy itt a minister ur előtt személyesen tolmácsolhassák nyomorukat és azt a helyzetet, amelyben most vannak ott, szükebb hazájukban, Salgótarjánban, mert ők, szegények, azt hitték, hogy ha személyesen fognak a minister ur előtt megjelenni és személyesen fogják tolmácsolni azt a helyzetet, amelyben vannak, akkor talán mégis megpuhul a minister ur szive és segiteni fog rajtuk. Ezek a szegény, derék és becsületes bányamunkások azonban olyan naivak, hogy azt hiszik, hogy ha ők személyesen jelentek volna meg itt Budapesten a minister ur előtt, akkor ez rájuk nézve segitséget jelentett volna.

Örüljünk, és az uralkodó párt is a kormánnyal együtt örüljön annak, hogy vannak még ebben az országban olyan munkások, akik ilyen naivak és azt hiszik, hogy tényleg az ő bajukon az egyes minister urak segiteni akarnak. **(Nemes Bertalan:** Ez munkásérdekképviselet: igy beszélni?) Igen! Azt én fogom meghatározni! **(Kabók Lajos:** A ténykedés azt bizonyitja, hogy nem is akarnak segiteni!)

Bocsánatot kérek, Wolff Károly képviselő ur is azt mondotta, ma délelőtt, hogy azzal nem lehet a munkásokon segiteni, hogy, nem tudom én, egy fél milliárdot vagy egy milliárdot szavaznak meg nekik a további megélhetésre. Itt alapos változásoknak kell beállani. Ha áll az, amit Wolff Károly t. képviselő ur a délelőtt mondott hogy itt mindennek Trianon az oka; ha áll az, amit mondott, hogy itt tehát elsősorban arról kellene gondoskodni és azon kellene dolgozni, hogy a békeszerződések reviziója következzék be: akkor áll az is, hogy ebben az országban olyan kormányrendszernek kell helyet foglalnia, mely lehetővé teszi azt, hogy nemcsak a nemzetnek egy rétege, hanem az egész nemzet, az egész nép egyet gondolhasson ebben a kérdésben és ennek érdekében dolgozzék. Ha azonban itt benn az a rendszer, amely ma fennáll, még mindig azon az álláspónton van, hogy »semmit sem felejteni és semmit meg nem bocsátani!« — amit valamikor Bismarck mondott, — ha ezen az álláspónton áll a mai kormányrendszer: akkor itt nem lesz meg a lehetősége annak, hogy tényleg összefogjunk ebben a kérdésben. Ha igaz és őszinte az amit Wolff Károly igen t. képviselő ur mondott, akkor amit ő elmulasztott még elmondani, megmondom én: ennek a rendszernek is meg kell változnia! Amig ez nem történik meg, amig ez lehetetlen valami, mindaddig nem lehet arról szó, hogy különösen a széles munkásrétegek higyjenek ebben a rendszerben.

De ismétlem, örüljünk, hogy vannak még ilyen munkások, mert akkor még mindig nem késő ezen a rendszeren változtatni és feladni azt az elvet, hogy nem bocsátunk meg és nem felejtjük el, hogy mi történt a multban. Bocsánatot kérek, hibák voltak mindig; ha a történelmet olvassuk és lapozgatjuk, akkor látjuk, hogy nemcsak most de mindig történtek hibák, de a köz, az ország vagy a birodalmak érdekében mindig meg is bocsátottak. És ez csak azért történt, mert az embernek az is a hivatása, hogy felejtsen és megbocsásson, mert csak igy lehet a javulás felé haladni. Ahol ez nincs meg, ott azon a helyzeten, amelyben él az a szegény nép, nem igen lehet segiteni és változtatni. Nem lehet azt mondani, — és ennek a kormánynak sem szabad azt kihasználnia, hogy mindig azzal jöjjön, — hogy mert nekünk nincs meg a szuverénitásunk, nincs meg a függetlenségünk és nincs tisztességes békeszerződésünk, épen ezért mindaz, ami itt van és ami nincs rendben, csak azért van igy, mert ilyen szorult helyzetbe jutottunk.

Nem mi, szociáldemokraták, idéztük elő a háborut és nem mi vagyunk Trianonért felelősek. De mindezek ellenére mi is azt mondjuk, igenis revideálni kell ezt a békeszerződést, revideálni kell azért, mert ez a nép, ahogy itt van, nem tud megélni a békeszerződés természetes következményei miatt, de azért is, mert ez a rendszer, amely most van uralmon, abszolute alkalmatlan arra, hogy ezen a helyzeten javitson.

Mindezeknél fogva a kormány iránt bizalmatlansággal viseltetem és igy a kereskedelemügyi ministerium költségvetését sem fogadhatom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Nemes Bertalan!

Nemes Bertalan: T. Nemzetgyülés! Előttem szólott Rothenstein Mór képviselőtársamat végighallgattam. Mégis méltóztassék megengedni, hogy ne polemizáljak vele, és pedig azért nem, mert aki nekünk, ennek az oldalnak azt veti szemére, hogy mi nem felejtettünk és nem tudunk megbocsátani, abból a tárgyilagosságnak legkisebb mértéke is hiányzik. **(Lendvai István:** Az a paralizis apológiája volt! — *Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Egy idős emberre ilyet mondani!* — **Rothenstein Mór:** Ő mondhat, amit akar!)

Ők bejöttek a szélsőbaloldalra és mi őket ugy fogadtuk, mint a magyar szociáldemokrata munkásság képviselőit, fogadtuk barátsággal, szives barátsággal. Ezt a barátságot ők azzal viszonozzák, hogy minduntalan olyan dolgokat vágnak a fejünkhöz, amelyekhez abszolute semmi közünk. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nagyon természetes, hogy ilyen körülmények között én röviden, még pedig három perc alatt szeretném elmondani azt, amiért felszólaltam. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Az egyik az, hogy nem tudom eléggé hangoztatni, hogy az országra nézve végtelenül sürgős az osztrák kereskedelmi szerződés. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ezt a kormány nagyon jól tudja, de mivel igen sokan vannak az országban, akik viszonyaik lényeges javulását remélik ennek a szerződésnek ma és nem holnap való életbeléptetésétől, azt gondolom, megnyugvást kelt, ha tudják azt, hogy itt valamennyien átérezzük ennek sürgősségét. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Egy másik pontban a kereskedelemügyi minister ur szives figyelmét fel kivánom hivni arra, hogy bármilyen nagy mértékben halad nálunk az utak javitása, e tekintetben elég gyors programmvégrehajtás nem lehetséges. Azt gondolom, hogy nem három esztendő, — mint három évvel ezelőtt gondoltam — hanem ma már sokkal rövidebb idő szükséges ahhoz, hogy utaink használható állapotba hozassanak. Nagyon jól tudom hogy az autóutak ma

már meglehetősen szép rendben vannak, de Magyarország közgazdasága nemcsak ezeken az utakon folyik le. Ne méltóztassék azt sem mondani, hogy a többi utak nem állami utak. Elvégre mégis csak a kereskedelemügyi kormányzat az, amely ezeknek építését irányitja. Azt kérem tehát, méltóztassék minden gondot arra forditani, hogy ezek az utak minél előbb teljesen jókarba hozassanak.

Kénytelen vagyok felhivni a minister ur figyelmét arra, hogy ez év április 22-én az ország iparosszövetségei gyülést tartottak ugy a székesfővárosban, mint országszerte igen sok helyeken, panaszaikat, sérelmeiket az illető kormányférfiaknak, köztük a kereskedelemügyi minister urnak is irásban átnyujtották és amint hálásan fogadták azt a természetes tényt, hogy a kereskedelemügyi kormány a kongresszuson magát képviseltette, azt gondolom, helyénvaló ezt itt is felemliteni és kérni a minister urat, hogy azokat beható vizsgálat tárgyává tenni méltóztassék.

Végül személyes tapasztalatom alapján adom elő a következőket. Ugyancsak április 22-én Budapesten a sütőiparosoknak volt egy országos kongresszusuk, amelyre ők — azt mondhatjuk — Európa hasonló szakmáju iparosait mind meghivták, kongresszusuk igen széleskörü érdeklődést váltott ki és nagyon szép üdvözleteket kaptak a külföld részéről. Én ezen a kongresszuson ugyan nem lehettem jelen, de ott voltam egy esti összejövetelükön, amelyen — merném állitani — kétségbeejtő panaszokkal állottak elő, többek között azzal, hogyha a kisiparos pék reggel 5 óra előtt oda mer állitani teknőjéhez, birságban részesül, ha 7 óra előtt süteményével ki mer jönni az utcára, birságban részesül, ha előttevaló este kovászolni kezd, birságban részesül. Minthogy nem vagyok szakmabeli ember, nem tudom elmondani azt a 17 rendbeli ilyen alkalmat, amelyet előadtak arra nézve, hogyha dolgozni és szakmájuk szerint megélni akarnak, milyen hihetetlen birságoknak vannak kitéve.

Elmondták azt is, hogy az 1922. évi XII. tc. végrehajtása tárgyában kiadott kereskedelemügyi ministeri rendelet a minister ur a szakmakörök meghallgatása és véleménye alapján adta ki. Ennek következtében a magam részéről csodálkoztam: kérem, hát akkor miért panaszkodnak? Kitünt azonban, hogy itt két nagy érdek összeütközéséről van szó, az egyik a nagyiparé, a másik a kisiparé. A nagyiparnak, amely a maga gépeivel két óra alatt elő tudja állitani a süteményt, érdeke az, hogy 5 óra előtt ne piszkáljon bele az ő üzletébe a kisiparos. Viszont, amikor az emberek ezrei foglalkoznak Magyarországon még ma is ezzel a kisiparral, azt gondolom, hogy ezek megélhetésének lehetővététele, alaptalan vexálásuknak kiküszöbölése olyan elsőrendü érdek, amely megérdemli azt, hogy itt őnagyméltóságának figyelmét erre felhivjam.

A költségvetést elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Petrovics György jegyző: Kabók Lajos.

Kabók Lajos: T. Nemzetgyülés! Tagadhatatlan, hogy a kereskedelemügyi tárcához az országnak igen nagy gazdasági és szociális érdekei füződnek. Sajnos, meg kell azonban állapitanom, hogy a kereskedelemügyi tárca nem honorálja ezeket a szempontokat és nem tesz eleget az eziránvu várakozásnak. Pedig komolyan lehet a kereskedelemügyi tárcával szemben olyan irányu igényeket támasztani, amelyek szoros összefüggésben vannak az ország gazdasági helyzetével és főképen a munkások szociális érdekeivel.

A kereskedelemügyi ministeriumba különösen az utóbbi időkben különböző panaszok egész özöne érkezett. Ipari érdekeltségek, kereskedelmi érdekeltségek garmadával juttatják el oda panaszaikat. A kereskedelemügyi ministerium azonban, talán a minister urral az élén, érzéketlen ezekkel a panaszokkal szemben és épen ezért nem történnek olyan intézkedések, amelyek ezeket a panaszokat orvosolnák. Legkevésbé történnek azonban olyan intézkedések, amelyek a munkások szociális kérdéseinek rendezését céloznák.

Rendkivül sokoldalu ennek a tárcának működési köre. Tapasztalatom szerint azonban ugy kell magamat kifejeznem, hogy a kereskedelemügyi tárca, amelynek körébe az ipari ügyek intézése és vezetése is tartozik, rendkivül kevés gondot fordit az ipari ügyek istápolására. Ezt legjobban lehet dokumentálni az ipar terén megmutatkozó rendkivül nagyarányu bajokkal és az ezekből következő panaszokkal. Magam is elismerem, hogy az egész gazdasági életet, ennek vérkeringését nem lehet egyedül csak a beruházási munkálatokkal megindítani. Teljesen egyetértek azzal a felfogással, hogy a beruházásokon, vagyis az állami munkálatokon, megrendeléseken kivül a magángazdasági életnek is meg kell indulnia, de viszont hogy indulhasson meg ez, amidőn a kereskedelemügyi ministeriumban olyan intézkedések történnek, amelyek igen jelentékenyen akadályozzák a magángazdasági élet vérkeringésének megindulását.

A kereskedelemügyi ministerium rendkivül nagy személyzettel biró apparátus, nagy a központi igazgatás személyzete is, épen ezért teljes joggal lehetne remélni, hogy egy ilyen nagy személyzettel, ilyen nagy központi igazgatással biró ministerium a vele szemben támasztott kivánalmaknak sokkal fokozottabb mértékben tegyen eleget, mint ahogy tényleg eleget tesz. De ez nem történik meg; ezt a legjobban abban a gazdasági pusztulásban lehet látni, amely szerte az egész országban tapasztalható.

Itt van a munkanélküliség kérdése. A munkanélküliség kérdéséről sokszor beszéltünk, — igy a költségvetés általános vitájában magam is hosszadalmasabban foglalkoztam vele — azonban mindennek ellenére a kereskedelmi tárca vitájában ismételten meg kell emlékeznem arról, hogy a munkanélküliség kérdésében a kereskedelmi ministerium nem tette meg kellő mértékben a kötelességét. Mint ahogy az előbb emlitettem, egyedül az állami beruházási munkálatok nem elegendők a meglévő nagy munkanélküliség kiküszöbölésére, viszont ezzel szemben meg kell állapitani azt is, hogy több izben hangzottak el itt kijelentések nagyarányu állami munkálatok megindulásáról, több izben hallottunk ministeri programmokat, amelyek oly hatalmas méretekben ölelték fel az állami beruházásokat, hogy azt reméltük, hogy ezek alapján mégis csak fogunk tapasztalhatni bizonyos enyhülést. De ez nem történt meg, sőt azt kell állitanom ismételten, hogy a beigért beruházások tekintélyes része elmaradt és épen ezért a munkanélküliség kérdése egy jottányival sem jutott kedvezőbb helyzetbe, sőt az utóbbi hónapok a munkanélküliség fokozódásáról tanuskodnak.

A kereskedelmi kormány érzéketlen a kereskedelmi és ipari életben mutatkozó nagyarányu fizetésképtelenségek és csődök iránt; nincs egyáltalán érzéke az iránt, hogy miért

ütik meg a dobot a kisiparosok és kiskereskedők felett, hogyan pusztul és megy tönkre az egész ipari és kereskedelmi élet. Szerintem sokkal jobban, sokkal hathatósabban kellene ezt a kérdést felkarolni.

Voltam már bátor a nemzetgyülés előtt számadatokkal bizonyitani, hogy az utóbbi tiz esztendő — ez alatt főkép értem az 1913—1923-ig terjedő időt — azt igazolja, hogy ebben az országban rendkivül nagy iparfejlődés következett be, mert számos ipartelep létesült, az ipartelepek több munkást alkalmaztak, tehát az ipari munkások száma is lényegesen emelkedett. E számadatok alapján joggal reménlhettük, hogy az illetékes körök egyszer már túlteszik magukat azon a felfogáson, hogy Magyarország nem kifejezetten mezőgazdasági állam és, hogy nem pusztán a mezőgazdasági érdekeket kell istápolni, hanem az ipari és kereskedelmi érdekeket is. Épen akkor, amikor joggal reméltük ezt, következett be egy olyan állapot, amely a szép fejlődésnek indult iparunkat nemcsak megakasztotta, hanem igen jelentékeny mértékben vissza is vetette. E tekintetben nem akarok ismételten számszerü adatokkal szolgálni, mert már bátor voltam az erre vonatkozó adatokat ide, a nemzetgyülés elé tárni — ugy látom hiába — s nem azért nem ismétlem, mert továbbra is reménytelenséggel nézek a jövőbe, hanem kizárólag csak azért, mert az idő rövidsége nem teszi ezt lehetővé.

Ez alkalommal olyan kérdésekre akarok rámutatni, amelyeknek megvilágitásával azt fogom bizonyitani, hogy a kereskedelemügyi ministerium részéről — azt hiszem, nem használok súlyos kifejezést — könnyelmü mulasztások történnek s nem történt kellő gondoskodás abban az irányban, hogy az ipar kellő védelemben részesüljön. Itt különösen a közszállitási kérdések azok, amelyeket előtérbe kell helyeznem. Jóllehet, a kereskedelemügyi minister ur talán azt mondja, hogy nem egészen az ő tárcája körébe vágó dolgokról is beszélek, — habár ezt magam is tudom — mégis megemlitem ezeket ennek a tárcának a keretében, mert az a határozott felfogásom, hogy a kereskedelemügyi minister urnak az iparvédelem érdekében módjában áll, sőt kötelessége, hogy az illetékes tárcák vezetőit — igy például a belügyminister urat vagy esetleg más minister urakat is — rászoritsa arra, hogy az iparvédelmet megfelelő módon szolgálják.

Azok, akik figyelik az ipari és kereskedelmi életet és annak minden vonatkozását, kell, hogy igazolják ezt az állitásomat, mert például, ami az állami, városi, fővárosi és általában a törvényhatósági megrendelések terén történik, az egyenesen megbotránkoztató. Különösen a mai súlyos időkben a kereskedelemügyi minister urnak mindent el kellene követnie, hogy lehetetlenné tegye a külföldi megrendeléseket. Ma már minden iparágunk oly fejlett, hogy az összes szükségleteket — néhány jelentéktelen dolog kivételével — idehaza ki lehet elégiteni, mégis azt kell tapasztalnunk, hogy rendkivül nagy mennyiségben történik különösen a beruházási szükségleteknek külföldön való megrendelése. Itt kell megemlékeznem a törvényhatóságok szükségleteiről is.

Szerte az egész országban a beruházási kérdések nyomulnak most előtérbe, a törvényhatóságok is különböző beruházásokat hajtanak végre. Ezek között főképen a köztisztaság céljait szolgáló különböző gépeket és eszközöket, igy például az autóüzemü locsolókat, tüzoltóberendezéseket és ehhez hasonló tárgyakat kell megemlitenem. Ezzel kapcsolatban meg kell állapitanom, hogy a magyar ipar különösen az utóbbi időben, amióta egészen földre van sujtva, mindent elkövet, hogy magát észrevétesse. Az évenkint megismétlődő nemzetközi vásárok tanuskodnak a legjobban arról, hogy a magyar ipar milyen gyönyörü dolgokat tud produkálni és milyen erőteljesen tudja felvenni a versenyt a külfölddel csaknem minden vonatkozásban. Mégis, mindezek ellenére meg kell állapitanom, hogy az állam, a főváros, a vidéki városok és a törvényhatóságok részéről igen nagy mennyiségben történnek külföldi rendelések, olyanok, amelyekre semmi szükség nincs. Ez nagy mértékben hozzájárul a súlyos munkanélküliség további megmaradásához, sőt fokozódásához.

Mindezekre bátor vagyok a kereskedelemügyi minister ur figyelmét felhivni és nem fogadom el azt az érvelést, hogy valami például a belügyi tárca keretébe tartozik s a belügyminister urnak volna módjában abban a szükséges vétót emelni; mert hiszen ott van a ministertanács, amelyen a kereskedelmügyi minister urnak módjában van az ipar érdekében felsorakoztatni mindazt, amit szükségesnek tart. Azért van a ministertanács, hogy ott bizonyos tárcaközi megállapodásokat is létesitsenek, avagy közösen tegyenek meg intézkedéseket, amelyek a meglevő nagy gazdasági bajok elháritására szolgálnak. Vagy ha ez nem lehetséges, ott vannak a ministertanács utáni vacsorák, tessék a barátságos vacsorák keretében megbeszélni ezeket a dolgokat és felhivni az illetékesek figyelmét arra, hogy ilyesmi ne történjék.

Nekem sikerült adatokat beszereznem, amelyeknek alapján azt állithatom itt a nemzetgyülés előtt, hogy az elmult esztendőben nem kevesebb, mint 50 millió aranykorona értékü különböző külföldi cikkeket hoztak be ebbe az országba, mind olyanokat, amelyeket itt minden nehézség nélkül elő lehetett volna állitani. Nem akarom felszólalásommal a magyar ipar érdekét oly értelemben szolgálni, hogy a magyar iparosok különös előnyöket élvezzenek ebből. Én nem azt hangoztatom, hogy minden áron és minden differenciával itthon kell beszerezni mindent, azonban állitom, hogy lehet hozni ilyen súlyos időben bizonyos áldozatokat és ha az árdifferencia nem jelentékeny, ha 10—20%-ig terjedő árdifferenciáról van szó, akkor nem szabad megtenni azt, hogy közhatóságok — állam és város — külföldi rendeléseket tegyenek, mert ezáltal a meglevő súlyos gazdasági helyzetet még súlyosabbá és elviselhetetlenebbé teszik. Ezek mind részletei ennek a nagy problémának. E hibák kiküszöbölése fokozatosan hozzájárulhat ahhoz, hogy itt rendeződjenek a gazdasági viszonyok és ne legyen annyi kétségbeesett ember az országban, mint amennyi tényleg van.

Amint például az előbb megemlitettem, automobilüzemü locsolókat, seprőgépeket és tüzoltóberendezéseket Magyarországon több gyárban csinálnak. Igy például készitenek a Magyar Vagon- és Gépgyárban Győrött, a Magyar Általános Gépgyárban, a Teudloff—Dietrich-gyárban elsőrendü kivitelben és minden igényeknek megfelelően s mégis azt kell megállapitanom, hogy ezirányban külföldi behozatal történik, amit kárhoztatnom kell. E mögött kell valaminek lennie. Nem tudom elhinni, hogy amikor csekély differenciával sokszor egyáltalán differencia nélkül kaphatók hazánkban bizonyos áruk, vagy gépek, mégis inkább külföldről szerzik be azokat. És az ilyen külföldi beszerzéseknél mi történik?

Utazgatások vannak, külföldre megy küldöttség, elmennek Párisba, Londonba, különböző külföldi helyekre tanulmányozni azokat a tárgyakat a helyszinen, amelyeket be akarnak szerezni. Nem furcsa és szinte mulatságos-e az, hogy olyan esetek is megtörténnek, hogy például egy autobusz-tipust tanulmányozni elmennek Bukarestbe. Mi szükségünk van nekünk arra, hogy Bukarestben tanulmányozzák, hogy mennyire felel meg a kivánalmaknak egy-egy autobusz-tipus. Sokan azt hiszik, hogy ez lehetetlenség. Kühne igen t. képviselőtársam, ne méltóztassék azt gondolni, hogy ez csak légből kapott koholmány, ennek megvan az egyszerü magyarázata, az t. i., hogy az a gyár, amelytől be akarják szerezni, épen Bukarestben járatja próba-autobuszait, tehát odamennek ki tanulmányozni és tapasztalatokat szerezni, hogy mennyiben felel meg az a tipus az itteni követelményeknek. Ezek mind olyan felesleges dolgok, amelyeket el lehetne kerülni, amelyekre nincs szükség, mert a honi ipar tud olyan tárgyakat, olyan cikkeket és gépeket produkálni, amelyek a követelményeknek megfelelnek. Szerintem különben is fel lehet lépni bizonyos igényekkel, kivánalmakkal magyar iparosokkal szemben, és mondhatja nekik a kereskedelmi ministerium a maga hatalmi jogánál fogva, hogy: nektek pedig nem szabad kihasználni az ezirányu jóakaratot, nem szabad súlyos árdifferenciákat létrehozni, mert különböző fenyitések következhetnek be, igy például rendelések elmaradása, stb. Egyszóval, rá lehet kényszeriteni az iparosokat arra, hogy ők is hozzanak meg minden áldozatot, hogy igy azok az intézmények, amelyeknek bizonyos beruházási szükségleteik vannak, nagyobb árdifferencia nélkül hazánkban szerezhessék be azokat.

Meg kell emlitenem például, hogy Debrecen város automobilüzemü locsoló berendezését külföldön szerezte be, holott a belügyministerium maga figyelmeztette Debrecen városát arra, hogy tartsa be a közszállitási szabályzatokat és ilyen szükségletét ne külföldről szerezze be. Mindez azonban nem használt semmit, s Debrecen városa emlitett szükségletét külföldről szerezte be. Hasonlókép történt ez Hódmezővásárhelyen is, ahol például utcai öntözőkocsikra hirdettek nyilvános pályázatot. Sajnos azonban, olyan rövid időt tüztek ki a pályázat benyujtására, hogy azalatt nem lehetett a pályázat feltételeinek eleget tenni s miután lejárt a pályázati határidő, egyszerüen megállapitották azt, hogy honi pályázó nincs és ez okból külföldről kell a szükségleteket beszerezni. Igy lehetne ezt tovább folytatni, mert nemcsak ezen a két helyen történt ez meg. Itt van például Szeged városa, amely két darab külföldi gyártmányu tüzoltó szivattyú-autót szerzett be, és pedig nem jelentéktelen összegben, mert azok darabonként nem kevesebb, mint 200 millió korona értékük. Olyan dolgok ezek, amelyek felett átsiklani csak ugy egyszerüen nem lehet. Ha ugyanis a külföldről beszerzett áruk értékét egy összegben fejezzük ki, minden túlzás nélkül meg lehet állapitani, hogy amennyiben ezeknek beszerzése belföldön történt volna, ez lényegesen hozzájárult volna az ipari foglalkoztatás lehetőségeinek fokozásához. *(Petrovácz Gyula közbeszól.)* Igen helyes, hogy a képviselő ur közbevetette ezt a kérdést, mert már több irányban vádak hangzottak el a szociáldemokratapárttal szemben, hogy épen a szociáldemokratapárt az, amely külföldről akarja a főváros autóbuszszükségleteit beszerezni. **(Petrovácz Gyula:** Igy szavaztak névszerint!) Ki kell jelentenem a nemzetgyülés szine előtt, hogy ez a leghatározottabb valótlanság, *(Zaj a balközépen.* — **Petrovácz Gyula:** Névszerint szavaztak!) mert a szociáldemokratapárt ilyen irányban nem foglalt állást, sőt a leghatározottabban amellett szögezte le magát, hogy nem szabad külföldről autóbuszokat behozni, hanem azokat igenis itt kell az ország határain belül elkésziteni, hogy ezzel a munkával is csökkentsék az ipari munkanélküliek számát. **(Frühwirth Mátyás:** Holnap névszerint fel fogjuk olvasni, hogy kik szavaztak a szocoiáldemokraták közül erre!)

Én a főváros törvényhatóságának politikáját illetőleg itt vitát provokálni nem akarok. Bizonyára a képviselő urak összetévesztik vagy tudatosan, vagy tudatlanul az állásfoglalást, vagy a kérdést, **(Frühwirth Mátyás:** Nem!) mert az én határozott tudomásom szerint nem történt semmi egyéb, mint az, hogy külföldi tipusokat mintaként ide behoznak. **(Petrovácz Gyula:** Ahá!) Tessék csak figyelni arra, amit mondok! Jár már kétféle tipus Budapesten, még ötféle tipust fognak beszerezni, hogy összesen hétféle tipust tanulmányozzanak és a hétféle tipusból tudják megállapitani, hogy a budapesti utviszonyoknak és egyéb közlekedési viszonyoknak melyik tipus felel meg legjobban. **(Petrovácz Gyula:** Tehát beismeri!) Én még nem ismertem be semmit, mert a hét autobusz csak próbautakat fog megtenni, ezek megvásárlása azonban nem történik meg, ezeket csak ide fogják kölcsönözni, hogy tanulmányozni lehessen az autobuszokat. Legfeljebb csak az történik meg, — ami természetes és elkerülhetetlen — hogy a kiválasztott tipust, amely után fogják majd az egész autóbusz-szükségletet gyártani, megvásárolják. Azt hiszem, a képviselő ur el fogja ismerni, hogy egy külföldi cég nem egyezik bele olyan egyszerüen abba, hogy az ő tipusát más országban gyárthassák, hanem ezt valamilyen feltételekhez fogja kötni.

Ez az, amire nézve a szociáldemokrata párt állást foglalt. Ez nem jelenti azt, amit a képviselő urak mondottak, hanem azt jelenti, hogy a legerőteljesebben állunk a főváros törvényhatóságában is azon az állásponton, hogy a rendkivül nagyarányu munkanélküliség idején mindent, amit csak lehet, idehaza, az ország határain belül kell elkésziteni, hogy ezzel a munkanélküli munkásoknak munkát lehessen adni.

T. Nemzetgyülés! Előbbi állitásaimat tovább is folytathatom, mert pl. Sárvár nagyközség is megtette, hogy külföldről szerzett be automobil-üzemü gőzfecskendőt, locsolót. A belügyministerium figyelmeztette őket, de ennek ellenére mégis megtörtént, hogy a közszállitási szabályzat be nem tartásával külföldről szerezték be ezeket a szükségleteket. Sárvár rossz példáját követte Szombathely, Körmend, Békéscsaba, Kecskemét, Orosháza és az előbb emlitett Hódmezővásárhely. **(Csizmadia András:** Bocsánatot kérek, Orosházán orosházi munkások csinálták meg a locsolókocsit. Orosháza sehonnan sem rendelt, mert helyben készitik el!) Értesülésem szerint Orosháza is, ha nem épen locsolót, de egyéb, a törvényhatóság által szükségelt cikkeket vásárolt meg külföldön. Képviselő ur, ne méltóztassék ezt egyetlenegy cikkre vonatkoztatni. Tessék utána érdeklődni valamennyi szükségletre nézve és meg fog győződni róla, hogy igenis, Orosházán is történtek külföldről beszerzések.

A vármegyéknél hasonlóan áll a helyzet. Megtörtént például, hogy a vármegyék teherautomobilokat szereztek be s annak ellenére, hogy idehaza épen a teherautomobilgyártás az, amely legjobban tudja a külfölddel a versenyt felvenni, a vármegyék nem tartják megfelelőnek a magyar gyártású teherautomobilokat és ezeket külföldről szerzik be, azt állitván, hogy a külföldi tipusok és minőségek jobban megfelelnek az utviszonyoknak és egyéb kivánságoknak, melyek felmerültek.

Maga az állam is tett ilyen irányban külföldi rendelést, például Abauj vármegyében a szikszói államépitészeti hivatal teherautomobilt szerzett be külföldről és nem törődött azzal, hogy ezzel mennyi kárt okoz a magyar iparnak, a magyar ipari munkásoknak.

De tovább is fel kell tárnom a ministériumok ténykedését. A Bethlen-udvarral szemben épül Budán a kivándorlási alap háza, amely a belügyministérium kezelésében van. Ennek a háznak modern belső berendezkedése lesz. A felvonógépeket nem honi gyárakban rendelik meg, holott hazánkban igen elsőrendü kivitelben készülnek felvonógépek, — talán három gyár gyárt Magyarországon elsőrendü felvonógépeket — hanem a rendelést egy olasz cégnek adták ki.

Nem tudok már jót gondolni és igazán azt kell kijelentenem, hogy e külföldi rendelések mögött olyan kérdések huzódnak meg, melyek legutóbb a honvédelmi ministériumban lejleződtek. Itt valószinüleg bizonyos proviziók játszanak szerepet, s a proviziók elnyerése érdekében történik, hogy külföldi cégeket honorálnak rendelésekkel, mert a külföldi cégek nagyobb proviziókat tudnak biztositani, mint a honi cégek. Ezért tehát mellőzve a közszállitási szabályzatokat, fokozzák a meglevő súlyos gazdasági helyzetet.

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy nincs jogában általánosságban gyanusitani.

Kabók Lajos: Itt van pl. a Szent-Margitszigeti gyógyfüdrő r. t., amely felett tulajdonképen a Közmunkák Tanácsa áll: itt is történtek a szálloda kibővitésével kapcsolatosan különböző munkálatok. Itt is felvonókat, fütőkazánokat, fütőtesteket, radiátorokat rendeztek be és megtörtént az, hogy ezeket a dolgokat nem a meglevő magyar gyárakban rendelték meg, hanem külföldi gyáraknak adták ki a rendeléseket. A honvédelmi ministeriumban is lehet ilyen dolgokat tapasztalni. Megállapitják pl. hogy azok az automobil-láncok, amelyeket az ország területén belül állitanak elő, nem megfelelőek, ezeket tehát külföldről szerzik be, holott megállapitható és kontrollálható, hogy Magyarországon a Márkus, illetve Wörner gyár kifogástalan automobil-láncokat készit. Itt azonban semmire sincsenek tekintettel, mert ugy látszik, fontosabb az, hogy ezek a beszerzések külföldről történjék meg.

A t. Nemzetgyülés figyelmébe kivánom ajánlani még azt is, hogy nemcsak az állami intézményekkel és törvényhatóságokkal szemben lehet ezeket a következtetéseket felállitani, hanem még a magánosokkal szemben is lehet kényszerhelyzetet teremteni, lehet reájuk nyomást gyakorolni, mert magánosok is eszközölnek ilyen külföldi rendeléseket. Igy pl. megtudtam, hogy legutóbb a Gschwindt-féle részvénytársaság egy levegő-elosztó készüléket rendelt meg külföldön, pedig ez egyáltalán nem komplikált készülék, egyszerü csővezeték vörösrézből, amely alul perforálva van és ezen a perforáción osztják szét a levegőt. Ez oly egyszerü technikai készitmény, melyet idehaza bármely üzem elő tud állitani. Mondom, magánosoknál is lehet tapasztalni, hogy nincsenek tekintettel a honi érdekekre.

De ezt nem is lehet csodálni, mert ha az állam, a ministeriumok, a törvényhatóságok mind hasonlóan cselekednek, akkor a magánosok is innen veszik a jó példát és igy oly naggyá halmozódik az ügy, hogy erőteljes mértékben járul hozzá a munkanélküliség megnövekedéséhez, vagy pedig jelenlegi állapotában való megtartásához.

Fel kell hivnom a kereskedelemügyi minister ur figyelmét arra is, ami miatt talán már két esztendeje eljártam nála egy deputációval, s amely ügy miatt épen Györki Imre képviselőtársam határozati javaslatot nyujtott be az igazságügyi tárca keretében. Ez azonban olyan ügy, amelyet itt a kereskedelemügyi tárcánál is meg kell emlitenem. Ez: a rabok foglalkoztatása.

Nekem egyébként nincs semmi kifogásom az ellen, hogy a rabokat foglalkoztassák, mert el tudom képzelni, hogy valósággal üditheti a rabokat, ha munkával tölthetik el idejüket, a rabok foglalkoztatása azonban ma már olyan mértékben történik, hogy az károsan hat ki az egyes ipar foglalkozási ágakra. Igy pl. a gyüjtőfogház dolgát kell megemlitenem. A gyüjtőfogházban ezidőszerint már nem kevesebb, mint 390 rab foglalkozik olyan ipari munkával, amellyel való foglalkoztatás különösen egy iparágat, a vas- és rézbutoripart csaknem teljesen tönkretette. Amugy is kicsi a foglalkoztatási lehetőség ebben az iparágban, s ez még ezt is lerontotta. Súlyosbitja a helyzetet az, hogy valóságos privilégiumot élveznek itt egyes cégek, amelyek egymással összetársultak és a gyüjtőfogház rabjainak munkaerejét a maguk javára használják ki és ezzel a többi iparostársaiknak olyan konkurrenciát csinálnak, amely behozhatatlan, utolérhetetlen és pótolhatatlan. A gyüjtőfogházbeli rabok munkájáért ezek az egyesült cégek fizetnek naponta 11 ezer koronát, s ebből a 11 ezer koronából ezer korona a rabé, tizezer korona pedig az államé. Sokan azt mondhatják, hogy olyan is lehet az a rabmunka, hogy nincs benne köszönet. Azok azonban, akik a belső viszonyokat ismerik, nagyon jól tudják, hogy vannak kényszereszközök, amelyekkel a rabokat szorgalmas munkára lehet szoritani, és épen ennek következménye az, hogy olyan erős konkurrenciát csináltak a vas- és rézbutoriparban, hogy az ezt az iparágat a tönk szélére juttatta. Ebben az iparágban a rabok foglalkoztatása előtt körülbelül 400 munkás volt alkalmazva, mióta azonban — s ennek már körülbelül két esztendeje — rabok nyernek itt foglalkoztatást, annyira leapadt a foglalkoztatott munkások száma, hogy számba se jöhetnek. Én legsúlyosabban azt kifogásolom, hogy tudomásom szerint — neveket nem mondhatok — állitólag a Vitézi Szék egyik tagja kapta meg tulajdonképen ezt a bérletet és továbbadta az egyesült vasbutor-iparosoknak, s ezek kihasználják a helyzetet a maguk javára, mert olyan olcsón kapnak munkaerőt, hogy mindenkivel szemben utolérhetetlenül fel tudják venni a versenyt. Ezt én jogosulatlannak, indokolatlannak, iparellenesnek tartom. Épen ezért nyomatékosan kell ez alkalommal felhivnom a kereskedelemügyi minister ur figyelmét arra, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket ennek megszüntetésére, mert nem tudom elfogadni azt a megállapitást, amelyet az igazságügyminister ur mondott, hogy itt szerződés van. Ugy tudom, hogy ez a szerződés olyan, amely

ellenkezik minden józan felfogással, és ha a minister uraknak volna tökéletes tudomásuk arról, hogy ott valójában mi történik, épen jóguknál fogva olyan intézkedéseket hajtanának végre, amelyek elsősorban ennek a szerződésnek megszüntetését jelentenék.

Ezekután rá kell térnem a kereskedelmi tárca körébe tartozó egyes részletekre. Igy meg kell emlékeznem a légügyi hivatalról. A légügyi hivatalnál a mult költségvetésnél is megtettük kifogásainkat. Azt mondottuk akkor is, amit most ismét állitunk, hogy ennek az országban nincs módjában olyan luxust üzni, mint amilyet épen ezzel a légügyi hivatallal üznek. Ugy látszik, az a kifogás, amelyet a mult költségvetésnél emeltünk, nem talált meghallgatásra, mert ebben a költségvetésben a légügyi hivatal céljaira már nagyobb összeg van előirányozva, és ez azt jelenti ezek szerint, hogy már eléggé alkalmasnak tartja a kereskedelmi ministerium az országot arra, hogy ezt a luxust nemcsak megtartani, hanem fokozni is lehet. Nem tudom megérteni, mi szükség van ott légügyi főigazgatóra, igazgatóra, aligazgatóra, azután három légügyi főfelügyelőre, két felügyelőre és négy alfelügyelőre. Olyan rangok és tisztségek vannak itt, amelyek szerény megitélésem szerint nem feltétlenül szükségesek, és a légügyi hivatal vezetése szolidabb keretek között is elintézhető lenne, anélkül, hogy ez a légügyi célok hátrányára volna.

Meg kell emlékeznem a szabadalmi hivatalról is. Itt főképen azt kell kiemelnem, hogy különösen a laikus feltalálók ki vannak téve a szabadalmi ügynökségek mindenféle kizsákmányolásának. Annak dacára, hogy van egy szabadalmi hivatalunk, a különböző feltalálókat nem védi ez a szabadalmi hivatal és azok épen a szabadalmi ügynökségek prédáivá lesznek, amely ügynökségek különböző illetékek kirovásával ugyszólván lehetetlenné teszik azt, hogy bárki is találmányokkal foglalkozzék, mert olyan anyagi kötelezettségeket kell teljesiteniök, amelyeket elviselni nem tudnak. Erre azért vagyok bátor felhivni a minister ur figyelmét, hogy sziveskedjék ez irányban a szükséges intézkedéseket megtenni, hogy a feltalálóknak a szabadalmi ügynökségek által való e kizsákmányolása a jövőben ne történhessék meg.

A statisztikai hivatal működésére rátérve, hangsúlyoznom kell azt, amit már a mult költségvetésnél is részben megemlitettem. Nem kifogásolunk mi semmiféle olyan statisztikai adatgyüjtést, amely hasznos és a célt megfelelőkép szolgálja, azonban olyan statisztikai adatgyüjtésért, amelyhez későn lehet hozzájutni s amely épen ezért célját tévesztette, nem tudunk lelkesedni. S minthogy ezidőszerint igy áll a helyzet, amennyiben rendkivül nagy késedelemmel jelennek meg a statisztikai hivatalnak közgazdasági és általában gazdasági statisztikai kimutatásai épen ezért azirányban kell szólanunk, hogy történjék olyan intézkedés, amely ezt az adatgyüjtést sietteti, mert egyébként célját téveszti az egész statisztikai hivatal működése és nem fog megfelelni — mint ahogy ez ideig sem felelt meg — tökéletesen hivatásának.

A szociális statisztikai adatok gyüjtését is siettetjük. A kereskedelmi minister ur az elmult költségvetési vita alkalmával igéretet tett, hogy ez irányban megtörténnek a kellő intézkedések, sőt azt mondotta, hogy a szociális adatgyüjtés, különösen a munkanélküliségre vonatkozó adatgyüjtés már átkerül a népjóléti ministeriumba és a népjóléti ministerium ezzel tüzetesebben fog foglalkozni. Sem a statisztikai hivatalnál, sem a népjóléti ministeriumnál ilyen irányu intézkedéseket, ténykedéseket nem láttunk. (**Walko Lajos kereskedelemügyi minister:** Benne van az indokolásban! — **Bud János pénzügyminister:** Azt elfelejtették elolvasni!) Annak dacára, hogy benne van az indokolásban, mégis kell erről beszélnem, mert mulasztás történt. Szerintem ugyanis az elmult idő alatt lehetett volna már a szociális statisztikai adatgyüjtést megkezdeni, ami különösen a mostani súlyos gazdasági időkben nagy fontossággal bir, mert ezek elmaradása sok minden ipari vállalkozást és áttelepülést is lehetetlenné tesz és kizár, mert mindazok, akik nem tudnak birtokába jutni az összes gazdasági statisztikai adatoknak, különösen a szociális statisztikai adatoknak, idegenkednek attól, hogy olyan helyre településnek le, ahol ilyesmiknek birtokában nincsenek.

Ma a főbiztosi jelentés, a legutolsó is állandóan csak arra szoritkozik, hogy pl. a munkanélküliek létszámánál a szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott adatokra hivatkozik. Minden túlzás nélkül mondhatom, hogy bizony szégyene a kormánynak, az országnak, hogy ilyen fontos szociális adatgyüjtést nem tud kimutatni és a ministerium, ha hozzá kérdést intéznek, nem tud határozott, meg nem cáfolható számadattal szolgálni arra nézve, hogy tulajdonképen milyen méretü munkanélküliség van ebben az országban. Mindez elemi erővel azt követeli, hogy a mulasztások pótoltassanak és mielőbb történjék meg az az intézkedés, amely alkalmas ezeknek a hiányoknak eltüntetésére.

Az iparfelügyelet kérdéséről is akartam szólani, de tekintettel arra, hogy Rothenstein képviselőtársam ezt a kérdést már megemlitette, én errevonatkozóan rövid pár szóval csak annyit mondok, hogy az iparfelügyelet tekintetében a már többször hangoztatott kivánságunk felé kellene hajlani a minister urnak. Ez pedig az, hogy az iparfelügyelők számát méltóztassék szaporitani. Az iparfelügyeletet azzal a létszámmal, amely ma van, megfelelően ellátni nem lehet. És az iparfelügyeletnek, mint már több izben hangoztattuk, nemcsak abból kell állania, hogy a kazánokat megvizsgálja, hanem ki kell terjeszkednie az üzemeknek minden vonatkozására, a munkások szociális igényeire, a balesetek elháritására és általában az egészségügyre. Minthogy azonban az iparfelügyelők száma oly kevés, ebben az irányban ma vizsgálatot nem folytathatnak. Ezért lehet az üzemekben olyan dolgokat tapasztalni, amelyek egyes helyeken valósággal hajmeresztők. A képviselő urak bizonyára nem jártak még ilyen üzemekben és ha ezt az állitásomat bárki kétségbe akarná vonni azzal, hogy amikor a vámtarifa törvényjavaslata készült, megnéztek néhány üzemet és nem tapasztaltak ilyen állapotokat, erre azt felelem, hogy akkor azokba az üzemekbe vezették el a képviselő urakat, amelyek megfelelőképen és elég modernül vannak berendezve, ha azonban mi választottunk volna ki néhány üzemet, hogy méltóztassanak azokat is meglátogatni, nagyon is elborzadtak volna a látottaktól, mert akkor tapasztalták volna, hogy olyan körülmények között kell sok helyen az ipari munkásoknak munkájukat végezni, amelyek egyenesen veszélyesek és károsak az egészségre, sőt magára az életre is.

Szólanom kell a tárca keretébe tartozó állami üzemek költségvetéséről és igy elsősorban az államvasutakról. Itt igen sajátságos

dolgokkal lehet találkozni. Az elmult költségvetési vitánál kifogásoltuk, hogy a minister ur rendkivül mostohán kezeli a beruházások kérdését és nem elegendő összeget irányoz elő ezekre. Most, amidőn azt reméli az ember, hogy a minister ur ezeket a kifogásokat mérlegelve talán jobban birálja el a kérdést, ennek ép az ellenkezőjét lehet tapasztalni, mert ahelyett, hogy nagyobb összegek volnának előirányozva, egyes helyeken egyáltalán semmi, más helyeken pedig lényegesen kevesebb összeg van az államvasutak beruházási céljaira előirányozva.

Köztudomásu dolog, hogy mennyire leromlott állapotban vannak vasutaink. Az 1926/27. évi költségvetés tételei között mozdonyok gyártására egyáltalán semmiféle összeg nincs beállitva, holott a minister ur is nagyon jól tudja, milyen nagy szükség volna a mozdonyok számának szaporitására. Ezért csodálkozással kell néznem az ilyen tervezetet, amely az 1926/27. költségvetési évre ilyen beruházási munkálatokat egyáltalán nem irányoz elő. A vagonok tételével hasonlóképen vagyunk. Keveslem mindazt, amit a minister ur a vasuti vonalak fejlesztésére forditani kiván és ezért arra kell felhivnom a minister ur figyelmét, hogy méltóztassék fokozottabb gondot forditani erre a kérdésre, mert vasutainknak mai állapota feltétlenül megkivánja, hogy ezen a téren messzebbmenő áldozathozatal történjék.

Meg kell emlékeznem ez alkalommal arról is, hogy milyen a helyzete a Máv. munkásainak, általában a Máv. alkalmazottainak. Szervezkedési szabadságuk egyáltalán nincs rendezve és azokat a jogtalan elbocsátásokat, amelyek annakidején 1919-ben történtek, még mindig nem vették revizió alá, holott már számos esetben kértük a minister urat, hogy figyelmét ebben az irányban is terjessze ki és szolgáltasson elégtételt azoknak az embereknek, akiket indokolatlanul és jogtalanul nemcsak meghurcoltak, hanem állásuktól, jövőjüktől, szóval mindenüktől megfosztottak. Azonban nem lehet csodálkozni a felett, hogy ez nem történt meg, mert ahol olyan az állami gondoskodás, mint nálunk, ott ennek csak természetes velejárója az ilyen mostoha bánásmód, aminő itt tapasztalható.

Fel kell hivnom a minister ur figyelmét arra, hogy tudomásom szerint a Takarékossági Bizottság erősen működik és revizió alá vesz mindenféle kiadásokat. Tudok ilyen takarékossági ténykedésről, amely egyenesen visszataszitó. Az állami uti gépjavitó üzemről pl. megállapitotta a Takarékossági Bizottság, hogy az nem rentabilis, túlnagy a személyzet, aminek következtében ott túldrágán javitják az állami uti gépeket és ezért egyszerüen elhatározták ennek az üzemnek teljes megszüntetését. Még nem szünt meg, két vagy három hónapja van még hátra, de azon az időn túl elhatározták annak megszüntetését. Fel kell vetnem a kérdést, vajjon ez takarékosság? Igy történik gondoskodás az emberekről a nagy gazdasági katasztrófák idején? Igy akarja még a kereskedelmi kormány is előidézni azt, hogy a munkanélküliek száma nagyobb legyen? Tudomásom szerint körülbelül hatvan munkás van alkalmazva ennél az uti gépjavitó üzemnél és az üzem megszüntetésével ezeket a munkásokat egyszerüen kidobják az utcára. Miért? Azért, mert az üzem nem rentabilis. De miért nem rentabilis? Rá lehet mutatni erre is. Ha végignézném az adminisztrációt, ha módomban állana bemutatni az adminisztrációs alkalmazottak számát, ugy meg lehetne állapitani, hogy hány tanácsnok, főtanácsnok, előadó, főelőadó, alelőadó és nem tudom még milyen funkcionárius vezeti ennek a hatvan munkásnak ügyét.

Lényegesen több az adminisztrációt vezetők száma, mint amennyire szükség volna, természetes tehát, hogy az üzem nem rentabilis. A takarékosság elvét nem ugy kell megvalósitani, hogy megszüntetem az egész üzemet és a gazdasági válságot a munkanélküliek számának szaporitásával fokozom, hanem revizió alá kell venni az egész kérdést, vajjon szükség van-e ott annyi főelőadóra, főtanácsosra és tanácsnokra. Le kellene redukálni az adminisztrációs személyzet létszámát annyira, amennyire csak lehet. Ezt végig kellene vinni az egész vonalon és akkor meggyőződnék arról mindenki, hogy itt milyen nagyarányu megtakaritásokat lehet elérni.

Nekem tiltakoznom is kell az ellen, hogy a takarékosság elvét ily módon hajtsák végre és hogy a munkanélküliség növeléséhez maga az állam, maga a kereskedelmi kormány is hozzájáruljon.

Beszélnem kell még a telefonbajokról is. A telefon körüli bajoknál főként azt kell megemlitenem, hogy a beszélgetést számláló gépek nem működnek eléggé jól és ebből kifolyóan az előfizetőkkel differenciák merülnek fel. Azonban nem ez a tulajdonképeni baj, mert ilyesmi másutt is előfordulhat, hanem az a baj, hogy a reklamációkat nem veszik figyelembe és a hivatal által kiállitott számlák összegét minden körülmények között behajtják, nem törődve azzal, hogy tényleg jogosultak-e a panaszok vagy nem. Ez irányban is olyan intézkedéseket kell tenni, amelyek lehetővé teszik, hogy a telefon-előfizetők, akik tulajdonképen a telefonintézmény fentartói, olyan számba vétessenek, mint ahogy az üzletember tekinti vevőjét. A telefonigazgatósággal azonban beszélni is alig lehet, hiszen ott magas lovon ülnek s őket megközeliteni szinte a lehetetlenséggel határos.

Kifogásolom azt is, hogy az önműködő telefonközpont munkálatai túlhosszu időre vannak tervbe véve. A minister ur ennek munkálatait bizonyos időre, ha jól emlékszem, hat esztendőre kontemplálta, de szerintem ezeket a munkálatokat siettetni, erőltetni kellene. Hogy ezek a munkálatok szinte csaknem tudatosan vannak elnyujtva, mutatja az, hogy az 1926/27. évi költségvetésben az állami üzemek költségvetésénél a telefonhálózat bővitésére, javitására semmiféle összeget nem irányoztak elő.

Szólnom kell arról is, ami a telefonintézménynél szintén hiányzik. Külföldön — nem kell tovább menni, csak Bécsbe — azt látjuk, hogy forgalmasabb utkeresztezéseknél utcai telefonfülkék vannak, amelyek rendkivüli kényelmesek, megkönnyitik a telefonbeszélgetést. Mi akadálya van annak, hogy Budapesten is ilyen telefonfülkéket állitsanak fel a forgalmasabb utkeresztezéseknél? Hiszen ez nem kerül nagyon sok költségbe s ezáltal növelni lehetne Budapest világvárosi jellegét, és a főváros lakosságát is hozzájuttatnák azokhoz a technikai előnyökhöz, amelyek minden kulturállamban elmaradhatatlanok.

A Postatakarékpénztárról is meg kell emlékeznem és itt szóvá kell tennem különösen a zálogházak ügyét. Túlmagasnak tartom azt a kamatot, amely meg van állapitva, hiszen épen azáltal, hogy túlmagas a kamat, a legszegényebb néprétegeket zsákmányolják ki és juttatják abba a helyzetbe, amelyről itt már nem egy izben beszéltünk. Szükségesnek tartom,

hogy ezen a téren olyan intézkedés történjék, amely a zálogházi kamat leszállitását lehetővé teszi, hogy ezáltal a legszegényebb néprétegek ne legyenek ilyen nagy mértékben kizsákmányolva.

A Postatakarékpénztárral kapcsolatban beszélnem kell arról, hogy tulajdonképen mi van azzal az összeggel, amelyről a frankvitánál említés tétetett. Nem akarok frankvitát provokálni, azonban kérdeznem kell, mi van azzal a 400 millió koronával, amelyet Baross Gábor a Postatakarékpénztárnál kikölcsönzött? Kérdem, mi történt ennek az összegnek biztositására és történt-e olyan intézkedés Baross Gábor urral szemben, amely ennek az összegnek visszatérítésére vonatkozik? Ugy tudom, Baross Gábor ur fel van függgesztve állásából, de azt hallottam, hogy ennek ellenére teljes fizetésének birtokában van. Felvilágositást kell kérnem a minister urtól, hogyan áll ez a dolog, fel van-e függesztve Baross Gábor ur, élvezi-e fizetését, és vagyonával szemben támasztatott-e olyan igény, amely által ez a bizonyos 400 millió az állam részére visszaszerezhető?

Nagyjában ezekben voltam bátor észrevételeimet a kereskedelmi tárcával kapcsolatban megtenni. Sok észrevételem lett volna még, de tekintettel az idő előrehaladott voltára, ezeket tovább nem folytathatom. Miután elmondott indokaimmal bebizonyitottam, hogy miért kell bizalmatlansággal viseltetenem a kormánnyal szemben, a kereskedelmi tárca költségvetését nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Csik József jegyző: Szabó József!

Elnök: A képviselő ur nincs jelen, töröltetik.

Szólásra következik?

Csik József jegyző: Petrovácz Gyula!

Petrovácz Gyula: T. Nemzetgyülés! Mindenekelőtt az előttem szólott igen t. képviselő ur beszédének arra a részére reflektálok, amely az autobuszoknak külföldön való vásárlásával foglalkozott, s amelyben kifogást emelt az ellen, hogy egyes vidéki városok autóikat külföldön szerzik be. Közbeszólás formájában már megemlitettem, hogy csodálkozom ezen az állásfoglaláson akkor, amikor nincs még egy hete sem, hogy a székesfőváros közgyülésén egy hajnalig tartó obstrukció volt épen ebben a kérdésben. A keresztény községi párt részéről ugyanis az az inditvány tétetett, hogy a főváros által beszerzendő öt próba-autobuszt Magyarországon rendeljék meg, amivel szemben ép a szociáldemokrata párt igen t. szónokai szóltak fel amellett, hogy ezeket az autobuszokat nem Budapesten, nem Magyarországon, hanem külföldön kell beszerezni, ahol az autobuszüzem már fejlettebb és ahol az autobuszgyártás már előrehaladottabb állapotban van. **(Frühwirth Mátyás:** A nemzetközi tőke és a szociáldemokrácia!)

Miután a t. képviselő ur kétségbevonta közbeszólásom helyességét, kénytelen vagyok tényként megállapitani, hogy a tanács javaslatával szemben azt az ellenindítványt, hogy az öt beszerzendő autobuszt Magyarországon szerezzék be és ezzel a magyar iparnak és a magyar munkásoknak adjanak kenyeret, a keresztény községi párt részéről terjesztették elő és ezzel szemben hajnali 4 óráig tartó mindenféle kapacitálás, obstrukció és ülésfelfüggesztés kapcsán kompromisszumos kisérletek is történtek, de a keresztény községi párt ezzel szemben névszerinti szavazást kért ebben a kérdésben és pártunk ezen inditványa ellen szavazott a szociáldemokrata párt minden jelenlevő tagja. **(Kabók Lajos:** Ez nincs bebizonyitva!) Ezt lehetetlen tagadni. **(Kabók Lajos:** Azért, amit mondottam, viselem a felelősséget! — **Szijj Bálint:** Kétféle igazság nem lehet! — *Zaj. — Elnök csenget.)* Végtelenül sajnálom, hogy nincsen kezemben ebben a percben a fővárosi közgyülési közlöny, amelyből felolvashatnám mindazon szociáldemokrata bizottsági tagok nevét, akik a keresztény községi párt inditványa ellen szavaztak. **(Kabók Lajos:** De ez nem azt jelenti, hogy külföldi autobuszt akarnak beszerezni! Ez ferditès, semmi egyéb. — *Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek.

Petrovácz Gyula: Ez azt jelenti, t. képviselő ur, hogy azt az inditványt, amely az autobuszoknak Magyarországon való beszerzését sürgette és követelte, az urak ott leszavazták. Ez semmi egyebet nem jelentett. **(Rothenstein Mór:** Nem mondhatja, hogy az urak, mert nem mi szavaztuk le! — *Derültség.)* Az ott jelenlévő bizottsági tag elvtársai. **(Kabók Lajos:** Tegye lehetővé, hogy válaszoljak, majd megcáfolom! — **Szijj Bálint:** Szép beismerés! Ezt tudtuk ugyis, de jó hallani!)

Az autobusz-kérdéssel kapcsolatban még egynéhány szót akarok szólni. A kereskedelmi minister ur figyelmébe ajánlom az autobuszoknak, mint közlekedési eszközöknek minél előbb és minél nagyobb mértékben való alkalmazását. Méltóztassék meggyőződve lenni arról, hogy az eddigi közlekedési eszközöknek, a vasutnak és a hajóknak, hatalmas és leküzdhetetlen konkurrense kezd működésbe lépni ott, ahol az autobusz-forgalmat a vicinális forgalomban bevezették. Nem kell e tekintetben másra hivatkoznom, mint elsősorban Felső-Olaszországra, ahol minden vasuti állomáson, minden gócponton, 10—15 autobusz vár arra hogy a közeli községekbe, esetleg más vasutvonalhoz elszállitsa az utasokat, a podgyászt és a postát.

Nálunk eddig nagyon kis mértékben van elterjedve, de egyes városok saját erejükből kezdik már az autobuszforgalmat a maguk körzetében megvalósitani. Szerény véleményem szerint azonban ez elsősorban az államnak volna kötelessége, hogy rendszeres uthálozatot, összeköttetést teremtsen nemcsak a fővonalak, hanem különösen az azokat környező egyes községek között.

Az autobusz-közlekedésnek vannak elvitathatatlan előnyei. Előnye az, hogy nem igényel külön pályaépitést, nincsenek tehát pályafentartási költségek, nem igényel állomási épületeket, állomásfőnököket, semmiféle üzemi biztositó berendezést; semmi egyebet nem igényel, csak jó utakat. Ezekre a jó utakra pedig egyéb okokból is szükség van. Az a végtelen kényelem, hogy ugy a személyszállitó autobuszok, mint pedig különösen a teherszállitó autobuszok az embert házától a megérkezési helyig viszik, illetőleg, hogy magán az ipartelepeken rakják meg a teherautót, az árut a címzett telepen rakja le, a fel- és lerakódás megtakaritást és azoknak a közuti fuvaroknak megtakaritását jelenti, amelyeket a vasutállomásokhoz és a vasutállomásoktól volna kénytelen az illető igénybe venni, és ezzel nagyon olcsóbbitja, egyszerüsiti az áruszállitást.

De egyszerüsiti a személyközlekedést is, mert gyorssá, alkalmassá, kényelmessé teszi és meg is szaporitja magát a forgalmat. Igy például Milánónak közvetlenül a pályaudvaroktól kiindulólag 20 menetirányban vannak autobuszjáratai, mégpedig naponta összesen

60 járat. Méltóztassanak elképzelni, mit jelent az, hogy az állomástól 10—20—30, sőt 50 kilométeres távolságokra sugárirányban mennek az autobuszok s hogy ezeknek maximális viteldíja 10—12 lira. Micsoda végtelenül kényelmes közlekedési eszköz ez! Az olasz vasuti menetrend szerint 2030 ilyen autobuszvonal van már bevezetve körülbelül 7000 járattal. Ez két okra vezethető vissza: egyrészt az olasz automobilipar rendkivüli fejlettségére, másrészt pedig az olasz utak páratlan jóságára.

Ezt a problémát nekünk is meg kell fognunk. És ha lehetséges az, hogy Kaposvár ma már négy irányban tart fenn autobuszközlekedést, — Nagykanizsával, ahová a vasut négy órája helyett két óra alatt szállitja az autobusz az embereket, Nagybajommal, Somogyszillel és Igallal — akkor gondolkodóba kell esnünk, vajjon ezt a rendszertelen és egyes városok igazgatása által bevezetett autobuszközlekedést nem kellene-e magának az államnak, a közlekedésügyi ministernek, vagy a kereskedelemügyi ministernek kezébe vennie és céltudatos és a vasuti menetrendhez harmonikusan csatlakozó járatokkal előmozditani a vidék forgalmát? Én ezt a gondolatot a legmelegebben ajánlom a kereskedelemügyi minister ur figyelmébe.

Magától értetődik, hogy ehhez elsősorban utépités kell. De hiszen a beruházási programm legnagyobb tétele amugy is utépitésre esik. Kiépitett utaink tekintetében évszázadokkal vagyunk elmaradva a külföld mögött. Nálunk azt az utat, amely ki van épitve, műutnak nevezik, vagyis olyan jelzővel látják el, amely azt mutatja, hogy nem természetes az, hogy egy utnak épitve kell lennie.

De nemcsak uj utak épitésével, hanem a régi utak átépitésével is kell számolnunk. Mai utépitési szokásaink szerint mondhatni, kizárólag makadámburkolatos utaink vannak, amelyeknek 25 centiméternyi vastag kő-alapépitménye felett 10—12 centiméter vastag kavicságyterités van minden kötőanyag nélkül. Már pedig ez csak a régi rendszerü kocsiközlekedés igényeinek felel meg ugy súly, mint méret tekintetében. (**Szijj Bálint:** Még annak sem!) Köztudomásu ugyanis, hogy a mi épitett utaink szélességi mérete is csekély: 2½, legfeljebb 3 méteres épitett pálya van és csak nagyon elsőrangu utaknál négy méternyi az utpálya szélessége. Ez megfelelt addig, amig csak kocsiközlekedésről volt szó, — amely kocsik szélességi mérete átlag 120 centiméter, ahol tehát két kocsi számára egymás mellett van még kitérési hely — de nem felel meg az autóközlekedésnek.

Mert ne méltóztassanak azt képzelni, hogy az autóközlekedés sport vagy luxus. Az autó — épugy, mint más cikkek csak az első bemutatkozásnál látszanak luxuscikkeknek és sporteszközöknek — tényleg a legkomolyabb közlekedési eszközzé fejlődik ki. Azoknak az automobiloknak, amelyek egymás mellett nagy sebességgel haladnak, a kitérésre nagyobb helyet kell hagyni. (**Szijj Bálint:** Meg a félős lovak miatt is!) Ha pedig az autobuszokra gondolunk, amelyeknek szélessége 200—240 centiméter, akkor a pálya szélességét — a már meglevő utakon is — jelentősen emelnünk kell.

De e mellett számolnunk kell azzal is, hogy különösen a teherautók fokozottabb közlekedése mellett az alépitményt erősebbre, vastagabbra és a felépitményt is kötőanyaggal leköttöttre kell készitenі. Németországban már meglehetősen elterjedtek a városokon kivül is a kötőanyagokkal lekötött utak. Vannak cementtel és aszfalttal lekötött, ugyancsak ilyen makadám-rendszerü utak, amelyeknek az a végtelen előnyük, hogy a közlekedés rajtuk biztosabb, tartósságuk nagyobb és nagyobb terhek hordására alkalmasak.

Nekünk tehát nemcsak uj utak épitésénél kell erre gondolnunk, hanem a régi utaknak ebben az irányban való átépitése is szükségessé válik. A közmunkák között és a beruházási programmban szerintem nincs sürgősebb problémája az államnak, mint megfelelő utépités inaugurálása. Ezzel természetesen kapcsolatos lesz az összes hidak és átereszek átméretezése és átépitése vagy megerősitése is, mert hiszen ezekre nagyobb teher fog nehezedni, mint most, amikor majd félvagonos teherautók fognak rajtuk járni.

Ezzel kapcsolatosan a minister ur figyelmét ismételten felhivom az utügyi törvénynek mielőbbi benyujtására, hiszen az utak problémája teljesen rendezetlen. Tudom, hogy ez előkészités előtt áll és hogy a minister urnak szándéka ennek megvalósitása, de itt a legfőbb ideje annak, hogy a beruházásokkal kapcsolatosan ezt a kérdést is rendezzük.

Most még egy helyi problémát is fel kell vetnem, azt a problémát, amelyet Budapesten a halálsorompók problémája néven ismernek, s amely Budapesten a ceglédi vasutnak az utestekkel való egy szintben való kereszteződéséből áll elő. Sehol a világon egyetlen nagy várost nem láttam, ahol ut, közut és vasut, közuti vasut és vasut pályaszintben keresztezék egymást. Ez csak egy egészen budapesti specialitás. Az a ceglédi vasut, amely 8 kilométer hosszuságban hasitja át a székesfőváros testét, 30 utcán vág keresztül, amely utcák közül van két igen forgalmas ut, és van három olyan ut, amelyben közuti vasutat metsz keresztül, a Thököly ut, Kerepesi ut és Kőbányai ut. A közlekedésnek rendkivüli hátrányát jelenti az, hogy minden vonatnak, minden tolatómozdonynak, sőt minden hajtánynak közlekedése kedvéért a közlekedést öt, nyolc, tiz percre lezárják, és ezzel a sorompóntúli lakosságot, amely Budapestnek igen jelentős részét képezi, a közlekedésben hátráltatják.

Nem szabad elfelejteni azonban azt sem, hogy itt állandó és sorozatos szerencsétlenségek történnek. Nincsen olyan esztendő, hogy halálos elgázolás ne történnék, hogy a balesetek egész tömege ne történnék, ugy hogy ezen az állapoton végre-valahára segiteni kell. Volt erről már régebben szó a háboru előtti időkben, amikor már az államvasutak tervbevették ennek a problémának megoldását, mégpedig egy magas vasut épitésével.

Én az igen t. minister urnak az ellenkezőjét javaslom: a pályának lesülyesztését. Két betonfal között a pályának lesülyesztése olyan egyszerü probléma, amelyet ma a beruházási programm kapcsán meg lehetne oldani minden nagyobb nehézség nélkül, mert hiszen, hála Istennek a helyzet olyan, hogy az utolsó utkereszteződéstől kezdve a pályaszint felemelése a nyugati pályaudvar szintjére a mostani nivóra teljesen lehetséges, lévén a nyugati pályaudvarnak olyan hosszu sinhálózata, hogy azt a négy-nyolc méter differenciát azon a hosszon el lehetne oszlatni. Ezzel a kérdéssel az államvasutak Budapest legégetőbb sebét gyógyitanák be. Őszintén megmondom, hogy az ideális álláspont az volna, ha a ceglédi sinpárt teljesen megszüntetnék és Kőbányától kezdve körvasutat járatnának, amely Budapest határán van.

Volt egy olyan idő, amikor a belgrádi

gyorsvonat is ezen a pályán járt a nyugati pályaudvarra. Ha tehát volt a háborus korszak alatt lehetőség arra, hogy a körvasutat használják fel arra, hogy a nyugati pályaudvarra befutó gyorsvonatot ne a ceglédi sinen, hanem a körvasuton vezessék, akkor a lehetőség ma is megvan és ez jelentékenyen olcsóbb megoldás is volna. *(Igaz! Ugy van!)* Igaz, hogy az államvasutak pályahossza ezáltal három kilométerrel növekednék, de ez a három kilométer pályahossznövekedés az építési költségekben nem jelent olyan rendkivül hátrányt, mint amilyen előnyt jelent az, hogy akkor itt felszabadulna egy óriási terület.

Végül az építőipari törvény mielőbbi idehozatalát vagyok bátor az igen t. minister urnál sürgetni. Körülbelül 50 esztendeje annak, hogy az utolsó építőipari törvényt megalkottuk és az azóta állandóan ministeri rendeletekkel egészittetett ki. Most a minister ur kibocsátott egy törvénytervezetet. Ezt a törvénytervezetet eljuttatta az illetékes érdekképviseletekhez azzal, hogy hozzászóljanak és lehetőleg megegyezésre jussanak. Én ezt a lépést a magam részéről nem tartom egészen helyesnek. Nem tartom t. i. azért helyesnek, mert hiszen előre tudva volt, hogy ezeket az érdekellentéteket kiegyenliteni képtelenség. Már előzetesen voltak ankétek, — itt csak hivatkozom a Zielinszky vezetése alatt három esztendővel ezelőtt megtartott ankétekre — amelyeken megpróbálták az érdekellentétek kiegyenlitését, de ez akkor sem sikerült és ma sem fog sikerülni. Hiszen az építőmesterség, az építőipar képesitéshez kötött ipar, amely rendkivül bonyolult és a technika mai haladása mellett mindinkább differenciálóik. Ennek következtében az érdekellentétek állandóan fokozódnak. Az építőmestereket két oldalról nyomják: alulról a kőművesmesterek, akik mindinkább kiterjeszteni kivánják eddigi jogaikat és akik az építőmesterek jogaiból akarnak alulról elfaragni és felülről nyomják a műegyetemet végzett épitészek és mérnökök, akik az ő eredeti pályájukat elhagyva, az építőiparban óhajtanak érvényesülni. Mindkét nyomást fel kell fogni ennek az építőmesteri karnak, amely képtelen ennek következtében az ő exisztenciáját megvédeni. **(Lendvai István:** Bizzuk ezt Panamovich Horváth Emil báróra! — *Derültség.)*

Elnök: Lendvai képviselő urat kénytelen vagyok rendreutasitani!

Petrovácz Gyula: De emellet az építőipari érdekeltséget, az építőmestereket rendkivül nyomják a részvénytársaságok is és azok az alkalmi szövetkezetek és építési vállalkozók, akik saját személyükben kvalifikációval, képesitéssel nem birván, egy alkalmazott esetlegesen semmi hatáskörrel nem biró üzletvezetőnek, vagyis képesitett építőmesternek alkalmazásával a munkaalkalmak terén óriási konkurrenciát fejtenek ki a tanult és képesitett építőmesterekkel szemben.

Én ennek a törvényjavaslatnak keretén belül elsősorban ezt a kérdést gondolnám radikálisan szabályozandónak. Az én igénytelen véleményem szerint a képesitéshez kötött ipar részvénytársasági alapon nem lehetséges. **(Lendvai István:** Sőt még kefegyárosi alapon sem! — *Derültség.)* Legfeljebb akkor, ha a részvénytársaság minden tagjának megvan az egyéni képesitése. Mert azt, hogy képesités nélküli egyének az építőiparba beleszóljanak, amely elsősorban képesitéshez kötött ipar, nem lehet megengedni és épen ezért a törvényjavaslatnak ezzel a részével, amint az elő van terjesztve, a magam részéről nem tudok egyetérteni.

De nem tudok egyetérteni azzal sem, hogy a mélyen t. minister ur ezt olyan szaktestületeknek is megküldötte véleményezés végett, amelyeknek tulajdonképen az építőiparhoz, mint iparhoz, semmi néven nevezendő közük nincsen. Értem ez alatt például a műegyetem tanácsát. A műegyetem egy szellemi munkaerőket képező testület, egy, az építőművészet terén szellemi tervezőket képző testület, amelynek tehát magához az iparhoz tulajdonképen semmi néven nevezendő köze nincsen. A műegyetem tanácsa olyan álláspontot fog ebben a kérdésben elfoglalni, amely egyenesen sérti az építőipar érdekeit. Ugyanezt teszi a mérnöki kamara is; ez is azt kivánja, hogy a mérnököknek engedtessék meg minden további képesités nélkül az építőipar bármely ágában való szabad foglalkozás, holott ezek akadémikus szellemi képesitést nyertek, s az építőipart, mint ipart nem tanulták.

Ennek az építőiparnak van egy mesterségbeli része is, amelyet kezdettől fogva kell tanulni és van egy olyan része, egy kereskedelmi része, amelyből való képesitést szintén nem a műegyetem van hivatva megadni. Ugy hogy az én igénytelen véleményem szerint az a törekvés, hogy a műegyetemnek minden végzett egyéne, legyen az mérnök, vagy épitész, legyen az plánė gépészmérnök, **(Herrmann Miksa előadó:** Szó sincs róla!) az építőiparban helyet kaphasson, a gépészmérnök, a vegyész és kohómérnök egy differenciális vizsgával, **(Lendvai István:** Nem értem! Kefegyárosnak lehetett részt kapni az építőiparban!) ezt a magam részéről nem tudom helyeselni.

Itt a mérnöki diploma lealázását hangoztatják abból a szempontból, hogy lealázó a mérnök diplomájára, ha neki az építőmesteri képesitést külön kell megszereznie. Én azon a véleményen vagyok, hogy csak az alázza le a mérnök diplomáját, ha nem a maga munkakörében akar elhelyezkedni, hanem idegen munkatéren, ha átnyergel az ipar terére és iparos akar lenni. *(Mozgás.)* Én a műegyetemet nem tekintem iparosképző intézetnek és ezért a magam részéről teljesen perhorreskálom akár az épitészeknek, akár a mérnököknek az építőmesterség terén való elhelyezkedését. **(Szilágyi Lajos:** Mit szól hozzá a mérnöki kamara!) Ezt a teret méltóztassék fentartani azoknak az iparosoknak, akik ezt kezdettől fogva tanulták és ne óhajtsák kisajátitani a maguk részére azok, akiket egészen más pályára nevelnek.

Épen azért, mikor most olyan törekvések vannak, hogy be sem várva ennek az építőipari törvénynek előterjesztését, arra akarják a minister urat rábirni, hogy rendeleti uton szabályozza most ennek a kérdésnek ezt a részét, speciálisan a műegyetemi végzettségüeknek az iparban való foglalkoztatása jogkérdését, ezeket a törekvéseket nem tudom helyeselni. Nagyon kérem, álljon ellen a minister ur ezeknek a kisérleteknek, ellenben minél előbb, amint csak lehet, méltóztassék ide beterjeszteni az építőipari törvénytervezetet, mert az érdekellentéteket egymás között nem lehet kiegyenliteni, csak a nemzetgyülés bölcsességének, a törvényhozás akaratának lehet azokat kiegyeliteni és csakis akkor lesz teljesen megnyugtató mindenkire nézve az építőipari törvény, ha az nem egyes érdekszférák kivánságait teljesiti, hanem a közérdeknek, az épittető közönség érdekeinek megvédését fogja tartalmazni.

Ennek a néhány megjegyzésemnek meg-

tétele után kijelentem, hogy a kereskedelemügyi tárca költségvetését készséggel elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Csik József jegyző: Szilágyi Lajos!

Szilágyi Lajos: T. Nemzetgyülés! Az idő előrehaladottsága folytán tisztelettel kérem, hogy beszédemet a holnapi ülésen mondhassam el. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályok 203. §-a második bekezdése értelmében csak annak a képviselőnek van erre joga, aki ezt a kérést a napirend tárgyalására szánt idő utolsó negyedórájában terjeszti elő. Ezidőszerint még több, mint 17 perc áll rendelkezésre, tehát a házszabályok értelmében nincs jogom a kérdést határozat alá bocsátani. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Melyik óra jár jól?)*

Szilágyi Lajos: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem a Ház tanácskozóképességének megállapitását.

Elnök: Kérem a jegyző urat, hogy szíveskedjék a jelenlévő képviselőket megszámlálni. *(Csik József jegyző megszámlálja a jelenlévőket. — Zaj.)* A Ház tanácskozóképes. Kérem a képviselő urat, méltóztassék beszédét megtartani.

Szilágyi Lajos: T. Nemzetgyülés! Minthogy ezalatt néhány percnyi idő már eltelt, a házszabályok megadják nekem azt a jogot, hogy most kérelmezzem beszédem elhalasztását. Méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy beszédemet a holnapi napon mondhassam el.

Elnök: A házszabályok 203. §-a második bekezdése értelmében a képviselő urat ez a jog most már nem illeti meg. Méltóztassék beszédét megtartani. *(Élénk derültség. — Zaj és felkiáltások: Már megkezdte beszédét!)*

Szilágyi Lajos: Ilyen körülmények között elállok a szótól.

Elnök: Ki a következő szónok?

Csik József jegyző: Meskó Zoltán!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Ki a következő szónok?

Csik József jegyző: Erődi-Harrach Tihamér!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Ki a következő szónok?

Csik József jegyző: Griger Miklós!

Griger Miklós: Elállok a szótól.

Elnök: Ki a következő szónok?

Csik József jegyző: Mátéffy Viktor!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Berki Gyula!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Huszár Károly!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Haller István!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Tamássy József!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Frühwirth Mátyás!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Szabó Imre!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Malasits Géza!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Kéthly Anna!

Elnök: Nincs itt, töröltetik.

Csik József jegyző: Peyer Károly!

Peyer Károly: T. Nemzetgyülés! Tisztelettel kérem, méltóztassanak megengedni, hogy beszédemet a holnapi napon mondhassam el. *(Zaj. — Derültség.)*

Elnök: Tekintettel arra, hogy beszédének elhalasztását a házszabályok 203. §-a második bekezdésében előirt időpontban kérte a képviselő ur, a képviselő urnak ehhez a kérelemhez joga van. *(Zaj. — Derültség és felkiáltások: A kellő időben!)* Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e a képviselő ur beszédének elhalasztásához hozzájárulni? *(Igen!)* Kérem azokat, akik az engedélyt megadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A Ház az engedélyt megadja.

Ennek folytán, az idő előrehaladván, a vitát megszakitom.

Bemutatom a Dunántuli Sütők Szövetségének Pintér László képviselő ur által benyujtott és ellenjegyzett kérvényét a sütőipari munkák szabályozásáról szóló 1923. évi XV. t.-c. módositása tárgyában. A kérvény a házszabályok 226. §-a értelmében előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak. *(Folytonos zaj.)*

Most pedig napirendi javaslatot teszek. Javaslom, hogy legközelebbi ülésünket holnap, folyó hó 7-ikén, pénteken délelőtt 10 órakor tartsuk s annak napirendjére tüzessék ki:

az 1926/27. évi állami költségvetés egyes tárcáinak folytatólagos tárgyalása.

Méltóztatnak e napirendi javaslatomhoz hozzájárulni? *(Igen!)* Ha igen, ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Jelentem a t. Háznak, hogy Peyer Károly képviselő ur a házszabályok 205. § ának a) pontja alapján szót kért. A szó a képviselő urat megilleti. *(Zaj.)*

Peyer Károly: T. Nemzetgyülés! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak!

Peyer Károly: T. Nemzetgyülés! Petrovácz képviselő ur a költségvetéshez elmondott beszédében foglalkozott a székesfőváros legutóbbi közgyülésén szerepelt autobuszbeszerzési üggyel is. Ezzel kapcsolatosan ugy állitotta be a főváros szociáldemokrata frakcióját, mintha az ahhoz járult volna hozzá, hogy a szükséges autobuszok külföldről szereztessenek be, illetőleg külföldön gyártassanak.

Ugy tudom, hogy Petrovácz képviselő ur a fővárosnak ezen a közgyülésén, illetőleg a napirend e pontjának tárgyalásánál nem volt jelen és feltételezhetem, hogy értesülését azokból a lapokból szerezte, amelyek hozzá közel állanak, és amelyek ezt a kérdést ilyen tendenciózusan állitották be. Ha jelen lett volna, nem hiszem, hogy ezt a kérdés igy állitotta volna be, *(Zaj. — Kabók Lajos:* Mit szól most Szijj Bálint?) mert épen ellenkezően történt, mint ahogy ez a kérdés idehozatott. Egy pár szóval kivánom csak az egészet megvilágitani.

A székesfőváros tanácsa előterjesztést tett, hogy egy bizonyos összeg keretén belül — az összegre most már nem emlékszem — hét darab autobusz szereztessék be próbaképen, illetőleg amennyiben próbára a vállalatok nem adnák, ugy ezek közül vétel utján is szereztessenek be autobuszok és a főváros ezek alapján döntsön a jövőben az autobuszközlekedést illetőleg.

A történeti hűség kedvéért meg kell állapitanom, hogy a tanácsnak e javaslatához a keresztény községi párt ugy a közlekedési bizottságban, mint a pénzügyi bizottságban is hozzájárult, tehát hozzájárult ahhoz, hogy hét darab autobusz szereztessék be külföldről és e tapasztalatok alapján szereztessék be a többi, körülbelül 40 darab. Ezzel szemben a székesfőváros közgyülésén többek között a mi pártunk is azon az álláspontón volt, hogy autobuszokat vétel utján egyáltalán ne szerezzünk be, hanem szóllitsuk fel mindazokat a vállalatokat, amelyek autobusz gyártásával foglalkoznak, hogy a már ismert feltételek mellett kölcsönképen adjanak ide autobuszokat, ezek az autobuszok itt próbáltassanak ki és

ezekkel az autobuszokkal szerzett tapasztalatok alapján tegyen akár a tanács, akár a közlekedési bizottság a továbbiakra nézve előterjesztést.

Ez volt a mi álláspontunk és ha Petrovácz képviselő ur el fogja olvasni a Fővárosi Naplóból az én felszólalásomat, akkor meggyőződhetik arról, hogy szószerint ezt mondottam. Azt mondottam, hogy nem lehet magyar autobusszal kisérletezni azon egyszerü oknál fogva, mert nincs Magyarországon egyetlenegy gyár sem, amely autobusz gyártásával foglalkozik. Megállapitottam, hogy én ezt végtelenül sajnálom és hogy ebben meglehetősen hibás a kormány, mert tönkretette azt az autóipart, amely igen virágzó volt, amelynek igen jó szakmunkásai voltak és vannak, akik kénytelenek voltak külföldre menni és ma a párisi automobilgyárakban magyar munkások csinálnak autobuszokat. Az automobilgyártással foglalkozó magyar gyárak, a Ganz-Danubius, Weisz Manfréd-gyár és a Győri Vagongyár is, kénytelenek voltak beszüntetni az automobil és autobusz gyártását megfelelő rendelkezések hiányában.

Ilyen körülmények között nem marad más hátra, mint hogy a főváros egy tipust kipróbáljon és megszerezze annak a tipusnak gyártási engedélyét, amely a magyar, illetve a budapesti viszonyoknak legjobban megfelel s ezt azután egy hazai gyárban készittesse el.

Ez volt a mi állásfoglalásunk. Sőt mi ennyire sem mentünk, hanem tisztán csak addig, hogy öt kocsit vagy bizonyos mennyiségü kocsit próbaképen szerezzenek be, nem pedig vétel utján, ugy hogy bizonyos napibért kellene fizetni, amely a viteldijakból bőségesen megtérül s azután, ha a tanács akarja, ezek közül valamelyiket vegye meg, ha pedig egy sem felel meg, akkor egyet se vásároljon meg. Ezzel szemben semmiféle inditvány nem tétetett a keresztény községi párt részéről, hanem igenis, az csendült ki a felszólalásokból, hogy a fővárossal mindenáron meg akarnak vétetni egy kocsit, amelyről közismert, hogy nem jó, amelyre az utasok nem akarnak felszállani, amely kocsi gyártási engedélyét egy magyar iparvállalat megszerezte. Ez nem lehet ok arra, hogy csupán azért, mert ezt egy iparvállalat gyártás céljaira megszerezte, a főváros nyakába sózzanak egy olyan autobuszt, amely ráz, amelynek tipusát szakemberek sem találják megfelelőnek.

Ne méltóztassék tehát a kérdést olyan tendenciózusan beállitani, mintha itt bárki a magyar ipar ellen vagy a magyar munkások foglalkoztatása ellen foglalna állást. Hivatkozom arra, hogy épen mi tettük szóvá a nemzetgyülésen és súlyos kifogás tárgyává tettük, hogy például a posta járműjavitó műhely külföldről szerzett be szerszámgépeket, pedig azokat legalább olyan jó minőségben állitja elő Magyarországon akár a Vulkán-gépgyár, akár a fegyvergyár vagy más gyár, amelynek szerszámgépei világhirüek és közismertek.

Nem helyes tehát, ha ez a kérdés a valódi tények elferditésével ugy állittatik be, hogy egy pártot olyan helyzetben tüntet fel, mintha az a párt a magyar ipar ellen foglalna állást. Ez annál inkább nem felel meg, mert nem egy alkalommal tettük szóvá a kérdést; nem egy alkalommal követeltük, hogy elsősorban a magyar ipart foglalkoztassák és követeltük, hogy magyar munkások részére munkaalkalmak teremtessenek.

Rendkivül sajnálom, hogy ez a kérdés ilyen váratlanul került ide. Ha a Fővárosi Napló rendelkezésemre állana, teljesen elegendő volna a helyzet megvilágitására a fővárosnál elmondott beszédem felolvasása, amely beszéd keretében tett inditványhoz a főváros közgyülésének többi pártjai és maga a tanács is hozzájárult.

Elnök: Petrovácz Gyula képviselő ur a házszabályok 205. §-ának a) pontja alapján kért szót. A képviselő urat a szó megilleti.

Petrovácz Gyula: T. Nemzetgyülés! Én abból, amit Peyer igen t. képviselőtársam elmondott, mindannak teljes beismerését látom, amit én itt állitottam. *(Zaj a szélsőbaloldalon.* — **Kabók Lajos**: Hogy lehet ezt mondani?) Peyer igen t. képviselőtársam ugyanis azt mondotta, hogy a keresztény községi párt szónokának szavaiból kicsendült az, hogy hazai autobuszt akarnak beszerezni, én pedig azt mondtam, hogy nemcsak kicsendült, de ez ellen inditvány formájában is jelentkezett. (**Peyer Károly**: Nem tétetett inditvány!) Akkor kérdezem, mire történt a névszerinti szavazás? (**Peyer Károly**: Arra az inditványra, amelyet mi nyujtottunk be. — **Kabók Lajos**: Rossz az információja! Vonja vissza a kijelentéseit!) Az igen t. képviselő ur szintén beismerte, hogy ő abban az irányban szólalt fel, hogy a magyar gyártmányu autobusz megvétele helyett inkább kölcsönképen kérjünk külföldi gyártmányu autobuszt. (**Peyer Károly**: Hát van magyar autobusz?)

Hiszen ön is állitotta, hogy van egy autobusz, amelynek magyar gyártási szabadalma van. (**Peyer Károly**: Az szintén külföldi! Az a NÁG!) Az a MÁG autobusz. (**Peyer Károly**: Nem MÁG, hanem NÁG! N-nel kezdődik, nem M-mel! — **Kabók Lajos**: Nem érti a kérdést! — *Zaj a szélsőbaloldalon.)* Épen ezért mindazt, amit ebben a tekintetben mondottam, fentartom. (**Rothenstein Mór**: Jobb lett volna nem beszélni!) Én is hasonló helyzetben vagyok, mint Peyer képviselőtársam; majd felolvasom a beszédemet. (**Peyer Károly**: Majd reggel elhozom a naplót! — *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! Ne méltóztassanak magánbeszélgetéseket folytatni!

Lendvai István *(szólásra jelentkezik).*

Elnök: Milyen címen kiván képviselő ur szólani?

Lendvai István: A Házszabályok 205. §-ának b. bekezdése alapján, szavaim valódi értelmének helyreigazitása cimén.

Elnök: A képviselő ur a mai ülésen nem beszélt. Méltóztassék megjelölni, hogy milyen szavainak értelmét kivánja helyreigazitani.

Lendvai István: Ugy érzem, hogy a házszabályoknak ehhez a szakaszához jogom van hozzászólni, mert közbeszólás formájában elhangzott egy kijelentésem, melyet félremagyaráztak. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A képviselő ur a mai ülésen nem beszélt, csak közbeszólt. A képviselő ur ezt megmagyarázta, méltóztassék tehát szavait helyreigazitani.

Lendvai István: T. Nemzetgyülés! A nemzetgyülés mai ülésén én Petrovácz Gyula igen t. képviselőtársam beszéde folyamán azt a közbeszólást használtam, hogy: majd Panamovics-Horváth Emil rendet csinál.

Elnök: A képviselő ur a sértő kifejezést megismételte, ezért ujból rendreutasitom. Figyelmeztetem, hogy ha igy folytatja, kénytelen leszek a házszabályok értelmében a mentelmi bizottsághoz utasitani. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Lendvai István: Nekem ugyan az elnöki enunciációval szemben nincs jogom felszólalni, kénytelen vagyok azonban megjegyezni, hogy az én szavaim nyilván félreértettek, mert hiszen kétségtelen tény az, hogy ilyen nevü képviselő-

tagja ennek a nemzetgyülésnek nincsen. Ha tehát bárki ugy értette, mintha ennek a nemzetgyülésnek valamelyik tagjára érthető lenne ez az én kifejezésem, akkor azt az általam különben nem ismert urat nem én sértettem meg, hanem az, aki ezt a megjegyzést nyomban az én intenciómon túlmenőleg is, értette. *(Derültség.)*

Elnök: Hátra van még a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

Kérem a jegyző urat, sziveskedjék a jegyzőkönyvet felolvasni.

Csik József jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 6 óra 5 perckor.)

Hitelesitették:

Pintér László s. k. *Petrovácz Gyula s. k.*

naplóbiráló-bizottsági tagok.

NÉVMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Scitovszky Béla **539—545**
Huszár Károly **539—545.**
Zsitvay Tibor **539—545.**

Jegyzők:

Bodó János **539—542.**
Csik József **539, 543—545.**
Hebelt Ede **540—545.**
Petrovics György **539—545.**

Előadók:

Görgey István

Ausztriával 1926. évi április 9-én kötött pótegyezmény becikkelyezése **539.**

Halász Móric

Szeder Ferenc elitélése jegyzőkönyvi megrovásra **544.**

Szónokok:

Beck Lajos

Interpelláció elhalasztása 114.
Külpolitikai helyzetünk; interp. 367, 369.

Bethlen István gr.

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 251 — (részl.) 286, 295, 297, 298, 305, 306, 307, 309, 311.
Költségvetés (1926/27. évi) részletes tárgyalásának módja 254.
Napirend 256.
Beck Lajos interpellációjára: külpolitikai helyzetünk tárgyában 368.
Személyes ügye Horváth Zoltánnal 369.

Bodó János

Személyes ügye Drozdy Győzővel 109.

Bud János

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 242, 251, 252, 253 — (részl.) 292, 300, 303.
Államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottság működése 260.

Csáky Károly gr.

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 201.
»Avena« részvénytársaság ügye 201.

Dréhr Imre

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 202.
Saját összeférhetlenségi ügye 365.

Drozdy Győző

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 13.
Személyes ügye Meskó Zoltánnal 36.
Személyes ügye Bodó Jánossal 186.

Eckhardt Tibor

Ház tanácskozásképessége 225.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 225 — (részl.) 274, 335.

Ernszt Sándor

Államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottság működése; napirend előtt 189.

Erődi-Harrach Tihamér

Költségvetés 1926/27-re (részl.) 334.

Esztergályos János

Költségvetés 1926/27-re (részl.) 270.

Farkas Tibor

Hidegvérű lótenyésztés ügye; interp. 114.
Versenyfogadások megadóztatásából származott lótenyésztési alap; interp. 115.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 232.
Házszabályok alkalmazása 256, 257.

Fábián Béla

Költségvetés 1926/27-re (részl.) 331, 371, 372, 374, 378.

Gaal Gaston

Költségvetés 1926/27-re (ált.) 144.

Görgey István

Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezése *(előadó)* 35.

Györki Imre

Költségvetés 1926/27-re (részl.) 295, 296, 298, 305, 308, 316.
Ház tanácskozásképessége 316.

Halász Móric
Szeder Ferenc elitélése jegyzőkönyvi megrovásra *(előadó)* 365.

Haller István
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 1.

Hebelt Ede
Napirend 255.

Hegymegi-Kiss Pál
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 283.

Herczegh Béla
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 175.

Herrmann Miksa
Költségvetés 1926/27-re (részl. *előadó)* 375.

Horváth Zoltán
Interpelláció elhalasztása 369.

Hoyos Miksa gr.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 196.

Kabók Lajos
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 399.

Karafiáth Jenő
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 252.

Kiss Menyhért
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 35, 39.
Személyes ügye Temesváry Imrével és Marschall Ferenccel 113.
Napirend 186.

Klebelsberg Kunó gr.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 252, 253.

Lendvai István
Ház tanácskozásképessége 237.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 237.
Napirend 255.
Közbeszólása értelmének helyreigazitása 409.

Létay Ernő
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 213.

Lukács György
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 60.

Malasits Géza
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 345.

Marschall Ferenc
Személyes ügye Kiss Menyhérttel 112.

Meskó Zoltán
Személyes ügye Drozdy Győzővel 35

Nagy Vince
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 92.

Nemes Bertalan
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 398.

Őrffy Imre
Költségvetés 1926/27-re (részl. — *előadó)* 254, 296, 297, 311.

Pakots József
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 203.
Interpelláció elhalasztása 370.

Pesthy Pál
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 252 — (részl.) 291, 357, 372, 373, 374.
Örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. tc. módositása 294.
Okirati kényszer 294.
Jelzálogjog 294.

Petrovácz Gyula
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 405.
Személyes ügye Peyer Károllyal 409.

Peyer Károly
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 128, 279 — (részl.) 279, 308, 408.
Bányaszerencsétlenségek ügye; interp. 365.
Személyes ügye Petrovácz Gyulával 408.

Pintér László
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 392.

Propper Sándor
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 351.

Rakovszky Iván
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 253.

Rassay Károly
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 340.

Reischl Richárd
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 209.

Reisinger Ferenc
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 186, 190

Renczes János
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 88.

Rothenstein Mór
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 394.

Rupert Rezső
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 162.

Saly Endre
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 320, 323, 387.

Somogyi Béla
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 217.

Strausz István
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 70, 253 — (részl. 264, 300, 301.
Államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottság működése; napirend előtt 259.

Szabó Imre
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 179 — (részl.) 260, 294, 296, 297, 298, 299, 304, 305, 307, 308, 310, 311.

Szabó József
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 220.

Szeder Ferenc
Ház tanácskozásképessége 284.
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 284, 309.

Szilágyi Lajos
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 313.
Ház tanácskozásképessége 313, 408.

Temesváry Imre
Személyes ügye Kiss Menyhérttel 111.

Vass József
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 251.

Várnai Dániel
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 302, 305.

Viczián István
Személyes ügye Sütő Józseffel 36.
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 117.

Walko Lajos
Költségvetés 1926/27-re (ált.) 251.

Wolff Károly
Költségvetés 1926/27-re (részl.) 324, 383.

TÁRGYMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Külügyi bizottság jelentése:

Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezése (*Előadó:* Görgey István) **539.**

Mentelmi bizottság jelentése:

Szeder Ferenc elitélése jegyzőkönyvi megrovásra (*Előadó:* Halász Móric) **544.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Ausztriával 1926. évi április hó 9-én kötött kereskedelmi pótegyezmény becikkelyezése (Irom. 1066, 1074) **539.**

Hozzászólt:

Görgey István *(előadó)* 35.

Autobuszbeszerzés ügye (l. Peyer Károly—Petrovácz Gyula-féle személyes ügy) **545.**

»Avena« részvénytársaság ügye (l. Költségvetés 1926/27-re — ált. — Kiss Menyhért 39, Csáky Károly gr. 201) **540, 542.** — (l. Temesváry Imre—Kiss Menyhért-féle személyes ügy) **540.** — (l. Marschall Ferenc—Kiss Menyhért-féle személyes ügy) **540.** — (l. Napirend: Kiss Menyhért 186.) **541.**

Állami Jegyintézet évi számadásainak megvizsgálására kiküldött számvizsgálóbizottság működése napirend előtt; (elnöki kijelentés 189.) **542, 543.**

Hozzászóltak:

Bud János 260. Ernszt Sándor 189.
Strausz István 259.

Államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottság működése; napirend előtt (elnöki kijelentés 189.) **542, 543.**

Hozzászóltak:

Bud János 260. Ernszt Sándor 189.
Strausz István 259.

Beszéd elhalasztása **539, 541, 543, 545.**

Hozzászóltak:

Kiss Menyhért 35. Reisinger Ferenc 186.
Peyer Károly 408. Saly Endre 320.
Szilágyi Lajos 408.

Bethlen István gr.—Horváth Zoltán-féle személyes ügy (Bethlen István gr. 369. — Horváth Zoltán 369.) **544.**

Bodó János—Drozdy Győző-féle személyes ügy (Bodó János 109. — Drozdy Győző 186.) **540, 541.**

Drozdy Győző—Bodó János-féle személyes ügy (Drozdy Győző 186. — Bodó János 109) **540, 541.**

Drozdy Győző—Meskó Zoltán-féle személyes ügy (Drozdy Győző 36. — Meskó Zoltán 35) **539.**

1894: XVI. t.-c. módosítása (l. Örökösödési eljárásról szóló) **543.**

1901: XXIV. tc. kiegészítése; Kiss Menyhért indítványa (Irom. 1076) **542.**

Faluszövetség ügye (l. Bodó János—Drozdy Győző-féle személyes ügy) **540.**

Függőben levő indítványok és interpellációk; elnök havi jelentése **543.**

Házszabályok alkalmazása **542.**

Hozzászólt:

Farkas Tibor 256, 257.

Házszabályok 138. §-ának pótlása; Hegymegi-Kiss Pál indítványa (Irom. 1075) **542.**

Ház tanácskozásképessége; Ház tagjainak megszámláltatása **542, 543, 545.**

Hozzászóltak:

Eckhardt Tibor 225. Lendvai István 237.
Györki Imre 316. Szeder Ferenc 284.
Szilágyi Lajos 313, 408.

Interpelláció elhalasztása **539, 540, 544.**

Hozzászóltak:

Beck Lajos 114. Pakots József 370.
Horváth Zoltán 369. Peyer Károly 370.

Interpellációi törlése a házszab. 197. §-ának 4. bekezdése értelmében **539.**

Interpelláció törlése interpelláló távollete miatt **540.**

Jelzálogjog (Irom. 1079) **543.**

Hozzászólt:

Pesthy Pál 294.

Kiss Menyhért—Marschall Ferenc-féle személyes ügy (Kiss Menyhért 113. — Marschall Ferenc 112) **540.**

Kiss Menyhért—Temesváry Imre-féle személyes ügy (Kiss Menyhért 113. — Temesváry Imre 111) **540.**

Költségvetés 1926/27-re (Irom. 1042)
A) *Általános tárgyalás* **539, 540, 541, 542.**

Hozzászóltak:

Bethlen István gr. 251.
Bud János 242, 251, 252, 253.
Csáky Károly gr. 201.
Dréhr Imre 202.
Drozdy Győző 13
Eckhardt Tibor 225.
Farkas Tibor 232.
Gaal Gaston 144.
Haller István 1
Herczegh Béla 175.
Hoyos Miksa gr. 196.
Karafiáth Jenő 252.
Kiss Menyhért 35, 39,
Klebelsberg Kunó gr. 252, 253.
Lendvai István 237.
Létay Ernő 213.
Lukács György 60.
Nagy Vince 92.
Pakots József 203.
Pesthy Pál 252.
Peyer Károly 128.
Rakovszky Iván 253.
Reischl Richárd 209.
Renczes János 88.
Reisinger Ferenc 186, 190.
Rupert Rezső 162.
Somogyi Béla 217.
Strausz István 70, 253.
Szabó Imre 179.
Szabó József 220.
Vass József 251.
Viczián István 117.
Walko Lajos 251.

B) *Részletes tárgyalás.*

a) *Kisebb tárcák.* Idetartoznak: 1. Kormányzói hivatal és a m. kir. főudvarnagyi bíróság, nemzetgyülés, nyugdíjak, állami adósságok, békeszerződési terhek, legfőbb állami számvevőszék, Közigazgatási Bíróság, Orsz. Földbirtokrendező Bíróság. 2. Miniszterelnökség **542, 543.**

Hozzászóltak:

Bethlen István gr. 286, 295, 297, 298, 305, 306, 307, 309, 311.
Bud János 292, 300, 303.
Eckhardt Tibor 274.
Esztergályos János 270.
Györki Imre 295, 296, 298, 305, 308.
Hegymegi-Kiss Pál 283.
Őrffy Imre *(előadó)* 254, 296, 297.
Pesthy Pál 291.
Peyer Károly 279, 308.
Strausz István 264, 300, 301.
Szabó Imre 260, 294, 296, 297, 298, 299, 304, 305, 307, 308, 310, 311.
Szeder Ferenc 284, 309.
Várnai Dániel 302, 305.

b) *Igazságügyi tárca.* **543, 544, 545.**

Hozzászóltak:

Eckhardt Tibor 335.
Erődi-Harrach Tihamér 334.
Fábián Béla 331, 371, 372, 374.
Györki Imre 316.
Malasits Géza 345.
Őrffy Imre *(előadó)* 311.
Pesthy Pál 357, 372, 373, 374.
Propper Sándor 351.
Rassay Károly 340.
Saly Endre 320, 323.
Szilágyi Lajos 313.
Wolff Károly 324.

c) *Kereskedelemügyi tárca* **545.**

Hozzászóltak:

Fábián Béla 378.
Herrmann Miksa *(előadó)* 375.
Kabók Lajos 399.
Nemes Bertalan 398.
Petrovácz Gyula 405.
Peyer Károly 408.
Pintér László 392.
Rothenstein Mór 394.
Saly Endre 387.
Wolff Károly 383.

Költségvetés (1926/27. évi) részletes tárgyalásának módja (elnöki javaslat 253) **542.**

Hozzászólt:

Bethlen István gr. 254.

Közbeszólás értelmének helyreigazitása **545.**

Hozzászólt:

Lendvai István 409.

Magyar Pénzintézeteknek Záloglevélkibocsátó Szövetkezete (l. Mezőgazdasági hitel megszerzését könnyitő) **543.**

Marschall Ferenc—Kiss Menyhért-féle személyes ügy (Marschall Ferenc 112. — Kiss Menyhért 113) **540.**

Május 1-én szünet (l. Napirend) **542.**

Meskó Zoltán—Drozdy Győző-féle személyes ügy (Meskó Zoltán 35. — Drozdy Győző 36) **539.**

Mezőgazdasági hitel megszerzését könnyitő egyes rendelkezésekről szóló 1925: XV. tc. 1. §-a értelmében alapitott záloglevélkibocsátó szövetkezet (elnöki előterjesztés 320) **543.**

Napirend **541, 542.**

Hozzászóltak:

Bethlen István gr. 256.
Hebelt Ede 255.
Kiss Menyhért 186.
Lendvai István 255.

Napirend előtt (l. Államjegyek összkibocsátásának ellenőrzésére kiküldött bizottság működése) **542.**

Okirati kényszer (Irom. 1077) **543.**

Hozzászólt:

Pesthy Pál 294.

Örökösödési eljárásról szóló 1894: XVI. tc. módositása (Irom. 1078) **543.**

Hozzászólt:

Pesthy Pál 294.

Összeférhetlenségi bejelentések:
Dréhr Imre **543.** (Tárgytalannak nyilvánittatott 364) **544.** — *Hozzászólt:* Dréhr Imre 365.
Erdőhegyi Lajos **543.**
Gschwindt Ernő **543.**
Héjj Imre **543.**
Hoyos Miksa gr. **543.**
Nánássy Andor **543.**

Összeférhetlenségi itélőbizottság kisorsolása alkalmával távolvoltak igazolása **541.**

Összeférhetlenségi törvény kiegészitése tárgyában Kiss Menyhért inditványa (l. 1901: XXIV. tc.) **542.**

Petrovácz Gyula—Peyer Károly-féle személyes-ügy (Petrovácz Gyula 409. — Peyer Károly 408) **545.**

Peyer Károly—Petrovácz Gyula-féle személyes ügy (Peyer Károly 408. — Petrovácz Gyula 409) **545.**

Pénzintézeteknek záloglevélkibocsátó szövetkezete (l. Mezőgazdasági hitel megszerzését könnyitő) **543.**

Rendreutasitás utólag:

Lendvai István **543.**

Szabadságolások:

Farkas István **540.**
Homonnay Tivadar **544.**
Károlyi József gr. **544.**

Szeder Ferenc ügyének a mentelmi bizottsághoz utasitása; mentelmi bizottság jelentése és a Ház itélete jegyzőkönyvi megróvásra **540, 544.**

Hozzászólt:

Halász Móric *(előadó)* 365.

Temesváry Imre- Kiss Menyhért-féle személyes ügy (Temesváry Imre 111. — Kiss Menyhért 113) **540.**

Tizórás ülések (l. Ülések idejének meghosszabbitása) **539.**

Ülések idejének meghosszabbitása; nyolcórás ülések helyett tizenkétórás ülések tartása az 1926/27. évi költségvetés tárgyalása tartamára; Halász Móric indítványa **539.** — *12 órás ülések helyett 8 órás ülések tartása; Halász Móric indítványa* **542, 543.**

Ülés felfüggesztése beszéd közben **539, 545.**

Ülés felfüggesztése Ház határozatképtelensége miatt **539.** — *Ház tanácskozásképtelensége miatt* **542, 543.**

Viczián István—Sütő József-féle személyes ügy (Viczián István 36) **539.**

»Világ« című napilap betiltása (l. Interpelláció elhalasztása: Horváth Zoltán 369. — Pakots József 370) **544.**

Záloglevélkibocsátó szövetkezet létesitése (l. Mezőgazdasági hitel megszerzését könnyitő) **543.**

Inditványok:

Hegymegi-Kiss Pál: Házszabályok 138. §-ának pótlása tárgyában (l. Házszabályok) **542.**

Kiss Menyhért: 1901 : XXIV. tc. kiegészitése tárgyában (l. 1901 : XXIV. tc.) **542.**

Interpellációk:

A) Szóbeliek:

Beck Lajos: Külpolitikai helyzetünk tárgyában a miniszterelnökhöz **544.**

Farkas Tibor: Versenyfogadások megadóztatásából származott lótenyésztési alap tárgyában a földmüvelésügyi miniszterhez **540.** — Hidegvérü lótenyésztés tárgyában a földmüvelésügyi miniszterhez **540.**

Peyer Károly: Gyakori bányaszerencsétlenségek tárgyában a pénzügyminiszterhez **544.**

B) Irásbeliek:

Cziráky József gr.: Szombathelyi Magyar Motorgyár beszüntetése tárgyában a kereskedelemügyi miniszterhez **544.**

Hegymegi-Kiss Pál: Polgári iskolák külön felügyeleti szervei tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez **540.** — Közjegyzői kinevezéseknél a közjegyzői helyettesek mellőzése tárgyában az igazságügyminiszterhez **540.** — Peszéradácsi uradalomtól kért kishaszonbérletek tárgyában a földmüvelésügyi miniszterhez **540.**

Interpellációkra adott ministeri válaszok:

Szóbeli válasz:

Miniszterelnök (Bethlen István gr.) válasza:

Beck Lajosnak: Külpolitikai helyzetünk tárgyában **544.**

Naplószerkesztők:

Szemere György,
eln. tanácsos.

Dr. Papp Emil.

THE LIBRARY OF THE
JUL 12 1926
UNIVERSITY OF ILLINOIS

09-19 BIG ECO
8 032919 996831

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 043290144